M

SVMMA
PRÆDICANTIVM
OMNI ERVDITIONE REFERTISSIMA,

explicans præcipuos catholicæ diſciplinæ
ſenſus, & locos;

QVÆ OMNIBVS DOMINICI GREGIS PASTORIBVS,
diuini Verbi Præconibus, animarum fidelium miniſtris, &
ſacrarum Literarum cultoribus longè vtiliſſi-
ma, ac perneceſſaria eſt:

NVNC DEMVM POST ALIAS ÆDITIONES
diligentius, ac laborioſius (quoad fieri potuit) recognita,
& Summarijs in ſingulis Capitibus huberrimis
aucta, & illuſtrata;

CVM INDICE, QVI PERINDE AC SVMMA
ipſa bipertitus iam recens proponitur, & adijcitur, tergemino, nem-
pe Capitum, rerum memorabilium, & materierum om-
nium, quæ per Annum, Aduentum, & Quadrageſi-
mam iuxta Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ
Euangelia ſacris concionatoribus
vſuuenire poſſunt:

Auctore Ioanne Bromiardo Dominicanæ familiæ Theologo præſtantiſſimo.

Prima Pars.

*AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVEREND. MVM
D. D. Matthæum Sanutum Patricium Venetum, Præſulem
Concordienſem Meritiſſimum.*

VENETIIS, M D LXXXVI.

Apud Dominicum Nicolinum.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. D. MATTHÆO SANVTO
PATRITIO VENETO,
A' SECRETIS D. D. NOSTRI
Sixti V. Pontificis Maximi Cubiculario,
Epiſcopo Concordienſi digniſs.

F. Arcangelus Ritius Venetus Auguſtinienſis Eremita, Theologorum Minimus.

ANTIQVORVM ſemper fuit conſuetudo maximè memorabilis, Antiſtes præſtantiſſime, quam olim æquè ac legem omni cura ac diligentia priſci illi Patres ſeruare, & obtinere iurè ac merito contenderunt, vt amici, videlicet, famuli, clientes, & omnes id genus homines aliorum obſequiis, ope ac opera adiui, xenia, aut donaria non exigui momenti iis viris, qui nouum aliquem magiſtratum auſpicabantur, & ad ſublimius cuiuſpiam præfecturæ, ſeù dignitatis faſtigium erant euecti, hilari fronte, læto iucundoque animo geſtientes offerre ſolebant: quibus in propatulum ob omnium oculos de adepto huiuſmodi altioris gradus munere, atque decore, illis mirificè gratulari, ſibique gaudere, & gratiam ab eiſdem inire, hubertimè indicabant: Perinde ac ego vt digniſſimæ tuæ amplitudini (quantum vires meæ exiliores ferunt, & præſtant) in præſentiarum gratulari videarpro inita iam recensſuperioribus diebus inſignis, ac vetuſtiſſimæ Concordienſis Eccleſiæ adminiſtratione, Opus hoc luculentiſſimum IOANNIS BROMIARDI Viri Dominicani ordinis per quàm eruditiſſimi, pluribus à me tùm erroribus, atque lituris expurgatum, tùm Summariis, Indicibus, Latiniſque dictionibus vſitatioribus (rudiuſculis, & obſoletis obliteratis) auctum ac illuſtratum munuſculi

quidem parui, non omninò tamen contemnendi vice (cum donum aliud nec præciosius, nec antiquius à mendicitatis, & tenuitatis profeſſore eremita emanare neutiquam valeat) prompto alacriuè animo, præclariſſimo tuo nomini, quod velut Numen aliquod terrenum ſuſpicere, ac venerari debeo, non ab re dedicare, ac deſtinare volui; tùm vt tuorum erga me meritorum magnitudo, quæ non ſine turpiſſima ingratitudinis nota omittere poſſum, & tanta mea erga te beneuolentia, obſeruantia, ac reuerentia (de me.n. non parum meritus es) cum tua cura, tuaque induſtria; & Siluani Capelli affinis tui amantiſſimi, Viri ingenii ſuauitate, animi magnitudine, humanitate, liberalitate, ac ſingulari probitate ornatiſſimi ſtudio, integro vnius Quadrageſimæ curſu ad Vrbem Venetias (vnde tibi, & mihi origo eſt, in Æede D. Iuliani ſacras conciones habui) tibi, & reliquis omnibus penitus illuceſcant, & pateant: tùm etiam vt ſummam animi mei gratulationem atque lætitiám, ampliſſimæ tuæ Dominationi pro hac ad nouum Pontificiæ dignitatis culmen prouectione dilucidè teſtificarer; Quam quidem dignitatem tuipſe conſequutus es non ambitione, fauore, prenſationibus, corruptis ſuffragiis, & deſidia; ſed ſola bonitate, prudentia, pietate, eruditione, ſolertia, ingeniique præſtantia; huiuſce rei argumentum apertiſſimum fuit, Sanctiſſimum D. D. noſtrum Sixtum fauſti huius nominis Quintum Pontif. Max. vix ad Summum illud maieſtatis Pontificiæ cacumen prouectum, & vinctum ſacratiſſima illa tergemina infula, te illicò in ſupremum ſuum à ſecretis cubicularium aduocaſſe, ipſiusque vitæ moderamen tuæ diligentiæ, tuæ curæ, tuæque probitati potiſſimum crediaiſſe, exploratum habemus; & eidem Pontificum hierarchæ vſque adeò acceptum, & tua animi, naturævè bonitate dilectum omnes intelligunt, vt te vnum è multis viris inculpatis moribus, optimisque literis imbutis, & præclaram excellentis ingenii indolem præſeferentibus; nunc primum in Sanctum Paſtorum gregem prudentiſſimè euexit; conſiderans beatiſſimus Pontifex ille, te virtutes omnes ſinu ſpacioſiſſimo, & ampliſſimo propediem complexurum, & talem te futurum, qui vocabulum iſtud Epiſcopalis dignitatis tuæ ingens, graue, & ponderoſum plenè, & optimè in Chriſti Eccleſia exequeris; Nam quid aliud Epiſcopus eſt, niſi altus, prudens & circunſpectus in omnibus ſpeculator? qui ceteris dormientibus, quaſi alter Agamemnon apud Homerum in exercitu ſuo, vigilantiſſimus, omnia quæque luſtret, circunſpectet, & alto animo hàc, & illùc reuoluat, quæ ſibi vſui ſummopere ſunt;

vt

vt pabulo ſalubriori commiſſum ſibi ſanctum Chriſti ouile paſcere, atque curare poſſit. Nec eſt mehercule abſonum, & indecorum, & ſi te hodie in hac ſumma epiſcopali dignitate præclariſſimè fulgere, iurè gloriari, ac lætari potes ampliſſime Præſul; tùm quia huiuſcemodi Eccleſiæ regimini non, niſi probiſſimi, atque doctiſſimi viri præponuntur; tum quia probus, doctus ac prudens omnium ferè Venetorum Procerum voce plauſibiliter diceris. Peroptarem equidem tantam mihi dicendi venuſtatem, ac facilitatem exhiberi, vt conſpicuæ ampliſſimorum meritorum tuorum, familiæque tuæ gloriæ, & honorum celſitudini, mea hæc liminaris Epiſtola reſponderet; Laudes namque verè tuas clariſſimas in aliud tempus conſulto remittam: mihi. n. non mediocriter timendum eſt, ne iraſcaris, ægreque ac dolenter feras, ſi te in ora virorum coniicerem: ea profecto natura non nunquàm fuiſti, vt malis tuarum laudum præconia in præcordiis hominum recondi, quàm blanditorum linguis verſari, atque efferri; quæ eiuſmodi planè ſunt, vt, breuiori, ſtrictiorique calamo complecti haud quaquam poſſint: Et eo magis, quod ea eſt tuarum virtutum gloria, ac laudum celebritas, vt oratoris conſumatiſſimi, aut hiſtorici in dicendo facundiſſimi, eloquentia, lepore, arte, & copia ad eas recenſendas, euulgandasque, atque illuſtrandas opus eſſe, non obſcurè perſpiciam. Qui ornatus, quæ facundia, & quæ dicendi copia tanta eſſet, quæ clariſſimo tuo ſplendore, fulgentiſſimisque Maiorum tuorum ornamentis non ſuperaretur? tacebo in præſentia ſacerrime Præſul, antiquiſſimam tuam Sanutorum familiam non minus virtutum omnium monumentis, & ornamentis, quàm ſapientiſſimorum Ducum, Conſulum, Præfectorum, Prætorum, & Oratorum imaginibus clariſſimam: quæ non modo Venetæ Reip. omnium ampliſſimę primum decus, & ſpecimen, in qua ſummis magiſtratibus, ac præfecturis conſularibus, & Senatoriis diù feliciſſimè floruit; ſed totius Italiæ ſplendor, & ornamentum luculentiſſimum ſemper extitit. Tacebo etiam ſingulos maiores tuos, qui etſi adeò præſtantiſſimi, & clariſſimi apud celeberrimum Venetorum Imperium meritò fuerint (ſicut omnibus minimæ alioquin doctrinæ, & eruditionis hominibus percelebres Senatorum inſignium tuæ SANVTÆ familiæ Annales, & imagines latiſſimè monſtrant) vt quem eis referre debeam inuenio neminem: tamen ſi hanc prouinciam aſſumerem, tantus mihi recentium heroum laudum campus pateret, vt antiquiora terra marique Proauorum geſta memorari, & conſectari haud quaquam opus eſſet: Tacebo Benedictum paternum auum, virum in te-

gendis Reip. Oppidis, Vrbibus, Prouinciis, Regnis, & frequentiſſimis terræ mariſque populis ſolertiſſimum ac ſapientiſſimum; qui vbi etiam legatum egerit, vt olim Legatus ad Seleuciæ Regem (quem Soldanum appellant) profectus fuit, ità principibus ſuauis, carus, facundus, & amabilis accedebat, vt nunquam re infecta legatione defungebatur. Hic demum cum Aduocatoris de communi (vt aiunt) munere omni æquitate, iuriſque integritate diſertiſſimè fungeretur, & conſularem dignitatem meritò, & iurè aſſequutus fuiſſet, Salaminæ præfectus omnibus ſuæ vitæ deſiderium relinquens mortem oppetiit: Cuius ſanè laudes innumeras ſi replicare contendero, ipſarum rerum magnitudini ſuccumbere cogar. Silentio mehercle non tranſgrediar Petrum ampliſſimum Patrem tuum nuper (proh dolor) facto functum; qui à patribus conſcriptis ſola conſilii maturitate, prudentia, ſedulitate, ingenii ſagacitate, ac virtutum, ſcientiarumquè hubertate tùm Bergomi, & Rhodigii Prætor, tùm Patauii, & Vtini, Vrbium Italiæ inſignium præfectus, & extremorum Senatus Confinium præſes honorificè fuit creatus; quibus ipſe laxas earum frequentiſſimarum gentium ciuitatum habenas, ita prudenter, & ſcitè moderatus eſt, integerrimam vbique æquitatem obſeruans, & iuſtitiam vnà cum pace, atque annonarum, frugumque copia retinens, vt qui omnium iuſtiſſimus fuit, Ariſtides ab omnibus palàm merito vocabatur: Vnde cum vtrinque Parens ille tuus, abſoluta admodum laudabiliter ciuitatum adminiſtratione, ad patriam verſus diſceſſum auſpicaretur, hinc eum concomitantes adoleſcentes Catonem, illinc Senes Curium, Camillum, & Curtium lętis vocibus, etiam atque etiam vocitabant; Mulieres, puerique omnes vndique PETRVM SANVTVM liberaliſſimum Pauperum patronum, eleemoſinarum benigniſſimum erogatorem, Iuſtitiæ, Pacis, opulentiæ, virtutumque amatorem, & vitiorum diſſipatorem, ac vendicatorem, pleno ore certatim vſque ad ſydera clamoribus circumſonantibus vociferabantur: Quis etiam ignorat eundem diù in numerum præſtantiſſimorum Decemuirorum adſcriptum, & conſultiſſimum Conſulem magnumque Collegii ac Conſilii (vt inquiunt) ſapientem terquè quaterquè decentiſſimè cooptatum?

Tacebo fratrem tuum Benedictum dominum præſtantem, adeò potentiſſimo Senatui ſuauem, affabilem, iucundum & carum; partim quia virilis in eo circumſpectiſſima emineat dignitas; partim quia quibuſcunque muneribus peragendis ſit diligentiſſimus, & prouidentiſſimus; vt grauiſſimis Reip. rebus creberrimè præfuit: Adde

quòd

quòd in ipſo admiror incorruptos,& probos mores, facilem, perbellam, ac perurbanam verſandi naturam, & paratas vnicuique laboranti indeffeſſas ſuppetias, atque ſubſidia. Si Andream, & Federicum patruos addiderim; fatebor ingenuè, & apertè, eum virum religioſiſſimum eſſe, vt alter in ipſo coruſcare videatur Andreas; nam vix profectò ille non ſolum vitæ ſanctitate, & mentis candore, ſed etiam incredibili charitate, Chriſtianaque munificentia, ac pietate cedit; qui conatus omnes ſuos, omnia vitæ opera, ſtudia, ac labores eò ſolummodo dirigit, non vt ſuis priuatis commodis conſulat, ſed vt indigis Xenodochiis, ſacriſque cadentibus Religioſorum ædibus, & cuicunque chriſticolæ quàm plurimum prodeſſe valeat: Federicum verò Senatorem inter ſolertiſſimos ac Sapientiſſimos Reip. optimates oppidò ſolertiorem, ac ſapientiorem, qui conſulari dignitate iam iam iurè ſplendidiſſimè fulget, in præſentiarum tacebo: quippe qui dum inſignem, ac ampliſſimam Brixienſem Ciuitatem ſumma cum humanitate, prudentia, vrbanitate, magnanimitate, conſtantia, ordine, ingenio, & religione regeret, omnium voce tùm iuſtus, & clemens, tùm probus & prudens ferebatur; tantiq; ab omnibus fiebat, vt inhumanus, iniurius, inincundus, ac inciuilis haberetur, qui eidem perfuncto ſui imperii munere decedenti compitatim non aſſurgeret: In eo nanque veraciter aſſerere auderem, non Cęſaris magnanimitatem, Cęlii indolem, Callidii ſubtilitatem, Bruti, & Catonis grauitatem, Sulpitii acumen, Caſſii acerbitatem, Pollionis diligentiam, Meſſalæ dignitatem, Calui Sanctitatem, Numæ religionem Scipionis Conſtantiam, Annibalis fortitudinem, Traiani æquitatem, & Octauii affabilem fęlicitatem, ſingulas hasce duntaxat reperiri; ſed abſolutiſſimum cunctarum cumulum in eo admirari, ac ſpeculari facillimè poſſumus: Adde etiam, quod eoſdem Patruos (ſi ad literas curſum reflectimus) inter doctiſſimos, ac facundiſſimos viros, vt Anteſignanos, meritò præponere licet: quibus ſanè neque rerum gerendarum gloria, neque literarum ſtudiis, non virtutum omnium agnitione noſtra tempora præſtantiorem, & illuſtriorem habent: qui adeò inter ſe de virtute, doctrina, & eruditione concertare videntur; vt quem præferas perdifficilè ſit ferrè ſententiam: Adeoque omnium iudicio, omniumque ore laudibus extolluntur; vt ſi quid præclarum, ſi quid iuſtum, ſi quid munificum, benignum, ac vrbanum, ſi quid Antiano Senatore dignum, oratoris noſtri eloquentiſſimi haud inconſulto recenſere appetunt; ex horum prudenter geſtis, acutè dictis, ſapienter excogitatis latiſſimum exemplum afferre conſueſcunt. Nec ſilentio inuoluendum eſſe duco

Petrum Aurelium Sanutum, verum profectò ac vnicum ſplendidiſſimæ tuæ familiæ florem, & mei Auguſtinenſium Eremitarum inſtituti ornamentum & decus; qui vir maximo & altiſſimo ingenio, ſubtiliſſimus dialecticus, admirabilis Philoſophus, & Theologus incomparabilis, poſt innumeras in Ariſtotelis philoſophia lucubrationes aduerſus hæreſes eruditum volumen emiſit: & anno ſuæ ætatis ſexageſimo propter ſingularem morum & doctrinæ præſtantiam (niſi quam citius à nobis Mors infeſta eum ſurripuiſſet) non ſolum Magiſter Generalis noſtri ordinis electus, ſed etiam in adminiſtrationem Eccleſiæ Patriarcalis Venetæ à Senatoribus meritò aſſumptus fuiſſet; ad quod Patriarcatus onus communi omnium ore, ac votis paſſim vocabatur: Accedis tu Matthęe (vt ad inſtitutum regrediar) Antiſtes integerrime, tantis progenitoribus edite, & tantis atauis regibus digna ſoboles, nulla ex parte ſummis eorum laudibus inferior: quidnam Plebs, Oppida, frequentiſſimi populi, illuſtres proceres, clerus ſelectus, Sacerdotes & religioſi omnes candidiſſimi, tuæ Concordienſis Ecccleſiæ ditioni parentes, ac tota denique fori Iulii inſignis Regio abs te ſperare, atque expectare poſſunt? Nil mehercule, niſi æquum, integrum, Sanctum, munificum, & tanto Pontifice dignum à præclariſſimis animi tui dotibus prodire videbitur; quandoquidem ea ſis humanitate, ingenio, vrbanitate, prudentia, magnanimitate, conſtantia, Religione, morumque omnium grauitate, & honorum ſublimitate refertus; vt propediem in magnam tui admirationem, & incredibilem beneuolentiam ac obſeruantiam omnes homines facillimè accendas, allicias, atque impellas. Cuius ego ipſe cum animi magnitudinem, pietatem, liberalitatem, vitæ modeſtiam, & mores integerrimos, & inculpatos perſpicuè intelligerem, quæ te iam dudum ad iſtum Pontificalis celſitudinis apicem euexerunt; & cum ad te gratulandi, & exultandi officio, celeberrima tui nominis fama accenſus accederem; nè illotis manibus, aut penitus vacuis (vt adagio tradunt) Amplitudinem tuam adire magno honoris mei diſpendio acerbiſſimè improber atque accuſer; te vnum omnium maximè delegi, cuius clariſſimo nomini opus hoc magnum omnium alioquin vtiliſſimum, diù à cunctis ſacrarum literarum profeſſoribus maximopere efflagitatum, & tanto ſtudio collectum à IOANNE BROMIARDO viro citra omnem controuerſiam doctiſſimo, quod propter omnimodam rerum ſcitu digniſſimarum ab omnibus ſacri verbi declamatoribus copiam inſcribere, Summam Prædicantium placuit, in argumentum haud obſcurum obſeruantiæ, & reuerentiæ meæ offerre, &

dedicare

dedicare conſtitui. Tu igitur humaniſſime Paſtor hoc tempore pro Archangeli munuſculo hoc qualecunque opus penè diuinum, tuo ſanè nomine non prorſus indignum, manu clientis tui dedititii, benignitati tuæ quàm libentiſſimè exhibitum, fauſto ſidere ſuſcipias, & æqui bonique conſulas; Perinde ac gemina æra minuta, quæ olim ab anu illa paupercula in ærarium, ſeù Gazophilacium munifico, ac promptiſſimo animo miſſa & collocata fuerunt, à domino nec contempta, nec parui facta fuiſſe ſatis apertè conſtat. Vale ſaluus, & incolumis diutiſſimè, decus, & præſidium Patriæ, ac bonorum certiſſimum. Venetiis. In feſto D. Michaelis Arcangeli. M. D. LXXXV.

AD EVNDEM ILLVS-MVM
AC REVERENDISSIMVM
CONCORDIENSEM ANTISTITEM
D. Matthæum Sanutum.

Eiuſdem F. Archangeli Ritij Carmen.

PVRE tibi doctum dicat hoc opus, optime Præſul,
Eximius prudensq; Auctor; qui dogmata ſacri
Eloquii oſtendit, quanã ratione uel arte
Sint promenda piis populis, ſeruandaq; cunctis:
Nam medio in templo cum celſa è ſede diſertum
Diuina audieris Chriſti præcepta docentem,
Quæq; ſequẽda ſient, & quæ fugienda monentẽ,
Ceù iudex rectus, poteris meliora probare,
Ac tibi quæ merito ſunt à Paſtore ſupremo
Creditę oues regere,& curare,& paſcere,& omnes
Ducere ſyderei peramæna ad Pabula olympi:
Hinc Vrbis Venetæ, SANVTÆ, & gloria gentis
Clara, MATHÆE uiges iã, perpetuoq; uigebis;
Inde & oues gratæ producent uellera cana
Murice ſidonio, quæ tingent LEMINE puro
Naiades, ſacrumq; caput Diademate cingent
Purpureo; laudesq; tuas modulamine dulci
Cantabũt, Nomenq; ferẽt maria omnia circum.

AD

AD ILLVSTRISSIMVM MATTHÆVM SANVTVM, CONCORDIENSEM ANTISTITEM.

IOSEPHI PHADII ODE.

SANVTE præſul nobilium ſacer
Sanguis parentum, cui premit inſula
Inſignis oſtrino colore
Tempora, puniceiſq; tænis,
Eſt vt forum vir triſte magis viro,
Fumumq;, & vrbis regia munera
Miretur, inſanoſq; honores,
Et ſtudium popularis auræ
Exquirat: hic vt denſum humeris ſonum
Vulgus fauentem ter cuneis crepet
Laudeſq; redditas hianti
Ingeminent Adriæ paternæ
Ripæ furetis: ille vt apex grauis
Gemmis, & ora regius aurea,
Vſuſq; purpurarum, & oſtri
Sidonij pretiumq; circum
Notis reciſum nomina publicis
Clarent ſuperbum poſt genitis ducem, &
Poſt vitam Orontæos odores
Spiret Achæmeniumq; coſtum.
Sunt inſolentes quos labor Iſthmius,
Vigorq; tollit puluere Achaico, &
Elæa victores reducit
Palma domum, pugileſve, equoſve
Lauro impeditos tempora Delphica.
Audax ſed illum pauperies iubet,
Fameſq; maiorum procellis
Aeolijs, pelagoq; quaſſas
Rates minaci credere feruido
Vt tentet axi finitimum latus.
Et Solis incluſum calore
Auri, & opum precioſus emptor.

Paterna

Paterna bobus rura colens ſuis,
Si arbuſta longis latiùs ordinet
Sulcis; aretq; mille fundi
Iugera Sicanij, aut Falerni,
Nunquàm trilicem pondere, & orbibus
Loricam ahenis pectora fortia
Indutus æratas triremes
Cum galea, clypeoq; læui
Scandet Liburnos inter, & exſules,
Nec barbarorum diruet agmina,
Ferrata, crudeliq; ſternet
Exitio Iſmarias phalanges,
Simul metallis dira fremens cauis
Impulſus ignis fulminis impetu
Stragem cateruatim ciebit
Tranſtra per, abietibusq; puppes
Pictas ſecundo Marte ruens ferox.
Eſt qui in remoto gramine non fugit
Tacere, curarumq; dulci
Decipitur cythara, & laborum,
Quà pinus ingens, vel platanus caput
Sublime tollens texere brachijs
Vmbram hoſpitalem amat, leuiq;
Lympha loquax trepidat ſuſurro.
Mores, & artes Socraticæ iuuant,
Veriq; cauſas elicere abditas,
Et mira naturæ hauſtus eſt quem
Aethereus, potiorq; ceſsit
Cæleſtis auræ pars, ſapientiæ
Tractare natis myſtica principis
Arcana; quem mixtus refulget
RICCIVS, vt niſida inter ignes
Lucet minores Luna, Heliconijs
Muſarum amicus fontibus, artium &
Sublimis interpres, ſacriq;
Grande decus, columenq; cœtus;
Nunc vt potenti numine pleniùs
Diuina verbi ſemina liberi
Ab ore fundat culto, & aures
Detineat populorum acutas

Pius

Pius ſacerdos, carpere liuidas
Obliuiones abnuit, & nigra
Caligine vrgeri labores
Egregios BROMIARDI, *& atra*
Tegi ſepultos nocte, ſimul decus
Nouum reponit, quale ebur Indicum
Buxo addit incluſum per artes
Iſmenia, Pariumve marmor
Auro nitenti. Quicquid at ingeni
Curaq; Præſul dare, nitet, ſibi
Donat, tuiſq; effert, SANVTE
Auſpicijs veniens in æuum.

AD

AD R. P. ARCHANGELVM RITIVM THEOLOGVM AVGVSTINENSEM EREMITAM.

FRANCISCI PRASEGNII CARMEN.

SI quando Aonia, RICCI, proiectus in vmbra
Tendis Apollineæ plectra mouere lyræ,
Verſibus ipſe tuis decedit Thracius Orpheus,
Orpheus, quo tantum Biſtonis ora tumet.
Sin homines auſis patriæ dulcedine linguæ
Deterres ſcelerum regna beata monens,
Pœnasq́ & flammis crepitantibus horrida ſemper
Tartara, ſpectando es maximus ingenio.
Siue animum ſtudijs naturæ intendere certis,
Totumq́ in doctis artibus eſſe iuuat,
Summaq́ diuinæ curas myſteria chartæ,
Contendis magno acumine Ariſtotele.
Quid mirum eſt igitur, ſi tot modò viribus vna
Eruta collatis non potuere diu
Vrgentem obniti te contrà obliuia, longum
Ignotus nobis quem Bromiardus erat,
Sed tandem poſitis inſignis ſordibus author
Redditus eſt cunctis munere, & arte tua?
Macte animo, virtutum inſignia ſumma tuarum,
Et laudes meritas ſæcula nulla prement.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Ἦμος ἀπὸ γλώττης ἀδινοῖσιν, Ῥίκκιε, λαοῖς
Ὦ κλέος ἀδριακοῦ αἰγιαλοῖο μέγα,
Δεσπεσίην ὄπα φωνήσας αὐδὴν κατέχευας,
Ἀρχὸς ὁμηγυρέων ἄγγελος ἧς ὑπάτης.
Νῦν δὲ φύλην βρομιάρδου θεῖον, ἥτ᾽ ἀγνώμητον
Φαῖνον, τουτί θεῷ ἐσθλὸν ὄχ᾽ εἷς ἴκελος,
Ἰωσὴφ φάδιος.

CAPI-

CAPITVM
ELENCHVS
QVÆ CONTINENTVR
IN HAC PRIMA PARTE
iuxta ordinem Alphabeticum.

A

ABiecti,& depreſſi.	Cap. I.	2
Abijcere.	Cap.II.	3
Ab infantia	Cap.III.	4
Abſtinentia. fol.4.cinc.	Cap.IIII.	6
Abſcondit	Cap.V.	7
Abuſionis	Cap.VI.	8
Abſoluendi	Cap.VII.	9
Accidia	Cap.VIII.	11
Accedere	Cap. IX.	13
Accipere	Cap.X.	14
Accuſatio	Cap. XI.	15
Acquiſitio	Cap. XII.	17
Aduentus.f 2.d.pal.	Cap.XIII.	26
Aduocatus	Cap. XIIII.	32
Adulatio.f.3.d.5.	Cap. XV.	38
Adoratio	Cap.XVI	43
Adulterium	Cap. XVII.	44
Aduerſitas	Cap. XVIII.	46
Ambulatio	Cap. XIX.	47
Amor	Cap. XX.	49
Amicitia	Cap.XXI.	52
Angelus	Cap.XXII.	58
Anima Dom.in nati.	Cap.XXIII.	61
Arma	Cap.XXIIII.	65
Aſcendere	Cap.XXV.	67
Audire	Cap XXVI.	73
Auaritia	Cap. XXVII.	79

B

BEatitudo	Cap I.	90
Bellum.f.3.d.p.	Cap. II.	92
Benefacere	Cap. III.	100
Bonitas	Cap. IIII.	101

C

CHaritas.f.d.	Cap. I.	104
Caro	Cap. II.	107
Caſtitas	Cap. III.	109
Ciuitas	Cap. IIII.	110
Contritio	Cap. V.	114
Confeſſio	Cap. VI.	119
Conſcientia	Cap. VII.	128
Conſuetudo	Cap. VIII.	132
Concordia	Cap. IX	136
Cogitatio	Cap. X.	137
Conſilium	Cap. XI.	140
Compaſſio	Cap. XII.	146
Conuerſatio	Cap. XIII.	148
Cor	Cap. XIIII.	149
Chorea	Cap XV.	152
Correctio	Cap. XVI.	154
Crux	Cap. XVII.	162
Cuſtodia	Cap. XVIII.	169

D

DAmnatió	Cap. I.	171
Deſperatio	Cap. II.	176
Decimæ	Cap. III.	179
Dedicatio	Cap. IIII.	181
Delectatio	Cap. V.	184
Detractio	Cap. VI.	186
Diſcretio	Cap. VII.	193
Diſcordia	Cap. VIII.	194
Dilectio.fer.6.cin.	Cap.IX.	195
Dimittere	Cap. X.	201
Diuitiarum	Cap. XI.	204
Dominorum	Cap. XII.	210

Ebrietas

E

EBrietas	Cap. I.	218
Electio	Cap. II.	220
Eleemoſina.2.D.s.	Cap. III.	225
Aequitas	Cap. IIII.	234
Erubeſcentia	Cap. V.	235
Euchariſtia	Cap. VI.	236
Exemplum	Cap. VII.	247
Executor	Cap. VIII.	253
Excommunicatio	Cap. IX.	260

F

FAlſitas	Cap. I.	263
Fama	Cap. II.	274
Feriæ ſeu feſta	Cap. III.	278
Fides.f.s.cin.	Cap. IIII.	287
Filiatio	Cap. V.	298
Fortitudo	Cap. VI.	303
Fraternitas	Cap. VII.	304
Furtum	Cap. VIII.	305

G

GAudium	Cap. I.	309
Gloria	Cap. II.	317
Gratia	Cap. III.	330
Gratitudo	Cap. IIII.	337
Gula	Cap. V.	334

H

HOmo	Cap. I.	347
Homicidiū	Cap. II.	353
Honeſtas	Cap. III.	355
Honor	Cap. IIII.	357
Hoſpitalitas	Cap. V.	361
Humilitas.tom.infra p.	Cap. VI.	364

I

IEiunium	Cap. I.	370
Inconſtantia	Cap. II.	372
Infirmitas	Cap. III.	376
Inobedientia	Cap. IIII.	380
Intentio	Cap. V.	382
Inuidia	Cap. VI.	385
Ipocriſis	Cap. VII.	392
Ira	Cap. VIII.	393
Iudices	Cap. IX.	397
Iudicium humanum	Cap. X.	405
Iudicium diuinum	Cap. XI.	410
Iuramentum	Cap. XII.	417
Iuſtitia.ſabbato.d.ſ.	Cap. XIII.	2 5

L

LAbor	Cap. I.	434
Laus	Cap. II.	438
Lex	Cap. III.	440
Liber	Cap. IIII.	444
Loquutio	Cap. V.	447
Ludus	Cap. VI.	454
Luxuria	Cap. VII.	456

¶

ELENCHVS IN EVANGELIA, QVÆ DOMINICIS DIEBVS IN ECCLESIA ROMANA PER ANNVM,

In Aduentu, & in Quadrageſima de more cantari ſolent.

Ex ſumma Prædicantium R. P. F. Ioannis Bromiardici Theologi Prædicatorum ordinis nuper excerptus, ac ſtudioſè digeſtus.

DOMINICA prima Aduentus.

Erunt ſigna in Sole, & Luna. Lucæ 21.

De Aduentu Domini noſtri, & primo oſtéditur diſtinctio. Secundo ſufficiẽtia. Tertio qualis Aduentum Chriſti in carnem præceſſit pręparatio. Quarto qualia in Aduentu ſuo nobis parauit commoda. Quinto qualia ſeq deberẽt iuſtitiæ debita. Sexto qualis aduentũ Chriſti in animã præcedere debeat præparatio. Septimo qualia cõcurrant lucra. Octauo qualia ſequi debeant exparte nr̃a opera. Vide p.1.c.13. 26

Dominica ſecunda Aduentus.

Cũ audiſſet Ioannes in vinculis. Mat. 11.

De pœnitentia. Primo quæ ſit vera, & ſecura pœnitentia. Secundo quomodo fieri debeat. Tertio quæ ſit pœnitẽtiæ vtilitas. Quarto quot ſunt pœnitentiæ impedimenta. p.2.c.7. 212

Dominica tertia Aduentus.

Miſerunt Iudæi ad Ioannem. Ioan. 1.

De Chriſto. Primo multa bona nobis attulit. Secundo magna pro nobis côndidit. p.2.c.1. 473

Dominica quarta Aduentus.

Anno quintodecimo Imperij. Lucæ 3.

De prædicatore. Primo de officio prędicatoris. Secundo oſtẽditur qualis intentio debet pręcedere tanti officij exercitium. Tertio quæ officium prædicationis impediunt. p.2.cap.12. fol. 252.

In Natiuitate Dñi noſtri Ieſu Chriſti.

De hac Chriſti redemptoris noſtri ſacratiſſima Natiuitate. Primo oſtéditur diſtinctio, Poſſibilitas, cõgruitas. Secũdo ex parte Chriſti cauſalitas, & ex parte hominis oſtéditur vtilitas. Tertio quare ita tarde facta fuit illa benedicta Natiuitas. Quarto recipiendus, cuſtodiẽdus, & honorandus eſt, qui pro nobis naſcebatur. p.2.cap.1. 101

De Sancto Stephano Protomartyre.

Ecce ego mitto ad vos prophetas. Mat. 23.

De concordia, & pace inter nos habenda. Primo docent exempla. Secundo trahunt vtilia. Tertio arctant cõtraria, ſeu pęnalia. p.1.c.9. 136

De S. Ioanne Apoſtolo, & Euangeliſta.

Dixit Ieſus Petro: ſequere me. Ioan. 1.

De ſequendo Chriſtum. Primo triplici via. Secundo triplici modo. Tertio ſequi nõ debemus Diabolum, mundum, & carnis voluptatẽ. p.2.c.7. 356

In Circunciſio. dñi noſtri Ieſu Chriſti.

De pietate. Primo oſtéditur multiplex vtilitas. Secundo qualiter fieri debeat. p.2.c.10. 243

Vel de lege Primo oſtenditur differentia. Secũdo nouę legis efficacia. Tertio obſeruantia. p.1.c.3. 440

Epiphania Domini.

De Adoratione. Primo quod perſona adorans ſit munda, & digna pro tali opere. Secundo quòd adoretur feſtinanter, reuerenter, veraciter, & perſeueranter. Tertio quare Deus ſit adorandus. p 1.c.16. 43

Dominica infra octauam Epiphaniæ.
Cum factus eſſet Ieſus. Lucæ 2.
De Sapientia. Primo oſtenditur diſtinctio ſapientiæ. Secundo in quibus rebus conſiſtit vera ſapiētia. Tertio quo modo acquiritur 2.p.c.3. 342
Dominica prima poſt octauam Epiph.
Nuptiæ factæ ſunt. Ioan.2.
De Matrimonio Primo oſtenditur dignitas. ſecundo oſtēditur, quòd licet ſacramētum matrimonij in ſe dignū ſit, tamen munditia virginalis, & cōtinentia ei præferuntur 2.p.c.4. 15
Dominica ij. poſt octauam Epiphaniæ.
Deſcendente Ieſu de Monte. Matth.8.
Quomodo nos debemus benefacere Deo prim. ſibi ipſi benefacere debemus ſecūdo loco: proximo tam amico, quam inimico, tertio loco benefacere.p.1.c.3. 101
Dominica iij. poſt octauā Epiphaniæ.
Aſcendente Ieſu in nauiculam. Matth.8.
De inobedientia, primo ponenda eſt cauſa inobedietiæ, ſecundo falſa excuſatio, tertio pœnā.p.1.c.4. 380
Dominica iiij. poſt octauā Epiphaniæ.
Simile eſt regnum Cælorum. Matth.3.
De falſitate. Primo quomodo in hoc mundo falſitas contra veritatē præualet. Secundo periculoſa falſorum ſocietas, & amicitia. Tertio quis ſit falſorum finis.p.1.c.1. 263
Dominica v. poſt octauam Epiphaniæ.
Simile eſt regnum Cælorum grano ſinapis. Matth.13.
De bona fama. Primo oſtenditur pulchritudo. Secundo vtilitas. Tertio neceſſitas. Quarto malæ famæ periculum.p 1.c.2. 274
Dominica in Septuageſima.
Simile eſt regnum Cælorum. Matth.20.
De vocatione. Primo quomodo ad vocationem Dei venire deberemus. Secūdo ad quē vocamur tam à Deo quam ab alijs vocantibus. Tertio vocatorum multitudo, & electorū paucitas 2.p.c.8. 454
Dominica in Sexageſima.
Cum turba plurima conuenirent. Lucæ 8.
Quomodo debemus audire Deū eiuſque doctrinam. Secundo quæ ſit neceſſitas audiēdi. Tertio quantū diabolum illam impedire nititur. p.1. cap 26. 73
Dominica in Quinquageſima.
Ecce aſcendimus Hieroſolymam. Lucæ 8.
De paupertate. Primo oſtenditur paupertatis voluntariæ exemplum. Secūdo vtilitas. Tertio quòd eſt diligēter amplectenda.2.p.c.3. 182

ELENCHVS IN EVANGElia Quadrageſimæ.

Feria quarta Cinerum.
Cum ieiunatis. Matth.6.
De Ieiunio. Primo oſtenditur eius generalitas. Secundo indictio. Tertio vtilitas Quarto circunſtātiæ. Quinto neceſſitas.p.1.c.1. 370
Feria quinta poſt Cineres.
Cum introiſſet Ieſus Capharnaum, Matthæi 8.
De militia, quales mundi milites eſſe deberent, & quales ſpirituales Chriſti milites, & tertio quales vterque de facto ſunt.2.p.c.7. 24
Feria ſexta poſt Cineres.
Audiſtis quia dictum eſt antiquis. Matth.5.
De dilectione. Primo quod ſit obiectū dilectionis. Secundo motiuū. Tertiò experimētum. Quarto fatuitas malę dilectionis. Quinto falſitas, & aduerſitas.p.1.c.9. 156
Sabbatho poſt Cineres.
Cum ſero eſſet factum. Marc.6.
De tribulationibus, & primo origo, ſiue cauſa tribulationū. Secūdo quòd propter malos boni tribulātur. Tertio quomodo tribulationes impedire poterimus. Quarto quæ ſit Dei intētio tribulationem immittentis. Quinto quis ſit effectus, vel finis tribulationis.2.p.c.2. 403
Dominica prima Quadrageſimæ.
Ductus eſt Ieſus in deſertum. Matth.4.
De tentatione quare Deus homines tentare permittit. Secundo malitia Dæmonis,

Dęmonis,qua bonos plus tētat.Tertio remedia contra tentationes .2.p. cap.1. 287

Feria ſecunda poſt primam Dominicam Quadrageſimæ.

Cum venerit filius hominis. Matth. 25.

De iudicio diuino. Primo ratio vltimi iudicij. Secundo ꝙ illud erit bonis delectabile malis vero terribile, Tertio qualia remedia ſunt ante illud iudicium prouidēda, vt cum venerit non timeatur.p.1.c.11. 411

Feria tertia poſt primam Dominicam Quadrageſimæ.

Cum introiſſet Ieſus. Matth.21.

De vſura. Primo de eius inuentione. Secūdo de prohibitione.Tertio vſurariorum comparatio. Quarto malitia.2.p.c.12. 467

Feria iiij.poſt primam Dom.Quadrag.

Acceſſerūt ad Ieſum Scribæ,& Phariſæi.

De ſuperbia.Primo quid ſit.Secūdo ſuperborū aſſimilatio. Tertio peruerſitas.Quarto pęna,& periculum.2.p. cap.14. 381

Feria v.poſt primam Dom. Quadrag.

Egreſſus Ieſus ſeceſſit.

De oratione oſtenditur.Primo neceſſitas. Secūdò effectus,& vtilitas Tertio de cōditionibus orationis Quarto quare Deus orātes pro patre proprio non exaudit.2.p.c.5. 127

Feria vj. poſt j. Dominicam Quadrag.

Erat dies feſtus Iudæorum.

De infirmitate.Primo quæ ſit cauſa infirmitatis corporalis.Secundo quare Deus ipſam immittat. Tertio qđ eſt ſignum diuinæ dilectionis. Quarto vtilitas.p.1.c.3. 376

Sabbatho poſt primā Dom. Quadrag.

Aſſumpſit Ieſus Petrum.

De gaudio. Primo gaudij tēporalis paruitas,& breuitas oſtēditur. Secundo magnitudo gaudij cœleſtis. Tertio per quę media illud gaudium adipiſci poterit.p.1.c.1. 311

Dominica ſecunda Quadrageſimæ.

Aſſumpſit Ieſus.

De beatitudine.Primo ponitur diuiſio. Secundo quid ſit beatitudo apparēs, & nō exiſtens. Tertio qualis ſit beatitudo exiſtens, & non apparens, & quo amatores ſuos hic perficit, & beatificat. Quarto qualis, & quanta ſit beatitudo apparens, & exiſtens & quomodo iſtam attingētes glorificat. Quinto qualiter ad illam boni perueniant.p.1.c.1. 90

Feria ſecunda poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ.

Dixit Ieſus turbis Iudæorum.

Quærentes Deum duo attendere debeāt.Primò quæ ſunt diligēter quærenda. Secundo quæ non ſunt quærēda,ſed fortiter fugiēda.2.p.c.1. 283

Feria iij.poſt Dom. ſecundā Quadrag.

Locutus eſt Ieſus ad turbas.

De obedientia. Primo oſtēditur diſtinctio.Secundo virtus. Tertio modus, Quarto ratio. Quinto vtilitas. 2. p. cap 1. 114

Feria iiij poſt Dom.ſecundam Quadr.

Aſcendens Ieſus Hieroſolymam.

Dominorum tā eccleſiaſticorum, quā ſęcularium cōditiones. Secundo quare Deus tales dominari permittit. Tertio dominātium periculum. p.1. cap.12. 211

Feria v.poſt Dom.ſecundam Quadrag.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum.

Gulæ vitium diſſuadent primo ipſius vilitas.Secundo periculum qđ affert ipſi animæ. Tertio quia multis peccatis viam diſponit. Quarto quia ad pęnam ducit æternam.p.1.c.5. 342

Feria vj. poſt Dom. ſecundā Quadrag.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum. Mat.21.

Anima quomodo cognoſci poteſt, & qualis eſt in natura ſua.Secundo vnde miniſtrat anima boni, vel mali, quo ad Deum,vel diabolum.Tertio quomodo corpori coniungitur,quomodo perficitur, & quomodo perditur. Quarto perditionis admiratio. p.1.cap.13. 61

Sabbatho poſt Dominicā ij. Quadrag.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum. Luc.15.

Societatis vtilitates. Secundo ſocietatis peruerſæ inſtabilitas. Tertio periculū,quia ſocios maculati per culpam

pam Deo diſplicet, & ducit ad penā.
Dominica tertia Quadrageſimæ.
Erat Ieſus eijciens dæmonium. Lucæ 11.
Confeſſio quid ſit ſecundo neceſſitas cōfeſſionis. Tertio modus ſeu diſpoſitio requiſitus ex parte confitentis. Quarto confeſſionis vtilitas.p.1.c.6. folio 119.
Feria ſecunda poſt Dominicā tertiam Quadrageſimæ.
Dixerunt Phariſæi ad Ieſum. Lucæ 4.
Inuidiæ oſtenditur origo. Secundo inuidorum conditiones. Tertio iſtius peccati magnitudo. Quarto multiplex punitio, & pœna.p.1.c.6. 385
Feria iij. poſt tertiam Dom. Quadrag.
Reſpiciens Ieſus diſcipulos ſuos. Mar.8.
Correctionis oſtēdenda eſt neceſſitas. Secundo modus corrigendi. Tertio corrigentis intentio. Quarto periculum quod ſequitur ex hoc quòd correctio non fit.p.1 c.16. 155
Feria quarta poſt tertiam Dominicam Quadrageſimę.
Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ, & Phariſæi. Matth.15.
Detractorum deſcriptio, & intentio. Secūdo quam vile officium in curia diaboli teneant. Tertio detrahentiū pęna. Quarto propter talium obloquutiones bona non ſunt dimittenda.p 1.c.6 186
Feria v. poſt tertiam Dom. Quadrag.
Surgens Ieſus de Synagoga. Lucæ 4.
De humilitate primo oſtēditur diſtinctio, inductio, oſtenſio, conſeruatio, vtilitas, & neceſſitas.p.1.c.6. 365
Feria vj. poſt tertiam Dom. Quadrag.
Abijt Ieſus in ciuitatem Samariæ. Ioannis 4.
De gratia. Primo oſtendenda eſt vtilitas. Secundo quomodo haberi, & acquiri poterit. Tertio quomodo conſeruari debeat. Quarto pęna, non bene vtentium gratia eis conceſſa. p 1.cap.3. 330
Sabbatho poſt tertiā Dom. Quadrag.
Perrexit Ieſus in montem Oliueti. Ioan.8.
De adulterio. Oſtendenda eſt pœna, & manifeſtanda eſt culpa.p.1.c.17. 44
Dominica quarta Quadrageſimæ.
Abijt Ieſus trans mare Galileæ. Ioan.6.
De miſericordia, & primo quid ſit. Secundo quod ab omnibus rebus oſtendit, & ab omnibus eſt habenda. Tertio eius neceſſitas.p.2 c.9. 37
Feria ij. poſt quartam Dom. Quadrag.
Propè erat Paſcha Iudæorum Ioan.2.
De mercatione. Oſtēditur diſtinctio, & differentia. Secundo in quibus caſibus regula, & reſponſiones falluntur mercatorum. Tertio ſic fallentium pęna oſtēditur, & periculū.p.2.c.6.19
Feria iij. poſt quartam Dom. Quadrag.
Iam die feſto mediante. Ioan.7.
De ſcientia. Primo oſtenditur ſtudentium differentia. Secundo quantam vtilitatem cōferat. Tertio in quibus conſiſtit uera ſcientia. Quarto quomodo acquiritur augmētatur, & cōſeruatur.p.2.c.4. 347
Feria iiij. poſt quartā Dom. Quadrag.
Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum. Ioannis 9.
De operatione, & primo operariorum oſtēditur diuerſitas, ſiue diuiſio. Secundo bonorum operū, & operariorum oſtenduntur modi, & neceſſariæ conditiones. Tertio oſtēduntur motiua, quare malorum mores ſunt fugiendi, & bonorum conditiones ſunt ſequendæ.p.2.c.4. 123
Feria quinta poſt quartā Dominicam Quadrageſimæ.
Ibat Ieſus in ciuitatem. Lucæ 7.
De morte quòd mors eſt bene viuentibus vtilis, & male viuentibus inutilis. Secundo vtilitas mortis. Tertio per illam dantur remedia cōtra omnes mundi miſerias. Quarto conditiones quæ mortem præcedere debent ad hoc quòd ſeuere expectaretur.p.2.c.11. 53
Feria ſexta poſt quartam Dominicam Quadrageſimæ.
Erat quidam languens Lazarus. Ioannis 11.

De

De peccatore oſtédens periculum peccatoris ante mortem, in morte, & poſt mortem. Secundo quomodo diabolus peccatorem de vno peccato in aliud ducit. Tertio peccatoris oſtenditur cęcitas ſeu fatuitas. 2.p. cap.6. 207

Sabbatho poſt quartam Dominicam Quadrageſimæ.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum ego ſum lux mundi.

De munditia quomodo anima mundari debet. Secundo qualiter in munditia conſeruatur. Tertio munditiæ vtilitas. Quarto quòd ſeruantes munditiam multum Deo tenentur. 2.p. cap.12. 87

Dominica in Paſſione.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum. Ioan.18.

De Veritate. Primo oſtenditur vtilitas, & neceſſitas. Secundo quòd omnes tenentur veritatem libere pronuntiare, & defendere. Tertio quomodo veritas parit odium, & perſecutionem. 2.p.c.1. 419

Feria ij. poſt Dominicam in Paſſione.

Miſerunt Principes & Phariſæi miniſtros. Ioan.7.

De Negligentia, oſtendens originem periculum, & reprobationem. 2.p. cap.2. 106

Feria iij. poſt Dominicam in Paſſione.

Ambulabat Ieſus in Galilæam. Ioan.7.

De Homicidio. Primo oſtenditur diuiſio, & eius periculum, ac culpæ magnitudo, ex ſatisfaciendi difficultate; ex pęnæ æternæ diuturnitate, & ex temporalis vindictæ certitudine.2.p.c.2. 353

Feria iiij. poſt Dominicá in Paſſione.

Facta ſunt Encænia. Ioan.10.

De Charitate. Primo quid ſit charitas. Secundo proprietates charitatis. Tertio vtilitates, & experimentum. p.1.c.1. 104

Feria v. poſt Dominica in Paſſione.

Rogabat Ieſum quidem Phariſæus. Luc.7.

De ornatu, & primo quomodo Deum offendit ſubiectũ ſuum ſtultum oſtédit.2.p.c.7. 158

Eodem die de honeſtate.p.1.c.3. 3.5.8

Feria vj. poſt Dominicam in Paſſione.

Collegerunt Pontifices, & Phariſæi Concilium. Ioan.11.

De conſilio. Conſiliariorum bonorum oſtenditur electio, veritas, vtilitas, & labor. Secundo malorum conſiliariorum conditio quãtum ad errores, qui eos ſequuntur. Tertio dominorũ ſtultitia qui tales non repellunt & quare debent expellere.p.1.c.11.140

Sabbatho poſt Dominicá in Paſſione.

Cogitauerunt Principes Sacerdotum. Ioan.12.

De volũtate. Primo ponitur diſtinctio. Secundo quomodo voluntas Chriſti eſt exemplar noſtræ voluntatis. Tertio quod voluntati diuinæ eſt in omnibus obediendum, & quomodo vult omnes ſaluos fieri.2.p.c.10. 459

Dominica in Ramis Palmarum.

Cum appropinquaſſet Ieſus Hieroſolimis. Matth.21.

De humilitate. Primo ponitur diſtinctio, inductio, oſtenſio, deinde conſeruatio, demum vtilitas, & neceſſitas.p.1.c.6. 365

Feria ſecunda poſt Dominicam in Ramis Palmarum.

Ante ſex dies Paſchæ. Ioan.12.

De paupertate. Primo oſtéditur diſtinctio. Secundo voluntarię paupertatis exẽpla. Tertio vtilitas ante mortem, in morte, & poſt morté. Quarto quod eſt diligenter amplectenda, & feruenter diligenda.2.p.c.3. 182

Feria tertia poſt Dominicam in Ramis Palmarum.

De prædeſtinatione, & oſtenditur primo cauſa. Secũdo quòd prædeſtinatio nõ tollit arbitrij liberi facultaté. Tertio quòd prędeſtinatio eſt quantũ ad ſaluandos & præſcientia quantum ad damnãdos. Quarto quòd nõ eſt in Deo ſalutis noſtræ cauſa defectiua, nec perditionis cauſa effectiua.2.p.c.11. 245

Feria

Feria quarta poſt Dominicã in Ramis Palmarum.
De contritione. Primo ponenda eſt neceſſitas, & cauſalitas. Secundo qualitas, & vtilitas. Tertio quòd non habens tales conditiones nõ debet abſolui.p.p.c.5. 114
Feria quinta poſt Dominicã in Ramis Palmarum.
De Euchariſtiæ Sacramento, quod eſt ſpirituale conuiuium, in quo datur omne bonum.p p.c.6. 157
Feria ſexta poſt Dominicam in Ramis Palmarum.
De Paſſione Chriſti. Primo oſtenditur modus. Secundo magnitudo. Tertio congruitas, ſeu neceſſitas. Quarto vtilitas, ſeu efficacia.2.p.c.2. 170
Sabbatho poſt Dominicã in Ramis Palmarum.
De munere. Primo oſtenditur quòd christiani munera inordinata recipere nõ debent. Secundo quòd recipientes, & etiã dantes ad reſtitutioné tenentur. Tertio pęna oſtenditur nõ reſtituentium.2.p.c.14. 97
In die ſancto Paſchæ.
Maria Magdalena & Maria Iacob. Marc.16.
De reſurrectione oſtenditur poſſibilitas, neceſſitas, & certitudo. Secundo quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis. Tertio de dotibus corporum reſurgentiũ ad gloriam.2.p.c.7. 333
Feria ſecunda poſt Paſcha.
Duo ex Diſcipulis ipſa die. Luc.24.
De Hoſpitalitate. Primo oſtendenda eſt humilitas. Secundo generalitas. Tertio neceſſitas.p.p.c.5. 361
Feria tertia poſt Paſcha.
Stetit Ieſus in medio Diſcipulorum ſuorum. Luc.24.
De pace. Primo oſtenditur differentia, & veræ pacis quam mali non habent excellentia. Secundo quæ pacé impediunt, vel deſtruunt.2.p.c.4. 191
Dominica in Albis.
Cum eſſet ſero die illo. Io.20.
De ſpe. Primo oſtenditur emolumentum. Secundo fulcimentum. Tertio motiuum. Quarto impedimentum. 2.p c.12. 374
Dominica ſecunda poſt Paſcha.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis. Ioan.10.
De exemplo Primo oſtenditur, vtilitas, & neceſſitas Secundo malorum periculum, & pęna.p.p.c.7. 248
Dominica tertia poſt Paſcha.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis. Modicum. Ioan.16.
De mundo. Primo oſtenditur deſcriptio, & conditio. Secundo fortuna. Tertio fallacia.2.p c.13. 90
Dominica quarta poſt Paſcha.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis, Vado ad eum. Ioan. 16.
De loquutione. Primo oſtéditur differentia. Secundo experientia. Tertio tam male loquutionis quam lęte audientium ingratitudo.p.p.c.5 448
Dominica quinta poſt Paſcha.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis; amen dico vobis. Ioan.16.
De iuramento. Primo oſtéditur diſtinctio, & circunſtantiæ debitæ. Secundo obligatio. Tertio deliberatio. p.p.c.12. 418
In die Aſcenſionis Domini.
Recumbentibus vndecim Diſcipulis. Marc.16.
Aſcendentio. Primo ponéda eſt diuerſitas. Secundo quãdo Chriſtus aſcédit. Tertio vbi fuit in medio tempore inter reſurrectionem, & aſcenſionem. Quarto ad quid aſcendit, videlicet propter noſtram vtilitatem. p.p.c.25. 67
Dominica infra octauam Aſcenſionis.
Cum venerit paraclitus. Ioan. 16.
De vita. Primo oſtenditur comparatio inter vitam actiuam, & contemplatiuam. Secundo vitæ humanæ breuitas. Tertio vitæ gratię bonitas. Quarto vitæ gloriæ acquiſitio. 2.p. c.17. 435

ELEN-

ELENCHVS IN EVANGElia Dominicis diebus per annum vtiliſſimus.

In die ſanctiſſimo Pentecoſtes.
Si quis diligit me. Ioan. 14.
De Spiritu ſancto. Primo oſtenditur bonitas, qua à Patre, & Filio, & à ſeipſo dari voluit. Secundo huius doni vtilitas. Tertio iſtius doni oſtẽditur generalitas.2.p.c.14. 376
Feria ſecunda poſt Pentecoſten.
Sic Deus dilexit mundum. Ioan.3.
De amore. Primo ponitur diſtinctio. Secundo boni amoris proprietates. Tertio modus quo Deus eſt amandus.p.p.c.20. 49
Feria tertia poſt Pentecoſten.
Dixit Ieſus Phariſæis: amen dico vobis. Ioan.20.
Furti diuitis, & pauperis. Primo facienda eſt ad inuicem comparatio. Secundo falſa excuſatio. Tertio periculum vtriuſque oſtenditur.
In feſto ſanctiſſimæ Trinitatis.
Trinitatis. Primo oſtenditur diſtinctio. Secundo vnius Dei & trium perſonarum oſtenditur neceſſitas. Tertio quomodo debemus moribus ſanctã imitari Trinitatem.2.p.c.4 398
In feſto corporis Chriſti.
De venerabili Euchariſtiæ Sacramento.p.p.c.6. 237
Dominica prima poſt Pentecoſten.
Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt. Luc.6.
De iuditio humano. Primo facienda eſt diuiſio. Secundo illiciti iudicij oſtenditur cauſalitas. Tertio reprobatio. Quarto remedia. Quinto paruipenſio p.1.c.19. 405
Dominica ſecunda poſt Pentecoſt. quæ eſt infra octauam corporis Chriſti.
Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc.14.
De diuitijs. Primo oſtendetur diuiſio ſeu diſtinctio. Secundo quomodo circa diuitias temporales erratur. p.p.c.11. 204
Dominica tertia poſt Pentecoſten.
Erant appropinquantes ad Ieſum. Luc.15.
Maledicitur. Primo homo ab homine. Secundo homo à Deo. Tertio quod non eſt faciliter maledicendum.p.p. cap.1. 1
Dominica quarta poſt Pentecoſten.
Cum turbæ irruerent in Ieſum. Luc.5.
De iuſtitia. Primo quid ſit. Secundo de differentia inter iuſtitiam diuinam, & humanam. Tertio quomodo haberi poſſit. Quinto talis poſſeſſionis vtilitas.p.p.c.17. 426
Dominica quinta poſt Pentecoſten.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis, amen dico vobis. Matth.5.
De labore laborantium. Primo oſtenditur differentia. Secundo quales conditiones requirat labor meritorius. Tertio laborantium oſtenditur meritum.p.p.c.1. 435
Dominica ſexta poſt Pentecoſten.
Cum turba multa eſſet cum Ieſu. Mar.8.
De miſericordia Dei.2.p.c.9. 37
Dominica ſeptima poſt Pentecoſten.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis: attendite à falſis Prophetis.
Hypochritarum. Primo oſtenduntur conditiones, & ſimilitudines. Secundo periculum. Tertio pęna.
Dominica octaua poſt Pentecoſten.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis parabolam hanc. Luc.16.
Primo ponenda eſt diſtinctio eleemoſinarum & ad inuicem comparatio. Secundo exempla ſeu documẽta ad eleemoſinas faciendas inclinantia. Tertio faciendi neceſſitas. Quarto materia de qua facienda eſt. p.p. cap.3. 225
Dominica nona poſt Pentecoſten.
Cum appropinquaret Ieſus Hieruſalem. Luc.19.
De vindicta: quod Deus iuſte accipit vindictas de peccatoribus, & quod homo non debet capere vindictam pro quibuſcunque iniurijs ſibi, vel ſuis, vel quibusvis rebus illatis.2.p. cap.5. 430

Dominica decima poſt Pentecoſten.
Dixit Ieſus ad quoſdam. Luc.18.
De conſcientia. Primo ponendum eſt officium. Secundo bonæ conſcientiæ vtilitas. Tertio quòd talis conſcientia eſt diligenter cuſtodienda. p.1. cap.7. 128
Dominica vndecima poſt Pentecoſten.
Exiens Ieſus de finibus Tyri. Mar.7.
De tribulatione.2.p.c 5. 403
Dominica duodecima poſt Pentecoſt.
Dixit Ieſus Diſcipulis ſuis: beati oculi. Luc.10.
De lege.p.1.c.3. 440
Dominica decimatertia poſt Pentec.
Cum iret Ieſus in Hieruſalem. Luc.17.
De munditia. Primo oſtenditur diuiſio. Secundo dignitas. Tertio qualiter templum Dei, ideſt anima mundari debet.2.p.c.12. 87
Dominica decimaquarta poſt Pentec.
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Luc.12.
De Auaritia. Primo quid ſit. Secundo vtilitas. Tertio labor, & ingratitudo. p.1.c.27. 79
Dominica decimaquinta poſt Pentec.
Ibat Ieſus in ciuitatẽ, quæ vocatur Naim. Luc.7.
De morte.2.p.c.11. 53
Dominica decimaſexta poſt Pentecoſt.
Cum intraret Ieſus domum cuiuſdam Principis. Luc.14.
De ſolemnitate feſtorum.p.1.c.3. 278
Dominica decimaſeptima poſt Pentec.
Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi. Mat.22.
De mandatis, oſtenditur primo neceſſitas. Secundo vtilitas, & facilitas. 2.p.c 2. 3
Dominica decimaoctaua poſt Pentec.
Aſcendit Ieſus in Nauiculam.
De tribulationibus.2.p.c.5. 403
Dominica decimanona poſt Pentecoſt.
Simile eſt regnum Cælorum. Matth.21.
De ornatu nimis curioſo.2.p.c.7. 158
Dominica vigeſima poſt Pentecoſten.
Erat quidam Regulus. Ioan.4.
De bonitate Dei.p.1.c.4. 101
Dominica vigeſimaprima poſt Pentec.
Homini regi qui voluit rationem ponere. Matth.18.
De redditione. Primo oſtenditur obligatio. Secundo remuneratio. 2.p. cap.3. 309
Dominica vigeſimaſecunda poſt Pẽtec.
Abeuntes Phariſæi Conſilium inierunt. Matth.22.
De adulatione. Primo ponitur diſtinctio. Secundo quare adulantur. Tertio operis ſeu officij adulantium vilitas.p.1 c.15. 39
Dominica vigeſimatertia poſt Pentec.
Loquente Ieſu ad turbas. Matth.9.
De fide.p.1.c.4. 289
Dominica vgeſimaquarta poſt Pentec.
Cum videritis abominationem. Matth.24.
De timore. Primo oſtenditur congruitas. Secundo vtilitas. Tertio timoris neceſſitas.2.p.c.3. 395

TABVLA SIVE INDEX COPIOSISSIMVS VERBORVM, AC RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in hac prima Parte continentur, iuxta ordinem Alphabeticum conſcriptus.

Animaduerte numero quolibet in hoc Indice,primo Caput, ſecundo Articulum, tertio folium denotari.

A

ABiecti à Deo exaltabũtur.c.1.n.1. 2
Abiecti,& depreſſi.c.1. num.1. 2
Abiecti,& depreſſi qui ſint.c.1.n.1. 2
Abiecti quod bonum conſequantur.c.1. nume.7. 3
Abiectionem quare aliqui nõ eligunt. c.1.num.4. 2
Abijcere.c.11.nu.1. 3
Ab infantia.c.3.n.1. 4
Abſcondit.c.5.num.1 7
Abſoluendi à Pontifice qui ſint. cap.7. num.1. 9
Abſoluendi.c.7.n.1. 9
Abſolutio religioſorum excommunicatorum ad pontificem reijcitur.c.7. num.4. 9
Abſolutio indebitè facta nocet abſolutis,& abſoluentibus.c.5.n.17. 116
Abſtinentia.c.4.n.1. 6
Abſtinentia ſpiritualis demonem ab animabus noſtris expellit,vt fames à ſilua lupum.c.4.nu.1. 6
Abſtinentia eſt cauſa omnium virtutũ inferiorum.c.4.n.2. 6
Abſtinentiæ diſtinctio.c.4.n.1. 6
Abſtinentis anima fert ſignum perpetuæ victoriæ.c.4.n.3. 6
Abſtinentes non cruciantur ſi diuitijs carent, quia ſua paupertate à morte liberantur æterna.c.4.n.4. 6
Abuſio.c.6.n.1. 8
Abuſio in quibus cõmittatur.c.6.n.2. 8
Abuſiones clauſtri quot.c.6.nu.3. 8
Abuſionis deſcriptio.c.6.n.1. 8
Accedentes ad Deum ſanctificantur. c.8.n.3. 13
Accedentes ad Deum cõſtantes in bonis operibus exiſtere debent. cap 8. num 4. 13
Accedentes ad Deum debent omni labe expurgari.c.9.n.2. 13
Accedere.c.9.n.1. 13
Accidia.c.8.n.1. 11
Accidia quid ſit.c.8.n.7. 11
Accidia fugienda c.8.n.8. 12
Accidiæ filię quæ ſint.c.7.n.1. 11
Accidioſi quomodo cęleſti hæreditate priuantur.c.8.n.18. 13
Accidioſi officiũ in curia diaboli quale ſit.c.8.n.5. 12
Accidioſorum conditiones. c. 8. numero 3. 12
Accipere.c x.n.1. 13
Accipere,& reddere,& quæ fugere debeamus.c.x.n.1. 14
Accuſandi neceſſitas, & generalitas quæ.c.x.n.5. 15
Accuſantis intentio quæ.capit.x.numero 6. 16
Accuſati iuſte, & in accuſantes vertentes culpam vulpes dicuntur. cap.x1. num.9. 16
Accuſatio.c.x1.n.1. 15
Acquirere multa periculoſum eſt. c.12. num 1. 17
Acquiſitio.c.1 .n.1. 17
Acquiſitio mala communis in quibus. c.12.n.3. 17

Acquiſitionis diſtinctio.c.12.n.1. 17
Acquiſitores mali ſunt ſocij dæmonū.c.12.n.4. 17
Acquiſitores mali comparantur piſcibus, quorum maiores deuorant minores.c.12.nu.5. 18
Acquiſitores mali comparantur latronibus.cap.12.n.6. 18
Acquiſitores qui excuſentur.cap.12.numero 10 18
Acquiſitores mali à maioribus repræhenduntur, vt emendentur. cap.12. num.11. 18
Acquiſitores mali in quod damnum incurrunt.c.12.nu.15. 18
Acquiſitores mali cur ſtatim omnia bona amittant.c.12.nu.14. 19
Acquiſitores mali ſæpe numero ſeruis acquirunt.c.12.n.15. 19
Acquiſitores comparantur latronibus qui vitam pro modico furto.c.12.numero 28. 20
Acquiſitores malos exēplo lupi damno æterno puniri.c.12.nu.24. 20
Acquiſitores mali magis nocent ſibiipſis, & illis quos amare dicunt quā alijs.c.12.nu.27. 20
Acquiſitores iniqui nec pauperib' parcunt.c.12.nu.31. 31
Adminiſtratores defunctorum rerum eos fraudant triplici de cauſa.cap.8. num.13. 256
Admonitiones parentum ſi non efficaciter fuerint factę parū proſunt.c.3. num.20. 5
Adorandus eſt Deus duplici de cauſa. cap.16.nu.9. 43
Adorans quomodo eſſe debeat.c.16.numero 1. 42
Adorantes Deum ad tempus qui ſunt. c.16.n.8. 43
Adoratio.c.16.n.1. 42
Adoratio quomodo fieri debeat.c.16. num.2. 42
Adoratio debet fieri reuerenter. c.16. num.3. 42
Adorationis præceptis qui aduerſantur.c 16.n.5. 43
Aduentum Chriſti qui ſequi deberent. c.13.nu.33. 30
Aduentuum ſufficientia, & cauſa.c.13. num.2. 26
Aduentum Chriſti, quæ præcedebant. c.13.n.23. 29
Aduentus.c.13.n.1. 25
Aduentus Chriſti in generali duplex. c.13.n.1. 26
Aduentus Chriſti in die iudicij qui. c.13.n.4. 26
Aduentus Chriſti quæ commoda ſecum portauerit.c.13.n.6. 26
Aduentus Dei eſt cum magna abundantia gratiæ.c.13.n.17. 28
Adulatio.c.15.n.1. 38
Adulationis vitiū eſt periculoſum.c.15. num.19. 40
Adulationis vitium quibus ſit periculoſum.c.15.n.20. 41
Adulationis cauſa quid ſit. cap.15. numero 23. 41
Adulationis radix & cauſa,quæ ſit.c.15. num.2. 38
Adulator in quibus puniendus. cap 15. num.30. 42
Adulatores ſunt ſacerdotes infernales. c.15.n.5. 39
Adulatores ſunt ductores cæci. cap.15. num.6. 39
Adulatores ſunt falſi teſtes. cap.15. numero 7. 39
Adulatores ſunt quoquinarij infernales.c 15.nu.8. 39
Adulatores ſunt detractores. capit.15. num.9. 39
Adulatores ſunt horologium infernale.c.15.n.11. 39
Adulatores ſunt incantatores,ſeu ioculatores diaboli.c.15.n.12. 39
Adulatores ſunt conſolatores, & medici diaboli.c.15.n.13. 39
Adulatores ſunt dæmones laruati.c.15. num.14. 40
Adulatores ſunt veluti Iuda oſculo ſuū dominum tradente.c.15.n.15. 40
Adulatores ſunt homicidæ. cap.15. numero 15. 40
Adulatores ſunt falſi prophete Balaā. c.15.n.17. 40
Adulatores ſunt inſtabiles veluti vēt. c.15.n.18. 40

Adulatoris nomen quibus attribuitur. c.15.n.1. 38
Adulatoribus quę pęna debeant.cap.15. num.31. 42
Adulatorum pęna quotuplex. capit.15. nu.28. 41
Adulatorum tabula capitu.15. numero 22. 42
Adulter qua de cauſa magis diligit adulteram, & adultera adulterum, quam maritum, & vxorem. cap.17. num 5. 43
Adulterij culpa quæ.c.17.n.1. 43
Adulterij pęna debita quatuplex. c.17. num.9 44
Adulterium in lege Dei, Iudęorum, & Saracenorum prohibetur.cap.17.numero 10. 45
Adulterium.c.17.n.1. 43
Adulterium eſt alieni thori violatio. c.17.n.1. 43
Aduerſitas.c.18.n.1. 45
Aduerſitas duplex eſt vna ſpiritualis, & altera corporalis.c.18 n.1. 45
Aduerſitas ſpiritualis quæ. cap.18.numero 1. 45
Aduerſitas corporalis quæ. cap.18.numero 2. 45
Aduerſitates omnes ꝑficiſcuntur à malis, & ſimulatis amoribus. cap.9.numero 25. 100
Aduerſitates non immutant animã iuſti.c.18.nu.8. 46
Aduocatorum conditiones quę.cap.14. num.1. 31
Aduocatus.c.14.nu.1. 31
Aedificij ſpirituales totum fortitudinẽ ex humilitatis fundamento, & baſe ſurgere.c.6.n.30. 369
Aegrotis animarum medici, & amici, quicquid alloqui,& ſecum agere debeant lepide demonſtratur. capit.3. num.14. 378
Aequitas eſt cathedra iudicum ſceptrũ regum,& dominorum ſtateram mercatorum virga prælatorum.cap.4.numero 2. 234
Aequitas ex diuino mandato tria regulare debet corda, verba, & opera. c.4.n.1. 234
Aequitatis.c.4.n.1. 234
Alexandri Magni exemplum.cap.3.numero 3. 4
Amandi Deus modus.c.20.n.4. 49
Amantium diuerſitas.c.20.n.6. 49
Amatores munqi cum hanc patriam, ſolum experti ſint ideo illam cęleſtẽ deſpiciunt.c.2.nu 30. 316
Ambroſij exemplum in theodoſium. c.15.n.29. 42
Ambulantes debent ambulare in bona ſocietate ſancto, & mundo corde,& ſobriè.c.19.n.9. 47
Ambulantes per ſemitam voluntariæ paupertatis.c.19.n.1. 47
Ambulatio.c.19.n.1. 47
Ambulationis modus ſpiritualis, quomodo accipiatur. c.19.n.8. 47
Amicitia.c.21.n 1. 52
Amicitia triplex.c.21.n.1. 52
Amicitia vtilis reijcitur. cap.21. numero 2. 52
Amicitia malorum non eſt durabilis. c.21.n.15. 56
Amicitia malorum in morte maximo cum dolore ſeparatur. capit.21. numero 16. 57
Amicitiæ falſæ conditiones. cap.21. numero 17. 85
Amici mali quibus comparantur. c.21. num.9. 55
Amici carnales quibus comparentur. c.21.nu.19. 55
Amici huius ſęculi inimici Dei ſunt. c.21.n.23. 56
Amicis ſuis mala quæ Deus contingere permittit bona ſunt. capit.21. numero 13. 54
Amicis ſuis Deus maximopere contulit.c.21.nu.14. 54
Amicorum differentiæ tres.cap.21.numero 3. 52
Amicos falſos quomodo cognoſcere poſſimus.c.21.nu.18. 55
Amicus nunquam in foro amicum & familiarem accuſat. capit.16. numero 22. 157
Amicus fidelis quis ſit. capit.20.numero 7. 52
Amor.cap.20.n.1. 48

Amor in generali duplex, & differentia inter ipſos amores. capit.20. numero 1. 48
Amor quid vltimo expectat.cap 20.numero 5. 49
Amoris conditio.c.20.n.3. 49
Amoris commoda.c.20.n.16. 50
Amoris immoderati conditiones. c.20. num.17. 51
Angeli commendantur à perpetuitate præmij.c.22.n.xi. 58
Angeli in magna veneratione habendi.c.22 nu.13. 59
Angeli venerandi,& inuocandi.cap.22. nu.14. 59
Angeli, ſancti, profani, & Dæmones apud iuſtiſſimum iudicē Deum impiorum nomen deferre non ceſſabāt. c.9.n.17. 414
Angeli iuuerunt Machabeum. cap.17. num.5. 165
Angelica natura, & humana in conditione libera creari debuit. capitu.1. num.13. 350
Angelorum officium quod ſit.capi.22. num.1. 68
Angelorum Hierarchię quot.capit.22. num.2. 58
Angelorum malorum officium.cap.22. num.19. 60
Angelorum malorum locum,qui occupare debeant.c.22.n.15. 60
Angelorum diuerſos ordines diuerſæ probationes & cauſæ præcedunt. c.2. num.8. 321
Angelus.c.21.n.1. 58
Anima.c.23.n.1. 61
Anima quomodo videatur,& intelligatur.c.23.n.1. 61
Anima qualis ſit quomodo cognoſcatur.c.23.n.8. 62
Anima iuſti cęlum eſt. capit.23. numero 9. 62
Anima iuſti Deo ſpetiale hoſpitiū eſt. cap.23.n.10. 62
Anima iuſti ſpeciale Dei tēplum. c.23. num.11. 62
Anima ſancta caſtrum Dei, & quot caſtra.c.23.n.12. 62
Anima bona, & tam nobilis creatura quare coniungatur corpori. cap.23. num 18. 63
Anima corpori cōiuncta quomodo perficiatur.c.23.n.21. 63
Anima omnibus alijs rebus eſt præponenda.c.23.nu.29. 64
Anima vna cum corpore interire perperam aliqui arbitrantur. cap.4.numero 22. 292
Anima quandoque ſpiritualiter perimitur propter diuitias male detentas.c.xi.n.5. 204
Animam perdunt ſæpe numero bonis alienis ſuperbia elati.c.12.n.35. 21
Animam ſuam qui videant. cap.23.numero 22. 63
Animam minus diligere aliquem quā corpus quomodo cognoſcamus. c.5. num.30. 114
Animarum curatores diligentiores eſſe debent,quam terreni iudices. c.xi. num.1. 15
Animarum damnationes ſæpe ex diſſenſione emanant.c.8.n.9. 185
Animę peccatoris turpitudo quomodo cognoſcatur.c.23.n.7. 61
Animæ calamitas eſt duplex, culpæ,& pęnæ,c.12.n.2. 146
Animæ hortus quomodo ſit irrigādus. c.5.nu.24. 117
Animæ iactura eſt cauſa doloris.cap.5. num.4. 114
Auaritia.c.27.n.1. 79
Auaritia quid ſit.c.27.nu 1. 79
Auaritia in quibus fiat.c.27.n.2. 79
Auaritia cur idolorum ſeruitus. ca.27. num.40. 84
Auaritia in proximos inordinatos reddit.c.27.nu.44. 85
Ariſtotelis exemplum.c.4.nu.6. 6
Arma.cap.24.nu.1. 64
Arma ſpiritualia quædam ſunt ad expugnationem, quædam ad defenſionem.c.24.n.17. 66
Arma quando parare debeamus. c.24. num.17. 65
Armis quibus debemus armare carnē. c.24.nu.8. 65
Armis abutūtur illi qui in gratia accepta non laborant.c.24.n.14. 66

Armorum

Armorum quædam corporalia, quædã ſpiritualia, & quæ corporalia ſint. c.24.nu.1. 64
Auaritia peſſima quia inſatiabilis, & cauſa eius inſatiabilitatis. c.27. numero 5. 80
Auaritiæ generalitas habetur quo ad radicem, & quo ad opus. cap.27.numero 2. 79
Auaritiæ vitium eſt vilius omnibus alijs vitijs c.27.nu.10. 81
Auaritiæ vilitas quibus comparatur. cap.27.nu.21. 81
Auaritia homines iniquos reddit, & ingratitudinem ſecum fert in Deum & ſuos.c.27.n.21. 81
Auari in morte dolore afficiuntur.c.27. nume.47. 85
Auari quibus comparentur. cap.27.numero 52. 86
Auari Dei nutu ante mortem torquentur.c.27.nu 45. 85
Auari in quibus magis laborent. c.27. num.42. 85
Auari quo ditiores eo appetentiores. c.27.nu.7. 80
Auari ſunt crudeles Deo mẽbris ſuis, ſibi ipſis, amicis, & rebus inanimatis.c.27.n.28. 83
Auari ex prauitate vitæ indicant inſaniam.cap.27.nu.30 83
Auari in quod periculum peccati incidãnt.c.27.nu.35. 83
Auaris quid contingat in ſuis diuitijs. c.27.nu.62. 88
Auarorum excuſatio poſt mortem non admittitur.c.27 nu.51. 86
Auarorum bona cuius ſint futura diffcile eſt iudicare. c.27.nu.13. 81
Auarus cur comparetur cani, & meum & tuum bella mouent. capit.27. numero 15. 81
Artes addiſcendæ vt ijſdem homines alantur.c.5 nu.19. 115
Aſcendamus ad montem Dei quomodo, & ad montem diaboli.cap.25.numero 1 67
Aſcendentes per viam falſitatis, proditionis, & duplicitatis quibus comparentur.c.14 nu.31. 71
Aſcendere.cap.25.nu.1. 67
Aſcenſum multorum quæ impediunt. c.24.nu.15. 68
Aſcenſus quomodo eſſe debeat.cap.14. num.16. 68
Aſcendentes per inuidiam, cupiditatẽ, hypocriſim quibus comparetur.c.24. num.23. 70
Audientes ſunt multi, credentes vero pauci.c.26.nu.7. 74
Audiendo verba Dei quæ pericula vitamus.c.26.nu.35. 77
Audire.c.26.nu.1. 72
Audire Deum debemus diligẽter, obedienter, gaudenter, memoriter.c.26. nume.2. 37
Audire Deum eſt initiũ ſalutis noſtræ. c.26.n 6. 72
Audire Dei verba eſt bonorum chriſtianorum.c 26.nũ.19. 75
Audire verba Dei nolle, & bona opera efficere qua de cauſa mali ſe excuſant.c.26.nu.23. 76
Audire verbum Dei nolentes propter ignorantiam non excuſantur.cap.26. num.30. 77
Audire verba Dei debemus non ſolum propter bonum, ſed etiam vt liberemur ab inferno. 78

B

Babilonicę ciuitatis conditiones.c 4.nu.23. 112
Babiloniæ ciuitas cur non erit proſpera & ſtabilis.cap.4. numero 24. 113
Beatitudo.c.1.nu.1. 89
Beatitudo quotuplex.c.1.nu.1. 83
Beatitudo apparens, & non exiſtens. c.7.nu.2. 89
Beatitudo exiſtens, & non apparens. c.7.num.3. 90
Beatitudo exiſtens, & non apparens.c.7. num.4. 90
Beatitudo quæ magis ab hominibꝰ deſideratur.c.7.nu.7. 90
Beatitudinem perfectam quomodo acquirere poſſimus.c.1.nu.8. 90
Beati in celo vbi eſt charitas ordinata meliora plus diligent, ac plus ordinatim eis gaudebunt.c.1.nu.12. 313

Beatos omnia videre cum in Deo ſint in quo ſunt omnia. capit.14. numero 16. 63
Bella inter carnem, & ſpiritum. cap.2. num.12. 108
Bellantium prauitas quæ ſit. cap.2. numero 32. 99
Belli ſpiritualis, & corporalis ſimilitudo.c.2.nu.29. 96
Bellorum cauſa eſt peccatum.cap.2.numero 53. 99
Bellum.c.2.nu.1. 92
Bellum duplex.c.2.nu.5. 92
Bellum ſpirituale, & corporale quomodo conueniunt. capitu.2. numero 2. 92
Benedictionem accipiāt omnibus modis benefacientes. capit.5. numero 4. 100
Benefacere.c.3.nu.1. 100
Benefacere ſibijpſi debere ſecundo loco.c.3.n.2. 100
Benefacere tam amico, quam inimico tertio loco debere. capit.3. numero 3. 100
Beneficia gratis data ſunt gratiora,quā petita.c.5.n.5. 7
Bona religioſorum habentes nunquam acquieſcunt.c.12.nu.22. 20
Bona aliorum qui poſſidet, ſe reuocare deberet, & ſecundū conſcientiæ monita agere.c.12.nu.60. 25
Bona male acquiſita ſunt venenoſa omnibus acquirentibus. cap.12. numero 7. 18
Bona fluentia pro nobis dum ſumus in hoc mundo à ſummo bono.cap.4.numero 1. 101
Bona naturę, & fortunæ non eſſe appetenda quinque de cauſis. capit.4.numero 8. 102
Bonis alienis ſuperbia elati ſępenumero animam perdunt. capit.12.numero 16. 21
Bonitas.cap.4.n.1. 100
Brachia eccleſię ſunt duo Dominia eccleſiaſtica, & ſęcularia.capit.12.numero 2. 210
Bonos à malis quare Deus permittat deijci.c.1.n.1. 2

C

Calamitati corporali ſubueniēdum eſt ſubſidijs corporalibus. cap.12. numero 4. 147
Carnem,& mentes cum vitijs crucifigentes tecti ſunt ab hoſtibus multis de cauſis.capit.17.numero 20 165
Carnem curare inſipientis eſt,& maximi periculi.c 2.n.6. 107
Carni quomodo indulgendum ſit. c.2. num.13. 108
Caro quomodo ſit ſeruanda. cap.2. numero 5. 107
Caro.cap.2.n.1. 106
Caro quid ſit.c.2.nu.1. 106
Caro quomodo decipit ſpiritum.cap.2. num.2. 106
Caro non eſt nimis diligenda, & nutrienda.cap.2.n.3. 107
Caro obliuioni eſt tradenda.cap.2.numero 14. 103
Caro cur ſit affligenda cum pro ſe non peccet.c.2.nu.15. 108
Caro quomodo ſit ſupprimenda. cap.2. num.16. 108
Caro quomodo ſe excuſat. cap.2. numero 8. 108
Caſtitas.cap 3.nu.1. 109
Caſtitatis diuiſio.c.3.nu.1. 108
Caſtitatis cuſtodia qua de cauſa ſit difficilis c.3.nu.2. 108
Caſtitatis vtilitates in hac vita, & in alia vita.c.3.n.3. 109
Caſtitatis exemplum, & pro caſtitate ſeruanda.c.3.n.5. 109
Caſus ab epiſcopo reſeruati.c.7.n.9. 9
Caſus in quibus aliqui excipiuntur a pontificis abſolutione.c.7.n.1. 9
Cauſa ſeptem peccatum, quæ interius animam occidit, & à Deo ſeparat cū ſententia exteriori, quæ & ab eccleſia ſeparat exterius eſt multum timenda c.9.nu.3. 260
Cauſa quare frequenter ad confeſſionem accedere debemus. capit.5. numero 35. 123

Cauſa dilationum, & longorũ proceſſuum.c.14.nu.32. 35
Cauſidici comparantur dæmonibus. c.14.nu.24. 34
Cauſidici minime veraciter ſe excuſant.c.14.nu.33. 35
Cauſidici non excuſantur à peccato, & reſtitutione cauſa ignorantiæ.cap.14. num.32. 35
Cauſidici comparantur focarijs.cap.14. num 26. 35
Cauſidici dicentes bonum malum, & verum falſum,& è conuerſo,ſunt ſpiritualiter leproſi.c.14.nu.38. 36
Cauſidici creduntur excuſari ſcientia ſua.c.14 nu.40. 36
Cauſidici imperiti puniuntur, etiã pœna æterna.c.14 nu.47. 37
Cauſidici abiecerunt legẽ domini exercituum.c.14.n41. 36
Cauſidici in quibus puniẽdi qui iniuſtè à cauſa cadunt.c.14.nu.42. 36
Cauſidicos etiã puniri pœna corporali, ſi imperitia peccant.c.14.nu.44. 37
Cauſidicorum munus eſſe veritatẽ indagari.c.14.nu.37. 36
Cauſidicorum excuſatio dicentium ſe eſſe miniſtros iuſtitiæ.c.14.n.39. 36
Cauſidicus quæ habere debeat.cap.14. num.35. 36
Cauſidicus quã ratione à nonnullis creditur poſſe excuſari.c.14.n 36. 36
Cenſura eccleſiaſtica neceſſariã.ſ.interdicti,excommunicationis, & ſuſpenſionis.c.9.nu.2. 260
Charitas.c.1.nu.1. 105
Charitas quid ſit.c.1.nu.1. 104
Charitas fundamẽtũ ſpirituale amplificat,& durabile reddit.c.6.n.2. 303
Charitas quid debeat vno oculo,& vna manu facere c.1.nu.3. 104
Charitas quas vtilitates ſuum ferat.c.1. nume 6. 104
Charitas nihil perdit cum ſocio. cap.1. num.12. 105
Charitas ficta ſæpius operatur quã vera c.1.nu.14. 105
Charitas vera quę ſit.c.1.n.17. 106
Charitas cognoſci poteſt in qua fortitudine ſit.c.1.n.18. 106
Charitatis opera facientes magis pro ſe ipſis quam pro illis pro quibus faciunt.c.1.nu.5. 104
Charitatis proprietates.c.1.nu.1. 104
Chorea.c.15.nu.1. 152
Choreatrices audire quãta eſt inſaniæ. c.15.nu.10. 155
Chorizantium culpa,& grauitas culpæ. c.15.nu.8. 153
Chorizantium viæ.c.15.nu.9. 153
Chorizantium officia in curia diaboli diſtingui.c.15.nu.1. 152
Chorizantium cauſa, & intẽtio.cap.15. nume.5. 152
Chriſoſtomus damnat qui duriora pro corpore, quam pro anima ſuſtinent. cap.24.nu.30. 64
Chriſtiani exemplis infidelium inſignibus cogimur ad obſeruandam fidem Deo,& proximo.c.4.nu.36. 295
Chriſtiani debẽt proximos dilectione amplecti.c.10.nu.15. 203
Chriſtianos qui ad cœleſtia peruenire peroptant,per vigilias pęnitentię diuerſas ad inſtar ſanctorum omniũ proficiſci per opus eſt.c.3.n 3. 277
Chriſtum meſſiam venundatũ iri atq; paſturum conſpicue elucidatur.c.4. num.20. 291
Chriſtus quomodo nobis occurrat.c.13. nume.9. 27
Chriſtus venit vt traheret amorem noſtrum ad ſe.c 13.n.15. 27
Chriſtus qua ratione aſſumpſit corpus. c.13.nu.14. 27
Chriſtus ante aduentum nuncios præmittit.c.13.n.18. 28
Chriſtus venit vt lumen.c.13.n.10. 27
Chriſtus venit vt legatus pacis.cap.13. num.xi. 27
Chriſtus à quibus magis recipitur. c.13. num.28. 30
Chriſtus occurrit nobis vt medicus. c 13.nu 30. 30
Chriſtus venit vt arbiter pacis. cap.13. num.31. 30
Chriſtus tulit ſecum omnia bona.c.13. num.32. 30
Chriſtus in hoc ſacramento Eucharistiæ potius ſub panis forma quam homi-

hominis nobiſcum cõmorari, & manere ſibi placuit.c 6.n.24. 242
Chriſtus quando aſcendit, & vbi fuit Chriſtus inter aſcenſionem,& reſurrectionem.c.24.nu.1. 67
Chriſtus venit ad bellandum, & dimicandum cõtra peccata,& peccatores. c.16.nu.47. 161
Chriſtus aſcẽdit quatuor de cauſis. c.24. num.5. 68
Ciues, & domeſtici Dei qui ſint.cap.4. num.21. 112
Ciuitas quomodo poſſit deſtrui. cap.4. cap.4.nu.16. 11
Ciuitas Babiloniæ cur non erit proſpera,& ſtabilis.c.4.nu.24. 113
Ciuitas conſeruatur pacifica quinque conditionibus.c.4.nu.1. 109
Ciuitas.c.4.nu.1. 109
Ciuitatem euertere quomodo dæmones curent.c.4.n 17. 11
Ciuitatem deſtruẽtes veritate ſermonem.c.4.nu.30. 114
Ciuitates ſunt duæ,vna Dei, altera diaboli.c.4.nu.1. 109
Ciuitati pacem ample&ẽti quæ occurrant,c.4.nu.20. 112
Ciuitatis Babiloniæ conditiones, c.4. num.23. 112
Ciuitatis pacem, & cõmunitatem quæ confundunt.c.4.nu.3. 109
Ciuitatum rectores quibus comparentur.c.4.nu.2. 109
Clementiam abſcondere ſuos miſerijs exponendo.c.5.n.3. 7
Clerici negligentes ſuorum laicorum animas in infernum demergunt. c.8. num.15. 12
Clerici tenentes in eccleſia locum, & ſtatum miorem ænormius peccant. c.1.nu.19. 173
Clerici,ac religioſi recedentes à generibus diuinorum laudum. cap.2. numero 2. 438
Clerici,ac prælati admonẽtur,ne Chriſti exemplo puſillos infirmosque ac inſcientes ſcandalo afficiant, neque oſtendant.c.4.nu.17. 360
Clericos percutientes quomodo liberentur ab excommunicatione.cap.7. numero 17. 10
Cæleſtem hæreditatem quomodo acquirere poſſumus.c.3.nu.5. 441
Cæleſtis hæreditas quomodo amittatur.c.4.nu.18. 7
Cogitatio eſt duplex vna ſubita, alia deliberata.c.10.nu.1. 137
Cogitatio.cap. 10.nu.1. 137
Cogitatio que futura reſpicit,tres examinatores habere debet.c.x.n.10. 137
Cogitatio quę preterita reſpicit,debet habere tres comites.c.x.nu.11. 138
Cogitatio bona eſt nuncius præparans hoſpitium Dei, ita mala parat diabolo.c.x.nu.18. 139
Cogitationem malam per quamcunque complacentiam cor tangere quale ſit periculum oſtenditur c x.n.17. 138
Cogitationes ſubitaneæ cordis magnitatem non penetrant.c.x.nu.5. 137
Cogitationes turpes malos delectant. c.x.nu.18. 138
Compaſſio.cap.12.nu.1. 146
Compaſſio reſpiciens penalem animarum calamitatẽ eſt principaliter ad illos qui ſunt in purgatorio. cap.12. num.3. 146
Compaſſionis propria materia eſt calamitas, ſeu miſeria rationalis creaturæ.c.12.nu.1. 146
Compaſſionis veritatem negantes, & pietatis,inexcuſabiliter errãt.cap.12. num.6. 147
Concionatores boni, & mali, & quibus comparantur.c.4.n.28. 113
Concionatores pecuniarum lucro conſulentes magis q̃ animarum Dei ciuitatem precipitant.c.4.nu.18. 112
Concordia.c.9.n.1. 136
Concordia tam res corporales, quam ſpirituales proſperantur.c.9.n.3. 136
Concordia facit homines fortes in bello.c.9.nu.4. 136
Concordia carere magnum eſt periculum.cap.9.n.6. 136
Concordiam,& pacem inter nos habere.c.9.nu.1. 136
Concordiæ magnum documentum eſt vnitas patris, & matris. capit.9. numero 2. 135

Cõcordiæ vtilitas eſt circa multitudinem temporalium.c.9.n.2. 136
Conditiones hominum accipientium quæ.cap.10.n.4. 14
Confeſſio.c.6.n.1. 118
Confeſſio quid ſit.c.6.n.1 118
Confeſſio quàm ſit neceſſaria.ca.6.numero 2. 118
Confeſſio qua de cauſa ſit accelerãda.cap.5.n.27. 122
Confeſſio frequenter fieri debet vtilitatis cauſa.c.5.n 48. 125
Confeſſio integra nõ eſt iteranda ſi denuo peccetur.c 5.n.49. 125
Timore pœnitentiæ dæmon curat claudere os confitentis.c.5 n.51. 126
Confeſſio quomodo eſſe debeat.cap.5.num.13. 120
Confeſſio an ſit facta debitis modis quomodo cognoſci poteſt. cap.5.numero 68. 128
Confeſſionem procraſtinare periculoſum eſt ſanis,& infirmis.c.5.n.25. 122
Confeſſionem quibus cautelis nititur impedire diabolus.c.5.n.28. 117
Confeſſor quid facere debeat quando cognoſcit eſſe fictam contritionem, & confeſſionem.c.5.n.27. 117
Confeſſionis diſpoſitio quomodo eſſe debeat.c.6.n.4. 119
Confeſſus cur poſſit excuſari.cap.5.nume.20. 116
Confitens quæ fugere debeat.ca.6.numero 5. 119
Confitens debet obedire cõfeſſori.c.5.nume 22. 122
Confitens præmeditari debet ſua peccata, antequam ad cõfeſſionem accedat.c.5.n.15. 121
Confitentes in paſcate videntur facere treguam cum Deo.c.6.n.7. 119
Confitentis ſignum bonæ voluntatis. cap.6.nu.8. 119
Confœderationes quãdoque oriuntur contra tales conſiliarios, cap.11.numero 19. 142
Conſcientia bona eſt ſicut veſtis alba, & aqua clara.c.7.n.11. 129
Conſcientia mala duobus modis errat in generali.c.7.n.12. 129
Conſcientiæ eſt teſtamẽtum in quo teſtes debent cõcordare cum data interiori.cap.7.n.20. 130
Conſcientia bona eſt domus ſecura, & refugiũ, & refectorium cæleſte. c.7.nume. 21. 130
Conſcientia eſt lumen, quod Deus poſuit in medio domus animæ noſtræ. cap.7.n 23. 131
Cõſcientia bonorum promiſſis conſecificat.c.7.n.6. 128
Conſcientia malorum fungitur officio accuſatoris,non conſolatur ad modũ matris, nec promittit dona ad modũ regis.c.7.n.7. 129
Conſcientia.c.7.n.1. 128
Conſcientia eſt in anima.c.7.n.1. 128
Cõſcientia quomodo poteſt comparari ad facta præterita.c.7.n.1. 128
Conſcientia diligẽter eſt corrigenda, vt periculum euitetur.c.7.n.26. 131
Conſcientia bona afflictos conſolatur. c.5.nu.5. 128
Conſcientiam bonã habere magna eſt conſolatio homini.c.7.n.4. 128
Conſcientiarum diuerſitatem quo ad bonitatem,& malitiam.c.7.n.9. 129
Conſcientiæ nomen vnde oritur.ca.7.nume 2. 128
Conſcientiæ malę damnum, & periculum.c.7.n.24. 131
Conſcientiæ bonæ magna eſt prohibitas,& vtilitas.c 7.n.16. 130
Conſcientiæ vero noſtræ teſtimonium circa tria verſatur. c.2.n.1. 319
Cõſecratio templi materialis quid boni efficiat.c.4 n.9. 182
Conſiliarij tria debent habere,ſcientiã affectus,& mores.c.x1.n.1. 140
Conſiliarij in moribus debent eſſe veraces,& iuſti.c.x1.n 2. 140
Cõſiliarij, & ſecretarij nituntur dominis placere non dilectionis, ſed lucri cauſa.c.x1.n.34. 144
Conſiliarij aliquando ſtant cum malis pia cauſa, & intentione. cap.11.numero 19. 142
Conſiliarij Pharaonis ſibi ipſis, & dominis ſuis dederunt conſilium. c.x1.numero 27. 143

Conſiliarios mali domini ad ſe inclinant,& poſt ſe trahũt.c.xi.n 32. 144
Conſiliariorum conditiones. capit.xi. nume.5. 140
Cõſiliariorum quidam ſunt boni, quidam ſunt mali.c.xi.n.1. 140
Conſiliarius verax debet eſſe,& domino proprio apertè veritatem dicere. c.xi.nu.3. 140
Conſiliariorum malorum pœna iuſta, & debita eſt quadruplex, videlicet gratię,bonorum tẽporalium, & corporum,& cœli amiſſio.cap.xi.n.35. folio 144.
Conſiliariorum malum ex mala voluntate procedit dominorum. capit.xi. nume.49. 146
Conſiliariorum malorum cõditiones, & errores.c.xi.n.24. 142
Conſilium.c.xi.n.1. 139
Conſolatio quomodo facilis erit,quando flagellamur cauſa carnis. capit.8. nume 3. 46
Conſuetudo multis vinculis peccatorũ ligat.c.8 n.9 132
Cõſuetudo peruerſa in moribus,introducit conſuetudinem malam in regimine.c.8.n.19. 133
Conſuetudo non pręualet cõtra ius naturale c.8.n 22. 134
Conſuetudo mala non minus quã perniciosa corruptela abijcienda eſt. cap.8.n.23. 134
Conſuetudo priuata, & publica quæ. c.8.nu.2. 131
Conſuetudo facit leuiter operari,ideo eſt vade vtilis volenti bona operari. cap 8.nu.7. 132
Conſuetudo.c.8.n 1. 131
Conſuetudo eſt altera natura capit.8. nume.5 132
Conſuetudo in malis operibus peccatorum quãti periculi ſit.c.8.n.8. 132
Conſuetudinum malarum pęnæ. ca.8. nume.37. 135
Conſuetudinum diſtinctio generalis. cap.8.nu.1. 131
Conuerſationis bonæ difficultas inter malos.c 13.n.1. 148
Conuerſantium diuerſitas eſt triplex. cap 13 nu.7. 148
Contritio quomodo eſſe debeat. ca.5. num.9. 115
Contritio.c.5.n 1. 114
Contritio eſt neceſſaria ad impetrandam veniam c.5.n.1. 114
Contritionis vtilitas quibus cõſtet. c.5. nu.121. 115
Contritionis conditiones c.5.n.8. 115
Conuerſationis bonæ vtilitates. ca.13. nume.4. 148
Crucẽ Chriſti ſuſcipientes pauci ſunt, vel ad terram ſanctam gradientes. cap.17.nu 11. 164
Cor.cap.14 n.1. 149
Cor quot modis fit parandum. cap.13. nume.19. 28
Cor hominis quomodo cognoſci poſſit.c.18 nu 4. 46
Cor non debet declinare ad dexterã, ſiue ad ſiniſtram.c.14.n 14. 150
Cor præparatum debemus Deo offerre c.14.nu.15. 150
Cor in altum debemus eleuare per dilectionem,contemplationem, & ſpiritualem aſcenſionem.c.14.n.18. 151
Cor quomodo diligenter cuſtodiatur ca. 14.nu 20. 151
Cor,ſiue anima eſt cuſtodienda lumine fidei.c.18 n.1 168
Cor eſt lauandum pura cõfeſſione. c.x. nume.9. 137
Cor hominis boni, & iniqui quibus cõparatur.c.46.n.14. 75
Cordi nimis credulo, & inſtabili magnũ imminet periculum,& nimis in malitia ira, vel peccatis indurato. c.14.nume.26. 152
Cordis diſpoſitio eſt vt totaliter, & integraliter in Deum cõuertatur.c.14. nume.1. 149
Cordis cõditio eſt ſpiritualis pulchritudo c.14.n.3. 149
Cordis pulchritudo conſurgit ex debita diſpoſitione clauſtri.c.14.n.5 149
Cordis diſpoſitio eſt requiſita ſimplicitas.c.14.n 9. 150
Cordis diſpoſitio requirit quinque cõditiones.c 14.n.1. 149
Cordis præparatio fit per contritionẽ, &

& confeſſionem.c.14.n.13. 150
Cordis cupiditas reſpicit delectationes ſecundùm carnem.c.14.n.23. 151
Correctio Prudentia, & Miſericordia contemperanda, moderandaque eſt. c.15 nume.21 151
Correctio neceſſaria eſt delinquenti. cap 16.nu.1. 154
Correctionis.c.16. 154
Correctus aduerſus correctoré intellecti nõ debet, etſi corrigẽs minor ſit. cap.16.nu.30. 158
Correctores pungũt repræhẽſi verbis liuidis,& aſperis.c.16.n.31. 158
Corripiens cum feruore prudentiam debet tenere.c.16.n.10. 155
Corripientes non ab re aſſimilantur barbi tonſoribus, tùm etiam oculo aliena,& non ſe ipſum intuenti,c.16. nume.5. 155
Corripientis quatuor ſunt cõditiones, ſcilicet cõuenientię,& paſſionis,feruorisque,atque prudentiæ. cap.16. nume.4. 155
Creaturæ omnes in uniuerſali iudicio in flagitioſos homines iuſtitiam à Deo flagitabunt.c.9.n.16. 414
Crucis Christi.c.17.nu.1. 161
Crucis Christi ſignum in vniuerſali iudicio ad maiorem ingratorum confuſionem latè, & palam demonſtrabitur.c.17.n.10. 164
Crucis defenſio duplex eſt, ſcilicet corporalis,& ſpiritualis.c.17.n.19. 165
Crux Christi adoranda, & venerabilis in morte nos à periculis liberat, atque defendit.c.17.n.7. 163
Crux Christi non ſolum eã ferenti mirificè prodeſt, ſed etiam ei, pro quo deferre cogitat.c.17.n.18. 163
Crucis virtute hoſtes longius fugatur, & expelluntur.c.17.n.71. 165
Crucis ſigno liberamur à percuſſione, & damnatione.c.17.n.23. 166
Crucis ſignum Religioſi ſuper eorum muros,& oſtium extollere,& figere curant.c.17.n.24. 166
Crucis ſignum à tentationibus tuetur, & liberat.c.17.n.25. 166
Crucis virtus pãditur per Iacob ſcalã, quæ in terra ſtans cęlum tangebat. cap 17.nu.29. 166
Crucis ſignũ quomodo nobis prodeſſe poteſt.c.17.n.31. 167
Cupiditas habendi & inertia eſt cauſa tantæ multitudinis malorum, & falſorum hominum.c.1.n.28. 269
Cupiditas quare ſit radix omnium malorum.c.14.n.30. 35
Cupiditatem hominum repræhendit. c.11.nu.52. 34
Curatores animarum diligẽtiores eſſe debent,quàm terreni iudices. ca.xı. numero 1. 15
Cuſtodia.c.18.n.1. 168

D

DAemon ad decipiendum vtitur diuerſis modis. c.2. nu.5. fol.176.
Dæmon in hora mortis omnes defectus,& omnes cauſas deſperationis proponit,& narrat. capit.2. nume.6. 176
Dæmon aduerſus nefarios homines ſolet quandoque in morte uti ſillogizatione.c.2.n.7. 177
Dæmon nititur aliquando in deſperationem ponere etiam bonos ſub colore nimiæ iuſtitiæ, atque aſtutiæ. c.2.nume.13. 177
Damnatio ęterna oritur ex dolore, & deſperatione malorũ in morte.capi. 27.nume.49. 86
Dãnatio duplex eſt, ſcilicet temporalis,& æterna.c.1.n.1. 171
Damnationis.c.1.n.1. 171
Damnationis malorũ certitudo oſtenditur ex veteri nouoque teſtamẽto. c.14.nu.6. 171
Damnum clientulorũ,quomodo oriatur ex iniquo conſilio cauſidicorũ. c.14. numero 25. 34
Decima eſt redditus Deo debitus. c.3. nume.2. 178
Decima exhibita magis prodeſt exhibentibus,quam accipientibus.cap.3. numero 4. 179
Decimæ de quibus dari debentur. c 3. nu-

numero 3. 179
Decimarum exactoribus aduerſantes quomodocunque, excommunicātur. cap.7.nu.10. 10
Decimarum exactionem impedientes quo modo liberari poſſunt ab excōmunicatione.c.7.n.12. 10
Decimarum.c.3.n.1. 178
Decimarum cauſa triplex inueſtigatur quare dantūr.c.3 n.1. 178
Decimas negantes, nolenteſque dare contra Trinitatem peccant.ca.3.n.6. fol.176.
Decimas qui de peioribus prębere ſolet, & parce eleemoſinas erogat, de peioribus profectò, & parcè idem in futuro recipiet.c 3.n 9. 180
Dedicatio eccleſię multis ſacrę paginę auctoritatibus oſtenditur. c.4.num.1. folio 181.
Dedicationis caput.n. 1. 180
Defunctos truculētius eſt exuere, quā viuos.c.8.n.18. 257
Delectatio bonorum maior exiſtit.c 5. numero 2. 184
Delectatio inordinata ſæculi. ca.5.numero 8. 185
Delectationi aquā nonnulli hauſerunt ex puteis altis plagarum Chriſti, & beneficiorum.c.5.n.7. 185
Delectationem caput.5 n. 183
Delicta venialia potius præter naturā quàm contra naturam à nobis appellari debent.c.1.n.2. 347
Delictum mortale eſt contra hominis naturam quatenus homo. cap. 1.numero 1. 347
Deſperationis caput 2.nu.1. 176
Deſperationis prima cauſa conſiſtit in malorum commiſſione. c.2.n.1. 176.
Peccator dupliciter ſcit ſe eſſe inimicū Dei.c.2.n.2. 176
Deo primo nos benefacere debere, & quomodo.c 3.n.1. 100
Deo æquiualens, & cōdignum reddere non poſſumus pro opere creationis, & recreationis.c.4.n 1. 337
Deo optimo maximo aſſidētes in iudicio generali omnes eorum querimonias, & accuſationes intrepidè deponere valebunt.c.9.n.11. 413
Deſperationis ſecunda cauſa eſt bonorum omiſſio, & tertia eſt callida dęmonis deceptio.c.2.n.3. 176
Detractio quadrifariam fit.capit.6.numero 3. 186
Detractionis diffinitionem exponit. cap.6.nu.2. 186
Detractor vipera eſt.c.6.n.32. 191
Detractores, & obloquutores quales dicuntur.c.6.n.1. 186
Detractor cui comparatur, & aſſimilatur.c.6.n.6 186
Detractores in Diaboli familia ſūt tāquam graculus in cauea. cap. 6. numero 13. 188
Detractores ſuperant quadrupedū inhumanitatem.c.6.n.18 188
Detractores feriores, & inhumaniores exiſtimantur dæmonibus, & inferis ipſis.c.6.n.21. 189
Detractores quomodo puniendi ſint. cap.6.n.28. 190
Detractores non immeritò incantatoribus comparantur.c.6.n.34. 191
Detractorum caput.6.n.1. 186
Detractorum crudelitas excellit bellicorum armorum peruerſitatem.c.6. numero 16. 188
Detractorum excuſatio.c.6.n.24. 190
Deum magis reſpicere animum furantis quam furtum.c.12 n 55. 24
Deum & eius membra diligere nō eſt ſatis, neceſſe eſt etiam vero amore proſequi eos, qui nobis obſunt. ca.9. numero 8. 197
Deum honore, & ſtudio proſequuntur qui ſibi, & alijs bene pręſunt, & à veritatis iuſtitiæque tramite minimè deuiant.c.4.n.3. 357
Deum à nobis in veneratione, & honore ex neceſſitate verè habēdum eſſe opinamur.c.4 n 4 357
Deum excludunt Diabolum includentes.c 5 n 21. 363
Deum pro ægrotantibus omni ſtudio, & corde orandum eſſe.c.3.n 20. 379
Deum benedictū temere deformāt, & inhoneſtant appellātes naturam humanam à Deo pro nobis aſſumptā, &

&

& eius necem, & crucem, ac effuſum ſanguinem inaniter. c.12. n.9. 419
Deus excelſus ſuæ dexteræ mutatione locupletum egenorumque ſtatum, ac conditionem iuſtè quidem commutat. c.xi. n.12. 12
Deus dat bona naturæ. c.10. n.2. 14
Deus quos miſerit ante aduẽtũ Chriſti 13. nu.3. 26
Deus quare poſſit homo fieri. capit.13. numero 16. 28
Deus quia aliquando permittit victoriam conſequi ijdem victores debẽt cauere, & timere. c.2. n 54. 99
Deus cur bonis mala tribuat, & malis bona. c.4. n.12. 102
Deus non remittit peccata ſi defuerit aliqua contritionis conditio. cap.5. numero 12. 115
Deus nonnunquam pœnas infernales æternas oſtẽdit propter incredulos. cap.1. nu.10. 172
Deus quanto diutius præſtolatur peccatorem, tãto grauius in fine in eum animaduertit. c.18. n.26. 175
Deus ſine homine, nec homo ſine Deo verè diligi poteſt. c.9. n.5. 196
Deus animas noſtras diligit ad inſtar viri zelotipi vxorem eius diligentis c.9. nu.26. 200
Deus æquiſſimè tot aduerſis ærumnis & miſerijs in hac vita nos lacerat, & vexat. c.9. n.27. 200
Deus hoc in ſæculo hominibus nõ præſtat plenam mercedẽ. c.xi. n.19. 206
Deus nõ permittit diſcolos, & flagitioſos, & crudeles dominos alijs dominari. cap.12. n.32. 215
Deus quare voluerit ſeipſum præſtare communicantibus potius quam aliquid aliud c.6. n.22. 242
Deus voluit ſibi, & ſuis ſanctis tẽpla. eccleſias, & dies dedicare, vt in eis laudaret, & honoraret. c 3. n.9. 279
Deus ab ingratis feſtorum contemptoribus cuncta non iniquè eripit. ca.3. nume.17. 280
Deus fidei noſtræ virtutem non ſolum antiquis verum etiã nouis declarat operibus. c.8. n.5. 288
Deus miſericors qui quantum in ſe eſt neminem venenoſa vult perire gloria tam cõtra venenum gloriæ vanæ quam pernicioſę remedium multiplex prouidet. c.2. n 33. 325
Deus eſt cauſa effectrix totius eſſe noſtri ſpiritualis. c.2. n.34. 3 5
Deus quare illos, quos præſciuit non aſſequutum iri debitum finem creationis humanæ creare non deſtitit. c.1. nu.6. 348
Deus quare fecit quos ſciret æternaliter eſſe damnandos. c 1. n.10. 348
Deus quare omnium pręſcius euentuũ naturam tã Angelorũ, quam hoĩum aliter non ordinauit. c.1. nu.12. 349
Deus decentes de homicidis diuerſam ſumere hac in vita vindictam atque vltionem. c.2. n.7. 354
Deus ab omnibus chriſtianis in honore haberi debet. c.4. n.2. 357
Deus corde, ore, & opere laudãdus eſt. cap 2. nu.1. 438
Deus laudãdus eſt propter tria opera, ſcilicet creationis redemptionis, & gubernationis. c 2. n.1. 438
Deus à tribus hominum generibus laudari ſolet. c.2. n.1. 438
Diabolus abſcondit peccata ſub ſpetie boni. c.5. nu.8. 7
Diabolus à minoribus ad maiora ducit peccata. c 3. n.14. 12
Diabolus cũ fraude homines detinet vt lucrum ſpirituale amittant. cap.8. nume.11. 12
Diabolus eſt medicus mendax. capit 8. numero 14. 12
Diaboli miniſtri virtutes, & earundem virtutũ amatores mẽdacijs, & fallacijs vituperare cõtẽdunt. c.1. n.31. 270
Diabolus cũ miniſtris ſuis nititur filias proprias decorare, & ornare, & Dei filias deturbare. c.1. n.32. 271
Diabolus cõparatur in caſu mortis falſis vſurarijs. c.2. n 12. 177
Diebus feſtiuis pauci ſunt ab operibus corporeis ceſſantes. c.3. n.10. 279
Dilectionis. c.9 n.1. 195
Dilectionis obiectum triplex eſt. cap.8. numero 1. 195

Dilectio

Dilectio Dei generalius,& ordinarius ad omnes dirigitur.c.9.n.3. 196
Dilectio Dei, & proximi clarius lucet, & conſtat vno mutuo fraternæ dilectionis inditio.c.9.n.17. 197
Dilectio ſimulata habet magnam falſitatem.n.22. 199
Diligẽdi ſunt inimici tam propter vtilitatem tum propter mercedem. c.9. nume.9. 197
Dimiſſionis caput 10.n.1. 200
Dimiſſionis modus duplex eſt totalis, & frequens.c.10.n.1. 200
Dimiſſionis cauſæ, & rationes plures. cap.10.n.1. 201
Dimittentium meritum. c.10.n.9.202.
Pœna non dimittentium.c.10.n.10.202
Diſcretionis caput 7.n.1. 193
Diſcordiæ caput 8.n.1. 193
Diſcretio habet maximam nobilitatẽ in virtutibus,& moribus.c.7.n.7.193
Diſcretio triplex eſt.caput 8.n.1. 193
Diſcretionem opportunam neceſſariã eſſe exemplis eruditis facilè oſtẽditur.c.7.n.3. 193
Diſpoſitio ad amandum Deum. ca.20. nume.xi. 50
Diffidẽtes ipſius diaboli facinora maximopere ſectantur.c.8.n.8. 185
Diues quid reſpondere debeat,cum de opibus tentatur.c.xi.n.2. 204
Diues malus, & pauper bonus ſibi mutuo obuiant in mortis puncto,& paſſu.c.xi.n.11. 205
Diuites bona diuidere cũ pauperibus ſatius eſſe.c.12.nu.49. 23
Diuites pauperibus natura æquales ſunt.c.16.n.16. 156
Correctio quãto citius facienda eſt ex congruitate temporis.c.16.n.20. 157
Diuites Deo, & proximis ingrati exiſtunt.c.xi.n.17. 205
Diuites pauperũ bonæ rapientes nullo puero a ſeculo puniuntur.cap.xi.numero 31. 207
Diuites ne pęnas in æternũ perſoluant triplex remediũ inuenire quęrunt. cap.xi.nu.33. 20
Diuites, & dominos à furtis ſuis minimè excuſari.c.8.n.3. 306
Diuites tribus conditionibus non carent quibus eorum furtũ grauatur. c.8.nu.6. 307
Diuites ac domini ſemper à ſubditis maiora,& meliora furripiunt.cap.8. nume.67. 307
Diuites improbi quoad melius poterunt in die iudicij multiſariam ſeipſas tueri,ac iuſtificari enitentur. c.8. nume.14. 308
Diuites miſerias ſecum habẽt. c.2. numero 17. 314
Diuitiarum caput xi.n.1. 204
Diuitijs ſeruiẽtium deceptio dupliciter demonſtratur.c.xi.n.21. 207
Homines decepti aſſimilanẽ ſomniantibus. c.xi.n.22. 207
Dona, & beneficia à datore ad receptorem deſcẽdentia ſunt quaſi radij ſolares à ſole ad corpora inferiorã deſcendentia.c.4.n.4. 337
Dominandi appetitus inordinandi eſt cauſa ferè omnium rixarum,& multorum malorum.c. 2.n.36. 216
Dominantes quales eſſe debeant. c.12. nume.1. 210
Domini temporales quare excommunicentur.c.7.n.6. 9
Domini hodierni diligunt, qui peccata quælibet abſoluunt.c.7.n.20. xi
Domini aliqui non ſolum permittunt iniuſta facere, ſed apertè eis perficiũt, qui ſit inimicus talis, & noceat eis vbicunque poterit.c.12.n.45. 23
Domini mali ſunt etiam ingrati contra ſubditos eorum.c. 12.n.30. 215
Domini quando bene,& ſecũdum virtutẽ degunt ſubditi etiam bene viuunt.c 12.n.35. 216
Domini mali puniendi ſunt circa res exteriores.c. 2.n.39. 216
Domini mali poſt mortem pęnas eorũ flagitijs cõuenientes ęternaliter experientur.c.12.n.40. 217
Domini omnes enixè curare debent,vt Dei mandatis cuncti obſequi,& parere velint.c.3.n.19.f.289. fidei chriſtianæ.c.4.n.287.
Domini qui ſubditorum ſuorum bona arripiunt quibus comparantur. ca.8, nume.

numero 4. 306
Domini præpoſituras vẽdentes, vel nõ nullos ad eas comparãdas impellentes in æternum maledicti erũt. c.12. numero 10.
Dominia, duo & eccleſiaſtica, & ſecularia duo eccleſiæ brachia ſunt.c.12. nume.2. 210
Dominis ſuis male conſulentes ſæpius à flagitioſis hominibus prudẽtes vocitantur.c.1.n.29. 270
Dominis qui in domo ſeruiunt, vel alicuius rei cuſtodię pręſunt, ac praeponuntur fidem, ac iuramentum fideliter ſeruare tenentur. cap. 12. numero 20. 421
Dominorum cupiditates damnantur. cap.12.n.46. 23
Dominorum.cap.12. 201
Dubia mala ſuſpicanda, & cogitanda ſunt bona, vel bona intentione peracta.c.7.nu.10. 250

E

EBrietas eſt omni predone ſeuior, & immanior, & eſt oĩ peccato periculoſior. cap.1. numero 2. 218
Ebrietas fugiẽda eſt ſecundo, quia nos ad alia quamplura errata impellit, & trahit.c.1.n.3. 218
Ebrietas eſt fames, & nutrix omnium vitiorum.c.1 n.4. 218
Ebrietatis.c.1.n.1. 218
Ebrietatis vitium deuitari ab omnibus debet primo quia inſanire, & furore facit.c.1.n.1. 218
Ebrij nonnullo propter ebrietates in morte deſperantes decedunt, & dãnantur.c.1.n.7. 218
Ebrioſi ſaltem timere debent opum, & bonorum diminutionem, quia nunquàm dicabuntur.c.1.n.8. 219
Ebrioſitas refrænanda eſt.ca.1.n.9. 219
Ebrioſus homo eius famam vehementer cadit.c.1.n.5. 218
Eccleſia ad præbenſ non indigit oſtenſione miraculorum.c.4.n.34. 295
Electio duplex quędam reſpicit bonũ priuatum, & quædam reſpicit bonũ publicum.c.2.n.1. 220
Electio libera appellatur rationalis creaturæ priuilegium, quia breuis non conuenit.c.2.n.2. 220
Electionis ritus, & vſus deſcribitur.c.2. numero 3. 220
Electionis.cap.x1.nu.1. 220
Electores homines indignos eligentes multipliciter errant. capit.2.numero x1. 22
Electores à Deo punientur, quia eius eccleſiam cadere, & corruere faciũt. c.2.nu.14. 222
Eleemoſina ſancta eſt dare, & ſuccurrere, indigenti pauperti. capit.3.numero 2. 224
Eleemoſina illorum, qui habẽtes ſpoliant, & non habentibus parcunt, vel quid parũ pro ſui patris anima dant non eſt ualida.c.3.n.6. 225
Eleemoſina in qua materia fieri debet ſunt pauperes, & in opes.c.3.n.7. 225
Eleemoſinã animæ proficere, & adeſſe à Deo per ſigna ſenſibilia, & corporalia iam plures oſtenſum eſt. cap.5. nume.36. 221
Eleemoſinam mendicis denegantibus cum clamauerim in morte, vel poſt mortem non exaudientur. cap.3. nume.39. 331
Eleemoſinarij tres obtinent vtilitates, ſcilicet ante mortem in morte, & poſt mortem.c.3.n 12. 226
Eleemoſinarum tria genera ſunt ſcilicet dare egenti, dimittere lædenti, & corrigere delinquentem. cap. 3. numero 7. 224
Eleemoſinarum actus delictam exigit materiam.c.3.nu.5. 225
Eleemoſinarũ actus requirit tres circunſtantias, vt ſcilicet fiãt primo velociter.ſecundo latenter.tertio hilariter.c.3.n.8. 226
Eleemoſinas ſub conſilio eſſe, & non ſub precepto cadere autumantes falluntur.c.3.n.4. 225
Eleemoſinas mendicis ſpargendo optimos mercatores ſectari debemus. c.3.n.19. 229

Eleemo-

Eleemoſinas pauperibus erogare nolẽtes ſunt in maximo periculo. capi.3. numero 38. 231
Eleemoſina.c.3.n.1. 224
Elementa ingratorum iniurias vulciſcentur.c.10.n.11. 15
Eligendi ſunt qui honores fugiunt, & ad talia onera ſufferenda coguntur. cap.2.nu.9. 222
Eligẽtes inhabiles, & indignos ad imperandum,& regendum,Dei præcepto non obtemperant.c.2.n.18. 223
Epiſcopos aliquãdo mouere poſſe laicos ad ſolutionẽ decimarum ſi petatur à curatis c.7.n.10. 10
Errorum nonnullorũ correctorũ oſtẽditur.c 16.n.36. 159
Erubeſcentia pœnalis quid ſit exemplo corui ſatis conſtat.c.5.n.5. 235
Erubeſcentia.c.5.n.1. 23
Erubeſcentia triplex eſt,laudabilis, vituperabilis,& pœnalis.c.25.n 1. 234
Erubeſcentia mala, & vituperabilis eſt qua quis erubeſcit opera, quæ ad Chriſti ſeruitium,& animæ ſalutem pertinent.c 5.nu. 2. 234
Erubeſcẽtia mala qui erubeſcũt,Chriſti milites eſſe nõ valent.c 5.n.3. 235
Euchariſtia c.6.n.1. 237
Deus in iſto ſpirituali Euchariſtię ſacramento nos pauit mirabiliter. c.6. numero 1 237
Euchariſtiæ ſacramentũ infidelibus mirabile videtur.c.6.n.2. 237
Euchariſtiæ ſacramẽtum infideles admirantur, quomodo vnum, & idem ſacramentum eſſe poſſit in cunctis mundi ædibus ſimul,& ſemel. cap.6. numero 3. 237
Euchariſtiæ ſacramentum admirantur infideles quomodo idem poſſit eſſe, quod continuè ab eccleſiæ chriſtianæ primordio vſque modo ſumitur. cap 6.nu.3. 237
Euchariſtiæ ſacramentum mirãtur infideles,quomodo in ſe ipſo idem manens,in recipiẽtibus tantam producat diuerſitatem.c.6.n.7. 239
Euchariſtiæ ſacramentum potenter fideles depaſcere exẽplo declaratur. cap.6.n.10. 239
Euchariſtiæ ſacramẽtum in pixidę reſeruatũ ab inquiſitore potẽter exicit demonem.c.6.n.11. 239
Euchariſtiæ ſacramentum acceptum à bellatoribus liberat eos ab inimicorum periculis.c.6 n.15. 240
Euchariſtiæ ſacramentum ad gaudia æterna dignè ſuſcipientes perducit. cap 6.nu.17. 241
Euchariſtię ſacramentum datur omnibus Chriſti fidelibus ei bene,& fideliter ſeruiẽtibus veluti arra gloriæ. cap.6.n.18. 241
Euchariſtię delectationẽ nonnulli minimè percipiunt.c.6.n 20. 241
Euchariſtiam in paſchate ſuſcipere tenentur cuncti fideles.c.6.n.38. 246
Euchariſtiæ ſacramentum quid ſit.capitu.6.n.10. 247
Euchariſtiã ſumere in paſchate tenemur.c.2.n.1. 3
Excommunicationis cauſa antequam ſententia proferãtur eſt diligẽter inueſtiganda c.9.n.1. 260
Excommunicationis caput 9.n.1. 260
Excõmunicationis ſententia pertimenda eſt propter maximum periculum in præſenti, & futura vita ipſo excõmunicato.c.9 n.4 261
Excommunicationis ſententia formidabilis eſt,ne deformitas in excõmunicato appareat coram Deo, & tota curia cœleſti.c.9.n.5. 261
Excommunicationis ſẽtẽtia maximopere communicantes incommodat. cap.9.nu.6. 261
Excõmunicationis ſententia iuſtis metuenda videtur.c 9.n.8 261
Excommunicatis participantes in cauſa ſunt, quod tot reperiũtur excommunicati.c.9.n 7. 261
Excõmunicatus non ſeruatis conditionibus ſuſpenditur ab ingreſſu eccleſiæ per menſem in quo tẽpore ſi ingrediatur ſit irregularis.c.7.n.3. 3
Excuſationes illorum qui dicunt ſe caſta, & pudicã vitam ducere minimè poſſe confutantur.c.7.n.30. 262
Exempla in eos qui malè acquiſiuerũt, cap.

cap 12.nu.9. 13
Exẽpla bona omnibus præbere aſtringimur diuino mandato.c.7.n 1. 247
Exempla bona debent prælati ſubditis oſtendere.c.7.n.2. 247
Exempla bona non habentes prædicatores quibus aſſimilãtur.c.7.n.3. 248
Exempla mala præbentes ſimiles ſiunt oculis lippis.c.7 n.4. 248
Exempla ſanctorum virorũ ſequi debemus.c.6.nu.7. 249
Exempla mala cum penã, & ſupplicio, & fine ſequenti ſunt mente tractanda, & cogitanda vt opere caueantur ac fugiantur.c.7.n.8. 249
Exempla mala peccatorum dum concio habetur non parum expedit hominibus ludentibus aleis, & taxillis audire.c.7.n.9. 249
Exempla mala præbentes quibus aſſimilantur.c.7.n.17. 252
Exempla nociua retrahere debemus. cap.7.nu.22. 252
Exemplo venuſto vtẽdum eſt in correctione, & admonitione. capitu. 16. nume.14. 156
Exemplo caro oſtẽditur periculum mẽdacij aſſerẽtium temere, Deum nullum baptizatum damnare, & vindicare velle.c.18.nu.27. 175
Exemplorum.c.7.n.2. 247
Exemplum contra eos qui abſoluunt quælibet peccata.c.7.n.19. 15
Exemplum cõtra iniuſtè acquirentes. cap.12.n.12. 18
Exemplum eorum qui miſcent malè parta, cum benè partis.c.12.n.17. 19
Exemplum de quodã inſano cauſa bonis ablati.c.12.n.18. 19
Exemplum de duobus agricolis, quorũ alter minus laborãdo plura bona parabat, alter autem magis laborando pauciora.c.12.n.20. 19
Exemplum de quodam, qui mercabatur pecuniã à fratre religioſo acceptam.c.12.n.21. 20
Exemplum de puero dicẽti melius eſſe in ſeculo viuere, quàm in religione. cap.12.nu 35. 20
Exemplum de quodam morienti, qui coegit hæredes ſuos ad appendendã crumenã in eius collo nummis plenam.c.12.n.32. 21
Exemplum cõtra quendam eccleſiã iniuſtè quęſitis facultatibus ædificãtẽ. cap.12.nu.51. 24
Exemplum de rege reſtituere deſiderante, quæ à patre malè parta fuere. cap.12 nu.59. 25
Exemplum de Paulino epiſcopo danti ſe in carcere pro vidua.c 14.n.7. 26
Exemplum Zorobabel volente educere populum de Babylonia. capit.13. numero 8. 27
Exemplum monaci expectantis Chriſtum.c.13.n.25. 29
Exemplum de ijs qui aliena bona poſſident.c.12.n.30. 30
Exemplum de verè iuranti. capitu. 13. numero 31. 30
Exemplum de quodam nigromãte religioſo ſacro.c.14.n.5. 32
Exemplum auium inſidiantium aſino. cap.14.n.13. 33
Exemplum de quodam teſtamentum facienti.c.12.n 33. 21
Exemplum de dæmoniaco, ac quodam perſuadenti ad vſuras.c.12.n.34. 21
Exemplum in cauſidicum imperitum. cap.14.n.45. 37
Exemplum in cauſidicum facundia ſua gloriantem.c.14.n.46. 37
Exemplum in cauſidicos imperitos. capitu.14 nu.48. 37.
Exemplum falſi cauſidici. ca.14.nu.49. folio 37.
Exemplum in falſum cauſidicum. c.14. nume.50. 37
Exemplum D.Ambroſij in Theodoſiũ. cap.15.nu.29. 42
Exemplum miraculoſum in quandam mulierem adulteram.c.17.n.14. 65
Exemplum de quodam diuite à Deo petente pauperem fieri.c.4.n.14. 103
Exemplum quod mouet ad caſtitatem, & pro caſtitate ſeruanda.c.3.n.5. 109
Exequutorum.c.8.n.1. 253
Exequutorum, & adminiſtratorum defunctorum rerum munus eſt nobile, & vtile.c.8.n.1. 253

Exequutores morientium bona depredari pro pœnarum formidine deſinãt.c.8.n.24. 258
Exequtores varias excuſationes adducunt.c.8.n.21. 258

F

Fabula de coruo cauſa illorũ qui alienis honoribus inuident.c.12.n.35. 21
Fabula de accipitre. cap.14. nume.6. 32
Fama ornat vitam bonam ſicut flores hortum ornant.c.1.n.1. 274
Fama bona, & nomẽ bonũ nobiſmetipſis,& cæteris mirum in modum conducit.c.2.n.2. 274
Fama bona grauium virorum non ſolũ pro ſeipſo,ſed etiam pro alijs neceſſaria exiſtit.c.2.n.3. 274
Fama bona pro alijs etiã neceſſaria eſt ad conſulendum eorum ſaluti. ca. 2. nemero 4 275
Fama mala nullo tempore timẽda eſt, quæ ſibi ipſi, & alijs periculoſa eſt. cap.2.nu.6. 275
Fama mala alijs etiam periculoſa eſt. cap.2.nu.7. 275
Falſi, & mendaces ob ſex conditiones ſpinis infructuoſis meritò aſsimilãtur.c.1.nu.9. 265
Falſi inter ſe in falſitatibus ſuis confœderati ſunt.c.1.n.4. 265
Falſi, & mẽdaces Duci aduerſariorum exercitũ vincere, & proſternere aſſimilantur.c.1.n. 19. 267
Falſi,& mendaces non ſolum rotæ, ſed etiam,& libro errorũ pleno,ac falſæ pecuniæ non ab re comparandi ſunt. c.1.nu.21. 268
Falſi duas ob cauſas hominibus infideles dicuntur.c.1 n.23. 268
Falſi ſunt etiam ſibi ipſis falſi,& mendaces atque infideles c.1.n.24. 268
Falſi ſtulti ſunt qui prorſus cupiditati, & falſitati deſeruiunt, & rebus proprijs,nempè animæ, & loquelæ non conſulunt.c.1.n.25. 269
Falſi non paruo labore, ac opere emẽdari,immo nũquam corrigi poſſunt. cap.1.n.26. 269
Falſitas, & veritas inter ſe comparari poſſunt lupo,& agno.c.1.n.2. 263
Falſitas caritatem proſternit.cap.1.numero 3. 263
Falſitas maximam habet familiæ multitudinem.c.1 n 5. 264
Falſitatem colorantes ab improbis cõmendantur.c.1.n.19. 270
Falſitatis,& veritatis.c.1.n.1. 263
Falſorum honore, & exaltatione multa damna,& pericula emanant. ca.1. numero 36. 271
Falſorum hominum conſilio Domini, & principes ducti multa mala cõmittunt.c.1.n.37. 272
Falſorum hominum ſocietatẽ, ac ſeruitutem diſcriminoſam fore euidenter cognoſcitur.c.1.n.19. 268
Falſorum finis ſimilis proditoris Iudæ vtique erit.c.1.n.42. 273
Famæ bonæ.c.2 n.1. 274
Falſorum conſiliorum abuſus contra iura omnia,& Dei, & naturæ, & canonis,& ciuilis exiſtit.c.1.n.39. 272
Falſus ſiquis proditor eſt aut eſt ſibi amicisque eius,& ſic natura ipſa eum non honorandum eſſe docet.capit.1. numero 34. 271
Falſos,& fictos,mendacesq́ue homines expellendos eſſe.c.1.n 33. 271
Fide bona viſa multũ deberet deſiderium accendere de illo gaudio habẽdo.c.2.n.28 316
Fides neceſſaria eſt priuſquàm hæc ſacra Euchariſtia ſumatur. ca.6.nu.28. folio 243.
Fides eſt res occulta,& latẽs quaſi ſubſtantia ſub accidentibus, quæ oculis corporeis nuſquam apparet. capit.4. numero 1. 287
Fides vna eſt ſola chriſtianorum. ca.4. numero 6. 288
Fides perinde eſt ac corpus ſine anima ſine forma fidei,quę charitas eſt.c.4. numeio 7. 288
Fides omnium bonorum, & totius ſpiritualis ſtructurę fundamẽtũ cauſã, & principium conſtat.c.4.n.30. 294

Fides ſcutum ſeu clypeus eſt, cuius tria ſunt cornua.c.4.n.31. 294
Fides in corde, & opere quomodo ſaluum faciat.c.4.n.41. 296
Fidei.c.4.n.3. 287
Fidei defectum omne malorum genus adducere,& afferre.c.4.n.33. 294
Fidei virtutem, & poteſtatẽ Chriſtus non ſolum verbis, ſed etiã quam pluribus inſignib⁹ miraculis patefecit. cap.4.n.25. 293
Fidelis homo melior eſt non homine, & homine falſo, qui non eſt homo. ſpiritualiter loquendo. cap.1.nu.27 ſolio 269.
Fidelium exequutorũ erga defunctos paucitas quotidiano experimẽto omnibus ſatis conſtat.c.8.n.3. 253
Fidelitas, & virtus requiritur in bello licito c 2.n.48. 98
Filiationis.c.5.n.1. 298
Filiationis diuinæ effectus. cap.5.nu.5. folio 299.
Filij quomodo conuenire debent cum operibus Chriſti.c.3.n.2. 4
Filij ingrati Chriſti patri qui ſunt. c.5. numero 4. 235
Filij domi retinẽdi, vt bonum contrahant halitum.c.3.n.21. 5
Filij parentibus egenis non ſolum uita ſuperſtite,ſed eo magis è vita exceſsis opem ferre diſtringuntur.c.5. numero 14. 300
Filius nũquid ſit Dei,vel Diaboli quomodo cognoſcatur.c.5.n.9. 449
Filius Dei æſtimatur, qui à parentibus inſtruitur in bonis operibus ſpiritualibus.c.5.n 7. 299
Feſta noſtra quomodo Deo, & ſanctis placeant.c.3.n.7. 279
Feſta quomodo ſunt tenenda. capitu.8 numero 8. 279
Feſtis diebus iubilantium tria ſunt genera.c.3.nu.6. 278
Feſtiuorum dierum contemptores non modo in Deum, ſed etiam in proximum eundẽ offendẽtes delinquunt. cap.3.nu.17. 280
Feſtorum ſolemnium.c.3.n.1. 277
Feſtorum quæ à iure feriæ uocitantur quædam temporalia ſunt, & quædã æterna.c.3.n.1 277
Feſtos dies non venerãtes Deo ingrati,& inobedientes eſſe videntur.c.3. nume.14. 280
Principes, & populi omnes chriſtiani Deo magis ingrati iudæis ipſis pluribus in rebus exiſtunt.c.3.n.15. 280
Feſtum intrinſecum cõtinuum,& prorſus alternatum ac continuè celebratum eſſe debet.c.3.n.2. 277
Frates erga fratrem tria debet conferre beneficia,& officia.c.7.n.2. 304
Fraternitas duplex eſt,carnalis nẽpe,& ſpiritualis.c.7.n. 1. 304
Fraternitas ſpiritualis carnali fortior, & purior eſſe dicitur.c.7.n.1. 304
Fraternitas vera quo ad actum cordis tria requirit.c.7.n.5. 304
Fraternitas vera quo ad actũ oris tria exigit.c.7.n.4. 304
Fraternitas ficta quæ ſit.c.7.n.3. 304
Fraternitatis magna eſt vtilitas,& affectus bonus tam ex parte recipiẽtium quam receptorum.c.7.n.7. 305
Fraternitatis. c.7.n.1. 304
Fratres minores,& inquiſitores qua de cauſa excommunicentur.c.7.n.7. 9
Fortitudinem ſpiritualem duo ſuadẽt. c.6.nu.2. 303
Fortitudinis.c.6.n.1. 303
Fortitudo duplex,ſpiritualis ſcilicet,& corporea.c.6.n.1. 303
Fornicationem petentes qui fuerunt correcti in lege Dei. ca.17.numc.11. folio 45.
Fornicarij à cœlorum regno perpetuo abigentur.c.7.n.7. 458
Fornicationis piaculũ ex ipſo Dei præcepto cunctis hominibus interdicitur.c.7.n.9. 458
Fornicationem mortale crimen eſſe. cap.7.nu.8. 458
Fortitudinis fundamẽtum in ſpiritualibus fides eſt.c.6.n.2. 305
Fortunæ exemplum.c.2.n.31. 32
Fur quomodo augmentatur in pauperibus,& ſubditis.c.8.n.8. 307
Furti.cap.8.nu.1. 306
Furtum quid ſit.c.8.nu.1. 305

G

Gaudentes in hoc mũdo magno in damnationis æternæ diſcrimine verſantur. cap.1.nu.2. 311
Gaudij cęleſtis pulchritudo, & magnitudo æternitasque atque fęlicitas.c.1.n.7. 312
Gaudij.cap 1.n.1. 310
Gaudio illo ſecuro, ac certo cęlorũ lætantes in huius mundani gaudij breuitatem timoremque affari poſſunt dicentes.c.2.n.25. 315
Gaudium eſt duplex vnum temporale alterum æternum.c.1.n.1. 310
Gaudium bonorũ virorum huiuſmodi calamitates nõ deſiderat.c.2.n.21. 314
Gaudiũ illud cęleſte omnes christigeni expetere, & quærere pro viribus deberent.c.2 n.24. 315
Gaudium nondum habitum peroptandum non eſt.c.1.n.2. 311
Gaudium habitũ peramari nõ debet. cap.1.n 2. 311
Gaudium in peccato, vel de peccato eſt interior affectio, & motus quandoque mẽtis, & corporis, cuius finis eſt mors, & dolor.c.1.n.6. 311
Gaudiũ vnius cuiuſque beati augeſcit ex gaudijs aliorum in cęlo habitantium omnium c.1.n.10. 312
Gaudium cęli quomodo cunctis innoteſcit.c.2.nu.15. 313
Gaudiũ quod in hoc ſeculo christiani diuitijs atque honoribus vtentes capiunt, eos extollere deberẽt ad gaudia illa cęli, quæ æterna ſunt. cap.2. numero 26. 315
Gaudium cęli infinitum pluribus modis adipiſci poſſumus.c.2.n.31. 316
Gaudium cęleſtę nõ attingitur niſi per viam virtutum, & laborẽ bonorum operum.c.2.n 33. 317
Gloria inanis circa tria verſatur, quæ ſanè ſunt naturæ, & fortunæ atque gratiæ.c.2.n.11. 321
Gloria inanis à quibus emanat. cap.2. numero 12. 321
Gloria viatorum eſt triplex. capitu. 2. numero 5. 320
Gloria æterna ſcilicet beatorum quomodo ſit in gloria viatorum. capit.2. numero 6. 321
Gloria vera viatoris in tribus collocatur.c.2.nu.1. 319
Gloria pernicioſa in quatuor malis pęnitus immergi, & infigi videtur. c.2. numero 18. 322
Gloria vera non attenditur penes originem ſed pænes conditionem propriam.c.2.n.35. 326
Gloriam Deo ſoli in omnibus aſcribere debemus.c.2.n.33. 320
Gloriam æternam quomodo cõparare poſſumus.c.4.n.11. 445
Gloriam inanem fugiendam eſſe.c.2. numero 14. 322
Gloriæ inanis finis eſt in vita iſta confuſio, & dolor; in alia vero afflictio, & pœna.c.2.n.27. 324
Gloriæ inanis effectus.c.2.nu.15. 322
Gloriæ.c.2.n.1. 319
Glorię libertatem adepti ſunt ſancti. cap.2.nu.9. 321
Glorioſos dum eorum præterita mala oſtentãt, piacula augere, ac geminare, & pluribus peccatorum vinculis ſeſe obſtringere.c.2.n.24. 323
Gratia initians quæ ſit.c.3.n.21. 329
Gratia quinque modis ad hominẽ venit, & ſic quinque vtilitates, & beneficia homini ipſi confert.capit.3. numero 1. 329
Gratia ad hominem accedit tanquam lumen ſuperueniens. c.3.n.1. 329
Gratia homini aduenit tanquam confortans, & hoc modo gratia proficiẽs vocitatur.c.3.n.3. 329
Gratia præueniens, & proficiẽs, & perſeuerans.c.3.n.7. 330
Gratia cooperans, quæ ſit.capitu.3.n.5. folio 330.
Gratia Dei quomodo in nobis tueri poſſet.c.3.n.11. 331
Gratia conſumans quę ſit.capitu 3.numero 6. 330
Gratia homini miſſa eſt tanquam perficiens, & deſiderium implens.cap.3. nume.6. 330

Gratia

Gratia ab homine quomodo poſſideri poteſt.c.3.n.8. 331
Gratia gratum faciens,quæ ſit.capit.3. nume.11. 331
Gratia abutentes quomodo à Deo puniri debent.c.3.n 14. 332
Gratiam quo ſaltim neceſſario eorum ſaluti cõducit libenter largitur omnibus Deus miſericors, & clemens. cap.3.nu.16. 332
Gratiam nonnullos habere,& ſecundũ gratiam non operari.c.3.n.25. 334
Gratia vnicuique datur,& offertur.c.3. numero 31. 326
Gratitudo.c.4.n.1. 337
Gratiæ.c.3.n.1. 329
Gratię diſpoſitio quinque conditiones expoſtulat.c.3.n.8. 331
Gratitudinis ſeu gratiarũ actionis perpetuitas.c.4.n.7. 337
Gratitudinis debitũ Deo, & proximò referre debemus. c.4.n.2. 337
Gratitudinis memor cum ex vita tandem emigrauerit gratiam conſumatam obtinebit.c.4.n.11. 338
Gratorum minorẽ, ac rariorem ingratorum autem maiorem, & vberiorẽ turbam eſſe.c.7.n.12. 338
Gratus,& probus vir Deo,tam pro fauſto, quàm pro infauſto lethalique euentu gratias agens ingentem vtilitatem,tum in vita, tum in morte ſibi proculdubio adipiſcitur. capitu. 4. numero 10. 338
Grex Chriſti à lupis famelicis deuoratur duas ob cauſas.c.18.n.7. 159
Gregorius contra negantes animam. c.23.nu.2. 242
Gula triplicem pœnam ſuſtinet. cap.4. numero 15. 344
Gula, & luxuria ac quodcunque delictum in principio heluonibus cũctis lenia,& mollia verba dant. capitu.4. numero 9. 343
Gulæ vilitas.c.5 n.1. 342
Gulæ circunſtãtiæ,tam intrinſecæ, quã extrinſecæ.c.4.n.10. 343
Gulæ conditio intrinſeca.cap.4. nu.12. folio 344.
Gulæ vitium animam ipſam inficere,& trucidare pręclaris exemplis exprimitur.c.4.n.3. 342
Gulæ vitium fugiendum eſt, quia ſecũ ducit magnam ſocietatem. capitu.4. numero 5. 342
Gulæ vltimus finis,& merces.capitu.4. numero 7. 343
Guloſi non poterunt reſpondere in cõputo illo quando pœna correſpõdebit delectationi.c.4.n.8. 343
Guloſos,& vinolentos à ſuperuacaneis eſcis ipſarum ſaltim ſuppellectiliũ iniuſta direptio, & cõſumptio prorſus deterreat.c.4.n 14. 344
Guloſus Dei præcepto reluctari videtur.c.4.nu.2. 342

H

HAeredes malè acquirentium non tendunt in bonum finẽ. c.12.n.19. 19
Hæredes mortuorum trifariam, & propinqui fideles bonorum adminiſtratores interpellare. cap.8. numero 6. 254
Hebræi deuitare volentes Chriſtum iam veniſſe negare enixè contendũt prophetas prædixiſſe. capit.4.nu.16. folio 391.
Heſter, & Thobiæ exempla ſequantur qui neceſſitate impulſi honorem ac dignitatem aſſequi, & aſſumere coguntur.c.4.n.10. 358
Homicidæ ſeptem illæ Chaini imprecationes,ſeu pęnæ iure optimo conuenire.c.2.n.10. 354
Homicidas ab homicidio temporalis vindictæ formido,quæ tribus modis ſępius fit,abducere,& terrere debet. cap.2.n.4. 353
Homicidij corporalis diſcrimina, ac grauitates vberius oſtenduntur. c.2. numero 2. 353
Homicidij corporalis difformitas, & grauitas ex ipſa ſatisfaciẽdi difficultate elicitur.c.2.n 3. 353
Homicidium.cap.2.n.1. 353
Homicidiũ duplex eſt, ſcilicet corporale,& ſpirituale.c.2.n.1. 352

Homicidium ſpirituale fit ſepté modis.c 2 n.1. 353
Homines iniqui confugiunt ad Deum, vt eos liberet, & ſe ipſos a ſuis peccatis liberare poſſent.c.8.n.10. 13
Homines quid accipiant à Deo. ca. 10. numero 3. 14
Homines nefarij pro breui facinore ęternum ſupplicium perſoluunt. c.18. numero 24. 174
Homines gratiæ lumine carentes,& id tantũ credẽtes, quod ſenſu, & ratione naturali cernitur,puero in carcere nato comparantur.c.4.n 8. 288
Homines magis eſſe ex maximo, & præclariſſimo Dei genere quàm mũdi expetere, & optare ſanè deberẽt. cap.5.nu.2. 298
Homines ægros pie viſentes tria ſibi commoda pariunt.c 3.n.16. 378
Homines in hoc lachrimarum carcere conſtitutos tria potiſſimũ incurrere deberent.c.1 n 22. 381
Homines quomodo ceciderunt ex miſerabili fortuna in multa incõueniẽtia,ſeu miſerias.c.1.n.19. 351
Homines facinoroſi qui ſupra ſacrum codicem praué peierare audẽt, grauius piaculum admittũt, grauioriq́; in diſcrimine verſantur. c.12.nu.15. folio 420.
Hominis naturalis dignitas conſiſtit in natura rationali libera in qua conditione ipſa cætera animalia excellit. cap 1.nu.1. 347
Hominum accipientium conditiones. cap 10. nu.4 14
Hominum vero malorum quidam ſaluãdis profuerunt, dum Chriſtum ad illorum redemptionẽ crucifixerunt. cap. 1.nu.8. 348
Homo naſcitur ad laborem.c 6.n.7. 8
Homo qua de cauſa factus ſit. capit.13. numero 19. 63
Homo aliquando cadit in deſperatione ante etiam ægritudinem, & mortem magnis erroribus, & meſtitijs aggrauatus,& vexatus.c.2.n.14. 177
Homo deſiderat varias delectationes nempe honorum, diuitiarum, & ciborum.c.5.n.1. 184
Homo delectari debet his ſpiritualib⁹ rebus, quę propriam eius naturam decent,& ſequuntur.c.5.n.5. 184
Homo.c.1.n.1. 347
Homo creatus fuit, vt ſemper viueret ſi vellet.c.1.n.20. 351
Homo culpabilis exiſtit qui ab aliquo petit ea, quę ſine voti, vel fidei, vel iuramenti violatione fieri obtinerique non poſſunt c.12.n.21. 421
Honeſtas debet ornare animã propter intuitum Dei,& ſanctorum. capit.3. nume. 1. 355
Honeſtas loquutiones noſtras, atque cooperationes cohoneſtare, & concomitari debet.c.3.n.2. 355
Honeſtas facile naſcit ex honeſtis colloquijs, & operibus animę noſtræ. c.3 nu 3. 355
Honeſtatis.c.3.n 1. 355
Honeſtatis ornamẽtũ etiã quod factũ, ſeu opus intrinſecum exornare dicitur.c.3.n.4. 355
Honeſtatis ornamenta fortitudo ſeu perſeuerantia omnia conſumit. ca.3. numero 5. 356
Honeſtorum veſtimẽtorum triplex eſt vtilitas.c.3.n.6. 356
Honor huius ſeculi primo Deo eſt reddendus. Honorantes Deum, ab ipſo honorabuntur.c.4 n.1. 357
Honor mundi ſpernendus eſt à probis viris.c.4.n.9. 358
Honor huius ſeculi à probis viris tribus de cauſis appetendum non eſt. cap.4.n.5. 357
Honoris mũdani omnes homines propemodum ſatagere ex diui Chryſoſtomi verbis conſpicuè conſtat. ca.4. numero 19. 36
Honoris.c.4.n.1. 356
Honoris mundani fauoribus confidentes leoni aſſimilari merito poſſunt. c.4.nume.6. 357
Hoſpitalitas cordis hoſpitium ſeu domum illuminat.c.5.n.2. 361
Hoſpitalem verum duo requirere indicatur.c.5.n.6. 362
Hoſpitalitatis generalitas oſtenditur. cap.

cap.ſ.nu.7. 361
Hoſpitalitaté à periculis grauioribus hoſpites tueri, & præſeruare capi ſ. nume.ſ. 362
Hoſpitalitatem cũcti chriſtiani generaliter, atque perſeueranter ſectari debent.c.ſ.n.14. 363
Hoſpitalitatis.c.ſ.n.1. 361
Hoſpitalitas ſex vtilitates hoſpitibus affert,c.ſ.n 1. 361
Hoſpitari debent euangelizatores inter mendicantium numero ſine ullo interuallo.c.ſ.n.8. 362
Hoſpites domum ditant, quàm ingrediuntur tam ſpiritu aliter,quàm corporaliter.c.ſ.n.4. 361
Hoſpitum permanẽs perſeuerantia eſt alterum quod ad veram hoſpitalitatem attinet.c.ſ.n.13. 363
Hoſtes obſeſſam ciuitatem facile intrant niſi portę cuſtodiantur.cap 13. numero 2. 169
Hoſtes crucis admirantur quomodo Deus magnus contineri poſſit ſub parua panis quantitate, & portione. cap.6.nu.4. 137
Humiles aliud extra, aliud intra fieri demonſtrantes euitare debemus. cap.6.nu.3. 364
Humiliare nos ipſos tum ratio, tũ neceſſitas docet.c.6.n.29. 369
Humiliatio eſt debita cordis diſpoſitio.c.14.n.11. 150
Humilis homo demiſſus nequiſſimo, ac ſuperbiſſimo Diabolo ob ſacram eius humilitatem deteſtabilis, atque abominandus euadit. capitu.6. numero 22. 368
Humiles,& ſuperbi turri ſublimi, paruæque domui aſsimilantur. ca.6.numero 24. 368
Humilitas quid boni afferat.c.1.n.1. 2
Humilitas opere externo patefacta internas etiã cordis virtutes maximopere indicat c 6 n.1ſ 367
Humilitas ſex modis nobis prodeſt.c.6. numero 17. 367
Humilitas noſtræ mentis affectum accendit atque inflammat, & gratiæ. cap.16.nume.19. 835
Humilitas ipſa hominem tum Deo, tũ hominibus non ſolum bonis, ac modeſtis, ſed etiã diſcolis, & ſuperbis, iucundum,& clarum,atque amabilẽ omni tempore reddere conatur. c.6. numero 19. 368
Humilitas vineæ nõ ab re aſſimilatur. cap.6.n.27. 368
Humilitate obtinent homines, quod ieiunio, ac oratione minimè aſſequuntur.c 6.n.19. 367
Humilitatem non ſolum eiuſdem demum vitæ finis,ſed etiam maximum timorem, ac tremorem innuere deberet.c.6.nu.11. 356
Humilitatem cordis patiẽtiam oſtendere.c 6.n.12. 366
Humilitatis.c 6.n.1. 364
Humilitatis triplex eſt ſpecies. cap. 6. numero 1. 364
Humiliant ſe nonnulli verbis mendacibus,& veracibus.c.6.n.2. 364
Humilitatis ſpeties ſecunda. capitu.6. numero 4. 365
Humilitatis tertia ſpeties c 6.nu.ſ.365
Humilitatis ſex veræ,ac meritoriæ cauſæ exiſtunt. c.6.n.6. 365
Humilitatis exempla de humili vita Chriſti,& ſanctorum. c.6.n.7. 365
Humilitatis maioris apparere debet quãto quis maior eſt in gratis apud Deum.c.6.n.9 366
Humilitatis exemplum, ſeu materiam nobis tradere deberẽt omnia quę cũ ad originem tum etiam ad vitæ curriculum, & ad finem ſpectare videntur.c.6.n.10. 366
Humilitatis noſtræ cauſa eſt origo noſtra uilis ac luctuoſa.capi 6.num.11. folio 366.
Hyppocriſis.c.7.n 1. 391
Hypocritæ ſtellis cadentibus, & puncto comparari poſſunt.c.7.n.1. 391
Hypocritæ inferorum lupi paſſim vocitantur.c.7.nu.ſ. 391
Hypocritam quemcũque tum ſibimet, tum alijs nequam, ac infeſtum fore clariſſime liquet c.7.n.8. 392
Hypocritam inimicum fictum,ac ſimulatum,atque occultum eſſe exemplis

pluribus eruditè ſignificatur. cap.7. numero 9. 392
Hypocritarum conditiones,& ſimilitudines.c.7.n.1. 391
Hypocritarum notatur pęna iuſta quidem & certa,& inexcuſabilis. cap.7. numero 393.
Hypocritas mortuorum monumentis, & eorum imaginibus aſſimilari. c.7. numero 2. 391
Hypocritis omnibus aſini, ſimiæ, oloris,ac ſtrutionis conditiones eſſe.capitu.7. 391

I

Ieiunãs ipſe quoad omnes corporis ſenſus generaliter ieiunare debet.c.1.n 1. 370
Ieiunij tres ſunt circunſtãtiæ. cap.1.n.7. 371
Ieiunium c.1.n 1. 370
Ieiunium quod pluribus lõgè difficillimum videtur, apprime facilè eſſe ſatis ſuperque oſtenditur. capitu. 1. numero 4. 370
Ieiunium ieiunãtibus octifariam merito confert,atque conducit.capit.1. folio 371.
Ieiunium cum vtile,ac conducibile, tũ neceſſarium fore.c.1.n.9. 341
Ieiunium ab ipſomet Deo in paradiſo ſancitum, à Chriſto peractũ, ab eccleſia tandem determinatum fuiſſe nemo eſt qui ignorat.c.1.n.9. 371
Ignorantiam pro periurij tegumẽto in medium aſſerentes ſe ipſos nõ leuiter fallere. c.12.n.26. 422
Inconſtantes quibus aſſimilantur. ca.2. numero 8. 373
Inconſtantes qualem pęnam omnes tũ religioſi ac clerici tũ ſeculares luere merito debeant ex diris Dei æquiſſimi nimis facilè conijci poteſt. cap.2.n.14. 374
Inconſtãtia duplex eſt,altera in corde, & corpore ſimul, altera ſolũ in corde apparet.c.2.n.1. 373
Inconſtantiæ.c 2.n.1. 373
Inconſtantiæ quatuor eſſe cauſas clarè conſpicitur.c.2 n.2. 373
Inconſtãtiæ vero eorum qui ex profeſſione ſui iuris dominio carere deberent,voluntas propria,quàm ſemper ſecum tenuerũt cauſa eſt.c.2.n.5. 372
Infantes in primæua ætate sũt coercẽdi.c.3.n.16. 5
Infideles ambigunt quomodo poſt cõuerſionem panis in Chriſti corpus ibi permaneat panis ſapor, & color. cap.6.nu.5. 238
Infideles admirantur quomodo in hoc ſacramẽto cum Deus, & homo glorioſus,ſit manibus collidetur,& frangatur, ac dentibus maſticatur.cap.6. nume.6. 238
Infideles admiranť quare Deus in hoc ſacramento morando quotidie ab eius hoſtibus ſumi permittit. cap.6. numero 7. 238
Infidelitas iudæorũ & ratione, & prophetis pulchrè oſtendiť.c.4.n 9. 289
Infirmis morientibus quæ pęnitentia imponi debetur.c.7.n.18. 10
Infirmitas ſpiritualis quæ.c.8.nu.11.12
Infirmitas duplex, eſt altera animæ, & altera corpori vendicatur. cap.3.numero 1. 375
Infirmitas omnis tolerabiliter ſufferẽda eſt.c.3.n.12. 377
Infirmitate Deus homines ſępenumero infici,& torqueri.c.3.n.3. 376
Infirmitates corporales à ſpiritualibus emanant,atque naſcuntur. cap.3.numero 2. 376
Infirmitates in homines improbos aliquando Deus mittit.c.3.n.6. 377
Infirmitates quibus ſeſe ſępius laboramus Deum nos vehementi, ac ſollicitiori amore proſequi. cap.3. nu.6. folio 376.
Infirmitates nobis tres potiſſimum vtilitates afferre videntur.capitu.3.numero 8. 326
Infirmitatis.c.3 n.1. 376
Infirmitatis ſpiritualis ſignum quod ſit. cap.26.n.17. 75
Infirmos tenentur medici admonere, vt prius ſacerdotes accerſere faciãt. c.3.nu.13. 377

Infirmior qui ſit. capit.13. numero 10. fol.27.
Ingrati illi qui Chriſti fratres duntaxat ſecundum Deitatem non autem ſecundum eius humanitatem euadere vellent, nullius bonæ naturæ conditionem ſequuntur. capit.4. numero 13. 339
Ingrati malas, & improbas cunctarum naturarum côditiones tolerabiliter. ac facile amplectuntur. capit.4. numero 14. 339
Ingrati cum eorum excuſationibus duplicem pœnam perſoluere merentur.c.4.nu.21. 240
Ingratitudo nolentium decimas Deo præſtare, & eius ſacerdotibus, latè præ oculis ponitur. capit.3. numero 5. 176
Ingratitudo ſumma eſt nolentium ſe ante ſacraméti receptionem præparare.c.6.nu.33. 244
Ingratus eſt qui non reddit, quòd accepit.c.x.n.8. 14
Inimicis dimittendum eſt, vt acquirere valeamus æterni regni mercedé. c.10.nu.8. 201
Iniurias multi ore ad tempus diſſimulant, quam corde remittant. cap.10. num.6. 201
Iniuſtitia denique auidorũ iudicũ toti ciuitati atque reipublicè admodũ obeſt.c.13.n.38. 433
Iniuſtus, & improbus peccator, ab improbis, & iniuſtis hominibus laudibus extolli ſolet.c.2.n.4 439
Innocentiæ effectus quomodo cognoſcatur.c.5.n.23. 117
Inobedientiæ.c.4.n.1. 379
Inobedientiæ peccatum eſt grande.c.4. num.x1. 381
Inobediétię duplex eſt cauſa, altera intrinſeca, & altera extrinſeca. cap.4. num.1. 379
Inobedientiæ nomen multis eſt odioſum quibus tamen inobedientiæ factum placet.c.4.nu.2. 379
Intentio bona requiritur ex parte tam denunciantis, quàm corrigentis.c.16. num.21. 157
Intentio bona opus etiam quod e ſua natura malum eſt, bonũ efficere nequit.c.5 n.7. 383
Intentio mala ex decreto bonum opus ad nihilum valere facit.c.5.n.6. 383
Intentio cuiuſpiam operis boni in Deo propter tria dirigenda eſt. cap 5.numero 1. 382
Intentio bona intus, & foris opere licito, & honeſto vitæ noſtrę liber debet ſcribi.c.5.nu 8. 383
Intentionem bona opera illa quæ ex ſe ambigua videntur in meritum carcere.c.5.n.7. 383
Intentionem boni operis quæ Deum reſpicit, laudem atque mercedé continuam aſſere cognoſcimus.capit.5. num.3. 382
Opera bona omnia ſi ab habétibus intentionem formatam, atque charitatem peragãtur, ſunt ſibi æternę vitæ meritoria.c.5.n.4. 382
Intentionem rectam in quocunque bono opere huiuſcemodi opus moderantem ac dirigentem habere opere prętium eſſe æſtimamus.c.5.n 9. 383
Intentionis.c.5.n.1. 382
Inuidia tantum ab aliena tranquillitate, ac proſperitate ortum, ac initium trahere.c.6.n.1. 384
Inuidiæ.c.7.n.1. 384
Inuidiæ peccatum pluribus è cauſis à à nobis omni ſtudio, ac diligentia euitandum eſſe ducimus. cap.6 numero 23. 384
Inuidi homines, qui alienis ærumnis atque diſſidijs lætantur quibus aſſimilari poſſint.c.6.n 2. 384
Inuidi, & inuidioſi planctis aſſimilantur.c 6.n.4. 385
Inuidi feriores, ac deteriores brutis ipſis animalibus eſſe videntur.cap.6. nume.21. 388
Inuidi cunctis improbis malitia, ac nequitia pręſtare præſeferunt. c.6. numero 22. 388
Inuidis triplex remedium oſtenditur. c.6.n.32. 390
Inuidorum inſaniam multiplicem eſſe non obſcure enucleatur.c.6.n 15.387

Inuidorum angor, actio, & cogitatus ratione plurimum carent. cap 6. num.16. 387
Inuidorum inuidentiam iracundia, atque cupiditate odio ac gula deteriorem, & nequiorē eſſe clariſſime patet.c.6.n.20. 383
Inuidos ſuos cōfratres minime lędere, ſed ſibimet mortem creberrime cōſciſcere declaratur. capitu.6. numero 18. 387
Inuidos homines Dęmonibus ſimiles eſſe perhibetur c 6.n.13. 387
Inuidos Diaboli eſſe membra, & ſocios, & diſcipulos clare manifeſtatur.c 6.n.14. 387
Inuidus ſibi prius quam alteri afficere ſtudet.c.6.n.17. 387
Ira triplex eſt.cap.8.n.1. 393
Ira iraſcenti quam plurima incommoda ac detrimēta afferre videtur. c.8. num.2. 393
Ira impedit ne bonum vllum ſiue cogitando,ſiue loquendo, ſiue operando ab irato fiat.c.8.n.3. 394
Ira omne malum excitat atque adducit c.8.n.3. 394
Ira viam occludit ne iracundi prędicta diſcrimina euadere poſſint. capit.8. num.4. 394
Ira illos quibus indignantur plurimum periclitari facit.c.8.n.5. 394
Iræ cap.8.nu.1. 393
Iracundiæ ignobilitas atque contemptus multifariam agnoſci poteſt.c.8. num.6. 394
Iracundos & ſtomachoſos libenter potius ſuſtinere eiſque cedere, & aſſentiri, quam inſtigare, & ad iram prouocare omni cura, ac diligentia debemus.c.8.nu.10. 395
Iſaiæ vaticinium contra illos qui pauperibus panem negant. cap.3.numero 38. 231
Iter magnum facturi diluculo ſurgunt, ita qui ad cęlum aſcendere cupiunt facere debent.c.3.n.9. 4
Iudæi, & Saraceni in cauſa ſunt quod anulum fidei à chriſtianis occupatū non habent.c.4.n.4. 287
Iudei proterue aſtruentes Meſſiam in lege,& prophetis promiſſum non eſſe Deum.c.4.n.17. 291
Iudex minus agit cum eo qui veritatē fatetur.c.x.n.4. 15
Iudex neminem prouocare debet ad iuramentum pro leui cauſa. cap.12. num.5. 418
Iudex debet habere potētiam ſeu fortitudinem.c.9.n.3. 397
Iudices medium tenere debent. cap.x. num.2. 15
Iudices qua de cauſa credunt excuſari. c.12.n.43. 22
Iudices ſtultos appellant illos, qui pro alijs acquirunt. capit. 12. numero 44. fol.25.
Iudices iniuſti callido coruo aſſimilandi ſunt.c.13.n.36. 432
Iudices falſi in quem peccent primum. c.14.n 8. 32
Iudices recti, & maturi quatuor exequi debent.c.9.n.4. 397
Iudices recti duo potiſſimum execrari, ac deteſtari frequenter debent. c.9. num.xi. 399
Iudices potius veritatem ſibi notam quam falſitatem auditam, ſequi debere oſtenditur. capit.9. numero 31. fol.403.
Iudices ciuitatum dominosq; qui periuria periurioſosve vindicare,& punire deſpiciunt,prauè, & perperam agere exemplis expromitur. cap.12. num.34. 424
Iudices ſi homini prauo plura ſcelerū genera perpetranti indulgeant, illico ſæuitiam non exiguam profecto præſeferunt.c.13.n.40. 433
Iudices, & prælati ſimiles ſunt leonibus.c.16.nu.23. 157
Iudicij diuini generalis diē ex D.Hier. ſententia quindecim ſigna antecedere commoſtratur.c.xi.nu.1 410
Iudicij diuini.c.xi.n.1. 410
Iudicium diuinum duplex eſt, alterum particulare, alterum vero generale. c.xi.nu.1. 410
Iudicij falſi multiplex inuenitur cauſa. c.10.num.2. 405

Iudicij humani.c.x.nu.1. 405
Iudicis munere fungens quatuor virtutes ſibi neceſſario parare contendit. c.9.nu.1. 397
Iudicium illicitum quid ſit. cap.10.numero 2. 405
Iudicantes illicitè quaterna cauſa inueniri poteſt.c.x.n 3. 405
Iudicium licitum quid ſit. cap.x.numero 1. 405
Iudicium geminum eſſe conſtat,licitũ, ſcilicet, & illicitum. capit.x. numero 1. 405
Iudicium humanum quare ſæpe fallitur.cap.x.n.10. 407
Iudicium Dei vniuerſale ignis non immerito præcedere debet. cap.x1.numero 2. 411
Iudicium vniuerſale tunc bonis iucundum ac delectabile fuerit. cap.9.numero 13. 413
Iudicium vniuerſalè ob quinque cauſas flagitioſis hominibus formidoloſum, & horribile fuerit. capit.9. numero 15. 414
Iudicium diuinum ſigna concomitantia tria eſſe elucidatur.cap.9.numero 3. 411
Iudicium vniuerſale fieri neceſſe eſt. cap.9.n.6. 412
Iudicium quòd tunc tẽporis Deus iuſtus iudex obibit à iuſto hominum iudicio non diſtabit. capit.9. numero 7. 412
Iudicium diuinum duas habebit partes ſicut humanum . capit.9. numero 8. 412
Iudicium obiurgationes quæ eſſe debeant.c.x.n.7. 16
Iudicium.cap.9.n.1. 397
Iudicum, & cauſidicorum falſæ excuſationes.c.3.n.16. 443
Iura aliorum accipiẽtes. cap.12. numero 40 22
Iuramenta quotidiana , vel periuria perfricata fronte, & audacter admittentes,multipliciter ſeipſos tueri ac defendere ſtudent, quorum inutiles voces,& leuiores excuſationes facile reprimuntur.c.12.n.22. 421
Iuramentum c 12.n.1. 417
Iuramentum duplex eſſe enucleatur alterum aſſertorium,alterum autem promiſſorium appellatur.cap.12.numero 1. 417
Iuramentum quodlibet triplices conditiones expoſcit. capit. 12. numero 1. 417
Iuramentum quomodo ſit licitum.c.12. num.2. 417
Iuramẽtum promiſſorium quo ad Deũ & quo ad homines quomodo nos ſemper obligare dicitur. cap.12. numero 3. 418
Iurantes inutiliter, & pernicioſe cum Dei eiuſve ſanctorũ iniuria, ac dedecore cęteris colloquentes abutuntur,multipliciter periclitantur. c.12. num.14. 420
Iurando Deum inhonorantes quibus aſſimilantur.c.12.n.9. 419
Iuratorum ſeu conteſtium excuſationes non ab re reſpuuntur. cap.9.numero 33. 404
Iurandum nequaquã eſt pro leui cauſa. cap.12.nu.4. 418
Iurantium temere, & conſuetudinariè ingratitudo, & peccati magnitudo oſtendit.c.12.n.8. 419
Iureiurandum , & vota infringere violareque quotidie aſſueſcentes bipartito ſibi conſulere debent.cap.12.numero 32. 423
Iuris ciuilis Regulæ nonnullę ſpectantes ad alienarum rerum occupationem & acquiſitionem.capit.7.numero 38. 171
Iuſtitiam pallaintes cum fabula. cap.12. num 5. 23
Iuſtitia diuini iudicij patefit tum ratione, tum auſteritate. cap.1. numero 7. 172
Iuſtitia fundamentũ ſpirituale in recto ſtatu perſeruat.cap.6.nu.2. 303
Iuſtitia quomodo è longe ſtat.cap.13. num.18. 35
Iuſtitia Dei nos compellit vt animas tam bonorum quam malorum ex huius corporis ergaſtulo ſolutas,viuere ſemper credamus.c.4.n.18. 292

Iuſtitia

Iuſtitia eſt triplex, nempe iudicatiua, commutatiua, ac diſtributiua. cap. 13. num. 4. 426
Iuſtitia commutatiua cuilibet menſurę conferri conſiderate, & aptè poteſt. c.13.n.6. 25
Iuſtitia diſtributiua centro ſimilis eſſe non imperite traditur. c.13.n.7. 426
Iuſtitia bifariam perturbari, & ac periclitari poteſt. c.13.n.31. 431
Iuſtitia ſi à iudicibus hac in vita ob aliquam cauſam non efficitur, mundum illum inferis ipſis deteriorem eſſe. c.13.n.41. 433
Iuſtitiam pecuniariam facientibus Iudę ribelli proditori comparantur. c.13. num.33. 432
Iuſtitiam, & miſericordiã portat iuſtè iudicans. c.16.n.13. 156
Iuſtitiam cum vno dũ taxat oculo clauſo, & lęua manu veteres ſapientes non inconſulto finxerunt. cap.13. numero 1. 425
Iuſtitiam Dei in patria gloriam nobis eſſe. c.13.n.23. 429
Ius canonicum & apoſtolicum à lege ciuili diſcrepare non videtur. cap.2. num.8. 275
Iuſtitiæ ordo quomodo requiratur ex parte agentis. c.x.n.3. 15
Iuſtitiæ rigor, & ſeueritas non ſemper petenda eſt. c.10.n.14. 202
Iuſtitiæ. c.13.n.1. 425
Iuſtitiæ deſcriptio iuxta legis tum humanæ tum diuinæ ſententiam eruditę apponitur. c.13 n.3. 426
Iuſtitiæ præceptum eſt vt nõ ſolum ipſi leges, & iuſtitias quas in extraneis obſeruari volunt obſeruent, ſed etiã ſuos propinquiſſimos, & chariſſimos illas obſeruare faciant. c 13.n.8. 427
Iuſtitiæ ſecundum præceptũ nobis iniungit de nemine lędendo. cap. 13. nume.10. 427
Iuſtitiæ tertium præceptum de ſuo iure cuipiam exhibendo, ac præſtãdo nobis abijcitur. c.13.n.xi. 427
Iuſtitiæ diuinæ, & veræ, & iuſtitiæ mundanæ ſeu falſæ differentia. capit. 13. num. 12. 428
Iuſtitiæ mundi exequutores domini, & potentes, qui improbos ſuſtinẽt proboſq; euertunt. c.13.n.14. 428
Iuſtitiæ Dei, & hominũ diſsimiles ſunt. c.13.n 16. 428
Iuſtitię falſæ mundi vno ſanè nomine gaudentes impẽdio magis vindictę, quam iuſtitiæ nuncupari merito debent. c.13.n. 7. 428
Iuſtitiæ vere exequutio ſummo emolumento nobis & tum in via, tum in patria. c.13 n.22. 429
Iuſtitiæ rectę impeditio. cap.13. numero 29. 430
Iuſtus abſcondit ſe ipſum, & opera ſua. c.5.n.7. 7
Iuſtus ſanctuſq; à ſanctis, & iuſtis, cum primũ occubuerit laudibus, & encomijs dignis efferri ſolet, & debet. c.2. num.3. 438

L

LAbor. cap.1.n 1. 434
Laborantes in hac vita duplices ſunt, quidam bono, quidam malo labori inſudant. cap.1.n.1. 434
Laborantes ſeptem ſunt, qui recte & non inaniter laborant. c.1.n.1. 434
Laborantium rite tres ſunt cõditiones, bona intentio, ſedula exequutio, & extrema perſeuerantia. cap.1. numero 3. 434
Laborantium rite meritum, & præmiũ. c.1.nu.4. 435
Laborem illorum nunquam perire qui proprio corpori alendo, & proli ſuę nutriendæ laborioſe inuigilant. c.1. num.5. 435
Laſciuorum hominum ineptiæ ac nugæ comprimuntur. c.7.n.xi. 458
Latrones qua de cauſa ſint in terra. c.12.n.23. 20
Laudem, & meritum quomodo acquirere poſſimus. c.1.n.5. 348
Laudis. cap.2.n.1. 438
Legata mortuorum non ſoluentes in periculo eſſe exemplo pateſit. cap.12. num.54. 24

Legem

Legem terræ in medium aſſerentes cõparantur Iudæis. capitu. 12. numero 39. 22
Legem in eam partem, quam volunt trahentes. c. 12. n. 42. 22
Legem gratiæ nos comparaſſe, & obtinuiſſe pulcherrimo exemplo ſacræ paginæ addiſcimus. capit. 3. numero 4. 440
Legem impleri bonis operibus. cap. 3. num. 7. 441
Leges qua de cauſa addiſcantur. cap. 14. num. 31. 31
Leges violantes Traiani Imperatoris exemplo reluctantur. cap. 3. numero 9. 441
Leges iuſte triplices ob cauſas violari, & diſſipari ſolent. cap. 3. numero 12. fol. 442.
Legi non obtemperantes. capit. 12. numero 41. 22
Legis. c. 3. nu. 1. 440
Legiſlatores praui leguleí, ac iudices bifariam ſtipendiariis, ſeu tributariis ſanè aſſimilantur. cap. 3. numero 14. 442
Legum conditiones ſunt bonæ, & iuſtæ. c. 14. n. 1. 31
Legum mutatiò mutationem non arguit in legiſlatore Deo. cap. 3. numero 3. 440
Legum bonorum violatores, ac diſſipatores falſi, & praui iuriſperiti cauſarumque patroni eſſe videntur. cap. 3. num. 13. 442
Lex terræ. c. 12. n. 38. 22
Lex in cauſidicos. cap. 14. nu. 41. 37
Lex quadruplex eſt, Naturę, Moſis, Chriſti, & mundi. c. 3. nu. 7. 440
Lex naturæ, & Moſi, quare legem Chriſti ſeu gratiæ anteceſſerit. cap. 3. numero 2. 440
Lex gratiæ quomodo à Chriſtigenis debet obſeruari. capit. 3. nume. 6. fol. 440.
Lex, & exemplum prohibent illos etiã cum mulieribus verſari, qui ſuis nitentes viribus ſe poſſe cum illis pudicè, & integre cohabitare exploratum habent. c. 7. n. 43. 465
Liber mortis duplex eſt. cap. 4. numero 1. 44
Liber iudicantis Chriſti. cap. 4. numero 2. 444
Liber. c. 4. n. 1. 444
Libidinis crimine luxurioſi nõ ſolum gratiarum donum confeſtim amittunt, ſed etiam eos temporalibus bonis ſæpe ſæpius orbari, & abdicari videmus. c. 7. n. 33. 463
Libri vitæ. c. 4. n. 3. 444
Libri qui indiſcriminatim tum vitæ, tum mortis eſſe dicuntur. cap. 4. numero 4. 444
Libri ſacræ ſcripturæ tam in vita, quã in morte vtilitas. c. 4. n. 15. 447
Libro diuinę cognitionis iuſtos, ac bonos diuerſe ſcribi. c. 4. n. 8. 445
Librorum tria eſſe genera. cap. 4. numero 1. 444
Librum etiam copias, & opes dici. c. 4. num. 5. 445
Librum vitæ immutabilem cognitionem Dei appellãdam eſſe. cap. 4. numero 6. 445
Licentia ab epiſcopo data in generali præſumitur etiam in ſpeciali. cap. 7. num. 6. 9
Lingua teſte ſapiente triplex eſt. cap. 6. nume. 6. 187
Linguaces, & periurioſi furibus, & homicidis conferri poſſunt. cap. 12. numero 12. 419
Linguaces cum Iudæ peſſimo Chriſti mercatori, tum Dæmonibus deteriores eſſe præſeferunt. cap. 12. numero 13. 419
Linguaces, & blaterones plurimum inſaniæ, & minimum ſcientiæ poſſidere. c. 5. n. 13. 456
Lites bella rixæ iurgia, oriuntur ex diſcordia. c. 8. n. 4. 194
Litigantes munera elargientes, tum arbitri ea accipientes debitum ſupplitium iuxta legum ſanctiones perſoluent. c. 9. n. 34. 404
Locorum terminos mouentes. cap. 12. num. 56. 24
Loquentium bene, & diſcrete præmiũ, & meritum. c. 5. n. 29. 453

Locus

Locus Deo dedicatus ornari, veneraríque ac celebrari, ſeu frequentari iure optimo debet. capit.4. numero xi. 182
Locutionum duorum conditiones. c.5. num.5. 449
Loquentes de Deo tria in medium aſſerunt, tria de ſeipſis tradere debét, tria demum de proximo. capit.5. numero 2. 448
Loquentium duo ſunt genera, nonnulli eloquuntur & nõnulli obloquuntur. cap.5.n.1. 448
Loquentium tria eſſe genera, quidam otioſè, quidam inaniter, & quidam pernitioſè alloquuntur. capit.5. numero 4. 448
Loquentium miſeria. capitu.5. numero 10. 449
Loquentium pœna. capit.5. nume. 22. fol 452.
Loquutionis.c.5.n.1. 548
Loquutionis pernitioſi cognoſcuntur à qua patria ortum habent. cap.5. numero 7. 449
Loqutores vt plurimum ſunt mendaces, ac veritatem inficiantur.cap.5. num.14. 450
Loquutorum linguæ trifariam maximopere obeſſe videntur. capit.5. numero 17. 451
Ludorum genera duo ſunt. cap.6. numero 1. 454
Ludus cap.6.n.1. 454
Ludus licitus animi relaxandi cauſa inuentus eſt.c.6.n.1. 454
Ludus illicitus voluptatis, ac vanitatis ſtudio exercẽdo in more poſitus eſt. c.6.n.1. 454
Ludus alearum tum clericis, tum laicis omnibus interdicitur. cap.6. numero 2. 454
Ludi quare omittendi ſint. cap.6. numero 3. 454
Luminis proprietates. capit.4. numero 4 397
Lunæ conditiones tres. cap.19. numero 4. 47
Luſores pluribus è cauſis allucinantur atque falluntur.c.6. n.4. 45
Luſores plurimis damnis afficiuntur. c 6.nu.7. 455
Luſores deteſtabilibus eorũ ludis ceteris quamplurimis iacturas nõ exiguas afferre ſolent. capit.6. numero 8. 455
Luſores triplicia penarum genera luere debent.c.6.n.10. 455
Luxuria fuit cauſa omnium malorum in bellis, quæ à ſacris paginis referuntur.c.2.n.48. 98
Luxuriæ.c.7.n.1. 457
Luxuriæ communis, & generalis deſcriptio.c.7.nu.1. 457
Luxuriæ, & coitus ſeptem ſunt ſpecies. c.7.nu.2. 457
Luxuriæ ſpecies quadrifariam admitti poſſunt.c.7.n.4. 457
Luxuriæ modi ad ſpecies comparatæ maioris ſunt periculi licet non minoris criminis.c.7.n.19. 460
Luxuriæ vitio Deum cõmunibus ſupplicijs quandoque æquiſſime vlciſci. c.7.nu.36. 464
Luxurioſorum pena.c.7.n.37. 464

M

MAgiſtri negligenter facere quod dicũt, auditores ſuos opprimunt. capit.7. numero 5. 248
Malus & ſi imperet, & regnet ſeruus eſt bonus vero, & ſi ſeruiat, & obediat liber eſt.c.12.n 33. 216
Malus diues, & opulentus cum è vita abijt quercui non temere aſſimilari debet.c.8.n.9. 255
Mali quibus comparantur. cap.4.numero 26. 113
Mandata Dei ſunt æquitas quo ad gentes omnes, vt habeant triplicẽ æquitatem, cordis, oris, & operis. cap.4. num.2. 234
Martires qui per viam martirij imitari nequeunt via tamen munditiæ virtutũtq; eos ſequi peroptime poſſunt.c.7.nu 4. 277
Matrimonia multa ſunt adulteria.c.17. num.2. 43

Matrimonia Chriſtianorum quomodo rſſimilentur matrimonijs iniquorũ. c.17.nu.3. 43
Matrimonium contrahentes quomodo excommunicentur. capit. 7. numero 14. 10
Membra Chriſti quomodo cum Chriſto aſcendere poſſint. capit.24. numero 10. 68
Membra Chriſti quomodo cognoſcantur.c.12.n.14. 148
Meſſiam Chriſtum à femina virgine naſci debere.c.4.n.19. 291
Micheæ prophetæ miſterioſa, & arcana vaticinatio.c.13.n.18. 428
Miles cuius ſit cognoſcitur ab armis. c.24.n.16. 66
Milites in otio degentes cuius ſint. c.8. num.17. 13
Mimorum, ac Paraſitorũ hiſtrionumque & id genus blateronum excuſationes inanes, & faciles facile refelluntur.c.5.nu.20. 451
Modus amandi Deum. cap.20. numero 4. 49
Moiſes dimiſit bonos vicarios ad ſui gregis iſraelitici cuſtodiam. cap.18. num.8. 170
Monaci, & canonici regulares qua de cauſa excommunicentur. cap.7. numero 13. 10
Mortui ſpeculum noſtrum eſſe debēt. c.7.n.20. 252
Mortuis omnes viui ſunt ingrati. c.12. num.53. 24
Mortuorum bona, & vtenſilia præoccupantes, & ſibi vendicantes latrones merito appellandos ducimus. c.8.n.8. 255
Mutatio omnis lõge abeſſe à libro Dei. c.4 n.9. 446
Munus accipientis eſt reddere, quod acceperat.c.x.n.6. 14
Munus naturæ eſt communicare bona accepta.c.x.n.7. 14
Mulieres ornatæ quæ ad eas concupiſcendas homines alliciunt, aſſimilantur Domui accenſæ. cap. 7. numero 20. 460
Mundanos timeri ab inimicis, & amicis placere deſiderare. capit.1. numero 6. 3
Mundus, & Diabolus ambo ſimul in principio vt parua furta faciant ſuadent.c.8.n.9. 307
Mulierum laſciuientium inania verba. c.7.n.29. 462

N

Nabuchodonoſoris exemplũ abſtinentis per ſeptem annos à pane, vino, & carne. cap.4.n.7. 7
Nobilitatem ſanguinis, & prolis non magnifaciẽdum eſſe, ſi à virtute ſeiuncta, & ſola permanet. c.2.n.36. 326
Nomen adulatoris quibus attribuitur. c.15.n.1. 38
Nominis Chriſti deuota memoria, & inuocatio multum valet. cap.17.numero 1. 164
Natura Angelica, & humana in conditione libera creari debuit. capit. 2. num.15. 350
Naturalia ad ſuum finem accedunt, ità nos ad Deum finem noſtrum. cap.9. num.1. 13
Naturalis vis eſt inter parentes & prolem.c.5.n.17. 301

O

Oblatio corporis Chriſti defunctorum animabus prodeſt.cap.6.nu.16. 240
Obediens perfectus quomodo eſſe debeat. capit.5. nume.23. 122
Obedire aliqui volunt ſuperiori, qui nunquam contra illorum ordinaret voluntatem. capit.4. numero 3. fol.379.
Obloquutor, & maledicus eſt diaboli ipſius veneficus. capit.6. numero 7. 187
Obſeruatio præceptorum.c.26.n.9. 74
Officium Angelorum. capit.22. numero 1. 58

Oculo

Oculo miſericordiæ ſubditos aſpicit qui in virtute dominatur.cap.12.numero 6. 221

Officium malorum angelorum.cap.22.nume.19. 60

Opera bona noſtra vſque ad tempus mortis occultare debemus.cap.2.numero 17. 322

Operarios cuiuſq; artis in errore quodãmodo excedere.c.14.n.23. 34

Operatio cæcum, qui de legibus agunt quomodo ſit.c.14.n.4. 32

Operis vtilitas inclinat voluntatẽ operantis.c.x.n.xi. 138

Operum bonorum fęcunditas eſt conditio requiſita ad debitam diſpoſitionem cordis.c.14.n.12. 150

Opino vulpi de malis. capit.12.numero 29. 20

Ordo iuſtitiæ quomodo requiratur ex parte agentis.c.x.n.3. 15

Os tripliciter cuſtoditur, ita opera tripliciter cuſtodiũtur.ſ. reſpectu Dei, ſuimet, & proximi eius. cap.18. numero 3. 169

P

PAcis teſtamentum cõditum à Chriſto impedientes, excommunicatos à Deo eſſe nemo non iudicat. capit.8. nume.6. 194

Pacis tempore multi ſunt qui fideles perſequuntur.c.1.n.35. 271

Papa pro terra ſancta recuperanda iuſtè indulgentias exhibere poteſt.c.17.num.2. 162

Papa mandare poteſt omnibus nationibus, vt admittãt prędicatores in eorum terris.c.17.n.2. 162

Papa & crucis prædicatores non debẽt expreſſe, & directe prouocare, & irritare fideles ad homicidium infidelium.c.17.n.3. 162

Parentes vehementius delinquere, qui maiori amore prolis corpus quã animam proſequuntur. capit. 5. numero 21. 300

Parentes, nutrices, & magiſtros omnibus ſe vitijs expiare debere dũ pueros educant.c.3.n.2. 4

Parentes hodie à priſcis natorũ patribus non parum diſtantur. 5.n.9. 299

Parentum admonitiones ſi non efficaciter fuerint factæ, parum proſunt. cap.3.n.20. 5

Patientia benigna neceſſaria eſt ex parte correcti.c.16.n.29. 158

Patri neceſſarium eſt filium informare, & caſtigare.c.5.n.13. 300

Paupertas in morte, & miſeria præcedens parit lętitiã, & ſpẽ.c.xi.n.9. 205

Pauperem hominẽ qui inter proprias ędes ſuſcipiunt, ipſum Chriſtum eiusq́ue angelicam familiam hoſpitantur.c.5.n.3. 361

Pauperes Chriſti quibus aſſimilantur. c.3.n.19. 228

Peccata omnia excuſabilia videri prȩterquàm auaritia.c.27.n.55. 186

Peccata noſtrà quãdo magis debeamus confiteri.c.5.n.19. 122

Peccata noſtra quare debeamus ſæpe confiteri.c.5.n.38. 124

Peccata ſemper abijcere debemus, & mundã ſeruare animam.c.2.n.1. 3

Peccator imitari debet in carceribus detentos.c.5.n.56. 116

Peccati cauſa quæ bona amittantur c.5.num.5. 114

Peccator abſcõdit peccata ſua turpiter. c.5.n.9. 7

Peccator dum in peccato eſt in manu diaboli manet.c.6 n.6. 119

Peccatores quomodo abijcere debent peccatum.c.2.n.4. 3

Peccatores reprehenſi ex officio correctionem ante Deum micant, & lucẽt. c.16.n.35. 158

Peccatores ſunt veluti latrones ad carcerem euntes.c.5.n.46. 125

Peccatores nõnulli ſunt vidẽtes peccatores ſic vocari, & honorari, q nũquã aliqualiter fuiſſent mali c.7.n.30. 270

Peccatores viuis pęnas tartareas exponentibus fidem præſtare nolunt.c.1.num.15. 173

Peccatorum noſtrorũ cauſa dolere debemus.c.5.n.3. 114

Peccatorum genera ſeptẽ ſunt, qui perperam operam nauant.c.1.n.2. 435

Peccatum

Peccatum eſt cauſa totius tribulationis.c.16.nu.1. 2
Pecunia accepta valet perinde,ac eleemoſina.c.16.n.40. 159
Periuros qui cum precibus tum pretijs ad peierandum flagitioſe, ac callidè illiciunt, graue piaculum admittũt, & homicidij ſcelere perinde ſe aſtringunt.c.12.n.18. 420
Pœna quid ſit.c.6.nu.4. 8
Pœna qua afficiuntur violantes, & profanantes ſacras ædes. capit.4. numero 12. 183
Pęna nolentium bene, & vtiliter accuſare,vel accuſari ad emendationem. c.x1.nu.x1. 16
Pœna ingratorum quæ.c.x.n.x. 14
Pœna male accuſantium quæ.cap.x.numero 8. 16
Pœna debita hominibus in poteſtate poſitis, & conſtitutis qui feſta à ſubditis melius obſeruari non faciunt per pęnas, & coactiones. cap.3.numero 18. 281
Pęna æterna qua merito feſtorum contemptores,& conſentientes afficiuntur.c.3.n.19. 281
Pęna eorum qui auferunt defunctorũ bona.c.8.n.2. 306
Pœna furantibus intereuntium bona debita.c.8.n.22. 268
Pęna diuitibus inflicta pro eorum exceſſibus duplex eſt.c.x1.n.27. 208
Pœna fidem Deo, & proximo violantibus.c.4.nu.38. 296
Pęna, & afflictio non exigui momenti qui iudicibus xenia, ac dona magna ſibi ut iniuſtitia faciẽtes innoc ẽtes incommodare velint. cap.13.numero 34. 432
Pęnam corporalem plus timent delinquentes quam pecuniariam. cap.16. num.39. 159
Pœna temporalis qua aduerſus improbos peierantes hac in vita vti oportet duplex eſt.c.12.n.28. 422
Pęnas temporales licet multi euadant, non tamen ęternas.c.17.n.12. 45
Pęnarum diuerſitas eſt in damnatione æterna.c.1.n.3. 171
Pęnitens debet accipere pęnitentiam ſibi impoſitam.c.5.n.19. 121
Pœnitens quem confeſſorem eligere debeat.c.6.n.10. 120
Pęnitens ad pęnitentiam paratus, vel confeſſor non imponens an puniendus ſit.c.7.nu.21. 11
Petrus, & Paulus quam plures à languoribus liberabant virtute.
Peieratores ęternam pęnã perſoluunt. c.12.n.30. 423
Pericula multa oriuntur à falſorum cõſilijs atque ſtatutis.c.1.n.41. 272
Periuroſis hominibus, qui arrident, & fauent magna imminet calamitas. c.12.n.17. 420
Periurij vitium in multis caſibus difficile eſt emẽdare propter malum effectum inde ſequentem. cap.12. numero 31. 423
Periculum & ſtultitia eorum qui occaſiones luxuriæ quærunt. cap.7. numero 23. 461
Potentiam ſuam abſcondere tribulãtibus,& percutientibus ſe.c.5.n.2. 7
Præmia iuſta perſeuerantes conſequi vt curſores Brauium.c.x.n.5. 14
Pręcepta quomodo obſeruari debeant. c.16.n.9. 74
Prælati, & Sacerdotes non ſunt immunes à grauitate peccati populorum eis ob mala exempla detrahentium. c.3.nu 12. 180
Prælati quomodo ſolent ſe ipſos excuſare.c.18.n.9. 170
Prælati ſimplices, & rudes eliguntur humilitate ad cuſtodiẽdum Dei domum,& gregem.c.18.n.6. 169
Prælatos ſuperuacaneis, & inanibus ſumptibus ab egeſtate, & neceſſitate aliquãdo opprimi, atque angi.cap.4. num.16. 359
Prælatus piger, & iners in corrigendo peccatores, eis ſociatur in malis, & ſceleribus.c.16.n.59. 161
Prælatus non arguens ſuus familiã,culpabilem, & ſuſpenſum ſe reddit.c.16. num.24. 157
Præparatio quomodo eſſe debeat. c.1. num 26. 129

Proditorē domeſticū vnuſquiſq; maiori ſupplicio afficit quam extraneum. cap.1.n.21 174
Prouerbium de lingua cauſidici.cap 14. num.22. 34
Proximum temporaliter, & æternaliter interficiens ab ipſo Deo & temporaliter, & æternaliter trucidabitur.c.2.n.4. 353
Pueri ab infantia inſtituendi. cap.3.numero 1. 4
Pueri angelis compara ntur.c.3.n.2. 5

Q

QVerelę re rum ad beneficium hominis creatarum. capit.x. numero 12. 15

R

RAdix mali concilij in petente concilium.c.x1.nu.18. 143
Raptores dum alienis bonis onerantur cęleſtibus priuantur.cap.12.num.48. 23
Rectores ciuitatum quibus comparentur.c.4.nu 2. 109
Regulę nonnullæ iuris ciuilis ſpectantes ad alienarum rerum occupationem & acquiſitionem.c.7.n.38. 272
Religioni Chriſti deſeruire omnes ferè noſtra hac tempeſtate erubeſcunt. c.5.nu 6. 235
Religionis Chriſtianæ in hoc mundo non eſt exaltari, ſed deprimi. cap.1 nume.7. 3
Religioſi boni in quo proſint.cap.4.numero 15. 11
Religioſi quomodo eſſe debeant in vitio adulationis.c.15.n.24. 41
Religioſi ad fraternitatem ſuam quomodo amicos recipiunt. capit.7. numero 6. 304
Religioſorum bona habētes nunquam acquieſcunt.c.12 n.22. 20
Religioſus quomodo eſſe debeat. c.12. nume.16. 20
Remedia ad euitandum tot illicitas locutiones.c.5.n.24. 452
Remedia adhibentes multi ne ſua bona perdant.cap.12.n.16. 19
Remedia tria aſſeruntur quę omnem nocendi facultatem tum prouocatis tum prouocantibus ad iram eripere poſſunt.c.8.n.13. 396
Remedia comparanda ab impudicis vt pœnas facilius euadere poſſint. c.7. num.39. 454
Remedium contra verecundiam confitentis.c.5.n.61. 127
Remedium ſe liberādi ab omnibus periculis in quę incidunt aliorum bonorum raptores.c.12.n.37. 22
Remedium contra auaritiam eſt conſideratio mortuorum, vel mortis aliorum.c.27.n.66. 89
Remedium tàm ex parte iudicātis, quā ex parte iudicati.c.x.n.18. 409
Remedium contra omnia mala q̄ proueniunt ex chorizātibus. cap.15.numero x1. 153
Remedium ad curandam deſperationis valetudinē, duplex inueniri poteſt.c.3.nu.15. 188
Reos mortis in iudicio, ad mortem condemnare, & morti tradere, non excludere dilectionem, & proximi charitatem.c.13 n.39. 433
Reſtitutio bonorum ante mortem debet fieri, quia poſt mortem nihil valet.c.27.n.46. 85

S

SAcerdos quid efficere debeat poſt contritionē.c.5.n.26. 117
Sacerdotis munus dum pęnitentium peccata audit.cap.5. numero 13. 115
Sacramentorum veritas ſub rebus viſibilibus abſconditur.c.5.n.1. 7
Sal ſapientiam indicat, quæ de cęlo eſt, & ad cęlum perducit.c.4.n.25. 293
Sacrificiorum genera in veteri teſtamē to olim fuerunt tria.c.2 n.1. 438
Salarij conditio quomodo eſſe debeat. c.14.num.7. 32
Salus difficilis eſt quando reijciuntur peccata debita opera ad mortem.c.5. nume.14. 116
Salutem neminem conſequi poſſe arbitramur, niſi in aliquo horum triū ſtatuum vitam duxerit, qui quidem ſunt Virginitas, connubiū, & ſeu matrimonium, ac viduitas.c.7.n.12. 458

Samaritani, & vulnerati ſignificatio. cap.9.nu.2. 260
Sancti quomodo cognoſcantur.cap.10. numero 2. 61
Sāctorum & bonorum operum plures ſunt laudatores quam imitatores. cap.3.nu.5. 278
Sanctus qui Deo propinquius adhæret intenſiuè plus alio gaudet, qui Deo non adeo appropinquat.c.2.n.14 313
Scientia Dei refertur ad rerum euētū & non ad neceſſitatem c.4.n.12. 445
Scientia Dei approbatiua bonorū omnium cauſa eſt.c 4.n.14. 446
Scientiam Dei immutabilem minimè malorum cauſam eſſe.c.4.n.13. 446
Sedes pro omnibus sūt in curia diaboli.c.8.nu.6. 12
Sententia lata lite cōteſtata priuilegiū monſtrandum non valet.c.6.n.6. 8
Sentētia ſuſpēſionis, & interdicti quomodo debet ſeruari.c.7.n.4. 9
Sententiam iudicis qui non vult audire quid facere debeat.c 26.n.40. 78
Sermo noſter tria amplecti debet, vt de illo rectè gloriemur.c.2.n.2. 319
Serui, & operarij tribus modis ſeipſos excuſant de parua feſtorum veneratione.c.3.n.25. 283
Serui illi viliores eſſe æſtimantur, qui viliori domino Diabolo, & in vilioribus peccatorum operibus cōtinuè famulantur.c.2.n.37. 326
Seruitia coacta nec dominū, nec Deū diligere.c.5.n.4. 7
Signa quibus legitimi Dei filij ab illēgitimis ſecerni, & diſcerni poſſunt duplicia ſunt.c.5.n.2. 298
Signum & experimentū euidēs, vtrum ſit quis Diaboli membrum, an Dei. cap.12.nu.4. 147
Simoniaci,& iniuſti.c.14.n.9. 32
Simoniaci, & iniuſti sūt veluti ſagittarij.c.14.n.10. 32
Simoniaci, & iniuſti cōparantur latronibus.c.14.n.12. 33
Simoniaci,& iniuſti comparantur monti Ethnæ.c.14.n.15. 33
Simoniaci comparantur hæreticis, & legum falſarijs.c.14.n.15. 33
Simoniaci comparantur brutis animalibus.c.14.n.17. 33
Simoniaci comparantur ranis. cap.14. numero 19. 33
Simoniacorum, & iniuſtorum potētia quæ.c.14.n.11. 32
Socij malorum quomodo puniantur. cap.21.n.28. 58
Speculum noſtrum mortui eſſe debet. cap.7.nu.20. 252
Spes ædificiū erigit, & allicit homines ad fortiter operandum c.6.n 2. 303
Spiritu renouatus quomodo cognoſcatur.c.5.nu.39. 124
Stultitia dominorum,& periculum eorum qui quærunt, & retinent malos conſiliarios.c.11.n.42. 145
Stuprum ſibi vendicare primū grauioris culpæ locum dicimus poſt fornicationem.c.7.n.13. 459
Subditi inopes, & pauperes ſunt in eo dē periculo qui iudicum iuſtitiam vendentium nummis,& exequentiū poteſtati ſubduntur ac ſubiacent.capitu.13.nu.35. 438
Subditi, & ſerui eorum dominorū res inuolātes quomodo ſe excuſant. capitu.8 nu.3. 306
Subditorum ſeruorumque domini tria ſibi cordi ſemper eſſe conantur. c.3. numero 23. 282
Suffragia debita defunctorum nō reddentes, nō ſolum fures, ac ſacrilegi, ſed peſſimi proditores iure perito vocandi ſunt.c.8.n.10. 256
Superbia elati bonis alienis ſæpenumero animam perdunt.c.12.n.36. 21
Suſanæ exemplum c.13.n.27. 430

T

Tabula in adulatores. capit. 5. numero 32. 42
Templū deſtructū ſiue Ara penitus diruta, & iterum reædificata, conſecranda eſt.capit.4. numero 5. 181
Templum materiale, quando eſt violatum morte, vel ſanguinis effuſione reconciliatur, ſic anima tāquam ſpirituale templum violata homicidio, & odiō reconciliāda eſt.c 4.n.7. 182

Tem-

Templum materiale ſicut polluitur, & violatur quacũque luxuria, ita ſpirituale corrumpitur cor quacunque praua cogitatione. c. 4. n. 4. 181
Templum tum dedirandum eſt, & conſecrandum quando de eius dedicatione a pluribus ambigitur. c. 4. nu. 8. folio 182.
Tempus ad ieiunia ordinatum, ac ſancitum quale ſit. c. 1. n. 2. 370
Tempore ſit leue, quod eſt in principio difficile. c. 3. n. 16. 5
Terminos locorum mouentes. cap. 12. numero 56. 24
Terminus viarum qui ſit. c 19. n. 12. 48
Terræ legem in mediũ afferẽtes comparantur iudæis c. 12 n 39. 22
Timor offenſæ impedit correctionem. cap. 16. nu. 43. 160
Timore, & amore debemus nos preparare. c. 13. n. 20. 28
Tumidi, & auari ſæpe ſæpius ex alienis bonis nomẽ, & famã ſibi acquirunt. cap. 2 nu. 11. 276
Turpido animæ peccatoris quomodo cognoſcatur. c. 22. n. 7. 61
Tutor nõ debet altius extollere domos ſuas in præiudicium ſui pupilli. c. 18. numero 10. 170

V

Verba Dei nõ audiẽtiũ, quæ dementia ſit. c. 26. n. 12. 74
Verba Dei audienda quo pericula vitemus. capit. 26. numero 35. 77
Verbo, vel ſigno alios ad luxuriandum inducentes, ſimiles ſunt falſis mercatoribus, & falſis hominibus in quacunque arte. c. 7. n. 22. 461
Veritas in cęlo proſternit cupiditatem vſque ad infernum. c. 13. n. 29. 35
Veſtibus curioſis nouis non licet vti ad ſpirituale aliorum damnum. capit. 7. numero 21. 252
Via impiorum quare prẽferatur. ca. 5. numero 10. 8
Viarum terminus qui ſit. capitu. 19. numero 12. 48
Victores debẽt cauere, & timere, quia dominium bello acquiſitum non eſt ſtabile. c. 2. n. 55. 99
Victores tenentur ad reſtitutionẽ omnium damnorum, & quia fortuna eſt variabilis. c. 2. n. 56. 100.
Virtutes quomodo facilius ſequantur cap. 3. n. 12. 5
Vindicta temporalis in homicidas à Deo ſit reſiſtendi efficacia ſecundo modo ſanguinis clamore, & tertio modo mirabili miraculorum manifeſtatione. c. 2. n. 6. 353
Viſitatores prætores locorum cogẽtes ſoluere vſuras, nouam religionẽ inuenientes impediẽtes excommunicantur. c. 7. n. 15. 10
Vitæ curſus propter miſerabilem eius ſtatum ad humilitatem nos reducere debet c. 6. n. 11. 366
Vnitas triplex eſt in Deo. c. 20. n. 14. 50
Voliitarius hominis motus neceſſario eſt à contrario in contrarium. cap. 2. numero 32 316
Voluntatem defunctorum ſimulanter promittentes exequi, proditoribus aſſimilari aperitur. c. 8. n. 11. 256
Voluntatis noſtræ liberæ congrua poteſt aſſignari cauſa tam ex parte Dei quam ex parte noſtra. c. 1. n. 4. 347
Voti tranſgreſſio non ſolum in propriũ ſed etiam in maximum illarum mulierum cum quibus peccant reddũdat periculum. c. 7. n. 17. 460
Votum quod in ordinis ſuſceptione de cõtinentia ſeruãda includitur, æternum eſt. c. 7 n 15. 459
Vtilitas magna nobis prouenit excordis conſeruatione. c. 14. n 22. 151
Vtilitates quæ fluunt à caſtitate in hac vita, & in alia vita. c. 3. n. 3. 103
Vxores, famuli, amici, & filij malè acquirentium nõ deberent eſſe participes rerum acquiſitarũ, ſed potius oſtiatim eleemoſinam petere. ca. 12. numero 9. 18

Finis Indicis Partis Primæ Summæ Prædicantium.

SVMMA PRÆDICANTIVM DICTA

OMNES VTILIORES, & neceſſariores Diuini Eloquij Declamationes breuiter attingens,

A R. P. F. Ioanne de Bromiard Sacræ Theologiæ Profeſſore, & Ordinis Prædicatorum edita.

PROLOGVS.

PRædicātium vita ſecūdùm B.Gregorium ſuper Ezech.Homilia iij.Sonat,& ardet. Sonat verbo.Ardet deſiderio.Aes ergo candēs eſt prædicatio açcenſa. Sed de candenti ære ſcintillæ prodeunt: quia de eorum exhortatione verba flammātia ad aures audientium procedunt.Recte ergo prædicatorū verba appellata ſunt ſcintillæ: qa eos,quos in corde tetigerint, incendūt. Et ſicut ſcintillæ ad diſtantes volant: ita prædicatores non ſolum.inflammare debēt præſentes ſcintillis verborum,ſed etiam poſteris,& diſtantibus:quātum poſſibile eſt proficere debent exemplis ſcripturarum. Vnde Caſſiodorus lib.2.Epiſt.21. Sequens(inquit)ætas cum aliqua opinabili nouitate ſuccedat. Nam ſi glotioſum eſt poſteris auctas extendere facultates: quāto præſtantius eſt hæreditarias augere virtutes. Sicut ergo qui hæreditatē augmētat, aliqua inuenit ab anteceſſoribus ſibi derelicta:aliqua de ſua induſtria addit,ſita inſcribēdo inuēta,& ab alijs dicta, vel ſcripta:aliter ordinanda,atq; augmentanda ſunt Vnde Seneca ad Lucillum Epiſt.65. Seneca.
Fateor à ſapiēte mihi iſta acquiſita ſunt: mihiq; labotata,ſed agamus modum patrisfamilias:faciamus ampliora,quæ accepimus ; maior iſta hæreditas à me ad poſteros tranſeat. Multū adhuc reſtat opus: multumq; reſtabit:nec vlli nato poſt mille ſecula præcludetur occaſio aliquid adhuc adijciendi.Cuilibet ergo non ſolum ſibi,vel ſuo tempori : ſed etiā poſteris viuendum eſt. ¶ Ad hoc habemus ducem, exemplum,& anctoritatem . Ducem habemus naturā. Sol enim & omnia luminaria quantum poſſibile eſt omnibus lucent: non ſolum præſentibus,ſed etiā poſteris noſtris lucebunt. ¶ Exemplum,illuſtrium virorum vitam:dicit Imperator volūtarios(inquit)labores appetimus, vt quietem alijs præparemus.Vt in Auth.vt diuinæ iuſſiones in princ.Collat.2. Item dicit Imperator. Omnes inquit dies , aç noctes nobis contingit cum cogitatione degerere:vt aliquid placens Deo,& amabile noſtris collationibus præbeamus In authentico, vt iudices ſine aliquo ſuffragio in princip. collat. 2. ¶ Authoritatem ſapientum. Antiqui enim ſapientes non æſtimabant aliquos viuere: niſi viuerent

ad aliorum vtilitatem. Vnde Seneca ad Lucillum Epiſt. 58 Nõ ſibi viuit, qui nemini viuit. Idem in Epiſt. 82. Paucis natus eſt, qui populum ſuæ ætatis tãtũ modo cogitat. Sic etiam loquitur Tullius libro de Anima, cap. 6. Non (inquit) minoris curæ eſt mihi, qualis poſt mortẽ meã reſpublica fuerit, quàm qualis hodie. Idẽ de offic. lib. 1. c. 6. præclare (inquit) ſcriptum eſt à Platone: nõ ſolum nobis nati ſumus: ortusq; noſtri partem patria vendicat, partem amici, atq; vt placet ſtoicis, quæ in terris gignuntur ad vſum hominũ omnia creari: homines vero hominũ cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. Sic etiam loquitur lex ciuilis dicens, ꝙ homo naſcitur reipublicæ. ff. de capti. & poſtli. reuer. l. poſtliminium. § filius quoque fa. transfuga. in digeſto nouo. li. 11. Quibus cõcordat Philoſophus 1. Ethic. docens, quòd bonum vniuerſale diuinius eſt. Vide aliã l. ad hæc concordantem. F. iij. 26. Sic etiam loquitur Paulus ad Rom. 14. Nemo (inquit) ſibi viuit, &c. Et ſapiens in Eccleſ. 33. Videte (inquit) quoniam non ſolum mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus diſciplinam. Iſtorum ergo informatus exẽplo: compilationem à me prius collectã in iſto libello ad meã, & aliorum vtilitatem emendaui, & augmentaui, ponendo certas materias ſub determinatis literis ſecundum ordinem alphabeti, per propria capitula diſtinguendo. Et quia frequenter contingit mittere de vna litera, & de vno capitulo ad aliud propter ſimilitudinem materię, de qua agitur in loco, de quo agitur & mittitur; quotatur litera & capitulum ad quod mittitur, & numerus in margine ſignatus ſub quo, quod quæritur, inuenietur. ¶ In hoc etiam opuſculo non videtur vanum dicta & exempla ĩſerere de diuerſis facultatibus. Quia ſicut dicit Petrus Bleſenſis in quadã Epiſtola. Nunquam (inquit) frater verbis vim faciam, de qua facultate ſumantur, dummodo ædificẽt ad ſalutem. Nam nec de herbis quęritur in qua terra, vel cuius hortulani cura vel cultura adoleuerint dummodo vim habeãt ſanatiuam. Nam de fabularum Gentilium moralitate forma quãdoq; eruditionis elicitur, & phas etiã eſt ab hoſte doceri, & ditare hebræos de ſpolijs Aegyptiorum. ſæpius tamẽ per exẽpla ponũtur accepta de moribus hominum, quàm de animalibus vel de alijs rebus ignotis, vtpote hominibus, quibus loquendum & prædicãdum eſt magis nota & credibilioris perſuaſionis: ꝑ notiora enim debẽt ignotorũ ſcientia acquiri: frequentius etiã exẽpla ſunt applicata cõtra vitia particularia: quia generalia minus mouent, & volant tantum ad aures: quemadmodum amici generales, qui tãtum recipiũtur ad aulam: ſingularia vero volant ad cor ſicut amici ſpeciales, qui recipiuntur ad cameram. De hoc rengratiatur Ruth. 2. Inueni (inquit) gratiam in oculis tuis, & locutus es ad cor ancillæ tuæ. Multi loquũtur: ſed nõ ad cor: quia non deuotione, ſed verborum compoſitione & philoſophiæ oſtẽſione aures demulcent auditorum cõtra doctrinã Auguſtini li. de cathechizandis rudibus. Maxime (inquit) eſt vtile noſſe, ita eſſe praeponendas verbis ſentẽtias, vt præponitur animus corpori: & ita male debẽt melliores, quàm diſertiores inuenire ſermones: ſicut male dicuntur prudentiores, quàm fortiores habere amicos. ¶ Eſt aliud etiã aduertẽdum, quòd frequenter in hoc tractatu adducuntur Gẽtiles, & eorum opera in teſtimoniũ veritatis. Et ſi quęratur in doctrina Chriſtianæ fidei, quid nobis de his, quæ foris ſunt, reſpondet Beatus Gregorius in Moral. li. 1. c. 6. ad confutandam impudentiam noſtram: gẽtibus homo Iob ad exemplum deducitur: vt quia obedire homo legi ſub lege poſitꝰ deſpicit, eius ſaltem cõparatione euigilet, qui ſine lege legaliter vixit. Errãti igitur homini data eſt lex: errãti vero ſub lege adducitur teſtimonium illorum, qui extra legem ſunt: vt quia cõditi cõditionis noſtræ ordinẽ ſeruare nolumus, præceptis admonemur. Et quia præcepta cõtempſimus: exemplis confunderemur. Sic ergo homo ſine lege ad mediũ deducitur: vt eorum, qui ſub lege ſunt prauitas cõfundatur: & ex actione ſecularium actio cõfundatur

Marginalia: Tullius; Petrus Bleſenſis.; Aug.; Greg.

fundatur religionis, dum illi viuēdo cu-
ſtodiunt, quę ipſi promittendo contem-
nunt. ¶ Huic etiam propoſito accidit, ꝙ
Dei virtus & ſapientia non ſolum Nini-
uitas: verum etiam ciconiam: miluum &
hirūdinem cōtra incredulos tempus ſuū
non agnoſcentes, in teſtimonium crimi-
Iob. 12. nis inuitauit, necnō & Iob iumenta prę-
b cepit interrogare: vt rationem habētibus
& non vtentibus ſint in exemplum. ¶ Ex
diuerſis ergo multa colligēdo in vnū nō
ſine magno labore: naturam ſequor apū.
Seneca. Vnde Seneca Epi. 87. apes (inquit) imitari
debemus, q̄ ita vagantur & flores ad mel
faciēdum carpunt: deinde quicquid attu-
lerint diſponunt, ac per fauos degerunt.
Ita debemus quæcūq; ex diuerſa lectio-
ne cōgeſſimus ſeparare, melius enim di-
ſtincta ſeruatur, deinde ad debitam facul
tatem ingenij in vnū ſaporem varia illa
libamēta redigere, vt etiam ſi apparuerit
vnde ſumptum eſt, aliud tamē eſſe, q̄ vn-
de ſumptum eſt, appareat. Quod in cor-
pore noſtro videmus operari naturā: ali-
mēta, quæ accepimus q̄diu in ſua quali-
tate perdurant, ſtomacho oneri ſunt, ac
cum mutata ſunt, in vires & ſanguinem
tranſeunt. Idem etiam illis, quibus alun-
tur ingenia præſtemus, vt quæcunque
hauſimus non patiamur integra eſſe.
Idē Epiſt. 2. Cum multa percurreris, vnū
excerpe. Idem Epiſt. 87. nec ſcribere tm̄,
nec legere debemus: altera vires cōſter-
nabit, & exhauriet, deſtilo dico: altera di-
luet inuicem hæc: alterū altero temperā-
dū eſt vt, quicquid lectione collectū eſt:
ſtilus redigat in corpus. Cęterū quicquid
in hoc opuſculo repræhēdēdum ęſtima-
tur, meæ aſcribatur inſufficiētię: quicq̄d
vero vtile, ſaluatoris & perpetuę virginis
attribuat clementię: & beatiſſimi docto-
ris Gregorij ac patris noſtri beati Domi-
nici auxilijs: lectoreſq; pro collectore p̄-
ces porrigāt ſalutares, quod ideo faciant:
ꝙ nō minus videtur promereri precum
ſuffragia, qui operatur cibum, qui nō pe-
rit pro animabus in ætetnū victuris, q̄-
diu ædificat hoſpitale ꝓ corporibus ite-
Grego. rum morituris: cū teſte beato Gregorio
in moralibus. Viuificatio & conſeruatiō
animarum ſine cōparatione viuificatio-
nem & cōſeruationem excedat corporū.
Neſcio (inquit) ſi pōt homo aliquid in hac
vita maiꝰ accipere: ignoro, an poſſit hac
gratia intima maiorē Deus homini ali-
quam cōferre: q̄ vt eius miniſterio per-
uerſi homines in melius mutētur: vt de
filijs diaboli, filij Dei efficiantur. Contra
forte cuiq̄ maius videbitur eſſe mortuos
ſuſcitare: ergo ne maiꝰ erit ſuſcitare car-
nem iterum morituram: quàm animam
inęternum victuram: ergo ne maius erit
carnem reuocare ad gaudia mūdi, quàm
animę reſtituere gaudia cęli? ergo ne ma
ius erit reſtituere carni bona trāſeuntia
iterum peritura, quàm animę bona ęter-
na reddere inæternum māſura? O qualis
dos, qualis dignitas talē gratiā accipere
a Deo, nō debuit? Dei ſponſa a ſpōſo ſuo
dotem aliam accipere nō decuit. Cęleſtē
ſponſum ſponſæ ſuę aliam dotem dona-
re, quàm vt per adoptionis gratiam poſt
multos deo filios gignere: & de filijs irę,
filijſque gehennę regni cæleſtis hæredes
aſcribere. Idem ſuper Ezech. Homil. 12.
ca. 38. Nullum omnipotenti Deo tale eſt
ſacrificium, quale eſt zelus animarum. Ad
idem beatus Greg. Homil. v. ſuper Euā-
gelia. Plus (inquit) eſt verbi pabulo victurā
inęternum mētem reficere, q̄ vētrē mo-
rientē carnis terreno pane ſatiare. ¶ Po-
ſtremo circa tractatum ſequētē tria ſunt
aduertēda. Vnum ꝙ leges adductę nō ita
in hoc opuſculo ſcribūtur, quantum ad
quotationis modum, ſicut in libris ſolēt
ſcribi legiſtarū, qui digeſtū vetus & no-
uum & infortiatū per duplex ſcribūt. ff.
& totū allegāt digeſtis. In hoc vero ope-
re, & volumine ī generali, & libri in ſpe-
ciali frequēter nomina exprimuntur: ne
illi, qui dictorum librorum habēt copiā:
ſed eos vertēdi magnum nō habēt vſum
vel experiētiam, in quærendo, quod alle-
gatur, lōgius euagentur. Aliud, ꝙ exem-
platum ab iſto acceptum, antequam eſſet
factum vel correctum in multis: & ſpe-
cialiter in prima litera A; ſequentium di
ſcrepat capitulorum diſtinctione in ex-
teriori articulorum annotatione. Ter-
tium eſt, quòd frequēter fit miſſio ad ſer

mones tanquam ad materiam ſimilem vel breuius ordinatam.

¶ Abiecti, & depreſſi. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 Quid boni afferat humilitas.
2 Exemplum in natura rationali, et irrationali.
3 Qua ratione bonos a malis Deus cruciari permittat.
4 Exemplũ in natura ſenſibili de equo antiquo.
5 Exemplũ in moribus de latrone, qui in primo ſupplicio non corrigitur.
6 Mundanos timeri ab inimicis, & amicis placere deſiderare.
7 Quod bonum conſequantur depreſſi.

ABiecti, & depreſſi ſunt quidã ĩ hoc mũdo propria electione præcedẽte: alij volũtate cõſequẽte: alij volũtate ſemper contradicente. Primi à Deo exaltabuntur: Secundi purgantur. Tertij bis puniẽtur. ¶ De primo habemus exẽ-
Arti. 1. plum ducem & auctoritatem. ¶ Exemplũ
1 in his, quæ cõtingunt circa naturam inſenſibilem Lapis enim precioſus ĩ mari propria natura, & ĩclinatione deprimit: ſed a ſapiente inuẽtus exaltatur. Sic qui ſe in mari huius mundi humiliauerit, à Chriſto exaltabitur: & ecõtra palca, & putredo in mari exaltata à ſapiẽte abijciuntur: ſic quem mũdus exaltat, Chriſtus deprimit: vnde depoſuit potẽtes. Luc. j. Ducem habemus vitã illuſtrium virorum. Refert Valerius li. 4. dictorũ, & factorũ memorabilium c. 4. de Attilio ab aratro rapto, vt eſſet Imperator Roman⁹: ſed ille ruſtico opere attritę manus ſalutẽ publicam ſtabilierunt, ingẽtes hoſtium copias peſſundederũt; quibus erigebantur triũphales curr⁹, nec fuit bis rubor eburneo ſcipione depoſito agreſtem ſtipitẽ aratri repetere. Idẽ patet de ſancto Alexio, & Eleazaro. 2. Mach. 6. qui volũtarie ibat ad ſupplicia. & de multis alijs martyribus & confeſſoribus, quorũ quolibet dicere poteſt illud Pſal. 83. Elegi abiectus eſſe in domo Dei. ¶ Secũdi purgant, Art. 2.
& à Deo recipiuntur, & ad hoc pmittunt 2
deprimi, vt ab eo recipiãtur, & exaltentur: ſicut bonus paterfamilias pmittitur granum optimum terrá deijci, vt creſcat, & in horreũ exaltetur. Ad hoc etiã permittitur flagellari, ut purgetur. Exemplũ ad idem in natura irrationabili, ſerpens flagellatus venenũ emittit. In natura rationali; latro flagellatus veritatẽ fatetur, & promittit latrocinia dimiſſurum: hoc dictat ratio; ꝙ videlicet infirmatus, & tribulatus cauſa quærit infirmitatis, vt ceſſet, & tribulatio ceſſet. ¶ Sic ſpiritualiter cum peccatum ſit cauſa totius tribulationis, & depreſſionis, illud confitendo ceſ-
ſat, quod ſi fecerit à Deo recipietur. Exẽ- 3
plum de manaſſe. T. v. 40. & de Paulo. Et licet Deus pmittat bonos à malis in hoc mundo deijci: tamen alia eſt intentio flagellantis: alia permittentis, & recipiẽtis. Mundus enim & mũdiales intẽdunt bonis nocere, quia contrarij ſunt operibus eorum, & nolunt conſentire falſitatibus eorũ, vel quia nolunt eorũ defectus corrigere: ſed quanto ſic plus deprimũtur: tãto plus a Deo diligũtur Exemplũ in moribus: afflicti, & incarcerati in regno tyrãni ſemper fidem, quam ſeruãt vero regi ſuo, cui ipſe rebellat, vero regi cariores erũt: ſic victricus, qui odit matrẽ, & filiũ eius: filium matri adhærentem verberat, quem, mater eo diligentius cum ad eam venerit, cõſolatur. Victricus bonorum eſt mũdus, & mali, qui filios Dei affligunt, & deijciunt: ſed ipſe eos conſolabitur, ipſo teſte, qui ait Eſa. 66. Quomodo ſi mater blandiatur filio, ita vos conſolabor, & in Hieruſalẽ cõſolamini, & videbitis, & gaudebit cor veſtrũ. Figura. j. Reg. 30. Dauid reficit, & conſolatur puerum à magiſtro ſuo crudeliter derelictũ, & abiectum: ſic Chriſtus ne pereat abiectus. 2. Reg. 14.
¶ Tertij non corriguntur: exemplum de Art. 3.
grano putrido, qd flagello corrumpitur, nec tamẽ palcam dimittit; & lignum induratum, & ex antiquo incuruatũ: citius frãgitur, quàm ad rectitudinem reduca-
tur: ſic &c. Exemplum in natura ſenſibili 4.
de equo antiquo, qui nec flagellis diſcit ambulare.

5 ambulare: ſed redit ad antiquam cõſuetudinem, tales bis puniẽtur. Exemplũ in moribus latro, qui propter amiſſionem vnius auris non corrigitur, iterum amittit aliam, in poſtremo vitam. Figura de Pharaone, & de Herode, quos tribulatio ad Deum non reduxit. Eze.xxxiiij. quod adiectum eſt, non reduxit. Sed aliqui nec abiectionem eligunt cum primis, nec eã patienter ferunt cum ſecũdis: ſed ad eius contrarium anhælant cum tertijs. Cuius erroris vna eſt cauſa, quia non reſpiciunt ad exemplar fidei: ſed ad exemplar mũ-
6 di. Vident enim alios ſuperexaltatos, & eleuatos, & in diuerſis dignitatibus poſitos amicis ſuccurrere, ab inimicis terreri cogitant: vltra ſe eſſe ita ſciẽtes, ita nobiles, ita generoſos, vt verentur poſtponi, & deprimi, & quaſi inſcij ab omnibus reputari tã amicis, quàm ab inimicis. Affectant inſuper placere amicis, & timeri ab inimicis: & horum occaſione animam ſuam periculo exponunt, qui eandem non redimont, & dum mundi famæ inconſultè conſulunt, aſſerẽtes ſe de fama eorum oportere cogitare, animam perpetuæ exponunt infamiæ, ſalubrius caperẽt exemplũ à Paulo, qui vult apud mundum reputari ſtultus, vt ſit ſapiens apud Chriſtũ. Ait enim mundi ſapiẽtib. vos nobiles, nos ignobiles, vos ſapientibus, nos ſtulti: & alibi dicit ſe omnium
7 peripſima, vſque adhuc. j. Corũ. iiij. Tales etiã conſolatur Deus per Bedã ſuper illud Iac. i. Omne gaudiũ exiſtimate fratres, ne inquit indignemini, ſi mali in hoc mũdo floreant, & vos patiemini, qa nõ eſt Chriſtianæ religionis in hoc mũdo exaltari: ſed deprimi. Mali nihil habẽt in cœlo, vos nihil in hoc mundo: ſed ſpe illius boni ad qđ tẽditis, quicquid in via contigerit: gaudere debetis. Semper enim nobis nitendum eſt, vt hic in abiectione, & in cœlo in fruitione ſimus ſocij Chriſti, qui fuit opprobrium hominum, & abiectio plebis in Pſal. xxj. Qui enim in hoc mundo pro Chriſto abijciũtur: in alio mundo cum illo exaltabunt, & hoc in ratione conſonũ, & huic legi, quę dicit, ꝙ qui in vno grauatur, in alio debet

releuari. ff. de iureiurando. l. eum qui. i. in digeſto veteri li. xij. nõ erubeſcamus ergo eſſe humiles, vt exaltemur. Exemplo Iacob, qui non erubuit reputari deformis, & piloſus Geñ. xxvij. vt patris benedictionem conſequi mereretur: ita nec nos, vt benedictionem illius conſequamur, qui dicit, & talibus ꝓmittit Ezech. xxxiiij. Quod abiectum fuerat, reducam, ſupple, vt benedictionẽ hæreditate poſſideatis. j. Pet. iij. Sed videlicet, qui mundabit aream ſuã, Matth. iij. ariſtas à grano ſeparando Beatus Grego. Ariſte ad alta proſilium grana intus latent: ſed ariſtis contritis grana patent, ſic reprobi dũ hic honores quęrunt, quaſi ad alta proſiliũt. Grego.
Electi autem per humilitatem ſe abſcõdunt, ſed quando reprobi contriti fuerũt per pœnam, patebunt electi ad gloriam.

¶ Abijcere. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *In aliquibus ſemper teneri, ſed aliquando magis, vt in paſchate ſumere euchariſtiã.*
2 *In hac re affert exempla in natura ſenſibili in irrationabili parte.*
3 *Regis hoſtis, proditor, & publicè bannitus, non eſt recipiendus.*
4 *Vt latrones videntes regem abijciunt furtũ, ita peccatores peccatũ abijcere debẽt.* A.ij.

ABijcere ſemper debemus peccata, & mundã ſeruare animã. ¶ Circa quod duo ſunt dicenda. Primo oſtẽdetur propoſitum. Secundo oſtendetur, ꝙ propoſitum eſt, cito faciẽdum ¶ Ad primum ſemper, diligamur: tamen aliquãdo ad hoc obligamur cum maiore ſolicitudine & diligẽtia, ſicut cui committitur camera regis, vel aliquod precioſum iocale cuſtodiendum; licet ſemper illud 1 cum reuerentia cuſtodiat: tamen quando rex eſt venturus ad illum locum: cũ maiore apparatu, & ob cuſtodum maiorem vtilitatem camera diligentius mũdatur. Et omnia, quæ regis aſpectum offenderet, vel cuſtodum præfectũ impedire poſ-

ſent abijciuntur. Ita nos, quib. cōmittitur
precioſum iocale, & Dei camera cuſto-
dienda, uidelicet aīa ad Dei imaginē fa-
cta: licet ſemper teneamur eā mūdā ſer-
uare, tñ qñ Deus eſt ad eā uenturus, cum
alio nouo modo, uel propter noſtrā ſpe-
cialē vtilitatē, ſicut in natalicio, & paſcha-
te, & pēthecoſte, ī quorū primo venit no-
ſtrā naturā aſſumendo. In ſecūdo & ter-
tio ſeipſum nobis dando. Et ideo iſtis tē-
porib. ſpecialius præparandū eſt eius ho-
ſpitium, & hac de cā ſatis congrue legi-
tur ante natalicium illud apoſtoli Rom.
13. Abijciamus opera tenebrarū, & indua
mur arma lucis: ſic vt in die honeſte am-
bulemus. Sicut enim alterius ſancti diē
præcedit vigilia, ī qua hoīes ſe diſponūt,
vt digni in feſto inueniātur: ita ſancti ſā-
ctorū pręcedit totū tempus aduentus, vt
opera abijciātur tenebrarū, id eſt, pecca-
torū: quia cōiter peccātes quærunt tene-
bras: quia qui male agit odit lucē, niſi for
te ſuperbes. Hæc aūt opera tenebrarum
numerātur ad Gall. v. Fornicatio, immū-
dicia, inimicitiæ, contētiones, ebrietates,
homicidia, inuidiæ, qñ uidelicet vnus a-
liū odit: qa lucrū ſuū impedit ſequitur,
qui talia agunt, regnū Dei nō cōſequen-
2 tur. ¶Hæc ergo abijcienda ſunt cito, & ſi-
ne reſumptione. Exēplū in natura ſenſi-
bili. Cęlū abiicit peregrinas paſſiones, &
ceruiſia & vinū bonū ſe purgat, & abij-
cit corruptionē, quod ſi nō facit, ſignum
eſt, ꝙ nō eſt in ſe purū nec ſanū. Exem-
plū in natura irrationabili. Canis & om-
nē aīal ſentiēs in ſe malum quærit illud
eiicere ſtatim, & medicinā q̄rere ſicut di-
citur, ꝙ medici deuenerunt ad cognitio-
nē herbarū, ſerpentē lædēdo, & eū ī pra-
to dimittendo, ſtantes à longe, vt uiderēt
ad quas herbas ꝓ ſanitate declinaret:
eſtote ergo prudētes ſicut ſerpētes, Mat.
10. Exēplum in natura rationali corpora-
li: homo enim ſentiens ſe grauatū, quæ-
rit ꝑ ſudorē malum eiicere. Exēplum in
arte: falſum fundamentū abiiciendū eſt,
& corrigendū, ne totum opus cadat: fal-
ſum fundamentum eſt peccatum & iniu-
ſto modo acquiſitū: ſicut in feſtis vel fal-
ſitatibus. Exemplum in lege mundi. Ho-
ſtis regis & proditor & publice bannitus 3
non eſt hoſpitio recipiendus, ſed abiiciē-
dus: quia regū & principū proditores, vel
in mortē eorum conſpiratores, fautores,
cōſiliatores, uel receptatores ſunt maxi-
ma pœna, & turpiſſima morte dānandi:
ſicut patet. C. lib. 10. de receptatorib. l. 1. Et
C. lib. 9. ad leg. Iul. maieſ. l. j. & l. quiſquis.
Cū ergo diabolus & peccatum & ſeruus
eorum inquātum tales ſint huiuſmodi,
uidelicet Dei proditores, & de cœlo bā-
niti sūt ab omnib. abiiciēdi. Et multū re-
munerabitur homo à Deo eis reſiſtēdo,
ſicut multa dātur a rege ei⁹ qui eius capit
proditorē. Exemplū in lege Dei, in qua
leproſi præcipiuntur de caſtris eiici. Exē-
plū in morib. hoīm: nobiles ſentiētes fœ-
tores, dicunt adiicite iſta, ſed dormientes
fœtores non ſentiunt: ita nec ipſi fœtorē
peccati: quia ſpūaliter dormiūt, ſed ex-
citati ſentiēt. ¶Item latrones videntes re-
gē, uel iudicē uenientem latrociniū de 4
collo proiiciunt. Et niſi hoc faciant quā-
do poſſunt ante tribunal iudicis cū vel-
lent, non poterunt. Et multi ſic decipiun-
tur nō ceſſātes, uel reſtituentes, ſed ſem-
per euadere ſperantes. Sic in propoſito,
to, abiiciamus dum poſſumus, quia ho-
die cātatur. Ecce rex tuus uenit. Tota ap-
plicatio patet. abiicite ergo deos alienos
Gen. 35. de tēplo Dei ſui: de anima ꝑ cō-
feſſionē: de ſacrario cordis tenebras infi-
delitatis, carnalitatis, & malignalitatis: ſi-
cut patet ſermo. 22. à porticu ſenſuū. Vi-
delicet ab oculis tenebras uanitatis: ab
auribus tenebras detractiōis, & iurationis:
& ab ore ſi ſr. Ab atrio operū tenebrarum
cupiditatis, & crudelitatis. Iac. j. Abiicien-
tes omnē immūdiciā ſuā ꝑ frequētē cō-
feſſionē more antiquorū bonorū Chri-
ſtianorum, q ſæpe, & ſpecialiter ī ꝑcipuis
ſolēnitatib cōfitebātur, & cōicabāt. Exē-
plo ēr ſaracenorū. Ione. 3. ꝑuenit uerbū
ad Regem Niniue, & ſurrexit de ſolio
ſuo, & abiecit à ſe ueſtimētum ſuū, & ī-
dutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Nota. e.
6.13. Et. a 13 19. Et c. 6.3. Niſi eñ iſta opa
de collo abiiciātur, in tranſitu mortis tra-
hent de deorſum, & abiicient in profun-
dum, qđ patet per hoc qđ refert beatus
Greg.

Exemplum. Greg. Greg. 4. dialogorũ de quodam cui Deus
oſtẽdit in ſpiritu, qũo mortui multas ſu-
ſtinebãt pœnas: iter quos uidit quaſi põ-
tẽ artiſſimũ, ſup quẽ onuſti peccatis vo-
lentes tranſire, qui à dęmonibus, qui ſub
onere peccatorum erant, de quo in Pſal.
37. Onus graue grauate ſunt ſuper me
deorſum trahebantur ad pœnas. Abijcia-
mus ergo omne põdus, & circũſtãs nos
peccatũ, quia iuſtũ eſt, ꝙ illi in tenebras
e teriores à Deo abijciatur, qui hic Deũ
per opera tenebrarũ abiecerũt, qui dicit.
j. Reg. 8. nõ te abiecerũt, ſed me. Abiiciũt
enim Deũ in ſe ipſo de tẽplo animæ, &
ponũt in tẽplo diaboli, uidelicet ĩter ui-
liſſimas ſordes. ſ. gulæ, & luxuriæ, & hu-
iuſmodi, quę ſi ponerẽt i tẽplo materiali,
qđ minus eſt, reputarentur peſſimi Chri-
ſtiani. Abiiciunt etiã eum in mẽbris ſuis
pauperes de domo expellendo, & exclu-
dendo, & male tractando, & de fraudan-
do. Abiiciũt etiã doctrinã. ſ. eã paruipen-
dendo. in Pſal. 49. Proiecisti omnes ſer-
mones, &c. cõtra illud Prouerb. 3. Diſci-
plinã dñi ne abiicias: ſicut nec fratres car
tam hæreditatis tuæ. Exemplo Pauli ad
Gal. 2. Non abijcio gratiam Dei.

¶ Ab infantia. Cap. III.

SVMMARIVM:

1 *Pueri ab infantia inſtituendi.*
2 *Parentes, nutrices, & magiſtros omnibus ſe vitijs expiare debere, dũ pueros educãt.*
3 *In hoc eſt exemplũ de Alexãdro Magno.*
4 *Exẽplũ đ pãno nouo facile tĩcturã recipiẽte*
5 *Exẽplũ ĩ natura irratiõali đ equo, & boue.*
6 *Exẽplũ ĩ medicina đ morbo ſanãdo medela*
7 *Exẽplũ ĩ morib. đ ſeruitio gratiori ĩ iuuene.*
8 *Vt cõueniũt cũ filijs regũ ipſorũ ſodales: ita filij cõuenire debent cũ operibus Chriſti.*
9 *Vt q magnũ iter facturi sũt, diluculo ſurgũt ita q ad cœlũ aſcẽdere cupiũt facere dẽnt.*
10 *Exẽplum de viris illuſtibus noui, & veteris teſtamenti.*
11 *Confert pueros cum agelis.*
12 *Facilius eſt virtutes ſequi, ſi ante vitia nõ fuerimus ſequuti.*
13 *Minus eſſe laborioſum & diaboli manibus vẽdicare ſi in virtutibus occalluerimus.*
14 *Diabolus à minorib. ad maiora ducit peccata*
15 *Qui in peccatis conſentit cum difficultate ab ijſdem ſe aufert:*
16 *Quod eſt difficile ĩ prĩcipio ſit leue tẽpore.*
17 *Infantes in premæua ætate sũt coercendi.*
18 *Parẽtes raro gaudent filijs male educatis.*
19 *Exemplum de quodam ſuſpenſuro, qui patris naſum abſciderat.*
20 *Admonitiones parentum, ſi non efficaciter fuerint ſactæ parum proſunt.*
21 *Filij domi retinẽdi, vt bonũ cõtrahãt habitũ*
22 *Exemplum de vacca, & vitulo marino quo ad curam filiorum.*

AB infantia informandi sũt pueri A.iij.
timere Deum, & abſtinere ab
omni peccato. Circa qđ duo
ſunt dicẽda. ¶Primo oſtendetur intentũ
multis exemplis. Secũdo oſtẽdetur pœ-
na, tã nõ informãtium, q̃ nõ informato-
rũ. ¶Primũ patet: quia tunc ſunt magis 1
apti, & diſpoſiti ad doctrinæ ſuſceptionẽ.
Exemplũ ĩ natura inſenſibili plãtula no- Arti. 1.
uella eſt ductilis, & inclinabilis ad omnẽ
partẽ: ſic filii, & filię, quę sũt ſicut nouel-
lę plãtationes in iuuentute: in Pſal. 143.
Iſta plãtacula debet appodiari uirga cor-
rectionis: ne omni uẽto ꝓprię uolũtatis
moueatur. Prouerb. 22. ſtultitia colligata
eſt ĩ corde pueri uirga diſciplinę fugabit
eã. ¶Sed aliqñ dũ appodiamenta incaute
circa plãtaculã ponũtur, eã nõ ſuppor- 2
tãt, ſed opprimũt. Sic aliqñ ipſimet parẽ-
tes. ſ. pr̃ & mr̃, aliqñ magiſtri, aliqñ nutri-
ces, fantes quos informare deberẽt abſti-
nere ab omni peccato cordis, oris, & ope-
ris, & ſic ad Deũ eos erigere ſpũaliter, ma
lo exẽplo, uel facto, uel negligẽtia oppri-
mũt. Citius. n. eos ĩformãt ĩ cãtilenis car
nalib. q̃ eos alliciũt ad amores illicitos;
q̃ ĩ his, qui ptinẽt ad Deũ, uel eorũ ſalu-
tẽ. Gaudẽt, & ridẽt de eorũ iuramẽtis, &
ſcurrilib. uerbis maledicis. Gaudẽtes eñ
uidẽt eos duci ad patibulũ ĩferni, ducẽ-
tes eos coreas, & ſpectacula ĩ habitu la-
ſciuo. Quotiẽs. n. uidẽt eos peccare, & nõ
corrigũt, eos diabolo nutriũt: đ qb. male
dictis ĩ Pſ. 105. Immolauerũt filios ſuos Exemplum.
et filias ſuas dęmoniis. Exẽpũ ad hoc opti plum.
mũ B. G. ĩ li. 4. c. 17. dialogorũ đ puero qn Grego.
que annorũ quẽ dęmones pp inf̃a, đ qb.
cũ pr̃ nõ correxerat đ ſinu pr̃is ad ĩfernũ

3 rapuerūt.Sic fuit infectus,& ſpiritualiter
oppreſſus.Alexāder magnus, de quo refert Vincētius in libro de informatiōne
puerorū,ſicut grçca(inquit)narrat hiſtoria.Alexādrū orbis dn̄atorem Leonidis
magr̄i ſui,nō potuiſſe vicijs carere in inceſſu,& morib.quib adhuc puerulus fuerat infectus. Iuxta illud Prouerb. xxij.
Adoleſcēs iuxta viā ſuā &c.etiā cū ſenuerit nō recedit ab ea. Et eſt exēplū ad hoc
4 de ſpeculo nouo:qđ faciliter ɔ̄hit maculā indelibilē. Et de pāno nouo recipiēte
tincturā indelibilē: ſic qđ noua teſta capit &c.Sic adoleſcēs iuxta viā ſuam &c.
Aliud exēplū ad principale ꝓpoſitū eſt de cera molli, q̄ recipit faciliter impreſſionē,& ſimilitudinē cuiuſcunq; ſigilli.
5 Ad idē exēplū ī natura irrationali: ſicut de equo qui ambulare dēt. Et de boue,
qui portare dēt iugū. Et breuiter oēs beſtiæ:& aues melius domātur, & domeſticant̃ ī iuuētute,quia multa ex iſtis in ſe-
6 nectute domeſticari nō pñt. Exēplū in arte medicinæ, anteq̄ qualeſcat morbus
adhibēda eſt medicina,& lana melius recipit tincturā, q̄ pānus. Exēplū adhoc in
morib hoīm.Seruitiū.n.iuuenilis ætatis frequenter eſt nobilius, & acceptabilius,
quia pulchriores,mūdiores,fortiores, & agiliores ſunt:ſic iuuenes Deo,quia pulchriores ſunt in aīa. vñ Vincē.in lib. de
puerorū nobiliū eruditione dicit, ꝙ iuuenes offerūt Deo ſimilam,ſenes furfur.
Sicut.n.multi in iuuētute docent filios ſuos diligēter, qūo curialiter aſſiſtēt, &
miniſtrabūt potētib·ad captādū eorūbeneplacitū,maximè vbi ꝑ tale ſeruitiū ſpes
eſt de magna ꝓmotione. Ita à principaliori,& digniori,priori tūnc eos īformare deberēt,qūo Deo ſeruirēt, & placerēt:
quia ibi eſſet ſpes de magna ꝓmotione?
7 Et ſicut videmus vltra,ꝙ charū eſt nobilibus, ꝙ filij eorū nutriantur cū filio regis,vt bene ſint cū illo cū regnauerit: ita
ſtudeāt, ꝙ filij eorum nutriātur cū filio Dei, vt regnēt cū illo in regno ſuo. Sed
vltra videmus,ꝙ oportet ſodales filij regis in multis ei conformari, & facere, q̄
ipſe facit,& ludere,q̄ ludit: ſic ſpiritualiter debēt informari filij quorūcunq;, ꝙ
ſe cōformet operib. Chriſti filij regis ſūmi in humilitate,in mūdicia,& alijs virtutibus in iuuētute ſua: quia frequenter
contingit,ꝙ filij pauperū, ſeu ſimpliciū, qui cum patrib. eorū ſunt nutriti in iuuentute,in victu,& veſtitu, & laboribus
cōtra eos in ſenectute; nō ſuperbiāt:nec eorū erubeſcāt vitam,vel opera.Sed aliūde nutriti in curijs regū & nobilium, & 8
ibidē impinguati,caſtrati,ditati,& dilatati:cū ad maiorem ætatē peruenerint:erubeſcunt nō ſolum pr̄is victū, & veſtitū,
& labores, ſed & etiā nomē ſimul,& parentelā:ſicut patet infra.c.de erubeſcentia de filio Pariſius negāte patrē ſuū. Ita
eſt improposito de nutritis ab īfantia cū Chriſto in paupertatē,& alijs virtutib. &
de alijs nutritis in delicijs: equitaturis,& venationib. qui neſciunt miſerias pauperū,nec experimēto,nec doctrina,quia
ducuntur frequēter à malis: & ideo neſciunt Chriſtū reuereri: ſed Deum patrē illorū cōtēnunt in ſe iura mētis in ſuis
mēbris crudelib.ſicut filij,vt dictū eſt, q nō ſunt nutriti cum patrib. ſuis. Ideo ſignāter dicit pater noſter Chriſtus ſinite
paruulos venire ad me:ſupple, vt mecū nutriantur ab adoleſcētia ſua.Quia ſicut 9
dr̄ Tre.iij.bonū eſt viro cum portauerit iugū dn̄i ab adoleſcētia ſua. Aliud exēplum ad principale in morib. ſiue in cōſuetudine eſt de dn̄o,ſeu patre,qui mane
excitat ſeruum, vel filium, qui dēt magnam dietā facere,& ſpecialiter vbi magna ſperatur merces, & ipſa eſt breue, &
vbi multa pericula cōtingūt ī via:diligēter hortatur,ꝙ caute vadat ſic in illis, q
dn̄t facere dietā ad cœlū. Applicatio patet·Exēplū ad hoc in vitis illuſtrib. veteris teſtamenti, & noui. Dauid ei ſic fuit 10
doctus,qui ait. Deus docuiſti me à iuuētute mea,& vſq; nunc in Pſal lxx. Sic ēt
filius ſuus Salomon a patre ſuo, qui ait Prouer.iiij. Ego filius tui patris mei tenellus,& vnigenitus corā matre mea. &
docebat me,atq; dicebat, ſuſcipiat verba mea cor tuū,cuſtodi ꝓcepta mea, & viues.Sic Thob iunior à pr̄e ſuo Sic S.Aug.
à matre ſua:ſic S.Nic.ſic S.Edmūdus:ſic.S.
Ludo.rex Frāciæ a matre ſua,quæ dicere
ſolebat:

ſolebat,ꝙ libẽtiꝰ videret filiũ ſuũ,& hęrede corporaliter mori, ꝗ̃ mortaliter peccare:Och.nõ ſic mõ,qa mallẽt, ꝙ peccarẽt mortaliter: ꝗ̃ ꝙ caput illorũ doloret, de quolibet iſtorũ, & his ſimilib. dici pt: illud Thob.j.Ab ĩfantia illũ timere Deũ
11 docuit,& abſtinere ab omni peccato.Sed differũt infantiũ correctionẽ, aſſerentes eos nimis iuuenes ꝓ caſtigatione æſtimãtes ſe totũ ĩ poſterum corrigere, & ad bonũ finẽ eos deducere. Sed aduertãt tales,ꝙ decipiũtur,pueri.n.puri ſunt,quaſi Angeli.Angeli aūt ſtatim ſe dederunt in zelo,vel bono, vel malo, & in hoc adhuc ſtãt.Sũt ẽt calidę naturę,quaſi ignis. Ignis vero cito aſcẽdit vel extinguit:ſic ĩ ꝓpoſito ẽt patet. Itẽ ex quo cito ſciũt aſſuefacere ad mala,& leuitas,& iura:qua-
12 re neſcirẽt ſe aſſuefacere ad vtilia,ſi eſsẽt informati.Et hoc aduertãt illi,ꝗ iſtius ſũt opinionis,ꝙ facilius artẽ adiſcit, qui nihil de ea ſcit, ꝗ̃ malè in artis principijs, vel eius contrarijs informatus:quia tunc oportet primo deſcere, anteꝗ addiſcat, qd oſtẽdit Vegeciꝰ de re militari li 3.c.x. Sicut patet ſermo.cxlv.& lxxij.docẽs, ꝙ milites,à iuuentute ſunt in arte militari exercitãdi,vt arte, & nõ caſu vĩcãt:& addit cãm: facilius(ſiquit)eſt ad virtutes nouos imbuere, ꝗ̃ ꝑteritos reuocare. Sicut arbor anteꝗ curuetur facilius in rectitudine tenetur,& pãnus facilius recipit nobilẽ colorẽ, qui prius nõ recepit colorẽ notariũ. Nota optimè.c.viij.12.Et ſer.v. 11.Sic in morib.aĩa facilius recipit picturas virtutũ,& dei ſimilitudinem, ꝗ̃ prius
13 nõ recepit picturas viciorũ, nec diaboli ſimilitudinẽ. Diabolus nõ libẽter dimittit ſeruũ, qui ei fideliter incipit ſeruire, ſicut nec homo facit.Sed homo talẽ quãtũ põt ſibi ſtrictius obligat, ne ad alium recedat. Ita diabolus talẽ plurib. ligat vĩculis peccatorũ, faciẽdo magnã cathenã ex plurib.anulis,quæ ſeruũ ſuũ ducat ad
14 infernũ.verbi gfa. De gula, & ebrietate ad luxuriã,de luxuria ad debita cõtrahẽda,& nõ ſoluẽda, quia illa peccata ſunt ſumptuoſa,deinde ad furta:primo minora.poſtea maiora& homicidia:poſtremo ad furcas ĩferni,ſicut patet ſer.xij.7.Quot

eñ actus pctõrũ cõmittit, & obligat: tot vinculis ſeipſum diabolo ligat ergo facit citius,qd Deus ꝑcipit:p Eſa.lij.Et ſolue vincula colli tui cito, quia cõſuetudinẽ obtentã dimittere eſt difficile, & quaſi ꝯ naturã.Et hoc ſpecialiter ĩ malo, ſicut patet.c.viij.11.cũ ſequẽtib.Vbi vſus eſt mẽtior in iuuẽtute,verax ĩ ſenectute, ſic de fure.Sic ẽt raro de luxurioſo accidit, qn talis ſit,vel opere,vel volũtate, vel cogitãdi voluptate. Sic ẽt de mercatorib. vbi ẽt eſt tepidus,& ocioſus ĩ iuuẽtute,& agilis ĩ ſenectute,cũ ſit quaſi ꝯ naturã.Quo largus erit ĩ ſenectute, qui prius fuit tenax,& auarus?Qũo poterit tũc ieiunare, cũ factus fuerit,quaſi bis ĩfans? Oportet 15
eñ eũ,quaſi infantẽ comedere.Vbi eſt,ꝗ totũ reſtituat ĩ ſenectute,qui malè acquiſiuit in iuuẽtute?Qũo tunc ſobrius, qui prius fuerit ebrius?Oportet ei mane bibere,quia natura ſiccior eſt,nec põt tunc camiſiã dimittere, quia frigidus eſt, nec orare,quia caput debile eſt,& pectus ſtrictũ ad orãdũ,ſed nõ ad garrulandũ.Nec verbũ Dei audire, quia ſomnolẽtus eſt. Nec peregrinare,quia debilis,nec aliena reſtituere,vel eleemoſynas dare,ne pauper ſit.Et qũo tũc poſsẽt merere, vel colligere, qui prius non ſeminauerunt,nec plãtauerũt?Patet ergo conſiderãti,ꝙ iſte ſpũales infirmitates,ꝗ ab ĩfantia cũ hoĩe creſcũt raro,& cũ difficultate ſanant̃, ſicut arbor diu ad vnã partẽ inclinata cũ difficultate rectificat̃. Nõ tñ impoſſibile, quia arbor paulatim cũ potẽtia poſſet ad rectitudinẽ dirigi, niſi ſit tota indurata. hæc difficultas oſtẽdebatur ĩ puero,quẽ diſcipuli nõ potuerunt ſanare, ſed Chriſtus.Cui ꝗrẽti,rñdit pater, Marci.ix.ꝙ ei accidit, ab ĩfantia.Nota.p.L.32.6.Itẽ ſer. j.4.Et licet difficilis ſit ꝯria aſſuefactio in principio,fit tñ leuior ĩ ꝓceſſu: ſicut pater de arbore,ꝗ rectificata ĩ fine ſtat ꝯ primã inclinationẽ faciliter.Sicut ẽt ei, qui diu fuit ĩ tenebris, cũ graue ſit ĩ principio ex poſtfacto,tñ delectabile eſt videre Solẽ. Propter hæc ꝑdicta, & alia picula cõſulius eſt tẽpeſtiuẽ hoſpitiũ cœli ꝗrere,& pueros ad hoc ĩformare, iuxta ꝑceptũ ſapiẽtis.Eccle.vij.Filij(ſiquit) tibi ſũt, erudi

erudi illos,&curua illos á pueritia eorũ.
Filię tibi ſũt ſerua corpꝰ earũ,& ñ oñdas
17 hilarẽ faciã ad illas. Ad idẽ Ecc.30. Curua
ceruicẽ eius ĩ iuuẽtute, & tũde latera eiꝰ,
dũ ĩfans eſt,ne forte induret, & ñ credat
tibi ſicut ꝑdictũ ẽ de arbore ĩdurata,quę
non flectitur. Et lignum plenum aqua
cũ accẽdit,fumũ amarũ emittit. Sic tales
fumũ murmuratiõis ĩcorripiẽtes. Sequit
ne des illi ꝑtãtẽ ſuã.ſ.ſuijpſius,vel aliorũ
bonorũ nimis ne eis abutat,ſicut filiꝰ ꝓdigus Lucę.xv Et ſi offendat, ad eius, tñ
vtilitatẽ eſt,quo fit. Vñ B. Greg. minimũ
ĩquit puero ſubtrahimꝰ,cui totã hr̃ditatẽ
reſeruamꝰ. ¶Si vero nõ ſic ĩforment, ſed
volũtati ꝓprię ĩ iuuẽtute dimittant duo
Art.ij. mala frequẽter ſequũtur. Primũ ẽ,ꝙ imposterũ ipſi ſũt parẽtib.rebelles,& ꝯtrij,&
tœdioſi,& ĩobediẽtes, et ĩgrati. Raro.n viſũ eſt,ꝙ parẽtes diu gaudeãt de ꝓle male informata ĩ iuuẽtute, & hoc rõnabile
18 ſatis vr̃, ꝙ ſicut ipſi ꝑmittũt ꝓlẽ eſſe inobediẽtẽ Deo,iurando, & alia turpia cõmittẽdo,ꝙ Deus poſtea ꝑmittat eos parẽtib.inobediẽtes, vt ĩ illis affligãtur,quos
ĩordinatè dilexerũt, & male cuſtodierũt.
Qui delicate nutrit á iuuẽtute, & a pueritia ſeruũ ſuũ in fine ſentiet eũ cõtumacẽ,Prouer.29.Nota.a.27.52.Et.f.v.22.Sanius ergo eſſet,& filias, & ſeruos, & ancillas dieb. feſtiuis ad eccleſiã, vel cãpos
ducere,q̃ ad ludos,vel tabernã: vñ Chryſoſt. ſup Io. Homil 3.Cũ (inquit) ſex diebꝰ vobis, ſeptimo Deo vacare deberẽt, ad
teatra,& ludos eos ducitis.nã attẽdentes,
qm̃ in cerã mollẽ facilis fit impreſſio, &
feras à iuuẽtute aſſuefacientes, mãſuetas
facimus. Sicut ergo beſtiæ, quæ inclinatę ſunt ad malũ à natura, ꝑ doctrinã mãſueſcunt, ita ecõtra ex alia parte filij, &
filiæ veſtræ,licet inclinẽntur ad bonũ,ꝓpter defectũ doctrinæ pereunt, cũ ergo
flendo prolis veſtræ fatuitatẽ, vel malam
fortunã reſpexeritis nulli, niſi vobiſipſis
imputetis. Nota.f.v.21. Secũdo vita iuuenilis diſſoluta in morte vertetur ĩ dolorẽ,& dãnũ propriũ,& etiã parentũ, & in
animarũ periculũ vtriſq;, ſicut patet per
Exemplũ 19. hoc qd refert Boetiꝰ de diſciplina ſcholarium de illo, qui cũ eſſet iudicatus ſuſpendio,ſub colore, quaſi vellet patrem
oſculari,dentibus patris naſum abſcidit:
eo,ꝙ ipſum in iuuentute nõ caſtigauit,
aſſerens ſe propter patris defectum in illud incõueniens incidiſſe. Ad idẽ fertur
in li.de apibus de conſimili, qui cũ diu
poſt mortẽ patris infirmaretur,nec vellet
amicis ſuadẽtib.ſacramenta recipere,ſed
miſer ſic diu deſperatus iacẽs,ſubito clamauit. Iuuate me,iuuate, pluries replicãdo. Et circunſtantib.quærentibus, quare
ſic clamaret,& qd uideret. Reſpõdit,nõne videtis patrem meum venire cũ multitudine magna ad me occidẽdum? & cũ
impetu ſurrexit quaſi pugnaturus cum
venientibus,ibiq; percuſſus cecidit mortuus,& iuit cũ patre ad infernũ,vbi multi ſunt,quia non caſtigauerunt. Alij, quia
nõ fuerunt in iuuẽtute caſtigati. Iſta cõfirmãtur per mortẽ Hely, & filiorũ eius. 20
j. Reg.4.hos tñ pater correxit verbis, dicẽs. Non enĩ eſt bona fama,quã audio de
vobis, ſicut patet.j. Reg.2. Nõ tamẽ hoc
fecit efficaciter,ſic multi adhuc dicunt filijs nõ faciatis ſic amplius,ſed nõ efficaciter apponũt uerbera. Et tñ q parcit virgę, odit filium ſuũ,Prouer.13.Nota bñ.
c.16.27.decretale de iſto Hely. Ad idem
de Adonia filio Dauid.3.Reg.j. Quẽ nõ
corripuit pater aliqñ dicẽs,quare hoc feciſti. Et ideo poſt occidebatur, ſicut patet
ibidem.c 2. Et ſic patet ĩductiuè, ꝙ filius
ſtultus dolor eſt patris,Prouer.19. Filius
vero bene informatus ecõuerſo. Nam cũ
ab infantia ſemper Deum timuerit, &
mãdata eius cuſtodierit,nõ ẽ cõtriſtatus
cõtra Deũ, Tho.2.Nota.c.n.36. Ecce ſignanter dicitur cũ ab infantia &c.& ĩ ſenectute nõ eſt cõtriſtatus contra Deum.
Quia Iob.27. Iuſtificationẽ,quã cępit tenere,nõ deſerã. Cũ ergo iuuẽtutis aſſue- 21
factio in ſenectute ſit,quaſi lex & neceſſitatis Iuuenes maximè ſunt cuſtodiẽdi
à diſcurſib.& occaſiõib.tẽtationũ,qa vẽtꝰ
veſtros nouellos flores corrũpit. Et ſi perdũt florẽ iuuẽtutis, perdũt fructum boni
operis in ſenectute. Exemplũ de cæte.de
quo dicitur, ꝙ fœtum ſuum nouellũ vagari nõ permittit,ſed eum aſſociat, & tẽpore tẽpeſtatis eũ in vterũ ſuum recipit,
&rece-

& recedente euomit. Sic iuuenes vagare
nõ deberent ſine bona ſocietate, ſed po-
tius in domo recludi. 4. Re. 4. Dum clau-
ſa fuit mulier ĩ domo cũ filio ſuo, oĩa va-
ſa plena fuerunt oleo. ſic iuuenes recluſi
pleni &c. Gene. 42. Beniamin domi deti-
nebat, alijs proficiſcentib. Vbi dicit glo-
ꝙ iuuenes nõ ſunt diſcurſibus exponen-
di. Lilium, qđ inter ſpinas redolet, inter
manus olet, & pulchritudinẽ ſuã amittit
Iob 14. Quaſi flos egreditur, & cõterit̃.
Nonne dina Geñ 34. flos egrediebatur,
22 ſed cõterebatur: ſic multi adhuc ſunt er-
go ſenes emittendi ad prædicãdũ, & di-
ſcurrendũ, iuuenib. domi retẽtis. Figura.
j. Reg 6. Vaccæ portabãt arcã, (recluſis vi-
tulis,) ſed vaccę ibãt mugientes ſic mur-
murãt quidẽ, ſi iuuenes ad labores non
emittantur. Ad idẽ uitulus marinus eſt
animal laſciuũ, vt dicitur, ſaltãs, & diſcur
rẽs, ideo mater tenet eũ infra mare quã-
tũ põt, qui ſi aliqñ erit piſcator ponit ſe
ĩtra mare, & ipſum, & eũ capit. Sic iuue-
nes, diſcurrẽtes frequenter à diabolo ca-
piuntur. Ideo ſaluator, Lucæ vlt. diſcipu-
los, & oẽs in illis ammonet, dicẽs ſedete
in ciuitate, donec in duamini virtute ex
alto, Exo. 13 sãctifica mihi omne primo-
genitũ. Nota de hoc. c. 16. 12. Et. f. 6. per
totum. Item. r. 5. ar. 4. per totum.

¶Abſtinentia. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Abſtinentia ſpiritualis dæmonem ab aĩa-
bus noſtris expellit, vt fames à ſilua lupũ.*
2 *Abſtinentia eſt cauſa omnium virtutũ
interiorum.*
3 *Anima abſtinentis fert ſignum perpetuæ
victoriæ.*
4 *Abſtinentes non cruciantur ſi diuitijs ca-
rent, quia ſua paupertate à morte libe-
rantur æterna.*
5 *Abſtinentia reddit firmiorem animam,
quia corpus eius inimicum debilitat.*
6 *Exemplum de Ariſt. dicente exercitiũ fe-
ciſſe eum clericum, & abſtinẽtiam caſtũ.*
7 *Exemplum Nabuchodonoſoris abſtinentis
per ſeptem annos à pane vino, & carne.*
8 *Quẽ admodũ multi hẽditatẽ luxurioſè vi-
uẽdo vẽdere coguñ, ita cæleſtẽ amittũt.*

ABſtinentia. Primo Arti. 4.
oſtẽde-
tur diſtinctio. Secũdo oſtẽ-
det̃, quo abſtinẽtia ſpecia-
lis multipliciter prodeſt.
¶Quantum ad primum abſtinentia q̃dã Arti. j.
eſt generalis, quę præſeruat cor à cogita-
tiõib. os à locutionib. manꝰ ab opationib.
illicitis, q̃ vcꝫ nobis ĩponit̃. j. ad Theſ. v. 4
Ab omni (inquit) ſpecie mala abſtinete
vos. ¶Alia eſt virtus ſpãlis, q̃ nobis impo Arti. ij.
nit mediũ, & modũ, & menſurã circa de-
lectationes ciborũ, & potuũ, ſicut patet
per. S. Tho. 2. 2. q. 146. ar. 2. Et hęc nos do
cet, & oĩbus Chriſtianis multipliciter ꝓ-
deſt. ¶Primo ſicut fames facit lupũ exire
de nemore: ita hæc lupũ infernalem de
aĩa. Quia Mar. 9. hoc genus dæmoniorũ 1
nõ eijcit̃, niſi ĩ orẽe, ieiunio, & orone. Sed
ſicut canis fame fit furioſus, vt dicitur: ita
aliqui ad lites, & cõtẽtiones ieiunant, to-
tã domũ peruertẽtes clamoribus, & me-
lãcolijs. Quos ammonet Petrus. 2. Petri.
j. In abſtinentia (inquit) patientiam ſup-
ple habeatis. ¶Secundo, quia eſt cauſa, & 2
ſignum interioris fœcũditatis ſ. ſapiẽtię,
& aliarũ virtutum. Terra. n. macilẽtior, &
minus fimo impinguata, ditiora, & pre-
tioſiora uina portat. Tale enim vinũ fre-
quenter creſcit, quaſi in rupib. aridis. Sic
abſtinẽtes minus fimo ciborum impin-
guati, & dilatati, aptiores ſunt ad ſapien-
tiã, & omnium virtutum, & ſtudiorũ ex-
ercitium, ſicut patet expreſsè, Dañ. j. & x.
vbi hr̃. quòd pueris ſ. abſtinentibus dedit
Deus ſciẽtiã, & diſciplina in in omni li-
bro, & ſapiẽtia. Danieli autem intelligẽ-
tiam ſomniorum, nec abſtinentia fuit
iſtis ſola, ſed mũdicia, & vitę bonitas, nec
ẽt nobis ſola ſit: vñ Iſidorus ſup Amos
ꝓphetã. Qui ab eſcis abſtinẽt, & malè a-
gũt dęmones imitãtur, qb. eſca ſp abeſt,
& culpa ſemp adeſt. Tertio, qa eſt ſignũ,
ꝙ aĩa abſtinẽtis ſit ĩæternũ victura. Sicut 3
eñ ĩ aĩalib. ſignũ eſt lõgioris vitę, qñ ab-
ſtinẽtiæ, & laborib. exponũtur: ita ĩ ꝓpo-
ſito, vt eruat à morte aĩas eorum, & alat
eos ĩfame. Et ſignũ ecõuerſo eſt occiſio-
nis, qñ ad libitũ paſcuis exponũtur, qa
ſm beatũ Grego. Animalibus mactandis

vberiora

vberiora paſcua concedunt. Ita in pro-
poſito deſiderium eorum attulit eis. In
Pſal. lxxvij. Et ſequitur. Ira Dei cecidit
ſuper eos, & occidit pingues. A ſummo
n. medico deſperatis oĩa cõcedũtur, quia
vita impiorũ proſperatur, & bene eſt oĩb.
q̃ malè agũt. Tales idẽ experimẽtum ca-
piãt de morte æterna, qđ quidã accepit de
Exem. morte tẽporali. Cũ. n. ĩfirmitate graui vi-
deret medicos, q̃cũq; appeteret ſibi cõce-
dere, deſperãs de vita, dixit gallicè quaſi
per iſtũ modũ. Modo eſt bos ad pratum
põt comedere ſi vult, modo video, quõ
negociũ vadit, ita poſſũt tales dicere de-
ſperãtes de vita æterna, quia qui hic facit
feſtum, ibi faciet vigiliã, & ecõuerſo: vn-
de Hiero. Impoſſibile eſt tranſire de de-
3 licijs ad delicias; hic implere ventrem, &
ibi mentem. Notat. t. v. 9 & 29. Ad idem
eſt exemplum in arte medicinæ. In qua
imponitur infirmo abſtinẽtia, vt diutius
viuat, & contra infirmitates corporales,
quia ſicut dicit decretum de con. diſt. 5.
ne tales. Alimenta olerum, & leguminũ
plus valent corpori, quàm delicata. Exẽ-
plum Dan. j. dentur nobis ligumina ad
veſcendum, & aquę ad bibendum, dixe-
runt pueri illi: quo facto, poſt decem dies
apparuerũt corpulentiores vultus eorũ.
Hieronymus in quadam epiſtola. Abſti-
nẽtia mater eſt ſanitatis, mater vero ęgri-
tudinis voluptas eſt, qa fames curat mor
bos, quos gula infert. De con. diſ. v. nihil
vide eadẽ diſ. multa de ieiunio, & abſti-
nentia. Sic in arte animæ: abſtinẽtes, ſpi-
rituales euadunt infirmitates, & longam
cum Deo vitam obtinebũt beatam. Eccl.
xxxvij. Qui abſtinens eſt, adijciet vitam,
4 Sicut ergo bos labori, & famæ expoſitus,
ſi ſenſum, & intellectũ haberet, nõ mur-
muraret, ꝙ in paſcuis cũ alijs mactandis
nõ expoſitis eſt. Ita nec pauper videndo
peccatores, & abũdãtes in ſeculo obtine-
re diuitias, & delicias, quas ipſe nõ obti-
net, ſed potius debet Deo regratiari cum
illo incarcerato, de quo infra dicet. 8. iiij.
17. Et ſic diſcãt in abſtinẽtia patiẽtiã ha-
bere. Ad iſtã patiẽtiã etiã abſtinẽtiã ha
bẽdã, multũ valet ſapiẽter cõſiderare vitã
pauperũ, & ſanctorũ, qui ſunt fratres no-
ſtri eiuſdẽ naturæ, & Dei filij, q̃ forte nõ
habẽt ſatis de pane groſſo: Quod etiã in
in carcerib. inedia cruciant, & alijs miſe-
rijs. Qualis etiã erit abſtinẽtia, & fames
æterna, q̃ ſpecialiter guloſis infligetur. Et
qa diuites cõiter in hoc plus delinquũt,
iõ ſignãter dicitur, Eccle. iij. Sapiẽs cor,
& intelligibile abſtinebit, ne. ſ. arguat à
Deo de inæqualitate diuiſionis, ſi ipſe
ebrius ſit, & alius eſurit ipõ melior, &
ſciat, cui⁹ etiã vita eſt fœlicior, q̃ illius, q
comedit, veſcit, eqtat, nã ſua voluptuosè
viuẽdo expẽdit cũ diuite: cui poſt negat
gutta aquę, qa hic fecit feſtũ. Ideo ſpecia-
liter abſtinẽtia diuitũ cõmẽdatur, Ecle-
ſia. x. Beata terra cuius rex nobilis eſt, &
cuius principes veſcũtur in tempore ſuo
nõ ad luxuriã. Ecõuerſo alijs ve, qa eſu-
rientes implebit bonis, & diuites dimit-
tet inanes, Luc. ij. ¶ Quarto, qa cõueniẽs
eſt nos conformari volũtati diuinę: ſicut
ſeruus conformat uoluntati dñi ſui. Sed
hæc eſt volũtas Dei ſãctificatio veſtra, vt
abſtineatis vos à fornicationi. j. Theſſa.
iiij. Quinto: ꝙ animã reddit fortiorẽ, qa
inimicum eius. ſ. carnẽ debilitat. j. Petri. ij. 5
Obſecro vos tanq̃ aduenas & peregrinos
abſtinere vos a carnalib. deſiderijs, q̃ mi-
litãt aduerſus aĩam. ¶ Sexto, qa nos con-
format bono exẽplo bonorũ virorũ, & 6
factorũ laudabiliũ. Primo de Ariſtotele,
de quo fertur, ꝙ diſcipuli ſui ei recitãtes
iudiciũ cuiuſdã magni in arte Philoſo-
phiæ, ꝙ videlicet miraretur eius ſciẽtiã, &
virtutẽ: cũ naturali diſpoſitione eſſet lu-
bricus, & obſcuri ĩgenij. Rñdit Ariſtote-
les: bene de me naturalr iudicaui: ſed ex-
ercitiũ fecit me clericũ, & abſtinẽtia ca-
ſtrũ. Itẽ narrat Va le. li. j ꝙ vſus vini Ro-
manis fœminis erat interdict⁹, ne in ali-
quod dedecus laberent: & hoc rõnabilr
qa qđ ſtulti⁹, q̃ domui accẽſe, oleũ immit
tere, carnẽ tñ nutrire, vt carnis nutrian-
tur vitia: dẽt ergo alimentũ eſſe frigidũ,
ne carnis calor accendatur, vñ Hiero. in
epſa ad Furiã. Ardor corporũ frigidiori-
b⁹ epulis tẽperãd⁹ eſt Propter hoc ſãcti à
carnib, & vino decreuerunt abſtinere, vt
Daniel: & Ioã. Baptiſta, & beatus Domi-
nicus, q vinum p decenniũ non bibit, &
multi

multi alij, vnde Bernardus. Abſtinebo à vino,in quo eſt luxuria. Ad idem de Nabuchodonoſor, de quo refert Magiſter ī Hiſtoria Danielis in fine terræ viſionis, ꝙ ad regnum ſuum reductus tantū ſe humiliauit,ꝙ per ſeptem annos regnare noluit, ſed cōſtituit ſeptem iudices,qui imperium regerēt tātum pęnituit,& fleuit, ꝙ oculi eius facti ſunt quaſi caro à fletu: tantum abſtinuit,ꝙ per ſeptē annos panem,nec carnem non comedit,nec vinū bibebat, ſed leguminibus paſcebatur, & Deū cęli orabat de cōſilio Danielis,huic canon perhibet teſtimonium,quòd videlicet eius pœnitentia fuit fructuoſa.xxiij.
8 q.iiij. Nabuchodonoſor Ad idem Ionæ. iij.de rege,& populo Niniue,qui propter minas futuræ tribulationis induti ſunt ſaccis, homines,& iumenta,nec comederunt, nec biberūt aquam:vbi eſt chriſtianus,qui ſimilia faciat.Multos à regno,& hæreditate eiectos: multos etiam incarceratos, & infirmos,& exules. Audiuimus cū Nabuchodonoſor ad ſtatū ſuum reductos: multas etiā tribulationes,& vindictas,& temporales,& ęternas non ſolū non timemus, ſed quòd plus eſt,aliquas ad oculum videmus. Nec eſt tamen,qui agant pœnitētiā cum Niniuitis. Et ideo ſurgent Niniuitę in iudicio contra generationem Chriſtianorū,nec eſt inuentus, qui rediret,& daret laudem: niſi hic alienigena ſupple Nabuchodonoſor. Omnes alij ſunt ocioſi,quaſi non eſſent reducti,nec conducti ¶ Septimo,quia temporaliter ditat: ſicut patuit de quodā habente paruam promotionē. De quo viri admirati,quò ſic abundabat.Reſpōſum fuit eum habere tres filias,quæ eum ditabāt, & alio hoc negante, quia caſtus erat, & prolem non habebat. Reſpōdit primam eſſe prouidētiam,ſecundam abſtinentiā: reſpectu ſuijpſius: tertiam patientiam in illa abſtinentia,ſeu hilaritatē.Et ſic multæ filiæ congregauerunt diuitias.Prouer.
9 vlt.¶Octauo, quia ab hæreditatis cęleſtis nos venditione pręſeruat.Exemplo multorum contrario modo, qui voluptuoſe viuendo hæreditatem temporalem vendere coguntur,ſic multi cęleſtem:exemplo primorum parentum,vbi aliquando in abſtinentia viuendo, hæreditatem tenent: ſic cęleſtem abſtinenter viuēdo recuperamus: vnde beatus Greg. in quadam Homilia nos ammonet: dicens quī (inquit) à paradiſi gaudijs per cibū cecidimus ad hunc,quomodo poſſumus per abſtinētiam reſurgamus? Propter iſtas,& alias cōmoditates Tobias ſapiēter docuit filiū ſuū Tob.ij. Abſtinete ab oī peccato.

Abſcondit. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentorum veritas ſub rebus viſibilibus abſconditur.*
2 *Abſcondere ſuam potentiā tribulantibus, & percutientibus ſe.*
3 *Clementiam abſcondere, ſuos miſerijs exponendo.*
4 *Nec dominum quemq;,nec Deum diligere coacta ſeruitia.*
5 *Grauiora ſunt beneficia gratis data,quàm petita.*
6 *Terreni nihil ducunt delectabile, niſi venerea, & eſculenta.*
7 *Iuſtus abſcondit ſe ipſum, & opera ſua.*
8 *Diabolus abſcondit peccata ſub ſpecie boni.*
9 *Peccator abſcondit peccata ſua turpiter, vt cadauer ſub picto ſepulchro abſcondit.*
10 *Non eſt mirandum, ſi impij exaltantur.*

ABſcondit Deus: abſcondit iuſtus: abſcōdit diabolus: abſcōdit peccator. Abſcondit Deus vtiliter: iuſtus ſapiēter: diabolus fraudolēter: peccator damnabiliter: abſcōdit Deus ſacramēta:potentiā,clemētiā, pęnas & gaudia. ¶Primo ſacramētorū veritatē ſub rebus viſibilibus:qđ eſt indiciū eorū nobilitatis.Aurū:n.& oīa pretioſa metalla:quāto nobiliora: tāto profundius abſcōdūt. Sic anima ſub corpore:ſic oīa ſpiritualia: ſic ſacramēta abſcōdūtur: quemadmodū virtus ſub lapis colore:anima ſub corpore:vt fides habeat meritū,vbi ratio humana nō præbet experimētū.Et ſm Aug.de doctrina Chriſtiana. In parte ſacra Scriptura abſcōdita eſt ſub figuris & obſcuris;

A.V. 1 Art. 1.

vt à laborioſis & non ocioſis tā pretioſus theſaurus inueniať:ſic ſacramēta qa non eſt bonū ſanctum dare canibus ocioſis. Caſſiodor. ſuper illud Pſal. Abſcōdiſti timētibus te. Solet faſtidiri omne, quod volutati ſubiacet, & uile omnino creditur, quod ſine difficultate pręſtatur. Ideo uoluit Deus, omnia eſſe abſcōdita innitentibus humanæ ſapientiæ, & propriæ uoluntati, nō autem innitētibus ueritati fidei, & humiliter quęrentibus. Abſcōdiſti (ſiquit) ueritas hęc à ſapiētibus & prudētibus, & reuelaſti ea paruulis Matth. 11.

2 ¶ Secundo ſuam potētiam ſe, & ſuos occidi & tribulari permittēdo, & non uindicando: ſicut uirtus radicis in hyeme dimittit ramos nudos, qui tñ ī ęſtate germinabūt: ſic De⁹ Aba. 3. Ibi abſcōdita eſt fortitudo eius.

3 ¶ Tertio clementiā ſuam in hoc, ꝙ ſuos multis miſerijs ī hoc mūdo exponit. Et ī hoc facit, ſicut pater ſapiēs, q non præbet filię uultū hilarē, ne ei det audaciā delīquēdi à timore patri debito recedēdo. Ita deus oſtēdit nobis uultum triſtem multarum tribulationū Eſa. 54.

4 Abſcōdi faciē meā parūper à te. ¶ Quarto pęnas, quia nec dñs quicūq;, nec deus diligit coacta ſeruitia. Si qlibet uideret ad oculū pęnas īferni uel purgatorij: iret ad ſeruitium Dei quaſi aſinus ſtimulo Luc. 19. Si cognouiſſes & tu: nūc autē abſcondita ſunt. Et ſic quaſi habēs uxorem adulteram, dum abſcōditur prope, cui dicitur tamē multū diſtare, ſubito ſuperuenit ſic abſcōdam faciem meam ab eis. Et cōſiderabo nouiſſima eorum Deuter.

5 32. ¶ Quinto gaudia bonorū, quia deus non uult nos mercenarios eſſe. i. mercede operarios & pacto conductos, ſed ſpōtaneos, propterea abſcondita eſt cōſolatio ab oculis meis Oſeę 13. Magis eñi acceptū eſt patri ſeruitium boni filij, q gratis patri ſeruit: q̄ ſerui cōducti, & tali ꝓuidet: licet aliquādo occulte, ut eum in domigerio habeat ſufficiēter ꝓ tota uita ſua, ita uita noſtra abſcōdita eſt cum

6 Chriſto Coll. 3. Sed multi ī terrenis delectati illam uiā non deſiderāt, quia nihil credunt delectabile, niſi uenerea & eſculēta, & huiuſmodi quæ guſtauerunt, quę ibi non ſunt, ſed decipiūtur turpiter, ſicut febricitātes in ſapore ciborum, ſicut Italici de ceruiſia, qa nō guſtauerūt, ſicut Vuallicus đ gaudio cęli, quia nō ē ibi potus. Sicut porcus de feſto leonis, quia nō fuerūt ibi feces. Propter huiuſmodi errores. Simile factum eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito Matt. 13. ſupple ab eis, & tamē ratione uinci deberent, quia ſicut guſtus febricitātium cum ad ſanitatem uenerint, & ſicut guſtus & delectatio puerorū circa fructus & huiuſmodi, euacuať cū ad perfectū uenerit. Ita iudiciū illorū de delectatione appareti, & uera, & ſi parua infirmitas iniātum illorū mutat guſtum, quod cibaria in quibus iātum delectabantur, abomināťur. intelligāt dei præſentiā maioris eſſe uirtutis ad guſtū, & iudicium illorum in aliud mutādum. Et ſi ipſi tantam inueniant delectationē in carcere conſultius cogitarent maiores eſſe in aula & dicerēt cum Pſal. Quarum 7
magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timētibus te. Nota g. j. 29. cū ſe. ¶ Secundo abſcondit iuſtus ſeipſum Arti. 2.
& opera ſua ſicut ſol abſcōditur nube, ſicut ſemen ab auibus & candela à uento, & merces a malo pagatore, & trutannus una eleemoſynā ut accipiat aliā, ſit eleemoſyna tua in abſcondito Mat. 6. Et cartas ab inimicis ſic cartas mādatorum dei 8
in corde abſcōde, & theſaurus abſconditur a latronibus, ſic ora patrē tuum in abſcondito Mat. 6. Exemplo parentū Moyſi, qui eum abſconderunt Exo. 2. ¶ Tertio Arti. 3.
abſcōdit diabolus uenenum carnalitatis ſub melle dulcedinis, cupiditatis ſub colore neceſſitatis, ſicut patet ſer. 35. 3. Superbiā ſub colore honeſtatis. Irā & vindictā, ſub colore iuſtitię, ſic ī uia hac, qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi. i. dæmones laqueū mihi. Sed inter hos laqueos ſpiritualiores morbi ſunt periculoſiores, quia enim minus ſentiuntur, rarius curantur: raro inuenitur, qui de eis rite pęniteat. Sicut etiā fortiores & audaciores, quia fortiſſimos inuadūt & decipiunt. Et ideo ſpecialiter ibi eſt abſcondita pedica eius Iob 18. Nota. p. 5. 5. ¶ Quarto abſcōdit peccator peccata ſua turpiter, ſicut cadauer ſub Arti. 4.
picto

9 picto ſepulchro,ſimꝰ ſub niue. Periculo-
ſe, ſicut apoſtema ſub pelle,ſicut ignis in
grágia,ſicut latro cordam, qua ſuſpendi-
tur,ſicut pátet.1.3.14.Qui abſcōdit ſcele-
ra ſua,nō dirigetur.Prouer.28.Sed mirū
eſt medico dicēte.Iſte cibꝰ te occidet: ab-
ſtinent, & narrāti de mirabilibus credūt.
Sed Chriſto narrāti, quòd pauci ſunt ele-
cti,& de pęnis inferni,& Paulo dicēti,qđ
fornicatio animam occidit, non credent
inordinata delectatione decepti,cum dul
ce fuerit in ore eius,abſcondit illud. 20.Si
ergo cuicunque de quatuor prędictis di-
10 rigatur quęſtio Iob. 13. Cur faciē tuā ab-
ſcondis.Per prędicta igitur reſpōderi po-
teſt.Et ſicut multi miratur de ſtatu Papæ
& Principum, qui ſi ſcirēt factorum cau-
ſas,non mirarētur. Ita nec aliquis ueſtrū
de aliquo pręd ictorum mirabitur,quan-
do clare uidebit cauſas, quare uia īpiorū
proſperatur,qn̄ uidelicet aperientur far-
delli,& libri cōſcientiarum,quando om-
nia nuda apparebunt, ſicut uidus in hye-
me,quādo apparebit, quantum debes illi
uſurario diabolo,qui tibi mutuat, modo
neſcis quantum;ſed ſcies uidelicet quan-
do manifeſtabit abſcōdita tenebrarum.1.
Corinth.4.Tūc enim nihil occultū,quod
non ſciatur: nec abſconditum,quod non
cognoſcatur Luc.8.

❡ Abuſionis. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Abuſio quid ſit.*
2 *Abuſio in quibus committatur.*
3 *Abuſiones clauſtri quot.*
4 *Pœna quid ſit.*
5 *Damni cauſa poteſt aliud conſtitui.*
6 *Lata ſententia lite conteſtata,priuilegium monſtrandum non ualet.*
7 *Homo naſcitur ad laborem.*
8 *Qui in legem commiſit,fruſtra petit, niſi prius ſoluat.*

Art. vj. ABuſionis. Primo ponēda ē dſcriptio. Secūdo res,in quibus committitur. Tertio perſonę cōmittē-
Art. j. tes. Quarto pęna committentiū. ❡ Quātum ad primum. Abuſio ſecūdum Aug. ſuper illud Pſal. Loquētur aduerſus iuſtum ī ſuperbia & in abuſione,eſt uti aliquo ad uſum nō ſuū, id eſt inordinatū.

❡ Secūdo committitur in bonis naturę, Art. ij.
fortunę & gratię, ſeu ſcientię.

❡ Primo in bonis naturæ:ſicut ī fortitudine,qua ordinatur,ut fortius Deo ſeruiat, & reſpublica & pax defendatur. In pulchritudine Deo ſeruiat. Quomodo his abutūtur patet in c. de fortitudine & pulchritudine & multis alijs locis. Sic de īgenio & de omnibus naturalibus patet.

❡ In bonis fortunę, ſcilicet diuitijs & cibarijs,quę ordinātur ad noſtrā neceſſitatem,abutimur tamen ad uoluptatem. In bonis uero ſpiritualibus cuiuſmodi ſunt ſapientia,ſciētia,prudentia,induſtria, & huiuſmodi utimur ad aliorū depreſſionem, ſuperbiā,& inuidiam cum ordinētur ad noſtrā & aliorum ædificationem Nota.b.4.per totum.

❡ Perſonas abutentes enumerat, primo Hugo 2.de clauſtro animę.

❡ Duodecim inquit ſunt abuſiones clau- Art.iij.
ſtri, ī quibus tota religionis ſumma corrumpitur. Prælatus negligēs,diſcipulus īobediēs,iuuenis ocioſus,ſenex obſtinatus,monachꝰ curialis,religioſus cauſidicus,habitꝰ precioſus,cibus exquiſitus,rumor ī clauſtro,lis in cappellano, diſſolutio in choro, irreuerētia circa altare. Secūdo Cypr.li.de 12. abuſio. ſeculi. Duodecim īquit ſunt abuſiones ſeculi.Sapiēs ſine operibꝰ,ſenex ſine religione, adoleſcens,ſine obediētia:diues ſine eleemoſyna:fęmina ſine pudicitia, dominus ſine uirtute.Chriſtianus cōtentioſus, pauper ſuperbus,rex iniquꝰ, epiſcopꝰ negligēs: plebs ſine diſciplina, populus ſine lege.

❡ Pęna ē,quod meretur priuilegiū amit- Art. iiij.
tere,qui cōceſſa abutitur poteſtate. 11.q. 3.priuilegiū.Et de reg.iur.in 6 Quomodo ergo prædicta amittet, patebit infra. Qui ergo abutuntur opere gratię & pœnitentię in ſuperbia ſicut ait Iob 34. Dedit ei tempus &c. meretur īcidere in tēpus iuſtitiæ:quia qui in legem gratię cōmittit,fruſtra legis gratię īuocat auxiliū. De vſu,quia fruſtra,& argumentum.25. q.2.

q.2. Ita nos: vbi habetur, ꝙ propter delictum priuilegio priuantur. Quia ſi proprium epiſcopum occiderint: perpetuo epiſcopo carebunt. Nota Matt 9.41. Itē aliquando amittitur propter cōtrarium factū. Extra de priui. ſi de terra. Et extra de cōſtitutionibus: cū acceſſiſſent: ex quo habetur, ꝙ priuilegiati de decimis non dandis, ſi poſtea dent, priuilegiū amittūt. Sic in propoſito, priuilegiati de nō dādo ſeipſos diabolo i baptiſmo & pęnitētia, ſi cōtrariū faciant &c. Nota de hoc optime. à xxiiij.13. Et d.j.23. Et d.xj. 32. Et.d xij. a7. Et.g.iij.10. Et M.ix.24. Et.o.iiij.15. Et p.vij.49. Et v.iij.9. Itē pp negligentiā. ff.
4 de nundinis.li.xij.l.j. Caſus quibuſdā cōceſſum fuit nundinas habere, qa per decenniū nundinis nō ſunt vſi, priuilegiū amiſerūt: ſic in propoſito quibus cōceſſum eſt infra ſpacium vitę forum facere peccatorum in confeſſione, & patet. Itē pp damnū graue ſuperueniens, vt de decimis ſuggeſtum, vbi habetur, ꝙ quibuſdam fuit priuilegiū datū de decimis non
5 dandis, & pp damnum ſuperueniens fuit aliter ordinatum. Sic mulctis indultū eſt via naturæ, lōgū vitæ ſpaciū, ſed pp damnum, quod inde accideret &c. viri ſangui-
6 nū & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Item propter ſententiam datā, vt de ſen. & re iud. ſuborta, vbi habetur, ꝙ lite conteſtata ſi priuilegium ante ſententiam latam non oſtendat, poſt ſibi minime valebit. Sic in propoſito lis cōteſtata eſt inter nos & diabolum. Nos habemus priuilegium allegandi & excipiendi cōtra eum & dominium eius ante mortis ſententiā diffinitiuā. Ante mortem ergo confitere, quia à mortuo quaſi nihil perit confeſſio Eccl. xvij. Vnde verſus. Indultum tollit
7 neglectum crimen, abuſus. Oppoſitū factum, damnū tempus variatum. Nota decretalē de hoc. M.ix.41. Sed quid ī his, qui ſcientia & cathedra nō vtūtur in labore ad quē naſcūtur Iob v. homo naſcitur ad laborē, ſed abutunť in quiete & vanitate, & laboris exemptione & nō in fidei multiplicatione: ſpecialiter īter infideles inter ethnicos & publicanos ſors illorū timēda eſt. Vt C. de ſac. ſan. eccl. li.j.l. Iubemus, vt nullā nauē, ibi dicit lex, ꝙ Imperatore trāſeūte cōtra ſaracenos nulla nauis ei negabitur, & ſi perſona etiam eccleſiaſtica nauē ei negare, vel occultare præſumpſerit, publicabitur, & nauem ammittet. Sic qui nauē corporis labori non exponunt cū vexillario, & vices gerēte imperatoris, qui ait. Ecce cōuertimur ad gētes. Patet ergo ex prædictis, quòd abutentes vſu priuabuntur, & quòd fruſtra legis inuocat auxilium, qui in legem commit- 8
tit. De vſu. quia fruſtra. Ibi dicit lex, quòd vſurarius vſuras, quas alteri vſurario tradidit: repetere nō poteſt, niſi prius vſuras ſoluat, in quibus alijs tenetur, qa in legē commiſit. Sic qui in legem cōmittit miſericordiæ contra eā faciendo, fruſtra miſericordiā eum diuite epulatore in infer no inuocabit, qa qui ſine lege miſericordiæ viuit, ſine lege miſericordiæ peribit. Et iudicium ſine miſericordia &c. Iac.ij. Nota. M.ix.29. Oībus prædictis caſibus legum concordat lex diuina Leu.25. vbi Deus dat priuilegiū illis, qui vendiderint domum vel terram infra vrbes muratas, ꝙ poſſint eas redimere infra annū. Si aūt iſto priuilegio abuſi fuerint, nūquā poſtea redimendi haberent poteſtatē. Sic illi, qui vēdiderunt animā ſuam diabolo infra vrbem, & Deus dedit priuilegium, ꝙ infra vitę ſpaciū illam redimere poſſunt. Poſtea vero amittent redimēdi facultatē, quia in inferno nulla eſt redemptio. Sed heu de multis verificatur illud Iob 24. Dedit ei dominus locum pœnitentiæ, & ipſe abutitur eo in ſuperbia.

Abſoluendi. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Qui ſint abſoluendi à pontifice.*
2 *Qui à pontificis abſolutione excipiantur.*
3 *Excommunicans non ſeruatis conditionibus ſuſpenditur ab ingreſſu eccleſiæ per menſem; in quo tempore ſi ingrediatur ſit irregularis.*
4 *In ſententia ſuſpenſionis, & interdicti, quod ſeruandum, & in quam pœnam incurrant, qui ſeruanda non fecerunt.*
5 *Abſolutio religioſorū excommunicatorum ad pontificem reijcitur.*
6 *Licen-*

6 Licentia ab epiſcopo data in generali præſumitur etiam in ſpeciali.

7 Qua de cauſa domini temporales excommunicentur.

8 Fratres minores, & Inquiſitores qua de cauſa excommunicentur.

9 Qui caſus epiſcopo reſeruentur.

10 Epiſcopos aliquãdo mouere poſſe laicos ad ſolutionem decimarum ſi petatur à curatis.

11 Quomodocũque aduerſantes exactoribus decimarum excommunicantur.

12 Quomodo liberari poſſint ab excommunicatione impedientes exactionem decimarum.

13 Qua de cauſa monaci, & canonico regulares excommunicentur.

14 Matrimonium contrahentes quomodo excommunicentur.

15 Excommunicantur impedientes viſitatores pretores, locorum cogentes ſoluere vſuras, nouam religionem inuenientes, & alij huiuſmodi.

16 In huiuſmodi caſibus, qui habeant auctoritatem abſoluendi.

17 Percutientes clericos quomodo liberẽtur ab excommunicatione.

18 Infirmis morientibus, quæ pœnitentia imponi debeat.

19 Exemplum contra eos, qui abſoluunt, quælibet peccata.

20 Hodierni domini diligunt, qui peccata q̃libet abſoluunt.

21 An pœnitens ad pœnitentiam faciendam paratus, vel confeſſor non imponens puniendus ſit?

A 7. ABſoluendi ſũt aliq̃ à Papa vel eius pœnitẽtiario, aliqui ab epi-
1 ſcopo, uel eius pœnitentia rio. ¶Primo ergo ponendi ſunt caſus pro quibus mittendum eſt ad Papã. Secundo pro quibus ad epiſcopum. Tertio
Arti. 1. quidem caſus dubij. Quarto pœna male abſoluentium. ¶A Papa vero abſoluendi ſunt ſecundum antiqua iura falſificãtes bullam eius. Item incendiarius eccleſiæ poſtquàm eſt denũciatus, qui ſi ãgit eccleſiam, & eſt denunciatus ab epiſcopo excommunicatus. Itẽ grauis iniuria in clericum uel religioſum. Item qui ſponte, uel ſcienter recipit excommunicatum à Papa ad diuina officia. Item qui communicat excommunicatũ à Papa in crimine propter quod excõmunicatus eſt. Ergo vbi percutiens clericum eſt mittendus ad Papam vel epiſcopum: aſſocians eum in illo facto ad eum mittendus eſt: quia participatores in crimine ab eodem abſoluũtur, à quo principaliter excõmunicati; ſicut patet de ſenten. excommunica. nuper. Item capellanus benedicẽs ſecundas nuptias, qui licet excommunicatus non ſit, mittendus eſt tamen ad Papam: officio beneficioq; ſuſpenſus, ut de ſecundis nuptiis. c. 1. Iſta probantur in ſumma confeſſorum. lib. 3. titu. 33. q. 89. In quibus caſibus. Item Papæ reſeruantur mutatio voti, religionis, & terrę ſanctæ. Item abſolutio ſibi reſeruata in ſtatuto. Item diſpenſatio irregularitatis in multis caſibus. Prædicti uero caſus, & etiam diſpẽſationes ſibi reſeruatę in antiquo iure notantur in his uerſibus. Ad Papã clerum percutiens falſarius urens: eccleſiam frangens participans ſceleris: pars, ſimon, ſi fuerit celebrans ſententia maiore ligatus. Iudex afficiens apoſtata ſi ſit ad ſacra promotus: iterũ uel epiſcopus mutus, duplex baptiſmus duplexq; ſacer ordo. A prædicta ſentẽtia excipiũtur iſti. Percutiens clericum Romã petit. Excipiuntur Inſcius, erudiens, leniterq; iocans: minor ætas. Ianitor officij prætextu vim viq; repellens fœmineus ſexus, ualitudo, religioſus, coniuncta feriens, cum perſona coeuntem, pauper, & inſanus: inimicitias capitales. Romã petant, optata proſperitate ſuis. Iſti ultimi pauper, & inſanus, & habens inimicitias Romam petat, &c. non autem alii prænominati. Sequuntur alii uerſus. Non mittas ſeruum, ſenem, qui non ſui iuris. Impuberem monacham, clauſtralẽ, nec mulierem, hoſtia ualde potens, ſi paupertate grauatus, ſi leuis molens, infirmus, uel capitales. Minor ætas etiam

præſtabit iuramentum de eundo (impedimẽto ſublato) pauper non eſt mittẽdus, qui ſcilicet non habet, vnde poſſit ad curiam ire, & eſt ei uerecundum mendicare. Præſtito igitur iuramento, (ut dictũ eſt) abſoluitur nec ſeruus mittendus, ut dominus pateretur graue de-
3 trimentum. Item qui excõmunicat, niſi hoc faciat in ſcriptis, & monitione præcedente, & cauſam tangat ſcriptis, & copiam tradat ſi infra mẽſem requiratur, eſt ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ, & celebratione diuinorum per menſem, infra quem ſi immiſceat ſe diuinis eſt irregularis. Nõ autem ſi ſolummodo eccleſiam ingrediatur ſicut patet de ſenten. excommunica. in ſexto, cum medi-
4 cinalis, in textu, & gloſ. Et eadem forma eſt obſeruanda in ſententia ſuſpenſionis, & in terdicti, & eandem pœnam incurrit contrarium faciens, ſicut patet ibidem. Epiſcopi uero ad ſtatutum tenentur, ſed pœnam non incurrunt, ſi contrarium faciant. In prædicta uero irregularitate ſolus Papa diſpenſat. De iudicibus uero, qui ſuſpenduntur propter malum iudicium dicetur in cap de iudi. Item de nouo iure reſeruatur Papę
5 abſolutio religioſorum excommunicatorum, qui miniſtrant euchariſtiam, vel extremam vnctionem, vel matrimoniũ ſolennizant, uel quicunque excommunicatos à canone: uel à conſtitutionibus prouincialibus, uel ſynodalibus niſi in caſibus à iure eis conceſſis. Si uero aliquem de peccato abſoluant pro quo excommunicatur, & non à ſententia: licet grauiter peccet: non tamen excommunicatur ſecundum glo. Vuill de lugduno. Sequitur, vel qui à pœna, & à culpa abſoluunt. Probantur hæc in ſeptimo de priuileg. & exceſſibus priuilegiorũ. Religioſi tamen dicit Ioã. And. ꝙ illis, qui priuilegiis habent domeſticos cõmunicare non intendunt per hoc præiudicium facere. Idem etiam opinatur, quòd ſufficiat religioſo: ꝙ recepturi ſacramẽtum dicant ſe habere licentiam: quia nõ præſumuntur immemores ſuæ ſalutis. Oppinatur etiam, ꝙ ſufficiat, ꝙ det ſuis ſubditis licentiam in generali non nominando in ſpeciali religioſum cui eos committit. Vel ꝙ etiam det in generali alicui religioſorum licentiã parrochianorum ſuorum. Item quicunque clericus, uel religioſus facit aliquam perſonã promittere, iurare, vel uouere, ꝙ ſepeliatur in eccleſia ſua, uel ꝙ ſepulturã electam mutet. Vt patet de pœnis cupiẽtes. in Cle. in fine. Item quicunque epiſcopum percuſſerit, uel detinuerit: vel ſocius fuerit. De pœnis ſi quis in Cle. 6
Item quicunque domini temporales in loco interdicto celebrare diuina cogũt: uel excõmunicatos ſeu interdictos publicè, dum celebrantur diuina aduocauerint: uel in ipſo officio retinuerunt: vel ne recedãt impedierint; quando ab hiis, q diuina celebrauerint, moniti fuerint, ꝙ recedant, ipſi etiam nominatim moniti, qui non exeunt excommunicẽtur. De ſenten. excommunica. in Cle. 7
grauis. Item fratres minores, qui etiam tempore interdicti recipiunt ad diuina aliquem tertij ordinis. Item inquiſitores hæreticæ prauitatis, qui contra conſciẽtiam. Amore, odio, prece, vel precio proceſſum hæreſis cõtra aliquam incipiũt, vel inceptũ dimittat de hæreticis. ¶Epiſcopis reſeruatur vero de antiquo iure ſolennis pœnitentia. Excommunicatio maior: diſpenſatio irregularitatum, quæ ſibi competunt. Sicut notatur ab Hoſti. in ſumma de diſpenſatoribus immediate ante. Ru. de ſenten. excommuni. Item incendiarij. 23. q. 8. c. peſſimam. Itẽ conſuetudo: vbi uidelicet de conſuetudine ĩ aliquo epiſcopatu, aliqua crimina ſibi reſeruat, quo ad abſolutionẽ. Nota iſta in ſumma confeſ. li. 3. titu. 34. q. 50. vtrũ ſacerdos Item blaſphema publica Dei, & ſanctorum. Extra de maledicis ſtatuimus Item homicidium, quia minora ſibi reſeruantur, ſcilicet membrorũ mutilatio, ergo maiora 23. q. 8. Si quis mẽbrorum. De ſenten. excommu. cum illorum. Item uiolatores eccleſiarum cum effractione, de ſenten. excom. conqueſti. 8
Item reſtitutio incertorum cum magna quãtitate de iude. cum ſit. De teſtamẽtis 9

tua

tua de uſuris cum tu. Item mutationes
votorum Sancti Iacobi,& minorũ. No-
ta.b.1 1.2.Item arduum factum. Itẽ ſpe-
cialis retẽtio. Aliqui verò caſus epiſco-
pis reſeruatos comprehendunt his ver-
ſibus. Qui facit inceſtum, deflorans, aut
homicida. Sacrilegus, patris percuſſor,
vel ſodomita· Tranſgreſſi uoti, periurus
ſorti lonusq;. Et mentita fides. faciẽs in-
cendia raptor. Prolis oppreſſor, blaſphe-
mus, omnis adulter. Põtificem ſuper his
ſemper deuotus adibit Item alij uerſus
ad idem. Deditus uſuris faciens incen-
dia falſi. Teſtes ſortilegi, falſarius atque
monete tonſor. Legatum impediens, à
canone uincti. Proditor ad hæreſim
ſectans: vendensq; colũbas. Supponens
partum ve necans: rerumque ſacrarum.
Raptor, presbytero nequeunt à ſimplici
ſolui. Sed nota multi caſus in iſtis verſi-
bus continentur, qui in ſumma non le-
guntur: ſicut patet in ſumma confeſſo-
rum. lib.3. titu.34.q.50. utrum ſacerdos,
ubi caſus epiſcopis reſeruatis ponantur
Inter quos multi de prædictis expreſsè
non continentur. De nouo iure epiſco-
pis reſeruantur. Religioſi retrahentes fi-
deles à ſolutione decimarum ſuarum.
10 Sicut patet in Clem. de pœnis. Cupiẽtes
Item præcipit domiuus Papa, ꝙ moueãt
laicos ad ſolutionem decimarum ĩ cer-
tis feſtis, ſi curati hoc petant, & niſi iſta
faciant. Si etiam in audientia confeſſio-
nis ſcienter dimiſerint conſcientias cõ-
fitentium de hoc informare, ſuſpendũ-
tur ipſo facto, donec ſic confitẽtibus ſu-
per hoc conſcientiam fecerint, ꝙ ſi ſciẽ-
ter negligentes de ſic informanda con-
ſcientia infra tempus ſuſpenſionis præ-
dicant, excommunicẽtur. Sicut patet de
pœnis. Cupientes in Clem. Itẽ impediẽs
11 ſequeſtrationem, vel fructus occupans
ſequeſtratos, poſt ſententiã latam à cu-
ria de ſequeſtratione ad compẽſandas.
Item qui interdicti tempore in caſibus
non conceſſis nominatim, excommu-
nicatum, ſeu interdictum, uel manifeſtũ
vſurarium ſepeliuit. De ſepulturis eos,
qui. in Clem. Item de religioſis, qui de-
cimas noualium, uel animalium fami-
iarium, uel paſtorum ſuorum: uel ani-
malium, quæ cum gregibus ſuis paſcũ-
tur, uel animalium, quę in fraudẽ emũt,
& empta tradunt uenditoribus tenẽda:
vel illis, qui ad ſe ueniunt, non renun-
ciantes mundo dantes, & ſua, uel terra-
rum, quas pro cenſu tradũt, niſi terra ſit
exempta, ſicut perſona, quæ tradit. Et ad
hoc ſciẽdum eſt, forma priuilegij inſpi- 12
cienda ſecundum Ioan. Andr. uel qui
quaſcunque alias decimas ſubtrahunt,
vel dare prohibent habentes admini-
ſtrationem ſuſpenduntur: non habentes
excommunicentur: niſi infra menſem
deſiſtant. Et infra duos menſes ſatisfa-
ciant damnificatis. Addit in gloſ. Ioan.
Andr. de terris eis traditis ad colendum
idem eſſe iudicium. Quia ad hoc, ꝙ pri-
uilegium de decimis non dandis, locum
teneat, oporte t ꝙ prædium ſit ſuum, &
ꝙ ſumptibus propriis colatur Proban-
tur hæc de decimis, religioſi. lib.6. Item
monachi, & canonici regulares non ha-
bentes adminiſtrationem, qui ad curias 13
regũ, uel principum acceſſerint, vt præ-
latis aut monaſteriis damnum aliquod
inferant. Monachi etiam, qui infra ſepta
monaſterij arma tenent. De ſta. mona-
chorum ne in agro in Clem. Item quæ-
cunque accipiunt, uel portant habitum
beguinarum, uel eas inducunt, uel fo-
uent. De relig. do. Cum de quibuſdam
in Cle. Item quicunque cõtrahunt ma-
matrimonium in gradu conſanguinita- 14
tis, uel affinitatis ſcienter. Si uero ſciunt
ſeparentur, ſed ſi ignorant talem gradũ
eſſe prohibitum, adhunc incurrunt ſe-
cundum Ioan. And non incurrunt, qui
in aliis impedimentis contrahunt. Item
religioſi moniales clerici in ſacris ordi-
nibus conſtituti matrimonium contra-
hentes. de facto excommuuicẽtur. Pro-
bantur hæc omnia de conſanguinitate,
& affinitate Eos in Cle. Item executo-
res mortui beneficium infra decem dies
eligant taxam beneficij, vel reſiduum,
quod ſi noluerint eligat beneficiat*, qui
uero ultra partẽ ſuam accepit, ſi ſit epi-
ſcopus, uel maior ſuſpendit. Collegium
interdicitur: perſona inferior excomu-

neceſ,niſi inframen ſem reſtituant.Pro-
batur de præben.& dig.lib.6.ſuſcepti re-
gimiuis cura. Item qui non ceſſant ceſ-
ſante ſaucta matre eccleſia.de ſentē.ex-
15 commu.ex frequentibus in Cle. Item
quicūque impediunt ordinarios in vi-
ſitatione monialium, vel canoniſſarum
quantumcunque ſint exempti, niſi am-
moniti reſipiſcant, excommunicentur.
Item poteſtates,capitanei, vel rectores
ciuitatum,qui vſuras ſoluēt,compellūt,
vel reſtitutiones earum quando reperū-
tur impediunt: aut ſtatuta ſuper hoc fa-
ciunt,vel facta cuſtodiunt:niſi infra tres
menſes deleuerint, excommunicentur.
Item quicūque nouam religionem iu-
uenit, aut locum ſine licentia Papæ ac-
cipit,vel mutat, vel transfert quocunq;
titulo &c. ¶Alij verò caſus relinquun-
tur aliis, ſed dubium eſt quibus, quan-
tum ad aliquos caſus, ſicut de excom-
municatis ſine nominum expreſſione,
ſicut pro furtis,& huiuſmodi, quæ fiunt
in eccleſia à ſacerdotibus. De talibus
16 ſecundum Ioan. Monaci in gloſ. ſu-
per bullam benedicti,quæ incipit inter
cunctas, poſſunt abſoluere,qui habent
poteſtatem abſoluendi à peccatis aliis
mortalibus ſuppoſita ſatisfactione,quia
talis,quo ad eccleſiam militantem non
eſt excommunicatus,ſed quo ad Deum:
ſicut exiſtens in mortali peccato. Et ſe-
cundum Bernard.ſi talis celebraret,non
eſſet irregularis. Argumentum extra de
offic ordi ſi ſacerdos.in gloſ. Ibi enim
gloſ.dicit,quòd talis ab eccleſia non eſt
vitandus. Contra hæc videtur illud de
ſenten.excommunica.cum non ab ho-
mine. Ibi habetur in textu,& glo.quod
talis,qui incidit in ſententiam canonis,
clericum percutiendo,vel alio modo, &
ſic denunciatus non ſcit, ipſe tamen,qui
hoc ſcit,tenetur,eum vitare,niſi forte il-
lud ſciat ſolus per confeſſionem, in quo
caſu non debet eum vitare in publico,
ſed in priuato. Sed aliud eſt de ſenten-
tia canonis,aliud iudicis, vtrobique ta-
men tenetur eum vitare in priuato, qui
17 cum ſcit incidiſſe. ¶ Item nota, quòd
qui percutit clericum ignorans eū eſſe
clericum,non incidit. Expreſſè eſt caſus
de ſenten.excommun ica.Si verò aliquis
in clericum. Hoc dicit expreſſe. Innoc.
ad idem ſuper.c.cum non ab homine.
Sub iſtis verbis. Si aliqs (inquit) Inno-
centius clericū occiderit ignorans eum
clericum,forte quia in nocte eum occi-
dit,non credimus eum excommunica-
tum.Credimus enim neceſſe eſſe, quòd
dolus interueniat, & quòd clericum ſe
percutere intendat ſupra eod. Si verò,
quod prædictū eſt de ignorantia, eſt ve-
rum,vbi eſt ignorantia probabilis,ſecus
ſi ſit craſſa:quando à tota patria habetur
pro clerico,qui percutitur,tunc ignorā-
tia percutientem non excuſat. Item ſe-
cundum eundem, Ioannem ſuper con-
ſtitutionem inter cunctas.Sortilegium,
quod fit cum corpore Chriſti,vel Chriſ-
mate,epiſcopis reſeruatur. ¶Item nota, 18
ꝙ infirmo morienti,qui alias penitētias
tunc perficere non poteſt,iniungatur,ꝙ
peccata ſua eleemoſynis redimat.¶Item
ſecundum gloſ.in Cle.de ſepulturis ſu-
per c.dudum.Prius debet penitenti pœ-
nitentia iniungi,& poſtea abſolui, quia
contritio debet abſolutionem præcede-
re,cuius ſignum eſt humilis, & deuotā
pœnitentiæ ſuſceptio. ¶Periculum indi- Arti.4.
ſcretè abſoluentium, & malè abſoluto-
rum, patet exemplo de medico ſolum
in ſuperficie curante filium regis gra-
uiter ad mortem vulneratum, talis cu-
ratio poſtea vertetur in periculum cura-
ti,& curantis. Sic ſpiritualiter illis, de
quibus conqueritur rex regum Hyere.
6.Et curabant contritionem filiæ popu-
li mei cū ignominia dicentes,pax. pax,
& non eſt pax, & ideo poſtea vulnus ap- Exem-
parebit. Sicut patet de quodam magno plum.
qui (vt fertur) habuit ſacerdotē, qui in
confeſſione eum offendere noluit, hic
cum quadam die ſederet cū multis,qui
conquerebātur,ꝙ confeſſores eis nimis 19
eſſent auſteri, vel forte quia eos abſolue-
re noluerunt, ſed ad ſuperiores eos mi-
ſerunt, vel forte quia nimis graues eis
pœnitentias impoſuerūt,dixit ego opti-
mū habeo ſacerdotem ad confeſſorem,
q de omni facto me abſoluit, & quales
ipſe

ipſe uolo pœnitẽtias mihi imponit. Poſt mortẽ uerò utriuſq; domini. ſ. & capellani, uxore. ſ. prædicti domini in capella ſola orãte apparuit quidã habẽs formam hominis ignitã, & terribilẽ, portãs alium eiuſdẽ formæ ſuper dorſum ſuum, & ipſi domini nimis timenti air, qui portabatur, ne timeas ego ſum maritus tuus, & iſte portator eſt ſacerdos confeſſor meus, qui ſicut uiuẽtem ſupportauit in culpa: ita mortuũ portat in pœna, & hoc iuſtũ eſt, ut ſimiles in pœna ſint adulatores, & qui eos dilexerũt.
20 De quibus. 2. Thimo. 3 Prędixit Paulus erit tẽpus eum ſanam doctrinã non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros. Tales. n. diligunt moderni domini, tã in iudicio forinſeco, quàm intrinſeco ſuæ conſciẽtiæ, & confeſſores, qui eos non offendunt veritatẽ faciẽdo, uel dicendo, ſicut patuit tẽpore moderno de quodã domino ſatis noto Hic vocato ad ſe quodã ſancto viro dixit, ꝙ uellet ei confiteri, cui eum ille ſe excuſaret, & in ſufficientẽ ſe diceret pro confeſſione audienda tanti domini, & alius excuſationes nõ acceptaret adiecit ſic. Narrabo inquàm uobis vnam narrationem. Accidit ſemel vnũ potentẽ, & iniurioſum, quendã habere confeſſorem, cui ĩ confeſſione ſe, & facta ſua excuſare ſolebat, & ſe iuſtificare de duro dominio, & huiuſmodi crudelia facta, inueniens rationes multas, vt ei uidebatur, ubi nulla tamen erat nec poterat tot inuenire, quin confeſſor eũ iuuaret plures iuſtificationes inueniẽdo, ſicut Ieſabel uxor regis Achab &c. Et poſtea eum abſoluit ſine reſtitutione, ubi nõ potuit, cõtigit dominum illum mori, & in eccleſia ſepeliri, in qua cum confeſſor eſſet ſemel eum ſocio ſuo in eccleſia vidit terram tumuli moueri, eum ſic alloquitur propter tuum defectum, quia uerum mihi non dixiſti, ſed in errore ſupportaſti, & malè abſoluiſti, & propter meam negligẽtiam, quia tales dilexi, ſum damnatus, & ideo iuſtũ eſt, vt ſis etiam ſocius pœnæ, ſicut fuiſti culpæ, & accipiẽs eũ per caput totã pellem eũ pilis inde extraxit dicens, iſto interſignio poteris dicere vxori, & amicis meis ſtatum meũ. Iſto ſic narrato adiecit, ſi uis, ꝙ ſim cõfeſſor tuus, nõ portabo illũ rubeũ capellũ pro te poſt mortẽ tuã (quo audito) ei confiteri noluit, timuit. n. ne ueritas eũ contriſtaret, & diuertit ad adulatores. Et hoc eſt, qđ ſequitur in prædicta Pauli auctoritate, à ueritate quidem auditũ auertẽt, ad fabulas autem cõuertentur. Cũ ergo periculum falſæ abſolutionis nõ ſolum redundet in abſolutũ, ſed etiam in abſoluentẽ, ſanum eſt cuilibet confeſſori teneri conſiliũ apoſtoli. 1. Thim. 5. vide (iquit) manus cito nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis, de hac materia infra. c. de ordine. Nota. C. 5. 18. & 27. Item c. 6. 10. Sed quid ſi pœnitens paratus eſt condignã facere pœnitentiam, ſed confeſſor non ei imponit, ſicut debuit, quis illud in alio ſeculo ſupplebit? Videtur, ꝙ uterq;: confeſſor, quia fuit infidelis, & neglıgẽs diſpenſator: confeſſus, quia nõ ſatis fecit ſm, ꝙ taxatũ fuit in curia Dei, qđ in inferiori curia non põt remitti. Sed obijciunt, credebat totum ferre, quibus reſpondetur. Quod licet quis quandoque credat vulnus corporis bene ſanatũ, ipſe tamen poſtea ſentiet damnum, licet hoc ex medici defectu contigerit Et licet ſeruus dimittat debitum domini ſine ſui pręcepto: dominus poſtea illud repetet, non obſtante, ꝙ alius credat ſibi bene donatũ, uel dimiſſum, ſicut patet ſer. ciui. 6. Et ſi ponas cauſam hæreditatis tuæ ſuper hominem, quem credis eſſe ſapientiſſimum aduocatum; propter ipſius tamen defectum potes hæreditatem perdere: ſic in propoſito, & patet. In tali enim caſu poteſt cęcus cęcum in foueam ducere. Innocent. vero in iſto caſu dicit, quòd ſi confeſſor non dat ſufficientem pœnitentiam, ſicut deberet, ex ignorantia, uel alio defectu, vterque in alio ſeculo ſupplebit. Confeſſor quia non eſt ſacramentorum diſſipator, ſed diſpenſator, in qua diſpenſatione contra phas errat,

Exemplum.

Confeſſus verò non propter defectum voluntatis,ſuppoſito, quòd uoluiſſe eā totam feciſſe,ſi fuiſſet impoſita, ſed ꝓpter peccatum præcedens, de quo non ſatisfecit.Si uerò propter rationabilem cauſam totam non imponit, puta cum poſſet, & nollet eā perficere,pœnitens totam ſupplebit.Not.C.5.13.cum multis ſequentibus. Et C.6.20.

¶Accidia. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit accidia.*
2 *Quid ſint filiæ accidiæ.*
3 *Quæ ſint conditiones accidioſorum.*
4 *Illis, qui in conditionibus accidiæ ſunt occupati videtur hora ieiunij prolixior.*
5 *Quale ſit accidioſi officiū ī curia diaboli.*
6 *In curia diaboli ſunt pro omnibus ſedes.*
7 *Quemadmodum canes ī quoquina, vel ſole iacentes permittunt muſcas aures perforare: ita homines in lecto iacentes amalis cogitationibus animas lacerare.*
8 *Accidia fugienda,quia vt terra inculta producit ſpinas: ita homines accidioſi malas cogitationes.*
9 *Vt ſerpentes in os dormientium in locis amonis:ita vermes infernales in animā diu dormientium ingrediuntur.*
10 *Homines iniqui confugiunt ad Deum,vt eos liberet, & ſe ipſos à ſuis peccatis liberare poſſent.*
11 *Diabolus cum fraude homines detinet,vt lucrum,ſpirituale amittant.*
12 *Vt, q eſt are alieno oppreſſus,non poteſt dormire:ita, qui peccatorum onere opprimitur quieſcere non poterit.*
13 *Infirmitas ſpiritualis quæ.*
14 *Quomodo ab infirmitate ſpirituali liberari poſſimus.*
15 *Vt nautæ negligentes ſubmergunt nauē: ita clerici negligentes ſuorum Laicorum animas in infernum demergunt.*
16 *Quomodo punientur,qui ſeipſos nimium dilexerunt.*
17 *Cuius ſint milites, qui in otio degunt.*
18 *Quomodo otioſi cæleſti hæreditate priuentur.*

ACcidiæ Primo ponēda eſt deſcriptio,& origo. Secūdo eius notificādę ſunt filię. Tertio ponēdæ ſunt cōditiones illorū,q filias illius ſibi matrimonio copolant. Quarto quale officiū accidioſi in curia diaboli teneāt. Quinto quare uitāda, & fugiēda eſt cū oībus ſimilibus, & conditionibus ſuis Sexto pœna non fugientium exprimēda eſt. Arti. 8.

¶Quātū ad primū Bern.in quodā ſermone eā ſic deſcribit. Arti. 1. Accidia eſt qdam animi torpor,quo qs negligit bona inchoare,aut faſtidit perficere. 2 Naſcitur 1 eīn inſtinctu diabolico ponēte,ī corde, quàm uerecundum ſit confiteri, quàm graue pœnitētiā agere, ieiunare, reſtituere,& huiuſmodi facere. Et ex tali cogitatione afficitur quodā tœdio,& horrore, & quadā cōtra ritum eccleſiæ impatientia vñ Sene.in tertia eſt impatiēs ſui,& ſic affectus amittit, & faſtidit omnem ſpiritualem ſaporē in his,quæ Dei ſunt. Et habet quodammodo vitā propriā in tœdio, vñ Señ.epi.19. Vitam in odiū,ocium adducere ſolet. ¶Prædictis concordat Damaſcenus, dicēs. Accidiā eſſe triſtitiā agrauantē, quæ ita animū deprimit, vt nihil agere libeat, ſed ex quodam tœdio malo, totum Deo committit, cogitans ſi voluerit me ſaluare, ſaluet. Talis triſtitia ſi ſit de bono fiendo mala eſt: quia in dñi eſt ſperandum adiutorio, quātūcunque multa ſint impedimenta retrahentia: quia dñs fortitudo populi ſui. Si ſit de malo, in quod incidit,uel de peccato præterito, mala eſt,& contra doctrinā apoſtoli. 2. Cor. 2. quæ non vult,qđ pœnitens de peccatis ſuis maiori triſtitia abſorbeatur.

¶Quātū ad ſecūdū filiæ eius ſufficiēter numerantur per S. Tho. 2. 2 q. 35 art. 4. Arti. Quarum vna eſt puſilanimitas qua retrahitur ab aggreſſu durorū, ſed ponēdū eſt durū æternū,iuxta durum tēporale. Exēplo Suſānę, dicētis Dañ. 13. melius eſt mihi incidere in manus, &c. & non erit durū nec antiquas delicias dimittere,nec nouas pœnitētias incipere.

¶Aliæ

3 ¶Aliç ſunt torpor,rancor malitia,ocioſitas,ſomnolentia,mẽtis importunitas, corporis inquietudo, inſtabilitas , uerboſitas,curioſitas, deſperatio
Arti.3. ¶Cõditiones accidioſorũ ſunt, diu lectũ tenere, tardè eccleſiã querere,lautè comẽdere, multũ garrulare,& aliis detrahere, inaniter ludere,vtpote,quia intus (vt dictũ eſt) ſpirituale ſolatiũ ñ habet, exterius corporaliter querit,ſicut patet ſer.58.6
4 Vnde tali cũ nõ ſic occupatus , videtur hora ieiunij prolixior , quia quaſi canis ſemper fameſcit, vnde Io. Caſſianus in colla.patrũ, collatione.10.de ſpiritu accidię dicit,ꝙ mẽs ocioſi nihil cogitare nouit,quã de eſcis, aut de vẽtre.
Arti. 4. 5 ¶In curia verò diaboli officiũ habẽt camerariorũ,ipſum diabolũ delicatè cubando,& eius mẽbra ſcalpando , quia ſicut boni mẽbra ſunt Chriſti,ita ipſi diaboli à cõtrario ſunt ¶Itẽ ſunt baiuli, & portatores diaboli,quia ſicut ipſi ſunt ĩ foro parati ad omne opus portãdũ , & ſe offerunt ad cõducendũ,ita iſti ſicut patet ſer.61.6.ſicut ſerui à nullo conducti à diabolo ducunt̃ ad multa In lecto occupat eos circa cogitatiões, & operationes luxurię ĩ aula gulę, ĩ taberna ebrietate,in cãpo circa ficta opera, ĩ vico circa deriſiones. In hoc differt dñium diaboli ab aliis.Quia alij inueniuntur,qui volunt miniſtros ſuperbos,luxurioſos, crudeles,cupidos, & hmõdi, ſed raro q
6 volũt ocioſos.Diabolꝰ verò oĩbus aliis curialior nullũ refutat,ſed illos,& iſtos recipit,& infernus nũquàm eis deficit. O 2.1. ¶Itẽ ſunt vaſa vacua in diaboli celario. Item equi in eius ſtabulo pro omni ſeſſore paratit. Inuenit.n.domũ ocioſi vacãtẽ,& aſſumit ſex ſpiritus nequiſſimos ſecũ :quia ad ſeptẽ mortalia faciliter eũ ſecũ ducit. ¶Itẽ ſunt milui diaboli,miluius enim dr̃ quaſi moliter volans,ſic ipſi lẽtè faciunt , & quia ſemper cum miluio murmurant, dicẽdo vi vi,quare ſic affligor,quare ſic uexat me in laboribus. ¶Itẽ ſunt canes venatici, & famelici ſ̃m omnes ſenſus : quia aures fameſcũt rumores , oculi vanitates, guſtus ſapores , tactus mũdicias , vnde Hiero.in epiſtola ad Demetriadẽ virginẽ.i deſiderijs , vt legimus eſt omnis ocioſus.
7 ¶Itẽ ſicut canes antiqui in coquina, & in ſole iacẽtes permittũt muſcas,quaſi perforare aures ſuas ſicilli,vt patet in coquina diaboli ĩ lecto molli, & calido diu iacẽdo , ſicut patet ſer.47. & muſcas infernales recipiunt.i.peſſimas cogitationes,& diaboli tẽtationes plurimas,quę animas lacerant,vñ.Ioã. Caſſianus in colla.patrũ.Apud Aegyptũ (inquit) ab antiquis patribus facta eſt ſnĩa, operantẽ monachũ dęmone vno pulſari,ocioſum verò innumeris ſpiritibus deuaſtari,quia cũ ſit ſuperbus, timidè inuadit audaces,ne vincat̃, & fortiter timidos,ſicut pdictum eſt de ca- 1
ne,& ideo more canis eis miniſtrabit̃, pelle.i.bonis tẽporalibus detractis , & diuiſis.in qua diuiſione ſpiritus eſt ſathanę,caro uermiũ,mãmona regis,vnica plus duplici pars ſua cuiq; placet, & ſic teſte Sen.ocium ſine literis mors eſt.
¶Quinto patet, ꝙ ab oĩbus fugiẽda eſt. Artic.5. 8
Primo, quia ſicut terra inculta ꝓducit ſpinas,& generat herbas nociuas,& ſtãs aqua putreſcit, & fœtet, & veſtis à tineã comedit̃,& ferrũ nõ vſitatũ, rubigo cõſumit,ſic ſpũaliter,vnde Sene.in quadã epiſtola, vita humana ferri cõditionem tenet,qd niſi exerceas,rubigo cõſumit.
¶Secũdo, qa vermes infernales ĩtroducit in aĩam,ſicut patet ſer.71.7. 9
Sicut.n. dormiẽti,& torpẽti in locis amenis,qñque coluber os intra,ita ſpũaliter , &c. Io.Hier.ammonet,dicẽs , ſemp aliquid facito ne diabolꝰ te ocioſũ inueniat.In tali ergo ſpũali ſopore conſtituti multũ tenent̃ eos excitãtibus. Exẽplo cuiuſdã Philoſophi de quo fert̃ ꝙ librũ fecerit de laude muſcę qa cũ coluber ipſũ ĩtrare vellet, muſca caſu momordet labia ſua,& ſic eũ à sõno excitauit. Exemplum.
Sed ſpũalis excitator, dicendo illud .1.Pe.5. Sobrij eſtote,& vigilate, & illud apoſtoli. Exurge à mortuis, qui dormis frequẽ- 1
ter reportat malas grates, quia odio habuerũt,corripiẽtẽ Amos 5 ¶Tertio , qa 10
infatuat ſicut patet ſer.35. 6. qa ſicut in luto detẽtꝰ cũ curru ſuo Deũ,& trãſeũ-

tes ĩ adiutoriũ inuocabat,& ipſemet noluit ad currũ manũ ponere,quia noluit inquinare nec pedes madefacere,cũ tñ ipſemet ſufficeret ad currũ extrahẽdũ. Ita multi clamãt ad deũ dicẽtes,dñe ſalua me,adiuua me,educ me de iſto pctõ. Alteri ẽt dicũt, ora ꝓ me, & ipſimet ſi vellẽt ſola cõfeſſiõe poſsẽt ſeipſos liberare,& nolũt.Sũt ſicut catus,q̃ diligit piſcẽ,ſed nõ vult madefacere pedes, & ſicut fautus, q cadẽs ĩ aqua, cũ pene ſubmergeretur inuocabat S. Nicolaum: & ipſemet noluit manus de ſinu educere ad liberãdũ ſeipſũ,q̃a frigus erat, ſicut patet ſer. 54.6.Caſſiodorus ĩ epiſtolis, ſicut natura duris laborib⁹ iſtruit,ita per
11 ocia torpẽtia fatuatur.¶Quarto, q̃a ꝑditoriè hoĩem detinet ſub ſocietate, dum lucrũ ſpirituale amittit, & dũ diabolus ignẽ peccati ĩ domũ aĩæ ſupponit: immo dũ ipsũ occidit,& dũ ẽt dãnũ ĩcurrit maximũ,q̃a argẽtũ,& alia ſemel amiſſa recuperare pt, iterũ idẽ non autẽ idẽ tpˢ,qđ pdit.Et iõ ſapiẽs,dicit,Dãna
12 fleo rerũ,ſed pl⁹ fleo dãna dierũ.¶Quĩto,q̃a multis peccatis obligati ſumus. Refert.n.Macrobius in ſaturnalibus, ꝙ Imperator Auguſtus cũ audiret ſe multis debitis obligatum: ꝓiecit à ſe culcitrã ſup quã ſolebat dormire, rñdẽs qũo (inquit) delicatè, & ocioſè dormire põt tot debitis obligatus, qũo ergo tã delicatè dormire poſsũt nobiles moderni, cum quicquid commedãt,vel bibãt pro magna parte ſunt de mutuo, Vel qũo dormiet peccator cuius aĩa obligatur diabolo,& ęternæ pœnę, & cuius hr̃ditas celeſtis eſt in pditionis periculo, & cui⁹ dies breues ſunt, & miſerijs pleni? Diſcamus ergo à formica,diſcamus, & à fatuo amore,vł cupiditate vexatis:magna & fortitur operari in amore Dei. Quia teſte beato Greg. in Hom. de ſ.ſ. Amor dei non eſt ocioſus operatur eñ magna,ſi eſt ſi,aut operari renuit:amor
13 nõ eſt. ¶Sexto,quia eſt ſpiritualis infirmitas ſignificata per illum habenẽ manũ aridã Matt.12. & bene dicit manũ, quia manus ordinata ad Deum,& bona opera ſola arida eſt,& ſic de pede,ita illi podogra tenẽtur ĩ his,q̃ dei ſunt,q̃a cõſter ſunt tepidiores ad ea,q̃ Dei ſunt: ſicut ſermones audiẽdos & alia vtilia: ad ſpectacula,& vana ſunt velociores; pedes.n.illorum ad malum currunt.Prouer.1.Et manus illorum saguine plenę ſunt,Eſa.1. Et lingua loquax, eſt ergo peſſima paraliſis,quia reddit hoĩem impotẽtẽ in his,q̃ ad Deum,& aĩæ ptinent ſalutẽ,cũcta,q̃ ſpiritũ iuuãt fugiant,& carnis curã pficiũt in deſiderijs.¶Septi- 14
mo,quia eſt medicina diaboli, ipſe eñ eos informat, ꝙ ſi amitterent ſudores ſuos,& dormitiones matutinales,more rẽtur & ĩfirmarẽtur.Sicut patet de illo, qui omni nocte iacẽs, de matutinis excuſauit ſe ſudore,iuxta cuius lectũ cum Abbas vna nocte trãſiret tpe matutinarũ: vidit duos medicos inferni cũ duobus flabellis ſub lecto eius carbones accẽdẽtes,& q̃rẽti cãm.Rñderũt ad faciẽdũ iſtũ ſudare,ne ad matutinas ſurgat,q̃ cũ Abbas excitaſſet,& ei ſuũ periculũ ĩtimaſſet,optiè ſe poſtremũ correxit, & ita ſanũ ſe inuenit,poſtea ſurgẽdo, ſicut prius ſudãdo,hoc ẽt experimẽto videmus,qđ ſurgẽtes media nocte,& mane, & parcè,viuẽtes longioris vitæ, & pulchriores ſũt. Patet ergo,qđ diabolus eſt medicus mẽdax.Et licet accidia ab oĩb⁹ fugiẽda, ſit,maxĩe tñ ab eccłaſticis, & à viris religioſis,vt ad modũ auiũ ñ ſegniter volãtiũ,ſed admodũ philomenę:die noctuq; cãtantis. De eis verificet illud Pſal. 8. volucres cęli &c. hic no. de ſctõ Carolo Magno Imp. qualiter oĩ nocte ſurrexit. ¶Octauo quia nauẽ vitæ nr̃æ ſubmergit,nautę eñ min⁹ ſcioli: laborioſi,tñ & diligẽtes, cũ naue euadunt, 15
vbi magis ſciẽtifici in arte tepidi, & negligẽtes ſubmerguntur ſic in arte tepidi,& negligẽtes ſubmergũtur, ſic in arte aĩę maximi clerici negligentes circa ſalutem aĩę in infernũ demergũtur,vbi pauperes laici diligentes ſaluãtur.Sicut ergo ĩ naui clamãte oẽs currunt,& nullus ſe excuſat ita Deo clamẽte p ſe,& p alios,& ſacriſta pulsãte,nullus ſe excuſet, dicẽdo eccleſia non fugiet à nobis bene ĩuenimus eã,ſed hoc aduertatis,ꝙ dum

Exemplum.

dum Chriſtus dormiebat, nauis pielitabatur fluctibus: ita uiris eccleſiaſticis tepide agētibus, q ob ecclæ nauē regēdā ſatis carē cōducuntur, qa nulli hoīm, quietiora recipiunt ſtipēdia nec pinguiora.
Sed heu Chriſoſt. dicit ſup Io. omel. 37.
Oēs (inquit) ſolicitātur de factis ſuis. ſ.
manētes, nauigātes, agricolę, iudices, &
nos terra ĩhabitamus Dei, & nihil eo-
Arti.6. rum, qui Dei ſunt ſapimus. ¶ Vltimo ta-
les punietur ĩ corpore, qd inordinatè di
lexerunt, & in aīa, & ſic erit de eis, ſicut
de multis temerè diligentibus nemora
ſua intīm, ꝙ nulli pmittitur, ĩde aliquid
auferre, & poſt mortē illorum ueniunt
ad manus aliorum, qui totum deſtruūt.
16 Sic de nutrientibus carnē, & ab oībus la-
boribus quātū poſsūt pſeruātibus, quā
vermes poſtea totaliter deſtruūt Eccl. x.
Hō cū moritur hr̄ditabunt eū uermes.
Et ĩ aīa ēt punietur cū dæmone, de cu-
ius falilia ut s. dictū extiterunt, ſicut pa
ret ſer. 71.7. Deus n. ordinauit tria gene
ra hoīm. ſ. laborātes, ſicut agricolas, &
artifices ad ſupportādum totum corpus
eccleſiæ, ad modum pedum: milites ad
defendēdum ad modum manuum, cle-
ricos ad regēdum, & ducēdum ad mo-
dum oculorum. Et oēs pdicti fideliter ſta
rum ſuum tenētes, ſunt de Dei familia.
Diabolus verò ĩuenit quarū genus. ſ. ac
cidioſos, qui ĩ nullo ordine ſunt, nec la
borāt cū ruſticis: nec diſcurrūt: cū mer-
catoribus: nec pugnāt cū militibus: nec
17 orāt, uel cantāt cū clericis. Iō ibunt cū
abbate ſuo cuius ordinis fuerunt. ſ. dia-
bolo, ubi nullus eſt ordo, ſed ſēpiternus
horror. Iuſtū. n. eſt, ut ab eo, cui ſeruie-
runt, mercedē recipiāt, Chriſtus. n. ſolū-
mō oparios uocabit, & pmiabit. Et ſicut
Chriſtus laboratoribus dicet, uenite ad
me oēs, qui laboratis. Mat 11. Et illis da
Exemplum. bit regnū ſuū (ipſo dicēte) & ego diſpo-
no uobis regnū. Sic diabolus dabit ocio
ſis ſuis regnū ſuū, ꝙ pulchre oñditur p
exēplū de rege pigerrimo, & ſūmc tales
diligēte. Hic triū filiorū pigriorē voluit
hr̄dē facere, ſicut patet ſer. x. 4. Iſti ergo
requiſiſti quātū eēt pigri. Primus dixit,
ego tā piger eſt, ꝙ nolo pēdere d igne,
quo cōburitur retrahere, ergo mihi de-
betur hr̄ditas. No. ait ſecūdus, ſed mihi,
quia ductus ad ſuſpēdiū, & corda liga-
ta ad collū, cū ſit mihi datus gladius ad
cordā ſcidēdā, & ſic mortē euadere poſ-
ſim, nolo p pigritia. Tertius ait immo
mihi detur hr̄ditas, qa iacēs ĩ lecto ſu-
pinus cū pluuia deſcēdat ĩ vno oculo,
eū claudere nolo. ¶ Spūaliter. Primus fi-
lius eſt, q hēt pedē affectionis ad aliqd
pctm̄, uel malā ſocietatē, ubi erit ſe cō-
burēdū ęternaliter, nō tamē vult ſe re-
trahere. Secūs ducitur à diabolo ad pati-
bulū Inferni corda uerecūdię de cōfeſ-
ſione faciēda, & cōfuſione, cui datus eſt
gladius linguę ad cōfitēdū, nec uult eā
ſcidere. Terti' recipit ĩ oculo corporali
guttas infernales. i. uiſiones attrahentes
ad malū, & ĩ oculo cordis cogitationes
turpes, nec vult ocſos claudere. Iō oībus
tribus debetur hr̄ditas ĩferni, qa oībus
ſufficit. ¶ Exēplū, quo tales hr̄ditate cęle 18
ſti priuātur. Videmus ſer. 71.7. de duo-
bus uicinis mercātibus adiuicē, quorū
vnus eſt cautus, & cupidus, & diligēs in
factis ſuis, alius uerò negligens. Primus
paulatī ſupplātauit aliū d hr̄ditate ſua.
Sic d carne, q̄ cōcupiſcit aduerſus ſpm̄,
& eſt diligēs circa facta ſua, ſi aīa ſit re-
miſſa, cito ſupplātabit eā d hr̄ditate ſua
Oīa, & à ſeruo pigro iuſſit do. Mat. 25.
auferre talētū, & hoc iuſtū ē, qa q nolūt
militare, nō accipiēt ſtipēdiū, & qui nō
vult ſtudere auferentur ab eo libri, ita q
nō vult ĩ grā, pficere, auferetur grā, ab
eo, & glīa. Et arbor, q̄ nō fructiferat, po-
nit ĩ ignē. Et regnū cęlorū vī patit, iō re-
pidi nō rapiūt illud, nec brauiū capit q
nō bn̄ currit, nec palmā, niſi legitīe cer-
tauerit. Nec mirū dēt alicui uideri, qd p
dictū ē, ꝙ vc3 deus nō dabit regnū ſuū
ocioſis, qa ſūt ē aliquos nr̄m, q libēter da
ret aſino, vl garcione vel equo, vel faconi
ocioſo cibū, vl ēt cani. Nec rex quātū-
cūq; largē vult dare hr̄ditatē n̄ cūti ſecū
ad pugnā, qn̄ uocat. Sed dicūt illud re-
gnū ē nobis emptū ſāguine Chr̄i. Sicut
p3 ſer. 49. x. Ita ſi deus emiſſet tibi vnā
liberatā ĩ mōaſterio, & oēs ita ocioſus,
ꝙ nolles eā q̄rere, poſſes eā amittere. Sic
in

in ꝓpoſito qui abutitur illa emptione, No. ad hoc. A.6.3. vſq; ad finẽ capitu li. Sed ſicut dñs terrenus dat aliqñ ocio ſo cibũ ad diẽ, vel certũ tẽpus, ſed nõ libẽt ca ſu eũ tenet, vel ad magna ꝓmouet, ſicut patet, ſer. 107. t 1. Ita nec Deus, licet det hic tpalia, nõ tñ æterna. Non plura. c de ocio. Noc de materia accidiæ ſer. c. 10.

¶Accedere. Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Quemadmodum omnia naturalia accedunt ad ſuum finem, ita nos ad Deum finem noſtrum accedere debemus.*
2 *Ad Deum accedentes debent omni labe eſſe expurgati.*
3 *Ad Deum accedentes ſanctificantur:*
4 *Ad Deum accedentes conſtantes in bonis operibus exiſtere debent.*

A.9. ACcedere accedite ad eũ. volũtariè reuerẽter, reintegraliter, & pſeuerãter. ¶Voluntariè ſicut famelicus ad cibũ, Ezech. 10. Ipſi accedẽt
Arti. 1. ad menſã meã, quorum videlicet ſpiritualis ſtomacus. ſ. cõſciẽtiæ, ſi eſt grauatus peccatis Iõ. q accedũt ad dñm teſtificantur. Exod. 19. Itẽ ſicut dubius in cã magnæ hæreditatis ad legiſperitos, & diſcipulus ad magiſtrum, & cęcus ad illuminantem, & infirmus ad medicũ vulneratus ad cyrugicum in periculo, & tribulatione exiſtens ad liberatorem, ſic acceſſerunt diſcipuli. Matth 8. dicẽtes ſalua nos perimus ¶Exemplum ad hoc habemus in natura, in qua omnia promptè accedunt ad ſuum finem, ſicut lapis deorſum, ignis ſurſum noſter autẽ finis Chriſtus eſt. Item in confuſione, & in omni arte voluntariè accedunt ad lucrum, & clerici ad bonã præbendam. Et ſi accedunt propter temporalia, & non æterna bona, peſſime lecatrices, & fatui electores, & citius vadunt ad mundum vocantem quam Chriſtũ. Errant ſicut ouis, quæ perit, quæ citius vadit ad occiſorem habentem ramum viridem in manu, quam ad paſtorẽ. Et tales, qui accedunt propter temporalia, illis habitis recedunt ſicut dæmon habita cappa, & capucio nõ plus operabat,

Ita tamen multi ditati plus oſtẽdũt, deuotionis, quam ante oſtenderunt. ¶Secundum ſequitur ex primo. Ex quo tot auantagia inuenit in eo digne accedẽs. Arti. 2.
Iuſtum eſt, vt dignè accedatur, & reuerenter, ꝙ videlicet accedens nõ habeat faciẽ interiorẽ conſcientiæ turpem, nec anhelitum fetidum per verba illicita, vel iuramenta, nec manus ſanguinolẽtas per malas operationes. ¶Qui accedunt ad dominum ſanctificant. Et hoc Artic. 3.
intelligitur, ſicut patet. A. 2. & 4. Primo corde mundo. Eccle. 6. In omni animo tuo accede ad eum. Secũdo aute, ipſum audiendo, ſicut ſeruus domini mandata, Exo, 20. Acceſſit Moyſes ad caliginẽ, in qua erat Deus, & ibi didicit mãdata. 3
Sic oculis, ſic omnibus ſenſibus mundatis. Quia legitur, Leui. 21. Præcipitur omnis, qui habet maculam, non accedat. Sed heu Hugo li. de. 12. abuſionibus dicit. Acceſſit ad Ieſum Petrus, acceſſit, & Iudas acceſſerunt diſcipuli, acceſſerunt & milites cruciantes, accedũt & peruerſi ſacerdotes, ſicut patebit infra, ¶Quarto ſtabiliter, cum ſtabili propoſito, iterum non peccandi, ad Hebrę, Artic. 4.
10. Accedamus cum uerò corde. Eccle, Artic. 1.
2. Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta. ſ. ſtabiliter. Sic acceſſerunt angeli, & miniſtra. ei, Matth. 4. ¶Prædicta ſunt faciẽda plus propter bonum proprium. Sed quia lucrum illud non videtur oculo corporali, ſicut lucrum terrenum, multi lentè accedunt, ſicut canes non vidẽtes prædam. Sed in hoc non eſt ſequendum exemplum canum, ſed potius omnium artificum, qui licet finem laboris oculo corporali non videant, mentali tamẽ apprehendẽtes fortiter ad opus accedunt. Sic nos, Eccle. 6 quaſi is, qui arat, & qui ſeminat accede ad illam &c.

¶Accipere. Cap. X.

SVMMARIVM.

1 *Quæ accipere, quæ reddere, & quæ fugere debeamus.*
2 *Quæ Deus dat*
3 *Quæ accipiunt homines.*
4 *Conditiones hominum accipientium quæ.*
5 *Perſeuerantes conſequi æterna præmia, at curſo-*

curſores brauium ĩ
6 *Munus accipiẽtis ẽ reddere, ꝙ acceperat.*
7 *Munus naturæ eſt cõicare bona accepta*
8 *Ingratus eſt, qui nõ red dit, quod accepit.*
9 *Incuriale ẽ sẽper accipere, & quan dare.*
10 *Pœna ingratorum qua.*
11 *Elemẽta ingratorũ iniurias vulciſcent.*
12 *Querelæ rerũ ad beneficiũ hoĩs creatarũ.*

Art. 10. ACcipietis virtutẽ ſuperuenientis ſpiritusſancti in vos, &
eritis mihi teſtes, Act.1.Primo donũ promittit. Accipiẽtis. Secũdo
preciũ exprimit ſpiritusſancti. Tertio
1 ſeruitiũ reqrit. Eritis mihi teſtes. Quãtũ ad primũ debemus accipere, q̃ Deus
dat, & reddere; q̃ requirit, & fugere, quæ
minatur. ¶Quia ſecũdũ Hugo.li. de arra aĩæ. Oĩs uox, ſeu loquela Chriſti eſt
triplex. Et illa triplici uoce totũ mũdũ
vocat. Prima dicit, accipe bñficiũ. Secũda redde debitũ ſeruitiũ. Tertia fugæ
tormẽtũ. Prima eſt famulãtis. Secunda
eſt ammonẽtis. Tertia cõminãtis. Prima eſt delectabilis. Secunda rationabilis. Tertia timorabilis. Primo ergo vidẽ
dum, quid dat Deus. Secundo quid acci-
Art. 1. piant homines. Tertio quid reddendũ
2 eſt, & quare Quarto pœna ingratorũ de
acceptis. Primo dat Deus bona naturæ,
ſicut patet. P. 23.6. ſ. aĩam rõnabilẽ, corpus cũ oĩbus ſenſibus, & aĩam cũ potẽtijs. Dat etiã bona fortunæ, exteriora ſ.
& oĩa, quæ in mũdo ſunt, ſolẽ, & Lunã,
cætera elemẽta. Bona etiã gratiæ, oĩbus
offert, ſicut patet ĩ. c. de gr̃a. Dat, ẽt bona
gloriæ. ſ. miniſteriũ angelorũ, ꝓpriũ ẽt
filiũ incarnatũ, & mortuũ, & etiã ſpiritũ ſanctũ, & ſic patet illud Iac. 1. Dat om
nibus abũdãter. ¶Quartũ ad ſecũdũ, qd
videlicet accipiũt hoĩes. Eſt ſciẽdum, ꝙ
Art. 2. primũ bonum, & ſcdm, oẽs cõiter accipiũt, qbus offerũtur, qa nec ĩ illa Dei lo
quela ſurdi sũt, ſicut patet M. 11. 13. No
ta. S. 13. arti. 1. Tertiũ uerò, & quartũ nõ
oẽs accipiũt, ſed ſolũmõ, qui habẽt di-
3 ſpoſitiones, q̃ ſequũtur. Primo habẽtes
innocẽtiã, quia cũ Dei imaginẽ cuſtodiũt impollutã quaſi filij pr̃i Deo aſſimilãtur, & iõ eius accipiẽt hr̃ditatẽ. Pſ.
23. Innocẽs manib⁹, & mũdo corde, hic
ac. &c. ¶Scdo agẽtes pœnitẽtiã, quia tales sũt, quaſi medici, qui merẽtur eleemoſinã accipere. Act. 2. Pœnitẽtiã agite, & accipietis dona ſpiritusſãcti. ¶Ter
tio obediẽtes, & operarij, ſicut ſerui mer- 4
cedẽ. 1. Cor. 3. Vnuſquiſq; propriã mercedẽ ac. &c. ¶Quarto pugnãtes ꝯ tẽtationes, & mũdi falſitates, ſicut milites ſtipendia ꝓ uictoria. Iac. 1. Beatus uir, qui
ſuffert tẽtationẽ, &c. & alibi. Eſtote fortes ĩ bel. &c. ¶Quĩto miſericordes: ſicut
dñi recipiẽtes hr̃ditatẽ alicuius, ĩ corũ
neceſſitate à dñis recipitur ĩ ſua neceſſitate Matth. x. Qui recipit iuſtũ ĩ noĩe
met. &c. ¶Sexto uolũtariè paupes, quia
dãt, qd amãt, ſicut ergo, qui nõ dat, ꝙ amat, ñ accipit, ꝙ deſiderat & à cõtrario.
Qui dat, qd amat, accipit, qd deſiderat
Mat. 19. Oĩs, qui reliquerit domũ, &c.
cẽtuplũ accipiet, &c. ¶Septimo pſeuerãtes ſicut curſor brauiũ ĩ termino vię
1. Cor. 9. Oẽs quidẽ currimus, ſed vnus 5
accipit brauiũ. Gl. pſeuerãs. Oĩs, qui ſic
diſpoſitus petit accipit. Oĩs (inquit) qui
petit accipit. Luc. 11. Et iõ cõuenienter dr̃
ĩ epiſtola, cõfitemini alterutrũ. Et ĩ euãgelio petite, quaſi dicere, primo diſponatis aĩam, ĩ qua recipiatur, & poſtea petite Acceperunt, & ipſi ſingulos denarios. Mat. 20. Qui aũt aliter petit, nõ accipit. Iac. 4. Petitis, & nõ accipitis eo, ꝙ
malè, &c Iac. 1. Nõ ergo exiſtimet homo ille gr̃iã ꝓ gr̃a, ꝙ accipiat aliquid.
¶Quãtũ ad tertiũ. Quilibet ſecũdũ il- Art. 3.
lud, qd recipit, tenetur reddere, & totũ ĩ
eius expẽdere ſeruitiũ, qui dat, & ei totũ attribuere, & iõ ĩ pdicta aucte, Mat.
20. Acceperũt, & ipſi ſingulos denarios
Dei bona data à Deo denario cõparantur, q hẽt figurã circularẽ, ſic illa à deo
sũt, & ĩ ipsũ reflectẽda, ſicut patebit in- 6
fra ĩ c. de gratitudine. Sicut ergo aliqd
d mari ad nubes mittitur, ut iterũ fluat,
ſic iſta ad Deũ refundẽda ſunt, ut plura
iterũ dẽtur. Deus. n. abũdãter dantibus
ſibi, & ſuis abundantibus dabit. Et q in
modico eſt fidelis, & grat⁹, ſupra multa
cõſtituet, & in hoc in bona parte aſſimilãtur eligẽtibus, & ꝓmouẽtibus ad
gra-

Excm- gradus epiſcopales, qui largos, & liben-
plum. tur dātes libētius eligūt, & ad maiora
ꝓmouēt, nō autē cōiter parcos. Vñ cū
ī quadā electione fieret mētio, de quo-
dā in epm eligēdo. Rñdit alius, nō illū,
quia nimis timidus eſt, quia ſolus de
nocte nō cubabit, alio noiato, nec illū
(īquit) quia nimis audax eſt, quia audet
ſolus cū capellano comedere ī maxima
aula totius ciuitatis. Et ſic primo īcōti-
nētiā, ſecundo parcitatē obiecit, & ſic ī-
nuit, ꝙ ei, qui noluit minus dare, nequa
quā maius daret. Date ergo de acceptis,
& dabitur vobis, & hoc eſt cōſonū, & le
gi naturæ, & etiā legi gratitudinis, & le-
7 gi curialitatis. ¶Primo legi naturæ, ſto-
machus. n. peſtifer eſt, qui multa reci-
pit, & accepta virtualiter ꝓut eorū vti
litas requirit nō diuidit, & cōicat, quia
aliter ex ſic excepto, & retento multi ge
nerantur morbi. Sic princeps, uel p̄lat⁹,
uel qcunq; diues, uel multa accipiēs, &
cupide ſibiipſi īcorporās, de quo Hie.
4. Vētrē meū doleo, multa ſibi, & corpo
ralia, & ſpiritualia cōgregat incōmoda.
8 ¶Secūdo legi gratitudinis apud quem
ingratus de acceptis, fit indignus de ac-
cipiēdis, & talis etiā apud hoīes modus
inoleuit loquēdi, neſciuit (inquiūt) mi-
hi grates dicere, uel nō ſeruiuit, vel de-
bitū nō reddidit ꝓ tali dono, uel ſtipē-
dio, iō p me poſterioribus in æternum
priuabitur, ſeu carebit. ¶Tertio legi cu-
rialitatis, ſicut patet Ser. 11. 6. 10. Incu-
riale. n. eſt in omni curia, & Dei, & ho-
minū ſemp accipere, & nunquā dare,
habere ſemp manus apertas, & aures ī-
tētas, qñ dr̄ accipere, & totū claudū, &
ſurdū, qñ dr̄ date datū accipere, & dātē
repellere, ſemp petere, & nūquā regra-
tiari. Sic ſpiritualiter in curia Dei mul-
ta Deo accipere, & parū ſibi, uel ſnis da-
re. Talis deficit in cōputo, qñ in iudi-
cio aperientur libri de receptis, & ex-
9 pēſis. Nota. T. 5. 17. in afflictione orare,
ꝓceſſiones facere, miſſas cātare, & ha-
bito, qđ deſideratur, ſiue ſit aeris ſereni
tas: ſiue ꝓ pace nunquid aliquid tale fa
cere, ſīc ad regratiādū, oīa iſta facta sūt
cōtra legē naturalis rōnis, & gratitudi-
nis, & curialitatis. Sūt ēt ꝯ doctrinā Se-
necæ li. 1. de bñficiis. Tres (inquit) grāe,
sūt, quę ſorores nocātur, prima dat bñ-
ficia, ſcđa accipit, tertia reddit. Virgines
sūt, qa īcorruptę sūt, & ſinceræ, & oībus
S. Iuuenes, ēt sūt, quia nō dēt memoria
bñficiorū ſeneſcere. Eccl. 14. ī diuiſione
ſortis da, & accipe añ mortē tuā, bñ fac
amico tuo, & ſm uires tuas, da pauperi,
& nō defraudaberis à die bono. In diui
ſiōe ſortis, ſors iſtius ſeculi ē denitū, al-
terius ſeculi, pauperū. Luc. 6. B. paup̄es.
In ſorte ergo tua, da pauperi eleęmoſy-
nā, vt recipias ī ſorte ſua gl'iam, ipo te-
ſte, q ait. Mat 19. cētuplū accipiet, &c. In
dicū j. Aſcēde mecū in ſortē meā, ut &
ego aſcēdā in ſortē tuā. Not j. A. 12. 44.
Sed multi iſtā Senecæ regulā nō tenēt,
ſed donis abutūtur, & de acceptis īgrati
fiūt dāti, ſeu datori, ſicut fimariū ꝯ ſolē,
quāto. n. plus de radijs ſuis accipit, & ca
lorib⁹, tāto plus fetet. Sic multi ꝯ Deū,
de qbus, Mat. 20. & accipiētes murmura
bāt aduerſus. ſ. patrēfamilias, q eis đdit,
qcqd dare debuit. ¶Quarto ponēda eſt Arti. 1.
poena īgratorū de acceptis. Poena vna ē, 10
ꝙ oīa accepta amittet, & oīm creatorē,
& ēt creaturā ꝯ ſe ꝓuocabit, & hic, & in
futuro his punietur, ī qbus peccauit, qa
cōgruū eſt, ꝙ quēadmodū īgrato, ſingu
la improperātur bñficia ad eius cōfuſio
nē, ſic ēt pctōri dicatur īproperādo, ter-
ra facta fuit ad ꝓducēdū fructus ꝯ fa-
famē, & aīalia ꝓ tua vtilitate nutriēdo,
& ad te portādū, aqua ad refrigerādū,
ignis ad calefaciēdū. aer ad reſpirandū,
Sol, & Stellę ad illuminādū, aues, & pi-
ſces & iumēta, & ēt angeli ad tuū ſerui-
tiū facta sūt, & ſolatiū. Oīa iſta ergo, ſi
os haberēt, & ſi ñ habeāt, eo tñ mō, quo
eis cōuenit tibi loquūt, & dicūt, accipe
me ad tuū ſeruitiū creatū, & ſerui Deo
diligēter, ſicut ego tibi ſeruio. Terra di-
cit accipe à me fructus, beſtias, & arbo-
res, & redde deo debita decimas, & eleę-
moſynas. Sic aqua, ſic ignis, ſic oīa lo-
quūtur, ſicut patet. Noli ergo obliuiſci
oēs retributionis eius. Pſ. 102. Quia, vt
notatur. A. 26. 17. Et ſermo. 13. 7. & Ser.
112. 5. niſi iſta Deo reddideris, qd cōtin-
get

get,certè oĩa tibi in pœnam conuertentur. Terra,ſcilicet ſterilitate, hic nos affliget herbis uenenoſis, vel inſanis animalia occidit. In futuro verò nos deſcẽdentes ad inferos terra deuorabit. Aqua etiam hic nos nimia pluuiarum abundantia grauabit, & in futuro torquebit, quoniam teſte Iob,ibunt ab aquis niuiũ in calorem nimium, Iob.24. Sic etiam de igne,qui hic domos,& in futuro corpora conburet. Sic de omnibus rebus,ad ſolatium noſtrum factis. Et ſit teſte ſapiente, Sapiẽ.5. Orbis terrarum pugnabit contra inſenſatos,& armabit creaturam in vltionem inimicorum, &c. ibidem. Et ſicut furtum in collo furis ante iudicis tribunal modo ſuo petit de fure fieri iuſtam vindictam: ita creaturæ modo ſuo petent de peccatore in iudicio. Muta quidem teſtimonia ore, ſed non ſignificatione,dicent. Nos fuimus facta ad ſeruiendum homini, vt homo tibi
2 Deo ſeruiret. Nos ei fecimus, quod debuimus,ipſe nobis abuſus eſt,& non tibi fecit,quod debuit. Rogamus, vt uindices nos. Nota.I.11.16. Et iſta petitio videtur rationabilis: quia quando alicui dantur multa ſub certa conditione, ipſo faciente conditionis contrarium, non ſolum meretur accepta amittere, ſicut patet.M.2.13. ſed etiam punietur. Rege enim multi multa dante, vt ſecum pugnet, ſi trãsfert ſe ad inimicũ regis proditor eſt,& omnibus, quę in regno ſuo habuit,vel habere debuit,priuabitur,& non ſolum regem, ſed etiam totam familiam contra ſe prouocat. Sic in propoſito,& eſt in parte exemplum Anſelmi. Terra ergo ſic prouocata iuſtè dicere poteſt. Nolo uos ſuſtinere, ſed abſorbere. Cibus etiam. Nolo fortificare inimicum creatoris mei. Sol etiam. Nolo lucere inimico domini mei,& ſic ibi in tenebras exteriores. Omnis homo etiã iuſte de ingratis,& peccatoribus cõqueretur: quia ſicut manus, vel pes inutilis factus redundat in damnum totius corporis, ſic peccator in damnũ malorum in inferno, quia de preſſura erit maior pœna. Et bonorum,qui hic propter eorum ſocietatem multipliciter affliguntur, & in futuro gaudium eorum retardatur, ergo peccatores, & bonis, & malis nocent.

¶Accuſatio. Cap. XI.

SVMMARIVM.

1 *Curatores animarum diligentiores eſſe debent, quàm terreni iudices.*
2 *Iudices medium tenere debent.*
3 *Ex parte agentis quid requiratur.*
4 *Iudex mitius agit cum eo, qui veritatem fatetur.*
5 *Accuſadi neceſſitas, & generalitas quæ.*
6 *Accuſantis intentio quæ.*
7 *Obiurgationæs iudicum, quæ eſſe debeãt.*
8 *Male accuſantium pœna quæ.*
9 *Iuſte accuſati & in accuſantes vertẽtes culpam vulpes dicuntur.*
10 *Deprehenſi in fallacia duplici contritione conterentur.*
11 *Qua pœna afficiantur nolentes accuſari,& accuſare bene & vtiliter ad emẽdationem.*

ACcuſationis debitę,tres partes iuſticia cõſtituti videlicet iudicem, ſiue auditorem,agentem & reum. ¶ Ex parte iudicis requiritur diligentia de veritate inquirenda, & debita execuito effectui demãdanda. Et hoc ſpecialius, vbi de ſalute agitur animarum, ſi enim regum terrenorum iudices cum tanta diligentia veritatem inquirunt delictorum,& dure emendãt delicta contra corporalem eorum cuſtodie commiſſa,quanto plus habentes cuſtodiam animarum, tam periculoſam, vt earum perditio animæ propriæ inducat perditionem. 3. Reg. 20. Cuſtodi virum iſtum,qui in lapſus fuerit de manibus tuis,erit anima tua pro anima eius Requiritur ergo, ꝙ non ſit nimis negligens, vel rigidus. In ſecundo enim plus quam in primo contra ius delinquũt. Quia vbi lucrum imminet terrenum,ibi ius ſuum non negligũt,ſed in puni-

Arti.11

Arti. 1.

1

Exemplum.

punitione excedunt, dicentes, & modū
cuiuſdam cęci habētes, cuius dominus,
vt fertur leporarium quendam charum
habuit odioſum familiæ, quia de menſis,
quæ potuit rapere ſolebat: propter,
quod frequenti eum percuſſione caſtigabant,
dominus hoc uidens, prohibuit
quod nullus percuteret eum, niſi cū uirga,
& ſu ꝑ latus ne eius frangeret tybyas,
cęcus quidā in illa curia à quo frequēter
panem abſtulit, cum leporariū uerſuscum
uenire deprehenderet, eum cū
baculo ſuo percuſſit, & fregit duas tybias
eius habeas, hoc (inquit) in latere,
ſicut dominus meus dixit. Ecce quantū
intellexerat præceptū dñi, immo cōtrariū
faciēdo illud ꝓ ſe adduxit quod
ꝓ ſe nō erat. Et hoc forte, qa ſecus erat,
& qd fecerat ꝑiculū nō uidebat, ſic omnino
eſt in propoſito. Dominus cœli, &
2 domini terrarum, & leges eorum volūt,
& percipiunt correctionem, & emendā
irrationabilem tamen, & cum uirga, &
ſine reorum iniuſta læſione ſi ergo ille
cui lex committit, quod poſſit pro tali
delicto accipere duos ſolidos, & accipere
duos ſolidos, & accipiat dimidiam
marcam, & ubi dimidiam marcam, vigintiſolidos.
Et ſic deinceps magis propriç
voluntatis, quam legum iuſtarū ſequēdo
regulam, dicēdo habeas hoc in
latere, leges hoc præcipiunt, & uolūt, cū
3 tamen in ueritate contra Dei leges, & ēt
mundi iuſtas ſit. Nōne oſtendunt ſe eſſe
cęcos, & duces cęcorum, &c. Medium
ergo tenendo in correctione, ſe potius
amicum quam iudicem exhibet. Vnde
Aug. Auguſtinus. ad Bonifaciū de correctione.
Moleſtius eſt medicus furenti frenetico,
& pater indiſciplinato filio Ille ligando,
iſte cedendo, ſed ambo diligendo,
ſi autē iſtos negligant, & perire permittāt,
iſta potius falſa māſuetudo cru-
Arti. ij. delis eſt, hæc ille. ¶Ex parte agentis, &
requiritur ordo iuſticiæ: quo quis tā in
foro priuato, quàm ī foro publico, plus
tenetur ſibijpſi, quàm alteri. Ergo prius
accuſet peccatum proprium, quia de iure
ſeruus corpore non admittitur ad accuſationem,
ſicut patet ī digeſto nouo,
de accu. li. 10. l. hos accuſare. Ergo à fortiori
ratione, nec ſeruus peccati, & diaboli,
quia ſeruitus eſt uilior. Prius ergo
accuſet ſeipſum: ratio hoc dictat. Nota.
C. 16. 4. Videmus enim communiter, ꝙ
qui offendit aliquem dominum, ſi ſpōte,
& cito accedit ad eum, & ueniam poſtulat
offenſam humiliter recognoſcēs,
micius tractatur, quàm ſi tardaret uenire,
vel ad iudicium inuitus trahatur, uel
alio accuſetur, uel cautelas, quærat euadendi,
uel propter ueritatem dicendam
uerberetur, uel flagelletur: ſic in propoſito,
& iudex iuſtus Deus, & iudex terre- 4
nus ſecūdum communem modum loquendi,
quo dicunt reuela mihi ueritatem
totam, micius agūt cum eo, qui in
confeſſione, & exteriori correctione nō
tardat, nec quaſi coactus: ſed gratis culpam
ſuam deteſtando ſeipſum accuſat.
Cum ergo hoc ordo iuſticiæ, & etiā utilitas
propria requirat, licet, ꝙ faciat quilibet
exemplo Abraæ, qui primo circūcidit
ſe poſtea Iſmael, deinde reliquam
familiam, Geñ. 17. Vt de eo uerificetur
illud prouerb. 18. Iuſtus prior accuſator
eſt ſui. Sed talis raro inuenitur, Mich. 7.
In hominibus rectus non eſt, qui dicit
prior accuſator eſt ſui, ſatis uidetur innuere,
ꝙ ſecundario accuſator erit aliorum.
¶Sed ad hoc rectè faciendum, & ut
in talibus accuſationib. conſultius procedatur,
ſeptem ſunt notanda. ¶Primo 5
accuſandi neceſſitatas. Si enim crimen
non euadit homicidij, qui nō paſcit corpus,
ꝙ famæ moritur, uel corporaliter
morienti non ſuccurrit cum poteſt, & Aug.
debet. A fortiori, nec qui animæ non
ſuccurrit Vnde Augu. in regula de uita
clericorum. Magis innocentes non
eſtis, ſi fratres quos iudicando corrigere
poteſtis, tacendo perire permittis. ¶Secundo
accuſandi generalitas, ꝙ nullus
ſubterfugiat, incipientes à ſanctuario
Dei, id eſt à maioribus ſecundum præceptum
propheticum, Ezech. 9. quia illorum
defectus in ſubditos in redūda,
ſicut defectus capitis, & ſtomachi in totum
corpus, & membra, & defectus aduocati
in clientem ſuum. Primo ergo
ad

ad modum boni medici. Stomachus deinde membra ſunt accuſatione curanda, ſic Labam ſcrutatus eſt idola, primo in tabernaculo Iacob, poſt iu tabernaculo Lyæ, quę ſenior erat. Sed qui corripiunt ſolum minores, ſunt ſicut araneæ, minores muſcas, ſed Rachel inobediēs ido la abſcondit: Geneſis. 3. quod ſi feceri-
6 tis, accuſabit uos Moyſes. Ioan. 5. ¶Tertio accuſantis intētio, ꝙ videlicet ſit ex affectione. Exemplo membrorum, quorum vnum membrum aliud læſum, nititur naturali affectione ligare, & ſanare. Vnde Augu. in epiſtola ad Marcellinum. Magis amat obiurgator ſanans, quàm adulator diſſimulans. Raro tamē procedunt accuſationes ex affectione, ſed ut per tales accuſationes, uel relationes placeant illis, quibus talia deferunt, uel eos inde lucrari faciant, contra quos
7 Augu. lib. 2 de ſermo. domini. obiurgationes adhibendæ ſunt, ita tamen, ut in his non nobis, ſed ut Deo ſeruiatur. Vel zelo irę, uel intentione uindictæ, & affectione nocendi. Ideo communiter tradunt billetas, uel occultæ malitioſè informāt, & in aperto pulcherrimè eis loquuntur, quaſi per hos non eſſent accuſati, immo ad colorandum factum ſuū eos ore conſolantur, & aliis illud imponere nituntur, dicentes illud Ioā. 5. Nolite putare, quia accuſaturus ſim uos apud patrem, eſt, qui accuſat uos Moyſes in Pſal. 27. loquuntur pacem cum proximo, mala autem in cordibus eorum. Et ſi accuſatio uera ſit, & illi digni ſint correctione, uel punitione, tamen oculus nequàm, id eſt intentio mala, reddit totum corpus, id eſt, opus tenebroſum. Ideo Auguſtinus ſuper epiſtolam ad Gall. tales ammouet, dicēs, quicquid lacerato animo dixeris, punientis eſt impetus, non charitas corrigentis: dilige, & dic quicquid uoles. Ibidem idem nunquàm alienum uicium obiurgandū eſt, niſi conſcientia prius interrogata, & examinata reſpondeat. Nam Deo dilectione hoc facere. Nota. C. 16. 21. Sic uerò ſiniſtra intentione alios accuſantes quantumcunque uerum ſit, quod dicūt ſimiles ſunt dęmoni, qui latronem accuſauit. A. 21. 26. ¶Quarto, malè accu-
ſantium pœna circa quàm diſtingue, 8
quia, aut eſt uerum, quod dicit, ſed mala intentione. Et talis apud Deum reportabit confuſionem, ſicut illi. Ioan. 8. Accuſantes mulierem in adulterio deprehenſam. Exibat vnus poſt alium cū verecūdia. Vbi ſunt (inquit) Chriſtus, qui te accuſauerunt. Aut eſt falſum, quod dicit, & tunc tenetur ad reſtitutionem illius, quod perdidit per eum, ſiue ſit fama, ſiue res alia. Et ſimul cum hoc plus ſibijpſi nocet, quia ſeipſum ſpiritualiter occidit, & finaliter in caput propriū redundabit, uel hic, uel in futuro. Et dum accuſatus eſt, amittit tēporalia, aut ęternam uitam. Exemplum ad hoc de lupo accuſantem vulpem apud leonem, quod inuitatus ad curiam eius venire contempſiſſet, gallinarum deuorationi, & rapinis inſiſtendo, quæ veritate oſtenſa, ꝙ videlicet ſalamam iuerit pro medicina habenda pro leone infirmo, In cuius ſignum tota erat lutoſa pixides ſecum ꝑtans, conſuluitq; leoni, ꝙ optimum eſſet ꝑ eo pellis lupi, eo ꝙ ex frigore infirmatus eſſet, lupo ergo excoriato, & ſub rubo dentes nudatos oſtendēti, ait, diſcas iterum neminem falsè accuſare. In hoc eſt ad propoſitum, ꝙ laqueum parauit, & incidi in eum, non eſt ergo lupus ſequendus in iſta conditione, qa nemo debet aliū accuſare falsè, nec talis eſt apud Deum, nec apud homines audiendus, vt ff. de rei uendi. li. 6. in fundo. Sed forte lupus ueraciter vulpē ac-
cuſauit, ſed ipſe cautela totū retorſit in 9
lupum, & in iſta conditione ſunt multi irretiti, quia frequenter contingit, quòd ille, qui eſt in culpa, nititur alterius accuſationem præuenire, uel ſeipſum iuſtificare, & alium inuoluere. Et ipſi partes vulpium erunt, & vulpis pœnam eos ĩcurrere oportebit, de qua fabuloſe ferètur, ꝙ volens gallum decipere, iacens, vnum oculum clanſit, quaſi læſus eſſet feſtuca: rogauit gallum feſtucam de oculo trahere, cuius maliciā gallus fugiens, abſceſſit. Vulpis videns ſe deluſam, in curia

Exemplum.

curia Leonis quærimoniã deponit oculum clauſit,aſſerens,ꝙ ipſo dormiente, gallus eius oculum eruit. Gallus rogat eos de veritate inquirere, an videlicet eius oculus neceſſitate violenta, vel doloſa voluntate clauſus eſſet. Inueniẽtes verò eum propria clauſum malicia, eũ vtroque priuauerunt. Sic depræhenſi in fallacia per accuſationem duplici contritione conterentur. Vna culpę excuſationis,altera falſæ debetur accuſationi. Duplici ergo contritione conterent eũ. Sicut patet de Aman accuſante Mardocheum,& Iudæos. Heſter.3.de Caldeis
10 accuſatione propria,& malicioſa deducẽtibus ſocios Danielis ad fornacem illæſos, tamen ſeipſos comburentes. Danielem ad lacum illæſum, vbi ipſi deuorati ſunt. De præsbyteris accuſantibus Suſannã. De Iudæis accuſantibus Chriſtum Ioan.18.Quam accuſationem, ait Pilatus habetis aduerſus hominem hũc. Et licet ad tempus contra eum præualuerunt, tamen modo ipſe eſt iudex illorum,& ſic de aliis bonis,licet ad tempus aliquando à talibus aduerſa ſuſtineant,tamẽ finaliter præualebunt.Quia Rom.8.Quis accuſabit aduerſus electos Dei.Mali verò ecõnerſo, & ſi ad tempus hic præualeant finaliter, tamen cadent, & ſi in propriis hic non cadant accuſationibus, ſubtiles tamen in poſterũ diaboli non euadent accuſationes, nec pœnas,quando ſcilicet de eis verificabitur illud Apoch.12.Proiectus eſt accuſator
11 fratrum noſtrorum , qui accuſauit illos die ac nocte.¶Quinto pœna nolentium bene,& vtiliter accuſare,vel accuſari ad emendationem. Tales in morte accuſabuntur,quia non accuſant,& ſtatus illorum ſimilis eſt inferno, quia non eſt in inferno accuſatio vitę. Eccl.41.ſupple ad vitam.¶Sexto,quę accuſantem retrahãt tria ſunt.Diuitiæ,amor,timor. Diuitiæ, ſeu munera data,& accepta , tales inter ſe uendunt,& emunt infernũ,quia dans munera libere permittitur ire ad infernum,quia alij uolũt ei parcere. Sed vnũ auantagium eſt in iſta mercatione, quæ non inuenitur in iſtis terrenis , ꝙ videlicet,& vendentes,& ementes infernum illum ſimul poſſidebunt. Secũdo amor inordinatus,quo qs diligit corpus chariſſimi,ita quòd non animam. Tertio timor amittẽdi amicitias,vel alia bona, vel ſuſtinendi damnum,& vtrosq; uincit Ioſeph , quia frates ſuos dilexit , & graue damnum ab eis ad tempus ſuſtinuit , & tamẽ accuſauit fratres ſuos apud patrẽ crimine peſſimo.Gen.37. Septimo meritum bene accuſantium. Tales ſunt coadiutores Dei, & reſuſcitatores animarum,quod plus eſt,quam corpora ſuſcitare mortuorum.Auguſtinus de ſermone domini in monte. Accuſare vitia officium bonum eſt. Figura Gen.37. de Ioſep accuſatore,qui à patre plus amabatur.¶Ex parte accuſati requiritur patientia,& beneuolentia. Exemplo Chriſti,cui dicebatur. Matth 27.Non audis, quot dicunt aduerſum te teſtimonia? & patienter ſuſtinuit, & beniuolum ſe eis exhibuit pro ipſis orando. Auguſtinus in epiſtola ad Vincentium non omnis, qui parcit amicus eſt,nõ omnis,qui verberat inimicus, quia qui freneticum ligat,& litargicum excitat,ambobus moleſtus eſt Ambos tamen ſanat, quandiu ęgri ſunt,indignantur, ſed ambo ſanati gratulantur. Accuſationes vero , & correctiones male portantes , ſimiles ſunt, vitro,quod frangitur cum lauatur. Prouerb.15.Non amat peſtilens eum,qui ſe corripit.Vas ergo vitreum multum ſordidatum cum confiicationem ſuſtinere non poſſit,non facile mundatur à tenaci ſorde,& de tali præceptum eſt , Leui.15.ꝙ vas immundum , quod non poterat bene mundari igne cremaretur. Augu. Arti.3.

¶Acquiſitio. Cap. XII.

SVMMARIVM:

1 *Acquiſitio quotuplex.*
2 *Periculoſum eſt multa acquirere.*
3 *Mala acquiſitio communis in quibus.*
4 *Mali acquiſitores ſunt ſocij dæmonum.*
5 *Mali acquiſitores cõparãtur piſcibus,quorum maiores deuorant minores.*

6 *Mali*

6 *Mali acquiſitores comparantur latronibus crumenem incidentibus: ſeu crumeniſecis.*

7 *Bona malè acquiſita ſunt venenoſa omnibus acquirentibus.*

8 *Exempla in eos, qui malè acquiſiuerunt.*

9 *Vxores, famuli, amici, & filij malè acquirentium non deberent eſſe participes rerum acquiſitarũ, ſed potius oſtiatim eleemoſinam petere.*

10 *Qui. acquiſitores excuſentur.*

11 *Mali acquiſitores à maioribus reprahendendi, vt emendentur.*

12 *Exemplum contra iniuſtè acquirentes.*

13 *In quod damnum incurrunt mali acquiſitores.*

14 *Cur ſtatim omnia bona amittant mali acquiſitores.*

15 *Mali acquiſitores ſæpenumero ſeruis acqui runt*

16 *Quæ remedia adhibeant multi ne ſua bona perdant.*

17 *Exemplum eorum, qui miſcẽt malè parta cum benè partis.*

18 *Exemplum de quodam inſano cauſa bouis ablati.*

19 *Hæredes malè acquirentium non tendũt in bonum finem.*

20 *Exemplum de duobus agricolis, quorum alter minus laborando plura bona parabat: alter autem magis laborando pauciora.*

21 *Exemplum de quodam, qui mercabatur pecuniam à fratre religioſo acceptam.*

22 *Qui bona religioſorum habent, nunquã acquieſcunt.*

23 *Quæ de cauſa ſint tot latrones in terra.*

24 *Malos acquiſitores exemplo lupi damno æterno puniri.*

25 *Exemplum de puero dicenti melius eſſe in ſeculo viuere, quàm in religione.*

26 *Religioſus quomodo eſſe debeat.*

27 *Mali acquiſitores magis nocent ſibi ipſis, & illis, quos amare dicunt, quàm alijs.*

28 *Mali acquiſitores comparantur latronibus, qui vitã dant pro modico furto.*

29 *Quæ ſit opinio vulgi de malis.*

30 *Exemplũ de ijs, qui aliena bona poſſidẽt.*

31 *Iniq acqſitores nec pauperibus parcunt.*

32 *Exemplum de quodam morienti, qui coegit hæredes ſuos ad appendendam crumenam in eius collo nummis plenam.*

33 *Exemplum de quodam teſtamentum facienti.*

34 *Exemplum de dæmoniaco, ac quodam perſuadenti ad vſuras.*

35 *Fabula de coruo cauſa illorũ, qui alienis honoribus inuident.*

36 *Alienis bonis ſuperbia elati ſæpenumero animam perdunt.*

37 *Remedium ſe liberandi ab omnibus periculis inquæ incidunt aliorum bonorum raptores.*

38 *Contra apponentes legem terræ.*

39 *Qui legem terræ in medium afferunt comparantur Iudæis.*

40 *Contra eos, qui aliorum iura accipiunt.*

41 *Damnat eos, qui non ſecundum legem viuunt.*

42 *Damnat eos, qui legem in eam, quam volunt, partem trahunt.*

43 *Qua de cauſa nonnulli iudices credant excuſari.*

44 *Stultos appellat illos iudices, qui pro alijs acquirunt.*

45 *Nonnulli domini nõ ſolum iudicibus nõ aduerſantur ne aliorum bona ſuppilent, verum eos ad peius faciendum, qđ poſſunt, hortantur.*

46 *Dominorum cupiditates damnantur.*

47 *Cur, ſi tiranni domini omnia darent, vt vitam proferrent, non reſtituunt aliorum bona, vt vitam æternam cõparent.*

48 *Raptores dum alienis bonis onerantur, cæleſtibus priuantur.*

49 *Bona diuites diuidere cum pauperibus ſatius eſſe.*

50 *Cõtra eos, qui iuſtitiã palliãt, cũ fabula.*

51 *Exemplum cõtra quendam eccleſiam iniuſtè poſitis facultatibus ædificantem.*

52 *Reprehendit hominum cupiditatem.*

53 *Omnes viui ſunt ingrati mortuis.*

54 *Mortuorum legata non ſoluẽtes in periculo eſſe exemplo pateſit.*

55 *Deum magis reſpicere animum furantis quàm furtum.*

56 *Contra eos, qui locorũ terminos mouent.*

57 *Quemadmodum malè affecti conſulunt medicos, vt ſuis morbis medeantur ita illi, qui aliquo pacto credunt aliorum bonorum hæredes eſſe indagari debent ſi quæ iniuſtè fuerint parta, vt reſtituant.*

58 *Exemplum de rege reſtituere deſiderante, quæ à patre malè parta fuere.*

59 *Exemplum regis contra falſos conſiliarios.*

60 *Qui aliorum bona poſſides, ſe reuocare deberet, & ſecundum conſcientiæ monita agere.*

Arti. 12. ACquiſitionis. Primo oſtendetur diſtinctio. Secũdo, ꝙ periculoſum eſt multa temporalia acquirere. Tertio oſtendentur omnes modi, quib⁹ iniuſta fit acquiſitio Quarto quibus perſonis eſt damnoſa. Quinto quale damnum infert. Sexto excuſatio cum reprobatione. ¶Quãtũ ad primum. Acquiſitio eſt duplex, ſcilicet rerum ſpiritualium, & temporalium. Prima eſt vtilis & virtuoſa. Secũda eſt periculoſa. Prima eſt vtilis ſicut vtile, & deſiderabile eſt cæco acquirere lumẽ. Prou. 4. Acquirere prudentiam, quia precioſior eſt argento. Prouer. 3. Et melior eſt acquiſitio eius auro, quia virtutes ducũt ad gloriam. 2. Theſſ. 2. Vocauit nos per euangelium in acquiſitione gloriæ.

Artic. 1.

1

Artic. 2.

2 ¶Circa ſecundum, quòd multa acquirere periculoſum eſt patet. Exemplo, hiſtoria, & authoritate. Exemplo colligentes ſpinas punguntur, ſic colligentes diuitias, quas Chriſtus in euangelio ſpinas vocat. Matth. 13. Conſcientiam lacerant, & componentes lutum inquinantur: ſic diuitias, quas Paulus arbitratus eſt, vt ſtercora, Philip. 3. inquinantur in conſcientia. Vnde quidam magnus acquiſitor huius ſeculi, cum ammoneretur, quòd cum bona conſcientia acquireret. Reſpondit, quòd non cõpatiuntur ſe ſimul in eodem, bonus acquiſitor, & bona conſcientia, Prouer. 28. qui feſtinat ditari, non erit innocens, Eccleſi. 11. Si fueris diues, non eris immunis à delicto. Et 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum. ¶Quantum ad tertium eſt aduertendum, quòd non omnes modi poſſunt hic exprimi, ſed communiores. Communis enim mala acquiſitio in uiris eccleſiaſticis eſt per ſimoniam. In potentibus, per falſas procurationes. Ieſabel 3. Reg. 21. Et patet. I. 13. 26. ſicut eſt rapina, talliatio, pauperum excoriatio per malos miniſtros, & per minas mutui acceptio ſine redditione. In mercatoribus per vſuram, & fraudulentam emptionem, & uenditionem. In executoribus nimia appropriatio. In pauperibus per furtum, & laborem tempore ab eccleſia interdictio, ſicut patet. Ser. libro 3. Omnes iſti in lucro ſunt ſocij dæmonum in facto ſimiles brutis, & furibus. Primo dico ſocij dæmonum. In lucro enim dæmon dicere poteſt, quod dixit quidem Galiardus, qui obulum proiecit ad cumulum pecuniæ vnius capſoris, & requiſitus de cauſa. Reſpondit. Deinceps uolo eſſe particeps cum illo in lucro. Ita diabolus eos iuuando meretur ſocius fieri, & quando facit eos malè lucrari, portionem ſuam addit, vt ſit particeps. Et non eſt mirabile eos cito ditari, quia ita cautum, & ingenioſum habet ſociũ, & participẽ, quia operant͛ ingenio dæmonis, & hominis. Vnde ergo reſpõdit dæmon cuidam ſancto quærenti; quare ſuper quandam ſederet iſtam in eccleſia quadam depoſita Hic (inquit) ſunt denarij de meo, quos cuſtodio, quaſi per iſtum modum habetur in libro de apibus. Si ergo iuſtè ſibi ſeſſionem, & cuſtodiam, & participium vendicat, vbi ſunt duo denarij de ſuo, quid faciet vbi totum, vel maior pars eſt de malè acquiſito. Sic ergo ſunt ſocij dæmonum, & participes, contra illud prima. Cor decima. Nolo vos ſocios eſſe dæmoniorum. Secundo in facto aſſimilantur animalibus irrationabilibus, ſcilicet

Exemplum.

Artic. 3.

3

4

Exemplum.

5

licet piſcibus inter quos maior deuorat minorem. Et in animantibus, & ferijs, minor eſt præda maioris, ſicut patet, Ser. 58.9. ſicut prædicti quilibet nititur alium decipere; ſimoniacus ſimoniacum: mercator mercatorem, & ſic de alijs. Aba prima. Facies hominis, ſicut piſces maris, & ſicut reptilia. Verbi gratia vnus in officio malè tractabit, & ſpoliabit inferiores, hic piſces inferiores deuorat. Iſte apud dominum accuſabitur ab alio, qui eum odit, cui forte nocuit, vel qui officium ſuum deſiderat intrare, ſicut forte ipſe intrauit, vt munera colligeret, & ſumptibus proprijs parceret, vel malè reddidit computum, & iſte tunc ſpoliabitur, & amittet quicquid acquiſiuit, & forte plus. Ecce iſte à maiore beſtia deuoratur. Sicut vnus executor, de bonis defuncti ditatur, ita alius de ſuis ditabitur. Et ſic deinceps de alijs. Aliquando dum præda capta eſt in ventre capientis, ipſe capitur: ſic in propoſito dum bona aliena ſunt in domo, & peccatum in conſcientia, præda ſit dæmonum, & etiam tyrannorum. Omnes ergo iſti à minimis officijs ad maximum, ſimilitudinem gerunt belligerantium, & de tempore pacis præludia faciunt bellorum, vbi fortior prædam captam à debiliori aufert, licet in vna parte, & in vnius regis exercitu ſint. Sic in exercitu diaboli, vt de eis verificetur illud Eſa. 33. Væ, qui prædaris,
6 nonne, & ipſe prædaberis. Nota M. 18. Secundo in facto comparantur latronibus burſam ſcindentibus, qui lingua pulcherrimè cum homine loquuntur, manu tamen burſam ſcindunt. Ita ipſi lingua confitentur ſe bonos Chriſtianos, ſed manus, manus ſunt. Eſau. & eo magis ſunt ingrati, quo non cuiuſcunque burſam ſcindunt, vel cuicunque nocent: ſed Deo, qui omnia dat, à quo vna manu recipiunt, & alia ei nocent, dum ſuis nocent. Ipſe enim dicit. Quod vni ex minimis, &c. Qui ergo de eccleſiæ membris vnum defraudat, nomen domini defraudat.

Nota. P. 4. 5. ¶ Quantum ad quartum, Arti. 4.
ſcilicet quibus perſonis ſunt mortifera, aut ſit quæſtio de acquiſitione, & tunc ſunt venenoſa omnibus acquirentibus, & reprehentibus eis in hoc conſilium, auxilium, uel fauorem, aut de uſu, & tunc ſunt mortifera omnibus vtentibus, & poſſeſſoribus malæ fidei. Iſta probantur exemplis, hiſto-
rijs, & authoritate. Exemplis de radi- 7
ce infecta, vel mortificata, ſequitur infectio ramorum. Et corde intoxicato, ſequitur intoxicatio membrorum. Ser.
49.9. Ex neneno poſito in fonte, in- 8
toxicantur riuulus. Cum ergo primus ſit acquiſitor quaſi radix, & fons, & conſcientias, & vtentes quaſi rami, & riuuli, ſicut ſi radix ſancta, & rami. Ita neceſſe eſt ſequi à contrario ſenſu, ſi radix maledicta, & rami, & bibentes de fonte malè acquiſitorum, cum mors ſit in olla, quis eos negaret mortem animæ incurrere. Hiſtoriam ad hoc narrat Petr. Damianus, ſicut patet Ser. 49.9. de quodam, qui iniuſtè acquiſiuit quandam poſſeſſionem, quàm hæredes poſt eũ tenuerunt. Quorum quartus ducebatur ab angelo ad loca pœnalia. Vbi inter alias pœnas innumerabiles, oſtendebatur ſibi puteus horribilis, ignis, & ſulphuris, in quo erat patibulum, ſuper quod erant tres ſuſpenſi, ſuper tres vncos, quilibet ſub alio ita quod inferior plus patiebatur, quia guttę, & fœtores decurrentes ex calore de ſuperioribus, cadebant ſuper inferiores, vidit etiam ſuperius vncum vacuum; & quærenti quid hęc ſignificarent. Reſpondit angelus, quòd illi eſſent tres progenitores ſui, propter talem iniuſtam acquiſitionem, & detentionem ſic tractati. Et quia prior plus peccauit, durius puniebatur, & ſecundus durius tertio, quia recentionem habuit memoriam de iniuſta acquiſitione. Vncus verò vacuus tibi miniſtrabit, niſi reſtituas. Et iuſtè quidem, ſicut patet. M 8.3.39.9. qui rediens ad ſe totum reſtituit. Diſcant ergo illi, qui dicunt pater meus mortuus eſt in ſey-

C 2 ſina,

ſina, & quantumcunque, ab habente
inſticiam in foro publico petatur, vel
in foro publico petatur uel in foro cō-
feſſionis iniungatur nolunt reſtituere,
quia patres eorum mortui ſunt in ſey-
ſinam, immo dicunt expreſſè, ſi malè
acquiſierunt, neſcio, habeat ipſe pericu-
lum, & quia noluit intelligere, ut benè
ageret nec veritatem, īquirere, ſed am-
bulare in vijs patris ſui, qui peccauit.
Ideo introibit vſque in progenies pa-
trum ſuorum, & uſque in æternum nō
videbit lucem. In Pſalm. 48. Quia etiā
8 ſecundum iura ciuilia poſſeſſor malæ-
fidei, nullo tempore præſcribit. Sicut
patet in authenti. de præſcriptionibus.
30. vel 40. annorum. C. lib. 7. 50. Item
poſſeſſor. Idem patet per iura canoni-
ca Extra de regulis iuris, lib. 6 cap. poſ-
ſeſſor, quòd autem tenetur veritatē in-
quirere. Not. C. 16. 42. D. 12 16. Et P. 73.
9 Vxores, & famuli, & amici, & filij taliū
non deberent eſſe participes in talibus
acquiſitis, vbi illicitè acquiſita ab alijs
diſcerni non poſſunt, ſed potius debe-
rent victum oſtiatim quærere, ſicut pro-
batur in ſumma confeſſorum, lib. 2. tit.
5. q. 68. Quid ergo faciet, & ſpecialiter
vbi per talem participationem prin-
cipalis ſit non ſoluendo, aliquali-
ter de talibus permixtis comedere po-
teſt qui libet, dummodo intentionem
habeat uiuere de licitè acquiſitis, ſicut
10 habetur ibidem. Excuſantur etiam illi,
qui vtiliter gerunt negocia ſpoliatorū;
eos ad reſtitutionem monendo. Et hoc
Exemplum. deberent omnes, qui iuxta eos ſunt, fa-
cere. Exemplo uxoris cuiuſdam mili-
tis, de quo fertur, quòd cum placitaret
contra quendam abbatem Clareualen-
ſem pro quadam poſſeſſione. Abbas
nolens circa terrena tantum ſollicitari
dixit militi, dic in verbo veritatis, quod
tua ſint illa bona, & ea habeas. Et ſic ea
adeptus eſt, quod cum iocunde narraret
vxori ſuæ Ait illa. Male Chriſtiane do-
losè egiſti contra Abbatem, vleio diui-
na apprehendet te, & niſi reſtituas, ſo-
cietate mea carebis, quo audito cōpun-
11 ctus reſtituit. Et ſic ſaluatus eſt vir infi-
delis per mulierē fidelē. Si ſic reprehē-
derentur tales, vel ſaltē confuſione, uel
cōpunctione citius ceſſarent, patet per
factum, quod accidit Cenonis in Fran-
cia ſicut Sancto uiro mihi narrente di-
dici, quidē vſurarius audiens, quod fratrū
cōuentus panē non haberet, miſit eis
ſpo tā plenā, quā prior loci eidē remi-
ſit per eoſdē, dicens, quod dicerēt dño ſuo,
quod mihi haberet ſuū, & de alieno nihil
dare poſſet qđ cū ille audiret, oīa reſti-
tuit vſq; ad mendicitatem cū ſacco in
dorſo. Fertur etiam de quodā ſancto, q 12
inuitatus à quodā uſurario ad prandiū Exemplum.
benedixit menſem dicens: ſi hic appo-
ſita ſint benè acquiſita, ſint bñdicta, &
comedentibus proficiant, ſi uerò malè,
recedant, quo dicto nihil inueniebatur
ſuper menſa, quo facto, fortiter cōpū-
ctus reſtituit Melius eſſet ueritatem di-
cendo, tales ſaluare, q̄ participando, &
adulando cū eis damnati. ¶ Quantū ad Arti. 5.
quintum: quale uidelicet dānum tales
acquiſitores incurrūt. Eſt ſciēdū, quod in-
currunt, & dānū temporale, & æternū,
quod autem damnum inferāt tēporale ma
lè acquiſita, patet exemplis hiſtorijs, &
auctoritate Sicut enī vna falſa pecia in
opere, vel fundamēto, uel vna colūna,
putrida totū opus decipit, & cadere fa-
cit. Et pp vnū latronē dñs ſuſpendit, &
oīa alia, quę etiam iuſtè poſſedit aufert.
Ita Deus aufert, & auferri permittit, ſi-
cut patet. Ser. 74. 3. Et pp vnū verbum
falſum, uel malè ſcriptū in charta tua, 13
potes totā perdere hrēditatē. Sic pp rem
malè acquiſitā tota alia mercatio mi-
nus proſperatur, uel in mari, uel terra
periclitatur. Et etiam illa, q̄ bene habuit
cū ea perduntur, ſicut bona ratione ſo-
cietatis ſuſpenduntur. Et pp maneriū, vel
terrā malè lucratam, moritur ſine hrēde
de corpore, vel dimittit poſt ſe fatuum,
qui oīa, quę pater acquiſiuit pro ſe, &
hęredibus ſuis, alienat a ſe, & hęredibus
ſuis. Ecce quomodo falſum fundamē-
tū omnia cadere facit, quantū ad mer-
catores, & falſum punctum hęreditatē
mutat, & pdit, quātū ad oēs alios falſos
acqſitores. Not. D. 12. 37. Qui verò tales
fortu-

14 fortunas in mercatoribus, vel alijs vi-
det,& mirantur eis reſponderi pōt, qui
pro uno puncto perdit &c. Si enim pro
pter vnum pūctum falſitatum in bulla
papali excommunicentur eam falſitās,
non eſt mirabile,ſi falſitās bullam Dei,
animā rationalē, in qua eſt impreſſa ſi-
militudo Dei,per malè acquiſita,& alia
peccata:& multa cadāt inconuenientia.
Non eſt ergo mirabile, ꝙ bona merca-
torum tot malis iuramentis,& falſitati-
bus acquiſita,non ſunt durabilia. Exem
pla etiam experimentalia,tota die vide-
mus ad oculum de talibus, ꝙ videlicet
aliqui tota uita ſua laborāt,& parcā, &
miſeram ducunt vitā,vt ditētur,& hęre
ditatem magnā, & multas diuitias poſ-
ſint filijs dimittere: & filius totum ven-
dit, & totum patris laborem, & ſudorē
& parcitatem in taberna conſumit, &
meretricibus diuidit. Alios videmus to-
ta uita ſua diuitias congregare,nihil be-
nè de eis cōmedere,nec eleęmoſynas fa
cere, etiam ſi pauperes fame mori vi-
deant,& aliquando à latronibus in uita
ſpoliantur, & ligantur, & occiduntur
propter diuitias ſuas. Aliquando vero
à latronibus ſpoliantur in morte, vide-
licet ab executoribus. Et ſi primos la-
trones aliquotiens euadāt,ſecundarios
tamen rarò vel nunquam,nec eſt mirū,
ꝙ de malè acquiſitis non faciunt bona
opera, quia non poteſt arbor mala bo-
nos fructus facere. Alios videmus,qui
grangias implent, & cumulis exaltant,
vt charum tempus expectent, & quan-
doque ignis totum conſumit. Alios vi-
demus,qui credunt ſibi, & filijs multa
congregare, & in fine dominus,cui ni-
tebatur malè placere, imponit ei, quod
de ſuo eſt totum, & ꝙ non benè reddi-
dit compotum, & omnia aufert. Alij
verò congregant ſeruis,quia vxores eo
rum poſtea accipiunt illos in maritos.
Exem- Vnde fertur de quodam taliter cogitan
plum. ti, cuius futura eſſent bona ſua. Audiuit
vocem dicentem,troylardi. Ille troylar-
dus erat quidē miſer in coquina ſua,
15 quē vxor poſt mortē eius accepit in ma
ritū. Pſal. 38. Theſaurizat,& ignorat &c.
Quæ autē congregaſti cuius erunt? Lu-
cæ. 12. Nota. C. 5.49. in omnibus iſtis,&
conſimilibus, quid eſt, niſi labor & af-
flicto ſpiritus, & diuitiæ congregatę in
malū domini ſui. Et qui plus inde ſoli-
citatur, minus inde gaudet. Sicut ergo 16
multi contra huiuſmodi pericula benè
prouident remediū,videlicet liberatam
emendo in monaſterijs, & mobilia cō-
mutando in immobilia, terras emēdo,
ſic prouidendū eſſet in cęlo,vbi nō poſ-
ſet de parte ſua defraudari. Sene. enim
Epiſt. 18. repręhendit eos,qui omnia a-
lijs dimittunt, & ſeipſos defraudant.
Quanta (inquit) dementia eſt hęredi
ſuo procurare, & ſibi omnia negare.
Magna em̄ hæreditas ex amico inimi-
cum facit,quo enim plus accipiet, am-
plius de morte gaudebit. Si illi vitupe-
rantur,qui ſeipſos decipiunt,vt hęredes
ditēt. A fortiori vituperabiles ſunt, qui
theſaurizant latronibus,& executorib[9],
& filijs potius,quàm animę proprię,vel
Chriſto. Sic ergo exēplis oſtenſum eſt,
ꝙ mala acquiſitio acquirenti nō ꝓdeſt,
nec taliter acquiſitū bonum habet finē.
Ad hoc fertur, de quodam,qui peregri- Exem-
nabatur,pecunia pro expenſis ab vxore plum.
accepta,qui cū eſſet in mari ſymia bur- 17
ſam incautè iacentem accepit, & ſuper
malum aſcēdens duos denarios proie-
cit in nauim,quos ille collegit,& tertiū
in mari, vſque eſſet tota pecunia con-
ſumpta, in reuerſione vero inuenit, ꝙ
vxor pecuniā illā lucrata fuerat de ven
ditione lactis, in quo poſuerat tertiam
partem de aqua,& ſic ementem de ter-
tia parte decipiēdo, tertium denarium 18
malè lucrata fuerat. Caueant ergo, qui
miſcent mala bonis in vēditione vini,
vel frumēti,vel ceruiſiæ,vel cuiuſcun-
que mercationis. Ad idē in vitaſpatrum
ſicut patet, Ser. 50.9. Pater & mr̄ cuiuſdā Exem-
inſani duxerunt eum ad Ammonem vi- plum.
rum Dei per ſanitate habenda, quibus
ait vir Dei, voſipſi poteſtis eum curare,
ſi vultis, quia (inquit) detinetis iniuſtè
talem bouem,quem malè acquiſiuiſtis,
ideo filius veſter malè vexatur, reſtitua-
tis ergo, & ſaluabitur filius veſter, &

illo reſtituto filius ſanabatur, ſicut habetur primo libro hyſtoriæ tripartitę. Ex iſto patet, quare multi, & ſpecialiter nobiles iniuſti, & raptores, & adulteri, vel prole carent, uel malam habent, vtpotè homicidam, latronem, furem, & peſſimos ſeccatores, & exhæredatis venditores, uel etiam bonam habemus, ſed morte cito ſubtrahitur. Vtrunque verò rationabiliter contingit, ꝙ enim hæredes talium uerſus bonum finem nō tēdunt, non eſt mirabile, quomodo enim in bono creſcerent, onerati, & depreſſi ſub iugo malorum acquiſitorum, ꝙ uel prole carent, vel cito ſubtrahitur Deus miſericorditer agit, prolē, vel poſſibilē, vel tam natam à periculis præſeruādo, ꝙ verò infirmatur, vel inſanit, vt exemplum præcedens continet, patet in prole præmunitur, ſicut ſciudētes burſam. Primo præmuniuntur vnius auris abſciſſione, poſtea alterius, tertio īcorrigibiles ſuſpenduntur, ſic tales pręmuniūtur ſuorum charorum infirmitate etiā propria, & alijs tœdijs multis, & incorrigibiles finaliter ſuſpendūtur: ſic ergo

20 acquiſita uertuntur in dānum propriū, & etiam ſuorum, nec proſperātur, quia radicem bonam non habent. Ad idem quaſi ſic narratur; ꝙ in vna uilla erant duo artifices eiuſdē artis: vnus expertus valde Alius inſcius, ſicut patet. Ser.16.8. Primus ſemper laborabat, & nunquàm ditabatur. Secundus minus laborās ꝓſperabatur. Prior ergo vno die aliū alloquebatur, dicens, ꝙ mirabatur de ꝓdicta fortuna. Cui alius reſpōdit, nō eſt (inquit) mirum, quia ille inſcius habet theſaurū, in quo reperit omnia, quæ habet omni die, illum adeundo. Primus ergo ad eum ueniens rogauit eum, vt thezaurum ſuum ei oſtenderet, quo ipſe etiam ditari poſſet. Si vis (inquit) fidelis ſocius eſſe, oſtendam, & mane duxit eum ad eccleſiam. Hic eſt (inquit) theſaurus meus, & cor meum hic omni die venio, & huic obedio, & quæ teneor reddo, & poſtea omnia mihi proſperantur iuxta doctrinam Chriſti, qui ait. Primum quærite regnum Dei, & iuſticiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis Matth.6. Sed tu nec curas eccleſiā quærere, nec iuſticiam facere, nec feſta eius ſeruare, ſed in cupiditate, & falſitate confidens, decipieris. Ad idem fertur, ꝙ in colonia quidā mercator erat, qui ſemper laborabat in mercando, & lucrum nō reportabat, ſed infortuniū, & ſemper miſer erat, & indigens. Et cū de hoc à quodam diſcreto in confeſſione conſilium quæreret, confeſſor ueritatem inueſtigans, inuenit, quòd erat frater cuiuſdam religioſæ perſonæ, à qua dono acceperat pecuniam, de qua mercabatur, & ſciens, ꝙ religioſi huiuſmodi dare non poſſunt, quia bona ordinis ſunt, conſuluit eidem, ꝙ totum reportaret, qd & fecit, & factus eſt imꝑoſterū mercator fortunatus. Hęc Cęſarius. Hoc eſt contra multos eccleſiæ prępoſitos, qui de bonis eccleſiæ terras emunt, & dant alijs conſanguineis, & quibus volunt contra iura eccleſię, quæ volunt, ꝙ immobilia de pecunia eccleſiæ empta, ab eccleſia alienari non poſſunt, ſicut patet. 12.q.3.c.1.& q.5. fixum. & patet infra.

22 ¶Item ad damnum temporale inducunt, uidelicet nimiam ſollicitudinem. Qui enim talibus eſt deditus, uix vnquàm corde quieſcit, ſed ad multiplicandum acquiſita anhelat, quòd nunquàm de ſtatu ſuo contentatur, ſicut habens vnam carucatam terram, anhelat ad duas, & habens vnum manerium, & ſic deinceps, & habens vnum feudum, vult habere baroniam, & habens vnam præbendam, vult habere duas, vel ſaltem eccleſiam cum præbenda, & habens vnū officium, in quo lucratur, vult habere duo, & habens uiginti libras in redditibus, vel mercationibus, non poteſt q̄eſcere, antequàm habeat. 40. & ſic deinceps aſcendendo. Auarus non implebitur, ſimilis inferno, qui nūquàm dicit, ſufficit, ſic ergo oſtenſum eſt. quòd malè acquiſita inducunt temporale exterius in rebus, & interius in corde damnum. Inducunt etiam damnum illorum, qui talibus non conſentiunt,

&

Exemplum. (margin, at 20)

Exemplum. 21 (margin, beside "in colonia quidā mercator")

& infamiam totius patriæ. Primum patet, quia propter munera malè accepta, & acquiſita, ſunt in iſta terra
23 tot latrones, & homicidæ, quòd uix eſt aliquis ſecurus de ſtatu ſuo, vel de bonis ſuis, quia quantumcunque ſit velit pro eo pecuniam dare, quantum, latro magnus, ſi habeat amicum, qui poſtulatur, liqeratur, & ſupportat. Tarde accidit, ꝙ quidam loqueretur cuidã pro amico digno ſatis ſuſpendio, quem habuit in carcere, cui alius, nõ timeas, ſi veniret coram iudice cũ ſex bobus in manu ſua, ego facerẽ, ꝙ liberatetur. Si ergo ſupportati, & liberati homines, q nõ demerẽtur apud eos audacius ſpoliant. Secundum patet propter hoc, & ſimiles falſitates, quæ in omni arte inueniuntur intantum, ꝙ pro vno veraci inueniunt tres falſi, terra iſta ĩ alijs regnis de falſitate diffamatur. De talibus intelligitur Iſa. 5. Væ qui coniungitis domum ãd domum, & agrum agro copulatis, vſque ad terminum loci, nunquid habitabitis ſoli uos in medio terræ? Sed væ primum habijt, quia de dãno temporali dictum, ſequitur de dam-
24 no æterno, quod incurrit, ꝙ oſtenditur. Exẽplo, hiſtorijs, & authoritate. Primo de lupo, & quo fabuloſè fertur, ꝙ ouile intrauit cuiuſdam paſtoris, & ſtrãgulauit agnos & oues multas, & ſatiatus, reſiduũ portauit ad nemus pro lupa, & lupulis nutriendis, pro quibus, eos occiderat paſtor ille ſe damnificatũ grauiter inueniens, cum ſecuri lupum q̃ſiuit, & eo non inuento, lupam cum catulis ſuis inuenit, & ſecurim eleuauit, vt eos mactaret, lupa ad eum loquitur, dicens: quare nos occidis? oues tuas nõ ſtrangulauimus, ouile tuum neſcimus. Quibus paſtor, licet non occidiſtis, tamen carnes earum comediſtis, & ſanguinẽ bibiſtis, & à lupo occiſos recepiſtis. Ideo parem cum eo iudicij ſententiam portabitis. Paſtor eſt Chriſtus, qui dicit, ego ſum paſtor bonus, Ioan 10. Oues ſimplices, & recti, & iuſti, lupus verò uſurarij, deceptores, falſi hoĩes, & tyranni. Lupa uxor. Caruli nepotes, filij, & filię, & alię falſitatis ſuę participes dãtes, & auxilium, conſilium, uel fauorẽ. Cũ paſtor in vltimo iudicio venerit, de lupis vltionẽ quęrens, & inceperit iſtos cum lupis à ſiniſtris ponere, poterunt reclamare, & ſe excuſare, & iuſtificare, dicentes, quare cũ lupis ignibus iudicandos ęternis nos ponis? quia nos nullum defrandauimus. Et uſurã non cõmondauimus, latrones pro muneribus nõ liberauimus. Alienas terrenas ingenio noſtro non occupabimus. Et ſic de alijs. Quibus reſpondit paſtor, licet veſtro facto iſta facta uon ſint, pro vobis tamẽ facta ſunt, quia ſicut vna ouis lupo ſuffeciſſet, vbi plures pro alijs occidit, ita modicũ pro ipſo iniuſto ſuffeciſſet, ſed pro vxoris põpa nutrienda, ꝓ filijs promouendis, & filiabus maritandis, & alijs alendis, multas oues ſpoliauit, & uos ſcienter vſi fuiſtis, laborem pauperum comedendo, & bibendo, & veſtiendo. Ideo nos cum lupo pœnam exoluetis, & ſuſtinebitis. Ite cum lupis maledictis in ignem æternum. Oſeę. 9. Panis lugentium ſacrificium eorum, omnes, qui comedunt ex eo, contamibuntur. Nota. A. 27. 53. Nota etiam infra de pompa vxoris. A. 12. 33. Et ꝙ hæc 25
ſententia iuſta ſit, patet per hyſtoriã in vita ipſa Vbi habetur, ꝙ quidã puer dixit abbati Abraã monenti, ꝙ mundum deſereret, nolo, ait puer, eo melius, & ſecurus eſt in ſeculo, quàm religione, cui vir Dei, nonne lætaris de amicorum proſperitate in ſeculo, etiam quandoq; mala, & triſtaris de aduerſitate etiã iuſta? ſic ait puer. Ergo (inquit) abbas in futuro iudicio cẽſendus es de foro eorum, quorum uitam hic amas, & mores imitaris. Ideo (inquit) nos dimittimus mundum ne cum hoc ſeculo damnẽtur, dum ei nimis conformamur. Nolite (inquit) apoſtolus, conformati huic ſeculo. Tales eum, qui gloriantur in parentibus nobilibus, ſeu diuitibus, & in eorum uanitatibus, volentes per hoc eis glorioſus eſſe, furantur idolo patris ſui. Gẽn 31. Ideo dicit Bernardus quòd 29
religioſus debet eſſe ſicut Melchiſedech,

Exemplum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dech. ſine patre, & matre, id eſt ſine parentum memoria. De omnibus enim prædictis malis acquiſitoribus ſuccedentibus, vel vtentibus, vel vicia diligẽtibus, eſt ſicut de equis ductis ad nundinas, quorum quilibet alteri ligatur. Sic hic ducuntur vinculis peccatorum, quilibet poſt primum acquiſitorem ad nundinas inferni. Et ſic omnes illicitè participantes cathena ducũtur, quemadmodum incarcerati in Neapoli, videlicet cum vna cathena ferrea circa collum omnium, itaque vno præcedẽte omnes ſic circa collum ligati ſequã-

27 tur. Plus ergo nocent ſibijpſis, & eis, quos dicũt ſe maximè diligere, & quos deberent iuuare ad animæ ſalutem, quã eis, à quibus bona auferunt ſicut auis rapiendo granum, & piſcis vermem, in hamo modica rapiunt, & mortis periculum incurrunt, & ſic plus damnificantur, quàm damnificent alium. Sic in ꝓpoſito. Vnde Auguſtinus. Res, quã capis muſcipula eſt, & dum capis, caperis, & dum alienum tenes, teneris à diabolo, ſicut quandiu piſcis tenet hamũ, ab eodem tenetur ipſe, ſicut patet. D. 11. 5. & Scr. 33. 6. Eccleſia. 9. Sicut capiuntur piſces hamo, & aues laqueo. ſic capiuntur homines tempore malo. Et reuera tempus malum, & carum eſt; quãdo pro re, quæ non valet vnum denarium, dãtur decem denarij. Et mala patria eſt, & malum ibi morari. Sed certè pro vno denariato malè acquiſito, plus datur quàm viginti ſolidi, immo plus quàm mille libræ; quia anima pro illo datur, quæ plus valet, quàm totus mundus, & omne aurum, & argentum non valet, ei comparari. Signantur ergo dicitur tempus talium malum. Tales aſ-

28 ſimilantur latronibus, qui vitam daut pro modico furto, & leccatoribus, qui animam æternis ignibus obligant pro breui delectatione, ſicut iſti. Et per hoc patet, quòd licet ditiſſimi reputetur quo ad mundum, & quacunque gaudeant dignitatis, vel nobilitatis excellentia, ſunt tamen in rei veritate pauperimi, & in maxima egeſtate.

Quia in magna egeſtate diceretur eſſe, qui manum, vel pedem daret pro eduſio paruo, pauperior, qui vtrũque daret pauperrimus, q̃ ſe totũ daret occidẽdũ, poſtquã ſaturatus fuiſſet. In tali fame ſũt cupidi acquiſitores, immo illis ſũt ſtultiores, & pauperiores, quia ſeipſos tradunt æternaliter damnandos, quod peius eſt, quàm manum amittere pro parua re, quæ eos non ſatiat. Iſa. 33.

Væ qui prædaris, &c. Ratio iſtius. Væ 29

patet per opinionem vulgi dicentis, quòd Michael archangelus ponderabit in ſtatera ſua animas poſt mortem, ponendo omnia bona in vno latere, & mala in alio, qui igitur habent theſaurum, vel poſſeſſiones, vel alia maneria, uel bona malè acquiſita, valde ponderoſa erit illa pars ſtateræ, vbi illa ponentur, & multum trahent deorſum uerſus infernum, & diabolus animam uerſus partem ſuam inclinantem rapiet. Sic ergo væ, qui prædatur, quia tunc prædabitur, nec mirum ſi in infernum demergantur; quia illud periculum euadere non poterunt, nec ad cœlum tranſire, niſi per pontem miſericordiæ, quem ipſi ante eos frangunt. Ideo demerſiſti eos in profundum quaſi lapis. Exod. 14. & 15. Et qui perſequebantur populum tuum domine demerſiſti eos in profundum. Exemplum ad idem legitur in uita beatæ Beatricis uirginis, quòd Lucretius iniuſtè poſſidens eius prædium, in quod intrauit cum gaudio facturus ibidem feſtum amicis ſuis, in quo erat mulier tenens infantem in gremio, qui omnibus audientibus dixit. Lucreti occidiſti, & inualuiſti, & ſtatim arreptus à diabolo, cito mortuus eſt, & demerſus in profundum. Similis fuit, hæc vox infantis, voci Heliæ. 3. Re. 21. Ad Achab, cui ait, occidiſti, 30

& poſſediſti, &c. Et iuſtè quidẽ in ꝓfundiſſimo loco erunt ſub Iuda, vt uidetur & multis dæmonibus, quia Iudas vidẽs errorem ſuum, & ꝙ malè pecuniam illam acceperit, eam reiecit, & reſtituit, quod iſti non faciunt. Sed aliquando

Exemplum.

vix

vix ad hoc volunt obedire, ꝙ veniam petant ſine reſtitutione. Iſti frequenter vendunt, & pro minore precio veritatẽ Iudas ſemel. Tales ergo conſpiratores, & ductores patriȩ ad inferum, irrationaliter abominãtur nomen Iudæ. Dȩmones etiam inferno nõ puniunt reos vltra demeritum, quod iſti faciunt, dũ pro paruo delicto grauiter ſubditos exactionant, vt ipſi ditentur. Vel vt iniuſtis dominis placeant multa lucrãdo,
31 credunt tales, ꝙ Deus ſit cȩcus, vel ſurdus, ꝙ non videat, vel audiat, quomodo propter voluptates, & vanitates ſuas nutriendas in vino, & delicijs, ab illis crudeliter accipiunt, qui uix habent panẽ fabarũ, & aquã in copia, nec per dimidium annum ſemel benè comedũt, ſed ſunt in continuis laboribus, & afflictionibus. Quam benè ꝓphetauit de talibus. Iſa. 5. cythara, lyra, & tympanum in conuiuijs veſtris, & vinum, & opus Dei non reſpicitis, ſed reſpiciunt, vt cõmedant lautè, & bibant, & laudant ad ſcacos, vel taxillos ſimiles illis peſſimis Iudȩis Exo. 32. Qui comederunt, & biberunt, & ſurrexerunt ludere. Non ſequuntur prudentiam formicæ, quæ laboret & ꝓuidet in poſterum cõtra dies malos, quãdo nemo operari poteſt. Sed iocunditatẽ ſequuntur cicadæ, quæ cũ tempus pulchrum habet, cãtat ſicut iſti dum inueniunt, qui eis mutuant, & malè reddent, non eſt niſi feſtum, & iocus, & tripudiant, & in die bonorum immemores ſunt malorum, quãdo verificatur de illis illud Chriſti in Euangelio Lucæ 6. Vȩ vobis diuitibus ſaturati eſtis, qui habetis conſolationem veſtram. Væ nobis, qui redetis, quia flebitis. Tunc, & diuitum, & pauperum fortuna vertetur in contrariam. Quando duo transeunt coram aliquo, vnus vadit ad locũ, de quo alius venit, & ecõuerſo, & ille, qui fuit à dextris illius coram quo tranſeunt, erit à ſiniſtris, & econuerſo. Sed diues, & pauper omnes tranſeunt coram Deo, & in morte ſibi mutuo obuiabunt. Diuites ergo, qui hic fuerunt ad dexteram, id eſt in proſperitate & in loco paſcuæ, & cõſolationis, trãſibunt ibi ad ſiniſtram in iudicio cum lupis, & ad locum horroris, & pœnalitatis. Pauperes omnino contrario modo. Figura Luc. 16. De diuite, & Lazaro. Sic fuit mutata fortuna illius, de quo fertur, quaſi ſic.
Quidam auarus cum vrgeretur ad mortem, legauit vxori, & filijs magnam ſumam pecuniȩ, & poſt aiebat, neſcio ad quam patriam vado, nec quam prouidentiam ibi inueniam, bonum eſt, 32
ꝙ ego etiam ſumam mecum partem, quia gallicè dicitur, qui non habet argentum non habebit amicum. Aſtrinxit ergo vxorem, & filios diſtricto iuramento, ꝙ magnam pecuniæ ſummam, quam in ſacco ligauerat, circa colum eius ligarent, & in puteum ſecum ponerent, quando eum ſepelirent, quod etiam fecerunt propter iuramentum. Nocte tamen ſequenti colloqueãbtur, quòd non iurauerunt, ꝙ inde eam non tollerent (& concilio inito) venerunt, vt eum inde auferrent. Et cum appȩopinquarent, viderunt mortuũ inter multitudinem dæmonum, & volentes fugere, à dæmonibus detinebantur, qui dixerunt. Expectate, & videte, quàm læti fuimus de ſocietate iſtius fidelis miniſtri noſtri, & quale feſtum ei faciemus in curia noſtra: & inter alias pœnas, vt viuis videbatur, argentum liquefactum effuderunt in os eius, vt in quo peccauerat nimia cupiditate, & mala acquiſitione, in eo puniretur. Malum eſt ergo talia nimis diligere, vel male acquirere, quia poſtquam acquiſitum eſt, non poteſt faciliter dimitti, ſed ita firmiter adhȩret, quòd conſcientiam hic quodã remorſu pungit, & in fine ſicut graue illud, cui alligatur, deorſum trahit: & quamtumcunque in conſcientia & cogitatione de talibus affligatur. In fine ſi vult ſaluari, neceſſe eſt reſtituere. Ergo conſequitur pȩna, & pȩnitentia pro peccato, & nullum auantagium. Item ſic acquiſita per peccatum faciunt in morte deſperare, ſicut patet. Ser. 77. 6.
Vnde fertur quaſi ſic, quòd cum quidã 33
talis

Exemplum.

talis ammoneretur in infirmitate de teſtamento faciendo, fecit illud ſic. In primis lego animam meam omnibus dæmonibus inferni. Et ipſis credentibus eum inſanire, hoc negauit, dicens, ſe illud meruiſſe, & illud habiturum, quia (inquit) iudicium eſt datũ, poſt ait ſacerdos, & quid habebit vxor tua. Ipſa (inquit) habebit patibulum inferni, quia propter eius pompam in tunicis & cornuis, & audis nutriendam, huiuſmodi incerta acquiſiui in parte, quia pauciora mihi ſuffeciſſent. Et ſacerdoti adhuc quærenti, quid filijs & filiabus dimitteret. Reſpondit hæreditatem meam, quam mihi cum magno labore, & expenſis acquiſiui, & etiam eis infernum, illud enim palacium pulchrum, & illam curiam eis lego, quia propter eos ditandos, & maritãdas, multa malè acquiſiui. Et ſacerdos, quid mihi (inquit) legabis, cui ille? In una ſemper menſa mecum eris in pœnis, qa dum delicatè in menſa mea comediſti, noluiſti mihi dicere veritatem, nec in quo fui periculo, ne me offenderes, & cibum amitteres. Et ſic adulatione, & veritatis ſubtractione me decepiſti. Cõſentientes ergo, & agentes pari pœna puniendi ſunt. Sic ergo patet, ꝙ ſic acquiſita hominem in morte deſperare faciunt, & pro certo inter omnia peccata fortius hominem ligant, ne a diabolo

34 recedat, ſicut patet, Ser. 74.3. Vnde retulit quędam religioſa perſona, quæ fuit inter fideles in tranſmarinis partibus, ꝙ vidit ibi quandam dæmoniacam, per quam diabolus loquebatur: & reſpondit ad interrogata, qui coniuratus à prędicta perſona, quòd diceret, de quo peccato ipſi libentius homines tentarent, & tentant? Reſpondit de iniuſta acquiſitione, & luxuria. De primo, quia quando habent aliena, ſumus quaſi ita certi de eis, ac ſi eos nobiſcum in inferno haberemus, quia raro reſtituunt. In ſecundo etiam multos inuoluit, & faciliter, & raro perfectè dimittunt quin cogitatione, & locutione delectentur. Item punientur temporaliter, etiam

Exemplum.

aliquoties in corpore ſuo. Vnde fertur ſic, ꝙ in Anglia quidam mortuo patre venit ad aliorum ſocietatem, in quadã duodena. Et cum non poſſet ad falſitatem flecti, quia adhuc cõſcientia erat tenera, nec fuit talibus falſitatibus aſſueta, ipſo dicente, non audeo hoc facere, quia perderem animam meam. Ait quidam patrię ſeductor, inueteratus dierum malorum, nequaquam aliquid perdes, quia & pater tuus ante te ſic vixit, & ſic multa lucratus eſt, & nihil perdidit. Et ſic oportet, quòd tu facias, ſi 1 vis in patria viuere, oportet teipſum, & alios iuuare. Ego etiam talia feci à iuuentute mea, & nunquam aliquid amiſi, ſed multa ſic acquiſiui. Statim venit vox omnibus audientibus, & dixit. Mentiris, pro periurijs, & falſitatibus tuis, tunc amiſiſti filium, tunc vxorem, tunc oues, tunc vnum oculum, nunc vero corpus & animam, qui & mortuus eſt his dictis. Tales enim, modo eſſent pauperrimi, ſi quilibet haberet ſuum. Et in fine erunt quando 35 omnia amittent, quãdo erit de eis ſicut fabulæ narrant de corno: ſicut breuiter tangitur, Ser. 54.11. qui vocatus ad feſtum aquilæ cum alijs auibus cum eſſet niger, & turpis, ſemper tenuit in conuiuio vltimum locum, quod cum grauiter ferret, cautè, & fraudolenter cogitauit, qualiter poſſet alijs auibus præponi, & ab aliquibus auibus pennas furando, ab alijs mutuando, alias circunueniendo multas & multorum colorum pennas acquiſiuit, quas ſibi inſeruit. Quo facto erat auis pulcherrima, & omni die cum rege reſidebat, & factus inde ſuperbus & cupidus, inimicitias exercebat contra alias aues, & non con- 36 tentus de plumis, quas ab eis prius acceperat, voluit eas omnino denudare, omnes plumas accipiendo, & rapiendo, quod cum aliæ aues viderent inito conſilio, coruum inuaſerunt, & quilibet accepit pennam ſuam, & eum nigrum, & turpiſſimum dimittentes, qui ſtatim eiectus eſt à regis ſocietate. Sic multi videntes diuites apud poten-

Exemplum.

Fabula.

potentes honoratos, & ab omnibus an-
teferri cogitant, quam felices eſſent, ſi
tales eſſe poſſent, & ad iſtum ſtatũ ob-
tinendum congregant omni modo fal-
ſitatis. Et reuera ſi quilibet haberet ſua
ipſi pauperrimi relinquerentur. Sed in
morte omnibus illis pennis ſpoliabun-
tur, & ipſi à regis ęternę ſocietate eijciē
tur in tenebras exteriores. De talibus
dicitur Abba. 2. Væ qui congregat aua-
riciam, vt ſit in excelſo nidus eius, vt vi
delicet ſedeat cum principibus, & ſo-
lium gloriæ teneat. Et ibidem. Vę qui
multiplicat non ſua, quia hic ea perdet,
& ad locum vnde veniunt aquæ reuer-
tentur. Eccl. 1. Et in alio ſęculo bonis
fraudabitur æternis. Neque acquiratis
perditionem in operibus manuum ve-
ſtrarum. Sapien. 1. Sequitur iniuſticia
mortis eſt acquiſitio. Nota. E. 5. 5. Et.
O. 7. 14. cum ſequentibus. Et. P. 7. 71.
37 Ad omnia iſta pericula euadenda, vnũ
remedium reſtat. Reſtitutio ſcilicet cũ
contritione, & confeſſione, & ſatisfa-
ctione, quod patet ex libro Petri Clu-
Exemplum. niacenſis, quaſi ſic. Monachus, qui in
hoc ſęculo erat miles, moriens runci-
num cum calcibus, & dentibus impe-
tentem & percutientem. Et cum Abbas
eum moneret ad confeſſionem, quia vi-
dit eum in timore magno continuo di-
uertebat, & abſcondebat faciem quaſi
fugiendo ictus equi. Qui dum confeſ-
ſus eſſet, licet à diabolo diu impeditus
eſſet, qui alia verba ſemper poſuit in o-
re ſuo ad eum impediendum, & ne mo-
do quo potuit reſtitueret, viſio illa eua-
nuit. Caueant illi, qui in torneamen-
tis, & alijs modis illicitis equos lucran-
tur. Quidam ſanctus ſolebat (vt dici-
tur) prædicare, ꝙ inter prēdere & pen-
dere non eſt, niſi vna litera & cætera.
Ides pater. I. 9. 36. Et quia non eſt
pha aliquem ſine audientia condem-
nare, ubi locus poteſt eſſe iuſtificatio-
nis. Audiamus modo prædictorum
reſponſiones, & excutiones quas inue
niunt ad excuſandas excuſationes in
peccatis. ¶Aliqui ſe excuſant legis ti-
Attic. 6. tulo, dicentes ſe legem pro eis habere,
verbi gratia. Vna falſa duodena præce,
vel prætio, amore, vel timore inducta,
dicit aliquid eſſe talis, quod in ueritate
te ſuum non eſt, iudicium pro eo datur.
Si talis poſtea de iniuſta acquiſitione
reprehendatur. Reſpondet ſe legem 38
terræ, pro ſe habere, & bene dicit legē Lex ter-
terrę, quia pro certo legem cęli non ha rę.
bet. Lex enim domini immaculata con
uertens homines. Hæc lex frans eſt
decipiens animas.. Lex dico male in-
tellecta. in ſe tamen bona. Lex enim
eſt in talibus ſicut omne receptum per
modum recipientis recipitur: cum ergo
ipſi falſi ſint, lex in eis falſificatur. Et ſi
quæreretur, quare uoco legem, quæ
bona eſt falſam? Reſponderem, ſicut re-
ſpondetur in grammatica, quia ſicut il-
le, cui adiungitur, & ſicut ipſi largas &
latas habent conſcientias, ita latè ad
omnes falſitates ſuas trahunt leges, quia
non eſt aliqua falſitas vel iniuſticia pro
qua non inueniant aliquem legis colo-
rem. Sed intantum dilatata totaliter
laceratur, ſicut veſtis, quæ vltra vires
ſuas extenditur. Aba. 1. propterea lace-
rata eſt lex. Nota. A. 14. 2. & 30. & 51.
Et. 4. 5. Item. C. 7. 25. Item. C. 16. 46.
Et. I. 9. 30. Item. I. 13. 17. Aſſimilantur 39
ergo tales Iudęis, qui dixerunt. Ioan. 19.
Nos legem habemus, verum dixerunt
bonam legem habuerunt, ſed malè in-
tellectam, & applicatam vtpotè à malis
quãdo adiecerunt, & ſecundùm legem
noſtram debet mori. Non alia diffe-
rentia, niſi ꝙ lex illa malè intellecta
torſit caput Chriſtum. Et lex ciuilis,
& canonica, & quæcunque ſunt rigoris
torquent membra malè applicata.
Tales etiam quibus videtur ſufficere
malus titulus emptionis, vel legis, ſimi-
les ſunt Principibus ſacerdotum, qui
Iudæ malè vendenti dixerunt, quid ad
nos tu uideris, quaſi dicerent culpa tua
ſit, non noſtra. Sic etiam dicunt aduo-
cati, periculum ſit clientis. Et ꝑ iſtum
falſum legis, colorem multi in immē-
ſum ditati ſunt ad tempus, verbi gratia.
Vnus falſus non habens iuſticiam ad
manerium, vel terram aliquam, habet
tamen

tamen aliquem à longe inuentum colorem venit ad unum iuſticiarium, uel legiſperitum, vel aliũ patriæ reuoluto, rem & vẽdet ei totum, vt dicit ius, quod habet, cum nullum habeat. Vel alio mo
40 do totum ponit in manu illius modico precio accepto, & ipſe ſciens omnes curiæ cautelas, & legum ſubterfugia cito acquirit, quod alius acquirere non poſſet, nec ipſe deberet. Aliquando etiam qui habent iuſticiam, tamen ab illis vel alijs magnis ius illorum iniuſtè detinetur, veniunt ad tales & ipſi notabiliter nimis verum precium illud emunt, & in neutro caſu bonum finem habebit. Et ideo ſicut tales velociſſimè aſcendũt in acquirendo. Ita velociſſimè deſcendunt in infernum. Iob. 21. In puncto ad inferna deſcendent. Iſto ergo modo iſta vox, nos legem habemus, eſt falſorum acquiſitorum. Iterum hæc uox nos legem habemus tyrannorum eſt dicentium, lucrati ſumus illud gladio noſtro, & lege belli, & quicquid equitauimus noſtrum erit, tales licitum libito adæquant dicentes. Quicquid princi-
41 pibus habet, legis habet vigorem, tales loquentur ſicut illi. Sapien. 2. Sit fortitudo noſtra lex iniuſticiæ. Item hæc
42 eſt vox infidelium iudicium dicentiũ. Nos legem habemus, verum eſt, bonam quidem in ſe, ſed tamen eam habent ad colligendum muneta, ſicut meſſores falcem ad colligendum manipulos. Vnde lex in manibus eorum eſt, ſicut volunt ſtricta vel larga. Nihil danti erit ſtricta: quia nulla pro eo inuenire poſſunt. Et qui largè dat, leges largas pro
43 eo inueniet, ſed melius eſſet leges neſcire, ſicut patebit infra. Tales enim ſunt ſicut gallus ſuper campanili, qui vertit ſe ad omnem ventum, & illi ſe vertunt ad omne argentum. Alij credunt excuſati, qui talia iniuſtè acquirũt, non per ſe immediatè, ſed per miniſtros ſuos. Sed non excuſantur: quia tales diligunt, ſicut enim falcones & canes plus diliguntur, qui melius prædantur: ſic ſenaſcalos & balliuos & conſiliarios, qui ſciant pro offenſa ſex denariorum reportare quinque ſolidos. Et vt tales inſtituant, bonos & fideles ab officijs ſuis remouere ſolent, dicentes eos nimis ſupplices. Nota. A. 17. 41. & 43. Et. C. 16. 41. Et. D. 12. 26. Et R. 3. 22. In foro conſcientiæ potius diligunt placentes, vel palpantes, quàm pænitentiarios, vel corrigentes: ſic etiam in foro extrinſeco, plus uolunt, qui eis placeant, quã qui iuſticiam faciant. Sic ſe ſolebat excuſare, quidam rex magnus cum informaretur de iniurijs factis per aliquos de ſuis quid (inquit) iſte poſſum ego, habeo enim tres miniſtros, qui ibunt ad infernum pro me, quia ſciebat ipſos iniuſtos, vt ei placerent. Sed timendum eſt: ꝙ ipſe iret cum eis: quia eos nõ correxit, nec fugauit, ſicut fecit Sanctus Ludouicus, infra. c. de conſilijs. 47. Et notate, quàm partim curauit de animabus miniſtrorum ibunt (inquit) ad infernum pro me. Modicum plus videtur, 44
de eorum animabus curare quàm canum, vel falconum, qui dum prædam capiunt, diliguntur cum non poſſunt proijciuntur. Stultiſſimi ſunt ergo illi pro talibus animas ſuas periculo exponendo, vt faciunt multi eorum, ſed pro commodo proprio. Sed quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, &c. Matth. 16. Nonne tales miniſtros habere voluit, & dilexit quidam magnus, qui cum reprehenderetur, ꝙ ballinum iniuſtum haberet in vno manerio ſuo. Reſpondit ſine talibus non poſſum domum tenere. Plus enim lucratur talis vnus, quàm decem fideles. Sic etiam loquuntur conſiliarij dominorum, dicentes talis eſt miniſter pro domino, qui emendat dominium de decem libris, quàm alij, vel vltra alios. Ser. 135.9. Et tamen malè lætatur: qui ſeipſum, & dominum ſuum perdit. Tales enim miniſtri aſſimilantur militi marino, qui dicitur adducit ſecum multitudinem piſcium, & intrant in os eius ſimul. Et ipſe exit, & ipſi remanent, & comeduntur. Sic tales alios accuſant, & puniunt, & licet ipſi peiores ſint, vſque in finem impuniti remanent. Sic barra-

Exemplum. Miles marinus.

bis

bas dimiſſus,& Chriſtus Crucifixus eſt,
propter talia diliguntur. Gen.25. Dili-
gebat Iſaac Eſau,eo ꝙ de venatione ſua
veſceretur,& Rebecca diligebat Iacob.
Tales domini Deo diſplicent:quia pro-
45 ditores eius in domo ſua tenent. Nota.
D.12.7.& 8.& 26. Itē. M.8.23. optime.
Alij verò domini non ſolum permittūt
tales iniuſta facere,ſed apertè eis præci-
piunt,ꝙ ſit inimicus talis , & noceat eis
vbicunque poterit. Tales domini ſunt
Aſpis. aſpides Aſpis enim dicitur ab aſpergen
do,quia venenum ore ſpargit. Sic ta-
les ſpargunt venenum ad ſubditos , &
miniſtros, & duodenam facientes indi-
ctare, & attaxare,& crudeliter tractare,
uel incarcerare eos , qui uolunt eo-
rum in omnibus facere voluntatem
de uenditione terræ, uel manerij,quod
deſiderant, uel in aliquo quocunque
negocio . Contra tales quærunt occa-
ſiones mendaces per miniſtros ſuos, ſi-
cut Achab contra Naboth per Ieſabel,
Lupus & iudices de Iſrael.3. Reg. 21. Fingen-
Fabula. tes cauſas , ſicut lupus contra agnum
Agnus. cum inferius biberet, & ipſo negante,
adiecit lupus, pater tuus eam turbauit,
ideo deuorabo te , ſic tales dicunt pa-
ter tuus mortuus eſt ſine computo · uel
ſic fecit contra me pater tuus : uel talis
amicus, uel conſanguineus tuus , & ta-
libus reuolutoribus , qui ſciunt conce-
ptum illorum cautè deducere ad effe-
ctum,dant tunicas ſuas,& tales diligūt.
Prouer.29. Princeps,qui libenter audit
verba audacii , omnes miniſtros habe-
Baſiliſcus. bit impios. Item tales ſunt baſiliſcus,
qui uiſu hominem interficit, viſus illo-
rum,ſiue oculi ſunt cōſiliarij, per quos
ducitur,& regitur in agendis, per quos
alios interficiunt, & alios maleducunt.
Leones Item ſunt leones, qui cauda excitantur
Drachones. ad prædam,ſic iſti & cætera. Item ſunt
drachones, qui cauda dicuntur plus no-
46 cere , ſic iſti . Sed quemlibet ab iſtis
in hoc ſœculo malè tractatum confor-
tat . Pſal. 99. dicens . Super aſpidem,
& baſiliſcum,& cætera. Cauſa in omni-
bus dominorum cupiditatibus, & qua-
re tales diligunt miniſtros eſt in ma-
gna parte illorum ſuperfluitas. Super-
fluè enim , & vanè in multis expen-
dunt,& ideo ſubditos extorquent, quia
proprij redditus eis non ſufficiunt.Ideo
congruè dicitur à communiter acciden-
tibus,quia exceſſus , ſeu delictū domi-
ni eſt pęna ſubditi, & delictum ſubditi,
eſt preda, ſeu rapina dñi. Alij verò cum
reprehenduntur de iniuſta acquiſitio-
ne:vel inani labore,ſicut illi ſupra.eo.c.
14.vel ꝙ talia iniuſta nō reſtituunt.Re-
ſpondent viuere oportet malè,ſe excu-
ſant,quia non eſt idem viuere , & benè
valere. Tales enim viuunt, ſed non be-
nè viuunt,nec ualent . Contra tales di-
ſputat Auguſt.in ſermone de Sancto
Laurentio, quaſi per iſtum modum, ſi-
cut patet,Ser. 9 3. Viſum eſt aliquan-
do,ꝙ appropinquans morti, qui malè
vixit,multum timet , & quicquid habet
daret, ut uno die plus ei uita donare-
tur . Et quis tale quid facit pro uita æ- 47
terna,qui iſta dares parum uicturus , &
ut mors parum differretur. Quare non
pauca das , uel aliena reſtituis , vt ſem-
per uiuas . Si à tali,ſic quæreretur,qua-
re iſta dares ? Reſponderet,vt mortem
differrem . Et ſi ultra quęratur , quare
non das, vel reſtituis, ut mors tibi non
noceat, ſed ſemper viuas, & per eam ad
uitam tranſeas ęternam ? Neſcio quid
reſpondere poſſet, quàm multos inue-
nimus , qui dicunt tollat phiſicus , vel
medicus res meas , vt ſerius moriar,
quàm rarò inuenimus , qui dicunt,tol-
lat phiſicus , vel medicus res meas, ut
nunquam moriar . Et tamen,ò amator
temporalis uitæ ſi tollat phiſicus,te ſpo
liat in ſœculo, ſi tollat Chriſtus , tibi
reſeruat in cœlo . Propter hanc vitam
nolunt homines habere unde uiuant ,
quòd tibi ſeruas,vnde uiuas, hic da, ut
ſemper uiuas . Et ſi tali dicatur , ſi
tantum dederis pro uitæ prolongatio-
ne non habebis poſt benè uiuere ?
Reſpondebit,non curo,mendicare:uo-
lo malo uiuere mendicus, quàm mori
diues, paratus eſt datis etiam neceſſa-
riis mendicare in hoc mundo, ut pa-
rum plus in incertum uiuatur . Et non
eſt

eſt paratus erogatis, & reſtitutis ſuperfluis ſemper regnare cum Chriſto. Rogo appendet, ſi aliqua ſtateta, æquitatis inuenitur in archa cordis tui, profer illam, & hęc duo impone, mendicare in hoc mundo, & regnare cum Chriſto in vna parte, regnare uero in hoc mundo, & eſſe in pœna, & miſeria ſemper, in alia parte. Et uideas, quę pars potius ſit eligenda. Sed audientes cogitant, ꝙ vellent, & hic, & ibi abundare, & regnare, ſed hoc difficile: quia poſſibilius eſt camelum tranſire per acum, &c. Et oportet, ꝙ gibbus alienarum rerum deponatur. Matth. 19 Quia dum alienis onerantur, cęleſtibus priuantur, & hoc
48 rationabiliter, habet enim Deus duo genera diuitiarum, & duo ſunt, quibus cōferuntur, vel quis eis vtuntur, & nō eſt ita ſtultus, vt vtrunque conferat ei, qui minus ei ſeruit. Cū ergo mali diuites, q minus ei ſeruiūt, diuitias habeāt terrenas. Pauperibus, qui ei ſeruiunt, relinquent cœleſtes. Reſpondebit enim, ſicut matrona bis petēti eleemoſynam. Vade habuiſti. Sic loquitur, Luc. 16. Fili recordare, quia recepiſti: quare ergo iterum petis, vade habuiſti. Sed econ uerſo, Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia, &c. Illi hic cauſam allegant, qa non habuerunt hic, & ideo ibi cētuplū accipient. Iob. 27. Quæ eſt enim ſpes hypocritæ, ſi auarè rapiat: nunquam clamorem eius audiet, cum venerit ſuper eum anguſtia. Ibi enim tangitur taliū duplex pęna, ſcilicet depauperatio in ſeipſis, & in ſucceſſione. In hoc, quòd dicitur, ſi multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non ſaturabuntur pane. Secundo malos mors, & æterna damnatio, quia dicitur ibi nō liberet Deus animam eius, ſequitur, hæc eſt pars hominis impij, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente ſuſcipient. hęc pars, ſcilicet diuitiæ malæ acquiſitę cum iſtis omnibus malis acquiſitis ſequentibus. Alia enim ars in cœlo eis non debetur, quia eam ſimpliciter non deſiderant, quia hic ſemper optāt viuere ſi poſſent, & ſignificantur per illos. Numeri. 32. Filij Ruben, & Gad habeant pecora multa, & erat illis infinita ſubſtantia. Et infra præcamur, vt des nobis terram hanc in poſſeſſionem, nec quicquam quęremus trās Iordanem, id eſt in terram promiſſionis, Hiere. 13. Hæc eſt ſors tua parſq; menſuræ, dicit dominus, quia oblita es mei, & confiſa in mendacio. Sanius ergo conſilium eſſet, ꝙ diues, & pauper prædictas partes ſuas inter ſe diuiderēt, & mutuo ſe iuuarent. Iuxta conſilium Pauli, Gal. 6. Alter (inquit) alterius onera portate, &c. Super quo Auguſt. de verbis domini, Ser. 87. Proximus tuus onꝰ habet paupertatis, tu diuitiarum, quod eſt onus pauperis, non habere, quod diuitis, pluſquam oportet habere, portet ſecum non habere; porta tecum plus habere, vt æquales ſint ſarcinæ ueſtræ. Nunquid paupertas onus eſt immò itā, ꝙ ſub ea multi incuruātur, proſternuntur, & moriuntur, Exod. 23. Si uideris aſinum odientis te iacere ſub onere, nō tranſibis, ſed ſubleuabis cum eo, quantomagis Chriſtianę proximum tuum, pro quo Chriſtus, vt te & ipſum ab onere inferni liberaret, ſub onere paſſionis ſanguinem ſudauit. In Cruce tandem moriendo. Nota de hoc ſupra. A 10. 9. 50
Alij iniuſticiam ſuam palliant, ſub colore regiminis. Æſtimant enim ex hoc, ꝙ ſubditos ſuos permittunt in terris ſuis, & defendunt contra alios dominos, ꝙ liceat eis eos ſpoliari ad libitū, quibus reſpondere poterit Deus, ſicut reſpondit ſecundùm fabulam, paterfamilias muſtelæ ab eo captę. Rogo, ait animal. Permittas me abire, & nō me occidas, quia domum tuam à muribus cuſtodiui, circa quam cuſtodiam multum laboraui. Cui paterfamilias, non propter hęc parcam; quia non propter meum, ſed commodum proprium, vt ſola videlicet comederes hoc feciſti: ſic iſti protegunt ſuos ab alijs non intentione iuſticiæ, vel veritatis. Et ideo quando pro labore petent mercedem, dicetur recepiſtis mercedem veſtram, & ideo aliam non recipietis. Sed, quia illa

49

Augu.

Fabulæ.

illa mercede, vel illis ſtipendijs non era
tis contenti, ſed ad voluntatem veſtram
rapuiſtis crudeliter aliena. Iudicium
vobis ſiue miſericordia. Iac. 2. ſic ꝙ la-
bor priuabitur mercede, & excuſſus re-
ſpondebit pęna. Alij credunt excuſari
pijs operibus: tales adhuc non intelle-
xerunt, ꝙ modicum fermentum totam
maſſam corrumpit, & ꝙ claudus non in
trabit in templum, pede pietatis benè
ambulant, ſed pede crudelitatis claudi-
cant. De tali fertur quaſi ſic, ꝙ cum
51 epiſcopus quidam ſic ædificatam eccle-
Exemplum. ſiam dedicare vellet, vidit diabolum in
vno angulo, & coniuratus ab eodem
quid ibi faceret ego, ait, iuſtius hic ſum,
quàm tu, quia de me s ædificijs hæc ædi
ficata eſt. Qui aufert à Petro, & dat
Deo, neutri placebit. Qui membrum
pungit, & caput lenit, vtrique diſplicet.
Eſaiæ vlti. Qui immolat bouem, quaſi
qui interficiat virum, qui mactat pe-
cus, quaſi qui excerebrat canem. Qui
offert oblationem, quaſi qui ſanguinē
ſuillum offerat. Qui recordatur thu-
ris, quaſi qui benedicat Idolo, Oſeæ. 9.
Panis lugentium ſacrificium eorum.
Alij credunt excuſari, quia non pro ſe
illa circa terrena acquiſita malè ſollici-
tantur, ſed quadam compaſſione, quam
habent ad ſuos propinquos, nè ipſi e-
geant, ſed ſiue hoc faciant pro ſe, ſiue
pro alijs, ſtultum eſt pro ſe, patet ꝙ ex
quo uita eſt tam breuis, fatuum eſt de ea
52 nimis ſolicitari. Iob 14 Breues dies ho-
minis. Si enim haberet cartam à Deo,
ꝙ poſſet viuere mille annis, haberet
aliquod motiuum cupiditatis. Et quili-
bet perpendere poteſt, quàm cupidi fo-
rent homines, ſi ſic poſſent de commu-
niter accidentibus viuere, ex quo pro
tam breui uita ſunt, ita cupidi. In prin-
cipio mundi multi fere tot annos atti-
gerunt, & tamen eſt modo maior cupi-
ditas in vno, qui non tranſit, quinqua-
ginta annos, quàm fuerunt tunc in mul
tis, qui tranſierunt, in quinquagintos
annos. Reducant ergo tales ad memo-
riam iudicium Dei. Lucæ. 12. De illo,
qui cogitauit ampliare ſua horrea, &
nocte illa ſubito mortuus eſt. Et hoc
patet ꝙ ſtultum eſt hoc facere pro alijs.
Quia ſi fatuum eſt animam ponere in
periculo, vt prouideat ſibi ipſi, ergo ſtul-
tius videtur ſe periculo exponere pro il
lis, qui erunt ei ingrati. Communiter
enim omnes viui ſunt mortuis ingrati,
ſicut patet infra. A. 21. 5. 6. Et capitulo 53
de mortuis. 147. & 118. Verbi gratia. Po
namus gratia exempli, ꝙ vnus acquiſi-
uiſſet multas terras, & maneria, & reddi
tus hęredi, vel alii filio, vel proximo, vel
vxori, & circa talia acquirēda animam
ſuam multis periculis, & corpus multis
laboribus, & ſollicitudinibus expoſuiſ-
ſet, vbi inueniretur aliquis inter decē,
qui minimum manerium, vel ſaltem
vnum agrum terræ daret pro liberatio-
ne illius acquiſitoris poſt mortem eius.
Nota. M. 11. 97. & 147. Sed forte dicent,
ꝙ ſi certitudinaliter ſcirent eum in pe-
riculo, de quo poſſet per hoc liberari,
darent, ſed falſitas iſtius dicti poteſt plu
ribus modis oſtendi. Primo, quia ali-
quando viſum eſt, ꝙ quando ſciunt, ꝙ
aliquis vult petere iuſtum debitum a
patre infirmo, vel ab alijs, de qbus ſpe-
rant emolumentum poſt mortem, non
placet, ꝙ intrent debitorum petitores
ad eum, uel etiam illi, qui vellent eum
monere de reſtitutione facienda, vel e-
tiam diſtribuenda pro anima ſua, ne
pars illorum per hoc minor eſſet poſt
mortem. Sed talibus fingunt eum ſu-
dare, vel dormire, vel aliter indiſpoſitū.
Et tamen ſcire poſſunt, ꝙ ſi moriatur
ſine reſtitutione vſuræ, vel ſimoniæ, vel
rapinę, vel in iniuſtæ acquiſitorum, ꝙ
uadit ad pœnam. Ex quo non libenter
permittūt ſeipſum liberare in vita ſua,
quomodo liberarent ipſi eum poſt mor
tem. Et ipſi non permittunt diſtribue-
re, uel reſtituere mobilia, quando ui-
dent verius pęnas, quæ nec ipſi bene te-
nere poſſunt, quando darent ipſi pro
eius liberatione immobile manerium,
quod tenere poſſunt. Iſtam etiam præ
ſumptionem auget, ꝙ frequenter vide- 54
tur, ſicut patet, Ser. 54. 12. ꝙ filij vxores,
aut executores ſoluere nolunt, uel tar-
dant,

dant debita defunctorum ad quæ de neceſſitate tenentur, & pro quibus non debet eſſe dubium, quin ſint in periculo, tam defuncti, quàm ipſi detinentes vſque ſoluantur, cum ergo illa non ſoluant, ſed detineant, ut per ſocietatem cum acquirentibus ad infernum vadãt: vel ſaltem placitare circa illa faciant, antequam ſoluantur, vt liberent animam, quæ eſt in periculo vſque ſoluantur, quando darent pro liberatione eius hęreditatem ſuam, vel aliud, quod à nullo petitur. Vide. R. 6. 10. Item talis, aut odit illos, pro quibus ſic ſollicitatur, aut diligit. Si odit, ſtultum eſt pro ipſis ditandis tãtum laborare. Si diligit, extremæ dementiæ eſt eis illa acquirere propter quę damnabũtur. Ibi talis dilectio vertetur in odium, intantum ꝙ maius

Exemplum. odium erit inter eos, quàm inter dæmones, quod oſtenditur quaſi ſic. Cuidam bono uiro in viſione oſtendit Deus inter alias pęnas in puteo ignis, & ſulphuris rotam terribilem, ſicut patet, Ser. 60. 8. in qua torquebantur duo, pater & filius, quorum uterque alteri maledicebat iſto modo. Maledicta hora in qua genui te, quia propter te ditandum iniuſta acquiſiui, propter quę damnatus ſum. Alius reſpondit. Sis tu maledictus, quia ſi tu iniuſta nõ acquiſiuiſſes, ego ea non tenuiſſem, nec damnatus fuiſſem. Primus dixit væ tibi, quia propter te damnatus ſum. Alius idem reſpondit. Sap. 4. Et iniquis omnes filij, qui naſcuntur teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione ſua, ſicut patet. L. 11. 17. & L. 5. 10. Item nota de hoc. I. 13. 37. & T. 1. 27. ſignanter videtur dicere in interrogatione ſua, quia in inferno ponuntur ad quæſtiones, ſicut latrones. Alij vero ſe credunt excuſari rei malę acquiſitę paruitate, & propria paupertate æſtimantes, ꝙ Deus eos non damnabit pro paruo furto, ſicut ꝑ garbis, vel gallinis, vel quę quaſi omnes in arte ſua exercent, ſed hoc nõ videtur verum. ¶Primo, quia Deus reſpicit plus contra quid fecit, quia contra præceptum de furto non faciendo, quàm quid fecit: ſic homines etiam loquuntur, non curamus (inquiunt) de re in ſe, ſeu nocumento, ſed de contemptu, quem nobis intulit. ¶Secundo, 55
quia Deus plus reſpicit animum, quã furtum, ſic etiam homines loquuntur, parum curo de nocumento, vel damno, quia multum me damnificauit, ſed de animo, quia uoluit plus damni intuliſſe ſi potuiſſet, libenter me occidiſſet, ſi potuiſſet. Sic in propoſito, qui inuenit vnum denarium, & abſcondit, libẽtius abſconderet decem marcas ſi inueniret, & qui modica furatur, plura libenter furaretur, ſi ſciret ſe poſſe mundi euadere confuſionem. Et qui mortaliter alium odit, quandoque occideret, ſi poſſet: vel ſaltem uellet ꝙ occiſus eſſet. Tale enim plus mundum, quàm Deum timent, ergo Deus, qui intuetur cor, & qui nouit abſcondita cordium, non ſolum eum perdet pro illo facto paruo, ſed pro voluntate magna. Lucifer enim cum ſocijs ſuis non pro facto, ſed pro voluntate dęmones facti ſunt, Dæmones etiam per minora eos ducunt ad maiora. Primum enim apud eos eſt, qui in modico infidelis eſt, utique in maiori erit, qui etiam modica ſpernit, paulatim decidit in maiora. In paruis ergo furtis, & falſitatibus latet magnum periculum. Quod patet per hoc ꝙ fertur quaſi ſic; ſicut patet, Ser. 18. 12. Quidam langueus in extremis confeſſus, & horribi- Exemplum.
liter clamauit, dicens, magnum lapidẽ ignitum paruo filio pendere ſuper caput eius. Et cum nullus alius uideret, dixerunt, ꝙ capitis debilitas fuit. Et cũ continuè clamaret, & lapidem ſuper ſe caſurum affirmaret, redijt ad eum ſacerdos, hortans eum de diligentia ſcrutandi conſcientiam, ſi forte ibi aliquid remaneret inconfeſſum. Et ſic ad memoriam reduxit, quòd talem lapidem eiecerat de terra ſua, qui ſibi nociuus erat, & poſuerat eum ſuper terram vicini ſui. De quo cum ſatisfeciſſet, viſio diſparuit. Quomodo ergo euadent, qui carrucam ſuam nimis prope terram vicini ſui ducentes, ſulcum, vel aliquid de

terra

terra illa furantur, vt quid tantum cupiunt tam paruam terræ portionem, expectent patienter mortem, & habebunt terram ad oris, & oculorum, & aurium ſatietatem. ¶ Ad idem de remouente
56 palum, qui in transmarinis partibus in
Exemplum. aliquo loco diuidit terras duorū, quaſi meta certa modicum ergo eam amouit, ut ampliaret partem ſuam, qui moriens exclamauit, ꝙ dæmones cum palo ignito eum perforare vellent, quocunque ſe verteret, cuius rei cauſam cō memorans confitens, & ſatisfaciens à timore illo liberatur. Deus ergo minimorum non vult malam acquiſitionē, qui etiam minimorum prohibet concupiſcentiam. Exo. 20. Non deſiderabis vxorem eius: non ſeruum: non ancillā: nō aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt. Nec excuſantur paupertate, niſi eſſent in ultima neceſſitate. Plus enim deberent in paupertate de Deo confidere, & potius ei ſeruire, quàm de diabolo. De' enim non deſeruit ſperātes in ſe. Quando ergo pauperes, ſeu ſimplices audiunt prædicare contra diuitum iniuſta acquiſita, inaniter gloriantur, quaſi ipſi in ea parte non eſſent culpabiles, qui tamen ſi diuitum locum, & poteſtatem haberent, peiora facerent, & hoc in minori oſtendunt: ſi poſſint plus proximo nocere, quàm in uno falſo non denario decipere, illud libenter faciunt, dicentes, ego illum denarium pro bono accepi, quare non poſſum illum ſic tradere. Hoc tamen dictum non habet plus rationis, quàm ſi diceret, unus furatus eſt mihi bouem, ideo ego alteri idem faciam, qui nihil circa hoc demeruit. Et unus fregit mihi caput, idem alteri faciam, qui in culpa non eſt. Hoc eſt contra Apoſtolum ad Gal. 6. qui dicit, ꝙ vnuſquiſque onus ſuum portabit. Alij verò ſe excuſant falſo titulo emptionis, quorum titulus reprobabitur. c. de mercatoribus. Alij verò titulo donationis, quorum titulus reprobabitur. c. de muneribus. Alij verò credunt ſe excuſari à rebus iniuſtè ab alijs acquiſitis, & à ſe detentis, quadā affectata ignorantia, qua nolunt ſcire, uel audire, quæ benè, vel malè retinent, ſicut ille, qui noluit intelligere, ut benè ageret, nolunt etiam inquirere, nec ſcire facta miniſtrorū ſuorum. Iſti conuincuntur exemplis, hyſtorijs, & autoritatibus. Si haberent aliquā ſuſpitionem, uel euidentiam, ꝙ eſſet in eis aliqua diſpoſitio mala, ex qua, niſi remedium adhibetur, mors ſeque- 57
retur corporis, benè medicum de hoc conſulerent, ſi etiam potens contra eos de hæreditate habēda, ſeu ſupplātanda placitaret. Et ſcirent vnum malum prouentum in carta, per quē hæreditatem poſſent amittere, legiſperitos ſumptuoſè cōſulerent, quomodo remedium habere poſſent. Sic in propoſito, qui habet aliquam euidentiam de re ab anteceſſoribus ſuis malè acquiſita, ut pote, quia uoluntariè homines, & magni acquiſitores extiterunt, vel fortè ubi audierūt, ꝙ aliquid acquiſierunt iniuſtè, debet plus de illorum, & iniuſticia, & iuſticia inquirere: quia infirmitas de iniuſta detentione vertitur in periculum animæ, & nè eam perdat, & de hæreditate cæleſti, de qua dæmones eos nituntur ſupplantare, propter talem punctum expellatur, conſilium & remedium debet quærere optimum Sic fecit rex nobilis mor- 58
tuo anteceſſore ſuo, qui multa acquiſiuit, miſit enim per regnum ſuum unū epiſcopum, & quatuor religioſos uiros expertos in lege Dei, & mundi præcipiēs, ꝙ ſi qua malè acquiſita inuenirēt, reſtituerent. Sed non ſic impij, non ſic, qui non curant, qua iuſticia teneāt, niſi ꝙ multum teneant, nil de ueritate, ſeu iuſticia rerum, ſeu miniſtrorū curantes, cum tamen ſi eſſet fama, vel clamor, ꝙ latrones ſub vna ꝓtectione homines in nemore ſpoliarēt, tenerētur veritatē inquirere, nec ante poſſent ſpoliorū partē bona conſcientia recipere. Ita vbi clamor eſt, ꝙ anteceſſores, vel ꝙ miniſtri illorum ſunt iniuſti, credo, ꝙ tenentur veritatē inquirere, nec ante ſunt bonæ fidei poſſeſſores. Sed multi moderno tēpore, ſi mentio fiat de aliquo, qđ iniuſtè detinēt, vel ſi in ꝓpoſito ſint aliqua acq- 59

rendi; in neutro caſu homines conſu-
lunt Deum timentes. Exemplo prædicti
regis; ſed falſos conſiliarios, & mundi
ſapientes, qui tunicas ſuas portãt, & eis
adulantur, & timent offendere, uel ueri
tatem dicere, & ideo cauſa iuſticiæ, & ve
ritatis poſita in ore taliũ, perijt, & perit,
& moritur. Nõ ergo talibus diſcutienda
eſt cauſa ueritatis, & iuſticię, qa nõ ſunt
apti arbitri inter iuſticiã, & iniuſtitiam.
Nota. C. u. 46. Sed deberet fieri exceptio,
ſicut uidemus fieri in lege mundi, quan
do diſcutiẽda eſt veritas inter duos per
duodenam, quando duodena vocatur,
poteſt pars ponere exceptionem contra
aliquẽ nominatum, quia inimicus eius
eſt, vel magnus amicus aduerſarij, uel
de familia ſua, vel ſeruus, vel infamis, &
huiuſmodi. Ita quando diſcutienda eſt
veritas inter iuſticiam, & iniuſticiam,
utrum iuſticia, uel iniuſticia ſit in tali
acquiſitio, vel acquirendo, & vocantur
ad hoc diſcutiendum falſi conſiliarij, &
balliui de familia ꝓpria, poſſet iuſticia
facere exceptionem, omnes prædictas
cauſas exceptionis allegãdo, quia ſunt
amici iniuſticiæ. Item ſi tales in publi-
co iudicio vocarentur ad duodenã pro
tali iuſticia diſcernenda, pars aduerſa
exciperet contra eos, quare ergo ponũt
ſe ſuper eos in camera, qui veritatẽ non
dicerent in publico? Item non eſt ali-
quis, qui libẽter ponit ſe in ore iudicis,
aduocati, vel conſiliarij, de quo opina-
tur, ꝙ faciet eum amittere unum mane
rium: quare ponunt ſe in conſilio taliũ,
qui facient eos amittere animam, & ma
nerium cęli? Si ergo nulla fiat exceptio
exterior, deberet ratio interiorem face-
re exceptionem iſto modo concupi-
ſcentia duræ tenet habita & cupit ha-
benda ex una parte, ſinderesis, quæ eſt
dictamen rationis, timet de iuſticia: ex
alia parte, quando ergo concupiſcentia
uellet ſe ponere ſuper tales falſos, de-
beret ratio excipere, ꝙ illi falſæ ſunt
concupiſcentiæ nimis fauorabiles. Et
ratio, quare deberet ſic interius excipe-
60 re eſt. Quia, ſicut uidemus ſecundum
leges terræ, ꝙ ſi una duodena dicat fal-
ſum in iudicio, ille contra quem data
eſt ſententia, ſi eſſet potens, & haberet
fidelem patriam, poſſet eos conuincere
per attinentiã, vel adhęrentiam, vel ap-
pellationem, ita ſi hic contra tales non
excipiat, nec de falſitate ſuà conuincan-
tur, ſed ad tempus lateat, Deus, qui eſt
veritas, contra quem dant conſilium, &
ſententiam, eos conuincet habendo ſe-
cum fidelem patriam, angelos, & ſan-
ctos, cum quibus eum exceperit iudica-
bit, iuſticiã: qui ergo non timent adhę-
rentiam hominum, timeant adheren-
tiam Dei, quæ placita ſunt ei, & omni
tẽpore conſilia tua in ipſo permaneãt:
quia ipſe diſſipat conſilia gentium, &
reprobat conſilia principum. Conſiliũ
autem domini in æternum manet. Ex
omnibus prædictis patet, vę ei, qui mul
tiplicat non ſua. Aba. 2.

¶ Aduentus. Cap. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Aduentus Chriſti in generali duplex.*
2 *Sufficientia, & cauſa iſtorum aduentuum quæ.*
3 *Quos miſerit Deus ante aduentum Chriſti.*
4 *Aduentus Chriſti, in die iudicij qui.*
5 *Quæ præceſſerint pro receptione Chriſti.*
6 *Quæ commoda ſecum portauerit aduentus Chriſti.*
7 *Exemplum de Paulino epiſcopo danti ſe in carcere pro vidua.*
8 *Exemplum Zorobabel volente educere populum de Babylonia.*
9 *Quomodo nobis occurrat Chriſtus.*
10 *Qui ſit infirmior.*
11 *Venit Chriſtus vt lumen.*
12 *Venit vt legatus pacis Chriſtus.*
13 *Venit Chriſtus vt traheret amorem noſtrum ad ſe.*
14 *Qua ratione corpus aſſumpſit Chriſtus.*
15 *Quid ſequi deberet Chriſtum.*
16 *Admiratio quare Deus poſſit homo fieri.*
17 *Aduentus Dei eſt cum magna abundantia gratię.*

18 *Chri-*

18 *Chriſtus ante aduentum nuncios præmittit.*
19 *Cor quot modis ſit parandum.*
20 *Quibus rationibus moueri debeamus ad ſic præparandum.*
21 *Quomodo præparare debeamus in aduentu Chriſti*
22 *Quæ præcedant modo loco earum rerū quæ præcedebant aduentum Chriſti.*
23 *Quemadmodum in primitiua eccleſia faciebant, faciendum eſt modo.*
24 *Quæ dare debeamus Chriſti.*
25 *Exemplum monaci expectantis Chriſtum.*
26 *Præparatio quomodo eſſe debeat.*
27 *Damnãtur qui rebus corporalibus expectat dominum.*
28 *Chriſtus, à quibus magis recipiatur.*
29 *Quæ concurrat cum Chriſto veniente.*
30 *Chriſtus occurrit nobis vt medicus.*
31 *Chriſtus venit vt arbiter pacis.*
32 *Chriſtus tulit ſecum omnia bona.*
33 *Quæ ſequi deberent iſtum aduentum.*
34 *Pauci ſunt, qui loquãtur de ijs rebus, quæ pertinent ad honorem Dei.*
35 *Exemplum de uerè iurante.*

Arti. 13. ADuentus Domini noſtri. Pimo oſtendetur diſtinctio. Secundo ſufficientia. Tertio qualis aduentum Chriſti in carnem præceſſit præparatio. Quarto qualia in aduentu ſuo nobis portauit commoda. Quinto qualia ſequi deberent iuſticiæ debita. Sexto qualis aduentum Chriſti in animam præcedere debeat præparatio. Septimo qualia concurrant lucra. Octauo qualia ſequi debeant ex parte noſtra opera.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum aduentus Chri-
1 ſti in generali eſt duplex. Primus videlicet miſericordiæ. Et ſecundus iuſticiæ. Et uterque ſubdiuiditur, quia aduentus miſericordiæ eſt duplex. Vnus in virgine carnem aſſumendo. Alius in animam gratiam largiendo, de utroque, Ioa. 14. Veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Ad omnes enim venit, ſed cum quibus manſionem facit, vel non. Nota. D. 9. 21. Secundus etiam aduẽtus ſubdiuiditur, quia aduentus iuſticiæ eſt duplex. Vnus ad iudiciū particulare, uidelicet in morte iuſtorū, vel malorum per ſe, vel per angelos bonos, uel malos, ſententiam executioni debitè demandando, ſecundus ad iudicium generale; ſed de his duobus, vltimis dicetur infra locis ſuis.

¶Sufficientia verò, & cauſa iſtorum adventuum, per miſericordiam prius, & Artic. 2.
per veritatem poſterius, iuxta illud, Pſal. 24. Vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas. Pater per exemplum de magiſtro, qui prius dulciter diſcipulum docet, & pater filium, & maritus vxorem, & iudex ammonitionem præmittit, antequam excommunicet. Sic Deus ſe habet ad nos in duobus primis aduentibus, ne verberet, vel excommunicet: in ſecundo dicendo. Ite maledicti in ignem ęternum. Qui quidem proceſſus notatur dominica prima aduentus, ubi oſtenditur pius & manſuetus ſuper aſinam: & ſecunda vbi promittit ſe venientem in nubibus, tanquam iudicem cum poteſtate magna. In prima ammonet omnes. In ſecunda verberat rebelles, & excommunicat contumaces. Eſa. 62. Diſcite filiæ Syon: ecce Saluator tuus venit. Ecce merces eius cum eo, quaſi diceret. Ecce venit dulciter, quantum ad primos aduentus, vt amore filios attrahat, & omnes ammoneat, & doceat. Et merces eius cum eo, quantum ad ſecundos aduẽtus. In quibus reddet unicuique propriam mercedem ſecundùm ſuum laborem. 1. Cor. 3.
Idem adhuc patet per aliud exemplum 2
de rege manſueto cui cum rumor peruenerit, ꝙ aliqua ciuitas non eſt obediens, ſicut deberet: ſed forte aliqui occaſione in errore poſita, diſponit ei rebellare: primo mittit eis aliquos miniſtros diſcretos, ſicut patet, Ser. 70. 9. Ad ſciendum eorum grauamen. Et ad corrigendum, & puniendum malos, & cõſolandum bonos, & admonẽdum omnes ne regi rebellent, quos ſi malè tra-

ſtauerint, & apertè rebellauerint mittit armatos ſuos, & obſidet eam. Vltimo uenit ipſe cum poteſtate magna, & rumpit omnia, & capit ciuitatem. Sic præmiſit Dauid Ioab, & exercitum ad obſidendum Rabat, & in fine venit ipſe, & eam cœpit. 2. Reg. 15. Sic Deus ſe habuit ad ciuitatem huiuſmodi ei rebellem. De qua in Pſal. 54. Vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.

3 Quia omnes conueniunt in unum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtũ eius, Pſal. 2. Primo miſit eis prophetas, & patres, & patriarchas, quos malè tractauerunt. Occidis inquit Chriſtus, lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt. Matth. 23. Poſtea miſit ad eos fortiſſimos milites, & bellatores, apoſtolos, & martyres, dicens. Eſtote fortes in bello ad obſidendum, & ad faciendum ei inſultum cum ſagittis prædicationnm, dicens cuilibet illorum illud, Ezechie. 4. Obfirmabis faciem tuam contra eam, & erit obſidione, & circundabit eam, & cætera. Sed ipſi ſic obſeſſi, fortiſſimè ſe defendunt, quærendo excuſationes in peccatis, dicendo. Natura mea eſt inclinata ad talia: non poſſum dimittere: habeo capue debile, non poſſum ieiunare. Fornicatio non eſt mortale, Deus non vult nos perdere. Multi alij ſic faciunt, & ſic de alijs. Et non ſolum habent talia arma defenſiua, ſed habent etiam arma inuaſiua, ſagittando verba pungitiua, ad exempla ducendo. Vos eſtis peiores, & cupidiores, & qui prædicas non furari, furaris. Et non ſolum uerbis, ſed etiam verberibus quandoque uiros bonos inuadunt, qui eos ad Chriſtum capere nituntur, ſicut patuit de ipſo Chriſto, qui verborum ſagittas ſuſtinuit, quando dixerunt dæmonium habes, & poſtea verbera vſque ad mortem. Sic martyres omnes ſuſtinuerunt ad modum apparitorum modernorum, qui ſi fideliter officium facerent, homines citando, talia in parte ſuſtinerent. Quid ergo faciet iſte verius Dauid noſter Chriſtus, qui in iſta obſidione Vriam, & multos alios milites, ut dictum eſt, morti expoſuit, in fine, id eſt in ſecundo aduentu iuſticiæ, ueniet cum poteſtate magna, & exercitu. Iohel. 2. Quia ueniet dies domini magnus, & terribilis tenebra- 4
rum, & caliginis, clangoris, & tubæ, ſuper omnes ciuitates munitas, tunc confringet arma, & ſcuta comburet igni. Quod oſtenditur Dominica ſecunda. Et quia ante bellum fit armorum oſtenſio. Ideo illa die oſtendet arma ſua, ſcilicet ſigna in Sole & Luna, & alijs creaturis. Quia omnis creatura, ſcilicet orbis terrarum pugnabit contra inſenſatos. Sapien. 5. Nota. P. 6. 4. Es congruè oſtendent ſigna obſcuritatis. Sol enim conuertetur in tenebras, quia ſicut in paſſione nobili rege Chriſto mortuo, familia planetarum induebat nigrum habitum, quia tenebræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terrã. Ita in iudicio domino quaſi irato, congruum eſt, quòd familia oſtendat vultũ triſtiorem, ad peccatorum terrorem. Sicut ergo hæretici prima vice, quando delinquunt, dulciter, & miſericorditer reuocantur. Secunda vice cremantur, vt ſaltem amore, vel timore corrigantur. Sic eccleſia prima Dominica dulciter loquitur. Secunda incutit timorem. Pſal. 33. Venite filij audite me timorem domini docebo vos. Aduentũ ergo iuſticiæ vſque ad locum, & tempus ſuum expectando. De primo aduentu in carnem, videlicet reſtat loquendum, & ſecundo de ſecundo in animam. Circa primum tria ſunt oſten- 5
denda. Primo quomdo multa præceſſerunt præparatoria. Secundo, quomodo multa in aduentu ſuo concurrerunt naturæ noſtræ commoda. Arti. 3.
Tertio multa ſequi deberet aduenienti iuſticiæ debita. 3
¶Primo, vt pro Chriſti receptione præparatio digna fieret præceſſerunt multo. Videlicet tempora longa, ſcilicet. 70. anni quinque milia centum nonaginta ſex. præcones multi, & nuncij, oẽs, ſcilicet ꝓphetę, q de eo. & de aduentu ſuo ꝓphetauerũt, ſicut patebit iuſtra. c. de fide, & patriarchæ, & iuſti, q populum

lum monebant,& hortabãtur paratum eſſe in Aduentum Chriſti. Cæremoniæ etiam multæ,& figuræ,ſicut circuncisiones immolationes, oblationes, libamina, ſacrificia, de quibus Leuiticus eſt plenus. Deſideria ſancta, & ſpiritualia multa bonorum virorum dicentium illud, Pſal. 143. Inclina cœlos tuos, & deſcende. Et illud, Eſa. 45. Rorate cœli de ſuper. &c. & illud, Eſa 44. Vtinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes. Sequitur citò, ut notum fieret nomen tuũ inimicis tuis. Sequitur cum feceris mirabilia non ſuſtinebimus. Gloſſa, ſed blaphemabimus. Sicut patet Lucæ 11. Sequitur deſcendiſti,& citò poſt occurriſti lætanti, & facienti iuſticiam in uijs tuis. Ex his patet autoritatibus, meſſiam in lege promiſſum non eſſe purum hominem, vt Iudæi fabulantur.

6 Purus homo de cęlo non deſideratur à prophetis deſcendere. Ex prima ergo iſtarum trium petitur Deus. Ex ſecunda Deus, & homo ſimul, in hoc ꝙ de cœlo, ſeu nubibus petitur; & de terræ germine. Et tertia patet eius deitas: & Iudæorum circa humanitatem, & etiã diuinitatem eius infidelitas, qui eum blaſphemauerunt. Iſta ergo præibant ante faciem domini parare vias eius. Iſta verò cõcluſio, ꝙ uidelicet ſit Deus, & homo; ex intentione probatur. c. de fide. ar. 3. per totum.

Arti. 4. ¶Secundo multa ſecum portauit commoda. Primo, quia nobis occurrit, vt rex caſtro obſeſſo Erant enim corpora quodãmodo obſeſſa in mundo, quia ad eorum ſolatium exire non poterant, & animæ in limbo, & clamauerunt ad regem ſuum. Illud, Pſal. 79. Qui regis Iſrael intende. Excita potentiã tuam, & veni. Sicut enim illi obſeſſi in Iabes Galad. 1. Reg. 11. Miſerunt ad regẽ ſuum Saul nuncios pro ſuccurſu. Ita iſti preces. Clamauerunt enim ad dominum à facie tribulantis, ſic vocatus, affuit ad ad modũ illius in li. Barlaam, q induit habitũ Saracenorũ, quaſi eſſet vnus ex illis vt fratrẽ ſuum de carcere illorũ liberaret, quod & fecit, potuit enim quaſi Saracenus libere caſtrũ, vbi frater erat, intrare. Sic Chriſtus accepit ſimilitudinem carnis peccati, & habitu inuẽtus vt homo. Phili. 2. Vt noſtrã naturã de carcere mundi, & peccati & pęnę liberaret.

¶ Ad idem eſt exemplum quod narrat beatus Gregorius, lib. 3. dialogorum de Paulino epiſcopo Nolano, q cum omnia ſua pro redemptione pauperũ chriſtianorum à gotis captorum dediſſet, cuidam uiduæ petenti auxilium pro redemptione, cum non haberet, quod daret, ſeipſum in carcere cuiuſdam magni Saraceni, qui erat gener regis, poſuit ꝓ filio uiduæ: in cuius domo ortulani officii functus eſt: hic dominum illum vno die pręmonuit de feſtina regis morte. Cum verò rex & ille dominus vna vice ſimul comederent, Paulinus intrauit portans herbas ad menſam more ſolito: quem rex videns tremebundus, air. Iſte non eſt popularis homo, ſicut tu credis, & ſicut videtur: quia alias ego ductus fui coram magnis iudicibus, qui ſententiam mortis cõtra me dederunt, inter quos iſte erat magnus. Et cum citò regis mors viſionis veritatem oſtenderet. Paulinus à dicto domino nihil accipere voluit, cũ multa ei offerret, niſi liberationem omniũ concaptorũ. Et ſic captiuitas ſua multis extitit cauſa liberationis ſic Chriſti. Et patet. Filius enim viduæ natura noſtra eſt filia eccleſiæ, cuius maritus in Cruce mortuus eſt. 7 Exemplum.

¶Ad idem exemplum de Zorobabel in principio Eſdre, volente educere populum de Babylonia ad terrã promiſſionis, quẽ multi ſequebantur, multi eum ſequi noluerũt, ſicut patet, Eſdre 2. Sed potius elegerunt in Babylonia remanere. Ita in propoſito plures Chriſtum ſequi nolunt. Sed potius eligunt in peccatorum confuſione remanere, & tales ſunt peſſimi in bello contra nos. Multi etiã ſequi incipiunt, ſed redeũt more iudęorũ, qui in egyptũ redierunt. 4. Reg. vlti. Moderno verò tempore prędicator crucis, vel alius feruorẽ, vel cõmiſſionẽ habens ducẽdi chriſtianos ad terrã promiſſionis terreſtrẽ, vel cęleſtẽ Zorobabel fungitur 8 Exemplum.

fungitur officio. Multi ſpernunt, multi de uia redeunt, nolentes de Babylonia liberari boni uerò de Caſtro confuſionis ſequuntur. Sic ergo Chriſtus per ſe & ſuos intrauit in quoddam Caſtellum. Lucæ. 10. Secundo nobis occur-
9 rit, ut medicus infirmus, emplaſtra pęnitentiæ dando bonorum operum, pręceptorum dietam imponendo, Matt. 8. Domine, puer meus iacet paraliticus. Lucę. 5. Non ueni vocare iuſtos, ſed peccatores. Quam lętus eſt infirmus corpore in aduentu medici, licet certus nō ſit, ꝙ eum curare ſciatur, licet in ſumptibus infirmi veniat. Auget etiam illius leticiam, quando nunciatur ei dies aduenisſe, quia communiter diem deſiderant, ut pote qui grauius de nocte affliguntur, quàm lęti ergo debuerunt fuiſſe homines in Aduentu Chriſti, qui gratis venit, & genus humanum ſumptibus proprijs ſanauit, & medicos, & medicinam, & poſt ſe dimiſit. Sed heu aliqui ſanati nolunt, quia infirmitatem ſuam neſcire uolūt, & de talibus poteſt
10 intelligi dictum beati Gregorij. Omnes (inquit) infirmi ſumus, ſed infirmior eſt, qui infirmitatem ſuam neſcit. Alij ſciunt, ſed ſanari nolunt. quia inde delectantur, vel lucrari ſe credunt, ſicut infirmi in uita Sancti Martini, qui fugerunt ne ſanarentur, quia infirmitas fuit eis lucratiua. De quibus A. 26 21. Tales ſunt in carcere, & nolunt exire, niſi quādo placet eis, ſimiles ſunt iudeo nolente extrahi in ſabbato, ſic iſti, quibus Deꝰ per ſe, & ſuos extendit manum, dicens. Prouer. 1. Extendi manum meam, & nō fuit, qui aſpiceret. Tales medicis ſpiri-
11 tualibus ſciunt malas grates. Timeant ergo, qui pręcepta medici modo audire nolunt, ne aliquando clament cū fatuis virginibus, & non exaudiantur. Tertio venit, ut lumen, illuminare his, qui in tenebris ſedebāt. Aba. 3. Deus ab auſtro veniet. Sequitur. Splendor eius ut lux erit. Sed habētes viſum, cū gaudio exeūt de tenebris ad lucē, quia delectabile eſt oculis videre lumen. Eccl. 11. Sed cæci modicum de lumine curant, tātum eſt eis eſſe in tenebris, quantum in lumine. Sed, & ſi dicatur eis. Ecce rex venit cum pulchra ſocietate, nō multum lętificatur, quia videre non poſſunt, quòd alij vident. Ita nec mali tunc lætificabantur, quia cæci erant, nec mali chriſtiani modo ſpiritualiter lætantur, cum dicitur ecce rex tuus venit. Velamē maliciæ ſuper oculos habētes. F. 4. 31 Quar- 12
to uenit, ut legatus pacis inter Deum & hominem, à patre miſſus legatus ad gētes miſſus eſt. Ierem. 49. Et legatum ad gentes miſit. Abdie. 1. & vltimo. Legato vero & ſpecialiter quando pro utilitate illorum, ad quos uadit miſſus eſt, vel mittitur. Debentur duo, honoratio, & exhibitio: quia communiter legati papę accipiunt exhibitionem de terra ad quā mittuntur, ſcilicet pro ſe & ſuis, & hoc de melioribus, quia bene offenderetur legatus, ſi ſui non reciperētur, vel ſi malè eis miniſtraretur. Ita Chriſtus, niſi pauperes recipientur. Non enim eſt benè capiti, dum malè eſt membris. Ita nec Chriſto, qui ait, qui uos ſpernit, me ſpernit, & qui vos recipit me recipit.
Quinto venit, vt amorem noſtrum ad 13
ſe traheret, & cor noſtrum ad ſe inclinaret. Ante enim Chriſti carnationem, licet Deus multa pro homine fecerit: ipſum tam nobilem creaturam faciendo, & totum mundum ei ſubijciendo, legē naturæ & Moyſi diligenter dando, & angelorum cuſtodiam deputando, ei tamen ſemper ingratus exiſtebat, idola adorando, & alijs peccatis ipſum prouocando, in tantum, ꝙ omnis caro corruperat uiam ſuam. Gen. 6. Cuius rei, & erroris vna cauſa fuit, quia homo carnalis, & corporalis exiſtēs: rem, quæ uideri oculis corporalibus non potuit, nō potuit perfectè cognoſcere, nec diligere, quia in gallico puerbium eſt, ꝙ cor nō deſiderat, quod oculus nō videt. Quia 14
igitur Deum uidere non poterat, idola niſa adorabat. Volens ergo miſericors Deus omnis talis erroris cauſas, & excuſationes excludere, carnē & corpus aſſumpſit, & uiſibilis factus eſt. Et teſte Bar. 3 In terris viſus eſt, & cū hominibꝰ conuer-

conuerſatus eſt, vt per hominem viſibilem, in amorē inuiſibilis attraheretur deitatis. Et ſecundùm beatum Gregorium. Vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus per hunc in inuiſibilium amorē rapiamur. Et non ſolum illis apparuit, ſed & nobis apparet ſemper in forma panis, & nobiſcum pro noſtris neceſſitatibus conuerſatur. Multum enim rapere deberet amorē ſerui, dulcis, & amabilis cum eo conuerſatio domini, & ſimilitudo in victu & veſtitu. Nota. P. 2. 12. Deſcendit ergo, ut nos attraheret, ſicut adamas, vel magnes approximando attrahit ferrum. Et hoc facit (ut dicitur) quadam qualitate cōnaturali, eſt enim quædam qualitas in magnete connaturalis qualitati ferri, mediante qua ferrū trahit. Sic Chriſtus accipiendo noſtram naturam, connaturalis nobis factus eſt; vt mediante illa connaturalitate nos ad ipſum attraheret, quem tractum multum iuuat impulſus à terra, conſideratio, uidelicet quid, & quantum pro nobis in cruce ſuſtinuit. Et hoc eſt, quod ait Ioh. 12. Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.

Adam.

Arti. 5. ¶Tertio ſequi deberet & venienti iuſtitiæ debita veneratio. Si enim tota Eccleſia veneratur Sāctum Alexium, quia dimiſſis diuitijs, & nobilitate paterna, & uxore, accepit habitum pauperum,

15 multo plus deberet venerari Chriſti Aduētus, qui cum in forma Dei eſſet, quaſi exinaniuit ſeipſum, formam ſerui accipiens factus eſt pro nobis egenus, & pauper. Et cum bonitas vna aliam requirant, qui nos tantum honorauit dignè eſt a nobis honorandus. Si filius regis multum honoraret religionem, quā intraret, multo plus honorauit filius Dei religionem humanæ naturę. Naturam ergo, quā ipſe intātum honorauit, non deberemus peccatis deturpare. Exemplum ad hoc de illo, qui tali cogitatione ſe ſemper armauit contra peccatum luxuriæ, quaſi diceret illud heſter. 6. Sic honorabitur, quemcunque rex uoluerit honorare. Sic ergo venerāti noſtram naturam debetur ueneratio. Sed heu contrarium accidit, quia in multorum cordibus ex hoc ſecuta eſt infidelitas, & admiratio. Admirantur enim quare, & quomodo Deus poſſet homo fieri, tot ſuſtinere opprobria, & in fine mori. Quia etiam Deus contineri dicitur ſub modica panis ſpecie, ſed iſta admiratio ex improuida procedit cogitatione, ſeu imaginatione, imaginantur enim, quod quicquid accidit naturę humanæ in Chriſto, totum etiam contingat eius deitati, ita quod deitas patiatur, torqueatur & puniatur. Et illa uidetur cauſa, quare modum chriſtianę religionis refugiunt infideles in credēdo. Sed errant, ꝙ non plus torquetur deitas in carne illa benedicta, nec plus laceratur dentibus in hoſtia, quàm torqueatur in cœlo, vel vbicunque fuerit. Ergo non eſt magis inconueniens, ꝙ ſit in carne illa, uel hoſtia, quàm ꝙ ſit in cęlo, vel alijs locis. Sed dicunt, ꝙ alio modo ſit in carne illa, vel hoſtia, vel alijs locis, quod conceditur quocunque: tamen modo paſſibili ponitur ibi eſſe; non plus ibi patitur, nec malum, uel pœnam ſentit, nec detrimētum ſuſtinet, aut perditionem, quàm in cęlo. Quocunque ergo modo ibi ponitur, impaſſibili modo ponitur. Sic patet P. 2. t. Nullus ergo modus, vel cauſa vera inueniri poteſt, quare maius includit incōueniens ꝙ dicatur, vel credatur ibi eſſe; quàm ꝙ dicatur in cœlo eſſe. Sed potius valde inconueniens, ꝙ illa natura puniatur, & moriatur, & ꝙ mediante uirtute deitatis ſatisfaciat, quod per ſe facere non potuit. Et ꝙ ille inuiſibilis eſt in natura ſua, ꝓpter ſupradictas vtilitates illo modo in carne, & hoſtia viſibilis nobiſcū vſq; ad conſummationem ſœculi maneat, & excellenter veneretur. Ad quam venerationem inuitat nos, Pſal. 93. d. Venite exultemus, &c. Quod ſi non fecerimus, minatur cuilibet noſtrum. Apoc. 2. d. Venio tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo. Aba. 2. Si motam fecerit expecta eum, quia ueniens per carnis aſſumptionem (ut dictum eſt.) Veniet per gratiæ infuſionem. In quo

16

notatur ſecundo Aduentus, & non tardabit per iudicij diſcuſſionem, quantum ad tertium & quartum.

¶Aduentum etiam Dei in animam per gratię largitudinem, & ſpecialiter quando venit cum gratiæ abundantia: ſicut
Arti.6. multa præcedunt, multaque commoda concurrunt, ita multa ſequi debent ex parte noſtra, quia ſicut illo tẽpore, quo
17 venit carnem noſtram aſſumendo de virgine glorioſa, quæ digne præparata eum expectabat, ſecum portabat gratię plenitudinem. Vnde dicitur, Aue gratia plena. Lucæ primo. Ita dubium non debet eſſe, quin veniat cum largo gratiarum munere, eum dignè expectantibus, vt eſſe poſſint matres eius ſpiritualiter, ſicut ipſa fuit corporaliter, teſte ſeipſo, qui ait; qui facit uoluntatem patris mei, qui in cęlis eſt, hic meus frater ſoror & mater eſt. Ad hoc ergo, ꝙ quilibet dignè pro tanta diſponatur dignitate: procedit tempus, quod dicitur aduentus: præcedunt etiam præcones, & prædicatores, ſicut Paulus, qui dicit. Hora eſt iam &c. Et abijciamus opera tenebrarum. Roma. 13. De hoc. A.2.1. Et multi alij, qui ante eum mittuntur, ne nos improuiſos, & de hoc verecundos inueniat. Et eſt in hoc de Deo, ſicut de curiali domino, qui non ſubito intrat domum uicini ſui, & maximè vbi ſcit aliqua eſſe abſcondita. Sed pręmittit nuncium, uel tuſſim, vel facit aliquod ſignum, ne improuiſi verecun-
18 dentur. Ita Chriſtus nolens aliquid inuenire, quod eum offendat, vel unde nos erubeſcemus, uel puniremur. Sed ꝙ peccata eſſent ante eius Aduentum ablata, & abſcondita. Ante omnem aduentum ſuum curialiter nuncios præmittit, ante aduentum ſuum in carnem præmiſit. Sicut ſupra patet Eccleſiaſtes. 5. Ante aduentum in mortem, præmittit multis infirmitates, ſenectutes, & ſigna. Sicut patet. M. 11.4. & omnibus exemplum aliorum, vel ſubito, uel aliter morientium. De hoc patet infra de mortuis. Ante aduentum in iudicium generale quindecim ſigna ſecundùm aliquos, de quibus habetur. I.11.1. Ante verò aduentum in mentem pręmittit bonas inſpirationes, & cogitationes, remorſum conſcientię de peccatis. Et prædicatores, qui dicunt tibi illud Eccleſiaſtici.2.& 18. Prępara animam tuam ad tempta. Primo, ſcilicet cor ſicut caſtrum antequam rex ingrediatur, & uas, antequam liquor infundatur, ſic cor pręparandum eſt tripliciter, ſicut patet, Ser 75.2. Vt, ſcilicet domus cordis non ſit tenebroſa per infidelitatem. Para ibi lumen fidei, ſicut ille, qui ait in Pſal. 131 Paraui lucernã
Chriſto meo. Secundo, ꝙ non ſit ſor- 19
dida per carnalitatem, ſed ſicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundicię ad iniquitatem. Ita nunc mundiciæ in ſanctificationem. Tertio, ꝙ non ſit amara, nec rixoſa per iram. Quia magnus dominus non libenter hoſpitatur in domo, vbi crebra ſunt litigia. Cogitationes verò iræ, vel inuidiæ, & pungentis, & contradicentis conſcientiæ, litigia ſunt in auribus Dei. Pręparate ergo corda veſtra domino, & ſeruite illi ſoli, ait Samuel ad populum. 1. Re. 7. Quia opus grande eſt, nec homini præpatatur habitatio, ſed Deo. 1. Paral. 29. Nota. A.2.4.& E.6.31.& C.6.3. Secundo præparandum eſt Dei hoſpitium extra in porticum ſenſuum, per quos intrare debet. Eſa.49. Parate vias domini, rectas. f. ſ. Dei noſtri. Et non ſolùm porticus ſenſuum, ſed atrium, & ambitus operum eſt præparandus. Prouer. 24. Præpara foris opus tuum, & diligenter exercere agrum tuum, vrticas, & ſpinas diuitiarum iniuſtè acquiſitarum extirpando, & reſtituendo, ſic ergo præparamini contra Babilonem. Hiere.50. Sed ad hoc, quòd ſic præparemur, quatuor rationes nos mouere debẽt. Vna Dei curialitas, ideo ſemper præſto eſt intrare. Apoc. 3. Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, hic per gratiam, & ducam illum ad cœnandum mecum in gloria. Nimis ergo ſunt Deo incuriales, & ſibiipſis

ſibijpſis crudeles, qui Deo non præpa-
20 rant, & cum inuitante per viam mandatorum nō vadunt. Vnde beatus Gregorius Homel. 28. Certè, ſi nos alicuius ſeruus rogaret, vt ad eū ire deberemus; protinus nobis noſtra ſuperbia in cogitatione tacita reſponderet dicens, non eas, quia teipſum degeneras: honor tuus deſpicitur: locus uileſcit. Sed ecce de cęlo venit: qui ſeruo occurrere in terra non deſpicit, & tamē humiliari in terra, comptemnimus, qui de terra ſumus, contra illud Prouerbio. 16. hominis eſt animam præparare. Secunda timor poteſtatis. Sicut ſeruus præparat ſe ad voluntatem domini timore. Eccleſiaſtici. 2. Qui timent dominum pręparabūt corda. Tertia amor proprij commodi, ſicut colonus præparat ſe ad operandū dum amore fructuum, & aduocatus amore pecuniæ. Prouerb. 30. Formicę populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſibi. Quarta ualor æterni pmij. ſicut ſponſa præparat ſe, propter hęreditatem terrenam Apo. 19. Venerunt nuptiæ agni, & vxor agni præparat ſe, ſic ergo præparare in occurſum Dei tui Amos. 4. Reſtat qualiter eſt præpa-
21 randum. Sicut infirmus ad medicinā, qui tenet dietam, & à multis abſtinet. Et ſicut delinquens ad punitionem. Iuſtum enim eſt, quòd delinquens ſecundum delicti conditionem puniatur. Cū ergo cōditio delicti inueniatur in corde, ore, vel ſenſibus, & opere, iuſtum eſt; quòd punitio fiat, contritione, confeſſione, & ſatisfactione. Et hoc ſicut voluntariè deliquit (Exemplo prophetę Dauid Pſal. 37. dicentis. Ego in flagella paratus ſum, quantum ad ſatisfactionē Et dolor meus in conſpectu meo ſemper, quantum ad contritionem. Quoniam iniquitatem meā ego cognoſco, quantum ad confeſſionem) Sic voluntariè tripliciter parandum eſt, non tamen murmurare confitendo, vel recipiendo, quæ iniunguntur, ſicut currus malè vnctus. Sed dicat paratum cor meum interius, & exterius: non ſicut hypocritę, qui ſolum parant, quod exterius: & pictor qui non dat vitam, nec ſicut triſtis, uel melancolicus. Sed paratus ſum, & non ſum turbatus, in Pſal. 118. Nota. C. 5. 2. Sic ergo loco tempo- 22
ris præcedentis primum aduētum, pręcedit modo tempus aduentus, loco pphetarum præcedentium, præcedūt nunc prædicatores, loco uero circuncisionis tunc corporum, pręcedit modo circuncisio cordium per confeſſionem. Sicut enim in primitiua eccleſia ante feſtum dominicæ natiuitatis ſolebāt homines confiteri. Ita nunc deberent boni Chriſtiani. Pro receptione nunc 23
ſpirituali faciant, quòd ante paſcha pro receptione ſacramentali ſunt facturi. Loco verò oblationum, & ſacrificiorū, quę ibi tunc præcedebant, & Deo offeofferebantur, nunc ei offerri deberet eleemoſynarum largitudo. Regi enim nouiter venienti ad terram ſuam, vel domino venienti ad manerium amici, mittunt ei encœnia. Sic modo quando agitur, quomodo Chriſtus primum venit ad mundum iſtum? mittenda eſt ei in ſuis membris eleemoſynas. Sed heu in propria venit, & ſui eum non receperunt Ioan. 1. & reuera tales peſſimè miniſtrant hoſpiti ſuo Chriſto. Quia ſolum faciunt ei feſtum verborum in natiuitate ſua cum tripudio, & cantilenis dicentes, ſe de aduentu Chriſti gaudere, & eum gaudenter recipere, ſed mentiuntur, dum permittunt eum extra eſurire, & ſitire, & ſine hoſpitio eſſe. Sicut ergo occurrit nobis via triplicis miſericordiæ, ſcilicet dando ſeipſum, qui optimus eſt. Secundo mutuando omnia, quæ habet. Tertio frequenter peccata dimittendo in confeſſione. Ita occurrit illi dando ei de melio- 24
ribus, ne dando vilia iterū erubeſcatis. Audiſtis, quia Chriſtus clamidē martini corā tota curia cęleſti oſtendit. Cū ergo ſic veſtes, & alias eleemoſynas à uobis datas, iterū oſtendit, cauete ne erubeſcatis ſicut miles, qn̄ minus corā domino oſtendit exilē, & vilē tunicā, quā ei dedit. Scdo indigentibus mutuando, qui non habent vnde gaudeāt in iſto feſto:

Tertio

Tertio omnes iniurias,& iras,& uindi-
ctę appetitus de corde remittẽdo. Sicut
enim magni occurrunt regi, cum ma-
gna comitiua de ſeruitoribus, & cibis
ſuis,& familia. Ita nos Chriſto cũ mul-
tis pauperibus,qui ſunt , vel eſſe debe-
rent de ſeruitoribus, vel cibis diuitum,
& cum tota familia eccleſiæ, cum qua
vniri debet charitate. Et ſic oẽs, quaſi
vir vnus occurrere , quia vnum corpus
ſumus ĩ Chriſto.1.Corinth.12. Sed heu
multi econtrario occurrunt,cum cru-
delitate tallian tes homines , ſcilicet &
ſubditos ſuos durè tractantes, & mu-
tuantes, & non ſoluentes pro expenſis
ſeruitorum, & uoluptatum in cibis , &
ludis,& huiuſmodi, quæ modo faciunt
in iſto feſto.De quo ſupra.A.12.5t.Ta-
les uiam miſericordiæ obdurant , ne
Deus ad eos ueniat. Loco etiam deſide-
riorum antiquorum præcedentium de-
bemus nos præmittere ſpiritualia de-
ſideria, quod ſi faceremus, ſicut ipſi
Chriſtum receperunt corporaliter. Ita
nos recipiemus ſpiritualiter,vt de illis,
& etiam de nobis poſſet uerificari illud
Pſal.77. Deſiderium eorum attulit eis.
Et non ſunt fraudati à deſiderio ſuo.
Exemplum. Quod oſtenditur per hoc, quod narra-
tur in lib.Petri Cruniacenſis. quaſi per
iſtum modum. Ille ſanctus Petrus ab-
bas Cluniacenſis. ſpecialem habuit in
aduentu feruorem, ſicut & antiqui pa-
tres habuerunt. Vnde omni die aduen-
tus ſolebat conuentum ſuum deuotiſſi-
mè ammonere , quod quilibet præpa-
raret dignè lectum conſcientiæ ſuæ,
& cordis ſui , ad dignè recipiendum
puerum Chriſtum benedictum in no-
cte natiuitatis, qđ vnus innocens puer
monachus literaliter intelligens. No-
25 cte natiuitatis Chriſti parauit honeſtè le-
ctum ſuum in dormitorio, quo facto,
cogitauit intra ſe dicens, modo ueniat
puer ille,quando uoluerit,quia lectum
meũ paratum inueniet (Et hoc dicto)
affuit iuxta eũ puer pulcherrimus, quẽ
cum ſalutaſſet more puerorum vſque
ad matutinas ſimul ludentes , cum le-
ticia noctem perduxerunt, pulſatis ve-
rò matutinis, ad eccleſiam ſimul ibãt,
ĩ qua dum monachus coram altari in-
clinaret, puer ille diſparuit. Monachus
verò dolore plenus, clamauit,& alij mo
nachi cauſam fletus eius ſciſcitãtes du-
xerunt eum ad Abbatem. Cui cum totũ
narraſſet Abbas fecit fratibus collatio-
nem dicendo,ꝙ ſicut puer, qui intelle-
xit uerba eius corporaliter;Chriſtũ cor-
poraliter receperit. Ita q̃ ĩtelligũt ſpũa-
liter & ſe ſpũaliter ꝓparent, eum ſpũa-
liter recipiunt. Sicut ergo antiqui pa-
tres in natiuitate eum receperunt cor-
poraliter in carne ueniendo : ita boni
modo per gratiam. Sed heu ſecundum
Berñ. Maius fuit antiquorũ deſideriũ,
& gaudiũ de aduentu,& re futura , quã
noſtrum gaudium de habito ſpiritua-
liter loquendo. Iſta narratio eſt Ser.t. 26
11.Et ſi Berñ.hoc non dixiſſent, videtur
veritas ad oculũ,quòd ita eſt,quia quaſi
omne gaudium, & præparatio ad feſtũ
natiuitatis eſt carnalis,& circa corpora,
præparando pro corporibus cibum , &
potum,& ueſtes lauando communius,
quàm animam. Et ſicut præparatio ꝓ-
cedens eſt corporalis : ita lętitia cũ fe-
ſtum aduenerit, eſt in cantilenis carna-
libus,& uoluptuoſis , in commeſſatio-
nibus , & ebrietatibus,in cubilibus , &
impudicitijs, in ludis taxillorum,& tri-
pudij. Et non reputarent ſe benè illum
diem,quo Chriſtus primo pro eis fleuit
peragere, niſi diſſolutè,& malè illo die
riderẽt. De quibus Eſa.5.Lyra, & cytha-
ra & tympanum , & tybia in conuiuijs
veſtris,& opus Dei non reſpicitis , pro-
pterea captiuus eſt populus:& quia nõ
habuerunt ſcientiam,nobiles eius inte-
rierunt. Idem.c.22.Vocauit Dominus
ad fletum,& Planctum. Et ecce gaudiũ,
& lętitia. Occidere uitulos , & iugulare
arietes comedere carnes , & bibere vi-
num;comedamus,& bibamus cras eñ 27
moriemur. Tales ergo magis de cor-
pore, quàm de anima cogitãt, & curãt;
& uiliorem faciũt animam rebus ſuis,
quas lauant,anima ſordida remanente.
Tales etiam ,& qui in peccatis ſunt , eũ
recipere non poſſunt,quia non habent
locum

locum ubi eum ponaut, & in hoc aſſimilantur Iudæis,qui diu eum expectauerunt, ſed uenientem multi illorum non receperunt. Aſſimilantur etiã Bethleemitis, qui ita habuerunt hoſpitia circa alia occupata, quòd Chriſtum recipere non potuerunt. Ita cupidi,& luxurioſi, & omnes peccatores,in quorũ anima hoſpitatus eſt diabolus; donum animæ plenum habentes,Chriſtum recipere non poſſunt, Ioan.1. Sui eũ non receperunt:ſui,per creationem, & baptiſmum,& nomen Chriſtianitatis. Si verò alicubi recipitur; credo,quòd hoc
28 contingit nunc,quod tunc. Tunc verò recipiebatur in diuerſorio, quod erat in neceſſitate hoſpitium pauperum, ſicut tunc patuit in effectu, qui hoſpitiũ chare conducere nõ potuerunt. Ita modo plus recipitur in animabus pauperum, quàm diuitum quantum ad perſonam ſuam,quia diuites, & nobiles p-iurijs,& uotis quaſi omni uerbo, eum offendunt. Quantum etiam ad membra ſua hoc apparet, qa ſimplices libẽtius,vt frequenter recipiunt mendicos in grangijs ſuis,& alijs artis domunculis,quàm diuites in magnis palacijs. Sic elyas à uidua potius,quàm à rege,exceptus fuit hoſpitio.3.Re.17. Filius ergo hominis veniens putaſne inueniet fidem in terra? Ad hæc reſpõdetur,Oſee. 4.Non eſt fides, nec miſericordia, nec veritas de terra. Vnde dicuntur Romani ſcripſiſſe Alexandro, ſi ueneris,iuenies,ſcilicet reſiſtentiam Ita nos dicere poterimus,ſi ueneris,inuenies, ſcilicet mundum plenum peccatis. Ideo tales cum timore expectabunt tertium, &
29 quartum aduentum,quando reddẽt rationẽ villicationis ſuæ. Matth.25.Venit dominus ſeruorum illorum, & poſuit rationem cum eis. Talia ergo ad-
Artic.7. uentum ſecundum præcedunt. ¶Nunc verò uidendum eſt,quæ concurrant cũ eo.Concurrũt verò aliqua ex parte venientium, quæ uidelicet ſecum portat. Concurrere deberent alia ex parte recipientis. Portauit enim ſecum omnia commoda,de quibus dictum eſt ſupra, eo.c.6.quia venit modo ad caſtrũ animæ ab inimicis obſeſſũ,& ſtat ad oſtiũ, & pulſat Apoc. 3. Pulſat inſpirationibus,tribulationibus,infirmitatib⁹,paupertatibus,aſflictionibus, donationib⁹. Ex parte noſtra debet eſſe, ut ei aperiamus inimicum eius, ſcilicet peccatum expellẽdo,quia niſi modo ei aperiatur, in tertio aduentu, ſcilicet mortis adducet clauem regiam violenter aperiẽdo. Et ſicut rex,qui prius ſi redderet illud, eos reciperet ad uitam, quod non faciet in fine. Sic in propoſito, nec eſt mirabile ualde enim grauaretur rex, ſi in caſtro proprio potius inimicũ ſuum quàm ipſummet reciperent, uel teneerent. Sequi uerò debet iſtum aduentũ, quòd de caſtro animæ nõ eijciatur per peccatum, ex quo tot laboribus,& morte propria caſtrũ, quod de nihilo creauit,redemit,& proprio corpore, & uirtutum armis,& gratiæ inſtaurauit, non ſine magna proditione de illo eijcitur, nec inimici ſuper eum recipiũtur. Diligenter enim claudẽdę ſunt portę ſenſuum. Secundo,quia ex parte ſui occur-
rit nobis, ut medicus infirmis per ſuos 30
miniſtros. Ex parte noſtra concurrere debet, quòd medicina patiẽter recipiatur,& ſequi debet,quòd retineatur. Tertio,quia ex parte ſua uenit,ut lumẽ. Ex parte verò noſtra cõcurrere debet, vt ei oculos aperiamus, ualde enim debilis eſſet cæcus,qui non aſſurgeret, & oſtiũ aperiret uolenti ſibi uidendi conferre gratiã. Surge ergo,qui dormis,& illuminabit te Chriſtus. Sequi verò debet, quòd iterum nõ permittemus nos excęcare. Quarto, quia ex parte ſui uenit
arbiter pacis. Sicut patet M.3.22.& N j. 31
5.Vel vt pius dominus,qui arbitros dat, vt pacem reforment. Inter duos enim diſcordantes debet adiũgi tertius.ff.de arbitris.lib.4.l.Si vnus. Sic Chriſtus inter Deum, & peccatorem poſuit arbitros ſacerdotes. Et ſicut pius iudex videns depauperationem placitantium, & conſumptionem, datis arbitris præcipit, quòd concordent minando pœnam ei, qui non vult concordiam. Ipſi ergo

ergo timentes totaliter ſe ponūt ſuper
ſententiam arbitrorum. Sic Chriſtus p̄-
cipit nos ire ad arbitros, ubi ait. Ite oſtē
dite vos ſacerdotibus, in quorum ſentē-
tia ſi nos poſuerimus, habebimus pacē
inter nos & Deum. Debet ergo volun-
tas noſtra concurrere, alioquin pacem
nō habebimus in conſcientia, quia nō
eſt pax impijs. Qui eſſet infirmus, &
ſciret pro certo, ſi moreretur, quòd iret
ad infernum, quomodo haberet pacē?
Sed in mortali peccato exiſtens eſt ta-
lis. Ergo recipiamus mediatorem, qui
multa dabit pro emēda, ſi re miſerimus
alijs, & ſic nobiſcum pacē habuerimus
multas enim iniurias ſuſtinet homo,
antequam hæreditatem amittat terre-
nam: ergo pro paruis iniurijs, non de-
beret amittere illam hæreditatem, quæ
dabitur pacificis, qui filij Dei uocabū-
tur. Matth. 5. Et ſi filij, & hæredes per
dominum. Ex parte ergo noſtra occur-
rit, pacem pro vtilitate noſtra recipere.
Et ſequi debet, in ea perſeuerare, quia
qui intromiſit ſe de pace, magnus eſt
Chriſtus, qui multa dat pacificis, & gra-
uiter punit alios, qui pacem nō ſeruāt,
ſicut patebit infra. Quinto uenit omne
32 bonum ſecum portans. Sapiētiæ 7. Ve-
nerunt mihi omnia bona pariter cum
illa, ſcilicet Dei. Thob. 10. In te vno oīa
habentes, venit. n. totus cū oīb⁹ uirib⁹.
Cui occurrere debemus cū tota aīa ſi
cū tota virtute, & cū omnib⁹ ſenſibus,
& potentijs, ad receptionem apertis, &
paratis. Manus ei aperitur, quādo ape-
ritur inopi. Oculus, quando cōpatien-
do uidet pauperem. Auris, quando au-
dit utilia. Sic ergo aperiantur propter
vtilitatem propriam. Onuſto enim au-
ro, uel alia re, quam daret, cito oſtium
aperires. Aperi ergo amore, uel ſaltem
timore, ne ſi non aperias, contingat te
clamare quandoque cum fatuis virgi-
nibus, & nō audiaris. In ortu enim ſo-
lis portę aperiuntur. Sed modo eſt or-
tus ueri ſolis iuſticiæ. Attollite ergo
portas, & introibit rex gloriæ. Et quia
ipſe mundus eſt, & ſanctus ſanctifica-
33 mini. In aduētu enim regis plateę mū-
dantur, & auferuntur, quæ poſſent eius
offendere á ſpectū, domus ornantur, &
tapecia, & panni ſuſpendūtur ciues in-
duuntur. Sic auferte peccata de platea
animæ, domus animæ uirtutibus ador-
netur, & decoretur, & panni ſupra dor-
ſa ſuſpendantur pauperum. ¶Sequi ue- Arti. 8.
rò debet iſtam receptionem ſenſuū cu-
ſtodia. Dum rex quieſcit in camera ſua,
feneſtrę clauduntur, hoſtia cuſtodiun-
tur, ne tam utilis hoſpes expellatur. Sic
ergo deberet recipi, ſic ſeruari. Sed heu
cum duo hoſpites hoſpitium vendicēt
animæ, Deus uidelicet, & diabolus, &
vterq; nuncios habeat, & miniſtros ad
præparandū pro aduentu ſuo, quis mo-
do inuenitur, qui non diligentius, prō-
ptius, & citius, & frequētius, & hylarius
paret diabolo, quàm Deo. Hoc appatet
inductiuè in omnibus ſenſibus, & po-
tentijs corporis, vbi inuenitur inter vi- 34
ginti vnus, qui ita libenter loquitur de
his, quæ pertinent ad honorem Dei, &
animæ ſalutem, ſicut facit de vilibus, de
inutilibus, de oblocutionibus, & luxu-
rijs, & detractionibus: qui non eſt libē-
tius in taberna, ubi talia loqui poſſunt,
quàm in eccleſia, vbi loqui poteſt Deo,
qui nō libentius aperit manum ad ali-
quem decipiēdum, quàm ad eleemoſy-
nas dandum, qui non libentius audiat
vana, quàm utilia. Truſatores, & luſo-
res, & detractores, quàm prædicatores,
qui non citius currit quando pulſatur
campana diaboli, timpana ad coreas, &
ſpectacula vbi annunciatur aduentus dia-
boli, quia ibi ad multos venit per im-
pudicos aſpectus, quàm quando pulſa-
tur campana Dei ad eccleſiam. Et quis
eſt, qui non diligentius ſe parat ad talia
ſpectacula, ut malè placeat fatuis, & ne
aliquid indecēs ſit, quod eis diſplicere
poſſet, & non ſolum citius, & ornatius
currunt, ſed ibi delectabilius morātur,
vſque ad noctem, & diutius ſi poſſent,
quia ſi dies eſſet in duplo prolixior, li-
benter ibi expectarent, ſed ad eccleſiam
euntes non ita diligenter ſe parant, ne
aliquid Deo diſpliceat, nec ita diu, vel
delectabiliter ibi morantur, vbi eſt etiam 35
qui

qui non plus gaudeat de filio ſuo dato mundo,& mundalibus diuitijs,quàm Deo,qui non plus timeat proximũ potentem offendere, quàm Deum. Ponatur exemplum ſic. Ecce ſi iuraueris verum,offendis talem dominum, & erit tibi inimicus:ſi falſum offendis Deum: petius eligunt Deum offendere. Exemplum poſſet etiam poni in multis alijs iniuſticijs. Et breuiter inductiuè in bonis naturæ, ſicut in filijs, & filiabus, & bonis fortunæ: peiora Deo dantur, ſi filium habeant debilem, vel claudum, vel curuum erit religioſus: ſi filiã monoculam erit monialis: ſi pulchra rema nebit mundo. Si habeat putrida cibaria,dicunt hoc debet dari pro Deo, & quod datur Deo,videtur quaſi perditũ? ſicut Iudas vnguentum,quod expendebatur in Chriſto, qui ait, vt quid perditio hęc? De ſeipſis etiam partem dant Deo peiorem, ſcilicet ſenectutem, vel forte nullam, nec videlicet iuuentutẽ, nec ſenectutem. Et breuiter ſicut in lib. Macha.dicitur, ꝙ vix aliquis ſe Iudęũ fatebatur. Ita raro modo inuenitur, qui ſe Chriſtianum facto,& opere fateatur, & licet verbo,hoc dicãt,lingua ſua mẽtiti ſunt ei, quia cor eorum non eſt rectum cum eo. Et vt breuiter concludã, qui ſe poterit digne pręparare,benè occurrere, & ſemper retinere beatus: qui econuerſo,maledictus. Beati ergo, qui expectant eũ. Eſa. 30. Nota F.4.8. Qualiter verò nos debemus venire ad eũ,patet Ser.5. Rex tuus venit tibi. Zachariæ. 9. Venit ad tẽplum ſanctũ ſuũ Mal. 3.

¶Aduocatus. Cap. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Conditiones aduocatorum quæ.*
2 *Conditiones legum ſunt bonæ & iuſtæ.*
3 *In vnum conueniunt nomen,qui de legibus agunt*
4 *Quomodo ſit operatio eorum,qui de legibus agunt.*
5 *Exemplum de quodam nigromante religioſo facto.*
6 *Fabula de accipitre,*
7 *Conditio ſalarij quomodo eſſe debeat.*
8 *Falſi iudices in quem peccent primum.*
9 *In ſimoniacos, & iniuſtos.*
10 *Simoniaci, & iniuſti ſunt velut ſagittarij.*
11 *Potẽtia ſimoniacorum,vel iniuſtorũ quæ.*
12 *Simoniaci, & iniuſti comparantur latronibus.*
13 *In errore,& peccato ſimoniaci, & iniuſti comparantur mercatoribus equorum.*
14 *Simoniaci,& iniuſti comparantur falſis mercatoribus.*
15 *Simoniaci comparantur monti Ethnæ.*
16 *Simoniaci comparantur hæreticis, & legum falſarijs.*
17 *Simoniaci cõparantur brutis animalibus.*
18 *Exemplum auium inſidiantium aſina.*
19 *Simoniaci comparantur ſimiæ.*
20 *Simoniaci comparantur ranis.*
21 *Impium præualere aduerſum iuſtum.*
22 *Prouerbium de lingua cauſidici.*
23 *Operarios cuiuſque artis in errore quodã modo excedere.*
24 *Cauſidici comparantur dæmonibus.*
25 *Ex conſilio iniquo cauſidicorum quomodo oriatur damnum cliẽtulorum & lucrum ipſorum.*
26 *Cauſidici comparantur focarijs.*
27 *Quomodo conuertatur retrorſum iudicium.*
28 *Quomodo iuſtitia à longe ſtat.*
29 *Veritas in cœlo proſternit cupiditatem vſque ad infernum.*
30 *Quare cupiditas ſit radix omnium malorum.*
31 *Qua de cauſa leges addiſcantur.*
32 *Quæ ſit cauſa dilationum, & longorum proceſſuum.*
33 *Cauſidici minimè veraciter ſe excuſant.*
34 *Cauſidici non excuſantur à peccato, & reſtitutione cauſa ignorantiæ.*
35 *Quæ habere debeas cauſidicus.*
36 *Qua ratione à nonnullis credatur poſſe excuſari cauſidicus.*
37 *Munus cauſidicorum eſſe veritatem indagari.*
38 *Cauſidici dicentes bonum malum,& verum falſum,& econuerſo ſunt ſpiritualiter leproſi.*

39 Excu-

39 *Excuſatio cauſidicorum dicentium ſe eſſe miniſtros iuſtitiæ.*
40 *Cauſidici creduntur excuſari ſcientia ſua.*
41 *Cauſidici abiecerunt legem domini exercituum.*
42 *In quibus puniendi cauſidici, qui iniuſtè à cauſa cadunt.*
43 *Lex in cauſidicos, qui cauſa cadunt imperitia, vel de alio modo.*
44 *Cauſidicos etiã puniri pœna corporali, ſi imperitia peccant.*
45 *Exemplum in cauſidicum imperitum.*
46 *Exemplum in cauſidicum facundia ſua glorianiem.*
47 *Cauſidici imperiti puniuntur etiã pœna æterna.*
48 *Exemplum in cauſidicos imperitos.*
49 *Exemplum falſi cauſidici.*
50 *Exemplum in falſum cauſidicum.*

Arti. 14. Aduocatorũ primo deſcribẽdæ sũt conditiones bonę, quę in eis requiruntur. Secundo errores, qui
Arti. 1. in eis aliquotiens inueniuntur. Tertio cauſa erroris. Quarto falſa excuſatio cũ reprobatione. Quinto ponenda eſt pœna malis aduocatis. ¶Circa primum ſic
1 proceditur. Primo ponendæ ſunt conditiones laudabiles, quæ reſpiciunt eorum perſonas. Secundo, quæ reſpiciunt eorum leges, Tertio, quæ reſpiciunt eorũ actus, ſeu operationes. Quarto, quæ reſpiciunt eorum ſalarium ¶Quantum ad primum conditiones reſpiciẽtes tales perſonas debent eſſe, quòd non ſint perſonæ malę, vel infames. Vtpotè hæreticus, excommunicatus, vel paganus. 4.q.j.c.1. ꝙ etiam non ſit perſona religioſa, vel promota, vel in ſacris ordinibus conſtituta, & ſpecialiter in ſacerdotio, quia talibus prohibita eſt aduocatio, niſi ĩ cauſa propria pro eccleſia ſua, vel pro coniunctis, & miſerabilibus pſonis, vt habetur. 14.q.5. Denique. Et de poſtul. cum ſacerdotis. Et cauſa eſt, quia ipſi ſunt deputati in aduocationẽ medilori, ſcilicet inter Deum, & peccatores, à quo impediri non debent. Ar. di. 91. clericus. Ex his colligitur, quòd debẽt eſſe perſonæ bonę famæ, fideles, & ad illum actum ordinatę. ¶ Quantum ad 2
ſecundum, conditiones etiam legũ illorũ, bonę, & iuſtę ſunt. Vnde Tullius de legibus dicit, quòd lex eſt ſumma rõ inſita à natura, quæ iubet ea, quæ ſunt facienda, & prohibet contraria Etiam Paulus Roma. 7. Lex quidem ſancta eſt, & mãdatum ſanctum. Et iterum. 1. Thi. 1. Scimus autem, quia bona eſt lex, ſi qs ea legitimè vtatur. Si tamẽ aliqui abutuntur, ſicut patet. A. 12. 38. cum quatuor ſequentibus. Sed tales non merentur a legibus denominati legiſtę, niſi per antiphraſim, id eſt contrarium, vt dicatur legiſta, quaſi legens legem, vel ledens iuſta. In illis enim lex ueritatẽ ſuam amittit, ſicut ſaphirus in loco immundo, & vmbra illorum lex obſcuratur. Heb. 10. Vmbram habens lex, ſupple ĩ peruerſoribus. De quibus Eſa. 24. Tranſgreſſi ſunt leges, & mutauerunt ius ſupple per falſas allegationes, probationes, propoſitiones, teſtium informationes, dilationes, & huiuſmodi. Sequitur diſſipauerunt pactum ſempiternum. Iuſticiæ ergo domini rectè, ſicut regula, ſed tota gybboſitas in opere eſt ex parte malorum operariorũ. ¶Quã- 3
tum ad tertium, ſcilicet conditiones, & operationes illorum, & eſt ſciendum, ꝙ licet diuerſa ſortiantur nomina vulgaria. Quidam enim vocantur aduocati, quidam etiam vulgari nomine ſerganum, quidam attornati, quidam aprentini, quidã procuratores, & ſic de alijs. Omnes tamen in vna operatione conuenire debent, vt videlicet ſint cooperatores, & miniſtri iuſticiæ, ita ꝙ nullus iniuſtam cauſam, vel deſperatam aſſumat. Et ſi talem ſuſceperit ab initio ignoranter, & in proceſſu iudicij eam eſſe talem cognouerit eam relinquere tenetur, C. de iudi. l. rem non nouam. Et idem ſtatuit Gregorius. 10. in conſilio Lugdu de poſtu. c. properandum. Et ad hoc aliqui ſunt admitati. Debent ergo illorum

illorum actus eum actu conuenire iu-
ſticię, vt non producant falſos teſtes, vel
corruptos, nec falſa inſtrumēta, nec mē-
tiantur, nec falſas leges, uel alias iuris,
vel facti probationes inducant, nec di-
lationes, uel exceptiones non neceſſa-
rias in grauamen partium quærant, ſed
fideliter quantū iuſticia permittit cau-
ſam ſuam clientuli foueant, de contin-
gentibus nihil omittendo. 3.q.7.infa-
mis.§.Item ſi quis. Et arti.de teſtibus in-
timauit. C. de iudi.lib.3. Properandum.
4 §.illo proculdubio.4.q.4.c.1.& 2. Ad-
uocatorum ergo, & aliorum ſapiētum
operatio eſt quaſi operatio ſtellarum,
ſcilicet alios dirigere ſuo lumine. Dan.
12. Qui ad iuſticiam erudiunt multos:
fulgebunt quaſi ſtellę &c. Sed boni ſunt
quaſi ſtellę fixę in Deo ſuo. Sed falſi ad-
Stellę erraticę. uocati ſunt, ſicut ſtellę erraticę, quæ ha-
bent duplicem motum in factis ſuis,
ſcilicet pro & contra. Pro: quando ali-
quid datur. Cōtra: ſi ab aduerſario plus
Exemplum. detur. Exemplum ad hoc de homine
dante tali bouem ad loquendum pro
eo, & eum nihil loqueretur, homo vi-
dens cauſam ſuam ſic periclitari. Ait,
Deus meus quādo loquetur bos meus.
Aduocatus verò, qui uaccam ab aduer-
ſario ſuo receperat pro ſilentio ſuo. Re-
ſpondet uacca ita durè tenet eum per
guttur, quòd non poteſt loqui. Ad idē
fertur de alio, qui tali dedit currū. Ad-
Exemplum. uerſarius uerò ei equos dedit. Cū ergo
qui curſum dedit, videre, quòd potius
pro aduerſario loqueretur, ait, currus
malè vadit. Aduocatus reſpondit, non
poteſt aliter ire, quia equi eum ſic du-
cunt per illam viam. Nota. I.13.5. Ta-
les ergo ſunt ſtellę erraticę, de quibus
Apoca.12. Draco traxit tertiam partem
5 ſtellarum ſecum. Vtinam tertia parte
contentus eſſet, quod neſcitur vtrū ve-
rum ſit. Intantum enim multitudinem
illorum ſecum falſitatibus, & cupidi-
tatibus trahit, quòd locus ille vbi maior
deberet vigere iuſticia, maior exercetur
Exemplum. iniquitas. Exemplum ad hoc habetur à
quodam hunfredus nomine, hic prius
fuerat magnus nigromanticus poſt ta-
men fructus eſt bonus religioſus: hic
moriens, à miniſtro ſuo requiſitus de
aliquo memorabili dicto. Dixit ſe cre-
bro poſt ſe videre dæmones in diuerſis
formis ante fratrum oculos in choro,
ad eos diſtrahendum à diuino officio.
Addidit etiam quaſi ſic, quòd quidam
magnus dæmon ſcaualdus nomine, de
hieruſalem in illis partibus eiectus, qa
ad Chriſtum ī cruce accedere præſum-
pſit. In peiori loco totius mundi habi-
taculum ſibi elegit Babiloniam caput
infidelitatis: ſed inde per preces cuiuſ-
dā ſancti eiectus ꝓ petiori, & ſibi, ſuiſ-
que magis lucratiuo loco elegit habita-
culum, & moram in aula veſtri mona-
ſterij, tanquàm caput & fontem to-
tius falſitatis. Ibi enim lacerata eſt lex,
& impius præualet aduerſus iuſtum.
Aba.1. Eccleſia.3. Vidi in loco iuſticiæ
iniquitatem. Ibi enim ponuntur ad de- 6
fenſionē iurium, & totius regni, & om-
nium, qui iniuriam patiuntur, & coram
eis conqueruntur. Sed timēdum eſt, ne
defenſio ſimilis ſit illi, de qua in fabulis
fingitur, fingitur enim, quòd bellū fuit
quondam inter perdices, & miluum.
Perdices ergo grauatè loquebantur cū Accipiter.
accipitre, quòd poſſint ab eo defendi
contra miluos, qui promiſit tuitionē.
Sed tamen cum genere ſuo plus deſtru
xit perdix ſub colore defenſionis, quā
milui facere conſueuerunt. Sic non nul-
li forte in banco, ſic in artibus, ſic in a-
lijs curijs, ſic foreſtarij in foreſtis, ſic cu-
rati in parochijs ponūtur ad cuſtodiā,
& defenſionem, quemadmodum acci-
pitres, vt prædictum eſt, quia quando
falſi ſunt magis nocumentum inferūt,
quàm alij inferre ſolebāt, uel poterūt:
homines eis loquūtur, & quare eos cō-
ducunt, & plus expendunt cum eis, &
plus ab eis damnificantur, quàm a par-
te contraria, ſeu aduerſarijs ſuis. Cum
minoribus enim expenſis poſſent do-
mi pacificari, & concordari, quàm eis
ſe ſubijcere, qui brigis delectantur, &
ditantur, qui cogitant cogitationes af-
flictionis, & nō pacis. Pro quibus orat
Pſalm. 67. dicens. Diſſipa gentes, quæ

bella volunt veniant legati ex egypto
ethiopia præueniat &c. Quarta verò
conditio ſalarij quantum ad illos, qui
eis ſoluere poſſunt, debet eſſe modera-
ta, penſata quantitate laboris, & pauper
tate, vel opulentia clientis, quem dolo
non inducant, mentiendo circa laboris
magnitudinem ad dandum plus, quàm
7 deberent. Quantum verò ad illos, qui
dare non poſſunt, expectare debent ſa-
larium à Deo. In quo enim tenetur di-
ues pauperem iuuare de diuitijs ſuis, &
q̃cũq; opera exercere miſericordiæ, in
illo tenetur aduocatus patrocinium p̄-
ſtare cauſæ pauperum, quando videli-
cet videt eos in tali neceſſitate, quòd
non videt, vbi alias eis ſuccurri poſſit,
tenetur de neceſſitate eos iuuare, & de
ſua ſcientia eleemoſynam facere. 11. q.
3. pauper. Si medicus de medicina ſua,
de vtroque poteſt intelligi illud Eſa. 1.
Subuenite oppreſſo. Sic enim de tota
ſcientia ſua hic remunerarentur, quàm
mercedem expectarent ipſi à Deo de
tota ſcientia, & labore ſuo, immo eis re-
ſponderet, recepiſtis mercedem veſtrã.
Sicut ergo de conſuetudine videmus,
quòd illi, qui accipiunt petitionem, &
propinas ab amico magno, iuuant eum
conſilio, & placitant in cauſis ſuis, nõ
accipiendo aliud ſalarium ab eo, ſi enĩ
aliud peterent, indignatus forte domi-
nus totum auferret. Sic in propoſito.
Qui ſcientiam, ſapientiam, linguam, &
eos à Deo accipiunt, niſi eum in mem-
bris ſuis iuuent aliud petendo ſalariũ,
timerè potuerunt, ne totum amittant.
¶Quantum ad ſecũdum principale, ali-
Arti. 2. qui illorum multipliciter errant, & à
vera illorum ſcientia turpiter deuiant,
& contra Deum, & contra proximum.
¶Primo falſi iuridici contra Deum ſpe
cialiter peccant, quia cum ipſe ſit veri-
tas, ab ea talẽtum, & armatura accepta,
& pro inimico ſuo falſitate ſua expen-
ſa, proditores eos oſtendit, & mendaces
contra promiſſionem in baptiſmo fa-
ctam Iere. 9. Extenderunt linguam ſuã
Arcus. quaſi arcum mendacij, & non veritatis.
Sequitur, ſagitta vulnerans lingua eo-
rum. Nota de iſtis multa Iere. 5. Et con-
gruè dicitur lingua eorum ſagitta. Ipſi
enim ſunt ſagittarij diaboli. Tum, quia
ſicut ſagittarij, ſeu baliſtarij conducun-
tur ad cuſtodiam caſtrorum, & mane-
riorum, quando illi, qui ſunt ibi, timẽt
inſultum ab his, qui fortè iuſtè eos in- 9
uadunt. Ita ſimoniaci, & iniuſti rerum
quarumcunque, ſiue eccleſiarum, ſiue
aliarum iniuſtè detentores timẽtes iu-
ſtis aliorum querelis, ab his, quæ iniu-
ſtè detinent expelli, & priuati. Iſtos cõ-
ducunt ſagittarios, & ſtipendiarios. Tũ,
quia diabolum in caſtro animę cuſto-
diunt ne expellatur, & Deus intret, quã
do videlicet concubinarios, vel nõ reſi-
dentes, vel contumaces, vel quoſcunq;
peccatores per appellationes, vel alios
proceſſus prophanos defendũt, ne cor-
rigatur. Tum quia ſagittarij ſubito, &
quaſi inopinatè, & de longinquò volue
rant. Ita iſti in longinquis partib⁹ exi-
ſtentes inopinatè ſagittabant, & impe-
dient iuſtum proceſſum per prohibitio 10
nes, & cautelas, & conſilia peſſima. Sic
ergo ſunt gladiarij, & ſagittarij diaboli
boli, de quibus in Pſal. 63. Exacuerunt,
vt gladium linguas ſuas, intenderunt
arcum rem amarem. Caueant illi in ar-
cubus, de quibus Iere. 9. Extenderunt
linguam ſuam quaſi arcum, vt ſagittẽt
in occultis immaculatum. Subdito ſa-
gittabant eum, & non timebunt, &c. Et
quia non timent alios immaculatos, ſic
ſagittare, ipſi iterum ſagittabuntur in
pœna. Pſal. 140. Quid detur tibi; aut qd
apponatur tibi ad linguam doloſam; ſa-
gittę potentes acutę cũ carbonibus de-
ſolatorijs. Et iterum ſagittas ardẽtibus
affecit. Et niſi conuerſi fueritis gladium
ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit. Et
iterum, arcum conteret, & confringet
arma, & ſcuta comburet igni. Ibi diſſi-
pabitur arcus belli. Zach. 9. Secundo er-
rant cõtra proximum lingua ſua mul-
tipliciter. Sicut enim nouacula bur-
ſa ſcinditur. Ita lingua illorum bur-
ſam ſcindit multorum, dum eorum
defectu, vel actu ſua amittunt. De qui-
bus in Pſal. 51. Tota die in iniuſticiam
cogitauit

cogitauit lingua tua, immò lingua ſua iuſticiæ guttur ſcindit. Sequitur, ſicut nouacula acuta feciſti dolum ſedes ad-
11 uerſus fratrem tuum loquebaris. Et ſignãter præmittitur ibidem in Pſalmo. Potens eſt iniquitate. Potentiores em̃ ſunt dęmonibus, quia falſus ſapiẽs inimicus Chriſti, & pacis, qui pacem, quã Chriſtus uenit in terram facere, aliquãdo ſubdit membro diaboli epiſcopatũ, uel terram, ſeu poſſeſſionem aliam, ꝙ omnes dęmones facere non poſſent, & de talibus factis multum gloriantur, in tantum, ꝙ qui melius, & cautius ſcit tales cautelas, & cõſilia inuenire, eſt glo-
12 rioſior. Ideo congruè dicitur, quid gloriaris in malicia, &c. Item in errore, & culpa. Primo aſſimilantur latronibus, qui nolenti eis conferre, minantur ſpoliantionem. Ità iſti nõ dãtibus eis munera & honores minantur, & oſtendũt etiam eis vultum turbulentum. Vocantes eos duros, & miſeros. Ità ꝙ multi talia uidentes eis dant redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Et ipſi credunt habere iuſtum titulum donationis. Sed ita iuſtum habent, ſicut latrones, qui à tranſeũtibus captis oblatum, vel extortum recipiunt ne eos ſpoliant ſocij furum. Eſa. 1. immò peiores, quia immobilia auferunt. Secundo in errore, & peccato aſſimilãtur mercatoribus equorum, quia ſicut illi pecuniã recipiunt, ꝑ ſilẽtio ſuo, ne uidelicet equos
13 apud emptores deprauent. Ità mundi ſapientes pecuniam aliquotiens accipiunt, ut taceant, quia fortè conduci nõ poſſunt, vt contra aliam partem loquãtur. Vnde cum quidam iactaret ſe multa pro vna aduocatione recepiſſe. Alius reſpondit, ego plus accepi, ut tacerem, ꝙ patet eſſe iniquum, & periculoſum, quia aut tacer quandò veritas eſt dicẽda, & tunc perit veritas propter tacentis defectum, & iuſta pars opprimitur cõtra præceptũ Dei Eſa. 1. Subuenite oppreſſo. Vendit etiam Chriſtum, qui eſt veritas, qui enim veritatem pro pecunia negant, uel uendunt Deum, qui eſt veritas, uendunt 1. q. 3. Abijt. Nota. V.

Exemplum.

1. 4. Si uerò ueritas non eſt dicenda, tũc tenetur tacere, & ſic accipit ſalarium pro illo, ad quod ſine ſalario obligatur. Et tales in fine dicent illud Eſa. 6. Væ mihi, quia tacui nonne ſilui, & uenit ſuper me indignatio tua domine: Sed dicent ubi prohibetur hoc? quibus dicendum eſt, ꝙ aduocationem uendere licet, ſilentium nunquàm, uel dicant, vbi licitum eſt uendere, quod non eſt. 14
Tertio aſſimilãtur falſis mercatoribus, qui ementes decipiunt malo medio in quo dolus dat cauſam contractui, uel incidit in ipſum contractum, ſicut patet. c. de mercatoribus. 13. Ita iſti acquirunt falſis medijs, ponderando negocia clientibus, pluſquàm eſſent ponderanda. Dicendo, ꝙ multa ſunt pericula, & labor, vbi non ſunt. Vbi ei dator dolo inducitur receptor videtur ad reſtitutionem teneri, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari. Ita in propoſito, vbi dolus dat cauſam contractui, uel incidit in ipſum cõtractum. Quinto in facto aſſimulantur monti Ethnæ, 15 ſeipſos inuidia conſumẽtes de alterius lucris: quando videlicet vnus plus lucratur de cliente ſuo, quàm ipſe de ſuo. Vnde fertur de tali, ꝙ cum didiciſſet, ꝙd ſocius ſuus uitulũ plus accepiſſet, quã ipſe, & ideo non ex corde loqueretur, rogatus, ut fortiter cauſam defenderet. Reſpondit uitulus ità ſtringit guttur meum, ꝙ loqui non poſſum. Tales obmuteſcent in pœnis Pſal. 30. Muta fiant labia doloſa. Et impij in tenebris cõticeſcẽt 1. Re. 2. Sexto in errore aſſimilant 16 hæreticis, & ad literam falſarij legũ vocãtur hæretici in iure immò pro tanto ſunt hæretici peiores, quia hæretici ignoranter abutuntur & falſificant ſacrã ſcripturã, & iura eccleſiaſtica. Iſti autẽ ſcienter abutuntur legibus & faciũt medicinã morbũ nutrire. Ex quo ſequit. morbos, q legibus ſanari deberent eſſe deſperatiſſimos. Deſperatiſſimus morbus eſt, quãdo morbũ nutrit medicina. Et emplaſtrum vulneris pei . ulũ auget, & quando dolorem augent, uel in periculum vertuntur, quæ ad ſalutem ordinantur.

Exemplum.

Sic modo appellatio,& ptouocatio, qui ordinabātur in medicamētum contra brigarū,& falſitatum morbos illos nutriunt. Et illi ſunt peſſimi medici, q ad hunc effectū medicinas ordinant, & cōficiunt. De quibus exemplificat Berñ. de cōſideratione lib. 3. c. 6. & idē. c. 4. Vñ inuehit cōtra appellationis abuſum ſatis pulchrè, & rationabiliter. Quantos (inquit) nouimus appellaſſe, vt interim liceret, qd nunquā licet, nōnullis etiā quo ad vixerūt licuiſſe appellationis ſuffragio, nepharia ſcimus, ſicut incœſtum adulterium illud (inquit) qd fuit bonis in antidotum, verſum eſt in venenum. Appellantur eñ boni à malis, vt non faciant bona. Deniq; appellātur epi, ne audeant illicita diſſoluere matrimonia, uel ꝓhibere appellantur, ne rapinas, furta, ſacrilegia, & quæ huiuſmodi ſunt, audeant punire. Appellātur ne indignas perſonas, & infames à ſacris beneficijs officijs, vt repellere, ſeu amouere queant, & ſic qd inuentū eſt remedium, repertū eſt ad mortē. Sequitur ibidē. Et cur ab iniquis appellati nō veniunt oſtēſuri ſuā innocentiā aduerſariūq; maliciā conuicturi. Dico qd dicere ſolent, nolumus uexari fruſtra in curia, ſouent appellantes melius eſſet domi ſedere, & talia deſerere iuri ꝓ-
17 prio cedere, ne lōgo, & tanto itinere fatigarentur. Nota. T. 5. 18. Septimo in factis & erroribus ſuis brutis animalibus aſſimilantur.

Exemplum. Aſinus.

Eſop us eñ dicit, ꝙ aſinus cum ſit aīal rude vadens inter frutecta, paruas aues terret de nidis ſuis, & etiam ruditate ſua nidos illorum ſubuertit, & ideo eſt eis ualde odibile animal. Ita placitatores, & patriæ ductores, & pauperum tortores pōpis, & minis pauperes, & ſimplices terrent. Aliquando per ſe dicendo, vnde mihi talem terrā, vel tale negocium, quia eſſet mihi quietū vel da mihi tantā pecuniā pro filia mea maritanda, vel alia cauſa, vel malè erit tibi. quia ſic, vel ſic, vel talia feciſti, imponendo eis, quæ nunquàm fecerunt. Vel ſi leue aliquid fecerunt ipſi nimis hoc aggrauant addendo etiam, ꝙ multos habet emulos. Aliquando verò iſta faciunt per interpoſitā perſonā cautius, ſed non caſtius. Iſte ergo nūcius Sathanæ ſimplici miſſus dicit, fac, ꝙ talis ſit amicus tuus, Alioquin cā malè ibit. Et ſic cum per ſe, vel per alium facit, ꝙ aliquid in ore ſuo ꝓijcitur, ſicut in ore canis, ne latret, nidū, id eſt domū, uel poſſeſſionē ſimplicis euertit eum depauperādo, & ſibi appropriando, & ideo ſepultura aſini ſepelietur. Cuius pellis, id eſt poſſeſſio mobiliū, & immobiliū remanebit excoriatoribus, caro canibus, id eſt uermibus, & anima dæmonibus. Et hoc propter miſeriā inopum, & gemitum pauperum ad Deū clamātium.
Aues etiam prædictæ (vt dicitur) inſidiā- 18
tur oculis, & dorſo aſini, qui eatū nidū ſubuertit roſtro, & pedibus in eū impingentes, & ſpecialiter ubi vulnus aliqd in dorſo apparet. Ita ſimplices damnificati talibus maledicunt rogantes, ꝙ de eis vindictam accipiat. In quo tñ eos nō laudo, quia peccant. Et cū eis aliqd malum acciderit, ſic ꝙ dñs illorum eos ſpoliat pp defectum computi, vel aliud ſimile, vel amittit per ignē, uel fores, vel mortalitatem oues, vel boues, vel filios, vel amicos, vel mala morte moritur: ſtatim exultādo dicūt. Ecce quid ei accidit propter iuſticiā ſuā. Propter iniuſticias eñ ſuas humiliati ſunt. In Pſal. 106. Et propter iniurias, quas uobis intulerunt de utriſque in Pſal. 57. Iniquitates operamini in terra, iniuſticias manus veſtræ cōcinnat. Et cito poſt lætabitur iuſtus, cū uiderit uindictā ſupple talem. Nota. R. 5. ar. 2. Aſſimilantur ergo ſimię, quæ eſt animal in iuuentute ſociale, & aliqualiter placidum. Sed in ſenectute
eſt animal odioſum, & damnoſum, res 19 Simia.
aſportando, domos diſcooperiendo, & mordendo. Sic iuuenes ſcolares in iure ciuili, uel in banco primo, vel ſecundo anno de ſcola redeuntes ſunt omnibus gracioſi, ſociales curioſè ornati. Ab omnibus uicius benè dicuntur, benedicitur etiam mater, quæ ipſum portauit. Sed cum ſciuerit modicum placitare, & nocere vicinis ſuis, & eſſe attorneatus,

&

& aduocatus, & huiuſmodi, accipit ꝓ-
pinas à magnatibus, ſic de eorum con-
ſilio alijs præponitur, ſit ſeneſcallus ba-
huus. Diſcit leunculis prędam capere,
& ſimia creſcere. Tunc oportet, ꝙ faciat
dominum ſuum lucrari, aliter non re-
putabitur ſapiens, nec maiora ſperabit.
Ideo apud ſe cogitat, niſi reportauero
tantum de officio meo, quantum præ-
deceſſores mei, uel plus amittam propi-
nas, & officium meum: quia non placi-
tant domino, niſi qui multa reportãt,
& niſi inuenero nouas cautelas, ſeu pru
dentias, & ſubtilitates, & conſilia extor-
ſionum, & augmẽtationes redditũum:
non reputabor ſapiens, & iſtis, & alijs
huiuſmodi cauſis conceptis, & cogita-
tis, fiunt crudeles leones infernales dia
bolici, nemini parcentes, niſi quem in-
uadere non audent. Et ſic illi, qui in iu-
uentute ab omnibus benedicuntur, in
ſenectute ſimul cum matre, quę eos ge-
nuit ab omnibus maledicuntur. Et ſicut
tali ſymiæ ligatur truncus ad collũ ad
trahendã eam deorſum, ita peccata, &
malè oblata, & maledictiones uiduarũ,
& pauperum ad collum illorum ligata,
eos ad infernum trahet Iſa. 14. Verun-
20 tamen ad infernum detraheris in pro-
fundum laci. Item aſſimilãtur ranis in
Orige. facto. Vnde Origenes ſuper illud Exo.
8. Percutiam omnes terminos tuos ra-
nis. In originali Ranæ (inquit) ſignifi-
cant clamoſas aduocatorum allegatio-
nes, in talibus clamoribus lacerata eſt
lex. Aba. 1. Quia ſicut canes lacerando
pauperẽ, uel cadauer, vnus accipit vnã
peciam, alius aliam de tunica ſua. Et ſic
pauperem nudum dimittunt. Ita iſti in
garritu ſuo vnus accipit vnam particu-
lam de lege, alius aliam, quæ non eſſent
ad propoſitum ſi benè examinarentur,
ſed ſolum ad legis abuſum, & veritatis
depreſſionem, & ad pauperum denuda-
tionem, & lacerationem, benè ergo di-
cere poſſit illud Roma. 3. Legem ergo
deſtruimus. De hoc nota. A. 12. 38. Et
in talibus clamoribus frequenter veri-
21 ficatur illud Aba. 1. Facta eſt contradi-
ctio potentior, & impius præualet ad-
uerſus iuſtum, & non peruenit vſq; ad
finem iudiciũ. Facta eſt contradictio le
giſtarum, & aduocatorum potentior,
quàm veritas. Quia ſi potẽs, & iniuſtus
habeat ibi cauſam aduerſus ſimplicem,
& innocentem, quantumcunque iniu-
ſtam ipſe cum pecunia ſua habebit om
nes aduocatos in curia vocabulo Chri-
ſtianitatis, uel omnes ſergantes in curia
regis? intantum ꝙ pauper, & ueritas in
nundinis illis nullum venialem inue-
niant, vel omnes ex alia parte condu-
cuntur, vel quia dicunt, quia non au-
dent timore partis. Tunc oportet, ꝙ iu-
dex ex officio aduocatum det illi, qui
fortè non ita ex corde loquitur amore
Dei datus, ſicut amore nummi condu-
ctus. Quia prouerbiũ eſt, ꝙ lingua cau-
ſidica eſt damnifica, niſi funibus argen-
teis circumligetur. Iſtum ergo ſequitur
argẽtem. Alij cum multitudine, & cla- 22
more, & contradictione opprimunt, &
veritatem, & iudicium rectũ impediũt.
Et propterea egreditur iudicium puer-
ſum. Aba. j. Et quia clamore, & multilo-
quio uix deeſt peccatum mendacij, nõ
eſt dubiũ, quin aliquando tales, & con-
tra mentem, & contra legem mentian-
tur. Vnde fertur de quodã aduocato ſa- Exem-
pientiſſimo, & in cauſis fortunatiſſimo, plum.
quaſi ſemper triumphauit, & uicit, poſt
religioſus factus, & ad huiuſmodi cau-
ſas demum tangentes omiſſus, ſemper
ſuccubuit. Cuius fortunæ cauſam cum
ab eo quaſi admirans quæreret. Reſpõ-
dit. Cum eſſem ſecularis, non habui cõ-
ſcientiam mentiendi cautelas fingen-
di, Falſitates inueniendi. Et ideo ſem
per huiuſmodi præualui Modo de hu-
iuſmodi habeo conſcientiam, ideo ſem
per ſuccumbo, nec eſt mirum, quia obli
uioni tradidi uerbum maiores efficа-
ciæ, quod habui in cauſis meis, ſcilicet
mẽdacium, de quibus docuit linguam
ſuam loqui mendacium. Et non ſolum
linguam, ſed & clientes, & teſtes, & ſpe-
cialiter, vbi probanda eſt carnalis co-
pula, quia ſi teſtes tantum allegarent,
quod ſcirent, rariſſimè intentum pro-
barent. Informant ergo eos, quòd di-

tat, qd viderũt eos ſimul. Addẽtes locũ, & cõditiões falſas. Et tales ĩformatores in epiſcopatu. Et tales informatores in epiſcopatu Laugdunẽſi excõicent. Octa
23 uo operatios cuiuſcũque artis ĩ errore quodãmõ excedũt. Quia oẽs artificesre nuũt ſe intromittere de ope eis oblato pp materię inordinationẽ, ſeu deſperationẽ, qa ſi offerres carpentario ſalariũ ad faciẽdũ domũ de lignis nimis curtis, vel ad domũ non ordinatis, diceret ſtatim, nõ accipiã ſalariũ, nec intromittã me, qa ligna iſta ad hoc nõ ualẽt. Sic medicus qñ deſperat de ſaute, idcit ſe nolle manucapere infirmum, ſic ĩ omni arte, multi inueniũtur morbi, & defectus incurabiles, niſi in arte aduocationis, & iuridicorum, ibi enim nulla inuenitur cauſa quantumcunque iniuſta, quæ non inueniet aduocatum, vel
22 adiutorem: qui uelit eam ꝑ ſalario defendere, & ꝓmouere, & forte aliqui illorum libentius falſam, quàm ueram, ſi plus ex illa parte detur: quia plus attẽdunt lucrum proprium, quàm iuſticiã. De iuſticia quotidie loquuntur, ſed nõ operantur. Quos repræhendit Pſal. 57. dicens. Si uere utique iuſticiam loquimini, rectè iudicate, quia turpe eſt loq, & non operari, ut loquitur. Nono ĩ errore ſuo aſſimilant dęmonibus. De malis loquor, uerbi gratia. Diuerſi dęmones, diuerſis peccatis deputantur, & ha-
24 bent inter ſe quaſi diuerſa officia tentandi. Sed tamen habent caudas ſimul ligatas, quemadmodum vulpes Samſonis, quia in lucro quodammodo, & uictoria conueniunt, & ad inuicem copulantur, quia dum vnus præualet in ſua tentatione facit alium pręualere in ſua tentatione, & officio. uerbi gratia Dum vnus præualet in tentatione luxuriæ, frequenter pręualet, qui habet officium tentandi de furto, & homicidio, quia propter luxuriam licentius exercendã iſta committunt. Et dum præualet, qui tentat de gula, frequenter pręualet ex hoc, qui tẽtat de luxuria. Et ſic de ãlijs. Sicut patet Ser. 17. 6. Sic ſimul ligantur vulpes diaboli falſi homines, & conſpiratores, uel excõuentione, quam inter ſe faciunt: uel de conſuetudine habent: vel ex cõditione rei, de qua agitur Primo ſic, aliquandò fortè accidit, ꝙ tales inter ſe conueniunt, ꝙ quilibet illorũ ad ſe ad ueniente ꝑ conſilio habendo, accepto ſalario eum ad alium mittat, dicens ſi uis benè expedire, oportet, ꝙ vadas ad illum, & ꝙ habeas illum in manu tua. Et tertius ad tertium. Sic etiam cõueniunt inter ſe duo doctores de diuerſis comitatibus, dicentes: quicunque in comitatu de carcere liberabitur de contracta in ea: uel quicunque de illa ibi placitabit factam te ibi lucrari, & alius falsè promittit alteri, ſicut patet F. j. 10. Vel ex natura negocij. Verbi gratia. Aliquis reuolutor concepit dolorem in corde ſuo, de aliquo perquiſito, vel placito, uel aliquo regoroſo facto. Sed 25
illum dolorem parere non poteſt: id eſt ad effectum deducere ſine talium falſorum conſilio. Ipſi verò dant ſibi conſilium placitandi, qui ibi vident commodum ſuum. Tunc venit ad amicos ſuos ille reuolutor, & dicit benè ſcitis, quomodo talis detinet terram illam mihi debitam? vel quomodo mihi iniuriatur in multis, & de omnibus mẽtitur? Habui enim conſilium cum hominibus, qui ſciunt leges quomodo de illo vendicare potero, & quomodo contra eum procedere potero, & per quã uiam, & ipſi dant conſilium impetrandi tale breue? Et ſic mouendi litem contra eum, & ipſi promittunt ſe ad hoc auxiliaturos, quantum poterunt, carè ergo aduocatos cõducit. Quod audiens aduerſarius etiã ex illa parte aliquos cõducit, & munera hincinde iudicib⁹, & officialib⁹ de curia, & duodenarijs dant. Ecce quõ ex lucro vnius, ſequit lucrũ oĩm. Tales ergo ſunt mercatores diaboli, ſocij in lucro. Ideoq; iuſtũ eſt, vt ſint ſocij ĩ pęna. Et ꝙ ſicut hic habẽt, ut oſtenſũ eſt ſimilitudinẽ dęmoniũ in officijs, cõſequens vr̃, ꝙ ad illorũ ordinem aſſumuntur, ſicut boni ad illorũ ordines angelorum, quorum officia hic digne exercuerũt. Et ſicut hi ſimul ligati fuerunt ad mo-

dum

quorum officia hic digne exercuerunt.
Et ſicut hi ſimul ligati fuerunt ad mo-
dum vulpium in aliorum damnum, ita
illic ligabũtur quaſi faſciculi, & ad cõ-
burendum tradentur, quia in manus
26 gladij partes vulpium erunt. In Pſalm.
62. Decimo aſſimilantur in facto foca-
rijs, vt per hoc libeat eos focarios voca-
ri inferni, quẽ meruerunt. Vt dictũ eſt
in §. immediatè præcedente. Factores
eñ foci in multis locis prouident. ſibi
de magno ſtipite, & poſt de minoribus
focalib⁹. Vltimo ſocij ſaltãt circa ignẽ,
& quilibet intromittit alium in ignẽ.
Ità iſti iuridici, prouidẽt primo, quantũ
poſſunt ſibi iudicẽ ad libitũ. Secũdo de
falſa duodena, & poſt ipſi cũ cliẽte ſuo
inter ſe ludũt iactãtes, & dicẽtes, dieta
erit pro nobis. Nã habemus iudicẽ pro
nobis, & nobis fauorabilẽ & talẽ ducto
rẽ patriç, & talẽ: & ſic coriſantes quili-
bet aliũ trahit in ignẽ inferni. Pſal. 30.
Erubeſcãt impij, & deducant̃ ĩ infernũ,
muta fiant labia doloſa, q̃ loquunt̃ ad-
uerſus, &c. Nota optimè c. de falſitate
de ſpinis. Et A. 21. 26. Malum effectũ,
& finem, qui ex prędictis ſequitur erro-
17 ribus, & ſcribit, & Iſa. 59. dicẽs. Conuer
ſum eſt retrorſum iudiciũ, qñ uidelicet
ne uerũ iudicium proferant, tunc præ-
ponũt alia iudicio, & per conſequẽs iu-
dicium, cõuertitur retrorſum, & mune-
ra, vel preces antrorſum, vel qñ verũ iu-
dicium in foro pœnitentiæ, uel in foro
publico datur pro temporalibus, quod
deberet gratis fieri. Cum oẽ pp, qđ & il-
lud magis tẽporale, magis appreciat̃ ab
eis. Et ſic in cordibus ſuis cõuertitur re-
trorſum iudiciũ, quod contradicitur. 2.
Re. 1. Figuratiuè de iudicibus bonis, gla
dius Saul nõ eſt reuerſus, & ſagitta Io-
natę nõ abijt retrorſum. Sequitur ĩ Iſa.
59. Et iuſticia à longe ſtetit q. ſ. ante ap-
pellationem erat prope, poſt appellatio
nem oportet, quòd quærat Laudunæ,
vel Romę, ubi aliqñ fortè non inuenit,
quia innituntur teſtibus, & poſſunt de-
cipi. Vel iuſticia à longe ſtetit, quando
videlicet impetratis literis reuocato-
28 rijs, vel ꝓhibitorijs iuſta ſñia retardat̃.
Litera eñ, q̃ dicit ſuperſedeat, frequen-
ter fecit iuſticiã à longe ſtare, ſequitur.
Corruit ĩ plateis ueritas .i. publicè, & qa
ab hoĩbus ſpernitur. Pſal 11. Diminute
ſunt ueritates, à fi &c. Iſa. 59. Facta eſt
veritas in obliuionẽ, & q recidit à ma-
lo, p̃dę patuit, facta eſt ueritas creata, &
increata quaſi ab oĩbus in obliuione,
quia omnes declinauerũt. Pſal. 13. Sucut
ſupra. A. 13. 34. Dañ. 8. Proſternetur ue-
ritas in terrã. Lucta eñ fuit inter ueri-
tatẽ, & cupiditatẽ, ſed cupiditas ueritatẽ
in terrã proſtrauit. Sicut patet. F. 1. 2. In
cęlo verò econuerſo ueritas proſternet
cupiditatẽ uſq; in infernũ. Ratio patet
Ser. 80. 3. Sequitur, æquitas non potuit
ingredi, nec oculos, nec cor falſorũ, qa
exenia, & dona excæcãt oculos. Eccleſia.
20. Nec ſocietatẽ illorũ, quia abominã-
tur impij eos, qui in recta ſunt via. Pro-
uer. 29. Nec curias illorũ ad bouũ effe- 29
ctum nec ratione Dei, nec matris eius,
nec ratione conſauguinitatis, quia non
habuit, ꝙ daret dñis, & ſeruis, & mini-
ſtris curiæ falſorũ, quia cõiter æquitas
in hoc mũdo eſt in magna paupertate.
Regnũ eñ ſuũ non eſt de hoc mundo,
vel nõ potuit ingredi capitulũ aliquo-
rũ ĩ uiſione, & correctione propter in-
obedientes, & falſos ſe opponentes, &
idola Laban abſcõdentes. Ex quo acci-
dit, ꝙ Chriſti ſeruus bona pſona ad ſta-
tum eccleſiaſticũ digna excluditur, &
ſimoniacus intromittitur. Sic ergo erra
uerunt ab vtero, locuti ſunt falſa, in Pſ.
57. ¶ Quantũ ad ſecũdũ principale hęc
ſufficiãt. Quantum verò ad tertiũ prin Atti. 4.
cipale, uidelicet, quæ ſit prædictorum 30
errorũ cã, licet multę ſint cauſę, tñ vna
eſt principalis radix, & cã. Cupiditas, ſ.
radix omniũ malorũ. & peccatorũ, ſeu
amor, & deſiderium diuitiarũ. Hęc eñ
eſt cauſa cauſæ. Et ſic per conſequẽs eſt
cauſa cauſati, Dico, ꝙ amor Dei diui-
tiarum eſt cã, quare adoocati leges, &
cautelas addiſcũt. Vidẽt eñ, ꝙ aduocati
cauſarũ terrenarũ care cõcludũtur, vbi
aduocati animarũ contemnũtur. Et vbi
ipſi reportant quadraginta ſolidos: iſti
non reportant quadraginta obolos. Et
ꝙ illi æquitant bonos æquos, & benè
veſtiuntur. Accipiunt munera militis,

& cito promouentur,acquirant terras,
ædificant pulchra maneria , vbi alij pe-
ditant,& ſunt miſeri , quantum ad mũ-
dum.Et cogitant,quàm fœlices, & for-
tunati eſſent,qui talem ſtatum attinge-
re poſſent.Et hæc cauſa eſt, quare tanta
eſt multitudo,& quaſi omnes volunt le
ges audire lucratiuas:quare parentes, &
amici filios , & nepotes ſuos ad legum
mittunt audientiam? Quare ſchola le-
giſtarum habet centum:vel ducẽtos au-
ditores , vbi ſchola theologorum non
habet forte quinque?Agar enim hæc cõ
cepit temporalia lucra,& ideo dominã
ſuam ſterilem in hac vita ſcientiam,vi-
delicet diuinam contemnit, hic habet
mercedem in præſenti. Alia in futuro,
& ideo ab illis,qui ſolum, vel principa-
lius præſentia attendunt , diligitur hic
Exemplum. in præſenti prædicta capit. Ideo enim
multa illis dantur , vt prædam amplio-
rem reportent. Vnde cuidam dicenti
epiſcopo , quòd admirabatur,quare le-
giſtas , & non theologos promoueret:
Cum ipſe theologus eſſet? Reſpõdit ca-
ni non pro ſe panis datur , ſed vt ouile
cuſtodiat. Vtinam eis daretur , vt ouile
cuſtodirent eccleſiæ, & non potius , vt
prædam , & venationem reportarent.
Iſaac cęcutienti ꝓpterea cũ diligebat.
Iſaac Eſau , quia libenter de venatione
ſua ei dabat,Gen.27. Sic à cæcis diligũ-
tur mundi ſapientes. Et hæc cauſa eſt,
quare leges addiſcunt , ut talibus pla-
ceant, & pro venatione prædę ab eis ꝓ-
31 moueantur. Et ex hoc ſequitur cauſatũ,
ſeu effectus omnium prædictorum er-
rorum, uident enim, quòd ad illum ef-
fectum contingere nõ poſſunt ſine ar-
te mendacij , & ſagittis cautelarum , &
pharetrarum falſitatis. Omnia iſta cum
Eſau afferunt ad venandum,& in tanta
multitudine, tanquàm fortiter fideles,
& domeſticos fidei , & non feras pecca-
torum venantur,& qui uolunt iuſtè, &
piè uiuere cum Chriſto , quaſi vbique
perſecutionem patiuntur,intantum, ꝙ
ſunt quaſi perplexi, neſciendo quid eli-
gendum agẽdum ve ſit, quia ſi alijs fal-
ſis in conſpirationibus,& duodenis, &
periurijs, & falſitatibus ſe conforment
damnationem incurrũt æternã. Si verò
alijs ſe conformare voluerint,nec eorũ
condeſcendere perversè voluntati inſi-
diantur in occulto, & in publico , ſicut
lupus agno,& miluius pullis,eos ĩdictã
do,diffamãdo,accuſando iniuſtè, & ve-
xando in ſocietatibus ſuis,& congrega-
tionibus ſuis vilipendendo , intantum,
ꝙ tędio affecti dicere potuerunt , illud
Dañ.13.Quid eligam ignoro.Si ei hoc
egero,mors mihi eſt,ſi aũt nõ egero nõ
effugiã manus veſtras. Et illud Iob.10.
Si impius fueroue mihi eſt, ſi iuſtus nõ
leuabo caput meum afflictione , & mi-
ſeria ſaturatus. Hæc etiam cauſa eſt di-
lationum,& longorum proceſſuũ , qui
in arte,& curijs,ſunt aduocatorum , ſci- 32
licet lucrum,quod capiunt. Si cũ cauſa
ſtatim determinaretur non eſſe multũ
lucratiua.Et ex hoc ſequit̃, ꝙ qui pecu-
niã nõ habent , nunquã determinabit̃,
qui verò in pecunia abundat,diu expe-
ctabit:quia diffinitiua ſententia in lon-
gũ protraheretur,minus ergo veraciter
incipiunt proceſſus ſuos , dicentes. In
Dei nomine amen , veracius dicerent,
vt frequenter in nummi nomine, amẽ.
Quia ibi pecunię obediũt omnia , & in
curijs illorũ potius nũmus , quã Deus
auditur,& expeditur. ¶Quarto uidẽdũ Arti. 4.
eſt,quo minus veraciter ſe excuſant. Ali
qui enim illorũ dicũt , neſcimus cãm,
quã defendimus eſſe iniuſtã, cliẽti cre-
dimus,ſi nos decipit,periculũ ſuum ſit,
leges pro vtraque parte adduci poſſunt 33
antequàm veritas per iudicẽ determi-
netur,cuius pars potior ſit,ignoramus.
Quibus reſpõdetur multipliciter, oſtẽ-
dendo, ꝙ vr̃ hoc non ſufficere. Primo,
quia ſicut vnus cliens iurat partem ſuã
veram, ita alius ſuam , & hoc aduocato
cõtrariæ partis iuraret, quare ergo plus
credit cliẽti ſuo? niſi quia dat pecuniã.
Secundo,quia ſicut ignorantia non ex-
cuſat ſacerdotem in his, quæ ad officiũ
ſuum pertinent. Mal.2.Labia ſacerdo-
tis cuſtodiunt ſcientiam, & legẽ exqui-
runt ex ore eius, nec medicum ab irre-
gularitate ſi aliquid dimittat de contin-
gentibus.Ita nec aduocatũ à peccato, & 34
reſtitutione,ignorãtia in ſcientia ſua,ſi-

cut

ut patet in ſumma confeſſorũ.lib.2.ti.
5.q.175.Secundo reſpondetur, ꝙ licet
veritas in principio cauſæ ſit obſcura:ta
men qñ materia eſt diu trita, & diſcuſ-
ſa,raro,vel nũquàm eſt,quin appareat,
quę pars ſit iuſta,& quæ iniuſta, & tunc
tenet informarę clientẽ ſuũ de iniuſti-
cia ſua,& ſibi conſulere, ꝙ ceſſaret, ꝙ
ſi nollet ad minus,ipſe ceſſaret ſtatim,
qñ hẽt cauſam deſperatam, & ipſe inci-
piet eſſe actor,& defenſor malæ fidei.Et
ad hoc iurant,uidelicet,ꝙ nõ defẽdãt
partẽ falſam, & quod dimittant deſpe-
ratã.Sed heu nõ ceſſant, ne uel ſalariũ
maius,uel famã amittant, & ſic minus
reputati,etiam lucrum,& exercitium a-
mitterent in futuro, uel ab illis falſi re-
putentur,quorum pecuniã receperunt,
vel ab eis patiantur. Iudiciũ ergo prolõ
gãt,quantũ poſſunt, in præiudiciũ, &
dãnũ alterius partis, vel dãt conſilium
de die amoris,vel cõcordiæ accipienda,
& ꝙ pacẽ faciat, à parte iuſta aliquid
accipiẽdo, de qua nihil iſte capere põt,
quia hic nõ dat uoluntate abſoluta,ſed
cõdicionata, ſicut nauta ꝓijcit merces
in mari ne plus perdat, ita hic redimit
iniuſtã uexationẽ,uel ſaltẽ ad hoc agit,
vt pars iniuſtè læſa remittat expenſas,&
dãna,qui in placitãdo, ſuſtinuit,ad quę
de iuſticia cõi obligatur, & omnia hæc
fiunt de cõſilio impiorũ,qui non reſur-
35 gent in cõſilio iuſtorum ad ſalutẽ,quia
conſilium Dei ſpreuerunt. Luc.7. Legi-
ſperiti cõſilium Dei ſpreuerunt.Tertio
excuſatio illorũ non valet.Quia ſecun-
dũ Tullium in Rhetorica ſua Orator
dẽt habere tria, ſcilicet demonſtratiuũ,
deliberatiuũm, & iudiciale:ſi ergo er-
ret falſum aſſumendo, vnũ iuſtorũ vi-
detur dimittere, videlicet deliberatiuũ,
quia non benè deliberat,an iuſtum, vel
iniuſtum ſit, quòd ei demonſtratur à
cliente.Et ſi deliberet nimis leuiter, &
ſuperficialiter,hoc facit cupiditate du-
ctus.Contra iſtud etiam deliberatiuum
multum delinquunt illi,qui vulgariter
vocantur ſergantes.qui quando ducun-
tur ad ſtandũ cũ alijs, & loquẽdum ſo-
lũmodo ꝓ dieta non inquirunt, niſi ex
qua parte plus datur, & aliqñ poſt pa-
ctũ ad ſtãdũ cum vno, cũ plus offertur
ab alio.Primi delinquunt, & nõ eſt du-
bium,quin ſic frequenter iunẽt malos,
& iniquis prębent auxilium,& qñ lin-
guis ſuis doloſè agebant, iudica illos
Deus.In pſalmo.5.Pars enim falſa, vt
cõiter plus dat,ut per munera ſuppleat,
qđ de veritate ei deeſt.Qui ergo ad plus
reſpiciunt,neceſſe eſt eos cõtra ueritatẽ
loqui.Pſal.5.Nõ eſt in ore eorũ ueritas, 36
cor eorũ vanũ eſt. Alij credũt excuſari
rõne dubij,quia ante iudiciũ dubiũ eſt,
quæ pars iuſticiã habeat, ſed in hoc vi-
dentur magis accuſari, quàm excuſari.
Quia dicit lex, ꝙ in dubijs certior pars
eſt tenenda. Verbi gratia. Si dubitetur
vtrum eccleſia ſit conſecrata,an nõ: eſt
conſecranda,de cõ.di.1.c.de eccleſiarũ.
per to.Itẽ dicit lex,ꝙ dubia in quibus
vertitur aĩarum periculũ,debẽt trahi ad
partẽ,& præſumptionẽ tutiorem,Extra
de ſpon. Iuuenis Ideo in dubio præſu-
mitur paganus nõ baptizatus. De con.
di.4.c.paruulos.& c.ſi nulla. dum ergo
aduocati ſint in dubio, de veritate par-
tis tutior pars eſſet vtrãq; partem deſe-
rere,quã periculo ſe expõere. Sed dicẽt:
Ergo nunquã eſſet placitũ nõ eſt mihi
incõueniens. Sed ualdè cõueniens, &
vtinã ſic eſſet. Videtur idẽ, ubi aliquis
dubitat.Vtrũ res, quã tenet ſit iuſtè, vel
iniuſtè acquiſita,ſecurius eſſet reſtitue-
re,ſpecialiter ubi maiores haberet eui-
dentias,de iniuſticia.Sicut etiã rõne du
bij tenetur iterũ confiteri. Si eñ debe- 37
ret magnã pecuniã ponere in re emen-
da,nõ faciliter credere uẽditori de iuſti
cia,ſed diligenter munimẽta ſcrutaret,
de certitudine,quã facere poſſet, inqui
reret.Quare ergo veritatẽ diligẽter nõ
inquirunt,vbi aĩa eſt præponenda,quæ
potior eſt,& melior,quàm pecunia.Sed
dicent,cã eſt certa, ſed euentus dubius:
contra,impoſſibile eſt vtrũque contra-
dictoriũ eſſe certum. Præterea ubi an-
tecedens eſt certum conſequens eſt cer
tũ.igitur &c.Sed dicũt, plus teneor cre-
dere clienti meo,quàm aduerſario.Sed
pro certo ſi aduerſarius ꝓuenisset, ipſe

fuiſſet cliens, cui crediſſet. Sed ſicu pecunia facit, ꝙ pugilles in Francia, & alijs terris, vbi fiunt duella, exponũt ſe periculis corporũ, & pro pecunia manũ frequẽter, vel pedẽ, vel uitã amittũt. Sic pecunia facit, ꝙ aduocati exponũt ſe periculis ſpiritualibus. Et pro pecunia vitam amittũt æternam. Et ſic dicit Augu. de ci. Dei. lib. 3. c. 13. Melius eſſet pugilem non eſſe, quã tota die cũ gladio ludere in vitę periculum: ita in propoſito melius eſſet ſine ſapientia mundana eſſe, quàm cũ ea animam perdere. Et ſicut peſſimus pugil eſſet, qui quantumcunque charè conduceretur, ſi pugnare uellet contra patrem, vel matrẽ: Ita peſſimi ſunt, qui parem defendunt contra Deum patrem, id eſt veritatẽ, & contra matrem eccleſiam, qui pro muneribus patri, id eſt veritati maledicũt, & contradicunt vocantes patrẽ nequã, dicentes bonum malum, & econuerſo.

38 Et verum falſum, & econuerſo. Tales ſunt ſpiritualiter leproſi, diſpoſiti enim ad lepram aurum comedendo malum ſub colore apparenti abſcondunt. Ita tales munera recipiendo malum leprę, quod in parte falſa eſt, abſcondunt. Dicentes malum bonum. Eſa. 5. Et 11. q. 3. væ qui. Et intantum iſtud falſitatis modo regnat, ꝙ habens cãm ueram cum paupertate contra potentem, vel dantẽ munera cũ falſitate. Obuiat quaſi olla lutea contra Æneam, quę ſemper habet peiorẽ partem, ſiue prius percutiat, ſiue

Fabulæ. prius percutiatur, ſemper ipſa frangit. Ideo ſabulæ habent, ꝙ olla enea volẽte ſe ferire cũ lutea, lutea refutauit dicens, ſiue percuſſero, ſiue percuſſa fuero, peius mihi erit. Sic in propoſito in hoc ſeculo. Sed in futuro virga ferrea tã

39 quã vas ſinguli confringet eos. Pſal. 2. Vobis legiſperitis væ. Lu. 11. Aut ſe excuſant, dicentes ſe eſſe miniſtros iuſticiæ. Et ideo dicunt ſtatum illorum ſolidum, & ſecurum, quod uerum dicerẽt, ſi ſtatum ſuum tenerent. Sed heu timẽdum eſt, ne multi illorum ſint potius miniſtri mammonę, quã iuſticiæ. Quia ſecũdum Philoſophum Ethicorum. 5. Iuſticia nec miſerũ facit, nec miſerum deſerit, quorũ vtrunq; ipſi faciunt. Alij verò credunt excuſari ſcientia ſua, qui cũ reprehenduntur de erroribus ſuis, reſpondent non ad interrogata. Dicen- 40
tes, Scientia noſtra bona eſt, quod verum eſt, ſicut in principio iſtius ca. patet. Sed de bono opere, vel de bona lapidamus eos, ſcientia quidẽ à Deo eſt. 1. Re. 2. Deus ſcientiarum dñs eſt, quàm multi illorum peruertunt, quia, quæ à Deo ſunt ordinata, ſũt ad bonum. Lex hæc ordinata eſt ad iuſticiã, & ad laudẽ bonorũ, & ad uindictã malorũ, qua ipſi abutuntur ad cõgregationẽ diuitiarũ principaliter. Itẽ ordinata eſt ad pacem nutriendã, & uiciorũ expugnationẽ, & ad uitandũ deceptiones, & falſitates. Et ſic bona eſt, ſicut ignis quidẽ bonus eſt ad malos, & hęreticos cõburendum. Et arma ad hoſtes inuadendũ. Sed abuſus eſt malus, qñ eis utuntur ad contrariũ. Sic in propoſito ſi legibus bella, & lites nutriantur, ſi boni iſtis armis inuadũtur. Eſt ergo lex hæc bona, ſed cum lege Dei, & non ſine ea. Sicut nec corpus ſine uita ualet. Sed heu Abiecerunt legẽ dñi exercituũ. Eſa. 5. Bernardus ad Eugeniũ li. de cõſide. quotidie leges in 41
palatio tractantur, ſed Iuſtiniani non dñi iuſti. Nã certè lex dñi immaculata conuertens animas, hæ autẽ non tã leges, quã lites, & cauillationes, ſubuertẽtes iudiciũ, de quibus in Pſal. 118. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non, vt lex tua Tales faciunt contra illud Prouerb. 1. Ne dimittas legem matris tuæ.

¶Quantum ad quintũ, videlicet pœnã Art. 5.
malis aduocatis, & falſis mundi ſapiẽtibus debitã. Eſt ſciendum, ꝙ de triplici pœna eis debita legitur. Primo de temporali, ad quem de neceſſitate tenentur. Secundo de corporali, quam aliquotiens incurrere videntur. Tertio de æterna, in quam incidere timentur. Primo ergo illi, per quorum auxilium 42
aduerſa pars iniuſtè amittit, vel propter infidelitatem ſuam, & negligentiam, vel imprudentiã pars ſua cauſã amittit,

in bonis temporalibus puniendi ſunt, quia ad reſtitutionem tenentur. Vnde Auguſtinus Epiſt. 36. ante finem loquẽs de Zacheo ſuper illud, Lucæ. 19. Si quẽ defraudaui, &c. Si (inquit) iuſtitia ſyncerius conſulatur, iuſtius dicitur aduocato redde, quod accepiſti, quando contra veritatem feciſti, iniquitatem aſſeruiſti, iudicem fefelliſti, iuſtam cauſam oppreſſiſti, de falſitate viciſti, ꝙ uides multos honeſtiſſimos, & diſcretiſſimos uiros non ſolum impugnè, verum etiam & glorioſum ſibi uideri committere. Hæc ille. Sed cum omnes aliena iniuſtè detinentes, de difficili ad reſtitutionem inducantur. Cum maiori quodammodo difficultate reſtituunt huiuſmodi ſapientes, vel quia alij per eos amittunt, quia defectum non fatentur, ſed ſe defendunt, uel quæ ultra iuſtum ſalarium ipſi recipiunt, quia uidentur titulum habere donationis. Vnde quaſi in auditum eſt alicuius reſtitutio. Vnde Auguſt. in prædicta epiſtola. Quis aduocatus facilè reperitur, qui dicat, recipe ꝙ mihi cum malè adeſſem dediſti, & redde aduerſario tuo, quòd me agente, iniquè abſtuliſti: niſi fortè reſtituendum eſt alienum, quod per furtum clanculo aufertur: & reſtituendum non eſt, ꝙ decepto iudice & circumuentis legibus obtinetur: hæc ille. Idem pro-

43 batur per leges illorum. Vult enim lex, ꝙ ſi aſſeſſor, uel aduocatus propter imperitiam, vel culpam malè procedat vel erret, uel etiam domus ſi malam familiam teneat, uel quicunque malos receptauerit, licet factum malicioſum non committat, tamen tenentur ad intereſſe, quia committunt, quaſi delictum Probantur hæc Inſtituta de obli. quæ quaſi ex delicto naſcuntur per totum. Caueant ergo tales, quia lucrum illicitum eſt ualdè periculoſum. Tum quia amittere facit regnum cœlorum. Tum quia amittit animam, & emit infernum. Tum quia dum lucratur fortè. 40. ſolidos, in foro conſcientiæ amittit fortè mille ſolidos; quia contingere poteſt, & frequenter contingit, ꝙ propter infidelitatẽ ſuam, vel ignorãtiam, vel negligentiam: alius amittit mille ſolidos, ad quorum ipſe tenetur reſtitutionem. Secundo, aliquando auditum 44
eſt, ꝙ tales puniti ſunt pœna corporali, & ſpecialiter in ore, & in lingua, in qua delinquunt malè narrando, & manu in qua delinquunt falſa ſcribendo, & munera recipiendo. Exemplum de primo *Exemplum.* fertur, de duobus ſocijs in arte aduocationis. Quorum vnus ante alium mortuus poſt apparuit ſocio uiuenti in tali forma. Videbatur ſiquidem viuo, ꝙ vidit ſocium ſuum in tormentis maximis, & ꝙ inter alias pęnas equi, & boues, & alia animalia ignea intrabant os eius, quia erat ita latum, ut ſibi uidebatur, & quęrens ab eo quare ſic affligeret, & qualiter ſibi eſſet? Reſpondit, quia (inqt) per loquelam oris huiuſmodi animalia malè acquiſiuit, per multitudinem talium animalium ſum punitus. Sap. 11. per ea, quæ peccat quis, per hæc & torquetur. De ſecundo etiam audiui exẽplum à viro fide digno, & magnæ autoritatis, & religioſę conſeruationis, de quodam aduocato languente in extremis, ad quem venit diabolus volens eũ ſecum portare. Et ille clamauit ad Sanctam Mariam, quę inuocata aduenit, & eum per manum tenuit ſiniſtram, ſed diabolus fortiter extraxit brachiũ dextrum dicens. Ex quo non poſſum totũ habere, ad minus illud habere volo cũ
quo tot falſa ſcripſit in uita ſua. Iuſtè 45
enim in morte ſua lingua, & manu priuantur, quas ante toties vendunt. *Exemplum.* Vide etiam unum famoſum aduocatum, cuius os, ut (dixerunt) diu ante mortem interius putrefactum fœtebat, manifeſtè oſtendens, quòd in quo peccauerat, puniebatur. Deuter. 25. ſecundùm menſuram delicti, erit & plagarũ modus. Ad idem fertur de quodam tali ægrotanti ad mortem. Hic eum cito loquelã amitteret, amici, ꝙ tam citò loquelã *Exemplum.* amiſiſſet, cum adhuc non multũ debilis eſſet, ſcrutantes os eius, nullam linguã inuenerunt. Iuſtè enim lingua
cauum, quæ ſuper oẽs latrat ꝙ nihil po- 46

nunt

ſunt in os eius, canibus detur inferni.
Exemplum. Pſal.67. Lingua canum ex inimicis. Ad
idem fertur de quodã aduocato, de quo
propter facundiæ excellentiam, dicebatur, ꝙ linguam haberet auream, quod cũ
fatuus audiret poſt mortem ſepulcrum
eius aperuit, vt linguam auream furaretur, & non aurum, ſed bufonem in ore
Exemplum. eius inuenit. Iuſtè quidem, quia ore
ſpecialiter peccauit. De quo, Iob. 15.
Condemnabit te os tuum. Ad idem de
quodam tali iniuſto appellatore quaſi
ſic fertur, ꝙ cum ammoneretur in infirmitate de receptione ſacramentorum.
Appellauit à manifeſta iniuria, ut ſic
oſtenderet, quoniam falſum hoc, quod
prius locutus malè fuerat contra alios,
cõtra ſeipſum poſtea loqueretur, & ſua
ſententia iudicaretur, de tanta receptione indignus. Dicit enim lex, ꝙ ſecundùm ea, quæ de alijs loquuntur ſua ſententia iudicabuntur. 6. q. 1. ex meritò.
Quæſiuit prius ab eis ſi iudicarent eſſe
faciendum, ꝙ confiteretur, & ſacramenta reciperet, & ipſi dixerunt, ꝙ ſic, quibus ille, & ego appello à falſo iudicio.
Si vis ergo in mortis neceſſitate os habere vtile, fac prius, quod dicitur, Prouer. 4. Remoue à te os prauum. Tertio,
47 timendum eſt, nè tales falſi ſapientes in
pœnas incidant æternas. Et hoc coniecturari poteſt, & timeri ex aliquibus ſignis, & factis uiuis oſtenſis ad eorum
commonitionem. Fertur enim quendam vidiſſe. Neronem in pœnis, aurũ
& argentum liquefactum bibẽtem, quę
Exemplum. nimis in uita ſua dilexerat, & quibuſdã
dæmonibus portantibus aduocatos ad
pœnas, exclamauit, dicens, finite hoc
venale genus hominum venire ad me,
vt & ipſi etiam mecum bibant, quia nimis dilexerunt. Congruè deſcribitur
Verſus. vita, & finis talium his verſibus. O uos
iuridici, qui linguam venditis illi. Vos
uocat infernus, uos reſpuit ordo ſupernus. Nulli cauſidico reor fidem, neque
dico. Hoſti pro modico fit amicus, &
Exemplum. hoſtis amico. Ad idem eſt, ꝙ relatione
fidedigni audiui, ꝙ quidam pro defectu
hoſpitij poſuit ſe de in nocte in quodã

angulo domus. Vbi placita ſolebant 48
fieri in illo regno, & circa profundam
noctem menſis in circuitu poſitis; &
coopertis, & diſcumbentibus ibidem
multis, & lautè, ut uidebatur comedentibus, ſubito intrauit quidam terribilis
cum baculo, quem fatui baiulant, ſcilicet qui uocatur claua. Et percuſſit omnes ſucceſſiuè dicens ad ſingulas percuſſiones. Diſce, quia ſapientia huius
mundi ſtulticia eſt apud Deum, qui ſic
percuſſit, ſtatim iacuerũt quaſi mortui,
tu fine uenit ille cum baculo ſuo ad illum, qui iacuit in angulo illo dicens,
Vade ad talem iuſticiarium, & narra ei,
quę uidiſti. Cui ille, non credet mihi,
cui alius extende manum tuam, quod
cum feciſſet, gutta de digito eius cadẽs,
manum eius perforauit. Iſto, inquit,
inter ſigno credet tibi. Huiuſmodi ergo
exemplo credẽdum eſt, ꝙ mors in fine
mundi ſapientes percutiens oſtendet,
ꝙ ſapientia huius mundi ſtulticia eſt
apud Deum. Ad idem fide digno narrante didicit, ꝙ cuidam diu illud officium exercenti, nocte quadam viſum
eſt, ꝙ eſſet in platea ante aulam vueſt Exemplum.
monaſterij, in qua uidit multitudinem
terribilium hominum diuiſam in duas 49
partes hinc & inde ſtantium, qui ſe mutuo concutiebant cum capitibus, & faciebꝰ acutiſſimus, quaſi nouaculis, quaſi
haſtiludium faciendo. Videns vero territus fugit in aulam retro oſtium, & ibi
etiam, ut ſibi videbatur, uidit multitudinem ſtantium, quaſi coram quibuſdã
iudicibus, quorum iudicium unus fecit
eum uocari, cui, qui timore percuſſus
nihil reſpondit. Iudex ergo præcepit
apparitoribus, ꝙ eum ducerent vi, & traxerunt eum coram iudice, qui dixit ei,
ꝙ propter falſitates ſuas, quas ibi & alibi feciſſet, Deum negaret. Quod cum
nollet, ait, facies pœnis coactus, & iuſſit
eum poni in caldario bulienti, & cum
ſubmitteretur vſque ad cingulum clamando ab uxore excitabatur, & uiſio
uana diceretur, in ſignum rei certitudinis in tota uita ſua eſt factus impotens,
in illa parte inferiori ſub cingulo. Ecce

omi

qui in culpa habuerunt linguas, ſicut gladium acutum in pęnis iuſtę linguæ, ſeu facies quaſi gladij oſtenſę ſunt. De quibus, Prouer. 30. Generatio, quæ pro dẽtibus gladios habet, ut comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus, ſanguiſugę, dicentes, affer, affer. De quibus, Eſa. 2. Conflabunt gladios ſuos in uomeres, quia loquuntur, & diſcunt ꝓpter lucra terrena. Ad idem fertur de duobus ſociis in arte illa, quorum unus

Exemplum. ante alium mortuus, peſſimè uiuum de nocte vexabat factis & uerbis, dicendo,

50 venite habemus cauſam placitare in alio ſęculo, qui nimis attędiatus introduxit una nocte quoſdã ſocios ad ſuã defenſionẽ, & cũ illa nocte ſolito veniret reſpiciẽtes extra, uiderunt unũ obſcurũ negocium, quaſi cumulũ fęni, & mutuo loquentes dixerunt, ibi eſt, ſagittemus eum, quorum unus, eum ſagitta percuſſit, & exiuit putredo fętida nimis in magna quantitate, de cuius fętore ſocius ille, videlicet aduocatus uiuus, & multi ibi pręſentes infra mẽſem mortui ſunt. Sic ergo ſapientia carnis mors eſt. Legi enim Dei non eſt ſubiecta. Ro. 8. Iſtud audiui ab illo, qui dixit ſe ambos prædictos uidiſſe. Addidit etiam, ꝙ fratres fuerunt iurati. Sic ergo falſi multipliciter punientur, quia multipliciter peccant. Vnde Iſido. de ſummo bono. li. 4. c. 59. Teſtis falſidicus multus eſt obnoxius. Deo, quem contemnit. Iudici, quem decipit. Innocenti, quẽ lædit. Væ ergo qui condunt leges iniquas. Eſa. 10. Sed ad hæc dicent, ꝙ ipſi non condunt, ſed domini, concedendũ eſt, ꝙ domini cupidi autoritate, & legiſperiti fit conſilio legis peruerſæ adinuentio. Sicut verbi gratia, ꝙ habens in banco cauſam, ſi aduocatus deficiet in uno uocabulo, quod non eſt ad rei notificationem, nec ad maiorem rei noticiam habendam, ſ. ab eis vſitatum, ſicut verbi gratia, ſi in narrando nominet tempus, & annum regis, ſi non addat, quem Deus ſaluet, breuẽ perditur & quicquid circa illud expendit. Aliud exemplum poteſt poni de hoc, ꝙ cogũt homines in duodena aſſerere aliquem eſſe occidendum, uel dimittendum, vbi hoc neſciunt. In hoc etiam erant eis obedientes, contra exemplum Ruben; qui cautelam inuenit, nè cum alijs morti Ioſeph aſſentiret. Ge. 37. Nota de iſta materia. c. 8. 3. optimè.

¶Adulatio. Cap. XV.

SVMMARIVM.

1 *Quibus attribuatur nomen adulatoris.*
2 *Radix, & cauſa adulationis quæ ſit.*
3 *Satius pro veritate pati ſupplicium, q̃ pro mendacio accipere beneficium.*
4 *Sua laudari placet, aliena autem non.*
5 *Adulatores ſunt Sacerdotes infernales.*
6 *Adulatores ſunt ductores cæci.*
7 *Adulatores ſunt falſi teſtes.*
8 *Adulatores ſunt quoquinarij infernales.*
9 *Adulatores ſunt detractores.*
10 *Adulatores ſunt pileus, ſeu biretum ſcabioſi caudæ animalis fœda abſcondentis, pallium cooperiens mortuum.*
11 *Adulatores ſunt horologium infernale.*
12 *Adulatores ſunt incantatores, ſeu ioculatores diaboli, aucupes, nutrices eiuſdem, & locuſtæ.*
13 *Adulatores ſunt conſolatores, & medici diaboli, canes ioculatorum, & uelluti vulpes.*
14 *Adulatores ſunt dæmones laruati.*
15 *Adulatores ſunt ueluti Iudæ oſculo ſuũ dominum tradentes.*
16 *Adulatores ſunt homicidæ ſui impius ſpirituales.*
17 *Adulatores ſunt falſi prophetæ Balaã, & venatores diaboli.*
18 *Adulatores ſunt inſtabiles veluti aer.*
19 *Vitium adulationis eſt periculoſum.*
20 *Domini cum adulatoribus cadunt, & corporaliter, & ſpiritualiter.*
21 *Quibus ſpiritualiter ſit periculoſum vitium adulationis.*
22 *Quid continget dominis nolentibus lupos perſequi.*

23 *Quid*

23 *Quid ſit cauſa adulationis.*
24 *Quomodo eſſe debent religioſi in vitio adulationis.*
25 *Nonnulli ſemper ſe aſſimilant alijs.*
26 *Periculoſum eſt quod maiores adulationibus ducantur.*
27 *Exemplum de quibuſdam, quorum alter adulari ſinebat, alter non.*
28 *Adulatorum pœna quotuplex.*
29 *Exemplum B. Ambroſij in Theodoſium.*
30 *In quibus puniendus adulator.*
31 *Quæ pœna debetur adulatoribus.*
32 *Tabula in adulatores.*

ADulantium.

Arti. 15. Primo ponetur diſtinctio. Secundo cauſa quare adulantur. Tertio operis, ſeu officij adulantium uilitas. Quarto periculum. Quinto pęna. ¶ Ratione primi eſt ſciendum, ꝙ nomen adulationis ſolet attribui omnibus, qui ſupra modum veritatis nolunt alios verbis, uel factis delectare, ſicut patet. Secunda ſecundæ. q. 115. ar. 1. Et ſiquidem hoc faciant ſola intentione placendi: uocantur placidi ſecũdùm Philoſophũ. Si autem hoc faciant cauſa alicuius lucri cõſequendi, vocãtur blanditores. ¶ Huius autem vicij cauſa & radix principalis eſt cupiditas. Vident enim aliqui veraces contemni, & adulatores lucra reportare terrena, atque honores, nituntur talibus conformari. Exemplũ ad hoc in fabulis, ſicut patet, Ser. 69. 2. de duobus hominibus veniẽtibus in quodam nemore coram rege ſymiarum, & familia ſua, quorum primus à rege requiſitus, quid ei uideatur de eo, & de familia ſua? Reſpondit timens, tu es beſtia pulcherrima & rex decorus, familia tua eſt honeſtiſſima, & curialis nimis; quo dicto, rex eum à latere ſuo collocauit, & diuitijs honorauit eum, & muneribus. Poſtea rex eandem quæſiuit quæſtionem à ſocio, qui cogitauit, ex quo ſocius meus eſt, ita honoratus pro falſitate, & mendacio, ergo plus honorabor, dicendo veritatem, quia illa melior eſt, & ait. Tu es turpiſſima, & familia tua uilis nimis, quo dicto, ſtatim verberabatur, & de ſocietate eijciebatur, & de regis curia. Sic in propoſito, loquentes placentia, & fauentes peccatoribus, & laudantes nepotes, & quos ſciunt ipſos diligere, quantumcumque mali ſint honorantur, & reportant munera, & donaria: ubi alius, qui verius diceret eum crudelẽ dominum, & familiam, & nepotes, & filios indiſciplinatos, reportaret malas grates, vel fortè verbera, & compedes: cuius ratio eſt. Quia omne regnum ciuitas, & ſocietas amat conformes ſtatui ſuo. Sicut ciuitas de guerra amat bonos bellatores: regnum pacis amat pacificos. Sed mundus iſte eſt falſus, & apparens, & non exiſtens, & eum diligentes tales ſunt. Et ideo mundus, & ſui amatores falſos diligunt adulatores, & eos promouent, & ut diligantur, & ditentur, uel lucrentur, adulantur. Inſidiator enim alienarum hæreditatum adulatur regibus, di. 37. nonne. Sed ille, qui eſt veritas cuius regnum nõ eſt de hoc mundo; in regno ſuo honorabit veraces, & damnabit mẽdaces. Et tunc apparebit, quod melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione accipere beneficium. 11. q. 4. Nemo petitorum. Simile hic fertur de quodam imperatore, ſicut patet ſermone. 69. 2. promittente equum uni de duobus, qui melius reſpõderet ad quæſtionem. Vtrum res ſubditorum eſſẽt ſuæ ad libitum, an non. Quorum unus dixit quod non: & perdidit equum. Alius dixit ꝙ ſic: & habuit equum. Tũc dixit primus. Quia dixi ęquum, perdidi equum. Sic ergo inimici domini mentiti ſunt ei, erit tempus eorum in ſęcula In Pſal. 80. Nota. F. 1. 36: Patet ergo ex prædictis, ꝙ adulatores à malis diliguntur. Sed ꝙ à bonis diligantur, videtur contra rationem. Videmus enim, ꝙ in vna domo facienda plures operarij diuerſarum artium concurrũt, ſicut carpentarij, & cemẽtarij, & huiuſmodi, cũ ergo ſuperuenit quis ad opus

Arti. 1. 1 2 3 Artic. 2. Exemplum. Exemplum.

uidendum, & incipit illud commendare, quilibet auſcultat, ſi commendet opus ſuum: q̄ ſi alienum commendat, & non
4 ſua, grauatur. Sic in ędificio humanæ uitæ, quædam ſunt opera noſtra, ſicut bona ſpiritualia, ſicut ieiunia, ueritas eleemoſyna, & huiuſmodi. Quædam ſunt opera aliena, ſicut fortitudo, pulchritudo, & huiuſmodi, quæ ſunt opera naturæ. Quædam ſunt ope a fortunæ, ſicut diuitiæ, & huiuſmodi; qui ergo in nobis aliena laudat opera, ſicut communiter adulator facit nobis uituperium fecit, & rationaliter nos deberet offendere. Vnde Sene. Quid ſtultius quàm in homine aliena laudare, ſola uirtus ſua eſt, non faciunt meliorē equū frena aurea. Idem generoſus eſt, laudet parentes, diues eſt, laudet fortunam, fortis, & pulcher eſt, expecta pauliſper & non erit.

Arti. 3. ¶Tertium principale, videlicet miniſterii adulatorum vilitas, ex multis patet ſimilibus. ¶Primo, quia ſunt ſacerdotes infernales, qui incipiunt a Placebo veſperas mortuorum in peccatis, quos in peccatis ſepeliunt. Pſal. 5. Sepulchrum patens eſt guttur eorum. Semper enim cantant placebo, & nunquam dirige. De quibus. Matth. 8. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.
5 Super quo beatus Gregorius. 4. moralis. Mortuus mortuum ſepelit, cum peccator peccatorem fauoris, & adulationis ager premit. Et congruè dicuntur ſacerdos infernales, quia ſacerdotes infernales, & mali ſacrificium offerunt, & laudant, & cantant: propter lucrum temporale principaliter. Sicut patet. O. 6. u. Sic iſti omnes laudes proferunt, vt prædictum eſt propter lucra, vel fauores temporales. De quibus Eccleſiaſti. 29. Donec accipiant, oſculantur manum dantis, quia potius manum dantem, quàm bonam uitam laudant. Vnde Sidonius in epiſtolario ſuo. lib. 3. Sectatores (inquit) epularum laudabilem proferunt non de benè uiuente, ſed de benè paſcente ſententiam.

¶Secundo ſunt ductores cęci ducentes ſequaces, & diligētes eos, per lucra, & blandimenta terrena, & damnā æterna. Sic duxit quidam, qui cum reprehenderetur, q̄ domino ſuo cuius conſiliarius erat, non dixit veritates. Rex (inquit) damnificabitur ueritate, & ideo aliam uiam quærimus. Mentita eſt iniquitas ſibi, quia falſitate damnatur æternaliter, & ipſe cum eo. Et ſi ad tempus lucrentur pecuniam & perdant animā. Sicut ille, qui cadens, & tibiam frangēs inuenit acum dicēs, ſemper lucramur, tamen in fine inueniet, q̄ melius diceretur perditio, quàm lucrum, & tunc apparebit, q̄ inimicus utiliter verberans præponitur amico inutiliter blādienti. 13. q. 4. Nimiū. 6 Exemplum.
7 ¶Tertio ſunt falſi teſtes, de quibus cōqueritur eccleſia. In Pſ. 26. dicēs. Inſurrexerūt in me teſtes iniqui, i. adulatores, ſecundùm Aug. Falſum teſtimonium prelatis, & magnis perhibēdo contra, quod eccleſia alibi à Deo remedium petit, dicens. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meū, i. adulatio non blandiat caput in regimine corporali, uel ſpirituali, quia tales ſunt falſi medici vnguētes loca ſana, & infirma non tangentes, ideo infirmū decipiunt, & occidunt. Vnde propheta, Eſa. 3. Popule meus, qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt, & viā greſſuum tuorum diſſipāt. Dum ergo tales pectinant, vel fricant, prelatum, vel dominū, poſſumus dicere illud, Tre. 1. Facti ſunt hoſtes eius in capite. Sed heu modo tales libētius audiuntur, quàm q̄ tangūt partes infirmas veritatē dicendo. Quia ſcriptum eſt, Prou. 20. Suauis eſt homini panis mendacij. Sed ſequitur. replebitur os eius, i. adulatoris calculo, pulſcon Anglicæ, ardenti in inferno, qui de ore nō poterit exire, quia plenū eſt, nec guttur introire, & deſcēdere. qa magnus eſt, & hoc patet reſponſio ad quæſtionē, Pſ. 119 Quærentis quid detur tibi, aut quod apponatur tibi, &c. Calculus. ut prædictum eſt. Et iuſtè quidē, qa faciunt cōtra præceptū de falſo teſtimonio nō perhibēdo. Exo. 20. ¶Quarto ſūt 8

coquinarij

coquinarij infernales, qa ſicut quoqui
ignem ollę ſupponentes contentum ex
tra ollam aſcendere faciunt, & amitti, &
maximè, ubi non ſal appoſitum eſt. Ita
adulator miniſtrando ignem adulatio-
nis, quod latebat in corde aſcendere fa-
cit, ſpecialiter ubi non eſt ſal ſapientiæ,
conuenienter ergo ſacrificia in ueteri
9 lege debuerunt ſale condiri. ¶Quinto
ſunt detractores, quia ut uni placeant,
alteri detrahunt, quia dum quęrunt vni
placere, inimicis eius detrahũt, ut plus
placeant, & ꝙ plus eſt eidem, cui adulã-
tur præſenti, detrahunt abſenti. Cuius
rei experimentum viſum eſt, de quodã,
qui abſente domino ſuo vix unquam
de eo loqueretur bonum verbum, ſed
contrarium. In præſentia verò econ-
uerſo. Sic Iahel Iudi. 5. Lac dedit ſe-
cum loquenti, ſed dormientem occidit.
Bernar. de conſideratione. li. 1. c. 1. Hi
ſunt, qui in facie benedicunt, mala au-
tem in cordibus eorum. Not. optimè.
F. 1. 16. ¶Sexto ſunt mitra, ſeu capucium
10 ſcabioſi. Scabiem cooperiens. Et ſicut
ſcabioſus benè diligit capucium ſuum,
nec libenter ſine eo uadit, ſic defectuoſi
diligunt adulatores. Mundus enim qđ
ſuum eſt diligit. Iere. 5. Populus meus
dilexit talia.

¶Septimo ſunt cauda animalis fęda
abſcondentis. Eſa. 9. Propheta docens
mendacium, ipſe eſt cauda. Sed dum
nituntur peccatoris abſcondere fędita-
tem, plus ipſum fędant, quia peccatis
prioribus eorum occaſione vanam glo,
riam addit. Et ſic dicunt, & faciunt, ut
qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc.
Apoc. ul. Ad hoc. Not. D. 12 7. ¶Octauo
ſunt pallium cooperiens mortuum, qa
nituntur peccatores, vel dominum ſuũ
ſpiritualiter mortuum in peccatis ope-
rire. Prouer. 10. Os impiorum operit ini
11 quitatem. ¶Nono ſunt horologium in-
fernale, diuitibus, & ſocijs, dicentes co-
medamus, quia hora eſt, etiam diebus
ieiuniorum, & mane, & inordinatè, &
bibamus, & pulchras dominas viſite-
mus, & pulchras tunicas habeamus.
Si fortè non habeant, & unde & cætera
dicent. Habès ruſticos diuites tales, &
tales, potes accipere ab eis viginti mar-
cas, & non granabis eos, habent enim
boues, & oues multas. Addunt etiam
dicentes. N. nepotulus noſter eſt, ita
gratioſus, & literatus, licet ſit peſſimus
lecator, & illiteratus des ſibi tale bene-
ficium, vel ſcribe pro eo tali, vel tali pro
eccleſia uacante omnia, hæç dixerunt
impij non rectè cogitantes. Sapien. 2.
¶Decimo ſunt incantatores, ſeu iocula-
tores diaboli, qui faciunt aliud appare-
re, quàm ſit, & eiuſdem aucupes oris ſi-
bilatione aues decipientes. Prouer. 11.
Simulator ore decipit amicum. ¶Vn-
decimo ſunt nutrices diaboli; de qui- 12
bus, Prouer. 16. Vir inicus lactat ami-
cum ſuum, & ducet eum per uiam non
bonam. Sed fili mi ſi te lactauerunt pec
catores, nę acquieſcas eis. Prouer. 1. Sed
ſunt aliqui, qui non adulantur verbo
expreſſe, ſi aliquo modo peccatoribus
fauent, dum non contradicunt, ſed alijs
turantibus, vel turpia, uel peruerſa lo-
quentibus, oſtendunt vultum hilarem.
Iſti expreſsè peccatores non lactant, vel
cibant, ſed ſalſem adminiſtrant: timeãt
tales maledictionem. Iere. 48. Maledi-
ctus (inquit) qui facit opus domini frau
dulenter, & qui prohibet gladium ſuũ
à ſanguine. ¶Duodecimo ſunt locuſtę,
quę ſolummodo cantant in æſtate pro-
ſperitatis, & ſirenes, quę cantu homines
ſubmergunt, & ſunt ſignum futuræ tẽ-
peſtatis, patet ergo, quod nõ omnis, qui
parcit, eſt amicus, nec omnis, qui verbe-
rat inimicus, quinta. q. 5. Non omnis
& c. ſequenti. ¶Tertiodecimo tales ſunt
conſolatores, & medici diaboli nõ per-
mittentes peccatorem contriſtari. Cum
tamen dicat, lex, ꝙ melius eſt proximũ
cum ſeueritate diligere, quàm cum le-
nitate decipere. 5. q. 5. Non omnis.
¶Quartodecimo tales ſunt canes iocu-
latorum, qui ſaltant & tripudiant, & fa-
ciunt, quod ioculator vult, de quibus,
Apoc. 22. Foris canes. ¶Quintodeci-
mo aſſimilantur vulpi, de qua fabulo-
sè fertur, ꝙ pepigit cum nauta, ꝙ doce-
ret eum tres ſapientias, ita ꝙ tranſiuit-

Locuſtę. Sirenes.

13

Fabula de Vulpe & natura.

teret

teret eam trans aquam. Prima fuit nul
lus citius decipit, quàm qui pulchrè lo-
quitur. Secunda quanto pulchrius lo-
quitur, tanto citius decipit. Tertiam di
xit prope aliam ripam ad terram ſaltan
do. Officium dico perdit, qui ſeruit ini
quo. Sic adulatores tanto citius deci-
piunt, quanto pulcrius loquuntur, & in
fine etiam uidebit, ꝙ perdit ſeruicium,
qui tales diligit, & fouet, quia amicus
ſtultorum efficietur eis ſimilis. Prou. 13.
14 ¶Sextodecimo ſunt dæmones laruati
in effigie humana, dęmones enim ſciẽ-
tes ſe odibiles in propria effigie, & for-
ma, loquuntur in effigie adulatorum,
dicentes fornicatio non eſt peccatum
mortale, & Deus nõ vult perdere quos
redemit, & huiuſmodi multa meditan-
tur inania. in Pſal. 2. Et confortant dam
nandos. Sic phitoniſſa illa, 1. Reg. 28.
Cõfortauit Saul in craſtino occidendũ.
Apponens ei cibaria, ut comederet, &
biberet. Sic mundus, ſic adulator non
dat conſilium. Eſa. 38. ut diſponant do-
mui ſuæ quaſi morituri. Sed conſilium
Phitoniſſę, ut ducãt in bonis dies ſuos,
quaſi non eſſent morituri. Et ſic ſunt
paſtores ouium diaboli, eas diligenter
cuſtodiẽtes, ne domum eius mortis, vel
pęnæ timore euadent. Et propterea ta-
les cuſtodias frequenter recipiunt am
plas mercedes, & à multis diliguntur.
Vnde prouerbium eſt. Si quis ditari cu
piat, uel carus haberi, diſcat adulari, qa
5 tales ſunt modo cari. ¶Decimoſepti-
mo, tales ſunt Iudas proditor oſculo
perditionem facientes, dum dulcibus
verbis, quaſi oſculo ducũt ad perditio-
nem. In hoc quaſi ſunt Ioab homici-
dæ, tenentes mentum Amaſe. i. pecca-
toris, cui blandiuntur, quaſi uolentes
eum oſculari, ſed dum dulcibus verbis
eum excęcant, pugionem peccati vanæ
gloriæ, uel audaciæ in malo, in animã
transfigunt. Et ſic dupliciter ſunt ho-
micidæ. Primo reſpectu illorum, qui-
bus blandiuntur, quos fraudulẽter de-
cipiunt ad modum bellantium, qui do-
loſè foueas faciunt, ita ꝙ nihil apparet
in ſuperficie, niſi planicies, tamen nulla
ſoliditas eſt ibi cadunt, & capiuntur in-
cedentes per uiam illam. Sic confiden
tes in uerbis adulatorum, quaſi imper-
ceptibiliter decipiuntur, quia uiæ taliũ
ſunt plenę laqueis, Oſeæ 9. Laqueus rui 16
næ factus eſt ſuper omnes uias eius.
Secundo ſunt homicidæ ſuipſius ſpiri-
tualiter loquendo, quia ſecundùm S.
Tho. 2. 2. q. 115. ar. 2. Adulatio peccatũ
mortale eſt, quando contrariatur chari
tati. Hoc autem fit. Vno modo ratio-
ne materiæ, ſicut cũ laudat aliquis pec-
catum alicuius, hoc enim contrariatur
dilectioni Dei contra cuius iuſticiam
hoc loquitur, & dilectioni proximi,
quem in peccato fouet, unde non eſt
peccatum mortale: Secundum illud,
Eſa. 5. Væ qui dicunt bonum malum:
Alio modo ratione intentionis, puta cũ
aliquis adulatur ad hoc alicui, ut frau-
dulenter ei noceat, vel corporaliter, vel
ſpiritualiter, hoc etiam mortale eſt. De
hoc dicitur, Prouerb. 27. Meliora ſunt
vulnera diligentis, quàm fraudulenta
oſcula odientis. Tertio modo per oc-
caſionem, & tunc conſiderandum eſt,
utrum occaſio ſit data, uel accepta, uel
qualis ruina ſequatur ex hoc. ſ. venialis,
vel mortalis, & ſecundùm hoc iudican-
dum eſt, ſicut & de ſcandalo. Glo. verò
cuiuſdam decreti, diſti. 25. Alias dicit,
ꝙ tribus modis adulatur quis: vel attri-
buendo alicui bonum, quod nõ habet:
uel nimium extollendo bonum, quod
habet, & utrunque iſtorum eſt veniale:
vel approbando malum, quod habet, &
illud eſt mortale.

¶Decimooctauo, tales ſunt falſi pro- 17
phetæ Balaam, qui uolunt regi placere,
& Deo: quia ſicut boni prophetæ legun
tur oleo inunxiſſe bonos reges, ſicut
iſti oleo peccatoris, & adulatoris inuin-
gunt vanos lingua adulatoria. De qui-
bus, in Pſal. 9. Laudatur peccator in de-
ſiderijs animæ ſuæ, ſuper quo Auguſt.
Adulantium linguæ alligant homines
in peccato ſuo. Sed timere poterunt il-
lud, Eſa. 5. ſecundùm vnam literam. Vę
qui dictis malo, quia bonus es. ¶Deci-
monono, tales ſunt venatores diaboli.

Venator uolens capere lupum, cooperit foueam. Ita iſti cooperiunt foueã peccati, & inferni adulatoribus ſuis. Et ſic capiuntur lupi rapaces, & mundi potentes, ſed non humiles, qui dicunt illud Pſal. 90. Liberauit me de laqueo uenantium, & cætera.

18 ¶ Viceſimo, tales ſunt inſtabiles velut aer, qui eſt cum grauibus grauis, & cum leuibus leuis, ſecundùm philoſophum. Et uelut gallus ſuper campanili, qui uertit roſtrum ad omnem uentum. Ità iſti vertunt verba ſua placentia ad omnem uoluntatem dominorũ, dicentes. Domine quid tibi placet pro lege habetur, quos reprehẽdit Helias propheta. 3. Reg. 18. dicens. Vſque

Arti. 4. quo claudicatis in duas partes. ¶ Quartum principale, uidelicet ꝙ vicium adulationis eſt periculoſum. Primo generaliter in omnibus hominibus patet, quia qui ligantur cadentibus de alto, & ipſum impellunt periculosè committunt, quia cum cadẽtibus cadere neceſſe eſt. Sic in propoſito adulatores uanis hominibus de cęlo cadentibus, & ſuperbis ſocietate ligantur, & ipſos adu

19 lationibus ſuis retro impellunt, ergo cum ipſis eadem neceſſe eſt Eſa. 9. Et erunt, qui beatificant populum iſtum ſeducentes, & qui beatificantur præcipitati. Exemplum ad hoc in caſu corporali ponit, Senec. lib. 6. De beneficijs. De Xerſe ducente exercitium contra inimicos ſuos. Et idem narrat Valerius. lib. 1. quaſi per iſtum modum. Xerſes rex uadens ad bellandum contra græcos in uia quæſiuit à conſiliarijs ſuis, quid magis timendum reputarent in conflictu futuro. Primus ergo adulator reſpondit, ꝙ ipſe plus timuit, ꝙ nõ inueniret reſiſtentiam audient (inquit) græci prælia tua, & uictorias, & fugient. Alius verò reſpondit, ꝙ ipſe plus timuit, quòd non inuenirent domos, uel villas, ubi poſſent hoſpitari, quia (inquit) græci audient nobilia facta veſtra priora, & comburent villas ſuas, & fugient. De hoc (inquit) imperator nõ eſt curandum, quia habemus tentoria. Tertius

Exemplum.

reſpondit, quòd ipſe plus timuit, quòd mare non caperet nauigium eorum, 48 de hoc (inquit) Xerſes non eſt vis, quia aliquæ poterunt præcedere, aliquæ ſequi. Quartus reſpondit, ꝙ ipſe plus timuit, ꝙ aer non caperet ſagittas illorum, quia in tanta multitudine habebãt ſagittas, & ſagittarios. Vltimo rex quæſiuit idem à quodam philoſopho Damaſerus nomine, quem ſecum duxit, qui reſpondit non peccatis à me, quia ſermo meus non auditur in curia iſta, 51 nec præualet, frequenter dixi veritates, & non reportaui, niſi malas grates, immò (inquit) rex omninò dices: qui ait. Plus quod ego timeo eſt, de iſtis adulatoribus, ne credendo verbis, & conſilio eorum decipiaris, quod vt audierunt inſtabant erga regem indignati, ꝙ rex eos vindicaret, quod promiſit facturũ poſt victoriam. Græci autem audientes ſuperbum aduentum prædicti regis Medorum humiliter rogabant Deum, ꝙ eos iuuaret in iuſticia ſua, & fideli patriæ defenſione contra Medorum ſuperbiam. Sic ergo armati verbis optimis non fugerunt de uillis, neque eas conbuſſerunt. Sed exierunt Medis obuiam, committentes bellum nauale. In quo Medi fuugati ſunt, multis illorum interfectis. Patet ergo, ꝙ adulatores faciũt dominos ignorare ſtatum, & vires ſuas. Et ſic cadunt ſimul domini cum adulatoribus, & corporaliter, & ſpiritualiter, quem caſum deſcribit, Seneca li. 6. De beneficijs c. 21. dicẽs. Mouſtrabo tibi, cuius rei inopia laborant faſtigia, quid omnia poſſibilibus 20 deſit, ſ. ille, qui iterum dicat, & ſequitur, adulandi certamen eſt, & unum amicorum omnium officium unaque contentio, quis blandiſſimè fallat? Ignorauerunt potentes uires ſuas, dum ſe tã magnos, quàm audiunt credunt, hæc ille. Et non ſolum vires ſecundùm hãc, Senecæ ſententiam, ſed & debita & ſtatum domus, & familiæ propter tales adulatores ignorant. Quia ipſi rariſſimè, aut nunquam dicent hominibus veritatem, quia aut ſunt promotiiaut ſunt

pauperet,& ſperant promoueri. Primi
intendunt,uel plus promoueri,vel circa
dominos lucrari in diuerſis officijs, uel
ad minus parcere ſumptibus proprijs,
& tales non audēt dicere veritatem, nè
de curia, uel officio expellantur, & ſpe
amplioris lucri ibidem priuentur. Vel
ne rex vel alius dominus iratus quærat
occaſionem eos priuandi de promotio-
ne iā habita. Nota.M. 8.16. Secundi ve-
rò, ſcilicet pauperes, q promotionē ſpe-
rant, vel expectant: veritatē dicere non
audēt, ne cū tota paupertate eijciantur.
Propter iſtas ergo cauſas diminutę ſunt
ueritates ab adulatoribus, Nota.C.11.34.

21 Secundo patet, ꝙ ſpecialiter periculo-
ſum eſt in uiris religioſis, & eccleſiaſti-
cis,& in viris in poteſtate cōſtitutis. Cir
ca quod primo oſtendetur,quantum ſit
contra rationē, ꝙ tales ſint adulatores.
Secundo quantum ſit periculoſum, ꝙ
tales adulatoribus ducātur,vel regātur.
Primū patet per exemplum in naturis
animalium. Licet enī uidemus paruos
caniculos aliquotiēs ſequi dominos,&
dominas, & eis multipliciter adulari,tā
magnos,qui ordinantur ad arcendū lu-
pos à gregibus rarò hæc videmus face-
re,quia niſi lupum fugauerint, & nō fu
giant, & niſi domū à latronibus cuſto-
dierint,annona negat̄,ita ſi uiri magni
ſtatus ſint canes muti non valentes lu-
pos perſequi,ſed eis adulantes,nō man
ducabunt panē in regno cœlorum, nec
hic quidem dignè ſtipendium recipiūt.

22 Sed ſunt de illis quibus,dicitur, Oſeę.4.
peccata populi mei comedēt Super quo
beatus Gregorius. Peccata quidem co
medere eſt uicia delinquētium fouere,
ne temporalia ſtipendia amittantur. Et
nos quidem oblatione fidelium viui-
mus,ſi quid in ipſorum uita repræhen-
ſibile uidemus, & tacemus eorundem
peccata proculdubio manducamus.
Hæc ille. Adulantes & emolumenta,
vel honores recipiant ampliores,pecca-
ta dicuntur comedere:quia ſicut qui ci-
bum comedit comminuendo illum in
corpus trahit, ſic adulatores aliorū pec
cata per adulationē diminuēdo in ani-
mam ſuam maculam peccati traijciunt.
Dum ergo ventrem implere cupiunt ci
bo animā implent peccato. De quibus
Iſidorus in quadam epiſt. Ficti (inquit)
adulatores cū cęnas diuitium captant,
nihil prius meditantur,niſi ꝙ putāt gra
tiſſimū fore auditoribus,nam nec aliter
impetrabunt,quod petunt, niſi quaſdā
inſidias auditoribus fecerint.Cum ergo 23
diligentia, vt frequēter ſic cauſa adula-
tionis; hoc vicium longè debet eſſe ab
his qui non indigent,ab his quorū pro
uidētia in Deo ponitur. Quia dicit lex
ꝙ ordinandus in eccleſia militante nō
ſolum debet eſſe ſine crimine proprio,
ſed etiam ſine alieno, ꝙ videlicet nō ſit
conſentiens,uel palpans,nec fauēs pec-
catoribus, nec laudet delinquentes, ſed
corrigat,aliās reus erit, diſt.46. Cleric°.
Deberēt ergo oēs tales eſſe, ſicut cęcus,
qui uoluit ludere ad ſtailes, qui ludus
cōmunior eſt in tranſmarinis partibus,
in quo proijcitur baculus ad quaſdam
cauillas,qui ibi ponuntur.Cęcus quidā
iuxta ludētes ſtans ei,date mihi baculū,
quia ego etiā proijciā, quod dū faceret
non uidēs quęcumque, nec cōſiderans,
fregit capita & tibias circunſtantiū ſine Exem-
differentia diuitis, vel pauperis. Ita uiri plum.
euāgelici,& qui habent alios regere,vel
corrigere. Debent fortitur proijcere ba
culum verbi ueritatis,non cōſiderando
pſonam potētis,vel pauperis. Et ſicut cę 24
cus proijciens baculum inter multitudi
nem aliquem tangit. Ita iſti. Sed heu ali
qui ſunt ſimiles cuidam beſtię, de qua
dicitur, ꝙ uidendo leonem genuflectit
coram eo. Ita aliqui diuitibus quātum-
cunque malis in præſentia adulantur.
Et in hoc etiam aſſimilātur camaleoni,
de quo dicitur,ꝙ uidēdo colorē aliquē
ſimilis coloris efficitur. Ita aliqui ſem-
per ſe aſſimilant aliis. Cum adulantibus 25
adulātur in præſentia, cū detrahētibus
detrahūt in abſentia,cū iurātibus iurāt,
cum potatoribus inebriātur, cū loqua
cibus turpia loquuntur,uel talia ſaltē fa
cere,& loq pmittūr,vbi poſſent,& debe
rent reſiſtere.In quo multū delinquunt
dūi tēporales,& eccleſiaſtici,qui uideāt

coram eis in domo, & in menſa ſua. Ioculatores, alcatores, mentitores, adulatores, iuratores, blaſphemare, iurare, & iactari, & turpia loqui, & alios erro, es committere, nec eos corrigũt, ſed quod peiùs, rident & libentèr eos audiunt, & & ſic eos ad ignẽ nutriunt infernalem. Iere. 50, Paſtores ſeduxerunt eos. Quis non diceret tales diaboli nutrices cum teſte beato Gregorio. Error, cui non reſiſtitur, approbatur: patet ergò, ꝙ adulationis uicium in maioribus eſt pericu-
26 loſum, & multum contra rationem. Nota. H. 4. 6. Secundo patet, ꝙ periculum eſt, ꝙ maiores adulationibus ducantur, vel rigantur, qnia domini & prælati regulati adulatoribus, & cõſiliarijs, & malis confeſſoribus, & pueris, dominium ſuum, & ſeipſos, & eccleſiam deſtruunt, quia cęci cęcis ducũtur. Figura iudicũ. 16. De Samſone ducto à puero domũ concuſſit, & ſeipſum, & multos ſecum occidit. Ita tales non ſoluendo creditoribus, quæ debent, eccleſiæ, & pauperibus talium conſilio ſubtrahendo, & exactiones faciendo, & malè extra dando, & ſeipſos, & multos ſecum occidunt, quia ductores illorum ſunt: ſicut canis ducens cęcum in lutum, propter cibum ei in lutum proiectum. Ita iſti tales ducunt in lutum delicti, & in puteũ inferni, propter parua lucra terrena. Ideo antiqui ſapientes non permiſerũt adulatores loqui cum principibus, immò eos occiderunt, ut narrat. Valerius, lib. 6. c. 3. Quod Athenienſes Thimogoram ſalutantem. Darium regem adulatoriè occiderent. Sic Dauid. 2. Reg. 1. Fecit occidi illum adulatorem Amalechitem, qui dixit ſe Saul occidiſſe, Sic. 2. Reg. 4. Occidit iuſſit illos, qui vt ei placerent, occiderent Isboſeth filium Saulis ad dandum alijs exemplum. ne adulatoribus, uel mala facientibus, ut eis placeant, fauerent. Sed heu huius contrarium modò fit, quia verberantes occidentes aliena acquirentes quęrelas iniuſtas defendentes, ut per huiuſmodi nepharia dominis placeãt, nõ occiduntur, ſed honorãtur hic ad tps. Et hæc eſt cauſa quare tot ſunt modò. Sed à Deo non honorabuntur, quia ille honor nulli defertur indigno, ſicut patebit infra. c. de honore. Melius ergo eſſet cũ Dioġene à Dionyſio vilipendi, & à Deo ho- 27
norari, quàm cũ Ariſtione à Dionyſio Exemplum.
honorari, & à Deo vilipẽdi. Fert enim, ꝙ cũ Dyogenes philoſophus multa aduerſa à Dioniſio tyrãno ꝓpter veritates ſuſtinuiſſet, ad tantã deuenit inopiam, ꝙ quidã Ariſtio nomine amicus Dionyſij inuenit eum in manibus ꝓprijs olera lauantẽ (qui ait) ſi Dionyſij uolũtati pareres, nec olera lauares, nec comederes. Dyogenes reſpondit, immò ſi tu olera lauare, & comedere velles, nequaquam Dionyſio adulares. Innuit, ꝙ pro cibo illi adulabatur: Sicut faciunt multi adhuc. De qbus dicitur in tractatu, de duodecim abuſionibns, ꝙ videlicet ſexta abuſio eſt monachus cauſidicus, ꝙ qui amat plùs eſſe diſcumbentibus in curia cum Herode, quàm in carcere clauſtri cum Ioãne. Licet eñ ibi, ſcilicet in curia nõ videat caput Ioãnis. Videt tñ vaccam uiduæ, & porcum panperis. Panper incarceratur, & ꝓ mẽſa principis ſpoliatur, & tñ de ſubſtantia pauperis monachus comedẽs principi blãditur, diues inſidiatur, ut rapiat pauperem. Et talis blanditor ſedet cum diuitibns in occultis, ut interficiant innocentẽ, dum interficienti conſentit. Sed reuera melius eſt ire ad domũ luctus, quã ad domũ talis conuiuij. Eccl. 7. Patet ergo ex prędictis, ꝙ domini deberent tales adulatores bilingues, & narratores exẽplo antiquorum reuellere, & reprehendere dicẽdo, falſum eſt, quod dicis, uade ribalde, benè ſcio, ꝙ talis non diceret, vel faceret talia, ꝙ ſi facerẽt, nõ irã abnndarẽt, ſicut faciunt. Audiant ergò dñi loquẽtes cum lingua integra, & tales eligant. Dicitur enim, ꝙ auis habẽs linguã bifurcatam, nunquã benè loquit᷑, vel cãtat: ideo non eligit᷑ ad nutriendum. Ita de talibus bilingnis, qnorum nemo quod bonum eſt, loquitur, Iere. 8. Ore ſuo pacem cũ 28
amico loquitur, & occultè ponit ei inſi- Arti. 5.
dias, Hiere. 9. ¶ Sequitur quintum principale,

cipale, ſcilicet adulatorum pęna, quæ
eſt duplex, ſcilicet temporalis, & ęterna
Prima adhuc eſt duplex, quia lędit fa-
ma, & diminuit res. ¶ Primo dico pro-
pria lędit famã apud bonos, & graues,
quæ minùs benè de eis reputant. Et ſic
Exemplum. quodãmodo puniuntur infamia. Exem
plum de hoc in vita S. Ambroſij, vbi le-
gitur, quod Theodoſium imperatorem
delinquentẽ fecit ſtare extra exclesiã in
29 ter pęnitentes vſque ad ſatisfactionem.
Deinde cum in eccleſia vellet inter cle
ricos ſtare fecit eum, ſtare inferius inter
laicos, dicens, purpuram ſibi ipſum
imperatorem nõ ſacerdotem oſtende-
re. hic cum poſtea veniſſet vſque ad Cõ
ſtantinopolim, & quidam epiſcopus
vellet eum facere ſtare in choro, noluit
dicens, ꝙ ſolum Ambroſium inuenit
veritatis magiſtrum. Sic ergo patet ꝙ
Ambroſius, qui minus quęſiuit ei place
re, & ſpecialiter in illicitis, plus ei pla-
cuit Deo operante, & de illis, quæ ei
plùs nitebantur adulari minus reputa-
bat. Idẽ patet de Thobia iter Aſſyrios,
illi, q crediderũt Salmanaſar, & Aſſyrijs
placere cibos eorũ comedẽdo, & Deos
illorum adorando, & in alijs illicitis
ſe eis conformando; minus eis placue-
runt, immò ab eis trucidabantur, quia
Dominus diſſipauit oſſa eorum, quæ
hominibus placent. In pſal. 53. Et Tho
bię quæ homini fugiebat, dedit Deus
gratiam in conſpectu Salmanaſar re-
gis Tho. i. Quia dilectus Deo & homi-
nibus. Eccleſia. xlv. ¶ Secundo eſt pu-
niendus in rebus, ſcilicet reſtituendo
quod mala ſuggeſtione acquiſiuit. Nõ
eñ videtur eſſe bonę fidei poſſeſſor, q̃
malis acquirit medijs. Impetrans eñ
30 falſas literas ſecundum iura tenetur ad
expenſas, quas altera pars fecit occaſio-
ne illius falſę ſuggeſtionis. Extra de re
ſcri. Quia nonnulli in fine. Et de reſcri
ptis in ſexto diſpẽdia litium. Ità à ſimi-
li adulator tenetur ad reſtitutionem,
reuocando, & corrigendo, quę falſis
ſuggeſſit verbis, & acquiſiuit, & nihilo
minus ſeueritati iudicis, & pęnę pro fal
ſo ſuggeſto ſubiacebit. 25. q. 2. c. dicẽti

ſacras. & c. ſequẽtibus. Sic ergo duplici
contritione contere eos. Iere. 17. ¶ Se-
cundo adulatoribus debetur pęna ęter
na. Et hęc eſt duplex, quia quędam ſpe 31
cialis, quę videlicet ſpecialiter reſpicit
maiores adulatores. Tales ei deberent
eſſe ſtellę ad aliorum illuminationem.
Sed non ſunt ſtellę, manentes in ordi-
ne ſuo. Sed ſtellę, q̃ de nocte cadere vi-
dentur. Sic iſti in noſte mortis cadent
in infernum ¶ Apoc. 20. Miſit eum in
abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper il-
lum, vt non ſeducat ampliùs gẽtes Se-
cunda eſt generalis, quę reſpicit om-
nes generalitèr. Et hoc patet tali exem
plo, narrantur ſecũdùm fabulas, quod
bellum fuit quondam inter volueres, 32
& quadrupedes, & noctua, ſeu veſperti- Fabulæ.
lio proditoriè ſe habuit in iſto bello,
recipiens munera ab vtraque parte, &
volens vtriq; parti placere, dubitans,
quæ pars prçualeret, quod aduertẽtes
animalia quędam eam deplumauerũt,
& dederunt ſententiam, ꝙ nunquã ite-
rum pennas haberet, nec de die vola-
ret, propter adulationẽ, & proditionẽ,
& ſuam duplicitatem. Ita tales, qui vo
lunt omnibus placere, qui volunt eſſe
de parte leporarí & leporis, regis & ini
micorũ eius, dicẽtes, viuat, qui vincit.
Sicut patebit infra. b. 4. 6. Expectantes,
quæ pars incipit vincere, & illi adhęrẽ
tes, qui volunt Deo ſeruire & mundo,
& quãdo vidẽt partem dei debilem, vi-
delicet vbi deberent aliquid pro veri-
tate pati, vel ammittere eius partem de
ſerunt, falſitates multas, & periura com
mittentes. Sed quando infirmãtur, & vi
detur eis, ꝙ pars Dei incipit pręualere,
confeſſorẽ petunt, cũ Deo volentes tũc
militare. Sed cũ conualuerint, ſunt quà
les, & ante fuerũt. Tales ſententia acce-
pta deplumabũtur in morte & in lumi
ne tuo domine, nũquã videbunt lumẽ.
Sed quilibet iſtorum introibit, vſq; in
progenies patrũ ſuorũ, & vſque in ęter
nũ nõ videbũt lumẽ, in pſal. 48. Nota ſi
mile hic. E. 2. 4. Iſta pęna adulatorũ in
figura ordinatur a Deo. Nũc. 19 ſi quis
(inquit) tetigerit cadauer hominis

mortui, Glo. quędam conſentiendo adu lando, uel imitando in tabernaculo clauſtri, uel in agro ſęculi immundus erit ſeptem diebus, ideſt uſque ad ſufficientem pęnitẽtiam, & ſi quis expiatus non fuerit, peribit de medio eccleſiæ. Non eſt ergo malis conſentiẽdum, nec parcendum, quia qui adulatur, uel parcit, pęnam incurrit, figura. 1. Re. 15. Vbi dicitur, quod pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus, & quæ pulchra erant, nec uoluerunt diſperdere, eam, quę tamen Deus occidi præcepit gladio. Et ideo ſeipſum iuſtè proprio occidit gladio, ſecundũ gloſſam, ſeu haſta, ſic prædicatores, & pœnitentiarij adulantes, & parcentes ne peccatores percutiant verbo Dei, ꝙ eſt omni gladio ancipiti acutius, iuſtè verbo Dei perentientur, & damnabuntur, quando percu tientur, & damnabuntur, quãdo percutiet terrã virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Eſa. 11.

¶Adoratio. Cap. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo debet eſſe adorans.*
2 *Quomodo debeat fieri adoratio.*
3 *Quæ debeant feſtinanter fieri.*
4 *Adoratio debet fieri reuerenter.*
5 *Qui aduerſentur præceptis adorationis.*
6 *Qui aduerſantur præceptis adorationis, quibus aſſimilentur.*
7 *Quibus aſſimiletur aduerſantes præceptis adorationis.*
8 *Qui ſunt, qui adorant Deum, ad tempus.*
9 *Duplici de cauſa eſt Deus adorandus.*

Arti. 16. ADorare volentes Deũ tria attendere debent, perſonam, modum, & cauſam. Attic. 1. ¶Primo ꝙ perſona adorans ſit munda, & digna pro tali opere. Si enim omnia, in quibus honoratur, corporaliter, ſicut calix, & corporalia ſunt munda, à fortiori illa, in quibus honorat̃ ſpiritualiter, ſcilicet in animalibus noſtris, debẽt eſſe munda, & ſpiritualia, quia eos, q adorãt, oportet in ſpiritu adorare. Io. 4. Debet ergo adoraturus Deũ p̃parari, ſicut notatur A. 2. 4. & ſic præparatus dñm Deũ tuum adorabis. Mat. 4. & ꝙ talis pręparatio, & ſpiritualis illuminatio debet præcedere, patet, Io. 9. vbi habetur, quod cæcus prius fuit illuminatus, & deinde procidens adorauit, &c.

¶Circa modum quatuor ſunt attendenda, videlicet ꝙ adoretur feſtinanter, reuerenter ueraciter, & perſeueranter. Artic. 2. 2 Primo dico feſtinanter, ſeu cito, & tempeſtiuè, id eſt in iuuentute, & ſanitate, & in principio quadrageſimæ adoretur cordis contritione, & deuotione. Pſ. 28. Adorate dñm in aula ſãcta eius, i. in cordis contritione, & oris confeſſione, & oratione. Eccl 35. Adorate dominum in obſecratione, & operis ſatisfactione, & eleemoſynarũ largitione, Mat. 2. Procidẽtes adorauerunt eũ, & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera. 3 Iſta debẽt citò, & cũ feſtinatione fieri in ſignum, cuius inuitamur. In Pſ. 94. Venite adoremus inuitatoriũ enim in vſu eccleſię cantat̃ in mane. Qui ergo nimis expectat, quantũ in eo eſt, ordinẽ, puertit eccleſiaſticũ, & periculo ſe exponit, qa mora trahit periculũ. Ad veſperũ eñ demorabit̃ fletus, & ad matutinum lęticia In Pſ 29. In his eñ, q nimis expectant ad veſperũ mortis demorabit̃ flectus, in oĩ eñ curia mũdi tardè veniens, & nihil præmittens, vt cõmuniter ſuſtinet defectũ, ſi diues eſt dñs, tunc familia conqueritur, dicẽs, quare nõ p̃miſit nunciũ, ſi pauper durè increpat̃, ſic ad curiã eccleſię p cõfeſſionẽ, qa deberẽt ieiunare, iterũ poſt paſcha Sic etiã ad curiã Dei tardè veniẽtes, & bona opa: quaſi nuńcium non p̃mittentes, ante mortẽ durè increpabũtur, & dãnabuntur. Deus ei aliquo modo eis dicet, ſicut ſolebat qdam potens qñ alicuius aduentus ei nõ placuit, ꝓpter cõſciẽtiã nõ ſolebat dicere benè veneritis, ſed ite, vel ſumite comedite,

&

& huiuſmodi. Deus verò unum dicet,
ſcilicet ite, & reliquum dimittet. Tēpe-
ſtiuè ergo venite adoremus cōtritione,
procidamus ante Deū confeſſione, plo-
remus ſatisfactione. Et hoc citò, quia,
Sap. 16. Oportet præuenire ſolis ortum
4 adorando. Nota. C. 13. Secundo debet
adorari reuerentèr non ridendo, non
confabulando, non in eccleſijs garru-
lando, & de impertinentibus loquēdo,
ſed humilitèr inclinando: Sicut qui
minus multum deſideratum accipit.
Exo. 4. Audierunt filij Iſrael, ꝙ domi-
nus viſitaſſet eos, & reſpexiſſet afflictio-
nem eorum proni adorauerunt eum.
Tertio debet adorari veracitèr, ità ꝙ ve
racitèr ſit in corde, quod exterius præ-
tendit in confeſſione. Ioan. 4. Veri ado-
ratores adorabunt patrem in ſpiritu, &
5 veritate. Contra iſtud faciunt fictè ad
confeſſionem accedentes, vel ad com-
munionem non habentes firmum pro-
poſitum peccata dimittendi; pulchrè lo
quuntur, & promittunt, ſed aliud cogi-
tant. Tales aſſimilantur Iudæis, qui
corpore & capite inclinatio, ſed non
corde, adorabant Chriſtum, dicentes:
Vah, qui deſtruis templum Dei. Ite-
rum aſſimilantur Herodi, qui corde
occidere cogitauit, ſed ore dicebat, ut
& ego veniens adorem eum. Mat. 2. Sic
illi, qui cum propoſito peccandi ad con
feſſionem, vel communionem accedūt,
de quibus, dicitur, Matt. 15. Popolus hic
6 labiis me honorat. Cor autem illorum
longè eſt à me. Nota, Ser. 5. 5. Tales aſſi-
milant̃ malis ſeruis, & ſubditis aliquo-
rum dominorum, qui licet eis caput in-
clinent, dicentes domine, quid placet
vobis, tamen in corde ſuo vellent, ꝙ nō
eſſent. Ita iſti uellent Deum non eſſe,
nec uellent eum expectare remunera-
torem, ita ꝙ non timerent vltorem, de
numero illorum fuit ille. In Pſ. 52. Di-
xit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus.
De meritis enim ſuis exigentibus plus
timent, quàm ament, vel ſperent. Et
ideo nō eſt amor ille in corde, qui oſtē-
ditur in ore. Et in hoc aſſimilantur cui-
dā, de quo fertur quaſi: ſic hic cū ſederet
in quadā eccleſia, imago crucifixi malè
ligata cadens eius fregit brachium: ille Exemplum.
ex hoc offenſus, per annum eccleſiam
intrare noluit finaliter ad inſtantiam vi
cinorū dicentium, ꝙ niſi eccleſiā intra-
ret, eſſet ſicut hæreticus comburendus
timore coactus uno die ante oſtium ec
cleſiæ venit; & in uno oculo introſpi-
ciens, & illam ibidem imaginem vidēs.
Dicebat quaſi per iſtum modum, benè
potero genuflectere & caput inclinare,
& adorare, ſed bonus amor, & fidelis a-
micitia inter nos nunquā erit. Ita faciunt
multi mali chriſtiani Chriſto feria ſex-
ta in paſſione domini, & eius membris:
quando loquuntur pacē cum proximo
ſuo, mala autē in cordibus eorum. In
Pſ. 27. Nota. P. 4. 15. Iterum tales aſſimi
lantur Italicis, qui de conſuetudine ha- 7
bent, ꝙ domino Papa, vel Cardinali, vel
domino illorum ciuitē, vel caſtrum in-
trante occurrunt clamantes viuat, uiuat
talis, non diligentes verò cum alijs altè
clamant viuat, ſed ſubmiſsè dicunt pau
co tempore. Et frequenter contingit, ꝙ
dum eum ore honorant, cogitant quo-
modo eum perdere poterunt, & aliquā-
do cogitationē opere cōplent. Sic multi
alta uoce in eccleſia & extra Deum lau-
dant, ſed corde & operibus contradicūt.
Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo ma-
ledicebant In Pſ. 61. Nota de iſta mate-
ria H. 4. 5. Quarto debet adorari conti-
nuè, & perſeuerāter. Nam & pater tales
quærit, qui adorent eū, ſupple perſeue-
ranter, Ioā. 4. Qui enim ſolum eū ad
tēpus adorāt, & deinde vilipendunt hos
non quærit. Tales ſunt, qui tantūmodò 8
adorant, dum ſunt in quadrageſima, vel
in infirmitate, uel tribulatione, vel dum
dona Dei capiunt, oſculant̃ manū dātis,
cōtra quos. 2. Eſdræ vltimo. Eleuatis ſur
ſum manibus procidentes in terrā ado
rauerūt eum. Et cauſa quare, ita citò ad
ſolita mala redeunt, videt̃ eſſe in diffe-
rētia ad vtrāque partē, ſiue ad dimitten
dū pctā, ſiue nō: tēpore confitentur, vel
peccare ceſsāt, dicētes ſpero dimittere,
ſi Deus voluerit. Et qa tales quaſi ędifi-
cātes domū debilē, quæ ad oēm partem

mouet ad omne tentationis ventum à diabolo proſt rnuntur. Videmus, etiam, ꝙ tales, qui non conſtanter determinauerunt ſe ad unum, ſed ſtant cogitantes quid faciendum ſit, faciliter recipiunt conſiliũ ad utramque partem. Et de ſic indifferentibus & quaſi neſciẽtibus, qui adorare debeant, poteſt dici Ioan.4. Vos adoratis, ꝙ neſcitis. Debẽt ergo eſſe ſtabiles, dicentes illud Ioan.4.
Arti.3. Nos adoramus, quod ſcimus. ¶Cauſa verò motiua quare Deus eſt adorãdus eſt duplex. Vna beneficia iam pręſtita. Alia beneficia expectata. Quantum ad primum quemcunque ſecundùm adorares, qui tibi reddidiſſet manum amiſſam. Sed Deus dedit animam cum potentijs, corpus cum membris, mundum cum contentis. Perditos etiam redemit. De hoc nota. A.10. 2. Adorate ergo eum, qui fecit cęlum & terram, &c. Apoc.14. Secunda cauſa eſt commodum expectatum duplex, unum in præſenti, ſcilicet impetratio petitorum. Adorans enim citius accipit, quod petit ſicut patet de leproſo, Matth 8. Et ecce leproſus venit adorare eum, dicens domine ſi uis. Iere.29. Adorabitis me & ego exaudiã. Aliud in futuro, quod dabitur his, qui adorant, Matt. 2. Procidentes adorauerunt eum, & citò poſt reuerſi ſunt in regionem ſuam. Sic ergo adorate eum omnes angeli eius, in Pſal.96.

¶Adulterium. Cap. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Culpa adulterij quæ.*
2 *Multa matrimonia ſunt adulteria.*
3 *Quomodo matrimonia Chriſtianorum aſſimilentur matrimonijs iniquorum.*
4 *In quot peccemus in adulterio.*
5 *Qua de cauſa magis diligit adulter, vel adultera adulteram, vel adulterum, quàm maritum, & uxorem.*
6 *Pœna debita adulterij quatruplex.*
7 *Exemplum contra illos, qui ſuas vxores non diligunt.*
8 *Exemplum contra regem Angliæ adulterum.*
9 *Exemplum miraculi contra adulteros.*
10 *In lege Dei Iudæorum & Saracenorum prohibetur adulterium.*
11 *In lege Dei, qui fuerint correcti petentes fornicationem.*
12 *Licet multi euadant pœnas temporales, non tamen euadunt æternas.*
13 *Exemplum in quendam frangentem matrimonium.*
14 *Exemplum miraculoſum in quadam mulierem adulteram.*

ADulterium, est alieni thori uiolatio. Huius autẽ vicij. Primo notificanda eſt culpa. Secundo pœna. Arti.17. Huius autẽ culpæ magnitudo ex duobus perpenditur. Primo exemplo in naturis animalium. Secundo ex multis malis, quæ hoc peccatum concomitantur, & ſequũtur. Artic.1. 1 ¶De primo ſcribit Alexander neqũ. lib. de naturis rerũ de cyconia Adultera, quam cum repræhendiſſet compar, multitudinem cyconiarum ſecum ducẽs adulteram deplumauit: hoc ergo exemplo rationabile iudicatur, ꝙ una uni & econuerſo tantum deputetur, & niſi hoc teneãt cum in ſtatu ſint honoris, non ſolum cõparantur iumentis, ſed ſunt irrationabilibus animalibus peiores. Exemplum de Cyconia adultera. Aues ei ſilueſtres, quãdo circa pullorum productionem occupantur, vnę ſe tenent, hoc etiã leones obſeruare dicũtur, qui & grauiter adulterium vindicare dicuntur. Cuius rei vna cauſa poteſt eſſe, quia non libenter quæreret prædam, nec alienos libenter alaret catulos. Magna ergo cõfuſio deberet eſſe ratione vtentibus, & fide, & multis pactionibus coniunctis, qui habent filios alere & corporaliter, & ſpiritualiter, ſuperari in bonitate & diſcretione à brutis, ꝙ una cum duobus & econuerſo fide, vel verbo, vel facto cõtrahat, vel carnaliter copuletur. 2 Quia propter tales cõtractus multa, quæ credun-

tur

tur matrimonia ſunt adulteria,& multi alienos alunt filios, & hæredes faciunt, & in hoc caſu peius & crudelius eſt adulterium in muliere,quam in viro,& ipſa plus uituperatur, quia uir adulter non exhæredat filios proprios, ſed filios illius cum cuius peccat uxore, & plus eſt contra naturam crudelitatem exercere in ꝓprios, quam in alienos. Vterque tamen facit falſos hæredes, de quibus eſt magna copia in mundo. Quia, Oſeę. 4 Maledictum,& mendacium,& homicidium,& furtum,& adulterium inundauerunt. Intãtum enim inundauerũt, & hen modo matrimonia chriſtianorũ aſſimilãtur matrimonijs ribaldorum, ſi-
3 cut patet, Serm. 15. 11. Qui Angelice Harlom uocantur, qui quodã clamides portabant, de quibus dicitur, ꝙ ſolebãt annuatim ad capitula conuenire,& vxores mutare. Sicut etiam ſponſi eccleſiæ ſponſam pro pinguiori mutant, contra illud, Mal. 2. Vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Sic modo quando vxor diſplicet: vel alia concupiſcitur propter pulchritudinem, vel huiuſmodi diuortium procuratur. Primo clam per conſpiratores viæ excogitantur falſi, teſtes inducũtur,& ſubornãtur. Deinde ad capitula curritur ordinariorum, partes citantur munera aduocatis, & induci offeruntur Iudici vero prima facie ſe reddenti difficilem, minantur, parentela falſificata adducitur. Sic ergo quid muneribus, quid minis, quid falſitatibus ſeparantur,& alia more ducitur ribaldorũ. Et ſic præcedente mendacio, adulteria inundauerunt. Si autem per proceſsũ dimittere nõ poteſt, adminus aliam ſub
4 ca tenebit. Nota. P.t3.39. Secũdo huius magnitudo patet ex multis malis,& dãnis,& periculis concurrentibus. Primo enim peccatur contra Deum in adulterio, quia quos coniunxit. &c. ſicut patet. Mat. 19 Adulterio ſeparantur corda, & aliquotiens corpora. Secundo contra ſeipſum. Tertio contra proximum iam natum cum quo peccat. Quarto contra proximũ naſciturũ, ſ. infantẽ, & qa redditur quodãmodo infamis. Et quia ſicut concepit inclinantur ad paterna crimina. Et ſic ponit ei ſalutis offendiculum antequã ſit natus,& ſic maledictus, qui ponit cęco offendiculũ. Cõcurrunt etiã prolis incertitudo, exhęredatio ſacramẽti violatio fidei, fractio inter virum & uxorẽ, mors & homicidiũ bonorum diſtracto, propter quã adulter,& adultera ad reſtitutionẽ tenent̃, diffamatio, falſa matrimonia, & plura adulteria, quia quando vnus ſcit alium ſibi infidelem, minus curat ſibi fidelitatem ſeruare. Se- 5
quitur ultimo æterna damnatio, Heb. 13. Adulteros iudicabit Deus. Sed cum tot mala & ſpiritualia,& corporalia, tẽporalia, & ęterna ex adulterio ꝓueniãt mirabile videtur, quare plus diligitur adulter vel adultera, quã prius maritus vel vxor & quare maior eſt amor inter cos, quos diabolus coniunxit peccato, quã inter illos quos Deus coniunxit ſacramento? Vnde frequenter contingit, ſicut patet, Ser. 51. ꝙ qui peccãdo in ferventiſſimo amore cõuiuunt, poſtquã fuerint matrimonio copulati tepeſcunt. Cuius cã eſt diaboli tẽtatio, q ſtantium in peccato amore inflãmat, vt eos ad flãmas ducat æternas. Et matrimonialiter copulatos odio diuidere nititur Tales diaboli aſtucias,& malicias ſentiẽs quidam epſ, vt fertur, duos conſanguineos diu in peccato ſimul ſtãtes & matrimoniũ importunẽ contra rationẽ petẽtes, dr̃ cõiunxiſſe, qui eodẽ die ambo diuortium petiuerunt Ecce (inquit) epiſcopus quãta eſt uis ſacramẽti, quæ diabolũ fugauit, qui uos in luxuria detinuit. Et ſic patet, quãta malignatus eſt inimicus in ſancto matrimonio. ¶ Pro ſecundo eſt Arti. 2.
ſciendum, ꝙ pęna adulteris debita eſt triplex. Prima eſt infamia. & ineptitudo,& infortunium in agendis corporalibus,& ſpiritualibus Secũda eſt corporalis. Tertia eſt æterna. Prima conſequit̃ 6
ipſum peccatũ. Secũda cõſequi deberet. Tertia verò nõ euadẽt. Oſtendã (inquit) tibi dãnationẽ meretricis magnæ Apo. 17. quantum ad primã pęnam. Per illud quod ſcribit Bonifacius papa & martyr regi Anglorũ. Et habetur di. 46. Si gens

Anglorum ſub hoc tenore. Sicut patet, Ser. 15.11. Si(inquit)gens Anglorũ, ſicut per iſtas prouincias diuulgatum eſt, & nobis in Francia, & in Italia improperatur. Et ab ipſis paganis nobis obijcitur, ꝙ ſpretis legitimis connubijs adulterãdo, luxuriando, & inſtar ſodomiticę gẽtis fœdã uitã duxerit, de tali cõmixtione meretricũ exiſtimandũ eſt, degeneres populos & ignobiles, & furẽtes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuerſam plebem ad deteriora, & ignobiliora urgentẽ, & nouiſſimè nec bello ſęculari fortẽ, nec in fide ſtabilẽ, ſicut patet in periurijs, tam in curia mundi, quã eccleſiæ: ſequitur, & nec hominibus honorabilẽ, nec Deo amabilẽ eſſe venturã, ſicut alijs gẽtibus, Hyſpanię prouinciæ, & Burgundorum populis contigit, qui ſic à Deo recedentes fornicati ſunt, donec iudex talium criminum ultrices pęnas pro ignorantia legis Dei, etiã ꝑ Saracenos venire permiſit, & ſęuire. Hæc ille. Et hic tenor literarum eius. Et ſi diligenter aduertatur, quę prædixit, ꝓ magna parte acciderunt, quia nec ſunt modo in bello fortes, nec in fidelitate, & fidei datione, & iuramento ſtabiles. Immò tãtum valeret, ac ſi non iurarẽt, quia nõ ad fidelitatẽ, ſed ad lucrum, vel indemnitatem oculum habẽt, nec ſunt populis honorabiles, immò de omnibus populis dicuntur eſſe falſiores, & per cõſequẽs nec ſunt Deo amabiles. Non ergo ſine cauſa tanta fames in terra, tantaque ſanguinis effuſio, tot falſæ hæredes, ſed omnium cauſa ex magna parte adulteriũ, & luxuria. Pauci enim contentantur de vxoribus proprijs. Sed vnuſquiſque ad uxorẽ proximi ſui hinniebat. Iere. 5. Et ideo ſicut ipſi faciunt alijs falſos hęredes, ita alij faciunt. Et ſic multiplicantur mala in terra. Et adulteri multis modis moriuntur, & occiduntur. Et hoc iuſtè, vt qui vna noluit contentari, nullã habeat. Et ſic eſt cauſa effuſionis ſanguinis. Vnde cũ cuidã nobili in Anglia in ſtrage nobiliũ nunciaretur 7 in magne, ꝙ eodẽ die turpi morte moreretur, cadẽs in terrã clamauit, dicens: heu nunquam dilexi vxorẽ meã, quaſi recognoſcens propter illud peccatũ illã turpem mortem ei accidiſſe, Deut. 22. Morietur adulter, & adultera. Ergo iuſtè, & rationabiliter hoc cognouit. Ex quo lex Dei hoc vult. Nota, Pſ. 5.22. Eſt etiam adulterium, ſicut cauſę effuſionis ſanguinis. Ità cauſa paupertatis, & famis, quia fructus benè ſufficerent legitimè natis, qui omnibus non ſufficiunt, propter illigitimorũ multitudinẽ. Sed ſicut uidemus multa, quæ prædixit contigiſſe, ità timendum ne cõtingant, quę adhuc non uidemus, uidelicet terrę deſtructio ꝑ aliquas extraneas nationes. Quia præteritorum exhibitio teſte beato Gregorio eſt futurorum certitudo.

Exemplum.

¶Secundo deberent iudices apud iuſticiam chriſtianorum plus punire pœna corporali adulteros cum maiori diligẽtia, quàm faciunt. Hoc oſtendam tripliciter. Primo exemplo antiquorum Saracenorum. Secundo exemplo miraculorum. Tertio exemplo legum omnium nationum. Pro primo adduco illud, quod narrat Helinandus, & recitatur tertia parte ſpeculi hiſtorialis. Quo modo tempore Conſtantini quarti ſanctus Bonifacius Maguntinus eps regẽ Angliæ Ether ualdum de luxuria, ſiue adulterio reprehẽdit in hunc modum. Memorare(inquit)quàm turpe ſit, vt tu qui domo Dei dominaris ad iniuriam 8 eius, ſicut libidinoſus ſeruus. In antiqua namque Saxonia ubi nulla eſt Chriſti cognitio, ſi uirgo in domo paterna, vel maritata ſub coniuge fuerit adulterata, manu propria ſtrangulatam cremant, & ſuper foſſam ſepulturæ, corruptorem ſuſpendunt, aut cingulo tenus veſtibus abſciſis flagellant caſtę matronæ, & cultelis pungunt: & de villa in uillam miſſi nouę occurrunt flagellantes, donec intereant. Reduc etiam ad memoriam, quoniam quidam infideles ſuperuiuere maritis nolunt, ſed ſe cremant. Quomodo etiam prædeceſſores tui ſubita morte ꝓpter huiuſmodi culpas mortui ſunt, & à dęmone vexati sũt. Hęc ille. Ex quo apud Saracenos

Exemplum.

nos tñ deteſtabatur, & ita durè punie-
batur adulterium, à fortiori ratione a-
pud Chriſtianos. Secundo idem oſten-
ditur exemplo miraculi. In vita enim
ſancti Gangolphi, qui ueneratur in Bur
Exemplum. gundia legitur. Quod cum eſſet homo
vxoratus, & ſemel cum vxore, quam de
9 adulterio ſuſpectam habuit: iuxta fon-
tem ſederet, uxori aiebat, ſi innocens es
à culpa adulterij pone manum tuam in
fonte iſto: Et ſi innocens ſis, veritatem
oſtendat Deus. Quod cum feciſſet ma-
nus in fonte remanſit à brachio diui-
ſa. In quo facto oſtendit Deus, quan-
tum iſtud uicium deteſtetur, qui tam
pulchro illud punit miraculo, & corri-
git. Sed ſi ſic puniret omnia adulteria
modo, eſſet magna chariſtia panui, ꝓ-
pter defectum ſilarricum, quia adulte-
rijs repleta eſt terra. Iere. 23. Tertio
idem patet exemplo legum omnium
gentium. In lege enim Saracenorum,
videlicet ĩ Alcorano Machometi pro-
hibetur adulterium, intantum, quod a-
dultera præcipitur occidi, vel in carce-
10 re perpetuo retrudi. In lege etiam Dei,
& in lege Iudæorum, Deuter. 22. habe-
tur ſic. Si dormierit vir cum vxore alte-
rius, vterque morietur, id eſt adulter, &
adultera, & auferes malum de Iſrael, ſi-
cut patet. Ser. 7. 5. Item lex mundi lex
ciuilis adulterium punit pœna capitis.
ff. de adul. lib. 10. l. Lex Iulia. Et C. de a-
dulte. lib. 9. l. Graccus. Aliæ gentes legẽ
ſuam obſeruant in hoc. Sicut patet ex-
preſsè de Iudæis iudicantibus Suſan-
nam. In lib. Dañ. Sicut patet etiã de mu-
liere in adulterio deprꝯhenſa in euan-
gelio, quam ad hoc duxerunt, vt iudica-
retur. Sed heu illud, quod tot leges, ita
deteſtantur, & ita acriter puniunt: Chri-
ſtiani legem Chriſti ſolo nomine habẽ-
tes, ità communiter inter ſe regnare ꝑ-
mittunt, ac ſi peccatum non eſſet. Adul-
teri enim, & fornicatores ſemper ſimul
ſtare, & ad infernũ ire poſſunt, pro par-
ua pecunia data citatoribus, vel iudici-
11 bus eccleſiaſticis, qui cũ illis pari pœna
puniendi ſunt. Vbi uiſum eſt. ꝙ ꝓphe-
tę, & iudices legis Chriſti citarent, vel
corrigerent aliquẽ potentem fornica-
torẽ, uel adulterũ, cũ tamen ſint in hoc
magis defectuũ, quàm pauperes, & me-
diocres. Et tñ in lege Iudæorũ Natam
propheta Dauid regẽ potentiſſimũ a-
dulterantẽ, ita durè reprꝯhendit, ꝙ ex
uerbis proprijs ſentẽtiauit eum dignũ
eſſe morte, ſicut patet. 2. Re. 12. Vbi ſic
loquitur, Deus per os, Natã ꝓphetę ad
regẽ adulterũ eo (inquit) ꝙ deſpexeris
me, & tuleris vxorẽ Vrię Ethei, vt eſſet
vxor tua. Hęc dr̃ dominus. Ecce ego ſu
ſcitabo ſuper te malum de domo tua, &
tollã uxores tuas in oculis tuis, & dabo
proximo tuo, & dormiet cũ uxoribus
tuis in oculis ſolis huius. Tu autem fe-
ciſti abſconditè, ego uerò faciã uerbũ
iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in
ſpectu ſolis. Ex iſta authoritate patet ter- 12
tiũ, videlicet, ꝙ licet adulteri pœnã eua
dẽt temporalem tamen incorrigibiles
nullo modo pœnam euadẽt æternam,
quæ à Deo infligetur, qui ſe promittit
puniturum eſſe adulterum in conſpe-
ctu omnis Iſrael. Et hoc oſtendi poteſt
hyſtorijs, ut per ea facta, quæ fecit iam
Deus perpendatur quid ſimilibus factu
rus ſit. Et primo hyſtoria, quam narrat.
Helynandus quaſi, ſic patet Ser. 15. 8. De Exem-
quodã carbonario, q ſingulis noctibus plum.
iuxta puteũ uidit equitẽ terribilẽ forti-
ter ſequentẽ mulierẽ, qua capta, eã fru-
ſtratã diminuit gladio, & in puteũ ignis
ꝓiecit, q cũ hoc ſępius uidiſſet, cuidam
bonę uitę uiro hoc indicauit, q cũ ſe ſſus
cũ carbonario de nocte uigilãs, & idẽ
vidẽs, eos cõiurauit, ille verò rñdit, hęc
alterius uxor erat, cũ qua peccaui, & iõ
ſic mõ ſimul torquemur. Qũo ergo cęci
ſunt, q credũt, ꝙ Deus acriter non pu-
niet adulteriũ. Ex quo tot mala, vt ꝑdi-
ctũ eſt ſupra. 4. proueniũt. Idẽ oſtẽdit ꝑ Exem-
hoc, qđ legitur in uita S. Germani quaſi plum.
ſic, hic cũ eſſet rogatus interficere quẽ-
dã horribilẽ ſerpẽtẽ, q pueros occidit &
regionẽ uaſtauit, & eũ ĩuenire nõ poſ-
ſet, oſtẽſũ fuit ei, ꝑ angelũ, qđ fuit ĩ ſe-
pulchro cuiuſdã frangẽtis mr̃imoniũ
ſuũ, & ꝙ ꝑꝑ enormitatẽ illius peccati,
illud corpus ſibi tradebat deuorãdum. 13

Ex

Ex quo corpus ſic tradebatur ſerpentibus: præſumendum eſt, quòd anima malè torqueretur à dæmonibus, quia in utroque deliquit, & ſecundum mẽſuram delicti erit, & plagarum modus. Deuter. 25. Ad idem contigiſſe dicitur, quòd quædã præterquàm de uiro ſuo duos habuit filios, filius uerò eius legitimus factus eſt ſacerdos, qui frequenter pro ipſa lachrymis orãs, & celebrãs, quia ſciuit ipſam in peccatis uixiſſe.

Exemplum.

14 Huic ergo ſemel ſolito in eccleſia pro ipſa oranti, apparuit nubes tenebroſa, quę totam obſcurauit eccleſiam, in qua apparuit mulier teterrima à duobus detẽta, & ligata, de cuius capite, tanquàm capilli uidebantur dependere ſerpentes igniti, labiaq; eius, & linguam bufo rodebat horribilis, vberibus eius duo ſerpentes eam ſugebant: & pellem ſuam poſt ſe traxit, quæ adiurata dixit ſe eſſe matrem eius. Et ſerpentes dixit ſe habere in capite, q2 ibi luxurioſè, & curioſè ornabat, vt ab alijs amaretur: & bufonẽ in labijs, ꝑpter oſcula, & adulteria colloquia: duos ſerpẽtes propter duos ſpurios, quos ex his lactauit uberib⁹: duos dæmones, propter duos adulteros. Et quòd ſic pellem poſt ſe traxit, quia ſic veſtes poſt ſe trahere ſolebat ad ſuperbiam. Et ſic per omnia patet, quòd iuſta ſunt iudicia eius, qui iudicat de meretrice magna. Apoca. 19. Nota. M. 4. per totum.

¶Aduerſitas. Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Aduerſitas prima, eſt infirmitas ſubtilior, & ideo incurabilior.*
2 *Quomodo agatu. cũ homine in vita iſta*
3 *Aduerſitas ſecunda, eſt fructifera tribus de cauſis.*
4 *Quomodo facilis erit conſolatio cum flagellamur cauſa carnis.*
5 *Quomodo cognoſci poſſit cor hominis.*
6 *Quæ requirantur inter vndas aduerſitatum huius maris.*
7 *Quomodo appareat lumen animę.*
8 *Aduerſitates non immutant animã iuſti.*
9 *Contra aduerſantes ſtudioſis, & bonis.*

ADuerſitas eſt duplex. Vna intrinſeca, ſeu ſpiritualis, alia extrinſeca, ſeu corporalis. Prima eſt periculoſa, ſecunda fructuoſa. Primam debemus timere, in ſecunda ſperare. Prima deijcit, & fallit ſequentem, ſecunda purgat, & perficit patienter ſuſtinentem Prima conſiſtit in tentatione carnis mundi, & dęmonis. Secunda conſiſtit in tribulatione peſtilentiæ famis frigoris & laboris, & perſecutione tyrãnorum. ¶Prima eſt infirmitas ſubtilior, & ideo ĩcurabilior, quia ibi inimicus perſonam oſtendit amici, & allicit, & ducit. Caro per modum delectabilis. Mundus per modum cõcupiſcibilis, Diabolus p modũ iuſtitię, & iraſcibilis, & huiuſmodi, quia omni iraſcenti videtur ira ſua iuſta. Sed in omnibus iſtis diabolus ſe immiſcet, & omnibus iſtis vijs, & modis aduerſarius noſter diabolus, tanquàm leo rugiens circuit quærens prædam, quã deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. 1. Pet. 5. Et ſanè dicit reſiſtite, quia eſt de homine in uita iſta. ſicut de illo, qui eſt inter duas partes litigantium, ſicut patet. Ser. 304. Quarum vna continet amicos volentes eum eripere, & ad ſalutem ducere. Alia continet inimicos volentes eũ ad perditionem ducere. Si uidet amicos vincere, & eum ſecum ducere, gaudet. Si uidet inimicos vincere, & eum eos ſequi, dolet: & ne ſic doleat, in bello fortiter cũ amicis inimicis reſiſtit. Sic quilibet noſtrum poſitus inter amicos ex vna parte, Deum angelum bonum, & rationem, qui nituntur nos ad ſalutem ducere. Sed ex alia parte ſunt inimici ꝑdicti, inter quos eſt cõtinua aduerſitas, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &c Gal. 5. Si ſic poſitus uideat amicorũ partem præualere, quòd ex operibus maximè cognoſcere poteſt, gaudeat in domino. Si uerò uideat ſe ab inimi cis

Arti. 18.

Artic. 1. 1

2

inimicis adduci, doleat, & fortiſſimè
reſiſtat, quia inimicus ſuus fortiſſimus,
& ſuperbiſſimus eſt, quia aduerſatur, &
extollitur ſupra omne, qđ dicit Deus
aut, qđ colitur, 2. Theſſa. 2. Nota. C. ij. 2.
Artic. 2. ¶ Secunda eſt fructifera propter tria.
Primo, quia radices arboris uitæ no-
ſtræ fortiter firmat, vt fructum afferat
vberiorem. vnde Sene. lib. de prouidē-
tia. Non eſt fortis arbor, niſi in quam
frequens ventus incurrat. Ipſa enim ve-
xatione radices celſius figit, ſicut in
curſo ventorum altius aſcendit, ita
3 iam eleuata, quanto plus eleuatur, tan-
to plures, & vehementiores ventorum
ſuſtinet inſultus. Sichon quanto ma-
ior, & melior tanto plures ſuſtinet ad-
uerſitates. Et ponit exemplum beatus
Gregorius lib. xxiij. mora. Et ponitur
etiam in canone. vj. q. 1. Ques, verba
beati Gregori ſunt iſta. Sic (inquit) eſt
Arbor. perfectus hominum, ſicut incrementa
proſpicimus arborum, quo enim arbor
altius ſurrexerit, eo ventorum vim ve-
hementius ſentit, quia quo plus quiſ-
que in bona operatione attollitur; eo
ampliori ab ore laudantium flatu fati-
gatur. Sed ne immoderatis laudibus
eruatur; plerunque numero rectoris no
ſtri moderamine etiam detractionibus
lacerari permittimur. Vox adulantis
eleuat lingua detrahentis humiliet.
Quia & ſępe arbor, que nimio vēti im-
pulſu, ita impellitur, vt pęnę iam erui
poſſe videatur, alterius ediuerſo ve-
nientis flatu erigitur: & quæ ex hac par
te inflectionem pertulit, ab alia ad ſta-
tum redit, hinc & arbor illa in alto radi-
cata, quaſi inter aduerſantes ventos in-
flexibilis ſtetit. Sicut apoſtolus cum di-
cebat per gloriam & ignobilitatem per
infamiam & bonam famam. Sic etiam
fuit radicata arbor, illa, de qua dixit mu
lier ſapiens. 2. Reg. 14. Sicut, inquit, an-
gelus Domini; ſic eſt Dominus meus
rex, vt nec benedictione, nec maledictio
ne moueatur. Nota. A. 20. 10. Et D. 6. 31.
& T. 5. 72. Secundo quia arborem vitę
noſtrę à nociuis, & ſuperfluis impedi-
4 mentis purgat. Vnde Beatus Gregorius
in regiſtro. Facilis erit conſolatio ſi in-
ter flagella, quæ patimur, quæ fecimus
delicta ad memoriam reuocemus, atq;
hęc iam non flagella: ſed dona eſſe con
ſpicimus, quando & ſi qua carnis delc-
ctatione peccamus, carnis dolore pur-
gamur. Nota. D. 12. 38. Tertio, quia fru-
ctiferam oſtendit. Sicut enim exiſten-
tes circa arborem mediante ventorum
impulſu cognoſcunt, qualem faciunt
fructum. Ita aduerſitas cognoſcere fa-
cit, qualis fructus ſit in homine, patien-
tię, vel impatientię, ſapientię & inſipien
tię. Vnde beatus Gregorius in dial.
Qualis apud ſe quiſque lateat illata cō-
tumelia probat. Idem in regiſtro, lib. 3.
ante finem. Artem (inquit) gubernan- 5
di mare tranquillum non oſtendit, niſi
obſequentis uenti aliquod aduerſum
occurrat, quo animus probatur. Et in
hoc mari huius mundi aduerſitas eſt,
quaſi ancora mentis, ne nimis proſperi
tate eleuetur. In mari enim huius mū-
di nauem noſtram, proſperitas frequē-
ter periculosè eleuaret, & ſubmerge-
ret, niſi aduerſitatis ancora ſubſiſteret.
Vnde beatus Gregorius lib. 3. regiſtri
ante finem. Nec eleuari proſperis, nec
frangi aduerſis debemus, vt humiliati
diſcamus, quicquid deliquimus, & ex-
altati aduerſitatis memoriam, quaſi
humilitatis ancoram in mente tenea-
mus. Adhuc inter vndas aduerſita-
tum, huius maris duo alia requirun- 6
tur, uidelicet ſapiens gubernator, &
lumen. Primum patet, quia in omni ad-
uerſitate, & maximè mortis indigemus
auxiliatore, ergo talis debet prouideri,
& quæri in proſperitate, quia dicit Au-
guſti. in ſermone, quòd non facile inue
niuntur in aduerſitate pręſidia, quæ nō
ſunt in pace quæſita; quis enim tunc co
pulabitur ei, qui non fuerit prius ſocie-
tate coniunctus? Secundo lumen. Vn-
de nautę habēt aliqđ corpus lucidū, vel
lumē ī uaſe abſconditū, vt per illud acū
ſuam uideant, & per hoc ſitum uiden-
do periculum euadant. Sic illæ uirgines
ſapientiſſimè, Matth. 25. Qui habuerūt
lumen in lampadibus ſuis, periculum
maximè

maximè aduerſitatis euaſerunt in mor-
te. Sic Gedeon, & ſocij ſui Iudi. 7. In ad-
uerſitate inimicorũ vicerunt, quia ha-
buerunt lumen in lagenis, quibus fra-
ctis, lumẽ clarè apparuit, quod ante mi-
nimè apparuit. Sic, qui habent lumen
gratiæ infra lagenas corporum, corpo-
ribus aduerſitate fatigatis, lumen patiẽ-
tiæ apparet, plus quam ante apparuit.
Si quidem lumen lãpadum plus de no-
cte, quàm de die apparet. Sic factis cor-
7 poribus in morte, anima luminoſa per
gratiam omnes inimicos, de quibus, in
Pſal. 16. Inimici mei animam meã cir-
cundederunt. Et alibi apetuerunt ſuper
me os ſuum, ſicut leo paratus ad prædã
vincit, & fugat, quia non timebit cum
loquitur inimicis ſuis in porta. In pſal.
126. Arbor, ut prædictum eſt radicata, &
purgata, & oſtenſa, & nauis ſic ligata, ſic
gubernata, ſic illuminata, non timebit
aduerſitates primas, uel ſecundas: quia
quaſſare, & mouere poſſunt, ſed nõ per-
dere. Vnde Sene. lib. de Prouidentia. Si-
cut (inquit) fontes, & amnes non im-
mutant ſaporem maris, ſed in ſuum ſa-
porem eos trahit, ita nec aduerſitates,
quæ ſunt quaſi aquæ, in pſal. 68. Intra-
uerunt aquæ &c animum iuſti non im-
mutant, ſed ĩ ſuum ſaporem eos trahit,
8 & ibi probatur, ſicut pugil in pugna cũ
forti aduerſario? Vnde Sene. in lib. de
conſtantia ſapientis. Quomodo (in-
quit) quorundam lapidum inexpugna-
bilis duricia eſt, nec enim ſecari ada-
Adamas. mas, nec cędi poteſt, ſed omnia incur-
rentia retundit: & quemadmodum ſco-
puli in altum proiecti mare fragũt, nec
vlla ſeuicie veſtigia oſtentant, & quem-
admodum quædam conſumi flamma
non poſſunt, ſic animus ſapientis ſoli-
dus eſt. Idem lib. 3. de ira. Sicut tela à
duro reſiliunt, & cum dolore ferientis
ſolida percutiunt: ita qui aduerſatur iu-
ſto plus ſeipſum lędit Ad idem Chriſo-
9 ſto. Omel. 24. ligans ignem in veſtimẽ-
to ſuo veſtimentum conſumit, ſic qui
inſidiatur virtuoſis, & qui adamantem
percutit, ipſe eſt, qui percutitur, & qui
cõtra ſtimulos calcitrat, ipſe eſt, q ſti-
mulatur, ſic qui inſidiatur virtuoſis, pl-
clitatur. Nota. N. 4. 5. Ex quo aduerſita-
tes ſunt tam vtiles patienter ſuſtinenti-
bus, & uincentibus, vt patet ex prædi-
ctis, concluditur, quòd non eſt contra
aduerſarios quoſcunque murmuran-
dum, ſed magis eſt eis regratiandum, &
conſentiendum: iuxta illud Matth 5.
Eſto conſentiens aduerſario tuo citò,
dum eſt cum eo in uia, quòd dicit citò
eſt contra eos, qui vſque ad mortẽ mur-
murant, & odium retinent: citò ergò
eſt conſentiendum, propter illud, quod
ſequitur, ne fortè tradat te aduerſarius
iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in
carcerem mittaris, & quibuſdam inter-
poſitis addit. Et quicunque angariaue-
rit te mille paſſus, uade cum eo, & alia
duo. quære de iſta materia in libro Au-
guſtini, de uerbis domini. Nota infra.
c. de percuſſione. Nota. D. 9. 25. cum
duobus ſequentibus.

¶Ambulatio. Cap. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Ambulantes ſemitam ambulent voluntariæ paupertatis iuxta longiorem die vitiarum.*
2 *Ambulantes ambulant per ſemitam Leiæ obedientiæ iuxta viam propriæ voluntatis.*
3 *Ambulantes ambulant per ſemitam continentiæ, & caſtitatis iuxta viam matrimonij.*
4 *Lunæ conditiones tres.*
5 *Perfecti quomodo ſunt.*
6 *Ambulãtes per rectas vias ſem per eũt, & nunquam regrediuntur, & qui ſit terminus rectarum viarum.*
7 *Boni per quas vias ambulent.*
8 *Modus ſpiritualis ambulationis quomodo accipiatur.*
9 *Ambulantes debent ambulare in bona ſocietate, sãcto, & mundo corde, & ſobriè pro temperantiam.*
10 *Ambulantes ibunt cũ viatico eleemoſinarum, & ſpecialiter corporis Chriſti; fugiendo fortiter diaboli minas, &*

promiſſa

promiſſa miniſtrorum eius, & velociter ſicut peregrinus quando non appropinquat.

11 *Ambulantes ibunt ſimpliciter, & perſeuerantes.*

12 *Terminus iſtarum viarum, qui ſit.*

AMbula coram me,& eſto perfect⁹. Geñ. 17. Iſta ammonitio facta Abrææ nos omnes includit,quibus ad hoc,vt ammonitio operę impleatur tria ſunt attendẽda. Via,mundus,& terminus. Via ambulantium eſt triplex. Conſiliorum mandatorum, & deſideriorum.Prima eſt perfectorũ. Secunda bonorum. Tertia damnatorum, ſeu peruerſorum. In prima ambulant pauci,in ſecunda plures, in tertia plurimi.Primi ambulant per ſemitam,ſecũdi per uiam,tertij per uiam deuiam erroris ſui.Circa illos tres primo oſtendetur,quæ ſunt ſemitę perfectorum. Secũdo quis ambulandi modus. Tertio quis terminus. Quarto, quæ viæ bonorum. Quinto quis modus. Sexto quis terminus.Septimo, quæ ſit via peruerſorum. Octauo modus. Nono terminus.

Vrtic. 1. ¶Primo dico ambulant. Primo per

1 ſemitam uoluntarię paupertatis, iuxta lõgiorem viam diuitiarum. Citius em̃. & facilius vadit non onuſtus, & minus impeditur in perſequendo diabolum, quia qui uolunt diuites fieri incidunt in laqueum,&c.Et qui confidit in diuitijs corruet.Prouerb 11. Ideo Iudas præcepit ſuis ne ſpolijs inſiſterent,cũ Gorgiam perſequi deberẽt.1.Machab.4.Facilius etiam, & citius tranſit per uiã arctã in termino mortis non oneratus, & ſpecialiter malè acquiſitis, quia facilius eſt camelum tranſire, &c. Sic ergo onuſti dicere poſſunt, illud Iob.19. Semitam meam circunſepſit, & tranſire non poſſum.

2 ¶ Secundo per ſemitam lætæ obedientiæ. Iuxta uiam propriæ uoluntatis. Per iſtam ſemitam itur ſecurius, ſicut qui uadit in tutela, & protectione, & defenſione principis tẽpore guerræ. Et ſicut habens bonum ductorem ignota uia cum gaudens ſequitur. Sic ſubditus prælatum, dicendo illud Mich.4 Docebit nos de vijs ſuis,& ibimus in ſemitis eius. ¶ Tertio per ſemi- 3
tam continentiæ,& caſtitatis, iuxta viã matrimonij itur citius, & mundius, ſicut peregrinus non inueniẽs,quod delectat per uiam, plus ad patriam feſtinat,& ſicut vadens per ſemitam mundam cum minori ſollicitudine,& dolore ambulat, ſic qui ambulat per ſemitã caſtitatis,de qua Eſa.35. Et erit tibi ſemita,& uia ſancta uocabitur, quia teſte Paulo virgo cogitat,quæ Dei ſunt,vt ſic ſit ſancta mente,& corpore,per iſtas ſemitas multi promittunt ſe uelle ambulare,dicentes Ambulabimus in ſemitis eius,&c.Eſa.2.Sed opera uideant, an in 4
illis naturam ſequantur luminis ſolaris,per hoc experimentum cognoſcere poterunt, an promiſſum impleant in opere,quia Prouerb.4. ſcribitur: Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit,& creſcit uſque ad perfectam diem. In quo notatur ſecundum, ſcilicet modus ambulandi perfectorum in hoc, ꝙ dicit quaſi lux,ſupple candelę non Lunæ,non ignis, ſed Solis. Non Lunæ dico,propter tres conditiones.Primo, q̃a Luna cum ſit ſolum in ſuperficie luminoſa:alijs lucet in ſe in profundo interius tenebroſa exiſtens. Eſa.13. Luna non ſplendebit in lumine ſuo. Viri autem perfecti econtra. Et lucent in ſe interius per bonam vitam, & ſplendẽt exterius per bonam famam. Secundo, quia Luna cum fuerit plena ſtatim decreſcit. Iſta ſtulti intelligentes ſe habere aliquam perfectionem, per ſuperbiam decreſcunt. Et ſic ſuperbia bonis operibus inſidiatur, vt pereant. Auguſtinus in regula. Tertio Luna in ſtatu ſuo eſt inſtabilis, in vno minimè perſeuerans. Sic ſtultus, vt Luna mutatur. Eccleſiaſti 27. Sed perfecti creſcunt, vſque ad perfectum diem. Prouerb. quarto. Nec ſunt quaſi lux candelæ quæ alios illuminando ſeipſam

Tres cõditiões Lunæ.

ſeipſam conſumit,ſic de bonis operibus
ſuperbiẽtes. Sed ſunt ſicut lux cœleſtis,
quæ ſuper fęda maculam non cõtrahit:
ſic nec caſti,& perfecti. Secundo nõ va-
dit per lineam tortam , ſed per rectam,
& breuiorem:ſic pauperes, qui pauper-
tate incipiunt,& terminant , & mediãt.
& per conſequens uaduni ad modum
luminis,per lineam rectam , cuius me-
dium non exit ab extremis. Tertio lux
citò mouetur: ſic perfectus obediẽs ne
ſcit moram mandatum non procraſti-
nat,ſecuudum Berñ. Non quærit amba
ges. Sed dicit. Pater fiat uoluntas tua , &
dirige me in ſemita recta , in pſal.26.
Quanto in luce minima uidentur , ſic
in conſcientijs eorum,&c. Quinto Sol
à tempore quo oritur,non redit,nec re-
uertitur donec occidat , ſic nec perfecti
nec moriantur. Ideo de ſanctis anima-
libus dicit̃ Ezech. 1. quòd non reuerte-
bantur cum incederent. Sic ergo iuſto-
6 rum ſemen,quaſi lux. Sequitur. Creſcit
non ſic,quod ſeminatur in terra arida,
& maledicta , quæ licet recipiat ſemina
diuerſarum gratiarum,& omnia annul
lat,& conſumit:& aquas omnes exhau-
rit,non ſic irriga,& humida. Heſter. 10.
Fons paruus creuit in fluuium,& in lu-
cem ſolemq; conuerſus eſt, & in aquas
plurimas redundauit. Sed ſicut oculis te
nebris aſſuetis grauis eſt in principio
lux Solis. Ità mundialibus graue eſt in
principio pedes affectionum,& vitę po
nere in iſtis ſemitis luminoſis. Sed de-
lectabile erit in progreſſu, & ſecurum.
Et exemplum eſt bonum ad hoc depo-
nentẽ pedes in aqua frigida in ęſtate in
principio grauatur. Idem patet de tran-
ſeunte de centro rotę ad circunferentiã
inter duo ligna : in principio artatur,
ſed cõtinuè in progreſſu uia fit largior:
Sic prædictæ ſemitę Dei, qui uolẽtibus
per eas ire. Prouerb. 4. Promittit, dicens
ducam te per ſemitas æquitatis , quas
cum ingreſſus fueris , non artabuntur
greſſus tui.

Artic. 3. ¶Terminus verò iſtarum ſemitarum
eſt uita æterna,quia qui ſequit̃ me eun-
tem per prædictas ſemitas, non ambu-
lat in tenebris , ſed habebit lumen vitæ
dicit dominus, Ioan. 8.

¶Secundi,ſcilicet boni ambulãt. Pri- Arti. 4.
mo per uiam mandatorum , quia hæc
eſt charitas , ut ambulemus ſecundum
mandata eius. 2. Ioan c. vnico. Secundo
per uiam aliarum uirtutum. Primo per
viam pacis fugiendo iram,odium,appe
titum vindictę,brigas, diſcordias : ſicut
peregrinus mercator, vel uiator quicũ-
que fugit vias guerrarum. Mal. 2. In pa-
ce,& in æquitate ambulauit mecũ. Se-
cundo per uiam veritatis , fugiendo p-
iuria,loquacitates,mẽdacia , detractio-
nes,& huiuſmodi. Quia maiorem ho-
rum non habeo gratiam , quàm ut au-
diam filios meos in ueritate ambulare.
3 Ioan. c. vnico. Tertio per uiam iuſti-
ciæ,reddendo cuilibet, quod ſuum eſt; 7
ſicut patebit infra. c. de iuſticia,ſuperio
ri reuerentiam:æquali amicitiam:infe-
riori gubernationem , iſtę ſunt uiæ re-
ctę? Oſee. 14. Rectę uiæ domini , iuſti
ambulant in eis , ergo in uijs iuſticiæ
ambula. Prouerb. 8.

¶Modus uerò iſtius ſpiritualis am- Arti. 5.
bulationis accipitur per ſimilitudinem
ambulantium corporalitèr,cui modo ſa
tis neceſſariũ eſt,quòd ambulet de die,
ſeu de lumine. Sic in propoſito ad pa- 8
triam gloriæ neceſſarium eſt lumen fi-
dei , & doctrinę. 2. Cor. 5. Ambulamus
per fidem,quia ſicut ambulans in tene-
bris facilitèr à ſeductore , qui ſe fingit
ductorem ſeducitur. & in omni puteo,
& fouea faciliter cadit. Sic ambulantes
ſine lumine fidei,& doctrinæ , ſortile-
gis,& incãtatricibus, & potius ſeducto-
ribus,quàm ductoribus credunt. Secun-
do in omni fouea peccati facilitèr ca-
dit, quia ideo in peccatum cadere non
vetat, quia pœna non credit æternam.
Ideoque neſcierunt,neq; intellexerunt
in tenebris ambulant,in pſal 81. Sed ſi
quis ambulauerit in die , ſcilicet fidei
non offendit. Ioan. 11. Quia lumen hu-
ius mundi videt. ¶Secundo , quòd am- 9
bulet in bona ſocietate , ad modũ illo-
rum in Italia in terris guerrarum , qui
expectent ſocietatem , ut uadant in nu-
merosa

meroſa multitudine, & ad modũ mercatorum, qui volũt eſſe multi in ſocietate, vt ſi vnus lucretur, omnes lucrẽtur. Et ſi vnus perdat omnes ſuccurrant, ſic ambulant, qui Deum diligunt, & proximum, ſicut patebit, infra i c. de dilectione. Ambulate ergo in dilectione. Ephe. 5. Quia væ ſoli, qui ſcilicet nec ambulat cum Deo, uel proximo per dilectionem, & ideo cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. ¶Tertio coram domino ſancto, & mundo, ambulandum eſt mundo corde, & corpore: quia qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, ambulant cum Deo in albis, quia ipſe dicit ambulans in uia immaculata, hic mihi miniſtrabit, In pſal. c. Quarto ſobriè per temperantiam. Ambulantibus aliquandò datur potus, ut ſopotati occidantur, & ſpolientur, ſic ebrioſis. Spiritu ergò ambulate, & deſideria carnis nolite perficere. Gal. 5. ¶Quinto ambulandum eſt cum uiatico orationis elee-
10 moſynarum, & ſpiritualiter corporis Chriſti. 3. Reg. 19. Ambulauit in fortitudine cibi illius, vſque ad montem Dei. Sexto prudenter fugiendo diaboli minas, & promiſſa, & miniſtrorũ eius, qui nituntur hominem, uel minis, vel promiſſis, uel blanditijs, vel muneribus de via Dei educere, ſicut latro peregrinum ad nemus ad ſocios, ut ſpoliet, vel occidat. Videte ergò quomodo cautè ambuletis. Ephe. 5. Et ſi uis ſcire, quomodo hoc perficere poteris, audi Deum. Prouerb. 9. Relinquite infantiam, & uenite, & ambulate per vias prudentiæ. ¶Septimo uelociter, ſicut peregrinus, vel viator, quando nõ appropinquat ſic in propoſito, non expectando quadrageſimam, uel ſenectutem, vel noctem mortis. Ambulate dum lucem habetis. Ioã. 12. Quia illi, qui nimis expectant, ſtulti in tenebris ambulãt. Eccleſia. 11. Fili mi ne ambules cum eis. Prouerb. 1. Ratio, quia ad iudicis tribunal ambulas, ergò non eſt ſecurum ambulare cum latronibus, ne ſocietate ſuſpendaris, ergò
11 ne ambules cum eis. ¶Octauo ſimpliciter non fraudulentèr, nec adulatoriè, claudicando ex utraque parte veritatis, & falſitatis: qa uia dei ita arcta eſt, quòd talis cedere per eam non poteſt: ſed qui ambulat ſimpliciter, ambulat cõfidẽter. Prouerb. 10. Nono perſeuerantèr, ne interrumpatur uia per peccatum, ne extra uiã Dei inueniaris, peregrinus eñ, qui vadit quadraginta miliaria, & redit centum, ſic nunquàm bonam peregrinationem perficiet. Sic qui uadit verſus cœlũ, per quadraginta dies in quadrageſima, ꝙ per totum annum uerſus infernum retrocedendo, ſicut cancer. Dicat ergo quod dicitur Iob. 16. Semi- 12
tam per quam non reuertar ambulo. Eſa. 40. Ambulabunt, & non deficient.

¶Terminus iſtarum uiarum eſt uita æterna, ut de quolibet ambulante per vias iſtas verificetur, illud Gẽ. 5. Ambulauit cum Deo, & nõ apparuit, quia tulit illum dominus. Hæc ergo uia ambulate in ea, neque à dextris, neque à ſiniſtris. Arti. 6.

¶Tertij, ſcilicet peruerſi ambulant via deſideriorum. De quibus epſtola Iudę c. vnico veniunt illuſores ſecundùm deſid ria ſua ambulantes in impietatibus ſuis animales ſpiritum non habentes, &c. Hi ambulant per uiam tenebroſam inuidię penoſam iræ, ſpinoſam auaricię, lutoſam gulę, & luxurię, periculoſam ſuperbię, & accidię. Et hi omnes ambulant poſt carnem, & concupiſcẽtias ſuas. 2. Petr. 2. Arti. 7.

¶Modus iſtorum eſt ambulare uelociter, quia quot peccata ſucceſſiuè committunt, quaſi in tot equis ad infernum feſtinant. Vt quaſi equo gulę laſſo ſuccedat luxuria, & ſic furtum, & homicidium, &c. Et laſſo in vno officio minori, aliud maius acquirat, & quaſi laſciuus in paruis diuitijs, maiores acquirat. Sic ergo ambulant feſtinantèr. Sed non ſecurè, & ideo eis continget, quod contigit cuidam nigromantico. De quo fertur, quòd cũ latro eſſet cautiſſimus, vincula carceres, & omnia huiuſmodi mirabilitèr euaſit. Hic ſemel captus, & in carcere cuiuſdam dominę detentus, quę audiẽs tot mirabilia per eum fieri, Arti. 8. Exemplum.

fecit

ſecit cum adduci coram ſe, & quæſiuit quomodo ea faciebat, qui dixit ſe habere vnum taxillum, in quo erant tria pũcta, & quando uolo aliquid facere de latrocinijs, & huiuſmodi, proijcio cũ ter, & ſi quidã dixit mihi vadè proijcio eũ iterũ, & ſi tũc dicit mihi uade citò, proijcio cum tertio: & ſi tunc dicit mihi vade ſecure, uado audacter, & domina, quare ergo es tu modo captus, quare taxillis tuis non proieciſti: cui tunc ille, proieci cum, ſed defecit mihi in tertio puncto. Et ſic pro defectu illius puncti, ſcilicet ſecuritatis captus fuit, & ſuſpenſus. Sic mali ad tempus ambulant, & proſperantur, & quia a ſecuritate deficiũt, in fine inuenient, quòd ambulauerunt

Arti. 9. poſt vanitatẽ Et uani facti sũt. Hiere. 2.

¶ Termin⁹ iſtarũ viarũ eſt mors æterna. De quo Phil. 3. Multi ambulãt quos ſæpe dicebam uobis, nunc autem, & fleñs dicò inimicos Crucis Chriſti, quorum Deus uenter eſt, quorum finis interitus, & gloria in confuſione ipſorũ, qui terrena ſapiunt. Quibus ergo uidẽtur modo prædictæ viæ bonæ, tunc in tormentis dicent illud Sapientiæ. 5. Ambulauimus uia difficiles, de quibus vijs. 1. Pet. 4. Ambulauerunt (inquit) in luxurijs, deſiderijs, uinolentijs, comeſſationibus, potationibus. Iſtæ uiæ uidentur modo ſuaues, & delectabiles. Sed in fine uidebitur contrarium. Et hoc eſt, quod ſequitur nunc autem obſtupeſcunt, admirantur blaſphemãtes.

¶ Amor. Cap. XX.

SVMMARIVM.

1 *Amor in generali duplex, & differentia prima inter ipſos amores.*
2 *Secunda differentia inter ipſos amores.*
3 *Conditiones amoris*
4 *Modus amandi Deum quos requirat.*
5 *Amor quid vltimo expetat.*
6 *Diuerſitas amantium.*
7 *Quid magis mouere nos debet ad Deum amandum.*
8 *Exemplum de quadam muliere, quæ parum amabat Deum.*
9 *Exemplum de quodam ponenti duas candelas accenſas: alteram ad imaginem Dei: alteram ad imaginem diaboli.*
10 *Diſpoſitio ad amandum Deum quomodo intelligatur.*
11 *Diſpoſitio ex imaginatione.*
12 *Subtractio inordinatè amatorũ quid ſit.*
13 *Quomodo experiri poſſumus ſi Deũ amemus per tribulationes.*
14 *In Deo eſt triplex vnitas.*
15 *Commodum amoris primum quod ſit.*
16 *Commodum amoris ſecundum quod ſit.*
17 *Amoris immoderati conditiones.*

AMoris. Primo oſtẽdet diſtinctio. Secundo boni amoris proprietates. Tertio modus, quo Deus eſt amãd⁹. Quarto motiuũ, quare eſt amãdus. Quinto diſpoſitiuũ, Art. 20.
quo eſt amandus. Sexto experimẽtum, quo ſcire poteſt ſi ametur. Septimo, quo modo quis debeat ſeipſum, & proximũ amare. Octauo boni amoris commodũ. Nono mali amoris conditiones.

¶ Quantum ad primum. Amor in ge Ar i. 1.
nerali eſt duplex, quidam bonus, quidã malus. Et eſt inter iſtos duplex differẽtia, vna quia bonus incipit hic cũ parua delectatione, & donat ſine fine cum maximo augmẽto. Malus uerò hic incipit cũ breui delectatiõe, & finit in odio æterno. Euidentia ad hoc eſt, de hoc, quod 1
videtur aliquando, quod carnales amatores ceſſante mortuo amoris, magnũ inter ſe odiũ habent, ergo maius odiũ erit in inferno, vbi omnia mala erunt in ſuis extremis. i. peſſima inter illos, de quibus Sapientię. 15. Malorem amatores, &c. Nota. A. 21. 20. Alia differentia, quia bonus amor animam decorat. Malus difformat. Cuius rei modus, & 2
cauſa accipitur à uerbis Dionyſij, dicentis animam eſſe ſpecularis naturæ. Sicut ergo ſpeculum ad quodcunque ſe uertendo ſimilitudinem eius recipit, & ſimilitudo recepta in ſpeculo ipſum quodammodo ad ſimilitudinem rei repræſentat. Sic amor alicuius rei, ſiue pulchre,

chrę ſiue fœde, conceptus in aïa animã
trahit ad ſuam ſimilitudinem. Et ſicut
intelligitur, illud dictum Dionyſij de
cœleſti ierarchia, quòd uidelicet amor
eſt aſſimilatiuus, & eſt exẽplum de fer-
ro ignito, qđ quodammodo igni aſſimi
latur. Sic anima ignita amore diuino
Deo fit ſimilis. De quib⁹ ſic Deo aſſimi-
latis, dicitur in Pſal. 81 Ego dixi dij
eſtis, & filij excelſi, non natura, ſed par-
ticipatione ſimilitudinis. Nota A. 21. 21.
Item. A. 23 6. Item. D. 5 4 Item. L. 5. 14.
Item. M. 11. 28. Item à contrario ſenſu
amans diabolum, uel opera eius fit eis
ſimilis. Oſeę. 9. Facti ſunt abominabi-
les, ſicut ea, quæ dilexerũt. Vnde Ber ñ.
Si Deum diligis, Deus es. Si cœlum di-
ligis, cœlum es. Si terram diligis, terra
es. Ad idem Linconienſis ſuper Diony-
ſium, de cœleſti ierarchia. Nihil (in-
quit) facit mentem impuram niſi com-
mixtio ex inordinato amore, aut amã-
do non amandum, aut non ſicut aman-
dum, aut non amando, quod amandũ,
uel ſicut amandum. Amor enim aman-
tem cum amato commiſcet, & fortiter
5 amans nominatiuum amati. Vnde cum
vilius ſe amat impuritatem contrahit,
ſicut aurum commixtum argento. De
hoc dicetur. A. 23.

Artic. 2. ¶Iſta differentia ſic habita, reſtat lo-
quendum de iſto duplici amore ſigilla-
tim, & prius de bono amore, cuius pro-
prietates, ſeu conditiones, ſecundùm
Dionyſiũ de cœleſti ierarchia. c. 3. ſunt,
ſicut proprietas ignis, ſcilicet ſempiter-
na, & non interrupta mobilitas, cali-
ditas, acumen penetratiuum, velocitas
ſuper feruidum eorum, quæ contingit
aſſimilatiuus, & in ſui naturam cõuer-
ſiuus, & ſua ignitione illa igniens pur-
gatiuus, exterminatiuus, & tenebroſita-
tis, expulſitiuus, & illuminatiuus.

¶Modus verò amandi Deum tria re-
Artic. 3. quirit, ad hoc ꝙ debite ametur, ſcilicet
4 excellentiam, obedientiam, perſeueran-
tiam Primum in affectu. Secundum in
effectu. Tertium in vtroque. Sicut patet
Ser. lib. 1. cum ſe. ¶Primo ergo amor
Dei erigit excellentiam, ſeu principali-

tatem, ut ametur Deus ſuper omnia, cu-
ius ratio eſt, quia ſi bonum eſt diligen-
dum, ergo magis bonum magis diligẽ-
dum, & maximum maximè. Ideo dicit
Matth. 10. Qui amat patrem, vel matrẽ
plus quàm me, non eſt me dignus.

¶Secundo in effectu: lingua, & opere
mandata eius obedienter implendo.
Deuter. 11. Ama dominum Deum tuũ,
& obſerua mandata eius. Qui enim di-
cit amo, & ore iurando, & blaſpheman-
do. uel opere Dei membris nocẽdo cõ-
tradicit mentitur. Ideo dicit omnibus 5
in Petro Ioan. 21. Petre amas me, paſce
oues meas, quaſi diceret, oſtendas hoc
in opere. ¶Tertio perſeuerantiam, &
continuationem in utroque. Quid enĩ
ualet nauem ducere ad portũ, ſi ibi ſub-
mergatur Ideo Prouerb. 5. dicitur. In a-
more eius delectare iugiter. Contra pri
mum iſtorum, contra excellentiam iſtã
faciunt, qui plus amãt creaturam, quã
creatorẽ: data quàm dãtem. Et uocauit
amor adulterinus, quia adultera plus di
ligit maritum propter munera, quàm
propter ſeipſum. Et ſunt tales ſimiles. Exem-
Cuidam adulterę Pariſius, de qua fertur plum.
ꝙ de aſſenſu partium poſita fuit in me-
dio inter maritum, & adulterum, ut ſic
eligeret quam partem uellet, quę ſtatim
adulterum elegit. quantum ad modum
illius in medio inter maritum, & adul-
terum, ſumus oẽs ſic poſiti inter Deũ,
& creaturã in medio, ideſt in libero ar-
bitrio, & amor noſter fit meritorius.
Alij uerò ad modũ adulterę eligũt po- 6
ti⁹ amare creaturã Alij uerò ad modũ fi
delis ſpõſis amãt creaturã. De qb⁹ Aug.
de verbis dñi, Ser. 55. Amor mũdi adul-
terat aïam. Amor fabricatoris caſtigat.

¶Motiuũ uerò magnũ Deũ amandi Arti. 4.
dẽt eſſe ꝙ ipſe tm̃ nõ amauit, qđ oſtẽ-
dit per tria ſigna amoris, q̃ ſunt dare, fa
cere, & pati, quorũ ultimũ ẽ certiſſimũ,
& maximũ. Maiorẽ hac dilectione ne-
mo habet. Ioan. 15. Dedit nobis multa,
ſicut patebit infra. c. de dilectione. Fe-
cit etiam nos, & pro nobis Eccleſiaſtica
ſacramenta, & hmõi. Paſſus eſt mortẽ
dãs uitã ſuis, & aïam ſuã pro vita, & aïa

noſtra. In quo oſtendit ſe quodammodo plus nos amare, quàm ſeipſum, ſicut plus amatur res empta, quam preciũ datum, cuius amorem circa nos admirando dicere poſſumus, illud Io. 11. Ecce qualiter amabat eũ. Nota. O.8.1.& P.2.12. Et ergo uicẽ rependamus amando, qui nos ſic amauit. Aliter peiores cane ſumus, qui pro modico pane cuſtodit, & amat dñm tuum. Nota. F.4.37. Dando etiam ei, qđ ita care emit, & nõ uilipendere, nec pro modico darè, nec in
7 vanũ animã accipere, quã ita carè emit. Inſuper, & pro ipſo etiã, quin potius ꝑ noſtro lucro ſuſtinere aduerſa debemus. Si eñ amor carnalis, uel ſpes lucri terreni, uel deſiderium habendi gratiã, & amorẽ dñi terreni facit hoĩem omnia ſuſtinere. Multomagis amor verus, oĩa ſuſtinere. Multomagis amor uerus, oĩa ſuffert, oĩa ſperat, & mediante illo martyres uicerunt regna, operati ſunt iuſticiam, &c. Cum quibus ſi tot ſuſtineremus pro Deo quot pro perituris ſuſtinemus, poſſemus eſſe, quod ipſi ſuut. Vnde Augu. de doctrina Chriſtiana. O ſi poſſemus excitare homines, & eũ ipſis excitati, ut tales eſſemus amatores vitę permanentis, quales ſunt, amatores vitę fugientis. Sed heu pauci ſunt, qui non libẽtius, & ſuſtinent, & labotant ꝑ alijs, quàm pro Deo, ſicut patebit infra
8 c. de labore. Et talis etiam modus loquẽdi apud nobiles, vel curiales inoleuit, ꝙ quando vnus vult, & alius præcedat, uel aliud ſimile modi, cum faciat. Dicit primo ꝙ faciat amore Dei, vł matris eius. Deinde dicit ꝑ amore meo hoc facias, & tunc citius cõcedit, &c. Iſtũ modum ſciens quidam pauper religioſus eum venirct, & peteret prãdium ad portam cuiuſdam nobilis mulieris per ianitorem pro amore ſanctæ Mariæ, & ipſa iterum negante. Tertio remiſit eum petẽs pro amore ſuo. Ipſa tunc cogitans, ꝙ fortè haberet eius notitiam annuit, & ipſo intrante domina mirabatur, quia prius eũ nõ viderat, & in prãdio, & diu poſt expectans, quã amicitiam, uel notitiam prætendere vellet, cũ nihil ab eo de hoc audiret, finalite q̃ſiuit ab eo, quã notitiã eius haberet, qui dixit nullam, quare ergo hodie petiuiſti prãdium ꝑ amore tuo? qui ait, cogitaui, quòd eſſes nobilis mulier, & ſcio quòd nobilis minima petita pro amore, uel timore Dei, ſicut eleemoſynas, & huiuſmodi negãt, pro amore uerò mũdi, uel hominũ magna dãt, & ideo ſic petiui, & ſic obtinui. Vbi. n. dant pannũ integrũ, & cõuiuia magna ꝑ mũdi vanitate, uix dãt tunicã pro amore Dei, ubi multa ſuſpiria, & dolores, & labores ſuſtinent, & intentas cogitationes pro carnali amore, nõ libẽter frangerent, uel ammitterẽt vnã dormitionẽ in mane pro amore Dei, & citius ſurgerent, & irẽt ad eccleſiã, uoluptatũ amatores magis, quàm
9 Dei. 2. Thimo. 3. ¶ Quaſi ſimile accidit alteri religioſo me præſente. Cũ peteret hoſpitiũ à quodã diuite? Rñdit oportet nos accipere baliuos, & miniſtros regis ne nobis noceãt, vos debetis recipi à uiris eccleſiaſticis, cui religioſus. Fuit aliquãdo ĩ Italia quidã homo, q omni die portabat ad eccleſiã duas cãdelas: vnam ponebat ante imaginẽ Dei: aliam uerò ante imaginem diaboli, qui ibi erat pictus, ſacerdos uidens hæc frequẽter fieri, mirabatur, eredẽs eũ infidelẽ, quæuit ergo ſemel, quare hoc faceret? q rñdit, nõ propter infidelitatem ſicut tu credis hæc facio, ſed vnã pono ante Deũ amore, ut mihi benẽ faciat: aliã ante diabolũ timore, ne mihi noceat, ſic multi faciunt. Ad hęc. R.1.21.22. Itẽ Ser.1.6. Ne ſis ergo peioris cõditionis, quã ille, ſed ſi offers mun⁹, uel recipis hoſpitio vnũ regis miniſtrũ timore, ne noceat, recipe aliũ miniſtrũ Dei, ut proſit, & noli totũ offerre timori, uel diabolo, ſicut multi faciũt, in quibus Dei amor non eſt. De quibus Berñ. in quodã ſermone. Non põt (inquit) ignitũ eloquium capere frigidum pectus. Qũo. n. græcè loquentem intelliget, qui gręcum non nouit, nec latinè loquentẽ, qui latinus nõ eſt, & ſic de cæteris. Sic lingua amoris ei, q nõ amat barbara erit, erit (inqt) ſicut æs ſonãs, aut cymbalũ tinniẽs. Not. H.5.8.

Exemplum.

Exemplum.

¶Ad hoc ergo ꝙ amet, oportet ꝙ di-
ſcat, & diſponatur, ſicut qui vult intelli
gere linguã ignotam, & in hoc attendi-
tur amoris Dei diſpoſitiuũ. Iſta autem
diſpoſitio attẽditur, & accipitur ad mo-
dum diſponẽtis arborem: aut fluuinũ.
10 ¶Quantum ad arborem patet, ꝙ ra-
muſculi impediunt aſcenſum, & fru-
ctum arborum, quibus præciſis, aſcen-
dit, & fructificat. Ita ſi uis, vt amor aſcẽ-
dat ad Deũ præſcinde inordinatos, &
carnales, & mundiales affectiones ad
terrena, & nepotes, & huiuſmodi, q ve-
ri amoris aſcenſum impediunt. Teſte
beato Grego. in quadã Omel. Tãto (in-
quit) quiſque à ſuperno amore diſiun
gitur, quãto inferius delectatur. Nota.
11 D. 9 29. Item. M. 11. 75. ¶Secunda diſpo
ſitio de riuulo accipitur ex imaginatio
ne Auguſtini ſuper Ioannem, quaſi ſic.
Multi. n. amores de corde egredientes
ſunt, quaſi multi riuuli egredientes de
vno fonte cuius fontis ſi uis, ꝙ riuulus
vnus abundet, obtura alios inordinatos
riuulos. Exẽplũ cuiuſdã puellæ, de qua
Exemplum. fertur, ꝙ cum amici eam nellent mari-
tare refutauit, dicẽs. Si fuero maritata,
oportet, ꝙ maritus habeat partẽ cordis
mei, & amoris: & filij, & familia, & di-
uerſe occupationes alias partes, & ſic
minor eſſet pars Dei, qui iuſtè totũ uẽ-
dicat cor, & amorem. Sic etiã obturauit
amoris riuulos inordinatos Magdale-
na, q̃ teſte beato Gregorio. Os, oculos,
crines, vnguenta, & omnia, quæ ſolebat
ad inordinatos cõuertere amores: con-
uertit in dñi amorẽ. Oſculando, lauan-
do, tergendo, & vngendo Chriſti pe-
des uiuos, & corpus mortuum. Et ideo
riuulus ille abundabat, quia teſte Chri-
ſto, dilexit multum, nec mirum, quia ri-
uulus reflectabatur ad ſuum principiũ.
Vnde Bern. ſuper Canti Ser. 30. Magna
res eſt amor, ſi ad ſuũ recurrat prĩcipiũ,
ſi ſuæ origini reddatur, ſi refuſus ſuo
fonti ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter
12 fluat. Vide R. 5. 23. ¶Ex quo ſubtractio
inordinatè amatorum eſt obturatio ma
lorum riuulorum, & tam vtilis diſpoſi-
tio diuinum amorẽ, nõ debemus mur-
murare contra Deũ, uel hoĩem quem-
cũque auferentem ramiuſculos, arborẽ
amoris impedientes, vel inordinatos ri
uulos obturãtes. Ad hoc, ꝙ auferunt tẽ
poralia, vel alia inordinatè amata: quia
in hoc diſponit nos ad Dei amorẽ. Hoc
patet. A. 18. 3. Quia ſicut, qui ſepit terrã
ſuã ſpinis, facit peregrinos viã rectam
tenere, quia dum ſpinas extra uiam ſen
tiunt ad uiam feſtini redeunt. Rectè ſic
Deus facit in opere, ſicut talibus fatuis
amatoribus minatur. Oſe. 2. Qui dicũt
ſicut ibi cõtinetur. Vadam poſt amato-
res meos, qui dãt panes mihi: & aquas,
lanam, & linum. oleũ, & potũ. Propter
talia multi ſequuntur lecatores adhuc,
ſequitur. Propter hoc ego ſepiã uiã ſpi-
nis, & ſequetur amatores ſuos, & nõ ap-
prehendet eos, & quæret eos, & non in-
ueniet. uel quia eum derelinquunt, &
aliàs accipiunt, ipſa contenta: uel quia
moriuntur, ſequitur. Dicet uadam & re
uertar ad uirum meum priorẽ, quia be-
nè mihi erat, tũc magis quàm nunc. Ec-
ce quo ſpinæ extra uiã faciũt viã q̃rere.
Pſal. 82. Imple faciem eorũ ignominia,
&c. Nota. B. 4. 16. Itẽ. C. 1. 16. Itẽ. G. 1. 16.
¶Experiri poteſt, quis multiplici via Artic. 6.
ſi ſic Deũ amet. Vna ſi amat, quæ Deus
amat, & odit, quę ipſe odit: quia hęc eſt
conditio amantium, ſecundùm Philo-
ſophum in Ethicis, lib. 9. Alia ſi proxi-
mum amat, dicitur enim, qui me amat,
canem meum amat. Nota. A. 21. 16. Itẽ
23. 8. Item. D. 9. 14. Si ſeruas eius mãda
ta, ſi peccare dimittis amore. Verbi grã.
Cogita quaſi ſic eſſet, ꝙ Deꝰ nullã pœ-
nã infligeret peccatoribus, neceſſet ne-
recũdi mũdo, ſed æquè p̃miaret cũ iu-
ſtis, & ꝙ tũc dicat tibi ſic. Rogo te pro a-
more meo, ſerua mãdata, & noli pecca-
re: & ſi ſic poteſtis inuenire in corde, ꝙ
iſto mõ dimitteretis malum, & faceretis
bonũ: experimẽtũ eſt, ꝙ nõ timore, ſed
amore Deo ſeruitis, & ille ſolus beatus
eſt, & Deo placens, qui hũc modũ hẽt:
dñi eñ terreni non amant ſeruos cum
murmure, & flectu ſeruientes, nec ſolũ
ad oculũ ſeruientes, qñ, ſcilicet uidẽtur:
Ita nec Deus, ſed illos, qui amando ſer-

niũt, qui etiã ſi pęnã euadere poſsẽt, nõ
peccarent. De quibus Tullius 3. de offi-
cijs. Si (inquit) Deus hominesq́, ze-
lare poſſemus, nihil tñ auarè, nihil in-
iuſtè, nihil libidinosè faciendũ eſſet. De
his uerò q no u iſta intentione pc̃tm̃ vi
13 tant. Inducit fabulã de quodã paſtore,
Exem- qui inuenit anulũ, quo factus eſt inuiſi
plum. bilis, per quem occultè occidit regẽ Li-
diæ, & amicos eius, & p theſauros ſuos,
quos occultè occupauit per anulũ ſuũ
factus eſt rex Lidiæ, hunc tñ (inquit)
Tullius, ſi habeat ſapientiã, nihil plus
ſibi licere putet peccare quã ſi nõ habe
ret, honeſta.n. bonis viris, & nõ occulta
quæruntur. Ergo ex affectu & operibus
experimentum amoris Dei capiendum
eſt. Quia teſte beato Gregorio, in Ho-
mel. de ſpirituſancto. Amor Dei opera-
tur magna ſi eſt, ſi autẽ operari renuit
amor non eſt. Nota ad hoc experimen-
tum, infra. c. de dilectione.
Artic.7. ¶De amore uerò ſuijpſius carnali nõ
oportet multa dicere, quia homines ſa-
tis proni ſunt ad amandum ſeipſos, etiã
cum multa mala ex hoc ꝓueniãt. Quia
talis nõ ieiunat, non uigilat, & ſic aĩam
tuã multi odio habent, quia qui diligit
iniquitatẽ, odit animam tuam. In teip-
ſo debes amare fidẽ, ſicut peregrinus lu
cẽ. Sapien. 8. Hanc amaui. Secũdo mun-
diciam, ſicut oĩa exteriora amas mũdi,
Iudith. 15. Confortatum eſt cor tuum
eo, quod caſtitatem amaueris. Tertio iu
dicium, & iuſticiam, Pſal. 36 Dominus
amat iudiciũ. Sed heu multi ſeipſos nõ
amant, ſicut patet. F. 1. 25. Proximus ve-
rò eſt amandus Amicus in Deo, & ini-
micus propter Deum. Amor.n eſt uis
vnitiua, ſicut patet. T. 1. 7. ſm Dionyſiũ,
quia habet uiuere homines cum Deo,
& etiã inter ſe. Et in hoc aſſimilat amor
homines Deo. Et hoc eſt, qđ ait, vt ſint
vnum, ſicut & nos. In Deo autem eſt tri
plex vnitas, ſcilicet, ſubſtãtiæ ſeu natu-
ræ, amoris, & operationis ad extra. Sic
inter omnes, inter quos eſt vna natura
14 ſpecifica, deberet eẽ vnitas amoris, oris,
& operis. Qui detrahit, nõ habet vnita-
tem oris. Qui alium ſpoliat, non habet
vnitatem operis, nec tales ſunt mẽbra
corporis Chriſti, & eccleſiæ, quia vnum
aliud non lædit: immò tanta eſt vnitas,
quod vnum membrum reputat ſibi fie-
ri, quod alteri fit, ut ſi pes lædatur, os cõ
queritur, & clamat ac ſi ipſi hoc feciſſes,
Si etiam lauetur pes, uel bonum aliud
ei fiat, os regratiatur, ac ſi ei fieret. Sic in
ter mẽbra Chriſti cogitandum eſt in ſi-
gnum, cuius noſtrum caput Chriſtus re
putat ſibi fieri, quod ſuis mẽbris fit, di-
cens, quod vni ex minimus meis feci-
ſtis, Matth. 25. Sic etiã reputant mẽbra
hæc capiti, & corpori coniuncta. Vnde
Paulus 2. Corin. 11. Quis infirmatur, &
ego non infirmor, quis ſcandalizatur,
& ideo nõ vror? &c. Et eſt iſte amor ꝓ-
ximi, tam neceſſarius, quòd ſine illa,
nec ducit ad uitam ieiunium, vel elee-
moſyna, uel quæcunque oratio, quia
hæc omnia malus facere poteſt, amare
inimicum non poteſt, beatus ergo, qui
amat, & amicum in te, & inimicum pro
pter te, dicit Auguſtinus li. confeſſ. Sed
requiritur, quòd iſtum proximi amo-
rem ore, & opere oſtendas. Exemplo
Dei, de quo Deuter. 10. Dominus amat
peregrinum, & dat ei uictũ, & veſtitũ.
¶Commodum uerò iſtius amoris eſt
duplex temporale, & æternum. Primũ Arti. 8.
attenditur quantum ad corpus, & etiã 15
animam ſi multipliciter.
¶Primo, quia facit omnes labores
iſtius ſeculi leues, & omnia mandata
Dei, & ſuperiorum, & omnes afflictio-
nes, & pœnas temporales, & omnia
martyrij genera facit leuia. Vnde Au-
guſtinus, de uerbis domini. Omnia
ſæua, & immania, leuia, & prope nulla
facit amor. Item d. decreta. de pœ. di 2.
Si quis ſemel. Si (inquit) Deũ amamus,
omnia difficilia, & aſpera perficimus.
Item Auguſtinus, de moribus eccleſiæ,
cõtra Manicheos. li. 1. Nihil durũ, atq;
ferreũ, qđ nõ amore uincatur. Idẽ li. 13.
confeſſ. Verus amor non ſentit amari-
tudinem, ſed dulcedinem, quia ſoror a-
moris dulcedo eſt, ſicut ſoror odij eſt a-
maritudo Qui enim amat, non labo-
rat. Omnis enim labor non amantibus

grauis

grauis eſt, ſolus amor eſt, quod nomen
difficultatis erubeſcit. Hæc ille Vide. G.
§.13.9. ¶Secundo aliud commodum
confert amor, ſcilicet pacem. Sicut enim
præſente patre, & matre filij, & filiæ pa-
cem inter ſe habent, quibus mortuis in-
ter ſe litigant, & pugnant pro diuiſione
16 hæreditatis, & mobilium. Ita præſente
amore fideles inter ſe pacem habent.
¶Tertium eſt, quia eſt bonus theſau-
rus pauperum, qui ditat ſine labore ma
gno. A peregrinatione poteſt ſe homo
excuſare, quia eſt debilis. A ieiunio, qa
infirmus. Ab eleemoſynis, quia eſt pau-
per. Sed, quòd non poſſit amare, nullus
allegare poteſt, ſicut patet. D.9.12. niſi
propter cor peruerſum. Pôt ergo amare
ſi vult. Et ſic eſſe in anima dulciſſimus,
ſi vult. Ideo dico ditiſſimus. Primo, quia
prouerbium eſt, quòd ille eſt diues, quē
Deus amat, ſicut patet Ioan.16. Pater ip-
ſe amat vos, quia vos me amaſtis. Secū-
do, quia bonus non uenderet amorem
Dei pro toto mundo, ergo plus habet
quàm totúm. Multum ergò dilatatur a-
more domus cordis, quæ p ipſum plus
recipit, quàm totum mundum; & etiā
ipſum infinitum Deum, & amicos, &
inimicus, ubi in corde malorum pro-
pter eius artitudinem nō recipitur, ni-
ſi amicus Et ille adhuc, niſi dimidiæ, ſci
licet corpus, quia ſolum corpus dili-
gunt nec mirum quia edificator iſtius
domus amoris eſt Deus: cœmētum cha
ritas, ſicut patet Ser 77.4. Fundamen-
tum fides, tectum ſpes, columne aliæ
virtutes. Hæc eſt domus domini firmi-
ter ædificata. De qua Berñ. lib.5. de cō-
ſideratione, dilata amorem tuum ad
inimicos, & latitudines tenes. Ama per
ſeueranter, & longanimiter, & longitu-
dines habes. Sic ergò dilata locum ten-
torij tui. Secundo modo amor affert cō-
modum æternum. Primo, quia ad hoc
diſponit. Secundo, quia hoc adducit.
Primo ad hoc diſponit, quia facit nos
peccata noſtra, & aliorum miſerias lacri
mare, quia ſicut ex abundantia ignis ol
la eructuat aquā, ita homo amore ſuc-
cenſus eructuat, & emittit lachrimas.
Sic Magdalena, quæ amore ſuccenſa
fuit, flere inter conuiuas non erubuit.
Secūdo, quia ad hoc perducit, ſicut enim
calor Solis humores ſurſum trahit, ita
amor Dei, & proximi amatores ſurſum
ad Deum trahit, hic qui conuerſationē,
& deſiderium, & poſt per fruitionem,
& adeptionem. Iuxta illud Poeticum.
Trahit quemcunque ſua uoluptas. Et
ratio, & modus iſtius tractus, patet ī tri-
plici exemplo Primo in his, quæ ſimul
ligantur, quando aliquid alteri rei forti-
ter ligatur ad locū quo mouetur: illud
cui ligatur, oportet ligatum ſequi. Spi-
ritualiter fortiſſimum vinculum eſt a-
mor. A 21.23. & 30. Cui ergo amore li-
gamur, oportet quod illud ad locum
ſuum ſequamur. Cum ergo locus dia-
boli ſit in inferno, Dei autem in cœlo,
& patet. Secundo per exemplum deca-
pite, & de membris. Membra enim ca-
put ſequuntur, membra Chriſti, vt ſu-
pra dictum eſt, efficimur amore, ergo
ipſum ſequamur in gloriā. Sed ad hoc
prius neceſſe eſt, vt eum ſequamur pe-
dibus duobus, ſcilicet amore Dei, & p-
ximi: quia iſtę ſunt duæ alæ, & duo pe-
des, quorum vno per iram, uel inuidiā
in fracto eum ſeq. & cum ipſo gloriam
intrare non poſſumus quia claudus in
Dei lege prohibetur tēplum Dei ingre-
di, ut Deo offerat, Leui 21. Et habetur ē
di.49. Hinc etenim. Tertio per exēplū
in ponderibus arborum. Vbi enim in-
clinatur pondus arboris abſciſſa illuc
ſequitur, & ad illam uadit partē. Sic vbi
inclinatur amor noſter illic in morte
abſciſi ſequamur. Quia ſecundum Au-
guſtinū, ꝙ in corporibus pondus, hoc
in ſpiritualibus amor. Ponderibus (in-
quit) ſuis aguntur oīa, & loca ſua pe-
tunt pōdus meū, amor meus illo feror,
quocūque feror. Hæc ille li.13. confeſ.
eſt ergo iſte amor vtilis, qa ſicut ramus
ſine humore, vel ab arbore abſciſus nō
fructificat, ſed in igne ponit: ita opera
noſtra, & uita noſtra, niſi humorem ha-
beat amoris. Vnde Chriſoſtomus, quod
humor in arboribus, hoc amor in ope-
ribus. ¶Amor uerò inordinatus, ſiue Arti. 9.

mundialis, ſiue carnalis multas conditiones,& effectus malos habet.

¶Primo habet conditionem canum, canis enim aſſiſtens comedentibus diligenter eos intuetur, donec quòd optat recipiat, quo habito dorſum uertit. Ità multi ſe habent, quo ad Deum, & quo ad alios amicos. Quo ad Deum patet in iuuenibus ſcholaribus,& pauperibus,& communiter in omnibus innocentib⁹, qui antequàm ditentur, ſunt deuoti ecclesias frequentando, orãdo, multa Deo promittendo. Sed incraſſat, impinguati, dilatati, derelinquunt Deum factorẽ ſuum. Deut. 32. De quibus Baruch. 2. Aduertent ſe à dorſo ſuo. Eze. 8. Dorſa habentes contra templum. Et filios nutriui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Eſa. 1. Quo ad alios etiam amicos idem patet, quia diligenter eis nitũtur placere in loquendo, in ſeruiẽdo, dum emolumentum ſperant, & vſque teſtamentum condatur, quòd ſint certi de parte ſua, infirmũ diligenter, & frequẽter uiſitant, quo mortuo citò obliuioni traditur. Vnde pſal. 30. Obliuioni datus ſum, tanquàm mortuus à corde. Amor enim iſtorum Lunæ aſſimilatur, quę ſolum remittit radios ex parte illa, qua ſolis radios recipit, & ſolummodo dum recipit. Ita iſti dum beneuolentiam, recipiunt, vel recipere ſperant, & ſolummodo ad illos beneuolentiam oſtẽdũt. Pſal. 48. Confitebitur tibi cum benefeceris ei. De talibus plura dicentur, infra. c. de gratitudine. De quibus Paulus 2. Thimo. 3. Erunt homines ſeipſos amantes, &c. De hoc. I. 1. 7. & A. 27. 22. & C. 2. 16. & G. 4. 24.

¶Secundo habent conditionem cæci, quia ſicut cæcus non benè diſcernit intuetur pulchrũ, & fœdum, ita nec iſti. Vnde, uerſus. Si quis amat ranam, ranã putat eſſe dianam.

¶Tertio habent conditionem occultę crudelitatis, quia ſicut amant corpora, ut animæ cum corporibus inæternũ damnentur, ſicut amant filios, & nepotes, vt ad mundiales honores malis medijs uelut lucifer, & fumus aſcendunt: & de breui honore ad æternum horrorem, quia qui amat periculum, peribit in illo Eccleſiaſtici. 3. ¶Quarto habet ſecum ſemper annexam pœnam, quia famem, & deſiderium: ſicut idropicus potum, quia quanto plus habent, tanto plus cupiunt, quia auarus non implebitur pecunia. Et qui amat diuitias fructũ nõ capiet ex eis, Eccleſiaſtes. 5. ¶Quinto inducit paupertatem temporalem, & æternam. Prouerb. 21. Qui diligit epulas, implebitur egeſtate, & qui amat vinum, non ditabitur. Nihil ergo iniquius, quàm amare pecuniam. Eccleſiaſtici. 3. Id eſt terrena, & carnalia, ex quorum amore mala ſequuntur. Ex iſtis duobus amoribus, & eorum cõditionibus prędictis, elicitur vna concluſio, quam ponit Auguſtinus de ciuitate Dei. lib. 15. Duas (inquit) ciuitates duo faciunt amores; Hięruſalem facit amor Dei; Babiloniam facit amor ſeculi, ſicut patet, Ser. 52. 5.

¶Amicitia. Cap. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Amicitia triplex.*
2 *Reijcitur amicitia vtilis.*
3 *Quæ ſit prima differentia inter amicos.*
4 *Quæ ſit ſecunda differẽtia inter amicos.*
5 *Quæ ſit tertia differentia inter amicos.*
6 *Exemplũ de quodã captiuo petenti auxilium ab illis, quos hæredes inſtituerat.*
7 *Qui ſit amicus fidelis.*
8 *Bona opera poſſunt appellari amicus fidelis.*
9 *Mali amici, quibus comparentur.*
10 *Exemplum pro amicitia Dei.*
11 *Exemplum de quodam videnti aliquos in crucem ſublaturos, & ad ſimilitudinem Chriſti, eorum ſupplicia ferre cupienti.*
12 *Exemplum de duobus amicis, fidelibus.*
13 *Mala, quæ Deus amicis ſuis contingere promittit, bona ſunt.*
14 *Deus amicis ſuis maximopere conſulit.*
15 *Quibus medijs ad Deum peruenire valeamus.*
16 *Quõ conijcere poſſumus eſſe gratas Deo.*

17 *Quæ*

17 *Quæ ſint conditiones falſæ amicitiæ carnis.*
18 *Quomodo cognoſcere poſſemus falſos amicos.*
19 *Amici carnales quibus comparentur.*
20 *Exemplum de carnali, & ficto amico.*
21 *Quod periculum immineat illis, qui malos amicos ſibi conciliarunt.*
22 *Quæ ſit cauſa maxima omnium malorum quæ fiunt in mundo.*
23 *Amici huius ſeculi inimici Dei ſunt.*
24 *Qui grauius peccet vel qui peccatorem in amicum conciliauit, vel qui non ei contradicit.*
25 *Amicitia malorum non eſt concurabilis.*
26 *Malorum amicitia in morte maximo cũ dolore ſeparatur.*
27 *Odium maximum eſſe poſt mortem inter illos, qui inordinatè in amicitia vixerunt.*
28 *Malorum ſocietatem damnoſa eſſe ratione demonſtratur.*
29 *Quomodo puniatur malorum ſocij.*
30 *Malos hæreditate cæleſti exhæredari poſſe.*
31 *Quod remediũ adhiberi debeamus cũ malum amicum cõiunctum habuerimus.*

Art. 20. AMicitiarum, ſeu amicorum. Primo ponenda eſt generalis diſtinctio. Secundo oſtendenda differentia multiplex inter Dei amicitiam bonam, & mundi, vel carnis amicitiam falſam. Tertio, quę vtilitas ex Dei amicitia proueniat. Quarto per quę media, ſeu auxilia ad Dei amicitiã attingere poſſimus. Quinto, quo experimento cognoſcere aliquo modo poſſimus, ſi eius amici fuerimus. Sexto ponendæ, ſunt conditiones amicitiæ falſæ. Septimo periculum. Octauo finis. Nono pœna. Decimo remedium.

Arti. 1. ¶Ratione primi eſt ſciendum, quòd
1 amicitia ſecundùm Philoſophum. 8. Æthicorum eſt triplex, videlicet. Vtilis, qua diligit quis ſua propria, & hæc eſt mundi. Secunda delectabilis, & iſta eſt carnis. Tertia honeſta, & hæc eſt Dei, & bonorum. Et eſt magna differentia inter duas primas, & vltimam. Et quia quot in primis inueniuntur infidelitates, amaritudines, & falſitates, tot in tertia inueniuntur fidelitates, & delectationes.

¶In prima enim inuenitur infidelitas, & ingratitudo: quia dum amicus, quem diligere dicunt, eſt in proſperitate, dum etiam lucrantur ab eo, uel lucrari ſperant, amicitiam ore oſtendunt, ſicut patet, Ser. lib. ſexto. Sed iſtis deficiẽtibus paupertate, vel mortè ſuperueniente amicitia illa apparens, & non exiſtens ceſſat, & extinguitur. De quibus Eccleſiaſtici. 6. Et amicus ſocius menſę, & non permanebit in die neceſſitatis, id eſt in die paupertatis, vel 2
mortis. Ideo prouerbium eſt apud gallicos, quòd pauper, & mortuus non habent amicos, & ratio eſt, quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus. Sed in iſta amicitia diuitiæ, uel lucrum ſunt cauſa amicitiæ. Iuxta illud Prouerb. 19. Diuitiæ addunt amicos, ergo ipſis ceſſantibus, ceſſat amicitia. In ſecunda uerò frequenter eſt amaritudo, quia qui diligunt, non diliguntur. Et ratio eſt, quia nõ eſt eadem cauſa dilectionis ex vtraq; parte, quia vnus diligit propter delectationem, & talis dum durat, diligit diligenter, & feruenter. Sed reamatur propter vtile, & ideo ſolum apparenter amatur, vt pręd ictum eſt, & in præſentia, qui in abſentia deridetur, & damnatur. De hoc Eccleſiaſtici. 6. Eſt amicus, qui conuertitur ad iniuriam. Sed Deus ſemper diligit. Omni (inquit) tempore diligit, qui amicus eſt. Prouerb 17. contra defectum in prima amicitia, ipſe etiam, dicit Prouerb. 8. Ego diligentes me, deligo contra defectum in ſecunda. Amico ergo fideli nulla eſt comparatio. Et non eſt digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius. Eccleſiaſtici. 6. Et vt iſta differentia clarius uideatur, plura adducenda ſunt exempla ad propoſitum oſtendendum conuenientia.

3 ¶Primo ergo differentia iſta videri poteſt ex differentia actionum recipiẽtium peregrinos ad hoſpitium ex vna parte, & patris eoſdem recipientis domum redeuntes ex alia parte. Illi enim hoſpitarij in multis partibus hilariter occurrunt peregrinus, & eos ad hoſpitia ſua diligenter inuitant, & trahunt: & multa eis delicata promittunt, pulchrè loquuntur comedentes, & bibentes, ridentes, & ludentes cum eis, vſque veniatur ad computum, in quo aliqui illorum, vel dimittunt, quod habere poſſunt, & ipſis procedentibus amplius de eis non curant. ſed nouis occurrunt, & idem eis faciunt, quod fecerunt prioribus. Sed cum redeunt de peregrinatione ad patrem, ipſe non ſolũ recipit eos eos pro vna nocte, nec vt burſam illorum exhauriat, ſed ad reficiendum, & ad hæreditatem imperpetuum poſſidendam. Ita ſeruit mundus, & mundiales amicis ſuis, & etiam multi ſerui, & miniſtri dominis ſuis quandiu habent aliquid expendere habebunt multos miniſtros, & ſocios eis applaudentes, & ad conuiuia, & tabernas ducentes. Sic Chriſtus multos habuit ſequaces, quando eos pauit, ſed non ad mortem. Ita nec iſti cum uenerint ad computum mortis. Et dicetur eis, redde rationem villicationis tuæ, quilibet accipit, quod poteſt, & ipſis recedentibus, & cito oblatis, nouis occurrunt, & ſimili modo eis ſeruiunt. Sed pater noſter, qui es in cœliſ, multo aliter recipit amicos ſuos de peregrinatione redeuntes, dicendo, uenite omnes, qui laboratis, &c. Matth. 11. & iterum. Venite benedicti, &c. Matth. 25. Et regnum eius reg. &c. ergo in amicitia illius delectatio bona. Sapi. 8.

¶Secundo hæc differentia perpendi
4 poteſt ex differentia locutionũ, & operationum iſtorum curialium, ſeu adulatorum ex vna parte, & patris ex alia. Primi habent talem modum loquendi. Sum totus veſter ad uoluntatem, & ſemper paratus ad ueſtrũ obſequiũ, & iſtud hoſpitium, & omnia, quæ in eo ſunt, ueſtra ſunt ad uoluntatem prę cipiatis, & petatis hic quicquid uolueritis, ſed ad quem effectum ſunt iſta uerba, pro certo ſi peteret aliquando duodecim denarios cum eſſet in pauperrate, & miſeria, uel non daret, uel de petitione grauaretur non eſt peius donũ, quia ſic dat; uel offert homini exiſtenti in bonis: cuius amicitiam pulchris uerbis quęrit, cuius etiam amicitiam videt ſibi ratione ſtatus, quem tenet, poſſe valere ſi cadat in meſeriam, de qua nõ eſt ſpes, quòd reſurgat, nec dabit ei aliud, nec offert. Sed pater bonus non ſic, ſed cum filio, quem uidet ad malum, & ſuperbiam inclinatum, rigidè loquitur, ne de eius confidens ſupportatione pec cet, vel etiam, ut errores ſuos corrigat, & ſanetur. Exiſtenti tamen in miſeria, pietate paterna pro poſſibilitate ſuccurrit. Ita mundus homini exiſtenti in potentia, omnia delectabilia offert, argentum, & aurum, equos, & canes, & huiuſmodi, ſed homine exiſtente in mortis miſeria, omnia aufert, ſed non ſic Chriſtus, ſed amicis hic rigidum ſe oſtẽdit, & durè permittit tractari, ſicut patet de omnibus illis, quibus dixit vos amici mei eſtis, ſed in mortis, & infirmitatis miſeria, eis ſuccurrit; eoſque ab omni miſeria, & infirmitate ſanat. Rectè ergo de eo dicitur Eccleſiaſtici. 7 Amicus fidelis medicamẽtum eſt uitæ, & immortalitatis, & qui metuunt dominum in uenient illum.

¶Tertio hæc differentia patet exemplo, quod fingit quendam habuiſſe quatuor vicinos, quorum trium multum affectabat amicitiam, ſed quarti parum, vel nihil. Venit ergo ad primum quærens quomodo eius poſſet amicitiam comparere? Qui reſpondit amicitiam meam habere non poteris ſine magno labore, & ſolicitudine labora re ergo pro me fortiter, & fortè poteris meam amicitiam ad tempus obtinere, q libenſ conceſſit. Sedſ ſimiliter requiſitus reſpõdit, mihi dẽs munnera, & ue ſtes, & fortè me poteris ad tps obtinere. Tertius requiſitus rñdit fac quicenque Exemplum. 5

tibi

tibi dixero,& ad tẽpus ero amicus tuus, teque iuuabo, qui omnibus annuit. Quartum vero requirere non curauit. Iſte uero poſtea à rege citatus pro proditione,quam fecerat. Venit ad primũ amicum, pro quo tantum laborauat,petens conſilium,& auxilium pro toto labore ſuo,qui reſpondit proditorem regis nolo in domo mea retinere, ſed te eijciam,& ſpoliabo:ſolummodo tibi relinquens pannum,quo mortuus, vel à rege occiſus inuoluaris. Triſtis ergo venit ad ſecundùm cui multa dederat, auxilium inquirens,qui ait. Regis proditor eſt ad mortem,quam meruit conducam,aliud à me non habebis, quare te antea melius non habuiſti? Tertius vero requiſitus dixit, regis proditorem in patibulo, ſicut meruit ſuſpendam. Quartus verò, ut proditorem liberaret mortem ſuſtinuit. Primus amicus eſt mundus,id eſt,quæ in mundo continẽtur,ſicut diuitię,honores,magna potentia,& huiuſmodi:pro quibus acquirendis,homo laborando ſeipſum cõſumit. Secundus,amici ſunt carnales. Tertius diabolus. Quartus Chriſtus.Pro cuius amicitia multi parum uidentur curare, quia modicum pro ea,uel laborant,uel dant, & tamen ipſe pro amicis ſuis mortem ſuſtinuit, ut eos à mortis periculo liberaret,in quo omnes prædicti amici, ut exemplo poſito patet, ſuum amicum delinquunt. De quolibet ergo illorum verificatur, illud Eccleſiaſtici. 6. Eſt amicus ſecundùm tempus, ſ.& non permanebit in die tribulationis.Simile fingitur de quodam potente, q habuit ſeruum incarceratum,qui mortem meruit, niſi daret magnam redemptionẽ, ſicut patet, Sermo.5 7.8. Hic vero prius dederat cuidam amico magnam hæreditatem. Alteri vero dederat multa mobilia. Tertio magnam amicitiam oſtenderat,conuiuia,& feſta faciendo. Miſit ergo ad primum pro adiutorio, cui reſpondit ſi ego pro tua redemptione hęreditatem venderem, quam mihi dimiſiſti, ſeu dediſti eſſem mendicus, & ſic ambo pauperes eſſemus, melius eſt,ꝙ tu moriaris. Secundus etiam reſpondit, ego plus bonis indigeo, quàm tu, qnia habeo me, & uxorem, & filios, & familiam ſuſtinere. Tu uero es ſolus indigẽs.melius eſt ergo,ꝙ tu indigeas, quam omnes nos, ꝙ faceremus,ſi mobilia illa tibi modo darem. Tertius vero de morte eius doluit dans ei ſolas lachrymas cum oris, & manuum lamentatione. Filius uero illius potẽtis apud patrem ipſum liberauit. Seruus iſte in carcere detentus, eſt anima miſera in Purgatorio detenta. Primus amicus eſt hæres, cui hæreditatem dereliquit. Secundus,executores.Tertius amici carnales, & conſanguinei, & huiuſmodi. Ab iſtis vero petiuit adiutorium.Iob.19. dicens: Miſeremini mei, miſeremini mei,ſaltem uos amici mei. Primi enim amici & ſi ore non dicant, corde cogitant, ſicut exemplo conti[n]etur, licet enim pater dimiſiſſet eis decem cartucatas terrę,non darent unam pro patris liberatione,ſicut euidenter oſtenditur. A.12. 53. Qui enim non reddit, quod pater,& ipſe iniuſtè detinent,ſed potius cum patre idem iniuſtè detinendo ad infernum ire eligit, quando quod iuſtè retinere poteſt pro patris daret redemptione. Secundus amicus etiã cogitat, ſicut prædictum continet exemplum. Tertius verò plãgit digitos cõplicãdo, & dicendo,heu ꝙ talem perdidi amicũ, & ſic nõ damnum amici⁹,ſed proprium plangit,& ideo producunt de oculis lachrymas,ſed nõ de burſa eleemoſynas. Sed melius eſſet, ꝙ digitos aperirent eleemoſynã dando,quã complicando:ꝙ os aperirent orando,quàm plorando:ꝙ etiam de burſa educerent eleemoſynas, quàm de oculis lachrymas. Nota.M.11. 147. Quartus amicus eſt Chriſtus Dei filius, in quo melius eſſet confidere, quia ipſe protegit in ſe ſperantes, Eccleſiaſt.6. Amicus fidelis protectio fortis, qui autem, inuenit illum, inuenit theſaurum. Simile his fingitur ad idem quodam modo de libro Barlaam.De quodam, qui habuit tres amicos,quos dilexit multum, & quartum, quem,

Exemplum.

quem dilexit modicum, & uolens eos
probare: uenit ad primum portans por-
cum in ſacco mortuum, dicens ſe por-
tare hominem, quem occiderat, &c. qui
ſtatim eum de domo eiecit, tantum pan
num ei lineum dabat. Secundus dixit,
ꝙ potius faceret ei conductum ad pati-
bulum. Tertius dixit, ꝙ eũ fortiter co-
ram iudice potius accuſaret. Ad quartũ
verò, quaſi timidus, & immeritus venit,
qui promiſit, ꝙ coram iudice pro eo lo
queretur. Iſtè quartus amicus poteſt di-
ci eleemoſinæ, ieiunia, & orationes, &
8 alia bona, quæ mortuum coram iudice
ſequuntur. Apo. 14. Opera n. illorum
ſequuntur illos. Et ei, qui hic ea dilexit,
ibidem maximam oſtendent amicitiã.
Primus, vero amicus eſt mundus. Secũ-
dus, parẽtes, & amici carnales. Tertius,
diabolus, qui in hoc peccatori amicitiã
oſtendit, quia eum ad delectabilia tra-
hit, & fouet, dicendo, fac quod delectat
audacter, Deus eſt miſericors, adhuc
iuuenis es, vel ſanus, & fortis, & poteris
confiteri, & iuſtum modum tentandi
habuit in ſeductione primi parentis, di
cendo, nequaquam moriemini. Vnde
beatus Grego. 24. Moral. citò poſt prin-
cipium, ꝙ (inquit) in paradiſo egit, hoc
quotidie antiquus hoſtis agere non de-
ſiſtit, &c. Sicut patet, Ser. 147. 12. Et ſicut
nititur ſanos ponere in præſumptione,
ita morientes nititur ponere in deſpera
tione, improperando, & ei omnia pec-
cata, quę fecit oſtẽdẽdo. De quo, Eccl. 6.
Eſt amicus, qui odium, & rixam, & con-
uitia denudabit. Nota. C. 6. 52. Et. D. 2. 5.
9 Item, Ser. 86. 7. Ex his prædictis patet
magna differentia inter amicitiam Dei
veram, & falſam. Patet etiam ꝙ prędicti
tres amici falſi, ſcilicet, mũdus, caro, uel
carnales, & dęmon ſimiles ſunt latroni-
bus, qui fingunt ſe amicos, quaſi uolen-
tes ſecuritatem peregrinis oſtendere, &
præſtare, ſed quando ad paſſum pericu-
loſum venerint. Vbi credunt ab eis
plus iuuari, ſi neceſſitas occurrat. Et
ubi plus de eorum ſocietate cõfidunt,
& gaudẽt, ibi inſurgunt cõtra eos, & eos
ſpoliant. De quibus, Pſal. 37. Amici
mei; & proximi mei aduerſum me ap-
propinquauerunt, & ſteterunt. Et qui
iuxta me erant de longè ſteterunt, &
vim faciebant: ſupple ad ſpoliandum,
& ad placitandum, & litigandum pro
bonis meis. Nota. A. 25. 11.

¶Reſtat tertio oſtendere, quæ utilitas Arti. 3.
bonis proueniat ex amicitia Dei, & bo-
norum uirorum. De utilitate verò ami
citiæ Dei in parte, patet ex prædictis e-
xemplis, quę tamen ut clarius videatur,
addenda ſunt exempla alia. Et primo 10
illud Valerij, lib. 4. De duobus amicis, Exemplum.
quorum unus à quodam iudice morti
adiudicatus eſt. Alius verò a iudice pro
amico iudicato inducias mortis, petijt
& obtinuit ad certum diem, ut interim
de anima, & de rebus diſponeret, obli-
gans ſe ad moriendum pro eo, niſi die
rediret determinato. Cum ergo illo
die mane non rediret, feſtinus ſe morti
obtulit, vt ſocium liberaret, dicens, nõ
venit me interficite, ut conuentum eſt,
& alijs deridentibus, & diſuadentibus,
& dicentibus expecta, melius eſt pauſa-
re, adhuc ante mortẽ uenire poteſt. Re-
ſpondit, ſcio, ꝙ non ueniet. Et ideo vel-
lem prius mortem ſuſtinere, ut eum li-
berarem. Ipſo vero morti adducto o-
buiauit alius & ipſis inter ſe altercanti-
bus, & dicentibus, ego debeo mori. Iu-
dex eorum videns fidelem amicitiam,
vtrumque à morte abſoluit, rogans ꝙ
poſſet eſſe tertius in eorum amicitia.
Spiritualiter homo morti iudicatꝰ fuit.
Gen 2. ubi dicitur quacunque die come
deris ex eo morte morieris, ſed filius
Dei morti ſe obtulit, & animam ſuam
pro amicis ſuis poſuit ille, qui dicit,
Io. 15. Maiorem hac dilectione nemo
habet, ut animam ſuam ponat, quis ꝓ
amicis ſuis. Et ſic ſua curialitate, & fi-
delitate uterque a mortis periculo, &
damno liberaretur, & patri in amicitia
copulatur Chriſto teſtẽ: qui ait. Io. 16.
Pater ipſe amat uos, quia nos me ama-
ſtis. Itaque iam non dicam vos ſeruos, 11
ſed amicos. Ioan. 15. Quaſi ſimile huic Exemplum.
elicitur ex libro Alfoncij de duobus
amicis, quorum vnus erat de Baldac,
alter

alter de Egypto Egyptius, uero aliũ ad
ſe venientem, multum honorauerat, &
multa pro eo fecerat, qui poſtea deci-
dit in paupertatem, & ſurgens, & uenit
ad alium Baldac, & præ uerecundia no-
ctem expectans, ut ad eum intraret, dũ
ſic lateret, accidit quendam iuxta eum
occidit, ſed occiſore fugiente, hic capi-
tur, & morti iudicatur. Cui amicus à
caſu occurrens, & eum cognoſcens, di-
xit. Ego hominem illum occidi, & nõ
iſte, vterque ergo morti iudicatur, homi
cida hæc videns, pœnitentia ductus cla-
mauit, non iſti, ſed ego illum occidi.
Et ſic omnes iudicantur. De quibus cũ
iudex miraretur, mortem omnibus re-
miſit, ſi rei cauſam in veritate dicerent,
quod & fecerunt. Et ſic unius amici fi-
delitate omnes liberati ſunt. Spiritua-
liter omnes peccauerunt, & ad mortẽ
ducebantur. Chriſtus occurrit, & ſe
morti obtulit, peccator vero ſentiens ſe
culpabilem, uidens Dei filium pro cul
pa ſua ad mortem duci clamare debet
in cõfeſſione, & dicere, ego feci, & ego
feram, & ſic noſtra humili confeſſione,
12 mediãte morte fidelis amici noſtri Chri
ſti à morte protegeremur. Et ſic patet, il-
lud, Eccleſiaſtici. 6. Videlicet quod ami-
cus fidelis eſt protectio fortis, qui autẽ
inuenit illum, inuenit theſaurum. Ter
Exemplum. tium exemplum ad idem accipitur ex
ſpeculo hiſtoriali, quaſi per iſtum mo-
dum de duobus amicis, quorum vnum
dicebatur amicus, alius americus, quo-
rum ſecundus à falſo homine prouo-
catus ad duellum. Alius pro eo duellũ
ſuſtinuit, & uicit, quia fortior erat. Pri-
mus uero poſtea factus eſt leproſus, &
cum omnes indignarentur ei humili-
ter ſeruire, amicum ſuum pro quo bel-
lauit adijt, qui humiliter, & hilariter eũ
recepit, eique ſeruiuit, hic una nocte vo
cem audiuit, ꝙ ſi vellet eum ſanare, oc-
cideret duos filios, quos tãtum habuit,
& ſanguine illorum lauaret, & ſanaret,
aliqui habent, ꝙ uox uenit ad infirmũ,
ꝙ ipſe peteret à ſano, id ſibi fieri, quod
fecit, & pueri occiſi, in craſtino inuenie
bantur ſani. Et ſic pro fideli amicitia
ſua filios, quos uidebatur amittere, non
amiſit, ſed ſanos recepit. Spiritualiter
Chriſtus pro nobis bellauit, & uicit, &
poſtea habet multa membra leproſa in-
firma, & debilia, in quibus debemus a-
micitiæ uices rependere. Et pro certo,
ꝙ uidetur modo eis factum amitti, ite-
rum centuplatum inuenietur in æter-
num, quod modo eſt tranſitorium, ſi ſer
uetur. Sed quando pueros, vel filios ꝓ
illo occideret, qui exteriorem ſubſtan-
tiam pro illius amore dare non vult:
Si ergo poſſides amicum, in tentatione
poſſide eum Eccleſiaſtici. 6. Ex his pa-
tet, quòd nihil delectabilius, nihil uti- 13
lius, nihil iuſtius, quàm Deum dilige-
re, eique amicitia copulari. Sed adhuc
poſſet aliquis obiicere, quomodo Dei
amicitia poſſet, tam eſſe delectabilis, cũ
permittit amicos ſuos, tot aduerſitati-
bus flagellari, & occidi? Sicut patet de
apoſtolis, quos amicos uocauit, Io. 15.
quod etiam uidemus mòdo continge-
re, quod uidelicet amici Dei. De qui-
bus, dicit Ioan. 15. Vos amici mei eſtis,
ſi feceritis, quæ præcipio uobis. Et mul-
tis miſerijs, & infirmitatibus, & aduerſi-
tatibus vexantur. Et clamant ad domi-
num nec exaudiuntur, de quo admira-
tur Salomon Eccleſiaſtes 8. Sunt (inqt)
iuſti, quibus mala proueniunt, quaſi ope
ra egerint impiorum. Quomodo ergo
amicus dici poteſt, qui eos ab his malis
non præſeruat? Sed hoc eſt, quia ſcit nõ
eſſe pro ſalute animarum illorum, ut
præſeruentur. Medicus non dat infir-
mo petenti aquam, nec pater filio cul-
tellum, quo ſe lædere uellet, & licet tũc
infirmo diſpliceat, ꝙ aqua ei denege-
tur, ſanatus, tamen ſcit medico grates.
Ita qui modo aliqualiter contra Deum
in afflictione murmurant, in cęlo ſciẽt
ei maximas grates, ſcientes, & intelligen
tes, & ꝙ non omnis, qui parcit, amicus
eſt, nec qui uerberat inimicus, Auguſti-
nus in epiſtola ad Vincentium. Eſt ergo
Dei amicitia magnæ utilitatis in ſe, vt 14
dictum eſt, quia amicos ſuos multiplici
ter iuuat, quia etiam Dei amicus mul-
tos habet amicos, ſcilicet omnes bonos,
quia

quia quæcunque uni,& eidem ſunt eadem,& ipſa inter ſe ſunt eadem. Si ergo ipſi uinculo amicitiæ ſint Deo uniti, iter ſe ſunt uniti, quod eſt maximę utilitatis, quia multi à principe obtinent, quod unus non poteſt obtinere. Multi etiam lapidem, uel onus aliquod portant, quod ſolus portare nō poteſt. Multa etiam ligna ignem faciunt, quod ſolum facere non poteſt. Et multę candelę clarius lucent. Sic apud Deum plures boni citius audiuntur, facilius etiā onus peccati portant, dum ab alio ſubleuatur, ne profundius cadat. Et onus tribulationis dum vnus alium confortat. Propter etiā mutuas exhortationes, plures calefiunt,& ꝓpter doctrinas plures illuminātur. Et ſic à cōtrario ſenſu. Amicitia ſtultorū nocet. Qui ergo cū ſapiētibus gradiť, ſapiēs efficitur. Amicus ſtultorū eis efficieť ſimilis, Pro. 13. Not. F. 7. 7. Ex quo Dei amicitia eſt tā vilis, ut eſt oſtēſum. ¶ Nūc quarto reſtat oſten

Arti. 4. dere, per q̄ media, ſeu auxilia ad illā per

15 tingere poſſumus. Pro quo eſt ſciendū, ꝙ ad tam præcioſam,& uilem Dei amicitiā attingere eamque acquirere poſſumus, per tria in corde, tria in ore,& tria in opere. Primo in corde fides. Sicut veritas in teſte, facit eum benè eſſe cum fideli,& iuſto iudice, ſic fides,& veritas, & ſapientia, Sapien. 7. Amicos Dei,& prophetas conſtituit. Secundo charitas, ſicut filius diligitur quia patri ſimilis. Tertio mundicia, ſicut uxor propter caſtitatem,& utenſilia propter decorē, Prouer. 22. Qui diligit cordis mundiciam, habebit amicum regem. In ore reuerentia, ſicut ſeruus propter reuerentiam factam domino, eius meretur amicitiam, ſic propter gratiam labiorū ſuorum, habebit amicum regem, Prou. 22. Contra hoc delinquunt iuratores, ergo non ſunt Dei amici. Secundo honeſtas contra loquentes turpia, ut turpibus placeant. De quibus, Eſa. 4. Adulteri neſcitis, quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo? Sequitur. Quicunque uoluerit eſſe amicus huius mundi, inimicus Dei conſtituitur. Tertio amicabilitas contra detractores, Eccleſiaſtici. 6. Verbum dulce multiplicat amicos. In opere, primo, ꝙ reddatur ſuperiori, ſcilicet Deo, quod ſuum eſt, obedientia in ſeruitio, & debitè eius mandata cuſtodiendo. 1. Macha. 2. Fac iuſſum regis, & eris inter amicos regis. Secundo, ꝙ pro eo penitentiam & tribulationem ſuſtineas. Sicut miles meretur amicitiam regis, ſic miles Dei Iudith. 8. Abraam per multas tribulationes probatus, amicus Dei effectus eſt, contra iſtam amicitiam faciunt guloſi,& luxurioſi, qui nihil uolunt ꝓ Deo ſuſtinere, ſed ſuas ſequi delectationes. Tertio, quod operetur Chriſti membris, quod charitas requirit. Indigēti in anima correctionem, & quia ſicut, qui nititur rem charam perituram à perditione ſaluare, eius cuius cauſa res agitur meretur amicitiam, ſi qui nititur animas Deo reducere. Secundo, indigenti in corpore eleemoſynam, quia ſicut dominus, quicunque amat agrum fructiferum,& hominem, qui frequenter defert munera, ſic Deus, Prouer. 19. Diuitiæ addunt amicos. Sed heu hominum amicitias magnis muneribus comparant, Dei autem uis paucis compara-

re uolunt. Quinto reſtat, quo experi- Artic. 5.

mēto aliqualiter cōiecturare poſſimus, 16

ſi amicitia Deo coniuncti ſumus. Iſtud experimentum accipitur ex multis.

Primo ex dicto Phi. 9. ethicorum, ubi vult ꝙ conditio amicorum ſit, ꝙ amicus amico delectabiliter uiuat, & quod in eiſdem delectentur, & triſtentur, & quod diſplicet, vni diſpliceat altari. Secundo ſi diligenter cogitat, quę amicū offendere poſſunt, & canet, ſicut patet. 20. 13. Tertio ſi in tribulatione, quā pro eo ſuſtinet, inuenit aliquam dulcedinem, laborem ſuum alleuiātem, hoc enim ſentit ſuſtinens pro amico, quem diligit, unde, Iſido. de ſummo bo. li. 3. c. 28. Amicitia proſperas res facit dulciores,& aduerſas temperat lenioreſque reddit, quia dum in tribulatione amici conſolatio adiungitur, nec frangitur amicus, nec cadere patitur. Sicut patet. ſupra. eo. c. 14. Quarto, ſi ſis amus amicis

dis Dei,& inimic⁹ eius inimicis, & hoc experimentum accipimus ex affectione,& operatione,vnde beatus Grego.in quadam Homel. Nemo poteſt in una eademque re omnipotenti Deo ſeruire, atque eius hoſtibus gratus exiſtere. Nã Deo amicum ſe denegat, qui eius placet inimico. ¶ Sexto reſtat oſtendere
Arti.6. 17 conditiones falſæ amicitiæ carnis,mundi,vel dæmonis. In primis talis eſt amicitia iſtorum ad hominem quęcunque, qui in eis confidit, uel eis amicitia copulatur,qualis vulpis ad gallinam, lupi ad oues,muris ad grangiam, muſcarũ ad mel,auis prædalis ad prædam, & canum ad oſſa,&c. Propter tria. Primo, qa eorum ſocietatem diligunt propter prædam, ſic in propoſito propter lucrum Secundo,quia ſicut aues rapaces, & canes circa prędam ſocietatem non amant,quia dum canis rodit ſociari pluribus odit. Vel ſic. Dum canis os rodit ſocium,quem diligit odit. Aues rapaces etiam communiter amicitiam non habent cum alijs auibus rapacibus, cuius ſignum eſt, ꝙ non uolant multi ſimul, ſicut columbę, quia non libenter prædã diuidunt,ita nec amici carnales,ſicut patet.A.12.53.Tertio,quia ceſſante pręda,talia loca fugiunt, & alia quærunt,& præda redeunte,redeunt,ſic in propoſito.Sicut patet de quodam potente,& diuite, quaſi ſic.Cum eſſet factus corpore
Exemplum. impotẽs,dedit omnia ſua cum filia ſua, cuidam inueni, qui domum ſuam gubernaret,& eum honorificè exhiberet, hic primo anno ſenem in menſa ſecum collocauit,de vna ſcutella comedebant, & de eodem eum ueſtiuit. Secundo vero anno,poſuit eum in fine menſe,& cibauit,& veſtiuit de peiori. Tertio vero anno poſitus fuit cum pueris ſuper terram,proximus peſſimus,& quia vxor ſua incepit parere,oportuit eam cameram, quam occupauerat habere, & ſub illo colore eum de camera eiecit, & in tugurio iuxta portam eum habitare coegit, qui gemens, & dolens de iſta miſera fortuna, tale excogitauit remedium,venit uno die ad iuuenem illum generum ſuum,petens ſibi concedi modium,cum quo tugurium ſuum intrãs, finxit ſe pecuniam menſurare, faciẽdo ſtrepitum, eum computatorijs in modio. Iuuenis uerò ille, qui eum ſecutus fuerat,admirando quid menſurare vellet extra hoſtium ſtans, & auſcultans hæc,receſſit clam,credens eum in pecunia abundare, de quo eautè inquiſiuit uno die, ſi aliquid haberet, aſſerens quod bonum eſſet eos hic ſcire,dicens, quia antiquus es, & ſi aliquid haberes, quis poſſet illud melius pro anima tua facere,quã nos?Cui ſenex,habeo in iſta ciſta paruam pecuniam, quã cuſtodiui ꝓ anima mea poſt mortem meã, & ad legandum in teſtamento meo,& uolo, ꝙ uos ſitis diſpenſatores,& habeatis reſiduam, ſi benè erga me habueritis, & ad mortem rei euidentiam,unum denarium dimiſit quaſi ex negligẽtia in modio cum eum reportaret, qui uidentes, & audientes hęc,eum ad menſam, & cameram,& ueſtes,& omnia reſtituerunt pro tota uita ſua,ſpe gaudentes. Cum vero ad mortem traheret, antequam totaliter expiraret, ad ciſtam currentes, nihil inuenerunt, quam malleũ in quo angelicè ſcriptum erat ſentẽtialiter ſic. Cum iſto malleo percutiatur, & à toto mundo ſciatur, qui omnia ſua ingrato dat,& ipſe poſt mendicat. Ex iſto patet, quòd ſolus pauper ſcit,quis eius ſit amicus. Vnde ver. Vos inopes noſtis, quis amicus quiſue ſit hoſtis. De tali amicitia loquitur,Sen.in quadam epiſt.dicẽs. Negociatio eſt,nõ amicitia, quæ ad cõmodum attendit, detrahit enim amicitiæ, qui illam parat ad bonos caſus ad idem Iſido.de ſummo bono. lib.3.cap. 18
25. Per aduerſa fraudulentus patet amicus,nam in proſperitate incerta eſt amicitia,nec ſcitur utrum perſona, an fęlicitas diligatur, ſæpe per ſimulationem amicitia colitur, ut qui non poteſt apertè decipere, decipiat fraudulenter. Vnde ver.Cum fueris fęlix, multos numerabis amicos. Tempora cum fuerint nubila ſolus eris. Talium ergo amicitia eſt ſicut ſeruitium Maymundi,

di,qui in menſa, & in proſperitate do-
mino ſuo diligenter ſeruiebat, ſed in
bello,& aduerſitate fugiebat. Sic iſti ſe
habent ad amicos ſuos. De quibus bea
tus Grego.7. Mora. Cum quis poſitus
in fortuna,& proſperitate diligitur, in-
certum eſt vtrum proſperitas an perſo-
na diligatur, amiſſio autem fęlicitatis
vim interrogat dilectionis,nec proſperi
tas quippe amicum indicat, nec aduer-
ſitas inimicum cęlat. Item amici car-
19 nales,ſolum carnem & lucrum,& dele-
ctationem amantes aſſimilantur porcis,
qui uno inter eos occiſo, omnes cla-
mant,ipſo uero mortuo,recedunt,& ter
ram,ſicut prius fodiunt, ſic in propoſi-
to. Vno moriente, alij lacrimantur,
& clamant,quo mortuo, moritur apud
illos memoria illius. Et ſic perijt me-
moria eorum cum ſonitu. In Pſal.9.
Nota de hoc ſupra.A 18. Item prædicti
amici conditionem habent proditoris,
Exemplum. promittentis homini ſecuritatem, quā
non præſtabit. Sicut dicitur quodamo-
20 do accidiſſe cuidam uiolenti tranſire
per nemus, in quo erat periculū deuij,
& etiam ferarum,hic conduxit quendā,
qui promiſit ei ſecuritatem,& vię & fe-
rarum, aſſerens ſe omnia ſcire,& poſſe
in parte illa. Iſtis ſimul tranſeuntibus,
occurrit vrſus famelicis, quem, vt vidit
conductor, & ſeductor ille fugit ad al-
tam arborem. Alius verò ſe poſuit in
terram,fingens ſe mortuum anhelitum
ſuum retrahendo,quia dicitur,ꝙ urſus
mortuum hominem non dilacerat.Vr-
ſus vero poſuit os ſuum, ad os alterius,
& ad naſum, & aures, quaſi guſtando ſi
viueret, alio in arbore totum conſide-
rante. Vrſo uero recedente ille deſcen
dit,& ſocium ſuum deridendo quęſiuit,
quæ fuit illa amicitia, quam vrſus ſecū
fecerat, & eum oſculando, & ſecreta ei
in aure dicendo? qui reſpondit,docuit
(inquit)me ꝙ nunquam copularem ma
gnam amicitiam, nec ſocietatem cum
homine omnino ignoto,nec de eo con-
fiderem antequam eius conditiones eſ-
ſem expertus,ꝙ etiam quilibet ſe cuſto-
diat ab illo, in quo credit.ſe plus poſſe
confidere, quia nullus citius decipere
poteſt reprehendit etiam me, ꝙ ita cre-
dulus, & promptus fui ad ſequendum
ſocium falſum. Spiritualiter homo mo
riens ſic conducit executores,rogat etiā
amicos. Vrſus rapax eſt mors nemini
parcens, in quo oſtenditur, ꝙ mala de
prędictis amicis prius confidebat,quòd A
etiam prius noticiam eorum non ha-
buit,quia tunc eo derelicto, omnes fu-
gient,Tren.1. Omnes amici eius ſpreue
runt eam,ſcilicet animam in morte, &
ꝙ peius eſt,facti ſunt ei inimici. Sicut
patebit.infra c.de executoribus. In iſto
ergo articulo de conditionibus falſo-
rum amicorum,oſtenſum eſt,quale pe-
riculum ſit in falſis amicis, quia in ne-
ceſſitate deficiunt, & bona temporalia,
& auxilia quęrunt, potius quàm amici
vtilitatem. ¶In iſto vero ſeptimo arti- Artic. 7.
culo reſtat oſtendere, quale animarum
ſpirituale periculum ex malorum ami-
citia proueniat. Superius enim videli-
cet A 20.2. oſtenſum eſt quod amor eſt 21
vis aſſimilatiua. Ex quo ſequitur,illud,
Prouer.13.Amicus ſtultorum efficietur
eis ſimilis. Iterum. A. 20.14.oſtenſum
eſt,quod amor eſt unitiuus. Ex quo ſe-
quitur, uel quod bonus citò ſequitur
conditiones mali,cui unitur, vel econ-
uerſo:uel quod amicitię citò vinculum
ſoluatur.Vnde Chriſo. ſuper Mat. Ami-
citiæ, aut partes quærunt, aut faciunt
mali frequentius præualent, propoſi-
tumque ſuum frequentius inueniunt:
Fortuna hæc quotidiana oſtendit.
Ebrioſus enim, & lecator, & moribus
leus,& iurator, plures habet ſequaces,
quàm his contrarij detractor etiam, &
minus plures habent auditores, quàm
honeſta loquens. Potentes etiam ad
faciendum mala, & malignandum plu-
res habent amicos,quàm ſimplices bo-
ni:in hoc ſequuntur morem Iudæorū,
inter quos Barrabas latro plures habuit
amicos,quàm Chriſtus,& ſicut tunc po
tinerunt Barrabam, & Chriſtum eiece-
runt,ita nunc. Vnde plus volunt talē 22
loquentem turpia,& ſocialem in malo,
quàm Deum timentem, & ſancta lo-
quentem,

quentem,quaſi dicerent,ſed Barrabam,
Et hæc eſt cauſa magna omnium malo-
rum,quæ in mundo ſunt, quia mali a-
mantur & honorantur. Si enim quili-
bet à peccatore ſe abſtraheret, & retra-
heret, ſi non propter Dei timorem, &
amorem,ſaltem propter mundi confu-
ſionem peccare ceſſaret. Sed fortè di-
cunt, uel cogitant. Quid nobis,eccle-
ſia,quæ habet animas cuſtodire pecca-
tores corrigat, ſed hoc irrationabiliter
dicitur. Primo, quia quomodo poſſet
eccleſia corrigere illos, qui tot habent
ſupportatores. Secundo, quia quilibet
tenetur proximo lege charitatis ſubue-
nire. Vnicuique enim mandauit Deus
de proximo. Et in.l. præcepit Deus adul
teros;& blaſphemos,& huiuſmodi,non
ſolum à ſacerdotibus, ſed à toto popu-
lo lapidari. Et Chriſtus in euangelio
præcepit fratrem corripere, ꝙ ſi te non
audierit, ſit tibi ſicut publicanus, i. re-
trahas,& fugias eius ſocietatem, & hoc
præcepit de fraterna correctione, quæ
ad omnes ſe extendit, ſecundùm San-
ctum Tho.2.2.q.33.arti.3. Proditorem
enim regis nullus auderet ſociari ſibi,
ergo ſuper proditorem Dei, bubonem,
ſ. infernalem different omnes uolucres
cœli clamare,& ſi quid propter hæc pa-
teremini. Beati martyres enim, & quot
ab initio Deo placuerunt mundo,diſpli
13 cuerunt,& econuerſo. Non poteſt quis
claudicare in duas partes, ut ſit amicus
vnius, & alterius,quia. Ia.4. Quicun-
que uoluerit eſſe amicus, huius ſeculi
inimicus Dei conſtituetur. Et quia Dei
inimicis tot oſtendimus amicitias, no-
bis Deus oſtendit tot inimicitias,multi-
pliciter affligendo,& hoc iuſtum eſt, qa
eorum culpis conſequimus,& in pecca-
do participamus:, unde beatus Grego.
in paſtora. Cum incautè(inquit) malorũ
amicitijs iungimur,eorum culpis liga-
mur,& ab illo,qui ſummè rectus eſt co
pioſa iam diſcrepat, quo malorum ami
citijs uita noſtra concordat. Huic con-
cordat Sene. in Prouerbijs. Amici (in-
quit) vicia ſi feras,facis tua. Sed his æſti-
mant aliqui reſpondere, & ſatisfacere,
dicentes,ꝙ coniungere amicitiam cum
malis in malè, uel ad malè faciendum
malum eſt,& periculoſum,& reuera be
nè reſpondet,ſed non ſatisfaciunt,quia
ſicut excommunicatum ab eccleſia etiã
in licitis aſſociare non poſſumus, ſicut
in cibo,& potu,nec ei amicitiam in lici-
tis de ſe, & de natura ſua oſtendere, ut
ſic confuſus erubeſcat,& corrigatur. Ita
videtur à ſimili,ꝙ excommunicatum à
Deo,quia in mortali peccato,in his,quę
de natura ſua ſunt licita, fugere tene-
mur, aliter iram Dei incurrimus,ſicut
patet expreſsè.2.Para.19. Vbi habetur,ꝙ
Ioſaphat rex Iuda, qui in alijs fuit bo-
nus,ſecundùm ſacræ ſcripturæ teſtimo-
nium, deſcendit ab Achab rege Iſrael,
qui fuit malus, & comedit cum eo, &
iuit cum eo ad bellum ad recuperandũ
Ramoth Galaath,poſt quod bellum,oc-
currit ei propheta à Deo miſſus,dicens.
Impio prębes auxilium,& his,quæ ode
runt dominum amicitia iungeris,& id-
circo iram quidem domini merebaris.
Certum eſt,ꝙ Achab iuit ad recuperan-
dum hæreditatem patrum ſuorum ab
infidelibus uiolenter occupatam,quod
eſt de ſe bonum, & licitum,& nunquã
ſcriptura dicit,ꝙ ipſe cum,quo iuit erat
malus,& idcirco irã Dei meruit. Huic
concordat Ioã. in canonica ſua epiſt. 2.
c. vnico. Si quis(inquit) venerit ad uos,
& hanc doctrinam non affert,nolite re
cipere eum in domum, nec aue ei dixe
ritis,qui enim dixerit illi aue,commu-
nicat operibus illius malignis. Ecce ꝙ
non ſolum amicitia in facto, ſed in ſal-
utatione prohibetur.
¶Item oſtenditur tali ratione, gra- 14
uius videtur peccare,qui peccatori ami
citia copulatur, quàm qui ei non con-
tradicit,quia primus commiſſione, ſe-
cundus omiſſione delinquit,ſed qui nõ
reſiſtit grauiter peccat. Quia dicit lex,ꝙ
non ſine ſcrupulo occultè eccleſiæ ſo-
cietatis eſt, qui manifeſto facinori deſi-
nit obuiare. Extra,de ſen.excom.quan-
te. & conſentire dicitur, qui peccanti ſe
amabilem præbet diſ. 93. ſi inimicus.
His dicunt aliqui, ꝙ dum peccatum eſt

in committendo teneor ei obuiare, ſed
non cum iam eſt commiſſum . Sed hoc
non uidetur rationabiliter dictum , cũ
grauius ſit in peccato commiſſo perſe-
uerare , quàm fuerat à principio com-
mittere . De iſta materia plura dicen-
tur,infra c.de correctione . Et ca.de ſo-
cietate.De iſto etiam periculo malè ami
Artic.8. citię dictum eſt.A 20.17.¶Octauo reſtat
oſtendere qs ſit finis.Pro quo eſt ſcien-
dum,ꝙ habet triplicem finem. Vnum
ante mortem Secundum in morte.Ter
25 tium poſt mortẽ. Primus eſt diſcordia,
& inimicitia.Secundus dolor . Tertius
maximum odium Primus cõtingit fre
quenter. Secundus & tertius ſemper.
¶Primus contingit frequenter,quia fre
quenter uidetur , ꝙ malorum amicitia
nõ eſt durabilis,ſed cito ad inimicitiam
conuertitur , & in hoc aſſimilantur dæ-
Fabula. moni, & latroni . De quibus fabuloſè
fertur,quaſi per iſtum modum. Accidit
ꝙ ſibi in mutuo obuiarẽt , & latroni q̃-
renti quo iret,ait. Vado ſtrangulare illũ
hæremitã,quia peccato quodam perpe-
trato dormiuit non confeſſus,& ipſi q̃-
renti quo ipſe etiam iret.Reſpondit ego
uado furari vaccam illius hęremitę.Ea-
mus ergo inquiunt inſimul,& ſimus ſo
cij,& amici,& iuuemus nos mutuo. Ip-
ſis ergo ſtantibus ad portam hæremitæ,
litigabant,quis illorum prius inciperet
facinus ſuum,diabolo dicente,ꝙ ipſe in
ciperet contradixit latro , ne forte dum
ſtrangularetur,ſtrepitum faceret , & ſic
excitati latronem , impedirent à præda
ſua,latrone vero dicente, ꝙ ipſe incipe
ret,contradixit ei,ne forte uacca mugi-
tu uel ſtrepitu hæremitam excitaret. Et
ſic à lucro ſuo impediretur Ipſis verò
ſic in diſcordiã verſis,clamauit dæmon
uolens ſe uindicare,dicens,ſurge domi
ne hęremita,& cape latronem,qui venit
ad furãdum uaccam tuã,& ego iuuabo
te ad ipſum capiendum , quod ut factũ
eſt . Ait dæmon hæremitæ, benè debes
me diligere , qa ita fidelis amicus tuus
fui,qui ait diligẽter domũ tuã cuſtodio.
Ecce iſti duo,neque facti fuerunt amici
ad nocẽdũ tertio,ſicut Herodes,& Pila
tus ad perſequẽdum Chriſtum Luc.23.
Facti ſunt(inquit)amici Herodes,& Pi-
latus,& ad lucrum malè acquirendum,
ſicut latrones . Et ideo uno impediente
lucrum,alterius finita eſt amicitia.Et u-
nus alium accuſauit more appellatoris.
Rectè talis amicitia eſt inter tyrannos
ſeu falſos acquiſitores,& duodecim per
iuros. Vnus vult habere manerium.
Alius ſalarium,ſicut Herodes & Pilatus.
Aliquotiens etiam inter ipſos conſpira
tores eſt talis amicitia , de mutuo ſe ad
lucrandum iuuando. Ita ꝙ vnus faciat
eum lucrari de patria ſua,& alius de ſua
in comitatibus, & curijs quorum unus
vult habere equum, Alius uaccã,Alius
terram,aut pecuniã, fideles indictãdo,
& falſum iurando. Sic etiam ſunt fęde-
rati aduocati,dicentis clienti. Dico tibi
ſerioſè,nihil faciam ſine ſocio. Alio q̃-
renti, quis ſit aptus . Reſpondet talis ,
cũ ſine ullo ſocio totũ expedire poſſet.
Et ſic ſunt,ſicut milites , qui diuiſerunt
ſibi ueſtes Chriſti.Ecce amici ſunt,ſicut
dæmon, & latro . Et ſic etiam ad inui-
diam,& inimicitiam conuertuntur. Ex
hoc,ꝙ uidetur uni,ꝙ alius lucrum eius
impediat. Et ex hoc, ꝙ plura lucratur,
vel plura ei ꝓ periurio dantur, uel plus
de pręda reportat,ſicut latrones conten
dunt pro diuiſione furti , vel ex hoc,ꝙ
vnus alteri in honore præfertur,& ma-
gnorum amicitia,& donis & retinẽtia ,
& officio tunc inuidet.& cogitat, ſi ipſe
eſſet mortuus,ego poſſem patria iſta re-
gnare. & habere honores,quos iſte ha-
bet,vel ex hoc,ꝙ unus emit,ꝙ alius eme
re vellet , uel de officio ſupplantat , uel
ſupplantare deſiderat, vel eſt plus repu-
tatus,uel non vult eius ſequi, in omni-
bus uoluntatem,vel ex hoc,ꝙ intromit
tit ſe de aliquo,quod uidetur ſibi præiu
diciale,vel ex hoc,ꝙ vult capere,& lucra-
ri ubi alius capere uellet,uel lucrari. Ex
his cauſis prius fuerant inimici Hero-
des, & Pilatus : & ex his cauſis ad inui-
diam, & inimicitiam priuatam ſemper
cõuertuntur . Ad apertã verò, quando
uident locũ,& tempus,& tunc aliquan-
do iungit ſe alicui tertio , contra quem
prius

prius fuerunt confederati,ſicut dæmon
cõtra latronẽ,ut per eum alteri noceat.
Aliquãdo uero iungit ſe alicui potenti
apud quẽ aliũ accuſat,dicẽdo,ꝙ inimi-
cus ſuus sẽper fuerat,& amicitia adiun-
gẽdo,vt inimicitias ꝑ phas,uel nephas,
faciat,& alteri noceat,ſicut accuſator ni
titur priores ſocios ſuos deſtruere,& in
iſto facto oſtendit quaſi eſſet amicus il-
lius apud quẽ aliũ accuſat, cum tñ alia
amicitia non eſt quàm qualis dęmonis
fuit ad hæremitã De quo Eccl.6. Eſt a-
micus, qui conuertitur ad inimicitias.
Nota de hoc F.1 9. Nota ꝙ iſta militu-
do ꝓ tanto etiã eſt ad ꝓpoſitũ,qua ſicut
dæmon,& latro quãdã in verbis ſuis a-
micitiã finxerũt,q̃ in rei ueritate in cor
dibus non erat. Ita mundi potẽtes falſi
quãdã in verbis,& ſignis fingunt amici
tiã,q̃ vera nõ eſt, ſed rõne lucri habẽdi,
vel malũ uitãdi, & ideo facilius ad ini-
micitias conuertuntur.Nota aliud exẽ-
26 plum huic ſimile.S.10.3.Et.F.1.17.Secũ-
dus finis eſt in morte,ſ.dolor,quia quã
to maiori amicitia,quis carnalibus,uel
mundialibus rebus copulatur,tãto cum
maiori dolore ab eis in morte ſeparat̃.
27 ¶Tertius finis eſt poſt mortẽ,maximũ,
ſ.odium,& rixa inter eos,qui hic inordi
nata amicitia iuncti fuerunt. Sicut pa-
tet.A.21.& clarius videri poteſt tali exẽ-
Exemplum. plo.Fingitur ꝙ ſapiens,& ſtultus ſimul
itinerabant,ſicut patet,Ser.16.7.& cum
ad quoddã biuiũ venirent dixit ſapiẽs,
eamus ꝑ uiam iſtam, ſed ſtultus renuit,
quia dura erat,& ſpinoſa,cui ſapiens:ta
men breuior & ſecurior, nec ſi ait ſtul-
tus,ſed eamus per uiam iſtã pratis,& flo
ribus amenam, & planam, licet enim
longior,tamen delectabilior eſt: ſapiẽs
ſocietate,& delectatione uix victus,ſtul
tum ſecutus eſt, tandem inciderunt in
latrones qui eos vulnerauerunt, ſpolia-
uerunt,& incarcerauerunt. In carcere
ergo poſiti, ſapiens ſtultum repræhen-
dit amarè de ſeductione, cui ſtultus, tu
(inquit) ſtultior es,& plus repræhenden
dus,& vituperandus,quia me ſequi vo-
luiſti,ego feci naturã meã,q̃ ratione ca-
ret, & tu contra rationem deliquiſti.

Moraliter ſapiens eſt anima rationalis,
quæ deberet ire per uiam mandatorum
Dei,quæ ſi ſeducta fuerit ad ſequendũ
carnem per uiam delitiarum,uel mun-
dum,ꝑ uiam diuitiarum,vel dęmonem
ꝑ viam maliciarum,cum in inferno cõ-
rẽdere cęperit aduerſus iſtos.Iſti ut præ
dictum eſt reſpondere poterunt,ꝓ fece
runt officium ſuum, & ſic ſemper rixa,
& odium inter iſtos amicos erit,& quos
nunc ſequitur,tunc eum accuſabunt,&
tortoribus tradent,quia trademini à pa
rentibus,& fratribus,& cognatis,& amĩ
cis.Luc.21 Nota.C.2.3 & 9.Nono reſtat
oſtendere,ꝙ pœna conſequẽs illos, qui
malis amicitiam præbeant, eſt duplex,
videlicet temporalis, & æterna.
¶Primum oſtenditur tali ratione. Si Artic.9.
ſocietas malorũm eſt damnoſa illis,qui
eos ignorant eſſe malos à fortiori de-
bet eſſe damnoſa his,qui ſciunt eos eſſe
malos,& hoc non obſtante, eis amicit-
tiam præbent. Sed ſocietas malorum
frequẽter in ſacra legitur ſcriptura fuiſ-
ſe damnoſa his,qui eos malos ignoraue
runt,ſicut ſocietas latronis nocet fideli,
qui in eius ſocietate capitur,ſicut pater,
Ioſue.7.Vbi exercitus fuit fugatus pro- 28
pter unum malum, quem talem eſſe
ignorauerunt. Multi etiam infantes
igne, & ſulphure conſumpti ſunt.
Gen.19. propter ſocietatem Sodomo-
rum. Propter etiam peccatum viro-
rum Amalech, præcepit Deus. 1. Reg.
15.Sauli, dicens. Interfice à uiro uſ-
que ad mulierem, & paruulum at-
que lactentem,bouem,& ouem, & aſi-
num.2 Reg. 21.legitur,quòd multi fa-
me afflicti ſunt, tribus annis iugiter,
propter Saul, & domum eius, quia Sa- 29
baonitas occiderat.Et nota,ꝙ iſta uindi
cta videtur duas habuiſſe cauſas.Vnam:
peccatum Saul tyranni affligentis, pau-
peres: Aliam,quia Dauid nõ ſtatim cor
rexit peccatum afflictionis pauperum.
¶Ex quo ſic puniunt̃ malorũ ſocij,quo-
modo puniẽdi ſunt malorũ laudatores,
& ſupportatores,& malefactores,defen
ſores,& adulatores,& celatores, ubi eſt
inqſitio de malis,ſicut uiſitationib⁹,ubi

eſt conqueſtus, qui nolunt ueritatem
dicere, ſed potius peierare, uel ueritatẽ
cęlare, dicentes, ſi dicerem ueritatem a-
micos meos, vel vicinos amitterem, qui
etiam accuſatos purgant, qui propter
amicitiam tranſitoriam dimittunt ami
cum ęternum, contra illud, Prouerb. 27.
Amicum tuum, & amicum patris tui ne
dimiſeris. Secundo pęna tales conſe-
quetur æterna. Sicut patet. A. 20. t 7. Idẽ
30 ergo ex legibus oſtẽdi poteſt. Lex enim
dicit, ꝙ ſi filius meus cohabitauit cum
inimicis meis, poſſum eum exhęredare,
nec poteſt filius agere ex inofficioſo te-
ſtamento ut. C. de inoffi. teſt. l. liberi.
Sic à ſimili. Si filij Dei habitauerint cũ
inimicis ſuis, exhæredare poteſt, de hæ-
reditate cœleſti 10. t. 20.

Artic. 9. ¶Decimo reſtat oſtẽdere ꝙ remediũ
optimum contra tam periculoſam ami
citiam, eſt amicitiæ vinculum frangere,
& propter amicum illicita non cõmit-
tere, quia qui rogat illicita fieri, vel ad
talia nititur ducere, non amicus, ſed
31 inimicus, dicendus eſt. Reſpondendum
Exemplum. ergo tali, ſicut reſpondit quidam ma-
gnus iudex, cuidam amico ſuo. ſecun-
dùm Valerium, petenti cum inſtantia
iudicium illicitum dari in quodam fa-
cto. Reſpondit nullo modo hoc faciã,
& alter ait, quod ergo auantagium ha-
beo de amicitia tua, ſi nihil pro me fe-
ceris, cui iudex, quod auãtagium habeo
de amicitia tua, ſi propter eam peccãdo
amiſero amicitiam Dei melius eſt, ergo
amicitiæ uinculum frangere, quàm cũ
malis amicis æternaliter puniri, & hoc
Exemplum. fuit conſilium Abbatis Theodori in vi-
ta ſpatrum. Si habes (inquit) amicitiam
cum aliquo, & contigerit eum in tenta-
tionem fornicationis incurrere, ſi potes
da illi manum, & trahe illum ſurſum, ſi
vero tibi non acquieſcit, inſcide ami-
citias eius, ne fortè demorans traharis
ab eo in profundum. Sicut enim, qui
ligatur lapidi, uel ligno illo cadente ca-
dit, ſic qui copulatur amico malo. Ioan.
Chriſoſt. ſuper Matth. docet, dicens, bo-
nus ſi malo connectitur, aut pares red-
dantur, aut cito ab inuicem ſeparentur,
Quia ſecundùm Tullium, hæc eſt lex
in amicitia, ut nihil turpe rogemus, ne-
que rogari faciamus. Aliter non erit
amicitia durabilis. Quia dicit Ariſto. 9.
Ethico. ꝙ dilectio, quæ fundatur ſuper
inhoneſto, facilè reſcinditur, nec mirũ,
quia non habet bonum fundamẽtum,
quia nec placet ex parte malorum.
Quia, Prouerb. 13. dicitur. Deteſtantur
ſtulti eos, qui fugiunt mala, nec ex par-
te bonorum, quia ſi eis diu placet, boni
non ſunt, quia ſequitur in autorita-
te, amicus ſtultorum efficietur ſimilis
eis.

¶Angelus. Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Angelorum diuiſio.*
2 *Angelorum offitium quod ſit.*
3 *Angelorum Iererchiæ quot.*
4 *Quod ſit officium angelorum, qui virtu-
tes appellantur.*
5 *Angelorum Ierarchia tertia habet tres
ordines.*
6 *Officium Angelorum tertiæ Ierarchiæ
circa ſingulas perſonas quod ſit optimũ
& primum eſt purgare.*
7 *Officium ſecundum eſt illuminare.*
8 *Officium tertium eſt proficere.*
9 *Plenitudo gaudij, à qua commendantur
angeli ex duobus cauſatur.*
10 *Quo in loco acquieſcant angeli.*
11 *Angeli commendatur à perpetuitate
præmij.*
12 *Angeli commendatur à plenitudine ob-
ſequij.*
13 *Angeli in magna ueneratione haben-
di.*
14 *Angeli venerandi, & inuocandi.*
15 *Locum malorum angelorum, qui occupa-
re debeant.*
16 *Qui homines Seraphinorum locum occu-
pabunt.*
17 *Qui aſſumantur in locum poteſta-
tum.*
18 *Qui aſſumatur in locum angelorum
ſtantium.*

19 *Officium*

19 *Officium malorum angelorum.*
20 *Quomodo cognoſcere poſſimus an boni, vel mali angeli preualeant.*

Arti.22. **A**Ngelorum, Primo ponenda eſt differentia. Secundo oſtendenda eſt eorum operatio, ſeu officium tam circa Deum, quàm circa nos. Tertio, quomodo Deus p eos de peccatoribus vindictas accipit, & iudicia ſua exercet. Quarto, in qua reuerentia ſunt habendi. Quinto ad quos ordines angelorum eis obedientes ſunt aſſumendi. Sexto, quod ſit opus malorum angelorum. Septimo experimentum, quo cognoſcere poſſumus, quo angelo ducamur.

Artic.1. ¶Quo ad primum. Angelorum qui-
1 dam ſunt boni, & quidam mali. Iſta vero diuiſio, ſeu differentia facta fuit in cęlo, bonis ſtatim à creatione Deo adherentibus humiliter, malis ſuperbiendo ab eo ſe auertentibus, bellum enim ſpirituale.i tentatio ſuperbię contra eos factum eſt, ut reſiſtentes præmiarentur, in tanta enim gloria non fuerunt digni, niſi victores, victi vero punirentur. De iſto prælio facit Ioan. mentionem, Apoc. 12. dicens. Factum eſt prælium magnum in cęlo. Michael, ei angeli eius pręliabantur cũ dracone,
ſcilicet reſiſtendo, quando voluit, ꝙ omnes ſibi aſſenſum præbuiſſent ſuaſque voluntates ſuæ ſuperbiæ, conformaſſent, ad hoc contra eos tentationis bellum mouit. Et hoc eſt, quod ſequitur. Draco pugnabat, & angeli eius, & non valuerunt, nec locus inuentus eſt eorum amplius in cęlo.

Artic.2. ¶Quantum ad ſecundum officium
2 illorum quo ad Deum eſt ei aſſiſtere, eumque uidere, & laudare, quod aſſiſtere, patet, Apoca.7. Vbi habetur, quòd omnes angeli ſtabant in circuitu throni, quòd etiam laudant, habetur in pſal.148. Laudate eum omnes angeli: Quod etiam vident, habent, Matth 18. Angeli eorum ſemper uident faciẽ patris. In quo commendatur à quatuor, videlicet a dignitate officij, quia angeli. Secundo à pleuitudine gaudij, quia uident. Tertio à perpetuitate premij, quia ſemper. Quarto à promptitudine obſequij, quia eorum. ¶Primo à dignitate officij, quia ſeruiunt regi, cui ſeruire regnare eſt. Horum vero miniſtrorum diſtinctio accipi poteſt ex ſimilitudine miniſtrorum in curia Principũ. In curia enim magni principis, miniſtri in generali duplicem habent ſtatum, quia quidam ſunt in palatio circa regem, quidam emittuntur. Et iſte ſecundus ſtatus ſubdiuiditur, quia quidã emittuntur ad regimen totius regni, quidam emittuntur ad regimen locorũ determinatorum. Sunt ergo in familia imperatoris, ſeu principis tres ſtatus in ſpeciali. Primus aſſiſtentium regi. Secundus miſſorum pro regimine generali. Tertius miſſorum pro regimine ſpeciali. Ad cuius ſimilitudinem in curia Dei poteſt poni triplex ierarchia. Prima aſſiſtentium. Secunda miſſorum pro regimine generali. Tertia miſſorũ pro regimine ſpeciali. Et ſicut in curia Regis quilibet illorum ſtatuũ continet in ſe plura officia. In primo enim ſtatu ſunt camerarij, conſiliarij, & commenſales, ſeu amici ſpeciales. Sic in prima ierarchia, ſunt tres ordines. Primus Seraphin, qui totaliter Dei dilectione inflammantur, & magis ad ſecretam diuinitatis participationem appropinquãt, ad modum camerariorum, qui ſecretioribus aſſiſtunt factis principum. Secundus ordo eſt Cherubin, qui ſunt pleni ſcientia, ad modum conſiliatorum, in quibus uigere debet ſcientia, & diſcretio. Tertius eſt thronorum, in quibus Deus reſidet & iocundatur, ſicut princeps inter ſpetiales amicos. In ſecundo etiam ſtatu, in curia regis eſt triplex officium Vnum ſeneſcali regni, ſeu principis militiæ. Secundum militum, ſiue armatorum ad defenſionẽ totius regni. Tertium iudicum generaliũ curię, vel regni. Sic ſecunda ierarchia habet tres ordines, ſecũdùm aſſignationẽ Diony-

ſij. Primum dominationum, qui iugiter inſiſtant regimini vniuerſi, admodum principis militiæ. Ad iſtos enim pertinet ſcire uoluntatē, circa diſpoſitionē totius orbis, & alijs demandare, & ordinare, quid, qualiter, vel qñ faciendum ſit: unde Auguſti. ſuper illud Pſal. 103. Draco iſte quē formaſti, &c. Angeli intuentur legem fixam, legemq; ęternam iubentem, ſine ſtrepitu, & extra illa faciunt quicquid fit. ¶Secundus ordo ſecundùm aſſignationē Dionyſij, in quo diſcordat à beato Grego. eſt ordo virtutum, qui ordinationem dominationū
4 cum effectu proſequuntur, ſicut milites mandatum principis militiæ. Ad iſtos pertinet admodum armatorū hoſtibus, ſcilicet dęmonibus reſiſtere, ne aerem fulgure, & tempeſtate perturbēt, ne etiā infirmitates, vel mortalitates ad libitū inducant, ne etiam homines quantum vellent tentent, uel occidant. Figura, Thob. 8. de Aſmodeo angelo malo, ab angelo bono religato, ne Thobiam iuniorem occideret, ſicut etiam loquitur, Ioan. Apocal. 20. Angelus (inquit) apprehendit diabolum, & miſit eum in abyſſum, & clauſit. ¶Tertius ordo eſt poteſtatum, quorum officium uidetur eſſe præmiare bonos pro meritis, & punire malos pro demeritis, ad modū iudicū, qui non ſine cauſa gladium portāt, ſed ut de carcere liberent innocentes, & puniant nocentes. Exemplū primi, Dan 3. Angelus deſcendit in fornacem, & liberauit innocentes. Ad idem Lucæ. 16. Factum eſt, ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abraę. Exemplum ſecundi in Exodo, vbi angelus percuſſit primogenita Egypti. & 4. Regum. 19. Vbi percuſſit vna nocte de exercitu Sennacherib. 185. milia.
5 ¶In tertio ſtatu in curia regis eſt triplex officium. Vnum iuſticiarij ſenaſcalli primæ determinatæ, ſicut Vaſconiæ, & vualliæ. Secundum præpoſiti, vel baliui alicuius ciuitatis, vel comitatus, ſicut eſt officium uicecomitis. Tertium eſt caſtellani, uel cuſtodis unius manerij. ¶Sic etiam tertia ierarchia habet tręs ordines. Primus eſt principatuum, qui deputantur determinatis prouincijs, uel determinato principi ad eius regimen, inquantum eſt perſona publica ad modum ducis determinate patriæ. De iſtis loquitur Iſidorus, de ſummo bono, dicens. Singulę gentes præpoſitos angelos habere creduntur. Omnes homines habere angelos, probantur. De iſto ordine dicit ſanctus Thomas, de Aquino fuiſſe Michaelem in ſcripto ſuper ſecundum ſententiarum, & habet pro ſe illud, Dan. 10. Michael vnus de principibus, & hoc eſt contra eos, qui dicūt eum eſſe primum, & ſupremum inter omnes angelos. ¶Secundus ordo eſt archangelorum, qui deputantur ciuitati, vel uillę ad modum præpoſiti uel baliui. ¶Tertius eſt angelorum, qui deputantur ad cuſtodiam ſingularis perſonę ad modum cuſtodis unius loci. De iſtis Hieronymus ſuper Matthæum. lib. 3. Magna (inquit) eſt dignitas animarum, vt vnaqueque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui angelum deputatum. De quibus in Pſal. 90. Angelis ſuis mandauit de te, ſicut patet, Ser. 90. 10. In quo notatur officium iſtorum circa ſingulas perſonas, quo ad tria, quę circa eos quantum in eis eſt operantur, ſcilicet purgare, illuminare, & perficere.

¶Primo enim aduenientes docens nos purgare per confeſſionem opere laboriosum, ſicut patet, Eſa. 6. Volauit (inqt) ad me vnus de Seraphin, & tetigit os meum, & dixit, ecce tetigi labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. 6

¶Secundo tollendo nociuam ſocietatem, ſicut cuſtos pomum putridum, uel membrum, ne corrumpat ſanum, ſicut patet de Angelis, & Loth, & Sodomitis. Gene. 19. Labia ergo ſic munda, & de ſocietate mala ſeparata Deum laudant cum Angelis, Eſa. 6. Qui clamabant Sanctus, Sanctus, Sanctus. Et per argumentum à contrario ſenſu, labia tacta ab Angelo malo, & exiſtentes inter peruerſos, iurant, detrahunt, turpia loquuntur.

tur. De quibus, Eſa.6. Vir pollutus la-
biis ego ſum,& quaſi cauſam aſſignans:
addit in medio populi polluta labia ha-
7 bentis,ego habito &c. ¶Secundus actus
illorum circa nos, eſt illuminare ocu-
los cordis ad contritionem,ſicut oſten-
ditur ſcriptori defectus, vel macula in
libro,& ſicut ſpeculum oſtendit macu-
lam in facie, ut corrigatur, & medicus
infirmo periculum,ut ſanetur,&c. Figu
ra,Thob. 11. de angelo ſanante oculos
Thobiæ,ſic ſanat oculos mentis,immit
tendo contritionem,& præſeruat impo
ſterum,immittēdo cogitationes bonas,
& intellectui noſtro quodāmodo inſpi-
rando, per quas etiā in tribulationibus
8 confortamur:Luc. 22. Apparuit ei An-
gelus de cęlo confortans eum. ¶Tertius
actus eſt perficere, quod fit dupliciter.
Primo orationes noſtras,& opera bona
Deo præſentando, ſicut aduocatus cau-
ſam corā iudice.Thob.12. Quādo ora-
bas cum lachrymis, & ſepeliebas mor-
tuos,& derelinquebas prādium tuum,
abſcondebaſque mortuos per diē in do
mo tua,& nocte ſepeliebas, ego obtuli
orationem tuam dn̄o. Secundo animas
in fine in cœlum deportando,ſicut ſer-
uus inuitatos ad nuptias deducendo.
Iſtis ergo tribus modis præparat ange-
lus animam, ut ſit templum Dei, per
gratiam,& perueniat ad tēplum glorię.
Et ſit templum in templo.Malach.3.Ec
ce ego mitto angelum meum,& præpa
rabit uiam ante faciē meā,& ſtatim ue-
niet ad tēplum ſanctum ſuum.Sic ergo
cōmēdantur à dignitate officij Patet er
go,& circa Deum & circa nos, quomo-
do omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus,
&c.Heb.1. Sed quare dat finaliter dam-
nandis angelum cuſtodē. Patet.B.3.31.
Et.5.50. ¶Secundo cōmendantur à ple
9 nitudine, gaudij quod cauſatur à duo-
bus,à Dei aſpectu, & noſtro profectu.
Ex Dei aſpectu, quia uiſio Dei eſt tota
merces,Ioan.17. Hæc eſt autem vita æ-
terna,vt cognoſcant,&c.Ex noſtro pro-
fectu,ſicut magiſter gaudet de profectu
diſcipulorum.Ita angeli de ꝑfectu gau-
dent bonorum, & tales familiariter aſ-
ſociant,malorum uirorum ſocietatem,
quodammodo indignando fugiunt.
¶Ad hoc poteſt adduci hiſtoria de duo- Exemplum.
bus, ut fertur euntibus ſimul per uiam
quos terties à lōgē ſequebatur. Is vero,
qui ſequebatur,aliquando vidit iuuenē
cū præcedētibus religioſis illis,aliquan
do vt uidebatur ſubito ab eis diſceſſit,
& cū hoc pluries accideret, admiraba-
tur.Cum ergo ad introitū villę ueniret,
quæſiuit à religioſis illis, vbi & quis eſ-
ſet iuuenis ille pulcherrimus,qui cum
reſpondiſſent ſe nullum talem ſocium
habuiſſe,& ipſe narraſſet,quid vidiſſet.
Inuenerunt per uerba eius, ꝙ in loco
vbi loquebantur de honeſtis, fuit iuue-
nis uiſus cum eis, ubi uero de alijs lo-
quebantur,diſparuit. Intelligentes per
hæc eum fuiſſe Chriſtum,qui diſcipulis
de eo loquentibus, affuit, vel angelum
eius,qui de noſtro profectu lætificatur,
& noſtris peccatis fugatur. Hiere. 51.
Curauimus Babilonem,& non eſt ſana-
ta,derelinquamus eam, & eamus vnuſ-
quiſque in terram ſuam. De hoc, Bern.
in ſermo. de angelis. Væ vobis,ſi quan
doque prouocati angeli peccatis, & ne-
gligentijs noſtris indignos nos iudica-
uerint præſentia,& viſitatione ſua,quo-
rum præſentia protegere nos deberet,ſi
tamen neceſſariam habemus familiari-
tatem dignationis angelicę, cauēda eſt
eſt nobis eorum offenſa.Sicut enim do- 10
minus,vel rex magnus delectatur, & li-
benter ſpaciatur,vel quieſcit in loco flo
ribus decorato, & ameno, ſic angeli in
animabus uirtutibus ornatis:vnde Ber.
in ſermone prædicto. Hæc angelis pla-
cent ſobrietas,caſtitas,paupertas volun-
taria crebris gemitus.Et ſuper hæc om-
nia, ueritatem, & pacem à nobis exi-
gunt. Qui ergo caſtè uiuunt, angelos
lætificant,quia non nubent, neque nu-
bentur,ſed ſunt ſicut Angeli.Matth.22.
¶Tertio à perpetuitate pręmij, quia
ſemper. Ratione cuius eſt ſciendum,
ꝙ ſicut angeli mali ſine aliquo reme-
dio damnati ſunt, nec redemi poterūt, Exemplum.
ſicut humanum genus. Cuius cauſa pa-
tet in exemplo, de uiro, & muliere im- 11

prægnata, in furto deprænhenſis, quorũ vir citò iudicatur,& damnatur, de muliere uerò expectatur quouſque fœtus naſcatur.Sic in propoſito.Angelus erat quaſi uir, uel mulier non impregnata, quia tota eius natura fuerat prius multiplicata, ſed in primis parentibus non erat tota ſpecies noſtra multiplicata. Ideo Angelus debuit ſtatim damnari, homo verò in carcerem retrudi. In quo carcere exiſtens pœnitentiã egit,& ideo meruit redemi. Sicut ergo mali maliciam ſuam,nunquam derelinquunt, ſi boni Angeli beatitudinem ſuam derelinquere non poſſunt, ſed ſemper facient,quod in Pſal.148.d. Laudate eum omnes Angeli eius.

12 ¶Quarto commendatur à promptitudine obſequij,quia ſicut cogitatio velox eſt in rebus terrenis, ita ipſi in operationibus ſuis, ſicut ignis ardenter faciunt, & operantur: tam circa Deum, quàm circa nos.Ideo,in Pſal.103.Facit angelos ſuos ſpiritus,& miniſtros ſuos ignem,& cætera.

Artic.3. ¶Tertio patet, quomodo Deus per Angelos ſuos ſpecialiter quatuor punit genera peccatorum.Sodomitas.Gen.19. Oppreſſores innocẽtium, vt Pharaonẽ, & egyptios. Exo. 14. Qui enim ſeruos Dei contenunt ab exercitu angelorum deſtruẽtur.Figura.1.Paral.19.De Anon rege Amon deturpante ſeruos Dauid,& ideo Dauid miſſo contra eos exercitu eos deſtruxit. Deut.32.Vindictam retribuet in hoſtes eorum.Tertio ſuperbos. Sicut Dauid ex ſuperbia numerãte populum.2.Reg.vlti. Quarto luxurioſos, & guloſos,ſicut puniuit Romanos, qui cum gulæ, & luxuriæ, uacarent, ab Angelo peſte iguinaria ſunt percuſſi. De quibus, Pſal. 77. Percuſſit eos in poſteriora.

Artic.4. ¶Quartum ex prædictis ſequi deberet,quòd videlicet tam honorabiles,tanquam vtiles Dei,& noſtri miniſtri,eiuſque ſententię, tam obediẽtes,& prompti executores in magna reuerẽtia apud nos haberentur. Et feſtum eis in terris

13 prompti faceremus, qui ita gaudenter in cœlis non feſtinabunt. Iudicibus enim, & nuncijs regis debetur timor, & amor. Conductoribus verò,& tutoribus deberur gratitudo. Exiſtentes in periculo, uel quibus incumbit loca periculoſa tranſire,conductores,& defenſores ſatis charè conducunt, ſicut patet in Lõbardia,uel mercatores,& peregrini conducunt ſtipendiarios pro ſe tuendos contra ſpoliatores.Angeli verò nos conducunt,& defendunt à periculo demonum,qui nos ſuffocarent,& non requirunt aliud ſtipendium,niſi gratitudinem,quòd eos diligamus, & reuereamur, & in illorum non peccemus in præſentia. Ad hoc ammonet nos,Bern. in ſermone de Angelis, dicens. Simus grati tantis cuſtodibus,quos aliquando cohæredes habebimus, interim verò actores,& tutores à patre nobis præpoſitos, adhuc enim paruuli ſub actoribus,& tutoribus ſumus. Idem in ſermone quadrageſimali, ſuper illud, Matth. 4. Acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant,& cætera. In quouis diuerſorio,in quouis angulo fueris,reuerentiam exhibe Angelo tuo, ne audeas illo præſente, quod me præſente, uel uidente non auderes. Adſunt enim tibi 14 non ſolum præſentes tecum, ſed etiam pro te. Adſunt ut protegant, adſunt vt proſint,non ſolum habendi ſunt in reuerentia, ut pote creaturæ nobiles, ſed etiam in neceſſitatibus inuocandi ſunt, ut patroni, cuſtodes, & defenſores: vnde Bern. in ſermone de Angelis. Quotiens grauiſſima cernitur vrgere tentatio,& tribulatio, inuoca cuſtodem tuũ, in oportunitatibus, & tribulatione,q̃a non dormitat,neque dormiet,& ſi quãdo diſſimulat ad tempus. De his omnibus concludit, Bern. in prædicto ſermone quadrageſimæ ſuper illud acceſſerunt. Angelis(inquit) ſuis mandauit de te. O quantum tibi debet hoc verbum referre reuerentiam,afferre deuotionem, conferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam,pro præſentia reuerentiam, pro beniuolentia deuotionem,pro cuſtodia fiduciam.

Cautè

Cautè ergo ambula, ubi ſunt angeli, ut cuſtodiant te in omnibus vijs ſuis.

¶Sicut ex ſuperioribus, patet officia
Arti. 5. angelorum diſtinguuntur quemadmodum officia miniſtrorum in curijs magnorum, & ſicut in omni ſtatu, & officio, in curijs regum, & principum eſt inuenire bonos, & malos, ita in omni ierarchia, & ordine fuerunt boni, & ma-
15 li. Mali fuerunt expulſi, quorum numerus per homines ſaluandos reſtaurabitur. Et ſic poteſt intelligi, illud, Deut. 32. Conſtituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Iſrael, ſicut patet, Ser. 105.3. Ex quo ergo de omni ordine ceciderunt, oportet ſaluandos ad omnem ordinem aſſumi, ad æqualitatem gloriæ, non naturæ. Aſſumentur ergo homines ad illos ordines, quorum ſimilitudinem hic in moribus, & virtutibus, & operibus tenuerunt, ut ſicut fuerunt ſocij in merito, ita etiam in
16 pręmio. Verbi gratia, qui inflammantur charitate Dei, & proximi, & eam quantum poſſibile eſt opere oſtendunt aſſumentur ad ordinem Seraphin, qui vigent ingenio, & ſunt intellectu magno præditi, atque ſcientia, quæ non inflat, ſed ędificat ad ordines Cherubin, qui circa regem morãtur, & regis, & regni utilitatem, & nõ ad voluptatem, uel cupiditatem ad ordinem thronorum. Qui etiam alijs dominãtur, ut proſint, non ut præſint, ut ſubditi corrigantur, & meliorentur: potius quàm ut ipſi reficiantur, uel ditentur, aſſumuntur ad ordinem dominantium. Sed heu ſi multi de illo ordine ceciderunt, quomodo vnquam reparabitur? quia pauci in domino prędictas conditiones obſeruant. Qui uero militant pro iuſticia, uel pro fidelitate defendenda, periculis ſe exponunt, vel pro tentationibus uincendis fortiter pugnant, aſſumendi ſunt ad or-
17 dinem uirtutum. Qui vero bona intentione, & zelo iuſticiæ abſque ſpe lucri terreni, & macula odij alios iudicãt, aſſumuntur ad ordinem poteſtatuum. Rex verò, vel princeps, vel comes, vel nobilis, qui benè præeſt in terra ſua ad ordines Principatuum. Qui enim benè præſunt ciuitati, vel maiora annunciant, & docent, & faciunt, aſſumuntur ad ordines archangelorũ. Qui vero benè pręeſt familiæ, & qui parua capiunt, & hęc fratribus annunciant, aſſumuntur ad ordines angelorum, ſecundùm beatum Greg. in Omel. de angelis. Idem in Homel. quadam. Vnuſquiſque quantum ſufficit, ſi à prauitate ꝓximum reuocat, ſi exhortati ad benè operãdum curat, ſi æternum, uel ſupplicium erranti denunciat, cũ verba ſanctę annunciationis impendit, profectò an-
gelus extitit. Et ſicut iſti in ſtatibus ſuis 18
benè ſe habentes aſſumentur ad ordinẽ angelorum ſtantium, ita malè ſe habentes in ſtatibus ſuis, cadẽt ad ordines angelorum cadentium, ſecundùm conditiones eis conſimiles, ſicut qui carnali amore, & inordinato ardent, & ordinẽ, & ſtatum illorum, qui ceciderũt de Seraphin, & ſic fiat applicatio de alijs, & patet. Et iuſtum eſt ut ſicut ſunt ſocij in culpa, ſint & in pęna, & per iſtũ modũ uidetur veritas loqui malis, qui quodãmodo ſunt angeli diaboli, quia nuncij, & miſtri. Mat. 25. Diſcendite (inq̃t) à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius.

¶Officium vero, & opus, & occupatio
malorum angelorum eſt, per ſe, & ſuos Artic. 6.
miniſtros peregrinantes tentare, damnatos punire, & torquere. Primum per-
mittit Deus ad augmentum meriti no- 19
ſtri, ex pugna, & reſiſtentia. Secundum permittit ex ſua iuſticia. Et ergo primo reſiſtendum ne cadamus in ſecundum. vn. Bern. in quodam ſermone. Dæmonum eſt mala ſuggerere noſtrum eſt nõ conſentire, quotiens eis reſiſtimus, totiens eos ſuperamus, angelos glorificamus, Deum honoramus, qui incitat ut pugnemus, adiuuat, ut uincamus, conſolidat ne deficiamus, mittit etiã auxiliũ angelorum pugnantium contra hoſtes noſtros. Iudi. 5. Stellæ manẽtes in ordine, & curſu ſuo, cum Syſaram pugnauerũt. Et ſi fortiter egerimus, plures habebimus iuuantes, quàm tentantes, quod

pulcherrimè oſtēſum eſt. 4. Reg. 6. Vbi exercitus Syriæ, qui ſignat dæmones venit ad capiendum Helyſeum prophetā, qđ vt uidit puer eius, ait, heu, heu, heu, domine mi, quid faciemus. Cui Heliſeus reſpondit, noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis. Et aperuit dominns oculos pneri, & vidit, & ecce mons plenus eqnorum, & curruū ignitorum, id eſt angelorum multitudine.

Arti. 7. ❡In iſta pugna inter bonos angelos nos trahentes ad bonum, & malos trahentes ad malum, difficile eſt uidere, quis pręualeat, quia utrique inuiſibiles ſunt. Sed ad hoc ſciendum, debemus
20 videre, in quibus cogitationibus delectamur, vel in his, quas immittit bonns, vel econtra. In quibus etiam verbis ora aſſuefaciamus. Sic patet. ſupra. eo. c. 6. & Ser. 33. Qualia etiam ſunt opera, & ſic in opere, & effectu experimentum capere poſſumus, quo angelo ducamnr. Nota de hoc. A. 18. 2. & S. 13. articulo. 7.

❡Anima. Cap. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Contra negantes animam B. Greg.*
2 *Quomodo videatur anima.*
3 *Quod anima uideatur, & intelligatur.*
4 *Quomodo cognoſcantur Sancti.*
5 *Confutatur obiectio, quæ fieri poſſet in cognitione Sanctorum.*
6 *Quomodo conueniant animæ bonorum, & malorum, & quomodo appellentur.*
7 *Quomodo cognoſci poſſit turpitudo animæ peccatoris.*
8 *Quomodo cognoſcatur qualis ſit anima.*
9 *Anima iuſti cælum eſt.*
10 *Anima iuſti Dei ſpeciale hoſpitium eſt.*
11 *Anima iuſti ſpeciale Dei templum.*
12 *Anima Sancta caſtrum Dei, & quot caſtra.*
13 *Loca caſtri animæ oſtenduntur.*
14 *Qua ratione cordis cognitio dicatur poſticus.*
15 *Cur Diaboli caſtrum dicatur validum.*
16 *Quis ſit iudiciarius, & theſaurarius in caſtro diaboli.*
17 *Quis ſit coquinarius, & magnum teneat hoſpitium, & quis camerarius in diaboli caſtro.*
18 *Quare anima bona, & tam nobilis creatura coniungatur corpori.*
19 *Qua de cauſa factus ſit homo.*
20 *Quomodo anima corpori coniuncta perficiatur.*
21 *Qui vendant animam ſuam.*
22 *Qui dent animam pro nihilo.*
23 *Factum admirandum eſt animam ſuam uendere tribus de cauſis.*
24 *Cur præcipue admirandū animam ſuam uendere.*
25 *Omnia facta ſunt, ut animæ ſeruiant.*
26 *Alij animam pro ſimbolo, & pignore dant.*
27 *Alij ludunt de anima ſua.*
28 *Fatuitas uendentium animam curſit admiranda.*
29 *Qua ratione anima omnibus alijs rebus eſt præponenda.*
30 *Chriſoſtomus damnat, qui duriora pro corpore quàm pro anima ſuſtinent.*

ANimarum, Ar. 23.
Primo ponenda eſt doctrina, quomodo cognoſci pōt, qđ anima ſit natura, uiuens poſt corporis mortē. Secundo oſtendetur, qualis eſt in natura ſua. Tertio ponendum eſt experimentum, quo iſta qualitas exterius oſtēditur. Quarto oſtendetur, unde miniſtrat anima boni, uel mali, quo ad Deum, uel diabolnm. Quinto quare corpori coniungitur. Sexto quomodo perficitur. Septimo, quomodo perditur. Octauo pditionis admiratio.
Arti. 1. ❡Ratione primi eſt ſciendū, ꝙ aliq̄ nullā aīam eſſe credūt, qa eū non vident, vñ & dicunt, qd eſt aīa, nunquā vidimꝰ aīam. De qbus beatus Greg. 4. dial. circa
1 principiū loquiť, dicēs. Mēs (inquit) refugit credere, qđ corporeis oculis nō videt. A qbꝰ quirēdū eſt, ſi vnqͣ viderūt aliquam

aliquam differentiã inter hominem vi-
uum, & mortuum. Et ipſis reipondẽti-
bus, quòd magna differẽtia eſt. Ergo in
effectu, & opere uidiſtis animam eſſe
creaturam, & naturam magnæ virtutis,
atq; poteſtatis, quia qcquid uidiſtis in
corpore fortitudinis, pulchritudinis ſa-
piẽtię, totũ, i. cauſaliter aĩa, & ex aĩæ uir
tute, & fortitudine procedit. Sic etiam
ſatisfacit huic quæſtioni, beatus Grego.
vbi prius dixit. Ponamus (inquit) an-
te mentis oculos ædificare domum, im-
menſas molas leuare, pendere magnas
in machinis columnas, quis quæſo te
hoc opus operatur? Corpus viſibile, qđ
illas molas manibus trahit, an inuiſibi-
lis anima, quę uiuificat corpus? Tolle
enim quod non uidetur in corpore, &
mox immobilia remanent cuncta, quæ
mouere uidebanť uiſibilia corpora me-
tallorum, qua ex re penſandũ eſt, quòd
in hoc quoque mũdo uiſibili, nihil niſi
per creaturam tuam viſibilem diſponi
poteſt. Nã ſicut omnipotens Deus aſpi-
rando, & implendo ea, quę ratione ſub-
ſiſtunt, & uiuificat, & mouet inuiſibilia.
Ita quoq; ipſa inuiſibilia implendo mo
2 uet, atque ſenſu uiuificat carnalia cor-
pora, quę uidentur. Sic ergo anima, licet
inuiſibilis, ſit in natura. Videtur tamen
in opere, quod ab ipſa procedit. Et ſicut
ipſam, ut dictum eſt uidemus. Ita
per ipſam omnia, uidemus, quę ocu-
lis patent: vnde beatus Grego. ubi
prius. Nulla (inquit) viſibilia, niſi per
inuiſibilia uidentur. Ecce enim cuncta
corporea ocul⁹ tui corporis aſpicit, nec
tamẽ ipſe corporeus oculus aliquid cor
poreum uideret, niſi hunc res incorpo-
rea ad uidendum acueret. Nã tolle mẽ-
tem, quę non uidetur, & incaſſum, patet
oculus, qui uidebat ſubtrahe animam
corpori, remanent proculdubio aperti
oculi in corpore, nihil uidentes. Si igi-
tur oculus per ſe videbat, cur diſceden-
te anima non uidet? Sic igitur, patet
quomodo anima in corpore manens,
3 & uidetur, & videt. Et non ſolum in
corpore manens, & videt, & uidetur,
ſed quòd plus eſt, atque à nobis iocun-
dius, uidetur, & intelligitur: quòd vide-
licet ſicut uitam animę in corpore ma-
nentis ex motu corporis agnoſcimus.
Ita uita animæ poſt corpus apertis qui-
buſdam rebus atteſtãtibus uidemus, &
agnoſcimus. Huius autem rei uerita-
tem duo atteſtantur apertè, & euidenter
oſtenditur, ſicut ex uerbis colligiť bea-
ti Gregorij: vbi prius. Prompta uolun-
tas quam uiri ſpiritu ſancto pleni, uide-
licet apoſtoli, & martyres, qui in hoc
errare non potuerunt, habuerunt ani-
mas ſic ponendi, ut in ęternum viuerẽt.
De quibus, ait beatus Grego. Nunquid
non ſancti apoſtoli, & martyres Chri-
ſti pręſentem vitam, deſpicerent, & in
morte carnis animas ponerent, niſi cer-
tiorem uitam animarum ſubſequiſ ci-
rent. ¶Secundo miracula, quę ſancto-
rum mortem ſequebantur. Nam teſte
beato Grego. ubi prius, ſicut uita ani-
mæ manentis in corpore ex motu de-
pręhenditur membrorum. Sic uita ani- 4
mæ, poſt corpus in ſanctis penſanda eſt
ex uirtute miracolorum. Ecce hij, qui
animas in morte poſuerunt, atque ani-
marum uitam poſt mortem carnis cre-
diderunt quotidianis miraculis coru-
ſcant. Ad extincta namque eorum cor
pora viuentes ęgri veniunt, & ſanan-
tur: periuri ueniunt, & à dęmonio ve-
xantur. Dæmoniaci ueniunt, & libe-
rantur: leproſi ueniunt, & mundantur,
deferuntur mortui, & ſuſcitantur. Si-
cut ergo uitam animæ in corpore ma-
nentis ex operibus depręhendimus mẽ
brorum, ita uitam animæ poſt corpus
ex talibus operibus cognoſcere poſſu-
mus. Niſi aliqs tacita cogitatione obij-
cere uelit, iſta eſſe opera corporis mor-
tui, nõ aĩæ uiuẽtis, ſed hoc irrationabili
ter cogitať Superius. n. iſto eodẽ capitu
lo oſtenſũ eſt totam corporis potentiã,
& fortitudinẽ ex aĩæ uiuę eſſe uirtute.
Cũ ergo uiuũ corpus ſine aĩę potentia
opera facere minora nõ poterat, ſicut le
uare feſtucã, qũo mortuũ cũ iã aĩę po-
tentiã amiſerit, q̃ tu cũ corpore mortuã
cogitas, ꝓdicta maiora facere opera poſ-
ſet? immò hoc cogitare, non eſt aliud,
quàm

quàm cogitare*, ꝙ recedēte ipſa à qua, habet totam potentiam, & fortitudinem ſuam corpus potentius, & fortius fieret, quod abſurdum eſt.

5 ¶Sed ad hoc poſſet reſponderi, quòd hæc miraculorum opera non animam viuam, ſed pietatem, & ſanctitatem, quā in operibus pietatis, & ſanctitatis exercuit, dū vixit: oſtendit in corpore mortuo. Per talia eñ opera Deus circa corpora mortua miracula operat̃, ſed hoc nihil eſt, quia certū eſt, quòd Deus circa infidelium corpora miracula non operatur. Si ergo circa ſanctorum corpora miracula oſtendit, certum eſt eos in fide bona fuiſſe mortuos, ſed nō in alia fide fuerunt, nec pro alia mortui ſunt, niſi, quòd animæ uiuerent poſt mortem, ergo certū eſt eas poſt carnis mortem uitam habere. Hæc concluſio per omnia media oſtendetur, infra. c. de reſurrectione. Sic ergo inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam uiuētem, ſupple poſt mortem carnis. Gene. 2.

Artic. 2. ¶Quantum ad ſecundū, ſcilicet qualis ſit hæc aīa, quæ ita corpus viuificat, quòd nec cum ipſo moritur, eſt diſtinguendum, quia aut loquimur de qualitate naturali, in qua eſt, ſicut tabula nuda non depicta, habens tres naturales partes ad Dei imaginem, uidelicet memoriam, intelligentiam, & uolūtatem, repræſentantes patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum. In hac qualitate omnes
6 animæ, tam bonorum, quàm malorum conueniunt. Si verò loquimur de qualitate, & ſimilitudine animæ, quā ex operibus, quæ diligit, & operatur, cōtrahit. In hac eſt magna diuerſitas inter qualitatem bonarum animarum, & malarū. Sicut patet. A. 20. 3. ¶Hæc autem differentia in anima inter imaginem, & ſimilitudinem poteſt perpendi in imagine Petri, quæ eſt ſolummodo ſculpta, & alia, quæ eſt ſculpta, & pdita, & picta. Sicut patet Ser. 31. 2. Prima pōt dici imago Petri, ſed non ſimilitudo. Secunda verò poſtquàm pictura dederit ei capillos, & barbam cum uenerabili canicie, & alias circunſtantias debitas, pōt quōdammodo dici ſimilitudo Petri, ſicut anima in creatione ſtatim, quando ſculpta eſt, habet Dei imaginem, ſed ex operibus, & amoribus eam depingimus, bonis, bonis operibus charitatis, quaſi pulchris picturis eā Deo aſſimilamus, mali uerò econuerſo eam diabolo aſſimilant, immò (quod peius eſt) eam faciunt diabolo turpiorum, hoc enim ratio dictat, ſpiritum enim peccatum deturpat, & nihil præter peccatum, cum ergo peccato deturpetur, ubi ſunt plura peccata in re ſpirituali inuenta, ibi maior inuenitur turpitudo. Sed dæmones facti fuerunt tales, tanquàm deformes, vno peccato, uel duobus, ſcilicet ſuperbia, & deſiderio proprię excellentiæ, vltra id qđ Deus eis dederat, quis ergo dubitat, qđ deformiores ſunt animæ, quæ multis ſubiacent peccatis talibus, quæ ipſi dæmones fecerunt, & etiam alijs beſtialibus, & uilibus, ſicut luxuriæ, & gulæ, & præter hoc pluribus, quàm ipſi. Ex turpitudine ergo dęmonis aliqualiter excogitari poteſt turpitudo animæ peccatricis. Sed turpitudo diaboli eſt, tā horribilis, quā homines (ut fertur) in amentiam vertit. 7
Vnde fertur, quòd quidem religioſus rogauit dominum, vt ei dæmonem in ſua forma dignaretur oſtēdere, ut plus eum, & eius opera imposterum deteſtaretur, ſoli igitur ſecundū, quòd orauerat affuit Sathanas, quē vt vidit, ſtatim amēs affectus eſt. Nota. D. 1. 17. Item. S. 14. 21. Item. T. 4. 11. 22. Item Ser. 12. 4. Exemplum.
De quodam alio religioſo ſcribitur, quod cum langueret in extremis, & uideret dæmones circumueniri, poſtea ad ſtatum ſuum rediens dixit, quòd ſi eſſet ignis ab Oriente ad Occidentem, libentius per illum tranſiret, quàm illam uiſionem iterum uideret, qui ergo dęmonis nomen & formā ſic abhorremus, quòd quando nominatur nos ſignamus, quare formam animæ proprię non abhorremus, in qua mutatus eſt color optimus, quam Deus non cognoſcet, quando ante eum venerit, ſed potius dicet, cui9 eſt imago hæc, &c. Exemplum:

non

non mea, ſed dęmonis, & uerè, ſi quis
eū uideret abhorreret, quia luto uilior
eſt, Sapieñ.15. Patet ergo, quòd quantū
ad animam omnes ſunt ad Dei imagi-
nem, ſed non omnes ad eius ſimilitudi
nem, quia etiam omnis anima, aut eſt
Chriſti ſponſa, aut diaboli adultera, ſe-
cundùm Auguſtinum ſuper Geñ. ad li-
Artic.4. 8 teram. ¶Sed quomodo cognoſcitur qua
lis ſit anima. Quo ad utrunque, uideli-
cet an ſit Chriſti ſponſa, uel non? difficì-
le eſt ſcire. Sed tamen quemadmodum
ſcitur, qualis ſit aqua, & uena terræ, vel
falſa, uel recens, calida, vel frigida, per
eam, quę in fonte apparet: ita ſcit quo-
dammodo qualis ſit anima, per ſigna,
quę apparent in ſenſibus, & operibus,
teſte Auguſtino in regula, de uita, &
honeſta cleri. Impudicus (inquit) ocu
lus impudici cordis eſt nuncius, nec di-
catis uos animos habere pudicos, ſi ocu
los habeatis impudicos. Sic enim fons,
vel ſtagnum ex omni parte fractus, &
appertus diffunditur, & in ſe non abun-
dat, nec in altum aſcendit. ita nec habēs
ſenſus exteriores nimis apertos ad in-
utilia, in gratijs non abundat, nec in al
tum contemplationis, & deuotionis
aſcendet, Geñ.49. Effuſus es ſicut aqua,
non creſcas. Sed fons cuius riuuli ob-
turantur, aſcendit, & abundat, ſic ani
ma, de qua Pſal.41. Sitiuit anima mea
ad Deum. Et iterum. Ad te leuaui aĩam
meam. Nota aliud exprimentum, quo-
modo poteſt cognoſci ſponſa, & adul-
tera, amore, & timore? A.10.23. Nota
Artic.4. etiam. A.21.t6. ¶Sed quantum ad quar
9 tum, vnde miniſtrat, & quale officium
habeat anima iuſti quãtum ad Deum,
vel iniuſti quantum ad diabolum. ¶Eſt
ſciendum, quòd anima iuſti primo cœ-
lum eſt, & quodammodo etiam ſedes
Dei: vnde Bern. ſuper Cau. Anima ſan-
cta cœlum eſt habens Solem intellectū,
Lunam fidem, aſtra uirtutes. ¶Eſt ſe-
10 cundo Dei ſpeciale hoſpitium anima
ſancta, quòd ipſo ſolo repleri pōt: vn-
de Bernard. in ſermone de diuinis. Ad
imaginem Dei facta anima rationalis,
cæteris omnibus occupari pōt repleri
non poteſt, capax enim Dei quicquid
minus Deo eſt nō replebit. Sic ecōuer-
ſo anima peccatoris eſt hoſpitium dia-
boli. Experimētum autem quis noſtrū
occupat hoſpitium, capere poſſumus ex
his. frequenter uidemus contingere in
hoſpitijs occupatis per miniſtros regis
hoſpitio alicui domino per maſcallum
aſſignato, ſignum illius domini domū
occupantis exterius protrahitur, & oſtē
ditur, per quod ſcitur à quo occupatur.
Sic gratia Dei præueniens ſignat hoſpi-
tium Dei armis eius, ſcilicet humilita-
te, & alijs uirtutibus. Et ſic econtra in
malis. De quibus Eſa.3. Agnitio vultus
eorum reſpōdebit eis, & peccatum ſuū
quaſi ſodoma prædicauerunt, & nō ab-
ſconderunt. Væ animæ eorum.

¶Eſt tertio anima ſpeciale Dei tem- 11
plum. 1.Cor.3. Templū enim Dei ſan-
ctum eſt, quod eſtis vos. Quia ſicut in
templo eſt imago illius, qui ibi colitur,
& ueneratur, & in cuius honore dedica
tur. Sic in templo animę, ſi ibi diligitur
& ueneratur Deus, ibi eius inuenitur
imago & ſimilitudo. Et ſic in malis, de
quibus, in Pſal.78. Polluerunt templū
ſanctum tuum. Anima eorum in malis
tabeſcebat. ¶Eſt quarto anima ſancta 12
caſtrum Dei. De triplici enim caſtro le-
gimus, duo ſunt Dei, & tertium eſt
diaboli. Primum eſt beata uirgo Maria,
in quod Ieſus intrauit. Luc.10. Intrauit
Ieſus in quoddam caſtellum. Secundū
ſunt animæ ſanctæ, de quibus, Gen.32.
Caſtra Dei ſunt hęc. Tertium ſunt ani-
mæ impiorum. 1.Match.4 Et uiderunt
caſtra gentium ualida, &c. ¶De primo
caſtro dicetur loco ſuo M.3.34. Et.N.3. 13
2 Secundo uerò caſtri fundamentum
eſt fides. Aliud enim nemo poteſt po-
nere, murus charitas, cingens, & circu-
iēs, ſcilicet amicos, & inimicos. Alta tur
ris ſpes, menia alię uirtutes portę quin-
que ſenſus, ſicut patet ſermone.c.4. Poſt-
icum occultum cordis cogitatio, iani-
tor, & uoluntas, caſtellarius; ſeu conſta-
biliarius ratio. Ideo ianitorem dixi vo-
luntatem, quia quodcunque pulſauerit
ad portā uiſus, vel auditus, vel alterius
ſenſus

ſenſus uoluntas ſtatim adeſt ad aperiẽdum, uel excludendum, hoc eſt ad uolendum, uel fugiendum. Si bonum occurrat, & uoluntas hoc uelit Deo aperitur. Si malum, & uoluntas hoc uelit diabolo aperitur. Et ideo non debet nimis feſtinanter aperire. Sed ſicut quando aliquis pulſat ad portam, uel poſticũ & ſit ignotus, & ſpiritualiter tempore guerræ. Ianitor currit ac caſtri cuſtodẽ, ad ſciendum ſi aperire debeat, an non? Ita cum placentia, ſeu delectabilia, ſeu iraſcibilia, & uindicatiua ſe offerunt uoluntas tu uel portè ſenſuum, uel poſtico cordis, non debet uoluntas ſtatim aperire, illud appetendo, vel conſenſum, uel deſiderium præbẽdo: quia hoc eſt maximum periculum, cũ ſit tempus ſpiritualis guerræ, & plures pulſent proditores, & animæ inimici uolentes animæ caſtrum capere, & Deum excludere, & diabolo tradere, Sed debet rationem conſulere. Vtrum tale quid uiſum, uel auditum, uel excogitatum ſit complendum, vel dimitten-
14 dum Nota. C. 7. 16. & 23. & C. 10. 1. Et. S. vj. 6. Ideo etiam dixi cordis cogitationem poſticum, quia ſicut in caſtro, uel ciuitate magnis portis formatis, & cuſtoditis, aliquando per poſticũ, patet introitus, uel exitus, quo ciuitas defenditur, & cuſtoditur, uel perditur. Ita cæteris exterioribus ſenſibus ab actibus ſuis ſuſpenſis bonæ cogitationes, uel malę per cordis aditum caſtrum animæ occultè intrant. Vnde aliquando defenditur, & fortificatur, aliquando amittitur. Iſtud caſtrum tam fortè Deus creauit, & ita benè officiales in illo diſpoſuit. ꝙ nec infernus, nec mundus, nec dæmones, nec homines illud capere, uel uincere poſſunt, niſi à ſeipſo prodatur, ſicut patet Ser. 142. 16. Quod ergo ita fortiſſimum eſt ex ſua creatione, quod ita redemptum eſt ex ſua paſſione, quod ita inſtauratum eſt ſua communione, qđ ita lætificatum, & confortatum in ſua reſurrectione, quod ita fortificatum eſt ſpiritusſancti miſſione. Iuſte ſibijpſi reſeruari debet, & eius inimicis negari. Quotiens ergo bonas cogitationes, vel auditiones mittit, uel quòd peccata dimittantur, uel quòd bonum fiat ad caſtrum, quod tam egregiè pręparauit, venit. Felix ergo, & benedicta eſt illa anima, quę eum deuotè recipit, dicens illud Can. 3. Inueni, quem diligit anima mea, & quæ eum ibidem quieſcere permittit, quia nunquàm recedet, niſi ex-
pulſus. Et ita maledictus, & infelix proditor eſt, qui ei caſtrũ ſuum negat, uel expulerit, & inimicum ſuum intromittit, ut animæ illorum, Eſa. 3. ¶ Tertium caſtrum, uidelicet quod ædificatur diabolo in animalibus impiorum, dicitur validum ĩ mundo iſto, quia habet multos caſtellanos, & plurimos ei intendẽtes. In iſto caſtro eſt turris uanitatis, & ſuperbiæ, & ad iſtam turrim ſunt multi attendentes. Quam quidam attendẽtiam oſtendunt extra in corpore, & ueſtibus. In corpore longam barbam portant, quòd ſi pro remiſſione peccatorũ iniunctum fuerit non facerent. Sed in hoc ſicut Saracenis aſſimilantur. Ita ẽt in moribus exemplo, quòd peiores ſũt, quia ipſi exhibent reuerẽtiam maiorẽ, & Machometo dãnato, qa nec pro morte ſuſtinenda, ſic eum iuramentis uituperarent, quàm nos ad Chriſtũ in cœlo regnantem. Secundo hoc oſtendunt in ueſtibus ex tranſuerſo ſciſſis, quę mores ſignant Deo, & eccleſię contrarios,
¶Secundo iſto in caſtro locum iuſticiarij nec tenet ira, quia in iudicijs, & uindictis plus iram ſequuntur, quàm ratio nẽ. Et reuera, ſicut ira pauperũ eſt mobilis poſſeſſio, quia pro modico pacificatur, ita ira diuitum manet quaſi hęreditas immobilis. ¶Tertio in iſto caſtro peccatum cupiditatis eſt theſaurarius, quòd ideo miniſtris putius, quàm domi nis comparatur, quia domini cupiditatem ore deteſtantur, ſed tamẽ cupidos diligunt miniſtros, qui multum ſciunt procurare, & modicũ reddere, qui etiã ſciant tallias pro cibo dare, & graues emendas leuare. Et ſic domini tales ſũt diuites de alieno, & eſſent pauperes, ſi quilibet haberet ſuum. Et excuſant ſe,

dicentes ſe, nihil ſcire, ſicut diabolus
ſuper ripam de ſubmerſione nauis, quo
contra ſanctus Ludouicus uoluit ſcire
conditiones ſuorum ſeruorũ. ¶ Quar-
17 to in iſto caſtro locum coquinarij tenet
gula, & iſte eſt mirabilis cocus: qa mul-
tos intoxicat, plures enim moriuntur
cibo, quàm gladio, ſicut de ſecũdis cœ-
nis, & huiuſmodi inordinatis? Vnde il-
lud peccatum inter cætera uidetur pec-
catorum uindicta, quia alia delectant,
iſtud cruciat, & occidit. ¶ Quinto in
iſto caſtro magnum hoſpitium tenet lu
xuria, & multi ĩ iſto hoſpitio, ſeu came-
ra ſunt embocules, ceũbres, & auegles:
quia in illa materia maleſtant propter
contractus carnalis copulæ, & fideida-
tionis. ¶ Sed in iſto caſtro camerarius
eſt peccatum accidię, qui pendet corti-
nas, & facit homines diu laſciuire, & ſa
cerdotes, qui plus dominorum, quam
Dei timent offeuſam, poſt nonam cele-
brare, & tales ſunt ſapientiores Deo, qa
mundum alio modo formãt, Deus eñ
fecit noctem pro require, & diem pro
uigilia, & ipſi bubones inferni, econuer
ſo noctẽ vertunt in diem, & tales ſunt
de familia trahe lintheamen, q eſt prin
cipalis camerarius inferni, qui ut dici-
tur, cuidam reſpondet vnum officium
eſſe facere homines diu ſe ĩter lintheа-
mina inuoluere, ſicut patet Ser. 22. 3.
Ibiq; cum turpibus cogitationibus oc-
cioſam, & luxurioſam uitã ducere. Iſte
lyrelintel lemandra ſaluet, quando cor
pus erit ſiccum extra lintheamina, &
ponetur in terra, & anima in inferno.
Sic ergo, patet, quomodo in animabus
impiorum eſt caſtrum inimici contra
caſtrum Dei, ſed habens caſtrum Dei in
anima ſua firmiter fundamentum, de
iſto caſtro dicat, illud Pſal. 26 Si conſi-
ſtant aduerſum me caſtra non timebit
18 cor meũ. ¶ Sed quare anima bona, quæ
tam nobilis eſt creatura corpori con-
iungitur, quadruplex ratio aſſignari po
teſt. ¶ Primo propter Dei curialitatem,
& bonitatem, qua uoluit corporalem
creaturam eſſe participem ſuæ beatitu-
dinis, quod eſſe nõ potuit, niſi ſpirituali
creaturę coniũgeretur. ¶ Secundo pro-
pter augmentum meriti. In multis eñ
meretur anima ratione coniunctionis,
in quibus ſeparata mereri non poſſet,
ſicut ieiunare cum afflictione, uigilare,
& alia charitatis opera exercere. ¶ Ter-
tio propter perfectionem vniuerſi, &
decorem, cum enim eſſet creatura mere
ſpiritualis, ſicut Deus & angeli, & mere
corporalis, ſicut terra, & arbores, decuit
eſſe mediam, quæ eſſet, & corporalis, &
ſpiritualis. ¶ Quarto ut Deo ſimul ſer- 19
uiant. Ad hoc enim factus eſt homo, ut
Deo ſeruiat. Et omnia inferiora facta
ſunt, ut ei ſeruiant, vnde Hugo de arra
animę. Quid tibi dedit, o anima ſpon-
ſus tuus? Et reſpondet. Reſpice vniuer-
ſum mundum iſtum, & conſidera, ſi ali-
quid in ea ſit, quod tibi nõ ſeruiat. Om-
nis creatura ad hunc finem curſum ſuũ
dirigit, ut obſequijs tibi famuletur, &
vtilitati tuæ ſeruiat. Et infra. quicunq;
igitur eſt ille, multum tibi contulit, &
ideo multum diligendus eſt, qui tantũ
dare potuit, & qui tantum dare voluit
multum dilexit. Hæc ille. Sed heu non-
nulli plus quærunt, & diligunt, & ſer-
uiunt dato, quàm datori. De quibus ha-
bes. A. 20. 6. De talibus poteſt intelligi
illud Cañ. 3. Quæſiui, quem diligit ani-
ma mea, quæſiui illum, & non inueni,
quia non quæſiuit, vbi nec quomodo
quærere debuit, quia de bene quæren-
tibus ueritas, art. Omnis, qui quærit, in-
uenit.

¶ Ex quo corpori coniungitur ad per 20
fectionis augmentum: nunc reſtat oſtẽ- Artic. 6.
dere, quomodo anima corpori coniun-
cta perficiatur. ¶ Perficitur enim primo
fide in Deum credendo. Sicut omnis na
tura dicitur perfici, quando attingit ad
ſuum finem. Deus autem eſt obiectum,
& finis fidei Igitur in omni opere tuo
crede ex fide animæ tuæ. Eccleſiaſtici.
32. Quia qui incredulus eſt, nõ eſt ani-
ma eius recta, Abacuch. 2. ¶ Secundo
in ipſum ſperando, ſicut in optimo, &
potentiſſimo amico tuo, Pſal. 129. Spe-
rauit aĩa mea in dño. Et iterũ ſic. Quare
triſtis eſt anima, &c. ſpera in domino.

¶ Tertio

¶Tertio ipſum diligendo, ſic enim perficitur,quia coniungitur, & vnitur ſuo principio, quia amor vnit amantem cũ amato,ſicut patet. A.20.14.ergo diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua,Deuter.6. ¶Quarto ipſum laudendo,eiq; ſerniendo, cui ſeruire regnare eſt,ergo benedic anima mea domino. In Pſal.102. Et quia oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent.

¶Nunc ſeptimo reſtat oſtẽdere,quomodo anima in corpore petdatur. Ho-
Artic.7. mo enim per malitiam occidit animã
ſuam, ſicut habetur Sapieñ.16.quod fit
multis modis. Scr.23.3.cum ſequenti-
21 bus. ¶Quidam enim nendunt animas
ſuas,ut auari mentientes,& perierantes pro omnibus ſuis Eccleſiaſtici.10.Auaro nihil eſt ſcæleſtius, hic enim animã ſuam uenalem habet Ideo dæmones in fine repetent eam,ſicut ſua quam multis delectationibus ſuis,& diuitijs emerunt. Ipſi enim in talibus acquirendis eos iuuerũt. Ideo de talibus,dicit Luc. 12. Stulte hac nocte repetent à te ani-
22 mam tuam. ¶Alij eam dant pro nihilo.
Qui enim daret regnum pro obolo, ſatis diceretur illud dare pro nihilo, ſic qui dat regnum æternum, & æternam delectationem pro temporali. Et mirabile eſt non daret homo alicui ribalde vnum digitum ad peccandum cum ea, & ob hoc dat animam ſuam mille dæmonibus. Ergo ſatis dat eam pro nihilo,quod tamen prohibetur Eccleſiaſtici.9.ne des fornicarijs animam tuam. ¶Alij eam perdunt,ſicut ſuperbi, & hipocritę,qui prę confuſione non confitẽtur peccata ſua, Eccleſiaſtici.20. Eſt q præ confuſione perdit animam ſuam, contra quos Eccleſiaſtici.10 pro anima tua non confundaris dicere uerum. Alij pignori animam ſuam obligant, vt curati. 3.Reg.20. Cuſtodi uirũ iſtum, qui ſi lapſus fuerit de manibus tuis, erit aĩa tua pro anima illius. Mirabile. Clericus non obligaret vnum ſotularem pro uetula,pro cuius cuſtodia obligat animã ſuam,non poteſt portare ſtruem lignorum. Et tamẽ plura ligna addit,quia neſcit cuſtodire animam ſuam, & tamen accipit plures cuſtodiendas. ¶Illorum vero,qui ſic animas ſuas uendunt obligant,& perdunt: eſt factum admirandũ
propter tria, videlicet propter animæ Arti. 8.
vnitatem,precioſitatem, & illorum nimiã in fatuitatem. ¶Primum patet,ſi qs haberet,niſi vnum oculum, uel vnum equum, nel domum ſtultior reputaretur, ſi eam diligentius non cuſtodiret immò ſi iſta leuiter amitteret, uel daret pro nihilo, omnes ſuper eum admirarentur. Sicut ergo iſta, & alia ad corpus pertinentia diligenter cuſtodiunt, & ꝑ corpore faciunt coſtodes corporis, mi-
randum eſt,quòd non diligentius vni- 23
cam cuſtodiunt animam. De hoc errore admiratur,Bernard.ſuper Cañ.dicẽs. Cadit aſinus,& inuenit, qui ſe ſubleuat: cadit anima,& non eſt, qui manum apponat,& ut uerum fatear, inter centum non uidi vnum,ita diligentem circa ſalutem animarum, ſicut collectione pe-
cuniarum. ¶Secũdo hoc mirandum eſt 24
propter animæ bonitatem, & præcioſitatem Eſt enim in ſe tam nobilis natura q̄,vna anima plus ualet,quàm mille mundi,quod patet ex hoc, quòd Chriſtus pro mille mundis non effudiſſet vnam guttã pręcioſi ſanguinis ſui, ſed pro anima cuiuſcunque boni ſanguinem totum effudit,ſicut patet Ser.23.3:
Ex hoc etiam,quòd mundus,& quicqd 25
mundi ambitu continetur: ſicut Sol & Luna uolucres cœli,& piſces maris vniuerſa inſuper,& pecora cãpi: facta ſunt vt animæ ſeruiant. Sicut patet ſupra.e.c. 20. Omnia (inquit) prędicta ſubiecta ſunt potentię eius, ergo ipſa anima eſt nobilior. Non ergo eſt benè mirãdum, quòd aliqui tam nobilem naturam, & pręcioſum iocale, uendunt meliori foro, quàm Iudas animam ſuam pro triginta denarijs, quia pro lucro fortè vnius denarij, nel minori quinquies peierant. Ex quibus patet, quòd in nulla mercatione,vel negocio, uel arte ſunt tot mali mercatores, quot ſunt in mer-
catione animarum. Alij uerò eam ſim- 26
bolizant pro parua delectationę gulæ,

vel

Exem- vel luxuriæ. Et ſunt ſimiles cuidam de
plum. quo fertur. Cum eſſet in taberna, & nõ
haberet, quod poneret ꝓ ſimbolo ſuo.
Vendidit animam ſuam ſocio ſuo, & ſuper hoc citatus, & requiſitus ab ordinario cur talem contractum contra Deũ, & rationem feciſſet. Reſpondet ſcio, ꝙ diabolus animam vendicaret. Ideo ergo uendidi eam ſocio, ne diabolus eam haberet. Malo enim, quòd ſocius eam habeat. Alius uerò requiſitus quare eã emiſſet. Reſpondit, ut diabolus eam habeat pro me, quia ab vno non requirit, niſi vnam animam, & illa intendo me apud illum acquietare, vel quod ex parte vna, uel altera ipſa guloſi anima diabolum non euaderet. Tales accipiunt inuano animas ſuas, de quorum fine. Eccleſiaſtici.19. Putredo, & uermes hęreditabunt fornicarium, & tolletur de nu-
27 mero anima illius. Alij de anima ſua lu-
Exem- dunt, non multum curantes vtrum ſal-
plum. uaretur, vel damnetur. Sicut quidam, ꝙ dicere ſolebat, ut dicebatur. Cum anima receſſerit à corpore currat Deus, & currat diabolus, & qui poteſt citius uenire, & capere habeat eam. Sed Deus in illo curſu non multum feſtinabit, quia vbicunque fuerit, & quiſcunque eã habuerit, ipſe eam nõ amittit, ſed eam in cœlo, uel in inferno, in aula, uel in carcere habet, Ezech.18. Omnes animæ meæ ſunt. Sed diabolus benè feſtinabit, quia ipſe eſt ſemper paratus ad talem
Exem- prædam capiendã, quod patet per hoc,
plum. quod fertur de quodam, qui in quadã taberna cum non haberet ſimbolum. & animam ſuam uenditioni exponeret, ſtatim affuit diabolus in forma mali gattionis, & anima ex certo precio empta, ſtatim totum ſecum ad infernum portauit, ſic miniſtrabit talibus in fine, Luc.12. Stulte hac nocte animam
28 tuam repetent à te, &c. ¶Tertio talium fatuitas, & incurialitas eſt ſumme admiranda, quia melius ſeruiunt equo, ideſt carni, quàm equiti, ideſt animę. Pulchrius ęquum, & ſeruum ueſtiunt & paſcunt, quàm ęquitatem, & dominum, & quia etiam ſeminudi, ideſt in anima nudi ad feſtum Dei ſine ueſte nuptiali uadunt. Deus tales non honorabit, quia quis honorificabit exhonorantem animam ſuam, Eccleſiaſtici, 10. Quia etiam plus prouident filió ſtatim morituro, ſcilicet carni, quàm animę nunquàm moriturę, ſicut patet Ser.23.7. Quorum perſonam innuens, & fatuitatem admirans ſapiens. Eccleſiaſtices.4. dicit. Cui laboro, & fraudo animã meam bonis. Nota.C.2.4. Quia etiam de eo, quod optimum eſt in natura ſua minus curant bonum habere, vnde Auguſt. in quodam ſermone, quid eſt quòd uelis habere malum, dices mihi nihil omnino, non vxorem, non filiũ, non filiam, non ancillam, non tunicã, poſtremo non caligam, & malã vis habere uitam, rogo te prępone animam meam, caligę tuę. Hoc enim ratio, & cõſuetudo docet, omnia enim temporalia quanto ditiora ſunt, tanto diligen-
tius cuſtodiuntur. Sed ſecundum Aug. 29
ſuper Gen. ad literam. Sicut Deus omnem creaturam, ſimiliter ſic anima omnem creaturam corporalem dignitate naturę precellit. Quia etiam plus triſtãtur, ſicut patet Ser 77.4. Et diligentius quęrunt perditam acum, quàm animam, & citius tunicam obligatã, quàm animum, & citius Deum de hoſpitio animæ expellunt, quàm diabolum, & hilarius ei ſeruiunt, cum amore, & feruore, & labore, & cum cantilenis, & hilaritate: Deo uerò cum murmure, & triſtitia ſeruiunt ieiunando, uigilando, eleemoſynas dando. Quia etiam duriora non ſolum in diaboli ſeruitio, ſed
etiam pro carne, quàm pro anima ſuſti- 30
nent. vnde Chriſoſtomus ſententialiter. O quàm graues aduſtiones, & potiones ſuſtinent homines pro incerta ſanitate corporis, quæ uix durabit in craſtinum, & aliquando mortem pro carnis amore incurrunt, ſed pro certa ſanitate animę, quis modicum ſuſtinet. Quia etiam diligentius, & cum maiori ſollitudine, & cogitatione, & viſu intendunt lucris pecuniarum, quàm ſaluti animarum. Et tamen quid prodeſt

hominí ſi mundum vniuerſum lucre-
tur animæ uerò ſuæ detrimentum pa-
tiatur Matth. 16.

¶Arma. Cap. XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Armorum quædam corporalia quædam ſpiritualia,& quæ corporalia ſint.*

2 *Damnantur qui magis ſtudent ornamentis quàm exercitijs,& induſtrijs bellorum.*

3 *Scipio Affricanus deriſit quendam militem ferentem ſcutum ornatũ in bellum.*

4 *Spiritualia arma quædam ſunt ad expugnationem: quædam ad defenſionem.*

5 *Quomodo euitare poſſimus hæc arma.*

6 *Quemadmodũ mercator vendit cui plus offert:ita nos vendere animam noſtrã potius Deo debemus qui offert cælum, quàm diabolo, qui offert fluxas voluptates.*

7 *Vt diabolus ex omni parte inuadit,ita ex omni parte arma defenſionis tribuunt.*

8 *Quibus armis debeamus armare carnem.*

9 *Modus amandi,qui debeat eſſe.*

10 *Dũ omnibus armis diabolus inuadat; omnibus armis debemus vti.*

11 *Quid faciendum ſi noſtris armis reſiſtere minimè valeamus.*

12 *Quæ arma ſumere debeamus.*

13 *Quomodo arma,quæ ſumuntur, in vanũ accipiantur.*

14 *Armis abutũtur illi,qui in gratia accepta non laborant.*

15 *Armis, qui vtuntur, vt bellum fugiãt, comparantur ijs,qui mundi labores fugiunt.*

16 *Ab armis, cuius ſit miles, cognoſcitur homo.*

17 *Quando debeamus arma parare.*

Arti. 24. ARmorum, Primo ponenda eſt breuis diſtinctio.Secundo quibus generibus arborum diabolus animam expugnat. Tertio,quomodo contra illa arma diaboli armis Dei anima armata eſt Quarto, experimentum, quomodo cognoſcere quis poteſt ſub cuius armis militet. Quinto, de armorum ſpiritualiũ factione, & cuſtodia tractãdum eſt.

¶Ad primum ſic proceditur. Armo- Artic. i.
rum quædam ſunt corporalia,quædam
ſpiritualia.Primis reſpublica, & pax cu
ſtoditur exterior. Secundis res priuata,
& pax cuſtoditur interior. ¶De primis
facit lex mentionem inſtituta in proœ- 1
mio. Imperatoriam (inquit) maieſta-
tem nõ ſolum armis ornatam, ſed etiã
legibus oportet eſſe armatam,vt vtrun-
que tempus,& bellorum,& pacis poſſit
rectè gubernare. Ideo ſecundùm gloſ.
arma connectit cum legibus, quia nec
leges ſine armis, nec arma ſine legibus
rectè gubernantur. Sed heu iſtis armis
ordinatis ad vtilitatem,& legum cuſto-
diam,milites,& generoſi moderni abu-
tuntur ad uoluptatem, & legum deſtru-
ctionem,quod fit dupliciter, vel quia ꝑ
illa exercent opera prohibita, & illici-
ta,ſicut torneamenta. Ad illum enim
actum arma portantes,lege non guber-
nantur,ſed legẽ deſtruunt, vt de tornea
mentis,quæ talia fieri prohibet,ſicut pa
tebit,infra de ludis. Vel quia licet ad vti 2
litatem arma quidam deferant,ſicut in
iuſto bello, plus tamen ſtudent orna-
mentis,& diuitijs armorum in auro, &
argento, & ſuperbiæ veſtimentorum,
quàm exercitijs,& ĩduſtrijs, bellorum,
vel circa tolerãtias laborum, quæ tamẽ
uanitas hoſtes potius prouocat, quàm
terreat. Potius propter illa occiduntur,
quàm ab illis defendantur. Et ſecundũ
hoc optimè reſpondit ille expertus mi-
les Anibal,qui Romanam militiã mul-
to tempore ſibi humiliauit, ſicut patet Exem-
per Augu.de ciuita.Dei. De illo enim plum.
legitur, quòd cum apud regem Antio-
chum moraretur cauſa profugij, & rex
oſtẽtaret exercitum inſignibus aureis,
& argenteis florentem, & gloriabũdus
ab Anibale,quæreret,putas ne hæc om-
nia ſatis eſſe Romanis? Reſpondit Ani-
bal ſatis eſſe credo,& ſi Romani auariſ-
ſimi

ſimi ſint. Rex enim quæſiuit de nume-
ro, & potentia exercitius, ipſe uerò de
præda reſpondit annorum, pro qua ha-
benda, Romani contrà eos fortius pu-
gnarent. De talibus loquitur Petrus Ble
ſeñ. in quadam epiſtola, dicens. Clypeos
diſerunt optimè deauratos, prædam
potius hoſtium, quàm certamen. Nota.
B. 2. 24. Et. N. 3. 15. optimè: pulcherri-
mè deriſit vnum talem Scripio Affrica-
3 nus, de quo refert Vegetius, in libro de
re militari. c. 1. quòd cum ornatum ſcu-
tum elegantius uidiſſet, non miror (in-
quit) quòd tanta cura ornauit iſtud, in
quo plus præſidij, quàm in gladio ha-
beret, notauit eum, de uecordia, eo q̃
plus ornauit, & cõfidit in armis defen-
ſiuis, quàm inuaſiuis, quibus ab hoſti-
bus præſeruaretur potius, quàm hoſtes
inuaderet.

Artic. 2. ¶Arma uerò ſpiritualia, quædã ſunt
ad animæ repugnationem, quædam ad
defenſionem. ſed de expugnationibus,
prius dicetur, in quo apparebit qualiter
diabolus animam armis ſuis expugnet.
Obſidet enim totum hominem, & quã
tum ad aĩam, & quãtum ad corpus. Sed
4 tñ quilibet conderet cuius conditio-
nis ſit. & facilius vnici poſſit ad quę pec
cata pronior ſit, ſicut obſidens ciuitatẽ,
vel caſtrum, & ex illa parte eum inua-
dit, & ei multum facit, ſicut patet. Ser.
129 2. Primo eñ expugnat ſuperbos,
& iracundos, & uindicatiuos armis mẽ-
dacij, dicens iuſticiam eſſe accipere uin
dictam, & uecordiam eſſe, vinci. Incli-
natos uerò ad auariciam expugnat eiſ-
dem armis, dicens: miſericordiam eſſe
tradere pecuniam ad uſuram, vt poſſit
proximum, & ſeipſum iuuare. Inclina-
tos uerò ad luxuriam, eiſdem armis ex
gugnat, dicens: bonum eſſe genus hu-
manum multiplicare, & quòd nõ ſit tã-
tum peccatum, ſicut dicitur, ex quo om
nis homo magis inclinatur ad hoc. Pro
nos verò ad gulam ſic decepit, & expu-
gnat, dicens: gulam eſſe corporis recrea
tionem, & fortitudinem. Et in iſta obſi-
dione nullam partèm dimittit inexpu-
gnatam. Expugnat enim os turpi locu-
tione, aures detractiõe, oculos nociuis
aſpectibus. Nota. B. 2. 7. Intellectũ exe-
catione, lumeu fidei extinguendo; di-
cens etiam cupidam bonorum congre-
gationem, eſſe prouidentiam in illis. De
iſtis armis, Prouerb. 21. Arma ad capiẽ-
dum, gladius ad interficiendum in via
ſuperbi. Et tamen nonnulli libentius,
& diligentius armant ſe iſtis armis ad
eorum interfectionem, quam armis ad
eorum defenſionem ſequitur. Cuſtos
verò animæ ſuæ longè recedet ab eis,
& hoc ſtatim in principio. Quià Luc. 11.
Cum fortis armatus cuſtodit atrium
ſuum in pace ſunt omnia, quæ poſſidet,
diabolus fortis, per maliciam, armatus
per aſtutiam cuſtodit, per conſuetudinẽ
atrium ſuum, ideſt animam peccatri-
cem. In pace ſunt ſine magno remorſu
conſcientiæ, quæ poſſidet, ut ſic ſuaui
ter cuſtoditi à domino ſuo non deſide-
rent fugere. Sed quaſi litargici, & dor-
mientes ad infernum deſcendant.

¶Contra hęc arma, & pericula horta-
tur nos apoſtolus ad Ephe. 6. dicens. In- Artic. 3.
duite vos armaturã Dei, ut poſſitis ſta- 5
re aduerſus inſidias diaboli. Et non ſo-
lum hortatur nos ad armandum, ſed do
cet qualiter miles Chiſti eſt armandus,
ſicut patet Ser. 130. 2. In hoc, quòd ſe-
quitur ſtate ſuccincti lumbos caſtitate,
induite loricam iuſticiæ. In qua eſt cõ-
nexio anolorum, ideſt omnium uirtu-
tum, ſicut patet. I. 13. 22. Sed diligenter
curandum eſt, ne anulorum apertura
ſit nimia, quia tunc faciliter per eam oc
eidi poſſet, ita iuſticia quando permit-
tit dona, fauores, odia, uel terrores in-
trare. In omnibus ſcutum fidei ſumen-
tes, in quo poſſitis omnia tela nequiſſi-
mi ignea extinguere. Sicut enim illo
ſcuto miles Chriſti oĩa peccata uitat,
ſicut patet. F. 4. 30. & 33. Ita illius defe-
ctus eſt omnium peccatorum cauſa, qa
mercator cęteris partibus ſemper uen-
deret illi, qui plus offerret ſi crederet, q̃
ſolueret. Sed diabolus offert ꝓ forni-
catione adulterio, & gula, & huiuſmo-
di, paruam delectationem, pro periu-
rio, ſex denarios, ꝓ exhęredatione, vel

vſura, dimidiam marcam. Et Deus pro
ſeruitio ſuo quod tu feciſti, & pro reſi-
ſtentia, & ſuo contrario offert cœlum.
Si ergo haberet fidem, quod ſolueret,
potius ei deberet operando obedire, &
opera & labores locare. Itē ſi ſciret, vel
fidē haberet, quòd æternaliter pro pec-
cato damnaretur, quis peccaret? ſequi-
tur. Et galeā ſalutis aſſumite, id eſt ſpē,
& gladium ſpiritus, quod eſt uerbum
Dei, per omnem orationem non iura-
tionem, nec detractionem. Debemus
etiam in iſtis armis uirtutum habere ſa
gittas prędicationis, & aſperę reprę hē-
ſionis peccatorum, Pſal. 44. Sagittę tuæ
acutę, populi ſub te cadent, quia ad il-
los, qui ſub te ſunt, uerba directionis di
rigere debes, ut ſub te cadentes ueniam
à Deo petat, Sapien. 5. Accipiet armatu-
tam zelus illius. Induent pro torace iu-
ſticiā nulli parcendo, nec ſibi, nec aliis,
ſed ſeipſum vrgere debet calcaribus ie-
iunij, & uigilarū, & refrenare freno ab-
ſtinentiæ, & pœnitētiæ, & hoc eſt, quod
ſequitur. Accipiet pro galea iudicium
rectum, tam alios, quàm ſeipſum corri-
gendo ſequitur. Sumet ſcutum inexpu-
gnabile æquitatē. Vide. S.1. 5.7. Et quia
7 ex omni parte diabolos inſultum facit,
ex ſuperioribus, patet de omni parte
anima eſt armantia.

¶Et primo armis fidei, contra infide-
litatis tenebroſitatem, Ro. 13. ubi dicit,
abijciamus opera tenebrarum, & indua
mur, arma lucis.

¶Secūdo armis charitatis, & dilectio
nis, contra odiū & inuidiam, & iſta ſunt
arma pulcherrima. 2. Matt. 3. videbatur
habere arma aurea: multi videtur ea ha
bere, quæ non habent.

¶Tertio armis patiētiæ ſeipſum uin-
cendo non uindicando, ſed exemplo
Chriſti iniurias remittendo. 1. Pet. 4.
Chriſto igitur paſſo in carne, & uos ea-
dem cogitatione armamini.

¶Quarto os eſt armandum cōtra iu-
ramenta, & detractiones, & mutilia ar-
mis vtilium uerborum. 2. Matt. vlt. Sin-
gulos armauit Iudas, non clipei muni-
tione, ſed ſermonibus optimis & bonis,
quia docent fugere malum melioribꝰ,
quia docet facere bonū, optimis, quia
docēt in bono, uſq; ad p̄miū pſeuerare.

¶Quinto aures armandę ſunt, ne pa-
tienter audiāt vituperatiōes cōtra Deū,
uel proximū eorum, quorum dētes sūt
arma, & ſagittę, & lingua eorū gladius
acutus, Pſal. 56. De quibus Ezech. 32.
Deſcenderunt in infernum cum armis.

¶Sexto caro eſt armanda contra gu- 8
læ, & luxuriæ, delectationes, armis cogi
tationis, cogitādo qualis erit mortua. 1.
Pe. 4. Vos eadē cogitatione armamini.

¶Septimo uiſus eſt armandus, ne vi-
deat vanitates, ſicut porta tēpore guerrę
eſt cuſtodiēda. 2. Cor. 10. Arma militiæ
noſtræ non ſunt carnalia guſtum, uel
viſum carnaliter delectantes.

¶Octauo manus ſunt armandę, ne a-
licui noceant. Rom. 6. Non exhibeatis
membra ueſtra ſeruire iniquitati, ſed
exhibere mēbra ueſtra arma iuſticię Sic
ergo in omnibꝰ exhibeamus nos, ſicut
Dei miniſtros p̱ arma iuſticiæ à dextris,
& à ſiniſtris. 2. Cor. 6. Sed nec ſic ſufficit
armari, niſi prudētia, & ſapiētiē ta adhi
beatur in modo armandi, quia melior
eſt ſapientia, quàm arma bellica, Eccle-
ſiaſtices. 9. Modus uerò dēt eſſe, vt pars,
quę plus impugnatꝛ, diligentius cuſto- 9
diatꝛ: ſicut in ciuitate obſeſſa, ubi maius,
imminet periculū cautius eſt agendū,
verbi gr̄a. Si tentaretꝛ, quis de luxuria, ar
mādus eſt abſtinentia, & ieiunio, & me-
ditatione ignis infernalis. Si de cupidi-
tate, armandus eſt eleemoſynis. Tētatus
eñ de luxuria dans eleemoſynā, armat
partē, videatꝛ q̄ non impugnatꝛ. Et licet
iſtud difficile, nō p̱p̱ hoc eſt dimittēdū,
quia bonum quanto difficilius ex parte
operis operantis, tanto in operante eſt
cōmendabilius, ut cōtinentia in iuuen-
tute, abſtinētia ī epulatione, humilitas
in dignitate, eleemoſyna in mēdicitate,
ſeu paupertate, patientia in aduerſitate.
Sicut uinum melius eſt, quod creſcit in
alto loco, & petroſo. Hæc eſt armatura
fortium, Can. 4. Sic ergo vndiq; ab hoſti
bus vallatus debetꝛ vndiq; armari. Et ſic- 10
intus, & illo modo armatus arcū cōte-
ret,

ret,& confringet arma. In Pſal. 45. ſcilicet diaboli, de quibus ſupra in ſecundo principali. Caſtrum uerò animę ſic arma, & Chriſti corpore inſtauratū, & miles ſic Dei armis indutus, qui tentationibus uincit, & à diabolo permittitur ſe capi, nō eſt dignus honore, nec Chriſti redemptione, nec præmio cœleſti, ꝙ patet per hoc, quod narrat. Tullius. 3. de officijs cum Anibal teneret captiuos octo milia Romanorū, quos in
Exemplum. bello, cœperat, & dediſſet eos pro parua redemptione, noluerunt Romani eos redimere, ut eorum exemplo milites armati, aut uincerent, aut occiderētur, vñ reſponderunt, dicentes nō indiget Roma militibus, qui armati ſe capi permit
11 tunt. Nec mirum ſi tales uiles, & honore indigni reputentur: quia peioris cōditionis dextrario Alexandri ſunt. De
Exemplum. quo fertur, quod armatus regis armis nullum ſeſſorem admiſit, niſi Alexandrum: ita tales niſi Deum. Et ſi hoc uiribus proprijs implere non poſſumus, ad Deum clamemus, dicentes. Armis tuę potentiæ protege nos ſemper. Sic ergo apprehende arma, & ſcutum. In Pſ. 33. Sic dico quantum ad arma in ſe: ut prædictum eſt, & quantum ad modum, & quantum ad uigorem, ne capiatur, & exurge viriliter agendo. Sed heu multi
12 apprehendunt arma ſcientiarum, & uirtutum quaſi arma defenſiua, non inuaſiua, quia nec exurgunt viriliter agendo, prædicando, & laborando, ſed uolunt quietam uitam ducere. Tales aſſimilantur cuidam militi. De quo fertur, ꝙ cō
Exemplum. eſſet benè armatus, quæſiuit ab armigero ſuo, ſi aliquis potuerit ei nocere, & reſpondit ꝙ non, nec ego (inquit) alteri nocere potero. Ita tales credunt eis ſufficere, ꝙ ipſi alijs non noceant, nec alij ipſis, dicentes. Volo viuere in pace in conuentu, & legere, & cātare nolo per mūdum currere, multa tœdia ſunt ibi, & ſcrupulos conſcientiæ in confeſſionibus audiendis, & huiuſmodi, & uerecundiæ, & labores in mendicando. Sic loquitur ille piger. In Prouer. 26. Dicit piger, leo eſt foris in uia, &c. propter frigus piger arare noluit, Prouerb. 20. Talis ergo aſſimilatur cuidam militi de
Exemplum. dolio. De quo fertur, quòd armatus timidit, ꝙ potuit percuti in apertura oculorum cum acuto, & minuto cultello, cogitans quō potuit cuſtodiri, & armari, ita ꝙ ex nulla parte poſſet tangi, vel lędi, dixit armigero ſuo, ꝙ ablato uno fundo dolij cooperiret eū, ipſo doleo, quod & fecit. Et ſic nec potuit inimicos percutere, nec percuti. Ita iſti ſe cooperiunt dolio puſilanimitatis, & uerecundiæ. Accipientes in uanum gratiam Dei intellectus, uel ſcientiæ, uel naturæ, uel ordinis ſacerdotalis, uel alterius ſeu religionis, ſeu beneficij eccleſiaſtici. Omnia iſta arma in uanum, & uacuum 13
accipiunt, uel quia accipientes, ocioſi ſunt, & ipſis acceptis non laborant, uel quia iſta vtiliter nō expendunt, uel quia iſta accipiunt, & iſtis ſe induunt, ut bellum ſpirituale fugiant.

¶Primi iſtis armis decorati, ocioſam vitam ducentes, ſunt ſicut arbor florida, & non fructifera arbor inutilis, ut quid terram occupat? quæ non facit fructum bonum, & ideo excidetur, & in ignem mittetur, quia ocioſi cum operarijs mercedem non accipient, qui enim operarios uocabit, dicens. Venite benedicti: ocioſis dicet, ite maledicti. Caueant ergo ordinem accipientes, & non exercētes, beneficium deſiderantes, & non curam niſi propriorum corporum. Caueāt puſillanimes in aggreſſu bonorū operum, ne in conſcientijs lędantur, quia ſimiles nollet purgare, niſi eſſet certus, ꝙ non læderetur, nunquam pugnaret. Pugnate ergo cū antiquo ſerpente, quia homo ad laborem naſcitur, &c. Iob. 5. Nota pęnam talium. G. 3. 15.

¶Secundi dum in gratia accepta non 14
laborant, nec expendunt, ut different: eo potius abutuntur, quàm utantur, ſicut ſunt, qui intellectum occupant circa ſcientias, & quæſtiones inutiles, qui ordinem exercent ut temporaliter uiuant, qui patrimonium Chriſti in carnalibus, & illicitis vſibus expendunt. Primi patrimonium Chriſti, & talentum

in ciſtis ſuis,ſicut auari abſcōdunt. Iſti
malè expēdūt,iſti lucernā quidā habēt,
ſed ſub modo malè intētionis abſcon
dunt,& cādela cuius ſpiramē exire no n
pōt extinguet. Ita oīa pdicta ſi ſub mala
intētione obturentur,& vt deberēt nou
multiplicētur,extinguetur ī nocte mor
ris lucerna ei us,& tūc dicet. In tenebris
ſtraui lectulū meum: Iob. 17. Et tunc au
feretur ab eis mina,ſeu talētū à primis,
quia aſcōderunt illud à ſecundis,qa ip
ſo abutebātur, quia uō ſolum meretur
priuilegiū amittere, qui eo abuitur,ſi
cut ſecūdi, ſed qui eo nō vtit,ſicut pri
mi. Sicut pate t. A. 6. 4. ¶ Tertij,qui ſe ar
māt,ut bellū fugiant. Sunt,qui ordinā
tur,ut mūdi labores fugiāt, q etiam ad
hoc ſtudēt,ut quietā uitā ducant, à labo
15 ribus eximatur, ſciunt ꝙ magis ſunt in
honore,uocantur a b oībus rabi, & hñt
primos recubitus in cænis, & ſalutatio
nes,& ꝙ à multis eis partitur laborib⁹,
& uituntur illum finem attingere, & ta
les armantur,uon ut inſultū diabolo fa
ciant, ſed ut uel per arma illa ab inſul
tibus,& laboribus præſeruentur, & ſic
poteſt de eis dici quod dixit. Scipio ſu
pra. c. c. 3. uel ut bellum fugiant: & ī hoc
aſſimilantur cuidā militi uecordiſſimo.
De quo fertur,ꝙ dixit magrō, q debuit
Exemplum. arma ſua facere, ꝙ ea faceret bona, &
fortia à tergo,aſſerens, ꝙ cito intende
ret fugere,& ideo uoluit arma habere,q̃
eum de bello fugientē cuſtodirēt à ſa
gittis. Ita in ſancta eccleſia, uel religio
ne,qui delicias & requiem, & cameras
quærunt,& equos, & labores hominū
prædicantium fugiunt, de quibus Eſa.
22. Cuncti principes tui fugerūt ſimul,
principes dicuntur,quia maiores in ſta
tu ſuo iſta fugiunt, de quibus Eſa. 30.
Ad equos fugiemus cum Golia contē
nētes Dauid pedicātē. De quibus Hiere.
39. Viri bellatores eius fugerunt. De q
bus conqueritur Deus in Pſal. 30. Qui
videbant me foras fugerunt,qui ſcilicet
videbant ſolo ſcripturarum diſputatio
ne, diſputantes quomodo Deus uidea
tur per ſpeciem, uel eſſentiam, quem
tamen in gloria nunquàm uidebunt,
quià foras fugerunt affectu,& opere eū
non ſequentes, Et quia in labore hoīm
non ſunt uerificabitur de ſingulis eo
rum,illud Iob. 20. Fugiet arma ferrea,
ideſt opera ſpiritualium armorum labo
rioſa,& ponderoſa, & irruet in arcum
æreum, ideſt in laboros dæmonum in
morte eductus, & egreſſus de uagi
na ſua.

¶ Ad quartum, ſic proceditur, ſicut 16
enim cognoſcitur in cuius domino ca
ſtrū ſit per ſigna,& arma, quæ exterius
appenſa oſtenduntur: ſiquidem caſtro
capto arma captiuantis ſuper illud po
nuntur. Et ſicut cognoſcuntur, qui ho
ſpitantur de familia regis in tali hoſpi
tio per arma,quæ ī porta, uel oſtio pin
guntur. Et ſicut cognoſcuntur,qui ſunt
filij talis, uel talis multis per arma pa
tris,quæ portan t, uā filij mortuo patre
arma eius portaut. Et qui ſunt de parē
tela,tanto ſimiliora, qua nto ſunt natu
ra propinquiores. Et ſicut cognoſcitur,
quis dominus,uel rex ī loco illo domi
natur per arma cōiter depicta,nā in re
gno, uel dominio frequenter pingūtur
arma regis,& dñi, qui ibi dñatur,& ſpe
cialiter ſi diligantur. Et ſicut ſignum mi
litis mortui eſt,quando ſcutum ſubuer
titur, ſic cognoſcitur quis rex caſtrum
animæ noſtræ occupauit, uel per arma,
ideſt ſigna exteriora, uel quis hoſpes in
hoſpitio animæ recipitur, & cuius filij
ſumus,uel Dei vel diaboli. Vtrumue ſu
mus mortui, uel uiui, de cuius etiā ſu
mus dño, ubi uidentur exterius arma
diaboli,& ſigna eius. Ira,odium,uiu di
cta,& cętera uicia, non eſt dubiū quin
ibi diabolus caſtrum animæ obtineat.
Ex operibus ergo uicioſis ſicut iuramē
tis, & falſitatibus, & huiuſmodi, patet
ꝙ ille mundi princeps, Io. 16. qui in
morte Chriſti fuit de multis caſtris eie
ctus,nam ferè totum mundum, & prin
cipatum cum omnibus caſtris recupe
rauit, quia pauci ſunt, qui Chriſti ſi
gna in corde, ore & opere oſtendunt.
Sed væ illis,de qbus ſancta trinitas, di
cit illud Pſal. 73. ſigna nr̄a nō vidimus.
Qui deſcēderunt in infernū cū armis
ſuis,

Arti. 5. ſuis, Ezech. 32. ¶ Ad quintum ſic proceditur. Sicut enim arma corporalia fiunt, quando bellum inſtat. Ita modo ſpiritualia, quia dies mali ſunt, & mendacium, & furtum, & homicidium inūdauerunt, Oſeæ. 4. Qui ergo habet tunicam vendat eam, & emat ſibi gladiū, ideſt arma ſpiritualia, quia temporalia dare debet pro augmento ſpiritualium.

¶ Et ſicut corporalia fricantur cuſtodiuntur, & clara redduntur in ſacro cū furfure. Ita arma ſpūalia, ſcilicet virtutes in ſacco humilitatis cū furfure pœnitentiæ. Et ſicut fatuus eſt, qui proijcit arma, dum eſt in bello, uel baculū ſuū, dum canes latrant, uel qui hoſti ſuo tradit arma ſua ad ſeipſum expugnandū, ſic qui dimittit virtutes, dum eſt hic, uel qui ſenſus, uel cætera membra uanis exponūt delectationibus. Ideo apoſtolus Roma. 6. ammonet, dicens. Non exhibeatis membra ueſtra arma iniquitatis peccato.

¶ Aſcendere. Cap. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo aſcendamus ad montem Dei.*
2 *Quomodo aſcendamus ad montem diaboli.*
3 *Quando Chriſtus aſcendit.*
4 *Vbi fuit Chriſtus inter aſcenſionem, & reſurrectionem.*
5 *Quatuor de cauſis Chriſtus aſcendit.*
6 *Quomodo in terris ſe dominus oſtēderit.*
7 *Dominus aſcendit vt nobis hoſpitium pararet.*
8 *Dominus aſcendit vt amorem noſtrum ad ſe traheret.*
9 *Dominus aſcendit vt omnia adimpleret.*
10 *Membra Chriſti quomodo eodē cū Chriſto aſcendere poſſint.*
11 *Cur contendere debeamus, vt cum capite noſtro aſcendamus.*
12 *Exemplum de quodam quærenti plenum gaudium ſine dolore.*
13 *Quæ occurrant animæ quærenti delicias, & gaudia in hoc mundo.*
14 *Quid offeratur quærentibus gaudium in virtutibus.*
15 *Quæ impediunt aſcenſum multorum.*
16 *Quomodo corpus Chriſti, & eius membra aſcendendo cælos, cum ſolidi ſint, tranſire poſſint.*
17 *Beatos omnia videre cum in Deo ſint, in quo ſunt omnia.*
18 *Citius alijs alij aſcendunt.*
19 *Deuiantes per peccatum quomodo redire poſſint.*
20 *Aſcenſus quomodo eſſe debeat.*
21 *Quomodo aliquando homines altius aſcendant.*
22 *Iracundia elati aſcendere inimicos vincendo curantes cōparātur monti Ethnæ.*
23 *Aſcendentes per inuidiam quibus comparentur.*
24 *Aſcendentes per cupiditatem, quibus cōparentur.*
25 *Aſcendentes per Hypocriſim, & incōſtantiam, quibus comparantur.*
26 *Aſcendentes per ſcalem accidiæ, quibus comparentur.*
27 *Aſcendentes per cupiditatem, & vanitatem, quibus comparantur.*
28 *Quare multi immeritò aſcendant.*
29 *Immeritò exaltati, quibus comparentur.*
30 *Exemplum fabuloſum de ijs, qui immeritò exaltantur.*
31 *Aſcendentes per viam falſitatis, proditionis, & duplicitatis, quibus cōparenē.*
32 *Quare malè aſcendētes proſperētur magis quàm boni.*
33 *Malè aſcendentes, quibus comparentur*

ASCENDENTIUM, Arti. 25. Primo ponenda eſt diuerſitas. Secundo oſtendetur, quando Chriſtus aſcēdit. Tertio ubi fuit in medio tempore inter reſurrectionem, & aſcenſionē. Quarto, ad quid aſcendit, uidelicet propter noſtram vtilitatem. Quinto, quomodo cum eo aſcendere poſſumus. Sexto, quare debemus multum niti, vt cum eo, vel poſt eum aſcendamus. Septimo, quō eſt intelligibile, ꝗ Chriſtus, vel alij corporaliter, & cito aſcenderūt.

Octauo, quô mali diuerſimodè aſcendũt in hoc omnes conuenientes, quòd
Artic 1. finaliter,& citò deſcendent.¶Ad primũ ſic proceditur. Aſcendentium quidam aſcendunt montem Dei, per uiam humilitatis,quidam montem diaboli, per
1 uiam ſuperbiæ,& uanitatis. ¶Primum nullus aſcẽdit,niſi à Deo vocatus, & fide illuminatus, & ſpiritualiter ad hoc diſpoſitus ſecundùm conditiones poſitas in ſolutione quæſtionis prophetę q̃rentis.Quis aſcendet in montem domini? Innocẽs (inquit) manibus. In qua conditione à contrario ſenſu excludũtur acquirentes iniuſtè, uel illicitè in manibus bona retinentes. Et mundo corde.In qua excluduntur, qui in turpibus,uel malicioſis delectantur cogitationibus. Qui non accepit in vano animam ſuam.In qua excluduntur illi, de quibus ſupra.A.23.21.nec iurauit, &c.
2 ¶Secundùm nullus aſcẽdet,niſi à diabolo excęcatus, & obtenebratus diuerſis animæ cæcitatibus. Numeri.13.Cõtenebrati ſunt,qui aſcenderunt in verticem montis.Hinc eſt,quòd ille,qui dixit Eſa.14.In cœlum conſcendam, &c. & citò poſt aſcendam ſuper altitudinẽ nubium,& ſimilis ero altiſſimo,qui tamen benè citra ſubſtitit,dictus eſt princeps tenebrarũ. Primi habent angelos eis obuiantes,eoſq; confortantes.Secũdi dæmones. Primi aſcenſus finis eſt cœlum:ſecundi infernus.Primum locũ elegit Chriſtus ad cunq; aſcendit: Ad ſecundum diabolus cum membris.Surge ergo,& aſcende ad locum,quem ele-
Artic.2. git,Deuter.17.¶Ad ſecundum ſic proce
3 ditur.Dredimus,quod ſicut Chriſtus per quadraginta ſeptimanas fuit in utero matris. Et per quadraginta dies ieiunauit.Et per quadraginta menſes prædicauit.Et per quadraginta horas fuit mortuus.Ita per quadraginta dies poſt reſurrectionem ſuam apparuit eis, & doctrinam, quam per quadraginta menſes eis tradidit,per quadraginta dies immortalis factus, per multa argumenta confirmauit. Poſt quos aſcendit Chriſtus in altum captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominib⁹, Eph.4. Duxit (inquit)captiuitatẽ à diabolo prius captam,&c.Eſt ergo feſtum aſcenſionis ſolemne, quia nõ ſolum eſt de aſcẽſione Chriſti,ſed etiam de omnibus ſanctis patriarchis, & prophetis, & iuſtis, qui fuerunt ante Chriſti natiuitatem, & mortem,clamantes,& dicentes, illud Ioſue.10. Aſcende cito, & libera nos. Iſta vox obſeſſorum ĩ Gabaon, quæ interpretatur vallis meſticiè, non immerito ſignificat tribulatos in limbo patrum, uel in mũdo clamantes ad Deũ, & dicentes, inclina cœlos tuos,& deſcẽde,carnem naturam aſſumendo. Et iterum aſcende naturam noſtram ad patriam noſtram, ſcilicet reportando. Et ſic libera nos,Eph.4. Qui deſcendit ipſe eſt,& qui aſcendit cum membris ſuis ad modũ probiſſimi regis, qui rege ſuperbiæ deuicto,prædam ab eo abſtulit. Videlicet Adam & Euam,& omnes iuſtos ab eis propagatos,& mortuos, atq; purgatos, & ſic aſcendit cum ſenioribus,Ioſue.8.Cum ſenioribus,& ſanioribus,& non cum omnibus. Et quid eſt ergo,quod prædixit Io.12. Ego ſi exaltatus fuero, oĩa traham ad meipſum. Trahit enim omnes trahendos ad modum Solis,qui de mari aquam dulcem, & puram in altum trahit,ſalſam ponderoſam,atque terreſtrem derelinquens, vnde Augu.in quodam ſermone.Quorum (inquit) ſepulchra in paſſione ſunt patefacta, horum corpora Chriſto reſurgente ſunt de puluere ſuſcitata, & ſicut cum domino ſurrexerunt,ſicut patet Matth.27.Monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum ſurrexerunt, &c.Ita cum domino aſcendente etiam ipſi aſcendiſſe creduntur,& ſic ſe cum duxit prædam noſtram in ſeyſiam hæreditatis ſuæ ponendo,& uitam cœli prius oblitam nos docendo,heb.10. Nũciauit nobis vitam nouam.

¶Tertium, uidelicet vbi fuit medio tempore, nec ſacra ſcriptura, nec eccleſia, nec aliquis doctorum apertè determinat, potuit enim eſſe in terra, & ſi non 4
uideretur,ſicut legitᵉ de ſancto Bartholomeo

lomeo quod potuit ſe abſcōdere, & facere inuiſibilem in illa ciuitate, ubi quærebat, ſi uoluit, ergo à fortiori corpus Chriſti glorioſum cum omnia corpora glorioſa oſtēdere, uľoccultare ad libitū ſe poſſint, quantum uerò ad partem determinatam creditur magis, quòd fuerit circa Hieruſalem, & illas partes, ad diſcipulorum ſuorum conſolationem, cum quibus eius tunc crebra fuit conuerſatiò, ſecūdùm ſanctū Tho. quibus apparuit in triplici ſpecie. Magdalenę in ſpecie hortulani, duobus diſcipulis in Emaus, in ſpecie peregrini, & apoſtoli æſtimabant ſe ſpiritum uidere. Iſtud enim tempus inter reſurrectionem, & aſcenſionem ſignat tempus gratiæ, in quo ſe habet erga incipientes in ſpecie hortulani, ſcilicet ad modum hortulani, cuius eſt officiū nociuas herbas eradicare: erga proficiētes ſe habet ad modum peregrini eos in uia deducendo, & oſtendendo, erga perfectos, ad modū ſpiritus eos ſuo amore inflammando, & ſui deſiderium inſpirando. Poſtquā ſic locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœ-

5 lum. Matth. vlt. Ad magnam noſtram

Artic. 4. vtilitatem. In quo notatur quartum, videlicet ad quid aſcēdit, ſcilicet propter quatuor. Primo, ut eius potētiā, & vniuerſale dominium oſtenderet. Secundo, ut hoſpitium nobis præpararet. Tertio vt amorem noſtrum poſt ſe attraheret. Quarto, vt adimpleret omnia. In primo oſtendit ſe eſſe timendum. In ſecūdo amandum. In tertio imitandum. In quarto ammirandum.

6 ¶Pro primo eſt ſciendum, quòd terræ ſe dominum oſtendit in terræ motu in hora mortis. Aquarum uerò in eius ſpoliatione facta in ſua reſurrectione. Aeris uerò & cœlorum, in die aſcenſionis. Dicatur ergo verè dominus vniuerſorum tu es. Et in iſta aſcenſione & dominij oſtenſione: magnam nobis attulit ſpem ſpiritualis auxilij contra bella tentationum. Qui enim vult terram potenter defendere, uel homines, aſcendat locum altiorem, vtpotè turrim, vt de alto in hoſtes tela iaciat. Quia ſicut, dicit Vegetius de re militari, lib. 3. Et habetur, Ser. 118. 4. Pugnaturi primum auxilium capiunt ex loco, qui tanto melior eſt, quanto altior iudicatur. Cuius rei vna eſt cauſa ex parte pugnantium, quia tela demiſſa de alto vehementius deſcenduut, & durius percutiunt. Alia verò eſt ex parte aduerſantium, quia deorſum ſtantes habēt duplex certamē, & contra locum, & contra hoſtes. Ita in propoſito dum Chriſtus ſtetit in baſſo loco, hoſtes, ſcilicet Iudęi in eum irruerunt, antequàm etiam ipſe crucem, & cœlum aſcenderet, exercitus ſuus cadebat ad limbum, carcerem inferni, & in tentationibus facilius uincebatur, ideo in aſcenſione ad ſupremam turrim ſuper omnes cœlos aſcendit, Ephe. 4. Vt membra ſua, & eccleſia ſua fortius defenderentur per eum, qui ciuitatē fortium aſcendit, Prouerb. 21. De quo nota. C. 4. 22. & hoſtibus fugatis nobis iter faciat Pſal. 67. Iter facite ei, qui aſcendit ſuper occaſum dominus nomen illi, turbabuntur à facie eius.

¶Secundo aſcendit, ut nobis hoſpitium pareret ipſo teſte, qui ait. Vado pa 7
rare vobis locum. In quo notatur magna Chriſti humilitas ultra omnes dominos terrenos, quibus miniſtri præparant locum, hic econuerſo non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Sed tamen ſecundùm rei ueritatem vadit parte locum eis, qui hic parauerunt ſeruis ſuis, itaque vult, quòd ſerui ſui prius recipiātur, quod patet expreſsè, Matth 25. Vbi dicit his qui ſuos receperūt, opera charitatis miniſtrando. Venite benedicti patris mei: poſſidete paratum vobis regnum. Ergo per opera miſericordiæ aſcenditur. Per illos enim ſex gradus, ideſt ſex opera charitatis numerata, Matth. 24. Et per ſeptimum, quod habetur in Thobia de ſepultura mortuorum, aſcendetur in cœlum, quod pulchertima figuratur. ſecunda. Paral. 9. vbi habetur, quòd rex Salomon fecit ſex gradus, quibus aſcendebatur ad ſolium, & ſcabellum aureum. Iſtud ſcabellum poteſt ſignificare ſepulturam

mortuorum, quia ſicut ſcabellum ſub pede, ita infimum locũ tenet inter opera charitatis: & ſic ſeptem graduũ aſcẽſus eius, Ezech. 40. Et brachioſa poſſũt dici opera ſpiritualis charitatis. De quibus. C. 1. 2. hoc non tantum figura, ſed opere monſtratum eſt in facto, Heliæ. 4. Reg. 2. qui ad paradiſum aſcenſurus dimiſit pallium ſuum Heliſeo. Et ſic Chriſtus aſcenſurus per crucem depoſuit veſtes. Ioan. 19. In ſignũ quòd aſcẽſuri in cœlum debent ueſtes, & alia dimittere per eleemoſynarum largitionem. Talium enim aduocatus eſt Chriſtus apud patrem. De pe. diſ. 2. §. ego ſũ: & uer ſ. ſi quis. Sed non defendit falſas cauſas, nec falſos in cauſis ſuis, qui quãdo infirmantur, uel confitẽtur, promittunt ſe uelle à peccato abſtinere, & benefacere, & non faciunt. Illi non aſcendent. Sed qui pœnitentia à ſe mactãt, & charitatis ſacrificium offerunt. Iudi. 13. Cunque aſcenderet flamma altaris in cœlum, angelus domini pariter in flamma aſcendit. Notà. C. 1. 4.

8 ¶Tertio aſcendit, ut amorem noſtrũ poſt ſe attraheret. Et ſic poſt ipſum aſcẽderet toto deſiderio, & niſu nos doceret, ſicut patet Ser. 28. 8. Cuius rei duplex habetur exemplum: Vnum de aquila prouocans pullos ſuos ad uolandum, & nidum ſuum dimittendo. Primo, ut dicitur aſcendit ſuper aliquam arborẽ ante eos, deinde ſuperius in aere uerſus cœlum, & ſic pulli eam ſequũtur. Sic Chriſtus, qui eſt quaſi aquila prouocans ad uolãdum, pullos ſuos, & ſuper eos uolitans. Deutero. 32. Primo aſcendit ſuper arborem crucis. Secundo in altum aeris uſque ad cœlum, ut iter pararet, & nos ad ſequendum prouocaret. Aſcendit pandens iter ante eos, Mich. 2. Non ergo ſimus magis degeneres, quã pulli aquilæ. Sed ſequamur per arborẽ pœnitẽtiæ, & ſimus ſocij tribulationis, ſi eſſe uolumus ſocij conſolationis.

Exemplum.

¶Exemplum etiam ad hoc eſt de patre, uel amico eunte ad terram remotã, filij naturaliter cum corde ſequuntur, frequenter de eo cogitando, & rumores de eo libẽter audiendo. Si eſſent magni reges, uel Papa in aliis terris, & uocarent pauperes, & amicos, ut eos promouerent, libenter ad eos uenirent. Sed ſic eſt de Deo, qui aſcendit in cœlum, & uocat quemlibet noſtrum, dicens illud Exod. 24. Aſcende ad me in montem. Nota. A. 26. 19 Aſcendamus ergo in montem domini. Eſa. 2.

¶Quarto aſcendit, ut adimpleret omnia, & vniuerſa perficeret. Vniuerſum enim eſt, quaſi circulus, qui perficitur, quando linea ducta ab vno puncto redit in eundem, ſic vniuerſa à Deo prodeunt, quaſi linea à puncto Iac. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, &c. & ad eundem terminatur, quia ipſe alpha, & ò, principium, & finis omnium creaturarum, ſicut patet. M. 3. 22. In cuius ſignum filius Dei egreſſus à patre, & ultimo creaturæ vnitus, ſcilicet terræ. Iterum die aſcenſionis ad eundem patrem redit, terram ſuo principio copulando, & vniendo. Et ſic per egreſſum eius à patre, & regreſſum eius ad eundem, eſt circulus vniuerſi completus & perfectus: quia ſicut in circulo vna parte deſcendente, alia aſcendit, ſic Deo deſcendente homo aſcendit Ephe. 4. Qui deſcendit, ſcilicet ſolus, ipſe eſt, qui aſcendit cum membris, ut ad impleret omnia. 9

¶Viſo quomodo ad quid, & quando caput aſcendit Chriſtus. Videndum eſt quomodo membra cum eo aſcendere poterunt, huius rei poſſibilitas ſtatim apparet, ſi mẽbra capiti ligata ſint charitate, quod eſt uinculum perfectiſſimũ, Coll. 4. Super oĩa autẽ charitatẽ habentes, qđ eſt uinculũ perfectionis. ¶Exemplũ ad hoc eſt beati Ambroſij ĩ Examerõ, li. 3. Sicut. n. à qua ad tantã altitudinẽ in cõductu aſcẽdit, à quãta principiũ trahit. Et ſi aliqđ leue, ſicut pẽna, vel lana, uel hmõdi in ea ponatur, illud etiã ſecũ aſcendere facit. Ita natura diuina, de quo Eccľia. 24. ſicut aquęductus exiui à paradiſo, ad eundẽ locũ redit

Arti. 5 10

Aqua.

dit portas ſecū leues pōderoſitate peccati nō grauatos. Mēbra.n.debent capiti cōformari. Et ſic mēbra cōiūcta capiti ſequent per eādem uiā. Sic nos ſi mēbra fuerimus Chriſti, ipſum ſequemur, & non aliter, quia nemo aſcēdit in cœlum, niſi qui deſcendit. Io. 3. ſcilicet cū membris, quæ ipſum ſequentur per uiā pœnitentiæ, & aſperitatis, per uiam mūdiciæ, & puritatis, per uiam patientiæ, & humilitatis, per uiam miſeriç, & paupertatis. Et ſic de aliis uirtutibus. Iuxta illud. j. Re. 14. Aſcendit Ionathas reptās manibus, & pedibus, & armiger eius poſt eum.

Arti. 61. 11 ¶ Viſo quòd aſcendere poſſumus ſi volumus. Reſtat oſtendere, quare debemus multum niti, ut cum capite noſtro aſcēdamus. Hoc nos docet miſeria terræ, in qua habitamus, hæc enim eſt terra tenebroſa, & vmbroſa mortis caligine, terra miſeriæ tenebrarum, in qua homo breui uiuens tempore repletur multis miſeriis, in dolore naſcitur: in labore uiuit in timore moritur, benè ergo ter replicatur. Væ, væ, væ habitantibus in terra, Apoc. 8. Vel ideo tibi væ, propter pericula carnis, mundi, & dæmonis, quæ licet ad tempus placeant, in fine miſeros væ æternæ mortis exponunt. Quod oſtenditur tali exemplo, quod habetur, Ser. 6. 1. Excogitato, & imaginato, de quodam cogitante quomodo poſſet aliquem ſtatum inuenire,

Exemplum. vbi poſſet plenum gaudium habere ſine dolore, & cum deambulans, de hoc meditaretur, obuiauit cuidam, qui quęſiuit, quid cogitaret, & eum ei cor aperiret, ait, ueni poſt me, & oſtendam tibi gaudium magnum, & duxit eum ad unam domum plenam theſauri auri, & argenti; & ait, hæc tibi do, & cum iſtis potes gaudere: qui diligenter & ſapienter domum conſiderās vidit ex una parte theſauri latrones, & homicidas, in quodam angulo abſconditos, eiuſque ſpoliationi inſidiantes, & tremens quæſiuit à ductore ſuo, quid ſibi vellēt iſti, cui ductor, ad tempus de iſtis gaudere potes, ſed in fine non poſſum te cuſtodire, quin ab iſtis ſpolieris. Cui ille væ mihi, quia decepiſti me, quia hoc nō eſt gaudium, ſed timor, & fugiens occurrit alteri, à quo totum promittitur, ſicut à priori. Iſte ergo duxit eum ad unam cameram pulcherrimam, in qua ex vna parte uidit menſam poſitam, cum omnibus delicijs, in alia lectum delicatè paratum, & ait, comede, & bibe, & dormi, & quære in omnibus carnis delicias, ſed diligenter circunſpiciens, vidit de pariete ex una parte ſerpentem maximum occultè egredientem, & tortuoſè incedentem, nunc habentem caput verſus menſam, nunc verſus lectum, quaſi incertus cui declinaret, vidit ex alia parte leonem magnum habentem os apertum, ad eum deuorandum, & ait ductori ſuo, quid ſibi uolunt iſta animalia? qui ait hic potes comedere & bibere, & gaudere ad tempus, ſed in fine nō poſſum te cuſtodire, quin iſte ſerpens te occidat, vel in menſa, uel in lecto, uel neſcio in quo loco, quo facto, leo te deuorabit: cui ille, væ ergo mihi, quia decepiſti me, quia hic ſedere, uel quieſcere, vel confidere non poſſum. Et triſtis obuiauit tertio, qui duxit eum ad domū pauperum, ubi nec erant diuitiæ, nec deliciæ. Et oſtendit illi ſcalam, cuius ſummitas tangebat ſolarium, in quo erant inæſtimabiles diuitiæ, & gloriæ, dicens, vides hanc domum? uideo (inquit) hic inquit, nec eſt ſerpēs, nec leo, nec latro ſed gaudium plenum. Aſcende ergo ad domum illam, & ibi inuenies quicquid deſideras: ut gaudium tuum ſit plenū, & gaudium tuum nemo tollat à te, & eris ſine timore.

¶ Spiritualiter anima rationalis ad delicias & gaudia creata, illa quærit diuerſimodè, & in diuerſis, cui occurrit mundus offerens multas diuitias, terras & animalia, aurum & argentum, ſed ſi diligenter conſiderent videre poſſent, quomodo latrones peſſimi eis inſidiantur, ut eos ſpolient, ſcilicet executores, & amici carnales, ſicut patebit infra capitulo. de executoribus, ſicut patet. A. 21. 9. 12 13

¶ Alij

14 ¶Alij quærunt gaudium in delicijs,
& iſtis occurrit caro,& offert multa de-
lectabilia, ſed ſi diligenter circunſpice-
rent: uiderent ſerpentem, id eſt mortem
eis inſidiantem in menſa, quia multos
occidit crapula, & corporaliter & ſpiri-
tualiter: propter crapulam multi perie-
runt. Inſidiantur etiam in lecto, quia
multi etiam ibi ſubito moriuntur. Et
leo circuit quærens tales ad deuorandũ,
ſcilicet diabolus. 1. Pet. 5.

¶Alij quærunt iſtud gaudium in vir-
tutibus,& iſtis occurrit Chriſtus,& eius
miniſtri,& offerunt eis ſcalam pœniten-
tiæ, ſcilicet trium graduum. Contritio-
nis, cõfeſſionis,& ſatisfactionis, vel ſca-
lam charitatis,& aliarum uirtutum, ſci-
licet humilitatis, paupertatis, puritatis.
Iſta ſcala Iacob in terra fixa, & ſolariũ
cœli attingens, habet duas arbores late-
rales, ſcilicet dilectionem Dei, & pro-
ximi. Gradus eius ſunt opera charita-
tis,& uirtutum. In huius aſcenſu non
eſt labor timendus, quia Deus inniti-
tur ſcalę,& angeli aſcendunt,& deſcen-
dunt: aſcendentes iuuantes,& recipien-
tes. Angelos (inquit) aſcendentes, Gen.
28. Iſta ſcala dicitur fuiſſe fixa in terra,
& non in vento, i. non in fine vitæ quan
do tota uita conſiſtit in quodam flatu
venti, quia tunc eſt tarda hora ſacerdo-
tem quærere, & ſcalam pœnitentiæ, &
charitatis primo erigere, ſed erigi debet
ſuper terram firmam, id eſt in forti ui-
ta: & tũc ducit ad dominum cęli, in qua
videbimus,& gaudebimus,& gaudium
noſtrum nemo tollat à nobis. Aſcenda-
mus ergo, & poſſideamus terram, quo-
niam poterimus obtinere eam. Nume-
ri 13. Nota. C. 1. 4. & P. 7. 31. & T. 1. 1.

15 ¶Sed iſtum aſcẽſum duo multos im-
pediunt, timor,& amor. Verbi gratia, uo
lentes aſcendere per gradus eleemoſy-
narum, & caritatis, impedit amor pecu-
niæ,& timor penuriæ. Illud impedit
etiam reſtitutionem uſurarum, & ſi-
moniarum & ſimilium: per opera pœ-
nitentiæ amor inordinatus, carnis, &
timor auſteritatis,& ſic de alijs. Figura
ad hoc. 2. Paral. 9. vbi in quolibet gradu
aſcenſus Salomonis erant duo leones
hinc & inde. Sed iſti leones, quia picti
erant, uel formati ſine uita, ſignificant
ꝙ ſolum timidos,& vecordes impediũt,
& illos de quibus habetur. P. 7. art. 15.
Audaces vero fortiter aſcendunt. Exem-
plo Dauid de quo. 1. Reg. 24. Aſcendit
ergo Dauid inde,& habitauit in locis tu
tiſſimis. Sed fruſtra niteremur, niſi a-
ſcenſus eſſet poſſibilis.

¶Ideo nunc ſeptimo reſtat oſtende-
re duo. Primo quomodo ſit intelligi- Arti. 7.
bile, ꝙ corpora aſcendere poſſint. Secun
do, ꝙ velociter aſcendunt.

¶Cauſa declarationis primi eſt diffi-
cultas, quæ uidetur circa aſcenſionem 16
corporum ſpecialiter. Cum enim pla-
na ſint corpora cęleſtia, & ſolida: mirũ
videtur, & difficile quomodo corpus,
ſcilicet Chriſti, & quæ cum eo aſcende-
runt, & corpora bonorum in reſurre-
ctione per illa tranſire poterunt, ſine il-
lorum fractione, ſeu diuiſione?

¶Sed ad hoc ſciendum oportet intel
ligere, ꝙ ſicut exiuit ſepulchrum clau-
ſum, & intrauit ianuis clauſis, ſic ipſe
cum alijs aſcẽdit cęlum, nec debet hoc
eſſe mirabile, ſi conſiderentur opera na
turæ nullum dubium eſſe debet: quin
Deus in operibus ſuis ſit potentior, &
ſubtilior; quàm quæcunque operatio
naturalis. Sed in operibus naturæ uide-
mus, ꝙ radius Solis penetrat uitrum,
ſine ſui diuiſiõe, & calor ignis ferrum,
& calor Solis ſaxa duriſſima, & uirtus
Solis profundiſſima loca terræ, uirtu-
te cuius aurum,& alia metalla ibi gene-
rantur. Non eſt igitur mirabile ſi Deus,
& alij uirtute,& potentia Dei cœlos pe
netrent: quia ſicut cognitionem noſtrá
nullum oſtaculum, vel ſpacium impe-
dire poteſt: ita glorificatos quin libere
poſſint eſſe, ubicunque voluerint ſine
impedimẽto, ſicut patet, Ser. 248. Et co-
gnoſcere, & ſcire,& uidere quæcunque 17
volunt, & quæcunque circa nos agun-
tur, quãtumcunque ſimus in obſcuris
& occultis locis, ſine abſconſione clarè
& apertè: quia uident ſpeculum. i. Deũ
in quo relucent omnia, vnde beatus

Grego.4.dial.c.34.Et.2.dial.ca.35: qui
videt uidentē omnia, in ipſo uidet om-
nia: quia in ipſo omnia continentur. Si-
cut videns ſpeculum, uidet omnia, quę
relucent in ſpeculo. Idem Grego. 9.
moral. qui iungitur circa Dei amorem
verſantur, nullo modo credendum eſt,
ꝙ aliquid foris ſit, quod ignorent. Mul
tum ergo deberemus abhorrere pecca-
tum, & opera turpia, quæ quantumcun
que in occulto agamus videmur à Deo,
& ab angelis, & ab omnibus amicis no-
ſtris, & multis dęmonibus, qui nituntur
nos in illo ſtatu ſtrangulare, & ſecum
ad perditionem ducere, pauci ſunt, qui
non dimitterent turpe peccatum com-
mittere, ſi uiderentur à patre, vel ma-
tre, uel uxor ſi uideretur à marito. Et à
multo fortiori ſi tota uilla hoc uideret
in foro. Sed multi noſtrum habent pa
tres, & mariti habent uxores & econ-
uerſo in cęlo, & multos amicos, qui vi-
dēt quicquid facimus in camera cum
tota curia cœleſti. Magna ergo probi-
tas benè agendi nobis indicta cum cun
cta agamus ante oculos cuncta cernen
tis, Boecius.5.de conſola.in fine. Nota.
18 C 3.1. Et V.4.1. vel.16.6.

¶Quantum ad ſecundum de veloci-
tate aſcendentium non eſt mirandum,
quia in morte bonorum, uel in iudicio
generali, uel in liberatione iuſtorum de
purgatorio: potius eſt terminus motus,
quàm motus, quia ſicut citatus ad per-
ueniendum, ad certum locū, certo die,
qui fortè locus ad centum diſtat dietas,
ſi omnes dietas faciat ante illum diem,
illo die locum illum ſubito intrare po
teſt, oſtio aperto. Sic quos Deus citat di
cens, aſcende ad me in montem, Exodi.
24. Qui nunc vnum pedem habent in
cœlo, ideſt affectionem, qui per totam
vitam ſuam uadunt per artam uiam
mundicię, & pœnitentiæ, quæ ducit ad
vitam, & cū magno labore per gradus
bonorum operum aſcendunt de uirtu-
te in uirtutem. Qui aſcenſiones in cor-
de ſuo diſpoſuerunt in ualle lachrima-
rum. Pſal.83. Per phas & nephas qui
tot gradibus aſcendunt, quot bona vi-
uentes geſſerunt, qui per gradum caſti-
tatis aſcendunt ad locū mundiciæ per
gradum pacis, ad locum pacis, & ſic de
alijs. Et ſi aliquando deuient per pecca
tum, cito, redeunt per pœnitentiam, nō
expectando quadrageſimam, vel ſene- 19
ctutem. Scientes, quoniā paruus error
in principio uiarum, magnus eſt in pro
ceſſu, & quoniam tempus peſſimū eſt,
Mich 2. Quantumcunque ergo cœlum
multis dietis diſtet ab eis in principio
vitæ, qui omni die appropinquant ad
illud per vnam dietam, non eſt mirabi-
le ſi in morte ſint prope cœlum, & ſta-
tim illud intrent, quia potius eſt diſtan-
tia meritorum, quàm locorum. Vnde
quidam ſapiens requiſiuit quantum di-
ſtaret cœlum ab inferno, conuenienter
reſpondit quantum anima boni, & ma-
li in morte: quia vna ſtatim ī morte eſt
in cœlo, alia in inferno, quia ſicut bo-
nus multas dietas, ut dictū eſt facit ver-
ſus cœlum, & ideo in morte ſtatim eſt
ī cœlo, de perfectis loquor, nō de illis q
impediuntur in purgatorio. Ita malus,
qui dietas multas facit uerſus infernū,
ſtatim eſt in inferno, quia prius deſcen
debat: dum aliena rapuit multum de-
ſcendit, & ſic de luxuria, & alijs. In
quolibet enim tali peccato magnum
gradum facit in iſto deſcenſu. Sicut
igitur boni in una parte ſtaterę, uel ſitu
lę aſcendunt per gradus uirtutum, ma-
li in alia parte deſcendunt per gradus
peccatorum, ſicut lupus & vulpes in ſi-
tula. Exemplum de diuite, & Lazaro,
Lucæ.16. De utriſque ſimul, in Pſal 106.
Aſcendunt vſque ad cœlos, quantum
ad bonos. Deſcendunt vſque ad abyſ-
ſos, quantum ad malos. Sic ergo oſten
ſa uia & modo, & poſſibilitate aſcenden
di, patet reſponſio ad quæſtionem Ioſa-
phat regis.4.Reg.2. dicentes, & quęren-
tis per quam uiam aſcendemus. Nota.
N.1.10. Arti.19.

¶Malorum uero multitudo non ſic
aſcendit cum Chriſto, qui prius deſcen-
dit per humilitatem iuxta illud, Pſal.
27. Inclinauit cęlos, & deſcendit, ideo 20
poſt aſcendit ad cœlos. Eſa.19. Ecce dn̄s
aſcen-

aſcendit ſuper nubem leuem,& in Pſal. 46. Aſcendit Deus in iubilatione. Ioan. 3. Nemo aſcendit in cęlum, niſi qui deſcendit de cœlo.

Fabula. ¶Sed aliqui potius eligunt aſcendere per ſuperbiam cum ędificantibus turrim Babel. Gen. 11. Et cum Lucifero, vel cum Icaro, de quo fabulæ habent, ꝙ cũ pater eius Dedalus ultra mare cũ filio ſuo Icaro uolare uellet, informauit filium, ꝙ non aſcenderet nimis altè, ne Solis calore pennę eius cõburerentur, & ſic caderet: nec nimis baſsè, ne ad turres, uel campanilia læderetur, ſed tantũ medium tenendo, patrem ſequeretur, qui de uolatu gloriatus, ex ſua præſumptione dedignans patris ſequi ueſtigia, altius aſcendit, & pennis combuſtis in mare cecidit, quod cum pater retroſpexiſſet, ait, Icare nate bibis, iam nunc ſine patre peribis. Nam tibi dixit bis, medio tutiſſimus ibis. Iuſſa paterna pati, medium tenete beati. Icariei fati, memores eſtote parati. Sicut iſte prædicauit filio, ita prædicandum eſt omnibus ſanctę matris eccleſię filijs, dicendo ꝙ medium teneant, propter pericula, quę in extremis latent. Nam ſuperbi occaſum habent, ſicut patet exemplo Luciferi, Eſa. 14 qui ait, In cęlum conſcendã ſuper aſtra cęli, exaltabo ſolium meum ſedebo in lateribus aquilonis, aſcendã ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo, ueruntamẽ ad infernum, detraheris in profundum laci.

21 ¶Sed heu aliqui Icaro, & Lucifero ſunt ſimiles, nec predictę doctrinæ credunt, nec exemplis prædictis informantur, uel terrentur, quibus nõ ſufficit matrimonium, vel hæreditas, ſeu dignitas paterna, uel paternus honor, ſed in ſuperbiam erecti, uolunt omnes progenitores, & ſingulos uicinos tranſcendere, uel per nouitatum inuentiones in ornatu, & barbis, & huiuſmodi, per dominium, uel per balliuiam, in qua peius aſcendunt, quàm mala herba ſuper blada, quia ille uolunt blada deſtruere, vel ad ſe trahere: Iſti uero terras maiores & animalia, &c. per phas & nephas ad ſe trahere, & perquirere, ut ſupra de aduocatis. A. 14. ędificia altiora eleuare, ſicut patet per ędificãtes turrim Babel, Gene. 11.

¶Alij uero non ſufficit ſequi patres ſuos antiquos, & ſanctos, & ſolidos eccleſiæ doctores, ſed uolunt ſingulariter videri, & altius uolare, nouitatum eſſe inuentores, de quibus omnibus ſimul. Deute. 1. Tumentes ſuperbia aſcendiſtis in montem. Et in Pſal. 73. ſuperbia eorum, qui te oderunt aſcendit. Et iterum. Vidi impiũ ſuperexaltatum, & eleuatũ, ſicut cedros libani. Sed quis eſt finis huius exaltationis, patet cum ſequitur. Tranſiui, & ecce non erat quæſiui, & non eſt inuẽtus locus eius, ſcilicet, nec cum illis in cœlo, nec cum illis in terra iſta, ſed cũ his, qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci. Eſa. 14. 22

¶Alij vero nituntur aſcendere ira inflammati, ut ſe de inimicis uindicent, propter hoc enim deſiderant eſſe potentes, & propter hoc aſcendunt in Iſrael, in Pſal. 77. Et iſtorum altitudo, ſeu aſcẽſus eſt, ſicut altitudo montis Ethnæ, qui in ſeipſo comburitur, & valles à combuſtione minus lęduntur. Iſtum montem inflammant, qui eum ad uindictam acuunt, dicentes, magnus es, &c ſi eſſem ſicut tu, ita vindicarem me, ꝙ omnes loquerentur de me. Iſti diu aſcendere non poſſunt, quia ſicut auis, quæ nititur cum una ala aſcendere, retro cadit. Ita ille, qui aſcendere nititur, ſine ala dilectionis Dei, & proximi, uel ſine ala bonę uoluntatis, ſeu operationis, ubi poſſibilitas adeſt utrunque habendi, cadet: Gene. 49. Cadat aſcenſor eius retro, & ira Dei aſcendet ſuper eos, in Pſal. 77. Ethna mons.

¶Alij vero aſcendunt cum inuidia, & iſtorum aſcenſus, & altitudo aſſimilatur altitudini fagi, cuius umbra herbas ſub ſe creſcere impedit, & quanto altius aſcendit, tanto latius umbram ueneno ſam expandit. Sed in fine procella venti proſternitur. Ita iſti in arte, & ſtatũ ſuo nituntur in altum aſcendere alijs aſcendere uolentibus, inuident, & vmbrã 23 Fagus.

bra venenoſę detractionis accuſationis, & uituperationis impediunt, Pſal. 17. Aſcendit fumus in ira eius. Sed in morte cum paruo flatu de ore emiſſo anima ſagi, in infernum cadet, & herbę prius impeditę, incipient creſcere, dicentes, illud, Eſa. 14. Corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes.

24 Fabula. ¶Alij uero aſcendere nituntur per cupiditatem cum gigantibus. De quibus fabuloſæ fertur, quod cumulauerunt montes ſuper montes, ut quendam Deum ſaracenorũ, uidelicet, Iouem expugnarent, ſuper quos in altum aſcenſos fulmen emiſit, ſub montibus, quos cumulauerunt depreſſos occidit. Sic auari cumulant terram ſuper terram, præbendam ſuper præbendam. De quibus. A. 27. 5. Et montes ſuper montes, & poſſeſſiones ſuper poſſeſſiones, dum terras, & nemora, & montes acquirere non ceſſant, dominium ſuper dominium, balliuiam ſuper balliuiam cumulantes. Sed in iſta cumulatione aliqui Deum cęli in ſe expugnant, ſicut illi, qui huiuſmodi periurij acquirunt, ſicut aliqui mercatores & falſi compurgatores, & duodenarij. Aliqui in membris ſuis. Sicut fures raptores, uſurarij, de quorum quolibet conqueritur, dicens. Aſcendit malicia eius coram me, Ione. 1. & huiuſmodi. Sed Deus ſuper eos fulmen terribile emittet, quando dicet illud, Matth. 25. Ite maledicti, &c. Et ut ſint de hoc certi, audiant, quàm certitudinaliter es promittit ſic. Auaricia enim in capite omnium, deinde promittit, dicens, nouiſſimum eorum gladio interficiam, promiſſionis uerò ineuitabilitas: patet per hoc quod ſequitur. Non erit eis fuga. Et cito poſt, ſi aſcenderint vſque ad cęlum, inde detraham eos. Et ſi abſconditi fuerint in verticẽ Carmeli, inde ſcrutans auferam eos. Et ſi celauerint ſe ab oculis meis in fundo maris, ibi mandabo ſerpenti, & mordebit eos. Quia quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, ait Pſal. 149.

25 ¶Alij aſcendunt per hypocriſim, & inconſtantiam ad modum Miluij, qui aſcendendo clamat uoce gracili, & ſpirituali ualde, dicendo, ſi, ſi, ſi, ac ſi nihil curaret de toto mundo. Ac ſi eſſet ita ſpiritualis, & eis, quæ Dei ſunt intentus, quòd de temporalibus nõ curaret, nec cogitaret, & ea quę ſua ſunt omninò non quæreret. Sed uiſo cadauere, citò ſuper illud deſcendit, & adhuc in altum aſcendunt, famelici, ut ad diſtantius facilius prædam uideant, & citius capiant. In prima conditione eis aſſimilantur illi, qui in quadrageſima, & in infirmitatibus ſuis, & neceſſitatibus, & confeſſionibus, ità ſpiritualiter loquuntur peccatum deteſtando, dicentes, ſi ſi, ſi, ſuper gula, & luxuria, & huiuſmodi, ſed ceſſante impedimento, uiſa oportunitate citò ad cadauera, & gulæ, & luxuriæ redeunt. Et in hoc aſſimilantur cuidam monſtro, quod uocatur Iulligo, de quo dicetur, infra. R. 2. 5. In ſecunda conditione, uidelicet quòd ideo in altum aſcendunt, vt prædam capiant. Aſſimilantur eis hypocritę, qui ideo ore omnia carnalia contemnunt, id eſt fingunt ſe in altum ſanctitatis uolare, ut beneficia eccleſiaſtica, promotiones, munera, & gratia, & laudes hominum adipiſcantur. Ad prædam aſcendiſti, Gen. 49. Miluus.

¶Alij aſcendunt per ſcalam accidiæ cum teſtudine, de qua fertur, quòd in dimidio anno arborem quandam aſcẽderit, & in fine ad flatum paruum uenti frigidi cecidit. Ità multi paſſu teſtudinis aſcendunt arborem pęnitentiæ, ità tardè, & tepidè in fine quadrageſimæ, & in fine uitæ, & tardè ad eccleſiã; & ad bona opera cum murmure, & citò ad modicum uentum tentationis, uel tędij cadunt intantum, quòd in paſcha, & aſcẽſionẽ fortè maior pars illorum, qui in quadrageſima inceperunt aſcendere ſub peccato, iterũ ceciderunt. Exemplum. 26

Animalia ibant, & reuertebantur, Ezechie. primo. ¶Alij aſcendunt ad locum cupiditatis, uel uanitatis ad modum ederę, uel ueprium per maceriem inordinati fauoris. Edera enim 27 Edera.

in aſcenſu ſuo non innititur uirtuti,vel fortudini propriç,ſed parietis. Ita volentes aſcendere locum cupiditatis in ſtatu eccleſiaſtico cum de uirtute,& fortitudine ſpirituali,ſeu eccleſiaſtica,& litteratura, & moribus nihil,aut parum habeant, innituntur parieti, id eſt alicui prçlato,uel patrono,ſeu potenti, eique muneribus, & precibus,vel ſanguine, vel ſeruitio ligantur. Et ſic uirtute nõ propria,quin potius potentia eius,aſcẽdunt eccleſiæ tectum,cui plus nocet cæmẽtum, id eſt temporalia ſubſidia eius extrahendo,quàm proſit ſubditos informando. Aſcendunt ſuper eam vepres, & ſpinç, Eſa.5. & tribuli. Aſcendet ſuper aras,Oſeæ.10.Nota.O.6.70.

¶Alij vero uolentes aſcendere ad locum cupiditatis in ſtatu ſçculari, ſicut herba mala ſuper bladas, & ad modum ederç,loquuntur cum aliquo magno, & dãt ei munera,uel ei ſeruiunt in præda capienda,& ponit eos in aliquo officio: & eos aduocat in malis ſuis, ſed in fine non poterat eos aduocare, quin cadant cum in circuncißis ad terram vltimam.Ezech.32. Et tales ſunt patienter tolerandi,quia ſi ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderet ſuper te,locum tuum ne dimiſeris,quia cauſatio ceſſare faciet peccata maxima,Eccl.10.

28 ¶Alius uolens aſcendere cathedram peſtilentiæ,ſeu ſtatum vanitatis ad modum ederæ, muneribus datis, loquitur cum aliquo amante primos recubitus in cçnis, qui potius ad burſam, quàm ad ſcientiam,ad munera,quàm ad merita reſpiciens,ait. Amice aſcende ſuperius Lucæ.14.Et hæc eſt cauſa, quare aſcendunt montes, in Pſal.4. id eſt aridi infructuoſi,illiterati,inepti in omnibus prædictis ſtatibus,ſeu officijs. Et deſcendunt campi, id eſt fertiles,& utiles in locum quem fundaſti eis tu, ſcilicet ſupportator, & fautor ederæ receptor munerum,qui amas primatũ gerere in eis. Et talis indignorum promotio,uel exaltatio eſt periculoſa, tam ſic exaltatis, quàm eorum exaltatoribus.

29 ¶Primum patet,quia ſic eleuati exaltantur ad modum teſtudinis uolentis tranſire mare. Sic ergo cum aquila loquebatur,ut ab ipſa portaretur, qa alas ad uolandum de natura propria nõ habuit,quæ eum inter pennas aſſumens, cum eſſet ultra profundũ maris aliqua, occaſione pennas illas retraxit,& teſtudo ſibi dimiſſus, ſubito in mari cadens ſubmerſus interijt. Sic ad literam omnes prædicti loquuntur cum aliqua aui prædali,quæ precio dato,modicum eleuantur. Sed aliqui ex aliqua cauſa,uel occaſione pennis fauoris,& auxilij ſubtrahente. Vtpote,quia munera non poteſt continuare, uel quia aliter offendit aquilam,uel quia fortè moritur, Pſ.79. Deſtruxiſti maceriem eius. Et ſic teſtudo ſibi dimiſſus cadit,ſicut edera ſubtracto pariete. Sicque aquila, uel pariete tranſeuntibus, qui eum aſcendebat,retro dimiſſus cadit. Cadat aſcenſor eius retro,Gen.49.Nota M.i.4.11 &c. Fabula.

¶Secundo periculoſa eſt frequenter exaltatoribus, quia frequenter uiſum eſt,ꝙ tales eleuando eleuauerunt gladium contra caput proprium,quia fiũt eis ingrati,& iniurioſi, & perſecutores. Vnde eſt de eis. Sicut dicitur in fabulis de aue,quæ gallicè uocatur reiſtel, quæ audiens, ꝙ rex auium fieret,quæ altius uolaret,quia ſic diffinitum erat de communi auium conſilio,& aſſenſu rogauit aquilam,ꝙ eam in altum ſecum portaret,quæ ex amicitia hoc fecit nullas ſuſpicans inſidias. Cum uero aquila ſuper omnes in altum aſcẽdiſſet,exiuit illa de pennis aquilç ſuperius aſcendendo,& in aquilæ uituperium regimen ſibi uſurpauit. Sic in propoſito,& hoc iuſto Dei pmittitur iudicio, quia ex quo inordinatè contra Deum, & rationem eos exaltauerunt, Deus iuſtè permittit eos contra exaltantes exagitari, eiſque aduerſari,ut in quo peccauerũt,puniantur. Sic ergo depreſſis per illos quos exaltauerunt, poteſt dici, illud Pſal. 88. Exaltaſti dexteram deprimẽtium eum, lætificaſti omnes inimicos eius. 30 Fabula de aquila & regula auium.

¶Alij aſcendere nituntur per uiam falſitatis proditionis, & duplicitatis. 31

Et

Et iſti aſcendunt ad modum colubri tor-
coluber tuoſè incedentis per aſcenſum ſcorpionis. Numeri. 34. & ad modum ſagittę non benè pēnatę, nec de bona manu emiſſę, uadit huc & illuc. Ita iſti per ambages, & brigas, & duplicitates, excuſationes, & falſas colorationes aliquando aſcendunt, & in hoc mundo ad magnū ſtatum. 3. Reg. 6. Aſcendebant per cocleam. De iſtis nota. A. 15. 22.

32 ¶Sed nota, ꝙ omnes prædicti malè aſcendētes, ad breue tempus aſcendūt, & in aſcenſu proſperantur, plus quàm boni, quia mala herba cito creſcit, quia filij huius ſeculi filijs lucis prudentiores ſunt in generatione ſua Lucæ. 16. Et de eorum proſperitate gloriantur, & alios contemnunt. Sed gloria eorum de aſcenſu ſuo, eſt ſicut gloriatio pauonis. Aſcenſus vero illorum eſt, ſicut aſcēſus Simonis Magi. Ratione primi eſt ſciendum, quòd fabulę continent quandam diſputationem inter pauonem, & aquilam.

Fabula de pauone, & aquila.

In qua pauo glorians de pulchritudine, & multitudine, & magnitudine pennarum, aquilam cum pennis ſuis griſeis cōtempſit, cui aquila reſpondēs totum conceſſit, & adiecit. Malo iſtas prauas griſeas pennas, quę in altum me portent, per quas, & cum quibus poſſum in neceſſitate omnes aucupes euadere, quàm illas lucidas cum quibus in neceſſitate diſtantius auolare non potero, & pro quibus citius me capient, vt illis me ſpolient. Ita quando prædicti, uel his ſimiles iactant ſe, uel gloriatur, uel in multitudine, uel magnitudine diuitiarum, vel ueſtium, uel pulchritudinis, uel huiuſmodi, de qua gloriatione. Nota. B. & articulo. 3. & alios paruipendunt, quibus hæc non ſunt, poſſet eis reſponderi, ſicut reſpondit aquila, melius eſſe cum paruis diuitijs, & cum corporis infirmitate, verum etiam cum lepra, & cum indumento ſacci, & cum uno oculo, & de uili genere ad uitam intrare, & omnes aucupes inferni in mortis neceſſitate euadere, & ad cęlum volare, quàm cum omnibus contrarijs mitti in gehennam ignis. Melius eſt ergo modicum iuſto, ſic glorianti loquitur, Apoſtolus. 1. Cor. 5. dicens. Non eſt bona gloriatio ueſtra. Not. M. 8. 3. cum ſer. Et D. 12. 34.

¶Secundo illorum aſcenſus aſſimilatur aſcenſui Simonis Magi, qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum, ipſum enim in aſcenſu ſuo, dęmones ad tempus iuuabant, ſicut 33

Cornix.

Cornix altius portat nucem, ut cadens fortius illidatur, & frangatur, ſic iuuant dęmones prædictos in aſcenſu ſuo. De quibus, Ierem. 49. Quaſi leo aſcendit de ſuperbia. Sed Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti, ſi aſcenderit in cœlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur, & hoc cito, quia Ezech. 7. Prope eſt dies occiſionis, & non gloriæ montium, fac concluſionem, ibidem. 7. Statim quando ſecurius credunt aſcendere. Iuxta illud, Ezech. 32.

Cum uolare cœperint gladius meus ſuper facies eorum. Pſal. 72. Deiecisti eos dum alleuarentur, ſicut Simonem Magum. Sequitur in Iob. Qui te uiderint, dicent ubi eſt, & dicent, illud Eſa. 14. Nonne iſte eſt, qui conturbauit terram? Sequitur. Velut ſomnum uolans non inuenietur, tranſiet ſicut uiſio nocturna, hoc excepto, quod illi ſomniant de nocte, & cito, & non multum infatuantur. Iſti autem de die cum alijs conditionibus oppoſitis infatuantur, finaliter de cadaueribus eorum aſcendet fetor. Eſaiæ. 34. Thema. Surgens, venit ad patrem ſuum. Lucæ. 15. Qualiter nos debemus venire ad eum. Item ciuitatem fortium aſcendit. Prouerb. 22. Et patet.

¶Audire

¶ Audire. Cap. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Quid agendum, vt Dei verba audiamus.*

2 *Deum audire debemus diligenter.*

3 *Deum audire debemus obedienter.*

4 *Deum audire debemus gaudenter.*

5 *Deum audire debemus memoriter.*

6 *Quemadmodum initium damnationis noſtræ fuit audire diabolum; ita initium ſalutis noſtræ erat audire Deum.*

7 *Et ſi multi ſunt audientes; pauci ſunt credentes.*

8 *Magnam neceſſitatem eſſe audire vtilia exemplo, & authoritate demonſtratur.*

9 *Quomodo ſeruari debeant decem præcepta.*

10 *Diabolus impedimento eſt illis, qui uerba Dei audire curant.*

11 *Vt obſidentes caſtrum prohibent ne vectigalia ingrediatur: ita dæmones obturant aures hominum, ne uectigalia bonorum operationum ingredi poſſint.*

12 *Quæ dementia ſit Dei verba non audire, uel audita proijcere, & obliuiori tradere.*

13 *Repræhenditur dementia non audientium, uel audire nolentium, & obliuiori tradentium verba Dei.*

14 *Quibus comparetur cor hominis boni & recti, & quibus iniqui.*

15 *Aliena uitia repræhenſa audire placet. Verum ſua nequaquam.*

16 *Quemadmodum ſerui dominum audire nolentes illos contemnerent: ita nos Deum, ſi illum audire noluerimus.*

17 *Signum ſpiritualis infirmitatis quod ſit.*

18 *Signum duri Cordis quod eſt.*

19 *Bonorum Chriſtianorum eſt Dei verba audire.*

20 *Dei verba audire nolentes, cui comparentur.*

21 *Duabus de cauſis mali Dei verba audire recuſant.*

22 *Qui vitijs addicti ſunt comparantur æquæ pleno ignem concipere minime valenti.*

23 *Qua de cauſa Dei verba audire nolle, & bona opera efficere mali ſe excuſent.*

24 *Dei miniſtros ueritatem dicere minime credentes excuſationis eſt cauſa.*

25 *Cur dubium eſt malis gaudium bonorum, & pœna malorum.*

26 *Damnatur, quod dicitur bene facias, & bene habebit.*

27 *Sociorum excuſatio non ammittitur.*

28 *Occupationes non amittuntur excuſantibus non poſſe audire uerbum Dei.*

29 *Locorum interuallum non excuſat fugientes Dei uerbum audire.*

30 *Nolentes Dei verbum audire propter ignorantiam non excuſantur.*

31 *Cur etiam oſtinatis Dei verbum audire conducat.*

32 *Cur Dei verba mali non audiant.*

33 *Cui comparentur nolentes ſcire.*

34 *Quam ſentiam audituri ſint, qui ſe excuſatos credunt, quia verba Dei audire noluerunt.*

35 *Quæ pericula uitemus audiendo virba Dei.*

36 *Exemplum de quodam laſciuo audiente lectionem Xenocratis.*

37 *Exemplum de quodam audire nolente verbum Dei.*

38 *Non ſolum audire Dei uerba debemus: ſed etiam operari.*

39 *Verba Dei audire debemus non ſolum propter bonum, quod afferunt, ſed etiã, ut liberemur ab inferno.*

40 *Quid facere debeat, qui non vult audire ſæuam iudicij ſententiam.*

AVditum verbi Dei. Primo oſtendetur qualis præcedere debeat diſpoſitio. Secundo, quibus modis debem⁹ Deũ, eiuſque audire doctrinam. Tertio propter quid, ut ſcilicet diſcamus utilia. Quarto oſtenditur, quæ ſit neceſſitas audiendi vtilia. Quinto quantum diabolus illam impedire nititur audientiam. Sexto non audientium ſtultitia. Arti. 26.

Septimo

Septimo culpa. Octauo, ꝙ nolle audire eſt ſpeciale ſignnm damnationis. Nono nolentium audire excuſatio eum reprobatione. Decimo utilia audire debemus ad euitandum pericula. Vndecimo, ut ſciamus, ſiue ſaciamus neceſſaria. Duodecimo, ut fugiamus pęnalia. Tertiodecimo, ꝙ nullo modo debem⁹ diabolum, uel eius audire miniſtros.

Artic. 1. 1 ¶Quantum ad primũ. Audire nõ poteſt quis dignè verba Dei, niſi anima prius mundetur. Sicut nec terra aptè ſuſcipit ſemen, niſi ſpinis, & herbis nociuis prius ablatis, niſi etiam intentio ad audiendum fuerit applicata. Quia ſicut oportet vaginam ſecundùm proportionem gladij menſurari. Ita ad gladium ſpiritualem, vel ſpiritus, quod eſt verbũ Dei. Ephe. 6. Oportet uaginam animæ, & intentionis proportionari, & applicari: quia ſicut gladius rectus non intrat in uaginam curuam, & tortuoſam. Ita in maliuolam animam non intrabit ſapientia. Sap. 1. Ergo diſpoſitus, & quo ad mundiciem, & quo ad intentionem, & quo ad intentionis rectitudinem, dicat illud Pſal 84. Audiam, quid loquatur in me dominus Deus, & non quid loquatur diabolus, ſed dominus Deus.

Arti. 2. ¶Pro quo eſt aduertendum. Quan-
2 tum ad ſecundum, ꝙ debemus Deum audire quatuor modis. Primo diligenter, ſicut bonus ſcolaris optimum doctorem, & ſicut pueri aliquam artem propter ſuſtentationem corporis, & ſicut infirmus medicum, & medicinam per quam ſanari poteſt, & cum in magnis expenſis, & laboribus ſibi lapidem compararet per quam ſanari, & in ſanitate perpetuari poſſet, ſed hoc fit per per verbum Dei. Quia miſit uerbum ſuum, & ſanauit eos. In Pſal 106. Et nõ ſolum ſanat, ſed à morte periculoſa præſeruat. Si quis (inquit) veritas ſermonem meum ſeruauerit mortem nõ guſtabit in æternum. Vnde beatus Gregorius: Certiſſimum prædeſtinationis ſignum eſt libenter audire uerbum Dei: Et ſicut curioſi, rumores. Vnde Chriſoſtomus ſuper Ioannem. Homelia 1. Si ea (inquit) quę regis, vel patriæ noſtrę ſunt cupimus ſcire: quid dixit, quid fecit, quid conſiliatur, quamuis nihil ad nos ſint. Et ſi (inquit) diabolũm fugas per literas ſuſpenſas in collo, multo magis fugabis per literas retentas in corde, in eo ergo quaſi in libro diligenter ſcribe, & ſi (inquit) uideremus hominem de cœlo deſcendentem, qui promitteret ſe ea, ibi vidit cum certitudine narraturum, & bona auditoribus: ei occurreremus, Chriſtus de cęlo uenit: qui multa mirabilia prius inaudita de pœnis malorum, & gaudijs narrauit bonorum: & bona promittit ſuis auditoribus. Eſaiæ. 1. Si uolueritis, & me audieritis, bona terræ comedetis: ergo qui habet aures audiendi audiat, diligenter quid ſpiritus dicat eccleſijs. Apoc. 2.

3 ¶Secundo obedienter, quia non ſufficit medicum audire ad ſanitatem, niſi eius doctrinæ obedias, qui ergo obedienter multa ſuſtinent, & grauia, & ſancta loca peregrinandò pro corporis ſalute cum magno quęrunt labore. Rationabile uidetur, quòd hęc quęrant, & faciant pro animæ ſalute, quando eis iniungitur in confeſſione. Et ſi diſcipulus magiſtrum timore, & infirmus medicum ſanitatis deſiderio, & amicus amicum amore audiat eique obediat? A fortiori ratione Chriſto, qui eſt magiſter metuendus medicus ſanans amicus amans. Eſto ergo manſuetus ad audiendum, Eccl. 5.

4 ¶Tertio gaudenter, ſicut habens dilectum amicum, uel filium mortuũ, gaudenter audit, quomodo reſuſcitari poſſet Et mirum eſt ſic habentes animam mortuam, de quibus poteſt intelligi, illud, Ioan. 5. Mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint uiuent, ad inueniendum theſaurum perditum, iremus ad magnam diſtantiam, & pro paruis rebus amiſſis vadunt ad ſortilegas, & ꝓ magnis nolunt ire ad uerbũ Dei. i. pro aïa mortua, & ꝑdita ſuſcitãda: & regno cęlorũ inueniẽdo. Et hęu longũ vř multis, & graue audire verbum ſalutis, ſed

audiendo uerba diſſolutionis,& hyſtrio
num uidetur eis tēpus breue, quod ex
tentatione accidit diaboli, uel quia ha-
bent palatum cordis ſpirituali febre in-
fectum,febricitantes enim libentius bi
bunt aquã,& comedunt vilia,& nociua,
quàm utilia.Sic tales à veritate quidem
auditum auertant ad fabulas autē con-
uertentur.2. Thim.4.Illi uidelicet,qui
habent naturam amaram, & infirmam,
ſed non ſic,qui habent cor benè diſpoſi
tum,& ſanum,illi audiunt,lætanter, &
gaudenter,dicentes,illud,Pſal.50.Audi
tui meo dabis gaudium,& læticiam.

5 ¶Quarto memoriter,quia parum va
lēt omnia prędicta & per prædictos mo
dos,& cauſas audire, niſi audita in ſcri-
nio ponantur animæ per memoriã,mi-
rum eſt audientes ſcientiam per quam
poſſunt terrena lucrari memoriæ com
mendant,quæ eis ad lucrum ualere po
teſt.Sic in omni arte,& cartam hæredita
tis diligenter reponunt in ciſta,& inuti
lia,& narrationes de impertinētibus, &
detractionibus benè retinent,& cũ aug-
mento narrant,carminationes, & ſorti-
legia memoritur retinent,& opere exer
cēt. Sed heu circa utilia ſunt,ſicut rethę
in aqua,quod extractum nihil de aqua
retinet. Et ſicut bulcellum, quod ful-
fur retinet,& farinam emittit. Et cum
eſſe deberent,ſicut feneſtra vitrea, quæ
lumen recipit, & tempeſtates excludit,
ſunt potius,ſicut cribrum,quia dũ ſunt
in aqua prædicationis aliquid retinent
extra nihil,niſi aliqua groſſa,& & fęda,
& putrida,ſicut paleas,& huiuſmodi.
Ita iſti inordinatè dicta, & ſi quis in prę
dicatione apertam diceret fatuitatē be
nè retinerent,non autem vtilia. De qui
bus,V.2.2. & Eccleſ.21.Cor fatui quaſi
vas confractum,omnem ſapientiam nõ
tenebit. Et ſicut nullus noſtrum obli-
uioſum diligit,vel promouet ſeruum.
Ita nec Deus quod patet,Ia.1. Vbi audi-
tor obliuioſus non beatificatur.Sed qui
perſpexerit in lege perfectæ libertatis,&
permanſerit in ea,non auditor obliuio-
ſus,ſed factor operis,hic beatus in facto
ſuo erit.

¶ Iſtis quatuor modis audiam, quid Artic. 5.
loquatur in me dominus Deus. Pro
quo eſt aduertendum, ꝙ ſicut initium
damnationis noſtræ fuit audiendo dia-
bolum per eius miniſtros ſerpentem,&
mulierem,Gen.3.Quia (inquit) audiſti 6
vocē uxoris tuæ,& comediſti de ligno,
de quo præceperam tibi,ne comederes
maledicta terra in opere tuo. Ita initiũ
ſalutis noſtræ per argumentum à con-
trario ſenſu prouenit audiendo Deũ in
miniſtris ſuis.Prouer.2.Audiat ſapiētia
auris tua,& cito poſt ſequitur, tunc in-
telliges timorem domini,ſine quo non
poteris ſaluari:nam qui ſine timore eſt,
non poterit iuſtificari. Eccl.1.Vtilia au
tem dico ad ſalutem, non curioſa,& ua
na, quæ aures demulcent auditorum,
non quę ſunt ad lucrum pecuniarum.
Sed quæ ſunt ad lucrum animarum.Pri
ma enim verba animam non mundãt,
nec uitam occidunt peccatricem, ſicut
nec gladius,qui tangit,uel amputat au-
rem,nec ſecunda: quia tantum burſam
tangunt. Quantum ad tales Sapientia
foris prædicat.Prouer.1.In foribus por
tarum, & burſarum. Loquendum eſt
ergo ad cor, & audiendum eſt corde.
Quia ſi intrauerit ſapientia cor tuum,
& ſcientia animæ tuę placuerit, cõſiliũ
cuſtodit te. Prouer.2.Sed heu libentius
audiunt ſcientias lucratiuas,& uanas; ſi-
cut patebit,infra.c.de ſcientia,& carmi-
nationes,& ſortilegia ab eccleſia prohi-
bita;quia diabolo decepti credunt ea ꝑ
corporum ſanitate valere,quàm domi-
ni doctrinam certam pro ęterna ſanita-
te animæ. Deo enim loquente dixiſti
non audiam.Iere.22.Et iſtud eſt ammi-
randum,& dolendum negocium,loqui
tur Ipocras de his,quę pertinent ad cor
pus,& multos habet auditores ei credē-
tes.Loquitur Iuſtinianus de iuſticia ter
rarum,& multos habet auditores dili-
gentes eique credentes. Loquitur arti-
fex in arte ſua, & habet auditores, & hi
quorum indigent artificio,eis credunt,
loquitur trufator, loquitur vetula, lo-
quitur detractor, loquitur ſortilega de
his,qui ad damnationem pertinēt ani-

marum,

marum,& multos habent auditores eis credentes:loquuntur hæretici,dicentes Deus neminem vult perdere,quem redemit, & habent auditores eis credentes. Loquitur Chriſtus,& miniſtri eius, Chriſtus inquàm de arte animæ in arte ſua artifex certiſſimus,de ſalute animę & iuſticia cœli : loquitur inquam pauper,& dicunt,quis eſt hic. Eccl.13. Et ſi multos habeat quandoque adiutores. Sicut in miſſarum, & prædicationum auditione. In alia deficiunt conditio-
7 ne,quia paucos habet eis credentes, & de pluribus vnum poteſt poni exemplum. Prædictum eſt,ꝙ infideles dicũt. Deus neminem vult damnare, quod quidam dictum reprobatur. c. de damnatione.D.1.14.Deus uero dicit contrarium,Eze.3.& 33. Anima, quæ peccauit,ipſa morietur.De popularibus,ſi eſſent benè examinati, plures fortè inuenirentur infidelibus credentes, quàm Chriſto. Cum ergo in ſcientijs alijs plures ſint auditores. In legibus alijs, ſcilicet Machometi,& Iudæorum,& Tartarorum:plures credentes eis,quàm in lege Chriſti,qui ei credant. Plures etiam in lege ſua non rectè credunt. Patet ꝙ ipſe pauciores habet auditores ei credẽtes,de quo conqueritur, Eſa.53 dicens. Domine quis credidit auditui noſtro.

Artic.4. ¶Et tamen,ꝙ magna ſit neceſſitas audiendi utilia,patet exemplo, & autoritate. Exemplum accipitur in comparatione ad corpus, quod de neceſſitate re-
8 quirit cibum ſuum. Ita anima ſuum. Quia non in ſolo pane uiuit homo,ſed in omni uerbo, quod procedit de ore domini,Matth.3. vnde Chriſo.ſuper Io. Homel.81.Sicut corpus quotidiano indiget cibo,ita & anima multo plus indiget,quem & ſi non perceperit,imbecillior fit,& turpior & langueſcet. Et ſicut qui non comedit fame moritur. Et qui ſine appetitu comedit, quia ſtomachus repletus eſt malis humoribus, cibus non prodeſt,& fiunt debiles.

Ita qui non audit,uel cum tædio, & abſque affectione, & deuotione audit miſſas,& prædicationes,& huiuſmodi, dicens cum Iudæis. Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo, qui tamẽ in ſe erat dulciſſimus. Primi ſpiritualiter moriuntur. Secundi affamati fiunt contra tentationes debiles, & infirmi, dicentes,illud,Pſal.108. Genua mea infirmata ſunt à ieiunio. Et ſicut illi ſine appetitu libentius comedunt fructus, & delicata, quàm groſſa, & fortia cibaria,qui tamen plus uita ſuſtentãt. Ita iſti auidius audirent in ſermone vana curioſa,& iocoſa,quæ eos ad riſum prouocarent. Habentes uero famẽ,libentius uolunt alia. Sic habentes famem ſpiritualem, quæ maior eſt in bonis, quàm fames corporis, de qua Amos. 8. Ecce dies ueniunt,dicit dominus,& mittam famem in terram, non famem panis,& ſitim aquæ,ſed audiendi verbum Dei.Gloſſa.Omnes hiſtorię cõſentiunt, nihil eſſe fame durius, quæ etiam compellit veſci humanis carnibus,pro qua, nec pater filio,nec mater filiæ. Sicut patet in obſidione Hieruſalẽ à Tyto, nec maritus parcet coniugi. Si tanta eſt fames corporum, quid æſtimandum eſt de fame animarum?Patet ergo hæc neceſſitas in exemplo cibi corporalis.

¶Idem patet autoritate Dei præcipientis. Deut. 6. Vbi recitatis decem præceptis, præcipit modum quo ſeruari, & doceri debent, dicens. Erunt- 9
que verba hæc, quę ego præcipio tibi hodie in corde tuo non inciſis, ſicut ſerui habent libros ſuorum dominorum, & Iudæi libros Chriſtianorum,& etiam legem Dei, nec in libris tantum, ſicut multi facta antiquorum in romancijs,nec in ore tantum, ſicut mimi habent facta proborum militum, & Beraldi, ſed in corde tuo. Et hoc non ſufficit ſine hoc,quod ſequitur, & narrabis ea filijs tuis, quia illi, qui tenentur in eccleſia, tenentur ramanentibus in domo filijs ſuis, & familiæ cum redierint, quæ in eccleſia circa prædicationes,& ieiuniorum,& feſtorum pręcepta,& bannos, & petitiones rerum amiſſarum, & excommunicationes audiunt narrare,& meditaberis ſedens in

domo' tua, ergo occupatio ſeruorum Dei, non debet eſſe circa ſcacos, uel uana,& inutilia,ſed circa legem Dei. Sed vix Deo dant decimam verborum. Et ambulans in itinere, ut Deum habeamus itineris, & laboris noſtri ſocium, qui diſcipulis ambulantibus in itinere, & de ſe loquentibus, ſocius peregrinis affuit. Dormiensque commune eſt dormiendo meditari,quæ uigilando exquiſitè cogitatur,atq; conſurgens,ut actiones totius diei à Dei meditatione incipiant. Sic ergo audi fili mi diſciplinam patris tui. Prouerb. 1. Nota. M. 2. 10.

Artic. 5. ¶Et quia eſt tam vtile,tamque neceſſarium verba ad ſalutem pertinentia audire,diabolus nititur multum illud impedire. Hoc enim patet exemplo hiſtoria,& figura ſacræ ſcripturæ. Sicut enim latronibus intrantibus domum ad occi-
10 dendum, & ſpoliandum, ſocij illorum cuſtodiunt portas, & uias ne adiutoriū eis ueniat. Et intrantes, uel faciem ſuā abſcondunt,uel lumen extinguunt, ne cognoſcantur, & latenter curiam,uel domum ingrediuntur, ne audiantur, & guttur, & os obturant,ne ſpoliati clament. Sic dæmon claudit, & cuſtodit portas aurium, ne uerba Dei intrent, blandè ingreditur,quia ſpecie boni tentat, lumen fidei extinguit. Sicut patet. F. 4. 32. Os nè confiteatur, uel oret, claudit. Vnde fertur cum quidam uideret populum indeuotum, cui prædicauit quaſi pigros, & ſomnolentos ad rogatum ſuum Deus oſtendit ei cauſam indeuotionis. Videbat ſiquidem quendam nigrum circuire, & ponere digitos ſuos ſuper aures, & oculos populi ne audirent, ſed dormient, & requiſitus de nomine dixit ſe diabolum eſſe,nomenque ſuum eſſe obturans aures,& oculos, requiſitus etiam ſi ſocios haberet. Reſpondit ſe tres habere ſocios,ibidem ſecum, quorum vnus dicebatur indurans cor,ne conterantur. Alius obturans os,ne confiteantur. Tertius obturans burſam, ne ſatisfaciant, vel reſtituant. Et rectè ſicut nititur obturare aures,ne audiant legem, uel utilia. Ita eas aperit, ut audiant uana, uel nociua,quod oſtendit Abbas Caſſianus in uitaſpatrum, ubi ipſo dicente verbū ſalutis ad quoſdam fratres, obdormierunt. Sed ipſo dicente truſam, euigilauerunt. Eſt ergo de dæmonibus in hac parte,ſicut de obſidentibus caſtram,qui prohibent victualia intrare, ut famę illud reddant. Et ſicut de obſidentibus 11
ciuitatem,qui aquam obturant, vel intoxicant, ſicut fecit Holofernes obſidēs Bethuliam. Incidit enim aquæductum illorum,ſicut patet, Iudith. 7. Et ſic ſiui ferè ſe, & ciuitatem ſuam reddiderunt inimicis. Iſte Holofernes cum exercitu ſuo, eſt diabolus cum membris ſuis iniquis, qui aquæductum impediunt, dum uolentes ire ad uerbū Dei,diſcunt ad tabernam,vel ſpectacula, dum etiā in aquæductum aurium deberent utilia recipere,infundūt venenoſa,de quibus conqueri poſſent,ſi ſapiētes eſſent, & dicere, illud Pſal. 118. Narrauerunt mihi inimici fa. ſed non ut lex tua. Et iterum. Qui inquirebant mala mihi locuti ſūt vanitates,& dolos tota die meditabantur. Sed beatus, qui poteſt ſic cuſtodire aures ſuas, ꝙ poſſet dicere illud,quod ſequitur. Ego autem tanquā ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum ad loquendum vana cum eis. Et factus ſum, ſicut homo non audiens, oſtendens vultum triſtem, qui confundit detrahentem, quaſi homo, cui non placent talia audire.

Exemplum.

Exemplum.

Artic. 6. ¶Non obſtante iſto dæmonum niſu 12
fatuitas magna eſt vera Dei, uel non audire,uel audita proiicere, & obliuioni tradere,ſicut ille,qui cartā hæreditatis ſuæ proijcit, dum eſt in placito, qui etiam ſapientes non conſulit, qui doctorem in uia dubia ſpernit, uel grates reddere ductori neſcit, uel ordinanti computum ſuum,ne in computo deficiat,uel oſtendenti theſaurum. De quo, Sap. 7. Infinitus enim theſaurus eſt, &c. vel inuitāti te ad maximū honorem, & diuitias,& dignitatem per literas ſuas, Sic ſtultus eſt, de quo in Pſal. 49. Tu

verò

13 vero odiſti diſcipſinam,& proieciſti ſer
mones meos retrorſum. In quibus ti-
bi omnia prædicta oſtenſa,& oblata fue
runt:& non ſolũ literas iſtas proijciũt,
ſed quod eſt magnę inſaniæ,contra nũ-
tios, & portatores illarum iraſcuntur,
miſerabilis prorſus amẽtia medici cor-
porum,& ductores cæcorum care con-
ducũtur,& medici, & doctores anima-
rum gratis oblati cõtemnuntur,nitun-
tur de carcere, & exilio eos liberare, &
modum informare, quo liberari, & ad
patriam redire poterunt: nituntur in ſu-
per ignẽ infernalem in domo conſcien
tiæ extinguere, nituntur ad ſuſpendiũ
inferni ductum eripere,& inimici repu
tantur. Sed nõ niſi à latronibus, & fre-
neticis,quorum primi, ut dicitur, nun-
quam diligunt liberatorem,ſecundi cer
tum eſt iraſcuntur contra adiutores, &
tales oſtendunt ſe habere cor peruer-
14 ſum:vnde Chriſoſto.ſuper Matt. Hom.
31. Quemadmodum (inquit) columna
in domo ſi ſteterit recta, accepto ponde
re amplius cõn firmatur,ſi autem modi
cè obliqua fuerit accepto pondere non
ſolũ non cõfirmatur,ſed amplius vadit
ad latus.Ita cor hominis,ſi fuerit rectũ,
videns opera alicuius uiri iuſti, aut au-
diens doctrinam ſapientiæ, eius confir
matur amplius. Si autem fuerit peruer-
ſum cor eius, uidens aut audiens non
ſolum non confirmatur, ſed magis ad
iracundiam, & inuidiam excitatur, &
magis peruertitur. Sicut patebit,infra.
c.de correctione. Sed ſtupendum nego
cium circa propoſitum contingit,ꝙ cõ-
muniter omnes libentius audiunt præ-
dicare cõtra uicia aliena,quàm propria.
Quandò prædicatur contra propria,ira
ſcuntur,quando contra aliena lętantur,
diligunt plus alios,quàm ſeipſos in bo
nis ſpiritualibus,non autem in tempo-
ralibus,quia potius uidetur, quòd ve-
lint alios ſanari, quàm ſeipſos, & plus
omnia prædicta bona alijs contingere,
quàm ſibijpſis,hoc oſtendunt ſatis,quã-
dò clerici petunt,quòd prædicetur con-
tra laicos malè decimantes, laici petũt,
ꝙ prædicetur cõtra clericos mala exẽ-
pla dantes. Placet uiris quãdo prædicat
cõtra mulieres,& econuerſo placet ma
ritis,quando prædicatur contra põpoſi-
tates uxorum, quomodo forte medieta- 15
tem bonorum ſuorum expẽdunt in or-
natu ſuo. Placet uxoribus,quãdo prædi
catur contra maritos, qui bona ſua ex-
pendunt in taberna, qui ſciunt ſe reos
in aliquo crimine,petunt,ꝙ prædicetur
contra detractores,quia opinantur, ꝙ
homines loquantur de factis ſuis. Et ſic
ꝙ prædicetur cõtra uicia aliena,placet,
ſed ꝙ contra ſua,diſplicet.Et ſic cũ con
tra omnia vicia prædicatur,omnibus di Exem-
ſplicet. Et eſt de eis in hoc caſu, ſicut plum.
quibuſdam ſocijs in ſcola dr̃ accidiſſe,à
quibus ſeruus in ueſpere quæſiuit qua-
le potagium uellent habere in craſtino,
vnus dixit olera,alius piſa,& ſic de alijs;
qui miſcuit omnia ſimul,tũc omnibus
diſplicuit Sic in propoſito,ſi illud uitiũ
cuius repræhenſio placet,ſolũ reprehen
deretur,placeret, quando uero compo-
nitur cũ alijs.i.cum alio reprehenditur,
cuius repræhenſio non placet iraſcitur.
Quia ſapientiam atque doctrinam ſtul
ti deſpiciunt: boni vero audiendo talia
non offenduntur,ſed magis proficiunt,
quia audiens ſapiẽns, ſapientior erit,
Prou. 1. Et ira non audiens ſtultior erit.
¶Quæ quidem ſtulticia magnam ha- 16
bet culpam annexam,& pęnam ſequen
tem.
¶Primum patet, quia ſicut magnum Artic. 7.
contemptum faceret ſeruus ſi dominũ
nollet audire, & dominus talem culpã
non dimitteret impunitam. Ita nec
Deus. Quod patet,Eſa. 5. Vbi de talibus
dicitur,ꝙ abiecerunt legẽ domini exer-
cituum, & eloquium ſancti Iſrael bla-
ſphemauerunt ecce culpa,quia non mi-
nus reus eſt, qui prædicationem negli-
genter audit, quàm qui corpus Chriſti
in terram cadere permittit. 1.q. 1.cano-
ne interrogo. Et ideo iratus eſt furor
domini in populo ſuo, quo ad pœnam
inferendam. Similis autoritas, habetur.
2.Para.vlt. contra paruipẽdentes verbũ
Dei,vel eius miniſtros dicentes:non eſt
uerum,quod prædicauit, ſi eſſet uerum

nullus poſſet ſaluari. Paruipendebant (inquit) ſermones domini, illudebantque prophetis, donec deſcenderet furor domini in populum eius, & eſſet nulla curatio. Autoritas etiam ſimilis ſententiæ. Patet, Eſaiæ. 28. Vbi deridendo dixerunt prophetis. Expecta reexpecta modicum, &c. Quaſi dicerent multa minaris, quæ expectata non ueniunt, & ideo falſum & modici valoris uidetur, quod loqueris, & hoc eſt, quod ſequit̃, ibidem noluerunt audire, & idcirco vadant, & cadant retrorſum, ſcilicet in profundum inferni, cum his, qui dixerunt. Domine recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus.

Artic 8. ¶Item nolle Deum audire, uel ei acquieſcere, non ſolum eſt ſignum fatuitatis, & culpæ & pœnæ inductiuum, ſed eſt ſignum ſpiritualis infirmitatis, & duri cordis, & æternę damnationis.

17 ¶Primo dico ſignum ſpiritualis infirmitatis interioris in anima, quia fugit lucē ſpiritualem, ſicut infirmus corporalem. Et ſignum eſt, ꝙ hęc infirmitas caput animæ .i. uoluntatem, & intellectum occupauit, quia non amat pectinem, ſed cuthupham: de qua. A. 15. 10. Non enim amat peſtilens eum, qui ſe corripit. Aures etiam occupauit; quia nimis ſunt ſurdi: qui non audiunt tot tormenta, uel campanas circa ſe, i. uoces & clamores omnium creaturarum. Sicut patet. A. 10. 10. quando non erat Dei verbo obediens: & quodammodo audiens erat, quia uerbo illius, qui dixit, & facta ſunt: creati ſumus; ſurdior eſt ergo homo conditus, quàm cōdendus. Eſa. 42. Quis ſurdus? niſi ad quos miſi nuncios meos. Oculos etiam occupauit: quia oculis ęgris odioſa lux, patet ergo iſtius morbi generalitas, patet, & periculum ſi continuetur, quia ducit ad mortem æternam, quia qui diu non comedit, nec comedere vult, in poſterum neceſſe habet mori. Ita qui aures ha-
18 bent: & non audient. In Pſal. 113. Et mirum eſt, ꝙ non audient: quia ſi non guſtaſſent cibū corporalē per tres dies, currerent ad decem miliaria ut comederent. Nota. C. 2. 7. ¶Sed multi non audiunt verbum domini per menſem, & tamen nolunt domum exire, ut audiāt, & ſi audiant, induratum eſt cor eorum, ſicut cor Pharaonis, & non recipiunt diſciplinam. Signum enim eſt, ꝙ corpus eſt durum, quod repercutit ſagittam ei ſagittatā. Ita ſignū eſt duri cordis: quando ſagittæ domini ſagittę ſalutis contra Syriam. 4. Re. 13. i. verba eius omni gladio acutiora, de quibus, in Pſ. 44. Sagittæ tuæ acutę in corda inimicorū regis: repercutiunt̃ contemnuntur: uel eorum miniſtri. De quibus ait: qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit, vel operę non implentur. Et tale cor durum malè habebit in nouiſſimis, Eccl. 3. Quia portat ſuper ſe ſignum ſpeciale dānationis. Et de hoc tria in tali homine inuenta nos certificant, uidelicet auditus loquela, ꝓuidentia. Excogitemus hominem, qui cito expelletur de regno iſto, quod eū non latet. Si uolumus ſcire in qua terra intendit habitare: & noluerit nobis apertè dicere. Ex tribus prędictis cognoſcere aliqualiter poſſum9, quia ſi audimus eum libenter audire de Alemania: ergo diligenter conditiones illius terræ & uiam illā exquirere & libenter de illa loquitur, & prouidentiā
ſuam ad illam mittere: coniecturamus, 19
ꝙ ad illā vadit. Sic in propoſito cito ibimus per mortem de terra iſta, perpendat ergo qlibet ſi libēter audit de Deo, & de terra uiuentium, & uiā illius à ſapientibus diligenter exquirat, de pertinētibus ad illam loquatur: & eleemoſynarum & bonorum operum prouidentiā ad illam mittat, & ſciat ſigno ſpeciali, quia à Deo eſt. Quia qui ex Deo eſt, verba Dei audit, Io. 8. Et quia ad Deum vadit, Io. 13. Vbi cū gaudio dicet illud, Pſal. 47. Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Dei noſtri. Si uerò econuerſo libēter audiunt loquuntur, & operātur de turpibus detractionibus, & huiuſmodi, quę ad terrā pertinent diaboli, ſignū ſpeciale eſt, ꝙ ad illā terram vadunt, de quibus ueritas ait. Propterea uos nō auditis, quia ex Deo non eſtis, Ioan. 8.

¶Ex quo ergo non audire, uel non re
tinere eſt ſignum duri cordis,& durum
cor eſt ſignum damnationis. Hodie ſi
vocem eius audieritis,nolite obdurare,
&c.Nota de hoc.L.5.8.Item.A 25.8.
Artic.9. ¶Sed omnes prędicti ad modū ericij,
20 qui ſe inuoluit,& ex omni parte armat,
& tangentē pungit,ſic ſe inuoluūt excu
ſationibus, ad excuſandas excuſationes
in peccatis, ſe armant coloratis uerbo-
rum defenſionibus, eius ſalutis verba
loquentes pungunt uerbis impactiuis.
Et ut propoſitum apertius pateat,pona-
mus exemplum: Aliqui enim illorū au-
dire nolunt, quia non audientes quid
faciendum ſeu dimittendum,ſeu quod
periculum fugiendum, ſic credunt ſe
Exemplum. ignorantia excuſari. Sic reſpondit qui-
dam vſurarius in ciuitate Metenſi in lo
toringia cuidā religioſo eunti ad prædi
candum,& eum audiendum inuitanti.
Nam uadā (inquit) quia alias fui in quo
dam ſermone tuo & ferè cōuertiſti me.
Pſal.35. Noluit intelligere ut benè age
ret: ideo ſequitur iniquitatem meditatus eſt.

¶Sic etiam quidam alius cuidam religioſo dicenti ſibi periculum ſuum de quodam facto. Reſpondit malè habeat, qui hoc mihi dixit. Mirabile eſt pręmonentibus, de periculo corporali ſciunt grates, ſed non in ſpiritualibus.

21 ¶Cuius rei duplex eſt cauſa. Vna: q͂a
locus infirmus tangitur. Ideo ſicut e-
quus recalcitrāt:& verbis, & interdum
verberibus repercutiunt: ſicut lapis in-
ter multos proiectus illum clamare fa-
cit, ſuper cuius caput cadit, & per cla-
morem ſciri poteſt, ubi cecidit. Sic ſer-
mo prædicatoris generaliter proiectus
inter multos, qui ex eo murmurat, uel
obloquitur, oſtendit ſe fuiſſe tactum,
quia ſicut fur offenditur, & malè dicit
improperanti ſibi furtum. Ita ille, &
patet. Vide. N.& R.6.14.

¶Alia cauſa eſt, quia uidetur eis uita
illorum mala, delectabilis, & lucratiua,
& luxurijs, & malè perquiſitis ſuis, &
ideo non libenter audiunt loqui contra
rem amarā, ſed fugiūt. Et ſunt ſicut illi.
De quibus. A.13.10. Qui audientes, q̄ re
liquiæ Sancti Martini portare p̄ ciuita-
tem infirmos in uia aliquando ſanarēt.
Cum ſemel portari deberent, fugerunt,
ne ſanarētur,& auantagiū malorum lu
crorū,&c. Nota tres alias cauſas. E.6.10.
Vnde aſſimilantur illis de ciuitate Phi-
lippis. Actuū.16. Qui offendebantur cō-
tra Paulum, & eum cum ſocio ſuo Syla
verberabant,& malè tractabant incarce
rantes, quia ſpiritum phitonicum eiece
runt, de quadam ancilla illorum, quæ
erat eis lucroſa,& quęſtuoſa reſponden
do ad interrogata per ſpiritum phitoni-
cum, ſic iſti offenduntur contra uolētes
eijcere ſpiritū phitonicū quæſtuoſum
maliluctorum de anima ſua. Talibus 22
enim luxuriæ, & gulæ delectationibus,
& lucris illicitis, habet cor firmiſſimè
clauatum,& ligatum,& ideo ſine labore
non ſeparantur, nec libenter ſperantē
audiunt. Eccl.6. Quam aſpera nimiū eſt
ſapientia in doctis hominibus. Nota ſi-
mile. M.11.32. Sunt enim tales, ſicut li-
gnum plenum aqua: quod non cito reci
pit ignitum eloquium tuum domine,
& ſicut gallina in autumno, pleni. Ideo
nō audiuit populus meus uocem meā.
Pſal.80. Talis gallina fuit diuęs illi epu
lo. Luc.16. Cuius hyems cito uenit,& pe
tiuit prædicatorem Lazarum mendicū
pro fratribus,& non habuit. Ita iſtis ue-
niet cito, quando utilia audire ad ſalu-
tem nō poterunt, quia nimis tardè erit,
quando omnes, qui in monumentis
ſunt audient uocem filij Dei, Ioan.5.
¶Alij ſe excuſant à verbi Dei audien 23
tia & operis impletione propter defe-
ctum, miniſtrorum verbi Dei in quos
impingunt dupliciter excuſationes quę
rendo. Primo in uitam,& intentionē.
Secundo in defectum certitudinis di-
ctorum illorum.

¶Primo dicunt quare deberem eum audire, uel quod dicit, quia eſt talis, uel talis, &c. De aliis dicunt, q̄ non intentione recta prædicant, ſed ut lucrum quærant terrenum. Iſtius temerarij iudicij reprobatione reſeruata ad capitulum, de iudicio humano.

Ad dicta illorum reſpondendum eſt.
Et primo quærendum eſt ab eis, ſi eſſent
in carcere, & malus ſacerdos vellet eos,
de hoc educere, uel uiam doceré quò-
modo euadere poſſent, ſi uellent, ſi uo-
luerint vti cõſilio ſuo, vel non? Et ſi ipſe
in eodẽ carcere eſſet, & exire nollet; ta-
men non minus te liberares eius conſi-
lio ſi poſſes? Quis in neceſſitate nollet
talem doctorem ſequi ad bonum hoſpi
tium, uel ad lucrum pecuniarum, uel ad
quodcunque auantagium? ſupra. e.c.12.
Quis prohiberet talẽ extinguere ignẽ
in domo ſua? Quis non reciperet bonũ
frumẽtum in exili, & uili ſacco ſibi gra-
tis oblatum, uel lapidem precioſum in
uili panniculo inuolutum? Poſito ergo,
ꝙ ſint mali, uel mala prædicent inten-
tione, cum mali frequenter vera, & Dei
ſapientia loquantur. Sicut patet. Nume
ri.22. de Balaam, & aſina ſua, & clamo-
re anſerum ſaluatum eſt capitolium in
Roma à Belino, & Brennio. Sicut refert
Valerius Dei ſapientia nõ eſt in eis ſper
nenda, ſicut nec prædictæ diuitię tem-
porales oblatę à talibus ſpernuntur. Sed
diuitias nihil eſſe dixi in comparatione
illius, nec comparani illi lapidem præ-
cioſum, &c. Omnia ergo, quæ dixerint
uobis facite Io.2.

¶Secundo impingunt in defectum
certitudinis & hoc dupliciter.

24 ¶Primo dicentes quòd nõ eſt verum
quod, prædicat, & hoc, quia uerum uide-
tur durum. Quibus dicendum eſt, ꝙ fa
tuus eſſet, qui uellet ſeipſum mendacio
perdere, ut alios liberaret; talis cogita-
tio ex diabolo prouenit, quia ſemper ni
titur facere diſcordiam inter uiros ec-
cleſiaſticos, & populares: Sicut inter
principem, & exercitum eius. Ideo mul
ta malignatus eſt inimicus in ſancto.
Pſal. 73. Nota. T.5.43.

25 ¶Secundo minus eis credunt de gau
dijs bonorum, & pœnis malorum, quia
huiuſmodi corporaliter non uiderunt,
quibus dicendum eſt, ꝙ credere debent
Christo, qui huiuſmodi uidit & nos in-
format: ſicut mater filium natum in car
cere. de. F.4.9. Et eis, qui audiuerunt ab
eo in ſcripturis ſacris, quia fides ex audi
tu. Ro.10. Sed homini narrant, & aſſe-
renti, ꝙ audiuit à fideli homine, credi-
tur. Multomagis auditui, qui eſt per ver
bum Chriſti. Ro.10. Sed dicunt non, ſed
ſi mortuus ueniret ad nos, crederemus.
Iſti ſunt de conditione illius diuitis dã
nãti. Luc.16. Qui petiuit Lazarum mor-
tuum mitti ad fratres ſuos. Sed pro cer
to iſtis reſpondetur ſicut reſpondeba-
tur ei. Habent Moyſen & prophetas
audiant illos. Si Moyſen; & prophe-
tas nõ audiunt. i. viuos & ſcripturas ſan
ctas, neque ſi quis ex mortuis ierit ad
eo credent. Veritas huius dicti patet
ratione, & exemplo.

¶Ratione ſic. Si quis ueniret & dice-
ret pœnas inferni maximas: & nullam
ibidem eſſe liberationem, ſtatim obijce
rent quærentes ſi fuiſſet ibi, an non. Si
non, non plus crederent ei, quàm no-
bis, qui ibi non fuimus. Si dixerit ſic. Re
ſponderent, ſi fuiſti ibi, & euaſiſti? Ergo
ibi eſt redemptio, & liberatio, ergo men
dacium prædicas.

¶Exempla ad hoc multa habemus in
quarto dialogorum, vbi beatus Gre. nar
rat de his, qui pęnas inferni & uiderũt,
& narrauerunt, pauci tamẽ de hoc cu-
rauerunt. Quotidie videmus homines
mori, & tamen ex cõmuni vſu mortẽ
paruipendunt. Sic ſi mortui frequenter
ad eos mitterentur. Sicut patet. D.1.15.2.
M.11.99. Neque ergo, ſi quis ex mortuis
ierit ad eos, audient, Luc.16. ¶Alij ſe ex- 26
cuſant, dicentes, quare audiam bene fa-
cias, bene habebas, quid debemus plura
audire? Et iſtud dictum freqnẽter con-
tingit, quando unus vult alium impedi
re, ne uerbum Dei audiat. Dicit enim
benè agas, & benè habebas, ẽt in domo
ſedendo. Sed ſi diceret ſe famelicum
ualdè, & non habere cibum, & alius re-
ſponderet benè agas; & benè habeas,
reputaret eum deriſorẽm. Idem repu-
taret, ſi diceret ſe uelle ditari, uel ire Ro
mam, & quæreret ab eo. Si etiam dice
ret ſe infirmum, & uelle ſe medicũ, quę
rere. Et ſic in quocunque negocio cor
porali non dimitteret propter reſpõſio
nem

nem remedium, & auxilium quærere. Quando etiam nolunt ire ad ſortilegas, huiuſmodi cogitatio eos non impedit; ergo non impediat ire ad Deum, & audire eum. Exemplo. Iob vltimo. Auditu auris audiui te. Nota optimè. E.7.9.

27 ¶Alij ſe excuſant ſocietate, quę retrahit multos ab audientia uerbi Dei, & operibus pœnitentię, ſicut populus impediebat cæcum clamantē ad Ieſum. Sed iſte in ſocijs audiuit illum diabolum, quem Eua audiuit in ſerpēte, quę potius audiuit, quàm Deum, & totum confecit mundum, & nimis eis condeſcendunt dimittentes propter eos ea, quę Dei ſunt, ſe habēt ſimiliter ad eos, ſicut Adam quantum ad vxorem ſuā. Cui dicitur, Geñ. 3. Quia audiſti uocem vxoris tuæ, &c.

28 ¶Alij ſe excuſant occupationibus, q̄bus dici poteſt, quòd nulla occupatio eos impedit à cibo corporis, nec etiam in autumno, qui forte dicent quotidianum cibum animę habēt in domo ſua, ſcilicet Pater noſter, & miſſam in eccleſia. Quibus reſpondetur, quòd licet quotidianum cibum corpori neceſſarium habeant in domo, aliquando tamen exeunt ad comedendum cū amicis ſuis. Sic exeant inuitati ad conuiuium aīæ, & pauci ſunt, quos occupatio impedit à nouis ſpectaculis, ſicut in ludis, quos miracula uocant, quare ergo impediūtur ab audientia miraculorum clericorum fatuorum. Tales reprehēdit Chriſoſtomus ſuper Ioānem, Homel. 9. Propter negocia (inquit) ſe excuſant ab audientia ſermonum, & in theatris, & curſibus equorum integrum impendunt diem in curſibus equorum, ſicut in haſtiludijs, & huiuſmodi, quos renocat Deus, dicens. Venite filij audite me, Pſal. 33.

29 ¶Alij ſe excuſant loci diſtantia, dicētes ſe nō poſſe uenire ad eccleſiam, uel verbum Dei, quibus reſpōdetur, quòd ad mercatum, & ad nundinas ſciunt ire ad magnam deſtantiam, in prædicatione verò ſunt nundinæ Dei. Contra iſtos ſurget in iudicio, regina Saba, quę venit à finibus mundi, audire ſapientiam Salomonis, & non ſolum regina Saba, ſed omnes nationes Chriſtianitatis: in cauſa iſta poſſunt ſurgere contra anglicos, quia uix inuenitur natio Chriſtiana, quę ita rarò, & inuitè audit uerbum Dei, experto crede magiſtro. Regina Saba uenit dē finibus mundi audire Salomonem. 3. Re. 10. Iſti uolunt de proxima domo, uel uico, ubi ſedent ocioſi, uenire, ut audiant Chriſtum: immò de eccleſia exeunt, qui eos inuitat, dicens. Terra, terra, audi uerbum domini. Iere. 22.

30 ¶Alij ſe excuſant, dicentes ſe eſſe rudes, & ideo ſe neſcire intelligere, nec reportare, quæ dicuntur, non tamen propter hoc debent dimittere audire, quia aliquam deuotionem, uel peccatorum reportant deteſtationem. Exemplum. Sicut accidit de quadam muliere Pariſius, ut dicitur, de ſermone redeunte, & obuiante cuidam magiſtro, qui cum quæreret ab ea vnde ueniret, & quòd ei diceret aliquod bonum uerbum, qđ in ſermone audierat. Reſpondit ſe neſcire, ſed benè (inquit) ſcio, quòd quandiu uixero plus Deum diligam, & peccatum deteſtabor. Sic audite cœli, quę loquor, Deuter. 32. Et utinam ſic audiat terra, ibidem.

31 ¶Alij dicunt, quare audiam? non intendo dimittere peccata mea, hoc non obſtante, expedit audire propter duo.

¶Primo, licet ante non habuerit voluntatem dimittendi peccatum, in audiendo, tamen ſpiritusſanctus poteſt augere ei gratiam. In actibus apoſtolorum, dicitur, quòd cecidit ſpirituſſanctus, ſuper omnes, qui audiebant verbum.

¶Secundo, ut melius ſciant quid agere debeant, quando habuerint uoluntatem à peccato ceſſandi. Exemplum. Exemplo cuiuſdam, de quo fertur, quòd cuidam quærenti, quare ita libenter audiret ſermonem, cum ſe corrigeret? Reſpondit, ibi cogito quō me corrigere potero, & quō me habeo poſt correctionē.

Audite

Audite ergo inſulę, & attendite populi de longe, &c. Eſaiæ. 49. Sicut iſte audiuit, & attendit de longe quid poſtmodũ faceret. Patet, ergo, quòd nulli prædictorum ſufficientem excuſationem habẽt, quare non debeant Dei uerba audire, ſed prædictas fingũt cauſas, vel propter cauſas factas, ſupra. e. c. 21. Vel quia Dei verbi, & virtutũ, & pœnitentiæ, & bonorum operum ignorans precioſitatem. Et eſt de eis, ſicut dicitur ſecundum fabulas de gallo: q̃ in fimo lapide precioſo inuento, ait, libentius inueniſſem vnum granum, quia nec tu vtilis mihi es; nec ego tibi. Habentes enim ſtomachum occupatum alijs, in iſtis non inueniunt ſaporem, ſed dicunt, q̃ bonus cibus eſſet, ſi quis haberet appetitum, Iere. 22. Locutus ſum ad te in abundãtia tua, & Dixiſti, non audiam, uel quia diabolus aures obturat, ſicut patet ſupra. e. c. 10. Propter hæc enim, & his ſimilia lumen excludunt, & contra verũ ſolem cordis feneſtram claudũt, vt qetius in peccatis ſuis dormiant, de quibus Iob. 24. Ipſi fuerunt rebelles lumini, quia non ſolum illud excludunt, ſed contra volentes lumen in eis accendere rebellãt, & uerbis, & factis. Et in hoc ſunt, ſicut canis furioſus, qui mordet manum offerentis ei panem. Ita iſti, & turbant, & turbantur. Audiui, & conturbatus eſt venter meus, in pſal. 30.

Fabula.

Canis furioſus.

33 ¶Patet etiam ex quo lumen ſcientiæ excludunt nolentes ſcire, quòd ſunt ſicut illi, qui ita diu uigilando comedunt carnes noctẽ ferię quintę, quòd dies ferię ſextę incępit clareſcere, & clauſerũt feneſtras, ne lumen intraret. Ita iſti bubones infernales, & tales nec per legem Dei excuſantur, quia eſt ignorantia vincibilis, ſeu affectata, in qua ignorans ignorabitur, nec in lege Ariſtotelis, qa eſt ignorantia prauę diſpoſitionis, & nõ negationis, nec in lege Iuſtiniana, quia eſt ignorantia craſſa, & ſupina, ignorantia iuris, & non facti, in qua lege, qui dicit ſe nolle venire, quando citatur, vel ter citatur, & non uenit, vel latitat, ne citatio ad eum ueniat, contumax, iudicatur. ff. de re iudi. l. cõtumacia. Sed omnes ter citãtur, ſcilicet uerbo exemplo, & beneficio. De hoc patet. A. 10. Per totum. Et tamen aliqui dicunt apertè, q̃ nolunt venire, ſicut ille, qui dixit Lucæ. 14. Vxorem duxi.

¶Alij impediunt, ne citatio veniat ad eos, ſicut nolentes audire.

¶Alii ſe excuſant, ſicut ille, q̃ dixit, villam emi. De quibus prædictum eſt. Nota. T. 5. 48. Finis verò iſtarum excuſationum, quia nullam legem in curia Dei pro eis habebunt, erit ſententia dãnationis æternæ contra contumaces ꝓlata. Et comparando ſtatum iſtum, in quo nolũt audire uerbum ſalutis, quia ſunt eis graues rumores, ad ſtatum illũ, in quo de hoc dolebunt. Eſt de eis, ſicut de quodam iuxta ignem ſedente, cuius veſtem cum ignis intraret dixit ſocius ſuus, vis audire rumores? Ita (inquit) bonos, & non alios, cui alius neſcio niſi malos, ergo (inquit) nolo audire, & cũ bis, aut ter, & hoc diceret, ſemper idem reſpondit, in fine cum ſentiret ueſtem combuſtam iratus, ait ſocio, quare non dixiſti mihi? quia (inquit) dixiſti, quòd noluiſti audire rumores, niſi placentes, & illi non erant tales. Ita qui nolũt modo defectum ſuum audire, ut corrigantur, quando ſentient pœnam, dolebunt quod prius non audierunt. Et ſpecialiter, quando audient illam ſententiã contra contumaces latam, Matth. 21. Ite maledicti, &c. Quicunq; audierint tinniẽt ambę aures eius. 1. Re. 3. Audiamus ergo vtilia uerba ſalutis. Quoniam qui me audierit, abſque terrore requieſcit. Prouerb. 1. 34

Exemplum.

¶Hæc autem uerba vtilia audire debemus ad euitandum pericula ſpiritualia, & aliquando temporalia. Sicut enĩ ſpeculum oſtendit maculam in facie, ſic uerbum Dei in conſcientia. Et ſicut videntes in ſpeculo maculam, tergunt in facie, ſic audientes deuotè mundantur in conſcientia, Pſal. 80. Si audieris me non erit in te, &c. 35

Art. 10.

¶Sic conſiderauit ſe in ſpeculo, & ſic euitauit periculum, quidam magnus de quo

quo fertur, quòd multum dilexit tor-
neamenta,& cum in quodam ſermone
Exemplum. audiret,quomodo illum ludum ſequū-
tur multa peccata mortalia,videlicet ſu
perbia, inuidia, vindicta odium, &c.
Nunquàm poſtea illum ludum dilexit.
Hæc audite principes. Eſa.1.

¶De alio etiam, & tali fertur, quòd
nō libēter audiuit miſſas, & cauſa fuit,
quia credidit,quòd ſacerdos ex auaricia
inueniſſent illum modum uiuendi, &
cum in quodam ſermone audiret pre-
cioſitatem illius ſacramenti,& miſſarū
valorem, ſemper poſtea eas deuotè au-
diuit.Pſal.104.Verbum domini inflam
mauit eum.

¶Ad idem etiā quod refert Valerius
36 de quodā iuuene Athenienſi Polemus
Exemplum. nomine,tantis illecebris debito, ut etiā
in fama ipſa gauderet.Cum ſemel ergo
ex conuiuio nō poſt Solis occaſum,ſed
poſt Solis ortum ſurrexit. Vino granis,
& vnguentis optimis delibutus, ami-
ctus ueſte perlucida,& ſertis capite re-
dimito,ad domū reuertebať,& cū ſcolā
Xenocratis tunc docentis,apertam, vi-
diſſet, intrauit in eam, ut prudentiſſi-
ma præcepta temulentiæ laſciuijs im-
miſceret,cunque omnes auditores, Se-
nocratis corridentes indignarentur, Se
nocrates vultu maturo omiſſa re de qua
diſſerabat, de modeſtia, & temperantia,
loqui cœpit,cuius grauitate ſermonis il
lectus Polemus detractum de capite co
ronam proiecit,& conuiualis oris hila-
ritatem repreſſit,& ad ultimum verò to
tam luxuriam exiuit, ſicq; vnius occa-
ſionis medicina ſanatus eſt. Patet ergo
quòd in iſtis tribus prædictis homini-
bus uerificatur illud. Eccleſia.24. Qui
audit me,non confundetur. Patet etiā,
quòd ſi moderati vellet dimiſſis pota-
tionibus audire uerbum Dei, alicuius
dicti occaſione corrigerentur,& corpo-
re, & animę ualeret. Sed heu homicida
ſtat per quadraginta dies in eccleſia, vt
mortem euadat temporalem, & vos nō
libenter ſtatis in vno ſermone, vt tem-
37 poralem,& æternum euadatis. Tales a-
liquando dolebunt,quia non audierūt,
quando contigerit eis, quod cōtigit cui
dam, de quo refert Beda de geſtis An-
gelorum,quòd cum alij irent ad eccle-
ſiam,& ad ſermones, & alia bona loca, Exemplum.
ille ſolebat ire ad tabernā, hic moriēs,
poſt breuem loquelę amiſſionē rediens
ad ſe dixit,ſe damnatum,& cęteris hor-
tantibus eum ad ſpem. Reſpondit non
potero ſaluari,quia fui in inferno, & vi
di locum meū paratum, iuxta Iudam,
& Caypham,& requiſitus de cauſa.Re-
ſpondit,quia nolui libenter audire uer
ba Dei, nec ire ad eccleſiam, ſed ad ta-
bernam,qui ergo iſtius cōditionis ſūt,
cum venerint ad punctum illum dicere
cum illo poterunt, illud Gen.42. Non
audiuimus,idcirco uenit ſuper nos tri-
bulatio.

¶Et non ſolum debemus audire vti- Arti.11.
lia,ut declinemus à malo pericula vitā-
tes, ſed ut faciamus bonum neceſſariū
ad ſalutem, quia non ſufficit famelico
audire loqui de cibo, nec infirmo audi-
re medicum, quia auditus medici non 38
ſanat,ſed opus cum cooperatione infir
mi,nec amicus diligitur,ſi ipſe,uel eius
miniſtri,uel literæ, uel ſolummodo re-
cipiantur in porta.Ità nec Deus vbi ip-
ſe,vel eius miniſtri, uel verba recipiū-
tur in porta aurium,uel oris,vel oculo-
rum. Sunt ergo recipienda in camera
cordis,& opere faciendum eſt, quod in
literis præcipitur, vel continetur.Iac.1.
Quia ſi quis auditor eſt verbi,& non fa-
ctor hic comparabitur uiro conſiderāti
vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo,& nō
tergenti, nec operanti ad faciei decorē,
ſed tantum conſideranti, & hoc eſt,qd
ſequitur.Conſiderauit,& abijt. Ideo ſe-
quitur.Non auditor obliuioſus,ſed fa-
ctor,&c.ī quo patet,ꝙ auditor obliuio-
ſus beatitudine priuatur, & factor in
ſpem ponitur.

¶Patet ergo, quòd non ſolum pro- Arti.12.
pter tria prędicta ſunt audienda, & fa-
cienda uerba Dei, ſed etiam ut fugia-
mus pœnalia, ſcilicet priuationem il-
lius beatitudinis,quod eſt quartum. Di 39
ues enim in inferno petiuit prædicato-
res, qui dum uixit prædicatores audire

quæ vilior in corporis ſeruitute.
21 Auaritiæ vitium homines inquietos reddit.
22 Auaritiæ vitium ingratitudinem ſecum fert in Deum, & ſuos.
23 Exemplum in auaros diuites.
24 Auidè appetentes diuitias, quibus comparentur.
25 Qui diuitias deſiderent, fameſcunt in æternum.
26 Auari ſunt crudeles Deo in membris ſuis.
27 Auari ſunt crudeles ſibi ipſis.
28 Auari ſunt crudeles amicis, rebus inanimatis, & deſinentibus.
29 Quomodo in acquirendo auari inſani fiant.
30 Auari ex breuitate vitæ indicant inſaniam.
31 Auari ex paruitate cordis indicant inſaniam.
32 Auari in hoc exiguo vitæ ſpatio tam magnas pecunias deſiderare, inſaniam demonſtrant.
33 Quo plures ſunt in mundo nobiles eo maior ſit regnandi cupientas.
34 Cur magis ſenes auari fiant.
35 Auari indicant inſaniam in acquirẽdo, & augumentando.
36 Auari indicant inſaniam in gloriendo.
37 Auari indicant inſaniam in non prouidendo.
38 In quod periculum peccati incidant auari.
39 Auari incidunt in periculum peccati credendo, & amando.
40 Auaritia cur idolorum ſeruitus.
41 Auari quomodo ſint inordinati erga ſeipſos.
42 Auari, in quibus magis laborent.
43 Quid nequius ſit.
44 Auaritia in proximos inordinatos reddit.
45 Auari dei nutu ante mortem torquentur.
46 Bonorum reſtitutio ante mortem debet fieri, quia poſt mortem nihil valet.
47 Auari in morte dolore afficiuntur quia conditor derelinquere rem amatam.
48 Pauperes ſpiritu, & rebus ſunt immunes à periculis, quæ imminent auaris.
49 Ex dolore, & deſperatione malorum in morte oritur æterna damnatio.
50 Exemplum auari ſupra horreum ſe ſuſpendentes.
51 Auarorum excuſatio poſt mortem non amittitur.
52 Auari quibus comparentur.
53 Auari ſe excuſantes familiæ cauſa reprehenduntur.
54 Satius eſſe auaros ſe ipſos reprehendere quàm ſe excuſare.
55 Omnia alia peccata excuſabiliora videri quàm auaritia.
56 Quadam cauſa hominis ſpirituales inimici in rationalem creaturam magis laborent.
57 Bona opera, & bona, quæ pauperibus fuerint exhibita ſunt propria: alia autem non.
58 Omnes inimici ſpeciales auarum decipere nituntur.
59 Inimici ſpirituales in decipiendo auarum non ſolum vtuntur iuribus proprijs, verum etiam miniſtrorum ſuorum.
60 Inimici ſpirituales, cui comparentur.
61 Spirituales inimici ioculatoribus comparantur.
62 Quid contingat diuitijs nimium credentibus.
63 Quid contingat auaris in ſuis diuitijs.
64 Remedium contra auaritiam eſt conſideratio viuorum virorum iuſtorum.
65 Remedium contra auaritiam eſt conſideratio mortuorum, vel mortis aliorum.
66 Remedium contra auaritiam eſt conſideratio ſtatus proprij quantũ ad vitã.
67 Remedium contra auaritiã eſt conſideratio ſtatus proprij quo ad mortem.

AVaritiæ, & auari- prio ponenda eſt diffinitio. Secundo diuiſio. Tertio, generalitas. Quarto, inſatiabilitas. Quinto, vtilitas. Sexto, labor. Septimo, ingratitudo. Octauo, crudelitas. Nono, ſtultitia. Decimo periculum. Vndecimo, dolor. Duo- Art. 27.

Duodecimo,damnatio.Tredecimo,excuſatio cũ reprobatione· Decimoquarto,deceptio.Quindecimo,remedium.

Artic. 1. 1 ¶Quantum ad primum ſecundum ſanctum Thomam in ſumma ſecunda ſecundæ,quæſtione.118.articulo.1.Auaricia eſt immoderatus amor habendi ſecundum Hugonem, lib.2. de clauſtro animæ.Auaricia eſt ſua illicitè retinere, & aliena concupiſcere, de iſtis duabus, Prouerbiorum.30.Sangui ſugę duę sũt filiæ, &c. Auarus uerò ſecundum Hieronymum, vt dicitur,eſt burſa diuitum cęlarium latronum,rixa potentum, ſibilus pauperum. Hieronymus in quadam epiſtola.

Arti. 2. 2 ¶Quantum ad ſecundum. Auaritia quo ad tenacitatem poteſt fieri,in rebus quarum vſus eſt ipſa conſumptio, ſicut in pecunia,& huiuſmodi, uel in rebus, quæ in uſu venti nõ diminuuntur, ſed potius augentur,ſicut ſcientia,& huiuſmodi,& hęc uidetur deteſtabilior,videlicet nolle communicare quaternos, & ſcientiam ſuam.Exemplo ſapientis, dicentis.Sine fictione didici,& ſine inuidia,&c.Sed dicet,poſſem verecundiam pati,idem prædicando, quòd alius de quaterno meo prius in eodem loco dixit.Reſpõderi poteſt, quòd charitas nõ indueit confuſionem, & maius meritũ accreſceret ex charitate, quàm damnũ ex uerecundia.Illi ergo,qui tenaces sũt in huiuſmodi, non ea benè poſſident, ſed potius poſſidentur. Vnde Auguſt. de doctrina Chriſtiana.Omnis res,quæ dando non deficit dum habetur,& non datur,nondum habetur, quomodo habenda eſt?

Artic.3. 3 ¶Tertium uerò,videlicet eius generalitas habetur,& patet quo ad Duo,uidelicet quo ad radicem,& quo ad effectũ, ſeu opus:quod ex radice venenoſa procedit.

¶Primo quo ad radicem, patet eius generalitas,quia eſt radix,mater multarum turpitudiſſimarum filiarum, videlicet obdurationis,ex retinentia nimia, ne emoliatur, ut ſibijpſi quo ad animã, & miſeris ſubueniat. Secundo,inquietudinis.Tertio,doli. Quarto, fallaciæ, quæ fit ſimplici uerbo.Quinto,fraudis, quę fit in facto.Sexto,proditionis.Septimo,periurij.Eſt ergo armatus ſtipes, in quo diabolus omnem sũrculum inſeruit.Sicut patet,ſecunda ſecundæ, quæſt. 118.ar.8.

¶Secundo eius generalitas, patet in opere, in meditatione, in deſiderio, in locutione,in ſtudio,quaſi ad omnes ſtatus,& ad omnes perſonas ſe extẽdit intantum, quòd ferè in omni ſocietate, ſiue clericorum,ſiue laicorum,ſiue artificum, ſiue mercatorum, vix inuenitur vnus, qui loquitur de lucro æterno ex corde, quomodo ſeipſum, & alios ſaluare poterit, ſed quomodo temporalia acquirant, dicentes. Ibi eſt tale lucrum, ibi tale ſeruitium, ibi tale beneficium ſine cura pingue valdè, ibi aduocatus multa lucratur, ibi baliuus,&c.Ex non diſputant quomodo hamus peccati,& periculi ſub eſca illa abſconditur,& non ſolum ad loquelam, ſed ad opera ramos ſuos extendit ad iuuenes,intantum, quòd decennis furatur matri ſuæ: hęc infideles operarios malè facit operari, hæc pauperes facit latrones, hæc mediocres facit vſurarios,& blada abſcondere, quando pauperes famę moriuntur, hæc: dominos facit tyrannos,hæc, facit falſos perquiſitores vicinos ſuos ad curias regum citare ad litigandum cum eis,ad malè lucrandum terras eorum. Hæc ergo eſt generalis fames, & ſcabies totum corpus maculans,uel voluntate, vel locutione,vel operatione. Omnes in viam ſuam declinauerunt,vnuſquiſq; ad auariciam ſuam.Eſa.56 A minore quippe vſque ad maiorem omnes auariciæ ſtudent.A propheta, vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum,Iere.6. Auaricia ei in capite,id eſt intentione omnium. Amos.9.

¶Et ſi iſta fames poſſet ſaturari, vel ſcabies ſanari eſſet terminabile,& tolerabile malum. Sed fames peſſima eſt, quia eſt inſatiabilis ad modum ignis, qui nunquã dicit ſufficit. Prouerb.30. Artic.4.

¶In

¶In quo notatur quarta auariciæ cõditio, videlicet inſaciabilitas, cuius cauſam, uide. C.14.24.& G.3.17. Fatuus.n. credit ignẽ extinguere intus ligna ꝓijciendo, quibus plus accenditur. Ita auari credunt cupiditatem ſuam extinguere, dicentes ſi haberem tale manerium, uel tot libras in mercationibus, uel vnã eccleſiam, uel præbendam, nunquàm plus deſiderarem, quo habito conqueruntur locum illum eſſe in malo aere: vel nimis propè viam propter hoſpites, vel nimis à bona villa diſtrare, uel quia non ſunt ibi paſcua, uel nemora, uel piſces, oportet alium locum habere, vbi poſſet eſſe in æſtate pro paſcuis in hyeme pro focalibus, tertium ubi in quadrageſima pro piſcibus. Aliam etiam oportet præbendam habere in patria ſua, de his, Nota. A.25.24.& D.12.18.& M.13.8. Et ſic ligno vno appoſito ignis creſcit, & quanto plura apponunt, plus creſcit. E t ſicut currus malè vnctus quãto plus portat, tanto maiorem ſtrepitũ facit. Ita auari, qui ſunt currus diaboli, tanto plus conqueruntur nihil habere, vel ad minus defectum magnũ, & multarum rerum ſe habere conqueruntur, & tam quod habent, quàm quod non habent deeſſe fatentur. Et ſunt ſicut canis, qui magno deſiderio expectat os quo conſumpto ſtatim quærit plus. Et eſt mirabilis, & miſerabilis prorſus infirmitas, in qua quanto plus circa medicinam expendit, quantoq; plus morbo apponit, tanto grauius infirmatur, quia deſideriũ habendi augmẽtat, vt ꝓdictũ eſt de igne. Vnde Innocentius de vilitate conditionis humanæ. O ignis inextinguibilis: cupiditas inſatiabilis, quis vnquàm primo uoto fuit contentus? ſicut patet parum ſupra de manerijs, ſequitur, cum adipiſcitur, quod optauerat: deſiderat ampliora ſemper in habendis, & nunquàm in habitis, finem conſtituit.

Canis.

¶Et huius inſatietatis multiplex eſt cauſa. Vna cã iſtius infirmitatis Augmenti ſecundum Auguſtinum, ut dicitur eſt, quia quanto plus concupiſcunt, & habent, tanto pluribus indigent, vel indigere cogitant, tantoq; plura ab eis petuntur, ſicut qui habet equum, indiget fœno, & ſella, & huiuſmodi: qui habet terras indiget multis ſeruis. Et ſic de alijs, & hęc cauſa eſt huius curialis infirmitatis. Vnde Seneca de beneficijs. lib. 2.c.19. Maiora cupimus, quo maiora venerunt. Multoq; cõcitationi eſt auaricia, in magnarum opum congeſtu collocata, ut flammæ, & fumi acrior uis eſt, quo ex maiori incẽdio emicuit. Ad idẽ Oratius libro Carminum. Creſcentem ſequitur cura pecuniã maiorq; fames, multa petentibus deſunt multa. Ex hoc poteſt concludi, quòd quanto reputatur quis ditior, tanto in veritate eſt pauperior, quia dictum eſt, quòd quanto ditior reputatur, tanto pluribus indiget. Cum igitur indigentia, & paupertas, & defectus quo ad modum loquẽdi, quo eundem dicimus valde indigentem, & pauperem in vnum coincidãt, & ſeqtur, quòd qui ditiſſimus reputatur, pauperrimus eſt Hoc argumentum confirmatur per beatum Gregorium ſuper Ezechielem, lĩ.2.Omel.6. Ille (inquit) pauper eſt, qui eget eo, quod nõ habet. Nam qui non habet, habere tamen nõ appetit diues eſt. Sic loquitur Paulus. Nihil habentes, & omnia poſſidentes. Confirmatur per Senecam epiſtola 2. Honeſta (inquit) res læta paupertas illa verò, paupertas non eſt: ſi lęta eſt. Cui cum paupertate benè conuenit, diues eſt. Non qui parum habet, ſed q plus cupit pauper eſt, qui ſatis eſt quod habet diues eſt. Prouerb.13. Eſt quaſi diues cum nihil habuerit. Confirmatur etiam per Ioannem Euangeliſtã. Apocalip.3. Vbi talis auarus loquitur, dicẽs, diues ſum & locupletatus ſum. Cui reſpondet Ioannes, dicens, tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus: ſicut patet. D.16.6. Ex iſtis ergo cõcludatur, quòd auaritia auarum, nunquã ditat, ſed magis egenũ facit. Vnde Seneca, in quadam epiſtola, fortiſſima peſtis eſt cupiditas, qui ſolet egenos facere, quos capit dum finem quærendi

non inuenit, nam alterius cupiditas ex alterius fine naſcitur, & ideo fortior eſt, qui cupiditatem uincit, quàm qui hoſtem ſubijcit.

8 ¶ Alia uerò iſtius īſatietatis cauſa eſt cordis amplitudo, quòd ideo nulla re repletur, quia pro Dei receptione creatur, & ipſo ſolo ſatiatur, iuxta illud Pſal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Quid mirum ergo de cupido, qui nec habet Deum per gratiam, nec in futuro habebit per gloriam, dicatur. Eccleſ. 14. inſatiabilis eſt oculus cupidi.

¶ Tertia cauſa huius inſatietatis, & pcipua eſt auari cordis peruerſitas. Eſt enim cor auari, ſicut tranſuerſum, qd impleri non poteſt. Et hoc ſatis uidetur innuere Deus. Aggei. 1. ubi ait. Comediſtis, & non eſtis ſatiati, &c. Et quaſi reddens cauſam adiungit, dicens, qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculū pertuſum. Iſta triplici cauſa uerificetur, illud Eccleſ. 5. Auarus non implebitur pecunia. Cum ergo ad modum uilis guloſitatis, & eſculētorum, & poculentorum hominem uilem reddat, reſtat huius peccati oſtendere vilitatem, in quo nominatur quintum.

Artic. 5. ¶ Pro quo eſt ſciendum, quòd auari-
10 ciæ gula vilior eſt omni alia gula, ſiue fœminarum, quia eſt inſatiabilior. Nō eſt aliquis ita ebrioſus, uel guloſus, quin poſſet ſatiari omni pane uillæ. Sed auarus non ſaluatur omnibus bonis uillæ, quia ſupra oſtenſum eſt, quòd omnibus bonis villę habitis, magis inſameſcere. Nec eſt porcus, uel fera crudelis, tam rapax, quin ſatiari poſſit. Vnde Auguſti. de uerbis domini. Quæ eſt iſta auiditas concupiſcentiæ? cum & ipſe beluę modum habeant, tunc enim cupiunt, quando eſuriunt, parcunt uerò prędę, quando ſenſerunt ſatietatem, dictum, uerò ſola inſatiabilis eſt auaritia. Nam uſurarius, nunquàm præda ſatiatur, ſic nec alij in modo ſuo acquirendi. Et ideo ſecundum Auguſtinum, in epiſtola ad Comitem. Auari inferno ſunt ſimiles, quia nunquàm dicunt ſufficit, & quia quod habent, nō dimittūt, quia etiā illi dæmones in inferno quànto plures peccare faciunt, ut eis eos adducant, tanto plus demerentur, & pœna accidentali punientur, & tū propter hoc non ceſſant. Ita auari, quanto plura congregant, tanto plus in corde cogitationibus affliguntur, nec tamē ceſſant. Non ſolum inferno, ſed dæmonibus ſimiles ſunt, quia ſicut illi, ita iſti, ſemper plura petunt. Vnde Ouidius. Cum poſſideant plura, plura petunt.

¶ Iterum in utilitate eaſſimilanē porcis, tum quia non reſpiciunt ad diuitiarum datorem Deum, ei regratiando, ſicut nec porcus reſpicit, vnde glandes, ei ueniunt, ſed ſemper habet os in terra, tum quia porcus in uita nocet domum euertendo, & terram fodiendo, ſed in morte prodeſt, ſic iſti quorum diuitiæ in uita confodiuntur, & abſconduntur: in morte aliquando pauperibus tribuūtur, tunc ſpongia præmittitur. Tum q̄a porcus habens iugum in collo per artū foramen tranſire non poteſt. Ita nec auari per artam uiam, quæ ducit ad uitā, ſicut patet per Chriſtum, Marci. 10. Vbi dixit quàm difficile eſt, qui pecunias habent. &c. Quia illud eſt contra legē naturæ, quod Deus facere poteſt. Aliud contra legem iuſticiæ, quod facere non poteſt, immò etiam aſcendere, minuus difficile eſſet camelo, quàm auaro dum auarus eſt: quia ille nō permittit ſe onerare ultra poſſibilitatem ſuam portādi, hic etiam oneratur ſola diuitiarum ſarcina hic duplici oneratur, ſcilicet diuitiarum, & peccatorum, & ideo conqueri poſſet, cum Pſal. 38. Onus graue grauate ſunt ſuper me, cum quo onere impoſſibile eſt ad cœlum aſcendere. Omne onus ergo diſrumpe, & ſolue faſciculos deprimētes. Eſa. 58. Ne camelo ſtultior ſis. Sed interroga iumenta, & ipſa docebunt te. Iob. 12.

11 Porci.

Camelus.

¶ Item comparatur canibus propter multa. Quia ſicut canis nō comedit de fœno ſuper quo iacet, nec alios permittit illud aſportare, ſed latrat, quia non ſibi, ſed alijs illud cuſtodit. Ita auari nō vtuntur bonis ſuis, nec alios permittūt, 12 Canis.

ſed

ſed ea alijs cuſtodiant,quibus, tamē ne
ſciunt,ut frequenter hominibus de mū
do,quos minus deligunt,de quibus mi
Exemplum. nus opinātur. Sicut quidam de quo fer-
tur,quòd cum amate cogitaret,cuius eſ
ſent bona ſua poſt mortē ſuam,audiuit
vocem dicentem,troylardi, hic erat mi-
ſer in coquina ſub coquo,qui poſt acce-
pta eius uxore,bona eius occupauit. Et
ſic patet,quod difficile eſt auaris reſpon
dere ad quæſtionem Chriſti, quā ab eis
q̄rit.Lucæ.12.vbi primo de morte eo-
rum præmittit,dicens. Stulte hac no-
cte repetent à te animam tuam,deinde
quærit quæſtionem de bonis illorum,
dicens, quæ autem congregaſti, cuius
13 erunt? Et ſicut difficile eſt eis reſponde
re,cuius erunt,ita difficile eſt eis reſpō-
dere,qualiter expēdentur.Quia frequē
ter contingit,quòd poſt mortem ſuam,
ita prodigè bona illorum diſpareant,ſi-
cut ipſi auarè congregauerunt, & tenue
Exemplum. runt. Vnde fertur quaſi ſic, quòd quidā
abſcondit occultè in capella ſub ſe ubi
miſſam audiuit ollam, in qua collegit
pecuniam,& ſemper in miſſis,& oratio
nibus rogauit Deum, quòd nunquàm
fineret eum mori, antequàm olla eſſet
plena,quod etiā obtinuit. Et ipſo mor-
tuo citò poſt alius eius vxore accepta
ollam inueniens,quotidie orauit,quòd
nunquàm moreretur, antequā olla to-
ta eſſet euacuata, hanc auari miſeriam,
qui theſaurizat, & ignorat cui congre-
gat ea, uel quomodo poſt eum expen-
dentur,plangit ſapiens, Eccle.5.dicens.
Quid prodeſt, quod laborauit in uen-
tum cunctis diebus uitæ ſuæ comedit
in tenebris,& in curis multis, & in erū-
na,atque triſtitia, &c.
14 ¶Secundo cōparantur canibus, quia
canis nō dimitteret os ſibi porrectum,
nec ſtultus daret baculum ſuum pro cē
tum libris. Ita nec auarus dimitteret a-
uaritiam ſuam pro regno cœlorum, cū
vtrunque habere non poſſit, ſicut patēt
Fabula. Ephe.5. Vbi auarus priuatur regno cœ-
lorum. Eſt ergo,ſicut canis aquam tran-
ſiens dimittens caſeum in ore, & alium
haberet,quem in aqua credidit,qa vm-
bram vidit,& ſic vtrūque perdidit, ſicut
in fabulis continetur. Nota infra.e.143.
Eſopi. Sic iſti credentes vtrunque per-
dunt:quia iſtud ſecum non portabunt.
Iob.27.Diues cum dormierit, nihil ſe-
cum afferret,nec aliud inueniet, quia
dormierunt ſomnum ſuum,& nihil in
uenerunt omnes viri diui,&c. Pſal.75.
& ſic inter ſcanna duo, &c.
¶Tertio cōparantur canibus,qa inter
ſe pro oſſe pugnant. Ita auari vicinus 15
cum uicino,frater cum fratre, filius cū
patre, frater cum ſorore, & fere omnes
brigę diſcordię, & placitationes auari-
tiæ cauſa fiunt, quia bonum quærunt,
quod ab omnibus haberi non poteſt,ſi-
cut nec os à canibus. Qui uerò Deum,
& ea,quæ Chriſti ſunt,quærunt, in ma-
gna pace ſunt, quia bonum ſpirituale
quærunt, quod ab omnibus poſſideri
poteſt. Et tales mirantur de brigis mun-
dialium, ſicut dicitur in uita ſpatrum
de duobus hæremitis multis annis paci Exemplum.
ficè uiuētibns, & mirantibus vnde diſ-
cordiæ inter homines acciderent, alter,
meum,& tuum faciunt totum malum:
quomodo (inquit) alius,& vno vtenſi-
li in medio poſito ait, dicas,qđ eſt tuū,
& ego dicam,quod eſt meum,& cum ſu
per hoc inciperent quaſi litigare,ait al-
ter,habeas totum tibi: malo modicum
cum pace, &c. Seneca. Quietiſſimè vi-
uerent homines, ſi non eſſent meum,
& tuum. Sed ex quo prophetę, & angeli
prædixerunt pacem in aduentu Chriſti,
quandiu durabit iſta diſcordia? Reſpon-
det Auguſt. ſuper Pſalterium,ut dicitur
quouſque aurum ſit ſepultum, & hanc 16
cām reddit Seneca,ut dicitur,quare au-
rū,& argētū eſſēt abſcōdita ꝓfundius
ſub terra, qa ſciuit hoīes ꝓ illis pugna-
turos,ſicut canes ꝓ oſſe. Iac.3. Vnde bel
la,& lites ī uobis,nonne ex cōtumacia?
¶Quarto cōparantur canibus,qa de- 17
uorātes id,qđ eis ꝓijcitur ſtatim reſpi- Canis.
ciūt ad plus. Ita iſti habētes vnū mane-
riū,uel uiginti libras,ſicut patet ī.e.c 7.
habentes maneria, citò reſpiciunt ad
plura. Vnde Seneca ad Lucilium epiſto
la.75.Vidiſtis (inquit) canem miſſum

à domino ſuo fruſtum panis, aut carnis aperto ore captantem, quicquid autem excipit protinus integrum deuorat, & ſemper uenturis inhiat. Idẽ euenit nobis quicqd fortuna expectantibus proijcit Illud admittimus ſtatim ad rapinam alterius erecti. Idem de beneficijs, lib. 2. c. 19. Nunquàm improbe ſpei ſatis eſt quod datur, ſemper maiora cupimus.

¶Quinto comparatur ſerpenti. I. 6. 7.

18 ¶Iterum huius peccati vilitas apparet, & ex uili ſeruitute, in quam ſeruientem redigit, & ex turpibus, quæ ſeruis præcipit, & ex vtriuſque continuatione.

¶Primo ex vili ſeruitute non eſt tam uilis ruſticitas, vel ſeruitus in mundo, in in qua dominus prohibet ſeruum ſuũ legare animam ſuam Deo in morte, quantumcunque fortè de alijs teſtamẽtum facere prohibeantur, uel lege, uel conſuetudine. Sed domina auaritia nõ permittit ſeruum ſuum fidelẽ in morte, nec Deum quidem cognoſcere, nec animam ſuam ei legare, ſed ſibi totaliter intendere, ſicut patuit de illo, quem peroptimè noui. Hic paraliſi percuſſus loquelam amiſit, religioſi verò circunſtantes uidentes eum morti appropinquare eum hortabantur ad cogitandũ de anima, & ad receptionem eucharistiæ, & clamabant in auribus eius, & ſi placeret ſacramenta recipere, ſaltẽ aliquod ſignum, uel nutu manu linguæ, vel vultu faceret: & eum nullum ſignũ ab eo habere poſſent, quidẽ ſocius, ait, ego citò habebo ab eo ſignum, & appoſuit manum ad ciſtam, quæ erat ad pedes eius, in qua erat pecunia ſua, & cor ſuum, & theſaurus ſuus: quaſi volens eam aperire, uel aſportare, & ſtatim quaſi expergefactus, & quaſi nitens caput erigere, & uoce, & vultu triſte ſignũ vitæ oſtendit, qui dum de Deo, & animæ ſalute loquebantur: quaſi mortuus iacebat oſtendens ſe plus de domina auaritia, quàm de Deo ſollicitari. Hæc enim ita, per eum per guttur tenebat, quòd de aliquo Deo ſignum facere non permiſit, hoc eum audiſſet quidam ami-

Exemplum.

19 cus, qui cum ſpeciali affectione diexit erubeſces receſſit. In eadem ſeruitute fuit ligatus ille, de quo fertur, quòd cũ ſentiret manum ſacerdotis inungentis eum, ait: quis tangit burſam meam, cor enim ſuum plus erat in burſa, quã circa ſacramenta. Ad idem fertur de quodam alio, qui cum deberet inungi, & manus dextera abſcondita deeſſet, & ſacerdoti quærenti vbi eſſet, & quare eam non extenderet, ait ſub me teneo in ea clauem ciſtæ meæ. De quodam alio etiam fertur ad idem, quòd cum am moneretur recipere corpus Chriſti noluit. Et ecce citò venit de angulo domus diabolus, in forma bufonis in ore ſuo denarium portans, ad cuius aduentum infirmus os operiens, denarium domini ſui recepit, quo ſtrangulabatur. Omnibus iſtis prædictis dici poteſt, illud Actuum. 8. pecunia tua tecum ſit in perditionem, quibus perditis dici põt deridendo, & improperando, illud Deuter. 32 Vbi ſunt dij eorum, in quibus, &c. Surgant, & opitulentur eis. Omnes etiã iſti oſtendunt, quòd non poſſent Deo verò ſeruire, & Deo falſo, ſcilicet mamone. Et reuera iſti, & his ſimiles mamone ſeruientes periculoſiſſimam habent ſeruitutem finem reſpiciendo, ſicut patet ex prædictis.

Exemplum. *Exemplum.* *Exemplum.*

¶Eſt etiam uiliſſima in ſe in natura ſua, quia ſeruire mente, in qua eſt hominis pulcherrima, & optima libertas, vilior ſeruitus eſt, quàm ſeruire corpore. Quia etiam turpiori domino ſeruit, ſcilicet diabolo, quàm ille, qui ſeruit corpore. Eſt iterum viliſſima ſeruitus, quia turpia imperat, ſicut furta, rapinam, periuria, homicidia operari in feſtis, quando uerus Deus vult, quòd quieſcant. Nota infra c. 38. Quia, & principibus ſacerdotum præcepit Chriſtum occidere proditiones, vſuras non reſtituere, aliena, & huiuſmodi, quæ quidem præcepta ipſi eis obedientes, ſi in alijs ipſa reſpicerent, & aliorum iudices fierent, iudicarent turpia eſſe, & illicita Ipſi eñ propter hoc ſanctos laudant, quia omnia propter Chriſtum reliquerunt, & vi tu perant diuitem in inferno. Lucæ. 16. 20

quia

quia ſua non dedit. Ergo à fortiori ratione reputarent neceſſarium aliena relinquere, & uituperabile aliena rapere, vel occupare. Sed domina auaritia, ita eos excecauit, quòd illud quod in alijs iudicant, in ſeipſis non uideant. Et ſi aliquando uideant, & ſtatus illorum eis diſpliceat, vtpotè intus, & extra attediati, & commendent alios, qui talia dimiſerunt, tamen domina auaritia modum habẽs tędioſi domini, qui ita eum continue in ſeruitio ſuo occupat, & tenet, quòd nec die, nec nocte finit eum ſibi ipſi uacare, nec abire. Hiere. 16. Seruietis dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem diem ac nocte, &c.

Artic. 6. ¶In quo notatur ſextum, uidelicet iſtius auaritiæ nimia vexatio, ſeu labor corporis, ſeu mentis inquietudo? Sicut enim infirmitatẽ grauem in corpore, vel dolorem in dentibus habẽs, vel ſpinam in pede non benè quieſcit, immò turbatur interius ĩ domo cordis, & melancoliam oſtendit extra aliquando. Sic habens hydropiſim auaritiæ intus in anima inquietatur cogitationibus. Vnde Auguſti. in quodam ſermone, vt ſcribitur, quaſi exponẽs moraliter illud Matthæi 24. Væ prægnantibus, & nutrientibus. exponit de talibus, qui concipiunt dolorem, & pariunt iniquitatem. Concipit enim auarus, quòd ager proximi ſui eſſet ſibi utilis Si tamen ager diuitis eſt, cogitat, quòd non vult eum uendedere, & tunc imaginatur alias malicias contra eum, ſicut in ditare, uel aliquibus brigis eum inuoluere. Si uerò ager ſit pauperis, facit eum tribulari, & obligari. Et ſi ipſe ſit in cauſa ſuſpectus, facit per alium, & per alium mutuat ſibi pecuniã, vt ager ei obligetur, uel mittit ei conſiliarium aliquem ſub ſpecie coloris boni, vt eum inducat ad uenditionem. & tunc vix medietatem iuſti precij dabit, & ſic vno modo, uel alio modo iniquitatem parit, quam prius cum cordis ſollicitudine concepit. Et ſic labor in medio eius, id eſt in corde, quantum ad conceptionem, & iniuſticia quã tum ad parturitionem in pſal. 54. Et illam intempeſtatem, & flammam, quã in conſcientia habet frequenter, extra oſtendit eos, qui circa eum ſunt irrationabiliter, & ultra uires inquietando familiæ, & alijs de domo vituperia, dicendo: fures uocando & maledicendo, Prouerb. 15. Conturbat domum tuam, qui ſectatur auaritiam. Sicut patet. G. 1. 18. & I. 3. 10. & P. 4. 15. Et non ſolum illos de domo ſua, ſed omnes homines habet ſuſpectos, quia tales alios iudicat, qualis ipſe eſt Quia naturale eſt homini tales alios iudicare, qualis ipſe eſt. Et ideo, qui alios decepit, ſemper timet decipi. Vnde Seneca Videt regem, & æſtimat prædonem, Videt pauperem, & æſtimat furem. Et ſic canis in coquina odit omnem ſocium, ſiue notum, ſiue ignotum. Dum canis os rodit, ſociari omnibus odit Si ergo ſciretur, quis eſſet talis fruſtra pro anima ſua cãtaretur requiẽ poſt mortem, quia qui confidunt in uirtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. Sicut nõ habent hic requiem, nec intus in alia, nec exterius in corpore, ſed continuè laborant in acquirendo, & ſollicitantur in cuſtodiendo. Ita quilibet eorum laborabit in ęternum, & uiuet adhuc in ſine. Pſalmus. 48.

¶Et non ſolum talis, ſequitur auaritiam inquietudo, quo ad ſe, ſed etiã ingratitudo, quo ad Deum & ſuos. Et hoc ſequitur ex præcedenti articulo. quia ſicut amor facit hominem largum, ita cordis triſtitia, & anxietas, facit eum Deo, & ſuis tenacem, & durum: quia cor de clauſo interius per triſtitiam clauditur burſa exterius ne det eleemoſynã. Et ex hoc accidit frequenter, quòd qui plus à Deo habent, minus ei dant. Sed in hoc plus ſeipſos, quàm Deum, vel pauperes damnificant. Et hoc experiẽtia, quando contingit eis, quod contigit califfo de baldac, qui fuit magnus dominus inter infideles Iſte ſicut de eo legitur cũ eſſet obſeſſus in Baldac à quodam rege, cum theſaurum haberet maximum, noluit ad defenſionem ſuam ſtipendiarios conducere. Ideo finaliter Artic. 7. 22 Exemplum. 23

à rege captus eiq; præſentatus. Cum ab
eo cauſam quereret, quare cum the-
ſauro ſuo ſe non defendit, & ſuffieien
ter reſpondere non poſſet. Ait rex. No-
lo te auferre, quod plus dilexiſti, quàm
vitam tuam, ſed cum illo viuas ſi pote-
ris, & incluſit eum in turri, ubi erat the
ſaurus ſuus, alium cibum, & potum ei
negans, & ſic cum tota pecunia ſua fa-
mæ moritur. Sic in propoſito, dæmones
obſident modo diuites, & auaros, qui ſi
noluerint ſibi ſtipendiarios conduce-
re, id eſt pauperes, ut per eos liberentur
in die malo mortis: iuxta, illud Pſal. 40.
Beatus, qui intelligit ſuper egenū, &c.
Quid reſponſurus eſt in morte, quan-
do captus fuerit? quod dicet quando
ſnbſanando quærant ab eo dæmones,
uel iudex Deus iuſtitiam ſuam oſten-
dendo, dicentes, ubi eſt modo peeunia
tua, quare non conduxiſti tibi ſtipēdia-
rios pauperes, plus dilexiſti pecuniam
tuam, quàm vitam tuam? Nonne uidi-
ſti aliquando homines habentes maxi-
mos theſauros, qui adhuc bello ſurgen-
te contra eos non habuerunt cor ad ex-
pendendum, & ad armatos largè condu
cēdum pro defenſione propria, & poſt
illorum mortem, & captiuitatem alij
eos derident, fatuitatem illorum admi-
rantes, & dieentes, miſer ſi largè dediſ-
ſes, & expendiſſes peeuam tuam, confu
ſionem iſtam, & mortem euaſiſſes. Pro-
uideat ſibi quilibet, ne illi, qui uidebūt
eum captum à dæmonibus, & damna-
tum, eandem de eo admirationem ha-
beant. Melius eſt, quòd poſt mortem il-
lorum de eis dicatur. Diſperſit dedit
pauperibus, &c. quàm quòd peeunia
ſua ſit cauſa perditionis ſuæ, ſicut latro-
cinium, quod inuenitur cum latro-
ne eſt cauſa ſuſpendij eius. Et ſicut
cum pecunia inuenta in burſa eius emi
tur corda, qua ſuſpenditur, ſicut pecu-
nia inuenta cum eis, quam noluerunt
pauperibus erogare indigentibus,
eſt cauſa pœnalitatis, & ſuſpendij
24 æterni.

¶Tales, qui ſic peciniam deſiderant,
acquirunt, amant, uel poſſident, ſunt
ſimiles Midoni regi Indorum. De quo
refert Ariſtoteles prima. Polli. quòd
rogauit Deum ſuum, quòd quicquid
tangeret mutaretur in aurum, quòd Exem-
cum factum fuiſſet, cibus etiam ſuus plum.
mutabatur in aurum, & ſic fame obijt.
Ecce aurum deſiderauit in eius mor-
tem, & Perditionem. Per iſtum caliſ-
ſum, & per iſtum Midonem, patet
quòd fames pecuniæ inducit famem
æternam. In cuius ſignum vterq; cum
toto auro ſuo interijt. In ſignum, quòd
qui peeuniam, uel ſimilia nimis fameſ- 25
eunt, habebunt famem æternam, &
hoc iuſtè quidem, quia habentes anti-
qua blada, & huiuſmodi diu cuſtodita,
deſiderant earum tempus, ut carius illa
vendant, deſiderantes uerò earum tem-
pus, deſiderant famem multorum pau-
perum. Iuſtum ergo Dei iudicium eſt,
quòd ipſe hoc habeat, quod aliis de-
ſiderauit, & optauit, ſicut patet.
M. 9. 26.

¶Veritate hoc indicate, quæ ait: eo-
dem iudicio, quo alio iudicaueritis, quā
tum in uobis eſt iudicabimini. Et ſicut
non curat, quòd alij fameſcant, ut ip-
ſe auantagium habeat. Ita iuſtum eſt,
quòd Deus curet, an ipſe, nullum a-
uantagium de bonis ſuis, ſed famem
æternam, & alij de bonis ſuis auanta-
gium habeant. Videte ergo ne cum
Midone ad damnationem propriā bo-
na inordinatè concupiſcatis, nec cum
caliſſo ea in malum proprium retinea-
tis, & carcerem, & famem cum eis, &
pro eis incurratis æternam: cum prin-
cipibus, qui poſſident aurum, & reple-
xit domos ſuas argento. Iob 3. Sequi-
tur citò de pœna mortis, & damnatio-
nis, & ſic ibi impij ceſſauerunt à tu-
multu.

¶Sed cōducite uobis ſtipendiarios,
& facitè uobis amicos de mamona ini-
quitatis, ut cum defeceritis, recipiant
uos in æternam tabernam. Et quia ex
radice ingratitudinis aliquando ſurgit
ramus crudelitatis.

¶Videndum eſt quibus ipſi auari sūt Artic. 8.
crudeles.

¶Primo

¶Primo ſunt crudeles Deo in mem-
26 bris ſuis, quibus bona, vt dictum eſt, in
neceſſitate negant. Sunt enim diſpenſa
tores pauperum, ſicut Iudas fuit Chri-
ſti, caput Iudæ, & membra habent Iu-
dæ. Si rex aliquis iret ad lõginquas par-
tes committens bona ſua alicui, ut inte-
rim familiã gubernaret, & ſi iſte repo-
neret bona regis in archa ſua, & quoſdã
de familia uideret mori, quoſdam non
multo melius habere, ſi à uobis quære-
retur, quale iudicium meruit? Non eſt
aliquis ratione utẽs, quin diceret, ꝙ iu-
ſtum eſſet, quòd officio illo priuaretur,
& omnia bona illa amitteret, & tanquã
proditor in carcere poneretur, & malè
tractaretur, date ergo ĩ cordibus veſtris
iudicium, quia uos eſtis tales. Chriſtus
enim rex nobilis abijt in regionem lõ-
ginquam, & tradidit ſeruis ſuis bona
ſua. Sed ipſi in caris annis multos ſciue
runt in uillis mori, uel in propinquis
locis. Alios uerò non multo melius ſe
habere, quare ergo non ſunt ponẽdi in
carcere inferni, noluerunt Chriſtum re
cipere, ut cũ eis cœnaret? Ideo dicitur
nemo uirorum illorum guſtabit cœnã
meam Sed certè membra ſua, quę expu
lerunt cęci, & claudi, &c. Et erit dexterę
excelſi mutatio hęc, quando intratur ad
feſtum etiam ſi preſſura ſit inter qua-
draginta diuites ſciunt vnum pauperẽ
repellere. Et uix inter viginti diuites in
trabit vnus paup. Et ſi intret exilius il-
li ſeruitur, & in loco infimo ponitur, qa
non habet ueſtem nuptialem. Sed om-
nino econuerſo erit in cęna, & in nu-
ptijs agni, ut patet Et ſic iudicium ſine
miſericordia, Iacob. 2.
27 ¶Secundo ſunt crudeles ſibijpſis, &
vxoribus & filijs, & familiæ, quia fardel
lum in collo ponunt, & pro quo ſuſpẽ-
detur; & ligna colligunt, cum quibus
comburentur, & per funem in collo
poſitum malorum lucrorũ eos dęmoni
bus ligatos tradũt, ſicut Iudæi Sanſonẽ.
28 ¶Tertio ſunt crudeles amicis, quia
Lupi ſicut parui lupi, vt dicitur, quando non
parui. Inueniũt plus de lacte in mamillis ma-
tris, mamillas mordent. Ita iſti ubi ſe-
mel inuenerunt lac munerum exenio-
rum, uel uiolente mercedis, iterum mã
mas quærunt cogitãtes ad mercedem,
& niſi inueniant mordent oblocutio-
nibus, & conuertuntur ad inimicitias,
vnus actus de gratia, conſuetudinẽ ne-
ceſſariam apud eos inducit. Et ſic ſub
ouina pelle, vulpinam conſcientiam, &
modum abſcondunt luporum, de qui-
bus paſtor. Intrinſecus autem ſunt lupi
rapaces. Matth. 7.
¶Quarto ſunt quodam modo crude
les ipſis rebus inanimatis, quas poſſi-
dent, quia ipſas, ſicut bladum ueſtes ci-
bos, & huiuſmodi in carcere putreſcere
faciunt. teſte Iac. 5. Diuitiæ ueſtræ pu-
trefactę ſunt, ueſtimenta, veſtra comme
ſta à tineis, & in hoc crudeliores ſunt
inferno, & dæmonibus, qui nullum in
carcerant, qui non demeruit.
¶Quinto ſunt crudeles, ipſis quos de
tinent per Chriſoſtomum. P. 8. 3. Filia
ergo populi mei crudelis, vt ſtrutio in
deſerto. Treno. 4.
¶Et quia de auaritia dicta ſunt, uel
in poſterum dicenda illa ex magno ra- Arti. 9.
tionis defectu, ex magnaq; ſtulticia ꝓ-
cedũt errores prædicti. Ideo nono oſtẽ-
dere reſtat, quomodo auaritia ſeruos
ſuos infamat.
¶Infatuat autem auaros quinq; mo-
dis. In acquirendo, in retinendo, in aug
mentãdo, & gloriando, & nõ ꝓuidẽdo.
¶Primo ĩ acquirẽdo, qa facit eos ſtul 29
tos mercatores, ſicut fecit Iudã, q rẽ im
preciabilẽ uendidit ꝓ triginta denarijs.
Ita iſtos plus infatuat, qa qñq; ꝓ mino-
ri facit eos dare Deũ aĩam, & cęlũ: non
eſt ergo mirũ, ſi nõ habeãt Deũ ad vo-
tũ, qñ clamat in tribulatione, & in infir
mitate, q eũ prius facto viderũt, & ne-
gauerũt, q eſt ueritas. Quia ẽt ubi poſ-
ſẽt lucrari marcã, i. cęlũ lucrant obolũ,
ideſt aliqđ trãſitoriũ, & locat, uel uendit
equũ ſuũ, & terrã ſuam care. Aĩam verò
ſuã, & terrã uiuẽtiũ uẽdit ꝓ paruo pre-
cio, & mutat ꝓ denario, & nõ pro cęlo.
Pſ. 105. Pro nihilo habuerũt terrã deſi-
derabilẽ. Patet ergo auarum ſtulticia ex
fatua mercatione. Patet etiam ex breui- 30

tate vitę,& paruitate cordis,quæ maior
ſtulticia,quàm tam paruum cor, pro tā
parua vita,tam magna concupiſcere. Si
enim tanta eſſet quantitas cordis,quan
ta concupiſcentia, totus mundus illud
non caperet. Ideo philoſophi congruè
reſponderunt Alexandro, ſi dij habitū
tuum corporis auiditati tui animi parē
eſſe uoluiſſent, orbis te non caperet. Et
hoc eſt, quòd ipſe Alexander ſcripſit
Dario, Videlicet quòd mundus non po
teſt duobus ſolijs regi. Dicitur etiam, ꝙ
cum audiret alium mundum eſſe, vide-
licet paradiſum, uel cœlum, doluit ſe
tantum vnum mundum habere, modi-
cum illud reputans. Cum tali corde nō
poſſunt ad cœlum uenire, quia eis,& a-
lijs cœlū nō ſufficeret. Ideo Deꝰ eos ſa
piēter excludit, Ephe. 5. Neq; auari,&c.

31 ¶Patet ergo hæc ſtulticia ex cordis
paruitate, patet etiam ex uitæ breuita-
te,& debilitate. Fatuum eſt ſuper debi-
bilē multa ponere,& plura, quàm por-
tare poterit, ſic facit auarus. Vnde in vi-
taſpatrum, quidam frater ammonitus,
quòd exiret, & videret opera hominū,
vidit vnum ſibi magnam ſarcinam im-
ponentem, quam portare non poterat,
& tamen non ceſſauit plus ſibi impo-
nere. Vidit duos alios uolentes teplum
intrare, ſed portauerunt quoddā lignū
ex tranſuerſo, quod eos impediebat, &
intellexit eſſe cupidos, qui ſarcinam ſu
per ſarcinam, præbendam ſuper præbē-
dam apponunt, cum vna uix ſit eis por-
tabilis. Alios intellexit ſuperbos, inter
quos ſemper eſt iurgiū, Patet ergo hęc
ſtulticia ex uirium debilitate.

32 ¶Patet etiam ex uitæ breuitate, quia
quantumcunque iuuenis ſit quis, tamē
erit in breui viuens tempore reſpectu
æternitatis, ergā quamcunque, ſit iuue-
nis, ſtultum eſt nimis prouidere. Et ſi
hoc ſit ſtultum, ſtultum eſt ſeni auare
congregare, uel retinere: quia ſi homo
eſſet cruce ſignatus ad terram ſanctam,
& tantummodo in mare uentum expe-
ctaret, uel ſi bannitus eſſet,& ibi, uen-
tum expectaret, ſi ibi multas niteretur
acquirere terras, vel prębendas alta eri-
gere palacia in aliena terra, de qua
cum paruo uento tranſiret, nunquam
rediturus, benè diceretur ſtultus. Ita
nos ſumus cruce ſignati in baptiſmo,&
& expectamus ventum mortis. Sed ſe-
nes uidentur citius habere uētum iſtū,
quia in canicie,& multis alijs ſignis, de
quibus dicetur, infra, c. de mortuis, inci
pit, vannum, uel uentilabrum aliquali-
ter illorum uerſus tranſitum inclinare.
Sed heu ſicut in maiori mundo deficiē-
re modo creſcrit auaritia, cuius rei in
vna cauſa videtur eſſe, quia homines 33
plus multiplicantur, mondus non aug-
mentatur, nec melioratur, ſed deterio-
ratur. Sicut ergo, quando canes, vel
leones, uel milui ſunt circa cadauer, tā-
to auidiores fiunt, quanto plures vidēt
ad prædam appropinquare, ſic in pro-
poſito cupidi in mundo Eſa. 34. Illic cō
gregati ſunt milui, alter ad alterum.
Sic in minori mundo, id eſt in homi-
ne, in quo bona temporalia ordinan-
tur contra defectus ſuos, ſicut cadaue-
ra, & huiuſmodi ſupplent defectum,
defectum prædictarum terrarum, quan-
to ergo plures uidet appropinquare de-
fectus, tanto auidius temporalia cōgre-
gat. Sed ad ſenes communiter plures 34
appropinquant defectus, & hæc cauſa
videtur eſſe illius ſtulticiæ, de qua lo-
quitur Seneca, dicens, quòd ſtultum eſt
ibi agere plus de uiatico, ubi minus re-
ſtat de uia. Itē qđ omnia vitia ſeneſcūt,
auaritia in ſenibus iuueneſcit. ſeneca.

¶Secundo hæc ſtulticia, patet in reti 35
nendo,& in augmentando ſimul. Pona
mus, aliquis augmentauit bona ſua, &
retinuit vſque ad mortem ad ualorem
quadraginta marcarum, de quibus de-
cem marcę ſunt malè acquiſitę. Iſte er-
go condit teſtamentum ſuum de qua-
draginta marcis, nonne melius eſſet ei
facere teſtamentum de triginta cum fi-
fidelitate,& ire ad cœlum, quā de qua-
draginta,& ire ad infernum? Sic ergo
ea, uel augmentare, uel ea non reſtitue-
re, magna uidetur ſtulticia. Vnde ipſe
cum illa ſic acquiſita relinquit, perdi-
tur, iuxta illud Pſal. 48. Simul inſipiēs,

& ſtul-

& ſtultus peribunt, quia ad diſtrictum
iudicem uadunt cum ſarcina in collo.
Ibi enim vnuſquiſque onus ſuum por-
tabit, ad Gall. 6.
36 ¶Iterum eſt in gloriando, quia aua-
rus de bonis iſtis glorioſus gloriat quaſi
ſi incarceratus de ferramentis, quæ cũ
præmunt,& detinent. Sicut ductus ad
patibulum de corda cum qua ligatur.
Sicut ſeruus de equo domini ſui, cui ad
modicum tempus inſidet,& cum deſcẽ
derit, inuenit, quòd nõ eſt ſuus. Ita aua-
rus deſcendens in morte, inuenit, quòd
ſpiritus eſt Sathanę, caro uermi, mam-
mona regi. Vnica plus duplici pars ſua,
cuique placet. Itaque qui gloriatur in
domino, glorietur. 1. ad Corinth. 1. Not.
E. 8. 9. & G. 2. arti. 4.
37 ¶Iterum apparet in non prouiden-
do. Stultus enim videtur, qui omnes di-
uitias ſuas congregat in domo, ubi nõ
manebit, nec per diem reſpectu æterni-
tatis, vbi etiam omnes anteceſſores ſui
diuitias, uel amiſerunt, uel dimiſerunt
citò cũ poſſet eas, in ſecuriore loco po-
nere, licet reputentur ſapientes, tamen
ſtultiſſimi ſunt, qui plus timent,& pro-
uident contra momentaneam pauper-
tatem, quàm æternam. Theſaurizate er
go uobis theſaurum in cœlo. Lucæ. 12.
¶Ex articulo immediatè præcedente
Arti 10 ſequitur decimus articulus, uidelicet
Auaritiæ periculum dictum eſt enim
ibi, quòd auarus offerat ſe onere impor
tabili,& periculum talis eſt cadendi ne-
ceſſitas. Talis enim frequenter cadit tẽ-
poraliter, & æternaliter in abyſſum in-
ferni. Quia abyſſus culpæ, abyſſum in-
uocat pœnæ, Pſal. 41. Sicut culpa pœ-
nam inuocat. Ita modus culpę, ſeu de-
ficti modum inquirit pœnæ, vt ſecun-
dum menſuram delicti ſit,& plaga-
rum modus. Deuter. 25.
¶Primò ergo uidendum eſt, quo-
38 modò cadit in periculum peccati, vt
ſecundario, quomodo illi modo con-
grua correſpondet pœna. Deordinatur
autem auarus in culpa contra Deum,
contra ſeipſum contra proximum, &
contra bona, quæ inordinate diligit.

¶Primo contra Deum uerum, quia
aliquando Deum falſum ſibi cõſtituit,
illud uidelicet quod plus, quàm Deum
diligere ſe oſtendit. Primo in ſeruien-
dò in quali ſeruitute, patet ſupra. c. 2. Se
cundo, in obediendo, Deus enim præ-
cipit nomen ſuum non accipere inua-
num, cuius contrarium faciunt etiã prò
vno denario. Et ſic licet ore eum fateã-
tur; facto negant. Et quia diuite plus ho
norant diuitias, quàm in paupere Deũ
patet, quòd plus falſo Deo obediunt, ſi-
cut patet ibidem, in ſuſtinendo, & cre-
dendo. In ſuſtinendo, patet per exem-
plum de latronibus ponentibus homi-
nes ad pœnas, vt argentum abſconditũ
oſtendant, qui multa ſuſtinẽt antequã
illud reuelent,& amittant. Sic etiã ſcri-
bit Auguſt. de ciuita. Dei. lib. 1. c. 10 ꝙ
capta Roma: Romani multa tormenta
ſuſtinuerunt, antequàm aurum reuela-
re uellent, quæ fortè pro Deo non ſuſti
nuiſſent. Sed de modernis manifeſtum
eſt, quòd non ſuſtinent, ne Deum amit-
tant, quia ubi timent modicum rerum
damnum, uel diuitum offenſam, ſeu vi-
cinorum diſplicentiam, quod minus
eſt, quàm corpore torqueri Deum per-
iurijs, uel alijs falſitatibus negãt. Nota.
C. 1. 14. & T. 5. 18. & L. 1. 12 & M. 2. 12.
¶Tertio ibidem, patet in credendo, 39
& amando: quia illi, qui furantur, & in-
fidelitates committunt, uel fornicãtur,
vt per talia victum acquirant, credunt,
quòd ſi Deo ſeruirent fame morerentur-
tur,& hoc etiam dicunt domine facio,
vt viuam, non poſſem aliter viuere. Et
ſic quilibet illud, quod inordinatè dili-
git, ſiue pecuniam, ſiue delectationem,
ſiue canes, ſiue quocunque aliud ſecun-
dum, quòd homines diuerſimodè, in
diuerſis delectantur, pro quo facit, uel
facere uelit contra charitatem Dei, vel
proximi, Deum ſibi conſtituit. Sic ad li
teram loquitur Paulus contra illos, qui
in uentris ingluuie delectabãtur, dicẽs.
Quorum Deus võter eſt, &c. Ex quo er-
go ſic fidẽ, ſpem, amorẽ, ſeruitium, &
obedientiã multi in talibus diuerſis po
nunt plus, quàm in Deo, ꝙ credunt, vel

non poſſe, vel nolle eos in fidelitate, & mundicia viuentes iuuari talibus, quia totum vitæ ſuæ ſeruitiū offerunt, & nō ſolū ſeruitium, ſed etiā bona ſua. Sicut illi, qui principaliter offerunt, vel ad indulgentias dant, vt bona ſuperflua eis augmententur, & inordinatè retineantur, quis eos negaret peiores idolatris eſſe, quàm illum, qui modicum thus offert ſuper altare dagon, uel beelzebub De quibus Criſoſtomus ſuper Ioan. Omel. 65.

40 ¶Quidā ſcultilibus immolāt oues, & boues, quidam uerò auariciæ ipſam animam. Congruè ergo uocatur auaritia idolorū ſeruitus. Ephe. 5. & ad Col. 3. Auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus, quia in hoc caſu pecunia quandā ſimilitudinē habet cū Deo verò, quia ſicut Deo cœli omne genu flectitur, & omne cor patet bonorum. Ita pecuniæ obediunt omnia malorum, tam corda, quā opera. Ideo quidā dicere ſolebat, quòd ſi alium Deum uellet, quàm Deum cœli, pecuniam pro Deo haberet: quia ſicut habēs Deum habet omnia, de quibus dicitur omnia poſſidētes. Ita habēs pecuniam, habere poteſt omnia, quia omnia terrena, & etiam infernus, & cœlum, & peccata pecunia redimūtur, ſed diuerſimodè Sunt enim dij iſti ſic malè vocati, quia Deus uerus viuificat, & ſaluat, & ſuos cultores capit ad ſalutē. Pecunia uerò econuerſo ſuum cultorē capit ad pœnam. Vnde Auguſti. in quodā ſermone. Auarus antequàm lucret ſeipſum perdit, & antequā aliquid capiat capit. Ex quo talis homo peccati filius perditionis aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus. Iuſtū eſt, quòd Deus eum interficiat ſpiritu oris ſui. 2. Theſſa. 2. Vt per eum cōtra quem peccauit puniatur. Et tunc poterit de eis dici improperando illud Deutero. Vbi ſunt dij eorum, ſicut patet ſupra. c. 19. Intelligite ergo hæc, qui obliuiſcimini Deum, ne quando rapiat, & non ſit, qui eripiat. Pſal. 49. Clamate ad Deos illos in neceſſitate mortis, & uidete. Sicut fecit quidam, de quo fertur (Exemplum.) quaſi ſic, quòd cum infirmitate ad diuitias clamaſſet, & nihil reſpondiſſent, ait. Quantum vos amaui, & mihi non reſpondetis, nec ſuccurritis, & totùm ſpreuit, dedit pauperib⁹, & iuſticia eius manet in ſeculum. Pſal. 111.

¶Secundo, quòd ſunt deordinati erga ſeipſos, corpus, & animam, & mēbra omnia, & uitam occupando, & anxie in curis ſuperfluis uexando ad culpā merito hæc omnia mittunt ad pœnam. Sicut dicitur, quòd quondam cuidam accidit, quaſi ſic, cum de lecto in lectum ſuum uerteret ſe non ualens dormire, ab uxore de cauſa requiſitus tantę fatigationis. Reſpondit ſe cogitaſſe, quomodo cum bonis ſuis annum illum trāſiret, & quòd ſatis habuit pro toto anno, exceptꝰ vno die & inde (inquit) ſollicitor, quomodo diē illum tranſibo, & vxori eum confortanti, non acquieuit, dicens. Inueni modum bonum, uidelicet iſtum, fingam me mortuum ꝑ vno die, & pone me in aula, & cooperies, & ſic illo die nihil comedam, nec tu, nec familia præ dolore, & ſollicitudine: & ſic euademus diem illum, ſcilicet parcēdo, & pro reſiduo ſatis habebimus, qđ cū factū fuiſſet, poſuit ſe uxor in oſtio familia de campis redeunte, & planxit. Reſpondit cauſā fletus eſſe mariti mortem, qui cum ſuper corpus dixiſſent Pater noſter. Ait vnus, licet ſit mortuus oportet quòd nos comedamus: Nota (inquit) uxor comedetis hodie præ dolore, & ſollicitudine quærendi neceſſaria pro funere, ſed ſermo familiæ præualuit. Ipſis ergo comedentibus, miſer audiens, ꝙ cautela ſua nihil ei ualeret, caput de tapeto eleuauit, qđ uidens vnus ſeruorum credēs, ne fortè diabolus corpus illud vexaret, ſecuri, uel baculo accepto eū excerebrauit, & uxore clamāte, ꝙ maritū ſuū occidiſſet, nō (inquit) ſed diabolum de corpore mariti tui fugaui, & ſic in ſecuri, & aſcia defeciſti eū In pſal. ſeptuageſimotertio. Iſte miſer. pro tota familia nimis ſollicitus contra Dei doctrinam, qui nimiam prohibet ſollicitudinem, dicens. Nolite ſolliciti

liciri eſſe,&c. In fine nihil aliud,quàm
malum,& damnum,& miſeriam totius
42 familiæ in corpore pertulit. Sic in pro-
poſito. Auari plus cogitationibus la-
borant, & ſomnia plura perdunt. Iuxta
illud Eccleſiaſtes. 5. Satietas diuitis non
ſinit eum dormire, &c. Et in fine ſi ſit
ad periculum,uel latronum, uel rapto-
rum,uel ſimilium,ipſe plus periculo ap
propinquat,quia plus ei inſidiantur, &
non obſtante tota iſta ſollicitudine, &
& periculo, frequenter ipſe de bonis
ſuis nihil habet, ſed de bonis ſuis, ut
communiter latrones, uel leccatores,
vel ſe non diligentes nutrit in uita, uel
in morte,vel utraque. Vnde eſt de illis,
ſicut de equo tota die laborioſè theſau-
rum portat,& de nocte nihil ſibi rema-
ner de illo,niſi dorſum læſum: ſic aua-
rus, qui à parte dextera manu domino
ſuo colligit, & portat, manu uero ſini-
ſtra quaſi occultè ſibiipſi. In quorum
manu iniquitas, in fiue non habebit
grates à Deo,nec à domino ſuo. Sed in
pęnis ſibi mutuo maledicent dominus
miniſtro, quia ſequēdo eius conſilium
eſt damnatus miniſter,quia ut domino
placeret talia fecit, &c. Quando pone-
tur in ſtabulo terræ, non ut præbendā
habeat, ſed ut dæmonum, & uermium
præbenda fiat. Nota.A.12.43.& 11.35.
& M.13.19. Et ſicut de naui onuſta mul-
tis bonis, &c. Sic in portu mortis ſo-
lum permanent ei feces,& fętores,ſcili-
43 cet culpa,& pęna. Nihil aliud nequius,
quàm amare pecuniam. Eccleſiaſtici 10.
Eſt etiam in hoc caſu de eis,ſicut de do
mo,uel ciſta,in qua eſt pecunia, de qua
nullum lucrum reportant,niſi quod ali
quando franguntur, ei ſcinduntur.
Ideo quidam Philoſophus dixit, quod
nō optauit manus malum inimico ſuo,
quàm auaritiam, quia nec hic habet pa
cem,nec in futuro meritum,ergo uoca-
tum eſt nomen eius argentum, quòd
ardet gentem,& hic culpa, & in futuro
ardore pœnæ ſecundùm beatum Gre-
gorium, in quadam Homel. Et quan-
do burſa corporis in morte ſcindetur,
ſciet talis miniſter quod nullum habuit
lucrum, quia ſi ſemper debeat eſſe in
inferno,dominus, nūquam reſtituet,
quod ſuo conſilio acquiſiuit, immo u-
terque a reſtitutione ſe excuſat. Mini- 1. A.
ſter dicit, dominus, qui habet auanta-
gium, habeat ipſe periculum,dominus
dicit de conſilio ſuo feci, habeat ipſe pe
riculum, quilibet uellet alteri fardellū
imponere, & non poſſunt, quia unuſ-
quiſque onus ſuum portabit. Ad Gal. 6.
Nota.I.11.17.& I.13.28.
¶Contra proximum deordinat, quia 44
fame eos affligi permittunt, uel cupiūt,
ſicut patet ſupra.c. 35. Vel quia proxi-
mum defraudant, & ideo Deo permit-
tente, & diabolo inſtigante: homines
contra eos frequenter inſurgunt,dicen
tes. Ille multa habet,& nihil expendit
inuadamus eum uenite ſocij. Deglutia-
mus eum,ſicut infernus uiuentem om-
nem præcioſam ſubſtantiam reperie-
mus. Implebimus domos noſtras ſpo-
lijs,ſortem mitte nobiſcum, marſupiū
ſit unum omnium noſtrum, Prouerb. 1.
Illi etiam,qui iuxta eum ſunt, ſicut cō-
ſanguinei familiares,& miniſtri uiden-
tes eius auaritiam, & tenacitatem plus
furari tentantur. Et ſic eſt de illis, ſicut
quondam dicitur fuiſſe de Iudæis in
Hieruſalem, qui uidentes ſe non poſſe
obſidionem Romanorum euadere, au-
rum ſuum comederunt,quod cum Ro-
manis innotuit per unum occiſum, in
quo aurum inuenerūt,quaſi omnes oc-
ciderunt,& interiora illorum ſcrutabā-
tur ꝓpter aurum,quod ſuſpicabant᷑ eos
in vētre hr̄e. Sicut in propoſito. Sicut er
go foſſato impleto ſpinis, uel terra ca-
ſtro obſeſſo periculum imminet, quia
faciliter capitur. Ita corde impleto di-
uitijs. Diuitiæ ergo ſi affluant, nollite
cor apponere, in Pſal. 61. Venenum
enim nō totaliter occidit,niſi cor tāgat.
Diuitiæ ſunt uenenum, ſicut patet in
uita ſancti Siluestri. Vbi diuitijs eccle-
ſię datis,dicitur uox audita fuiſſe, hodie
venenū in eccleſiā effuſum eſt,ergo no
lite eis cor apponere ¶Quia vero cōtra
bona exteriora deordinat᷑,ea nimis amā
do,& incarcerādo,ſicut patet ſup. c.28.

Ideo

Ideo in eis,& pro eis punietur,ſicut patet. A.12. 13. Et ſic per ea per quæ peccauit quis,torquetur.Sapien.11.Et men
Arti.11. ſuræ delicti correſpondebit plagarum
45 modus.

¶Ex iſto articulo immediatè præcedenti. Sequitur articulus undecimus. Prædictas enim plagas ſequitur dolor, hic autem auarorum dolor, vel eſt ante mortem, uel in morte, uel poſt mortem.

¶Ante mortem Deus ſinit eos frequenter torqueri, & dolere:ſicut latrones ad pęnas poſitos,ut ueritatem indicent confitendo, & latrocinium reſtituant. Et hæc uexatio aliquando dat intellectum dum infirmantur, ſed rarò perſeuerantem uoluntatem, Pſal. 31. Conuerſus ſum in erumna mea, dum cõfigitur ſpina. Nota,ꝙ dicit dum,quia tempus futurum excluditur. Iterum ſciuit eos dolere,ſicut medicus infirmatum ex guloſitate,ſibi dietam imponendo,& tunc dolet,quando boli,quos auidè, & delicatè ſumpſit fiunt cauſa perículoſę infirmitatis, & abſtinentiæ, & ideo de hoc deberet cogitare, antequã eos ſumeret. Sic auarus dolet,quando debet per cupiditatem ieiunare,& ablata reſtituere, quando uidelicet delitias quas, delicatè ſumpſit,euomet,Iob 20. Et ad hoc infirmitatibus torquetur, ut eas euomat,ſicut ferè ſubmerſus per pedes leuatur, ut aquam eijciat, non ſine pęna, qui ſi omninò mortuus eſt, & ſi aqua exeat, non tamen reſurgit mortuus. Ita ſi prius ſit damnatus reſtitutio eum non liberat uiuus ergo aquam euomat. Quia à mortuo, qua-
46 ſi nihil petit confeſſio, & etiam reſtitutio. Eccleſiaſtici. 17. Iterum ſinit eos dolere, & torqueri, ſicut amicus optat amicum inuenire aduerſitates in uia,quæ non ducit ad bonum hoſpitiũ, & pater ſinit filium verberari, ne cum malis ambulet,dicendo.Fili mi,ne ambules cum eis,pedes enim illorum ad malum currunt,Prouer.1. Sic promiſit Deus illis,quorum os dolore,& amaritudine plenum eſt ueloces pedes eius ad effundendum ſanguinem. Ideo contritio,& infęlicitas in uijs eorum,& uiã pacis non cognouerunt. In Pſal.13. Et hoc ex parte dei amicabili,& pia intentione,& paterna geſtum eſt affectione, ſicut patet.A.20.12.

¶In morte uerò dolet, ſicut multum 47
amans in ſeparatione rei amatæ. Ideo in prouerbio, dicitur. Qui plus amat, in ſeparatione plus dolebit, non quia malè acquiſiuit, & auarè tenuit, quod cupidè acquiſiuit. Sed quia illud cum uita derelinquet, & ſic uoluntatem inſeparabiliter tenet ſpiritualiter ſubmerſus, ſicut corporaliter ſubmerſus illud quod manui occurrit, dum ſubmergitur.Et ſic eſt de eis in hoc facto,ſicut de depræhenſo in furto,uel in porta curię poſt prandiũ cum uaſe argenteo, cuius uſus tantum ſibi cõcedebatur, vel ſicut de grauiter infirmato ex gulà, qui non dolent, quia furtum commiſerunt, uel delicata comederunt, niſi quando depræhenduntur. Et hæc erit damnatorum proprietas,& conditio, quia nunquam de peccato, ſed de pęna dolebũt, & plangent,dicentes. Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inue.&c.Pſal.17. Et ſic ſecundùm Criſoſtomum ſuper Matth. Quia pecuniæ ſeruit,& præſentibus compedibus ſtringitur, & futuris paratur.Et hoc eſt,quod rogat,Hiere.17.dicens. Duplici contritione contere eos.Nota.C.5 14& D.1.7.
Ab his autem compedibus,& doloribus 48
ſunt exempti boni, & ſpecialiter boni pauperes,& ſpiritu,& rebus.Exemplum ad hoc uidemus,quando comburitur, vel inflammari incipit domus,vel villa, qui multa habet in ea diuitias,multum dolet,qui uerò nihil habet in ea minus timet,uel dolet. Quando etiam viſitantur religioſi,& inquiſitio fit de proprietarijs, qui non habet ſuperflua, non timet. Sic etiam quando ſcrutantur in porta propter uaſa amiſſa,innocens nõ timebit,cum loquitur inimicis in porta,in Pſal.126.Nota B.2. 19. Quando fiebat decretalis de pluralitate eccleſiarum non habenda,qui nec habuit, nec habere

habere uoluit, niſi unam, non doluit. Sic in propoſito quando domus corporis incipit inflammari infirmitate calida ad mortem, & patet applicatio. Tunc cantabit uacuus coram latrone uiator, ſcilicet coram latrone inferni, dicendo cum ſancto Martino, nihil in me reperiet inimicus, ſed laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. De iſta materia quomodo boni in mortis exitu gaudēt, & mali dolent, dicetur infra. c. de mortuis. ar. 8. per totum.

Arti. 12. ¶Ex illo articulo ſequitur immedia-
49 tè articulus duodecimus, quia ex dolore, & deſperatione in morte malorum, immediatè incipit eorum æterna damnatio, cuius damnationis ſententiam à Deo, & ab eis datam quando deſperantes uident, ꝙ euadere non poſſunt, verbis, & ſignis aliquando viuis oſtendunt manifeſtis, ſicut fur damnatus clamat,
Exemplum. meritò hæc patior propter talia, & talia. Sic verbis protulit, & oſtendit damnationem auarus, de quo fertur, quaſi per iſtum modum hic cum mortem imminere ſentiret, rogauit dulciter animam, ut ſecum maneret: & illud rogare fecit amicos pro amore illorum, ſed cum nō melius ſed magis deterius haberet, fecit coram ea magnā portare pecuniæ ſummam, ſibi omnia offerens ea conditione, quòd remaneret. Iterum omnia pręcioſa iocalia, & uaſa auri, & argenti ei illo pacto obtulit. Sed cum infirmitas, nec prece, nec precio crederet omnia prædicta ei oblata recitauit addens. O anima hæc omnia tibi dabo, & plura tibi acquiram, ſicut iſta acquiſiui, ſi remanere uelis, finaliter uidens, quod acquieſcere noluit, ait. Ex quo pro omnibus iſtis bonis remanere, & omnia habere non uis, uadas ad mille dæmones, & habeant te illi, ubi nullum bonum habebis. Et ſic miſer deſperans mortuus eſt ſuæ damnationis cauſam oſtendens, bona, uidelicet illa cupidè acquiſita, & auarè detenta, quæ coram eo, & cum eo ad mortis tribunal portauit, ſicut fur furtum ſuum pro quo damnatur. Iuſtè etiam animam tunc apertè dæmonibus tradidit, qui eam eis prius peccando uendidit. Sicut aliquando contractum occultè inter ſe factum homines amicis, poſtea uendens uerbis, vel carta oſtendit dicens, iſtud ei uendidi, cuius rei teſtes uos eſtis, habebat, & gaudeat. Sic iſtæ dicet, te &c. Et hæc dicens, maledictum, tradidit ſpiritum. 50
Et ſic væ ei, qui congregat non ſua. Aba. Exemplum.
2. Sic etiam ſententiam ſuo facto oſtendit, quidam auarus, de quo fertur, quòd cum cogitaret famem futuram, eamq; optaret, & multa blada in granario congregaſſet, ut ea famis tempore uenderet, cum bonum forum contra ſpem ſuam accidiſſet, ſeipſum ſuper granariū ſuum ſuſpendit, qui prius animam ſuā ligauerat non ſolo funicolo, ſed tot tāquam grauibus peccatorum funibus dicens. Funes peccatorum circumplexi ſunt me. In Pſal. 108.

Quot peccata prius commiſit, quotque aliena acquiſiuit, uel ſua illicitè detinuit, quoſque funes difficilè eſt rumpere, quia vix ſimoniacè habita, uel vſurariè, & huiuſmodi nunquā reſtituunt, quid mirum ſi tot funibus ligatus, & ad patibulum inferni ductus, aliquando apertè corpore ſuſpendatur? Idem Exemplum.
accidit ſatis tardè, in quadam ciuitate Franciæ, uidelicet in Catalano, de quodam tali, qui guttur proprium in conſimili caſu ſcidit, non eſt alia cōcluſio, nec finis in omnibus iſtis, & ſimilibus, niſi, ut qui cōgregat auaritiam malam domui ſuæ, ut ſit in excelſo, niſi nidus eius. Aba. 2. c. Sicut prædictus, qui ſic congregauit, & fuit in excelſo patibuli nidus, & locus eius, & iuſtè quidem tales in morte deſperant. Quia ſicut opera miſericordiæ faciunt hominem in morte ſperare, ſicut oſtendetur infra in capitulo de eleemoſyna. Ita deſperationis, & damnationis iudicium ſine miſericordia ei, qui non faciunt miſericordiam, Ia. 2. De iſta materia dicentur plura capitulo de damnatione, & capitulo de deſperatione, & capitulo de vſurariis.

¶Ex iſto articulo infertur. 13. artic. Arti. 13.
In

51 In iſto enim articulo auar. damnātur. Et quia damnari non debet, qui de facto ſuo iuſtificare ſe poteſt, ſufficientē inueniendo, & allegando excuſationē, ſed certè ſi in allegationibus deficiat, & à ſententia debito modo non appellat, ſententia ligat. Ideo in iſto articulo audienda eſt eorum excuſatio, & quomodo in excuſatione, & appellatione deficiant. Et ſi obijciatur contra hunc proceſſum, ꝙ prius deberent audiri, quàm damnari. Hic patet reſponſio. A. 26. 33. Ibi oſtenditur, ꝙ nolens audire, nō auditus condemnari poteſt, & licet auari tales ſint, hic tamē ex ſuperabundanti audiendi ſunt.

¶Quidam illorum ſe excuſant multitudine filiorum, & filiarum, & nepotū, quibus prouideri de maritagijs, & alijs neceſſarijs, oportet, vt dicunt, quibus aſſentio eſſe prouidendum, ſine cupiditate tamen, quia ſi cum cupiditate fiat, prouidentia iſta eſt magis accuſatio, quā excuſatio, quia aut illi pro quibus ſic prouident ſunt boni, & grati, aut non, ſi primum dicatur, accuſant ſeipſos de crudelitate, eis onera importabilia imponendo, ſicut patet. A. 12. 7. & ſupra. c. c. 28. Et idem patebit, infra. R. 6. 10. &

52 Exemplum. F. 5. 10. Si uero ſunt, uel erunt, ſicut pulli gallinarum, qui ab ea diligenter nutriti roborati contra eam, pro grano pugnant. Et ſicut canes, qui matrem pro oſſe mordent, ſic iſti pro dote, & hæreditatis, & mobilium diuiſione contra matrem ſuam, ſicut patet. F. 5. 19. Si tales, inquam fiant. Accuſabunt ſe de perdito labore, dicentes. Heu laborem perdidi, quia filios enutriui, & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt me, Eſa. 1. de quibus. A. 3. 18. Et infra. c. de filiatione, & de gratitudine, ubi aſſimilantur cuculo. Nota. D. 11. 26.

¶Alij vero credunt excuſari familiæ pompoſa multitudine, ſicut iſti nobiles cupidi. De quibus, Eze. 22. Principes eius in medio eius, quaſi lupi rapientes prędam, ad effundendum ſanguinē, & perdendum animas, & amare lucra ſectanda. Et hoc propter familiæ multitudinem nutriendam, ſicut lupus fit rapatior propter multitudinem catulorum. Sed patet. A. 12. 24. Vnde quando de eis fit ſermo, quòd cupidi ſunt, & raptores, &c. Amici illorum eos excuſant, dicentes, oportet eum multa expendere, quia tenet familiam pulcherimam, & eam optimè veſtit, & optimè tenet domum. Sed plus accuſant, quia melius eſſet eum moderata familia ire ad locum, ubi Deus tranſiens miniſtrabit eis, & omnes angeli eius, quia omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus. Hebręos primo, quàm cum magna familia, & multis equis, & faleribus multis, & ludis, haſtiludijs, & feſtis mittere corpus ad familiam vermium, & animam ad familiam dæmonum. De quibus, Eze. 32. Deſcenderunt in infernum cū armis ſuis. Qui ſic ergo filijs, & familiæ prouident, aſſimilantur candelæ, quia dum alijs lucere uolunt, ſeipſos conſumunt, & ſic iſti. Et ſi talia faciāt, vt poſt mortem laudentur eis, reſpondetur per Criſoſtomum ſuper Matth. Si bene occurrat, quid (inquit) ualebit eis laudari, ubi non ſunt, & intolerabiliter affligi, vbi ſunt. 53

¶Alij ſe excuſant prouidentia, dicentes ſe uelle contra ſenectutem, & defectus prouidere. De quibus dicetur, infra. cap. de prouidentia & D. 11. 25. Sic voluit prouidere ille ſupra. e. 41.

¶Iſtis ergo friuolis excuſationibus omiſſis, & dimiſſis, verius dicerent cauſam cupiditatis ſuæ in acquirendo eſſe cor illorum inſatiabile, ſicut patet, ſupra c. 5. Auaritia uerò in tenendo, cor durum, & clauſum, quod tamen Deus eis apertum, & molle dedit, ſicut promiſit, dicens: dabo uobis cor carneum, ſicut dedit Iudæ burſam apertam ad dandum pauperibus, quam tamen ipſe auaritia ductus clauſit, ut uxori, & filijs prouideret, ſicut recitat Magiſter in hiſtorijs. Clauſit, & non dedit, ſed furabatur. Ita iſti indurauerunt cor ſuum ſuper incudem. Patet ergo quod ille, de quo fertur, quaſi per iſtum modum exempli gratia. 54

Cum

Exemplum. Cum eſſet diues ualde cuidam petenti eleemoſynam, quā dare noluit, & improperanti, ꝙ Deus omnia ſibi dedit. Reſpōdit cū hoc, ꝙ omnia mihi dedit, uidelicet cor & uoluntatē ad dandum, & expendendum pro quo reputarē me ſibi plus obligatum ſi dediſſet, quā pro omnibus alijs mihi datis, falſum dixit, quia Deus à quo eſt omne bonū. Iac.1. Et de quo fonte non exit, niſi bonus riuulus, & clarus, nullum malū dat ergo non dedit ei cor malum, & durum. Induratum eſt ergo cor Pharaonis, ipſo
55 indurāte, & Deo permittēte. Et tale cor durum malè habebit in nouiſſimo, Eccleſiaſtici.3. deo in nouiſſimo, quia inter omnia peccata peccatum auaritiæ videtur minus perceptibile, & magis prędictis, & alijs excuſationibus, uidelicet, ut poſt mortem honorificè ſepeliatur, & alijs infinitis cooperimētis palleationibus, & coloribus abſconditum, & per conſequens magis periculoſum, ſicut infirmitas, quæ neſcitur. De qua beatus Gregorius. Omnes infirmi ſumus. ſed infirmior eſt, qui infirmitatem ſuam neſcit. Et ſic nunquā curabile, ſed pluribus damnabile, ſicut patet ꝑ hoc, ꝙ fertur, ꝙ dæmon adiuratus, & coactus dicere pro quo peccato plures damnarētur. Reſpondit uos creditis (inquit) quod ꝑ luxuria, ſed non eſt ita, quia in iſto peccato ſcit ꝙ peccat, & confitetur: ſed plures damnātur ex cupiditate, & auaricia, quia nullus ſcit ſe eſſe aurum, prędictis, & ſimilibus excuſationibus excęcatus. Et ideo nunquam de hoc dolent, vel confitentur, quia omnes dicunt ſe ſolum uelle uictum, & ueſtitum. Et ſic dolor illius vſque poſt mortem reſeruatur. Et ſic oportet, ꝙ cor durum, ſcilicet auari, malè habeat in nouiſſimis. Et propter iſtud periculum occultius inter omnia pericula, patet, ꝙ auaro nihil eſt ſcæleſtius, Eccl.10.

Arti.10. ¶Omnes prædicti articuli motiuum inferunt decimiquarti articuli. Ex quo tot pericula, & pœnæ auarum concomi
4 tantur, & ſequuntur mirum videtur quomodo homo, qui eſt rationalis creatura intantum poteſt decipi, quòd tot damnis ſe exponat in uita pariter, & in morte. Sed quia rationalis creatura eſt, & fortis in parte rationali, & libera 56 uoluntate, circa deceptionem eius inimici eius ſpirituales multis vtuntur cautelis, & modis ſubdoſis eum circumueniunt, quibus cautè decipitur, & periculoſè deceptus eſt. Mundus enim eum ſequitur cum multitudine, de qua ſupra. E.54. Et ſicut obuians homini quando recedit de curia magnorum, quem multi ad portam conducunt, poſſet decipi, credens omnes eſſe ſuos.

Cuius deceptionis veritatem in fine videre poſſet, quando ſoli ſerui ſecum remanent alijs redeuntibus. Nota de cane, qui ſequitur duos homines, in fine cognoſcitur cuius eſt. Ita decipiūntur prædicti diuites auari credentes omnes diuitias, & ſuperius nominata. E.53. eſſe ſua, quorum tamen uſum tantum modo habent, de quo vſu adhuc reddet diſtrictiſſimam rationem. Ideo ergo decipitur, quia ſolum conducunt eum ad portam mortis huius deceptionis certiſſimo experimento cognoſcet veritatem, quando vxore, & alijs amicis, & bonis eum prius deducentibus de puteo, in quo ſepelitur redeunt, ſuis tantum remanentibus peccatis, & operibus. Iuxta illud, Apoc.14.

Opera enim illorum, &c. Et dæmo- 57 nibus cum anima, & vermibus cum corpore. Et tunc ſcient, quæ ſunt ſua, & quę non. Sicut in diuiſione duorum hominum ſcitur cuius fuit canis, qui ambos ſequebatur. Sic in diuiſione hominis à mundo. In diuiſione animæ à corpore ſcietur, quæ congregaſti cuius erunt, Lucæ. 12. Et ſciet pro certo, quòd nunquam ueraciter fuerunt ſui. Et ideo ſapienter reſpondit quidam de quo fertur quaſi ſic. Cum quæreretur ab eo Exemplum. quantum haberet in bonis, reſpondit ſe non habere niſi ſexcentos florenos & alijs obijcientibus, ꝙ non ſic, quia reputatur diues, & multa alia. Reſpondit illa non eſſet ſua. Et quare (inquit) alius ſunt tui illi floreni, quos no-

minaſti

minaſti plus, quàm alij quia (inquit) illos præmiſi: Deo eos commitendo. Et ideo quando alia in morte, uel ante à me auferentur, quando me, & omnia mea ſcrutabuntur in morte, ſicut ſcrutantur in porta uaſis argenteis amiſſis illa à me auferre non poterunt, quia in ſecuri theſauro ſunt repoſiti, ubi fures, nec effodiant, nec furantur. Ambroſius. Non ſunt bona hominis, quæ ſecum auferre non poteſt ſola enim miſericordia comes eſt defunctorum. Manna enim reſeruatum in craſtinum reſeruari non ualuit. Sicut patet, Exod. 16. Ita nec iſta bona ad hominis ſuſtentationem conceſſa reſeruata uſque in craſtinum mortis.

58 ¶Et non ſolum mundus, ut dictum eſt hominem decipere nititur auarum, ſed quod periculoſius eſt, omnes inimici ſpirituales mundus, uidelicet caro, dæmonia circa hanc deceptionē ſimul ſimul confederati ſunt, & ad hoc tali utuntur cautela: quaſi uſus eſt Triphō. Sicut refert Iulius ſtrategematon. lib 2. Triphon fugiens Antiochum regem, ſparſit pecuniam in uia poſt ſe quam cum per ſequentes colligerent, fugientes euaſerunt. Sic multi conantur fortiter perſequi, & hoc opere decipiunt mundum. i. peccatores, mundialiter, & male uiuentes correctione, carnem propria maceratione, diabolum humiliatione. Sed mundus ſpargit munera circa, quæ dum intendunt, mali fugiunt quorum pœna, uide per exemplum Machabeorum. F. t. 33. Et ſic illudunt receptoribus munerum, ſicut illuſit Hanibal, ut fertur quibuſdam ciuibus, qui ei impoſuerunt inſidias ut eum caperēt antequam de ciuitate recederet, quod ipſe perpendens, repleuit ſcrinia plumbo, fingens eſſe theſaurum magnum, quem ad tēplum quaſi depoſitum portari fecit, quod uidentes crediderunt, ꝙ nullo modo de ciuitate, in qua tm̄ haberet theſaurum ſubito. & cito ſine theſauro recederet, & circa eius captionem non feſtinabant & dum theſauro illuſi expectabāt, ipſe clam de ciuitate fugit.

Exemplum.

Exemplum.

Sic illuſi pace, & precio, correctiones diſtruunt, & circa eas negligentes, & timidi, multos ad infernū abire permittunt cum quibus & ipſimet uadunt ratione ſocietatis. Ideo dicit ad Moyſen, Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros ſapientes, potentes, & timentes Deum, in quibus ſit ueritas, & qui oderunt auaritiam, & conſtitue ex eis, qui iudicent populum omni tempore, quia qui odio habent auaritiam circa munera non irretiti, peccatores abire non permittunt in perditionem damnabilem. Diabolus vero ſpargit ſuperbiam, & alia impedimenta ſpiritualia. Caro vero impedimēta carnalia circa gulam, luxuriam, & accidiam, & huiuſmodi. Propter hæc & huiuſmodi multi ceſſauerunt laſſi perſequi fugientes cōtra doctrinā. & exemplum, Iudæ Machabei. 1. Macha. 4. qui præcepit ne circa ſpolia inſiſterent, ſed inimicos ſuos Gorgiā, & ſuos perſequebātur. Propter prædicta impedimenta ceſſantes canes ſunt: qui pane ſibi à latrone proiecto latrare ceſſant, & furem propoſitū ſuum pſequi permittunt. Sic canes muti nō valentes latrare. Eſa. 56.

¶Et non ſolum in iſta deceptione vtuntur prædicti inimici viribus ꝓprijs, ſed etiam uiribus miniſtrorum ſuorū, ſcilicet adulatorum falſorum conſiliariorū & balliuorū & hmōi malorū hominū, ꝑ quos prędicti ſpirituales inimici multis ad eorū loquuntur deceptionē. Sicut quidam loquebantur, & deceperunt quendā imperatorem, ſeu dn̄m vnius ciuitatis. Cuius deceptio dicitur eſſe in geſtis Romanorum, quaſi per iſtum modum. In ciuitate illa fingitur fuiſſe erectum ſpeculum per Virgilium ſuper altā columnā, in quo arte magica potuerunt uidere, quando inimici à longè eis appropinquabāt, ſiue ad inuadēdum, ſiue ad prędā capiendā, uel malum quodcunque inferendū, & potuit eſſe ad ueritatē. ꝙ de loco illo ſpeculatores de longè ſpeculabātur ad magnā ſecuritatē ciuitatis. Quidā ergo volēs ciuitatē illā deſtruere, alloquebatur duos claudos hoīes ordinans, ꝙ quadā nocte ponerent 59

Exemplum.

ponerent in duobus,uel tribus locis rectè ſuo muro, uel porta magnum auri theſaurum,& ꝙ poſtea venirent ad dominum illum fingerent ſe eſſe aſtrologos,ſciẽtes inuenire theſauros abſconditos , à quo cum eſſent gaudenter accepti,qa auarus erat. & de tali pecuniarum lucro libẽter audiebat.Vna nocte ſtudẽtes dixerũt magnũ theſaurum in tali loco : & ꝙ nõ poſſet inueniri bene, niſi talis pars muri deſtrueret, quod cũ factũ fuiſſet,inuenerunt magnam gratiã in conſpectu eius , ſic breuiter fecerunt.de oĩbus alijs In fine dixerũt maximũ theſaurum eſſe ſubturri,ſiue colũna,in qua ſpeculum erat,& illa proiecta clã fugerunt,vel fortè ſub columna oppreſſi occubuerunt,inimicis paratis cõtra ciuitatẽ dño illo accepto impleuerunt eum auro liquefacto,dicẽtes,aurũ ſitiſti,aurum bibe,ſiue ſit hiſtoriæ veritas,ſiue fictio non eſt cura , quia exemplũ nõ ponitur propter ſe,ſed ꝓpter ſignificationẽ, ut ciuitas ſignificet eccleſiã.In Pſal.121 Hieruſalẽ, quæ ædificatur,ut ciuitas. Portę eius ſunt baptiſm⁹ & pęnitẽtia,una intrantiũ alia redeuntiũ: murus eius inexpugnabilis eſt concordia in caritate. Illo muro circuncinge nos dñe. Turris ſiue colũna ordo eccleſiaſticus,& religioſus. Hanc ciuitatẽ nituntur prædicti inimici ſubuertere, ſpecialiter diabolus,qui per os prædictorum miniſtrorum ſuorum alloquitur dños,faciens eos lucra quærere,multis malis vijs,& occultis, & cautis,quaſi eſſet theſaurus abſconditus & quando eis oſtendunt,ubi poſſunt aliquid malè lucrari. Ecce aſtrologi oſtendunt theſaurum.& hoc faciendo murum in multis locis deſtruunt, quia quando tyrannidẽ exercent diſcordias prouocant , & concordiã rumpunt, & non ſufficit eis hoc modo deſtruere,ſed & turrim,& columnam,id eſt eccleſiaſticum ſtatum perſequuntur,ubique lucra quærentes, & cũ lucra inuenerint per tales conſiliarios, & aliquotiens proſperentur,ſunt magni in conſpectu dominorum ſuorum , & intantũ eos ſeducunt,ꝙ eccleſiæ ſpeculatores,& poſſeſſiones,& etiã pauperes per quorum ſpeculationem eccleſiæ ſecuritas cuſtoditur perſequi faciãt,quando etiã per ſuggeſtionem aliquorũ prędictorum inimicorũ, ſcilicet carnis,vel dæmonis,uel mali hominis. & ſic de alijs : quis dimittit uotũ,quod in in baptiſmo fecit,uel pęnitentiã frangit mortaliter peccando tunc ſunt portæ ciuitatis deſtructę,ut aliquando lucrum , uel delectatio inueniatur. Deſtruxerũt murum eius in gyro,& portas eius ſuccẽderunt igni.Luxit Iudæa, quia portæ eius corruerunt,Hiere.14.Finis illius,qui ſic murum deſtruxit erit, ſicut finis prædicti malus hic,& peior in inferno,vbi aurũ eius, & pecunia in pęnã uertetur ei . Sicut patet.A.14.57. de Nerone,& quia ſitim habuerũt bibẽt,qñ ignis ſulfur, & ſpiritus procellarum erit pars calicis.

60 ¶Per hoc patet, ꝙ prædicti inimici quoſcũque ad talia lucra,uel delectationes inclinãtes aſſimilantur Salamãdrę, de qua fabulæ fingunt,ꝙ in igne exiſtẽs; in igne,vt aurum deputabatur, & uidẽs muſcam extra, ait. Cum magno labore ibi exilẽ acquiris uictum , & deſcende huc,& habebis aurum in copia, quæ cupiditate decepta conſilium ſuum faciẽdo ſtatim cõbuſta eſt. Salamãdra viuens in igne eſt diabolus, uiuens in igne infernali,& omnes prædicti eius miniſtri, & ſpirituales inimici hęc loquuntur , vel corde inſpirant,dicentes, cum labore acquiris uictum , uel non ſatis habẽs quantũ ad magnos ueni,& facias quod tibi dicam, faciendo furta,rapinas,uſuras,& huiuſmodi habebis pecuniam in copia,quod facit, hic cõburitur in igne peccati,& in futuro igne pęnæ Et aurũ, quod ſic lucratur,ut de alio prædictum fuit in eius pęnam uertet . Beatus ergo, qui poſt aurum non abijt , nec ſperauit in pecuniæ theſauris. Eccleſiaſtici. 31.

Fabula de Salamandra & muſca.

61 ¶In omnibus cautelis,& deceptionibus prædictis,prędicti inimici decipiẽtes ſe habent ad deceptos , ſicut ioculator ad capellũ,in quo uidetur multa ponere,ſed cum eleuatur,nihil quod uidebatur inuenitur. Ita prædicti uidentur

ponere

ponere in capello corporis multas diuitias, delitias,& honores, ſed cũ in morte aperitur, & ab his omnibus uacuus inuenitur, & nihil quod ibi poni uidebatur, inuenietur, ſcilicet contrarium, ſcilicet paupertas pœna,& uilitas. Pſ.75. Nihil inuenerunt omnes viri diuitiarũ in manibus ſuis. Nota. E.2.16.& G.2.9.

Fabulæ. ¶Iterum ſe habent, ſicut domina fortuna erga ioculatorem, de quo fabulæ habent, quaſi ſic, ꝙ obuians fortunæ in forma, in qua in rota communiter pingiť, obtinuit ab ea de dono ad magnas preces clamidem ſuã, qua indutus oĩa haberet ad libitũ, hic ergo multos nobiles ad conuiuium ſuum in[...], cum cũ eſſet glorioſior in co[...]uio ſuo, ſubito clamide diſpare[...], ſe in tugurio paruo,& miſer[...]. Sic multi cla-
62 midẽ habẽtes fortunæ.i. proſperitatem ad tẽpus,& ſub illa capta fatuitatis ſcipſos obliuioni tradentes, ſicut fatuus, qui nouis indutus ſeipſum quaſi perditum quæſiuit ſubito de conuiuijs,& honoribus rapiuntur,& mutantur, ſicut Aman Heſter.7. de conuiuio regis, & reginæ ad patibulum, ſicut Nabuchodonoſor, de honoribus, & ſuperbia in beſtiam, Daniel.5. Sic Balthaſar de conuiuio, uidit mane Thetel Phares, & nocte illa occiſus eſt. Daniel.8. Sic Ptolomeus impoſuit ſibi duo dyademata Egypti, & Aſiæ: & cum magna audiuit de Alexandro regis morte occaſione ſui occiſi, & in tertia die mortuus eſt. Primo Machabe.11. Sic Herodes Agrippa veſte regali indutus, ſedens pro tribunali, cui populus laudes dabat Deo debitas, vermibus conſumptus quinta die expirauit, Actuum.12. partim in textu,& partim in hiſtoria. Sicut etiã ſuper multos moderni tẽporis rotam mutauit, quaſi ſubito. Iſtis ſic moriẽtibus deberent cũ eis etiã talia peccata in cordibꝰ noſtris mori. Sed heu deſiderant, ꝙ omnes ſint inter duos theſauros, ſcilicet diuitias, delitias, uel honores quorum neutrum attingere poſſunt, & eſt de eis, ſicut de abſcondente theſarum ſuum in terra, & ut melius ſciret illum iterum inueni re, ſcripſit in pariete iuxta, hic ſunt. Alius theſaurum inueniens, & aſportans ſcripſit, hic non ſunt. Sic denarij illorum, & honores paruo tẽpore ſunt eis, & poſſunt dicere hic ſunt, ſed cito econuerſo poſſunt dicere hic non ſunt. Et ſic nec habent eos hic, nec alibi. Et eſt de eis in hoc, ſicut de famelico inter duas mẽſas, ad quarum neutram poteſt manum extendere, quia nec ad menſam huius mundi, quia morte ſubtractus, nec Dei, quia nemo uirorum illorum, ſcilicet auarorum,& vſurariorum, & falſorum guſtabit cœna mea. Et ſic vtrumque perdit, ſicut patet, ſupra. c.14. Et ſic patet, ꝙ in omnibus fortunis miſeri decipiuntur.

Exemplum. ¶Sicut illi, de quibus legitur, in quibuſdam libris de geſtis Saracenorum. Vbi continetur, ꝙ quidã magnus Saracenus fecit hortum delicatum, ubi erãt multæ deliciæ, & fortes iuuenes, quaſi ſoporatos,& quibuſdam potibus, quaſi inebriatos fecit portari in hortum illũ, & cũ euigilarẽt,& quærerẽt, ubi eſſent, dictũ fuit eis, ꝙ eſſent in paradiſo, quẽ Machometus in in Alcorano ſuis fidelibus promittit, locũ, videlicet amenum delicijs corporalibus plenum, ubi ſunt fontes olei mellis & uini, quẽ eis mendaciter promittit, & cum deſiderabant ibi ſemper eſſe dictum fuit eis, ꝙ ſi ſemper vellent ibi eſſe, ꝙ irent,& talem occiderent aliquod maleficium facerent propter hoc enim eos ibi poſuit, & quod mortem non timerent per quam ad illum locum ſempiternum venirẽt, tamen in morte inuenerunt ſe omnia perdidiſſe,& gaudium, quod habuerũt, & quod inordinatè habere uoluerũt,& ſic ſoporati a p̃dictis inimicis, & ſeductoribꝰ,& multũ diuitias, delitias, & honores inordinatè affectantes oĩa mala à p̃dictis inimicis eis impoſita faciũt. Dicit enim cupido, talẽ terrã nõ poteris hr̃e, niſi talẽ exhæredaueris talibus medijs. Nec in tali officio, niſi talẽ accuſaueris, nec de tali muliere uoluntatẽ habebis, niſi &c. Et ſic oĩa faciũt, ut qđ deſiderãt adipiſcanť. Sed ĩ fine nihil habebũt, qđ

cupie-

cupiebāt,nec quod poſſidebant,ſed omnia cum uita amittent,& inter duas mēſas, & duo ſcanna in infernum cadent. Et tunc patebit, ꝙ auaro, nihil eſt ſceleſtius. Eccleſiaſtici. 10. Quia, & præſentibus & futuris bonis priuabitur.

Ar. 15. 64 ¶Vltimo remediū cōtra auaritiæ mor bū inuenitur, tā in cōſideratione ſtatus alieni, quàm ꝓximi Status alieni, & quā tū ad uiuos, & quātū ad mortuos. Primo ualet conſideratio uiuorū, ſ. uirorū iuſtorum. De Romanis eīm legitur, ꝙ intātū auaritiā deteſtabant, qđ oēm auarum depræhēſum quantūcunque potēs eſſet de ciuitate puniebant. Vnde quendā magnū Tānillū nomine cōtra Vegecianos miſſum, & de eis Triūphantē, quia non bene diuiſit prędā inter cōmilitones, eū cū tota familia ſua de ciuitate bānierūt, Ideo ciuitas fuit opulenta, qa diues non opprimebat pauperem, ſed erant de una concordia, ſed econuerſo de multis ciuitatibus, & regnis propter iuſtitias ſuas humiliati ſunt, in Pſ. 106.

¶Secundo conſideratio uirorū prudentium, qui qñ guerram timent bona ſua portant ad ciuitatem, uel ad locum ſecurum, & ibi ponunt, & cor ſuū, & theſaurū ſuum. Sic nos cor noſtrum, & theſaurum noſtrum in cęlo, dicentes, illud Pſ. 122. Inclina cor meum Deus in teſtimonia tua, & non in auaritiā, quia ſi do minū caſtrū potentia diuitiæ, uel quodcunque aliud delectet abundantius inuenit in aula amicorum, quàm in carcere amicorū, uel inimicorum ſimul in unū diues, & pauper, in Pſ. 48. Sed ibi nullus pauper, quia gloriæ, & diuitiæ in domo eius. Ideo Auguſtinus, in quadam epiſtola nos hortatur, dicens. Diuitię ſi diliguntur, ibi ſeruentur: ubi perire nō poſſunt, honor, & ſi diligitur, illic habeatur, ubi nullus indignus honoratur. Salus etiam ubi appetenda eſt, ubi habita nihil timetur. Sic uita, ubi mors non erit? Ad illam curramus uidere terram, & parētes noſtros. Qui ſic ꝓijcit auaritiā ex calūnia, ille in excelſis habitabit. Eſa. 33.

65 ¶Tertio ualet cōſideratio mortuorū, uel mortis aliorū. De quibus Chriſoſtomus ſup Io. Hom. 65. Cogitemus, inqt, eos, qui ante nos fuerunt, nonne poſſeſſiones eorum ſtant, ſolū noīa eorum ſeruantes. Illius enim hic balneum, & illius hic fundum cōſiderantes gemimus excogitántes quantum laborem ſuſtinuit, quot rapinas egit, & nuſqā comparet, ſed laſciuiunt, alij in his, quos neque putauit, & fortaſſis eius inimici, illi ultimā dantes uindictā, ſicut enim ex cineribus ſilicis fit uitrum, & ſpeculum, ita ex talibus incineratis nobis ſpeculū faciamus, ſine macula. Sapien. 7.

¶Quarto ualet cōſideratio ſtatus proprij, quantum ad uitam, conſiderare oīa pericula, labores, & miſerias, quæ auaritiam ſequuntur, ſicut patet in toto iſto capitulo. Auguſtinus enim de ciuitate Dei, lib. 3. c. 10. Diſputat cōtra Romanos uolentes eorum Imperium, & dominiū dilatare, & multiplicare. Sicut, inquit, eſſet melius habere paruum corpus cum ſanitate, quàm gigantem eum infirmitate, ita contentare de paruis bonis melius eſt cū pace, quàm ſemper eſſe in briga, & ſollicitudine cū multis bonis. Quando enim uoluerunt dilatare dominiū ſuū. Expugnauerūt multos, & multi eos. Sic de auaris. Melius eſt modicum iuſto, &c. Et melius eſt bucella panis cum gaudio, quàm domus plena diuitijs cum omnibus prædictis malis, uidelicet culpæ, & pęnæ. 66

¶Quinto ualet ad propoſitū conſideratio ſtatus proprij, quo ad mortē, quod homo commemoret ſemetipſum, ſicut Philoſophi commemorauerūt Alexandrum. Si inquiunt Deus es, beneficia immortalitatis hominibus tribue, & noli ab eis ſua auferre, ſi homo es, cur ita ſuperbis? neſcis, quod arbor, quæ diu creſcit, una hora ſcinditur, & leo minima rum auium pabulum fiet, quaſi diceret, ſicut leo mortuus comeditur ab auibus, ita tu a uermibus. In iſta meditatione teneat ratio locum prædicti Philoſophi. Quia ſecundum Auguſtinum, de conflictu uitiorum auaritiæ morbus, nunquam melius cōpeſcitur, niſi cum dies mortis ſine 67

obliuione meditatur. Cõſideratio enim breuitatis vitæ, & paupertatis, & mortis multum nos retrahere deberet. Sed heu multi aſſimilantur Alexandro, de quo in geſtis ſuis legitur, φ poſtquã recepit reſponſum, quod nõ viuere vltra annum, & nouem menſes, duellum commiſit corpus proprium mortis periculo exponendo, cum Poro rege Indiæ, vt dominium ſuum ampliaret. Ita nos, qui ſcimus, quòd vita noſtra ſit breuis, Iob.14. Breues dies hominis, & miſeri, quia repletur multis miſerijs, & tamen corpus, & animam pro diuitijs cumulandis multis exponimus periculis contra doctrinam Chriſti, Lucæ.12. dicentis videte, & cauete ab omni auaritia. Nota optimè. N.11.89.

¶Beatitudo. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Beatitudo quotuplex.*
2 *Beatitudo prima apparens, & non exiſtens.*
3 *Beatitudo ſecunda exiſtens, & non apparens.*
4 *Exemplum Anaxagoræ in beatitudine exiſtente, & non apparente.*
5 *Exemplum gigantis in beatitudine exiſtẽte, & non apparente.*
6 *Beatitudo tertia exiſtens, & apparens.*
7 *Quæ beatitudo magis ab hominibus deſideretur.*
8 *Quomodo peruenire valeamus ad beatitudinem perfectam.*
9 *Beata patria quotuplex.*
10 *Quæ ſit beatitudo prima, quæ ſecunda, & quæ tertia.*
11 *Beatitudo tertia triplex, & quæ ſit prima, & ſecunda.*
12 *Quæ ſit tertia beatitudo.*
13 *Tria reprehenduntur in hominibus huius temporis quo ad beatitudinem deſiderandam.*

Beatitudinis. B.1. Primo ponenda eſt diuiſio. Secũdo, oſtendetur, qualis ſit beatitudo apparens, & nõ exiſtens, & quomodo multos decipit. Tertio, qualis ſit beatitudo exiſtens, & non apparens, & quomodo amatores ſuos hic perficit, & beatificat. Quarto, qualis, & quanta ſit beatitudo apparens, & exiſtens, & quomodo iſtam attingentes glorificat. Quinto, qualiter ad illam boni perueniant.

¶Quantum ad primum beatitudo triplex inuenitur. Vna ficta apparens, ſcilicet, & non exiſtens. Alia exiſtens, & non apparẽs, & hæc eſt vera quidem, ſed imperfecta, quia in via, & non in termino. Tertia eſt apparens, & exiſtens vera, & perfecta in termino. Ar.1. 1

¶Quantum ad ſecundum, beatitudo prima conſiſtit in diuitijs, honoribus, & delitijs in pulchritudine, & fortitudine, & abundantia rerum temporalium. Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt, in Pſal.143. Et iſto modo apud mundum vocãtur beati, & boni diuites. Et tales apud eos modus loquendi inoleuit. Optimus legiſta ſapiens diſcretus conſiliarius magnam tenet familiam largam domum. Sed in nulla conditione ad animam pertinente eum commendant, ſed potius in illis, quæ ſunt contra animam, dicentes. Talem habet concubinam pulchrã, bene ludit ad ſcacos, bene haſtiludit eſt bonus aleator, & huiuſmodi. Sed non ſic apud Deũ, vbi beatus populus, cuius eſt dominus Deus eius. Pſ. 144. hæc ſtultos decipit. Sicut patet. A. 17.61. Sicut auricalchum ſtultos decipit, qui illud credũt verum aurum. Et ſicut noctiluca, & quercus putrida homines decipiunt de nocte, ita hic habentes noctẽ, ſeu tenebras peccati in anima, quibus dicitur per prophetam, Eſa.3. Popule meus, qui te beatũ dicunt, illi te decipiunt. Ar.2.

¶Ad tertium ſic proceditur beatitudo exiſtens, & non apparens conſiſtit in donis ſpiritualibus. Beatus, qui in iſtis verſatur Ar.3.

ſatur bonis. Eccleſiaſtici.l.Ideo vero exi
3 ſtens eſt,quia apud Deum ſecundum illa viuens eſt beatus, ſicut patet immediate ante,articulo ſecundo. Et quia ad perfectam beatitudinem perducunt,ſicut patebit,infra eodem capitul.quinto articulo.Ideo vero non apparens dicitur,quia eſt,ſicut virtus in radice, quæ in hyeme huius mundi arborem vitæ ſuſtentat,ne vitam ei debitam amittat, & tamen non multum ante tempus æſtiuum apparet, quia in mundo iſto virtutes,& dona ſpiritualia, quaſi in radice abſconduntur, qui tamen bonorum virorum vitam, & cordis iocunditatem ſuſtentant, ſicut p hoc, quod narratur in libro Barlaam, quaſi ſic,de quodam rege Saracenorum, qui habuit ſenaſcallum Chriſtianum, qui ſemper tempus expectabat optimũ, quando melius regi perſuadere poſſet de fide Chriſti ſuſcipienda,Contingit ergo regem, & ſenaſcallũ vna nocte equitare per vnam domum paruam, & pauperem, & ſecretius introſpiciẽtes per foramen oſtij,viderunt hominem pauperem cum vxore ſua,iuxta ignem in magna lætitia.Erant enim Chriſtiani.Et rex admirans ait, nũquam eum toto regno meo fui in tanta hylaritate,cui ſenaſcallus.Iſti non habent gaudium, quod cernitis de aliquo temporali bono.Sed gloria illorum eſt teſtimonium. Secundæ, Corint.j.conſcientiæ bonæ,& ſpes regni cæleſtis.Cui rex, quod illud regnum, & quare prius, nihil mihi expoſuiſti. Ille vero oportunitatem videns regi veritatem fidei exponit,& eum ad fidem conuertit. Quãtum ad præſens propoſitum hoc de iſta hiſtoria ſufficiat, ꝙ bonorũ beatitudo,quæ haberi poteſt in præſenti vita, ideſt conſcientiæ, & cordis lætitia ſpiritualis,non conſiſtit in rebus temporalibus,ſed in bonis ſpiritualibus, & in ſpe uitæ æternæ, Pſ. 39. Beatus vir cuius
4 eſt nomen domini ſpes eius,&c.

Exemplum.

¶Idem oſtenditur per hoc, quod narrat Valerius,li 7.Quod Anaxagoras Philoſophus interrogatus a quodam, quis nam beatius eſſet? Reſpondit nemo, inquit,ex his, quos tu fælices æſtimas, non enim erit ille diuitijs, authoribus abundans.Sed aut exigui ruris, aut nõ ambicioſæ doctrinæ fidelis,& pertinax cultor infinite beatior eſt.Ex hmõi Philoſophi ſnĩa patet,ꝙ beatitudo præſentis vitæ,nõ cõſiſtit in re,vel in ſpe, rerum temporalium,ſed in ſpe æternorum, eũ parua ſuſtentatione neceſſariorũ in timore dñi. Pſ. 111.Beatus vir, qui timet dominum, in mandatis eis volet nimis. Exemplum.

¶Idem oſtenditur pe hoc, ꝙ idem Valerius narrat eodẽ lib.7.ꝙ Gigas opulẽtiſſimus Lidiæ Rex interrogauit Appolinem, ſi aliquis mortalium eſſet eo fælicior, ſeu beatior? Qui rñdit,ꝙ quidam Aglois noĩe, qui erat pauperrimus, fuit illo fælicior,ſeu beatior,& admirãti eãm, rñdit, quia plus ſecuritatis habet rigans tuguriũ, quã ſollicitudinib⁹ aula plena. iſta opinio vera,qa eſt opinio Dei, Lucæ 6.dicentis. Beati pauperes,&c. Ita qui timent dñm,& ambulãt in vijs eius,in Pſ. 127. Et Prou.16.Qui ſperat in dño, beatus eſt. Nota de hoc. D. 11.28. & P.3.3. Quia talis in pugna,& huius mundi miſeria non deficit, Deus enim beatitudinem perfectam hic promittit,& guſtum eius in beatitudine imperfecta dat,quaſi arram ad modũ ducis exercitus,qui militibus aliqua dat,& plura promittit donaria, vt promiſſarum deſiderio accenſi, fortius pugnet, & non deficient.hoc.n. lucrum facit. Vnde Secundus Philoſophus ab Imperatore requiſitus, quid eſſet, quod non permitteret hoĩes in labore deficere?Rñdit lucrũ.Cum ergo Deus aliqua dona ſpiritualia, quaſi præguſtabilia,& arras futurorum in præſenti præbeat,& plura promittit in ſolutione plena.Beati omnes,qui expectant eum, Eſa. 30.Sed illi,qui minus recipiunt de arra, & minus ſpiritualem dulcedinem virtutum guſtant,minus plenã ſolutionẽ deſiderant, quia minus eius precium cognoſcunt.Ideo ſignanter dr, in Pſ. 126. Beatus vir,qui impleuit deſiderium ſuũ ex ipſis,i.ex ipſis prægustationibus beatitudinis imperfectæ De quibus nota G.j. 26.Pleno,& perfecto,& feruenti deſiderio appetit æternã.De qua Apo. 20.Bea-

tus qui habet partem in reſurrectione, ſecunda vt prima beatitudo ſit reſurgere a culpa ad virtutes, ſecunda à virtutibus ad gloriam.

Ar.4. ¶In quo notatur quartũ ad qđ ſic procedi tur. Beatitudo apparans exiſtãs in patria includit, in ſe oẽ bonum melius, & perfectius, quàm hic haberi poſſit. Ibi.n. eſt vita ſine morte, iuuentus ſine ſenectu
6 te, requies ſine labore. Apo. 14. Ammodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant a la &c. Sanitas ſine languore, lux ſine obſcuritate, pleniſſima cognitio ſine errore ſicut patet. A. 25.17. Et multo pfectius hęc erũt ibi, quàm hic cogitari poſſint, qa reſpectu illi⁹ pulchritudinis, pulchritudo Abſalonis eſt deformitas, quia tale corpus glorioſum in aere propoſitũ, Solem vł quodammodo obſcurare, fortitudo Samſonis debilitas, ſapientia Salomonis, ſtultitia, agilitas quæcunque ponderoſitas Et ſic de oĩbus alijs bonis, quæ hic excogitari poſſunt. Cuius ratio aſſignari põt aliqualiter, quia oĩs res in ſuo principio eſt in maiori abundantia, &, puritate, & pulchritudine, quàm a ſuo principio elongata, ſicut patet de fonte, & riuulo. Sic Deus eſt fons oĩum bonorum, & gaudiorũ, & delectationum, & donorum, quia oẽ bonũ, & donũ perfectum de ſurſum eſt, deſcendẽs a patre luminum. Iaco.j. Cum ergo ſitienti maior ſit delectatio in fonte, quàm in riuulo, patet, ꝙ ibi erat delectatio maxima, vbi erit fons oĩum bonorũ fontium. Cũ ergo vna delectatio terrena videat̃, quãdoque quaſi totã aĩam obſorbere, atque totũ eius deſideriũ, quaſi terminare, intantũ ꝙ oĩs alterius delectationis obliuionem pro tpe inducit, & ꝙ nihil aliud deſideret, nec gratior ſuauitas in melodia poteſt tãtam habere delectationem quòd auris nihil aliud quærat pro tunc audire, ſic oculus, ſic de alijs potentijs, & ſenſibus. Si ergo vnum ex iſtis vmbroſis, tantum delectare poteſt, quid cogitandum eſt de omnibus gaudijs, ſimul in ſuis excellentijs. Vbi quilibet ſecundum Auguſtinum, de Trini. habet quod vult. Nota. G.j.7.

¶Et ſi prædictæ conditiones, & ſtatus 7
corporaliter, & tẽporaliter accepta multum de hominibus deſiderantur, multomagis ęternaliter ille ſtatus. De quo Boetius, de cõſolatione loquitur, dicens. Beatitudo, inquit, eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Aug. ſuper illud Pſ. 26. Credo videre bona dñi &c. Si nos, inquit, delectant bonũ, quod nõ eſt per ſe bonum, qualiter nos delectabit bonum ſempiternum, in quo eſt omne bonum.

¶Ex quo videtur ſatis neceſſario ſequi, Ar.5.
vt inquiratur, quomodo ad illud bonũ perueniendum eſt, quod quintum principale. Modus autem perueniendi eſt per virtutes, & bona opera, quod oſtenditur ex ratione ſumpta in rebus naturalibus, & ex ratione ſumpta in conſuetudine humanæ vitæ.

¶Ratione regulata, primo in natura, 8
in qua videmus, ꝙ omnis motus eſt a contrario in contrarium, ergo de humilitate, de paupertate, de pœnitentiã, oportet peruenire ad illam celſitudinẽ diuitias, & lętitias, & ſic de alijs. Sicut patet Matt. 5. Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur; beati, qui eſuriunt, &c.

¶Secunda ratio patet in conſuetudine rationali, & grata, ſcilicet, qua videmus, quòd per viam laboris peruenitur ad mercedem conſolationis. Cum ergo illa beatitudo in patria detur per modum mercedis, ſicut patet Matt. 20. Vbi præcipit vocare operarios, & reddere eis mercedẽm, oportet ad illam per beatitudinem, quę eſt in via, per modum laboris peuenire.

¶Et quia illa in patria eſt triplex, videlicet, viſio, fruitio, adhæſió, triplici beati- 9
tudine ad illam pertingitur? Vna videlicet, quę ordinat hominem ad Deum. Alia, quę ordinat hominem ad ſeipſum. Tertia, quæ ordinat hominem ad proximum.

¶Prima eſt triplex, vna in credẽdo, ſicut dicitur oculus fęlix, qui clare videt. Lucæ.j. Beata, quæ credidiſti, &c. Io. 20. Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Secunda in ſperando, ſicut dicimus fęlicem

fœlicem, qui expectat magnam hæreditatem, Prouer. 16. Qui ſperat in domino, beatus eſt. Tertia mandata eius cuſtodiendo, ſicut dicimus fœlicem, qui bene poteſt facere, beati omnes, qui timent dominum, qui ambulant in vijs eius, Pſ. 148. Item beati immaculati in via, &c. in Pſal. 118.

¶Secundus actus beatificans in via, qui ordinat hominem ad ſe, vt eo ad veram beatitudinem perueniat, eſt triplex,
10 ſcilicet, cordis oris, & operis. Primo, ut ſit mundicia in corde. Matth. 5. Beati mundo corde, &c.

¶Secundo honeſtas loquelę, ſicut dicimus illum beatum, qui nullum offendit verbo. Eccleſiaſtici. 14. Beatus uir, qui non eſt lapſus uerbo. Tertio inſtitia in opere, ut reddat vnicuique, quod ſuum eſt ſecundum legem Dei, ſcilicet corpori abſtinentiam, animæ dominium, ſuperiori reuerentiam, ęquali amicitiam, inferiori gubernationem. Matth. 5. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt, &c.

¶Tertius actus beatificans, in uia ordinans nos ad proximum per quem peruenitur ad ueram beatitudinē, eſt triplex.
11 Primus egenis dando, ſicut dicimus beatum, quia multū ſeminat in bona terra, talis non timebit famem anno ſequenti, ſed alijs famem patientibus ipſe liberabitur, ſic beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem in die mala, &c. Pſal. 40. Nec eſt mirum ſi tales beatificantur, quia a multis beatitudo eis impetratur. Iob. 29. Auris audiens beatificauit me, eo ꝙ liberaſſem pauperem, & ſicut non ſufficit intelligere, quod bonum eſt ſeminare in bona terra, niſi actu hoc exerceat. Ita non ſufficit intelligere, uel corde egenis tantum compati, ſed manus aperienda eſt, quia qui fecit miſericordiam, in illum commendatur. Lucæ. 10. Et talis beatificatur. Prouerb. 14. Qui miſeretur pauperis beatus erit.

¶Secūdus impatienter ſuſtinēdo pro Chriſti, uel eccleſiæ, uel proximi iuſtitia, uel in ſuſtinendo ſine appetitu uindictę, ſicut dicimus beatum, qui nunquam iraſcitur. Matth. 5. Beati, qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam. Iac. 1. Beatus uir, qui ſuffert tentationem. Iaco. 5. Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt.

¶Tertius iuſtitiam omnibus facien 12
do, ſicut beatificamus iuſtos reges, & terras iuſte cuſtoditas. Eccleſiaſtic. 10. Beata terra, cuius res nobilis eſt. Et ſicut beati beatificamus iuſtos iudices, beati qui cuſtodiunt iudicium, Pſal. 105. Sic ergo per templum uirtutis, id eſt per beatitudinē in uia, eſt perueniendum ad templum hæc uia, qui tenuerit eam beatus. Prouerb. 3. &c.

¶In iſto itinere, non eſt ſegniter agēdum, quia regnum Dei uim patitur, & uiolenti, &c. Matth. 11. Eſt ergo fortiter agendum, & hilariter. quia ſi aliquis de parentela noſtra nobis maximè affectus eſſet Papa, uel rex in tranſmarinis partibus, & mitteret pro nobis promotionem maximam promittendo, hylariter iremus his omnibus obmiſſis. Sed Chriſtus frater noſter eſt in cœlo, rex regum, & dominus dominantium, & nos maximè diligit, & mittit pro nobis quotidie multos nuncios. Sicut patebit, c. de uocatione, & promittit maximas promotiones, dicens. Eſtote fortes in bello, & accipietis regnum ęternum, hac & alijs promiſſionibus prouocati amici Dei fortiter egerunt, & patienter ſuſtinuerunt, & care illud emerunt, ſicut patet de Petro. Laurentio, & alijs, de quibus dicitur uenerunt ex magna tribulatione.

¶Sed heu homines moderni tempo Ar. 6.
ris accipiunt illum beatitudinem, quaſi in quadam indifferentiæ, & leuitate, & negligentia, nō multum de ea curantes, quaſi cogitarent ſi poterimus eam habere, habeamus bene uellemus, ꝙ bene eſ
ſet ſi ueniret, bene uenerit ſi non poteri 13
mus eam obtine, quid poſſumus nos, dominus det nobis finem bonum, quia hoc ſufficit, quia Apocal. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur. Iſti tepidi non peruenient, immo illorum ſtultitiam, qua cum tali torpore per uenire credunt, tria oſtendunt, & redarguunt.

¶Primo, quotidiana illorū ſollicitudo,

circa iſta terrena, circa, q̄ nō ſunt negligētes, ſed qlibet in ſtatu, & in arte ſua, & in re, in qua illicitè delectatur, eſt valde ſollicitus, & cogitatiuus; ſicut petet in omnibus, cupidus enim vix dormit, & ſic de alijs. Quæ ergo maior ſtultitia, quàm tot laboribus, & anxietatib⁹ quęrere diuitias, & delitias, pulchritudines, libertates, & ſanitates a multis abſtinendo, vbi cito amittuntur, & negligit iſta quęrere, vbi in ſe ſunt meliora, ſicut patet ſupra eo. c. 6. Et etiam in æternum duratura. Si gratia diuitum quæritur, vt beatificent ad tempus, quæratur gratia Dei, vt ſimus de illis. 3. Reg. 10. Beati viri tui & ſerui tui, q aſſiſtūt corā te ſemp.

¶Secundò exempla omnium amicorum, quibus Deus illam non dedit, ſine cara emptione, vel dura paſſione, quæ ergo maior ſtultitia, quam cogitare, ꝙ Deus melius forū faciet inimicis ſuis, quàm fecerat amicis ſuis, hoc cogitare eſt dicere Deum ſtultum mercatorem, vel ingratum amicum. Cuius dicti falſitatem oſtendunt, qui ipſum Chriſtum audierunt hæc dicere, eumque patientē, & ſic gloriam ſuam intrātem. Lucæ 22. Secuti ſunt, & peruenerunt. De quibus, Eccleſiaſtici 48. Beati, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati ſunt.

¶Tertiò Chriſti authoritas, Matth. 24. & Lucæ 12. vbi ait. Beatus ille ſeruus, quem cum venerit dominus, inuenerit vigilantem, &c. in qua inuenitur per argumentum a cōtrario ſenſu, ꝙ dormiētes, & pigri tunc non beatificabuntur. Nota totum capitulum de gaudio.

¶Bellum. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Bellum duplex.*
2 *Bella iſta duo ſimul conueniunt 27.. conconditionibus.*
3 *Bella iſta conueniunt quo ad concordiā, & diſcordiam.*
4 *Bella iſta conueniunt quo ad intentionē.*
5 *Quid accidat in bello ſpirituali.*
6 *Bellà iſta conueniunt quo ad diligentiā, ſeu ſolicitudinem.*
7 *Bella iſta conueniunt quo ad cautelas.*
8 *Bella iſta conueniunt quo ad excuſationē, & ſubterfugia.*
9 *Bella iſta conueniunt quo ad prouidentiam.*
10 *Bella iſta conueniunt in contradictione.*
11 *Bella iſta conueniunt in obſequio, & ſubuentione.*
12 *Bella iſta conueniunt in proditione.*
13 *Bella iſta conueniunt in fortium captione.*
14 *Bella iſta conueniunt in fuga principis vel ducis exercitus.*
15 *Bella iſta conueniunt in ſtipendij diſtributione.*
16 *Bella iſta conueniunt in periculoſa ſocietate.*
17 *Bella iſta conueniunt in ingratitudine.*
18 *Bella iſta conueniunt in moribus.*
19 *Bella iſta conueniunt in temore.*
20 *Bella iſta conueniunt in proprietate.*
21 *Bella iſta conueniunt in ſecuritate quærenda.*
22 *Bella iſta conueniunt in audacia, & timediante.*
23 *Bella iſta conueniunt in malitia.*
24 *Bella iſta conueniunt in conſilio capiēdo.*
25 *Bella iſta conueniunt in intepiditate.*
26 *Bella iſta conueniunt in expeditione.*
24 *Bella iſta conueniunt in fidelitate, & alijs virtutibus.*
28 *Bella iſta conueniunt in præmio.*
29 *Inter bellum corporale & ſpirituale eſt vna ſimilitudo.*
30 *Oppoſitio in diſſimilitudine, & reſolutio.*
31 *Qui ſit maximus hoſtis in iſto bello.*
32 *Quæ ſint neceſſaria, vt bello iſti reſiſtamus, & primo eſt neceſſaria diligentia in amando.*
33 *In bello iſto eſt neceſſaria ſolicitudo.*
34 *Qui ſint venatores in bello iſto.*
35 *In bello iſto eſt neceſſaria perſeuerantia.*
36 *Ad bellum licitum tria requirūtur quæ ſint iſta.*
37 *In bello licito requiritur fidelitas & virtutes.*
38 *Qui virtutes ad bellum ſpectantes habēt, ſex auxilijs, Citius vincūt, & primo quia ſunt audaciores.*

39 Qui

39 *Qui virtutes ad bellum ſpectantes habent uincunt etiam quia non ſunt victia diabolo, & peccato.*

40 *Qui non uincuntur a peccato nec etiam uincuntur ab hoſtibus.*

41 *Qui virtutes ad bellum ſpectantes habẽt vencunt etiam quia Deus mirabiliter eos iuuat & Angeli.*

42 *Qui virtutes bellicas habentes uincunt ẽt quia adiuuant illos mortuos.*

43 *Qui virtutes bellicas habent uincunt qa viuorum orationibus ſunt fulti.*

44 *Quid facere debeant quia orationum adminiculo volunt fulceri.*

45 *Exemplũ pro ijs, qui iniuſtè bella capiunt:*

46 *Exemplum in illos, qui iniuſte bella cæpere*

47 *Exempla ſcripturarum in illos, qui bella iniuſtè ſumpſere.*

48 *Luxuria fuit cauſa omnium malorum in bellis, quæ a ſacris paginis referuntur.*

49 *Quæ vitia perdiderint priſcos de quibus refert ſacra pago.*

50 *Vnde multa fuerint orta mala in antiquis temporibus.*

51 *Obiectio, & reſolutio quo aduictoriam.*

52 *Quæ ſit prauitas bellantium.*

53 *Bellorum cauſa eſt peccatum.*

54 *Quia Deus aliquando malos permittit victoriam conſequi ijdem victores debent cauere & timere.*

55 *Victores ſecundo debent cauere & timere quia dominium bello acquiſitum non eſt ſtabile*

56 *Qua de cauſa Rex Midorum ſemper præualuit Regi Perſarum & eius filius ſuccubuit ſemper.*

57 *Victores tertio, & quarto debent cauere, & timere, quia tenentur ad reſtitutionem omnium damnorum, & quia fortuna eſt variabilis.*

Bellorum, primo ponenda eſt diuiſio. Secũdo, cõuenientia. Tertiò, belli ſpiritualis generalitas, & periculum. Quarto, quæ requiruntur ad hoc, ꝙ in bello illo fortiter reſiſtat. Quintò, quod nos mouere debet ad fortiter reſiſtẽdum. Sextò, corporalium bellorum iuſtorum conditiones deſcribẽdæ ſunt. Septimò, conditiones iniuſtę belligerantibus requiſitę Octauo, ꝙ iſtas conditiones habentes vincent. Nono ꝙ iſtas conditiones non habentes vincentur. Decimo iniuſtorum bellorum cauſa & origo Vndecimo, quòd mouentes nõ gaudeant, vincentes vero caueant.

¶Ad primum ſic proceditur, bellum eſt duplex Vnum ſpirituale contra tentationes carnis, mundi, & diaboli. Et contra omnes ſpirituales nequitias, & quoſcunque animæ aduerſarios De quibus nota. A. 18. 1. De hoc bello dicit Canon, 1
ꝙ ideo Apoſtoli tradiderunt legi in eccleſia hiſtorias Iudeorum, vt per bella ipſorum, quæ geſſerũt, ad bella ſpiritualia informemur. 23. q. 1 niſi bella Aliud eſt corporale, quod ideo geritur, vt pax fiat. 23. q j. noli. Iſta diſtinctio probatur. 23. q 1. niſi bella.

¶Ad ſecundum ſic proceditur. Cõuenientia, & ſimilitudo magna eſt, inter Art. 2.
iſta duo bella quo ad vigintiſeptem conditiones, & in vigintiocto conueniunt, & diſconueniunt.

¶Primo, conueniunt quo ad loci ele- 1
ctionem De quo dicit Vegetius, lib. de re militari. ꝙ prudens dux, imminente bello, locum belli præoccupare debet, ſi poteſt, vt exercitum ſuum melius ordinet. In qua ordinatione tria inſpicere debet, Solem, puluerem, & ventum. Ne videlicet iſta exercitui eius ſint contraria. Sol & puluis, quia viſum impediunt, ventus verò eorum impedit tela, & aduerſariorum iuuat. Idem faciendũ eſt in bello ſpirituali. Debemus enim ſemper fortiſſimi belli campum præuenire, id eſt mortem vbique expectare parati, ipſam & eius bellum læti ſuſcipere. Conſiderate etiam ſemper ne Sol iuſtitiæ Chriſtus demeritis noſtris exigentibus nobis cõtrarietur, quia tunc in omni ſpirituali bello oportebit nos ſuccumbere, ꝙ etiã puluis auaritiæ, vel ventus ſuperbiæ, mẽtis oculum, vel viſum nõ impediat. Aliã

cautelam impugnantibus corporaliter, & ſpiritualiter. Nota. A. 25.6. Tertiam etiam exercitum in opere, Ionathas. j. Machab. 9 ponendo exercitum in tali loco, vbi fugere non poterunt, ita vt vincerent, vel occiderentur. Sic ſimus nos poſiti ſpiritualiter. Sic ergo diſpoſiti cōfortamini, & bellate. j. Reg. 4.

3 ¶Secundo, quo ad concordiam & diſcordiam, quia ſicut in bello corporali bona concordia inter ducem, & exercitum inter ſe, multum valet ad victoriam obtinendam: quia virtus vnita fortior, ſicut patet de baculis ſimul ligatis, qui cum difficultate franguntur, diuiſi verò faciliter. Et ideo magna cautela eſt facere diſcordiam inter ducem, & exercitum contrarium, ꝙ videlicet exercitus de duce concipiat, vel ꝙ ſit proditor, vel auarus, nolens prædam curialiter diuidere, vel ꝙ ſit inei in is, & inualidus. Et huiuſmodi cautela, vt fertur, vſi fuerūt Carthaginenſes contra Romanos. Romani vero habuerunt ducem fortiſſimum, & in bellis fortunatum, & a populo dilectum, propter quod non potuerunt contra eos præualere Carthaginenſes, antequam diſcordiam inter ipſum, & exercitum facerent, hoc modo Carthaginēſes enim inuadentes, & comburentes, & deſtruentes terras, & uillas, & uineas Romanorum omnibus rebus proprijs dicti ducis pepercerunt, quod uidens populus Romanus credidit, ꝙ dux illorū haberet aliqua pacta ſecreta cum eis, & proditoriè ſe haberet in defenſione reipublicæ, & ideo eum depoſuerunt, quo depoſito Carthaginenſes præualuerunt. Eadem cautela vtitur diabolus, in bello ſpirituali, nititur enim informare exercitum Chriſti, i laicos, & populum ſubiectum, ꝙ duces illorum, ſcilicet uiri eccleſiaſtici, & religioſi ſint proditores, ſpirituales, & mali dicēdo. Ipſe talis eſt luxurioſus, quare ei decimas dares, uel quare facerem, quod prędicat, &c. Quia prędicat, & non facit, ipſe eſt durus, & nihil dat: quare daremus ei, uel cuſtodiremus decimas, & cum eos ſic concipere fecerit contra eos præualet, dum non faciūt

Exemplum

ad quod tenentur, ſicut in canone. 6. q. j. ſunt plurimi. §. utrum hac. ubi Pius Papa ſic loquitur. Manifeſtum eſt, inquit, diabolum cordibus plebium ſuadere, ut doctoribus, atque paſtoribus ſuis detractiones irrogent, peius enim malū non ęſtimo fore, quàm Chriſtianis ſuis inuidere ſacerdotibus. Gloſa, per inuidiam detrahere, & infamare. Nota D. 6. 17. Et D. 8. 4 Et eadem cautela utitur quando diſſeminat diſcordias inter quoſcunque, ut acies ſpiritualis frangatur. Et ſic de eo 4
dici pt, illud Iudith. 9. Tu cōteris bella.

¶Tertio, quo ad intentionem. In bello enim corporali, qui uadunt ad terram ſanctam cum intentione ibi moriendi, & nunquam ad patriam redeundi, non faciliter dimittūt propoſitum ſuum pp tedia, quæ eis in uia occurrunt. In bello etiam fortiter pugnant, quia plus uictoriam, quàm uitam diligunt. Et idem eſt de illis, qui pugnāt pro iuribus proprijs defendendis, ſicut ciues, quando ciuitas illorum inuaditur, quilibet pugnat pro domo ſua, & uxore, & filijs, & rebus proprijs. Ideo ſecundū Philoſophum in Politicis, ſi bene recordor, ipſi in bello sūt melius expectātes, cuius cauſa eſt amor, qui facit omnia grauia leuia, & intēſior amor eſt ad bonum, & commodū proprium, quàm ad alienū, & hoc eſt quaſi generale in omni opere, & arte, ꝙ diligentiùs in proprijs operētur, quàm alienis. Alij uero, qui ex quadā curioſitate, ſeu leuitate uadunt ad terram ſanctam, cum intentione redeundi, ut inter uicinos ſuos glorioſè narrare poſſint uiſa, & audita cum additamentis, qui etiam non pro hæreditate propria, ſed pro ſalario, ſicut ſtipendiarij pugnant, facilius impediuntur, & citius fugiunt, quilibet enim illorū cogitat, ſi uincor fugiendo non perdam terram, uel hæreditatē, uel domū, uel uxorē, ſed fortè modicā mercedē, pro qua nolo me morti exponere, & fugit, quia mercenarius eſt, i. mercede conductus. Idē per oīa accidit in bello ſpūali, illi qui ueniunt ad terrā ſanctā. i. ad religionem, ſeu ad eccleſiā, ſeu 5
ad Eccleſiaſticū ſtatū, uel ordinē quemcunque,

cunque,ſeu ſtatũ, uel actum laboris, &
pęnitentiæ quęcunque pro Chriſto me-
re aſſumunt,ad uiuendũ, & ſuſtinendũ,
& moriendũ cum illo, & pro illo,qui ẽt
pugnant contra tentationes, & tyrãnos
pro defenſione proprię hęreditatis,& ci-
uitatis cęleſtis:ne de illa expellãtur, uel
illam amittant, & qui etiã oĩa operant̃,
& faciunt pro lucro ęterno illud repu-
tantes opus & commodum proprium,
utpote ad propriam ſalutem pertinens.
Omnes iſti fortiter agunt, nec faciliter
propter tędia in uia, uel in bello occur-
rentia impediuntur, uel propoſitum di-
mittunt, quia omne tędium minus eſt,
quàm illud quod intẽdit pro Chriſto pa
ti,ſ.mortem, nec multum formidat ter-
renas iacturas,ſeu amiſſiones, uel dãna:
qui totam ſpem & amorem poſuit in cę
leſtibus.Sed qui ueniunt ad religionem,
uel ordines, uel quemcunque ſtatũ cle-
ricalẽ,uel ſtatũ pęnitentiæ faciũt,uel fin
gũt,ſicut hypocritę pro ſtipendio,uel cu
rioſitate,uel ſuperbia,uel honore, ſeu lu
cro,uel auantagio temporali principali-
ter,ſeu in ſtatu illo, apparenter pugnãt,
ne talia amittant, uel ne apud hoĩes con
fundantur, nunquàm benè contra tyrã-
nos pro eccleſiæ iuribus, uel contra ſpi-
rituales hoſtes pro hæreditate, & ciuita-
te cęleſti,in qua nõ ſunt ciues, & dome-
ſtici,ſed hoſpites,& aduenę,& alieni,be-
ne pugnant,nec fortiter,& patiẽter ope-
rantur opera ſpiritualia,quia ea non in-
tendunt,ut propria,nec etiam opera cõ
munitatis.Cuius nõ ſunt ueri ciues, ſed
coacti,& cum murmure operãtur, quaſi
gargoules conquerentes de minimo la-
bore,ꝙ plus omnibus uexãtur. Omnes
iſti conuerſi ſunt in die belli.
6 ¶Quarto, quantum ad diligentiam,
ſeu ſollicitudinem,in bello enim,& ob-
ſidione corporali, cum magna diligẽtia
cuſtodiunt portas,& murũ: mutuo ſe ad
audaciã,& ad moriendum pro fidelitate
exhortãtur,parũ dormiunt,& ſobriè co
medũt,ne uictualia eis deficiant, uix ar-
ma deponũt, & ſpãliter qñ clamatur ad
arma,oẽs armati ab bellũ ſunt parati. Sic
in obſidione ſpũali murus,& portæ. De
quibus.A.27.59. uel ſenſuũ.Et ſic de o[m]-
bus alijs cõditionibus in corporali obſi-
dione neceſſarijs, cum diligentia tanta,
totum in ſpirituali fiat, ut de eis uerifi-
cetur illud Canti.3. Vniuſcuiuſque enſis
ſuper femur ſuum, &c. omnes tenentes
gladios,& ad bella doctiſſimi.
¶Quinto,quantum ad damnũ, & pe-
riculũ. In bello enim corporali pauper
ut communiter non lucratur bellando
contra regem, nec ſeruus contra dñm
ſuum,nec filius contra patrem decenter
pugnat:ſed damna reportat, ſic peccato-
res bellantes contra dñm omnipotentẽ
conterentur. Quia tu ipſe Deus noſter,
qui conteris bella ab initio. Iudith.9.
¶Sexto,quo ad cautelas. In bello eñ,
& obſidione corporali inimici circuẽũt 7
& girãt, quærẽtes caſtri,uel ciuitatis de-
biliorem partem,ex qua,uidelicet parte,
uel qua cautela caſtrum, uel ciuitatem,
uel exercitum contrarium facilius po-
terunt occupare,ſicut fertur, fur frangit
domũ ex parte debiliori. Et ubi ſæpes eſt
inferior per tranſitur. Sic in bello ſpiri-
tuali,aduerſarius noſter diabolus conſi-
derat peccatum,ad quod magis inclina-
tur,ſicut patet. A.14. 4. Et patebit, infra
de tentatione. 6. Qui ergo ſic ex omni
parte uallatur, & obſidetur, quid ualet
dicere non ſum homicida,aut latro, uel
combuſtor domorum, ſicut dixit Phari-
ſeus,non ſum ſicut cæteri hominis. Ta-
les ſunt ſicut gallus Silueſtris,qui credit
totum abſconditum,& ſecurum, roſtro
abſcondito, dicentes,non ſum talis, &c.
Placet mihi,fortè ad iſta non es inclina-
tus.Ideo nec ex iſta parte obſidet te, ſed
ex alia,ut te uincat cupiditate, & luxu-
ria,& huiuſmodi, ad quæ plus inclina-
ris.Quid ergo ualet ex una parte arma-
ri,uel ciuitatem ex una parte cuſtodiri,ſi
alia pars corporis in bello ſit nuda, &
pars ciuitatis, ubi maius imminet peri-
culum,ſit nõ cuſtodita. Ibi inimicus in-
trat,& occidit ęqualiter, ac ſi nulla pars
eſſet cuſtodita. Sic teſte, Iacob.2. Qui cu
ſtodit totam legem, offendit autem in
uno,factus eſt omnium reus.
¶Septimo, quo ad excuſationẽ,& ſubter 8
fugia.

fugia. Reges enim ad bella corporalia
vocant multos, quæ pro magna parte
excuſationes quærunt ne vadant. Et ele
ctores mercede corrumpũt, ne vadant,
quos vero ire contegerit, cum venerint
ad bellum forte cito aliquando fugiunt.
Nota. V 9. 13 Sic in ſpirituali Chriſtus
rex noſter, omnes ad bellum vocat, di-
cens. Eſtote fortes in bello, & pugnate.
Et non ſolum dicit ite, ſed venite poſt
me, quia ipſe in bello illo præceſſit ad
modum Imperatoris, qui nunquam di-
cit exercitui, ite ſed venite. habet etiam
iſte rex multos ordinatos ad eligẽdum
homines ad bellum, & ad eos neceſſitã-
dum, vt vadant coacti, qui uoluntariè no
lunt, ſicut prælatos, & cuſtodes, tam ope
rum, quam animarũ, qui omnes ad hoc
gladium portant, vt ſubditos militare fa
ciant cõgrue quo ad Deum, & mũdum,
quia in mundo iſto eſt locus pugnantiũ,
in cœlo triumphantium, in inferno de-
ficientium. Sed ſubditorum aliqui mul-
tis modis ſe excuſant, verbi gratia. Si di
catur luxurioſo, ꝙ contra carnem ſuam
pugnando, Chriſtum ducem ſequatur p
vitæ munditiam, excuſabit ſe naturæ ca
liditate, vel alia occaſione. Si dicatur cu
pido, ꝙ relictis ſuperfluis, Chriſtum pau
perem ſequatur. Excuſabit ſe, ſicut patet
A. 12. 38. cum ſequentibus. & A. 27. 51.
cum ſequentibus. Si dicatur, ꝙ vadant,
& diſcãt quomodo ſpiritualiter bellare
debeant. Excuſant ſe, ſicut patet. A. 26.
20. Aliqui uero illorum, ordinatores, &
electores iſtius belli muneribus corrũ-
pũt. Sicut illi, qui munera proditoribus,
uel cuſtodibus corporum, uel animarũ
dant, vt licentius peccent, uel ne pœna
corporali puniantur. Et ex iſtis, & alijs
cauſis accidit, ꝙ Chriſtum ad bellum
ſpirituale pauci ſequũtur, & de illis ad-
huc, qui ſequi incipiunt, in quadrageſi
ma, & huiuſmodi pauciores in bello for
ti remanent. Primum ſignatum fuit in
euangelio, ubi omnes ſe excuſabant. Se
cundum Iudic. 7. ubi Gedeonẽ incepe
rũt ſequi triginta duo milia, ſed in fine
non remanſerunt, niſi trecenti.

9 ¶Octauo, quantum ad prouidẽtiam.
In bello enim corporalia, infra caſtrũ,
uel ciuitatem obſidionem timentes, ui
ctualia prouidẽt. Actualiter uerò obſeſſi
aliquãdo fortiter cõtra obſidẽtes exeũt,
rex etiam cui caſtrum tenent, eis ſubſi
dium militum mittit, ſi poteſt. Sic in bel
lo ſpirituali. Eccleſia Sancta ſciens obſi
dionem duram filijs ſuis poſt Paſcha
imminere, illis uidelicet, qui in quadra
geſima diaboli dominium negauerunt,
quia nemo ſibi obedientem, ſed contra-
dicẽtem expugnat in paſcate uictualia,
in caſtro animæ ponit, ſ. corpus Chriſti,
& ſanguinem. Poſtea etiã in rogationi
bus eccleſia obſeſſa contra obſidentes
cum vexillis eleuatis inſultum facit. In
Penthecoſte etiam nobis militem, & du
cem & defenſorem fortiſſimum, ad ani
mæ noſtræ defenſionẽ mittit ſpiritũſan
ctum, in quo quilibet confidere poteſt
dicens, ſi exurgat aduerſum me præliũ;
in hoc ego ſperabo. Pſal. 26.

¶Nono, in cõtradictione. Sicut enim 10
in bello corporali, inimico in bello for
titer inſurgente, & ſeruo contra domi
num ſuum potenter ſurgente contradi
ctio præparatur. Sic in bello ſpirituali,
quia ſerui diaboli potenter contra domi
num ſuũ, in quadrageſima ſurrexerunt,
ſuumque dominum negauerunt. Iſto tẽ
pore diabolus parat fortiſſimè exerci
tum ſuum contra eum in choreis, & ſpe
ctaculis. Adducens milites, & militiſſas
ſuas, in quolibet peccato armatos, ha
bentes pro galea cornua, & capitegia, &
frontalia. Et ſic de alia armatura, in tan
tum, quòd a planta pedis, uſque ad uerti
cem capitis, nihil in eis inuenies, niſi ſa
gittas diaboli acutiſſimas, non enim eſt
in eis animæ ſanitas. Eſaiæ 1. Quia in
omni parte corporis, & capitis, & pedis
nihil aliud in eis inuenies, niſi ſagittas
diaboli acutiſſimas ad uulnerãdum cor
intuentis, nec deeſt eis tympanum pro
buccina, nec tuba ad buccinandum ad
bellum, heu iſti ſunt diſpoſiti multo for
tius, & diligentius, & cum maiori, & fer-
uentiori uoluntate, & lętitia contra Deũ
& ſuos, quàm uideã multos Chriſti mi
lites pugnare contra diabolum, & eius
miniſtros,

miniſtros, & plures ad ſe conuertunt, quia ſi omnes Chriſti milites totiuſque eius exercitus, videlicet Apoſtoli, & martyres, atque omnes ſancti viri in forma, in qua fuerunt in eccleſia irent per ciuitatem Dei præcepta præcipiendo vel prædicando pro Deo pugnaturi, & irēt in alia proceſſione mulieres, in habitu meretricio ludentes, ſeu coreizantes, vel cum ſignis lenibus incedentes, credo eſſe certus, ꝙ iſte multo plura corda, & aures, & oculos libentius, & intenſius poſt ſe inclinarēt, quàm illi, nec tot pro iſtis peccare ceſſarēt, vel aliena reſtituerent, quot in illarum aſpectu mortaliter peccarent. Et ſi forte in primo concurſu tot virorum ſanctorum multi concurrerēt, & quòd ſubito admirati fortè compungeremur, ſi ita frequenter occurrerent, ſicut faciunt tripudiatrices, & fatuę mulieres, minus in illos, quàm in iſtas intenderent, minuſque de eis curarēt. De quibus conqueritur Cant. 1. dicens. Filij matris meæ, i. eccleſiæ pugnauerunt cōtra me, & in Pſal. 2. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerūt in vnū &c.

11 ¶Decimò in obſequio, & ſubuentione, ſicut enim in militia, ſeu bello corporali antiqui milites, qui licentiam acceperunt armorum, quibus, uidelicet non uoluntas, ſed uires deficiunt bellandi, iuuenibus, uel filijs ſuis arma ſua concedunt, & eos loco ſuo mittūt ad bellum, diligenter inſtructos, & armatos, ſic matres, & uetulę ueſtes ſuas, & ornamenta & mala documenta dimittunt filiabus, ut Dei exercitum deſtruant more, & cōſilio Balaam Numeri. 25. qui conſilium dedit, mittere mulieres in exercitium Dei. Numeri. 24. partim ex textu, & partim ex hiſtoria ſcholaſtica.

12 ¶Vndecimo in proditione. Reges.n. euntes ad bellum, frequenter multi ſequuntur proditores, plus aduerſarijs fauentes. Et propter tales ueri, & boni bellatores impediuntur a uictoria intenta, ſic in bello ſpirituali in proceſſionibus, & rogationibus plures ſequuntur Dei proditores i. peccatores, qui dum ſunt in peccato mortali, ſunt de bello contra Deum, diabolo fauentes, cuius uoluntatem faciunt, cuique obediunt. Ideo frequenter boni bellatores, uerique adoratores, & humiles adoratores nō audiūtur, ſed repulſam patiūtur. Nec mirum, ſi propter multos malos repulſam patiātur, cum legamus Ioſuę 7. ꝙ propter uirum malum Achan, uidelicet totus Dei exercitus contra hay miſſus, repulſam patiebatur.

¶Duodecimo in fortium captione. 13
In bello enim corporali, plus nituntur principem, uel fortes bellatores capere, quàm populares, & capti diligentius cuſtodiuntur, & fortius ligantur. Ita in bello ſpirituali diabolus plus nititur Chriſtianos capere, quàm infideles, & inter fideles plus nititur maiores capere, & religioſos, & eccleſiaſticos, quam laicos pluſquam de eorum gaudet captiuitate. Et fortioribus uinculis eos ligat, ſcilicet maiori ſuperbia, & rapina, & iniuſta acquiſitione, de quo quaſi admirans, Pſal. 73. ait. Quanta malignatus eſt inimicus in ſancto. Nota P. 13. 47.

¶Decimotertio in fuga principe, uel 14
duce exercitus in bello corporali fugiēte, exercitus fugit. Sic in bello ſpirituali ducibus populi fugientibus, uel proditoriè contra eum agentibus. unde Sene. 2. Rethoricæ. Quis exercitus benè pugnaret, ubi Imperator fugit de prælio? Hiere. 10. Quia ſtultè egerunt paſtores, & dominum non quæſierunt, propterea non intellexerūt. Et omnis grex eorum diſperſus eſt. Sicut patet. c. de prelatis.

¶Decimoquarto in ſtipendij diſtribu 15
tione. Sicut enim in ciuitate, uel caſtro bello corporali obſeſſo, multi ſunt, qui comedunt & bibunt, & qui libenter ſtipendium militum reciperent, ſed pauci ſunt, qui fortiter pugnant, uel periculo ſe exponant, immo aliquando, qui plus recipiunt, & lautius de ſtipendio reipublice uiuunt, minus pugnant. Sic in bello ſpirituali Oculi omnium in te ſperāt domine, & tu das eſcam illorum corporalem omni die, & ſpirituale in die Paſchæ. Et ad iſta cibaria recipienda multi parati ſunt, & tamē pauci ſunt, qui pec-

catis non ſuccumbunt, quod ſignatum fuit in euāgelio, vbi in diſtributione panis, & piſcium eum multa milia ſequebantur, ſed in bello paſſionis omnes illi fugerunt. Et qui plura ſtipendia eccleſiæ militantis militantibusque eius a Deo deputatis recipiunt, minus prædicando, vel bona exempla dando, contra vitia, & uitioſos pugnant. Sed heu de patrimonio Chriſti incraſſati, impinguati, dilatati dereliquerunt Deum factorem ſuum in bello, & fugerunt, de quo conqueritur, Pſal. 30. Qui videbant me, ſcilicet in ſcripturis, foras fugerunt a me. Hier. 39. Viri bellatores eius fugerunt.

16 ¶Quintodecimo in periculoſa ſocietate, ſicut enim in bello corporali contra Saracenos plus Chriſtianis nocent proportione ſua mali Chriſtiani apoſtatæ a fide. Sic in ſpirituali bello plus nocet malus homo, quàm diabolus in ſocietate, quia quod diabolus per ſe facere nō poteſt per malum ſocium loquens facit, ſicut per ſerpentem decepit ſuam, & per ſuam contra Adam præualuit, quod per ſe facere non potuit. Gen. 3. Nota. D.j. 20.6.10.

17 ¶Sextodecimo, quantum ad ingratitudinem. Rege enim eunti ad bellum corporale, ſi per eum promoti, & in domo ſua nutriti, & exaltati, & largiſſimè ſtipēdiati in re, & melius in ſpe ſecū ire ſpernerent, nimis eſſent ingrati rexque contra eos valde grauaretur, ſic in bello ſpirituali, rex Chriſtus quærit ab his quos creauit, nutriuit, & fouit, quorum aliqui plura receperūt ſtipendia, quàm decem ſolidos in die, in re, & plura in ſpe. Dicit illud, Pſ. 93. Quis conſurget mihi aduerſus malignantes, aut quis ſta. me. aduer. omnem iniquitatem. Sed heu conqueritur, dicens, de gentibus non eſt vir mecum, & filios enutriui, & exaltaui, ipſi autē ſpreuerunt me. Eſa. j. ſ. qn̄ eis indigeo.

18 ¶Decimoſeptimo, quātum ad mores. Sicut enim in bello corporali libidinoſi, effęminati, & carnales, atque molles, corporis delicias ſectantes ſunt inepti. In cuius ſignum, vt hiſtoriæ continent Soldanus regnum Perſarū ſuo dominio ſub- (Exemplum.)

iugando, omnes occidit hiſtriones ad duodecim milia aſſerens, quòd non poterat eſſe bona militia, vbi eſſent tot effęminantes, & mollientes corda, & prouocantes ad libidinem. Ad idem fertur qđ narrat Valerius, lib. j. ꝙ Cornelius Scipio in Hiſpaniam miſſus, intrans caſtra omnes meretrices, & quicquid uoluptatis fuit, de exercitu fugauit, vt in militia probiores, & paratiores efficerentur. Sic in militia ſpirituali dediti voluptatibus nunquam bene pugnabunt, ſed volunt eſſe de numero illorum. In Pſal. 72. in labore hominum non ſunt, &c. ſed Scipio & Soldanus, i. prælatus deberet omnia talia voluptuoſa ab eis fugare. Et ſubditus exercitatus ſciet ei grates, dicēs illud Pſal. 143. Docet manus meas ad præliū, & digitos meos ad bellum. (Exemplum.)

¶Decimooctauo, quantum ad timorem. In bello enim corporali diuites, qui multa poſſunt amittere timēt, ita in bello ſpirituali, ſed qui nihil habent quibus omne ſolum patria eſt, minus timent. Ita in belli ſpiritualis periculoſiſſimo inſultu, videlicet in morte ſua minus habentes de peccatis, nihil vero habentes de alieno non timebunt, dicentes illud Pſ. 26. Si exurgat aduerſum præliū, in hoc ego ſperabo. Quia ſperant per illud prælium ad terram meliorem transferri. De hoc nota. A. 17. 38. 19

¶Decimonono, quantum ad proprietatem. Vbi enim duo reges, & terræ, & dominia, & ſpecialiter ſi ſint diuerſarum legum, vel linguarum, ſicut Chriſtianorum, & Saracenorum frequēter fiunt ibi bella, & raro eſt ibi pax, ſicut in Hiſpania, vbi machinant adinuicem Chriſtiani, & Saraceni, & ratio eſt, quia quilibet nititur contractam propinquam trahere ad leges, & dominium ſuum. Sic ſpiritualiter caro, & anima machinat adinuicem inter, quæ tota vita noſtra, quaſi in quodam ſpirituali bello ducitur. Cū ſint diuerſarum legum, dicente Paulo. Video legem in membris meis, repugnātem legi mentis meæ. Et cā quare Deus permittit hoc bellū, patet exēplo principis, qui rebellat eccleſiæ a quo aufert populum 20

puſum ſibi ſubiectum, eum a iuramento fidelitatis abſoluendo ſic, quia ratio rebellauit Deo, retraxit, & abſoluit membra inferiora ab eius dominio. Sed beatus, qui in fine vitæ ſuæ poteſt regratiā do Deo dicere. Pręcinxiſti me virtute ad bellum, & ſubiecisti inſurgentes in me ſubtus me. In Pſal. 17.

21 ¶Viceſimo, quantum ad ſecuritatem quærendam, tempore enim belli corporalis omnes quærunt loca ſecuritatis, ſicut caſtra, vel eccleſias. Et tempore mortalitatis, in vno regno fugiunt ad aliud, ſic in bello ſpirituali quod eſt prochdolor modo, ita magnum, ꝙ non eſt dies, in qua non occidantur per mundum ſpiritualiter loquendo multa milia mortaliter peccando. Ergo deberent homines ſe ponere in caſtro religionis, & in ſtatu pęnitentiæ, & fugere eam, quæ in mundo eſt concupiſcentiæ corruptionem. 2. Pet. j. Tanquam mortalitatis inductiuā, & leprę ſpiritualis inductiuam occaſionem ſocietatis peruerſæ. vnde Arſenius, in vitaſpa requiſitus reſpondit, ſi vis ſaluus eſſe, fuge homines. Et rationabiliter, quia ſtultum videtur leproſos fugere, & non dęmones, & eorum miniſtros, quo ad tales, ergo bene pugnat, qui bene fugit, dicens illud Pſal. 44. Elongaui fugiens, &c. Nota R. 5. 38.

22 ¶Viceſimoprimo, quantum ad audaciam, & timiditatē. Sicut enim dicit Vegetius de re militari, ꝙ qui morātur prope ſolem ſunt propter defectum ſanguinis timidi, & fugitiui, qui multum diſtant ſunt propter ſanguinis nimietatē nimis audaces, homines autem mediarū regionum apti ſunt ad bella corporalia. Sic in bello ſpirituali, qui habent nimiū reſpectum ad nobilitatem, vel teneritudinem natiuitatis, non audent corpus ſubijcere diſciplinæ, & laboribus Prouerb. 22. dicit piger, leo eſt fortis. Qui ēt vita, & conſideratione nimis diſtant a uero Sole iuſtitiæ; & eius calorem iudicij non timent, de longa vita cōfidentes, ſunt nimis audaces ad perpetrandū mala. Iob. 12. Audacter prouocant, &c. qui vero abijciunt ea, quæ ſunt paruuli, & nouiſſima cogitant, vitā inter iſta duo, quaſi in media regione ducētes ſunt apti ad bellum ſpirituale, de quibus ad Heb. 11. Fortes facti ſunt in bello.

¶Viceſimoſecundo, quantum ad malitiam, in bello enim corporali habens bellum cum alio, nititur ponere ignem in caſtro, vel villa ſua. Sic in bello ſpirituali diabolus mittit incendiarios ſuos, qui alios igne incēdant infernali dictis vel factis, vel malis exēplis, incenderunt ignē ſanctuarium tuum. in Pſ. 73.

¶Viceſimotertio, quantū ad conſiliū 24
capiēdū, multa n. auxilia ſunt a Deo petēda in oratione, & multa cōſilia a ſapiētibus quærenda, antequā princeps bellū incipiat corporale. Sicut patet. C. 4. 14. Exēplo Iudę Machabei, & exercitus ſui, de quo hr̄. j. Macha. 3. ꝙ congregatus eſt conuentus, vt eſſent parati ad præliū, & contra Antiochū iuuenem, & vt orarēt, & ieiunauerunt illa die, & induerunt ſe cilicijs. & 2. Mach. 15. dr̄ de Machabęo, & ſuis, ꝙ manu pugnabāt, cordibus Deū orātes. Ideo proſtrauerunt Nycanorem & triginta quinq; milia. & j. Machab. 11. Ionathas cum duobus ſecum orādo hoſtes inuaſit, & ſuos reduxit & vicit. Exēplo etiā Dauid. de quo. j Reg. 23. hr̄ ſic. Cōſuluit Dauid dn̄m, dicens. Nunquid uadam, & percutiam Philiſteos? De quo etiam dicit Ambr. li. j. de offic. ꝙ Dauid nūquam iuit ab bellum, niſi Deo requiſito, & conſiliato. Exemplo etiam Iudęorum, qui euntes ad bellum, Deo ſacrificabant, & dabatur uictima de hoſtibus uincendis, redeuntes uero ſacrificabant pro uictoria. Exemplo etiam nobilis regis Eduardi, cuius conſuetudo erat ante bellum peregrinationes facere perſonaliter, & perſonas in utroque iure Dei, & mundi ſapientiſſimos cōſulere. Quia teſte, Sen. epiſtola. 14. Parua ſunt arma foris, ſi non ſit conſilium domi. Et ſi exēpla deeſſent ratio ſufficeret, qua ſcitur, ꝙ ubi maius imminet periculū cautius eſt agendum. Sed in bello corporali maximum eſt periculum, & corporū & animarū, quia ibi nō ſolū moriunt corporaliter, ſed ēt ſpūaliter multa milia pp generale

nerale

nerale odium, nõ ſolum duorum hominum, ſed duorum regnorum, & propter alia peccata, in quibus ſunt, quando occidũtur. Sic ergo in neceſſitate ad dñm caſtri nuncium orationis mittant, exemplo virorum prædictorum, quia antiqui Sancti, & valentes principes oratione, & conſilio ad bellum diſpoſiti proſperabãtur, Deum & ſapiẽtiam hñtes adiutores. Exẽplo prædictorũ Sic etiã ſanctiſſimus Imperator Carolus magnus, qui ut legitur in cronica de vita eius, ꝙ qñ erat pugnaturus ante bellum puriſſimè confitebatur, & accepit ſacram cõmunionem, & ſic tã in anima, quàm in corpore munitus, proceſſit ſecurus ad bellum. Exemplum. Et ſic legitur de quodam, qui poſt communionem proceſſit ad duellũ, & interrogatus an aliqd comediſſet, rñdit ſe nihil ſumpſiſſe, niſi ſacrã communionem, & alter etiam, inquit, ſi omnes ſanctos, & bouẽ integrum comediſſes cũ eo; hac die dabo carnes tuas volatilibus cœli. Sed iſte diuino auxilio proſtrauit blaſphemũ, vt dignum, & iuſtum erat. Victoriam vero obtentam, non ſibi, ſed Deo attribuebant, dicentes illud. Pſ. 113. Non nobis domine, non nobis. Dicentes etiam, illud. j. Mach. 3. non in multitudine exercitus victoria belli eſt, ſed de cœlo fortitudo eſt &c. Sed heu principes, & milites, & exercitus moderni tẽporis euntes ad bellum, potius diabolum placant crudelitatibus, & ſpolijs, quàm Deum, non cum orationibus, ſed cũ multorum vadunt maledictionibus, quia non in expẽſis regis, vel proprijs vadunt, ſed in expẽſis eccleſiarum, & pauperum, quos eundo ſpoliant, & ſi forte emãt, nihil ſoluãt, niſi tallias. Chriſtus pauit quinq; milia, quinque panibus ipſi maius faciunt miraculum, quia decem milia paſcuntur paucis tallijs. i. micis, non ſemel tantum, vel bis ſicut Chriſtus, ſed frequenter nõ ſolum homines, ſicut Chriſtus, ſed, & canes, & equos, &c. nec pane, & piſcibus, ſicut Chriſtus, ſed delicatis cibariis. Nota. T. 5. 17. Et F. 81. Itẽ I. 11. 20. nec ieiunãt, Exemplum. nec cilicijs induũtur, vt prædictũ eſt de Machabeis, ſed cũ gula, & luxuria, & potius cũ deauratis, & pulchris, quàm fortibus armis illuc vadunt. Vñ nuper exercitu Angliæ eunte cũ tali ſuperbia contra inimicos, dixit quidã valens, ꝙ magis videbantur ad nuptias, quàm ad bellũ procedere, ſicut Goliath. j Re. 17. Contra tales nota optime. A. 24. 13 Et N. 3. 15. Si quam vero victoriam a caſu obtinuerũt magis forte pp aduerſariorũ demerita, quàm pp eorũ merita, plus ſuę ſuperbię, quàm Deo eã attribuebãt, inaniter gloriantes, & dicẽtes illud Deut. 32. Manus noſtra excelſa, & non dñs fecit hæc oĩa.

¶Vt prædictum eſt de conſilio, & ordine in bello corporali, ſic faciendũ eſt in bello ſpirituali. Vbi vita, & anima eſt regenda ſapientum conſilio, & confeſſoribus, & in omnibus, quæ ad animã pertinent vtendum eſt, Prouer. 20. Conſilijs cogitationes roborantur.

¶Viceſimoquarto, quantũ ad non formidare. 25 In bello enim corporali nõ formidare contra verba, ſeu minas aduerſariorum multũ iuuat, Exemplum; vnde narrat Velerius, li. 3. de pergentibus contra perſas in prælium, e quibus vnus, ait, ſocio ſuo Solem obumbrari ſagittis Perſarum, quia erant optimi ſagittarij, & in multitudine magna, cui reſpondit ſocius optime, inqt, narras, in vmbra enim melius pugnabimus. Ita in bello ſpirituali volẽs correctiones iuſtè facere, multa ſuſtinebit opprobria, volenſque veram malitiã Chriſti ſequi, multas ſuſtinebit diuiſiones. Sed confortent ſe mutuo, & audiũt Deum eos confortantẽ, & dicentem Eſa. 51. Nolite timere opprobria hominum, & blaſphemias eorum, ne metuatis ſagittæ paruulorum ſunt hæc.

¶Viceſimoquinto, quantum ad expeditionẽ. 26 Euntes enim ad bellum corporale, nihil ſecũ portãt, niſi arma, & victualia. Sic nos in bello ſpũali, nihil accipere debemus, niſi neceſſaria. Exemplo fortiſſimorum militum, qui relictis omnibus ſecuti ſunt eum, Mat. 19.

¶Viceſimoſexto quantũ ad fidelitatẽ, & 27 alias virtutes, dicit. n. Io. 51. qui vocatur policraticon, ꝙ tria fecerunt romonos victorioſos, fides, ſciẽtia, & exercitium.

Fidem

Exemplum.

Fidē enim omnibus ſeruabāt, intantū, ꝙ cū quidā captus ab Anibal de Romanis,& poſtea dimiſſus ſub iuramēto redeundi,uel precium mittendi ꝓ redemptione ſua cū redēptionem habere non poſſet,nec redire uellet,Senatus Romanus miſit eum ad carcerē Anibalis. Sic in bello ſpirituali hæ uirtutes iuuant. De quibus,in Pſ.17. Pręcinxiſti me uir. ad bellum.

Exemplum.

28 ¶Viceſimoſeptimo,quo ad præmiū. Rex em̄ iturus ad bellū corporale cū rediret,accepto regno uolentibus ſecū ire præmia dat nolētes vero ire punit. Sicut refert Valerius,li.2.de quodā qui edixit,ꝙ ſi quis fugiēs caſtra petiſſet,pro hoſte interficeretur,qua ſeueritate, milites cōpreſſi hoſtes vicerunt. Sic in bello ſpirituali,ſi ſuſtinemus,& cōregnabimus.Si negauerimꝰ,& ille negabit nos.

29 ¶Parent ergo ex iā dictis vigintiſeptē ſimilitudines,& cōuenientiæ inter bellū corporale,& ſpirituale. Inter quæ tñ eſt vna diſſimilitudo in hoc,uidelicet ꝙ in bello corporali,quaſi oēs ſe ſubtrahunt ꝑce,vel ꝑcio obtinentes,ne uadant,niſi fortè ſint aliqui diſcoli,qui libenter uadunt,quia non hñt aliud, unde uiuant, ꝓpter quos nō ꝓſperantur,quia dū boni,& fortes dimittantur,& debiles accipiuntur,oēs uiueuntur.Ad ſpirituale vero bellū dāt munera,& preces & precia, vt promoueantur,& exponantur ad ordines,& magnos eccleſiæ ſtatus, in quibus cōſiſtere deberet ſi rectè tenerētur, maximū ſpirituale bellū periculoſius, quàm ſit corporale. In cuius rei ſignificationem maiorem ſollicitudinem habuit Moyſes ex Dei ordinatione ornare viros perfectiores ad bellum ſpirituale. Sicut patet, Numeri.4. vbi leuitę ad miniſterium templi eligabantur à 30. anno uſque ad quinquageſimum, uel ſecundum.70 à 25.Ad pugnandum vero à 21.annis vſque ad 50.ſicut ex parte, patet in principio hiſtoriæ Numerorū, quaſi in moribus, & ætate minus perfecti.Cuius contrarium faciunt moderni patroni,& prælati. Sicut patebit,infra. cap.de patronis, & prælatis. Sed fortè aliquis hic opponet, ꝙ in iſto articulo non eſt diſſimilitudo,ſed potius ſimilitudo, quia ſicut nō habētes,vnde uiuāt vagi,& miſeri libenter vadunt ad bellū corporale,& ire ꝓcurant prece, & precio.Ita faciunt illius conditionis homines ad bella ſpiritualia,& in hoc ſimilitudo cōcedenda eſt Et ſicut illi,tanquā inualidi ad bellum regē, & exercitū decipiunt.Ita iſti Chriſtum, & eccleſiam. Nota.E.2.8.Et. M.8.41. Et tales ueniūt ad bellum eccleſiæ, ſicut equus ad ſtabulum ꝓpter præbendam, ut comedat, & & impinguetur.Et Act.10.poſuit quia ſi equum glorię ſuæ in bello.Nota viceſimamoctauam ſimilitudinem. A. 24.16. 30

Arti.3.

¶Ex iſto articulo ſecūdo infertur tertius. In fine enim iſtius dictum eſt, ꝙ bellū ſpirituale periculoſius eſt corporali. Huius autem obſidionis,ſeu belli generalitas, & periculum ex hoc patet ꝙ nullus locus immunitus, uel pars inermis,inimicos inuadentes,& obſidentes latet. In corporali enim obſidione frequenter accidit, ꝙ ſi exteriores obſidentes ſcirent,in qua diſpoſitione, uel penuria, uel briga inter ſe eſſent obſeſſi, ſcirentque omnes defectus, qui ibi contingunt,cito caſtrum,uel ciuitatem caperent.Sed in ſpirituali obſidione nullum tempus,uel locus,uel defectus,uel quodcunque minus cuſtoditum inimicos latet obſidentes. Ideo ſequitur hoc bellum eſſe periculoſum. Et nūc hunc, nunc illum gladius interficit. 2.Reg.11.

¶Ex alio etiam hoc ſequitur,quia videlicet maximus hoſtis in bello iſto, videlicet caro eſt intrinſecus in ciuitate, & in caſtro nobiſcum, nec à nobis eum expellere poſſumus. Sed continuè contra nos certat. Ideo dicit Auguſt. in quodam ſermone, quòd inter omnia certamina chriſtianorum duriora ſunt certamina caſtitatis. Nam ibi continua eſt pugna,& rarior inuenitur victoria. Rara enim eſt concordia famę,atque pudicitiæ. Et quia uictoria eſt rara, & difficiliſſima. Ideo eſt pulcherrima. Vnde quidam imperator ſenex, ut fertur, cum ſeneſcalli eius 31

Exemplum.

cum

eum extollerent, atque laudarent nobiles victorias,aiebat,maximã, inquit, dimittiũs victoriam , ꝙ videlicet carnem meam, nunquam maculaui. Sicut enim eſt militum, & martyrum diaboli ſequi carnis deſideria. Ita eſt militum Dei corpus caſtigare,exemplo Pauli,dicẽtis.Caſtigo corpus meum.j. Cor.9. Et Iob. 10. Pęnę militant in me,ſicut patet.C.3.3.

Ar.3. ¶Ex quo iſtud ſpirituale bellum eſt,
32 tam periculoſum neceſſarium vr̃ defenſiones, & remedia cõtra illud inuenire. Et ſic iſte articulus tertius infert quartũ. In quo oſtenditur,ꝙ tria ſunt neceſſaria ad hoc ꝙ in bello iſto fortiter reſiſtatur, ſcilicet,diligentia , ſeu ſollicitudo in armãdo,promptitudo in operando , perſeuerantia in continuando.

¶Primo diligentia in armando,cõtra diligentiam in inuadendo. De qua hr̃ ſupra eo.c.7.Quia enim ex oĩ parte inimici nos inuadunt, debemus nos ex omni parte armare,in corde,fide,munditia,& charitate. Prima armatur eſt neceſſaria propter Deũ. Secunda propter teipſum. Tertia propter proximum. Iſta armatura etiam debet eſſe in ore,vt ſit ibi audacia in loquendo,malos reprehendendo, vt dicere poſſit, illud Sap. 8. Timebunt audientes reges horrẽdi,videbor in bello fortis. Et ſic de omnibus ſenſibus , & corporis , & animæ partibus , vt dicere
33 Deo poſſit.Illud,Pſal.17.Præcinxiſti me virtute ad bel.

¶Secũdo debet eſſe ſollicitudo ad modum canum nobiliũm , qñ enim venator inſonat cornu ad venationem,canes curiales,& nobiles cum maxima promptitudine ſurgunt , & lætantes currunt, ad venationem ſe diſponentes , & ad laborẽ. Sed canis ruralis iacet ſup ſterquilinium,piger,& tepidus uix leuat caput, & os parum aperit , & iterum caput deponit, quia ad laborem nihil afficiur, ſed ad requiem Sed poſtquam curiales cum magno labore prædam acceperint, & redierint, & cibus fuerit eis paratus. Tunc canis ille ruralis , & piger erit de primis,qui os ad cibum ponet.Sed venator cum uirga eum fugat.Iuſte quidem, quia qui non laborat nõ manducet.Spiritualiter uenator eſt Chriſtus, quo ad ſe B. 1.
culares, qui oẽs uocat ad uenationem,i. ad deſtruendum beſtias ſiluestres, i.peccatores . Canes nobiles ſui uicia feruenter extirpat.De quibus, iu Pſ.67.Lingua canum tuorum, Chriſtũ prædã. De qua Eſa.9.Lętantur coram te,quaſi capta prę da,hic nituntur capere per gratiam,& in futuro per gloriã Sed pigros,& miſeros, qui in morte , ſeu iudicio paſtum peterẽ, dicẽtes,dñe dñe aperi nobis,cũ dura uirga excludet,qñ dicet,ite maledicti , &c. Matt.25.qa iuſtũ eſt, ꝙ q͂ nolũt ſocij eſſe laboris, a ſocietate excludãtur ſolacij.

¶Quantum uero ad religioſos, uena- 34
tor eſt ſacriſta,uel clericus campanã pulſans canes nobiles, qui ſtatim ſurgũt ad matutinas,& alia huiuſmodi,de quibus habetur, Iudicum 7. ubi Gedeoni dictũ eſt,ꝙ ſecum acciperet ad bellum, qui aquã lamberent, ut canes, pigri uero parum caput eleuant, quærẽtes ſi ſit pulſatũ , uel dicẽtes ſe eſſe in ſudore,uel ficte indiſpoſitos , qui in craſtino erũt primi ad paſtum,i ad bene comedẽdũ, ſed prælatus cum uirga eos tangere differet,dãs eis panem , & aquam , ſicut cani pigro , quibus panes,& aqua eſt uita beata. Omnes ergo ſequentes conditiones canum nobilium ſint ad bella promptiſſimi, & doctiſſimi,Can.3.Nota.R.5.16.

¶ Tertio requiritur in utroque perſe- 35
uerantia exemplo Caleph Ioſue.14. qui ait 75.annorum ſum ſic ualens, ut eo ualebam tempore, quando ad explorandũ terrã miſſus ſum,tam ad bellãdũ, quàm ad gradiendum. Bellator.n.deficiẽs præ inopia diſplicet Deo,Eccleſiaſtici. 16.

¶Ad omnia iſta nos mouere debent ti
mor pœnæ deficientium , & amor mer- Ar.5.
cedis triumphantium. Si enim pugil exponit ſe periculo pro parua mercede , multomagis pro regno illo , quod pugnantibus promittitur . Eſtote fortes in bello , & pugnate cum antiquo ſer. &c. Iſtis ſic expeditis de bello carnali,& ſpirituali ſimul coniunctis. ¶Ad corporale
ſic proceditur,oſtendẽdo uidelicet, quæ Ar.6.
cõditiones ad certũ bellũ requirunť, qd eſt

eſt ſextũ principale. Ad hoc, ꝙ bellum ſit licitum, tria requiruntur ſecundum

36 S.Thomã.2.2.q.40.ar.1.¶Primũ eſt authoritas principis,quia non licet perſonæ priuatæ bellum ſuſcitare, quia non habet curam reipublicæ. ¶Secundum, ꝙ ſit cauſa iuſta. ¶Tertij, ꝙ ſit intentio munda,ſupple pro bono habẽdo,& malo uitando.¶Et primo ſequitur, ꝙ ſicut non licet perſonæ priuatæ bellare authoritate propria Ita nec malefactorem occidere. Ideo dicit Ambro.3.de officiis.ꝙ homo debet permittere ſe occidi potius, quàm malefactorẽ ad ſe uenientem occidat.Exponit exemplũ de Chriſto.Et fortè ratio eſt, quia plus tenetur diligere animam proximi ſui ex præcepto,& ordine charitatis,quæ tunc amittitur,ſi occiditur, quã corpus propriũ. Aliqui tamen dicerent,ꝙ hoc eſſet perfectionis,& non neceſſitatis,quia aliter iura canonica non permitterent,ꝙ homo occideret quemcunque ſeipſum defendendo.¶Ex prædictis etiam patet,ꝙ pro magna parte bella,quæ fiunt in Lõbardia ſunt iniuſta, quia ut frequenter non incipiuntur authoritate principis, ſed potentioris in ciuitate, nec pro honeſta cauſa, ſed pro odio, & affectione partium Guibilinorum, & Guelforum, nec intentione munda, ſed intentione cupiditatis, & libidine dominandi. Et, quia his bellis ſuis Chriſtianitatem turbaut, timeat quilibet illorum bellum æternum. De quo Iob. 20. Pluat ſuper eum bellum, eductus, & egrediens de uagina ſua.

Artic.7. ¶Oſtenſis conditionibus iuſti belli, nunc oſtendere reſtat,quæ ſunt neceſſariæ conditiones in rite belligerare volentibus,quarum multę ſunt prætactę Supra.e.c.ar.2.ſcilicet in ſecundo principali per totum.

37 ¶Requiritur etiam,in eis bona deuotio ad Deum, & ad ſuos.

¶Requiritur iterum, in eis fidelitas ſine proditione, vnde Ambro. de officijs.Incaſſum (inquit) contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, ſi infra ipſa nobis moenia ciuis inſidiās habetur, ſicut incaſſum quæritur ſanitas exterius in membris, niſi prius habeatur interius in corpore. Iterum requiritur in eis clementia:vnde Valerius lib.5.Si egregium eſt hoſtem deijcere, non minus laudabile eſt ſcire miſereri, quia ſicut infinitã gloriam bellica uirtus,ita præcipuum amorem clementia meretur.Origo iſtius clementiæ poteſt eſſe cogitatio,quomodo ipſe iterum in maius inimicorum incidere poteſt,uel ſaltem in morte,in manus Dei uiuentis.Sic ergo ſanctificatę bellum, Hiere. 6.Et per tales uirtutes aſcendãt omnes uiri bellatores.Iohelis.3. Nota de iſta clementia.M.9.34.

¶Requiruntur etiam ĩ eis cæterę virtutes uicijs hijs oppoſitis.De quibus patet infra articulo nouo.

¶Habentes uerò iſtas, & alias uirtutes citius uincunt, patet ſex auxilia. Arti. 8.

¶Primo,quia in ſe rationabiliter sũt audaciores,vtpotè mortem minus timẽtes,in qua ſolum corpus moritur, multum enim retrahitur peccator à uera audacia,& fortitudine,quæ eſt uirtus,propter peccatum,in quo ſentit ſe eſſe, in quo non audet mori, ne ſimul cũ corpore,& anima perdatur.Et qui inuenit ſe in tali ſtatu, nunquàm erit verè audax.Et ſi aliquando ex uana gloria ardua aggrediatur. 38 Vnde quidam barecator hoc de ſe ipſo fatebatur, dicens ꝙ frequenter fuiſſet mortuus in talibus pugnis,niſi ſe ſenſiſſet extra peccatum. Tales enim ſunt inepti ad bellum.Et iõ Deu.20.Ordinauit Deus,ꝙ tales formidoloſi cũ aliis ad bellũ nõ occiderẽt.Tales ẽt repulit à ſe Iudas Mach.1 Mach. 3.Tales etiam peccatores dimiſit Amaſias rex Iuda.4.Re.4.qui care conduxit ſtipẽdiarios cẽtũmilia,i.cenſimilia armatorum. Et tamẽ de conſilio ꝓphetę, qui ei ſuaſit,ꝙ eos dimitteret,quia idola ferebant eos dimiſit,& dominus dedit ei uictoriã.¶Sed diceret aliqs,ſi ĩ exercitu moderni tpis oẽs in mortalibus peccatis exeũtes dimitterẽtur, pauci remanerent, placet. Melius tamen eſſet, cum paucis bonis vincere multos ma-

los,cum illis,de quibus dicitut Deutro. 32.Perſeque batur vnus mille, &c.quã cũ multis malis vinci à paucis bonis, ſicut.180.milia ab vno angelo.4. Re.19. Et mille à Sanſone Iudicum·16. Ideo Deus ordinauit,Deutro.20. ꝙ ſacerdos exercitum ammoneret,ne timerent hoſtes,ſed ſperarent tantum in domino, non in armis,& robore ſuo, quia nõ in multitudine exercitus mali victoria belli eſt.2.Mat.3.Sicut patet.C.17.18.

¶Secundo,quia nõ ſunt uicti à diabolo,uel peccato.Sicut enim iuſtum uide-
39 tur,ꝙ ſerui diaboli, & peccati,ſint victi, & ſerui inimicorũ,ſicut Chanaan, Geñ. 9.Quia prius incurrit ſeruitutem peccati,poſtea ei imponebatur ſeruitus fratrum, ſic à contrario ſenſu uincentes hæc iuſtum eſt ut ſint victores hoſtium exemplum ad hoc habetur, quaſi ſic de duobus militibus, quorũ vnus erat cor-
Exemplum. pore fortiſſimus.Alter debilis, qui vbicunque ibant ſimul ad opera armorũ, pro republica ſemper debilis reportabat victoriam,& gloriam. Et alius confuſionem,de quo facto cum homines in vna ſocietate mirarentur,vnus ſapiẽter reſpondit.Non eſt (inquit) mirabile ſi conditiones vtriuſque diligenter conſiderentur,quia fortis eſt lecator, & peccator.Alter verò eſt mundus.Et Iob. 17.dicitur, ꝙ mundis manibus addet fortitudinem,Et in Pſal.17. ſecundum puritatem manuum mearũ retribuet. mihi ¶Hoc autem appatet in toto proceſſu ſacræ ſcripturæ. Et ſpecialiter in libro Iudicũ,ꝙ qñ filij Iſrael non vincebant à peccato,nõ uincebant ab hoſtibus.Quãdo uerò à peccato victi fuerũt, poſiti ſunt ĩ ſeruitutẽ,& hoſtes eo vicerũt.Et ne cætera teſtimonia ꝑtermittantur.Ecce quid dicit Iudicum,4.Addide-
40 runt filij Iſrael facere malum coram domino,qui tradidit eos in manus Iabin. Sic ergo docuit Balach, Numeri.24.& 25 partim ex textu,& hiſtoria per mulieres vincere milites inuincibiles, vt libidine victi, ab hoſtibus uincerentur. Quia ipſi legẽ Dei tenentes, inuicibiles erant, & omnium hoſtiũ mirabiles victores.Intantũ,ꝙ Machabeus cũ ſex militibus peremit,centũ uiginti milia. 2.Macha.8.propter auxilium eis datũ de cœlo muri Hiricho corruerunt, Ioſue.6.& Saſon, dũm Deus erat cum eo, ſolus in maxilla Aſini occidit mille uiros, Iudicum.15. Et Sangar, uomere vno occidit ſexcentos uiros, Iudicum. 3.Nota.C.17.6.Et.F.3.19. Et hoc qđ dixit Achior Holoferni,Iudith.5.ꝙ uidelicet,qñ irritabant Deum ſuum, flagellabat eos,quia Deus erat odiens iniquitatem,quãdo uerò placatus erat, nemo poterat eis reſiſtere.Et hoc cõſuluit Holoferni,ꝙ conſideraret,ſi Deus illorum eſſet offenſus, uel non antequã eos inuaderet, hoc deberent bellatores moderni conſiderare, antequã bellum initẽt, vtrum facta illorum,& anima,& vita ſit Deo placabilis,uel nõ: & ſi Deus ſit cũ eis,vel nõ. Et ſi inuenerint, ꝙ nõ eſt cũ eis,faciant confeſſione, & ſatisfactione, & reſtitutione,ꝙ ſit. Aliter non proſperabitur,ſed cogitat quilibet per ſe, fortè propter meũ peccatum tot boni mihi non patientur confuſionem,nec vincentur immò propter peccatum vnius, videlicet Achan exercitus Dei fuit fugatus, pluribus occiſis,Ioſue.7. ¶Tertio 41
quia Deus eos miſerabiliter iuuat, qđ Exemplum.
patet,per hoc,qđ cronica narrat de quodam rege Franciæ deuoto in officio diuino, hic cum obſideret vnum caſtrũ, & deuotè miſſam audiret ter, dicendo. Agnus Dei deuotè genu flecteret, muri caſtri corruerũt, nec debet eſſe mirabile, quia innouatio eſt antiqui miraculi facti circa, Hiericho, Ioſue.6. ¶Quarto non ſolum Deus, ſed & angeli eos iuuant.Sicut patet.2.Mat.10.de Iuda Machabeo pugnante cõtra Thimotheum. Apparuerunt aduerſariis de cœlo uiri quinq; in equis frenis aureis decoru, Iudæis ducatum præſtantes. Ex quibus duo Machabeum medium habẽtes circũſeptum,incolumen conſeruabant armis ſuis. In aduerſarios uerò tela,& fulmina iaciebant,& c.11·Cum egrederetur cõtra Lyſiã de Hieruſalẽ, apparuit pcedens eos eques in ueſte candida, armis

aureis,

aureis,haſtam uibrās. Simile etiā habetur in hiſtoria Authiocena in obſidione Hieruſalem ab exercitu Chriſtianorum,cum eſſent lapſi de inſultu,quē fecerant,& quaſi deſperati recederēt,ſubito apparuit quidā eques in nobili apparatu, habens quaſi arma S.Georgij, & oēs ad inſultū redire fecit. Et eodē die capta fuit ciuitas contra Saracenos.

42 ¶Quinto non ſolum à Deo, & angelis adiuti,ſed etiā à mortuis, quos eleemoſynis,& orationibus iuuant uincūt. Sicut patet libro de apibus,de duce quodam,qui parū curauit de ſeculo,ſed totaliter ſe dedit Deo, & orationibus, & eleemoſynis, & maximè pro mortuis, de quo uaſalli ſui indignati dicere ſolebant,deridēdo ꝙ dominus illorū eſſet ſacerdos Cuidā ergo feroci uenienti ad pugnandū cōtra eum,adhęſerunt, & ꝑdicto duce de hoc conſolato, dominus apparuit confortans eū,& ammonens, ꝙ non timeret. Ipſo ergo de Dei adiutorio confidente.Et de caſtro contra hoſtes exeunte apparuit maximus exercitus,qui duci ammiranti,& cogitanti, q eſſent dixerunt ſe eſſe illos,quos præcibus,& eleemoſynis iuuerat,quod uidētes aduerſarij fugerunt, parati pacē facere. In oībus his patet,illud.2. Matth. vlti.Non ſolum annorum potentiā, ſed ꝓut ſibi placet dat Deus dignus victoriā.Nota.M.9.18 ¶Sexto nō ſolum præ dictis, ſed etiam viuis quorum orōnes meruerunt adiuti, uincunt.Sicut.n.nō eſt mirabile,ꝙ tales uincātur, de qbus. A.17.22.Et illi.ſ.e.c.24.primi; quia ſtipendiarios nō cōducunt,ſecundi, quia maledictiones, & imprecatores contra eos merentur.Ita non eſt mirabile,ꝙ illi vincant,q eleemoſynis,& bonis operibus eis ſtipendiarios, & pcatores multos faciunt,quia dū ipſi ꝓ eis orant, illi in bellis ſuis uincunt, qd pulchrè oſtenſum eſt in hiſtorijs Gallicorum.Et etiā in ſacra ſcriptura. ¶Primū patet de Clodoueo rege Franciæ,primo inter reges Franciæ baptiſato,& filio eius hæremita,qui cum pater ſuus rex cū teutonicis cōfligere debuit orone,oēs in fugā, cō-

43

Exemplum.

Exemplum.

uertit. Sicut.n.ꝑdictis aduerſariis Machabeorum uidebant quinque equites. Ita illis uidebatur,ꝙ vnus hęremita eos oēs fugauit. Huic etiam cōcordat,illud, 1.Re.7.ubi habet,ꝙ orante Samuele Iſrael vicit Philiſtijm.Et illud, Exod.17. ubi habetur, ꝙ cū Ioſue,& exercitus cōtra Amalech pugnabat dū Moyles pro eis orabat, vincebat Ioſue, ſed illo deprimente manus, uincebāt aduerſarij. Ita dū boni uiri eccleſiaſtici,qui bellis qui ſe immiſcere nō debent orāt bellatores uincūt diſ.36.Si quis vult.16.q.3. porro.¶Sed nota,ꝙ Moyſi manus ſuſtētabatur,ita in ꝓpoſito,ſi uolūt,ꝙ eccleſia,uel aliquis pro eis oret, vt uincāt,& proſperentur,debēt eam ſuſtētare,& nō deſtruere,uel opprimere.¶Sed heu multi illorū plus deſeruiūt,ꝙ manus Moyſi deprimātur,quā qd per eos exaltent. Plus eas deprimunt, q vnde uiuere deberent,conſumunt, quā eas cōſilio ſuſtentēt.Antiquitus.n.quando potentes principes declinabant ad hoſpitandum inter religioſos,ſolebat domus p aduētum illorū promoueri,& adiuuari,quia dabāt eis terras,uel redditus, uel aliqd, vt pro eis orarent, eorūq; memoriā haberent.Sed mō peius erit diu domui, & grangiis illorum, quādo p illos trāſeūt Et quid pp immobiliū inuaſionē, & qd pp petitiones cariagi. Vnde nuper qdā abbas requiſitus de cariagio,ꝓ u ectura verſus bellum miſit cētū marcas anglicanas quas refutauerunt nimis parū reputantes, & in confuſibili reditu illorū abbas redimēdo vexationē fugit, lætus regis conſilio dare ducentes marcas. Et quod pp illa, qui in grāgiis,& domibus eorum ſine licentia accipiunt, pro quo ſunt excommunicati p ſnīam prouincialem.Et in omnibus iſtis faciunt pauperes,& eccleſiaſticos habere eorū memoriam non ad orandum, ſed ad maledicendum.Quid ergo mirum eſt,ſed victoriam, uel honorem de bellis ſuis non reportant,qui cum tot maledictionibus,& excommunicationibus ad bella uadunt.De hoc nota ſupra.eod.e.24. Propter hæc enim, & ſimilia, nec ſunt

44

Exemplum.

in bello fortes, ſicut patet in canone. diſ.56.ſi gens. Et ponitur. A.t7.6.Nota.F.8.1.

45 ¶Et nõ ſolũ ſex prædictis modis habẽtes iuſtum bellũ iuuat, ſed etiam illorũ iuſtitiã ex poſt facto miraculo,quãdoq; oſtendit. Sicut dr̃ accidiſſe in quodam bello facto in campo,ubi blada erãt alta,& in craſtino in illa parte campi,ubi comparuerunt,& ad bellum appropinquauerunt pars,q̃ habuit iuſtam cãm, blada ſunt inuenta in nullo læſa,ſed ex alia parte fuerunt totaliter deſtructa,in omnibus laudet ille, qui eſt uir pugnator omnipotens nomen eius. Exod.15. Ipſius.n.eſt bellum. 1.Ra.17. ¶Nonus articulus ſequitur. Ex iſto ultimo arguitur à cõtrario ſenſu.Si.n.habentes illas conditiones,& uirtutes uincũt non habentes uincuntur.Hoc experimẽto patuit in Aconqua cum capta erat à Saracenis dicuntur fuiſſe multa milia meretricum.Hoc experimento patuit ĩ Põpeio magno Romanorum principe,de

Exemplum.

Arti. 9.

Exemplum.

46 quo recitat hiſtoria Scholaſtica, q̃ continet hyſtoriam Machabeorum cũ hiſtoria euangeliſtarum, & accipitur à Ioſepho, ꝙ Romani equos in porticibus templi ciuitate Hieruſalem à Pompeio capto ſtabilierunt, quamobrem traditur, nunquàm pugnaſſe Põpeium decætero,quin uinceretur. Hic hactenus fuerat fortunatiſſimus. Quod ergo mirum eſt ſi illi gratiam in armis, & aliis negociis amittant,qui tẽplum,domini, & templi miniſtros malè tractant,ut dictum eſt,in articulo præcedẽti ſupra.e.c.24.qui etiam de templo illo ſpiritnali,ſcilicet de anima,de quo.1.Cor.3.Tẽplum domini ſanctum eſt, qđ eſtis uos faciũt receptaculũ ſuperborũ dæmoniorũ,ut ſuperbi cãpum belli, ut iracũdi carcere danatorũ,ſeu flabellum, & fornacẽ inferni, ſicut inuidi ſpelũcam latronum, ut cupidi aram porcorum, vt accidioſi lupanar meretricum, ut luxurioſi coquinam leccatorum,& muſcarũ infernalium, ut guloſi. Pſal. 78. Polluerũt tẽplum ſanctum tuum,&c. Et q̃cunq; tẽplum dñi uiolauerit diſperdet illũ Deus.1.Cor.3. ¶Tertio idem patet multis experimentis in ſcriptura,ex q̃bus argui põt, ꝙ ſi eadẽ uitia mõ inueniantur in principibus, & exercitibus, & populis,pp q̃ tunc corruerunt, ꝙ pp eadẽ mõ corruunt. ¶Exercitus contra Hay pp vnum,ſ.Achor corruit,quia habuit occultè rem ſibi non debitam. Ioſue 7.Achab corruit, quia occidit Naboth,& iniuſtè eius acquiſiuit uineã.3. Regũ.11. Sed pauci ſunt mõ, qui nõ habeant plus,& frequentius de alieno ꝑ fructũ, uel uſurã,uel hmõi plus,quàm ille miſer Achan. Qui non etiã pluries comitant homicidia,malè acquirãt,quã Achab, nõ ergo mirum eſt,ſi illi hoĩes, & equi in bello cadant, quorũ uẽtres alienis bonis pleni ſunt Propter luxuriã fuit ferè deſtructa tota trib᷑ Beniamin in bello,& ex aliis corruerunt quadraginta milia.Iudicum.19.& 20. Propter hmõi etiã peccatum Samſon corruit. Iudicũ.16.Et Salomoni aduerſarij ſuſcitãtur in bellum.A filiis etiã ſuis magna pars regni ſui perditur:ſicut patet.3.Re.11.Ubi propheta ei ſic loquitur.Qui ſciſti pactum meum, ſcindam regnum tuũ,& dabo illud ſeruo tuo. 47

¶Radix autem omnium malorũ iſtorum in eo fuit luxuria. Sicut patet in principio illius capituli.11. 48

¶Quod ſic incipit. Rex autem Salomon amauit mulieres. Quid ergo mirabile eſt,ſi modo aduerſarij,& bella ſuſcitẽtur,ſi ſine hæredibus, uel cũ malis hæredibus, qui hr̃ditatem amittant moriantur,cũ,& nobiles, & ignobiles ſint luxurioſiſſimi.Nam modo eſt pauper Samſon in mola illo peccato execæcatus,& nobilis Salomon in throno:illo peccato infatuatus.

¶Gula,& ebrietas exercitum. Nabuchodonoſor fugauit,& Holofernis caput amputauit.Iudith.13.

¶Propter blaſphemã, & ſuperbum, Benadab capitur,& exercitus fugatur. 3.Reg.20. Et propter eandem Sennacherib fugatur,à propriis filiis occiditur exercitu eius angelo occiſo.4.Regu.19.Abſalõ cum exercitu ſuo interemit

uenit ingratitudo,& dominãdi libido.
2.Reg.18. Saul infidelis conſuluit phi-
thoniſſam, & in craſtino interijt cum
49 exercitu ſuo. 1.Reg.31. Amaſiam cum
exercitu ſuo deſtruxit prçſumptio,& ſu
perbia. 4.Reg 14.Pharaonem cum exer
citu ſuo ſubmerſit crudelitas. Exod.14.
Principes ſuſpendit negligentia in cu-
ſtodiẽdo ſubditos.nu.25.Populũ q erat
cũ Machabeo deſtruit peccatum.2.Ma-
chab.12.¶Cum ergo iſta prçdicta pecca
ta inter nobiles, & ignobiles ſint cõia
dubium nõ eſt quin pteritorum malo-
rum effectuum exhibitio,ſit præſentiũ,
& futurorum certitudo, quin etiã cãm
caſus illorum,ſit etiã cauſa caſus iſtorũ.
¶Ad quid illos de longinquo quæri
mus,nam nobiſcum habemus Achor,
& Achab: Samſonem & Salomonem:
Nabuchodonoſor ſuperbum.Dan.5.Et
Molofernem guloſum: Ioab homicidã,
& Benabab blaſphemũ, niſi ꝙ legitur
ille ſemel blaſphemaſſe. Sed modo no-
men domini iugiter blaſphematur. Vi-
uit adhuc Annõ inceſtuoſus.2. Reg.13.
Et Abſalon parentibus ingratus·Viuit,
& Saul infidelis,& Pharao crudelis.Vi-
nit, & princeps negligens, & populus
peccans. Eſt modo Samſon in vultu cũ
barba, quaſi leonẽ interficeret,& Simeõ
timoratus in facto. Thomas in uerbo,
qui dixit moriamur cum illo, qñ ſunt
in pace cum dominis ſuis. Sed Iudas in
opere,ſicut patet in bellis,& alijs in ne-
ceſſitatibus.2. Reg.3 ſunt Ioab in lo-
quendo,& Achab in perquirendo,Not,
M.7.10.Hæc & his ſimilia, ſicut deſtru-
xerunt exercitus Iudçorum. Ita ſemper
deſtruxerunt exercitus Chriſtianorum.
Quid deſtruxit exercitum Chriſtiano-
rum tempore regis Richar. in terra ſan
50 cta niſi ſuperbia,& inuidia,quia ubique
rex uoluit ſibi aſcribere uictoriam.
¶Quid etiam deſtruxit exercitũ Chri
ſtianorum in terra ſancta, quando ca-
pta fuit Hieruſalem à Godefrido de
Boylando duce Brabancie, & aliis pro-
ceribus,& nobilibus, faciæ, niſi briga
orta ex cupiditate,& libidine dominã-
di inter clerum de exercitu & militia,
ſicut expreſsè in hiſtoria continetur an-
tiocena. Et hoc uidelicet, ꝙ patriarcha
factus uoluit habere dominium ciuita-
tis Hieruſalem hanc pro ſe aſſignans
cauſam, quia pauper patriarcha dũ ci-
uitas erat in manu Saracenorũ, habuit
dominium,qđ habere poterat ſuꝑ pau-
cos Chriſtianos, q erãt ibi in ſeruitute.
¶Quid deſtruxit exercitum Chriſtia-
norum in terra illa tempore regis Eui-
donis,niſi proditio, ſecundum ꝙ Galli-
corum narrat hiſtoria,quia uidelicet a-
liqui magni de terra noluerunt Guido
nem ſuper eos regnare, miſerunt lega-
tionem ad Soldanum, dicentes. Nolu-
mus hũc regnare ſuper nos, occulte ta-
men ſimulantes ſe uelle eſſe ex parte
Guidonis,ſed in bello uerterunt ſe con
tra eum. Et hac de cauſa nobiles eius in
terra corruerunt. Ezech.26.Hçc & hu-
iuſmodi vitia ſemper deſtruxerunt, &
adhuc deſtruunt hoĩes, tã in bello ſpiri
tuali,quã corporali Immò mirandum
eſt,ꝙ huiuſmodi uitijs uicti,quçrũt ho-
minum eſſe uictores, hoc vr̃ deriſoriũ,
& irrationabile. vnde Augu.15.de ciui.
Dei.c.4.Mali bellando quçrunt eſſe vi-
ctores hoĩm,cum ſint ipſi captiui vitio
rũ Nota.C.17.32.¶Sed fortè reſponde-
bit aliquis,ꝙ nec illi in articulo octauo
vixerunt auxilijs illis ibi noĩatis, ſed vi 51
armorũ,nec iſti in vltimo articulo cur-
ruerũt,niſi pp defectũ militũ, & armo-
rũ.Sed hoc negat Aug.de ciui. Dei.lib.
5.c.13.Vbi ĩtroducit Cathonẽ ſic loquẽ
tem. Nolite (inquit) cogitare,ꝙ patres
noſtri rẽpublicã de parua fecerunt ma-
gnã armis,qa tunc nos eã pulcherrimã
mõ haberemus,cũ plura arma,& equo-
rũ,& bellorũ nobis maior copia ſit. Sed
domi induſtria,foris iuſtũ bellũ,aĩus in
conſulendo liber, nulloq; delicto, uel
voluptati noxius. Pro quibus nos habe
mus luxuriuam, & auaritiam publicè
egeſtatem,priuatim opulentiamus,lau-
damus diuitias,ſequimur inertiam, in-
ter bonos,& malos diſcrimen nullũ eſt,
oĩa veritatis prçmia ambitio ꝑoſſidet.
¶Iniuſtorũ verò bellorũ cã,& origo,
vna tãhĩc.a.27.26.De addẽdis verò vna

52 eſt prauitas bellantium. Ex hoc enim, ꝙ non ſunt vniti inter ſe in pace, bellum faciunt, ſicutiones diuiſi ſumigant. Et ſicut corde diuiſo morit̃ corporaliter, corporaliter, ita corde diuiſo ſpiritualiter per diſcordiam moritur ſpiritualiter, quod patet. 3. Reg. 11. de Salomone, cuius cor diuiſum erat peccato, & ideo ſuſcitauit ei Deus aduerſarios in bello

¶Secunda cauſa eſt cupiditas conſiliariorum, & ſapientum mundi, qui ex brigis, & bellis lucrantur, dona recipiẽtes ex omni parte, vt ſint cum lepore, & leporario.

¶Tertia cauſa eſt bella mouẽs & nutriens diſcordias inter magnos, falſitas adolatorum, & nunciorum, atque minorũm, qui falſa inter magnos referũt, dicentes, talia dixit, uel fecit contra te,

¶Quarta cauſa eſt ira radicata, diu enim, & pro modico aliquando in corde ſuo iras portant, & tempus expectãt vindictæ.

¶ Quinta cauſa eſt capitata uoluntas, qua omnino volunt propoſitum ſuum, & uoluntatem habere.

¶Sexta cauſa eſt inſtigatio illorum, qui de bellis gaudent ut lucrentur, & vicinos ſuos ſpolient. Sed bellum non facit tales latrones, ſed oſtẽdit, ſicut oſtẽdit furem res in uia ſua poſita. Pro iſtis rogat tota eccleſia, in Pſal. 67. dicens. Diſſipa gentes, qui bella uolunt. Per hæc, & huiuſmodi demerita Deus bella permittit, ſicut patet in canone. 23. q. 5. remittuntur per totum. Et di. 56. Si gens Anglorum.

¶Ex quo ergo cauſa bellorũ eſt pec-
53 catum, non poſſunt melius impediri, vel incepta quaſſari, vel uictoria, & pax obtineri per proceſſiones, vel lætanias, uel quæcunq; alia opera, quàm per ceſſationem à peccato, ceſſante cauſa, ceſſet effectus. Sicut patet, Iudicum. 20. Vbi duobus diebus, occiſis malis, qui in peccato ad bellum acceſſerunt ſecundũ ſententiam Auguſtini, vt dicitur tertio die uictoriam obtinuerunt.

Arti. 11. ¶Victores verò, ſiue in bello iuſto, ſiue iniuſto non inaniter gloriantur, ſed caueant, & timeant ꝓpter quatuor cãs.

¶Primo, quia ſecundum Augu. de ci. Dei. lib. 5. c. 13. in fine capituli. Aliquãdo mali dominantur, & alios in bello vincunt, propter peccatum populi, qui vincitur, & non propter valorẽ, uel meritum uincentis, ſicut dedit dominium, & imperium Romanis ad puniendum Iudæos, & alias gentes Deo rebelles, nõ propter meritum proprium. Quia ſi-
cut dicit ibidem. c. 17. Nec ipſi Romani 54
tenuerunt leges, quas alijs dederunt: nec uirtuosè uixerunt, nec propter verã pietatem, quæ ſola ad uitam dicit, ſicut dicit. c. 16. ſed propter vanam gloriam, & humanam. Ideo hic receperunt mercedem, ſcilicet imperium, pro quo tanta paſſi ſunt. Et c. 20. Adducit in teſtimonium dicti ſui, illud Iob. 34. qui regnare facit hipocritam propter peccata populi. Et illud Prouerb. 8. Per me reges regnant, & tyranni terrã tenent. Eſt etiã expreſſè ad propoſitum dictum Obeth prophetæ. 2. Paral. 28. ubi reprẽhendit Phaceæ regem Iſrael, poſtquam uicerat Acham regem Iuda, eo ꝙ contribules ſuos duceret captiuos, aſſerens, ꝙ non proprijs uiribus uicerat, ſed propter irã Dei contra Achã, quos niſi remitteret, paratus erat eis ĩteritus. Nota. D. 12. 32.

¶Ex quibus dictis, & factis elicuntur duæ concluſiones. Vna ex parte captiuorum, ꝙ uidelicet aliquando totus exercitus confunditur propter peccatũ principis, ſiquidem vbi caput infirmum, &c. Alia ex parte vincentium, ꝙ uidelicet non eſt gloriandum de dominio, & victoria tali, quia aliquando eſt ſignũ reprobationis, & mercedis tẽporalis, quibus non dabitur merces æterna, ſed dicetur. Recepiſtis mercedem ueſtram.

¶Secunda, quia dominium bello ac- 55
quiſitum, eſt minus ſtabile, licet enim finis belli ſit pax, tamen ſecurius eſſet partibus concordatis pacẽ obtinere ſine bello, & dominium, quia illi, qui bello obtinentur, & ſubijciũtur, potius timore, quàm amore ſeruiunt, ſemper tẽpus expectantes, qñ ſe, & ſuos in bello occiſos aliqua occaſione inuenta vindicent.

Et

Et ideo talis eſt differentia inter talẽ ſu
biectionẽ,& dñium,& ſubiectionẽ ami
cabilẽ,qualis eſt inter arborem bene ra
dicatã,q non cadit omni uẽto, & arbo-
rẽ non habentẽ profundas radices,quę
faciliter flectitur,& deijcitur. Dñium.n
& ſubiectio amoris in corde radicatur,
& ore,& opere,quaſi in ramis oſtendiť.
Sed ſubiectio timoris ſolũ eſt in ore, &
verbis,& ſignis,& radicẽ in corde non
habet,& ideo faciliter flectitur,nec sũt
cum domino ſuo tales in bello ſtabiles,
qa nõ ex cordẽ cũ eo pugnant. Et talis
dominus raro victoriã obtinet, qđ pul-
chrè,oſtenditur per hoc, quod narrat.
Valerius de rege Medorũ, qui ſemper
Exemplum. præualuit contra regẽ Perſarum, ſed fi-
lius eius ei ſuccedẽs ſemper ſuccubuit,
de qua fortuna eũ admirando cuidam
ſapienti loqueretur. Rñdit ſapiens, tria
faciunt te uinci. Vetus inimicus, amor
proprię utilitatis, & conſilium iuuenũ.
56 Sicut patet de Roboã.3.Re.12.quorum
trium cõtra habuit pater tuus. Nota.P.
4.20. Ecce dicit veterẽ inimicitiã,ſ.ſuo-
rũ, qui eũ in bello ex corde nõ iuuerũt
eſſe cãm,quare in bello vincebatur. Iõ
benè dicit philoſophus in pollıticis, ꝙ
ciuitas melius regitur amore ciuiũ,quã
ſapientia, in qua põt eſſe timor, & diſ-
cordia. Ideo dicit Seneca li.de clemen-
tia,ꝙ inexpugnabile munimentũ eſt a-
mor ciuiũ. Quid pulchrius, quã uiuere
optantibus omnibus, quis huic audiat
ſtruere aliquod periculũ, ſub quo iuſti-
tia ſecuritas dignitas florent, ſub quo
opulenta ciuitas copia bonorum oĩm
abundat. Et quod dicit de ciuitate,vera-
citer dici põt de omni cõitate terrarũ,
& regnorum,quia melius reguntur a-
more,& dñio amicabili, quã tyrãnico,
uel potẽtia,uel timore. Meliusq; põt in
ſic ſubiectis confidere, quã in diuitijs,
uel caſtrorũ multitudine, & fortitudi-
ne cũ ſubiectis timore. Et ſpecialiter, ſi
erga ſubiectos ſit largus, quia prouer-
biũ eſt multos habebit amicos, q mul-
ta põt dare. Si uerò ſit durus, & ſubditis
odioſus caſtra, & diuitiæ in neceſſitate
eũ parum iuuant, qđ iſtis tẽporibus rei
probauit euẽtus. Si uero ſit à ſuis dele-
ctus parũ caſtris indiget. Ideo à uobis
plus amari appetat,quàm timeri. Augu
ſtinus in regula. ¶ Tertia cã ſpecialiter
tangit iniuſtè bella mouentes,qui tenẽ- 57
tur ad reſtitutionem oĩm damnorum,
quę in bello illo ſequuntur. ¶Quarta
cã tangit oẽs,quæ eſt fortunæ uariabili
tas habẽtes.n.ſemel victoriam,ſi poſtea
de hac inaniter gloriãtes cõmittunt pec
cata,quę illi commiſerunt quos ipſi vi-
cerunt,rota mutabitur, & ipſi eadẽ faci-
litate inimicis inopinatè ſurgentibus
vincentur. Exempla ad hoc habẽtur in
multis ſanctæ ſcripturæ locis. Ieſu eñ
ꝑualuit contra Ioram regẽ, & domum
Achab.4.Re.9. Quia uerò poſt cõmiſit
eadẽ pctã,q̃ cõmiſit domus Achab, ꝑꝑ,
quæ à Deo miſſus,ſ.Ieſu eũ deſtruxit,i.
Iorã filiũ Achab,cum domo ſua, & re-
gnũ à filijs trãſtulit. Regnũ etiã à filijs
ſuis tranſlatũ eſt ad ſellũ, qui quartum
filiũ,& regẽ à Ieſu occidit,ſ.Azariam.4.
Re.15. Et cã patet.4.Re.10.vbi dr̃, poſt
victorias ſuas porro Ieſu non cuſtodi-
uit,vt ambularet in lege domini. Ita ẽt
poſtquàm Achab, habuit pulchras ui-
ctorias cõtra Benadab regẽ Syriæ.3.Re.
19.qa Naboth occidit, hoſtibus ſuccu-
buit, & occiditur.3.Re 22. Nõ eſt aliud
ergo talibus uictoribus melius cogitã-
dũ,niſi ꝙ ſicut alij ꝑꝑ peccatã ſunt tra-
diti ĩ manus illorũ ut per alios ipſi pu-
niãtur,ut de eis uerificetur, illud.2.Re.
11. Varius eſt euentus ꝑlij nũc hunc,ſ.
prius peccantẽ,nunc aliũ,ſ prius uincẽ
tem,& poſt peccantem gladius conſu-
mit. Nota quibus bellatores moderni
aſſimilantur.P.8.6.

¶Benefacere. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Deo primo nos benefacere debere,& quõ:*
2 *Sibiipſi benefacere debere ſecundo loco.*
3 *Proximo tam amico quàm inimico tertio loco benefacere deberе.*
4 *Quam benedictionem accipiant omnibus modis benefacientes.*

B.3. BEnefacere. Prío debemus tribus, vt benedictionẽ triplicẽ recipiamus. ¶Benefa-
Artic. 1.
1 cere enim debemus Deo, nobiſipſis, & proximo, Deo tripliciter. Primo intẽtionem ad ipſum dirigendo, ſicut ſcriptor oculũ ad exẽplar Hebrę. 12. & Hiere. 7. bonos facitẽ greſſus ueſtros, & ſtudia veſtra, nõ ſicut illi, qui oĩa opera ſua faciunt, vt uideãtur ab hominibus Mat. 6 Tales in fine habebunt lãpades, i. aĩas. vacuas, ubi alij cũ lãpadibus plenis intrabũt, exẽplo, Ezechiæ. Eſa. 38. Obſecro domine memento quæſo, qũo corã te ambulauerim in veritate, in corde pfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. ¶Secundo mandata eius ſeruãdo, Io. 2 Quodcunque dixerit uobis facitẽ. Sed heu Iudæi audientes mandata fecerunt oĩa contraria. ¶Tertio orationem ad ipſum mittendo, ſicut pauper ad hoſtiũ diuitis, hoc facitẽ in mei cõmemorationem Sed heu impletũ eſt, illud Mat. 21. Domus mea, domus orationis uocabitur, vos autẽ feciſtis, &c quia plus ut bona tẽporalia aſportant, quam vt Deo ſpiritualiter ſeruiat eccleſias intrant, contra illud. 1. Cor, 10. oĩa in gloriam Dei facite. ¶Secũdo ſibijpſi bene faciat tripliciter animam ſuam ab infi-
2 delitate, & odio, & immundicia ſeruando. Prouer. 11 benefac aĩæ meæ, &c. Secundo de peccatis confitẽdo, ſicut infirmus benefacit medico infirmitatẽ oſtẽdẽdo, Mich. 6. Indicabo tibi, o homo qd ſit bonum. & quid Deus requirat à te utiq; facere iudiciũ, ſ. de teipſo, peccata confitẽdo, & ſatisfaciẽdo, & miſericordiã cũ proximo, beatus ergo qui poterit veraciter dicere, illud pſal. 118. Feci iudicium in confeſſione, & iuſtitiã in ſatisfactione. Sed multi poterũt dicere primũ. Pauci uerò ſm. Tertio bñ operãdo, quo ad corpus & aĩam, iuſtitiã opere implẽdo, Eſa. 56. Facite iuſtitiã Sed heu Hiere. 4. Sapientes ſunt, ut faciant mala, pro mundi, ſ. vanitate, & cupiditate multa ſuſtinẽdo, ſicut pater. Lazar. 7. bene autẽ facere neſcierũt. ¶Tertio proximo, tã inimico, Mat. 5. benefacitẽ his q uos oderũt, quã amico ĩ ſua neceſſitate pp tria. ¶Primo pp naturæ exemplum. Leo Exem-
eñ, ut dicit Plinius, parcit proſtratis & plum.
ſana manus iuuat infirmam, Matt. 26. Pauperes ſemper habetis vobiſ. &c. Eccleſiaſtici. 12. fac humili. Secundo propter ſuperioris pceptum, Eccleſiaſtici. 14. Benefac amico tuo. Tertio propter Chriſti exẽplum, Actuum. 10. Pertranſiit benefaciẽdo. Ergo nolitẽ deficere benefaciẽtes. ¶Vt ſic benefacientes tripliceem a Deo recipiatis benedictionẽ, Artic. 2.
quã tribus dat generibus hoĩm. Bñdicit eñ primo habentibus intentionẽ rectã ad Deũ ordinatã, ſicut dñs bñdixit ſeruo ſuo, qui nititur voluntatẽ ſuã ſcire, & implere, dicens, benedicatur ſeruus iſte, Pſal. 111. Generatio rectorũ bñdicetur. Et ſic etiã benedicit princeps iuſtus iuſto iudici ſuo Prouerb. 10. bñdictio dñi ſuper caput iuſti, qa reddit vnicuiq; qđ ſuum eſt. ¶Secundo habentibus bonitatẽ, & humilitatẽ in ſeipſis. Sicut epiſcopus benedixit inclinãti. Et colonus arbori præfructibus pendenti, Mat. 19. Amplexans paruulos, & imponẽs manus ſuper illos, benedixit illos.

¶Tertio promptis in bonis operibus miſericordiæ ad proximũ, ſicut pauper benedicit benefactorẽ, & agricola terrã fructiferam, Prouerb. 22. Qui pronus eſt ad miſericordiã, benedicetur. 2. Cor 9. Qui ſemiuat in bñdictionibus & de bñdictionibus metet. Ecce ſic bñdicetur homo, qui timet dñm In pſal. 113.

¶Bonitas. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Quot bona fluant pro nobis dum ſumus in mundo à ſummo bono.*

2 *Primum ſecundum & tertiũ bonum volũtarium à nobis requiſitum quod ſit.*

3 *Quartum bonum voluntarium à nobis requiſitum quod ſit.*

4 *Bona exclamatura ſi daretur ſermo in illos, qui abutuntur.*

5 *Qui bonis à Deo largitis bene vtuntur maiora bona conquuntur.*

6 Priora

6 *Priora tria bona præbent occaſionem priuationi 4 quarti boni.*
7 *Exemplum Anaxagoræ contemnentis iacturam bonorum.*
8 *Bona naturæ, & fortunæ nõ eſſe appetenda quinq; de cauſis & prima cauſa eſt.*
9 *Secunda cauſa bona naturæ, & fortunæ non eſſe appetenda.*
10 *Tertia cauſa bona naturæ, & fortunæ non eſſe appetenda*
11 *Exemplum bona naturæ, & fortunæ non eſſe appetenda.*
12 *Cur Deus bonis mala tribulat, & malis bona.*
13 *Quarta cauſa bona naturæ, & fortunæ non eſſe appetenda.*
14 *Exemplum de quodam diuite à Deo petente pauperem fieri.*
15 *Deſiderantibus res non aduerſatur ſed alio modo punit, ne eos perdat.*
16 *Exemplum pro ijs, qui à Deo petita non conſequuntur.*
17 *Exeplum miraculoſum de quodã afflicto.*

B.4. BOnitas increata. Primo nobis tres bonitates mutuat in uia, & quartã dat in patria. Secundo a nobis quatuor bonitates requiruntur. Tertio oſtendetur, quòd iſta quatuor requiſita reddentes, & tria mutuata benè expendentes, obtinebunt quartum bonum, contrarium vero facientes illo priuabuntur. Quarto oſtẽdetur, quòd melius eſt tribus primis bonis carere, quam quarto priuari. Quinto oſtẽdetur, quòd duo prima bona non ſunt multum deſideranda, propter multas cauſas. Sexto oſtendetur ꝙ De⁹ curialiter facit cum multis eos ab his duobus præſeruans.

Artic. 1. ¶Ad primum ſic proceditur. A fonte
1 totius boni nobis tres riuuli bonitatis in uia deriuantur, ut illis guſtatis, ſitiamus fontem a quo ſunt, uidelicet naturæ corporis. De quo. A. 6. 1. Et animæ in quo ad Dei ſimilitudinem. 2. Cor. 2. Chriſti bonus odor ſumus. Secundo bonum fortunæ, Iob. 2. bona ſuſcepimus. Tertio gratiæ, Luc. 13 patet uidetur dabit ſpiritum bonum, Prouer. 13. Doctrina bona dabit gratiam. Iſta mutuat, quia computum habere vult quando dicet, redde rationem. Luc. 16. Quartum. De quo computum habere non vult cum ſemel adeptum fuerit. promittit, per Pſal. 33. dicens inquirentes autẽ dominum nõ minuentur omni bono, Exo. 33. oſtendam tibi omne bonum.

¶Sed per iſtis quatuor bonis mutuatis, & promiſſis quatuor qona uoluntaria a nobis exquirit, & iuſtè quidẽ, quia prouerbium eſt, ꝙ bonitas aliã requirit. Arti. 2.

¶Primo ergo requirit a nobis bonitatẽ cõſcientię, ꝙ uidelicet illa ſit benẽ regulata, & ſine macula infidelitatis, immundiciæ, & odij, & ſimiliũ, ne primũ bonũ naturę, in anima uidelicet talibus ſordibus maculetur. Qui enim veſtimẽta naturę deformat, non eſt dignus melioribus ueſtimẽtis gloriæ ſuperueſtiri. Ideo paulus hortatur, dicẽs. 1. Thim. 1. milites in illis. i. naturalibus miliciã bonam habentes fidem, & conſcientiam bonam. Item confidimus enim, ꝙ bonã conſcientiam habemus, Hebr. 13. 2

¶Secundo bonitatẽ locutionis, ꝙ locutio nõ ſit cõtra Dei honorẽ per iuramentum, nec in damnum propriũ per turpiloquium, nec cõtra ꝓximi charitatẽ per detractionẽ. In bona eñ lingua Deus delectaṫ, ſicut nobilis in organis reddentibus ſuauem melodiam. Ideo, Eph 4. Oĩs ſermo malus ex ore vero nõ ꝓcedat. Sed ſi qs bonus eſt ad ædificationem. fidei, ut det gratiam audiẽtibus.

¶Tertio bonitatẽ operationis, ut de bonis tribus, reddamus Deo. & ꝓximo in opere, qđ iuſticia reqrit Deo ſeruitiũ, & debita. ꝓximo debem⁹ defenſionẽ. ꝑ bonũ fortitudinis. Cõſiliũ ꝑ donũ cõſilij, & ſapientię, pauperibus ſubuentionẽ de bonis fortunę. Oĩbus bonã debemus oſtendere conuerſationẽ, ſicut arbor bona ſemper bonũ fructũ facit ubicũque creſcit. Sic iuxta illud. 1. Pe. 2. Inter gentes cõuerſationẽ ueſtrã hñtes bonã, ut in eo qđ detractãt de vobis tãquã de malefactorib⁹. Ex bonis operibus vos cõſiderãtes glorificet Deũ ĩ die viſitationis.

¶Quarto

3 ¶Quarto bonitatem famæ,quę alios
ad bonum trahat,ſicut nobilitas magi-
ſtri trahit diſcipulos,Eccleſiaſtes.7.me-
lius eſt nomen bo. quàm præcioſa un-
guenta, quæcunque igitur bonæ famæ
ſunt,ſi qua laus, ſi qua uirtus, hæc co-
gitate, Phil.4.quia iſta à nobis Deus re-
quirit. Et ſi auctoritas deeſſet, & ſi iſta
Deus non præciperet habere facere bo-
na naturalis ratio dictat, ꝙ potius debe
remus habere iſta bona,quę noſtra ſũt,
quàm quæcunque exteriora,& plus de
de iſtis ſollicitari,tanquam de utiliori-
bus nobis. vnde Auguſt. de verbis do-
mini ſermone.12.qui prodeſt plena bo
nis arca vbi inanis eſt conſcientia?Bona
vis habere,& bonus eſſe non uis,erube
ſcere differens de bonis tuis, ſi domus
tua plena ſit bonis,& te habeat malum.
Poſt ea addit,ꝙ ſi bona exteriora clama
re poſſent dominum interpellarent, di-
centia. Ecce tanta bona dediſti huic, &
4 ipſe eſt malus,& bonis abutitur Abac.2.
lapis de parietate clamabit. Addit ibi-
dem Auguſt. quid enim prodeſt, quod
habet, quando eum,qui omnia dedit
non habet,quid enim prodeſt ſtulto ha
bere diuitias cum ſapientiã emere non
poſſit,Eccl.5.

¶Quia vero prima bona nobis mu-
Artic.3. tuãtur,uel traduntur,per modum, quo
ciuis, uel mercator tradit pecuniam ſer
uo ſuo, ut inde lucretur,ſicut habetur,
Matth.25.uocauit ſeruos ſuos, & tradi-
dit illis bona ſua, quantum ad tria pri-
ma,ſcilicet naturæ,fortunæ, & gratiæ.
Et ait eis,negociamini,dum uenio illã,
videlicet negociationem, de qua habe-
tur in quatuor bonis, quæ requirit, &
tunc uocabo uos ad mercedem haben-
5 dam. Quia iuſtum eſt, ꝙ illi qui benè
in tribus primis operantur, & benè ea
expendunt,& quatuor illa requiſita red
dunt,ad maiora habenda uocentur, ſi-
cut miniſter fidelis in minori officio,
ponitur in maiori, & tali mercator plu-
ra committit. Sic Deus,qui dicit Mat.
25.Euge ſerue bo. & fidelis.Amen dico
uobis ſuper omnia bona ſua conſtituet
eum.Matth.24.& in Pſal.64. Replebi-
mur in bonis domus tuæ.Credo uidere
bo. Ergo à contrario ſenſu. Infideliter
in iſtis agens,& iſta, & etiam maiora a-
mittet,quando dicetur illud,Matth.25.
& Luc.19.Auferte ab illo mnam.Et hoc
iuſtè quidem. Nota.A.6.3.

¶Quia uero prima tria bona frequẽ- Artic.4.
ter ſũt occaſio mali,& priuationis quæ
ti, ſicut patet de illo,Lu.16.cui dicitur.
Recepiſti bona in uita tua, quibus, ſci-
licet abutebatur, ſicut patet ibidem ubi
dicitur,epulabatur quotidie ſplendide,
&c. non quia in ſe mala ſint,quia Mat. 6
13.bonum ſemen ſc.&c.ſed quia in ma
la ſeminantur,ſicut terra,quę pro bono
frumento, uel grano producit ſpeltam,
& aliquando plus de mala herba,quàm
pe frumento ſeminato, & grano puro
venit pales, & ſtannum de argento, &
fumus de igne, & furfur de frumento,
vermis de ſcarleto, diabolus de Deo.
Sic de bonis naturæ, omnia mala, qui
patent. A. 6.1.

¶De bonis etiam fortunę cupiditas
plura habendi,ſicut patet.A.27.5.

¶Ex bonis gratiæ cuiuſmodi eſt ſciẽ-
tia,& huiuſmodi inuidia,& falſitas, qui
modo in mundo ſunt falſiores, quàm
ſapientiores, ratio quia ipſi habent vel-
le,& ſcire,& poſſe,& omnia ad mala or
dinata.Nota.C.5.6.& D.11.17.Occaſio
nem ergo iſtorum bonorum,mille ſunt
priuati,quarto bono.ſ.gloriæ,& ſunt in
profundo inferni, qui ſi iſta nõ habuiſ-
ſet:ſed omnia his contraria,uidelicet in
corpore, ſiue in corporalibus bonis, &
naturalibus fuiſſent debiles,cęci,& clau
di,& turpes,& gibboſi,& leproſi, ſi etiã
caruiſſent delicijs, diuitijs, & ſapientia
mundiali,fuiſſent modo magni domi-
ni in cœlo.

Ideo ſapienter, reſpondit Anaxago- Exemplum.
ras philoſophus, quando ei nunciaba-
tur,quòd per infortunium omnia bona
ſua temporalia amiſerat, non eſſem
(inquit) ſaluus,niſi iſta periſſent. Si hoc 7
dixit gentilis, multo magis hodie dice-
re debet chriſtianus,nõ ſolum de amiſ-
ſione rerum fortunæ,ſed etiam naturę,
qui Chriſto tenetur credere, dicenti

Mat.

Mat.18. Bonum eſt tibi ad uitam ingre di debilem, uel clandum, quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignẽ æternum, immò quã oĩa mundi habentẽ bona, & mitti in ignẽ æternũ, qa ſi habeat oĩa bona mũdi, & Deo nõ ſeruiat, & cęlo careat uanus eſt, & ꝓnihi lo debet æſtimari. Ni talis à mũdi principio vſque ad finẽ habuiſſet fortitudinem Samſonis, pulchritudinem Abſalonis, ſapientiam Salomonis uelocitatem Aſahelis, diuitias Creſi, probitatem Alexandri, poteſtatem Octauiani, longeuitatem Enoch. His omnibus tranſactis in fine mundi per poſitum, cum mors finem, omnibus iſtis imponat, & caro datur vermibus, & anima dæmonibus, & tormentis æternis: tunc ſciret reſpondere ad illud, Matt. 16. quid prodeſt homini, ſi &c. Et diceret nihil, ſicut patebit.

Artic. 5. ¶Iſte ergo quartus articulus infert quintum, quia ex tactis in iſto patet, ꝙ bona naturæ, & fortunæ non ſunt multum appetenda propter quinque cauſas.

¶Primo, quia uera, & perfecta bona non ſunt, ſicut patet ex uerbis, & argu-

8 mentis Senecę, epiſtola. 85. vbi hoc probat ſic. Iſta (inquit) bona non ſunt, quę vocantur, aut homo fęlicior eſt Deo, quæ enim bona nobis uidentur, non habet in uſu Deus, nec enim libido ad illum, nec epularum lauticia, aut opes, incredibile autem eſt bona Deo deeſſe, hoc ipſum argumentum eſt bona non eſſe, quæ Deo deſunt, hæc inſuper quæ bona uidẽtur, tam animabus, quã hominibus pleniora contingunt, illa cibo auidius, & ꝙ continuè vtuntur viuere, non ęquæ fatigantur, uirium illis maior eſt firmitas uoluptatibus, ſine vllo pudoris', aut pœnitentiæ metu, ſine nequicia, ſine fraude vtuntur. Si ergo hæc bona eſſent illa animalia, homine multo fœliciora eſſent. Sed bona vera illa ſunt, quæ ratio dat ſolida ac ſempiterna, quæ cadere non poſſunt, nec decreſcere. Hæc ſunt uera hominis bona, cætera opinione bona ſunt, i. non verè

Exemplum.

noſtra, quæ à nobis auferri poſſunt. Ideo ſapienter, reſpondit Hijas, de quo narrat Valerius, li. 7. quòd cum terra illa ab hoſtibus inuaderetur, & quilibet fugiendo aſpottaret bona ſua, ipſe nihil aſportauit, & quærenti cauſam, Reſpondit. Omnia (inquit) mea mecum porto, nihil enim ſuum reputabat, niſi vitutes. Ideo, Eccl. 37. Cor boni conſilij ſtatue tecum, &c. 9

¶Secundo, quia ratio cõtingit, quòd multum deſiderentur, quin in aliquo de quatuor modis erretur, uel in aequirendo, ſicut patet. A. 12. per totum, uel malè detinendo, ſicut patet. A, 27. per totum, uel nimis amãdo, & reuera exceſſus in iſtis ponit hominẽ in multis periculis, facitque eum pauperem in anima, quia dat plus, quàm pedem pro diuitijs, ſcilicet animam, facitque talem miſerum irrationali animali ſtultiorẽ, quia anis capta citius pedem frãgit, vel dimittit: vt laqueum fugiat, & depręhẽſum eſt, ꝙ lupus pede captus, proprium pedem dentibus abſcidit, quia eum ſcandalizabat, & maluit cum tribus pedibus nemus ingredi, quàm cum quatuor viiã amittere. Et miſer delicatus, & auarus non vult delectationes, uel bona ſuperflua dimittere, vel bona reſtituere, ut mortem euadat æternam, vult potius cum illis in infernum, quam ſine illis cœlum intrare cum illo ſtulto. Luc. 12. Anima mea habes multa bona, &c. Nota. R. 6. 15. 10

Exemplum.

¶Tertio propter malam ſignificationem. Aliquando enim iſta bona ſunt ſignum damnationis æternæ, eo ꝙ hic dantur ad modum mercedis, illis, qui mercedem, æternam non habebunt. De quibus fuit ille, de quo legitur in uita Sancti Ambroſij, qui hoſpitabatur apud quẽdam, à quo cum audiret, quòd nunquam ſuſtinuiſſet aduerſa, nec tędia, aut infirmitates, nec mortalitates, ſed habuiſſet quaſi omnia ad uoluntatem. Ambroſius de eius hoſpitio receſſit, ſciens ibidem Deum non eſſe, & eum eſſet extra villam, terra domum eum omnibus contentis deglutiuit.

Exemplum.

¶De

Exemplum. ¶ De quibus etiam fuit illa miſera vxor,de qua fertur, quaſi ſic. Maritus eius multa in uita ſua ſuſtinuit aduerſa in morte etiam eius tanta erat tempeſtas,quòd vix ſepeliri potuit. Ipſa uero vxor lubrica multa ſecundùm mundũ
11 proſpera habuit,& in morte pulcherrimam,& cum temperie, & patriæ congregatione ſepultura,poſt mortẽ vtriuſque talem euentum cogitauit ſollicitè filia,cuius ſtatum melius eſſet ſequi, & videbatur,quòd matris,ſed hæc ea cogitante, angelus duxit eã ad locum amenisſimum, ubi inter homines dealbatos, & glorioſos inuenit patrem ſuum, & ipſa rogante,ꝙ poſſet ibi remanere, & quærente quare talem habuiſſe in vita pariter,& morte fortunam. Reſpondit tunc à peccatis uenialibus fuit purgatus,pœnam,& uerecundiam recipiẽdo temporalem,modo vero ſum in gloria. Si uero,& tu ſic vixeris. Et ſic purgata fueris, ad locum iſtum poſt mortẽ venies. Poſtmodum duxit eam ad locũ, vbi erant tormenta maxima, in quibus erat mater diuerſis tormentis,& pœnis congruis ſucceſſiuè afflicta,quæ uidens filiã clamauit ammirando,dicens,nunquid,& tu etiam huc uenisti,& filię dicenti ex quo tot proſpera in uita, & in morte habuiſti,quare hoc modo cruciaris? Reſpondit,aliqua bona feci,& quia nullum bonum erit irremuneratum. Ideo tunc recepi mercedem meam. De quibus etiam fuit ille,Luc.16.Recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala, ad modum prędicti uiri. Nota. M.17.cum ſequentibus.

¶Et eſt de Deo in comparatione iſta ad iſtum virum,& uxorem ſuam,& omnes eis ſimiles: ſicut de domino reſpectu filiorum, & ſeruorum, filijs nihil
12 dat,niſi victum, & ueſtitum. Sed poſt mortem vult, quod habeant hæreditatem,ſeruis vero, uel operarijs,quibus nihil vult poſt mortem dare,ſtatim dat mercedem laboris Sic bonis, quibus reſeruat æternam hæreditatem, & malis, qui abundant in ſœculo, & obtinent diuitias,ſe habet Deus,& patet. Et in hoc ſe habet,ſicut rex,uel princeps, qui miniſtris ſuis,quando ad manus eius perueniunt,caro uero amico ſuo dicit,non do tibi iſta modo:quia maiora expectabis, & in iſto caſu charus amicus non murmurabit,& ſpecialiter, ubi eſt certus,quòd dominus in breui habebit velle,& poſſe maiora dandi, nec alij deberent de hoc, quòd plura recipiunt gloriari,ſcientes,quòd in uno campo operantur mercede cõductus,& filius,quorum primus plus accipit, quàm ſecundus,tamen in domo patris ſecundus potentior,& maior eſt. Et primo petenti hæreditatem dicetur, ſicut pauperi,qui eleemoſynam prius recepit, uale & uale: habuiſti,filijs uero petentibus, dicetur illud: Matth. 25. Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi, quia bona bonis creata ſunt Eccl. 39.

¶Et pro certo ex his, quæ quotidie audimus, & legimus magnam euidentiam habere poſſumus, ꝙ ipſi peccatores,& abundantes in ſęculo,timere poſſunt,ꝙ non ſunt amici Dei,quia matrẽ ſuam, & maximos amicos ſuos.ſ. apoſtolos, quibus, dicit Ioann. 15. vos amici mei eſtis, permiſit pauperes eſſe in hoc mundo, quos potuit ditaſſe ſi voluiſſet, ſicut ditauit in fide, charitate, & bonis operibus. In hoc ergo,ꝙ bona ſpiritualia potius eis dedit, quam temporalia,illa meliora,& magis deſideranda eſſe oſtendit. Ideo.2.Pe.1.nos ammonet,illa plus deſiderare, dicens, fratres magis ſatagite, ut per bona opera certam ueſtram uocationem, & electionẽ faciatis. Nota.T.5.9. cum quatuor ſequentibus.

¶Quarto propter periculum,& tędiũ 13
temporale non debent iſta multum dedeſiderari. Et ſic cor apponere pro ſe, nec pro alijs. Exemplo hæremitæ, de quo fertur,quaſi per iſtum modum, ꝙ cum frequenter fuiſſet amore Dei receptus à quodam pauperculo operario in una uilla, cogitare cœpit, quòd multa faceret pro amore Dei, ſi diues eſſet, & orauit pro eo Deum rogando, ut eum ditaret Exemplum.

ditaret à quo Deus per angelum quæ-
ſiuit,ſi uellet eſſe teſtis eius, quòd dita-
tus in bonitate perſeueraret, & ipſo re-
ſpondente,ꝙ ſic accidit cito,ꝙ laboran
do inueniret magni auri quantitatē, &
cogitans ꝙ in patria illa cum tantis di-
uitijs remanere nō poſſet,ne ei latroci-
nium imponeretur, iuit per mare de
Egypto, vbi tunc manebat,vſque Coſtā-
tinopolim Græciæ ciuitatem, & ibi cō-
paratis nobiliſſimis ædificijs,& congre
gatis multis diuitijs, factus eſt amicus
Imperatoris, & ſub eo factus eſt maxi-
mus in officio pariter,& nequitia:cum
multorum maledictionibus. Hęremita
vero ſemel ad uillam illam deſcēdens,
& de fortuna ſua, & malitia, & proprio
periculo audiens, & cogitans: inuenta
naui eum ſecutus eſt, & cum eum audi-
re nollet,nec cognoſcere, vix tandem
cum magna oratione obtinuit, ꝙ iterū
fieret pauper, ut unde mors oriebatur,
ſcilicet oratio inde uita reſurgeret. Deꝰ
ergo eum audiuit, permiſit proximum
Imperatorem,eum tantum depaupera-
re,quantum prædeceſſor eum ditanit.
14 Et ſic pauper factus, & ad patriam re-
diens, & Hęremitæ gaudenti obuians,
cum de iſta fortuna fuiſſent parum al-
tercati. Rogauit Hæremitam, ut ora-
ret, ꝙ Deus aliquid plus ei daret, non
tantum quantum prius habuit, quia il-
lud bonitatē eneruat. Rogabo(inquit)
ꝙ potius minus det tibi quàm plus, qa
ſicut creſcunt tecum bona exteriora,ita
decreſcit bonitas interior. Via ergo pau
perum, ꝙ innocentū ſecurior eſt, quia
non priuabit bonis eos, qui ambulant
in innocentia In Pſal.83.
15 ¶Mirabile ergo eſt,ꝙ omnes,qui ap-
petunt filios, & patres, & amicos plus
eſſe diuites, quàm bonos, plus eſſe po-
tentes in hoc. ſęculo ad breue tempus,
quàm in alio ſine fine. Ita eos uolunt
hic eſſe in delicijs,& honoribus,ut ſint
ſemper ſuis contrarijs, & tamen quili-
bet ratione vtens deberet plus uelle hic
habere filium,uel patrē,uel amicū ſem
per mendicum,ut poſtea eū in cęlo ſem
per haberet diuitē,quā hic cū omnibus
bonis.ſicut.c.c.7.numeratis eum habe-
re, & poſtea in inferno cum omnibus
contrarijs dānatum. In hoc enim debe
ret eſſe tota dilectio, & lętitia chriſtia-
norum erga filios, & amicos, ad eos ui-
dendū in bonitate electorū Dei,ad lętā
dū in lętitia gēus ſuæ,ut tu Deꝰ laderis
cū hæreditate tua. In Pſ.105.ſ.in cœlo.
¶Quinto propter bonorum tempo-
ralium paruitatem. Exiſtenti enim in
terra: terrena magna uidentur,& Sol &
ſtellæ, & huiuſmodi uidētur parua. Sed
exiſtenti in cęlo, uel in altiſſimo loco,
totum uidetur contrariū, ſicut patet,de
Paulo,qui raptus,& illa bona cęleſtia vi
dens,cū rediret, omnia iſta pro quibus
tot guerræ, tot brigæ, tot placitationes,
tot labores fiunt,arbitratus eſt,ut ſterco
ra. Ideo ſtabilita ſunt bona illius in do-
mino,Eccl. 31.
¶Sed quia multi nec timore pericu- Artic.6.
lorū tēporaliū, uel ęternorum à nimio
deſiderio iſtorū bonorū ſe trahere no-
lūt,ſi ea habere poterūt. Deus ex ſua cu
rialitate ſciens ſtulticiā filiorum,eos ab 16
iſtis multipliciter ꝓſeruat,& impedit,li-
cet illud modo neſciāt. Aliorū enim ſæ
pit vias,ſicut patet. A.28.12.vt ſic licet ex
vna parte habēt magnā proſperitatē,vo
luptatem,diuitias,delicias, & honores,
dum ex alia uidēt eorū,tot miſerias, &
infirmitates interiores,& exteriores, nō
ſuperbiant, ſed ſemetipſos commemo- Exem-
rent,ſicut quidam commemorauit, ut plum.
ſcribitur quendam filium regis, & pau-
perculæ,hic cum eſſet ſuperbus, & ma-
lefactor, & de hoc repręhenderetur.
Reſpondit cauſam eſſe ſanguinis nobi-
litatem, quæ eum ſic ſupra ſe extulit,
quòd nihil potuit pati, nec aliquo mo-
do ſubijcit, cui alius, quantum te exal-
tat ſanguis nobilis, tantum te humi-
liet, & retrahat ſanguis ille uilis ma-
tris tuæ. Et quantum cogitas de uno
ad ſuperbiam, & elationem, tantum
cogita de alio ad humiliationem.
Ita nos de matre, id eſt de terra,de qua
ſumus,& in quā reuertemur, & de om-
nibus miſerijs,quid ſpiritualibus in ani
ma,quid alijs in exterioribus,in quibus
plus

plus abundamus, quàm in alijs proſperis. Sic ergo miſericordia, & ueritas, tanquam optimi medici Chriſti, contraria contrarijs curando præparant bona, Prouerb. 14. bona illa. ſcilicet de quibus, in Pſalm. 26. Credo uidere bona.

17 ¶Illi tamen, qui iſtam Dei curialitatem ad præſens non conſiderant murmurant, qui tamen ei gratias reddent in fine rei ueritatem cognoſcentes, ſicut pauper in Carnoto ciuitate Franciæ, de quo fertur, quaſi ſic, ꝙ omni die, vel de lucro, uel de eleemoſina ſolebat unum obulum, ultra diei expenſas ſibi reſeruare, pro quo omni nocte, in quodam certo loco ſibi conduxit hoſpitium. Accidit ſemel, quòd obulum non habuit, & ideo hoſpitio illo caruit, quia hoſpita ſine obulo cum recipere noluit, contigit à caſu, quòd nocte illa totum hoſpitium illud cum omnibus contentis combuſtum eſt, quod ille in craſtino uidens manibus eleuatis Deo regratiabatur, dicens: benedictus Deus, qui me cuſtodiuit ab obulo, quia ſi obulum habuiſſet, cum alijs combuſtus fuiſſet, ſatis eſt credibile, quòd in ſero, quando hoſpitio caruit murmurabat, & grauabatur, quia obolum non habuit. Sed ex poſt facto uidens Dei circa eum curialitatem, & prouidentiam, qui ideo eum ab obulo præſeruabat, ne combureretur, gratias agebat. Iuxta illud Pſal. 72. quàm bonus Iſrael Deus, & cætera. Sic illi, qui huiuſmodi bonis modo priuantur, quando uidebunt habentes, eorum occaſione damnari. Sicut patet, ſupra. eo. cap. 6. regratiari poterunt, & dicere illud. Pſal. 118. Bonum mihi domine, quòd humiliaſti me. Aliter ſtultiores ſunt brutis, ſicut patet. A. 4. 4. No. de hoc. T. 6. 11. Nota de iſta vltima materia. P. 3. 36. Item. T. 5. 62.

Exemplum.

¶Charitas. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Charitas quid ſit.*

2 *Quæ ſunt Charitatis proprietates.*

3 *Quid debeat Charitas uno oculo, & una manu facere.*

4 *Quid debeat Charitas altera manu, & oculo fauere.*

5 *Opera Charitatis facientes magis pro ſe ipſis, quàm pro illis, pro quibus faciunt.*

6 *Charitas, quas vtilitates ſecum ferat, & quæ ſit prima.*

7 *Charitatis ſecunda utilitas eſt, quia omnia unum facit, & in opere creationis, & in opere gubernationis.*

8 *Charitas vnum facit ratione finis, ratione naturalis cõpoſitionis membrorum, & ratione artis.*

9 *Charitas vnum facit à conſuetudine exercitus à ſociali vita, & ab exemplo accepto ab irrationabilibus.*

10 *Ex vnione quid ſequatur.*

11 *Charitatis tertia utilitas eſt quod ex una fortificatione, & copulatione ſequitur.*

12 *Charitas nihil perdit cum ſocio.*

13 *Charitatis quarta vtilitas eſt, quod coniuncti in caritate reddunt opus leuius.*

14 *Sæpius operatur ficta charitas quàm vera.*

15 *Charitatis ſexta vtilitas eſt, quæ alit totum honorem interius, & exterius.*

16 *Quomodo cognoſcere poſſimus quo amore cor trahatur.*

17 *Quæ ſit uera charitas.*

18 *In qua fortitudine ſit charitas tribus modis cognoſcit poteſt, & primo ex dilectione inimicorum.*

19 *Cognoſci ſecundo poteſt ſi ſit debili, vel forti uinculo ligatus.*

20 *Experiri poſſumus tertio ex ſimilitudine, quam videmus in igne, & aqua.*

C.1. CHaritatis, Primo poneda eſt deſcriptio. Secundo proprietates. Tertio vtilitates. Quarto experimentum.

Artic.1. ¶Ad primum ſic proceditur. Chari-
1 tas ſecundùm Caſſiodorum ſuper pſalterium. Eſt mors criminum, uirtus pugnantium, palma uictorum, concordia mentium, ſocietas electorum.

Artic.2. ¶Proprietates uero eius ſunt. Primo
2 dico generaliter, ita φ li generaliter reſpiciat tria. Primo omnia obiecta De quibus. A.20.3. Secundo modum, & ordinem: vt plus Deum diligar, quàm ſeipſum, uel proximum. Et plus animã propriam, quàm corpus, uel quæcunque terrena, & plus animam proximi, quàm corpus proprium: beatus, qui poreſt dicere illud, Can. 2. Ordinauit in me charitatem, ſcilicet modo prædicto.
3 Tertio omnes obiectorum neceſſitates, ſcilicet animæ, & corporis. Ita φ oportet charitatem vno oculo reſpicere, & vna manu tenere, & ieiunare, & ſanare animam per adiutoria ſpiritualia, qui notantur hoc verſu. Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora. Conſulere tenetur, quis in caſu grauis, ſicut patet. A.14. 7. Caſtigare etiam diſſolutos, & ſpecialiter ſubditos, ſicut patebit. cap. de correctione. Conſolari etiam mæſtos, & afflictos, & ſpecialiter in his, quæ pertinent ad ſpiritualem animæ conſolationem, ut dicere poſſit, illud Pſal. 93. Conſolationes tuæ lætifi. ani. &c. Remittere delinquentibus, ſicut patebit. cap. de dimiſſione fetre onероſos, & ſpecialiter, vbi ſunt tales à natura, & non à propria malicia. Aliquando enim homo habet defectus naturales, & in corpore, & in lingua, & ſic in alijs membris, & etiam alios defectus, qui forte ſibi non ſunt imputandi, ſicut ignorantiam, & illiteraturam, ubi per eum non ſtetit, quin fuerit ſciolus, & in talibus non eſt deridendus, ſed nec prouocandus, ſed ſupportandus. Iuxta illud. 2. Cor. 11. Libenter ſuffertis inſipientes cum ſitis ipſi ſapientes, &c. Supportate inuicem in charitate, Eph. 4. Orate pro omnibus, ſicut patet. c. de oratione. Sic per charitatem, ſpiritus ſeruite inuicem, Gallat. 5. Nota expoſitionem iſtius uerſus in ſcripto Sancti Thomæ ſuper quartum Sententiarum, diſt. 15.

¶Alio oculo, & alia manu debet re- 4
ſpicere, & iuuare corpus per adiutoria corporalia, quæ continentur per hos verſus. Cibo, poto, tego, uiſito, redimo, colligo condo. Cibo eſurientem, poto ſitientem, tego nudum, ſicut patet. ca. de eleemoſyna. Viſito infirmum, & incarceratum, nō ſolum diuites, qui poſſunt tibi in uita, ubi in teſtamento reddere, ſed etiam pauperes, pro retributione æterna. Redimo incarceratos, & debitis obligatos. Colligo in hoſpitio vagos. Sepelio pauperes mortuos, prima. Io. 4. Hæc eſt perfecta charitas, ut fiduciam habeamus in die iudicij. i. per quã fiduciam habebimus in die iudicij particularis, & etiam generalis, quia nihil tantam dat in morte fiduciã, ſicut opera charitatis, ſicut patebit. E. 3. 15. quia etiam illa opera ſunt gradus per quos ad verbum thronũ Salomonis. i. ad cęlum aſcenditur. Sicut patet. A. 25. 7. Et ſcala Iacob ibidem. 14.

¶Iſta autem opera charitatis facien- 5
tes plus pro ſeipſis faciunt, quàm pro illis, quibus faciunt, quia qui paſcunt pauperes, paſcentur æternaliter ab illo, qui dicit: ego reficiam uos, à qua refectione deficit ille diues, Lucæ. 16. qui petiuit guttam aquæ, nec obtinuit Et cauſa ibidem aſſignatur, quia Lazarum prius non refecit. Nudos ueſtientes, induet habitu gloriæ, & honoris. Qui cũ in carcere, & in afflictione viſitauerũt, liberabit à carcere inferni, & ab infirmitatibus ſpiritualibus. Qui eum recipiunt, recipientur in domo ſua, totum iſtud probatur, Matth. 25. Vbi iſta opera recitabit, & poſt eos ad ſe uocabit, ad omnia prædicta bona habenda, ut aperte oſtendat iſta opera eſſe initium, & cauſam

cauſam illius gaudij. Patet ergo, q charitas eſt bonus mercator, ergo ſuper omnia charitatem habete. Coll. 3.

6

Artic. 3. ¶Quia multas .i. ſeptem vtilitates ſecum portat.

¶Primo, quia viuificat. Sicut enim ex uita, & radice procedit uita ad ramos, & ſi radix ſi mortua, & rami. Ita ex radice charitatis eſt ſpiritualis uita omnium operum noſtrorum, quia ramus boni operis non vireſcit, nec fructificat, niſi in radice charitatis. vnde Caſſiodorus ſuper Pſalm. 12. vſquequo, &c. Charitas Dei eſt quædam vernalis pluuia uirtutum ſub qua, & bona uoluntas germinat, & operatio ſancta fructificat, patiens hic in aduerſis temperata, & proſperis, humilitate potens, afflictione lętiſſima, & inimicis beniuola. In charitate ergo radicati, & fundati. Eph. 3.

7 ¶Secundo, quia omnia unit, nos cum Deo, & nos inter nos, ſicut patet. A. 24. 14. vnde Augu. ſuper Ioan. Homel. 83. Charitas multos animos, & multa corda unum facit. Ad hanc unitatem inuitamur, & informamur in opere, creationis, quia propter hoc omnes homines de vno produxit, per beatum Aug. de ci. Dei. li. 12. c. 21. Secundo in opere redemptionis, quia ſicut ſumus ex uno patre creante, tamē ex vno patre redimēte, & ex eiſdem ſacramentis, & eadem matre eccleſia regenerante. Et ſi dupliciter ſumus fratres. Matth. 23. Vnus eſt pater ueſter, uos autem fratres. Nota. C. 4. 21. cum multis ſequentibus.

¶Tertio, ex opere gubernationis. vnde Chriſoſt. ſuper Ioan. Homel. 15. propterea domum vnam hunc nobis mundum dedit Deus, unum nobis accendit Solem, unum extendit tecum, cęlum, vnam propoſuit menſam, terram, dedit & nobis menſam vnam multo maiorem, ſcilicet altare unum, quia unum cibum ibi ſumimus. unum nobis generationis modum ſpiritualem, & de vno calice bibimus.

¶Quarto ex ratione finis, quia ſicut de una terra ſumus. Ita ad unam redibimus, & ad unam patriam boni, & ad unam mali, unde Chriſo. vbi prius. Vna nobis prima eſt.

¶Quinto ex ratione naturalis compoſitionis membrorum. In uno enim corpore ſunt multa membra, quæ mutuo ſe iuuant, manus enim pedem læſum ligat, & pedes manum portant, mutuo etiam ſibi compatiuntur, quia oculus dolore alterius membri lachrymatur. Sic nos exemplo, Iob 30 qui dicit flebam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi, ut ſic oſtendamus ammonitionem apoſtoli tenere, Eph. 4 Sollicitiſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis, unum corpus, & unus ſpiritus. Sicut enim corpus ex uno ſpiritu naturali uiuit, ita eccleſia ex uno ſpiritu charitatis, Ro. 12. multi unum corpus ſumus in Chriſto. Ecce unitas capitis in corpore eccleſiæ. 8

¶Sexto ex ratione artis. Lapis enim in ædificio ſupportat & ſupportatur, ut ait beatus Grego. qui hoc exemplum ponit, ſuper Ezechiel. 51. 2. Homel. 1. Sic & ipſi, qui ſunt lapides uiui. 1. Petr. 2.

¶Septimo à conſuetudine exercitus, Can. 6. Terribilis ut caſtrorum, acies ordinata, ut beatus Grego. ſuper Ezechiel. lib. 1. Homel. 8. Caſtrorum acies, tunc eſt hoſtibus terribilis, quando ita conſtipata, & compenſata eſt, ut in nullo interrupta uideatur. Nam ſi ita diſponitur, ut locus vacuus dimittatur, profecto hoſtibus terribilis non eſt. Sed nos contra malignos ſpiritus acies ponimus. Ideo ſimus ſemper per charitatem uniti, & nunquam per diſcordiam interrupti, quia quęlibet in nobis bona, quæ fiunt: ſi charitas deſit per malum diſcordiæ, locus aperitur in acie.

¶Octauo à ſociali uita, unius fraternitatis, & hæreditatis. Ro. 13. Hæredes Dei cohæredes autem Chriſti.

¶Nono ab exemplo accepto ex irrationabilibus. Aues enim, ſicut columbæ,

bæ,& huiuſmodi ſimilis, & pacifice viuunt,& uolant. Et ceruiſe ſimul tenēt, quādoque contra venatores defendūt. Sed aues coruini generis inter ſe pro
10 nido pugnant. Tot ergo exemplis commendat. Deus unitatē, & charitatem, ſ. in nobis, Ro. 5. Ex iſta unitatis unitate ſecunda ſequitur tertia, quia ex quo venit, ſequitur q fortificat, qa ſicut radij ſolares ſimul copulati, & particulares ignes in globū vnū ducti, & candelę ſimul accenſe, lumen & calorem habēt ampliorem,& fortiorem. Sicut etiā plures uirge,& plures homines, ſimul iuncti fortiores ſunt. Ita ſpiritualiter in vna charitate coniuncti, & in ardua aggrediendo,& diabolo reſiſtendo, fortiores ſunt. vnde Chriſo. ſuper Io. Homel. 78. Si unanimis fuerit vnus cum decē, ſcilicet per charitatē. Iam non eſt vnus, ſed in decem multiplicatus,& inuenies in decem unū,& in uno decem. Vnuſquiſque enim illorum viginti manus, & uiginti oculos, & uiginti pedes habet, nullius enim oculus ſibi ſoli uidet, & ſic de alijs membris. Sed quilibet illorum pedibus aliorū portatur, & manibus aliorum operatur, & oculis tegitur. Et ſic unus, & idem poteſt eſſe in Perſide,& in Roma. Et quod natura nō poteſt, amor poteſt ſupplefacere. Vnde eſt in pluribus locis. Si unus illorum etiam cadit, Alij eum ſubleuant. Et ſic charitas, nunquam excidit. 1. Cor. 13. &c. Nota C. 9.3. Et D. 9.17.

11 ¶Ex iſta tertia utilitate ſequitur quarta, uidelicet q omnia lucratur, quia ex quo ſic vnit,& in una ſocietate fortificat,& copulat, ſequitur q uno lucrante omnes lucrantur, ſicut in corpore cibus, qui ab vno membro ſumitur, uidelicet ab ore, non ſolum ſibi, ſed omnibus membris prodeſt corpori coniunctis, non autem ſeparatis. Et ſicut in ſocietate mercatorum, uno lucrante, omnes lucrantur, & uno perdente, omnes perdunt. In prima conditione exiſtens in charitate aſſimilatur illi ſocietate, quia vbicunque fuerit in hoc mundo, ſiue in cœlo, ſiue in purgatorio, aliorum opera participat, & de lucro aliorum gaudet, ſicut in cœlo, uel proficit, ſicut in mundo,& purgatorio. Dum enim in generali oro, oro pro tota eccleſiæ ſocietate, & etiam pro membris ab ea diuiſis, ut ei vniantur. Dum etiam omnia bona eccleſiæ opera amo, & de eis gaudeo, proficio, quia talis oratio amor,& gaudium, non eſt ſine augmento charitatis. Patet ergo, quomodo illo, qui eſt Romę ieiunante, vel eleemoſynā faciente, ego ex hoc proficere poſſum, 12
& ſi opus ſuum neſciā in ſpeciali. Sic ergo charitas veſtra magis ac magis abundat. Phil. 1. In alia vero conditione exiſtens in charitate, illi ſocietati non aſſimulatur, quia exiſtens in charitate alijs peccantibus,& animas ſuas, vel quæcunque alia perdentibus, nihil perdit, immo de illorum perditione lucratur, dū eis compatitur pro ipſiſque orat etiam, dum alius ſiniſtra,& peruerſa intentione opus ſuum perdit, qui ſincera intentione, illud in eo diligit lucrat. De iſtis omnibus ſimul loquitur pulcherrimè, beatus Bern. in apologia. Omnes (inqt) diligo faciet quidem charitas, fidenter loquor, ne illorum quidem fructu fraudat, quorum inſtituta non ſequor. Sicut poſui exemplum de illo, qui non ieiunat, amat tamen ieiunium in alio, uel eleemoſynam. Sequitur. Plus dicam, tu quidem tibi caute age, poteſt namque fieri, q tu fruſtra laboraueris. Sicut patet in exemplo, de illo, qui mala intentione, uel extra charitatem bonū opus facit. Sequitur, ut autem ego fruſtra diligam bonum, quod operaris, fieri omnino non poteſt. O quanta fiducia charitatis. Alius operatur non amans, & alius amat nihil operans. Ille quidem opus ſuum perdit. Illius uero charitas, nunquam excidit. Hęc ille. Nota I. 6.15.

¶Ad idē Aug. Si (inquit) amo bonum, qd in te eſt velis nolis de tuo meū facio, immo quod nō eſt bonum alteri, cū tu amas bonū, quod credis eſſe in alio, tibi bonū eſt: immo etiā cum malū hominē cōpatiendo amas, & malis ſuis cōpateris, de ſuo malo bonū tibi facis. O ma-

xima uirtus charitatis,quę vocat ea,quę non ſunt,ſicut ea,quæ ſunt, ſimiliter & uirtutes,& uicia omnia in meriti ſui cu mulum conuertens, & per eam plus metis in ſingulis,quàm ſinguli ſibi.No ta H 8.19.

¶Ad idem,Bern. O uirtus fortis, quæ neminem ſpolias,& omnia rapis,& om nia facis tibi,& nemini aufers ſua. Alię uirtutes aliquo modo valent,ſed hic ſicut bonus mercator,ubicunque emit in omni euentu lucratur, & quocunque proijcias decium ſemper ſuperiorem lecum tenet.

¶Ex iſta quarta utilitate ſequit quinta,uidelicet, ꝙ charitas omnia ſuffert.1. Cor.13.ad modũ columnę, firmiſſimę, & ad modum operariorum multorum.

13 ¶In præcedenti enim proprietate dictum eſt,ꝙ charitas in bono opere omnes ſimul coniungit. Ex hoc ſequitur, ꝙ opus faciliter portãt,& ſuſtinent etiã ſi graue,& laborioſum ſit, quia prouerbium eſt, ꝙ multę manus faciunt opus leue,quę ſcilicet charitate ſimul cõiun ctę operantur, de quibus ſupra. c. c.10. Faciunt omnia leuia, quæ pertinent ad Deum,ſicut amor fatuus facit oĩa leuia, quæ pertinenti ad carnẽ, uel mundũ,ſi tamen ita feruẽs eſſet charitas in bonis, ſicut eſt fatuus amor in malis.

14 ¶Sed heu feruentibus operatur ſimia charitatis,quàm vera charitas.Dicit eñi Petrus Rauennas, ꝙ ambitio eſt ſimia charitatis.Item ambitio eſt vana gloria, & hipocriſis,&c.quia omnia,quæ videt hominem in charitate facere, facit. Et de quo dolendum eſt minus feruentius pro amore Dei ieiunãt,fortè uſque nonam,& media nocte ſurgunt ad Deum laudandum,cum torpore fortè,& de ea pius dolore cõqueruntur. Sed pro vana gloria,uel cupiditate,uel amore,uel timore domini terreni vel pro amore car nali, aliquando tota die ęquitãt ieiuni, noctem ducunt in ſomnẽ,ad ſcacos, & taxillos,& alia illicita ludẽtes.Pro amore Dei dant peiora,& minora,ꝑ amore alio multa expẽdunt, & meliora,plura verbera in torneamẽtis,& alijs ſuſtinẽt, ſicut patet. A.27.38. Et breuiter omnia pericula,quæ ſuſtinent, ſicut patet.L.6. 6. Apoſtolus.2.Cor.11.dicit ſe ſuſtinuiſſe,pro mera charitate, ſiue in terra,ſiue in mari. Ipſi vero ſuſtinent pro ſimia charitatis,& aliquando maiora, quod pulchrę figuratur,Exodi.7.vbi dicitur, ꝙ magi fecerunt ſimiliter, immo fecerunt drachones, ubi alij non fecerunt, niſi ſerpentes. Et ſi aſſerent ſe iſta ſuſtinere pro ſuſtẽtatione terrena, ſicut patet A.27.38.Et.T.5. 68.Ergo talia ſuſtineant pro æterna, aliter non eſt eis charitas.1. Ioan. Qui diligit mundum plus, ſcilicet quàm Deum, ſequitur non eſt charitas patris in eo.

¶Sexta utilitas charitatis eſt, ꝙ totũ hominem interius, & exterius veſtit, ornat,& armat,& defendit, & mundat. 15

¶Primo cor,ꝙ ibi nihil ſit infidelitatis,uel immundiciæ, uel irę, uel cuiuſcunque alterius peccati,quod Dei oculos offendat, & cordi noceat. Ad hoc enim charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris,Ro.5.

¶Secundo loquelam,ꝙ ibi nihil inutile,uel contra Deum,uel ſeipſum, uel proximum proferatur.1.Cor.13.Si linguis hominum loquar, & angelorum charitatem,&c.

¶Tertio manus, ut opera in Deum, & proximum, ut iuſticia requirit dirigantur.1.Cor.13.Charitas non agit perperam,non quærit,quæ ſua ſunt. Ergo charitas operit multitudinem.1. Pet.4. Sed heu,ſicut veſtes modo ſunt ſtrictiores ſolito, ita charitas, intantum ꝙ qui ſolebant facere largas eleemoſynas ditare monaſteria, uix eis modo ſufficit, quod habent,quia ſubſtantia decreſcit, ſicut charitas. Et charitas, ſicut ueſtis. Sic verificatur, quod prædictum fuit, quia refrigeſcet charitas multorum. Matth. 24.ſicut tunc ueſtis data maiori pro amore Dei, ei ſufficiebat, quæ uix nunc ſibi ſufficit. Ita ſubſtantia,& illorum charitas, quia minorem charitatem nemo habet.

¶Septima utilitas charitatis eſt habere omnia,Sicut enim habens nummũ, habet

habet omnia terrena, omniaque ei obediunt mundialia, ſicut patet. A. 27. 38. & 39. & 40. Ita habens charitatem, habet omnes uirtutes, & omnia poteſt in ſpiritualibus, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. 1. Cor. 13. ꝙ ergo nummus in corporalibus, charitas in ſpiritualibus poteſt. Charitas ergo fraternitatis maneat in uobis, Heb. 13. quia ita neceſſarium eſt, ꝙ charitas in anima, ſicut calor in ſtomacho maneat, quia ſicut cibus ſumptus, ubi non eſt calor digerens non prodeſt, ſed inflat. Ita ſcientia, & omnia bona, tam naturæ, quàm fortunæ ſine charitate, quod pulcherrimè oſtenditur. 1. Cor. 13. vbi pluribus bonis enumeratis ac operibus, & gratijs recitatis, addit, dicēs, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Sed quia amor uanus eſt, quaſi ſimia charitatis, & quaſi omnia facit, quæ facit charitas, ut prædictum eſt. c. c 14. Ideo difficilè eſt uidere, vel ſcire qualis amor ſit in anima, de quo licet experimentum habeatur. A. 20. 13. Licet etiam aliud experimentum ad idem tradatur. A. 21. 16.

Artic. 4. ¶Tamen hic in iſto articulo quarto
16 duo circa hoc dicentur. Primo ponetur intentum, ſ. experimentum, quo uerisimiliter, quis cognoſcere poteſt, quo amore eor occupetur. Secundo, quomodo cognoſcere poteſt, qualis ſit charitas in eo, uel fortis, vel debilis incipiens, vel perfecta.

¶Exemplum primi accipere poſſumus de illo, qui mane ſurgens, & inueniens totum campum, vel patriam madefactam, & complutam, dicit pluuia fuit de nocte. Si autem iuxta fluuium tranſiens inuenit ſolum ripam madefactam, quaſi cognoſcit hoc, quod non eſt de pluuia cęleſti, ſed de aqua illa terreſtri, quæ ibi tranſit. Ita in propoſito, qui inuenit, ꝙ amor ſuus, tantum extendit ſe ad ripam propinquam, i. ad amicos & proximos ſcire poteſt, ꝙ non eſt charitas, quæ ex Deo eſt, quæ pluit uniuerſaliter ſuper iuſtos, & iniuſtos. Sed ſi in-
17 uenit, quod diligit, tam amicos, quàm inimicos, amicos in Deo, & inimicos propter Deum amor iſtius eſt, ſicut pluuia vernalis, quę de cęlo deſcēdit. Ideo ſupra. c. c. 6. Fortè Caſſiodorus charitatē pluuiam uocat, quia omnes compluit. ſicut aqua, quæ quanto de altiori loco deſcendit tanto ad plura loca trahi poteſt, ille inquam, qui ſic inuenit amorē ſuum omnes irrigare, cognoſcere poteſt, quia amor ſuus charitas eſt à cœlo deſcendens, hæc charitas ex Deo eſt. 1. Io. 4. In hoc cognoſcent omnes charitatem Dei. 1. Io. 3. Nota. D. 9. 2.

¶Secundùm uero, ſcilicet, in qua fortitudine ſit charitas. Cognoſcere poteſt ex tribus. 18

¶Primo ex hoc, quod iam dictū eſt, ſcilicet ex inimicorum dilectione, ſicut enim ignis fortis & intenſus eſt, qui cito inflammat materiam indiſpoſitam. ſ. ligna uirida, uel humida, vel diſtantia, & vbi uidemus, ꝙ ligna talia cito accendantur, dicimus iſte ignis magnus, & fortis eſt. Ita amor, qui extendit ſe ad multum diſtantes, quantum ad affectiones, uel opera, quia inimici ſunt, in eiſque obiectiuè inflammatur, dum eos diligit, perpenditur, quia charitas magna, & intenſa eſt, quibus dici poteſt, illud. 2. Theſſa. 1. ſuperabundat charitas vniuſcuiuſque, & iſta dilectio uidetur maioris meriti, quàm diligere amicos, quia eſt totaliter propter Deum. Alia vero poteſt habere multas alias cauſas.

¶Secundum experimentum poteſt 19
accipi ad idem, de vinculo debili, & forti, ligatus enim uinculo debili arbori, faciliter ſolui poteſt, & ſeparari, ſed non ſic ligatus fortiſſimo, uel multis uinculis. Ita ligatus ligno crucis, uel crucifixo parua charitate, faciliter paruo impedimento occurrente ſeparari poteſt ſed qui fortiſſima, & perfecta charitate ei ligatur; nullo modo ſeparatur, de quibus fuit ille, q dixit. Ro 8. Certus ſum, ꝙ nec mors, nec uita, &c. poterit nos ſeparare à charitate Chriſti.

¶Tertium experimentum, accipi- 20
tur per ſimilitudinem, quam uidemus in

In igne, & aqua. Videmus enim, quòd paruam ſcintillã ignis, parua aqua infuſa extinguit, ſed magnum potius accendit & uehementius inflammat, quã extinguat. Sic paruam charitatem, parua tribulatio, uel uerbum animarum, uel parua pluuia extinguit, vel impedit, ſicut patet in habentibus calceos fractos, qui propter paruam aquam, quæ pedes tangeret, dimittunt ea, quæ Dei ſunt talis timor non eſt in charitate. 1. Ioan. 4. Magnam uero charitatem omnes tribulationes mundi non extinguunt, quia aquæ multæ non poterũt extinguere charitatem. Can. 8. Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te. Nota de hac materia. D. 9. 19.

¶Caro. Cap. II.

SVMMARIVM.

1. *Caro quid ſit.*
2. *Quomodo Caro decipit ſpiritum, & primo ad ſibi delectabilia attrahendo.*
3. *Caro decipit ſecũdo more trutanorum in bonis nihilus, & tertio defraudat operarium, & cultorem in malè reddenda.*
4. *Caro non eſt nimis diligenda, & nutrienda.*
5. *Quomodo ſit curanda caro.*
6. *Inſipientis eſt, & maximi periculi carnem curare.*
7. *Cur ſtulti pauperes ſpiritui conſuluerunt, & diuites facti carni.*
8. *Caro quomodo ſe excuſat.*
9. *Spiritus in quibus ſe reddere debet impotentem.*
10. *Quomodo inter carnem & animam ſit magna ſocietas, & magna inimicitia.*
11. *Magis triſtatur mali in coniunctione carnis cum ſpiritu in die iudicij, quàm non triſtati fuerunt in ſeparatione.*
12. *Quæ bella citant inter carnem, & ſpiritum.*
13. *Quomodo indulgendum ſit carni.*
14. *Caro obliuioni eſt tradenda.*
15. *Cur caro ſit affligenda cum pro ſe non peccent.*
16. *Quomodo caro ſit ſupprimenda.*

CArnis. Primo ponenda eſt deſcriptio. Secundo quomodo ſpiritum decipit, & expugnat. Tertio, quod non eſt nimis diligenda, & nutrienda. Quarto carnalium excuſatio cum reprobatione. Quinto, quomodo anima ſe defendere poterit contra omnia carnis pericula. C. 2.

¶Ad primum ſic proceditur. Caro eſt domus ruinoſa grauis ſarcina, ſeruus malicioſus, equus indomitus, amicus doloſus, falſus conſiliarius, hoſtis domeſticus. Domus ruinoſa, quia huiuſmodi domus, & etiam veſtis antiqua, & putrida, non tenet futuram, uel emendationem, ſed dum vna pars reficitur, alia frangitur. Sic caro dum diligenter cuſtoditur, & credis vnam infirmitatem euadere, iudicis in aliam, & dum nititur eius famem extinguere nimis ſumendo, ſtomachum plus ſatietas, quàm fames grauat. Et ſic famelica, & etiam repleta conqueritur, & langueſcit. Artic. 1 1

Caro autem infirma. Matth. 26. Et ſi quandoque ſit ſana, ſanitas cum magna cautela, & timore cuſtoditur, & cito, & faciliter amittitur. Amiſſa cum graui labore reparatur. Reparata ſemper in timore, & dubio eſt. Pſ. 37. Non eſt ſanitas in car.

¶Expugnat autem, & decipit animam multis modis. Arti. 2 2

¶Primo ad ſibi delectabilia attrahendo, ſicut patet. A. 18. 1. Et decipiendo, ad modum mulieris in paradiſo, habet enim Adam, i. anima in paradiſo eccleſię pro muliere, carnem pro ſerpente, ſocietate malam per quam diabolus loquitur, & ſeducit multos. Adã ſecutus eſt conſilium mulieris, & perijt,

perijt, & qui ſequũtur conſilium carnis, moriuntur. Ro. 8. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.

3 ¶Secundo decipit ad modum trutannorum in bonis villis, qui inuitant homines ad tabernam, & volunt habere ſatis, ſed in fine aliqua ficta cauſa inuẽta, exeunt quaſi redituri, & ſic fugiunt, & onus expenſarum, & ſolutionis ſuper alium dimittunt. Sic caro ſemper inuitat animam ad delectationes ciborum, & venereorum, ſed tempore ſolutionis abſcondet ſe ſub terra, & animam dimittet in pęnis pro ſimbolo ſuo uſque ad generale iudicium, quando ſimul ſoluent, & ſuſti nebunt, quod meruerunt, &c. Spiritu ergo ambulate, & deſiderio carnis ne faciatis. Gall. 5. quaſi diceret. Ambulate poſt ſpiritum, & rationem, & non poſt carnem, quæ male ducit ad modum ca-

4 nis, qui pro cibo ſibi proiecto, ducit ecum ad foueam, & lutum, & ad modum falſi ſocij, & amici, ſicut patet. A. 21. 27.

Ar. 3. ¶ Tertio decipit, & defraudat operarium, & cultorem ſuum in malè reddendo, ad modum malę terræ, quæ quanto plus impinguatur, tanto plus producit de mala herba. Illa eſt terra maledicta. Gen. 3. Sic caro, tanquam ſeruus delicatè nutritus proſternitur domum ſuam, & pro delicijs in ea ſeminatis, reddit corruptionem, & conſumptionem, hoc ſciet quilibet, quando dicet illud. Iob. 23. Cõſumpta eſt caro mea. Tot ergo modis cõcupiſcit caro aduerſus ſpiritum. Gall. 5.

¶ Ex iſto articulo ſecundo patet ratio tertij, quia ex quo animam nititur ſeducere, & quanto delectabilius ab anima gubernatur, tanto plus ei aduerſatur. Videtur rationabiliter ſequi, ꝙ anima illã carnem non nimis diligat, uel nutriat in propriam perditionem. Et hoc propter duo primo, quia fatuum eſt. Secundo, quia periculum eſt. Fatuum eſt enim inimicum contra caput proprium nutrire ad inimicitias. Et ſtultum eſt filium longæuum, & bonum exhęredare, eique nihil prouidere, ſed totam prouidentiã facere pro filio malo, & bonum exheredare, vt iſte malus habeat, ſibi placentia.

Sic de carne & anima. Nota. A. 23. 26.

¶ Iterum habẽti duos filios infirmos, quorum unus, ita infirmatur, ꝙ non poteſt diu uiuere. Alter uerò ſi benè cuſtodiatur poteſt diu uiuere. Si totaliter curet de primo, & eum fouet, nutrit, & ditat, & alium non iuuat, qui in omnibus conditionibus melior eſt, nec de eo curet, nec eũ ditat, ſed mori permittit propter defectum auxilij, quis non diceret talem ſtultiſſimum? Sed ſtultiores ſunt, qui plus curant de corporibus proprijs, uel de corporibus filiorum, uel amicorum ditandis, & nutriẽdis, quàm de animabus. Tales ammonet Apoſtolus, Ro. 5
13. dicens. Curam carnis ne feceritis in deſiderijs non prohibet, quin fiat in neceſſarijs, uel cum moderato labore, quia homo ad laborem naſcitur, Iob. 5. Sed prohibet, ne fiat cum nimia ſollicitudine, uel ne nimis deſideret delicias ſuperfluas. Quia ſecundum Aug. præſens delectatio non ſatiat, præterita non delectat, futura cruciat, nec fortitudinem. De qua Aug. quid fragilius uaſe uitreo, & tamen ſi ſeruetur, durat per ſecula, & licet ei caſus timeatur, tamen ſenectus, & febris ei non timetur, nos autem fragiliores ſumus, quia & ſi uitemus caſum, non tamẽ exitum, nec honores, nec pulchritudinem, uel diuitias, ſicut ille, qui cogitauit ampliare grangias ſuas. Lu. 12. Quid ergo nequius, quàm quod caro, & ſanguis cogitauit. Eccleſia. 17. ſicut patet, in omnibus prædictis eius deſiderijs.

¶ Et non ſolum fatuum eſt carnem diligentius nutrire, quàm animam, ſed 6
etiam periculum maximum, ſcilicet periculum perditionis. Si rex peregrinaturus committeret balliuo ſuo curam filij, & porci, uel canis, & ipſe permitteret filium mori famæ pro defectu cuſtodię, & canem, uel porcum impinguaret, nonne talem ſuſpenderet, tanquam proditorem? Sic in propoſito, & patet Roma. 8. Si ſecundum carnem uixeritis, &c.

¶Sed heu multi in opere & effectu oſtẽdũt ſe plus carnẽ diligere, ꝙ aĩam: ſicut patet.

patet.A.13.29. Quia ſi corpus infirmaretur, mittunt pro medico feſtinanter, ſed qui infirmiores ſunt in anima, minus de medicis curant animarum. Iterũ dum tres tunicę dantur corpori, uix datur vnna animæ.i.pauperi. Iterum dum centies reficitur corpus, cibum ſumendo, uix ſemel reficitur anima uerbum Dei audiendo. De quo.A. 20.18.

7 ¶Sed ſunt aliqui, qui bene incipiunt uiuere ſecundum ſpiritum maiores effecti carnem ſequuntur contra exemplum abbatis Nitriæ in vitaſpa. qui factus epiſcopus multo maioris abſtinentiæ, erat, quam prius. Et requirenti cauſam. Reſpondit, quando pauper erã habui curã de corpore meo, modo autem medici curabunt, non ſic impij non ſic. De quibus, Gal. 3. Sic ſtulti eſtis, ut cum ſpiritu cœperitis carne conſumamini.

Artic.4. ¶Sed ſicut caro mulierẽ ſequitur in ſeducendo. Sicut patet. ſupra. e.c.2. Ita etiam ſequitur in excuſando. Quia ſecundum carnẽ uiuentes ad modũ Maymundi, q in mẽſa domini pingues polos comedens, domino adulabatur aſſerens ſecum in mortem, & in carcerem ire. Sed domino ſe armante ad bellum,
8 fugit excuſationes quærendo. Sic caro ad omnia delicata parata, ad omnia ſpiritualia infirma à ſpiritualibus, quantum poteſt ſe excuſat, uel ꝙ non eſt tẽpus, uel dies, vel faciam alias. Aſſerens ſe non poſſe ieiunare ꝓpter capitis debilitatem, nec reſtituere propter paupertatem, nec orare propter pectoris artitudinem.
Exemplum. Sicut ille, qui quotidie garulabat, & cum ſacerdos eum ammoneret, ꝙ aliquando oraret, & diceret pater noſter, quia infirmus erat, & ideo de anima cogitaret, dixit ꝙ non poſſet, propter reuma circa cor, reuma non impediuit illum, quãdo tota die in lecto iacẽs garularet, & loqueretur, quãdo habuit auditorẽ. Sed quia lingua caro erat, & non ſpiritus, in his, q̃ ad ſpm̃ ptinebant impotens fuit, ſicut oĩs natura impotẽtior eſt in alienis, quã in ꝓprijs ſic excuſant ſe alij. I.1.20. ergo a ſimili rõne, ſicut caro reddit ſe impotentẽ, ſeq; excuſat in his, quę ſpiritus ſunt. Ita deberet ſpiritus reddere impotentẽ, & difficilem in 9 his, q̃ carnis ſunt, eiq; in ſuis deſiderijs contradicere in principio, ne in fine inter eos ſit diſceptatio, & briga, q̃ fuit inter illos. A.21.27. Qualis etiã gratia exẽpli dr̃ fuiſſe inter cæcum, & clandũ. De quibus fertur ſic, ꝙ ſic inter ſe loqnebãtur, & ſic ſe mutuo iuuabunt vnus viſu, alius pedibus, ꝙ furtũ ſimul ꝑpetrabãt, Exemplum. in quo cũ ſic eſſent depræhẽſi, uterq; alteri factũ impoſuit, ſecus ſe excuſabat, dicens, uos bene uidetis, ꝙ ergo non potui videre, qd agere debiti, niſi per eum, claudus uero ſe excuſabat, dicens, bene videtis, ꝙ nõ potui huc uenire, niſi ſicut me portabat. Et licet ſic inter ſe tales contenderent, & ſibi mutuo maledicerent, tamen iudex neutrum habebat excuſatum, quia uterque facto conſenſit. qa nec claudus portabatur inuitus, nec vidẽs inuitus ducebat ad furtũ, quantũ ad propoſitum: anima eſt quaſi clauda, quia de ſe membra non habet ad occidendum uel iurandum. Caro uero de ſe eſt, quaſi cæce, quia potentiam uidendi nõ habet, niſi de aĩa. Sicut patet. A.13.2. Iſti duo claudus, & cæcus multa mala ſimul faciunt, ſed cum ad iudicium mortis, & iudicem ueniunt, & caro inceperit ſe excuſare, quaſi cæca erat ei aĩa econuerſo quaſi mẽbra pro talibus malis nõ habuit, nullius excuſatio valebit, quia in facto conſentiebant, & conſentiẽtes, & agentes, pari pœna puniendi ſunt 17. q.4. omnes. Nota. H.1.26.

10 ¶Sicut ergo inter ſocios in malo, uidelicet inter latrones, & huiuſmodi, eſt magna amicitia, & conſenſus, & ſocietas, dum in malis ſunr ſimul delectantur. Sed quando unus appellat alium coram iudice, & omnia improperando, quæ ſimul fecerũt, eſt maximum odiũ. Sic inter carnem, & animam modo eſt magna ſocietas, ſed cum illa miſera anima capta, & de carne ad iudicem ducta fuerit, & uiderit illam carnẽ circa cuius ornatum tantũ ſtuduit, ita uilem, circa cuius delicias, & quietẽ, & diuitias tãtũ laborauit, tam macram, tanquã pauperem,

perem, & à vermibus conſumptam, & ſeipſam propter ipſius ſequelã eſſe igni bus æternis condemnatam, quid aliud, quã ammirãdo, dolendo dicere poteſt, heu, heu, ꝙ propter tam uilẽ terræ maſſam me perdidi, heu, ꝙ te ſequebar qd aliud, quã ſtulticiã propriam accuſare poteſt, ꝙ tam nobilis natura, tam uilem ſecuta ſit, ergo ad modum latronum ſe mutuo appellantes, & accuſantes, inter illos, quibus nunc eſt tanta ſocietas, erit maximũ odium, quia de damnatis non intelligitur, illud Epheſ. 5. nemo enim vnquam carnẽ ſuam odio habuit. Not. B. 2. 23. & I. 11. 10. Et M. 11. 85. & 91. Item. A. 21. 27.

11 ¶Et ſi animæ erit magna triſticia in ſeparatione ab illa carne, maior erit, & triſticia, & pœna in reſurrectione, & generali iudicio, quãdo cogetur illud turpiſſimum corpus iterum intrare, ut ſimul puniantur: ſicut ſimul peccauerũt, quia talis caro, & ſanguis regnũ Dei nõ poſſidebunt. 2. Cor. 15.

Exemplum. ¶Hoc exemplum de claudo, & cęco etiam poteſt applicari ad clerum, qui habet uiſum intellectus, ſiue pedes affectionis, & laicos quando laici ſequentes, videntium mala exempla dicent, ego ſequebar uidentem. Excuſatio ad excuſandas excuſationes in peccatis, non allocabitur.

Arti. 5. ¶Cõtra omnia memorata carnis bella. Anima ſe defendere poteſt tiplici cautela, videlicet ſuperfluorum ſubtractione, neceſſariorum moderatione, & carnis maceratione.

12 ¶Primum patet, quia ſuperflua carnẽ & ſpiritum repugnare faciunt. Sicut prębenda, equum non curare de freno, & ſicut ligna ignem ergo eorum ſubtractio eſt belli mitigatio, & animæ quodammodo perfectio: quia ſicut lignum non poteſt in ædificio templi perfectè aptari, niſi amputatis prius ſuperfluitatibus, ita nec anima in templo Dei in cęlo, in quo omnes dicent gloriam applicabitur, niſi amputatis ſuperfluitatibus carnis, quibus amputatis, fidenter dicere poterit, illud, Iob. 19. In carne mea videbo Deum ſalua.

¶Secundum patet ex fine, quia ratio nabile videtur, ꝙ uictus, & ueſtitus ei nõ ſit ſuperfluus, ſed neceſſarius, & moderatus, quæ ita cito erit cibus uermiũ, & operimentum eius uermis erit, vnde Hugo de clauſtro animæ. Cur (inquit) carnem, & precioſis rebus impinguas, & ornas? quam poſt paucos dies vermes deuoraturi ſunt, & animã tuam bonis operibus non ornas, quæ Deo, & angelis præſentanda eſt, cur igitur animam tuam nilipendis, & ei carnem tuam pręponis, & facis dominam ancillari, & ancillam dominari.

¶Tales etiam docet Seneca epiſt. 15. dicens, bibere (inquit) & ſudare vita cardiaci eſt multa enim ſequuntur incommoda deditos huic curę, maior ſum, & ad maiora genitus, quàm ut mancipiũ ſim corporis mei non ammonet, quia carni ſeruiatur, ſed tamen cum moderatione, & honeſtate, &c. 13

¶Tertium patet, quia ſicut una ſitula deſcendit alia eleuatur. Ita carne depreſſa per caſtigationẽ anima leuatur. Vnde quidam ſanctus pater dixit in uitaſpa. dum corpus uireſcit, anima areſcit, & econuerſo, & dum plus ornatur corpus ad oſtentationem plus fœdatur anima coram curia cœleſti. Et dum corpus uigilijs, & laboribus afficitur, animæ ſubijcitur. Ideo apoſtolus. 1. Cor. 9. Caſtigo corpus meum. Et 2. Cor. 7. nullam requiem habuit caro mea, nullam habuit hic, ut alibi haberet ęternam, Pſal. 15. Caro mea requieſcet in ſpe. Qui crederet, & ſciret firmiter, ꝙ regnaret ſtatim, quando veniret in Franciam: & regalibus ueſtibus ibi indui, parum curaret in uia ueſtimenta ſua frangere. Sed in cœlo regnabimus ergo non curemus, in uia ueſtem carnis laboribus frangere, & uigilijs honeſtis, quia uigilia honeſtatis tabefaciet carnes, Eccl. 31. Demus ei anulum obliuionis, ſicut Moyſes, de quo habetur in hyſtoria ſcolaſtica circa principium, Exo. ꝙ uxori ſuæ, quæ eum voluit retrahere, ne ad fratres ſuos iret, & præcepta Dei imple- 14
Exemplum.

ret,dedit anulum obliuionis, & ſibi retinuit anulum memoriҫ. Ita nos carni, ieiunium,& labores, per quos obliuioni tradet delicias,& retineat ſibi anulũ memoriæ,orationem, ſcilicet & contẽplationem. In quibus habetur memoria Dei,& propriҫ ſalutis,& pҫnarum inferni, quæ carnem pungunt animal pigrũ ſtimulo,Pſal.118.Confige timore carnes meas.Caro enim, quæ iſto timore,& pҫnitentia non eſt ſalita, putreſcit, & vermes ſpirituales creſcunt in ea, & ſicut in terra ubi non eſt timor, nec inſticia multiplicabuntur latrones, & homici-
15 dæ. Ita in carne,ubi non eſt prædictus timor,& caſtigatio. Dicat ergo quilibet confige &c. Sed quare eſt ſic affligẽda, quæ de ſe nõ peccat, quia ſicut ingratus promotus contra promotorem, & ditatus contra ditãtem ſurgit, ſic caro Deuter.32.Incraſſatus impinguatus, &c.

¶Sed ingratitudo retrudit manumiſſum in ſeruitutem. 12. q. 2. Epiſcopus, qui mancipium. Et. c. liberti.ſicut patebit.G S.4.21. Sed carõ eſt ingrata. Sicut patet. c.c.3. de terra malè reddente: & multas quærit exactiones,quia terra noſtra, quam genitus multas vult habere
16 graues ſeruitutes, ſicut patet.c. c.1. Sed cautela contra hęc eam amortiſare,uiri enim religioſi,quia nolunt loca ſua eſſe à ſeruitutibus libera ea fecerunt amortiſare, itaomnes filij eccleſiæ debent terram,quam gerunt,amortiſare:appetitum,uidelicet uoluntatum,per continentiam diuitiarum,per paupertatem, honoris & propriҫ uoluntatis per obedientiam, ſi ſic ſpiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis, Rom. 8. Viuetis (inquit)ſine graui exactione,uel concupiſcentiarum vexatione,quia cum tali terra mortificata: mortiſicantur etiam concupiſcentiarum ſeruitutes, Gall.5. qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vicijs & concupiſcentijs.

¶Caſtitas. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Caſtitas quotuplex.*
2 *Qua de cauſa caſtitatis cuſtodia ſit valde difficilis.*
3 *Vtilitas prima, quæ fluit à caſtitate in hac uita, quæ ſit.*
4 *Vtilitas ſecunda,& tertia quæ à caſtitate elicitur in hac vita, & in alia uita, quæ ſit.*
5 *Exemplum quod mouet ad caſtitatem.*
6 *Exemplum pro caſtitate ſeruanda.*

CAſtitatis. C. 3. Primo ponẽda eſt diuiſio. Secundo, difficultas.Tertio, vtilitas. Quarto, exempla ad caſtitatem nos informantia. ¶Ad primum ſic proceditur. Artic. 1. Caſtitas eſt duplex una intrinſeca, alia extrinſeca. In ſignum fortè cuius præceptum fuit. Leuit.12. offerre duos turtures, uel duos pullos columbarum.

¶Prima eſt animæ ſiue cordis. Sicut enim mulier fatua exteriorem nititur habere pulchritudinem, ut malis placeat. Ita omnes boni nituntur caſtam habere animam, & pulchram, & mundatam ab omni macula infidelitatis, & mundiciæ, & iracundiæ, ut placeat ſponſo ſuo Deo,cui deſponſantur per fidem. 1. Cor. 11. deſpondi enim uos uni uiro, & cætera,& toti curiæ cœleſti, quæ eam uidet. Sicut patet. A.12.17. Si enim fatua mulier ornat faciem, quando debet à multis videri rationabiliter nos debemus animam ornare, quæ à tot uidetur. Ideo. 1. Pet. 1. hortatur dicens, animas ueſtras caſtigantes in obedientia caſtitatis. 1

¶Secunda

¶Secunda eſt exterior, quæ debet eſſe in loquela, quia eloquia domini eloquia caſta. Pſal. 11.

¶In uiſu, in geſtu, in inceſſu, in omnibus ſignis, & operibus temetipsũ caſtum cuſtodi 1. Thimo. 5.

¶Hanc docet mun-di curialitas. Educatus homo non loquitur, nec agit, nec pro poſſe oſtendit ſignum diſplicentiæ in præſentia domini ſui. Sed ubique es in præſentia domini, ergo vbique caſtum te cuſtodi. Nota. M. 12. 1.

Arti. 2. ¶ Sed hæc caſtitatis cuſtodia eſt
2 ualde difficilis, ſicut patet ex authoritate. Auguſt. B. 2. 31. & quaſi miraculoſa. Maius enim miraculum eſt, de propria carne fomitem eradicare luxuriæ, quàm expellere immundos ſpiritus de corporibus alienis: ſicut habetur in colla. patrum coll Neſtoritatis.

¶Sed tamen hanc difficultatem vincere debent duo articuli ſequentes, videlicet vtilitas ex caſtitate, puniens, & exempla præcedentia.

Arti. 3. ¶ Quantum ad vtilitatem patet, ꝙ eſt magna, quia vbi bellum eſt fortius victoria, & glorioſior, & maiori remuneratione digna. Sed huiuſmodi bellum, ut prædictum eſt, & fortiſſimum igitur eius remuneratio, & vtilitas eſt multiplex in hac uita, & in futura.

3 ¶Primo in hac uita vtilitas proueniens caſto, eſt bona fama, & laus. Res enim quanto mundior eſt, tanto maioris laudis eſt, quia ergo caſtitas mũdiſſima res eſt, à tota eccleſia digne laudatur. Sap. 4. O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate.

4 ¶Secundo ualet ad vitæ tranquillitatẽ, quia à multis ſeculi brigis eximuntur caſtè viuentes. 1. Thimo. 2. Quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate.

¶Tertio valet ad fortitudinem, & pugnam, lignum enim viride fortius reſiſtit igni, quàm carbo extinctus, & res incorrupta fortior eſt, quàm corrupta, vel ruinoſa. Sic caſtus fortius reſiſtit igni peccati in omnibus tentationibus, ſiue carnis, ſiue cuiuſcunque inimici quia ad minus habet primam armaturam, de qua. A. 24. ar. 3. Ideo ſignanter dicitur caſtę mulieri, Iudith. 15. feciſti viriliter, & confortatum eſt cor tuum, eo, quòd caſtitatem amaueris.

¶In alia etiam uita ualet, quia ducit ad quietem & gaudium æternum. Caſta enim mulier meretur quieſcere in camera ſponſi, non autem adultera, ſic caſtus cum ſponſo Chriſto in camera cœli Gall. 5. Fructus autem ſpiritus eſt caſtitatis gaudium, &c.

¶Exempla uerò mouentia ad caſtitatem habemus, & fidelium, & infidelium.

¶Primo fidelium, matris Dei, & omnium ſanctarum uirginum, quæ ſunt in cœlo, quas ſequentes attingere poſſunt. Non ſequentes uerò tandiu erunt in inferno, ſicut ipſe in cœlo. Exemplũ enim illorum, qui fuerunt eiuſdem naturæ, & fragilitatis, omnem excuſationem à nobis remouet. Quale eſt illud cuiuſdam religioſę mulieris, quæ cum ſciret quendam amore eius infamatã, vt fertur, & quòd domum damnificaret, uel fortè eam raperet, niſi ei conſentiret, audiretq́; quòd plus raperet pulchritudine oculorum eius. Eruit ſibi oculum, & miſit ei, dicens, quod in me amas, tibi mitto, quo exemplo non ſolum ad caſtitatem uerumetiam ad tantã pœnitentiam prouocatus fuit, quòd nunquàm à lachrymis, & orationibus ceſſauit, vſq; ei viſus reſtitut⁹ fuiſſet, in ſignum remiſſionis peccati ſui. Et ſic ſua caſtitate meruit alteri caſtitatem, & in ſeipſa miraculi oſtẽtionem. Sic exẽplum eſto fidelium, in uerbo, in conuerſatione in caſtitate in fide prima. Thimo. 4. Exemplum.

¶Capta etiam Acon, fertur, quòd ab batiſſa quædam ſtatim pulſauit ad capitulum, & ſubiectas ſic alloquebatur. Iſti infideles, niſi cautè agamus prius violabunt animas, deinde corpora occident, ſicq; pdemus corpora, & aĩas. Sed ſi vultis cõſiliũ meũ facere, ſaluabimus aĩas, & ipſis clamãtibus, ꝙ ſic, accepto cultello

(Right margin: Artic. 4. 5 — beside "¶Primo fidelium"; 6 — beside "Iſti infideles")

cultello naſum ſibi abſcidit, & faciem deturpauit, quòd aliç uidentes fecerunt ſimiliter. & ſic ſapienter elegerunt, potius cum facie deturpata cœlum intrare, quàm cum ordinata infernum, quæ enim curioſè ſe ornant non omnino caſtç ſunt, quia videri, & ſollicitari appetunt, & de hoc gloriantur, licet ore contratium dicant. Sicut illa, quæ ſe abſcondit, ut dicitur, propter eum, qui eã venit, rapere, & cum eam inuenire non poſſet, & eſſet in recedendo, clamauit, dicens ego ſum hic, ſolum habuit caſtitatem, in ore. Actu. 24. Diſputante de iuſtitia, & caſtitate, &c. Qui uerò ad caſtitatem non monentur exemplo fideliũ, ſaltem exemplum capiant infidelium, & confundãtur primo de ciuitate Dei, & ſpecialiter Lucreciæ, quæ poſt caſtitatis amiſſionem uiuere uoluit, & de alijs plutibus, ibidem. Nota de iſta materia. P. 5. 16. & 66.

Exemplum.

¶Ciuitas. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Ad ciuitatem conſeruandam pacificam, & ſtabilem requiruntur quinque conditiones, & quæ ſit prima.*
2 *Quibus comparentur rectores locorum.*
3 *Quæ confundant communitatem, & pacem ciuitatis.*
4 *Quomodo confundatur communitas, & pax ciuitatis.*
5 *Quomodo impediatur pax in ciuitate.*
6 *Quæ ſit ſecunda conditio ad ciuitatem pacificam conſeruandam.*
7 *Figura quorundam dicẽtium edificemus nobis ciuitatem, & turrim.*
8 *Quæ ſit tertia conditio ad pacem tuendã in ciuitate.*
9 *Quomodo malus rapiat aliorum cor.*
10 *Quæ gignant bellum extrinſecum.*
11 *Quæ ſit quarta conditio deſiderantium ciuitatem pacificam tueri.*
12 *Quæ prohiberi debeant, vt conſeruetur ciuitas pacifica.*
13 *Exemplum in eos, qui leges iniquas condunt.*
14 *Quæ ſit quinta conditio eorum, qui deſiderant ciuitatem pacificam tueri.*
15 *Religioſi boni in quo proſint.*
16 *Quomodo deſtrui poſſit ciuitas.*
17 *Quomodo dæmones curent euertere ciuitates.*
18 *Concionatores pecuniarum lucro conſulẽtes magis, quàm animarum, Dei ciuitatem præcipitant.*
19 *Ciuites, quæ omnia amplectuntur, quæ ſpectent ad pacem tuendam, non ſolum abundant rebus temporalibus, ſed etiã ſpiritualibus.*
20 *Quæ occurrant ciuitati pacem amplectenti.*
21 *Qui ſint ciues, & domeſtici Dei.*
22 *Exemplum de quadam ciuitate, quæ aliã depopulatam repræſentabat.*
23 *Quæ ſint conditiones ciuitatis Babilonicæ.*
24 *Ciuitas Babilonicæ cur non erit pſpera.*
25 *Ciuitas Babilonicæ cur non erit ſtabilis.*
26 *Mali quibus comparantur.*
27 *Vnde conijcere poſſimus malos concionatores.*
28 *Quibus comparentur boni concionatores.*
29 *Diſcrepantia ſermonis gignit inimicitiam.*
30 *Sententia in illos, qui varietate ſermonum deſtruent ciuitatem.*

Ciuitates ſunt duæ. C. 4.
Vna Dei altera diaboli. Sicut patet per Auguſt. de ciuitate Dei in principio, quas faciunt duo amores. Hieruſalem facit amor Dei, Babyloniam amor ſeculi ſecundum Auguſtinum, de ciuitate Dei. 65. de quibus ſex ſunt dicenda. Primo oſtenditur qualiter diſponi debet ciuitas, uel communitas quęcunque, ſiue ſecularis, ſiue religioſa, quantum ad conditiones, quæ in ea requiruntur ad hoc, quòd ſit bona, ſtabilis, & pacifica. Secundo oſtendetur, quòd ciuitas, uel communitas habens illas conditiones,

ditiones,erit proſpera ſtabilis, & abundans.Tertio quomodo Deus à tali ciuitate laudatur,& ciues cuſtodiunt.Quarto quomodo,& qua de cauſa religio poteſt ciuitas nuncupari.Quinto oſtēdentur conditiones ciuium Babylonicæ ciuitatis.Sexto,quòd talis ciuitas, uel cōmunitas non erit ſtabilis,& pacifica.

Artic.1 ¶Ad primum ſic proceditur ad hoc,
1. quòd ciuitas,uel communitas quæcunque ſit bona ſtabilis, & pacifica,requiruntur quinque conditiones, & diſpoſitiones.

¶Prima eſt iuſtitiæ.Pro quo eſt ſciendum, quòd Auicenna lib.10. Philoſophiæ ſuæ.c.4.ordinat ciuitatem in tres partes, uidelicet in diſpoſitores miniſtros,& legiſperitos.Ordo uerò,iſtarum in communitate debet eſſe, ſicut ſitus chordarum in cythara. Vbi requiritur, quòd quælibet chorda locum ſuum teneat:ad hoc,quòd melodia ſit bona breuiores in loco ſuo, medię in medio, & longiores in loco ſuo. Ita in communitate quæcūque debet quilibet tenere locum ſuum: inferior in operādo,& obediendo.Illi uidelicet,qui uocantur miniſtri,legis uerò periti,& uiri eccleſiaſtici in conſulendo,& orando,& dicendo.

2 Diſpoſitores in regendo, & cuſtodiendo,quorum officium aſſimilatur officio cytharedi, quia ſicut cytharedus habet proportionaliter omnes chordas tangere.Ita iſti diſpoſitores,ſeu cuſtodes animarum,ſiue corporum, habent omnes bonos ſupportare, & iuuare, & malos proportionaliter tangere, & punire, ſine acceptione perſonarum munerum, uel timorum iuxta illud.Pſal.c. In matutino interficiebam omnes peccatores,&c.In matutino,id eſt ſtatim ī principio ſine dilatione,quæ prouenit ex fauore,uel munere,uel timore Sciens, quòd uulnus in principio facilius ſanatur. Et ignis facilius extinguitur. Pſal.72.Velut ſomnium ſurgentium domine in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges ſtatim. Et ſicut cytharedus, dum prædictas obſeruat chordas proportionaliter, & moderatè tangendo dulcem facit melodiam.Ita dum in cōmunitate,uel in ciuitate ſitus,uel tactus debito ordine obſeruatur, ut prædictū eſt,ciuitas erit bona ſtabilis,& pacifica, de qua Eſa.1.Vocaberis ciuitas iuſti.

¶Sed ſicut in cythara duo toram melodiam confundunt. Inordinatus,uidelicet chordarum ſitus,& tactus, ita omnem communitatem,& pacem,& ciuitatem, iſta duo confundunt. 3

¶Primo inordinatus ſitus, quando uidelicet ille,qui non eſt dignus, quantum ad mores ſcientiam,& ſapientiam propter fauorem munera,uel inordinatum amorem,in alto loco ponitur, ecce chorda extra locum ſuum, quæ totā melodiam corrumpit. Quando etiam econuerſo ille, qui merito bonæ uitæ, & ſcientiæ deberet poni in alto loco deprimitur. Ecce chorda extra locum ſic 4
melodia confunditur propter defectū ſitus chordarum.Secundo melodia cōfunditur propter defectum in tangendo,ſicut patet, quando illa, quæ debet tangi,non tangitur, & alia ultra vires tangitur.Ita quicunque cōmunitas modo cōfunditur,ex hoc,quòd malefactores non tanguntur,nec puniuntur,ubi gratia.In cōmunitate ſeculari,ſeu mūdi latrones homicidæ,& huiuſmodi ꝓpter ſanguinis nobilitatem,uel propter munera a ſuſpendio liberantur,duodecim enim latrones liberant coram iudice tredecimū. Ecce chorda,quę deberet tangi,non tangitur, & hoc propter munerū perceptores.Et hæc eſt cauſa,quare tot ſunt latrones, & homicidę,quia in terra,ubi non eſt iuſticia,multiplicabuntur latrones,& homicidæ.Sicut patet.C.a.15.

¶ Et eadem eſt cauſa communitate eccleſiaſtica, quare, tot ſunt latrones Dei,uidelicet,luxurioſi,adulteri,& mali Chriſtiani, quia cythardi eccleſiaſtici eos non tangunt ſicut deberent, ſed accipiunt munera, uel uident lupū, & timent.Et hæc eſt cauſa, quare tam in ciuitate,uel in communitate mundi, ubi deberet eſſe tactus,& correctio,& punitio corporum, quam etiam in ciuitate

eccleſiæ,

eccleſiæ, ubi deberet eſſe tactus, id eſt
correctio animarum. Facta eſt meretrix
ciuitas fidelis iuſtitia habitauit ſupple,
quondam in eo, quando cythared fue-
runt ſupple boni, nunc autem homici-
dæ. Eſa. 1. Quia in corde non tangen-
tur, id eſt malefactores non puniuntur.
Nota. I. 13. 38. & B. 8. 23. & P. 4. 23.
¶Iterum pax in iſta cythara impedi-
5 tur ex hoc, quòd vna chorda plus ſtrin-
gitur, & durius tangitur, quàm deberet.
Verbi gratia, vnus pauper modicum de-
linquens in curia mundi, grauiter, & vl-
tra iuſtitiam à merciabitur: Et ſic chor-
da parua nimis dure tãgitur pax etiam
melodiæ rumpitur. Quia inde odia, &
maledictiones generantur. Magnus fa-
ciet maius delictum, & non amerciabi-
tur. Iterum pauperes, & mediocres ta-
xantur, & maiores dimittuntur. Ecce
chordę quædam nimis trahuntur, quæ-
dam nimis laxantur. Et talis communi-
tas nõ erit pacifica, nec durabilis. Quia
ſecundum Auguſtinum, de ci. Dei. lib. 2.
c. 21. Iniuſticia maximè deſtruxit ciuita-
tem. De illis uerò malis cytharedis, qui
ſic chordas non ſituando, & non tangẽ-
do, uel inordinatè tangendo, ciuitatem,
tam mundi, quàm eccleſiæ diſſipant. Si-
cut ſcribitur Prouerb. 29. Viri peſtilen-
tes diſſipant ciuitatem.
6 ¶Secunda conditio eſt conditio amo-
ris charitatis, & concordiæ. De iſta con-
ditione, loquitur Auguſt. de ciui. Dei li.
2. c. 21. Innuens, quòd ciues vnius ciui-
tatis, uel communitatis debent ſe habe-
re ĩ factis, & dictis, & uolũtatibus ſuis,
ſicut cantores in notis, dum enim benè
concordant bonas uoces habentes, cã-
tus placet. Ita dum ipſi in bona uolunta-
te, & locutione, & operatione concor-
dant, ciuitas illa placet Deo, & homini-
bus, & proſperatur in temporalibus, &
ſpiritualibus. Figura de illis, qui dixe-
7 runt. Gen. 11. Ædificemus nobis ciuita-
tem, & turrim, dum concordabãt, opus
aſcendebat, ſicut in omni communita-
te, dum concordant, & mutuo ſe iuuant
ad modum membrorum, & de mutua
proſperitate, & lucro gaudent, & lætan-
tur. Et de mutua aduerſitate triſtantur
ad modum cordis, quod gaudet, & ſibi
fieri reputat, quod alicui membrorum
corporis fit, dum, inquàm, ſic cordis ſe-
quuntur affectionem, & membrorum
ſupportationem, opera eorum, & tem-
poraliter proſperantur, & ſpiritualiter
verſus cœlum aſcendunt, & ad Chriſtũ,
qui iſtius ciuitatis, eſt auctor, & domi-
nus, & poſſeſſor. Zacha. 8. Hieruſalem
uocabitur ciuitas ueritatis. Si uerò ecõ-
uerſo nõ ſit inter eos mutuum auxiliũ,
vel adiutorium ad modum membrorũ,
nec affectio ad modum cordis, ſed ira,
inuidia, diſcordia, dolor de proſperita-
te, & gaudium de aduerſitate non erit
communitas durabilis, ſicut nec corpus
humanum diu durabit, vbi vnum mẽ-
brum aliud non iuuat. Sed erit, ſicut ci-
uitas, quæ uaſtatur. Eſa. 1. No. E. 4. 3.
¶Tertia conditio eſt eſſe mutuæ ſup- 8
portationis, & ſequitur ex præcedenti
cõditione, in qua dictum eſt, quòd mẽ-
bra ſe mutuo iuuant. Ita membra cor-
poris Chriſti, & eccleſiæ, de quo. 1. Co-
rinth. 12. & ad Rom. 12. Ad modum do-
motũ in ciuitate, in qua domus domui
copulat: & mutuo ſe ſupportãt. Sic fra-
ter, qui ſupportatur à fratre, quaſi ciui-
tas firma Prouerb. 18. Si uerò ſint mẽ-
bra maledicta, & innatur alia mutuo ſe
expugnantia, & domus ruinoſę, q̃ mu-
tuo ſe proſternunt, & ſicut oues ſcabi-
ſę, quæ mutuo ſe corrumpunt, & ſicut
domus incenſę qua mutuo ſe inflam-
mant, & comburunt, dici poterit de eis,
illud. Eſa. 1. ciuitates veſtræ ſuccenſę
igni, quia ſicut vna domus inflammata
aliam inflammat. Ita ſpiritualiter vnus
malus exemplo uerbo, uel facto alium
corrumpit, & nihil tantum nocet ciuita-
ti, ſicut talis ignis interior, quia ab obſi-
dione, uel inſultu exteriori poteſt ſe cu-
ſtodire, à magno uerò igne intrinſeco
nõ põt ſe cuſtodire q̃n magnũ dãnum
incurrat. Sic nullũ bellũ, uel aduerſitas,
vel malum extrinſecum, tantum nocet
animæ, uel communitati vel ciuitati,
quàm ignis peccati, quod patet per
Auguſt. de ciui. Dei. lib. 2. c. 2. Qui vult,
quòd

quòd Romam plus deſtruxit tempus
pacis,quàm belli, quia tempore belli
fuerunt vnius concordię inter ſe con-
tra inimicos, non potuerunt etiam va-
care vicijs gulę, & luxurię, nec ciuili-
bus diſcordijs inter ſe propter occupa-
tionem,quam habuerunt contra inimi-
cos,quibus vocauerunt tempore pacis.
Ita in omni cõmunitate mundi,quan-
tumcunque habeant tędia extrinſeca,ſi
ſint mundi interius Deum habẽtes, nõ
deſtruentur.Deut.20. Si exieris ad bel-
lum contra hoſtes tuos, non timebis
eos, quia dominus Deus tuus tecũ eſt,
Pſal.117. Dominus mihi adiutor, non
timebo,qd faciat mihi hõ.Noc.T.5.47.

10 ¶Si verò nullum bellum habeant ex-
trinſecum, ſi dent ſe peccatis in ſeipſis
neſcientes,quomodo paulatiue paupe-
rabuntur,& deſtruentur, quia Deus ab
eis recędit,quia ait; Iere.23.

¶Delinquam vos, & ciuitatem, quã
dedi patribus veſtris. Et niſi dominus
cuſtodiet ciuitatem, &c. Pſal.126.Præ-
terea nec mirum, quia ſicut non ha-
bens protectionem regis, vel domini
totius in terra ſua in tempore belli, vel
extra ciuitatem tempore obſidionis fa-
ciliter capitur,& damnatur.Ita non ha-
bens protectionem Dei, nec exiſtẽs in
ciuitate ſupple per charitatem, fruſtra
vigilat,quia dominus non cuſtodit eũ.

¶Sed, quia iſte conditiones prędictæ
11 congruę haberi non poſſunt,ſine legi-
bus,& ſtatutis,& ſana doctrina, qui vo-
lentes informent,nolentes coerceant.

¶Ideo quarta conditio neceſſaria eſt
legũ, & ſtatutorum in communitate da
tio.In quibus ordinetur ſecundùm do-
ctrinam Auicennæ.lib 10.Philoſophiæ
ſuæ.c.4 Quod nullus ſit in ciuitate vti-
lis,qui non habeat aliquem ſtatum lau-
dabilem, & ab vnoquoque proueniat
aliqua vtilitas ciuitati. Et ideo (inquit)
prohibeat legiſlator ociositatem, & va-
cationem,nec ſit aliquis, qui non obe-
diat alicui, qui autem compeſci, uolũt
expellendi ſunt extra ciuitatẽ, propter
enim talia ocia uenduntur hęreditates.

12 ¶Prohibeat etiam (inquit) ꝙ non
ſit in ciuitate luctator,vel aleator, pro-
hibeat etiam ſtudia, & opera contraria
vtilitatibus ciuitatis,ſicut furtum, rapi-
nam,fornicationem. Si talia ſtatuta or-
dinauerunt in ciuitatibus ſuis Sarace-
ni,quanto magis Chriſtiani.

¶Sed heu, quaſi omnia ſtatuta modo
ſunt potius ad cupiditatem, quàm ad
vtilitatem, & ad ciuitatis deſtructionẽ,
quàm ad bonam gubernationem. Sicut
patet modo, quaſi in omnibus ciuitati-
bus maritimis, vbi mercatores extra-
nei cum nauibus venientes, non poſ-
ſunt ad libitum vendere popularibus,
& omnibus, ſed coacti per maledicta
ſtatuta vẽdere aliquibus magnis de ci-
uitate,q illud aliis vẽdent,ſicut placet.
Et iſtud de pauperat ciuitatem pp duo.

¶Primo, quia mercatores pauciores,
& quaſi inuiti ad tales veniunt ciuita-
tes intantum,quòd vbi ſolebant in ali-
quibus ciuitatibus venire viginti na-
ues,vix veniunt modo quinque.

¶Secundo, quia auantagium merca-
torum venientium non erit totius ci-
uitatis,quę inde auantagium haberet,ſi
libere, & in bono foro emere poſſent,
ſed illorum primo ementium,quia ca-
rius vendunt popularibus, quàm face-
rẽt principales mercatores. Talibus er-
go competit, illud Eſa.10. Vę qui con- 13
dunt leges iniquas. In quibus legibus
plus reſpiciũt commodum proprium,
quàm vtilitatem reipublicę. Nõ ſic an- Exem-
tiqui ſapientes, qui ciuitates rexerunt. plum.
De quibus refert Valerius, ꝙ inuẽta in
quadã piſcatione quadã menſa aurea,
quę ſm cõe conſiliũ dari debuit ſapiẽ-
tiori ciuitatis, & multis eã obtulerunt,
nullus tñ eã recepit tandẽ dedicauerũt
eã Deo ſuo,in quo facto vr̃,ꝙ non fue-
runt ſuperbi, nec auari,dũ tales rexe-
runt ciuitates,ciuitates abũdabãt Quia
in bonis iuſtorũ exaltabit̃ ciuitas, Pro-
uerb.11. ¶Quinta conditio requiſita eſt
ſanum conſiliũ, & hanc infert quarta 14
conditio, in qua dictũ eſt,ꝙ neceſſe eſt,
hr̃e bonas leges,& ordinatiões, hoc au-
tẽ ideo põt eſſe ſine ſapiẽtibus cõſilijs.
Ergo tales ſunt neceſſarij ad regimen
reipublicę,

reipublicæ,tam in regimine ſpūali,quā corporali,q̄a ibi ſalus, tā animarū, quā corporum, quàm etiam aliarum rerū, vbi mu ta conſilia,Prouerb. 11. Vnde & rectores reipublicæ, antiquitus dicebātur conſules,à conſulendo, ſecundum Auguſt.5.de ciui.Dei.c.12. Quomodo autem tales proſunt reipublicæ, oſtendit Tullius ſatis pulchris exemplis, li. 1.de ſenectute c.3.dicens, quòd dantes conſilium in republica, plus agunt, quàm alij laborioſi.Nam (inquit) ſunt ſicut gubernantes nauem, in qua alij ſentinam exhauriunt,alij currunt, alij malos excandunt.Ille verò tenens clauum, & quietus ſedens in pupi multa maiora,& meliora facit.Non enim viribus, & corporis velocitatibus res magnæ geruntur,ſed conſilio authoritate, & ſententia. Et plus ibidē addit. Quod cum talibus ſenectus augeri ſolet apud eos vrget conſilium. In antiquis enim eſt ſapientia.Iob.12. Idem Tul. de off. c.22.Recitat, quòd conſilium Solonis plus profuit ciuitati Athenienſium, q̄a ab illo leges eorum,& inſtituta fuerūt, quàm valuit victoria Temiſtodis, quia bellum illud fuit geſtum conſilio ſenatus,qui à Solone fuit inſtitutus. Parua (inquit) ſunt foris arma, niſi conſiliū

Exemplum. ſit domi. Vnde Vale.lib.6.c.2. Recitat de quodam,qui minanti, quòd habuit gladios multos. Rūdit. Et ego annos multos, quaſi diceret, idẽ te nō timeo.

15 ¶Iſta ſunt contra illos, qui improperant religioſis uiris, & eccleſiaſticis, ꝙ non proſunt reipublicæ,quia non laborant manualiter. Sed illi tamen ſi boni ſunt,plus proſunt,conſulendo, docendo,orando.Vnde Seneca,li. de trāquillitate animi poſt principium.Nō is ſolum reipublicæ prodeſt, qui tuetur res, & de pace belloq; cenſetur, ſed qui iuuentutem exhortatur, qui in bonorum præceptorum copia ueritatem inſtituit, qui ad pecuniam luxuriamq́, ruentes retrahit,& ſi moretur ī priuato, publicum tamen negocium agit. Nota de hoc benè.B.2.23.Tales ergo, & ſi pauperes ſint in rebus, tamē ciuitatem ſaluant,Eccleſia.9.Inuētusq; eſt in ea uir pauper, & ſapiens,& liberauit ciuitatē 16
per ſapiētiam ſuam.Nota.C.1.4. Qui ergo uoluerit ciuitatem mundi,quacūque deſtruere, uel capere uix meliorē inueniret cautelam,quàm eius ſapientes impedire ſi poſſet, & de tali cautela, Exemplum.
ut fertur,quidam rex potens ad deſtructionem cuiuſdā ciuitatis,in qua erant duodecim ſapientes, quorum conſilio ciuitas regebatur. Rex ergo à ciuibus, nihil aliud petiuit, niſi ꝙ illos ſapientes traderent, uel de ciuitate expelle- Fabula.
rent,eos intelligere faciens, quòd tunc ab obſidione ceſſaret, quaſi nulla alia cauſa obſidionis eſſet, niſi illi ſapiētes. Sic etiam fabulæ habent,quòd lupi cogitauerunt ad deſtructionis ouium, dicentes paſtoribus, quòd canes expellerent, quaſi tota briga inter eos fuit propter canes, uiderunt enim, quòd propter eos oues capi non ualuerunt, quibus expulſis ſine reſiſtētia oues rapuerunt. Tali arte utitur diabulus ad deſtructionem ciuitatis eccleſiaſticæ. Videt enim,quòd prędicatores docendo, & prædicando, & lupos à grege arcendo ad modum ſapientum in ciuitate, & ad modum canum ouile eccleſiæ cuſtodiunt.De quibus,in Pſal.58.Famem patiantur,ut canes,& circuibunt ciuitates. Gloſa. Prædicatores patiuntur famem quando auditores non audiūt verbum Dei.Eſuriunt enim,& ſitiunt aliorum iuſtitiam.Et cogitat,& ſcit, quòd multum iuuat ad cuſtodiam iſtius ciuitatis,quam nititur euertere.Et de facto 17
eam euertit, informando maiores prælatos iſtius ciuitatis eccleſiaſticæ, quòd prædicantes artent,ut dimittant, & tūc erunt in pace,quibus per leges,& ſtatuta eorum,vel emiſſis,uel artatis,ſine reſiſtentia gregem eccleſiæ inuadunt, & deſtruunt,& intantum iſti dęmones ciuitatem Dei obſidētes,in iſta informatione de ſapientibus tradēdis, & canonibus artandis inualuerunt, quod tamen mirabile eſt dictu,quòd vnus magnus ciuitatis,& gregis cuſtos tolerabilius ſuſtineret in ciuitate mille vſura- 18
rios,

rios,& totidē meretrices,quàm viginti-
fratres,contra illos vſurarios, vel alios,
vel alias animas deſtruentes : vix nun-
quàm incaleſcunt,vel feruenter agunt,
vel tot leges condunt, ſicut patet. H 4.
13 & P.13.8.Contra iſtos , ſi ciuitatem
illorum inhabitare nituntur, toto ma-
lignitatis ſpiritu inſurgunt , & feruen-
tiſſimè agunt,in hoc oſtēdentes , quòd
firmiſſimè dęmonib⁹ Dei ciuitatē obſi-
dentibus,adhærēt, eis in traditione ca-
18 nium obedienter fauent , quorum cui-
libet dici poteſt, & à quorum quolibet
quęri poteſt,illud.2.Re.22.Quare præ-
cipitas ciuitatem domini,tu à domino
promotus,& ſufficientiam habes, qua-
re impedis ne ciuitas Dei cuſtodiatur,
& ſic eam præcipitas , quare hoc ? quia
lucrum pecuniarum potius ante oculos
habent , quàm lucrum animarum. In
quo fortè trepidauerunt timore,ubi nō
fuit timor.Et hæc,& alię cauſæ, uideli-
cet ne vicia eorum repręhendant, facit
canes in ciuitate illorum non admitti,
quodq; eccleſia modo eſt ciuitas parua,
& pauca viri in ea. Eccleſia.9. Vnde de
moderno eccleſiæ ſtatu pōt dici , illud.
4.Re 2. Ecce habitatio huius ciuitatis
optima eſt,ſed aqua peſſima , id eſt cle-
Arti. 2. rus per quos cęteri lauari deberent.
¶Dū verò prędictæ conditiones fue-
rint in regnis,& ciuitatibus, & ciuibus,
communitates abundabant ſecundum
Valerium lib.5.c.4 Quia patriæ rem,&
non ſuam vnuſquiſque augere prope-
rabat,pauperq; in diuite,quàm diues in
paupere verſari valebat communitate.
19 Sed moderno tempore circa honorē,
& commodum propriū, quaſi tota ver-
Artic.3. ſatur intentio.
¶Et non ſolum talis ciuitas eſt abun-
dans in temporalibus ,ſed etiam in ſpi-
ritualibus à tali cōmunitate laudatur,
& honoratur vnde de eis dici poteſt, il-
lud.1 Mach.11.Occurrunt ei de ciuita-
te honorificè. Et poteſt eſſe thema ī ra-
miſpalmarum , ſicut tunc occurrerunt
Ionathę ſummo ſacerdoti , & principi
Chriſtianorum , ad modum Romano-
20 norum,occurrentium victoribus ad ci-
uitatem redeuntibus.Ita iſti Chriſto re-
ſuſcitanti Lazarum . Occurrerunt, &c.
In quo tria, indicium ſecuritatis , ciui-
tas,faſtigium curialitatis honorificę,ꝓ-
conum probitatis, occurrerunt.

¶Quātum ad primum ciuitas eſt lo-
cus ſecurior in guerra, ſic ſtatus bonus,
Iere.1.Dedi te in ciuitatem munitam,
quia extra non eſt munitio. Et ſicut do-
mus ardens proximam ardere facit. Ita
malus in duodena , vel detractor alios
malos facit , quia ſicut ipſe habet malā
linguam , ita audiētes facit habere ma-
los aures.Tali dici poteſt , illud Matth.
22.Ciuitatem illorum ſuccendit. Et il-
lud Pſ.9. Ciuitates eorū deſtruxiſti,&c.
¶Qui verò ſtatum ſuum,& ſpeciali- Arti. 4.
ter in religione tenetur, ciues ſunt, &
domeſtici Dei. Quia talis communitas
ædificatur , vt ciuitas. In Pſal.121.pro-
pter ſeptem rationes.
¶Primo, quia ſicut ī campo licet ho-
mini ire , quo vult ad omnem partem,
ſed in ciuitate oportet, quòd vadat per
certos vicos , ita in mundo vadunt ho-
mines,quaſi ad libitum, ſed in religio- 21
ne artantur ad certas vias artiores,vide-
licet paupertatis,obedientię , & caſtita-
tis.De quibus.A.19.1. Et ad vicos alia-
rum cęremoniarum , & conſtitutionū,
ſed vię iſtę vię pulchę,quia plateæ ciui-
tatis aurum mundum. Apo.21.
¶Secundo,quia homines in ciuitate
nituntur honeſtius ire , quàm ī campis
Ita in religione tenentur ad maiorem
rem honeſtatem In ciuitate Dei noſtri,
in monte ſancto eius. Pſal.47.Gen.19.
Eſt ciuitas hic iuxta parua ad quā poſ-
ſum ſurgere, & ſaluabor in ea.
¶Tertio,quia ciuitas non eſt benē ſi-
tuata , ſine aqua. Aqua enim ciuitatem
lętificat,& ditat, ita doctrina religionē,
Pſal.45. Fluminis impetus lętificat ci-
uitatem , &c.
¶Quarto , quia homines honeſti in
ciuitate maturius incedunt,& libentus,
& ſecurius ibi quieſcunt.quàm in cam-
pis,uel ſiluis.Ita in ciuitate ſanctificata
ſimiliter requieui. Eccleſiaſti.24.Iſta ci-
uitas debet habere murum concordiæ,
fundari

fundari dēt ſup fundamentū apoſtolo-
rum, & pptophetarum. Apo.21.Murus
ciuitatis habens fundamenta duode-
cim & in ipſis nomina duodecim apo-
ſtolorum, & agni. Nec debet deijci ad-
uerſitate nec eleuari proſperitate, ſed
ęqualiter ſe habere ad modum decij.
Et hoc eſt, quod ſequitꝰ. Ciuitas in qua-
dro poſita erat.

¶Quinto ſicut in ciuitate obſeſſa vi-
gilant homines de nocte. Ita religioſi
milites Chriſti. Et hoc eſt, quod ſequi-
tur nox enim nō erat illic, quia media
noctè ſurgunt ad Deum laudandum.
Et hoc eſt, quod ſequitur, & afferēt glo-
riam, & honorem in illam.

¶Sexto ciuitates mundę ſeruantur, &
maximè in aduētu regis, ſic religioſus,
& hoc eſt, quod ſequitur, nec intrabit
in illam aliquod coinquinatum.

¶Septimo, quia quis timens bellum
fugit ad ciuitatem fortem, ſic timens
guerram peccatorū, ciuitatem fortiū,
id eſt religioſorum aſcendet. Prouerb.
21. Deus eorū parauit illis ciuitatem,
Heb.11. De qua Geñ. 19. Eſt ciuitas hic
iuxta feſtina, & ſaluare ibi. Cui obediat,
& dicat illud Cañ.2. Surgam, & circū-
ibo ciuitatem, ſed noli circunſpicere in
vicos ciuitatis, nec obcrraueris in pla-
teis illius, Eccleſia.9. De qua, ut breuiter
concludat dicit. Glorioſa dicta ſunt de
te, ciuitas Dei, in Pſal.86. Sed heu non
ſolum ſuper ciuitatem iſtam, ſed ſuper
omnem ciuitatem, & ſtatum eccleſiaſti-
cum, & communitatem mundi, quia de
omni ſtatu modo poteſt dici, tu ne es.
Ratione cuius eſt ſciendum, quòd eſt
quędam ciuitas ī Africa ſita, vt dicitur,
vbi fuit antiqua Carthago, quā in vul-
22 gari lingua vocant tūnecs, quod inter-
pretatur tu non es, ſupple quod eſſe ſo-
lebas. Ideo ſic eam vocabant, quia ciui-
tas primo ibi ſita fuit potētior, fortior,
pulchrior, ditior volunt, ergo dicere, tu
non es, in nobilitate, & alijs bonis cō-
ditionibus, quod eſſe ſolebas, antequā
eſſes deſtructa per Romanos. Ita qui v-
diſſet ſtatum primitiuę eccleſię, & Chri-
ſtianitatis, & religionis, & compararet
eum ad ſtatum modernum, poſſet dice-
re, tu non es, ſupple, quod eſſe ſolebas,
quando iuſtitia habitauit in ea, Eſa. 1.
Poſuiſti ciuitatem in interitu. Eſa.19 &
Iere.19. Sed qui non viderunt aliū ſta-
tum, de iſto ſtatu gaudent, & concipiūt
quaſi nunquàm fuiſſet melior. Alij ve-
rò dolent. Figura. 1. Eſdre.3. quādo ędi-
ficabatur templum. Iuuenes, qui prius
templum glorioſum non viderant, cū
lętitia vociferati ſunt, ſeniores, verò,
qui templum aliud in meliori ſtatu vi-
derant, flebant voce magna. Sic in pro-
poſito, licet leues, & iuuenes ī ruina ſta-
tus ſui nō doleant, ſed potius gaudeāt,
tamen maturi conſiderantes ruinā, cu-
iuſcunque ſtatus Chriſtianitatis ad fle-
tum magis prouocantur cum Chriſto,
qui ſuper omnem talem ciuitatem fi-
guratiuę fleuit. Lucę.19. Videns (inqt)
Ieſus ciuitatem, fleuit, &c. quia muta-
tus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapi-
des ſanctuarij. Ezechię.25. Euge euge
ſuper ſanctuarium meum, quia pollu-
tum eſt, & ſuper terram Iſrael: quia 23
deſolata eſt, &c.

¶Conditiones verò ciuium ciuitatis
Babilonię, ſcribit. Pſal. 54. Dicens vidi Artic. 5.
iniquitatem, id eſt crudelitatem, & ty-
rannidem dominorum, & cōtradictio-
nem cordium, quia nullus alium dili-
git, vel linguarum, ſcilicet inter aduo-
catos, & legiſtas, & īter nationes diuer-
ſarum plagarum, vel operum, quia qui-
libet nititur aliū deprimere, & ſpecia-
liter aduentantes, & pauperes, qui vel-
lēt inter eos viuere. In ciuitate, ſcilicet
diaboli. Vidi iterum guloſitatem, & lu-
xuriam die ac noctè circundabit eā ne-
gligentia etiam, & ocium pręlatorum,
& clericorū ſuper muros eius, iniqui-
quitas, crudelium, & falſorum execu-
torum, & labor in medio eius ſupple fi-
ctus, & falſus omnium artificium, &
operariorum, & iniuſticia iudicum, &
balliuorum, & teſtium, & duodenarum.
Et non defecit de plateis eius vſura, &
dolus, quaſi in omni contractu mutui,
ſeu venditionis, & emptionis, vt ciuitas
ſanguinum. Naum.3.

¶Duabus

Arti. 6. ¶ Duabus ergo uiis elici poteſt ſexum principale, videlicet, ꝙ talis ciuitas, uel ciuitas nõ erit pſpera, nec diu abũdās, & durabilis. Vna uia reſpicit Dei iuſtitiã, quia propter eorum ingratitudinẽ, q̃ eis mutuauit, ſubtrahit. Et iuſte qui-
24 dem, ſicut patet. C. 2. 16. & D. 1. ti. 19. Maiorem enim abundantiam diuitiarũ deliciarum, & honorum contulit, uel mutuauit ciuibus, ut communiter, quã villanis, uel habitantibus in campeſtribus, & tamen ipſi ſunt ei magis ingrati plus cum falſitatibus, ebrietatibus, & luxurijs, & cæteris uicijs prouocantes, vt de eis uerificetur illud Actuum 4. Conuenerunt in ciuitate hac aduerſus puerũ Ieſum. Sicut enim tunc conuenerũt aduſus Chriſtũ in ciuitate. Ita nunc aduerſus mẽbra, id eſt ſimplices eos circumueniẽdo periurijs, & falſis mẽſuris, & põderibus, & multis deceptionibus. Iuxta illud. 2. Cor. 11. Periculis in ciuitate. De talibus loquitur Aug. de ciui. Dei. li. 2. c. 14. dicens, ꝙ talis ciuitas, quæ ſuperbię, & cæteris uicijs uacat, eſt ſicut domus Sardanapalli regis, qui ordinauit ſcribere ſuper tumbã ſuam, tantum ſe habere, quantum dum uiueret libido ſua cõſumpſit, tales (inquit) ibidẽ. 21 c. Non curãt quam ſordida ſit reſpublica, niſi ꝙ ſit durabilis, quod eſſe non poteſt ſicut dicit ibidẽ c. 2. Quia (inquit) moribus antiquis ſtat res Romana, viriſque non autem cum talibus moribus, quia Deus ab ingratis retrahit, qd dedit, talibus dici poteſt, illud. 4. Re. 2. Ecce habitatio huius ciuitatis optima eſt, ſed aquæ, i. doctrina. & mores peſſimi ſunt. Ideo cõcludit Pſ. 54. dicẽs. Veniat mors ſuper illos, & deſcendat in infernũ, &c.
25 ¶ Alia uia, & euidentia illud elici poteſt. Videlicet ex conditione ciuiũ iſtius Babyloniæ ciuitatis inter ſe, qui eſt diuiſio, & diſcordia. Et hoc eſt, ꝙ ſupra dicitur. Et contradictionem in ciuitate. Ex iſta enim conditione, neceſſe eſt ſequi, quod communitas talis non ſit ſtabilis, quia ſicut omnis uirtus vnita ſpõs fortificat, & ſtabile facit, ſicut patet. C. 1. 18. Ita à contrario ſenſu uirtus diuiſa facit opus debile, & inſtabile, & cõmunitatem minus delectabilem. Iterum ſicut conditio ciuium ciuitatis Dei eſt omnibus charitate ligati, ſicut patet C. 1. 11. Et quaſi per totum illud capitulũ. Ipſi enim a nullis ſe diuidunt, uel ratione patriæ, uel plagæ, uel linguæ, vel contrarietate, niſi ſolum ratione peccati, & incorrigibilitatis, quam diuiſionẽ diligit Deus, Gen. 1. Qui diuiſit lucem à tenebris. Mali uero ciues, videlicet ciuitatis diaboli aliquos ab eis diuidunt ratione patriæ gentis, uel linguę iram, & commotionem contra eos habentes, & prouocantes, quia de alia parte terræ ſunt, dicentes, tu borialis es, tu auſtralis, uel talis nationis es ad modum illius maledictę ancillæ hoſtiariæ, quæ ad Petrum exclamauit, dicens, tu Galileus es, nam & lingua, &c. Et ad modum illorum maledictorum Iudæorum. Iudi-
cũ. 12. Qui ſingulos occidebant qui neſciebant Capi.
dicere Scboleth, ſecũdum proprietatẽ linguæ illorum. Ita iſti commotionem faciunt, & de finibus ſuis eijciens omnes nõ habentes proprietatem linguæ
illorum. Ad modum illorum malo- 26
rum quos reprehendit, Pau. 1. Cor. 3. Quia tales diuiſiones faciebant, dicentes, Ego quidem ſum Pauli, ego uero Apollo, quibus ait Paulus ibidem. Cum
enim ſit inter uos zelus, & contentio, nõ- Artic
ne carnales eſtis. Sic tales non ſolũ carnales, ſed & crudeles ſunt, quia Chriſti corpus membratim diuidunt. De quo corpore loquitur. 1. Cor. 12. Vos autem eſtis corpus Chriſti & membra de membris. Ergo iſtos, diuidit membra Chriſti diuidit. Pro quo inconuenienti loquitur apoſtolus, dicẽs, nunquid Chriſtus diuiſus eſt. Ideo iſte apoſtolus, q. 1. Cor. 12. Fecit diuiſiones, miniſtrarũ, & gratiarũ, & diuiſiones operationũ, ſicut in corpore vno diuerſa membra, diuerſa habet officia, ſicut ibide exemplificat diuiſiones. vero nationũ, uel hominum diuerſarũ terrarũ, nũquã admiſit, ſed ſtatim docuit, dicẽs, nõ eſt diſtinctione Iudæi, & Græci, & quaſi cam aſſignas. 1. cor. 12. ait Etenim ī vno ſpũ oẽs nos ī vnũ corp. baptizati ſumus,

ſumpſ,ſiue Iudæi,ſiue gentiles,ſiue ſer-
ui,ſiue liberi,& ad Ephe.4. Supportãtes
inuicẽ in charitate,ſollicíti ſeruare vni-
tatem ſpiritus in uinculo pacis, vnum
corpus,& vnus ſpiritus,ſicut vocati eſtis
in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus do-
minus,vna fides,vnum baptiſma,vnus
Deus. ¶Ex quo pdicator Dei egregius,
27 ita ſollicitus fuit omnes uocare ad vni-
tatem cuiuſcunque plage, vel terræ eſ-
ſent,patet ꝙ illi ſunt pdicatores,& apo-
ſtoli diaboli, qui nitũtur diuiſiones fa-
cere inter homines diuerſarum partiũ,
crucifixoribus Chriſti peiores,qui diui-
dunt tunicam Dei incõſutilem chari-
tatem.Videlicet,& concordiam, & lo-
quentem ergo de tali diuiſione, omnes
repellere deberent, dicentes. Vach qui
deſtruis templum Dei.& præcipitas ci-
uitatem domini 2.Re 20. ¶Talis enim
diuiſio,initium eſt omnium ruinarum,
& infidelitatũ, quia ſicut inuidus mer-
cator,uel ciuis in ciuitate,qui nollet,ꝙ
aliquis lucraretur, niſi ipſe, quantum
in eo eſt omnem ciuitatem deſtruit ad
minus uolũtate,quia ſi nullus alius lu-
craretur, ciuitas bene ſtare non poſſet.
Ita iſti,q alijs inuident nolentes, ꝙ alij,
& ſpecialiter extranei eſsẽt gratioſi,niſi
ipſi,communitatem illam quantum in
eis eſt deſtruunt,quia ſine alijs ſtare nõ
poſſet,immò audaciter dico,ꝙ tales de
corpore Chriſti non ſunt, quia quantũ
in eis eſt corpus Chriſti deſtruunt. Vn-
de apoſtolus,1.Cor.12.Si totum corpus
oculus eſt,ubi eſt auditus,& ſi totus au-
ditus,ubi eſt odoratus, quaſi diceret, ſi
totum eſſet oculus, uel manus,non eſ-
ſet corpus.Sed ipſi ita vellent eſſe, quaſi
membrũ ſolum, ergo corpus deſtruũt.

¶Iterum in corpore Chriſti,ſicut, ait
apoſtolus,ibidem nõ poteſt dicere ma-
nui oculus opera tua,non indigeo.Aut
iterũ caput pedibus, non eſtis mihi ne-
ceſſarij,hoc tamen ipſi dicũt extraneis,
ergo non ſunt de corpore Chriſti.

28 ¶Iterum in corpore Chriſti, ſicut ait
Apoſtolus,ibidem ſi patitur vnum mẽ-
brum, compatiuntur omnia membra,
quam conditionem, ipſi non obſeruãt,
ergo non ſunt de corpore Chriſti. Si-
cut enim membra corpori Chriſti con-
iuncta,& in charitate, & concordia, &
moribus antiquis ſine partiũ, & plaga-
rum diuiſione copulata fœliciter abun-
dabant. Et fuit talis vnitas cauſa cuiuſ-
cunque fœlicitatis.Ita nunc partium,&
cordium diuiſio eſt cauſa omnium rui-
narum,& infidelitatum. Et hæc cordiũ
diuiſio eſt à diuiſione linguarum, quia
non ſunt vnius linguæ, ſicut tota cauſa
ruinæ,illius ciuitatis.Geñ.11.Faciamus
nobis ciuitatẽ, &c. & fuit diuiſio ligua-
rũ.Ita in propoſito ex hoc, ꝙ audit, qs
alium non concordare ſecũ in lingua, 29
minus eum diligit, vel de eo concipit.
Ecce initium dæmonis linguarum di-
uerſitas, ſicut ergo inter illos ſuperbos
circa Babel fuit initium impedimenti,
& operis deſtructionis diuiſio lingua-
rum. Ita inter ciues Babyloniæ ad
hoc diuiſio linguarũ eſt cauſa diuiſio-
nis affectionis,& diuiſio affectionũ eſt
cauſa totius ruinæ,& paupertatis eo, ꝙ
vnus alium non iuuat,ſicut membra in
corpore,ergo à primo ad ultimum, di-
uiſio linguarum inter malos eſt cauſa
omnium miſeriarum.Et ſicut ex hoc ſe-
quebatur væ in illa ciuitate, ſicut habe-
tur in Apo.18.Væ væ ciuitas illa magna
Babylon.Ita ĩ iſta ciuitate diaboli ini-
tium dolorum,& guerrarum hæc diui-
ſio. Et quia omne regnum in ſe diuiſũ
deſolabitur, neceſſe eſt communitatẽ
illam deſolationem pati, & deſtructio- 30
nem. Et quando per tales demones de-
ſolata fuerit dicetur illud Apo.18. Ce-
cidit,cecidit,&c. Grauis ſentẽtia eſt cõ-
tra tales, Malach.2.Vbi propheta ſic ta-
les repræhẽdit. Nunqd non pater vnus
omnium ueſtrũ eſt?nunquid non Deus
vnus creauit vos quare ergo deſpicitis
vnuſquiſque ueſtrum fratrem ſuũ vio-
lans pactum patrum noſtrorum, ſup-
ple qui à talibus demonibus uoluerunt
nos eſſe alienos. Sequitur cito poſt ſẽ-
tentiam contra tales diuiſiones fratrũ,
propter diuiſiones fratrum,propter di-
uiſiones terrarum,Diſperdat (inquit)
dominus uirum,qui fecerit hoc, magi-
ſtrum,

ſtrum, & diſcipuli de tabernaculo Iacob. No. C. 1. 7 de iſta vnitate, & C. 12. 7. Nec mirum ſi multa mala, tam corporalia, quàm ſpiritualia, ex tali contingât ciuium diuiſione, quia tales diuiſiones cauſantes, uel ut dictum eſt extraneis exprobrantes, faciunt contra Dei præceptum, Leuit. 19. Vbi Deus ſic loquitur. Si habitauerit aduena in terrâ ueſtra, & moratus fuerit inter uos, nõ exprobretis ei, ſed ſi inter vos, quaſi indigena, & diligetis eum, quaſi voſmetipſos. De materia huius uocabuli, nota. G. 1. 2 2. No. de tali piculo. P. 4. art. 7. 8. & 9.

¶Contritio. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Contritio eſt neceſſaria ad impetrandã veniam.*
2 *Quibus modis peccemus.*
3 *Quomodo dolere debeamus cauſa noſtrorum peccatorum.*
4 *Iactura animæ eſt cauſa doloris.*
5 *Quæ bona amittanſ vtrobiq; cũ peccati.*
6 *Qua de cauſa videatur admirandã peccatorem paruipendere iacturam, quæ facit æterni boni.*
7 *Si quis pro iactura filij momentaneá, ſi maxima ſpe teneretur maximopere dolere, quid agere debemus pro iacturá boni æterni.*
8 *Ad vtilitatem contritionis quot conditiones requirantur:*
9 *Contritio quomodo eſſe debeat.*
10 *Qua de cauſa quis magis doleat in peccatis.*
11 *Alia contritionis conditio.*
12 *Si defuerit aliqua contritionis conditio Deus non remittit peccata.*
13 *Quod ſit in munus ſacerdotis dum pænitentium peccata audit.*
14 *Quando reijciuntur peccata debita opera ad mortem eſt difficilis ſalus.*
15 *Quomodo cognoſcatur iniquitas retinentis aliorum bona.*
16 *Qua de cauſa multi malè abſoluantur.*
17 *Abſolutio indebitè facta nocet, abſolutis, & abſoluentibus.*
18 *Ex parte confitentis duplex defectus, & defectus etiã ex parte confeſſoris exiſtit.*
19 *Arieti addiſcendę, vt iiſdem hõïes alant.*
20 *Cur confeſſus poſſit excuſandus.*
21 *Contritionis vtilitas quibus conſtet:*
22 *Exemplum de quodam contritio ad confeſſionem venienti.*
23 *Innocentiæ effectus quo cognoſcatur:*
24 *Animæ ortus quomodò ſit irrigandus.*
25 *Alia contritionis vtilitas quæ ſit:*
26 *Quid efficere debeat ſacerdos poſt contritionem.*
27 *Quid agere debeat confeſſor quando cognoſcit eſſe fictam contritionem, & confeſſionem:*
28 *Quibus cautelis nitatur impedire confeſſionem diabolus.*
29 *Quomodò experiri poſſemus, ſi quis ſit verè contritus.*
30 *Quomodo cognoſcamus aliquem minus deligere animam, quam corpus.*

Contritionis in peccatore Primo, ponẽda eſt neceſſitas. Secundo, multiplex cauſalitas. Tertio, quantitas, Quarto, vtilitas. Quinto, oſtenditur, ꝙ non habens tales conditiones, non debent abſolui. Sexto, quomodo diabolus nititur contritionẽ impedire. Septimo experimentũ, quo cognoſci poteſt, quis ſit uere contritus. Capi.

¶Primum patet exemplis, & rationibus exemplis, quia dominus terrenus grauem offenſam, & iniuriam non remitteret, niſi contrito: & ſi diceret ore ſe dolere, & dominus ſciret contrarium eſſe uerũ, non remitteret. Ita nec Deus, quod patet Mat 26. Vbi nec Petro dimiſit offenſam, antequàm fleret amare, & ſi fleuiſſet, & dixiſſet ſe fuiſſe contritum mendaciter, non remiſiſſet: quia homo talibus ſignis decipi poteſt, non autem Deus, qui intuetur cor, & nouit abſcondita cordium. In Pſal. 43. ¶Secũdum exemplum ad idem eſt, de vulnerato, ſeu infirmo, in quo neceſſe eſt, ꝙ primo infirmitatem, uel plaga ſentiat, quia aliter remedium non quærit, ſecundo illam medico oſtendat, tertio Artic. 1. 1

medicus medicinam apponat Sic ſpiri-
tualiter infirmus, uel plagatus neceſſe
habet, primo plagam ſentire, & quære-
re plagã cordis, & peccati cum cordis
contritione, ſecundo medico oſtẽditur
cũ oris confeſſione, tertio cõfeſſor me-
dicinam apponat, cũ operis ſatisfactio-
ne, tertio hoc patet, quia contritio in ædi-
ficio pœnitentiæ eſt fundata, opus autẽ
27 ſine fundamento eſſe non põt, quarto
idẽ patet de membro extra iuncturã, q
ſi reintegrari debeat, neceſſe eſt q̃ do-
leat, quia ſine dolore reſungi nõ poteſt.
Sic peccator, qui eſt extra corpus Chri-
ſti. Idem patet ratione, quæ dictat, quod
2 eo modo quo peccata committimus, pœ-
niteamus. Sed peccauimus tribus mo-
dis, ſicut patet. A. 13. 21. &c. Sed patet,
ſoridem. Sed ultra aduertatur, q̃ oĩa iſta
tria genera, & modi peccatorum inci-
piunt a cordis cõplacentia. Ergo iuſtũ
eſt, q̃ oĩs remiſſio incipiat à cordis cõ-
tritione, quia ſm menſuram delicti erit,
& plagarũ modus. Deut. 25. Audiamus
ergo, dicentem, Iohel. 2. Conuertimini
ad me in toto corde ueſtro, &c. tantũ-
modo ſanat contritos corde. Pſal. 146. Et
humilis ſpiritu ſaluabit in Pſ. 33. Patet
ergo contritionis neceſſitas.

Arti. 2. ¶ Sed heu aliqui neſciunt inter ſe de
peccatis ſuis dolere. Et ſi forte aliquam
ſecum habeant de illis diſplicentiam,
qui tamen ſi omnes doloris cauſas ad-
3 uerterent bene haberent materiã ſupra
ſe dolendi. Si diligenter cogitarẽ; quo-
modo Deum & Mariam, & Angelos, &
ciuitatem curiam cœleſtem offenderunt, &
dominũ cœli, & gloriã illam, & ſocie-
tatem amiſerunt, & in carcerem inferni
ſe miſerunt, ſic haberent materiã do-
lendi, et his quæ ſupra ſũt, quæ pec-
4 cando perdiderunt. Si iterum cogitarẽt
quid amiſerunt, uitã ſe, ſaiam, quæ in-
comparabiliter plus ualet, quam totus
mundus, & ſimilitudinem Dei, & gratiã
commutauerunt in ſimilitudinem diaboli,
& per quam merito ſunt peccatum,
28 & mortẽ in uitam, quia inter omnes crea-
turas, quas unquam uidimus, nunquam
uidimus ita pulchram, ſicut eſt anima
in ſtatu conditionem, ipſi non obſeruat,

in gratia, nec mirum, quia eſt ad Dei ſi-
militudinem Gen. 1 Nec ita turpem, ſi-
cut eſt aĩa in peccato: Eſt n. turpior bu-
fone, nec mirũ, quia eſt ad diaboli ſimi-
litudinẽ. Et cã, & modus patet A. 20. 2.
¶ Iterum ſi cogitarent quid lucra-
ti ſunt, & quid eos expectat ſubtus,
ſcilicet infernus cũ uaritate, & pœna-
rum durabilitate. ¶ Iterũ quid ante eos
expectat, ſcilicet mors, & iudiciũ hor-
rendum, in quo oĩa peccata, & furta ha-
bebunt in collo ſuo, nec iudex, aut pa-
tria ibi muneribus prece amore, uel fa-
uore flectitur. ¶ Iterum quid a dextris 5
amiſerunt, ſ. omnia bona, & ſacramẽta
eccleſiæ, & quæ ipſi etiam fecerunt. ¶ Ite- 29
rum quid à ſiniſtris ſ. mala mundi, &
dominicata, & diffamationes, & multas
ſeruitutes, quas peccando incurrũt. ¶ Ite-
rum quid retro ſequitur ſ. peccata, quæ
commiſerunt, qui omnium illorũ ma-
lorum cauſæ ſunt, quæ ideo ſequuntur,
ut peccatores accuſent de ingratitudi-
ne erga Deum & quomodo omnia bo-
na, & naturæ & fortunæ, & gratiæ male
expenderunt. Sicut ergo ille, qui fuit
prius diues in theſauro infinito, in ter-
ris, in domibus, in poſſeſſionibus, in
omnib⁹ bonis, ſi aliquo infortunio ſu-
bito omnia amittat, & ducatur ad pati-
bulum, materiam habet doloris, & do-
let. Si peccator omnia amittens ſupra
ſe, & intra ſe a dextris, & à ſiniſtris, &
omnia bona, & theſauros naturæ fortu-
næ, & gratiæ ductus a patibulum infer-
ni, haber materiam doloris, & tamẽ in 10
ſe non dolet. Et hoc inter omnia mira-
bilia uidetur maius, ſi centum libras ti- 6
bi traditas ad negociandum amitteres,
multum doleres. Et Deus dedit omnia
bona naturæ, fortunæ, & gratiæ per quæ
poſſent lucrari uitam æternam, & iſta
amittunt. Sicut patet. B. 4. 6. Et tamen nõ
dolent, & non ſolum hæc eis tradita, &
amiſſa flenda ſunt, ſed plus dolendum,
quod pro eorum amiſſione ſemper de-
ſtabuntur, & tamen non dolent. Ite-
rum ſi quis eſſet certus, q̃ amitteret, uel
amiſiſſet aliquod corporis membrũ, uel
quod cito eſſet excoriatus, & combu-
rendus.

tẽdus.Et ꝙ omnia peccata ſua deberet
coram tota multitudine recitari, dole-
ret,& pro certo niſi doleant modo ſunt
æternaliter comburendi,& peccata sũt
coram toto mundo recitanda.

7 ¶Iterum ſi haberet magnã hæredi-
tatẽ,uel gratioſum filiũ pulchrum mo-
rigeratũ,& amabilem, & eſſet certus,ꝙ
nõ poſſet plures habere, ꝙ etiã ſtatum
magnum, & magnã hæreditatem eſſet
habiturus, vtputa regnum ſi uiueret,
& ꝙ eſſet pro mortuus parentes, & ad
gloriam totius generis ſui, ſi benè eſſet
cuſtoditus,ſi iſte moreretur per defectũ
cuſtodiæ,uel ſi pater,uel mater,p̃ ebrie-
tate,uel alia fatuitate eũ occiderent,vix
nunquàm occurreret eis mors ſine do-
lore,quia uidetur eis,ꝙ magnam habe-
rent doloris cãm, ergo à ſimili qñ pro
breui peccati fatuitate amittunt aĩam,
quę eſt vnica,& hæres regni cœleſtis, p
quã etiam corpus æternaliter promo-
uebitur,ſi benè cuſtodiatur, quare non
totiens cogitãt eũ dolore,quos prophe-
ta ad planctũ hortatur. Hiere.6. Plan-
ctum (inquit) vnigeniti fac tibi. Et be-
nè dicit vnigeniti,quia ſi mater haberet
plures filios,vno mortuo poſſet,de alijs
conſolari, ita peccator, ſi haberet plu-
res animas. ¶Sed heu terrã perdũt poſ-
ſeſſiones,perdunt amicũ, perdũt equũ,
vel bouẽ,vel pecuniam,uel acũ perdũt,
& dolent.Et Deum,& aĩam, & oĩa bo-
na prædicta,& cœlũ perdunt, quę ualẽt
mille mundos, & nõ dolent. Et reuera
ſm beatum Gregoriũ,inHomel.de an-
gelis.Plangendi & dolendi ſunt,qui nõ
dolent,nec plangunt. Pœniteamus igi-
tur, & indulgẽtiam cum lachrymis po-
ſtulemus.Iudith.8.¶Oſtenſa contritio-
Arti. 3. nis neceſſitate,& cauſis nunc oſtendere
reſtat,qualis eſſe debeat, & quales con-
ditiones requirat cõtritio, qua peccati
venia impetratur.¶Ad hoc autem, ꝙ ſit
8 peccatori vtilis ad ſalutẽ, tres requirũt
conditiones,uidelicet,ꝙ ſit uera in cor-
de,ſicut prætendit in ore.Secundo,ꝙ ſit
integra,ſeu vniuerſalis.Tertio ꝙ ſit ſta-
bilis,ſine ꝓpoſito recidiuandi. ¶Primũ
patet,quia ſi confiteatur mũdiſſimè oĩa
peccata ore noĩando, ſi agat oẽm pœ-
nitentiã mundi, niſi cõtritio ſit in cor-
de,eſt quaſi imago hoĩs, ubi uita nulla
eſt, quia imaginẽ habet pœnitentiæ, &
remiſſionis, ſed nõ uerã remiſſionem.
Hoc patet de rege Antiocho.1.Machab.
6.Qui dicebatur de peccatis ſuis multũ
dolere, & multa Deo ꝓmiſit. Sicut pa-
tet.2 Macha.9. Et tñ, quia non erát in
corde, ſicut prætendebat in ore, ueniã
nõ conſequebatur.Sic Saul.1.Regũ.15.
de peccato ſuo à Samuele reprehenſus,
videbat̃ pœnitere,& dolere,dicens pec-
caui,& tñ ueniam nõ obtinuit,quia nõ
erat in corde,qđ protulit in ore. Dauid
à Nathã propheta deprehenſus.2. Re.
12.Idẽ dixit, ꝙ Saul,ſ peccauit, & ue-
niã obtinuit, quæ cauſa diuerſitatis niſi
ꝙ Dauid cõtritionem, quã ore protulit
corde conceperat.Sic adhuc duo poſsũt
confiteri,eandẽ pœnitentiã agere, & tñ
vnus ueniam peccatorũ, & regnum lu-
cratur cœlorum, & alius de hoc nihil
lucratur. Ex tali radice, in corde diuer-
ſa,ſicut patuit in duobus latronibus, q
in cruce cũ Chriſto eandẽ pœnam ſu-
ſtinuerũt, ſed nõ eundẽ finẽ, & utilita-
tẽ,cuius diuerſitatis cá prætacta eſt.De-
bet ergo cõtritio eſſe uera,& tũc impe-
trat uitã.Exemplo, Ezech.4. Reg.20.&
Eſa.38.Qui fleuit fletu magno,& vita ei
donata fuit,ſic Petrus, ſic Magdalena,
ſic Suſanna,Dañ 13.Flẽs aſpexit in cœ-
lum. Erat enim cor eius fiduciam ha-
bens in domino.

¶Secundo debet eſſe generalis ex to- 9
to corde, & de omnibus peccatis. Exẽ-
plo illius, q propria negligẽtia amittit
rẽ magni precij, cũ dolore cogitat oĩa
cõmoda rei amiſſe, & ꝓ omni eius bo-
nitate aggrauat ĩ cogitatione ſua nouũ
dolorẽ,cõſiderando, quod illud, quòd
amiſit peccando ſit infinitè bonitatis,&
in infinitũ ſi poſſet, dolere deberet. Et
hoc eſt ex toto corde. De oĩbus etiam
peccatis fieri dẽt cogitatio cõtritionis,
ſicut q expẽdit pecuniam dñi,ſ.vbi, &
qualiter,& ex quo loco,& quãtum,& ſi
amiſit eodem modo cogitat, quare, &
pp qđ uerbũ,uel factũ amiſit, & dolet,

quòd tale verbum, vel factum dixit. Si-
cut patet de Philoſopho, qui offendit
matrem ſuam uerbo, & præ dolore de
cætero noluit loqui. Sic ſpiritualiter,
quid diximus, quid fecimus in concu-
piſcentijs, & cupiditatibus, in luxurijs,
& alijs peccatis, & in quo loco, & tem-
pore, iuxta illud Eſa. 38. Recogitabo ti-
bi omnes annos meos. Sed heu pauci
ſunt qui non plus dolent de amiſſione
ſex denariorum, quàm de amiſſione
Dei & animæ, & cœleſtis, & æterni gau-
dij. Si autem aliquando dolet, qui pec-
10 cauit, vt frequenter hoc non eſt, quia
peccauit, vel Deum offendit, ſed pro-
pter infamiam, uel amiſſionem hono-
ris, uel alicuius terreni commodi, & hæc
non eſt pœnitentia digna: ſicut patet in
canone diſtin. 50. Vt conſtitueretur,
quia requiritur, ut ideo doleat, qa Deũ
offendit, ſicut patet p Innocẽtiũ, de pœ-
ni. & remiſ. ſuper. c. Oĩs vtriuſq; ſexus.
11 ¶Tertio debet eſſe cum firmo, & pu-
ro propoſito à peccato ceſſandi. Quia
ſecundùm beatum Gregorium. Pœni-
tentia eſt peccata præterita plangere, &
plangenda iterum non committere, id
eſt firmum propoſitum habere, iterum
illa nec alia committere. Sicut patet, de
pœni. diſtin. 1. c. pœnitentia. §. non po-
teſt Si autem non fuerit ſic ſtabilis, uel
aliena reſtituere noluerit, ſine dilatio-
ne poſſibilitate habita, vel rancorem, &
iram noluerit de corde dimittere, nec
excommunicatorũ ſocietatem vitare,
confeſſor ei manum porrigere non de-
bet ad abſoluendum. Et ſi ſit ita fatuus,
ꝙ extendat, nihil eſt, quod facit, quia eũ
12 non abſoluit exterius, quem Deus non
abſoluit interius? Sed Deus, qui vi-
det illam uoluntatem, & inſtabilitatem
ei nõ remittit interius, igitur, &c. quòd
autem Deus non remittit poteſtis vi-
dere in aperto exemplo. Non eſt aliqs
rex, uel aliquis ueſtrum contra quem ſi
quis feciſſet grauem iniuriam, & ueni-
ret, & diceret, uel factum ſibi recogno-
ſceret, & ueniam peteret, dicendo. Do-
mine offendi, ſed remitte mihi rogo,
ſed ſcias pro certo, quòd non doleo: nec
diſplicet mihi factum illud, quod feci
contra te, nec reſtituere uolo, quod ab-
ſtuli à te, uel ſi diſplicet, tamen intendo
iterum facere ſimile factum, uel ſi non
intendo iterum facere ſimile, tamẽ nõ
ſum ſtabiliter excogitatus, uel determi-
natus, utrum iterum ſimile faciam, vel
non: nunquàm remitteret aliquis ue-
ſtrum iniuriam, tali ſic loquenti, immò
plus offenderetur. Omnino ſimile eſt
de eo, qui Deum offendit peccando, &
venit ad confeſſorẽ, qui eſt in loco Dei;
& recognoſcit factum ſuum, de quo nõ
dolet, uel ſi doleat, dolet fortè propter
aliquam cauſam prætactam, ſupra. c. c.
10. Vel ſi uerè doleat, proponit, tamen
poſt paſcha, uel alio tempore idem fa-
cere, quando occurrerint eædem occa-
ſiones, quæ quando prius peccauit oc-
currerunt, uel non eſt ſtabilitus in ꝓ-
poſito ceſſandi à peccato, Deus ſic co-
gitanti non remittit, immò plus offen-
detur. Vnde Chriſoſtomus Omel. 23.
Non dolere de peccatis magis iraſci fa-
cit Deum, quàm ipſum, ꝙ ante pecca-
ſti, quia æqualiter videt Deus tales co-
gitationes, ſicut nos audiuimus ſupra-
dictas locutiones. Ad hoc ualent illa
exẽpla ſacræ ſcripturæ: ſupra c. c. 8. vbi
Saul, & Antiochus falſi ſunt delictum,
& tamen ueniam non habuerunt, ꝑ
iſta, vel aliqd iſtorum impedimẽtorũ.
¶Deberet ergo ſacerdos diligenter
inquirere, de ſtatu uoluntatis ſuæ, & ſi 13
in tali diſpoſitione eum inuenerit, ꝙ
credit veriſimiliter, ꝙ Deus eum abſol-
uit, eſt malus cirurgicus, qui emplaſtrũ
ponit ad ſanationem plage, dimittens
ferrum interius, vel vulneris radicem
non quærit, & eſt malus ortulanus, qa
radicem vrticarum, uel malarum her-
barum non extrahit, ideo iterũ creſcit.
Sic ex talibus cogitationibus facta, ite-
rum prodeum, vnde beatus Gregorius
in mora. ſuper illo Iob. 18. Radices de-
orſum ſiccentur, id eſt cogitationes in
corde, quæ ſunt ſicut radices uiſibilia
opera producunt.
¶Patet ergo, ꝙ non ſufficit illud, qđ
communiter dicuut confitẽtes, dñe nõ
pro-

propono nocere alicui, uel non propono peccare, uel cũ gratia Dei benè faciam, de talibus ſic indifferentibus, nota. A. 16. 5. Sed debet eſſe determinatus, ita ꝙ negatio non determinet ly propono, ſic, non propono peccare, nec tñ benè pœnitet. Sed debet determinare ly peccare, ſic, propono, nũquàm peccare.

¶Sed fortè cogitant aliqui: in morte,
14 vel ſenectute quando ſentiemus mortẽ appropinquare, ſic erimus determinati. Et ſic cogitabimus dimittere ꝓ ſemper peccata noſtra, & reſtituere. Sed pro certo, quãdo timore mortis, uel pœnarũ dimittit, uel cogitat peccata dimittere, uel ablata reſtituere, non mutãdo iſtam cogitationem, & uoluntatem timoris in voluntatem amoris, non ſaluabitur, quia talis timor non eſt in charitate. Nota. A. 17. 47. Quia de tali ſequitur in bona conſequentia dimittit, timore pœnæ, ergo ſi pœnam nõ timeret, non dimitteret, quia a deſtructione cauſæ, ſequit deſtructio effectus. Si ergo ſemper ſine morte, & ſine pœna viuere poſſet, nũquàm dimitteret peccatum, & hęc eſt cauſa, quare ſine fine punientur, quia ſine fine voluiſſent peccaſſe, uel aliena bona retinuiſſe ſi potuiſſent, ſicut patebit, infra. D. t. ar. 3. & P. 7. 50 ¶Patet ergo, ꝙ multi dãnantur, ſi non uerba, ſed opera reſpiciãtur. Oẽs videntur ſaluari, quia dicunt dñe miſerere. Et dñe dñe aperi nobis, domine da nobis cœlum. Sed uideamus, quid faciunt etiã tunc, quãdo opere ordinant, & in teſtamento ſuo ſcribunt, ꝙ reſtituãtur oĩa debita, & ſi qua habeãt aliena promittit etiam ſe uelle peccata dimittere pro ſuo perpetuo, ſed non ſtatim, nec etiam conualeſcens ordinationem ſuam implet, nec peccata dimittit, ergo nõ benè pœnituit, ſicut dicit beatus Gregorius, qui poſtquàm cõualuerint, &c. Sed dicent, voluntatem habuit pro tunc, ergo fuiſſet ſaluatus? Contra factum ſequens oſtendit, ꝙ nõ habuit voluntatẽ abſolutã, ſed cõditionatam, quia ſi fuiſſet uoluntas abſoluta, & veræ pœnitens ſtatim reſtituiſſet, ergo à deſtructione conſequeris. Ex quo nõ ſtatim reſtituit, non habuit uoluntatem determinatã, hoc eñ factũ oſtẽdit iniquitatẽ retentionis, 15 quia ſicut nullo tẽpore poteſt aliena iniuſto modo capere. Ita nullo tẽpore retinere, & ſicut captio nõ eſt ſine peccato, ita nec detentio, qui ergo uſq; poſt mortẽ aliena detinere voluit ſine peccato non fuit mortali in caſu, vbi talis detẽtio fuit contra proximi charitatẽ. Sed ꝗ in peccato mortali morit, dãnatur, ergo ille, qui ordinat, ꝙ fiat poſt mortẽ, qđ non faceret, ſi viueret, cum tenetur de neceſſitate propter illam ordinationem non ſaluatur.

¶Patet etiã, ꝙ multi malè abſoluuntur, quia uidemus multos ſimul ſtare in 16
luxurijs, ſine in peccato luxuriæ. Exercere facta uſuræ ſimoniæ, & falſæ mercationis, & huiuſmodi ſimilia ꝑ viginti annos, & fortè, quaſi tota uita ſua, & omni anno confitentur abſoluunt cõmunicãtur, & pro bonis Chriſtianis habentur. Et ex tali abſolutione, & cõmunione, & hominũ ſocietate, & opinione habent magnam peccandi audaciã, quæ ſi eis negaret, ex dolore, & cõfuſione peccare ceſſarent, qđ expertũ eſt.

¶Et non ſolum abſoluẽtibus vbi nõ deberent abſoluere, ſed etiã abſolutis 17
nocet, ſicut pates. A. 7. 22. Et eſt alijs exẽplum accipientibus ab eis, & dicẽtibus confeſſoribus, quare nos non abſoluitis, & quare nõ communicatis nos? Videmus aliquos multis annis in peccatis perſeuerare, ut prædictum eſt, & tamẽ ſacramenta eis nõ negantur? Quibus reſpondendum eſt, ꝙ illud factum accidit, uel ex defectu confitentis, uel confeſſoris. Ex parte confitentis põt eſſe duplex defectus, uidelicet mẽdaciũ, 18
quando dicit, ꝙ vult à peccato ceſſare, ſed hoc corde non intendit. Et ſic cum peccato mendacij alia augmentat, & peior recedit, quàm ad confeſſorem venerit, & ſeipſum decipit. Vel inſtabilitas, quando promittit, & corde intẽdit, ſed tanquàm inſtabilis cito recidiuat. Sicut ille in euangelio, qui cũ gaudio verbum audit. Sed tẽpore tentationis

recedit Vel eſt defectus confeſſoris,qui cũ non benè informatum abſoluit. Et hoc, quia non vult diſplicere, vel quia neſcit, & propter hoc curauerunt contritionem filiæ populi mei cũ confuſione,& ignorantia,dicẽtes pax,pax,& nõ eſt pax,Hiere.6. Nota infra.c.27. Et in iſtis caſibus nec vnus,nec alius excuſatur.Sicut patet A.7.22. Confeſſor non excuſatur,quia intromittit ſe de bello ſpirituali,& Chriſti, ubi non eſt audax miles. Intromittit ſe etiam de cura filij regis, cum nõ ſit expertus medicus cõtra doctrinam beati Gregorij, in paſtorali. Nulla (inquit) ars doceri præſumitur, niſi prius intẽta meditatione diſcatur. In alijs enim artibus neceſſitantur artes prius addiſcere, quàm ex eis
19 viuant,quia niſi eas prius addiſcant, ex eis uiuere nõ poſſunt, quia tanquã imperiti derelinquuntur, & à nemine cõducũtur, ſed in arte officiorũ eccleſiaſticorum ſiue prælaturarum, ſiue inferiorum,cũ ſit ars nobiliſſima in natura, & periculoſiſſima in exercitio, à paucis addiſcitur antequã exerceatur, & præeſſendo celebrando, & abſoluendo, & magna cauſa eſt, quia prædicta conditio in alijs artibus requiſita,in iſta moderno tẽpore non quæritur,quia inſufficientia in iſta arte,nec artificem repellit:quia inſufficientem quęrunt, nec ad hoc habent oculum,ut ſit prælatus, qui eſt ſufficientior,ſed qui prodigalior eſt, vel propinquior, & huiuſmodi nec ſacerdos,qui purior, ſed qui meliori foro conduci poteſt, contra quos. Nota.M.13.& S.1.4.in fine. Nec confeſſor, qui veracior,ſed qui facilior, & hæc eſt cã, quare plures in ſufficientes, & ignorãtes ſe intromittunt in iſta arte,quàm in aliqua arte mundi, & uidetur eis fortè modo, ꝙ non ſit tam magnum periculum eſſe ignorantem in illa arte, ſicut in alijs,ſed inueniunt, ꝙ multo maius erit, quando ignorans ignorabitur à Chriſto, dicente. Oſeæ.4. Quia tu ſciẽtiam repuliſti,ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi in æternum.
20 ¶Nec confeſſus excuſatur, quia cæcus à cæco ducitur, & ideo in foueam cadet inferni. Sicut patet de quodã, de quo fertur, ꝙ fuit cõfeſſus epiſcopo ſuo oĩa peccata ſua in extremis, cui poſt mortẽ apparuit, dicẽs ſe eſſe damnatũ. Et epiſcopo admiranti,& dicenti,nõ ne fuiſti de omnibus confeſſus, fui (inquit) ſed habui uoluntatem redire ad peccata, ſi uiuere poſſem, hic quæſiuit ſtatim ab epiſcopo, ſi aliqui hoĩes uiuerent in terra,cui eps,pauci dies ſunt, ꝙ tu fuiſti mortuus,quare ergo quæris, ſi tã cito ſint oẽs mortui,quia (inquit) non credidi, tot homines eſſe in terra cũ uiuerem,quot ad infernum deſcenderunt,poſtquàm mortuus fui. Eligat ergo qlibet,dicere cum Iob.10. Dimitte me, ut plãgam paululũ dolorẽ meũ. Exemplum.

¶Oſtenſa cõtritionis qualitate in iſto tertio articulo. Reſtat oſtẽdere ĩ ſequẽti,quę in habentibus iſtas qualitates ſequitur vtilitas. Talis autem contritionis,vtilitas,patet ex tribus ex facilitate, ex effectu, ex iocunditate. Arti. 4. 21

¶Facilitas autem,patet ex cõparatione dominorum terrenorum ad dominum cœli,domini enim terreni offenſi grauiter uix placantur precibus donis, & obſequijs. Dominus cœli offenſus, placatur contritione cum confeſſione, & tribus conditionibus ſupra.c.8.

¶Secundo ex effectu, qui multiplex eſt.Primus euacuatio peccatorum,quia ſicut mare omnia morticinia, & putrida expellit. Ita timor domini expellit peccatũ. Ideo dr̃ Treñ.2.Magna velut mare contritio tua. Hæc patuit in uitaſpa. vbi habetur,quaſi ſic, ꝙ quidã hæremita Paulus nomine. Ex gratia ſibi à Deo data, aliquando uidere potuit ſtatũ hoĩs interius, quantum ad aĩam,hic ergo ſemel peccatorẽ uidit eccleſiã intrare,& angelũ bonũ, quaſi à longe ſequentẽ,malũ uerò prope cum gaudẽtẽ, eum uerò exiret,fuit ecõuerſo, qđ cum ſocijs retuliſſet ipſis q̃rentibus quid in eccleſia feciſſet.Rñdit nihil, quid ergo inquiũt cogitaſti? quibus ipſe, eũ legeretur, illud Eſa.1. Lauamini, mundi eſtote,cogitaui de fœditate peccatorum meorum, Exemplum. 22

meorum, & de ſtatu periculoſo in quo
eram, & dolui. Ecce dolor de peccatis,
cum propoſito ſatisfactionis peccata la-
uit, unde Pſal. 31. Dixi confitebor ad-
uer. &c.

Exemplum. ¶Ad idē fertur, de quodā lattone, qui
cōpunctus ueniēdo verſus quendā ſan-
ctum uirum, ut confiteretur. In uia ca-
ptus decapitabatur, & illi ſancto ꝑ ipſo
orante, reuelatum fuit, ꝙ contritio cum
propoſito ſatisfaciendi eum ſaluauit.

¶Idē patet de lattone à dextris in cru
ce Chriſti, ſic ergo lachrymè contritio-
nis lauant delictum, & ſic ſanat contri-
tos corde. In Pſal. 146.

23 Exemplum. ¶Secundus effectus eſt innocētiæ re-
ſtitutio, ſicut patet de illo, de quo fertur,
ꝙ vouēdo continētiā in ſignū maioris
deuotionis, anulū poſuit ī digito cuiuſ-
dā imaginis Sanctæ Mariæ: quaſi nolès
eam in vxorē accipere. Accidit poſtmo-
dum ꝙ incidit in fornicationē, & reſpi-
ciēs verſus anulū illū, qui ad caput eius
pēdebat, vidit eū fractū, & quaſi incon-
ſolabiliter doluit ī camera ſua in carce-
re ſe includēs, cū propoſito cōfeſſionis,
& ſatisfactionis, & uenit anulū miracu-
losè nodatū, in ſignū remiſſionis pecca
ti. Flēdo etiā Magdalena, & Maria Ægy-
ptiaca ſāctitati reſtitute ſūt. Agite ergo
non diuites: Gloſſa ꝑ pęnitentiā, plora-
te vlulantes in miſerijs ueſtris, Iaco. 5.

24 ¶Tertius effectus eſt, horti animæ ir
rigatio, poſtquā eſt mundatus, & repa-
ratus, ut dictū eſt, debet poſtmodū con-
tritionis cōtinuatione irrigari, iuxta il-
lud Pſal. 37. Dolor meus in conſpectu
meo, &c. Tren. 1. Ego plorans, & oculus
meus deducēs aquas, quia aqua lachry-
marum, & contritionis eſt tantæ uirtu-
tis, ꝙ facit abundanter metere in cęlo.
Pſal. 125. Qui ſeminat in lachrymis, &c.
Delet etiā literas, & cartā, quā peccando
in anima ſcripſiſti, & diabolo te obliga-
Exemplum. ſti. Sicut patet de illo, qui peccata ſua
ſcripſit, & cum ad confeſſorem veniret,
vt peccata ſua legeret, nihil ſcriptū inue
nit, aqua em̄ cōtritionis eā deleuerat. Et
ſic patet, ꝙ contritio eſt mare, in quo
Pharao inferni, i. diabolus ſubmergit, i.
frangitur, quia ſicut aqua calida ad ca-
nem proiecta eum, de coquina fugat. Ita
hæc diabolū de aīa. Iterū eſt aqua qua
ignis peccati extinguitur, & ignis infer
ni: quod patet per argumentum à con-
trario ſenſu. De quadā muliere legitur, Exemplum.
ꝙ poſt mortē ſuam confeſſori apparēs,
dixit ſe damnatā, quia non doluit inti-
me de peccatis ſuis, & ſic aqua contri-
tionis illum ignem nō deleuit, ideo eū
inuenit. Ergo a contrario ſenſu, & patet:
Iterum eſt mare per quod ad terrā ſan-
ctam cœli itur. Beati ergo, qui lugent, &
lugendus eſt, qui non luget. Vt ait bea-
tus Gregorius.

¶Tertia utilitas eſt ſpiritualis lęticia. 25
Hæc eſt enim differentia inter dolorē
de alijs rebus, ubi multum dolere non
deberet, ſicut pro mundi infortunijs, ꝑ
amicorum morte, & huiuſmodi, & do-
lorē, ꝗ eſt pro peccatis, ꝙ de primo nō
gaudet, nec in poſterum lętatur, ſed po-
tius erubeſcit ſe doluiſſe, & fleuiſſe. Sed
de ſecundo gaudet, cum dolet de dolo-
re gaudet. Iuxta illud, Pſal. 93. Secun-
dum multitudinem dolorū meorū in
corde meo, &c. Idē patet de pę. di. 1. circa
principiū. Poſtquā ēt fuerit cōfeſſus, &
cōtritus pure, inuenit de hoc ſpiritualē,
& magnā in aīa lęticiā. Thob. 3. Poſt la-
chrymationē, & fletū, exultationē infun
dis. Luc. 6. Beati ꝗ nunc fletis, qa ridebi-
tis, & nō ſolū hic ſequitur talis lęticia,
ſed etiā lęticia ſempiterna, quia triſticia
veſtra vertetur in gaudiū, & gaudiū ve-
ſtrum, nemo tollet à uobis. Ioan. 16.

¶Habentes prædictas conditiones in Artic. 5.
tertio articulo, & utilitates in quarto ar-
ticulo, notatas interius in anima, de-
bent habere utilitates exterius abſolu-
tionis, quia cui Deus aperuit ianuam
eccleſiæ triumphantis in contritione, 26
debet confeſſor aperire eccleſiā militan
tem in abſolutione, & nō alijs. Sicut pa-
tet ſupra. c. 13. Qui autem ſunt illuſo-
res habentes ſolum verba contritionis,
ſunt illa ficulnea maledicta in qua Chri
ſtus nullū fructum, ſed ſolū folia inue-
nit. Matth. 21. Sunt falſi mercatores, &
monetarij, qa ſoluunt in cōfeſſione fal-

ſam

ſam monetam, dicentes ſe eſſe contri-tos, cum non ſint, quia ad imaginem locutionis, uidetur bona moneta, quæ tamen in ueritate falſa eſt, & ideo falſas merces reportanr, i. falſam abſolutionem, & totum opus pęnitentiæ fundatur ſuper malo fundamento, ideo cadet. Talis etiam abſolutio, & pœnitētia, eſt quaſi pictura ſuper lignum putridum, & pulcher color ſuper ueſtem fragilē, & à tineis comeſtam, quæ non erit durabilis. Ita nec hęc ueſtis ducet ad agni nuptias, quia non eſt veſtis nuptialis. Et ideo, quia non uere dolet hic cum illo non habēte ueſtem nuptialem. Matthei.22. Audiet ſententiam, quam ipſe audiuit ligatis manibus, & pedibus mittite eum, &c. Ibi erit flatus, quia hic nō fleuerunt. Et ſic dum hic ſolum apparenter agunt pęnitentiam, de qua ibunt ad pęnam ęternam, duplici contritione cōtere eos, &c. Hiere 17.

27 ¶Si vero cōfeſſor ſciret, ꝙ eſſet fictio, & ꝙ non venirent ad confeſſionem corde, quomodo deberent, ſed fortè ne reputarentur peſſimi, & infamiam incurrerent, & eis manus imponeret, in facto faceret ſe maiorem magiſtrum, & maiorem poteſtatem oſtenderet, quàm Chriſtus, qui nō aperuit cęlum, niſi verè pœnitentibus. Sicut patet, ſupra, c.8. Talis confeſſor eſſet nobilis artifex, qui ædificaret opus, cuius ſummitas cęlum tangeret, ſine fundamento, quod eſſe nō poteſt, ſed potius ſuper utrunque cadet, quia cæcus ſecum, &c. Teneat ergo confeſſor doctrinam Pauli, qui diſcipulum ſuum. 1. Thimo. 5. docet, dicens. Nemini cito manus impouas.

Artic. 6. ¶Diabolus vero uidens omnes iſtas vtilitates ſequi ex contritione, multis cautelis eā nititur impedire ſupra. c. 24. Dictum eſt, ꝙ lachrymæ contritionis

28 ſunt mare, per quod ad terram ſanctam tranſitur. Sic ergo Pharao, quantum potuit impediuit, ne filij Iſrael per illud de Ægypto tranſirent. Ita diabolus modo, & hoc faciendo fingit ſe matrem, cum ſit nouerca, mater enim vidēs filiū lachrymantē cū pacificat oſtēdendo ei aliquid delectabile. Ita diabolus oſtēdit Peccatori contrito ſpectacula ludos, & choreas, & huiuſmodi, quæ circa tēpus paſchæ diabolo procurante, vbique incipiunt, vt contritione, quā in quadrageſima habuerunt reuocet. Reducit etiā ad memoriā delectationē peccati dimiſſi. Tertio eos terret faciens eos impoſſibilitatem concipere de pęnitentiæ inceptę cōtinuatione. Et iſtis medijs eis ſuadet, dicēs, illud Hiere. 31. Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrimis.

¶Sed, quia difficile eſt aliquādo ipſimet pęnitenti, & etiam confeſſori ſcire, quis eſt veræ contritus. Vtilē videtur ad hoc ponere vnum experimentum, quo ipſemet pęnitens, & etiam confeſſor ſignum habere poſſunt, ſi vere pęnitet. Iſtud autem ſignum eſt, ſi apertæ & nudæ confitetur, & libēter omnia recipit, quæ ſibi à cōfeſſore imponuntur. Quia dicit Canon, ꝙ veræ pęnitens libenter omnia ſuſtinere debet, quæ ſibi à confeſſore iniunguntur, de pęni. di. 1. circa principiū §. perfecta. Si autē ei omnia rationaliter impoſita, ſiue quātum ad pęnitentiam, ſiue quantum ad ceſſationē, & uitationem peccati, & male ſocietatis, ſiue quantum ad reſtitutionem non recipit, confeſſorique ſuo in talibus nō obedit, non vere, pęnitet, nec aīę, ſalutē, & uitā diligit, ut debere, hoc probatur tali medio. Ille uerè nō pęnitet, nec diligit animæ, uitam, ut deberet, qui minus diligit animam animæque uitam, & ſanitatē, quā corporis, ſicut patet. C. 1. 11. Sed ille, qui omnia ſibi impoſita nō ſuſcipit pro animæ ſalute minus diligit animam, quàm corpus, quia ſi tm̄ diligeret, tm̄ ſuſtineret, & faceret. Sed à deſtructione conſequentis non tm̄ facit, ergo non tantum diligit. Quod non tātum facit probatio, ſi medici animę, vel corporis, dicerent, ei certitudinaliter ꝙ niſi ieiunaret omnia feria ſexta per ſeptennium in pane, & aqua moreretur viliſſima morte, nō ſolum illud reciperet ꝓ ſeptennio, ſed citius pro tota uita ſua, quàm ſic moreretur. Iterum ſi dicerent, ꝙ niſi emeret ſibi talia neceſſaria,

vel

vel pecuniam magnam expenderet, vel alienum reſtitueret, moreretur. Si etiam dominus terrenus diceret ei, ꝙ eum ſuſpenderet, niſi ſtatim ei daret omnia, q̃ haberet, ſtatim omnia daret: quia pellẽ ꝑ pelle, & omnia, quę habet homo dabit pro aĩa ſua. Sed iſta ꝑ anima ne moriatur æternaliter non facit. Medici eñ animæ dicunt, ꝙ niſi ieiunet, & pęnitentiã faciat, niſi eleemoſynã det, niſi etiã aliena reſtituat, niſi dimittat ſocietatem malam, ꝙ dãnabitur & ſuſpendetur ad furcas inferni. Sicut eñ dicit ipſe Deus. Lucæ. 13. Niſi pęnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis. Sed nõ bene pęnitet, niſi prædicta faciat. Et tamen omnia iſta differt, nec tantum reſtituit de alieno, quod nõ poteſt habere iuſte, nec tam cito pro animæ ſalute, quàm daret pro proprio, ꝙ poſſet habere pro corporis ſanitate, ergo plus diligit corpus, quã animam, ergo non eſt in ordine charitatis, ſicut patet. C. 1. 1 Ergo nõ uere, nec fructuoſe pęnitet, omnia ergo, quæ faceret, ut mortẽ uitaret corporis, ſiue ieiunando, ſiue reſtituendo, ſiue ſocietatem fugiendo, ſiue peregrinando, quia ſi diceretur ei, ꝙ niſi faceret moreretur, ea citius faceret, faciat pro animæ morte uitanda, ieiunando, reſtituendo, malam ſocietatem fugiendo, & ad epiſcopum, ſeu pęnitentionariũ, uel Papam, quando ei iniungitur, pro abſolutione habenda peregrinando.

¶Confeſſio. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio quid ſit.*
2 *Confeſſio quam ſit neceſſaria.*
3 *Exemplum pro neceſſitate confeſſionis.*
4 *Quomodo debeat eſſe diſpoſitio ad confeſſionem.*
5 *Confitens, quæ fugere debeat.*
6 *Peccator dum in peccato eſt in manu diaboli manet.*
7 *Qui in infirmitate, & in paſcate confitetur videtur facere treguam cum Deo.*
8 *Quod ſignum bonæ voluntatis confitentis.*
9 *Quid maximopere proſit infirmitatibus ſpiritualibus.*
10 *Pænitens quem confeſſorem eligere debeat.*
11 *Animarum medio omnia mala oſtendenda ſunt.*
12 *Quod periculum immineat non integraliter confitentibus.*
13 *Confeſſio quomodo eſſe debeat.*
14 *Exemplum fabuloſum in illos qui non pure confitentur.*
15 *Confitens præmeditari debet ſua peccata antequam ad confeſſorem accedat.*
16 *Exemplum pro ijs, qui reddituri ſunt rationem vitæ ſuæ.*
17 *Reprehenduntur illi, qui poſt annum veniunt ad confeſſionem nulla facta præmeditatione.*
18 *Quid agendum antequam accedamus ad confeſſionem.*
19 *Confitens ad confeſſorem ſe habet ſicut nauta ad illam, qui vult ingredi in nauem.*
20 *Pænitens debet accipere pænitentiam ſibi impoſitam.*
21 *Qua de cauſa qui accedunt ad confeſſionem præmeditari debet ſua peccata.*
22 *Confitens debet obedire confeſſori.*
23 *Perfectus obediens, quomodo eſſe debeat.*
24 *Munus bonorum chriſtianorum eſt omnibus ſe erroribus expiare & deinde bona opera facere.*
25 *Periculoſum eſt ſanis & infirmis confeſſionem procraſtinare.*
26 *Multi peccata ſua confitẽtur timore pœnæ temporalis & iacturæ bonorum externorum, quàm pænæ æternæ & aĩæ.*
27 *Qua de cauſa confeſſio ſit acceleranda.*
28 *Quemadmodum ære alieno, quo opprimebatur liberati lætãtur ita qui debito peccati quo oppreſſi ſunt, ſoluti maximo gaudio afficientur.*
29 *Quando magis debeamus noſtra peccata fateri.*

30 *Con-*

30 *Confeſſionem non eſſe procraſtinandam.*

31 *Excuſationes illorum, qui aliis ſeruiunt quo ad confeſſionem non ſunt admittendæ.*

32 *Quemadmodum proditores expellemus ita peccata, quæ nos produnt expellere debemus.*

33 *Contra illos, qui credunt malum eſſe ſe cito confiteri.*

34 *Exemplum in quendam, qui credebat ſatius eſſe tempus expectare, quàm citò confiteri.*

35 *Qua de cauſa frequẽter ad confeſſionem accedere debeamus.*

36 *Quando peccatores pœna inferni puniri noſcimus; debemus animaduertere nec ad pœna puniamur.*

37 *Quare periculoſum ſit ſemel iam non confiteri.*

38 *Quare debeamus ſæpe noſtra peccata confiteri.*

39 *Quomodo cognoſcatur ſi quis ſit ſpiritu renouatus.*

40 *Vt nauis ſentina debet ſæpiſſime purgari: ita anima noſtra.*

41 *Exemplum in peccatorem in eccleſiam euntem.*

42 *Exemplum in mulierem abſcondentem unam peccatam licet piam.*

43 *Exemplum cuiuſdam Diaboli ferentis peccatorum librum.*

44 *Exemplum miraculi beatæ Virginis.*

45 *Exemplum in puerum à diabolo allectum.*

46 *Peccatores ſunt ueluti latrones ad Crucem euntes.*

47 *Exẽplũ miraculoſum duorũ quorũ alter confeſſus fuit liberatus ab igne, alter non confeſſus, combuſtus, licet eſſent ligati in eodem ſtipite.*

48 *Vtilitatis cauſa confeſſio frequenter fieri debet.*

49 *Confeſſio integra non eſt iteranda, ſi denuo peccetur.*

50 *Dæmon pluribus modis impedire curat confeſſionem.*

51 *Timore pœnitentiæ Dæmon curat claudere os confitentis.*

52 *Exemplum miraculoſum in quendam infirmam cuius os dæmon obturauerat.*

53 *Proponendo alia bona opera Dæmon curat aliorum os obturaret.*

54 *In impedimentis omnibus confeſſionis ſedent Diabolus, vt lupus ad prædam.*

55 *In impedimentis confeſſionis Diabolus ſe habet ad peccatorem, ut cuſtos carcerum ad captiuos.*

56 *Peccator imitari debet in carceribus detentos.*

57 *Licet Diabolus teneat omnia membra peccatoris, tam ſi non teneat linguam ſpes eſt ad ſalutem.*

58 *Contra impedimenta Diaboli, quæ ſint ponenda.*

59 *Quæ remedia contra uerecundiam adhibuit Deus.*

60 *Remedium contra uerecundiam ſecundum & tertium.*

61 *Remedium quartum contra uerecundiam.*

62 *Remedium quintum contra uerecundiam.*

63 *Remedium ſextum contra uerecundiam.*

64 *Magna eſt ſtultitia aures patulas diabolo à cõfeſſione alienare conanti præbere duabus de cauſis.*

65 *Cur tertio & quarto ſit magna ſtultitia diabolo curans à confeſſione remouere aures præbere. & num. 66.*

67 *Magna ſtultitia eſt quinto & ſeſto credere diabolo in ſuadenti confeſſionis fugam*

68 *Quomodo cognoſcere poſſimus ſit confeſſio ſit debitis malis.*

COnfeſſionis, Cap. 1.

Primo ponenda eſt deſcriptio. Secundo, neceſſitas. Tertio, modus, ſeu diſpoſitio requiſita ex parte confitentis, quantum ad uoluntatem. Quarto, quantum ad diſcretionem. Quinto, quantum ad integritatem. Sexto, quantum ad præcogitationem. Septimo, quantum ad obedientiam. Octauo, quantum ad feſtinationem. Nono, quantum ad frequentiam.

quentiam. Decimo, ponenda eſt confeſſionis utilitas. Undecimo, in quibus caſibus, debeat iterari. Duodecimo, oſtenditur, quantum diabolus nititur eam impedire, ſcilicet ſex modis, & ſex remedia contra hæc impedimenta. Tredecimo, experimentū. Decimoquarto, [illegible] confiteri nolentium.

Artic. 1. ¶Ad primū ſic proceditur. Confeſſio
1 ſecundùm Chriſoſtomū eſt ſalus animarum, remiſſio peccatorum, recuperatio virtutum, fuga dæmonum, obſtructio oris inferni, apertio regni cœleſtis.

Artic. 2. ¶Secundum oſtēditur exemplis, b[illegible]
2 ſona ratione lege, & autoritate. Exemplum ad hoc de infirmo, uel vulnerato cui neceſſe eſt, q̄ infirmitatem medico oſtendat, ſi vult curari. Ita neceſſaria eſt confeſſio ante curationem.

¶Iterum ſi dominum offendiſti, neceſſe eſt, ut culpam recognoſcas antequam veniam obtineas.

¶Iterum, qui debet eſſe, uel honeſtæ miniſtrare in menſa regis, neceſſe eſt, ut à facie ſordes tergat. Nos ſemper ſumus in præſentia Dei, & omniū ſanctorū ſicut patet. A. 25. 17. Aliquādo etiā ad menſam
9 eius, i. ad comunionem accedimus, ergo præoccupemus, i. præueniamus faciem eius in confeſſione in Pſal. 94. Ad illud propoſitū adducit illā autoritatē beatus

Exemplum. Gregorius tertio paſtoralium. c. 14.

¶Iterum neceſſaria eſt cōfeſſio ante orationem, quia filio petenti pulchrum iocale à matre. Reſpōdet mater tuæ ſordes ſunt ualde, lauare manus, & tūc tibi tradam, aliter non. Ita multi petunt cū turpi, & ſordida anima, liberationē ab anguſtiis, & tribulationibus proſperitatem terræ, & gratia in præſenti, & gloria in futuro, quibus reſpondet pater noſter, & mater noſtra, dicēs. Eſa. 1. Lauamini mundi eſtote. Auferte malū &c. Quaſi diceret: tunc habebitis, quod petitis, aliter nō. Quia cū multiplicaueritis orationē, non exaudiā. Eſa. 1. Ergo confeſſionis mundatio neceſſaria eſt.

¶Iterum neceſſaria eſt, nō ſolum ante oēm orationē, ut dictum eſt, ſed ſpecialiter ante cōionem, quā ſi habēs manus leproſas, uel ſcabioſas uelleres porrigere diſcum regis, extendere uel in [illegible] eius ſuo conſpectui eius ſugereres, nō [illegible] reuereri tāgere libenter, neceſſe [illegible]. Sed auerteret oculos ſuos ab eo. Ita nec placet Deo, q̄ talis menſæ ſuæ appropinquet. Ideo auertit oculos ab eis. Eſa. 1.
3 Cum extenderitis manus veſtras, auertā oculos meos, à uobis, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.

¶Hiſtoria eſt ad hoc, quaſi per iſtum modū de deuoto beatæ Mariæ, cui obtulit ieiunia preces, & deuotiones multas, tamen cor os, & alios ſenſus, & opera munda nō cuſtodiuit, quem beata Maria curialiter permonuit hoc modo, uidebatur ei una nocte, q̄ ſitiebat quaſi ad mortem. Beata vero Virgo, ab eo inuocata pro adiutorio, affuit, porrigens ei potum pulcherrimum in uaſe turpiſſimo, cui reſpondit, q̄ bibere nō poterat propter vaſis abominationem. Sed rogauit ut illud mundaret, & tūc illud porrigeret, cui Maria, ſic tu munda prius uiā tuam, ſcilicet cōfeſſione, alit[illegible] munus nō ſuſcipiam de manibus tuis maſcis. Nota. D. [illegible] in [illegible] cuſtodiend[illegible],

¶Ratio etiam, & lex hoc dictant, q̄ nemo ſit iudex in cauſa propria, in nulla curia mundi hoc permittitur. Sicut patet. C. [illegible]. Ne quis ius ſibi dicat per motum. Sed oportet, q̄ ponat ſe, qui deliquit in iuditio curiæ, dicens. Paratus ſum ad emendam ſecundum decretum curiæ. Sic in curia eccleſiæ, ex quo Deus & [illegible] eſt homo neceſſe eſt eſſe, ſicut Deo, & homini, & in eius arbitrio ſe ponere. Legem etiam ciuilem habetis ad hoc. [illegible] Tollite ergo uobiſcum verba. Oſeæ 14. Et confitemini alterutrum peccata ueſtra Iaco. ult.

Artic. 5. Ex iſta neceſſitate debet uoluntas cōfitentis arctari, q̄ bene diſponatur, quia in ſa neceſſario opere, niſi bene diſpo-
:1 natur maximū imminet periculū. Hæc autē diſpoſitio debet eſſe, q̄ doleat commiſſa, ſicut patet C. 5. & Secundo q̄ reſti-
4 tuat ablata. Tertio, quod promittat ceſſare, & ut de hoc pleniorē faciat fidem,

Exemplum. quod fugiat peccati occaſiones.

Secun-

¶Secundum patet, quia niſi reſtituat, parum prodeſt confeſſio. Sicut patet de illo, de quo fertur quaſi ſic, ꝙ fecit iniuriam cuidam de tranſmarinis partibus iniuſtè bona ſua detinendo: poſtea vero iniuſticiam confitebatur, nec tamen reſtituit, hūc ergo oportebat ſemel ad partes illas peregrinari. Et trāſiens ꝑ quandam uillā in qua erat dęmoniacus, qui dixit mirabilia improperando hominibus ſtatum ſuū in quo erāt, & peccata, q̄ fecerant, cogitauit ꝙ illum uideret, quia cogitauit ꝙ nihil poſſet ei improperare, qui confeſſus fuerat: & veniens ſolus ad eum ne fortè aliquid ei coram pluribus improperaret, quæſiuit multa, & cum ad ſingula cautè reſponderet, quæſiuit de ſtatu proprio. Adiurās eū de veritate, dicenda. Cui reſpondit tu es in ſtatu malo, & quo ad animam, & quo ad corpus: quo ad animam, quia iniuſtè bona talis detines, quo ad corpus, etiam es in periculoſo ſtatu: quia ille cuius bona detines eſt in uilla iſta, & ſi ſciret te hic malè te tractaret. Et alius rn̄dit, heu (inq̄t) modo uideo, ꝙ fides noſtra non ualet. Et quare ait dęmon, quia (inquit) fides eccleſiæ eſt, ꝙ peccata confeſſionem delentur. Cui alius ſubridens non, inquit, reſtituiſti, ideo peccatū manet. Caueant ergo illi, qui habent bona defunctorū, vel uiuorum ſemper ſolutionē differentes multis annis, & credunt benè abſolui, & cōicare. Et tamen dum res habetur extra, peccatum habetur intra in anima, ergo malè abſoluuntur, & communicantur, de quibus dicit ſcriptura ad Titum. 1. quia confitentur ſe noſſe Deū verbis, ſcilicet, factis autē negant. Deo enim confitentur verbis, ſed non factis.

5 ¶Tertium patet, videlicet ꝙ benè cōfitens debet fugere peccati occaſionem, ſicut fugiēs de carcere nō moratur ꝓpe vbi faciliter iterū poſſet capi, & incarcerari, ſed fugit lōgius. Aliter uidetur velle iterū capi. Et hoc etiā dr̄ de tali, poſtquā capitur iterū. Ita nō ſufficit cōfiteri pctm̄ fornicationis, vel cuiuſcunque officij, vel ſtatus quē ſine pctō tenere non pōt, niſi illā mulierē de domo eiiciat, & fugiat loca, & occaſiones cū ea loquēdi, ꝙ etiā ſeruitiū dimittat, quod ſine pctō exercere nō potuit. Aliter carcerarij poteſtatē, immo nec carceris cuſtodiā fugit. Sed de carcere cōfitetur, in carcere manēs, & vult finaliter à diabolo capi, quia cū ꝑuerſo peruertetur, & cū ꝑuerſo capietur & punietur, ſicut captus in
ſocietate latronum. Ideo ſignāter, dicit 6
Apoſtolus. Exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus, Ephe. 5. Non dicit à morte ſolū, ſed a mortuis, i à malis hominibus ſpiritualiter mortuis. Et niſi hoc feceris, modo bene ſurrexiſti à morte peccati, quia ſicut videmus, ꝙ experimentū vitę corporalis eſt, quādo homo aliqualiter abhorret ſocietatē mortuorum, quia ſi ſit uiuus aliqualiter abhorreret eſſe ſolus inter corpora mortuorū. Mortuū aūt corpus, alia corpora mortua nō abhorret. Eadē experimēto cognoſcere poteris ſi ſis uiuus, vel mortuus ſpiritualiter. Illi enim, q ſic in infir-
mitate, uel quadrageſima cōfitētur, vel 7
præcipiunt in teſtamēto. ꝙ oīa reſtituātur, & ꝑ iſtū modū accipiunt treguā cū Deo vſq; poſt Paſcha, uel infirmitatem, non faciunt pacem ſimiliter: quia ad eādem ſocietatem, & ad eadē peccata redeunt, & eadem bona retinent in poſterum, ſunt ſicut illi q propter periculū, quod vident, quando nauis onuſta incipit ſabulū tangere, merces in mari proiciunt, quas cum periculū euaſerunt, ſuper terram euntes nituntur colligere, & quæ prius eiecerunt, iterum colligunt. Iſtorum uoluntas non eſt bene diſpoſita, quia non eſt abſoluta, ſed conditionata, quia timore confitentur. Talus dicere poſſunt, illud Eſa. 12. Cōfitebor tibi domine, quoniam iratus es mihi &c.

¶Iſtius bonę uoluntatis manifeſtatio Artic. 8
eſt, ſi propter laborē, uel tędiū non dimittat, quin diſcretū eligat cōfeſſorē in tam arduis cauſis, ſicut curæ ſapientioris medici libētius te cōmittis, & à melius ſciēte viā quęris in re indubiam. Et videas eligitur ſpeculator, & ubi periculū imminet de amiſſione hereditatis, à ſapientiore cōſiliario libētius conſiliū quęris.

Sic dicas in propoſito, illud Pſal. 137.
Confitebor tibi domine in toto corde,
&c. Sed heu. C. 5. 19. Et cauſa eſt frequẽ-
ter, quia magna peccata volunt facere,
& quærunt cęcum confeſſorem. Volen-
tes ergo diſcretiores quęrere nullus im
pediat, qa impedientes agunt, & contra
ſalutẽ illorũ quos impediu nt, & contra
doctrinã eccleſiæ. ¶ Primum patet, quia
aliquãdo citius multis annis nõ confi-
tentur, quàm aliqbus cõfiteanť, & hoc
expertũ eſt, vel fortè ꝑpter verecundiã,
quia quotidie eos uident ipſi timẽt, qa
aliquod nocumentum, vel aliquid fece-
runt de quo timent eos grauare, ſi illud
eis oſtenderent, qa timent ꝙ minus eos
in poſterum diligerẽt, minuſque de eis
confiderent, uel propter minorem affe-
ctionẽ, quam ad eos habẽt propter de-
licta, quæ in eis uident, uel ꝑpter eorũ
ignorantiam, & inſufficientiam inuite
eis confitentur, & ſi confitentur confeſ-
ſionem dimidiant, quod eſt contra illo-
rum ſalutem peccant ergo impediẽtes,
quia occaſionem dant eorum perditio-
ni, ergo melius eſt pro vtraque parte, ꝙ
9 eos licẽtiẽt. Primo pręlatis, & ſacerdoti-
bus, quia exonerant ꝑ ſubditis etiã in-
firmis, quia dicit Seneca. 4. li. de clama-
tionũ, ꝙ nihil magis ꝓdeſt ęgris, quàm
ab eo curari, à quo nolũt, & ubi diligũt.
Exemplum. Et ponit exẽplũ de quodã, q ſanauit pa-
trẽ infirmũ, vbi medici dixerũt, ꝙ ſana-
ri nõ potuit, magis experti in ſciẽtia, q
ipſe filius fuit, poſtea vero rogauit filiũ,
ꝙ curaret etiã nouercã infirmã, noluit,
cui pater, eundẽ morbũ habet, quo ego
laboraui, cui filius nõ tibi medicus, ſed
filius profuit, gratum tibi erat quicquid
meis manibus acceperas, nouerca uero
mea uidẽs me grauatur, & amplius in-
firmať, ſi loquar ei dolor incedit ſi tã-
gam eã, extra ſe erit, & medicus decipi
poſſum, ſed præuignus de morte non
poſſum excuſari. Concludit ergo, ꝙ ni-
hil plus ęgris prodeſt, quàm ab illo cu-
rari à quo volunt, quod licet uerum ſit
in infirmitate corporali, multo tamẽ ve-
rius eſt in infirmitate ſpirituali.

¶ Secundum patet per canonem, ſeu
decretum, quod dicit, ꝙ pœnitẽs debet
quærere confeſſorẽ diſcretum. De pœ.
diſt. 1. quẽ pęnitet. Et ratio patet. B. 1. 25.

¶ Sic electus non peccat, ſed veritatẽ 10
dicat, & ſemper cogitet ꝙ in loco, & iu-
dicio illo maior eſt omni homine, quia
locum tenet in terris, nec peccat ergo,
nec propter lucrum, ne lucrum amittat
æternum, nec ne gratiã confitentis per-
dat, ne gratiam perdat Dei, & ſanctorũ,
nec ne eum triſtet, ſciens ꝙ melius eſt
filium triſtari, & eum uidere lachryma-
ri ad correctionẽ, quàm ad ſuſpendiũ,
& melius eſt egro, vel vulnerato, ꝙ ſen-
tiat dolorem ad verã curationẽ, quàm
ficte curetur ſine dolore ad tempus, &
poſtea ſentiat dolorem ad mortem. Ta-
lis poſtmodum ſciet medico, qui ei pe-
percit malas grates. Ita illi quibus mo-
do percitur, ne triſtẽtur: quando audiẽt
triſtem ſententiam in iudicio, poterunt
ſuper confeſſores ſuos capita agitantes
dicere maledicti uos, qui noluiſtis nos
triſtare ueritatẽ, dicendo. Modo erimus
in triſticia æterna. Ipſi etiam pœnas nõ
euadent, quia proditoriæ ſe habuerunt
in cura filij, regis in non cuſtodiendo,
& non curando. De talibus nota. A. 7.
20. Quilibet ergo confeſſor, & prædica-
tor, & conſiliarius, & corrector, & præla-
tus, & qui cuſtodiam habet aliorum ve-
ritatẽ dicẽdo, dicat qđ Paulus. 2 Cor. 2.
dixit ſcribendo hæc, inquit, ſcripſi uo-
bis, ut non cum venero triſticiam ſuper
triſticiam habeant, nec deberent de ue-
ritate offendi, quia ſi amiſiſſent hæredi-
tatem terrenam, ſcirẽt grates danti cõ-
ſilium, quomodo illam recuperarent.
Ita in propoſito ne ſint ſimiles Iudæis,
de quibus dixit Chriſtus. Vultis ne lapi-
dare hominem, qui ueritatẽ dixit uobis.

¶ Sicut medico diſcreto electo tota Artic. 5.
plaga eſt oſtẽdenda. Ita medico anima-
rũ diſcreto, ut dictũ eſt electo oĩa pecca
ta, tã cordis, quã oris, quã operis, quàm 11
obmiſſionis integraliter oſtẽdenda ſũt,
quo ad oẽs circũſtãtias, agrauantes, quę
notanť in hoc verſu. Quis qđ vbi quo-
tiẽs ꝑ quos cur qũo qñ oſtendit ei oĩa.
Matth. 4. Eſa. 58. Diſſolue cogitationes
impie-

impietatiſ, i. mortalia pctā ſolue faſciculos deprimētes, i. circumſtantias aggrauantes. Et ſic omne onus dirumpe.

¶ Circa qd̄ primo oſtendet̄ ppoſitum multis exēplis. Secūdo oſtēdet̄ periculū nō faciētiū ppoſitū. Exēplis & hiſtoria.

¶ Primū, videlicet cōfeſſionis integritas patet exēplo arboris & herbarū nociuarū, quas q. pſternit, niſi etiā oēs eradicet, iterū creſcūt. Aliqū multæ p vna. Ita pctm̄, niſi eradicet̄, occaſio, & ſocietas p quā prius incidit in pctm̄, quæ eſt quaſi radix. Niſi et eradicetur peccandi ppoſitū, & oēs peccati circūſtantiæ, iterū creſcunt & multipliciter ſe oſtendunt. Iterū lepra carnis, lepra cutis, lepra veſtis, lepra dom⁹, id eſt pctm̄ cordis, oris, & operis, & obmiſſionis iubetur ſacerdotibus oſtēdi. Leui. 13. Et de pen. di. 1. Moyſi, & confeſſio omniū malorum ſit initium omniū bonorum, & unde mortem oriebatur inde vita reſurgat.

¶ Iterū ligatus multis vinculis in carcere, vel ad ſtipitē, vt comburatur nō euadit, niſi oīa vincula rumpat. Sic ſolue oīa vincula peccatorū. Iuxta illud, Trē. 2. Effunde ſicut aquā cor tuū. Ita videlicet q nullū ſignū pcti in eo remaneat, nec ira in corde, nec pecunia, vel res aliena ī ciſta. Aliqū em̄ liquores colores ſignū, vel ſaporis etiā effuſi in vaſe dimittūt, qd̄ nō facit aqua. Sic ergo effundite corā illo corda vr̄a. In Pſ. 61. Aliud exēplum. Nota. A. 11. 4. Item. 3. Reg. 8. Dicitur quòd templum fuit dedicatum cum omnibus vtēſilibus ſuis. Sicut templum noſtrum, cum omnibus ſenſibus peccata ſingulorum confitendo. &c.

12 ¶ Periculū vero integraliter non confitētiū patet exēplis & hyſtorijs. Primo exēplo vulnerati, cui parum prodeſt, q ſex plagæ mortales ſanentur, ſi ſeptima mortalis non oſtendatur nec ſanet̄, q̄ p illā ſolā æque morietur, ſicut p oēs. Qd ergo pdeſt medico plagas ſanaſſe, ducentas, unica ſi inerit, qua moriatur homo. Sic ſpualiter cū vnū modicū venenū totā pſſā corrūpat angelice ſuper illud. Et propter unū pūctū, vel verbū falſificatū, cōuincatur falſificās. Ita bulla Dei anima. Et propter vnū verbū malè ſcriptum in carta tua poteris amittere totā hereditatem. & nauigans, qui omnia foramina in naui præter vnū obturat ſubmergit. Et obſeſſus, qui totā ciuitatē præter vnā partē cuſtodit, capit̄, & pter vnū quū dimiſſum in nido, auis ad nidum redit. Sic diabolus ad aīam. Et narrator in bancho regis propter vnū verbum prætermiſſum in narratione ſua totam narrationem amittit, & breue annullatur. Et propter unā ſagittam in corpore dimiſſam moritur. Ita modicū fermentū peccati totā maſſam corrumpit, quia impij tibus peccatis exiſtens, de uno ſine alijs verā pœnitentiā agere non poteſt, quia Deus partem cōdonare nouit. De pœni. diſt. 3. §. His auctoritatibus. Vnde Bern. Summa Dei pietas veniā non dimidiabit, aut nihil aut totū, ppitiando dabit, qd̄ pulchre oſtēdit in hoc, q totā capitulū legionē nullā in hoīe dæmonē dimittens. De pœ. di. 3. Sunt plures. Sit ergo cōfeſſio pura cū oībus circūſtātijs, q peccatum aggrauant. De pœni. diſt. 2. Quem pœnitet. Illi qui aliter pœnitent, 13 vel cōfitentur ſunt, ſicut ille q ore confitebatur, & vna manu pectus percutiebat, & alia ſacerdotis burſam ſcindebat, dicens Deus propitius eſto mihi peccatori. Sic illi, qui ore cōfitentur, & unā manu pectus percutiunt, & ieiunias, & orones multas dicunt, ſed alijs peccatis Deū expugnāt, eiuſque burſam in mēbris eius cum duro dominio, & multis malis ſuis ſcindunt, bona illorū auferendo, vel detinendo tale eſt, ac ſi pœnitens pelliam deponat ad hoc ſed non venenum: Exemplum.

¶ Talibus poteſt dici quod dixit vulnea pes aratori, in fabulæ, hæc enim 14 venatorem fugiens precibus obtinuit, Fabula. & promiſſis, q arator eam ſub colobio abſcoderet, & requiſitus reſponderet, q ad nemus fugiſſet, quod & ore fecit, ſed digito & oculo oſtendit eam eſſe ſub colobio. Vulpes igitur dapta vis, belior dicta ſit lingua illa, ſed mali ſunt manus, & oculi. Ita poteſt dici illis, qui bene in confeſſione, & alijs negotijs loquuntur multa promittunt, alle- Artic. 8
rūnt

runt ſe uelle omnia peccata dimittere,
aliena reſtituere, pœnitētiam agere. Sed
manus, manus ſunt Eſau. Talibus alia
Exemplum. ſacramenta, & bona opera, nō ualēt ad
ſalutem, quod patet per hoc ꝙ fertur,
quaſi ſic de quadā muliere à dæmonio
vexata diu, quæ nec confeſſione, nec cō-
munione liberari potuit. Quidam ergo
religioſus illuc adueniēs, & corp⁹ Chri-
ſti in pixide ſecum honeſtè portans dę-
monem adiurauit, quare ſacramēta ec-
cleſiaſtica non ualuerunt eam liberare,
qui coactus reſpondit, quia unum pec-
catum ſemper zelauit, quod cū ipſa au-
diret, de illo confeſſa liberata eſt. Patet
ergo ꝙ qui oſtēdit in vno factus eſt om-
15 nium reus. Et qui abſcondit ſcelera ſua,
nō dirigetur, qui autem confeſſus fuerit
Arti. 6. miſericordiam conſequetur, Prou. 38.

¶Sed quia iſta confeſſionis integritas
ſine deliberatione, & pręcogitatione fie
ri non poteſt, quia ſicut intrās domum
obſcuram, & tenebroſam, ſtatim non
bene videt ea, quæ in illa ſunt. ſed opor
tet, ꝙ ibi moretur aliquantulū, ita qui
trāſeundo nimis feſtināter reſpiciunt te
nebroſam cōſcientiā ſuam non uident
omnia, quæ ibi latent. Ideo oportet, ꝙ
in reſpiciēdo moram ibi trahat. Ideo ad
confeſſionis integritatē neceſſario re-
quiritur pręcogitatio, & inquiſitio cum
diligenti examinatione.

¶Exemplū ad hoc de his, qui uocan-
tur ad cōputum reddendū ij diligenter
cogitant, & clericum cōducunt, qui eos
dirigat, & expenſas in ſcriptis ponat, &
locum, & uillam, & tempus, & negocia
in quibus, & circa quæ expenderunt cū
diligenti ſollicitudine excogitant ante-
16 quam ad computum veniant. Sic in cō-
puto ſpirituali diligenter cogitandum
eſt, quomodo poſt ultimam confeſſio-
nem uitam expendimus, quæ plus ua-
let, quàm pecunia. In quo loco, in qua
uilla, in qua ſocietate uiximus. quę pec-
cata illi homines cum quibus habita-
mus facere ſolebant, ſi in malis ſocieta-
tē illis prębuimus, an nō. Exēplo, Eze-
chię regis, Eſa 38. dicentis. Recogitabo
tibi omnes annos meos. Si ſic ſcrutarē-
tur, & morarētur in domo obſcura cō-
ſcientiæ, ꝙ diligenter inquirerent, quo-
modo animam ſuā expēderunt, & pec-
cauerūt contra Deum ſeipſos, & proxi-
mos, quo decem præcepta tranſgreſſi
ſunt præcepta ſingula ad memoriā re-
ducendo, & ſeptē mortalia peccata per-
currēdo, multa inuenirent, quę eos la-
tent, quia conſcientiā nō ſcrutant, ſed
ſubito ad confeſſionē quadā iocoſa le-
uitate ueniunt, dicentes: Interroga me.
Et eſt mirabile, qui per totū annū prius
non fuit confeſſus, feſtināter uenit, uel 17
ad eccleſiā, uel ad religioſos quādo ui-
det eos ꝑ uiā trāſire carucā dimittens,
& dicens. Audias me ſtatim ero expedi-
tus, non habeo, niſi vnū uerbū. Et tamē
ſi benè conſcientiam examinarent, in-
uenirent, ꝙ multa habent peccata, quæ
requirerent multa uerba, & multa ſa-
pientium conſilia, antequā benè eſſet
ſibi conſultum. ¶Iſte modus eſt multū
contra rationem, Ratio enim cuiuſcū-
que dictat, ꝙ ſicut cum magna delibe-
ratione cogitant peccata, & malicias, &
deſideria ſua implere, & cum magna di-
ligentia. Ita cum dolore cogitandū eſt
diligenter quomodo emendam faciāt.
Ratio. n. dictat, ꝙ cum maiori ſollicitu-
dine eſſet cœlum perquirendum, quā
infernus ¶Secundo ratio cuiuſcunque,
& uoluntas aſſentit, & cor concordat
auditis, ꝙ ſi quis tali mō ueniret ad cō-
potū reddendū, ubi magnū immineret 18
periculum, ſi nō benè cōputaret, & di-
ceret auditorib⁹ cōpoti īterrogate me,
nihil ꝑcogitaui, qd malè iret negociū
ſuū, ideo diligenter ante cogitāt, & ad-
huc ſine dāno uix euadunt. Et circa ſe-
minationē emptionē, & uenditionem
meſſionē, & circa oīa negotia mūdi di-
ligenter tempus excogitant aptius. Et
breuiter oīa tempus habent niſi anima
nō Et ſi ita negligens ſit circa ſalutē ꝓ-
priā ꝙ nō fecerit, qd ad eū ꝑtinet, quā-
tū ad ꝑcogitationē, non ꝓp hoc dimit-
tat confeſſor facere, qd ad eū ꝑtinet, ip-
ſum diligēter informando, & ordinate
inquirēdo. qa ſicut clericus iuuat laicū
ad ordinandum cōpotum, ita confeſſor

pœnitẽtem. Ita ꝙ debet eſſe, & adiutor, & compoti auditor, non ad eum inuoluendum, & obligandum, ſicut faciunt aliqui auditores compoti pecuniarum, ſed ad eum liberandum ad reducendum, & exponendum Dei mandata, & mortalia peccata cum brachijs ſuis, & circunſtantijs. Et non ſolum, vt
19 adiutor compoti, ſed vt nautæ reſpectu illius, qui eſt extra nauem, & vult intrare, habebit ſe confeſſor erga confitentẽ. Nauta enim quandoq; tabulam exponit, per quam nauem facilius intret, & ne de planca illa cadat: manum ſuam ei porrigit eum tenendo, & ſic ad nauem eum introducit. Sic confeſſor ei, qui eſt extra nauem eccleſiæ per mortale peccatum exponat, ſecundam tabulã poſt naufragium, ſcilicet pœnitentiam: oſtẽdendo quantę virtutis ſit, quomodo de filijs diaboli, & hæredibus inferni facit filios Dei, & hæredes Dei, & Cœli: quomodo per illam non ſolum nauem eccleſiæ, & ſocietatem ſanctorum, ſed etiã gaudia aulæ cœleſtis intrare poteſt. Et ne ĩ uia deficiat, manum abſolutionis, & cœleſtis conſolationis, & promiſſionis æterni gaudij admodum nauis cui manus ramum oſtendat, & eum ducat. Et ſic ad modum Noe manum extendo, columbam in arcam introducat, vt ei confitens uerè dicere poſſit, illud Pſ. 59. Saluum me fecit dextera tua. Et ſi-
20 cut poſt compotũ petit literas acquietantiæ, quas ſecum portat, & diligenter cuſtodit, quas vult benè, & ſufficienter concipi, & quòd nullus ſit in eis defectus. Ita poſt compotum confeſſionis accipiat literas acquietantiæ pœnitentiæ, & ſatisfactionis, quas debet deſiderare habere ſufficientes, quia ſi nõ plenariæ ſatisfaciat, literæ acquietantiæ ſunt ſufficientes, quia non acquietant eum de toto, & ideo in cõpoto alterius curiæ totum illud exigetur, ſicut ille, de quo non habet acquietantiam, ſicut optimę patet. A. 7. 22.
21 ¶Tertio ratio, & cor cuiuſcunque audientis conſentit, ꝙ ſi quis eſſet citatus, vel neceſſitatus ad reſpondendũ in iudicio regis terreni, in cã periculoſa vbi imminet damnũ, & periculum amiſſionis uitæ, uel membrorũ, uel oĩum bonorũ, niſi benè reſpõderet, ſi nõ diligẽter pręcogitatet, uel conſilium caperet, nullus reputaret eum ſapientẽ, ſed ſtultiſſimum. Ideo ſapientes uiri in talibus cauſis, rogant, ꝙ poſſint capere, cõſiliũ, & petunt, vel libellum, vel tẽpus ad deliberandum, quantum magis hoc facere deberẽt in iudicio Dei, & confeſſione, vbi agitur de lucro, uel pditione vitæ æternæ, & mẽbrorum, & totius corporis, & aĩæ damnatione, & regni cœleſtis amiſſione, ſi benè nõ reſpondeat. Vnde beatus Gregorius ſuper euangelia Homel. 26. Certè (inquit) ſi aliqs veſtrũ eũ ſuo aduerſario cãm dictaturus ĩ meo iudicio die craſtina eſſet exhibendus, totam fortè noctem inſomnẽ duceret, quid ſibi dici poſſet, uel rñderet cogitaturus, & ne apud me appareret noxius formidaret. Et quis, aut qd ſum ego, cito poſt futurus uermis, & poſt uermem puluis. Si ergo tanta cura pertimeſcitur iudicium pulueris, quãta intentione pertimeſcendum eſt, iãtæ iudicium maieſtatis. Diligẽter ergo cogitandum eſt, & vniuerſaliter cõuertẽdum ad Deum, & ſi ſic conuertimini, & Arti. 7.
ſalui eritis. Eſa. 40. 5. ¶Sed quia parum prodeſt confitenti oĩa peccata ſua confeſſori oſtendere, niſi uelit in his, quæ ad ſalutem ſuam pertinent ei obedire, ſicut nec prodeſt infirmo, ſtatum ſuum medico oſtendere, niſi uelit medicinã recipere. Ideo poſt iſtũ articulum ſex- 22
tum de confeſſionis integritate, neceſſario videtur ſequi articulus ſeptimus de confitentis obedientia, quod uidelicet, omnibus oſtenſis peccatis obedienter recipiat oẽs ei pęnitẽtias impoſitas.

¶Sicut ergo exiſtenti ĩ periculo ſubmerſionis, & uolenti de periculo illo liberari duo ſunt neceſſaria.

¶Primum eſt, ꝙ porrigat manum ei, qui eſt in loco ſecuriori, quàm ipſe ſit, videlicet ſuper terram ſolidam, vel in naui, quia ſi ei, qui ĩ eodem eſt periculo manũ porrigere eũ iuuare nõ poſſet.

¶Secun-

¶Secundùm eſt,quòd non capiat,nec aliũ ad ſe trahat,quia tunc vtrique ſubmerguntur,& ipſe nullũ auantagiũ reportat,nec in aliquo iuuatur. Ita ſpũaliter uolens liberari à periculo ſubmerſionis inferni debet manum ſuam porrigere nõ exiſtenti in eadẽ culpa fornicationis,uel uſurę,ſed exiſtenti ſup ſtatum firmum in naui eccleſię, uel in ripa religionis,nudę, & apertę periculũ ei oſtẽdendo. Quia ſi accipiat exẽplũ, vel conſilium à malis, cũ cœcus cœcũ ducat, faciliter in foueam cadit. Debet enim manum ſuam in manu confeſſoris ponere diſcreti. ¶Secundo non debet niti cum excuſationibus confeſſorẽ ad ſe trahere,dicendo vſura prodeſt, & mihi,& ei cui mutuaui non poſſum reſtituere,nec uxorem ducere, nec ieiunare,ſocietas me facit hoc facere,vicini mei,& hoĩes magni ſtatus ſic faciunt,& ſic uendunt,vt carius uadat in anno,qa talibus coloribus, & falſis excuſationibus, & allegationibus ad ſe confeſſorẽ nimis faciliter,trahãt, vterq; eſt ĩ periculo ſubmerſionis, debet ergo manum in manus, id eſt totum in arbitrio confeſſoris ponere, dicendo trahe me poſt te. Cañ.1.& libera me de aquis multis,
Arti. 8. & de ore leonis. ¶Sed quia perfectus obediens non eſt, qui nimis tardat facere illud ad quod tenetur. Quia ſm
23 Bernard. Perfectus obediens morã neſcit, mandatum non procraſtinat. Qui vult oſtendere,ꝙ in his, quę ad animæ ſalutem pertinent in foro confeſſionis, benè eſt obediẽs,oportet, quod cito cõfiteatur. Si ante quadrageſima peccet, quadrageſimam non expectet, nec ſenectutem. Si quadrageſimam expectet non expectet finem quadrageſimæ.Sed vulneratus ſtatim medicinam quærat, ſicut optime patet. A.16.3.& A.11.4. Ad hoc multa habemus exempla. Sicut enim contra rationem naturalem, videtur prius ſeminare, antequàm terra aretur. Ita ꝙ prius opera pœnitentiæ faciat,& poſtea confiteatur in fine quadrageſimæ. Et ſicut cõtra rationem eſt, ꝙ bonam meſſem expectet, qui prius non ſeminauit,uel ꝙ intendat circa autumnum ſeminare,quãdo deberet metere, ita quod in mortẽ bonam mercedem expectet, qui eam prius non meruit, & qui expectat bona ſeminare in ſenectute, quando deberet metere. Vide.P.7.¶Ratio ergo dictat, ꝙ ſpinis, & herbis nociuis extirpatis, & terra confeſſione à rata,& mundata in principio quadrageſimæ; poſtea bonis operibus ſeminetur. Prius eñ uas lauari debet, antequàm liquor precioſus infundatur.Et hunc ordinem Chriſtus ſuo exẽplo docuit eſſe tenendũ, qui prius ba- 24
ptizatus,ieiunauit,ſicut patet Matth.4. Sic nos, & hoc eſt, qđ ore docuit,Mat. 6.dicens. Tu autem cum ieiunas faciẽ tuam,i.conſcientiam laua, ſtatim poſt peccatum, & in principio quadrageſimæ. Et hoc pp periculi uitationem, & pp utilitatis aſſecutionem. ¶Primo pp periculi vitationem.Sicut.n.equus hñs frenũ in ore, faciliter ducitur, & ſicut ebrietas in foueã, & in alia peccata cadere facit.Ita ebrietas peccati,qui ſtatim per pœnitentiã nõ deletur ſuo põdere, ad aliud trahit,ut ait,Gregorius,qa diabolus iã frenum in ore poſuit,& nõ ſolum cum freno vnius peccati ad aliud Exemplum.
trahit peccatum, ſed ad pœnam.Cuidã igitur domino infirmato,& pro confeſſore mittenti, ꝙ in craſtinum ad eũ ueniret,ſapienter remiſit confeſſor, dicẽs, dicas dño tuo, ꝙ neſcit ſi cras uiuet, qđ cum dñs audiret, miſit ꝙ ſtatim ueniret,quod cũ factum fuiſſet,& confeſſus eſſet,illa nocte mortuus eſt, & craſtinũ non vidit.Nõ ſolum infirmis, ſed etiã 25
ſanis maximum periculũ eſt confeſſionẽ procraſtinare,quia non eſt dies, nec nox, in qua non moriantur aliqui ſubito in aliqua parte mundi.¶Alij apoſtemate,alij ſquinantia, alij occaſione, alij ſubmerſione,nec in maiori certitudine pœnitentiæ ſumus nos, quàm illi, certum enim eſt, quòd ſi capti fuerint in mortali,quòd damnati ſunt. Si incertũ eſt, in quo ſtatu fuerunt incerti ſumus de eis,audatior enim eſt, qui in peccato mortali, quàm qui inter ſeptem ho-

ſtes mortales dormit, quia in illo caſu
animam, & corpus, in iſto ſolũ mõ cor-
pus amittit. Certius.n.& melius eſt cõ-
feſſione liberari ab utroque, quia certũ
eſt, ꝙ oris confeſſio fit ad ſalutem, ad
Ro.10.Sicut.n.apertio venæ, vt ſanguis
corruptus exeat fit ad corporis ſalutẽ.
Ita apertio oris in confeſſione, fit ad aĩę
ſalutem. Et hoc feſtinanter eſt faciẽdũ,
feſtinat.n.pro medico infirmus mitte-
re, Pſal.15.Multiplicatę ſunt infirmita-
tes, &c. Feſtinat etiam maculas in facie
tergere, quæ eſt in pœnitẽtia multorũ,
& ſordes cadẽtes ſuper ueſtes in pecto-
re; qñ ſedet in menſa, & feſtinat bouẽ,
uel equum de fouea extrahere, & feſti-
nat muſcã de oculo extrahere, & ignẽ
nociuũ in domo extinguere, aliter to-
tum comburitur, ſic ſpiritualiter repro-
miſſio nequiſſima multos perdidit. Ec-
cleſiaſtici.29.Et mirabile ſi rex feciſſet,
ꝙ qui nõ eſſet confeſſus prima hebdo-
mada Quadrageſimæ, amitteret uiginti
26 ſolidos, pauci eſſent, qui tunc nõ con-
fiterentur, & magna eſſet preſſura circa
ſacerdotes. Sed heu qđ facerent timore
amiſſionis uiginti ſolidorum non fa-
ciunt timore amiſſionis animæ omniũ
bonorum cœli, & qui coram ueſte ter-
git ſordis in pectore feſtinanter, nõ ter-
git ſordes in anima exiſtens in pœnitẽ-
tia totius curiæ cœleſtis. Sicut patet, A.
25.17.Beatus qui pœnitentia illorum
ſordes tergit, & ſe ornat, ut de eo dici
poſſit, illud Pſal.103.Confeſſionem, &
27 decorem induiſti, &c. ¶Patet ergo, ꝙ
confeſſio eſt cito facienda propter peri-
culi uitationem. Secundo propter vti-
litatis aſſecutionem Multas enim vtili-
tates ex hoc aſſequitur, cito confitens, &
ſpirituales, & temporales. ¶Primo gau-
dium in conſcientia, & toto vultu exte-
riori Sicut.n.nimio onuſtus onere in
collo non facit bonum vultum, ſed ca-
chinat, ita onuſtus peccatis in conſciẽ-
tia non habet uerã lætitiam in corde,
nec ueram oſtendit in vultu, ſed appa-
rentẽ. Sed exoneratus gaudet, quæ.n.
mater non gauderet de reſuſcitatione
vnigeniti filij ſui. Sic, &c. Sic (inquit)
Pſal.121.Lætatus ſum in his, quæ dicta
ſunt mihi; ſupple in confeſſione, in do-
mũ dñi ibimus. ¶Quantã lætitiã habet
infirmus, qñ medicus dicit ei certitudi-
naliter, ꝙ uiuet, quantã lętitiã latro ha-
bet, uel homicida, qñ ad eccleſiã euadit
eos fugiens, q eũ uerſus patibulũ duxe-
runt. Ideo qui tales ducunt diligentius
cuſtodiunt, & tenẽt qñ eccleſijs appro-
pinquant. Ita diabolus mõ circa Qua-
drageſimã fortius peccatores tenet, &
plus eos, quã alijs tẽporibus tentat, qđ
patet, quia plures lites, & diſcordiæ in
ciuitatibus, & vniuerſitatibus commu-
niter hoc tẽpore incipiunt, ut per hoc
pateat, quãta malignatus eſt inimicus,
in ſancto. in Pſ.73. ¶Quantã lætitiã ha-
bet fidelis homo de multis debitis de- 28
obligatus, dũ.n.cogitat ſe eſſe in multis
debitis, dũ etiã de hoc audit loqui in
aliquo corpondere grauatur fidelis ho-
minis, ſed non falſi, qui deobligari non
vult. Ita qui cogitat ſe eſſe obligatũ dia-
bolo, & pęnę æternę, dũ de hoc cogitat,
& audit loqui: quo lętitiã in corde põt
hrẽ? Et reuera ſi non ſoluit die ſtatuto
cũ ſoluere poſſet, non eſt fidelis. Ita qui
in prĩcipio Quadrageſimæ diebus pur-
gationis qui ad hoc ordinantur, ſe non
deobligat benè ergo deberet feſtinãter A
ſe deobligare, & licet uideatur graue,
nõ dimittat, ſed dicat cum Pſal.31.Cõ-
fitebor aduerſum me in iuſtitia. ¶Mer-
catores.n tunc merces oſtendunt, qñ 29
plus lucrari poſſũt. Ita nos merces pec-
catorũ ĩ prĩcipio Quadrageſimę, vel ſta
tim poſt pctm̃, qa tũc plus lucrari poſ-
ſumus, videlicet oĩa bona opa, q̃ poſtea
facim⁹. Ergo iuxta cõſiliũ apl̃i dũ tẽpus
habemus, pũeremur bonũ. Sicut ſapiẽs
pegrinat̃, dũ tp̃s aptũ eſt. Et ſicut uolẽs
ad terrã ſãctã, uł ad loca ſc̃tã pegrinari,
ſi ſapiẽs eſt prius cõfitet̃, ut ĩdulgẽtia ei
ualeat. Sic uolẽs ieiunare, ĩ Quadrageſi
ma, et alijs tp̃ib⁹, aliaq; facere bona opa,
prius confiteatur, ut opera ſibi ualeant.
Alias ſeminat inter ſpinas, ſi vult ſana-
ri prius de vulnere ferrũ trahat, & po-
ſtea emplaſtrum apponat. Sed prius tra-
ctet de animæ incarceratæ liberatione.

Et poſtea bonis operibus redemptionẽ ſoluat, dum proceſſus offertur dominica prima quadrageſimę, quando dicitur gratiam Dei recipiatis, ſaccus cordis in cõfeſsione aperiatur, qa tũc dies ſalutis.

30 ¶Sed heu dicit Ambroſius. Aurũ tibi offerã, non dicis mihi cras veniã, ſed ſtatim exigis nemo differt, nemo excuſat, redemptio animæ promittitur, & nemo feſtinat Sed tãto grauius punietur, quãto diutius expectatur a Deo, quia plus eũ offendit. Sic etiam deberet plus puniri ab eccleſia. Ideo congrue ordinauit quidã ſanctus epiſcopus in epiſcopatu ſuo, ꝙ qui venirent ad cõfeſsionem poſt primã quindenam quadrageſimæ, ꝙ altã quindenam ieiunarent poſt Paſcha.

¶Sed aliqui ſe excuſant, dicentes, nos ſumus in laboribus, & aliorum ſeruitio ita occupati, ꝙ non poſſumus in principio quadrageſimæ ad confeſsionem uenire. Sed iſta excuſatio videtur irrationabilis, quia in fine quadrageſimæ, plus erunt ab opere impediti, & diutius, quia propter præſſuram, & multitudinẽ, quæ tũc ad confeſsionẽ currit, oportebit eos tunc diutius expectare, antequam audiri poſſunt, tunc enim faciunt vnum circulum circa ſacerdotem, nitentes quilibet alium præuenire, habebunt ergo, tunc tedium de expectatione, habebunt & damnum, quia eo, ꝙ confeſſor videns tot expectantes, & volens ſingulas expedire, non poteſt eos ita diligẽter de modo confesſis, & puritate informare, quia plus feſtinat, quàm faciat, quando pauci ſunt in eccleſia circa eũ, facit etiã cõtra rationẽ, & ſeipſum damnificat multis modis ſupra. c. tactis. 23. In principio vero pt ſtatim expediri. Ideo cõgrue dicit regula iuris in ſexto Decretalium, qui prior eſt tempore, potior eſt iure. Id eo etiam ſignanter, dicitur Ioan. 5. Quicunque prior deſcendebat, ſanus fiebat, a quacũq; detinebat' infirmitate.

31 ¶Alij ſe excuſant aliorum ſeruitio, dicentes forte, ꝙ illi quibus ſeruiunt, non permittent eos de opere ſuo recederẽ. Iſta etiam excuſatio eſt irrationabilis, & inſufficiens, & ex parte dñi impedientis, & ex parte ſerui impediti. Primũ patet multipliciter. Primo ſi rex vocaret eũ ad ſeruiendum ſibi, non poſſet, nec auderet eũ impedire. Scdo, quia faciunt damnũ propriũ, dum enim ſunt infideles Deo, vtpote in mortali peccato, diabolus facilius facit eos infideles dñis ſuis, quia habẽs frenũ vuius peccati facilius ducitur ad aliud. Deberent ergo filios, & filias, & ſeruos, & ancillas compellere ire ad ſermones, & cito confiteri, quia in vtroque docetur, quomodo nõ ſolum erunt Deo fideles, ſed etiam illis quibus ſubſunt.

¶Tertio exponũt ſe periculo, Dei ꝓditores receptãtes. Sicut ergo cito regis proditorẽ de domo expellerẽt, ne eſſent ſuſpenſi propter receptionem, & leproſum etiam expellerent, ne ab eo inficerentur. Ita ſubditos expellant ad confeſsionem, dicentes eis, illud Pſ. 104. Confitemini dño, & innocate nomen eius. Ex parte ſerui etiam, quia nullum opus eſt, ita utile ſicut circa ſalutem animæ, nec aliquod opus deberet illos ab illo retrahere, nec deberent domino terreno obedire in his, quæ ſunt contra Deum, & animæ ſuæ ſalutem. Quia teſte Petro Actuum. 5. Potius eſt Deo obediendum, quàm hominibus. Et vt breuiter concludatur, nullus bonam excuſationem habet, quare nõ cõfitetur in principio quadrageſimę, quia nõ eſt aliquis, quin ſi eſſet certus, ꝙ tunc cõfeſſus lucraretur cẽtum libras, vel ſi ſciret, ꝙ qui non tunc cõfiteretur tantũ perderet, cito confiteretur, qui ergo ſe non excuſaret, vbi imminet lucrũ, vel dãnum temporale, & excuſat ſe, ubi eſt dãnum ſpũale, excuſatio non eſt, niſi ad excuſandas excuſationes in peccatis ante mortẽ ergo confiteri, i. ſtatim poſt peccatum, quia aliter forte non poteris ante mortẽ confiteri, quia neſcis ubi mors te expectat, & tunc poteſtatem amittes confitendi. Sicut patet. A. 6. 6. Sequitur, quia a mortuo quaſi, nihil perit confeſſio. Eccleſiaſtici. 17.

¶Sed forte cogitãt aliqui ſi ſtatim poſt peccatũ, uel in principio quadrageſimæ cõfiteremur, confeſſio illa nullum locũ teneret: quia iterũ peccaremus, & iterũ, Ar. 9

oporteret nos ante Paſcha confiteri. Et ideo melius eſt totum ſeruare vſque ad vnum, cõtra iſtam cogitationem eſt iſte nonus articulus, in quo oſtenditur quã-
33 tum valeat frequenter confiteri, quod ẽt magis eſt eligibile frequenter cadẽti, frequenter reſurgere, & emendam facere, quàm frequenter cadenti raro reſurgere, & confiteri, hoc enim ratio dictat, & exemplum oſtendit. Ratio enim dictat, quia melius eſt habere lucida interualla, quàm frenesim continuam, quia in lucido interuallo poſſet confiteri, & de ſtatu ſuo ordinare. Melius etiam, ꝙ infirmitas ſanitate media interrumpatur, quàm ꝙ continuetur. Exiſtẽs etiam in profundiſſimo carcere, aliquando care conducit, vt ſit in ſuperiori pro vna nocte, ſi etiam in craſtino debeat ad abyſſum redire. Et melius eſt frequenter diabolum vincere, quàm continue in eius ſeruitute iacere. Et puer, qui frequẽter reſpicit lectionem ſuam, & frequenter tradit eam obliuioni, abilior ſit ad doctrinã, quàm nihil, vel raro reſpiciens. Et vaſi frequenter loto non ita fortiter adhærent immunditiæ.

34 ¶Tali enim exemplo quidam, vt fert(ur)

Exemplum.

conuertit vnum a tali cogitatione, quaſi per iſtum modum, ſolebat enim frequẽter confiteri, & cito iterum cadere, cogitauit, vt prædictũ eſt, ꝙ melius eſſet expectare, & totum ſimul confiteri, & diu confeſſionem diſtulit, cui cum confeſſor obuiaret, & quæreret de ſtatu ſuo. Reſpondit quo ad corpus bene valeo, quo ad animam in quadrageſima oſtendam tibi, quomodo ſit, ſic enim apud me cogitaui, ꝙ melius eſt expectare vſque ad illud tempus. Cui confeſſor, quære mihi duas ollas, & imple eas luto, quod cum factũ fuiſſet, ait confeſſor permittas lutũ in vna aliquibus diebus, aliam vero omni die lauari facias, & iterum luto impleri, quod cum factũ fuiſſet, ait confeſſor, eijcias lutum de ea, quæ omni die fuit lota, quod & fecit faciliter, de alia vero nõ potuit, quia induratum erat, ſed citius frangebatur, quàm mundabatur, qua fractã lutum pecijs etiam poſt fracturam adhæſit. Sic, inquit, confeſſor eſt de frequenter confitẽtibus, quia faciliter mundantur, & de raro confitentibus, de quibus frequenter contingit, ꝙ citius morte frangantur, quàm mundentur, & lutum peccati pecijs, i. tam corpori, quàm animæ adhærens, ambos ad perditionem perducit, & hoc ſic fracta olla, ſcilicet corpore.

¶Eſt ergo frequenter confitendũ pro- 35
pter tria, videlicet periculi vitationem, honeſtatem, & vtilitatem.

¶Primum patet, ꝙ periculum maximũ eſt, tantũ ſemel in anno cõfiteri. Ratio, quia nunquam erit bonus clericus, qui tantum ſemel in anno reſpicit librũ ſuum, nec bonus Chriſtianus, qui tantũ ſemel reſpicit librum conſcientiæ. Et ſic talis clericus nõ bene reſpondebit cum ab eo lectio quæritur, & ideo verberabitur. Et præpoſitus, vel balliuus, vel expẽdens aliorum denarios, qui tantum ſemel in anno cogitat de expẽſis ſuis, dãnificatur. Sic ſemel cõfitens. Et ſic prędicti clericus, & diſpenſator triſtes veniũt ad rationem reddendum, & ad computandum, ſic iſte triſtis veniet ad computandum in morte, & etiam in confeſſione lectionem ſuam neſciet.

¶Facias ergo, quod faciũt pueri, vnus 36
videns alium grauiter verberari, quia lectionem ſuam neſcit, librum ſuum reſpicit, & lectionem ſuam repetit. Et diſpenſator videns alium pro defectu compoti grauiter incarceratum, vel dãnificatũ, diligentius de cõpoto ſuo cogitat. Quãdo ergo audimus multos pro defectu cõputationis in confeſſione damnatos, q(ui)a nimis illam computationem expectabant, & iterum ſunt capti, & incarcerati mille milia in inferno, videamus nos diligentius librum, & lectionem conſcientiæ noſtræ, & frequenter confitendo computemus, ne ſubito præ occupati die mortis, quæramus ſpacium pęnitentiæ, & inuenire non poſſimus.

¶Si quæratur, quare periculum ſit, tãtum ſemel in anno confiteri, multę ſunt cauſæ, quare. Quia exiſtens in peccato mortali toto illo tempore amitit participationem

cipationem eccleſię,& operum ſuorum,
& aliorum,& fructuum amitit, quantū
ad remunerationem in cęlo.

¶Secundo,quia diabolus eum ad alia
peccata,& pericula,& confuſiones,ierū
trahet Sicut patet ſupra eo.c.14.

¶Tertio,quia interim poteſt mori.

37 ¶Quarto in tali dilatione peccata
obliuioni trader, & ſic nunquam de eis
confitebitur,vix enim occurrit, quid ad
dimidium annū, vel ad quindecim dies
comediſti,vel quid tale die dixiſti. Quo
modo ergo occurreret quotiens per an-
num vanc,& male contra Dei præcepta
iuraſti, quotiens immunda cogitaſti. Et
ſic de alijs peccatis. Quando enim dę-
mones in morte improperabunt pecca-
ta non confeſſa,forte dicent non occur-
rerunt vobis. Quibus dęmones,imo oc-
currerunt nobis cito poſt factum, vel oc
curriſſent ſi ſtudioſe examinaſſetis con-
ſcientias veſtras. Tunc obmuteſcent, ſi-
cut ille a quo quærebatur in euangelio,
quomodo intrauit, non habens veſtem
nuptialē? Beatus ergo, qui dicere poteſt;
illud Pſ 18.Meditatio cordis mei in cō-
ſpectu tuo ſemper.Et iterum, quoniam
iniquitatem meam ego cognoſco, &c.
Pſ.50.Et hoc frequenter, quia ſequitur,
& peccatum meum contra me eſt ſemp.

¶Secūdo propter honeſtatem frequē-
38 ter enim manus lauant, & pedes tergūt.
Si enim ſemel in anno hoc faceret, in-
honeſti reputarentur apud mundum.
Qui ergo ſemel in anno, tantum confi-
tentur minus videntur curare de hone
ſtate ſpirituali,ſcilicet animæ,quàm pe-
dum,vel calciorum. Et tales reputantur
inhoneſti apud curiam Dei. Sicut enim
diuites renouant frequenter veſtes cor-
poris.Ita,& nos mentis. Et hoc ſpeciali-
ter in magnis feſtis,quādo induunt cor-
pus,induant animā Iuxta illud Pſ.103.
Confeſſionem, & decorē induiſti, ami-
ctus lumine,ſicut veſtimento.Ad modū
aquilæ, quæ renouat antiquas pennas.
In Pſ 102.renouabitur, vt aquilæ iuuen
tus tua,quia talis Aquila in altum volat.
Et ſicut in curia mundi male indutus a
feſto expellitur,vbi bene indutus intro-
ducitur,& honoratur. Ita cōfeſſione in-
dutus in altum in morte volat, vſque ad
cęlum: Et vbi non habens hanc veſtem
nuptiale a cęna agni excluditur. Iſte in-
troducitur.Renouamini ergo ſpiritu mē
tis veſtrę, & induite nouum hominem,
qui ſecūdum Deum creatus eſt,Ephe. 4.

¶Sed ſcitis quomodo cognoſcitur, ꝙ 39
quis ſit renouatus ſpiritu,recte ſicut co-
gnoſcitur, quandoque ꝙ quis habet no-
uam tunicam,per hoc quod dimitit,vel
non vtitur antiqua.Ita quando videritis
hominem, qui fuit luxurioſus luxuriā
dimittere,& viuere caſte. Et ſic de auari-
tia,& ſic de alijs,ꝙ mutatus eſt in virum
alterum,& nouum hominem induit,di
cens, illud Pſ.29. Circuncidiſti ſaccum
meum,&c. Sicut patet ſupra eo.c.27.

¶Tertio propter vtilitatem valde
enim vtile eſt in omni arte, & operè, &
multum iuuat habere exercitium, ſic in
arte animæ.

¶Et ſicut multum prodeſt ſollicitanti
te ad peccatum dure reſpondere, & mi-
nari ſollicitanti ad furtū,ꝙ vis eum bal-
liuis prodere, quia talis ſtatim fugiet a
te.Ita multum prodeſt conſiliū diaboli,
qui frequenter ſollicitate ad malum,fre
quenter prodere balliuis Dei,i.confeſſo-
ribus,quia tunc fugiet.Iuxta illud. Iaco.
4.Reſiſtite diabolo,& fugiet a vobis.

¶Et ſicut multum prodeſt, ꝙ ſentina 40
nauis frequenter purgetur, immo hoc
eſt neceſſarium, quia frequēter propter
aquam ſibi intrātem ſubmergitur, ſicut
patebit infra, ſic in propoſito. Et imagi-
nes ī nitro clariſſimo pulueribus detur-
pantur,& obſcurantur,& abſterſione, &
mundatione indigent, ſic animæ. Et ſic
cum frequentius mundantur, facilius
mundantur. Et ſicut candela nouiter ex-
tincta fumigans,facilius reaccendit. Sic
anima extincta peccato, ſtatim confitēs,
facilius charitate accenditur. Statim er-
go accedite ad eum, i. ad locum Dei te-
nentem,& illuminamini,& facies veſtrę
non cōfundentur, ſupple in iudicio co-
ram toto mundo,Pſ.31.

¶ Confeſſionis uero habentis omnes Ar.10.
prædictas; conditiones magna, & mul-

tiplicx eſt vtilitas. ¶Primo, quia mente alleuiat; & à deſperatione liberat.

¶ Secundo, quia animam a dęmonis poteſtate,& ęterna damnatione eripit.

¶Tertio quandoque,& a corporali pęna confitentem præſeruat.

¶Quarto gaudia ęterna acquirit.

¶Primum patet, quia ſicut corpus ſudore alleuiatur infirmi. Vnde vulgariter dicitur ipſe eſt leuior modo, quia ſudauit. Sic anima, cõfeſſione. Sicut patet ſupra. eo. c. 27. & 8. 22. A deſperatione etiã reuocat, ꝙ patet per hoc, quod ſcribitur de ſancto: Eadmundo Archiepiſcopo, qui quendam deſperatũ reuocauit confeſſionem, dicens, ſi vis confiteri, pono animam meam pro te, quòd ſaluaberis: Et ſic ad confeſſionem, & ſalutem eum adduxit. (Exemplum.)

41 ¶ Secundum patet per hoc ꝙ fertur, quaſi ſic de quodam ſancto viro, qui vidit peccatorem verſus eccleſiam eũtem, quem diabolus tenuit multis cathenis ligatum, ſed paulatiue, vt confitebatur ſoluebatur. (Exemplum)

¶Fertur etiam, ꝙ cum quidam confiteretur, quod diabolo coclear argẽteum in homagiũ dederat, in ſignum remiſſionis peccati idem coclear in medio illorum cecidit, de quo in peccati deteſtationem, & Dei miſericordię recordationem ſemper poſtea comedebat. (Exemplum.)

¶Ad idem fertur, ꝙ quædam mulier bona reputatione libenter faciens opera miſericordię, vno peccato nõ confeſſo appropinquabit ad mortem, quo tẽ-

42 pore vnus tranſiens, iuxta congregationem dęmonum, vnum audiuit ſe iactare, ꝙ de illa eſſet certus, quare ait dęmonũ magiſter, quia, inquit, habeo linguã eius in burſa mea. Iam enim loquelam amiſerat, quod cum confeſſori notificatum fuiſſet, oratione obtinuit linguę, & loquelę facultatem. Ipſa igitur confeſſa cum idem, qui vocem prius audiuit per eundem locũ trãſiret, audiuit vocẽ quęrulosam ꝙ prædicta mulier euaſiſſet, cui magiſter, immo dixiſti, ꝙ habuiſti linguã eius in burſa tua, habui, inquit, ſed ſacerdos ſcidit burſam meam. (Exemplum.)

¶ Ad idem fertur de quodam ſancto, 43 quòd vidit diabolum portare in magnũ librũ & requirenti quid eſſet. Reſpõdit dęmonio peccata hoĩum. Et accipiẽs librum inuenit ſe ibi pro uno completorio, quod non dixerat, de quo cũ doluiſſet cũ propoſito forte confitendi, nihil ibi inuenit diabolus, q ideo ait, nõ oſtẽdam tibi iterum conſilium meum. (Exemplum.)

¶Ad idẽ fertur quaſi ſic, quòd dęmonio in quodam dęmoniaco improperabat hoĩbus peccata ſua, quidam ergo habens ſeruum ſuũ ſuſpectũ, de quodam maleficio dixit ſeruo, ꝙ prępararet ſe ad veniendum ſecum ad illã, ſeruus ſuſpicans cãm, confitebatur cum tanta cõtritione, quòd fecit ſacerdotem diſciplinare dorſum eius vſque ad ſanguinem; domino ergo quærenti a dęmone ſi ſciret aliquid de homine illo. Reſpondit nihil ſcio de homine cum rubeo dorſo. (Exemplum.)

¶ Ad idem fertur de miraculis beatę virginis, ꝙ quidã dęmonio in forma ho 44 minis accuſauit, quendã viduam apud Imperatorem de crimine magno, at illa citata pro rũſione prius cõfeſſa eſt, quæ cũ cõpareret, dixit dęmon, ꝙ eam nõ nouit, & ꝙ non fuit illa quam accuſauit. (Exemplum.)

¶Item quidã ſapiens in libro ſuo narrat, de quodam quæ frequenter cogitauit cõfiteri, & ſemper quãdo uenit ad cõfeſſorẽ præ uerecundia non potuit, trahens ergo ad mortẽ pro confeſſore miſit. Et ſic tunc ut prius qñ uenit ad illud peccatum trãſiuit ultra, quo facto, vidit quatuor dęmones ante eũ venire, & inter ſe contendere, quis eorũ eũ pñtaret, tanquã ſuũ lucrũ ante magiſtrũ illorũ; & qlibet allegauit ꝓ parte ſua. Primus dixit ego habeo melius ius, quia ego feci eũ peccare. Secũdus, ait, immo ego, qa feci eũ in peccato perſeuerare. Tertius ait nõ, ſed mea eſt pda; quia ego feci eũ in peccato ad tõionẽ accedere. Et quartus alijs inuidẽs eũ, ꝙ nihil in eo haberet, ait vos eſtis fatui, adhuc uiuit, pt confiteri, & pęnitere. Et ſic oẽs poteſtis eum amittere, ꝙ ille audiens confortatus; & confeſſus eſt, & eorũ prãtem euaſit, &c. Beati ergo quorũ remiſſe ſunt iniquita-

tes, (Exemplum.)

tes,& quorum tecta ſunt peccata, ſupple
in cõfeſſione. De qua dr̃ quidam ſanctus
in perſona Dei loquẽs, ſi tu detegis ego
tegam, ſi tu tegis, ſupple non confitẽdo,
ego detegam, ſupple toto mũdo. Etiam
dixit Deus per Nathan Prophetã. 2. Re.
12. Tu feciſti illud abſcondite, ego vero
palam faciam verbum iſtud in cõſpectu
omnis Iſrael, & in cõſpectu ſolis huius.
Nota de hoc. A. 21. 11.
45 ¶ Ad idẽ fertur, quaſi ſic de quodam
Exemplum. iuuene, qui poſitus ad ſcolas, & ad diuer
ſas artes nihil addiſcere voluit, ſed latro-
cinium cogitauit exercere. Cui diabolus
obuians ꝓmiſit, ꝙ cautiſſimum eum fa-
ceret in facto illo ſi Deũ, & matrẽ eius
negaret, quod & fecit, in cuius rei ſignũ
tetigit manũ eius digito, & dimiſit niger
rimã maculã, quaſi ſigillũ apponẽs ſup
conuentionẽ, dicens, quocunque iueris
hoc ſigno te cognoſcã, hic ergo diu poſt
male viuens, tandẽ cõpunctus, & cõfeſ-
ſus cum voluntate reſtituẽdi, macula il-
la deleta fuit in ſignum deletionis inte-
rioris macule in anima. Ideo bene cupu
lantur. In Pſ. 95. Confeſſio, & pulchritu-
do, quia vbi eſt pura confeſſio, ibi eſt ani
mæ pulchritudo.
¶ Ex his omnibus patet, quante vtili-
tatis ſit cõfeſſio, quia ipſa a diabolo, pec-
cator abſcõditur ipſa multis debitis obli
gatus, de obligatur, & quis eſt, qui ſolo
verbo, vel ſolo compoto poſſet a multis
debitis de obligari, qui nõ cõputaret, ip-
ſa ẽt anima inflãmata extinguit̃, & ipſa
oſtenſione a medico infirmus ſanatur.
Ipſa ẽt regnũ cęlorũ acquiritur. Non eſt
aduocatus in medio, quæ tñ poteſt lu-
crari in tãto tpe cũ lingua ſua O quàm
magna eſt hominũ ſtultitia, quia ſi poſ-
ſent confeſſione lucrari magnã terram,
vel hæreditatem, ſeu pecuniam, cito ad
confeſſionẽ currerent. Si ẽt eſſent morti
adiudicati corporali, & poſſent cõfeſſio-
ne liberari, cito & libenter confiterent̃.
Quare ergo ſe non liberant a morte, &
ſuſpendio æterno ſcindentes corda con-
feſſionis gladio Iuxta illud Pſ. 56. Lin-
gua eorũ gladius acutus. Et Prouer. 18.
Vita, & mors in manib' linguæ. Sed heu
est de multis, ſicut de latrone, ſi eñ latro 46
antequã eſſet depræhenſus, vel notus ꝓ
tali vellet latrociniũ dimittere, & confi-
teri, ſolus ſacerdos factum ſuũ ſciret, &
ſua cõfeſſio eſſet ſibi ad ſalutẽ. Sed poſt-
quã iudicatur factum ſuum, toti patrie
oſtenditur, & frequẽter clamans delictũ
ſuũ confitetur', nec tñ a ſuſpendio libe-
ratur. Ita ſi hoĩes vellent modo a pecca-
to ceſſare, & confiteri, eſſet ſecretũ, & va-
leret eis ad remiſſionẽ, ſi vero nõ confi-
tentur modo factũ illorũ oſtẽdetur corã
toto mundo Iuxta illud Nau 3. Oſtẽdã
regnis nuditatem tuam, nec eis valebit.
Et vix eſt aliquis, qui ſi eſſet certus, ꝙ niſi
modo oſtenderet peccata ſua in cõfeſ-
ſione, ꝙ cito oſtenderet corã tota villa
quin cito cõfiteretur. Confitemini ergo
domino, qñ bonus eſt. In Pſ. 117. Quia
ſecundum beatum Gregoriũ in paſto. c.
38. Vulnera clauſa plus cruciant. Nã cũ
putredo quæ interius feruet eijcitur ad
ſalutem dolor aperitur ¶ Tertiũ patet, vi
delicet, ꝙ qñq; a pęna, & morte liberat 47
corporali, ꝑ hoc, ꝙ fert̃. ꝙ qdã cũ ſorore Exemplum.
ſua cupiditate ducti, qdã hoĩem occide-
rũt ſuꝑ quo cũ eſſent depræhẽſi, & cõbu
ſtioni iudicati, ẽm cõſuetudinem illius
patrie ſoror deuote confeſſa, & alius nõ
cõfeſſus eidẽ ſtipiti ligant̃, ſed fratre cõ-
buſto, ſoror illæſa permanſit, & liberata
fuit: Ecce qũo mors, & vita in manibus
linguæ. Prouer. 18. ¶ Ad idẽ fertur, ꝙ in
attrebato quidã diuerſis ſupplicijs affe- Exemplum.
ctus, vt crimen fateretur, finaliter falſus,
& morti adiudicatus cõfitendo vulnera
eius paulatiue ſanabantur. Iudices ergo
miraculo viſo, eum illęſum abire fece-
runt. Sic ergo vena vitæ lingua iuſti: Et
lingua placabilis lignum vitæ. Prou. 15.
¶ Quarto gaudia æterna acquirit, ꝙ
patet de latrone a dextris, qui confeſſus
eſt, & nõ negauit, iõ ei dictũ fuit. Hodie
mecũ &c. Sic ergo confeſſio ſuper cęlũ,
& terram, & exaltauit, &c. In Pſ. 48.
¶ Iſte articulus decimus infert vnde- Ar. 11.
cimum. Cum tanta enim ſit cõfeſſionis
vtilitas conueniens eſt, ꝙ frequẽter fiat.
Iſta tamen iteratio aliquando eſt vtilis,
quia quãto frequẽtius oñdit peccata, tã-
to ei.

to citius ueniam meretur eum uerecundia, ſit magna pars pœnitentię. De pœnit. diſtin. j. Quem pęnitet. Aliquando uero eſt neceſſitatis, & uidetur rationabiliter dici, quòd cōfeſſionis iteratio in ſpeciali, ſit neceſſaria in ſeptem caſibus, quòd uidelicet eadem petam, iterū confiteantur in ſpeciali in ſeptem caſibus in generali uero in uno caſu.

46 ¶Primus quando neſcit diſtinguere inter peccata, de quibus fuit cōfeſſus, & de quibus nō, uel dubitat de aliquo peccato, utrum fuit confeſſus. In iſto caſu ratione dubij certior pars eſt tenenda. Nota. D 4.8.

¶Secundo, quando abſoluitur ab illo, qui non habet claues poteſtatis, quia nō eſt ſuus iudex. Tertio, quando abſoluitur a non habente claue ſcientiæ, i. a notabiliter illiterato, qui neſcit diſcernere inter lepram.

¶Quarto, quādo ſcienter, uel ex craſſa ignorantia celat aliquod mortale, qa tunc nulla peccatum ei dimittitur. Sicut patet, ſupra eo. c. 12.

47 ¶Quinto, quando non habet uoluntatem dimittendi, nec ceſſandi a peccatis, de quibus confitetur, quia talis non abſoluitur. Sicut patet. C. 5.8. & 12. Sexto, quando non ſatisfecit, ut ei iniunctū fuit, & eſt oblitus ſatisfactionem ſibi iniunctam, tunc debet de nouo confiteri, ut nouam pœnitentiam recipiat.

48 ¶Septimo, quando eſt attritus, & non contritus, i. confitetur timore pęnæ, & non amore, quia talis, niſi intentionem, & uoluntatem mutet in amore, nō eſt in charitates, quia charitas foras mittit talē timorem. Sicut patet. C. 5.14. Et ſi nō eſt in charitate, quomodo poſſet abſolui, ſicut patet ibidem. In iſtis tamen quatuor ultimis caſibus ſi poſtea mutet uoluntatem in melius, & cōfiteatur eidem ſacerdoti habenti adhuc in memoria omnia peccata, de quibus ei fuit prius cōfeſſus, ſufficit, quòd confiteatur zelationem, quantum ad primum, de iſtis quatuor ultimis, uel mala uoluntate, quo ad ſecundum, uel negligentiam, ſiue contemptum, quo ad tertium, uel in ordinatam intentionem, quo ad quartum. Nota de hac materia. P. 7. arti. 3. per totum, & ratio patet in omnibus.

¶In alijs caſibus, licet confeſſorē mutet, uel peccata mortalia poſt confeſſionem committat, nō tenetur illa, de quibus fuit prius rite cōfeſſus, & abſolutus, iterare de neceſſitate in ſpeciali, ſed in generali, ſic iſta tibi confiteor modo, cōfiteor etiam ingratitudinem meam, qa alias commiſit ſimilia, & Confitebor tibi domine pater, Matt. 11. Et in Pſ. 108. Confitebor domino nimis, ideſt ualde frequenter in ore meo. 49

¶Diabolus uero confeſſioni cōfeſſioniſque iterationi, & utilitati inuidens, eā multis & diuerſis modis, in diuerſis nititur impedire. Ad modum malitioſi domini, qui non uult audire compotum ſerui ſui, ut eum ſemper in domigero habeat, & in fine pro defectu cōpoti omnia ſua auferat. Et ad modum falſi hominis, qui uidens. quòd ſententia ſecundū uiam iuſtitiæ erit contra eum in cauſa ſua, nititur quantum poteſt iudicium, ſeu ſententiam cautelis, & malitijs quibus poteſt, uel prolongare, uel ſimpliciter impedire. Sic diabolus uidens iudicium confeſſionis eſſe contra luctum ſuum, nititur illud prolongare, uſque ad finem quadrageſimæ uel mortem, ut interim illud finaliter impediat quod impedimentum interim multis modis nititur procurare. Ar. 12. 50

¶Primo morte ſubita eos præueniendo. Secundo guttur uerecundia claudendo. Sicut patet. A. 25.10. Vnde ferť, quaſi ſic, quòd quidam uidens diabolum in populo cui forte prædicauit, quęſiuit quid ibi faceret, qui reſpondit reddo, quod abſtuli, i. pudorem, & uerecundiam, quam abſtuli, ut audacter peccarent, modo reddo, ne pœniteant, & confiteantur, quia recte, ſicut facit eos uerecundiam amittere, quando debent peccare, vel quando volunt de peccatis ſuis ſe iactare. Verecundia guttur tenet, quando de hoc deberent loqui ad eorū vtilitatem. Et hoc experiri poſſunt in ſemetipſis, quia frequēter accidit, ꝙ peccatum, Exemplum.

catum,quod non erubeſcit iactando,& truffando, narrare ad peccati ſui duplicationem,& aliorum infectionem,quãdo deberet illud confiteri, & narrare ad ſui liberationem,& utilitatem , & erubeſcit, & tremit, quaſi eſſet in acceſſione . Et quid eſt hoc, niſi quòd ſi guttur tenet ne confiteatur lactat,ut iactet. Et ſic qui non erubeſcit infirmari , erubeſcit ſanari. Vnde beatus Gregorius.22. morum . Vſitatum(inquit)generis humani vicium eſt peccatum committere,& commiſſum abſcondere.

51 ¶Tertio guttur claudit timore pęnę, vel magnæ pęnitentiæ,faciendo eos cogitare,quòd ſi tantum confiterentur,nimis magnam pęnitentiam haberent . Exemplum. Et qui ſic à confeſſione retrahuntur , ſunt ſimiles cuidam,de quo fertur,quaſi ſic,quòd cum de confeſſione rediret, Et unus quæreret ab eo ſi totum dixiſſet,non(inquit)quia ſi totum dixiſſem, nunquam poſtea comediſſem, tot ieiunia mihi impoſuiſſe , trepidauerunt timore,ubi non fuit timor. In Pſalm. 13.

Quarto guttur multorum claudit , ponendo eos in ſpe longioris uitæ, dicendo,iuuenis es , diu viues, poteris in ſe-
52 nectute,uel ĩ infirmitate confiteri,& ui-
Exemplum. tam emendare.Sicut patet. M.9 49.Sed in infirmitate fortius guttur ſtringit deſperatione ſi poteſt.Sicut patet.A.21.8. Et hoc etiam facto apparuit circa quendam infirmum,de quo à fide dignis narratur,quòd cum infirmaretur, & loquelam amiſiſſet , quidam religioſus ad eũ veniens cum nullum uerbum ab eo habere poſſet,& omnes admirarentur , ꝙ tam cito loquelam amiſiſſet,intelligens ne ſorte per ſpiritum malignum eſſet, qui eum impediret,ait, ſi hic eſt aliquis ſpiritus malus,qui iſtum impedit ne cõfiteatur . Adiuro eum per per ſanctam trinitatem,& per paſſionem,& mortem Chriſti,quòd recedat, quo dicto , infirmus locutus eſt,dicens,vulpem tenuiſſe guttur eius,qua ſic expulſa , confeſſus eſt,ad modum illius,de quo fertur , Lucæ 11.Cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus .

¶Quinto guttur aliquorum claudit 53
falſa ſpe liberationis per alia bona opera,faciendo cogitare,ꝙ nõ ſit neceſſe,ꝙ cõfeſſione ſe prodat,vel cõfundat,dicẽs cordi eorum.Magna confuſio eſt tali,q eſt talis reputationis,vel ſtatus, & famę & ſanctitatis, talia de ſe recognoſcere. Sed peccata tua eleemoſynis redime,& alijs bonis operibus.Sic decepit quandam,de qua fertur,quòd fuit eleemoſynaria,& bonis operibus dedita , & ſanctæ conuerſationis in exteriori apparẽtia,quæ poſt mortem confeſſori apparens,dixit ſe damnatam , & ipſo admirante,cauſam addidit,quia (inquit) vile peccatum in iuuentute feci. De quo propter verecundiam,nunquã fui confeſſa,credens illud eleemoſynis,& alijs bonis operibus redimere. Sed heu decepta ſum,& væ mihi, quia tacui, nõne ſilui,& uenit ſup me indignatio. Iob 3. Exemplum.

¶Ad idem fertur , de quadã incluſa, quæ ſanctiſſimè uixit, ſed in ultima infirmitate, iacens ĩ lecto reſpexit incaute per ſciſſuram ianue quẽdam ambulantem,& diabolo inſtigante concupiuit eum, ſed uerecundia ducta nõ audebat reuelare,illud cõfeſſori ſuo, quæ poſt mortem apparens confeſſori,dixit ſe eſſe damnatam cauſa prædicta. Et ſic confuſio eſt adducens mortem,&c. Exemplum.

¶Sexto guttur multorũ claudit delectatione in peccatis, & deſperatione, dicendo eis , quòd non poſſunt à talibus abſtinere.

¶In omnibus iſtis impedimẽtis diabolus habet ſe ad peccatorem, ſicut lupus,uel vulpes ad prędam,quam capit, 54
qui primo ponit dentem ad guttur ne clamet. Et ſicut lattones,qui aliquotiẽs, poſtquàm homines ligauerĩt cũ panniculis, vel alijs rebus,ora, obturant , ne clament. Ita miniſtrat diabol' his quos peccati uinculis ligauit. Figura.4.Reg. 8 Aſahel.id eſt,diabolus poſuit velũm. ſuper faciẽ Benadab infirmi , quaſi uolens eum refrigerare , & ſic occidit eũ.
Sed habet etiam in iſtis ad peccatorem, 55
ad modum cuſtodis incarceratorũ,qui aliquotiens non ita ſtricte ligat eos,qui in

in carcere libere poſſint ire, ſed ita eos
ligat, ne per oſtiũ exeãt, & ſemp ſummã
diligentia eos cuſtodit, ne oſtium aper-
tum dimittatur, & fugiant. Ita diabolus
permittit peccatorem ire ad eccleſiam,
ieiunare, eleemoſynas facere, ſermones
audire, ſicut prædictum eſt de muliere;
ſupra.c.c.53. Proximum non lædere, &
huiuſmodi, ſed ſumma diligentia cuſto-
dit ne oſtium oris aperiatur in confeſ-
ſione, ne per iſtud fugiat. Quid ergo va-
let dicere, non iuro, non facio talia ma-
la; ſed omnia prædicta bona, ſi ſine con-
feſſione in carcere peccati ſemper deti-
neatur, & per collum ligatur, immo for-
te, ꝙ alia bona faciat diabolo placet, vt
falſa ſpe illorum ad modũ prædictę mu-
56 lieris facilius decipiatur? Faciat ergo qui
libet quod facit incarceratus, qui ſem-
per ſtudet, quomodo, vel per oſtium, vel
alio modo fugere poſſit. Ita qlibet clau-
ſus in carcere peccati, qnibus dici põt,
illud, Eſa. 49. Dicite vinctis, exite, &c.
Eſa. 52. Exite inde, ad modum Loth, de
Sodoma, exite, inquit, clauſi, ad portam
luminis. Exite ęgroti ad medicum ſalu-
tis. Exite naufragi, ad portum quietis.
Solue vincula colli tui captiua filia. Eſa.
52. Id eſt anima ſolue omnia prædicta
vincula colli, ſpecialiter, & ſignanter di-
cit vincula colli, quia inter omnia vin-
cula illa ſunt magis periculoſa, & ſpe-
cialius ſignũ mortis, quia licet fur lige-
tur circa manus, vel pedes, vel medium,
ſemper poteſt habere aliquã ſpem eua-
dendi, ſed quando corda circa collum
ſtringitur, & guttur ſuffocatur, tunc eſt
57 certus de ſuſpendio in morte. Ita licet
diabolus peccatorem teneat per manus,
per quas facit eum committere illicita,
ſicut pugnare, vel percutere, & huiuſmo
di, vel per pedes ambulãdo ad tabernas,
& ad alia illicita, vel per ventrẽ, ſicut gu-
loſum, vel per aures, & alia membra, dũ-
modo guttur non teneatur, quin confi-
teatur, ſpes eſt euaſionis. Illam ergo cor-
dã, & illa vincula colli ſpecialiter & to-
to viſu ſcinde gladio linguæ in con-
feſſione.
58 1. ❡ Contra primum impedimentum,
ſcilicet mortem ſubitam, optimum re-
mediũ eſt, ꝙ homo ſemper ſit paratus.
❡ Contra ſecũdum vero, ſcilicet vere-
cundiam, quod eſt primum impedimẽ-
tum inter vincula, eſt optimũ remediũ
cogitare, quàm irrationabilis ſit illa ve-
recundia, quia aut verecundatur illa pec
cata ſua Deo oſtendere, aut ſibijpſi, aut
confeſſori. Non enim plures requirun-
tur ad confeſſionem audiendam. Sed, ꝙ
erubeſcat illud Deo oſtẽdere, eſt irratio-
nabile. Primo, qa Deus illa, ita bene ſcit
ante confeſſionem, ſicut in confeſſione.
Secundo, quia non deberent erubeſcere
ei cor oſtendere, nec ei aperire illud, qui
pro eis latus, & cor ꝑmiſit aperiri in cru
ce. Tali cogitatione fuit correcta quædã Exem-
mulier, de qua fert quaſi ſic, hæc nõ uo- plum.
luit præ verecũdia cõfiteri, cui Christus
ꝑ viſionẽ apparẽs, oſtẽdit ei lat⁹ apertũ,
dicendo, extẽde manũ tuã, & accipe cor
meum in manũ tuã, & vide illud diligẽ-
ter ex omni parte, quod cum feciſſet ait
uidiſti illud? Ita, inquit, cui ait. Sicut er-
go ego non erubui tibi oſtendere cor
meum. Ita nec erubeſcas mihi oſtende-
re tuũ. Hęc uero euigilans, ſanguinem
a manu lauare non potuit, donec de il-
lo peccato munde confiteretur cum his
ficte ad confeſſorem accederet, & illud
celaret, ſemper ſanguis remanſit in ma-
nu. Nec alij conquerantur ſi tale mira-
culum eis non oſtendat, quia debet om-
nibus ſufficere, quod omnibus, & pro
omnibus cor oſtendit in cruce. Pro illo
ergo facto ſine uerecundia eſt ei confi-
tendum, iuxta illud Pſ. 48. Confitebitur
tibi cum benefeceris ei. Nec debet uere-
cundari oſtendere peccatum ſuum ſibi-
ipſi, quia ipſe prius ſciuit, nec debet eru-
beſcere de eo loqui, qui non erubuit fa-
cere, ꝙ plus eſt. Habendo ergo reſpectũ
ad Deum, & ad ſeipſum, qui autem ſci-
uerunt peccatum ſuum uerecundia nõ
retrahatur, ſed cõfitendo dicat, illud Pſ.
39. Labia mea non prohibebo, domine
tu ſciſti, quaſi diceret. Ex quo tu ſcis, a te
non poſſum, nec debeo abſcondere. Vi-
de. P. 7. 34.
❡ Cõtra uerecundiam uero quæ poſ- 59
ſet

ſet euenire ex hoc, ꝙ confeſſor audit peccata, Deus plura remedia prouidit, quarum unum eſt, ꝙ non ordinauit, ꝙ confiteremur angelis, ne timeremus, uel erubeſceremus, tam mundis creaturis immunditias noſtras oſtendere. Sed homini, qui circundatus infirmitate, ſicut alij, qui etiam tentationum bella in ſeipſo experitur, qui ex propria debilitate, & fragilitate, potius habet materiam fragilibus compati, quàm contemnere, uel abominare.

60 ¶ Secundum remedium eſt cogitare, quòd bonus confeſſor ſi audiat hominem, qui fecit omnia peccata, non minus eum diligit, dummodo contritus ſit, & paratus ad correctionem, ſicut nec Chriſtus minus dilexit Petrum, & Magdalenam poſt peccatum, ſed plus.

¶ Tertio ſi non poteſt ſe uincere, quin erubeſcat, non propter hoc confeſſionē dimittat, cogitans ꝙ illa erubeſcentia eſt magna pars pęnitētiæ. Cogitans etiā, ꝙ melius eſt erubeſcere coram uno, quàm coram toto mundo.

¶ Tertium uero uinculum rumpat cogitatio pęnæ æternæ, & ꝙ etiam ſi totam ueritatem oſtendat aperte cum contritione, confeſſor diſcretus minorem, & ſatisfactionem imponet.

61 ¶ Quartum uero uinculum, quo peccatores ligat ſpe longioris uitæ, & oſtēſione aliorū, qui per multos annos in peccatis iacuerunt, & nulla uindicta ſecuta eſt, ſoluat cogitatio, ꝙ in hoc diabolus operatur admodum aucupis, qui nō ſtatim currit ad occidendum, primam auē illaqueatam, ne alię fugiant, immo aliquando ponit ſe in folijs uiridibus, & habet auem domeſticam, quā ponit iuxta ſe, ut alię libentius deſcendant, ad glutinum ſuum, quas inuiſcatas caute capit, ne alię terreantur. Ita diabolus habet auem domeſticam malum, uidelicet hominem, uel mulierem cum ſignis, & habitu meretricio, q doctrina mala uerbo, & exemplo ad uiſcum trahit peccati, & ad laqueos diaboli Sicut patet. E. 9. 8. & E. 7. 1 t. cum tribus ſequentibus. & E. 10. 2. & G. 5. 9. & P. 5. 5. Quos non ſtatim occidit mala morte propter multas cauſas ex parte ſui. Primo, ut diutius uiuentes, plus peccent. Secundo, ut plures alios peccare faciant, ſicut patet de fornicatore, & huiuſmodi, qui multos peccare facit. Tertio ne aut territi fugerent, & plures amitteret. Rete enim nimis aperte poſitum aues fugat, & baculus inter eas proiectus, eas auolare facit. Accipit ergo eos caute, nunc unum, nunc alium in lecto moriētes. Illi ergo, qui cogitāt, ꝙ multi peccauerunt, & pulchrum finē, & mortem habuerunt, & ideo audaciam habent peccandi, ſunt ſicut aues, quæ propter auem domeſticam audacter ad uiſcum deſcendunt. Sed heu auis inuiſcata nititur euadere, ſed peccator non eſt ita ſapiens. Et auis ſemel laqueū euadens, uix iterum redit, ſed peccator centies confeſſione liberatus, iterum redit.

¶ Quintum uinculum frangat cogitatio, ꝙ ad tales ſe habet diabolus, ſicut, qui ligat equum, uel bouem in paſcuis, quos bene permittit ire, & comedere, & facere, quæ uolūt ad certum terminum, & non ultra Qui ergo uident ſe bona opera facere ſine cōfeſſione, cogitent ꝙ ita ſint ligati, ꝙ metam confeſſionis trāſire non poſſunt, ſed omnia, quæ ſunt circa metam illam facere permittuntur. 62

¶ Sextum uero uinculum ſoluat cogitatio pœnę ęternæ, quam pro breui lucro, uel delectatione incurrent. Cogitēt etiā, ꝙ diabolus ducens eos ad tales delectationes ſe habet ad eos, ſicut uulpes ad leporem, cui quandoque ſe fingit, ut dicitur quaſi ſocium, uolens cum eo ludere, faciens coram lepore ſigna ioci, ut eum ad ſe trahat, & ſi aliqualiter timens fugiat, iterum eum prouocat ad ludendum, cum quo ad tempus ludit, ut in fine ſtranguler. Sic diabolus peccatori fingit ſe ſocium ad ludendum, & delectandum, & quia per ſe cum peccatore ludere non poteſt aperte, membra ſua, & miniſtros ſuos ei exponit, uiros, & mulieres in habitu laſciuo, & choreatrices, & perſuaſores malorum, & huiuſmodi. Quotiens ergo tales uides, cogita, ꝙ uulpes diaboli ſunt, & uulpes Salonis, quæ 63 Exemplum.

nituntur

nituntur ſemina nirtutum, & ſegetes bonorum operum in anima deſtruere, quæ nituntur te, quaſi leporem ad ludũ nociuum animæ, & ad delectationes du cere inordinatas, ut diabolus te in fine ſtrangulet, cum his, qui partes uulpium erunt, in Pſal. 62. Quotiens etiam cõfeſſione peccatum dimiſiſti, & iterum tentaris redire propter delectationes excogitatas, cogita ꝙ adhuc uulpes inferni inuitant te ad plus ludendum, & ꝙ crudelis tabernarius prius accipit ueſtes uirtutum, & in fine his non cõtentatur, ſed accipiet corpus, & animam, & quòd te iterũ inuitat ad tabernam ſuam, fili mi ne ambules, &c. Prouerb. 1. Ne dicatur tibi in fine, ſatis luſiſti, &c. Sicut patet. P. 8. 17 Et ſic ſolue uincula colli tui, &c.

Art. 13. ¶ Iſte articulus infert tredecimum, quia ex quo ita aperte, patet per exempla poſita, quomodo diabolus nititur confeſſionem impedire, magna eſt ſtultitas,
64 & periculum uolentium ei acquieſcere, ne pure, & frequenter confiteantur, hæc ſtultitia patet multis modis.

¶Primo, nolunt facere, ut animam liberent ab infirmitate, immo à morte æterna, quod facerent, ut corpus liberarent ab infirmitate. Si enim ſcirent, ꝙ poſſent confeſſione liberari ab infirmitate corporali, libenter confiterentur.

¶Secundo, quia circa corporis ſalutẽ, incertam care conducunt medicos, & emunt medicinas, quæ aliquãdo eis nõ proſunt, nec ſanitatem, uel uitã eis conferunt, uel prolongãt. Sed circa ſalutem aĩę certam medicum, qui nihil petit, niſi ꝙ morbum ei oſtendas, qui etiã medicinam certiſſimam dabit, quæ uitã confert æternã fugiunt. Verbi gratia, Dum ſani ſunt, ita diu ab eis fugiunt, quandiu poſſunt, uidelicet vſq; ad finẽ quadrageſimæ, quando etiam infirmantur tarde pro medico animæ mittũt, immo aliquando ſi grauis ſe offerunt. Dicet uxor, uel alius, qui eſt circa eum adhuc fortis eſt, bene conualeſcet. Si loqueremur ſibi de cõfeſſione, eſſet triſtior, vel ponderoſior, uel offenderetur, & crederet, ꝙ citius deberet mori venias iterũ. Item dicet modo eſt in ſudore, vel calore. Iterum dicet, modo nõ poteſt loqui. Iterum dicet, modo mortuus eſt. Et ſic ſepultus eſt in inferno. Luc 16.

¶Tertio ꝓ mille libris, uel ꝓ regno 65
cõfiteretur, & nõ vult ꝓ regno cœlorũ.

¶Quarto, quia ſi qs eſſet captus, vel ligatus, & poſſet clamore liberari, ſtultus eſſet ſi non clamaret. Sic in propoſito Confitendo ergo clameta diabolo captus, & dicat illud, Thob. 13. Ego aũt in terra captiuitatis meę confitebor illi.

¶Quinto, qa aliena peccata nõ erubeſcit dicere detrahendo ad ſui damnationẽ, & ſua erubeſcit dicere confitendo ad ſui ſaluationem. Et pro certo ſi eccleſia ordinaſſet, ꝙ quilibet confiteretur peccatum alterius ad alterius utilitatem, non videtur, ꝙ ita diligenter de alienis peccatis loquerentur. Nota optimè. D. 6. 14. 66

¶Sexto, quia plus facit aliquando oſtendere ebrietas, quàm tota doctrina eccleſiæ, uel ſalus animæ, quia ebrij peccata ſua narrant. Et ſunt ſimiles cuidam mulieri, de qua fertur, ꝙ cum frequenter triſtæ ſuſpiraret, & cauſam ſuſpirij nullo modo ſobria uoluit marito aperire. Tandem ebria narrauit cauſam eſſe unum peccatum, de quo nunquam fuit confeſſa, & peccatum ei nominauit, de quo eum in craſtino eã cõmemoraret, & ad eccleſiam ire faceretꝫ, ut confiteretur, confiteri noluit, ſed nocte ſequenti ſcidit guttur ſuum. Exemplum.

¶Septimo ſtultitia illorum, & periculum, qui ſaltem ſemel in anno confiteri noluerint, patet per pœnalem conſtitutionem, ſeu decretalẽ contra tales editã, extra de pœ. & re. omnis Quæ dicit, ꝙ quilibet fidelis ſaltem ſemel in anno, poſtquam ad annos diſcretionis uenerit, tenetur cõfiteri omnia ſua peccata, & ſuſcipere reuerenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi fortè de conſilio proprij ſacerdotis ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum. Alioquin & viuens ab ingreſſu eccleſię arceatur, & moriens Chriſtiana 67

careat

careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutum debet frequenter in eccleſijs publicari, ne quiſquam ex ignorantiæ cęcitate uelamen excuſationis aſſumat, hoc ibi de uerbo ad uerbum.

¶Octauo apparet ex hoc, ꝙ plus uolunt corã toto mundo oſtendere, quàm hic coram ſacerdote. Et ſimiles cuidam, qui voluit mare trãſire, & ammonitus, ꝙ prius confiteretur noluit, & poſtea in periculo confeſſus eſt omnibus. Ita qui nolunt hic confiteri, oſtendent peccata ſua coram toto mundo. Non confundaris, ergo confiteri. Eccleſiaſt. 4.

Art. 14. ¶Vltimo reſtat breui experiméto oſtendere, quando confeſſus eſt omnibus conditionibus debitis concurrentibus, quibus experiri poteſt, mirũ mundè cõfiteatur ad uitam, uel ad mortem, unde exemplum ad hoc accipitur ab infirmo, qui eſt in ſudore. Si enim ſudor eſt copioſus, & uniuerſalis, ſignum eſt ſanitatis, ſi vero non ſit copioſus, uel citus, ſed poſtquam inceperit ſudare, ſudor ſe cito retrahit, ſignum eſt mortis in acuta, uel ſi fuerit in aliqua parte corporis, & in alia non, non eſt bonum ſignum. Sic in ſudore ſpirituali, ſi fuerit, & patet, ſi uero retrahit ſe, & non confitetur, ſignum eſt mortis: quia ſicut amiſſio loquelæ infirmitate corporali ſignum eſt mortis, ita in infirmitate ſpirituali. Sic ergo mors, & uita in manibus linguæ. Prouer. 18. Nota ad idẽ plura experimenta, ſupra. c. c. 6. & 39. Nota I. 11 23. Item. L. 4. 3.

CAP. VII.

CONſcientię. Primo ponendum eſt officium, opus, ſeu operatio. Secundo conſcientiarum diuerſitas, quomodo aliquæ benè ſunt regulatæ, aliquę malè. Tertio bonæ conſcientiæ utilitas. Quarto, ꝙ talis cõſcientia eſt diligenter cuſtodienda. Quinto malæ conſcientiæ periculum. Sexto ꝙ talis eſt diligenter corrigenda.

¶Ad primum ſic proceditur. Cõſcientia poteſt comparari ad opera noſtra præſentia, præterita, & futura. Et ſm hanc diuerſitatem, diuerſam ſortiuntur officia, & operationes. Artic. 1. 1

¶Quia, quantum ad præſentia, conſcientia eſt in anima, ſicut conſcriptor in domo, uel in curia magnorum, quando laicus expẽdit denarium, habet vnũ clericum, qui ſcribit, ne obliuioni tradantur. Sic in anima omnes cogitationes, locutiones, operationes, & omiſſiones, cõſcientia benè regulata quodammodo ſcribit, & memorię commendat, oĩa quę ad agibilia pertinẽt, iuxta illud Pſal. 138. In libro tuo omnes ſcribẽtur, quia dum conſcientiæ benè regulata, & diligens circa ſalutẽ animæ, diligenter facta præſentia conſiderat, utrum bona, vel mala ſunt. Illa diligẽti examinatione facta in memoria ſcribit, quia quod diligenter excogitatur, non faciliter obliuioni traditur.

¶Ad facta vero pręterita põt cõparari dupliciter, uel ut homo meditatione, & cogitatione propria recolligit, quæ cognouit dixit, vel fecit, uel omiſit, quę videlicet feciſſe debuit Deo ꝓ opere creationis, recreationis, gubernationis, glorificationis, & omiſit. Et ſecundùm iſtã conſiderationẽ conſcientia põt dici liber, in quo clare vidit oĩa, vel quæ fecit, vel quæ debuit feciſſe. Et ſicut liber, in quo multę ſunt conſcientiæ ſcriptæ: denominatus à contento põt dici conſciẽtia à con quod eſt ſimul, & ſciẽtia quaſi ſimul ſciẽtia, quia multæ ſunt ibi ſimul ſcientiæ. Ita cõſcientia, in qua ſunt oĩa prædicta ſcientia, poteſt cõiter dici ſciẽtia à ſimultate ſcientiarum circa ea, quę egimus, uel obmiſimus. Et ſecundùm hoc uidetᷣ magis ꝓpriè ſortiri nomẽ cõſciẽtiæ. Nota. I. 11. 23. Vel põt cõparari ad ea, q̃ fecimus, uel obmiſimus, non vt de his p nos recordaremur, ſed alij nos de his, quæ fecimus, uel obmiſimus cõmemorãt, vel improperãt recitãdo, uel reprehendendo, uel iudicãdo, & in iſto 2 3

negocio

negocio conſcientia habet officium te-
ſtis,uel interioris iudicis,qa uel qũ ho-
mines nos reprehendunt,vel dęmones
in morte,uel Deus in iudicio,obijciũt,
quæ fecimus,uel quę obmiſimus. Sicut,
patet, Matth 25. Vbi recitat, q̃ mali ob-
mittũt, dicẽs ſitiui,&c. & q̃ boni fecerũt,
ſicut patet ibidẽ. Cõſciẽtia in oĩbus te-
ſtis teſtimoniũ perhibet his, q̃ foris reci
tantur, iuxta illud, Rom. 2. Teſtimoniũ
reddente illis conſcientia. Nota. D. 8. 1.
Et. L. 3. 5. Et L. 4. 2.

4 ¶Iſte vero liber,& teſtis quantum ad
bonos, nõ ſolum fungitur officio libri,
& teſtis, ſed etiam cõſolatoris, quia non
eſt res in mundo, q̃ ita cõfortat,& cõſo-
latur animã, ſicut ſecura cõſcientia, di-
cẽte ſapiente. Eccl. 30. Non eſt, inquit,
oblectamẽtum ſuper cordis gaudium.
Iſta autem conſolatio ex tribus conſur-
git. Ex hoc ꝙ ad modum triplicis ge-
neris hominum, ſe habet conſcientia
erga bonos.

¶Primo ſe habet ad modũ amici ad-
uocantis Secundo ad modũ matris refi-
cientis. Tertio ad modum regis dona
promittentis.

¶Quãtum ad primum. Sicut magnũ
ſolatiũ eſt homini corã iudice in mul-
tis tribulato habere aduocatum, qui in
omnibus ad obiecta reſpõdeat. Ita ma-
gna cõſolatio eſt homini cui multa ex-
tra accidũt infortunia,& opprobria, ha-
bere conſcientiã bonã, q̃ oĩbus infortu-
nijs,& opprobrijs rñdeat, ꝙ dummodo
pctã nõ ſunt, nec aĩa rea eſt nõ ſunt cõ-
tra, ſed pro. Quia nõ agũt aliquid cõtra
aĩam, ſed ipſam mundat. Et ſic cõſciẽtia
bona argumenta, & obiecta, q̃ uidentur
cõtra hoĩem militare, reducit, & oſtẽdit
eſſe ꝓ hoĩe. Et ſic ad modũ ſapientis ad-
uocati, qui argumenta cõtra ueritatẽ ꝓ
veritate,& cum ueritate oſtendit eſſe ſa-
ne intellecta, ſic conſcientia hominem
cõſolatur, & eum ab aduerſis defendit,
oſtendens pro eo eſſe, quæ contra eum
eſſe uidentur. Gloria enim, inquit, hęc
eſt, quoniam de quo homines uitupe-
rant, conſcientia nos liberos demon-
ſtrat. 11. quæſt. 3. Inter verba, & cætera.
2. Cor. 1. Gloria noſtra hac eſt teſtimo-
nium conſcientię.

¶Secundo ad modum matris, quæ fi- 5
lium ſuum in laboribus uexatum ad eã
domi redeuntem, benignè recipit,& re-
fouet,& conſolatur,& quanto pluribus
fuerit anguſtijs afflictus iniuſtè à uitri-
co ſuo, uel alio inimico, tanto diligen-
tius eum conſolatur. Ita conſcientia
afflictos extra à mundo, uel malis ho-
minibus, & diuerſis infortunijs conſo-
latur, quãdo ad eam boni ſic afflicti do-
mi redierint. Et quãto plus fuerint in-
iuſtè afflicti, tanto diligentius eos refi-
cit, dum eis oſtendit, ꝙ quælibet tribu-
latio eis nouum meritum acquiſiuit.
Et ſic quot tędia recolligendo ad meriti
augmentum conuertit, tot fercula ante
filium tribulatũ apponit. Et ſic uerificat
illud Salomonis, Prouerb. 15. Secura
mẽs quaſi iuge conuiuiũ, quia tot deli-
cata cibaria, tot fercula miniſtrat, quot
delectationes de bonis operibꝰ qbuſcũ-
que, quæ fecit, ſiue de aduerſis, quæ pa-
tienter ſuſtinet. memoriæ adducit. 6

¶Tertio ad modum fidelis, & grati
regis, qui militibus ſuis bona multa ꝓ-
mittit, ut fortius pugnant ſic conſciẽtia
bonorum talibus promiſſis eos lętificat,
promittendo eis poſt labores gaudia æ-
terna,& ꝙ poſſet eſſe maius gaudiũ ali-
cui pauperi, quàm ꝙ eſſet futurus rex,
vbi ſemper regnaret pacificè, ſiue quo-
cunque aduerſario, uel tædio, omnes do
lores illa cogitatione mitigaret, & om-
nes labores, qui eum ad iſtum ſtatũ ha-
bendum abilitarent,& diſponerẽt, faci-
lius,& patientius portaret, & ſemper in
illa ſpe gauderet tali ſpe,& promiſſione
conſcientia bonos lætificat Qui dicunt
illud 2 Cor. 1. Gloria noſtra hæc eſt te-
ſtimonium conſcientię. De huius con-
ſcientiæ laude dicit Hugo lib. 1. de ani-
ma. c 9. Conſcientia, inquit, bona titulus
eſt religionis, templum Salomonis, ager
benedictionis, ortus deliciarum, recli-
natorum aureum. gaudium angelorũ,
archa fœderis, theſaurus precioſus, aula
Dei habitaculũ ſpiritꝰ ſãcti, liber ſigna-
tus,& clauſus: in die iudicij aperi[illegible]us.

¶Qu n-

7 ¶Quantum vero ad malos. Iſte liber, & teſtis fungitur officio accuſatoris, & tortoris, quia oĩa, quæ dicta ſunt de cõſcientia bona, per contrarium poſſunt dici de mala, quia ſicut bona oſtendit omnes tribulationes eſſe pro homine. Ita hæc oſtendit, hæc contra hominem malum eſſe, dum ſub eis non corrigitur, ſed cor indurat ad modum inuidi, dum enim aduerſa ab extra ſuſtinet, & intus male uiuit, q̃d aliud dicit ſibi cõſcĩẽtia ſua, niſi ꝙ de tribulatiõne, & pęna temporali vadit ad ęternam, peſſima redarguente conſcientia. Sap. 17.

¶Secundo non conſolatur admodũ matris, ſed malos exaſperat ad modum nouercę, q̃ priuignũ ſuũ de omni loco redeuntem, ſiue de ſolatio, ſiue de labore ſemper exaſperat, aſpera & pũcturas, ei dicendo. Et ad modum ſcintillantis domus, quę hoſpitẽ nõ ſinit quieſcere. Et modũ amare vxoris, quæ ſemper cum marito ad eã redeunte litigat, q̃a Sapien. 17. ſemper præſumit ſeua, & cõturbata conſcientia.

8 ¶Tertio non promittit dona ad modum regis, ſed pęnas ad modũ crudelis tyranni. Et ſicut, qui minas domini, uel tyranni terreni audit, timet & triſtatur, ſic cui conſcientia hæc minatur, triſtatur. Quomodo enim gaudere poſſet, q̃ cogitat, ꝙ nõ eſt in ſtatu ſaluandorum, dum ſcit ſe eſſe in peccato mortali? cui conſcĩẽtia minatur regni cęleſtis amiſſionem, & pęnæ æternæ afflictionem. Sicut enim prædicto gaudio, ſupra. c. c. 6. non eſt maius. Ita iſto dolore nõ deberet eſſe maior per argumentũ à contrario ſenſu. Et ſicut illi multum gaudent in ſpe, ſed plus gaudebunt in re. Ita iſti plus dolebunt in re, quando dicent, ꝙ timebam euenit, & quod verebar accidit mihi, & quando ſic conuerſi fuerint dies feſti illorum in luctum. Amos. 8. & 1 Machab. 1. Poterit conſcĩẽtia illorum ab eis improperando quærere. Sicut dicitur, ꝙ quidam puer quęſiuit à patre ſuo in craſtino, poſtquam feſtum ſolenne tenuit, ubi eſt, inquit, dies heſterna? Sic conſcientia quærere poterit, tunc vbi riſus? ubi iocus, ubi aurũ, & argentum? Sicut patet, Baruch. 3. — Exemplum.

¶Quantum vero ad opera, uel locutiones, uel cogitationes, uel omiſſiones futuras, operatur conſcientia, ſicut ſtimulus ad bouẽ pigrũ. Et ſicut examinator ad ordinãdos, qui habet bonos recipere, & malos repellere. Et ſicut cãpſor ad monetam, qui denarium diligit examinat, & ſolos bonos recipit, malus aũt foras mittit. Et ſicut magiſter ad diſcipulum, qui eum inſtigat ad malum vitandũ, & bonũ faciendũ. Et ſic cõſcĩẽtia facit, ꝙ homo de futuro contra inimicos ſuos ſpirituales, & mala ſpiritualia ſe cuſtodiat, cum puncturis, & ratione excitando. Ad modum ſpeculatoris, qui contra mala ſurgentia illos de caſtro excitat. 9

¶Aſſimilatur etiam conſcĩẽtia, in hoc opere illi militi Æneo, de quo, ut dicitur narrat Alexander, nequã libro de naturis rerũ, ꝙ Virgilius Romę palaciũ conſtruxit, in quo erat cuiuſlibet regionis imago in circuitu, in cuius ſummitate erat miles Æneus, haſtam vibrans, quæ in illam ſe uertebat partẽ, quæ regionem rebellantem reſpiciebat. Sic conſcientia ordinata, haſtam puncture, & contradictionis vibrat cõtra vitia rebellantia, & contra animę inimicos Patet ergo ex prædictis, quale ſit bonę cõſcientiæ, & opus, & occupatio. — Exemplum. 10

¶Sed quia non omnes cõſcientiæ ſic ſe habent in diligẽtia pręſentiũ, nec cõſiderationе futurorum. Ideo in hoc ſecundo articulo reſtat oſtẽdere conſcientiarum diuerſitatem, quo ad bonitatem, & malitiam, qua uiſa, uidebitur cauſa qua conſcientiæ malæ ordinate non ſic ſe habent, vt prędictum eſt circa pręteritum, præſens, & futurum. — Artic. 2.

¶Hæc autem differentia eſt multiplex. 11

¶Primo autẽ apparet in tãto, ꝙ conſcĩẽtia bona eſt, ſicut veſtis alba, & aqua clara. In q̃bus parua macula cito apparet, & deletur. Et ſicut lumẽ, ut pote cõſcientia, in qua eſt lumen gratiæ, & radius veri Solis, in quo apparent atomi,

mi,i. venialia, & minima peccata. Eſt ēt ſicut homo,vel manus,vel pes viuus,qui minimam ſentit læſionem,& puncturā. Et ſicut oculus clare uidens ,qui totum corpus a malo veniente præſeruat.Et ſicut tenera complexio,quanto enim cōplexio tenerior,tanto ei minora nocēt, tantoq́ue minora ſentit. Sic conſcientia. Eſt etiam,ſicut venæ ſtrictæ, quæ animalia a veneni damno præſeruant, venenū enim non facile penetrat ad cor animalium habentium venas ſtrictas. Et hæc dicitur eſſe cauſa, quare ciconie ſerpentes,ſine damno comedunt,ꝙ facere non poſſunt alia habentia venas largas. Sic conſcientiam habentes ſtrictam,& bene regulatam,quæ nec peccatum , nec peccati circūſtantias,nec occaſiones admittit,nec facilitet a peccati veneno intoxicatur. Ideo dico peccati occaſiones,quia dicit lex,ꝙ conſciētia eſt nobis neceſſaria propter nos , fama autē propter proximum.12.q.j.nolo.

12 ¶Conſcientia autem mala, & inordinata duobus modis errat in generali. Aut,qa eſt nimis larga, aut nimis ſtricta.

¶Prima habet omnes conditiones contrarias his, quæ de bona conſcientia dicta ſunt. Secunda aliquas, quia largę conſcientiæ ſunt, ſicut veſtes nigrę, & aqua turbida.Et ſicut obſcura, ſeu tenebroſa,in quibus,nec maculę magnę,nec pulueres peccatorum magnorum apparent,quia non eſt ibi lumen gratiæ. Sūt etiam,ſicut cadauer mortuum,quod nec puncturas ſentit, & hoc eſt ſignum ſpiritualis mortis, quando conſcientia peccatorum puncturas non ſentit. Per largas enim venas venenum ad cor illorum intrauit,eoſq́ue occidit,nec contra mala imminentia ſe cuſtodiunt, quia nec ea vident.Quia Naas ammonites,ideſt diabolus cui ſeruiūt,eruit eis oculum dextrum,qui animæ ſeruire deberet. j. Reg. 11. Et ideo , ſicut cęci ad minima ceſpitant,quí tamen maxima non vident, qa de minimis, quandoque habent conſciētiam , ſicut dimittere crucem ad ſiniſtrā in via, & huiuſmodi, & de maximis , ſicut de periurio,adulterio,& huiuſmodi conſcientias non habent. Ad modum Iudæorum , qui habuerunt conſcientiā intrandi domum Pilati, ne contaminarentur.Ioan. 18.ſed non habuerunt cōſcientiā occidēdi Chriſtū.Trepidauerūt 13
timore,vbi non fuit timor,in Pſal.13.

¶Secunda vero , ſcilicet nimis ſtricta tenet ſe ad extremum , quia conſcientia bene ordinata ſe habet inter nimis largam,& nimis ſtrictam, ſicut virtus inter duo vitia, ſicut largitas inter auaritiam, & prodigalitem. Et licet circa largā diabolus plures decipiat,tamen circa nimis ſtrictam cautius decipit, quia imperceptibiliter , & per colorem boni decipit. Et eſt de eo in hoc,ſicut de inimicis magnatorū,quos quia aperte occidere non audent, in aliquo precioſo cibo intoxicant Ita diabolus, quos ad aperta peccata,ſicut eſt homicidium, luxuria, & huiuſmodi ducere non poteſt , ſub ſpecie ſanctitatis,quaſi ſub delicato cibo per nimis ſtrictam conſcientiam,quaſi ſub colore iuſtitiæ veneno occidit eos ad multa ſuperſtitioſa opera , & in fine cum videant, ꝙ omnia impleri non poſſunt, quæ eis illa conſcientia ſuggerit , ad deſperationem ducit,ſicut patet de illo, de quo narrat Iacobus de Vitriatico,ꝙ vo- 14
luit eſſe ita iuſtus, & ita ſanctus,ꝙ nullā Exemplum.
carnis delectationem voluit habere,vnde & voluit comedere ſine delectatione, ꝙ cum facere non poſſet, incidit in deſperationem,credens ſe non poſſe ſaluari,ſi tantam haberet carnis delectationē. Nota de conſimili.I.13.

¶Tales ammonet ſcriptura. Eccleſiaſtic.7.Dicens.Noli eſſe nimis iuſtus. Et neceſſaria eſt iſta ammonitio, quia pręter malum deſperationis,de quo iam dictū eſt, tria magna mala ex tali conſequuntur iuſtitiæ nimietate. Vnum, quia eſt nimis amarus ſibipſi interius,& afflictiuus,quia ſicut dictum eſt,ſupra c.c.4. ꝙ non eſt maius gaudium , quàm conſcientiæ lętitia. Ita nō eſt maior afflictio, quàm conſcientiæ triſtitia. Aliud malū eſt, quia eſt exterius his , qui circa eum ſunt grauis , & tędioſus. Et hoc propter duo. Primo, quia ex triſtitia interiori ſequitur

quitur vultus grauis exterius. Secundo, quia ſicut canis ſtultus ſuper lunam, & omnem hominem latrat, & canis furioſus ſuper omnem hominem currit, æqualiter, ſcilicet ſuper fidelem, ſicut ſuper latronem. Ita talis omnem hominem, & de omnibus factis, & frequenter irrationabiliter reprehendit.

15 ¶ Tertiũ malum, ſeu damnũ eſt perplexitas, quia ſicut patet per Petrum ſuper ſecundum ſententiarum, diſt. 39. Cõſcientia erronea obligat hominem ad faciendum, vel omittendum. Illud quod conſcientia dictat, quia credens ſe ad aliquid teneri, & non faciens incurrit contemptum. Idem patet Rom. 14. Vbi habetur, quòd omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, Glo. Omne quod fit contra conſcientiam ędificat ad gehennam. Item Lucæ 11. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Manente igitur conſcientia erronea, homo perplexus eſt non tamen ſimpliciter perplexus, quia poteſt & debet conſcientiam deponere, vel per ſe, vel per alterius conſilium, & conſolationẽ, quod eſt opus magnæ charitatis. Ideo Apoſtolus. 2. Cor. 2. Ad tales conſolandum hortatur, dicens, donetis, & conſolamini ne forte abundantior triſtitia abſorbeatur, qui einſmodi eſt.

Ar. 3. ¶ Ex iſta differentia apparet, ꝙ magna eſt bonę cõſciẽtię prohibitas, & vtilitas.

¶ Primo dico prohibitas, quia cæteris potentijs animæ per peccatum victis, cõ-
16 ſcientia dicere poteſt, illud Iob. 1. Effugi ego ſola, ut nunciarem tibi, quia ipſa ſemper quaſi ſpeculator clamat, & periculum nunciat, niſi conſuetudine longa, vel errore deſtruatur.

¶ Ex hoc, patet eius utilitas, quæ ex multis reſurgit commodis.

¶ Primo tempore guerræ utile, immo neceſſarium eſt habere defenſores in caſtro, ſed nos ſumus in bello ſpirituali obſeſſi, ſicut patet. B. 2. quaſi per totum, ergo, &c. Hanc defenſionem nulla cum maiori probitate facit, quàm ſcientia, ut prædictum eſt, ergo hæc eſt ualde utilis, & per conſequens ualde periculoſum eſt, & ſpecies proditionis, hunc defenſorem quem Deus in caſtro ſuo poſuit, peccandi conſuetudine deſtruere. Secun-
do hæc patet utilitas ex hoc, ꝙ dictum 17
eſt ſupra eo. c. 2. uidelicet, ꝙ eſt liber, & non liber quęcunque, ſed ſi bene ſcribatur cum literis virtutum, etiam inueniãtur in eo ille clauſulæ ſeptem, in quibus Deus promittit hæreditatem cęleſtem. Matth. 5. Beati pauperes, & mundo corde, &c. tunc eſt carta per quam obtinere poterimus hęreditatem illam. Illo teſte, qui illam ſub illius cartæ obtentu ibidẽ promittit, qui ergo habet hunc librum bene ordinatũ oĩa in nullo uidet. Sicut patet ſupra eo. c. 11. Oĩa ẽt ſperat, quia carta eſt, ut dictum eſt. Ideo bene reſpõdit, quidam uolens religionem quandã intrare cuidam diſſuadenti, quia nihil ſciret de libro, habeo inquit, librum conſcientiæ, in quo lego quicquid Deus fecit pro me, quicquid præcepit, quicquid minatur, quicquid promittit, quicquid fugiendum, uel faciendum eſt. Exemplum.

¶ Et ſicut boni iſta carta bene ſcripta obtinebunt hæreditatem cœleſtem. Ita mali iſta carta male ſcripta cum uitijs appoſitis obtinebunt hæreditatem inferni. Ipſo teſte, qui ait de talibus. Matthæ. 25. Ibunt ij in ſupplicium æternum.

¶ Eſt ergo modo de iſtis duobus li- 18
bris, ſeu cartis, ſicut de indentura. L. 3. 5. Sicut de teſtamento, quod eſt clauſum, uiuente teſtatore, & illi ſoli ſciunt, quid in eo ſcribitur, qui fuerunt circa illud faciendum. Sed ipſo mortuo legitur publice coram iudice eccleſiaſtico, & omnibus quibus ipſe uoluerit. Et tunc ſi fideles ſint executores, miniſtratur mortuo ſecundum quod in teſtamento ſuo ſcripſit dum uixit, qui uult ergo, ꝙ teſtamentum ſuum bene pro eo loquatur, & bene ſibi ſeruiatur poſt mortem, diligenter illud ſcribat, & ordinet, & examinet dum uiuit. Sic omnino eſt cum carta conſcientiæ. Modo enim clauſa eſt, & non apparet, niſi ſcribenti, quia teſtator adhuc uiuit. Sed in morte libri iſti aperientur, & oſtendentur coram iudice

iuſto Deo, & tota curia illa cęleſti. Daniel.7 Iudiciũ ſedit,& libri aperti ſunt. Et quia ibi erũt fideles executores, huius teſtaméti fideliter ei miniſtrabitur, ſecundùm quod in eo ſcripſit, dũ uixit. iuxta illud Apo.20. Libri aperti ſunt,& iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſunt in libris.Glo.libri ſunt conſcientiæ ſingulorum.Nota.X 1.4.

19 ¶Eſt ergo cõſilium optimum,ꝙ diligenter teſtamentum ſuum ſcribat,& librum ſuum examinet, antequã veniat ad locum ſuum, ne portet literas Vriæ, videlicet mortis proprię,ne etiam male clauſule uitiorum ſcribantur in eo,quia ibi à ſapientibus examinatoribus examinabitur,quos nullus latebit defect⁹, habebis etiã diſcretiſſimos placitatores cõtra te in illo trãſitu,ſeu iudicio,videlicet dæmones, qui nitentur oſtendere cartam ſuam falſam, vel falſitatem, uel non bene loquentem,uel ſigillatam,ut hæreditatem illam amittat. Vide ergo diligenter, ne ſigillum carte tuæ, i. Dei ſimilitudinem,quid dicit Canti.8.Pone me,ut ſignaculum ſuper brachium tuũ, ne amittas,uel ne per peccatum deleatur, quia ſicut ille, qui ſigillum carte habet bene cuſtoditum,& cartam bene ſcriptã in fideli iudicio, etiam ſi fortes habeat aduerſarios,non timet,ſed ſperat, ſicut patet de Martino,qui aduerſario ſuo audacter reſpõdit,dicens. Nihil in me reperies, quaſi diceret,nullum defectum in carta mea inuenies. Ita qui iſta non habet,tunc deſperat.Nota.I.11.19.

20 ¶Eſt aliud etiam diligenter conſiderandum circa iſtud teſtamentum conſcientiæ. Videlicet ꝙ teſtes concordent cum data interiori.Quia licet ipſi bene probent extra ſi contrarium inueniatur intra, teſtamentum illorum eſt ſuſpectum, & reprobatur. Sicut quantumcunque exterior locutio, & conuerſatio probet,& oſtendat animam eſſe ſanctam interius, ſi tamen cõſcientia contradicat, ſicut eſt in hypocritis, & falſis chriſtianis, teſtimonium illorum non eſt verum, & ideo teſtamentum illorum non eſt uerum, & ideo teſtamentum reprobabitur, & ille teſtis mendax peribit. Prouerb. 21. Quia ſicut in libro materiali oportet,ꝙ gloſa,ſeu apparatus concordat cum textu, & econuerſo ad hoc,ꝙ liber ſit verus,& precioſus. Ita in libro illo ſpirituali,in quo ſcripſit Deus textum,ſcilicet mundiciæ,& aliarum virtutũ, quas in baptiſmo,ſeu pœnitentia nobis confert, & cetrarum regularum uiuendi,quæ cuilibet inſerun tur, ut hoc faciat alteri, quod ſibi vult fieri,& præcipiuntur, ut legem Dei cuſtodiant.Hiere.31. Dabo legem meam in uiſceribus veſtris, noſipſi vero facimus gloſam, ſeu apparatum cogitãdo, loquendo,operando,de quo loco, ſic à Deo,& nobis ſcripto, dicitur, Apoca. 5. Vidi librum ſcriptum intus, & foris. Intus,ſcilicet à Deo,quantum ad textũ, & foris à nobis, quantum ad gloſam. Iſte ſunt duę tabulæ ſcriptæ ex utraque parte.Exod.32.

¶In iſto loco conſcientiæ, ſic à Deo, & à nobis ſcripto, quia textus à Deo ſcriptus, nullo modo poteſt eſſe falſus, ſi gloſa à nobis facta cõcordet cum textu. Ita ꝙ cogitationes, operationes, locutiones, non diſcordent à regulis iuris naturalis,quæ ſunt,hoc facias alteri.&c. nec à uirtutibus infuſis,liber eſt fideliſſimus,& reciperetur pro armariolo cęli. Si autem diſcordauerint, & una tabula non concordat cum alia,nec gloſa cum textu, nec allegata exterius cum hoc, quod ſcribitur in teſtamento interius, nec liber de expenſis cum libro de receptis, tanquam liber indignus de armario, & liberaria cœli expelletur, & tanquam falſus, & hæreticus comburetur, cum his qui cauteriatam habent conſcientiam.1.Thimo.4.Corrige ergo eum ad exemplar libri. De quo. P. 2 20.

¶Tertio bonæ conſcientiæ utilitas, ex hoc patet, quòd eſt ſecura domus & refugium, & refectorium cœleſte, & domicilium pacis, & propugnaculum contra omnes tentationes,& aduerſitates. Sicut patet, ſupra.c.c.4. Ad hanc domum hortatur ſcripturæ nos 21

fugere

fugere pro refugio habendo contra omnia aduerſa,dicēs. Percurre prior in domum tuam. Eccleſiaſtici. 32. Exemplo omnium animalium,quæ de nocte, vel in tempeſtatibus , vel aliunde vexata quærunt latibula , ita nos latibula pacificæ conſcientiæ . Sed heu eſt de multis , ſicut de habente tędium in domo propria , ſicut etiam de mimis , qui lautius habent in alijs domibus . Ita iſti habent tędium intra, ideo quęrunt ſolatia extra in vanis,& eſt de eis,ſicut de homine habentē turpem faciem,ideo non libenter reſpicit ſpeculum,ne cōtriſtetur, & ſpecialiter quando multum appetit eſſe pulcher . Propter talia enim noluerunt intelligere,vt bene agerent.

¶ Quarto hæc vtilitas apparet ex ſpirituali delectatione , de quo ſupra eo.c. 4. quæ eſt maius bonum , quàm habere totum mūdum ſine illa, quia ſi haberet, homo omnes diuitias,delicias,& honores mundi,& haberet vermē illum , Eſa.

22 vlti.triſtitiam,videlicet,quid ſibi valerēt eſſent omnia ei , quaſi nihil . Ponamus duos ante mentis oculos, quorum vnus habeat prædicta , videlicet diuitias, &c. cū continuo conſcientiæ remorſu.Alius vero nihil illorum habeat,niſi ſuſtentationem paruam , quem diceremus ditiorem,& magis fortunatum,credo ꝙ ſapientes dicerent ſecūdum,& bene ſcio , ꝙ ego malem habere fortunam ſecūdi. Ergo magna eſt vtilitas bonæ conſcientiæ,quæ plus valet, quàm totus mūdus, etiā in vitam iſta, præter illud ad quod ducit,æternum, ſcilicet gaudium, cuius eſt arra, quia ſicut arra præcedit plenam ſolutionem, ita bona cōſcientia ſolutionem mercedis æternæ.

¶Quinto hæc utilitas eſt lumē, quod Deus poſuit in medio domus animę noſtræ.De quo, in Pſ.4. Signatum eſt ſuper nos lu.vul.tui.

Ar.4. ¶Iſte articulus infert quartum.Ex hoc enim, ꝙ tanta eſt conſcientiæ bonæ vtilitas ſequi debet,ꝙ diligenter cuſtodiat.

23 Sicut enim habens caſtrū defendere diligenter conſiderat,ne inimici ſint in caſtro,& perdatur cum caſtro,ſed conſcientia habet caſtrū,illud defendere,de quo: A.23.t 2.ſicut patet ſupr.e.c.t6.&c. Prouer.4.omni cuſtodia ſerua cor tuū,quoniam ab ipſo mors,& vita procedunt.

¶Et quia oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent malę conſcientię,& dānū, & periculū, iuxta bonæ conſcientię vtilitatem ponatur , vt magis appareat, & plus vitetur.Circa quod eſt ſciendum,ꝙ conſcientia vocatur mala duobus modis,vel quia ſimpliciter eſt contra id, qđ agitur remordens, & contradicens.Sicut dicimus , quando homo facit manifeſtā iniuriam, ꝙ cū de mala conſcientia hoc facit , vel quando illud quod agitur eſt malum de ſe,ſed conſcientia errore , vel conſuetudine peccādi abſorpta non remurmurat, ſicut nec reprǽhēdit Iudęos crucifigentes Chriſtum, nec adhuc eos, vel Saracenos reprehendit de eorum infidelitate . At.5. 24

¶ Prima eſt magis pęnalis , quia ſicut prædictum eſt,non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium , ita nec afflictio ad iſtam,quia tempeſtates,& frigora aliquando poteſt fugere,& inimicos, & latrones, & infirmitates aliquando poteſt mitigare , vel ſi ſint in vno loco pt̄ fugere in alium. Conſcientiam vero ſuā nullo modo pōt fugere, quia eſt explorator ex parte Dei ſuper nos poſitus,qui vbiq; in campum, & lectum , & omnē locum nos ſequitur, & omnia facta noſtra reuelat coram Deo nos accuſando . Inimici ergo hominis domeſtici eius , Mich. 7. ſupple maximi.Nota.P.4.t7.

¶ Secunda uero eſt magis periculoſa , quia infirmitas , quæ minus percipitur, eſt periculoſior, ſicut patet de apoſtemate.Illi ergo , qui multa mala ſub colore legis,vel neceſſitatis ,vel falſarum excuſationū faciūt,& aliena bona occupant, dicendo,non hēmus cōſcientiā de hoc, & ſi eis peccatū illorū oſtdatur , rńdent, vnuſquiſq; iudicabitur ſm̄ conſcientiā propriā.Ex quo ergo cōſcientia nō reprehendit nos de hoc,nunquam per illā in hoc facto iudicabimur. Sed ſi hoc eſſet verum , nunquam infideles iudicarentur,de īfidelitate ſua,nec de Chriſti cru- 25

ciſizione.Sed illi careutes remorſu conſcientiæ non caruerunt peccato, ita nec
iſti.In quorum perſona loquitur Paulus
dicẽ:nihil mihi conſcius ſum,ſed nõ in
hoc iuſtificatus ſum,nec ualet ꝙ dñt cõ
ſcientia non iudicat me eſſe culpabilẽ,
ſed iudicat me non eſſe culpabilem, qa
hoc iudicium erroneum eſt,& ideo a iudice ſuperiore, ſcilicet Deo reprobabitur, ſicut aliquando in mundo accidit,
quod iudicium inferioris iudicis a ſuperiore reprobatur.In curia ergo Dei non
alloquabitur iudicium conſcientiæ, niſi
regulate,& de hac verum dicũt,ꝙ vnuſquiſque iudicabitur ſecundum conſciẽtiam ſuam ſicut patet ſupra eo c.3 & nõ
ſolum conſcientias illas, quas ſciunt facere largas, quando volunt, & ſtrictas,
quando volunt,ſicut leges ſuas,ſicut patet.A.12.38.& 42.
Ar.6. ¶ Ex quo tantum eſt periculum malę
26 conſcidutiæ,neceſſario ad iſtum articulum ſequitur ſexus, videlicet ꝙ diligenter corrigatur, vt periculum euitetur.
Dictum eſt,ſupra ꝙ cõſcientia eſt liber,
librum autem corruptũ neceſſe eſt corrigere ad librum veum. Sicut librum
conſcientiæ, ad librum generationis
Ieſu Chriſti, Mat.j Ibi inuenies vnam
paginam de humilitate,hanc inſere in
libro tuo ſi ibi deficiat.Ad hoc enim hortatur,vbi ait,diſcite a me,qa mitis ſum,
& hu &c. Sic de pagina mũdiciæ,& charitatis:Et ſic in omnibus corrige librum
tuum ſecundum exemplar, quod tibi in
monte monſtratum eſt. Exo.25. Et ſicut
iſti ſcriptores volentes habere occupationem, portant ſcedulas manu propria
ſcriptas, & cuius ſcriptura placet admittitur,& introducitur. Alij vero expelluntur,ſic ibi quando libri aperientur, nullus reciperet, niſi fuerit correctus ſecũdum illud exemplar in monte. Sed qui
vult librum corrigere,non poteſt faciliter tranſcurrere,ballinus,qui vult domũ
ſcrutari ſi ſit ibi fur,vel furtum, non cõſiderat domum leuiter in ſuperficiæ,ſed
omnes angulos,quia tales angulos quęrunt. Ita debemus ſcrutari peccatá in cõ
ſcientia,ad hoc,ꝙ mundetur,& corrigatur. Sed heu difficile corrigitur Eccleſiaſtes.j. Et cauſa eſt,quia auerſi ſunt ab exẽ 27
plari iſto, & quia ad lumen gratiæ oculos non aperiunt, quis educeret miſerũ
de lacu,qui nollet manum extẽdere, vel
dare elemoſynam pauperi, qui nec manum, nec ſcutellam porrigeret cum
poſſet.

CAP. VIII.

COnſuetudinũ.

Primo ponenda eſt generalis diſtinctio, oſtendẽdo ꝙ quędã reſpicit perſonam priuatam, ſeu rẽ
domeſticam,quædam vero rempublicã,
ſeu multitudinem. Secundo oſtendetur,
quæ ſit natura conſuetudinis, quæ reſpicit priuatam perſonam, quantum ad inclinationem,quam facit in operante, &
quomodo omnia facit leuia, ſiue in bono,ſiue in malo. Tertio, quanta ſit vtilitas bonæ conſuetudinis priuatę. Quarto, quanti periculi ſit conſuetudo mala
priuata. Quinto, quomodo aliqui in factis ſuis nomine conſuetudinis abutuntur,circa aliorum regimen, ſeu rempublicam. Sexto, ponenda eſt illorum excuſatio cum reprobatione. Septimo illorum periculum,& pęna.
¶Quantum ad primum, conſuetudi- Ar.1.
nem priuatam voco, quam quis in moribus ꝓprijs,ſiue bonis, ſiue malis exer- 1
cet. Conſuetudinem vero publicam,quę
multitudinem reſpicit, quam exercet,
quis in regimine, vel domino ſuo, quæ
non ſolum ſeipſos,ſed alios tangit.
¶Primæ autem conſuetudinis natura
eſt. hominẽ inclinare ad id quod de cõ- Ar.2.
ſuetudine agit, vt plus agat,facit etiam
opera leuia,& delectabilia,quæ ante cõſuetudinem videbantur grauia,& tędioſa, tam in bonis operibus, quàm in
malis.
¶ Primo ergo ponatur exemplum ad
hoc in bonis operibus. Secundo in malis. Tertio reddetur cauſa vtriuſque. In
bonis patet,quando quis incipit iuuare,
vel

vel religioſe viuere, videtur graue, quod tamen conſuetudine fit leue. Vnde quodam ſanctiſſimo epiſcopo narrante didici, ꝙ quidam in prima ſua maximus comeſtor in bello captus, & diu incarceratus, vbi non habuit, niſi paruam panis quantitatem in menſura, & pondere, hic poſtea a carcere liberatus, optime ſciuit ieiunare, & ſobrie comedere, quod antea neſciuit, quia vſum non habuit talium armorum.

Exemplum.

2 ¶In malis etiam idem apparet, quia peccatum, quod in principio, vel antequam conſuetudine introducatur, multum non ſolum conſcientiam, & etiam cogitationem grauat conſuetudine fit leue. Et eſt de talibus, ſicut de his, qui ſunt prope domum tenebroſam, & obſcuram, homo, qui ſtat extra, & viſum ad

3 interiora dirigit, nihil uidet, niſi tenebras in primo aſpectu, licet forte non ſit totaliter tenebroſa, ſed habens lumen paruum admixtum, ſed ſi domū introierit, & ibi diu moratus fuerit multa uidet, & nō uidetur ei domus, ita tenebroſa, ſicut uidebatur dum fuit extra. Ita illi, qui ſunt extra ſocietatem malorum, uel curias, & conſilia tyrannorum, uel artē & ſtatum lucrorum periculoſorum, ſicut aduocatorum aſſeſſorum conſpiratorum, & huiuſmodi, dum ſunt extra ſocietatem illam eos iudicant, totum tenebroſum reputantes ſtatum illorum, dicentes, ipſi non poſſunt ſaluare animas ſuas, ſicut patet ex factis ſuis. Eorum etiā uitam abhorrent, dicentes, non uideo, quomodo poterunt coram Deo reſpondere de ijs, quæ faciunt, & ſi hoc facerent, mors mihi eſſet. Sed cum illorum ſocietatem intrauerint, & per tempus ibi morati fuerint multo clarius uident, quàm expediret, ꝙ uiderent nouas cautelas, & malicias, & falſitates inueniēdo, & uitam illam uſque ad cęlum commēdando. Et ſic Saul Prophetat inter Prophetas, & ſic conſuetudo grauia, uel le-

4 uia nō ſenſibili, facit, unde Bern. de cōſideratione, li.j. c.ʒ. quod tibi primo uidebitur importabile, proceſſu temporis ſi aſſueſcas non iudicabis adeo graue, Paulo poſt, & leue ſenties, paulò poſt ēt, & delectabit. Ad idem Auguſt. in Ench. c.8ʒ. peccata quamuis magna, & horrēda cum in conſuetudinem uenerint par ua, aut nulla eſſe creduntur, adeo, ut nō ſolum occultanda, uerum etiam prædicanda, diffamandaque uideantur.

¶Cauſa utriuſque eſt, quia conſuetudo eſt altera natura, quia quodammodo alterat naturam, ꝙ patet per hoc, quod philoſophus ſcribit Alexandro in ſecretis ſecretorum de muliere nutrita ueneno ſerpentino mixto cum alijs cibarijs; quæ intantum mutata, & alterata fuit, ꝙ natura ſua facta fuit, quaſi ſerpentina; ſic homines conſuetudine mala nutriti ueneno peccati, habent naturam ſuam, ita mutatam, quaſi peccare eſſet eis naturale. Sic etiam bonis moribus aſſueti, 5 bonos mores, quaſi naturales habent. Et ideo utrobique reddit operationem facilem, quę in principio fuit grauis. Sicut arbor ad unam partem diei inclinata, in principio eū difficultate ad aliam inclinatur, ſed cum diu in illa inclinatione, quæ fuit, ita difficilis in principio ſteterit, ita faciliter ſtat ibi, ſicut ſecit prius in alia inclinatione, ſic in moribus. Nota I.ʒ.4.

¶Eſt ergo de hominibus in bono, ſiue in malo, ſicut de auibus prædalibus, 6 qui poſt aſſuefactionem faciliter ueniūt ad manum, ſicut patet de accipitre, & falcone, & huiuſmodi. Ita bonus, & malus ad manum Dei, & diaboli. Patet ergo, quòd conſuetudo inclinat quaſi natura, & facit omnia leuia.

¶Ex hoc articulo patet ratio tertij articuli, quia ex quo cōſuetudo facit leuiter operari, patet quòd talis conſuetudo eſt ualde utilis uolenti bona operari, & dimittere mala hoc patet p illud quod fertur de geſtis ſancti Bern. quòd uidelicet eum quendam peccatorē ſtatim conuertere non poſſet, quia nobilis erat, & poteſt, & etiam malis deditus eſſet, rogauit eum ſi nollet pacem facere cum Deo ſimpliciter a peccato ceſſando, quòd ſaltem treugam cum Deo acciperet, & ipſo quærēte quid eſſet treugam cum Deo

Ar. 3.

7

Exemplum.

accipere, ait Ber. Abſtineas a peccato ad tempus, & quærenti per quantum tempus. Reſpondit, pro amore Dei, qui tot fecit, & ſuſtinuit pro te, abſtineas per tres dies, quod cum feciſſet. Rogauit, ꝙ iterum tot diebus abſtineret pro amore Sanctæ Mariæ, quod cum feciſſet. Iterũ idem rogauit ſigillatim pro amore aliquorum ſanctorum, quibus erat ſpecialius affectus. Quod cum per plures dies ſic feciſſet, ait Bernardo ammodo non treugam, ſed pacem cum Deo faciam, quia leue eſt mihi a peccato abſtinere, nec mirum, cum in omni reſiſtentia augmentetur ſibi gratia. Qui ergo, cum minori gratia potuit primę tentationi reſiſtere, cum maiori poterit ſecundę, & adhuc cum maiori tertiæ. Et ſic deinceps. Patet ergo quantę utilitatis ſit conſuetudo in bonis operibus. Bern. li. 1. de conſideratione, procedenti de umbra ad Solem, de ocio ad laborem, graue cernitur omne, quod incipit, ſed poſtquã ab alijs diſſueſcere, & ad illa aſſueſcere cęperit, vſus tollit difficultatem, inuenitque facile eſſe, quod putauit impoſſibile. Vide. P. 7. 37.

Ar. 4. ¶ Et quia oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent. Iuxta iſtum articulum immediate ponatur articulus quartus, ut manifeſtius uideatur, quanti periculi ſit conſuetudo in mali operibus peccatorum.

8 ¶ Hoc autem periculum, patet ex tribus, ſcilicet. Ex periculoſo caſu huius peccati. Secundo ex difficultate reſurgẽdi. Tertio ex pronitate recidiuandi.

¶ Primus caſus conſuetudinarij peccati, eſt periculoſus ualde propter tria. Primo propter naturam ſuam in ſe, quia conſuetudo facit mortale, quod eſt de ſe ſemel factũ ueniale, ſicut patet de ebrietate, diſtin. 25. c. unum orarium. §. alias ea demum. Secundo, quia de uno peccato trahit ad aliud, & de minori ad maiora peccata, ſicut de minori furto, ſcilicet garbarum, & gallinarum, ad maiora, & de fornicatione ad adulterium, ſicut patet. A. 3. 14. deinde ad uſuras, & hęreditatis uenditionem, & ad maxima inuenientia, & confuſiones, quia antiquum peccatum facit nouam conſuetudinem, ultimo uero ad furcas inferni. Et hic teſte beato Grego. Peccatum quod ſtatim per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit, & non ſolum ad aliud peccatum, ſed ad furcas trahit inferni. Nona. C. 16. 20. Et P. 5. 9.
Tertio, quia fortiter, utpote multis uin- 9
culis peccatorem ligat, & ad damnationem trahit, quia quot peccata committit, tot uinculis a diabolo, & ſeipſo ligatur. Vnde beatus Gregor. Moralium, lib. 4. quot uinculis male frequentationis aſtringitur, quaſi tot uinculis ad mortem ligatur. Quando enim de nouo peccat, ligat unum anulum ad iſtam catenam, & quando recolligit peccata præterita, & compareat ea præſentibus, & cogitat etiam in futuro talia facere, & omnia ei placent ligat tali complacentia anulum, anulo, & funem quo ad infernum ducitur gaudenter facit. Et gaudenter iactat, dicens, illud Pſal.
118. Funes peccatorum circumplexi 10
ſunt me, quando uidelicet de malitia ſua gloriatur, & de peccatis ſuis ſe iactat. Sed quia iſte funiculus conſuetudine conſummatus difficile rumpitur ſtatim, dum eſt in faciendo, eſt linguę gladium, ſcilicet per confeſſionem ſcindendus, quomodo autem eſt in faciendo, ſcribit Auguſt. ſuper Matth. Homil. 80. Ad iſtam, inquit, conſuetudinem quodam progreſſu peruenit anima. Primus progreſſus eſt, quaſi titulatio delectationis in corde. Secundus conſenſio. Tertius factum. Quartus conſuetudo, tali enim dicitur quadriduanus iam fętet. Principijs ergo eſt reſiſtendum, quia paruus ignis in principio faciliter extinguitur, & morbus recens facilius curatur, uulnera autem putrida, & fętentia cum difficultate ſanantur, & ueſtis, & uas nouiter inquinatum faciliter mundantur, qui autem ſic reſiſtere, & ſic liberari noluerit, habebit hæreditatem illius regni inferni. De quo. A. 8. 17.

¶ Secundo periculum conſuetudina- 11

rij peccati, paret ex reſurgendi difficul-
tate. Hæc autem difficultas cauſatur, &
redditur grauis ex tribus, ex longa aſſue-
factione, ex contrarij informatione, &
ex ſubiecti diſpoſitione. Primum facit,
quaſi neceſſitatem. Canis enim aſſuetus
ad ſtraugulandum oues, & arbor aſſue-
facta ad inclinandũ ad vnã partẽ, quaſi
11 neceſſitatur ad hoc. Sic in moribus. vn-
de Aug. iu confeſſionibus ſuis. Ex volũ-
tate peruerſa facta eſt libido, & dum ſer
uitur libidini, facta eſt conſuetudo, &
dum conſuetudini non reſiſtitur, facta
12 eſt neceſſitas. Secundo ex cõtrarij infor-
matione, hoc patet in arte, quia ſicut in
artibus quibuſcunque mechanicis, cum
maiori difficultate artem quamcunque
addiſcit bene, qui prius cauſa didicit ma-
le. Et cauſa. & exemplum ad hoc patet. A.
3.12. pulcherrime. Ad hoc etiam eſt, qd
Exemplum. refert Quintilianus in libro de inſtitu-
tione Oratoris, de Thimeo, qui in arte
excellebat tibiarum hic duplas merce-
des exigebat, & accipiebat ab his, qui
fuerant mali præinſtructi, quàm ſi om-
nino rudes accederent, nec immerito.
Error enim duplicem exigit laborem
cum delendi ſint male inſtructionis ſe-
mina, & bona ſint inſerenda. Ita in
moribus. Tamen ſicut maior eſt de-
lectatio in muſica bene proportiona-
ta, & maior vtilitas ex bonis prouenit
ſeminibus. Ita illi, qui in malis de-
lectantur moribus, ſi eſſent aſſueſa-
cti ad bonos mores, maiorem inueni-
rent, & delectationem, & vtilitatem.
Sicut patet. C. 7. 4.
13 ¶ Tertio ex ſubiecti mala diſpoſitio-
ne, lignum enim diu iacens, in aqua de
difficili, & non ſine magno fumo accen-
ditur. Et qui diu fuit in carcere tenebro-
ſo, non ſine oculorum grauamine, &
obſtupefactione, primo videt Solem cla
rum, & lignum putridum, & antiquum,
& curuatum citius frangitur, quàm re-
ctificatur, & lepra inueterata, & gutta in-
oſſata non de facili curatur, & dominus
non libenter dimittit conſuetudinem
diu in terra ſua obtentam, nec ſeruos ab
antiquo ei fideles recedere, nec multis
compedibus, & vinculis fortibus liga-
tus, faciliter omnia frangit, & fugit. Sic
in moribus, homo qui eſt quaſi arbor
euerſa, Mar. 8. Video homines quaſi ar-
bores, imbutus diu diuerſis peccatis cõ-
tra volẽtes cum charitate accendere, fu-
mum emittit murmurationis, & pũcta-
rum, & detractionum, & aliquando alio-
rum grauaminum. Et non ſolum contra 14
homines ſuperiores ſuos, ſed etiam cõ-
tra Deum a quo pungitur ad modũ ani-
malis pigri, multis pęnis, & tribulatio-
nibus interius in corde, & cõſcientia ex-
terius etiam in corpore debilitatione vi
ſus, in duratione auditus diminutione
formationis, & pulchritudinis, & omniũ
virtutum corporalium, propter quos de-
fectus dicere poteſt hos verſus bona cõ-
ſcientia, Ad ſenium vergo, caput in de- Verſus.
cliuia mergo. In curuor tergo, baculique
iuuamine pgo. Tuſſio diſpergo ſputũ,
mos imminet ergo. Si mala non tergo,
ſum ſtultior altili mergo. Extrinſece etiã
mundialibus tribulationibus, vt de luto
peccati ſurgat, & vadat, fumat ad modũ
ligni aquatici. Iſtos Dei ſtimulos impa-
tienter portãdo, nec de luto totaliter ſur
git. Sed ſi forte manum extra lutum po- 15
nat, quia propter impotentiam, & præ-
dicta mala, quæ eum præmunt forte ab
opere ceſſat nephario, ſcilicet pugnan-
di, furandi, luxuriandi, & huiuſmo-
di. Et ſic manum, id eſt opus extra
lutum ponit, quia ab opere ceſſat,
non tamen cor, & linguam extra lu-
tum, in quo diu iacuit, & iacet, po-
nit, nec voluntatem tergit, quia a
turpibus cogitationibus, & a volun-
tate talia faciendi a delectatione etiam,
quam habent ex talium memoria, iu-
ramentis etiam & a iactantijs pauci ta-
lium abſtinent, immo ſedentes in ſo-
cietatibus, de tranſactis malis cum ad-
ditamentis gloriantur narrãt, quia mor
tariolũ ſemper retinet ſaporem de alijs.
Nec opera pœnitentiæ tunc facere poſ-
ſunt, propter cauſas tactas. A. 3. 15. Sic
ergo patet, quomodo lignum aquaticũ
contra Deum, & alios correctiores fu-
mũ emittit, quia gutta antiquata, & in-
oſſata

oſſata in oſſibus, de qua Iob. 20. oſſa il-
lius implebūtur vicijs adoleſcētiæ eius,
quia hæc gutta, & hæc vulnera antiqua-
ta tanguntur. Ideo clamat murmurādo,
16 qa oculis egris odioſa eſt lux. Ideo ocu-
los claudit, vel diuertit Et citius morte
frāgitur, quam corrigatur, nec diabolus
libēter talem de ſeruitute eius dimittit,
immo ſicut dominus malus terram, quā
diu in mano ſua tenet, malis conſuetu-
dinibus corrumpit, quia vix in ea, nun-
quam poterint male conſuetudines cor
rigi. Ita diabolus tales corrumpit, malis
moribus, & legibus peruerſis. De qui-
bus, Rom. 7. Video aliam legem in mem
bris meis, &c. ꝙ vix vnquam corrigi po-
teſt. Prouer 22. Adoleſcens, iuxta viam
ſuam etiam cum ſenuerit, non recedet
ab ea, Hiere. 13. Si poteſt Ethiops muta
re pellem ſuam, &c. Et cauſa redditur,
17 Prouer. 5. quia funibus peccatorum cō-
ſtringitur. Nota. F. 1. 26. Sed modo mul-
ti funem peccatorum non ſentiunt, nec
deprahendunt ſe eſſe ligatos. Et eſt de
eis, ſicut de aue illaqueata, vel de accipi-
tre, qui non ſentit ſe ligatum, antequam
velit auolare. Ita iſti cū differrent in mor
te auolare, tunc ſentient ſe fortiter liga-
tos. Sed tunc erit nimis tarde illud ſenti-
re, quia tunc ligamenta rumpere nō po
terit. Prius ergo ſolue vincula. Eſa. 52.
Sed dicunt multi, & plures cogitant, ꝙ
in ſenectute volūt omnia peccata dimit-
tere, & omnia diaboli vincula euadere.
Et dicūt, ꝙ adhuc propter iuuentutem,
& ſocietates, & diuerſas ſeculi fortunas
nō poſſunt. Sed iſta eſt irrationabilis co-
gitatio Dictum eſt ſupra eo. c. 10. quòd
quanto diutius peccat, tāto pluribus vin-
18 culis ligatur. Qui ergo fatetꝰ ſe non poſ-
ſe pauciora vincula rumpere, quomodo
rumpet plura? hoc ita irrationabile eſt di
cere, ac ſi diceret latro vno vinculo liga-
tus amicis ſuadentibus, quòd illud fran
geret, & fugeret, non poſſum iſtud ſolū
ſoluere, ſed expectabo vſque habeo cen-
tum vincula ſuper me, quando etiā ero
corpore debilior, famæ, & miſeria affli-
ctus, & tunc totum frangā, quando duo
erunt contra vnum, ſcilicet contra eum,
videlicet debilitas corporis, maior, &
vinculorū multitudo. Ita ſpiritualiter,
quanto diutius in peccato iacent, tanto
debiliores fiunt, & ad reſiſtendū, & fran-
gendum, quia ſunt in carcere diaboli fa-
mę debilitati, quia carent gratia, & cibo
ſpirituali pluribus etiam vinculis ligan-
tur. Ergo ſtatim ſolue vincula. Eſa. 52.

¶Tertium periculum conſuetudina- 19
rij peccati accidit ex recidiuandi facili-
tate. Quantumcunque enim vulpes, vel
lupus mortem timentes, peccata ſua, vel
dimittant, vel cōfiteantur, propter anti-
quam tamen conſuetudinem conualeſ-
ſcentes, cito ad eadem facta redeūt. Vn-
de fabule habent, ꝙ vulpes in curia Leo- Fabula.
nis morti adiudicata, cum ad furcas du-
ceretur cum plus facere non poſſet, ro-
gauit ductores, vt ex alia parte vię eum
ducerent, vbi vidit gallinas ire, vt ſaltem
approximatione, vel viſu de antiquis fa-
ctis ſuis, conſolationem reciperet. Patet
ergo, ꝙ ſicut boni ex antiqua conſuetu-
dine, ſi cadant memores tamen delecta-
tionis bonæ vitæ habite, faciliter, & cito
reducuntur. Ita peruerſi, cito ad ſuas per-
uerſitates. Et ſic peruerſi de difficili cor-
riguntur Eccle. 1. Et ſic patet quale peri-
culum inducat peccandi conſuetudo
priuata.

¶Sed, quia cōſuetudo peruerſa in mo Ar. 5.
ribus introducit conſuetudinem malā
in regimine, quia nulli tales conſuetu-
dines incipiunt, niſi male morigerati.
Ideo nunc reſtat oſtendere, de mala cō-
ſuetudine in republica. Circa quod eſt 20
aduertendum, quòd quando illud, quòd
conſuetudinem vocant eſt contra legē
naturę, vel bonos mores, nomine cōſue
tudinis abutuntur, quia non conſuetu-
do, ſed abuſus dici poteſt, & debet quod
probatur ſic. Qui vtitur re aliqua contra
naturam ſuam, abutitur, ſed qui vtitur
conſuetudine cōtra rationem, & bonos
mores, vtitur ea cōtra naturā, ergo abu-
titur, maior eſt manifeſta, minor proba-
tur per decretum. diſtin. 1. conſuetudo.
Vbi ſic dicitur. Cōſuetudo autem eſt ius
quoddam moribus inſtitutum, quod p
lege ſuſcipitur cum deficit lex. Ecce di-
cit,

cit, quòd eſt ius quoddam moribus ſupple bonis inſtitutum, ergo qui cõtra bonos mores illa vtitur, abutitur. Videtur ergo quòd domini, qui vendicãt bona naufragorum, vbi nullum viuũ euadit, qui etiam vendicant bona defunctorum inteſtatorum, ſicut faciunt domini in epiſcopatu Laudunenſi, ſi qui cõſimilia, quæ longum eſſet narrare faciũt ſub conſuetudinis prætextu nomine conſuetudinis abutuntur. Et licet omnes conſuetudines hic non poſſunt inſeri, tamẽ ex probationibus, & rationibus, & authoritatibus, quæ inducẽtur contra primũ abuſum, videlicet de naufraugis cu-
21 ius improbatio mihi magis eſt cordi, qa videtur inter omnes abuſus crudelior, poterunt alij abuſus improbari; quòd autem ſic bona auferre naufragorũ ſit abuſus, & nulla cõſuetudine excuſetur, patet quia eſt contra ius diuinum, Leui. 19. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Et cõtra ius naturale, quod eſt, hoc facias alteri, quòd tibi, &c. Quod ſibi nõ uelit fieri, alteri ne fecerit. diſt. 1. humanum. Et contra ius ſcriptum, extra lib. 5. tit. 17. de raptoribus. Excommunicationi, vbi habetur quòd tales, videlicet ſpoliantes naufragos, ipſo facto ſunt excõmunicati, ſecundum apparatum. Hoc & tenet gloſa. diſt. diſt. 1. hodie, videlicet ꝙ tales ſunt ipſo facto excõmunicati. Ibi etiam, dicit Aug. quòd iniquiſſima eſt illa lex, ſcilicet quòd patientibus naufragium, inhabitantes omnia auferant. Et ſecundum hanc gloſam, ſi aliqua lex illud antiquitus cõceſſit, iam per alias leges cõtrecta eſt. Sicut patet, extra lib. 1. titu. 4. de cõſuetu. c. fi. Iſtis ſic introductis arguo ſic. Illa conſuetudo, quæ eſt contra ius diuinum, & naturale non eſt conſuetudo, ſed corruptela. Sed hæc præ di-
22 cta de naufragis eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior probatur ꝑ uerba Auguſtini. 32. q. 7. flagitia, ubi dicitur quòd nulla conſuetudo præualet contra ius naturale. Et ſi omnes homines mundi facerent contrarium. Idem patet, extra. lib. 1. titu. 4. de conſue. c. vltimo, vbi ſic dicitur. Cum tãto ſint grauiora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo ſanę mẽtis intelligit iuri naturali, cuius tranſgreſſio periculum ſalutis inducit, quacunque conſuetudine, quæ dicẽda eſt in hac parte uerius corruptela, poſſe aliquatenus derogari, hæc ibi de uerbo ad uerbum. Probatio minoris præcedit paruṁ ante, ubi oſtẽditur eſſe, & contra ius diuinum, & naturale, ſiue diſtinguatur, ſiue idẽ ſint. Nota. 1. 9. 30.

¶ Quid uero de tali abuſu eſt faciẽdũ, 23
continet decretum. diſt. 8. mala autẽ cõſuetudo, vbi ſic dicitur. Mala conſuetudo non minus, quàm perniciosa corruptela abijcienda eſt, quæ niſi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impijs aſſumitur, & incipiunt præuaricationes uariæ, & præſumptiones celerime nõ compreſſe, pro legibus uenerari. Gloſa, ad argumẽtum, quòd illud quod aliqualiter eſt illicitum, ratione conſuetudinis non fit licitum.

¶ Sed quia illi, qui huiuſmodi præua- Ar. 6.
ricationes pro legibus uenerãtur, & eorum conſiliarij, necnon, & legiſperiti, & Scribę, Phariſæi, friuolis, & ſuperficialibus reſponſionibus facta ſua nituntur colorare, ne ſine reſponſione condemnentur, in iſto articulo ſexto audienda ſunt eorum dicta, quibus nituntur ſe in talibus factis iuſtificare, & ſi in iuſtitiæ ſuæ probatione, & factorum ſuorum defenſione, & reſpõſione defecerint, in ſeptimo articulo ſunt ipſi cum factis ſuis condemnandi.

¶ Dicunt primo, quòd bona illa ſic in 24
terra proiecta, quæ uulgari nomine uocantur uitekke, ſunt dominorum bona, & ideo ea capientes nõ rapiũt, nec naufragos ſpoliant, & ideo iura prællegata non intelliguntur, nec loquuntur contra Principes, dominos tales, q de antiqua conſuetudine talia, tanquam ſuos redditus uel terrę ſuæ euentus capiunt, ſed intelliguntur de alijs raptoribus, qui bus bona illa de iure non pertinent, &c. Nec prællegata decretalis excommunicationi eſt contra dominos tales, vt dicunt.

¶ Secundo, quia de illa antiqua conſuetudine

ſuetudine ſpecialem non facit mentio-
nem, & conſuetudo per conſtitutionem
poſteriorẽ non reuocatur,niſi de ea ſpe-
cialem faciat mentionem,vt extra lib.6.
de conſtitutionibus,licet Romanus.
25 ¶Tertio dicũt , ꝙ hæc decretalis pręal-
legata,non eſt ſententiæ latę, qui infe-
rendæ.Et videtur hoc velle Innocentius
in ſcripto ſuo.

¶Quarto dicũt contra illud quod ſu-
pra aſſumptum eſt,ꝙ videlicet bonorum
acceptio non eſt contra ius naturale, q̃a
de illo iure omnia ſunt communia. Si-
cut patet,diſt.j.in principio.

¶Quinto dicũt, ꝙ ideo hæc bona do-
minis conceduntur, ne rerum poſſeſſio
ſit incerta.Ex quo enim domini illarum
rerum ſubmerſi ſunt,vel ignorãtur, lex
quę non permittit aliqua eſſe incerta,il-
la bona concedit dominis.

¶Sexto omnia dicta iſta confirmant,
dicentes,ꝙ in multis parlamentis,& cõ-
ſilijs prælatorum,& procerum tales cõ-
ſuetudines,vel manifeſte,vel diſſimula-
tiue, quæ aliquando dant iuriſdictionẽ,
ſunt approbatæ. Sed domine, qui habes
ſanctam ſcientiam.1. Mach.6.tu ſcis, ꝙ
in his dictis falſum contra te, & naufra-
ga membra tua tulerunt teſtimonium,
26 Dan.13.De quibus,Eſa.24. Tranſgreſ-
ſi ſunt leges,mutauerunt ius, diſſipaue-
runt fędus ſempiternum. Sicut patet.L.
3.13. Sed quia vſum prauum lex, & ra-
tio vincere debent,diſt.11.c.1. Ideo ve-
ritate prædicta vincenda ſunt per ordi-
nem. Præmittendo tamen prius vnam
diſtinctionem de naufragijs, quia aut
naufragium eſt tale,ꝙ ſimpliciter omnes
ſubmerguntur,nec eſt in terra,qui bona
vendicat, nec ſcitur, de qua terra nauis
fuit.Aut omnes quidem ſubmerguntur,
qui ſunt in naui,ſed dominus,vel bono-
rum, qui cum alijs in naui non fuit,bo-
na ſua vendicat, paratus facere quamcũ-
que probationem, quòd bona ſua fue-
runt.Aut alij ſubmerguntur, & alij eua-
dunt.Aut nullus euadit,niſi brutum, ſi-
cut canis, vel catus, vel huiuſmodi ani-
27 mal. Iſta diſtinctione quadripharia ſic
præmiſſa, dicũt quòd bona illa ſunt do-
minorum, videlicet in duobus primis
membris diuiſionis, ſed non in duobus
vltimis,hoc enim concedunt, quòd vbi
homo, vel animal de naufragio euadit,
bona illa domino terræ non confiſcan-
tur.Et ſic omnia dicta ſua gloſat, & ſub
iſto modo diuiſionis omnia ſuperius di-
cta cõcedunt, videlicet ſub primis duo-
bus membris.

¶Sed quòd in primo caſu iſtius diui- 28
ſionis bona illa ſint dominorum, ſicut
continet primum dictum illorum,vide-
tur crudele,& irrationabile valde,q̃a li-
cet omnia corpora, quæ bona illa poſſe-
derunt ſint ſubmerſa,animæ viuũt,quæ
in carceribus detinentur, & plus bonis
illis indigent, quàm vnquam indigerũt
corpora,vel plus,quàm indigerent ſi vi-
uerent.Sicut ergo executores, qui mor-
tuos defraudant, ſunt latrones crudeliſ-
ſimi. Sicut patebit, infra de executori-
bus.E 8.11. Ita tales domini ſunt latro-
nes crudeliſſimi, quia miſerrimos ſpo-
liant.Dicere ergo, quòd ideo, quia om-
nes mortui ſunt. Ideo bona illorum vo-
lumus occupare, dicentes, quòd noſtra
ſunt non eſt aliud,quàm dicere,niſi, q̃a
ſunt dãnificati in vno,videlicet in amiſ-
ſione vitę,& corporis, nos volumus eos
damnificare in alio, videlicet in bonis,
& quia Deus eos morte percuſſit, ideo
volumus eos quantum poſſumus perſe-
qui.Iuxta illud, Pſ.68. quoniam quem 29
tu percuſſiſti, perſecuti ſunt. Quid ergo
eſſet de illis bonis faciendũ, certe eſſent
diſtribuenda pro animabus illorũ quo-
rum erant,ſicut bona inuẽta,& bona in-
teſtatorum,quæ quicunque domini,uel
prælati occupant uſibus proprijs attri-
buentes,peccant,& ad recompenſationẽ
tenentur, nulla conſuetudine obſtante,
quia,diſt.j.conſuetudo dicitur,ꝙ conſue-
tudo debet eſſe,quę ſaluti proficiat,Glo-
ſa:corporis, & animæ. Si ergo corpori
proficere non poſſunt,iuſtum eſt, quòd
animæ proficiant, & quod corpori uel-
lent reſtituere, ſi de naufragio euaderẽt,
animabus reſtituant, quæ euadunt, &
plus indigent. Et ſic nunquam erit du-
bium cui reſtitutio facieda ſit, quia ani-

ma ſemper uiuit,niſi ſic fiat, manifeſtũ
eſt, quòd eſt contra legem diuinam,
quia non facit alteri, quod ſibi de bonis
ſuis uellet in tali neceſſitate fieri. Et
contra legem mundi. Sicut patet. F. 5.6.

¶Et quòd dicunt ſecundo, quòd decretalis
illa loquitur de alijs raptoribus,
& non de dominis, patet eſſe falſum.
Primo, quia tunc decretalis fuiſſet
facta in fauorem dominorum, quibus
ſecundùm eos talia bona debentur, &
30 non in fauorem miſerorum naufragorum,
quod non uidetur ueriſimile, quia
quare plus prohibere, uel excommunicare
rapientes talia bona dominorum,
quàm alia, fuit ergo facta in fauorem
miſerorum, & ſic eam intelligunt ſanctus
Thomas, Hoſtienſis, & Raymundus
Et alij, ſicut patet ĩ ſumma confeſ.
lib. 2. tit. c. q. 17 ubi habetur, quòd nulla
conſuetudine talia bona naufragorum
principibus debentur. Et quod
addunt., quòd illa decretali non
reuocatur conſuetudo pręcedens, quia
mentionem de ea non facit, pro
eis non eſt, quia per illum abuſum
tollendum fuit ſpecialiter decretalis
illa facta. Et quòd adducunt pro
eis illam conſtitutionem Bonifacianã,
in 6. licet Romanus non eſt pro eis,
quia expreſſè ibi habetur, quòd præcedentes
conſtitutiones, & conſuetudines
non reuocat in poſteriori, niſi de
eis faciat mentionem, dum tamen ſint
rationabiles, quia cum ſit factę, Papa eſſet
illas ignoraſſe. Iſta uerò conſuetudo
non fuit à Papa ignorata, quia propter
eam tollendam, ut dictum eſt, decretale
illam de raptoribus edidit, nec
eſt rationabilis, vtpotè contra ius naturale,
& ſcriptum tam canonicum, vt allegatum
eſt. Dicit etiam regula iuris in
ſexto, quòd nullus debet locupletari cũ
alterius iniuria, uel iactura, quàm ciuile.
ff. de incendio ruina, & naufragio. l j.
in digeſto, no. lib 9. Nota ad hæc plu-
31 res leges. F. r. 17. Et F 5.6. Et quòd iſtis
legibus ſubditi eſſe deberent. X. 1. 9.
Nec mirum ſi omnes leges tale nephas
prohibeant, quia nulli legi, uel rationi
conſonum eſt, quòd homo de crimine
læſæ maieſtatis, uel quocunque alio
nõ ſuſpectus, nec conuictus, morte ſua
bona immobilia perdat, immò propter
hoc ne perdat, ordinatum, & conſuetũ
eſt, quòd epiſcopi bona morientium ſine
teſtamento pro animabus illorum
diſtribuant Patet ergo, quòd inſufficiẽtem
titulum habent bona defunctorũ,
quæ brekke vocantur, quę uidelicet ſuper
terram illorum proijciuntur, ſiue
ſint de naui ſiue de nemore, ſicut ligna,
& huiuſmodi, quæ per aquas diluuij
deportantur, poſſidendi, uel quia mortui
ſunt, uel quia nullus illa bona vendicat.
Et hoc quantum ad primum dictum
illorum, & ſecundùm contra illos,
qui occupant bona illorũ qui continentur
ſub primo membro diuiſionis,
& quòd nulla conſuetudo, uel ſtatutum
in hoc caſu valeat patet, V. 12. 14.
& 16 Licet multa de his quæ dicta ſunt, 32
poſſunt adduci contra illos, qui auferunt
bona illorum, qui cõtinentur ſub
ſecundo membro diuiſionis, tamen in
ſpeciali oſtendetur, quàm irrationabile
ſit talium dominorum factum contra
illos de ſecundo membro diuiſionis,
hoc autem apparet per hoc, quòd ipſemet
fatentur, uidelicet, quòd ſi animal
vnum euadit bona non confiſcantur.
Et quis non dicet, quòd ſit nimis irrationale
cogitare, uel dicere, quòd dominus
bonorum vno cane euadente poſſet
bona ſua recuperare. Et ſi nullum
animal euadat, & poſſet per totam villam
probare, quòd ſunt ſua non recuperabit,
quæ ſtultior conſuetudo, quàm
ꝙ aĩal irrationale. melius probabit, q̃
multitudo fideliũ hoĩum, & ꝙ canis maiorẽ
fidẽ faciat, quã hoĩes ad hoc iurati.
Sed inſtãt dicẽtes, ꝙ nõ pñt per hoĩes
oſtẽdere, ꝙ ſunt ſua, immò poſſũt p ſigna
ꝓpria, q̃ in dolus, & alijs rebus ſuis
habent. Mercatores n. habent ſua ſigna
diſtĩcta, p q̃ vnius bona ab alijs diſcernũtur,
& illa ſigna ſũt nota in villa ubi habitat,
q ergo hoc dicit mẽtitur eſt iniqtas
ſibi Patet ergo, ꝙ auferẽtes hęc in ſcdo
mẽbro diuiſionis irratiõabiliter, & ſine
colore

colore peccant, nullam habentes excuſationem bonam. Patet etiam, ꝙ primũ
33 dictum illorum, & ſecundum ſupra eo. c 24. non ſapiunt veritatem, ſed crudelitatem, ꝙ autem tertio dicunt, ꝙ decretalis illa de raptoribus non eſt ſententię latæ, eſt contra teſtimonia adducta ſuperius, eo. c. 21. Videtur etiam expreſſe eſſe contra mentem, & verba decretalis, quæ ſunt iſta. Illi qui Chriſtianos naufragiũ patientes, quibus ſecundum regulam fidei auxilio eſſe tenentur, damnata cupiditate ſpoliant de rebus ſuis, niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſe nouerint ſubiacere. Gloſa ponderat, ꝙ dicit ſubiacere, nec Innocentij dictum in hoc caſu eſt magnæ auctoritatis, quia ſicut in alijs locis, ſic hic in his, quæ ad forum conſcientiæ pertinent faciliter tranſiuit. Et ponamus, ꝙ non ſit ſententia lata, ad minus ad tales ſententia ferri poteſt, ergo peccant mortaliter, ergo exiliter ſe iuſtificant, dicentes, ꝙ non eſt ſententia lata.

¶Ad quartum, ꝙ dicunt, videlicet ꝙ
34 omnia ſunt communia de iure naturali. Reſpondet interliniaris ibidem tempore neceſſitatis.

¶Ad quintum dictum illorum, patet ſupra eo. c. 39. Ibi enim oſtenſum eſt, ꝙ non eſt incertum, cuius bona ſunt, quia ſunt defuncti, ſi omnes ſint defuncti in primo membro, vel viuorum, qui titulum poſſeſſionis probare poſſunt, ſicut patet ſupra. eo. c. 32.

¶Sextum dictum illorum non debet ligare, quia licet omnia parlamenta, vel conſilia, hoc ordinaſſent potius eſt obediendum Papæ, qui illum conſuetudinem reuocat, vt dictum eſt, hoc etiam tenet Innocentius extra lib. j. de conſti-
35 tu. quæ in eccleſiarum, ꝙ videlicet nec Papa, nec Imperator poteſt ſtatuere ſtatutum in alterius iuris læſionem, auferendo ab vno dominium, quod ſuũ eſt, & illud alteri dare, niſi cauſa iuxta interueniat, vt in bonis damnatorum. C. de bonis damnatorum. li. 9. per totum. Et ſi non poſſet per ſtatutum ſtabiliri, nõ eſt conſuetudo rationabilis, ſicut patet di-ſtinctio. 1. conſuetudo.

¶Item quando duæ leges, vnum tangunt negocium, & una eſt ęquitatis, alia rigoris, potius ſtandum eſt primæ, ſicut patet. C. de iudi. li. 3. l. placuit. Et regula iuris in ſexto dicit, quod in pęnis benignior interpretatio eſt faciẽda. Cum ergo capitulũ illud de raptoribus ſit ęquitatis, conſuetudo vero ſit rigoris, potius eſt capitulo ſtandum, quia etiam veritas ſemper conſuedini præfertur, quia Chriſtus non dixit ego ſum conſuetudo, ſed veritas, diſt. 8. veritate, & c. 4. ſequenti. Itẽ vſus auctoritati cędere debet. di. 11. vſus.

¶Patet ex his, quod non videntur excuſari, quia a confitentibus pecuniam accipiunt, quia ſub prætextu conſuetudinis, nec ante, nec poſt eſt aliquid pro ſacramentis accipiendum. 1. q. 3. ſi quis præbendas Et quando dicitur, ꝙ conſuetudo obſeruanda eſt, intelligitur conſuetudo rationabilis, extra lib. 4. tit. 11. de cognitione ſpirituali ſuper eo. 36

¶Nec in prædicto facto de ſpoliatione naufragorum ignorantia eos excuſat, quia ignorãtia iuris naturalis nullum excuſat, c. eccleſia. 1. q. 4. §. notandũ quoque. Sed ignorans ignorabitur. Sicut patet, extra de conſuetudine. c. vltimo in gloſa.

¶Conſuetudines ergo malas inueniẽtes, vel ipſis vtentibus præter iam dictas pęnas de excommunicatione, & peccato ſpoliantium naufragos. Alijs etiam periculis, & pęnis ſubiacent, tam temporalibus, quàm ęternis. Temporaliter enim quandoque puniuntur, tam in rebus, quàm in corpore, in rebus, patet ſpecialiter de ſpoliatoribus naufragos, qui infra annum tenẽtur in quadruplum, poſt annum vero in ſimplum. ff. de incen. ruina, & naufra. l. 1. De pœna corporali, & ęterna ſimul patet, ꝑ hoc, ꝙ fide dignorum relatione narrari ſolet, de quodam potente, qui cum tranſiret per diuerſa maneria ſua, & exenia ei mitterentur, vel in negocijs carrucę, & quadrigæ, & huiuſmodi ei mutarentur, fecit omnia ſcribi, ꝙ cum viderent, qui ei talia exenia mittebant, crediderunt, ꝙ hæc ſcriberet,

Ar. 7. 37

Exemplum.

beret, vt memoriam de beneficijs illorũ haberet,& eos iterũ honoraret, vel pro eis faceret,ſed non ſic impij non ſic non ſic ſicut intellexerunt,ſed pro conſuetudine omni anno eadem opera,& exenia per balliuos ſuos, quibus hęc in ſcriptis tradebat exigebat. Accidit ergo eum podagra infirmatũ iacere in camera, iuxta caminũ. Vna ergo vice, cum fatuus quidam, qui eum ad riſum prouocabat ſolus ſecum eſſet in camera, igne inflammante paleas, pręcepit pluries fatuo, ꝙ paleas extingueret, qui noluit, ſed cum igne luſit,dicens:non nocet adhuc, finaliter igne lecto appropinquante, cum horribiliter ſuper fatuum clamaret, ꝙ ignem extingueret. Reſpondit ſtultus, ꝙ noluit, & domino cauſam quærenti. Reſpondit, quia tunc iterum a me tale opus exigeres per conſuetudinem, ſicut facis alia, & dum ſic comburebatur, Deus, qui aliquando per ora fatuorum effatur, ſicut dicit Seneca in epiſtola, ad Paulum per verba fatuus, oſtendit ſuæ perditionis cauſam eſſe conſuetudines malas, quas exigebat, propter quas ignem extinguere noluit. Et ſic per ea per quæ peccauit torquebatur Sapientiæ 11.

CAP. IX.

Concordiam, & pacem inter nos habere.

¶Primo docent exempla. Secũdo trahunt vtilia. Tertio arctant contraria,ſeu pęnalia.

Ar. 1. ¶Primum patet in natura,& in moribus. In natura enim exemplum ad hoc habemus ex verbis Senecæ. li.j.de naturalibus quæſtionibus. Vbi vult, ꝙ circa ſidera, quandoque apparet corona,ſicut patet ad oculum circa lunam, & vocatur Halo in libro Metheororum,cuius vniformitas, & integritas, ſerenitatem, ruptura vna,ventum,plures rupturę, pluuias & tempeſtates ſignificant ſidus iſte, ſiue planeta,ſeu ſtella, Chriſtus eſt, Numeri. 24. Orietur ſtella ex Iacob, &c.qui dicit Apoc. 22. Ego ſum genus, & radix Dauid.Stella ſplendida,& matutina. Corona eſt perfecta congregatio electorũ, inter quos Chriſtus ſemper medium tenet,& tenuit.Concordia,& conformitas in iſta corona ſerenitatem ſignificat ęternam,Matth.5. Beati pacifici, &c. Interruptio vna,vento interpretationis curatur. Iuterruptiones uero plures, ſcilicet indurati cordis, malitioſè conſpirationis, & uindictæ, & brigarum tempeſtatem ſignificant æternam, quia habita dicere poterunt,illud Tren 5. deficit gaudium cordis noſtri uerſus eſt in luctum chorus noſter cecidit corona capitis noſtri.

¶In moribus etiam exemplum habemus, tam in bonis, quàm peruerſis. 2

¶In bonis, & morigeratis unitas patris, & matris magnum documentum eſt concordiæ. Sed Deus pater noſter eſt. Sicut patet. C.4.30. terra mater, de qua, & ad quam omnes ſimul ſumus. Nota. C.1.7.

¶In moribus peruerſis, uidemus frequenter malos magnam habere concordiam. Sed heu Hiero. dicit ſuper illud Pſ. 82. Cogitauerunt unanimiter aduerſum te,&c. Infęlix populus Dei,qui non poteſt in bono tantam habere concordiam,quantam mali habent in malo.

¶Secundo utilitas ex bona concordia proueniens ad pacem,& cordium unitatem nos attrahere debet. Huiuſmodi autem utilitas tanta eſt,quod ualet. Ar. 2.

¶Primo ad temporalium multitudinem, ſicut diſcordia ad diminutionem, unde narrat Gerardus in itinerario ſuo per Galliam, de quibuſdam hæremitis in una inſula,quod cum dicordes adinuicem fuerunt, ſtatim mures minutiſſimi, eſcas illorum, & potiones conſumpſerunt, ſed ſopita diſcordia,& concordia facta incommodum ceſſabat,& cauſa eſt congrua, conueniens enim eſt, quod ubi Deus eſt,bona exteriora multiplicantur. Iuxta illud, Venerunt mihi omnia bo.&c. Exemplum.

¶Secundo ualet ad ſpiritualium, & corpo-

corporalium inimicorum reſiſtentiam, quia uirtus vnita fortior eſt, ſicut patet in acie exercitus, ſicut patet de carbonibus calidis ſimul copulatus, qui tardius extinguntur. Exemplum ad hoc de homine habente duodecim filios,
3 qui moriens reliquit eos concordiam, dicens, quòd ſi concordes eſſent, fortiores, & aptiores eſſent in omnibus negocijs ſuis, quod oſtendit tali exemplo. Accepit duodecim virgas, quas ſimul ligauit, & dixit cuilibet illorum, quòd eas frangeret, quis cum frangere non poſſent eas diuiſit, dãdo cuilibet vnam, præcipiens, quòd eas frangerent, quod ſtatim fecerunt faciliter. Sic (inquit) in propoſito, & patet. Sicut etiam in ꝓpoſito noſtro ſi Deus nobiſcum per pacem bonam, in qua ſemper factus eſt locus eius, quis cõtra nos? Eſt ergo breuis cõcluſio, quòd tam res corporales, quàm ſpirituales, tam exteriores, quàm interiores concordia proſperantur, diſcordia decreſcunt. Vnde gloſa ſuper illud Eccleſiaſtici. 21. Obiurgatio, & iniuriæ annullabunt ſubſtantiam. Concordia (inquit) minimè res creſcunt, diſcordia maximè dilabuntur. Sicut patet. C. 4 6. de turre Babel. Nota ad iſtud propoſitum exempla, & auctoritates. C. 1. 10.

4 ¶Et patet exemplum ad propoſitum, quomodo cõcordia facit homines fortes ĩ bello ſpirituali. De ceruis, qui aliquando à canibus non uincerẽtur, niſi diuiderentur. Et in hominibus in bello corporali, vbi vnus ſolus uincitur, multi ſimul uincunt, Eccleſiaſtes 4. ſi præualuerit quiſpiam contra vnũ duo reſiſtent ei. Ideo quando populus Iudæorum debuit uinci, dictum fuit per prophetam, Michæam. Vidi Iſrael diſperſum in montibus, quaſi oues non habentes paſtorem. 3. Reg. 22. In ſignum, quòd diſcordia diſperſi vincuntur, ſicut titiones diuiſi fumigant, ubi coniuncti clarè ardent, ſic Soli fumigãt melancolia, & triſtitia, & huiuſmodi: væ ergo Soli, &c.

Artic. 3. ¶Tertio pœna, & periculum nos neceſſitare different ad concordiam. Qui 5 autem concordia, carent, illis non ſolum imminent pœnæ temporales, ſed etiam æternæ. Si Deus totus ſanguinolentes deſcenderet de cruce, & rogaret aliquem, quòd poſſet modicum, infra domum ſuam requieſcere, nonne dignus eſſet magna pœna ſi eum expelleret? Sic in propoſito. Vnde in uitaſpa. quaſi ſimile ad hoc fertur, quòd videlicet cum pater Apollonius uellet diſcordantes concordare, & vnus illorum diceret ſe potius uelle mori, fiat (inquit) Appollonius, quod dixiſti, & ſepulchrum tuum fiat beſtiarum venter, & illa nocte ſubito mortuus, & à beſtijs comeſtus. Et hoc rationabiliter, quia ſi non uis cum bono concordare, ſequitur, quòd ſis malus. Aut cum malo propter Deum. Et tunc ſicut ipſe propter ſuam malitiam, ita tu propter odium damnaberis.

Exemplum.

¶Si tales ſimiles Pharaoni cum cordibus induratis, parum de illa pœna guſtaſſent, corda emollirent. Vnde in li. de apibus ſcribitur ſimile huic, quòd 6 videlicet cum quidam uellet diſcordes diſcordare, vnus dixit ſe potius uelle pati inferni pœnas cui ſanctus, Deum ego rogo, quòd oſtendat tibi parum de pœnis illis, & ſtatim, quaſi morbum caducum habens cecidit, de qua extaſi cum ad orationem circunſtantium rediret pœnis interim ei oſtenſis, videns inimicum ad eum concurrit, & pacem petiuit, & concordiam. Patet ergo quãtum periculum eſt concordia carere, ſine qua etiam nulla bona opera ualent. Sicut patet. C. t. 12. nec etiam ipſa pœnitẽtia ſine hac Deo placet, vnde Hiero. in epiſtolari, quiſquis corpus affligit, ſed concordiam deſerit, Deum quidam laudat in tympano, ſed non laudat in choro. Nota de hac materia. C. 4. 25. vſque ad finem capituli.

Exemplum.

Nota de iſta pœna non concordantium.
P. 4. ar. 9.

CAP.

CAP. X.

COgitatio eſt, duplex una ſubita, alia deliberata. Circa quas ſeptē ſunt dicenda duo, uidelicet circa primam, & quinque circa ſecundam. Primo oſtendetur, quòd prima uolat de neceſſitate. Secundo, ꝙ non nocet. Tertio, quod ſecunda eſt ornanda. Quarto, quod eſt diligenter examinanda. Quinto examinationis utilitas. Sexta non examinationis, ſeu non cuſtodiæ periculum. Septimo examinationis, ſeu cuſtodiæ difficultas.

Artic. 1. ¶Ad primum ſic proceditur. Sicut
1 non poſſumus prohibere ne latrones intrent forum, quantumcunque villa ſit bene cuſtodita, ne etiam corui ſuper domum, uel hortum uolitent, ne etiam hyrundines domum intrent, uel etiam uenti, ita nec cogitationes immiſſas à carne, uel diabolo, uel mundo, & malis hominibus nullus prohibere poteſt, quin cor intrent, & ſuper ipſum ſubito uolitent, nec ibi multum nocent. Sed certe debemus cameram diligenter cuſtodire, ne latrones illam intrent, quia ſi illam intrant, occidant, & ſpoliant. Non eſt camerarius uituperandus de hoc, quod fures intrent forum, ſed eſt
2 vituperandus ſi intrent cameram, loco vel tempore non debito. Ita ſpiritualiter cor eſt, quaſi forum publicum, delectatio, uel conſenſus eſt, quaſi camera, quia non omnes, qui intrant forum, uel aulam, intrabunt cameram. Ratio ergo, quæ eſt quaſi camerarius, ſeu ianitor, ſicut patet. A 23. non eſt vituperanda de hoc, quod cogitationes turpes cor intrant, quia ſunt ſicut hyrundines, uel uenti domum ſubito intrantes, & exeuntes per aliam feneſtram, licet fortè aues garritu, uel uenti ſonitu inhabitantes parum offendant, non tamen aues domum maculant, niſi moreantur, nec uenti domum fortem ſubuertunt, ubi ſtatim exitum inueniunt. Ita cogitatio, uel tentatio. Sed certe ſi ratio permittat cogitationes, uel tentationes cameram intrare, & ibi morari, eſt uituperanda, quia ſicut hyrundines in domo nidificando, & pullos producendo, locum deturpant, uel damnum quandoque inferūt. Sicut patet de Thobia, uenti etiam, qui ex vna parte intrant, & ex alia exire nō poſſunt, domum ſubuertunt. Sic in
propoſito nidificando per delectatio- 3
nem Thobiam excęcant, & ſpiritualiter occidunt, & domum animæ ſubuertunt. Quia ſecundum Sanctum Tho. in ſumma 2. 2. q. 154. artic. 4. non ſolum conſenſus in opus prauum, ſed etiam conſenſus in delectationem cogitationis eſt peccatum mortale. Sunt
ergo aues iſtæ ſtatim abigendæ. Exem- 4
plo Abrae, Gen. 15. ne de cordis ſacrificio dicatur, uolucres cœli comederunt illud. Et uento cogitationis, ſeu turpitudinis ac tentationis intrare ex una parte ſtatim ſtant per portam orationis, ſeu clamorem ad Deum ſeu confeſſionis, ſeu utilis occupationis, ex alia parte expellatur, & tunc non erit timor in finibus noſtris, quin liberabimur. Exemplo Petri, Matth. 13. qui uidit uentum validum, ſed tamen ad Deum clamādo liberatus eſt. Iſtis ergo exemplis informati, cogitationes, & tentationes, quæ neceſſariò intrant, cito expellamus, ne nobis improperetur illud. Hiere. 4. Vſquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ.

¶Secundum principale patet partim Artic. 2.
ex prædictis, partim ex dicendis, ſicut 5
enim muſcæ, & pulueres radium intrāt ſolarem, & ipſum tamen in ſui natura non maculant, ſic cogitationes, & tentationes ſubito cor ſanctum. Cuius cauſa eſt, quia cordis integritatem non penetrant. Venenum enim homini, vel animali non nocet, dum pellis eſt integra. Ideo ſerpens prius mordet, deinde venenum immittit, ſic dum cor eſt integrum, nulla peruerſa delecta-

tione diuiſum: ſed in ſolo Deo delecta-tur: uenenum peccati cordi occurrens, non nocet, nec maculat, dum enim olla cordis eſt bene cooperta timore, & amore Dei, qui deſiderat eſſe ſignaculum cordis noſtri. Can. 8. pone me, ſicut ſignaculum ſuper cor tuum, muſcæ infernales non poterunt lac innocentiæ in corde noſtro comedere, nec inde auferre. Quia ſicut de olla ferventi, cui ignis magnus ſupponitur, longius fugiunt. Ita de corde inflammato charitate, de quo in Pſalm. 38. Concaluit cor meum intra me, & in medi. &c. Tale ergo cor non plus maculatur de ſordibus ſubito cogitando, quàm uiſus ſordes uidendo, immo ſi moroſe eas videat, pia cauſa, & intentione motus, ſicut accidit in confeſſione audienda, poſt inde mereri, ſicut chirurgicus, qui charitatis intuitu corporalium ſordes lauat vulnerum. Et ſi cogitare de mortuis corporaliter eſt meritorium, ut iuuentur maioris meriti videtur cogitare de ſpiritualiter mortuus, & defunctis, ut ſuſcitentur. Sancta ergo, & ſalubris eſt cogitatio ꝑ defunctis. 2. Mach. 12. Sancta in mente, ſalubris in uerbo, & opere.

Artic. 3. ¶Tertium patet, quia aliquæ perſonę facies lauant, & ornant, & ſpecialiter quando à multis debent videri. Ita cor eſt lauandum pura confeſſione, quia à Deo, & à tota curia cęleſti uidetur, ſicut

7 patet. A. 25. 17. Quia Deus intuetur cor. Sed alij illud lauant exterius, quia confitetur, & ad tempus ab opere malo ceſſant, ſed ferrum de vulnere non extrahunt, nec fontem obturant, nec radices vrtice auferunt, dum ad peccata redire proponunt. Et ſicut de radice in terra dimiſſa. Ita de tali corde exeunt male cogitationes, furta, homicida, adulteria. Matth. 15.

¶Sicut ergo pudore frequenter fugimus opera mala, & ſpecialiter in pręſentia multorum. Ita fugiamus turpes cogitationes, vnde Hiero. in quadam epiſtola, quicquid pudet dicere, pudeat cogitare. Et ſicut faciem exterius ornant capillis. Ita mentem ornent interius pulchris cogitationibus. Quia caput adhuc decaluabitur. Iuxta illud 8 propheticum, ſuper omne caput caluicium, ſed capillus de capite interiori non peribit, quia omnis cogitatio bona, uel mala remunerabitur, vel punietur. Ergo illi capilli cogitationum ſunt diligenter componendi, unde beatus Greg. 38. lib. moral. ſuper illud Iob. 18. Radices eius in terra ſiccentur. Sancti omnes, tanquam animalia plena oculis exteriora ſua conſpiciunt, ut bona de ſe exempla fratribus præbeantur. Interiora vero ſua diligenter attendunt in ſe, ut ſicut irreprehenſibiles ſe interni iudicis obtutibus parant, magiſque quo Deo placeant, & ſuis interius componunt. De quibus, Pſal. 44. Omnis gloria filiæ regis ab intus. Talis pulchritudo, & tales reliquiæ placet Deo, quoniã reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi. Pſal. 75.

¶Iſte articulus tertius neceſſitatem imponit quatto articulo, quia ex quo cogitationes bonæ cor ornant, & Deo placent, & male deturpant congruum, & neceſſarium eſt, ꝙ cogitationes quibus cor eſt ueſtiendum ſint bene examinate, antequam in corde per conſenſum reponantur, uel opere exerceantur. Iſta autem cogitatis, ſeu probatio debet eſſe, vel de his, quæ cogitabimus 9 & operabimur in futuro, uel de his quę cogitauimus uel locuti, vel operati fuimus in præterito: unde Hiero. recitat, ꝙ quidam pictagoricus præcepit curam duorum temporum habendam, mane ad cogitandum de his, quæ facturi ſumus, veſpere ad memorandum de his, quæ fecimus. Artic. 4. Exemplum.

¶Prima autem cogitatio, videlicet 10 quæ futura reſpicit ad modum aliquorum religioſorum, inter quos ordinantur tres examinatores, qui ad ordinem recipiendos diligenter de moribus, & ſcientia examinent, tres examinatores habere debet, uidelicet an ſit licitum, honeſtum, & expediens, conſentire in illud quod cogitatur.

Ad

Ad hoc ergo, quòd cor in illo delecte-tur, uel opere impleatur, ſunt tria at-tendenda, quid liceat ſecundùm æqui-tatem quid deceat ſecundùm honeſta-tem, quid expediat ſecundùm utilitaté, Extra lib. 3. tit. 34. De uoto, & uoti re-demp. magnę deuotionis, vnum de iſtis dimittendo, contingit quandoque fa-ctum committere, de quo poſtea mul-tum dolebit. Sicut dicitur accidiſſe cuidam, cuius filium in cunabulis ſer-pens de muro exiens occidit, leporarius ergo vidés hoc occidit ſerpentem. Pater vero ſubito intrans æſtimauit, ꝙ leporarius filium occidiſſet, & eum in-terfecit, de quo veritate comperta, mul-tum doluit. Ideo dicitur fuiſſe ordi-natum in illa ciuitate, quòd nihil ma-gni ponderis fieret, antequam ter de hoc eſſet præcogitatum, & prelocutum, ſicut actum uim non habebit conſti-tutionis, niſi trium annorum conſilio approbetur, utinam quilibet iſtam or-dinationem faceret apud ſemetipſum, quando tentatur de aliquo facto malo, uidelicet, quòd illud non faceret, ante-quam tria cogitaret, ſcilicet peccata pę-nalitatem in pręſenti. De qua. C. 7. 24. Gaudium etiam æternam quod amittit, & pęnam æternam, quam incurrit. De quibus, Eſa. 25. Cogitationes anti-quas fideles, amen.

11 ¶Secunda uero cogitatio, quæ re-ſpicit preterita in conſideratione ſua, ſeu examinatione debet ſecum habere tres comites, ſeu examinatores, qui ſe-cundùm philoſophum in ethicis ſunt comites omnium uirtutum, ſ. an fuit co-gitatum locutum, uel factum, ut opor-tuit, quãdo oportuit, & in quibus opor-tuit, & ſi inuenerit, ꝙ aliquod iſtorum defuit, cogitatio hominis dolendo con-fitebitur tibi, Pſal. 75.

Artic. 5. ¶Et quia operis utilitas uoluntatem inclinat operantis, ut uoluntas, cuiuſ-cunque hominis magis inclinetur prę-dictæ examinatoris operi. In hoc arti-culo. 5. ponenda eſt dictæ probationis vtilitas. Huius autem vtilitas eſt qua-

12 druplex, quia primo facit hominem habere cogitationem, de ſtatu proprio, ſecundo liceat à confeſſione tempora-li, tertio ab æterna: quarto conuertit hominem ad Deum, & bona uitam.

¶Primum patet exemplo cuiuſdam inſulæ in mari inter hyberniam, in qua non uiuunt animalia uenenoſa, & aliã terram inter quas erat briga ad quam inſula pertinebat, ſapientis ergo conſi-lio animalia venenoſa ibi ponenda e-rant, quæ ſi viuerent, procerto ſigno ha-berent, ꝙ inſulam ad Hyberniam non pertinerent. Ita dubium eſt de anima-bus noſtris, cuius domini ſint, quia ne-mo ſi utrũ amore, uel odio dignus ſit. Sed ſi ibi diu uiuant cogitationes ve-nenoſæ, & immundæ, ſcire poſſumus, 12 ꝙ inſula non ad Deum, ſed ad diabo-lum pertinet. Si econuerſo, econuer-ſo. Et ſic cogitationes iſtorum iudicia; Prouer. 12. quia per eas iudicare poſſu-mus, de quo domino ſumus. *Exemplum.*

¶Secundum patet per hoc quod refer- 13 tur, de quodam, qui in quibuſdam nun-dinis emit à quodam ſatis care, ut ſibi videbatur ſapiẽtiam, & ſoluta pecunia, nihil aliud docuit, niſi iſtud. Quicquid agis operis finem ſemper mediteris. Emptor reputauit ſe deceptum, ſed ta-men propter truſam fecit illud ſcribi in omnibus utenſilibus, & parietibus do-mus ſuę. Accidit, ꝙ quidam inimicus eius conduxit barbitonſorem eius ad occidendum eum, dum eius barbam ra-deret, ꝙ eum cogitaſſet facere. Accidit eum reſpicere in manutergio quod erat circa collum eius prędictam ſapientiã, qua viſa cogitauit, ꝙ finis talis facti eſt ſuſpendiũ in hoc ſeculo, vel in futuro, & à facinore excogitatio ſe retraxit, & ex cogitatione finis, uterque à morte li-berabatur temporali. Salubris eſt ergo talis cogitatio. *Exemplum.*

¶Tertium patet per hoc quod ſcribi- 14 tur in uitaſpa. ꝙ pater Euagrius reſpon dit cuidam diſcipulo quęrenti, quomo-do ſe poſſet à peccatis cuſtodire, & ani-mam ſuã ſaluare, & pęnas fugere? Cogi-ta, inquit, tria, peccantiũ, confuſionẽ, & eorundem pęnas, & bonorum gaudia. *Exemplum.*

Prou. 12. Cogitationes iuſtorū iudicia.

Exemplum. ¶Quartum patet triplici exemplo, ſeu hiſtoria.

¶Primo per hoc, ꝙ refertur de ſubone poſtmodum epiſcopo Tholoſano, hic cum eſſet peſſimus hominum, una nocte in lecto iacens ſatis mollit, cum eſſet tædio affectus de hoc, ꝙ dormire non poſſet, quodā euētu, uel potius diuino nutu cogitationem conuertit ad cogitandum quale tædium, & tormentum eſſet in igne diu iacere, vbi nec dormire, nec quieſcere liceret, quid ergo, inquit, ſibijpſi faciam, ſi in iſta uita moriar, quomodo ignem inferni ſuſtinebo. Et incepit, quaſi ſeipſum confortan-
15 do cogitare, ꝙ ſi illa pęna poſt mille annos haberet finem, adhuc illam aliquo modo ſuſtinebo, & eam in fine euadā. Iterum ſi poſt duo milia, uel tria milia annorum finem haberet, tolerabile eſſet. Sed ex quo ſine fine eſt, quomodo ipſam ſuſtinebo? Et ex hac cogitatione optime mutauit uitam ſuam. Et factus eps, quando quærebatur quid eum cōuertit, reſpōdere ſolebat, una cogitatio, qua ſcilicet cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mēte habui. Hæc meditatus ſum nocte cum corde meo, ideo exercitabar, & ſcopebā ſpiritum meū. Nota. N. 11. 121. Et bene in corde ſuo plus ponderabat futurum tormentum, quàm pn̄s quātumcūque præſens eſſet longū, quia futurum quodāmodo plus affligit timore, quàm præſens pęna hoc quilibet experiri poteſt in ſeipſo, quia ſi vnā grauē ſuſtineat noctem, pulicibus, vel frigore, uel alijs miſerijs afflictus cogitādo, ꝙ male illud euadat parū reſpectiuè grauat, ſed cogitādo, ꝙ p magnū tēp⁹ tale ſuſtinebit tormentū, quodāmodo pl⁹ timore quàm pęna triſtat.

16 Exemplum. ¶Secundum exemplum ad idem eſt in uitaſpa. de quodā qui matri eū increpāti, ꝙ religionē intrare uellet Reſpondit, ſaluare aīam meā, matre ergo defuncta, filio in religione, negligēter agēti, videbat vna nocte, ꝙ matrē vidit inter dānatos, cui requirenti, ubi ſunt verba quibus dixiſti ſaluare volo aīam meā, ex quomodo iudicat⁹ ad nos uenis, quæ confuſione nihil reſpondere poterat. Excitatus vero, & ad ſe rediens vitā mutauit in melius. Reſpondens quærentibus cauſam eſſe cogitationem, qua cogitauit, quomodo poſſet improperationem Dei, & omniū ſanctorū, & etiā dæmonum ſufferre in iudicio, ex quo non potuit præ confuſione reprehenſionem ſuſtinere matris.

¶Tertium eſt ad hoc de quodam de quo fertur, ꝙ ſemel dum malam vitam duceret quæſiuit à corde ſuo quo iret, & reſpōdit cor ad infernū, & hoc horrore cogitationis cōuerſus eſt ad bonā vitam, quilibet iſtorum triū, & etiam ei ſimilis dicere potuit, illud Pſal. 118. Cogitauit vias meas, ſ. ꝙ eſſent male ad infernum ducentes, & hoc cogitationis horrore, conuerti pedes meos in &c. Exemplum.

¶Et ut periculum incaute cogitationis magis appareat in iſto articulo immediate, oſtendetur quale ſit periculum permittere cogitationē malā per quamcunque complacentiā cor tangere. Pro quo eſt ſciendū, ꝙ multi ſunt, qui pctā turpia, ſicut luxuriæ, & huiuſmodi facere abhorrent. ſed tamen in cogitationibus, & aſpectibus, & locutionibus de illis peccatis delectantur, credentibus in talibus periculum non latere. Sed horum periculum multis patet exemplis. Artic. 6. 17

¶Primo, quia ſicut ex frequēti guſtatione, pōt homo inebriari. Audiui em̄ de quodā, qui nō bibit, ſed guſtauit frequēter, & ebrius effectus, dixit nihil bibo, verū dixit alius, ſed frequēter guſtas, & illud tibi nocet Et ſicut ex guſtu, vel hauſto paruo efficacis veneni moritur qs, ſicut ex magno tractu vnius ciphati, ita guſtantes cogitationes inordinatas. De qbus, Ro. 1. Euanuerūt ī cogitationibus ſuis. Exemplum.

¶Et ſicut venenū, qd̄ ſerpēti eſt vita, homini eſt mors. Ita turpes cogitationes, & locutiones malos delectant, quas tamen boni, ut mortem fugiunt, quia guſtatum affert mortem, ſtatim ergo illud expuunt de ore, ne guttur per cōſenſū intret, & p delectationē exēplo Chriſti, qui cū guſtaſſet, noluit bibere. 18

¶Secun-

¶Secundo, quia ſicut capite ſerpentis intromiſſo ſequitur totum corpus, ſic in cogitatione eum complacentia, quæ eſt caput ſerpentis intromiſſa in animã, cito ſequitur opus, ſi aſſit oportunitas, quia dicit canon, ꝙ dum in cogitatione uoluntas non reprimitur, etiã in actione dominatur. diſt. 49. hinc. §. iugem.

19 Mulier ergo ſancta, i. ratio de qua. 1. Cor. 7. virgo cogit, vt in ſancta corpore, & ſpiritu, ſtatim conteret caput iſtius ſerpentis, antequã ꝑ delectationem eor intret, beat', q ſic allidit paruulos ſuos. In Pſal. 136. aliter periculum imminet.

¶Tertio, quia ſicut latrunculus per
20 feneſtram ſecretius intrãs magnis aperit latronibus, ita talis cogitatio, & locutio magnis operibus peccatorum, & dæmonibus.

¶Sed ſunt aliqui, qui ſe exponunt talibus cogitationibus, & tactibus, & aſpectibus illicitis, dicentes ſe mereri in reſiſtendo operi nephario, & vbi plus eſt de tentatione, plus mereri.

¶Primo iſti mẽtiunt, quia non ꝓpter meritũ, ſed delectationẽ talia faciunt.

¶Secundo errant, quia in illis peccant mortaliter. Sicut patet ſupra. c. e. 3. Et nõ debet fieri tñ malum, ut eueniat bonũ.

¶Tertio tales brodiarij nolentes brodium, ſed non carnes, ut dicunt, ſunt ſicut debilis, qui expectat quouſque inimici ſui ſint intra caſtrum, uel domum ſuam, & tunc cogitat ſe defendere, ſed cum inimici ſint fortes, & ipſe debilis, periculo maximo ſe exponit. Eſt ergo principijs obſtandum, quia qui principia talia admittit, faciliter ad maiora trahitur. Sicut guloſus ad coquinam per odorem quem extra ſentit, trahitur. Sicut tales ducũtur ad delectationes, vbi amittunt hæreditatem, & primogenita more Eſau, & ſoluunt ſimbolum æternæ damnationis. Sicut ergo odor guloſum, & latrunculus homicidas ſic cogitatio dæmones introducit.

¶Sed eſt aduertendum, ꝙ aliquando talis latrunculus petitur ſe in hoſpitio
21 recipi ſub ſpecie pietatis, & charitatis, & iſte introducit alios, qui totum ſpoliãt, & occidunt, ſic diabolus mittit nonnullis cogitationẽ de familiaritate aliquarum perſonarum ſub ſpecie pietatis, & ſpiritualis amicitiæ, & orationis, cordi ſuggerens lucrum animarũ de tali ſocietate eſſe uenturum: & ſub tali obtentu, uenit quãdoque lupus in ueſtimẽto ouis ad ouem, nihil aliud prætendens, niſi humilitatem, nihil petens, niſi orationem, ſed tamen in rei veritate fur ille non uenit, niſi ut furet delectationes ſuas, uel lucra terrena, & mactet animã, & perdat, Io. 10. Perdere faciat gratiam, & gloriam Nota. F. 8. 9. Sed tamen ſub charitatis ſpecie venit, recipitur ad familiaritatem Et ſub tali obtẽtu ingreſſus, eſt fur, & latrũculus foris ſpolians. Oſeę 7. Sicut patet L. 7. 8. Si vero receptus fuerit alijs aperit, quia introduxit, vel ſecum ducit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe.

¶Primus eſt frequẽs viſitatio, & collocutio, ex quibus non ſine alijs malis 22
ſequitur temporis amiſſio.

¶Secundus anxia cogitatio, ne fortè ſupplantetur, & alius plus ametur. Iſti ſunt ciniphes Ægypti ſubtiliter cruciantes.

¶Tertius eſt aliquod apparens amoris ſignum, ſicut res data, uel munuſcula, ſeu manus in manu, quæ non erit innocens manus. Prouer. 11. Quia enim appetitu diligit, & ſic probatio dilectionis exhibitio eſt operis pro dilectionis probatione quam ore fatetur, ſignum aliquod quærit, quia generatio mala, & adultera ſignum quærit. Matth. 12.

¶Quartus eſt ſignatum, ſcilicet opus tenebrarum, ſicut de epiſcopo tangente ſanctimonialem in libro dialogorum beati Grego. de quo diabolus fuit, quaſi certus, quòd opus ſequeretur poſt tale ſignum datum, nec mirum, quia ſunt relatiua ſignum, & ſignatum, & talia poſita ſe ponunt, ſecundùm Philoſophum in libro prædicamentorum.

¶Quintus eſt infamia.

¶Sextus eſt peſſimum exemplum. 23

¶Septimus confuſio hic ſemper, & in futuro frequenter.

¶Iſti ergo ſerpenti, & latrunculo eſt ſtatim in principio reſiſtendum, nec ad tempus eſt hoſpitio recipiendus: vnde Hiero. ad Euſtochium virginem. Nolo, ꝙ ſinas cogitationes tuas creſcere, dum paruus eſt hoſtis, interfice. Moraturus enim in deſerto, catulum leonis ſtatim interficiat, quia cum factus fuerit leo non poterit. Fatuus eſt ergo, qui dicit ſe moroſis cogitationibus nō poſſet reſiſtere, & ſperat ſe peccata conſummata vincere, ſicut confitens ſe debilem ad inuadendum catellum, expectat vſque dum fuerit leo fortis.

¶Idem Hiero. in epiſtola ad Demetriadem aſſueſcat animus approbare, vel reprobare, quod cogitat, vt bonas cogitationes alat, & malas ſtatim extinguat. Hinc nanque fons eſt, & origo peccandi, ibi maximè oportet obſeruare peccatum, ubi naſci ſolet, ſtatimq́ue ad primam tentationis faciem, malum antequam creſcat extinguere, dum adhuc eſt in cogitatione, & dum ſic paruulos babilonis allides ad petrā Chriſtum, ad peccatum operis non peruenies. Sic ergo ſi tibi dixerint tales cogitationes veni nobiſcum, ne acquieſcas eis, Prouer. 1.

24 ¶Quarto huius periculum patet, qa ſicut bona cogitatio eſt nuncius, ſeu marſcallus præparans hoſpitium Dei. Ita mala præparat diabolo, & ſecundū, ꝙ in una, uel in alia cogitatione delectatis, unus uel alius recipitur, beatę ergo illę animæ, in quibus ipſi Deo, ſ. præparantur cogitationes. 1. Re. 2.

¶Tota vero iſta cuſtodia debet fieri à ratione, quæ ita omnia interiora, & exteriora hominis cuſtodire debet, quēadmodum domina ancillas ſuas in camera: unde beatus Grego. in moral. Si, inquit, à domo mentis ad monumentum ratio deſcendat, quia abſente domina, cogitationū ſe clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat, ut autem ratio ad mentem rediret, mox tumultuoſa confuſio comſpeſcitur, & quaſi ancillæ ſe ad iniunctum opus tacitè reprimunt. Nota de hoc. A. 23.

¶Iſtius autem cuſtodię difficultas patet, quia non eſt de actu cogitationis, ſicut de operibus aliorum membrorum corporis, quæ impediri poſſunt quantumcunque uelit, quis quod appetitur. Artic. 7.
Sed quando voluntas vult cogitare, nullus hoc prohibere poteſt. 25
Huiuſmodi ergo operis oportunitas facit cuſtodiæ difficultatem, & maximè in his, qui sūt talibus cogitationibus, uel operibus malis aſſuet, quia plures muſcę reſident ſuper ſcabioſum caput, quàm ſuper ſanum, & libentius ad loca talia uolant. Tales reprehendit Chriſtus. Matth. 9. dicens, ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris. De hac difficultate dicit beatus Gre. 38. moral. ſuper illo Iob. radices eius ſiccentur, &c. Nemo, inquit, cōſiderare valet, quàm mala per momenta temporum paruis cogitationū motibus perpetramus, facilè eſt enim opera peruerſa vitare. Sed nimis difficilè eſt ab illicita cogitatione cor tergere, & tamen ſcriptum eſt, uę uobis, qui cogitatis inutile. Mich. 2.

CAP. XI.

COnſiliariorum, quidam ſunt boni, quidam mali. Bonorum vero. Primo oſtenditur, electio. Secundo, veritas. Tertio, utilitas. Quarto, labor. Quinto, quòd irrationabiliter uituperantur. Sexto, quòd incorrigibiles fugere debet. Septimo malorum conſiliatorum conditio, quātum ad errores, qui eos ſequuntur. Octauo erroris cauſa. Nono pœna. Decimo dominorum ſtultitia, qui tales non repellunt. Vndecimo, quare debent expellere. Duodecimo talium dominorum excuſatio cum reprobatione.

¶Ad primum ſic proceditur. In conſiliarijs eligendis tria conſiderentur Artic. 1.
1
ſcientia, affectus, mores, tales enim

eligendi ſunt, in quibus ſit ſcientia, tam diuina, quàm humana, quia eorum conſilium non ſolum debet eſſe utile corporibus, qui reguntur legibus humanis, ſed etiam animabus, quæ legibus reguntur diuinis. Exempla ad hoc. B. 2. 24. Si uero leges ignorant eccleſiaſticas ſic debent eſſe affecti, ſic ante oculos plus habentes timorem diuinum, quàm humanum, quòd alios ſimul cum eis conſulere faciant, qui leges ſciunt eccleſiaſticas. Sic etiam ſint affecti, quòd illas audientes ſi contrariæ ſint eorum conſuetudinibus, ſeu legibus, ſicut patet. C. 8. 21. eas non ſpernent, ſed effectui demandent conſuetudines prauas reuocando.

2 ¶In moribus uero debent eſſe veraces, & iuſti tales enim debuit Moyſes eligere. Sicut patet. A. 27. 58. Sed quia veritas rigida aliquando parit odium, ſeu iram, debent in veritate facienda habere quandam curialitatem, & affabilitatem, ut ſint omnibus, qui cum eis habent facere, opere ueraces, & ſermone affabiles, & curiales, ſic ueritatem faciendo, iram mitigabunt, quia teſte Salomone, reſponſio mollis frangit iram. Sic erunt alter Dauid. De quo habetur. 2. Reg. 23. Sic ipſe eſt, quaſi tenerimus ligni vermiculus, quo nihil durius cũ tangit, quia duriſſima ligna penetrat, nihil mollius eum tangitur. Sic iſti iuſtè tangendo rebelles, homicidas, & latrones, duriſſimi ſint in opere. Si vero aliquo murmure, vel ponctura, vel aduerſitate verborum propter talẽ iniuſtitiam tangantur, molliſſimi ſint in reſponſione. Et ſic tam ipſi, quàm domini illorum erũt dilecti, tam Deo, quàm hominibus, habens ergo talem diſpoſitionem, quo ad ſcientiam, affectum, & mores omnibus alijs, qui iſtis carent reprobatis, conſiliarius eligatur. Iuxta illud, Eccl. 6. Conſiliarius ſit tibi vnus de mille.

Artic. 2. ¶Sed quia domini defectus in conſi-
3 liarium redundant, quo ad infamiam, non ſolum debet alijs, ut dictum eſt verax eſſe conſiliarius, ſed etiam domino proprio aperte veritatem dicere, ut ſic dominum, uel benè ducat, ut ſaltem ſeipſum à culpa, & infamia liberetur. Exemplum ad hoc de Plutarcho philoſopho. De quo recitat Vincentius, lib. de puerorum nobilium eruditione, quòd Imperatore Traiano cuius magiſter erat, libellum ſcripſit elegantem, cuius titulus eſt, Inſtitutio Traiani, & incipit hoc modo. Plutarchus Traiano ſalutem dicit. Modeſtiam tuam olim non appetere principatum noui, quem tu ſemper morum elegantia merens induiſti, quo quidem tanto iudicaris eſſe dignior, quanto à crimine ambitionis uideris eſſe remotior. Itaque fortune meæ, tuæque congratulor uirtuti, ſi tamen quæ rectè geſſeris, probe meruiſti, alioquin te, & me periculis detrahẽtium linguis ſubiectum iri non dubito, cum ignauiam Imperatoris Roma non ferat, & ſermo publicus delicta diſcipulorum in præceptorem refundere ſoleat. Sic Seneca Neronis ſui merito detrahentium linguis capitur. Adoleſcentium ſuorum teneritas in Quintilianum refunditur. Et Socrates in pupillum ſuum fuiſſe clementior criminatur. Tu nero, quod vis geris rectiſſimis, ſi non receſſeris à te, ſi primo te compoſueris ad uirtutem, recta uniuerſa procedent pollitice conſtitutionis maiores tibi uires excluſi, cui ſi obtemperans Plutarchum habes auctorem uiuendi, alioquin præſentem epiſtolam teſtem inuoco, quòd in perniciem Imperij non pergis, auctore Plutarcho utinã Chriſtiani, chriſtianorumque conſiliarij, ita veraciter eis conſulerent, quòd veraciter dicere poſſent, quod dixit iſte Saracenus. In perniciem pergis: me non auctore, quia defectus tuus mihi imputari non poteſt. Sed quia pauci ſunt tales, quorum periculum patet. F. 3. 35. qui talis inuenitur, admiratiue uocare poteſt admirabilis conſiliarius. Eſa. 9. Exemplum.

Artic. 3. ¶Talium vero conſiliariorum habentium conditiones prædictas, ma-

gnæ eſt utilitas, ſicut patet. C. 4. 14. Idem etiam hic oſtenditur exemplis,& auctoritatibus. Valde enim utile eſt cæco duci à uidente. Ita ignoranti duci à bono conſiliario. Vtilius eſt etiã,& decentius habere duos oculos,quàm vnũ, & utrunque ſanum,quàm vnum ſanũ, & alium infirmũ. Sic in propoſito duos oculos habet,qui regitur conſilio legis diuinę, & etiam mundanę regulatę per diuinam. Qui uero inſcius eſt, nec conſilio regi vult,cæcus eſt,nec tamen vult duci,qui uero uno cõſilio ducitur,ſicut cõmuniter modo magni domini, q totaliter unum habẽt, quaſi Deum,& ductorem,vel uno utitur,& regitur conſilio,ſcilicet mundano,in agendis ſuis,& ſuorum regimine monoculus eſt. Qui vero pluribus regitur conſilijs, & conſiliarijs, quorum aliqui aliorũ deſtruũt conſilium, ſicut frequenter accidit, ꝙ confeſſor ſecundùm legem diuinam ſanum dat conſilium, conſiliarij vero ſecundùm ſuas conſuetudines, & abuſus illud deſtruunt,dicentes confeſſorẽ neſcire leges terræ. Et ideo inquiunt oportet nos in his,quę ad terrarum noſtrarũ regimen,& dominum noſtrũ ptinent, alio uti conſilio. Et ſic proh dolor cõſiliũ altiſſimi irritauerunt,in Pſ. 106. Iſte habet unũ oculũ ſimplice & ſanũ, aliũ vero nequã,& infirmũ. Si uero oẽs cõſiliarij ſint boni,cõſiliatus, tamẽ ſecundùm eorũ cõſilia operari nec regi vult. Oculus quidem bonos habet. Sed podagrã patitur,atque cirogrã, & iſta infirmitas cõmuniter ſequitur parlamenta moderna, ubi multa dantur conſilia, ſed nulla fit in opere executio. Ideo merito uocatum eſt nomen eius parlamentum,quia ibi multa loquuntur,ſed in toto, uel magna parte eſt poſtmodum mentitum,quod ibi fuit locutum, & ordinatum. Cuius ratio in parte patet. E 1.4. Nota. F. 1.14 Et. O 6.71. optime. Et. N. 1. 30. contra quem errorem, Eſaiæ 16. Deus clero præcepit remedium adhibere, dicens. In conſilium, coge conſilium. Quia clerus debet cum principibus conſilium inire,& per cenſuras eccleſiaſticas eos cegere ad conſilium tenendum. Huius conſilij boni utilitas, ex multis patet ſacræ ſcripturæ locis.

4

5

¶Declaratur primo in exodo. Dum enim Pharao Ioſeph conſilio regebatur, ipſe & terra ſua abundabat. Rege uero poſtea ſtulto ducto conſilio, ſequebatur populi innocentes crudelis oppreſſio, ſequebantur etiam multæ, & miſerabiles uindictę, & in fine ipſe cum conſiliarijs ſuis terribili morte in mare interijt. Ex quo ergo, ſicut dicit beatus Gregorius. Præteritorum exhibitio, eſt præſentium, & futurorum certitudo, conſequenter poteſt dici, quòd uindictę ægyptiacę, quæ iſtis accidunt temporibus, quãtum ad tempeſtates, & animalium mortalitates, & nobilium cum conſiliarijs ſuis occiſione, propter malum occidunt conſilium, & propter innocentium oppreſſiones. Patet ergo, quòd ſicut tunc plus iuuit Ioſeph conſilio, quàm alij pompa, uel diuitijs. Sicut dicit Ambro. 2. lib. de officijs. Multo, inquit, vtilius iuuit regem Pharaonem conſilio prudentiæ, quàm ſi pecuniam contuliſſet, pecunia enim ſuam uix unius ciuitatis abſtuliſſet penuriam, & prouidentia Ioſeph totius Ægypti per quinquennium famem repulit. Patet ergo, quòd plus prodeſt, quàm fortitudo, quia conſilium datum de filijs Iſrael fortitudine uincendis, eum cum conſiliarijs ſuis ſubmerſit. Quia per beatum Gregorium, in moral. Valde fortitudo deſtituitur, niſi per conſilium fulciatur, quia quo plus ſe poſſe conſpicit, eo uirtus ſine moderamine deterius in pręceps ruit. 6

7

¶Idem patet. 3. Regum 12. de Roboam quantum profuiſſet ſapientum acceptaſſe conſilium, & quantum damnum de malorum habuit conſilio.

¶Idem patet. 4. Reg. 12. de Ioas rege Iudæ, qui omnibus diebus Ioade ſacerdotis eius conſilio regebat, fecit rectum coram domino, mortuo vero 8

iſto conſiliario bono. Aſio vſus cõſilia-
rio à legitimis Dei declinauit. Cuius
exemplo ſubditi priuati ſunt. Cùm ergo
tanta ſit boni conſilij vtilitas, & mali
damnum. Beatus uir qui non abijt in
conſilio impiorum. In Pſal. 1.

Artic. 4. ¶Sed quia teſte Boetio de Conſola-
tione Philoſophiæ. Præſens fœlicitas,
multis amaritudinibus eſt reſperſa. In
hoc articulo. 4. reſtat oſtendere quo-
modo fœlicitas, ſeu utilitas in prædicto
articulo tertio oſtenſa, multis tędijs, &
periculis reſperſa eſt. Licet autẽ in par-
9 te oſtẽdit Vincentius libro nominato,
ſupra. c. c. 3. dicens. Eſt (inquit) graue
familiaribus magnatuum, multitudo
precum, quę ingeruntur, quę ſiue ſint
rationabiles, ſiue non, ſi eas repellent
ſuperbi iudicantur, & odium incurrũt,
ſi uerò porriguntur, importuni iudicã-
tur, & cõtemptibiles fiunt. Propter hoc
dicit Oratius in libro epiſtolarum, dul-
cis inexpertis cultura potentis amici
eſt, expertus uerò metuit. Et poteſt ad-
duci ad hoc, illud Gen. 25. de Rebecca,
quę concipere multum deſiderabat, ſed
poſt conceptionem dolorem ſentiens,
ait. Si ſic mihi futurum erat, quod mihi
neceſſe fuit concipere? Ecce tędij, &
doloris inexperta concipere optabat,
dolorum experta, pœnituit. Sic ĩexper-
ti uidentes confeſſores, & conſiliarios,
& familiares magnatuum honorari,
& ditari, concupiſcunt talem conci-
pere, ſeu obtinere gradum. Sed experti
pdicta, & alia tędia, & pericula fugiunt,
quę pręcipuè de duobus conſurgũt. Vel
quia multi irrationabiles petitiões eis,
10 vel quia dum ſecundùm rationem du-
ci nolunt. Et iſte error intantum modo
præualuit: Quia ſicut antiquitus fuit
honorificum eſſe confeſſorem cõſilia-
rium, & magnatuum, quando ſapientia,
& ratione, & ſano conſilio regebantur.
Ita modo eſt dedecus, & uituperium,
quia ex eorum erroribus eruditor con-
fuſio generatur, & infamia, & non ſo-
lum infamia, ſed periculum in ani-
ma. Quia aut oportebit eum aliquando
veritatem dimittere, aut amicitiã do-
mini ſui. Vnde legitur in prouerbijs
Sapientum, quòd ſi quis in clientelam
hominis fœlicis ac potẽtis peruenerit,
aut ueritas, aut amicitia perdenda eſt.
Quia, ut ait, Terentius in Andria, hoc
tempore obſequium amicos, & ueritas
odium parit.

¶Sed quia boni aliquotiens prædictũ Artic. 5.
laborem & tędium pia intentione ſup-
portant ſcientes, quòd magni ſine con-
ſilijs eſſe non poſſunt. In hoc articulo
quinto reſtat oſtenderet, quàm irratio-
nabiliter aliquando boni conſiliarij, &
familiares magnatuum uituperantur,
quia contra rationem eorum errores 11
conſiliarijs imputantur. Hoc autem
oſtenditur, tam quotidiano experimẽ-
to, quàm ſacra ſcriptura. Quotidiano
enim experimento videmus, quòd vix
aliquis de pauperibus, uel popularibus
quicunque, qui faciat totum quicquid
ſibi conſulitur in confeſſione, uel ſano
conſilio. Ergo quòd ipſi errant potius
ſibijpſis, & non conſiliario attri-
buant.

¶Ex quo ergo hoc qlibet ĩ ſemetipſo
experitur, qua audacia imputant conſi-
liario magnatum. Errores quos ipſi fa-
ciunt, qui in conſcientijs proprijs con-
feſſionibus ſuis non imputant mala,
quę ipſi faciunt, bonos ergo cõſiliarios
irrationabiliter uituperant, contra re-
gulã iuris, quę dicit in ſexto, quòd qui-
libet præſumitur bonus, quouſq; pro-
betur contrarium.

¶Idem patet ex ſacra ſcriptura. 3. Re. 12
12. Vbi ſenibus, & ſapientibus conſi-
liarijs Roboam non fuit imputandum,
quòd dura reſpondit populo, & amiſit
magnam partem regni, ſed illis fatuis
quibus adhæſit, ſapientibus dimiſſis.
Nec fuit Abdo prophetæ imputandum
in malum, qui ſalubriter regem Hie-
roboam repræhendit. 3. Reg. 13. quòd
uitulis immolauit.

¶Sed falſis prophetis, & ſacerdoti-
bus Baal, qui ei contrarium conſulue-
runt, & bonum prophetam apud re-
gem uituperauerunt, perſuadentes
eum eſſe malum, quia infortunium ei

accidit,

accidit,& hoc,ꝙ leo eum occidit,à quo
Deus eum præſeruaſſet. Ad ſigna verò,
quæ propheta oſtendit,videlicet, quòd
altare fuit diuiſum , & regis brachium
aruit Reſpondit falſus propheta,aſſerẽs
hoc ex cauſa accidiſſe naturali. Sic in
13 propoſito quando Dei miniſter reprę-
hendit doiminorum vicia , & falſorum
conſiliariorum adulationes, & oſtendit
pro ſigno crudelitatis , & peccati illorũ
quales uindictas modo acceperũt, quo-
modo ſimiliter peccant , ſicut tyranni
prius leguntur peccaſſe & ſimiliter pu-
niuntur. Sicut patet. B. 2. 47. nimijs plu-
uijs ſubmergũtur,ſicut in diebus Noe,
& in bellis uincuntur , ſicut ibidem pa-
tet falſi prophetę ſentientes ſe eſſe ta-
ctos,recalcitrant prædicatori detrahen-
tes, ad modum prædictorum prophe-
tarum.Imponentes ſibi ſimilia,uel gra-
uiora dicentes ipſe eſt ita inuidus ; uel
cupidus,& quòd pro cupiditate totum
prædicat , & quòd etiam libenter malè
tractitet mulierem,& huiuſmodi. Et ſi
hoc de eo oſtendere non poſſunt , hoc
oſtendunt de aliquo religioſo , conclu-
dentes per vnum malum,illum de quo
eſt ſermo,& omnes alios eſſe malos. Ac
ſi Petrum malum concluderent , quia
Iudas malus erat. Quorum iudicium
reprobabitur,infra de iudicio humano.
14 ¶ In omnibus iſtis locutionibus ſe
habent , ſicut latro , uel homicida , qui
fugiendo,clamat. Accipite vel capite la-
tronem fingens alium ante ſe currere,
& fugens ſeipſum quaſi ipſum ſequen-
tem,ſed tamen ante iudicem verus la-
tro uidelicet ipſemet,& non fictus quẽ
videlicet fingit damnabitur, ita in pro-
poſito qui dicunt ipſe eſt cupidus , &c.
dum ſic enim dicunt , alium latronem
fingũt, & ſup eũ clamãt,& fortè credũt
illo modo periculum peccati ſui ſecu-
rius fugere , quia dum talia peccata In
alijs fingunt , qui ſunt magni, illorum
peccatum uidetur eis leuius , ſed coram
Deo falſi latrones pœnam portabunt.
¶Poſt tales uerò perſuaſiones,reſpon
dent ad uindictas , quas prædicatores,
quaſi pro ſigno adducunt peccati, dicẽ-
tes eas non eſſe uindictas à Deo infli-
ctas. Sed uel à cauſa naturali, ſicut acci-
dit in pluuijs,& huiuſmodi,uel ex for-
tuna, ſicut animalium mortalitates,uel
hominum in bello occiſiones. Et ſic ad-
huc falſi prophetę Hieroboam , & ſe-
ipſos decipiunt Et quantum boni ædi- 15
ficant benè conſulendo,mali deſtruunt
conſulendo cõtrarium. Et ſic Chuſi diſ-
ſipat conſilium Achitophel. 2. Reg. 17.
¶Nec fuit Micheæ filio. Iemla. 2. Re-
gum 22. imputandum, quod Ioſaphat
rex Iuda, & Achab rex Iſrael. aſcende-
runt contra Iabas Gallaad , vbi Achab
occubuit, & Ioſaphat fugit, Sed ſibi ipſis.
qui ei credere noluerunt , ſed eius con-
ſilium ſpernentes, falſis cõſiliarijs cre-
diderunt , inter quos vnus erat Sede-
chias nomine , qui ueram prophetam
percuſſit,diceňs, me ne dimiſit ſpiritus
domini,& locutus eſt tibi,q.d. Omnia
facienda potius ſunt mihi oſtenſa , &
melius à me ſcita,quàm à te. Ita modo
quicquid dicat Dei propheta in confeſ-
ſione,uel conſilio, alius iuriſperitus de-
ſtruet dicens,illum ſcire bibliã, & miſ-
ſam ſuam, & huiuſmodi. Talia uerò,
quæ ad exteriora pertinent, ſicut patet
ſupra. c. c 4 ignorare , ſicut dixit Sede-
chias de Michea. Et ſic legiſperiti con-
ſilium Dei ſpreuerunt , Luc. 7. Abiece-
runt legem domini exercituum, Eſa. 5.
Et non ſolum legem Dei, ſed etiam le-
gem Iuſtiniani. Sicut patet. L. 8. 31. di-
centes,dominis eſſe cõceſſa bona nau-
fragorum, dicentes etiam regibus pro
iure fuiſſe conceſſum,quia Deus popu-
lo minabatur,quando regem petebant.
1. Regum 7. Sed in conſilio illorum nõ
veniat anima mea. Geñ. 49. qui ſic con-
ſilium altiſſimi irritauerunt , Pſal. 106.
Nec Helię fuit imputandum peccatũ
Achab,quia quando ſequebatur conſi- 16
lium ſuum,factum ſuum à Deo appro-
batur. Sicut patet. 3. Reg. 18. ubi de con-
ſilio ſuo occidit plus quam 1300 falſos
prophetas , & ſacerdotes , quando uerò
ſequebatur conſilium uxoris ſuæ, factũ
ſuum à Deo reprobatur. c. c. 3. ſapientes
habuerunt conſiliarios , qui tamen in
multis

multis errauerunt eorum conſiliū ſpernentes.

¶Nabucho. etiam ſapientem conſiliarium habuit Danielem prophetam, qui ei conſuluit Dañ.4. Dicens, Audi conſilium meū, & peccata tua eleemoſynis redime Cuius conſilium ſi audiſſet, non fuiſſet in beſtiam mutatus.

¶In omnib' his patet, quòd mali habuerunt bonos conſiliarios, & quod inſuper illorum errores conſiliarios imputari non debent.

17 ¶Sed pro certo licet inuidētes, & detrahentes conſiliarijs magnatum cauſam prætendant in ſuperficie: magnatum, ut dictum errorem, qui tamen eis imputari non debet, quārum ad rei veritatem tres, uel aliqua de tribus vna; ſunt inuidiæ, & odij cauſæ.

¶Prima cauſa eſt ex hoc, quòd alij nobiles, & diuites uident illos, qui ſunt patentela, & nobilitate, & fortè corporum probitate minores eſſe in loco, & ſtatu maior, graue eſt eis a talibus regi, cum tamen non nobilitate, uel parentelę dignitate, uel corporis probitate, ſed animi uirtute, & ſapientia reſpublica quietius regatur. Ex hoc eis inuidēt, quòd illos quos inferiores reputāt, uel inferiores eſſe deſiderant, uident fortuna maiores, & qui de perſona, quā odio habent, vel aliquod malum, uel malefactum intentione ſuſpicantur, totum peruertunt quicquid ab eis fieri uident, ſi gerat ſe; vt ſtatus requirit, ad ſuperbiam geſtum ſuum trahunt, ſi iniuſtū agit, factum narrando augent, ſi iuſtū, malam interpretantur intentionem. Nota. I.6.14.

18 ¶Secunda cauſa eſt ex hoc, quòd uenientes ad curiam magnatum pro negocijs ſuis expediendis non ſtatim, vt uellent expediuntur, licet enim eos in his, quæ petunt expedire non deberēt, vel non poſſent, totam moram illorum ibi eis imputant ad culpam.

¶Tertia cauſa eſt terrarum, uel diuitiarum appropriatio, de quibus licet, nihil iniuſtè faciat, licetq; minus requirat, quàm extra curiam feciſſet, totum ei ad perniciem imputatur. Et ſic in omnibus iſtis patet, quòd arbor in monte ſituata, pluribus tempeſtatibus, & fortioribus exponitur uētorum turbinibus.

¶Ex iſtis cauſis, & præceptionibus, oriūtur quādoq; confœderationes cōtra tales conſiliarios, bella etiam, & ſeditiones in populo, nec ſunt iſta noua, ſed antiqua noſtris renouata temporibus. Omnia enim talia aliquis contigerunt temporibus. Sicut patet expreſsè de Daniele, cui multi inuidebant propter gratiam, quam habuit cum Dario rege Medorum, & cum Nabuchodonoſor, fecerunt contra eum malitioſas confœderationes propter quas bis fuit poſitus in lacu leonum, à quibus illęſus exiuit, inimicis ſuis deuoratis ī momento, ſicut patet Dañ.14. quia ſic dominus diſſipat conſilia gentium. In Pſ.32. Sicut tunc ita, & nunc tales confœderatores mala morte diſſipat, & Danielem innocentem liberat, quia conſilium domini in ęternum manet. In Pſal.32. & congruè dicit in æternū manet, quia licet conſilium malignantiū ad tempus pręualeat. Danielem in lacu ponendo in hoc mundo: ubi benè eſt omnibus, qui malè agunt, tamen Dei conſilio tales in æternum liberabūtur. Et hoc eſt conſilium autem domini in æternum manet. 19

¶Ex illo articulo quinto infert ſextus. In iſto enim quinto dictum eſt, q aliquando conſiliarij ſtant cum malis pia cauſa, & intentione, ut uidelicet eos ad bonū ducant. Sicut Ioſeph Pharaonem ad prouidentiā contra famem, Daniel, Darium regem ad deſtructionē bellis, & malum ſacerdotum, & draconis: ſicut patet. Dañ.14. Et Heſter regē Aſſuerum flexit ad miſericordiam, & pſeruauit à nece innocentum, ſicut patet Heſter.4. & 5. Omnes iſti cum illis nominatis ſupra. c.c.11. & 12. Videntur quodammodo fuiſſe in curijs de familia, & conſilio magnatum pro populi ſalute, & vt cauſas pauperum, & iuſtitiam promouerent. Arti. 6.

¶Videntes

tionē. Sed eorū negocia ꝓlōgant, dicētes, nullus nouit dn̄m tuū in curia iſta.

¶Tertio communiter ex cupiditate nimis ſeipſis, & eorum nepotibus appropriant, & nimis ſubito exaltantur, ſicut patet A.2.25.24. Et plus quærunt auantagium proprium, quàm domini & plus domini, quam Dei honorem, vel ſubditorum vtilitatem.

25 ¶Quarto ſunt nimis vindicatiui, per illam enim familiaritatem, quam habent cum aliquo magno, uidetur eis, quòd ſe debeant de omnibus inimicis vindicare. Sicut Aman uoluit ſe vindicare de Mardocheo, & Iudæis per regem Aſſuerum. Heſter 3.

¶Quinto dominos malè ducunt, vt ſint prodigi quibus uolunt.i.eis, & alijs duri, quòd etiam quos non amant, nimis dure puniant: ſpoliant, & incarcerent, & occidunt: quos uerò amant, uel qui eis munera dant, antequàm coram domino ueniant, ſtatim obtinent, quod petunt & dominus qui lucrum non reportat: de iniuſtitia, uel cupiditate diffamatur, &c.

26 ¶Sexto ſunt ſubdoli, & fraudulenti, occulte omnia mala procurātes, in publico amicitiam oſtendentes, quia dum omnes conſiliarij bonum vultum oſtēdunt lęſio: neſcitur de cuius conſilio lęditur. Et ſic occultè ſuper populum tuū malignauerunt conſilium, in Pſal.72. Ad modum Iudęorum, quia Chriſtum velatum percuſſerūt, dicentes, prophetiza, quis eſt, qui te percuſſit? Ad modum etiam illorum, qui ad illum ludum adhuc ludētes fortiter caput percutiunt, dum abſconditur, ſed dum caput uidendo eleuat, ſuper eum rident, quaſi nihil ei feciſſent, ſic adhuc volpinus conſiliarius, de quo Eccleſia.19. in abſconditis ſuis conſiliabitur, ſupple ad alterius lęſionem in occultis, dum abſens eſt, ei obloquitur, & detrahit, & cōtra eum conſiliatur, ſed in aperto eum confortat, & quaſi compatiendo verbis condolet, & damnum ſuum plangit, ad modum filiorum Iacob, qui primo patrem grauiter læſerūt filium eius dilectum Ioſeph uendendo, & poſtea cōuenerunt, ut lęnirent dolorem patris. Gen.37. Et non ſolum ſic eum confortant, ſed etiam alijs, uel aliorum conſilijs damnum ſuum attribuere nitūtur, per modum admirationis, dicentes illud. Eſa.40 quis conſiliarius eius fuit? Sic enim loquuntur. Sancta Maria, quis ſibi dedit tale conſilium, quare hoc pateris, quaſi diceret, prophetiza, quis te percuſſit, Ięſus uerò, & ſi determinate reſpondere neſciat, ſecure autem poteſt in gn̄ali reſpōdere, & dicere, illud Pſal. 21. conſilium malignantiū obſedit me.

27 ¶Iſtis ſex modis, ſapientes conſiliarij Pharaonis ſibijpſis & dominis ſuis dederunt conſilium inſipiens. Eſa. 19. Et ſic Samſon, id eſt pręlatus, uel dominus terrenus, cęcus, id eſt in agendis inſcius, uel malus, puero.i. puerili conſilio, & malo ductus, colūnas domus cōcutit Iudicum 16. quia bonas perſonas eccleſiæ columnas, eorum conſilio uexat. Quæ uerò alia mala, ex malorū ſequuntur conſilio. No.F.1. ar 7. p totū.

¶Sed quia nihil ſub ſole ſine cauſa, Artic.8.
omnia hęc conſiliariorū mala oſtenſa in articulo ſeptimo, cauſam requirunt in iſto articulo octauo. Malorum autē factorum, ut frequenter in conſiliarijs eſt inordinata dominorum voluntas, vel propria cupiditas.

¶Primum patet, quia cōſiliarij, & familiares dominorum ad modum galli 28
ſuper campanili, qui ad omnem uentū ſe uertit. Ad omnem domini vocem, uel inclinationem inclinantur, ipſi cū ſciunt dominorum ſuorum affectiones, & paſſiones, ſiue ad cupiditatem, ſiue ad uanitates, & nolentes eos offendere, conſilium dant, ſm̄ ꝙ eis placere credunt. Vnde Seneca in epiſtola 81. Adulator planum cōſiliū dabit, qd deliberāti gratius fore ſuſpicabitur. Nota periculum conſiliariorum diſcordantium. P.4.31.

¶Eſt ergo radix mali cōſilij in petēte 29
cōſiliū. Quia reuera moderno tpe multi non petūt cōſiliū, ſed potius cōſiliū determināt, anteꝗ petāt. Determinant enim

enim apud ſcipſos, vel fortè enm vno ſecretius, qũo erit:& poſtea ꝓpter modum alios conuocant ad cõſilia, & parlamenta ſua, & tunc negotium proponitur quaſi uellet de dubio conſilium accidere, ſed tamen in proponẽdo circunſtantias, & conditiones adiungi, vnam partem aggrauantes per quas cognoſcitur ad quã partem dominus inclinatur,& quam prius determinauit, & qnam vult finaliter habere. Prælati ergo,& alij conſiliarij,qui ſe ibi habere deberent, ſicut antiquitus ſolebant ad modum ſacerdotum, dicentes. Dominus nobiſcum, ſanum conſilium dando,ſecundùm Deum & rationem, facti ſunt in modernis conſilijs, & parlamẽtis loco clericorum reſpondentiũ, amẽ, quia ad illud quod vidẽt dominos velle fieri.Reſpondent amen:ita,fiat. Et ſic illi,qui libere repræhẽdebànt, & detrahebant factis dominorum in hoſpitijs ſuis, uel antequàm eſſent de conſilio dominorum poſtquàm fiunt cõſiliarij, vel confeſſores eis aſſentiunt.

30 ¶Et eſt de eis ĩ hoc caſu,ſicut de auibus,qui in nemore libere cantant,ſecũdùm conſuetudinem naturarum, ſed in cauea cantant, uel loquuntur, ſicut audiunt homines ibi loqui, anglicum, uel gallicum,& ſic de alijs diſcunt eũ linguam patriæ, quo ad aliqua verba. Ita tales non uolucres cœli, ſed inferni,congregati adinuicem, quãdo quæſtio fit à principe, uel potente, ubi poteſt habere pecuniam ꝑ guerris, uel pro matrimonio filiæ, uel huiuſmodi: vnus illorum, qui fortè habet primam vocem in atrio principis, cum quo fuit dominus confœderatus,antequàm ad conſilium conuenient.Reſpõdit, dicẽs: oportet uos habere taxã populi ueſtri, vel decimum denarium eccleſiæ, quia ad illos ſubditos ueſtros oportet uos habere in neceſſitatibus ueſtris recurſum, poſtea petitur à ſecundo, & tertio, & omnes dicunt,quòd primus benè dixit, quia nullus vult offendere. Vltimo petitur a confeſſores,qui dicit mihi uidetur,quòd benè dicunt, qui ſi non eſſet in cauea illa aliter cantaret, ſed ibi auis illa ingenioſa didicit loqui, ſicut alios audiuit.de quo Neæ. 13. loquebatur ſecundùm linguam populi.

¶Ecce quomodo omnes iſte aues cito didicerunt linguam primi loquentis.Vnde uox illorum eſt uos Echo, ſimilem uocem reſpondent. Vnde eſt de eis,ſicut de illis in domo pruuinẽſi, in qua ſecundùm fabulas ſunt de omniũ hominum ſtatu aliqui choreiſantes. Iuxta quam homines tranſeuntes, & introſpicientes choreiſantes, utpotè contra ſtatum ſuum facientes, contemnunt Sed illi, qui extra eos iudicant ex curioſitate,uel quacunque cauſa domũ intrantes,ex domo,& conditione illorum de domo cõpulſi, cum alijs tripudiant,domus enim illius eſt naturæ, ꝙ omnes intrãtes ſimili modo tripudiãt, ita multi dum ſunt pauperes, dum ſunt extra officia,& conſilia,& dignitates, & poteſtates,& prelaturas,quaſi extra domum pruuinenſem illos,qui intra ſunt iudicant,ſed cum ad ſtatum illum peruenerint,neceſſitantur,vt ipſi dicunt,& alij eos informant, qui dicunt oportet nos ſic,& ſic facere,qa ſic fecerunt omnes ꝓdeceſſores noſtri, & ſic ſtatus noſter requirit,compulſi ſic,cum alijs tripudiant quos prius iudicauerunt. Iuxta illud Ro. 2. In quo enim alium iudicas, teipſum condemnas eadem enim agis, quæ iudicas.Sicut ergo illi,qui ſunt extra ſtant,& quemcunque iudicant, qui intra eſt, ſed intrantes eis conformantur,ſic conſiliarij, & familiares magnatum non exiſtentes de eorum conſilio, eis detrahunt,exiſtentes uerò blandiũtur,& adulantur. Vnde Seneca in extrema parte epiſtolarum. Falſi (inquit) amici pro conſilio adulationẽ afferunt, & vna eſt eorum contentio, quis blandiſſime fallat. 31

¶In omnibus iſtis exemplis patet, ꝙ mali domini cõſiliarios ad ſe inclinãt, & poſt ſe trahunt,& non econuerſo, qđ tamen fieri deberet, & hoc eſt ſignum mortis æternæ. Quia ſicut ſignum vitæ corporalis eſt,quãdo medicina,uel ſana 32

pars

pars ſuperat infirmam, & uincit. Ita ſi-
gnum mortis eſt, quando infirmitas ꝓ-
ualet contra ſanitatem. Sic in propoſi-
to, infirma pars eſt dominus malus, uel
inſcius, ſanitas deberet eſſe conſiliarius
bonus, & confeſſor, magni conſilij an-
gelus. Applicatio patet. Nota de iſta
materia. C.8.3.

¶Sed non ſine cauſa tantum nitun-
33 tur dominis placere, oportet ergo hu-
ius cauſam quærere, ſcire uolentibus,
quia ſcire eſt per cauſam cognoſcere,
cauſam ergo quærat numeri. 22. 23.
de Balaam, qui cupiditate ductus de
dit conſilium Balac regi peſſimum cō-
tra Deum, & conſcientiam ſuam, ne ei
diſpliceret, & munera amitteret, q vult
ſcire quale ei conſilium dederat, videat
magiſtrum in hiſtorijs ſuper eundem
locum. Ita iſti uidentes conſiliarios, &
ſecretarios dominorum multas habe-
re diuitias, delitias, & honores, & hæc
omnia in ſeipſis habentes, uel habere
ſperantes, ſicut patet. A.15.20. non li-
benter eos offendunt, ſed eis conſilium
placens dant ne iſta amittant. Et ideo
nituntur benè eſſe cū dominis, ut plus
lucrentur. Vident enim, quòd illis de
quibus fama laborat, quòd ſunt benè
cum dominis, multa dantur donaria, &
Exemplum. cito ditantur. Vnde fertur, quòd quidā
minus rogauit quendam regem, quòd
eum ditaret, & tamen nihil ei daret,
quomodo (inquit) rex, cui ille, ſolum-
modo, quòd uobis placeat, quòd coram
epiſcopis, & regni neſtri proceribus po-
tero uobis ſecrete loqui. Pro certo, ſi-
34 cut iſte rogauit, quòd poſſet regi loqui
propter auātagium proprium, quia cō-
gitauit, quòd ſi reputaretur benè eſſe
cum rege multa lucraretur. Sic cōſilia-
rij, & ſecretarij, & ſeruientes nituntur
dominis placere, non dilectionis, ſed
luci cauſa. Cuius rei ſignū eſt, quia ali-
quotiens domini conſiliarij, & ſpeciali-
ter reuolutores, & legiſperiti, dominū
ſuum ponunt in brigis, dantes cōſiliū
de proceſſu, & placito faciendo, dicen-
tes nullo modo permittas ius tuū per-
ire. Et poſtea muneribus à parte ſuſce-
ptis, dant conſilium de pace facienda,
& dominus illorum uerecundiam, &
ipſi pecuniam reportant, quod non fa-
cerent, ſi dominos ſuos bene diligerent
pluſquàm lucrum proprium. Talis do-
minus dicere poteſt, illud. Pſal. 21 con-
ſilium malignantium obſedit me.

¶Iſte præcedens articulus inferi no- Artic. 9.
num. In præcedenti enim oſtenſum eſt,
quòd mala, quæ magni domini faciunt
partim procedunt à mala dominorum
voluntate, partim à mala conſiliariorū
voluntate, & quia nullum malum im-
punitum. Ideo iuſtum eſt in iſto articu- 35
lo nono oſtendere, quomodo hæc ma-
la à Deo punita leguntur.

¶Et primo de conſiliariorū, de qui-
bus principale eſt propoſitum horum
pœna iuſta, & debita eſt quadruplex,
uidelicet gratiæ bonorum temporaliū,
& corporum, & cœli amiſſio.

¶Primo dico merito amittunt gra-
tiam, & reportabūt malas grates, ab eis
quibus inordinatæ, ut dictum eſt pla-
cere uoluerūt, & erūt in maximo odio,
& hic, uel ī futuro, ſicut patet. A.27.42.
Iuſtum enim uidetur, quòd gratiam
quam inordinatæ quærebant amittant. Exemplum.
Vnde fertur, de quodam nobili ſatis in-
ordinato, q dicere ſolebat, quòd ſi ma-
giſter ſuus, quem habuit, in iuuentute
nunc uiueret, & haberet aliquam cau-
ſam, uel quemcūque colorem, eum ſu-
ſpendi faceret, qa defectus meos ei im-
puto, quia non audebat me caſtigare, 36
ſciens me magnum futurum, & timēs
ſi me offenderet promotione fraudari.
Ecce vnde credidit ei placere, finaliter
& gratiam, quam inordinatæ quæſiuit,
amiſit, quia licet ad tempus à domino
ſuo ſic ei parcendo placeret, in fine qū
malum ſenſit, quòd ex tali iniqua pla-
cētia occurrit, diſplicuit, quod ei prius
pepercit, quanto magis eis diſplicebit
in alio ſeculo, quādo ex tali placentia,
ſentient ſe damnatos, quantoque ma-
iori odio habebunt tunc falſos cōſilia-
rios, confeſſores, & magiſtros. Nota ad
hoc optime exempla, & ſacram ſcriptu-
ram. A.3.18. cum multis ſequenti.

¶Secun-

37 ¶Secunda pœna, ſcilicet amiſſio bonorum patet per hoc, quòd legitur in vi.Pa. de Marmo conſiliario Anaſtaſij Imperatoris. Cũ enim abbas ſaba cauſa eccleſiæ, & pauperum ad prædictum veniſſet Imperatorem, & omnia petita obtinuiſſet, prædictus conſiliarius ſuperueniens totum fecit reuocari. Cui cito poſt in vindictã accidit, quòd prædictus abbas longè aut prædixit, nidelicet, quòd omnia bona ſua prædicti Imperatoris mandato ei confiſcabãtur: & domus eius comburebatur, & ipſe de terra bannitus vagus exilium patiebatur.

Exemplum.

38 ¶Tertia pœna, uidelicet mors corporis, patet p hoc, quòd refert Eroſius, de quodam tyranno Cæciliæ, qui multum delectabatur in diuerſis, & honoribus hominum cruciatibus, cui quidam conſiliarius conſuluit, quòd thaurum eneum faceret, in quo poneret hominem, ignem ſuppouẽdo, vt cum tormentum ſentiendo clamarent. Audiretur eorum clamor, quaſi quidam mirabilis mugitus, quaſi per os bouis miſſus, quòd cũ ei placuiſſet, & thaurũ fecíſſet tormentum illud primo in eodẽ conſiliario probauit, & ſic alijs laqueũ parauit. Sed ipſemet incidit in eundem.

Exemplum.

¶Idem patet per hoc, quod legitur in uita ſanctæ Luciæ, quã torſit Paſchaſius, ubi legitur, quòd cecidit murus, & oppreſſit conſiliarium per cuius cõſilium hoc faciebat.

¶Figura ad hoc. 1. Paral. 27. & 2. Reg. 16. & 17. de Achitophel dante malum conſilium Abſaloni, quòd patri rebellaret. Ideo turpi morte, uidelicet ſuſpẽdio propriè manus uitam inuuit. Sic Deus diſſipat oſſa eorum, qui hominibus pla. &c.

39 ¶Quarta pœna patet ex geſtis Caroli magni Imperatoris, vbi legitur, quòd ipſe in quadam viſione, ſeu oſtenſione ſibi facta, uidit conſiliario, & magnos cum patre, & auunculis ſuis in pœnis, & reſponderunt cauſam eſſe, quia nutrierũt brigas, & bella, ubi debuiſſẽt nutriuiſſe pacem, & quia plus ſequebãtur dominos ſuos propter cupiditatẽ, quã propter ſubditorum vtilitatem. In fine etiam oſtendebatur locus vacuus, & dictum fuit ei, quòd illum locum eſſet habiturus, niſi ſe emendaret. Et benè propheiauit de pœna talium conſiliariorum, dicentium legem, & iuſtitiam eſſe, ubi non ſunt. Ezech. 13. dicens. Væ (inquit) prophetis inſipientibus, quaſi vulpes in deſerto, prophetæ tui Iſrael erant, uident vana, & diuinant mendacia, dicentes, ait dominus, & perſeuerauerunt confirmare ſermonem, contra prædicantes, & reprehendentes eorum vitia, obſtinate defendũt, & hoc eſt, qđ ait perſeuerauerunt, &c. Ideo ſequitur pœna tali cõſiliario, & obſtinationi debita. In conſilio populi mei non erunt, 40 & in ſcriptura domus Iſrael non ſcribẽtur, nec terram Iſrael ingredientur, & cauſa redditur in hoc quod ſequitur, eo, quòd deceperunt populum meum, ſcilicet falſo conſilio, dicentes pax, pax, & non eſt pax, dicentes lex eſt, iuſtitia eſt, ubi non eſt. Videte, quàm conuenienter ſecundùm modum quo peccauerunt, puniuntur. Malè conſiliati ſunt. Ideo à iuſto iudice Deo, dicente in conſilio. p. m. non erunt, ſcilicet in cœlo puniuntur. Quia etiam iniuſtitiam, vel ſcripſerunt, uel ſcribi fecerũt, in rotulis, & in ſacculis ſuis, ſcribentes iniuſtitiam ſcripſerunt. Eſa. 10. Et multos in rotulis iniuſtè impreſſerunt, & vltra menſuram emendam taxauerunt. Ideo in ſcriptura domus Iſrael nõ ſcribentur, ſed in magno ſacco diaboli. Vnde cuidã tali ſatis tarde multis narrantibus dicitur accidiſſe, quòd cum in infirmitate eſſet confeſſus, confeſſore recedente vnus per tectum domus intrauit, quærens quid locutus fuiſſet cũ illo confeſſore, & ſacculum quem portauit tangens, & mirans aiebat, computa ſicut uis, in fine computabis cum iſto ſacculo nigro De talibus, in Pſal. 68. Cũ iuſtis non ſcribãtur. Quia etiam terras malè acquirunt, & acquirere faciunt. Ideo ſequitur, nec terram Iſrael ingredientur. Aliam cauſam nota. D. 127.

Exemplum.

Exemplum.

Fruſtra

Fruſtra ergo dicunt. Credo uidere bona domini in terra uiuentium, dicentes pax, &c. ſed non conſcientia. De pœna
41 verò dominorum, qui utuntur, uel malum conſilium ſequũtur. No.A.27.59. nec mirum ſi confuſionem, & pœnam incurrant, &c. ſic confundentur ſapientes conſiliarij Pharaonis. Eſa.19. Et ſic dominus reprobat cõſilia principũ. In Pſa.32. ſicut patet. A.15.19 & A.27.59.

Art. 10. ¶Ex quo tot damna ſequuutur malè conſiliatos, & malos cõſiliarios, magna eſt dominorum ſtultitia, & periculum, qui tales conſiliarios, uel quærunt, uel retinent, quia quærunt cęcos, ductores, & ſpeculatores, & claudos, & infirmos
42 portitores, & defenſores, & inſcios me-
Fabula. dicos. Talibus enim dominis nunc accidit, quòd olim ſecundùm fabulas accidit aquilæ. Hęc oculos habens infirmos, uoluit coruum habere medicum, qui compoſitum fecit ex duobus corruptis, de alijs, & huiuſmodi. Vnde eius oculus totaliter eruit. Aquila habet oculos infirmos, quando prælatus, vel dominus affectiones habet inclinatas nimis ad cupiditates, quando totaliter vult eſſe lya, terrenis intẽdens, talis habet oculos ægros, qa ſemper fameſcit. Iuxta illud inſatiabilis eſt oculus omnis auari. Hic quærit miniſtrum conſiliarium cupidum ad ſanandum iſtam infirmitatem, qui colligit malè acquiſita, & facit emplaſtrum reponens in ciſtis ſuis. Vnde mentis oculos excęcat, & animam perdit, & fit de Aquila, id eſt, qui Aquila eſſe deberet, talpa, uel ſtrabo, terrenis totaliter deditus, quia plus in terrenis, & carnalibus, quàm in uolatu delectatur contemplationis. Talis dominus in fine ſentiens, damnum dicere poteſt. Oculus meus, id eſt, conſiliarius deprędatus eſt animam meam. Nota de illis, qui tales quærunt, & diligunt miniſtros. A.12.43.

43 ¶ Tales non faciunt conſilium ſapientis. Eccleſia 8. Omni homini cor tuum ne manifeſtes, nec eorum utaris conſilio, ſicut nec omnem herbam, ſed probatam, oculo appone infirmo. Sicut ergo herbæ ex quibus eſt emplaſtrũ pro oculo infirmo ſigillatim examinantur, & virtutes illarum, antequã adinuicem componantur diligenter examinantur, ſic debet diſcretus dominus ſigillatim, antequàm ad commune conſilium ueniat, ſingulos ubi arduũ agitatur negocium examinare cõſiliarios, & ſingulorum diuiſim ſcire uolũtates. Et hoc propter tres cauſas.

¶Primo, ut melius ſciat negocium ſuum coram conſiliarijs proponere, & carius de hoc quærere, nõ enim eſt cõueniens domino coram cõſilio ſuo eſſe inſcium, & ignorantem talem enim in cordibus ſuis minus appreciantur.

¶Secundo, quia per iſtum modũ poteſt melius ſcire cuiuslibet ſenſum, & 44
ſapientiam, quando enim ſimul conueniunt, vnuſquiſque appodiat ſe illi, qui prius dixit, & dictum ſuum approbat, uel conducit, ad modum conductoris argumentorum in ſcholis, cum aliquo paruo additamento, & de ſe nihil dicit, ſenſus ſuos in communi ſic probari non poteſt.

¶Tertio, quia ſic melius ad rei ſoliditatem peruenient, uerbi gratia. Dominus recolligens omnes uias ei ſeorſum oſtenſas poteſt primo proponere.

¶Quid vobis vr̄ de uia iſta, ſi uerò 45
illam rationibus reprobauerint, & ille, qui uiam illam oſtenderat, neſcit eam defendere, fit ei, ſicut herba nociua oculo: ſi uerò eam approbant, oſtendat tunc aliam uiam quærens ſi illa ſit ſecurior. Et ſic uſque perueniatur ad vnã viam, ſolidã, & ſanam, ſemper ante mẽtis oculos habens, illud Prouerb.11. Vbi multa conſilia, ubi ſalus, qui aliter facit non debito modo conſiliando, uel cupidos conſiliarios quærendo, uel eos ad ſe inclinando, gratis ſe ſubmergit, ſicut patet. C.6.22. Et talis facit contra doctrinam Pauli. 1. Cor. 4 Inter diſpenſatores (inquit) quæritur, vt fidelis, quis inueniatur. Inuentus verò carus habeatur. Iuxta illud Prouer.14. Accept⁹ eſt regi miniſterītelligẽs. Exẽplo,

Dauid dicentis, ambulãs in uia immaculata. Hic mihi miniſtrat,&c.Pſa.100.

Art. 11. ¶Et ſicut bonus acceptandus eſt cõ-
46 ſiliarius,ita malus de cõſilio expellẽd⁹ eſt iuſtorum,ut impleatur,illud Pſal.1. nec peccatores in conſilio iuſtorum. Exemplum ad hoc Valerij de antiquis, ſaracenis.A.15.26.Item in geſtis ſancti Siluestri,quomodo Cõſtantinus Imperator fefellit crudele põtificum, & medicorum conſilium de ſanguine puerorum effundẽdo pro eius corporis ſanitate,& ſanitatem à Deo promeruit,tã corporis,quàm animæ.

Exemplum. ¶Exempla etiam ad hoc Chriſtianorum principum,quorum laus eſt in eccleſia,ſicut patet A.12.58.& B 2.24. Et ſancti Ludouici regis Franciæ,de cuius geſtis habetur, quod cum nuncius ſuus de curia Romana rediens,ei nunciaret, quod ei impetrauerat uacationem omnium cathedralium eccleſiarum, id eſt, epiſcopatuum, bullam ab eo acceptam, proiecit in ignem,dicens,de alijs negocijs, de quib⁹ te onerauimus ſcimus tibi grates.de iſto autem negocio, quod impetraſti in periculum animarum noſtrarum, ſcimus tibi malas grates. Nota. D. 12. 4.

47 ¶Item de eodem legitur, quòd habuit vnum conſiliarium valde ſapientem in conſiliandis, & agendis, ſed tamen

Exemplum. vnam cõditionem minus iuſtam habuit, quòd uidelicet ſemper uoluit per phas & nephas partem regis defendere,& facere regis auãtagium, ſiue eſſet iuſtum, ſiue iniuſtum, ſicut adhuc faciunt multi, qui citius uolũt excommunicari & à Deo,& eccleſia ſeparari, quàm dimittere quin faciant uoluntatem, & auantagium dominorum ſuorum,ut dicunt,quia in rei ueritate auãtagium non eſt,quòd in fine patebit,ſicut patet.A.27.43 Hunc ergo bis, aut ter ammonuit, quòd illam conſuetudinem dimitteret, quàm cum dimittere nollet, uocato eo coram conſilio ſuo, ait feci tibi ſecundùm euangelium te ſecretius ammonendo. ſed quia me nõ audiſti eris mihi,ſicut publicanus, mihi;amplius non ſeruies, præceptum ad hoc habemus à Chriſto, dicente, ſi manus tua, uel oculus tuus ſcandali-
zat, &c.quia ſicut nõ quieſcit,nec gau- 48
det, qui habet oculum dolentem. Ita qui habet talem oculum,uel manũ putridam,cuius corruptione periculũ imminet toti corpori. Sicut ergo caput ſenſatum membra cuſtodit. Ita dominus conſiliarios, & miniſtros examinat, & cuſtodiret pacificare, & incorrigibiles expellere habet aliter periculũ imminet ſibi, & ipſis. Exẽplum ad hoc Fabula.
fingitur in fabulis, quòd tale monſtrũ dicitur fuiſſe inuentum habens caput hominis,ſed ex lateribus erant prominentia,quaſi capita plura draconum, & leonum, dum uerò caput hominis uigilabat, omnia alia capita ſteterunt in pace,dum uerò caput hominis dormiebat,alia inter ſe pugnabãt,& mala,quæ poterant facere attentabant, & corpus corrodebant, & deſtruebant, qualitercunque fuerit de illo mõſtro. Iſtud frequenter modo contingit, quòd cũ caput,id eſt princeps, uel prælatus diligenter uigilat ſuper gregem ſuum, cõſiliarij,& collaterales & familiares,qui licet uoluntate ſint dracones, & leones rapaces, tamen maliciam ſuam apertè non oſtendunt Dum uerò dormit negligenter agendo,ſeipſos brigis,uel in-
uidijs, & ſubditũ corpus cupiditatibus 49
deſtruunt. Omne ergo caput languidũ, & cor merens à planta pe.&c.Eſa.1.Cuius caput infirmum. Rectè ergo dicitur Eccleſia.10.ſecundùm iudicem populi, & miniſtri eius, hoc enim quotidiano uidemus experimento, quòd ubi dominus eſt morigeratus, uel non morigeratus talem inuenies familiam, qualis dominus eſt talis familia, qualis rector ciuitati,tales inhabitantes in ea. Eccleſia.10.Nota I 9.19.

¶Quia uerò ſuperius,e.c.28. & hoc Art.12.
in fine etiam dictum eſt, quòd malum conſiliariorum ex mala uoluntate procedit dominorum, domini verò econuerſo ſe excuſant ab omnibus malis ſuis,dicentes ſe de conſilio facere, & licet

licet malum ſit de natura ſua, quod fa-
ciant, quãdo hoc de cõſilio faciunt ali-
50 cuius reputatione ſapientis, malũ non
Exemplum. reputant. Sicut accidit de quodam ſatis
noto, qui habuit domum ſibi impiguo-
ratam pro pecunia, & eam occupando,
plus ei ualuit ſecundùm æſtimationem
annui redditus vno anno, quàm pecu-
nia, quàm mutuauit, totam tamen pe-
cuniam habere uoluit, & cum ei dice-
retur à ſacerdote, quòd hoc facere non
potuit ſine uicio uſuræ. Reſpondit ha-
bui conſilium à ſapiẽtiori, quàm tu ſis,
& hoc fuit à quodã legiſta. De his enĩ,
qui talibus informati malis malum fa-
ciunt, habetur. 2. Paral. 22. de Ochozia
rege, de quo dicitur, quòd fecit malum
in conſpectu dñi, ſicut domus Achab.
Ipſi enim fuerunt conſiliati in interitũ
ſuum, nec tamen iſti prædicti, uel alij
tali conſilio mala facientes excuſan-
51 tur. Tum, quia lex dicit, quòd ex conſi-
lio nullus obligatur. Et eſt caſus legis
talis, vnus dat mihi conſilium, dicẽs pe-
cuniã potius feneres, quàm prædia in-
de mas ex tali conſilio non ſum obli-
gatus ad faciendum, nec de facto excu-
ſatus, quia potui ab alijs explorare, an
expediret, an non. Vt. ff. lib. 9. vi bo. rap.
l. 1. in fin. Tum, quia quærere deberet
conſilium de his, quæ ad animam per-
tinent. Ab his, qui habent ſcientiam le-
gis diuinæ, ſicut patet, ſupra e. c. 1. quòd
ſi non facit ignorantia eum non excu-
52 ſat. Vt. ff. lib. 22. de iuris, & facti ignorã-
tia. l. 1.

¶ Item dicit lex, quòd principum cõ-
ſtitutiones nullus debet ignorare, uel
diſſimulare. ut C. lib. 1. de iuris, & facti
igno. l. conſtitutiones, quanto magis
conſtitutiones, & leges diuinas.

¶ Tum, quia ſciunt talia eſſe contra
legem Dei, cuius legibus nõ obtempe-
rant, ſicut patet de prædicto vſurario. e.
c. ſupra 50. Sed potius peccatum defen-
dunt, ex quo uidentur uolũtariæ igno-
rare, ſicut ille qui noluit intelligere, vt
benè ageret, & ignorantia effectata, ſe-
cundùm omnia iura nullum excuſat.
Dicit etiam lex, ꝙ idem eſt ſcire, & ſcire
debere. ff. li. 4. de fideiuſ. l. ſi ſe ius. Talis
ergo non excuſatur, quia non deberet
regi vnius conſilio, quia ſi ibi ſalus, vbi
multa conſilia. Prouerb. 11. Ibi pericu-
lum, vbi vnius ducitur cõſilio, licet enĩ
tales conſiliarij non obligent, tamẽ ali-
qualiter inclinant, ergo à conſiliario
malo ſerua animam tuam. Eccleſiaſti.
37. de talibus cõſiliarijs malis. Nota. D.
12. 7. & 19 Item. M. 13. 9.

CAP. XII.

COmpaſſionis.

Primo ponenda eſt materia, ſeu obiectũ. Secũdo documentum. Tertio experimentum.

Ad primum ſic proceditur. Materia Attic. 1.
propria compaſſionis eſt calamitas, ſeu 1
miſeria rationalis creaturæ, quæ iuuari
poteſt, non enim propriè reſpicit irra-
tionalem creaturam, quia nec in natu-
ra, nec in corpore myſtico eccleſiæ no-
biſcum conueniunt. Et ideo cum non
ſint illius corporis membra uera cor-
poris mẽbra eis non compatiuntur cõ-
paſſione illa, quæ eſt membri ad mem-
brum. De qua. 1. Cor. 12. Si quid patitur
vnum membrum compatiũtur omnia.
Nec etiam compaſſio propriè damna-
tos reſpicit, tũ, quia finaliter à corpore
excluſi ſunt, tũ, quia iuuari nõ poſſunt.

¶ Eſt ergo materia compaſſionis ca- 2
lamitas animæ, uel corporis. Animæ
verò eſt duplex, calamitas culpæ, vel
pœnæ. Calamitas verò culpę, uel eſt cul-
pæ propriæ, uel alienæ, & utraque eſt
plangenda. Et ratio iſtius planctus, &
compaſſionis, patet. C. 5. 7. Qui verò nõ
plangit, ſtultus eſt. Vnde Aug. Plangis
corpus ſupple alienum, uidelicet amici
à quo receſſit anima, & nõ plangis ani-
gis animam ſupple propriam, uel alie-
nam domum, de quã receſſit Deus, vi-
dens enim propriam, uel alienam arde-
re exiſtens in charitate, utrãque plagit,
ſiue domus amici, ſiue inimici, exiſtens
in charitate ei compatitur, exiſtens ve-
rò in odio, de tali inimici fortuna læ-
tatur. Ergo à multo fortiori videns do-

mum animæ propriæ inflammatam à
ich:nna,i.igne infernali peccati, plan-
gat, uidens etiam animam proximi tali
igne accenſam,cōpatitur, ſi eſt charitas
Dei in eo. Videntes hominem pulchrū
ad ſuſpendium duci,cōpatiuntur,dicē-
tes heu,ꝙ tam pulchrum corpus debet
ſic mori? Et uidētes ſeipſos,& alios du-
ci ad patibulum inferni nō dolent, nec
compatiuntur? Tales ſecundùm beatū
Grego. in Homel. de angelis plangendi
ſunt, quia non plangunt.
¶Compaſſio uerò reſpiciens pœnalē
3 animarum calimitatem. Eſt principali-
ter ad illos,qui ſunt in purgatorio. Vi-
dens enim domum proximi ardere,nō
habet ſuam ſecurā,immò iuuat ne ſua
comburatur. Et ſic proximo in hoc caſu
compati debet eumq; iuuare, ſicut vult
in conſimili caſu iuuari, & ꝙ alij ei in
conſimili periculo cōpatiantur. Sic etiā
compati debemus illis in purgatorio
eosq; ſic iuuare, ſicut uolumus, ꝙ alij
nos iuuēt in eodem periculo. Matth. 7.
Quæcunque vultis, ut faciāt uobis ho-
mines,& uos eadem facitè illis.
¶Calamitati uerò corporali ſubue-
4 niendum eſt ſubſidijs corporalibus, qa
tunc perfectè cōpatitur,cum egenorum
neceſſitatibus etiam cum diſpendio ꝓ-
prio ſubuenit. Exemplo manus,quæ in
damnum proprium pro corpore ſe ex-
ponit ictumq; ſuper ſe ſuſcipit. Et Exē-
plo pedis,qui pro corporis ſupportatio-
ne ſe in luto deturpat, ſic verè cōpatiēs
pro reuelatione, vel reſuſcitatione pec-
catorum aliquando luto cogitationum
turpium aliqualiter ſe maculat, dum
in eorum confeſſione audit peccata.
Ictum pro eis ſuſcipit, quando labori-
bus pro eorū adiutorio ſe exponit, di-
ſpendium pro mēbris Chriſti patitur:
quando ſibijpſi ſubtrahit, vt egentibus
tribuat. Hęc eſt uera cōpaſſio, quia ſm
Beatum Grego. in moral. tūc plena eſt
miſericordiæ compaſſio cum malum
inopię pro proximo ſuſcipere non me-
tuimus, ut illum à paſſione liberemus,
quam pietatis formam mediator nobis
Dei,& hoīm dedit, qui cū poſſet nobis
etiā non moriendo ſuccurrere, ſubue-
niret tamen hominibus moriendo vo- 5
luit,&c. Sed heu nōnulli compaſſionis
formā à lapide potius, quàm à Chriſto
ſuſcipiunt. Videmus aliquando in iſtis
magnis edificijs vnum lapidem habē-
tem os apertum cachinantem, & ſigna
oſtendentem ac ſi totū ſupportaret edi-
ficium,ſed tamen lapis planus quādo-
que in angulo abſconditus plus operi
prodeſt, quia eſſe alterius magis eſt ad
oſtentationē, quàm ad ſupportationē.
Rectè tale eſſe habent illi,q qn̄ audiunt
clamorem pauperum petentium elee-
moſynam,quando etiam amici oſtēdūt
eis infortunia ſua, & amiſſiones quas
ab igne, uel aqua, uel latronibus ſuſti-
nuerūt ore aperto mala illorum, & dā-
na plangunt, dicentes doleo, Deus uos
adiuuet,ſed manum non porrigunt ad-
iutricem dando & frumenta,& alia ne-
ceſſaria mutuādo. De quibus 2 Thimo.
3. Habentes ſpeciem quidem pietatis
uirtutem autem abnegantes. No. ſimi-
le. M. 8.29 & P. 10.5. Arti. 2.
¶Iſti tamen,qui ſic veritatem negant
cōpaſſionis, & pietatis inexcuſabiliter
erant,propter multiplex quod habent
verè compaſſionis documentum. 6
¶Habent primo uerè compaſſionis
documentū in natura brutali. Secundo
in natura rōnali. Tertio in arte. Quarto
in factis Saracenorū. Quinto in ſcriptis
Chriſtianorū. Sexto in oprībus Chriſti.
¶Primum patet per hoc quod dici-
tur,ꝙ ad uocem elephantis,qui ceecide-
rit omnes currunt,ut cum ꝓ poſſe ſub-
leuent,& adiuuent. Videmus etiam, ꝙ
vno porco clamante, omnes cōcurrūt,
& contra canē eum defendunt. Et iſtud
dr̄ eſſe naturale, quaſi in oībus aīalibus,
exceptis canibus, qui laceratū lacerant.
Melius eſt ergo ſequi doctrinā Iob. 12.
qui ait. Interroga iumēta, & ipſa doce-
bunt te,naturā illorum potius, quā ca-
num ſequendo Nota. I. 6.21.
¶Scd'm documētū eſt ī natura rōnali, 7
videlicet ī corpore humano. In quo vi-
dem⁹, ꝙ quocūq; corporis mēbro lęſo,
os aperit ad remediū q̄rendum, oculi
ad

ad uidendum cum effectu, auris ad audiendum, manus ad ligandum, & iſta operantur quantum poſſunt cum effectu. Sic in corpore Chriſti miſtico, de quo.1.Cor.12.Vos eſtis corpus Chriſti, & mēbra de mēbro. Sicut patet.C.4.16. Sicut os uirtute ſibi tradita, & auris, & oculus alia iuuant corporis mēbra. Ita tu ſi membrum eſt corporis Chriſti, cū gratia tibi tradita fratrem iuuas. Aliter non es membrum coniunctum Chriſto, ſed mēbrum diaboli, & hoc certiſſimum eſt experimentum.No.M.9.5.

8 ¶Tertium documentum habetur in arte in qua uidemus, quòd vna ordiuatur ad iuuandum, & ad ſupplendum, ꝙ alia non poteſt, ubi enim cemētarij deficiunt artifices lignarij perficiunt. Ita ꝙ ars cementarij ordinatur ad domus inceptionem, lignalia ad perfectionem. Vnus etiam lapis in pariete, alium iuuat, & ſupportat, ſic deberet eſſe in arte animæ, quilibet deberet in ſtatu ſuo alium ſupportare, & iuuare. Operarius laboribus miles defenſionibus, clericus orationibus, & in iſtis artibus ſic alternari debēt, quòd ubi vnus deficit, alius ſuppleat, uerbi gratia. Ars operarij camporum, uel aliorum artificum ſe nō extendit per uiam artis ad bonam expeditionem faciendam in opere militari ĩ rebus bellicis, ergo ibi neceſſe eſt eorum defectum arte militari ſuppleri. Ars uerò militaris, bonum nō ſortitur effectum ſine conſilio, & orationibus, ſicut patet.B.2.24. Ergo iſtorum defectum neceſſe eſt ſuppleri per ſapientes conſiliarios, & iuriſperitos, & ſanctorū orationes. Et ſi ſic ſe haberent membra corporis Chriſti, & artifices in ciuitate eccleſiæ nō eſt dubium, quin ſimul venirent ad ciuitatem Dei, de qua, in Pſal.

Exemplum. 86. Glorioſa dicta ſunt de. &c. Et hoc ſatis pulchiè ſignatur per exēplum de cæco, & claudo uocatis ad regis conuiuium, qui inter ſe iſto modo loquebantur.

9 Cæcus ait. Ego ſum fortis corpore, tu ergo aſcende collum meum, & ſic à me portatus dirige greſſus meos. Et ſic mutuo adiuti ad feſtum ueniemus. Sic

laici habent laboribus, & eleemoſynis eccleſiam. ſupportare, & clerum. Clericus uerò habet laicos regere. Alter ergo alterius onera portate: & ſic implebitis legem Chriſti. Gal.6.

¶Quartum documentum eſt in factis infideliū. Valerius enim, lib.5.narrat, quòd Marcus Marcellus captis ab eo Syracuſanis cum eſſet in arce, & uideret fortunam opulentiſſimè ciuitatis, fleuit. Exemplum. 10

¶Quinto idem narrat de Tito Romanorum Imperatore ciuitatem Hieruſalem obſidente, quòd fleuit famem miſeriam, & obſeſſorum mortalitatē, quantum ergo deberet compati miſeriæ corporali, & ſpirituali geſtis ꝓprijs Chriſtianus, exemplo infidelium, qui ſic corporali miſeriæ compatiebantur; geſtis alienæ. Exemplum.

¶Quintum documentum, patet per hoc quod legitur in uitaſpa. de beato Antonio, qui quibuſdam nolentibus fratrem ſemel pro peccatis ſuis expulſum pœnitentem, iterum recipere, miſit dicens, nauis naufragium pertulit, & ſpoliata onera ſuo cum labore uenit ad terram, uos autem in litore uultis eam ſubmergere, quaſi, diceret, compatiēdo eum potius iuuare deberetis poſt tam miſerum infortunium, quàm ad maiora naufragiorum pericula exponere.

¶Fertur etiam ad idem de quodam alio in pœnitentię uinculis aſtricto, qui Abbatem ſumi ad compaſſionem uocādo ei ſcripſit, dicens, uerbera patris habes, uerba matris habe. Nota.E.4.2. 11

¶Totum iſtud confirmatur exemplo Chriſti. Cuius oīs actio noſtra eſt inſtructio, ſecundùm beatum Grego. qui videns ciuitatem peccatricem, quo ad calamitatem culpæ, uidensq; miſeriam corporum, & pœnalitatem vtriuſque, tam corporis, quàm animæ venturam, compatiēdo fleuit ſuper eam. Lucæ 19.

¶Tertium principale partim, patet ex dictis, ſupra eod.c.2.7. Partim patebit ex dicendis ex compaſſione, uel nō compaſſione poteſt, quis certiſſimum habere experimentum, uel ſignum Artic.3. 12

euidens,

euidens, utrum ſit diaboli membrum, an Dei: ſi enim calamitati ſpirituali, uel corporali membrorum Chriſti non cōpatitur, membrum diuiſum eſt à corpore Chriſti, & eccleſiæ, & ad membra pertinet diaboli. Membrum enim abſciſſum, & à corpore diuiſum, & ſi totū corpus cum omnib⁹ membris reſiduis combutatur, non patitur, nec eis compatitur. Sic in propoſito membrum à Chriſto diuiſum per peccatum mortale, & ſi uideat omnia membra reſidua igne comburi peccat, non compatitur, ſed potius gaudet, quia ſolacium miſerorum eſt habere ſocios, tam in culpa, quàm in pœna. Iſtud uidemus in opere conſuetudine quotidiana, vbi vſum eſt, quòd lecator doleat de peccato alterius lecatoris, inquantum peccatum eſt, niſi fortè inquantum eſt in aliquo ſibi præiudicialis, immò facta aliorum lecatorum, & quales concubinas habent pulchras, ſolēt cum gaudio, & riſu narrare. Sic de latronibus, ſic de uſurarijs, ſic communiter de omnibus malis patet, quòd membrū diuiſum nō dolet, quòd aliud diuidit, uel igne infernali, id eſt, peccato comburitur. Sed gaudet, & certum eſt, quòd qui ex deliberatione, ſic gaudet non eſt in charitate, quia. 1. Cor. 13. dicitur de charitate, quòd non gaudet ſuper inquitate, congaudet autem ueritati. Si uerò non eſt charitate Chriſti corpori coniunctus eſt membrum diaboli, & membrum putridum, quia ſicut membrum à corpore ſeparatum corrūpitur, & putreſcit, & nec ſibi, nec alijs eſt utile. Ita corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum. In Pſal. 13. Nota S. 2. 15. Hæc eſt dura ſententia contra multos, qui de con ſuetudine audiunt, & narraut cum lætitia, & riſu, ut dictum eſt aliorum delicta. Sic ergo patet, quomodo experi-
13 mentum haberi poteſt, quòd quis mēbrum ſit diaboli, ſi uidelicet ſpirituali non compatitur, ſcilicet animarum calamitati.

¶Quantum uerò ad compaſſionem, quæ pertinet ad calamitatem corporis, tales ſolent plus diuitibus infirmitatibus aliqua patientibus ſigna oſtendere compaſſionis, quàm pauperibus eos uiſitando, & conſolando eiſq; conferendo, non charitatis intuitu, ſed lucri cauſa, ſicut frequenter viſitatur, arbor dum fructus in ea inueniuntur. Si uerò pauperibus compatiūtur, illam compaſſionem non opera, ſed uerba oſtēdunt, ſicut patet, ſupra. e. c. 5. contra quos dicit beatus Grego. in quadam Homel. ſic (inquit.) Mens per compaſſionē doleat, ut etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Et ſicut iſtis experimentis membra cognoſcuntur diaboli. Ita 14
contrarijs affectionibus, & operibus membra cognoſcuntur Chriſti, quia membrum viuum corpori coniunctū, puncturam ſentit, & dolet in quocunq; membro. Sicut ergo quandocūque, qn vnus aliū percutit, uel pungit, alij truſando dicūt, quòd uoluit experiri, utrū eſſet viuus, uel mortuus, ſic ueraciter experiri poteſt quilibet, ſi ſit ſpiritualiter viuus, uel mortuus, quia ſi percutiatur, uel pungatur aliquod membrū ad corpus Chriſti pertinēs, & eccleſiæ: aliqua, ſcilicet aduerſitate ſpirituali, ucl corporali, & non ſentis, nec doles, es mortuus ſpiritualiter. Si autem anguſtias ſuas, ut tuas ſentis, uiuis in Chriſto, qui hoc vult, ut ſic ſentias. Vnde Hiero. in quadam epiſtola vult enim Deus vnumquemq; alterius anguſtias, vt proprias ſentire, & quomodo ſibi in tali tribulatione ſi eſſet ſubuenire cuperet. Ita ipſe alteri propter Deum ſubuenire nō poſtponat. Nota de hoc quo, videlicet experimēto cognoſcere poteris, an ad Chriſti ptineas corp⁹. D. 12. 3.

CAP. XIII.

Conuerſationis bonæ inter malos. Primo, oſtendetur difficultas. Secundo, vtilitas. Tertio, male conuerſantiū diuerſitas, & periculū.

Artic. 1. ¶Ad primũ ſic proceditur, ſicut dif-
1 ficile, & rarũ eſt quòd ouis ſana diu inter ſcabioſas ſine infectione, & ferrum in aqua ſine rubigine maneat. Ita, & bonus cui dici poteſt, illud Apo. 2. Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt Sathane, id eſt, inter peccatores, quin aliquo conſcientiæ ſcrupulo maculetur, & maximè ſi fragilis, uel in conuerſatione bona tener
3 ſit, & nouellus, quia ſicut paruus ignis, uel lumen in magno uento cum difficultate cuſtoditur, & faciliter extiguit. Ita talis faciliter cũ peruerſo, peruertetur. Et ſicut arbor in uia publica raro, & cum difficultate fructus ad maturitatem debitam perducit Ita talis bona opera. Vnde Chryſo. ſuper Matth. Ho-
2 mel. 32 Arbor (inquit) iuxta uiam poſita, nunquàm poteſt eſſe fructifera. Sic homo ſecundùm modum uiuens, nunquàm à peccato euadere poteſt, ut ſit iuſtus. Frequenter enim tranſeũtes ſpiritus gemmas iuſtitiæ excutiunt, de ramis eius, antequàm flores appareant. Interdum etiam ipſos flores percutiũt. Interdum uerò etiam poma ipſa formata ante maturitatem deponunt. Rami enim ſunt animæ ſenſus, de quibus omnia bona procedunt gemmæ ſunt bonæ cogitationes, flores ſũt bonæ uoluntates, poma ſunt perfectæ iuſtitiæ opera, quia ſicut ex ramis gemmę, & ex gemmis flores, & ex floribus poma. Ita ex ſenſibus cogitationes, & ex cogitationibus uoluntates, ex uoluntate opus procedit. Cum ergo homo cogitat de continentia eleemoſyna, ieiunio, uel alio bono opere, uel etiam in uoluntate illud facere proponit, & ſeculi concupiſcẽtia uictus illud dimittit, gemmas, uel flores, uel utrumque dæmones excuſſerunt ſi autem opera bona fecit, & iterum peccauit, & propter peccata ſequentia bona opera priora perdidit iam perfecta poma dæmones excuſſerunt. Ideo (inquit) ſicut difficile eſt arborẽ, iuxta uiam poſitam fructus ad maturitatem ſeruare. Sic difficile eſt uirum fidelem, iuxta mundum poſitum, uel uiuentem in actibus eius iuſtitiam, uſq; ad finẽ tenere. Qui vult ergo perfectus eſſe, faciat, ut facit auis, ut pullos producat, non nidificat in uia, ſed in deſerto. Ita dicat talis, illud Pſal. 54. Elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.

5 ¶Si uerò ſtatus, uel officij neceſſitas aliquos mũdo exponit, non ibi mente morentur, ſed ſicut tranſeuntes per loca fœtida naſum obturant feſtinanter tranſeuntes ſic ſunt illi cor obturantes, & uelociter fugientes eã, quæ in mũdo eſt cõcupiſcẽtiæ corruptionẽ. 2. Petri 1.

¶Et non obſtante illa difficultate, bonorum conuerſatio non eſt totaliter à malis tollenda, propter multiplicẽ inde ſequentem vtilitatem. Eſt enim bonorum conuerſatio inter malos bona. Arti. 2.
Ad propriam ſui commẽdationem. Ad proximi emendationem, & ad diaboli confuſionem. Primum, patet per hoc, quia ſicut roſa inter ſpinas, granum inter paleas Loth in Sodomis, Iudith in medio exercit⁹, & lecti Holofernis. Iob in terra Hus. Thobias inter Aſſyrios, & idolatras. Agnes in lupanari. Daniel in lacu Leonum cuſtoditur à contaminatione. Et eo pulchriores, & commendabiliores apparẽt, ꝙ inter malos luxerunt potius, quàm ſi inter malos habitaſſent, ſicut pulchritudo ſtellarum, & eadẽ ę potius apparet, & maior eſſe videtur de nocte, quàm de die, ſic cõſtãtes in medio nationis prauę, ad quorũ recitatur cõmendationem. ꝙ Chriſtus eos miſit, ſicut oues in medio luporũ, & ſicut luminaria illuminare his, qui in tenebris ſedẽt, dicẽs eis: ſic luceat lux veſtra, &c. Et quãto uident peccati noctẽ obſcuriorem, tanto plus niti debent, vt maiorẽ lucẽ oſtendant, quibus dr̃ Philip. 2. Inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo. Et quanto plus lucent intentione, ut alij ad bonum trahãtur inter quos habitant, tanto laudabilior eſt vita eorum, quia teſte beato Gregorio, li. 1. mora. ſuper illud. Iob 1. Vir erat in terra Hus, non ualde laudabile eſt bonum eſſe cum bonis, ſicut bonum eſſe cum malis. Omnia iſta exempla ſunt contra illos. l. 10. arti. 3.

5 ¶Secundùm patet, uidelicet, quòd eſt ad proximi peccatoris emendationem, & ad imperfectorũ perfectionẽ. Quia ſicut ignis frigora, & lux tenebras: Ita charitatiua, & feruens conuerſatio, & ignitum eloquium bonorum, de cordibus malorum frigus, & tenebras expedit peccati. Et ſicut domus iuxta domũ accenſam, & carbo frigidus, iuxta viuũ inflammatur. Et Saul cũ miniſtris ſuis, cum prophetis prophetauerunt. 1. Reg. 19. id eſt, Deum laudabant ſecundùm magiſtrum in hyſtorijs. Sic peccator cum inflammato charitate inflammat, & cum laudant Deum, Deum laudat. Et cum ſancto Sanctus erit. Vnde Seneca epiſtola. 6. Nullas res magis animos honeſtate induit, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum uirorum conuerſatio. Paulatim enim deſcendit in pectora, & uim præceptorum obtinet, frequẽter aſpicit frequenter uideri.

6 ¶Tertium patet, quia conuerſatio ſancta ſecundùm Iſidorum, lib. 2. Soliloquiorum. Ædificat proximum, confundit inimicum, glorificat Deum, obloquentes etiam, & detrahentes pacificat, & obmuteſcere facit à detractione, & ad Dei laudem prouocat: iuxta illud 2. Petri 2. Conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam, ut in eo, ꝙ detractant de uobis, tanquam de malefactoribus ex bonis operibus uos conſiderantes glorificent Deum.

Artic. 3. ¶Conuerſantium uero diuerſitas eſt triplex. In quibuſdam enim conuerſatio exterior, & cordis, compoſitio inte-
7 rior concordant in bono, & illa cõuerſatio eſt bona, ſicut liber, quãdo textus, & gloſa concordant. Sicut patet. C. 7. 19. & 20. In aliquibus uerò cõuerſatio exterior eſt ſatis eſt compoſita in ueſtimẽtis ouium, ſed intrinſecus eſt peſſima, quia ibi ſunt lupi rapaces. Et talis conuerſatio non eſt utilis ad ſalutem, quia ſicut cortex pomo coniuncta eſt vtilis, quia pomum habenti conſeruat, ſeparata verò inutilis eſt. Ita conuerſatio coniuncta, & copulata bonæ uitæ utilis eſt, ſeparata uerò, Hyppocriſis eſt. Et ſicut cortex ſuper pomum putridum, quos ab hoc errore reuocat Petrus, dicens. 1. Pet. 1. In omni conuerſatione Sancti ſitis. Ita uidelicet, quòd conuerſationi exteriori correſpondeat, & ſanctitas interior, ſicut in Deo, & hoc eſt, quod ſequitur, ſancti eritis mihi, ſicut & ego Sanctus ſum.

¶Tertij uerò econuerſo, licet exte- 8
rius oſtendant conuerſationem ſatis inordinatam, in habitu, in geſtu, in aſpectu, & familiaritate, & locutione ſuſpecta, dicunt tamen ſe munda habere conſcientiam interius. Ideo dicunt ſe non curare de hominũ iudicijs, quæ ex tali oriuntur cõuerſatione. De quibus infra. F. 5. 7. Sed difficile eſt eis credere in hoc dicto. Et ſpecialiter, qa Auguſt. in regula, uidetur eſſe alterius opinionis, ut ait: neque (inquit) dicatis uos animos habere pudicos, ſi oculos habetis impudicos, qa impudicus oculus, impudici cordis eſt nuncius. Sicut enim per fumũ, qui per feneſtras exit, cognoſcitur ignis eſſe in domo. Ita per exteriorem cõuerſationem, ſcitur qualis ignis ſit interior. Eccleſiaſti. 19. Amictus corporis, & riſus dentium indicant de homine: Sicut vrina, & pulſus, indicant infirmitatem.

¶Et ponamus, ꝙ verũ dicant. Adhuc 9
tñ talis conuerſatio eſt periculoſa, & ſibijpſis, & alijs. Primo ſibijpſis, qa ſicut cortex eſt ad decorẽ, & conſeruationem pomi fractio uerò corticis eſt ad pomi putrefactionem, quia aer intrat, & pomum corrumpitur: ſic ordinata cõuerſatio eſt ad magnum vitæ decorem negligentia uerò ordinatę conuerſationis eſt uitæ bonæ, & conſcientię corruptio, & putrefactio: quia dum exterior conuerſatio eſt leuis, & os pronum ad loquendum, & aſpectus, & aures ad omnia vana intente maiora peccata p portas illas apertas facilius intrant. Talium periculum inſinuatur vbi per prophetiam conſimilibus, dicitur, mors intrauit per feneſtras, &c. Nota. F. 2. 3.

¶Alijs etiam eſt periculoſa, quia ipſi 10
potius

potius ſequuntur & exempla capiunt à
conuerſatione, quam uidetur, quàm à
conſcientia, quam non vident. Ideo Se-
neca epiſtola. 5. Tales ammonet, dicēs.
Id agamus, inquit, ut meliorem uitam
ſequamur, quàm vulgus, alioquin quos
emendare volumus fugamus, & a no-
bis auertimus. Patet ergo, ꝙ ſicut ar-
bor ſine cortice, nec cortex ſine arbore
creſcere poteſt. Ita nec uita ſine con-
uerſatione, nec conuerſatio ſine uita
creſcit ad ſalutem, ergo in timore in-
colatus ueſtri conuerſamini 1. Pet. 1.
Quia ſecundùm Chryſoſtomum ſuper
illud uidens arborem fici, &c. Sicut me-
lius eſt, ut nec ſit arbor, quàm ut ſit qui-
dem, & fructum non faciat. Ita melius
eſt, ut nec ſit homo Dei, nec nomen mi-
niſtri eius, uel chriſtiani habeat, quàm
vt ſit quidem, & conuerſationem ſecun
dùm Deum non habeat, qui enim tuus
non eſt, ſi tibi non obaudit, non doles,
de illo autem grauiter doles, qui tuus
eſt, & contemnit, & alijs ſeruit. Sic Deus
non tantum alieno, & a parte diabolo
ſeruiente iraſcitur, quantum de ſuo dia-
boli faciente uoluntatem. Ex iſta au-
toritate patet, ꝙ tollerabilior erit dam-
natio infidelium, quàm falſorum Chri-
ſtianorum, & laicorum, quàm clerico-
rum, ſeu prælatorum, qui nomen habēt
dignitatis, ſed non conuerſationem.
Nota. D.1.18. & E. 4. 39. Item. O.6.54.
Ibi enim nota leges ad propoſitum
iſtius capituli.

CAP. XIIII.

COrdium bonorū. Primo, oſtendenda eſt condi-
tio, ſeu diſpoſitio. Se-
cundo, pręparatio.
Tertio, curialitas.
Quarto, eleuatio. Quinto, cuſtodia.
Sexto, vtilitas. Septimo, experimen-
tum. Octauo, malorum cordium pe-
riculum.

Ar. 1. ¶ Ad primum ſic proceditur. Debita
cordis diſpoſitio quinque requirit con-
ditiones, uidelicet integritatem, pul-
chritudinem, ſimplicitatem, humilita-
tem, & bonorum operum fœcundi-
tatem.

¶ Prima ergo cordis diſpoſitio, ad
hoc, ꝙ Deo placeat eſt, ꝙ totaliter, & 1
integraliter in Deum conuertatur, iux-
ta illud Iohel. 1. Conuertimini ad me
in toto corde ueſtro. non ſicut qui unū
peccatum dimittere uolunt, ſed non
aliud contra quos. C.6.12. Vel qui ami-
cos diligere volunt. ſed non inimicos,
vel qui de vno confitentur, non de alio,
vel ſicut ſegniter, & accidioſe agentes
ea, quæ ad ſalutem pertinent, iſti non
conuertuntur totaliter.

¶ Alij ſunt, qui ad tempus totaliter
conuertuntur, quia cum magno feruo-
re confitentur, & bona uota faciunt, &
quandoque opera incipiunt, ſed cito ad
peccata reuertuntur, uel contra uota,
uel promiſſa operantur. Et iſti non in-
tegraliter conuertuntur, quia cor illo-
rum non uidetur eſſe integrum, ſed di-
uiſum, uel fractum, quia ſicut uas parū
fractum impetuoſa liquoris infuſione
intantum impleri poteſt, ꝙ non appa- 2
reat, ꝙ fractum ſit: quia ad tempus ple-
nitudinem ſuam retinet, ſed paulatiue
totum effunditur. Sic corda inſtabilium
feruentium, tamen in principio viden-
tur tota, quandoque deuotionis gratia
impleri, ꝙ nulla in eis ſpiritualis appa-
ret fractura, ſed tamen paulatiua refri-
geratio deuotionis, & feruoris, & opus
contrarium contra promiſſum, vel vo-
tum, vel bene inceptum oſtendunt, ꝙ
fractum eſt cor illorum ad modum va-
ſis, quod liquorem infuſum diu non
retinet. Eccleſiaſt. 21.

Cor fatui quaſi vas confractum, om-
nem ſapientiam non tenebit. Ergo
ſicut corde uiolenter perforato, uel
diuiſo, uel fracto ſequitur mors cor-
poris. Ita quando ſpiritualiter, ut di-
ctum eſt perforatur, uel à Deo diui-
ditur, mors ſequitur ſpiritualis. Oſeæ
10. Diuiſum eſt cor illorum, nunc in-
teribunt.

¶ Secun-

¶Secunda conditio eſt ſpiritualis pulchritudo,quæ ex tribus conſurgit. Primo ex Dei impreſſione. Secundo ex morum coloratione. Tertio ex legis diuinæ meditatione.

3

¶Primum,patet quia ex impreſſione ſigilli,vel ſigni in ceram bene diſpoſitā non nimis mollem duram reſultat in cera pulchritudo imaginis ſigilli. Sic ex impreſſione Dei,qui in hoc ſe offert,& exponit ad modum ſigilli, iuxta illud Cant.8 Pone me,vt ſignaculum,&c. In cor hominis bene diſpoſiti, qui bona conſcientia dicere poteſt illud Pſal.21. Factum eſt cor meum, tanquam cera non frigida, uel dura, & indiſpoſita, quia inflammatum eſt cor meum, in Pſal 72.Pulcherrimam imprimit ſimilitudinem, ſicut patet. A.20.2. Et ſicut exul uidens cartam reconciliationis, & pacis ſignatam ſigillo regis, ſicut etiam habens cartam regis,uel alterius domini eius ſigillo ſignatam,in qua eum facit hæredem, de magna hæreditate ſpe gaudet. Ita qui in carta cordis inuenit ſignum, cui contradicetur,i.Chriſtum per quod reconciliatur, & filius Dei fit, & hæres,ſicut patet.A.20.2.multum lętatur, dicendo illud Pſal.4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, dediſti lætitiam in corde meo. Ita perdens illud ſigillum multum triſtatur.

4 ¶Secundo iſta pulchritudo cordis conſurgit,ex morum coloratione.Sicut enim pulchritudo cęli conſurgit ex decore Solis,& Lunæ,& ſtellarum. Sicut etiā pulchritudo domus religioſorum cōſurgit ex bona ordinatione clauſtri, & aliorum ędificiorum.Sicut etiam pulchritudo eccleſiæ in parte conſurgit ex pulchris picturis, & imaginibus, & ex debita ſituatione,ita ꝙ pars eius principalis,uidelicet chorus reſpiciat Orientem Ita pulchritudo cordis, quod eſt cœlum,& ſedes Dei:ex hoc conſurgit, ꝙ ibi eſt Sol iuſtitię, & Luna plena beata Virgo Maria,& ſtellę Sancti, & Sanctę per dilectionem, & iugem meditationem,& morū imitationē, ſic circuncidet dñs cor tuum,vt diligas.Deut.30.

¶Iterum cordis pulchritudo, quod debet eſſe domus religioſa conſurgit ex debita diſpoſitione clauſtri, uidelicet quatuor uirtutum Cardinalium. Iuſtitię, prudentiæ, fortitudinis,temperantiæ, refectorium pauperum infirmatorium miſerorum per ſubuentionem, dormitorium pacis, & quietis, chorus feruentiſſime laudis diuinæ. iuxta illud,Eccl. 47. De omni corde ſuo laudauit dominum,& in Pſal.118. Clamaui in toto corde.Iterum cordis pulchritudo, quod eſt eccleſia, in quas Deus laudatur,ut dictum eſt conſurgit ex debita ſituatione. Ita ꝙ principalis intentio ſit in Deum directa,& ad Deum ſit principaliter apertum, ſicut in eccleſijs cōmuniter pulchrior pars,& pulchrior feneſtra reſpicit Orientem:per quam tota eccleſia illa illuſtratur, & decoratur. Ita cor noſtrum ſit apertum ad Deum, quia oriens nomē eius, & uiſitauit nos oriens. Luc.1.quod pulcherrime ſignatum eſt. Exodi 26. Vbi habetur, ꝙ tabernaculum clauſum erat tribus parietibus,uidelicet aquilonari,meridionali, & occidentali. Ad Orientem vero apertum erat. Ab Oriente enim Solis parebit introitus,vt ſolis radijs illuſtraretur. Ita cor noſtrum claudi debet ad meridiem proſperitatis,& diuitiarum,ne nimis appetat, uel diligat, iuxta illud, Pſal. 61. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.Et ad aquilonem aduerſitatis, & perſecutionis,ne nimis timeat. Et ad Occidētem recidiuationis, ꝙ nō redeat ad peccata præterita, quæ per penitentiam occubuerunt Sed Deo aperiri,& tradi debet,ſicut caſtrum vero domino, qui fecit illud, iuxta illud Eccl. 39. Iuſtus cor ſuum tradet,&c. 5

6

¶Et hoc oſtendit forma eius naturalis. In qua videmus,ꝙ apertum, & latum eſt cor ſuperius,& ſtrictum,& clauſum inferius,in ſignum, ꝙ ſit ſpiritualiter ad terrena,& inferiora ſtricti iuris, ſi,& ſolummodo,ut neceſſitas requirit ea, quaſi in puncto neceſſitatis tangat. Deo vero eleuetur, & large aperiatur, iuxta illud.Tren 3 Leuemus corda noſtra 7

ſta cum manibus aſt dominum. Sic ergo pulchritudo iſtius eccleſiæ, patet. Primo ex debita ſituatione. Nota.G.3.9.& V.3.1.Secundo ex picturis,& imaginibus . In ea enim debet eſſe imago crucifixi per pœnitentiam, & iugem meditationem . Apoſtoli martyres , confeſſores , & uirgines per uitæ imitationem , horum enim exempla debent eſſe ſcriptura in cordibus noſtris. 2. Corin.3.

8 ¶ Tertio iſta pulchritudo conſurgit ex legis Dei meditatione , pulchritudo enim eccleſię non ſolum conſiſtit in ſituatione,uel picturis, de quibus prædictum eſt,ſed etiam in copia verorum librorum,qui ad cultum Dei pertinent, in ſignum cuius , qui oſtendit conuentum,uel eccleſiam ad loci commendationem libros etiam quandoque oſtendit . Sic ad commendationem cordis ad hoc , quòd recte ſituetur , & moribus decoretur , & à Deo illuſtretur , addere , & oſtendere oportet, quòd lex Dei eius in corde ipſius , in Pſalm. 36. Tanquam pulchra libraria ad Dei cultum pertinens.

9 ¶Tertia conditio ad debitam cordis diſpoſitionem requiſita eſt ſimplicitas. Prędictum eſt , quòd Deus ſe habet ad modum ſigilli , cor ad modum cerę ſigillandę . Inter ſigillum autem , & ſigillandum neceſſaria eſt proportio ad hoc,ut tota ſimilitudo imprimatur. Ita, ꝙ pars ſigilli correſpondeat parti,& totum toti . Cum ergo ſigillum ſit ſimplex in natura habens tres perſonas , quaſi tres angulos oportet cor ſigillandum,ſeu animā eſſe ſimplicem habentem tres potentias , quaſi tres angulos proportionatos. Ita quòd memoria correſpondeat Patri, intelligentia filio,uoluntas Spiritui Sancto . Ad hoc,ꝙ tota Deo aſſimiletur . Si ergo cor ſit diuiſum p inordinatos amores , vel duplex per falſitates, & inſtabilitates. De quibus,in Pſal. 11. Corde , & corde locuti ſunt,vel memoria ſit de malis , quæ ſuſtinuit,vt vindicetur,non ſigillatur nec aſſimilatur à patre miſericordiarum , Si intelligentia ſit,ſicut de illo , qui uoluit intelligere , ut bene ageret . Si uoluntas ſit potius ad delectabilia ſecundùm carnem,uel mundum, nō eſt proportio , nec inuenitur in cācellaria Dei ſigillum ad ſigillādum ceram iſtam, vos 10
ergo,qui vultis ab eo ſigillari eique aſſimilari in ſimplicitate cordis,quęrite illum,quoniam inuenitur ab his. Sap. 1. Et hoc ſentite in uobis,quod & in Chriſto Ieſu , &c. Phil. 2. ſcilicet vnitatem, charitatem,ſimplicitatem,& pęnalitatē, humilitatem, memoriam intelligentiā, & uoluntatem bonorum,& omniū uirtutum. Ad hoc,ut cor noſtrum ſigillandum ei proportionetur, & ſigillationē, & aſſimilationem uere petere poſſim⁹, & gratiæ,& gloriæ, dicentes , cum Ezechia rege Iuda. 4.Reg.20. Obſecro domino,memento, quomodo ambulauerim corā te in ueritate, & in corde perfecto. Et quod placitum eſt coram te fecerim. Ille habuit ceram diſpoſitam, & ideo meruit ſigillationem . Et illi adiecta eſt uita quindecim annorum , & iſti adijcietur uita æterna . Nota P. 2.23.

¶Quarta conditio ad debitam cordis diſpoſitionem requiſita eſt humiliatio . Et hoc rationabiliter, quia rationabile, & congruum eſt , ꝙ diſpoſitioni in natura correſpondeat diſpoſitio in arte, & moribus, quia ars perficit naturam,ſecundùm Philoſophum. Sed diſpoſitio eius in natura in parte ſuperiori, in qua Deum reſpicit eſt forma,& figura rotunda,& circularis.Corpus autem rotundum cum difficultate contra montem aſcēdit,ſed ſemper ima petit. Ita cor quod Deum reſpicit , quod habet figuram, & motum perfectum ſuple circularem , ſicut prædictum eſt de Ezechia, qui ait corde perfecto , &c. Cum difficultate aſcendit ad honore, dignitates,vanitates,officia, & huiuſmodi,ſed deſcendit faciliter ad ualles humilitatis,laboris,& huiuſmodi , ut forma in arte , & moribus correſpondeat formę in natura , & textui correſpondeat gloſa , ne liber deſpiciatur , & reprobetur, 11

probetur, ſicut ille. C.7.20. Sed ab illo examinatus recipiatur, de quo in Pſal. 50. Cor cõtritum, & humiliatum Deus, &c. Ad hoc ergo, ut iſta aſſequaris deprime cor tuum. Eccl.2. Non ſic Guido. R. 5.2.

12 ¶Quinta conditio ad bonam cordis diſpoſitionem, & oſtenſionem requiſita eſt bonorum operum fœcunditas, hoc enim arguit poteſt ex eius in natura coporis ſituatione. Albertus enim, ſuper Lucam dicit, quòd cor iacens in ſiniſtra parte aliqualiter ad dextram inclinatur, & ideo motum, & calorem ei tius immittit ad dextram partem, quod patet ex hoc, quòd naturaliter dexter pes, & manus, ut communiter citius mouetur. Et ſicut ad dexteram inclinatur ad opera naturalia. Ita ad dexteram moueri deberet ad opera ſpiritualia, & hoc uidetur natura oſtendere. Illorum ergo cor contra naturam, & male inclinatur, & ſituatur, de quibus, dicitur Matt.15. De corde enim exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.

Ar.2. ¶Et quia prædictum eſt in præcedenti articulo, ꝙ cor eſt templum, clauſtrũ,

13 & libraria Dei. Huiuſmodi autem officijs digne non fungitur ſine præparatione debita præcedente, omnia diſplicentia de hoſpitio, & templo tanti regis eijciendo per contritionem, & confeſſionem. Hierem. 4. Laua à malitia cor tuum. Quis audiret in domo fideliſſimi regis, & iuſtiſſimi iudicis, & honeſtiſſimi receptare in præſentia eius furta, exercere fornicationes, homicidia, & huiuſmodi, quis eſt, qui non ſtatim abijceret. Quomodo ergo audes in corde retinere aliena, & uoluntates fornicationum, & iracũdiarum recte in præſentia Dei, teſte Pſal.18. qui ait. Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. Et iterum. Dominus nouit abſcondita cordium. Pſal.43. Et Deus intuetur. Cor. 1. Reg.16.

14 ¶Iſtis ergo eiectis, ſicut ornatur camera regis cortinis, & tapetis, & cuſtoditur. Sicut mundatur uas, & ornatur feretrum auro, ubi reliquię ponendæ ſunt ſanctorum, & uas mundatur, ubi liquor precioſus infundendus eſt. Sic vbi Rex Regum, & Sanctus Sanctorum, & liquor, ſeu fons, de quo Eccl.1. fons Sapiẽtiæ verbum Dei in excelſis, digne in uaſe cordis veſtri recipiatur, ergo præparate corda veſtra domino.1. Regũ 7. Sed nota, ꝙ fons iſte venit de excelſis, ideo non poteſt uas cordis, in quo recipi debeat inclinari ad dexteram, ſiue ſiniſtram terrena lucra, uel fauores quærendo, ſicut vas, quod aquam terreſtrẽ, & baſſam vult haurire. Sed oportet, ꝙ ſurſum erigatur ad modum uaſis, quod recipere debet aquam de cęlo cadentem, leuemus enim corda noſtra. Tren. 3. Vt ſicut ubi res dilecta, ibi oculus. Sic vbi uera gaudia ſint fixa ſint corda. Sicut corda terrenorum fixa ſunt in theſauris ſuis terrenis, ita cęleſtium in theſauris cęleſtibus. Teſte Chriſto, Matt.6. Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum.

¶Cor ſic nobilitatum, & pręparatum debemus Deo curialiter offerre, ſicut Ar.3. aui nobili cor prædę, ſic cor tale debetur Deo triplici ratione.

¶Primo, quia hoc uidetur ei de iure competere. Primogenita enim ei de iure debentur. Exo.13. Sed cor inter omnes corporis partes, & primogenita, 15 quia primo fit, & compaginatur in matre, ſecundũm Philoſophum. 16. de animalibus, ergo iure primogenitorum Deo debetur.

¶Secundo, quia Deo ſpecialius placet, quod patet per hoc, quod fertur, quaſi ſic. Dæmon aſtrictus præcepto cuiuſdam ſancti uiri ad reſpondendum, Exemplum quid eſſet in homine Deo placentius? reſpondit. Ita tria faciunt rem, quæ plus Deo placet, uidelicet Luna ſemiplena, rotunditas Solis, & primum ro tę. Veritatem quidem fatebatur, ſed obſcure, per primum intelligens, quia Luna ſemiplena quodammodo habet formam illius literę, per ſecundum o, per tertiũ r, quia iſtius dictionis totę, r, eſt

eſt primum. Iſta tria ſimul compoſita faciunt cor, quod Deo ſummę placet eique offerri debet. Exemplo diſcipuli Socratis. De quo narrat Seneca, quaſi ſic, quòd cum haberet plures diſcipulos, qui ei larga obtulerunt munera. Vnus autem inter eos pauper à magiſtro, tamen plus dilectus requiſitus à

Exemplum.

16 magiſtro, quid ei etiam inter alios daret, reſpondit, cor, & ſi illud parum ualeat, fac illud melius ualere ad opus, & honorem tuum, quod & gratanter acceptauit. Sic cor debemus Deo dare, & rogare quod illud perficiat ad ſeruitiũ, & laudem ſuum, dicentes cum Pſal. 25. Proba me domine, & tenta me, ure re, &c. Sicut uritur, & probatur materia aurea ut depuretur, & uas precioſum pro theſauro regis, ſic cor mundum crea in me Deus. in Pſal. 50.

¶Tertio, quia illud petit, tanquam proprium caſtrum, & templum, & cameram. Prouerb. 23. Fili, inquit, prębe mihi cor tuum, quod ei negare phas non eſt.

17 ¶Sed heu aliqui dant ſe, & ſua in generali ad modum iſtorum curialium, dicentium. Omnia mea ſunt tua ad placitum, ſed tamen in neceſſitate non dant denarium, ſic patet, ꝙ tale donum generale eſt peſſimum, quod tantum datur ore, & non opere, nec cordis affectu. Sic multi Deum ore confitentur, & ſe bonos chriſtianos eſſe dicunt, & omnia ſua dicunt Dei eſſe, ſed acta probant, in neceſſitate non dant ei obulum. De quibus ueritas, ait Matth. 15. & Marci 7. Populus hic labijs me honorat, cor autem illorum longe eſt à me.

Ar.4. ¶Iſte articulus infert quartũ. In iſto enim dictum eſt, ꝙ cor eſt Deo offerendum, Deus autem in altiſſimis habitat,

18 ergo oportet cor ei dandum in altum eleuare per dilectionem contemplationem, & ſpiritualem aſcenſionem. Exemplo viri beati, de quo in Pſalm. 83. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. Iſta uero Dei contemplatio, & meditatio non poteſt haberi in corde, ira vel peccato turbato, quia ſicut imago intuentis non bene relucet in aqua turbata, ſed in aqua quieta, ita Deus perfectus contemplatur, ubi cor, & caro quietantur à paſſionibus, & deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, & cor conturbat, de quo ait, Pſal 37. Cor meum conturbatum eſt in me, dereliquit me virtus, &c. Ecce ueritatem, & lumen Deum contemplandi tale cor amiſerat, quod in terrenis, & tranſitorijs turbabatur, & quia ad Deum non eleuatur, quaſi ſuper terram iacens

putreſcit. Vnde Auguſt. ſuper Pſal. 19

85. Non putreſcit cor, ſi leuetur ad Deum, frumentum tuum ſi haberes in inferioribus, ne putreſceret leuares ad ſuperiora, frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putreſcere, frumentum tuum leuares ad ſuperiora, cor leua ad cęlum. Et unde inquis poſſum, quæ machinæ, quæ ſcale opus ſunt. Amando aſcendis, negligendo deſcendis. Stans in terra in cœlo es, ſi Deum diligis, hæc ille. Ita à contrario ſenſu, ſi alia diligis, ibi eſt cor tuum. Vnde Hierony. ſuper illud Matth. 6. Vbi eſt theſaurus, &c. Habet guloſus cor in uentre laſciuus in libidine, cupidus in lucro, auarus in pecunia. Hæc ille.

¶Corde ſic eleuato ad Deum, qui in Ar.5.

eo recipitur conſequens, & congruum eſſe uidetur, ꝙ portis eius clauſis cor diligenter cuſtodiatur, ſicut caſtrum obſeſſum dum rex in eo moratur, ne inimicis per ſenſus intrantibus Deus inde expellatur ad Dei inhonorationem, & noſtram damnationem.

¶Primum patet, quia qui ei datum 20

cito retrahit, qui etiam ipſum de camera ſua expellit, ipſum inhonorat.

¶Secundum patet, quia aliquando tota perditio, uel conſeruatio magnæ terræ dependet à perditione, vel conſeruatione unius parui paſſus, optimum ergo conſilium eſt, ꝙ ille paſſus tempore guerrę diligenter cuſtodiatur.

Figura

Figura Iudith. 4. contra Holofernem, & exercitum eius, ubi inter montes iter eſſe poterat Iudæi poſuerunt cuſtodiā. Nota ad hoc de capitolio, & Roma, ꝙ ita diligenter cuſtodiebatur, quòd ciuitate capta illud ſeruabatur, & per illud Romanis ſpes remanſit refugij, ſicut etiam dum cor ueneno non corrumpitur, uel tangitur per illam partem ſanam, alię ſtatim ſanitatem recuperare poſſunt. Sed illo corrupto, totum perditur. Sic ſpiritualiter hæc tria, de qua Hiere. 22. Terra, terra, terra, audi verbū Dei. Cuſtodia vero iſtius terræ conſiſtit in cuſtodia paſſus cordis, quia quicquid inferant hoſtes, ſiue corporales, ſiue ſpirituales, nullum eſt periculum ſi iſte paſſus ſit bene cuſtoditus, immo talis impugnatio materia eſt meriti. Sed ſi hunc paſſum intrent, & obtineant:
21 terra eſt perdita, & ideo ſicut uos debemus maxime niti ad cuſtodiam iſtius paſſus, ita hoſtes hunc paſſum principaliter inuadūt, qd̄ oſtendit. 2. Reg. 18. Vbi Ioab volens occidere Abſalon, non infixit tres lanceas, in quamcunque partem corporis indifferenter, ſed in corde. Tulit, inquit, Ioab tres lanceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalon. 2. Reg. 18. Ergo omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo uita procedit. Prouerb. 4. Et etiam mors ſicut riuuli ſani, uel mortiferi à fonte ſano, vel mortifero.

Ar. 6. ¶ Ex iſto articulo, patet ſextus. Ex cordis enim conſeruatione magna nobis prouenit utilitas, ſicut ex præcedenti, patet articulo, & ex eius humiliatio-
22 ne magna obtinendi, quod petimus ſecuritas prouenit, quia ſicut à chorda in arcu bene pertractum humiliata, & verſus terram inclinata emittitur in altum ſagitta, & quanto plus in proportione debita inclinatur, tanto altius aſcendit, ita de corde humiliato, deprime ergo cor tuum. Eccl. 2.

Ar. 7. ¶ Et quia natura cordis eſt occulta, nec oculis, patet corporeis, multi circa eius ſtatum decipiuntur, credētes illud forte Deo datum, & humilitatum, ut prædictum eſt, ideo neceſſarium uidetur ponere experimentum, quo notitia ſtatus cordis haberi poteſt. Sicut enim natura radicis ex fructibus, & ſicut natura fontis ex riuulis propinquis, & ſicut ex picturis chriſtianis. Alias enim habent chriſtiani picturas in templis ſuis, & alias Saraceni, cognoſcitur, ita per verba, & opera cor. Si ergo ſecūdùm Caſſiodorum, ſuper illud Pſal. 40. Egrediebatur foras, & loquebatur in idipſum vis ſcire de fratre tuo, quale cor habeat, attende unde libentius, & frequentius. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Matth. 12. 23

¶ Si vero ex his, quæ exterius patent inuenit cor ſuum nimis cupidum, uel inſtabile, vel durum magnum ei imminet periculum. In quo notatur articulus ſextus. Primo cordi cupido, ſiue cupiditas illa reſpiciat delectationes, ſecundùm carnem, ſiue concupiſcibilia, ſecundùm mundum magna eſt pœna, & periculum annexum: abſque pęna, quæ in futuro expectatur æternaliter. Pœna autem tali cordi, in hoc mundo annexa, patet A. 27. 5. & 21. Ibi enim oſtenſum eſt, uidelicet. A. 27. 5. quòd tale cor ſemper fameſcit, & nunquam ſaturari poteſt, uel impleri. Cuius cauſa eſt, quia cor cupidi eſt, quaſi vas trāſuerſum, deberet enim habere, ſicut latitudinem eius in natura, ita in moribus ſuperius ad diuina, & cœleſtia, ſed econuerſo cupidus tantam latitudinem cordis, & intentionis habet ad terrena, uel delectabilia, & ad talia os cordis eius hiat, & aperitur, & ideo licet in ſe paruę ſit quātitatis, tamen ſicut, nec vas tranſuerſum impleri poteſt. Vnde Hugo lib. 3. de anima. Cor paruum eſt, & magna cupit uix ad unius milui refectionē ſufficere poſſet, & totus mundus ei non ſufficit. Ar. 8. 24

¶ Sicut ergo uaſe erecto conſeruatur, & retinetur, quod in eo ponitur, in tranſuerſo vero effunditur, & perditur, ſic &c. & patet. 25

¶ Sicut etiam quando res mille librarum in ualore datur pro obolo, dicitur

quòd

quòd pro nihilo datur, ſicut quando cor, quod in ſua natura valet plus, quam totus mundus datur paruis, & pro paruis rebus tranſitorijs pro quibus cor diabolo uenditur, dum pro eis mortaliter peccat, dicitur pro nihilo dari, & ſic cor impiorum peruerſum. Prouerb.10.

¶ Secundo cordi nimis credulo, & inſtabili magnum imminet periculum, quod inſinuatur, & oſtenditur per
26 exemplum quaſi tale. Ad fugitiuum regis nuncij deceptorij mittuntur, ut redeat, qui cuidam conſiliario regis, de quo confidebat nuncium miſit ad ſciendum ſi ſecure redire poſſet, cui ait: Regis conſilium tibi non reuelabo, ſed cito ſedens, iuxta dominum meum regem narrabo ei hyſtoriam, quam domino tuo narrabis. Narrauit ergo regi audiente nuncio, quòd leo fecit parlamentum, in quo ceruus accuſabatur, quòd leonis alias contempſiſſet imperium eius nolens parere mandato, leo uidens ceruum pinguem gaudenter leui accuſatione habita cum capi, & occidi iuſſit, qui fractis cornibus male tractatus euaſit, quem tamen poſtea vulpes cautela ad leonem, & ad mortem reduxit, cui leo præcepit cor eius extrahere, quia illud cor ſuperbum, & ei inobediens omnino comedere uoluit. Capite uero vulpis in interiora cerui intromiſſo, & diu ibi morante, & moto huc, & illuc ac ſi cor quæreret, & inuenire non poſſet, uorax interim illud comedit, & leoni reſpondit, quòd cor non habuit, & hoc inquit, probo, quia ſi cor habuiſſet à vulpe ſeducta ad leonis dominium non rediſſet, nec in tanto periculo, tam facile credens ſe poſuiſſet, quòd ex al intelligens, de ſe dictum, ad regis non redijt dominium. Spiritualiter fugitiui de terra diaboli, & domino cautela cuiuſcunque vulpine perſuaſionis ad eum non redeunt, ſi cor habeant ſtabile, ſed talibus perſuaſionibus, qui partes vulpium infernalium erunt reſpondent, uade vulpes inferni cum

Exemplum.

his, qui partes vulpium erunt, in Pſal. 62. Qui vero redit defectum habet cordis, & tales à diabolo capti, & 27
Fabula.
ſeducti, reſpondere poſſunt, ſicut reſpondit, ſecundùm fabulas miluus captus ab accipitre, cum ei improperando dicerentur. Ex quo groſſiores tybias, & pedes, & caput habes, quare permiſiſti te ab illo capi? reſpondit, cor mihi defuit, ita in propoſito homo habet tam liberam, & fortem naturam, ꝙ omnes dæmones inferni non poſſunt eum uincere, niſi cor deficiat, & bona uoluntas.

¶ Sed heu libri aliquorum cordium, in quibus virtutes ſcribũtur, ſunt quaſi de niue, vel cera, factum eſt cor meum, tanquam cera liqueſcens, in Pſalm. 21. quæ ad modicum ignis, vel paruum ignem tentationis, & perſuaſionis liqueſcunt. Cant. 5. Anima mea liquefacta eſt, ut dilectus, &c. Et tales cito à diabolo, & eius miniſtris uincuntur. Cuius cauſam reddit, in Pſal. 72. In perſona illorum, dicens, deficit caro mea & cor meum.

¶ Tertio cordi nimis in malitia ira, vel peccatis indurato, magnum imminet periculum, quia ſicut lignum durũ ſemel accenſum diutius ardet. Ita corda illorum, qui hic ſemel accenſi ira, ſemper ardent deſiderio uindictæ in inferno, ſemel accenſi igne infernali, ſemper ardebunt, quia ignis illorum non extinguetur. Eſa. ulti. Et ſi cor durum male habebit in nouiſſimo. Eccleſiaſtici 3.

CAP. XV.

CHoreizantium. Primo, oſtendendum eſt officium. Secundo, officiãtis cauſa, & intentio. Tertio, culpa. Quarto, pœna. Quinto, ſpectantium inſania. Sexto, remedia.

¶Ad

Artic. 1. ¶Ad primum ſic proceditur, officia
1 choreizantium in curia diaboli diſtingui, & intelligi, & oſtendi poſſunt per quandam ſimilitudinem in curia Dei, & aliorum dominorum.

¶Ad modum enim eccleſiæ Dei habet ſe hic eccleſia malignantium, ſcilicet congregatio parochianorum diaboli pro clerico pulſante campanam ad congregandum populum, habent ribicinem, pro altari diaboli, & inferni, & lapide altaris habent corpus, & caput curioſe ornatum. Quia, ſicut ſacriſta in maioribus feſtis, quando plures concurrunt, plus ornat altare cogitans, ꝙ plures illud uidebunt illo die, ita ſacriſta inferni pokerellus ſe habet ad iſtas, dicẽdo, hodie magnum feſtum eſt, multi te uidebunt, ornes ergo te, ut pulchra reperiaris, & pulchritudine tua aſpicientes delectentur. Ecce altare diaboli, quod libentius uidentur, quàm altare Dei, altare dico diaboli, quia appetere, vel appeti uelle criminoſum eſt, ſecundùm Auguſtinum in regula.

2 ¶Altare ſic parato ad celebrandum diaboli ſeruitium proceditur, in quo ſacerdotis locum tenet, qui cantilenam incipit. Clericorum vero locum obtinent, qui cantilenam aſſumunt, & proſequuntur. Parrochianorum vero locum tenent, qui ſtantes, uel ſedentes reſpiciunt, uel auſcultant cum maiori delectatione, & tempore prolixiori, quàm audierunt miſſam, uel prædicationem ante prandium, de quibus. 2. Thimo. 4. A ueritate quidem auditũ auertent, ad fabulas autem conuertentur. Iterum tales locum tenent iumentorum, quia ſicut equi, & iumenta uenalia ornantur, & ſignum aliquod ponitur in capite, ita iumenta diaboli ſerta portant in capite, vt melius, & citius vendantur, dicunt ergo illud Pſal. 72. Vt iumentum factus ſum. Nota. L. 7. 5.

3 ¶Iterum locum tenent, & officium laruatum, laruis enim utuntur duo hominum genera, uidelicet ludentes, & ſpoliantes. Ludentes enim in ludo, qui vulgariter dicitur miraculos, laruis utuntur, ſub quibus perſonæ non apparent, quæ ludunt. Sic dæmones quorum ludus eſt animas perdere, & peccato decipere, in quo ludo laruis, id eſt curioſe ornatis, & choreizantibus utuntur, quorum pedes ad malum currunt. Prouerb. 1. Latrones etiam ſpoliantes laruis utuntur, ne cognoſcantur. Sic dæmones latrones animarum. Ioan. 10. Fur non venit, niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Iterum officium, & locum tenent ſaltatricis per quam Ioannes Baptiſta caput amiſit, ſic multi per iſtas animas Ideo Eccl. 9. Hortatur ſcriptura, dicẽs, cum ſaltatrice ne aſſiduus fueris, ne audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. 4

¶Et bene dicit, nec audias, ne pereas, Artic. 2. quia hęc eſt diaboli intentio, ut auditores ſimul cum eis pereant, ſicut enim rex uidens aliquos contra eum rebellaris, uel non obedire, vt vult exercitum congregat, prius tamen armati in campo ſe oſtendunt, & ſic ad bellum procedunt, ita rex ſuper omnes filios ſuperbiæ diabolus uidens tempore quadrageſimali multos ei rebellare, & minus ei illo tempore obedire ſuos milites, & militiſſas diligenter armatas, licet diuerſis congreget temporibus, tempore tamen Paſchali, & circa Penthecoſten 5 quando proceſſiones fiunt eccleſię: maxime cõgregat, ut quicquid in Quadrageſima amiſit, tunc recuperat cum augmento, quia inuenit domum illam circa ſpectacula uacantem, & aſſumit ſpiritus nequitiores, quia ad maiora inconuenientia eum ducit, quàm antea duxerit. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Et quicquid proceſſio facit Dei, proceſſio deſtruit diaboli, & amplius, quia una in proceſſione diaboli cum geſtu, & ornatu meretricio plures in concupiſcentia ſua perdit, quam omnes alij in proceſſione Dei cum omnibus lętanijs, & prædicationibus ſuis ſanent: quia diligentius agunt, & manifeſtius oſtẽdunt arma ſuperbię, quàm boni humilitatis. A planta enim pedis,

pedis, vſque ad uerticem capitis non eſt in eis ſanitas, ſed in omni parte corporis ſunt acutiſſima animas intuentium penetrantia. Nota. L. 7. 20. & O.7.9.

6 ¶Iſtis ergo enim armis nō habet dæmon acutiora, nec potentiora, quibus deiecit Samſonem, & Salomonem, quibus adhuc maxima deijcit, & occidit multitudinem, quia de omnibus aſpicientibus non eſt unus, quin concupiſcat, uel emolliatur, uel inclinetur, uel peior recedat, quàm ad ſpectaculū venerit. Chorea enim tripudiantium ſagena eſt diaboli, in quo capiuntur magni, & parui, cor, & corpus, & etiā brachiū, & circunſtantes ſunt mercatores. Patet ergo, quomodo diabolus tales ſimul congregando ſe habet ad modum regis. Secundo ſe habet ad modum porcarij, qui uolens omnes porcos ſimul congregare, facit vnum clamare, ſic diabolus facit unam cantilenam incipere, quam ipſemet dictauit, quia ſicut Spiritus ſanctus dictator eſt ſacræ Scripturæ, & canticorum ad laudem Dei ſpectantium, ita ſpiritus malignus dictat cantilenas ad fatuos amores, & luxuriam, & turpitudines ſpectantes.

7 Hoc enim videtur velle Auguſti. de ciuita. Dei. lib. 2. cap. 8. ubi dicit, quòd dij ordinauerunt cum mimis ludos ſcenicos, & ſaltationes, & comedias de amore virginum, & meretricum. Sicut ergo de bonis dicitur non uos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri, qui loquitur in uobis, ita à contrario ſenſu de malis turpia cantantibus, vel loquentibus dici poteſt, non uos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus malignus, &c. Nam loquela tua manifeſtum te facit.

Artic. 3. ¶Tertio ſe habet ad modum Samſonis congregantis vulpes, ſicut patet. C.6.63. De iſta materia, videlicet de armatura militum diaboli. Nota. B. 2. 10.

¶Talium inſuper culpę grauitas, licet in præcedentibus oſtendatur, tamen ex dicendis aggrauatur.

¶Primo enim huius grauitas, patet à ſimili. Si ille, qui dom inicis, & feſtiuis diebus araret reputaret malus Chriſtianus à ſimili, qui peiora facit reputabitus peſſimus Chriſtianus, ſed peius eſt animas perdere, quàm arare. Vnde Auguſtinus. lib. de decem chordis, melius faceret Iudæus in agro aliquid utile, quàm in theatro ſediciosus exiſteret. Et melius fęminę eorum die ſabbati lanam facerent, quàm tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarent. 8

¶Secundo hoc patet, quia Deo iniuriantur peius, quodammodo, quàm Iudæi, quia ipſi noluerunt Chriſtum crucifigere in die feſto, iſti autem libētius, & communius eum offendunt, eique crucifixionis cauſam impendunt in die feſto, quàm alio tempore, uel alio die.

¶Tertio, patet ꝙ ſanctos offendunt. Si enim deturbans eorum loca, ſicut eccleſiam offendit, quare etiam non offendit, qui eorum deturpat tempora, & dies, quomodo audebunt tales verſus curiam Dei in morte uenire, qui ſic dominum, & maiores curię offenderunt.

¶Tali uero culpæ non ſolum ęterna, ſed pœna correſpondet temporalis, quia ſicut de proceſſiones ualent contra bella, & tempeſtates, & mortalitates, & alias neceſſitates. Vnde pro talibus fiunt ceſſandis. Ita uериſimile eſt à contrario ſenſu, quòd proceſſionibus diaboli talia ſuſcitantur, quibus ſuſcitatis, qui modo clamant in choreis, & plateis diſſoluti, tunc clamabunt in carceribus, & famę afflicti, abſque ea, q̃ poſterius latet pęna, pęna, videlicet ęterna. In qua ſicut modo ligantur brachijs in luſibus, tunc ſimul ligabuntur faſciculis ad comburendum, ut ſicut ſimul peccauerunt, ſimul puniantur. Et ſecundùm menſuram, & modum delicti, ſic & plagarum modus, Deut. 25. Patet ergo uerū eſſe, quod dicitur, Prouerb. 4. Vias, inquit, quæ à dextris ſunt, nouit dominus, quæ aūt à ſiniſtris malę ſunt. Ad literam Choreſſantes vadūt ad ſiniſtrā, & finis oſtēdit tales uias malas, ex quibus tot, ut prædictum eſt cōſequuntur Ar.4. 9

tur culpæ, & pœnæ. Nota M.11.49. Hyſtoriam, ex qua argui poteſt, ꝙ talis leuitas a ſocietate matris Dei ſeparat.

Artic. 5. ¶ Ex his apparet quanta eſt inſania ſpectantium, & audientium tales choreatrices, & cantatrices, quia præbent illis occaſionem omnium prædictorũ malorum, tam culpæ, quàm pœnę, & ſibijpſis occaſionẽ damnationis æternæ.
10 Sicut patet. A.26.40. Et quę maior ſtultitia, quàm ꝙ homo tot gladijs, & facibus infernalibus domum conſcientiæ ſuæ exponat comburendam. Et tamen libentius tales audiunt, quàm Deũ laudantes, & prædicantes, ſicut patet. A.13.3.4. Et plus feruent pro tali mimo, & corruptores, quàm pro Dei prædicatore,

Exemplum. ſicut patuit in Italia. Vbi cũ quidam Dei cultor, ut narrabant à prædicatione ſua propter tympanum, & choream impediretur, in impetu ſpiritus currẽs cũ cultello tympanum fregit. Et ruſtici uidentes diaboli cultorem defendentes, Dei cultorem male tractantes uerberauerũt. Omnes dixiſſent ſe eſſe Chriſtianos Deum amantes, & diabolo odium habentes, tamen talem, uel maiorem iniuriam contra Deum factam non ita prompte vindicaſſent, ſicut iniuriam diabolo factã uindicauerunt, ergo actu probant quem diligunt.

Exemplum. ¶Item ꝙ diabolo fit magna iniuria, quando chorea impeditur, patet de mimo, de quo fertur ꝙ conductus à choreizantibus in Alemania vna die infirmatus grauiter, petijt confeſſorem, & ſacramẽta eccleſiæ, aſſerens nunquam velle exercere opus, illud ꝙ tam diu exercuit in ſeruitio diaboli, cum autẽ in die feſto choreizantes non haberent mimum, diabolus in forma mimi infirmati, cœpit ludere ac muſare, tunc omnes quemadmodum ſolebant gaudioſe choreizabant, quod audiens confeſſor mimi prædicti, mirans ꝙ tam facile, & tam cito recidiuaſſet, & utrum ipſe eſſet dubitans cucurrit ad domum mimi prædicti, & eum inueniens in lecto decumbentem, ſumpſit ſtolam, & latenter acceſſit ad ſpectaculum cum appropinquaſſet mimo miſit ſtolam in collum mimi ibidem ludentis audacter eum ad terram trahens, tunc cepit vlulare, & clamare. Coniuratus autem à ſacerdote prædicto cur hæc præſumpſit: Reſpõdit, quia multum dolui, ꝙ tãtum lucrũ iſto die deberem perdere, propter illum maledictum, qui modo negauit me, vtinam cum in ſeruitio meo erat ſtrangulaſſem eum, ſed vt maius lucrum haberem ſibi peperci, & dictis cum fętore horribili euanuit.

Exemplum. ¶Ad idem fertur de quibuſdam Sanctis viris, qui uenientes ad quandam ciuitatem, uiderunt dæmonem in muro ciuitatis, & interrogantibus cur ſolus ibi ſederet, reſpondit non indigeo alicuius auxilio, quia tota ciuitas nobis obedienter eſt ſubiecta, & intrantes ciuitatem inuenerunt homines in maxima diſſolutione, uidelicet choreizãtes, & alijs diuerſis ludis occupatos. Ipſi vero timentes exierunt de ciuitate illa.

Ar. 6. ¶Contra omnia iſta mala inueniuntur remedia: Vnum timoris, & rationis: cogitare uidelicet, ꝙ locus iſte in quo ſumus, eſt locus lachrimarum, & non chorearum, miſerarum, & non cantilenarum: Vnde ſi bene ſtatum ſuum cogitarent, quomodo hic ſunt, non ſolum 11
exules, ſed (quod peius eſt) incarcerati, omni die expectantes quando de carcere exibunt ad iudicium diſtrictam reddituri rationem, nõ ſolum de furto, vel homicidio, ſed deicidio: quia quantum eſt in eis, quando mortaliter peccãt, iterum Chriſtum crucifigunt, maiorem haberent occaſionem flendi, quàm cantandi. Aliud eſt remedium, rigoris, & artationis. Pro quo eſt ſciendũ, ꝙ choreizantium quidam ſunt ſub aliorum poteſtate, videlicet patrũ, vel dominorũ, à quibus arctari debent, & retrahi, per occaſionis ſubtractionem, uidelicet ornamentorum, & huiuſmodi, ſicut catus 12
comburitur, ne euagetur, & etiam per efficacem caſtigationem, ne ſibijpſis poſtmodum immineat ruina, ſicut Hely, quia non efficaciter corripuit filios ſibi ſubiectos. 1. Reg. 4. Omnes uero ſũt

ſub

ſub poteſtate patrum ſpiritualium, qui eos à talibus choreis, ſicut miniſtri regis eis ſubditos à conſpirationibus cōtra regem compeſcerent, retrahant. Exempla ad hoc. A.3.21.22.

¶Qui enim filios, aut filias, aut ſocios, aut ſubditos ornant, & ad choreas mittunt, uel ire gratis permittunt, paleas ſecant, vel ſecari permittunt gaudentes, ut templum Dei facilius comburatur. Nota. P.2.42.

¶Correctionis. Cap. XVI.

SVMMARIVM:

1 *Habenti etiam plagam diſperatam & inſanabilem medicina confertur.*

2 *Omnes peccatorem inclament, ſicut aues Bubonem.*

3 *Nulla perſona à correctione excipitur, quin corrigatur.*

4 *Ex parte corripientis quadruplex conditio exigitur, ſcilicet, Conuenientiæ, & paſſionis, feruoriſque, atque Prudentiæ.*

5 *Quidam corripientes non ab re aſſimilantur, tum Barbitonſoribus, tum etiam oculo aliena, & non ſeipſum intuenti.*

6 *Qui, quæ ſua, non quæ Ieſu Chriſti quærunt, & lucris proprijs nunquam non conſulunt, taxatoribus aſſimilantur.*

7 *Plures Præſides in ſecretioribus eorum cubiculis uitam lautè degentes de ſubditorum bonis, alios legibus & actis ſatis arctant.*

8 *Secunda conditio ex parte corrigentis dicitur Paſſio.*

9 *Non eſt tantum delinquenti compatiendum, vt correctionis iuſtitia torpeſcat.*

10 *Neceſſe eſt, vt corripiens cum feruore Prudentiam teneat.*

11 *Correctio Prudentia, & Miſericordia contemperanda, moderandaque eſt.*

12 *Medicus amaræ medicinæ immiſcet dulcia, ne ab ægro ſpernatur.*

13 *Iuſtè iudicans iuſtitiam, & miſericordiam portat; iuſtitia.n. peccanti reddit ſententiam: & miſericordia delicti pænam temperat.*

14 *In correctione, & admonitione utendum eſt exemplo venuſto, & appoſito, & num.15.*

16 *Diuites pauperibus natura æquales ſunt.*

17 *Ex parte iniuriam accipientis. Iniuria facta Deo prius emendetur.*

18 *Grauiſſimus nodus in ligno expelli nequit, niſi grauiſſima oppreſſione.*

19 *Qui natura infanſta tempeſtate populos regunt contra Leonum naturam præ ſe ferunt.*

20 *Ex temporis congruitate Correctio quātocius facienda eſt.*

21 *Ex parte tam denunciantis, quàm corrigentis requiritur bona intentio.*

22 *Amicus nunquam in foro amicum & familiarem accuſat.*

23 *Iudices, & prælati ſimiles ſunt Leonibus, qui rugitu eorum pergrādi cætera alia terrefaciunt, non autem proprios catulos.*

24 *Prælatus non arguens eius familiam, & aulicos, culpabilem, & ſuſpenſum ſe reddit.*

25 *Appoſitiſſima ſententia D. Bernardi Prælatos admonentis, ut eorum familiæ correctioni ipſimet incumbant, exponitur.*

26 *Alia D. P. Auguſtini ſententia eoſdem Prælatos commoneſacies adducitur.*

27 *Contra duplicem culpam duplex pœna inferenda eſt, ut in parte illata timeatur.ſ.temporalis, & æterna.*

28 *Propter diſſolutam familiam domini, quamplures obloquuntur.*

29 *Ex parte Correcti, neceſſaria eſt benigna Patientia.*

30 *Correctus aduerſus correctorem inuehi non debet; etſi corrigens minor ſit.*

31 *Reprehenſi uerbis liuidis et Aſperis correctores pungunt, & lacerant.*

32 *Qui increpationes maculas, & odit, morietur in moribus.*

33 *Phreniticus odit ligantem, eumque dentibus mordet, & uincula manibus rumpit: ſic Reprehenſus correctori detra-*

bens, eius oſtendit inſaniam.

34 *A correctione non eſt ceſſandum, licet puncturas, & obloquutiones ſuſtineamus.*

35 *Reprehenſi peccatores ex officio correctionum ante Deum micant, & lucent.*

36 *Nõnullorum correctorũ error oſtẽditur.*

37 *Cauſa erroris in diuerſis diuerſa reperitur.*

38 *Corpus & anima ſimul delinquunt; & crumena plectitur, & uerberatur.*

39 *Pœnam corporalem plus timent delinquentes, quàm pecuniariam.*

40 *Pecunia accepta ualet, perinde, ac eleemoſina.*

41 *Qui in poteſtate conſtituuntur munera ſolum, & lucra terrena cupiunt.*

42 *Cupidi pecuniarum correctionẽ pro muneribus dimittunt.*

43 *Secunda cauſa impediens correctionem eſt timor offenſæ.*

44 *Tertia cauſa correctionem impediens.*

45 *Quarta cauſa reprehenſionem impediẽs.*

46 *Qualis pœna debetur non corrigentibus, & in quod periculum tales labuntur.*

47 *Rex noſter Chriſtus uenit ad bellãdum, & dimicandum contra peccata, & peccatores.*

48 *Negligentes ſunt circa leges, & ſtatuta, ubi lucrari nihil poſſunt.*

49 *Negligentibus imminet periculum ex ſocietate, quam habent cum dæmonibus.*

50 *Prælatus piger, & iners in corrigendo peccatores, eis ſociatur in malis, & ſceleribus.*

COrrectionis. Primo, oſtendenda eſt neceſſitas. Secundo, generalitas. Tertio, modus. Quarto, corrigentis intentio. Quinto, correcti patientia. Sexto, nolentium acquieſcere inſania. Septimo, corrigentium perſeuerantia. Octauo, antiquorum corrigentium errores, cum erroris cauſa, & occaſione. Nono, periculũ, quod ſequitur ex hoc, ꝙ correctio non ſit.

¶Ad primum ſic proceditur. Sicut Ar.1.
medicina infirmo, ſeu vulnerato, & vinculum phrenetico. Ita correctio neceſſaria eſt delinquenti. Et licet aliquibus medicina inaniter detur, quia de- 1
ſperatam habent plagam, datur tamen ſibi: de ſpiritualiter vulneratis, nulli correctio eſt ſubtrahenda, quia de nemine diſperandum eſt, dum viuit: unde canon. 23. q. 4. Nabuchodonoſor: ꝙ licet ſciamus (inquit) neminem vltra terminum à Deo ſibi præfixum eſſe victurum, tamen omnibus languentibus nõ incongrue medemur. Sic quamuis nemo ſaluetur, niſi prædeſtinatus, omni tamen delinquenti adhibenda eſt correctio. Hæc ibi, & ſumitur ex verbi Auguſtini.

¶In quo notatur ſecundum princi- Ar.2.
pale, uidelicet, correctionis generalitas. Hæc autem generalitas duo reſpicere debet.

¶Primo videlicet, ꝙ nulla perſona excipiatur, quin delinquẽtem pro loco, & tempore corripiat. Sed omnes ſuper 2
peccatorem clament, ſicut aues ſuper bubonem, quia hoc pro loco, & tempore, cadit ſub præcepto. Sicut patet. 2. 2. q. 33. Arti. 2. ſicut patet. A. 21. 22. Quia quod vnus canis non poteſt facere, uidelicet taurum, vel urſum edomare, omnes ſimul faciunt. Sic in propoſito. Ideo dicit canon, ꝙ non ſolum prælatus, ſed quilibet tenetur peccatorẽ corripere: Sicut patet expreſſe. 22. q. 1. Si quis per capillum. Et ponitur ibi exemplum de iurantibus, & dicitur, ꝙ quilibet tenetur eos manifeſtare, ſcilicet iurantes. Et epiſcopus, qui negligit eos emendare à crimine, corripiatur, vtilitas, quæ ex tali correctione prouenit, patet. A 21. 22.

¶Secundo, quòd nulla perſona à 3
correctione excipiatur, quin corrigatur, quantumcunque ſit potens, vel magni ſtatus. Exemplum ad hoc, in hyſtoria tripertita lib. 9. de Ambroſio, qui Imperatorem Theodoſium non permiſit eccleſiam intrare, ſed excluſit, tanquam excommunicatum, quia iuſſu

iuſſu ſuo ſeptem milia hominum in ciuitate Theſſalonica occidebantur, propter necem quorundam iudicum, donec ſatisfaceret, & ordinaret, ꝙ nullus perfectus ſuus obediret literis ſuis, vel mandatis de morte hominis, ante 30. dies poſt mandatum, ut interim deliberari poſſit, ſi eſſet iuſtum, vel non: ſicut patet. l. 8. Nec poſt reconciliationem permiſit eum ſtare in cancello inter clericos, dicens, purpura tua te Imperatorem, non ſacerdotem oſtendit, hic cum poſtea Conſtantinopolim veniſſet, & clerus ibi eum cancellum rogaret intrare, dixit, ſe ſolum Ambro. veritatis miniſtrum inueniſſe.

Ar. 3. ¶Quia vero iſta generalis correctio, ſi congruo careat modo, & forma, minus debitum ſortitur effectum; Ideo in iſto articulo oſtendere reſtat, ꝙ quadruplex modus, ſeu conditio ordinatæ correctioni eſt neceſſarius. Prima conditio reſpicere debet perſonam corripientem. Secunda perſonam iniuriatam. Tertia perſonam iniuriantem. Quarta temporis congruitatem.

4 ¶Ex parte vero perſonæ corripientis requiritur quadruplex conditio: videlicet conuenientiæ paſſionis, feruoris, & prudentiæ.

¶Conditio conuenientiæ eſt, ꝙ primo ſeipſum corrigat. Sicut patet. A 11. 3. quia ſpeculum ante mundari, & manus prius lauari, neceſſe eſt, quàm aliorum oſtendant, uel tergant maculam, dicente ſcriptura. Ab immundo (inquit) quis mundabitur? Medicinā eſſe ſanam neceſſe eſt, quæ infirmum ſanare debet. Prius ergo fac, quod Chriſtus dicit; Medice, cura teipſum, quia probata uirtus corripit inſipientes. Sapien. 1. Quia ille, qui in ſe ꝓbatus, & bonus eſt, alios cōuenienter corrigit: Aliter nequaquam, quia aliter corrector derideretur à dicētibus, tineoſus reprehendit tineoſum. Ideo canon oēs admonet, dicēs, Primo ſeipſum corrigat, qui alios corrigere nititur 3. q. 7. qui ſine. Et ſecundo capitulo ſequenti. diſ. 25. primum. Et diſ. 61. in ſacerdotibus. Et diſt. 81. nemo, &c.

¶Sed heu, nonnulli aſſimilantur in correctionibus ſuis barbitonſoribus, qui alios, & non ſeipſos, radere ſciunt: aſſimilantur etiā oculo, qui alia, & non ſe uidet. Et tales in corrigēdo, & detrahendo, & obloquendo, de alienis defectibus, ſunt Argus, de quo dicitur ſm fabulas, quod habuit cētum oculos, qa in reſpiciendo alienos defectus, ſatis ſunt occulati; In conſiderando uero ꝓprios defectus ſunt Poliphemus, qui nō habuit, niſi vnum oculum, quia ibi, uel ſunt cæci, uel fere cæci, ad modum exiſtentium in tenebris, qui uident ea, quæ ſunt in lumine ad bonam diſtantiā ab eis, ea uerò, quæ circa eos ſunt, non uident: Vnde verſus, In rebus proprijs tranſit Argus in Poliſemum. i. ille, quæ eſt Argus in conſideratione aliorū defectuum, in conſideratione propriorū, eſt Poliſemus: Et, ille, qui eſt Poliſemus in proprijs, in alterius eſt Argus, & hoc eſt, quod ſequitur; Rebus in alterius tranſit Poliſemus in Argum. 5

Exēpla pulcherrima.

Primus verſus I quarta ſede delirat.

¶Sed econuerſo eſt conſideratione, quæ eſt circa lucrum, uel auantagium, quia in his, quæ pertinent ad alienam, ſeu ad cōmunem utilitatē, ſunt Poliſemus; In his vero, quę pertinent ad propriā utilitatē, ſunt Argus: Cōtra doctrinā Pauli, quem adducit Auguſtinus in Regula, dicens, Charitas enim, de qua ſcriptum eſt, ꝙ nō quęrit, quę ſua ſunt, ſic intelligitur, quia cōmunia proprijs, non propria communibus anteponit. Iſti vero potius quę ſua, quàm quę Chriſti ſunt, quęrunt. Nota. D. 6. 14. Itē. G. 5. 25.

¶Tales ergo, qui modo, quo ꝓdictū eſt, ſibiip ſis parcūt, & auātagijs, lucriſq; ꝓprijs cōſulunt, & alios inordinate corrigunt, aſſimilātur taxatoribus, & pecuniarum collectoribus, & talliatoribus, qui totus onus alijs imponūt, uidelicet medioeri populo, ita ꝙ ipſi cū cōplicibus ſuis nihil ſoluāt. Ita iſti imponunt hoībus onera grauia, & importabilia religionis, & duræ correctionis, & dñationis, de qbus beatus Gregorius, Paſtoralis (inquit) manſuetudinis obliti, iure dominationis ſubditos præmunt. 6

¶Tales ſimiles ſunt incarceratorum cuſtodibus, qui extra carcerem de bonis incarceratorum laute viuũt, & ipſis incarceratis ſtrictam dietam aſſignant, nec in carcerem deſcendunt ad eorum conſolationem, ſed ut ſtrictius ligen-
7 tur, uel arctentur: Sic multi alijs præſidentes de bonis, quæ ſubditorum ſunt, & communitatis, in cameris, & angulis lautam vitam ducunt, & alios legibus, & actis ſatis arctant, eiſque ſatis arctam vitam ducere permittunt; nec minimo digito eam ſupportant: Nec ad loca iudicialia ſubditorum deſcendunt, niſi vt ſtrictiora præcepta faciant, & iniurias eis dictas, vel factas acrius puniant: Cõtra quos Chryſoſtomus, Vis (inquit) apparere ſanctus? eſto circa uitam propriam auſterus, & circa uitam aliorum benignus.

¶Item tales aſſimilantur iſtis, qui per villas clamant, ſicut moris eſt, ꝙ ornẽt vtenſilia, &c. Quo clamore uidentur ſe velle defectus alienis utenſilibus corrigere, & tamen ueſtes proprias, & utenſilia habent ſatis exilia, nec ea corrigunt: Sic iſti, quibus Chriſtus ait, Trahe primo feſtucam de oculo tuo. Concluditur ergo, ꝙ conueniens eſt, ꝙ prius ſeipſum, & poſtea proximum corrigat; ut charitas à ſeipſo incepta ad alios, tanquam riuulus à fonte deriuetur.

8 ¶Secunda conditio ex parte corrigentis requiſita eſt paſſio, ꝙ uidelicet illis, quos operis rigore corrigit, cordis affectione compatiatur, & condoleat, propter naturæ identitatem, & propter cõſiderationem propriæ fragilitatis. In cuius forte compaſſionis ſignũ, & euidentiam, ſummus hominum corrector Deus uicarium correctionis ſuæ in terra Petrum peccare permiſit; vt ex caſu propriæ fragilitatis alienis compati diſceret infirmitatibus: Non fruſtra ergo hæc duo coniunguntur, homo, & peccator, quia enim peccator eſt, corripe; quia homo eſt, miſerere. 23. quæſtio. 4. duo. Nota de hoc. C. 12. per totum. Sed quia non eſt

tantum compatiendum, quòd corre- 9
ctionis iuſtitia torpeſcat: Ideo cum cordis affectione neceſſe eſt, quòd habeat iuſtitię feruorem, quia ſi negligentia, uel inordinata compaſſione, uel timore, ſeu amore nimis inuenitur in correctione remiſſus, & tepidus, eſt quaſi imago mortua, & cannabo conformatus ad fugandum aues, quæ nullo tamen proceſſu temporis à damno faciendo arctat: Et ſicut ianitor iuxta hoſpitium depictus, qui gladium, uel baculum ſuper intrantes quaſi percutere, & ab ingreſſu arcere uolens, neminem tamen lædit, uel arctat, ſeu aliter facere, quàm apud ſe cogitauit, compellit; Sic nonnulli ſine cauſa gladium tenentes, uerbis quandoque correctionis, gladium vibrant multa minantes, & promittentes, ad modum formidinis in blado, quæ arcum quidem uibrat: Sed defectus operis ſequens oſtendit, quod in imagine pertranſit homo in primo, id eſt, ad modum imaginis prædictæ in pariete. Sicut ergo tales imagines in aula Ægis pictæ, inter remunerandos uictores nõ remunerabuntur, & inter conuiuantes non feſtiuantur, nec eis miniſtratur; ita iſtæ imagines in aula Dei, eccleſiæ, uidelicet, militantis, depictæ inter uictores & conuiuantes in ciuitate Dei, uidelicet, in eccleſia triumphante non remunerabuntur, ſed deſtruentur, teſte Pſal. qui ait, Domine in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum redîges, nec mirum, quia ſicut nec in eccleſia militante habitus facit monachum, ſic nec in curia Dei, ſolus habitus, uel ſtatus facit bonum Prælatum, uel dominum, uel Chriſtianum, de quibus Phil. 2. Habitu inuentus ut homo.

¶Quarto cum feruore oportet, quòd 10
habeat prudentiam, nec feruor vertatur in nimium rigorem, uel crudelitatem, non ſit ergo nimis ſeuerus, ad modum leonis, qui totum occidit, nec nimis grauis, & amarus, ad modum nouercæ, nec nimis placitus,

ſicut

ſicut parui canes, qui comedentes bonos bolos de menſa dominorum, dominis adulantur: qui enim in correctionibus, nimis feſtinam & ſeueram exercet correctionem, eſt ſicut, qui arborem vult ſubito retorquere ad partem ſuæ inclinationi contrariam: quæ hoc caſu frequenter frangitur. Et medicus nimis aſpera medicina infirmũ occidit, & magnus turbo paruum ignẽ extinguit: Et in arte quacunque materia debilis fortiter percuſſa, vel rude tractata, frangitur, ſic in moribus, ut patet.

11 ¶Eſt ergo ſic correctio prudentia, & miſericordia temperanda, ut arbor.i. ſubditus non frangatur: ſed paulatim, ut ad iuſtitiæ regulam ducatur: & ſic melius in altum ad Deum creſcat:

Exemplum. Vnde fertur, quòd cum quidam abbas conqueſtus eſſet Ancelino, quod monachos rigidè teneret, & tamen ſemper eſſent rebelles, reſpondit Ancelinus, qui (inquit) arborem ex nulla parte creſcere permittit, nunquam pulchros ramos faciet, ſed ſi ita eam dirigit, quòd non totaliter frangatur, ſed naturæ ſuæ in aliquo permittatur, poteſt eum trahere, & dilatare, ſicut vult. Ita qui ſubditos aliquando in licitis, & honeſtis ſolatijs eorum dimittit voluntati, & non totaliter cum rigore procedit, meliores eos habebit, & aliquando miſericordia eos ad miſericordiam ſui, & à miſeria reuocabit: Ideo dicit canon, quod correctio debet eſſe mixta cum benignitate, & aſperitate, diſt. 45. diſciplina. Sicut mediens aliqua dulcia medicinæ immiſcet amarę,

12 ne infirmus potionem ſpernat, ſic in medicina animæ. Vnde Seneca, Vitia animi, ſicut vitia corporis, leniter tractanda ſunt: ut ignis paruus moderatio flatu plus accenditur in illis, qui dicunt, ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur. Et hæc eſt doctrina, & admonitio Pauli ad omnes correctores; Galat. 6. Si (inquit) præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, ita tamen quod nec miſericordia in correctione deficiente, ſit crudelitas, nec miſericordia excedente, ſit correctionis remiſſio: Vnde canon. Qui iuſte iudicat, ſtateram in manu geſtat, in utroque penſo iuſtitiam, & miſericordiam peccati temperat pœnam. diſt. 45. 13 omnis: Gloſa in utroque penſo, id eſt, in abſoluendo, & condemnando. Et non ſolum in abſoluendo, & condemnando, ſed etiam in ſecreta admonitione cum prudentia, & cautis exemplis procedendum eſt. Exemplo Nathan Prophetæ. 2. Reg. 12. Quando uoluit regem Dauid de adulterio, & homicidio corripere, caute propoſuit exemplum de diuite, qui habebat oues plurimas, & de paupere, qui non habuit, niſi unam, quam diues pro peregrino ſibi aduenienti occidit; Ait ergo regi. Reſponde mihi iudicium, qui reſpondit, uiuit dominus, quoniam filius mortis eſt uir, qui fecit hoc, cui propheta, tu es ille uir: Ecce ſi aperte ſine exemplo eum reprehendiſſet, forſitan Rex indignans ſuperbæ, & ſine correctionis effectu reſpondiſſet; Quia uero pulchro exemplo, & quaſi ex iudicio proprio concludit, gratanter, & ſalubriter reprehenſionem admiſit, dicens, peccaui domino. Exemplum.

¶Huiuſmodi ergo exemplo caute, 14 & quæſtione præcedente in talium correctione, ſeu admonitione eſt procedendum, ut ipſi ſe iudicent, quaſi in alieno negocio, & contra arguentem non iraſcantur, cum non ipſe, ſed ipſimet ſententiam, & iudicium ſuum proferant. Dicat ergo ſic, date mihi iudicium in cordibus ueſtris; Si quis ueſtrum haberet equum, uel iocale precioſum amiſſum, nonne haberet grates ei, qui ſibi illud reduceret, uel ei, qui de magno damno euitando eum præmoneret, nec contra eum iraſceretur? & ipſis annuentibus,

tibus, exprimatur, quomodo Deum, & animam, & cœlum amiſerunt, & quomodo imminet periculum æternæ damnationis pro tali, uel tali peccato: Et ſic ſub dulci modo facilius corrigitur: Exemplum ponit ad hoc beatus Gregorius in paſto.lib.3. Dum, inquit, ſi laudatur equus indomitus, palpatur, & mel poculo miſcetur amaro:ut bibat ægrotus. Et ponit exemplum prædictum de Nathan Propheta; ſub quadam (inquit) ſimilitudine, arguendi ſunt potentes; verbi gratia, date mihi iudicium. Si aliquis dominus unũ ſeruum excellenter ditaſſet, & honoraſſet, & alium non ſic, & uterque ſit proditor
15 inuentus, vel inobediens, & falſus domino ſuo, cõtra quem iuſtius iraſcitur, & quem maiori pœna puniri poteſt? iuſtitia ſuadente, credo, ꝙ corda veſtra iudicant, ꝙ illum, qui maiorem committit ingratitudinẽ: Sic in propoſito Deus nos ditauit, dando hęreditatem magnam ſine labore noſtro, diuitias, & delitias, equos, carnes, & ſolatia, & filios, & familiam, & honores, quibus mediocres carent, intantum quòd plura bona expẽditis, & comedetis vna die, quàm pauper in menſe, & totum eſt dono Dei. Seruos etiam multos, & miniſtros. Si ergo & uos, & illi pauperes ſitis tranſgreſſores mãdatorum Dei, eum peccatis prouocantes; Credo ꝙ non ſit aliquis ueſtrum ratione utens, quin dicet peccatum diuitum grauius puniendum: Tum, quia ab eo, cui plura traduntur, plura exigentur; & cum eo ſtrictius computatur, in quo computo ſi in multis deficiat, culpabilior redditur, & maiori pœna dignus, quàm cui pauca committuntur, & in paucis deficiat: Tum, quia de altiori loco cadunt: Tum, quia ex munere Deo rebellant; Natura enim pauperibus æquales ſunt: ſi ergo contra
16 Deum plus ſuperbiunt, hoc eſt, ex aliquo Dei munere, quod à natura non habent; Tum, quia hic minus purgantur: Subiecti enim habent hic frequẽnter iudicia, & tribulationes, per quas purgantur, quando peccant, ad iudicia ſęcularia, & eccleſiaſtica trahuntur domini autem & potentes non ſic, ſed ſolum Dei expectant iudicium: De quo Heb.10. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. De hoc iudicio diuitum. Nota optime, Sapien.6. Et beatum Gregorium in paſto.lib.1. Subditorum (inquit) vitia per nos diſciplinæ uigore feriuntur. In his vero, quæ ipſi committimus, niſi uerbi quidem proiectione ab aliquo laceramur; tanto ergo magis apud Deum obligati ſumus; quanto apud homines inulte peccamus; ſicut patet. D.11.3t. Talibus exemplis Chriſtus in euangelio frequenter legitur peccatores reprehendiſſe. 17
Patet ergo, quòd ſunt quatuor conditiones requiſitæ ex parte corrigentis. Ex parte uero perſonæ cui iniuriatur, pro qua iniuria correctio iniurianti inferenda videtur, rationi conſonum eſt, quòd iniuria facta Deo prius corrigatur.

¶Sed heu, econuerſo eſt, quia iniuriam propriam multi vindicant: Iniurias Dei pauci, ſicut patet: Ad puniendum vero perſonam iniuriantem adhibenda eſt cautela, quia aliter corrigendus eſt obſtinatus, & conſuetudinarius peccator, aliter paſſione præuentus, de qua dolet: Exemplum ad hoc de regibus, qui pro latronibus, & homicidis habent gladium, & patibulum, pro filijs corrigendis habent virgam: Exemplum ad hoc de Deo, qui peccatoribus finaliter habet gladium, & patibulum æternæ maledictionis, & damnationis, pro peccantibus vero, & humiliantibus ſe habet virgam tribulationis. Exemplum eſt ad hoc Ambroſij ſuper.21.c.Matth. Grauiſſimus (inquit) nodus in ligno non poteſt expelli, niſi grauiſſimo oppreſſore. 18

¶Exemplum ad hoc in arte medicina, fortior fortioribus, & leuior datur debilioribus.

¶Exem-

Exemplum. Leo. ¶Eemplum ad idem in natura. Leo fortius inuadit reſiſtentes, & parcit humilioribus. Vnde Solinus. lib. 24. c. 2. Clementiæ (inquit) ſunt multa indidicia in leonibus, proſtratis parcunt. In viros plus, quàm in fœminas ſæuiunt. Infantes non niſi in magna famæ peribunt. Patet ergo, quòd ſecũdum diuerſitatem perſonarum adhibenda eſt diuerſitas correctionis. Vnde Seneca. lib. de moribus. Nobilis equus vmbra uirgæ regitur, indomitus nec calcaribus cõcitari pt: vulgi imperitiã ad res iuſtas ſola conſtringit neceſſitas. Nota. D. 6. 16.

19 ¶Sed heu, qui moderno tempore populum regere deberent, econuerſo leoni ſuperbo parcunt, & catulum uerberant, contra muſcas gladio pugnant, & lupos demulcent, quod patet, quaſi in omni curia, ubi aſinus uerberatur, quia pauperes, & ſimplices acriter puniũtur, & arctantur, & potentes euadunt. De quibus Bernard. tractans illud Matth. 23. Duces cęci excolantes culicem, & camelum glutientes, prælati (inquit) noſtri culicem liquant, & camelum deglutiunt, dum maiora prætermittens, minora diſcutiunt, optimi rerum ęſtimatores, qui magnam in minimis, & paruam in maximis diligentiam exhibent, quod patet expreſſe, quia de temporalibus plus, quàm de animabus diligentiam habent.

20 ¶Quarto quantum ad temporis cõgruitatem, correctio eſt cito facienda. Sicut ignem in domo cito extinguunt, ne alias domos in uilla combureret. Ita peccatorem corrigere debent, ne alios corrũpat, & vulnera cito ſanare neceſſe eſt, quia vulnera putrida, & fœtentia cũ difficultate ſanantur, ſed ferre neceſſe eſt, ut abſcidantur vulnera, quæ fomentorum non ſenſerint medicinam. diſt. 81. c Quia aliquanti. in fine. Nota de hoc quomodo vulnera non cita ſanata ſe oſtendunt, & peiora efficiunt. C. 8. 8.

Artic. 4. ¶Sed licet correctio peccatoris cum conditionibus præcedentibus ſit bona: tamen corrigenti, nõ eſt bonum, quod facit, niſi adſit intentio pura, & munda, quia ſi oculus fuerit nequã, totũ corpus tuũ erit. Ex parte ergo accuſantis, ſeu denunciatis requiritur, ꝙ res ſit uera, de qua agitur, & ꝙ dicatur ei, qui prodeſſe poteſt, & non obeſſe. Ex parte uerò vtriuſq;, tã denũtiantis, quàm corrigẽtis, requiritur intentio, ꝙ uidelicet, oĩa faciant in odium peccati, & non perſonæ, nec ad malum, ſeu dãnũ perſonæ; ſed ut ſanetur. Sicut os malũ pedis, uel
alterius mẽbri Medico reuelat, & me- 21
dicus illud ligat, ut ſanetur. Sic quilibet peccatum alterius Medico reuelet animarum, quia (teſte Auguſtino in regula) magis innocentes non eſtis, ſi fratres neſtros, quos iudicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis.

¶Sed heu, raro tali intentione fit accuſatio, vel correptio. Sicut patet. A. 11. 7. & M. 9. 15. Hoc idẽ oſtendo tali conſequentia, ſi tali corrigerent intẽtione, potius, & citius, amicus, & familiares corrigerẽt, quàm extraneos, cõſequẽtia probatur, quia naturaliter oẽs potius volũt bonũ amicis, quàm inimicis. Si ergo in correctionibus ſuis intenderent bonũ in correcto finẽ inducere, & effectum, potius eam exercerent circa amicos, quàm inimicos. Falſitas conſequẽtis apparet quotidie in opere, & conſuetudine. Vbi eſt enim viſum in curia laicali, ꝙ amicus amicũ de fori facto; uel familiarẽ accuſauit. Et immò, ſi eſſet, accuſatus, quin eũ, ſupportaret, & ne corrigeretur, impediret, & inimicitias con-
tra accuſantẽ exerceret. Vbi uiſũ eſt in 22
curia illa, ꝙ iudex amicũ condẽnat, uel grauiter gratis puniunt. Vbi uſum eſt in curia eccleſiaſtica, ꝙ magnus prælatus, uel iudex amicum, uel familiarẽ citauerit? uel familiã, ſeu ueſtes ſuas portantes correxerit, imò ſeruitiũ, & ueſtis dñorum mundialiũ, & etiã prælatorum magnorum, eſt quaſi ſcutum, ab omni correctione eos ꝓtegens, & quaſi litera protectionis, & ſecuri cõductus, qa ſine impedimento libere ad infernũ pergant, qa ipſemet eos efficaciter non corrigũt, niſi fortè uerbo, ſicut Heli, dicentes, correctiones ad officiales ſuos

pertinere,

pertinere, officiales dicunt, ſe non intromittere debere de ſubditis, & portãtibus ueſtes epiſcoporum. Et ſic inter
23 ſcanna duo cadunt in infernum, trahẽtes illos ſecum, quibus in peccatis ſuis ſe appodiant, qui ſimiles ſunt leonibus, qui rugitu ſuo animalia terrent, nõ autem catulos proprios? Sic iſti alios terrent, ſed non familiam propriam: Contra canonẽ, qui dicit, quòd familia per dominũ ſuum corrigi debeat, & ad bonum incitari: diſt. 47. c. ſicut ij. §. neceſſe eſt. Nota. D. 12. 11.

¶Aliter culpabilem ſe reddit dupliciter.

¶Primo, quia alij uidẽtes illos familiam habere diſſolutam in ueſtibus, & motibus, & uerbis, nimis curant ipſi ſimilia facere, uel conſimilem habere familiam. Ideo Ber. lib. 4. de conſideratione. Eugenium Papam admonet dicens, miſcant à te, comaculos pueros, & comptos adoleſcentes ſecum non habere, quærẽdi igitur tibi ſunt, qui ſunt compoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam, parati ad obedientiam, qui marſupium non exhauriant, ſed corda reficiant, & crimina corrigant, hæc ille. Aliter pœnam meretur, ſicut patet optimè. F. 3. 33.

24 ¶Secundo culpabilem, & ſuſpectum ſe oſtendit, quia præſumẽdum eſt, quòd neſcit benè præeſſe eccleſiæ, & familiæ Dei numeroſæ, qui benè neſcit regere propriam familiam, paruam. 1. Timo. 3. Si quis autem domui ſuæ præeſſe, neſcit, quomodo eccleſiæ Dei diligẽtiam habebit.

¶Oſtenſa talium culpa, oſtendere reſtat, quòd illorum excuſatio, quàm parum ante uidelicet ſupra eo. c. 23. Prætendunt, uidelicet, quòd ſubditorũ correctio ad officiales pertinet, nõ ualeat, & ſpecialiter, quando uident, quòd officiales, uel commiſſarij ſui in negligentia delinquunt: Vnde Bernard. de conſideratione, lib. 4. ad Eugenium Papam, ad literam Papam, & prælatos admonet, quòd correctioni familiæ ipſimet intẽdant, dicens.

¶Sunt (inquit) quæ ignorare te nolim, mores, uidelicet, quorumcunque, & ſtudia, non oportet, vt uitia domus tuæ vltimus ſcias, quod quàm plurimus nouimus contigiſſe, alius alia diſpenſet, tu de diſciplina prouide, illud nemini credas, ſi inſolentior ſermo corã te inſonuerit, habitus incompoſitus aperuit, manus tua ſuper huiuſmodi ſit, tu ulciſcere iniuriã; Impunitas auſum parit; Auſus exceſſum: Audi Paulũ dicẽtem. 1. Timo. 5. Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum, curam nõ habet: fidem negauit, & eſt infideli deterior: hæc ille: Et idem tradidit ĩ ſcriptis Robertus, groſſum caput, epiſcopus Linconienſis. Innocentio Quarto, & Cardinalibus. 25

¶Idem oſtenditur ex uerbis Auguſtini in epiſtola ad comitẽ: Quæro (inquit) mi frater pro omnibus tibi ſubiectis, a maiori, vſque ad minorẽ, amorem, & dulcedinẽ regni cœleſtis: amaritudinem, & timorem gehennæ annũcies: & de eorum ſalute ſollicitus, & uigil exiſtas, quia pro omnibus tibi ſubiectis, qui in domo tua ſunt ĩ rationẽ domino reddes; Annuncia, & ſua de eis, & caueant à ſuperbia, detractione, & ebrietate, fornicatione, ira, periurio, & cupiditate. 26

¶Idẽ Auguſtinus, ſuper Io. Homel. 59. ſuper illud Io. 12. Qui mihi miniſtrat, &c. Sic (inquit) vos pro modo veſtro miniſtratę Chriſto, benè uiuendo, eleemoſynas faciendo, nomen, doctrinamque eius, quibus poteritis, prædicando, ut vnuſquiſque paterfamilias hoc nomen cognoſcat, paternum affectum ſuæ familiæ ſe debere pro Chriſto, & pro uita æterna, omnes moneat, doceat, corripiat; ita in domo propria, eccleſiaſticum, & quomodo epiſcopale impleat officium miniſtrans Chriſto, vt in æternum ſit cum eo: huic etiã cõcordat Papias, dicens: quòd ideo vocatur paterfamilias, quia in familia ſua, tanquàm filijs ſuis, paterna dilectione conſulit.

¶Viſa ergo talium culpa, & quod ex- 27
cuſationes

cuſationes non habent de peccatis ſuis,
nihil aliud reſtat,niſi,ut contra culpam
duplicem , duplex pœna in ferendã ti-
meatur , uel iam illatam ſentiatur in
parte.

¶Pœna enim temporalis dominos
ſequitur,& patresfamilias,ex negligen-
tia familię,& filiorũ,ſicut patet expreſsè
lib. 5.decretalium tit. 3.de ſymonia. li-
cet Hely.Vbi dicitur , quòd licet Hely,
ſumus ſacerdos , in ſe bonus exiſteret,
quia, tamen filiorum exceſſus efficaci-
ter non corripuit,& in ſe pariter , & in
ipſis animaduerſionis die uindictã ex-
cepit, cum filijs eius ĩ bello peremptis,
ipſe de ſella corruens,fractis ceruicibus,
expirauit.

28 ¶ Et non ſolum pœna corporalis,
ſed etiam infamiæ conſequitur , quia
propter diſſolutam familiam domini,
multi obloquũtur: quod patet per hoc,
quod fertur de quodam,qui,ut dicitur,
quæſiuit à duobus mimis , quid de eo
Exemplum. patria loqueretur.Primus reſpondit,di-
cens,dicunt, omnes quòd eſſes bonus
dominus,ſi haberes bonam familiam:
Alius requiſitus reſpondit , dicunt om-
nes,quòd familia eſſet bona, ſi haberet
bonam dominum,& iſte apertius dixit,
quia dominus familiam ſuam,etiam vi,
corrigere poteſt:Vnde ſi ipſe bonus ſit,
vel amore, uel timore alios de familia
ſua bonos facit. Et ſic uerificatur pro-
uerbium,quo dicitur, ſecundum iudi-
cem populi, & miniſtri eius. Et qualis
rector ciuitatis , tales inhabitãtes in ea.
Eccleſiaſtici.10.Nota. D.12.4. Et nõ ſo-
lum pœna temporalis,uidelicet,corpo-
ris,& infamiæ,ut dictum eſt , ſed etiam
pœna æterna dominos ſequitur, circa
regimen familiæ negligentes;Sicut pa-
tet in Pſal.54. Deſcendant (inquit) in
infernum uiuentes quoniam nequitiæ
in habitaculis eorum : Et diſt.47 §.ne-
ceſſe.Ad corrigendum igitur ſubdito-
rum defectus,& exceſſus tanto diligen-
tius debet prælatus aſſurgere, quanto
damnabilius eorum offenſas deſerit in-
correctas. Extra lib.5.titu.3.de ſymo-
nia, licet Heli.

¶Viſo ergo, quòd correctio ex tam Arti. 5.
pia procedit intentione,& pro peccato-
ris tam neceſſaria vtilitate, conſequens
eſſe debet ex parte correcti benigna pa-
tientia,ut humiliter , & patienter reci-
piatur , quicquid pro eius agitur utili- 29
tate,quod eſt quintum principale, quia
quicquid amans , & amatus infert, pa-
tienter recipiendum eſt ? Sed correctio
ſignum eſt amoris, quia non eſt chari-
tas,ſed languor , ubi mali mores non
corriguntur. 23. quæſt. 5. non putes,
& c. ſequen.

¶Item non corrigere malos, ſed eos
fouere,eſt eos occidere.23.q. 5.Qui ui-
tijs.Et diſt.45.ſed illud: Sicut ergo ſpe-
culum, quod maculam oſtendit, non
offenditur, nec frangitur . Et ſicut qui
damno facit carere temporali ; Et ſi-
cut manus ligans pedem infirmum ,
non percutitur à pede , ſed magis affe-
ctum corporis meretur. Ita corripe ſa-
pientem, & diliget te. Nota. I.13 39.

¶Correctus ergo , uel reprehenſus
contra correctorem non murmuret,li- 30
cet minorem ſtatim teneat , qui repræ-
hendit.Exemplum ad hoc eſt ſancti Pe-
tri Apoſtoli , quẽ Paulus legitur reprę-
hendiſſe, Ad Gal. 2. Cum (inquit) ve-
niſſet Petrus Antiochiam, in faciem ei
reſtiti,quia reprahenſibilis erat: Et hoc
non obſtante,Petrus quaſi gratãter, re-
prehenſionem acceptãs,Epiſtolas Pau-
li,in quibus repræhenditur , commen-
dat,Secunda Petri vltimo, dicens , cha-
riſſimus frater noſter Paulus ſecundum
datam ſibi ſapientiam ſcripſit nobis , ſi-
cut & in omnibus epiſtolis loquẽs, &c.
Ex hac ſcriptura beatus Gregorius ſu-
per Ezechielem. Homel.18.Concludit
humilitatem,& patientiam Petri , quia
in epiſtolis Pauli inuenit ſe repræhen-
ſum, & tamen eas commẽdat.Nos (in-
quit) ſi à minore fratre corripimur,
murmuramus , & indignamur ; Petrus
autem non recogitat ſe prius vocatum,
& vmbrã eius infirmos ſanaſſe, ſed cæ-
tera alia obliuiſcitur, ut ſolam humili-
tatem cuſtodiat : huiuſmodi ergo exẽ-
plo,diſciplinã domini , fili mi,ne abij-
cias,

cias,cum ab eo corriperis, nec deficias,
quē enim diligit,Deus corripit, & qua-
ſi pater ī filio complacet ſibi. Prouer. 3.

31 ¶Sed,heu, multi aſſimulantur equo
infirmo,in dorſo,qui recalcitrat,quan-
do locus ille tangitur. Ita iſti correcto-
res maledictionibus, & aſperis uerbis
pungunt, & contra ſanitatem propriā
recalcitrant. Iuxta illud corripe inſipiē-
tem, &c. Tales aſſimilantur uermi, qui
ligna penetrat,& corrodit, q durus eſt
cum tangit, & mollitur cum tāgitur,qa
ſtatim crepat, & tangentem maculat;
Sic iſti alios dure corrigere, & arguere
in omnibus,obloqui, & omnium facta
vituperare uolunt,& ipſi à nullo reprę-
hendi uolunt,& ſi repræhendantur, re-
præhenſorem detrationibus maculant,
tales non ſunt ſpiritualiter ſanabiles,
quia medicinam ſpernunt,ideo moriē-
tur. Prouerb. 29. Virum, qui corripen-
tem ſe dura ceruice contemnit,repente
ſuperuenit ei interitus.

¶Quia ſicut in arte medicinæ ſignū
mortis eſt, quando æger ex medicina
deterioratur,ſic in moribus, qui incre-
pationes odit,morietur. Prouerb. 15.

32 ¶Sic ergo tacti in ſe crepāt, ſicut ver-
mis prædictus, & tangētem cum com-
plicibus ſuis maculant,ad modum por-
corum,inter quos conſuetudo eſt,quod
vno clamante,omnes accurrunt, & ſu-
per cuſtodem, qui eum clamare facit,
clamant,quaſi uolentes porcum defen-
dere,contra cuſtodem aſſurgunt, & ſe
erigunt. Sic quando prælatus,uel alius,
qui incumbit,porcum infernalem, qui
videlicet uitam ducit porcinam,in foro
quocunque ſiue eccleſiaſtico, ſiue ſecu-
lari,corrigere nititur,ipſo, quaſi de in-
iuria ſibi facta,conquerenti, omnes cō-
plices, & ſupportatores contra corre-
ctorem inſurgunt,& uerbis,& quando-
que uerberibus eum perſequuntur. Et
ſic qui arguit impium, maculam ſibi
generat. Prouerb. 9. Nota infra. eod.
cap. 54.

Artic.6. ¶Et tamen plus ſeipſos lædunt, &
maculant hoc faciēdo, quàm correcto-
res ſuos, inſaniamq; propriam apertis
oſtendunt indicijs, ſicut phreniticus,
qui odit ligantem,eumq; dētibus mor- 33
det, & uincula manibus rumpit. Sicut
etiam fur, qui odit lucem, & Adultera
maritū, de hac infamia loquitur Chry-
ſoſtomus ſuper Matth. Homel. 33. di-
cens, hæc eſt proprietas bonorum ho-
minum,& malorū,bonus enim in pec-
cato repræhenſus ingemiſcit, quia pec-
cauit, malus autem compræhenſus fre-
mit,non quia peccauit, ſed quia in pec-
cato compræhenſus eſt,vtputa domeſti-
cum animal, ſi aliquo tēpore extra do-
mum errando fuerit euagatum, cū ve-
nerit in manu domini ſui, quaſi in re-
cordationem naturæ ſuæ, cito manſue-
ſcit. Animal autem ſiluestræ, cum fuerit
compræhenſum, aut morſibus appetit,
aut calce repugnat, ſic & malus homo,
correptus non ſolum pœnitentiam nō
agit, ſed ad uerſus corripientem magis
iraſcitur. Hæc ille. Nota de hac ma-
teria. A. 26. 13.

¶In iſtis paret, quòd ſicut, qui vult Artic.7.
ignem accendere, fumi ſentit amari-
tudinem. Et qui candelam emungit, ꝓ-
prios comburit digitos. Et tractans ſpi-
nas,pungitur. Ita qui corrigit inſipien-
tem,puncturas ſuſtinebit, nec tamē eſt 34
à correctione ceſſandum, ſed in ea for-
titer perſeuerandum, ſicut ſeruus do-
mino ſuo aſſiſtens, propter paruam di-
gitorum aduſtionem non dimittit, qn
candelam emungat,ut clarius luceat,&
domino ſuo plus placeat. Ita nec ceſſā-
dum eſt à prædicationum officio, & à
confeſſionum audientia,propter tędiū,
ſeu ſcrupulum conſcientiæ, ſed talibus
aſſiſtendum eſt, ut peccatores ante Deū
luceant, ſeu placeant.

¶Quia licet in principio tędiū ſen-
tiant(ſicut accedens ignem, fumi ama- 35
ritudinem) tamen poſtea ſentiens lu-
crum animarum,gaudēt,ſicut ille, qui
ſentit ignis commodum,& calorē, non
meminit fumi præteriti propter gau-
dium. Vnde ſineletica in vj. pa. Qui (in-
quit) vult ignem accendere,in princi-
pio ſumatur,ſed in fine gaudet. Ita, qui
incipit bonum opus in ſe,uel in alio,in
principio

principio inuenit tędium, in fine uerò gaudium, ſicut ergo nil melius probat probum militem, quàm in bello corporali perſeuerantia, ſic probatur miles Chriſti in bello ſpirituali. Vnde Auguſtinus ſuper epiſtolã ad Gal. Nihil (inquit) ſic probat uirum ſpiritualem, ſicut peccati alieni correctio, cum liberationum eius potius, quàm inſultationem, potiuſque auxiliũ, quàm conuicia meditatur. Si uerò nunc à correctione ceſſet, ut ei placeat, alias coram Deo de eo quærimonias deponet, ſicut patet per decretum ſecundum. P. 13. 60.

Arti. 8. ¶Sed, heu, multi benè incipiunt, ſed non perſeuerãt. De quibus Auguſtinus de ciuitate Dei, libro primo. Plerunque ab admonendis, & obiurgandis, & corripiendis malè diſſimulatur, ne uel eos offendamus, uel ne eorum inimicitias diuitemus, ne impediant, aut noceant in iſtis temporalibus rebus, quas addipiſci adhuc appetit noſtra cupiditas, ſeu quas amittere formidat infirmitas. Nota. G. 2. 9.

36 ¶In qua auctoritate, pro parte, infertur octauum principale, ſcilicet, aliquorum correctorum error, in hoc, quod dicit, diſſimulatur; & cauſa erroris, in alijs uerbis, circa quem articulũ ſic eſt procedendum. Primo, ut reſpondeatur, quomodo errant. Secundo cauſa erroris. Tertio reprobatio tam facti, quàm cauſæ.

Fabula. ¶Quantum ad primum, eſt ſciendũ, quod nonnulli modernorum correctorum in utraque curia, tam eccleſiaſtica, quàm ſeculari, aſſimilantur curię leonis, de quo fabulæ habent, quaſi ſic, qđ uidelicet, lupum, & vulpem, qui ei plus munera dederũt, accuſatos, quod oues, & gallinas comediſſent, & excuſauerunt ſeipſos dicentes, quod natura, & neceſſitas eos ad hoc cõpulit, eo quod alium cibum paratum non habuerunt, & parua, uel nulla pœnitentia eis data, uidelicet, quod Miſerere dicerent, abibant.

¶Aſinus uerò, qui uiã ſuã cũ leone, & conſiliarijs ſuis, & officialibus non pręparauerat, accuſatus, quod tria folia comediſſet petroſilij, acriter à leone obiurgatum, qui eum guloſam beſtiam uocauit, eo quod herbam ſine ſalſa comedere neſciret, cum lupus, & vulpes nullam ſalſam ad carnes ſuas requiſiſſent, & malè, & uerbis, & verberibus tractatus, in compedibus ponebatur. Ita modo potentes impuniti euadunt, & mediocres, ſeu ſimplices, ultra quàm deberent, puniuntur, & comprimuntur, & uerbis, & factis ma-
lè tractantur, in compedibus pedes eo- 37
rum: ſicut patet. I. 9. 8. & P. 4. 13. Ecce error.

¶Cauſa uerò iſtius erroris in diuerſis diuerſa reperitur. Aliquando cauſa eſt cupiditas.

¶Aliquando timor offenſæ, vel inimicitiæ, uel amiſſionis rerum, ſeu damni cõrporis, ſicut patet. T. 5 8. Aliquando mutua malorum colligatio, & ſupportatio. Aliquando ignorantia, & defectus doctrinæ. Aliquando amor. Aliquando odium. Aliquando præces amaſiæ, ſeu carnales. Aliquando uerecundia. Iſtæ cauſæ correctores excęcãt, quibus excęcatis contingit, quòd contingeret cęcis purgatoribus tritici, qui triticum eradicarẽt, & zizaniam dimitterent.

¶Quod etiam contingit Lamech, de quo magiſter in hyſtoria ſcolaſtica ſuper Geneſi.

¶Quòd cum eſſet cæcus, & uellet feram ſagittare, puero dirigente ſagittam, hominem, & non feram occidit.

¶Sic correctores, & iudices aliqua prædictarum cauſa excæcati, & puero, id eſt, ſententiam dirigit, perſuadentes modos, & colores, & cautelas, quibus ſententiam pro ſe dare poteſt ad modum iudicis Iudæorum, uidelicet, Samſonis cæci à puero ducti. Iudicum. 16.

¶Qui domum euertit, & ſeipſum, & alios morti tradidit, omnia peruertũt, & ſe, & alios ſpiritualiter occidũt,

Et

Et ad modum minutoris cęci, non uenam tangunt, quam deberẽt. Et ad modum habentis manum paraliticam, nõ locum percutiunt, quem deberent, immò ubi deberent muſcam percutere, id eſt, malefactorem, percutiunt innocentis frontem, qui non demeruit, uerbi gratia. In ſpũali corpus & anima ſimul
38 peccant: & burſa percutitur, & punitur, ecce minutor cęcus, ecce medicus peſſimus, qui medicinam ad plagam non apponit, & hęc eſt cauſa quaſi totius infirmitatis, & mortis in corpore eccleſiaſtico.

¶Sed dicent, percuſſio burſæ pœna eſt delinquentis, quia dum burſam exhauriunt, peccatorem affligunt, quibus reſpondetur, quod in optimo, quod iu opere requiritur, uirtuoſo deficiunt, uidelicet, in modo, quia licet delinquentem ſic puniant, non tamen modo, quo puniendus eſt, quia ſecundùm iura diuina, per ea per quæ peccat, torqueri debet. Sap. 11. Qui ergo membris peccat corporeis, in illis puniri deberet, nudus eundo circa forum, & eccleſiã, ieiunando, linea dimittendo, & huiuſmodi, quia ſecundùm iura canonica, pœna, quam plus timent, peccatoribus imponenda eſt. Extra. lib. 2. Vbi lite nõ conteſta. c. quoniam frequenter. Et lib. 5. titu. 37. De pœnis. c. licet. Et 23. q. 4. ea vindicta. Et q. 5. prodeſt. Vide. P. 8. 7.
39 Sed pœnam corporalem plus timent, quàm pecuniariam, probatio, in foro eccleſiaſtico ꝓ fornicatione, adulterio, & huiuſmodi, ſemper imponitur pœna corporalis in publico coram omnibus, nec reges, & domini terrarum ſinerent eos alias pœnas pecuniarias eis imponere, ſaltẽ ruſticis ſuis. Sed ipſemet ſic ad pœnas adiudicati corporales, poſtmodum ad iudices illos ueniunt, pecuniam offerentes, & commutationẽ pœnæ corporalis in pecuniariã rogantes, quòd non facerent, ſi plus pecuniares timerent, quia non uidetur veriſimile, quod rogarẽt, uel optarẽt eis accidere, quod plus timerent. Ergo de duobus malis, quaſi minus malum eligunt, & minus terribile, & pœnale. Nota. I. 9. 22. legem ad hoc. T. 2. 3.

¶Huic reſpondet dupliciter. Vno modo, quòd totum ſic acceptum vadit 40
ad eleemoſynam, ſicut Iudas, qui ait: potuit enim uenũdari multo, & dari pauperibus: hoc autem nõ dicebat, quia cura ei erat de egenis, ſed quia loculos habebat, &c. Matth. 26. Quàm ergo ueritatem illud dictũ habeat, Deus nouit, & ſupponendo, quòd uerum ſit, nõ deberet animas perdere, & eleemoſynas facere, melior eleemoſyna eſſet animã peccatorũ ſaluare, quàm corpus famelici ſaturare: ſicut patebit infra, c. de eleemoſyna. Chriſtus enim uenit peccatores ſaluos facere, & animas quærere, & non pecunias.

¶Iterum reſpondent officiales, aduẽtus meus non eſſet domi acceptus, niſi lucra portarem terrena, ſed plus eis cogitandum eſſet, quomodo eorum aduentus poſſet Deo eſſe acceptus, qui eorum aduentum non acceptabit, niſi animas ducant.

¶Et quomodo poterunt ipſi cogitare, quod facta ſua Deo placeant, cũ nec canes habentes conſimilis conditiones eis placerent? Non enim eſt aliquis illorum, cui canis ad cuſtodiam domus deputatus placeret, ſi latroni applauderet propter fruſtum panis ſibi proiectum, quod tamen ipſi faciunt canes muti, qui primo cum tanto latratu, & minis ad delinquentem veniunt, quaſi ipſum diuorare uellent, ad modum canis rabidi, ſed pecunia, uel munere in ore proiecto obmuteſcunt. Seruus qui ſic in eis miniſtraret in iniurijs, & factis, eis non placeret.

¶Patet ergo, quàm uiles ſunt, qui ꝓpter munera correctionem dimittunt, & animas pro animo cenſu, ſicut animal, uel domum diabolo locatam. De quibus. Nota A. 27. 50. Et quæ mala ex hoc accidunt, quod munera tãtum cupiunt, & lucra terrena, qui in poteſtate 41
conſtituuntur, nec tamen eſt de eorum cupiditate mirandum, ſed potius dolẽdum. Ideo dico, non eſt mirandũ: quia de

de naturalibus, & communiter accidẽtibus non eſt mirandum, ſed naturale eſt, & conſuetum tam in natura, quàm in arte, quòd totum opus præcedens fit circa finem intẽtum, ad hoc uidelicet, quòd finalis intentio habeatur.

¶In his uerò, qui in officio, uel poteſtate ponuntur, in quacunque curia finalis intentio, eſt lucrum terrenum, de pluribus dico, qui nou accipiunt officium zelo iuſtitiæ exercendæ, ſed intẽtione pecuniæ colligendæ, & proprij commodi cauſa, quid ergo mirum eſt, ſi opere ſemper nitantur implere, quod pro principali fine ante opus inceptum intendebant? & dum hoc intendunt, innocentes, & iuſti deprimuntur, & in officijs non ponuntur, ſed contenduntur, ſicut fidelis à latrone, & malefactores ſupportantur. Et ſic correctio cupiditate impeditur, & multa mala tam corporalia, quàm ſpiritualia fiunt. Quia cũ paſtor p abrupta, ſcilicet cupiditatis graditur, ad præcipitium grex ſequitur, beatus Gregorius in paſtorali.

42 ¶Et nõ ſolum cupidi correctionem dimittunt pro muneribus, ut ſic ſolo omiſſionis peccato euadant, ſed nõ dãtibus grauamina inferunt exquiſita, qa non dantibus occaſiones nocendi non expectantur, ſed quærũtur, & malitioſè excogitantur, tales citantur, quo varanto, uel iure, quod ab antiquo tenuerũt, uel tenent, à Thelonei ſolutione, & alijs oneribus liberi ſint, uſque aliquid detur, & uexatio redimatur oſſe in ore canis proiecto. Vtinam ita diligenter ſcrutarentur, quo iure ipſi tenent, quæ à falſis anteceſſoribus, uel ab acquiſitione propria poſſident, quod ſi facerent, uel totum, uel magnam partem inuenirent, ſe contra rationem, & Dei iura tenere Quæ ergo maior inſania, quàm tam diligenter quærere, quo iure eſt ei breue regnum uocatum, quo iure alij tenent terras, pro uel cõtra iura domini terreni, & nolunt quærere, quo iure ipſi tenent terras ſuas contra iura Dei, in perditionem æternam, & amiſſionẽ terræ uiuentium. Conſulte ergo facerẽt, prius trabem de oculo proprio trahendo. Patet ergo error in correctione, & cauſa erroris, quæ ex cupiditate accidit cum reprobatione.

¶Alia cauſa correctionem impediẽs, vt præiactum eſt ſupra. eod. c. 37. Eſt ti- 43
mor offenſæ, ne, uidelicet, illum, quem cõrrigere deberet, uel eius complices grauet, & ad inimicitias prouocet. Sed talis cauſa in curia Dei allegata non aprobabitur, ſed reprobabitur. Et qui propter talẽ cauſam correctionem dimittit, ĩ illa curia iudicabitur peſſimus medicus, & homicida, & proditos.

¶Primum patet, ſi Rex conduxiſſet care medicum pro cura filij ſui, & ipſe iuramento præſtito, curam filij regis in periculo ſuo ſuſcepiſſet, ad talionem legis ſe obligans, ſi in cura ſua deficere, ſi poſtea uideret, quòd filius regis ſine potione amara, uel ſectione ſanari non poſſet, ſi ad rogatum filij regis, qui curã tã duram timet ſuſtinere, uel propter, munera eius, uel ne eum offendat, omnem medicinam illam ad burſam apponat, & non ad plagam, nonne peſſimus iudicabitur medicus. Et ſi ex hoc poſtmodum filius regis moreretur, nõne Rex iudicaret eum homicidam, & proditorem, ſic ut in propoſito eſt patet.

¶Sicut ergo, qui dimittit cultellum in manu filij regis, uel filij proprij ne clamet, uel lachrymetur, plus abhorrebit, quando grauiter illo cultello ſe læſerit, uel occiderit, & ipſe propter malã cuſtodiam de curia regis eijcitur. Ita in propoſito. Illi qui curam filiorum regis, id eſt, animarum ſuſcipiunt, qui tamen plus intendunt cuſtodiæ canum, vel falconum, & equorum, & meretricum, quàm filiarum Dei, qui ueritatẽ eis dicere negligunt, uel timent, ne clamor malorum uituperantium contra eos inſurgat, plus uituperabuntur. Et mirabile eſt, timent, ne offendãt, & nõ timent, ne damnentur, quando alij propter eorum defectum damnabuntur, & ipſi de curia Dei eijcientur in tenebras

bras

bras exteriores, tunc plus horrebunt, quia tunc plus erit illa amittere ſempiterna, quàm gratiam hominum, uel bona temporalia.

44 ¶ Tertia cauſa correctionem impediens, eſt mutua malorum, ſupportatio, & commendatio, & colligatio, in qua ſe habent, ad modum ſpinarū mutuo tenentium, & tangentes pungētiū: ſicut patet, ſupra.eo.c.32.quod figuratur Exod.8. Vbi habetur, quòd cū Moyſes percuſſiſſet puluerem ſomnis pulueris cōuerſus eſt in cyniſes, quod eſt genus muſcarum acutiſſimum, non dicitur, quòd percuſſit omnē puluerem. Et tamen dicitur, quòd omnis puluis conuerſus eſt in cyniſes, quia cū arguitur, uel punitur vnus malus, oēs mali detrahunt corrigenti, ipſumq; perſequuntur, & ſpecialiter mali eiuſdem conditionis. Et ſic, qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber. Eccleſi.10. Et non ſolum correctores mordent etiam peccatorem commendant. Iurantes eum eſſe bonum ſocium, & ualentem nimum & multo melioris uitæ, & conditionis, quàm ille, qui eum corrigit. Iſti ſic cōfederati optimè figurantur per demoniacum. Marci.5. A quo cum Chriſtus nomen quæreret. Reſpondit, legio, eſt mihi nomen, quia multi ſumus, de quo ibi dicitur, quod neque cathenis ligari potuit, & quòd nemo potuit eū domare. Sic iſti cathenas frangunt correctionis, & nemo eos domare poteſt, donec ligentur cum dæmonio meridiano. Sed potius rogant ſe in porcos mitti, quia delectationes, & brutales ſequūtur, & appetunt affectiones. Mitte nos (inquit) legio illa, in porcos. Nota. F.1.9.10.

45 ¶ Quarta cauſa correctionem impediens, eſt ignorātia, & defectus doctrinæ, & ſani conſilij, ſicut patet ſupra.c. de conſilijs. Cæcus oculus nūquàm benè dirigit manum ad percutiendum, ſicut uidens. Figura.4.Regum.13. Dum Helyſeus propheta ſuppoſuit manum ſuam manui regis, Ioas Rex benè direxit ſagittam.

¶ De quinto impedimento uidelicet precum carnalium. Nota.A.21.31.

¶ Sexta cauſa correctionē impediēs eſt uerecundia, qua multi uerecundantur peccatores corrigere, quando uidēt, vel audiunt eos iurare, & delinquere. Erubeſcunt enim in ſocietate, uel in domo, & expenſis alienis, non eſſe ſociales. Sed non eſt bonus miles, qui dimittit negocia domini ſui, uel iniurias ei dictas, uel factas, pro poſſe non corrigit propter erubeſcentiam, qui enim eum erubuerit habere dominum, ipſe eum erubeſcit habere ſeruum.

¶ Propter iſtas, & his ſimiles cauſas, multi, & maximè potentes, & correcti in hoc mundo, & impuniti ad punitionem tranſeunt æternam. Ideo licet correctores eos propter cauſas prædictas non corrigant, tamen quando vident ſimplices pro luxuria circa eccleſiam, & forum ire, & alijs modis corrigi, deberent ſe emendare. Exemplo Leonis, qui caſtigatur aſpectu canis, quem uidet uerberati, ſciens, quòd licet hic impuniti euadant, tamen nec propter potentiam, uel diuitias, & ſi mille armatos circa ſe habeant, illum leonem qui circuit quærens, quem deuoret, id eſt, diabolum in mortē non euadent, ſed eos ſecum rapiet. Et ſic patet, ꝙ tales periculoſiſſimę infirmantur, de quorū infirmitate, nec ipſi, nec alij ſe intromittunt, nec curam quærunt.

¶ Et quia huiuſmodi ſubditorum Arti. 9.
pericula frequenter ex ſuperiorum dependent negligentia, & per conſequēs in illorum redundant periculum. Ideo
in hoc articulo ultimo uidendum eſt, 46
quod ſit periculum, & pœna non corrigentibus debita.

¶ Horum autem periculum, & pœna multis appatet exemplis.

¶ Primo per exemplum, de mercenarijs, qui pro mercede ſeruiunt. Ideo hæreditate filijs debita priuantur. De quibus beatus Gregorius Moral.lib.20. Si ab increpatione incepta reticemus, quia deriſionis odia formidamus, non lucra Dei, ſed noſtra quærimus. Talibus

ergo dicet, recepiſti mercedem; ſupple, quam quærebas.

¶Secundo per exemplum paſtoris, qui videt lupum ouem aſportare, & non clamat, vel efficaciter non impedit, de damno reſpondebit; ſic in propoſito: & patet.

¶Tertio per exemplum conſuetudinis in aliqua patria; qui videlicet, hominem aliquem alium occidere, uel furari uiderit, reus erit, niſi clamet, quia error, qui non reſiſtitur, approbatur, diſtinct. 83. error.

¶Idem patet de ſpeculatore, Ezechielis. 3. & 33.

¶Quarto idem patet per exemplum de infirmitate in corpore naturali, in quo ſi ſanitas, ſeu ſana pars infirmitatem non expellit, mors imminet, ſic mors ſpiritualis, ubi præſidentes delinquentes non corrigunt. Nota. G. 2. 24. & L. 7. 17.

¶Quinto per exemplum de rege eunte ad bellum, qui eum tunc ſequi nolunt, non ſunt digni ab eo in reditu honorari, ſed potius honore priuari,
47 Rex noſter Chriſtus venit ad bellandum contra peccata, & peccatores, qui ergo eum in hoc facto viriliter ſequi nolũt, audiant periculum ſuum à beato Gregorio in paſto. c. 49. Si quis (inquit) eſt domini iungatur mihi, ait Moyſes, in Exod. Si ille Dei dicitur, qui ad ferienda uitia, zelo diuini amoris excitatur, profectò ſe eſſe Dei negat, qui inquantum ſufficit, uitam carnaliũ corrigere recuſat.

¶Sed, heu, circa leges, & decretales lucratiuas pecuniarum non dormiunt, ſed delinquẽtes circa illas, cum feruore puniunt, & circa talem executionem non negligenter agunt.

48 ¶Circa leges uerò, & ſtatuta, ubi nihil lucrari poſſunt, negligentes ſunt. Sicut patet de magiſtro trium linguarum habendo, in vniuerſitatibus, in ſeptimo decretalium de magiſtris, ſicut etiam patet de lectore habendo in eccleſijs metropolitanis in theologia, ſicut patet ex conſtitutione Innocentij tertij, quòd etiam ſingulæ eccleſiæ cathedrales ſingulos magiſtros liberalium artium tenerent ad minus grammaticæ artis, qui earumdem eccleſiarum clericos, & alios ſcholares pauperes gratis inſtruerent, propter quod aliquod competens beneficium magiſtro cuilibet in eccleſia præberetur, ſicut fuit ſtatutum ab Eugenio Papa diſtinctio. 37. de quibuſdam. Poſtea ab Alexandro Papa in conſilio Lateranen. extra de magiſtris, & ne. &c. Quoniam deinde ab Innocentio in conſilio generali. extra eod. titu. quia nonnullis. Vbi autem omnia iſta, & alia iura de eorum hoſpitalitate, & uita, & honeſtate clericorum teneant, neſcio; Vbi verò ius, uel conſuetudinem, uel abuſum, uel decretalem quantumcũque de procuratoribus, uel quæſtis, vel pecuniarum collectionibus, vel decimarum exactionibus, ſeu pauperum mendicantium pro Chriſto arctationibus prætermittant, ſimiliter ignoro, immò de iſtis intantum cogitant, diſputant, & loquuntur, quòd vix eſt illiteratus ſacerdos, quin ſciat allegare conſtitutionem bonifacianam de canonica portioni, quin etiam ſciat diſputare & falſam partem tenere, immò hæreticam, ſi pertinaciter defendatur, contra bonos clericos, de confeſſionum audientia, & abſolutione, ꝙ omnes tenentur ab eis abſolui.

¶Sed inter quadraginta, qui ita benè ſciunt canones pecuniales, non eſt vnus, qui ſciat canones pœnitentiales, quos ſcire tenentur, aliter uix nomen ſacerdotis in eis conſtabit. ſecundùm Auguſtinum. 38. diſtinct. quæ ipſis. Patet ergo quæ ſua ſunt quærunt, & non quæ Ieſu Chriſti: Cum enim omnium legum & canonum intentio, & finis principalis, ſit iuſtitia, & lucrum animarum: quem finem tales legum executores non intendunt (vt oſtenſum eſt) patet, quòd leges in eis debito fruſtrantur fine, & cum illud, quòd debito fruſtratur fine, vanum ſit; patet, quòd leges populorum uanę ſunt: Hiere. 10.

49 ¶Sexto talium periculum, & pœna: patet ex ſocietate quàm habent cũ dæmonibus. dæmones enim gaudent de hoc, quòd multi peccant, ut puniantur, & tales correctores gaudẽt de hoc, quòd multi peccant, ut lucrum de eorum delicto acquirant, ad modum mali medici, qui gaudet, quòd multi infirmantur, ut lucretur: Sicut ergo ſocij ſunt in delicto, ita iuſtum eſt, ut ſint in pœna.

¶Sed dicent forte aliqui, non gaudemus de ſubditorum delicto, nec eis cõſentimus in peccato: Ideo ipſi Soli punientur; Sed audiant Ambroſium ſuper epiſtolam ad Gal. c 5. tractantem illud. modicum fermentum, &c. Peccatum (inquit) vnius, quod cognitum non arguitur, multos contaminat, illos, uidelicet, qui norunt, & non deuitãt. Aut cum poſſint arguere diſſimulant: huic concordant canones multi. Non corrigere peruerſos, nihil aliud eſt, quàm fouere: diſt. 43 ſit rector. & diſt. 33. nemo. & c. ſequenti. Et 14. q 6. ſi res. poſt medium. 23. q. 4 quiſquis.

50 ¶Prælatus qui eſt piger in corrigendo peccantes, ipſe eis ſociatur in malitia. 23. quæſt. 4. Ita & c. à malis. & c. ſequenti. Item fauere impietati eſt non perturbare, cum poſſit quis, peruerſos. 23. quæſt. 3. qui poteſt. Item Seneca in traged. qui non uetat peccare, cum poſſit, iubet.

¶Ad idem Ambroſius ſuper illud Roma. 1. Digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, conſentire (inquit) eſt tacere, cum poſſit redarguere. Item conſentire dicitur, quia corrigere negligit. 1. q. 1. quicquid inuiſibilis. & diſtin. 83. error. & c. ſequenti. Item conſentire dicitur, qui peccanti amabilem ſe præbet. diſtin. 93. ſi inimicus. Hæc eſt ſententia dura contra multos, qui non ſolum amabiles, ſed etiam beneficos ſe talibus oſtẽdunt. Tales audiant Ioannẽ euangeliſtam in canonica ſua epiſtola. 2. dicentem. Qui enim dixerit Aue illi, communicat operibus eius malignis. Ideo præmittit, dicens, ſi quis uenerit ad uos, & hanc doctrinam non habet, nolite recipere eum in domum, neč Aue ei dixeritis.

¶Ad idem facientem, & conſentientem par pœna conſtringit. 2 quæſtio. 1. notum ſit in fine. & 3. quæſt. 4. conſanguineorum.

¶Item qui tacet, conſentit. extra lib. 2. titu. 23. de præſumptionibus, nonne hoc eſt contra multos, qui in uiſitationibus, correctionibus, bannis, & huiuſmodi non dicunt, quod ſciunt de re de qua agitur, ad animarum ſalutem. Tales delinquentes quodammodo defendunt, quia taciturnitate ſua, ne corrigãtur, impediunt. Et qui conſentit peccantibus, & defendit delinquentes, & apud Deũ, & homines eſt maledictus. 11. quæſt. 3. qui conſentit.

¶Item ad idem, prælatus tacens in correctione ſubditorum, dicitur canis mutus: diſtin. 43. ſit rector. Et qui crimina non corrigit, non dicitur epiſcopus, ſed canis impudiens. diſtinct. 83 nemo.

¶Item paſtor, qui delinquentes non arguit, ipſos tacendo occidit. diſtin. 43. epheſi.

¶Item tribus modis malos aſſociamus. Committendo, fauendo, non reſiſtendo. 23. quæſtio. 4. ita planè. Ad idem beatus Gregorius in regiſtro. Qui non corrigit reſecanda, committit, & facientis culpam habet, qui, quod poteſt corrigere, negligit emendare, de hac materia, uidelicet, non corrigentium periculum, & pœna. Nota. G. 17. 11. Item. A. 2. 29. Item. C. 4. 4. Item C. 6. 10. Itẽ C. 11. 36. Item. F. 3. 20. Item nota pœnã non corrigentium. P. 2. articu. 8. per totum. Vide de materia correctionis. P. 8. tribus articulis primis. Vnde uerſus. Conſentit qui non re. c. 1. Annuit applaudet iubet adiu. ae. imitatur.

¶Cru-

¶ Crucis Chriſti. Cap. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Papa pro terra ſancta recuperanda iuſtè indulgentias exhibere poteſt.*

2 *Papa mandato poteſt omnibus nationibus, vt admittant prædicatores in eorum terris.*

3 *Papa, & Crucis prædicatores non debent expreſſè, & directè prouocare, & irritare fideles ad homicidium infidelium.*

4 *Omnes, qui zelum habet legis, ſtatuens teſtamentum, exeat poſt me.*

5 *Angeli iuuerunt Machabæum.*

6 *Deus iuuat potiſſimum Chriſticolas contra Crucis hoſtes decertantes.*

7 *Crux Chriſti adoranda & venerabilis in morte nos à periculis liberat atque deffendit.*

8 *Non ſolum Chriſti Crux eam ferenti mirificè prodeſt, ſed etiam ei, pro quo deferre cogitat.*

9 *Vnum contrariorum ſuum indicat contrarium.*

10 *In vniuerſali iudicio Crucis Chriſti ſignum ad maiorem ingratorum confuſionem latè, & palàm demonſtrabitur.*

11 *Pauci ſunt, qui Crucem ſuſcipiant, vel ad terram ſanctam gradiantur.*

12 *Pauciores ſunt qui ad terram ſanctam venientes, viriliter dimicent, ſed vecordes, & ſegnes emori timent.*

13 *Ad inſtar ſtrenuorum bonorum militum ſequamur Chriſtum eadem via, quia ipſe Crucem aſcendens præceſſit.*

14 *Multũ valet deuota huius nominis Chriſti memoria, & inuocatio.*

15 *Plurimi ab iſto ſanctiſſimo itinere terræ ſanctæ multipliciter ab re retrahuntur.*

16 *Alij à camino illius ſanctæ terræ timore expenſarum amouent.*

17 *Qui prædicta dimittere poſſunt, cogitent quam fœlices eſſent in morte.*

18 *Nonnulli ad pugnæ locum accedentes, pugnam inire timent ex eorum paucitate commilitonum.*

19 *Crucis defenſio duplex eſt, ſcilicet corporalis, & ſpiritualis.*

20 *Carnem, & mentem cum vitijs Crucifigentes tuti ſunt ab hoſtibus, multis de cauſis.*

21 *Virtute Crucis hoſtes longius fugantur, & expelluntur.*

22 *Ad Crucis Chriſti memoriam omnis diaboli fugatur exercitus.*

23 *Crucis ſigno liberabimur à percuſſione, & damnatione.*

24 *Religioſi Crucis ſignũ ſuper eorum muros, & oſtia extollere, & figere curant, vt domum illam eccleſiaſticam eſſe liquido conſtet: & ideo illicita, & damna eis inferri non debent, & ne tranſeuntes locum illum lotio mingendo maculare audeant.*

25 *Crucis ſignum à tentationibus tuetur, & liberat, etq́; opem affert tentatis.*

26 *Exemplum de Philomena fugante Bubonem ei nocttum inſidiantem.*

27 *Exemplum de ſigillo hæreditatis, & deſigno regiæ protectionis diligentia cuſtodito, ne deleatur: & de rotundo cli peo manus vinclo, ne cadat.*

28 *Exemplum de Maria perſeueranter manente iuxta Chriſti Crucem: & etiam de ponte ſuper amnem poſito.*

29 *Virtus Crucis panditur per Iacob ſcalã, quæ in terra ſtans cœlum tangebat.*

30 *Exemplum de fugientibus ad arbores, quando vel pluit, vel eſtuat, vel grãdinat, vt ab vmbra earum aliquantiſper protegantur.*

31 *Vt Crucis ſignum prodeſſe poſſit, tria requiruntur ſcilicet Mentis humilitas, operis bonitas, & ſeculi contemptibilitas.*

32 *Secundo exigitur operis bonitas, & ſancta intentio.*

33 *In ſaracenis & turcis minus malum ineſt: quàm in malis Chriſtianis ideo permittit Deus, vt ab illis terra ſancta poſſideatur, & non ab his*

34 *Bonos, qui inter malos Chriſtianos vitã agunt, Deus quandoque ſinit lacerati, & affligi.*

35 *Tertio neceſſe eſt mundi vani contemptus, & affectu, & effectu*

36 *Nonnulli magis confidunt in Cruce Argentea locupletum, ac ſceleſtorum: quã in Cruce lignea ægenorum & bonorum: quæ multa miracula verè facit. nume. 37.*

38 *Crux diuitum argentea falſè cum Deo ſuo denario non ſolum miracula facit. ſed etiam à multis periculis tegit, & liberat, à qua Chriſti Crux non cuſtodit.*

CRucis Chriſti, Primo, ponenda eſt prædicatio: Secundo defenſionis efficacia, Tertio, qualiter vti ea debemus, vt ea protegamur.

Artic. 1. ¶Circa primum, quinque ſunt dicẽda, Primo, oſtendetur, quia iuſtitia prædicari poſſit contra ſaracenos: Secundo, ponenda ſunt aliqua themate pro materia prædicationis Crucis conuenientia; Tertio, qualiter Crucem accipientes, & ad terram ſanctam euntes Deus ſpecialiter iuuat; Quarto, quæ ſit euntium vtilitas; Quinto quæ ſit non euntium ingratitudo, & periculum.

1 ¶Quantum ad primum, eſt ſciendũ, quòd Innocentius extra lib. 3. titu. 34. de uoto & uoti redemptione. c. quòd ſuper his. quæſtionem illam de iuſtitia, quàm habemus, ad terram ſanctam, tractat; Ex qua quæſtione aliqualiter elici poteſt, quòd Papa pro terra ſancta recuperanda iuſtè indulgentias dare poteſt.

¶Primo, ut terra, quæ Chriſti natiuitate, & inhabitatione, & morte, eſt conſecrata, à Chriſto, & Chriſtianis, & non à Machometo, & ſaracenis colatur, & inhabitetur.

¶Secundo, quia ſub Imperatoribus Chriſtianis aliquando fuit, ſicut patet de Eradio, & Conſtantino, & alijs, ergo iuſtum uidetur, vt ad Romanum Imperium reducatur, quia terram modo occupantes, ſunt poſſeſſores malefidei; Argumentum ad hoc. A. 12. 8. Malefidei poſſeſſor dicitur, qui contra legum interdicta mercatur. C. libro 11. de agric. & ſen. l. quemadmodum.

¶Hic dici poſſet, quòd terram ſuam à Chriſtianus Imperatoribus uiolenter acceptam, ab eis iam recuperauerunt, & occupant; Et hoc fuit eis licitũ; Sed hoc uidetur dominus benedictum, quia Conſtantinus factus Chriſtianus non uiolenter illius terræ, dominium occupauit, ſed dominium, quod ante habuit, continuauit. In alijs autem terris, quas principes Romani non habuerunt ſecundùm Innocẽtium ubi prius, poteſt Papa conſtitutionem facere, ꝙ non moleſtent Chriſtianos, & eximere eos ab eorum poteſtate, & ſi contrariũ fecerint, poteſt eos dominio priuare: extra de Iudæis & ſaracenis: cum ſit. & c. ſpeciali. & c. 1. & c. fin. diſtin. 54. mancipia. & c. ſequenti.

¶Tertio, quia cum domini ſit terra, & plenitudo eius, in qua vniuerſaliter cõſtituit Vicarium ſuum propriũ, non ſolum ſupra Chriſtianos, ſecundùm Innocen. ubi prius, ſed vt corrigat ſaracenos, ſi contra legem faciant naturæ, & Iudæos, ſi contra legem faciant Moyſi: Inſuper cum Chriſtus præcepit euangelium omni creaturæ, id eſt, omnium hominum nationibus prædicare, & mandare poteſt Papa, qđ admittant prædicatores ſalutis ſuæ in terris ſuis: ſi uerò prædictis non obediant, ſunt cõpellendi bello, & brachio ſeculari. 2

¶Ad hoc nota iuxta canonica. 23. q. 8. Omni timore; Vbi Leo quartus ſcribit Ludouico Auguſto ſic, Omni timore, ac terrore depoſito, contra inimicos ſanctæ fidei, viriliter agere ſtudete; qui verò in tali defenſione mortuus fuerit, cœleſte præmium conſequetur.

¶Ad idem. 23. quæſtio. 5. omnium: Papa uerò, & alij Crucis prædicatores, non debent quoſcunque directè prouocare ad homicidium infidelium vel expreſsè, ſed ut eccleſiam, ac patriam liberent, ac defendant, & terram ab infidelibus occupatam redigant ad cultum fidei Chriſtianæ: 3

Et

Et ſi mors ex hoc ſequeretur, non ſunt irregulares, ſicut patet in ſumma confeſ. libr. 2. tit. 1. de homicidio. q. 50. nunquid epiſcopo. Intantum enim fuerunt antiqui patres accenſi deuotione illius Terræ recuperandæ, ꝙ quodammodo uirum abſoluerunt a lege vxoris pro adiutorio illius terrę. Hoc patet extra lib 3 ti. 34. de uo. & voti red. Vbi habetur, ꝙ inuitis uxoribus uiri votũ Crucis exequi poſſunt. Et ſic vult gloſa ibi, iſte caſus ſpecialiſſimus eſt, uã continentiam ſine aſſenſu vxoris vouerę non poteſt.

¶Viſa ergo giuſtitia, quam ad illam Terram habemus, & antiquorum feruore, ponenda ſunt aliqua themata pro materia prædicationis Crucis, & uerba
4 hortantia ad eundum, & bellandum contra infideles.

¶Referendo ergo uerba thematis ad Chriſtum, uel ad ipſummet, qui prędicat, & vult Cruce ſignatos prędicare, vel ducere, cõueniens thema eſt. 1. Mach. 2. Omnis qui zelum habet legis, ſtatuens teſtamentum, exeat poſt me. Item tollat Crucem ſuam, & ſequatur me. Matt. 16. & Lucę 9. Quando prædicans aliquos hortatur, thema eſt. Deutero. 17. Surge aſcende ad locum, quem elegit dominus. Si uero uideat homines in via pigros, & formidoloſos, dicat illud Deut. 20. Qui formidoloſus eſt corde reuertatur: & Iudicum 7. Qui formidoloſus, & timidus eſt, reuertatur, uel ceſſet murmurare, & tãquam grauis, exercitiũ turbare. Iudæis enim pigrè, & tepidè agentibus, & à vermibus percuſſis, oſtẽdebatur ſerpens Æneus. Numeri 21. Et nobis oſtenditur Chriſtus in Cruce, qui per ſerpentem illum ſignificatur, ne torpeſcamus, nec murmuremus, uidendo illum pro nobis Crucem ſuam portare, ne a ſerpentibus pereamus. Exercito vero contra ſaracenos congregato, ne paucant aduerſariorum multitudinem, thema capiatur. Lucæ 2. Facta eſt cum angelo multitudo militiæ cæleſtis. Item 4. Regum 6. vbi Heliſeus propheta puerum ſuum Giezi aduerſariorum multitudinem trepidantem, & dicẽtem, Heu, domine quid faciemus, confortauit, dicens, noli timere, plures ſunt nobiſcum, & uidit to- 5
tum montem plenum ordinibus angelorum. Nota ad hoc propoſitum, quomodo Angeli iuuerunt Machabęum. B. 2. 41. Item Deut. 20. Si exieris ad bellum contra inimicos tuos, non timebis eos, quia dominus Deus tuus tecũ eſt. Sequitur, appropinquate bello, ſtabit ſacerdos ante aciem belli. Et ſic loquetur. Nolite metuere, quia dominus noſter in medio noſtri eſt. Item 1. Mach. 4. dixit Iudas exercitui ſuo paruo, cunti contra maximam multitudinem. Memento te, quomodo ſalui facti ſunt patres noſtri in mari, &c. Itẽ 2. Paralip. 13. In exercitu noſtro dux Deus eſt. Itẽ dominus cuſtodit aduenas: in Pſalm. 145. Item, dominus amat peregrinum, & dat ei uictum, & veſtitum. Deut. 10.

¶Poſtea ſi pauci ſitis, glorioſiores eritis uictores, vel martyres. Vnde Bern. Bernar.
ad milites templi. Securi (inquit) procedite milites, & intrepido animo inimicos Crucis Chriſti propellite, & ſequitur. Quam glorioſi reuertuntur victores de prælio, quàm beate moriuntur martyres in prælio. Impauidus quippè miles eſt, qui, ficut corpus ferri, ita animum fidei lorica induit. Ad idem Chryſoſto. ſuper Matth. 11. In prælijs (inquit) ſenſibilibus, qui paratior eſt ad occiſionem, probior eſt, & hoſtibus terribilior, quamuis Rex, pro quo moritur, non poſſit poſt mortem cum ſuſcitare, &c. quanto magis hic pro Deo, vbi tanta ſpes eſt reſurrectionis.

¶ Ex iſto ſecundo, in parte patet 6
tertium, quia iam in parte oſtenſum eſt, quomodo Deus ſpecialiter iuuat pugnantes contra infideles. Idem patet. B. ſecundo 40. cum ſeq. Item apparet ex hyſtoria antiochena: in qua cõtinetur ꝙ cum eſſent circa ſe- Exemplum.
xaginta millia ſaracenorum in obſidione

ciuitatis Antiochiæ,& circa decẽ Chri-
ſtianorum infra ciuitatem obſeſſam, &
multi uellent ciuitatem reddere; Conſi-
lio epiſcopi portantis lanceã,qua Chri-
ſtus in Cruce perforatus erat, exierunt,
& uoce terribili in aere audita, omnes
infideles in fugam conuerſi ſunt.

¶Idem patet in hyſtoria tripertita.li.
Exemplum. 1.Vbi habetur, quòd Conſtantino Im-
peratore, nocte præcedenti, cogitante
de bello contra ſaracenos futuro, vidit
Angelos oſtẽdere ſibi formam Crucis,
dicentes, O Conſtantine, in iſto ſigno
vinces inimicos tuos; In craſtino uerò
fecit fieri Crucem auream cum lapidi-
bus precioſis,quam fecit ſemper porta-
re in bello ante ſe, ad eius cuſtodiam
certos homines deputans, quorũ nul-
lus vnquàm occidebatur, niſi vnus,qui
videns periculum belli, rogauit alium
pro eo Crucem tenere; & ipſe fugiens
interfectus eſt;& alius, qui Crucem te-
nuit, euaſit.

Ioſu.10. ¶Idem ex ſacra ſcriptura. Ioſue 10.
vbi habet,quòd Ioſue, & exercitu Dei
pugnante contra infideles, ſtetit Sol in
medio cœli ſpacio vnus diei; Et ſicut
Deus tales ſpecialiter iuuat. Ita omnes
homines ſpecialiter iuuare tenentur.
Argumentum ad hoc A.6.7.Non ergo
diffidat exercitus Dei, etiam ſi paruus
ſit,cogitans,quomodo Deus terruit Be-
nadab,& fugauit ab obſidione ſamarię,
quando vendebatur caput aſini.80.Ar-
genteis.4.Reg.6.Quomodo, & occidit
exercitum Sennacherib centum octo-
ginta millia.4.Reg.19.

7 ¶Ex iam dictis patet in parte quartũ
ſubdiuiſionis.

Exemplum. ¶Idem patet ex hoc, quòd fertur de
quadam muliere uetula, quæ Cruce ſi-
gnata moriens, fecit ſe à filia in uiã ad
terram ſanctam, ſcilicet, deportari, ut
ibi moreretur,quod cum fieret, cũ ma-
gna luce,anima eius,omnibus uidenti-
bus, in altum deportabatur. Ex quo
patet, quòd in morte a periculo li-
berat.

Exemplum. ¶Idem oſtenditur de alio, quem in-
firmatum dominus ſuus monuit, ut
crucem acciperet,quod cum feciſſet, in
extaſi conſtitutus,ait,verum eſt,& poſt-
quàm ad ſe reuerſus eſt, alijs quærenti-
bus,quid dixiſſet,ait,oſtenſum fuit mi-
hi,quòd indulgentia, quam cum cruce
accepi,plus mihi valuit, quàm omnia
bona,quæ feci in uita mea. Et non ſo-
lum ſic in morte confortat, & liberat
crux pro Chriſto accepta, ſed etiã quã-
doque poſt mortẽ ſpeciale ſignum libe-
rationis,oſtendit.Vnde quidam magnæ Exemplum.
auctoritatis Archiepiſcopus prædica-
uit,quòd quædam nauis, in qua erant
cruce ſignati,& alij mercatores,in mari
fuit ſubmerſa cum omnibus in ea con-
tentis,in carne uerò cruce ſignatorum,
inuenta eſt vna crux rubea, miraculoſe
facta cum corpora in litore inuenta
ſunt, in alijs uerò nihil tali apparuit, Iacobus à Vitriaco Cardinalis.
hoc refert Iacobus de Vitriaco.

¶Et tanta eſt iſtius utilitatis Guber-
tes,& largitas, quòd non ſolum eſt uti-
lis eunti Crucis acceptatio,ſed quando-
que etiam ipſi, pro quo fit. Vnde idem
Iacobus de Vitriaco refert, quòd cum Exemplum.
exercitus cruce ſignatorum eſſet in ter-
ra Albienſium, circa hæreticorum ex-
pugnationem, quidam iuuenis pro ſe,
& fratre ſuo quadraginta dies ibi egre-
giè dimicauit. Et cum de exercitu re-
cedere uellet,rogatus à quodã epiſco- 8.
po,pro anima patris ſui ſtetit alijs qua-
draginta diebus, & in fine pater prius
mortuus apparuit ei, Sole ſplendidior,
& benedicendo ei referebat gratias, ꝙ
eum de Purgatorij incendio liberaue-
rat. Nec debet de hoc quiſquàm mira-
ri, quia uotum crucis tranſmarinæ,
vnus pro altero exequi poteſt, cauſa
rationabili interueniente, ſicut ex-
preſsè patet extra lib.3.titu.34.de vo.
& uoti red. quòd ſuper his, & cap. ſe-
quenti. Sicut ergo uidua ſareptena. 3. Reg. 15.
3.Reg.17.Pro ſe, & filio ſuo, duo li-
gna colligens, ibi, & filio ſuo ſuſten-
tationem promeruit. Ita, qui deuote
pro ſe, & alio duo ligna colligit, cru-
cis, ſcilicet, erectum, & tranſuerſum,
quæ

quæ crucem faciunt, ſuſtentationem hic gratiæ id eſt, pugilli farinæ augmẽtationem, & in futuro gloriæ, & miſericordiæ quæ per oleum ſignificatur; pro ſe, & pro illo, pro quo illam ſuſcipit promeretur.

9 ¶Ex iſto oſtendetur, quintum ſubdiuiſionis, ſicut vnum contrariorum ſuum oſtendit cõtrarium. Si enim magna eſt euntium vtilitas, magnum videtur non euntium damnum, & periculum, nec mirum, quia ex magna ingratitudine contra Deum ſequitur magnum periculum. Sed non accipere crucem pro Criſto, uidetur magna ingratitudo, per exemplum de duobus ſocijs, ſimul per uiam euntibus. Si vnus vno die portat communem ſarcinam, iuſtum uidetur, quòd alius ſecundo die ſarcinam portet, aliter ingratitudinem committit, & contra bonam ſocietatem facit. Sed Chriſtus non ſocius, ſed dominus noſter, portauit ſarcinam crucis pro nobis, uſque ad locum mortis. Ioan. 19. Baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus. Et hoc pro peccatis, quæ non commiſit, ſed quæ nos commiſimus. Et ſic pro aliena, id eſt, noſtra utilitate ſarcinam noſtram portauit, modo nobis incumbit, ſarcinam hanc portare, ad honorem, & gloriam Dei, & pro peccatis, quæ commiſimus, & propria vtilitate, quam ſi refutauerimus, ſumus ei ingrati ſerui, & nobiſipſis crudeles. Et circa utilitatem propriam nimis negligentes, & ab illo capite diuiſi. Videmus enim, quòd onus capitis alia membra corpori coniuncta comportant, non autem diuiſa. Iſto ergo experimento ſcire poteſt quis, an ſit membrum à Chriſto diuiſum, uel ei coniunctum.

Exemplum.

10 ¶ Ad confuſionem enim ingratorum oſtendetur ſignum crucis in generali iudicio, ſicut patet per doctores. 4. ſententia. diſtinctio. 48. Cum qua oſtẽſione, eis improperare poterit Deus, dicendo, illud Micheæ 6. Popule meus quid feci tibi, & quid moleſtus fui tibi? Reſponde mihi, quia eduxi te de Ægypto, & de domo ſeruientium liberaui te. Beatus, qui tunc reſpondere poterit, dicens. Tu portaſti Crucem pro me de Hieruſalem vſque ad Caluariæ locum, uia ſatis breuius. Ego pro te portaui Crucem pœnitentiæ omnibus diebus uitæ meæ, uel ſaltem multis annis, uel de terra, & patria natiuitatis meæ, uſque ad terram ſanctam, quæ multis diſtant diebus. Tu pro me non pugnaſti, nec aliquem infidelem occidiſti, ſed ſolum ſuſtinuiſti, & pœnam ſuſcepiſti, ego pro te, & pugnaui, & pœnam ſuſcepi, & ſuſtinui multis diebus.

Magiſter ſũt lib. 4. d. 48.

¶Sed, heu, pauci ſunt qui ſe diſponunt ad hoc, quòd hoc tunc dicere poterunt, quia pauci Crucem, ſuſcipiunt uel ad terram promiſſionis vadunt ſed potius eligunt in Ægypto, & Babilonia, id eſt, in terra confuſionis, in delitijs & peccatis ſuis remanere. De quibus nota optimè. A. 13. 9. 11

¶ Adhuc pauciores ſunt, qui poſt Crucem ſuſceptam uadunt, de quibus 4. Regum 6. Duo modi hordei ſtatere vno, id eſt, indulgentia à pœna, & à culpa, peregrinatione vna. 4. Re. 7.

¶Et ſequitur, uidebis, & inde non comedes, quia ſcilicet, quod fide credis, opere non aſſequeris.

¶ Adhuc pauciores ſunt, qui in itinere incepto hilariter perſeuerant, quia ſentientes laborem in uia, & tædium, aliqui, more Iudæorum egredientium de Ægypto, redire uolunt ad ollas carnium, id eſt, ad delitias. Alij cum angaria, & murmure uadunt, ſicut Symon ille. Matth. 27. Quem angariauerunt, ut portaret Crucem Ieſu.

¶ Adhuc pauciores ſunt qui ibi venientes fortiter, & uiriliter pugnant, ſed vecordes mori timent. Et eſt de talibus, ſicut de auicula quadam quæ in aliqua terra vocatur auis ſancti Martini. De qua fabulæ narrant, quaſi ſic. Quod ſemel iacuit erectis pedibus uerſus cœlum iactãdo, dicens. Fabula.

O ſi cœlum cadere , quàm benè illud
11 fulcirem cum tibijs meis,quo dicto,ce-
cidit folium de arbore ſuper tibias ſuas,
& timore nimio percuſſa , clamauit
gallicè Deus , & ſanctæ Martinæ ad-
iuua auem tuam ; Ita multi in terra
ſua ſedentes , & iacentes iactant ſe
uelle multos ſaracenos occidere , &
mirabilia facere , dicentes , canes
ſunt.

Vnus Chriſtianus cõtra viginti de ca
nibus illis , ſed cum ad punctum ve-
nerint , timent paruum inſultum. Si-
cut Petrus paratus fuit , & dixit , ſe
cum Chriſto in mortem ire , quem
tamen ad paruum inſultum , id eſt ad
11 vocem ancille , negauit. Tales habent
ſignum ſine ſignato , Crucem enim ac-
ceperunt in dextera in ſignum , quòd
cum dextera manu, iniurias Dei uindi-
cantes,fortiter pugnarent.

¶ Omnes iſti prædicti Deo patri
ſuo ingrati timere poſſunt pœnam le-
Lex ſyl-lę. gis ſilleianæ , hæres enim nolens in-
ſtis vijs mortem patris ſui occiſi uindi-
care , ſecundùm legem illam hæredi-
tate priuabitur.ff.ad legem ſilleianam.
l. penulti. Sic iſti hæreditate cœleſti.
Nota.P.2.ar.8.per totum.

13 ¶ Iſtorum ingratorum ergo exem-
plum derelinquentes , ad modum bo-
norum armigerorum , ſequamur uia,
qua Chriſtus præceſſit , qui aſcen-
1.Re.14. dit ſuper Crucem 1. Regum. 14.
Aſcendit autem Ionathas manibus , &
pedibus reptans , & armiger eius poſt
eum ; Per uiam etiam , quàm Chri-
ſtus docuit , manum extendendo , &
clamando uſque ad mortem : Ad mo-
dum cuſtodis vineæ in Francia , qui
aſcendit arborem altam , in cuius ſum-
mitate habet tugurium paruum, quod
gallicè vocatur la garde , & uolentibus
declinare à recta via in uineam , cla-
mat , dicens. va la uoye , ua la voye,
id eſt , uade uiam , uade viam : Ita
Chriſtus arborem Crucis , de qua do-
cuit nos rectam viam tenere , dicens,
Qui vult uenire poſt me , tollat Cru-
cem, &c. Matth. 16. Nota. P.2. 14.
Non debent ergo expectare , vſque
nimis deuiauerint à recta via , uide-
licet , in ſenectute , quando diffici-
le erit ad rectam redire uiam , & ſi ad
eam redierint, pro illa inhabiles erunt,
ſed ſtatim in iuuentute , exemplo
Chriſti , qui iuuenis Crucem ſuſtinuit:
Gaudenter cum Andrea , quaſi ad epu-
las , & ad conuiuium , ad Crucem
cedere ſatagem , & uſque ad mortem
pro iuſtitia agonizare. Eccleſiaſti. 4.
Et cum paulo , qui dixit Gal. 6. Mihi
autem abſit gloriari , niſi in Cruce do-
mini noſtri Ieſu Chriſti : Et congruè
adiungi,ad Crucem domini Ieſu Chri-
ſti , quia Crucem accipientes , & pro
Chriſto pugniantes, multum ualet de- 14
uota iſtius nominis memoria, & in- Exem-
uocatio : Vnde fertur, quòd tempore plum.
Bonifacij Papæ , quidam epiſcopus
contra ſaracenos , qui eum inuaſerunt,
dimicans , cum paucis contra multos,
admonuit ſuos,quòd ad omnem ictum
dicerent , in nomine Ieſu Chriſti : Et
ſic uicerunt magnam multitudinem, &
nullus illorum lædebatur , vno exce-
pto ; qui propter timorem ſe in vna
quercu abſcondebat,quem inuenerunt
ab aſpide occiſum , ſicut pigri , & ti-
midi. Numeri 21.A ſerpentibus perie- 15
runt.

¶ Sed , heu , ab iſta ſancta peregri-
natione multi multipliciter ſine , cau-
ſa tamen , & irrationabiliter retrahun-
tur ; Alij timore incarcerationis , ſeu
mortis apud infideles , ſeu ſeruitutis,
& grauis captiuitatis ; Sed iſti irratio-
nabiliter retrahuntur, quia omnia ta-
lia plus ualent animabus , quàm pro-
ſpetitas ; Vnde in libro de apibus nar- Exem-
ratur , quaſi ſic. Quod quidam nobilis plum.
miles , cum alijs duobus militibus a-
pud ſaracenos eſſet captus , & afflictus
graui carcere , duo ex eis ſemper ro-
gabant Deum , quòd eos ad terram
ſuam reduceret ; Tertius uerò rogauit,
quòd nunquàm reducerentur ; Et duo-
bus quærentibus cauſam , Reſpondit,
quia modo eſtis confeſſi , & in bono
ſtatu animæ , & ſemper ad mortem pa-
rati ;

rati; In patria noſtra ſolebamus malam uitam ducere, & forſitan ſi liberati redierimus, conſimilia, uel peiora faciemus, quod poſtmodum rei probauit euentus, Beatus ergo uir, qui ſuffert tribulationem.

16 ¶ Alij timore expenſarum, & neceſſariorum; Iſti non uidentur eſſe memores, quomodo Deus pauit Helyam in torrente charith, miniſterio coruorum, qui ei deferebant panem & carnes, mane, & veſpere. tertio Reg. 17.

¶ Quomodo etiam eundem ibidem pauit, cum uidua, & filio eius, pugillo farinæ, & lechito olei, quomodo etiam eidem prouidit de ſubcinericio pane, in fortitudine cuius ambulauit uſque ad montem Dei Oreb. 3.Reg.19.

¶ Quomodo etiam cibum miniſtrauit Danieli in lacu leonum per Abacuch; quomodo etiam pauit quinque milia hominum, &c.

¶ Omnem ergo ſollicitudinem noſtram in eum proijcientes, quia cura ipſi eſt de nobis, Et reuela domino uitam tuam, & ipſe faciet, & nolite ſolliciti eſſe, dicentes, qui manducabimus, &c.

¶ Sed cogitate per ſingulas generationes, quia nunquàm deſeruit ſperantes in ſe; Alij amore carnali, quem ad vxores habent, & filios, & parentes, & merces, & terras, & diuitias ſuas, & carnem propriam: Illi

17 qui cogitant, quomodo poterunt iſta dimittere, cogitent, quàm fœlices eſſent, ſi in morte, & in iudicio Deo dicere poſſent, Domine cum in forma Dei eſſes multa propter me dimiſiſti, & ſuſtinuiſti; Et ego propter te, non tantum, ſed quæ potui, dimiſit, & ſuſtinui pro te, cum quanta fiducia talis moreretur: Cum quanta gloria metallum tot ictibus in uas electionis formatum in menſa regis poneretur. Metallum enim quanto precioſius, quanto plus diligitur, tanto pluribus ictibus exponitur, & plus malleatur: Quanto ergo plura ſuſtineret, & dimitteret, tanto plus in morte gauderent, & plus apud Deum præmiaretur ab illo, qui dicit, Qui dimittit vxorem, aut filios, aut agrū, &c. centuplum accipiet, & uitam æternam poſſidebit. Matth. 19.

¶ Alij ad locum certaminis uenientes certamen aggredi timent, propter ſuæ patris paucitatem; Tales enim aduertunt illud, quod in hyſtorijs narratur Romanorum, quomodo Theodoſius præualuit contra Eugenium, & Arbogaſtem, qui cum inſtructa acie Alpium tranſitus tenerent, & Theodoſius ſine cibo, & ſomno in oratione totam noctem peruigil exegit, & cum uideret ſe à ſuis deſtitutum, & ab hoſtibus circundatum, arma arripiens, ſigno Crucis facto, in bellum ſe dedit, & cum ad congreſſionem ventum eſt, vehemens turbo à parte Theodoſij in ora hoſtium intrauit, qui, & ab eius parte ſpicula miſſa valenter hoſtibus infigeret, & hoſtili manu, miſſa repelleret, & ſic hoſtes proſtrati, & Eugenius captus, atque interfectus: Arbogaſtes proprio manu percuſſus eſt.: Ecce non multitudine exercitus, ſed deuotioni orationi, & Dei auxilio vicit. 18 Exemplum.

¶ Ad idem ibidem: Cum poſt mortem Theodoſij Imperatoris, filijs ſuis, ſcilicet, Archadio, & Honorio regnantibus, Gyldo; comes affricæ arbitratus in paruulis minimam ſpem fore Africam proprio iuri capit vſurpare, cuius frater maſtelezer illius perfidiam perhorreſcens redijt in Italiam, qui contra illum hoſtem videlicet fratrem ſuum miſſus bello inſequendum, iam ſciens à Theodoſio, quantum in rebus valet oratio per fidem, caprariam inſulam adijt, inde ſecum ſanctos uiros adducens, cum quibus dies aliquot ieiunijs, & orationibus continuauit, Et tandem cum quinque millibus aduerſu octuaginta millia pergens, eos Dei nutu accepit? Gyldo comes fugam Exemplum.

gam arripuit, & poſt aliquot dies ſtrangulatus interijt. Patet ergo, ꝙ Iudas Machabæus bene docuit paruum exercitum ſuum.1.Machab.3. dicens. Facile eſt concludi multos in manus paucorum, non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis, aut in paucis, quia non in multitudine exercitus uictoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt: Nota de hoc B.2.22.& 34. Et ſupra.c.c.5. Sic & prædicamus Chriſtum crucifixum.(1.Cor.1.) Iudæis quidem.i. omnibus infidelibus ſcandalum, & confuſionem, & fugam in bello. Ipſis autē uocatis.i.omnibus fidelibus, Dei uirtutem, & Dei ſapientiam, atque in bello uictoriam.

1.Mac.3 1.Cor.1.

Ar.2. ¶In quo notatur ſecundum principale, ſcilicet crucis efficacia, quæ eſt duplex, ſecundùm ꝙ duplicem habet defenſionem, ſcilicet corporalem, & ſpiritualem.

¶Corporalis autem eius defenſio, & auxilium, multis patet exemplis.

19 ¶Et primo per illud, quod legitur in tertia parte ſpeculi hiſtorialis, uidelicet, quod tempore Conſtantini Quarti, quidam Iudæi locantes domum Chriſtiani, & inuenientes in ea imaginem ſanctæ Crucis, & crucifixi, cum eam cultellis, & huiuſmodi percuterent, non ſine magna illorum admiratione, ſanguinis recens exiuit, Alijs dicentibus, ꝙ fuit fictitium, & illuſio, Alijs contrarium aſſerentibus, pro veritate comprobanda ſanguis colligitur, & ſuper omnes infirmos illorum poſitus, omnes ſanauit, quo uiſo, omnes ad finem conuerſi ſunt, & feſtum iſtius miraculi annuatim in terra illa colitur. Et ſicut tactus eius ſanauit corpora exterius. Ita deuotio eius ſanat animas interius, illorum uidelicet, qui carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs, & concupiſcentijs. Gal 2. Tales enim qui carnem, & mentem crucifixerunt, ſecuri ſunt ab hoſtibus multis de cauſis.

Exemplum. Gal. 2.

20 ¶Primo, quia fortiter Cruci affixi, & ligati, faciliter ab hoſtibus inde auelli non poſſunt, ſicut qui clauis arbori conclauatus eſt.

¶Sicut ergo Vlyſſes ſecundùm fabulas, tranſiturus per loca maritima, ubi erat cantus ſyrenarum, aures obturauit, ne cantus dulcedine delectaretur, & arbori naues ſe ligauit, ne ab eis quocunque modo deceptus, ad mare raperetur. Et ſicut fugiens ad eccleſiam, videns inimicos ſuperuenire ad eum rapiendum, crucifixum amplectitur. Ita quilibet noſtrum per mare huius mūdi nauigaturus, aures, & alios ſenſus claudat ab illicitis, ad Chriſtum, & Crucem fugiat, crucemque amplectatur, dicens Chriſto, crucifixus ſum Cruci. (Gal.2.) ſupple clauis amoris, & deuotionis. Fabula.

¶Secundo, quia tales uirtute Crucis hoſtes ab eis longius fugant. 21 Quia ſicut gigas non libenter moratur, ubi in eius improperium oſtenditur baculus, quo turpiter uictus fuit. Ita nec diabolus, ubi oſtēditur baculus Crucis, per quem victus fuit, quod patet per hoc, quòd fertur in hiſtoria tripartita lib. 6. quod uidelicet, Iulianus apoſtata à nigromanticis ad loca, ubi erant dæmones, ductus perterritus Cruce ſe ſignans, omnes fugauit, ſed nigromantici eum deceperunt, dicentes, quòd hoc non fecerunt Crucis timore, vel ſanctitate, ſed propter eius abominationem, & extunc cœpit in maiori odio Crucem habere. Exemplum.

¶Ad idem, nota narrationem, beati Gregorij lib. dialogorum, quomodo Iudæus dæmones timēs, ſe Cruce ſignauit, de quo dæmon dixit uas uacuum, ſed ſignatum.

¶Si Crux ſic ab infidelibus dæmones fugat, quanto magis à fidelibus, quibus eſt Dei uirtus, & ſapientia.

¶Hoc patet per hoc quod legitur de Iuſtina Virgine. Exemplum. Ad quàm Cyprianus nigromanticus plures dæmones in formis diuerſarum perſonarum (videlicet) patris, & matris, & aliarum perſonarū, per quas credidit, ſe poſſe citius eam decipere, miſit, ut ei in malo conſentiret, ſed ipſa ſingulos uenientes, ſigno

Crucis,

Crucis, uelut fumum, euaneſcere fecit, quod uidens Cyprianus, ait, ergo Chriſtus crucifixus eſt magnæ poteſtatis, cui me reddo, cui dæmon, ego uiuum te ad infernum portabo, ſed eũ ſtatim ſigno Crucis fugauit: De qua Origenes, Tanta eſt uirtus ſedulæ meditationis Crucis Chriſti, quòd ſi in corde fideliter teneatur, continuo ad eius memoriam omnis diaboli fugatur exercitus: Et ſi tam
22 fortis ſit contra exercitum dæmonum, quod mirabile eſt, quòd prædictum eſt, ſupra.c.e. ꝙ tam fortis eſt contra exercitum hominum infidelium, membrorum, & ſeruorum diaboli, eum pugna Domini fortior debeat eſſe per rationem, quàm pugna ſerui. Nota. E. 6.29.

¶Tertio quia hoſtium ſpiritualium, vel corporalium uenenum, eis non nocet: Sicut enim lapis precioſus, uel thiriaca hominem à veneni periculo præſeruat. Ita Crux; quod ſignificatur, ſecundo dialogorum. Vbi ſigno Crucis facto, à ſancto Benedicto, vitro fracto, venenum in eo contentum, effuſum eſt.

23 ¶Quarto, quia liberabuntur à percuſſione & damnatione, quando Deus percutiet terram, uirga oris ſui, Eſa.11. Et hoc tali perpenditur exemplo, Rex enim in bello non percutit homines de ueſtibus, & armis, & parte ſua, ne vexillarium ſuum. Ita nec Deus in iudicio habentes arma ſua ſpiritualia (ſcilicet) Crucem pœnitentiæ, uel portantes vexillum ſpiritusſancti Crucce ſignatos. In cuius rei ſignum, Ezechiel propheta oſtendit, omnes exemptos eſſe à percuſſione, in quibus erat ſignum Thau, quod quidem ſignum formam habet Crucis. Tale enim ſignum modo in anima ſignandum eſt, per amorem, & deuotionem, & laboris aſſumptionem, ſi in morte, & generali iudicio uolumus illo ſigno deffendi, hoc ſcientes, quod quale ſignum oui in domo ponitur, tale in foro portat. Sic in propoſito patet.

Ezech.

¶Iſta autem ſigni impoſitio, fit per amorem, & pœnitentiæ, & laboris ſufferentiam. Qui ergo totum amorem ſuum, & laborem ponit circa argentũ, non eſt dubium, quin animam ſuam ſignent ſigno denarij, ſigno Cæſaris. Quando ergo paſtor bonus Chriſtus examinabit oues ſuas, & alienas, inter eas per ſigna propria diſtinguendo, & venerit ad oues illas, quęrens, cuius eſt imago, & ſuperſcriptio, & inueniens, quod non ſua, ſed Cæſaris, recedendo, quid aliud dicere pôt, quàm illud Pſal. 73. ſigna noſtra non uidemus, iam non eſt in propheta, nec ouis de ouili meo. Ideo ſicut oues in inferno poſiti ſunt, in ouile diaboli. Pſal.73.

¶Sicut ergo religioſi hoc ſignum Crucis ſuper muros & portas ſuas ponunt, ut per hoc ſciatur domus eſſe eccleſiaſtica, & illicita, & damna eis non inferantur. Sicut etiam hoc ſignum in loco certo ponitur, ne tranſeuntes vrina locum maculent. Ita hoc ſignum ponendum eſt in cordibus noſtris, per amorem, & pœnitentiam, quantum ad remanentes, & per laboris patentiam, quantum ad Cruce ſignatos, quo facto, ſicut Crux hoſpitalarios, & alios religioſos, à multis liberat uexationibus, collectis, & taxationibus. Ita Crux prædicto modo accepta à multis malis liberat, tam corporalibus, quàm ſpiritualibus. 24

¶Quinto virtus ſpiritualis, & efficacia Crucis in hoc apparet, ꝙ à tentationibus liberat, & refugium præſtat. Vnde in uitaſpa. Abbas Ioannes breuis ſtatura, interrogatus, quomodo ſe à tentationibus cuſtodiret; Reſpondit, ꝙ fuit de eo, ſicut de homine, qui laborat in campo, habens ex una parte animalia venenoſa, & nociua, & alia parte arborem altam. Talis uidens animalia illa ei appropinquare; arborem aſcendit, uſque tranſierint. Ita (inquit) nos, quando ſentimus immundas cogitationes, & tentationes cordi appropinquare, fugiendum eſt cordis meditatione, uel corporali, ſi fieri poteſt. 25 Exemplum.

poteſt, inſpectione ad arborem Crucis, vt ibi protegamur, vſque ille tentationes tranſierint. Nota. R. 5. 12.

26 ¶Sic fugat (ut dicitur) philomena bubonem ei de nocte inſidiantem, ponendo ſe in arbore concaua, uel inter ſpinas denſas, vbi ille cum groſſo capite intrare non poteſt. Sic nos ponendo cor intra Crucem, & vulneta, & ſpinas crucifixi. Sic etiam fugatur ſeruus ab hoſpitio, ubi per ſigna exteriora uidet hoſpitium à rege occupatum. Videns enim, per uexillum extra feneſtrā pendens, uel per arma ſuper oſtium picta, hoſpitium à magno domino occupatum, tranſit, ſic Dęmō tranſit, ubi forma Crucis eſt menti impreſſa, & vbi cor, uel anima eſt ſanguine illo ſignata.

Exo. 12. Quod patet Exo. 12. Vbi Deus percuſſurus malos, bonos, alloquitur, dicens. Erit autem ſanguis uobis in ſignum, & uidebo ſanguinem, & pertranſibo vos.

27 ¶Sicut ergo ſigillum hæreditatis & ſignum regiæ protectionis diligenter cuſtoditur ab aqua, & igne, & huiuſmodi, quæ ſignum illud delere poſſunt. Et ſicut ſcutum rotūdum, quod in manu ad defenſionem portatur, manui ligatur, ne in conflictu cadat. Ita iſtud ſignum, & ſcutum in anima, de quo,

Cant. 8. Cant. 8. Pone me, ut ſignaculum ſuper brachium tuum, eſt forti amore, & deuotione, memoriæ ligandum: uſque dum bellum tentationum in morte finitum ſit. Exemplo Chriſti, qui Crucem uſque ad mortem non dimiſit iuxta

Phil. 2. illud Phil. 2. factus eſt obediens uſq; ad mortem: mortem autem Crucis. Non obſtāte, quod habuit ad hoc inſtigatores, qui dixerunt (Matth. 27.) Si filius Dei es, deſcende de Cruce, non tamen deſcendit. Ita nec nos: Exemplum

Ioā. 19. etiā ad hoc de Maria matre eius Ioā. 19.

28 Stabat, (ſcilicet) perſeuerāter iuxta Crucem Ieſu mater eius. Exemplum ad idem de ponte, qui quantumcunque ſit bonus, & fortis ex una parte fluminis, ſi deficiat, uel frangatur ex alia parte, non ducit peregrinum ad patriam ſuā.

Crux Chriſti eſt pons, quem fecit nobis pontifex noſter. De quo Heb. 9. Chriſtus aſſiſtens pontifex, ut per iſtum pontem tranſeamus, de peregrinatione huius mundi, ad patriam noſtram. Heb. 9. Qui ergo in 40. deuote Crucem recipiunt pęnitentiæ, & in paſſione deuotè Crucē Chriſti venerantur quando Crux contra infideles prædicatur, deuote eam ſuſcipiunt, incipiunt per pontem Crucis mare huius mundi pertranſire. Qui uero inceptum non perficiunt pontem, frangunt, & ſubmerguntur. Perſeuerantes uero ad patriam tranſeunt. De quibus Sapien. 14. Exiguo ligno credūt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem ſaluati ſunt. Sap. 14.

¶Sexto virtus & poteſtas Crucis ſignatur, Gen. 28. per ſcalam Iacob, quæ ſtans in terra, cęlum tangebat. Sic Crux, quia per eam de terra, cęlum aſcenditur. Sed ſcala, per quam quis in certo loco aſcendere vult prius portatur ad locum illum, ubi per eam aſcenditur, locus, de quo homines deberent aſcendere ad cœlum, eſt locus, in quo moriuntur, qui ergo tunc per ſcalam Crucis Chriſti, uel pęnitentiæ, uel Cruce ſignationis, tunc aſcendere vult de loco mortis vſque ad locum illum, perſeueranter eam portet, quia niſi ad locū portetur, tunc non portat, quia niſi ad illum locum portetur, ibi non eſt, & per illud, quod ibi non eſt, nō pōt ibi aſcendere. Sume ergo tibi lignum Ezechielis 37. quia lignum habet ſpem, Iob. 14. ſupple, ſi ad locum mortis portetur, Et hoc eſt, quod dicitur, Prouer. 3 lignū vitæ eſt his, qui apprehenderunt eam, & qui tenuerit eam, ſcilicet, perſeueranter, beatus. 29 Gen. 28 Prou. 3.

¶Patet ergo ex prædictis, quomodo Crux Chriſti, & pœnitentiæ, & Cruce ſignationis, eſt refugium, & remedium contra omnia pericula, tam corporalia, quam ſpiritualia. Sicut ergo homines, pluuia, uel æſtu, uel tempeſtate, fugiūt ad arbores, ut ſub umbra earū aliquod refugium, uel refrigerium inueniant, Ita in omni, & contra omnia pericula, quæ 30

quæ animam, uel corpus ante mortem, vel in morte, vel poſt mortem, lædere poſſunt, ad Cruces prædictas fugiendum eſt. De quodam ſancto uiro fertur, ut intentius contra omnes tentationes Crucis, & crucifixi, & paſſionis memoriam haberet, ſolebat ita ungulis manus palmam pūgere, quod locus ille in manu ſua induratus fuit ad modū plantæ pedis. Sed (heu) ſicut fugientes ad arborum umbras, recedente tempeſtate, de arboribus illis recedunt, eaſque derelinquunt. Ita multi in infirmitate, in tribulatione, & aduerſitate, Crucem amplectuntur, nihil aliud dicunt ſe uelle, quàm Deus vult. Sed recedente periculo, uel infirmitate, eſt qualis, & ante fuit: Tales fugiunt ad Crucem, ſicut catulus ad arborem, dum canes, & uenatores eum ſequuntur, Pſal. 15. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, & talibus finaliter non prodeſt, nec eos protegit, uel defendit.

Exemplum.

Ar. 3. ¶Ad hoc ergo, quod Crux quæcunque de tribus prædictis ad protectionem ſalutis finaliter valeat, tria requiruntur, uidelicet, mentis humilitas, operis bonitas, ſæculi contemptibilitas.

31 ¶Primum patet per hoc, quod legitur de Heracleo, quod non potuit portare Crucem in Hieruſalem cum ueſte purpurea. Ita nec ſuperbus, uel curioſus, & hoc eſt, quod ſequitur, ubi ait. Matth. 18. Qui vult &c. (ſequitur) Abneget ſemetipſum, & tollat Crucē, &c: Vnde Grego. in Homel. ſuper illud, ſi quis vult. Duobus modis Crux tollitur, Aut cum per abſtinentiam afficitur corpus, Aut cum per compaſſionem proximi affligitur animus.

¶Secundum patet ex quotidiano experimento, & ſpecialiter quo ad illos, qui Cruce ſignationem accipiente aliquando terram illam acquiſierunt. Sicut patet tempore Goffredi de Boyland, Ducis Brabantiæ, & aliorum prælatorum, & procerum Franciæ, qui terram Sanctam pro parte, & Hieruſalem acquiſiuerunt, ſicut expreſſe patet ex hiſtoria fide digna (uidelicet) Antiochena, quia vero inter eos poſtea diuiſi opera mala exercuerunt, terram illam perdiderunt. Sicut patet. B. 2. 50. Ad hoc ergo quod 32 Cruceſignati ibi uiriliter agant, requiritur intentio, de qua. B. 2. 4. Ad hoc vero, quod ibi diu maneant, & proſperentur, requiritur bonitas operis.

¶Sed diceret quis infideles Terram illam inhabitantes, bona opera non faciunt, quare ergo tradidit illis Deus terram, vel quare illos malos permittit, terram inhabitare, qui nihil boni faciunt? Inter quos nullus bonus, nonne melius eſſet permittere malos Chriſtianos, quia aliqua bona facerent, & inter quos aliqui boni eſſent?

Dubitationes.

Huic reſpondetur: quod ſicut minus malum eſt, contra regem inimicitias exercere ei, qui regi homagium non fecit, & reſpicere retro ei, qui manum non miſit ad aratrum, quàm ei, qui fecit, & manum miſit. Ita peccatum minus malum eſt in Saracenis, qui homagium Deum in baptiſmo non fecerunt, nec teſtes fidelis ſeruitutis innuerunt, quàm in malis Chriſtianis, qui utrunque fecerunt, ſicut. D. t. 18. Multis probatur exemplis, & auctoritatibus. Nota. M 2 13. Et. F 4. 11. Sicut ergo aliquando à Iudæis legem Dei derelinquentibus, terram illam eis datā, dum Deo bene ſeruierunt, abſtulit, & tanquam minus malis ſaracenis (uidelicet) eam dedit, ſicut pulcherrime per decretum ſumptum ex uerbis Ambroſij 23. quæſtio. 5. remittuntur, verſus finem, ubi dicit. De quibus etiam notandum eſt: quod aliquando mali excitantur ad puniendum peccata bonorum. Sicut Iudicum quartum, legitur de Iabin Rege Cananeorum, & de Madianitis, quod propter idolatriam populi, ſuſcitauit eos Deus, vt Iſraelem affligerent, & terram eorum occuparent. Hæc ibi. Idem etiam patet Amos ſecundo, ubi ait, Ego exterminaui Amorreum. Vbi

1. Reſp.

33

recitat

recitat Deus, quomodo exterminauit amorreos à facie Iudæorum. Et quia ipſi; ſtea fecerunt conſimilia, & peiora, eis etiam idem minatur, quas minas poſtmodum opere compleuit. Idem patet. 2.Paral.28. Vbi Obed Propheta dixit Phaceæ regi Iſrael, quod propter peccata ſua Iuda fuit ſibi tradita, & non propter merita capientis. Ita nunc conſimili cauſa eam à perfidis abſtulit Chriſtianis.

2.Reſp. ¶Quantum ad illud, quod vltro obijciebatur, quid chriſtiani mali aliqua bona faciunt, & aliquos bonos inter ſe habent. Reſpondetur, quod etiam ſaraceni opera de genere morum, & de lege naturæ bona faciunt, & meliora, & plura, quam mali chriſtiani, ſicut paſcere pauperes, honeſte ſecundum legem naturæ uiuere, alterum non lędere. Ius ſuum vnicuique tribuere, plus in talibus operibus abundat Iudæi, & ſaraceni, quàm multæ terræ chriſtianorum.
34 Bonos vero, qui inter malos Chriſtianos verſantur, Deus aliquando affligi permittit, ſicut tunc inter Iudæos, ſub Ioram rege Iſrael, propter peccata populi, permiſit Helyſęum in obſidione eſſe cum alijs, ſicut patet. 4 Reg.6. quando Samaria fuit obſeſſa à Benadab rege Syriæ, & caput aſini vẽdebatur. 80. argenteis. Et Eſaiam permiſit obſeſſum eſſe in Hieruſalem tempore Ezechiæ regis. Sicut patet. 4. Regum 19. Sicut etiam nunc in terra Sancta, & alijs locis, propter peccata multorum, permittit paucos bonos flagellari, non tamen eos odit. Vas enim, quod Deus vult in menſa ſua excellẽtius honorari, pluribus permittit ictibus malleari, & tamen plus vas, quàm malleum diligit. Sic in propoſito: & forſitan cauſa, quare Deus etiam permittit infideles illam terram occupare, eſt, ut ſuorum experiatur dilectionem. Siquidem quando Rex ſuis indiget, & ad bellum cum eo vocat, tunc ſcit, qui ſunt ſui, & qui eum diligũt, ſic in propoſito Deus ad bellandum, cum eo omnes inuitat, dicens, quis conſurget mihi, ſupple, in bellis, aut quis ſtabit, mecum aduerſus operantes iniquitatem, niſi quia dominus adiuuit me, paulominus habitaſſet &c. In Pſal.93. Satis petit, qui quęrimoniã de defectu ponit.

¶Patet ergo, quod propter malorum chriſtianorum demerita, & bonorum virorum merita, & exercitium, ad bellãdum pro Deo, dimiſit eos in terra illa. Huic optime concordat illud Iudicum 2. in fine capituli. Vbi de Iudæis, quibus illam terram tradidit, ait, quia irritum fecit gens iſta (ſcilicet) Iudæi, pactum meum, ſequitur, cito, non delebo gentes (ſcilicet) ſaracenos: hoc quantum ad primum, ſequitur, Heæ ſunt gentes, quas Deus dereliquit, ut erudiret in eis Iſrael. Et diſcerent filij Iſrael certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi, quantum ad ſecundum.

¶Tertium quod requiritur, eſt mun- 35
di cõtemptibilitas in affectu, & effectu. Affectu, id eſt, ꝙ non deſideret, quod mundus ſit ei placidus, eique ſe ingerat. Effectu ꝙ illud nullo modo aſſequatur, verſus mundum ſe uertendo, & ſequendo, ſed quod totaliter ſit à mundo auerſus, habens ad ipſum dorſum, quaſi ipſum fugiendo, & quantum in eo eſt, quod mũdus ſit ab eo auerſus, ita quod dicere poſſit cum Paulo, Gal 6. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Quando duo ſunt crucifixi ad unam arborẽ, uterque habet dorſum ad aliũ, Exemplum.
& faciem ab alio auerſam. Ita loquitur Paulus, uidelicet, quòd nec mundus ei placuit, nec ipſe mundo. Sed vterque faciem auerſam habuit ab altero: Aliquibus uero mundus crucifixus eſt, quia totaliter ab eis auerſus eſt, ſed non ipſi mundo, quia de auerſione illa, & fuga multum dolent, & ipſum, quantum poſſent, eis reconciliari nituntur, eiuſq; amicitiam cum magno quærunt conamine. Tales non ſunt de numero illorum, de quibus dicitur Marci 16. Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Sed affectu, & uoluntate ſunt, de numero illorum, qui argentum theſaurizant, &

aurum,

aurum, in quo confidunt homines, Baruch 3.

36 ¶Et ſignanter dicit, in quo confidunt homines, quia quantumcunque Crux pauperum, & bonorum lignea, multa faciat miracula. Crux etiam pœnitentiæ & Cruce ſignationis multum corpori valeat, & ſpiritui (ut prædictum eſt) tamen nonnulli plus confidunt in Cruce diuitum, & malorum argentea, in qua Deus illorũ crucifixus eſt (ſcilicet) argentum, & iſte Deus cum Cruce ſua argentea multo plura falſa miracula facit, quàm Deus uerus cum Cruce Chriſti ſua faciat vera, quia per Crucem Domini noſtri, aliqui claudi contracti leguntur rectificati, ſed non omnes, hæc autem in cuiijs falſorum omnes cauſas rectificat, quantumcunque ſunt tortuoſæ, & curuæ. Et ſi in. copia & reuerẽtia, vt debet, habeantur, omnes claudos, & incarceratos ire, & abire facit, & ſurdos iudices, & dominos, & in poteſtate poſitos, qui (quantumcunque iniuſtam cauſam habeas) ſurdam prębent aurem, audire facit. Et ſic ſurdi audiunt. Mutuos etiam aduocatos loqui facit. Et ſic muti loquuntur, & cæci uident, contra prophetam dicentem, os habent, & non loquentur, oculos habent, & non uidebunt. Pſal. 114. Verbi gratia. Veniet filius matris ſuæ ad duodecim iuratos, vel ad alios, quibus intereſt, iuſtitiam ſuam, quam habet ad rem, quam petit, oſtendens, nihil tamen dans, cui dicent, non uideo quod iuſtitiam habeas in re iſta, ſeu petitione, ſed tali iniuriam facis, qui iuſtitiam habet ad rem illam, ſignati uero poſtmodum iſta Cruce, vel ad minus unus illorum, uidelicet, doctor patriæ inueteratus dierum malorum, qui ſcit narrare tempora antiquorum regum, quomodo talis fuit cõfeſſatus, & talis accepit ſimilia. Talis plus uidet, & ſocios uideri facit, plus iuſtitię, quàm dedecent, immo vbi omnino eſt iniuſtitia, eius iuſtitiam ſe uidere dicunt, & econuerſo: ſicut patet. I. 10. 6. Et ſic cęci uident. Verus Deus etiam decem leproſos, & Heliſeus vnũ

Miracula Crucis.

37

ſanaſſe leguntur. Iſte Deus cum Cruce ſua lu carius, & officis, & ubi falſi dominantur, omnes leproſos mundat, & ſic leproſi mundantur, non per aurum comeſtum, ſed per aurum datum, quia peccatores iuſti, & mundi reputantur, & mortui reſurgunt: quia morte digni abire permittuntur. Et pauperes euangelizantur: quia indigni in moribus, & ſcientia pro muneribus præmouetur. Et ſic, ſicut miracula, quę Petrus uere fecit, Simon Magus fecit ficte. Ita omnia miracula, quæ Chriſtus uel Crux eius fecit, hæc Crux cum Deo ſuo denario facit falſe. Et non ſolum talia facit miracula, ſed etiam à multis periculis cuſtodit, à qua Crux Chriſti non cuſtodit. Signatus enim Cruce vera in corde, & corpore poteſt ſe à dæmonibus cuſtodire (ut ſupra patet. eo. cap. 21. Et F. 1. 8.) ſed non cuſtodit à malis hominibus, immo ſimplicioribus, qui in Cruce Chriſti plus confidunt, plus quandoque nocent. Sed qui habent burſam de Cruce argentea copioſe ſignatam, & ſciat de Cruce illa benedictionem largam iugiter infundere, intret curiã quamcunque, & ſecure uadat, ubicunque voluerit, quia uix debebit hominem timere, vbi Crux illa ante eum portatur, nec eſt, qui in dioceſi ſua, & ad domum ſuam eam portari prohibeat. Crux ergo hæc argentea ducit, & reducit. Crux hæc uincit, Crux regnat, & expellit omne crimen, hoc contra ſignum nullum ſtat periculum. Mortificat, & uiuificat, deducit ad inferos, ſed non reducit, pauperem facit, & ditat, humiliat, & ſubleuat. 1. Regum 2. Nota. R. 1. 17. Nota. P. 7. 65.

38

¶ Cuſtodia

¶Cuſtodia. Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Cor, ſiue anima eſt cuſtodienda quoad triplici. ſ. quoad lumẽ fidei quoad oculũ rectæ intentionis, & quoad ornatum ſpiritualem.*

2 *Hoſtes obſeſſam ciuitatem facile intrant, niſi portæ cuſtodiantur.*

3 *Sicut tripliciter cuſtoditur os uel lingua, ita opera tripliciter cuſtoditur. ſ. reſpectu Dei, & ſuimet, & proximi eius.*

4 *Exemplum de proditoribus, peregrinorum & negociatorum conductoribus, & defenſoribus.*

5 *Exemplum de paſtore amittente ouem, qui pro amiſſa aliam reddit, & inuehitur contra vecordes, & pigros, & elatos prælatos.*

6 *Sicut canes rurales & rudiores eliguntur ad Domus, & gregum cuſtodiam; ita prælati ſimplices & rudes humilitate ad cuſtodiendum Dei domum, & gregem.*

7 *Grex Chriſti à lupis deuoratur famelicis duas ob cauſas. Primo, quia abſunt à grege. Secundo, quia deſidioſi, & ſecordes ſunt Vicarij.*

8 *Moiſes dimiſſis bonos Vicarios ad ſuæ gregis Iſraeliticæ cuſtodiam & tantum abfuit diebus, 40. & populus tamen interitu idolatriam perpetrauit: quam forte minime commiſiſſet, præſente Moyſe.*

9 *Quomodo ſeipſos excuſare poſſunt, & ſolent Prælati.*

10 *Tutor non debet altius extollere domos ſuas in præiudicium ſui pupilli.*

CVſtodia populi Dei, ſiue eccleſiaſtici, ſiue ſecularis, eſt triplex, humana, angelica, & diuina. De quarum prima tantum hoc in loco tractabitur.

¶Cuſtodia ergo humana, eſt triplex, ſecundùm quòd homo habet tria cuſtodire. Cor, ſenſus, & opera. Et ſecundùm hæc tria hoc capitulum in tres partes diuiditur. In cuſtodiam cordis, ſenſus, & operis.

¶Quantum ad primum. Cor, ſiue ani Artic. 1.
ma eſt cuſtodienda, quo ad tria, quæ in
ea requiruntur.

¶Primo, lumen fidei, ſicut lumen in 1
lucerna, maxime in uento tentationis,
eſt diligenter cuſtodiendum. 1. Ioan. vltimo. Filioli cuſtodite uos á ſimulachris.

¶Secundo, quo ad oculum rectæ intentionis in omnibus factis ſuis. In diuitijs congregandis. In iuſtitia obſequenda, quod non ſit intentio crudelitatis in ſubditis regendis, quòd non ſit intentio cupiditatis. Si cuſtodi pedem tuum, ingrediens domum Dei. Eccleſiaſtes 4.

¶Tertio, quo ad ſpiritualem ornatũ mundiciæ. Apocalip. 16. Beatus, qui vigilat, & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet, ſic ergo omni cuſtodia ſerua cor tuum, ſicut pugil diligentius cuſtodit caput ſuum Quoniam ab ipſo vita procedit. Prouer. 4. Exemplum ad hoc de Thobia, de quo ſcribit Thob. 1. quòd cum omnes ederent de cibis gentilium, iſte cuſtodiuit animam ſuam, & nunquam contaminatus eſt in eſcis eorum. In quo patet, quòd licet omnes vicini errent in feſtis frangendis, in iuramentis, & tabernis, & uſuris exercendis, & huiuſmodi, bonus homo debet animam ſuam ab eorum ſocietate cuſtodire, propter utilitatem propriam. Ezech. 33. Si ſe cuſtodierit, animam ſuam ſaluabit, ſi uero male ſocietati, & deſiderijs condeſcendat, animam ſuam perdit. Ioan. 12. Qui amat animã ſuam carnaliter (ſcilicet) nimis fouendo, & voluptatibus, & malæ ſocietati condeſcendendo, perdet eam, & qui odit animam ſuam (id eſt) duris operibus pœnitentiæ eam affligendo, quaſi inimicus, & qui á mundialibus reputatur ſibijpſi crudelis in uitam æternam cuſto-

dit

dit eam: Sicut ergo, qui non habet, niſi unum oculum, eum diligenter cuſtodit. Ita qui non habet, niſi vnam animam. Cuſtodi temetipſum, & animam tuam ſollicite. Deut. 4.

Ar. 2. ¶Sed quia hoſtes ciuitatem obſeſſam cito intrant: niſi portæ (cuſtodiantur) nec ualet animam ſuam cuſtodire ſine cuſtodia ſenſuum, ſicut nec aula niſi porta cuſtodiatur, quia inimicis libere per portam intrantibus aula cito capitur. Et canis de aula fugatus cito intrat oſtio aperto, ſine oſtiarij cuſtodia. Sic niſi ſenſus cuſtodiantur, & ſpecialiter os, quod eſt tripliciter cuſtodiendum.

¶Primo ne contra Dei honorem aperiatur iurando. Prouer. 13. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam, qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet malum.

¶Secundo, ne aperiatur ad damnum proprium turpia iactando, & illicita narrando. Pſalm. 38. Dixi cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea, ſcilicet peccatum, quod prius feci duplicando. Tertio, ne aperiatur contra proximum, maledicendo, detrahendo, murmurando. Sapien. 1. Cuſtodite uos à murmuratione &c. qui ſic cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam. Prouer. 21.

Ar. 3. ¶Sed quia parum eſt, cor & ſenſus cuſtodite, & ſic à malo declinare, niſi etiam bonum in opere fiat, & opera debito modo ordinentur, & cuſtodiantur. Ideo etiam in opere triplex requiritur cuſtodia, ſecundum tria opera nobis neceſſaria.

¶Prima cuſtodia debet eſſe in opere, quod reſpicit ipſum Deum, ſic uidelicet, ꝙ ipſe ſemel in anima receptus diligenter cuſtodiatur. Et ei debita iura, & ſeruitia reddantur propter magnam mercedem. Prouerb. 17. Cuſtos domini ſui gloriabitur. Et ex contrario accidit magnum damnum. 1. Reg. 26. dixit Dauid Abner, quare non cuſtodiſti dominũ tuum regem? Et ſequitur cito poſt, uiuit dominus, quia filij mortis eſtis uos, qui non cuſtodiſtis dominũ neſtrum, Chriſtum domini.

¶Secunda reſpicere debet opera propria, ꝙ ſit in eis abſtinentia a delectationibus illicitis, quæ ſunt in gula, & luxuria, & accidia, ſicut cuſtoditur infirmus à nociuis. Iacobi 1. Religio munda &c. & ſequitur immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo. Et licet hoc multis uideatur durum tamẽ beatus in fine dicere poterit illud Pſalm 16. Propter verba labiorum tuorum ego, capitulo 5 d.

¶Tertia, cuſtodia reſpicere debet opera proximorum, & ſubditorum, quo ad illos, qui alijs præſunt, de quibus. Eſa 62. ſuper muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes. Sicut ſtipendiarios, & ſpeculatores, de quibus, nota Ezech. 3. & 33. Et ſicut peregrinorum & negociatorum conductores, & defenſores contra inimicos, & ſpoliatores (ſicut in Lombardia & terris conflictus) care conducuntur à tranſeuntibus armati, vt eos conducant, & cuſtodiant, quos ſi derelinquant, vel ad latrones ducant, uel decipiant, & ſpolient, ipſemet proditores ſunt. Ita qui ponuntur in cuſtodia corporum, uel animarum, & ad hoc adeo terris, & redditibus care conducuntur, quibus bonis deberent, ita de cuſtodia commemorari: quòd non deberent ſub dubio habere uel quærere cum Cayn. Gen. 4. Nunquid cuſtos & cætera, ſed audacter aſſerere. Cuſtos fratris mei ſum ego; quia ad illam cuſtodiam. (Eccleſiaſtici) in manu epiſcopi iuramento ſe obligauerunt; & in periculo animæ ſuæ receperunt, quibus dictum eſt, & congrue à maiori prælato, quando eis cuſtodia traditur: illud 3. Regum 20 Cuſtodi uirum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius. Si ergo abſentes, uel in cuſtodia ſua negligentes fuerint, uel tyrannico dominio ipſimet ſpolient, ſeu malo exemplo ſpoliatores infernales, ſcilicet, dæmones, & peccata duxerint,

xerint, quid aliud dicturus eſt Deus, qui eos eorum cuſtodiæ tradidit, & ad hoc carc conduxit, niſi ꝙ prædictum eſt, erit anima tua pro anima illius. Nota. F.3.19.

5 ¶Et hoc iuſte, quia ſicut paſtor pro oue amiſſa ouem reddet, & ęquale pro ęquali. Ita animam pro animam, & hominem pro homine, ſummus paſtor bonus requiret à paſtoribus inferioribus, nec parcet nobilioribus, qui frequenter gregem dominicum peius cuſtodiunt, quia ſicut nobilis homo ſuperbus, & inflatus indignaretur ei, qui ſibi cuſtodiam ouium offerret, & malè eas cuſtodiret. Ita tales, licet libenter recipiant lucrum ouium Chriſti, tamen indignante, & ſuperbe ſe habent erga earum cuſtodiam, quod patet ex hoc, ꝙ non feſtinant ordinari, ne pro eis orent. Ordinati etiam pro eis rariſſime celebrant, tonſuram.i. ſignum cuſtodiæ ouium Chriſti erubeſcunt. Ideo uel comam nutriunt, uel tonſuram habent paruam, ne cognoſcantur eſſe de ſacerdotio, & ordine Chriſti, & bonorum ſacerdotum, qui dicere poſſunt illud. Pſalm. 73. Signa noſtra non uidimus. De habitu etiam clericali, quem eis formauit ſummus ſciſſor eccleſiæ de uita & honeſtate clericorum, erubeſcunt. Abſentati à grege, quantum poſſunt, quærunt, permittentes oues in deſerto à lupis inferni deuorari, intantum quòd uidentur pactum inter eos, & dæmones feciſſe. Ita quòd ipſi recipiant de ouibus lanã, & lac.i. temporalia commoda, & dæmones animas, qui illas, & nihil aliud petunt, dicentes, da mihi animas, cætera tolle tibi. Gen 14. Sed uidebunt tempus quando de officio, & cuſtodia ſua, reddent rationem, quod uellent iuiſſe Romam, pro Nouacula, pro tonſura melius formanda, & ut præſentes, & magis diligentes circa cuſtodiam ſuam fuiſſent; quando dicent illud Apoc.8. Ve, ve, ve. Primo ve, quia male intraui. Secundo ve, quia male uixi. Tertio ve, quia male rexi. Sicut patebit infra: O.6.13. quia, uidelicet, poſuerunt me cuſtodem in uineis, & uineam meam non cuſtodiui, Cantic.1. Et qui ſunt illi, qui tunc ſpecialiter poterunt dicere uineam meam non cuſtodiui, certe illi, qui corde & ſanguine ſunt nobiliores, & ſuperbiores. Sicut enim canes, qui nobiles uocantur, ſicut leporarij, & huiuſmodi gregem communiter non cuſtodiunt, ſed potius deuorant, nec domum pauperum cuſtodiunt, ſed potius panem pauperum de menſa dominorum rapiunt, & deuorant. Ita nobiles, & clari ſanguine (uel ſuperbia) de quorum quolibet Zachariæ 11. ſuſcitabo paſtorem in terra, qui derelicta non uiſitabit, &c. ſequitur. Et carnes pinguium comedet, quia ipſi eligunt derelicto grege, eſſe in curijs magnorum, ut carnes pin- 6
guium comedant. Sicut enim canes rurales & ſimplices ad domus & gregis cuſtodiam eliguntur. Ita ad cuſtodiam grege Dei humilitate ſimplices eligendi ſunt. Figura. 1.Reg.10. ubi Deus Saul aſſumpſit ad principatum quærentem aſinas. Et Dauid ſequentem greges. 2 Reg.7. & Heliſeum 3. Regũ 19. arantem in bobus. Et Chriſtus eligit ad cuſtodiam eccleſiæ piſcatores. Et ſemper infirma elegit, ut confundat fortia. Et ideo dũ Deus habuit curam, & electionem, & paſtorum greges bene cuſtodiebantur. Sed modo Simon, & Cæſar, & ſanguis, habent huiuſmodi electiones, & confirmationes, totum peruertitur, & grex à lupis deuoratur. Nec mirum. Nota.E.2.7.cum ſequentibus.

¶Propter duo. 7

¶Primo, quia abſentant ſe à grege, & ideo grege a lupo inuaſo clamante, & dicente, Cuſtodi me, ut pupillam oculi: in Pſalm.16. Non audiunt, nec ſuccurrunt & ideo lupus rapit, & diſpergit oues.

¶Sed dicent, vel dicere poterunt duo ad ſui excuſationem. Primo, habent bonum uicarium, uel ſacerdotem, qui curam habent animarum

ſibi

ſibi ſubiectarum, quibus reſpondendum eſt, quod multi eorum parum curant, quales ſint illi, uel qualiter gregem cuſtodiant, niſi quod ipſi lucrum reportent. Quod quotidiano patet exemplo, & experimento, quia canes, qui gregem cuſtodire vellent, id eſt, pauperes mendicantes. (De quibus. G.4.17.) arctant, quia timent, quod emolimentum illorum minus erit. Sed trepidauerunt timore, ubi non fuit timor, quia lucrum maius reportant, tam propter prædicantium informationem, quàm propter eorum bonum exemplum. Sed hoc patet in iſto facto, quod magis timent pecuniarum, quàm animarum amiſſionem. Et ideo contra conſuetudinem bonorum paſtorum. Tales canes, id eſt, prædicatores non fouent, nec nutriunt, ſed magis arctant, & perſequuntur, nec ſunt eis in gregis defenſione fauorabiles, ſed contrarij, & aduerſarij maximi. De quibus Zacha.11. O paſtor, & idolum, derelinquens gregem, & quia oues derelinquerunt, ideo eas in diuerſis neceſſitatibus ſuis non audierunt. Econtra de bono paſtore dicitur. Ioan.10. cum proprias oues emiſerit, ante eas uadit, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt uocem eius, quia (ſcilicet) ipſi audiunt ipſum prædicantem, & ipſe eas clamantes, eisque compatitur, ideo ipſum ſequuntur &c. Quando uero ſunt multa milliaria, uel dietæ (inter eos) quomodo poſſunt ſe mutuo audire. Et ponatur, quod bo-
8 nos paſtores ſacerdotes uidelicet in locis ſuis dimiſerunt, ad gregis cuſtodiam, certum eſt, quod Moyſes bene fuit occupatus, & licet abſens, & bonos uicarios dimiſit Aaron, & Hur, & non fuit abſens, niſi quadraginta diebus, & tamen interim populus commiſit idolatriam, quod non feciſſet, ſi Moyſes præſens fuiſſet, quid ergo dicturus eſt, qui per annum, uel plures annos abſens eſt, ſi dicat, ad locum meum tenentem cura pertinet, quærendum eſt ab eo, ſi ille eſt ſufficiens tunc ille ſuperfluit, & eſt in grege, & domo domini, ſicut ſacerdos bellis ad vaſtandum, & comedendum, & paſcendum ſeipſum, & non gregem. Aut eſt inſufficiens, & tunc ſeducit ſeipſum, & dominum ſuum, & populum. Ponatur, quod ſi ualde ſufficiens, non poteſt eſſe tantæ hoſpitalitatis, etiam pauperes recipiendo, nec tantę auctoritatis in docendo, & corripiendo, ſicut magiſter, & dominus ſuus. Et ideo niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra uigilat, qui cuſtodit eam: in Pſal. 126 Et quomodo poſſet, corpus cuſtodiri, uel uiuere ſine capite. Nota optime. F.2.13.

§ Secundo ſe excuſare poterunt 9
ad excuſandas excuſationes in peccatis, quod quia ſciuerunt, quod ipſi, & loca ſua tenentes, fuerunt nimis pigri, & inſufficientes ad animarum cuſtodiam, & ad prædam de ore diaboli liberandam, ſciueruntque ex alia parte, quod diabolus animas aſportat per terram, uel per aerem, uel per aquam ad ignem. Ideo prouiderunt eis de velociſſimis canibus ſuper terram currentibus, ne diabolus per loca illa animas aſportet parochianorum, & de falconibus, & auibus pro aere, & aquis, ne per loca illa euadant: de talibus in Pſalm.78. Deus uenerunt gentes &c. & ſequitur. Poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam. Hortus enim qui poma, uel fructus non profert, non cuſtoditur. Ita ipſi canes, & falcones, & diuites xenia, & fructus afferentes, cuſtodiunt, & pauperes non afferentes, niſi animas, non diligunt.
Tales ſunt immunes ab illa beatitudi- 10
ne: in Pſal.105. Beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam omnibus (ſupple) tam pauperibus, quàm diuitibus, tam ſubditis, non ſolum eos cuſtodiendo ab alijs, ne eis noceant, ſed etiam à ſeipſis, ne ipſi eos cuſtodiant, ut ſingulariter eos ſpolient, ſicut canis os, ſed ut iuſte, & bene uiuant, quia dicit lex ciuilis, quòd tutor non debet altius extollere domos ſuas,

in præiudicium ſui pupilli, quia ex quo tenetur ipſum ab alijs defendere, multo magis à ſeipſo. ff. ſi ſeruitus vendi. l. altius. 1. in digeſto ueteri. li. 8. Domini ergo terrarum, qui ſubditos ſuos ab alijs cuſtodiunt, & non à ſe, contra legem iſtam committunt, prælati vero, & viri eccleſiaſtici, qui ſubditos ſuos, nec à ſe, nec ab alijs cuſtodiunt, ſed ad peccata trahunt, & trahere permittunt, nullius legis ſunt. Ergo iudicium & iuſtitiam cuſtodite. Oſeæ. 12. De cuſtodia angelica. Nota. A. 22. videlicet cap. de Angelis per totum. De cuſtodia Dei. Nota infra. cap. de prouidentia: & multis alijs locis, & capitulis. Cuſtodite ſicut ſcitis. Matth. 27. Nota collocutionem de cuſtodia. V. 8. 53. Et. C. 9. 142.

¶Damnationis. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Damnatio duplex eſt, ſcilicet, temporalis, & æterna.*

2 *Exemplum eſt de inuenientefalcem, ſeu gladium amiſſum, & negante ſe nunquam illum inueniſſe.*

3 *In damnatione æterna eſt Pœnarum diuerſitas.*

4 *Nutrientes in mundo carnem propriam delicatius, & lautius in inferno acerbius torquentur, & plectuntur, recto Dei iudicio.*

5 *Ex ſtatu, in quo manebat deliquens recordatione ſumitur exemplum.*

6 *Damnationis malorum certitudo oſtenditur ex veteri, nouóque teſtamento.*

7 *Iuſtitia Diuini Iudicij patefit, tum ratione, tum auctoritate.*

8 *In delicto patrato, & in pœna infligenda perpenditur perſona læſa.*

9 *Qui nunquam, vita ſuperſtite, peccata relinquunt ſatis præſeferunt velle ſemper inter piacula degere.*

10 *Propter incredulos Deus nonnunquam viſibiliter pœnas infernales æternas oſtendit.*

11 *Hac ſententia Apoc. enucleatur; ſub oſtendam tibi damnationem Meritricis magnæ.*

12 *Incarceratis in Inferno non aderit, ut in hoc ſæculo, nec panis, nec aqua; ſed ignis, & ſulfur, &c.*

13 *Apud Inferos dura patientiam cor non frangitur; nec eſt ſpes.*

14 *Verba flagitioſorum, & proteruorum ponuntur.*

15 *Peccatores Viuis pœnas tartareas exponentibus fidem præſtare nolunt: ſed Mortuis ad uitam redeuntibus vtique crederent.*

16 *Mali, ut uero pertinacius delinquant, dicunt, Deum nullum Chriſtianum velle perdere, & damnare.*

17 *Denarijs quo quomodo Regis ſimilitudinem repræſentant.*

18 *Deus, uelut terrenus Rex, acerbius iraſcitur, & ſuccenſet falſis Chriſtianis, ſibi in Baptiſmatis fonte ſolenni uoto aſtrictis; quàm alijs, nullo ei aſtrictis iureiurando fidelitatis.*

19 *Clerici tenentes in eccleſia locum & ſtatum maiorem, enormius peccant.*

20 *Delicti enormitas & grauitas declaratur, non ſolum pœnes delinquentis malitiâ, ſed etiam pœnes offenſos, & ſcandalizatos, & ad peccandum illectos.*

21 *Vnus quiſque maiori ſupplitio afficit domeſticum proditorem, quàm extraneum; ita etiam Deus.*

22 *Verba peccatorum in peccatis dicentium, ſe redemptos fore Chriſti Morte, & nomen Chriſtianorum habere; & ideo illis plus prodeſſe Chriſti lethum audacter affirmantium.*

23 *Quiſquis meretur priuilegium amittere propter malum facinus, & propter teneritatem eius abutentis priuilegio, & poteſtate conceſſa.*

24 *Plura adducuntur exempla, de lege, & diuina, & humana, & naturali, quibus*

quibus conuincuntur nefarij homines; ne admirentur, ſi pro breui facinore æternum ſupplicium perſoluant.

25 *Cauſa verborum mendacium malorum inueſtigatur.*

26 *Quanto diutius Deus præſtolatur peccatorem; tanto grauius in fine, in eum animaduertit.*

27 *Oſtenditur clare, & breui exemplo periculum Mendacij, aſſerentium temere, Deum nullum baptizatum damnari, & uindicare nolle.*

DAmnationis. Primo, oſtendenda eſt diſtinctio, ſeu diuerſitas. Secundo, damnationis æternæ certitudo, quantum ad malos. Tertio, quia iuſtitia æternaliter damnantur. Quarto, damnationis euidentia, ſeu oſtenſio. Quinto, malorum reſponſio ad motiua adducta, ꝙ mali damnantur æternaliter cum reprobatione. Sexto, talis reſponſionis, & Mendacij cauſa. Septimo, periculum.

Ar. 1. ¶Ad primum ſic proceditur. Damnatio eſt duplex: uidelicet temporalis, &
1 æterna. Prima eſt ad damnũ, & ad mortẽ corporis. Secunda ad damnum, & ad corporis, & animæ. Et cauſa utriuſque eſt peccatum, quia nulla dominaretur aduerſitas, ſi nulla eſſet iniquitas. Sed tamen in hoc eſt diuerſitas in iſtis duabus, quia in æterna damnatione, ſemper damnatus ſciet cauſam ſuæ damnationis, ſicut patet. Matth. 25. ubi oſtenditur, quomodo Deus eis cauſam oſtendit ſuæ damnationis, dicens, Eſuriui &c. In temporali vero, quandoq; quis iuſte damnum, & tędium & mortem ſuſtinet, ſed cauſam ignorat, verbi gratia. Aliquando quis iudicatur ad carcerem, uel pœnam pecuniariam, vel ad ſuſpendium, & huiuſmodi, & tamen cauſa, quæ ei imponitur, propter quam ſic affligitur, falſa eſt, ergo habendo reſpectum ad illam cauſam, damnum tale non meruit. Sed habendo reſpectu ad aliam peccata, quæ contra Deum, & ſalutem propriam commiſit, ſicut fornicationem, adulteriũ, & huiuſmodi, propter quæ Deus eum ſic affligi permittit, ideo talem promeruit damnationem. Exemplum eſt ad hoc tale, fingitur, ꝙ unus inuenit falcem, ſeu cultellum amiſſum, ſed illo, qui eum amiſit, & redeunte, & ab inuentore cultellum petente, iurauit, ſe eum non inueniſſe. Accidit, ꝙ quidam alius, qui per uiam illam tranſierat, & gladium, uel librum, vel huiuſmodi amiſerat, currendo veniret ad illum cultelli inuentorem, quærendo gladium ſuum ab eo, quia per uiam illam, ubi gladium amiſerat, directe poſt eum venit. Iſto negante, ꝙ gladium non inuenerat. Alius dicto ſuo incredulus eum male uerberauit, cum uero ſic tractaretur; clamauit ad Deum, dicens; Deus tu noſti ꝙ ſine cauſa hęc ſuſtineo, & vox ad eum uenit, dicẽs, non propter gladium, vel librum, ſed propter cultellum. Ita multi diuerſis affliguntur infirmitatibus rerum, etiam & amicorum amiſſionibus, & ad mortem pro furto, & homicidio, quod non fecerunt, iudicantur, & murmurant, quòd talia iniuſte ſuſtineant, ſeipſos, ad modum Phariſęi iuſtificantes, & dicentes, non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, adulteri, &c. Sed ſi conſiderarent alia furta, & fornicationes, & periuria, & huiuſmodi, propter quæ Deus ſic eos affligi permittit, & affligit, ſicut ait. Ezech. 6. Contriui cor fornicans, deberent patienter ſuſtinere, dicentes, cum bono latrone, nos quidem digna pro factis recipimus. Nota. M. t 1.12.

Exemplum. 2

¶In damnatione etiam æterna eſt pœnarum diuerſitas, quia ſicut Chriſtus dicitur, in domo patris ſui manſiones multas eſſe. i. diuerſa præmia ſecundùm diuerſitatem meritorum. Ita ibi diuerſæ pęnæ, ſecundùm diuerſitatẽ demeritorum. Hęc autem diuerſitas videri poteſt per exemplũ de duobus incarceratis, quorum uter plus affligi pôt tripliciter, uel ex loci, in quo eſt, detentione, 3

Exemplum.

tione, uel ex proprijs ſtatus conditio-
ne, vel ex ſtatus, quem tenuit, recor-
datione.

¶Primo dico, ex loco, in quo detine-
tur, ſicut in carcere mundi, unus alio
profundiorē tenet locum, & ferramen-
tum, & uerberibus, & abſtinentijs plus
affligitur. Et ſic grauiora committens
peccata, vel diutius, in eis plus ibi affli-
getur.

¶Secundo, ex proprij ſtatus, & corpo-
ris conditione, ſicut patet de duobus in-
carceratis æqualiter, & quo ad locum,
& omnia alia, quorum tamen vnus al-
tero eſt in complexione tenerior, & de-
licatius nutritus. Aliter vero durus, qui
ſemper fuit pane, groſſo, & aqua nu-
4 tritus. Primus plus grauabitur ex abſti-
nentia panis, & aquæ, quàm ſecundus.
Et ſic de ferramentis, & ſic de omnibus
alijs circunſtantijs afflictiuis. Et quantũ
ad iſtam conſiderationem illi, qui deli-
catus hic carnem ſuam nutriunt in gu-
la, & accidia, & luxuria, & huiuſmodi,
plus ibi torquentur recto de iudicio da-
to. De quo exemplum ponit beatus
Grego. 9. Mor. ſicut uno Sole omnes
tanguntur, non tamen ſub uno ordine
ęſtuamus, quia iuxta qualitatem corpo-
ris ſentitur pondus caloris. Sic damna-
tis vna eſt gehenna, quæ affligitur. Et
tamen non omnes una qualitate com-
burit. Apoc. 18. Quantum (inquit) glo-
riauit ſe, & in delicijs fuit, tantũ date ei
tormentum, & luctum.

5 ¶Tertio ex ſtatus, quem tenuit, recor
datione, ſicut patet de duobus incarce-
ratis, quorum unus ſemper ante fuit
in honoribus, diuitijs, delicijs, & huiuſ-
modi. Alter uero nunquam. Primo
non ſolum eſt pęnale, quod ſentit, ſicut
ſecundo, ſed etiam præteritorum recor-
datio ad memoriam reducẽti, quę prius
habuit, & quæ nunc habet, comparan-
do honorem pręteritum ad utilitatem,
quam habet plus erubeſcit, quàm alius,
qui nunquam fuit in honore. Compa-
rando etiam diuitias, quas habuit. Com
parando etiam delicias, quas habuit ad
miſeriam, quã ſuſtinet, plus torquetur,
quàm alius, qui nunquam vſum habuit
deliciarum, propter ſenſibile experimẽ-
tum boni, & contrarij (uidelicet) malij
& habendo reſpectum ad hoc. Illi, qui
ſunt in maiori honore, ſtatu, dignitate,
diuitijs, & delicijs, quibus male utun-
tur, ibi plus torquẽtur ex illorum recor
datione. vnde Hiero. ſuper illo, Eſa. 24.
Cum cantico non bibent vinum am-
plius (dicit) ꝙ præteritarum deliciarum
recordatio erit cruciatuũ materia, quia
talis intellectio, & recordatio eſt, quaſi
quædam tormenti refectio, & gemina-
tio: vnde Baſilius in exameron ſuper il-
lud Pſalm. 20. Pones eos, ut clibanum
ignis, per hoc, in clibano ignis, magis
exardeſcit, ꝙ flamma in ſe repercutitur.
Sic in damnatis accidit, quia Deus fa-
cit ipſos cognoſcere, ꝙ appetitum ſuũ
non poſſunt perficere. Et omnia, quæ
ad eorum pertinent damnationis aug-
mentum. Nota G 2.41. Et hoc uidetur
rationabile, & iuſtũ, ꝙ omnibus rebus,
quibus abutebantur, puniantur, & om-
nia ad eorum pęnam aliquo modo ver-
tantur. Et ſic, qui pluribus abutitur,
pluribus modis ibi punietur. Qui ergo
vult hic frui multis honoribus, & uani-
tatibus, & delicijs, quæ cito tranſeunt,
æternaliter cruciatum habebit maio-
rem. Nota de hoc. B. 4. 7. & D. 11. 32. &
M. 11. 12.

¶Sed quia forte aliqui hoc, quod di- Ar. 2.
ctum eſt in iſto primo (uidelicet) ꝙ ma-
li ęternaliter damnantur, minus credũt.
Ideo in hoc articulo ſecundo, oſtende- 6
tur certitudo damnationis malorum.
Hęc autem certitudo patet ex ueteri te-
ſtamento, Iſa. vl. Vermis eorum nõ mo-
rietur ignis eorum nõ extinguetur. Et
ex nouo, Matt. 25. Ibunt ij in ſuppliciũ
æternum, & iuſti in uitam æternam. Et
Matth. 20. Multi ſunt vocati, pauci ve-
ro electi. Et Matt. 7. Lata porta, & ſpa-
cioſa uia, quæ ducit ad perditionem, &
multi, qui intrant per eam. &c. & mul-
tis alijs ſacræ Scripturæ locis.

¶Idem oſtenditur ex fide ſanctę ec-
cleſię, cui pertinaciter contradicere hę-
reticum eſt. Ex Simbolo videlicet Atha-

naſij

naſij ſic continentis, Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et ibunt, qui bona fecerunt, in uitam ęternam, qui uero mala egerunt in ignem æternum.

Ar 3. ¶Sed quia Deus iudex iuſtus nihil ſine cauſa iudicat. In hoc articulo tertio, oſtendere reſtat iuſtitiam iudiciorum articuli ſecundi.

7 ¶Huius autem iudicij iuſtitia patet, tam ratione, quam auctoritate, ſimul, & ratione. Exemplum, & ratio ad hoc, de illo, cui ſi committeretur res infiniti precij, ſi per ſuam negligentiam eam amitteret, nonne infinitum precium ſolueret, uel infinitā pęnam ſubiret ſecūdùm iuſtitiæ regulam. Ita in propoſito. Illi, quibus filius Dei infinitus datur per gratiam, & etiam in ſacramento altaris, & in quorum cordibus ſpiritus ſanctus inhabitat, qui eſt infinitę bonitatis, & anima infinito precio redempta eſt, ſi omnia iſta peccando amittant, & precium infinitum reddere non poterunt, nonne iuſtum eſt, ꝙ pœnam ſubeant infinitam.

8 ¶Præterea in peccato etiam in emendа taxanda conſiderare oportet perſonam, contra quam peccatur. Grauius enim punitur delinquens, vel proditionem contra regem exercens, quàm qui peccat contra puerulum. Cū ergo peccatum, & pœna emendat peccati commenſurari debeant ex menſura, & conditione perſonę contra quam peccātur. Et cum Deus in omni conditione, & menſura ſit infinitus, iuſtitia requirit, ꝙ peccatum mortale in infinitum puniatur, quia eſt contra Deum infinitum factum. Iuxta illud Pſal. 50. Tibi ſoli peccaui, ſiquidem omne peccatum mortale contra Deum committitur.

¶Pręterea, peccatū mortale, cum quo peccator moritur, ſemper aīæ adhæret, quia poſt mortem non eſt locus pęnitentiæ de mortalibus. Vbi ergo peccatum ſemper adhæret, iuſtum eſt, ꝙ pœna ſemper adhæreat.

¶Aliam ratiōnē ad hoc. Nota. A. 22. 47. & C. 5. 14. Huic etiam concordāt auctoritates, & rōnes doctorū, ꝙ videlicet, ſemper puniatur, qui ſemper peccare vellet, ſi poſſet. Vnde Beatus Grego. 34. li. Moral. Ad diſtricti (inquit) iudicij iuſtitiam pertinet, vt nunquā careant ſupplicio, quorum mēs in hac vita nunquā voluit carere peccato, & nullus det̄ iniquo terminus ultionis, quia quādiu valuit, habere noluit terminum criminis.

¶Ad idem quarto dialogorū. Iniqui ideo cū fine delinquunt, quia cum fine uiuunt, nam voluiſſent nūque ſine fine viuere, ut potuiſſent ſine fine peccare, hoc oſtēdunt in facto. Quia, dicit canō, ꝙ qui nunquā ceſſant peccare, dum uiuunt, oſtendunt, quia ſemper in peccato uiuere cupiunt, de pęni. di. 1. c. importuna §. ſiue autē. Et hoc iuſtum videtur, vt qui Deum expugnat in ſuo ęterno, puniatur in Dei ęterno. Et cum Deus uoluntatem, vt factum videat, uoluntatem ſempiternam, quaſi factum ſempiternū puniat. Qui nunquā ceſſaret peccare, ſi ſemper uineret, & qui ſemper uiuere vellet, ut ſemper peccaret, ex Dei iuſtitia ſemper viuat, ut ſemper pęnam ſentiat, hęc uidetur ſententia eſſe Bern. Omnes ergo tales ſunt de numero illorum, quorum damnatio iuſta eſt, Ro. 3. 9

¶Sed non obſtante, ꝙ iſtę rationes, & auctoritates neceſſario concludant tamen nonnulli ſenſus, & ſenſibilia, plus ſequentes, quàm rationem, uel auctoritatē, quia quę non uident, non credunt. Sicut patet. A. 23. 1. Et quia pœnas, damnatorū non uidēt oculo corporali, ideo minus eas credunt. Propter tales ergo Deus aliquando pęnas infernales uiſibiliter oſtendit. Sicut in partibus Ceciliç patet, vbi ignem infernalem de locis illis eructantem oſtendit (ſecundùm beatum Grego. in quarto dialogorum) propter incredulos, qui non uiſa non credunt. Talibus etiam ſenſibilia exempla poſuit. Sicut patet, Lu. 16. & multis alijs locis Euangelij, per ſenſibilia exēpla, & narrationes, quas ipſa veritas per ſemetipſam oſtendere dignata eſt, plus Ar. 4. 10

credamus, alias nota hiſtorias, quę eandem materiam (uidelicet) malorum oſtendunt damnationem. Sicut eſt illud. A.12.32. Et illud A.27.49. Et de quarto dialogorum, qui petiuit inducias, & de multis alijs exemplis in eodem quarto li. dialogorum.

Exemplum. ¶Ad idem fertur ſic de quodam, qui de noctibus ire ſolebat ad mulierem, quam contra legem Dei dilexit. Hic ergo una nocte iuxta theloneum veniẽs, vidit magnum principem dæmoniorũ, quaſi in loco ſedere iudiciali, & alijs ei aſtãtibus præcepit, illam mulierem adducere eam nominando, ad quam leccator tunc iuit: Feſtinanter ergo ad domum illius mulieris currens, inuenit eam in lecto ſuo ſuffocatam.

Exemplum. ¶Ad idem nota ex cęſario de concubina ſacerdotis, quam poſt mortem miles uoluit defendere à dæmonibus, ſed non potuit. Sic ergo ad aliorum exemplum oſtendit Deus illius miſerę mulieris damnationem, & hoc eſt, quod ipſemet promittit ſe facturum: Apo.17. dicens: ueni oſtendam tibi damnationẽ meretricis magnæ.

11 ¶Oſtendam (inquit) tibi damnationem meretricis. i. animæ peccatricis, quantum ad triſtitiam, & dolorẽ, quantum ad tenebras, & ſquallorem.

Exemplum. ¶Primo quãtum ad triſtitiam, & dolorem, hæc autẽ triſtitia excogitari aliqualiter poteſt ex triſtitia incarcerationis perpetuæ, uel mortis temporalis. O quàm triſtis ſententia eſſet cuilibet noſtrum poni in carcere perpetuo, profundo, & tenebroſo, ubi nulla eſſet euaſionis ſpes, cum pane, & aqua, & vinculis multis. Et ſpecialiter ſi ſciret, ſe ibi diu uicturum in pœnis. Quanto triſtius erit poni in illo carcere tenebroſo inferni. Tenebroſo (dico.) Quia ſicut hic dilexerunt tenebras culpæ, & loca tenebroſa, & occulta pro delicto ſuo ſecretius perpetrando. Ita ibi ponẽtur in tenebris pœnæ, quæ in Euangelio à Chriſto uocantur tenebræ exteriores: mittite (inquit) eum in tenebris exteriores: habebunt tamen (ſecundùm aliquos doctores, modicum lumen non ad eorum ſolatium, ſed ad pœnam, ut uidelicet, propriam videant deformitatem, videant etiam, quàm deformes ſunt illi, & illæ, quos fatuo amore excęcati, hic pulchros, & pulchras deputabant. Videant inſuper illos, quos hic ad peccatum traxerunt, uel iuuerunt, & qui eorum exẽplo hic peccauerunt, & quos hic mali dilexerunt eſſe cum eis damnatos, cum triſtitia, & dolore, dicẽtes illud Luc. 23. Et tu in eadem damnatione es.

¶Iterum hæc ſententia triſtior eſt, 12
quia ibi non erit incarceratis panis, & aqua ſicut poſitum eſt de carcere mundi. Sed proh dolor, ignis, ſulfur, ſpiritus procellarum, pars calicis eorum: in Pſal. 148.

¶Iterũ quia nulla eſt ſpes euaſionis, quia in inferno nulla eſt redemptio.

¶Iterum, quia eſt ibi non ſolum per mille annos: ſed non ſemper eſt victurus. Iuxta illud, laborabit in æternum, & uiuet adhuc in finem: in Pſalm. 48. Et Chriſtus, Matth. 25. Diſcedite á me male, in ignem æternum. Ab æterno autem, ſi mille, immò quot millia annorum excogitare poteris, per intellectum auferas, illo ablato, tantum de tempore remanet poſt illam ablationẽ, non minuitur, quiá infinitum finito minus eſſe non poteſt. Ergo quàm miſeri ſunt qui pro parua delectatione, vel lucro terreno, tam longã incurrunt pœnam, ubi nulla eſt ſpes remedij.

Qualis autem tunc erit cordi dolor, patet in parte per hoc, quòd modo communiter dicitur, quando quis dura patitur, ſi ſpes non eſſet, cor frangeretur, ſed ibi neutrum erit, quia nec cor frangitur, nec ſpes eſt.

¶Fertur de quodam magno, qui ex
tali verbo à quodã fatuo corã eo dicto, 13
ad magnã cõpunctionẽ de peccatis ſuis Exemplum.
conuerſus eſt. Cum enim audiente fatuo, quidam diceret, ſi ſpes nõ eſſet cor frãgeretur, adiecit fatuus, qualis ergo pęna erit, ubi nec ſpes eſt deliberatione, nec cor frãgi põt, qđ dñs audiens ſuſpirãs, ait, y. poyſe, moy: ꝙ audiui iſtud verbum

bum à ſtulto. Et tñ Seneca teſte ĩ quadã
epiſtola ad Paulũ, Deus quãdoq; ex ore
fatuorum effatur i Nota ſimile. B 3.23.
Arti.5. ¶Mali uerò deſiderantes ſine timore
peccare, friuolis cogitationibus, & re-
ſponſionibus conſcientias gloſant, &,
ut audaciores ſint ad peccandum, præ-
dictis auctoritatibus, & exemplis de dã-
natorũ perpetuitate, & oſtenſione mul-
tipliciter reſpondere nituntur.
¶Primo dicentes, quòd talia uerba, &
14 exempla in libris poſita, & ſcripturis,
ſunt ad timorem; ut per illa homines
dimittant malum, & faciant bonum.
¶Sed iſti malè conſcientias gloſant,
dum nouam peccatũ blaſphemiæ alijs
peccatis ſuis addunt, dicere enim Deũ
mendacem, & blaſphemia; quia Deus
verax eſt: Omnis autem homo mendax.
Roma 3. Sed Deus in plutibus ſactæ
ſcripturæ locis permittit malis damna-
tionem æternam, ſicut ſupra eo. patet
c.6. & 12. Dicere ergo, quòd illa Dei
verba timorem includunt, ſed non ue-
ritatem, eſt dicere, Deum mendacem,
duobus contraria aſſerentibus, oportet,
quòd vnus illorum falſum dicat. Sed
Deus, & homo, in hoc caſu cõtraria aſ-
ſerint. Ergo oportet vnum falſum dice-
re, hoc non poteſt eſſe Deus, ſicut patet
per prædictam auctoritatem Pauli; Er-
go ipſi falſum dicunt. Et ſic in triplex
incidunt inconueniens, Vnum, quòd
mentiuntur, Aliud quòd Deum bla-
ſphemant, Tertium quòd audacius
peccant. Sed forſitan dicent, his, quæ
Deus dicit, credimus, Sed narrationi-
bus & exemplis aliorum prædicantium
non oportet fidem adhibere, quia ipſi,
uel ad peccatorum terrorem, uel pro-
pter alias cauſas talia terribilia narrãt.
Sed quæ maior ſtultitia, quàm cogita-
re, quòd aliquis mendacio ſuo ſe per-
dere velit, ut alios ſaluet. Cum etiã ſe-
cundùm doctrinam Apoſtoli. Roma. 3.
Non debeant fieri mala, vt eueniãt bo-
na, quis tamen cęcus eſt, qui tantũ ma-
lum. i. perditionem propriã facere ve-
lit, Vt alijs bonum dubium eueniat;
Deus etiam mendacijs noſtris non in-
diget. Contra tales nota. A. 26. 7.
¶Iterum dicunt, uiuis nõ credimus, 15
ſed ſi ipſimet damnati redierẽt ad nos,
eis crederemus, quia ipſi ueritatẽ ex-
perti ſunt. Cuius tamen contrariũ ali-
quãdo uiſum eſt, ꝙ uidelicet, viui mor-
tuis eis apparentibus ſe nõ correxerũt.
Sicut patet per hoc, ꝙ a fidelibus nuper Exemplum.
dicitur accidiſſe de quodam diu cõcu-
binam tenente, qua mortua, cuidam fa-
mulo, domus poſt mortem ſuam appa-
rens, dixit, ſe eſſe ĩ magnis pœnis, dixit
etiã, ꝙ pmoneret amaſiũ ſuũ, ꝙ ſe cor-
rigeret, quia hoc erit ſibi, & mihi ualde
utile, quod ſi non fecerit, hodie ad tres
annos ipſe morietur, & æternaliter dã-
nabitur, ergo famulus grauiter infirma
tus, magiſtrum ſuum de prædicta oſtẽ-
ſione præmonuit, qui tamen ſeam nõ
emẽdauit, & illo die ad três annos, quo
illa miſera ipſum moriturum prædi-
xit, magnum feſtum de uicinis ſuis te-
nuit, & eos ſecum uſque ad noctem te-
nuit, à quibus quæſiuit, ſi dies adhuc
tranſit, qui dixerunt, ꝙ ſic, ergo (inqt)
falſum eſt, quod mihi dictum fuit, quia
adhuc uiuo, & hoſpitibus licẽtiatis, an-
tequàm ad portã uenirent, ſubito mor-
tuus eſt: Si ergo Moyſen, & Prophetas
nõ audiunt, neq; ſi quis ex mortuis ie-
rit ad eos, credent. Sicut patet. A. 26. 25.
¶Iterum dicunt, ꝙ Deus nullũ Chri-
ſtianum, quem ita care redemit, perde- 16
re vult, uel dãnare. Et ideo dicũt, ꝙ illę
auctoritates, ſupra e.c.6. habẽt intelligi
de infidelibus, qui omnes, & Soli dam-
nabũtur.
¶Huic rñdet, ꝙ uerius dicunt, quàm
dicere credant: quia Deus neminẽ per-
dit, quia ipſe oẽs, hoĩes inuenit in cœlo,
vel in inferno, uel in purgatorio, uel in
limbo puerorũ; Deo ergo, qui ſcit, ubi
ſunt, & qui eos habet, & vult habere, nõ
perduntur, ſicut nec paſtor dicitur oues Exemplum.
ſquallidas, quas in alia domo à ſanis ſe-
paratas ponit, amittere, uel dominus la-
tronem, quem in carcere ponit. Sed ſi
carcerem euadens, ad nemus fugeret,
amiſſus à domino diceretur. Sic in pro-
poſito. Nota. P. 2. 31.

¶Et

Exemplum.

¶Et eſto, quòd perdantur Deus tamẽ eos non perdit, ſed ipſi ſeipſos perdunt. Sicut infirmus, qui medico non obedit, ſeipſum occidit; Sic peccator, qui eſt, ſicut falſus monetarius, qui falſam monetam facit, ſed fidelis talem monetam inueniens, eam frangit, & perforat cultello, & deſtrui: Sic peccator animam ſuam, quæ eſt ad Dei ſimilitudinem: Sicut patet. A. 23. 6. ſicut denarij quodam-
17 modo ſimilitudinem regis repræſentant: Quando ergo peccando hanc ſimilitudinem deſtruit, & diaboli ſimilitudinẽ introducit, ſummi regis, id eſt, Dei monetã falſificat; Sed fidelis Deus hanc monetam inueniẽs, eam in ignẽ ponit æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius; Matth. 25. Nota. F. 1. 43.

¶Sic ergo Rex falſam monetam cum falſo monetario inueniens, & utrunq; damnans, non dicitur, quòd moneta regis perditur, ſed quòd falſificator cum moneta ſua eſt damnatus: Ita in propoſito:

¶Quidam uerò dicunt, quòd illas auctoritates oportet intelligi de his, qui nunquàm fidem Dei, uel baptiſmum receperunt, & non de falſis Chriſtianis: Et ualde irrationabiliter dictum; Et hoc oſtendi poteſt multis exemplis, & auctoritatibus.

¶Dominus enim terrenus plus iraſcitur, & iuſtus punit eum, qui plus de donis ſuis recipiens proditoriè contra eum agit, ſicut patet, quòd maiorẽ cõmittit ingratitudinem, quàm alius, qui non recipit tantum. Sic in propoſito, Chriſtiani uerò plura dona Dei, ſicut eccleſiaſtica ſacramenta, & huiuſmodi, receperunt, quàm infideles: igitur, &c.

18 ¶ Iterum Rex plus iraſcitur contra eum, qui ei homagium fecit, & teſtes fidelitatis inuenit, & ei ſeruire iurauit, ſi poſtea proditoriè, uel falſe, contra eũ agat: quàm contra alium, qui in nullo ſic ei, aſtrictus fuit. Sic Deus contra falſos Chriſtianos, qui ei in baptiſmo ſolẽni uoto ſe aſtrinxerunt, & teſtes fidelitatis inuenerunt, & ei ſe ſeruituros, & diabolo ſe à breuunciaturos, ꝓmiſerũt: ſicut patet. F. 4. 29. Si poſtmodum Dei mandata, & legem nõ teneant, grauius eos quàm ſaracenos punit, licet eum illi ſimul cum iſtis damnentur. Iuxta illud Eſaiæ 1. Conteret ſceleratos & peccatores ſimul, quia dereliquerunt dominum, confundentur, tamen iſti falſi Chriſtiani, qui dereliquerunt dominum, plus confundentur, & grauius punientur. Sic ergo tales accipiũt dãnationem maiorem. Lucę. 20. Sicut patet. F. 4. articulo. 12. Exemplum ad hoc in uitas pa. Si benè occurrat de ſancto patre Machario, qui dicitur, caput mortui in deſerto inueniſſe, & precibus obtinuiſſe oſtenſionem, qualis in uita ſua fuerat, qui hoc caput portauerat, q nutu Dei reſpondit, ſe ſaracenum fuiſſe, qui de ſtatu ſuo requiſitus, Reſpondit, ſe damnatum eſſe, requiſitus uerò, ſi aliqui eſſent in inferno præter ipſos ſaracenos? Reſpondit, falſos Chriſtianos, multo profundiorẽ locum tenere ibi, quia multo plura à Deo receperunt, & plura de Deo audierunt, contra, quæ ſẽper ingrati extiterunt. Et Chriſto teſte, ſeruus qui ſcit uoluntatem domini, & non facit, plagis uapulabit multis. Lucę. 12. Exemplum ad hoc ſatis euidens eſt de committente peccatum in ſtatu, uel loco ſanctiori, uel maiori: Committens enim peccatum in loco ſanctiori, ſicut in eccleſia, grauius peccat, quia ibi rem auferre, eſt ſacrilegium, quod in alio loco non eſt, niſi ſimplex furtũ: Committentes etiam in ſtatu, ſicut in prelatura magna, grauius peccãt, & durius puniẽtur: Sic Chriſtiani, q infra eccleſiam Chriſtianitatis, & in ſtatu altiori, & poſt miſſionem manus ad aratrũ, & poſt fidem receptam peccãt. De quibus. 1. Thi. 5 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Exemplum.

Exemplum.

¶ Iterum ſicut Onormius peccaret, 19
qui uile factum, ſicut homicidium, uel aliud conſimile committeret circa altare, quàm in naui eccleſiæ, quia locus ille quodammodo ſanctior uidetur: Ita qui locum, & ſtatum maiorem, in eccleſia

cleſia tenẽt ſicut clerici:De talibus enim rectè ad litteram loquitur Chriſtus. Luc. 20. dicens, ambulant in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſinagogis, & primos diſcubitus in conuiuijs, qui deuorant domos. uiduarum ſimulantes longam orationẽ, hij percipiẽt damnationem maiorem. unde Hiero. ſuper Ezechiæ. Cui dubiũ, quin inter tres peccatores, gentilem, hæreticum, & eccleſiaſticum, multo maioribus pœnis dignus ſit, qui maioris fuerit dignitatis, quia non ſolum in ſe peior eſt, quàm gentilis, ſed etiam, quia pluribus nocet. Iuxta illud beati Greg. in paſtoralibus, nullus quippe amplius in eccleſia nocet, quàm qui peruerſe agens nomen, uel ordinem habet dignitatis, &c.

¶ Peccati ergo grauitas non ſolum attenditur pœnes peccantis malitiam in ſe, ſed etiam pœnes illos, quibus peccatum nocet, qui inde ſcandalizantur, uel ad peccatum trahuntur: Cum ergo
10 peccatum malorum Chriſtianorum ab alijs Chriſtianis, plus in exẽplum trahatur, quia illorum facta quotidie uident, & bona credũt, uel credere uolũt, quando ad exempla illa trahunt, quàm infidelium, quorum facta nec uident frequenter, nec bona operantur. Patet quòd iſtorum peccatum grauius eſt: De tali ergo benè dicit canon, quòd eſt infideli deterior. 6. q. 1. quæro, quia plus eccleſiæ nocet, quàm directè infidelis. diſt. 93. ſi inimicus: in fine. 11. q. 3. nolite, in fine. Sicut patet B. 2. 16.

¶ Item peccatum ſuum grauius eſt peccato infidelis. 32. q. 4. Ideo pœna illius grauior erit pœna infidelis. 12. q. 1. ſcimus. Et 1. q. 1. nonne

¶ Et ſicut mali Chriſtiani grauius peccant infidelibus, & grauius punientur, quia peccatum illorum pluribus nocet (ut oſtenſum eſt.) Ita etiam inter Chriſtianos gradum in peccatis, & pœnis ponere oportet; Ita quòd ſemper quanto maiorem locum, ſtatum, uel officium tenet, grauius ſit eius peccatum, & pœna grauior, ſiue ſit perſona ſecularis, ſiue eccle dicem non inueſtigat, néc iori dominio p s audaciæ magna cauſa eum reſpiciunt, & ſſe, ex Dei patientia, & uel defectus timore, xpectatione ex hoc tur: & tales in fine inue certas & feſtinas durum his qui malè præſ toribus, pro- 6 Nota. C. 17. 33. re peccant

Hoc idem uidemus quoti di accipit perim ato, & quilibet plus offend atutra domeſticum proditoriè agentem, quàm contra extraneum: Et plus contra amicũ, quàm aliũ; Et plus cõtra cõſanguineũ, & ꝓpinquũ, quàm remotũ; Et plus cõtra filium infideliter ſibi ſeruientem, quàm quemcunque alium: Ita Deus, qui ait in Pſal. 54. Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique, quaſi diceret, quia amicus meus hoc fecit, plus grauius.

¶ Multum enim grauabatur contra malos infideliter ſibi ſeruientes in lege naturæ: ſed plus contra peiores in lege Moyſi, quia eis maiorem oſtenderat amicitiam, ſicut patet in toto ueteri teſtamento. Plus adhuc cõtra peſſimos in lege gratiæ, ſicut filios ſpecialiſſimos proditoriæ agentes. Iſte proceſſus patet ex uindicta, contra legum tranſgreſſores, & Chriſti crucifixores. Tranſgreſſores enim legis naturæ ĩ diluuio Noe ſubmergebantur, quæ dicitur eſſe mors facilima. Tranſgreſſores legis Moyſi lapidabantur, ſicut patet Numeri. 15. quę eſt mors grauior. Primus uerò tranſgreſſor legis Chriſti, ſcilicet. Iudas, ſeipſum ſuſpendit, quod eſt turpiſſimum inter omnes mortes.

¶ Cum etiam in Chriſti crucifixione eſſent gentiles mali, & Iudæi mali, & Chriſtianus malus, ſcilicet Iudas, Plus contra iſtum offendebatur, & grauius ꝓ delicto illo, quod in ſe erat unũ, puniebat, & hoc ſpecialiter, qa erat de numero illorũ, qbus dicit Io. 15. vos amici mei eſtis: & ad quos maximã oſtẽderat amicitiã, ſicut ibidẽ dicit maiorẽ dilectionem nemo habet, &c. De quo etiã in Pſ. 40. conqueri dicens. Etem homo pacis meæ ĩ quo ſperaui. &c. Patet ergo ꝙ tã culpa, ꝙ pœna malorũ grauior eſt.

¶ Iterum

recitat Deus, quomodo exterminauit amorreos à facie Iudæorum. Et quia ipſi iſta fecerunt conſimilia, & peiora, eis etiam idem minatur, quas minas poſtmodum opere compleuit. Idem patet. 2. Paral. 28. Vbi Obed Propheta dixit Phaceæ regi Iſrael, quod propter peccata ſua Iuda fuit ſibi tradita, & non propter merita capientis. Ita nunc conſimili cauſa eam à perfidis abſtulit Chriſtianis.

2. Reſp. ¶Quantum ad illud, quod vltro obijciebatur, quid chriſtiani mali aliqua bona faciunt, & aliquos bonos inter ſe habent. Reſpondetur, quod etiam ſaraceni opera de genere morum, & de lege naturæ bona faciunt, & meliora, & plura, quam mali chriſtiani, ſicut paſcere pauperes, honeſte ſecundum legem naturæ uiuere, alterum non lędere. Ius ſuum vnicuique tribuere, plus in talibus operibus abundat Iudæi, & ſaraceni, quàm multæ terræ chriſtianorum.

34 Bonos vero, qui inter malos Chriſtianos verſantur, Deus aliquando affligi permittit, ſicut tunc inter Iudæos, ſub Ioram rege Iſrael, propter peccata populi, permiſit Helyſęum in obſidione eſſe cum alijs, ſicut patet. 4 Reg. 6. quando Samaria fuit obſeſſa à Benadab rege Syriæ, & caput aſini vēdebatur. 80. argenteis. Et Eſaiam permiſit obſeſſum eſſe in Hieruſalem tempore Ezechiæ regis. Sicut patet. 4. Regum 19. Sicut etiam nunc in terra Sancta, & alijs locis, propter peccata multorum, permittit paucos bonos flagellari, non tamen eos odit. Vas enim, quod Deus vult in menſa ſua excellētius honorari, pluribus permittit ictibus malleari, & tamen plus vas, quàm malleum diligit. Sic in propoſito: & forſitan cauſa, quare Deus etiam permittit infideles illam terram occupare, eſt, ut ſuorum experiatur dilectionem. Siquidem quando Rex ſuis indiget, & ad bellum cum eo vocat, tunc ſcit, qui ſunt ſui, & qui eum diligūt, ſic in propoſito Deus ad bellandum, cum eo omnes inuitat, dicens, quis conſurget mihi, ſupple, in bellis, aut quis ſtabit, mecum aduerſus operantes iniquitatem, niſi quia dominus adiuuit me, paulominus habitaſſet &c. In Pſal. 93. Satis petit, qui querimoniā de defectu ponit.

¶Patet ergo, quod propter malorum chriſtianorum demerita, & bonorum virorum merita, & exercitium, ad bellādum pro Deo, dimiſit eos in terra illa. Huic optime concordat illud Iudicum 2. in fine capituli. Vbi de Iudæis, quibus illam terram tradidit, ait, quia irritum fecit gens iſta (ſcilicet) Iudæi, pactum meum, ſequitur, cito, non delebo gentes (ſcilicet) ſaracenos: hoc quantum ad primum, ſequitur, Hæ ſunt gentes, quas Deus dereliquit, ut erudiret in eis Iſrael. Et diſcerent filij Iſrael certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi, quantum ad ſecundum.

¶Tertium quod requiritur, eſt mundi cōtemptibilitas in affectu, & effectu. 35
Affectu, id eſt, ꝙ non deſideret, quod mundus ſit ei placidus, eique ſe ingerat. Effectu ꝙ illud nullo modo aſſequatur, verſus mundum ſe uertendo, & ſequendo, ſed quod totaliter ſit à mundo auerſus, habens ad ipſum dorſum, quaſi ipſum fugiendo, & quantum in eo eſt, quod mūdus ſit ab eo auerſus, ita quod dicere poſſit cum Paulo, Gal 6. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Quando duo ſunt crucifixi ad unam arborē, uterque habet dorſum ad aliū, & faciem ab alio auerſam. Ita loquitur Paulus, uidelicet, quòd nec mundus ei placuit, nec ipſe mundo. Sed vterque faciem auerſam habuit ab altero. Aliquibus uero mundus crucifixus eſt, quia totaliter ab eis auerſus eſt, ſed non ipſi mundo, quia de auerſione illa, & fuga multum dolent, & ipſum, quantum poſſent, eis reconciliari nituntur, eiusq; amicitiam cum magno quærunt conamine. Tales non ſunt de numero illorum, de quibus dicitur Marci 16. Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Sed affectu, & uoluntate ſunt, de numero illorum, qui argentum theſaurizant, & aurum,

Exemplum.

aurum,in quo confidunt homines, Baruch 3.

36 ¶Et ſignanter dicit,in quo confidunt homines, quia quantumcunque Crux pauperum, & bonorum lignea, multa faciat miracula. Crux etiam pœnitentię & Cruce ſignationis multum corpori valeat,& ſpiritui (ut prædictum eſt) tamen nonnulli plus confidunt in Cruce diuitum, & malorum argentea, in qua Deus illorũ crucifixus eſt (ſcilicet) argentum, & iſte Deus cum Cruce ſua argentea multo plura falſa miracula facit,quàm Deus uerus cum Cruce Chriſti ſua faciat vera, quia per Crucem Domini noſtri, aliqui claudi contracti leguntur rectificati,ſed non omnes,hęc autem in cuiijs falſorum omnes cauſas rectificat,quantumcunque ſunt tortuoſæ,& curuæ. Et ſi in copia & reuerētia,

Miracula Crucis.

37 vt debet, habeantur,omnes claudos,& incarceratos ire,& abire facit,& ſurdos iudices,& dominos, & in poteſtate poſitos, qui (quantumcunque iniuſtam cauſam habeas) ſurdam prębent aurem, audire facit. Et ſic ſurdi audiunt. Mutuos etiam aduocatos loqui facit. Et ſic muti loquuntur,& cæci uident, contra prophetam dicentem,os habent,& non loquentur,oculos habent, & non uidebunt. Pſal. 114. Verbi gratia. Veniet filius matris ſuæ ad duodecim iuratos, vel ad alios, quibus intereſt, iuſtitiam ſuam,quam habet ad rem, quam petit, oſtendens, nihil tamen dans, cui dicent,non uideo quod iuſtitiam habeas in re iſta,ſeu petitione,ſed tali iniuriam facis,qui iuſtitiam habet ad rem illam, ſignati uero poſtmodum iſta Cruce, vel ad minus unus illorum, uidelicet, ductor patriæ inueteratus dierum malorum, qui ſcit narrare tempora antiquorum regum,quomodo talis fuit cōfeſſatus, & talis accepit ſimilia. Talis plus uidet, & ſocios uideri facit, plus iuſtitię,quàm dederent,immo vbi omnino eſt iniuſtitia, eius iuſtitiam ſe uidere dicunt, & econuerſo: ſicut patet. I. 10. 6. Et ſic cęci uident. Verus Deus etiam decem leproſos, & Heliſeus vnũ ſanaſſe leguntur. Iſte Deus cum Cruce ſua in carius,& officiis,& ubi falſi dominantur, omnes leproſos mundat, & ſic leproſi mundantur, non per aurum comeſtum, ſed per aurum datum, quia peccatores iuſti, & mundi reputantur, & mortui reſurgunt: quia morte digni abire permittuntur. Et pauperes euangelizantur: quia indigni in moribus, & ſcientia pro muneribus præmouetur. Et ſic, ſicut miracula, quę Petrus uere fecit, Simon Magus fecit ficte. Ita omnia miracula, quæ Chriſtus uel Crux eius fecit, hæc Crux cum Deo ſuo denario facit falſe. Et non ſolum talia facit miracula, ſed etiam à multis periculis cuſtodit, à qua Crux Chriſti non cuſtodit. Signatus enim Cruce vera in corde, & corpore poteſt ſe à dæmonibus cuſtodire (ut ſupra patet.eo.cap.21. Et F.1.8.) ſed non 38
cuſtodit à malis hominibus, immo ſimplicioribus, qui in Cruce Chriſti plus confidunt, plus quandoque nocent. Sed qui habent burſam de Cruce argentea copioſe ſignatam, & ſciat de Cruce illa benedictionem largam iugiter infundere, intret curiā quamcunque, & ſecure uadat, ubicunque voluerit, quia uix debebit hominem timere, vbi Crux illa ante eum portatur, nec eſt, qui in dioceſi ſua, & ad domum ſuam eam portari prohibeat. Crux ergo hæc argentea ducit, & reducit. Crux hæc uincit, Crux regnat, & expellit omne crimen, hoc contra ſignum nullum ſtat periculum. Mortificat, & uiuificat, deducit ad inferos, ſed non reducit, pauperem facit, & ditat, humiliat, & ſubleuat. 1. Regum 2. Nota. R.1.17. Nota. P. 7. 65.

¶Cuſtodia

¶Cuſtodia. Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Cor, ſiue anima eſt cuſtodienda quoad triplici. ſ. quoad lumē fidei quoad oculū rectæ intentionis, & quoad ornatum ſpiritualem.*

2 *Hoſtes obſeſſam ciuitatem facile intrant, niſi portæ cuſtodiantur.*

3 *Sicut triplicitur cuſtoditur os uel lingua, ita opera triplicitur cuſtoditur. ſ. reſpectu Dei, & ſuimet, & proximi eius.*

4 *Exemplum de proditoribus, peregrinorum & negociatorum conductoribus, & defenſoribus.*

5 *Exemplum de paſtore amittente ouem, qui pro amiſſa aliam reddit, & inuehitur contra vecordes, & pigros; & elatos prælatos.*

6 *Sicut canes rurales & rudiores eliguntur ad Domus, & gregum cuſtodiam; ita prælati ſimplices & rudes humilitate ad cuſtodiendum Dei domum, & gregem.*

7 *Grex Chriſti à lupis deuoratur famelicis duas ob cauſas. Primo, quia abſunt à grege. Secundo, quia deſidioſi, & ſecordes ſunt Vicarij.*

8 *Moiſes dimiſit bonos Vicarios ad ſuæ gregis Iſraeliticæ cuſtodiam & tantum abfuit diebus, 40. & populus tamen interim idolatriam perpetrauit: quam forte minime commiſiſſet, præſente Moyſe.*

9 *Quomodo ſeipſos excuſare poſſunt, & ſolent Prælati.*

10 *Tutor non debet altius extollere domos ſuas in præiudicium ſui pupilli.*

CVſtodia populi Dei, ſiue eccleſiaſtici, ſiue ſęcularis, eſt triplex, humana, angelica, & diuina. De quarum prima tantum hoc in loco tractabitur.

¶Cuſtodia ergo humana, eſt triplex, ſecundùm quòd homo habet tria cuſtodire. Cor, ſenſus, & opera. Et ſecundùm hæc tria hoc capitulum in tres partes diuiditur. In cuſtodiam cordis, ſenſus, & operis.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum. Cor, ſiue anima eſt cuſtodienda, quo ad tria, quæ in ea requiruntur.

1 ¶Primo, lumen fidei, ſicut lumen in lucerna, maxime in uento tentationis, eſt diligenter cuſtodiendum. 1. Ioan. vltimo. Filioli cuſtodite uos à ſimulachris.

¶Secundo, quo ad oculum rectæ intentionis in omnibus factis ſuis. In diuitijs congregandis. In iuſtitia obſequenda, ꝙ non ſit intentio crudelitatis in ſubditis regendis, quòd non ſit intentio cupiditatis. Si cuſtodi pedem tuum, ingrediens domum Dei. Eccleſiaſtes 4.

¶Tertio, quo ad ſpiritualem ornatū mundiciæ. Apocalip. 16. Beatus, qui vigilat, & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet, ſic ergo omni cuſtodia ſerua cor tuum, ſicut pugil diligentius cuſtodit caput ſuum Quoniam ab ipſo vita procedit. Prouer. 4. Exemplum ad hoc de Thobia, de quo ſcribit Thob. 1. quòd cum omnes ederent de cibis gentilium, iſte cuſtodiuit animam ſuam, & nunquam contaminatus eſt in eſcis eorum. In quo patet, quòd licet omnes vicini errent in feſtis frangendis, in iuramentis, & tabernis, & uſuris exercendis, & huiuſmodi, bonus homo debet animam ſuam ab eorum ſocietate cuſtodire, propter utilitatem propriam. Ezech. 33. Si ſe cuſtodierit, animam ſuam ſaluabit, ſi uero male ſocietati, & deſiderijs condeſcendat, animam ſuam perdit. Ioan. 12. Qui amat animā ſuam carnaliter (ſcilicet) nimis fouendo, & voluptatibus, & malæ ſocietati condeſcendendo, perdet eam, & qui odit animam ſuam (id eſt) duris operibus pœnitentiæ eam affligendo, quaſi inimicus, & qui à mundialibus reputatur ſibijpſi crudelis in uitam æternam cuſtodit

dit eam: Sicut ergo, qui non habet, niſi unum oculum, eum diligenter cuſtodit. Ita qui non habet, niſi vnam animam. Cuſtodi temetipſum, & animam tuam ſollicite. Deut. 4.

Ar. 2. ¶Sed quia hoſtes ciuitatem obſeſſam
2 cito intrant: niſi portæ (cuſtodiantur) nec ualet animam ſuam cuſtodire ſine cuſtodia ſenſuum, ſicut nec aula niſi porta cuſtodiatur, quia inimicis libere per portam intrantibus aula cito capitur. Et canis de aula fugatus cito intrat oſtio aperto, ſine oſtiarij cuſtodia. Sic niſi ſenſus cuſtodiantur, & ſpecialiter os, quod eſt tripliciter cuſtodiendum.

¶Primo ne contra Dei honorem aperiatur iurando. Prouer. 13. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam, qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet malum.

¶Secundo, ne aperiatur ad damnum proprium turpia iactando, & illicita narrando. Pſalm. 38. Dixi cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea, ſcilicet peccatum, quod prius feci duplicando. Tertio, ne aperiatur contra proximum, maledicendo, detrahendo, murmurando. Sapien. 1. Cuſtodite uos à murmuratione &c. qui ſic cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam. Prouer. 21.

Ar. 3. ¶Sed quia parum eſt, cor & ſenſus
3 cuſtodire, & ſic à malo declinare, niſi etiam bonum in opere fiat, & opera debito modo ordinentur, & cuſtodiantur. Ideo etiam in opere triplex requiritur cuſtodia, ſecundum tria opera nobis neceſſaria.

¶Prima cuſtodia debet eſſe in opere, quod reſpicit ipſum Deum, ſic uidelicet, ꝙ ipſe ſemel in anima receptus diligenter cuſtodiatur. Et ei debita iura, & ſeruitia reddantur propter magnam mercedem. Prouerb. 17. Cuſtos domini ſui gloriabitur. Et ex contrario accidit magnum damnum. 1. Reg. 26. dixit Dauid Abner, quare non cuſtodiſti dominũ tuum regem? Et ſequitur cito poſt, uiuit dominus, quia filij mortis eſtis uos, qui non cuſtodiſtis dominũ ueſtrum, Chriſtum domini.

¶Secunda reſpicere debet opera propria, ꝙ ſit in eis abſtinentia a delectationibus illicitis, quæ ſunt in gula, & luxuria, & accidia, ſicut cuſtoditur infirmus à nociuis. Iacobi 1. Religio munda &c. & ſequitur immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſęculo. Et licet hoc multis uideatur durum tamẽ beatus in fine dicere poterit illud Pſalm 16 Propter verba labiorum tuorum ego, capitulo 5 d.

¶Tertia, cuſtodia reſpicere debet opera proximorum, & ſubditorum, quo ad illos, qui alijs præſunt, de quibus. Eſa 62. ſuper muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes. Sicut ſtipendiarios, & ſpeculatores, de quibus, nota. Ezech. 3. & 33. Et ſicut peregrinorum & negociatorum conductores, & defenſores contra inimicos, & ſpoliatores (ſicut in Lombardia & terris conflictus) care conducuntur à tranſeuntibus armati, vt eos conducant, & cuſtodiant, quos ſi derelinquant, vel ad latrones ducant, uel decipiant, & ſpolient, ipſemet proditores ſunt. Ita qui ponuntur in cuſtodia corporum, uel animarum, & ad hoc adeo terris, & redditibus care conducuntur; quibus bonis deberent, ita de cuſtodia commemorati: quòd non deberent ſub dubio habere uel quærere cum Cayn. Gen. 4. Nunquid cuſtos & cætera, ſed audacter aſſerere. Cuſtos fratris mei ſum ego; quia ad illam cuſtodiam. (Eccleſiaſtici) in manu epiſcopi iuramento ſe obligauerunt, & in periculo animæ ſuæ receperunt, quibus dictum eſt, & congrue à maiori prælato, quando eis cuſtodia traditur: illud 3. Regum 20 Cuſtodi uirum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius. Si ergo abſentes, uel in cuſtodia ſua negligentes fuerint, uel tyrannico dominio ipſimet ſpolient, ſeu malo exemplo ſpoliatores infernales, ſcilicet, dæmones, & peccata du-

xerint,quid aliud dicturus eſt Deus,qui eos eorum cuſtodiæ tradidit, & ad hoc eare conduxit,niſi ꝙ prædictum eſt,erit anima tua pro anima illius. Nota. F.3.19.

5 ¶Et hoc iuſte, quia ſicut paſtor pro oue amiſſa ouem reddet, & æquale pro æquali. Ita animam pro animam, & hominem pro homine,ſummus paſtor bonus requiret à paſtoribus inferioribus, nec parcet nobilioribus, qui frequenter gregem dominicum peius cuſtodiunt, quia ſicut nobilis homo ſuperbus, & inflatus indignaretur ei, qui ſibi cuſtodiam ouium offerret, & malè eas cuſtodiret. Ita tales, licet libenter recipiant lucrum ouium Chriſti, tamen indignante, & ſuperbe ſe habent erga earum cuſtodiam, quod patet ex hoc, ꝙ non feſtinant ordinari, ut pro eis orent. Ordinati etiam pro eis rariſſime celebrant,tonſuram.i. ſignum cuſtodiæ ouium Chriſti erubeſcunt. Ideo uel comam nutriunt, uel tonſuram habent paruam, ne cognoſcantur eſſe de ſacerdotio, & ordine Chriſti, & bonorum ſacerdotum, qui dicere poſſunt illud. Pſalm.73. Signa noſtra non uidimus. De habitu etiam clericali, quem eis formauit ſummus ſciſſor eccleſiæ de uita & honeſtate clericorum, erubeſcunt. Abſentati a grege,quantum poſſunt, quærunt,permittentes oues in deſerto à lupis inferni deuorari, intantum quòd uidentur pactum inter eos, & dæmones feciſſe. Ita quòd ipſi recipiant de ouibus lanã, & lac.i. temporalia commoda, & dæmones animas, qui illas, & nihil aliud petunt,dicentes,da mihi animas,cætera tolle tibi.Gen 14. Sed uidebunt tempus quando de officio, & cuſtodia ſua, reddent rationem, quod uellent iuiſſe Romam, pro Nouacula, pro tonſura melius formanda, & ut præſentes, & magis diligentes circa cuſtodiam ſuam fuiſſent; quando dicent illud Apoc.8. Ve, ve, ve. Primo ve, quia male intraui. Secundo ve, quia male uixi. Tertio ve, quia male rexi. Sicut patebit infra. O.6.13. quia, uidelicet, poſuerunt me cuſtodem in uineis, & uineam meam non cuſtodiui, Cantic.1. Et qui ſunt illi, qui tunc ſpecialiter poterunt dicere uineam meam non cuſtodiui, certe illi, qui corde & ſanguine ſunt nobiliores, & ſuperbiores. Sicut enim canes, qui nobiles uocantur, ſicut leporarij, & huiuſmodi gregem communiter non cuſtodiunt, ſed potius deuorant, nec domum pauperum cuſtodiunt, ſed potius panem pauperum de menſa dominorum rapiunt, & deuorant. Ita nobiles, & clari ſanguine (uel ſuperbia) de quorum quolibet Zachariæ 11.ſuſcitabo paſtorem in terra,qui derelicta non uiſitabit,&c. ſequitur. Et carnes pinguium comedet, quia ipſi eligunt derelicto grege, eſſe in conuiuijs magnorum, ut carnes pin- 6
guium comedant. Sicut enim canes rurales & ſimplices ad domus & gregis cuſtodiam eliguntur. Ita ad cuſtodiam grege Dei humilitate ſimplices eligendi ſunt. Figura.1.Reg.10. ubi Deus Saul aſſumpſit ad principatum quærentem aſinas. Et Dauid ſequentem greges. 2 Reg.7. & Heliſeum 3. Regũ 19. arantem in bobus. Et Chriſtus eligit ad cuſtodiam eccleſiæ piſcatores. Et ſemper infirma elegit, ut confundat fortia. Et ideo dũ Deus habuit curam, & electionem, & paſtorum greges bene cuſtodiebantur. Sed modo Simon, & Cæſar, & ſanguis, habent huiuſmodi electiones, & confirmationes, totum peruertitur, & grex à lupis deuoratur. Nec mirum. Nota.E.2.7.cum ſequentibus.

¶Propter duo. 7

¶Primo, quia abſentant ſe à grege, & ideo grege a lupo inuaſo clamante, & dicente, Cuſtodi me, ut pupillam oculi, in Pſalm.16. Non audiunt, nec ſuccurrunt & ideo lupus rapit,& diſpergit oues.

¶Sed dicent, vel dicere poterunt duo ad ſui excuſationem. Primo, habent bonum uicarium, uel ſacerdotem, qui curam habent animarum

ſibi

ſibi ſubiectarum, quibus reſpondendum eſt, quod multi eorum parum curant, quales ſint illi, uel qualiter gregem cuſtodiant, niſi quod ipſi lucrum reportent. Quod quotidiano patet exemplo, & experimento, quia canes, qui gregem cuſtodire vellent, id eſt, pauperes mendicantes. (De quibus. G.4.17.) arctant, quia timent, quod emolimentum illorum minus erit. Sed trepidauerunt timore, ubi non fuit timor, quia lucrum maius reportant, tam propter prædicantium informationem, quàm propter eorum bonum exemplum. Sed hoc patet in iſto facto, quod magis timent pecuniarum, quàm animarum amiſſionem. Et ideo contra conſuetudinem bonorum paſtorum. Tales canes, id eſt, prædicatores non fouent, nec nutriunt, ſed magis arctant, & perſequuntur, nec ſunt eis in gregis defenſione fauorabiles, ſed contrarij, & aduerſarij maximi. De quibus Zacha.11. O paſtor, & idolum, derelinquens gregem, & quia oues derelinquerunt, ideo eas in diuerſis neceſſitatibus ſuis non audierunt. Econtra de bono paſtore dicitur. Ioan.10. cum proprias oues emiſerit, ante eas uadit, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt uocem eius, quia (ſcilicet) ipſi audiunt ipſum prædicantem, & ipſe eas clamantes, eisque compatitur, ideo ipſum ſequuntur &c.

Quando uero ſunt multa milliaria, uel diete (inter eos) quomodo poſſunt ſe mutuo audire. Et ponatur, quod bo-
8 nos paſtores ſacerdotes uidelicet in locis ſuis dimiſerunt, ad gregis cuſtodiam, certum eſt, quod Moyſes bene fuit occupatus, & licet abſens, & bonos uicarios dimiſit Aaron, & Hur, & non fuit abſens, niſi quadraginta diebus, & tamen interim populus commiſit idolatriam, quod non feciſſet, ſi Moyſes præſens fuiſſet, quid ergo dicturus eſt, qui per annum, uel plures annos abſens eſt, ſi dicat, ad locum meum tenentem cura pertinet, quærendum eſt ab eo, ſi ille eſt ſufficiens tunc ille ſuperfluit, & eſt in grege, & domo domini, ſicut ſacerdos bellis ad vaſtandum, & comedendum, & paſcendum ſeipſum, & non gregem. Aut eſt inſufficiens, & tunc ſeducit ſeipſum, & dominum ſuum, & populum. Ponatur, quod ſi ualde ſufficiens, non poteſt eſſe tantæ hoſpitalitatis, etiam pauperes recipiendo, nec tantę auctoritatis in docendo, & corripiendo, ſicut magiſter, & dominus ſuus. Et ideo niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra uigilat, qui cuſtodit eam: in Pſal. 126 Et quomodo poſſet, corpus cuſtodiri, uel uiuere ſine capite. Nota optime. F.2.13.

§ Secundo ſe excuſare poterunt 9
ad excuſandas excuſationes in peccatis, quod quia ſciuerunt, quod ipſi, & loca ſua tenentes, fuerunt nimis pigri, & inſufficientes ad animarum cuſtodiam, & ad prædam de ore diaboli liberandam, ſciueruntque ex alia parte, quod diabolus animas aſportat per terram, uel per aerem, uel per aquam ad ignem. Ideo prouiderunt eis de velociſſimis canibus ſuper terram currentibus, ne diabolus per loca illa animas aſportet parochianorum, & de falconibus, & auibus pro aere, & aquis, ne per loca illa euadant: de talibus in Pſalm.78. Deus uenerunt gentes &c. & ſequitur. Poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam. Hortus enim qui poma, uel fructus non profert, non cuſtoditur. Ita ipſi canes, & falcones, & diuites xenia, & fructus afferentes, cuſtodiunt, & pauperes non afferentes, niſi animas, non diligunt.
Tales ſunt immunes ab illa beatitudi- 10
ne: in Pſal.105. Beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam omnibus (ſupple) tam pauperibus, quàm diuitibus, tam ſubditis, non ſolum eos cuſtodiendo ab alijs, ne eis noceant, ſed etiam à ſeipſis, ne ipſi eos cuſtodiant, ut ſingulariter eos ſpolient, ſicut canis os, ſed ut iuſte, & bene uiuant, quia dicit lex ciuilis, quòd tutor non debet altius extollere domus ſuas,

in præiudicium ſui pupilli, quia ex quo tenetur ipſum ab alijs defendere, multo magis à ſeipſo. ff. ſi ſeruitus vendi. l. altius. l. in digeſto ueteri. li. 8. Domini ergo terrarum, qui ſubditos ſuos ab alijs cuſtodiunt, & non à ſe, contra legem iſtam committunt, prælati vero, & viri eccleſiaſtici, qui ſubditos ſuos, nec à ſe, nec ab alijs cuſtodiunt, ſed ad peccata trahunt, & trahere permittunt, nullius legis ſunt. Ergo iudicium & iuſtitiam cuſtodite. Oſeæ. 12. De cuſtodia angelica. Nota. A. 22. videlicet cap. de Angelis per totum. De cuſtodia Dei. Nota infra. cap. de prouidentia: & multis alijs locis, & capitulis. Cuſtodite ſicut ſcitis. Matth. 27. Nota collocutionem de cuſtodia. V. 8. 53. Et. C. 9. 142.

¶Damnationis. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Damnatio duplex eſt, ſcilicet, temporalis, & æterna.*

2 *Exemplum eſt de inueniente falcem, ſeu gladium amiſſum, & negante ſe neuiſ quam illum inueniſſe.*

3 *In damnatione æterna eſt Pœnarum diuerſitas.*

4 *Nutrientes in mundo carnem propriam delicatius, & lautius in inferno acerbius torquentur, & plectuntur, recto Dei iudicio.*

5 *Ex ſtatus, in quo manebat deliquens recordatione ſumitur exemplum.*

6 *Damnationis malorum certitudo oſtenditur ex veteri, nouoque teſtamento.*

7 *Iuſtitia Diuini Iudicij patefit, tum ratione, tum auctoritate.*

8 *In delicto patrato, & in pœna infligenda perpenditur perſona læſa.*

9 *Qui nunquam, vita ſuperſtite, peccata relinquunt ſatis præſeferunt velle ſemper inter piacula degere.*

10 *Propter incredulos Deus nonnunquam viſibiliter pœnas infernales æternas oſtendit.*

11 *Hæc ſententia Apoc. enucleatur; ſub oſtendam tibi damnationem Meritricis magnæ.*

12 *Incarceratis in Inferno non aderit, ut in hoc ſæculo, nec panis, nec aqua; ſed ignis, & ſulfur, &c.*

13 *Apud Inferos dura patientiam cor non frangitur; nec eſt ſpes.*

14 *Verba flagitioſorum, & proteruorum ponuntur.*

15 *Peccatores Viuis pœnas tartareas exponentibus fidem præſtare nolunt: ſed Mortuis ad uitam redeuntibus vtique crederent.*

16 *Mali, ut uero pertinacius delinquant, dicunt, Deum nullum Chriſtianum velle perdere, & damnare.*

17 *Denarijs quo quomodo Regis ſimilitudinem repræſentant.*

18 *Deus, uelut terrenus Rex, acerbius iraſcitur, & ſuccenſet falſis Chriſtianis, ſibi in Baptiſmatis fonte ſolenni uoto aſtrictis; quàm alijs, nullo ei aſtrictis iureiurando fidelitatis.*

19 *Clerici tenentes in eccleſia locum, & ſtatum maiorem, enormius peccant.*

20 *Delicti enormitas & grauitas declaratur, non ſolum pænes delinquentis malitiâ, ſed etiam pænes offenſos, & ſcandalizatos, & ad peccandum illectos.*

21 *Vnus quiſque maiori ſupplitio afficit domeſticum proditorem, quàm extraneum; ita etiam Deus.*

22 *Verba peccatorum in peccatis dicentium, ſe redemptos fore Chriſti Morte, & nomen Chriſtianorum habere; & ideo illis plus prodeſſe Chriſti lethum audacter affirmantium.*

23 *Quiſquis meretur priuilegium amittere propter malum facinus, & propter teneritatem eius abutentis priuilegio, & poteſtate conceſſa.*

24 *Plura adducuntur exempla, de lege, & diuina, & humana, & naturali, quibus*

quibus conuincuntur nefarij homines ; ne admirentur, ſi pro breui facinore æternum ſupplicium perſoluant.

25 *Cauſa verborum mendacium malorum inueſtigatur.*

26 *Quanto diutius Deus præſtolatur peccatorem ; tanto grauius in fine, in eum animaduertit.*

27 *Oſtenditur claro, & breui exemplo periculum Mendacij, aſſerentium temere, Deum nullum baptizatum damnari, & uindicare nelle.*

DAmnationis. Primo, oſtendenda eſt diſtinctio, ſeu diuerſitas. Secundo, damnationis æternæ certitudo quantum ad malos. Tertio, quia iuſtitia æternaliter damnantur. Quarto, damnationis euidentia, ſeu oſtenſio. Quinto, malorum reſponſio ad motiua adducta, ꝙ mali damnantur ęternaliter cum reprobatione. Sexto, talis reſponſionis, & Mendacij cauſa. Septimo, periculum.

Ar. 1. ¶Ad primum ſic proceditur. Damna-
1 tio eſt duplex: uidelicet temporalis, & ęterna. Prima eſt ad damnũ, & ad mortẽ corporis. Secunda ad damnum, & ad corporis, & animæ. Et cauſa utriuſque eſt peccatum, quia nulla dominaretur aduerſitas, ſi nulla eſſet iniquitas. Sed tamen in hoc eſt diuerſitas in iſtis duabus, quia in æterna damnatione, ſemper damnatus ſciet cauſam ſuæ damnationis, ſicut patet. Matth. 25. ubi oſtenditur, quomodo Deus eis cauſam oſtendit ſuæ damnationis, dicens, Eſuriui &c. In temporali vero, quandoq; quis iuſte damnum, & tędium & mortem ſuſtinet, ſed cauſam ignorat, verbi gratia. Aliquando quis iudicatur ad carcerem, uel pœnam pecuniariam, vel ad ſuſpendium, & huiuſmodi, & tamen cauſa, quæ ei imponitur, propter quam ſic affligitur, falſa eſt, ergo habendo reſpectum ad illam cauſam, damnum tale non meruit. Sed habendo reſpectu ad aliam peccata, quæ contra Deum, & ſalutem propriam commiſit, ſicut fornicationem, adulteriũ, & huiuſmodi, propter quæ Deus eum ſic affligi permittit, bene talem promeruit damnationem. Exemplum eſt ad hoc tale, fingitur, ꝙ unus inuenit falcem, ſeu cultellum amiſſum, ſed illo, qui eum amiſit, & redeunte, & ab inuentore cultellum petente, iurauit, ſe eum non inueniſſe. Accidit, ꝙ quidam alius, qui per uiam illam tranſierat, & gladium, uel librum, vel huiuſmodi amiſerat, currendo veniret ad illum cultelli inuentorem, quærendo gladium ſuum ab eo, quia per uiam illam, ubi gladium amiſerat, directe poſt eum venit. Iſto negante, ꝙ gladium non inuenerat. Alius dicto ſuo incredulus, eum male uerberauit, cum uero ſic tractaretur; clamauit ad Deum, dicens; Deus tu noſti ꝙ ſine cauſa hęc ſuſtineo, & vox ad eum uenit, dicẽs, non propter gladium, vel librum, ſed propter cultellum. Ita multi diuerſis affliguntur infirmitatibus rerum, etiam & amicorum amiſſionibus, & ad mortem pro futuro, & homicidio, quod non fecerunt, iudicantur, & murmurant, quòd talia iniuſte ſuſtineant, ſeipſos, ad modum Phariſęi iuſtificantes, & dicentes, non ſum ſicut cæteri hominum, raptores adulteri, &c. Sed ſi conſiderarent alia furta, & fornicationes, & periuria, & huiuſmodi, propter quæ Deus ſic eos affligi permittit, & affligit, ſicut ait. Ezech. 6. Contriui cor fornicans, deberent patienter ſuſtinere, dicentes, cum bono latrone, nos quidem digna pro factis recipimus. Nota. M. 11. 12.

Exemplum. 2

¶In damnatione etiam æterna eſt pœnarum diuerſitas, quia ſicut Chriſtus dicitur, in domo patris ſui manſiones multas eſſe. i. diuerſa præmia ſecundùm diuerſitatem meritorum. Ita ibi diuerſæ pęnæ, ſecundùm diuerſitatẽ demeritorum. Hęc autem diuerſitas videri poteſt per exemplũ de duobus incarceratis, quorum uter plus affligi põt tripliciter, uel ex loci, in quo eſt, deten- 3

Exemplum.

tione, uel ex proprijs ſtatus conditione, vel ex ſtatus, quem tenuit, recordatione.

¶Primo dico, ex loco, in quo detinetur, ſicut in carcere mundi, unus alio profundiorē tenet locum, & ferramentum, & uerberibus, & abſtinentijs plus affligitur. Et ſic grauiora committens peccata, vel diutius, in eis plus ibi affligetur.

¶Secundo, ex proprij ſtatus, & corporis conditione, ſicut patet de duobus incarceratis æqualiter, & quo ad locum, & omnia alia, quorum tamen vnus altero eſt in complexione tenerior, & delicatius nutritus. Aliter vero durus, qui
4 ſemper fuit pane groſſo, & aqua nutritus. Primus plus grauabitur ex abſtinentia panis, & aquæ, quàm ſecundus. Et ſic de ferramentis, & ſic de omnibus alijs circunſtantijs afflictiuis. Et quantū ad iſtam conſiderationem illi, qui delicatus hic carnem ſuam nutriunt in gula, & accidia, & luxuria, & huiuſmodi, plus ibi torquentur recto de iudicio dato. De quo exemplum ponit beatus Grego. 9. Mor. ſicut uno Sole omnes tanguntur, non tamen ſub uno ordine ęſtuamus, quia iuxta qualitatem corporis ſentitur pondus caloris. Sic damnatis vna eſt gehenna, quæ affligitur. Et tamen non omnes una qualitate comburit. Apoc. 18. Quantum (inquit) glorìauit ſe, & in delicijs fuit, tantū date ei tormentum, & luctum.

5 ¶Tertio ex ſtatus, quem tenuit, recordatione, ſicut patet de duobus incarceratis, quorum unus ſemper ante fuit in honoribus, diuitijs, delicijs, & huiuſmodi. Alter uero nunquam. Primo non ſolum eſt pęnale, quod ſentit, ſicut ſecundo, ſed etiam præteritorum recordatio ad memoriam reducēti, quę prius habuit, & quæ nunc habet, comparando honorem prętertum ad utilitatem, quam habet plus erubeſcit, quàm alius, qui nunquam fuit in honore. Comparando etiam diuitias, quas habuit. Comparando etiam delicias, quas habuit ad miſeriam, quā ſuſtinet, plus torquetur, quàm alius, qui nunquam vſum habuit deliciarum, propter ſenſibile experimētum boni, & contrarij (uidelicet) malij & habendo reſpectum ad hoc. Illi, qui ſunt in maiori honore, ſtatu, dignitate, diuitijs, & delicijs, quibus male utuntur, ibi plus torquētur ex illorum recordatione. vnde Hiero. ſuper illo, Eſa. 24. Cum cantico non bibent vinum amplius (dicit) ꝙ præteritarum deliciarum recordatio erit cruciatuū materia, quia talis intellectio, & recordatio eſt, quaſi quædam tormenti refectio, & geminatio: vnde Baſilius in exameron ſuper illud Pſalm. 20. Pones eos, ut clibanum ignis, per hoc, in clibano ignis, magis exardeſcit, ꝙ flamma in ſe repercutitur. Sic in damnatis accidit, quia Deus facit ipſos cognoſcere, ꝙ appetitum ſuū non poſſunt perficere. Et omnia, quæ ad eorum pertinent damnationis augmentum. Nota G. 2. 41. Et hoc uidetur rationabile, & iuſtū, ꝙ omnibus rebus, quibus abutebantur, puniantur, & omnia ad eorum pęnam aliquo modo vertantur. Et ſic, qui pluribus abutitur, pluribus modis ibi punietur. Qui ergo vult hic frui multis honoribus, & uanitatibus, & delicijs, quæ cito tranſeunt, æternaliter cruciatum habebit maiorem. Nota de hoc. B. 4. 7. & D. 11. 32. & M. 11. 12.

¶Sed quia forte aliqui hoc, quod dictum eſt in iſto primo (uidelicet) ꝙ mali ęternaliter damnantur, minus credūt. Ar. 2.
Ideo in hoc articulo ſecundo, oſtendetur certitudo damnationis malorum. 6
Hęc autem certitudo patet ex ueteri teſtamento, Iſa. vl. Vermis eorum nō morietur ignis eorum nō extinguetur. Et ex nouo, Matt. 25. Ibunt ij in ſupplicium æternum, & iuſti in uitam æternam. Et Matth. 20. Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Et Matt. 7. Lata porta, & ſpacioſa uia, quæ ducit ad perditionem, & multi, qui intrant per eam. &c. & multis alijs ſacræ Scripturæ locis.

¶Idem oſtenditur ex fide ſanctę eccleſię, cui pertinaciter contradicere hęreticum eſt. Ex Simbolo videlicet Athanaſij

naſij ſic continentis, Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et ibunt, qui bona fecerunt, in uitam ęternam, qui uero malo egerunt in ignem æternum.

Ar 3. ¶Sed quia Deus iudex iuſtus nihil ſine cauſa iudicat. In hoc articulo tertio, oſtendere reſtat iuſtitiam iudiciorum articuli ſecundi.

7 ¶Huius autem iudicij iuſtitia patet, tam ratione, quam auctoritate, ſimul, & ratione. Exemplum, & ratio ad hoc, de illo, cui ſi committeretur res infiniti precij, ſi per ſuam negligentiam eam amitteret, nonne infinitum precium ſolueret, uel infinitá pęnam ſubiret ſecũdùm iuſtitiæ regulam. Ita in propoſito. Illi, quibus filius Dei infinitus datur per gratiam, & etiam in ſacramento altaris, & in quorum cordibus ſpiritus ſanctus inhabitat, qui eſt infinitę bonitatis, & anima infinito precio redempta eſt, ſi omnia iſta peccando amittant, & precium infinitum reddere non poterunt, nonne iuſtum eſt, ꝙ pœnam ſubeant infinitam.

8 ¶Præterea in peccato etiam in emendā taxanda conſiderare oportet perſonam, contra quam peccatur. Grauius enim punitur delinquens, vel proditionem contra regem exercens, quàm qui peccat contra puerulum. Cũ ergo peccatum, & pœna emendat peccati commenſurari debeant ex menſura, & conditione perſonę contra quam peccatur. Et cum Deus in omni conditione, & menſura ſit infinitus, iuſtitia requirit, ꝙ peccatum mortale in infinitum puniatur, quia eſt contra Deum infinitum factum. Iuxta illud Pſal. 50. Tibi ſoli peccaui, ſiquidem omne peccatum mortale contra Deum committitur.

¶Pręterea, peccatũ mortale, cum quo peccator moritur, ſemper aĩæ adhæret, quia poſt mortem non eſt locus pęnitentiæ de mortalibus. Vbi ergo peccatum ſemper adhæret, iuſtum eſt, ꝙ pœna ſemper adhæreat.

¶Aliam rationẽ ad hoc. Nota. A. 22. 47. & C. 5. 14. Huic etiam concordãt auctoritates, & rõnes doctorũ, ꝙ videlicet, ſemper puniatur, qui ſemper peccare vellet, ſi poſſet. Vnde Beatus Grego. 34. li. Moral. Ad diſtricti (inquit) iudicij iuſtitiam pertinet, vt nunquã careant ſupplicio, quorum mẽs in hac vita nunquã voluit carere peccato, & nullus det iniquo terminus ultionis, quia quãdiu valuit, habere noluit terminum criminis.

¶Ad idem quarto dialogorũ. Iniqui ideo cũ fine delinquunt, quia cum fine uiuunt, nam voluiſſent utique ſine fine viuere, ut potuiſſent ſine fine peccare, hoc oſtẽdunt in facto. Quia, dicit canõ, ꝙ qui nunquã ceſſant peccare, dum uiuunt, oſtendunt, quia ſemper in peccato uiuere cupiunt, de pęni. di. 1. c. importuna §. ſiue autẽ. Et hoc iuſtum videtur, vt qui Deum expugnat in ſuo ęterno, puniatur in Dei ęterno. Et cum Deus uoluntatem, vt factum videat, uoluntatem ſempiternam, quaſi factum ſempiternũ puniat. Qui nunquã ceſſaret peccare, ſi ſemper uiueret, & qui ſemper uiuere vellet, ut ſemper peccaret, ex Dei iuſtitia ſemper viuat, ut ſemper pęnam ſentiat, hęc uidetur ſententia eſſe Bern. Omnes ergo tales ſunt de numero illorum, quorum damnatio iuſta eſt, Ro. 3. 9

¶Sed non obſtante, ꝙ iſtę rationes, & auctoritates neceſſario concludant tamen nonnulli ſenſus, & ſenſibilia, plus ſequentes, quàm rationem, uel auctoritatẽ, quia quę non uident, non credunt. Sicut patet. A. 23. 1. Et quia pœnas, damnatorũ non uidẽt oculo corporali, ideo minus eas credunt. Propter tales ergo Deus aliquando pęnas infernales uiſibiliter oſtendit. Sicut in partibus Cecilię patet, vbi ignem infernalem de locis illis eructantem oſtendit (ſecundùm beatum Grego. in quarto dialogorum) propter incredulos, qui non uiſa non credunt. Talibus etiam ſenſibilia exempla poſuit. Sicut patet, Lu 16. & multis alijs locis Euangelij, per ſenſibilia exẽpla, & narrationes, quas ipſa veritas per ſemetipſam oſtendere dignata eſt, plus Ar. 4. 10

credamus, alias nota hiſtorias, quę tandem materiam (uidelicet) malorum oſtendunt damnationem. Sicut eſt illud. A.12.32. Et illud A.27.49. Et de quarto dialogorum, qui petiuit inducias, & de multis alijs exemplis in eodem quarto li. dialogorum.

Exemplum. ¶Ad idem fertur ſic de quodam, qui de noctibus ire ſolebat ad mulierem, quam contra legem Dei dilexit. Hic ergo una nocte iuxta theloneum ueniēs, uidit magnum principem dæmoniorū, quaſi in loco ſedere iudiciali, & alijs ei aſtātibus præcepit, illam mulierem adducere eam nominando, ad quam leccator tunc iuit: Feſtinanter ergo ad domum illius mulieris currens, inuenit eam in lecto ſuo ſuffocatam.

Exemplum. ¶Ad idem nota ex cęſario de concubina ſacerdotis, quam poſt mortem miles uoluit defendere à dæmonibus, ſed non potuit. Sic ergo ad aliorum exemplum oſtendit Deus illius miſerę mulieris damnationem, & hoc eſt, quod ipſemet promittit ſe facturum. Apo.17. dicens: ueni oſtendam tibi damnationē meretricis magnæ.

11 ¶Oſtendam (inquit) tibi damnationem meretricis.i. animæ peccatricis, quantum ad triſtitiam, & dolorē, quantum ad tenebras, & ſquallorem.

Exemplum. ¶Primo quātum ad triſtitiam, & dolorem, hæc autē triſtitia excogitari aliqualiter poteſt ex triſtitia incarcerationis perpetuæ, uel mortis temporalis. O quàm triſtis ſententia eſſet cuilibet noſtrum poni in carcere perpetuo, profundo, & tenebroſo, ubi nulla eſſet euaſionis ſpes, cum pane, & aqua, & uinculis multis. Et ſpecialiter ſi ſciret, ſe ibi diu uicturum in pœnis. Quanto triſtius erit poni in illo carcere tenebroſo inferni. Tenebroſo (dico.) Quia ſicut hic dilexerunt tenebras culpæ, & loca tenebroſa, & occulta pro delicto ſuo ſecretius perpetrando. Ita ibi ponētur in tenebris pœnæ, quæ in Euangelio à Chriſto uocantur tenebræ exteriores: mittite (inquit) eum in tenebris exteriores: habebunt tamen (ſecundùm aliquos doctores, modicum lumen non ad eorum ſolatium, ſed ad pœnam, ut uidelicet, propriam uideant deformitatem; uideant etiam, quàm deformes ſunt illi, & illæ, quos fatuo amore excęcati, hic pulchros, & pulchras deputabant. Videant inſuper illos, quos hic ad peccatum traxerunt, uel iuuerunt, & qui eorum exēplo hic peccauerunt, & quos hic mali dilexerunt eſſe cum eis damnatos, cum triſtitia, & dolore, dicētes illud Luc. 25. Et tu in eadem damnatione es.

¶Iterum hæc ſententia triſtior eſt; 12 quia ibi non erit incarceratis panis, & aqua ſicut poſitum eſt de carcere mundi. Sed proh dolor, ignis, ſulfur, ſpiritus procellarum, pars calicis eorum, in Pſal. 148.

¶Iterū quia nulla eſt ſpes euaſionis, quia in inferno nulla eſt redemptio.

¶Iterum, quia eſt ibi non ſolum per mille annos, ſed non ſemper eſt victurus. Iuxta illud, laborabit in æternum, & uiuet adhuc in finem: in Pſalm. 48. Et Chriſtus, Matth. 25. Diſcedite à me male, in ignem æternum. Ab æterno autem, ſi mille, immò quot millia annorum excogitare poteris, per intellectum auferas, illo ablato, tantum de tempore remanet poſt illam ablationē, non minuitur, quia infinitum finito minus eſſe non poteſt. Ergo quàm miſeri ſunt qui pro parua delectatione, vel lucro terreno, tam longā incurrunt pœnam, ubi nulla eſt ſpes remedij.

Qualis autem tunc erit cordi dolor, paret in parte per hoc, quòd modo communiter dicitur, quando quis dura patitur, ſi ſpes non eſſet, cor frangeretur, ſed ibi neutrum erit, quia nec cor frangitur, nec ſpes eſt.

¶Fertur de quodam magno, qui ex tali verbo à quodā fatuo corā eo dicto, 13
ad magnā cōpunctionē de peccatis ſuis Exemplum.
conuerſus eſt. Cum enim audientē fatuo, quidam diceret, ſi ſpes nō eſſet cor frāgeretur, adiecit fatuus, qualis ergo pœna erit, ubi nec ſpes eſt deliberatione, nec cor frāgi pōt, qd dn̄s audiens ſuſpirās, ait, y. poyſe, moy: ꝙ audiui iſtud verbum

bum à ſtulto. Et tū Seneca teſte ī quadā epiſtola ad Paulū, Deus quādoq; ex ore fatuorum effatur. Nota ſimile. E. 3. 23.

Arti. 5. ¶Mali uerò deſiderantes ſine timore peccare, friuolis cogitationibus, & reſponſionibus conſcientias gloſant, &, ut audaciores ſint ad peccandum, prædictis auctoritatibus, & exemplis de dānatorū perpetuitate, & oſtenſione multipliciter reſpondere nituntur.

14 ¶Primo dicentes, quòd talia uerba, & exempla in libris poſita, & ſcripturis, ſunt ad timorem, ut per illa homines dimittant malum, & faciant bonum.

¶Sed iſti malè conſcientias gloſant, dum nouum peccatū blaſphemiæ alijs peccatis ſuis addunt, dicere enim Deū mendacem, & blaſphemia, quia Deus verax eſt. Omnis autem homo mendax. Roma 3. Sed Deus in pluribus ſacræ ſcripturæ locis permittit malis damnationem æternam, ſicut ſupra eo. patet c. 6. & 12. Dicere ergo, quòd illa Dei verba timorem includunt, ſed non ueritatem, eſt dicere, Deum mendacem, duobus contraria aſſerentibus, oportet, quòd vnus illorum falſum dicat. Sed Deus, & homo, in hoc caſu cōtraria aſſerint. Ergo oportet vnum falſum dicere, hoc non poteſt eſſe Deus, ſicut patet per prædictam auctoritatem Pauli; Ergo ipſi falſum dicunt. Et ſic in triplex incidunt inconueniens, Vnum, quòd mentiuntur, Aliud quòd Deum blaſphemant, Tertium quòd audacius peccant. Sed forſitan dicent, his, quæ Deus dicit, credimus, Sed narrationibus & exemplis aliorum prædicantium non oportet fidem adhibere, quia ipſi, uel ad peccatorum terrorem, uel propter alias cauſas talia terribilia narrāt. Sed quæ maior ſtultitia, quàm cogitare, quòd aliquis mendacio ſuo ſe perdere velit, ut alios ſaluet. Cum etiā ſecundùm doctrinam Apoſtoli. Roma. 3. Non debeant fieri mala, vt eueniāt bona, quis tamen cęcus eſt, qui tantū malum. i. perditionem propriā facere velit, Vt alijs bonum dubium eueniat; Deus etiam mendacijs noſtris non indiget. Contra tales nota. A. 26. 7.

¶Iterum dicunt, uiuis nō credimus, 15
ſed ſi ipſemet damnati redierēt ad nos, eis crederemus, quia ipſi ueritatē experti ſunt. Cuius tamen contrariū aliquādo uiſum eſt, ꝙ uidelicet, viui mortuis eis apparentibus ſe nō correxerūt. Sicut patet per hoc, ꝙ à fidelibus nuper dicitur accidiſſe de quodam diu cōcubinam tenente, qua mortua, cuidam famulo, domus poſt mortem ſuam apparens, dixit, ſe eſſe in magnis pœnis, dixit etiā, ꝙ pmoneret amaſiū ſuū, ꝙ ſe corrigeret, quia hoc erit ſibi, & mihi ualde utile, quod ſi non fecerit, hodie ad tres annos ipſe morietur, & æternaliter dānabitur, ergo famulus grauiter infirmatus, magiſtrum ſuum de prædicta oſtēſione præmonuit, qui tamen ſuam nō emēdauit, & illo die ad três annos, quo illa miſera ipſum moriturum prædixit, magnum feſtum de uicinis ſuis tenuit, & eos ſecum uſque ad noctem tenuit, a quibus quæſiuit, ſi dies adhuc tranſit, qui dixerunt, ꝙ ſic, ergo (inqt) falſum eſt, quod mihi dictum fuit, quia adhuc uiuo, & hoſpitibus licētiatis, antequàm ad portā uenirent, ſubito mortuus eſt: Si ergo Moyſen, & Prophetas nō audiunt, neq; ſi quis ex mortuis ierit ad eos, credent. Sicut patet. A. 26. 15.

Exemplum.

¶Iterum dicunt, ꝙ Deus nullū Chriſtianum, quem ita care redemit, perdere vult, uel dānare. Et ideo dicūt, ꝙ illę auctoritates, ſupra e. c. 6. habēt intelligi de infidelibus, qui omnes, & Soli damnabūtur. 16

¶Huic rñdet, ꝙ uerius dicunt, quàm dicere credant: quia Deus nemine perdit, quia ipſe oēs, hoīes inuenit in cœlo, vel in inferno, uel in purgatorio, uel in limbo puerorū; Deo ergo, qui ſcit, ubi ſunt, & qui eos habet, & vult habere, nō perduntur, ſicut nec paſtor dicitur oues ſqualidas, quas in alia domo à ſanis ſeparatas ponit, amittere, uel dominus latronem, quem in carcere ponit. Sed ſi carcerem euadens, ad nemus fugeret, amiſſus à domino diceretur. Sic in propoſito. Nota. P. 2. 31.

Exemplum.

¶Et

Exemplum. ¶Et eſto, quòd perdantur Deus tamẽ eos non perdit, ſed ipſi ſeipſos perdunt. Sicut infirmus, qui medico non obedit, ſeipſum occidit; Sic peccator, qui eſt, ſicut falſus monetarius, qui falſam monetam facit, ſed fidelis talem monetam inueniens, eam frangit, & perforat cultello, & deſtrui: Sic peccator animam ſuam, quæ eſt ad Dei ſimilitudinem: Sicut patet. A. 23. 6. ſicut denarij quodam-
17 modo ſimilitudinem regis repræſentant: Quando ergo peccando hanc ſimilitudinem deſtruit, & diaboli ſimilitudinẽ introducit, ſummi regis, id eſt, Dei monetã falſificat; Sed fidelis Deus hanc monetam inueniẽs, eam in ignẽ ponit æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius; Matth. 25. Nota. F. 1. 43.

¶Sic ergo Rex falſam monetam cum falſo monetario inueniens, & utrunq; damnans, non dicitur, quòd moneta regis perditur, ſed quòd falſificator cum moneta ſua eſt damnatus: Ita in propoſito:

¶Quidam uerò dicunt, quòd illas auctoritates oportet intelligi de his, qui nunquàm fidem Dei, uel baptiſmum receperunt, & non de falſis Chriſtianis: Et ualde irrationabiliter dictum; Et hoc oſtendi poteſt multis exemplis, & auctoritatibus.

¶Dominus enim terrenus plus iraſcitur, & iuſtus punit eum, qui plus de donis ſuis recipiens proditoriè contra eum agit, ſicut patet, quòd maiorẽ cõmitit ingratitudinem, quàm alius, qui non recipit tantum. Sic in propoſito, Chriſtiani uerò plura dona Dei, ſicut eccleſiaſtica ſacramenta, & huiuſmodi, receperunt, quàm infideles: igitur, &c.

18 ¶Iterum Rex plus iraſcitur contra eum, qui ei homagium fecit, & teſtes fidelitatis inuenit, & ei ſeruire iurauit, ſi poſtea proditoriè, uel falſe, contra eũ agat: quàm contra alium, qui in nullo ſic ei, aſtrictus fuit. Sic Deus contra falſos Chriſtianos, qui ei in baptiſmo ſolẽni uoto ſe aſtrinxerunt, & teſtes fidelitatis inuenerunt, & ei ſe ſeruituros, & diabolo ſe abrenunciaturos, pmiſerũt: ſicut patet. F. 4. 29. Si poſtmodum Dei mandata, & legem nõ teneant, grauius eos quàm ſaracenos punit, licet enim illi ſimul cum iſtis damnentur. Iuxta illud Eſaiæ 1. Conteret ſceleratos & peccatores ſimul, quia dereliquerunt dominum, confundentur, tamen iſti falſi Chriſtiani, qui dereliquerunt dominum, plus confundentur, & grauius punientur. Sic ergo tales accipiũt dãnationem maiorem. Lucę. 20. Sicut patet. F. 4. articulo. 12. Exemplum ad hoc in uitas pa. Si benè occurrat de ſancto patre Machario, qui dicitur, caput mortui in deſerto inueniſſe, & precibus obtinuiſſe oſtenſionem, qualis in uita ſua fuerat, qui hoc caput portauerat, q nutu Dei reſpondit, ſe ſaracenum fuiſſe, qui de ſtatu ſuo requiſitus, Reſpondit, ſe damnatum eſſe, requiſitus uerò, ſi aliqui eſſent in inferno præter ipſos ſaracenos? Reſpondit, falſos Chriſtianos, multo profundiorẽ locum tenere ibi, quia multo plura à Deo receperunt, & plura de Deo audierunt, contra, quæ ſẽper ingrati extiterunt. Et Chriſto teſte, ſeruus qui ſcit uoluntatem domini, & non facit, plagis uapulabit multis. Lucę. 12. Exemplum ad hoc ſatis euidens eſt de committente peccatum in ſtatu, vel loco ſanctiori, uel maiori: Committens enim peccatum in loco ſanctiori, ſicut in eccleſia, grauius peccat, quia ibi rem auferre, eſt ſacrilegium, quod in alio loco non eſt, niſi ſimplex furtũ: Committentes etiam in ſtatu, ſicut in prælatura magna, grauius peccãt, & durius puniẽtur: Sic Chriſtiani, q infra eccleſiam Chriſtianitatis, & in ſtatu altiori, & poſt miſſionem manus ad aratrũ, & poſt fidem receptam peccãt. De quibus. 1. Thi. 5 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Exemplum.

Exemplum.

¶Iterum ſicut Onormius peccaret, 19
qui uile factum, ſicut homicidium, uel aliud conſimile committeret circa altare, quàm in naui eccleſiæ, quia locus ille quodammodo ſanctior uidetur: Ita qui locum, & ſtatum maiorem, in eccleſia

cleſia tenẽt ſicut clerici: De talibus enim rectè ad litteram loquitur Chriſtus. Luc. 20. dicens, ambulant in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſinagogis, & primos diſcubitus in conuiuijs, qui deuorant domos. uiduarum ſimulantes longam orationẽ, hij percipiẽt damnationem maiorem. vnde Hiero. ſuper Ezechiæ. Cui dubiũ, quin inter tres peccatores, gentilem, hęreticum, & eccleſiaſticum, multo maioribus pœnis dignus ſit, qui maioris fuerit dignitatis, quia non ſolum in ſe peior eſt, quàm gentilis, ſed etiam, quia pluribus nocet. Iuxta illud beati Greg. in paſtoralibus, nullus quippe amplius in eccleſia nocet, quàm qui peruerſę agens nomen, uel ordinem habet dignitatis, &c.

¶ Peccati ergo grauitas non ſolum attenditur pœnes peccantis malitiam
in ſe, ſed etiam pœnes illos, quibus pec-
catum nocet, qui inde ſcandalizantur,
uel ad peccatum trahuntur: Cum ergo
20 peccatum malorum Chriſtianorum ab
alijs Chriſtianis, plus in exẽplum tra-
hatur, quia illorum facta quotidie ui-
dent, & bona credũt, uel credere uolũt,
quando ad exempla illa trahunt, quàm
infidelium, quorum facta nec uident
frequenter, nec bona operantur. Patet
quòd iſtorum peccatum grauius eſt: De
tali ergo benè dicit canon, quòd eſt in-
fideli deterior. 6. q. 1. quæro, quia plus
eccleſiæ nocet, quàm directè infidelis.
diſt. 93. ſi inimicus: in fine. 11. q. 3. no-
lite, in fine. Sicut patet B. 2. 16.

¶ Item peccatum ſuum grauius eſt peccato infidelis. 32. q. 4. Ideo pœna illius grauior erit pœna infidelis. 12. q. 1. ſcimus. Et 1. q. 1. nonne

¶ Et ſicut mali Chriſtiani grauius peccant infidelibus, & grauius punientur, quia peccatum illorum pluribus nocet (ut oſtenſum eſt.) Ita etiam inter Chriſtianos gradum in peccatis, & pœnis ponere oportet; Ita quòd ſemper quanto maiorem locum, ſtatum, uel officium tenet, grauius ſit eius peccatum, & pœna grauior, ſiue ſit perſona ſecularis, ſiue eccleſiaſtica, quia quanto in maiori dominio ponitur, tanto plures ad eum reſpiciunt, & exemplũ, vel actus, uel defectus timorẽ, uel amore ſequũtur: & tales in fine inuenient iudicium durum his qui malè præſunt: Sapien. 6 Nota. C. 17. 33.

Hoc idem uidemus quotidiano ex-
perimento, & quilibet plus offenditur cõ- 21
tra domeſticum proditoriè agentem,
quàm contra extraneum; Et plus con-
tra amicũ, quàm aliũ; Et plus cõtra cõ-
ſanguineũ, & ꝓpinquũ, quàm remotũ;
Et plus cõtra filium infideliter ſibi ſer-
uientem, quàm quemcunque alium: Ita
Deus, qui ait in Pſal. 54. Quoniam ſi
inimicus meus maledixiſſet mihi, ſu-
ſtinuiſſem utique, quaſi diceret, quia
amicus meus hoc fecit, plus grauius.

¶ Multum enim grauabatur contra malos infideliter ſibi ſeruientes in lege naturæ; ſed plus contra peiores in lege Moyſi, quia eis maiorem oſtenderat amicitiam, ſicut patet in toto veteri teſtamento. Plus adhuc cõtra peſſimos in lege gratiæ, ſicut filios ſpecialiſſimos proditoriæ agentes. Iſte proceſſus patet ex uindicta, contra legum tranſgreſſores, & Chriſti crucifixores. Tranſgreſſores enim legis naturæ ĩ diluuio Noe ſubmergebantur, quæ dicitur eſſe mors facilima. Tranſgreſſores legis Moyſi lapidabantur, ſicut patet Numeri. 15. quę eſt mors grauior. Primus uerò tranſgreſſor legis Chriſti, ſcilicet Iudas, ſeipſum ſuſpendit, quod eſt turpiſſimum inter omnes mortes.

¶ Cum etiam in Chriſti crucifixione eſſent gentiles mali, & Iudæi mali, & Chriſtianus malus, ſcilicet Iudas, Plus contra iſtum offendebatur, & grauius ꝓ delicto illo, quod in ſe erat vnũ, puniebatur, & hoc ſpecialiter, qa erat de numero illorũ, qbus dicit Io. 15. vos amici mei eſtis: & ad quos maximã oſtẽderat amicitiã, ſicut ibidẽ dicit maiorẽ dilectionem nemo habet, &c. De quo etiã in Pſ. 40. conqueritur dicens. Etenim homo pacis meæ ĩ quo ſperaui. &c. Patet ergo ꝙ tã culpa, q̃ pœna malorũ grauior eſt.

22 ¶Iterum dicunt, Chriſti morte redẽpti ſumus nos Chriſtiani, & nomẽ Chriſtianorum habemus, quod non habent infideles, ergo nobis Chriſti mors plus valebit. Reſpõdetur, quòd Chriſtus pro omnib' mortuus eſt, tàm ꝓ illis, quàm pro nobis, & tamen ſicut Chriſti damnabuntur, quia fidẽ mortis Chriſti non receperunt. Ita iſti, qui acceptam nõ tenuerunt, ſed operibus contradixerunt, illud ergo, quòd mali Chriſtiani dicunt pro eis plus eſſe, ſcilicet, quòd ita care morte Chriſti redempti ſunt, plus erit contra eos in morte, & in generali iudicio. Plus enim offenditur dominus terrenus contra ſclauum, quem de carcere Soldani, magno precio dato reduxiſſet ad terram ſuam, ſi poſtmodum eum infidelem & ingratum inueniſſet: Quanto plus pro eo dediſſet, tãto plus grauaretur. Sic in propoſito, ſic etiã nos de tali re care empta quando eam apprehẽdimus malam: ſicut equum claudum, uel ouem, uel bouem malũ quanto plus dedimus, & carius emimus, tanto plus iraſcimur, dicentes, care iſtud emimus, & modo nihil ualet, diabolus illud habeat. Ita dicturus eſt Deus ĩ iudicio. Patet ergo, quòd illa Chriſti mors quam dicunt eſſe pro eis erit maximè contra eos.

Exemplum. ¶Ad hoc eſt exemplum de duobus vicinis mutuo ſeſe quodãmodo amantibus. De quibus fertur quaſi ſic, quòd cum vnus illorum eſſet bonus, & alius malus, & bonus frequenter malum admoneret, nec tamen ſe corrigeret. Accidit, quòd malum grauiter infirmatum bonus diligenter cuſtodiret, & frequenter uiſitaret de ſalute eum admonẽdo. Vna ergo nocte ante eum exiſtens, uidit, ut ſibi videbatur Chriſtum in forma, in qua in Cruce erat, domum intrare & beneficia, quæ pro eo fecerat, & ingratitudinem, quam contra eius beneficia creationis, gubernationis, & incarnationis, & paſſionis, fecerat recitare, quibus recitatis, accepit ſanguinem de latere ſuo, & ſuper infirmi faciem proiecit, dicens, ſanguis iſte pro te effuſus ſit contra te, in die iudicii, illo verò clamante præ timore, qui ante eum ſedebat, & aliis concurrentibus, inuenerunt ſanguinem ita faciei mortui adhærentem, quòd nulla lotione auferre potuit. Sanguis ergo inuentus oſtendebat viſionem non fuiſſe caſſam: patet ergo, ꝙ ille ſanguis benedictus, ſi mali fuerimus, contra nos erit in damnationem mortis. Lucę 23.

¶Cuius cauſam reddit Deus: in Pſal. 23
61. dicens, quia precium cogitauerunt, repellere. Sicut enim Mãcipium preciũ ſibi ad carcerem Saracenorum ſufficiẽs pro redemptione ſua miſſum repellere poteſt, & in carcere remanere, ſi vult. Ita in propoſito. Et ſicut quis mereretur priuilegium amittere propter contrarium factum, & quia conceſſa abutitur poteſtate, ſicut patet. A. 6. 3. Ita mali Chriſtiani priuilegiũ baptiſmi, & mortis Chriſti, & ſacramentorum eccleſiæ, quia priuilegio frequenter abuſi ſunt, & factis contrariis renunciauerunt: Patet ergo, quòd eſt de cœlo, ſicut de ciſta duarum clauium in cuſtodia duorum hominum, ad cuius apertionem oportet, quòd uterque concurrat. Ita cœlum aperitur paſſione Chriſti, ſicut vna claue. Altera uerò, bonis operibus noſtris. Ad hoc ergo, quòd nobis aperiatur, neceſſe eſt, quòd vtraque clauis cõcurrat, ſicut neceſſe eſt, quòd auis duas alas habeat: ad hoc quòd in altum aſcendat. Sic in propoſito. Exemplum ad idem in omni negocio. Si quis in aliqua neceſſitate conſtitutus ſeipſum iuuare ex negligentia non vult, vtpotè donum ædificare, uel ruinoſam reparare, uel plagas ſanare, uix inuenit ita bonum amicum, qui uelit eum iuuare. Sed ſi incipiat fundamentum ponere, & facere, quod in eo eſt, amici iuuãt. Ita qui negligentes ſunt circa ſalutem propriam, dicentes, Deus vult nos ſaluare, errant, ſicut patet. A. 8. 10. Iterum dicunt Deus non fecit nos, nec redemit, ut damnet, uerum eſt, ſicut homo non plantat arborem fructiferam in horto ſuo, ut eã comburat, ſi tamen non fructificat, combu-

(Margin: Exemplum.)

combutit. Sic, teſte Chriſto, omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur, Matth. 7. Iob 24. Conteratur, quaſi lignum infructuoſum: Nec debet mali admirari, quòd pro facto breui æternaliter damnantur, conquerentes, & dicentes, quare damnat nos, quia præter rationẽ ſu-
24 pra eo. c. 7. aſſignatam. Exempla ad hoc plura adduci poſſunt, In iure enim diuino uidemus, quòd non oportet ſemper pœnam commenſurari culpæ, quãtum ad longitudinem, & breuitatem, In lege enim diuina adulteriũ, quo ad actum, & culpam, cito tranſijt, & tamen uitã ſine fine priuabat. Sicut patet Deutero. 22. & A. 17. 7. Sic de homicidio voluntario, ſic de blaſphemia, & multis alijs peccatis.

¶Idẽ patet in lege naturę, in qua pro breui delectatione in cibo, uel potu exceſſiuo, ſequitur quandoque longa infirmitas, & mors ſine fine, quia ſemel mortuus per legem naturæ nunquàm viuet: Ex breui etiam vulneratione ſequitur mors, uel longa infirmitas.

¶Idem patet in iure humano, ĩ quo, qui uendit hæreditatem ſuã, nunquàm recuperabit, & emptor in perpetuum habet ius in re empta: Ita homo, qui uendit diabolo animam ſuam, per finale peccatum. Sicut illi. 1. Macha. 1. uenũdati ſunt, ut facerent malum: & Ro. 7. carnalis ſiue uenundatus ſub peccato, ipſe in perpetuum animam non recuperabit, bellum enim & quãdoque breue eſt ſeruitus, & longa. Et matrimonij contractum breuẽ ſequitur copula ad totam uitam. Sic delictum breue ſequitur damnatio æterna.

Artic. 6. ¶Reſponſionibus ergo malorũ, quibus mendaciter nituntur defendere, quòd Deus neminem Chriſtianorum damnare vult, euidenter reprobatis.

25 ¶In articulo ſexto inueſtigare oportet huius mendacij cauſam, ut non ſolum dictum in ſe, ſed etiam cauſa reprobetur, quia vtricam non bene eradicat, qui radicem non inueſtigat, nec eradicat: huius audaciæ magna cauſa accepta uidetur eſſe, ex Dei patientia, & longa peccatorum expectatione ex hoc videlicet, quòd raro apertas & feſtinas accipit vindictas de peccatoribus, propter hoc enim abſque timore peccant filij hominum, quia non ſtatim accipit uindictam apertam: ſicut in lege naturæ Gen. 7.

¶Vbi peccatores diluuio ſimul necauit: & in lege Moyſi, Numeri. 15. Colligens ligna in feſto lapidabatur, Et Dathã & Abyron, in libro Numerorum. 16. cum omnibus ſocijs ſuis, contra Moyſen inſurgentes, & inobedientes, à terra deuorabantur. Et multas tũc vindictas exercuit, quas modo non exercet: Cuius diuerſitatis licet cauſa ſit bona, quia aliter ſe habet dominus ad amicos ſpeciales delinquentes, & ad filios, quos diutius expectat, minacius, & uerbis, & literis eos admonendo, ut ſe corrigant, filiũ etiam de die delinquentem de noctè uerberat: Sic Deus diutius amicos modo expectat, & uerbis proprijs, & literis prædicatorum, & ſacræ ſcripturæ, eos admonet, & filiũ in mortis noctè punit coram omnibus delinquentem, tamen ipſi iſta cauſa abutuntur: Sicut patuit de illo, qui, ut fertur, cũ ſemel audiret prædicare, quòd qui accipit corpus Chriſti indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit, prædicatorem deridens, ait, ego tot annis, illud in peccato accepit, & adhuc nihil mali ſenſi, & eodem die ſeipſum ſuſpendit; In quo facto duo oſtenduntur: Primo, quòd audacior fuit ad peccandum, & minas Dei deriſit, quia peccatum ſuum multis annis inultum tranſijt.

Exemplum.

26

¶Secundo, quòd licet Deus aliquibus annis peccati uindictam differat, illud tamen in fine impunitum nõ dimittit. Nota. P. 5. 22. cum ſeq.

¶Sed quanto diutius expectat, tanto grauius ĩ fine punit, pp duo primo, qa Rex diu amicos cõtra eũ delinquentes expectans, grauius cõtra eos iraſcit, & reputat

& reputat ſe ab eis deriſum, & ideo grauius contra eos procedit, tanquam cõtra eius proditores magis ingratos.

¶ Secundo: quia quanto diutius expectantur, tanto plura mala committunt, & diutius ingratitudinem contra Dei gratitudinem, & patientiã reddũt: qui etiam mala ex longa mora aliquãdo obliuioni tradunt: Sicut ergo quanto iuſtitiarij hæreditatis, & curiæ ſtatio diutius prolongatur, & rarius ueniunt, tanto peius erit multis in eorum aduentu.

¶ Primo, quia quaſi eos non timẽtes nec expectantes, audaciores ſunt ad faciendum mala, pro quibus ab eis punientur.

¶ Secundo, quia ex longa mora multa, quæ ab eis in illo iudicio requirentur, obliuioni tradiderunt: Sic in propoſito erit illis. De quibus dicit. Iob 24. quòd Deus dedit illis tempus pœnitẽtiæ, & ipſi abuſi ſunt eo in ſuperbia, quando reddent rationem, obmuteſcẽtes ponẽtur in tenebras exteriores, &c.

Arti.7. ¶ Reprobato mendacio dicentium, Deus neminem baptizatum vult damnari, & cauſa mendacij. Reſtat, breui exemplo, illius mendacij oſtendere pe-

27 riculum. Si enim falſificans bullã Papæ excommunicetur, quomodo nõ excommunicetur apud Deum, & omnes bullas ſuas, id eſt, ſacram ſcripturam, & Apoſtolos, & prædicatores ſuos falſificat: Qui etiam, ſicut ore dicunt, ita uellent, quòd non eſſet peccatorum punitio, & ſic uellent, Deum non eſſe iuſtũ, & ſicut nec peccatorum punitorem, ita nec bonorum remuneratorẽ, quia qua ratione ipſum negant in minis malorum, negare poſſunt in promiſſis bonorum. Et ſic cum Deus eſſe non poſſet, niſi iuſtus eſſet, uellent Deum non eſſe, & implicite in mendacio ſuo dicunt, eũ nõ eſſe, inquãtũ dicũt, eũ iuſtũ nõ eſſe.

¶ Qui etiam occaſione mendacij ſui tot perdunt, quot ex talibus uerbis audaciam ſumunt delinquendi: Si ergo teſte Pſal. 5. Perdes omnes, qui loquũtur mendacium, qua perditione, perdentur, qui tam periculosè mentientur. Nota de iſta damnationis materia P.8. ar.4. uſque ad finem capituli.

¶ Deſperationis. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Vbi cõſiſtit prima cauſa deſperationis ſcilicet in malorum commiſſione.*

2 *Peccator ſcit ſe eſſe Dei inimicum dupliciter primo Deum odiẽdo ſecundo quia amicus eſt inimicorum Dei, ſcilicet, carnis peccati, & mundi*

3 *Exemplum de iuuene flagitioſam vitam agente, & à parente ſæpius reprehenſo, & de eius eidem datis reſponſis.*

4 *Secunda cauſa deſperationis eſt, bonorũ omiſſio: & tertia eſt callida dæmonis deceptio.*

5 *Dæmon ad decipiendum vtitur diuerſis modis.*

6 *Dæmon in hora mortis omnes defectus, & omnes cauſas deſperationis proponit, & narrat.*

7 *Dæmon aduerſus nefarios homines ſolet quandoque in morte vti ſillogizatione.*

8 *In morte plura requiruntur, quàm tria verba, ad euitanda pericula, & fallacias diaboli.*

9 *Exemplum de ægro loquente cum ſacerdote confeſſario de canibus venationis dum ipſum interrogabat: & ſic animã exhalauit.*

10 *Exemplũ de infirmo graui quõo poſſit tunc in morte ad Deum conuerti: exemplum etiam appoſitiſſimum de religioſo morti appropinquante.*

11 *Sanus, & viuus quilibet confiteri debet, quia ſi vſq; ad mortẽ immoratur diabolus eum impedit ab erratorum manifeſtatione.*

12 *Diabolus comparatur in caſu mortis falſis vſurarijs quibus obligatur terra niſi ei pecunia ad certum diem ſoluatur.*

13 *Dæmon nititur aliquãdo in deſperationem ponere etiam bonos, ſub colore nimiæ iuſtitiæ atque aſtutiæ,*

14 *Aliquando*

14 *Aliquando homo cadit in deſperationem ante etiam ægritudinem, & mortem, magnis erroribus, & mœſtitijs aggrauatus, & vexatus.*

15 *Duplex remedium ad curandam deſperationis valetudinem inueniri poteſt.*

DEſperationis. Primo oſtẽdeuda eſt cã: Secundo, periculũ, Tertio, remedium.

¶Quantum ad primum; Deſperationis cauſa eſt triplex. Commiſſio, omiſſio, & callida deceptio.

Arti. 1. ¶Primo dico, malorum commiſſio, quæ ſpecialiter quantum ad præſens propoſitum, conſiſtit in nimia carnis,

1 & mundi dilectione, & Dei alterius ſeculi odio, Videmus enim, quòd qui diligit vnum non libenter ab eo diu ſeparatur, & ſpecialiter, ubi dilectio eſt carnalis. Sic etiam, qui multum odit vnum non libenter ad illum uadit, ut diu cum illo conuerſetur. Adhuc, ſi ille, quem dilexit, & alius quem odit, ſint inimici, magis inuite ad illum, quem odit, uadit, quia nou ſolum aduentus ſuus erit ei malè accepius, quia eũ non diligit, ſed quia inimicum ſuũ diligit, quod peius eſt: Si ergo oportet talẽ magna negocia in curia illius expedire, quem odit, in uia deſperat de bona expeditioue, ſic loquitur, uel cogitat, deſpero benè negocia mea expedire, quia ſemp fui inimicus eius, & amicus inimici ſui.

¶ Sic ſpiritualiter inimicitia quædã ſpiritualis eſt inter Deum ex vna parte, & carnem, & mundum ex alia parte. Iuxta illud Iacob. 4. Adulteri neſcius, quia amicitia huius mundi inimicæ eſt Deo.

2 ¶Peccator ergo ſciens ſe eſſe inimicum Dei dupliciter. Primo, quia Deum odit, quia uellet eum non eſſe ſicut patet. D. 1. 27. uel fortè eum occideret, ſi poſſet, ut licenter peccaret, ſed qui eſt iu tali uoluntate, erga hominem, cum non diligit, ſed odit, ſic à multo fortiori, qui eſt iu tali uoluntate erga Deum; Secundo, quia eſt amicus inimici ſui, ſcilicet carnis, & mundi: Et ſic ratione tertij, inimicus Dei. (Teſte Iacob. 4.) Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituitur. Nunquàm uellet ab iſta carne, uel ſeculo, qđ tantum diligit, diu recedere per mortem. Et ideo quando ad illum punctum veniunt magnis deſiderijs, & quandoque precibus, & muneribus diutius hic optant remauere. Sicut patet de illo. A. 27. 40.

¶Et de quodam alio talis. de quo fertur, quòd ad mortem ueniẽs, ait, quandiu anima mea uoluit mihi ſeruire, indui eam bonis ueſtimentis, & cibauit, & potaui delicate, & adhuc melioribus uellent, ſi mecum remanere uellet, qđ ſi noluerit, ſeruiet alteri, qui fortè non dabit ei aquam, non mihi imputet, ſed ſibijpſi, quæ remanere non vult. Et cõmuniter illi, qui fuerunt ſapientiores, & audaciores, & potentiores apud mũdum, minus in morte ſperant, & hæc eſt magna præſumptio, quod malè erit eis in alio ſeculo. Exemplum.

¶Si uerò neceſſitate compulſi, oportet eos ab iſtis rebus, tam dilectis, ad illum, quem nunquam dilexeruut, pro maximis negocijs, de quibus in morte in curia Dei agitur, ire. Cogitantes, ꝙ inimicitia illa Deum uon latet, aliquotiens deſperant negocia ſua apud Deũ in curia illa benè expedire. Et ideo dolentes, & triſtes recedunt. Sicut ille, de quo fertur, quòd cum mater eum de vitioſa uita ſua frequenter repræhenderet, Reſpondit, adhuc iuuenis ſum, poſſum ſatis tempeſtiuæ iſta dimittere, tãdem infirmatus, & à matre de confeſſione, admonitus, Reſpondit, adhuc nõ moriar, benè ſpero euadere, nou oportet confiteri. Cumuerò mater uideret mortẽ appropinquare, & ipſum rogaret obnixius, Reſpondit, modo nimis tarde eſt, & addidit, mater, cantabo tibi canticum, & incępit ſic, vuorlyes bliſſe haf gab day for yclaſſe y lorum ye more vuey la vuay. De talibus loquitur ſacra 3

ſcriptura

diligẽdo. Et omnia, quæ illicitæ habet, pro poſſe reſtituendo, nõ mortis timore, ſed iuſtitiæ amore, & peccata omnia dimittat, cum propoſito, nunquàm cõmittendi illa, nec alia, & ꝙ omnem remittat offenſam, etiã poſito, ꝙ de periculo euadere poſſit, ſine iſtis tria verba non ſufficiunt. Nonnulli enim habent tempore mortis, tria uerba, & plura, nõ tamen ad ſalutem, ſicut patet de iſto. A. 12.33. Et A.27.49. Et ſicut patet, de illo, qui (vt fertur) dicere ſolebat, ſi haberem tria uerba, &c. & cum equus calidus de uenatione ueniens aquam nimis profunde intraret, de equo in aquã cadens, ſeipſum diabolo tribus verbis tradidit.

Exemplum.

¶Sic etiam patet de alio, qui ſic ſe iactare ſolebat, ꝙ ſi poſſet ante mortem cum ſacerdote loqui, omnia pericula
9 prædicta euaderet, hic ergo ad mortem infirmus ſacerdoti de confeſſione ei loquenti, nihil allud reſpondit, niſi ſic talis niger canis benè currit, & ille rufus eſt optimus, & nunquam de præda defuit, & ſic diuerſos canes nominãdo, in canum confeſſione mortuus eſt, & de nullo alio tunc loqui potuit, niſi de illo, quod prius dilexerat Siquidem cãnes in uitã ſua multum dilexerat, ergo nec mirum, ꝙ tunc de eis loquebatur, & cogitauit. quia mors quidam ſomnus eſt, de quo quantum ad malos, in Pſal. 75. Dormierunt ſomnum ſuũ & nihil inuenerunt, omnes uiri diuitiarum in manibus ſuis. Dormientes uerò de re illa, quam uigilantes multum diligunt, & cogitantes, ſomniant, & cum illa credunt ſe loqui, ſic incipiẽtes mori, de re illa, quàm prius inordinatę, uel ordinatæ dilexerunt, ſimile huic. Nota. E.1.7. Iſte ergo habuit tria verba, nec tamẽ ſufficiebant.

Exemplum.

¶Idem patet de quodam alio, qui, ut fertur, ſic ſe iactare ſolebat, huic ergo morienti, & deſperato, quidam religioſus, qui illud uerbum ab ore ſuo prius audierat, acceſſit, & cum de uerbo illo commemorauit, cui ille. Creditis, quòd habeam Dei miſericordiam, & gratiam modo in burſa mea, pro toto mũdo non poſſem modo Dei miſericordiam petere. Nec mirum (quia teſte beato Auguſti.) hac animaduerſionem ſæpe percutitur impius, ut moriens obliuiſcatur ſui, qui dam uiueret oblitus eſt Dei. Patet ergo, quòd plus requiritur, quàm habere tria uerba, uel loqui cum ſacerdote, antequàm moriatur. Videlicet, quòd habeat conditiones prædictas. Nota. M.9.39. cum
ſequenti. Sed cogitet quilibet in cor- 10
de, quo modo ille miſer in medio inimicorum poſitus, qui uidet dæmones cum uncinis infernalibus paratos ad rapiendum animam, qui ex alia parte, uidet amicos, & executores, cum manibus uiſcoſis, paratos ad aperiendum ciſtam, & burſam, & ad rapiendum bona exteriora, qui etiam tanta grauatur intus, & extra infirmitate, quòd uix quicquàm cogitare poteſt, niſi de infirmitate, uix quicquàm loqui, vel membrum aliquod mouere, quomodò poſſet talis (ut prędictum eſt) cum omnibus illis conditionibus ad Deum ſe conuertere? quomodo poſſet arbor) quæ ſe ſemper ad aliam partem inclinauit, quando ſcinditur ad aliam partem, uidelicet, contrariam, cadere? Ideo prius uia eſt præparanda, quia aliter tũc tarde ꝑparatur. Ideo benè rũdit quidã religioſus bonę memoriæ, morti appropinquans, cum ammoneretur, quòd de Deo, & ſalutæ animæ cogitaret. Reſpondit, tot annis in ordine uixi, & nunquàm uidebantur mihi matutinę nimis prolixæ quantũcunque eſſent cum nota ſolemni, modo uerò tędet me audire officium ſine nota, ſi ergo prius non cogitaſſem, modo tarde eſſet cogitare, ante mortem ergo confitere. quia à mortuo quaſi nihil perit confeſſio, &c. Eccleſiaſtic. 17.

Exemplum.

¶Iſtud etiã eſt optimum conſiliũ, ꝙ 11
ſanus, & viuus confiteatur, & uitã emẽdet, & aliena reſtituat, quia ſi ad mortem expectet, diabolus caute iſta impedit.

ſicut aſtutus vſurarius, vel potens auarus, habens vicinum minus diſcretum, & malum patremfamilias, cuius hæreditatem cupit vocat ad feſta, & libenter eū recipit, & mutuat ei paulatim plus, & plus & nō ſtatim debitū repetit, ſed id creſcere permittit, uſque ſit in tali miſeria, & paupertate, quòd illud ſoluere non poſſit, niſi hæreditatem uendat, ſic diabolus peccatori diuerſas mutuat delectationes, & facit ſe ei amicabilem, ut hæreditatē cœleſtem cum faciat amittere. Et ideo dum ſanus, & viuus eſt, nō oſtēdit ei, quomodo eſt ei obligatus, nec tunc computat, ſed expectat, uſque loquelam, qua confitendo ſe acquietare, & ſaluare poſſet, amiſerit, & tunc cum eo diſtricte computat, oſtendendo ei quot delectationes, & aliena bona, & peccata ī vita ſua ei mutuauit. Sicut patet ſupra eo.c.6. Ideo communiter tales viſiones malis morientibus non oſtendūtur, antequàm loquelam amiſerint, ne loquelam habentes diabolum accuſarent, & confiterentur, & aliena reſtituerent.

12 ¶Et in hoc caſu, ſe habet diabolus, ad modum falſorum aliquorum hominum, quibus quandoque obligatur terra, vel manerium ſub tali pacto, ꝙ niſi pecunia eis ad certum diem ſoluatur, terra cum eis ſemper remaneat. Tales, vt quandoque auditum eſt, pro die illo ſe abſcondunt, & inueniri, nec videri volunt ab illo, qui ſoluere paratus eſt, vſq; dies ille tranſierit, & tunc ſe oſtendunt, ad alterius exhæredationem: Sic ſunt peccatores obligati diabolo; quòd niſi ſe liberent, dum loquelam habent, terram uiuentium amittunt. Ipſe verò, ſubterfugit, & ſe abſcōdit, vſque loquela ſit amiſſa, & tunc obligationem eis oſtendit, & tunc ſicut mutus coram iudice ponitur ad pœnitentiam, & carcerem perpetuum, ſic tales. In cuius ſignum adduci poteſt, quòd poſtquam ille miſer. Matth.22. obmutuit, adiudicatus fuit ad tenebras, & fletum, & ſtridorem dentium.

13 ¶Oſtenſo ergo quomodo inimicus ſe habet, erga malorum deceptionem ad hoc, ut in deſperationem ſpecialiter in tranſitu mortis inducat, nunc oſtendere reſtat quomodo ſe habeat erga deceptionem bonorum, quos aliquotiens nititur in deſperationē ponere per colorem nimiæ iuſtitiæ, ſicut patet. C.7. 13. In mortis uerò tranſitu per colorem nimiæ aſtutiæ: Sicut patet de illo, cui morienti, vt fertur, quaſi ſi ſic apparuit in ſpecie mulieris portantis paruulum in brachijs, dicens, ſe eſſe ſanctam Mariā cum filio ſuo, cui infirmus humiliter inclinans, vt potuit, rogauit, vt pro eo filium, depræcaretur, quòd cum illa quaſi genuflectens, cum lachrymis, vt infirmo videbatur, oraret. Reſpondit ille dæmon in brachijs, nō habebit miſericordiam, nec in iſto audiem te, ſed ibis ad infernum, mor iens in ſe recogitans bonam uitam ſuam præcedētem, & diaboli aſtutiam, cum fiducia reſpondit, non uadam ad infernum, ſed uade tu cum matre tua, quia melius me uiā ſcitis. Et ſic eos fugauit. Exemplum.

¶Qui uerò uoluerit tales apparitiones fieri bonis, ſiue malis morientibus negare, uideat quartum dialogorum beati Gregorij, qui quaſi totus eſt de talibus apparitionibus. Videat etiam vitam ſancti Martini, cui morienti cruēta aſtitit beſtia, videat etiam, quod legitur Chriſto morienti in Cruce affuit, de matre etiam eius Maria legitur (licet in apocriſo) quòd orauit filium ſuum, quòd ab illorum viſione in mortis trāſitu eam præſeruaret, quis ergo tutus ab illorum uiſione erit?

¶Et dictis in iſto primo articulo, pro parte patet ſecundum, videlicet deſperationis periculum, partim uerò patebit ex dicēdis. Aliquotiens enim cadit homo in deſperationem etiam ante infirmitatem, vel mortem, nimijs peccatis, & melancolijs, & inordinatis timoribus, & terroribus aggrauatus. Et talis eſt, ſicut nauis ſuper mare ſine ancora, & gubernaculo, quę deſperata omnino vento exponitur. Et ſicut arbor ſine radice, qui omni uento proſternitur, & ſicut Arti. 2. 14

cut infirmus à medicis deſperatus, cui omnia, quę appetit, dantur. Ita deſperatus omni uento tentationis obedit. Et ſicut, qui non habet timorem Dei præ oculis, nec cœleſtis patrię amorem, ad quam uenire deſperat, nec gehẽnæ fugã, nihil quod placet, dimitut, niſi vbi mundi timor obſtat. Sicut patet de illo, qui in duodena hominẽ exhęredauit, quem reſtituere nolentem Papa diabolo commendauit, hic cum de curia Romana ſic dimiſſus redderet, dicere ſolebat quaſi ſic, comedamus, & bibamus, quia de inferno, poſtquàm de hac vita tráſierimus, certi ſumus. Ecce infirmus deſperatus, nihil ſibi negauit, de quo delectabatur. Ad literã ſic uidentur loqui tales. Hier. 18. Qui dixerũt deſperauimus, poſt cogitationes noſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali faciemus. Inter oẽs ergo plagas ſpirituales. Iſta eſt ipſi plagato, & infirmo, perículoſior, quia ad mortẽ durans eſt peccatum in ſpiritum ſanctũ, qđ nõ remittetur hic, neq; in futuro. Vnde Iſidorus de ſum. bon. lib 2. Perpetrare flagitium mors eſt animę, ſed deſperare, eſt in infernum deſcendere.

Arti. 3. ¶Huic ergo peſſimę infirmitati ſumma cum diligentia oportet remedium quęrere. Diligenter uerò quæſitum dupliciter inueniri poteſt. Vno modo, ꝙ
15 moriens ómnia bona, quę fecit quantũ poteſt, ad memoriã reducat, qa ſm beatum Greg. 22. moral. ſuper illud, Iob 31. Si lętatus ſum ſup multis diuitijs meis, ſicut ſanus, & fortis, nõ debet nimis de bonis operibus cogitare, ne ſuperbiat, ſed de malis ſuis, vt humilietur. Ita moriẽs oĩa bona cogitare debet, ne deſperet, bona. n. opera ſpem generant, ſicut patet. Eſa. 38. Vbi Ezechias Rex de morte certificatus ad refugium fugit bonorum operum, dicens. Obſecro domine, memento, quomodo ambulauerim coram te in ueritate, & corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. Et ponit exemplũ beatus Gregorius 22. mo talium de Paulo, qui ſanus dixit, nõ arbitror me apprehendiſſe. Moriẽs dixit, bonum certamen certaui. Et ſic poteſt intelligi illud. 3. Reg. 20. Non glorietur accinctus, dum bellum durat, ſed diſcinctus poſt uictoriã ad mercedem appropinquans præmium recepturus. Tũc tamen ſpecialiter eleemoſyna iuuat. Sicut patet. E. 3. 15. Qui enim fecit multum pro vno domino, & pro ſuis, cum maiori ſpe curiæ ſuæ appropinquat Sic in propoſito. Spes autẽ cor contra inimici malitias firmiter tenet, ſicut ancora nauem contra omnes tempeſtates. Sicut patet de ſancto Martino, qui in Deo, & bonis operibus ſuis confidens, diabolum ſibi apparentem fortiter fugauit.

¶Sicut etiam patuit nuper de quodã religioſo bono, & deuoto, nuper moriente, cui affuit Sathanas, hic ergo cum modicũ pauſans ſuſpiraret, quęſierunt, qui aſtabant, quid haberet quibus ille reſpondit. Diabolus mihi apparuit, dicens, me non eſſe de numero ſaluandorum. Cui ego reſpondi, ꝙ mentitur, & ſic eum fugaui. Patet ergo, ꝙ opera bona prius facta in mortis periculo faciũt morientem audacem cõtra diabolum, nec tunc ab eo uincitur, qui fortiter, & finaliter prius eum uicerat. Quod figuratur. 1. Re. 17. Vbi ad Dauid dictũ fuit, ꝙ non ualuit pugnare contra Goliam. At ille in illo periculoſo bello recordabatur, qualiter fuit fortiter leonem, & vrſum uicerat, & confortabatur, & audacter bellum illud ingreſſus eſt, dicẽs. Dominus, qui eripuit me de ore leonis, & de manu vrſi, ipſe me liberabit. Sic in propoſito. Quantumcunq; peccator dicat, non uales modo contra Goliam reſiſtere, quia recordatur ſe prius leonẽ inferni viciſſe, audax erit, in bello, in tranſitu mortis, ſperans in eum, qui prius eum liberauit. Omnes ergo iſti, & his ſimiles dicere poſſunt, illud Hebręorum 6. Confugimus ad tenuẽdam propoſitam ſpem, quaſi ancoram. Non. F. 4. 32. Alio modo quandoq; reuenitur per ſapientem confeſſorem, & conſilium, quia ſicut plaga, vel infirmitas aliquando medico minus diſcreto

Exemplum.

eſt incurabilis, quę diſcretiori eſt curabilis, qui diſcretiori eſt curabilis. Ita de infirmitate iſta, ſicut patet de S. Eadmũdo. C. 6. 41. Et M. 11. 138. Not. 1. 18.

¶Decimarum. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Triplex cauſa inueſtigatur, quare Decimæ dantur & ſoluantur prima eſt ex parte Dei: ſecunda eſt pœnes eccleſiam, & tertia eſt ex parte eccleſiæ miniſtrorum.*

2 *Quid eſt decima? eſt redditus Deo debitus.*

3 *Decimæ dari debent, de nemorum venditione, de venatione, de piſcatione, de militia licita: atque de licito mercimonio, & de omnibus lucri cauſa acquiſitis: & de alijs quamplurimis.*

4 *Decima exhibita magis prodeſt exhibentibus, quàm accipientibus.*

5 *Ingratitudo nolentium decimas Deo præſtare, & eius ſacerdotibus latè præ oculis ponitur.*

6 *Negantes Decimas, nolenteſq; dare cõtra trinitatem peccant, & hac de cauſa cæci & infælices in triplex ingens periculum protinus prolabuntur: primum eſt, quo ad bona fortunæ, & ſubſtantiã terrenam:*

7 *Secundum periculum exiſtit, quoad bona corporis, & animæ.*

8 *Tertium pertinet ad æternam condemnationem*

9 *Qui de peioribus decimas præbere ſolet, & parce eleemoſynas erogat: de peioribus profectò, & parce idem in futuro recipiet.*

10 *Excuſatio qua ſeipſos muniunt non decimantes, & eorundem error.*

11 *Reiteratio earumdem excuſationum, & exprobrationum aduerſus clericos, & ſacerdotes decimas petentes, & exigentes, & etiam refutatio.*

12 *Prælati, & ſacerdotes non ſunt immunes à grauitate peccati populorum eis ob mala exempla detrahentium.*

DEcimarum. Primo oſtendet̃ cauſalitas. Secundo, neceſſitas. Tertio, qualitas. Quarto, quantitas. Quinto, vtilitas. Sexto, non dantiũ ingratitudo. Septimo, periculum. Octauo, excuſatio cum reprobatione. Nono, aliquorum recipientium decimas peruerſitas.

¶Ad primum ſic proceditur, cauſa, quare decimæ dantur, triplex inueſtigari poteſt: Vna ex parte Dei, cui talia debentur, in recognitionem vniuerſalis dominij. Poſtquàm enim omnia fecerat de nihilo, ex ſua magna charitate, & eccleſiæ inſtitutione, nouem partes rerum creatarum nobis conceſſit, & decimã ſibi retinuit, ſicut largus dominus, qui vineam, uel terram miniſtro, uel amico ſuo dat, annum tamẽ redditum ſibi reddi uel hæredibus ſuis, de illa terra conſtituit. Sic in propoſito, & hoc eſt, quod dicitur Leuit. vlti. Omnes decimę terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum domini ſunt, & illi ſanctificantur: huic concordat Canon. 16. q. 1. dicens. Decimæ ſunt tributa. Artic. 1. 1

¶Secunda cauſa accipitur pœnes eccleſiã. Rõnabile. n. vr̃, ꝙ illi detur, à qua quicquid in re, uel in ſpe bonitatis habemus, vel hr̃e ſperamus, cãliter accipimus, qd ſumus, antequàm baptiſmũ in eccleſia recipimus, niſi damnatione digni, qd poſtea in uita, niſi alia ſacramẽta, uel qd poſt mortẽ, niſi ſepulturã in ea recipiamus. Iuſtum eſt ergo, eccleſiam iuuare, quæ tot modis nos iuuat.

¶Tertia cã accipitur pœnes eccleſiæ miniſtros. Ratio eñ dictat, ꝙ qui inuigilãt circa ſalutem animarum, & reipublicę utilitatẽ, ꝙ habeant, vnde viuere poſſint, ſicut patet. 2. 2 q. 88. artic. 1.

¶Iſte articulus infert ſcdm. Ex quo. n. decima eſt redditus, ſeu homagiũ Deo debitũ, ſequit̃ neceſſario, ꝙ ſoluat̃, qa ſicut nõ faciẽs homagiũ dño ſuo, hr̃ditate priuat̃, & nõ reddẽtis redditũ aĩalia imparcantur, & taxantur, ſic non dans 2

decimam,

decimam,hæreditatem perdit cœleſtẽ,
& aſalibus eius mortalitas immittitur.
Artic.3. ¶Ex primo enim articulo, non ſolũ
neceſſitatis, ſed etiam decimarũ ſequi-
tur qualitas Ex quo eñ dat nobis bo-
na,iniuſtum eſt ei peiora reddi, ad mo-
dum Cayn. De melioribus ergo cum
Abel,quantum ad bona naturæ, fortu-
næ,& gratiæ,Deo offeramus,aliter ma-
ledictionẽ incurrimus. Malach.1. Ma-
ledictus (inquit) doloſus,qui habet in
grege ſuo maſculum, & fœminam, &
votum faciens immolat debile dño.
¶Quantitas verò in parte patet, au-
ctoritate præallegata. Leui.vlti. Partim
D. 4. verò in alijs legibus eccleſiaſticis, &
ſummis. In quibus aperte oſtenditur,
quòd debent dari de lignorum, ſeu ne-
morum venditione, de uenatione, de
piſcatione. Addit etiam lex canonica.
16.quæſtione 1.Decimæ, quòd debent
dari de militia. (Gloſa licita) de ne-
gotiatione Gloſa, dummodo licita ſit
5 negotiatio. Et ab illo etiam, qui rem
illicitæ acquiſiuit (ſecundùm gloſam)
poſſunt decimæ recipi, quia inue-
nitur in poſſeſſione, & decima ſequi-
tur quemlibet poſſeſſorem, ſequi-
tur. De artificio. Gloſa, de omnibus,
quæ ex lucratiua cauſa habentur,dabũ-
tur decimæ,vt de donatione, & legato,
& doctor de collecta ſua. Et aduocatus
de patrocinio ſuo, & mercenarius, id
eſt,qui mercede conducitur, de merce-
de ſua, quia ſcriptum eſt. Honorabis
dominum Deum tuum de tuis iuſtis
laboribus, ut 1.quæſt.1.non eſt putan-
da. Sed not.quòd iſte deducere poteſt
expenſas. Item de herbis hortorum,
nutrimentis animalium,lana,lactę, li-
gnis, fœno, penſionibus,molendinis,
balneis,fullonijs,argentarijs, metallis,
lapicidinis, & de cęteris bonis. Etiam
de tempore de conſe.diſt.5.Quadrage-
ſima.Nou de hoc in ſumma couſeſ.lib.
1.titu.15.c.19.Exemplum, Gen.14.de-
dit ei decimas ex oĩbus, ſupple. Abraã
Melchiſedech ſacerdoti. Sicut patet
Heb.7.vbi dicitur, quòd decimas om-
nium diuiſit ei Abraã. Exemplo etiam
Thobię de quo Tho.1.dicitur: omnem
decimationem domino fideliter offe-
rens.Exemplo etiam Phariſei, Luc.18.
Decimas do omnium,quę poſſideo. Et
non ſolum prędialium, ſed etiam per-
ſonalium, ſicut patet Nee.10.quando
(inquit) leuitæ decimas accipient ex
omnibus ciuitatibus operũ noſtrorũ.
¶Si quæris, ubi in ſacra ſcriptura de-
cima pręcipitur. Vide 2.Paral.31.ubi ſic
dicitur, præceperunt populo habitan-
tium in Hieruſalem, ut darent partem
ſacerdotibus,& leuitis, vt poſſent vaca-
re legi Dei, quæ autem uerit illa pars,
factum ſequens determinat, ſequitur.
Omnium,quæ gignit humus, decimas
dederunt.Et Malach.3. Infert (inquit)
omnem decimatiouẽ in horreũ meũ.
& Matth.23. Et Luc.11.hæc oportet fa-
cere,illa autem non omittere, dixit il-
lis, qui minima decimabant. Et Deu-
tro.12. Onnia, qui præcipio, offertis
holocauſta hoſtias, & decimas.
¶Iſta verò decima in qualitate, & Arti. 5.
quantitate, vt prędictum eſt,data plus
dantibus,quàm Deo, vel ipſis, quibus
dantur,prodeſt, tàm ad proſperitatem
pſentis ſeculi, ſcilicet in bonis naturæ,
fortunę,& gratiæ,quàm futuri, ſcilicet,
glorię, id eſt,ad ſanitatem corporũ,ad
abundantiam fructuum, ad remiſſionẽ 4
peccatorum, & ad gloriam beatorum:
Vnde dominus Malach.3. Inferte om-
nem decimam in horreum meum, vt
ſit cibus in domo mea. Et probate me;
dicit dominus. Si non aperuero uobis
cataractas cœli,& effudero uobis bene-
dictionem,vſque ad abundantiam, &
increpabo pro vobis deuorantẽ, & non
corrumpet fructũ terrę ueſtrę, nec erit
ſterilis uinea in agro,dicit dominus, &
beatos dicent uos omnes gentes. Ecce
vtilitas dantium decimas. Huic con-
cordat Aug.16.q.1.decimę,dicẽs, Deci-
mę ſunt tributa aĩarum egẽtiũ, ꝙ ſi de-
deris decimã, nõ ſolũ abundantiã fru-
ctuũ recipies,ſed & ſalutẽ animæ & cor
poris conſequeris, non igitur dñs præ-
mium poſtulat,ſed honorem,Deus eñ
noſter,ꝗ dignat⁹ eſt nobis totũ dare, ſi-

cut decimam retinuit, non ſibi, ſed nobis, ſine dubio profuturam; hæc ille.

¶Si ergo propter vtilitatem propriã ſpargunt homines ſemina in terra ſua, quæ raro dat, uel reddit, in decuplum, & denarios ſuos mittunt vltra mare, & in uarijs mercationibus, vbi denarius raro reddit decuplus, quare fideliter vna mittunt Deo decimam partem bonorum, qui eis dat nouem partes cum bonis gratiæ, & naturæ, & gloriæ habẽ-
7 do reſpectum ad omnia iſta, denarius pro decima datus, non ſolum redditur decuplatus, ſed in infinitũ duplicatus.

Artic. 6. ¶Ex iſto ultimo articulo infertur ſextus, uidelicet, non decimãtium ingratitudo. Ex quo enim Deus tam largus eſt nobis in præſenti dando nobis tam magna multa, & delectabilia bona, &
5 largior deſiderat eſſe in futuro, dando bona ſempiterna, & optima, ſi uoluerimus, magna ingratitudo eſt, ei parua neg ret, & non ſolum ingratitudo, ſed quod peius eſt, peſſimum latrocinium uidetur eſſe, ab eo furando partem ſuã. Si amico danti nouem denarios, uel vlnas panni ille, cui datur, decimam partem, quam ſolam ſibi retinet, furetur, quis non diceret eum ingratiſſimum, furem, ita retinens decimas eſt fur Dei, vnde Auguſt. in decreto præallegato. Decimæ (inquit) ex debito dantur, & qui eas dare noluerunt, res alienas inuadunt, &c Nota. F. 3. 13.

Artic. 7. ¶Ex iſto ſequitur ſeptimus articulus, quia enim ingratitudo, & latrocinium contra ſanctam trinitatem exerceri nõ poteſt ſine periculo. Ideo non decimãtes in triplex periculum, utpotè qui contra trinitatem peccant, incidere, iuſtum eſt, uidelicet, in periculum, quo ad terrenam ſubſtantiam, quo ad proprium ſubiectum, & quo ad damnationem æternam.

6 ¶Primum patet per argumentum à contrario ſenſu ſumptum ex prędictis uerbis, Malach. 1. ubi promittit abundantiam fructuum dantibus decimas, ergo non dantes habebunt penuriam, hoc ꝓbatur hiſtoria, & ſacra ſcriptura,

¶Primo hiſtoria de illo, qui, ut fertur, intrans Aream ſuam poſt Autumnum, & admirans inſoliti cumuli paruitatem, uidit diabolum ſedentem ſuper cumulum, & intelligens hoc eſſe propter malam decimationem, iuſſit totum iterum decimari, qđ. cum factum fuiſſet Area repleta fuit de reſiduo, patet ergo decimatio dat abundantiam, non decimatio penuriã, huic concordat illud Malach. 3. ubi Deus tales repræhendit, dicens. Si affigit homo Deum, ſicut uos me configitis, & dixiſtis, in quo confiximus te? Et reſpondit Deus in decimis, & primicijs. Ideo pœnam adiungit, dicens. In penuria uos maledicti eſtis; vnde Hierony. ibidem in gloſa & ponitur. 16 q. 1. reuertimini in textu, quia (inquit) mihi non reddidiſtis decimas & primicias, idcirco in fame & penuria maledicti eſtis, & pro decimis & primicijs, quę parua erant, ut à uobis darentur, ubertatem poſſeſſionum ueſtrarum, & omnem frugum abundantiam perdidiſtis; ut autem ſciatis, me iraſcentẽ, hoc eſſe perfectum, quia fraudaſtis me parte mea: hortor uos, ut inferatis decimas in horrea mea, & pro certiſſimo experimento erit uobis, quod ſequitur ibi, & ponitur ſupra eo. c. 4.

¶Ad idem Auguſt. in ſermone de decimis. Ideo maiores noſtri copijs omnibus abundabant, quia Deo decimam dabant. Si uerò noſtri temporis homines frequenter ſpolientur, & bona diuerſis modis perdantur, & auferentur, non mirentur: quia cuilibet illorum loquitur Auguſt. & habetur. 16 quæſt. 1. decimæ. Dabis (inquit) impio militi, quòd non uis dare ſacerdoti, quia quod non accipit Chriſtus, capit fiſcus.

¶Secundo, ex mala Decimatione ſequitur periculum totius ſubiecti, uidelicet, corporis, & animæ, quod patet per 7
hoc, qđ nuper, ut fert accidit, de quodã Exemplum.
in malo decimatore, qui in Area ſua cũ oĩbus ſegitibus & frugibus ſuis ſimul collectis combuſtus fuit. Et quia de illo peccato ſpecialiter notatus fuit, illi pec-

cato

cato uindicta imputabatur, ut qui in ſegetum decimatione peccauerat: ſegetum cum eiſdem combureretur, & ſecundùm menſuram delicti, fieret & plagarum modus, Deuter. 25. Et per ea, per quæ peccauerat, puniretur. Sapien. 11. A ſimili, qui oues, uel uitulos, uel quæcunque alia non decimant, huiuſmodi iuſte admittent, ſicut ſi domino nõ detur redditus vnius agni, ſibi debiti. Iuſte alios capere poteſt.

¶Tertio ex mala decimatione ſequitur priuatio patriæ cœleſtis, & adeptio damnationis æternæ, & hoc iuſte quidem, quia homagium, ſeu tributũ pro illa terra nõ reddit. Sicut patet ſupra c.

8 c. 2. Hæc autem iuſtitia oſtenſa fuit in iudicio, quòd quidam talis accepit à Deo, de quo fertur, quòd cùm eſſet potens in uita ſua, & magnus, quia tamen decimas, ut debuit, non dedit, poſt mortem à quibuſdam fidedignis uiris viſus eſt à dæmonibus ad inferni loca portari. Nota ad idem. A. 9. 7. Narratio de Auguſtino anglorum epiſcopo, quomodo excommunicatus propter decimas, de eccleſia poſt mortem uiſus eſt exire, huic concordat dictum Auguſtini, & habetur. 16. quæſt. 1. decimæ, hæc (inquit) eſt domini iuſtiſſima conſuetudo, ut ſi tu illi decimas non dederis, tu ad decimas reuoceris, id eſt, ſecundùm glo. tantum decima remanebit tibi, quando dæmonibus ſociaberis, qui ſunt decima pars angelorum: Male ergo decimantes, & temporaliter, & æternaliter damnificantur, & Deum hic, & in futuro eis durum iudicem, & parcũ faciunt retributorem, & iuſte quidẽ talia recipiunt, qualia dant: Ex quo ſequi-

9 tur, ꝙ qui de peiorib⁹ decimat, uel eleemoſynas dat parce, & de peiorib⁹ hic, & parce in futuro recipiet, ut qui parce ſeminat, parce, & metet. Quod pulchrè oſtenſum eſt in malefacto cuiuſdã uiri eccleſiaſtici, cui quidã de ſuis parochianis ſolito, quaſi ſic, ut fertur, malam obtulit monetam, de quo cum pluries eũ notaſſet, ſemel denarium malum, quẽ

Exemplum. obtulit, ſeorſum uſque ad tempus, quo cum alijs ad communionẽ acceſſit, reſeruauit, & cum oculos ſurſum leuaret, falſum denarium in Ore loco communionis poſuit, quẽ cum in ore pluries uerteret, & maſticare nõ poſſet, nec deglutire, nec eijcere auderet, triſtis ad ſacerdotem uenit, à quo requiſitus, qd haberet? Reſpondit durum Deum mihi dediſti, cui ſacerdos, maſtica bene. Reſpondit, ſe non poſſe, uide (inquit) ſacerdos, ne forte uindicta ſit, quã formam uidetur in ore tuo habere? qui reſpondit, formam denarij: Cui ille uide, ſi aliquo modo in tali materia peccaſti. Cui ille, confiteor, quia malos denarios de conſuetudine offerre conſueui, & reſtitutis omnibus. Illo denario à ſacerdote accepto, & ſeorſum repoſito, eum benè communicauit; hunc in hoc non laudo, quia malis medijs eum ad iuſtitiam reduxit. Sed placet malum factũ pro exemplo ad propoſitum, quòd duri & parci duram ab eo recipient mercedem, & ſeipſos, & non Deum fraudãt. Vnde Auguſt. & habetur. 16. quæſt. 1. decimæ. Cum (inquit) decimas dando, & terrena, & cæleſtia poſſis præmia promereri, quare pro auaricia duplicem benedictionem fraudas.

¶Sed ne omnibus iſtis iudicijs, & pœnis videantur ſuccumbere, inaniter ſe excuſant quidam illorum, dicentes. Illi, qui decimas recipiunt, uel ſunt malę vitæ, vel non reſident, uel non faciunt debitum ſuum erga parochianos ſuos pauperes, & ideo minus curamus, uel decimas eis dare, vel eas à furibus, & animalibus cuſtodire, vel in vſibus noſtris expendere, quia plus eis indigemus: Sed hæc dicentes multipliciter errant. Arti. 8. 11 10

¶Primo, quia decimæ non dãtur illis, ſed Deo, quod per hoc aperte patet, quia antequàm certi miniſtri deputati eſſẽt in Dei, miniſteriũ, qui Dei, id eſt, decimas loco Dei, quaſi eius balliui reciperent, voluit: ꝙ pars eius ad eius laudem combureretur, ſicut patet de Abel, & Cayn. Sicut ergo non conſideras, vtrũ miniſter domini tui, qui curam eius te-

net, uel redditus eius colligit, ſit bonus vel malus, quia non ei, ſicut dño tuo, redditus ſoluis. In qua receptione ipſe non eſt, niſi miniſter ad recipiēdum, & expenpēdum recepta, ſecundùm dñi ſui voluntatem. Ita noli cōſiderare miniſtros eccleſiaſticos, redditus Dei recipientes, ad expendēdum ad eius honorem, & volu ntatem vnam partē in vſus proprios. Aliam in pauperes, terriam in Fabricam eccleſiæ, quartam in pauperes ſeculares deputando.

11 ¶Sed reſpondebunt forte dicentes, ſi ſic eas expenderent, libenter eas daremus, ſed heu, nōn faciunt, ſed aliqui illorum peſſime expendunt in vſibus ſatis illicitis. Qui hoc ad te? ſi uideris hęreditatem, vel terram optimā, quā poſſes cum parua pecunia emere, & dominus illius mitteret ad te vnum, qui pro illa terra pecuniam à te recipere, quid curares, quid poſtea de illa pecunia fieret, niſi tu haberes certitudinem in terra illa, nunquid diceres, & nolo illam emere, quia pecunia male expenderetur? Ita in propoſito, qui potes pro decima tibi cōparare omnes illas vtilitates nominatas ſupra c. c 4. Noli dimittere, ne forte malè à recipientibus expendatur.

Artic. 9. ¶Et licet peccatum populi detrahētis prælatis, & ſacerdotibus ſuis magnū ſit, ſiue ſint mali, ſiue non, tamē mali ab iſta magnitudine peccati immunes nō ſunt, uel quia mala eis dant exēpla, vel

12 quia de peccatis ſuis, ut debent, nō corripiunt. De quibus Chriſoſtomus ſuper illud Matt. 23. Vę uobis ſcribæ, & Phariſei, hypocritæ, qui decimatis mentam, & agnetum, & ciminum, & relinquitis, quæ grauiora ſunt, legis iudicū, & miſericordiā, & fidē, excolātes culicē: camelū glutientes. Sacerdotes (inqt) Chriſoſtomus auaricia pleni, ſi quis de populo decimas nō obtuliſſet, ita eā corripiebant, quaſi magnum crimen feciſſet, quia decimas alicuius rei, uel minimæ non obtuliſſet, ſi quis autem in populo peccabat, aut alterum lędebat, aut aliquid tale quid faciebat, nemo curabat eum corripere, quaſi nullam culpā feciſſet, qui in Deū peccabat, & de ſuo lucro quidem ſollicite agebant: De gloria autem Dei, & ſalute hominū negligebant: Ideo dicit, veh uobis, qui decimas etiam minimarum rerum exigitis à populo, & miſericordiā, & iuſtitiā nō facientes, populū nō admonetis ſiquātes culicem, id eſt, à modico docēt populū abſtinere, & camelū deglutiūt, i. maiora cōmittere pmittunt. Hæc ille.

¶Dedicationis. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Multis ſacræ paginæ auctoritatibus oſtēditur Dedicatio eccleſiæ.*

2 *Ponitur thema huiuſmodi, qui ſumus orationem præ ſe fert.*

3 *Superbus, & detractor ſimul ponūtur, quia ſuperbus communiter alijs detrabit, in factis, in quibus ſingularis, & ſolus videri vehementer appetit, & in medium fert exemplum nefarij illius hoīs incēdētis, et cremātis, tēplū Dianæ.*

4 *Sicut materiale templum polluit & violatur quacunque luxuria, ita & ſpirituale corrumpitur. ſ. cor praua quacunque cogitatione.*

5 *Templum deſtructū ſiue Ara penitus dirruta, et iterū, reædificata cōſecrāda eſt.*

6 *Quādo mēſa aræ mutatur oīno ab eius loco, in tēplo materiali, iterū conſecratur.*

7 *Quādo templum materiale violatum eſt morte, vel ſanguinis effuſione, reconciliatur, ſic aīa tāquàm ſpirituale tēplū, violata homicidio et odio recōciliāda eſt.*

8 *Templum tunc dedicandū, & conſacrādum eſt, quādo de eius dedicatiōe à pluribus ambigitur: & per agitur de modo, de materia, & de auctoritate reconciliandi & dedicandi templum.*

9 *Quid boni efficiat tēpli materialis conſecratio: quia dæmones expellit, & vſus profanos.*

10 *Idem effectus vberius exponitur exemplo cuiuſdam collocātis calathum tritici plenum in æde ſacra.*

11 *Locus deo dedicatus ornari, venerariq́; ac celebrari, ſeu frequētari iure optīo dēt.*

12 Pana

12 *Pœna, qua afficiuntur uiolantes, & profanantes ſacras ædes, diſſeritur, exemplis nonnullorum improborum.*

13 *Fabella quadam auditu digna, & allegoria referta homunculi in cœmeterio aſinum ſumantis ob pecuniam ſibi legatam, iure inſectatur ſacerdotes indignos propter nũmos in ſacris locis condentes.*

14 *Sacerdotes huiuſmodi improbos homines in eccleſia tumulantes magis peccent; quàm ſi eam locarent pro pecoribus ſtabulandis.*

15 *Opinio ſanè Dei eſſe uidetur, quòd ſacerdotes tales ſaracenis ipſis grauius punientur.*

DEdicationi, & reconciliationi Eccleſiæ. Primo, ſunt ponenda themata conuenientia. Secũdo, vnius thematis, quod uidetur magis ad propoſitum ad tẽpli dedicationem, fiet proſecutio. Oſtendendo trium templorum Dei in natura diſtinctionem, duorum vero in violatione, reconciliatione, & dedicatione ſimilitudinẽ. Tertio oſtendetur vtriuſque templi dedicationis efficacitas. Quarto quomodo vtrunque templum poſt reconciliationem, ſeu dedicationem, uenerari, ornari, & frequentari debeat. Quinto oſtenditur, ꝙ violantes dedicationem, ſeu reconcilia-
1 tionem ſpiritualis templi, indigne occupant materiale in vita pariter, & in morte, & excludendi ſunt à tertio.

Ar.1. ¶Pro primo ſcribitur. 1. Mac. 4. Aſcendamus nunc mundare ſancta. Ibidem mundauerunt ſancta. Item 1. Mach. 13. Mundauerunt arcem. Agatur dies dedicationis. 1. Machab. 4. Item ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus, in Pſal. 45. Item introibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domũ Dei. In Pſalm. 41. Item corroborauit templum eccleſiaſtici 50. Item ſacerdotes ingreſſi ſunt templum domini, ut ſanctificarent illud. 2. Parali. 20. Item fecerunt dedicationem domus Dei in gaudio. 1. Eſd. 6. Item fecerunt dedicationem in lętіcia & gratiarum actione. Neæ. 12. Via hæc polluta eſt: ſed hodie ſanctificabitur. 1. Re 21. Nota ſermonẽ. M. 12. 3. Item Lucę 19. Hodie ſalus domui huic facta eſt. Item Apoc. 15. Impletum eſt templum Dei fumo à maieſtate Dei. In quo nota thema, quia fũmus orationem ſignificat. Apocal. 8. Aſcendit fumus incenſorum, quæ ſunt orationes ſanctorum. Quia ſicut incenſum ſuper carbones frigidos non facit fumum aſcendere, ſed ſuper ignitos. Ita nec oratio, de quo Pſal 140.
Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum 2
in conſpectu de corde frigido, ſed de calido ad Deum aſcendit. Candela vero fumigans ſub candelo accenſa, directe ad accenſam fumum mitiens, fumum ad eam deſcendere facit, quo accenditur, ſic oratio ad Deum de calido emiſſa dicendo. Accende lumen cordibus, &c. Quo igne dedicauerunt templum. 3. Regum 8. In quo duo relucent, locus ſalutis, ſcilicet templum. Et actus virtutis, dedicauerunt. De primo in Pſal. 28. In templo eius omnes dicent gloriam.

¶Nota, ꝙ ratione primi eſt ſciendũ, ꝙ de triplici tẽplo ſacra Scriptura mentionem facit, ſcilicet, exterioris materię, Interioris gratiæ, Superioris glorię. De primo. 2. Mach. 14. Voluiſti tẽplum habitationis tuæ fieri inter nos. De quo Marc. 11. Eiecit ementes, & vendẽtes, &c. Secundum templum, ſcilicet gratię, eſt anima cuiuſcunque fidelis. De quo 1. Cor. 3. Templum Dei ſanctũ eſt, quod eſtis uos. Tertium eſt beatorum, de quo in Pſal. 10. Dominus in templo ſuo, dominus in cœlo. De iſtis tribus ſimul, Hiere. 7. Templum domini, templum domini, templum domini eſt. Ar.2.

¶In his tribus diuerſitas magna eſt in natura, ſicut patet, ſed ſimilitudo magna eſt in duobus primis. In uiolatione, reconciliatione, & dedicatione. Quia ſicut templum materiale multipliciter violatur. Sicut verſus oſtendunt ſequentes. Ignis, adul- Verſus.

terium,

terium, deſtructio, mēſa remota, Mors, dubium faciunt iterato templa ſacrari, de conſe. di. 1. Solemnitates. §. de eccleſiarum. &. c. eccleſiæ. Ita templum gratię, ſcilicet, anima, igne ſuperbiæ & detractionis. Iſte enim ignis eſt fumoſus, qui ſeipſum, & alios deturpat. Quia ſicut ignis fumo plenus in domo, ubi ſunt imagines pulchræ, illas decoloran do deturpat, & denigrat. Ita ſuperbus, & detractor. Superbum enim & de-
3 tractorem ſimul pono & cōpulo: quia communiter ſuperbus alijs detrahit in factis, iu quibus ſolus, uel ſingulariter videri appetit, uel detrahentes libenter audit, ut ſolus appareat uel ſaltem famoſior, & propter hoc unam partem ſtatere deprimit, ut ſua exaltetur. Sicut
Exemplum. mercator aliorum mercedes deprauat, vt ſuas exaltet, & carius uendat, quo detractionis fumo imagines pulchras, videlicet animam propriam, præter intentionem, & illorum, quibus detrahit, vel detrahentes cum gaudio audit, cum intentione deturpat, & incendit.
Exemplum. Tales ergo optime comparantur incen deuti templum Dyane. De quo ſcribit Hieronymus in epiſtola contra Heluidium hæreticum. Iſte hæreticus ſpecialiter inuehitur in uirginitatem Sanctæ Mariæ, contra quem Hieronymus epiſtolam pulcherrimam ſcribens, in fiue aſſimilat eum iucēdenti templum Dyanæ, qui apud ſe cogitauit, quomodo potuit toto orbe famoſum habere nomeu, & non iuuenies, quomodo per phas tale nomeu conſequi poſſet. Excogitauit templum Dyanæ inter ſaracenos famoſiſſimum comburere, De quo, Actu. 19. Magnæ Dyanæ templum in nihilum reputabitur: ut ſic ſaltem per nephas nomen ſuum diuulgaret, quod excogitatum opere de nocte com pleuit. Sed cum tanti ſceleris auctorem nequaquam iuenire poſſent, in medio proſilijt, aſſerens ſe hoc feciſſe. Et cum cauſam facti, & oſtenſionis quæreretur; Reſpondit, ut famoſus ſim; mala morte mori uolo. Hieronimus hyſtoriam ducit ad propoſitum ſuum, dicens, ipſum iucendiſſe hæreſi ſua templum domini, ſanctiſſimam (ſcilicet) virginem Mariam. Et per hoc nomen per totum orbem ſibi acquiſiuit. Quia (iuquit) quis modo de Heluidio loqueretur niſi templum domini, Sanctā Mariam, incendiſſe, id eſt, quantum in eo fuit, diffamaſſet. Sic tales, ut famoſi ſiut alijs detrahunt, vel alijs detrahentes, & ipſos commēdantes libenter audiunt, & ſpiritualiter mala morte moriuntur, quibus dici deberet. Incendis templum domini, hoc etiam poſſet dici omni ſollicitanti alium ad peccatum, quia dum (circa hoc eſt) templum Dei deſtruere, ipſumque Deum de tēplo eijcere nititur. Sicut ergo fugare vellent illos, qui domum exteriorem comburere vellent. Ita tales &c. Qui ergo tales audiunt, dicere deberent illud. Matth. 27. Vah qui deſtruis templū Dei, qui ſic (quantum in te eſt) templum Dei deſtruis, & deturpas.

¶Secundo, ſicut templum materiale 4 adulterio. i. quacunque luxuria uiolatur. Ita ſpirituale, ſcilicet cor interius, tanquam eccleſia, per cogitationem, & corpus exterius, tanquam cęmiterium, per operationem, ſic interius, & exterius, polluerunt templum domini, quod ſanctum erat &c. 2. Eſdræ 1. Sic ergo illi, qui grauiter peccant, qui de templo materiali faciunt lupanar. Ita illi, qui polluerunt templum ſanctum tuum, in Pſalm. 78. Et ex hoc ſequitur templi interius, ſcilicet, animę ſpiritualis deſtructio, per peccatum, & pœnam ſequentem, & corporum occiſio, per pu gnas & homicidia. Quod figuratur. 2. Mach. 6. Vbi legitur, ꝙ templum erat plenum luxuria, & comeſſationibus, & ſcortantium cum meretricibus. Et cito, poſt ſequitur, ciuitatis & templi deſtructio. Nota. M. 12. articu. 3. de dedicatione.

¶Tertio deſtructione, templum, uel altare totaliter deſtructum, & iterum reædificatum conſecrari neceſſe eſt. Extra de conſecra. eccleſiarum. Ad hoc. 5 Ita altare cordis, & templum corporis, deſtructa

deſtructa per peccatum gulæ, quod quidem non ſolum animas (ſicut alia peccata ſuperbiæ, & iræ, & huiuſmodi,) ſed etiam ſę pius inter alia peccata, etiã ipſum animæ templum, uidelicet, corpus deſtruit, ſicut patebit infra cap. de gula. Dum enim gula corpus deſtruit, quod eſt quaſi murus animæ. Princeps cocorum deſtruit muros Hieruſalem, & templum 4 Reg. 25. Templum ad ſolum dirutum. Naum. 2.

¶Quarto, in templo materiali, ſi mẽſa altaris ſit totaliter à loco ſuo mutata, id eſt, lapidibus, quibus compaginatur, iterum conſecrandum eſt. Sic in templo ſpirituali, in quo cor noſtrum altare eſt. Vnde Auguſtinus, de ciuita. Dei. lib. 10. cap. 4. Dei (inquit) templa ſumus ſinguli nos, quia ſingulos inhabitare dignatur, eius altare cor noſtrum
6 eſt, ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis, & laudis, in ara cordis, igne feruidę charitatis, cumque ſuauiſſime adolemus incenſum, cum pio amore flagramus, ſacerdos eſt Chriſtus, ſacrificium virtus, hæc ille ſententialiter.

¶Huius autem altaris lapis, Chriſtus eſt quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput. In Pſal. 117. Et alibi. 1. Cor. 10. Petra erat Chriſtus. Iſto vero lapide per peccatum quodcunque à corde noſtro amoto, iterum illud cõfeſſione conſecrari neceſſe eſt, ut de eis verificetur illud. 2. Macha. 10. Purgato templo aliud altare fecerunt.

7 ¶Quinto templum materiale violatur morte, uel ſanguinis effuſione, uiolatum ſic, reconciliari debet, vt extra de conſec. eccl. ſi eccleſia. Sic templum ſpirituale, ſcilicet, anima committens homicidium ſpirituale odium. Iuxta illud. 1. Ioan. 3. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Sicenim Dauid non fuit dignus ædificare Deo templum materiale, quia ſanguinem humanum. 1. Paralip. 22. & 2. Reg. 7. effuderit iuſte, quomodo templum Dei eſſe poſſunt, homicidæ corporales, uel ſpirituales iniuſti? Et quomodo aſcendere credunt effuſores ſpirituales ad templum gloriæ, qui templum hoc Dei, quantũ in eis fuit, violauerunt illud voluntate, vel facto deſtruendo. Ad templum gloriæ non rapientur, niſi prius Deo, & illi quem odio habent, reconcilientur, ſed potius ad infernum diſpergentur, quia quicunque templum domini violauerit, diſperdet illum Deus. 1. Cor. 3.

¶Sexto templum dedicandum eſt ratione dubij, ſic ſpirituale per confeſſionem, ſicut patet C. 6. 48. De iſta ſpiritualis templi multiplici violatione: nota plura. B. 2. 48. 8

¶Et non ſolum in uiolatione, ſed etiam in reconciliatione, conſecratione, & dedicatione, debet eſſe ſimilitudo inter templum materiale, & ſpirituale. Et quantum ad materiam, & modum, & quantum ad autoritatem.

In reconciliatione templi materialis requiritur aqua, & orationes. In dedicatione vero epiſcopus cum Cruce foras, & literas imprimit, ſic in conſideratione peccatorum, debet eſſe aqua lachrymarum, de corde contrito uoces, & clamores confeſſionis. Confeſſor etiam duram pęnitentiam ei imponendo Crucem pęnitentię cineribus imprimit corporis.

¶Secundo quantum ad autoritatem, quia epiſcopus habens autoritatem debet eccleſiam dedicare abſqueomni pactione. 1. quæſt. 1. Statuimus. Epiſcopi etiam eccleſias dedicator, gratis oblata recipere poſſunt, nil autem exigere. 1. quæſt. 2. placuit. Gloſa, præter procurationes. Ita reconciliatores templi ſpiritualis pro ſpirituali dedicatione. i. confeſſione, nihil exigere debent, nec in tali lucrum intendere pecuniarum, ſed animarum, quo ſic dedicato, ſtatim veniet ad templũ ſanctum ſuum do. Malach. 3. Ar. 3.

¶Et non ſolum ex uiolatione, & reconciliatione, ſeu dedicatione templi materialis oſtenditur uiolatio, & reconciliatio templi ſpiritualis. Sed etiam ex efficacia, & uirtuoſo effectu, qui ſequitur ex dedicatione templi materialis, oſtenditur, qualis effectus ſpiritualem 9

tualem conſequetur dedicationem.

¶Effectus nanque conſecrationis tē-
pli materialis eſt, fuga dæmonum de lo
co illo, ſicut patet per hoc, quod ſcribit
beatus Gregorius 3. Dialogorum, cum
quædam eccleſia infecta hæreſi Arriana
dedicaretur, ut ad uſum Chriſtiano-
rum aptaretur, & ad cultum Dei, diabo-
lus in forma porci inter hominum pe-
des exire uiſus eſt manifeſte, oſtendens,
ꝙ ille die domui illi ſalus à Deo facta
fuit. Luc. 19. Et omni rationi conſo-
num eſt, quòd locus dedicatus, nec à
diabolo, nec à miniſtris eius, occu-
petur.

Exemplum. ¶Idem effectus oſtenditur per hoc,
quod legitur, quòd quando Panthcon,
quod erat Romę templum omnium fal
ſorum Deorum, conſecrabatur in ho-
nore beatæ Mariæ, & omnium marty-
rum, dæmones fugientes pinnaculum
templi ſecum portabant ad locum, ubi
nunc iacet ante eccleſiam Sancti Petri
Apoſtoli. Et templum, quod paulo an-
te timore ac tumultu erat plenum, Ap-
parentem omnipotenti domino, gau-
dio, & lętitia impletum eſt. 2 Macha-
beorum 3.

¶In omnibus his exemplis nihil a-
liud oſtenditur, niſi, quòd exempto dæ-
mone, & operibus eius per dedicatio-
nem ſpiritualem, domum tuam domi-
ne decet ſanctitudo in; Pſalm. 92. Et ſi-
cut diabolum ſic expulſum reuocant
ad templum materiale, qui ſanctita-
tē domus Dei, detractionibus, & uanis
garrulationibus confundunt.

Exemplum. ¶Sicut patet de ſancto, de quo fertur,
quòd uidit diabolum, ſcribentem ver-
ba duarum mulierum in eccleſia collo-
quentium, ſic etiam ad templum ſpiri-
tuale, nec mirum, quia ſicut omnia uer-
ba orationis, & utilitatis in eccleſia di-
cta, in libro vitæ ſcribuntur, ut inde re-
munerentur. Sic omnia uerba mala,
vana, & ocioſa, in loco ſancto dicta,
in libro mortis ſcribuntur, ut inde pu-
niantur. Et quia poſuerunt idolum in
templo domini. 4 Reg. 21. Nec miren-
tur de hoc, quia de omni uerbo ocioſo
etiam in loco, non ſancto dicto, reddent
rationem, Chriſto teſte. Tanta eſt etiam
iſtius dedicationis efficacia, & uirtus, ꝙ
non ſolum dæmones (ut dictum eſt)
fugat, uerum etiam vſus prophanos de
loco ſancto excludit, quòd patet per 10
hoc, quod ſcribit beatus Grego. li. Dia-
logorum. Quòd cum quidam poſuiſ-
ſet ciſtam cum grano in eccleſia quadā
ſuper tumbam equitij uiri Dei confe-
ſtim ſine omni humano adiutorio, Dei
virtute deiecta eſt à Deo, qui in hoc ope
re oſtendere uoluit, quòd loca Deo de-
dicata in profanis, uel ſęcularibus offi-
cijs occupari non deberent. Sicut nec
calices, nec corporalia, ſic nec etiam
pallę altaris, uela, cortinę, nec etiam va-
ſa lignea eccleſiæ in vſus ſęculares ex-
pendi debent, in coquina, uel uineis
paſtinandis. Probantur hæc omnia de
conſe. diſtin. 1. c. ligna: & c altaris. Mul-
tum contra hoc facere videntur, qui in
eccleſia merces ponunt, & braſium ſic-
cant, & ciſtis, & huiuſmodi replent,
quod non decet, niſi tempore Belli,
maximi, quia Chriſtus contrarium do-
cuit facto, & exemplo. Facto, Vbi eie-
cit vendentes, & ementes de templo.
Marci undecimo. Quaſi volens locum
ſibi dedicatum; à ſęcularibus præſerua-
re occupationibus.

¶Idem docuit ibidem, dicens do- Artic. 4.
mus mea, domus orationis uocabitur.

¶Nec ſufficit quòd locus Deo dedi-
cetur, vel reconcilietur, niſi etiā poſt- 11
modum ornetur, veneretur, & fre-
quentetur. Ornetur (dico) ornamen-
tis, & libris & luminaribus, ueneretur,
& frequentetur hominum inibi hone-
ſta conuerſatione, Hoc enim ratio di-
ctat, quòd ſi in præſentia Regis terreni
Angliæ, vel Galliæ, vel Papæ, homines
honeſtę, & ſilenter ſe haberent, non lo-
quentes, nec operantes, quæ eis diſpli-
cere crederent, quanto magis in præſen
tia Regis ęterni, qui ſub ſacramenti ſpe-
cie, vbique eccleſijs ad noſtram vtilita-
tem vult reſeruari, & propter noſtram
neceſſitatem pręſens eſſe dignatur? pro-
pter etiam ſanctorum reliquias omnis

ſan-

ſanctitas ibi oſtendi debet, & non ſolū ſanctitas ibi oſtendi, ſed etiam locus frequentandus eſt. In eccleſia enim eſt domus, & menſa pro animæ refectione ordinata. Qui ergo omni die ſemel, & aliquotiens bis, uel ter locum frequentant, ubi reficitur corpus, & adeo corporis refectioni, quando famelici ſunt, intendunt, ꝙ non uacat eis circa uana garrulare, unde dicunt, non uacat mihi modo de talibus conferre. Quanto fortiori ratione, ſi iuſtitiam Dei, & animæ ſalutem eſurirent, & ſitirent, ut deberent, locum animę refectioni deputatum, ſæpius frequentarent, nec eum circa impertinentes locutiones, uel effectus uel operationes occuparent, facien do domum Dei ſpeluncam latronum, & domum negociationis.

Ar. 5. ¶Et quia culpā violantium templum Dei ſpirituale, uel non honorantium
12 materiale, ut deberent, non debet intacta tranſire. In hoc ultimo articulo oſtendere reſtat quomodo omnes tales punit, & talem oſtendit punitionem.

¶Pœna ergo talium patet primo, per hoc, quod ſcribit beatus Greg. 4. Dialogorum, de quodam uiro lubrico, cui nomen erat Valerianus, hunc mortuū

Exemplum. epiſcopus loci, precio accepto, in eccleſia Sancti Fauſtini martyris poſuit, martyr uero nocte quadam eccleſiæ cuſtodi præcepit, quòd epiſcopo diceret, ꝙ illas fœtidas carnes de eccleſia ſuę eijceret. Cuſtos verò Epiſcopo nunciare timuit. Epiſcopus uero. 30. die inopinato moritur, hic penſari poteſt, quàm indigne locum ſanctum occupauit, pro quo etiam, qui eum ibi poſuit, tam ſubita morte percuſſus eſt, nec eſt dubium, quin à templo gloriæ eum Deus expulerit, quem materiali templo reputauit indignum.

13 Exemplum. ¶Idem ſcribitur eodē libro de quodam alio lubrico, cui nomē erat Valentinus in eccleſia ſepulto, quem cuſtos eccleſiæ nocte quadam uidit à duobus teterrimis p pedes de eccleſia extrahi, in cuius rei teſtimonium, ꝙ uiſio vana non fuerit, in craſtino ſepulchrū eius uacuum inuentum fuit. Patet ergo, ꝙ illis tantum prodeſt in locis Dei, & ſanctorum ſepeliri poſt mortem, qui apud Deum, & ſanctos illud meruerunt, dum uixerunt.

¶Idem in eodē libro ſcribit de quodā alio in loco ſancto ſepulto, de cuius tumba ignis uiſibiliter aſcendēs, totam ſepulchri terram ſimul cum corpore combuſſit, & clamor in igne audiebatur. Ardeo ardeo. Penſandum eſt (inquit) beatus Greg. in qua pœna anima tunc erat, ex quo corpus ſic ardebat, nō debent talia loca pro corporum ſepultura deſiderare, qui ſic uixerunt, ꝙ dum uiuerent ea non meruerunt, ꝙ tamen ſi peterent, à fideli uirò negari deberent. Exemplum.

¶Sed (heu) pecuniæ obediunt omnia. Vnde fabulæ habent, quòd quidam aſinum ſibi fideliter, & utiliter ſeruientem in cœmeterio ſepeliuit, & à iudice eccleſiaſtico pro facto citatus, dixit iudici, ꝙ aſinus ei tres marcas legauit, quibus acceptis, aſinum in loco ſancto dimiſit. Iſtud non adduco pro ueritate hyſtoriali, quam non credo ueram, ſed pro tanto ualet ad propoſitum, quia multi pro pecunijs acceptis, uel ſperatis, indigniores aſinis in loco ſancto ſepeliunt. Et tales, dum latrones, & uſurarios, & tyrannos in eccleſijs ſepeliunt. Ad literam eam faciunt ſpeluncam latronum. Quomodo ſe excuſare poterunt, quòd nō ſint coram Deo magis culpabiles, quàm ſi eccleſiam locarent pro equis, & bobus ſtabulandis, cum peior ſit ſpelunca latronum, quàm ſtabulū equorum. Saraceni uituperantur, quia capta Roma eccleſiam Sancti Petri ſtabulum fecerunt equorum, propter conſimilem cauſam uituperatur, & pœnam ſuſtinuit Pompeius, ſicut patet. B. 2. 46. Chriſtiani uero peſſimos peccatores, & ab eccleſiaſtica ſepultura manifeſtè interdictos, in eccleſia ſepeliunt, quos dicam peiores, illos, qui nunquam fidem eccleſię, nec eccleſiaſtica receperūt ſacramēta, nec eccleſię emolumēta, qui nec decretales, vel eccleſiaſtica Fabula. 14

ſtica legerunt ſtatuta, in quibus prohibentur loca ſancta deturpare, & præcipiuntur eccleſiam honorare, vel Chriſtianos, qui omnes conditiones habent contrarias, qui aperte audierunt decretalem, ubi morientes; uel lethaliter in conflictionibus vulnerati, prohibentur eccleſiaſtica ſepultura ſepeliri.
15 Sicut patet extra. lib. 5. titu. 13. de torneamentis. cap. 1. Frequenter do morte tali audiunt. Vbi tamen aliquis talis eccleſiaſtica caruit ſepultura inauditum eſt. Saraceni nunquam legerunt decretalem, quæ prohibuit equos in ecleſia ponere, & bis hoc fecerunt. Et Chriſtiani legerunt, quæ tales prohibet in eccleſia poni, & frequentius faciunt contrarium; quos culpabiliores iudicabis. Opinio Dei uidetur eſſe, quòd iſti ſunt grauius puniendi, qui ait, Lucæ 12. Quod ſeruus, qui ſcit voluntatem domini ſui, & non facit, plagis uapulabit multis. Tales ergo, qui ſic templum ſpirituale .i. animam propriam contra eccleſiæ ſtatuta faciendo, & templum materiale (vt dictum eſt) deturpant, tanquam ligna diſtorta, & lapides falſi pro tanto opere ſunt a templo gloriæ excludendi; quod arguitur per hoc, quod ſcribitur in vitaſpa. quaſi ſic de quodam rapto in extaſi, cui inter multa miracula oſtenſum fuit, quòd ſacriſta domus fuit in periculo amittendi lumen in alio ſęculo, quia lumen, quod ardere debuit de nocte in eccleſia Sancti Petri, extinxit. Si iſte dehoneſtans templum materiale, peccato omiſſionis, quia nõ accendit, luminare carcere debuit lumine, quanto magis prædicti, qui grauius eam deturpant, introibunt in progenies patrum ſuorum, & uſque in ęternum non videbunt lumen: in Pſal. 48. Quia ad templum honoris non tranſibit niſi per templum uirtutis. No. ta. Mat. 142.

Exemplum.

¶ Delectationum. Cap. V.

SVMMARIVM:

1 *Homo, prout creatur eſt ex diuerſis naturis, ſcilicet, corporali, & ſpirituali, deſiderat varias delectationes, nempe honorum, diuitiarum, & ciborum &c.*

2 *Bonorum delectatio maior exiſtit.*

3 *Quod iſtorum maior ſit delectatio, ſatis liquet ex tribus eius conditionibus, uidelicet primo ex eius natura, ſecundo ex eius puritate, tertio ex perpetuitate.*

4 *Mali & ſenſuales tametſi toto vitæ curriculo ſine vlla prorſus ærumna delectati ſint; poſtremo tamen eis liquido conſtabit, nil fuiſſe, quo delectabantur, in uita.*

5 *Homo ex congruitate attractus delectari debet his ſpiritualibus rebus, quæ propriam eius naturam potiſſimum decent, & ſequuntur.*

6 *Non paruum etiam homini conducit, appetere, & capere uoluptatem à ſpiritualibus, & non à corporalibus.*

7 *Ex puteis altis plagarum Chriſti, & beneficiorum à Deo nobis collatorũ hauſerunt nonnulli aquam & delectationis ſaluberrimam.*

8 *Sicut cibus homo annexus, & ducit ad extremum vitæ piſcem; ita homines delectatio inordinata ſæculi.*

DElectationum. Primo, oſtendetur in bonitate, & malitia diuerſitas: Secundo, bonarum maioritas. Tertio, congruitas. Quarto, utilitas. Quinto, malarum deceptibilitas.

¶ Ad primum ſic proceditur, homo ad ęternas delicias creatus, ſine delicijs eſſe non poteſt; ſecundùm vero quòd Ar. 1.
eſt creatus ex diuerſis naturis, uidelicet, corporali, & ſpirituali, ad diuerſas inclinatur, & deſiderat delectationes, complementum uero iſtorũ deſideriorum

eſt

eſt ex prædominio, quia illi, in quibus prædominatur natura animalis, & carnalis, diuerſas nituntur aſſequi delectationes ſecundùm carnem, quorum aliqui in honoribus delectantur. Sap.6. Delectationem incepturi. Alij in diuitijs. Alij in gula, Iſa.55. Delectabitur in craſſitudine, anima ueſtra. In quo vero dominatur natura ſpiritualis, in his, quæ Dei, & animæ ſunt delectatur. In præceptis, in conſilijs, & ſcripturis diuinis. Iſtæ ſunt eius diuitiæ, ideo ad illum, qui in alijs diuitijs inordinate delectatur, dicere poteſt illud, Pſal.118. In uia teſtimoniorum tuorum, ſcilicet Dei, delectatus ſum, ſupple, ſicut tu, in omnibus diuitijs. Illi delectantur in taberna circa mentem reficiendam verbis Dei, & ſacramentis. In Pſal.67. Iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia, & ſic de alijs. Illi delectantur in ira, & uindicta, & huiuſmodi. Iſti in remittendo. in Pſalm.34. Anima mea exultabit in Deum, & delectabitur in ſalutari ſuo.

Ar.2. ¶Bonorũ vero delectatio eſt maior, quod perpenditur ex tribus eius conditionibus,
2 uidelicet, ex eius natura, quia ſpirituale in natura melius eſt corporali. Secundo ex eius puritate. Cum enim Deus ſit fons omnis delectationis. Eccleſiaſtici 1. Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis, qui delectantur in eo, ſunt ſicut ſitibundi peregrini, qui delectanctus in potu fontis. Fatuus enim viator inueniens riuulum deturpatum, & infectum, & calefactum à Sole, ex eo bibens, infirmitatem, uel quandoque mortem incurrit Sapiens vero riuulum ſequitur, uſq; dum ad fontẽ perueniat. Eccleſiaſtici 25. Viator ſitiens ad fontẽ, ſic ſtulti in ſupradictis delectationibus carnalibus, quaſi in riuulis infectis ſe intoxicant, & corporaliter, & ſpiritualiter, ſicut mulier, de qua Gen.3. Vidit mulier, ꝙ bonum eſſet lignum ad veſcendum, aſpectuque delectabile, comedit, & ſequebatur tam mors corporalis quàm ſpiritualis.

¶Bonus uero per riuulos iſtos ad fontem aſcendit, dum per iſtas delectationes, quę malis conceduntur in carcere, quæ etiam & ſi bonis in licitis quandoque concedantur, non eſt tamen, niſi ſicut datio reliquiarum extra portam, intelligit maiores eſſe in aula, quę amicis ſuis reſeruauit, easque diligẽter quęrit dicens, illud Pſal.103, Ego vero delectabor in domino, de cęteris omnibus, quaſi de riuulis infectiuis, de quibus bibere, vel me ſatiare nolui, renuit conſolari anima mea, memor fui Dei, quaſi fontis puri, in quo ſecure me ſatiare potui, iuxta illud Pſal.16. Satiabor cum apparuerit, & delectatus ſum. Nota.G.1.2.

¶Tertio ex perpetuitate. Malorum 3
enim delectationes non ſunt perpetuę, nec ſemper delectant, ſed dum fiunt delectant, & poſtea cruciant in conſcientia, & (quod peius eſt) ad pœnam ducunt æternam, ſicut patet per delectationem, quæ eſt in crapula, ſolum delectat, dum eſt in opere, poſtea vero & corpus, & animam cruciat. Apoca.10. Erat in ore meo tanquam mel dulce. Et cum deuoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus. Et ſic de omnibus delitijs corporalibus, uel communiter, antequam habeantur, multum deſiderantur, habitæ vero vel cito affligunt, vel faſtidiuntur. Vnde beatus Gregorius in quadam Homel. Corporales delitiæ cum non habentur, graue deſiderium accendunt, habitæ vero in faſtidium vertuntur. At contra ſpirituales delitiæ, cum non habentur, in faſtidio ſunt. Cum vero habentur, in deſiderio ſunt, in illis ergo ſaturitas faſtidium in iſtis ſaturitas appetitum parit. Et ponatur, quòd aliqui ſine faſtidio, vel pœna, ſemper in tota uita ſua, in talibus delectentur. In fine tamen videbunt, quòd nihil fuit, in quo delectabantur. Vnde Chriſoſtomus de reparatione lapſi, centum, ſi placet, annos demus delitijs, adde & alios centum ſimilibus, adde & decies rẽtum, quę erit in his ad æternitatem compenſatio, nõne tempus uitæ huius, quo delitijs frui vide-

uidemur, & indulgere libidini, quaſi unius noctis ſomnium eſt ad æternitatis comparationem?

4 ¶A idem beatus Gregorius ſuper illud, Iob 20. Laus impiorum breuis, ſi (inquit) ab initio mundi uſque ad hoc tempus, in quo ſumus, mentis oculos ducimus, omne, quod finiri potuit, quàm breue fuerit, uidemus. Ponamus enim quemlibet hominē à primo die mundi uſque ad diem hodiernum uitam ducere. Hodie tamen eandem uitam, quam longam ducere uidebatur, finit. Ecce finis adeſt, præterita iam nulla ſunt, quia cuncta tranſierunt, futurum in hoc mundo nihil reſtat, quia nullum ad uitam uel breuiſſimum reſtat momentum. Vbi ergo eſt longum tempus, quòd inter initium finemque depreheniſum ita conſideratum, ac ſi nec breue nunquam fuiſſet. Impij itaque uitam præſentem diligentes, longam æſtimant, dum aſſequuntur, ſed breuem intelligunt, dum amittunt. In fine quippe eis oſtenditur, quòd nil fuerit, quod amauerunt, quorum lætitia, ſeu delectatio tranſit, & pœna permanet. Et dum res amittitur, cura durat. de quibus, Sapien. 3. Dum longæ uitæ fuerint, in nihilum computabuntur, quid eis modo proſunt præteritæ delectationes, uel diuitiæ? patet. D. 1. 5. Libentius enim modo haberent paruā pœnarum mitigationem, quàm omnia, quæ prius habuerunt, quid ergo eis proſunt præterita bona, quæ habuerunt? Aut ſanctis, quid nocent præterita mala, quæ ſuſtinuerunt? Nota de iſta materia. B. 4. 7 & M. 11. 90. & P. 8. 25. Vide autoritatem Hieronymi.

¶Delectatio vero, quæ in Deo eſt, hic incipit, quaſi imperfecte, & in cœlo perficitur, ſiue ſit dilectio, ſiue delectatio, quæ in Deo fuit, quæ eſt hominis propter Deum, de utroque in Pſal. 15. Delectationes in dextera tua uſque in finem. Patet ergo quòd omnis alia delectatio deficit, in ueſpere mortis. In domino uero, & ea quæ Dei ſunt, ueſpere delectaberis, in Pſalm. 63. id eſt in fine uitæ. Nota tamen cauſam triplicem, quare aliqui in Deo non delectantur. E. 6. 20.

¶Ex quo ergo delectationes ſpirituales ſunt hominis, inquantum homo, quia homo eſt animal rationale, & per rationalitatē ab alijs animalibus diſtinguitur, magis congruum uidetur, quòd in his, quæ ſecundùm ſuam naturam propriam cōueniunt, delectetur, quàm in alijs, in quibus etiam bruta delectantur, ne ſuæ naturæ dignitatem in brutalibus delectationibus vilipendere videatur; nec congruum videtur, ut caro, quæ eſt uilior pars in compoſitione noſtra, in his gaudeat, quæ parti nobiliori contrariantur. Non enim eſt grata, vel bona ancilla, quæ cantat, & tripudiat, uel ludit, per quem ludum dominam ſuam ad fletum prouocat. Talis enim nō eſt ludus bene partitus, ne ergo delecteris in ſemitis impiorum. Prouerb. 4. Ar. 3. 5

¶Et non ſolum propter cōgruitatē, ſed etiam propter propriam vtilitatem, delectatio in ſpiritualibus appetenda eſt, quia eſt Moretum, & condimentum, quod omnia opera, quantumcunque grauia, alleuiat. Et ignis, qui omnia ſacrificia bonorum operum coram Deo aſcendere facit, quia qui inuitus & ſine delectatione operatur opus de genere bonorum, Deo odorem ſuauem incenſorum ſuorum aſcendere non facit, quia de igne ſpiritualis delectationis non accenduntur. Sed quando tali igne inflammantur, & Deo placent, & illud, quod ab eo petit, obtinet, iuxta illud, Pſal. 36. Delectare in domino, & dabit tibi pe. c. 3. Ar. 4. 6

¶Ignem autem iſtum accendere debent illa, quæ notantur. A. 16. 9. & A. 28. 7. Et quæ notabuntur infra de dilectione.

¶Cogitatio etiam laborum Chriſti, delectabiles facere deberet labores noſtros. Cōſideratio etiam beneficiorum Dei, quaſi ligna ſicca, ignem iſtum nutrire debet. Quælibet enim cogitatio talis eſt, quaſi lignum igni appoſitum, quo-

quomodo, ſcilicet, de nihilo ipſum creauit, non arborem, uel lapidem, uel animal aliud, perditum etiam redemit, ſacramenta dedit, cum multis bonis naturæ, fortunæ, & gratiæ. Alia etiam ſpecialia cuilibet oſtendit: quæ in multis alijs non reperiet. In amicitia ergo illius delectatio bona. Sapien. 8.

7 ¶In his puteis plagarum, & beneficiorum Dei hauſerunt aliqui patres aquam deuotionis, & delectationis in omnibus operibus pœnitentiæ, & ſpiritualibus, & corporalibus, affectionibus. Sed, heu, puteos, quos fecit Abraam paleſtini humo impleuerunt. Gen. 26. Dũ deuotionem plagarum Chriſti, & antiquorum patrum deuotorum, terrena, & carnalis modernorum occupatio à cordibus fidelium excludit. Quia cum in in terrenis corda occupantur, putei implentur, nec delectatio in his, quæ Dei ſunt, intret Et dum uaſa cordis corporalibus delectationibus replentur, pro ſpiritualibus recipiendis inhabilia redduntur. Quod ſignificatum eſt per hoc, ꝙ fertur, ꝙ cuidam ſancto uiro oſtenſum fuit, beatam Virginem quoſdam religioſos in eccleſia matutinas dicentes circumire, & ſigillatim cuilibet delectabile offerre electuarium, uno excepto, cuius cauſam cum ille, cui viſio oſtendebatur, quæreret; reſponſum fuit, confero miniſtris meis, qui in ſeruitio meo delectantur, gratiam delectationis maioris, ſed illo ſolum pertranſeo, qui alijs delectatur. Patet ergo, quòd uas plenum vno liquore, alio impleri non poteſt, niſi prius ab alio euacuetur. Ita nec cor plenum delectationibus inordinatis. Illis uero euacuatis, & corde ſpiritualibus delectationibus impleto, maiorem inueniunt delectationem, quàm prius in alijs habuerunt. Sicut patet de quodam uiro potente, qui nuper delicatam, & honorabilem duxit uitam, ad tantam mutauit auſteritatem, ꝙ per plures annos ante mortem ſuam pane, & aqua contentus, hilarem ſatis oſtendit vultum, hoc amicis ſuis quærẽtibus, quomodo ſibi eſſet,

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

& quomodo uitam tam auſteram ducere ſciret. Reſpondit, ꝙ nunquam melius ſibi fuit, ꝙ etiã maiorem delectationem habuit tunc in pane, & aqua, quàm nunquam habuerat in alijs delitijs. Iſa. 51. Ponet deſertum eius quaſi delitias, & ſolitudinem eius quaſi hortum domini, inuenietur in ea vox laudis, & gratiarum actio.

¶Tales ergo delectationes ſunt appetendæ, quæ ſic animam reficiunt, ita malæ ſunt fugiendæ, quæ hominem decipiunt, ſicut cibus ſuper hamum decipit piſcem. Apoc. 18. Quantum in delitijs fuit, tantum date ei tormentum. Ex quo patet quòd ſicut cibus ſuper hamum piſcem ducit ad mortem. Ita delectationes inordinatæ. In talibus ergo delectandum eſt, cum quibus mori non timeamus, ne tunc dolendo dicere contingat illud. Pſal. 91. Quia delectaſti me in factura tua. i. delectari permiſiſti inordinate; idcirco modo delectaſti inimicos meos ſuper me, ſcilicet, dæmones, qui de malorum perditione modo ſupple delectantur. Quo extra de Deo dicitur. Tob. 3. Non enim delectaris in perditionibus noſtris. Ar. 5. 8

¶Et nota, ꝙ maior eſt deceptio delectationis malæ, quàm à multis credatur. qui opinãtur, ꝙ in delectatione cogitationis non ſit mortale peccatum, ſi uoluntas deſit perficiendi. Contrariæ vero opinionis ſunt Sanctus Thomas, & Petrus Henricus, qui uolunt, ꝙ conſenſus in delectatione abſque hoc ꝙ conſentiat in actum, ſit mortale. Nota Sanctum Tho. ad hoc prima 2. 2. q. 84. artic. 8 Vide in Summa Confe. libr. 3. titu. 34. quæſt. 271.

¶Detractorum. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Quales dicantur detractores, & obloquutores.*

2 *Vt autem aliquis formaliter appelletur detractor, intentio famam obſcurandi & denigrandi, præcipuè exigitur. Adde, ꝙ detractionis diffinitionẽ exponit;*

& quòd ſex modis alter alteri detrahere ualet.

3 *Detractio fit quatrifariam directè & apertè: indirectè vero, & ſuboſcurè bifariam. Primo negando alterius bonum. Secundo tacendo flagitioſe, uel malitioſe.*

4 *Etſi nefarij omnes munus aliquod Dæmonis in Orco, uel curia exerceant præcipui tamen detractores, & Zoili eius familiares, ingentia & multiplicia munera peragunt.*

5 *Lingua (teſte ſapiente) triplex eſt.*

6 *Detractor confertur, & aſſimilatur diligenti Reparatori ueterum ſartaginũ, atque fætido latrinæ mundatori.*

7 *Obloquutor, & maledicus eſt Diaboli ipſius Veneficus, ſiue Baſiliſcus venenoſus.*

8 *Detractores apud inferorum Dominum ſunt iudices ſemper ſententiam ferentes in abſentes, & nunquam in præſentes, qui quidem comparantur tum Ranis, tum ſerpentibus.*

9 *Zoili hominum in Diaboli ciuitate vicem Canum gerunt, multis de cauſis.*

10 *Ouis ſana, antequam ad detrahentium ſocietatem accederet, conuertitur quandoque in lupum, & in ſcabioſam, infeſtamque ouem; prius, quàm ab eis diſcedat.*

11 *Viri probi & pij à detractoribus auditum auertere, vel obturare debentur, ad inſtar tranſeuntium per loca fætida & infecta, & loquentium cum habenti graueolentem anhelitum, vel lepram, qui faciem ſtatim auertunt; & naſum illico obturant, ne inficiantur.*

12 *Exemplum dominorum, & principũ qui timentes, ne veneno inficiantur ſuper menſam habẽt lapidem pretioſum præſudantem præſente ueneno.*

13 *Detractores in Diaboli Familia ſunt, tanquam Graculus in cauea.*

14 *Sunt etiam ijdem in eadem Dæmonis domo uelut Confeſſores, aliena errata, & nunquam propria confitentes.*

15 *Tales Diaboli confeſſores, ſcilicet, detractores priuantur ſaltim dextero oculo; & habent tantum ſiniſtri.*

16 *Detractorum crudelitas excellit bellicorum armorum peruerſitatem.*

17 *Detractores præcellunt cunctorum volucrum feritatem.*

18 *Detractores ſuperant Quadrupedũ immanitatem.*

19 *Meledicus ſæuior eſt Leone, & Vrſo, quæ quidam animalia maioris eſſe crudelitatis cenſentur.*

20 *Obloquutor crudelior eſt prædone, & homicida.*

21 *Detractores feriores, & inhumaniores exiſtimantur Dæmonibus, & inferis ipſis.*

22 *Detractores, ne infandum obloquutionis facinus clarius pateat, eam quandoque detractionem ſub Miſerationis, & commendationis prætextu prius hominem commendantes in uniuerſum, & ſub ſilentio bonum præcipuum prætereuntes, occultant.*

23 *Non excuſantur detractores ob longum detrahendi cuicunque vſum.*

24 *Excuſantes ſeipſos detractores aſſerunt, dum alij detrahunt ſe ueritate dicere.*

25 *De detractore ipſummet extollente meliorem fratre ſuo eſſe, de quo turpiſſimè loquitur, idem malum Dei permiſſu, & forte grauius cito dicetur, vt humilietur, & compeſcat ſabellum, & linguam.*

26 *Deus qui præcepit proximo, ne tale facinus perpetrare audeat, tibi etiam, ne carpendo eum iudicare uelis, itidem expreſſè præcepit.*

27 *Duplici pœna, ſcilicet, terrena & æterna in obtrectantes animaduertere Iudex debet.*

28 *Detractores puniri debent. Primo pœna terrena, quæ adhuc. Secundo eſt, nempe, interior; qua prius plectuntur, ut inuidia, & exterior: quæ etiam bina eſt, altera eſt infamia; altera eſt excommunicatio.*

29 *Iuſta eſt in homines obloquentes, Animaduerſio æterna.*

30 *Innocentes, & recti niſi ab inceptis Dei laudibus, & bene geſtis patienter egredi nolent cum nocentes & improbi eos grauiſſime vellicant, & exagitant, du-*

plex lucrum mirificè facient.

31 *Primum erit huiuſcemodi, quòd ab illis detractionum ictibus minime lædentur, nec frangentur. Secundum vero hoc eſt, quòd eos Deus in humilitatis virtute ſtabiliores, & robuſtiores reddit: Nã aliquando ex iuſto Dei iudicio detractio in bonos excitatur.*

32 *Non debemus indignari, vel iraſci detrahentibus; tot utilitates nobis eorum lingua afferentibus.*

33 *Quam culpam, an mortalem, vel venialem, perpetrant auditores detractionum; qui alios inſectantibus, & vituperantibus adſtipulantur, & arridentes, tripliciter vel directe, uel indirecte, hoc in loco declaratur.*

34 *Qui euadere nequeunt, ne audiant aliquando obtrectationes; audiant more Moſis.*

35 *Exemplum de Muſca ſemper quæritante ſcabioſa & infirma, ſic eſt detractor: & ſicut omnes eam ab eorum menſa & ſocietate fugare conantur, ita deberent expellere obloquutorẽ & Zoilum.*

36 *Obloquentium auditores, & adſtipulatores, duplicem quoque pœnam, uidelicet, temporalem, & æternam perinde ac obloquentes, iuſtiſſimè luent.*

37 *Ad reſtitutionem, uel reuocationem ablatæ, & detractæ proximorum exiſtimationis & famæ tenetur, non modo actor, ſcilicet, detractor, & diffamator, ſed etiam conſentiens auditor, qui vel peſſime loquenti aßentitus eſt; vel eius linguam debita opportunitate non repreſſit, oppugnando.*

DEtractorum.

Primo, oſtendenda eſt deſcriptio. Secundo, intentio. Tertio oſtenditur, quam vile officium in curia diaboli, teneãt. Quarto eorũ crudelitas, ſeu peruerſitas. Quinto maligna calliditas. Sexto culpa. Septimo excuſatio cum reprobatione. Octauo pęna. Nono, ꝙ propter taliũ oblocutiones, & detractiones, bona non ſunt dimittenda, nec deſtituenda. Decimo, culpa auditorum detractionis. Vndecimo, pœna oſtenditur eorundem. Duodecimo, qualiter famam reſtituant, ut pœnas prædictas euadant.

¶Quantum ad primum, detractores, Ar.1.
& diffamatores dicuntur, qui famam 1
proximorum nituntur corrumpere, vel minuere, quod fit quãdoque ſignis, vel nutibus, uerbis, ſiue planis, ſiue artificioſis, ſiue cantilenis, ſiue ſcriptis, quæ appellantur libelli famoſi.

¶Ad hoc vero, ꝙ formaliter nomen Ar.2.
ſciant detractorum, requiritur inten- 2
tio famam denigrãdi. Quia, ſecundùm Anſelmum. Detractio eſt, quotiens quis dicit aliquid de aliquo, cum intentione, ut minus ametur, uel æſtimetur.

¶Hoc autem fieri poteſt ſex modis (ſecundùm Sanctum Thomam. 2. 2. q. 73.) quatuor modis directe, & aperte. Primo, falſum imponendo. Secundo, audita, vel uiſa mala cum augmento referre. Tertio, malum occultum ei, qui non poteſt prodeſſe, reuelare. Et quid? ſi nõ ſit occultum, quia forte tota patria loquitur de tali facto, nunquid qui, illud narrat uitium incidit detractionis. Et uidetur quòd non, quia famam eius non denigrat, cum ſit prius nigra. Reſponſio videtur ad hoc congruere per diſtinctionem; quia aut loquitur his, qui prius ſciuerunt eum talem, uidelicet malum, augmentando malum cum intentione corrupta, & tunc eſt detractio, & materialiter, & formaliter. Aut malum ſuum non augmentat, intentione tamen corrupta narrat, & tunc detrahit formaliter. Aut loquitur his, qui illud malum prius neſcierunt, quia licet ſit commune in tota patria; poteſt tamen aliquos latere tam in illa patria, quàm in alia patria, & in iſto caſu non uidetur dubium, quin incidat, quia ad probandum aliquem diffamatorem in foro eccleſiaſtico, ſufficit probare, ꝙ eum diffamauit apud bonos, & graues, apud quos nõ erat prius diffamat⁹. In hoc ergo caſu multi delinquũt, narrãtes alio-

rum mala illis, qui prius neſcierunt.
Et excuſant ſe dicentes. Omnes loquun
tur, commune eſt, non eſt ſecretum, &
tamen certum eſt, ꝙ non excuſantur;
quia apud iſtos, qui prius neſcierunt,
non fuit fama ſua denigrata, & per nar
rationem talem eſt modo apud eos de-
nigrata, non poteſt ergo ſubterfugere,
quin ſit detractio, cum detractio ſit fa-
mæ alienæ denigratio, apud quos non
fuit prius denigratus, nec diffamatus.

¶Quarto modo, quando illud, quod
eſt bonum de ſe, dicit mala intentione
factum. Tales ſunt ſimiles araneis, &
Exēpla ſatis bella. ſerpentibus, quæ omnia, quantumcun-
que dulcia, commeſta uertunt in ve-
nenum, & uaſi immundo, quod omnia
3 immiſſa immunda facit. Et ſic, ſi non
facto, ſaltem lingua iuſtum opprimere
volunt, dicentes. Percutiamus eum lin
gua. Hier. 18. 23. Duobus vero modis, fit
minus apertè, & indirectè.

¶Vno modo bonum alterius negan-
do. Alio modo, malicioſe reticendo,
Verbi gratia, mentio, & locutio fit de
aliquo, & narrantur aliqua mala. Alius
præſens, & ſciens bona de eo, taceat, vt
ille, de quo loquuntur, minus æſtime-
tur. Vel forte narrant aliqua facta de
aliquo, quæ cum aliquibus conditio-
nibus bona ſunt. Ipſi vero narrantes
conditiones illas, tacent, & locum &
tempus, & cauſam, & modum, inten-
tionem, & intellectum facientis, quæ
ſi narrarent, apud quoſcunque audito-
res eſſent excuſati. Et ſic iſtis ſex mo-
dis, alios oſtendunt, & ſeipſos malos
faciunt.

Ar. 3. ¶Cum vero omnes mali, ex quibus
4 ciuitas diaboli (ſecundùm Auguſtinum
de ciui. Dei. lib. 1.) conſtituitur: offi-
cium, & ſeruitium certum in ciuitate,
& in curia diaboli obtineant. Iſtos tam
ſpeciales diaboli amicos, uidelicet, de-
tractores, Deo odibiles, (Rom. 1.) Im-
munes eſſe magno, & multiplici offi-
cio, in curia illa, fas non eſt cogitare.
Pro quo eſt ſciendum, ꝙ (ſicut patet.
D. 4. 3) Detractio eſt ignis fumoſus, qui
loquentem, & audientem, & illum, de
quo loquitur, denigrat, & fumo amaro
ſpirituales illorum oculos, aut amarifi-
cat, aut excæcat.

¶Flabellū, aut folles diaboli, quibus
ignis iſte accenditur, & inflammatur,
ſunt detractores, & mali ſollicitatores.
De quibus. Iſa. 54. Ecce ergo creaui fa-
brum ſufflantem in igne prunas, & in-
fectorem ad diſperdendum. Iob 41.
Halitus eius prunas ardere facit, & flā-
ma de ore eius egreditur, cum tanta
quandoque efficacia, quòd duo regna
quandoque, uel duas terras, uel cōmu-
nitates, uel uillas, igne iræ & odij in-
flammat, & calefacit, dum duos ma-
gnos commouet, ad quorum commo-
tionem, ſequitur commotio totius pa-
triæ, uel villæ. Ecce quàm paruus ignis
detractionis, quàm magnam ſiluam
comburit. Iaco. 3. Iſa. 30. Lingua eius, 5
quaſi ignis deuorans. Et ſic lingua ter-
tia (teſte Salomone) multos commouit.
Lingua prima eſt, quæ uno præſente de
eo bonum loquitur, & malum de aduer
ſario ſuo. Lingua ſecunda eſt, quæ alio
aduerſario præſente de eo bonū loqui-
tur, & malum de alio. Lingua tertia,
quæ utroque præſente de vtroque malū
loquitur. Et tali peſte laborant, qui pro-
pter commodum omnibus placere ni-
tuntur, tali infirmitate laborāt aliquo-
rū cōſiliarij, & amici, qui ipſis præſenti-
bus factis ſuis applaudunt. Ipſo uero
abſente, aduerſarijs ſuis de illo loquen-
tibus, ꝙ apud eum, vt vellent, facta ſua
non expediunt, uel aliquā conditionē
malā domini cōmemorantibus, domi-
no obloquuntur, ſignis, vel verbis arti-
ficioſis in ipſum, uel aliquē alium per
quem (vt dicunt) ducitur, totum malū
retorquentes, & iſta detractio ex cupi-
ditate lucri, vel vanæ gloriæ procedit,
quia non poſſunt ab omnibus lucrari
(uidelicet) à domino, & ab aduerſario
lucrari, niſi utriq; placeant, nec poſſunt
omnibus placere, & uanas laudes acqui
rere, niſi omnibus applaudant. Tales
vecordes, & miſeri ſunt iuxta illud.
Prouerb. 21. Qui congregat theſauros 6
lingua mendacij, uanus, & excors eſt.

¶Loquen-

Exemplum.

¶ Loquendo ergo de detractorum officio in curia diaboli, detractor eſt, quaſi reparator antiquorum patellarũ, & ſicut mundator latrinæ, quia talis nõ quærit vaſa precioſa, & integra, ſed fracta, & illa tractat, ut reparet, uel mundet. Detractor vero in hoc eſt ſibi ſimilis, quia non quærit opera integra, & bona, licet talia in homine ſciat illa tranſit, & circa mala negociatur, addendo de proprio capite, ubi facta non ſufficiunt aliena. Et ſic patet etiam, quomodo in aliquo eſt diſſimilis ſibi, quia iſta non quærit, ut reparet, uel mundet, ſed ut peiora, & turpiora faciat.

Exemplum.

¶ Tertio detractor eſt ueneficus diaboli, ſeu baſiliſcus aerem inficiens. Sicut patet. l.6.7. Vnde quidam (ut fertur) quando tales audiuit, dicere ſolebat. Recedamus, aer eſt corruptus. Prou.24.
7 Abominatio hominũ detractor. Pſal.13. Venenũ aſpidum ſub labijs eorum, immo peius uenenum, quàm cuiuſcunq; aſpidis, vel baſiliſci, quia illorũ venenũ corpus, iſtorum vero mores bonos, & animas corrumpit. Nam corrumpunt bonos mores colloquia praua. 1.Cor.15. Vnde beatus Greg. ſuper Ezechie. lib.1. Hom.9. Sicut (inquit) aer malus aſſiduo ſtatu tractus inficit corpus. Ita peruerſa locutio aſſidue audita, inficit animum.

¶ Quarto in curia diaboli officium tenent iudicum, non vocatos, non contumaces honore & fama priuantium contra omnes leges, quia non uocatus, non conuictus, non confeſſus, abſens
8 damnari non debet. ff. de pœnis. l. abſentem. i. in ff. no. lib. to. Iſti vero iudices in curia diaboli leges habent contrarias, quia ſemper contra abſentes, & nunquam contra præſentes, ſententiã proferunt, modum in hoc ſequentes

Exemplum.

Ranarum, quæ, nullo præſente, clamãt. Aliquo vero ſuperueniente, ſilent. Et ſerpentium, qui venientem fugiunt tortuoſe incedentes, in dormientem vero inſiliunt, ſic iſti ad modum Ranarum de aliquo detrahentes, abſentè illo, uel amico ſuo ſuperueniente, tacent, vel ſi audiantur, uel percipiantur, ad modum ſerpentium tortuoſe fugiunt, dicentes, non diximus animo detrahendi, nec mala uoluntate, ſed ludentes, vel dolentes, & compatientes ſibi, ſerpentes monſtruoſi habentes duas linguas, quas diabolus amputauit, quarum vna pulchre loquuntur in præſentia, alia detrahunt abſenti. Iob 19. cum autem receſſiſſem ab eis, detrahebant mihi, contra legem, & præceptum Dei. Leui.19. Non (inquit) maledices ſurdo, nec coram cęco pones offendiculum.

¶ Quinto in curia diaboli locum, & 9
officium tenent cãuum. (Ideo congrue gallicè uocantur, le brachem audiable) propter multas ſimilitudines, quas habent cum canibus.

¶ Primo, quia ſicut canes libentius ad loca fęda, quàm ad flores os mittunt, & in hoc eſt ſtrabo inferni, quia ſemper inter fęda ſe ponit, ſicut &c. Secundo quia ad loca altiora, & uiridia tibiam eleuãt, loca illa deturpare volentes, nec loci parcunt ſanctitati, & ſi à loco illo, qua forte ſpinoſus eſt, in aliquo pungantur, grauantur, uel ſuper eum latrant, ſic iſti ſi corrigantur: & ſic ſicut canes plus ſunt infeſti, & plus latrant ſuper baculum portantes. Sic iſti ſuper baculos portantes, ſeu virgas correctionis detraxiſti uniuerſe correctioni, Prouer.1.

¶ Tertio, quia ſicut canis ad latratum aſſueti, æque latrant ſuper uirum ſuum proprium, ſicut ſuper furem, & licet mordere non audeant, ſaltem latrare uolunt. Sed in hac ultima conditione peiores ſunt, quia canis æqualiter ſuper bonos latrat & malos. Iſti uero potius ſuper bonos, quia ſicut canis latrat ſuper omnes, qui non ſunt de familia, ubi nutritur, & non ſuper illos de familia. Ita iſti ſuper omnes, qui non ſunt de familia diaboli, ſcilicet, ſuper bonos. Sicut patuit de Chriſto. Ioan.8. Qui poſtquam negauit ſe eſſe de familia malorum, dicens. Ioan.8. Vos de deorſum eſtis, ego de ſuperius ſum. Vos de hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo.

Canes ſuper eum ſtatim latrabant, dicentes, Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes, de quibus prophetauit Dauid, dicens. Pſalm. 21. Circundederunt me canes multi. Conſilium malignantium obſedit me, & ꝙ fecerunt tunc capiti, in uiridi ligno, & modo faciunt in arido, ſcilicet Chriſti membris, quorum quilibet dicere poteſt, illud Pſal. 37. Detrahebant mihi quoniam ſequebar bonitatem, quia ad literam, ſi ſequi uellet mores malorum, cum quibus cõuerſatur, & detrahere detrahentibus, reputaretur bonus ſocius, & non ei detraherent. Si uero noluerit, reputant ſeipſos oues, & ipſum lupum. Vnde & dicere ſolent, lupus eſt in fabula. Oues vero ille ad ouile pertinẽt. De quo in Pſal. 48. Sicut oues in inferno poſiti ſunt: lupus vero ab eis ſic æſtimatus, ſicut fidelis à fure, latro uocatur ad ouile, & oues in die iudicij ad dexteram ponendæ ſunt. Math. 25. Nota. l. 10

10 ¶ Et tamen, qui fuit ouis ſana, antequam ad talem ſocietatem veniret, quandoque in lupum, & ouem ſcabioſam conuertitur, antequam ab eis recedat, quod aliquando uiſum eſt, quòd contra conſcientiam faciunt, ne inſociales reputentur, cum detrahentibus detrahunt. Et ſic à morbidis ouibus rabiem contrahunt, & à cane furioſo morſus in rabiem vertitur, quando cum peruerſo peruertitur. Siquidem hec dicitur eſſe in natura canis furioſi, quòd quandoque currrunt ore aperto, & ſpuma venenoſum de ore emittunt ſuper omnes, ſed nunc ſuper ſolem: nunc ſuper umbram latrant, & omnes canes, quos mordent, in rabiem conuertunt. Homines etiam quos mordent, periculoſe vulnerant. Sic in propoſito & patet. Sicut ergo ſocietatem canis furioſi omnes fugiunt, & foras fugant. Ita ſocietatem detractorum omnes fugiant Et ſicut Deus in ſocietate ei domo ſua omnes fugabit, dicens illud. Apoca. 22. Foris canes, & ueneficí. Ita boni eos de ſua ſocietate expellere deberent, vel ſaltem ſilentium eis

Canis furioſi natura.

imponere, uel ſicut abhominationem, eos fugere, quia abhominatio hominum ſupple bonorum detractor. Prouerb. 24.

¶ Quia ſicut homines tranſeuntes per loca fœtida, & abhominabilia, ſicut etiam loquens cum habente anhelitum fœtidum, uel cum leproſo, uel naſum obturat, uel faciem auertit, ne inficiatur. Ita boni detractoribus auditum auertere uel obturare debent, vel ſaltem abhominationem animam inficientem fugare, & ſpiritus ſancti præceptum tenere. Prouerb. 4. Remoue (inquit) à te os prauum, & detrahentia procul ſint à te, & Eccle. 28. Sæpe aures tuas ſpinis, id eſt, duris reſponſionibus, & noli audire linguam nequam. Sed fac, ſicut fecit Dauid, qui ait, detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Iſtud facere nos admonet Auguſti. de doctrina Chriſtiana, dicens. O miles Chriſti ſæpe aures tuas ſpinis, vt ille, qui importune intrare uiſus fuerit, non ſolum reprimatur, ſed etiam expugnetur, repelle eum à te, dicens, Chriſtianus ſum, & Chriſtianus es, noli mihi iſta dicere, noli ad me accedere. Hæc ille. 11

¶ Si ſic feceris, habebis ſemper lapidem tecum precioſum, qui uenenum à te repellet, ad modum dominorum, qui timẽtes uenenari habent (ut fertur) ſuper menſam lapidem precioſum, qui præſudat ad præſentiam veneni. Sic lingua iuſti ſudore deuotionis in effectu, expulſionis detractionis, ſe lapidem oſtendat eſſe precioſum. Talem lapidem habuit in menſa ſua beatus Auguſti. In cuius uita ſcribitur, quòd contra venenum detractionis hos uerſus in menſa ſcriptos habuit. Quiſquis amat, dictis abſentum rodere vitam. Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi. Vnde quando oblocutionem audiuit, dicere ſolebat, uel quòd tacerent, uel illos verſus de menſa ſua delerent. 12

Exemplum.

¶ Huius exemplo diſcant prelati, & domini, & omnes alij detractores compeſcere, quòd dicere poſſent cum propheta

pheta Dauid. Pſalm. 34. Erubeſcant qui
loquuntur mihi mala. Aliter eis con-
ſentiunt, & participes fiunt detractio-
nis. Vnde beatus Gregorius ſuper illud.
Prouer. 25. Ventus aquilo diſſipat plu-
uias, & facies triſtis linguam detrahen-
tem. Si (inquit) hilari vultu detracto-
rem audieris, tu illi fomitem das detra-
hendi, ſi uero triſti, eum diſſipas, quia
diſcit non libenter dicere, quod dicit
non libenter audiri. Ad idem Hierony.
in epiſtola ad Nepotianum, non minus
auribus, quàm lingua, detractionem fu
gias. Nam detractor dum te uidet, non
libenter audire, non facile poteſt detra-
here, nemo quippe libenter inuito au-
ditore refert. 6. q. 1. ex merito.

¶Idem ad ruſticum monachum. Si-
cut ſagitta ſi mittatur cõtra duram ma-
teriam, nonnunquam in mittentem re-
uertitur, & vulnerat, vulnerare uolen-
tem, ſeu vulnerantem. Ita detractor,
cum triſtem faciem uiderit audientis,
immo non audientis, ſed obturãtis au-
res ſuas, ne audiat ſanguinem, continuo
muteſcit, pallet virtus, hærent labia, ſa-
liua ſiccatur. Ideo Salomon admonet,
dicens. Noli eſſe in conuiuio potato-
rum, neque comedas cum his, qui car-
nes ad veſcendum conferunt. Iſtam
autoritatem ad prædictum intellectum
exponit beatus Grego. 14. Moral.

13 ¶Sexto detractores in curia diaboli
Gracul⁹ ſunt ſicut graculus in cauea, qui om-
nium animalium voces fingit, & ſem-
per garrit, & ideo nunquam fiet de aui
illa bonus religioſus. Ita detractor om-
nium uoces fingit. Sicut patet ſupra.
eod. cap. 5. Et in angulo ociosus ſedeus,
& de alieno labore pluſquam de ſuo,
ſicut auis in cauea, & burdo in domo
apum uiuens, uermis maledictus, flo-
res in orto dominico corrodit, om-
nibus obloquitur, omnibus detrahit,
de factis omnium diſputat, nec mi-
rum, quia ſecundùm Hieronymum ſu-
per Oſeæ. Nil tam facile, quàm ocio-
ſum, & dormientem, de aliorum la-
bore & uigilijs diſputare.

14 ¶Septimo, ſunt confeſſores in curia
diaboli, aliena peccata, & non propria
confitentes. Sicut patet. C. 6. 66. Et in ta-
libus, qui ſic aliena confitentur pecca-
ta, optime uerificatur illud. Rom. 11.
Cęcitas ex parte cõtingit in Iſrael, quia
in parte illa, in qua deberent proprios
intueri, & confiteri defectus, cęci ſunt,
& ſic omnis detractor monoculus eſt,
ſicut poliſemus, de quo habetur C. 16.
5. Eodem enim puluere detractionis,
quo nituntur alios deturpare, ſeipſos
excęcant, ſicut patet ex verbis beati Gre-
gorij in Moralibus, quæ habentur 11.
quæſt. 4. inter illa verba. Quid (inquit)
aliud detrahentes faciunt, niſi in pul-
uerem ſufflant, & in oculos ſuos ter-
ram excitant, ut, unde plus detractio-
nes, perflant, inde magis nihil veri-
tatis uideant.

¶Ad hoc enim quòd confeſſorum
obtineant in curia diaboli locum, opor
tet, quòd ſic ad minus oculo dextero
priuentur, quia Naas ammonites. 1. Re-
gum 11. Miniſtros tales non vult niſi
ſint priuati dextero oculo, quo defectus 15
proprios uidere deberẽt, ſed bene vult,
ꝙ habeant ſiniſtrum, quo aliorum pec-
cata confiteantur, ſed dum ſic credunt
alienum reuelare malum, plus malum Exem-
reuelant, & confitentur proprium, plum.
quia, ſicut ex defectu in folijs arguitur
defectus in radice propria, & non alie-
na. Ita ex defectu in dictis detractio-
nibus, arguitur defectus in corde lo-
quentis, quia ex abundantia cordis os
loquitur, & non in corde illius, de quo
loquitur. Vnde Seneca de remedijs for-
tunarum. Mala de te loquuntur homi-
nes; Reſpondet, ſed mali: quaſi diceret,
in hoc malum proprium, & nõ meum
oſtendunt, & ideo minus curo.

Vnde cum aliquis de alio dicit, quòd Nota.
eſt malus, poſſet conuenienter ei re-
ſponderi. Et tu ex illis es, nam loque-
la tua manifeſtum te facit, quia dum
alium temerariæ iudicas, talem te eſ-
ſe oſtendis, iuxta illud Canonicum.
Criminoſus cum ſententiam in alte-
rius crimen profert: ſeipſum condem-
nat, 11. quęſt. 3. plerunque. Si ergo iſta

officia in curia, & ciuitate diaboli fugere vultis, Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Iaco.4. Nota. L.5.14.

Ar.4. ¶Nolite (inquit) detrahere, rationabile præceptum & nobis ualde utile, nō ſolum, ut prædictam fugiamus officij detractorum abiectionem, ſed vt eorūdem nimiam fugiamus crudelitatem, quæ culpam conſequitur detractorum. Illorum enim crudelitas omnium armorum peruerſitatem, & omnium, ſiue uolatilium, ſiue quadrupedū, omniumque latronum, & homicidarum, necnō dæmonum, & inferni excellit crudelitatem, ſicut per ordinem patebit.
16 Primum patet, quòd omnium armorum excellit peruerſitatem, quia communiter gladius materialis, uel lancea, uel ſagitta non occidit, niſi vnum uno ictu, non occidit etiam, niſi corpus, poteſt etiam de uagina ſua exire, quantumcunque ſit acutus, abſque hoc, quòd vaginam ſuam ſcindat: linguæ vero detractorum, (de quibus in Pſalm.56. Dētes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus) gladio vel lancea maioris ſunt crudelitatis, quia lingua detractoris, quantū in eo eſt, tres ſimul occidit, ſcilicet, loquentem, & audientem, & illum, de quo loquitur. Bernar. Nunquid non uipera, eſt lingua detractorum? nunquid non lancea, immo acutiſſima, quæ tres ſimul occidit, & non ſolum tres, ſed multos, vbi multis detrahit, uel ubi multi ſunt auditores, & non ſolum corpora, ſed (quod precioſius eſt) famam, & animā vulnerat. Vnde Caſſiodorus ſuper illud. Pſ.3. Dentes peccatorū cōtriuiſti. Dentes (inquit) dicti ſunt à demendo. Ideo pulchre linguæ detrahentiū dentes uocātur, qa ſicut illi ciborū partes demūt. Ita iſti opiniones hominū corrodunt.

¶Sagitta etiam non vulnerat ad maximam diſtantiam, hęc autem vulnerat ad mille milliaria. Recte ergo dicitur. Hierem.9. Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum ad maximam diſtantiam, ſupple, ſagittam detractionis emittentem, de qua, ibidem. Sagitta vulnerans lingua eorum. Iterum hic gladius, uel ſagitta detractionis nunquam de uagina, uel pharetra ſua exit ſine vaginæ deſtructione. Verbum enim detractionis, antequam dicatur, eſt quodammodo in corde detrahentis, ſicut gladius in uagina. Hanc autem, mortale peccato dum extrahitur, ſcindit & corrumpit. Quod pulchre oſtendit. Pſalm.36. vbi ait. Gladium euaginauerunt peccatores, ut trucidant rectos corde. Hæc eſt enim intentio illorum, alijs nocere, ſed tamen ſeipſos prius occidunt. Et hoc eſt, quod ſequitur. Gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorum confringatur.

¶Secundo, etiam patet, quòd omnium uolatilium excedunt crudelitatem. 17 Inter omnia enim volatilia, Cuculus uidetur eſſe maioris crudelitatis, Cucul°. quia auem (ut dicitur) quæ eum nutriuit, & fouit, in fine deuorat, uitam auferendo corporalem. Detractores vero ingrati iſtos excedunt, quia nutrices animarum, id eſt, prælatos, prędicatores, & correctores lacerare non ceſſant, famam bonam auferendo, quæ melior eſt, quàm vita auicule occiſæ. Hoc autem faciunt diabolo ſuadente, qui ſemper nititur facere diſcordiam inter principes exercitus, Dei, & exercitum. Vnde Pius Papa.6.queſt.1.ſunt plurimi.§. uerum hac. Manifeſtum eſt (inquit) diabolum cordibus fidelium ſuadere, ut doctoribus, atque paſtoribus ſuis detractiones irrogent. Et cauſa tentationis eſt, quia maximum ex hoc ſequitur periculum. Sicut pulchre patet. B.2.3. Et hoc eſt, quòd ſequitur in canone allegato. Peius enim malum fore non eſtimo, quam Chriſtianos ſuis inuidere ſacerdotibus. Gloſa, per inuidiam detrahere, & infamare.

¶Cauſa uero talis detractionis patet. C.11.13. & 14. Quia uidelicet, informant ſubditos aliqua dimittere, quæ diligunt, & illa uituperant. Ideo in illos impingunt, credentes per hoc aliqualiter in peccato ſuo excuſari, ſicut patet ibidem 14. Et ſicut equus tactus

tactus in loco inſirmo recalcitrat. Ita iſti recalcitrāt detrahendo. De quibus Iob. 6 Detrax iſtis ſermonib⁹ ueritatis. Qui ergo prædicanti contra uitia, & uolenti uitia corrigere detrahit, ſeipsū culpabilē reddit, quia ſicut lapis ꝓiectus inter multos illum ſolum clamare facit, ſuper quem cadit. Ita uerbum ueritatis. Vnde Hieronymus. Sermo meus neminē capit, ſed qui iraſcitur ex ſermone meo, ille dicit ſe eſſe, contra quē loquor. Quia ille oſtendit in clamore detractionis, ꝙ lapis uerbi Dei, eum tetigit, qui contra uitioſos proiectus fuit. Si enim uitioſus non fuiſſet, ſermo cōtra uitioſos prolatus, non fuit cōtra eū: nec eum tetigit. Si uerò eum non tetigit quare clamat? clamor ergo oſtendit eum uitioſum. Tales ergo, & crudeles ſunt, & malos ſe eſſe oſtendūt. Ad vtrūque uerò uitandum, non eſt ſacerdotibus, qui populo benedicunt detrahen-

18 dum. 8. quæſt. 1. ſacerdotes.

¶Tertio detractor quadrupedū excedit feritatem, inter quæ maioris uidentur eſſe crudelitatis leo, & urſus Iſta enī animalia quando de crudelitate, uel feritate in ſacra ſcriptura fit mentio, frequentius in exemplum adducuntur.

¶Primo uerò leonem excedunt feritatem, quia leones àliquibus pareūt. Sicut patet. C. 16. 18. Sicut etiam patet in Danielis libro. Vbi Daniel bis legitur fuiſſe poſitus ī lacu leonē, & ſēper ei pepercerūt, malos uerò ſtatim deuora puerūt Iſti uerò ꝯ̄rio mō nulli parcūt, & poti⁹ ī bonos deſæuiūt, ſicut patet 1. 5. c. c. 9.

¶Secundo quia leo, licet alia animalia prędetur, leonem, qui eſt eiuſdem ſecum natura, non prædatur, nec deuorat, nec etiam carnem leonis mortui, vt dicit, comedit. Iſti uerò homines eiuſdem ſecum naturæ detractionibus ſuis comedunt, cū inſtinctu odij, & inuidię.

Exemplum. ¶Vnde quidam Iudæus requiſitus à quodam Chriſtiano, cumque moreto ipſi comederunt Iacob, cum omnia ad litteram, intelligant, & in Pſal. 78. Scriptum ſit. Comederunt Iacob. Cōueniēter reſpondit, cum ſalſa, cum qua tu comedis prælatum tuum: Leonibus uerò in hoc ſimiles ſunt, ꝙ carnes comedūt crudas. Sed Deus conteret dentes eorū, molas leonum confringet, &c.

¶Secūdo, crudelior eſt vrſo, quia vrſus, ut dicitur, hominem mortuum nō inuadit, detractores uerò nec mortuis 19
parcunt, ꝙ uidetur eſſe magna crudelitas, ꝗa crudelis homicida eſt, ꝗ frigidū, & mortuū, iterū vulnerat, & magna ꝑuerſitas eſt homini ī tam miſero ſtā, & inter tot aduerſarios non cōpati, & pro ipſo potius orare Hæc autem peruerſitas oſtenditur in parte, per hoc, q̄d ſcribitur in geſtis beati Gregorij. De quodam propoſito monaſterij ſui, iacente quaſi mortuo. Cui fratres detrahebant, qui cito loquelam recuperans, eos admonuit, ꝙ nunquàm morienti detraherent aſſerens ante tribunal Dei dęmones accuſatores, & modium, & ſextarium, menſuram, atq; conſuetudinem eleemoſynarum, & luminum, quæ diminuit, ex vna parte contra ſe ſtare, vos autem ex alia cum detractionibus veſtris, quaſi me accuſantes, & neſciui, cui parti prius reſpondere potui. Exemplum.

¶Iſti uerò detractores mortuos (vt dictum eſt) comedentes non ſolum feritatem excellunt vrſorum, ſed aperte contra legem Dei committunt. Leuiti. 7. Vbi prohibentur ſub pœna mortis, immunda, & capta à beſtijs comedere. Cadauer immūdū eſt, cadauer mortuū. Captus uerò à beſtijs eſt, ꝗ mortali peccato à dęmonibus capitur, hos comedere, iſtis detrahere eſt. Qui ergo ſic iſta comedit, ad pœnā mortis ęternę, ibi taxatam ſe obligatum inuenit. Quando diſperdet dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam.

¶Quarto detractor crudelior, & periculoſioris cōditionis eſt latrone, & homicida, quia fur aufert exteriora bona, 20
mala aut lingua famā, & pacē cordium interamicos, & vicinos aufert. Iuxta illud Eccleſiaſtici. 28. Suſurro, & bilinguis maledictus erit, multos enim turbauit pacem habentes, ille vnum ſpoliat, uel occidit, iſte multos.

Ille

Ille de ꝓpinquo ſolũ, iſte de ꝓpinquo, & lõginquo. Ille incarcerari pt. Et ſic à furto, & homicidio impediri, lingua, & ſi incarceretur, à detractione tamẽ impediri non poteſt, quin etiam cum miniſtro detrahere, & ſeminare diſcordias poſſit. Et ſic patet, quòd linguam nullus hominum domare poteſt. Iacob. 3. Propter iſtas, & alias cauſas, quidã magnus prælatus dicere ſolebat, ꝙ mallet duos latrones in grege ſuo habere, quàm vnũ bilinguem: His concordat Canõ dicens, quòd deteriores ſunt, qui detrahẽdo aliorum uitam, moresq; corrumpũt his, qui ſubſtantiam diripiunt. 6. q. 1. deteriores.

21 ¶ Quinto detractores peiores, & crudeliores ſunt dæmonibus, & inferno. Quia iſti peccata nõ puniunt correcta, nec etiam ultra condignum, nec etiam bonum uirum puniunt: Detractores uerò peccata recitant correcta, & ſic de alijs: Patet ergo, quòd detractor peior eſt omni beſtia, propter cauſas ſuperius aſſignatas: Et quia beſtia intantum ſaturari poteſt, quòd comedere ceſſat, ſed iſti optimo cibo pleni, carnes crudas adhuc famelici deuorant, peior etiã latrone, & peior inferno, & diabolo. Et ſic concluditur, quòd ſumma iniquitas eſt detrahere, quia omnis, qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt. 6 q. 1 ſumma. Et de pœ. diſt. 1. homicidiorum.

Arti. 5. ¶ Sed ne tantum ſcelus appareat, detractionis malitiam ſub ſpecie quãdoque abſcondunt compaſſionis, & commendationis: Commendãtes eum primo in aliquibus generalibus, ſuperficialiter bono tranſeundo. Præmiſſo ue-
22 rò ſic falſo præambulo, quaſi eum, de quo loquitur, diligeret, ne, quaſi inimicus eius, uerba ſequentia loqui uideatur. Ad propoſitum ſuum deſcẽdit: mala narrabo per modum tamen compaſſionis, heu, & alia ſuſpiria mendaciter interponendo, pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi. In Pſal. 108. De iſtis Ber. ſuper can. ſermone 24. Detractores (inquit) quodam ſimulatæ uerecundiæ furore conceptã oſtendunt malitiam timeas à detractore, alta præmitti ſuſpiria, ſicq; cum quadam grauitate, & uultu mæſto, demiſſis ſupercilijs, & uoce plangenti, maledictionem aggredi. Et quidem tanto perſuaſibiliorẽ, quanto ab his, qui audiunt, magis condolentis affectu proferri æſtimant, doleo, (inquit) uehementer, eo quòd ſatis eum diligo, ſed nunquàm eum de hac re corrigere potui, & alias mihi quidem benè compertum fuerat iſtud de eo, ſed per me nunquàm innotuiſſet. At quoniam per alterum res pateſacta eſt, ueritatem negare non poſſunt, reuera ita eſt: hæc ille.

¶ In hoc innuit Bernar. præter caliditatem, quàm prætendunt dilectionis, & correctionis, vnam aliam, uidelicet, longam expectationem, quaſi pœnam eius non ſiurent, in hoc, quòd diſtulerunt pateſacere, ſed tamẽ expectat diutius, ut aptius expectet tempus nocendi. Vnde Hugo de ſãcto Victore ſuper librum pſalmorum. Congregat minima paulatim, ut plus longum ſilẽtium cuncta ſimul obiecta plus noceant, quę minus opinionem læderent, ſi per ſe ſigna prolata fuiſſent. Iſta autem omnia, ſi poſſunt, occulte faciunt, ut cui nocere uolũt, damnum ſentiat, ſed per quẽ, neſciat: ſicut patet. C. 11. 26.

¶ Licet ergo ex quotidiano uſu, multis detractio parua uideatur culpa, tamẽ eius crudelitas, de qua eſt articulꝰ quartus, & eius mendacium, & duplicitas iſtius culpæ oſtendunt grauitatem, nec excuſat detrahendi conſuetudo, quia ſi quis conſuetudinem haberet eccleſias comburendi, uel homines occidendi, per hoc culpa aggrauaretur. Sed detractor templum Dei incendit, ſicut patet. D. 4. 3. Spiritualiter etiam occidit. Iuxta illa, nemo putet minus periculum eſſe alicui detrahendo mentiri, quàm ſanguinem fundere. 11. q. 3. nemo peritorum. Nota. N. 4. 10. Arti. 6. 23

¶ Cum uerò pœna culpæ iuſtæ ſuccedat, huic articulo articulus de pœna ſuccedere iuſtè poſſet. Sed tamen ex ſuperabundanti, illorum reſponſiones, & excuſa- Arti. 7.

excuſationes prius audiendæ ſunt, in quibus ſi deficiat, pœna illorum in his ſcriptis ſtatim inferenda eſt.

24 ¶Dicunt ergo detractores, nõ detraho, quia uerum dico, ſed deficiunt, quia uerum nõ omni loco, uel tempore, uel perſonę dicendum eſt. Sed tantum illis, qui poſſunt prodeſſe, & non obeſſe, & cum intentione bona, & non ex odio. Verum eſt forte, quòd ille, qui ſic loquitur, eſt in peccato. Et tamen ſi ſit ſapiens, illud non reuelat, niſi in confeſſione, & uix tunc illi, qui poteſt prodeſſe. Si uerò omne uerum ſit dicendum cum ita uerum ſit, te eſſe in peccato, ſicut illum, cui detrahis, & ſi non in eodem, quare peccatum tuum ſicut ſuum, non oſtendis? Si uerò nolles tuum reuelari, nec deberes illius peccatum reuelare. Cum hoc ſibi facere teneris, qđ tibi fieri uelles, conſiderans, quò ſi non idem, maius tamen de teipſo dici fortè poſſet peccatum, & ſi non idem de te modo fortè dicere poterit, expecta paulisper, & ex permiſſione Dei, & tẽtatione diaboli, quia fratris defectui non cõpatetis, ſicut membrum membro, ſed magis inuidendo, & teipſum, quòd melior ſis, extollendo, fortè idem, uel grauius de te cito dicetur: Et iuſtè quidẽ, vt humilieris. Hanc conſiderationem

25 ſanctos patres ad compaſſionis meritũ adduxiſſe, manifeſtum eſt ex vj. Pa. Vbi quidam ſenex uidens alium peccare, fleuiſſe legitur, dicens, ipſe hodie, ego cras. Alius etiam ibidem, cum quidam alium iudicaret, reſurrexit, & ſaccum plenum, arena ſuper ſe poſuit, ita quòd magna pars arenæ fuit retro, & parua ante, & alijs cauſam facti, quærentibus. Reſpondit, ego habeo ſaccum plenum peccatorum propriorum, quæ ignoro, vel non conſidero, & paruum peccatũ iſtius, quod ante me eſt, uideo, quomodo, ergo poſſum illum iudicare, cũ mea ſint plura? quaſi diceret, ſic eſt de quolibet ueſtrũ, qui habetis mul a propria, quæ non conſideratis, nec uidetis trabem in oculo proprio, & feſtucam in oculo alterius videtis. Nota. I. 10. 18.

Exemplum.

¶Nec potes eum ita certitudinaliter iudicare.

¶Et ponatur, ꝙ certũ ſit, eum in tali eſſe peccato, certum eſt etiam, ꝙ qui pręcepit illum nõ committere tale peccatum, pręcepit te non iudicare. Ioan. 7. 26

¶Alij dicunt, malus eſt, nõ poſſumus de eo bona dicere, hoc non eſt aliud, niſi, quia ipſe eſt malus peccando. Ideo tu malus uis eſſe detrahendo. Et ideo domum tuam accendere uis, quia ipſe ſuam accendit.

¶Alij ſe excuſant, ꝙ ratione ſocietatis detrahunt, ſed uideant, ſi hac ratione uellent lepram intrare corporalem. Alij uerò dicunt, ꝙ ludentes ſic loquũtur, ſed ludus illorum eſt, ſicut ludus vulpis cum lepore, ad eius interfectionem, ſic in propoſito ad alterius eſt, ludus iſte diffamationem.

¶Alij dicunt, narramus, quod audimus. Ideo non peccamus. Sed ꝙ iſta excuſatio non ualeat, patet exemplo, & auctoritate.

¶Exemplum ad hoc de illo, qui domum proximi igne impoſito accendit. Et de illo, qui ignẽ perflat, ut amplius ardeat. Et de illo, qui hilariter & de igne applaudens, ſe ibi calefacit. Non eſt aliquis, quin dicat omnes tres iſtos coram Deo culpabiles. Ita qui ignem diffamationis primo accendit, & qui illum dilatet ad illos, qui prius neſcierunt, uel mala intentione ad illos, qui ſciuerunt, ſicut patet ſupra e. c. 2. Et qui libenter talia audiunt, ſicut patebit infra e. co. arti. 11. Omnes ſunt culpabiles ante Deum. Auctoritas eſt ad hoc iuris ciuilis, quia agi poteſt ad pœnam capitis, tam contra illum, qui fecit libellum famoſum in rithmis, cãtilenis, uel ſcriptis, & huiuſmodi, quàm contra illum, qui inuenit, & corrupit, uel combuſſit, uel inuẽtum reuelauit. C. de famoſum. libel. l. vnica. lib. 9. Idem probatur iuris canonici authoritate. 5. q. 1. Si quis famoſum libellum.

¶In qua authoritate patet in parte octauum principale uidelicet detractorum pœna, cum enim illam pœnam Arti. 8.

incurrant,

incurrāt, qui libellum famoſum, vel di-
ctum eſt, conficiunt, inueniunt, uel re-
27 uelant, & inter libellum famoſum, &
narrationē detractoriā, nulla ſit diffe-
rentia, niſi ſicut inter ſcriptum, & non
ſcriptum, uel inter ſcriptum, & ore pro-
latum, cum in vtroque eadem ſit ſen-
tentia, non videtur cauſa, uel ratio, qua-
re etiam detractores eandem pœnam
incurrere non debeant, ſimul cum au-
ctoribus & reuelatoribus. Sed à detra-
ctorum pœna, tanquam à principalio-
ri incipiendum eſt. Talibus enim du-
plicem pœnam imprecatur. Hiere. 17.
duplici (inquit) contritione contere
eos, ſcilicet terrena, & æterna. Terrena
adhuc duplici, videlicet, interiori, qua
prius percutiuntur, quia detractio ortū
habet ex inuidia, quæ non eſt ſine pœ-
na. Detractatores enim ſunt babilonij,
qui prius ab igne proprio comburun-
tur, & ſocij Danielis, quibus detrahūt,
euadūt. Sunt propinatores ueneni, qui
prius ſeipſos occidūt, quia prius neſciē-
tes bibunt, quod alijs propinant, ſicut
patet in ſecūdo dialogorum beati Gre-
gorij, de illo, qui cuidam bono uiro ve-
nenum miſit, quod cum ipſe biberet a-
lius, qui miſit, eodem momēto morie-
batur, & ille, qui bibit, nullum malum
ſenſit. Sic inuidiat, & detractione, illi,
qui malum alijs propinant, hic, uel in
futuro illud amare bibent. Nota ad hoc
legem ſatis congruam. A. 14. 56. Et ille,
cui propinatur, euadet, ſicut patet per
legem. l. 6. 25. cum ſequentibus.

28 ¶ Et exteriori duplici, uidelicet,
infamię, ſicut patet. 6. q. 1. Deteriores,
vbi ad literam, detractores, dicit Cano-
ni, ꝙ iuſte infames ſunt, & merito ab
eccleſia extorres. Iuſte quidē, quia iuſtū
videtur, ꝙ qui alios infamare uellet, ip-
ſe infamis ſit, vt ſic conuertatur, dolor
eius in caput eius. In Pſal. 7.

¶ Excommunicatione: ſicut patet ex
conſilio Oronienſi, in quo ſtatutū per-
petuum excommunicat omnes illos,
q gratia lucri, odij, vel fauoris, uel alia-
quacunque, de cauſa, alicui nō infama-
to, apud bonos & graues crimen impo-
nunt, ut ſic eis ſaltem purgatio iudice-
tur, uel alio modo grauetur: Iſtam pœ-
nam timeant, qui detractione, uel ac-
cuſatione, uel ꝓcuratione faciunt alios
modo indebito citari, uel taxari, eis im-
ponentes, quæ non fecerunt, uidelicet,
crimina, uel iniurias, ſeu debita, q̄ nō
contraxerunt, uel qui alios uexant ad
probandum fidem, vel matrimonium,
uel cōtractum, uel huiuſmodi, quæ nō
contraxerunt. In omnibus talibus au-
thore, vel accuſatore, vnum affirmante,
& alio negante, negans diffamatur
ad minus apud eos, qui plus accuſatori
credunt, quàm ipſi, & ſi nullus plus ei
credat, ſaltem quantum in eo eſt facit,
quod credant. Et ſic diffamat, & illud,
quod eſt optimum ī homine, aufert vi-
delicet bonū nomē. Eccleſiaſtici. 41. Cu-
ram habe de bono nomine, hoc enim
plus permanebit tibi, quàm mille the-
ſauri magni, & precioſi: Et ideo delean-
tur ipſi de libro uiuentium: & cum iu-
ſtis non ſcribantur. In Pſal. 68.

¶ In quo notatur ſecunda pœna de- 29
tractorum, videlicet æterna, nec mirū,
quia ſi quis furatur bouem, uel equum,
uel aliam rem precioſam, meretur ſu-
ſpendium: plus uidetur illud mereri,
qui rem furatur precioſiorem, uideli-
licet bonum nomen, quod, ut dictum
eſt, plus ualet precioſo theſauro. Et ſi
talem pœnam hic euadāt a iuſto iudi-
ce Deo patibulum non euadunt infer-
ni, quod ideo plus timendum eſt, quia
raro pœna debita in tales detractores
in hoc ſeculo exercetur.

¶ Lex enim dicit, ꝙ laceratores, & de-
tractores, & accuſatores famulorū Dei,
damnantur in baratrum, & niſi ſe cor-
rexerint, uindicibus flammis exurun-
tur. 2. quæſt. 7. accuſatio. Iſte autem pœ-
næ eo plus apud iuſtum iudicem timē-
dæ ſunt, quo minus hic infliguntur, &
quia à iuſto iudice pœna communiter
infligitur, ut in parte, & modo, quo plus
peccauit, plus affligatur. Ideo iuſtū vi-
detur, ꝙ tales in lingua plus affligan-
tur, quia illam corporis partē plus pec-
cato aſſueſcūt, hoc pulchrę oſtendeba-

tur

tur in quadam hyſtoria (licet apocripha) tamen rationi conſona. De quodam, qui poſt mortem, ut fertur, uicino ſuo ſe oſtendit cum lingua longa ardente, & quaſi ad terram pendente, quàm dentibus continue manducabat, & requiſitus qualiter ſibi eſſet, reſpondit, ſe eſſe damnatum. Et requiſitus cauſam, reſpõdit, hæc pœna cauſam oſtendit. In lingua peccaui alios comedendo. Ideo ſic ſemper linguam, cum qua alios comedi, ſic manducabo. Apo. 16. Cõmãducauerunt linguas ſuas præ dolore, & blaſphemauerunt Deum cœli præ doloribus, & vulneribus ſuis. Et ſic qui alicui rei detrahit, impoſterum ſe obligat. Prouerb. 13. Se obligat (inquit) ſupple, ad pœnas æternas (vt dictum eſt, quod ſignificatur Numeri. 13. Vbi dicitur, detraxeruntq; terræ quibus reſpõdit. Numeri De° 14. Nõ uidebũt terram pro qua iuraui patribus eorum, nec quiſquam illorum, qui detraxit mihi, intuebitur eam: hanc duplicem detractorum pœnam concludit Deus. In Pſal. 108. dicens. Induantur, qui detrahunt mihi, ſupple, in capite, uel in membris, pudore, & operiantur, ſicut, dyploide, id eſt, duplici ueſte. duplici confuſione ſua. Et ſic patet, quod dum flatu oris detrahunt, nihil aliud faciũt, quàm quod Babyloni, Danielis. 3. proprio, flatu fornacem inflammantes, in qua poſtea comburendi ſunt. Nota. L. 5. articu. 5.

Exemplum.

Arti. 9.

¶Ex quo etiam facto, nonus articulus elicitur, quia ſicut ij tres uiri in fornacẽ miſſi, à laude Dei propter hoc non ceſſabant. Et per hoc, quod de eis
30 dicitur Danielis 3. Tunc ij tres, quaſi ex vno ore laudabant, & glorificabant Deum, ita nec boni propter malos, qui fornacem inferni ſuis detractionibus, ſibi ipſis, & non alijs, ut vellent, incedũt à boni operis inceptione, vel ab incepto ceſſare non debent.

Aquila. Cornix.

¶Sicut Aquila non dimittit volatũ ſuum propter cornices, ſuper eam curſitantes, nec Luna curſum propter latratum canum, nec probus miles de equo ſuo cadit, uel in uia ſua impeditur propter modicum uentum, nec turris fortis ad omnem ictum lapidum, uel tonitrui deijcitur, licet talia loca alta, & fortia plures communiter ſuſtineant vulgarium, & lapidum inuaſiones. Ita nec bonus a bono opere ceſſet propter ictus, uel uentum detractionis, ſed patienter illorum uerba ſuſtineat cum propheta, detrahebant mihi, ego autem orabam in Pſalm. 108

31 ¶Quod ſi fecerit, duplex conſequetur, lucrum. Primum, quod ab ictibus illis non læditur, quia ſicut res mobilis uelut palea, & fenum, & equorum fimus, ſuper turrim planam in caſtro poſita, ipſum à lapidum ictibus præſeruant indemnem, omniumque talium inſultum frangit impetus. Ita patientia præſeruat domum animę indemnem ab ictibus detractionis, & tribulationis cuiuſcunque. Et reſponſio mollis frangit iram Prouerbi. 15.

¶Et non ſolum ſunt detractiones, & aduerſitates patienter ſuſtinendæ, quia à damno præſeruant, vt dictum eſt, ſed etiam quia in humilitatis virtute nos ſtabiliores reddit, ſicut patet. Articu. 16. 3. Et ſicut patet etiam ex decreto ſexta quęſtione prima, oues. Ipſa (inquit) detractio, licet ſit ex vitio detrahentium, tamen ex iuſto Dei iudicio nonnunquàm aduerſus bonos excitatur, ut quos, uel domeſtica præſumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet. Nota. D. 9. 8.

¶Ad idem ſexta quæſtione prima. Sunt plurimi. Et ſumitur iſtud decretum ex uerbis beati Gregorij. Sunt (inquit) plurimi, qui uitam bonorum fortaſſe amplius, quàm debent, laudant, & ne qua elatio de laudę ſubrepat, permittit omnipotens malos in obtrectationem prorumpere, vt ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur.

¶Ex iſtis auctoritatibus patet, quòd

lingua detractoris,quæ ab elatione mẽtem purgat,eſt quaſi abſterſorium,quo loca telis aranearum in nigredine, & pulueribus occupata, terguntur, quod furnum,& mentis cloacam mundat qa ſicut in omnibus iſtis loca illa per talia
32 inſtrumẽta mundiora reddũtur, ita per linguam detractorũ. de quibus Ezech. 22. Viri detractores fuerunt in te,q ſup ple,te mũdauerũt, & ſe ſordidauerunt.

¶Illis ergo, qui tot vtilitates conferunt,non eſt iraſcẽdum. Vnde Chryſoſtomus ſuper Ioannem. Homel. 83. Quia (inquit) ſi uerum dicit,qui conuiciatur, corrigas te, ſi falſum, nihil ergo contra te loquitur, quare ergo iraſceris? quid ergo audientes dicere debemus,oſtẽdit ibidem.Homel.84. dicens. Audientes (inquit) talia, dicamus, põ eſt ſeruus maior domino ſuo, qui huiuſmodi patienter ſuſtinuit. De illo uerò,qui propter huiuſmodi verba, uel tędia in melancoliam motus, opus bonum dimittit,& ſeipſum ita damnificat,benè propherauit. Iob 20. dicens. Occidet eum lingua uiperę.

¶Detractor enim uipera eſt,quæ matrem diſcerpit,dum naſcitur,ut dicitur, ſic detractor,ſicut patet.eo.c.17. Et ſicut
Vipera. vipera,uel animal uenenoſum non cõſimile animal, ſed potius diſſimile intoxicat, ſic detractores potius bonos, quàm malos lacerant, contra præceptũ domini.Exo.22.Dijs non detrahes.

Art. 10. ¶Sed quia digni ſunt morte, non ſolum qui peccata faciunt, ſed qui' facientibus conſentiunt Ro.1. Dicto de culpa,& pœna detractorum, tunc oſtẽ-
33 dere reſtat culpam, & pœnam auditorum,qui eis conſentiũt dupliciter. Vno modo,directè,quando eos inducunt ad detrahendum de factis, & malis aliorũ nimis diligenter inquirendo, uel alio quocunque modo, uel quia & placet peccatum detractionis audire Alio modo indirecte, quando ſcilicet non reſiſtit,cum reſiſtere poſſet. Et ſicut non eſt innocens,qui fratrem à canum laceratione,uel latronum ſpoliatione ꝑ poſſe non liberat.Ita nec talis, tamen in primo gradu grauius peccat, quia quãdo inducit animum ad detrahendum, vel peccandum, uel quando detractio ei placet propter odium eius,cui detrahitur,non minus peccat, quàm detrahens,& quandoque magis. Vnde Bern. Detrahere,aut detrahentem audire, qd horum damnabilius ſit, non facile dixerint? Et ſic patet,ꝙ peccat mortaliter. In ſecũdo gradu,ſi nec uerbis, nec vultu triſti,ex quadam verecundia, uel timore mundano,uel negligentia detrahentem non repellit, quãdoque veniaaliter peccat, quandoque uerò poteſt eſſe mortale, ſicut patet per ſanctum Thomam,ſecunda ſecundæ.q.73. Arti. 4. Videlicet,quando alicui incumbit ex officio, detrahentem redarguere, uel propter radicem, qua timor mũdanus, poteſt eſſe mortale, quilibet ergo taliũ dicere poteſt.illud Pſal 30. Factus ſum tanquàm vas perditum,quoniam audiui uituperationem. Nota de iſta materia.A.26.40.Ibi enim docetur, quomodo aures cuſtodiri debent. Not.G.2.25.

¶Sed quid, ſi non poſſunt ſic cuſtodiri, quin detractiones aliquando audiant: certè audiat,ſed more Moyſi magis.i.detractoribus reſiſtat, eorumque
periculum oſtendat, & deuoret uirga 34
Aaron.i.lingua auditorum virgam detractorum,id eſt,eam reprimat,& compeſcat, ſiquidem uirga Aaron deuorauit uirgam magorum.Exo.7.

¶Detractores enim non immerito magis illis,& incantatoribus comparãtur,quia (ſicut dicit hiſtoria Scolaſtica, Magi oculos ſpectantium per præſtigiũ deludebant, ſic etiam faciunt incantatores moderni temporis, qui res, quæ in ueritate ſerpentes non ſunt, ſerpentes apparere faciunt.Ita detractores detractionibus ſuis faciunt viros bonos ſerpentinos apparere, & malos. Rectè talis incantator fuit,quidam magus de Exemplum.
familia regis Henrici,ut fertur,cum nitebatur ab affectione cuiuſdam ſanctæ religionis auertere ſua detractione,in quaſi hoc modo. Vnus enim de illa religione regi notus,& familiali ſcũ quadam

dam

dam fatua apoſtatauit muliere, ꝙ cum ille magus ſciret, tempus optimum cõſiderans, quaſi lugens uenit iuxta Regẽ propter cauſam tactam: ſupra, eo.c.21. Cum uerò Rex cauſam quæreret triſtitiæ, finxit ſe nolle ei indicare, & quod non eſſet dicendum. Finaliter dixit, doleo caſum talis fratris, quare (inquit) Rex? & ille quaſi ſuſpirans à domine credidi bonum illum ordinem fuiſſe, & modo videtur contrarium, quare (inquit) Rex? cui ille, quaſi dolens, totum euomuit, dicẽs, talis de ordine illo apoſtatauit cũ mala muliere. Cui Rex, hoc fuit, quia malam mulierem in ordine habere nõ potuit, ſi enim hoc ei in ordine pmiſſum fuiſſet, nequaquàm exiſſet, ut malam uoluntatem impleret, benedictus ergo talis ordo, qui non ſinit malos inter eos diu latere, ſed uel fugiunt, uel corriguntur, hoc enim quod narras, quaſi cõtra ordinem factum, ad ordinis eſt commendationẽ: Hoc enim factũ magis oſtendit, quod ſit in ſe ſincerus, & diligendus: multitudo plus arguit ordinis puritatem, quàm impuritatem, ſicut patet de ordine Angelorũ, quo nunquam fuit purior, nũquam tamen de aliquo tot apoſtatauerunt: Not. I.10.15. Et ſic Moyſes ille, id eſt, Rex magicis reſtitit incantationibus, quod ſi facerent detractorum auditores, adhuc ceſſarent tales facere illuſiones, id eſt, detractiones, dicẽtes illud, quod dixerunt magi tunc. Exo.8. Digitus Dei eſt hic. Et hoc facere quilibet tenetur, non ſolum ex lege diuina (ut dictum eſt) ſed etiam ex lege mundana: Dicit enim lex, ꝙ publicæ honeſtatis intereſt abſentes in omnibus defendi. ff. de procuratoribus. l. ſeruum, §. publicæ.

35 ¶Ex iſtis exemplis, & legibus cõcluditur, ꝙ ſicut vnum membrum, uidelicet manus ab alio membro, & menſa, & diſco muſcam fugat. Ita quilibet muſcam inferni. i. detractorem, qui ſicut muſca, quæ ſemper quærit ſcabioſa, & infirma, fugare deberet, & etiam à mẽſa & ſocietate ſua: Exemplo Auguſtini ſuper eod. c.12.

Muſcæ.

¶Sed, heu, omnes menſæ repletæ ſunt uomitu. Eſa.28. Quia communiter omnes libentius abhominabilia, & detractibilia in menſis ſuis, quàm ædificatoria, & plus peſſimis detrahẽtibus, quàm optimis prædicantibus credunt: uerbi gratia. Ponatꝰ, quòd peſſimus leccator ordinis ſui correctionem ad ſeculum fugiens, de ſtatu illo, quem male tenuit, male narrat, non quia ſtatus malus ſit, ſed quia ipſe in ſtatu illo male ſe habuit. Plus ei creditur, pluſq; ei fauent, & compatiuntur, quàm cæteris in religione remanentibus. & non ſolũ in hoc caſu, ſed quaſi generaliter ĩ omnibus libentius auditur, quia mala loquitur de Papa Rege, uel quocunque alio, quàm qui bona loquitur. Et plus ei creditur. Cuius vna uidetur eſſe cauſa, quia malus facilius ſuſpicatur malum, quàm bonum. Ex conditione propria, facilius credit alios conditiones habere conſimiles. Ideo luxurioſus communiter nullum ſuſpicatur caſtũ, nec auarus aliquem ſuſpicatur, niſi talẽ. Vnde etiam, quando de tali crimine arguuntur, reſpondent, omnes ſumus tales. Cum ergo illi, quibus detractores mala narrant, ſint mali, facilius mala credunt, & etiam malis, quàm bona, uel bonis. Et tamen hoc credendo, reddunt ſe de malo ſuſpectos.

¶Alia cauſa eſt extrinſeca, quia quãdoque tales audiendo plus lucrantur. Ideo libentius audiuntur. Verbi gratia, venit vnus miniſter ad dominum ſuũ, & dicet, domine talis fecit pro uobis. Reſpondit leuiter, benedicatur, uel bene habeat. Venit alius, & dicet, domine talis fecit uobis talẽ iniuriam, illud non ponderabit leuiter, ſed ad ultimũ quadrantem, & ultra, quia ibi ſequitur lucrum, & ideo cum maiori pondere audiunt maleficia, quàm beneficia, & detractores, quàm oratores, contra præceptum domini. Prouer. 24. Cum detractoribus ne commiſceatis: quia ruinam vtriuſque quis nouit?

¶In quo notatur vndecimum principale, uidelicet auditorum pœna. Rui-

nam (inquit) vtriuſq;. Ecce ſimul in rui na ponuntur, quia ſimul peccauerunt. Et iuſte quidem, quia vnus fœda ciba ria ſuper menſam appoſuit, & alius hi- larem vultum oſtendẽs, falſa miniſtra-
56 uit, vnus excoriauit, & alius pedem te- nuit. Vnus diabolum habuit in ore, & alius in aure; vnum diabolus ad infer- num portabit lingua, alium aure; vni- nam vtriuſque ergo nouit lex, quæ di- cit ꝙ conſentientes, & agentes pari pœ- na puniendi ſunt. 17. q. 4. omnes.

¶Sicut ergo detractoribus duplex de betur pœna, ſicut patet ſupra. e. c. 17. Ita & iſtis, videlicet, temporalis: quia ſicut ipſe audit alijs detrahẽtes, Iuſto Dei iu dicio alij audiant ei detrahentes, ut mo
Exem- plum. do, quo peccauit, puniatur: Aeterna ẽt, quod oſtenſum eſt in quadam hyſtoria, qua fertur, ꝙ quidam poſt mortem ſuã cuidam apparens dixit, ſe multum af- fligit fętore cuiuſdam detractoris, quem viuum frequenter audire ſolebat; & iu- ſte quidem, ut qui prius ei conſenſit, vo lẽs, poſtmodum cum eodem affligere- tur inuitus. Ad iſtud propoſitum nota iura ſupra. e. c. 16. Caueat igitur vnuſ- quiſque, ne linguam, aut aures ha- beat prurientes. i. ne alijs ipſe detrahat, aut alios detrahentes audiat. 6 quæſt. 1. ex merito.

Ar. 12. ¶Sed ſicut ex eodem ſerpente fit ve- nenum mortiferum: & tiriaca veneni ſanatiua, & expulſiua: Ita ex eadem lin- gua, de qua uenenum propinatur detra ctionis, & diffamationis, debet fieri tiria ca reuocationis, & famæ ablatæ reſtitu tionis; & non ſolum ad hoc tenetur
37 principalis actor, ſcilicet detractor, vel diffamator, ſed etiam conſentiẽs audi- tor; qui vel conſentit, uel non reſtitit, quando debuit, ſicut in quacunque re- ſtitutiõe alterius rei, per modum nota- tum. In his uerſibus. Iuſſio conſilium
Verſus. conſenſus palpo recurſus. Participans mutus non obſtans non manifeſtans. Quorum expoſitio, ſeu declaratio ha- betur in ſumma confeſ. li. 2. tit. 5. q. 65. Quæro ergo quando, & quantum? Si etiam uerum ſit, quod dicit præter ordi-

nem tamen, ad locum iuſtitiæ, tenetur ad famæ reſtitutionem, quantum poſſi- bile eſt ſine mendacio: In omnibus ẽt iſtis detractionibus, & diffamationibus non ſolum tenetur ad reſtitutionem fa- mæ, ſed etiam ad recompenſationem damni, quod ex tali infamia ſequutum eſt per ſe, vel per interpoſitam perſonã; & tamen de bonorum extrinſecorum aliquando, licet raro, de famę vero re- ſtitutione vix auditum eſt. Cum ergo multi detrahant, & diffament, & pau- ci, uel nulli ut ſatisfaciant; non uide- tur dubium, quomodo multi propter hoc peccatum periclitentur; quia infir- mitas, quæ minus curatur, quia minus percipitur, plures occidit, & perdit eum illo, de quo dicitur Eſa. 14. In infernum detraheris.

¶Vtinam Deus tales ad illarum, & aliarum perſonarum exemplum, & cor- rectionem puniret, ſicut puniuit quan dam perſonam, de qua legitur in uita- ſpa, quæ videlicet Macharium diffama- uit, Et ideo parere non potuit, donec, Exem- plum.
quod dixerat, reuocaſſet, vt vnde mors oriebatur, inde uita reſurgeret, & quæ per linguam peccabat, per linguam qđ dixerat, reuocabat; ſi frequenter ſic pu- nirentur, quæ pęnas non metuunt æter nas, tunc haberemus mulieres pudicas, non detrahentes. primo Thimo. 3. No- ta. V. 4. 10.

¶Diſcretionis. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Quis eſt ille qui nobilis meritò nuncupa- ri debeat. & conditiones omnes nobili- tatis ſatis exponuntur.*

2 *Diſcretio nobilis eſt in genere uirtutum, & morum, & quo ad locum: & quo ad naturam; & quo ad nutrimentum uir tutum, & Morum; atque quo ad mo- dum.*

3 *Diſcretionem opportunam, neceſſariam eſſe, exemplis erud tis facile oſtenditur.*

¶Diſcre-

DIſcretionis.

Primo, oſtendenda
eſt nobilitas. Secũ-
do, neceſſitas.

Artic. 1.

¶ Primum patet
1 exemplo, hiſtoria,
& auctoritate. In
omnibus eſt nobilis uocatur, qui eſt de
magno genere, quantum ad naturam,
& locum; & cum etiam eſt potens in
opere ad habendum magnam familiã,
& adducendum maximum exercitum.
Si uerò iſtæ conditiones faciunt nobili-
tatem in hominibus, patet, quòd diſcre-
tio habet maximam nobilitatem ĩ vir-
tutibus, & moribus.
2 ¶ Primo quia quantum ad locum, &
naturam, de nobiliori enim loco non
poteſt eſſe, quàm de cœlo, & Deo, quòd
autem diſcretio ſit de Deo, patet per
hoc, quòd Apoſtolus enumerans do-
na, quæ ex Deo dantur prima. Cor. 12.
Inter alia dicit, Alij diſcretio ſpirituũ.
¶ Secundo totam virtutum familiam
nutrit, & bonorum morum exercitum
ducit, & ordinat. Vnde Bernard. ſu-
per Can. Diſcretio (inquit) virtuti or-
dinem tribuit, & modum. Eſt igitur
non tam uirtus, quàm uirtutum mo-
deratrix, & ordinatrix, & affectuum do-
trix, tolle hanc, & uirtus uitium erit.
Ecce ſine iſta nutrice uiuere non poſ-
ſunt uirtutes, nec ſine iſto Principe Re-
gi, uel Duci, quia iſta omni militiæ
virtutum in pugna contra uitia mo-
dum imponit, ſine quo modo in bel-
lo vincũtur. Ideo quidam magnus cle-

Exem-
plum.

ricus Pariſius requiſitus à Rege Fran-
ciæ Ludouico, ut fertur, quod ſibi ſcri-
beret optimum uerbum, quod vnquàm
didicerat, reſcripſit in magna pelle ſi-
gillata vnum ſolum verbum uidelicet,
modus. Rex uerò cartam aperiens, &
æſtimans ſe deriſum, vocauit magi-
ſtrum illum, qui cum uerbum illud
oſtenderet, quomodo nulla uirtus ſine
modo ualet, ſicut patet de ieiunio, ſi
quis nimis comedat, ſiue ieiunet, ſeip-
ſum reddit inhabilem; & ſic de alijs,
placauit. Si autem iſte magiſter nobiliſ-
ſimum uerbum dixit, modum, & mo-
dus totam nobilitatem habeat à diſcre-
tione, ſequitur, quòd diſcretio eſt nobi-
liſſima, quia omne propter, quod, & il-
lud magis. Quod autem modus nobili-
tatem habeat a diſcretione, patet per
hoc, quòd dicit Petrus Rauennas in
quodam ſermone. Diſcretionas uir-
tutibus modum imponit, ſine qua
uirtutes ſunt vitia, nam ſi aſit timor, &
non diſcretio, tranſit in deſperationẽ,
ſi dolor, in amaritudinem, ſi amor, in
adulationem, ſi ſpes, in præſumptionẽ,
ſi lætitia, in diſſolutionem, ſi ira, in furo
rem, huic enim diſcretionis nobilitati
conſonãt, & concordant iura canoni-
ca, dicentia, diſcretionem matrem eſſe
omnium uirtutum: ſicut expreſsè pa-
tet. 1. quæſt 5. præſentium. Et extra lib.
1. titu. 27. de offi. cuſto. c. 1.

Artic. 2.

¶ Secundum patet, nam ſicut nautis
neceſſarium eſt ſuper mare habere acũ
& lapidem, ipſis etiam intrantibus in
obſcura nocte portum, neceſſarium eſt
eis lumen. Vnde in aliquo portu de
conſuetudine habent ſemper, de nocte
duo luminaria infra vitrum incluſa ſu- 3
per altas columnas, ne naues per no-
ctem, arctum portum intrantes, frangã-
tur, uel in ripas impingant. Nota. M. 3.
5. Sicut enim operarius non vtiliter ſi-
ne arte laborat, nec peregrinus ueloci-
ter & recte ſine ductore uadit. Ita ne-
ceſſarium eſt tranſeunti per mare huius
mundi diſcretio, & uenienti ad portum
mortis luminare magnũ increatum, &
luminare minus diſcretio ſpirituum,
ſicut patet D. 2. 13. Quia labor, & pere-
grinatio iſtius uitæ non eſt utilis, & ex-
pediens, niſi quantũ ad illos, qui exer-
citatos habent ſenſus ad diſcretionem
boni, & mali. Heb. 5. Vnde Hugo. lib. 5.
Didaſcalõ, qui ſine ordine, & diſcretio-
ne operatur, laborat quidem, ſed non
proficit. Aſpice duos pariter ſiluam
tranſeuntes & hunc quidem per deuia
laborantem, illum uerò recti itineris
compendia eligentem, pari motu cur-
ſum tendunt, ſed non eque perueniũt.

Sed quia iſte laboris,& peregrinationis ductor à Deo eſt (ſicut patet ex iſtius capituli principio) rogandus eſt ille diſcretor cogitationum.Heb.4.Quatinus ductricem hanc mittat exemplo Salomonis, qua placuit Deo, quia petiuit ſapientiam ad diſcernendum iudicium. 3. Reg. 3.

¶Diſcordiæ. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Diſcordia triplex eſt,prima eſt inter Deũ & hominem; quæ quidem peſſima eſt: ſecunda intra improborum conſcientiã reperitur,& hæc eſt primæ filia:tertia quæ gignitur ex ambabus prioribus permanet inter hominem, & hominem.*

2 *De diſcordiæ ſemine per frequentem aliquorum malorum conſuetudinem. numero 3.*

4 *Ex diſcordia oriuntur in præſenti ſeculo lites bella, rixæ iurgia, & contentiones: quibus vaſtantur corpora, & animæ,& vrbs quæcunque ſolo æquatur, maximeq; deſtruitur.*

5 *In futuro etiam ſeculo diſcidentibus impendet grauiſſimum periculum.*

6 *Impedientes conditum à Chriſto teſtamẽtum pacis, excommunicatos à Deo eſſe nemo non iudicat.*

7 *Ex merito,& magnitudine concordiæ,& pacis agnoſcitur clare demeritum, & periculum diſcordiæ,& diſſidij.*

8 *Diſſidentes ipſius diaboli facinora maximopere ſectantur.*

9 *Diabolus de cæteris ferè omnibus delictis lucri facit vnam tantum animam,ſed lex diſcordia, vel diſcrepantia, & vide multas lucratur animas à duabus partibus.*

Ex diſſētione miſeriæ, & ærumnæ belli, & animarum damnationes, & homicidia ſæpeſæpius emanant.

DIſcordiæ. Primn, oſtendenda eſt diuiſio. Secundo, tam dęmonis, quàm mẽbrorum eius cautela, qua diſcordiam ſeminare nituntur. Tertio, tam ſeminantium, quam diſcordantium oſtendetur periculum.

¶ Ad primum ſic proceditur. Diſcordia eſt triplex. Vna inter Deum,& Arti. 1.
hominem, & huius cauſa eſt peccatum, de quo dicetur infra,& hęc eſt peſſima. Alia eſt filia iſtius diſcordia, videlicet, 2
quæ infra peccatoris conſcientiam eſt, & hæc de prima naſcitur, quia ex quo peccando à Deo diſcordat, ſit ſibi grauis. Iob 7. Poſuiſti me contrarium tibi, &c. Et hæc diſcordia eſt ualde pœnalis: ſicut patet.C.7.24. Non eſt mirum, quòd conſcientia illum affligit, qui à Deo diſcordat, hoc enim iuſte agit,quia.C.7.3.Dictum eſt, quòd conſcientia eſt,quaſi iudex à Deo in caſtro, animæ dimiſſus ad eius cuſtodiam. Talis autem iudex,ſeu ballinus Regis iuſtæ punit,& affligit ſurgentes cõtra dominum ſuum. Sic conſcientia affligit peccantes contra Deum, & hoc eſt, quod ait. Poſuiſti me contrarium tibi, &c.

¶Tertia eſt inter hominem,& hominem,& hæc oritur ex prima, & ſecunda,quia ex quo diſcordat à Deo ſupra, nec viuit ſecundùm rationem intra,nõ eſt mirabile,ſi male ſe habeat ad proximum extra.Sicut male ſe habens ad dominum male,ſe habet ad ſeruos, & miniſtros,impugnans ſuperiorem, impugnat ſuos inferiores. Sic qui prouocat rixas inter ipſum Deum, & ſeipſum producit diſcordias quantum ad proximum.Prouerb.30.

¶In quo notatur ſecundus articulus, Arti. 2.
in hoc,quòd dicit,producit diſcordias, ſcilicet caput malorum cum membris ſuis,diuerſis cautelis,& excogitatis malitijs, quæ in parte patent quotidiana conſuetudine. In parte uerò hiſtoria,

quarum

quarum conuexio eſt authoritas ſacræ ſcripturæ.

2 ¶ Primo diſcordiæ ſeminatio patet frequenti aliquorum conſuetudine, qui inuidentes de alicuius familiaritate, vel amicitia, quàm habet cum aliquo domino, vel de hoc, quòd officium aliquod occupat, quod ab ipſis, uel amicis ſuis occupari uellent, per aliquem de eorum fœderatione loquentur illi, domino, dicentes. Domine, dicet ille, per quem loquûtur, uellem vos de vna re præmonere, ſed nollem hoc alias audire, detractionis uerò curioſus auditor, iurabit ei, ſicut eſt fidelis miles, vel fidelis homo, quòd nunquàm pro eo audiat, qua promiſſione habita, narrabit, quòd talis ſic de uobis loquebatur, uel ſic, cõtra nos fecit, ſed benè ſcio, quòd ſi eſſet ad rationem poſitus, negaret, nec poſſem iſtud probare, quia teſtes deficiunt, dominus ille cor habebit graue contra illum, nec aliquid de cordis grauamine exprimere poterit, propter iuſiurandum. Et ſic miſer ille prouocat diſcordias. Nec hoc faciunt tantum inter dominum & ſubditũ, ſed etiam inter ſocium, & ſocium, vicinũ, & uicinam. Audientes enim aliquod verbum de ore vuius, quod poſſet eſſe, contra alium, illud ei narrant forte cũ augmento.

3 ¶ Hiſtoria eſt in geſtis ad hoc beati Gregorij, inter quem, & Conſtantinam imperatricem quę ei fauebat in ueraci expugnatione, quam habuit contra Ioannem patriarcham, qui ſynodo congregata in Græcia ordinauit, ſe vniuerſalem uocari, id eſt, totius eccleſiæ caput qui ergo ex parte iſtius erant Ioannis uolentes, inter beatum Gregorium, & ipſam, diſcordiæ ſeminare malitiam, ſuaſerunt imperatrici, ut à beato Gregorio per nuncios miſſos caput peteret ſancti Apoſtoli Pauli, uel ſaltem aliquod eius membrum, quia eccleſiam in eius honore conſtruxerat, ſcientes, quòd in hac petitione beatus Gregorius eam audire recuſaret, & ſic eam ab illa affectione, quam habuit ad ſanctam Romanam eccleſiam, & beatum Gregorium, retraxerunt, & fecerunt beatum Gregorium virum diſcordię in vniuerſa terra Greciæ. Hiere. 15. Sic ergo malignus cum membris ſuis meditatur diſcordias, & diligit rixas. Prouerb. 17.

Exemplum.

¶ Et non ſine magno periculo in pręſenti, & in futuro.

¶ In præſenti patet, quia ex diſcordia oriuntur animoſitates: lites: guerrę, & huiuſmodi, quæ corporibus nocent, & animabus, & etiam quamcunque maximè deſtruit. Vnde Vegetius de re militari, libro tertio, cap. 10. Inter hoſtes (inquit) diſcordiarum procreare cauſas, ſapientis eſt ducis, nulla enim quamuis minima ſit natio, poteſt ab aduerſarijs deleri, niſi proprijs ſimultatibus ſeipſam conſumpſerit, nam ciuili odio ad inimicorum perniciem nihil eſt efficacius, quia ipſis inter ſe diſcordantibus citò ſuperabuntur. Nautæ ab exteriori tempeſtate melius ſe cuſtodiunt, ſed quando cauſatur periculum ab intra, vt puta, quia vna planta eſt putrida, & corrumpitur, illud peius eſt. De periculo talis diſcordiæ, & maximè inter rectores, & ſubditos. Nota B. 2.3. & D. 6. 17. Arti. 3. 4

¶ Periculo etiam multarum culparum diſcordantes ſe obligant, quia ſicut aqua turbata piſces facilius capiuntur, quia pericula, non vident. Ita turbati ira & diſcordia, faciliter ad multa homicidia, & iniuſtas tracti vindictas, à diabolo capiuntur, quia periculum ſuum non vident, cum omni iraſcenti videatur ira ſua iuſta.

¶ In futuro etiam diſcordantium patet periculum, quia ſi manum, uel pedem filij regis amputaret, vel, quod peius eſt occideret quis, nõne digne mortem meruiſſet? quanto magis mortem meretur in alio ſeculo, quia in iſto euadunt, qui corpus ipſius regis æterni myſticũ diuidunt, & membratim mutilant, quæ maior eſt crudelitas. 5

¶ Iterum cum ex ſtatuto prouinciali ſint, apud mundum excommuni-

cati, qui vltimam morientis impediũt voluntatem, quo minus teſtamentum fiat, quis, eos excommunicatos à Deo non iudicare, qui teſtamentum impediunt Chriſti? de quibus in Pſal. 77. Teſtamentum eius non cuſtodierunt. Illud videlicet de quo Eccleſiaſtici. 45. Statuit illi, id eſt, eccleſiæ teſtamentum pacis.

¶Non ſeruans iſtud teſtamentum nõ ſolum eſt excommunicatus à Deo, ſed etiam hæreditatem amittit cœleſtem, quia ſecundùm leges ſcriptas ſucceſſor non ſeruans defuncti teſtamentum eſt exhæredandus. 11. quæſtio. 1. ſilueſter. In aliquo caſu: ſicut patet in Gloſa. Nota. E. 8. 22. Ita in propoſito. Sed cum teſtamenti Chriſti non ſit melior nec fidelior executor, quàm ipſemet Chriſtus, quare non diſtribuit, & dat, & præſeruat in nobis pacem, quam nobis legauit, ſed potius videtur nos illo priuare, guerras, & diſcordias inter nos permittendo.

¶Huic reſpondetur, quòd culpa noſtra hoc meretur, quod teſtamento illo priuemur. Exemplum ad hoc patet in legibus humanis, per quas quis legatum amittit, propter inimicitiã ſuperuenientẽ. Verbi gratia. Titius legat Seio centum, nũmos aureos mortuo tytio Seius petit legatũ. Executores excipiũt contra eum, quòd poſt teſtamẽtum factum inimicitiam exercuit contra Tytium, & exceptionem probant, lex iudicat eum legatum iuſtè amiſiſſe. Probantur hæc. ff. de adimendis legà. l. 2. §. vltimo; id eſt, in infortiato, libro 10. Sic in propoſito, poſt teſtamentum Chriſti de pace, mortaliter peccando frequenter ad eius inimicitiam conuertimur cum illis. Philip. 3. Dico inimicos crucis Chriſti. Et ideo legato pacis amiſſo, diſcordias habemus, & riſas extrinſecas: ſicut patet ex principio huius capituli. Et timendum eſt etiam, quod in futuro teſtamento pacis æternæ priuabimur, ſi diſcordias diligamus, quia in illo paterno iure nulli ſuccedunt, niſi tantum pacifici; beati (inquit) pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur Matth. 5. Et ſolum tales. De alijs verò dicitur. Ioann. 8. Vos ex patre diabolo eſtis, immo patre veſtro nequiores, quia de illis legio in vno corpore non legitur inter ſe diſcordiam habuiſſe. Filij verò ſui neſciunt in vna uilla, uel patria ſine diſcordia eſſe. Vide aliam legem ad hoc. Pſalmus quarta. 27.

¶ Item demeritum & periculum diſcordiæ patet ex merito ſui contrarij, ſcilicet, concordiæ, & pacis. Cuius magnitudo oſtenditur in vita ſpatrum. Vbi Machario orante, dictum fuit, quod adhuc non peruenit ad meritum duarum mulierum in ciuitate, quæ cum eſſent uxores duorum fratrum, quindecim annis in vna domo ſine diſcordia habitabant. Si tantum fuit iſtarum meritum, quantum eſt malorum demeritum, qui neſciunt, nec in vno regno, vel ciuitate, uel domo vna ſine diſcordia habitare. Et ſi iſtorum demeritum ſit magnum, multo maius uidetur eſſe demeritum, & periculum diſcordiam cauſantium, cũ omne propter quod & illud magis. Si ergo magnum ſit periculum diſcordantium, maius tamen eſt cauſantium, & pro tanto iſtius peccati magnitudo. 7

Exemplum.

¶Et quomodo ſuper alia peccata exceſſus innuitur. Prouerb. 6. Sex (inquit) ſunt, quæ odit dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinẽ. Cor machinans cogitationes peſſimas, pedes ueloces ad currendum in malum teſtem fallacem. Et eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias. Tales tanquàm peſſimi, & Deo abominabiles, vltimum locum tenent, nec mirum, quia maximè inter eos peccatores diabolum imitantur, maximeque ſunt, ſi lucratiui. 8

¶Primũ patet, quòd maximè dæmo-

pum.

Deũ,& nos,& noſipſos etiã. In ſignum cuius Angeli nocte natiuitatis eius cãtabant in terra pax hominibus,& illam etiam in vita , & poſt reſurrectionem etiam ſemper ore docuit, & opere tenuit. Ita diaboli proprijſſimum officium eſt, inter nos & Deum , & etiam inter noſipſos ſemper diſcordias ſeminare,& pacem varijs allegationibus impedire, cuius ſimilium filij, & cooperatores,& coadiutores ſunt, qui illo funguntur officio. Vnde. Ioan. 8. Eiſdem, quibus dixit, vos ex patre diabolo eſtis , Dixit etiam, uos facitis opera patris neſtri. Et cito poſt deſideria patris veſtri vultis facere: Ille enim homicida, erat ab initio. Notate verba, duo ſimul coniunxit Chriſtus , qui iſtis diaboli filijs ſatis cõueniunt, videlicet impletionem deſiderij patris illorum , & homicidium , quia deſideriũ patris illorum eſt multas lucrari animas , videlicet,& mactare, & perdere quãtum ad ſeipſas,& iſtud lucrum maximè acquirit per diſcordias , quia ſi homo ſit ſuperbus,vel accidioſus,uel guloſus, ſeipſum perdit,& detrimentum ſui patitur, & diabolus vnam ſolam animã in hoc lucratur. Si quis uerò in diſcordia , & odio contra alium fuerit, non lucratur. Hic iſtum ſolum , ſed forte mille ex duabus partibus, quia principalis in diſcordia prouocat omnes amicos, & cõſanguineos,& adhærentes contra partem aliam inſidiando, damnãdo, odiẽdo,& quantum poſſunt nocendo, ſimul confœderantur. Et eodem modo illi de parte, alia confœderantur contra iſtam, diabolus ergo hic non lucratur vnum, vel duos, ſicut in alijs peccatis, ſed omnes illos, qui in odio , & diſcordia ſunt ex utraque parte. Patet ergo , quòd tales maximè deſiderium complent diaboli: Vnde beatus Gregorius. Sicut nihil precioſius Deo uirtute dilectionis. Ita nihil deſiderabilius diabolo extinctione charitatis. Quiſquis ergo ſeminando iurgia delectationem proximorum perimit diabolo familiarius ſeruit. Nota. H 2.2.

¶Ex quo deſidero ſequitur, vel cui deſiderio copulatur (vt dictũ eſt) homicidium. Quia ex talibus , diſcordijs nõ ſolũ ſequuntur miſeriæ, belli,& infœlicitatum. De quibus notatur. C. 4. 25. 26. Sed etiam multa homicidia , & animarum dãnatio, quia neſcitur in quo caſu ſunt, qui occiduntur, ſi forte ſint in mortali, & anima ſimul cum corpore perditur. Sicut in capitulo de homicidio plenius patebit. Nota. P. 4. 24.

¶Dilectionis. Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Dilectionis obiectum triplex eſt, primum eſt Deus: cuius dilectione nil delectabilius.*

2 *Secundum obiectum noſtræ dilectionis eſt proximus, quomodo autem eum diligere poſſumus , edocemur.*

3 *Dilectio Dei generalius,& ordinatius ad omnes dirigitur.*

4 *Magna generalitas, quæ tamen ordinem includit , mirè oſtenditur:*

5 *Nec Deus ſine hominem , nec homo ſine Deo, verè diligi poteſt.*

6 *Cum probatio dilectionis eſt exhibitio operis illos, locupletes reſpondere pudebit , quia hodie in neceſſitate pauperes minime viuant , quãdo quæſtiones fiet de ſignificatione iſtius dilectiõis à Chriſto, dicente, excuſiui , & ſitiui,&c.*

7 *Qui à Chriſto Ieſu exaudiri cupis in ſua neceſſitate , eũdem etiã libenter audias pro indigentis,& pauperibus clamantẽ, & petentem in eorum egeſtate.*

8 *Non ſatis ſuperq; eſt Deum, & eius mẽbra diligere, eis, non officiendo, neceſſe eſt etiam verò, & profiguo eos amore proſequi, qui nobis obſunt, & in nos cõuitia & inimicitias nõnunquàm exercent, etiam agitant.*

9 *Diligendi ſunt inimici , tum propter vtilitatem , tum propter mercedẽ , quàm nobis Chriſtus conferet pro tali dilectione.*

10 *Iſta hoſtium dilectio, & beneuolentiæ*

quampluribus granis, & moleſta eſſe videtur.

11 *Adde, quòd diligendi ſunt etiam inimici, vt ex noſtra dilectione hoſtibus oſtenſa in gratiam Dei, atque illorum, ne æternam vitã hoſtili occaſione amittamus, tandem redeamus.*

12 *De dilectionis comitate, ac facilitate.*

13 *Ad Dei dilectionem omnes quidem ineffabili gaudio, quod cum diligentibus præparauit allicimur, & trahimur: & ad proximi beneuolentiam, tam amici, quam hoſtis, ex legis euãgelicæ plenitudine mouemur.*

14 *Oſtendit, vberimè exteriora inditia, atq; ſigna ad pænitus perſpiciendam internam dilectionem, & beneuolentiam erga Deum, & proximum.*

15 *Si facile agnoſcere velis, nunquid Dei ignis in corde digne ardeat, vt omnium ſenſuum feneſtras, & manus aſpicias opere precium eſt. & num. 16.*

17 *Vno mutuo fraternæ dilectionis inditio, & ſigno, Dei, proximiq; dilectio clarius conſtat, & lucet.*

18 *Ad eandem dilectionis veræ ſignificationem, vtitur appoſito & concinno exemplo ciborum corporalium.*

19 *De charitatis, & dilectionis gradu vel feruentioris, vel tepidioris in hominum corde diligenter pertractat, exemplo luminis candelæ.*

20 *Carnales, & cupidi, & mundi ſapientes carnalia plus æſtimant & diligunt, & ſpiritualia parum diligunt, & appetũt: in morte verò eorum fatuitatem, & inſcitiam maximè cognoſcent: & ad hoc exemplum proponit de ceruo.*

21 *Poſt mortem, quæ homini prius delectationum materiam attulerunt, triſtitiam & mærorem ei Deus vtique parient æque.*

22 *Simulata dilectio habet magnam falſitatem.*

23 *Quamplurimi plangentes, ſeu lugentes hominem mortuum non ſemper ex dilectione hoc faciunt, ſed magis propria iactura, quã mors acerba defuncti eos ad fletum impellit.*

24 *Multi facientes circa amicorum funera ingentes expenſas, & pompas inanes, in die depoſitionis, propriæ oſtentationi, magis quam de mortui emolumento incumbunt, & ſtudent, ob duplex ſignum.*

25 *A malis & ſimulatis amoribus omnes proficiſcuntur aduerſitates, tũ præſentis, tum futuræ vitæ.*

26 *Deus animas noſtras diligit, adinſtar viri zelotipi vxorem eius diligentis.*

27 *Deus æquiſſimè tot aduerſis ærumnis, & miſeriis hac in vita nos lacerat, & vexat, & pluribus in alio futuro ſeculo negotium faceſſere adeo minatur, quòd inſani mundi amoris locus in nobis nũquàm merito eſſe deberet.*

Dilectionis bonæ. Primo oſtendetur obiectum. Secundo motiuum. Tertio experimẽtum. Quarto dilectionis malæ oſtendet̃ fatuitas. Quinto falſitas. Sexto aduerſitas.

¶ Ad primum ſic proceditur. Obiectum dilectionis eſt triplex: ſic patet. A. 10. 5. Arti. 1.

¶Primum ipſe Deus, cuius dilectione nihil delectabilius, nihil vtilius, nihil iuſtius.

¶Nihil primo delectabilius, quia in omni alia dilectione ſunt plures afflictiones, & dolores, quàm delectationes, hoc patet in dilectione diuitiarum, quæ cum labore acquiruntur, cum timore cuſtodiuntur, cum dolore amittuntur, ergo nec in principio, nec in medio, nec in fine eſt pax in eis, quia ſit turbatio interius uel exterius: Sic in carnali, & quacunque alia. Sed econuerſo pax multa diligentibus legem tuam domine, in Pſal. 118. Multa eſt, quæ licet turbetur exterius, tamen cõſolatur interius. Cuius pacis, & conſolationis magnitudo patet. C. 8. 4. Vel ideo multa, quia æterna, de qua dicetur, Infra capitu gaudio, & capitu. de pace.

¶Secundo,

¶ Secundo, nihil hac dilectione vtilius, quod oſtenditur ſic, Illa, ex qua maius ſequitur commodum, videtur dilectio utilior. Sed ex dilectione Dei ſequitur commodum æternum, quia qui eū diligunt, ab eo diliguntur. Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo. Et iſta dilectio nunquam ceſſat, Hiere. 31. In charitate perpetua dilexit te, ad commodū tuum ęternum Ioan 14. Si diligeretis me gauderetis, ſcilicet æternaliter, Mundaliter verò diligentes, vel mundialia dilecta deficiunt, & non afferunt commodum æternum. ſicut patet. A. 2. 1. 2. Et ſicut patebit infra. c. e. ar. 5.

¶ Tertio, nihil iuſtius, quid enim poſſet iuſtius eſſe, quàm illū diligere, qui tot nobis contulit, & pro nobis fecit, & pertulit? ſicut patet. A. 10. 2. & A 16. 9. & A. 20. 7. & D. 5. 6. Diligamus ergo Deū, quoniam ipſe prior dilexit nos. 1. Ioan. 4. Igitur tot ſignis veræ dilectionis pręuenientem iuſte pręcepit diligere ex toto corde, Matth. 22. Et proximum tuum ſicut teipſum.

2 ¶ Sed quæri poteſt, quomodo poſſit proximum diligere, ſi enim cor totaliter circa Dei dilectionem occupatur, & ipſa impletur, quomodo circa proximi dilectionem occupari poteſt?

¶ Huic reſpondetur, ꝙ præceptum de dilectione capitis non excludit dilectionem membrorum, ſed includit: nō enim bene diligitur caput ſine corpore; ita nec Chriſtus, qui eſt caput fidelium, ſine corpore ſuo myſtico, immo quanto dilectio Dei datur abundantius, tanto generalius, & ordinatius ad omnes dirigitur.

¶ Primo gn̄alius, ſicut patet. C. 1. 17. Quia quāto aqua de altiori loco deſcēdit, tanto ad plura loca irriganda, maxime ſi loco alto copioſa ſit, trahi poteſt; quia ita copioſa poteſt ibi eſſe, ꝙ omnia loca inferiora irrigare poterit. Dilectio vero noſtra, ſi in Deo ponatur, altiſſimū obtinet locum. In pſalm. 91. Tu autem altiſſimus.

¶ Iterū ſi nō leuiter, ſed ex tota aīa, & tota uirtute, & quātū poſſum⁹ Deus diligatur, dilectio noſtra copioſe ibi abūdat. Ex quibus duobus ſequitur, ꝙ talis dilectio ad omnes Deo inferiores, tam ad amicos quàm ad inimicos irrigādos affectione ſemper, & operatione in neceſſitate, quantum poſſibile eſt, trahi poteſt

¶ Secundo ordinatius, cibus. n. precioſus poſitus inter multos facinoroſos ci to ſine ordine laceratur a minus valentibus, & dignioribus parum, uel nihil ſeruatur, ſed cibus precioſus in fine prādij poſt alia cibaria ante dominum poſitus omnibus commenſalibus ſecūdum perſonarum ualorem, ordinate diſtribuitur. Sic dilectio, quæ cibus animæ eſt delicatus, ſi inter uanos, & uanitates ponatur, ſicut illorum. In pſalm. 4. Diligitis vanitatem ibi ſine ordine conculcatur, & laceratur, & dignioribus, id eſt, Deo, & uirtutibus, & uirtuoſis nihil reſeruatur, quia circa uana totaliter illā expendunt, quos reprehendit Spiritusſanctus. Prouerb. 1 dicens, Vſquequo paruuli diligitis infantiam, &c Si uero totaliter ante Deum ponatur Ipſe illam ad omnes tam amicos, quàm inimicos ordinat ſecundum eorum ualorem, exigentiam, & neceſſitatem, de qua ordinatione gloriatur eccleſia, dicens, ordinauit in me charitatem. Can. 2. Ordinauit (inquit) ille, videlicet, qui ſolē ſuum ori ri facit ſuper bonos & malos, & pluuiā ſuper iuſtos & iniuſtos. Matth. 5.

¶ Notate magnam generalitatē, quæ tamen ordinem non excludit, ſed includit, quia pluuia de cęlo, vel de fonte deſcendens prius montes, & altiora loca irrigat, deinde ad valles deriuatur, Sic ſol ordine prioritatis montes irradiando præuenit. Ita dilectio, qua Deum perfecte diligimus, & proximum, quæ omnes, quantum poſſibile eſt, calefacit, & illuminat. Et ideo charitas ſol, ad differentiam aliorum luminum, quæ ſolum propinquos calefaciunt, & illuminant, ſicut dilectiones mundanæ, non immerito vocatur, quia ordine quodam prioritatis, præeminentiæ, & neceſſitatis, montes, id eſt, altiores in

uirtute, & meliores in uita reſpicere, & potius illos affectione irradiare, & ſubuentione pariter irrigare debet. Ita quòd dilectio prius reſpicit per ſe diuina, & ſpiritualia, & per accidens temporalia, ut uidelicet ad illa ordinetur, in quo etiam reſpectu prius reſpiciebat
3 communia, & vniuerſalia, quàm ſingularia, quia bonum vniuerſale diuinius eſt, ſecundùm Philoſophum. 1. Ethicorum. Et ideo charitas, de qua ſcriptum eſt, ꝙ non q̃rit, quæ ſua ſunt. Sic intelligitur, ſecundũ Auguſtinum in ſpeculo, Erimitarũ quia cõmunia proprijs, nõ propria communibus anteponit. Et ſic dilectio eſt vnguentum primo in capite, ſcilicet, Chriſto, quod deſcendit in barbam, id eſt, ad maiores, deinde in oram ueſtimẽti, ad minores. Huic etiã proceſſui in parte concordat Auguſt. de doctrina Chriſtiana. Omnes (inquit) homines æque diligendi ſunt, ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimæ conſulendum eſt, qui pro locorũ, & temporum, uel quorumlibet rerum oportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur.

¶ Ex iſto proceſſu patet, quòd nec Deꝰ ſine homine, nec homo ſine Deo, verè diligi poteſt (ſecundùm Bedam.) Quod etiam dilectio non valet, niſi ordinata.

5 ¶ Primo, quòd nec Deus ſine homine diligi poteſt, ſicut nec caput ſine membris. Hoc eſt contra nonnullos cogitantes, ſi Chriſtus in perſona propria veniret, multum eũ diligeremus, & libenter eum hoſpitio reciperemus, & charitatis ei obſequia præberemus. Sed iſtos pauperes non nouimus. Sed multum errant, quia poſito, quòd Chriſtus adhuc nobiſcum moraretur, non ei placerent eum recipiendo, niſi etiam illos, qui nomine ſuo petunt pro poſſibilitate ſua, in illorum neceſſitate diligerent, & reciperent, ſicut nec placeret domino terreno, quòd caput ipſius, recipiendo infra domum alia membra ſua, extra domum in pluuiam, & frigore dimittendo, uel (quod peius eſt) membra eius uexando, uerberando, vel tedijs afficiendo. Nec bonus dominus feſtum intrat, ubi ſui intrare non permittuntur, nec diliguntur. Ad hoc ergo, ut ei placeamus, eum diligendo, neceſſe eſt eius præceptum implere, de quo dicit Ioannes decimaquinta. Hoc eſt præceptum meũ, vt diligatis inuicẽ.

¶ Sed cum probatio dilectionis eſt exhibitio operis (ſecundùm beatum Gregorium, male oſtendunt ſe Chriſti membra diligere, qui pauperes nudos vident, & famelicos, & in uicis, & in feneſtris, & in diuerticulis miſerrimis, in uillis iacere, ſine hoſpitio, ſicut porcos, uel canes, immo peius quam porcos, vel canes, quia canes, & porcos, hoſpitio recipiunt, illos uerò nec recipiunt, nec iuuant.

¶ Quid dicent in iudicio, quando omnes quæſtiones de iſta ſicut dilectionis oſtenſione, qualiter reſpondebunt, qui ciborum copijs abundabant, Chriſto dicenti. Eſuriui. & non dediſtis mihi manducare. Matth. 25. Sic de potu, & alijs charitatis operibus? qualiter reſpondebunt, qui alta & lata habuerunt ædificia, Chriſto dicenti. Hoſpes eram, & non recepiſtis me, tanquam, minus, tanquàm viliſſimum quodcunque animal, volentem in vico iacere, iacere permiſiſtis, & canibus deuorandum expoſuiſtis, qua fronte, qua audacia poterunt tales in morte, & iudicio clamare ad Deum, & dicere Domine aperi nobis? & reuera quantumcunque clamauerint, cantabitur eis canticum, fatuarum virginum. Amẽ dico uobis, neſcio uos. Et quia non aperuiſtis mihi, non aperiam uobis, quia vulpes ĩ domibus veſtris foueas habuerunt, dum malos homines, & quoſcunque peccatores, & malas mulieres, amicitiæ, uel lucri gratia recepiſtis. Filius autem hominis non habuit ibi, vbi caput ſuum reclinaret. Obturaſtis aures ueſtras ad clamorem meum, ego obturabo aurẽ meam ad clamorem veſtrũ, hoc eſt, quod minatur, Prouerb. 21. Qui (inquit) obturat autem ſuam ad 6

clamorem

clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. Nota. E.3.30. & F.8.11. & H.5.12.

7 ¶Qui ergo vult à Chriſto exaudiri in ſua neceſſitate, audiat nunc Chriſtum in ſua paupertate, & propria proſperitate. Et hoc admonet. Iſaiæ 21. dicens. Si quæritis, quærite, id eſt, ſi quæritis Deum in ueſtra neceſſitate, vel vtilitate, quærite eum in ueſtra proſperitate, & ſua paupertate pro ſua utilitate. Et nō ſicut ſamaritani, qui in proſperitate nihil commune habere uoluerūt cum Iudęis, ſicut patuit de illa quę Chriſto, quem Iudæum dicebat, petenti aquam ſe excuſabat. Ioan 4. Iudæis vero proſpere agentibus, dixeruut, ſe eſſe fratres illorum, (ſicut in geſtis patet. Alexandri Magni.) Et ſicut multi, dum prędicatur uita æterna, exultanti, dum autem uia ad illam prædicatur, triſtantur, & renuunt. Ita iſti, dum prædicatur Chriſti gloria, dicunt ſe eum diligere, & ſocietatem ſuam deſiderare. Sed dum oſtenditur, quomodo dilectionem illā operibus oſtendere debent, ut ad eius ſocietatem veniant, fugiunt. Nos vero non ſic. Non enim diligamus verbo,

8 neque lingua, ſed opere, & neritate. 1. Ioan. 3. Sed illis, quibus uidetur, ꝙ ſic Deum diligant, & membra ſua, dum eis non nocent, adhuc excellentiorem & artiorem uiam oſtendere reſtat, uidelicet, ꝙ omnia prædicta opere, & ueritate diligere non ſufficit, niſi etiam illos diligant, qui nocent, & inimicitiam exercent, quia licet totam impleant legem. Offendant autem in illo uno præcepto. Matth. 5. quo dicitur. Diligite inimicos ueſtros, & benefacite his, qui uos oderunt, factus eſt omnium reus. Iacobi 2.

¶Diligite ergo inimicos. Primo, quia multum uobis inimicando proſunt. Sicut patet. D.6.31. Exemplum ad hoc in vitaſpa. ubi quidā Heremita fame moriēs legitur oſculatus fuiſſe manus latronis, qui frequenter eius cibaria furabatur, dicēs. Gratias ago manibus iſtis, quia ipſe me modo ad regnū cęlorū ire faciunt. Rationabiliter eū dilexit, eique gratias agebat, quia dū in minimis nocuit maxima contulit, ſic in propoſito, diligite ergo inimicos &c.

Exemplum.

¶Secundo propter magnā mercedē, quā pro tali recipiemus dilectionem à Deo. Et hanc cauſam aſſignat Chriſtus in hoc, quod ſequitur. Si (inquit) diligitis eos, qui uos diligunt, quā mercedem habebitis, nonne publicani hoc faciūt. Iſta ratio ſufficere debet, ut præceptum illud impleatur, ut mercedē illam cōſequamur, quā non poſſumus conſequi, niſi impleatur; Verbi gratia. Si in iudicio reſpondeatis, dilexi eos, qui me dilexeruut, & bene feci diuitibus, & his, qui mihi bene fecerunt, ut bene facere potuerunt. Reſpōdit Chriſtus. Quā mercedē ꝓpter hoc à me petitis? nihil uobis pro opere illo debeo, quia nō pro amore meo hoc feciſtis, nihil plus uobis de opere illo debeo, quàm ſaracenis, quia nōne hoc publicani faciunt, immo latrones, & canes, & peſſimi homines, ut frequēter diligunt diligentes ſe. Si ergo vultis ampliorem his à Deo expectare mercedem, oportet in aliquo puncto eos melius viuendo excellere. In puncto uero de dilectione amicorū eos nō excellimus, ergo oportet, ꝙ hoc in puncto de dilectione inimicorū, & benefaciendo his, qui non habēt hic retribuere. Aliter dicet, recepiſti mercedē tuā; amor tuus venialis fuit; precium eius, dum uixiſti, recepiſti, qui talē dilectionem habent venalem: utinā eam Chriſto venderent, qui illam carius emeret, pro uita æterna, quia ſecundùm datum ſuū prębet illā diligētibus ſe Eccl. 1. 9

¶Iſta ꝑdicta via de dilectione inimicorū, & defaciēdo bonū cōtra malū, vt multis ualde grauis, & arcta, quibus fatendū eſt, ꝙ iſta eſt arcta via, q̄ ducit ad vitā, ꝑ quā difficillimū eſt multos ducere. Sed ſolum euntes ꝑ illā ad vitā perueniunt, quia qui nō diligit, manet in morte, ſupple, hic, ſicut corpus manet in morte ſine anima. Et in futuro ſine gloria. 1. Ioan. 3. Quia nulla alia via eſt certa ad gloriam, niſi illa ſola, quia nec 10

Chriſtus,

Chriſtus, uel martyres, uel ſancti quicunque, nec aliquis, qui modo in cęlo eſt per aliam uiam iuit. Ad hoc ergo, ꝙ aliquis cum odio inimicorum illuc ueniret, oporteret pro eo nouam uiam fieri, quæ non eſt, nec in perpetuum erit facta. Qui ergo ad uitam deſideratis pertingere, ambulate in dilectione quo ad omnes, ſic Chriſtus dilexit uos omnes. Ephe. 5. Sicut (inquit) Chriſtus, qui dilectionem opere oſtendit, animam pro amicis, & inimicis ponendo. Ioan. 15. Maiorem dilectionem nemo habet.

¶Sed (heu) multorum dilectio erga pauperes ſpecialiter, & inimicos, eſt huic diſſimilis, quia non eſt in operando, ſed in optando, & loquendo. Et eſt ſimilis dilectioni, quam habuit quidam ergo priuignum ſuum. De quo fertur, quòd dicere ſolebat, ꝙ plus illum dilexit, quam omnes filios ſuos, & pluſquam ſeipſum, & cuidam ſemel quærenti, quomodo hoc poſſet eſſe. Reſpondit, uellet illum modo eſſe in cœlo, me autem, & filios meos, nollē adhuc ibi eſſe. Ita nonnulli pauperibus, petentibus. Reſpondent, Deus te adiuuet, Deus det tibi cœlum. Inimicis etiam maledicunt, dicentes, diabolus confundat corpus. Ita ꝙ anima ſaluetur (bene inquiunt) eos diligimus, quia uellemus, ꝙ eſſent in cœlo. Iſti deficiunt multipliciter: quia de alieno corio faciunt largas corrigias, cœlum, quod non habent, nec habebunt, alijs dant, & quod facere, & dare poſſunt, nolunt contra ſacram Scripturam, quæ dicit, de ueſtra ſubſtantia donate. Iob 6. Quia etiam non ſolum animam, nec etiam pro uita futura, ſed etiam corpus diligere, & pro uita præſenti, eique optare bona, & facere tenentur, quia ſi dederit homo omnem ſubſtātiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet, ſupple, reſpectu uitæ æternæ, quam inde mercatur. Cant. 8.

Exemplum.

11 ¶Tertio diligite inimicos, nō ſolum quia uobis proſunt, & propter mercedem (ut dictum eſt) ſed ut ipſi pro dilectione, & beniuolentia eis oſtenſa, ad bonā uitam, & amicitiam Dei & ueſtram reuocentur, & occaſione ueſtri non perdantur. Exemplum ad hoc in natura. Sicut enim animalia ſilueſtria per beneficiorū exhibitionem domeſticantur, & manſue fiunt. Ita inimici melius, quàm per auſteritatem. Hyſtoria eſt ad hoc in vitaſpa. Vbi tres homines leguntur ueniſſe ad Abbatem Achillem, idem negocium ab eo poſtulantes. Ex quibus vnus quaſi inimicus ſuus male de eo concipiens, & loquens; tamen negauit alijs, & illi quod petebat, conceſſit, in quorum receſſu, diſcipulis cauſam quærentibus. Reſpondit, quòd hoc fecit, ne eum ſcandalizaret, & ut ad amicitiam eum reuocaret.

Exemplum.

Exemplum.

¶Scriptura eſt ad hoc. Roma. 12. Si (inquit) eſurierit inimicus tuus, ciba illum ſi ſitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius accendens, ſit ergo dilectio ſine ſimulatione. Rom. 12. Non ſicut falſorum hominum, qui ore ſuo benedicebant, & corde maledicebant. In Pſal. 61. Sed uera in corde, ſine ſimulatione erga omnes. Exemplo Dei, qui proditoris ſui pedes lauit, de quo dicitur. Sap. 11. Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti. Nota P. 4. 20.

¶Materia autem ad diligendū Deum inueniri poteſt in omnibus illis allegationibus, quæ notantur ſupra circa primum capitulum, ubi oſtenditur, ꝙ nihil iuſtius, quàm Deum diligere. Ar. 2.

¶Secundum motiuum ad hoc eſt dilectionis facilitas, quia licet ab alijs operibus poterint ſe multi excuſare multipliciter. Sicut patet. A. 20. 16. Propter loci, uel temporis, vel ſtatus vel operis difficultatem, ſeu impedimentum. A dilectione autem nullus ſe excuſare poteſt, quin in omni loco, ſiue in terra, ſiue in mari, ſic in omni ſtatu, ſiue infirmus, ſiue ſanus ſit, ſiue pauper, ſiue diues, ſiue fortis, vel debilis, ſiue pulcher, ſiue turpis, diligere Deum poſſit, ſi uelit. 12

¶Tertium

13 ¶Tertium motiuum eſt gaudium, quod præparauit diligentibus ſe. 1. ad Corinth. 2. Si enim ſerui dominorum tantum nituntur eis ſeruire, dilectionemque eis oſtendere, à quibus tamen male aliquando remunerantur. Et licet bene remunerentur, tamen nullam mercedem poſſunt eis dare, niſi temporalem, quia in morte deficiunt, nec poſſunt à pœnis pręſeruare, nec pręmia dare æterna. Multomagis deberent uiti eum diligere, qui omnes conditiones habent contrarias. Sed (heu) frequenter uidemus, quòd tāta uelocitate amor carnalis, & amor cupiditatis excutiunt ocium ab amatoribus ſuis, quòd vix de die, uel nocte inueniuntur ocioſi, vix quieſcunt, ſemper cura illud, quod inordinate diligunt, meditantur, & ſollicitantur. Raro autem talis ſollicitudo, uidetur in amatoribus Dei cum tanto fauore. Huic Canon teſtimonium perhibent, dicens, quòd dilectores huius ſeculi fortes ſunt in his, quæ ſunt ad mundum, ſed debiles in his, quæ ſunt ad Deum. diſtin. 47. Omnes. Motiuum vero ad dilectionem proximi, tam amici, quàm inimici præter illa, quæ dicta ſunt, eſt legis plenitudo. Nam ſicut multi radij in una luce, & multi riuuli in uno fonte, & multi rami in una radice, & multa membra, & opera in una uita continentur. Ita omnium præceptorum impletio in dilectione continetur proximi. Roma. 13. Qui diligit proximum, legē impleuit, Nam non adulterabis, non occides, nō furaberis, non falſum teſtimoniū dices, nō cōcupiſces, & ſi quod aliud eſt mandatum, in hoc verbo inſtauratur. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Ar. 3.

¶Sed quia difficile eſt ſcire, utrum Deus, & proximus digne diligantur, reſtat aliqua ſigna præter illa, quæ oſten-

14 ſa ſunt. A. 2, 13. & A. 21, 16. & A. 23, 8. Oſtendere exteriora, per quæ interiores affectiones & dilectiones cognoſci poterunt.

Exēpla ſatis bella.

¶Quia per ſcintillas, & fumum exeuntem per feneſtras de camino, coniecturatur ignis eſſe in domo. Sicut etiam per guttas ſtillantes de uaſe, ſcitur, qualis liquor interius continetur. Ita per ſcintillas, & guttas ſignorum, & operationum exteriorum cognoſcitur ignis, & qualis liquor ſit in uaſe cordis. Ratione cuius eſt ſciendum, quòd ex præcepto Dei ignis dilectionis ſemper eſſe debet in domo cordis. Qd pulchre figuratur. Leuit. 6. Ignis (inquit) ſemper in altari ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubijciens mane ligna per ſingulos dies. De lignis autem, quæ iſtum ignem nutrire debent, dictum eſt D. 5. 6. Si autem in cordis domo ſic nutritus fuerit, locutiones, & operationes exteriores illum in corde eſſe oſtendunt, quia licet ignis ſine fumo forte eſſe poſſit, dilectio autem ſine oſtenſione eſſe non poteſt. Vnde Prouerb. 6. Nunquid poteſt homo abſcōdere ignē, ſupple, dilectionis in ſinu ſuo, ut non ardeat? quaſi diceret non. Quia ſicut ignis nunquam eſt ocioſus in materia diſpoſita. Ita amor Dei nunquam eſt ocioſus (ſecundùm beatum Gregorium in Homel. de ſancto ſpiritu) operatur enim magna, ſi eſt; ſi autem operari renuit, amor non eſt. Et hoc eſt quod Chriſtus vult. Luc. 12 dicens. Ignem veni, mittere in terram, & quid uolo niſi vt ardeat. Nota. S. 6 7.

¶Ad ſciendum ergo ſi ignis Dei in corde ardeat. Reſpice ad feneſtras omnium ſenſuum, & ad manus, ſi libenter vides utilia ad ſalutem, & oculos declinas à uanitate, ſi libenter de Deo loqueris, & audis de eo loqui, ſi ſuos diligis, iuuas, & pro amore ſuo recipis, & uenientes in nomine eius honoras, & in iſtis, & in omnibus alijs Dei ſermones, & mandata ſeruas. Per iſtas ſcintillas ſcire poteris, ignem dilectionis Dei eſſe in corde tuo, aliter non. Ipſo teſte, qui ait. Ioan. 14. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Super quo dicit beatus Gregorius in Homelia de ſanctoſpiritu. Si (inquit) vnuſquiſque noſtrum requiratur an diligat Deum 15

tota

tota fiducia,& ſecura mente reſpondet, diligo,ſed certe in iſto caſu plus operibus,quàm uerbis credendum eſt, quia qui dicit, quia diligo Deum & mandata eius non ſeruat mendax eſt.1.Ioan.2. De dilectione ergo conditoris, manus, & opera requirantur, quia probatio dilectionis eſt exhibitio operis. Si autem. Viſus ſit ad uana, locutio de turpibus contra honorem Dei, uel propriam ſalutem, ſeu proximi charitatem, opera mala quia iuramentis, & falſitatibus pro lucro, uel fauore Deum vendis. Iſte fumus oſtendit cor plenum eſſe igne infernali. Nam fumus, qui uidebatur, declarabat, quod factum eſt. 1.Machab.4.

16 ¶ Sicut ergo per pyxidem, id eſt, per uaſculum è buxo, exterius cognoſcitur, cuius ſit nuncius. Et ſigno exteriori cuius, ſit ouis. Vnde Auguſt. ſuper illud. 1.Ioan.3. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli,&c. Dilectio (inquit) ſola diſcernit inter filios Dei, & filios diaboli, ſignent ſe omnes ſigno Crucis. Reſpondeant omnes, amen. Cantent omnes alleluia, omnes baptizentur, eccleſias intrent, parietes impleant baſilicarum, non diſcernuntur filij Dei à filijs diaboli, niſi charitate,quicquid vis, habe hoc ſolũ niſi habeas, nihil prodeſt, ſicut patet. C.1.12. 15. Sequitur, alia ſi non habebas, hoc habe, & legem impleuiſti.

¶Huic concordat illud quod ipſemet Chriſtus dicit. Ioan.13.In hoc,inquit, cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis: ſi dilectionem habueritis adadinuicem.

17 ¶ Adinuicem (inquit) quia quæcunque uni, & eidem ſunt eadem, ipſa inter ſe ſunt eadem, (ſecundùm Philoſophum.) Quicunque ergo Deo ſunt eadem per dilectionem, ſicut ipſe ait, Volo pater, ut ſint unum nobiſcum, ipſi inter ſe ſunt idem, & quicunque eſt unum cum Deo, eſt vnũ cum omnibus ſuis. Sicut patet. C.1. 10. Et à deſtructione cõſequentis,quæcunque inter ſe non ſunt idem, idem ptitate dilectionis, non ſunt idem cum Deo, quia nec ipſum diligunt. Vnde 1. Ioan.4. Si quis non diligit fratrem ſuũ, quem uidet,quomodo poteſt Deum diligere,quem non videt? Vnde Beda. Neque Deus ſine homine, neque homo ſine Deo diligi poteſt.

¶Ergo ſola mutua fraternæ dilectionis oſtenſione oſtenditur Dei dilectio, & Dei filiatio. Vnde Chryſoſtomus ſuper Matthæum.Homel.4. Omnes ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei, in veritate, poſſunt habere ſerui diaboli in ſimulatione, habet enim fictos, manſuetos, caſtos, eleemoſynarios ieiunos. Et omnem ſpeciem boni, quem creauit Deus ad hominum ſalutem, introduxit diabolus ad hominum perditionem, ut inter verum & ſimulatum confuſio fiat, ſolam autem charitatem ſpiritus ſancti non poteſt immundus ſpiritus imitari. Ideo autem hanc priuatam ſpeciem ſibi ſoli ſpiritus ſanctus ſeruauit,ut per nullius iuſtitiã, & teſtimonium ſic cognoſcatur,vbi ſpiritus ſanctus eſt, quemadmodum per gratiam charitatis. Hæc autem charitas (ut ait Auguſt.) Eſt dilectio Dei propter ſemetipſum, & proximi propter Deum,&c. Vt ergo videatur qualis quiſque populus ſit, intuenda ſunt,quæ diligit, ſecundùm Auguſt. de ciui. Dei. lib.19.c.24.Quia tanto melior eſt:quãto meliora diligit.

¶Aliud experimentum ad idem accipitur ex ſimilitudine ciborum corporalium,quando enim cibus precioſus, & delicatus alicui, qui ſcit eum talem eſſe,offertur,cui non ſapit, poteſt ſcire, ꝙ non eſt bene diſpoſitus, uel quòd eſt alijs plenus. Ita quando offertur in prædicatione, uel confeſſione,ſeu quacunque collatione alicui cibus precioſus, quia hortatur, ut Deum diligat, & proximum, tam amicum, quàm inimicũ, quòd etiam ceſſet peccare,& ieiunet, & oret,& pœnitentiam agat. Et ille, qui audit, ſcit quidem quòd bona uerba ſunt, & quòd bonum eſſet, ſic facere. Vnde & frequenter dicunt, fœlix qui ſic facere 18

facere poſſet, ſicut dicunt alij, hic eſt bonus cibus ſi quis comedere poſſet, nec tamen ſaporem inueniunt, ſic facere, ut eis dicitur. Vnde ſcire poſſunt, ꝙ non ſunt bene diſpoſiti in anima, & ꝙ ſunt alijs malis à moribus pleni. Si vero bonum ſaporem inueniunt, ex illo cibo ſpiritualiter viuunt,& roborantur, dilige ergo ſapientiam, & conſeruabit te. Prouerb.4.(ſupple)ad quatuor effectus, ad bene operandum, ad malum pęnæ ſuſtinendum, ad malo culpæ reſiſtendum, ad in bono gratiæ perſeuerandum. De his quatuor ſimul, in Pſal. 17. Diligam te domine fortitudo mea in operando. firmamētum meum in ſuſtinēdo,& refugium reſiſtentibus, & liberator perſeuerantibus.

19 ¶Tertium experimentū non ſolū de charitate,ſed de charitatis gradu,uideli cet,an feruētior, & maior uel minor ſit in corde,eſt ſicut de lumine candelæ, q̄ in paruo vento extinguitur, ubi magnus ignis, plus inflāmatur.Ita magna dilectio, nunquam tędio,uel aduerſitate extinguitur,quia omni tempore diligit,qui amicus eſt. Prouer.17. Nota experimentum huic ſimile. C.1. 20. Nota etiam plura de iſta materia.A.27.3 8. & C.14.23 & D.2.2.

Exemplum.

Ar.4. ¶Non habentium uero prædictum ſignum nunciorum, & ouium Chriſti, necnon inuenientium ſaporem in ſpiritualibus cibis, in his (uidelicet) quæ Dei ſunt, maxima eſt fatuitas, & periculum mortis. Quæ maior fatuitas in ſitiente, quàm plus diligere, riuulum, quàm fontem, plus adulterium, quàm maritū,plus dona mariti, quàm ipſum, dantem, plus ipſam carnem, & mundum ſeducentem, & Diabolum ſine fine punientem, quàm Deum ęternaliter remunerantem, cum illis, qui dilexerunt magis tenebras, quàm lucem.Ioan.3.

20 ¶Cuius rei cauſa,in autoritate innuitur, homines enim in tenebris cū paruo lumine mixtis melius uidēt propinqua,quàm diſtātia.Ita carnales,cupidi, & mundi ſapientes,quibus dici poteſt. Adhuc modicum lumen in uobis eſt. Ioan.12. Clare uident ſenſibilia, & carnalia, & quia plus appropinquant, & plus dilectant,plus ea æſtimant, & diligunt. Spiritualia uero,& uitam ęternā, ſicut domum magnam ad magnā diſtātiam, paruam iudicant, & parum diligunt,tamen in morte quādo alteri ſęculo, & ſpiritualibus appropinquant, uidentes quantum ea,quę hic dilexerunt, ab illis eos impedierunt, & retraxerūt, fatuitatem ſuam, & periculum intelligent. Et erit de eis, ſicut ſecundùm fabulas fuit de ceruo: qui uidens cornua ſua in aqua,multum in eorum delectabatur pulchritudine,pedum vero uelòcitatem contempſit,ſed cum eo venator eum canibus ſequeretur, & cornua inter frondes, ne fugeret, & periculum euaderet,impedirent, & pedes iuuarēt, incepit eſſe alterius opinionis. Ita in propoſito,quando in morte, ueniet venator inferni,& patet. Fabula.

¶Tunc illa,quę fuerunt ei prius materia delectationis, erunt materia triſtitiæ,quādo illi, in quibus Deus per dilectionē,& gratiam habitabat,de quibus. Ioan.14. Si quis diligit me (Et cito poſt) pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & māſionē apud eū faciemus. Ad manſionem recipientur æternā, ſed illi proijcientur in tenebras exteriores, quia tenebras (ut dictū eſt) dilexerunt. Et ut ratio utriuſque partis clarius videatur, notate ordinem uerborū Chriſti,ante enim manſionem,quā promittit,duo præmittit, uidelicet dilectionē, & ſermonū obſeruationē. Ac ſi diceret. Ad hoc,ꝙ cū homine ad tēpus manſionem faciam,& ipſe mecum in æternū, duo hæc requiruntur, nec mirum de dilectione, quia non eſt aliquis noſtrū, qui libenter hoſpitatur,ubi odio habetur.Nec mirum etiam de ſecundo,quia rex in caſtro ſubditi ſui manſionem capiendo:dum ibi moratur, officiales, & ianitores ſuos in oībus locis ponit, & ſua pręcepta ab oībus tenentur dum ibi habitat, ſic iuſtum eſt, vt Deo obediatur, dum in caſtro moratur animæ. 21 Exemplum.

Et

Et ſicut iſta duo faciunt Deum ſemper in caſtro animæ manere: & ad manſionem ducunt æternam. Ita his contraria, uidelicet, odium Dei, & proximi, & fractio mandatorum Dei, eum de manſione animæ fugant, nec mirum, quia mundus non libenter cum immundo, & luxurioſo, nec pacificus cum inuido, & iracundo, nec lux cum tenebris, nec largus cum auaro, nec uigil & laborioſus cum pigro operario, nec verus cum falſo. Ita Chriſtus cum Belial. Defectus tamen nō eſt in eo, ſed in illis, qui eū eijciunt de manſione animę, & non ſolum eijciunt, ſed (quod peius eſt) aliqui eorum turpiter produnt, & uendunt, ſicut multi, qui ore dicunt ſe Deū diligere, ſed tamen pro minori, quàm pro dimidia marca eum periurijs, & malis acquiſitionibus, & falſis mercationibus uendunt. Iſti Deo eiecto de caſtro animæ, locum, & caſtrum illud pro modico locant diabolo. Quis ergo illorum crederet verbis, quibus dicunt, ſe Deum diligere, cum Scriptura dicat. Operibus credite, & quis mirabitur de hoc, quòd tales eijcientur de manſione Dei æterna cum ſarcinis, & faſciculis, & furtis ſuis ad colla illorū, pro quibus Deum vendiderunt, qui turpiter eum eiecerunt hic, & uẽdiderunt, & non dilexerunt, animas ſuas vſque ad mortem. Apocal. 12. Quando ergo morerentur tales in perſecutione Antichriſti pro fide, qui eum ſic negāt, vel qui modicam pro iuſtitia ſuſtinere nolunt perſecutionem.

Ar. 5. ¶Non ſolum hæc mala habet dilectio ſimulata, ſed & magnam habet falſitatem, ſicut patet. A. 21. 7. Per totum, hoc etiam quotidiano patet experimento. Quia uix modo diligit filius patrem, vel filia matrem, uel ille, qui amicus vocatur, amicum ſuum, niſi ſicut muſca vas lactis, vel mellis, & ſicut canes os. Nota. E. 8.
22 19. Vnde Tullius de amicitia. Sic (inquit) mutuo ſe diligunt homines, ſicut homo diligit uaccam ſuam, ſcilicet, propter cōmodum, & lucrum propriū, vel ſi aliquid plus in homine diligunt, quàm in boue, illud plus raro ad animam extenditur, ſed circa corpus mercatur, moratur, & negociatur, quia raro inuenitur, qui non diligat propter utile, vel delectabile. Ideo uix inuenitur, qui ſit amicus mortuo, quia animam non diligunt, quia ſic dilectionem erga corpus oſtendunt propter utile, uel delectabile, quibus ceſſantibus, paupertate, uel morte, ceſſat dilectio. Vnde dicitur, quòd pauper, & mortuus non habent amicum: ſed ſi ſincere animam diligerent, quæ non ceſſat, nunquam ceſſaret dilectio, quia cauſa nunquam ceſſat. Opere ergo oſtendunt, quòd non animas, ſed corpus, & corporalia diligunt. Ideo, Poſt mortis morſum vertit dilectio dorſum. Et finita uita, finitur amicus ita. Nota. E. 8. 3. Verſus.

23 ¶Sed nonne multum diligunt, quos ſic mortuos plangunt, quos etiam, tot expenſis, & pompis ad puteum deducunt. De multis reſponderi poteſt: ꝙ plus plangunt proprium, quàm mortui incommodum. Vxor, quia non erit in tanto honore, uel rerum copia, filij, quia non habent conſuetam ſuſtentationem, ſerui, quia ſeruitium amiſerunt, amici, quia non habent ſolita feſta, & commoda. A Et ſic de alijs, vel quia ſolatium à uiuo habuit in re, vel in ſpe, vel in utroque, nec eſt multum mirandum, quia qui non diligunt animas proprias, quomodo diligere poterunt alienas? Quod autem non diligunt proprias, patet, quia qui diligit iniquitatem, odit animā ſuam. In Pſal. 10. Nota. E. 8. 20.

24 ¶Ad aliud etiam, quod obijcitur de expenſis circa funera amicorum, & feſta in die ſepulturæ. Reſponderi poteſt, ꝙ multi in talibus expenſis plus intendunt propriā oſtentationem, quàm mortui utilitatem, vel redemptionem. Cuius rei ſigna duo ſunt, unum uidelicet, ꝙ ubi multas marcas expendunt circa feſta, & pompas in pannis, & cereis, & huiuſmodi, uix uolunt unum ſolidum

ſolidum reſtituere de debitis, uel male ablatis defuncti, uel uix tot denarios dabunt pro anima, quot ſolidos expendunt in mundi pompa. Aliud etiam ſignum eſt, quòd de cera, & equis, & pannis, & omnibus, quæ apud mundum circa defunctum oſtentant, minus quod poſſunt pro defunctis apud locum ſepulturæ, uel quemcunque dimittunt, ſed totum ſi præ uerecundia poſſent, reportarent. Hoc ergo factum oſtendit, quid intendebant, de omnibus iſtis ergo verificatur illud. Apoc.12. Non dilexerunt homines animas. Prędictis etiam concordat Canon dicens: quòd exequiæ pompaticæ plus ſunt ſolatia viuorum, quàm ſubſidia mortuorum. 13.q.1. animæ.

Ar. 6. ¶Iſtas autem malas dilectiones: omnes aduerſitates ſequuntur, tam uitæ præſentis, quàm futuræ, quia nulla
25 dominaretur aduerſitas, ſi nulla eſſet iniquitas. Sed aufer fatuum amorem, & nulla erit iniquitas, quia totius ciuitatis Babilonicæ fundamentum eſt inordinatus amor. Sicut patet per Auguſt. C. 4. 1. Cui etiam concordat Sanctus Thom. 1. 2. quæſt. 25. artic. 2. Aſſerens amorem eſſe primam omnium paſſionum animæ, quia quædam complacentia, quæ amor dicitur, pręcedit omne deſiderium, patet ergo, ꝙ dilectio inordinata, eſt cauſa omnium peccatorum. Et per conſequens omnium tribulationum ex parte noſtra.

¶Quantum uero ad Deum, cauſa omnium aduerſitatum eſt ſincera, & zelotipa dilectio, qua animas noſtras, ad modum viri zelotipi uxorem ſuam diligentis, diligit. Ille etenim uxorem
26 ſuam alienum diligentem, multis modis & flagellis, & verbis, & uerberibus, & neceſſariorum ſubtractionibus affligit; ut ad amorem ſui eam reuocet, & ſeruum, quem ſic diligit, fugat, ut tota male dilectionis occaſio ſubtrahatur. Sic Deus, de quo. Exod. 34. Dominus zelotes nomen eius, uidens nos alia inordinate diligere, & in illis reb⁹, & in alijs & tempeſtatibus, & pluuijs & infirmitatibus nos multipliciter affligit. Quando etiam ſic dilectum morte ſubtrahit, ſeruum fugat, & totum, ut amor noſter erga eum creſcat. (Sicut patet. A. 20. 10.) & mala dilectio eradicetur. Sicut ipſemet dicit. Exod. 20. Ego ſum dominus Deus tuus fortis, zelotes, uiſitans iniquitates (ſupple) ad eas tribulationibus extirpandas.

¶Et reuera, hoc faciendo, & ſi non ore, opere tamen, & effectu nobis loquitur, & minatur. Sicut legitur quandam mulierem allocutam fuiſſe uirum Exemplum. ſuum poſt mortem ſuam, fertur enim, quòd quidam rex accepit in uxorem filiam cuiuſdam potentis: qua mortua, cito aliam duxit uxorem. Cui apparens uxor defuncta, & ipſum increpans ait. O ingrate, cito oblitus es mei, 27 ſed ego te ita vexabo de nocte, & pater meus de die, quòd non erit in te locus noui amoris. Sic Deus tot aduerſis nos hic uexat, & pluribus minatur vexare in futuro: quòd de iure non deberet in nobis eſſe locus fatui amoris. Et tota iſta tribulatio, tam in die præſentis uitę nobis exhibita, quàm in nocte mortis promiſſa, ne in nobis locus amoris inueniatur, quia dum iſtas aduerſitates temporales nobis in præſenti immittit, & in futuro æternas minatur, quid aliud nobis loquitur? quid aliud nos docet? niſi illud. 1. Ioan. 2. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt.

¶ Dimiſſionis. Cap. X.

SVMMARIVM.

1 *Dimiſſionis modus, duplex eſt, totalis, & frequens.*
Primus modus totalis hoc pacto fieri debet; ꝙ tota offenſa ex corde dimittatur.
Secundus modus frequens fit, quòd quotiens in te delinquitur, totiens offenſa dimittatur.

2 *Cauſa*

2 *Cauſæ dimittendi , & rationes plures exiſtunt .*

3 *Primò Chriſtus eius doctrina dimiſſionē edocuit .*

Secundò Chriſtus exemplo & opere præ ſe tulit hanc dimittendi methodum .

Tertio Diſcipuli etiam Chriſti hanc eandem dimiſſionem ore docuerunt , & opere adimpleuerunt .

Quartò debes offendenti dimittere ; vt fugias, vel minuas damna tua .

Quintò dimittas , ne æternas pœnas ſuſtinere cogaris.

4 *Sextò dimittendum eſt , ut mendacium orando fugias, cum inquit ; Et dimitte nobis debita noſtra , ſicut & nos dimittimus .*

5 *Septimò ad confundendum , & deijciendum , Dæmonem ; qui inter homines diſſimilitudines ſeminare, & parere vehementem conatum.*

Octauò dimittere debemus , ut nobis Deus dimittat.

6 *Multi ore ad tempus potius iniurias diſſimulant, quàm corde remittant .*

7 *Deus optimus maximus non exaudiet, vel dimittet in morte , nec ante mortem parcet illis , reſpuentibus ante mortem alijs dimittere .*

8 *Nonò inimicis dimittendum eſt , ut acquirere ualeamus æterni Regni mercedem .*

9 *Quàm ineffabile , & immenſum dimittentium meritum eſſe inueniatur , non ineleganter tribus exemplis elucidatur.*

10 *De demerito , & pœna debita non dimittentium .*

11 *Multipliciter & fuſius . Reſpondetur pluribus allegatis rationibus , quibus illi nolentes dimittere muniuntur aduerſus eorum aduerſarios .*

12 *Eiſdem obiectionibus paſſim reſpondetur ab illis adductis, qui ægre ferunt conuitia, & contumelias hoſtium, & nu.13.*

14 *Iuſtitiæ rigor , & ſeueritas non ſemper petenda eſt propter duas rationabiles cauſas.*

15 *Non ſufficit Chriſticolis , eorum proximos hoſtiliter non lædere, ſed tenentur ex præcepto eos dilectione amplecti.*

16 *Quomodo cum exemplo reſpondendum eſt his qui obtorto & efferò corde nolunt relinquere iniuriam impunitam : etſi ſuſpendi ſtatim cognoſcerent , & mox in immonia tartara decludi certo ſcirent .*

DImiſſionis . Primo, oſtēdetur modus . Secundo, cauſę. Tertio , meritum dimittentium . Quarto, nolentium dimittere ponendę ſunt reſponſiones cum reprobatione. Quinto, pęna oſtendetur eorundem .

¶Modus autem duo requirit, uidelicet totalitatem , & frequentiam . Totalitas autem dimiſſionis ſic fiat , quòd tota offenſa, tota ira, ſeu vindictæ appetitus, ex corde dimittatur, ſic uidelicet, quòd de alterius aduerſitate non gaudeat , nec de proſperitate doleat , nec malum eius appetat , nec uindictam per ſe loquendo , uel operando , uel per alium procurando quærat . Ita ꝙ ſemper duo à Deo prohibentur , uidelicet ira cordis interius, & uindicta manus , & linguæ exterius . Tertium vero, quòd uidelicet iuſta fiat emenda, ſecundùm leges Dei non prohibetur , ſic ergo dimitte, & dimittemini. Lucæ 6. Quantum ad delicti, ſeu offenſæ totalitatem . Secundo quantum ad offenſæ frequentiam dimittite, quotiens in uobis delinquitur, ſicut vultis, quòd Deus quotiens ei peccatis , dimittat . Vide, Petrus Rauennas . Sermone. 67. ſuper illud. Matth.6. Dimitte nobis debita noſtra , ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris . Hic (inquit) ſine peccato eſſe non potes , ſi uis ergo ſemper dimitti tibi, ſemper dimitte, & quotiens vis dimitti, totiens dimitte , immo quiuis totum tibi dimitti , totum dimitte , inſuper & hoc faciendo intellige , quia alteri remittēdo, tui veniam tu dediſti . Cauſę autē, & rationes , quare ſic dimittendū eſt, præter illas , q̄ tactę ſunt, D.6. 31, Et D.9.8.& 9. multę adduci poſſunt. Ar.1. 1

¶Primo

Ar.2. ¶Primo Chriſti doctrina qui hoc do-
cuit. Sicut patet. D.9.8. Secundo Chriſti
2 exemplum, qui non ſolum hoc uerbo
docuit, ſed opere oſtendit, in hoc ꝙ pa-
trem orauit. Lucæ. 23. dicens. Pater di-
mitte illis, quia neſciunt, quid faciunt,
non ſic oraſſet, ꝙ pater illis dimitteret,
quantum ad deitatem, niſi ipſe quan-
tum in eo fuit dimiſiſſet, quantum ad
humanitatem.

¶Exemplo diſcipulorum Chriſti, qui
etiam hoc ore docuerunt, & opere im-
pleuerunt, dixerũt. Nos dimiſimus om-
nia & ſecuti ſumus te. Lucæ 18. Qui ve-
ro horum exemplo non dimittunt,
Chriſtiani, uel Chriſti diſcipuli ſolo
nomine ſunt, nec Chriſtum, vel eius
diſcipulos ſequuntur re, ſed uoce, di-
centes, ſe Chriſtianos eſſe. Et ideo ſicut,
qui dicunt ſe peregrinos eſſe terræ San-
ctæ, nunquam tamen uadunt, & nun-
quam ad terram illam peruenient. Ita
nec tales ad terram viuẽtium, quia nun
quam ad illam uenient, niſi peccatis il-
lorum prius dimiſſis, ſed peccata non
poſſunt eis dimitti à Deo, niſi ipſi alijs
dimittant, quia ſi non dimiſeritis ho-
minibus, nec pater noſter dimittet no-
bis. Matth. 6. ergo niſi dimittant, ter-
minum peregrinationis, & ſocietatem
Chriſti, & diſcipulorum eius nunquam
attingent.

3 ¶Quarto ut damna tua fugias, vel
minuas, & ne malum tuum duplices,
& de minori malo maius facias. Ipſe
enim, quem odit, tibi uel tuis loquẽdo:
vel operando, damnum forte intulit
temporale, ꝙ finem habebit. Tu uero
odiendo, vel te uindicando, malum tibi
infers ſpirituale, & æternum in mortis
euentu, quia Deum à te fugãs, & pacem
amittis cordis, & animam perdis, quæ
ualet mille mundos. Et ſic quaſi aufe-
renti denarium, infinitum ex ira proij-
cis & amittis theſaurum. Et ſic eum
odiendo, uel perſequendo, vel uolun-
tatem habendo, vt ei noceas, plus tibi
noces, quàm ei, & plus tibi noces, quàm
ipſe tibi nocere poſſet, quia ipſe damnũ
ſpirituale, & animæ tuæ perditionem,
& pœnas ęternas tibi inferre non po-
teſt. Male ergo ſe uindicat, qui tot mo-
dis damnum proprium auget. Sicut
patet. T. 5. 70.

¶Quinto, ne pęnas incurras æternas,
duro cordi debitas. Eccl 3. Cor durum
male habebit in nouiſſimo. Sicut pa-
tet. C. 9. 5.

¶Sexto, ut mendacium orando fu- 4
gias, quando dicis illud. Matth. 6. Di-
mitte nobis, &c. Sicut & nos dimitti.
debito. noſtris. Si enim non dimittis,
qualiter te à falſa ſuggeſtione Deo fa-
cta, & mendacio ſaluabis. Sicut ergo ve-
raciter, & cum corde miſericordi oran-
do, & orationem dominicam dicendo,
Deum miſericordem nobis facimus.
Ita mendaciter, & ſine miſericordia, &
remiſſione cum duro corde, & immiſe-
ricordi, hanc dicendo, quid aliud quàm
eum immiſericordem nobis facimus?
quia eadem menſura, qua menſi fueri-
tis, remetietur uobis. (Matth. 7.) & iudi-
cium ſine miſericordia ei, qui non facit
miſericordiam. Iaco. 2. Nota. O. 5. 14. Si
enim carens operibus miſericordiæ dã-
nabitur. Sicut patet. Matth. 25. Maxime
carens iſto damnabitur, quia inter om-
nia miſericordiæ opera iſtud eſt maxi-
mum. Vnde Auguſt. in enchiridion.
Multa (inquit) ſunt eleemoſynarum ge-
nera, quæ cum facimus, adiuuamur, ut
nobis peccata dimittantur, ſed ea nihil
eſt maius, quàm cum ex corde dimitti-
mus, ꝙ in nos quiſque peccauit, quia
minus bonũ eſt erga eum eſſe beniuo-
lum, qui nihil mali tibi fecit. Illud vero
grãdius, & maniſeſtiſſimę bonitatis eſt
indiciũ. Sicut ergo q multa dat diuitib⁹,
& pauperibus in mundo iſto, reputatur
largus, & liberalis. Ita qui libenter of-
fenſas propter Deum remittit in curia
Dei, largus reputatur, & magnificus.

¶Septimo, ut diabolus confundatur
qui maxime nititur inter homines di-
ſcordias ſeminare, ſicut patet. D. 8. 9.
quia ſicut maxime de tali diſcordia
gaudet. Ita de concordia confunditur.

¶Octauo, ut Deus nobis dimittat, fę- 5
lix, qui in paſſu mortis, qñ multa pec-

cata ei obijcientur (ſicut patet. D. 1. ſ.) & quando omnia debita ab eo exigentur, (ſicut patet ibidem) Deo dicere cum ſecura conſcientia poſſet. Miſericors Deus, frequenter dimiſi pro amore tuo peccantibus in me, nunc rogo pro miſericordia tua, dimitte mihi, propter bonitatē tuā Deus, & ſis ei miſericors, qui tibi & tuis & malis propter te miſericors fuit. Si ſuggeſtio eſſet vera, credo, quòd cito audiretur. Aliter ſicut patet. O. ſ. 14. quia ab illo petit; qui orationem illam formauit. Matthei 6. Sic orabitis, &c. Dimitte nobis debita noſtra, &c. & nequaquam homines ſic orare docuiſſet, niſi ſic orantes audire vellet.

¶Qui ergo uolunt tunc exaudiri, quando petent remiſſionem multorum debitorum, dimittant nunc panciora. Fatuus enim eſſet, qui nollet unum denarium ei debitum dimittere, ut ei dimitterentur mille, in quibus ipſe obligatur. Sed iniuriam, quam Deo facimus peccando, plus excellit iniuriam nobis factam, quàm mille denarijs excellant unum, quia ibi peccando contra infinitum, infinitam iniuriam committimus. Et ſi non dimittimus vnum, non dimittuntur nobis mille. Vnde Hiero. ſuper illud. Matth. 6. Si non dimiſeritis, &c. formidoloſa ſententia, ſi parua fratribus non dimittimus, magna nobis à Deo nō dimittuntur, quod patet pulcherrime. Matth. 18. Vbi Chriſtus talem reprehendit, qui noluit miſereri conſerui ſui, ſicut & ipſe dominus ſui miſertus fuit, quem tradidit tortoribus, dicens. Sic & pater meus cęleſtis faciet uobis, niſi remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus ueſtris.

6 ¶Notandum eſt diligenter, quòd dicit, de cordibus ueſtris. Multi enim ore iniuriam potius ad tempus diſſimulant, quàm remittant, propter congregationem, & inſtantiam bonorum virorum, qui ad faciendum pacem inter eos congregantur, ne eos offendāt, ficte more traditoris. Inde, mutuo ſe oſculantur, dicentes, pax, pax, & non eſt pax. Hierem. 6. quia angorem in corde retinent, & tempus ulciſcendi expectant, & ſemper minus diligunt, & faciliter culpam præteritam improperant. Contra quos. Bern. Sermo. 89. Tam (inquit) liberaliter dominus donauit iniuriam, ut iam nec damnet ulciſcendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando, uel cogitando. Qui verò ſic ad tempus diſſimulant, ut quando poſſent, noceant, Deum inſtruunt, qualiter eos damnare debeat, & qualiter ſe ad eos habere debeat, ut (uidelicet) ad tempus iniuriam ſibi factam peccādo diſſimulet, & in fine, cū tēpus acceptauerit, eos durius iudicet, quia (ſicut ante dictum eſt) quali menſura alij menſura, &c.

¶Ex omnibus præmiſſis patet, quod Deᵘ nō exaudiet, nec dimittet ante mortem, vel in morte illis, qui ante mortem alijs non dimiſerunt. Nec hoc debet cuicunque uideri mirabile, ſed magis mirabile debet uideri, quomodo ipſi præ uerecundia poſſent à Deo, & miſerijs ſuis ante mortem, uel in morte miſericordiam, & adiutorium petere de magnis, qui noluerunt pro Deo miſericordiam facere in paruis, quomodo poſſent ab eo regnum petere dicentes? Adueniat nobis regnum tuū, vel remiſſionē multorum debitorum, qui pro eius amore noluerunt paruum debitum dimittere, hoc enim quaſi riſu dignum recitat Scriptura, dicens. Homo homini reſeruat iram, & à Deo quęrit medelam. In hominem ſimilem ſibi, non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur altiſſimū. Ipſe, dum caro ſit ſibi reſeruat iram, & propitiationem petit à Deo, quis exorabit pro delictis illius? Eccleſiaſtici 28. De hoc Auguſtinus, de ſermone domini, ſermone 5. quam (inquit) frontem habes, petēdo ad Deum tuum, qui non cognoſcis parem tuum?

¶Nono propter emendam, & mercedem æternam. Qui enim proximo pacificari vellet pro regno, vel pro auri, & argenti theſauro immenſo, pacificetur 8

tur

tur pro regno illo, quod dabitur pacificis. Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur, ſi autem filij, & hæredes. Non ergo propter merita, vel demerita inimici, ſed propter iſtas cauſas prædictas, & commodum propriũ, dimitte, & dimittemini. Luc 6. Et benefacite his, qui uos oderunt, ut ſitis filij patris ueſtri (Matth. 5) Hoc eſt, in remittendo ei ſimiles, iuxta ſignificationem nominis, quia filius Dei dicitur, quia fit, ut ille.

Ar. 3. ¶Quãtum autem ſit meritum dimittentium patet ex hoc, quod in geſtis antiquorum patrum legitur, quaſi ſic, quidam heremita requiſitus forte in mortis articulo, ut aliquod præcipuum factum, quod in uita ſua feciſſet, narraret, ut poſſet remanere in exemplum, dixit, (Exemplum.) nunquam comedi quiſquam, ꝙ mortem patiebatur. Alius uero requiſitus, reſpondit, ꝙ nunquam dormiuit, habens aliquid in corde ſuo contra quemcunque, nec etiam quod aliquis haberet
9 aliquid contra me, quantum mihi poſſibile fuit. Et uita iſtius ſecundi plus commendatur. Ex quo patet ꝙ melior eſt culparum dimiſſio, quàm ciborum abſtinentia. Idem patet per hoc, quod (Exemplum.) à multis narratur & ſcribitur, quod cũ quidam inimico ſuo cum poteſtate obuiaret, & ipſum ſtatim occidere uellet. Alius ad pedes eius ſe proiecit, miſericordiam petens pro amore illius, qui pro eis in Cruce, mortuus fuit, qui ſtatim pro illius amore, & remiſit, oſculatuſque eſt eum, hic ergo, qui remiſit, poſtmodum cum alijs peregrinis Hieruſalem ueniens, cum ante crucifixi imaginem in templo ueniret, imago miraculoſe brachia coram omnibus extendens amplexatus eſt eum in ſignum, quod Deus ſic filios ſuos honorabit in cęlo, qui amore eius remittunt. Cuilibet enim tali dicturus eſt illud. Luc. 7. Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, cui autem minus dimittitur, minus diligit

(Exemplum.) ¶Tertium etiam exemplum dimittẽdi, & meritum noſtrum augendi, habemus de quodam alio, de quo legitur, quod ter in die omnibus indulgebat, mane propter miſſam, ne (uidelicet) Deum pacis ſine pace cordis uideret, nec enim aliter ſe illa uiſione dignum reputauit. Meridie, propter menſam, ſero propter dormitionem, ne, uidelicet, à diabolo ſuffocatus pro ira damnaretur: Horum ergo exemplo propter meriti magnitudinem, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem. Mar. 11.

¶Quia uero oppoſita iuxta ſe poſita Ar. 4.
magis apparent. Iuxta meritum dimittentium ponendum eſt demeritum nõ dimittentium. Auditis tamen illorum reſponſionibus, in quibus ſi deficiant pęna tantæ temeritatis debita (artic. 5.) addicenda eſt.

¶Ad prædictas rationes, & allegatio-
nes, ꝙ nõ eſt ira in corde reſeruãda, nec 10
maledictio ore proferenda, nec uindicta per manus capienda, ſed totaliter quo ad iſta tria remittendum. Reſpondent aliqui dicentes. Poſtquam fecit tantum contra me, vel aliquẽ amicorũ meorum, ſeu filiorum, vel conſanguineorum, obloquendo, diffamando, verberando, vel bona auferendo, ſeu diſcordias inter me, & maritum meum, ſeu amicum, ſeminando, mendaciter falſa mihi imponendo, & ſpecialiter vbi nihil tale contra eum demerui, ſed oſtendi ei bona, contra hec quę mihi reddidit? quomodo ei remittere poſſem? Reſpondetur, ꝙ propter nouem rationes, articulo ſecundo, notatas, nec ualet, ꝙ addunt, ꝙ nihil demeruerunt, & ideo remittere non debent. Quia Chriſtus, & ſancti martyres non demeruerunt talia damna, percuſſiones & occaſiones, & tamen ipſi remiſerunt. Si ergo ipſi talia damna, & pœnas ſuſtinuerunt, qui eas non meruerunt, & tamen patienter remiſerunt. Iuſtum eſt, & rationi conſonum, quòd nos, qui multas meruimus pœnas peccando, eas patienter ſuſtineamus, & remittamus. Si ad eorum pertingere uolumus ſocietatem, quia licet mala ſit intentio damnificantis nos, & perſequentis,

eſt tamen iuſta de cauſa ex parte Dei permittentis, & ex parte patientis, quia talia, & plura peccando meruit. Talibus ergo non eſt iraſcendum, ſed ignoſcendum, quia ſicut martyres ad cœlum ire fecerunt, & ideo rationabiliter eis remiſerunt. Ita nos ad cœlum ire iuuãt. Sicut patet. D.6.3 1.3 1.

11 ¶Iterum reſpõdent, pluries deliquit, & pluries dimiſi, & ſemper poſt pacificationem iterum inimicitias contra me exercet, nunquam iterum remittam. Huic reſpondet Chriſtus Petro quærenti, quotiẽs dimitteret fratri ſuo (Mat.18.) Cui Chriſtus inquit, non vſque ſepties, ſed vſque ſeptuageſies ſepties, id eſt, ſemper, & totiens, quotiens delinquit. Cuius facti ratio aſſignatur ſupra eod. capit. 2.

¶Item reſpondent, ſic remittere, & ſic inimicos diligere, durum eſt, fateor tamen per hanc duram viam oportet ad uitam pertingere. Sicut patet. D.9.10. quia regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapient illud.

¶Iterum reſpondent, non poſſumus
12 inuenire in cordibus noſtris, ꝙ remittamus. Non eſt mirabile, ꝙ non inuenit gratiam miſericordiæ, uel remiſſionis in corde à diabolo poſſeſſo, in quo die, & nocte habitat, immo maius mirabile uidetur, ꝙ qualecunque opus bonũ in tali ſtatu facere poſſet, quia ex quo ipſe burſam cordis ligauit, uſque eius manu ſua conſtringit, mirabile eſt, ꝙ bonum nec illuc intrare, nec inde exirę poteſt, immo mirabilius eſſet, ſi ex corde à crudeli tyranno poſſeſſo, aliquid miſericordiæ exire poſſet. Sicut ergo qui in corde inuenit, quòd delinquenti pro Deo dimittat, cogitare rationabiliter poteſt, ꝙ cor eius non eſt à crudeli diabolo poſſeſſum. Ita qui non poteſt in corde ſuo inuenire. Experimento ſcire poteſt, quoniam cor ſuum crudelis dominus manu ſua tenet, & ſtringit. Conſilium ergo optimum eſt in iſto caſu, ꝙ dolendo & confitendo, manum diaboli de corde tuo ſoluas. Et tunc voluntatem inuenies dimittendi, Sicut enim aqua calida, canis de coquina fugatur. Ita diabolus aqua contritionis, & lachrimarum. de coquina cordis. Et ſicut alium tenens manu gladio amputata, qui tenebatur, dimittitur. Ita diabolus gladio linguæ in cõfeſſione percuſſus. cor, quod tenuit, dimittit, quia manus eius. i. tenendi poteſtas aufertur. Et ſicut crudelis domino iugo ablato ſeruus à lege eius abſoluitur. Ita tale cor à lege crudelitatis abſolutum dimittendi, & miſericordiæ gratiam, & libertatem conſequetur. Et niſi ſic manus diaboli euaſerit, dimittere non poterit, quod pulchræ ſignificatur in Exo.7. vbi replicatur, ꝙ induratum fuit cor Pharaonis, ſupple, per diabolum, qui illud tenuit, & ideo remiſſionis gratiam in corde inuenire non potuit. Et hoc eſt, quod ait. (Exo.5.) neſcio dominum, & Iſrael non dimittam.

¶Iterum dicunt, ſi mihi humiliare 13
vellet, à ab inimicitia ceſſare, & emendationem facere, ego ei remitterem, ſed antequam hoc faciat, nunquam remittam, ſed ita me habebo ad eum, ſicut ipſe ſe habet ad me. Et non eſt dictum cuiuſcunque rationem habentis, quia qui ſic loquitur, tantum dicit, ꝙ ipſe nunquam vult ſe corrigere, nec ſe humiliare, ſed cum ira ſua ire ad infernũ. Ideo tu qui ſic reſpondes, ratione ſocietatis uis eum eo ire, ut cum eo, quem tantum diligis, in uno loco ſis inferni, hoc ſequitur ex tuo dicto. Dicis enim, quia ipſe me perſequitur, & mihi inimicatur, ideo uolo ſibi etiam inimicari. Sed certum eſt, quod ipſe tibi contra legem Dei inimicando, ad infernum uadit, ergo & tu eadem ratione ei cõtra legẽ Dei inimicãdo ad eundẽ locũ vadis. Ecce qualiter amabat eũ (Ioan.11.) quia ipſe nõ vult eſſe bonꝰ, nec ſaluari. Ideo tu non vis, & quia ipſe ſemper vult eſſę malus. Ideo & tu cõtra Scripturã, q̃ dicit, ne reſpõdeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuã, ne efficiaris ei ſimilis Prou.26. Melius eſt ergo ſequi exẽplum Chriſti, qui prior ſe humiliauit, & pacẽ prius quęſiuit, nõ paris, ſed viliſſimi ſerui, & pripę remiſit

remiſit iniuriam ſibi factam, non ſolum verba, ſed etiam uerbera. Sicut patet, ſupra c.c.2.

14 ¶Iterum dicunt, nihil peto, niſi iuſticiam, quam meruit. Sed aduertant tales, quòd iuſtitiæ rigor non ſemper eſt petendus propter duo. Primo, quia pax fundata ſuper nimia, uel graui emendatione, uel iuſtitiæ rigore, non erit ſyncera, nec ſtabilis. Sicut patet. P.4.20.

¶Secundo, quia in mortis articulo, vel alia neceſſitate non petis à Deo iuſtitiæ rigorem, ſed miſericordiam, & quod vis à Deo exigere, alteri facias. Sicut patet, ſupra.c. c. 5. Nota.M.9.30.

¶Iterum reſpondent, non habemus eum odio, ſatis diligimus eum; & remiſimus ei, quia nolemus, quòd anima damnaretur, ſed ꝙ corpus cõfuſionem haberet, ſicut meruit. Sed mendacium eſt dicere, quòd diligunt eum, cuius corpori, contra rationem, confuſionẽ optant, quia ex Dei præcepto tenentur, proximum diligere, ſicut ſeipſos, ſed nullus vellet corpori proprio confuſionem, ergo ſecundùm iuſtitiæ ordinem; hoc uelle non poteſt proximo ſuo.

¶Iterum reſpondent, nollem ei malum, ſed peius eſt mihi, quando video eum, ſed ſi tale verbum diceret de imagine Dei, vel Sanctæ Mariæ in eccleſia, reputarentur mali Chriſtiani. Sed ille, de quo ſic dicunt, eſt Dei imago. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Gene.1.

15 ¶Iterum dicunt, nolumus eum lędere, ſed hoc non ſufficit, ex Dei enim pręcepto tenentur proximum diligere, ergo nõ ſufficit non lædere, quia vtrunque requiritur, uidelicet, declinare à malo, & facere bonum. Vnde Chryſoſt. li. de compunctione cordis: Si tantummodo eum non lędas, qui te lęſit, auertas te tamen ab eo, nec libenter eum uides, manet ſine dubio vulnus in pectore. Nunquid tu vis tibi ita propitium fieri Deum, ut non te lædat, auertat ſe tamen à te & peccatorum tuorũ memoriam teneat, & uidere te nolit. Igitur qualem uis erga te eſſe Deum, cum delictorum ueniam poſcis. Talem te exhibere debes his, qui deliquerunt in te, nec ualet dicere, quòd iſtæ reſponſiones, & exprobationes locum habẽt, vbi odium iuſtum eſt, quia omne odium hominis inquantũ homo iniuſtum eſt.

¶Vltimo. & peſſimè reſpondent, dicentes, uolumus uindicare: etiam ſi deberemus ſtatim ſuſpendi, uel ire ad infernum. Sed quia hoc non eſt uerbum hominis rationem habentis, ſed magis phrenetici & inſani; difficile eſt eos ratione uincere, tamen bene ſcio, quòd ſi breuiſſimo tempore eſſent illas pęnas in facto experti, quibus ſe uerbis obligant, & ſi poſt experientiam tedire poſſent, cito totum dimitterent, & loquelam mutarent. Quod patet per hoc, quod ſcribitur de quodam ſancto viro, qui voluit diſcordes concordare. C.9.5. & 6. Talium ergo exemplo corda ſua molliant, & verba ſuperbiæ in humillima, & pacifica mutent. Alias pęnas illas opere experientur, quando nimis tarde erit corda emollire, vel mutare. Vix enim eſt in uita iſta ita durum corpus ferreum, quin igne molliantur. Non ſit ergo cor noſtrum durius ferro, ſed cogitatione illius pęnæ molleſcat, & omnia debita remittat, ne in carcerem recludatur cum illo ſeruo nequam. (Matth. 18.) Donec reddat uniuerſum debitum (id eſt) ſemper, quia in inferno nunquam debitum ſoluere poteſt. Vbi etiam habebit ſocietatem illius, quem quia perſecutus fuit; perſequetur. Et ſic ratione ſocietatis ad infernum vadens, illud quod plus vitauit, videlicet, ſocietatem illius, quem odit, ibi habebit.

Ar.5.

16

Exemplum.

Nota multas cauſas, quare remittere debemus iniurias. I.8. articulo 6.

¶Diuitiarum. Cap. XI.

SVMMARIVM.

1 *Diuitiarum, & opum tria ſunt genera; quarum primum eſt temporale; ſecundum eſt ſpirituale; & tertium eſt cæleſte.*

2 *Quid reſpondere debeat diues cum de opibus habendis tentatur.*

3 *Quatuor modis contingit delinquere diuites propter diuitias poſſidendas.*

4 *Peccant locupletes; primo mala, & iniqua adeptione: ſecundo malo vſu: tertio mala detentione: quarto nimia dilectione.*

5 *Propter diuitias male detẽtas quis quãdoque corporaliter occiditur; et ita anima quandoque ſpiritualiter perimitur.*

6 *Qui ſic circa diuitias errat; eas non poſſidet neque tenet: ſed potius ipſe erægione ab opibus tenetur, & poſſidetur: Nam diuites de pluribus computum reddent, quàm pauperes; & multi diuitum ſi alienum penitus, et æquè reſtituiſſent, minus haberent, quam Mendici, & egeni.*

7 *Quòd qui ſatis opibus pollent, ſunt infortunatiores, & mendiciores illis, qui pauperes & mendici appellantur, nonnullis exemplis comprobatur.*

8 *Euidentia maximæ indigentiæ eſt, vbi quis manum, vel pedem exhiberet pro pecunia, & diuitijs habendis.*

9 *In morte Paupertas, & miſeria præcedens parit lætitiam, & ſpem; Diuitiarum vero Redundantia, & exuberantia præcedens triſtitiam & angorem ingentem affert.*

10 *In mortis puncto; & paſſu Diues malus, & pauper bonus ſibi mutuo obuiant.*

11 *Pauper aſſimilatur Formicæ; diues vero Cicadæ; & etiam ille comparatur gallinæ poſt mortem; & iſte Falconi poſt mortem.*

12 *Deus excelſus ſuæ dexteræ mutatione, locupletum egenorumque ſtatum, ac conditionem iuſtè quidem commutat.*

13 *Pauper eſt ille, qui minus cupit; Diues eſt tamen in hoc præſenti & in futuro ſæculo, cum in vtroque Deo acquieſcit, & talis Vir uerè dicitur Diues a Diuo; quia quaſi Deus nullo creditur indigere.*

14 *Hominum fortunæ bonis affluentium dementia, atque inſania pluribus rationibus ſatis liquet.*

Primò, ex affectu, qui opes ſequitur.

15 *Secundo diuitum Vecordia agnoſcitur ex opere, quod ipſi diuites agunt.*

16 *Tertiò eorum amentia vberrimè conſtat ex fine, quem locupletes adipiſcentur.*

17 *Diuites Deo, & proximis ingrati exiſtunt.*

Et primò ipſi optimo, & maximo Deo.

18 *Secundò contra Deum ingratitudinem committunt, eum ſuis bonis expugnantes.*

19 *Deus hoc in ſæculo hominibus non præſtat plenam mercedem.*

20 *Tertio locupletes ingrati ſunt ipſis etiam hominibus.*

21 *Diuitijs ſeruientium deceptio dupliciter demoſtratur.*

Prima impoſtura illa diuitum oritur ex mala intellectione ſeu cogitatione.

22 *Homines decepti aſſimilantur ſomniantibus.*

23 *Secunda deceptio hominum opibus pollentium è Dæmonis ſeductione emanet.*

24 *Excuſationes diuitum circa opum fallacias, & culpas ſatis ob oculos ponuntur.*

25 *Quare opinio immenſum deſideret, uberius ſcribitur.*

26 *Quomodo reſpondere debeamus ſenibus auaris filijs, & prole carentibus, qui quidem ſunt cæteris opera cupidiores.*

27 *Pœna diuitibus inflicta pro eorum exceſſibus duplex eſt, quarum altera exterior eſt, ſcilicet, multiplex vexatio.*

28 *Altera pœna eſt temporalis interior, ſcilicet, mentis afflictio.*

29 *Aeternam pœnam diuitibus debitam, & condignam duobus concinnis exemplis non obſcurè enucleatur.*

30 *Pœna diuitum eadem exemplo duorum Regis grilatorum per bello oſtenditur.*

31 *Diuites pauperum bona rapientes nullo facto à ſæculo puniuntur, at pauperes ſi diuitum rem aliquam furentur, exemplo à iudice ſuſpenduntur.*

32 *Sicut Talpa in morte tantummodo oculos aperit: ſic etiam omnis malus Diues in morte.*

33 *Diuites, ne pœnas prædictas in æternum perſoluant, triplex remedium inuenire queunt.*

34 *Primum remedium reſpicit opum acquiſitionem.*

Secundum remedium poſſidendi modum amplectitur.

35 *Tertium remedium præcedit diuitiarum vſum.*

Diuitiarum.

Primo, oſtendetur diuiſio, ſeu diſtinctio. Secundo, quomodo circa diuitias temporales erratur. Tertio, quòd illi, qui ſic circa eas errant, non ſunt diuites, nec diuitiarum domini, ſed ſerui. Quarto, quia ſunt infeliciores, minus ſecuri, & pauperiores, & pluribus miſerijs ſubiecti, quàm illi, qui uocantur pauperes. Quinto, ſic ſeruientium oſtendetur ſtultitia. Sexto, ingratitudo. Septimo, deceptio. Octauo falſa excuſatio. Nono pœna. Decimo, quid facere debeant, ut à prædictis culpis, & pœnis, & periculis liberentur.

Ar. 1. ¶Quantum ad primum. Diuitiarum tria ſunt genera. Temporales,
1 quæ de neceſſitate relinquentur, niſi præmittantur. Pſal. 48. Simul inſipiens, & ſtultus peribunt, & relinquent alienis diuitias ſuas.

¶Spirituales, ſcilicet, gratiarum, virtutum, & bonorum operum. Eſa 33. Diuitiæ ſalutis ſapientia, & ſcientia, timor domini, ipſe theſaurus eius. Et hæc ex uoluntate uel amittuntur, uel poſſidentur.

¶Cœleſtes. Pſal. 111. Gloria, & diuitiæ in domo eius. Et hæc ſemel habitæ nunquam amittentur &c.

¶Primæ non ſunt cupidæ appetendæ, quia poſſunt eſſe occaſio peccati, & æternæ damnationis. Sicut ergo ſapiens non appetit eſſe diſpenſator pecuniæ domini terreni, in caſu vbi poteſt eſſe occaſio mali, ſicut, quòd ſit præpoſitus, vel vicecomes, & huiuſmodi, ubi diſtrictum dabit computum. Ita ſapiens non appetit multum eſſe diſpenſator pecuniarum Dei. Diues uero parum habet ultra pauperem, niſi quòd maiori, & diſtrictiori obligatur computo. Quando ergo de diuitijs habendis tentatur, Reſpondere debet; ſicut reſpondit quondam quidam ualetis epiſcopus, dicentibus ei, quòd pecunia de correctionibus eleuata, quam archidiaconus recepit, ad eum pertinebat. Ideo ei perſuadebant, quòd archidiaconum in iudicio ſuper hoc conueniret, quibus ille, quid (inquit) de illa pecunia facerem, ſi eam haberem? Cui ille, in eleemoſynas tuas eam conuerteres, quibus ille, ergo ſola diſpenſatio mihi conceſſa eſt, ſicut & ei. Cum ergo eum bonum ſupponam diſpenſatorem, tantum uolo, quòd ipſe diſpenſet, ſicut ego, & ſi aliquid in diſpenſatione illa periculum contingat, plus uolo me quam ipſum uitare periculum. Sic omnes cogitare debent, quando de diuitijs congregandis tentantur, & ſibijpſi reſpondere, quod diuitiæ poſſunt eſſe occaſio mali, quia qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. 1. Thimo. 6.

(margin: Exemplum.; 2)

¶In qua auctoritate notatur ſecundum principale, multiplex, videlicet, Ar. 2.

error, & periculum circa diuitias terrenas, & hoc contingit quatuor modis. Vel quia peccant in male acquirendo, vt uillicus iniquitatis, qui defraudauit dominum ſuum, Lucæ 16. Et de tali acquiſitione eſt totum capitulum. A.12.

¶ Secundo peccant in malo uſu: ut diues ille, qui induebatur purpura. Luc.16. Tertio in mala detentione: ut diues ille. Lucę 12. Anima habes multa bona repoſita in annos plurimos.
3 Quarto, in nimia dilectione, ut diues, ille, qui abijt triſtis, quando Chriſtus dixit ei. Vade, & vende omnia, &c. Luc.18.

¶ Quantum ad primum, diuitię raro acquiruntur ſine periculo furti, uſurę, mendacij, doli, periurij, & falſitatis. Prouerb. 28. Qui feſtinat ditari, non erit innocens, quia ſicut ſpinæ vix ſine manuum colliguntur læſione. Ita nec diuitiæ ſine conſcientiæ læſione. Ideo Chriſtus expoſuit diuitias ſpinas. Matth.13. Quia ſicut colligens ſpinas pungitur. Ita ſibi diues fueris, non eris immunis à delicto. Eccleſiaſtici 11.

¶ Secundum ſcilicet malus diuitiarum uſus, ſatis patet conſideranti facta mundialiter uiuentium, tam eccleſiaſticorum, quàm ſecularium perſonarum. Ipſi enim dum tot expendunt circa mundi uanitates, & conflictiones, haſtiludia, & ueſtes, & ornamenta ſuperflua, & huiuſmodi. Circa etiam carnales uoluptates, ut gulam meretricium, & huiuſmodi. Circa etiam mundi honores, nitentes, uidelicet plus, ut diligantur, & honorantur à magnatibus, quàm à Deo, ſatis oſtendunt in factis ſuis malum diuitiarum uſum, quia eis ad voluptatem utuntur & iactantiam, de quibus. Matthæi 12. Multi diuites iactabant multa.

4 ¶ Tertium uidelicet mala diuitiarum detentio. Ita commune uitium eſt, ſicut primum, vel ſecundum, non tamen ita apertè omnibus apparet, quia in malo vſu, diuitię, (ut prædictum eſt) oſtenduntur. In mala detentione abſconduntur veſtes, uidelicet in cameris, pecuniæ in ciſtis ſegetes in horreis, cibaria in cellarijs, uſque ad nimium conſumptionem, & putrefactionem celantur. Iaco.5. Diuitiæ ueſtræ putrefactæ ſunt. Veſtimenta veſtra à tineis comeſta; & tota iſta detentio eſt in malum detinentium, quia ſicut quandoque quis diuitias detinet: propter quas corporaliter occiditur, ita pro tali detentione anima ſpiritualiter occiditur. Quia ſicut latronis furtum coram iudice portatum teſtimonium perhibet eius malis factis, propter quę damnatur. Ita diuitiæ ſic detentæ, & corruptæ, teſtimonium perhibebunt contra eos ante tribunal Dei in morte, & in generali iudicio. Et hoc eſt, quod ſequitur. Iaco. 5. Erugo eorum erit in teſtimonium vobis.

¶ Quartum vero, quòd videlicet plus diuitias, & alia, quàm Deũ diligąt, poſſunt ſcire per illa q̃ dicta ſunt. D.9.15.

¶ Qui uero ſic circa diuitias errat, nõ dominus eſt diuitiarum: nec eas poſſidet, ſed magis propriæ tenetur, & poſſidetur. Vnde Seneca in quadam epiſtola. Sic (inquit) diuitias habent; quomodo febres habere dicimur, cùm illa nos habeat. Vnde & dicere ſolemus, febris illum tenet. Eodem modo dicendum eſt, diuitiæ illum tenent, ſicut hamus piſcem, ſicut optime patet. A.12.17. Ad idem Seneca de beneficijs. Iſte (inquit) quem dominum æſtimas, pecuniæ, loculus eſt dicis, multum habet. Cui Seneca reſpõdet. Ignoras (inquit) an auarus, an prodigus ſit, ſi prodigus, expecta parum, & non habebit, ſi auarus, non habet, iſte, quem tu fęlicem admiraris, ſępe dolet, ſępe ſuſpirat, multi illum comitantur, ſicut mel muſcæ, & cadauer lupi, & frumentum formicæ, ſic prædam ſequitur iſta turba, non hominem. Ar.3.

¶ In quo oſtenditur quartum principale, quòd quidem multis elicitur, & oſtenditur rationibus. Ar.4.

¶ Prima ratio tangitur à Tullio lib. Tuſcu-

Tuſculanarum quæſtionum, quia videlicet, diuites pluribus indigent, & qa quę videntur habere non habēt, ſed habētur, & tenentur, vt prædictum eſt, qa etiam de pluribus computum reddent, quàm pauperes, quia etiam multi illorum ſi alienum reſtituiſſent, minus haberent, quàm mēdicus qa nec veſtē haberent, qua operirentur, quia licet magnos equitent equos, & ſplēdidè, & nobiliter, quantum ad mundum, viuant, hoc tamen non eſt de bonis ſuis, ſed de bonis aliorum, vel mutuatis ad terminum generalis iudicij, vel aliter male ablatis. Multo melius ergo eſſet animę, ꝙ per equos traherentur ad mūdi furcas, quàm ꝙ ſic equitarent ad furcas inferni. Et melius eis eſſet peditare ad cœlum, quàm equitare ad infernum.

6 ¶Sed dices, omnia ſua ſunt, quia bona ſua à nemine mutuo accepit, nec aliquem ſpoliauit, & per conſequens, cum multis abūdet, diues eſt. Quibus reſpōdet Seneca. 28. epiſtola dicens. Diuitem illum putas, quē aurea ſuppellex in via ſequitur, qui in omnibus agris arat, qui multum ſuburbani agri poſſidet, cum omnia dixeris: pauper eſt, quare? quia debet, quantum inquis? omnia, vbi forte dubitas. Virum ab homine, an à fortuna, mutuum ſūpſerit, ꝙ ſi tm̄ deberet homini, nō diceret diues, immo potius diceret cōtrariū, ꝙ nō eſſet diues, qa oīa debet, quare ergo eum diuitem dicunt. quia omnia debet Deo. Nota. D. 12. 3. 4.

7 ¶Secunda ratio accipitur à ſimilitudine in natura irrationali. Auis enim quantum ad naturam ſuam dicitur miſerior, quia inuiſcatur, vel laqueis ligatur, nec aliqua auis de tali gaudet miſeria, nec libera dolet, quòd non inuiſcatur, quia viſcus eſt ad malum eius. Sic viſcus diuitiarum. Eccleſiaſt. 5. Diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. Sed licet modo viſcum, ſeu laqueum non ſentiant, ſentiant in morte; ſicut auis, quæ primo laqueūm ſentit, quādo volare incipit. Tunc enim non aſcendent, ſed cadent. Sic qui confidit in diuitijs, corruet, Prouer. 11. Qn̄ aſcendere deberet ī morte, corruet ꝑ pōdus diuitiarū ſuper collū poſitum. Sicut patet. F. 4. 27.

¶Tertia ratio accipitur à ſimilitudine in natura tā rōnali quàm irrationali. In vtraq; eī̄m infœlicior dicitur, ſiue homo, ſiue beſtia, quæ plures habet ad infirmitates diſpoſitiones, ſed abūdans in diuitijs ad plures diſponitur ſpirituales infirmitates, ergo, &c. Minor probatur, primo, quantum ad infirmitatē ſuperbiæ, de qua dicit Augu. de verbis domini. ſermone 5. ꝙ nihil ita propriæ de diuitijs naſcitur, ſicut ſuperbia, ibi etiā vult, ꝙ ſicut fructus habent vermē ſuū. Ita diuitiæ vermen habēnt ſuperbiam, vnde Seneca epiſtola 28. Diuitiæ inflant animos, ſuperbiam pariunt, inuidiam parāt, & eo vſq; mentem eleuāt, vt famę pecuniæ nobis etiam nocitura delectet. Inducit etiā morbum caducū vſque ad infernum, in Pſal. 90. Cadent à latere tuo mille. Inducunt etiam irā, quia contra correctores plus iraſcātur. Inducunt, etiā gulam, & luxuriā. Et ſic faciunt hominem ſpiritualiter totum leproſum. Et ideo congrue coniunguntur diuitię, & lepra. 4. Reg. 5. Erat (inquit) diues valde, ſed leproſus.

¶Quarta rō accipitur à certitudinis euidētia. Euidētia. n. eſſet, ꝙ multū eſſet pauper indigēs, qui manū daret, vel pedē pro pecunia, vel diuitijs, ſic euidētia maximè indigentię eſt, vbi aīa pro diuitijs datur, ꝙ frequēter ī diuitijs contingit. de quibus dixit Chriſtus. Matth. 13. quòd à fallacia diuitiarum ſuffocatur. 8

¶Quinta rō accipitur à quotidiano, experimēto. Frequēter. n. & quaſi quotidie viſū, & auditū eſt, ꝙ diuites ad mortē veniētes, vellēt, ꝙ nunq̄ fuiſsēt diuites, dolēt ēt, ꝙ vnquā de ſeculo ſe intromiſerūt. Vnde ī ſignū, ꝙ talis ſūt volūtatis. Aliquotiēs viſū eſt, ꝙ tūc habitum petāt, & iduāt pauperū fratrū mēdicātiū, & quos nūquā dilexerūt, ſed cōtēpſerunt tunc per ſe vel ſuos honorant, & petunt, ꝙ pro ipſis orationes ad Deū fundant. Contrarium autem nunquàm viſū eſt, ꝙ videlicet paup ꝑ de morte certificatus habitum petat diuitū, vel etiā 9

dolcat,

dolcat, quòd diuitijs prius non abūdabat, ucl quòd non ſecuudùm morem diuitum vitam duxit, ſed potius tunc eſt eis pro lætitia maxima, quòd prius paupettates, miſerias, & tribulationes pio Deo, ucl etiam pto ueceſſitate, cum patieutia tamen, & uita bona ſuſtiuuerunt. Ita quòd iu mortis articuio paupertas, & miſeria præcedēs, eſt cauſa lætitiæ, & ſpei. Abundantia uerò diuitiarum præcedens eſt cauſa triſtitiæ, ſicut triſtatur citatus ad compuium multorū bonorum male expenſorum reddendū. Sicut triſtatur culpabilis, quando ad tribunal iudicis ducitur. Sicut triſtatur guloſus, quando propter cibum ſuperfluè ſumptum cibo, & vita priuari debet. Sic triſtatur diues in morte, quando diuitias, quas deuorauit, euomet. Iob 20. Et tunc uerificabitur illud Senecæ epiſtola. 40. quæ ſic (inquit.) Petimus tanquàm datura lætitiam: ac voluutatem cauſæ dolorum ſunt.

¶Qui quidam dolores in morte iuci-
10 piunt, & in æternum durant. Lætitia
etiā bonorum pauperum, quæ in morte incipit, in æternum perſeuerat. Pro quo eſt ſciendum, quòd inter diuitem malum, & pauperem bonum, in mortis paſſu eſt quædam obuiatio. Iuxta illud Prouerb. 22. Diues, & pauper obuiauerunt ſibi, ſupple, in paſſu mortis. Iu illo euim paſſu pro tanto dicuntur ſibi obuiare, quia ſicut illi, qui ſibi mutuo obuiant in aliquo termino ſimul occurrunt, & poſtea uterque per uiam, & ad locum uadit, de quo alius uenit. Ita diues, & pauper in mortis paſſu ſimul occurrunt, quia æque moritur diues, ſicut pauper Pſalmus 48. Simul in vnum diues & pauper, de quo paſſu, & puncto cum progredi cęperint, vterque uadit ad locum, ſen ſtatum & conditionem, de qua alius uenit. Sed diues nenit de diuitijs, & delicijs, & huiuſmodi, pauper verò de miſerijs, ergo oportet, quòd ab iſto pūcto mortis paup uadat ad lętitiā, dinitias dilitias honores, & huiuſmodi. Diues uerò ad oīa cōtraria Iac. 1. Diues autem in itineribus ſuis marceſcet. Eſt aūt de diuite, & paupere iſto euētu, ſicut de cicada, & formica. Formica enī ſibi prouidet æſtate, vnde viuat, & gaudeat in hyeme. Cicada econuerſò in æſtate cantat, & hyeme dolet, & fame moritur. Sic iu propoſito, & patet. (Formica. et Cicada.)

Pauper ergo in gaudio reſpondere poterit, diuiti, in pœnis, ſicut ſecundū fabulas formica reſpondit cicadæ, ſeu locuſtæ in hyeme uictualia petenti, cantaſti (inquit) in æſtate, tripudia iu hyeme, ſic illis reſpondeti poterit. De quibus dicitur Amos. 6. Canitis ad uocem pſalterij qui cytharam, & uinum in cōuiuijs ſuis habent, & opus ſuum nō reſpiciunt. Eſa. 5. Qui dncūt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferua deſceudēt. Iob 21. quando cum diuite illo. Lu. 16. Petent guttam aquæ in hyeme inferni: Nunc enim cantant, & tunc frigore tripudiabunt, quia ibi erit frigus, & etiam ſtridor dentium. Et ad litteram, ſic in perſona pauperis, à qua cicada illa guttā aquæ petiuit Reſpondit Abraā. Lucę 16. dicens. Recepiſti bona iu uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc uerò hic cōſolatur; & tu cruciatis. Ecce quomodo vterq; poſt mortem ad alterius ſtatum mutatus eſt. Et eſt de iſtis duobus, ſicut de falcone, qui in uita delicatè nutritur, mortuus uerò in foueam mittitur. Gallina uerò èconuerſo mortua ad regis mēſem portatur, ſic diues, & mēdicus. Luc 16. Et hæc mutatio dextrę
excelſi, & iuſte quidē, ſic cōditiones, & 12
ſtatum illorum mutat, quia ad iuſtū iudicem, & fidelem remuneratorem non pertinet vnum ſubditum, nel opetariū totaliter defraudare, & irremuneratum dimittere, nec alium, qui minus laborat, nimis remuuerare, hæc enim eſſet inæqualitas. Sed pauperes, quorum regnum non eſt de hoc mundo, ſicut nec regis illorum Chriſti; hic de operibus bonis nou remunerantur, ſed à diuitibus, & potentibus in tantum opprimūtur, quod quantumcūnque pauper habeat fidelem cauſam contra diuitem in mundo iſto, obuiat tamē ei ſicut agnus lupo, & ſicut olla lutea contra æream, à

qua

quia ſemper frãgitur. Ita pauperes à di-
uitibus. Teſte Iacobo, qui ait. Nonne
diuites per potentiam opprimunt uos,
ipſi trahunt uos ad iudicia ſua iniuſta.
Iaco. 2. Qui uerò bene uiuunt, & ope-
rantur, & cum ſint in mundo iſto, tri-
bulant'. Iuſtum eſt, quòd in alio ſeculo
à iuſto iudice remunerentur, & poſt vi-
giliam feſtiuentur. Aliter eſſent defrau-
dati iſto ſeculo, & etiam futuro. Sicut
ergo pauperib' dicet, uenite ad me om-
nes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego
reficiam uos. Ita diuitibus dicet, væ uo-
bis diuitibus, qui habetis, hic conſola-
tionem ueſtram. Lucæ 6. Patet ergo, q
ſicut poſt caritatem uenit abundantia,
13 & poſt abundantiam caritas. Ita poſt ca-
ritatem pauperum ueniet eis, abundã-
tia, & poſt abundantiam diuitum ve-
niet eis caritas.

¶Sicut ergo melius eſt ſolitarię, & ſi-
ne magno apparatu familiæ; uel diui-
tiarum ire ad feſtum, & ad magnã hæ-
reditatem poſſidendam, quàm cũ mul-
tis diuitijs, & pompis ire ad patibulum.
Ita melior eſt pauper ambulans in ſim-
plicitate ſua, ſcilicet ad cœlum, quàm
diues in prauis itineribus ſuis. Prouer.
28. quæ ducunt ad infernum.

¶Ex dictis in iſto articulo, patet illud
Senecæ epiſtola. 16. Si uis (inquit) di-
uitem facere ſupple in hoc ſeculo, & in
futuro, nec pecuniæ adijciendum, ſed
auaritiæ detrahendum eſt, quia pauper
eſt, qui minus cupit, diues eſt ſupple in
hoc ſeculo, & in futuro, quia in utroq;
Deo contentatur, & talis uerè dicitur
diues, à diuo ſecũdùm Huguitionem,
quia quaſi Deus nullo reditur indige-
re. Nota de hoc. B. 1. 4. & 5. Et A. 27. 7.

Artic. 5. ¶Sic uero, ut prędictum eſt articulo
ſecundo, & tertio diuitijs ſeruientes, nõ
ſolum ſunt miſeri, ut oſtenſum eſt, ar-
ticulo quarto, ſed etiam ſtulti ſunt,
quantumcunque apud mundum ſapiẽ-
tes reputentur, horum autem ſtultitia,
& talis reputationis improbatio multis
patet rationibus.

14 ¶Primo ex effectu, illius q diuitias ſe-
quitur. In multis. n. abundantia diuitia-
rum, eſt mentis excęcatio, & proprię ſa-
lutis impedimẽtum, quod patet ex uer-
bis Chriſti. Matth. 19. ubi ait, diues dif-
ficile intrabit in regnum cœlorum. Et
Marci. 10. Facilius eſt camelum, &c. ſi-
cut ergo ſtultus diceretur, qui gauderet
de ſuæ ſalutis impedimento, & difficul-
tate, uel qui de corporali gauderet ex-
cæcatione, uel ſuſpenſione. A fortiori
ſtultior dicendus eſt, qui de animę gau-
det excęcatione. Gaudiũ enim talis eſt,
ſicut illius, qui gloriatur de hoc cũ ma-
ioribus diuitijs, uel põpa, uel altius du-
citur ad patibulum. Sicut etiam illius,
qui gaudet, quia multarum diuitiarum
debitor efficitur. De quo beatus Grego.
in moral. Stulte (inquit) o debitor, qui
gaudens mutuas accipit pecunias, &
tempus, quo reddere debeat, nõ attẽdit.

¶Secundo ex opere, quòd diuites fa- 15
ciunt Stultus enim diceretur, qui plura
facere niteretur, quã Deus faceret, uel
facere poſſet, ſed Deus nec vult, nec po-
teſt defendere iniuſtum, uel latronem
in iniuſtitia ſua, uel malefactorem ſup-
portare, quod diuites, & potentes quo-
tidie faciunt, quia apud mundum con-
ſuetum eſt, quòd quando nulla natio,
Deus, & omnes uirtutes, & boni homi-
nes, & Angeli, & ſancti deficiunt, quia
iuuare nolunt homines habentes ma-
las cauſas, ſicut latrones, homicidas, fal-
ſos deceptores, & huiuſmodi, ad diui-
tes, & potẽtes, & ad pecunias, p auxilio
habẽdo cõfugiũt, ſicut patet de Iudęis,
q ad Pilatũ currebãt, ut ei' auxilio Chri
ſtũ crucifigerẽt, ſic multi adhuc p per-
ſonam potentem obtinent, quod iuſti-
tia obtinere non poſſunt, & potentes,
qui in multitudine diuitiarum ſuarum
gloriãtur. (In Pſal. 48.) faciunt, quod
Deus facere non poteſt, quia iniuſtitiã
facere non poteſt. Et ſic poteſt intelligi,
quod ſequit', frater, id eſt, Chriſtus (qui
ſecundùm Apoſtolum eſt primogeni-
tus in multis fratribus, caro enim & fra-
ter noſter eſt) non redimit à tempora-
li morte, id eſt, ſuſpendio, & huiuſmo-
di, latrones, & huiuſmodi, redimet ho-
mo cum diuitijs, & potentia ſua. Tertio

16 ex fine quem diuites habebũt. Hic enim vltra pauperes, quandoque habent diuitias, delicias, & honores, pro qbus poſt mortem, ſi male eas acquirant, uel vtãtur, habebunt paupertatis pœnas, & vilitates, nec diuitijs ab his cuſtodiri poterunt, quia diuitiæ non prodetunt in die vltionis. Prouerb. 11. quòd quando experientur, gementes dicent illud Sapien. 5. Diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Ex quo ergo diuitiæ multos à ſalute impediunt, & multorum malorum ſunt occaſiones, & in fine nihil iuuant, quid prodeſt ſtulto habere diuitias? Prouerb. 17.

Artic. 1. ¶Sic inſuper (vt prædictum eſt) diuitijs ſeruientes, non ſolum ſunt miſeri, & ſtulti. quantum ad ſeipſos, ſed etiã ſunt ingrati Deo, & proximis.

17 ¶Primo enim ingrati ſunt, quia dum ſunt pauperes, multa Deo promittunt. Sicut patet. A. 20. 18. Et tamen ditati frequenter minus Deo, uel ſuis dant. Cuius cauſa eſt, quanto plus habent, tanto cupidiores fiunt, ſicut patet. A. 27. 5. Ergo tantò minus dãt, quia cupiditas cor claudit, ſicut patet. A. 27. 22. qbus Deus improperare poteſt, ſicut improperauit cuidam amico ſuo ditato, dicens, uel ei

Verſus. ſcribens hos uerſus. Cum dare non poſſes, olim mihi multa uolebas. Nunc dare magna potes, ent mihi parua negas. Et eſt de omnibus talibus, ſicut de diabolo, qui cũ pro opere ſuo in mola manuali à patrefamilias capam accepiſſet, & capucium, bene agere ceſſabat, dicẽs anglicem modo habes capam, & capucium, amplius bonum non faciam.

¶Aſſimilãtur etiam tales malis filijs, ſeu ſeruis, uel miniſtris malę volũtatis, qui antequàm ſint à dominis ſuis promoti, uel certi de parte ſua, humiliter ſeruiunt tantum.

¶Aſſimilãtur etiam falſis amicis, qui infirmos frequenter uiſitant, vſque pars illorum in teſtamento ponatur. Aſſimilantur etiam canibus: ſicut patet A. 20. 18. De quibus omnibus Iob. 21. Sublevat, ſunt, confortatiq; diuitijs, & non eſt virga Dei ſuper illos. Et non ſolum ingratitudinem contra Deum committunt, ei non ſeruiendo, uel de ſuo non dando, ſed quod peius eſt, cum de ſuis bonis, pluſquàm pauperes, expugnãdo, ad modum fimarij, qui quanto abũdãtius ſolis recepit radios & calores, tanto plus, quãtum in eo eſt, eum, ſeu eius 18
lumina deturpat fœtoribus, ſicut patet. C. 4. 24. quia fortitudine Deum in mẽbris ſuis expugnant, diuitijs pauperes opprimunt, pulchritudine luxuriantur. Et ſic de omnibus à Deo acceptis, uel ſuperbiendo, uel Deum in ſe expugnãdo, contra Deum expugnant, & audaciter Deum prouocant, cum ipſe dederit omnia ĩ manus eorũ Iob 12. Hier. 5. Magnificati ſunt, & ditati, incraſſati ſunt, & impingati, & prætérierunt ſermones meos peſſimè. Et tales ſunt terra peſſima, ſicut patet. B. 4. 6. Sunt, etiam ingratiſſimi milites, qui cũ armis à rege acceptis, ipſum expugnant, & ea in vſu, & opere inimici ſui, expendunt, de quibus Oſeæ. 2. Ego dedi eis frumentũ, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui eis, & aurum, quæ fecerũt Baal. Significantur etiam per Salomonem. De quo dicitur. 3. Re. 10. Quod magnificatus eſt diuitijs, & gloria. Et cito poſt auertit ſe à Deo.

¶Omnes iſti, & eis ſimiles, inſipienter, delinquunt, quia Deus non dat ſeruis ſuis hic plenum ſtipendium, ſed eſt de eo, ſicut de domino, qui vult, quòd miniſtri eius deuotius, & libentius ei ſeruiant. Ideo dat eis aliquid dicẽs Accipe hoc modo, & ſeruias, ſeu facias bene, & alias habebis amplius. Ita Deus dat hic mundialia, ita tamen, vt melius agentes expectent cœleſtia. 19

¶Si uerò miniſter ille, cui dominus ſic dat, interim male, & proditoriæ ei ſeruiat, non ſolum acceptis, ſed etiã vita quandoque, & promiſſis priuatur. Sic in propoſito faciet Deus, & eſt de Deo, & de talibus ingratis in hoc caſu. Sicut fuit quondam nigromantico, & diſcipulo ſuo, hic diſcipulus (ut hiſtoriæ habent) cum pauper eſſet, multa magiſtro promiſit, ſi eũ ditari cõtingeret Exemplum.

Illuſione

Illuſione ergo magiſtri,qui eius voluntatem probare voluit,factus fuit, quaſi Imperator,cum multæ terræ,& diuitiæ ad eius manum,vt ei uidebatur,venirēt magiſtro aliquid petenti,nihil dare voluit,ſed eū contempſit. Illuſione ergo ſubtracta,eū tāquam ingratum à ſe fugauit,ſic multi in paupertate Deo, & amicis ſuis promittunt, quia prouerbiū eſt,ꝙ non eſt ita largus homo de equo, ſicut ille,qui nullum habet. Ab eo autē exaltati,ipſo petenti paruam eleemoſynam,nō dant,ſed eū iuramētis, & multis modis contēnunt.Ideo ad paupertatē eos rediget,diuites dimittēs. Luc.1. Et hoc iuſte quidē, ſicut patet.C.2.16.

20 ¶Et non ſolum contra Deum diuites ingrati ſunt:ſed etiam cōtra hoīes, cuius rei cauſam.Seneca lib.2.de būficijs docens,ꝙ beneficium non eſt diuitibus conferendum,oſtendit dicēs, qui locupletes ſunt,beneficio obligari nolunt,immo cum beneficiū acceperint, quàmuis magnum, aut beneficium ſe prius dediſſe arbitrantur, aut aliquid à ſe expectari ſuſpicantur. Cum uerò inopi bono benefacis,ſpectatum ſe, & nō ſuā fortuna putat.Cū ergo facis prādiū, noli,uocare diuites,ſed pauperes Lu 14.

Artic.7. ¶Ex omnibus prędictis patet,ꝙ malè & periculoſè decipiuntur,ſic diuitijs ſeruientes, cuius deceptionis duplex eſt cā,vna mala intellectio, ſeu cogitatio,alia dęmonis ſeductio.

21 ¶Decipiuntur enim primo,cogitantes ſe eſſe diuitiarū dños,cum non ſint, niſi ad breue tempus cuſtodes. Et hæc cogitatio facit, quòd putant ſe eſſe diuites,cum non ſint. Apo.3. Dicis, quia diues ſum,ſicut patet.A.27.7.

¶Huiuſmodi autē cogitationis ſtulticia quotidiano patet experimento. Ex quo enim tot reges,& potentes,qui ante iſta tempora fuerunt,cito tranſierūt, & in effectu oſtenderūt,ꝙ potius paruā earū habuerūt cuſtodiā, quàm dñium, Stultū eſſet cogitare, ꝙ nobiſcū diu remanerēt.Et ſi nullus eorū cōputū euadere potuit diſtrictū,tanquàm miſerrimus præpoſitus.Fatuū eſt apud nos cogitare,ꝙ nos tanquàm domini abſque computo tranſibimus. Sic decepti aſſimilantur ſomniātibus, quia ſicut ſomniātes æſtimant ſe habere maximas diuitias,& delicias, & huiuſmodi, qui tū excitati inueniunt ſe pauperes,& famelicos,& ſitibundos, & nihil ſe tale habere,quale putabant, ſed oīa contraria, ſiquidem pro diuitijs, quas putabat ſe habere,inuenit paupertatem,pro potu, quem uidebatur uidere, inuenit ſitim, 22 & ꝙ plus inebriat͛, antequàm dormiat, plus ſoporat⁹ ſitit, & qui plus ſitit,plus ſe portare ſomniat,ergo qui dormiens plus circa potum delectatur, in rei ueritate ſitibundior eſt. Ita ſoporati circa diuitias,æſtimāt ſe maximas habere diuitias.Sed quanto plus in illa cogitatione delectantur,in rei ueritate tanto cupidiores,tantoq; pauperiores ſunt,ꝗa ſi pauperes non eſſent, ſic non ſomniarent,ſed ſicut ſitiens, & ſomnians, ſitis veritatem ſolum experitur,quando excitatur.Sic iſti, quando in morte excitabuntur, cum illis in Pſal. 75. Dormierunt ſomnum ſuum, & non inuenerunt, &c.

¶Illa enim euigilatio oſtendet, quòd quicquid pręceſſit, fuit vanitas vanitatum, & omnia uanitas Eccleſiaſtes.1. Chriſoſtomus ſuper Matth.Homel.30. hunc uerſiculum,ſi ſaperent, qui circa diuitias uerſantur,in parietibus omnibus,& in ueſtibus ſcriberent.In foro,in domo,in ingreſſu,& ante omnia in cōſcientijs ſuis ſcriberent, uel cernerent, vt ſemper eum oculis, & corde ſentirēt, patet,ergo ꝙ diuites cogitātes totū mūdum pro eis creatum,uel ſic eo utentes, quaſi pro eis ſolum creatus eſſet, decipiuntur, quia ſi mali ſint, nulla parte mundi digni ſunt, nec pro eis creatus eſt, ſed bonis bona creata ſunt. Eccleſiaſtici.39.

¶ Secunda deceptionis cauſa eſt dęmonis ſeductio, circa quàm duplici vtitur cautela. Primo em̄ vtitur cautela falſi luſoris ad taxillos, qui primo permittit ſocium lucrari,vt in fine ſpoliet, 23 & exhæredet. Sic diabolus ꝑmittit primo

mo diuites lucrari diuitias, delitias, & honores, ſed ſicut ille luſor à falſis taxillis in fine decipitur. Ita iſti à fallacia diuitiarum ſuffocantur. Matth. 13.

¶ Secundo vtitur cautela ſophiſticè proponentis duas pręmiſſas, ex quibus intendit reſpondentem ducere ad inconueniens, niſi aliquam præmiſſarum neget, uel diſtinguat. Sic diabolus ponit duas præmiſſas, ſcilicet diuitias, & delicias, ex quibus intẽdit illos, quibus iſta offert, ducere ad damnationem, niſi maiori, id eſt, diuitijs reſpondeatur, per diuiſionem, eleemoſynas uidelicet faciendo. Et minori, id eſt, delicijs per interemptionem. Ambas uerò præmiſſas concedentes concluduntur, quia à diuitijs, & voluptatibus uitę ſuffocantur, Lucæ. 8.

¶Sed de omnibus circa diuitiarum
Arti. 8. errores, culpas, & deceptiones, falſis ex-
24 cuſationibus ſe purgare nituntur, dicẽtes, quod non quærunt diuitias ad voluptatem, & uanitatem, ſed ſolum, vt habeãt neceſſarium uictum, & ueſtitũ pro ſe, & ſuis, à quibus quærendum eſt, quia, aut quærunt uictum, & veſtitum ad naturæ ſuſtentationem, aut ad ſeculi oſtentationem. Si primum detur, non oportet multas congregare diuitias, qa natura paucis contenta eſt. Si ſecundũ detur, inuanum multas congregat diuitias, quia nunquàm eis ſatiabitur, qa ſic nunquàm ſui cordis cupiditatem, vel mundi complebit vanitatem: vnde Seneca epiſtola. 16. Si ad naturã viuas, nunquàm eris pauper. Si ad opiniones, nũquàm eris diues. Exiguum autẽ natura deſiderat, opinio uerò immẽſum.

¶Cauſa autem quare opinio deſiderat immenſum, uidetur eſſe, cogitatio infinitorum, ſeu incertorum defectuũ. Diuitiæ enim ordinantur, quaſi remedium contra humanos defectus, ſicut veſtis contra frigus, cibus contra famẽ, & ſic de alijs, quot ergo opinãtur defectus præſentes, & futuros, tot deſiderãt
25 diuitias. Qui ergo nimis timidi ſunt, reſpectu defectuũ præſentium, nimis eos ponderantes, vel de eis dolentes, ꝓphetæ uerò reſpectu futurorũ, multos opinantes futuros defectus in ſenectute. Impotentiam videlicet, & debilitatẽ, paupertatem, cęcitatem, amicorũ mortem, & huiuſmodi, quos nunquàm experietur, vel quia forte ante morietur, vel non continget. Opinantur multos poſt ſe habituros filios, & hæredes, vbi nullum forte habebũt. Iſte, inquàm, ſic timidus, & vecors de præſentibus, & ꝓpheta de futuro, quia infinitos opinatur defectus, laborare nõ ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat dicens, cui laboro, & fraudo animam meam bonis. Eccleſiaſtices. 4.

¶Ex iſta enim conſideratione ad tale deducuntur inconueniẽs, quòd quãto ſeniores, tanto cupidiores ſunt, quia plures experiũtur defectus. Et hæc magna vr̃ inſania, qa (teſte Seneca) quæ maior ſtultitia, quàm deficiẽte via, augere viaticum. Sed dicent, nõ augemus viaticum pro nobis, ſed pro filijs, & familia, & amicis. Sicut patet. A. 27. 52. Quibus reſpondendum ęſt de filijs, & familia, ſicut patet. A. 27. 52. & 53. De 26
amicis verò quęrendũ eſt, quia aut quęrunt diuitias, vt honorent, & faciãt pro amicis veris, qui videlicet ſunt amicĩ hominis in omni ſtatu, tam aduerſitatis, quàm proſperitatis, pro talibus non oportet multas congregare diuitias, qa pauci ſunt, ſicut patet, ſupra cap. de amicitia. Et D. 9. 22. Aut pro amicis fictis, qui videlicet ſunt amici menſæ, & fortunæ, & non hominis, & tunc errat dupliciter. Primo, quòd ſtultum ſe oſtendit, quòd pro ingratis tanto ſe exponit periculo (ſicut patet. A. 27. 52.) Secundo errat, quia nunquàm tales ſatiabit. Et ſic inuanum laborat. Nunquàm (inquit) ſatiabit, tamen propter eorũ cupiditatem, qua ſemper ad dantem reſpiciunt, & nunquàm ex corde dicunt ſufficit, quouſque quicquid habet, dederit, tamen propter eorum numeroſitatem, quia amici diuitum multi, Prouerb. 14. Nec mirum, quia ſicut mala herba creſcit in tritico. Ita ficti amici cum diuitijs, Sicut ramuſculi circa arborẽ. Quibus

Exemplum. bus communiter reſpondit quidã pauper, factus epiſcopus, qui multis ad ſe venientibus, & dicentibus ſe eſſe eius amicos, & parentes, quæſiuiſſe fertur, cuius ætatis eſſent, & ipſis veritatẽ, ſuæ ætatis reſpondentibus, aiebat, quaſi ſic, non poteſt eſſe, quod ſitis amici, & parentes mei, & quòd ſitis tantæ ætatis, quia heri nullum habui amicum, vel parentem, qui ſe talem oſtendit, ergo amicus meus, vel parens non poteſt eſſe, niſi homo vnius diei. Ad minus concludere potuit, quòd non fuerunt amici hominis, quia idem homo fuit ante, qui & tunc, ſed non habuit eãdem fortunam, ergo amici fuerunt fortunę. De quibus Prouerb. 19. Diuitiæ addunt amicos plurimos.

Arti. 9. ¶ Pœna autem omnium prædictorũ diuitum exceſſibus cõgrua eſt duplex. Vna exterior, multiplex videlicet vexatio, quia ſicut arbor, in qua multi ſunt fructus, multis ſubiacet iaculis, & verberibus. Ita diuites multis angarijs. 27 Suſtinent enim clamores famulorum, oppreſſiones dominorum, exactiones budellorum, ſpoliationes, & inſidias, & quandoque reuera latronum. Et ſic, vbi multę ſunt opes, multi ſunt, qui comedunt eas, quid ergo prodeſt poſſeſſori, niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis, Eccleſiaſtes. 5. Quid (inquit) prodeſt, parum videtur hic ei prodeſſe, quia ſi bene rei conſiderat, & excogitat veritatẽ, inueniet circa diuitias ſuas ſe maiorem habere ſollicitudinem, & laborem, quia laboraui diues in cõgregatione. Eccleſiaſtici. 31. Et minorem partem, quantũ ad diuitiarum vſum, dum viuit, quia diuitiarum ſuarum decimam partem nõ conſumit. Poſt mortem verò nihil, quia relinquit alienis diuitias ſuas. In Pſ. 48.

28 ¶ Alia eſt pœna temporalis interior, videlicet mentis afflictio, & anxia ſollicitudo, propter quãm Chriſtus diuitias ſpinas vocauit. Matt. 13. Quia ſicut ſpinæ corpus Ita ſollicitudines diuitiarũ mentem lacerant (ſecundùm beatum Grego.) & quietem auferunt, ſicut patet de paupere, cuius cantum, & cordis lætitiam, diues abſtulit per pecuniam in eius domum proiectam, quia cantando eius ſomnum impediebat. Cũ verò circa pecuniam proiectam nimis ſollicitaretur, quomodo eam expenderet, & cordis ſolacium amitteret, illam reieciſſe fertur, malens paupertatem cum ſecuritate, & lætitia, quàm pecunias cũ amaritudine, nec mirũ, quia melius eſt modicum iuſto ſupple, cum lætitia, & patientia, ſuper diuitias peccatorum multas (ſupple) cum inquietudine. Sicut patet. B. 1. 4. Exemplum.

¶ Et ſi obijciatur, quòd etiam pauper inquietudinem, & ſollicitudinẽ habet circa victum acquirendũ. Huic reſpondet Bernard. in quodam ſermone dicẽs. Sudat pauper foris in opere, ſed nunquid minus anxie diues intus ĩ ſua cogitatione laborat, & aperit? Iſte os inuẽtatione aperit, iſte in victu comedẽdo, & bibendo exceſſiue. Et interdum grauius iſte faſtidio, & ſtomachi onere cruciatur, quia ſatietas diuitis non ſinit eũ dormire. (Eccleſia. 5.) quàm pauper inedia. Et ſic patet illud Senecę in quadam epiſtola. Is (inquit) maximè diuitijs fruitur, qui minimè diuitijs indiget. Nemo enĩ ſollicito bono fruitur, adijcere aliquid intendit. Et dum de incremento cogitat, oblitus eſt vſus.

¶ Circa verò pœnam æternam malis diuitibus debitam duo reſtant dicẽda.

¶ Primo oſtenditur duobus exemplis, quòd iuſte cœleſti gaudio nõ fruẽtur. Secundo quia iuſte pœna æterna crucientur. 29

¶ Primum exemplum ad primũ propoſitum oſtendendum accipitur per ſimilitudinem malorum executorum, qui bona defuncti inter ſe diuidentes, quilibet accipit illud, quod plus diligit, dicens. Iſtud eſt mihi neceſſariũ, iſtud, ſi placet, accipiam pro parte mea, habẽs verò partem ſuam. Alijs partibus priuatur, quia licet illas cum ſuis habere vellet, non tamen permittitur. Rectè ſic diuidũt, homines bona Chriſti in cruce defuncti, ipſe duplices creauit diuitias, delicias, & honores, ſcilicet, temporales,

rales, tanquàm ei magis conuenientes,
pauper verò bonus elegit cœleſtes, &
ineſtimabiles diuitias gratia Chriſti.
Eph. 3. Diues ergo habens partem ſuã,
quàm elegit. Iuſte parte pauperis priua-
tur. Et ſic quando pauperibus dicet il-
lud Matth. 25. Venite benedicti, &c. qui
diuites facti ſunt longe ſtabũt. Apo. 18.
30 ¶Secundo idem oſtenditur per exẽ-
plũ, quod fingitur de duobus filijs cu-
iuſdam regis, qui peregre proficiſcens,
ſeniori præcepit, ſub pœna exhæreda-
tionis, quòd curam diligentem haberet
Exemplum.
de iuniore, dimittens ſatis pro vtriuſq;
expenſis, ſenior verò poſt patris receſ-
ſum, iuniorẽ, nec in domo recipere vo-
luit, nec eſurientem & ſitientem alere,
nec nudum veſtire, ſed eum cõtempſit,
qua ſi frater ſuus non eſſet, & de bonis
ſuis ſibi à patre derelictis, patris inimi-
cos pauit, fouit, & nutriuit, eiusq; pro-
ditoribus adhæſit, quod cum pater cõ-
periſſet, iuniorem regni hæredem con-
ſtituit, ſeniore de regno eiecto. Sic fa-
ciet pater cœleſtis diuitibus crudelibus,
quibus præcepit de pauperibus ſuis, cu-
ram habere, dicens Luc. 14. Cum facis
conuiuium, voca pauperes. Et Mar. 10.
& Matth. 19. Da pauperibus, & habebis
theſauros in cœlo, quod ſi nõ feceritis,
ſed econuerſo famelicos non paueritis,
vagos hoſpitio non receperitis. Et ſic de
alijs, aufertur à vobis regnum, & dabi-
tur pauperibus. Et verificabitur de vo-
bis illud Luc. 1. Eſurientes impleuit bo-
nis, & diuites dimiſit inanes. Et iuſte q-
dẽ, quia tota vita diuitum eſt hic quaſi
feſtum, & quaſi iuge conuiuium in lu-
dis, venationibus, commeſſationibus, &
omnibus, quæ delectant, ergo iuſtum
videtur, quòd poſtea vigiliam faciãt in
ieiunijs, & miſerijs. Securius ergo nunc
audirent Iacobum. Et ſic facerent, quod
docet nunc, dicens Iac. 5. Agite nũc di-
uites, plorate, ſcilicet peccata, quæ feci-
ſtis, lachrymis contritionis, & confeſ-
ſionis nunc delete. Aliter in morte nõ
poteritis, vnde Bern. ſup illud Mar. 10.
Facilius eſt camelum, &c. in quodã ſer-
mone. Camelum (inquit) vnum ſolũ
pondus habet, diues duo. Vnum terre-
narum poſſeſſionum. Aliud peccatorũ.
Primum in morte deponitur. Aliud ve-
lit, nolit, ĩ morte retinet, niſi ante mor-
tem deponatur.
¶Secundo verò mali diuites pœna
æterna iuſte punientur, & crucientur.
Quia diuites eius repleti ſunt iniqui-
tate. Mich. 6. de quibus hic non puniũ-
tur. Pauper verò, ſi bona diuitis furetur,
ſuſpenditur. Diues rapiendo bona pau-
perum, in nullo hic punitur, cũ ſuſpen-
dio dignus eſſet, vnde Chriſoſto. ſuper, 31
epiſtolam ad Hebræos, ſermo. 2. Si (in-
quit) poſſibile eſſet in diuites vindictã
procedere, videres ex eis repleri carce-
res vniuerſos. Sed cum omnibus malis
hoc malum diuitiæ afferunt, quòd in
malignitate peccantem ab vltionibus
eruũt. Sicut patet. C. 16. 16. Ex his duo-
bus neceſſe eſt concludi eorum pœnã
alibi. Quia enim multis nocent, & hic
in præſenti tranſeunt, neceſſe eſt, quòd
alibi puniantur. Aliter eſſet dare incõ-
ueniens, videlicet, quòd malum tranſi-
ret à Deo impunitum. Eſt ergo de eis,
ſicut de talpa, quæ in aliorum nocumẽ-
tum terram eleuat, & cumulos congre-
gat quæ in fine dum cumulum eleuare
nititur, à patrefamilias inuenta occidi-
tur, & cumuli deprimũtur, & terræ cer-
tè adequantur. Sicut nociui diuites, in
nocumentum vicinorum, cumulos cõ-
gregãt diuitiarum, ex vſuris, & iniqui-
tate, ædificia, & prædia de alienis ſum-
ptibus, & laboribus eleuant.
¶Sed dum ſic plus terram eleuare ni-
tuntur, à Deo ſubito percutuntur. Sicut
patet Luc. 12. ubi habetur, quòd diuitis
cuiuſdam ager uberes fructus protulit,
& cito poſt, deſtruã horrea mea, & ma-
iora faciam. Dixit autẽ illi Deus. Stulte
hac nocte animam tuam repetent à te,
ſupple; dæmones. Et ecce dum cumulũ
horrei eleuare mẽte nitebatur, occidit.
Sequit quæ aũt præparaſti, cuius erunt?
ſupple non tui. Quia teſte Deo Iob 27.
Diues cum dormierit, nihil ſecum affe-
ret de omnibus, quæ male acquiſiuit, 32
nihil retinuit, uel expendit, niſi pœnã,
quia

quia in morte finem faciunt de omnibus, q̃ prius male habuerunt, vel quibus abutebantur. Ibi deficiet cibus ori, greſſus pedibus, tactus manibus, lux oculis, riſus ori, & ſic de alijs, qbus male vtebantur. Et iuſte quidem; ſicut patet. A.6.3.& D.1.4.

¶Et non ſolum hæc ibi deficiẽt, ſed pœnę cõtrariæ cum apprehendent, pro diuitijs, uidelicet, inopia, pro delicijs in guſtu, pœna, & ſic de alijs. Et hoc eſt, qđ ſequitur ĩ Iob 27. Aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet, & appręhendet eum, quaſi aqua .i. abundanter, inopia. Et ſic ad literam talpe aſſimilatur, quę ſolum in morte oculos aperire dicitur: hęc ergo eſt conditio oĩs mali diuitis. Et ſic eſt, qui ſibi theſaurizat, nõ eſt ĩ Deũ diues. Luc. 12. hæc eſt ibi concluſio Chriſti de illa talpa, quæ noluit horreum eleuare.

Artic.9. ¶Ad omnia p̃dicta pericula, & pœnas euadendum, triplex eſt remediũ. Primum reſpicit diuitiarum acquiſitionem. Secundum, modum poſſidendi. Tertio verò uſum.

33 ¶Conſilium uerò reſpiciens acquiſitionem eſt, ꝙ non habitas cum magno deſiderio eas non concupiſcat.

¶ Primo, propter cauſas tactas. B. 4. 8.

¶. Secũdo, quia frequẽter ſunt reprobationis ſignum, quando uidelicet illarũ poſſeſſor male viuit. Iob 12. Abũdant tabernacula prędonum. Hiere. 12. Bene eſt omnibus, qui pręuaricantur, & male agunt. Hiero. Sicut optimũ ſignum ſaluationis eſt, quãdo homo bene viuit, & male ei contingit. Ita optimum ſignum damnationis eſt, quando male viuit, & bene ei contingit. Sicut patet B.4.10.

¶Tertio, quia in ſe uiles ſunt, & cor non reficiunt. Filius enim regis æterni non deberet multum deſiderare ſaturari cibus porcorum. Sed diuitiæ ſunt cibi porcorum infernalium. Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſeculo, ob-

34 tiñdi. In Pſal. 72. igitur, &c. Noli ergo laborare, ut diteris. Prouerb. 23.

¶ Si uerò affluant ex fortuna ſine magna ſollicitudine, ſic poſſideãtur, ꝙ cor nõ lacerẽt. Spinæ uerò extra fruges plantatę fruges cõſeruãt. Infra verò fruges creſcẽtes nocẽt, & fruges deſtruũt. Sic diuitiæ quaſi ſpinę ſunt, ſicut patet, ſupra e.c.28. ſi extra per eleemoſynas plantentur, cor conſeruant, ſi infra per minimum amorem creſcãt, illud deſtruunt.

¶Sic ergo habeãtur, ꝙ cor nõ ſubmergant. Quia ſicut exiſtens in aqua, non ſubmergitur, dum caput extra aquam tenet.

¶ Econuerſo verò, ſi totum corpus extra aquam ſit: & caput infra aquam diu teneatur, ſub mergitur. Ita dũ cor, quo ad inordinatum amorẽ, & deſiderium extra diuitias teneatur, ſpiritualiter nõ ſubmergitur. Si verò totus homo extra diuitias ſit, quia pauper eſt, & cor intra ſit, quia multum diuitias cupit, ſubmergitur. Exemplũ ad hoc de beato Grego. qui habuit corpus intra, ſed cor extra. Et heremita, qui econuerſo ſe habuit, inquantum plus dilexit cattam: quàm beatus Greg. mundum. Ideo ſignanter dicit, diuitię ſi affluant: not. cap. app. In Pſal. 61. Exemplum de Iob 31.

¶ Si (inquit) lætatum ſum ſuper diuitijs, quaſi diceret, non ſum lætatus: hoc etiam conſulit, & docet. Seneca epiſtola. 71. dicens omnia ſic nobis accedant, ſicq; habeantur, ut ſi auferãtur, ſine vlla noſtri laceratione diſcedant, vtamur illis, non gloriemur vtamur parce, tanquàm depoſitis apud nos.

¶Conſilium uero quo ad vſum eſt, 35
quòd diuitias temporales, tanquàm bonus mercator commutet ĩ æternas, faciendo amicos de mammona iniquitatis. Dum eſt in horto diuitiarum, proijciat ad eos, qui ſunt extra, vt poſt ſpoliationẽ in porta, poma quæ ad ſocios proiecit, inueniat. Cuius ratio patet. E. 3. 20. ſic ſeminet, dũ ſemẽ hẽt diuitiarũ, vt cũ defecerit, de illorũ meſſionibus uiuere poſſit. Et hoc plus propter

propriam quàm pauperum vtilitatem. Ex quo enim diuites multũ pro Christo pati non poſſunt. Ieiunijs, vigilijs, & huiuſmodi, quo aliter, quàm eleemoſyna ſaluari poterunt. Ideo dicit Augu. de uerbis domini: ꝙ diu es, & pauper inter ſe ualde neceſſarij ſunt, ſed pauper magis neceſſarius eſt diuiti, quia ex eleemoſyna, quam pauperi dat, maior vtilitas diuiti danti acquiritur, quia ubi pauper ſuſtentationem recipit terrenã, diues ſuſtentationem recipit æternam. Et ſi ſic bona eis à Deo conceſſa inter ſe diuiderent, pauper hic ſatis haberet, & diues cœlum in poſterum. Et melius eſſet diuidere, & ire ad cœlum cum modico, quàm ad infernum cum toto mũdo, quid enim ſibi valebunt, quãdo dãnatur, omnes diuitiæ, in theſauris, & veſtibus, & huiuſmodi, quas hic dereliquit, dum ipſe pro bonis illis punitur, alij cantabũt. Sed magna cauſa talis crudelitatis eſt in diuitibus, quia non ſunt pauperum miſerias experti, neſciunt quid patitur nudus, famelicus hoſpitio carens, incarceratus, & huiuſmodi, & ideo minus talibus compatiuntur. Sed væ talibus diuitibus. Sicut patet. D. 9. 6. date ergo Deo de diuitijs veſtris, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ. Ad Ephe. 3. Nota. eod. 3. 21.

¶Dominorum. Cap. XII.

SVMMARIVM.

1 *Quales eſſe debeant dominantes, ſtatus ipſe, quem tenent, vberime explanat.*

2 *Duo dominia, & eccleſiaſtica, & ſecularia duo eccleſiæ brachia ſunt.*

3 *Duorum brachiorum, alterum phreneſim patitur, ſcilicet ſeculare, alterum verò ſcilicet eccleſiaſticum ariditatem.*

4 *Exemplo ſanguinis de lacerto extracto, quo corporis ſtatus dignoſcitur, oſtenditur, quòd vita, & geſtis dominorum ſubditorum mores indicantur.*

5 *Exemplum prænenuſtum Imperatoris Conſtantini adducitur.*

6 *Qui in virtute dominatur, ſubditos aſpicit dextero miſericordiæ oculo.*

7 *Sicut ſub dumorum vmbras latẽt, & acquieſcũt colubri, ſic ſub ſceleſtorum dominorum dominio latent, & morantur crudeles effici, & virulenti miniſtri.*

8 *Impij, & improbi domini habent omnes conditiones pijs & iuſtis aduerſas, atq; contrarias.*

9 *Poſtquàm officia talia à malis dominis his hominibus dantur, & venundantur, triſtitia nunquàm fuit, nec erit in terra.*

10 *Domini præpoſituras vendentes, vel nõnullos ad eas comparandas impellẽtes, cum gratis eas præbere teneantur, in æternum maledicti erunt.*

11 *Nefarij domini in tertia conditione bonorum ad Deum ſpectante deficiunt.*

12 *Circa quartam conditionem prædictorũ dominorum mali domini delinquunt, ſcilicet mercedem famulis ſoluere, vt plurimum nolunt.*

13 *Exemplum canis os cuſtodientis, & muſtelle domũ à muribus protegentis, vt ſola fauces edat, & minas præponitur, quibus diuites proprium lucrum attendentes iure aſſimilantur.*

14 *Quales Imperatoris, & dominos fœlices & beatos appellandos merito ducimus.*

15 *Quibus de rebus mali domini, & qui potiſſimum ex alienis ſtipendijs viuũt ſibi placere, & ſeipſos efferre minimè debeãt primo ſanguinis nobilitate ſibi placere non conuenit.*

16 *Gloriantes in diuitiarum ſuarum effluentia crebrius quinque delicta committunt; primo contra Deum: ſecundo contra eccleſiam: tertio contra ſeipſos: quarto contra amicos: quinto contra ſubditos.*

17 *In commiſſione illa quæ homini data fuit, dicendo dominamini piſcibus maris, & volucribus cœli, non cõmittitur hominum dominium, quia ipſi adhuc non peccauerant.*

18 *Huius commiſſionis exceſſus à duplici cãſa oritur, prima eſt intrinſeca, quæ eſt præſumptio ſuperbia, & cupiditas.*

19. Secun-

19 *Secunda cauſa eſt extrinſeca: quæ quidem eſt conſilium malum.*

20 *Quomodò dominorum, eorumque miniſtrorum exceſſus; ac cauſa atque finis in ſacra pagina olim præfigurabatur.*

21 *Caput aureū ſtatuæ ſunt magni Principes, & tyrāni, qui etiam per lyænam non ab re figurantur.*

22 *Domini comparantur Erucæ.*

23 *Pectus, & brachia ſtatuæ ſunt duorum magni conſiliarij, iudices, & cubicularij: qui quidem inſuper vrſo nō inconcinne conferantur.*

24 *Iſti etiam dominorum miniſtri, & officiales locuſtis comparantur.*

25 *Ventri, & fæmoribus æreis miniſtri viliores, & inferiores dominorum comparantur, & etiam Pardo.*

26 *Lupo prædam fideliter diuidenti miniſtri ſimiles eſſe dicuntur.*

27 *Ipſimet etiam Bruco non immerito aſſimilandi ſunt.*

28 *Porco, ſiue Apro aptiſſimè aſſimilantur, qui turpiſſima cogitant, loquuntur, & operantur: & qui ſemper libentius circa turpia verſantur: & itidem Rubigini comparantur.*

29 *Gladius ſententiæ duplicatur quo ad pœnam, & corporis, & animæ, & triplicatur, primo Dei viſione carebit, ſecundo & vicunda ſanctorum ſocietate, tertio intus vermis conſcientiæ eum ſemper mordebit.*

30 *Domini mali ſunt etiam ingrati contrà ſubditos eorum.*

31 *Exemplo ſati digno cuiuſdam patris, filium eius ſapienter admonentis, ne moraretur in ciuitate regis, vbi maior ſit expenſa, quàm redditus, non inuenuſte declaratur, quòd qui dominium crudelis, & ſa ui domini fugere poteſt omnino deberet.*

32 *Deus non permittit diſcolos, & flagitioſos & crudeles dominos alijs dominari, ob eorum bonitatem, & meritum, ſed quandoque vt in hoc ſeculo de ſuis bonis mercedē recipiant, velut ab eis ſubiecti ꝓpter eorū graui à crimine & peccata affligantur qui optimo suo deſeruire nolunt, & ideo regnare facit hipocritam propter populi delicta.*

33 *Malus, teſi imperet, & regnet, ſeruus eſt: bonus verò, & ſi ſeruet, & obediat, liber eſt.*

34 *Aurea diui Patris noſtri Auguſtini Reſponſio patet qua proculcat in fideles Chriſticolis ipſis improperantes. Fidem noſtram eius cultores ad inſlicitatem potius, quàm ad fœlicitatem conducere, & exemplum Romanorum in medio afferunt.*

35 *Quando domini bene, & ſecūdum Deū, & eius virtutes degunt, ſubditi etiam bene viuunt. Quando autem econtra domini vitam, beſtiarum more abſque Deo eiuſque timor & amore trāſigūt, ſubditi illorum conditiones facile ſequuntur.*

36 *Inordinatus appetitus dominandi eſt cā ferè omnium rixarū, & multorum malorum.*

37 *Prædicti ſceleſti domini ob graues eorum exceſſus duplicì pœna afficiuntur, ſcilicet, temporali, & æterna. Temporalis verò pœna debetur, & corporibus, & rebus exterioribus.*

38 *Domini huiuſmodi pœnes à Deo ſibi inflictas propter ſubditos ab eis iniuſtè afflictos patienter ſuſtineant.*

39 *Mali domini puniendi ſunt à Deo circa res exteriores.*

40 *Exemplo cuiuſdam defu ncti ſatis liquido probatur, quòd mali domini poſt mortem pœnas eorum flagitijs cōuenientes æternaliter experientur.*

41 *Quādo domini Deo infideles ſunt, Deus permittit, ſeruos eis infideliter inſidiari.*

DOminorū, tam eccleſiaſticorum, quàm ſecularium declarandæ ſunt conditiones. Primo oſtēdendo, quales eſſe debeant, quantum ad ſeipſos. Secundo, quales ſe exhibere debeant, quan-

tum ad eccleſiá. Tertio, qualiter regere debent ſubditos. Quarto in quo gloria eorũ cõſiſtere debet. Quinto, in quibus gloriari nõ dicũt. Sexto, malorũ dñorũ exceſſus. Septimo, cã exceſſus. Octauo, qũo dñorum exceſſus, vita, conditio, & finis, in ſacra ſcriptura ſit præfiguratus. Nono, talium dominorum ingratitudo. Decimo, quòd illorum ſocietas eſt fugienda. Vndecimo, quare Deus tales dominari permittit. Duodecimo, ſic dominãtiũ periculũ, quãtũ ad ſeipſos. Tertiodecimo, quantum ad alios. Decimoquarto, pœna patebit eorumdem.

Artic. 1. 1 ¶Quantum ad primum, qualis eſſe debeat, quia alijs dominatur, oſtendit ſtatus quem tenet. Quantum enim ad eos, quibus præeſt, locum tenet capitis, ei namq; congruit, quod Sauli dictum eſt (1. Re. 15.) Caput in tribubus Iſrael conſtitutus es. Sicut ergo in corpore naturali bene diſpoſitio uidemus cõmuniter, quòd caput, ſiue facies maiorem oſtendit naturalem decorem, maiorem etiam in eo exhibere nituntur artificialem pulchritudinem, & honeſtatem, quia honeſtius loca capitis cuſtodiunt, & diligentius à facie maculas tergunt, ne aliquid in honeſtum appareat. Ita caput in corpore myſtico, maiorem oſtendere debet ſpiritualem decorem, & honeſtatem, in inceſſu, ſtatu, & habitu, & in omnibus moribus ſuis, nihil oſtendent, quòd cuiuſquàm offendat aſpectum. Et ſi aliquam in eo maculam inueniat, antequàm ab alijs videat, diligenter eam tergat, dicens illud. Pſal. 17. Nõ do, minetur mei, qui alijs dominari debet omnis iniuſticia. Aliter nõ dñs, ſed ſeru⁹ ſũ, uilior quã ſeruus corpore, qui ſeruit in luto, & labore, quia ſeruio ſecũdùm partem nobiliorẽ, & viliori dño .i. peccato, qa qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati, Ioan. 8.

Arti. 2. 2 ¶Qui ergo dominationis locum tenet faciem conſcientiæ ab omni tali ſeruitute lauet, & nõ ſolũ faciẽ, ſeu caput, quantũ ad exteriorẽ oſtenſionem, ſed etiam pedes, & brachia, ſeu manus, quãtũ ad effectionẽ, ſeu operationem, quia ſicut locum capitis tenere dicunt, quãtũ ad excellentiorẽ honeſtatis oſtẽſionẽ. Ita locũ pedũ, & manuũ tenere debẽt, quãtũ ad eccleſię ſupportationẽ.

¶Duo enĩ iſta dominia duo brachia ſunt eccleſiæ, de quibus Eſaie. 51. Brachia mea populos iudicabunt.

¶Primo, quia brachia pro toto corpore patiuntur ſanguinis minutionẽ. Ita dñi ꝑ eccleſia sãguinis effuſionẽ. Tale brachiũ fuit Chriſtus, q fuit in cruce minutus pro toto corpore eccleſiæ.

¶Secundo, quia ſicut brachia onera, ita ipſi eccleſiam ſupportabunt.

¶Tertio, quia ſicut nullus perfecte agit cũ vno brachio, ſed cum duobus, quorũ vno, percutit, alio ſe ꝓtegit. Ita eccleſia vno dño nõ perfectè regitur, ſed oportet, ꝙ ſeculari dominio inimicos percutiat, & ſpirituali. ſ. oratione, & huiuſmodi, ſe ab aduerſarijs defendat. Et niſi iſta duo brachia in vno corpore eccleſiæ cõcurrant, & concordẽt in bono, monſtruoſum, & periculoſum eſt corpus illud, ubi grana. Si eccleſia vel ſet malos rebelles corrigere, quã correctionem ad plenũ ducere non põt in caſu, niſi à brachio ſeculari adiuta, ſicut patet in captione hęreticorũ, & excõicatorum, ſi brachiũ iſtum ſeculare in hoc deficiat, iſtud opus correctionis perfici non poteſt, vno brachio deficiente, pro cuius defectu infectionis periculum corpori imminet.

¶Iterũ ſi reges, ſeu dñi terreni volũt ſubditos taxare, uel alias iniurias inferre ſine cõſilio eccleſiæ, vel eccleſiæ brachio, forte tũc arido nõ reſiſtẽte, & brachiũ deeſt eccleſię, corpori imminet periculũ laceratiõis, qa diſſoluta ſunt vincula brachiorũ, & manuũ eius, Gen. 49. Vnũ phreneſi, videlicet ſeculare, qñ ad modũ phrenitici quos diligere & cuſtodire deberet, lacerat. Alio ariditate. ſ. eccleſiaſtico, Zach. 11. Brachiũ eius dexterã ariditate ſiccabit, qñ aridę, & tepidæ corpus eccleſię à tyrannorum laceratione, & animas à perditione cuſtodit. Brachia ſic diſpoſita, diſſoluta dicun- 3

tur,

tur,quia à corpore Chriſti ſoluta, ꝙ rei oſtendit effectus,brachiũ enim corpori coniunctum pro toto corpore periculo ſe exponit, corpori autem nunquàm gratis nocet. Alterius brachij etiam defectum,& infirmitatem, quantum poteſt ſupportat, & ſupplet. Si pedes ceſpitando,uel lubricando deficiant, corpus cadendum brachia coniuncta fulciunt. Vno etiam pede, & lubrico deficiente. Alius,ne corpus cadat,occurrit, Sic brachia,ſic pedes coniuncti Chriſto, in vtroq; dominio. Sed ſeparatis à corpore,nulla prædictarum conuenit conditio:Sicut patet.P.12.12. Quotidiano ergo operum experimento oſtenditur, quòd multi in vtroque dominio ſunt à corpore Chriſti diuiſi,& diſſoluti, quia dominatores eius inique agunt, dicit dominus, & iugiter tota die nomen meum blaſphematur.Eſa.52.

Artic.3: ¶Et non ſolum res eccleſiæ locũ tenent brachiorum (vt dictum eſt) ſed etiam res ſubditorum, quia ſicut per
4 ſanguinẽ de brachio extractum, & per pulſum in brachio tactum,ſtatus & cõditio cognoſcitur corporis. Ita per uitã, & geſtum prędictorum dominorũ mores cognoſcuntur ſubditorum. Sicut L.16.28.ſequitur bonus enim dominus,qui dominatur in uirtute ſua. (In Pſal.65.) bonam habet familiam, quia oculi eius ſuper gentes reſpiciunt, ſicut oculi corporis ad pedes,vt bene ambulent. Et ſicut Sol, & cor membra, vt vitam,& non mortem influant. Sic iſte,
Exemplum. qui dominatur in virtute ſua, reſpicit ad ſibi ſubiectos,primo oculo iuſtitiæ, malos puniendo,& admonẽdo, & omnibus ſubditis iuſtitiam faciendo. Exẽplo ſancti Ludouici regis. De quo ſcribitur,quòd ponendos in officijs diligẽter examinare ſolebat, de uita,& fama, & ſi haberet,vnde viueret. Poſt etiã diligenter examinare ſolebat, ſi iuſte officium exequeretur. Et, vt melius hoc ſcire poſſet, bis in hebdomada ſedere ſolebat in loco publico ad audiendum perſonaliter quærelas pauperũ de miniſtris ſuis, uel quibuſcunque alijs, vt omnibus iuſtitiam faceret. Incorrigibiles uerò admonebat:& amouebat, ſicut patet.C.11.47. Et ergo competit, quòd ſequitur in verſu allegato, qui exaſperant,non exaltẽtur, qui exaſperãt Deũ, vel ſubditos peccatis,& crudelitatibus, non exaltentur in officijs meis, uel in curia mea. Nota.I.13.8. Exemplum ad Exemplum.
hoc de Conſtantino Imperatore lib.1.
Hiſtoriæ tripertitæ.c.7. Qui nolẽs pro- 5
bare,ꝙ de familia ſua eſſent boni Chriſtiani, & pro ſua curia digni, præcepit, quòd oẽs de familia ſua idolũ quoddã adorarent,ſimulans ſe uelle obedientes in officio retinere, & honorare,nolentes uerò punire, & amouere. Finaliter quos nec promiſſis, uel minis adorare facere potuit,ſecũ retinuit, & caros habuit. Alios uerò tanquàm Deo infideles à ſe fugauit. Et bene, quia quomodo ei fideles eſſe poſſent, qui nũquàm pro eis tantum facere poſſet, quãtum Deus fecit, qui Deo sũt infideles? vnde Ambroſi.3.de officijs. Non poteſt eſſe homini amicus,qui Deo eſt perfidus. Iterum ſicut ſubditi non auderẽt receptare proditores ſuos. Ita nec ipſe debuit, nec noluit proditores Deum de vtroq; ergo iſtorum dici poteſt illud. Pſal.10. 8
Iuſtus dominus & iuſtitias dilexit.

¶Secundo, qui dominatur in uirtute 6
gentes ſubiectas, reſpicit oculo miſericordiæ,miſerijs ſubueniendo, tribulatos defendendo, laborantes remunerando,& ſalarium fideliter dando,quia ſicut tenetur fideliter ſub domino laborare,& ſeruire. Ita tenetur dominus ei fideliter mercedem refundere, quia ſicut ſeruus,ita dominus eius. Eſa.24.

¶Sed non ſic impij,non ſic, quia illi (de quibus prædixit.Eſa.3.dicens, effeminati dominantur eorum) omnes cõditiones habent contrarias quia more cordis, uitam non influunt, ſed more veneni, malis exemplis ſubditos inficiunt. Plus etiam ſuper miniſtros reſpiciunt, vt magna lucra reportent, quàm ꝙ benigne, & iuſte ſubditos regant, ſicut patet. A. 12. 44. Et ideo ſicut ſub ſpinis quieſcunt ſerpentes.

7 Sic ſecundùm Chryſo. Sub malis dominis quieſcunt venenoſi miniſtri, & crudeles, qui dominos ad crudelitatē exaſperant, in tantum ꝙ, ſi forte vellent in aliquo mitius agere, & cauſas, & inopias pauperū audire, & de graui exactione, ſeu à mercatione, vel reddite, quem ꝓpter paupertatem, uel infortunium ſoluere non poſſunt, eos in aliquo alleuiare, ita grauantur ferè, ac ſi de bonis illorum tantum darent, & dominum verbis prouocant, & ad crudelitatem more caudę leonis exaſperant. Dicitur enim, ꝙ leo uolens ſeipſum ad crudelitatem, & prædam prouocare, ſe cauda percutit. Cauda autem percuſſus prouocatur. Sic domini percuſſi, vel tacti illa cauda: de qua. A. 15. 10. Cuius crudelitatis in parte cauſa eſt, vt retuli, tempore officij illorum promoueant, vnde & gloriantur, dicendo, de tanto plus reportauit, quàm illi, qui fuerunt ante me, ſicut patet in rotulis de computo. Et quia rotulos ſic augmentant computi. Ideo diabolus in fine multa cum eis computabit. Sicut patet. C. 12. 41. quia ſicut rotulos dominorum augmentant pecunijs, ita rotulos dęmoniorum augmentant peccatis.

8 ¶Secundam etiam conditionem habent prædictis dominis contrariam, qa homines, vt frequenter qui habent, vnde, uel qui uelint de ſuo viuere, in officijs non ponunt, ſed pauperes de parētela ſua, vel etiam, qui eis diu ſeruierūt, quos de ſuis proprijs rebus remunerare deberent, pro remuneratione, & promotione dant, uel ꝙ peius eſt, quandoque vendunt eis aliquod officiū in extera, uel terra, uel caſtro, uel dominio, vbi non eſt aliquod certum officio annexum, de quo uiuere poſſint, ſed totū, de turpilucro. Vel ſit forte aliquid annexum ſit, nimis tamen parum eſt, pro miniſtri ſuſtentatione. Iſti ergo ſic officia adepti aſpere præcedentis ſeruitij mercedem, vel pecuniæ datæ æquiualens, de populo, cui non ſeruiunt, uel cui pecuniā nō dederat, ſine conſciētia colligūt cū augmento. Nor. N. 4. Arti. 4. ¶Sine conſcientia dico, quia videtur eis, quòd licite poſcunt laboris mercedem, uel quòd dederunt, leuare: Vnde vidi vnum talem, quæ cum modo prædicto eſſet, ianitor factus in quodā caſtro, vbi erant multi diuites, & nobiles incarcerati in ſtrage nobilium ab vxoribus illorum, & alijs amicis intrare volentibus, ad eos uidendum, crudeliter, & nimis exceſſiuè ab eis munera exegit. Et cum de hoc repræhēderetur, reſpondit ſe non habere de hoc conſcientiam, quia dominus pro promotione, & ſeruitij ſui mercede, dedit ei illud officium. Et ideo ei uidebatur, quòd domino placuit, quòd tamen promotionem ſuam colligeret, quia alio modo non potuit, niſi ꝑ tales extorſiones. Sed quō potuit ei dominus dare, qđ nec ipſe dominus iuſte accipere poſſet, ſi præſens adeſſet? Non ſolum ſic in pecunijs miſeros affligunt, ſed quod peius eſt in corporibus, quia tales etiā incarceratos in profundiſſimis carceribus ponere ſolent, vt mercede liberiorem carcere redimāt. De qbus uide Chryſo. P. 8. 3. Et de talibus mercedibus lautè viuūt, & vinū bibūt. De qbus Amos. 2. Vinū dānatorū biberūt. Et q pauperes, & pedites fuerunt, tam aſpere miſeros ſubditos mordent, quòd de peditibus, & pauperibus fiunt equites, & diuites, ſicut quotidiano patet experimento, & non ſine ſubditorū grauamine, officiū qđ ſolebat eſſe ſuſtētatio peditis, mō eſt ſuſtētatio eqtis cū duobus, uel tribus flagitioſis, magiſtro ſuo ñ poſſunt nequioribus, de quibus ſimul Naū. 3. Cuſtodes tuos quaſi locuſtæ, & paruuli tui, quaſi locuſt ęlocuſtarū, de qbus infra, e. c. 27. 9

¶Damnum uerò ex hoc ſequitur tale, quòd uidelicet, poſtquàm officia ſic dabantur, uel vendebantur, nunquàm fuit, nec erit, dum error iſte durat iuſtitia in terra. Aliquando enim ſolebant iuſti, & boni uiri conduci, ut talia officia facerēt, & vt eſſent regis, & aliorum dominorum miniſtri. Et tunc fuit aliqua, iuſtitia, modo non conducunt (vt dictum eſt.) Ideo ferè omnis perit iuſticia. Quomodo enim poſſet eſſe iuſtitia,

tia, vbi iuſti dimittuntur, & iniuſti præponuntur. Iuſtus emit communiter officium non emit, ſed potius fugit. Si ergo talia officia non habent, niſi qui emunt, & qui emunt, iniuſti ſunt, quia hoc faciunt lucri, & non iuſtitiæ cauſa, quomodo iuſtitiam iuſte facient? Et, ut hoc melius uideatur, oſtendendus eſt modus, quomodo per tales officiales, ſeu miniſteriales perit. Tales enim in magnis officijs poſiti, ſicut iuſtitiarij, vicecomites, & huiuſmodi, poſſunt aliquibus parcere, ne ad comitatus, & curias veniant, uel ne in aſſiſis & duodenis ponantur ad iurandum de iuſtitia, & ueritate, de qua agitur. Homines ergo iuſti, & fideles, uidentes, quòd iudicátes latrones, & ueritatem iurati, dicentes, perſecutionem ab his qui iuſte læduntur, patiuntur propter maiorum defectum, qui ſic propter munera, uel ſanguinẽ, uel fauores, uel timores ſupportant, uel ſaltem ab eorum lęſione, vt deberent non defendunt, timentes etiam, ne ipſi ab illis latronibus, uel eorum complicibus occidantur, uel domus illorum impoſterum comburantur, illis iudicib⁹ munera dant, ne in talibus duodenis ponantur, falſi uerò homines uidentes, quòd in talibus duodenis lucrari poſſunt, munera dant ꝑdictis iudicibus, ut in illis ponantur. Et ſic dum tales iudices ex omni parte, tá iuſtorum, quàm iniuſtorum munera accipiunt, ex omni parte perit veritas, & iuſtitia, & regnat iniuſtitia, quia non qui iuſtius facit, ſed qui plura cupit, & plura dat in officijs, & duodenis ponitur, & qui plures latrones, & homicidas poſt ſe ducere poteſt, dominatur. Dixit bufo cruciatus maledicti, tot dominati, tales Ranæ aſſimilantur. M.8.15.

10 ¶In æternum enim maledicti erunt, quia ad vnum obligantur, quod nunquàm facient. Tales enim domini, qui præpoſituras uendunt, uel ad emẽdum, eas aliquos compellunt, cum gratis eas committere deberent. Ex quo non ſunt ibi redditus, & prouentus iuſti, qui vendi poſſunt, tenentur ſatisfacere ſpoliatis per tales præpoſitos, ſicut patet in ſum. confeſ. lib.2. ti.5. quæſt.40. quid de illis qui emunt. Quod tamen ſic ſatiſfacerent, æſtimo, quòd non ſit adhuc uiſum. Ideo in mortem, quando de talibus factis, & ſic receptis muneribus pro officijs, & de talibus miniſterialibus cõputabunt, experietur quilibet illorum illud Eccleſiã.8. Dominatur homo homini in malum quando videlicet pro malo culpę, quod in dñio cõmiſit, æternaliter malũ ſentiet pœnæ. No. F 3.20.

¶In tertia etiam conditionem, quæ Deum reſpicit, multum deficiunt à cõſuetudine prædictorum dominorum, quia parum curare videntur, quàm infideles miniſtri illorum ſint, Deo peccatis diuerſis ſeruiendo. Tales domini ſeipſos Deo præferunt, quia non permitterent miniſtros ſuos ſeipſos inhonorare, per oculos, uel ſanguinem, vel alia membra illorum iurãdo, nec quòd vxores, vel filias deturparent. Sed bene permittunt, quòd ſic iurando, & etiam cum Dei filiabus, quas ipſe creauit, redemit, fornicando Deum inhonorent, ſimiles ſaracenis. De quibus dicit Auguſt. de ci. Dei libro 2. cap.12. quòd legem ediderunt, quòd nullus hyſtrio ederet, uel cantaret viles cantilenas, & inhoneſtas de aliquo ciue, hoc tamen permiſerunt dijs ſuis fieri. 11

¶Quanta autem ſit hæc culpa, iudicet rõ cuiuſcũq; qd diceret de miniſtro regis terreni, qui iniurias ꝓprias acriter vindicaret, iniurias uerò dñi ſui negligẽter diſſimularet? qlibet talẽ reputaret infidelẽ. Sic in ꝓpoſito, in quo talis dominorum infidelitas, qui ſeruos non caſtigant, non ſolum redundat in iniuriam Dei, ſed etiam in damnum proprium impoſterum, quia ex quo diabolus poſuit frenum peccati in ore ſeruorum, faciendo eos Deo infideles, & pauperibus eis ſubiectis, cito ducet eos ad fidelitates, & perditiones, & contra dominos proprios. Quia dicit Canon, quòd non poteſt homini eſſe fidelis, qui Deo extitit infideles. 2. quæſtione. 7. non poteſt. A

¶Sed (heu) multis nõ ſufficit, quòd
familia non corrigant,ſed , quod peius
eſt,nec alios eos corrigere permittunt,
ſed contra uolentes eos corrigere ira-
ſcuntur,eisq; minantur, eosq; in via ad
infernũ protegunt, ſicut patet.C.16.82.
12 ¶In quarta etiam conditione prædi-
ctorum dominorum deficiunt , quia
operatijs ſuis , & familijs multi malam
mercedem ſoluunt.Et, ut hæc ſub falſo
colore licentius faciant,quandoque in-
ueniunt leues cauſas eos licentiandi, ut
ſic ſtipendium illorum retineant.Et ta-
men eſt vnũ de quatuor peccatis , quæ
ſpecialiter in ſacra ſcriptura leguntur
ad Deum clamare.Quorũ primum eſt.
Homicidiũ Ge.4.Vox ſanguinis, &c.
¶Secundum,ſodomia,Gen.18.
¶Tertium pauperum , ſeu innocen-
tum oppreſſio , &c. Exo.2.Clamor He-
bræorum,ſupple , oppreſſorũ ab Ægy-
ptiis,uenit ad me.
¶Quartum eſt miniſtrorum defrau-
datio. Iac.vlt. Ecce merces operariorũ
veſtrorum,qui meſſuerũt regiones ve-
ſtras,quæ fraudata eſt à uobis,clamat,&
clamor eorũ in aures domini ſabaoth
introiuit,de iſtis uero dominis,qui præ-
dictis quatuor conditionibus malis do-
minantur,poteſt ſubditis , quibus odiũ
in effectu oſtẽdunt,dici illud. Pſal.105.
dominati ſunt eorum,qui oderunt eos.
13 ¶Huic obijcitur , quia non odium,
ſed amorem uidentur ſubditis oſtende-
re, inquantum eos ab alijs dominis de-
fendunt , eis etiam placitant , & ex-
pendunt, ne ad aliud tranſeant dñium.
¶Sed in hoc lucrũ potius ꝓprium, q̃
ſubditorum attendentes. Aſſimilantur
cani,qui os cuſtodit, & muſtellæ , quæ
domũ à muribus cuſtodit , ut ſola lau-
tius,uiuat,hoc patet,quia circa animas,
vbi nullum lucrum amittunt tempora-
le,parum curant, quis eas occupet. Sed
illam dominationẽ cõtemnunt.2.Pe.2.
¶In quo autem conſiſtere debet do-
minorum gloria,qui bene ſe habẽt, er-
Artic.4. ga ſeipſos,eccleſiam,& ſubditos.Oſten-
dit Aug.de ci.Dei.l.5.c 25.Sub his uer-
bis.Neque enim nos chriſtianos.Impe-
ratores ideo fœlices dicimus,quia diu-
tius imperauerunt, uel quia filios Im-
peratores poſt ſe dereliquerunt. Vel
quia hoſtes , uel ciues rebelles ſubiece-
runt, hoc quidem cultores dæmonum
fecerunt Et hoc , ne hæc bona ſumma
putarẽt,& deſiderarent. Sed fœlices eos
dicimus, ſi iuſte imperant , ſi inter lin-
guas ſublimiter laudantium , & humi-
liter ſalutantium,non extolluntur , ſed
homines ſe eſſe meminerunt.Si ad Dei
cultum dilatandũ ſtudent , ſi Deum ti-
ment,diligunt,& colunt , ſi plus amant
illud regnum, ubi non timent habere 14
conſortes,ſi tardius uindicant , facilius
ignoſcunt,ſi illam vindictam exercent
pro re publica,non pro inimicitia,ſi ca-
ſti ſunt,ſi libẽtius cupiditatibus, quàm
gentibus dominantur,ſi hæc omnia nõ
pro inani gloria, ſed ꝑ charitatem fa-
ciunt,in his hic in re,& in futuro dñio
glorietur in ſpe, pluſquàm in omni lo-
co dñationis eorũ , quia ſi habere poſ-
ſet à principio mundi vſq; ad finem il-
lud dñiũ,de quo Pſ.71.Dñabitur à ma-
ri vſq; ad mare,& à flumine vſq; ad ter-
minos orbis terrarũ,& ꝑdictã nõ habe-
ret,nec in re, nec futurã gloriã in ſpe,
nihil eſſet in fine:ſicut patet.D 5.4.Iõ
cõgruè fertur , quidã iuuenis Chriſtia- Exemplum.
nus cuidam , magno ſaraceno,à quo ca-
ptus fuit,cui oĩa prædia & terras oſten-
dit oĩa ei promittens,ſi fidem ſuam re-
cipere uellet,& ſaraceno põderãte,quia
pulchra eſſent,& magna , quæ ei obtu-
lit,reſpõdit,totũ iſtud nimis parũ eſt ei,
qui meliora expectat cũ illo,qui eſt Rex
regũ,& dominus dominantiũ.Apoc.19.
¶Et vt appoſita iuxta ſe poſita clarius Artic.5.
videãtur,oſtẽdere reſtat,in quibus non
debẽt gloriari domini mali, & ſpãliter,
qui de alienis viuũt. Nõ.n.debent glo- 15
riari de nobilitate, quia licet apud mũ-
dũ nobiles reputentur,& curiales, quia
forte cibũ libẽter dãt,tamẽ apud Deũ,&
totã curiã cœleſtẽ ſunt uiliſſimi ruſtici. Exemplum.
Vnde qbuſdã militibus q̃rẽtibꝰ à ma-
gño doctore noĩe Alanus,q eẽt maxima
humanitas.Rñdit abundãter.ſ.dare. Ip-
ſe uerò ab eis quæſiuit, q̃ eſſet maxima
ruſticitas.

ruſticitas, & ipſis reſpondere neſcien-
tibus, reſpōdit pro eis, ꝙ rapere aliena,
hoc enim ſequitur per argumentum à
contrario ſenſu. Qui ergo melius ditati
ſunt moribus, ſunt eis nobiliores?
Vnde Tullius in paradoxis. Dictum eſt
(inquit) ab eruditiſſimis uiris, niſi ſa-
pientem, neminem liberum eſſe. An ille
liber eſt, cui mulier imperat, quem cu-
piditas trahit, & ira impellit, quomodo
(inquit) poteſt libero homini imperare?
quia non poteſt ſuas cupiditates refre-
nare, qui ergo gloriatur in domino glo
rietur. 2. Cor. 10. Nota infra e. cap. 33.
Item. N. 3. per totum.

Ar. 6. ¶Sed heu multi, ſpreta hac Pauli do-
ctrina, exemplum ſequuntur Arphaxar,
qui gloriabatur, quaſi potens in poten-
16 tia ſua. Iudith 1 Qui in multitudine di-
uitiarum ſuarum gloriatur. (In Pſ. 48.)
hi frequenter excedunt, & errant con-
tra quinque.

¶Primo contra Deum cum Lucifero
aſcendentes, ſicut patet. A. 25. 21.

¶Secundo contra eccleſiam, per ma-
las conſuetudines, contra eam bona in-
teſtatorum occupando, decimas, de ſil-
ua ſtidua, & huiuſmodi non dando, al-
legantes progenitores ſuos nunquam
aliter feciſſe. Et quia aliam legem niſi
progenitorū abuſum, qui potius volun-
tate, quàm Dei lege ducebantur, pro eis
nō habent, introibūt vſq; in progenies
patrū ſuorū, & in ęternū non uidebunt
lumen. Pſal. 48. Sicut patet. A. 12. 8.

¶Tertio contra ſeipſos, de nocte ui-
gilando, die dormiendo, noctem in diē
vertendo; laſciuia; & commeſſatione
ſeipſos conſumendo.

¶Quarto contra amicos, bona illorū
mutuando, & nō reddendo, in emptio-
nibus circa uerum precium defraudan-
do, & niſi mutuare, uel uendere, quę de-
ſiderant, voluerint, inimicitias cōtra eos
exercendo Quinto, cōtra ſubditos ma-
los, propoſitos eis præponendo, ſicut
patet, ſupra e. c. 8. Poteſtatem, quā Deus
eis ſuper ſubditos conceſſit excedendo.
Deus enim eis cōceſſit virgā correctio-
nis, dicēs, Reges eos in uirga ferrea. In
Pſal. 2. A brutalibus moribus eos pręſer
uando, ſecūdùm Aug. de ci. Dei. li. 19.
c. 15. Non (inquit) debet homo homini
dn̄ari per naturalē ordinē, ſed irrationa-
libus animalibus, ꝙ patet. Gen. 1. Vbi
dictum fuit homini, dominamini piſci- 17
bus maris, & uolucribus cęli. In cōmiſ-
ſione iſta nōn committitur ei dominiū
hominum, qui adhuc non peccauerant.
Si ergo eſt homo inſtitutus, & uiuens,
ſicut homini non dn̄etur, ſed pecori. i.
peccatori, in cuius ſignū prima ſeruitus
legit homini indicta ꝓpter peccatum.
Gen. 9. Maledict⁹ (inquit Noe) Chanaā,
ſeruus ſeruorū erit fratribus ſuis. Ipſi
vero dn̄i diſcoli hanc cōmiſſionē exce-
dunt, quia virga nō utuntur ad culparū
correctionē, ſed uoluntate, & poteſtate,
ad pecuniarū collectionē, vn̄ uirgā mu-
tauerunt in gladiū malis conſuetudini-
bus rōdendo, tallijs, & taxationibus, &
exactionibus excoriādo. In vanitatibus,
& ſuperfluitatibus comedēdo, quia pa-
ſcua diuitū pauperes. Eccleſ. 13 Inſuper
iam uirga iſta creuit in baculū durū, &
inflexibilē, quo grauibus laboribus &
exceſſiſſimis emēdis ſubditos verberāt?
Sed cito utroque tā virga, quàm baculo
priuabuntur, quia merentur priuilegiū
amittere, ſicut patet. A. 6. 3. & pro abuſu
punietur, ſubditi vero ab eis modo pur-
gati, ſicut patet. D. 6. 31. in illa, quando
in cœlo erunt, ſecundùm prophetam.
Eſa. 14. cum requiē eis dederit dn̄s à la-
bore, & à ſeruitute dura, qua ante ſer-
uierunt, ſument parabolā iſtā cum gau-
dio, dicentes, quoniā ceſſauit exactor,
quieuit tributum, contriuit dn̄s baculū
impiorum, virgā dominantiū, cedentē
populos indignatione, ſubijcientē in fu
rore, perſequentem crudeliter.

¶Huiuſmodi vero exceſſus duplex Ar 7.
eſt cauſa, vna intrinſeca, alia extrinſeca.

¶Intrinſeca vero ꝓprij cordis p̄ſum-
ptio, ſuꝑbia, cupiditas, & elatio, qua nul
lus ferre de ſtatu ſuo contētat. Quia ar- 18
migero nō ſufficit, niſi habeat, uel uiuat
ſicut miles, miles vero vult eſſe baro, ba-
ro comes, comes rex, & hęc p̄ſumptio fa
cit, ꝙ q̄ nō pōt iuſte, niſi forte expēde-

re

re uiginti marcas,expendit triginta,vel quadraginta. Sic eſt in dominio eccleſiaſtico,clericus cupit eccleſiam, non ut proſit,ſed ut præſit, habenti vero unam non ſufficit,niſi etiam præbendam habeat,nec præbenda una, niſi plures etiã habeat,ſufficit. Plures habens non ſufficit, nec uiuere ſcit, niſi ſit epiſcopus, vel curialis in curia prælatorum, uel principum. De illo adhuc ſtatu anhelant ad ſuperiores, vſque ad ſummum veniant: Cuius rei exemplum patet. A. 27. 5. Cauſa vero huius inſatiabilitatis patet.C.14.24.

19 ¶Cauſa uero extrinſeca, eſt malum, vel timidum conſilium, & defectuum mundi in experientia. In iuuentute enim ducuntur ad uenationem, & haſtiludia,& huiuſmodi, & omnes ludos, & ſolacia,quę corpus delectãt,quę quia non fiunt ſine magnis expenſis,frequẽter faciunt indigentes,pro qua indigentia releuanda,uocantur adulantes conſiliarij,qui dicunt, terra ueſtra opulenta eſt,homines ueſtri benedictus Deus,diuites ſunt, poteſtis tantum de eis leuare ſine grauamine. Et ſi ipſe dominus non adhuc crudelibus aſſuetus,voluerit in aliquo mitius agere,& dicere,ſic melius eſt,ei reſiſtunt(ſicut patet. ſupra eo. c.7) dicẽtes,domine intendatis uos delicijs, & ſolacijs ueſtris, & permittatis magis expertos ſe intromittere de regimine dominij veſtri,querelas etiam deponunt,& deponere uolentes apud dominum detrahunt, & impediunt,ne forte illorũ appareat nuditas,& turpitudo. Dominos etiam informant, quod ſi tales ad eos uenerint, ad miniſtros ſuos eos remittant expediendos. Vnde & apud dominos modus talis reſpondendi inoleuit. Eatis ad Architiclinum, vel conſiliarium meum. Ita ꝙ ipſi ſubditorum miſerias, nec ſciunt, nec ſcire uolunt,& tamen nec excuſantur.Sicut patet.C.11.51.cum ſequentibus. Qui uidelicet ambulant poſt carnem, & concupiſcentiam immunditiæ, veramq́ue dominationem contemnunt, ſecunda Pet. 2. quia quomodo iuſte dominari deberent, ſcire nolunt.

¶Et quia(teſte ſacra Scriptura.Eccl.1.) Ar.8. Nihil ſub Sole nouum. In iſto artic.8. oſtendere reſtat,quomodo modernorũ, tam dominorum,quàm miniſtrorum, exceſſus,& cauſa, & finis in Sacra Scriptura olim præfigurabatur. Dan. 2. & per ſtatuam Nabuchodonoſor quatuor modis diſtinctam. Et per quatuor beſtias. Dan.7. 20 Leænam, vrſum, pardum, & aprum. Et per quatuor peſtes. Ioel 1. erucam, locuſtam, brucum, & Rubiginem. Illa enim ſtatua habuit caput æreum, quod ad literam ſignificabat regnum Babiloniorum ſub Nabuchodonoſor uſque Balthaſar pectus autem, & brachia de argento, quod ſignificat regnum A medorum & perſarum,ſub Cyro & Dario, quaſi per ſimilitudinem duorum brachiorum. Venter autem & femora ex ære,quod ſignificat græcorum regnum,ſub Alexandro Magno, quod fuit ſonorum valde ad modum æris, tam proter græcorum eloquentiam, quàm propter famam Alexandri.Tibię autem ferreę, quod ſignificat regnum Romanorum, quia ſicut ferrum comminuit, & domat omnia (ſecundùm Dan. expoſitionem ibi.) Sic illud regnum comminuit, & conteret omnia hæc.Cuius expoſitionis veritatem poſtmodum ſub Romanis principibus rei probauit euentus.

¶Iſta dominia cum dominis ſuis,tũc tyrannidem, & durum dominium exercuerunt in Iudæa,ſicut patet.4.Reg.25. Et Numeri 24. uenient in trieribus de Italia. Et in multis alijs locis. Et ſicut iſti tyrannidem exercuerunt in Iudæa, & in populo Dei. Ita figurati per iſtos crudelitatem in ſpirituali Iudæa.ſ. contra eccleſiam, & in populum ſubiectũ, 21 quem more prędictorum vaſtant,& deuorant. Quorum caput ſunt magni principes, qui tyrannorum vitam ducunt, qui ideo capiti comparantur aureo, quia ſicut aurum alia metalla in ualore, ita illi alios excellunt poteſtate.

¶Secundo iſti per leænam congrue Leæna. figurã-

figurantur. Primò, quia luxurioſi ſunt ad modum leænæ. Secundò, quia ſicut leæna, quanto plures nutrit leunculos, tanto fit magis famelica, & rapacior. Ita iſti quanto plures habēt filios, & nepotes, & famulos, tanto magis cupidi fiunt, & iniurioſi. Sicut ergo oues non gaudent de multitudine leunculorum. Ita nec ſubditi de multitudine talium filiorum.

Exemplum. ¶Exemplum ad hoc de fabula, quæ continet, quòd Sole alium ſolē generante, omnia de filio ſolis gaudebant, excepta terra, quæ requiſita quare doluit? Reſpondit, cum ſolus eſſet Sol, uix ei⁹ potui calores ſuſtinere, ſed intātum me quandoque torquebat, ꝙ ſterilem me reddidit, nec fruct⁹ parere permiſit. Sed ſi modo duo ſunt totaliter me incinerabunt. Ita cupidus dominus, cum parua familia, ſine filijs, ſubditos ſatis grauabit, quanto magis, quando magnam habent prolem, & familiam, ubi oportet, ꝙ de ſuo, vel alieno, quilibet habeat, unde uiuere poſſit? Deus ergo eos prole priuando, ſicut frequentius diuitibus contingit, miſericorditer agit cum populo. Nota. M. 4. 4.

¶Sed nota, quòd iſta leæna dicitur alas habuiſſe, vt aquila, quæ ſignificant diuitias, & poteſtatem. Sed ſicut per alas illas non potuit uolare, quia corpus ponderoſum plus traheret deorſum, quàm alæ ſurſum, ſic per iſtas alas in morte aſcendere non poſſunt, quia peccata, & male acquiſita deorſum trahent, facientque, quòd in puncto ad inferna deſcendent. Sicut patet. A. 25. 19. nec mirum, quòd alæ tunc deficient, quia inuiſcatæ ſunt. Hierem. 2. In alis tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum, & innocentum. Et ideo tunc non iuuabunt, ſed capientur, & perdentur, & hoc eſt, quod ſequitur. 22. auulſæ ſunt alæ eius, ſcilicet in morte, & ſublata eſt de terra. ſ. viuentium.

22 Eruca. ¶Comparantur etiam tertio Erucæ, quæ eſt vermis, quæ maxime in oleribus inuenitur, quia ſicut eruca non radicitus herbas deuorat, ſed depaſcit, & reſiduum dimittit locuſtæ. Sicut patet. Iohel 1. ubi dicitur, quòd reſiduum erucæ comedit locuſta; Ita domino capiēte prædam de populo, quod reſiduū eſt, & manus domini euaſit, ipſi miniſtri auare colligunt, poſt talem dominum ſequuntur, ubicunque ipſe declinat, ad uiſitandum, uel comedendum, vel ad aliquem amicum uidendum, vel ad officium, ſeu iudicium faciendum, quando etiam aliquis ad dominum illorum declinat, ſi in aliquo domini gratia indigeat, quantumcunque recipientes dominum illorum, uel eum viſitantēs, ſint ſatis granati de expenſis, & muneribus domino exhibitis, non uidetur tamen ſatellitibus ſuis, quòd ipſi tranſire debeant ſine muneribus. Vnde cum extra portam ueniunt, ſtatim inter ſe conferunt, dicentes, quid habes tu? ſi uero nihil habuerint, iraſcuntur, detrahunt, & obloquuntur, quia niſi dederit aliquid in ore, ſanctificant ſuper eum prælium. Mich. 3. Et ſic reſiduum erucę comedit locuſta. Et ſic patet quomodo domini ſunt caput aureum, leæna, & 23 eruca. Nota. M. 8. 18.

¶Pectus verò, & brachia ſunt. Primo, magni conſiliarij, iudices, & camerarij, per quos operatur, ſicut caput per brachia. Secundo, hij congrue per vrſum Vrſus. ſignificantur, tum propter patientiam laboris, qua dominis placere cum multis expenſis, & laboribus nituntur, tum quia quandoque ſunt præda dominorum, ſicut urſi prędа ſunt leonum, quando enim non poterunt plus per eos alios prædari, tunc eos prædantur. De quibus. Eſaiæ 33. Veh qui prædaris, nonne ipſe prædaberis? cum conſummaueris deprædationem, deprædaberis.

¶Sed urſus iſte tres ordines habuit in ore, & in dentibus eius. Sic iſti reſpectu ſuperiorum, quibus ſeruiunt, blandimenta habent adulationis, reſpectu æqualium, cautelas falſitatis, & deceptionis reſpectu inferiorum. Iugum

peruerſæ

peruerſæ dominationis. Sequitur, & ſic dicebant ei, ſcilicet, domino ſuo, ſurge, comede carnes plurimas, quia prædicti
24 miniſtri, & conſiliarij, & filij, & nepotes, dominos ad prędam acuunt, ſicut patet. ſupra eo. cap. 7. & 19. Aliquando, ut dominis placeant, modis ibi expreſſis. Aliquando, ut prædam ſimul capiant, dicūt patribus, & dominis ſuis, ſurge, ſatage, iuua nos, dum potes, dum es in officio, ſemper cogitans, quòd officium non eſt hæreditas.

¶Tertio iſti etiam locuſtis comparantur, &c. Locuſta enim peſſimum eſt genus muſcarum, quæ in terris calidis, & orientalibus in maxima uolant multitudine. Sicut dicitur in Pſal. 104. Venit locuſta, & brucus, cuius nō erat numerus. Vbicunque uero illa multitudo deſcendit ſuper vineas, vel fruges, multum eis nocet, quia magnam partem campi, ſuper quem deſcendunt, deuorant. Sic prædicti volant per terram, quaſi iuſtitiam facturi, ſed ubicunque deſcendunt, aurem inclinando ad aliquem, qui habet cum eis facere, aliquid ab eo aſportare nituntur, vel vbicunque ad prædium illorum deſcendunt, uidentes agrum uicini prope, & bene iacentem, pro eis illius agri non fructus, ut locuſtæ, ſed locuſtis peiores, etiā ipſam terram eis appropriare, & incorporare nituntur, de quibus. Deuter. 32. Deuorauit terram cum germine ſuo. Nota. F. 1. 36.

25 ¶Venter, & femora de ære. Sunt, primo, inferiores miniſtri, ſicut conſtabularij, præpoſiti, caſtellani, placitatores, & patrię deductores, qui res portant dominorum, quas ſatis care animabus proprijs emunt, quia frequenter pro eis illicita committunt, quia quando domini uolunt aliquod illicitum facere, ſicut habere falſam duodenam in quocunque caſu, uel aliquem indictare, uel occidere, uel incarcerare, vel verberare, uel ſuſpendere, uel liberare iniuſte, uel terram acquirere contra Deū, vel alicui aperte, uel occulte, nocere, ſtatim litterę ad eos, uel pro eis mittuntur. Et ipſi, ex quo ſunt cum ipſis in omnibus obediunt contra Deum, & rationem, dicentes, dominus meus præcepit hoc fieri, cui citius obediunt, quàm Deo, qui præcepit contrarium, qui plus tenetur.

¶Secundo iſti communiter Pardo comparantur, quia communiter ponuntur in talibus officijs, iuriſtę, & mundi reuolutores, & patriæ ductores. Talibus enim res ſuas dant, qui dum ſcientiam, & leges, quæ de ſe bonæ ſunt, cum falſitatibus, & cautelis ſuis miſcent, uarietatem habent in ſciētia, quemadmodum Pardus in pelle, & colore. Et per tales uarietates, quas dominorum lucra appellant, officia ſua tenent, & res portant. Quia ſicut lupus, qui (ſecundùm fabulas) prædam fideliter diuiſit, reportauit rubeam coronā, vulpes uero fraudulenta, quæ uaccam dedit leoni, dicēs. Tu rex habebis uaccam, ouem leænæ, vxori eius, capram leunculis filijs, aſſerens ſe de parte ſua non curare, nec ſe talibus indigere, ponitur loco eius. Ita fideles, qui munera dominis, & uxoribus, & filijs, & familiæ non dant, qui etiam iuſte agunt, & ideo paruum domino lucrum reportant, cito ab officijs remouentur. Illi enim, qui illud officium pro ſe, uel complicibus ſuis optāt, dominum informabunt, dicentes. Ille eſt nimis ſimplex ad officium illud, populus non timet eum. Et non ſolum amouetur, ſed quia non reportauit tantum, quantum infideles, qui ante eum fuerunt, falſitas ei imponitur, & uel incomputi ratione vel alio modo, illud ab eo recuperare uolunt, quod alijs minus reportauit, ut portio domini per fas, uel per nefas, ſemper continuetur, vel augmentetur. Et ideo ſpoliabitur, qui alios ſpoliare noluit. Et ſic qui receſſit à malo prædæ, patuit. Eſa. 59. Et alius, loco ſuo ponitur, qui habuit conditiones, quæ patent. A. 12. 44.

¶Tertio iſti etiam Bruco non immerito comparantur. Brucus enim eſt fetus locuſtæ, antequam alas habeat, qui in uno loco iacens, reſiduum locuſtæ 17

Pardus.

Lupi. Exemplum.

26

Brucus.

radicitus

radicitus comedit,ſic iſti in vno prędio, vel caſtro morãtes,derelicta à locuſtis, .11. (id eſt) à prædictis magnis ſatrapis, qui aliquotiens in anno procarijs,& huiuſmodi tenendis, ad loca illa declinant, intantum radicitus comedunt,ꝙ quantum in eis eſt nihil dereliquunt, quia etiam minima non reijciunt munuſcula.Sed antequam omnino deficiant,etiã chyroteca. um pecuniã nõ abhominantur. Quomodo ergo maiora oblata refutarent, & qui nec minima oblata dimitterent nihil, quantũ in eis eſt, dereliquerent. Et quomodo aliquid dimitterẽt illi,de quibus dicit Deus, Mich.3. comederunt carnem populi mei,& pellem eorum deſuper excoriauerunt, quaſi diceret, tanta eſt eorum malitia, & auaritia,ꝙ ſi fieri poſſet,libenter hoc facerent.

¶Tybiæ autem ferreę ſunt primo,inferiores miniſtri, ſicut domicelli,armigeri, pedelli, aperitores, & alij officijs in aula, & ſtabulo, & alijs officinis intendentes, qui omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Eſa.1. Omnes in ſanguine inſidiantur.Mich.7.

28 ¶Hij ſecundo, per quartam ſignificantur beſtiam.Dan.7.quæ licet in textu non nominetur, tamen magiſter in Aper. hiſtorijs dicit, quòd Hebræus dicit, ꝙ fuit ſimilis Apro, cui etiam gloſa concordat. Qui ergo turpiſſima cogitant, loquuntur, & operantur, more porcorum, qui ſemper libentius circa turpia verſantur, qui etiam more porcorum ſemper comedunt & reliquias,& talia, quæ attingere poſſunt, quæ in eleemoſinam ordinari deberent, pro concubinis, & inhoneſtis perſonis aſportant, qui & manibus ſuis portant, plebẽ ſpoliant,nonne per porcum(id eſt) aprum, conuenienter deſignantur. De quo, in Pſal. 79. vaſtauit eam.i. eleemoſynam, vel plebem, Aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph. Gen.37.

¶Tertio iſti etiã rubigini cõgrue cõ-
Rubigo parant. Rubigo enim eſt peſtis,q̃ ſpicas ſegetũ, quas tangit, & flores arborũ, in ruborẽ conuertit,eaſq; deſtruit,& decolorat.Sic iſti,quẽ ſocietate tãgunt in vita pariter,& in fama,decolorant, cũ ad illicita trahentes,quos niſi ſequi uoluerit,erũt ei ſemper dictis,& factis tedioſi,& tanquã accuſatorẽ, & lupum in fabulã,eũ ſemper ſuſpectũ habebunt, nec ceſſabunt uſque ab eis expellatur, uel eis,rubigine malę ſocietatis tactus conformetur,de qua ſocietate cũ eis, uidelicet,copulatus,& aſſimilatus fuerit, ꝓphetauit.Eze.24.dicens.Veh ciuitati ſan- A
guinum,cuius rubigo in ea eſt. De prędictis quatuor ſimul copulatis, põt dici illud. Prouer.30. Per tria mouetur terra, & quartum non poteſt ſuſtinere.

¶Iſtud veh de eis uerificatur, quãdo 29
iuxta prædictam Danielis prophetiam. Dan.2.lapis, qui abſciſus eſt de monte ſine manib⁹(id eſt)Chriſtus, q uenit de patre in mundum abſque humana operatione,percutiet ſtatuã, & deſtruet oĩa prędicta regna,& beſtias,& pedes,dicẽs illud Mat.25.Ite maledicti &c.quia denorauerunt plebẽ meã,ſicut eſcã panis, Pſal.52. Ideo gladius meus deuorabit eos.Eſa.1.Quã impletionẽ optat fieri citò Ezechiel propheta. Eze.21. Duplicetur,ac triplicetur gladius,uidelicet, gladius ſententiæ, de quo Apocal.1. De ore eius gladius ex vtraque parte acutus,&c.De quo etiam. Iob 19. Vltor iniquitatum eſt gladius. Iſte(inquit) duplicetur,quo ad pœnam, uidelicet, corporis, & animæ. Hierem.17. Duplici contritione contere eos. Et tripliciter. Primo,Dei uiſione carebit. Secundo,iocunda ſanctorum ſocietate carebit. Tertio, ſemper intus uermis conſcientiæ eum mordebit. Et ſic foris uaſtabit eum gladius ſententiæ latæ, & intus pauor, ignis,& conſcientiæ. Deut.32 Illo iudicante male dominantes cum miniſtris ſuis, qui eſt ſuper omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem,& Dominationem. Ephe.1.

¶Quanta uero ſit prædictorum do- Artic.9.
minorũ ingratitudo contra Deũ patet. C.1645. Et non ſolum cõtra Deum,ſed

etiam

etiam cõtra ſubditos ingratitudinis vi-
cium exercẽt. Sunt enim erga eos, ſicut
30 cuſtodes incarceratorum erga incarce-
ratos, quia iſti cuſtodes non deſcendunt
ad uidendum incarceratos ad eorum
ſolacium, ſed ut eorum fortius ſtringãt
vincula, & vinculorum claues, uel forte
vt ex loquela cum eis aliquid lucren-
tur. Sic iſti domini, de quibus. Eſa. 19.
Tradam Ægiptum in manus domino-
rum crudelium.

Ar. 10. ¶Et licet abſque dominio ſimpliciter
eſſe, non ſit ſecurum eſſe, nec bonum,
ſicut patet in Lombardia, ubi certa do-
minia, & natiua, non habent, & ideo ter
ra continuis vexatur bellis. Talis tamẽ
crudelis domini dominium qui poſſet,
fugere deberet: vnde Alfonſius in libro
Exemplum. ſuo refert, ꝙ quidam ſapiens docuit fi-
lium ſuum dicens, ne moreris in ciui-
tate regis, ubi diſpenſa fuerit maior,
quàm redditus, & poſuit exemplum de
duobus fratribus, quorum unus factus
eſt magnus cum rege in extranea pa-
tria. Alteri uero fratri ad eum venien-
ti, expoſitis diuitijs, & honoribus, quos
à rege illo habuit, rogauit illum, ꝙ in
terra illa, & ſub illo rege maneret, quia
rex etiam illum ditaret, qui reſpondit,
quantum habet rex in redditibus, qui
ait, tantum, & quãtum (inquit) alius ex-
31 pendit. Tãtum (inquit) alius, & plus. Cui
ait alius, ergo ſi ſurgat aduerſus nos bel
lum, ubi habebit rex expenſas, de hoc
(inquit alius) habebit conſilium. Ti-
meo, inquit alius, ne bona mea in con-
ſilio veniant, & de terra illa ille receſſit,
antequam ſecutus doctrinam, quia qui
iuxta tales ſunt in uita, uel in morte, ab
illo, uel hæredibus ſuis frequenter ſpo-
liantur, & malè tractantur. Qui etiam
omnino ſine natiuo dominio ſunt, ut
prædictum eſt cõtinuis bellis inuadun-
tur & occiduntur. Ideo in prædicto li-
bro Alfonſij dicitur, quòd eſt de rege,
ſicut de igne, cui ſi nimis prope acceſ-
ſeris, cremaberis; ſi nimis remote frige-
bis. Vos ergo, qui nec ſub duro domi-
nio, nec omnino ſine dominio eſſe po-
teſtis, ſubditi eſtote in omni timore do
minis, non tantum bonis, & modeſtis,
ſed etiam diſcolis, prima Pet. 2.

¶Nec ſuperbiant iſti domini diſcoli; Ar. 11.
quòd alijs dominantur, quòdque ab
alijs timentur, quia hoc non permittit
Deus propter eorum bonitatẽ, uel me-
ritum, quod oſtẽdit Aug. de ci. Dei. li. 4.
c. 5. Dicens, & ſcribens, quòd quidam 32
latrones factis ſibi ducibus alijs expul-
ſis, regnauerunt. Si enim dominium
concederet hominibus propter eorum
bonitatem maxime hoc cõceſſiſſet ma-
tri eius; & diſcipulis, quos in hoc mun-
do dominari noluit, ſicut patet. Mar. 10.
vbi ait diſcipulis ſuis, hij qui uidentur
dominari gentibus dominantur eis, &
poteſtatem habent, non eſt autem ita
in uobis. Quia talis dominatio quan-
doque non eſt ab bonum dominantis,
ſed vel, ut hic de bonis ſuis mercedem
recipiant, (ſicut patet. G. 4. 19) vel pro-
pter ſubiectorum demerita, ſecundùm
Aug. de ci. Dei. lib. 1. ca. 28. vt humilien
tur, & affligentur ab eis, quibus male
placere nituntur, & optimo domino, &
Deo grato ſeruire nolunt, qui bene eos
remunerabit, tyrannis ſeruiant inuiti,
qui male eos remunerabunt. Quod
autem propter huiuſmodi Deus domi-
nos crudeles, quaſi leones malos domi-
nari permittit (patet. 4. Reg. 17.) ubi dici-
tur de populo, qui habitabat in regione
Samariæ, quòd non timuerunt domi-
num, & immiſit ei dominus leones, qui
interficiebant eos. Sic in propoſito, re-
gnare facit hipocritam propter peccata
populi Iob 34. Vere ergo dicere poſſu-
mus illud. Neæ. 9. Propter peccata enim
corporibus noſtris dominantur, ſicut
patet. R. 1 37. Non ergo eis maledicant,
nec odio habeant, quãdo eos affligunt,
quia propria culpa exigit, ut tales ſint.
Sed humiliter ſuſtineant cogitãtes eos
eſſe virgam Dei (ſecundùm beatũ Greg.
in Dialogo: de Lupo epiſcopo, &c.)
quàm ſi patienter ſuſtineant, & ſe emen
dent, ipſi ſaluabuntur, & virga in
ignem mittetur æternum, & non do-
minabuntur eis amplius. Hier. 30. No.
de hoc D. 6. 51. Et. B. 2. 54. Et P. 13. 58.

¶Iſtud

¶Iſtud etiam confirmatur per Aug.
de ci. Dei. lib. 4. cap. 3. ubi dicit quòd ſi
Deus bonis regnare coucedat, hoc eſt;
vt res humanæ dirigantur. Malis uero
hoc hic permittit ad eorum perniciem.
Pſal. 80. Dimiſi eos ſecundùm deſideriá
33 cordis eorum, & ad ſuorum ſubdito:
rum examen. Nam malus ſi regnet;
ſeruus eſt, bonus, & ſi ſeruiet, liber eſt;
ſicut patet, ſupra eod. cap. 15. Ibidem
Auguſt. cap. 4 Amoue (inquit) iuſtitiam,
quid ſunt magna regna, niſi magna la-
trocinia? Et adducit ad hoc exemplum
de Alexandro, & pirata, de quibus dice-
tur infra. R. 1. 23.

Ar. 12. ¶Iſtis, qui ſic ad modum dominan-
tur latronum, melius eſſet mediocrem
ducere uitam, non ſolum ut pęnas fu-
turas, ſed etiam ut præſens euadant pe-
riculum. Tales enim in maiori ſolli-
citudine, & timore ſunt, & periculo
(ſicut patet. D. 11. 6) Hoc etiam oſten-
dit Auguſt. de ci. Dei. lib. 4. cap. 3. Vbi
reſpondit infidelibus improperantibus
Chriſtianis, quòd fides noſtra ſuos cul-
tores potius ad infęlicitatem, quàm ad
fœlicitatem ducebat, quod oſtendere
nitebantur per hoc, quòd Romani ado-
rãtes Deos multos. De (quibus. 1. Cor. 8.)
dij multi, & domini multi, totius mun-
34 di obtinuerunt monarchiam. Suſcipien
tes uero fidem unius Dei Chriſtianorũ,
dominium paulatim perdiderunt. In
qua improperatione innuere uidentur,
& ꝙ fides noſtra mala ſit, quæ cultores
ad infidelitatem adducit, & quòd etiam
Deus noſter non ſit potens ſuorum cõ-
ſeruare dominium, quibus reſpondit
Augu. proponens exemplum de duo-
bus hominibus, uno diuite, & altero
mediocre, per iſtum modum. Quorum
(inquit) duorum hominum unũ me-
diocrem, alium diuitem, cogitemus, fę-
liciorem, diuitem, cupiditate flagrantẽ,
timoribus anxium, nunquam ſecurum,
ſemper inquietum, perpetuis inimici-
tiarum contentionibus anhelantem;
curas amariſſimas aggregantem? Me-
diocrem illum re familiari parua ſibi
ſufficientem, chariſſimis ſuis cognatis,
atque uicinis, ſuauiſſima pace gauden-
tem, pietate religioſum, benignum mẽ-
te, ſanum corpore, vita, parcum, mori-
bus caſtum, conſcientia ſecurum, ne-
ſcio, utrum quiſquam ita deſipiat, vt au-
diat dubitare, quẽ præferat. Sic (inquit)
in duabus familijs, ſic in duobus regnis,
& populis. Quod ergo (inquit) Deus
curam habens de ſuis fidelibus, eos ad
mediocrem reduxit ſtatum, non ad in-
fęlicitatem ſed ad fęlicitatem pertinet.
Sicut patet. A. 25. 32. & M. 8. 30. cum ſe-
quẽtibus. Sic in propoſito, quia magna
ſequuntur pericula huius mundi, diui-
tias & dominia, Deus miſericorditer
cum multis agit, quando eos à talibus
præſeruat, uel quando eos à ſtatu illo
ad ſtatum ducit paupertatis, complent
uaticinium. Eſa. 10. dicentis. Mittet do-
minator dominus exercituum in pin-
guibus eius tenuitatem. Et licet de hac
amiſſione, ſeu Dei extenuitate multi
modo murmurent, tamen in fine ei de
hoc gratias agent ſicut patet per exem-
plum. B. 4. 17.

¶Et nõ ſolum ſibijpſis (vt dictum eſt) Ar. 13.
ſed etiam ſuis ſubditis, & uicinis, malo-
rum poteſtas ad dominium eſt pericu-
loſum, tam in periculis ſpiritualibus,
quàm corporalibus. Quia ſic tempera-
mentum, & bona planetarum, & corpo-
rum ſuperiorum diſpoſitio, maxime
valet pro terra, terramque colentibus.
Ita diſperamentum eorundem, & mala
diſpoſitio eſt maxime nociua, quia ter-
ram ſterilem reddit. Cultoresque eius
pauperes inani labore, & fame conſu-
mit. Sic omnino eſt de planetis, & per-
ſonis ſuperioribus tam in dominio ec-
cleſiaſtico, quàm ſęculari, quando illi
regulariter viuunt, & bene ſecundùm
Deum, & uirtutes diſponuntur, ſubditi
bene uiuunt. Quando uero ſunt in ſe 35
mali, ſubditi conditionem illorum fa-
ciliter ſequuntur, quia cuius caput in-
firmum, &c. ſicut patet de exercitu, &
duce, ſicut patet de Iudæis, quorum po-
pulares Chriſtum proceſſione adoraue-
runt, qui eodem die uidentes uoluntatẽ
dominantium inter eos, contra eum
clama-

clamauerunt blaſphemantes , & dicentes, crucifige .

¶Si uero ſuperiores ſint contentioſi & pugnaces,& elati ad dominia anhelãtes, ſubditi non habebunt pacem , nec extrinſecam , nec intrinſecam , quia ſicut inordinatus appetitus dominandi
36 fecit prælium.(Apo.12.)Factum eſt prælium mag. in ce. Ex quo etiam ſecuta ſunt omnia mala hic inferius in terra, ita inordinatus appetitus dominandi, eſt cauſa fere omnium rixarum & multorum malorum .

¶Si vero ſuperiores in dominio ſuo ſint negligentes, uel inſufficientes,non ualentes , uel non ſcientes inimicis reſiſtere , magnum etiam imminet ſubditis periculum, quia ſub tali domino ſpirituali dæmones animas captiuant . In dominio uero temporali,aduerſarij dominium illud in ſui , & ſuorum ſubditorum, & ſucceſſorum præiudicium, & damnum inuadunt,auferunt, uel diminuunt, & ſubditos in domini defectum
Exemplum. grauant,& ſpoliant . Vnde tales domini inſcij,& impotentes,vel inuoluntarij ſunt , ſicut ſtatuæ mortuæ . De quibus hiſtoriæ habent & continent quòd quadam ciuitate obſeſſa, bellatoribus,& fortibus militibus intus mortuis,qui in ciuitate præerant,poſuerunt ſtatuas mortuas ſuper muros loco militũ,& in forma militum armatas extrinſecè, ut illarum multitudine inimici terrerentur ; hoſtes primo terrorem habentes , poſtmodum uero uidentes bubones de nocte ſuper eas quieſcere, quod etiam nõ erat in eis motus uitæ, uel ualida defenſio,ciuitatem ceperunt,& deſtruxerunt. Sic in ciuitate eccleſiæ, uel quocunque dominio, uel communitate (de qua. C.4. 11.) ualentibus de quibus. Eſa.62. Super muros tuos conſtitui cuſtodes tota die, & nocte,imperpetuum non tacebunt , dudum mortuis . Alij loco illorum ponuntur ſolum in forma intrinſeca eis ſimiles,quia nec in uita , & defenſione , uel ſpirituali , vel corporali ſunt eis ſimiles,nil ualentes,quia hoſtes inuadentes abſque timore , & miſericordia , utrunque dominium , tam animarum , quàm rerum occupant , & inuadunt .

¶Ex quo patet illud Boecij de conſo. quòd uidelicet plura mala eueniunt ex hoc,quòd mali dominantur,& dignitates aſſequuntur , quàm ex inundatione alicuius diluuij , cuius ratio patet ex prædictis , quia aliæ tempeſtates bona exteriora pauperum deſtruunt, dum in campis ſunt . Sed ex mala dominatione deſtruuntur bona ſpiritualia , & etiam corporalia , & auferuntur bona plus elaborata(uidelicet) quæ in crumena & in arca ſunt . Et ſic patet , quòd nec in bonis ſpiritualibus, nec corporalibus à planta pedis uſque ad uerticem capitis (ubi caput eſt languidum,& cor mærẽs.) Eſa. 1. Non eſt in eo ſanitas , à minimo , uſque ad maximum in omni loco dominationis eius.In Pſalm.102. Sicut patet.T.5.3.

¶Prædictis uero malorum domino- Ar.14.
rum, & miniſtrorum exceſſibus,duplex correſpondet pœna , una temporalis, alia æterna . Temporalis uero , alia debetur corporibus , alia rebus exterioribus .

¶Corporibus uero talis debetur pœ- 37
na,qualem alijs iniuſte ponunt. Iniuſte enim incarcerantes occidentes , iuſte eaſdem in ſe experientur pœnas ab illo iuſto iudice inflictas , qui loquitur. In Pſal.11.dicens propter miſeriam inopũ & gemitum pauperum , nunc ex , &c. Ad quid exurgam, ad alligandos reges eos in compedibus , & nobiles eorum in manicis ferreis. (In Pſal.149.) ſupple,ſicut ipſi iniuſte alios alligauerunt, Et oportet,quòd Deus hoc faciat , quia ipſe mẽtiri nõ poteſt,qui dicit. Exo.22. Viduæ,& pupillo non nocebitis, ſi autẽ læſeritis eos,clamabunt ad me,& percutiam uos gladio, & erunt uxores ueſtræ uiduæ,& filij ueſtri pupilli. Cuius uindictæ cauſa , quantum ad uxores , & filios patet. I.13. 37. Clamabunt (inquit) ad me ſicut iniuſte vexati,& qui iuſtitiã obtinere non poſſunt , in inferiori curia,clamant appellando ad ſuperiorem.

Sicut

Exemplum. Sicut clamauit quidam Abbas, de quo ſcribitur in lib. de apibus, ꝙ cum de iniuria ſibi quodam domino facta, in nul la curia iuſtitiã obtinere poſſet, ait domino, compareamus coram Deo, & circa triceſimum diem ſequentem Abbas infirmatus mortuus eſt. Dominus uero ille tunc in balneo exiſtens, audiensque campanas, & intelligens à miniſtris pul ſationis cauſam eſſe, quia Abbas talis mortuus fuit. Dixit: veh mihi, quia ſtatim oportet me mori, vt reſpondeã ante tribunal Dei de cauſa, quę uertitur inter me, & Abbatem illum, quod & factum eſt, ut de eis uerificetur illud Eſa. 41. ſimul ad iudicium propinquemus.

¶Et certum eſt, ꝙ ibi iuſtũ obtinuit iudicium, ſicut & quicunque, qui hic contra mundi potẽtes iuſtitiã obtinere nõ poſſunt, ibi obtinebunt, quia hoc teſtificabitur. Pſal 145. dicẽs. Facit iudiciũ omnibus iniuriam pa. Et iudicium his male factum, ibi corrigit. Vnde Sapiẽ. 1. uocatur corripiẽs iudicium. No. I. 2 t. 8.

¶Hoc eſt autem apud Deum iudiciũ, corripere hic iniuſte, afflictos liberare, & affligentes ad eaſdem pęnas (ut dictũ eſt) condemnare, iuxta dictum ſuum proprium. Matth. 7. In quo, iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Quod pulchre in facto fuit oſtenſum. 1. Reg. 15. Vbi propheta Dei Samul, quando ad mortẽ iudicauit Agag regem Amalech. Ait regi, ſicut fecit ſine liberis mulieris gladius tuus. Ita abſque liberis erit inter mulieres mater tua. Et ſic in fruſtra concidit eum. Ecce eodem iudicio, quo alios iudicauit, iudicatur.

38 ¶Tales uero pęnas à Deo inflitas ſuſtinentes ſeipſos ad patientiam asmẽt, cogitatione diuinam iuſtitiam, ad memoriam reducentes, qua hic iuſte patiuntur. Fabula. Sicut ſecundùm fabulas quidã leænam ad patientiam, & ad mitigandũ dolorem, quem de morte habuit leunculorum, hortabatur, dicens, quia multorum animalium fętus rapuiſti, iuſte tui fętus à te rapti ſunt, quare ergo doles, quod iuſte factũ eſt, quando aliorũ fętus rapuiſti, cogitare debueras, qualẽ mater habet dolorẽ, quando filios amitit, quem dolorem ſi bene cogitaſſes, modo de amiſſione tuorũ non doleres. Sic Dei iuſtitiam ad memoriam reuocabant fratres Ioſeph. Gen. 42. dicentes, Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, uidentes anguſtias animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus, idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio. Sic etiam latro à dextris Chriſti in Cruce, dicens. Nos quidem iuſte. Nam digna factis recipimus. Luc. 23. Sic etiã Adonibezech. Iudicũ 1. quando eiſdẽ pęnis, quibus alios prius torſerat, torquebatur (ſicut ibidem patet,) diuinam iuſticiam recognoſcens dixit, ſicut feci, ita reddidit domin⁹ mihi. Sic Antiochus, &c. Nota ad idem auctoritatem beati Grego. A. 18. 4.

¶Secundo ſunt puniendi à Deo in rebus exterioribus, videlicet, amiſſione dominij, & terrarum, & rerum male acquiſitarum, propter tales enim iniuſticias, & pauperũ clamantiũ ad Deum maledictiones non ſunt dominia durabilia, ſed cito ab illis hæredibus ſuis ad extraneos trãsferuntur, ꝙ patet primo per illud, quod ſcribit Ariſto Alexandro in ſecretis ſecretorum, propter hoc (inquit) fuit deſtructum regnum Chaldeorum, quia regum, & dominorum expenſæ redditus excedebant, & ipſis deficientibus redditibus proprijs, bona acceperunt ſubditorum, & ipſi clamauerunt ad Deum glorioſum, qui exaudiuit eos, & regnũ illorũ deſtruxit, p oĩa hæc dicta philoſophi, concordat ſacra Scriptura. Eccl. 10. dicens, regnum à gente in gentẽ transfertur ꝓpter iniuſticias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos. No. multa exẽpla ad hoc. A 12. 13. 39

¶Sed quia in hoc ſęculo, multi illorum tales pœnas, dum uiuunt, euadunt. Ideo certius, & durius eam poſt mortem inuenient æternaliter, ſicut patet. C. 16. 16. & D t 1. 3 t. Et licet hic euadant, quòd non conſimiliter torqueantur, ſicut alios torſerunt, ibi illud non euadent iudicium. Sicut enim ſancti poſt mortem præmia habebunt 40

conuenientia, ſm ea, quę uiuentes bene geſſerunt. Ita mali pęna cōuenietes experientur. Quod cōgrue oſtenſum fuit in accidenti circa res cuiuſdā dn̄i ſatis noti nuper defuncti. Habuit em̄ dū uixit unā malam conditionē, ꝙ uidelicet, quocunque titulo, uel colore potuit, libenter bona cōfiſcauit ſubditorum defunctorum, habuit & aliā conditionem bonā, ꝙ uidelicet pauperibus ſegetes, huiuſmodi libēter mutuauit ī eorū neceſſitatibus. Accidit in morte ſua, ꝙ oīa bona inuenta in manu ſua, vel in horreis fuerunt regi cōfiſcata. Ita ꝙ de illis executores in nullo eum iuuare potuerunt. In quo ſatis oſtendit Deus, ꝙ ſicut alios ſpoliauit, & grauauit, ita & ipſe ſpoliaretur, bona uero, quę prius mutuauerat, quę in manibus fuerunt debitorum, executores poſtea collegerūt, & inde defunctum iuuerunt. Quaſi diceret, Deus, in facto & in conſuetudine, in qua male egiſti, punieris, in qua vero bene, remuneraberis.

Exemplum.

41 ¶Illi ergo, qui ſic ſubditos dure ſubijciunt ſeruituti, ibi ſeruituti ſubijciētur mille dęmoniorū. Et ſic de alijs, ſicut patet. D. 1. 32. quibus loquitur Deus per ſacram Scripturam. Sapien. 6. dicēs, diſcite iudices finium terræ, præbete aures ueſtras, cito apparebit iudicium duriſſimum, quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non recte iudicaſtis, neque cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſm Dei uoluntatē ambulaſtis, non ſubtrahet perſonam cuiuſcunque dn̄s omniū, nec uerebitur magnitudinem, qm̄ puſillū, & magnū ipſe fecit, & æqualiter eſt illi cura de oībus. Fortioribus autē fortior inſtat cruciatus. Hęc ibi. Fortioribus (inquit) fortior inſtat cruciatus. Sicut uidemus, ꝙ rex captis proditoribus ſuis paupes ſtatim occidit, maiores vero tractu, ſuſpēdio, exiteratiōe, & corporis diuiſione, & multis pęnis affligit. Sic in ꝓpoſito Rex regū, & dn̄s dominantiū. Apo. 19. ¶Itē qn̄ dn̄i ſunt infideles Deo, Deus permittit ſeruos eis eſſe infideles. Nā quia Salomon erat talis Deo pmiſſus eſt Hieroboā ei inſidiari. 3. Reg. 11.

¶Ebrietatis. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Ebrietatis vicium deuitari ab omnibus debet, primo quia inſanire & furere facit.*

2 *Ebrietas eſt omni prædone ſenior, & immanior, & eſt omni peccato periculoſior.*

3 *Secundo ebrioſitatem fugiendam eſſe dicimus, quia nos ad alia quamplura errata impellit, & trahit.*

4 *Omnes uino illaqueantur multifariam ad uaria peccata perpetranda: Quia ebrietas eſt fames, & nutrix omnium uitiorum.*

5 *Ebrioſus, & temulentus homo eius famam uehementer lædit.*

6 *Temulenti æternam pœnam accipient, & punientur æternaliter.*

7 *Nonnulli ebrij propter ebrietates in morte deſperantes decedunt, & damnantur.*

8 *Ebrioſi ſaltem timere debent opum, & & bonorum diminutionem; quia nunquam ditabuntur.*

9 *Ebrioſitatem & refrænare debent, quia ipſos multis afficiunt infirmitatibus.*

10 *Qui ſeipſos excuſant, cum de ebrietatis crimine carpuntur, dicentes amicorum ſocietate talia commiſiſſe; defectum proprium potius accuſare quàm excuſaſare certò præ ſe ferunt.*

11 *Quomodo ab eorum excuſatione falluntur temulenti illi, dicentes nemini nocere, nec damnum afferre, cum inebriantur.*

EBrietatis vitium fugiendū eſt. Primo, propter dānum, & periculum, quod affert ipſi animæ, ipſam infatuando, prodendo, & ſpoliando. Secundo, quia multa peccata ſecum ducit. Tertio,

tio, quia famam aufert. Quarto, quia pœnam promeretur temporaliter. Quinto, quia ad pœnam ducit æternam. Sexto, quia in rebus exterioribus depauperat. Septimo, quia corpus damnificat. Octauo, ponenda eſt ebrioſorum excuſatio cum reprobatione. Nono, contra omnia prædicta oſtendere reſtat remediũ, quo ebrioſi ſe refrenare poterunt, ne mala incurrant prædicta.

Ar. 1. ¶Primo eſt fugiendum, quia infa-
1 tuat. Si enim illos fatuos uocamus, qui à natiuitate ſenſu caruerunt, uel qui ex aliqua infirmitate ſenſus amiſerunt, & in phreneſim inciderunt inuiti, multo rationabilius iſti fatui uocantur, qui ex mera ſua uoluntate ſenſus amittunt, & linguam, & pedes, & manus, quantum ad uſum, quæ poſſidere poſſent, ſi uellent, quàm illi, qui inuiti ſenſus amiſerunt. Sed dicent iſti, na iui tales multo ſtultiores ſunt, quia ſemper ſunt tales, ebrij non, niſi ad breue tps. Quibus reſpõdendum eſt, ꝙ non, quia iſti frequẽter, & gratis ſenſus amittunt, illi ſemel, & inuiti.

¶Iterum, ſicut ille ſapiens uocatur, qui infirmitatem, uel damnum corpori, uel animæ, uel rebus imminere ſentiens, remedium à ſapientibus quærit, ſicut qui contra infirmitates corporales peregrinatur, & quærit Deum, uel ſanctos, vel ſapiẽtem medicum, vt ſenſus, vel ſanitatem recuperet. Ita congrue à contrario ſenſu, ſtultus uocatur, qui ſenſus, & ſanitatem habens, ſalſa comedi, & bibendi appetitum prouocat, ad tabernam peregrinatur, & ibi offert, ut ſenſus & ſanitatem habitam amittat, & cordis ſapientia pro ſymbolo tollatur. Quia ebrietas pro ſymbolo ſuo aufert cor. Oſeæ 4.

¶Sic uero infatuati caſtrum animæ perdunt, & Deũ, qui in eo habitat, perdunt, ſicut ebrij cuſtodes, caſtra vel ciuitates perdunt mundiales. Iuxta illud Aug. ad ſacras virgines, quàm plurimæ (inquit) vrbes diu obſeſſæ, nec captæ, cuſtodibus ſomno, vinoq; ſepultis, ab hoſtibus patefactæ igneq; crematæ ſunt, Sic caſtrum ſpirituale animæ, cuſtode eius, atque ductore ſuo ratione ſubmerſo potu, ab hoſtibus capitur, & in foueã peccati cęc° cadit, ductore ei° deficiẽte.

¶Si uero infatuatus, captus, & in pu- 2
teum peccati proiectus, uirtutibus ſpoliatur. Quaſi ſicut vbi eſt freques aquarum inundatio, ſemen ſubmergitur, ita ſemina verbi Dei, & uirtutum, ubi frequens inundatio tabernæ, & ebrietatis. Pſal 106. Moti ſunt ſicut ebrius, omnis ſapientia eorum deuorata eſt.

¶Ex quo patet, ꝙ ebrietas, omni latrone crudelior. Primo, quia aufert bona meliora, ſcilicet ſpiritualia. Secũdo, quia eum, quem capit, periculoſius tenet, quia ſub alio latrone poſſet ad Deũ clamare. Et ſi ſtatim eſſet occidendus, poſſet à Deo de peccatis ſuis ueniam poſtulare, quod iſte non permittit. In quo patet, ꝙ iſtud eſt omni peccato periculoſius, pro tanto quia qui in quocunque eſſet peccato, ſentiens mortem appropinquare, poſſet ſacerdotem, & ueniam petere, ꝙ ebrietate ſopitus facere non poteſt. Sic ergo anima talis, dum moritur, aufertur ſine quocunque pœnitentiæ remedio, ſicut caput Holofernis, qui & dormiebat nimia ebrietate ſopitus, Iudith 13. Nota G 5.6.

¶Secundo eſt fugiendũ quia ad mul- Artic. 2.
ta alia ducit peccata. Sicut enim Auceps 3
aues nititur ad unum congregare locũ, ut illuc illaqueantur, & capiantur. Sic diabolus multos ad tabernam congregat, ubi de uiginti uix euadit unus, uel duo, qui dicere poſſint, laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. (Pſal 123.) Quia oẽs illaqueantur. Alij potus exceſſu. Alij turpibus uerbis, & cantilenis, & impudicis aſpectibus, & illicitis iuramentis, & concupiſcentijs, & luxurioſis, & uanis narrationibus. Alij luxuria, & inceſtu, quia ubi ebrietas ibi libido, & furor dñatur: di. 35. vẽter Et ſicut patet. Gẽ. 19. vbi dixerũt filię Loth, Inebriem° eũ vino, &c. De quo dicit canon, quem Sodoma nõ vicit, vina vicerũt: di 35. §. 1.

¶Alij homicidio, ſicut patet de illo in ui. pa. Cui diabolus dixit. Elige con-

ſentire vni de tribus peccatis,& nunquã tẽtabo te, qui elegit potius inebriari. Et poſtea ad vt unque adulteriũ, videlicet, & homicidium faciẽdum adiecit uinum, quia uirum, cum cuius vxore ebrius peccauit,ſuperuenientẽ occidit.

4 ¶Alij tumultu, & litigio,& ſecretorũ reuelatione,quia prouerbium eſt,uinũ, & cõfeſſio oĩa reuellant. Et nullũ ſecretum, ubi regnat ebrietas.Prouer. 31.

¶Alij falſitate,facit eñ hominem falſum dupliciter. Primo,quia multipliciter falſitates,cõſpirationes,& cõfœderationes de furtis, & falſis duodenis, & hmõi tractantur. Secundo, quia multa facit hominẽ promittere,dũ ebrius eſt, quę ſobrius reuocat.Ideo dicit canon,ꝙ pronũ facit hominẽ ad ꝓmittendum,& poſtea triſtẽ ad ſoluendũ,ſicut patet de Herode,& Ioanne Baptiſta.22.queſt.4. vnuſquiſque. Alij feſtiuis, & fatuis iudicijs,& ſententijs, & inordinatis cõſilijs. Sicut illi,qui colloquia, & cõſilia, & iudicia ſua tenent, poſtquã ſunt uino calefacti,quia uinũ in eis dominat, poſtq̃ ratio.De quibus.C.11.5.Et Eſa.28. præ ebrietate errauerunt, ignorauerunt iudiciũ,neſcierunt uidentẽ. A quibus appellare poſſet, ſicut appellauit mulier, de qua Senec. in decla. refert. Quod à Philippo rege temulento dãnata, appellauit.Ad quẽ,inquit rex, ad Philippum, inquit,ſed ſobriũ,qui crapulã excuſſit, & mulierem à ſententia abſoluit. Sed (heu) non ſic temulenti moderni, ſed ſi quid tunc ordinatũ fuerit in ſubditorũ depopulationem, minime reuocatur, quod vero in ſubditorum ordinatur ſolacium, negligitur. Alij iniuſticia,quia inęqualiter Dei bona diuidunt,dũ vnus ſitit,alius ebrius eſt.1.Cor.11.q ſi æqualiter inter ſe diuiderent, neuter excederet, uel indigeret. Sic de pannis, ſic de pecunijs. Sic de omnibus alijs bonis. Et ſic patet, ꝙ ebrietas eſt fames, & nutrix omnium uiciorum,diſtin. 35. ante omnia.Et 15.q.1.ſane.Nec mirum,quia ſicut intrat potus,exit ſenſus.Et ſic paulatim omnis ſapientia eorum deuorata eſt.

Exemplum.

¶Et non ſolum peccata adducit, ſed etiam famam lædit, quia ſicut anhelitũ fœtere facit in mane, ſic famam,& apud Deum, & apud bonos homines, quia omnis bonus homo minus tales diligit,minuſque illorum æſtimat miniſterium,& ſocietatem, & ab omnibus etiã derident ur,vnde Ambro.li. de pœnitentia. Ebrioſus(inquit) cum uinum abſorbet,à uino abſorbetur,& abominatur à Deo deſpicitur ab angelis, deridetur ab hominibus, conculcatur ab omnibus. Ideo Senec. Epiſt.74. dicit, ebrietatem voluntariã eſſe inſaniã,nec mirũ,ꝙ ad multa uicia,& pericula ducit,quia ſicut nauis in mari cum gubernatore impotente ad multa pericula impellitur, ita homo,quando ratio,per quã gubernari deberet,fit impotens per ebrietatem,& hoc experiũtur multi,qui tunc loquuntur,& faciunt, de quibus poſtea multum erubeſcunt, & dolent, & quæ nunquam eſſent ſobrij facturi. Ar.3. 5

¶Viri uero eccleſiaſtici. De quibus, Eſa.28.ſacerdos,& ꝓpheta neſcierunt, præ ebrietate, abſorpti ſunt à uino, errauerunt in ebrietate, non ſolum infamia, ſicut alij, ſed etiã depoſitione puniendi ſunt, ſicut patet,di.35.epiſcopus,ubi ſic dicitur, præsbiter ebrioſus deponatur.Inferiores clerici cõmunione priuentur Huic etiam concordat decretalis,li.3.tit.1.de vi.& ho.cleri.A crapula,ubi etiam prohibetur potatio Normannorum ad æquales potus. Ar.4.

¶Et non ſolum temporalem, ſed etiam æternam inducit pœnam. Quia ebrietas aſſuefacta, eſt mortale peccatum. Diſtin. 25.vnum.§. alias, in fine. Diabolus ſuos inebriando, aſſimilatur amico fraudulento, qui ſimplicem vicinum inebriat, ut de hæreditate ſua eum decipiat. Sic Diabolus mittens, ſcilicet, peccati fel, & inebrians. (Abacuch ſecundo) de quo felle. Auguſtin.in quodam ſermone. Ebrietas eſt dulce uenenum, quam qui habet, ſeipſum non habet. Sed ſicut ebrij, dum in tali ſunt ſtatu, non dolent de hæreditatis uenditione, uel alio dam- Ar.5.

no,

no, quod rebus, uel corpori inferũt. Sed expergefacti multum dolent. Ita amittentesq; modo hæreditatẽ cęlestem, ebrietate, uel quocunque alio peccato, dũ in tali ſunt errore, nõ dolẽt, quia cõſcientiã excęcãt, & ſepeliunt rationem. 15. q. 1 ſane. Ideo ridẽt, & peccatũ, more
6 phreneticorum, qui infirmitatẽ ꝓpriã ignorant, iactãt. De quibus. Eſa. 3. Peccatũ ſuũ, ſicut Sodoma, prædicauerunt. Et reprehendentes derident, ſicut phrenetici, nolentes iuuari. Figura de Eſau. Gene. 25. Comedit, & bibit, & abijt paruipendens, ꝙ primogenita ſua uendidiſſet.

¶Sed extrema iſtius gaudij luctꝰ occupabit, quando de alio cipho bibent, quãdo ignis, & ſulphur erit pars calicis eorũ, quando dicetur eis illud Hier. 48. Inebriate eum calice iræ Dei, ut ſicut bibendo inordinate delectabatur. Ita bibendo puniatur; Sicut patet. D. 11. 32. Et. D. 12. 37.

Exemplum. ¶Quod autẽ ebrij ſic ſint puniti, patet p hoc, quod narrat Valerius de quodam ebrioſo, cui Deus oſtendit in quadã uiſione diabolum vnũ ad pęnas ducentẽ, & magiſtro dæmoniorũ quærenti, vbi eũ inueniſſet? Rñdit in ebrietate. Cui magiſter, portes ergo eũ huc, ut bibat ſatis, & infundebãt in os eius picẽ, & ſulphur (ut ei uidebatur) dicentes, ſitiſti, bibe. Huic ẽt cõcordat Scriptura ſancta. In Pſal. 10. dicẽs. Ignis ſulphur, &c. Ille autem, cui hæc uiſio oſtendebatur, impoſterum ab ebrietate ſe retraxit.

¶Sed cogitant forte aliqui, ꝙ ſi ſimilis uiſio eis oſtenderetur, ſe etiam corrigerent, quibus dicẽdum eſt, ꝙ ſufficit, ꝙ audiant quid alijs conſimilibus accidit, quia de ſimilibus ſimile eſt iudiciũ.

7 ¶Et præterea aliquando multis oſtẽditur, ꝙ propter tales ebrietates aliqui in morte deſperant, & damãtur. In vil-
Exemplum. la eñ ſatis nota, cũ quidã talis ad mortẽ infirmaretur, & à bono uicario, qui mihi hoc retulit, uiſitaretᷣ, & ad confeſſionẽ, & cõionẽ admoneretᷣ, nullũ aliud reſponſum habere potuit, q̃ iſtud, bona ceruiſia, ceruiſia bona, & ſi verbũ eum mutare contingeret, qñ de ſacerdote ei mentionem fecerunt, dixit, ꝓportamıne mihi ſacerdos bonã ceruiſiã, vel bonũ potum. No. ſimile huic. D. 2. 9 Horum ergo exemplo expergiſcimini ebrij, & flecte, & ululate omnes, qui bibitis utnum in dulcedine. Iohel 1.

¶Et ponatur, ꝙ aliqui ita ſint illo peccato excęcati, ꝙ infamiã, uel inferni pęnas nõ timeãt, qa forte eas nõ uidẽt, uel nõ credũt, ſaltẽ timeãt rerũ, & bonorũ diminutionẽ, quã ex ebrietate conſequi optime uident. Ideo iſtã pęnã poſt præcedentes poſui, quia plus apud mundiales timetur, cũ ergo uideãt, & quotidie inter ſe loquuntur, ꝙ ebrioſi nunquàm ditabuntur. Cui ẽt dicto cõcordat ſacra Scriptura, dicens. Eccl. 19. Seruus ebrioſus, nõ locupletabitᷣ, ſaltẽ illo timore digere pauliſper vinũ, quo mades. 1. Reg 1. Ar. 6. 8

¶Iterum ponatur, ꝙ ita ſtulti ſint, ꝙ pęnas non timeant æternas. Ita prodigit, ꝙ rerum non timeant diminutionem, cum carnẽ nemo unquam odio habuerit, carnis ſaltem dilectio ebrietates refrenet, quæ multis eam afficiunt infirmitatibus, ſicut paraliſi, cęcitate, capitis dolore & multis inconuenientijs. De quibus. Inno. lib. de uilitate conditionis humanæ. Quid (inquit) turpius ebrioſo, cui fętor in ore, tremor in corpore, prodit occulta. Cui mẽs alienatur, facies träſformatur, lingua agitatur, fecundi calices, quẽ non fecere diſertum. Ar. 7.

¶Quando uero de ebrietate reprehẽdũtur, quidam illorum ſe excuſant per ſocietatem, & amicorum inſtantiã. Sed in hoc defectum proprium potius oſtẽdunt, quàm ſe excuſent, minus ſcientes in hoc facto ſe oſtendunt, quàm ſint irrationabilia aĩalia, q̃ ad nullius rogatũ vltra potum neceſſarium ſumunt. Vnde fertur, ꝙ quidam paterfamilias habuit quendã ceruũ domeſticũ in domo ſua, qui ad prãdium ceruiſiam de ciphis ſolebat bibere, & quadã uice tantum bibit, ꝙ inebriatus erat, & ſaliens in curia inter lignacrus ſuum grauiter læſit, nũquam poſtea ceruiſiam, nec aliquid pręter aquam uoluit bibere. Ar. 8. 10 Exemplum.

¶Ad idem fertur, ꝙ illam inſipientiam quidam cognouit. Cum ad aliorum inſtantiam plus ſolito bibens, inebriatus fuiſſet. Et equum ad plus bibendum nullis precibus, uel amicitijs inducere poſſet, ait, me ſapientior es. Sic ergo ad potandum rogantibus, & dicentibus illud. Can. 5. Inebriamini chariſſimi, reſpondere deberent, ſicut quidam tali reſpondiſſe fertur, dicens, multum indiges ſtulto, ꝙ de tam caro amico vis ſtultum tuũ facere. Andiẽdus eſt ergo, & præponendus melior amicus, qui dicit. Eph. 5. Nolite inebriari.

Exemplum.

¶Alij ſe forte excuſari credunt, quia potum emunt, & quod emunt, capere poſſunt, ne ſymbolum amittãt, ſed male ſymbolum lucratur, quia animam mortaliter peccando perdit. Ei ergo, qui non plus ſoluit, quàm ipſe, non inuideat, ſi frequentius, & plus bibat, cum ſecundùm ſitim propriam, & non uoracitatem alienam ſibi neceſſaria menſurare debeat.

¶Alij auide, & exceſſiue ſumũt, quia raro ſumunt, & male, quia quid prodeſt illa nimietas contra ſitim, quæ tanſijt, quando iam ſatis habet, nocet, quæ tranſijt, nec oportet, ꝙ exceſſus illam ſaciet, quam iam ſufficientia ſatiauit. Nec ualet exceſſus cõtra ſitim futuram, immo nocet, quia ſitim in futuro prouocat, ſicut patet. D. 11. 22. Alij ſe excuſant, quia
11 nemini nocent, dicentes, non nimis bibit, qui neminem damnificat. Iſti deficiunt, quia (ſicut ex p̃cedentibus patet) ſibijpſis nocent, tam animabus quàm corporibus, & contra Deum peccant. Sicut patet, ſupra eo. c. ar. 5. quia eſt peccatum mortale, & cõtra proximum indigentem, quem defraudant, ſicut patet ex auctoritate Pauli, ſupra e. c. 4.

¶Quando vero de male factis, quæ inebrietate committunt, reprehenduntur, excuſant ſe per ber ebrietatem, dicentes, parce mihi domine, ebrietas me fecit hoc facere. Iſti non ſe excuſant, ſed de duplici peccato ſe accuſant. Si enim iſta excuſatio eſſet ſufficiẽs, Eſaias propheta potius illos excuſaret, de quibus dicit. 28. c. prę ebrietate errauerũt, & Sicut patet, ſupra e. c. 4.

¶Ratio ergo corpus à talibus exceſſibus refrenare debet fręno abſtinentiæ, quæ multa in ſacra Scriptura commendatur, & perſuadetur, ſicut patet di. 35. ſexto die. Et de conſec. diſt. 5. non dico. Et A. 4. per totum. Hac ergo refrenari debet, quia ſicut equus quãdoque poſtquàm ſatis biberit, niſi fræno refrænetur, in aquam cadit, & inſidẽtem in periculo ponit. Sic caro poſtquam ſatis biberit, animam ſubmergit, niſi aſtinẽtia refręnetur. Cuius fręni, duas partes reſtringentes, quæ habenæ uocantur, refrænare debent breuitas, & pęnalitas. cogitatio de delectationis breuitate, qua ſtatim tranſeunte omnia illa, quæ guttur delectabant, in lutum fętidum ponuntur, & frequenter ad amaritudinem conuertuntur, retrahere deberet. Ex alia parte etiam omnes prædictæ pęnalitates, tam temporales, quàm æternæ uitam noſtram refrænare deberent, ꝙ non ducatur in commeſſationibus, & ebrietatibus. Rom. 13. Nota contra illos, qui ſitim prouocant, vt plus bibant. T. 4. 17. Ar. 9.

¶Electionis. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Electio duplex eſt; quædam reſpicit bonum priuatum; & quædam reſpicit bonum publicum.*
2 *Libera electio appellatur rationalis creaturæ priuilegium; quia brutis non conuenit.*
3 *Electionis ritus, & vſus deſcribitur, quantum ad tria.*
4 *Primum quantum ad electionis negocium, in electione debet eſſe matura uelocitas cum pace, & concordia eligentium.*
5 *Secundùm quantum ad electorum collegium, eſſe debet interna ſinceritas eligentium.*
6 *Hi, qui aliquem eligunt, vel quid conſanguineus*

ſanguineus eſt; uel quia munera & lucra ingentia ſpondet, & præſtat; ante electionem ſpiritus ſancti auxilium, atque conſilium fruſtra inuocare demonſtrant.

7 *Tertium quantum ad electi laudem, & præconium eligendus habere debet conditiones, quas nobis patefacit, & natura, & ratiò, & ars, & ſacra Scriptura.*

8 *Viri fortes, & perfecti aſſumendi ſunt, & diligenter examinati ad Eccleſiæ miniſteria.*

9 *Eligendi ſunt, qui honores fugiunt; & ad talia onera ſufferenda coguntur: & & cor habeant humile; ſicut qui onus ſubit, caput inclinat: nec ſe extollant.*

10 *Erroris occaſio eſſe uidetur nimia approximatio, ſeu vicinitas ſecundum carnalis affectum, & elongatio.*

11 *Electores homines indignos eligentes, & cooptantes multipliciter errant, & delinquunt: primo aduerſus Deum peccant.*

12 *Electores malorum miniſtrorum peccant; quia Dei ſponſam uenalem illis, quorum litterarum titulus verior eſset, gratia pecuniæ, quàm gratia Dei, exponunt, & obijciunt.*

13 *Quomodo è medio aufertur, & tollitur electorum indignos, & conſanguineos ad animarum curam deligentium excuſatio; dum dicunt, ille electus puer eſt, ac adoleſcẽtulus; poteſt etiam addiſcere & ire ad gymnaſium.*

14 *Electores à Deo punientur; quia eius Eccleſiam cadere, & corruere faciunt.*

15 *Promoti uiri ad ordines, uel ad beneficia, oratorum ſeu aduocatorum, & Pugilum vicem gerunt, eiſque aſſimilantur.*

16 *Promoti immerito ad beneficia, eorum Promotoribus, inutiles graues aduerſi, infesti, & ingrati (Dei quidem iudicio) eſſe ſæpius incipiunt ut ab illis diuexentur, & excrucientur, quos inordinatè, & immerito promouerunt: qui nempè ſimiles fiunt ſubtili præſtigiatoris Petaſo.*

17 *Deinde eorum electoribus crudeliter obſunt, imponendo eis onera importabilia: & ſubditis ſeuerè nocent.*

18 *Eligentes inhabiles, & indignos ad imperandum, & regendum Dei præcepto non obtemperant, cuius voluntas, & præceptum eſt, Regem alienigenam eligendum minime fore, neque Eunuchum ad Dei Eccleſiam moderandam.*

ELectionis.

Primo, oſtendenda eſt diſcretio. Secundo, qualis eſſe debeat electio, quæ pertinet ad bonũ, & utilitatem priuatam. Tertio qualis eſſe debeat electio, quæ reſpicit utilitatem publicam, quantum ad electionis negocium. Cum thematibus ad propoſitum pertinentibus. Quarto, quantum ad electorum collegium. In quinto vero electi præconium. i. conditiones perſonæ eligendæ deſcribendæ ſunt. Sexto, oſtendetur, ꝙ inordinata intẽtione electionem procurantes, uel eligentes, uel pręſentãtes, uel ordinãtes indignos, multiplici periculo, tam ſe quàm electos ſuos, & ſubditos exponunt.

¶Quantum ad primum. Electio quędam reſpicit bonum priuatum, ſicut, ꝙ homo eligat bonam uitam, & humilem, quantum ad ſeipſum, dicens illud Pſalm. 83. Elegi abiectus eſſe in domo Dei. Quædam uero reſpicit bonum publicum; ſicut quando eliguntur homines ad bellum, vel ad præpoſituras, ſeu regales, uel imperiales præeminentias, vel ad eccleſiaſticas prælationes, & dignitates de utroque ſimul. 2. Pe. 1. Ar. 1. 1

¶Certam enim uocationem, & electionem faciatis, quaſi diceret, facite, ꝙ illa uocatio, ſeu electio, qua Deus elegit nos ante conſtitutionem mundi, ut eſſemus ſancti. (Ephe. 1.) ſit certa, & expedita, eligendo illa media, per quæ Dei electio impletur, & dicendo illud. Pſalm. 118. quoniam mandata tua elegi. Et iterum uiam veritatis elegi. Ar. 2.

Quia nec aliter elegit, nec vocat, ut ueniat, niſi per viam mādatorum, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Eſa.7. vt, videlicet, ſciat, & opere impleat, & eligat bonum in actu, quia aliter pęnam meretur, quia talis priuilegium meretur amittere (ſicut patet. A. 6. 3.) id eſt liberam electionem, & in ſeruitutem æternam poni, libera enim electio eſt priuilegium rationalis creaturæ. Cui dicitur.1.Paral.21. quodcūque volueris, elige. & Eccl.15. Poſuit ante eum.i. hominem bonum & malum, &c. Et ideo priuilegium vocari potuit, quia brutis non conuenit, ſicut patet per Sāctum Thomam 1.2 q.11.ar.2. Et non eſt

2 priuilegium, quodcunque ſit nobile. Ita fortiter etiam priuilegiatos protegens, ꝙ ſi bene eo utantur, & (ut eis conceſſum eſt) illud cuſtodiant, totus mundus, & infernus, ſimul confederati eos, nec ſuperabit, nec eis nocebit, quo ad animam, nec ab eis illud tollet, vel franget, quia omnibus fortior eſt, per quam reliquię ſecundùm electionē gratię ſaluę fient. Rom.11. Nota H.1.2.

¶Sed (heu) maior pars mundi fatuo aſſimilatur, qui potius baculum ſuum eligit, quàm cęlum. Et puero, qui potius pomum, quàm denarium. Et porco, qui potius putrida eligit, quàm aurum. Sic modo quaſi omnes putrida eligunt peccata diuerſa, ſecundùm ꝙ in diuerſis delectantur, potius, quàm cęlū, potius eligunt trāſitoria, quàm æterna: Æternam paupertatē, quàm temporalē, æternam infirmitatē, quàm breuē dietam, æternam pęnam, quàm breuē corporis macerationem, æternam iram, & laborem, & pęnam, quàm remiſſionē, & pęnam temporalem. De quibus omnibus. Hiere.8. Eligent magis mortem, quàm uitam omnes, qui reſidui fuerint de cognatione hac peſſima.

Ar.3. ¶Si uero omnia bene ordinētur, quæ ad prædictam electionem pertinēt priuatam Deo ordinante, quem in priuata electione elegerūt (iuxta illud Deut.26.

3 Dominum elegiſtis hodie.) Secunda electio melius expedietur, quia ſicut artifex ſapiens in nemore inter multa ligna eligit melius lignum pro eccleſiæ ędificatione, quàm ſtultus, iuxta illud Eſa.40. Forte lignum, & imputribile eligit artifex ſapiens: Ita inter multos homines nunquàm bene eligit lignum pro eccleſiæ regimine, qui eſt ſtultus, quantum ad Deum, unus (uidelicet) peccator, & ſymoniacus, reuolutor, muneribus, uel carnali affectione corruptus, & putridus, qui commodum attendit proprium. Tale enim lignum in ſe putridum lignum eligit putribile. Habentes vero Dei ſapiētiam lignum eligunt imputribile, quibus congruunt Themata, quæ ſequuntur. Quem cunque elegerit Deus, ipſe erit ſanctus. Num.16. Quē elegero, germinabit virga. Num 17. Eum conſtitues quem dominus Deus tuus elegerit. Deut 17. Elegit Ioab ex electis Iſrael. 2. Regum 10. Elegit Salomon operarios 3. Regum 5. Eligite meliorem de filijs domini noſtri, & ponite eum ſuper ſolium patris ſui. 4 Regum 10. Elegerunt ſacerdotes ſine macula, uoluntatem habentes in lege Dei. 1. Machab. 4. Elegerunt bonos. Matth. 13. Eligite ex uobis uirum. 1. Reg. 17. In quo ritus deſcribitur electionis, quantum ad tria. Primo quantum ad electionis negocium, Eligite. Secundo, quantum ad electorum collegium. Ex uobis. Tertio quātum ad electi præconium, Virum. Primo electionis negocium comitari debet matura uelocitas cum concordia, ne uidelicet negligentia rixis uel diſcordijs nimis differatur, quia talis in electione mora trahit periculum, quia in tali mora non melior, ſed maior præuaricator præficitur, quomodo vero & per quam uiam hoc fiat, tali oſtenditur exemplo. Fabula.

Fabulæ continēt, ꝙ aues quādam inuenerunt roſam, & tractantes inter ſe, cui danda eſſet, cum ab omnibus poſſideri non poſſet. In hoc conſenſerunt, quòd pulchriori daretur aui. Ipſis vero diſcordantibus de pulchritudinis præeminentia. cui attribuenda eſſet, & ſententia vſque in craſtinum differen-

tes,vt interim potius maiora offerẽtes
quàm ſapientes conſulerent ; nocte ve
ro illa cęteris dormientibus, venit auis
illa,quæ de nocte melius ſe ſcit iuuare,
Videlicet,Bubo,cuius tota potetas con-
ſcientia,& cautela de nocte oſtenditur.
Et roſam rapuit; propter quam falſitatẽ
& roſæ malam adeptionem poſtmodũ
ſententia lata fuit a rege auium , quòd
nunquàm de die volaret.

¶Roſa pulchra eſt beneficium ſeu di
gnitas eccleſiaſtica,vel ſecularis pemi-
nentia,ad quam electione media perue
nitur. Circa quam ſi electores vel patro
ni diſcordent,vel per iurgia vel appel-
lationes,& placita impediẽtur, & retar-
dentur,vt interim conſulant illos,quo-
rum dextera repleta eſt muneribus, &
communiter Bubo inferni ſcilicet, ſy-
moniacus, vel reuolutor , qui plus ha-
bet in anima de malicia , vel in marſu-
pio de pecunia. Quorũ poteſtas eſt cir-
ca tirarũ,& cupiditatum tenebras,de q̃-
bus ait Saluator , Lucę. 22. hęc eſt hora
veſtra , & poteſtas tenebrarum , Roſam
aſportat,& amphoram:Et hęc eſt cauſa
quare plures ſunt bubones in officijs,
& dignitatibus,& curis cõſtituti, quàm
à laude;quia in quacunque cauſa,vt cõ
muniter q̃ vertitur inter fideles , & fal-
ſos , falſi videlicet propoſitum ſuum in
nocte huius mundi obtinent ; quia filij
huius ſeculi prudentiores ſunt filijs lu-
cis in generatione ſua:Lucæ 16.ſicut bu
bones in tenebris , quàm aues lucis &
diei;Sed à rege volucrum cęli ſenten-
tia contra ſic intrantes , & ſic viuentes
in morte dabitur,quòd lumen cęli nũ-
quàm videbunt : Sed introibunt vſque
in profundum patrum ſuorum : &c. Et
omnes volucres cęli ſuper eos, ſicut ſu
per bubones,clamant,dicentes. In ter-
ra ſanctorum iniqua geſſit, non videbit
gloriam : Eſa. 26. Nota ſimile huic. A.
xv.32.Contra omnia talia pericula cito
& concorditer eligite, dicit dominus.
Aggei.2.

Ar.4. ¶Electorum vero collegium interna
ſinceritas comitari debet ; quia in facto
electionis aſſimilari debent perpetuæ
virgini Marię.De qua legitur Lucę. 10. 5
quòd optimam parte elegit,filium , vi-
delicet,Dei:In qua electione omnibus
electoribus formã tradidit eligendi, q̃a
ſicut ipſa Deum de ſpiritu ſuo , ſine in-
tegritatis cõcepit,& peperit corruptio-
ne, Ita ipſi eligendum concipere de-
bent, ſine carnalitatis , & cupiditatis
intentione;Qui ideo eligunt, quia con
ſanguineus,vel affinis eſt, de carne con
cipiunt , & de carne pariunt corrupto-
rem : Qui vero,quia munera, vel lucra
dat,vel promittit ; de cupiditate conci-
pit,& parit cupidum:Primi carni, & ſe-
cundi diabolo,& non ſpirituiſancto,iu
dicium committunt electionis.

¶ Tales ante electionem fruſtra in-
uocant ſpiritusſancti auxilium , & con-
ſilium ; Cuius conſilio vti nolunt , qui
totum negocium, antequam ipſum in-
uocarent, inter ſe fabricauerunt: In
quo facto quibuſdam voluntarijs aſſi-
milantur dominis , qui antequàm con-
ſiliarios ſuos conſulant , apud ſeipſos
quicquid agere volunt, immutabiliter,
& obſtinate determinant ; & tunc ad
factum ſuum inordinatum colorandũ,
conſiliarios conuocant ; ſicut iſti ſpiri-
tum ſanctum.

¶ Qui conuincuntur tam à ſcriptu-
ris , & factis paganorum , quàm Chri-
ſtianorum.

¶ Scribit enim Iuſtinus libr. 2. de
quodam Alexandro , quòd amicis quę- 6
rentibus , quem imperij faceret hęre-
dem , Reſpondit , digniſſimum , non
nominauit filium , herculem,non fra-
trem Arridienſis ;quia nefas eſſet vi-
ro forti,alium , quàm virum ſuccedere
fortem.

¶ Huic concordat ſcriptum , & fa-
ctum ſacræ ſcripturæ , Numeri 27.
Vbi Moyſes a Deo de morte ſua certifi
catus cum multos haberet conſangui-
neos,& amicos,nullũ de capite ſuo po
pulo pręficere voluit,ſed totum Deo cõ
miſit,dicens, Prouideat dominus Deus
ſpirituum omnis carnis hominem, qui
ſit ſuper multitudinem hanc , & poſſit
exire,& intrare ante eos,& educere eos,
vel

vel introducere, ne ſit populus Dei, ſicut oues abſque paſtore.

¶Super quo dicit Origines. Diſcant electorum principes, ſucceſſores ſuos, non eius, qui conſanguinee iuncti ſunt eligere, neque hæreditarium tradere eccleſiæ principatum, ſed referre ad iudicium Dei, & non eligere illũ, quem humanus commendat affectus, ſed totum committere Deo.

¶Exemplum etiam de Samuele, qui populo principem nõ dedit, antequam Deus eius reuelaret auriculã, ſicut patet. 1. Reg. 9 ubi Dei iudicio Saulẽ elegit. & 1. Reg. 16. ubi eiuſdem iudicio Dauid unxit regem, ſciens, quòd quẽcunque dominus elegerit, ipſe ſanctus eſt. Numeri 16. quoniam ipſe falli non põt in electionibus ſuis. Nota. O. 6. 47.

Artic. 5. ¶ Quales uerò conditiones debet habere eligendus, oſtendunt.

¶Primo, quæ à natura ordinantur, cerui enim uolentes flumen tranſire, vel ſe cõtra uenatores, uel canes defen-
7 dere, fortiores anteponunt, & ſuper ſe cuſtodes naturali inſtinctu conſtituũt. Aliter enim in hoc natura deficeret, qa debiles præpoſiti eſſent tam præponẽtibus, quàm ſibijpſis cauſa, & occaſio ruinæ.

¶Secundo idem oſtendunt ea, quæ à ratione ordinantur, ſicut bella humana iuſta, in quibus maior induſtria, ſapientia, & fortitudo in duce exercitus requiritur de congruo, quàm in his, qui eum ad bellum ſequuntur, quia ex uecordia ſua ſui totius exercitus imminet ruina, ſicut patet B. 2. 14.

¶Tertio idẽ oſtendunt ea, quæ quotidie agũtur. In omni enim arte & opere, ubi agitur de corporali, uel temporali emolumento, eliguntur fortiores, ſapientiores, & meliores operarij. Elegit. Salomon operarios. (3. Reg. 5.) & non ocioſos. Sic ubi de lucro animarũ facere deberent.

¶Quarto idem oſtendunt ea, quę in ſacra ſcriptura inueniũtur. Primo Numeri 17. Vnde Aaron populo præferẽdus, antequàm populo pficeretur, habuit uirgam germine, & gẽmis, & floribus ornatam, & fructu fœcundam. In ſignum, quòd ille ſolus dignus eſt ſuper populum uirgam accipere correctionis, uel præeminentiæ, ſolusq; ad hoc eligẽdus, qui ueritate uitæ germinat, quantum ad ſe, floret opinione, & fama, & fructus doctrinæ, & operationis profert omnibus, quibus poteſt.

¶Secundo exẽplũ habetur ad hoc in ſacra ſcriptura. Neemiæ 8. Vbi habetur, quòd Eſdras populum docturus, ſtetit ſuper gradum altiorẽ ſuper populum ab humero, & ſurſum. Sic ſpiritualiter talis eſt eligẽdus, ut populum regat, qui eminet in his, quæ ſupra humerum ſunt, id eſt, circumſpectione, diſcretione, ſapiẽtia, & huiuſmodi, quarum organa in capite maximè uigent. Nõ autem debet alios excellere in his, quę ſub humeris ſunt, id eſt, delectationibus, quæ uentrẽ, & carnem ſequũtur.

¶Quartum habetur. Numeri 4. Vbi
habetur, quòd à triginta annis uſq; ad 8
quinquageſimum eligebantur ad opera, quæ ad templi myſteria pertinebãt, in ſignum, quòd uiri fortes, & perfecti aſſumendi ſunt ad miniſteria eccleſiæ, & diligenter examinati, quia ſi ad officia ſecularia, & bella corporalia aſſumẽdi, ſunt diligenter examinandi. Multo fortius examinari debent, qui ad prælaturas aſſumũtur, diſtin. 59. ſi officia, quia ſicut in bello corporali periculũ ex hoc imminet, quòd mali aſſumuntur. Ita in ſpirituali. Sicut patet. B. 2. 29. Item nota. O. 6. 44.

¶Quintum exemplum ad hoc Ioã. 6. ubi habetur, quòd cum cognouiſſet Ieſus, quia uenturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus. In ſignum, quòd honores ſunt fugiendi, & quòd tales eligendi ſunt qui illos exemplo Gregorij fugiunt, qui, & ſi omnino ad talia onera ſupportando cogantur, cor habeant humile, ſicut, qui onus ſubit, caput inclinat, non ſe extollant, ſed ita in omni medio, ſicut Sol ĩ medio planetarum, ut proſit, & illuminet, non ut præſit.

9 præſit.Et cor in medio corporis, ut ui-
tam membris omnibus influat. Sic ſi
rectorem poſuerũt te, noli extolli, ſed
eſto in medio illorum rector in hono-
re. Eccleſiaſtici 32. & Eccleſiaſtici 10.
Duo dicit. Vnum, uidelicet, ex parte
prælati, quòd uidelicet ſit in medio ſi-
cut Sol, qui inter planetas medium ob-
tinet, quia tres ſupra, & tres ſub ſe,
eſt ſicut cor.

¶Aliud ex parte ſubditorum, uideli-
cet, quòd prælatum, uel quemcun-
que eis eminentem habeant in hono-
re. Auguſtinus in Speculo ſuorum fra-
trum honore coram vobis prælatur
ſit vobis.

¶Prædictas ergo habentes conditio-
nes, eligendi ſunt. Vnde Origenes ſu-
per Leuiticum. Qui ex omni populo
præſtantior eſt, qui doctior, & in omni
virtute eminentior, ille ad ſacerdotiũ
eligatur.

¶Ita nota plus exẽpla, quales Deus
elegit, per hoc eligendi nobis formam
dans. C.18.6.

10 ¶Sed, heu, non ſic eliguntur omnes,
ſed habentes conditiones poſitas, ſupra
eo. c. 4. frequentius exaltantur. De quo
cõqueritur ſacra ſcriptura. Eccleſiaſtes.
10. dicens. Eſt malum, quod uidi ſub
Sole, quaſi per errorem egrediens, po-
ſitum ſtultũ in dignitate ſublimi. Cu-
ius erroris occaſio eſſe uidetur nimia
ſecundùm carnalem affectum appro-
ximatio. Pro quo eſt ſciendum, quòd
approximatio, & elongatio faciunt ui-
ſum quandoque errare, ſicut patet de
planetis, inter quos uiſus iudicat Lunã
maiorẽ, quia ei plus appropinquat, &
& ſaturnum minorem, quia plus ab eo
elõgatur, qui uerò in cœlo ſunt, & om-
nia uident, ut ſunt, contrarium iudicãt.
Sic boni, quorum conuerſatio in cœ-
lis eſt, mali uerò quorum conuerſatio
in terris, & affectio eſt terrena, plus eis
appropinquantes conſanguinitate, &
affinitate, uel familiaritate, maiores iu-
dicant, & meliores, & ideo mali exal-
tantur, & boni deprimuntur, ſicut ait
ſcriptura. Eccleſiaſtes, 10. Vidi ſeruos in
equis, & principes ambulantes, quaſi
ſeruos ſup terrã, qa elegit Rex de ami-
cis. 1 Macha. 7. Et quia elegit Bachides
impios. 1. Mach. 9. Nota. l. 9. arti. 1.

¶Electores uerò tales eligentes, & Artic.6.
patronitales præſentantes, ſiue ad ordi-
nes apponentes, & recipiẽtes, & adno-
cati, & fautores tales iuuãtes, ſicut mul-
tipliciter peccant, ſic multiplici tam ſe,
quam electos, quàm etiam electorum
ſubditos, periculo, & pœnæ exponunt.

¶Primo, tales contra Deum peccãt, 11
cuius mandatum tranſgredi faciunt.
Exod. 20. Non aſcendens (inquit) per
gradus, ſcilicet, per gradus conſangui-
nitatis uel affinitatis ad altare meum.

¶Secundo cuius amorem, uel timo-
rem poſtponunt.

¶Quia ſi Rex terrenus, uel domi-
nus, uel magnus amicus eos rogaret, ꝙ
ei pro aliqua arte, uel opere fidelẽ pro-
uideret miniſtrum, vnde apponeret di-
ligentiam, quòd ſibi non mitteret, niſi
diſcretum, ſic in artæ animæ bene con-
ſiderare deberent, cui gregem domini
cõmittunt cuſtodiẽdum, & ſi bene cõ-
ſiderant, cui nubere uolunt filias pro-
prias, bene conſiderare deberent qui
maritanda ſit ſponſa eccleſia, ſcilicet
Chriſti.

¶Et ſi quis eos rogaret, quòd filiam
ſuam indigno maritarent, ſufficientes
inuenirent excuſationes. Sed, heu, quã-
do preces fiunt ꝓ indigno ad Dei ſpõ-
ſam habendam, non ſe excuſant, ſed
humanum timorem diuino timori
præponunt.

¶Tertio, cuius ſponſam venalẽ ex- 12
ponunt illis, quorum litteratum ti-
tulus uerior eſſet pecuniæ quàm Dei
gratia.

¶Quarto, cuius exercitum, & caſtra
in bello, & obſidione poſita, produũt ue-
cordes milites in eis ponendo, cuius
oues lupis tradunt.

¶Quinto, cuius filios infirmos mor-
ti tradunt, dum malis medicis ſcien-
ter exponunt.

¶Quis enim filium ſuum infirmũ
traderet curiæ medici, quem ſciret me-
dicinam

dicinam neſcire,cum expertum habe-
re poſſet?talis videretur velle a filio ſuo
liberati,quare ergo talibus tradunt di-
lectos Dei filios, pro quibus Chriſtus
mortuus eſt?Sed dicunt,puer eſt, poteſt
ire ad ſcholas,& addiſcere, ſed interim
infirmi morientur , interim ſubditi
peccant ; & fornicantur ; quod pul-
13 chrem oſtenſum eſt Gene. 38.vbi Iu-
das dixit ad Thamari, expecta , donec
creſcat Sela filius meus ; q interim for-
nicata eſt:Sic ipſi dicunt eccleſię expe-
ctet. &c. quare non dicunt hoc de oui-
bus ſuis? dantes paſtori ſalarium,vt va-
dat,& artem paſcendi diſcat, dicentes,
expectent oues , vt addiſcat &c. Quare
non ſic loquuntur de filiis ſuis infir-
mis, dantes ſalarium medico,dicentes?
Expecta quouſque medicus vadat Sa-
lernum,& addiſcat.

¶Sed dicunt,dimittunt vicarium,vel ſacerdotem loco ſuo:hæc reſponſio reprobata eſt,C.xviij.8. Et præterea q tradit oues paſtori, ipſe uero tradit eas puero ſuo, nōne dominus ouium oues ſuas requiret de manu paſtoris potius, quàm pueri? Ipſe enim , cui eas dominus tradidit,de damno reſpondebit, & de ouibus computum dabit: Sic Deus, qui ait Ezech. 3. Sanguinem de manu tua reqrā.Et Ezech.33.Sanguinē de manu ſpeculatorū requiram : Sic Chriſto Matth.25.Rationē exegit ab his , quibus bona ſua tradidit, & nō ab aliis,ſcilicet a Vicariis,uel ſacerdotibus ſuis:Dicent, Deus ſatis illis inferioribus curā tradit,quia de licentia illorum,qui Dei locum tenent,eis traduntur, & cum de ſuperioribus, de non reſidentia diſpenſatur: quibus breuiter reſpondendum eſt,ꝙ nec Deo placet,vt frequenter talis diſpenſatione à Deo approbatur. ſicut optime patet.F.iij.34. quia per preces,& falſas allegationes, & precia illā obtinent, tam illorum diſpenſantium, quàm illorum , cum quibus diſpenſatur,tam etiam ſubditorum, graue animarum diſpēdium,quia opus curæ paſtoralis conſiſtit non ſolum in ſacramētorum adminiſtratione, & horarum canonicarum dictione, & miſſarum celebratione,quas tamen operationes raro, vt conuenit, faciunt mercenarij;ſed in ueraci doctrina ueritatis,uitę i uitiorū, cum neceſſe eſt,dura, & imperioſa correptione, & in rigida caſtigatione , qd ſi forſitan ſciant(ꝙ raro accidit)non tamen audent mercenarij;Conſiſtit etiā in paſtione & alimento eſurientium,in cooperatione nudorum,in ſuſceptione hoſpitum,in viſitatione infirmorum,& incarceratorum, & maxime propriorū parochianorum, quas operationes facere non eſt in huiuſmodi mediatorū , & mercenariorum facultate;quia vix poſſunt propriam vitam ſuſtentare . Nota. F.iij.30.cum ſequentibus.& P.xiij. 54. Qua ratione ergo contra iuſticiam diſpenſationem extorquent,eadem ratione iuſte punientur: Cui non videtur cōtra iuſticiam eſſe,ꝙ emolumentum recipiat perſonale,& lac,& lanā pro ouibus cuſtodiendum ; Et tamen laborem non apponit perſonalem? non eſt credendum , ꝙ apud Deum tanta ſit iniuſticia,vel perſonarū acceptio , quin ab eo,qui plus,accipit de ouibus, plus exigetur in computo?quando Deus dicet. Redde rationem villicationis tuæ; quia ab eo,cui plus committitur, plus exigetur:Cum ergo rector plus recipiat,non eſt dubium , quin reſpondebit pro rata ſua.

¶Sexto , cuius eccleſiam maculant; quia porcos.ideſt vitam porcinam ducentes in ea ponūt.De quibus nota optime.B.ij 46.

¶Septimo , quia eccleſiam Dei cade- 14
re faciunt ; quia columnis marmoreis
amotis,id eſt, antiquis bonis viris mor-
tuis,vel ab ipſis refutatis , colūnas ſup-
ponunt putridas : De quibus Hierony-
mus in quadam epiſtola . Et habetur in
Decreto.8.q.1.Moyſes, quidam non q̄-
runt eos in eccleſia columnas erigere,
quos plus cognoſcunt eccleſiæ poſſet
prodeſſe; ſed quos , vel ipſi amant , vel
quorum ſunt obſequijs deliniti ; vel ꝓ
quibus maiorum quiſpiam rogauerit,
&(vt deteriora taceam)qui, vt clerici ſie

rent,

rent,muneribus impetrauerũt. Qui ſic
contra Deũ peccant, à Deo morte ęter-
na digne punientur, quod oſtenditur.1.
Parali.13. Vbi Oza, qui archam ſuper
boues poſuit laſciuientes, à Deo per-
cuſſus legitur, & occiſus. Tũc verifica-
tur de illis illud Eſa.1. cum titulis, &
15 precibus mittentes, & recipientes, non
ſolum contra Deum (vt dictũ eſt) pec-
cant, ſed etiam contra ſeipſos, quia ſe-
ipſos in bonis ſpiritualibus defraudãt,
& hæreditatem cœleſtem amittũt. Pro
quo eſt ſciendũ, ꝙ promoti ad ordines,
uel beneficia, oratorum, & pugilũ lo-
cum tenent, qui ergo pro hæreditate
cœleſti, quæ in rixa eſt, debile exponit
pugilem, derelicto forti, quòd non fa-
ceret in cauſa hæreditatis terrenæ, nõ-
ne gratis terram illa amittit? Nota.M.
10.4. Qui etiam in cauſa pericoloſum
aduocatum in ſufficientẽ exponit, bo-
no derelicto nõne gratis cauſam amit-
tit? Sic tales, qui orare tenentur, indi-
gne exponunt, uel locum oratoris, uel
orationis in eccleſia tenere permittũt.
Quos reprehendit beatus Gregorius.
Et habetur in canone.1.q.1.fertur, ubi
reprehendit duorum Frãcorum reges,
Theodoricum, & Theodebertum: eo
quòd in finibus regni ſui ſimoniam, &
ſimonicos uigere permittebãt, cum ſa-
cerdotes eligendi ſint moribus, & ſciẽ-
tia, & non pecunia. Et addit, quòd illud
eſt damnum ipſorum regum, & regni,
qui dum ſacerdotes intercedere debeãt
pro regibus, & alijs in regno de genti-
bus. Ex quo pro pecunia, uel precibus
indigni promouentur, & ordinantur,
Deus eorum precibus non placatur,
ſed potius ad iracundiam prouocatur,
& eorum culpa totum regnum, & ter-
ra, ubi tales ſunt multotiens affligitur
& grauatur, cum potius deberet eorum
interceſſionibus adiuuari: Quis enim
de illorum orationibus confidere poſ-
ſet, quos intus vulneratos eſſe cogno-
ſcit? aut quis fructus poteſt ab eis pro-
duci, quorũ radix interius eſt infecta?
hæc ibi.

¶Et non ſolum ſunt ſuis promoto-
ribus in his, quibus deberẽt eſſe vtiles,
inutiles (ut dictum eſt) ſed frequẽter
fiunt eis inopinate graues, & ingrati, &
contrarij, & infeſti Dei iudicio, ut per
illos affligantur, quos inordinatæ pro-
mouerunt: Credunt enim eos eis futu- 16
ros utiles, & ſocios, & habentes oculum
ad utilitatem propriam eos promouẽt,
qui aſſimilantur capello ſubtili præſti-
giatoris. (De quo. A.27.61.) ſub quo,
cum nihil creditur niſi palea, inueni-
tur, ut uidetur, ſerpens. Ita quos credũt
molles, ut paleam, futuros, & ſociales,
quos etiam credunt ad libitum ſe poſſe
ducere, quia ſub ouino capello ſerpen-
tinam abſcondebant, cum exaltati fue-
rint, iuſte inuenient eos ſerpentinos, &
nociuos, ut de eis uerificetur illud Iu-
dicum.9. de eligentibus ramnum, de
quo ignis exiens electores ſuos conſũ-
pſit, & ipſi, cum ſic tales frequẽter poſt
modum mutuis iurgijs ſe confundunt,
priuſquàm intelligerent, id eſt, quia in-
telligere noluerunt, ſpinæ ramnum, id
eſt, ipſum eligendum ramnum eſſe.

¶Tertio etiam nocent, & peccãt cõ-
tra ſic promotos crudeliter, onera im- 17
portabilia eis imponendo: ſub quibus
opprimuntur. Nocent etiam ſubditis.
Quantum uerò tales ſubditis nocent,
patet in parte. D.12.ar.13.

¶Quarto contra Dei præceptum fa-
ciunt, qui præcepit. Deutero.17. quòd 18
regem non faciant alienigenam. Sed
talis eſt alienigena à Deo, & à tali ſta-
tu, de iure igitur, &c. Et Deutero.23.
Non intrabit eunuchus eccleſiam Dei,
id eſt, impotens ad generandum filios
ſpirituales, nec Admonites, quia non
occurrunt populo Dei cum pane, &
aqua, id eſt, alimentis corporalibus, &
ſpiritualibus. Iſti ergo columnas eri-
gunt ſub templo, quorum fragilitate, &
defectu, tã ipſi, quàm columnæ, quàm
ſubiecti opprimuntur, & damnum in
ipſos promotores, & patronos prima-
riæ redundant, quia qui dat occaſionẽ
damni damnum dare uidetur. ff. ad l.
Aquil. ſi obſtetrix, id eſt, in digeſto ve-
teri. libro 9. Nec mirum, quia pecca-
tum

rum non eſt leue, qui in perſonarum acceptione, habent fidem domini noſtri Ieſu Chriſti. Iacobus 2. Super quo dicit Auguſti. Et eſt in gloſa ibidem. Quis, inquit ferat eligi diuitem ad ſedem honoris eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore & ſanctiore? Nota. P. 3. 16.

¶Themata in electione. Numeri 20. Tolle virgam & congrega populũ &c.

¶Eleemoſynæ. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Eleemoſynarum tria genera ſunt; ſcilicet, dare egenti; dimittere lædenti, & corrigere delinquentem Iter quas eleemoſynæ ſpirituales potiores ſunt tripli ci ratione.*

2 *Quòd dare, & ſuccurrere indigenti pauperi ſit ſancta eleemoſyna, multis edocemur exemplis, primo natura ipſa, ſecundo lex naturæ, tertio communis vitæ humanæ viuendi modus, quarto exemplum præclarum à Diuo Patre Auguſtino allegatum, nos inſtruunt.*

3 *Quamplures filijs carentes, filios ſibi eſſe apprime appetunt, & amicis, neceſſarijs ve affluentes, plures etiam ſæpe ſæpius habere peroptant.*

4 *Quàm longius errant, & falluntur illi, qui eleemoſynas ſub conſilio eſſe, & nõ ſub præcepto cadere falſo autumant.*

5 *Actus eleemoſynarum debitam exigit materiam, de qua, & in qua materia de qua eleemoſynarum duplex eſt.*

6 *Eleemoſyna illorum, qui habentes ſpoliant, & non habentibus parcunt, uel quid parum pro ſui patris anima dant non eſt ualida.*

7 *Materia in qua eleemoſyna fieri debet, ſunt pauperes, & inopes.*

8 *Eleemoſynarum actus requirit tres circũſtantias, vt ſcilicet fiant, primo uelociter, ſecundo latenter, tertio hilariter.*

9 *Facienti bonum eſt illud utilius, quod tempeſtiuè ſit, & potiſſimum ante mortem.*

10 *Secundo modo eleemoſyna fieri debet latenter.*

11 *Tertio modo debet eſſe eleemoſyna hilariter elargita.*

12 *Eleemoſynarij eleemoſynam cum prædictis tribus circunſtantijs largiantes egenis, tres obtinent utilitates, ſcilicet, ante mortem, in morte, & poſt mortem. Primo ante mortem multitudinem temporalium bonorum extra.*

13 *Eiuſdem eleemoſynæ utilitas ante mortem exemplis pluribus enucleatur.*

14 *Valet etiam ad conſequendam ſpiritualem conſcientiæ conſolationem intra.*

15 *Secũdo utilitas eleemoſynæ eſt in morte.*

16 *Largus eleemoſynarius, & miſer auarus, ambo ad Dei iudicium properant, unus præmiſit, & alius dimiſit, & ſeipſum, & ſua ipſamet amiſit, quia ſacculum pecuniæ pauperibus donando, & impertiendo ſecum neutiquàm tulit, ſicut & liberalis ſemper ferre ſecum uoluit.*

17 *Ambo, & liberalis, & auarus, cum paupertate de uita decedunt, ſed non eandem mercedem adipiſcẽtur. Ille etenim paupertate cœli emit iſte uero cum paupertate pœnas æternas acquirit.*

18 *Tertia eleemoſynæ utilitas poſt mortem ſole clarius coruſcabit.*

19 *Chriſti pauperes ſunt collybiſtæ, ſeu capſarij, quibus ſi panis buccella elargietur, irremunerata minime fuerit, ſicut etiã aquæ frigidæ calix remunerabitur.*

20 *Eleemoſynas mendicis diſpergendo optimos mercatores ſectari debemus, qui cũ res, quos emere optant, uili uenundantur, comparant, & cum res, quas uenundare enituntur, caro æſtimantur, eas uenundant Ita & nos.*

21 *Ante menſam diuitum latrat canis, & reſpicit, & ei panis porrigitur, ſtat tamẽ ante oſtium pauper, & clamat aſpiciens, immo Chriſtus in paupere clamãs mendicat, & nihil ei datur.*

22 *Stultos, & inſanos locupletes egenis eleemoſynas non elargientes non incompoſitè oſtenditur.*

23 *Stultiores & inſaniores fore diuites exẽplo cuiuſdam ſtulti appoſito enodatur.*

24 *Stultiſſimi tandem ſunt diuites, qui cum opibus eorum ingentibus contra ſe (cum diem ſuum obierint) conducent patronos,*

nos, & aduocatos, qui meherclè erunt, meretrices, lenones, Mimi, hiſtriones, & id genus, homines, quibus potiora expendunt, & donant, & clamat pauper, & nemo illi dat.

25 *Magnam eſſe diuitum ingratitudinem, & ruſticitatem Deo danti centum, non exhibere unum in inopia ſuorum pauperum, facile dignoſcitur.*

26 *Prægrandis uidetur diuitum ingratitudo, danti Deo meliora, tribuere peiora, & exhibenti multa, pauca præſtare.*

27 *Aulici & domicilli, & dominorum miniſtri, & filij dolentes, & murmurantes, ſi domini in pauperes expendunt, mendicantes libenter excipiendo, Iudæ proditori aſſimilantur, qui dixit murmurãs, ut quid perditio hæc?*

28 *Summa hæc diuitum Chriſtianorum ingratitudo, ex aſſimilatione & comparatione fidelium, & infidelium operũ uberius conſtat.*

29 *Saraceni, & infideles uidentes Dei miniſtros, & pauperes Chriſtianos ſuper terram, intra oſtium, & extra etiam, in frigore ueſci, uehementer ſcandalizantur.*

30 *A Deo durè arguentur, & reprehendentur, qui ſe lautè paſcuntur de ſuis ſubſtantijs, & pauperi illas negauerunt, & illi, qui aliena furantur, & tollunt, quibus cum ſeipſos familiamque, & canum, atque equorum multitudinem paſcũt, & ueſtiunt.*

31 *Plena ingratitudinis opulentorum hominum cauſa eſſe uidetur, fidei diminutio, quia oculo fidei, tria in eleemoſynarum petitione concurrentia, nunquàm perpẽdunt, primum quis petit, ſecundũ quid petit, & tertium ad quid petit.*

32 *Exemplo ſatis bello regis exulis liquet, diuites à prima cõſideratione eleemoſynarum deficere, ſcilicet, quis petit, ſcilicet, Chriſtus.*

33 *Exemplo non inuenuſto regis prædium concedentis alicui patet locupletes a ſecunda, & tertia eleemoſynarum, animaduerſione deficere, ſcilicet, quid petit, quia parua, & ad quid petit, quia ad utilitatem illius, a quo petit.*

34 *Reſpondetur diligentius, & optimè generationi diuitum incredulæ, quærenti ſibi oſtendi euidens ſignum, qui Deus ſibimet fieri eleemoſynas arbitretur, quæ ſuis membris egenis fiunt, & quòd dantibus ille plurimum expediant.*

35 *Exemplo diui Apoſtoli Thomæ, & aliorum notificatur, eleemoſynam non parum eam facienti conducere, eique in cœlis palatium ædificare.*

36 *Eleemoſynam animæ proficere, & adeſſe a Deo per ſigna ſenſibilia & corporalia iam plures oſtenſum eſt.*

37 *Contra illos, qui pauperibus panem negant, & canibus tamen illum offerunt, & porrigunt, adducitur Iſaiæ uaticinium, Francæ exurienti panẽ tuũ &c.*

38 *Cunctorum diuitum nolentium eleemoſynas pauperibus erogare, multipliciter, & multis in locis patet periculum.*

39 *Diuitibus mendicis eleemoſynam denegantibus iſtuc etiam imminet periculum, quòd cum clamauerint, uel in morte, uel poſt mortem, alijs pro eis ad Deũ, non exaudientur.*

40 *Huiuſmodi etiam periculum illis intentatur, & pendet, qui eleemoſynam pauperibus impertiuiſſe mærentur, & dolent.*

41 *Diuitum excuſationes friuolæ, & exhiles hoc in loco adducuntur, cum eleemoſynas inuerecundè inopibus inficiantur, & etiam eneruantur, & proculcantur.*

42 *Nonnulli dicunt, excuſationis loco. Res vili venduntur: & ideo pauperes, non indigent, nec fame, nec neceſſitate opprimuntur: at quo modo talibus reſpõdendum occurras, demonſtratur.*

43 *Apud Deum tantum collocabitur parũ, quod à paupere pauperi erogatur, pro eius viribus, & ſubſtantia quantum valebit multũ à diuite inopi impertito.*

44 *Alij ſe excuſatione hac muniunt, quòd opprimuntur, & cruciantur pauperũ multitudine, cui ſuccurrere penitus nequeunt.*

45 *Nonnulli ſeipſos excuſantes neceſſitate, & infirmitate ac debilitate impoſterũ ventura, ab eleemoſynis amouentur, quibus exemplo digno reſpondetur.*

46 *Alij temere dicunt, quare noſtra bona indigentibus largiri debemus? quibus faciũt ſatis Gregorij & Baſilij & Hieronymi ſententiæ: & potiſſimum dicũt cum illi pauperes ſint mali, ocioſi, & fures.*

47 *Illi qui ob vnius religioſi culpã, & ſcandalum, omnibus eius religionis pauperibus eleemoſynam diſtribuere penitus inficiãtur, clarius oſtendant, quid Deus ipſis miniſtrare debuerit poſt mortem.*

48 *Exemplo quorundam non in eleganti ſatisfit illis, qui futuræ ſolum indigentiæ timore ab eleemoſynis retrahũtur.*

49 *Quid reſponderi debeat diuitibus pauperes inſectantibus propter eorum excuſationem & dicentibus, quòd pauperes ſunt, qui propter proprium lucrum eleemoſynas inopi erogandas eſſe ſemper clamitant, & prædicant.*

ELeemoſynarũ. Primo, ponẽda eſt diſtinctio, & ad inuicem comparatio: Secundo, exẽpla, ſeu documenta ad eleemoſynas faciendas inclinantia. Tertio, faciendi neceſſitas. Quarto, materia de qua facienda eſt. Quinto, modus faciendi. Sexto, operis vtilitas. Septimo, non dantium fatuitas. Octauo, eorumdem ingratitudo. Nono, ingratitudinis cauſa: Decimo, periculum. Vndecimo, excuſatio cum reprobatione.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum. Eleemoſynarũ tria ſunt gñra, uidelicet dare egẽti, dimittere lædenti, corrigere delin-
1 quentem, ſicut patet, in Decreto. diſtin. 45. tria. & cap. ſequenti. De ſecundo patet. D. 10. per totum. De tertio patet. C. 16. per totum. Inter quas ſpirituales eleemoſynæ potiores ſunt: ſecundùm ſanctum Thomam. 2. 2. quæſt. 32. ar. 3. triplici ratione. Primo, quia illud, qđ exhibetur nobilius eſt. Secũdo, ratione eius, cui ſubuenitur, quia ſpiritus nobilior eſt. Tertio, quantum ad ipſos actus, quib' ſubuenitur, quia ſpirituales ſunt de iſtis eleemoſynis ſpiritualibus. Nota. C. 1. 2.

¶Primum multis docetur exemplis. Artic. 2.
C. 12. 6. quibus addere reſtat extra.

¶Primo in merè naturalibus. Sol enĩ 2
& omnes planetæ, & omnia elementa, & piſces, & omnia animalia indigentibus ſe communicant. Nota. M. 9. 5.

¶Secundo hoc docet lex naturæ dicens, hoc facias alteri, quod tibi uis fertur, &c. Diuites ergo in menſa abundanti ſedentes, igne, & ueſtibus calefacti, & eibarijs, & poculẽtis uarijs ſatiati. Audientes pauperes frigore, utpotè nudos & diſcalciatos, clamare. Cogitẽt, quid ipſi patiantur, & quid in conſimili caſu vellent eis fieri, & idem faciant illis. Tali cogitatione fuit motus, & informatus Ioannes eleemoſynarius (ut in geſtis eius fertur.) Qui cũ eſſet pa- Exemplum.
triarcha Hieroſolomitanus, & omnia ſua pauperibus dediſſet quidam charitatis intuitu, bonum coopertorium ei contulit profecto ſuo, quo cũ coopertus eſſet, uix tota nocte dormire potuit, ſed ſeipſum redarguens, dixit. Tu miſer, bene nocte cenaſti, & modo hic calide iaces ſub coopertorio bono, de cuius precio triginta, uel plures pauperes, qui frigore & fame cruciantur, recreari poſſent, vel cooperiri. fratres videlicet, & filij Chriſti, qui iacent in fimarijs vel tugurijs, nudis, vel ſemicinctijs operti, peius, quàm canes. Et die facto illud vendidit, vt pauperibus illud daret: Ille vero, qui ei illud contulerat, illud emit, & ei illud iterum redonauit. Et ſic pluries illud vendidit, & alius redemit, & ei illud dedit. Et ille illud vẽdidit, & diſperſita dedit pauperibus. Iuſtitia eius manet.

¶Tertio idem docet humanæ vitæ 3
communis uiuendi modus. Sicut enim humana eſt conſuetudo in hoc mundo; ubi viget corpus, operarios conducere pro domo corporis ædificanda, quæ cito corruet, ſeruos, & ancillas pro corporis ſeruitio, quod cito putreſcet, bellatores etiam, & pugiles pro defen-

ſione

ſione terrenæ habitationis, ita videtur iuſtum, quod faciat pro anima, &c. ſicut patet. A. 13.14.

¶ Quarto, idem docet aperto exemplo Auguſtinus in quodam ſermone.

¶ Pro quo eſt ſciendum, quòd multi non habentes filios, filios habere deſiderant, vel habẽtes amicos plures hře deſiderant, maximè bonos Tales ergo alloquitur, & informat, quõ Chriſtum filium habere poterunt, faciendo voluntatem patris ſui eleemoſynas dando. Talium enim eſt filius (ipſo teſte) qui ait Matthæi 12 Quicũque facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. Qui, ſicut mater filium, Ita talis Chriſtum in paupere nutrire neceſſe habet, ad hoc quòd uerè filius eius nominetur, uel nuncupetur. Sicut ergo habens tres uel quatuor filios de omnibus eſt ſollicitus, & omnibus partes de bonis ſuis diuidit, omnesq; nutrit. Ita habens tres uel quatuor ſecundùm carnem, & vnum ſecundùm Deum, ſcilicet Chriſtum de omnibus ſit ſollicitus, omnibusq; partem tribuat. Hæc eſt doctrina Auguſt. in ſermone. 2. de uita clericorum. Sicut patet in canone. 13. queſt. 2. ſi quis iraſcitur: vnum (inquit) habet filium, Chriſtum alterum putet, duos habet, putet Chriſtum tertium. Decem habet, vndecimum Chriſtum faciat. Et ſic meliorem filium, id eſt, Chriſtum in bonorum diuiſione obliuioni non tradat, quin tantum ad minus ei tribuat in pauperibus ſuis, quantum vni filiorum ſecundùm carnem. Optimo experimento cognoſcere poteſt ſe matrem, & non nouercam eſſe Chriſti. Cauſam, quare hoc facere debet. Nota. E. 8. Sic enim probabat ſe matrem eſſe ſecundum ſpiritum, quæ mater eius erat ſecundùm carnem. De qua legitur, quòd bona ſua in tres diuidebat partes, vnã ſibi, ſecundam miniſtris templi, tertiã pauperibus tribuens: horum ergo informatus exemplo, de ſubſtãtia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab illo paupere. Ita eum fiet, vt nec auertatur à te facies domini. De qua in Pſal. 79. Oſtende nobis faciem tuã, & ſalui erimus. Quomodo potueris, eſto miſericors, ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue, more fontium, & planetarum, inter quos maiores maiorem aquæ & luminis effundunt abũdantiam, ſi exiguum fuerit, etiam idipſum libenter impartiri ſtude. Tob. 4. Nota M. 9. 3. Artic. 3.

¶ Quibus uerò videtur, ꝙ eleemoſynas facere ſub conſilio cadat, & nõ ſub præcepto, vel neceſſitate, errorem ſuũ videant. 2. 2. quæſtio. 32. articu. 5. Vbi 4 ſanctus Thomas dicit, quòd in aliquo caſu cadunt ſub præcepto, cuius ratio eſt, quia cum dilectio proximi ſub præcepto cadat, neceſſe eſt omnia illa ſub præcepto cadere, ſine quibus dilectio proximi non conſeruatur. Ad dilectionem autem proximi non ſolum pertinet, quòd ei uelimus bonum, ſed etiam operemur, iuxta illud: 1. Ioã. 3. Non diligamus uerbo, neque lingua, ſed opere, & veritate. Ad hoc autem, quòd uelimus, & operemur bonum alicui, requiritur, ꝙ eius neceſſitati ſubueniamus. Iuxta illud. 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit, &c. In iſto ergo caſu cadit ſub præcepto, huic etiam ad literã concordat illud Deutero. 15. Nõ deerunt (inquit) Deus, pauperes in terra habitationis tuæ. Ideirco ego præcipio tibi, vt aperias manum tuam egeno, & pauperi, qui tecum verſatur in terra: huic etiam concordant verba Hieronymi, & habentur in decretis, diſtin. 42. in princip. §. ordinandus. Aliena (inquit) rapere conuincũtur, qui vltra ſibi neceſſaria retinere probantur. Huic etiam concordat illud Matth. 25. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, vbi eleemoſynas omittens, æternaliter punitur.

¶ Et quia debitus actus debitam requirit materiam, Actus eleemoſynarum debitam requirit materiã de qua, & in qua, Artic. 4.

5 ¶ De qua eſt duplex, vna eſt materia congruitatis, uidelicet, quòd fiat de meliori,& pulchriori,ſicut patet. A. t 3. 2 3. Si quidem granum melius ad ſeminandum eligitur.

¶Alia eſt materia neceſſitatis, uidelicet, quòd fiat de proprio, & non de alieno. Iuxta illud Tobiæ 4. De tua ſubſtantia, fac eleemoſynam. Et illud Eſaiæ 58. Frange eſurienti panem tuũ, & non alienum. Sunt enim aliqui, qui malam uitam ducunt luxurijs, & iniuſtitijs rapinis pleni. Et ab omnibus his creduntur paruis eleemoſynis liberari,& ad cœlum uolare. Sed errant,quia quid ualet vnum oculum excæcare, vt alius uideat, ab vno auferre cibum, vt alius ſatietur. Petrum ſpoliare, & Paulo dare. A Petro, id eſt, à paupere ſubdito accipere meliora,ſicut pecuniam, & huiuſmodi,& Paulo dare peiora, ciborum, uidelicet reliquias,& putrida,quę ipſi comedere non poſſum, iuxta illud Philoſophi cuiuſdam, Pauperibus (inquit) dat panem rubigo, uinum tonitrua, ueſtes tinea, bonam ſcutellam muſca.

¶Tales aſſimilantur ſpoliatoribus aliquarum partium Italiæ,quibus riſoriè imponitur, quòd filios ſuos in uias, vt tranſeuntes ſpolient,mittant, dicentes. Aurum, uel argentum uel alia nobis utilia portantes, ſpolietis, nihil uerò habentes,uel quos uincere non poteſtis,pertranſire ſinatis, pro anima patris ueſtri. Sic iſti habentes, ſpoliant, non habentibus uerò parcunt, uel parum dant pro anima patris ſui.

¶Talis eleemoſyna non eſt facienti ualida.

6 ¶Primo,quia forte ille,à quo aufertur, plus dolet, quàm ille, cui datur, gaudeat.

¶Secundo, quia forſitan melius eſt cum Deo & citius auditur eius maledictio, ſeu potius ad Deum iuſtus clamor,quàm illius,cui datur benedictio.

¶Tertio,q̃a plures ſunt forte, à quibus in domino ſuo, uel per patriam tranſeuntes auferunt cenſus eius ſoluentes, quàm ſint pauperes coram eis comedẽtes. Et ſic maior eſt lętania maledicentiũ, quàm benedicentium. De quibus Giraldus in itinerario ſuo. lib. 1. cap. 3. Quid (inquit) dicturi ſunt: q̃ aliena rapiunt,& eleemoſynas fecerũt? O domine in nomine tuo miſericordias fecimus pauperes pauimus nudos induimus peregrinos hoſpitio recepimus, quibus dicturus eſt dñs. Quod dediſtis, dicitis quod feciſtis, ſcilicet rapinam, quare non dicitis? quos pauiſtis, memoramini,& quos necaſtis, nõ recordamini. Nota. F. 8. 1 5.

¶ Materia in qua eleemoſyna debet
fieri,debent eſſe pauperes,quia paupe- 7
ribus, & non diuitibus eſt danda. Heliſęus enim. 4. Regum 9. docuit mulierem ponere oleum infra uaſa uacua, quod enim in pleno ponitur perditur. Et Chriſtus. Lucę 14. dicens. Cum facis conuiuiũ, uoca pauperes, debiles, claudos,& cœcos,& beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur em̃ tibi in reſurrectione mortuorum: hoc etiã docet ratio,quòd terra arida aſpergatur,& non aquoſa, quòd non ſeminata ſeminetur,& non ſeminata. Sed, heu, mimis & diuitibus plura dãtur, & generaliter in beneficijs eccleſiaſticis, minus indigentibus plura,& libentius conferuntur. Vnde Petrus in quodam ſermone, diuitię accumulantur diuitibus,& non eſt, qui reſpiciat ſuper egenum & pauperem, ligna in ſiluas, & aquæ in maria deferuntur. Arenti uerò terræ,aqua ſubtrahitur. De quibus Iſidorus libro 3. de ſummo bono. Magnũ ſcelus eſt rem pauperum pręſtare diuitibus,& de ſumptibus inopum acquirere fauores potentium, arenti terræ aquam tollere, & flumina, quæ nõ indigent irrigare. Contra illud Eccleſiaſtici 4. Fili eleemoſynam pauperis non defraudes, ſcilicet, uel differendo, uel diminuendo, uel alijs quàm pauperibus dando, ſequitur. Nec auertas oculos tuos ab vllo paupere.

¶ Nec ſufficit materia debita, ſine Arti. 5.
modo,& ordine debito, q̃a ſicut actus virtutis

virtutis debitas requirit circunſtantias,& modos,ut fiat, quando oportet. In quibus oportet,ſecundùm Philoſophum in Ethicis. Sic eleemoſynarum actus requirit,ut fiat uelociter, latenter,& hylariter.

8 ¶Primum oſtenditur triplici ratione. Prima accipitur penes materiã rei dandæ,quæ ſi diutius cuſtodiatur,corrumpitur,& meritum minuitur, & recipiens minus re gratias. Seneca. Quãtum morę addidiſti,tãtum gratiæ ſubtraxiſti,da ergo cito quia qui cito dat, bis dat. Exemplo Iob 31. Si negaui pauperibus,quod uolebant, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam,ſolus,& non cõcedit pupillus ex ea,quia ab infantia,&c.

¶Secunda accipitur penes dantis liberalitatem. Curialis enim ſocius dat ſocio comedere, dum ipſe comedit, & domino ſuo,antequàm comedat, cibũ miniſtrat. Non facias ergo Deum minoris ualoris,quàm dominum,uel ſaltem ſocium,ſed prius & miniſtra. Exẽplo cuiuſdam potentis domini dudum mortui in Chriſto, & cuiuſdam nobilis dominæ quæ adhuc viuit, qui antequàm comedere ſolebant, pauperibus manibus proprijs quotidie ſeruierunt. Si autem horum exemplum ſequi graue uidetur. Deo,ut domino te exhibere,ſaltem, ut ſocium eum habeas, ei dando, dum comedis,& dum teipſum veſtis, ipſum etiam induas. Et ſic de alijs. Qui.n.expectat uſque ad mortẽ, & huiuſmodi charitatis opera poſt mortem ſuam fieri præcepit inhumaniter ſe in Chriſtum habet, quia poſtquàm ipſe non poteſt plus comedere, & quæ etiam non poteſt ſumere, nec induere, vult cum illis Chriſtum paſcere. Talis nec ſe habet ad Chriſtum, vt ad dominum, vel ſocium.

Exemplum.

9 ¶Tertia ratio accipitur penes dãtis vtilitatem. Eſt enim vtilius facienti, qđ tẽpeſtiuę fiat,& ſpãliter ante mortẽ.

¶Primo, quia ſatis facit pro peccatis præteritis. Dan. 4. peccata tua eleemoſynis redime. Hæc autem facilius redimuntur cito,ſicut vulnera recentia citius curantur,& cum minori dolore.

¶Secundo, quia reſiſtit peccatis futuris, ſicut aqua igni, ne comburendo procedat. Eccleſiaſtic. 3. ignem ardentem extinguit aqua,& eleemoſyna peccatis reſiſtit. Facilius autem, & citius, & vtilius reſiſtitur igni in principio, quàm in fine.

¶Tertio, quia impetrat notitiam rectæ vitę. Et diſponit viam ad gloriam, ſicut patet,de Cornelio. Actuum 10. cui dicitur orationes tuas, & eleemoſynæ aſcenderunt in memoriam,&c.

¶Quarto, quia meretur augmentum gratiæ.

¶Quinto, quia ignẽ purgatorij extinguit,& ab eo facientem liberat, antequàm illum intret. Si verò poſt mortem fiat, de omnibus iſtis vtilitatibus ſolam vnam habet,ꝙ videlicet à pœna liberat purgatorij, ſed non antequàm illum intret,ſed dũ ibi cruciatur paulatim purgatur. Vtilius eſt ergo eleemoſynas facere,& per eas vitare, ne in foueam cadat,ne etiam in carcerem ligetur,& ne in ignem mittatur. In vigilia etiam prouidetur de feſto, quàm prius cadere, & ligari,& tunc prouidere de feſto,& ligari,& comburi, & improuiſus ſedere, dum remedia cõtra hæc tarda prępparẽtur,prius ergo date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt nobis. Lucę 11.

¶Secundo, modo debet fieri latẽter, 10
ne faciens ab alio videatur præmium expectare,quàm à Deo, pro quo illam facit. Matth. 6. Cum facis eleemoſynã, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt,& cito poſt. Te autem faciẽte eleemoſynam,neſciat ſiniſtra tua,qđ faciat dextera tua. Sed ſicut volens alicui tradere precioſum iocale ad portãdum,ſi in loco publico ſit, vel inter inſidiatores illud ei occulte tradit, manũ in ſinu alterius mittendo,ne amittatur. Ita abſconde eleemoſynam in ſinu patris,& hęc ꝓ te orabit. Eccleſiaſtici 29.

¶Tertio,debet fieri hilariter Prouer. 17. melior eſt bucella panis cum gau-

dio, quàm domus plena diuitijs cum
iurgio. Hilaritas enim eſt falſa, quæ cō-
mendat totum feſtum. Qui ergo cum
eleemoſynis ſuis Chriſtum, & membra
11 ſua feſtinant, & uerba amara, & impro-
peria dicunt, totum feſtum perdūt, uel
inſipidum faciunt pro defectu Moreti.
Ad hoc quòd feſtum tuum tibi, & pau-
peri valeat, non exaſperas pauperem in
inopia ſua, & non protrahas donū an-
guſtiati. Eccleſiaſtici 4.

Artic. 6. ¶Habentes verò debitam eleemoſy-
narū materiam cum tribus p̄dictis mo-
dis, & circūſtantijs, triplices conſequū-
tur vtilitates. Ante mortem, in morte,
12 & poſt mortem. Ita quod eleemoſyna-
rij ſunt optimi mercatores, qui in om-
ni loco, & in omni tempore lucrantur.
Nec mirum, quia Chriſtū, & eius mē-
bra ipſis dormientibus, ſiue comeden-
tibus, habent pro eis operantes, & mer-
Eexemplum. cantes. Vnde communiter reſpondit in
vi.pa. Abbas Lucius, ad quæſtionē, quo-
modo impleri poſſet verbū Apoſtoli,
admonentis, ſine intermiſſione orate.
Ego (inquit) omni die de labore meo
reſeruo duos denarios, & do pauperi-
bus, qui pro me orant, dum comedo, &
dormio. Et ſic ſine intermiſſione oro,
quia quod quis per alium facit, per ſe
ipſum facere uidetur. Tales per alium
orant, qui melius ſcit illorum negocia
expedire, & qui melius quid orandum,
vel in quo exaudiendi ſunt, quàm ipſi-
met, id eſt, per Chriſtum, & ſuum ſan-
ctum, qui interpellat pro nobis. Et ideo
non eſt mirum, ſi ſemper proſperētur.
Nota. O. 5. 21.

¶Primo ante mortem, non ſolum in
bonis ſpiritualibus (ſicut prædictum
eſt ſupra eo. c. 9.) Nec etiam in belli-
cis rebus (ſicut patet. B. 2. 42.) ſed etiā
quandoque in multitudine bonorum
temporalium extra, & in conſolatione
ſpirituali intra.

Exemplum. ¶ Primum patet primo per illud,
quod legitur in geſtis ſancti Germani,
quòd extra Mediolanum veniens, &
pro expenſis ſolum tres haberet flore-
nos, pauperibus clamantibus, præcepit
clerico, quòd totum illis daret, qui ſo-
lum duos dedit. Accidit cito poſt, quòd
quidam potens charitatis gratia ei du-
centos contulit ſolidos Anglicanos. 13
Tunc ait clerico, ſi tres dediſſes flore-
nos, trecentos habuiſſemus ſolidos.

¶Ad idem narrat Petrus Damianus Exemplum.
de eunte cum vno denario ad emendū
neceſſaria, pauperi verò obuianti de-
narium illum dedit, & ſine cibo rediēs
obuium habuit quēdam ignotum, qui
ei viginti contulit ſolidos.

¶Idem patet per hoc, quod fertur in
vi. pa. de duobus heremitis ſimul habi- Exemplum.
tantibus, quorum vnus erat erga pau-
peres largus, alter verò tenax, hic ergo
videns ſocium multa dare, pauperta-
tem timens ab eo receſſit, & cito factus
eſt egenus, cum alter abundaret, quod
cum videret, compunctus ad ſocium
rediJt, rogans, vt cum eo, ſicut prius ha-
bitare poſſet.

¶Idem per illud, quod hiſtoric, nar- Exemplum.
rant de quadam mulieri, quæ cum om-
nia dederat, venit ad hoſtium mulier
puerum portans in brachijs, petens ali-
quid, qua reſpondente ſe nihil habere,
ait, vade ad ciſtam, diligenter quære, q̄d
cum feciſſet, omnia promptuaria inue-
nit plena bonis, & ſtatim ad oſtiū cur-
rens, pauperculam minimè reperit.

¶Ad idem per aliud de homine, qui Exemplum.
denarium, quē ſolum habuit Deo ob-
tulit, qui piſcem cępit, in quo margari-
tam inuenit magni precij. Patet ergo
verum eſſe, quod dicit Auguſtinus de
verbis domini, ſermone 25. ſecundus
eſt ager pauperum, & cito reddit.

¶Idem patet per hoc, quod legitur
in vita beatæ Mariæ Magdalenæ, de
principe Marſiliæ, & vxore eius, qui ab
ea informati eleemoſynas dare, prolem
habere meruerunt.

¶Idem patet per hoc, quod in Tu- Exemplum.
ſcię accidit de filio cuiuſdam, qui do-
lium vini pauperibus diuerſis vicibus
dederat, pro quo cum à patre vitupera-
retur, oratione facta dolium plenū in-
uentum eſt. In cuius miraculi ſignū do-
lium ibidem cuſtoditur, & oſtenditur.

¶Totum

¶Totum confirmatur per illud, qđ
narrat beatus Gregorius.1. lib. Dialo-
gorum.capitu.9. De quodam Bonifa-
cius nomine, qui omnia frumenta ma-
tris pauperibus dederat, & ab eadem
vituperatus, oratione eidem omnia re-
14 ſtituit Deus. Iſti diuidunt, & ditiores
fiunt. Prouerb.11. Nota.M.9.12. Et ra-
tio.M.9.32.

¶Valet etiam ad conſolationem in-
tra, quia ſicut ad opera mala ſequitur
conſcientiæ punctura. Ita ad bona, ſe-
quitur conſcientiæ, delectatio, ſed ma-
ximè ad opera miſericordiæ, quæ per
oleum ſignantur, quia ſicut oleum le-
nit, ita illa remorſus conſcientiæ miti-
gant, & conſcientiam leniunt. Et ſicut
puer uel quiſcunque clericus, quanto
plus ſcit, tantò plus in addiſcendo, de-
lectatur, ita exercens opera miſericor-
diæ. Quantum ergo potes, eſto miſe-
ricors. Thob.4. Quia eleemoſyna ab
omni peccato, & morte liberat, &
non patietur animas ire in tenebras.
Thob.12.

15 ¶In quo notatur vtilitas ſecunda,
videlicet, in morte, in qua morientem
ſpecialius, inter alias uirtutes prius fa-
ctas lætificat, & confortat, & à mortis
periculo liberat, & lætum, & ſecurum
mori facit, & audacem, ſicut dona iu-
dici, & ianitoribus, & amitis iudicis,
largè promiſſa, uel præmiſſa, faciunt
& hominem ad curiam illā ſecure ac-
cedere.

¶Pro quo & ſecundum quod, qui
ieiunat, vel uigilat, uel diſcalciatus am-
bulat, carnem affligit, & caſtigat. Qui
verò eleemoſynam dat, iudicē, & eius
amicos muneribus placat.

¶Ad quod ipſemet iudex. (Luc.16.)
hortatur dicens, facite uobis amicos de
mammona iniquitatis, & cum defece-
ritis, recipient vos in æterna taber-
nacula, & uos in uia illa aſſocient,
& hoſtes uobiſcum expugnent, &
uiam demonſtrent, & ducatum præ-
ſtent, & hoſtium cœli reſerent, & aduo-
cati officium teneant, & ſtipendiario-
rum actus in bello illo exerceant, Sicut
Iacob præmiſit munera. (Gene.32.)
dicens placabo eum muneribus, quæ
præcedunt, & poſtea uidebo eum, for-
ſitam propiciabitur mihi. Ergo exem-
plo Chriſti, ſequentes doctrinam, uen-
dite quæ poſſidetis, & date eleemoſy-
nā, facite uobis ſacculos. (Luc.12.) ſac-
culos plenos, & apertos, quia ſolum-
modo iuuant, & gratiā in omni curia
etiam Dei inuenire faciunt. Eccleſia-
ſti. ci. 17.

¶ Eleemoſyna uiri, quaſi ſaccu-
lus cum ipſo, & gratiam hominis, qua-
ſi pupillam conſeruabit, & poſtea con-
ſurget, & retribuet ei retributionem,
ſcilicet, in morte, quando clamabit, &
dominus exaudiet, quia ipſe Deū cla-
mantem in membris ſuis pauperibus
prius audiuit. (Sicut patet. V.7.15) Et
quia prius ibant, & compatiendo fle-
bant, mittentes ſemina ſua in terra
pauperum, tunc venientes cum exulta-
tione metent. Et tunc erit, iocundus
homo, qui nunc miſeretur, & com-
modat.

¶Iuſte quidem, quia prius Dei mini-
ſtros iocundus fecit. Beatus ergo tunc,
qui nunc intelligit ſuper egenum, &
pauperem (quia de hoc, quod modo
ſeminat, tūc uiuet, & domum tenebit,
atque familiam, quia ſola miſericordia
comes eſt defunctorum, ſecundū Am-
broſium.) Sequitur, in die mali libe-
rabit eum dominus. (Teſte Ambroſio
lib. de offic. qui ait. Non memini me
audiſſe, uel uidiſſe mala morte mor-
tuum, qui opera miſericordiæ liben-
ter exercuit.) Sequitur, dominus con-
ſeruet eum, & uiuificet eum, & bea-
tum faciet eum, & non tradat eum, &c.
Dominus opem feret illi, ſuper lectum
doloris eius. Pſalm. 40. Sicut patet de
illo, de quo ſcribit beatus Grego. in li- Exem-
bro Dialogorum. plum.

¶Qui cum eſſet languidus diu, &
infirmus, omnia tamen, quæ habere
potuit, diſperſit, dedit pauperibus, hic
in fine Angelorum cātilenas audiēdo,
cū gaudio magno de corpore exiuit. Pa-
tet ergo, qđ in morte fiducia magna erit

coram ſummo Deo eleemoſyna ; omnibus facientibus eam. Thob.4.Nota: M.9.13.& 36.

16 ¶Quia ſacculum pecuniæ ſecum tulerunt, ſcientes , quoniam uacuis manibus tam ardua negocia expedire nõ poſſunt . Qui uero illũ ſacculum poſt ſe dimittit, ſtultus eſt, & cauſa ſua periclitabitur.

¶Proponantur ergo ante mẽtis oculos duo euntes ad curiam magnam in caſu periculoſo, tam uitæ, quàm bonorum. Vterq; ſcit, quod ante ſe præmittendo ſua, optimẽ euadet. Dimittendo verò ſua poſt ſe, tã ſeipſum, quàm ſua amittet, qui ergo ſua in hoc caſu poſt ſe dimittit, quis inſanum illum nõ diceret? Sic in propoſito, largus eleemoſynarius , & miſer auatus . Omnes ad Dei iudicium properãt. Vnus præmittit, alius dimittit , & ſe , & ſua amittit. Sed dicet ſi mea darẽ, pauper morerer. Cui reſpondetur ,quod licet omnia bona mũdi habeat, pauper morietur. Omnes ergo tam largus, quàm auarus, tam qui omnia ſua Deo dedit , tam etiam, qui omnia ſua inuitus in morte dimittit pauperes moriuntur, ſed non eundẽ conſequentur effectum, vel mercedem.

17 Quia vnus paupertate ſua emit regnũ, id eſt, cœlum , & de breui paupertate vadit ad diuitias æternas. Alius cũ paupertate vadit ad pœnas damnatorum, & de breuibus diuitijs ad paupertatem æternam. Ecce vterque æqualiter , quo ad mundum pauper uadit , ſed non æqualiter negocia in Dei curia expediunt.

¶Exemplum ad hoc uidemus in curijs mundi, vbi largus quando indiget, multos habet amicos , & cito expedietur. Auarus multa ibi expendet in ſimili cauſa, & non expedietur, licet plura expendat. Facite ergo uobis amicos de mammona, &c. Luc.16. De iſtis mẽdicantibus, quia(ſecundùm beatũ Grego. in mora.) quos inopes nunc cernimus, abundantes quandoque videbimus. Et qui abundantes conſpicimur, ſi largiri negligimus , inopes erimus.

Qui itaque temporale ſubſidium nũc pauperi tribuit, ab eo poſtmodum perpetua recepturus , quaſi ad frugẽ terram excolit , quę qđ acceperit vberius reddit. Agat ergo diues pauperi tribuẽdo, ut ipſe in æternum pauper non ſit. Qui ergo in mortis tranſitu, à Deo iuuari deſiderat, ipſum modo in ſuis neceſſitatibus, prout poteſt , iuuet. Quia ſecundùm (Auguſt. in lib. de ſermone dñi in monte. lib.1.) Iuſtũ conſilium eſt, vt qui à potentiori vult iuuari , adiuuet, & inferiorem, in quo eſt ipſe potentior. Et ſemper ante mortẽ cogitet, qđ bonum hoĩs ante mortẽ datum , in morte dilatat uiam eius. Prouerb.18. Et illud ſe habere reputet, ſicut ille. A.27.57.

¶Tertio eleemoſynarũ utilitas apparebit poſt mortem. Ex quo.n. in Deo, cui eleemoſyna datur, uicium ingratitudinis locum hr̃e non poteſt, non eſt dubium , quin recipiẽtes eum, eiq; dãtes in hoc ſeculo, dum in ſuis peregrinatur, & penuriam patitur, ibi recipiet, & honorabit eum , & cum ſuis ſurgens miniſtrabit illis. vnde Chryſoſto. ſuper Ioan. Home.63. uis gloria vera potiri, fac eleemoſynam, tunc Deus, & Angeli te laudabunt, theſaurus (inquit) infidelis eſt domus, theſaurus firmus , inopum eſt manus. Per manus ergo illorũ theſaurizate vobis theſauros in cœlo , &c eis, tradẽtes hic , ut recipiatis in cœlo, quod hic traditis. Exemplum accipientes à tranſeuntibus de patria ad patriam, ubi eſſent ex theſauri pondere grauati, uel ubi ſpoliatores timẽt, monetã ſuam alieni ſocietati tradunt, uel alicui de ſocietate , ab eo literas recipiẽtes, ut ab eadem ſocietate in patria, ad quam uadunt, recipiãt. Sic tranſeũtes de hoc mundo verſus patriam futuram, cum in medio certi ſint ſpoliari, ſaltem in morte, quis non dicet eos inſaniſſimos, ſi non tradunt monetã vni de ſocietate pauperum? Chriſto uidelicet, qui pauperem ſocium ſe nominat, dicens. Io.15. Vos amici mei eſtis, &c. Et quicquid alicui de ſocietate ſua traditur, 18

ditur, ei traditur. Quod (inquit) vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, ipſeq; illud recipit. Matth. 25. ſicut patet in uita ſancti Martini, ubi Chriſtus clamide indutus, oſtendit ſe in paupere clamidem recepiſſe. Ipſeq; omnes hortatur, quod ſic bona ſua hic tradent ei, dicens, date ſupple, hic, & dabitur uobis alibi. (Luc. 6.) non ſimplum, vt datis, ſed centuplum. Centuplũ (inquit) accipietis, & uitam æternam poſſid. Matth. 19. Ecce literæ euangelij, Quas Chriſtus tradit, ut cẽtuplum pro ſimplo recipiatis in terra, ad quam itis. Date ergo ad modum tranſeuntium de regno ad regnum, qui monetas commutant, ſeu cambiunt, dimittentes in terra, de qua uadunt, monetam, quæ ibi valet, & accipientes pro illo monetam, quæ ualet in regno, ad quod regnũ vadunt. Sic date hic pauperibus, Chriſti campſoribus, pecuniam, quę in alio ſeculo non ualet, quia totum aurum mũdi, ibi circa collum mortui, & ad terrã illam per mortis uitam tranſeuntis, nõ ualeret ei obolum, ut ibi recipiatis denarium diuturnum. De quo Matth. 20. id eſt, gloriam.

19 ¶Datę hic Chriſti campſoribus modicum panis, ut comedatis & bibatis in regno eius in æternum, bucella enim panis irremunerata non erit, ubi etiam aqua frigida remunerabitur. (Chriſto teſte.) Marc. 9. Si quis dederit calicẽ aquæ frigidæ in nomine meo. Amen dico uobis; non perdet mercedem ſuã. Quod figuratur Gene. 24. Vbi Rebecca dando ſeruo Abrahæ, & animalibus aquam, legitur copulata fuiſſe Iſaac. Et 29. Iacob adaquãdo greges meruit introduci in domum Labam, & copulari Rachel. & Moyſes. Exo. 2 adaquando oues. Ietro ſacerdotis introduci in domum eius, atque eius copulari meruit filiæ. Sic dantes etiam minima pro nomine Chriſti, ſecundum poſſibilitatẽ ſuam introducentur in domum Dei atque eius copulabuntur gloriæ.

¶Cum ergo prouerbium ſit, bonum forum trahit denarium de loculo, quis eſt ita ſtultus, qui non properat, & emat neceſſaria, ut cum Ioſeph in ſeptem annis fertilibus uitæ iſtius prouideat contra famem futuræ ſterilitatis, totius vitæ ſterilitatis, totius vitæ futuræ, ſicut prouideret contra famem corporalem?

20 ¶Agamus ergo ſecundùm conſuetudinem mercatorum, qui quando res, quas emere deſiderãt, ſunt in bono foro eas emũt, & quando res, quas vendere uolunt, ſunt carę, eas uendunt. Sed modo res, quam ſumme cõſiderare deberemus, ſcilicet gloria cœleſtis, eſt in optimo foro (ut oſtenſum eſt) res uero, quas poſſidemus, caræ ſunt, quia Deus pro eis nobis offert rem infiniti precij, gloriam æternam. Ergo uendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Luc. 12. Vnde Auguſtinus in quadam epiſtola. Si uis eſſe mercator optimus, fenerator egregius, da, quod non poteſt retineri, ut recipies, quòd non poteris amittere, da modicum, vt recipias, centuplum, da temporalem poſſeſſionem, ut recipias æternam hæreditatem. Quia teſte Chryſoſtomo. ſuper illud. Matth. 6. Nolite theſaurizare.

¶ Et quæ maior ſtultitia, quàm ibi omnia dimittere, à quo receſſurus es, ſcilicet inter inimicos, & illuc nihil mittere, quo iturus es? Illuc ergo ſubſtantiam tuam colloca, ubi patriam habes, & fac ergo quod docetur, ſupra co. 11. & 55. & L. 1. 11.

21 ¶Sed, heu, non obſtante iſto bono cœli foro, ſtãt, & reſpicit ante menſam canis, & datur ei panis, clamat porcus, & datur ei cibus, ſtat in oſtio, & clamat pauper immo Chriſtus in paupere, & nihil, uel tarde ei datur. Et tamen maior ratio eſſet Chriſto dare, quia ipſe de ſuo petit, quod non facit canis, quia per prophetam dicit Aggei. 2. meum eſt argentum & meum eſt aurum, &c. Vnde Auguſtinus de uerbis domini ſermone 25. Dixit (inquit) tibi Chriſtus, da mihi ex eo, quod dedi tibi, de meo quæro, da, & reddo, habuiſti me

largitorem, fac me debitorem, habeâm te veneratorem, temporalia mihi das, æterna tibi reſtituam. Ecce non obſtante, quod ſua ſunt nõ petit de dono, ſed de mutuo, ad tale lucrum, quòd non eſt vſurarius, ita cupidus, quin pro minori mutuaret.

Arti. 7. ¶ Magna eſt ergo non facientium ſtultitia, quia qui vicino mutuarẽt ſub bono pignore, uel fideli fideiuſſor, & obligatione pro aliqua ſaltem uſura, non vult mutuare pauperi, ſub pignore cœli, & fideiuſſione Chriſti, & obligatione ſcripta in euangelio, & à Chriſto dictata, pro uſura omnium diuitiarum cœleſtium.

22 ¶ Iterum ſtulti ſunt, quia potius permittunt fruges à muribus conſumi, quàm ea in cœli granario ponant, & veſtes potius à tinea comedi, quàm eas ſuper pulcherrimam diuitum perticam, id eſt, ſuper dorſa pauperum, vt à tineis cuſtodiantur, ponant.

¶ Et quis non diceret inſanum, qui multas haberet ueſtes, omnes ſuper vnum membrum poneret, & alia nuda dimitteret? Sic qui pro ſeipſo ſuperfluas retinet ueſtes, pauperes nudos dimittens. Contra illud Eſa. 58. Cum videris nudum, operi eum: ſicut Martinus, non dicit Mimum, uel ioculatorẽ: ſed nudum pauperem.

¶ Sed, heu (quod peius eſt) nonnulli vt bene ueſtitos induant, nudos ſpoliant, ab vno accipientes vnum ſolidũ, ab alio dimidiam marcam, & ſic de alijs, quibus precioſis ornamentis ſe induunt, ſicut coruus. A. 12. 36. De quibus Mich. 3. Audite principes, qui violenter tollitis pelles eorum de ſuper eos, &c. Si ergo illi, qui dominos tantum commendant de hoc, quod tot dant bona, tamque magnam habent retinentiam, ſi conſiderarent, quomodo pecuniam pro emptione illarum acquirunt, & quam male ſoluũt, & quàm durum iugum ſubditis ſuis imponunt.

¶ Et quomodo pauperes tondent, vt talem uanitatem nutriant, intelligerent factum illud, & larga dona potiùs eſſe ad eorum vituperationem, quàm commendationem, quia in alis tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum. Hieremi. 2. ut pluſquàm perticam in camera oſtenderes, & mundi uanitatem acquireres. Nota de hac materia. T. 5. 16.

¶ Iterum ſtultiores ſunt, quia ad terram longinquam ituri ſunt, ad quàm nihil ſecum de ſuis exterioribus rebus ferre poſſunt, nec tamen eas præmittere volunt. Nota ad hoc hyſtoriam, quæ continet quaſi per iſtum modum. 23

De fatuo, cui dominus ſuus baculum dederat, dans ſimul, & licentiam, quòd eum ſtultiori, quem inuenire poſſet, daret. Accidit, quòd dominus ille ad mortem infirmatus, nihil pro anima dare voluit, dum uixit, ſed omnia ſua poſuit in uoluntate executorum, & amicorum famuli intrantes, & exeuntes inter ſe loquebantur, dicentes, quòd dominus illorum eſſet deceſſurus, ſtultus ergo audiens, cucurrit, ut uideret, ſi æqui, & huiuſmodi ſolito pararentur, uel uictualia præmitterentur in curribus, & huiuſmodi, & nihil tale uidens, uenit ad dominum ſuum, & aiebat, domine recedis tu? Ita (inquit) & quando redibis? neſcio, ait dominus, cui ille, ſi poſt mẽſem? non (inquit) ſi poſt duos, ſi poſt annum, finaliter dominus reſpondit, quòd nunquàm, tibi ergo baculum meum trado, quia non eſt aliquis dominus, qui debeat modicum eſſe extra, quin aliquid præmittatur ad parandum pro aduentu ſuo, hoc etiam tu obſeruare ſolebas. Ego etiam exiturus cogito ubi recipi, & comedere potero: uel aliquid meeum accipio, tibi ergo, tanquàm omnibus hominibus, & tibi etiam ſtultiori baculum meum, ſecundùm quod me licentiaſti, do. Diues uerò illo verbo tactus, multa pauperibus diſtribuit. Idem ſpiritus ex ore iſtius loqui potuit, qui loquitur. D. 1, 13.

¶ Iterum ſunt ſtultiſſimi, nõ ſolum, quia

24 quiā non dant, uel non præmittunt, (ut prædictum eſt) ſed quia cum bonis ſuis aduocatos contra ſe (ſcilicet) meretrices, & hyſtriones, & malas perſonas, in quibus meliora expendunt, conducunt. In curiā enim iſti erunt cōtra eos. Ettamen clamat pauperi immo Chriſtus, & petit exiliora, quia cupiunt ſaturari de micis, quæ cadunt de menſa dominorum; & nemo illi dabat. Clamant hyſtriones, adulatores, meretrices, & dant eis meliora. Ita ꝙ nec mala perſona, uel canis, uel aliud animal clamorem ſuum amittit. (Sicut patet ſupra. eo. c. 21.) niſi ſolus Chriſtus in paupere. Et ideo ſatis congrue reſpondit quidam hyſtrio ad propoſitum iſtud. Cum enim ei quidam magnus in aula diceret, ꝙ non potuerunt habere pacem propter uuum clamorem, & uana uerba ſua, quia clamoſe ſe habuit mimus, ſtatim clamauit pacem fieri. Cum uero omnes tacerent, quaſi aliquod mirabile ab eo audituri. Auditus eſt in aula apud omnes clamor pauperũ in porta eleemoſinas petentium, quo audito, ait hyſtrio. Iſti inuanum clamant, quia patum lucrantur clamore ſuo, ego vero non loquor; nec clamo inuanum, quia uerbis me, & uxorẽ, & filios meos ſuſtineo.

Exemplum.

Ar. 8.

ſIn quo facto, non ſolum ſtultitia, ſed maxima notatur ingratitudo. Magna enim ingratitudo eſt; danti centum, non dare unum in inopia ſua, &
25 tergere nolle naſum de manica ꝓpria, & omnia danti, nihil dare. Quia ſtabit pauper, puer, & orphanus, & clamabit bis, uel ter, pro amore Dei, vel matris eius ſine capucio, & calciamentis, & reſpondebunt, Deus te adiuuet. Sed ipſe reſpondere poterit, ſicut reſpondit quidam, qui per diuerſa hoſpitia eleemoſynam petens. Cum ſic ſemper reſponderent, finaliter fame deficiens, ait, male eſt ei, quem nullus iuuat, venit ſiccarius vero ſuperbus cum cultello ex tranſuerſo, & capucio ſub mento, & ſalutabit quempiam ex diuitibus, & recipictur ad meliora domus. Qui ergo uenit ex parte mundi recipitur, qui uero uenit ex parte Dei; qui omnia dedit, repellitur. Et magna eſt non ſolum ingratitudo, ſed ruſticitas, ſemper habere manus apertas ad recipiendum à Deo, & clauſas ad dandum ei. Er apertas ad dandum eis, qui ei non tanta dederunt. Si ergo aliqua dant mundi diuitibus, & eorum miniſtris, ut amor in mundo nutriatur inter homines, quare non Deo, & ſuis miniſtris, ut amor inter Deum, & nutriatur?

Exemplum.

ſIterum magna ingratitudo eſt, dan- 26
ti meliora, dare peiora, & danti multa, date pauca. Sed (heu) communiter ſic modo Deo ſeruitur, quia quando cibus eſt putridus, uel teneri, vel in uſus proprios expendi, non poteſt, dicunt, iſtud eſt bonum ad dandum pro Deo, quando etiam uires amiſit, illud, quod minus in eo ualet, ſcilicet ſenectutem, & cęcitatem, & tuſſientem, & immundam, & putridam ætatem, intendunt Deo dare. Reliquam vero præcedentem diabolo. Si etiam habeat filium, vel filiam gibboſam, uel corpore deformem, dicunt, iſta debet poni in religione. Ita ꝙ tam in bonis fortunæ, quàm naturæ, peiora, tam etiam in operibus, & locutionibus pauciora, quia uix & decimum illorum verbum de Deo, uel utilitate animæ Deo offerunt, quia reputarent meliora perdita, ſi Deo darentur. Et ſic uidentur eſſe de profeſſione Iudæ proditoris, qui reputauit perditum unguentum in Chriſto expenſum. Marci 14. Vt quid (inquit) perditio hæc, unguenti facta eſt? De unguento, & alijs quæ Maria Magdalena prius in malis uſibus expenderat, non murmurabat, ſed de hoc ſolum, quod circa Chriſtum expendit, recte ſic nonnulli moderni temporis. Verbi gratia. Si cuiuſquam potentis filius religionem intraret, paupertatis omnes amici, & parentela iraſcuntur, & inſaniunt dicentes, cum eſſe perditum, nituntur etiam

cum

eum extrahere allegante, quòd nō poteſt illud ſuſtinere, nec ibi diu viuere, quia fuit delicate nutritus, cum tamen diutius, & ſanius & quo ad corpus, & quo ad animam ibi uiuet, quàm in ſeculo. Si uero idem filius ſe dederit omnibus mundi uanitatibus, & corporum probabilitatibus, ſicut haſtiludijs, & torneamentis, & huiuſmodi, in quibus grauia ſuſtinet uerbera, & labores, & quandoque membra frangit, uel occiditur, de iſto omnes amici gloriantur, reputantes ſe per illum nobilitatos. Et quòd circa talia expendunt, multo melius reputant expenſum, quàm ſi illud circa fabricam expenderent eccleſiæ, etiam ſi equos optimos ibi amittat, de hoc gloriantur. Si uero vnum illorum Deo daret, iraſcerentur. Ecce qui reputant eum perditum Deo datum, & inſufficienté, & nimis delicatum ad portandum iugū domini leue, ſub quo diutius, & ſanius viuet, reputant eum lucratum, & datum mundo, & peccatis, & diabolo, & ſatis aptum ad portandum iugum mundi, & diaboli grauiſſimum, ſub quo neceſſario cadat.

27 ¶Idem apparet defectus in alijs factis mundialium. Verbi gratia Aulici, & dominorū miniſtri, & filij, uix murmurant de hoc, q̧ dominus illorū eſt largus in his, quæ pertinent ad mundi uanitatem, immo talem commendant, & libenter ſequuntur. Si uero libenter expendat in pauperibus, pauperes mendicantes, libenter recipiendo. Ita grauantur, ubi tamen nihil expendunt de proprio, quod graue eſt eis uidere pauperes ad curias dominorum frequenter aduētantes, intantum quòd, quandoq; uerbis amaris eos exaſperant, minus enim grauarentur, quòd domini illorum uiginti libras expenderent in mundi vanitatem, quàm viginti ſolidos in animę vtilitate. Et cui in omnibus his aſſimilantur? niſi Iudæ, qui (ut prædictum eſt) dixit, ut quid perditio, &c. Nota de iſta materia. A. 10 9.

28 ¶Iterum hæc chriſtianorum ingratitudo apparet ex comparatione factorum fidelium, & infidelium: Infideles enim Iudæi, qui non receperunt tot dona à Deo, quot receperunt Chriſtiani innitentes doctrinæ Dei, Deuter. 15. dicentis. Omnino indigens, & mendicus non erit inter uos. Non patiuntur pauperes ſuos inter eos oſtiatim mendicare, ſed inter eos faciunt collectas, & taxationes pro pauperum ſuorū ſuſtentatione, Chriſtiani uero nomine, potius quàm opere, collectas faciunt ad ſimplicium de pauperationem, & qui uiuere de ſuo poſſent, & uellent mendicare, ſuo duro dominio cogunt. Magna differentia eſt. Illi ſuos mendicare non permittunt. Iſti uero neceſſitant. Nota F. 3. 15.

¶Non ſolum uero Iudæi, ſed etiam Saraceni, plus pauperes ſuos honorant, & iuuant, quàm Chriſtiani. Et de hoc, quos nos ita male habemus nos ad pauperes noſtros, mirantur, & ſcandalizantur. Quorum unus (ut fertur) Pariſius miſſus, cum multa Chriſtianorum facta, diligenter cum admiratione conſideraſſet, requiſitus, quod eſſet maius mirabile in oculis ſuis de omnibus, quę uidiſſet? Reſpondit, unum inter alia eſſe, quod melius ueſtiti, & qui minus indigent propinquius iuxta ignem ſedent, & nudi, & pauperes extra oſtium, vel intra oſtia in frigore comedunt.

Exemplum.

¶Quod etiam de hoc ſcādalizentur, patet ex geſtis Karoli magni, in quibus continetur, quòd cum circa expugnationem moraretur Saracenorum, quidam magnus princeps inter eos Goliādus nomine, ad eum ſub inducia uenit
de pace & Chriſtianitate, quam recipere intendebat, tractaturus. 29
Iuxta regem ergo comedens, & comedētium, & miniſtrorum ordinem diligenter conſiderans, & ſingulorum conditionem ſtatum, & diuerſitatem, & officium inquirens, in fine quæſiuit, qui eſſent illi, qui in pauperrimo apparatu comederunt ſuper terram. Rex uero reſpondit, illos eſſe Dei noſtri ſeruos, quos pro eius amore paſcimus. Princeps vero regi dixit,

Exemplum.

dixit, ſerui tui ita ſplendide ueſtiuntur, & laute comedunt, & bibunt, & ſerui Dei ueſtri, nudi, & famelici derelinquentur, parum uidentur dominum, & Deum ſuum deligere, qui ita parum ſeruos ſuos honorant, nec uolo de eorum eſſe ſocietate, qui ita parum Deum ſuum diligunt, & cum indignatione receſſit: Patet ergo, ꝙ tales immiſericordes dupliciter peccant, primo, quia infideles (ut dictum eſt) ſcandalizant, & in ſpirituali morte detinent, ſecundo, quia illos, à quibus talia ſubtrahunt ſubſidia, corporaliter occidunt. Vnde Ambro. ſuper Pſal. 118. Beati immaculati, hoc (inquit) eſt hominem occidere uitæ ei ſubſidia denegare. Caue ergo, ne intra loculos tuos includas ſalutem inopum, id eſt, tanquam in tumulis ſepelias uitam pauperum.

30 ¶Si ergo illi, qui vitam denegant dure, iudicabũtur (ſicut patet. D. 9. 6.) quomodo iudicabuntur illi, ſupra e. c. 5. Et ſi ille, qui ſe laute paſcit de ſuo, & pauperi negauit ſua, ſepelietur in inferno (ſicut patet. Luc. 16.) de diuite Epulone, vbi ſepelientur, qui laute ſe paſcunt de alienis?

¶Et ſi primi à Deo reprehenduntur, ſicut patet per hoc quod ſcribit beatus Gregorius. 2. li. Dialogorũ, quod Deus reprehendit quendam præsbyterum, qui ſibi delicata parauerat, & ſeruus ſuus benedictus fame in deſerto cruciabatur, quid eis dicet, uel quomodo in iudicio reprehendet, qui aliena tollunt, & inde non ſolum ſe, ſed amplam familiam, & canum multitudinem & equorum paſcunt, & perticam veſtiunt? & quando Deus in laudem, & in commendationem illorum, qui dederunt bona data, oſtendet in iudicio, ſicut ueſtimentum datum oſtenditur in aula coram toto mundo (dicens) nudus eram, &c. videbitur cuilibet, quod nimis parũ, ſi poſſibile eſſet, dedit, qui uero potuit, & nihil dedit, tanquam ingratus uidebit, & uerecundabitur, qui uero ea quæ Chriſti, uel ſuorum erant, abſtulit, plus triſtabitur. Nota. F. 8. 10. cum ſequentibus.

¶Totius uero ingratitudinis cauſa uidetur eſſe defectus fidei. Ar. 9. 31
Et hoc, uidelicet, quod oculo fidei non reſpiciunt tria, quæ in eleemoſinarum petitione concurrunt. Non enim conſiderant, quis petit, ſcilicet Chriſtus in paupere debitas expẽſas pro ſe, & pro ſuis, quas iuſte petere poteſt. Sicut patet. A. 13. 12. ſicut rex tributum, vel redditum per nũcium à ſe miſſum. Secundo, non conſiderant, quid petit, quia parua, & potius bona ſua, quàm illius, à quo petit, quia domini eſt terra plenitudo eius. Et magna inciuilitas eſt comedere in menſa alicuius domini. Et dum ſecum eſt in menſa ſua, & de bonis ſuis comedit, ipſo petente, nihil ei dare. Sed ſic eſt in propoſito, quia menſa, in qua comedit Dei eſt, & bona etiam, quæ comedit. Tertio, nõ conſiderant, ad quid petit, quia ad ipſius, à quo petit, utilitatem, ſicut oſtenſum eſt ſupra. D. 11. 35. qui enim eleemoſynam petit, potius mutuum, quàm donum petit ad maximam mutuantis utilitatem, quia Deo mutuat, qui cum uſuris illud reddet. Iuxta illud Prouer. 19. fęneratur domino qui miſeretur proximo.

¶Quod aũt in prima conſideratione 32
deficiũt, patet, ꝗa ſi rex terrenus ex aliqua fortuna fuiſſet exul factus, & indigens, & ueniret ad quemcunque noſtrũ auxilium petens, ſi haberemus certam ſpem, uel ſcientiam, quòd ad ſtatum ſuum eſſet in breui rediturus, & cum ſciremus eſſe ualde gratum, ultimum poſſe noſtrum faceremus ad eum iuuãdum. Ita in propoſito, & patet.

¶Iterum idem patet, quòd ſi Rex nobis aliquem mitteret cum litteris ſic loquentibus, quicquid feceritis portiori præſentium commodi, & honoris, reputabo mihi factum; ſi crederent uerũ eſſe, quod in literis illis cõtinetur, multi eum honorarent, & ſpecialiter illi, qui haberent negocia in regis curia expedire in breui. Sic in propoſito, Chriſtus mittit pauperes, dicens. Ecce ego mitto uos, cum literis continentibus, quòd

quòd reputat ei fieri, ꝙ pro pauperibus
faciunt, dicens, qui uos recipit, me reci-
33 pit. Et qui uos ſpernit, me ſpernit.
Matth. 10. Et Lucæ 10. Et quàm diu fe-
ciſtis uni de fratribus iſtis minimis, mi-
hi feciſtis. Matt. 25. Si ergo fidē habere-
mus in iſtis literis, multū pauperes ho-
noraremus, & libēter reciperemus, quia
oēs ardua habem⁹ negocia in Dei curia,
in breui expedienda, quæ ſine pauperū
auxilio expediri utiliter non poterunt,
quia iudiciū pauperibus tribuit. Iob 36.

¶Quod etiam in ſecunda conſidera-
tione deficiunt, patet, quia ſi Rex terre-
nus conceſſiſſet eis vnum prædium ad
libitum ſuum, retinens apud eum præ-
dij dominium, & eſſent certi, quod poſ-
ſet, & uellet illud ab eis tollere, quando
ei placeret, ſi interim peteret ab eis ali-
quod ſubſidium de illo prædio liben-
ter ei darent. Sic in propoſito, & patet.

¶In tertia etiam deficiunt. Quia ſi
Rex in aliquo infortunio conſtitutus,
promitteret ſe daturum ciuitatem dan-
ti ſibi denarium, ſeu regnum danti ei
panem, qui fidem haberet in dictis ſuis,
ſtatim ei quod peteret, conferret, ſic in
propoſito, qui uero ei in tali caſu panē
negaret, qua fronte, uel qua audacia, vel
verecundia poſſet ab eo poſtmodum re-
gnum petere? Ita qui ei modo panem
negant, qua fronte poſſunt ante mor-
tem, uel in morte regnum ab eo petere,
dicentes. Adueniat (ſupple) nobis re-
gnum tuum, qui vult ergo tunc ab eo
habere, quod deſiderat, det modo, quod
amat. Aliter petet, & non accipiet. Ia. 4.
34 Quia prouerbium eſt, qui nō dat, quod
amat, non accipit ille, quod optat, uel
quod deſiderat. Qui igitur panem pe-
tit ab eo, dicens. Panem noſtrum quo-
tidianum da nobis, panem ei det, & tūc
quod petet, ei dabitur. Date (inquit) &
dabitur uobis. Lucæ 6. Et da pauperi-
bus, & habebis theſauros in cœlo.
Matth. 19.

¶Sed adhuc generatio incredula ſi-
gnum quærit, cogitans in cordibus,
quod ſignum apertum, & euidens oſtē-
dis nobis, quod Deus reputat ſibi fieri,
quod ſuis fit membris, quod etiā elee-
moſyna tantum (vt dictum eſt) ad dantis
valeat vtilitatem: Si iſta nobis certitu-
dinaliter conſtarent, libentius eleemo-
ſynas faceremus. Quibus dicendum
eſt, quod ſi nunquàm ſeminarent, ante-
quam certitudinem haberent, quod ſe-
mina bene creſcerent, nunquam ſemi-
narent. Qui ergo maiorem habent cer-
titudinem, ꝙ Chriſtus illorum recipit
eleemoſynas, quàm ꝙ ſemen bene cre-
ſcet, non plus dimittat eleemoſynas fa-
cere, quàm ſeminare. Quod autem
maiorem habet certitudinem, non ſo-
lum oſtenditur ex uerbis Chriſti præta-
ctis, qui uos recipit, &c. quæ ad certitu-
dinem Chriſtianorum ſufficere debe-
rent. Sed ex multis ſignis & miraculis
à Deo oſtenſis. Sicut patet per hoc pri-
mo, quod tota eccleſia tenet, & credit
de Chriſto, qui veſtem à Sancto Marti-
no pauperi datam ſibi reputauit datā,
dicens, nocte ſequenti, Martinus hac
me ueſte contexit.

¶Idem oſtenditur per hoc, quod ſcri-
bit beatus Gregorius (in Homel. Vidēs
Ieſus ciuitatem) de quodam monacho
nomine Martinus, qui inueniens in via Exemplum.
leproſum fame, & miſeria, ut ei uide-
batur, deficientem, cum ſuper humeros
proprios ponens, uerſus monaſterium
portauit, in portando uero mirabatur,
ꝙ tam leuis erat. In porta vero mona-
ſterij monachum alloquebatur, dicens,
non erubuiſti me ſuper terram, ego
non erubeſcam te in cœlo, qui dicto
diſparuit. Ecce quod uidebatur pau-
peri fieri, Chriſto fiebat. Nota etiam
de Sācto Chriſtophoro, & Sācto Iulia-
no, & de Sancto Gregorio, & de diuerſis
Sanctis, &c.

¶Signum etiam, quòd eleemoſyna 35
eam operanti theſaurum, & domum in
cęlis ædificat, & multum ei ualeat, ha-
beri poteſt per hoc, quod ſcribitur in
uita Sancti Thomæ Apoſtoli (& ab ec-
cleſia recipitur, & tenetur.) Huic enim Exemplum.
Thomę (ut ibi continetur) Rex Indiæ
magnum dedit theſaurum pro palatio
ædificando, cum uero rex poſt reditum

ſuum

ſuum deprehenderet, q̃ omnia paupe-
ribus dediſſet, eum in carcere poſuit,
fratri vero regis interim mortuo, ma-
gnum in cęlo palatium oſtenditur, eiq́;
dictum fuit, quod pro fratre ſuo rege
ædificatum fuit. Sed quia ipſe ſe illo in-
dignum reddiderat, dictũ ei fuit, quod
illud à rege emeret, ea, quę Thomas ex-
penderat, ei reddendo, quarto igitur die
reſuſcitatus, cum omnia regi narraſſet,
Thomam de carcere liberauit, mouens
fratrem, q̃ ſimile ei palatium faceret,
quia illud ei minime uenderet.

¶Idem oſtenditur per hoc, quod ſcri-
bit beatus Grego. (in 4. Dialogorum)
de quodam, cui multa ſecreta alterius
ſęculi oſtendebantur. Inter quæ uidit
vnum ædificium magnum, quod ſo-
lum in ſabbato ædificabatur ab omni
Exemplum. genere pauperum. Antiquis, iuueni-
bus, uiduis, leproſis, in tanta multitu-
dine, quod ſtupuerat. Ipſo vero quæ-
renti, cuius eſſet? Reſpondit ei Ange-
lus, qui eum duxit, illud eſſe cuiuſdam
ſutoris, uel artificis uicini ſui, qui quic-
quid ultra uictum in hebdomada præ-
ſeruare potuit, in ſabbato pauperibus
dedit.

¶Quantum animæ proficiat eleemo
ſyna, Deus quandoque oſtendit per ſi-
gna ſenſibilia circa corpus. Sicut patet
per hoc, quod tangit Beda de geſtis An-
glorum.cap.9. de Sancto Oſuualdo re-
ge, qui poſt multas eleemoſynas datas,
cuidam, cum in menſa ſederet, petenti,
ſcutelam dedit argenteam, quo facto
36 ſanctus Aydanus epiſcopus iuxta eum
ſedens manum regis tenens, dixit, nun-
quam putreſcat manus iſta, quam etiam
adhuc dicunt integram in ſignum elee-
moſynarum, & uirtutum referuari, per
hoc uolens Deus oſtendere, quòd glo-
rias illius enarrabit omnis eccleſia ſan-
ctorum. Eccl.31.

¶Sed modo raro inueniuntur manus
diuitum integræ propter talia facta, nec
mirum, quia libentius canibus eas por-
rigunt, quàm pauperibus, & abundan-
tius, & delicatius intantum, quod, ubi
pauperes intantũ fameſcunt, quod aui-
dè comederent panem fabarum, canes Canes.
panem de ſimila faſtidiunt, & eis obla-
tum refutant, & pedibus conculcant,
quibus oportet quod caro delicatiſſi-
ma, & de omni ferculo primogenita,
& pręcipua offerantur, quàm ſatiati re-
nuunt, quaſi infirmi plãguntur, ab his,
qui ſuper afflictos pia geſtant uiſcera.
Et quia delicatus catellus panem, uel 37
carnem non recipit, niſi minutatim
fractam, & manu porrectam, eodem
ore non loto, quo poſteriora ſocij, digi-
tos tangit porrigentis, quos non lotos,
ori proprio immediate dirigit, ſciens,
quia non lotis manibus manducare nõ
coinquinat hominem. Matth. 15. &
Mat.7. Sed (prohdolor) tarde ita deli-
cate nutrirent, vel ita familiariter. (Exē-
plo Sancti Lodouici) os tangerent le-
proſi, uel mendici.

¶Maioribus uero canibus poſt pran-
dium panem integrum eis portatum
frangunt, & manibus proprijs porri-
gunt, ubi pauperibus permittunt dari
minutas reliquias, & hoc manibꝰ alie-
nis, contra illud Prouerb.vlti. Manum
ſuam aperuit inopi. Et illud Eſa. 58.
Frange eſurienti panem, non dicit ca-
ni, ſicut patet ex litera ſequenti, ſed
pauperi.

¶Heu tñ, ubi canē delicate fouēt, car-
nē ſuam contēnunt. Hoc enim acta ꝓ-
bāt. Vbi enim multa hominum, partim
uiſa, partim audita ſunt fame mortua.
Quis (inq̃) aliquos vel pauciſſimos vidit
canes fame mortuos? Sequitur; Egenos
vagosq́; induc in domũ tuã: nõ dicit ca-
nes. Et tamē vbi pauperes ad aream, uel
horreum non recipiuntur, domi canes
recipiuntur ad cameram, & ad lectum.
Nota de hoc. D.9.6 Sequitur cũ uideris
nudum, operi eum, non dicit ſimiam, &
catulũ, quos operiunt, & nudum dimit-
tunt Dei filium, & quaſi omniũ prædi-
ctorũ cauſam aſſignat, & motiuũ ĩ hoc,
quod ſequitur. Carnem tuã non deſpe-
xeris, qa omnis natura bene ordinata,
& omnis ratio dictat, quod plꝰ tenemur
illis, qui eiuſdē ſunt nobiſcum naturę,
quos fortuna, & nõ natura tã fecit defor-
mes,

mes, macilentos, nudos, & decoloratos, præfame, & frigore, pro quibus ſuſtentandis, diuites diuitias ſuas à Deo acceperunt, ſicut nutrix cibum pro puero, qui ſi fuiſſent eiuſdem cum diuitibus fortunæ quo ad uictum, & ueſtitum, & huiuſmodi, eſſent illis pulchriores, quàm beſtiæ, quia carnem ſuam nemo vnquam naturaliter, & rationaliter viuens odio habuit. Ephe. 5.

¶Prædicti ergo non homines dicendi ſunt, ſed crudeles lamię, quę lactauerunt catulos ſuos. Tren. 4.

Ar. 10. ¶Horum autem & omnium ſimilium nolentium eleemoſynas facere, multipliciter, & in multis locis apparet periculum.
38

¶Primo, Marci 11. Vbi Chriſtus maledixit ficui, quæ ei cibum non dedit.

¶Secundo, Matth. 27. per comparationem ad Iudam, qui ſeipſum ſuſpendit, & quia Chriſtum uendidit, & quia ea, quæ Chriſto debebantur, in Chriſti uſu non expendit, ſed furabatur. Caueāt ergo illi, quibus omnia bona ideo data ſunt, ut in uſus Chriſti, & pauperum Chriſti expendant, ſicut fratres in hoſpitalibus infirmorum. Et quidam religioſi, & præpoſiti, & eleemoſynarij, & ſacriſtæ, & huiuſmodi, quibus certi deputantur redditus officij ſuſtentatione, ne in uſus proprios, uel prophanos, & auertentes inde fortunam hic, uel alibi ſequantur.

¶Et non ſolum in his, ſed in alijs periculum eſt Deo dare nolle. Et ſpecialiter in his, qui abundant, quia communiter plus peccant, quàm multi indigentes, & minus agunt de pœnitentia. Sicut patet de ieiunio, quo non tantum grauantur, quia tempeſtiue comedunt, quia tam diu dormiunt, quia vix forte poſſunt audire vnam, vel duas miſſas, aliqui illorum antequam comedant, tunc uero lautius, & diutius comedunt, intantum, quòd plus grauaret eos cęnare, quàm abſtinere, minus etiā laborant, & minus uigilant circa licita, ſicut orationes, & huiuſmodi. Cum ergo in multis peccent, & paruam, uel leuem pęnitentiam faciant, non uidetur, quomodo melius poterunt à periculo liberari, niſi conſiliū Danielis faciendo. Dan. 4. Peccata (inquit) tua eleemoſynis redime.

¶Niſi ſic fecerint, illorum periculum in morte apparebit, quando ipſis ab inimicis obſeſſis deficient ſtipendiarij, ſicut patet. A. 27. 22.

¶Iterum illorum periculum apparebit in iudicio, quando illis, qui ei hic dicunt, ite, dicetidem, ut eadem menſura qua menſi fuerunt, remetietur eis, tam temporaliter, quàm ęternaliter. Sicut patet. D. 3. 9. Et in canone 16. q. 1. reuertimini. Vbi continetur, ꝙ non ſolum in cęlo, ſed etiam in terra propter defectū miſericordiæ negatur miſericordia. Quia pleruuque mundus fame, & penuria premitur, quia pauperibus eleemoſyna ſubtrahitur. Quando enim reges, & potentes bonam terram religionis, & paupertatis ſeminabant, ipſi, & mundus abundabant. Sed ex quo ſeminare ceſſauerunt, metere ceſſauerunt abundantiam in hoc ſęculo, & in futuro, tam temporaliter, quàm æternaliter, ſicut apparebit, quando hæreditatem amittent propter cauſam tactam. D. 11. 30. Quia (teſte Cæſario in admonitione) quanti pauperes in locis, vbi nos fuerimus, fame uel nuditate mortui fuerint, nouerimꝰ nos rationem de animabus illorum in die iudicij reddituros.

¶Iterum iſtud periculum apparebit, 39
quandocunque ante mortem, uel poſt mortem ipſimet, uel alij pro ipſis ad Deum clamauerint, quia non exaudietur, quod oſtenditur per hoc, ꝙ quædā continent hiſtorię, de quodam qui mēſionem ſuam à porta elongauit, quia clamorem pauperum audire noluit. Accidit ergo poſt mortem eius, ꝙ cum Epiſcopus diceret miſſam in ſepultura eius, quotiens uertit ſe ad populum, dicendo, dominus uobiſcum, uel ſecundùm conſuetudinem epiſcopalem, toties (ut ei uidebatur) crucifixus cum manibus ſuis aures ſuas obturauit. De
Exemplum.

quo

quo epiſcopus admirans,poſt miſſam,à uicinis defuncti eius diligenter inquiſiuit, conditiones,cui bonum perhibuerunt teſtimonium,excepto quòd paupetes nec libẽter audiuit,nec iuuit. Tunc epiſcopus recordatus eſt Scripturæ dicentis,qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis,clamabit ipſe, & non exaudietur.Prouer.21. Rabanus ſuper il lud Matth.12. (Extende manum tuam) fruſtra pro peccatis rogaturus manus ad Deum expandit,qui has ad pauperes non extendit.

¶Et iſtud periculum non ſolum im-
40 minet illis,qui eleemoſynas nõ faciũt, ſed illis etiam,qui dolẽt ſe feciſſe, ſicut patet per hoc, quod ſcribitur in uita Ioannis eleemoſynarij epi Alexandrini de Troyla epo,qui ad inſtantiam prędicti Ioãnis triginta libras pauperibꝰ dederat. De quo cum poſtmodum doleret, uidit nocte ſequenti in cęlo palãtium magnum,cuius titulus erat,manſio æterna Troylæ epiſcopo. Et ſtatim venit vnus alius, & dixit, dele hoc, & ſcribe,manſio,& requies æterna.Ioanni eleemoſynario triginta libris empta, Troyla vero hoc uidens, pęnituit ſe pęnituiſſe, & impoſterum factus eſt magnus eleemoſynarius. (Exemplum.)

¶Ad idem legitur de quodam, qui grauiter infirmatus ad doctrinam ſancti viri, multa dedit pauperibus, hic ſanitate adepta,doluit ſe tantum dediſſe, nec reputauit ſe propter eleemoſynas ſuas mortem euaſiſſe. Cui eum ſanctus ille diceret, niſi dediſſes, modo mortuus fuiſſes,non (inquit) ſed ita ſanus, ſicut modo ſum.Cui ſanctus, Rogemus Deum,ut concedat mihi illarum eleemoſynarum meritum, & tibi ſtatum, quem habuiſſes,ſi ea nõ dediſſes, & oĩa reddam tibi,quod cum feciſſet, ſtatim mortuus eſt,qua morte manifeſte oſtendit Deus,ꝙ per eleemoſynas prius mortem euaſerat,& quoniam eleemoſyna à morte liberat.Tob 4. (Exemplum.)

¶Iterum non facientes eleemoſynã hæreditate priuandi ſunt cœleſti, ſicut patet.F.5.5.Ad idem,G.4.21.

¶Sed quia multis friuolis excuſationibus ſe iuſtificãt. Congruum uidetur, eorum excuſationes inſerere cum earundem reprobatione.Quidam, & ſpecialiter religioſi, & præpoſiti, quando in aliquo grauantur, vel ſpoliantur à tyrannis,uel malis hominibus,eleemoſynas ſuas ſubtrahunt, dicentes,ſe non poſſe uiuere,&c. mirabile eſt. Diabolus eis nocet, & de Deo ſe uindicant, Deum de porta illorum expellentes. Similes ſunt cuidam ſacerdoti,qui cum propter alia infortunia uiuere neſciret, totum Deo imputauit, & imaginem eius de eccleſia ſua eiecit, & in campo poſuit,dicens. Qui non vult me paſcere in eccleſia mea non ſtabit. (Ar.21.) 41 (Exemplum.)

¶Iſti,qui ſic à Deo eleemoſynas retrahentes,melius uiuere credunt, peius uiuunt. Quod oſtenditur hiſtoria de monaſterio depopulato, in quo ſemel deuotus monachus in oratione conſtitutus,Deo cum quadam audacia loquebatur,dicens Domine,tu dixiſti.Primo quęrite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Iam regnum tuum quæſiui, tibi ſeruiendo in matutinis,& horis,& miſſam dicendo,ſecundùm poſſibilitatem meam, & tamen alia non adijcientur mihi, quia non habemus,quid comedere. Et uox ad eum. In iſta domo fuerunt duo fratres,unus uocabatur date, ſupple, non bona opera,ſed eleemoſynam, & opera charitatis. Alius uocabatur, dabitur, (ſupple) à Deo uobis. Et vnus ſine alio in religione ueſtra manere noluit. Quandiu ergo unũ retinuiſtis, & debitæ honoraſtis,ſcilicet date, tam diu uobiſcum remanſit, dabitur. Prouerb.11. Sunt,qui diuidunt propria, & in abundantia ſunt. Poſtquàm vero date expulſus fuit,dabitur receſſit,& ſpoliator acceſſit,quia date, qui ianuam cuſtodire ſolebat, receſſerat, & portam non cuſtoditam dimiſerat. Et ideo ab eo, qui non habet,ſupple,date, & quod habet aufertur ab eo. Lucæ 19. Nota. H. 5.11. Item. I. 7.1. Porta patens, &c. Item.Y.8.50. (Exemplum.)

¶Alij

42 ¶Alij dicunt, bonum forum eſt, pauperes non indigent, hoc nõ ualet, quia ſi pauper ſatis poſſet habere ad uictũ, & ueſtitum pro quadrante, & illo careret, quid ſibi ualeret bonum forum? Magis ergo ſe accuſant, quàm excuſant, quia cum minori eos iuuare poſſent.

¶Alij dicunt, ex quo Deus ſatis potẽs eſt, ut omnibus prouideat, quare non ꝓuidet ipſe pauperibus ſuis, quare vult nos grauare, & onerare de hoc, ꝙ ipſe ſine grauamine facere poteſt? huic multipliciter reſpondetur.

¶Primo, quòd de omnibus pauperibus ſufficienter prouidit in hoc. ꝙ ſufficienter dedit diuitibus pro ſe, & etiam pro pauperibus, quantum in eo eſt, ſatis dat pauperibus, eos pauperum diſpenſatores ſtatuens, ſub diſtricto præcepto; eos ad fidelem diſpenſationem obligãs. Sicut patet, ſupra eod. capit. 4. Sicut ergo mater ſatis prouidet infanti in hoc, quòd ſatis dat nutrici pro ſe, & puero, quæ eum nutrire tenetur. Ita in propoſito.

¶Secundo, ut diuitum probaret dilectionẽ. Sciebat enim, ꝙ amicus in neceſſitate probatur, & ideo uoluit indigens eſſe, & indigentia habere mẽbra, ut probaret, qui eius eſſent amici, & qui non.

¶Tertio propter pauperum meritum augendum, quia patienter paupertatem ſuſtinendo, multum apud Deum merentur. Tob. 4. Pauperem quidem uitam gerimus, &c.

¶Quarto propter diuitum utilitatem, ſicut patet. D. 11. 35.

¶Ex quo patet, ꝙ ſicut cupidi gaudẽt de caro tempore, quòd habentes multa uenalia, multa lucrari poſſunt. Ita diuites gaudere deberent de caritate, non quia alij fame affliguntur, ſed quia ipſi multa in cęlo gaudia lucrari poſſunt.

43 ¶Alij ſe excuſant paupertate. Sed ſicut homo vult emere hæreditatem, uel rem precioſam, quam multum deſiderat, parcit ori ſuo, & expenſis in alijs, ut quod deſiderat, obtineat. Et breuiter, nõ eſt ita pauper, quin ſi poſſet tantum habere de panno, uel cibo, vel potu, vel ẽt alijs deſideratis pro obolo, quàm diues pro quadraginta ſolidis, quin aliquo modo de obolo ſibi prouideret. Sed tãtum apud Deum allocabitur parum, quod pauper dat ſecundùm ſuam poſſibilitatem, quantum multum, quod diues dat, & plus pro ſuo paruo dono emit de regno cęlorum, quod ſatis oſtẽditur. Marci 12. ubi ueritas uiduæ teſtimonium perhibet, dicens. Amen dico vobis, quoniam uidua hæc pauper plus omnibus miſit. Omnes enim ex eo, quod abundabant illis, miſerunt. Hæc vero de penuria ſua omnia, quæ habuit, miſit, totum victum ſuum. Et ſi nihil dare poſſet, ſaltem loquatur, ut uerbo iuuet, qui opere non poteſt. Vnde beatus Gregorius in quadam Homel. habens (inquit) loquendi locum apud diuitem. Damnationem pro retento talẽto timeat, ſi non apud eum, ſicut ualet pro pauperibus, intercedat.

¶Alij ſe excuſant per hoc, ꝙ alij pauperibus dant: ij aſſimilantur illis R. 6. 12.

¶Alij ſe excuſant pauperum multitudine: oſtendentes, quòd tot ſunt, quòd non poſſunt omnibus ſubuenire, ſed ſi quilibet illorum haberet hæreditatem bonam, quam pro uili, & paruo precio daret omnes inuenirent, qui eos inuitarent ad domum, & ad prandium, ut eos deciperent. Sed proculdubio omnes habent hæreditatem bonam. (Teſte Chriſto. Matth. 5.) Beati pauperes, (& Luc. 6.) Quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum, &c. 44

¶Alij nimis differunt, uel uſque poſt mortem, ſemper tempus, quo faciant, expectantes, & nunquam tempus aptũ inuenientes, & mirabile eſt, nulla ars tantum expectatur, quãtum ars animæ. Et omnis ratio dictat, ꝙ melius eſſet in morte domum inuenire paratã, quàm in miſeria expectare uſque paretur, & quomodo tunc inuenit, quæ non præmiſit, uel tunc metet, quæ prius non ſeminauit, uel quis eum tunc diliget, qui de ſeipſo, quando potuit, non cogitauit?

tauit? Ergo ſecundùm conſilium Apoſtoli. Dum tempus habemus, operemur bonum.

45 ¶Alij ſe excuſant propria neceſſitate, & infirmitate, & debilitate in poſterum imaginata, & tali cogitatione ab eleemoſynis retrahuntur. Sicut heremita, ſeu hortulanus (in uitaſpa) qui cum multas eleemoſynas facere ſolebat, quas cum omnes tali cogitatione retraxiſſet, & multa ſimul congregaſſet, & in pede infirmo omnia poſtea expendiſſet, nec ei ualuiſſet. Die aſſignata, qua chirurgus rediret, & pedem amputaret, ne per illum totum corpus amitteret, nocte præcedenti, Deum lachrymis orans, proprium recognouit defectum, cui angelus. Vbi eſt (inquit) pecunia, quam cõtra infirmitatem congregaſti? Reſpondit, totum expendi, & nihil mihi prodeſt, finaliter cum tali cupiditate abrenunciaſſet, angelus eum ſanauit, dicens, ꝙ decætero omnem ſollicitudinem in Deum proijceret.

Exemplum.

¶Alij dicunt quare noſtra pauperibus dabimus? Quibus reſpondit beatus Gregorius. 3. lib. paſto. Cum neceſſaria indigentibus miniſtramus ſua illis reddimus, non noſtra largimur.

46 ¶Ad idem Baſilius Homel. 1. Si fateris ea tibi diuinitus proueniſſe (ſupple) bona temporalia, an iniuſtus eſt Deus, res inæqualiter nobis diuidens. Cur tu abundas, & ille mendicat? niſi, ut tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris. Ille uero patientiæ brauijs decoretur. Panis eſt famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu in conclaui conſeruas, diſcalciati calcius, qui penes te marceſcit. Indigentis argentum, quod poſſides, quo circa tot iniuriaris, quot ſubuenire poſſes, & non facis.

¶Alij dicunt, ignoti ſunt, mali ſunt, ocioſi ſunt, fures ſunt, & huiuſmodi. Et ponatur, ꝙ verum ſit denuncio, & ballino regis tibi miſſo, ut regis debitũ congreget, uel alia de cauſa, merita nõ diſcutis, ſed uel amore, uel timore cum recipis. Ita pauperes, quantumcunque in ſe ignoti ſint habent tamen fidelem fideiuſſorem Deum, nec eis redditum Dei das, ſed Deo per illos illud mittis. Sicut patet, ſupra eo. c. 32. Sicut etiã patet, per illud quod ſcribitur (ſi bene occurrat) in uitaſpa. De quodam, qui Chriſti amore cuidã ueſtem dederat, & poſtea intelligens eum malũ eſſe, doluit, cui Chriſtus apparens, ait, non doleas quia non ei, ſed mihi ueſtem dediſti. Ergo (ſecundùm Hieronymũ in quadã epiſtola) tribuamus, non quærentes cui, ſed quare. Nota H 5. 10.

¶Alij dicunt, ſe nõ habere vltra propriam neceſſitatem, quibus dicendum eſt, ꝙ neceſſitas propria in puncto neceſſitatis pauperum debet eſſe ſtricti iuris, ꝙ accipiat ita proprie, ſicut poteſt non cogitans, nec reſeruans, nec prouidens nimis in futurũ pro caſibus imaginatis (ut prędictum eſt de hortulano.) Hoc autem ſatis patet per Ambro. 2. de officijs, ubi etiam pro pauperum neceſſitatibus docet calices, & eccleſiæ ornamenta eſſe uendenda. uide. P. 3. 40.

¶Alij propter unum malum omnes 47
de religione illa ab eleemoſynis excludunt, quia unus eos offendit. Illi docẽt, qualiter Deus illis miniſtrabit. Ipſi enim, nec viuere poſſunt, nec mori, ſine malorum ſocietate, quia nunquam morientur, quin plures mali illa die moriantur, & ſimul cũ eis ad tribunal etiã in iudicio rapientur, qui ergo omnes de parte ſua excludunt, quia aliqui mali cum eis inuenti ſunt, docent, ꝙ etiã Deus eos de parte ſua expellet, quia mali cũ eis inuenti ſunt, ſicut patet. I. 10. 17. Sed dicent, nõ eis cõſentimus, nec boni illi de religione illi malo cõſenſerunt.

¶Alij retrahuntur timore paupertatis in futuro: quibus, & ſi dicatur quòd Chriſtus centuplum reddet, illam redditionẽ vellent hic potius videre, & habere, quàm in futuro, ſimiles cuidam, qui ob talem prędicationẽ vaccam cuidam dederat (ut dicitur) ſacerdoti, quæ uaccæ ſacerdotis ligata, eam ad domum prædicti uiri duxit, qui neutram reddere uoluit, ne ſacerdotis præ-

Exemplum. 48

dicationem falſificaret, qui ſibi centum vaccas promiſerat, in cuius ſolutionis partem unam interim ſe accepiſſe; & à Deo miſſam.

Exemplum.

¶Potius deberent iſtam ſolutionem à Deo in alio ſeculo expectare. Cum quodam, quem quidam epiſcopus inter ſaracenos prædicans, ad fidem (ut fertur) conuertit, ad cuius doctrinam omnia ſua pauperibus erogauit, quo mortuo filij eius prædictum epiſcopum ad iudicia traxerunt, dicentes, quod patri illorum centuplum, & uitam æternam promiſiſſet, quorum neutrum recepiſſet. Vnde eum conuenerunt de conuentione fracta. Epiſcopo vero aſſerente, quòd totum in alio ſeculo recepiſſet, cum aliter dictum ſuum probare non poſſet, eos ad patris tumulum ducens, ipſum adiurauit de ueritate dicenda ſuper dicto negocio in nomine Chriſti. Si (uidelicet) bene ſolutum eſſet ſibi, an non, qui omnibus audientibus, reſpondit. Centuplum accepi, & uitam æternam poſſideo, ſed mirum mortuus hoc dicit, & creditur ei, & ueritas idem dicit, & non creditur ei.

49 ¶Alij dicunt pauperes ſunt, qui eleemoſynas dare prædicant, propter lucrum proprium, ſed tamen quilibet bonus pauper, qui hoc prædicat, plus curæ habet animas dantium quàm corpora recipientium, & plus intendit ſalutem animarum, quàm corporum, quia fames pauperum, & corporum finem habet, & poſtea non nocet, quid nocet modo Lazaro. (Lucæ 16.) fames, quam tunc patiebatur? Aut quid prodeſt diuiti illa tranſacta ſatietas? Perditio uero animarum finem non habet. Pro illis ergo ſaluandis eleemoſynam dare non deſpicias. Eccleſiaſtici 7. Nota. O.5.8. Item. P.3.33.

Nota pœnam non facientium eleemoſynam. P.3.

¶ Æquitatis. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit nimius rigor, uel nimia remiſſio cordis, oris, & operis, vberius exprimitur: & quid ſit æquitas.*

2 *Omnia Dei mandata ſunt æquitas (quoad gentes omnes) vt habeant triplicem æquitatem, cordis, oris, & operis.*

3 *Corde recte credendo; turpia non cogitando, proximo non inuidendo. Ore, non iurando, non iniqua loquendo, vel mandando, & opere, reddendo quæ Dei ſunt, Deo, & quæ ſunt hominis, homini: recte puniendo, & regendo; exemplo citharedi, atque cantoris.*

4 *Aequitas eſt cathedra iudicum: ſceptrum regum & dominorum, ſtatera mercatorum: Virga Prælatorum: Regula Clericorum, & Prouiſor Religioſorum, quam tamen multi ex prædictis excludunt.*

AEquitas ex diuino mandato tria regulare debet: Corda, verba, & opera. His enim tribus dupliciter erratur, vel nimio rigore, uel remiſſione. Nimius enim rigor cordis, eſt in iniurijs proprijs exceſſiuas appetere uindictas. Nimia vero cordis remiſſio, eſt iniu- 1
rijs Dei, nec iuſtas quidem appetere vindictas. Nimius uero oris rigor, eſt innocentes condemnare. Nimia vero remiſſio, eſt nocentes iuſtificare, uel nimius oris exceſſus, & inaniter, uel falſo iurare, turpia loqui, & huiuſmodi. Nimia vero remiſſio, vbi loqui deberet, peccatores docendo, & reprehendendo, tacere. In perſona quorum loquitur. Eſaiæ 6. Veh mihi, quia tacui. Nimius vero rigor in opere eſt

eſt ſe crudeliter uindicare, ſicut pro verbo offenſiuo, uel paruo delicto, verberare, mutilare, & huiuſmodi, vel pro delicto, vel furto facto ſex denariorum, facere, quòd perdat duodecim denarios, (de quo dicetur infra.) Nimia uero remiſſio eſt nocentes non punire, uel (quod peius eſt) ſupportare contra omnes iſtas in bello ſpirituali aduerſitates, miles Chriſti medium inter duo uitia per exceſſum, uidelicet, & defectum eligens. Sumet ſcutum inexpugnabile, æquitatem. (Sapien. 5.) tanquam veritatem, quæ inter omnia uitia mediat. Proprie tamen ſecundùm Hoſti. ęquitas eſt media inter rigorem & diſpenſationem. C. de iudi. libr. 3. l. placuit. Hæc autem à Cypriano ſic deſcribitur, æquitas eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata. Et ad ſcutum illud ſumendum ex Dei mandato obligamur. Quia ſicut omnia mandata iuſti regis, uel domini, reſpectu omnium miniſtrorum ſuorum, in quibuſcunque officijs, ei ſeruientibus, ſunt æquitatis, & fidelitatis. Ita omnia mandata tua æquitas (in
2 Pſal. 118.) Quantum ad omnes gentes, ut prædictam triplicem habeant æquitatem.

¶Primo cordis, recte credendo, turpia non cogitando, proximo non inuidendo, tunc ſaluaberis propter iuſtitiam, & æquitatem cordis tui. Deutero. 9.

¶Secundo, ore non iurando, non iniqua loquendo, uel mandando. Exemplo Dei. Malach. 2. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non eſt in labijs eius, in pace, & æquitate ami: mecum.

3 ¶Tertio, in opere, reddendo, quæ ſunt Dei Deo, quia æquitatem uidit vultus eius (in Pſal. 10.) Et quę ſunt hominis, homini, recte puniendo, & regendo, ad modum citharedi, qui omnes chordas tam altas, quàm imas, tam magnas, quàm paruas tangit, quando tangendæ ſunt, ſicut patet. C. 4. 6. Et ſicut cantor debet uocem ſuam ducere ſecundùm exigentiam notarum, & omnes notas, ut tangendæ ſunt tangere, tam altas, quàm imas, quàm medias, ſiue in ſpacio ſint, ſiue in regula. Sic dominus iudicat orbem terræ in æquitate (in Pſal. 9.) ſine perſonarum acceptione, quia uirga ęquitatis, uirga regni tui. in Pſal. 44.

¶Sicut enim lapis quadratus firmius iacet, & eccleſia fundata ſuper fundamentum quadrata, & ęqualia habens latera, fortior eſt, & durabilior. Ita omne ſpirituale ædificium, & communitas fundata & regulata æquitate. De quo, in Pſal. 64. Sanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate.

¶Item ſicut uita, & ſanitas corporalis conſiſtit in debita humorum, & elementorum æqualitate, & proportione, in illa enim corpus viuificatur, ſicut in prædicta triplici æquitate anima uiuificatur, quam uiuificationem quilibet iuſtus petit. in Pſal. 42. dicens. Viuificabis me in æquitate tua. Et iterum. In
ęquitate tua viuifica me. Pſal. 118. Sic 4
ergo rogatus, eam mittit, ut ſit cathedra iudicum, ſceptrum regum, & dominorum, ſtatera mercatorum, uirga prælatorum, regula clericorum, prouiſor religioſorum. Sed (heu) multi Dei mandata ſpernentes, & ſalutem propriam negligentes, eam non admittunt, ſed per ianitores, qui ſubſequuntur, quos in portis ſuis ponunt, eam excludunt. Apud domum iudicum, munera, amor, fauor, & odium. Apud dominos, cupiditas, propria voluntas, ſuperbi, & mali conſiliarij, apud mercatores, fratris dolus, uſura, & periurium. Apud prælatos, & clericos, ignorantia, negligentia, acedia, & luxuria eam excludunt.

¶Apud religioſos uero aliquos ſolummodo ad refectorium admittitur. Ab alijs vero officinis excluditur per nominis, vel ſtatus magnitudinem, per amicorum multitudinem, per expenſarum inæqualitatem, ergo non bene diligitur. Vbi tantum ad refectorium recipitur. Iſtæ enim & conſimiles for-

tunæ obſeruare faciunt regulam Auguſtini, qua dicitur, quòd æqualiter omnibus. Vnde cum quidam prælatus ſubditum ſuum (ut fertur) fratrem vocaret. Reſpondit. Quomodocunque ſit de fraternitate, unum ſcio, quòd tunica tua, & ſcutella tua, & mea, non ſunt ſorores, quaſi diceret. Licet æqualitatem, & æquitatem habemus in nomine fraternitatis, non tamen in uictu, & ueſtitu.

Exemplum. ¶Vnde ad idem fertur, ꝙ cum quidã prælatus religioſus laute, ac ſplendide comediſſet. Ait metrice. Nil proprium, procul hoc uitium, communia quæq;. Quod cum audiſſet quidam de fratribus refectorij. Reſpondit. Sic loquimur, ſed non facimus, non omnibus æque. De iſta æquitatis excluſione conqueritur Deus. Iſa. 59. dicens. Iuſtitia à longe ſtetit, corruit in platea ueritas, & æquitas non potuit ingredi. Nota iſtam autoritatem aliter expoſitam. A. 14.37.

¶Erubeſcentię. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Erubeſcentiæ triplex eſt, ſalubris, mala, & pœnalis: exemplo Varonis ab Annibale Aphro uicti edocemur, quid ſit laudabilis erubeſcentia.*

2 *Quid uero ſit malæ, et uituperabilis Erubeſcentia, nonnullis concinnis exemplis recte admonemur.*

3 *Qui mala erubeſcentia erubeſcunt, Chriſti milites eſſe non ualent.*

4 *Itidem ſunt filij ingrati Chriſto patri.*

5 *Quid ſit pœnalis erubeſcentia, exemplo Corui ſatis conſtat.*

6 *Chriſti Religioni deſeruire, omnes ferè noſtra hac tempeſtate erubeſcunt.*

ERubeſcentiæ eſt triplex. Laudabilis, vituperabilis, & pœnalis.

¶Laudabilis, & ſalubris eſt, qua quis erubeſcit ſe peccaſſe, vel peccare, qua de præterito peccato erubeſcendo dolet, & à præſenti, & futuro ſe retrahit, & merito deberet Chriſtianus à tam turpi beſtia, ſcilicet, diabolo victus erubeſcere. Ex quo Varro Romanorum conſul (vt in hyſtorijs cõtinetur Romanorum) ab Hãnibale uictus, intantum in tota uita ſua erubuit, & ſe humiliauit, ꝙ omnem honorem refutauit ſibi fieri, intantum, ꝙ nec ſedens comedere noluit. Huius ergo exemplo Chriſtiani à diabolo victi, & ad infernum ducti erubeſcite ſuper vijs veſtris. Ezech. 36. Ar. 1. 1 Exemplum.

¶Erubeſcentia uero mala, & uituperabilis eſt, qua quis erubeſcit opera, quæ ad Chriſti ſeruitium, & animæ ſalutem pertinent, ſicut confiteri, ſi tanta ſit, ꝙ à confeſſione retrahat. De qua nota. C.6.50. Sicut etiam detractorem, iuratorem, & huiuſmodi reprehendere, humilem habitum portare. Aliena uſque ad mendicitatem reſtituere, ſimiles uillico iniquitatis, qui ait. Lucę 16. Mendicare erubeſco. Ar. 2.

¶Iſti, & his ſimiles. Primo ſunt ſtulti, quis non diceret ſtultum, qui adeo corporis infirmi medicinam erubeſceret, ꝙ potius illud perire permitteret, quàm medicinam apponeret? Qui etiam manum erubeſceret lauare, qui erubeſcit eſſe rectus inter claudos, ſanus inter leproſos, & infirmos, ire via recta ad cęlum, ubi alij uadunt in infernum, qui potius erubeſcit paucis diſplicere hominibus, & coram eis inhoneſtus apparere, quàm coram curia cęleſti, quibus dicitur Hierem. 3. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere, ſcilicet, ubi erubeſcere debuiſti. Quanto enim illi indecentias noſtras clarius uident. (Sicut patet. A. 25. 17.) tanto plus ante eorum 2

conſpectus erubeſcere deberemus. (Sicut patet. 2. 2. q. 144. artic. 3.) ergo erubeſcite patrem, & matrem, & à præſidente, & potente de mendacio, à principe, & iudice de delicto. Eccleſiaſtici 41.

3 ¶Secundo tales non ſunt Chriſti milites. Non enim congrue ſub rege militat terreno, qui propter latratum canum facta domini ſui dimittit, eiq; obedire contemnit: Ita nec ſunt boni Chriſti milites, qui propter deriſorum cachinnos, uel malorum improperia, & detractiones, erubeſcunt facere, quę ad Dei honorem, & ſuæ, & aliorum ſalutem pertinent. Qui enim ad regis curiam rediens, requiſitus, quare ei in negocio, pro quo mittebatur, fideliter nõ militaſſet, ſi ſe excuſaret, dicendo. Non audebam, quia mali, & deriſores me deridebant. Ideo potius uolui, illis aſſimilari deriſoribus, quàm tuis militibus, potius ſocius illorum quàm tuus, & militum tuorum, nonne tota curia illi derideret? & deridendus eſt, qui quia à leproſis deridetur, vult potius leproſus fieri, quàm regis miles. Sic in propoſito, qui habitat in cęlis, irridebit, in Pſal. 2. Solus ergo ille, qui Chriſti militia aptus eſt, ab eoque honorandus, & coronandus, qui propter Chriſtum malis diſplicere non timet, qui admonitionem tenet Senecæ. Lætior eſto, quotiens malis diſplices, quia non eſt aliud laudari à turpibus, quàm ſi lauderis ob turpia, qui dicere poteſt cum Paulo, non erubeſco euangelium. Rom. 1. Non enim confundemini in laude eius. Eccl. 51.

4 ¶Tertio tales ſunt Chriſto patri, ſcilicet, ingrati filij. Ingratus enim filius eſt, qui patrem ob paupertatem erubeſcit, & ſpecialiter ubi pater ille, qui pauper reputatur, theſautum habet abſconditum. Vnde filio copioſe prouidet. Talis enim meretur exhibitione patris priuari, ſicut ille, de quo fertur, quòd patrem cum bona crumena ad ſe in ſcholis venientem, comedere coegit cum pueris, rogans, ꝙ eum patrem ſuum non nominare, ſed patris ſui præpoſitum, & villicum, ſicut honorem ſuum deſideraret, poſt prandiũ vero patrem ad camera uocans, quæſiuit, ſi ei pecuniam portaſſet? portaui, (inquit) ſed tibi nec illa, nec alia pro me in æternum ualebit, negaſti, & erubuiſti me eſſe patrem tuum, ego negabo, & erubeſcã in poſterum te eſſe filiũ meum. Sic in propoſito, qui erubeſcunt opera, & ſeruitium pauperis Chriſti, in effectu & opere eum patrem erubeſcentes, cui in operibus aſſimilari nolunt, à quo tantum ſufficienter in bonis naturę, & fortunę exhibetur, & quib⁹ maiora promittũtur quia licet pauper ſit, in exteriori apparentia, eſt tamen diues in deitate. Pſalm. 48. Simul in unum diues, & pauper, habens interius in domo cęli theſauros diuitiarũ maximos, quia gloria, & diuitiæ in domo eius. In Pſal. 111. Qui ergo patrem ſic in opere erubeſcit, eius mandatis obedire contemnens, atque eum non ſolum inter famulos, uel pauperes pauperem in membris ſuis comedere facit, ſed (quod peius eſt) eum tam de domo ſpirituali peccando, quàm de materiali pauperes contemnendo eijcit. De quibus Eſa. 1. Filios enutriui, &c. Hos Chriſtus filios ſuos erubeſcet, & negabit. Ipſo teſte, qui ait: Lucæ 9. Qui me erubuerit, & meos ſermones, &c. Nota. A. 3. 8. Et talis iuſte, tam prius à patre datis, quàm promiſſis, priuabitur; & non ſolum bonis priuabuntur, ſed pęnis pro ingratitudine punientur, & cruciẽtur, de quibus prædixit. Pſal. 30. dicens Erubeſcant impij, & deducantur in infernũ.

Exemplum.

¶In quo notatur tertium, de erubeſcentia pęnali. Illa enim erubeſcentia erit eis pęnalis, quando omnibus bonis ſpoliatis, nudi coram omnibus, & turpes apparebunt, ad modum corui. de quo. A. 12. 36. quando enim aliquis cum diligentia nititur aliquid quærere, & tanquam optimum diligere, & eligere, & in fine malum, & ei nociuũ inuenit, uel omnino non inuenit, cum cordis pęna erubeſcit. Ita qui eligunt, Ar. 3. 5

gunt, & quærunt aurum, ſcilicet, & argentum campos, & hortos, tanquàm optima, quando uerificabitur de illis illud Pſal. 75. Nihil inuenerunt (ſupple) in morte, ſcilicet ad eorum ſolatium, ſed pœnam erubeſcunt cum cordis dolore. De quibus prophetauit, Eſa. 1. dicens. Erubeſcetis ſuper hortis, quos elegeratis, quibus ad eorum pœnæ augmentum tunc improperari poteſt, tam in curia cęleſti, quàm infernali, illud Roma. 6. Quem fructum habuiſtis in illis, in quibus nunc erubeſcitis.

6 ¶ Sed (heu) ad talem miſeriam Chriſtiana uenit Religio, quòd eius ſeruitium, cui ſeruire regnare eſt, quaſi omnes erubeſcunt. Ipſe enim dicit. Opera quæ ego facio, ſcilicet humilitatis, laboris, & bonitatis, feruoris, ipſe faciet. Ioan. 14. Sed tamen plus erubeſcunt boni uexillũ Chriſti, quàm mali uexillum diaboli, & plus ueritatem dicere, & uerba pertinentia ad honorem Dei, quàm ipſi falſitatem, & verba allectiua ad malum. Cuius cauſam aſſignat ueritas. Ioan. 12. Dilexerunt gloriam hominum magis, quàm Dei. Et non ſolum ſic ei ſeruire erubeſcunt, ſed (quod peius eſt) ſeruientes crudeliter perſequuntur, intantum, quòd qui non vult in conſpirationibus, duodenis, detractionibus, & periurijs eis conformari, ſicut vulpes uenantur. Et ſic qui receſſit à malo, prædæ patuit. Eſaiæ 59. eique inſidiatur. Ita quòd Chriſtianę uiuere opprobrium hominum eſt, & abiectio plebis. Sed opprobrium, & blaſphemias non metuatis. Sicut enim veſtimentum, ſic comedet eos vermis, &c. Eſaiæ 51. Ergo ſicut docet prima Pet. 4. Chriſtianus non erubeſcat.

¶ Euchariſtiæ. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Deus in iſto ſpirituali Euchariſtiæ Sacramento nos pauit mirabiliter.*

2 *Hoc Sacramentum infidelibus mirabile videtur, quod ſine ſui diminutione ab omnibus ſumi poteſt; & eorum error, & deceptio liquidò patefit.*

3 *Admirantur infideles etiam, quomodo unum & idem Sacramentum eſſe poſſit in cunctis mundi ædibus, & aris ſimul, & ſemel.*

Et idem poſſit eſſe, quod continuè ab eccleſiæ Chriſtianæ primordio vſque modo ſumitur; quorum nempe errorem, & infidelitatem exemplis, & ſcripturis è medio tollere enititur.

4 *Inſuper admirantur Crucis hoſtes, & inimici fidei; quomodo Deus magnus contineri poſſit ſub parua panis quantitate, & portione.*

5 *Exinde admiratione ambigunt, quo modo poſt conuerſionem panis in Chriſti corpus, ibi permaneant panis ſapor, & color.*

6 *Admirantur identidem infideles, quomodo in hoc Sacramento; cum Deus, & homo glorioſus ſit, manibus collidatur, & frangatur; ac dentibus conficiatur, atque mandatur.*

7 *Etiam admirantur, quare Deus ipſe cunctipotens in hoc Sacramento morando & cohabitando, quotidie ab eius cernicoſis hoſtibus ſumi permittit.*

8 *Admirabiliter prædicti infideles ſciſcitantur, cur Deus ſeipſum ob eorum emolumenta, damnificare, & coinquinare vult, & ſinit; quod ſtatim contingit, cum ab improbis ſumitur, & comeditur.*

9 *Mirantur tandem fidei, Crucisq́; inimici, quomodo Sacramentum iſtud, in ſeipſo idem manens, in recipientibus tantam producat diuerſitatem; quòd alter uitam, & alter mortem inde acquirat.*

10 *Sacramentum Euchariſtiæ potenter fideles depaſcere exemplo accommodo declaratur.*

11 *Sacramentum hoc in Pixide reſeruatum ab Inquiſitore, potenter eiecit Dæmonem, qui nube quadam igni appoſita callidè faciebat, ne hæreticus quidam igni adiudicatus triduo crematur.*

12 *Veraciter hoc Sacramentum nos paſcere, quibuſdam appoſitis exemplis exprimentibus illud prævalere contra falſas Dæmonum illuſiones, facile demonſtratur.*

13 *Exemplis longè pulchrioribus nos commonefacit Auctor, hoc Sacramentum fideles Reuerenter depaſcere, atque nutrire.*

14 *Exemplis pluribus indicatur, idem Sacramentum nos vtiliter alere, atque fouere.*

15 *Chriſti corpus acceptum à bellatoribus liberat eos ab inimicorum periculis; & à pœnis liberatos recreat, fouet, & roborat, ut fortius pugnare, & dimicare iuſtè poſſint, & conualeſcentes mirificè reficit.*

16 *Exemplis lectu non indignis, copioſè oſtenditur, ſacræ hoſtiæ immolationem, & oblationem corporis Chriſti, defunctorum animabus prodeſſe eaſque ab atrocibus Purgatorij pœnis ſanè liberare.*

17 *Euchariſtiæ Sacramentum ad gaudia æterna dignè ſuſcipientes perducit.*

18 *Omnibus Chriſti fidelibus ei bene & fideliter ſeruientibus, datur ſacra hoſtia veluti arra gloriæ, & cuſtodia hæreditatis cæleſtis.*

19 *Delectabiliter nos depoſcit Euchariſtia.*

20 *Triplici exemplo probari poteſt cauſa, quare nonnulli iſtam immenſam Euchariſtiæ delectationem minime percipiant.*

21 *Rationabiliter nos poſcere Euchariſtiam exemplis clarioribus patet.*

22 *Quare Deus ſeipſum præſtare communicantibus potius voluerit, quàm aliquid aliud, duplex cauſa adduci poteſt: altera, ex parte Dei & altera ex parte noſtri.*

23 *Cauſa ex parte noſtri, eſt noſtra ingens vtilitas.*

24 *Chriſtus in hoc Sacramento Euchariſtiæ, potius ſub panis forma quàm hominis, vel carnis, nobiſcum commorari, & manere ſibi placuit; vt duplici nos vtilitate iuuaret.*

Primò noſtra Communione.

Secundò fidei noſtræ augumento, & merito.

25 *Chriſtum infidelibus ſub puerili, uel carnis forma ſeſe aliquando oſtendiſſe, quampluribus elegantibus exemplis nobis ob oculos ponitur.*

26 *Exemplum cuiuſdam heremicolæ credentis ex ſimplicitate in ſacra hoſtia adeſſe Chriſti corpus tantum in ſigno; cui de hoc cum ſocijs decertanti, & altercanti, Chriſtus inter Sacerdotis manus ſub carnis forma mirabiliter apparuit.*

27 *Dedecet profectò, quòd conuerſio, uel oſtenſio talis, quæ paucorum credere nolentium eſt priuilegium, euadat lex communis, ſed ſolum propter communionem, & fidei meritum.*

Et Chriſtus ſub panis albi & rotundi forma duntaxat, non immeritò quidem eum accipientibus ſe præbere uoluit.

28 *Priuſque hæc ſacra Euchariſtia ſumatur, neceſſaria eſt primò fides.*

29 *Multi (proh dolor) aſſimilari enixè quærunt non Pitagoræ diſcipulis, vel uiris Sanctis, ſed proteruis Iudæis, qui videntes manna de Cælo datum, dixerunt admirantes potius, quàm venerantes, Manhum; quod ſignificat, quid eſt hoc?*

30 *Secundò ante ſuſceptionem huius Sacramenti; Mundiciam morum; & vitæ ſanctimoniam nobis magnopere expedire, vberius conſtat & figura illa Hebræorum de eſu, è comæſtione agni, & hominum moribus, & ratione.*

31 *Operandum prius eſt, & elaborandum*

 circa

circa animæ ſanctificationem; quàm ad communionem accedamus, ſicut tunc docuit Deus ipſe, quando Adamum in Paradiſo collocauit.

32 *In Curia Dei, & Eccleſiæ prius uocamur ad lauandum, & poſtea ad comedendum; ſicut fieri ſolet etiam in omni bona Curia.*

33 *Nolentium ſe ante ſacri receptionem præparare, vel poſtea expellentium à corde Chriſtum, ſumma & immenſa eſt ingratitudo.*

34 *Expellentes, & fugantes Chriſtum à domo eorum animæ ſtatim die Lunæ poſt Paſca non ſolum ingratitudinem contra Deum ipſum ſed etiam apud mundum inurbanitatem quandam omnibus præ ſe ferunt.*

35 *Qualis pœna, & quod periculum ingratis, & inhumanis, & indignis talibus immineat, exemplis inſignibus commoſtratur.*

36 *Exempla horribilia auditu contra homines ficlè reconciliatos & pacatos, & tali diſcordia accenſos ad communionem aduentaſſe non ab re præponuntur.*

37 *Exempla vindictæ ſingularia quorundam, a Deo punitorum à ueteri teſtamento decerpta, & etiam noui, pro Chriſtianorum timore copioſius apponuntur.*

38 *Cuncti Chriſti fideles, tum ex Dei præcepto, tum etiam ex eccleſiæ ſtatuto ſaltim ſemel annuatim, & peccata ſua Sacerdoti pandere, & Eucharistiam in Paſcatæ reuerenter ſuſcipere, expreſſe tenentur.*

39 *Pacta à nobis cum Deo ante eius receptionem ad altare facta fuerunt, id genus, vt nos ab omni delicto impollutos cuſtodiamus; & mundi maneamus, & aliena proximis noſtris reddamus. Quæ quidem pacta obſeruare, & exequi teneamur pluribus egregijs exemplis approbatur.*

40 *Multis ſacræ Scripturæ inſignibus auctoritatibus, quæ ab Eccleſia allegantur, & in Paſcatis Viglia, & in die Paſcatis ante, & poſt prandium, notum ſit; omnes Chriſtianos ab omni lapſu, & labe lethali expurgandos, & Chriſtum in communione ab eis ſuſcipiendum.*

Et quid ſit Euchariſtiæ Sacramentum, tandem edocemur.

EVchariſtiæ Sacramentum eſt Spirituale conuiuium, in quo datur omne bonum. De quo dicitur. Exodi 33. Oſtendam tibi omne bonum: Circa quod primo oſtendere reſtat, quomodo Deus in iſto ſpirituali conuiuio omni bono pauit nos, mirabiliter. Secundo, potenter. Tertio, veraciter. Quarto, reuerenter. Quinto utiliter. Sexto, delectabiliter. Septimo, rationaliter. Octauo, quòd digna præparatio huius ſuſceptionem præcedere debet. Nono, non ſe præparantium ingratitudo. Decimo, ruſticitas. Vndecimo, periculum. Duodecimo, periculum non ſuſcipientium ad minus infra annum. Tredecimo, quomodo ſuſceptus cuſtodiri debeat. Decimoquarto, themata inſerenda ſunt ad materiam, de qua agitur conuenientia.

¶Primo enim pauit nos mirabiliter, propter multa mirabilia, quæ Ar. 1.
circa hoc concurrunt Sacramentum, quæ tamen quantum ſunt extrauea, incredibilia, uel mirabilia, non cre- 1
dentibus tantum ſunt congrua, & rationabilia recte credentibus, & Sacramenti rationem conſiderantibus. Primo enim infidelibus mirabile uidetur, quomodo natura panis, & uini poteſt conuerti in carnem, & ſanguinem Chriſti per uerba à ſacerdote dicta. Sed hoc eis mirabile eſſe non deberet, ſi alia non ſolum Dei, ſed etiam inferioris naturæ opera conſiderarent, virtute enim Solis, & planetarum, & elementorum, natura humorum,

humorum, quæ eſt circa vinearum radices, conuertitur in vinum, & virtute naturæ humanæ panis, & potus conuertitur in naturam carnis, & ſanguinis humani: Qui ergo iſta uident, & concedunt, quare etiam à fortiori ratione non fatentur, quòd virtute potẽtiæ ipſius Dei infinitæ, natura panis, & vini cõuerti poſſit in naturam Chriſti? Ex quo enim uirtu tem inferiorem, & finitam hanc mutationem facere poſſe concedunt, per potẽtiam naturalem, quam Deus eis dedit, neceſſario ſequi videtur, quod concedant, quòd Deus uirtute infinita, naturas mutare poſſit, qui non tantum alijs dedit potentiæ, quin plus ſibi reſeruauit. Illa ergo mutatio non fit uirtute ſacerdotis ſed uirtute uerborum Dei, qui teſte Pſal 32. Dixit, & facta ſunt: Qui ergo uerbo ſuo omnia fecit de nihilo poteſt etiam uerbo ſuo vnam mutare naturam in aliam dicẽdo, hoc eſt corpus meum Matth. 26.

2 2. ¶Secundo mirabile videtur infidelibus quomodo hoc ſacramentum ab omnibus ſine ſui diminutione ſumi poteſt, & ex iſta rudi, & inepta conſideratione decepti, in tali etiam infideles, quòd blaſphemando dicunt, quòd ſi Deus Chriſtianorum fuiſſet, ita magnus, ſicut maximus mons diu totaliter eum comediſſent, ſed cæci ſunt ſuæ infidelitatis malitia excæcati, neſcientes, vel intelligere potius nolentes, quòd hoc ſacramentum Deus eſt. Et Deus ſpiritus eſt, & ſpiritus eſt Deus Ioan. 4. Spiritus autem, vel res ſpiritualis non eſt minor in ſe, nec in ſingulis participantibus, quòd à pluribus percipitur, ſicut patet de ſapientia, ſcientia, lectione, prædicatione, odore, voce, & huiuſmodi, quæ non ſunt in ſe peiores, nec minores, quòd à multis recipiuntur: hoc etiam patet in re magis corporali, ſicut de Sole, qui ſine ſui diminutione ab omnibus percipitur. Et de candela, cuius lumen non minuitur ex hoc, quòd multæ candelæ de illa lumen recipiunt, hoc etiam inuenimus in ueteri teſtamento, quòd ipſi Iudæi nobiſcum recipiunt, quod videlicet Helyas propheta, & uidua, & filius eius comederunt multis diebus de pugillo farinæ, & lechito olei ſine eorum diminutione Sicut patet. 3. Regum. 17. Idem etiam legitur in nouo teſtamento. Matth. 14. & 15. & Marci. 6. & Lucæ. 9. & Ioan. 6. quòd videlicet circa quinque milia homiuum comederunt de paucis panibus, & piſcibus, ſine illorum diminutione, quia plus fuit de reſiduo, quàm primo appoſitum: Inſani, nonne credunt Deum tantæ eſſe bonitatis, & uirtutis, & potentiæ modo, quantæ fuit tunc. Aut, ꝙ Deus, qui curã habet de ſuorũ fideliũ ſalute, nolit tñ oſtẽdere miraculũ pro tota ſua eccleſia, eccleſięq; ſacramento, & vita ſpirituali omniũ bonorũ Chriſtianorum quantam oſtẽdit pro vidua, & vita eius, & eius filio in pugillo farinæ: Qui ergo concedunt illos, illis, videlicet, pugillo, & oleo vſos fuiſſet illaq; in eorum mutaſſe naturam ſine illorum diminutione, concedant nobiſcum quòd nos vti poſſumus Deo, qui eſt potentior, & copioſior illo pugillo, illum nõ mutando in naturam noſtram, ſine ſui diminutione. Si eñ cõcedunt, quòd illud conſumitur mutatur, & in aliud conuertitur ſine ſui diminutione, à fortiori ratione concedere deberent, quòd iſtud ſacramentum, quod nõ conſumitur, nec in aliud mutatur, ipſo teſte Malach. 3 Ego (inqt) dominus, & non mutor: & Auguſtinus in lib. confeſſ. ſumentem corpus Chriſti. in perſona Dei alloquitur, dicens. Non tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.

¶Tertio admirantur quomodo vnũ & idem ſacramentũ eſſe poſſet in omnibus mundi eccleſijs, & altaribus ſimul & ſemel, quomodo etiam idem eſſe poſſet, ꝙ à principio eccleſiæ Chriſtianorum vſq; ad diem iſtũ continuo ſumitur. Et ex iſta infideli cogitatione adeo errãt, quòd dicunt nos plures 3

adorare Deos, non reputãtes poſſibile, quòd idem totiens,& iu tot locis recipi poſſit. Iſtorum verò infidelitas conuincitur tam exẽplis,quàm ſeipturis,quas ipſi nobiſcum recipiunt.Iſtud enim ſacramẽtum Deus eſt,Deus verò eſt,maioris potentiæ, & in pluribus locis, & tẽporibus idẽ, quàm quæcunque creatura.Si ergo vna & eadem creatura, videlieet,Sol vnus,& idem ſit modo, qui fuit à principio muudi, & ſimul, & ſemel per totum mundum in oculis receptus videntium, & ſemper ad noſtrã vtilitatem communicatus, & datus. Et vna poteſtas in duobus iudicibus. Et vna ſententia in duobus libris. Et vna vox præconis, vel prædicatoris in auribus plurium. Et vnus ſonus campanæ per totam ciuitatem ſub diuerſis tectis, & receptaculis.Quid mirum eſt, quòd Deus,cuius magnitudinis non eſt finis (in Pſal. 144.) ſit, & fuerit ab eccleſiæ ſuæ exordio,verus Sol juſtitiæ ad ſuorum illuminationem, idem ſub diuerſis hoſtijs,in pluribus locis,& temporibus,idem in cœlo,& iu terra, in carnis ſpecie,quam de virgine ſumpſit, & in panis ſpecie, in qua ſe nobis coutulit, vnus,& idẽ in hoſtia,& calice ſub ſpeciȩ vini Aliter tamen,quia in hoſtia eſt corpus Chriſti ſacramentaliter per cõuerſionem, ſanguis per cõcomitantiã, anima per cõiunctiouem, & deitas per vnionem,tota trinitas per idemptitatẽ. Nota.M.3.14.

¶Sub ſpecie verò viui eſt ſanguis ſacramentaliter per conuerſionem, caro per cõcomitantiã,anima per coniunctionem,deitas per vnionem, tota trinitas per idemptitatem. Ratio prædictorum eſt, quia nou poteſt eſſe caro viua ſine ſanguine, & anima, nec ſanguis viuus ſine carne,& auima. Deitas, verò carnẽ & ſanguinem, quæ ſimul aſſumpſit,uunquàm dimiſit.

¶Sicut ergo cognitio, & ſapiẽtia doctoris,mediãte voce ſenſibili,fit cognitio multorum auditorum, non minus tam apud magiſtrum, quàm apud diſcipulos manens. Ita patris ſapiẽtia in- 1
creata, mediante carne ſeuſibili, facta eſt ſapientia multorum, eadem mauẽs apud patrem,& in carne ſeuſibili,& in mentibus fidelium.Et ſicut verbũ mẽtale ſcripto, uel uoce ſeuſibili, multis locis, & cordibus commuuicatur, cibusq; multarum efficitur animarũ, teſtimonio verbi incarnati. Matth.4.Nõ (inquit) in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo, &c. Sic verbum patris (de quo Ioan.1.Iu principio erat verbum) mediaute carne ſenſibili, quando uerbum caro factum eſt. (Ioan.1.) Et mediãte pane uiſibili, ſub quo quotidie ſumitur,fit cibus multorum. Ipſo teſte Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus totiq; mundo, quantum in eo eſt communicatur,& datur.

¶Et in omnibus eccleſijs idem eſt, qui colitur, adoratur, & ſumitur. Nec mirum,quòd in omnibus eſt eccleſijs; qui ubique eſt,ipſo teſte,qui ait. Hiere. 23.Cœlum, & terram ego impleo: & Eſa.vlti.Cœlum mihi ſedes eſt, & terra
ſcabellum pedum meorũ. De quo etiã 1
propheta dicit,in Pſal.138.Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero, ad infernum, ades. In iufernum ergo viuentes deſcendant,qui Deum ibi eſſe concedunt, & in ſacramento eccleſiæ eum eſſe negant.

¶Quarto mirantur, quomodo ille, 4
de quo dicit.Pſal.144.quòd eſt magnus dominus, cuius magnitudinis non eſt finis, poteſt ſub parua panis contineri portione,quibus reſpondetur, quòd ille,qui ſub hoſtia continetur,quantum ad ſuam deitatem ſpiritus eſt, quãtum verò ad ſuam humanitatẽ, homo glorificatus eſt. In quantum uerò ſpiritus eſt, vbi vult ſpirat. (Ioan.3.) ſiue in paruo ſiue,in magno loco. Inquantum verò glorioſus eſt,moratur,& eſt,& habitat,vbi vult,& ſicut ei placet, ſiue ſub maiore,ſiue minore panis ſpecie. Ille ergo,qui ſepulchro clauſo ſurrexit, & ianuis clauſis intrauit,non occupando locum,ſicut verbum exit, & intrat cor dicentis,& audieutis,poteſt etiã paruũ occupare hoſtiȩ locum, quia in ſacra-

meuto

mento panis factus eſt locus eius. Illa ergo gloria in ſe infinita, nunc apparet in hoſtia Chriſtianis, quæ aliquādo apparuit in nube Iudæis. Apparuit gloria domini in nube. Exodi 16. Stulti enim ſunt, qui æſtimant eum habere in nube, vel in animabus ſuis immundis, & eundem habitare in hoſtijs mundis negant.

5 ¶Quinto mirantur, quomodo poſt conuerſionem panis in corpus Chriſti, cum nō remaneat ibi natura panis, ſed Deus, quomodo remanent ibi ſapor, & color panis. Ex his enim intantum decipiuntur, quòd nihil aliud credēr ibi eſſe, niſi panem, quem color ille repręſentat. Quibus reſpondetur, quòd ſicut color parietis remanet in veſte, & odor pomi, & ſpecimirum, in manu poſt pomi amotionem, & abſque pariete. Ita in hoc ſacramento remanet ſapor, & color panis, abſque natura panis. Et ſicut anima pulchra quandoque ſub turpi abſconditur corpore. Et corpus pulchrum ſub exili habitu, & potentia, & virtus lapidis precioſi quandoque ſub ſimplici colore. Et aurū, & lapides precioſi ſub vili capſa, & ſanctiſſimū Dei tabernaculum ſub ſagis de pilis caprarum Exod. 36. Sic in hoc ſacramento Dei virtus, ſapientia, & fortitudo abſconditur ſub ſpecie paneitatis. Ibi enī abſcondita eſt fortitudo eius. Abach. 3. quam abſconſionem prophetauit, Eſa. dicens, verè tu es Deus abſconditus. Eſa. 45. Qui ergo nobiſcum concedūt, quòd in tot rebus prædictis nobilior ſit natura, & uirtus contenta, quàm color continens ꝑtendat, vbi nō eſt maxima de abſconſione vtilitas, quare idē nobiſcum non concedunt, in hoc benedicto ac ſancto eccleſiæ ſacramento, vbi maxima eſt abſcōſionis utilitas (ſicut patebit infra eod. c. artic. 7.) Et qui Deum in prophetis, & ſcripturis ſuis abſconditum, prædicant niſi neceſſariorem, & utiliorem modum abſcōſionis allegare ſciuerint, hunc abſconſionis modum nobiſcum concedant. Intelligentes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi, à ſeculis in Deo. Ephe. 3. Sed, heu, erat uerbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant. Lucæ 18.

¶Sexto mirantur, ſi verum ſit, quòd ſit Deus, & homo glorioſus, qui ſub panis ſpecie continetur, quomodo frangitur cum manibus, maſticatur cū dētibus. Quibus reſpondetur, quòd ſicut contentum ſub panis ſpecie, oculis corporeis minimè uidetur. Ita nec manibus, aut dentibus frangitur, uel laceratur. Quia ſicut uiſus, & tactus Iſaac deſecerunt in cognitione Iacob. Gen. 27. nō autem auditus: quod patet per hoc, quod ait vox quidem uox Iac. &c. Ita in iſto venerabili ſacramento, cæteris ſenſibus deficientibus, auditus nō deficit. Ille, videlicet, de quo Roma. 10. Auditus autem per uerbum domini, fidelis: enī, & Chriſti cognitio ex tali auditu cauſata oſtēdit, quòd ſicut corpore humano minutim, in paruas minutias fracto, & à beſtijs conſumpto, & comeſto, nō partitur in Duſta anima ī illo corpore contenta. Sed tota integra etiam poſt corporis conſumptionem manet, ita confracta, & conſumpta illa hoſtia. Deus manet integer, qui ſub hoſtia cōtinebatur. 6

¶Et ſicut fracto ſpeculo ī plures partes nō frangitur faciei ſimilitudo, quæ in eo relucet, ſed in qualibet particula integra oſtenditur. Sic fracta hoſtia Dei filius patris ſui ſimilitudo non frangit, ſed integer manet ſub qualibet panis particula, vt ſic de hac hoſtia verificetur, quòd de huius hoſtiæ figura præceptum fuit. Exo. 12. Nec os illius confringetis.

¶Septimo mirantur, cum ſit tam potens Deus, quòd poſſit ſe ab inimicis ſuis cuſtodire, quare uoluit, quandoq; à Iuda, & à Iudæis capi, & occidi? quare vult etiam modo ab inimicis ſuis peccatoribus ſumi? Et hoc errore decepti quidam blaſphemantes, dixerunt, eum non eſſe Deum, quidam uerò eū Deum fatentes, dixerunt, quòd ſtatim quando labijs tangitur peccatoris, auolat

lat Chriſtus, & remanet panis. Quibus reſpondetur, quòd ſicut ita uerus agnus eſt, qui deuoratur à lupo: ſicut qui comeditur à propheta. Et ita verum aurum, & argentum recipitur in loculo peſſimi vſuratij, uel furis ſicut boni Chriſtiani, hæc enim ſuas nō mutant naturas propter recipientium malitias. Eſt tamen in ciſta mali ad ſuū ſuſpendium, & damnationem, ſed in arca boni ad auxilium tempore neceſſitatis. Ita in propoſito, ita uetum ſacramentum recipit Iudas, ſicut Petrus, & recipit nunc peſſimus, ſicut optimus: licet ad alium, & alium effectum, (ſicut infra patebit.) Non enim propter malos ſuam mutat naturam, ille, apud quē non eſt tranſmutatio. Ia. 1. Nec mirum debet eſſe, quod vult à malis Chriſtianis ſumi, qui voluit à perfidis Iudæis capi, & occidi, & crucifigi, ad crucifigētium vtilitatem quantum in eo fuit. Sic dum à malis ſumitur, vt eos ad bonum reuocet, ad eorum, quantum in eo eſt, ſumitur vtilitatem. Magna enim ratione deberent à Dei inimicitia ceſſare, quando cogitarent, quàm pius & benignus eſt, quòd non obſtante, quòd inimici eius ſint, ſe tamē eis offert. Si Rex offerret ſe inimico ſuo, apud quē nihil demeruit, ad faciendum de eo, qđ uellet, & ad obtinendum de eo, quod petere uellet, nihil aliud, quàm pacem, nimis eſſet inhumanus qui inimicari nō ceſſaret. Sic in propoſito, illi, quibus ſeipſum offert, dicens. Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. (Mat. 26.) quaſi diceret, nōne uos creaui, redemi, hucuſque gubernaui, multa bona naturæ & fortunæ dando. Poſtremo etiā meipſum vobis do: quid amplius vobis facere debui? Et tamen cum multa ſint iſta, nihil aliud à vobis pro omnibꝰ iſtis requiro, niſi quòd me diligatis, & nō peccetis, boni citius ad boni trahuntur augmentum, tali cogitatione amoris, quam timoris. Sed (heu) multi nec trahuntur amore munerū, cum Chriſtianis, nec timore cū Iudæis, ij, cum hominibus non flagellabūtur, in Pſal. 72. Sed cū dæmonibus in inferno.

¶Octauo mirantur qđ propter prædictas vtilitates vult ſeipſum damnificare: & inquinare, quod facit, cū à malis recipitur. Sicut (inquiunt) liquor in uaſe immundo receptus ſordidatur, & damnificatur. Ita hoc ſacramentum. Quibus reſpondetur ꝙ ludus iſte ſic diuiſus eſt inter Chriſtum ſumptum, & peccatorem ſumentem, quòd etſi irreuerentia ſit Chriſto, manet tamen in faciente, ſicut honor in honorante, tota uerò ſordidatio, & damnum fit ſumenti, & non Chriſto: Quia, ſicut Sole lucente cum calore ſuper fimarium, ipſum fimariū plus fœtet, ſed ex hoc Sol non fœtet, nec remanet in eo damnum, aut fœditas aliqua: Infirmus etiā, indiſcrete Solis calores recipiens, vnde mortem incurrere poteſt abſq; Solis damno. Ita iſte Sol iuſtitiæ, Chriſtus lucens ſacramentaliter, & receptus ſuper fimarium diaboli, & inferni, id eſt, ſuper animam peccatoris, ipſum amplius fœtet, quia magnum addit peccatum, ſed in ſe maculam non trahit, qa dicit canon, ꝙ ſacramēta, ſicut nec Sol à locis immundis, per quæ tranſit, inquinatur. Ita nec ipſa à ſumentibus inquinantur. Diſt. 19. ſecundum.

¶Ipſe tamen infirmus indiſcrete huius Solis calores, & tam precioſum, & delicatum cibum contra infirmitatis ſuę ſtatum recipiēs, ſeipſum interimit. Cuius periculum figuratiuè prædixit Chriſtus Mar. 2. Nemo ſupple, ſapiens mittit viuū nouū ī vtres ueteres. i. ſacramēta in aīas vilitate peccati ueteres, quia vinum effunditur, quia ſacramēta ad huiuſmodi ſalutem non remanebunt, & vtres peribunt, id eſt, male recipientes. Quod patet. 1. Cor. 11: qui manducauerit panem, & biberit calicē domini indigne, reus erit corporis, & ſanguinis dñi. Gloſa, id eſt, ac ſi Chriſtum occiderit, punietur, nec mirum: quia magnum cōmittit delictū. Quod quidem ſic plangit Bernard. heu (inquit) quàm temerarium, quamque nefarium eſt cruentatis manibus tra-

ctare

ctare virginis filium, quis auditus ſu-
ſtineret aurium? quis oculus non con-
funderetur ad intuitũ, quæ mens non
raperetur in exceſſum: ubi mundi pre-
cium mittitur in ſterquilinium? nõ eſt
minus deteſtabile in os pollutũ: quàm
in lutum mittere virginis filium: Mũ-
damini ergo, q fertis vaſa dñi. Eſa. 53.
9 ¶Nono mirantur, quomodo hoc ſa-
cramentum, cum in ſe ſit idem, in reci-
pientibus tantam habeat diuerſitatem,
ꝙ aliqui inde uitam, aliqui mortẽ reci-
piunt? Quibus reſpondetur, quòd cau-
ſa diuerſitatis eſt ex parte recipiẽtium,
quia ſicut cibus corporalis in ſe fortis,
& bonus à ſanis ſumptus, eos reddit
fortiores. Idem uerò cibus ab infirmis
ſumptus eos occidit. Sic iſte cibus (de
quo Ioan. 6. Caro mea uerè eſt cibus)
bonis ſumitur ad gratiæ augmentum,
& ad vitam. (Ioan. 6. Si quis manduca-
uerit ex hoc pane, viuet inæternum.)
Malis uerò ad mortem, ſicut patet, de
Iuda, qui poſtquàm malè hoc ſacramẽ-
tum ſumpſit, ſtatim nouo peccato, &
maiori quàm prius fecerat, Chriſtũ Iu-
dæis tradendo, & ſeipſum ſuſpenden-
do, peccauit. Quia ſicut cibus fortis
ab infirmis acceptus eos ad infirmita-
tes grauiores, vel ad mortem ducit. Vn-
de Chryſoſto. ſuper Matth. Homil. 5.
Sicut (inquit) corporalis cibus, cum
ventrẽ inuenerit aduerſis humoribus
occupatum, magis nocet, & nullũ præ-
ſtat auxilium. Ita & iſte ſpiritualis ci-
bus, ſi aliquem repperit malignitate
pollutum, magis eum perdet, non ſua
natura, ſed accipiẽtis uicio: Sicut enim
in Iuda diabolus poſt ſacramẽti ſuſce-
ptionem maiorem accepit poteſtatem.
Ita & in iſtis, ut ad maiora peccata, &
ad inopinatas ducat confuſiones, patet
ergo, quod licet ægris, & ſanis ſit ſana
refectio panis. Sed Chriſti panis, nõ eſt
ſanus, niſi ſanis. Probet ergo ſeipſum
homo, ſupple an ſanus ſit, uel infir-
mus. Et ſic de pane illo edat, & de
calice bibet prima. Cor. decimoprimo.
Nota. M. 11. 32.
Artic. 2. ¶Et non ſolum mirabiliter (vt di-
ctum eſt) ſed etiam potenter pauit nos 10
Deus, quia tanta eſt ſacramenti iſtius
ſublimitas, ꝙ angeli boni ei ſeruiunt.
Tantæ uerò potentiæ eſt, quòd angeli
mali inuiti ei ſubijciantur. Quod oſtẽ-
ditur per hoc, quòd prædicante ſancto
Petro martyre in partibus Italiæ, con- Exem-
tigit eum aliquando declinare ad do- plum.
mum domini cuiuſdã villæ cuius ſub-
diti erant heretica prauitate infecti, qui
ſemel occulte ſub ſigillo ſecreti, domi-
no ſuo aliam perſuaſerunt fidem, pro-
mittentes, quòd eum, ſicut tenebantur,
pro bono ſuo præmonerent. Qui re-
ſpondit, quòd ſi aliam fidem meliorem
ſciret, libenter eum reciperet. Cui illi,
nõne crederes beatę Mariæ dicenti ti-
bi, quòd alia melior ſit? imo (inquit.)
Cui illi promiſerũt, quòd die craſtino
ipſam ſuper hoc audiret, habuerunt
enim diabolum eis intantum familia-
rem, quòd in ipſius ſimilitudinẽ tranſ-
formatus, ſe eis oſtendebat. Cum eis A
ergo ad eccleſiam illorum ueniens, &
ipſum in forma prædicta uidens, quaſi
iratum contra eum, uix precibus illo-
rum uictus, eum recepit præcipiens, ꝙ
doctrinæ illorum obediret. Ad quem
ſanctus Petrus poſtea veniens, & vul-
tum eius mutatum uidens. Vix ab eo
cauſam ſcire potuit. Cui finaliter to-
tum aperuit, ſperans ſanctum Petrum
etiam ad errorem illorũ ducere, qui
promiſit, quòd ſi beata virgo Maria ei
aliam oſtendere vellet fidem, eam ex
corde profiteretur, dominus uerò pro-
miſit, quod in craſtino ipſam audiret.
Qui mane ſurgens, duas conſecrauit
hoſtias, vnam ſecum, & in pixide ho-
neſte reſeruãs, cum qua cum alijs co-
ram diabolo ueniens, ab eo prius dure
repræhenſus, quòd ſeruos ſuos perſe-
cutus fuiſſet: Et ideo, niſi eſſet mater
miſericordiæ, eum minimè ad miſeri-
cordiam reciperet. Tunc beatus Petrus
pixidem extraxit, dicens, ſi mater eius
es, adora hic filium tuum, quia inquan-
tum Deus eſt, maior te eſt, & cum
adorare teneris, qui ſtaum euanuit,
fœtorem maximum poſt ſe dimittens.
Et ſic

Et ſic iſtius ſacramenti potentiam, diabolus eſt fugatus, & dominus prædictus ad veram fidem reuocatus.

Exemplum. ¶Idem oſtenditur per hoc, quòd hiſtoriæ, quædam cõtinent, quaſi de quodam hæretico igni iudicato, quẽ diabolus duobus diebus ab incendio liberauit quia, quando in igne ponebatur,
11 nubem adduxit, & ignem extinxit, populus uerò eum ſanctum acclamauit, & inquiſitorem, qui eum condemnauit, combuſtione dignum: Inquiſitor uerò periculum uidens fidei, die tertio miſſam mane celebrans, vnam hoſtiã conſecratam in pixide reſeruauit, & inter diabolum cum nube ſua ſolito venientem & ignem, pixidem tenuit. Diuertenti uerò, ut per aliam partem igni appropinquaret, occurrit, & pixidem interponit, uſque miſer ille eſſet combuſtus: Patet ergo, quòd ſacramentum hoc magnum eſt. Ephe. 5.

Artic. 3. ¶Tertio pauit nos ueraciter, quia cũ potentia ueritate nunquàm læſit, more potentium ſeculi, ſed aduerſarios, falſitates, & illuſiones denudauit. Valet enĩ hoc ſacramentum veritatis contra omnes dæmonum falſas illuſiones, quod patet per hoc, quod quædam hiſtoriæ habent, ꝙ quidam hæreticus fecit diabolum venire in forma cuiuſdam ſancti, quem populus petere uellet, ad ſuæ erroneæ doctrinæ confirmationem, ſemel ergo ſacerdos quidẽ corpus Chri-
12 ſti ſecum ad locũ, ubi errores ſuos docuit, portans, diabolum in forma beatæ Mariæ virginis apparentẽ, fugauit.

Exemplum. ¶Idem patet per hoc, ꝙ fertur, quòd quidam ſacerdos quandam perſequẽs, pro ſua correctione ſortilegã, vno die citatur à quodam ignoto ad reſpondẽdum de iniuria tali facta mulieri, corã rege illorum, in nemore ibi iuxta. Ipſe verò corpore Chriſti accepto nemus intrauit, & pulcherrimã, vt videbatur, curiam inuenit, & regem cum familia ſua prandentem, à quo cũ dure increparetur, pixidem extraxit, & tota illa ſocietas euanuit, & ſeipſum inter condenſas inuenit ſpinas.

¶Ad idem de quodam alio heremita, qui ad ſuæ doctrinę confirmationẽ, idem, vel aquam, vt fertur, intrare, & illæſus dæmonum auxilio exire ſolebat, ſacerdos igitur quidam corpus Chriſti ſecrete portans, rogauit, ut furnũ intraret ardentem, quòd cum feciſſet, ipſe cum pixide ante os furni poſuit ſe, & cum miſer flammas ſentiret, & adiutorem ſuum vocaret, vox ab omnibus audiebatur, non poſſum venire, quia fortior ante furnum me impedit, & miſer comburebatur, qui moriens dicere potuit. Verè dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebã. Gen. 28. ſicut illi Magi, qui impediti ne amplius illuderẽt, dixerunt, digitus Dei eſt hic: Exod. 8. Exemplum.

Arti. 4. ¶Quarto nos pauit reuerenter, quia non minori cibo, quàm ſeipſo, cui maxima legitur reuerentia exhibita, non ſolum a ſanctis, ſed etiam à brutis: De ſancto enim Ludouico quondam rege 13
Frãciæ legitur, quòd equitãdo per villas, & ciuitates iuxta eccleſias, capellũ cũ capucio deponere ſolebat, & caput verſus eccleſiã humiliter inclinare, qđ cum ſemel obmitteret, quidam ſecretarius ſuus extra uillam quæſiuit, quare bonam conſuetudinem obmiſerat, quia (inquit) illud non eſt ibi, propter quod hoc facio, videlicet corpus Chriſti. Ille verò admirans, & rei ueritatem ſcire volens, ad eccleſiam rediit, & inuenit, ꝙ ſacerdos tot infirmos cõmunicauerat, ꝙ nullam hoſtiam cõſecratam in eccleſia dimiſerat. Exemplum.

¶Quidam etiam magnus archiepiſcopus narrauit ſe uidiſſe, & loco interfuiſſe, ubi quidam ſacerdos ad infirmum vocatus propter viam lutuoſam incante cum corpore Chiſti, lignipedes aſcendit, qui in profundiori luto totius villę cecidit. Et eu chariſtia ex caſus impetu euolauit in lutum miſer ſurgẽs dolens, & eiulans, quæſiuit, & non inuenit, concurrunt multum, nec inuenerunt. poſtremo ſacerdos in lutum ſe proiecit, clamans protenſis manibus, & dicens. O bone Ieſu, propter tuam bonitatem dimitte mihi hanc iniquitatem,

tem,& hoc promitto, quod nunquàm de luto iſto ſurgã,vſque te mihi oſtenderis,& vſque te inuenero. Tãdem reſpiciuut herbam pulcherrimam de luto creſcentem quandam groſſiciem in ſummitate habentem ad modum floris pulcherrimi,& ſuauiſſimi, iufra cuius folliculos corpus cernũt domiuicum, mũdum, & integrum abſque omni luti contagio,quo miraculo omnes in fide fuere,roborati: Sic ergo terra cognouit dominum ſuum. Et nou ſolũ terra, ſed etiam bruta.

Exemplum. ¶Vnde in libro de apibus cõtinetur, ꝙ quidam latrones pixidem eburneã furantes,corpus Chriſti,quod in ea cõtinebatur proiecerunt in quodam aluеario apum,inter quas cum ſacerdos, & populus poſtmodum pluries inſolitam audirent melodiam ſcrutantes, ꝗd nam eſſet,inuenerunt quod apes circa corpus Chriſti, de cera pulcherrimam fecerant cameram,circa quod cum mirabili aſſiſtebant reuerentia.

Exemplum. ¶Quædam etiam hiſtoriæ habẽt, ꝙ quidam hæreticus cũ ſacerdote diſputans,dixit,aſinus meus Deum veſtrum benè comederet. Altero verò contradicente,dies aſſignatur in quo indiſcrete tamen probari debuit: hæreticus interim aſinum ſuum ad eſum alluefecit hoſtiarum. Die ergo ſtatuto aſinus corã corpore Chriſti ductus, genu flexit: Sic ergo cognouit bos poſſeſſorẽ ſuũ, & aſinus præſepe domini ſui. Eſa. 1. Populus autem meus me non cognouit. Attic. 5.

14 ¶Quinto pauit nos utiliter,quia hoc ſacramentum digne recipientes, & cuſtodientes oẽm ſequũtur vtilitatẽ corporis,& animę tã in præſenti,q̃ in futuro.

¶Primo, quia à pœnis liberat præſentis ſeculi,quod patet per hoc, quòd ſcribit beatus Gregorius. 4. dialogorũ, de quodam capto, & apud hoſtes ligato,qui poſt ad vxorem rediens,inuenit ꝙ omni die, & hora,qua uxor ſua pro eo miſſam celebrari fecit uincula eius ſoluebantur. Exemplum.

Exemplum. ¶Ad idem ibidem de nauta epiſcopi Panormitani in Cicilia, hic epiſcopum verſus Romam ducẽdo per mare, caſu in mari cecidit, nihil prę̨ter lignum paruum in manibus habens, eps uerò tertia die ad terram ueniẽs pro nauta,quem mortuum putabat,miſſam dici fecit,& cito poſt,non ſine magna admiratione in portu Romano nautã ſibi obuiã habuit,quę ei,quomodo euaſiſſet,enarrauit,dicens,ꝙ eũ diebus,ac noctibus miſerabiliter ſuper lignũ,ſuper illud maris, vndis, & uentis iactaret, & vires quaſi penitus defeciſſent, fame ſimul,& labore, ꝗdã apparuit,q mihi panem ad refectionẽ detulit quẽ mox ut comedi,vires recepi, nec longe poſt nauis tranſiens affuit, quæ me ab illo vndarũ periculo ſuſcepit. Epiſcopus verò diligẽter inquirens, illũ fuiſſe diem repperit, quo pro eo presbyter omnipotenti dño hoſtiam ſacræ oblationis immolauit.

¶Ad idẽ Petrus Cluniacẽſis,de quodam circa Grationopolim ciuitatẽ,qui fodiens ſub terra in quadam minera, ora putei terra operta incluſus manebat,vxor verò eius eum mortuum æſtimans foſſores locum euacuare fecit, vt corpus inueniret,& miſſam ꝓ eo quotidie celebrare fecit,panem, & uinum, & candelam iuxta patriæ conſuetudinem offerens, exceptis duobus uel tribus diebus,quibus diabolus in forma pueri vxori ad eccleſiam eunti obuiauit,dicens,officium eccleſiæ finitũ, & ſacerdotes de eccleſia receſſiſſe,quæ vltimo die ei minimè credẽs, ad eccleſia & perrexit, ꝓ eo ſalito obtulit,non multum verò poſt foſſores eum inuenerunt ſanum,& mirantibus,reſpõdit, ſe benè uixiſſe,quia omni die,exceptis tribus habuit panem & uinum,& candelam,& inuenerunt,ꝙ hora qua miſſa pro eo celebratur,illa recepit, & tribus illis diebus, quibus diabolus uxorem impediuit,illis caruit. Exemplum.

¶Idem patet per illud, quòd multi libri habent de filio Iudæi innocente in tranſmarinis partibus,qui dum cum pueris Chriſtianorum luderet,& in die paſchæ Chriſtianos videret ad cõmunionem Exemplum.

nionem accedere ex ſimplicitate quaſi panem cum alijs accepturus,inter multitudinem ignotus ſe poſuit,cum vero in reditu patri reſpondiſſet,ꝙ panem cum alijs in Chriſtianorũ eccleſia recepiſſet, pater iratus eum in furnum ardentem proiecit,mater verò pueri elamauit Chriſtiani uerò currentes puerũ illęſum extrahentes,patrem intromiſerunt.Puer verò reſpondit,ꝙ imago illa ſanctæ Marię ipſum clamide ab igne cuſtodiuit,vnde oſtenderet,quantũ cuſtodiet digne recipiẽtes, & ut alios per hoc ad fidẽ traheret. Hęc hyſtoria ſcribuitur in legenda ſanctorum in feſto Aſſumptionis.

¶Homines ergo intraturi bella iuſta.Exemplo Caroli magni,qui ſemper bellum intraturus cõmunicaſſe prius legitur, uel etiam propter quęcũq; alia pericula, corpus Chriſti accipiant, vt more prędictorum liberentur: Illud verò accipientes,uel in infirmitate, vel in alio periculo, dicant illud.Pſal.22. Non timebo mala quoniam tu mecum es domine.Et iterum Pſal.137. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me.Et iterum Pſal.30.Eſto mihi in Deum protectorem,&c.Et illud numeri.14. Dominus vobiſcũ eſt nolite timere: non timebo mala quoniam tu mecum,&c.Nec mirum,quia ſicut rege hoſpitato in domo alicuius,dũ ibi moratur milites ſui armati diligenter domum illam cuſtodiunt. Ita Angeli domum animę dum ibi Chriſtus hoſpitatur:Ipſo teſte,qui ait Matth.24.Vbicũque (inquit) fuerit corpus,ſupple, digne receptum:ibi congregabuntur & Aquilæ,id eſt,angeli, tãquàm milites fortiſſimi,locum regis cuſtodientes.

15 ¶Secundo,quia à penis liberatos recreat & munit contra alia pericula, & fortius pugnare facit.Primo recreat cõualeſcentes. Sicut enim poſt certationem datur, conualeſcentibus leuis cibus,& ſanus.Ita Chriſtus medicus noſter illis,qui in quadrageſima cõualuerint de infirmitati ſpirituali,dat cibum ſaniſſimum qui maximè uitam confert ſpiritualem,& confirmat, & fortificat. De quo in Pſal.103.Panis cor hominis confirmat.Caſtrum etiã munit victualibus optimis contra obſidionem, de qua.B.2.9.

¶Tertio ne iterum capiantur,fortius pugnare facit,dum iſtud ſacramentum nobis dedit.In quo facto fecit dux Lacedemorum, de quo narrat Iulius.lib. 6.Quod ad bellum vadens, fecit exercitum iocalia ſua,& quæq; precioſa ſecum accipere,vt fortius pugnarent,ne illa amitterent. Exemplum. Ita in propoſito, & patet.Sed caueant,oẽs filij heli (1.Re.4.) Cum mala vita,& indigni,arcam teſtamenti in qua erat manna, per qd iſtud ſacramentum ſignatur, ſecum ſumentes in bello non ſaluabantur. Sic in ꝓpoſito Deus enim ſciuit bella duriora inſtare poſt receſſum à domo in carcere diaboli & ideo ducem dedit non minorem , quàm ſeipſum, qui ſemper protegit, ſi digne cuſtodiatur: Aliter, non: Cuſtos enim domini ſui,ſupple, poſt bellum illud, glorificabitur. Prouerb. 27.

¶Quarto, quia à penis liberat alte- 16
rius ſeculi,ſcilicet purgatorij,qd oſtenditur primo per hoc, quod ſcribit beatus Gregorius.4.Dialogorum, de quodam ſacerdote,qui aliquotiẽs uenit ad balnea calida ꝓpter infirmitates ſuas, circa quę inuenit pauperem ſibi humiliter ſeruientem,qui ei ſemel panẽ pro Exemplum. mercede oblatum refutauit aſſerens,ſe talem panem non comedere, rogans, quod panem in altari pro eo offerret: Aſſeruit etiam,quod illius loci aliquãdo dominus fuit,& quod ꝓ culpis ſuis ibi poſt mortem ſuam deputatus fuit. Addidit etiam,quod tunc eum exauditum cognoſceret, cum illuc ad lauandum venerit, & eum ibi minimè inuenerit,in quibus uerbis diſparuit, & is, qui homo eſſe videbatur, euaneſcẽdo innotuit, quòd ſpiritus fuit: Presbyter hebdomada continua pro eo hoſtiam obtulit,quo facto,ibi eum minimè inuenit,qua ex re quantum prodeſt animabus immolatio ſacræ oblationis, oſtenditur,

oſtenditur, quando hanc mortuorum ſpiritus à viuentibus petũt, & ſigna indicant, quibus per eam abſolui uideãt.

Exemplum. ¶Ad idẽ ibidẽ de quodam monacho monaſterij ſui, q de medicina ſe intromiſit, inter cuius medicinas tres aureos inuenerũt, cũ morte appropinquaret, quẽ, licet ante mortem de hoc doleret, fecit poſt mortẽ ad viuorũ terrorẽ in ſterquilinio ſepeliri, ab oĩb⁹ monachis ſup eũ aureos iactãtib⁹, & clamãtibus. Pecunia tua tecum ſit ĩ perditionẽ. Ex quo viui territi, uilia, & quæ eos ſemper habere licuerat, in medium proiecerunt. Poſt triginta uero dies ordinauit beatus Gregorius vnum, qui per triginta dies continuos pro eo celebraret, quo facto fratri ſuo Germano apparuit, & de ſtatu ſuo requiſitus. Reſpõdit, huc vſque male, ſed modo benè, qa hodie communionem accepi, ex qua re aperte claruit, quòd frater, qui defunctus fuerat per ſalutarem hoſtiam ſupplicium euaſit: Quibuſdam vero interpoſitis. Addit beatus Gregorius dicens. Inter hæc penſandum eſt, quòd tutior via ſit, ut bonum, ꝙ quiſque poſt mortẽ ſuã ſperat agi p alios ſatagat, dũ uiuit ipſe per ſe agere. Beatus quippe eſt libe rũ exire, q̃ poſt vincula libertatẽ q̃rere. Et cito poſt debemus itaq; quotidianas carnis, & ſanguinis eius hoſtias immolare: hęc nãque ſingulariter victima ab æterno ĩteritu aĩam ſaluat, q̃ illã nobis mortẽ vnigeniti p myſteriũ repræſẽtat.

¶Quinto, quia ad gaudia perducit æterna, hoc enim ſacramentum digne

17 miniſtrantes, & recipientes in libro vitæ ſcripti ſunt, & poſt arram plenam in cœlo recipiant ſolutionem, & poſt uiã inueniant vitam, quod ſignificatũ fuit in uitaſpa. Vbi cuidam ſancto patri oſtenſum fuit, quòd male communicantes acceperunt, quaſi carbones, digne uero accedentium vidit angelum

Exemplum. nomina ſcribentem, vt qui modo illo reficiuntur per gratiam, illuc illo reficiantur per gloriam, quam refectionẽ ꝓmitrit. Apoca. 2. Vincenti dabo edere de ligno uitæ, ꝗ eſt ĩ paradiſo Dei mei.

¶Sicut ergo uolentes per mare ad terram ſanctam, uel ad patriam, propriam tranſire, ſecum panem bis coctũ vel nauticum pro uiatico accipiunt, quia illius auxilio melius in mari ſuſtentantur, & ad portum perducuntur, quia non cito putreſcit: Ita volẽtes per mare huius ſeculi ad patriam tranſire claritatis æternæ, ſecum iſtud uiaticũ accipiant, quod fuit bis coctum, id eſt, generatum, ſemel ab æterno à patre, & iterum ex tempore à matre, vt nos per hoc mare nutriret. Vnde communiter Dei uiaticum per uiam ducit ad vitam: Quod pulcherrimè oſtenſum fuit in geſtis Hugonis de ſancto Victore, qui cum eſſet religioſus, & tali ĩ extremis languerer infirmitate, quòd propter vomitum communicare non potuit, & indiſcrete fratres ſui ſatisfacere volentes, ne eum corpus Chriſti anxie

Exemplum. petentem offenderent, bis hoſtiam portauerunt non conſecratam, quòd ipſe vtraque uice ſpiritusſancti inſtinctione depræhendit, & uehementer redarguit, tertia uice uerum corpus Chriſti ei portauerunt, quòd ipſe quaſi ſic alloquebatur. Scio quòd non ſum dignus te recipere, ſed ita ueraciter, ſicut firmiter credo, quòd tu es filius Dei, rogo ꝙ filius aſcendat ad patrem, & ſpiritus ad Deum qui fecit illum. Et hoſtia coram omnibus in altum aſcendit, ipſius animam ſecum ducendo. Et ſic ambulauit in fortitudine cibi illius bis cocti, ſcilicet, vſque ad montem Dei. 3. Reg. 19. Nota. infra eo. c. 30. Et facta eſt anima eius, quaſi nauis inſtitoris, de lõge portans panẽ ſuum: Prouerb. vltim.

¶Et cõiter benè prius viuẽtib⁹, & ad 18
patriã p mortis paſſũ tranſeũtibus, talis datur ductor, qa ſicut quãdoq; videmus, ꝙ dñi mũdi iſtius diu fideliter eis ſeruiẽtib⁹ dãt aliquã guardiam. i. hr̃dẽ, vel hr̃ditatis magne cuſtodiã ſimul &. hr̃dũ, per quã, ſi honorificẽ cuſtodit ꝓmoueri põt Sic congruum eſt, ꝙ Deus ei fideliter ſeruiẽtibus det in paſcate & in mortis tranſitu hr̃dẽ regni cœleſtis. De quo Matth. 21. Hic eſt hęres. p quẽ

ſi digne recipiatur, & cuſtodiatur, habetur hæreditas,& uita æterna: Ipſo teſte, Ioan.6. Qui (inquit) manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. Nunc in ſpe,& poſt mortem corporis in re: Et hoc eſt quod ſequitur. Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Et iterũ ibidem. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

¶Patet ergo iſtius ſacramenti ſingularis vtilitas, tam viuis quàm defunctis: Et quomodo dat, vt uictualia obſeſſis, vt arra gloriæ,& cuſtodia hæreditatis cœleſtis, & à præſentibus liberat pœnis,& futuris,& ad uitam perducit æternam. Nec mirũ debet eſſe, quòd tantæ ſit virtutis, & quantum ad viuos,& mortuos, quia in alijs deuotionibus,& oblationibus alia. In iſto uero ſacrificio ipſemet Deus offertur, in quo qui ſe digne habent, omne bonum habent: Omnia (inquit) in te vno habentes. Tob.10.

Artic.6. ¶Sexto pauit nos delectabiliter. Nã quę poſſet eſſe maior delectatio, quàm illum habere, in quo eſt omnis prædicta utilitas: quàm illũ habere, per quẽ

19 firmam habemus ſpem ad cœlum ueniendi, ubi habetur omnis delectatio? Delectare ergo in domino,& dabit tibi petitionem tuam. In Pſal.36. Exemplo

Exemplum. cuiuſdam mulieris, de qua ſcribit. Cæſarius, quòd frequenter communicata nunquàm die communicationis præ magna delectatione aliquid aliud comedere potuit, uel bibere, nec tamen famem patiebatur, quòd ſacerdos indiſcrete experiri uolens. Vna uice ei hoſtiam dedit non conſecratam, quæ cum poſtea famem ſentiret, nec ſolitum inueniret in anima ſua dulcedinem ad ſacerdotem cum lachrymis uenit, clamãs, quod aliquid apud Deum demeruiſſet, quòd eam delectatione ſolita priuaſſet, qui ei ueritatem aperuit, rogans, quòd in ſolita maneret deuotione: Sicut enim iſta, ita boni digne ipſum recipientes, magnã in anima ſentiunt lætitiam: De quibus 2. Mach. vlti. Dei pręſentia magnifice delectati: Nec mirum, quis eſt miniſter, qui nõ multum lętificatur, quando dominus ſuus dat ſibi hæredẽ magnę hęreditatis, quis eſt multum famelicus, qui non delectatur in cibo precioſo, in quo non eſt, niſi vnus modus delectationis, ergo ſpiritualiter iſtum cibum eſuriens maiorẽ inuenit delectationem in eo, in quo eſt omnis modus ſpiritualis delectationis: De quo ſap.16. Paratum panem de cœlo præſtitiſti illis omne delectamẽtum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem: Vniuſcuiuſque enim uoluntati ad qd quis uolebat, vertebatur.

¶Ad literam ibi loquitur de manna, in quo ſecundùm iſtam literã uidetur, quòd quilibet inuenit in eo ſaporem, quem inuenire deſiderabat: Sic in iſto ſacramento digne recipiens inuenit effectum,& auxilium, quod rationabiliter inuenire deſiderat, ſiue alleuiationem à corporali infirmitate, ſiue quãcunque vtilitatem in prædicto articulo: quintò expreſſam iuxta authoritatem pręallegatã, delectare in domino. Quia i amicitia illius delectatio bona Sap.8. Quia dabit tibi petitiones cordis tui. Nota de hoc. D.5.6.

¶Cauſa autem, quare aliqui iſtã non ſentiunt delectationem, triplici exemplo excogitari poteſt. 20

¶Primo per uitę abſentiam. Si enim in os mortui mel infundas nullã ſentit dulcedinem. Ita nec mortuus ſpiritualiter, ſacramẽto ore, uel uerbis Dei aure receptis, nullam ſentit delectationẽ.

¶Secundo palati infectio, habens enim os & palatum ex malis humoribus infectum, ſicut accidit in febricitãtibus, in optimis eſculentis non delectatur. Ita tu, qui habes cor per carnales affectiones, & terrenas cupiditates infectum, talibus utique holocauſtis non delectaberis. in Pſal.50.

¶Tertio alterius cibi, uel potus conſuetudo, nutriti enim in vna terra, cõmuniter non delectantur in modo viuendi alterius terræ. Sicut nutriti ĩ Italia, antequàm ſint aſſueti, nõ delectã-

tur

tur in potu anglicano, quantumcunq; ſit in ſe bonus. Ita homines aſſueti, & nutriti in carnis deſiderijs ad modum porcorum, maiorem inueniunt ſaporem in uilibus carnis deſiderijs, quàm in optimis Dei uerbis, uel ſacramẽtis, quia ſecundùm carnis deſideria nutriti ſunt. Et teſte Apoſtolo Roma. 8. Qui ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt, qui uero ſecundùm ſpiritum, quæ ſpiritus ſunt, ſapiunt. Sic ergo homines extra cõſueta poſiti ad cõſueta, & ſolita redire deſiderant: Ita tales extra ſolita in quadrageſima, & paſcate, uel forte quandoque, quãdo uerbum Dei audiunt, quodammodo extra ſolita poſiti, ut porci, ad ſolita redire feſtinant, & anxiè deſiderant, more Iudęorũ, de quibus dicitur in Pſal. 77. Pluit illis manna ad manducandum, panem cœli dedit eis, panem angelorũ manducauit homo, quo tamen cibo, quaſi extra ſolita poſiti, & ſatiati, & murmurantes pertæſi dixerunt, Aĩa noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Numeri 21. More ruſticorum quorũdam, quibus, ut fertur, ex præcepto cuiuſdam boni domini, quia ei deſideratum faciebant uinarium, panis dabatur triticeus, ut melius laborarent, qui poſtea uidens eos ſegniter laborare, & cauſam ſciſcitanti reſponderunt, quia non habuerũt panem, & Architicino uocato, & acriter reprehenſo. Finaliter dixerunt, illum panem non eſſe pro eis, quia non fuerunt tali conſueti, detur inquiunt, nobis panis fabaceus, & fortiter laboremus, more omnino prędictorum Iudæorum dicentium. Numeri 11. Quis dabit, nobis carnes ad veſcendũ? Recordamur piſcibus, quos comedebamus in Ægypto. In mentem nobis uenijt cępe, & porri, & allia, &c. Ecce (ſicut prædictum eſt) Deus pauit eos pane cœli, omne delectamentum in ſe habentem, & tamẽ ſolita deſiderabant: Et ideo cum ſolita inuenirent cibaria, merito eis manna, id eſt, panis cœli defecit Ioſue. 5. Priuſquàm (inquit) comederent de fructibus terræ, ultra cibo illo non ſunt uſi. Sic iſtis qui ad terrena redeunt deſideria: ſacramentum iſtud deficit, quia eos minimè iuuat.

Exemplum.

¶ Sed (heu) multi ſunt qui more prædictorum ruſticorum, & Iudæorũ, quia in iſtis ſpiritualibus ſaporem non inueniũt, ad ſolita uenire concupiſcũt, & quia ad alia conſueti ſunt, in iſtis delectationem non inueniunt, quia qui diu ſecundùm carnem, & diabolũ, & mundum vixit, nunquàm poterit in omnipotente delectari. Iob 27. Soli ergo iuſti epulentur, & exultent in cõſpectu Dei, & delectentur in lætitia, Pſal. 67. Nota. A. 26. 11.

¶ Septimo pauit nos rationabiliter, quia de omnibus, quæ iſtud ſacramentum tangunt, conueniens ratio reddit poteſt, ꝙ ſunt rationi conſona. Artic. 7.

21 ¶ Primo enim ſicut paſtor, ſtãte grege extra ponit ſe in tugurio iuxta ad gregis cuſtodiam. Ita conueniens fuit, quod ille, qui dicit Ioan. 10. Ego ſum paſtor bonus, ſtante humano genere extra cœlum inter lupos infernales, q̃d ad oues per natiuitatem ueniret, & in tugurio paupertatis iuxta oues, ad earum cuſtodiam ſe poneret, dicens. Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, Matth. 28.

¶ Obijcientibus uero, quòd alio modo potuit oues cuſtodiſſe. Reſpondetur quòd non fuit ita congruus modus ouium ſaluti, quia oues, quæ in toto anno ſcabiem retinent peccati, q̃ ad paſtorem ſacramẽtaliter in paſchate ſumendum nolũt accedere, ſe prius ſanam, quod non facerent, niſi ad illũ accederent. Sic ergo miſit uerbum ſuũ, & ſanauit eos, in Pſal. 106. Verbum uidelicet, illud de quo Ioan. 1. Verbum caro factum eſt, & habitabit in nobis.

22 ¶ Sed iterũ obijciatur: ex quo Deus potuit ordinaſſe, quòd ſic ſemel in anno fuiſſent confeſſi, & communicati aliquo modo minori quàm ſeipſo, ſicut pane benedicto, uel aliquo ſimili, quare uoluit ſeipſum ad hoc dare? Reſponde-

ſpondetur quod huius facti duplex videtur eſſe cauſa. Vna eſt ex parte Dei: Alia ex parte noſtra.

¶ Prima uero huius facti cauſa eſt, Dei maxima bonitas,& charitas quam ad nos habuit,ex qua oſtenditur,ꝙ nõ ſolũ decuit, ſed etiã ꝙ debuit ſeipſum in hoc ſacramento uobis dare: Ipſe enim,qui mentiri nõ poteſt, fatetur ſe maximam erga nos habere charitatẽ. Io. 15. Maiorem (inquit) dilectionem nemo habet, &c. Cũ uero probatio dilectionis (ſecundùm beatum Gregorium) ſit exhibitio operis maxima dilectio ſine maximi dum exhibitione oſtendi non potuit. Si ergo aliquid citra ipſum,uidelicet, creaturam, quantumcuuque in memoriã ſuæ erga nos dilectionis dimiſiſſet,maximam ſe habuiſſe dilectionẽ nõ oſtẽdiſſet: Ad hoc ergo, ut ĩfinitã oſtẽderet dilectionẽ,neceſſariũ fuit ĩfinitũ.i.ſeipſũ dare domũ cũ hoc facere potuit,ſine ſui detrimẽto.

¶ Qui enim infidelitate excęcati nõ intelligunt,ꝙ ſic in hoc ſacramento ſe dare debuit, non intelligunt, quod ſit maxima dilectio,uel talẽ eſſe in Deo negant:Et tales ex proprijs cogitationibus uincendi ſunt.Cogitent ipſi, & ſpecialiter illi, qui fatuè, & carnaliter amant, ſi ſine ſuorum corporum grauamine,uel morte,uel lęſione, uel dãno poſſent ſeipſos in forma panis illis fatuę amatis totaliter dare,ad comedẽdum nonne aliquotiens hoc facerent, & ſuum feruorem oſtenderent,& illorum prouocarent amorem. Si ergo ſeipſi hoc facturi in proprijs cogitationibus fateantur, apud quos oĩs amor eſt uilis,& imperfectus, ſi tamen hoc facere poſſent? Quare hoc non fatentur,Deum facere velle, qui perfectam, & maximã hẽt charitatẽ:& qui hoc facere poteſt,& qui inde nullũ ſentit dãnum. Sicut patet ſupra e.c.8.& P.2.12.

23 ¶Secunda uero cauſa eſt noſtra vtilitas,præuidit enim Deus, ꝙ nos nunc ad oculum uidemus,ꝙ tota parua ſanctitas,quæ nunc in eccleſia ſupereſt,fere eſt ex ſui corporis cõione: Quis.n. peccata confiteretur, niſi illa eſſet, pro qua etiã uix,& ita tarde, ſicut poſſunt, confitentur? Qui ergo uix, & tarde pro Deo ipſum ſuſcipiendo confitentur,& ſe ſanctificant,qñ ſi minus Deo daretur in cõione, ſeipſos mundarent, qñ ſe ſanctificarent acceſſuri ad panẽ benedictum,qui uix,& negligẽter ſe ſanctificant,qñ præcipitur ex ore Dei, dicentis per Moyſen. Exo. 19. Qui accedunt ad dominum,ſanctificentur, qui ergo amorẽ ſuũ maximum oſtendere, & noſtram ſalutẽ efficacius operari voluit,ſic ſeipſum dare decuit, & debuit, nec tamen ſuæ creaturæ, ſed ſuæ prouidentiæ debitor eſt dicendus.

¶In forma uero panis potius, quàm 24
in forma hominis, uel carnis nobiſcũ morari voluit,propter noſtrã duplicẽ vtilitatem: Primo pp noſtram cõionẽ. Secũdo pp augmẽtũ, & meritũ fidei.

¶Quantum ad primum præuidit.n. Deus,ꝙ ſi fuiſſet in alia forma nobiſcum,in qua à nobis videri poſſit, ſed non ſumi, non accreſceret nobis tanta vtilitas,ꝙ patet per hoc,quo omni die, qui Miſſam audiunt, eum uident, nec tamen tantum ualet eis illa uiſio, ſicut communio, quia propter uiſionem ſe non ſanctificant,nec peccata,& diabolum abijcient,quod faciunt,niſi inſani ſint,pro communione, ergo melius ſe dedit pro noſtra utilitate in illa forma, & materia,quæ communior & conueniẽtior eſt humanæ refectioni,& ſuſtẽtationi. In ſignũ ẽt,ꝙ ipſe eſt ſpũalis aĩę ſuſtẽtatio,quẽ petimus ad nrãm ſuſtẽtationẽ nobis dari. Lucę.11. dicẽtes. Panẽ nrm quotidianum da nobis hodie.

¶Scđa cã eſt meritũ fidei, qđ.n. meritũ hrẽt fides nr̃a,credere, ꝙ eſſet hõ Chriſtus ĩ hoc ſacramẽto,ſi eũ ĩ forma videremus humana? Cũ (teſte B.Greg. in quadã Hom.) Fides nõ habeat meritũ,ubi rõ humana ꝑbet experimẽtũ? Sicut ergo aliqñ infidelibus in forma ſe oſtẽdit pueri,vel carnis, ut eos ad fidẽ attrahat. Ita congruum eſt,quòd fidelibus ſuis oſtendat in forma panis, ut fides illorum maioris ſit meriti.

¶Primum

¶Primum uidelicet, quòd infideli-
bus ſe in tali oſtendat format, multis
oſtenditur exemplis.
25 ¶Et primo de Iudæa, q̃ alijs Iudæis,
Exemplum. vt fertur, de regno, in quo manebat, ex-
pulſis, ad aliam iuit illius terrę partem,
vbi ignota fuit, & ſe finxit eſſe Chriſtia
nam. Finaliter ad mortem infirmata,
ſacerdoti, ad eam cum corpore Chriſti
venienti, aperuit, quod nunquàm fuit
baptizata, nec diu ad hoc, quòd bapti-
zaretur, eam inducere potuit. Tandem
occurrit ei, quòd in primitiua eccleſia
infirmi baptizati ſanabantur, ſicut pa-
tet de Conſtantino Imperatore, & alijs,
& de Dei miſericordia confidens pro-
miſit ei, ſi baptizari uellet, haberet etiã
ſanitatem corporis, quo audito, bapti-
zata, & ſanata eſt, quæ poſt paucos dies
à ſacerdote de ſtatu ſuo requiſita, dixit
ſe de baptiſmo ſuo dolere, quia prius
in eccleſia inter ſacerdotis manus pul-
cherrimum videre ſolebat puerum, de
quo magnam habuit delectationem,
qua uiſione modo ſum priuata, ſacer-
dote uero ipſam informante, quòd me-
ritum fidei noſtrę non eſt in uidendo,
ſed in credẽdo, ipſam in fide ſtabiliuit.
Ecce ſicut ante ei oſtẽdebatur vna for-
ma, ut eam ad fidei amorem potius al-
liceret. Ita poſtea oſtendit aliam, ut eius
fides creſceret.
Exemplum. ¶Idem patet per hoc quod ſcribitur
in uita ſpatrum, quaſi per iſtum modũ
de quodã hęremita, qui ex nimia ſim-
plicitate credidit, ꝙ ibi non eſſet cor-
pus Chriſti, niſi in ſigno, quòd cũ duo-
bus ſocijs ſuis oſtenderet, ipſis contra-
rium aſſerentibus. In hoc conuenerũt,
26 quòd ſimul in præſentia in oratione
perſiſterent vſque dum Deus oſtende-
re dignaretur, quorum dictum fuit ue-
rum per aliquod miraculum, uel etiam
ſpecialem oſtenſionem: Simul ergo ad
eccleſiam uenientes, inter ſacerdotis
manus Chriſtum uiderunt in forma
carnis, in hora uero fractionis uiderũt
eum patri ab angelis immolari, qua
Exemplum. viſione hęremita ab errore reuocatur.
¶Libri etiam quidam continẽt quẽ-
dam Iudęum in Francia, qui ad ſecre-
ta noſtra ſcrutandum, in Miſſa inter
Chriſtianos ſe poſuerat, & fatebatur ſe
vidiſſe hoſtiã in forma pueri, q in craſti
no cũ tota domo ſua ſe baptizari fecit.
¶Item ad idem de quodam alio Iu- Exemplum.
dęo, qui cuidam mulier totum debitũ
remiſit ea conditione, quòd ei corpus
Chriſti portaret, quod etiam fecit in
ore ſuo, quando communicabatur re-
ſeruans, hoſtia uero à Iudęo coram ea
cultello perforata, ſanguinẽ, vt fertur,
copiosè fudit, mulier timore percuſſa,
ad iudicem cucurrit, qui cum ſacerdo-
te uenientes, Iudęum uerſus quendam
puteum ſanguinem abſcondere conã-
tem appręhenſum combuſſerunt, & cũ
reuerentia hoſtiam cum ſanguine col-
legerunt.
¶Ad idem ex geſtis beati Gregorij à Exemplum.
quo matrona quędam Romana com-
municata cum diceret, corpus, & ſan-
guis Chriſti cuſtodiat te, riſit, reſpon-
dens, quòd nõ credit ibi corpus Chri-
ſti, quia ipſa in domo ſua parauerat, à
qua beatus Gregorius hoſtiã retraxit,
& poſt miſſam ipſo orante coram eã
in carnem verſa eſt, & matrona ab er-
rore reuocatur.
¶Sicut enim. I. Mach. 6. Elephanti- 27
bus oſtenderunt ſanguinẽ vuæ ad exa-
cuendum eos, in bello, ne in eo defice-
rent, ſed fortiter agerent Et ſicut panis
iuuenum canum intingitur in ſangui-
nem, vt dicitur, pręde, uel os illorum
ſanguine eius tangitur, ut diſcat forti-
ter prędam quęrere, quod & faciunt, &
ad biuium venientes ſagaciter atten-
dunt odore, per quam uiam pręda, uel
beſtia iuit, & qui multum diſtant, for-
tius currentes ꝑdę cito appropinquãt:
Ita omnibus prædictis oſtendit Deus
carnem, & ſanguinẽ ad eos in fide exa-
cuendum, & ut qui per infidelitatẽ ab
eo multum diſtabant, per tales viſiones
carnis, uel ſanguinis ei per fidẽ fortiter
appropinquarent, ut de eis uerificetur,
illud Ephe. 2. Qui longe eratis facti
eſtis prope in ſanguine eius: & tamen
non eſt congruum, qđ talis conuerſio,

vel oſtenſio, quæ eſt paucorum priuile-
gium, trahatur ad legem communem:
Sed propter duas cauſas prædictas vi-
delicet propter communionem, & me-
ritum fidei. Sacramētum regis ſcilicet,
ſub panis ſimilitudine, abſcondere bo-
num eſt. Tob. 12.

¶Non cuiuſcunque panis, ſed albi,
in quo deſignatur mundicia, tā in cor-
pore Chriſti uero, quàm in myſtico, qđ
ad eum accedit, & rotūdi, in quo ſigni-
ficatur eius infinitas, quòd uidelicet,
magnitudinis eius non eſt finis, & glo-
ria infinita, quam corpori ſuo myſtico
digne eum ſumenti dabit.

¶Sanguis uero in calice ſub ſpecie
vini, ſanguinē ſignificat in cruce effu-
ſum circa quem populus informetur,
ne calicē, ſed ſanguinem adorent, con-
tentum quod etiam ipſi, quando com-
munionem accipiunt, non ſanguinē,
ſed vinum ad lotionem oris.

Artic. 8. ¶Omnes prædicti articuli inferunt
octaui articuli rationem. Ex quo enim
iſtud eſt ſacramentum tam vtile tā de-
lectabile, & e Iuſtum eſt, ut digna præ-
paratio huius ſacramēti præcedat ſum-
ptionem.

¶Primo quantum ad fidem. Secun-
do quātum ad mundiciā, & ſanctitatē.

¶Primum patet, quia accedentē cre-
28 dere oportet. Hebr. 11. Exēplo cuiuſ-
Exemplum. dam ſancti, de quo ſcribitur, quòd tan-
tæ fidei erat erga iſtud ſacramentum,
quod dicere ſolebat, quod ſi ſciret, qđ
Chriſtus in forma humana ī hora ele-
uationis corporis Chriſti tranſiret ante
oſtium eccleſiæ, quod nō iret ad oſtiū,
vt illum uideret, & oſtiæ uiſionem di-
mitteret.

¶De ſancto etiā Eduardo rege An-
Exemplum. gliæ ſcribitur, quòd tātæ fidei erat erga
iſtud ſacramētū, ꝙ cum eo quaſi cum
Chriſto in humana forma loquebatur.
Ideo miſſas multas intantum libenter
audiuit, quòd regi Franciæ, qui liben-
ter ſermones audiuit, quare non au-
diret ſermones, Reſpondit. Tu in
ſermone audis de Deo, ego in miſſa
loquor cum Deo: Cui ob fidei meritū
oſtendit Deus in eleuatione huius ſa-
cramenti hoſtes contra eum venientes
in mare ſubmerſos. Sic Deus operatur
in uobis, quæ crediditis. 1. Theſſa. 2.

¶Poſt iſtos ergo & omnes alios ſan-
ctos, qui in fide, & pro fide iſtius ſacra-
menti mortui ſunt, ſtultiſſimum eſt de
fide huius dubitare. Niſi enim in bona
fide mortui fuiſſent, Deus pro eis mi-
racula minimę oſtendiſſet. Illi ēnī, qui
circa hoc dubij rationem omnium in-
quirunt, & ſcire uolunt. Ita uellent to-
tum ſcire, ꝙ nihil credere. Et ſic fidei
meritum euacuarent. Vellent inſuper
eſſe æquales Deo cū Lucifero, quia dū
totum quicquid Deus circa ſacramen-
ta, & alia eius opera facit intellectū ca-
pere quęrunt, vellent ita potentes eſſe
in intelligendo, ſicut Deus in operan-
do. Nota. F. 4. 23. 24.

¶Quanti autem periculi ſit talis cu- Exemplum.
rioſitas, patet per illum, de quo fertur,
ꝙ confeſſori ſuo poſt mortem apparēs,
dixit, ſe eſſe damnatum, quia nō credi-
dit, nec credere potuit, licet de hoc plu-
ries confeſſus fuiſſet, uerum Chriſtum
in hoc contineri ſacramento. Et ſic qui
non credidit, iam iudicatus eſt. Ioan. 3.
Sic iudicentur omnes, qui non credūt
ueritati. 2. Theſſa. 2.

¶Si ergo non eſſent alia huius fidei
teſtimonia, niſi ꝙ Chriſtus dicit, hoc
eſt corpus meum. (Matth. 26.) Et ego
ſum panis vitæ. (Ioan. 6.) Credere de- Exemplum.
beremus. Exemplo auditorum Picta-
gorę. De quo ſcribit Valerius maximus
lib. 8. Quod tanta ei veneratio ab audi-
toribus tributa eſt, ut quæ De eo acce-
perant, in diſputationem deducere ne-
fas putarent, quin etiam interpellati ad
reddendam cauſam, hoc ſolum reſpō-
debant, ipſum dixiſſe. Ergo à multo
fortiori diſcipuli veritatis hoc rńderēt.

¶Sed (heu) quidam potius aſſimi- 29
lari volunt Iudæis, quàm ſanctis, uel
diſcipulis proborum virorum, qui vi-
dentes manna de cœlo datum, in quo
figura pręceſſit huius ſacramēti, admi-
rantes potius, quàm venerātes, uel gra-
tias agentes, dixerunt. Exo. 16. Manhu,
quod

quod ſignificat,quid eſt hoc?ignorabāt
enim,quid eſſet,qui nec credūt, in quo
& puniti ſunt.1.Pe.2.

¶Quibus reſponderi poteſt,ſicut re-
ſpondit Moyſes ibidem Iudæis.Iſte eſt
panis,quem dedit vobis dominus ad
veſcendum.

¶Quantum ad ſecundum qualis,vi-
delicet,ſanctitas,& mundicia iu mori-
bus uſum & ſumptionem iſtius ſacra-
menti præcedere debeat,patet,tam exē-
plis ſacræ ſcripturæ,quam in moribus
hominum, & ratioue.Exod.enim.12.
Accedētibus ad iſtud ſacramentū figu-
ratiuè præcipitur, quòd edant carnes
iſtas aſſas igni,qa accedentes omni ira,
& inuidia depoſita, inflammari debēt,
charitate,& cum azimo pane,non cum
fermento maliciæ,& nequiciæ, &c. Et
cum lactucis agreſtibus,id eſt, cum iu-
tincto deuotionis, & amaritudine de
peccatis prius cummiſſis.Sequitur,non
comedetis de eo crudum quid, detra-
ctio prohibetur, quia detractor come-
dit corpus Chriſti myſticum crudum,
nec coctum aqua.Inſtabilitas prohibe-
tur abſtinendi imposterum à peccatis,
mollicies enim carnium coctarum in-
ſtabilia iu bono ꝓpoſito ſignificat cor-
da.Tales uon accedant Renes ueſtros
accingetis In quo præcipitur caſtitas
in accedente,& mundicia,Tenētes ba-
culos iu manibus, quaſi ad pugnā pa-
rati,id eſt,memoriā Chriſti crucis, qua
30 contra inimicos infernales pugnabi-
mus,& qua nos ab illis defendemus:ſi-
cut patet.C.17.19.Cum ſequētibus.Se-
quitur.Et comedetis feſtinanter, more
peregriuorum.In ſignum, quòd affe-
ctione debemus eſſe peregrini, qui fe-
ſtinant tranſire ad terram propriam de
exilio.Ita uos de hoc exilio peregrina-
tionis noſtræ, in quo nō habemus ma-
neutem ciuitatem, debemus deſidera-
re trāſire ad patriam noſtram, qui qui-
dem tranſitus fit cum digua iſtius agni
vltima ſumptione:Et hoc eſt, quod ſe-
quitur eſt, enim Phaſe.i. tranſitus do-
mini,quia ad dominum tranſire facit:
Sicut patet ſupra eodem cap. 17. De
Hugone de Sancto Victore.

¶Ioſias etiam Rex Iuda,(2.Para.35.)
Volens cum populo Phaſe celebrare,
prius abſtulit cunctas abominationes
de cunctis regionibus filiorum Iſrael,
& fecit oēs ſeruire Deo ſuo. (Sicut pa-
tet.3.Paral.34.iu fine capituli.) Con-
ſtituit etiam leuitas,ad quorum erudi-
tionem omuis populus ſanctificatur
domino Deo:Qui ergo circa cibū cor-
poralem magnam habetis ſollicitudi-
uem,& quandoque magnam circa eū
partem expenditis diei, uon ſitis peio-
ris cōditionis prædictis Iudæis.Sed cir-
ca cibum iſtum ſumēdum ſic habeatis
diligentiam, ſic prius more illorum,
voſmetipſos diligenter uideatis,& ido-
la peccatorū expellatis. Et ſic ſanctifi-
cati immolatę Pha.2.Paral.35.

¶Prius ergo operādum eſt prædicto- 31
rum exemplo,& laboraudum circa tē-
pli interioris ſanctificationē, & poſtea
accedendum eſt ad ſumptionem,& cō-
munionem,quem quidem ordinē do-
cuit.Gen.2.Vbi prius poſuit Adam in
Paradiſo,ut operaretur,& poſtea ait, ex
omui ligno Paradiſi comede, quaſi di-
ceret,prius laborat,& poſtea comede,
iuxta illud Pſal.127.Labores manuū
tuarum:quia,&c.Ille uero Adam cum
vxore ſua prius manducare voluit, an-
tequàm laboraſſe legatur, & expulſus
fuit de Paradiſo:huius forte Iob terri-
tus exemplo dixit, antequàm come-
do,ſuſpiro.Iob 3.& Zacha.13.Adā exē-
plum meum ab adoleſcentia mea: ho-
rum etiam exemplo nos prius labore-
mus.Et ſi quis non vult operari diligē-
ter circa propriā mundiciam, nec mā-
ducet.2.Theſſa.3. Quia aliter ei uon
prodeſt illa mauducatio, quia ſicut Sa-
phirus, ut dicitur uirtutem operandi Saphi-
amittit, quādo in loco ponitur immū- rus.
do.Vnde uerſus.Hic,qui portat eum,
caſtiſſimus eſſe iubetur. Ita Chriſtus,
qui lapidi Saphiro comparatur Eze.1.
Quaſi aſpectus lapidis Saphiri,licet in
ſe uirtutem non amittat,tamen quādo
in loco immundo recipitur, non ope-
ratur uirtuoſe quo ad ſumentem, ſed

magis ad eius iudicium, & ad Paradiſi
expulſionem,quia ſicut Adam, comede-
dere uolunt,antequam propriam pur-
gationẽ operentur:De quibus Oſeæ 6.
Sicut Adam ę trãſgreſſi sũt pactũ meũ.

32 ¶Et non ſolum Dei pactum,ſed etiã
omnẽ mũdi humanitatem tales tranſ-
grediuntur. In omni enim curia bona
prius vocatur ad lauandum quàm ad
menſam,& prius lauant, quàm come-
dant.Sic in curia eccleſię,vel Dei,prius
vocat ad lauandum,per prophetam di-
centem. Lauamini, mundi eſtote, &c.
Eſa. 1 Et poſtea per regem ad comedẽ-
dũ. Venite (inqt)comedite panẽ meũ,
& bibite vinum meum. Prouerb. 9.

¶Chriſtus etiam prius pedes diſci-
pulorum lauit, & poſtea corpus ſuum
eis dedit. Quos ergo mundi curialitas
retraheret,vel corporis nuditas, ne ad
menſam regis accederent retrahat cu-
rialitas, & periculum, ne ad menſam
quamcunque, uel quæcunque cibaria,
ſed ne ad Dei menſam,& ad ipſum do-
minum ſumendum immundi,& ſpiri-
tualiter nudi accedant,quòd ſi tãquàm
ruſticiſſimæ, coram tota Dei curia ſic
indigni ad menſam iſtam accedant, à
menſa gloriæ quam mũdis promittit,
dicẽs. Lucę 12. Sedeatis ſuper menſam
meam in regno meo,tãquàm facie in-
teriori,& manibus immundi & nudi,
non habentes veſtem nuptialẽ, expel-
lendi ſunt, & in tenebris exterioribus
ponendi. Nec mirum, quia illum, qui
eſt in ſe mundiſſimus, circa quem cor-
poralia,calices,& omnia exteriora mũ-
da debent eſſe. In ſignum,quàm acce-
dentes ſint mundi,propter cuius etiam
mundiciam,& ſanctitatem Ioãnes Ba-
ptiſta in vtero matris ſanctificatus non
reputauit ſe dignum ſoluere calciamẽ-
torum corrigiam, nec audebat ſanctũ
Dei tangere verticem,quem cum ma-
gno timore,dum baptizabat eum, vix
tangere audebat, quẽ qui beatus Mar-
cus non ſe dignum reputauit, ipſum in
hoc ſacramento more ſacerdotum tan-
gere,ſibi pollicem amputaſſe legitur.
Ipſi polluto ore,& toto corpore,& ani-
ma totum deuorant. De quibus cõquo-
ritur in Pſal. 26. dicens, Appropiant ſu-
per me nocentes,ut edant carnes meas,
Et Ge. 27: Beſtia deuorauit Ioſeph. Ta-
les non ſolum ſunt omnibus homini-
bus inhumaniores, ſed etiã Iudæis pe-
iores,de quibus prædictum eſt. De qui-
bus etiam dicitur. 1. Eſdrę 6. Quod pu-
rificati fuerunt ſacerdotes,& Leuitæ,&
omnes quaſi vnus mundi ad immolã-
dum paſca. Si iſti ſic ſe purificabãt pro-
pter vmbram,& figuram, quanto ma-
gis Chriſtiani propter ueritatem, ſan-
ctificamini ergo, cras comedetis car-
nes Numeri 11. Præceptum præcipuæ
puritatis, ſanctificamini, priuilegium
primariæ poteſtatis,cras: beneficiũ im-
menſę largitatis,carnes. Sanctificamini
ergo ſicut patet. A. 2. 1. & 4. & T. 6. 3.
Quia ipſe ſanctus eſt, quẽ recipere de-
betis, ſicut enim uas quod precioſum
liquorem recipere debet, prius proba-
tur,& mundatur. Ita probet ſeipſum
homo. 1. Cor. 11. Et ſic edat & bibat:Ci-
bus enim complexione cõueniẽs, ſu-
menti prodeſt. Sed ipſe eſt ſanctus:ergo
ſancto prodeſt:Sancti ergo eſtote, quo-
niam ego ſanctus ſum. Leui 19. Si ali-
ter acceſſeris,nec tibi ꝓdeſt, nec ei pla-
cet,ſicut nec placeret regi,ſi immundas
manus in ſcutellam eius poneres. Ita
nec regi,qui ait,sãctificabor in his, qui
appropinquant mihi.

¶Nota de iſta præparationem. A. 13.
9. Nolentium vero ſe (vt dictum eſt) Artic. 9.
præparare,uel etiam poſt receptionem,
& præparationem Chriſtum expellen-
tium,maxima eſt ingratitudo.

¶Primũ patet,quia cũ ipſe ſit Rex,&
dñs,& ita diligẽter ſe ꝑparauit,& ita ra- 33
tionabiliter ad uſum & eſum noſtrum
(vt oſtenſum eſt ſupra articulo 7.) Et
vna ĩgratitudo altã requirat,patet quã-
tũ delinquat, & hoc ĩgratitudinis vitio
erret,ſeruus ſe non præparans ad do-
mini ſui receptionem,quia ita diligen-
ter ſe præparauit,ut reciperent,& fina-
liter vix per vnum diem hoſpitabitur,
quo die paſcet, & potabit ingratos, &
adhuc amara audient. Eccleſia. 29.

¶Secundum

¶Secundùm patet, latro, & homicida emunitate intantum gaudet eccleſiaſtica, quòd expelli non debet inuitus, quæ maior iniquitas, quàm Chriſtum, à quo omnis eccleſiæ libertas hoc priuari priuilegio, intantum, ꝙ ubi latro quadraginta permittitur diebus in eccleſia, ipſo ſecũdo, uel tertio die paſchæ magno, uidelicet die lunę de templo animæ inuitus expellitur. Illo enim die diabolus nouam inuenit artem Chriſtum de hoſpitio ſuo fugandi, dum enim ſuos homines, & mulieres de lectis ſuis trahere facit, qualiter Chriſtum expellere debent informat, quia ibi leuitates, & malignitates, quandoque fiunt, & fieri incipiunt, per quas poſt expellitur, & diabolus introducitur.

¶Tales enim (more mimorum) uno die fauorem, uel bonũ gratiæ à Chriſto recipiunt, & in craſtino eam uenditioni exponũt. Et more proditorũ caſtrũ bene munitũ, in quadrageſima bonis operibus, & in paſchate victualibus in primo inſultu, & primo obſidionis die inimicis tradunt. Cuius iniquitatis & ingratitudinis magna cauſa eſt, præteritarum delectationum recordatio. Sicut enim filij Iſrael de Ægypto egreſſi, & cibo de cęlo accepto dixerũt. (Num.11.) Recordamur piſcium, quos in Ægypto gratis comedebamus. In mentẽ nobis ueniunt cucumeres, & pepones, porri, & cępe, & alia, anima noſtra arida eſt, nihil reſpiciunt oculi noſtri, niſi manna, &c. Ex tali enim recordatione intantũ non ſolum redire deſiderabant, ſed etiã ex Ægypto exiſſe diſplicuit, intantũ, ꝙ dixerunt (Exo.16.) Vtinam mortui eſſemus in Ægypto quando ſedebamus ad ollas carnium. Ex conſimili cogitatione nõnulli ſtatim poſt Paſcha, ad Ægyptum, & ad ſeruitutem redeunt diaboli, pro parua carnis delectatione cibum derelinquentes (more prædictorum Iudæorum) iu quo eſt omnis delectatio. Et ex tali cauſa peccator ingratus derelinquit libertatem ſuam. Eccl.29. Conſultius eſſet remedium apponere, quod notatur, C.6.63.

¶Et non ſolum ingratitudinem contra Deum ſed etiam ruſticitatem apud mundum, tales committere iudicarentur, & falſitatem, qui benignum dominum ex bona, & firma conuentione pro longo termino, & hoſpitio ſuo recepto contra pactum expellerent, vel perturbarent ſedentes, & de bonis domini comedentes, nihil ei de ſuo dãtes. Sic in propoſito. Qui ergo Deum receperunt, cum nec expellant, nec ſolicitent. Si uero contrarium fecerint Deo, improperari poteſt modo, quo ei quondam improperabat quidam litigãs cum quodam ſacerdote, iurante per corpus Chriſti, quod illo die receperat, recepiſti (inquit) eum hodie. Ita, inquit ſacerdos. Ergo (inquit) alius non dixit pater noſter Sancti Iuliani, quia male hoſpitatur. In ſeipſo ergo pacifice hoſpitetur, qui dicturus eſt hoſpes erã. Mat.25. Et in ſuis membris largius hodie paſcatur, quando ita large nos pauit. Tibi enim, qui hodie fuiſti hoſpes in menſa domini, dicitur. Eccle.30. Trãſi hoſpes, & orna menſam, & quæ in manu habes, ciba cæteros.

Ar.10. 34 Exemplum.

¶Et quia talis ingratitudo, & iniquitas Deo facta, impunita tranſire nõ debet. Videre reſtat, quale talibus immineat periculum, & pęna. Vt autem hoc clarius uideant, multa eis in diuerſis libris oſtendnntur ſpecula. Inter geſta enim beati Bern. Primo unũ eius oſtenditur exemplum, vbi legitur, quaſi ſic, ꝙ cum quendam peccatorem ſecreto admonuiſſet, quò ad communionem in ſtatu, in quo erat, accedere minime præſumeret, nec tamen obtemperare vellet, cum Sacramentum acceptum guttur tangeret, guttur ruptum eſt, & Sacramentum ſuper altare exiliuit.

Art.11. 35 Exemplum.

¶Secundo ad idem legitur de quodam, qui frequenter in uita ſua corpus Chriſti male acceperat, & conſecrauerat. Cui morienti dæmon cum multis hoſtijs in patena ardenti apparuit, dicens, quia frequenter male communicaſti, hodie de manu mea communionem meam recipies.

Exemplum.

Infirmo

Infirmo uero renitenti, unam de hoſtijs ſuper eius manum poſuit, quæ ſuo calore manum ſtatim perforauit. In ſignum, quòd qui comederunt corpus Chriſti, & biberint calicem indignem, ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum erit pars calicis eorum, non in Pſalmo, ſed in inferno. Dæmones enim de eis præceptum, & commiſſionem habent. Hierem. 48. Inebriate eum calice iræ Dei.

Exemplum. ¶Item de quodam alio legitur, quòd quodam die Paſchæ contra conſcientiam ad communionem acceſſit, ne apud alios eſſet notatus, & eadem nocte in camera priuata inuentus fuit ſubito mortuus.

¶Ad idem, nota. D. 1. 26. Nec mirum, quia hoc eſt iudicium à Deo datum. Leui. 7. Anima (inquit) polluta, quę ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, peribit de populis ſuis.

Exemplum. ¶Ad idem eſt factum, quòd ſatis tardè à fide dignis dicit accidiſſe de quodam aulico, & præpoſito cuiuſdam domini. Inter quos fuit frequenter ira, & diſcordia, & malicioſa accuſatio. Et licet diuerſis uicibus eſſent concordati, ad priſtinam tamen redierunt diſcordiam, quodam ergo die Paſchę aulicus, qui fictam pacem cum alio fecerat, ad communionem acceſſit cum animo ſe vindicandi, uiſa opportunitate, & licet grauem inde haberet conſcientiam, & confiteri in craſtino cogitaret, diſſimulauit, & conſcientiam conſuetudine minus grauãte, uſque ad feſtum Aſcenſionis, quo tempore accidit eum in mane obuium in horto habere diabolum, in forma nigri pueri, qui eum, licet renitentem, ad luctam coegit, in qua eum dure ad terram proiecit, dicens, hoc habeas, quia ſic in Paſchate communicaſti. Ipſo uero ſurgente, & curiam intrante, dominus in oſtio ſtans, ſe ſignauit, dicens, miſer vnde venis? Tu turpior es omni leproſo, ac ſi de inferno uenires. Cui ille, Non (inquit) de inferno venio, ſed ſum ſicut homo, qui eſt iturus illuc. Ideo timeo, quòd ad infernum uadam, quia ſic egi. Et ſic mihi accidit, & expoſuit ſibi omnia, & vix ſermone completo, mortuus cecidit, facto oſtendens, ꝙ ira non habet miſericordiam. Prouer. 27. Nec mirum, quia ſi uoce veritatis, qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio æternæ (ſcilicet) damnationis. (Matth. 5.) Quid mirum, ſi ſic iudicantur, qui iraſcuntur, & cum hoc excommunicantur?

36 Exemplum. ¶De quodam etiam alio legitur, ꝙ ſic fictam pacem cum vicino ſuo faciẽs, ad communionem in die Paſchæ acceſſit, & cito poſt diabolus maiorem poteſtatem in eo, ſicut in Iuda, accipiens, procurauit, ꝙ uicinum illum occidit, ſuſpendebatur, oſtendens, quòd ſi ad tempus breue confuſionem euadat, ſic ad communionem accedens, non tamen diu.

Exemplum. ¶Ad idem legitur de duabus mulieribus, una diuite, & alia paupere, inter quas diu durauit diſcordia, diabolo diuitem agitante, quia paupercula pacem affectabat. In die ergo Paſchæ, ſacerdos diuitem publicè à communione repellebat, quia diſcordia publica erat, confuſione ergo coacta, fictam fecit pacem. Poſt miſſam ergo pauper ei in oſtio eccleſiæ occurrens, ei gratabatur de pace facta. Cui illa ſuperbæ reſpondit, dicẽs. Credis tu, quòd te cum pacem habere vellim? mallem potius, quod eſſem ſuſpenſa, quæ ſtatim nigerrima mortua cecidit, & hoſtia gutture fracto exiuit; & remanſit in aere, uſque ſacerdos cum patena veniens, illam honorificę vt docuit, reciperet, miſeram vero illam in foueam, tãquam canem, vt debuerunt proiecerunt.

¶Nec debent iſta prædicta incredibilia eſſe ſacram Scripturam intelligenti, quia tam in ueteri teſtamento, quàm in nouo, conſimiles uindictę pro conſimilibus delictis, uel minoribus leguntur accidiſſe.

37 Exemplum. ¶In ueteri enim teſtamento. (2. Regum 6.) Legimus, Ozam à Deo occiſum, quia arcam domini, in qua erat mãna (iſtius ſacramẽti vmbra, & figura) indignus,

indignus, ut pote qui ſecundùm Hebræos illa nocte cum uxore dormierat, tetigit. Quod igitur mirum eſt, ſi illi morte turpiſſima, & ſubita à Deo percutiantur, qui ad iſtud Sacramentũ, quod omni comparatione poſtpoſita, in infinitum melius eſt, accedunt, & nocte forte præcedẽti cum meretricibus dormierunt, & in futuro dormire intendunt, vel in ira, & alijs ſunt irretici peccatis? Et ſi ille Nabal, legitur à Deo percuſſus, (primi Regum 25.) quia Dauid cibum negauit. Et ille Achitophel (2. Regum 17.) Laqueo ſuſpendit in uindictam, quia conſilium malum dedit cõtra Dauid, quod mirum eſt, ſi illi legantur mala morte mori, qui maius committunt delictum contra Chriſtum, per Dauid in ſacra Scriptura figuratũ, ipſummet deuorantes, & dæmonibus, qui in eorum animabus ſunt tradentes? Et ſi Azotij. (1. Reg. 5.) A Deo mirabili plaga puniti legantur, quia arcam domini, in qua erat manna, in templo poſuerunt dagon, quod mirabile, ſi illi à Deo puniti legantur, qui ipſum areæ dominum, Chriſtum in templo ponũt diaboli? id eſt in ſeipſis, ſicut enim viri Sancti Templum ſunt Spiritusſancti. (1. Cor. 3.) Templum domini ſanctum eſt, &c. Ita mali templum ſunt ſpiritus maligni.

¶Vt etiam melius totum dubietatis ſcrupulum, quantum ad prædictas hiſtorias, de cordibus ſuis auferant, uideãt ſpeculum illorum nouum & clarum in nouo teſtamẽto de Iuda, qui Chriſtum in cœna cum Diſcipulis male accepit, & cito poſt, cũ Iudæis tradidit, & ſeipſum ſuſpendit. Sed dicent forte, non tantum peccant Chriſtum indigne ſuſcipientes, quãtum peccauit Iudas, immo multis rationibus oſtendi poteſt, quòd peccatum iſtorum grauius eſt, quàm peccatum Iudæ, uel etiam crucifigentium Chriſtum. Primo, quia illi in parte eum Deum eſſe ignorabant. Secundo, illi iniuriam fecerunt Chriſto mortali. Iſti immortali. Illi tradiderunt eum Iudæis. Iſti dæmonibus. Illi permiſerũt eum poni in ſepulchro nouo, & mundo. Iſti eum ponunt in ſepulchro peccatis fętidiſſimo, ubi dæmon eſt ſepultus, immo forte dæmoniorum legio. Illi permiſerunt eum ſepulchro vſque in diem tertiã requieſcere. Iſti eum expellunt. Secundo illi adhuc Chriſti morte redempti nõ erãt. Iſti ſunt. Illi ſemel male tractauerunt. Iſti frequenter. Iudas cito petiuit, & quod male acceperat reſtituit, dicens: Peccaui tradens ſanguinum innocentem. Iſti uero uix per totum annum pęnitent, quod vero male accipiunt, nunquàm reſtituunt. Illi poſuerunt eum ſuper pulchram Crucem. Iſti eum poſuerunt in uiliſſimo ſterquilinio. Quis ergo excogitare poſſet pęnam eis dignam? Vnde Apoſtolus ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamentum pollutum duxerit? in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit, ſcimus eum qui dixit mihi uindictam, & ego retribuam. Sequitur, horrendum eſt (ſupple) talibus, incidere in manus Dei viuentis, nec mirum, ſi à Deo grauiter puniendi ſunt, quia ſi illi peccauerunt. Iudæi ad agnum Paſchalem accedendo contra Dei præceptum. (Exod. 12.) Omnis alienigena non comedet ex eo. Et (Leui. 22.) Omnis alienigena nõ comedet de ſanctificatis, quãtomagis qui accedit ad agnum Dei, & ad Sancta Sanctorum. No. F. 1. 82.

¶Hoc forte audientes, omnino ab Arti. 12.
Euchariſtiæ receptione ſe cogitant retrahere, ne in talia incidant pericula. Sed neutrum extremorum, ſed mediũ eligendum eſt. Iſtud enim eligentes, in magnum incidunt periculum ſicut
patet Numeri 9. Vbi Deus præcepit di- 38
cens. Si quis autem eſt mundus, & in itinere non fuerit, & tamen non fecerit Phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, ergo ſi mundi non ſumus, illo non obligamus præcepto,

Quibus

Quibus reſpondetur, quòd obligamur Dei præcepto (eodem capitulo) ſe mundare, & poſtea illud accipere Sacramentum. Vnde talibus dicitur ibidem à Deo, faciunt phaſe menſe ſecundo.

¶Semel enim ad communionem accedere tenentur, non ſolum ex illo Dei præcepto, ſed ēt ex eccleſiæ ſtatuto. Extra de pęni. & remiſ. c. omnis: ubi ſic dicitur. Omnis fidelis ſaltem ſemel in anno tenetur, poſtquàm ad annos diſcretionis venerit, confiteri omnia peccata ſua. Et ſuſcipere reuerenter ad minus in Paſcha euchariſtiæ Sacramentum, niſi forte de conſilio proprij ſacerdotis ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus, ab eius perceptione duxerit abſtinendum. Alioquin, & viuens ab ingreſſu eccleſiæ arceaē, & moriēs chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutum debet frequenter in eccleſijs publicari, ne quiſquam ex ignorantiæ cæcitate uelamen excuſationis aſſumat; hæc ibi.

¶Nec eſt mirandum, ꝙ Deus, & eccleſia hoc præcipiunt, quia ſi ſemel, in die comedunt, ut uita teneatur corporis, quid mirabile eſt, ſi præcipiatur ꝙ ſemel in anno hunc ſumant cibum, ut vita teneatur animæ, & ſi mortuus decernetur corpore, qui ſemel in anno cibum non ſumpſit corporis, quíd mirum, ſi mortuus iudicetur ab eccleſia, qui cibū ſemel in anno non capitam neceſſariū, ſine quo, nec creati fuimus, nec gubernari, uel uiuere poſſumus, qa teſte philoſopho. Eiſdem nutrimur, ut ſimus. Cū ergo iſto creati ſimus in eſſe, neceſſe eſt iſto Sacramento in eſſe nutriri, & conſeruari. Nec mirum, ꝙ ab eccleſia excluduntur, qui Chriſtum excludunt, qui etiam dę cęlo excludēdi ſunt, quia Chriſtum excluſerunt. De quibus Io. 1. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Sed ſi (ipſo teſte. Matth. 10.) Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorræ in die iudicij. quàm illis, qui ſuos non recipiunt diſcipulos, quàm durum erit eis, qui ipſummet non recipiunt, ſaltem ſemel in anno. Si ipſi ita dure ad ignem iudicantur æternum. (Matt. 25.) Qui ſuos hoſpitio non receperunt, vbi putas ponēdi ſunt, qui ipſum nō recipiunt, uel receptum turpiter expellunt?

¶Eſt ergo eum digna præparatione recipiendus, receptus vero, eſt reuerenter cuſtodiendus, ut ſemper nobiſcum maneat, quod quidem facimus, ſi pacta, quæ cum eo ante receptionem fecimus, teneamus. Si fideles camerarij fuerimus, omnes portas ſenſuum diligenter cuſtodientes, ne aliquid, quod eum offendere poſſit, intret, per feneſtras enim reſpiciendo ad illa, quæ prius inordinate dileximus, vel talia loquendo, uel audiendo. Si cum pacta cum hominibus facta graue ſit frangere, & talis falſus reputetur, quanto magis pacta cū Deo, quæ fuerunt ab omni abſtinere peccato, & aliena reſtituere? Et ſi ille proditor reputetur apud homines, qui cameram cuſtodire tenetur regis, & inimicos ſuos ſuper eum intrare permittit, quanto plus ille, qui dæmones intrare permittit ad cameram animæ ſuæ ſuper Chriſtum. Et parentes, qui filium proprium ab igne, & aqua, & huiuſmodi periculis non cuſtodiunt magna ab eccleſia puniuntur pęna; quanto magis à Deo puniendi ſunt, qui Dei filium ab igne non cuſtodiunt peccati, ſed eum igni exponunt infernali, gratis ad choreas, & ad illicita ducendo ſpectacula, & gula, & ebrietate quantum in eis eſt, ipſum ſumergunt. Et ſi Dauid propheta illos dixit filios mortis. 1. Regum 26. Qui non cuſtodierunt dominum ſuū regem Saulem, quanto magis iſti filij mortis dicendi ſunt. Ergo cuſtodi virum iſtum. 3. Reg. 20. Sicut caſtrum, quod cuſtodit cuſtodientem, & non cuſtodit non cuſtodientem. Sicut ergo ſtultus diceretur, qui caſtrum, uel lapidem ſeu anulum precioſum, uel cartam hęreditatis, uel literam ſecuritatis inter inimicos non cuſtodiret, ſed proijceret, multo ſtultiores ſunt, qui Chriſtum proijciunt, qui tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam. Ephe. 5. In quo habemus

Arti. 13.

39

omnia,

omnia,ſicut patet,ſupra eo. cap. 18.

Art. 14: ¶Pręter auctoritates in diuerſis huius capituli locis prædictas, quæ loco thematum,quandoque ſumi poſſunt. Aliæ addendæ ſunt ad propoſitum illud pertinentes. In vigilia paſchę eſt ad propoſitum. Num. 11. Sanctificamini,cras comedetis carnes. Et illud Ioſue 3. Cras faciet dominus inter uos mirabilia.

40 ¶Die Paſchæ ante prandium,date eis panis modicum, & pauxillum aquę,donec reuertar in pace. 2. Paral. 18. Illud etiam. Pſal 33. Accedite ad eum, ſicut patet. A. 9. Et illud 3. Reg. 19. Surge,comede. Et illud Eſa. 1. Bona terræ comedetis. Et illud Gen. 45. Dabo uobis omnia bona. Et illud Matth. 26. Manducate ex hoc omnes. Et illud Luc. 11. Panẽ noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et illud. Venite,prandete. Io. 21 Et illud Prou. 9. Venite comedite panem meũ, & bibite vinum meum,qualiter ueniendum ſit,ſermo. 5. eſt.

¶Poſt prãdium, venit Deus in caſtra: 1. Reg. 4. Et illud Eccl. 15. Cibauit illũ pane uitę,& intellectus. Et illud Act. 10. Manducauimus, & bibimus cum illo, poſtquàm ſurrexit à mortuis. Et illud Pſal. 77. Panem angelorum mãducauit homo. Et iterum. Pluit illis mãna ad manducandũ. Et illud. 2. Thim 1. Depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum.

¶In die Sacramẽti illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem.

¶Si quæratur,quid ſit illud Sacramẽtum? ſicut Iudæi dicentes, manhu. Reſpondet Paulus. 1. Thim. 3. Magnum pietatis Sacramentum. Si quęratur, quare feſtum Sacramenti fuit inſtitutum? Reſpondet idem ad Coll. 1. dicens: Notas facere diuitias Sacramenti huius: Iterum quærenti, quid ſit hoc hoc Sacramẽtum? Reſpondetur. Leui. 7. Hoſtia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis. Acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. In Pſalm. 50. (Hebr. 9.) Ad deſtructionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit

¶Exemplorum. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Tametſi omnibus neceſſe ſit bona exempla præbere; Maximè tamen, & potiſſimum illi diuino mandato aſtringuntur, qui alijs quomodocunque præſunt, & præponuntur.*

2 *Subditis apprimè conducit, quòd Præſides eis bona exempla oſtendant: non enim ſatis ſuperque ſunt ſine exemplis verba bona, & ædificatoria.*

3 *Prædicatores & Sacerdotes habentes tãtum pœnitentiæ ſcientiam, & prædicationis verba in ore, non autem opera, & exempla bona Aui Bernac, & ſpeculo ardenti, & ignito aſſimilantur.*

4 *Præbentes mala exempla ſimiles ſiunt oculis lippis: & appellantur Diaboli incendiarij, & oues.*

5 *Magiſtri negligentes facere,quod dicunt auditores ſuos opprimunt & ſecum ad ima Dæmonis tartara trahunt: & meriso dici poſſunt, falcones, aues domeſticæ, rete, & gluten Diaboli.*

6 *Plures animas Diabolus enecat henſe, & mucrone nefarij exempli acutiſſimo quàm operis, & facti ſceleſti.*

7 *Exemplo ſcriptoris bonum & verum exemplar intuentis, & per bellæ mulieris clarum ſpeculum inſpicientis, intueri, & ſequi debemus bona ſanctorum virorum exempla.*

8 *Mala exempla cum pœna, & ſupplicio & fine ſequenti ſunt mente tractanda, & cogitanda, ut opere caueantur ac fugiantur.*

9 *Non parum expedit hominibus ludentibus aleis & taxillis, dum concio habetur, audire mala peccatorum exempla; finis etenim, & pœnæ improborum eos citius à peccatis remouerent, & euocarent; quàm ſenſus ſuimet, & ludi.*

10 *Mala dubia ſuſpicanda & cogitanda ſunt bona, vel bona intentione peracta; quatenus Deus talia uindicare nobis interdicito nolite iudicare.*

11 *Improbi potius mala quàm bona exempla amplectuntur.*

Et bona, uel dubia exempla potius ad malam, quàm ad bonam partem exponunt, & iudicant, propter duas potiſſimum cauſas: prima eſt propter ſimiles malorum conditione, & qualitates, & diſpoſitiones.

12 *Aliqui videntes aliquando alios ad loca infera ueలociter currentes propter eorum facinora, poſt eos fortiſſime, pro ſocietate currunt, ut tandem illunc ſecum quandoque perueniant.*

13 *Secunda cauſa eſſe uidetur; quia homines flagitioſi Brutis ipſis aſſimilantur.*

14 *Tertia cauſa, cur impij exempla bona ſeu ambigua potius malè, quàm æquè, boniq́ue conſulant, ea eſt; quia qualem quislibet ſe eſſe cognoſcit, tales paulominus omnes alios fore ducit, & iudicat: & propter præallegatas cauſas Dæmon peccatorem non ſtatim cum deliquerit, ſi poſſet, occidere vellet.*

15 *Multis ualde decoris exemplis indicatur, ſtultos peritus; & inſanos eſſe, qui hominum mala exempla præbentium, ſimul & exempla & uias æmulantur, atque ſectantur.*

16 *Qui mala exempla obijciunt, & qui illis libentius morem gerunt, & indulgent, beluis rationis expertibus concinuè & iure comparari poſſunt, immo eos eſſe quapiam creatura ratione carente deterioris, conditionis audacter aſſerere non erubeſcimus adducti multis uenuſtioribus exemplis: Sunt etiam hi mali cunctis opificibus peioris conditionis.*

17 *Mala exempla præponentes, & capientes ſatius mehercule prædonibus & homicidis, quam alijs aſſimilari debent.*

18 *Cauſa, quare Chriſtiani à temporaliter carnificatis, uel ab æternaliter damnatis, & perditis exempla benefaciendi haud addiſcant, uel capiant; ea eſt; quia magis malorum proſperitatem, quàm finem conſpiciunt.*

19 *Qui viuorum hominum male proſperantium exemplum duntaxat miratur, eoſq́ue ſequitur, neceſſario ruit, & labitur, & ſubmergitur, nec peroptatum portum vnquam appellet.*

20 *Speculum noſtrum mortui eſſe debent.*

21 *Non licet uti nouis ueſtibus curioſis, nec alijs ridiculis ornamentis uel capitis, vel corporis, ad ſpirituale aliorum damnum.*

22 *Mala exempla retrahentes, & expellentes potius damna nocina ſuſtinere in corpore, & in rebus debemus; quàm illicita, & nefaria parantes, quemquam ſcandalo aficere: ne ullo pacto excuſatione digni æſtimentur, qui mala aliorum exempla ſectantur.*

EXemplorum bonorum. Primo, oſtēdenda eſt neceſſitas; & utilitas. Secundo, malorum periculum, & pęna. Tertio oſtenditur, quòd prima ſunt ſequenda. Quarto, quòd ſecunda ſunt fugienda. Quinto, quòd dubia ſunt in meliorem partem interpretanda Sexto, quare mali potius mala ſequuntur exempla, quàm bona. Septimo, ſic ſequentium ſtultitia, & periculum. Octauo, tam mala exempla dantium, quàm ſequentium excuſatio cum reprobatione.

¶Quantum ad primum, licet omnibus neceſſarium ſit bona præbere exēpla. Quia ſicut bona conſcientia, & vita eſt neceſſaria propter ſalutem propriam. Ita exempla, & fama bona, neceſſaria ſunt propter ſalutem proximi. Quantum enim ad famam, & exempla mandauit Deus unicuique de proximo ſuo. Eccleſiaſtici 17. Maxime tamen, & principaliter illo aſtringuntur mandato, qui alijs in dominio, ſeu regione ſpiritualiter, uel corporaliter præponuntur. Quia (teſte beato Gregorio) non poteſt aliorum ſordes tergere, Ar. 1. 1

re, qui lutum in manu tenet, lutum in manu eſt peccatum in opere, & exemplo. Sicut ergo neceſſe eſt manus habere mundas, qui aliorum tergere debet immundicias. Alias dum tergere nititur, plus maculat. Et ſicut neceſſe eſt ducem exercitus fortiter agere, ad hoc ꝙ exercitus fortitudinis accipiat exempla. Quia (teſte Seneca ſecundo rhetorice) quis exercitus bene pugnaret, vbi Imperator fuit de prælio? Ita neceſſe eſt, quòd qui debet alios corrigere, & mundare, ſit in ſe mundus, quia ab immundo quis mundabitur, & à mẽdace quid verũ dicetur, Eccl. 34. Immo plus maculat, quia dũ mala in alijs deſtruere nititur, quæ opere exercet, murmure, & detractione plus ſe maculat, quos mundare immundis manibus nititur. Nec videtur eis uerecundum uinci, uel fugere, uel agere, ubi uident præpoſitos ſuos à diabolo uictos, uel in bello ſpirituali fugientes, vel illicita agentes. In quorum perſona loquitur Ouidius lib. ſine titulo dicens. Quod decuit reges, cur mihi turpe putem? niſi ergo bona præbeant exẽpla, ſunt ſubditis in exem-
2 plum ſubuerſionis. Deut. 29. Et ſicut eſt eis neceſſarium. Ita ſubditis eſt vtile, ꝙ eis bona præbeant exempla, nec ſufficiunt uerba ædificatoria ſine exemplis, quia (teſte beato Grego.) Exempla plus mouent, quàm verba. Citius enim vitulus iugum portare diſcit à boue antiquo, qui ſecum idem iugum portat, & idem opus operatur. Pro quo addiſcendo vitulus ſecum copulatur, quàm quocunque clamore uerborum. Sic in propoſito diſſolutus, & malus citius iugum domini portare diſcit ab illo, quẽ opere uidet iugũ illud portare, & quẽ videt operari, quod docet. Exemplo magiſtri noſtri Chriſti, qui incepit prius facere, & docere, quàm quibuſcunque doctrinis verborum. Et cauſa patet. V. 1. 11. Nota. M. 8. 41.

Exemplum. ¶Hoc patuit in effectu per hoc, quòd refert Iacobus de Vitriaco, de quodam abbate, qui modo, qui ſequitur, peſſimum hominem ad bonam vitam duxit, rogauit eum, ꝙ aliquibus diebus in monaſterio lautam duceret vitam, qui petitioni, quia fauorabilis erat, annuit, miniſtrum vero ei deputauit fratrem unum, qui coram eo arctiſſimam duxit uitam in pane, & aqua, ceteriſque auſteritatibus, miſer vero ille tantam admirans auſteritatem, uno die ab eo quærere cœpit, quid feciſſet, nunquid (inquit) patrem, aut matrem occidiſti? nunquid adulterium, vel furtũ, vel homicidium? Non, inquit. Et quare ergo ait, ita te torques? propter (inquit) alia peccata minora, ut per iſtas pœnas euadere poſſim æternas, & ſaluari, miſer ille cogitare cœpit, ex quo iſte, qui parua fecit peccata, tot ſuſtinet pœnitentias, ut pœnas euadat æternas, multa me ſuſtinere oportebit, ſi illas æternas euadere debeam? Et ex tunc vitam in melius mutauit. Ecce à boue operante, & à iugum domini portante, vitulus ille iugum domini portare didicit. Sic
inquit Chriſtus. Matth. 5. Videant opera veſtra bona, & g. &c Signanter dicit, opera, potius quàm verba, quia tales qui ſolum ſcientiam, vel verba habent pœnientiæ, & prædicationis, aſſimilatur aui, qui uocatur Bernac, quæ de ligno nutritur (ut dicunt) & naſcitur & in fine ſolo roſtro adhæret, qua à ligno amoto, aquis ſe immergit. Sic nonnuli in ligno ſcientiæ Gen. 2. Lignoque ſcientiæ nutriti, ſolo roſtro ligno adhærent, quia quę didicerunt, ſolo uerbo diſputationis, & prædicationis uentilant, quo roſtro ab occupatione illa amato, aquis omnium uoluptatum ſe immergunt. Et quod in libris diſcunt, & ore prædicant. (Teſte beato Gregorio in paſtorali) moribus impugnant. Tales falſiſſimo aſſimilantur ſpeculo, & uocatur ſpeculum ardens. Et ſicut illud ſimilitudinẽ pulcherrimę faciei in ſe recipiẽs, illam intuentibus diſtortam, & turpem redit. Iſtud ſpeculum ardens igne infernali, quia in ſacra Scriptura, & in exemplis ſanctorum, & meditationibus, & ſtudijs pulcherrimas intellectu recipiunt ſimilitudines, & tamen in opere ab-

Bernac.

extra turpiſſimas oſtendunt intuentibus, Quorum factum ſatis pulchre deſcribitur. Ezech. 34. Reliquias paſcuarum neſtrarum conculcaſtis pedibus veſtris, & cum putiſſimam aquam biberitis, reliquam pedibus veſtris turbaſtis, & ſequitur, ſubditorum ex hoc periculum. Et oues meæ, in his quæ conculcata pedibus neſtris fuerant, paſcebantur, & quæ pedes neſtri turbauerant, hæc bibebant. Nota. R. 2. 3.

Ar. 2. ¶In qua auctoritate ſecundum patet principale, malorum (uidelicet) exemplorum periculum, & pęna ea dantibus debita. Sicut enim oculi prius ſani, ex oculorum lipporum diligenti & curioſa inſpectione, ægritudinem contrahunt conſimilem. Ita in propoſito, quia infimus in moribus eſt moribus contagioſus, ad modum lepræ in hominibus. Et ad modum ſcabiei in ouibus. Vnde Grego. Nazianzenus in apologetico. Si quis in rectore uiciorum morbus cognoſcitur, facile in eos, qui ad obtemperãdum ei preſto ſunt, tranſfunditur, & facilius quod malum eſt, quàm virtutis.

4 ¶Dantes ergo talia exempla, incendiarij ſunt diaboli. Quia ſicut habens bellum cum aliquo nititur ignem ponere in domo, uel caſtro ſuo ſuper ſuos miniſtros. Ita diabolus per malorum exemplorum oſtentatores, nititur ignẽ inferni ponere in caſtris Dei, id eſt, animabus chriſtianorum.

¶Sunt etiam oues diaboli, de quibus. In Pſal. 48. Sicut oues in inferno po. &c. Quia ſicut ouis una in aliquo paſſu ante alias ducitur, ut aliæ ſequantur, quod & faciunt. Ita diabolus tales ante alios ducit, & multi eos ſequuntur, quo per eos capit. Vnde Beñ. in epiſtola ad ducẽ Aquitaniæ. Si quis de populo deniat, ſolus perit, ſed principis error multos inuoluit, & tantis obeſt, quantis præeſt, patet ergo quòd peior eſt in familia quantum ad periculum, quàm peccatum in ſe. Sicut patet de arbore cadente, quæ multas circunſtantes ſecum trahit, uel de domo, quæ multos opprimit. Maior eſt ruina de arboribus fructiferis ſimul proſtratis, & de hominibus ſub domino oppreſſis, quàm ſit domus in ſe, uel arboris cadentis.

¶Iterum, quando plures uni arbori, vel domus uni columnæ innituntur, ipſis cadentibus cadunt, ſic qui quantum ad exemplorum doctrinam alijs innituntur. Vnde Sene. lib. de beata uita in principio. Sicut (inquit) in populo, quando ſe premit cadens alterum attrahit, & primi exitio ſunt ſequentibus, ſic & in uita accidit, ſcilicet, quòd cadentes in prauis moribus, alios attrahunt, & cadere faciunt, ad quos mores corrigẽdos debent laborare rei publicę rectores.

¶Idem patet in lib. de. 12. abuſionibus, qui & à quibuſdam dicitur Auguſtin. à quibuſdam Cypriani. Paxillus, niſi firmitatem habeat, omne quod in eo pendet, cito labitur cum oneribus ſibi hærentibus. Sic princeps, vel magnus, niſi Deo firmiter adhæreat, peribit, & ſibi ſuo exemplo adhærentes, ſimul cadent, cęcus enim cæcum ducit, & ambo in foueam cadunt. Iuſtum enim eſt, quòd ſicut hic maiores ſequuntur ad culpam. Iuxta illud Claudiani. Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus. Ita ibi eos ſequantur ad pęnam. 5

¶Qui ergo ſtans alios ſupportat, cadens eos opprimit, uel ſecum trahit. Sicut patet. 3. Re. 3. De muliere, quæ vigilando filium aluit, & nutriuit, dormiendo oppreſſit. Super quo beatus Gregorius dicit, quòd magiſtri auditores ſuos, quos per prædicationis uigilias nutriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per corporis ſomnum occidunt. Et ſic negligendo opprimunt, quos uigilando verborum lacte alere videbantur.

¶Sunt ergo, ſicut omnibus prædictis patet, aues domeſticæ diaboli, & eius falcones, per quos alios capit, uel eius rete, uel glutinum, quo alios illaqueat. De quibus. Oſeæ 5. Audite hoc ſacerdo-

ſacerdotes, & domus Iſrael, & domus regis auſcultate, quia vobiſcum iudicium eſt, quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi. Et ſicut rete expanſum ſuper Thabor, & victimas declinaſtis in profundum, id eſt, animas in profundum peccati, & inferni, per retia malorum exemplorum.

6 ¶Diabolus enim plures lucratur, & occidit gladio mali exempli, quam facti, quia in facto unum forte uel duos occidit, in exemplo forte mille, & quanto maior eſt, tanto plures. Peccatum ergo illorum eſt gladius diaboli acutiſſimus, qui tot ſimul occidit, tam reſpicientes, quàm facientes. Quia (ſecundùm Auguſt. li. de paſtoribus.) Omnis, qui male viuit in conſpectu illorum, quibus præpoſitus eſt, quantum in ipſo eſt, occidit, & forte qui imitatur, moritur, & qui non imitatur, uiuit, & tamen quantum in ipſo eſt, ambos occidit. Sicut cæra diſpoſita, ſic formã imprimit, propter hæc, & ſimilia pericula. Dicit Chryſoſto. ſuper epiſtolam ad Hebr. Homel. 34. Quod melius eſt ſine principe conuerſari, quàm à malo regi, quia principis, ſiue in principatu corporis, ſiue animæ peccatum multis inferioribus nocet, quod oſtenditur. 1. Mach. 9. Vbi dicitur, ꝙ fętore Antiochi exercitus grauabatur. Et 2. Reg. 31. Vbi legitur, quòd armiger Saulis uidens, ꝙ dominus irruit ſuper gladium ſuum. Irruit & etiam ipſe ſuper ſuum. Et quanto maior eſt (ut dictum eſt) tanto pluribus nocet, ſicut quanto maior eſt arboris umbra ſtantis in uinea, uel agro, tanto plura loca ſterilia reddit, & herbas creſcere impedit. Et ſicut pluribus nocet. Ita plus punietur, non ſolum pro peccatis proprijs, ſed etiam pro peccatis ſubditorum, quod oſtenſum fuit. Numeri 25. Vbi Deus pręcepit dicens. Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende illos contra ſolem in patibulis, ſuper quo dicit Origenes, peccante populo, principes puniuntur, ut à populo ceſſet ira Dei. Hoc ſi homines cogitarent, nunquam populi, principatum ambirent. Nota legem. O. 6. 54. Item. P. 6. 6. Item. T. 1. 16. Nota legem, uel curam. Item nota de iſta materia in ſermonibus.

Exemplum.

¶Ex quo illa mala exempla ſunt, tã facientibus, quàm adhærentibus tam periculoſa, ideo, iſta ſcilicet bona ſunt ſequenda, & intuenda. Iuxta illud. Exod. 25. Et Hebre. 8. Cuncta facia ſecundùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt. Sicut enim ſcriptor libenter intuetur exemplar verum, & mulier curioſa ſpeculum clarum. Ita nos reſpicere debemus exemplum ſanctorum, quod in monte bonę vitæ, & altæ conuerſationis monſtratum eſt. Et de illis exemplaribus accipiendę ſunt uirtutes, & Scripturæ uirtutum, quæ in libris conſcientiarum veſtrarum ſcribendæ ſunt. Ibi enim exemplaria omnium uirtutum gratis offeruntur. Ar. 3. 7 Exemplum.

¶Vita enim cuiuſcunque ſancti, quaſi exempla uitæ noſtræ oſtenditur. Ex quo ergo neceſſitas nobis incumbit ſcribendi in libris conſcientiarum noſtrarum mundiciam. Quia ſine illius Scripturę tenore, & pictura, & colore, & illius imaginis ſuperſcriptione gloriam illam, quam ſoli mundi obtinebunt. (Matth 5.) Obtinere non poſſumus. Quia non intrabit in illam aliquid coinquinatum. Apoca. 21. Recipiamus ergo exemplar virginum, & faciamus ſecundùm exẽplar illud. Sic in patiẽtia, in tribulatione. Sic de omni alia uirtute. Ipſe enim Deus, qui tot ſanctos nobis propoſuit, loquitur dicens. Ioan. 13. Exemplum enim dedi vobis. Nota. L. 4. 3. Quia in omni ætate, & in omni ſtatu, & in omni conditione ſenes, & iuuenes religioſos, & ſeculares diuites, & pauperes, fortes, & debiles, ſanctos propoſuit, ut poſteris daretur exemplum. Tob. 2. Et non ſolum ſanctorum nobis exẽplaria oſtendit, ſed ſeipſum etiam in exemplum nobis contulit, Chriſtus (inquit. 1. Petri 2.) Paſſus eſt pro nobis, uobis relin-

relinques exemplum, ut ſequamur veſtigia eius.

¶ Tot ergo de omni ſtatu, & conditione exemplaria nobis propoſuit, ut dum in omni ſtatu, ætate, & ſexu & cõditione, uidemus aliquos ſanctã duxiſſe vitam, nullus cuiuſcunque ſtatus, vel cõditionis excuſationem habeat; quia bene uiuere poſſet, ſi uellet, ſiquidem per uiam illam, per quam illi tranſierunt, qui non fuerunt maioris fortitudinis, uel alterius conditionis, quàm nos ſumus, nos trãſire poſſumus, ſi volumus. Dum ergo tot exemplaria, & tot uiæ ductores, nobis proponuntur, conditionem conſequamur pictorum, qui pulchras imagines diligenter conſiderant, ut conſimiles faciant. Et unã excellentem pulchritudinem, uel tractum colligunt de una imagine, & aliã de alia, ut omnes illas excellentias in una imagine ponant, & pulcherrimam faciant. Sic nos ſi ab uno ſancto diſcamus excellentiam, quæ in eo fuit, videlicet, humilitatem. Ab alio eleemoſynam, & ſic de alijs, ut uitam noſtrã his pingamus coloribus, pulcherrimam eam faciemus, quàm ſponſus noſter Chriſtus intuendo, dicet. Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te. (Canticorum 4.) Tota intentione omnium uirtutum ſimul aggregatione, & extenſiue in omni ſtatu, & ætatis ſucceſſione. Quia pro omni ætate exemplaria inuenit propria. Si iuuentutem docere deſiderat, ibi exemplaria habet iuuenum. Exemplum (inquit) forte adoleſcentibus relinquam. 2. Mach. 6. Et ſic de alijs, quorum quilibet dicere poteſt illud Iob 17. Poſuit me in exemplum coram eis. Ille eſt ergo nimis negligẽs ſcolaris, qui ad tot exemplaria uera librum conſciẽtiæ ſuæ non corrigit, nimis negligens de pulchritudine animę, qui ad tot ſpecula maculas non tergit peccatorum, nimis rudis pictor, qui ad tot imagines uiſas nihil diſcit, nimis maledicta apis, quæ de tot floribus mel colligere neſcit. Qui exemplari in videndo, & umbræ deſeruiunt in operando. Hebr. 8.

¶ Cum enim affirmatio vnius, ſit negatio ſui contrarij, ex præcedenti articulo ſequitur, ꝙ mala exempla ſunt fugienda, & quia ea fortius fugere facit timor pęnæ, & periculi, ſicut uidens medicum ex aliqua potione mori, ſi ſanæ mentis ſit, conſimilem fugit potationem. Timor autem pęnæ, & periculi ſciri non poteſt ſine mentis cogitatione, &c. Mala ergo præcedentium exempla cum fine, & pęna ſequenti mente ſunt tractanda, & cogitanda, ut opere caueantur. Corde ergo meditandum eſt, quomodo lucifer cum ſocijs de cęlo cecidit propter ſuperbiam, ut ſit in maledictionem, & exemplum cunctorum in omni populo. (Num. 5.) vt ſuperbiam fugiant. Quomodo Adã edendo contra Dei præceptum de Paradiſo eiectus eſt, ut gula uitetur, Zach. 13. Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea. Quomodo peccata carnalia in diluuio, & in Sodomis punita ſunt, ſicut patet expreſsè p hoc, quod dicit Petrus in Canonica ſua. 2. Pet 2. Ciuitates Sodomorum, & Gomorræ in cinerem redigens euerſione damnauit: Exemplum illorum, qui impie acturi ſunt ponens. Quomodo Vaſthi Regina (Heſter. 1.) Propter inobedientiam de regno eſt eiecta, ut ſit ceteris in exemplum contemptus & obedientiæ. Heſter. 1. Quomodo Aman propter inuidiam ſuſpenſus eſt. Et ſic cogitantes finem malorum, tam ex ſacra Scriptura, quàm ex alijs hyſtorijs, Exemplum accipite fratres mei exitus mali. Iaco. 5.

Ar. 4.

8

9 ¶ Illis enim, qui ad ſcacos, uel taxillos, dum prædicatur, ludunt, dicentes. Ad quid ſermonem audiemus, quilibet habet quinque ſenſus, & ſcit, quando male fecit, & quando bene. Scit enim ꝙ quando fornicatur, uel furatur, uel inebriatur, quòd peccat, expediret forte talia audite exempla, quia terribilia exempla, finis, & pęnæ malorum, citius eos à peccatis reuocarent, & ne impoſterum

ſterum peccarent,& efficacius uiam ſalutis, & artem animæ informarent, quàm ſenſus ſui. Sapiens enim dicit Prouerb. 24. Exemplo didicit diſciplinam.

¶Via enim, & modus diſcendi per exempla breuior,& efficacior eſt. Multi enim talia audiendo ad bonum conuerſi ſunt,ſicut patet de beato Auguſtino.Et.A.16.30.& 35. Et multis alijs locis, qui nunquam ſenſibus proprijs hoc feciſſent, nec mirum, ubi eſt aliquis artifex, uel aliquis, qui deſiderat artem addiſcere,qui dicit,ſenſus meos habeo, magiſtrum audire nolo, niſi in arte animæ, in qua non habet omnia exempla promptu. Ergo utile eſſet addiſcere. Cum enim vox plus ad doctrinam conferat, quàm ſenſus proprius. Iuxta illud Hieronymi in prologo totius ſacræ Scripturæ. Viua uox] energiam quandam habet. Et exempla adhuc plus conferant, quàm uox. (Sicut patet ſupra.e.c.2.) Neceſſario concedere habēt, ꝙ exempla plus eis ad animę doctrinam,& efficacius ualerēt, quàm ſenſus proprij. Illud enim, quod ipſi tanquam conueniens concedunt,Apoſtolus.Ro.10. pro inconueniēti habuit, dicens.Quomodo innocabunt, in quē non crediderunt? Aut quomodo credent,quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? Nota. A.26.26. Tales ergo quia aliorū præcedentium exempla audire nolunt, ut diſcant,& pericula fugiant. Ipſi tali fine, & morte morientur, ꝙ poſteri exemplum accipient ab eis. Vnde Ptolomeus in prologo Almageſti, qui (inquit) per alios non corrigitur, alij corrigentur per ipſum. Sic etiam loquitur, & minatur Deus illis Iudæis, qui exemplum accipere noluerunt ab illis,qui prius terram illam promiſſionis inhabitauerunt, quomodo propter peccata ſua fuerunt eiecti, & terra Iudæis data dicens. 3.Regū 9. Erit Iſrael in prouerbium, & in fabulam cunctis populis,& domus hęc erit in exemplū. Sic etiam loquitur cuicunque tali. Ezech 14.Faciam(inquit) eum in exemplum,& in prouerbium.

¶Dubia uero potius ſunt in melio- Ar.5.
rem partem interpretanda,vel totaliter diſſimulanda, quàm imitanda, uel fugienda,uel iudicāda,quia neſcitur,quo animo, uel intentione fiant. Si ergo
mala dubia uideantur, bona ſuſpicen- 10
tur,uel bona intentione facta. Inquantum ei Deus, talia iudicare prohibet, dicens. Nolite iudicare. Ioan.7. Tantum diabolus talia iudicia prouocat,& intantum in eis delectatur, ut diſcipulos audaciores, & promptiores faciat ad peccandum,ꝙ ſic in quibuſdam legitur hyſtorijs de factis græcorum, ꝙ ſe transfigurauit, & formam oſtendit cuiuſdam ſancti heremitæ de patria illa, in qua forma peccata uidebatur exercere horrenda circa luxuriam, & huiuſmodi,ſicut poſtmodum compertum eſt ad ſanctum uirum per ſuorum ora diffamandum, & ut alios ad peccandum eius exemplo prouocaret, & in peccato foueret. Facta ergo talia,vel quæ ſunt de ſe dubia, uel quæ forte à maligno ſpiritu ad aliorum fieri poſſunt deceptionem, nullus cui ex ſtatu minime incūbit, iudicet, ne in ipſum quis incidat incredulitatis exemplum. Heb.4. Nota.I.10.1.

¶Quod autem mali potius mala ſe- Ar.6.
quuntur exempla, quàm bona, ꝙ etiā bona exempla,uel dubia potius in malam interpretantur partem, quàm bonam,non debet eſſe mirabile conditio-
nem illorum conſideranti. Ipſi enim 11
malas in ſe habent conditiones, & qualitates, & diſpoſitiones. Cum ergo (teſte philoſopho) in habentibus qualitates ſimilimas, facilior fiat transmutatio, ſicut patet de ligno ſicco, & calido, quod facilius ignem recipit, in quo ſimiles inueniuntur qualitates, propter quas citius, quàm viride, & humidum inflammatur. Sicut etiam patet de diſpoſitio ad lepram, qui facilius à leproſi ſocietate lepræ recipit contagium, eo quòd conſimilis in vtroque inuenitur qualitas, ſeu diſpo-

ſitio. Quid ergo mirabile uidetur, ꝙ illi, qui in ſeipſis habent malarum qualitatũ diſpoſitionem, uel complementum, facilius recipiunt malorum exemplorum conſimilem qualitatem, quam in alijs uident, quibus in mali augumentum citius inflammentur. In vtriſque enim conſimilis inuenitur qualitas, & conditio. Sed illa in exemplo viſa eſt, quaſi ignis ad ligna ſicca appoſitus, uel ſocietas leproſi ad diſpoſitum ad lepram copulatur, per quam ligna citius inflammantur, uel lepra oſtenditur, quia malum, ad quod vel forte prius erant multum diſpoſiti, citius in opere oſtendunt, uel quòd prius timidi exercuerunt, illis exemplis uiſis, audacter operantur, dicentes. Tales habent concubinas ſuas, uicini etiam noſtri. Et tales, qui magnum ſtatum tenent, ad uſuras mutuant, & ſic de alijs, quare ergo non poſſumus nos? immo, quia alios uidemus ſic facere, nos etiam conſimilia faciemus. Ecce quomodo lignum infernale ignibus æternis diſpoſitum, ab igne infernali, ſcilicet, peccato, quod in alijs videt, inflammatur, & quomodo per ſocietatem leproſi leproſus efficitur, & quomodo diabolus per unum falſum diſcipulum, uidelicet, luxurioſum, uel falſum ductorem, uel feſtorum fractorem, uel iuratorem, uel uſurarium, uel ſimoniacum, alium lucratur. Cui dicitur, in Pſal. 49. Si uidebas furem, curr-
12 rebas cum eo. Nota F. 2. 7 Et quomodo, alijs ad infernum currentibus. Alij etiam hoc uidentes, poſt eos per ſocietatem fortiſſimę currunt, intantum, quòd aliquando, etiam illuc perueniunt, cõtra Dei præceptum. Exo. 23. Non ſequeris turbam, ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à uero deuies. Cuius contrarium facit, qui in duodenis ſequitur undecim falſos, uel undecim unum, uel duos, uel breuiter quæcunque pars aliam, ad dicendũ falſum, ad inculpabilis liberationem, vel non culpabilis condemnationem. Contra Dei præceptum. Prouerb. 1. Fili mi, ne ambules cum eis, pedes enim illorum ad malum currunt, tam culpæ, ſcilicet, quàm pęnæ æternæ. Prohibe ergo pedem tuum à ſemita eorum. Nota. L. 7. 18.

¶Secunda cauſa, quare de prædicto non debemus errore mirari, eſt, quia mali brutis comparantur, & aſſimilantur. Iuxta illud Pſalm. 48. Homo cum in honore eſſet. Inter bruta autem animalia, quædam illius inueniuntur conditionis, quòd bona exempla viſa non ſequuntur, ſed mala. Sicut patet de Symijs, quarum natura eſt, ꝙ licet videant homines ieiunare, vel eleemoſynas dare, in talibus hominibus non aſſimilantur. Sed in cachinnis, & leuitatibus calceas etiam, & chirothecas curioſe, ſi talia attingere poſſunt ponendo, ueſtigia, & modum, quantum poſſunt ſequuntur. Sic in propoſito non in bonis operibus, ſed ſi ſit aliqua nouitas, uel curioſitas uiſa in alia gente, uel ciuitate, uel terra, in panais, ſciſſuris, uel barbis prolixis, & correptis & ferè tonſis, uel iuramentis, & huiuſmodi. Domini etiam & miniſtri eorum, ſi ſit aliqua conſuetudo mala, & grauis ſubditis, de talibus capiunt exemplum eorum, qui impie acturi ſunt. 2 Pet. 2. 13 Exemplum Symię.

¶Ex iſtis duabus cauſis patet tertia, quare, uidelicet, mali exempla bona, vel dubia in malam interpretantur partem potius, quàm in bonam, quia qualis quiſque in ſe eſt, tales communiter alios eſſe credit, & iudicat, quia ſicut moto in naui uidentur in terra ſtantes moueri. Ita illis, qui diuerſis motibus, & tẽtationibus à diabolo verſus infernũ mouentur per mare huius mundi, uidentur in bona, & ſolida vita ſtantes, ſimili motu ſmoueri, quia luxurioſus uix aliquem credit caſtum, falſus uix aliquem credit ueracem. Vnde & dicunt, benedicti ſint omnes falſi, omnes tales ſumus, latro etiam oẽs homines latrones uocat. Et phreniticus omnes etiã ſanæ mẽtis amentes putat.

Sic

Sic ſpiritualiter malus, cum ipſe inſi-
piens ſit, omnes ſtultos æſtimat. Eccle-
ſiaſtes 10. Propter has ergo prædictas
cauſas, ſenſus & cogitatio humani cor-
dis prona ſunt ad malum ab adoleſcen
tia ſua.

14 ¶Propter prędictas etiam cauſas dia-
bolus peccatorem non ſtatim, ſi poſ-
ſet, occideret. Sicut patet. C.6.61. Et non
ſolum ei propter cauſas prætactas par-
cit, ſed more regis miniſtrorum, qui
appellatorem, dum plures per eum lu-
crantur latrones, blandè fouent, & mul
ta mendaciter promittunt, eum in ſuis
prauis fouent deſiderijs, atque ad mul-
torum exemplum eum temporaliter
proſperari, & alte exaltari procurant,
dicentes illud Eccleſ. 19. Extolletur in
exemplum maius, & tolletur de nume-
ro anima eius. Qui credit cito leuis cor
de eſt, & minorabitur, & qui delinquit
in animam ſuam inſuper habebitur.

Ar.7. ¶Ex hoc ultimo dicto patet ſequen-
tium ſtultitia, quia ex quo mala exem-
pla dantes ad ignem a diabolo nutriũ-
tur, & ducuntur æternum, ſtulti ſunt,
qui illorum ſimul exempla ſequuntur,
& uiam. Et congre ſtulti uocantur, qui
in his, quæ uitæ, uel commodo contra-
riantur corporis, nullius ſcienter ſe-
quuntur exemplum, quia nec ſe in
aqua ſubmergentem, uel in igne ſe cõ-
burentem ſequuntur, immo exemplo
regis, uel domini, uel epiſcopi, uel ſacer
dotis, uel minimum, quod ad mun-
di, uel corporis pertinet commodum,
perdere nolunt. Et eorum exemplo
animas, infinitos ualentes mundos,
perdere uolunt. Et qui nullum illo-
rum in foueam ſequeretur cadentem,
de qua reſurgere poſſet, ipſos ſequi
vult in infernum deſcendentes, de quo
15 nulla eſt redemptio. Et qui clauſulam
in carta ſua non poneret, pro qua
ſciuit alium in conſimili caſu hæredi-
tatem amiſiſſe, peccatum in carta ani-
mæ ſuæ ponit, pro quo multos audi-
uit ex fide eccleſiæ hæreditatem perdi-
diſſe cœleſtem. Et cum librum, &
ſpeculum uideant ex una parte pul-
chrum, ex alia deformem, quia tam
bonorum operum uident exempla,
quam malorum, potius fędam reſpi-
ciunt partem, quam pulchram. Cuius
cauſa patet ſupra. c. 11.

¶Tales enim iudæis aſſimilantur,
qui potius ſequi voluerunt Ieroboam,
qui peccauit, & ſuo exemplo peccare
fecit Iſrael (ſicut ex multis tertij &
quarti libri Regũ patet) quam Dauid,
uel quemcunque prophetarum, uel
bonorum uirorum, immo (ꝙ dictum
turpius eſt) illi in dando, & iſti in ſe-
quendo beſtijs ratione carentibus aſſi-
milantur. In quibus uidemus, ꝙ ca-
nes, & lupi plures habent catulos,
quàm oues, uel boues. Sic mala exem-
pla dantes, plures habent ſuorum exẽ-
plorum ſequentes, & hæredes, quàm
fructifera dantes exempla.

¶Et non ſolum brutis aſſimilantur, 16
ſed omni irrationali creatura condi-
tione efficiuntur peiores. In quibus
videmus, ꝙ Apes potius ad flores uo- Apis, &
lant, quàm ad fętores. Perdices etiam pdicis.
ſemel rete euadentes, ubi aliæ capiun-
tur, uix vnquam decipiuntur poſtea, &
ideo tali intendunt prædæ, uidentes,
ꝙ non poſſunt eas ſimul capere, diſſi-
mulant, & omnes alias permittunt, ne
euadẽtes ſua fuga alias iterum puniãt.
Canes etiam boni prædam uidentes, à
prædę ſequela propter malos canes, q̃
non, ut deberent, ſequuntur, deſiſtunt,
ſicut patet F.4.38. Neutra in malis ho-
minibus inuenitur ſagacitas, quia ocu-
lo corporali videntes plures pro cupi-
ditatibus, & alijs peccatis temporaliter
mori, & oculo fidei vidẽtes eos damna-
ri, rete nequaquã diaboli fugiunt, con-
tra quos. Nota. M. 11. 112. de legante
ſtultiori. Sed propter malos, qui Chri-
ſtum prædam non ſequuntur, ſed ali-
quod tẽporale à vera prędа deſiſtũt. Et
non ſolum quàm beſtię, ſed etiã quàm
quicunq; artifices, uel operarij, peioris
ſunt conditionis. Omnes enim homi-
nes potius bonam eligunt monetam,
quàm malam. Et cibũ, & ueſtes, & oĩa,
quę ad corpus pertinent, potius bona,

quàm mala. Scriptor etiam, & cotre-ctor potius exemplar vetum, quàm falſum, & breuiter omnes operarij, & laborantes de arte, uel labore ſuo viuere cupientes, potius reſpiciunt, & addiſcunt à bonis operarijs, & bene laborantibus. Et quantum poſſunt, à diſeretionibus, quàm à pigris, & defectuoſis. In omnique corporis, & mundi arte conantur melius operantes, quantum poſſunt, ſequi, ſola arte animæ excepta, in qua peius operantes ſequi nituntur; quia ſi uident vnum feſta timere eccleſiæ, uel caſtè viuere, & huiuſmodi,
17 huic melius faciendo non inuident. Sed ſi vident aliquem male agentem, huic inuident, ꝙ eos ad infernum præcedere debeat.

¶Neſcitur ergo, quibus iſti melius aſſimilari debeant, quàm latronibus, & homicidijs, qui uidentes unum de ſocijs ſuſpenſum, uel mala morte occiſum, dicunt, non fuit cautus, uel male ſe expoſuit, non ſequebatur ſocietatem noſtram, nos melius & cautius faciemus, fortunæ oportet noſmetipſos exponere, non moriemur, niſi ſemel. Ita peccato excæcati, audientes alios ꝓ cupiditatibus trahi, & ſuſpẽdi ꝓ crudelitatibus occidi, ꝓ falſitate res ſuas euaneſcere, ꝓ luxuria tpaliter infatuari, & æternaliter condẽnari, aliquo modo vltra illos ſeipſos in cogitationibus iuſtificãt. Et cũ peiores ſint ſe beatiores æſtimãt, dicentes cũ publicano. (Lucæ 18.) Non ſum, ſicut cæteri, raptores, adulteri, &c. Et ſic dum alijs melius ſe facere æſtimant, ab illis exempla mortis accipere nolunt. Sed quia illius peius operantur, in fine ſic ipſi decipientur, qua deceptione latronum mores, ut dictũ eſt, ſe excuſare non poſſunt, quia non ſolum una, ſed duplici morte, uidelicet, temporali morientur, & æterna. Iere. 17. Duplici contritione contere eos domine Deus. Nota. G. 2. 41. cum ſequentibus. Quia ſi latrones quandoque per cautelas, uel fortitudinem, vel falſam patriam mortem unam euadãt, videlicet, temporalem, ad breue tẽpus, in qua euaſione præſumentes. Exemplum ab alijs non accipiunt, ſed patibulũ uocant (eſpoux cor uard.) Iſti tamen ſic præſumere non poſſunt, quia apud Deum, qui eos iudicabit, nec falſa patria eos iuuare poterit. Ergo & ſi illa exempla aliorum uidentes, non timeant, nec terreantur. Iſti tamen timere deberent eum, qui poteſtatem habet mittere in gehennam. Luc. 12.

¶Sed cauſa, quare à temporaliter, vel æternaliter damnatis exempla non 18
capiunt, uidetur eſſe, quia plus malorum, & etiam ſuorum reſpiciunt proſperitatem, quàm finem. Vident enim, ꝙ uia impiorum proſperatur, & bene eſt omnibus, qui male agunt. Iere. 12. Et ille oculus ſiniſter, quo iſta uident, quæ placent, & deſiderant, ſemper eſt apertus, alium vero claudunt, ne finẽ talium videant, & pœnam. In quo facto contra naturalem rationem facere videntur, quia naturalis ratio, & quotidianum dictat experimentum, ꝙ ſpeculum de ſilice fiat, non dum virorẽ habet, ſed poſtquam incineratur. Ita naturalis ratio dictare deberet, ꝙ exemplũ noſtrum nõ acciperemus à viuis, quomodo in mundi proſperitate, & cupiditate, & ſuperbia, & dominio creſcũt, & eorum exemplo ſic eum eis aſcendere, ſed à fine illorum, quomodo in diuerſis officijs ad inferiores male ſe habentes, verberantur, occiduntur, & incinerantur, à vermibus, quo ad corpus, comeduntur, & à dæmonibus, quo ad animam, cruciantur. Nota optime. T. 5. 42. Ad hoc enim ſpeculum nobis faciendum Scriptura Sancta nos hortatur, dicens, Eccl. 17. Memento nouiſſi- 19
morum, & Eccleſiaſt. 8. Memorare nouiſſima. Et in illa memoria Exẽplum accipite laboris, & exitus mali. Iaco. 5. Vt ſic uere occaſum ueſtrum reſpicien do: dominium cœleſtis ciuitatis conſequi valeatis. Exemplo illius, de quo hyſtoriæ referunt trogi Pompei. lib. 18. Quis cum unus eſſet illorum, inter Exem-
quos condictum erat, ꝙ qui primus in plum.
aurora ſolis deprehenderet radios, do-
minium

minium ciuitatis, quam acceperat, obtineret: cæteris verſus orientem reſpicientibus, ipſe ſolus verſus occidentem reſpiciebat, ubi erat mons magnus, ſuper quem prius ſolis deprehendit radios, & dominium obtinuit ciuitatis. Applicando ad propoſitum, pro tanto valet exemplum, q̄ ille dominiū obtinet cęli, qui ſui, & aliorum præcedentium conſiderat occaſum, (ſicut patet. H.5.10. & M.11.115.) Nec aliter ad illud attingere poteſt, quia qui viuorum male proſperantium exemplum tenet, eoſque ſequitur, neceſſario cadit, & ſubmergitur, & ad debitum non pertinget portum, quia qui male proſperatur, ſimilis eſt fluctui maris, qui a uēto mouetur, & circumfertur. Iaco.1. Quia ad modum maris fluctuum nunc fortuna proſpera exaltatur, nunc fortuna miſera deprimitur & demergitur. Qui ergo talis exēpla tenet, & ſequitur, neceſſario talibus iactatur vndis. Et dum ſic iactatur, non poteſt perfecte ſtatum ſuum ſpeculari, quia ſicut qui cōtinuo mouetur, cuius etiam ſpeculum, uel liber continuo mouetur, non poteſt in illo ſpeculo perfecte ſpeculari, nec in illo libro aperte legere. Ita qui in ſe undis huius iactatur maris, qui etiam ſic fluctuantes quaſi ſpeculum reſpicit, non poteſt ſtatum ſuum perfecte cognoſcere, nec in libro conſcientiæ, ut deberet, legere. Comparabitur enim uiro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo (ſupple) non quieto, cōſiderauit enim ſe, & abijt circa alias ſollicitudines ſeculi occupatus. Et ideo
20 ſtatim oblitus eſt, qualis fuit. Iaco.1. Sicut ergo qui vult ſtatum ſuum ſpeculari, reſpicit ſpeculum, quod eſt in plumbo, uel ligno poſitum. Ita ſpiritualiter ſpeculum noſtrum debent eſſe mortui, qui in plumbo vel ligno (id eſt) in ciſta plumbea, uel ligna poſiti ſub terra conduntur. Illud enim ſpeculum modo ſuper mare á ventis non fluctuatur, ſed eſt in porto bono, uel malo, firmum, & in certo poſitum aptę ſpeculationi diſpoſitum.

¶Ille ergo, qui oculis corporeis uidet aliquod tale ſpeculum male in hoc mundo finiri, vel oculis fidei in alio ſeculo damnari, pōt dicere illud, quod ſecundum fabulas cuidam dicebatur cani. In fabulis enim continetur de duobus canibus ouium deuorationi aſſuetis, quorum vnus Orri, & alter Alriche nocabatur. Accidit ergo Alriche capi, & excoriari. Alio vero die quidā Orri iuxta cadauer uerſus prædam obuiam habuit: quem ſic alloquebatur cum digito uerſus cadauer, quod cum dentibus cachinabat extento Orri, ue yuar bi Alriche: hat uō be alſuche, multis poſſet hoc dici: quorum aliqui in duodenis & diuerſis officijs, & falſitatibus ſocios habuerunt, qui modo defuncti, & omnibus bonis priuati, & excoriati, & damnati ſunt, nec ipſi tamen à præda, pro qua alij damnati ſunt, & temporaliter, & æternaliter deſiſtunt, quibus improperando dici poteſt. Alriche, &c. Et exemplum accipe exitus mali. Iaco.5. Reſpiciendo ſpecula illa. A.12.15. Quia fęlix, quem faciunt aliena pericula cautum. Sed heu. N.3.17.

¶Mala uero exempla dantes in curioſitatibus, & nouitatibus ſe excuſant quandoque dicentes. Nonne poſſum de re mea facere, quod volo, & ea vti, ut Ar.8.
volo? Quibus reſpondetur, q̄ non, quia 21
ſicut non licet uti ueneno, quod in domo ſua habet in aliorum damnum, nec etiam igne ſuo ad aliorum combuſtionem. Ita nec ueſtibus, nec alijs capitis ornamentis licet uti, ad aliorum ſpiritualem intoxicationem, vel combuſtionem, quia ſicut de corporali damno alijs illato, ad reſtitutionem, & pœnam obligatur, quod oſtenditur in uitaſpatrum quaſi per iſtum modum. Exemplum.
Recordatur liber ille, de quodā, q mala alijs dederat exempla, qui in extremis languens, in uiſione raptus, uidit pœnas ſingulis proprias iuxta peccata, quæ commiſerant, milites, & huiuſmodi raptores, & auaros uidit torqueri utenſilibus argenteis, & alijs rapinis, & furtis ſuis, luxurioſos tor-

queri, uidit, in locis genitalibus, & ſic de alijs. Poſtmodum uero gaudia ei etiã oſtenderunt beatorum, inter quos eum remanere deſideraret, quia fuit ei, ꝙ ei doctrinam, & exempla mala, quæ aliquando dederat, reuocare neceſſe erat, antequam illuc ueniret. Ad ſe ergo rediens, homines ab eo prius infectos ante ſe uocari fecit, & quantũ potuit, verba, & exempla prius male oſtenſa per ſequentia reuocauit. Huic etiam cõcordat ſacra Scriptura. Exo.22. Si egreſſus ignis inuenerit ſpicas, vel alia damna fecerit, (ſicut ibi patet) reddet damnum, qui ignem ſuccenderit, ſic ſpiritualiter de igne malorum exẽplorum. Nota legem ad hoc. H.2.15. Item.T.1.16.

22 ¶Sicut ergo ab infirmis retrahuntur nociua. Ita retrahere debemus exempla nociua, & potius damna ſuſtinere in corpore, uel in rebus, quàm in feſtis operando, uel alia illicita committendo, quemcunque ſcandalizare, cogitantes, ꝙ veh homini illi per quem ſcandalum venit, & melius ei eſſet cum mola aſinaria in maris profundo. Marg.9. Exẽplum ad hoc. 2. Macha.6. De Eleazaro, qui cum potuiſſet quadam ſimulatione, & malum dando exemplum, mortem euaſiſſet, elegit potius duram mortem ſuſtinere, dicens, Exemplum forte adoleſcentibus relinquam. Sicut ergo iſte Iudæis. Ita huius exemplo tu Chriſtiane. Exẽplum eſto fidelium. 1.Thim.4. Mala etiam exempla ſequẽtes non excuſantur, quia qui eos non ſequerentur in combuſtione domus ſuæ, uel in quocunque damno corporali non excuſantur, eos, ſequendo in damno ſpirituali. Sicut patet ſupra. c. c.15. Et ꝙ talis excuſatio eis nõ valebit, ſcient in fine, quando talis erit diſceptatio, & diſputatio inter alios eccleſiaſticos, & alios magni ſtatus exempla mala dantes, & inter illorum ſequaces, qualis eſt inter uidentem, & cæcum. C.2.9. Noli ergo malos ſequi, exemplar accipiens à ſacerdotibus. Deuteronomio.17.

¶Exequutorum. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Exequutorum, & adminiſtratorum defunctorum rerum munus eſt nobile, eſt utile; & eſt meticuloſum, & formidabile.*

Primò munus iſtud eſt præclarum & nobile.

2 *Secundò exequutorum munus eſt fructuoſum & conducibile.*

Et tertiò illorum officium formidoloſum, & timorabile eſſe, clarè oſtenditur: quia egenorum dicerentur homicidæ.

3 *Fidelium exequutorum erga defunctos paucitas quotidiano experimento omnibus ſatis conſtat.*

4 *Quare fideles adminiſtratores defunctorum rerum pauciores ſint, quàm ſuperſtitum, uberius nos inſtituit.*

5 *Adminiſtratores malos morientium bonorum, eos fallentes, Chriſtumue defraudantes, ingratiſſimos dupliciter fore liquido declaratur exemplis ſanè pulchris, & pro ſiguis.*

6 *Trifariam mortuorũ hæredes & propinqui fideles bonorum adminiſtratores interpellare, ac morari maximè incumbunt, ut prorſus eos à ſolerti decedentium liberatione abripiant.*

Primò ratione propinquitatis, & conſanguinitatis.

Secundò reſpectu pretij diffalcandi.

Tertiò ratione dilationis ſolutionum.

7 *Si filius à parentibus trahens corpus, & bona exteriora illorum animas de eorum bonis iuuare ac liberare diffitetur, & renuit, quomodo proprijs eius facultatibus, & opibus idem libenter faceret?*

8 *Mortuorum bona, & vtenſilia præoccupantes, & ſibi vendicantes latrones merito appellandos ducimus.*

9 *Malus Diues, & opulentus, cum è uita abit, quercui ſanequam non temere aſſimilari debet.*

10 *Qui*

10 *Qui audacter debita defunctorum ſuffragia non reddunt, non ſolum fures, ac ſacrilegi, ſed peſſimi proditores iure perito vocandi ſunt.*

11 *Tales ſimulatè promittentes defunctorũ voluntatem exequi, truculentiſſimis, & ſæuiſſimis proditoribus aſſimilari ratione pulchra, & commoda ſillogiſtica nobis aperitur.*

12 *Maiori ardore in purgatorij flammis æſtuabunt, & aſperiori angore diſcruciabuntur defunctorum animæ, eorum amicorum, exequutorumq́;, & neceſſariorum truculentiam ſentientes, & admirantes.*

13 *Cauſa, quare adminiſtratores defunctorum rerum eos defraudant & circumueniunt, triplex inuenitur.*

14 *Prima cauſa eſt infidelitas, cupiditas, & ſuimet amor, quæ nonnullis nõ indignis exemplis nobis panditur.*

Secunda cauſa eſſe poteſt negligentia, & inertia exequutorum.

15 *Tertia cauſa ex parte defraudatorum, ac deceptorum morientium ſatis commodè elici poteſt, qui quidem, dum in hoc ſeculo degerent, tali pacto ab eorum carioribus familiaribus falli atque ſeduci meruerunt.*

Primo quia fortè ipſi etiam uitam ducentes alijs verba dedere, ingratiuè extitere.

16 *Secundò, quia viuentes, vt ſibi melius poſt mortem ab alijs, fieret, minimè promeriti ſunt: quod exemplis quibuſdam nobis ante oculos ponitur.*

17 *Tertiò, quia acquirentes rixis, & virgijs & fraudibus opes, & bona crebrius poſt mortem eiſdem rixis, & litibus & impoſturis, ab exequutoribus uxore, filijs, & amicis factis, inutiliter amittunt.*

18 *Sicut peius, & truculentius æſtimatur defunctos quàm viuos exuere, & ſeducere. Sic equidem immanius & peius eſt, ſeipſos vltra debitum terminum obligari, ad teſtamenti mortuorum exequutionem.*

19 *Nonnulli, qui fictè amicum animam efflantem viſitant; & manibus adinuicem comploſis, & concuſſis ſimulatùr lacrimas ululantes effundunt, dum è vita illi emigrant; meritò muſcæ, coruo, Miluo, cani, & incolis aſſimilari poſſunt.*

20 *Si cauſam fictè lacrimantium amici occumbentis interitum adamuſſim colligere, & ſcire appetis; perſpicias attentè manus, non autem oculos, exemplo Alitis.*

21 *Variæ à verſutis, & cupidis exequutoribus excuſationes adducuntur, & promulgãtur; quando ab eis defunctorum debitum, vel legatum petitur, ac poſtulatur.*

22 *Exemplis plurimis perpulchris, pæna furantibus interemtium bona debita, eruditè explanatur.*

23 *Exequutores teſtamenti fideicommiſſarij paſſim vocitantur ab erudita iuriſperitorum turba.*

24 *Exempla adhuc longè inſigniora iuſtè exarantur, vt exequutores morientium bona deprædari pro pænarum formidine deſinant.*

25 *Etſi quotidiano conſtet periculo cunctis idem cernentibus, qui obeuntium bona male expenduntur, & partiuntur: ſtulti tamen & fatui fortunati credere nollunt, ita eorum bona dilapidanda, & conterenda poſt mortẽ, fore, vt cæteris opimis diuitibus itidem euenit.*

26 *Sicut ſatius, ex conducibilius lumen ante ſe, quàm à tergo poſt ſe præferri videtur, ita profectò nobis viuentibus eleemoſynarum, cæterorũq́; id genus, operum lumen prælucere, atque præmitti potius fuerit.*

EXecutorũ, & generaliter omniũ poſt mortuos remanentium, ad quorũ manus adminiſtratio bonorum defuncti pertinet. Primo, oſtendendum eſt, quale, qualiſque meriti ſit officium, executione debita obſeruata. Secundo, oſtendetur talium paucitas,

Tertio,

Tertio, non debitè bona defunctorum adminiſtrantium ingratitudo. Quarto, latrocinium. Quinto, proditio. Sexto, crudelitas. Septimo, omnium prędictorum cauſa, & origo Octauo, illorũ reſponſio cum reprobatione. Nono, pœna. Decimo, viuorum hæc omnia uidentium, & remedia non apponentium ſtultitia.

Artic. 1. ¶Ratione primi eſt ſciendum, quòd prædictorum officium eſt nobile, vtile, timorale.

1 ¶Primũ patet, quia ſi nobilitas magna eſt officium habere ad ſeruiendũ regis corpori immediatè, quanto nobilius videtur immediatè ſeruire ipſis animabus quæ nobilioris ſunt naturæ corporibus principum quorũcunque? etiam immediatè poſt ſuam liberationem per nos factam ciues, immo reges erunt patriæ & curiæ cœleſtis.

¶Iterum, ſi magnus ſit honor paupereulę mulieri, in regis filio deputari nutricem, quanto magis honorantur, qui ad cœleſtium ſpirituum deputantur nutritionem. Ipſæ enim defunctorum animæ, licet ad tempus in purgatorio retardentur cœleſtis tamẽ patriæ ſpiritus, & hæredes eſſe negari nõ poſſunt, qui quidem quia ad modum infantium, & infirmorum, & famelicorum, debiles ſunt, impotentes, & indigentes. Ideo ex Dei, & eccleſiæ ordinatione, quæ in neceſſarijs non deficiunt, prædicti viui ad eorum deputant auxilium. Quot enim pſalmi, lectiones, vigiliæ, horę canonicales, miſſæ, uel orationes, ſeu eleemoſynarum largitiones ꝓ eis fiũt, tot nutritiões īfantibus, tot recreationis, & medicinæ infirmis, tot fercula famelicis apponuntur, non auro, uel argẽto, vel cibis precioſis, ſed ſolis talibus pro ſtatu indigentię gaudent diuitijs, talibus delectatur nutrimentis, quod patet per illum de quo ſcribitur, qui cum ad feſtum quoddã, Exemplum. quaſi extraneus veniſſet, in toto prandio vſque ad de profundis triſtem oſtẽdit vultum, requiſitus verò de cauſa, quare tunc pulchrum oſtendiſſet colorem, & vultum? reſpondit, ſe eſſe ſpiritũ purgatorij ignibus deputatum, qui tunc primo gaudebat, quia tunc primo de cibo, qui ei proficere potuit, ſeruiebatur. Iſta hyſtoria, ſeu exemplum, nõ erit incredibilis, conſideranti hyſtoriã beati Gregorij E. 6. 16.

¶Secundum patet, quia ſi vtile, & meritorium eſt largas facere eleemoſynas, infirmorum hoſpitalibus, ſeu pontibus, uel eccleſijs, ſeu deuote & humiliter leproſis ſeruire, & deformibus, maioris vtilitatis videt' illis eleemoſynas dare in illo hoſpitali purgatorij, eiſq; ſeruire, ubi plures ſunt numero, pluſquã indigentes, & afflicti in certiori via ſalutis, quàm illi de quocunque huius mundi hoſpitali, quodque eis fit, nullo modo amitti poteſt, & cũ in charitate ſint, & cito de illo carcere ad regnum liberandi, in quo nec erunt immemores, nec ingrati, nec impotentes. Iuuandi ſunt, vt iuuent, & liberandi ſunt, vt eum ad locum, in quo ipſi iam ſunt, veniamus nos liberent, facite ergo vobis amicos de mãmona iniquitatis, ſi non vultis de diuitijs proprijs, ſaltem hoc facite de diuitijs, quas apud uos dereliquerũt, vt cũ defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula Lucę. 16. Tergatis naſum illorum cum propria manica, & adhuc impendent vobis grates: In hoc enim cõditiones ſequũtur cuiuſdã Dñi, qui quando aulici, uel quicunque miniſtri Exemplum. ſui ſibi miſerunt encęnium, dicere ſolebat, benedicatur, qui nobis benefecit de noſtro, & non ſolum iſtius domini, ſed, quod plus eſt, in hoc Dei ſequũtur conditionem, qui beatum Martinum, & multos alios laudauit, quia ſibi fecerunt de ſuo, ſicut patet. E. 3. per totum. Sic etiam in propoſito honorabit illos, qui mortuis de bonis proprijs fideles ſunt dicens, illud Matth. 25. Euge ſerue bone, & fidelis.

¶Tertium patet, quia cum timore magno illorum exequendum eſt officium: quia, ex quo ſunt hæredum cœleſtium nutrices, & infirmorũ medici, & egen-

& egentium diſpenſatores ſi non dili-
genter, vt deberent iſta ſequantur, ſed
diſſimulant, retardant, uel (quod peius
eſt) bona ſubtrahũt defunctorum, ſunt
egenorum homicidæ. 13. q. 2. clerici.

Artic. 2. ¶Sed (heu) fidelium erga mortuos
paucitas non ſolũ ex dictis. (D 9. 22.)
Nec etiam ex dicendis infra eod. cap.
Et multis alijs locis oſtenditur. Sed
apertiſſimo, & dolendo quotidie patet
experimento. Omnis enim, ut commu-
3 niter, plus propriũ, quàm mortui quæ-
runt lucrum. Viui uero aperte uidentes
nunc vnum, nunc alium morte ſubtra-
hi, & illorum bona ab illis, in quibus
confidebant, male tractari, ſibijpſis nõ
cauent, ſed illorum plangunt infortu-
niũ, dicentes. Euge euge uiderunt ocu-
li noſtri (Pſal. 34) quo? Quod illi tã
ſollicite, & diligenter, & auare college-
runt, & auare tenuerũt. Alij large mõ
expẽdũt, & pro defunctorũ aĩabus de
bonis illorum ebrioſam, & luxurioſam
ducũt vitam, ei qui omnia acquiſierat,
dantes partem quam minimã poſſunt.

Exemplum. ¶Quod factum oſtendit, & nõ mul-
tum à ueritate receſſit quidam trufa-
tor, de quo à fidedignis narrari ſolet, ꝙ
cum quaſi ſortilegus coram iudicibus
eſſet citatus eccleſiaſticis, eo quòd ſu-
per infirmos carmina quędam diceret,
quibus plures ſanare uidebatur, à qui-
bus cum eſſet de ueritate dicenda iura-
mẽto aſtrictus, quòd fideliter illa uer-
ba carminis coram eis aperte pronun-
ciaret. Reſpondit in iuramento pręſti-
to, quòd nulla uerba dixit præter iſta.
Ita ueraciter, ſicut uerum eſt, quòd non
eſt aliquis fidelis executor in epiſcopa-
tu iſto, rogo ueracem Deum, quòd te
ſanat ab iſta febre, & forte ei uidebatur,
quòd uerbo antedicto ueritatis, infir-
mitas nulla reſiſtere poterit.

4 ¶Et cauſa, quare pauciores ſunt fi-
deles adminiſtratores in bonis defun-
ctorum, quam uiuorum, uidetur eſſe,
eo quòd mali nõ timorem Dei, ſed ho-
minum ante oculos habeant. Vbi ergo
plus ceſſat timor hominum, quia qui
viuis miniſtrant, eos timent, ne falſi ab
eis inueniantur. Sed iſta mortuos non
timent. Ideo falſitatem committere nõ
metuunt. Si dicatur loco dominorum
viuorum, qui bonis ſuis intendunt, vt
fideliter miniſtrentur, bonis defuncto-
rum intendunt loci ordinarij, & eorũ
miniſtri, quos timere, ſicut dominos
viuos deberent, quibus reſpõdetur du-
pliciter. Primo, uel ſi forte minus fide-
les ſint illi miniſtri eccleſiæ (quod ab-
ſit) tunc parte bonorum defuncti ac-
cepta, timor ab adminiſtratoribus fu-
gatur falſitatis. Vel quia forte fideles
ſunt, raro tamen inueniuntur, qui dili-
gentes ſint, quòd aliena bona, ſicut ꝓ-
pria, fideliter adminiſtrentur. Cum er-
go ferè omnes ſint mortui ingrati, niſi
Deus & ſancti (ſicut patet. A. 21. 5.) Ip-
ſe Deus in teſtamẽto nullo modo obli-
uioni tradendus eſt. Sed iuxta ſenten-
tiam canonis, ſemper in teſtamẽto pro
vno filiorum computandus. 13. q. 2. ſi
quis iraſcitur: Nota qua cogitationẽ ad
hoc faciendum animari poteſt E. 3. 3.

¶Contrarium uero facientes, defun- Artic. 3.
ctum, uidelicet, & etiam Chriſtum de-
fraudantes. Primo ſunt ingratiſſimi, qa
contra duo bona in defuncto inuenta,
duplicem committunt ingratitudinẽ.
Defunctus enim, ut communiter mul- 5
tum eos dilexit, multumq; in eis con-
fidit, cõtra quę duo, uidelicet, dilectio-
nem, & ſpem, duplicem committũt in-
gratitudinem. Primo, quòd uel bona
defuncto debita auferunt. Et ſic odium
pro dilectione oſtendunt. Secundo, uel
quia nimis amicum, qui in eis cõfide-
bat, liberare tardant, in qua re eum ſpe
fruſtratum oſtendunt, dum eũ defrau-
dant, liberationem eius retardãdo: Ra-
tione primi mali commiſſi, conditionẽ
habent latronum. (Sicut patebit infra
artic. 4.) Rõne ſecũdi, ingrati nũcupã-
tur, ſi quis patrẽ, uel matrẽ, uel maritũ,
uel uxorẽ, ſeu quemcunque amicum,
qui in eo multum confidebat, uideret
in igne ſedere de quo ſine adiutorio
exire non poſſet, ſi non feſtinaret eum
liberare, ſed ipſe ad eum pro adiutorio
clamanti reſponderet. Expecta ibi poſt
annum,

annum, uel duos annos, quando tempus videbo, te iuuabo: quis talem non diceret ingratiſſimum, qui tantum tardat amicum iuuare de re propria? Et vbi ad hoc tenetur, & ſine damno hoc facere poteſt. Et ex promiſſo, & pacto ad hoc obligatur.

¶Sic in propoſito. Pauci enim morientium ita perfecti ſunt, quin in ignē cadāt, ſaltem purgatorij. Iuxta illud. 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſque opus quale fuerit ignis probabit. In quo demerſi, per ſacram ſcripturam, & ſanctam eccleſiā, ad amicos ſuos, apud quos bona ſua dimiſerūt, clamāt, dicentes illud. Iob 19. Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltē vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Illos ergo, qui ad hoc ex pacto, vel quacunque cauſa tenentur, ſi eos de bonis proprijs non feſtinant iuuare, vel ne iuuentur impediunt, quis non diceret ingratiſſimos.

¶Et tamen iſta ingratitudo in quotidiana habetur conſuetudine, quia cōmuniter viui quicunque plus reſpiciūt lucrum proprium, quàm mortuorum. Ex quo accidit, ꝙ bona illa retinent vſque ea vendere poterunt ad propriū lucrum. Ah, quomodo mortui interim in igne cruciantur, parum curant.

6 ¶Si uerò aliquos, quibus illorū bonorum incumbit adminiſtratio, ita fideles eſſe contingat, quòd libenter ad defuncti feſtinaret liberationem. Alij, ſicut hęredes, maritus, vel uxor, & propinqui, bona defuncti, uel occupant, vel occupare cupiunt, illos modo tripliciter impediunt.

¶Vel quia ratione propinquitatis videtur eis, ꝙ ad libitum bona illa occupare debeant. Sed mala propinquitas eſt, ſpoliare propinquum, uel quia precium defalcant, uerbi gratia. Accidit aliquotiēs, ꝙ moriens multa legat pijs locis, parentibus, amicis, & pauperibus: eſt etiam fortè debitis obligatus, quæ etiam leuare oportet de grano, & cellariuaria, uel in terra ſeminata, uel de animalibus, & utenſilibus in domo, & huiuſmodi, poſt mortem, ſi uxor, vel amicus propinquus, uel hęres, vel dominus iſta (vt dictum eſt) totaliter occupare non poteſt, quod tamen libenter faceret, ſi poſſet, veniet ad executores rogans, ꝙ eſſe poſſit propinquior in rerum prædictarum emptione, ꝙ etiam ita bonum forū, uel melius habeat, quàm extraneus, quia his indiget pro domo ſua tenenda, & finaliter ſic negociabitur, ꝙ pro rebus, quas executores uendere poſſent pro uiginti ſolidos, & defuncti animam liberare, uix dabit decem. Pro re duodecim denariorum, non libenter dabit ſex, qui libenter nihil daret. Sunt enim de illis de quibus Eccleſiaſti vigeſimonono. Solidi uix reddet dimidium. Et ſic totum lucrum reputat quicquid poteſt de patris diminuere portione, & ſibi acquirere, & tamen quilibet ſanæ mentis perpendere poteſt, ꝙ quicquid dat minus pro rebus illis, quæ totaliter, & integraliter pro defuncti anima ſolui deberent, quàm ualeant defuncto furatur, &c.

¶Tertio modo teſtamentum impediunt, & animæ liberationem retardāt, ſolutionis quærendo dilationes, uerbi gratia. Iſti prædicti, & ſi bona occupare nequeunt, ut uellent, ſed pro vili (vt dictum eſt) precio ea emunt, tot dilationes quærunt antequàm illud paruū ſoluere uelint, allegantes, ꝙ nouiter venerunt ad terram ſuam, nihil habere ſe dicunt vſque poſt talem, vel talem terminum. Et ſic in tempore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur uerba tedij, & murmurationū, & tempus cauſabitur. Eccleſiaſt 29.

¶Et ex tali ingratitudine frequēter accidit, quòd filius, qui à patre, & matre habet corpus, & bona exteriora, ad valorem cētum librarum, uix pro animabus illorum in tota uita ſua faciet centum denariorum, quomodo enim de ſuo proprio faceret, qui de bonis illorum illos iuuare non permittit? Et qui, dum patres uel amici vixerunt, dixerunt cū Petro, ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo, poſt mortem quū 7

ab eis

ab eis habēt quicquid habere poſſunt, ita nequiter eos negant, &c. Et ita ingrati eis exiſtunt. De quibus Eccleſiaſtici 29. Donec accipiant, oſculantur manus dātis, & in promiſſionibus humiliant uocem ſuam, ſcilicet, multum regratiantes, & gratitudinem perpetuā promittentes, ſed Eccleſiaſtici eo.c. dicitur. Gratiam fideiuſſoris ne obliuiſcatis, dedit enim pro te animam ſuam, quomodo tamen pactum teneant, patet per illud, quod ſequitur poſt, fraudabit illū pecunia ſua, & conuicia, & maledicta reddet illi, & pro honore, & beneficio reddet ei contumeliam. De qbus patet, & mater conquerūtur. Eſa.1. Filios enutriui, & exaltaui. Ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus, &c. Et tanquàm filij alieni mentiti sūt mihi. (In Pſ.17.) Contra pactum, & omnem naturā bonam, & omnem gratitudinem, triplici modo prædicto, me defraudando. De quibus Eſa.57. Filij ſceleſti vos, ſemen mendax. Qui conſolamini in dijs ſubter omne lignum frondoſum immolentes paruulos, in torrentibus ſubter eminentes petras.

Art.14. ¶Sic uero defunctorum, in bona
28 occupantes, non ſolum (vt dictum eſt) ingrati, ſed (quod peius eſt) latrones nuncupandi ſunt. Cum enim furtum ſit tractatio, uel occupatio rei alienæ, inuito domino, quis eos fures negabit, qui bona occupant defunctorum, non ſolum contra eorum voluntatem, ſed (quod peius eſt) in maximum illorum damnum. Et ſi omnes fures ſint mali, qui bona furantur defunctorum peſſimi, propter cauſas, quæ patebunt infra eo.c. artic.6. Tale autem furtum peſſimum committunt executores illi (uidelicet) qui inter ſe bona diuidunt defuncti, dicentes, illud eſt mihi vtile, dicit vnus, & illud eſt mihi neceſſarium, dicit alius, More illorum triū executorum, quorum duo (ut fertur) erant clerici, & tertius laicus. Clerici

Exemplum. vero habentes bona defuncti, ſcilicet, pecuniam, & localia, & huiuſmodi coram eis. Inter ſe illa diuidebant, dicentes, aliter ad alterum, recipere vis tu iſtud, aiebat vnum, quo reſpondente ita, & alius ei conſimiliter reſpondit, laicus hæc audiens, manus extendendo, & quod potuit capiendo, dixit Anglice, and.y.ta. quod eſt dictum, & ego capio: Dum ſic amicabiliter bona illa inter ſe diuidunt, lupis, ſeu luporum aſſimulantur ſocietati. De quibus fabulæ narrant, quod inter ſe tractabant, quomodo oues captas deuorarent. (Exemplum.) Quorum vnum aiebat, ego volo eas aſſas. Alius uero dixit, quod voluit eas crudas. Ita quòd finaliter dum quilibet ſuo modo eas deuoraret, vero domino ouium nullam penitus ouem parauerunt, uel reliquerunt. Nec mirum, quia neſcierunt, quomodo ipſe eas diligeret præparatas, vel cum quo Moreto: Ita in propoſito, dum quilibet accipit quod ſibi uidetur utile, diuerſis tamen modis, ſicut lupi prędicti, quia vnus dicit, Ego hoc accipio de mutuo, uſque dum reddere potero; Alius dicit, Ego cuſtodiam, vſque dum melius vendi poterit, Et ſic dum pulchris, & coloratis uerbis bona eis vtilia eligunt, nihil inter illa pro defuncto utile inueniunt, niſi minus, quod poterunt? (Exemplum.) Ad modum uenatorum, qui prædam laborioſè à canibus captam auferunt, minus quod poterunt, canibus dantes, videlicet, ſanguinem, & huiuſmodi. Sic in propoſito, illis, qui totum laborauerunt, dant fortè debilius linteamen, in quo corpus inuoluitur. Et minus, quod poſſunt, pro ſeculi verecundia, & illud modicum adhuc potius faciunt pro mundi vanitate, quàm pro animæ vtilitate. Et quæ maior iniquitas, quàm illi, qui parum ante totum, habuit, & totum adhuc haberet, ſi viueret. Per quorum etiam mortem totum ad illos deuolutum eſt, partem negare?

¶Patet ergo ex prędictis, ꝙ eſt de diuite majo, qñ moritur, ſicut de quercu, quia ſicut quercu proſtrata quādoque

partes

partes eius à diuerſis quæruntur; pluresque inter ſe illas diuidunt, & diuerſis deputant officijs, quia illi, qui corticibus indigent cortices quærunt. Illi qui focalibus indigent, ramos quærũt, dominus uerò arboris, qui eam pro domo ſua ædificanda proſtrauit, medullã occupat interiorem, & illam ſecũdùm aptitudinem in domo ſua in vno, uel in alio ordinat loco. Ita ꝙ quilibet accipit, quod conditioni ſuæ magis congruere uidetur: Sic in propoſito, vermes corticem, id eſt, corpus. Executores, & ſuperintẽdẽtes, & amici, ramos, id eſt, bona exteriora. Dęmones medullam, id eſt, animam quærunt, tanquàm domini, quibus ſeruiuit, ut eum in domo ſua inferni in loco inferiori, uel ſuperiori, prout dum uixit, meruit, eum, tanquàm hęremium ponant. Et ſic dum quilibet recipit illud, quod plus deſiderat (ſicut patet. A. 27. 38.) Mortuus nihil habet de reſiduo, niſi ſicut nauis, uel crumena. De quibus. A. 27. 42. & 43. Sed omnia in contrarium mutantur, ſicut patet. D. 11. 32.

¶Prædicta cauſa, quidam diues fortè
Exemplum. truſator, motus, quòd uidelicet amicos, & dominos remanentes, more crucifigentium Chriſtum (Matthæi. 27.) Vidit ſortem mittere, quid quis tolleret. In morte executores facere noluit (ut fertur) nec aliquod teſtamentum facere, niſi tale. Animã meam (inquit) lego Deo, corpus cęmeterio, bona habeat, qui capere poteſt. Et de cauſa requiſitus, reſpondit. Scio, ꝙ ſic erit, quantũcunque aliter ordinarem, maioris peccati occaſionem præberem, malo ergo, ꝙ de uolũtate mea bona illa occupẽt, quàm contra uoluntatem, tanquàm fures, quia hoc certiſſimè in canone determinatum eſt, ꝙ debita mortuorum ſuffragia non reddentes, fures ſunt, ac ſacrilegi, & tanquàm tales excommunicandi. 13. q. 2. qui oblationes. 17. q. 4. ſacrilegium.

Arti. 5. ¶Et non ſolum fures, ſed (quod peius eſt) proditores uocandi ſunt mortuorũ peſſimi, nullus enim ita periculosè eos prodere poteſt. Quia nullus nec periculoſius hominẽ prodere po- 10
teſt, quàm ille, in quo multum cõfidit. Sed morientes communiter tales eligunt executores, quos plus diligunt, & quos credunt eos plus diligere, & in q̃bus plus confidunt. Ergo nullus poteſt eos melius prodere.

¶Quomodo autem iſtam compleãt ꝓditionem, per exemplum uideri poteſt de latronibus in nemore, qui ſocios habent in uilla, inter quos conſpiratio facta eſt, ꝙ ſocij illi in uilla peregrinos aſſociare debent, ſecurum eis promittentes conductum, contra quos in nemore, quando ad paſſum ueniunt periculoſum, ambo tã latrones, quàm ſocij in eos inſurgunt. Rectè talis conſideratio uidetur eſſe inter dęmones, & falſos morientium, amicos, & executores, quia ſicut latrones ſocios (ut dictum eſt) mittunt, informantes, quòd ſecurum peregrinis conductum promittant. Ita dęmones ad tales morientes mittũt, docentes eos interius, quomodo fallaciter eis ſecurum promittant conductum, dicentes, nos ſoluemus debita veſtra fideliter poſt mortẽ, & eleemoſynis, & pijs operibus uos pro poſſe iuuabimus, non oportet vos ſollicitari, nec timere, uel ad minus, ſi iſta non promittunt, moriens tamẽ de eis confidit, ꝙ iſta facient, de quo etiã eos onerat. Sed dum ſic in eis confidit; & per eorum ſocietatem ſecure tranſite æſtimat, per eos decipitur, quia cum ad mortis paſſum uenerit, ambo ad eũ ſpoliandum ſurgunt: Quia dęmonibus inſurgentibus cum fuſcinis infernalibus ad extrahendum animam, & circa ſpoliatione interiorẽ intendentibus. Illi feſtinant cum vncinatis, & viſcoſis manibus bona extrahere de camera, & pecuniã de ciſta, & de Mãſupio, & quãtũ illi circa interiorẽ, tm̃ iſti circa exteriorẽ ſolicitant ſpoliationẽ. Talis ergo hominis ĩ nouiſſimo aggrauata eſtuia. (Eſa 9.) Qui ſic ſe ex omni parte, tam interius, quàm exterius uidens obſeſſum, dicere poteſt illud Pſal. 16. heu,

inimici mei, animam meam circundederunt,ſcilicet dæmones interius.Et amici mei,& proximi mei aduerſum me appropinquauerunt,exterius, ſcilicet(Pſal 37.)Et retribuerunt mihi mala pro bonis. (Pſal.34.) & odium pro dilectione mea.108. De iſta materia Nota. A.21.9.& 20. & A.25.11. & M.11.39.

Arti.6. ¶In omnibus enim iſtis latrocinijs, & proditionibus, non quibuſcunque, crudeliſſimis aſſimilantur latronibus, & proditoribus, quod tali oſtẽditur ratione.Illi,qui magis indigentes, & qui minus ſe iuuare poſſunt, ſpoliant ſunt crudeliſſimi. Sed mortui ſunt magis indigẽtes, & minus ſe iuuare poſſunt,
11 ergo,&c.Maior patet: quia licet omnis latro ſit malus,& crudelis,tamẽ ille crudelior eſt,qui ſpoliat eum,qui totus eſt pauper,totum uictum ſuum,qui ei uenire debe ret,auferendo, & qui etiam nocet in lecto decumbẽti, qui ſeipſum iuuare non poteſt Minor probatur quãtum ad ambas partes, quas cõtinet.

¶Continet ergo primo : ꝙ ſunt magis indigentes,quia ſi illum diceremus multum indigere , qui defectum patitur cibi,& potus,& operimenti ,oportet concedere illos maximè indigere, qui omnis boni patiuntur defectum, & ſolas pœnas experiuntur, qui nihil de hoc ſeculo impoſterum habere ſperant,niſi illud modicum, quod hic dimiſerunt pro eis faciendum, ſuffragijs exceptis generalibus , quo ablato, totus uictus & ſuſtentatio,quos in mundo iſto habere ſperabant,aufertur.

¶Continet ſecundo , quòd minus poſſunt ſe iuuare,ꝙ patet,quia viuus ſpoliatus,querimonia, uel artificio laborare,uel mercatione,uel alio quocũque modo,ſtatum ſuum recuperare poteſt,& ſeipſum iuuare, immo etiam in ægritudine,& perpetua impotẽtia decumbens,ſenſu ſuo , & terris,& multis alijs modis ſe iuuare poteſt.Mortui uerò peioris intanto ſunt conditionis, qa quantum ad perſonas proprias nihil operari,ſed tantummodo pati poſſunt, hic eſt tempus operandi, ibi patiendi: Oſtenſo ergo , quòd maximè indigẽtes & minus ſe iuuare potentes ſpoliare, maxima eſt crudelitas.

¶Quam etiam mortui maximè ſunt indigentes , & ꝙ minus ſe iuuare poſſunt,ſequitur concluſio.Quod eos ſpoliantes,uel bona illorum detinentes,& victum illorum auferentes,ſunt crudeliſſimi.Et coram Deo tales iudicabuntur, quia rem ſceleratiſſimã perpetrãt: Deut.17.Et ſic patet, ꝙ maximi inimici hominis ſũt domeſtici eius.Mich.7. Et quod melius eſſet, ꝙ eſſent inimici manifeſti, quàm tales amici ficti, qui more canum,qui percuſſum perſequũtur,quem tu Deus,& in mors percuſſiſti, nam crudeliter perſecuti ſunt, in Pſalm.68.

¶O quantum grauabuntur in caloribus purgatorij cruciati , uidentes ingratitudinem,immo crudelitatem ſuorum amicorum , & executorum , quos 12
tantum dilexerunt,& filiorum , & filiarum,pro pro quibus ditandis tantum laborauerunt, tunc enim inuenient,ꝙ ſtultus eſt,& turpiſſimè deceptus , atq; ſicut propheta dicit. Maledictus, qui confidit in homine:Hiere.17.Et ponit carnem,id eſt carnales, & ingratos , & cupidos,brachium ſuum ad eius defenſionem,in tali neceſſitate, in qua eũ ſic decipiunt, conquerendo enim dicere poſſunt cum propheta Helya. Nonne videtis,quomodo more Iudæ proditoris,homo pacis meæ , in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem ? Ita proditoriæ me de bonis meis ſupplantando. Et non ſolum contra illos grauabuntur,ſed etiam contra ſeipſos, quos ſtultos reputabunt, quia tales tantum dilexerunt. Videntes amorem ſimul,& beneficia perdidiſſe , quàm modicum eis tenentur poſt ſuam de purgatorio liberationem. Et ſi ad uitam poſſent redire præſentem,quàm parum eos diligerẽt, quos ante multum dilexerunt. Et qui ante in menſa in donarijs in amicitia fuerunt prope à longe ſtarent.

¶Ita

Exemplum. ¶Ita enim facerent eis mortui, ſi redire poſſent, ſicut facerent domini miniſtris, & cuſtodibus bonorum ſuorũ, qui dum in extranea patria in carcere fuerunt, eis ingrati, & crudeles extiterunt, nolentes de bonis proprijs, eos iuuare, nec eis redemptionem mittere, ſed tanquàm domini bona illa occupabant. Redeũtes enim, ſi contra diſſipãtes bona ſua irati eſſent, & dicerent: nõ poteris amplius villicare. (Lucæ 16.) A multo fortiori contra bona illa occupantes, & ſe in neceſſitate iuuare, nolentes, iraſcerentur, & ponerẽt eos in carcere, donec redderent vltimum quadrantem. Et ſi ille in carcere mittitur. (Matth. 7. & 18.) Qui non voluit miſereri conſerui ſui. Ille á fortiori ratione in carcerem mittendus eſſet, qui non vult miſereri amici ſui, quis non diceret eum plus derelinquere, qui nõ vult amicum de bonis proprijs iuuare, quàm nolle conſerui debitum ad tempus differre? Et ſi ipſi ad vitam redeuntes, illos, ut meruerunt, punire non poterunt, Deus tamen non eſt mortuus, qui eos crudeliter iudicabit, quia crudeles ſunt, & immiſericordes. Hiere. l. Quia iudicium ſine miſericordia ei, qui non facit miſericordiam. Iacob. 2. Hoc enim iudiciũ ei ꝓmittit. Matth. 7. Qui mentiri non poteſt, dicit Quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Not. F. 8 1. & B. 12. 26.

Arti. 7. ¶Omnium prædictorum malorum poteſt cauſa inueniri, tam iufraudantibus, quàm ĩ miniſtris eccleſiæ, fraudes non corrigentibus, quàm etiam ĩ ipſis defraudatis. Primo cũ in defraudanti-
13 bus cauſa triplex inueſtigari, & inueniri poteſt. Infidelitas, cupiditas, & amor proprius. Primo enim, ſicut ex minore fide cõtingit, quod reputant quaſi perditum, quicquid circa corpus expendunt defuncti. Et ideo circa illud exiliora ponũt ad minus interius, vbi nõ videtur. Sicut patuit de vxore, quæ marito (ut fertur) mortem cum uita cõmutante cum ancilla tractauit, vbi pãnum haberent pro corpore inuoluendo, ancilla vero dicente, ꝙ ſatis eſſet in domo. Reſpondit domina, quòd ille pannus fuit nimis delicatus, pannum ergo in uilla, quæſitum de groſſa materia, ꝓcepit vxor ſtricte ſcindi, & arctũ facere, non credens maritum hoc audire. Cui ille gal lice, dixit, Ita pro Deo facias illud veſtimentum curtum, ne in luto maculetur, quia grandis mihi reſtat uia. Ecce qualiter amabat cum.

¶De alia etiam fertur, quòd uidens maritum ſuum morti propinquum, ad rapinam feſtinaus, precioſum coopertorium, quod ſuper eum iacuit, abſtulit, & inutiliſſimum repoſuit, quod ipſe vidẽs ait, ponas ſimul & cornua, & tũc ero vervex. Ab ea ergo, quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi, &c. Micheæ 7. Sic etiã ex minori fide eis contingere uidetur, ꝙ quicquid ꝓ animabus faciunt, quaſi perditum reputant, ſicut patet de execu toribus. De quibus ſcribitur, quòd inter ſe tractantes de bouis defuncti dixerunt, ꝙ mortuus ille, uel fuit in cœlo, & tunc bouis illis non indiget, vel in inferno, tunc ei non valerent, uel in purgatorio, & tunc ſine illis liberaretur finaliter. Ergo, inquiunt, inter nos illa diuidamus, quia talib⁹ indigemus. Tales cũ ſunt, ſicut illi, de quibus dicitur, ꝙ inter ſe conuenerunt, ꝙ dormirent, & qui pulchrius ſomniaret, panem totum comederet, vno ergo ſomniante, ꝙ eſſet in cœlo, & alio, ꝙ eſſet in inferno, Tertius interim panem comedit. Et illi, qui dormierunt ſomnum ſuum, nihil inuenerunt. (Pſal. 75.) Sic iſti dicẽtes eum eſſe in cœlo, vel in inferno, bona interim deuorant. Nota. M. 12. 125. De neceſſitate enim oportet, ꝙ iſta defunctorum defraudatio, ex infidelitate contingat, quia ſi quis haberet amicum in carcere regis, & ſciret, vel fermiſſime crederet, ꝙ deberet á carcere liberari, & quòd etiam eſſet humanus, & gratus futurus eis, q prius eum iuuerunt in miſeria ſua, omnibus iſtis ſuppoſitis quilibet noſtrum eum iuuaret de bonis proprijs, uerè ad ponendum ſeipſum in periculo propter ſpem

Exemplum. (12)

14 Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

ſpem adiutorij eius, & redditionis, & retributionis in poſterum. Sed certum eſt, ꝙ illi qui modo ſunt in carcere regis cœli, ſcilicet, in Purgatorio liberabuntur, & erunt magni in curia Dei, quia multi, qui mō ſunt ſācti, de qbus eccleſia feſtiuat, fuerunt aliqnando in purgatorio. Beatus enim Gregorius in lib. 4. dyalogorum ſcribit de quodam, qui ante ſepulturam ſuam fecit miracula, & tamen fuit in purgatorio. Certū eſt etiam, ꝙ erunt grati, ꝙ ergo eis grati non ſumus, & ꝙ eos de bonis illorū in miſeria ſua non iuuamus, quæ poteſt eſſe uerior cauſa quàm, ꝙ omnia ꝑdicta firmiter non credimus? Si enim tales in carcere terreno de bonis noſtris, in caſu ꝑdicto iuuare vellemus. Multo magis iſtos de bonis illorum, quæ ſine noſtra damnatione retinere non poſſumus. Patet ergo ꝙ mortuos ſic defraudans eſt generatio peruerſa, & infideles filij: Deutero. 32.

¶Ex iſta vero infidelitate, quo d, videlicet minus credunt ea, quæ de mortuis, uel pœnis, uel gaudijs alterius ſeculi dicuntur. Ex hoc etiam, ꝙ nō credunt bona pro eis, uel alijs facta. Ita eis, uel alijs in alio ſeculo valitura, ſicut prædicatur, ſunt cupidi, & ſeipſos amātes, quantum ad uitam præſentem: De quibus. 2. Timo. 3. Erūt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati blaſphemi, parentibus non obediētes, ingrati, ſcelesti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, timidi, cęci, uoluptatū amatores magis, quàm Dei, habentes quidem ſpeciem pietatis veritatem autem abnegantes. Nota. F. 4. 33.

¶ Secunda omnium prædictorum malorum cauſa poteſt, dici illorum quibus incumbit negligentia. Dicit enim lex eccleſiæ, quòd infra annum impleri debet teſtamenti executio. Alias per epiſcopū fieri debet, quia pias defunctorum voluntates epiſcopali decet cum ſtudio adimpleri. Extra, lib. 3. de teſtamentis nos quidem. & cap. Ioannes. Cauſam uero falſitatis iſtorum nota ſupra eod. c. 4.

¶ Tertia uero cauſa venari poteſt ex parte defraudatorum, qui ſic dum vixerunt, defraudari meruerunt triplici modo. 15

¶Primo, quia ſic fortè dum vixerūt, alios defraudauerunt, alijsque ingrati extiterunt. Et ſic habent, quod eis Deus promittit, dicens. In qua menſura mēſi fueritis, remetietur vobis. Marci. 4.

¶Secundo, quia dum vixerunt, quòd melius poſt mortem pro eis fieret, non meruerunt Recto eum Dei iudicio videtur permitti, quòd qui ſeipſum non vult de bonis proprijs, dum uiuit, iuuare, nec debita ſoluere, uel aliena reſtituere, nec ignem, antequàm intret, extinguere, nec libertatem ante incarcerationem (ſecundùm doctrinam beati Gregorij. E. 6. 17.) quęrere, ſed totaliter in alijs de ſua acquietatione confidere, qui plus in alijs, quàm in ſeipſo confidit, qui credit, quòd alij plus animam ſuam diligent, quàm ipſe dilexerit, qui benè veller, ꝙ benè eſſet, ita tamen, ꝙ ipſe hoc neſciret, nec videret, decipiatur, quia quis honorabit exhonorantē animā ſuam? Eccleſiaſtici. 10.

¶Ex quo ipſe tarde, uel nunquàm de anima propria cogitauit, cui immi- 16
net totum lucrum, ſi ſaluetur, & totum periculum ſi damnetur, quod mirabile eſt, ſi alij de illa tarde, vel nunquàm cogitent: Sicut etiam loquuntur homines de tali homine, nō dico benè, poſt mortem ſuam dicente, nunquàm voluit in uita ſua aliquid pro ſe facere, quis ergo pro eo nunc faciet Sic etiam reſpondit filius cuiuſdam talis requiſitus (vt fertur) quare nihil faceret pro anima patris ſui, qui ei tot bona dimiſerat? quia (inquit) pater meus, dū vixit, reputabatur de ſapiētioribus iſtius patriæ, & nihil pro ſeipſo facere voluit, quare ergo facerē ego? Si ego plus pro eo facerem, quàm ipſe fecerit, ego facerem, quòd pater meus reputaretur fatuus, qđ abſit. Ex quo ipſe plus dilexit bona ſua quā aīam ſuā, quare deberem ego

Exemplum.

ego plus animam ſuam diligere,quàm eadem bona? Raro enim inuenitur filius,qui non plus à parentibus diligatur,quàm eos diligat.

Exemplum. ¶Quaſi conſimili modo reſpondit quidam de uxore ſua, Berta nomine, Berta totum habuit,(inquit,Gallice, ſi aliqd dedit,illud habeat, ſi nihil fecit, nihil habeat. Sicut enim ꝑ illo,qui potuit confiteri peccata ſua,& noluit, dũ vixit,neſcio quis confitebitur ꝑ eo poſt mortem,uel ſibi talis quid valeret cõfeſſio? Sic de reſtitutione, & de debitorum ſolutione,& huiuſmodi, ad quæ quis in uita ſua tenetur, & ꝗperficere pñõ:ſi vult.Nor. taliũ pericul i C.5.14.

¶Tertio, quia multi bona ſua per rixas & falſitates acquirunt.Et ideo frequenter circa rixas poſt mortem expẽduntur.Frequenter enĩ uidetur, quòd bona defuncti ſunt, ſicut os inter carnes famelicos proiectum. Et ſicut præda inter latrones diuidenda, quia ſicut iſti pro oſſe,& pro præda, quandoque pugnant,& prædones,& bellatores prædam ab alijs captam per illis auferunt,ſic quandoque de his, & pro his quę prędo defunctus malè acquiſiuit. Executores,vxor,filij,& amici litigant, rixantur,& pugnant.In qua pugna,qui præualet,prædam à prędone defuncto, prædatam aſportat. (Exemplum.)

¶Et non ſolum ſicut per lites illa acquiſierũt,ita illa amittunt.Sed etiam ſicut alios per fraudes circumuenerunt, & de bonis ſuis defraudauerunt.Ita de eiſdem poſt mortem per cautelas defraudantur.Sicut patet de illo,qui moriens,uxore executrice facta, bouẽ pro aĩa ſua legauit (ut fertur) uxor uero bouẽ,& gallum ſimul ad forum ducẽs, vtrumque ſimul vendidit,hac conuentione,ꝙ emptor pro gallo marcam Anglicanam, & pro boue obolum daret, quod cum factum fuiſſet, obolum pro anima dedit mariti. Sic ergo qui lites, & falſitates & cautelas bona acquirunt, eiſdem modis ea amittunt,ut finis cõueniens ſit principio.Et ſic ad locũ,vnde flumina exeũt,reuertũtur.Eccleſ.1. (Exemplum.)

¶In effectu,& opere aperte monſtratur,quia. Non habet euentus ſordida prędа bonos,iuxta illud Prouerb. 12. Non inueniet fraudulentus lucrũ, cui, ſcilicet,minatur Deus.Eſa.33. Væ qui prędaris.nonne prædaueris? cum deſieris prædari,ſcilicet in morte prędaberis:Qui ſicut prius vulpes fuerunt, vulpinas fraudes & conditiones habẽtes, quæ,vt dicitur quando tempus habent, pinguiore eligunt gallinas. Sic eorum executores ab illis,qd pingue,& bonũ eſt,tollent,ſicut ipſi ab alijs,quorum fuerunt executores, tulerunt, & ſic qui in uita alijs vulpes fuerunt in morte partes vulpium erũt.in Pſ.62. (Exemplum.)

¶Iſtas inuentiones diuerſis excuſationibus diuerſi fortè euadere nitũtur. Arti. 8.

¶Aliqui dicere poterunt, quòd eos non multum grauant nec ſpoliant,licet ad tempus eis obligentur, quibus reſpondetur, quòd licet peius eſt eos 18
ſpoliare, quàm viuos(ſicut oſtenſum eſt ſupra eod. capitu. 11,) Ita peius eſt vltra terminum debitum obligari. Si qui in carcere pro viginti ſolidis detentus,& amicus incarcerati eidem in viginti ſolidis obligatetur,nonne grauaret eum,ſi ſolutionem diu differret, & illum in duriſſimo carcere iacere pmitteret? immo intantum grauaretur, quòd mallet alio tempore a tanto ſpoliari,talis enim dilatio in illo caſu plus eum grauaret, quàm in alio tempore de tanto ſpoliatio: Sic in propoſito, & patet. Ergo eis nimis diu obligati quo ad grauamen, quod eis afferunt, culpam ſpoliationis non euadũt, quia pro eorum defectu multis fortè annis in purgatorio iacent. Vbi per eos primo liberari poſſunt, mallẽt ergo,quòd aliquando eos à uiginti libris ſpoliaſſent,quàm illis uiginti ſolidis eis debitos detinerent.Redde ergo tempeſtiuè quod debes.Matth.18. (Exemplum.)

¶Alij credunt fictam illorum amicitiam palliare,& excuſare,quia morientem frequenter viſitant, & mortuos, 19
cõploſis & colliſis manibus plangunt, dicentes veh veh. Sed tamen in rei veritate

ritate ad infirmum currunt, ſicut muſcæ ad lac, quando olla aperitur. De hoc nota. D. 9. 22. Et ſicut corui, & milui ad cadauer moriturum, vt prædam capiant. Et ſicut canis ad macellum, vbi animal occiditur. Et ſicut incolæ ad naufragiū, vt aliquid capiant. Sicut tamen ſpoliantes naufragos ſunt excommunicati (ſicut patet C. 8. 21.) Ita ſpoliantes iſtos quorum nauis frangitur corporis quo ad Deum, excommunicati ſunt, ſententia enim à Deo lata eſt contra tales. Deut. 27 Maledictus (inquit) qui errare facit cęcū. Quod autem ad infirmum prædicta ueniunt intentione, patet, qui pauperem moriẽtem vix quis viſitat. & vix inueniri poſſunt q eius eſſe velint executores, quātumcūque ſint propinquiores ſanguine, quàm diuites. Nota enim cauſam, quare mortuum plangunt. D. 9. 35.

Exemplum.

20 Nota aliam reſponſionem de expenſis circa exequias, cum reprobatione. D. 9. 24. Si ergo ſcire vis de illis, qui mortuū plangunt, vide manus, & non oculos, ſicut auis, quæ reſpicit ad manus aucupis qui capita ſociorum fregit, & non ad oculos, qui ex frigore lachrymabant, & ſociū, q ex pietate eū lachrymari credidit, hæc conſiderare admoniūt ſaluato operibus (inquit) credite.

Exemplum.

¶Alij dicunt, nihil inuenimus, nihil habuit, multis debitis fuit obligatus, & non obſtante quòd iurati ſint de fideli inuentario, & computo faciendo. Ita falſum faciunt inuentarium, quòd nihil in eo oſtendunt, quod abſcondi poterat, non aurum, non argentum, niſi fortè tres obolos, vbi inuenerunt centum marcas. Ex qua falſitate non ſolū defunctum, ſed etiam legatarios decipiunt, atque creditores, quia propter inopiam, aut ſe nihil eis ſoluere poſſe dicunt, Aut intantum defalcationem quærunt, & legatorum, atque debitorum ſectionem, quòd ubi legauit, vel debuit decem marcas, lætus erit totum remittere pro quadraginta ſolidis ille, cui tantum ex debito debuit, vel legato. Et tamen de parte illorum nihil volunt defalcare, quin potius plus habebunt, quàm habere deberent.

¶Patet ergo, quòd quando dicunt, quòd nihil cum illo inuenerunt, verū eſt, ſi intelligatur pro defuncto, vel legatarijs, vel creditoribus. Quando ergo dicunt, nihil inuenimus, morem ſequuntur quorundam, qui quando de aliqua re petita mentiuntur, dicentes, ſe illam non habere, addunt ſecretius apud ſe, ſubaudi, pro te. Ita quando dicunt, nihil inuenimus, ſubaudi, pro mortuo, vel creditorib⁹, uel legatarijs, & ambo mentiuntur. In hoc et morē ſequuntur agnorum. Agnus enim inter centum oues, matrem propriam, & nullius alterius agni matrem inuenire nouit. Sic iſti agni diaboli inter omnia defuncti bona, partem propriā, quam ipſi tollant, & nullius alterius inueniri ſciunt. Tales ad agnos non pertinẽt Dei, ſed ad oues illas deputabuntur. De quibus in Pſal. 48 Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mores depaſ. &c.

Exemplum.

¶Alij rñdent. (ſicut patet. A. 12. 53.) 21
Alij, quando debitum uel legatū ab eis petitur, dicunt, ſocius meus habet plus de bonis defuncti, eatis ad eum. Alius vero petitorem ad iſtum remittet. Ita quòd ſimul libenter inuenirit nolunt: Et dum vnus plus habet, ſine alio nūquàm ſoluere vult. Ille etiam, qui minus ſe habere putat, nihil etiam ſoluere vult, uidetur ſibi, quòd ex hoc ſocius plus habet, quòd etiam minus latrocinium licitè committere poſſit, & quia ille inimicatur, & ad infernum vadit cum maiori ſarcina. Iſte vult etiam eū aſſociare cum minori, dum cum peruerſo peruertitur.

¶Alij bona defuncti occupantes, ſicut filij, vel propinqui, uel creditores, quando admonentur, quòd illa bona, quæ fortè clā, uel aperte detinent, executoribus reſtituant pro anima defuncti facienda, reſpondent, executores nihil faciunt pro anima, melius eſt, quòd nos iſta habeamus, hoc eſt tantum dictum, melius eſt, quòd non pro illis rebus damnemur, quàm exterio-

res,certũ eſt,q̃ taliũ diſpẽſatio ad executores ptinet,ergo ſicut illi ꝑ falſa diſpẽſatione. Ita iſti ꝑ iniuſta dãnãdi ſunt detentione. In oĩbus iſtis factis videlicet,q̃ vnus executor ũ nõ vult ſoluere de parte ſua,quàm occupauit, q̃a alius nõ ſoluit, q̃ etiã amici bona detinere volunt, q̃a executores non faciũt pro anima, ſicut debent nihil aliud aptius oſtenditur, niſi q̃ vno animæ inimicãte,alij etiam inimicari uolunt. Et ſic omnes amici eius ſpreuerunt eam inter anguſtias & facti ſunt ei inimici. Arti. 9. Treñ. 1.

¶Et ſi Deus iuſtus iudex eos ęternaliter damnabit, quia ſua non daut, ſicut patet Lucę 16. De diuite epulone, 22 q̃ nihil de ſuo Lazaro dedit,& Mat. 25. Eſuriui &c. Iterum, ſiſic damnabit fures,qui bona furantur viuorum, ſicut patet. 1. Cor. 6. Neque fures,neque auari, &c. Regnum Dei poſſidebunt, vbi ponet,q ui bona furantur defunctorũ, de q̃bus ſupra oſtẽsũ eſt,q̃ sũt latrones, & ꝑditores oĩbus alijs crudeliores, & peiores: Et ſi illi,q ĩ hac parte culpabiles ſunt, minus fortè culpã talẽ cõmittere timeãt: q̃a quotidie uindictas talibus debitas Deũ,capere nõ uidẽt. Exẽpla tñ,& uindictæ quę in diuerſis legũtur ſcripturis,eis ſufficere deberent,ad eos à tali trahendum iniquitate.

Exemplum.

¶De pœna enim talibus debita, legitur in geſtis Caroli magni de quodã milite prædicti regis, qui moriens armigero,dixit, q̃ equum ſuum pro anima ſua daret,quod cum facere differret poſt triginta dies mortuus eidem armigero apparuit, dicẽs ſe male habuiſſe vſque ad illud tempus. Sed tu (inq̃t) falſitate tua pœnas non euades: In craſtino vero dęmones viſibiliter eum in aere leuantes eum horribili morte necau erũt. In ſignum quòd, mortuos defraudantes dęmonibus tradentur, non ſolũ executores,ſed omnes illi: Eſa. 1. Veh genti peccatrici,populo graui iniquitate,ſemini nequam,i. in gratis parentibus,filijs ſceleratis. Veh enim eis erit, quia hæreditate cęleſti priuabuntur,quia hic bona, & partem male eligunt. Sicut patet. D. 11. 29. Nec mirum, quòd cęleſti priuantur hæreditate,quia ſecundùm iura canonica ſucceſſor non ad implens, vel non ſeruans defuncti voluntatem, & teſtamentum debet exhęredari 11. quæſt. 1. Syluester. Et ſecũdùm leges ciuiles, omni ſucceſſione priuatur. C. lib. 6. de fideicommiſ. l. vltima. Executores enim in lege ciuili vocantur fideicommiſſarij, quia fidei illorum moriens committit omnia. Nota. D. A. 11. 6. Iterum de pœna talibus debita, habetur in quibuſdam hyſtorijs, quòd in monaſterio quodam Abbas cum multis monachis vno anno moriebatur. Et cum ſecundùm loci cõſuetudinem, quilibet deberet annonam ſuam habere, per annum pro aĩa ſua diſtribuendam, de conſilio celerij eleemoſyna illa reuocata fuit. Quadã ergo nocte celerarius ille ante capellã tranſiens, prædictum Abbatem cũ omnibus fratribus illo anno mortuis vidit (vt ſibi uidebatur) in capella collocatos: coram quibus inuitum adductum,& diſciplinatum Abbas ſic eum alloquitur. Stultum eſt de alterius morte emolumentum quærere in eius dãnum cum ſors cuiuſquàm ſub eodem pendeat facto, prædixitq; illum citiſſime moriturum, ſed quicquid pro eo fieret,ad aliorum à quibus ſubtraxerat, refundendum eſſe commodum, q̃ etiã iret,& corrigeret exemplo,quos corru perat verbo, Abijt ille,& nihil ſanũ ſe vidiſſe,tã rectibus plagis, quã ꝑximo ſuo obitu mõſtrauit. Qua ĩ re penſandũ eſt,q̃ illud,q̃d ꝑ aĩabus fit illorum, qui mortuos,dũ uixerũt,defraudabãt, & ad defraudatorũ trãſibit vtilitatẽ, & ipſe nihilominus defraudãs ꝑ fraude ſua pęnis alijs vapulabit multis.

Cano.

23 Exemplum.

¶Ad idẽ eſt, q̃ ſcribitur in geſtis B. Greg. de quodã ꝓpoſito monaſterij ſui, q inopiã timẽs fratrũ,ſuſtẽtationẽ quadraginta pauperum retraxit, quæ annuatim vno die fieri ſolebat. Suſtentationem etiam duodecim pauperum quos in animaduerſario B. Gregorij in

Exemplum.

in memoriam illorũ,quos beatus Gregorius paſcere ſolebat, inter quos fuit inuenius Angelus, in forma tertij decimi,retraxit. Cui apparens prædictus beatus Gregorius,ſibi cęlerem prædixit mortem,niſi ſe corrigeret, quod & rei poſtmodum probauit euentus. Qua in re penſandum, quantum mortuos offendant, qui debita eis ſuffragia ſubtrahunt, pro qua offenſa etiã ipſi mortui eos tam aſpere reprehendunt, tanque celerem eis prędicunt vindictam.

Exemplum. ¶Sicut patet de illo, de quo legitur quaſi ſic, ꝙ lectum pro anima ſua legauit,qui poſt executori apparens,qui lectum, vt debuit, non dedit. Reſpondit, ſibi benè eſſe, hoc tantum excepto, ꝙ lecto careret.

¶Prædicta exempla,& ſpecula, & ꝑcipuè illud de geſtis Caroli, reſpicere deberent,qui bona occupãt defunctorum,cum quibus ducunt in bonis dies, ſuos,& in puncto,uſque ad inferna deſcendũt, quorum cuilibet defuncti dicere poſſunt illud. 2.Machab.7 Tu quidem celeſtiſſime in pręſenti uita nos perdis,ſupple, pro quanto ſalutem noſtram retardas,ſequitur, ſed patienter ſuſtine,& uidebis, quomodo ſemẽ tuũ torquebit. Qui vero iſtis exemplis auditis, ſe corrigere nolunt, vtinam cor-
24 rigerẽtur ſenſibili pœna,vt pœnas euaderent æternas.

Exemplum. ¶Sicut ille de quo legitur in libro de apibus.Qui fuit vnus de tribus,à quibus,amicus moriens, ad ſe uocatis, & executoribus ordinatis,quæſiuit,quam pœnam in uita iſta plus timerent,quorum vnus dixit,ſe plus lepram timere, Alius ignẽ Antonij, Tertius uero paupertatem ſe plus timere dixit. Quibus moriens ait,& ego rogo Deum, quòd iſta vobis contingant, niſi teſtamẽtum meum fideliter compleueritis, quod cum non facerent:primus lepra, ſecũdus illo igne, tertius cum magno timore,& lachrymis,omnia bona defuncti,ad quæ attingere potuit,pro anima ipſius erogauit In ſignum, quòd illis, qui fideliter vltimam voluntatem defuncti compleunt, periculum euadentibus. Alij non ſolum lepram, uel ignẽ Antonij,ſed quod peius eſt, ignem patiẽtur æternum,iuxta illud Ellesiaſt. 2. Væ duplici corde.& labijs, cęleſtis, & manibus malefacientibus,& peccatori ingredienti, terram duabus vijs, dum enim terram,& diuitias, quas habent, quantum ad immobilia per falſas acquiſitiones & mobilia per falſos intrãt executores,terram duabus ingrediuntur vijs.

¶Ad idem eſt hiſtoria cuiuſdam ſapientis in libro ſuo de ſacerdote, cui veſtis legata erat, vt pro anima oraret defuncti, quod cum ſufficienter nõ faceret, poſtea in uiſione quadam ad infernum ductus, illam ueſtem ardẽtem à dęmonibus ei improperantibus ſuper ſe protectam ſuſtinuit,ſuper qua ad ſe redeunte, ueſtigia manſerunt aduſtionis. Quo facto datur intelligi, quale periculum ſit, mortuos non ſolum de bonis, ſed etiã de debitis defraudare ſuffragijs:Si enim ſancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare. Et per argumentum, à contrario ſenſu, iniquum, & profanum eſt defunctos negligere, & præcipuè ubi eis ſpeciali obligantur beneficio, uel ſtatuto. Caueant ergo eccleſiarum rectores, & alij qui ſpecialia, quibus ratione obligantur beneficij, uel ſtatuti, negligũt ſuffragia. Exemplum.

¶Ad idem eſt, quod ſcribit Beda de geſtis Anglorum lib 3. de Furſeo viro nobili,qui à corpore exutus, & ab Angelis in altum leuatus Angelico præcepto ima intuens,uallem uidit tenebroſam, ignibus quattuor ſuccenſam, cui reſponſum fuit, quòd uallis mundus,ignes uero peccata fuerunt, qui ipſam conſumunt. Quorum primus eſt mendacij, quia non tenent homines, quod in baptiſmo promiſerunt. Secũdus eſt cupiditatis,quia mundi diuitias amori pręponunt cęleſtium. Tertius diſcordiæ, & diſſentionis, qui Dei domum dum comburit, ipſum lõgius fugat. Quartus impietatis, cũ infirmiore Exemplum.

ſpoliantur. Viditq́; dęmones in igne
voluntates, & bella contra ſanctos ſu-
ſcitantes, Quorum vnus ſuper eum tu-
nicam iactauit ignitam, quam de bo-
nis mortui prius ſe accepiſſe cognouit:
Cui clamanti ait Angelus, quod incen-
diſti, arſit in te: Anima nero ad corpus
redeunte, ſignum incendij uiſibiliter
pertulit in humero, & maxilla: Si iſte
talem tanquàm horribilem uidit viſio
nem, totq́; pœnarum accepit arras pro
dono ſibi gratis dato, ꝓ quo, vt debuit,
non ſatisfecit, quid ſuſtinebunt, qui ra-
piunt, uel iniuſtè aliena, & ſpecialiter
mortuorum detinent? quibus exem-
plo veniet perditio. Prouerb. 6.

Arti. 10. ¶Articulus uero ultimus iſtius capi-
tuli, eſt omnibus præcedentibus mira-
bilior, ex hoc, quòd non ſolum ex ſcri-
pturis, ſed occulta uidetur fidei, & quo
25 tidiano probatur experimento, quòd
bona defunctorum malè expēduntur,
quòd etiam ipſe, qui totum acquiſiuit,
nihil, uel parum habet intātum enim
iſta mala omnibus nobis nota ſunt, ꝙ
omnes in morte diuitum, quaſi ſic lo-
quuntur, dicentes, heu heu quanto la-
bore, & ſollicitudine, de die, & noctè,
in terra, & mari, bona ſua acquiſiuit,
quantis periculis non ſolum animæ
(quia illud minus curatur) ſed etiam
corporis ſe expoſuit, quod defrauda-
uit, quot exhæredauit, ad quātam æta-
tem uitam ſuam in diuitijs, & delitijs,
& honoribus ducere cogitauit, & ſubi-
to mortuus eſt, & totum amiſit, & alij
de bonis ſuis terras emunt, domos ędi-
ficant & ditantur, ſicut patet. A. 12. 15.
Comedunt, & bibunt, & ducunt in bo-
nis dies ſuos, & pro anima illius nihil
faciunt. Iſta non ſunt extranea, ſed om
nibus nota, vtpotè qua quotidie acci-
dunt, & tamen adeò infatuantur ſtulta
multorum corda, quia nec ſcripturis,
nec experimentis præmoneri uolunt,
Exem- nec credere, quod ita erit de bonis illo-
plum. rum, ſicut uident de bonis aliorum.
vulpis Nota. G. 2. 30. cum ſequentibus: Tales
& leoni ſunt brutis ſtultiores. Inter quæ (ſe-
& lupi. cundùm fabulas) vulpes uidens, quòd
leo lupo capitis abſtulit pellem, eo ꝙ
prædam benè non diuiſit, melius eam
diuiſit, totum dando leoni, Reſpondēs,
quòd hanc à ſacerdote cum rubea co-
rona didicit urbanitatem, atque ſapiē-
tiam. Videns enim alterius periculum,
cautius facere didicit, ſiquidem uexa-
tio dedit intellectum: Sed, heu, homo
cum in honore eſſet, nō potuit talibus
comparari iumentis, quia in paucis tā-
ta inuenitur induſtria: ſicut patet. E, 7.
17. Pauci enim inueniuntur, qui per
exempla in alijs uiſa ſe cuſtodiunt: qui
volunt, dum viuunt, de bonis ſuis benè
ordinare, uel ea præmittere, non obſtā-
te quòd uident, vt communiter, quòd
ea, quæ derelinquuntur, amittantur. Et
ponamus, quòd nō amittātur, ſed poſt
eos mittantur. Et ſi non eſſet ad hoc
exemplum naturalis illorum ratio, vi-
ſus etiam corporis oſtendit, quòd me-
lius eſſet lumen ante eos, quàm poſt
eos portari. Siquidem & hoc ad oculū
videmus, quòd vnus puer debilis, qui 26
de noctè obſcura in uia turpi, & ignota Exem-
lumen habet ante eum uelocius, & ſe- plū lu-
curius uadit, & melius ſe cuſtodit, ne minis.
in foueam, & in lutum cadat, quàm
fortis homo, & diues, & potens in ea-
dem uia, qui lumen habet à tergo, uel
à longe, & non uidet, ubi ponat pedes
ſuos. Ita ſpiritualiter vnus pauper, uel
debilis, uel infirmus, & miſer, quo ad
mundum iſtum, qui lumen eleemoſy-
narum, & aliorum bonorum operum
ante ſe præmittit, & ante ſe habet, quā-
do moriendo per uiam tranſibit igno-
tam plenam tenebris, & periculis, ue-
locius, citius, & ſecurius pericula illa
euadit, & melius ſe cuſtodit, ne in abyſ-
ſum cadat pœnarum, quàm Rex, uel
quicunque diues, uel potens, cuius lu-
men, & reſtitutionem executores à lō-
ge poſt, uel nunquàm portant. Not M.
11. 97. Talis enim, antequàm lumen
veniat, in puteum profundum, & in fo-
ueam, & in lutum cadit pœnarum ubi
miſer in triſtitia ſedens, & dolens, di-
cere poteſt illud Pſal. 68. Infixus ſum
in limo profundi, & non eſt ſubſtan-

tia,ſupple, me liberans. Sed inaniter tunc plagit poſt caſum, tutius fuiſſet,& melius ſibi prouidiſſet,ita quòd ĩ morte ſecure oraſſe potuiſſet, dicens illud Pſal.68.Modo non me demergat tempeſtas aquę,neque abſorbeat me profundum,neque urgeat ſuper me puteus os ſuũ , quia lumen meum habeo ante me.Et tamen quia illud lumẽ ſine tuo adiutorio ò Deus, eſt inſufficiens , Libera me de luto, ut non infigar. (In Pſal.eo.) Tene manum meam , & trahe me poſt te.

Exemplum. ¶Hiſtoria, ſiue parabola huic hiſtoriæ habetur ſimilis, de duobus ſocijs, qui pacto ſe aſtrinxerunt (ut fertur) quòd quilibet eſſet in nuptijs alterius. Altero ergo mortuo,alter nupſit,& duxit uxorem nocte vero eadem mortuus ſocio apparens, dixit , veni ad pactum tenendum.Cui alius, ego non tantum oneraui te ad tenendum, quaſi diceret, non fuit intentionis meæ ad onerandum te,quòd poſt mortem venires,fortè non placuit ei pro tunc , & pro ſtatu turpi,ĩ quo vidit eum ſocietas ſua. Rogatus ergo,quòd diſcederet,noluit,niſi ſub conditione,quòd ſocius ſecum ad puteum lumen portaret,quod dum faceret.Aliquando mortuus lumen præceſſit.Aliquando ſequebatur : Quando vero præceſſit, aliquotiens grauiter cadere videbatur, quando uero ſequebatur,rectè iuit , licentiam vero accepturus , de cauſa huius facti requiſitus reſpondit. Sic eſt de illis, qui præmittũt bona opera, illi habentes lumen ante, rectè ambulant. Ego vero,qui in te,& in alijs fictis amicis confidebam, ſicut etiam mei ſimiles cecidi,ſi vero lumen ante me portaſſem, modo in tenebris non eſſem , ſed quia ſic non feci , ideo nunc in tenebris ſtraui lectulum meum. Iob.17. Nota.R.6. per totum, & ſpecialiter. 11. & 12.

¶ Excommunicationis. Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Non ſine magna cauſa , nec ſine ſolerti & diligenti illius cauſæ agnitione,& inueſtigatione Prælatus procedere debet ; antequàm aliquis ſatanæ tradatur;& in anima ſpiritualiter mortuus iudicetur, exemplo ſedulorum medicantium:*

2 *Exemplis non imperitè patefit , neceſſariam eſſe cenſuram eccleſiaſticàm,ſcilicet,ſententiam excommunicationis,Interdicti,& ſuſpenſionis : quæ iure dici poteſt Samaritani vinũ infuſum vulnerato,ſimul cum oleo.*

Samaritanus eſt Prælatus: vulneratus eſt inobediens peccator,cui Prælatus, cum Prudentiæ ſtatera vinum duræ ſententiæ,& oleum Indulgẽtiæ infundere debet interiorem.

3 *Cauſam (quæ nempè,eſt peccatum)cum ſententia exteriori excommunicationis pertimeſcere pretium operæ eſt.*

4 *Propter maximum & multiplex periculum in præſenti & futura vita ipſo excommunicato imminens excommunicationis ſententia pertinenda eſt.*

5 *Excommunicationis ſententia formidabilis eſt,ne ſpirituales deformitas in excommunicato appareat , coram Deo,& tota curiam cœleſti.*

Et ne etiam ſit velut homo ab hoſtibus captus,victorũ auxilio & ſubſidio deſtitutus,& plerisq; vinculis alligatus.

Ne abſciſum membrum ſit, & dæmonibus proiectum.

Ne ſicut immũdus canis, immo omni cane & omni ſaraceno ſit deteriori.

Ne ipſe ſit traditus ſathanæ , velut aliquid immundum, & inutile cani.

6 *Excommunicationis ſententia formidanda eſt, quia maximopere communicantes incommodat.*

7 *Participantes,& continuantes excommunicatis in cauſa certè ſunt , quòd tot reperiuntur excommunicati,quinè minus excommunicari timeſcunt: pericu-*

lum

lum autem participantium, id eſt, quòd ſeparantur à ſacramētorum ſuſceptione, & à perceptione, vel ingreſſu cœli. & expelluntur in vita à militante & poſt vitā à triumphante eccleſia: quod prorſus patet memorandis defunctorū excommunicatorum exemplis.

8 *Excommunicationis, denique ſententia iuſtis metuenda videtur: quia toti terrarum orbi plurimum efficit: & idcirco abſolutionis ſi medium ocius quærendum eſt.*

EXcommunicationis cā, antequàm ſententia ꝓferatur, eſt diligenter inueſtigāda. Secundo, oſtenditur, quod poſt ſufficientem cauſæ cognitionem, eſt in caſu neceſſario proferenda. Tertio, quòd hæc ſententia eſt multū timenda. Quarto, quòd abſolutio eſt cito petenda.

Arti. 1. ¶Primum patet, quia ſi homo non debeat leuiter ſine magna cauſa, ſine etiam diligenti cauſæ cognitione ad mortem iudicari corporalem, nec me-
1 ſicut infirmum mortuum iudicat, an-
Exemplum. tequàm pulſum, & vrinam diligenter ſcrutatus fuerit à multo fortiori, bona diligentia præcedere debet, antequàm quis mortuus iudicetur ſpiritualiter in aīa, & ſathanæ tradatur, in inferni patibulo ſuſpendēdus. Nullus enim mēbrū de corpore præſcindit naturali, niſi cauſa ſit prius bene diſcuſſa, quia hoc nullus facit, vbi aliter ſanari poſſit. Sed ſi videt, ꝙ niſi præſcindatur periculū infectionis toto imminet corpori, illud præſcindit, non ſine omniū membrorum timore, & dolore: Ita in propoſito cum timore, & cordis compaſſione, membrum incorrigibile de corpore Chriſti, & eccleſiæ, mediante excommunicationis gladio præſcindendū eſt, quia ſicut puer nimis frequenter, & ex leui cauſa uerberatus induratur, & de verberibus minus curat: Sic in propoſito ſententia excommunicationis nimis communiter lata non timetur. In iſto enim caſu, ſicut beneficium nimis communiter datū minus pretio eſt Ita ſuppliciū minus timetur. In vno enim rarum eſt carum, in alio rarum eſt timendum, ablata enim raritate, oleum eccleſiæ, id eſt, indulgentia vileſcit, & vinum, ꝙ vulnera mordet, id eſt, excōmunicatio nō timetur. Prælatus enim eſt ille ſamaritanus, (Lucæ. 10.) qui cū diſcretionis ſtatera, oleum indulgētiæ, & vinum duræ ſententiæ vulnerato infundere debet.

¶Ex qua Chriſti doctrina, patet iſtius in caſu ſententiæ neceſſitas, quia ſicut neceſſaria eſt plagis antiquis, quæ carnes habent putridas, medicina mordax, & corroſiua, & cauterium, & nouacula carnes illas conſumens. Sic etiā neceſſaria eſt membri putridi amputatio, ubi alias periculum, & damnū incipit corpori imminere. Sicut etiam Rex neceſſario in caſu ſe defendit cōtra terræ ſuæ inimicos gladio materiali, & paſtor ouem reducit baculo. Sic in propoſito, eſt in caſu conſimili neceſſaria cenſura eccleſiaſtica, uidelicet, ſententia excommunicationis, & interdicti, & ſuſpenſionis, & huiuſmodi, quia iſta omnia non ordinantur ad ſeparādum hominem à Deo, nec ad vulnerādum, ſed ad ſanādum, ſequitur ꝙ multi creduntur eſſe in eccleſia, qui ſunt extra, & econuerſo, quia (ſm Senecā,) nō ſuīa, ſed cauſa facit hominē turpē. Arti. 1. Exemplum. 2 Exemplum.

¶Illa ergo cauſa, i. peccatum, quæ interius animā occidit, & à Deo ſeparat cū ſententia exteriori, q̄ & ab eccleſia ſeparat exterius eſt multum timēda, qa ſi cauſa mortis tēporalis, uidelicet, infirmitas interior, iudex etiam exterius, qui corpus morti adiudicando, illud à ſocietate ſeparat cęterorū multū timētur pp mortē quā inferūt mométaneā. Multo magis timenda ſunt prædicta quę ad mortē nō ſolū corpus, ſed & aīam, & corpus ducūt æternā: hoc pulcherrimè oſtēditur ex doctrina Chriſti. (Lucæ 12.) Vbi poſtq̄ docuit mortem Artic. 3. 3 Exemplum.

corporis

corporis eſſe paruipendendam, dicens,
ne terreamini ab his, qui occidunt cor
pus, & poſt hoc non habent amplius
quid faciant, docuit eius, eccleſiæque
ſuæ ſententiæ, q̄ hominē tā ab eccleſię
triumphantis, quàm militantis ſeparat
ſocietate, ignibusque deputat æternis,
multum eſſe timendam, dicens, oſten-
dam uobis, quem timeatis, timete eum,
Nota. qui poſtquàm occiderit, habet poteſta-
tem mittere in gehēnam. Tria facit. In-
ſinuat rei euidentiam, (oſtendam, &c.)
Præcipit Prelati prouidentiā, (timete)
minatur duram ſententiam (in gehen-
nam.) Primum patet in bullæ, ſeu ſen-
tentiæ ſcriptæ aperta prolatione. Se-
cundum patebit in mandati executio-
ne. Tertium patebit in finali rebel-
lione. Iſta tria, ſcilicet, ſententiæ pro-
latio, & rigoris contra excommunica-
tos executio, & pęnæ ęternę contra re-
belles inflictio. Triplicem excommu-
nicationis timorem incutere debent,
propter triplex, quod excommunica-
tioni imminet periculum, quorum pri
mum imminet ipſi excommunicato,
ſecundum communicantibus, ter-
4 tium toti mundo.
¶Primò enim hęc ſententia eſt mul
tum timenda propter periculum ma-
ximum, quod prouenit ex hac ſenten-
tia ipſi excommunicato, tam in præſen
ti, quàm in futuro. In præſenti enim
uita multiplex ei imminet periculum.
Primo, quia ipſa à Deo animam dere-
lictam, & ſeparatam oſtendit, & à ſo-
cietate omnium bonorum, tam in cę-
lo, quàm in terra. Ex quo ſequitur,
quòd libere à diabolo poſſidetur, & ſpo
liatur, ſicut illi, qui tempore belli re-
Exemplum. gis non habent protectionem. Et ſicut
illi, qui per ſententiam apoſtolicam
publicantur, quo ad perſonas, & bo-
na, propter eccleſiæ rebellionem. Tales
enim ſunt ad voluntatem cupientium.
Exemplum. Nota. T. 5. 45. Ex ſecundo patet, quòd
à nullo iuuari pōt, quia ſicut mēbrum
à corpore abſciſum, & canibus ꝓiectū,
ab alimento ab alijs membris accepto
non iuuatur, nec eorum communicat
operibus. Ita tale membrum à cibo
animæ, id eſt, à bonis operibus, tam Exemplum.
illorū, qui ſunt in cęlo, quàm in terra,
priuatur, quia eſt, ſicut arbor de ter-
ra euulſa, quæ humorem de terra non
trahit, quæ ſiccatur, & ad ignem diſpo
nitur æternum. De quibus Iudæ. 1.
Arbores autumnales infructuoſæ bis
mortuæ, ſupple ſemel in cauſa, ſecun-
do in ſententia eradicatæ, quibus pro-
cella tenebrarum conſeruata eſt in æ-
ternum. Iam enim ſecūris, id eſt, ſen-
tentia ad radicem iſtius arboris poſita
eſt. Matth. 3.
¶Secundo hæc eſt timenda, propter 5
ſpiritualem, quam oſtendit, deformi- Exemplum.
tatem. Eſt enim excommunicatus tur-
pis coram Deo, & curia cęleſti, ſicut car
bo extinctus, & abominabilis, ſicut
candela extincta fumigans, (teſte quip-
pe propheta.) Denigrata eſt ſuper car-
bones facies eorum. Treno. 4.
¶Tertio eſt, uelut homo ab inimicis
captus, omnium auxilio, & ſuccurſu
deſtitutus, multisque uinculis ligatus,
qui quanto diutius ſic infœliciter de-
tinetur, tanto pluribus uinculis alli-
gatur; Velut etiàm miſer Aſinus in
foueam cadens, importabili ſub one-
re, cui ueh eſt, quia nec ſubleuantem
inuenit. De quo Eccl. 4. Vnus (inquit)
ſi ceciderit, non habet ſubleuantem &c.
¶Quarto cū membrū abſciſum ſit,
& demonibus proiectum, cum Chriſto
aſcendere non poterit, quod maxime
eſt timendum. Vnde Auguſtinus, nihil
timere deberet Chriſtianus, ſicut à Chri
ſti corpore ſeparari.
¶Quinto, quia eſt, ſicut canis im-
mundus, immo omni cane, & omni ſa- Exemplum.
raceno peior. Sicut peior eſt apoſtata à
religione, quàm qui nunquàm religio-
nē intrauit, & peior, qui baptiſmi, & Sa-
cramentorum amiſit gratiā, quàm qui
nunquàm recepit. Et peior canibus,
quia nec eccleſiam ꝑpter demerita in-
trare permittitur, nec cum ſanctis cō-
municate. Quia quæ communicatio
ſancti ad canē. (Eccl. 19.) vel quæ con-
uentio Chriſti ad Belial. 2. Cor. 6.

¶Sexto

¶Sexto quia ſicut immundum, & inutile cani; ita excommunicatus traditus eſt ſathanæ. 1. Cor. 5. Eo quòd iudicaui huiuſmodi tradere ſathanæ, qui libenter eum recipit, quia ſicut de macello proiectum, ita diabolus de eccleſia eiectum auide expectat deuorandum, qui circuit quærens, quem deuoret. 1. Pet. 5.

6 ¶Septimo quia eſt extra ciuitatem tempore obſidionis, ſicut patet. C. 4. 10.

Exemplum.

¶Secundo hæc ſententia eſt timenda, quia multum nocet communicantibus. Sicut enim candela extincta olfacientibus, & leproſus tangentibus, & ouis ſcabioſa ſimul paſcentibus. Ita excommunicatus nocet ſibi communicantibus. Ille enim excommunicatus intantum eſt alijs contagioſus. Aliorumque infectiuus, tantusque diaboli auceps, & glutinum, atque venator, quod uix per quemcunque peccatorem tot, ſicut per eum lucratur diabolus. Vnde dæmon (ut dicitur) ſemel in quodam dæmoniaco adiuratus, per quem modum plures in die lucrarentur? Reſpondit, per excommunicatum, quia aliquando per unũ talem centum, immo mille in die, qui uel mortaliter, ſicut qui in diuinis uel contemnendo, uel uenialiter, ſicut alio modo participant, peccant, lucratur. Optimus eſt ergo diaboli uenator ille excommunicatus, quia non eſt Rex, qui habeat uenatorem, qui tot ei in die capiat feras, quot iſte homines. Crudeliſſimus, eſt etiam ex Dei expugnator, qui ita potenter ab eius dominio ſubditos aufert, diaboliq́ue dominio ſubijcit.

Exemplum.

¶Quod autem taliter participantes Dei inimici, diaboliq́ue ſint amici, patet, tam per opera illorum, quàm per legem eccleſiæ. Per opera patet, quia ſicut recipiens, & receptans à rege relegatum, in opere, quo amicabiliter ſe ad talem habet, oſtendit, quod non eſt amicus regis, quia amici eadem diligunt, & eadem odio habent, ſecundùm philoſophum in ethicis. Sic in propoſito, qui amicabiliter ſe habet ad exulem a Deo, tam ab eccleſia triumphante, quàm militante expellendus eſt. Idem patet ex lege eccleſiæ in decretis, diſtinctio. 93. ſi inimicus. Vbi adducitur Petrus princeps Apoſtolorum populum docens in ordinatione Clementis, & informans excommunicatos fugere, quia (inquit) ſi quis amicus illorũ eſt, unus ex illis, qui eccleſiam exterminare uolunt. Et cum corpore vobiſcum eſſe uideatur, mente tamen, & anima, & opere contra uos, & eſt multo nequior hoſtis, quàm qui foris ſunt, & aperte inimicantur.

Exemplum.

Petri Exemplum.

¶Cuius rei cauſa eſſe poteſt, quia participãtes ſunt cauſa, quare tot ſunt excommunicati, & quare minus excommunicari timent. Sicut ſupportantes, & latrones, & homicidas iuuantes, ſunt cauſa, quare tot ſunt latrones. Si enim nullus eis communicaret, quorum deſiderant communiones, ipſam amicorum fugam, ſuamq́ue ex fuga confuſionem, plus timerent, quàm ipſam timeant ſententiam, uel confuſionem; quam habebunt, quando à Deo, & tota curia cœleſti ſeparabuntur.

Exemplum.

¶Hæc enim ratio in præallegato al-
legatur decreto, dum enim omnium 7
cupit amicitias habere, qui eum propter peccatum fugiunt, citius reconciliari vult ei, qui omnibus præeſt. Ex dictis quoque patet, quantum ſit participantium periculum, quia ſi exulem regis receptans, uel latronem receptãs, vel fouens, ſuſpendio dignus ſit, quo ſuſpendio dignus iudicatur qui exulem ei recipit? Et ſi talis participatio ſeparat à perceptione Sacramentorũ, quomodo etiam non ſeparat à perceptione cœli? Et ſi excommunicati, tam in uita, quàm in morte ab eccleſia excludantur militante, tanquam indigni, quis eos dignos ſanctiore iudicaret loco, ſcilicet eccleſia triumphante?

Exemplum.

¶Quod autem ab eccleſia expellantur militante in uita, quotidiano patet experimento, quòd autem ab eadem expellãtur poſt mortem, patet primo,

per

Exemplum. per exemplum ex geſtis beati Auguſti ni primi Anglorum archiepiſcopi. De quo fertur, quòd cum ex more miſſas celebraturus, præciperet, quod omnes excommunicati de eccleſia exirent, vidit vnum de terra, ubi quondam ſepultus fuerat, ſurgere, & de eccleſia exire, & ab eodem ſancto de cauſa requiſitus, reſpondit, ſe quoudam propter decimas non ſolutas excommunicatum fuiſſe.

Exemplum. ¶Ad idem eſt, quod ſcribit beatus Gregorius ſecundo li. Dialogorum, de duabus ancillis Chriſti, quia frequenter linguas laxabant aduerſus quendam, qui eis in exterioribus ſeruiebat, contendentes à beato Benedicto tale habuerunt mandatum. Niſi correxeritis uos, ego uos excommunicabo, & poſt earum mortem frequenter viſæ ſunt tempore miſſæ de eccleſia exire. Illis ergo, qui huiuſmodi cenſuras modo parum timent, in fine (ſecundùm Auguſti.) grauius erit, quàm ſi gladio ferirentur, uel à feris deuorarentur, vel flammis exurerentur.

¶Tertio hæc ſententia eſt timenda, quia toti nocet mundo, quia ſi propter unum excommunicatum, uidelicet, Iudam, tota nauis, in qua erat ipſe cum Chriſti diſcipulis, iactabatur fluctibus, & quaſi periclitabatur. (Sicut patet. Matth. 8. Et Mar. 4.) Cuius cauſa fuit Iudas (ſecundùm verba Ambroſij, quæ habentur in decretis. 24. q. 1. non turbatur.) Ita propter excommunicatos, & peccatores totus mundus iactatur, & turbatur tempeſtatibus, & bellis, & peſtilentijs, ſicut ſatis oſtenditur. B. 2.

Ar. 4. ¶Ex quo tot pericula contingunt, tam excommunicatis, quàm communicantibus, in uita, pariter, & in morte, & etiam toti cōmunitati, patet, quòd abſolutionis remedium cito eſſet querendum.

8 Sed aliqui minus de ea curant remedium quærere, quia forte reputāt ſe ſine cauſa eſſe excommunicatos, & iniuſte. Quod tamen ſemper timendum ſit, ſequenti oſtenditur exemplo.

Exemplum. Fertur, quod quidam à tali ſententia ligatus à Roberto Liconenſi epiſcopi, allegauit, quod excommunicari non meruerat. Cui epiſcopus, quid demeruit iſte panis nouus? nihil (inquit) cum epiſcopus eum excommunicauit, ſtatim factus eſt putridus: quod ad iſtius ſententiæ ſeueritatis oſtenſionē, & aliorum terrorem, factum fuiſſe intelligitur.

¶Alij uero tales cenſuras ideo minus timent, quia quotidie tales uindictas de excommunicatis capi non vident. In primitiua enim eccleſia dæmones publice (ut dicitur) vexabant excommunicatos communius, quàm modo, ſed quod tunc faciebant aperte, & manifeſtius, nunc faciunt occulte, & periculoſius, quia minus timentur, & diutius modo in ea iacent inuoluti, quod forte dæmonum eſt cautela. Sicut patet. C. 6. 61. Et. C. 7. 11. cum tribus ſequentibus. Propter cauſas enim ibi, & hic etiam tactas, poſſunt dæmones dicere illud Apocal. ultimo, qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Nota quòd multi ſunt excommunicati. F. 1. 7. Nota. M. 1. per totum.

¶ Falſitatis, & veritatis. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas, & veritas inter ſe comparari poſſunt Lupo, & Agno.*

2 *Ille citius auditur in curia à falſis aſſeſſoribus, qui cum nummis, & paucis verbis ad eos accedit; quàm ille, qui pro ueritatis ac Dei omniumque Sanctorum amorem, pluribus verbis indeſinenter clamat, & perſtrepit.*

3 *Etſi veritas adeo ſtrenua & magna fortisque exiſtat, vt præualeat, & ſuper omnia uincat: Falſitas tamen eam debellat, atque proſternit; quod vtique perpendemus eius modum, locumque, & prærogatiuas omnes penitus conſlabit.*

Primum

Primum quod bellatoribus pro aſſequenda victoria, præſto eſt, pugnæ locus eſſe videtur.

4 Secundum, quod concertantes in prælio ad uictoriam obtinendam iuuat, generis, & prolis ſublimitas, & præſtantia eſt.

5 Tertium, quòd victorem hominem pugnantem reddit, eſt numeroſa militum, & familiæ multitudo; quam ſibi maximam habet falſitas.

6 Vix menſura frigum, vini, olei, vel panni venundatur, quin herba falſitatis mala in menſura creſcat, & augeſcat: & falſis non vtantur menſuris.

7 Non eſt veritas in ore: Non eſt miſericordia in opere.

Et non eſt ſtientia Dei in terra; ſed maledictum, furtum, adulterium, & mendacium.

8 Crucis admirandæ ſignum aqua benedicta, & uita honeſta, & religioſa Dæmonis verſutias omnes atque malitias ab homine nullo labore depellere atque fugare poſſunt: uerum falſorum improbitatem, atque nequitias nunquam infringent.

9 Quantum, quod in Duello illo mirando falſis in veritatē auxilio eſt falſorum vnio, & collectio exiſtit. Qui quidem falſi, & mendaces ſex ob conditiones ſpinis infructuoſis meritò aſſimilantur.

10 Falſarij dominos, & mendaces adinuicem fœderati ſunt falſitate & mendacio multis ex cauſis.

11 Secundo ſub ſpinis, & vepribus animalia venenifera habitare conſtat.

12 Inter vepres bonum ſemen, & triticum concreſcere nequit; at inter bonas ſpinas aliquando bona arbor excreſcere ſolet.

13 Vepres tentoſæ oues, agnoſque inter eas paſcentes, & commorantes, atque eas leuiter attingentes lædunt, ac pungunt, & ipſis laneis exuuijs (quoad fieri poteſt) ſpolians, & priuans.

14 Dumi, infructiferi ſolum ſtubus aptum factum producunt.

15 Sentes, & ſpinas pungentes in ignem ad vrendum, inijcere ſolemus.

16 Quintum, quod falſis in certamine illo plurimum ſuccurrit, & falſitatem veritatis expugnatricem oſtendit, eſt procedendi modus, quod quidem Antichriſti exemplo ſatis liquet.

17 Exemplo per eleganti, uel uenuſta cuiuſdam Moloſſi Fabella lupum occidentis, tranſacto neceſſitatis tempore, multos ingratos erga Deum poſt famis, ac ualetudinis tempus ſic præ ſe ferre commoſtrat.

18 Eo modo, quo canes contra lupos eiuſdem coloris cum ipſis ſe geſſerunt, nonnulli falſi aduerſus alios falſos, & etiam fideles, ut plurimum utuntur.

19 Falſi, & mendaces Duci uolenti aduerſariorum exercitum vincere, & proſternere aſſimilantur, & etiam Columbro, & Baboni.

20 Falſorum hominum ſocietatem & amicitiam ac ſeruitutem diſcriminoſam, periculoſamque fore euidenter dicognoſcitur.

21 Falſi & mendaces non ſolum Rotæ, ſed etiam & libro errorum pleno, ac falſæ pecuniæ non ab re comparandi ſunt.

22 Falſi alios inficiunt, & deturpāt, uel uenenant, ſicut leproſus, & ouis morbida.

23 Falſi duas ob cauſas hominibus infideles dicuntur, & falſus Deo, falſus hominī etiam dicitur exemplo quodam Conſtantini.

24 Falſi ſunt etiam ſibijpſis falſi, & mendaces, atque infideles.

25 Falſi ſtulti ſunt, qui prorſus cupiditati & falſitati deſeruiunt, & rebus proprijs, nempè animæ, & loquelæ non conſulunt.

26 Falſi non paruo labore, & opere emendari, immo nunquam corrigi poſſunt, ut exemplo inſigni iam ſatis patet.

27 Fidelis homo melior eſt non homine, id eſt homine falſo, qui non eſt homo, ſpiritualiter loquendo, niſi æquiuocè:

28 Cauſa tantæ malorum, & falſorum hominum multitudini, & incorrigibilitati, duplex eſt, ſcilicet, habendi cupiditas, & inertia.

29 Qui

29 *Qui veritatem operire, & falſitatem fucare, & colorare nefariè, & callide callet, ab improbis commendatur, & gnarus, prudenſque æſtimatur.*

Et his qui dominis ſuis male conſulit, eoſque nequiter informat, & edocet; ſæpius à flagitioſis hominibus, prudens, ac perſpicax in præbendis conſilijs, vocitatur: & plures tandem falſi (vt paucis rem perſtringam) vitia virtutes, ſub quodam falſi coloris fuco, apparere conantur.

30 *Nonnulli, qui forte nunquam mali fuiſſent, dum improbos homines à talibus extolli, & honorari ſentiunt peccatis, & ſceleribus operam nauare enituntur.*

31 *Diaboli miniſtri, uirtutes, & earundem virtutum amatores mendacijs, & fallacijs uituperare, & deturpare toto rixu contendunt.*

32 *Diabolus certo ſciens ſe in forma propria cunctis etiam infenſum & odioſum, per falſorum obloquentium ora affatur, & loquitur, & quamplures decipit, & ſeducit.*

33 *Exemplis quibuſdam non parui momenti conſpicue cognoſcimus, falſos, & fictos, mendaceſque homines et nobis expellendos, atque non leniter fore plectendos.*

34 *Si quis falſus proditor eſt; aut eſt ſibi, amiciſque eius; & ſic natura ipſa eum non honorandum eſſe docet: aut eſt falſus eiuſdem hoſtibus, & ſic exempla pluria nullo pacto eum honeſtandum, & uenerandum oſtendunt.*

35 *Tempore pacis, ſatis notum eſt, quamplures identidem perpetrare, quod & Iudas proditor perperam egit; quod ſcilicet multi falſi fideles; & veraces uiros odio habent, inſectantur & lædunt, fures uero, & homicidas pro muneribus allatis abire impune permittũt.*

36 *A falſorum honore, & exaltatione multa damna, & pericula, tum animarum, & corporum, tum etiam prædiorum, & terræ, ac ciuitatis, emanant.*

37 *Domini, & Principes, ducti falſorum hominum conſilio multa furta colorata committunt circa res, in quibus dominium, & protectionem habent, ſed non proprietatem, & in quibus minimè habent, nec dominium, nec protectionem, nec proprietatem.*

38 *Nonnullæ Iuris ciuilis Regulæ ſpectantes ad alienarum rerum occupationem & acquiſitionem non vulgariter enucleantur.*

39 *Falſorum conſiliariorum abuſus contra iura omnia, & Dei, & naturæ, & canonis, & ciuilis exiſtit: exinde ignorantia non eſt in cauſa, quòd totum occupari ab alieno debeat.*

40 *Nunquid uerum ſit, quod non tãtum inſcitia, ſed probationis defectio afficit, ut bona naufragorum ad locorum dominos veniant.*

41 *A falſorum conſilijs, atque ſtatutis oritur non ſolum periculum animarum, & corporum, conſiliariorum, principumque, ſed etiam eorum corporum occiſio & terræ opprobrium, ac dedecus, & facinorum augmentatio, & bonorum exteriorum amiſſio.*

42 *Falſorum finis ſimiles proditoris Iudæ utique erit.*

43 *Exemplo quodam manifeſtatur; Deum meritò falſis Chriſticolis ſuccenſere; qui ut ueros, & bonos facilius decipiant, boni nonnunquam uideri enituntur.*

FAlſitatis, & veritatis. Primo, faciẽda eſt adinuicem comparatio, quo ad potentiam, & uictoriam, oſtendendo, quod falſitas in hoc mũdo, ut cõiter, cõtra veritatẽ, prę-ualet. Secũdo, oſtendetur, quod non eſt mirabile, quod præualet contra ueritatem propter multas cauſas, quæ eam vincere faciunt. Tertio, oſtẽditur, quàm periculoſa eſt falſorũ ſeruitus, uel ſocietas, & amicitia Quarto, falſorũ oſtenditur ſtultitia. Quinto, incorrigibilitas. Sexto, oſtẽditur, quæ ſit radix, & cauſa falſorum innumerabilis multitudinis. Septimo, oſtẽdere reſtat, quæ mala ex falſitate cõtingunt. Octauo, quis ſit falſorum finis.

¶Ratione

Arti.1. ¶Ratione primi eſt ſciendum, quòd
talis eſt comparatio inter falſitatem, &
ueritatem, ut frequenter, qualis eſt in-
ter lupum, & agnum. De quibus ha-
bes. D. 11. 12. quia ſicut in omni con-
flictu, & ludo, & facto, lupus contra
1 agnum prævalet (ſicut etiam Pilatus
contra Chriſtum in hoc mundo prçua-
luit) ſic in cauſis, & placitis falſus cõ-
tra ueracem, & impius prævalet ad-
uerſus iuſtum. Abac. 1. Et ſpecialiter,
vbi verax eſt pauper, & falſus eſt num-
moſus. In hoc caſu poteſt pauper cla-
mare iuſtitiam ſuam (oſtendendo) ad
iudices, dominos, & alios, qui ad fa-
ciendum iuſtitiam ordinantur, uſque
ad raucedinem, poteſt etiam curias ſe-
qui uſque ad laſſitudinem, & uitæ
tædium, & non exaudietur, & fal-
ſus ſine omni clamore, vel labore,
tantummodo manus illorum cum
nummis tangendo, exauditur, &
expeditur. Mirabile uidetur, quod
clamãs non exauditur, & mutus audi-
tur, & cauſa eſt, quia unus uenit in no-
mine nummi, ad quem habent ſemper
aures apertas. Alius in nomine Dei.
Apud tales enim falſos aſſeſſores, &
huiuſmodi, bene tractatur, & liben-
tius recipitur, qui uenit in nomine
Exemplum. nummi, quàm Dei. Nec mirum, quia
quilibet libentius recipit, & cum me-
liori vultu illum, qui venit in nomi-
ne domini ſui, quem multum diligit,
quàm illum, qui uenit in nomine do-
mini, quem non diligit, quem non re-
putat dominum ſuum. Sed talium do-
minis maxime dilectus eſt nummus,
quod innuit Chriſtus in euangelio, vbi
docet quod nemo poteſt duobus domi-
nis ſeruire, innuens, mammonam eſſe
cupidorum dominum. Quod ergo
mirum, ſi uenientem in nomine eius
libenter recipiant?

2 ¶Iterum citius auditur ille, qui venit
Exemplum. in nomine domini ſui, quem diligit, &
timet, quàm in nomine illius domini,
quem nec timet, nec diligit. Ita iſti ci-
tius audiunt unum uenientem cum
nummis, cum paucis uerbis, quàm
vnum, qui clamat pro amore verita-
tis, & pro amore Dei, & omnium
ſanctorum.

¶Iterum, ſicut in omni bello, ubi Exemplum.
Deus iuuat, pars aduerſa uincitur, ſi-
cut patet. B. 2. articulo 8. Ita in placitis
cauſis, & negocijs huiuſmodi, ubi eſt
falſus Deus, ſcilicet, denarius iuuat,
veritas vincitur, quia ita manus illorũ,
in quorum manibus iniquitates ſunt,
fortificat in tangendo, quod eos forti-
ter agere, & uincere facit. Et ſi non poſ-
ſunt manus omnium duodecim tange-
re abundanter, tangant ſaltem manus
antiquioris, uel potentioris patriæ du-
ctoris, & adhuc contra ueritatem præ-
ualebit, quia ille unus, uel timore, uel
amore, uel falſa informatione, qua fa-
ctum falſiſſimum, antiqua tempora an-
tiquorum regum, & fidelitates quæ
nunquam fuerunt in rerum natura,
narrando colore veritatis colorabit, &
aliquo prædictorum modorum alios
poſt ſe ducet. Et ſic in mundo iſto fal-
ſitas prævalet. Sic dominus, & Deus
in dominio, & regno ſuo. Et veritas
in plano campo, ſeu platea. In iſta
lucta, ſeu haſtiludio, uel bello, ubi falſi
cum denarijs ſunt ex parte contraria,
& etiam mediatores in negocio, ſicut
in foris, & huiuſmodi, & proſternitur.
Et ſic verificatur illud Eſaiæ 59. Cor-
ruit in platea veritas. Sicut patet.
A. 14. 38. &c.

¶Sed cum veritas ſit tam fortis, quod Ar.2.
(teſte Scriptura. 2. Eſdr. 3.) Super om-
nia uincit veritas, & eodem libro. ca. 4.
quod dixerunt omnes, magna eſt ue-
ritas, & prævalet, mirabile uidetur di-
ctum, quod falſitas ueritatem proſter-
nit. Sed hoc non debet eſſe mirabile 3
conſideranti locum, & modum, & om-
nes prærogatiuas, quas falſitas habet
pro parte ſua in illo bello.

¶Habet enim ex parte ſua omnes
prærogatiuas, quas bellantes uictori-
bus facere conſueuerunt. Quorum
primum ex loco eſt, in quo pugnant.
B. namque. 2. 2. & A. 25. 6. dictum eſt,
quod locus pro bello bene electus,

multum

multum pugnantes iuuat, quod etiam ſit in terra, & dominio proprio. Et habeat circa ſe homines. ſ. qui eum multum diligant, & aduerſarium odio habeant. Sed falſitas eligit ſibi locum aptiorem, uidelicet hunc mundum, inter ſuos, qui multum eam diligunt, & alteram partem magno odio habent, id eſt, ueritatem, in dominio, & regno proprio. Siquidem in hoc caſu, quod ueritati negat, falſitati conceditur. Sed hic mundus, id eſt, congregatio falſorum, negatur eſſe regnum ueritatis. Ipſa enim ueritas dicit, regnum ſuum non eſſe de hoc mundo. De quo etiam intelligitur, Oſeæ 4. Non eſt ueritas in terra, ergo regnum falſitatis eſſe oportet, iuxta ſententiam Auguſtini de ci. Dei. In ciuitate (inquit) Dei Rex eſt ueritas, ſcilicet, in cęlo, & in congregatione fidelium, lex, charitas, dignitas, æquitas, pax, fœlicitas, uita, ęternitas. Sed in ciuitate diaboli, id eſt, in congregatione falſorum Rex eſt falſitas, lex cupiditas, dignitas, iniquitas, lis, fęlicitas, uita, temporalitas. In hoc enim regno .i. congregatione falſorum, habet totam altam iuſtitiam, & ita potenter regnat, quod alijs dat terram hæreditatem, uitam, & membra qui his omnibus carere deberent. Quia fortior latro, uel homicida, qui ducitur ad caſtrum, uel ad alium carcerem, ſi ſit de magno genere, uel ſit alligatus alicui magno ductori, uel ipſe, uel amici eius habeant, unde conducere poſſint iudices, & aſſeſſores ad patriam, liberatur. Vnde nuper cuidam roganti pro amico, quem in carcere habuit. Reſpondiſſe fertur ille ductor, tace, ſi in manu duos coram iudice boues furatos haberet, ego facerem eum euadere. Ecce quomodo uitam dat, cui non deberet.

Exemplum.

Exemplum.

¶Ex alia parte ſi fidelis homo habeat inimicos potentes, qui minis, uel muneribus patriam ducunt, iudicitur incarceratur, & occiditur, quandoque pro terra, uel prędijs ſuis, quæ illi potentes deſiderant. Sicut Achas deſiderauit uineam Naboth, pro qua habenda occiſus fuit (ſicut patet. 3. Reg. 21.) Aliquādo pro odio, & alijs cauſis. Patet ergo quod tantam poteſtatem habet nunc falſitatis in ciuitate diaboli, quantam habuit olim Pilatus in ciuitate Hieruſalem. Quia ſicut ille Barrabam latronem liberauit, & Chriſtum occidit. Ita nunc falſitas, & falſi homines qui locum tenent Pilati, quia pugnant in propria patria, in qua ſunt audaciores, de qua etiam prouerbium eſt, quod in propria patria uacca fugat bouem, ſicut, &c. Sed ſecus erit in regno ueritatis, i. in alio ſęculo. Ibi enim ueritas uincit, & falſos ponet cum Pilato, cuius locum in terra tenuerunt.

¶Secundum, quod iuuat in bello ad uictoriā obtinēdam, eſt generis ſublimitas. Talibus enim (ut communiter) plures fauent, & plures ſecum ducere poſſunt, pluſque aduerſarij tales timēt, taliumque libentius in matrimonium ducuntur filiæ. Et ſpecialiter ubi generis ſublimitatem, committantur multæ diuitiæ, & largitas magna. Sed falſitas de magno genere, utpote, quæ diabolum habet patrem. Ipſe enim mendax eſt, & pater eius. Ioan. 8. Et cupiditatem matrem, quia communiter cupiditas parit falſitatem, quia propter illam ſunt falſa periuria mercatorum, falſa teſtimonia iuratorū, & huiuſmodi. Hæc ergo multos habet filios, & filias, quibus dicit ueritas. Ioan. 8. Vos ex patre diabolo eſtis, & multos generos ſpecialiter, quia multæ falſitatem ſequentur diuitiæ, quia tales in hoc mundo cito ditantur. Quid mirum ergo eſt; quod hæc cum tot filijs, & filiabus, & generibus, tanta familia, & exercitu, ueritatem uincat, quæ in hoc mundo raro inuenitur? Quia diminutę ſunt ueritates à filijs hominum. In Pſalm. 11. & teſte propheta, Oſeę 4. Non eſt ueritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. 4

¶Tertium quod reddit hominem uictorioſum, eſt familiæ, & exercitus numeroſa multitudo, ſed falſitas maximam habet familiæ multitudinem; 5

quia

quia pauci ſunt, qui in aliquo puncto contra Deum, uel hominem falſitatem committant, contra Deum luxuriando, & diuerſis modis peccando. Et quis eſt, qui in huiuſmodi, quãdo tẽtatur, uel uana uidet, non peccat? ſaltem uoluntate, & habendi deſiderio, & huiuſmodi factis, & ſpecialiter luxuriæ furtum leuiter accipiunt, & breuiter omnia, quæ ad finem noſtram, uel ad Dei honorem, uel animæ ſalutem pertinent ſub quadam tranſeunt negligentia, & leuitate. Et ſic contra Deum operando, ad familiam pertinent falſitatis, non quia Deum, ſed quia ſeipſos defraudant, quorum quilibet dicere poteſt illud Eccleſiaſt. 4. Fraudo animam in bonis.

¶Alij ad familiam eius pertinent, faciendo contra proximum, inſeruiendo, emendo, in uendendo, nocentes liberando, & innocẽtes condemnando, & damna eis inferendo, & huiuſmodi contractibus, & tale falſitatis uenenum (heu) cõmunius, & generalibus vbique, nec ſeminat, & creſcit, cũ mala herba, qa mala herba, ut urtica, in hortis, & agris, & extra domũ, hæc vero in domibus creſcit. De qua. Eſa. 34. Orientur in domibus vrticę, & ſpinę, quia in domibus, & uillis omne committatur ſeruitiũ, & omnẽ vendicat actionem, intantum, quod, uix ſeruit quis, uel operatur artifex, ſine iſta mala herba falſitatis, uix fit emptio uel uenditio, quin cum ea creſcat in intentione, uel facto ementis, uel uendentis, uel utriuſque, quia
6 ſicut dicitur. Heſter 16. Callida fraude decipiunt, uel ad minus ſe decipere intendunt, intantum quod uix uenditur menſura frugum, uel potius, uel panni, quin iſta herba in menſura creſcat, quia in panno, & fruge pulchrum oſtẽdunt exterius, & abſcondunt peius interius, uel quod falſis utuntur menſuris, vel ponderibus, quando etiam potum malum, uel aquam uino miſcent, nonne falſitatem committunt? Vix ſine iſta põderantur ſpecimina, uel alia, quæ pondere uenduntur, quia ibi antiqua, & putrida nouis ad mixta, omnia pro bonis venduntur. Ibi enim hæc famulantur, vnam partem ſtateræ tenendo, uix ſine iſta ſoluitur pecunia, quia falſos denarios bonis admiſcet. Vix emitur equus uel bos, quin iſta pedem teneat, &c. Vix uenit aliquis ſimplex, uel fidelis de patria ad emendum aliquid in iſtis magnis uillis, quin obuiet iſti herbæ, antequàm redeat. Ita quòd inimicus, id eſt, diabolus ſuperſeminauit zizania. In numero, id eſt, in pecunia, quæ (ut prædictum eſt) numerat, pondere, & menſura (ut dictũ eſt) contra Dei præceptum. Leuit. 19. Non facies iniquum, &c. Nota M.6.8.

Et intantum habet in creſcendo efficaciam. *Exemplum.* Iuxta Prouerbium, mala herba cito creſcit, quod ſicut zizania quandoque bonum granum ad terram trahit, & illud, quaſi demolitur. Ita hæc intantum veritatem deiecit, quod modo verificatur illud, Oſeę 4. Non eſt veritas (ſupple) in ore, quia quis nunc ueritatem loquitur, cui poteſt modo credi? quia Pſal. 115. dicit, omnis homo mendax. Non eſt miſericordia (ſupple) in opere, quia quis nunc gratis mutuat indigenti, uel ſuper fluitatibus ſuis ſubtrahit, ut indigentis defectum ſuppleat? Non eſt ſcientia Dei in terra, ſed ſcientia terrena, & lucratiua. Sed maledictum, quia pauci uidentur euadere, & ſpecialiter de potentibus, quin cadant, & aliquem punctum maledictionis, ſeu excommunicationis, contentæ in iure, uel in ſententijs prouincialibus, & contentis in nota carta, quam tenent. Furtum, quia uix eſt, qui uiuat de proprio. Adulterium, quia plus alienas, quam proprias diligunt uxores. Mendacium, in omni arte tam ſpeculatiua, quæ videlicet eſt lucratiua, quàm in mechanica, (ut prædictum eſt) inundauerunt ſuper totam terram, quia omnes declinauerunt à ueritate, ſupple, ad falſitatem, per quos falſitatis familia multiplicatur, quod pro uno, quem habere ſolebat in Chri-

ſtianæ religionis principio, nunc habet decem, quia in principio chriſtianitatis tanta erat falſorum paucitas, & admiratio, ꝙ quando homines uidebant unum de falſitate notatum per uicum tranſire, ſe Cruce ſignabant, digito eum quaſi admirando, oſtendentes, & dicentes, ecce falſus homo. Sed nunc econuerſo tãta eſt falſorum multitudo, & uerorum paucitas. ꝙ ſi haberent viginti digitos, uix ſufficerent ad oſtendendum falſos, ſpecialiter, quando eſt comitatus; uel patriæ congregatio. Inter quos tamen vnus digitus ſufficit ad oſtendendum fideles. Et adhuc forte digitus illi officio deputatus, eſſet ocioſus, pro magna diei parte, ita quod ſicut quandoque ſolebat eſſe in admirationis oſtenſionẽ, ſicut bubo de die. Ita nũc fidelis, adeo ꝙ quãdo loquela eſt inter aliquos de iſtis curialibus, uel hominibus magni ſtatus, & de iudicibus, & aduocatis, & huiuſmodi. Si forte à caſu ori loquentium aliquis occurrat fidelis, illum cũ quadam pondere & capitis agitatione, quaſi raritatem talium, & quàm carum talem inuenire exprimunt admirantes, triticum inter tot zizania, & auem pulchram inter tot bubones, & agnum
8 inter lupos. Nec mirum eſt, ſi admirentur, quomodo fidelis tot falſorum euadit inſidias, quia facilius poſſet dæmonis effugere malicias per Crucem ſuam, & aquam benedictam, & bonã vitam, & huiuſmodi, (ſicut patet. C. 17. 38.) ſed per talia falſorum non fugat verſutias, quia bonis plus nocet, ſicut lupus plus nocet oui, quàm lupo, & in nocendo habet prudẽtiam propriam, & etiam dæmonis. Et ſic patet illud Eſa. 32. Fraudulenti vaſa peſſima ſunt. Quod ergo mirum, ſi falſitas, & falſi tanta armati multitudine ſimul, & aſtutia, ueros uincant, & ueritatem oppriment? Et quia parum contra ueritatem proficeret falſorum multitudo, niſi eſſent inter ſe uniti, & concordes ad nocendum ueracibus, ſicut facti fuerunt concordes, & ſimul amicitia colligati Herodes, & Pilatus ad perſequendum Chriſtum, ſicut nec prodeſt magnum habere exercitum, niſi concors, & unitus. Ideo quartum, quòd falſos in bello iuuat contra veritatem eſt falſorum ſimul colligatio. Quia (ſicut dicitur Naum. 1.) Sicut ſpinæ, ſe inuicem complectuntur. Tales enim ſpinis & tribulis congruè comparantur, propter ſex conditiones in ſpinis inuentas, communius, quàm in arboribus fructuoſis. Quarum prima eſt, ꝙ ſpina ſpinam, & ramus ramũ complectitur, & ſic mutuo ſe tenent, ꝙ ſi uelis ueprem, uel ſpinam ab alijs diuidere, ab eiſdem retineris, & non ſolum ſic ſpinam retinent, ſed extrahentem pungunt, & lacerant. Nota. P. 4. 5. Sic falſorum ſocietas eſt ita confederata, & in conſpirationibus, & mutuis ſupportationibus, ſunt ita complexi, ꝙ vix aliquis fidelis, uel etiam ipſi maximi, & ueraces iuſticiarij, qui mittuntur, ut de talibus conſpiratoribus, & alijs iniurijs inquirant, poſſunt aciem illorum frangere, uel ad ueritatem deuenire, uel aliquam illorum corrigere. Et iſta alligatio exercitus diaboli, non ſolum eſt aſſeſſorũ, & falſorum, iuratorum inter ſe, ſed etiam inter iniurioſos heroas, & dominos patriæ. Illi enim duodenarij, duodecim, uidelicet, diaboli apoſtoli, cogitantes, uel quæ nonnullis nocuerunt, uel nocere intendant in futurum, quòd etiam illi potentes in multis caſibus eos iuuare poſſunt, nituntur eis alligari, eiſque in omnibus malis acquiſitionibus, & iniuſticijs, quas per eos fieri deſiderãt, quantũ poſſunt placere, cogitãtes ſi eis placeãt, ꝙ nullus eis nocebit. Improuidè tamen cogitant, non quomodo à Deo, ſed quomodo ab homine, piegantur, de quibus quãdo aperte iniuriãtur, & alij inter ſe altercantur, quomodo hoc facere audebant uel incipere, ſatis congrue reſpondetur, ꝙ fuit alligatus falſo, & ꝗ hic eſt miniſter falſi In aula inferni erit ſubditus diaboli Illi uero mundi potentes uidentes, ꝙ in ma-

lis acquiſitionibus, & exhæredationi-
bus, & alijs iniurijs non poterunt in qui-
rus, & comitatibus, ſine talibus falſis
infatoribus, & patriæ ductoribus, pro-
poſitum ſuum obtinere, nec ſine falſis
miniſtris multa colligere, eis dant res,
& feudum, & amicitia eis colliguntur,
eoſque in malis factis ſuis ſupportant,
& contra Deum, & rationem defen-
dunt. Et ita patet, ꝙ talis eſt alligatio
inter falſos de patria, & dominos, qua-
lis fuit inter Iudæos, & Pilatum in
Chriſti crucifixione. Ipſi enim uolen-
tes eum crucifigere, propoſitum obti-
nere non potuerunt, ſine Pilati adiuto-
rio, & poteſtate. Nec ipſe illud facere
potuit ſine ipſorum falſo teſtimonio.
Illi ergo eos iuuat poteſtate, & ipſi
eum falſitate. Sic in propoſito, potentes
falſos ſupportant potentia, & falſi po-
tentium complent uoluntates ſuis fal-
ſitatibus, & iſta de cauſa complectun-
tur, & mutuo ſe tenent ſpinę iſtę, & ue-
pres, ut ſpinæ, ſignificent altiores do-
minos, quæ communiter altius aſcen-
dunt, uepres uero inferiores falſos mi-
niſtros, & amicos. De quibus. Eſa. 32.
Super humum populi mei ſpinæ, & ue-
10 pres aſcendent. Ipſi uero falſi inter ſe
in falſitatibus ſuis confęderati ſunt.
Primo, ut mutuis adiutorijs lucrentur,
& in comitatibus unus alium lucrati
faciat in his, quę agenda ſunt de fęne-
ratione ſeu contractu ſuo, uel quan-
tum ad innocentium ſuppreſſionem,
uel quantum ad nocentium liberatio-
nem. Et alius idem ei faciat de con-
tractu ſuo, ſicut patet. A. 14. 34. & 35.
Et. A. 21. 26. Secundo, ut periculum
euitent, ſciunt enim vel vereſimiliter
timent, ꝙ ſi unus illorum coram iuſti-
tiarijs, & huiuſmodi, eſſet de conſpi-
ratione, vel falſitate conuictus, ne ſi-
militer ipſi patientur, uel ne ab illo, qui
ſecreta illorum ſcit, qui in tali caſu
gauderet ſocios habere in pęnam, ac-
cuſarentur. Et ſic idem quòd latroni-
bus, eis contingit, qui timent, ne ſo-
cij capiantur, non quia eos diligant,
ſed ut ipſos in latrocinijs iuuent, uel
ne appellatores ipſorum fiant. Sic er-
go cum magnis, & etiam uepres &
ſpinæ iſtæ. De quibus. Eſa. 7. Vepres,
& ſpinæ erunt in uniuerſa terra, ſiunt
contra ueros & ueritatem, & etiam cō-
tra correctionem propriam fortes. Vn-
de beatus Greg. in Moral. ſuper illud
Iob 41. (Vna uni cōiungitur, & nec ſpi-
raculum quidem incederet per eam.)
Reproborum (inquit) unitas bonorū
vitam tanto durius premit, quanto ſe
ei per collectionem durius opponit.
Et ibidem, qui diuiſi corrigi poterant,
iniquitatum ſuorum pertinacia uniti
perdurant, ſuntque audaciores ad reſi-
ſtendum, ſicque peruerſos vnitas repro
bat, dum eos concordat, & non ſolum
ſic ſeipſos defendūt, & mutuo ſe iuuāt,
ſed etiam uolentem ſpinam, uel ueprē
extrahere. i. corrigere pungunt, ſicut pa
tet. C. 16. 44. Nota. V. 8. 42.

¶ Secunda conditio in ſpinis & tri- 11
bulis inuenitur ꝙ ſerpentes & anima-
lia uenenoſa communiter ſub eis ha-
bitant in ſepibus enim talia communi-
ter inueniunt. Ita ſub alis, & prote-
ctione falſorum hominum, latrones,
homicidę, pugnatores, & falſi flagitioſi
quando puniri deberent, habent refu-
gium. De quo in Pſal. 103. dicitur, refu-
gium herinacijs. Et non ſolum ma-
los extraneos ſic protegunt ſpinæ iſtæ,
ſed etiam communiter peſſimam ha-
bent familiam, quia ſecundùm iudi-
cem populi, & miniſtri eius. Eccleſia-
ſtici 10. Et princeps, qui libenter audit
verba mendacij, id eſt, dominus fal-
ſus, omnes miniſtros habebit iniquos.
Prouer. 29. Quia qualis dominus, tales
diligit amicos, talem vult familiam,
ſicut ergo ſæpes facta eſt habitatio ſer-
pentum, & ſpelunca animalium rapa-
cium, ſic domus illorum facta eſt
ſpelunca latronum, quibus dicitur
(Mat. 21. Et Lucæ 19.) Vos autem feci-
ſtis eam ſpeluncam latronum, in qua
diutius defenduntur, quàm in eccle-
ſia, & in habitaculum draconum, Hie-
rem. 10. Ibi vulpes foueas habent.
Matth. 8.

¶Et ſicut ſæpes tali animalia, quantum poſſunt, ſæpè defendũt, quia q̃ diſſipat ſæpem, mordebit eum coluber. Eccleſiaſtes 10. Et quis auderet ſępem inuadere, in qua eſſet draco magnus? ſic prædicti magni tales, tam extraneos, quàm proprios uenenoſos in tantum defendunt, ꝙ ſi quis velit eos indicere, uel taxare, uel incarcerare, uel de peccatis ſuis eos corrigere, multiplices eis, ſi magni ſint, qui hoc attentant, fundunt, & fieri procurant preces, & literas. Si uero uicini ſint multiplices, contra eos excogitant malitias. Idem etiam uenenoſi ſpem ſuam intantum defendunt, intantumque eius uoluntati ſunt parati, quòd canes ad uocem uenatoris non ſunt paratiores ad prædam, uel falco famelicus

Exemplum uiſa aue, quàm ipſi ſint ad faciendum quicquid ille magnus defenſor eis dixerit, ſi uoluerit quempiam uerberare, uel prædam capere, uel ſpoliare, vel occidere, non reſtat, niſi quod dicat, ſicut dicitur canibus hoc, fac hoc, & facit, uel ſi ſtatim facere non poterunt,

Exemplum. ſicut aucupes auibus. Ita illis inſidiantur, uſque illud, quod iuſſum eſt impleuerunt. De quibus Hiere. 5. Inuenti ſunt in populo meo impij inſidiantes, quaſi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos uiros, ſicut decipula auibus, ſic domus eorum plene dolo.

12 ¶Tertia conditio eſt ꝙ ſemen bonũ inter ſpinas creſcere nõ poteſt, ita nec ſemen uerbi Dei inter tales (teſte Chriſto, qui dicit Luc. 8.) Quia exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud.

¶Sed tamen ſpinæ arborem bonam inter ſe creſcere permittunt, in qua permiſſione iſti ſpinis peioris eſſe cõditionis dignoſcuntur, quia iſti, quando aliquam tractare intendunt falſitatem, uel conſpirationem, ita compactè, & prouide ordinant exercitum ſuum, ꝙ nullum fidelem inter eos admittunt libenter, uerbi gratia. Si quis indiget falſa duodena, nititur quantum poteſt multis prelocutionibus, & cogitationibus ita procedere, quod omnes ſint falſi, qui munere, uel amore, uel timore velint falſitati condeſcendere. Ecce quomodo ordinator exercitus diaboli aſtuie ordinat aciem ſuam. Si uero propter exceptiones, quas pars facit aduerſa illi, quos ſic ad bellandum cõtra ueritatem cõgregauerunt, repellantur, uel aliquis illorum ab apoſtolatu illo, in quo omnes ſunt Iudas, & nullus Andreas excludatur, loco cuiꝰ oportebit fidelem, & prius inexcogitatum habere hominem. Alij illum nituntur multis perſuaſionibus, promiſſis, & minis ad ſuas falſitates inclinare, ſicut illi falſi nitebantur, Michęam prophetam ad falſum inclinare. 3. Reg. 22. Dicentes ei, ꝙ bona regi diceretur, ſicut alij falſi dixerunt. Ecce ſpinæ iſtæ non permittunt arborem bonam inter eas creſcere, quia ſi noluerit ſpinis inclinari (ſicut lepus) uenabitur, in omni curia cauſam amittet, ſtatimque dicẽt illud, quod legũtur Iudęi dixiſſe de Chriſto. Sapien. 2. Circumueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius operibus noſtris. Et ſic talem habebunt perſecutionem à falſis uicinis ſuis, qualem habuit quondam populus Dei à Saracenis, qui ſicut dicitur. 1. Macha. 1. Apud quemcunque inueniebantur libri teſtamenti domini. Et quicunque obſeruabat legem domini, ſecundum iuſſum regis trucidebatur. Sed beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, Matth. 5. Beatus, qui in omnibus talibus perſecutionibus pro ueritate reſpondit, ſicut reſpondit prædictus, Michęas. 3. Reg. 22. Viuit (inquit) dominus, quia quæcunque dixerit mihi dominus, hæc loquor.

¶Quarta conditio ueprium, & ſpinarum eſt, quòd ouem, & agnum inter eas paſcentem, uel commorantem, vel eas tangentem, lædunt, & pungũt, & lana ſpoliant, etiam ſi ſit tota nuda, quod non habeat, niſi unum manipulum, etiam illud auferunt, ſi poterunt. Sic prædicti falſi, fidelibus, & ſimplicibus inter eos habitantibus, multipli- 13

-citer nocent, & nocēdi quęrunt occaſionem. Et ſi quam paruam lanam (id eſt) parua bona forte habuerint, illis eos ſpoliant, quia ſi non habuerint, niſi unum bonum uigerum terræ prope terram illorum, illam malo cambio, uel alio modo, (ſicut Achab vineam Naboth. 3. Reg. 21.) acquirere nituntur, ſi non habuerint, niſi unum equū, vel aliud animal, vel ſeruum, vel quodcunque, quod deſiderant, illos eo defraudare nituntur. Et ſi non habuerint, niſi unam uaccam, uel gallinam, quando per patriam tranſeunt, illam capiunt, & talliam ſoluunt. Nota. N. 4. 1. Ecce quomodo ſpinæ iſtæ lanam auferunt cum bona pelle, Maledicti ouiū tonſores. De quibus Micheæ. 3. Qui violenter tollitis pellem illorum deſuper, & carnes, &c. Et ſic ab eo, qui non habet (ſupple) niſi modicum, & quod habet, auferetur ab eo. Mar. 4.

14 ¶Quinta conditio veprium & ſpinarum eſt, quod fructum multum aptū non portāt, niſi pro porcis. Ita nec iſti, quia per fructus in ſacra Scriptura opera intelliguntur. Iuxta illud Matth. 7. A fructibus, (id eſt) operibus cognoſcetis eos. Cum ergo talium falſorū mala ſint opera, & diabolo delectabilia, congrue dicere poteſt, ꝙ fructum portant porcis placētem infernalibus. Illi enim ficulnea ſunt maledicta. (Matth. 21) in qua Chriſtus fructum non inuenit. Cum ergo (teſte Chriſto. Matth. 7.) Omnis arbor quæ non facit fructum bonū, excidetur, & in ignem mittetur, ſequitur, &c.

¶Sexta veprium, & ſpinarum conditio, quæ ex quinta ſequitur, eſt, quòd videlicet in ignem æternum mittatur. 2. Reg. 23. Præuaricatores, quaſi ſpinæ euellentur uniuerſi Eſa. 33. Spinæ congregatæ igne comburentur, ut ſuccēdatur fornax, & furnus inferni. De qua Eſa. 9. Succenſa eſt, quaſi ignis impietas, ueprem, & ſpinam uorabit. Nota F. 8. 11. Sic ergo quartum, quod falſos contra ueritatem iuuat, eſt illorum colligatio.

¶Et paruum eſſet ſimul tenere, niſi etiam modus, & aſtutia, & cautela inueniret, quia talia frequenter plus in bello iuuāt, quàm fortitudo. Ideo quintum, ꝙ falſos iuuat, & falſitatem uictorioſam facit, eſt modus illorum procedendi. Pro quo eſt ſciendum, quòd in modo ſuo decipiendi, ſimiles ſunt Antichriſto, quia de Antichriſto dicitur, ꝙ decipiet populum tribus modis, mirabilibus, muneribus, & terroribus. Ita iſti, ut de eis uerificetur illud. 1. Ioan. 2. Antichriſtus uenit, nam Antichriſti multi facti ſunt. 15

Exemplum Antichriſti.

¶Qui primo populum Mirabilibus decipiunt, cautelis multiplicibus.

¶Prima ergo cautela utuntur diaboli, quia ſicut diabolus blande tentat, & delectabilia offert, ut miſeros decipiat. Ita iſti dant ſimplicibus uicinis aliqua parua delectabilia, faciuntque eis feſta, & pulchre loquuntur, quouſque quod cupiunt, habuerint. Eſt tamen in eis diſſimilitudo in duobus. Primò, quia iſti uidentur cautius procedere, quia utuntur ingenio proprio, & etiam diaboli. Scit enim dæmon, ꝙ in forma propria eſt odioſus, & ideo in ſuo propoſito non præualeret, quia homines eum fugerent. Ideo iſtos tanquam ſuos mittit diſcipulos, in quibus loquitur.

¶Secundo, quia ille hæreditate cęleſti, iſti miſeros priuare nitūtur terrena.

¶Secunda cautela utuntur Iudæ proditoris, & Dalidæ Samſonis (Iudicum 16.) & Ioab, (2. Regum 20.) De quibus (in Pſal. 27.) Loquuntur pacem cum proximo, quia nulli pulchrius loquuntur, quàm latrones, & falſi homines, mala autem in cordibus eorum. Hieremiæ 9. In ore ſuo loquitur pacem cum amico ſuo, & occulte ponit ei inſidias.

¶Et iſte modus falſitatis ſpecialiter conuenit prophetis Baal, qui claudicāt in duas partes. 3. Regum. 18. Qui ſ(uidelicet) uolunt duobus dominis contrariis ſeruire, & placere. Tales enim mediatoribus aſſimilantur, innundinis equorum, qui equiſones uocantur, 16

quia

quia ipſi tam uendenti, quàm ementi pulchre loquuntur, & ab utraque parte, quandoque munera accipit ille, ſcilicet, proſeneta, & tamen uni parti inſidias ponit, quia unam decipit, & quandoque ambas, quia illi, quem iuuat in facto uenditionis, iterum paratus erat in contractu emptionis, & ſemper tamen amicum ſe eſſe aſſerit maximis iuramentis. Si uero pars ſentiens ſe deceptam, illum de deceptione reprehendat, quibuſdam cautis uerbis ſe excuſat, dicens, quod ſignis, vel uultibus eum de defectu promonuit. Vnde de quodam tali fertur, quod modo uni parti faciem uertendo, ei annuere ſolebat oculo, & caput inclinare, quaſi diceret, ualet pro uobis. Alteri uero ſolebat idem facere. Quando vero vnus ſenſit ſe deceptum, malum ſuum ſecum plangere ſolebat, & dicere, nonne feci ibi ſignum, quod non fuit pro vobis? illud enim ſignum, quod feci tibi, fuit quod non ualuit pro uobis. Si vero vnus de mercatione ſua gaudebat, ſecum gaudere ſolebat, aſſerens ibi feciſſe ſignum, ut ſic faceret, &c. Omnino per modum iſtum procedunt falſi, qui inter duos inimicos faciunt ſe occultæ quaſi medium, quia maxime iuramentis affirmabit, ſe eſſe amicum, quando ei loquitur, & quod tantum faceret pro eo, ſicut pro patre ſuo, uel ſeipſo, & tantum poteſt de ſe confidere. Et idem dicit parti alteri. Et vtranque partem decipiet, quia quando eſt cum uno illorum, qui alteri inſidiatur, uel obloquitur, uel quærit, quomodo ei nocere poterit, ut iſti placeat, ne etiam iſte deprehendat, quod eſt alteri amicus, cum eo idem inſidiatur. Sicut patet. A. 15. 9. Et præmonuit eum de altero, eodem modo ſe habet ad illum, & ut iſti plus placeat in ſecretis ſub ſigillo confeſſionis, narrat ei, quæ ab altero audiuit. Finaliter quando unus inimicorum alteri damnum intulerit, cum læſo plangit aſſerens ſe eum præmonuiſſe, & cum gaudente gaudet. De quo Prouer. 26.

Exemplum.

Sicut noxius eſt, qui mittit lanceas, & ſagittas in mortem, ſic uir qui fraudulenter nocet amico ſuo.

17 ¶ Sextio tales cautelam, & modum, & conditionem habent cuiuſdam canis i taxu, nomine. De quo fertur, quod cum eſſet fortis, & à domino ſuo in quodam prædio ad cuſtodiam dimitteretur, ad tempus cuſtodiæ eius de eo minus curante, cum famem pateretur, ad nemus iuit, & lupo ſe aſſociauit, uel lupæ, cum qua prædam exercuit, circa cuius captionem mutuo ſe iuuabant, & ſocietatem magnam ſibi mutuo oſtendebant, domino uero redeunte, & quodam ſero iuxta nemus ambulante, canis cum lupo de nemore prędam quęrendo uenit, qui ſtatim, ut magiſtrum ſuum uidit, ſuper lupum ſe vertit ipſumque occidit. Talem amicitiam tempore infirmitatis, & famis, uel neceſſitatis faciunt multi cum Deo. Sicut patet. T. 5. 30. Sed de tribulatione, & miſeria liberati, cum domino ſuo diabolo, cui prius ſeruierunt, contra Deum ſeuertunt, &c.

Fabula.

¶ Iterum talem amicitiam faciunt nonnulli, cum terrarum dominis (ſicut dudum patuit in Anglia) qui, quando domini illorum incarcerabantur, vel exilium, uel fugam de terra patebantur, inimicis ſuis ſe iunxerunt, & fidelitatem, & amicitiam firmiſſimam eis promiſerunt, quod neque mors, neque vita eos ſepararet, cum eiſque prædam, & dominorum priorum ſpoliationem exercuerunt. Dominis uero prioribus ad propria, uel ad ſolita redeuntibus ſuper lupos, quibus interim aſſociebantur, ſe uerterunt, ipſosq; occiderunt, non habentes reſpectum ad iuramentum, quod fecerunt, uel ad fidem, vel adueritatem. In opere ſequenti oſtendentes, quod in toto illo modo tempore, nulla fuit in eis fidelitas, ſed ſola expectatio, ut uiderent, quis uinceret. Sicut ille. T. 5. 72. Et ex qua parte magis, ſuperlucrari poſſent, & fugere damnum.

De quibus. 2. Thim. 3. Prophetauit Paulus, dicens. Erunt homines ſeipſos amantes proditores, proterui, &c. Nota infra. eo. cap. 35. Et A. 21. 26. Talis eſt etiam amicitia falſorum hominum adiuuicem, inter quos unus falſus propter prædam, uel lucrum ad aliquod lucrum lupo ſociatus, ſi poſtea uidet iſtum lupum potentem habere aduerſarium, à quo poteſt maius habere lucrum, ſi non poteſt utrique amicitiam ſimulare, aperte contra lupum ſe uertit. De quibus omnibus dicit dominus. Hierem. 6. Quod ſunt ambulantes fraudolenter, uniuerſi corrupti.

18 ¶In iſto uero facto non quibuſcunque canibus, ſed periculoſiſſimis aſſimilantur, qui maturè incedunt, cauda depoſita, quaſi nihil male cogitarent, nec latrant, antequàm mordeant.

Canes pericu-loſiſſimi.

¶Quarto tali utuntur falſi cautela quandoque contra fideles, uel etiam contra alios falſos, quali ſecundum fabulas utebantur lupi contra canes. Lupi enim (ſecundum fabulam illam) uolentes canes expugnare, uidentes eorum paucitatem, reſpectu multitudinis aduerſariorum, cogitauerunt, quod ſine cautela uincere non poterunt. Conſilium ergo diffinitum fuit, quod aliquos de canibus ad partem ſuam allicerent, per quorum auxilium reliquos uincerent, & finaliter etiam ipſos uincerent adiutores. De communi ergo conſilio talem circa hoc executerunt cautelam, alloquebantur canes eiuſdem cum ipſis coloris, dicentes, uos & nos eiuſdem naturę ſumus, hoc enim forma corporis, & pilorum oſtendit color. Ex quo enim ſumus eiuſdem naturæ, licet forte ad tempus inter homines morati ſitis, iuuate nos, & ſitis de partę noſtrą in pugna contra canes iſtos, quibus uictis, in ſempiternum una amicitia, & lucrum idem inter nos manebit. Talibus perſuaſionibus uicti canes, eiuſdem cum lupis coloris, lupis auxilium præſtiterunt, & cæteros canes occiderunt, quibus occiſis, ſurrexerunt lupi contra canes illos eiuſdem coloris, & illos etiam occiderunt. Tali cautela procedunt nonnulli contra latrones, uel ſibi infeſtantes, uno enim capto, multa ei promittunt, ut alios oſtendat, ubi etiam, & quomodo capi poterũt, quibus captis, ipſum cum eis ſuſpenduut. Sic etiam procedit diabolus cum quibuſdam peccatoribus, ipſis omnem oſtendens amicitiam, eoſque, quæ in eis agere uolunt, iuuans, quo vſque per illos alios confundat. Sicut patet. C. 6. 61. Quibus peccato confuſis, ipſos etiam confundentes, cum ipſis finaliter ad infernum trahendo confundit. Sic etiam procedunt iniuſti domini, contra illos, quibus nocere, uel à quibus auferre uolunt per ſuos iudices, & miniſtros, per quos cum quod deſiderauerunt, compleuerint, alios ſpoliantes, finaliter ipſos etiam per quos hoc fecerunt, ſpoliant in uita, uel in morte. Idem etiam ad literam, accidit in Ianua, quadam Italiæ ciuitate, in contentione inter illos de ſpinolis, & de Anrea, eadem adhuc utuntur cautela falſi homines, procurant enim frequenter multis promiſſis, & allegationibus, quod homines, quos in nullo diligunt, ſint ex parte ſua contra alios, quos perſequi intendunt, quibus uictis, ipſos etiam in perſecutione adiutores perſequuntur. Et ſic uerificatur in illis illud Prouerb. 26. Qui operit odium, ſcilicet, quantum ad illum, cum quo contra tertium amicabiliter loquitur, fraudem loquetur, ſcilicet, contra utrunque.

Exemplum Lupi & Canes.

Ianuæ Exemplum.

¶Quinto tali utuntur falſi cautela, 19
quali utuntur, qui uolunt aduerſariorum uincere exercitum. Nituntur enim diſcordias facere illi, inter homines exercitus, & principes, uel ſaltem inter inferiores homines exercitus, ſicut patet. B. 2. 3. Ita iſti uidentes partem aduerſam eſſe fortem, nituntur inter eos diſcordias ſeminare, & unum ab alijs ſeparare. Verbi gratia, unus talis uidens aliquem contrarium eſſe

Exemplum.

cum domino terræ bene, vel alio magno, cogitat quomodo per accuſationes, uel quaſcunque malicias illam diuidere poterit amicitiam, ut facilius aduerſarium uincat, & eo citius tales proponunt rixas & accuſationes, quo amplius æſtimant dominis illis placere, qui ex talibus accuſationibus, & uirgijs temporaliter multa lucrantur. Et ſic mutuis rixis ſeipſos confundunt, & dominos ditant, ſeipſos dico, quia, ſicut unus nunc alium accuſat, quando ipſe accuſans regnat. Ita alius illum accuſabit, quando tempus mutabitur, neuter vero aliquid lucrabitur, ſed animas ſuas perdent, & dominus lucrum habebit terrenum, ut de utroque illorum uerificetur illud Prouer. 12. Fraudulentus vero Inuenit lucrum.

¶Iterum tales falſi reuolutores aſſimilantur buboni, ſicut patet. E.2 4.

¶Iterum, aſſimilantur diaboli focarijs, ſicut patet A.14.36.

¶Iterum, aſſimilantur co'ubro, ſicut patet. A.25.31. Quod ergo mirum, ſi falſitas cum omnibus his, quandoque lucris, & cum alijs hic quortaris, & cũ tota familia ſua, ueritatem cum ſua parua familia vincat? Qui tamen melius ſe à falſitate cum ſuis miniſtris cuſtodiẽt, ſi fecerint, quod hortatur Deus. (Hiere. 9.) unuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo nõ habeat fiduciam, quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit. Et omnis amicus fraudulenter incedet.

Ar. 3. ¶Ex qua auctoritate patet etiam ratio, & cauſas, & ueritas tertij articuli, quòd, uidelicet, falſorum periculoſa ſit ſocietas, amicitia, ſeruitus, & dominium.

20 ¶Primo, quia decipiunt. Pro quo eſt ſciendum, quòd in iſtis, ſicut in alijs quibuſcunque contractibus, confidens in eis, eſt ſicut qui pedem ponit ſuper rotam, quæ ita ſituatur, ꝙ cito mouetur ad leuem tactum. In illa enim qui credit ſtare decipitur. Et quanto fortius eam pedibus præmit, tanto uelocius, & durius cadit. Sic in propoſito, qui pedem confidentiæ in quocunque negocio figit in falſos. (De quibus in Pſal. 82 Pones eos ut rotam) decipietur, & quanto plus & familiarius in eis confidit, tanto turpius decipietur, quia non eſt peior hoſtis, quàm domeſticus inimicus, quia ipſe melius decipere poteſt. Confidenrer ergo ſe ſuper illos in quacunque re adhærens, eſt, ſicut qui ſe nititur, ſuper baculum arundineum. Sicut ergo confidenti dicitur. 4. Reg. 18. Speras in baculo arundineo, atque confracto Ægypti, ſuper quem ſi incubuerit homo, comminutus ingreditur manum, & perforabit eam.

Exemplum.

¶Et licet ad tempus falſitatem ſuam diſſimulent, in fine tamen eam oſtendent more ferocium animalium, ſicut leonum, & huiuſmodi, quæ aliquotiẽs in fine magiſtrum ſuum occidunt, qui eis multis annis ſeruiunt. Sic iſti, qui ſunt feris peiores, quia ferę ſolum ſeuiendo nocent. Iſti nec tam ſeuiendo, quàm blandiendo, excepto ꝙ peius nocet blandiendo, & famulando, quia ſub iſto colore ſimplices in eis confidunt, ſub qua confidentia, tempore, uiſo oportuno, exhæredant, furantur, occidunt, & produnt, quibus dicere cõgruit illud Iudæ. Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt tenete eum. Pro illis ergo uerificatur illud Eccl. 7. Melior eſt ira riſu. *Exemplum*

¶Iterum non ſolum decipiunt ad modum rotæ, ſed etiam ad modum falſi libri, in quo bonus clericus ſubito legens decipitur. Et ad modum falſę monetæ de nocte. Sicut enim tempore obſcuro non bene diſcernitur falſa moneta, quæ ſimilitudinem bonæ habet à bona, quę tamen claro die à bonã diſcernitur, & à fideli viro pforatur, uel in ignẽ mittitur. Ita falſi in nocte huius uitæ. De qua infra. M. 11. 52. Quia etiam uelamen corporis habent ſuper faciẽ, quia etiã ſub ueritatis ſimilitudine, in uerbis, & cõuerſatione ficta falſitatẽ ſuam oſtendunt, mẽtientes ſe veros eſſe Chriſtianos, More quorũdã, 21

Exemplum.

qui fingunt ſe eſſe magnorũ nuncios;
ut lucrentur,& honorentur. Sic iſti fin-
gunt ſe bonos eſſe. Et ideo ſicut falſa
moneta ſimilitudinem bonæ habens,
non autem ualorem (ut dictum eſt).
ab alia faciliter non diſcernitur. Ita
nec falſi hominos. (De quibus Hiere. 6.
Argentum reprobum uocate eos) ab
alijs faciliter diſcerni non poſſunt pro-
pter prædicta impedimenta, & cauſas.
Sed etiam in morte, & in die alterius
ſeculi omnibus prædictis uelaminibus
malitiæ ſublatis, quãdo manifeſta erũt,
abſcondita cordium omnibus homi-
nibus,& ſpiritubus, tunc aperte appare-
bit, qualis, quàm falſaque ſit moneta il-
la in fine quippe hominis denudatio
operum illius. Eccl. 11. Tunc ſciet qui-
libet reſpõdere ad quæſtionẽ, qua quę-
ritur. Matth. 22. quæ nunc eſt ſatis ob-
ſcura. Cuius uidelicet eſt imago hæc,
Exem- & ſuperſcriptio, quæ uidelicet in ani-
plum. mabus depingitur falſorum? Sicut etiã
falſa moneta in igne conflatur, quia fi-
delis homo in theſauro ſuo eam non
ponit. Ita illi tunc in ignem mitten-
tur inextinguibilem. Matth. 25. Et tũc
apparebit, quod falſum eſt, ꝙ conflauit.
Hiere. 10. Secundo, quia inficiunt, ſicut
22 leptoſus, uel ouis morbida. De quibus.
Exem- E. 7. 11. Quod patet, quod fertur de
plum. duob⁹ talibus falſis in una patria, quo-
rum uno mortuo filius ei ſuccedens
ad quandam talium iuit congregatio-
nem, ſicut ad comitatum, & huiuſmo-
di, quem alius falſus ratione amicitiæ
paternæ ad partem ducens, ipſum in-
formauit de quodam falſo iuramento,
quod iuraret illo die, & lucraretur di-
midiam marcam Anglicanam. Iuue-
nis uero adhuc tenerioris conſcientiæ,
reſpondit ſe hoc facere non audere,
propter Dei offenſam, & animę ſuæ
periculum. Cui inueteratus dierũ ma-
lorum, tali (inquit) modo pater tuus lu-
cratus eſt multa, ſic etiam ego, ſic nos
omnes Et ſic oportet te lucrari, & ſic fa-
cere, ſi uis in patria iſta uiuere. Ecce nõ
ſufficit falſo falſitas ſua, niſi etiã alios
tales faciat, ſic ſæpius peruerſus, alios
peruertere nititur. Et ſic prophetæ,
& prædicatores diaboli, alios cum eis
prophetare faciunt. Et nox nocti in-
dicat ſcientiam, in Pſalm. 18. De qui-
bus Hierem. 14. Falſum prophetæ ua-
ticinantur.
¶Nec eſt mirum, quòd falſi ſunt ho- Ar. 4.
minibus infideles, propter duo, in
quibus illorum maxima oſtenditur
ſtultitia.
¶Primo, quia ſunt Deo infideles. Se- 23
cundo, quia ſunt ſibi, ptis infideles. Et q
ſibi nequam eſt, cui alij vnquam bonus
eſt? Eccl. 14. Quod enim mirabile, quòd
ſint infideles homini, qui ſunt infide-
les Deo, qui tanta fecit pro eis. Sicut
patet. A. 27. Antiqui enim ſapientes hoc
habuerunt, tanquàm principium, &
infallibilem ueritatem, ꝙ uidelicet fal-
ſus Deo, eſſet falſus homini. Sicut pa-
tet de Conſtantino Imperatore. D. 12. ſ.
Sicut etiam patet per hoc, ꝙ Alexander Exem-
reſpondit Samaritanis derelictis, ex de- plum.
cem tribubus, cum eius petterent domi-
nium, & protectionem, & promitterent
ei fidelitatem. Quomodo (inquit) mi-
hi fideles eſſe poſſetis, qui Deo, qui
maiora pro uobis fecit, quàm ego face-
re poſſem, ſemper infideles fuiſtis? Si
mandata Dei non cuſtodierunt, quo-
modo mandata hominis cuſtodirent?
Et tamen in falſitate contra Deum ma-
ximam oſtendit ſtultitiam, quia facien
do contra hominem, illius aliquo mo-
do uindictam, & aſpectum, & noti-
tiam, & falſitatis cognitionem ſubter-
fugere poterunt, faciendo vero falſita-
tem contra Deum peccando, ipſius co-
gnitionem, & uiſum, & ultionem
nullo modo ſubterfugere poterunt.
Sicut ergo quilibet dicere illum ſtul- Exem-
tum, qui furtum committeret in præ- plum.
ſentia iuſti iudicis terreni. Ita ſtul-
tum dicere poteſt, qui falſitatem com-
mittit in præſentia iuſti iudicis cęle-
ſtis, qui contemplatur bonos, & malos.
Prouerb. 15.
¶Secundo illorum oſtenditur ſtul- 24
titia in hoc, quòd ſunt ſibijpſis fal-
ſi, ſeipſos decipientes apud mundum
enim

Exemplum. enim diceretur ſtultus mercator, qui pro re uili, & incerta, & parui ualoris, plus daret, & laboraret, & ſuſtineret, & expẽderet, quàm pro re ſibi magis neceſſaria, & utiliori, & pręcioſiori, uerbi gratia, qui plus daret pro panno peſſimo, & qui nõ duraret per annũ, quàm pro optimo, qui duraret per totam uitam. Iterum qui plus daret pro vno animali, uel pro re mobili, quàm pro regno, uel ſi pro vili ueſte, uel animali, vellet tam precioſum veſtem, & regnũ perdere. Sed falſi ſunt huiuſmodi, quia frequenter à rebus quas a dominis accipiunt, falſitatem committunt, & etiã veſtem gratiæ. Iterum plura ſuſtinent, & dant, & carius tã expendendo, quàm ſuſtinendo emunt paruam mundi cupiditatem, de qua ad diem non habent certitudinem, quàm regnum cæleſte, quia frequenter auditum eſt, ꝙ pro falſitate, quam fecerunt, & pro cupida ſua acquiſitione, uerbera, & etiam mortem ſuſtinuerunt, & uitam propriam dederunt, ubi nunquàm ictum pro ueritate ſuſtinuerunt, vel vnum membrum dederunt.

¶ Plures enim martyres habet falſitas, quàm ueritas: Sicut patebit. L. 1. 11. M. 11. 105.

25 ¶Iterum apud mundum ſtultus diceretur, qui totaliter intenderet alienis negocijs, & rebus. Et res ſuas omnino negligeret. Exemplum. De tali enim uicini dicerent fatuus eſt, quia cito de officio illo expelletur, & ad ꝓpria redire cogetur, ubi nihil boni inueniet: Ita poteſt dici iſtis, qui totaliter cupiditati deſeruiunt, & falſitati, & circa illa ſollicitantur, & de rebus ꝓprijs, id eſt, de anima, & loquela, & huiuſmodi, non cogitant, uel curant, quàm falſę & malę ſint, qui etiã hęreditatem ſuam in alio ſeculo bonis operibus inſtaurare nolunt.

¶Quod autem tales ſunt falſi tali oſtenditur ratione. Ille dicitur falſus, cuius verbo credi non põt. Sed iſti ſunt huiuſmodi, ergo, &c. Probatio minoris, ſi quæratur ab eis, an diligant aliquam rem terrenam, pluſquàm ſeipſos? dicent ꝙ non, & tamen iſti dicto credi nõ poteſt, quia in opere illud oſtẽdunt eſſe falſum, quia ĩ opere videmus, ꝙ oẽs denarios uolunt habere veros, & omnes res exteriores bonas: Et ſi inuenirent vnum denarium falſum diſpliceret eis, ſeipſos uero volunt habere falſos, & malos, nec eis hoc diſplicet, ſed bene placet: Opus ergo oſtedit, ꝙ plus diligunt Deum ſuum, ſcilicet denariũ, & alias ſuas res, quàm ſeipſos, quia illud, cui bona plura uolunt plus diligunt.

¶Sed alijs rebus plura bona volunt, igitur plus eas diligunt: Maiorem mecum cõcedent: Minor patet, quia pecuniæ uolunt fidelitatem, quam noluns ſibijpſis: Animalibus uero ſuis uolunt vitam fortitudinem, & huiuſmodi, ſibijpſis hic mortẽ culpę, & poſtea mortem æternę pœnæ. Opera. n. illorũ hoc uolunt. Ipſi nolũt, ꝙ animal illorũ in foueã cadat. Et ipſi ĩ foueã cadere volũt inferni, nemo ergo eis credat, qñ dicunt, ꝙ plus ſeipſos rebus ſuis diligunt, qa alia multa magni faciũt, ſeipſos negligunt: Et ſic uerificatur de illis Prouerb. 10. Cor impiorum pro nihilo. Arti. 5. 26

¶Sed ſi hęc malorum falſitas corrigi poſſet, ſpes eſſet de eorum ſalute: Sed antiqua tam falſitatem, & conſuetudinarios falſos durum eſt corrigere, & raro corriguntur: Ergo raro, uel nunquam ſaluantur, quòd autem cum difficultate, uel nunquàm emendantur, patet tam ex dictis. C. 8. 11. quàm ex dicendis. Exemplum. liber, qui eſt totus falſus, cum difficultate, immo nunquàm corrigi poteſt, niſi tota litera in eo ſcripta radatur, & noua ſcribatur, & melius eſſet, quòd nulla littera in eo ſcripta eſſet. Citharędus etiam ſenex, qui à principio malę, vtputa à malo informatore citharizare didicit, & diu, & quaſi per totam uitam notas illas malefacere conſueuit, cum difficultate corrigitur, ſi nullam notam ſciret: Ita iſti, qui ſemper quando lucrari poterunt, uel oportunitatem viderũt in iuramẽtis, in factis, in comitatibus, & huiuſ-

& huiuſmodi, falsè citharizabãt, & malè, quorum liber animarũ, & conſcientiarum eſt totus, vel maior pars falſus. De illis enim verificatur illud Eccleſiaſtes 1. Peruerſi difficile corriguntur,

Exemplum. Quia ſicut in plaga malè ſanata licet ad tempus malum non videatur, tamẽ cito ſe oſtendit. Et ſicut gutta fluens, & riuulus fluens ad tempus obturari poteſt,

Exemplum. non tamen diu, quin ſolitam, & aliam inueniet uiam. Ita licet illorum falſitas aliquando timore, vel amore, vel oportunitatis defectu, ad tẽpus diſſimuletur, ne in opere illam oſtendãt: diu tamen latere nõ ualet: vnde Chryſoſto. ſuper Matt. Home. 37. Omnis malitia confunditur quidem aliquotiens ratione veritatis, corrigitur autem nũquàm, maximè eorum, qui propoſito

Exemplum. malo, & non ignorantia peccant. Quẽadmodum ſi aliquis claudere uoluerit aquæ currentis meatum: ſi hæc excluſa fuerit vno in loco per aliquam uiolentiam aliunde ſibi ſemitam rumpit. Sic & eorum malignitas ex vna parte confuſa, alium ſibi aditum adinuenit. Sicut ergo melius eſſet nudum habere

Exemplum. pergamentum: quàm librum totaliter falſum. Ita melius eſſet eis, quòd nullam haberẽt ſcientiam, vel ſapientiam, quàm quòd omnem talem haberent ſcientiam. De qua Hiere. 4. Sapientes ſunt, ut faciant malum, iuxta illud Eccleſiaſti. 19. Melior eſt homo, qui minuitur ſapientia, & deficiens ſenſu in timore Dei, quàm qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem altiſſimi.

27 ¶Et benè dicit, melior eſt, &c. Sicut

Exemplum. melior eſt vnus denarius uerus, quàm centum falſi: Et quòd mirum, quòd homo fidelis melior eſt non homine, id eſt, homine falſo, qui non eſt homo (ſpiritualiter loquendo) niſi æquiuocè, ſicut homo pictus, quia ſolum ſimilitudinem habet hominis. Et tamen intrinſecus diabolus eſt. Teſte Chriſto, Ioan. 6. Vbi de talibus loquẽs ait Vnus ex nobis diabolus eſt. Quia ſicut denarius plumbeus non eſt denarius, ſed plumbum: Ita homo diabolicus, & falſus: diabolus dicitur: Et non ſolum ſpiritualiter, ſed etiam rationabiliter loquendo talis dici poteſt non homo, quia differentia quantumcunq; ſpeciem cõſtituit, quod caret differentia, caret ſpecie. Differentia autem hominis eſt ratio, ſiue rationabilitas, quia in uiuendo caret, ergo pro tanto humanitate caret. Sicut enĩ bonus homo melior eſt multis rebus inanimatis: Ita in propoſito melior eſt falſis, qui peius ualent brutis, & rebus inanimatis, quia bos, uel aliud animal tam viuum quàm mortuum occiſum, multos ualet ſolidos, falſus uero nec mortuus nec viuus valet obulũ, quia corpus nihil ualet, niſi vermibus. Anima nihil uale, niſi dęmonibus, ergo per domini ſentẽtiam. Matth. 5. Ad nihilum ualet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus, & tradatur uermibus, & tortoribus.

¶Cauſa autem tãtæ malorum, & falſorum multitudinis, & incorrigibilitatis eſt duplex. Arti. 6. Vna habendi cupiditas. Secunda eſt negligentia. Prima attenditur penes propriam malitiam, Secũda penes aliorum pigritiam.

¶Quomodo autẽ cupiditas eſt mater omnium falſitatum, 28 patet ex hoc, quia quilibet uellet plus habere, quàm habet, & quàm iuſtè habere deberet: Et ſic ſequũtur in mercationibus tot vſuræ, & periuria. In perquiſitionibus tot deceptiones, & eſt mirabile, quòd malunt ponere in uſura duodecim denarios, uel habere in campis duodecim iugera cum falſitate, & cũ maledictione Dei, & Matris eius, & omnium ſanctorum, & bonorum uirorum, & propriam damnationẽ, quàm habere medietatem cum fidelitate benè lucrat, & in tempore laborat cum benedictione, &c. ut ſupra, &c. Et tamen honeſtius eſſet ei in uita, quòd eſſet fidelis, & utilius in morte. Primum patet, quia honeſtius, & pulchrius eſſet, quòd digno cum oſtenderet, dicentes. Ecce fideles homo & pauper, quàm quòd diceret, Ecce falſus homo, & diues. Vtilius

lius etiam eſſet in morte cum pauperta
te ad regnum, quàm cum diuitijs tran-
ſire ad infernum.

¶Secũda cauſa attẽditur penes alios?
qui non ſolum malos, & falſos fugiũt,
vel corrigunt; ſed tanquàm diaboli nũ-
trices, eos in peccatis ſuis nutriũnt, &
peccatores commendant, & honorant,
& ſub commendationis pallio vitia oc-
cultãt: Et ſicut falſus monetarius, quod
non eſt argentum, vel aurum argẽtum
apparere facit ſub quodam falſo colo-
re, Ita iſti vitia virtutes apparere faciũt
ſub quodam falſi coloris pallio.

Exemplum.

29 ¶Sub quo diaboli filias, id eſt, peccata
multis maritant & nubuãt verbi gratia,
A mundalibus, qui ſcit veritatem per-
uertere, & colorare falſitatem, ità quòd
veritas appareat: commendatur, & pru
dẽs reputatur. Qui verò ſcit multas in-
uenire malicioſas cautelas, & conſilia
mala dare, & dominum ſuum informa
re, quomodo multa male acquireret, &
nihil reddat, quod anteceſſores ſui ma-
le acquiſierunt; quòd etiam ſpoliat nau
fragos, accipiendo vuerek; & omnia ta-
lia faciat, in quibus videtur aliquem ini
quarum legum habere colorẽ. (De qui-
bus Eſaiæ 10. Væ qui condunt leges ini
quas) vocatur ſapiens in conſilijs dan-
dis. Et ſecundum Hieronymum lib. 1.
contra Pelagianos, qui ſcit alium deci-
pere, dicitur aſtutus, vindicatiuus ho-
mo, qui pro vno verbo diſplicentiæ ſibi
dicto, vel ꝓ verbo, quod nũquàm fuit,
vel pro facto, quod nũquàm fuit, quod
tamẽ ei ab aliquo diaboli membro nar
ratur, facit alium verberari, & incarcera
ri, & huiuſmodi, qui etiam pro paruo
facinore altam vult habere emendatio-
nem reputatur potẽs, & magnanimus.
Vnde in eius cõmendationem, dicunt,
potens eſt, & nullam iniuriam vult pa-
ti: Et tamen melius eſſet iniuriam pati,
quàm facere Sic enim ſe uindicando,
docent, qualiter Deus ſe de eis uindica-
bit, quia potentes potenter tormenta
patiuntur. Superbia uero circa lectum,
& apparatum curioſum, circa cameram
lectum corporis, & equitatura & huiuſ-
modi uocatur mundicia, & honeſtas;
Luxurioſi, & guloſi, qui malas diligunt
ſocietates, & tabernas, quorũ pedes no-
cte, et die ad malũ currũt, uel currere pa
rati sũt, uocant boni ſocij. Qui uero de
vſuris, & falſitatibus cito ditat, uocatur
fœlix, uel fortunatus homo, quia for-
tunate bona accidunt: Et ſecundum
beatum Gregorium qui. 32. Moral. tra-
ctat, quomodo uitia uirtutes ſe eſſe ſi-
mulant. Diſſoluta (inquit) remiſſio
quaſi manſuetudo, & pietas habetur
effuſio miſericordia creditur, & malo-
rum pertinacia conſtantia dicitur, &
timor incompetens, humilitas credi-
tur, & uocis ſuperbia uiri libertas æſti-
matur, & pigritia aliquando quaſi con-
tinentia attenditur. Et inquietudo, vi-
gilans ſollicitudo nominatur: Et ſic de
alijs ibidem enumeratis.

¶Iterum auaritia prouidentia dici- 30
tur, & ſortilega mulier ſapiens dicitur.
Iſto ergo modo diabolus ſub chlami-
de falſitatis omnes filias ſuas nuptui
tradidit: Et intantum eas talibus ueſti-
bus decorat, quòd multi eas deſiderãt:
Nonnulli enim, qui nunquàm aliqua-
liter fuiſſent mali, uidentes peccatores
ſic uocari, & honorari, peccatores fiũt.
Tales ſub illa chlamide diaboli filiam
accipiunt. Vnde eſt de diabolo in iſto
caſu ſicut de quodam homine, de quo
habetur quaſi ſic, quòd filiam ſuam
nullus accipere uoluit in matrimoniũ:
quia nomen turpe habebat, & malè ve-
ſtita erat, quibus mutatis multi eam pe-
tebat: Ita in propoſito, multi filias dia-
boli, quando nominibus turpibus, &
proprijs nominarunt, ſicut gula, homi
cidium, furtum, & huiuſmodi eas intan
tum abhorrent, quòd ſe cruce ſignant.
Sed mutatis (ut dictum eſt) nominibus
& falſitate veſtitas, eas non abhorrent,
quia nec turpes eas credunt, uel faten-
tur, uel pulchras eas eſſe defendunt: Et
ſi quis eas uituperauerit, uel deformes
dixerit, iraſcuntur tam ipſi qui eas ha-
bent quàm illorum amici, uerbi gratia.
Quantumcunque ſit malus tyrannus:
miles, & iniurioſus dominus, uel ſimo-
niacus,

Exemplum.

niacus, & lubricus rectus, ſi bonam mẽſam teneat, & magnam familiam habeat, & multos armigeros ueſtiat, & donaria libenter det, tota turpitudo filiarũ diaboli ſubchlamide abſconditur liberalitatis, quia tales liberales uocantur. Et ſi quis cõtra eos loquitur ſtatim alij chlamidem illam extendunt, & turpitudinem abſcondunt, dicentes, benignus homo eſt, iuſtum eſſet, quòd haberet, plura, quàm habet: Sic etiam uſuras, & eius turpitudinem abſcõdunt ſub chlamide utilitatis, dicentes, quòd utile, & placens eſt vtrique parti, luxuriæ turpitudinem, ſub habitu naturalis inclinationis, & fraudem ſub ſpecie emptionis & venditionis, dicentes, quòd poſſunt vendere ita care ſicut poſſunt. Superbũ habitum, & apparatum tã in vanis hominibus, & mulieribus ſub chlamide conſuetudinis, dicentes quòd oportet, quòd conformẽtur alijs de patria. Operationem in feſtis ſub colore obedientiæ vel victus neceſſitate, dicentes, vel quòd oportet eos magiſtris ſuis obedire, quibus ſeruiunt, vel quòd ſic oportet facere, quia aliter viuere nõ poſſunt hipocriſim ſub pictura ſanctitatis, loquacitatem, & cachinnationem, & deriſionem ſub nomine iocunditatis, & ſocietatis. Nota. V. 8. 41.

13 ¶ Et recte, ſicut diabolus, & eius miniſtri nituntur filias ſuas, id eſt, peccata (vt dictũ eſt) decorare, ut a multis amẽtur. Ita nituntur filias Dei id eſt, uirtutes, & eius miniſtros, fallaciter uituperare & mendacijs ſuis deturpare: Sicut patet per omnes virtutes prædictis uitijs contrarias: Verax conſiliarius reputatur iuſtior. Vnde, quando de tali fit mentio diaboli miniſtri cum ſcapularum motu, dicunt, bonus fidelis homo eſt volẽtes annuere, quod nihil boni ſcit. Ita ab eiſdem domini, qui volunt de ſuo uiuere, nec volunt ultra uires expendere in rebus, & feſtis, & huiuſmodi quantumcunque ſint eleemoſynarij reputantur miſeri. Qui nõ uult ſe uindicare, ſed ex humilitate remittere, dicitur ab eis nõ homo, uel formiduloſus. Non curioſum uocat inſipientem, quia humiliter viuit ideo inſipiẽs uocatur; Nolens malorum ſequi uoluntates in omnibus ſocietatibus illicitis, tanquàm ſingularis ferus, ab omnibus fugatur: Qui contra Dei iniurias iraſcitur contemnitur ab eis & melancolicus uocatur, & multis cachinis deridetur. Sanctus ab eis hypocrita, & hypocrita ab eis ſanctus uocatur: Sunt enim in talibus iudicijs ita laici ſicut qui nunquam viderunt aurũ, vel auricalcum, uel ſicut fatuũ, qui inter aurum & cuprum diſcernere neſciunt, Vnum aliud credentes, & econuerſo. Ita iſti eis placentes ſanctos, & diſplicẽtes, hypocritas uocant. Volentes circa ea quæ ad Dei honorem, & animarum ſalutem pertinent, feruenter agere, præſumptuoſos uocant omnes, qui feruentius agere uolunt, quàm ipſi agere conſueuerunt, qui nunquam feruẽter egerunt, non quia opus, quod agunt, de ſe malum ſit, ſed quia eis inſolitum eſt, ab eiſque conſultum non eſt, qui in p iudicium illorum totum fieri reputant, quantumcunque bene fiat, omne quod circa eos ſine eorum conſilio fit, & aſſenſu, qui uidelicet dixerunt populum, cui hæc ſunt, ideſt, larga dona, illoſque vſque ad magnum exaltant ſtatum, quorum dextera repleta eſt muneribus, nõ dantibus uero ponderoſum oſtendunt uultum. Et quod peius eſt (teſte Deo Micheæ. 3. Sanctificant ſuper eum prælium, uel oblocutionis, uel alterius perſecutionis, hoc enim quandoque experientia docet.

¶ Patet ergo ex prædictis quomodo diabolus cum miniſtris ſuis nititur filias proprias decorare, & ornare, &. Dei filias deturpare. Et ſic aſſimilantur in hoc facto cuidam ciuitatis præpoſito, & caſtri cuſtodi qui in quadam ciuitate ſatis nota, nuper multos habens in carcere, cõuictus fuit, quòd veſtem, ſeu, tunicam cuiuſdam fidelis hominis, quẽ in carcere habuit, poſuit ſuper latronẽ, qui in eodem detinebatur carcere, nomenque fidelis hominis ei imponens pro muneribus ſibi datis, ueſtem uero, 32

Exemplum.

& no-

& nomẽ latronis poſuit ſuper fidelem hominem. Et ſic latronem in habitu fideles iuſtificauit,& liberauit, & fidelẽ in habitu latronis condemnauit. Sic omnino in toto prædicto proceſſu faciunt illi. De quibus dicitur Eſa.5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce,& dulce in amarum. Væ eis, qui organa ſpiritus maligni ſunt, per quorum linguas ad multorum loquuntur deceptionem. Ille enim ſciens, ſe in forma propria odioſum, per diſcipulos loquitur,& multos ſeduci, dum laudatur peccator in deſiderijs animę ſuæ,& iniquus benedicitur, multi decipiuntur per illos. De qbus Eſa.3. Popule meus, qui beatum te dicunt, ipſi te decipiũt, & viam greſſuum tuorum diſſipant, qa ſi omnes tales fugarent, ſicut aues fugant bubonem de die, non eſſent tot mali,& falſi.

Exemplum. ¶Exemplum enim tales fugandi: & non ſolum fugandi, ſed etiam illi, qui in poteſtate conſtituti ſunt, exemplum habent tales puniẽdi. Primo in Alexãdro Magno. Ex cuius geſtis habetur, ꝙ ipſo proſequẽte Darium Regem Perſarum fugentem, duo de ſeruis ſuis volentes Alexandro placere, promotionẽ magnam ab eo ſperantes, ipſum dominum ſuum occiderunt, ſed tamen ad tempus occultauerunt, expectantes qd Alexander de hoc diceret, vtrum, uidelicet, de facto illo, & factoribus grauaretur, uel contentaretur. Qui illorum excogitans cautelam fecit clamare, ꝙ ſi tales, q inimicũ ſuum occiderant, ad eũ venire uellent, faceret eos altiores homines de tota patria, uel parentela ſua, quo audito, ad eum ueniẽtes in altiſſimis patibulis ſuſpendit tam ſeruis, & ſubditis proprijs, quàm alienis, dans exemplum ne quis audeat dominum ſuum perdere.

33 ¶Secundum exemplum ad idem patuit nuper in facto cuiuſdam comitis Imperij, qui bellum habuit cõtra quãdam uillam, quam per proditionem vnius ciuis eiuſdem uillæ accepit, ipſum uero ciuem, non ſolum de villa illa, ſed etiam de toto dominio ſuo fugauit. Aſſerens ipſum nunquàm fidelẽ ei fore poſſe, quin etiam ipſum proderet, quando tẽpus uideret, qui tã falſus extitit cõtra uicinos,& amicos ſuos,&c.

Exemplum. ¶Tertium exemplũ habetur ad hoc ex geſtis Romanorum. In quibus habetur, quod inter Fabricium, & Pirrum erat bellum, medicus uero, Pirri venit ad Fabricium, promittens ſe uelle pro muneribus dominium ſuum ueneno necare, quem Fabricius Pirro uinctum remiſit, ſignificans quid ei obtuliſſet.

Exemplum. ¶ Quartum exemplum ad idem in ſacra ſcriptura de Dauid.2 Regum.1. Qui occidit illum, qui occidit dominum ſuum Saul, qui tamen æſtimauit ſe in hoc multum Dauid placuiſſet. Ad idem fecit de illis qui occiderunt dominum ſuum Isboſeth. In hoc credentes eidem placere.1. Regum 4. Sic ergo hos proditores interfecit.2. Macha.10. Quod uerbum licet ſic ad Dauid applicetur, tamen ad literam de Iuda dicitur Machabeo, qui illos occidit, qui fratres ſuos pro muneribus aduerſarij tradiderunt: Et aduerſarios in quadam turri obſeſſos fugere permiſerunt. Quod eſt contra illos.A.27.58.

¶Horum ergo exẽplo, nullus deberet falſum, uel proditorem honorare, 34 ſed ſi hoc ei incũbit, punire, uel agere ad hoc ꝙ puniãtur, quia ſi ſit falſus ſibi, uel amicis ſuis natura rei docet, ꝙ eũ non honoret. Si uero ſit falſus inimicis ſuis, omnia prædicta exempla docent, ꝙ non honoretur, quæ quidẽ magnam includunt rationem, uiderunt illi antiqui ſapientes, & Dei prophetæ, ꝙ ſi ipſi honorent, & promouerent ꝓditores inimicorũ ſuorum, duo ſequerẽtur pericula, vnum uidelicet, ꝙ uidebatur eis, ꝙ uериſimiliter cogitare potuerunt, ꝙ nũquàm erunt eis fideles, nec poſſent in eis confidere, qui tam falſi, primis dominis ſuis extiterunt, quia dicit Regula iuris in ſexto. Semel malus, ſemper præſumitur malus, &c.

Aliud cogitare,& timere potuerunt,ne ſerui illotum uidentes dominos falſos,& proditores dominorum ſuorum aduerſariorum ſuorum honorare, magnaq; eis dare, irent ad aduerſarios illos,vt ab eis magna doua reciperēt pro proditione illorum,hoc enim uerisſimi liter timere potuerunt , quòd eupidi hoc facerent,uidētes ſe poſſe plus habere dominos prodendo,quàm eiſdē ſeruiendo : Si domini moderni eaſdem cauſas cogitarent, & eadem iudicia de proditoribus facerent pauciores eſſent tam tempore pacis,quam belli, qui huiuſmodi facerēt falſitates:Et reuera materiam habent, & cauſam eaſdem exercendi uindictas , quia eadem facta , & falſitates modernis fiunt temporibus. Satis tempore pacis oſtenditur,ꝙ mul-
35 ti ſunt, qui faciunt quod egerunt illi quos Iudas (ut prædictum eſt) occidit, qui uidelicet fideles perſequuntur, & offendunt,& multis modis dānificant, & fures,& homicidas pro muneribus abire permittunt:Tempore etiam belli imminente inter magnos de terra nonnulli inter partes claudicant neutri parti fideles, qui Saulæ , & Isboſeth regnantibus cum ipſis regnare volebant:Ipſis uero deficientibus,cum Dauid contra eos inſurgunt:Et cum Abimelech contra Gaal , ſicut ille falſus Zebul. (Iudicū 9.) Et de talibus forſitan modernis temporibus auditū eſt. De quibus nota ſupra eod.c.17.Tales habere merentur , quod habuit Menelaus (2.Machab. 5.) De quo dicit ibidem,ꝙ eum occiderunt , quia legum, & patriæ proditor fuit.Legum (vt prędictum eſt) tempore pacis,falſi proditores ſunt patrię uero tēpore belli , qui pœnam in hoc ſeculo non ſemper euadunt in alio uero nunquàm : Ex dictis ergo patet,ꝙ falſos ſibi,uel amicis,nullus honorare debet, ſed potius punire, quia inimici ſunt , nec falſos aduerſarios,quia ei impoſterum falſi inimici erunt , & ſui etiam illorum exemplo. Sed,heu,nunc falſi,& inimici tam animarum,quàm corporum,& bonorum, & ſubditorum,& aduerſariorum , non ſolum non puniuntur ,ſed à principibus , & potentibus diuitijs, & honoribus exaltantur, de quibus in Pſal.36. Vidi impios ſuperexaltatos , & eleuatos, ſicut cedrus.

¶Ex quorum exaltatione multa ſequuntur mala & pericula tam animarum quæ perduntur,quàm corporum, quæ occiduntur,& poſſeſſionū,quæ auferuntur,& amittuntur, terræ etiā,quæ diffamatur,& turbatur, ut de eis uerificetur illud Prouerb.30 Per tria mouetur terra , & quartum non poteſt ſuſtinere,per ſeruū cum regnauerit, ut per ſeruum iſtum intelligatur ſeruus peccati,iuxta illud Ioan.8.& ad Rom.6.Qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati , talis ſeruus peccati , & falſitatis quando regnat,uel quando eos,qui regnant , vel dominantur,ducit,omnia prædicta mala perpetrat. Quorum primum eſt, ꝙ eorum ducti conſilio,multa agunt furta colorata,& alia mala facta,in animarum ſuarum perditionem.Et(vt huius dicti veritas clarius uideatur ponatur exemplum)primo in his rebus,in quibus domini habent protectionem , & dominium,ſed non proprietatem, ſicut in bonis ſubditorum. Secundo in his, in quibus nec habent dominium , nec proprietatem. Arti. 7. 36 Exemplum.

¶Ratione primi eſt ſciendum,ꝙ lex ciuilis.C.de quadrien.præſcrip.lib.7.l. bene à Zenone, dicit,ꝙ omnia principis eſſe intelliguntur , ſuper qua dicit, gloſa , quo ad proprietatem (ut dixit Azo) ſed vulgarus contra , niſi quo ad protectionem.Moderni vero falſi conſiliarij uidentes,ꝙ ſequaces Azonis honorantur, & ditantur , & ſequaces vulgari vilipenduntur, & nihil lucrantur, ſicut patet.A.15.3.Azonem ſequūtur, facientes dominos uti rebus ſubditorum , vt proprijs, ſicut patet. D.12.24. De talium enim conſilio non ſolū ſunt fures mobilium, ſed (quod peius eſt) raptores immobilium,ſicut ibidem patet:Secundo in his rebus,in quibus nō habēt dominium,ſunt fures falſi principes,

cipes, & terrarum domini, cum conſi-
37 liarijs ſuis, ſicut patet de occupantibus
bona naufragiorum, iniuſtè occupãdo,
furtum committitur, & furti pœna iu-
dicantur. C. de furtis, in authentica na-
uigia. lib. 6. titu. 2. ubi habetur de verbo
ad verbum quod ſequitur. Nauigia ſi
quocunq; loco peruenerint, à quo caſu
contingente rupta fuerint, vel aliter ad
terram venerint, tã nauigia, quàm bo-
na nauigantium, ipſis integre ſeruen-
tur, ad quos ſpectant; antequàm naui-
gij periculum incurriſſent, ſublata pe-
nitus locorum conſuetudine, qui huic
aduerſa eſt ſanctioni. Trãſgreſſores hu-
ius noſtræ conſtitutionis bonorum pu-
blicatione mulctentur. Et ſi res exege-
rit, iuxta mandatum noſtrum omnibus
bonis confiſcantur, qui nec propter le-
ges diuinas, & canonicas, quæ huiuſ-
modi dominorum damnant abuſionẽ
(ſicut patet. C. 8. 28.) nec propter leges
Imperiales, vel iſtam iuſtinianam, illã
peſſimam dimittunt conſuetudinem,
ſub nulla uiuere uolunt lege, & ideo ſi-
ne lege peribunt, ibidem etiã. C. de fur
tis. l. in eum, tales infra annum teneu-
tur reſtituere in quadruplum, poſt an-
num uero in ſimplum, propter actoris
negligentiam, qui tantum de repeten-
do diſtulit, & negligens fuit. C. lib. 11.
titu. de naufragijs. l. j. dicitur ſic. Si quã-
do naufragio nauis expulſa fuerit ad li-
tus, & infra fiſcus ſe non interponat,
quod enim ius habet fiſcus in aliena
calamitate, vt de re tam luctuoſa com-
pendium ſectetur? hæc ibi.

¶Sed dicunt falſi, quando neſcitur,
cuius ſunt bona illa, iuſte domino ter-
ræ confiſcantur, ergo per ſolam ignorã
tiam rerum dominium acquirunt.

¶Quod eſt falſum: quia ſic res inuẽ-
ta eſſet inuentoris, & licitum mihi eſ-
ſet occupare omnem rem, cuius domi-
nium ignorarem. Et contra legẽ, & ra-
tionem. C. vnde vi. l. cum quærebatur.
lib. 8. titu. 4. ubi expreſſe lex reprobat
talem bonorum occupationem. Sanci-
mus (inquit) talem poſſeſſorem præ-
donem intelligi? Ridiculum etenim
eſt dicere, vel audire, ꝙ per ignorantiã
alienam rem aliquis, quaſi propriam
occupauit: Omnis autem ſcire debeat,
ꝙ non ſuum eſt, hoc ad alios pertinere.
Sequitur cito poſt. Si quis alienam rem
aduerſus domini voluntatem attigerit,
furti actio tenetur. Gloſa dicit ignorã-
tia non excuſat, qua ignorabat, cuius
eſſet, quia hoc non tenebatur ſcire, ſed
ſciebat, non eſſe ſuum.

¶Iterum dicunt, res derelicta occu- 38
panti conceditur iuxta regulam iuris,
quæ dicit, quod nullius in bonis eſt, oc-
cupanti conceditur.

¶Iſtud eſt verum: quãdo eſt certum,
ꝙ eſt derelicta, & ꝙ dominus inde nul
lam vtilitatem quærat. Sic in propoſito,
ſiue dominus ſit viuus, ſiue mortuus
de rebus illis, ex naufragio proiectis,
vtilitatẽ habere deſiderat, nec vnquàm
eas derelinquere intendebat. Ex his pa
tet, ꝙ talis acquiſitio per ignorantiam,
cuius ſunt, per leges reprobantur.

¶Sed forte dicent, ignorãtia ſola nõ
acquiritur per dominium, quia aliæ
cauſæ concurrunt, vna, ꝙ ſuper terram
domini talis proijciuntur, & ipſi eas ab
alijs defendunt raptoribus.

¶Sic dicentes, ſunt de opinione illo-
rum, quorum ſententiam recitat in ſi-
mili Pomponius, & c ff. de rerum domi
nio acquirendo. l. Pomponius, tractat
in digeſto nouo, lib. 3. titu. 1. Caſus le-
gis, Proceſſus meus à lupo raptus, à vi-
cino de ore lupi eripitur, qui porcum
dicit eſſe ſuum conſiliatij ſui cum eo
concordant, dicentes, quod in ore lupi
eſt, deſinit eſſe meum, ſicut auis, quan-
do de manu mea volat, & piſcis quan-
do de naſſa mea ad aquam fugit, & alia
beſtia, quando ad ſiluam euadit, ſicut
etiã deſinit eſſe meum, ꝙ auis de area,
vel miluus de alio loco, quod meum
prius fuerat, portat: Volunt ergo iſti di
cere, ꝙ ſicut piſcis, vel auis volans, non
mea, ſed capientis ſunt. Ita porcus in
caſu poſito. Sic conſimiliter dicunt iſti
de bonis, quæ ante naufragium mea
erant, in naufragio auolauerũt, & mea
eſſe deſierunt. Pomponius vero legiſla
tor

tor illis dupliciter obuiare videtur. Primo, licet verum ſit in illis, quæ ſunt feræ naturæ, ſicut in auibus, & huiuſmodi, non tamen in porcis, quę ſunt naturę domeſticę. Secūdo, quia auis auolās mea ſit, ſi à me capi, poſtquā auolauit, poſſit, ita de porco, ita etiam dic de bonis naufragorum, in quibus dominiū in naufragio non amittebatur, per naufragium enim, vel quemcunque talem
1 caſum fortuitum res mea non deſinit eſſe mea, & hoc ibidem ſequitur diffinitiuè in texto: Si (inquit) naufragiū, quod amiſſum ſit, non ſtatim noſtrum eſſe deſinit: Aſſumit, hoc tanquàm per ſe verum, ad probandum intentum de beſtia in ore lupi. Et eſt iſte exempli intellectus, ſicut rerum dominium per naufragium non amittitur, quin verus dominus iuſtè eas, mortuus, vel viuus, habere debet, ſi tamen de ore luporum eripi poſſunt de facto, quia de iure eripi deberent. Ita dominus porci eius dominium iuſtè vendicat ſi de ore lupi eripi poſſit. Et quia aliqui fortè exemplum ſuum negarent. Ideo probat illud, dicēs, deniq; quadruplo eum teneri: qui rapuerit bona, ſcilicet, naufragorum Sequitur concluſio ibidem. Si igitur manet noſtrū ergo arbitror, & furti competere actionem (ſupple) contra illum, qui porcum ſic liberatum, vel bona ſic proiecta detinet, ſicut patet ſupra eodem cap. 37.

39 ¶ Nec valent, ꝙ inſtant dicentes, talia bona mortuis reſtitui non debere, ſicut dictum eſt. C. 8. 30. quia nec exempla illorum ſunt, ad propoſitum de dānatis, & inteſtatis, & nothis quorum bonis ſecundùm iura ciuilia domini ſuccedunt. Nec tamē aliquid de his pro mortuis facere tenentur. Quia ſicut pri mi ratione criminis vita. Ita alijs bonis exterioribus iuſtè priuari poſſunt. Alij vero in deteſtationem paterni criminis his priuātur, rationaliter quidē: vt alij talibus, territi exemplis, conſimilia fugiant crimina. Patet ergo ex prædictis, ꝙ iſte falſorum abuſus eſt contra Iura diuina, Naturalia, Canonica, & Ciuilia antiqua. ſ. Digeſtorū, & Noua, ſcilicet Codicis, & Nouiſſima, ſcilicet, Authēticarum. Patet etiam ꝙ cum cauſa, quam aſſumunt cum ignorātia, nulla eſt, ꝙ totum occupare debeant. Illi tamen, quorum bona ſic conſeruātur, ſeruantibus tenentur ad antidotū. Iterum videtur, ꝙ declinare non poterunt, quin ſola ignorantia illorum cauſa ſit, quare bona ſic occupant naufragorum.

¶ Quia ipſi concedent, ꝙ ſi ſcirent verum dominum, eam ei reſtituerent, ergo ſi ſcientia domini eſt cauſa reſtitutionis, ignorantia eſt cauſa non reſtitutionis. Sed hęc ſit cauſa talis effectus per ſe, ſcilicet, caloris, cōtraria cauſa eſt cauſa cōtrarij effectus, ſcilicet, frigoris. Sic in propoſito, ſi oppoſitum de oppoſito, propoſitum de propoſito. Si vero hoc concedunt, incidūt in legem, quę habetur ſupra eod. c. 37. C. vnde vi. Iterum dicunt, ꝙ non ſola ignorantia, ſed 40
defectus probationis cauſa eſt, quare talia dominis confiſcantur. Sed ſicut in re inuenta, ꝙ dominus eam eſſe ſuam probet, ſufficit dicēdo certa ſigna, quę in libro, vel alia re continentur, ſicut ēt in animalibus amiſſis, & ad domum alicuius venientibus, ſi infra annum, & diem probet eſſe ſuum, qui amiſit, illa recuperat, ita ſufficere deberet, ꝙ per certa ſigna, quę dicit eſſe in arca ſua, quæ ad terram proijcitur, de dicbus ſeu alijs rebus per certa etiam ſigna, quæ in dolijs ſculpſit, & per homines vicinos iuratos oſtendere bona eſſe ſua. In caſu enim poſſet nauis in exitu de portu, domino nauis, cum omnibus vicinis aſpicientibus, cum omnibus rebus in ea contentis periclitari. Item caſu contingere poſſet, ꝙ nauis omnibus vicinis nota ad terram veniret omnibus, qui in ea fuerunt, ſubmerſis, quia tempeſtate imminente ſe inbarca ponēres vt ad terram fugerent ſubmergebātur, ex quo in omnibus talibus caſibus certiſſime ꝓbare poſſet certius, quàm de animali: ꝙ ſuum (vt dictum eſt) infra annum & diem probare nō videtur ſtatuti,

ſtatuti, vel conſuetudinis ratio, quę continet, ubi nullum animal viuum euadit, bona domino terræ confiſcaetur.

¶Eſt ergo potius abuſus,& cõtra omnem legẽ (ut oſtenſum eſt) & rationẽ: Et totum iſtud malum accidit per falſos ſapientes, per quos talia fiunt ſtatuta,de quibus Eſa.10Veh qui condunt leges iniquas,& ſcribentes iniuſtitiam ſcripſerunt,ſcilicet,in ſtatutis, & ordinationibus ſuis,vt ipſi ex illorum, qui in maxima ſunt miſeria, ſicut in naufragio bonis ditentur,& illi miſeri omnia ſua amittent,uel medietatem dent, vt aliquid recuperẽt: Sequitur,vt opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent cauſæ humilium populi mei,vt eſſent uiduæ quarum mariti ſubmerſi ſunt,præda eorum, nuper enim talis vidua bona,quæ in ciſta mariti ſui ſubmerſi erant,per quas multas marcas marito ſuo debitas recuperaſſet à confiſcatore,cui nunquàm res valuerunt, petiuit,nec obtinere potuit,ſequitur. Et pupillos ſuos,ſcilicet,filios ſubmerſorum diriperent, bonis paternis eos priuando:Ecce qualis, ex tam iniquo ſtatuto ſequitur effectus.

¶Sed quid facient illi,qui talia ſtatuta condunt, vel tenent contra naufragos, quando ipſi in morte naufragium patientur corporis.Iſtã q̃ſtionem q̃rit ab eis propheta in verbis immediate in authoritate ſequentibus,qd (inqt) facietis in die uiſitationis,& calamitatis:quãdo illa putrida nauis corporis ueſtri ad mortis ſcopulum confringetur,ad cuius tũc confugietis auxilium nunquid tunc uobis valebit,inanis ſtatuti,vel cõſuetudinis allegatio: ubi derelinquetis gloriam ueſtram,uel quibus certe alijs confiſcationibus? vt ſicut uos bona cõfiſcatis naufragorum:ita uobis mortis patientibus naufragium bona veſtra confiſcentur,corpus,ſcilicet,vermibus anima dęmonibus, bona inimicis, ut ſic Chriſti promiſſum in eis verificetur:dicentis,Matth.7.

41 ¶In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini.

¶Et non ſolum de falſorum ducatur ſequitur periculum animarum tam ipſorum quàm dominorum, qui eorum vtuntur conſilio,& ſtatutis (vt dictum eſt) ſed etiam corporum occiſio, quia tam domini, qui talia cupidorum ſequuntur conſilia, quàm ipſi conſiliarij aliqñ occidunt,& terræ diffamatio.

¶Terra enim propter falſos etiam apud exteras diffamatur nationes, & maleficiorum multiplicatio,propter tales enim falſos, & periuros, & malorũ ſupportatores mali multiplicantur, & mala audacter perpetrant ſpoliando, mutilãdo,occidendo,tibias, & brachia frangendo,& crudeliter uerberando,& totum in audacia falſorum hominum, vel qui eos in malis ſuis ita potẽter defendunt,quod nullus eos indicere audet,vel incarcerare.

¶Illi ſupportatores ſtatim eis minãtur,dicentes. Si indiceretis homines talis domini, uel aliquem rigorem exercueritis,melius eſſet vobis dormire. Et (quod crudelius eſt) ipſos etiam per illos malefactores lęſos, ita minis terrent totam culpam eis imponentes, q̃ nõ audent de eis querelari,uel iuſtitiã petere, ſed lęti ſunt cum toto damno, quod habent pacem,& concordiam petere,uel quia ſperant,quod ſi depręhẽdantur,ratione munerum uel parentelę, & huius falſi ſuo periurio liberabuntur,propter hoc enim abſque timore mala perpetrant.

¶Sequitur etiam bonorum exteriorum amiſſio,quia ſicut tam ipſis,quàm dominis per falſitates veniunt, ita recedent,quia dicitur in prouerbio gallicano,quod vnus denarius male lucratus,omnes alios deuorat.

¶Ex quo tot mala falſorum ſequuntur ducatum, patet, quod falſi dominos ducentes,uel regentes, uel etiam veraces decipientes, ſunt, ſicut planca, quæ lupum, in puteum cadere facit.Volentes lupum capere aliquãdo plancam deceptoriæ ſuper puteum ponunt,& abſcõdunt, ponentes prædã aliquam Exemplum.

aliquam ibi, tali modo, quòd eam tangere non poſſit, niſi ſuper planeam pedem ponat. Sic domini, qui mediante planca falſorum prædam acquirunt, ſuper eorum conſilium ſe fundantes, ſic in puncto ad inferna deſcēdūt. Iob. 21. Quia pedem affectionis, & confidentię ſuper falſam plancam, & putridam poſuerunt.

Arti. 8 ¶Finis autem falſorum ſimilis erit fini Iudæ proditoris, ſicut & ſimiles ſunt ei ĩ uita, vnde gloſa ſup illud Matthe. 26. Exinde quærebat oportunitatē, ut eum traderet. Multi (inquit) ſunt, qui factum inde execrantur, & idem faciunt, quod ipſe fecit. Nam ipſe Chriſtum vendidit, & qui pro munere falſum teſtimonium dicunt Deum, qui veritas eſt, vendunt. Et non ſolum illud faciunt, quod Iudas, ſed grauius delinquunt (ſicut multis rationibus oſtenſum eſt. Ft 6. 37.) Et ideo iuſte turpiorem finem habebunt, illius animā diabolus rapuit. Iſtorum uero quandoque & corpus ſimul, & animam rapnit ita quod neutrum in terra dimittit: Sicut nuper patuit de quodam tali, de quo quidam fide dignus, cuius dictis fidem adhibent, qui eius uitam nouerūt, narrare conſueuit, quòd cum falſitate multa acqirens de mammona iniquitatis, diues effectus fuit, finis, uero diuitiarū. & uitæ ſuæ talis fuit. Vno die eo in cāpo exiſtente puer rufus, & ignotus ad vxorem, uenit in domo quærens, ubi maritus eſſe, ipſa vero reſpondente, quod eſſet in campis, adiecit ille diabolus in forma pueri, dicas ei in reditu ſuo, quòd reddat mihi debitum meum nocte iſta: Cui illa neſcio, quòd alicui obligetur in quocunque. Ille uero aſperius, & amarius uerbum recitans ait. Omnino nocte iſta debitum meum ab eo habere volo. Cum uero vxor omnia iſta marito narraſſet, ipſe dixit, iuſte petit. Nocte uero illa lectum ſuū parari præcepit in quadam domo foris ſeca; in qua nunquàm antea dormire, conſueuerat, nec aliquem ibi ſecū habere voluit, ipſo vero domū illam inſtante, & cum lumine remanente omnibus eiectis: illi de domo curioſius per rimas introſpiciētes quid faceret, viderunt illum in forma pueri cum homine illo fortiſſime computantem, pluresque pecuniæ ſacculos, ut eis videbatur inter ſe habuerunt, mirabantur, qa non intrauit per oſtiū, ſed aſcēdit aliūde, dum uero illi exterius expectarent, vt uiderent finem, circa computum diſcordare cęperunt, & infeſta uerba iuter ſe habere, famuli vero hoc videntes oſtium fregerunt, vt intrantes magiſtrū ſuum iuuarent, oſtio vero fracto lumē extinctum fuit, ſed cum aliud lumen portarent, nec magiſtrum ſuum, nec ruſum illum inuenerunt: qua in re qd aliud penſari poteſt? niſi quòd diabolus multa ei mutuauerat ĩ malis lucris, diabolus tales iuuat, talibusq; vel mutuat, vel in aliquo modo tradit ad mercandum, vel dat ad expendendum.

Exemplum.

42

¶Iuxta illud Matth. 4. Omnia (inquit) hæc tibi dabo, de quibus quia neſciuit computum reddere: accepit eum ſecum ad ponendum in carcere inferni vſque reddat vltimum quadrantem, quod nunquàm erit falſi ergo lucratores de ipſo ſpeculum ſuum faciant, ne & ipſi ſimilia patiantur, & in codē carcere profundiſſimo ponantur Ideo dico profundiſſimo, quia ſub ſaracenis, & infidelibus erunt, ſicut patet. D. 1. 18.

¶ Quia ſicut homo plus iraſcitur contra denarium falſum, qui apparet 43
bonus, quia citius per eum decipitur, quàm contra manifeſtè plūbeum, per quem non faciliter decipitur.

Exemplum.

¶Ita Deus contra falſos Chriſtianos, qui, vt bonos decipiāt, nituntur boni apparere, tales in collatione priuata ſolent ſanctiſſimè loqui, vt ſeipſos intantum iuſtificant, quod pro toto mundo, vt dicunt, vnam non falſitatem, nec aliquem de ſuis facere permitterent.

¶ Et ſi ſermo fiat de falſis hominibus, ipſos deteſtantur, & ſtatum illorū cum ſuſpirijs plangunt. Sed ita ſicut bonam, & ueram faciunt partem ſuam in verbis. Ita falſam eam faciunt in

opere, de quibus. Geñ. 27. Vox quidem vox Iacob, ſed manus ſunt Eſau. Et in Pſa. 11. Corde, & corde locuti ſunt, quia fideli corde, & ore loqui videntur, quã-do non habent occaſionem falſum cõ-mittendi. Sed alio corde, & ore, quando prædam uident, & opportunitas oc currit falſitatem committendi.

¶Pro talibus tota orat eccleſia dicẽs, diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa. In Pſal. 11. Non ſolum illorum qui faciuut, ſed per quos hæc faciunt, qui ſunt quaſi manus illius capitis. Sed caueant, quia ſicut homine de-

Exemplum. lictum committente, pro quo manum mittere debet, ſi vnam manum habeat aridam illam amputari debet. Ita in ꝓpoſito, oculus nequàm erui debet, ſicut patet. C. 11. 4. Et manus arida amputa-

Exemplum. ti, & in ignem mitti.

¶ Quando dominus quicunque de aliquo confidit, quòd in agendis ſuis, ſiue quæ animam tangunt, ſiue corpus, fideliter aget, quaſi pro manu illũ habet. Si autem illum decipiat, & quod ei commiſſum eſt, fideliter nõ faciat, manus arida eſt, & abſcindetur, & in ignẽ mittetur, quia contra dominum eſt manus eorum Micheæ. 2.

¶Famæ bonæ. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Boni virtutum ſectatores famam ac vitam, cui eorum fama & gloria innititur, habent, quorum quidem fama omni tẽpore perſidet, ac permanet, innixa Deo optimo vita quæ proba, tanquàm ſolido ſtabiliuè fundamẽto improbi vero & mali, qui recta vita, cui eorum fama veluti fundamento adhæret, & innititur, carẽt, non habent eam ſtatam, atque ſtabilem in æuum: quia nomen impiorum delebitur.*

2 *Fama bona, & nomen bonum nobiſmetipſis, & cæteris mirũ in modũ cõducit.*

3 *Bona grauium virorum fama non ſolum pro ſeipſis, ſed etiam pro alijs neceſſaria exiſtit: & eodem loco illos communẽ facit auctor, qui à perſonarum infamiũ, vel crebris mulierum colloquijs ſeſe auertere negligunt.*

4 *Pro alijs etiam, ad eorum ſaluti, & ædificationi conſulendum bona fama neceſſaria eſt.*

5 *Quid ad agendum, vel loquendum pretium operæ eſt, cum forte proximi adeò improbi, & peruerſi ſint, vt omnia bona, in malum peruertant, & de bonis penitus ſcandalizari vellint, breui ſermone inſtituit.*

6 *Mala fama nullo tempore minimè timẽda eſt, quæ in eodem diſcrimine, ipſe, & cæteri proximi verſantur.*

7 *Ex mala fama alij etiam in eadem naui ſunt, & periclitantur.*

8 *Non ſolum ab illicitis, ſed etiam quandoque à licitis nos ipſos reprimere debemus, vt pericula, & ſcandala deniteмus.*

9 *Quomodo à lege ciuili ius canonicum & Apoſtolicum diſcrepare nõ videtur, erudite declarat.*

10 *Quando quis inſcienter agens eius opere nonnullos offendi, ſeu ſcandalizari dignoſcit, ab incæpto deſiſtere debet.*

11 *Tumidi, & auari homines ſæpe ſæpius ex alienis bonis nomen, & famam ſibi noſciſcuntur.*

12 *Superbi (iuxta Apoſtoli ſententiam) in veſtibus, quibus adeo ipſi afferũtur, & tumeſcunt, ouium titulos imponere, & aſcribere deberent, & ſic in ſingulis rebus alijs quorum victu, & opere nimiũ ſibi placent, inſcriptionem animalium, & hominum, idem etiam efficiant auari fœneratores: quia titulum fortaſſis proprium nullum inuenirent.*

FAmæ bonæ cũ bona vita. Primo, oſtendiť decentia, ſeu pulchritudo. Secundo, utilitas. Tertio, neceſſitas. Quarto, malæ famæ periculum.

¶Primum patet, quia ſicut flores ſua pulchritudine, & odore hortum ornãt, & arbores, ita fama vitam bonam. Sed Aduertendum eſt, quòd ſicut aliqui in- Artic. 1. Exemplum. 1

 ueniun-

ueniuntur flores, qui fructũ ſignificãt, & ex quibus fructus ſequitur, ſicut qñ videmus arborem bene floridam, ſperamus eam fructum producturam. Aliqui uero ſunt flores, qui licet decorem oſtendant exterius, nullum tamen fructum vtilem, vel producunt, nel ſignificant, ſicut flores quarundam herbarũ nociuarum, quæ inter frumenta creſcunt. Ita ſpiritnaliter aliqui habent & famam, & uitam, ſuper quã fama fundatur, & illa pulchritudo eſt durabilis, quia bonum, & ſolidum fundamentũ habet, ſcilicet, Deum, & bonam vitam, ſic fuit fundata fama Salomonis. 2. Paral. 9 Cui dixit Regina Sabba: uiciſti famam virtutibus.

Exemplum. ¶Et ſicut ędificium, quod habet bonum fundamentum, in altum ędificari poteſt: & arbor bonas & ſanas habens radices altius creſcit, & minus ventorũ timet impulſus.

¶Sic fama virtuoſi minus tribulatio nis timet impulſus, & vſque ad eũ creſcit, de quo dici poteſt, illud Heſter 9. Fama nominis eius creſcebit.

¶Et ſemper durat, Eccleſiaſtici 41. Bonum nomen permanebit in æuum: Mali uero, qui ſine vita bona famam habẽt (ſicut illi, de quibus dicitur Gen. 6. Potentes à ſeculo viri famoſi. Et Ezechiel 23. Factę ſunt famoſæ mulieres.) Tamen, quia ſine fundamento eſt, & radicibus, nec in altum ad Deum in bonum creſcere poteſt, nec eſt diu durabilis. Hoc ipſimet recognoſcunt Sapien. 2. dicentes, tranſiet vita noſtra, tãquàm neſtigium nubis, & ſicut nebula diſſoluetur, quæ fugata eſt à radijs ſolis, & nomen noſtrum obliuionem accipiet per tempus, & nemò memoriam habebit operum noſtrorum, quia nomen impiorum delebitur: Eccleſiaſtici 41. de talibus dicitur. 1. Reg. 2. Non eſt bona fama, quam audiui de uobis.

Artic. 2. ¶Nec tantum eſt hæc bona fama ſolum ad pulchritudinem, ſed etiam ad vtilitatem ſuijpſius, & etiam aliorum. Primum patet, quia in caſu fortuito cuſtodit hominem à falſitatis, ſeu proditionis ſuſpitione, Sicut patet per legem ciuilem. ff. de re militari. l. non omnes in digeſto nouo. lib. 11. §. à barbaris Caſus legis ſic concipitur.

¶Exercitu Imperatoris parato in bello contra exercitum barbarorum, miles quidam Chriſtianus, quaſi uolens nobiliter agere exijt, inimicis ad pugnã ſe exponens, in qua capitur, poſtmodũ vero apud Imperatorem accuſatus eſt, quod propter vecordiam, vel affectionem, vel confœderationem, quã in barbaris habuit, ſe capi permiſit, Imperatoris ſententia finalis eſt, quod ſi ſemper ante ſe bene habuit, nec aliqua falſitas, uel proditio prius in eo inuenta eſt, quòd præſumendum eſt, quòd captus fuit, ſicut probus miles.

¶Si uerò antea inuentus fuerit in aliqua ſimili falſitate, oportet, quòd probet ſe fuiſſe captum inuite: Sic ergo fama bona im pinguat, & fortificat oſſa. Prouerb. 15. Quod non præſumuntur capi, niſi magna uis eis inferant. Et ſic eſt ad utilitatem propriam, quia ſicut nec in iſto caſu, ita nec in quocunque alio boni viri, & graues faciliter malum credunt de homine bonæ famæ ab antiquo.

¶Intantum enim eis valet famæ protectio, ꝙ ſi malum de eis narretur, fama quaſi auctoritas narratori obuiat à dicentibus, ſicut de talibus dici conſuenit, quod non eſt veriſimile, vel credibile, ꝙ homo qui ſemper bonę extitit famę talia dicere, vel agere vellet. Reſpondent. n. boni talia de hoĩbus bonę famę audiẽtes, dicẽtes nõ credimus, ą audiuimus famã eius. Iob 28 Quod etiã fit ad vtilitatem aliorũ patet. B. 4. 4.

Arti. 3. ¶Et non ſolum eſt utilis, ſed eſt etiã neceſſaria bona fama tam propter ſe ipſum quàm propter alios. Primum patet quia ſicut cortex eſt neceſſaria pomo, nel arbori Arbor enim de corticata amplius non creſcit, ſed marceſſit, ſicut patet. C. 13. 10. Ita eſt fama neceſſaria arbori noſtrę, aliter enim arbor hęc ſpiritnaliter perditur, ſi poſſibile ſit famam emẽdare, pp quã conſeruandam ab omni

Exemplum.

ab omni ſpecie mala abſtinendum eſt: Errant ergo qui nimis loquuntur cum mulieribus, uel alijs perſonis minus ſecuris, uel de quibus ſuſpitio oriri poſſit ſiniſtra. Et quando repręhēduntur: Reſpondent, non eſt uis, nec curandum, quid homines loquantur, quia non eſt peccatum inter nos, ſufficit nobis bona conſcientia, & uita. Iſti tantum dicunt ac ſi dicerent, arbori ſufficere lignū ſine cortice. Aduertant tales, quod ſicut Ioſeph cameram mulieris ſolus intrans. (Gen. 39.) cum qua nec peccauit, nec peccare cogitauit. Chlamidem tamen in camera amiſit, & in carcerem mittebatur, ita ipſi, licet non peccent, chlamidem tamen, & corticem bonæ famæ amittere poſſunt, & carcerem tędij incurrere. Curam ergo habe de bono nomine (Eccleſiaſtici. 41.) Quia melius eſt nomē bonum, quàm diuitiæ multæ, Prouerb. 22. Quia talem incurrere poteſt infamiam, & ſpiritualē plagam, quàm cum multis diuitijs, vel vnguentis curare non poteſt. Sicut ergo melior eſt ſanitas ſine vnguentis, quàm infirmitas, pro qua vnguenta, & medicinam quęrere oportet, ita melius eſt nomen bonum, quàm vnguenta pcioſa. Eccleſiaſtes. 7 Multum enī amittit, & multum ſeipſum damnificat, qui nomen bonū amittit, & ubi gratis hoc facit, credens ſibi uitam ſufficere, quàm bonam credit, mala eſt, quia teſte Aug. in lib. de communi ſermone clericorum, qui famam ſuam negligit, de cōſcientia ſua confidens, crudelis eſt. Et habetur hæc auctoritas in decreto. 12. q. 1 nolo. Nota. P. 1. 8.

Exemplum.

Exemplum

4 ¶ Secundum etiam patet, uidelicet quod bona fama neceſſaria eſt, etiā pter alios, quia ex quo per præceptum obligatur diuinum, diligere proximū, ſicut ſeipſum, neceſſario ſequi uidetur, quod ſicut bona uita, & etiam fama eſt neceſſaria ſibijpſi (ut dictum eſt) ad hoc, vt ſeipſum ſaluet. Ita neceſſaria eſt bona fama propter proximum, vt ipſum ędificet, & ſalutem eius procuret: vnde Chryſoſto. ſuper. Matth.

¶Qui bene uiuit, ſe ſolū ſoluat, qui bonam habet opinionem, multos ędificat: Quid autem prodeſt, ſi bonam vitam agendo te ſaluas, & malam famā habendo plurimos ſcandalizes?

¶ Tales reprehendit decretum. 11. quæſt. 3. non ſunt audiendi, ibi arguūtur illi, qui contenti de conſcientia ſua non curant, quid de eis ęſtiment homines: Cum tamen famam contemnētes, occidant animas multorū blaſphemantium uiam domini. Contra domini doctrinam, qui, ut in hoc nobis exemplū daret, dixit Petro, Matth 17.

¶Ne fortè ſcandalizemus eos, uade ad mare, &c. Et contra doctrinam Apoſtoli, Roma. 12. Si (inquit) fieri poteſt, quod ex uobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Teſte ergo Auguſti. in lib. de communi ſermone clericorum, duo tibi neceſſaria ſunt, conſcientia propter te, & fama propter proximum: Iſtæ ſunt binæ ſtolæ quas Chriſtus ſignificatas per Ioſeph, qui binas ſtolas dedit fratribus ſuis. (Gen. 45.) Dat diſcipulus. & fratribus ſuis, ꝓpter quas diuulgabatur fama de eis, Luc. 4.

Si autem proximi ita peruerſi ſint, 5 quòd ſicut aranea, omnia bona in malum peruertant, & omnino etiam de bonis ſcandalizari nolunt, ſicut Iudæi de ſermonibus, & factis Chriſti, nec eos ab hoc reuocare poſſit, niſi in malis eis conformetur, exemplum ſequatur Chriſti, & dicat, quod ipſe reſpondit diſcipulis ſuis. (Matth. 15.) dicentibus.

¶Scis, quia phariſei audito hoc uerbo ſcandalizati ſunt, ſinite (inquit) eos abire, quia cęci ſunt, & duces cæcorum.

¶ Tale ſcandalum uocatur puſillorum, quod eſt acceptum ex malitia ſcādalizati, & non datum.

¶In talibus, ſicut dicit decretum. 11. quæſtio. 3. inter uerba ſufficit conſciētia bona, non obſtante talium oblocutione, & ſcandalo in bono opere, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in ſcientia, in charitate nō ficta, in ver-

in verbo veritatis in uirtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris,& à ſiniſtris,per infamiam, & bonam famam perſeuerandum eſt.2.Cor.6.per infamiā, quātū ad illos,qui ex talibus operibus ſcādalizantur,& bonam famam:quantum ad illos qui ex talibus ędificantur.

Artic.4. Exemplum. ¶Semper tamen mala fama timenda eſt quæ ſibijpſi,& alijs periculoſa eſt.

6 Primum patet,quia ſicut bona fama præſeruat hominem à mala ſuſpitione,etiam ſi uerum ſit,quod de eo dicitur (ſicut dictum eſt ſupra eo.c.2.) Ita mala fama reddit hominem ſuſpectū, frequēter,ubi nihil mali agit, uel mala intentione, uerbi gratia. Notarius, vel diffamatus de furto,luxuria, & huiuſmodi,vix poteſt ſolus ire inter theſauros,uel mulieres,quantumcunque hoc bona faciat intentione, ſine ſuſpitione,uel malum de eo in hoc caſu ſuſpicetur,uel minus ei credunt, & citius obloquuntur.Tali ergò admiranti,quare in ſuſpitione, & oblocutione habeatur,cum nihil mali agat. Reſponderi poteſt,ſicut ſecūdum fabulas,lupus reſpondit ſocio ſuo.

Exemplum. ¶Cum enim uiderent ouem agnum ſuum lambere nullo modo de hoc paſtore clamante, vel obloquente, dixit lupus ſocio ſuo,ſi nos illud faceremus, quantumcunque bona intentione,& pia faceremus, omnes paſtores ſuper nos clamarent.Cui alius reſpōdit, hoc eſt propter famam, ex qua crederent, quod eos lābentes mordere uellemus. Et quia ſemel ouibus illorum nocuimus,pręſumerent, quod iterum noceremus,ſi tamē appropinquaremus imitentes legi,quæ dicit, quod ſi miles

Exemplum. male ſe habet ſemel in militia,non eſt amplius ei credendum, quia non eſt veriſimile quod bene ſe habebit in futuro. ff.de re militari l.non omnes.§.à barbaris.in digeſto nouo,lib.11.Item,qui calumniatus eſt in accuſatione prima, calumniari præſumitur in ſecunda.ff. de accuſa.l.ſi cui.§.ijſdem in digeſto nouo.libro 10. Ijs etiam concordat regula iuris in ſexto dicens, quod ſemel malus, ſemper præſumitur malus.

¶Secundum etiam patet, quod alijs etiam fama mala eſt periculoſa,quia ſicut fœtor corporalis corporibus nocet. Ita ſpiritualis nocet ſpiritibus, qd pulchrè figuratur.2. Mach.9. vbi dicitur, quod fœtore Antiochi exercitus grauabatur.Nota,quod dicit exercitus,pluribus nocet fœtor cadaueris interioris, id eſt,animæ mortuæ, quàm fœtor cadaueris exterioris,ſcilicet,corporis, qa fœtor cadaueris exterioris ſolum propinquas inficit partes, fœtor vero infamiæ homines ad plures dietas diſtantes inficit,quia uelociter portatur. 7 Exemplum.

¶Vnde uerſus, Fama bona lente volat inuidia retrahente,Fama plena malis,auium deportatur alijs:De hac ergo fama poteſt dici illud Matt.9. Exijt fama hæc in vniuerſam terram: Et illud Ruth.1.Velox apud cunctos fama percrebruit, patet ergo, qd mala fama peior eſt, & plus nocet quàm mala vita, uel peccatum in ſe,quod eſt origo malæ famæ,quia peccatum vnum occidit, vel duos fama multos:ſicut eo.cap.11. & O 5.19. Verſus.

¶Propter talia ergo pericula vitanda,ſemper ab illicitis,& aliquando à licitis abſtinendum eſt, ne etiam opus, quod mihi licitum eſt, in alterius fiat præiudicium,& ſcandalum, quia dicit lex,ꝙ ſi priuilegium à principe alicui conceſſum eſt, ꝙ poſſit ędificare in loco publico,hoc tamen facere non debet in alterius præiudicium, quia non debet præſumi, ꝙ princeps ſic priuilegium conceſſit.ff ne quid in loco publico,uel itinere fiat.l.prætor ait.§.merito.& §.ſi quis à principe, in digeſto nouo. libro 5. 8

¶Huic etiam concordat lex Apl̃ica. Certum eſt enim, quod Paulo priuilegium conceſſum erat à ſummo principe,ꝙ carnes comedere potuit, hoc priuilegium omnibus indultū fuit apoſtolis.Lucæ 10.Vbi apoſtolis ait, Edentes,& bibentes,quę apud illos ſunt,nec tamen iſto priuilegio vti voluit in alio rum præiudicium,vel ſcandalum,ſicut expreſſe 9

expreſſe patet ex nerbis ſuis.1.Cor.8.
Si (inquit) eſca ſcandalizat fratrem
meum,non mãducabo carnes in ęter-
nũ.Not.H.4.17.& nota ad hoc aliã le-
gẽ.l.6.25.& 27.Itẽ.l.10.21.Itẽ §.14.16.
10 ¶Si autem qui huinſmodi opera fa-
cit,ab initio ignorauit alios de his ſcã-
dalizari,quando eas ſcandalizari perci
pit ceſſare debet ab inceptis: hoc in le-
ge pręallegata.§.idem ait,ubi habetur,
ꝙ ſi ędificium meum alteri obſtet,ꝙ in
loco publico eſt ędificatum,ceſſandum
eſt. Et ſic in propoſito , vel ſi omnino
ceſſare nõ poteſt,ſaltem ſe excuſare de-
bet,& cauſam exponere,quare ieiuniũ
frangit,uel aliud,quod fortè illicitum
alijs uidetur facit,vtputa propter infir-
mitatem,uel debilitatem,ut huiuſmo-
di,quia (teſte Paulo.1. Timo.3.)Opor
tet teſtimonium bonum habere ab his
quę foris ſunt, vt non in opprobrium
incidat,& in laqueum diaboli.Quęcũ-
que ergo bonę famę ſunt,ſi qua uirtus,
ſi qua laudis disciplinę hæc cogitate.Phi
lippen.4. Nota , ꝙ apoſtolus inter fa-
mam, & laudem mediam ponit uirtu-
tem,quia famam,& laudes , nel deſide-
rare,vel acquirere nullus deberet , niſi
medijs virtuoſis, & modis bonis,vtpo-
te de operibus proprijs,& de laudabili-
11 bus expenſis propriorum bonorum, &
non alienorum : Quod eſt contra nõ-
nullos,qui de bonis alienis nomen , &
famam eis acquirunt , cuiuſmodi ſunt
ſuperbi & auari:Quorum primi nitun-
tur per ueſtes curioſas, quantum ad ſe-
ipſos,& multa res datas, & ſuperba fa-
milia,quantum ad alios,& per larga cõ
uiuia de bonis alienis famam acquire-
re:Alij uero per magnam diuitiarum
congregationem,& dum in officijs sũt
diuerſis per multas terrarũ emptiones,
& poſſeſſionem ędificationes,& curio-
ſa opera bonis alienis, & alienis operi-
bus famam inquirunt. Contra legem
mundi,& contra legem eccleſię,& cõ-
tra ſacram ſcripturam. Primum patet
ff.de operibus publicis.l.pecuniam.§.ſi
quis in digeſto nouo.libro 12. In illa
enim lege ſenatus cenſuit, quòd nullus
de alieno opere nomen,uel famam ſibi
aſcribat,uerbi gratia. Aliquis opus ab
alio factum adornat, uel aliqua de ſuo Exemplum.
addit,feneſtram fortè, uel uitrum , uel
aliquid tale,ad laudem , & memoriam
nominis ſui, vult nomen ſuum in ope
re illo imprimere,dicit lex, quòd in ti-
tulo illo inſcriptionis ſolum inſcribe-
re debent quantam ſummam ipſi ex-
pendiderunt de ſuo,& quantum ipſi fe-
cerunt,& non totum opus ei aſcribere,
nec de alieno opere famam,& gloriam
acquirere,huic optimè concordat ſacra
ſcriptura. Gal.6.dicens. Opus ſuũ pro-
bet vnuſquiſque,ſic in ſemetipſo tan-
tum gloriam habebit,& non altero. Si
prædicti ſuperbi lege prædicta intantũ 12
vterentur,quòd titulos inſcriptionis in
rebus imponerent, in quibus gloriau-
tur,illorum,à quibus producuntur,vel
operantur,in ueſtibus titulos aſcribere
eos oporteret omnĩ,& ſic in omnibus,
quorum uictu ſuperbiunt,titulos alio-
rum animalium,uel hominum pone-
re oporteret , titulum vero proprium
nullum fortè inuenirent , nec opus,in
quo eum ponerent,ſi opus ſuum dili-
genter probarẽt ſecundùm dictũ apo-
ſtoli,niſi fortè in turpiſſimis corporis
exitibus,& purgamentis, quæ ſunt ope-
ra propria. Si eodem modo agerent p̄-
dicti acquiſitores,qui de alienis ditan-
tur,contra regulam iuris in ſexto.cap.
locupletari,quæ dicit, quòd nullus de-
bet cum aliena iactura locupletari uix
inuenirent in operibus,& ędificijs ſuis
ſpacium, in quo nomen proprium in-
ſculperent, ſed ſatis larga inuenirent
ſpacia , in quibus nomina pauperum,
& ſimplicium , & etiam dominorum,
quibus ſeruiunt,quos defraudauerunt,
inſcriberent : Sicut ergo in die iudicij,
opus cuiuſcunque frontis oſtendet ſu-
perſcriptio , ita vtinam nunc quælibet
in opere illorum particula illius oſten-
deret ſuperſcriptionem, & titulum,cu-
ius expenſis factum fuit , ut de ſingulis
partibus reſponderi poſſet ad quæſtio-
nem. Matth.22.Cuius eſt imago hæc,
& ſuperſcriptio, &c.

❡ Feſtorum ſolennium. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Feſtorum quæ à iure feriæ vocitantur, quædã tẽporalia sũt, & quædã æterna. Feſtorum verò temporalium, quoddam eſt extrinſecum quando ab operibus extrinſecis manus deſinere debet: quæ autem ſunt huiuſmodi feſta in Concilio Lugdunenſi determinata, non obſcure addiſcitur.*

2 *Feſtum intrinſecum continuum, & prorſus obſeruatum, ac continuè celebratum eſſe debet: & iſtud eſt, quando anima facinoribus peccatorum ſeruilibus non exagitatur, neque vexatur.*

3 *Illos Chriſtianos, qui ad æterna cæleſtia peruenire poſt huius vitæ curriculum peroptant, per vigilias ſcilicet, pœnitentiæ diuerſas, ad inſtar ſanctorum omnium, proficiſci opus eſt.*

4 *Qui Martires imitari per Martirij vigiliam, ac viam nequeunt, via tamen mundiciæ, virtutumq́; (modo velint) eos ſequi peroptimè poſſunt.*

5 *Plures eſſe ſanctorum, ac bonorum operum laudatores, & commendatores, quàm imitatores.*

6 *Feſtinantium, ſeu iubilantium feſtis diebus tria ſunt genera: Nã quidam Deo indulgent, quidam ventri, ac voluptati: & quidam diabolo vocant.*

7 *Dum à nobis ventri, & voluptati, atque ludo feſtis diebus indulgẽtibus ſanctorum feſta, & Dei ſic obſeruantur, nec Deus in illis nos exaudiet: nec ſancti ipſi, quorum ferias ſic colimus, nobis benigni, amiciq́; erunt.*

8 *Modus verus quo feſti ſanctorum Deique dies celebrandi ſunt, addiſcitur, & clarius ſumitur, tũ à modo obſeruãdi eccleſiæ ſeculire feſta: tũ etiã ab operibus ab ipſo Chriſto feſtiuis diebus peractis.*

9 *Ad ſacroſanctam feſtorum dierum obſeruationem nos plures rationes vehementem obſtrigunt: quarum prima à Dei voluntate emanat: & ſecunda ratio à cõi ratione, & iuſtitia trahitur.*

10 *Diebus feſtis pauci ſunt ab operibus corporeis ceſſantes.*

11 *Qui feſtis diebus, nec ſanctum, nec profanum efficiunt, contra feſtorum celebritatẽ, omiſſionis delictum cõmittunt.*

12 *Tertia rõ à nr̃a vtilitate nõ abre elicit̃.*

13 *Ad feſtos dies obſeruandos; non ſolum noſtram vtilitas, ſed etiam minarum Dei neceſſitas nos cogere merito debet.*

14 *Non venerantes feſtos dies, Deo ingrati, & inobedientes eſſe vident̃, eius p̃cepto refragantes, atq; aduerſantes.*

15 *Principes, & populi omnes Chriſtiani Deo magis ingrati Iudæis ipſis pluribus in rebus exiſtunt.*

16 *Deus ab ingratis feſtorum contemptoribus cuncta non iniquè eripit, vt eiſdẽ rebus, quibus abuti volunt, merito pœnam, perſoluant.*

17 *Feſtiuorum dierũ contemptores non modo in Deum, ſed etiam in proximum eundem offendentes, ſeu ſcandalizantes, delinquunt.*

18 *Duplicẽ pœnã, atq; vĩdictã debitã, Deus à dominis, & iudicibus ac Prælatis, qui pœnæ formidine, & minis, eorum ſubditos, ſeruosq́; ad feſta colenda nõ impellunt, & trahunt, ſicut etiam ab ipſis ſubditis ea contemnentibus exiget, & accipiet, altera temporalis eſt.*

19 *Altera pœna æterna eſt, qua meritò feſtorũ cõtẽptores, et conſentientes afficient̃.*

20 *Si ſerui, & ſubditi, ſciente domino, & nõ contradicente, in Deũ delinquũt, feſtos eius dies cõtẽnẽdo, & ludibrio dãdo, dominus illorũ æternũ ſuppliciũ luet.*

21 *Quare hi ſeruos ac ſubditos à feſtorum irreuerentia non cohibeant, & aſtringant, & illos ea frangere, & inhoneſtare non pudeat, triplex cauſa, in præſentiarum adduci poteſt.*

Prima eſt dæmonũ ſolertia ac diligẽtia.

Secunda eſt ſubditorum inertia, atque ſocordia.

22 *Tertia cã eſt dominorũ, & quorũcũque ſuperiorũ ignauia, & ſegnities, quã potiſſimã, et prĩcipaliorẽ huiuſmodi feſtorũ dierũ irreuerẽtiæ cã certè cẽſemus.*

23 *Subditorũ ſeruorũq́; domini, & heri ſibi tria cordi ſemper eſſe conantur, & incumbant, quorum primum proprijs eorum*

rum

rum perſonis, ſecundũ ſubditorum, ac famulorum, & tertium exteriorũ bonorum ſolicitudinem, & curæ admodũ conſulit, atq; fauet.

24 *Illi, qui ſeruos, & ſubditos, ut Deo uno die feſto famulari, & uacare debeant, ſicut eis ſex diebus deſeruiunt diligenter non erudiunt, & cohortantur; ſeipſos domino Deo in ſuo dominio præponunt.*

25 *Serui, et operarij tribus modis ſeipſos excuſant de parua feſtorum ueneratione. Primò enim paupertatem eorum inſanam, cauſantur.*

26 *Secundò mercedis, & frequentiæ amiſſionem pro excuſatione allegant.*

Tertiò tandem coactiones, & obſequij neceſſitatem, cauſantur.

27 *Refellitur, ac confutatur illorum excuſatio, dicentium, damnum, & periculum eſſe dominorum, qui in feſtis diebus eos ad laborandum compellunt.*

28 *Temporarij domini, & Chriſtianorum principes; & magnates ſecundo loco, multa pro ſui defenſione cauſantur. Se non teneri, vel aſtringi ad hoc; ut mandata Dei, quoad Dei eius dies feſtos, & id genus adamuſſim uenerentur, atque colantur, hoc enim Prælatorum intereſſe potiſſimum aſſerunt: quæ quidem futilis, & exilis excuſatio quampluribus tum ſacræ paginæ exemplis, tum etiam decretorum, patrumque ſententiis penitus eneruatur, ſiue reprobatur.*

29 *Domini omnes enixè curare debent, ut Dei mandatis cuncti obſequi, & parere uelint; non ſolum quia ſe Chriſti morte ab inferorum incendijs (modo uoluerint) liberatos conſpicuè uident, ſed etiam quia longè efficacius Prælatis ceruicoſam & obduratam plebem Sacerdotum contemptricem à multis erratis, & peccatis arcere, & amouere valent.*

30 *Tertiò prælati in ſcientiam pro eorum tutela cauſantur, quorum utique excuſatio biffariam è medio tollitur, & abdicatur.*

31 *Adhuc etiam abſentiam, & extra eorum curam reſidentiam pro munimine Prælati adducunt: quorum excuſationi refragatur, vel aduerſatur ciuilis lex; immo ipſemet Chriſtus.*

32 *Etſi ille in Prælati locum ſuffectus, ac ſubſtitutus, quicquid prælatus principalis facere poſſet, deberetur, perinde ac præſens eſſet, efficiat; tria tamen ex hoc egrediuntur inconuenientia.*

Horum primum eſt, quòd maior prælatus, quoad curam, supereſt; & ſibi curæ nomen temerè aſcribit, & uendicat.

Secundum vero eſt, quòd omiſſionis delictum perpetrat.

Tertium exinde indecens huiuſmodi eſt, quòd omni iuſtitiæ prorſus iniurius & auerſus exiſtit.

33 *Non modo Prælati, ſed etiam quicunque maiores, & domini temporales, qui improbos, & imperitos circa animarum regimen miniſtros, & iniurios, famulos in familia ſub ſe fouent, & alunt, de damnis ab illis coram Deo illatis, & inflictis, ad unguem ſatisfacere coguntur.*

34 *Allegationi illi, vbi Prælati licentiam abſentiæ, & non reſidentiæ ſibi adeſſe, & alios in eorum locum ſufficiendi Sacerdotes audacter aſtruunt, leges ciuiles, & eccleſiaſticæ, & diuinæ meritò reclamitant. Occurrunt atque obſiſtunt.*

35 *Quarto in loco conſiliarij, & commenſales dominorum, & Prælatorum cauſam afferunt, eorum minime referre, ut Prælatis, & dominis ſuppeditent, atque ſuggerant, quòd ſupplicium pro criminibus in Deum commiſſis flagitioſos perſoluere curent ac faciant: ſed quantum toto cœlo tales errare arbitramur, & credimus, exemplis, & legibus facilè patebit.*

36 *Quinto, & nouiſſimo loco, nundinatores, ſeu mercatores, nundinis ipſis, & mercimonijs feſtiuis diebus venditis ſibi uitam ſupereſſe cauſantur: Quibus etiam breuiore ſermone reſpondere in promptu eſt.*

Feriarum,

FEriarum, ſeu feſtorum ſolennium, ponenda eſt primo diſtinctio. Secundo, modus, quo debent obſeruari. Tertio, obſeruationis ratio. Quarto obſeruandi neceſſitas. Quinto non obſeruantium periculum, & pœna. Sexto pœna, & periculũ non facientiũ obſeruari. Septimo, cauſa inueſtigabiť, ex parte amborum, tam ſcilicet frangẽtium, &c. Octauo tam non obſeruantium, quàm non facientium obſeruari, excuſatio cum reprobatione.

Ar. 1. ¶Ratione primi eſt ſciendum, quòd circa feſta, quæ in iure Feriæ uocantur (ſicut patet. C. 1. 3. de ferijs, & extra eo.
1 titu.) duplex danda eſt diſtinctio, una ex parte feſtorum, alia ex parte feſtinantium. Ex parte feſtorum diſtinguitur, quia quædam ſunt temporalia, quædam æterna. Temporalium vero quoddam eſt extrinſecum, quando, videlicet, manus ceſſare debet ab operibus, & laboribus extrinſecis, & iſtud non eſt continuum, ſed ſunt determinati dies in hoc ordinati in concilio Lugdunenſi (ſicut patet de conſe. diſ. 3. pronunciandum, & extra de ferijs. li. 2. conqueſtus.) Natiuitas domini, Stephani, Ioannis, Innocentum, Silueſtri, octaua Domini, Epiphania Domini, Purificatio Sanctæ Mariæ, Sanctum Paſcha cum tota hebdomada, rogationes (quæ tamen ſecundùm gloſam nunc non obſeruantur,) Aſcenſio Domini, dies Pentecoſtes cum duobus diebus ſequentibus per decretalẽ præallegatam, Ioan. Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, Sancti Laurẽtij, Aſſumptio Mariæ, Natiuitatis eiuſdem, Michaelis Dedicatio eccleſiæ, omniũ Sanctorum, Sancti Martini, Feſta Sanctæ Crucis. Et illæ feſtiuitates, quas epiſcopi cum populo in ſuis epiſcopatibus ordinauerunt, hoc intelligendũ eſt (ſecundùm Hoſt.) de feſtis Sanctorum, qui ſunt canonizati auctoritate eccleſiæ Romanæ, hæc ſunt feriæ domini, quas uocabitis ſanctas. (Leui. 23.) in diebus iſtis non debent fieri nundinæ, nec placitum nec homo ad pœnam, uel mortem iudicari. Exod. 22. Omne opus non facietis in eis.

¶Quoddam intrinſecum, quod tenemus, quando anima non uexatur o- 2
peribus ſeruilibus peccatorum. Et iſtud debet eſſe continuum, & diſtrictiſſimè obſeruatum, quia iſtud feſtum intrinſecum continue obſeruatum eſt uia, & vigilia, per quas ad feſtum peruenitur æternum, per illas enim omnes ſancti peruenerunt ad ęternum feſtum, tamẽ per diuerſa ſemitas. Alij, uidelicet, per ſemitam mundiciæ, ſicut virgines. Alij per ſemitam pœnitentiæ, ſicut cõfeſſores. Alij per ſemitam duræ paſſionis, ſicut martyres. Alij per ſemitam paupertatis, ſicut apoſtoli. Alij p ſemitã iuſtitiæ, ſicut prophetæ. Alij per ſemitam hoſpitalitatis, & eleemoſynarũ,
ſicut patriarchę. Omnes iſti (ſicut di- 3
citur. Eſa. 66.) Fecerunt ſabbatum de ſabbato. Quia de ſabbato intrinſeco uenerunt ad æternum. Ipſi munde, & digne tenendo uigiliam, meruerunt venire ad feſtum (ſicut patet. G. 2. 8.) Oſtendentes, quòd idem alijs neceſſarium eſt, qui feſtum attingere cogitãt, non enim niſi per uias, & uigilias tales ad illud peruenire poſſunt conuiuium. Nec eſſe rationabile, quòd per alium modum illud attingere poſſent. Quis rationabiliter à Deo petere, poſſet, vel præ uerecundia auderet, quòd meliori precio daret ei cęlum, quàm dedit maximis amicis ſuis. Ex quo illi illud in care emerunt, unus capite, alius pelle, alius diuerſis tormentis. Omnes autem munda, & iuſta vita. Nec eſſet nobis rationabile aliter illud petere, nec iuſtum Deo aliter illud dare. Si uis ergo ad ſanctos peruenire, modo, quo ſancti celebrauerunt feſtiuitates, tam extrinſecas, quàm intrinſecas, Celebra Iuda feſtiuitates tuas. Naum. 1.

¶Sed forte cogitabunt, quod per uiam

uiam martyrij Martyres ſequi nõ poſſunt, quia perſecutores non ſunt, qui eos martyres faciant. Si uero eſſent, qui eos pro Chriſto occiderent, patienter illud ſuſtinerent. Sed utrum iſtud uerum ſit, uel non acta probant, in minori tędio, & perſecutione oſtendunt, quid facerẽt in maiori, quia qui in minori infidelis eſt, utique & in maiori eſſet, ſed in minoribus ſunt infideles, quia quaſi omnes pro modica iniuria, verbo, uel maledictione, uel percuſſione maledicunt, repercutiunt, & graues quærunt uindictas, pro paruo lucro Chriſtum, qui eſt ueritas deſerunt, propter paruas potentium minas, non audent ueritatem dicere, uel iurare. Quando ego in Aduentu Antichriſti, vel alterius, perſecutionis uerbera ſuſtinerent, & occiſionem, qui nunc, verba non ſuſtinent, & paruam perſecutionem, quando tunc pro maximis donis & muneribus Chriſtum non negaret, qui modo pro paruis negat. Antichriſtus uero magna dona dabit, ut populus eum ſequatur, quãdo tunc contra eius maximam ſtarent potentiam cum ueritate, qui modo non audent contra paruam. Qui ergo tunc facetetis modernis credite operibus?

4 ¶Iterum ſit ita, quòd per uiam martyrij ſequi nõ poſſunt, quia perſecutor abeſt, per uiam tamen munditiæ, & iuſtitiæ eos ſequi poterunt, ſi uelint. Sed ſunt nonnulli, qui libenter haberent feſtum, quod ipſi habent, ſed nolũt facere vigiliam, nec ire per uiam uirtutũ; ſicut ipſi iuerunt. Nota, F. 4.37. & 38. Sed cum tales morti appropinquantes, ad Deum clamare ceperint, dicentes, domine domine da nobis gaudium tecum, & cum ſanctis tuis, poterit eis reſpondere, ſicut reſpondit quidam ſocio ſuo, de quibus in parabolis continetur, quod pacto confœderati erant ſimul in quodam bello parari, & æqualiter lucrari, quorum unus in periculo fugiẽs, ab altero poſt uictoriam partem prædę petijt. Cui alius reſpondit, Non eſt iuſtum, quòd mecum habeas partem lucri, qui mecum partem habere noluiſti paſſionis. Sic in propoſito, Chriſtus, & ſancti reſpondere poterunt, non ambulaſti per uiam duram, Dei præcepta nobiſcum tenendo, nec nobiſcum ſuſtinuiſti, nec per uiam uirtutis ambulaſti, ideo nec partem nobiſcum habebis. Patet ergo, ꝙ damnoſum eſt apud Deum, & periculoſum apud animam Chriſti, & ſanctorum fugere ſocietatem in tribulationibus. Et non ſolum apud eos eſt periculoſum, ſed etiam apud mundũ eſt uerecundum armigero, uel militi fugere, ubi dominus eius, & omnes ualentes de exercitu expectant. Talis inter bonos, & probos nunquam honorabitur. Sic in propoſito. Si ergo bellum uideatur durum, ubi certi ſunt de victoria, ſi uoluerint, non fugiunt, ſed cogitent, quàm iocundum eſt militi inter amicos oſtendere, quæ ſuſtinuit pericula. Sic cogitent, quàm iocundũ erit coram tota curia cęleſti oſtendere, quas perſecutionum, & tribulationum paupertatis, & pęnitentiæ ſuſtinuit plagas pro Chriſto, & dicere illud Pſal. 68. Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium.

Exemplum.

¶Sed heu plures ſunt ſanctorum, & bonorum operum laudatores, quàm imitatores, qui ad modum heraldorũ, ſeu minorum ore, & ad modum aliquorum, qui Rithmos legendo, probos laudant milites factaque commendant armorum, quæ minime aſſequuntur. Iſti in curia Dei reprobabuntur propter defectum operis, & non uocis. Quia ſicut in curia Papæ non ſufficit promouendo per gratiam, quod bene legat, & cantet, ſed etiam, quòd bene conſtruat, de his tribus examinabitur, ita in propoſito, non ſufficit, quòd bene legat, & cantet, niſi bene componat in opere, quæ legit, & cantat. Quia ſi in curia Dei ab examinatoribus Angelis præſentetur, qui bene cantat, & legit, ſed male conſtituit, id eſt, operatur, non promouebitur, licet ergo ſanctorum uita, & uia dura ſit ad ſequendũ, cogitatio

Exemplum. 5

Exemplum.

Exemplum.

cogitatio tamen finis, multum nos iu-
uare deberet ad ſequendum, cogitãdo,
(uidelicet) quàm doloroſum erit ibi in
illa examinatione reprobari, cogitan-
do etiam, quàm breuis eſt labor, & lon
gum præmium, ubi etiam ſint mali,
quantumcunque potentes, dum vixe-
runt, fuerunt, qui in mortali mortui
ſunt peccato, de quibus non eſt dubiũ,
quin ſint in inferno, ubi etiã ſunt ſan-
cti, & boni uiri, qui in domino mortui
ſunt. Hæc cogitantes, inueniemus,
quod mali per breues delectationes ad
pœnas, & de diuitijs, ad paupertates ue-
nerunt æternas. Sancti uero econuerſo
per breuem uigiliam uenerunt ad diẽ
feſtum, qui eſt dies victoriæ huius feſti-
uitatis, Iudith 16.

6 ¶Ex parte uero feſtiuantium alia da-
tur diſtinctio, quia quidam feſta agunt
Deo, quidam uentri, quidam diabo-
lo: Deo, qui illis diebus orationibus,
& ſanctis uacant operibus, quia ſabba-
ta Deo ſanctificare eſt ſancta opera in
ſabbato facere. Ventri, qui illis die-
bus ebrietatibus uacant, & commeſſa-
tionib⁹, quod plus fit à multis illis die-
bus, quàm alijs ab illis, quorum Deus
venter eſt. Phil. 3. Huiuſmodi in feſtis
ſuis Deo non ſeruiunt, ſed uẽtri. Rõ. 16.
Nota. M. 2. 12. Diabolo uero peregri-
nationes, & feſta faciunt. Et qui hu-
iuſmodi deſiderant, ut liberius pec-
cent, qui peregrinantur propter inor-
dinatum, & fatuum amorem, uel, ut
deſideria ſua mala in uita illa, uel no-
cte in loco ad quem uadunt, com-
pleant, qui in uia, in nociuis, & de-
tractorijs occupantur narrationibus,
tales dicere poſſunt illud. 2. Corin. 5.
peregrinamur à domino. Tales dia-
bolo peregrinantur, eique feſta cele-
brant, qui illos dies in choreis, & ſpe-
ctaculis, & pugnis, & alijs illicitis ex-
pendunt, qui illis diebus curioſe ſe
ornant, ut uideant uane, & uanius ui-
deantur, ut concupiſcant, & concupi-
ſcantur, (cum teſte Auguſtino in ſpecu
lo clericorum) appetere, uel ab ipſis ap-
peti uelle crimonioſum ſit, &c.

¶Ex operibus ergo oſtenditur, cui
feſta celebrant, ex quibus diligenter
patet intuenti, quod pauci feſta Deo,
vel ſanctis celebrant, uel animæ ſuæ
illis diebus ſeruiunt, niſi ſicut magi-
ſter uel ductor urſi ſeruit urſo, qui in
diebus ſolẽnibus urſum ſuum, quibus
canibus exponit lacerandum, ita quod
quanto melior dies, tanto urſo peior,
quia à pluribus laceratur canibus. Ita
nonnulli aĩæ ſuę ſeruiunt in die feſto,
pluribus eam exponentes dęmonibus,
& malis operibus plus Deum offendũt
illo die, quàm in tota præcedenti ſepti-
mana, in qua propter alias occupatio-
nes, & labores, & ſollicitudines, non
uacat eis multis intendere peccatis,
quibus in die feſto intendunt diligen-
ter, ſic illo die, quem ſollicite, & præci-
pue expendere deberent in opere Dei,
quia teſte decreto die dominico nil eſt
agendum, niſi Deo vacandum, de con-
ſec. diſt. 3. Ieiunia expendunt in ope-
re peccati & diaboli. Et illo, quo ue-
niam à Deo petere deberent, & ſe pur-
gare de ſordibus totius ſeptimanę, quia
(teſte beato Gregorio in regiſtro domi-
nico) die à labore terreno ceſſandũ eſt,
atque omnimodò orationi uacandum,
vt ſi quid negligentiæ per ſex dies aga-
tur, per diem reſurrectionis dominicę
expietur, plus Deum & ſanctos offen-
dunt, & ſeipſos maculant addentes ſor
des ſordibus, quia qui ebrij ſunt illo
die, communiter ebrij ſunt illis etiam
diebus, & ſero, ĩ uniuerſitatibus, & uil-
lis communiter plura inueniũtur ho-
micidia, & pugnę, ita quod melius eſ-
ſet pro ſalute talium, quod nullum fe-
ſtum eſſet. Propter hæc enim mala,
quæ in feſtiuitatibus noſtris fiunt. Et
quia eas diabolo dedicamus, Deus de
illis non contentatur, ſed potius ipſis,
& etiam nobis iraſcitur, ipſoque teſte,
qui ait Amos. 5. Odi, & proieci feſti-
uitates ueſtras. Et nonne eſt omni co-
gitatione dolendum negocium, quòd
dies, Deo & ſanctis, & animæ ſaluti
ſpecialiter ordinatus, debet contra
Deum, & ſalutem animæ ſpecialiſſi-
me,

me,& ſollicitè expendi? Ad hoc igitur,
7 ꝙ feſta noſtra Deo & ſanctis placeant,
oportet, quòd alio modo teneantur;
quia dum prædicto modo obſeruátur,
nec ipſe Deus nos in illis exaudiet; nec
ipſi ſancti, quorũ feſta ſic agimus, no-
bis amici erunt; nec nos in neceſſitati-
bus noſtris ad eos clamantes exaudiẽt,
vel liberabunt, quod oſtenſum eſt per
hoc, quod legitur de quodam ſancto,
quaſi ſic qui diu vocatus affuit, quærẽs,
Exẽplũ. quid tantũ ad eum clamaret. Cui alius
inter omnes sãctos poſt Deum, & ma-
trẽ eius, tu es ſpecialior amicus meus,
& in te plus confido, ideo ad te in ne-
ceſſitate mea clamo; Cui ſanctus, quo-
modo amicus ero inimico dñi mei? Si
vis, ꝙ ſim amicus tuus, vel ꝙ te audiã,
fac prius, ꝙ tu ſis amicus Dei: Quis
enim apud mũdum iſtũ auderet ami-
citias oſtendere inimico, & proditori
regis? Ad hoc ergo, vt in diebus feſtiuis
Deus, & ſancti tibi propiciẽtur, memẽ-
to, vt diẽ Sabbati ſanctifices. (Exo. 20)
i. ſic teipſum diſpone, vt tu ſanctus ſis
in Sabbato .i. in feſto & ẽt ſancta facias.
Ar. 2. ¶ Ex iſta autem auctoritate ſecũdus
8 elicitur articulus, modus ſcilicet, quo
feſta ſunt tenenda, quia non ſufficit, ꝙ
teneantur, niſi modus in tenendo ha-
beaẗ, ita videlicet, ꝙ ſanctitatis diſpoſi-
tio præcedat ad hoc, ꝙ digne teneatur
feſtum. Ad hoc enim exemplum, tã in
modo tenẽdi feſta eccleſiæ, quàm etiã
Exẽplũ. in operibus Chriſti. Tenentes feſta ſe-
culi, antequàm illud teneãt, ſi bene te-
nere debeant, neceſſaria pro feſto ꝓui-
dent, hoc etiam Chriſtus obſeruare uo-
luit, ſẽm diſcipulorũ opinionẽ creden-
tium. (Ioan. 13.) Quòd dixiſſet, eme,
quæ opus nobis ſunt ad diem feſtum?
Exẽplũ. Veniẽtes etiam ad huiuſmodi feſta, ſe
ornãnt, & præparant, & ueſtiunt, in ſi-
gnum ꝙ ſicut corpus ornant exterius,
ita ornare debent animã interius, ali-
ter corpori, & nõ animæ feſta faciunt,
hoc etiam oſtendit modus tenendi fe-
ſta eccleſiæ, quia uigilia feſtum præce-
dit, in ſignum ꝙ homines per ieiunia,
& cõfeſſiones, & pœnitentias, pro feſto

ſanctorum ſe dignos facere debent, ſi-
cut ſancti per huiuſmodi opera ſe di-
gnos Deo fecerunt pro feſto ęterno. Et
ſpes boni feſti in craſtino, facit homi-
nes Hylarius ieiunare uigiliã. Sic ſpes
æterni conuiuij deberet nos hilariter
facere ieiunare, & laborare in breui
huius mundi vigilia.
¶Quia rectè, ſicut pomũ puero oſtẽ- Exẽplũ.
ſum facit eum venire ridentem.
¶Et ſicut præda canibus oſtenſa, facit,
ꝙ nec propter ſpinas, nec tribulos, vel
duram viam ſequi dimittunt.
¶Sicut etiam lucrum facit mercatores
omnia tam terrę, quàm maris pericula
cõtemnere. Ita in propoſito Exemplũ
etiã ad hoc in opere eſt Chriſti, de quo
ſcribitur. (Ioan. 5.) Quòd erat dies fe-
ſtus Iudæorum, & aſcẽdit Ieſus Hiero-
ſolymam, ſcilicet, ad feſtum, in ſignũ,
quod volentes feſtum facere, aſcẽdere
debent, per viã virtutum, de virtute in
virtute, hoc etiam ore docuit. Io. 7. Vbi
ait, vos aſcendite ad diem feſtũ, & poſ-
ſet eſſe thema in Aduentu, & Quadra-
geſima, & in omni feſto anni. Tali er-
go diſpoſitione cõtritionis, & cõfeſſio-
nis, & aliarum virtutum præcedẽti di-
gnè Dei, & ſanctorum feſta coluntur.
¶ Ad q̃ dignè tenẽda multiplex, nos Ar. 3.
obligat ratio. Quarum prima ex parte 9
accipitur diuinæ voluntatis, qua ſicut
Deꝰ voluit tẽpla, eccleſias, & decimas,
& huiuſmodi, ſibi dedicari, & in eis, &
ab eis honorari, & laudari. Ita voluit ſi-
bi, & ſuis ſanctis aliqua tpa, & dies de-
dicare, vt in eis laudareẗ, & honorareẗ.
Sicut ergo fur eſt, qui decimas furaẗ, &
ſacrilegus, qui eccleſiã frãgit, & viliſſi-
mus, qui in eccleſia cõmittit turpia. Ita
fur vr̃, qui Dei furaẗ dies, & ſacrilegus,
& viliſſimus qui Dei feſta frãgit, vel in
eis turpitudinem operaẗ peccatorũ. De
talibus cõqueritur. Iſa. 1. dicẽs. Et feſti-
uitates aliàs nõ feram. Secunda ratio
à cõmuni ducitur iuſtitia. Rationabile,
& iuſtũ eſt, ꝙ homo, qui ex duabus cõ-
poniẗ naturis, vtrique naturę debitã ꝓ-
uideat ſuſtẽtationẽ, quod fieri nõ põt,
niſi certa pro illa ꝓuiſione faciẽda, or-

dinentur tempora. Sicut ergo ſunt cer-
ti dies labori deputati, in quibus ma-
ne ſurgunt ipſi, & ſerui illorum, & an-
cillæ, & iumenta, & diligenter totum
expendunt diem in his, quæ ad corpo-
ris pertinent ſuſtentationem, ita iuſtũ
eſt, quòd certi ſint dies, in quibus tam
ipſi, quàm ſerui, & ancillæ à labore
ceſſantes corporali, ſollicite prouideãt,
quæ ad animarum pertinent guberna-
tionem. Et eo tempeſtiuius illis diè-
bus ſurgere deberent, & diligentius
animarum ſpiritualem prouidere ci-
bum, quo Deus, & anima, quibus
illis ſeruiunt diebus, meliores ſunt cor
pore, cui alijs ſeruiunt diebus. Si ita
diligenter alijs diebus operantur cibũ,
qui perit corpori mortali, à multo for-
tiori ratione, diligentius operari debẽt
diebus feſtiuis cibum, qui non perit,
animęimmortali. Ad quod omnes hor-
tatur Saluator. Ioã. 6. dicens, operamini
non cibum, qui perit (ſupple) ita ſollici
te, ſicut illum, qui permanet in uitam
æternam, per quẽ immortales erimus.

Exemplum.

10 ¶Sed (heu) quia contrario modo res
agitur, quia de omnibus illis, qui alijs
diebus parati ſunt, & fortes, & ſollicitii
ad corporales labores, pauci ſunt, qui
diebus feſtiuis ab operibus ceſſant cor
poralibus, quia aut fruges colligunt,
aut cumulant, aut ducunt de campis,
vel alijs carrucas, & carrus illis diebus
mutuant, quibus Deo, & non uicinis
intendere deberent. Et ſi forte pauci
inueniantur, qui ab huiuſmodi operi-
bus magnis ceſſant, adhuc pauciores
inueniuntur, qui illis diebus ad merca-
tus, & nundinas non uadant, & qui ſer
uos, & iumenta onuſta illic non mitãt.
Ex quorum frequentia, tam uendentiũ,
quàm ementium, iam (quod dolẽdum
eſt) noleuit, ꝙ uix eſt magnus dies in
anno, quin in aliquo loco nundinæ in-
ueniantur, quod etiam in multis locis
per totum annum die dominico mer-
catus tenẽtur, in quo multo maior cõ-
currit multitudo, quàm ſi alio tenere-
tur die, intantum, ꝙ uadens per uiã tali
die pluribus obuiabit ſarcinis. Cuius
cauſa duplex eſt, una, quia credunt, ꝙ
bene diem feſtum teneãt, ſi illo die ab
opere uacent caruce, uel huiuſmodi.
Ideo credunt, ꝙ licitum ſit ad mercatũ
illo die currere, quando ad eccleſiam
ire deberẽt. Alia cauſa eſt, quia uidetur
eis totum clarum lucrum, illo die in
foro negocia ſua expedire, ne alijs die-
bus negocia illa ab alijs operibus im-
pediantur. Iſtis de cauſis multi concur
runt, qui nec illis diebus Miſſam au-
diunt, uel Dei præcepta, propter quorũ
etiam frequentiam illi de uilla, in qua
mercatus tenetur, à ſeruitio intantum
impediuntur, ꝙ uix forte priuatam au-
diunt Miſſam.

¶Iterum pauciſſimi ſunt, qui licet 11
forte prædicta illis diebus non faciant,
qui feſta (ut deberent) ſanctis operibus
uacando, tenent, quia ponamus, ꝙ neu-
trum de prædictis faciant, nec aliquid
illis diebus operẽtur, nec ſanctum, nec
profanum, adhuc contra feſtorum te-
norem peccatum cõmittunt omiſſio-
nis, quia tenẽtur ſancta illis diebus fa-
cere. Sed (heu) pauciſſimi ſunt, qui ſan-
cta (ut dignum eſſet) illis diebus operã-
tur, quia communiter tardius ſurgunt,
& tarde ad eccleſiam ueniunt. Et breui-
ter ibi eſſe uellent intantũ, ꝙ aliquãdo
ſacerdoti dicunt, cito expedias nos, qa
ſocius quidam conuiuatur, & oportet
nos illuc feſtinare. Si vero ſermo de
ſalute animæ fieri debeat, ipſum uel
impedire uarijs excuſationibus nitun-
tur dicentes, dies trãſijt, & huiuſmodi,
vel ſaltem grauantur. Si uero omni-
no fugere non poſſunt, quin breui ho-
ra in eccleſia ſint, adhuc illud breue
tempus expendunt in uanis narratio-
nibus, & in inutilibus garrulationi-
bus, non attendentes, ꝙ Domus Dei,
Domus orationis eſt. Poſtea uunt ad
prandium, & tabernam, & ibi non
ſic feſtinant, ſed aliqui illorum totum
reſiduum diem, uſque ad magnam de-
ducunt noctem comedentes, & biben-
tes, & quaſi feſtũ celebrãtes. 1. Reg. 30.

¶Tertia ratio penes noſtrã accipitur 12
utilitatem, ut (uidelicet) in diebus ſan-
ctorum

ctorum ipſorum uitam audiẽtes, ipſos,
tanquam exemplaria uitæ noſtræ reſpi
ciamus, tanquam per duces & per eos
ad cęleſtia ducamur, ut etiã, qui magna,
& periculoſa negocia in Dei curia ex-
pedire habemus, ad ſanctum, cuius diẽ
celebramus, tanquam ad regis ſecreta-
rium curram, hortante nos ad hoc ſa-
cra Scriptura, quæ dicit Iob 5. Ad ali-
quem ſanctorum conuertere, feſtum
eius tenendo, uitamque ſequendo, &
ſuffragia petendo.

Ar.4. ¶Quos uero rationes iſtæ ad tenen-
13 dum ſanctorum feſta non mouent, ne-
Exem- ceſſitas compellere deberet, qui enim
plum. tenẽtur ad ſeruitium certis diebus do-
minis terrenis, uel ad curiæ illorum ſe-
quelam, neceſſarium eſt eis, ꝙ ſeruitiũ,
& ſequelam faciant, qui quando fideli-
ter, & uoluntariè faciunt, non obſtan-
te, quod ad hoc neceſſitate obligãtur, à
grato domino grates, & remuneratio-
nem, & contra inimicos ſuam prote-
ctionem reportant. Non faciens uero
multis modis damnificatur, ſic in pro-
poſito, ꝙ pulchre oſtẽſum eſt prædica-
tione Hieremiæ. Hiere. 17. Cui locu-
tus eſt dominus. In hæc uerba, uade, &
ſta in porta filiorũ populi mei, per quã
egrediuntur reges Iuda, & ingrediun-
tur, & in cunctis portis Hieruſalem, &
dices ad eos, audite uerbum domini re-
ges Iudæ, & Iudæa. Cunctique habita-
tores Hieruſalẽ. hæc dicit dominus, cu-
ſtodite animas veſtras, & nolite portare
pondera in die ſabbbati, nec inferatis
per portas Hieruſalem, & nolite eijce-
re onera de domo ueſtra in die ſabba-
ti, & omne opus non facietis, ſanctifi-
cate diem ſabbati, ſicut præcepi patri-
bus ueſtris. Si audieritis me dicit do-
minus, ut non inferatis onera per por-
tas ciuitatis huius in die ſabbati. Et ſi
ſanctificatis diem ſabbati, ne faciatis in
eo omne opus. Sic multa bona eis pro-
mittit, ſicut ibi patet; Sequitur. Si autẽ
nõ audieritis me, ut ſanctificetis diem
ſabbatum, ſuccendam in portis eius
ignem, & deuorabit domos Hieruſalẽ,
& non extinguetur, quãdo in iſtis ma-
gnis villis ignis multa deſtruit ędificia,
timendum eſt, ne prædicta de cauſa di-
ctum de eis propheticum uerificetur.

¶In quo, & dicto prophetico, & Dei Ar.5.
minis in parte quintus includitur arti- 14
culus, magnum (uidelicet) feſta non te-
nentium periculum. Pro quo eſt ſcien-
dum, quod tales ſpecialiter peccant cõ-
tra Deum, cui ingrati, & inobedien-
tes ſunt cõtra pręceptũ eius. (Exo. 20.)
Faciendo, quod etiam Deo ingrati ſũt, Exem-
patet tam exẽplo quod habetur. D. 3. 5. plum.
quàm exemplo ſequenti. SI amicus,
quiſcunque ſolum ſeptẽ haberet dena-
rios, uel vlnas panni, & tibi ſex daret, &
vnum ſibi retineret, nonne ingratiſſi-
mus latro eſſes, uel hoſtis, ſi unũ illud
furtiue, uel aliter ſurriperes? In tali
enim caſu dator donum ſibi reuocare
poſſet, quia per ingratitudinem dona-
tiones reuocantur, ſicut patet. C. de re-
uocan. dona lib. 8. l. generaliter. Ita in
propoſito, ex quo Deus dedit nobis ſex
dies ad operandum, & ad utendum eis,
quaſi noſtris ad noſtram utilitatem, uel
ad minus maiorem partem dierum, ſic
nobis contulit. Et ſeptimum, uel ſaltẽ
minorem partẽ ſibi reſeruauit. Si ergo
iſtos dies à Deo ſubtrahim⁹, iuſte alios
nobis datos reuocat, talia immittendo
in eis impedimenta intemperiei, uel
infirmitatis hominũ, uel mortalitatis
animalium, ꝙ in eis laborare non poſ-
ſumus. Sic qui vnum ſubtrahimus, mul
tos amittimus, & melius eſſet ſibi tene-
re paucos, & operari in noſtris multis
cum licentia, & ſine peccato, quàm ope
rari in ſuis paucis cũ peccato, & ceſſare
in noſtris inuite. Nota. G. 3. 11. Tales
enim non ſolum in iſto ſunt non mi-
nus Deo ingrati, quàm Iudæi, qui me-
lius feſta ſua tenent ſed etiam in mul-
tis alijs, tam principes, quàm populi
Chriſtianorum ſunt magis Deo ingra-
ti, quàm Iudæi. Quod autem in iſto fa- 15
cto ſunt Iudæis magis ingrati, patet, nõ
ſolum, quia Iudæi opera ſeruilia iſtis
diebus facere nolunt, q̃ iſti faciunt, ſed
etiam, quia Chriſtum crucifigere illo
die noluerunt, dicentes, (Matth. 26.)

Non in die feſto, quod tamen Chriſtũ faciunt peccando, de quibus Hebr.6. Iterum crucifigentes filium Dei in vobis. Quod etiam in alijs ſint magis ingrati, patet, quia ipſi inter ſe collectam faciunt pro pauperibus, & miſeris paſcendis. Nec inter eos publicè mendicare oſtiatim quemcũque permittunt. Quod autem pro talibus collectam faciunt, tam ad occultum inter eos conuerſantibus patet, ꝙ etiã ex ſacra oſtenditur Scriptura. 2. Mach. 3. Vbi ſummus ſacerdos heliodoro q̃renti, qui & cuius eſſent theſauri in tẽplo oſtẽdit depoſita eſſe hæc ad uictualia uiduarum, & pupillorum. Illum etiam modum principes Apoſtolorũ diligenter obſeruabãt (ſicut patet. Actuũ 11. & 1. ad Cor. 16.) Vbi faciebãt collectam, ut daret vnuſquiſque pro modulo ſuæ facultatis, & mitterent pauperibus, qui erat in Hieruſalem, ut præmunirent eos contra famem, quam collectam miſerunt per manus Barnabæ, & Saulis, ꝙ uero inter Chriſtianos tales fierẽt collectæ, adhuc auditum non eſt, cum tamen neceſſarium fuiſſet, audite magnã differentiã: Illi oſtiatim mẽdicare nõ ꝑmittũt ſuos (ſicut patet. E. 3 28.) Et Chriſtiani ſuos mori ſame permittunt, illorum principes à diuitibus colligunt, diuiteſque taxant, ut pauperes nutriant, Chriſtianorum uero principes ecõuerſo collectas, & taxas faciunt à pauperibus, ut diuitum nutriant ſuperbiam. Inter Chriſtianos nunquàm fere auditũ eſt, ꝙ eccleſiæ, decimæ, uel populi taxatio pro pauperibus famæ morientibus peteretur, uel colligeretur, quod uero pro diuitibus (id eſt) pro principibus tam eccleſiæ, quàm populi, talis fiat taxatio, frequenter auditum eſt. Iſti ingrati in feſtis ſuis periculoſe epulantur, pauperibus fame morientibus contra Dei præceptum. (Deuter. 16.) Epulaberis in feſtiuitate tua tu, & filius tuus, & ſeruus tuus, & ancilla tua, leuites quoque, & aduena, & pupillus, ac vidua, qui intra portas tuas ſunt. Nota. F. 4. 10. & M. 9. 28.

¶Et quia ab ingratis (ſicut patet per 16
legem præallegatam) omnia iuſte auferuntur, Iſte Deus ab illis omnia aufert, ut quibus abutuntur, in illis puniantur, uerbi gratia, uos ſubtrahitis à Deo dies ſuos, & occupatis ſeruos, & animalia prohibitis, & Deus ſubtrahit a vobis dies ueſtros per pluuia, & huiuſmodi, & ſeruos per infirmitatem, & animalia per mortalitatem, diuitibus vero, qui de huiuſmodi ſubtractione non grauantur, uel per huiuſmodi non impediuntur, uel qui huiuſmodi nõ poſſunt amittere, ſubtrahit adminus in morte omnes diuitias, & corpora, & ipſos incarcerat in inferno, ſicut patet de illo, de quo narratur, ꝙ poſt mortem magiſtro ſuo damnatus apparuit cum cappa de ſchedulis ponderoſa nimis, quia fuit occupatus in illis ſchedulis ſcribendo, diebus feſtiuis. Nec mirari debet quis de hac ſententia. Cum numeri 15. legatur. Homo ex Dei ſententia lapidatus, quia in feſto Iudæorum ligna collegit, ergo mortaliter peccauit, pro peccato uero mortali quis damnatur igitur non debet eſſe mirum, ꝙ qui peiora, uel maiora faciat in feſto, damnetur: Deus hoc faciendo modum tenet domini terreni, qui pro inobedientia aliquorum, importat animalia, aliquorum incarcerat corpora. Sic in propoſito, quia inobedientes ſumus Deo, nos in noſtris bonis, quandoque affligit (ut dictum eſt) quandoque in corporibus, & animalibus. Et ſi neſciamus, ex qua cauſa tales accipiat uindictas, tamen optimè ſcire poſſumus, ꝙ ſine cauſa eas non accepit.

Exemplum.

Exemplum.

¶Quod uero fractio feſtorum magna ſit cauſa tribulationum, modus oſtendit uindictarum, Deus in puniendo legem tenet, quàm dedit. Sed legem dedit. (Deutero. 25.) dicens, ſecundùm menſuram peccati, erit & plagarum modus. Ex effectu ergo, & modo, quo nos plagat (ut prædictum eſt) poſſumus ſcire, ꝙ in his peccatũ commiſimus. Cum ergo pro uno die uel ſeruitio, quod ei ſubtrahimus, ſubtrahit

quinque.

quinque. Et pro uno modio ſegetum, vel uno denario, quem credunt ſaluari die tali operando, ex alia, parte decem amittunt. Patet ergo, quod in feſtis operantes, faciliter lucrum ſuum computare poſſunt, ita faciliter ſicut ille, qui fregit tibiam, & inuenit acum, dicens. Ecce quid inueni? Sic dicunt iſti, frangunt Dei præceptum, & perdunt animam, feſtum male tenendo, uel periuria, & falſitates committẽdo, & multa etiam alia perdunt, & modicum lucrantur, vel ſaluant, dicentes. Ecce quid lucratus ſum.

Exemplum.

17 ¶Secundo, peccant contra proximũ, quem ſcandalizant, dant enim occaſionem ruinæ tam fidelibus, qui uidentes uicinos ſuos in feſtis operari, conſimilia faciunt, dicentes. Omnes uicini mei, & etiam uiri eccleſiaſtici, & ſerui monachorum operantur, quare non poſſum ego conſimiliter operari? Et cũ peruerſis peruertuntur. Infideles etiã videntes nos aperte contra legem noſtram facere, à lege noſtra ſuſcipienda retrahuntur, & ipſam nullam, uel nos peſſimos reputant, quia ſi bona ſit quis malum non dicat, qui præcepta bonæ legis frangit? ſi nulla ſit, ergo ſine lege viuimus, ſi bona, ergo contra legem viuimus. Quid ergo mirum, ſi feſta noſtra derideant, & talium fugiant ſocietatem? Audiui Iudæum conſimilia verba nobis improperantem, uos dicitis uos feſta habere in lege ueſtra, ſed quomodo ea tenetis, non uideo? Quia ita communiter uideo currus, & equos cum ſarcinis ire ad nemora, & mercatus, & huiuſmodi in illis diebus, quos ſanctos uocatis, ſicut in alijs. Patet ergo, quòd propter mala opera noſtra verificatur de ſolennitate noſtra, illud, Tren. 1. Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius. (ſicut patet. F. 4. 39. & M. 2. 6.) propter hæc duo mala, quæ committunt contra Deum, & proximum, duas incurrunt pœnas, unam in præſenti (ſicut prædictum eſt.) Aliam in futuro, quando ſentiẽt pœnam fractoribus mandatorum Dei debitam,

Iudæi, Exemplum.

utranque, Deus eis promittit. Amos 8. In die (inquit) illa occidet ſol in meridie, & tenebris reficiam terram in die luminis. Ecce prima pœna, intemperies (uidelicet) orta ex obſcuris nebulis, & tempeſtatibus in aere. (Sequitur) & conuertam feſtiuitates ueſtras in luctum, & omnia cantica ueſtra in luctũ, ſuper quo beatus Gregorius. Tunc feſtiuitates in luctum conuertuntur, cum pro peccatis, quæ in ipſis committunt, æternaliter puniuntur.

¶Cum uero digni ſint morte, non ſolum qui talia agunt, ſed qui conſentiunt facientibus, (ſecundum Apoſtolum. Ro. 1.) In hoc articulo ſexto inueſtigare oportet, qualis pœna debita ſit hominibus in poteſtate poſitis, & conſtitutis, qui feſta à ſubditis melius obſeruari nõ faciunt per pœnas, & coactiones. Iſti ergo, quia propter ſua negocia ſubditos ſuos duplicem pœnam, (de quibus prædictum eſt) incurrere permittunt, cum eis etiam eaſdem incurrunt, & merẽtur pœnas. Primo tẽporalẽ, quod oſtẽditur exẽplo, quod ſcribit Gerardus in Itinerario ſuo per Galliam, de Rege Henrico ſecundo, quod uidelicet cum de Ibernia rediens, in caſtro eſſet de kaerdif, quodã mane poſt Miſſam cum equum aſcenderet, affuit quidam macilẽtus cum tonſura rotunda, dicẽs, ſalutat uos Chriſtus, & pia mater eius. Ioannes quoque Baptiſta, & Apoſtolus Petrus, mandantes uobis, quatenus per totas dominij ueſtri terras, ne mercatus dominicis diebus fiant, firmiter inhiberi faciatis, & quod in illis nihil operis fiat, niſi diuinum officium, præter cibaria ſolum, quæ ad uſum diurnum præparentur, quod ſi feceritis, nihil unquam inchoabitis, quod ſine bono non compleatur, uitamque fœliciter conſummabitis. Rex autem militi, cui nomen erat Philippus, qui frenum equi tenebat, dixit lingua gallica, quære à ruſtico, utrum hæc ſomniauit? qui reſpondit. Vtrum hæc ſomniauerim, uel non, niſi hoc feceritis, uitamque emendaueritis, infra

Ar. 6.

18

Exemplum.

annum tales rumores, & tribulatio-
nes de re, quàm plus diligit audies, quę
etiam uſque ad uitæ exitum non defi-
cient, & hoc dicto diſparuit. Rex au-
tem planxit, ꝙ ei plus locutus nõ fuit.
Quod autem regi promiſit, infra annũ
accidit. Filij nanque eius tres, Henri-
cus eius primęuus, & alij duo, contra
ipſum ad regem Francorum Ludouicũ
diſceſſerunt, vnde tanta ei mota eſt per-
turbatio, quantam nunquam antea ha-
buerat, & uſque ad extremum uitę ferè
per aliquem filiorum perdurauit, hæc
ille. Nec mirum uideatur cuicunque,
ꝙ Deus permittit filios, & ſubditos eſſe
patribus, & dominis nociuos, & inobe-
dientes, poſtquàm ipſi patres, & domi-
ni ipſos permittunt eſſe Deo inobediẽ-
tes, & nociuos, hoc enim conſonum eſt
tam legi mundi (in digeſto ueteri. li. 2.
ti. Quod quiſquis iuris in alterum ſta-
tuit ipſe eodem iure utatur) quàm legi
Dei, (Matth. 7. & Luc. 6.) Eadem quip-
29 pe menſura, qua, &c. Secundo æternã,
hoc patet, tam conſuetudine rationali
apud dominos uſitata, quàm etiam le-
gis auctoritate, ipſi enim domini de
conſuetudine ualorem rei, quam alteri
Exem-plum. tradunt cuſtodiendam, ſi cuſtodis per-
datur negligentia, reputatur, & eum de
damno compellunt, & quãdo exceſſus
hoc requirit eum incarcerant uſque
reddant ultimum quadrantem, eodem
iure Deus uti vult cõtra eos, poſtquàm
enim tradidit cuſtodiendos eis homi-
nes, qui eorum defectu ſunt ęternaliter
damnati, iuſte eos ponet in carcere,
vſque eos reddãt, quod quia nunquàm
facere poterunt, quia eos de inferno
educere non poſſunt, ſemper cum eis
in inferni carcere eſſe oportebit, teſte
ſacra Scriptura, quæ hanc dat ſenten-
tiam. 3. Regum 20. Cuſtodi uirum iſtũ,
qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro
anima illius. Nec eſt hæc ſententia in-
iuſta, quòd videlicet eodem iure, quo
ipſi utuntur contra ſubditos ſuos, Deus
utatur contra eos, qui conſimilem
committunt cuſtodiæ defectum. No-
ta. I. 9. 36.

¶ Cum ergo lex præcipiat cuſtodi
reum. C. de pęnis lib. 9. l. ſi uindicari;
dicens. Reos ſane accipiat, muniat, & 20
cuſtodiat, & excubijs ſolertibus uigilan
ter obſeruet, multo diſtrictius hoc præ-
cepto obligantur, qui reos Dei cuſto-
dire debent, cum maior ſit reatus con-
tra Deum, quàm contra homines com
miſſus, prætereà, ſi ſeruus, ſciente do-
mino, damnum, alicui fecerit, domi-
nus ad pęnam, ſecundùm legem ſcri-
ptam in digeſto ueteri. lib. 9. titulo de
noxalibus actionibus. l. ſecunda, quæ
ſic dicit, ſi ſeruus ſciente domino oc-
ciderit, inſolidum dominum obligat:
ipſe enim dominus uidetur occidiſſe,
hæc ibi, hoc conſuetudo obtinet, quòd
ſi ſubditi domino ſciente, & non con-
tradicente, cum prohibere poterit, de-
linquant, dominus puniendus eſt tem-
poraliter. Ergo à fortiori ratione, ſi
ſerui, uel ſubditi, domino ſciente, con-
tra Deum faciant errorem, eius feſta,
uel alia mandata frangendo, uel luxu-
rijs uitam fędam ducendo, dominus il-
le puniendus eſt æternaliter. Sed quia
duo forte aduerſarij negarent uerita-
tem, primum uidelicet, quòd dominus
ſuus a malis cohibere, & alienos à ma-
lis defendere non tenetur, ſecundum,
ꝙ licet ad hoc forte teneatur, non ta-
men omittendo, pęnam incurrit æter-
nam, utrunque probare oportet, licet
enim primum ſufficienter probatum
ſit in lege præallegata, ex abundanti
tamen ad hoc probandum decretalis
adducitur, in qua probantur tam pri-
mum, quàm ſecundum, in quinto
decretalium, titulo, de ſententia ex-
communicationis, capitulo non du-
bium, in qua, excommunicantur
inijcientes manus uiolentas in cleri-
cos, & etiam conſentientes condem-
nat, ſub his uerbis. Ne autem ſolos
violentiæ huiuſmodi auctores aliquo-
rum pręſumptio æſtimet puniendos,
facientes, & conſentientes pari pęna
plectendos catholica condemnat au-
ctoritas, eos fauere delinquentibus in-
terpretans, qui cum poſſint, manifeſto

facinori deſinunt obuiare, ſuper qua auctoritate omnes concordant, ꝙ quicunque poteſt clericum defendere, & non facit, peccat, ꝙ etiam prælati, iudices, & homines in poteſtate conſtituti, niſi defendant, excōicantur. Patet ergo primum, ꝙ uidelicet, tenentur ſubditis cohibere, ne malum inferant, & defendere clericos, ne malum ſuſtineant. Secundum etiam patet, ꝙ ſi excommunicantur, niſi clericum defendant, nō defendendo, peccant mortaliter, quia excommunicatio inferri nō debet, niſi ꝓ mortali, ſed pro mortali peccato pęnā merentur ęternā, igitur, &c. Nota. l. 23. 37. Et ſi tam diſtricte per leges obligatur, quis clericorū ꝓpulſare iniuriā, & ſuos uel ſub poteſtate ſua cohibere, ne eis iniuriā inferant. A fortiori ratione, videntur oēs obligari, illius ſummi ſacerdotis Chriſti (de quo in Pſal. 109. Tu es ſacerdos in ęternum ſecundum ordinem Melchiſedech.) Propulſare iniuriam, & uolentes contra præcepta facere, uerbis admonere. Ad hoc obligatur ſocius ſocio (ſicut patet in decretis, di. 83. Error) vel factis cohibere, & coercere, ad quod obligatur in poteſtate conſtitutus, illi, pluſquam cuicunque clerico omnes obligantur, & ratione creationis, redemptionis, & gubernationis. Et ratione mandati, quo præcipit, ꝙ unuſquiſque alium à malo præſeruet (teſte ſacra Scriptura) quæ dicit, vnicuiq; mādauit de proximo. Eccl. 17. & maxime in poteſtate conſtitutis.

Ar. 7. ¶Sed ex quo nō eſt veriſimile, quòd
21 nec ſubditi mandata Dei frangendo, vel ſuperiores eos non corrigendo, tot pericula, & pęnas ſine magnis cauſis incurrerent. In hoc articulo ſeptimo inueſtigare oportet cauſas, tam ex parte frangentium, quàm ex parte non cohibentium. Huius autem erroris triplex ad præſens occurit cauſa, diaboli diligentia, ſubditi accidia, & domini negligentia. Pro quo eſt parabola cuiuſdam (gratia exempli) confitentis de quodam, in eccleſia in oratione pernoctante, cui plures apparuit dæmones, quorum quilibet de lucro ſuo illius diei ſe iactauit. Inter quos tres uidebantur ſe iactare, quòd feſtum illius diei impediuiſſent. Vnus (videlicet) faciendo clerum in choro male officiū dicere diſcurrendo. Alius, faciendo populum in eccleſia garrire. Tertius, faciendo alios extra laborare, de duobus primis nomina audiens, ſequentes compoſuit verſus. Fragmina pſalmorum, titiuillus colligit horum. Griſillus orantes laycos facit altitonantes. Ij omnes cum complicibus ſuis ad hoc confęderati uidentur, ut Dei feſta modis omnibus impediant, dicentes illud Pſal. 73. Quieſcere faciamus omnes die feſtos Dei à terra. Secunda cauſa eſt ſubditorum accidia, qui pigri ſunt in his, quæ ad Deum pertinent, qui libentius obolum laborando, quàm cęlum feſtiuando lucrantur, qui de lucro totius ſeptimanæ in feſto inebriantur. Multum enim feſtum regis ebrietate, & turpibus exceſſibus deturparet. Rex enim nobilis de tali feſto recederet iratus. Sic rex regum, qui propter huiuſmodi dicit Pſal. 1. Solennitates odiuit anima mea. Tertia cauſa eſt dominorum, tam eccleſiaſticorum, quàm ſęcularium, tam eorundem conſiliariorum, quàm curatorum, & ſacerdotum, & quorumcunque ſuperiorum negligentia, & hanc reputo cauſam præcipuā, principaliorem. Quia ſi domini ſubditorum, & magiſtri ſeruorum tria cordi haberent, quę non habent, cum tamen de ratione habere deberent, feſta, & alia Dei mandata optime cuſtodirētur. Quorum primum reſpicit perſonas proprias ſecundum perſonas ſubditorum. Tertium curas bonorum exteriorum.

Verſus

Exemplum.

22

Exemplum.

¶Ex primo cogitare deberent, quòd ſicut inferiores ſunt eis ſubditi. Ita ſunt ipſi Deo, & maiori ratione, tam ex parte Dei, q̄ eſt excellentior, plus in natura, & ſtatu conditionē illorum excedens, quàm ipſi conditionem excedant ſubditorum, quàm ex parte illorū, quia plura Deo receperunt, ra-

t one quorum plus Deo tenētur,quàm
ſubditi teneantur eis. Ex iſta conſide-
ratione nunquàm inferiores à Dei ſer
uitio retrahere deberent, nec in alijs
interim occupare,dum Deo vacare de-
berent, quia ſicut ipſi grauarentur, ſi
vnus de ſubditis illorum alium ſubdi-
tum a beorum retraheret ſeruitio,dum
intendere deberet,ita cogitare deberēt,
quòd Deus offenditur,quando ipſi Dei
ſubditi alium à Dei ſubtrahunt ſerui-
tio; & ad mercatum, uel alia mittunt
negocia.

¶Ex ſecundo puncto cōſiderare de-
berent,quòd perſonę ſubditorum plus
Deo tenentur,quàm eis,& ita obligan-
tur pro diebus Dei ad Dei ſeruitium.
Ratio ergo dictat, quòd qui tenentur
in aliqua ſeruitute duobus dominis ꝓ
diuerſis diebus,ꝙ unus illorum domi-
norum non habet ſeruum illum à ſer-
uitute alterius domini pro die ſibi de-
bito retrahere, nec ſeruus tenetur ei
obedire. Et maxime, ubi qui reuocat,
non poteſt ſeruum defendere, quin ab
alio domino puniatur, niſi ei ſeruiat,
In hoc caſu nō ſolum ratio eum retra-
here debet,ſed etiam periculum, ne ſer
uitutem retrahat.

23 ¶Tertius punctus eſt, ꝙ ſi eſſent ſol-
liciti, ꝙ ipſi, & ſubditi ſui tantum cu-
rarēt de lucro bonorum ſpiritualium,
ſicut faciunt de lucro bonorum corpo-
ralium, & temporalium, nec ipſi in
diebus feſtiuis à lucro ſpirituali acqui-
rendo ceſſarent, nec ſubditos ceſſare
permitterent,ſicut nec alijs diebus ceſ-
ſant à lucro exteriori gratis, immo cir-
ca lucrāda ipſi ſollicitatur,& ipſi ſollici
te ſeruos informār circa quæ ſollicitari
debēt. Et dñi, uel eccleſiaſtici, uel tēpo-
rales, quādo audiūt aliqua iura eis de-
bita olim neglecta, uel conſuetudines
malas in præiudicium dominij illorū
introductas, uel aliqua temporalia ab
eis ſubtracta, huiuſmodi cum magnis
nituntur laboribus, & expenſis, curias
petendo, & poſtulando recuperare, &
defectus uindicare, & ſapientes conſu-
lere, qui circa talia conſilianda multos
uertunt libros,& leges diligenter ſcru-
tantur, allegantes,ꝙ omnia iſta faciūt,
ne iura eccleſiæ uel hæreditatis tempo-
re ſuo minorentur,& non ꝓpter quod-
cunque temporale lucrum, ſed utrum
hoc ſit uerum opera requirantur, cer-
tum eſt,ꝙ iura eccleſiæ plus conſiſtere
deberent circa lucrum animarū,quàm
bonorum exteriorum, ponamus ergo
ex una parte defectum in ſubdito, qui
quidem defectus redundat in ſuperio-
rē,quia aliqua temporalia ſubtrahit,&
ex alia parte defectum, qui temporalia
non ſubtrahit, ſicut ꝙ nundinæ in fe-
ſtis teneantur,ubi domini plura lucran
tur tēporalia,quia forte plures ueniūt,
& theloneum augetur, uel forte ſubdi-
torum fornicatio. Circa primum de-
fectum corrigendum multum ſollici-
tantur, & ſatagunt,ſecundum uero diſ-
ſimulant, quia raro viſum eſt, ꝙ circa
Dei iura neglecta, uel conſuetudines
contra Dei honorem introductas,ſicut
ꝙ nundinæ teneantur in feſtis ſancto-
rum,ſicut ubique tenentur intantum,
quòd multi mercatores rariſſimè in ta-
libus interſunt diuinis officijs, aliqui
laborarent, uel expenderent, ut defe-
ctus corrigeretur. Et tamen certum eſt,
ꝙ domini eccleſiaſtici, & temporales
ſimul confederati, illas conſuetudines
deſtruere poſſent, ſi uellent, & ad hoc
obligantur. Et eccleſiaſtici præcipue,
qui illas ſine dominis terrenis inhibere
poſſent,& deberēt,ubi uiſum eſt,ꝙ cir- 24
ca talia uel curias peterēt, vel litigarēt,
vel ſapiētes libros verterēt, ubi uiſum
eſt, ꝙ qui ſeruis pſunt ita diligētes ſint
filios & ſeruos informare quomodo
Deo ſeruire debent in feſtis. Et ꝙ ita
fideles ſint Deo tunc, ſicut eis in alijs
diebus,& tamen hoc rationale eſſet,ꝙ
Deum nobis præponeretis,& quòd qui
ſeruiunt uobis ſex diebus, ſeruirent
maiori domino uno die, quod non fa-
cientes, ſeipſos Deo in dominio ſuo
præponūt,quia nec Deo eos ſeruire,&
ad eccleſiā ire cōpellūt,nec abſentes in
reditu informāt de his,quę ibi diceban
tur, nec cōtra abſentantes ſe à Dei ſer-

ſeruitio iraſcuntur, ſic faciunt contra abſentantes à ſeruitio illorum: Ex iſtis ergo patet, ꝙ domini tam in ſeipſis, quã in ſubditis plus lucrum attendunt temporale, quam ſpirituale, & Dei honorẽ vbi lucrum habere poſſunt temporale non negligunt, & circa ea, quę ſua ſunt diligentes, circa ea, quæ Chriſti ſunt, negligentes ſunt: Iſte ergo tres prædictæ cauſę verificari faciunt de Eccleſia, & Chriſtianis, quod aliquando dicebbatur de ſynagoga, & iudæis. 2. Macha. 6. Neque dies ſolennes ſeruabantur, nec ſimpliciter ſe quiſquam iudæum eſſe confitebatur.

Ar. 8. ¶Sed quia articulus precedens multos accuſat, quos ſine reſponſione iura
25 vetãt cõdemnare: In hoc articulo octauo, locus pro reſponſione, & inſtitutione eis dandus eſt, in quibus ſi defecerint, contra eos ſententiabitur, primo accuſentur ſubditi, ſcilicet ſerui, & operarij, qui ſe tripliciter excuſant, dicentes. Primò, quòd pauperes ſunt, & ideo paupertas & neceſſitas eos ad laborandum compellit. Addunt etiam dicentes. Iſti diuites, qui ſatis habent, quibus Deus multa dedit, feſtiuare poſſunt, nobis vero pauca dedit, & ideo oportet, quòd cum labore victum acquiramus. Sed quòd iſta excuſatio non valet, patet tam ratione, quam ſacra ſcriptura. Primo quantum ad hoc, quòd dicunt, quòd paupertas eos compellit, non valet, quia pauperiores erant, quam illi, qui feſta tenent, ſicut patet. Act. 12. 20. Quantum ad aliud, quòd diuites ad hoc tenentur (ut dicunt) non autem ipſi, quibus Deus pauca dedit, non valet, quia ocu-
Exemplum. lum, vel manum, vel aliud membrum eis a Deo datum nõ darent pro regno, ergo non parum uobis dedit, qui talia dedit. Quantum ad aliud, quòd dicunt, ꝙ oportet eos labore uictum acquirere, concedendũ eſt tempore ſtatuto, tunc enim ſatis haberent, quia dominus terrenus non eſt ita crudelis, ꝙ fame perire permittat ſeruum ſibi fideliter ſeruientem, inobedientem vero bene permittit, ita in propoſito, quis inſanus diceret, ꝙ Deus ſeruo diaboli potius bona exhiberet, quàm ſuo? Ex quo ergo Deus non vult, nec in diabolo cõfidere licitum eſt, melius eſſet, ꝙ talis eſſet, quòd in Deo confidere poſſet, & ꝙ ei exhiberet, & melius eſſet quieſcere, & ſatis habere, quã laborare & indigere. Et mirabile eſt, ꝙ potius vult laborando indigere, & in infernum ire, quã quieſcendo abundare, & ad cœlũ uenire. Iſtorum etiam excuſatio reprobatur in facto ſimili, (Numeri. 15.) vbi pauper ligna colligens lapidatur. Item omne malũ contingit hæbreis propter fractionẽ ſabbati (ut patet Neemiæ 13.)
Secundo, ſe excuſant operarij, & ſerui, 26
dicentes, ſi ego non operor, ad alium ibunt, qui faciet, ſic ergo frequentiã, & ſalariũ amittam, ſit ita. Sed nõ diſcipliceat eis, ꝙ alij operantur in tẽpore interdicto, qñ ipſi nolunt, ſicut non diſplicebit eis, ꝙ ipſi recipiantur in cęlo, quãdo alij expellentur. Tertio ſe excuſant neceſſitate coactionis, & obedientiæ, dicentes ſe obedire oportere, aliter verberabuntur, vel de officio expellentur, addentes quòd in hoc caſu dominorum, quorũ eſt emolumentũ, erit periculũ, hoc vero dictum, tã exemplis quã legibus, apoſtolorumq; reprobabitur auctoritate. Exemplũ ad hoc eſt de factis illorum in aliis negociis, in quibus videmus, quòd ſi corã iudice alle- Exemplum.
garẽt, quòd ad preceptum dominorum ſuorũ occidiſſent hominem, iudex eos excuſatos non haberet, ita nec Deus. Præterea rege vnum præcipiente, & Exemplum.
licitum, & pro præcepti impletione abundanter remunerare volente, inferiori in illicitis, & qui male remunerare vellet, non obedirent. Ita nec in propoſito, plus tenentur Lex ciuilis.
Deo, quam homini obedire, quod niſi fecerit, puniendus eſt (ſicut patet in Digeſto nouo li. 12 tit. 1. id Municipales. ſ. Lucius titius) Illa lex punit filiumfamilias, qui patre inuito nõ vult magiſtratibus obedire ciuitatis, ipſi patre cõtradicente voluerunt eum inuito patre

in officio ponere: qui tamen potius pa-
tri quàm eis obediuit: legiſconſultus eũ
ad ſatisfactionem de toto damno, quod
accidit, ex hoc quod officium ſuſcipere
noluit, eum condemnat (nota infra. eo.
c. 34.) ſi debeat potius præſidi obedire,
quàm patri, à fortiori ratione Deo po-
tius obedire debet, nec patri, vel cuicun
que domino obedire in his, quæ contra
Deum ſunt, quod ſi non fecerit, ad pœ-
nam, vt Deo inobediens, obligatur, ꝙ
vero dicunt, ꝙ tunc verberarentur, vel
de officio expellendi eſſent, vel ſalariũ
amitterent, potius timere deberent, ne
de cœlo expellerentur, & præterea bo-
nus homo plus eos diligeret, malum ve
ro ſic ad bonum conuerterent, & pona-
tur, ꝙ ita eſſet, fœlix diceretur, qui pri-
mus in toto orbe pro illa cauſa verbera-
retur, vel de ſeruitio expelleretur, mul-
tos audimus propter diaboli ſeruitium
verberatos, & de ſeruitio expulſos, vt po
te quia fures mẽdaces, & falſi ſunt, pro-
pter Dei ſeruitium adhuc de nullo au-
ditum eſt. Secundum ergo opinionem
Apoſtolorũ (Act 5.) oportet magis Deo
obedire, quàm hominib⁹ (Nota ad hoc
legẽ. I. 9 33. Itẽ C. 6. 32. Item M. 8. 25.)
Quod vero addunt dicentes, habeant
27 ipſi periculum, qui hoc nos facere com
pellunt, vel faciunt, non poteſt ita eſſe:
ſed oportet, ꝙ periculum diuidant, hoc
oſtenditur tam exemplo, quàm legis au
ctoritate. Primo exemplo, quia man-
dans hominem occidi, & mandato obe
diens, non obſtante tali excuſatione,
vterque coram iuſto iudice ſuſpẽditur,
quod dicit lex in Digeſto nouo li. 9. tit.
de iniurijs, & famoſis libellis. l. non ſo-
lum. § ſi mandato, tam eum, qui manda
uit iniuriam fieri, quàm eum qui man-
datum ſuſcipit iniuriarũ teneri. Secun-
do excuſant ſe domini temporales mul
tipliciter. Primo, ꝙ non tenentur cura-
re, ꝙ Dei mandata, quantum ad feſta, &
huiuſmodi teneantur, hoc enim dicunt
ad prelatorum pertinere officium, quòd
etiam prælati grauarentur, ſi illi de illo-
rum ſe intromitterent officijs. Ita ꝙ vi-
deatur eis quòd ſufficiat quòd mandata
propria tenere faciant, & de Dei manda
tis, quomodo à ſubditis teneantur nihil
curant. Sed iſtud illorum dictum tam
exẽplis, quàm multis ſacræ Scripturæ,
& decretorum reprobatur teſtimonijs.
Fidelis ſeruus tenetur curare, ꝙ præce- Exemplum.
pta domini ſui teneantur, & homines
domino ſuo non rebellent, & ſpeciali-
ter, vbi hoc habet in mandatis, ſed om-
nes de iure deberem⁹ eſſe ſerui Dei, er-
go, curare, quòd omnes eius obedirent
mandatis, quòd etiam hoc habemus in
mandatis Eccleſiaſtici 17. vbi vnicuique
mandauit de proximo ſuo &c.

¶Multa teſtimonia, & exempla ſunt 28
ad hoc in ſacra ſcriptura. Primo de Io-
ſaphat rege iuda qui nõ obſtante, quòd
fuerunt Epiſcopi, & Pontifices ordinati
pro populi ſpirituali regimine diligen-
ter curauit, quòd ſubditi legem Dei, ac
mandata tenerent, intantum, quòd ter-
tio anno ſui regni (ſicut hyſtoria tertij li
bri regum capitulo 22. continet) præce-
pit principibus, & ſacerdotibus vt pera-
grantes per cunctas ciuitates docerent
populum legem Moyſi Idem etiam le-
gitur de Ioſia rege (.4. Re. 23.) partim in
textu, partim in hiſtoria ſcolaſtica, nam
ipſe populum reuocauit ab idolatria, &
operibus prauis, & omnem ciuitatem à
cultura idolorum purgauit, ſcrutabatur
etiam dominos, ne quid latenter rema-
neret ſuſpectum, miſit etiam in omnem
prouinciam, & congregauit omnem po
pulum in Hieruſalẽ, & ſtans ſuper gra-
dum legit ipſemet. Rex legem Dei, &
omnia verba Deuteronomij cunctis au
dientibus, & percuſſit fœdus coram do-
mino, & compulit omnes ſacramenta
præſtare, vt legem Moyſi cuſtodirent.
Idem etiam patet de Neemia, qui erat
dux ſecularis, qui inuenit populum cal-
cantem torcularia in ſabbato & inferen
tes vinum, & vuas & ficus, & oẽ onus,
Gentes quoque inferebant piſces, & ve-
nalia, & vendebant in ſabbatis, & obiur
gauit optimates (ſicut patet Nee. 13.) di-
cens, cur profanaſtis diem ſabbati, & in-
ducitis iram Dei ſuper Iſrael, & ſuper ci
uitatem iſtam? & adiurauit eos de cuſto-

dia ſabbati. Et præcepit claudi portas in ſabbato, ne intrarent negociatores, ſed quia extra portas mãſerunt, teſtatus eſt eis, ꝙ ſi deinceps venirẽt, mitteret manum in eos. Vtinã principes Chriſtianorum medietatẽ haberent ſeruorum pro lege Dei, quã habuit iſte princeps Iudæorum, qui cum frangentibus, cum aliter caſtigare non potuit, pugnare paratus erat, prædictis etiam ſententia concordat decretorum, quæ accipitur ex verbis Auguſtini, & Iſidori, qui dicunt, quòd ad reges & principes præcipue pertinet Deum blaſphemantes, vel contra doctrinam Eccleſiæ facientes punire, vbi ſacerdotes eos corrigere non poſſunt, ſicut ponitur exemplum de Nabuchodonoſor, quomodò propter liberationem trium puerorum de camino ignis (ſicut patet Dan. 3.) præcepit, quòd quicunq; blaſphemaret Deum Sidrach, & ſociorum eius, in interitum iret, & domus eius in diſperſionem, probantur hæc. 23. quæſt. 4. c. quando vult Deus &c. & c. Non inuenitur, & quæſt. 5. principes, ubi habentur verba, quæ ſequuntur. principes ſeculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant, cæterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſarij non eſſent, niſi ut quod non prævalent ſacerdotes efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hæc imperet per diſciplinæ terrorem, &c. Si Nabuchodonoſor hoc præcepit, quia uidit tres pueros de incendio liberatos, quãtomagis principes Chriſtiano-
29 rum, qui uident ſe de incendio inferni, ſi uoluerint, per Chriſti mortem liberatos, pro quibus etiam Chriſtus multa operatus eſt, & frequenter de periculis liberauit. Et non ſolum ratione beneficiorum, & terrarum ad hoc tenentur, ſed etiam quia multo efficacius populum à multis erroribus reuocare poſſent, quàm prælati, quia ipſi uenientes ad mercatus, & nundinas in uillis ſuis mulctare poſſent, & pecuniaria pœna,

Exemplum.

quam multum timent cohibere: Nunc reges ergo intelligite erudimini, qui iudicatis terram, ſeruite dominis in timore. Et reuera ſi per fractionem mandatorum Dei aliquid decreſceret eis in temporalibus, facerẽt omni excuſatione poſtpoſita, quod prædictũ eſt, ſciant quantum decreſcit eis proſperitas temporalis illa de cauſa, licet hoc ignorent, ſicut patet. B. 2. articulo 8. & 9. per totum.

¶Tertio excuſant ſe prælati, quando dicitur eis, qualiter populus peccat, ꝙ neſciunt hoc. Iſtud uero dictum illorũ, poteſt habere duas cauſas ueritatis, quarum neutra eos excuſat. Primo, aut 30
præſentes ſunt cũ grege, ſed morbum non ſcrutantur, & tales nõ excuſantur, quia ſicut paſtor ſcabiem in oue inueſtigat, ita iſti tenentur diligenter mores, tam ſubditorum, quàm familiæ inueſtigare. Exemplo Ioſię, (de quo prędictum eſt,) quòd ſcrutabatur domos, ſupra eo. c. 28.

Exemplum.

¶Quo contra, ſicut Epiſcopi, & Archiepiſcopi ſtare uolunt in uno prędio credentes ſufficere, ꝙ ſatisfaciant uenientibus, & querelantibus apud eos, quod eſt tam contra exempla præmiſſa, quam etiam contra legem mundi. ff. 3. Inforciati, ti. 1. de tutelis. l. non eſt. Non eſt (inquit) exigendum à pupillo, ut ſibi tutorem petat, aut ut pupillus ad tutorem proficiſcatur (Gloſa) quia inuito datur. Patet ergo, quòd tutor debet ire ad eum, & inuitum regere, ſic in propoſito, extat etiam contra Dei præceptum qui in perſona talium Ezechieli pręcepit. (Ezechielis. 8.) dicens, fili hominis fode parietem, & ingredere, & uide abominationes peſſimas, quas iſti faciunt. Ecce, quòd dicit, ingredere ſcilicet, uiſitando, quęrendo, & non ſtando in prędio, & tunc uidebis abominationes, quas in uno loco ſtando nõ uides, quã etiã contra Dei exemplum, quod in opere ſe promittit facturum, talibus dãs exemplum, ſcrutabor (inquit) Hieruſalem in lucernis, uiſitabo ſup uiros defixos in fecibus ſuis.

31 Aut abſentes,& extra curam ſuam reſidentes ſunt, nec iſta cauſa apud Deum eos excuſabit, quia etiam contra iſtos ſunt omnia, quæ de abſentibus prædicta ſunt. Contra eos etiam ſunt leges mundi, per quas non iudicatur eſſe idoneus tutor, ſurdus, aut mutus, immo tales prohibentur tutores eſſe (ſicut patet.li 2. Inforciati ti. 1. de tutelis.li. 1, §. ſurdum.) Quia ſurdus pupillum audire non poteſt, nec mutus informare, licet iſti curati, qui uicem gerunt tutorum, in ſe ſurdi,& muti non ſint, tamẽ ratio legis eos ligat, quia dum abſentes ſunt, quantum ad ſubditos, quos nec audire poſſunt nec eis loqui, ſurdi ſũt, & muti, & immunes à lege & regula veri paſtoris, qui dicit Io. 10. Oues meæ uocem meam audiunt.

¶Sed dicũt, alium dimittimus in loco noſtro, quem audire poſſunt. Et licet hoc dictum reprobatum ſit. E. 2. 13. Tamen adhuc ſemel tãgam illud, quia aut ille ſubſtitutus facit, quicquid ille prĩcipalis facere poſſet,& deberet, ſi eſſet plens,& vitã perfectã ducit, aut nõ.

¶Si primum ponatur, tanquam falſum poſſibile, quia nunquam in opere cõtingit, (ſicut patet. F. 2. 13.) Adhuc tria ſequuntur inconuenientia, quorum primum eſt, ꝙ ipſe, quantum ad curam illam, ſuperfluus,& contra rationẽ curę nomen ei uſurpat, quia quod poteſt ſufficienter per unum fieri, ratio uetat fieri per plures.

¶Secũdum eſt, quòd peccat peccato omiſſionis, quia non facit perſonaliter ad quod ratione ſtipendij perſonalis perſonaliter tenetur.

32 ¶Tertium eſt, ꝙ peccat contra omnẽ iuſticiam, iniuſtum uidetur, quòd vnus accipiens quinque marcas, portet torã curam,& laborem, & alius recipiens in duplo, uel in centuplo plus, nullum onus portet, bona hæc non eſſent iuſtè diuiſa cũ cura, ꝙ vnus haberet maius emolumentum,& minus de onere, hoc reprobatur tam in lege mundi (ſicut patet Inſtituta lib 1. tit. de legitima patronorum tutela § unico) in quo continetur, ꝙ ubi eſt emolumentum, ibi,& tutelæ onus eſſe debet, quàm à Deo in generali computo, quia iniuſtus nõ eſt, quòd tantum computum exigere de quinque marcis, quantum de quadraginta.

¶Si vero detur ſm, ꝙ videlicet ſubſtitutus ſit imperfectus & inſufficiens, tunc inſtituẽs corã Deo reſpõdebit de omnibus damnis, quæ per eius cõmiſſionẽ, uel omiſſionem acciderunt, hoc oſtenditur tam ratione, quæ dictat, ꝙ ille, qui oues Dei de manu epiſcopi ſuſcipitur cuſtodiendas, ſi per inſufficientem perſonam, cui ille eas tradidit, perdantur, ꝙ ipſe pro eis reſpondeat, qui eas ſuſcepit, quàm etiam legibus ciuilibus primo C. li. 9. ti. de cuſtodia reorũ. l. ad cõmentarienſes. Illa enim lex cõtinet, ꝙ ad commentarienſem (id eſt) ad cuſtodem carceris, qui habet alios ſub ſe (ſecundùm gloſam) receptarum perſonarum, cuius tota pertinet, nec puret (ſupple) ille cuſtos hominẽ abiectum, atque uilem obijciendum eſſe iudici, ſi reus modo aliquo fuerit elapſus. Nam ipſum uolumus huiuſmodi pęna conſumi, qua obnoxius ducebatur fuiſſe, qui fugit, hæc ſunt verba legis. Caſus eſt iſte, ponamus, tali cuſtodi carceris traditi ſunt latrones, uel homicide, ille tradit eos puero, ſub quo euadunt. Cuſtos ſuper hoc ad iudiciũ tractus, puerum ſuum obijcit, aſſerens ipſum illorum ab eo recepiſſe cuſtodiã, petens, ꝙ ipſe de damno reſpondeat. Sed hanc exceptionem,& accuſationẽ repellit lex, dicens, ipſum volumus,&c. quæ quidem lex legi conſonat diuinę. (Ezech. 3. & 33.) Sanguinem eorum de manu tua requiram. Idem etiam probatur per legẽ in Digeſto ue. li. 9. tit. ad legem aquiliam. l. ſi ſeruus ſeruũ alienum. §. ſi fornicarius. Lex illa cõtinet, ꝙ ſi ille, quo fornacẽ meã calefecit, obdormiendo villã incẽdit, ego de iniuria teneor, ſi negligẽs in eligendo miniſtros fui. Ergo à multo fortiori, qui eſt negligens, quales miniſtros habeat circa regimen animarũ, uel in familia ſua, 33
qui

qui multas iniurias committunt, tam contrà animas, quàm etiam contra ipſum Deũ, de damnis ꝑ eos illatis corã Deo reſpõdebit, & ꝓ eis cõdẽnabitur.

¶Ad hoc uero lex non ſolum ligat prælatos, ſed etiam quoſcunque dominos, qui malos ſub eis habẽt miniſtros vel famulos, huic autẽ cõcordat lex in Digeſto nouo. li. 12. tit. de adminiſtratione rerum ad ciuitatem pertinentiũ l. filiusfa. vult lex illa, ꝙ ſi filiusfa. volẽte patre magiſtratum geſſerit, pater de damno, quod per eum accidit, tenebitur hæc lex non ſolum contra habentes miniſtros, vel famulos, uel ſubſtitutos indignos, ſed etiam contra rogantes pro talibus, ꝙ in officijs in eccleſia, vel in ſeculo conantur. In omnibus ijs apparet, ꝙ ſicut tutor reſpondebit de damno illato per ſeruum, quam res pupillares diſponendas exponit: ita in ꝓpoſito. Huic etiam concordat lex in Digeſto nouo. li. 10. ti. de cuſtodia, & exhibitione reorum. l. non eſt facilè, q̃ dicit, ꝙ cuſtodia reorũ, nõ eſt tradenda tyroni, id eſt, nouo militi, ſecundùm gloſam, quia errat, qui cuſtodiam eis tradit, nec tamen putent ipſi etiam, cui cuſtodia traditur, immunes eſſe à periculo, quia hæc lex, & alia eodẽ titulo, quæ incipit, milites, etiam ipſos ad pœnam delicto obligat condignam.

34 ¶ Dicet ſicut dixerunt. (E. 2.13.) Quod licentiam habent abſentandi, & non reſidentiæ, & ſubſtituendi tales in loco ſuo, ſed hæc allegatio coram ſummo præſide eis non valebit, hoc oſtenditur per legem Codicis lib. 5. titu. ſi ex falſis allegationibus excuſatus. L. 1. Caſus legis eſt iſte, tutores pupillorũ, uel curatores impotentium dati ſunt à p̃ſide, qui poſtea per falſas allegationes liberati ſunt ab onere tutelæ: interim pupillo damna ſunt illata: tutores corã præſide de falſis allegationibus conuicti, condemnantur ad omnia adminiſtrationis pericula à tempore, quo dati fuerunt tutores: Nota aliam legem. O 5.14. Sic in propoſito, qui multas allegant excuſationes, non reſidentiæ in viris eccleſiaſticis allegantes, quòd ita mali ſunt, quòd inter eos habitare non poſſũt, ſed hoc eſt mirabile, quia quãto peiores ſunt, tanto plus medico indigent, quia non egent ſani medico, ſed qui male habẽt. Et maximè ex quo curam illorum ſuſcipit, uel quia ad ſcolas ire uolunt potius ut ſumptibus parcant, quàm ſcientijs, & moribus addãt, vel quia beneficium exile eſt, quòd ibi viuere non poſſunt, quare hoc non allegauerunt, quando curam ſuſceperũt? Medicus enim corporis ſalarium ſibi oblatum vel renuit, tanquam nimis modicum, uel ſuſcipit, & curam agere ꝓmittit. Et uel ꝙ magnis dominis eos intendere oportet, qui potius maximo domino Deo intendere deberent, tam iſtis, quam religioſis, qui officium ex obedientia eis iniunctum falſis allegationibus excutiunt, quàm etiam quibuſcunque ſimilibus patebit in fine, ſummo præſide contra eos ſententiãte, quòd reſpondebunt de toto damno, quod per eorum accidit abſentiam, q̃a excuſauerunt excuſationes in peccatis. Eſt ad hoc lex ſupra eod. c. 26. & O. 4. 17. cum præcedentibus.

Exemplum.

¶Quartò excuſant ſe conſiliarij aſſiſtentes, & commenſales dominorum, & prælatorum, quòd non pertinet ad eos dominum inſtigare, uel cõmemorare, quòd defectus contra Deum commiſſos corrigant, ſed ſi illis præcipiat, quod ipſorum officio incumbit, libenter exequentur. 35

¶Sed quòd iſti hæc dicentes errant, patet tam exemplo, quàm legibus. Exemplum eſt ad hoc, de delictis contra eos commiſſis, in quibus dominũ cum effectu commemorarent, ut illa corrigeret, ergo idem facere deberent de delictis contra Deũ commiſſis. Eos etiam lex conuincit. Codice lib. 5. titu. de periculo tutorum, uel curatorum. libro 1. Caſus legis eſt iſte, pater in teſtamento duos uiros prudentes, & locupletes filijs contutores dedit.

Exemplum.

¶Et quia ipſi non nouerunt facultates eius adiunxit eis quaſi duos coadiutores,

iutores,

iutores, uel ſuperintendentes, nõ ideo, vt adminiſtrent, ſed ut alios in miniſtratione inſtruerent, & quod ab eis gereretur, inſpicerent, poſt modum tutela neglecta, uel fraudulenter adminiſtrata, tenent iſti, ſicut & illi: ſi diſſimulauerunt, ſiue fraudẽ adhibuerint, uel cũ illis participauerint, licet enim non adminiſtrent: tamen debent inſpicere, qualiter alij miniſtrent. Applicatio patet, quia frequenter contingit, quòd domini, & prælati ſunt iuris in multis caſibus ignari, nec ſciunt, quod eſt negligentiæ periculum: Niſi ergo aſſeſſores, confeſſores, & commenſales, eos excitauerint, & torporem, & negligentiam diligenter excuſſerint, iſti maiori ſubiacebunt pœna: Ad teſtimonium inuoco legem eorum in Digeſtó veteri lib. 2. titu. quòd quiſquis iuris, &c. l. hæc edicto. Non oportet caſum legis ponere, quia verba plana ſunt, quæ ſequũtur. Si (inquit) aſſeſſoris imprudentia aliter dictum ſit, quàm oportuerit, non debet hoc magiſtratui obijcere, ſed ipſi aſſeſſori, quia ipſe tenetur legem ſcire, & teſtimonium Lucę 12. Seruus, qui ſcit uoluntatem domini, & non facit, plagis vapulabit multis.

36 ¶ Quintò excuſant ſe mercatores de nũdinis, & huiuſmodi diebus feſtiuis dicentes, ꝙ de arte illa viuunt. Quibus dicitur, quòd quicũque operarij de arte ſua viuunt, nec tamẽ temporibus ꝓhibitis operari licet. Audiant ergo reſponſionem, quæ habetur in ſumma confeſſorum (lib. 1. tit. 12. de ferijs. q. 32.) Vbi habetur, quòd qui de conſuetudine, uel ex improba cupiditate, diebus feſtiuis ad forum uadunt, vel tenẽt, ſicut aliqui mercatores, qui propter frequentandum mercata, uel nundinas, vix vnquàm eccleſias ſuas intrant, mortaliter peccant: Nec etiam excuſantur inferiores ſacerdotes, qui talia errata ſuperioribus diligenter, & ex corde non nunciant, nec vt feruenter correctionẽ proſequantur, ſicut cauſas proprias proſequerentur: Omnes iſti ſic ſe excuſantes, ſimiles ſunt inuitatis ad cœnam magnam. (Lucę. 14.) Quia ſicut ibi vnus dixit, quòd oportuit eum ire in villam. Alius ad uidẽdum boues ſuos, alius ad negotiationem ſuam, ita quòd nullus venire potuit ad cœnam, ad quam inuitatus fuit: ita in propoſito, omnes ſic ſe excuſant, quòd pauci feſta tenent, uel ad eccleſiam, ut deberent, conueniunt, vel Dei obediũt mandatis, contra prædictorum excuſationes. M. 8. articu. 7. per totum.

¶ Fidei Chriſtianæ. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Fides eſt res occulta, & latens quaſi ſubſtantia ſub accidentibus, quæ oculis corporis nuſquàm apparet.*
Cuius fidei bonitatem miraculorum, & operum oſtenſione rimari & inueſtigare pretium iure, & opere eſt exemplo quodam pulcherrimo annuli cum petra pretioſa infirmitates ſanante.

2 *Probatione, & examine, atque exemplo ſimili annuli fidei in quo erat petra pretioſa Chriſtus, clarius oſtenſum eſt, quis de tribus Dei filijs per creationem, videlicet, Saracenis Iudæis, & Chriſticolis, veram haberet fidem.*

3 *Petrus Archiapoſtolus, & Paulus eius ſocius, cæteriq; coapoſtoli martires omnes, & alij ſancti, ac ſanctæ uirtute huius annuli fidei, quàm plures à languoribus, liberabant, & multas animam agſlantes ad vitam ſuſcitabant.*

4 *Iudæi, & ſaraceni in cauſa ſunt, quòd anulum fidei, à Chriſtianis occupatũ non habent, qui omnes ſi vellent baptizari & fidei anulum accipere ponent, & ſic ab illis, equè ac à chriſticolis, occupari anulus ille fidei poſſet.*

5 *Reſpondetur etiam curioſè poſtulationi, quæ eſt, ſi omnes, & Mauri & Iſraelitæ ad Chriſti fidem accederent, qui eorum viniores filij Dei vocarentur, atque eſſent.*

6 *Fidei noſtræ virtus, & ſalus exemplis, & miraculis quibuſdam nuper actis, declaratur.*

Satisfit vlterius non quidem ineruditè petitioni, in qua meritò rogatur, & petitur, cur dæmon malignus, & ne quam illos infideles nõ vexat, ſed ſolum fideles adeo ſæuiter angit, & excruciat.

6 *Exẽplo, & miraculoſo opere, Iuliani Apoſtatæ Imperatoris ac tiranni tempeſtate facto, pulchrè indicatur ſolam fidem Christi eſſe ueram & bonam. & vnã illam tirannos Imperatores atque hæreticos & imperia proſternere, & debellare, atque ſolo æquare.*

7 *Sine forma fidei, quæ nẽpè charitas eſt, fides ipſa eſſe videtur, perinde ac corpus abſque anima, & materia ſine debita forma: illi tantum fidem ad ſalutem habent, qui charitate, & gratia minimè carent.*

8 *Homines gratiæ lumine carentes, & id tantum credentes quod ſenſu, & ratione naturali cernitur, atq; agnoſcitur, puero in carcere nato, & alito meritò comparantur.*

9 *Et ratione, & propheti/js pulchrè oſtenditur Iudæorum infidelitas, & eorum in fide error, quã de Chriſto, Meſſiã habere adeò iactant, & gloriãtur ratio nãque ex Iudæorum captiuitate ſumitũ.*

10 *Iudæorum captiuitas ex eorum operibus emanare, & oriri nequiuit, quæ ab ipſis frequentius, ac crebrius, quã à Chriſtigenis exerceri, & effeci ſolent: ſed potius ex eorum infidelitate: quod exemplo pulcherrimo cuiuſdam Iudæi enodatur.*

11 *Tametſi plurimi ex Chriſtianorum turba deteriora Iudæis, facinora perpetrantes cõtra fidem præ ſe ferant, non nulli tamen inueniuntur inter Chriſtigenos adeò probi, & recti, Deumq; timentes, quibus fides vna cum operibus ineſt. Inter verò Iudæos nullus eſt fidẽ habens, deinde ſaracenos, & Iudæos ſimul infideles eſſe iſtorum verò infidelitatem grauiorem, & difformiore inueniri vberrimè exprimitũ, & enoteſcit.*

12 *Iudæorum captiuitatem ex fidei errore & nõ ex operibus trahi à ſanctiſſimis patris, quas aliquando iuxta terrarum cõſuetudinem ſuſtinuerunt conſpicuè erudimur.*

13 *Cauſam Iudæorum captiuitatem perpetuam, Chriſti occiſionem, & eius fidei & aduentus negationẽ fuiſſe, pulcherrima Danielis prophetia indicatur atque exponitur.*

14 *Ratione, identidẽ & authoritatibus ac propheti/js diuerſis vadem hebræorum infidelitatem in captiuitate eadem eos occludere, non inueniſte expromitur.*

15 *Dupliciter expromitur, & deletur illa hebræorum, trita fabella, dum aſſantur, & narrant eorum ſceptrum, & imperiũ inter Caſpios montes ad oriẽtis regionem inueniri, & ibi reſiduos ex decem tribubus Iudæos latè longeque dominari.*

16 *Hebræi dubitare volentes Chriſtum iam veniſſe; negare enixe contendunt, prophetas prædixiſſe, cum videlicet naſciturum de virgine Deumq; ſimul & hominem fore, & cunctè genti populoque omni à vita fœliciter habiturum.*

17 *Iudæi proteruè aſtruentes, Meſſiam in lege et prophetis promiſſũ non eſſe Deũ, ſed hominem purum adducunt quoddã hæreticorum ſententiã, quod ſcilicet omnes animæ ab æterno creatæ fuere, & quòd egreſſus Meſſiæ à diebus æternitatis, capi poteſt de diuina prouiſione, quod penitus euellitur ac deſtruitur, tanquàm erroneum & hæreticum.*

18 *In Saracenorũ, & Turcharũ Alchorano conceditur, Chriſtum bonum prophetam non autem Deum fuiſſe: quæ infidelium ſententia, Iudæorum proteruia conuinci poteſt arguendo, quòd fuit etiam Deus.*

19 *Meſſiam, Chriſtum à fœmina virgine naſci debere, & poſte captiuſ... prophetarum dictis liquido conſtat.*

20 *Chriſtum Meſſiam venundatum iri atque paſſurum conſpicuè elucidatur.*

21 *Dei iuſtitia nos compellit vt animas tã bonorum, quàm malorum ex huius corporis ergaſtulo ſolutas viuere ſemper credamus.*

22 *Qui animas vnà cum corpore interire perperam arbitrantur, quid eas viuere minimè cernunt; dicunt animas mori, aut quæ ſuæ ſunt, aut quæ aliorũ malorum ſunt, aut quæ bonorum ſunt. Hoc autem nec primo, nec ſecundo, nec tertio modo ſimpliciter verum eſſe clare exponitur.*

23 *Iſidem ad credendum defunctorum animas continuam vitam tranſigere, poſt corporis ſolutionem, & obitum, quotidianus hominum vſus optimè edocet, & allicit.*

24 *Ipſemet, qui de cœli via, & de bonorum gaudijs, & de malorum ſupplicijs, & de aliquo fidei articulo ambigis, & non credis; eò quòd cauſam, & rationem nuſquam videre poteſt; errorem ſuum exẽplo naturali quotidiè cernere valet.*

25 *Maximam eſſe fidei virtutem, & poteſtatem Chriſtus non ſolum verbis, ſed etiam quàm pluribus inſignibus miraculis patefecit, atque exemplis.*

26 *Ad hoc, vt fides robuſta & valida, ac potens ſit, opus eſt, vt ea, quæ in fidei ſuſceptione, dum baptiſmate initiamur promittimus, firmiter exequamur, & impleamur.*

27 *Sal ſapientiam indicat, quæ de cælo eſt, & ad cælum perducit: & non ſignificat ſapientiam terrenam, animalem, & diabolicam.*

28 *A ſapientia terrena, et diabolica quamplures tum ſubdiuites tum etiam prædiuites, ac potentes, decepti ac impoſiti qui in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur, & in virtute eorum mirũ in modum confidunt turpiſſimè corruerunt, atque ceciderunt. Quibus alij ſuccedẽtes ſapientius, ac ſolertius agere arbitrãtur opulentis opibus; vnde magnos ſumptus faciunt, magnamq́; Aulicorum cateruam ſecũ ducunt, & tandem hi etiam pereunt; perinde ac primi, quia in vera ſapientia, quæ Deus eſt, nequaquam confidunt.*

29 *Quid præ demonſtrent, & indicent illa opera, ſeu ſigna myſtica, quæ ad fontem Baptiſmatis circa baptizãdum à ſacerdote fiunt, graphicè exprimitur.*

Primò namque oleo in pectore inũgitur, ſeu linitur.

Deinde baptizato candela accenſa eius manibus tenenda traditur.

Tertiò Baptizati caput cum veſte candida ligatur.

Inter ſcapulas demũ baptizãdus inungitur.

30 *Fides omnium bonorum operum, & totius ſpiritualis ſtructuræ fundamentũ, cauſam, & principium eſſe conſtat; atque malorum omniũ, tàm culpæ, quàm pœnæ protectionem, ac defenſionem.*

31 *Fides ſcutum, ſeu clypeus eſt; cuius tria ſunt cornua: quorũ aliud potentia Patris, aliudq́; ſapientia Filij, & tertium bonitas Spiritus ſancti exiſtit.*

32 *Hoſtis noſtem antiquus Diabolus furibus, coruis, & athletis comparatur, qui quidẽ extrinſecos laicorũ oculos eruere nititur, qui ſunt clerici, & etiam intrinſecos oculos, qui quidem ſunt fides.*

33 *Defectum fidei omne malorũ genus adducere, & afferre, exemplis perdignis eleganter demonſtratur.*

34 *Rationibus plurium patrũ; & pulcherrimis exemplis ſatis enucleatur Eccleſiam ad præſens miraculorum; ſignorumq́ue oſtenſione pro maiori noſtræ fidei fulcimine, & robore meritò non indigere.*

35 *De his quæ ad fidẽ ſpectãt licèt obſcura, & tetra ſint, non eſt mirãdum; ſed potiùs æternitatis diem, vbi omnia clariſſimè videbantur; ardenti deſiderio expectare, ac præſtolari debemus.*

36 *Exemplis in fidelium inſignibus, nos fideles Chriſtiani ad fidem Deo, ac proximo caſtè obſeruandam cogimur, & mouemur.*

37 *Plura eſſe ſigna, quibus vera hominum erga Deum, proximumq́ue fidelitas ob oculos ponit.*

Primum eſt terrenorum bonorum contemptus.

Secundum eſt laborioſa corporis occupatio vſque ad mortem.

Tertium eſt tribulationis, et perſecutionis tolerantia.

Et quartum eſt perſeuerantia.

38 *Pœna ſeminibus fidem Deo, & proximo violantibus, nec obſeruantibus debita clarè demonſtratur?*

39 *In damnationis loco, Chriſtiani milites Deo fidem frangẽtes, ſæuius, et diutius ipſis Saracenis punientur propter plures cauſas.*

40 *Malis Chriſtianis flagitioſis eorum actibus aliorum fidem ſubuertentibus qui illa Chriſti auctoritate freti (qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit) ſe ſaluandos eſſe aſſeuerat, reſpõdetur, & pertiè quidem, quod ſententia illa, pro illis Chriſtianis, qui fidem in bonis operibus conſpicuè præ ſe ferunt, ſi ad talem ætatem peruenerint, quòd ſint doli, & fraudis capaces duntaxat verificatur, atque intelligitur, quòd ratione, & exemplo ſic intelligi, oſtenditur.*

41 *Ille fidem, quam ſpoponderunt, & receperunt, inficientes, & negantes, duobus improbis impoſitoribus iure aſſimilãtur.*

42 *Fides tua, quam ſcilicet in tuo corde, & opere habes, te ſaluum fac t. Nõ autem fides illa quam in aliorum cuſtodia tradis ſeruandam, te ſaluabit.*

43 *Quomodo reſponderi debeat infidelibus Saracenis, noſtram fidem, & noſtrã miracula, quibus nos eandem fidem noſtrã extollimus, vitio dantibus, manifeſtè inſtituimur.*

44 *Quo modo etiam reſponderi poſſit Saracenis, adhuc contra noſtram fidem obijcientibus, pulchrè edocemur.*

FIdem Chriſtianorum ſolam eſſe bonã. Primo operibus oſtẽditur, & miraculis. Secũdo oſtẽditur, ꝙ hæc fides formata ſine lumine gratiæ, & charitatis habere non poſſit. Tertio oſtenditur euidẽtiſſimis rationibus, ꝙ omniũ aliarum gentiũ ritus, non fides, ſed infidelitas peſſima ſit. Quarto, ꝙ fides recta cõſiſtit in credẽdo, quòd non vr̃, in qua oſtenditur, ꝙ naturalis ratio compellit credere, quæ nõ videntur. Quinto oſtenditur, ꝙ virtus fidei formatæ maxima eſt. Sextò quas cõditiones ſecum habere debeat ad hos, qđ tam fortis, & vtilis ſit. Septimo, ꝙ iſta habens cõditiones, eſt principiũ, & cauſa omnium bonorũ, tã gratiæ, quàm gloriæ, & defenſio cõtra omnia mala tam culpę, quàm pœnę. Octauo, ꝙ Diabolus vidẽs huiuſmodi fidei efficaciã, multum eã nititur extinguere. Nono ꝙ ea extincta omnia mala tã culpæ, quam pœnæ ſequũtur. Decimo, quare Deus voluit ea, quæ ad fidẽ pertinent Chriſtianam, eſſe tam obſcura intellectui. Et quare cõtinuus miraculis eam nõ oſtendit, ut in primitiua Eccleſia oſtendere conſueuit? Vndecimo oſtenditur, ꝙ fideles eſſe deberemus, & de pœna fidem non tenentium, & quo ſigno cognoſcere poterimus, quis fidelis ſit Deo, uel hominibus. Duodecimo, quod fides ſine operibus, nec Deo ualet, nec proximo, nec etiã ipſi cauſa habenti, quia ei plus obeſt, quàm proſit. Tredecimo oſtenditur, tam infidelium, quàm malorum fidelium reſpõſio, cum reprobatione.

Ratione primi eſt ſciendũ, quòd ad Arti. 1.
ignotorũ cognitionem per notiora deuenire oportet. Si quidẽ per cognitio- 1
nẽ exteriorũ, uidelicet, coloris, pulſus Exẽplũ.
& urinæ, uidemus medicos deuenire ad cognitionẽ naturæ interioris. Et p cognitionẽ accidentiũ deuenimus in cognitionẽ ſubſtantiæ, quia (ſm Philoſophũ primo de anima.) Accidentia magnã partẽ conferunt ad cognoſcẽdum quidditatẽ rei. Cũ ergo fides ſit res occulta, & abſcõdita, quaſi ſubſtantia ſub ſibi accidentibus; quæ oculis nõ apparet corporalibus. (Teſte Apoſtolo Hebræ. 11.) Eſt fides rerum ſperandarum ſubſtantia. Ecce, ꝙ dicit eã eſſe ſubſtãtiã, & per conſequens accidentibus abſcõditam. Et hoc eſt, quòd ſequitur, argumentũ nõ apparẽtiũ. Sicut per acta, & exteriora inquirimus cognitionem interioris naturæ, & ſubſtantiæ, ita per miraculorum oſtenſiones inueſtigare oportet bonitatem fidei noſtræ. In qua Exẽplũ
quidẽ inueſtigatione, modũ obſeruare pulcher-
oportet, quẽ tenuerunt quidã inue- rimum.

ſtigatione

ſtigatione facta inter filios cuiuſdam potentis, de quo extra fiugunt, & continent, quòd ſecundùm conſuetudinē patriæ illius, hæreditatem ſuam legauit vni filiorum per hunc modum, lego hæreditatem meam ei, qui habet anulum meum pulchrum, in quo eſt petra precioſiſſima contenta, quæ magnā habet virtutem diuerſas ſanandi infirmitates, quo dicto, diſceſſit, anulum illum in domo illa ſua derelinquens. Iunior uero filius alijs ſapientior, & diligentior, tantum fecit, quòd anulum uerſus ſe habuit, duo uero filij ſeniores uolentes patris occupare hæreditatem duos alios anulos eis fabricauerūt, ita ꝙ omnes tres hæreditatem coram iudicibus petebāt, quorum quilibet pro parte ſua allegabat, ꝙ anulum haberet: Iudices vero dixerunt, ꝙ non potuerunt omnes uerum & uirtuoſum habere anulum, quia vnum tātum talem habebat. Addiderunt etiam, ꝙ quis illum haberet, melius operibus illum, quàm verbis oſtendere potuit. Ad probationem ergo per opera proceſſum eſt. In qua probatione anuli duorum ſeniorum ſuper mortuos, vel infirmos poſiti nullū curabant, uel ibi ſuſcitabāt. Tertius vero anulus per uirtutem petræ contentę multos ſanabat, quo facto aperte oſtenſum fuit, quis verum haberet anulum, & cui paterna debebatur hērditas. Nullus miretur de iſta probationis ſimilitudiue, quia conſimili probatione inuentum fuit, quæ fuit vera crux, ſuper quam Chriſtus pependit, ſicut patet in hiſtoria inuentionis eiuſdem.

2 ¶ Conſimili etiam examine olim manifeſte oſtenſum eſt, quis de tribus populis videlicet, ſaracenorum, Iudæorum, & Chriſtianorum uerā habuit fidem. Omnes iſti tres filij fuerunt Dei per creationem. (Deut. 32.) Nunquid ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit: fecit, & creauit te. Iſte vero pater anulū uerę fidei dimiſit in domo eccleſię cum matre & diſcipulis ſuis, & ordinauit, ꝙ quicunque de tribus prędictis verum quęreret anulum, id eſt, fidem quæ ad modùm anuli circulatiter à Deo incipit, & in ipſo terminatur, in quo petra continetur Chriſtus (1. Cor. 10) Petra autē erat Chriſtus, ſi qui ſanat omnes infirmitates (In Pſal. 102.) Dei patris haberet benedictionē, quia qui ex fide ſunt benedicentur: Gal. 3. Et cœli hæreditatē hæres quidem Dei (Rom. 8.) cohæredes autem Chriſti Iunior uero filius, id eſt, populus Chriſtianus anulum iſtum occupauit. Et duo ſeniores fictos anulos eis fabricauerunt. Saraceni uidelicet falſam legē, & fidem per Machometū, inueniendo. Et Iudæi legem per Chriſtum finitam tenendo, quilibet tamen aſſerit ſe habere bonam, & veram fidē, & ſibi hæreditatem deberi cœleſtem Et de hoc uerbis frequenter diſputauerūt. Sed cum ad miraculorum & ſanationū opera proceſſum eſt, duo ſeniores ſemper defecerunt, quia petra Chriſtus. ſ. anulo illorum defuit. Tertius uero petram illam precioſam in anulo ſuo habēs, multos à morbis curauit, & a mortuis reſuſcitauit. Petrus, mediante hoc anulo, tot ſanauit, ꝙ (ſicut legit̄ in Actibus apoſtolorum) vmbra eius infirmos curauit: Hoc etiam anulo Paulus (in 3 Actibus apoſtolorū) illuminauit cęcū, hoc etiā anulo alij apoſtoli martyres, & alij ſancti multos ſanabant & reſuſcitabant per uirtutem uidelicet iſtius anuli. i. fidei, qđ pulchrę ſignificatum eſt in diuerſis locis euangelij ubi Chriſtus ad diuerſos ab eo ſanatos legit̄ dixiſſe. Fides tua te ſaluū fecit (ſicut patet & Mat. 9. Mat. 5. & Lucę 7. & 18.) Ecce qūo per anulū illum oēs ſaluati ſunt, & curati: non ſine iſto anulo curati potuit quis uel curare. In ſignum cuius, Chriſtus. Mat. 9.) Cęcis uenientibus ad eū dixit, creditis, qđ hoc poſſū facere uobis? qua ſi diceret, ſi habetis anulū fidei, poteſtis curari, aliter nō? Et hoc eſt qđ ſequitur, & tetigit oculos eorum, dicens, ſecundùm fidem veſtram fiat vobis. 4

¶ Si obijcias, ꝙ per iſtud exēplum ſaraceni, & Iudæi nō peccauerunt fide carentes, qa anulū Chriſtianis occupatū habere non potuerunt, quia vnus anulus

los à pluribus occupari nõ potuit? Re-
ſpondetur, ꝙ ipſi in culpa ſunt, q̃a oẽs
baptizari poſsẽt;& fidẽ accipe,q̃a ſi oẽs
baptizati eſſent,anulus ille ab oĩbus oc-
cupari poſſet, omnesq; ſanare poſſet,
q̃a uirtus Dei eſt in ſalutẽ omni credẽ-
ti.(Rom 1. Iudęo primũ,& gręco, ſi
voluerunt,q̃d ſi noluerint male & con
tra iuſtitiã hẽditatem cęleſtem,uel ſpe-
rant,uel pętunt, quia non uerum anu-
lum,ſed fabricatum habent.

¶Si ultra quæratur,iſto caſu poſito,q
eſſent ſeniores filij ſi oẽs Chriſtiani fie-
rent.Rñdetur,ꝙ ſaraceni,& Iudæi,qui
Chriſti mortem præceſſerunt,uõ obſtã
te, ꝙ oẽs fidem poſtmodum recepiſsẽt,
tñ triplex populus, quaſi tres filij fue-
runt in mundo,qñ in cęna diſpoſuit te
ſtamentum electis ſuis,& in cruce ſan-
guine ſuo illud confirmauit, ut ꝓmiſ-
ſio ex fide datetur credentibus. Gal. 3.

¶Vel pdicti tres anuli potuiſſet ſignifica
re vnã pœnitentiam ueram,& duplicẽ
falsã,vnã,qñ cõfitetur cũ uolũtate pec-
candi, ſed peccata ſua ſaltẽ circa illud
tẽpus dimittit.Aliã qñ confitetur, uel
pęnitentiã agit,nec tñ peccata dimittit,
ſed die ieiunat,uel peregrinat̃ uel orat,
vel eleemoſinã facit, & nocte cũ mala
muliere dormit,uel furatur,uel ĩ ebria-
tur,& huiuſmodi committit nequitias.

¶Ad fidelium uero conſolationẽ, &
infideliũ reuocationem,Deus fidei no-
ſtrę uirtutẽ non ſolum antiquis uerũ
5 etiã nouis declarat operibus. nuper nãq;
in ciuitate Remenſi,cũ diabolus à pue
ro, quem uexabat nullo modo poſſet
expelli officio cuiuſdam ſapientis, qui
inſtinctu ſpirituſſancti,hoc pp defectũ
baptiſmi eum pati intellexit, cũ cõdi-
tionaliter eſſet baptizatus, malignus
ſpiritus uim baptiſmalis ſacramẽti fer-
re non ualens diſceſſit.

Exemplum.

¶Alia etiã perſona, nec confeſſione,
nec cõione,nec quocunq; remedio, à
tentatione ꝓpriæ ſubmerſionis,uel oc-
ciſionis liberari potuit, niſi ſolo bapti-
ſmo.Sed informata, ꝙ ex quo nullum
aliud ſacramentũ ei prodeſſe potuit, ꝙ
fuit defectus ianuę, & fundamẽti.i.ba-
ptiſmi,& credẽs,baptizata fuit,& à tẽta
tione liberata,ut ueritas Chriſti cõpro-
betur,dicẽtis. (Mat.16.) Qui credide-
rit,& baptizatus fuerit ſaluus erit,q ue-
ro nõ crediderit,condẽnabitur.Sed q̃ri
poteſt,quare diabolus nõ uexat infide-
les,qui nunquàm baptizãtur,ſicut pue-
rum illum inter Chriſtianos nõ bapti-
zatũ.Rñderi põt,ꝙ pueri Chriſtianorũ
ſolo errore,& ignorantia,uel miniſtro-
rũ ebrietate,non baptizantur, & Deus
vult,ꝙ per talem vexationem error il-
le tollatur,& fides exaltet̃:Sed ĩfideles,
parentũ volũtate p̃cedẽte,&ꝓpria uolũ
tate cõſequẽte,& approbãte, nõ bapti-
zãtur,vnde licet vſq; ad mortẽ uexarẽ-
tur,nec baptizarẽtur, nec fidẽ nr̃am ſu-
ſciperẽt,ſic p cõſequẽs inanis eſſet ue-
xatio,q̃ nõ daret intellectũ, p quã nec
error tolleretur,nec fides extolleret̃,q̃a
neq; audient, neq; credent. (Exod.4.)
Quod uidelicet,ſola Chriſtianorũ vna 6
ſit fides vnum baptiſma. (Epheſios 4.)
Ad pręſens etiã propoſitum probandũ
eſt hiſtoria ſatis authentica, q̃ ex deci-
mo lib.Eccleſiaſticę hiſtorię accipitur,
quaſi p iſtũ modum. Iulianus apoſtata
factus Imperator ſciens, ꝙ fides noſtra
multũ innitit̃,& roboratur. Et prophe
tia Danielis nono ĩ fine capituli ĩ quo
cõtinetur,ꝙ per breue tẽpus poſt mor-
tẽ Chriſti per ducẽ Rom.i. Veſpaſianũ
deſtrueret̃ Hieruſalẽ,& ꝙ deficeret ho
ſtia,& ſacrificium,& in tẽplo eſſet deſo
latio in ſempiternũ,tãquàm Chriſto,&
Chriſtianę fidei inimicus,ꝓphetiam il-
lã modo,qui ſequitur,deſtruere niteba
tur. Vocauit ad ſe maiores Iudęorũ, &
quæſiuit ab eis,quare antiquũ non ob-
ſeruabant modũ, quantũ ad ſacrificia,
& oblationes,& holocuſta, & immola-
tiones phaſæ, & vnctiones põtificum,
& huiuſmodi,quę in lege p̃cepta erãt?
qui rñderunt,ꝙ huiuſmodi facere non
potuerũt,niſi ĩ Hieruſalẽ,cuius dñium
nõ habuerunt,& in tẽplo,q̃d deſtructũ
erat:Quibus ille p̃cepit tẽplũ ędificare,
& oẽs antiquas inchoare ſolennitates,
ad oſtẽdendum,ꝙ corde cõtra Dei ueri
tatẽ cõceperat,ꝙ uidelicet nondũ vene

Exemplum.

rat Chriſtus, poſt cuius aduētum oēs in
tēplo ſolennitates ceſſarent. Iudęi uero
de tali gaudentes mandato, de diuerſis
mūdi partibus magnis cū diuitijs ad lo
cū illū ꝓ ſolennitate incipiēda conflue
bant, nō ſine copioſo lignorū, & lapidū
artificū apparatu, p quos cum oīa mate
rialia eſſent diſpoſita, & dies eſſet aſſi-
gnata, ꝓ tēpli fundamento ponēdo No
cte diē illum ꝑcedente, terremotu ma-
ximo facto, fundamēti foueæ replebā-
tur, lapides mirabiliter frangebātur, &
ligna cōburebantur. Iudęi illuc cōgre-
gati plures occidebantur, & in craſtino
ignis uiſibiliter p plateas apparēs, quos
Iudęorū reperit, incēdit: Et ne vindicta
hæc, ſeu tēpeſtas putaretur à caſu, uel
eā accidiſſe naturali, in ueſtibus Iudęo-
rū, qui euaſerūt, ſignū crucis apparuit,
ꝙ nulla lotione p plures dies deleri po
tuit, oſtendens, ꝙ ille, q in cruce ꝓphe-
tias impleuit, cōtra quē pugnabāt, uin-
dictā illā exercuit: Sic opera oſtēdunt,
ꝙ fides illorū, qui iā Chriſtū receperūt,
eſt ſola bona, & tyrannos uincit, & hęti
cos, & Imperatores. Hæc eſt (inqt) vi-
ctoria, q̄ uincit mundum, fides noſtra:
Quis eſt aūt qui uincit mundū, niſi qui
credit, qm̄ Ieſus eſt filius Dei. 1. Ioā. 6.

Arti. 2.

7 ¶Hæc autē fides eo mō, quo haberi
debet, & ab oībus nō habetur, quia nō
oīum fides eſt, fidelis autē Deus eſt, qui
cōpletam cōfirmabit nos, & cuſtodiet à
malo. (2. Theſſ. 3.) Sed illorū tm̄ eſt fi-
des ad ſalutē, & ueritatis conſequēdā
cognitionē formā q habēt fidei. ſ. chari
tatē, ſine qua fides eſt, ſicut corpus ſine
aīa, materia ſine debita forma. Et oīa, q̄
ſine fide illa in aīa recipiunt, & itelli-
gūtur, ſūt, ſicut cibꝰ receptus in corpo-
re, ubi nō eſt calor naturalis digerens,
quia ſicut talis cibus nō ꝓdeſt, ita ſi ha-
buero oēm fidē ita vt mōtes tranſferā,
charitatem autē nō habuero, nihil mi-
hi prodeſt. Charitas patiēs eſt, benigna
eſt, nō ęmulatur, nō agit perperā, non
inflatur, nō eſt ambitioſa, nō quęrit, &c.
Cor. 13. Not. C. 1. per totū. Secūdo etiā
requiritur, ꝙ lumē habeāt gratię, quia
ſicut non uidētur corpora cęlęſtia ſine

Exem-
plum.

Exem-
plum.

lumine exteriori, & mundali, & oculo
corporali, cęcus. n. uel lumine carēs, il-
la non videt, ita non uidētur ſpūalia, &
credibilia, & articuli fidei, niſi mediāte
lumine ſpūali. ſ. gratię, q̄ eſt lux vera, &
viſu fidei, qui eſt uiſus, quo intellectus
videt. (Heb. 11.) Fide intelligimus, nō
quacunq; fide, ſed illa, q̄ illuſtratur lu-
mine gratiæ, quia ſicut corpora cœle-
ſtia nō oſtendūtur quocunq; lumine,
ſed ſolū lumine illo, qui de illis corpo
ribus deſcēdit: Oēs. n. ignes, uel cande-
læ mundi ſimul accenſę illa nō oſten-
derēt, lumine ꝓprio ſubtracto, ſed ma-
gis uiſum illorū impediunt, ſicut patet
de nocte, ubi lumē aliorū luminū im-
pedit, ne ſtellę clare uideātur, qn̄ inter
nos, & illas interponitur, ita nec Deus,
& ſancti, & articuli fidei, quocunq; ma-
nifeſtantur intellectu, uel argumētatio
ne, uel lumine intellectus agentis, uel
poſſibilis, ſed ſolum lumine grãæ; qđ de
Deo, quē uidere uolumus, deſcēdit, ſed
magis illis impeditur, ſicut aſpectꝰ ſtel-
larū per aliud lumē interpoſitum, quia
frequenter qui talibus innituntur argu
mētationibus, & curioſis inueſtigatio-
nibus, quātum ad ea, q̄ Dei ſunt, minus
habēt de fide, pp quā cauſam tales ī fi-
ne dolent, ꝙ vnquàm plura ſciuerunt,
quàm mater illorū: Ideo Ambroſius.
lib. 1. de trinitate oēs hortatur dicens.
Aufer argumenta, ubi fides quæritur,
iā dialetica taceat, piſcatoribus credi-
tur, nō dialeticis: Beatus uerò Greg. 4.
Dialogorum. c. 1. Tales lumine gratiæ
carentes, nihilq; credentes, niſi qđ ſen- 8
ſibili uidēt experimento, uel qđ, natura
li depręhendunt rōne cōparet puero
in carcere nato, & nutrito, cui forte ma
ter, q̄ eū genuit, Solē Lunā, ſtellas, mō-
tes, & campos, uolantes aues, currentes
equos nominet, ille, qui eſt in carcere
natus, & nutritus, qui ſolū illa ſciti, q̄ in
carcere vidit, licet hæc eſſe audiat, diſ-
fidit, quia nō uidit, ita tales, qui lumen
gratiæ, & ſpiritūſanctū non habent, in
carcere huius mundi nati, licet ſumma
quædam gaudia eſſe audiant bonis, or-
dinata. Angelorū etiam, & animarum

Exem-
plum.

Exem-
plum.

ibi eſſe

ibi eſſe multitudine, pœnas etiam ęternas malis præparatas, quia tamen iſta non uiderunt,ea eſſe non eredunt, uel ſaltem dubitanr,cum tamen illorũ irra tionalis ſir dubitatio, quia (teſte beato Gregorio vbi prius) ſicut puer ſtultus eſt, ſi matrem æſtimat de luce mentiri,quia ipſe nihil aliud,quam tenebras carceris agnouit,quia licet ipſe alia nõ viderit, deberet tamen matri credere, quæ alia uidit, ita in propoſito ſtultus, immo hæreticus eſt,qui æſtimat Chriſtum mentiri de gaudiis bonorum, & pœnis malorum, qui illa vidit, & ad hoc in mundum uenit, ut nos in hoc carcere de illis informaret, de quibus etiam in Euangelio frequenter nos do cuit, & ſollicitæ, & Spiritumſanctum ad hoc miſit,quoquot ergo gratiam,& Spiritumſanctum, hæreditatis noſtrę pignus,accepimus, de uita inuiſibiliũ non dubitemus, ſed diligenter ad illã per fidem ambulemus (.2.Cor.5.ſicut patet infra.eo.c.31.) Et ſi quando viſus iſte, quo ambulamus puluere peccatorum impediatur, vel fumo alicuius leuis cogitationis, infidelitatis pulueris confeſſione purgetur. Et viſus interius cito ab illo fumo auertatur,& in eo totaliter figatur, credendo, quòd ita eſt, ſicut Deus dicit,& Eccleſia docet:& nõ inueſtigãdo, quomodo hoc eſſe poteſt, quia ſic illam ſanctam Trinitatem, & alia ad fidem pertinentia non attinget. Quia(teſte Auguſt.primo de Trinitate) mentis humanæ acies inualida, in tam excellenti luce non figitur,niſi per iuſtitiam fidei mundetur. Sicut etiam res perdita melius inueniri non poteſt, quam in lumine. Ita nec anima perdita peccato. Attende ergo lucernam fidei,videndo finem bonorum,& malorum, ut anima peccato perditam inuenias, nec particeps ſis finis malorum, reportantes finem fidei noſtræ,ſalutem animarum ueſtrarum.1.Pe.1.

Exemplum. (margin, beside "Gregorio vbi prius")

Exemplum. (margin, beside "ta peccato")

Ar.3. ¶Ex quo ſine forma charitatis, & lumine gratiæ fides haberi non poteſt,patet,quòd ritus,ſeu ſecta quęcunque infidelium, quia charitatem & gratiam non habent, non fides, ſed infidelitas dicenda eſt, & ad hoc probandum, & oſtendendum rationes neceſſariæ & prophetarũ teſtimonia adducẽda ſunt. Circa cuius probationem ſic proceditur. Primo oſtendetur ſpecialiter,quòd iudæi in fide, quam de Meſſia, id eſt, Chriſto habent errãt, quantum ad hoc quòd dicunt eum nondum veniſſe. Secundo,poſito quòd uenerit, uel uenturus ſit,adhuc oſtẽdetur, quòd male intelligunt prophetarum ſcripturas, quæ de ipſo ſunt. Et tertio ex his duobus cõcluditur intentum Primum probatur, tam ratione ſumpto a ſigno, uel effectu,in qua uidelicet per effectum inueſtigabitur cauſa, quam etiam per prophetiam. In prima ratione iudæorum infidelitas,ex illorum oſtendetur captiuitate, nunquam captiuabantur, niſi quia errauerunt in fide, uel in opere, quia ſub conditione fidei, & cuſtodia mandatorum Dei promiſit eis Moyſes (Deut.26.)dicẽs, Faciet te excellentiorem eunctis gentibus, quas creauit. Si ergo unquam ab hac Dei promiſſio ne defecerũt,hoc fuit, quia in aliquo duorum prædictorum defecerunt, hoc patet à principio totius ſacræ ſcripturæ uſque ad finem, quòd uidelicet quando deum dereliquerunt, dereliquit eos, & quando recta fide, & mandatorum cuſtodia eum quęſierunt,liberauit eos, ita quòd illa regula ſemper fuit eis generalis, quam dedit eis Deus per Aſariam uirum Dei(.2.Parali.15.) Si quæſieritis, eũ inuenietis. Si dereliquerint eum dereliquet eos.Cum ergo nunquã ita diu deos dereliquerit Deus in captiuitate,& miſeria, ſicut in captiuitate facta per Romanorum principes.Titum, & Veſpeſianum,quia nulla alia captiuitas facta, ſiue per philiſteos, ſiue per quoſcunque alios, durauit uſque ad centum annos,loquendo de illis de tribu iuda; diuturnior enim illorum captiuitas, quæ facta fuit a Nabuchodonoſor rege babiloniorum (.4.Re.24.) non durauit, niſi ſeptuaginta annis, hæc uero a Romanis facta durat uſ-

que in hodiernum diem. Ergo oportet, quòd in aliquo prædictorum, uidelicet fide, uel operibus grauius ſit illorum, nunc delictum, quam vnquam antea fuerit, pro quo diutius captiuatur. Sed illorũ delicti grauitas, in operibus illorum inueniri non poteſt. Ergo oportet, quòd in fide illorum inueſtigetur cauſa captiuitatis illorũ. Minor patet, & quantum ad opera, quæ faciunt, & quantum ad pœnas, quas frequenter ſuſtinent. Faciunt enim opera pietatis, & mutuæ ſupportationis, multo meliora,
10 quam Chriſtiani (ſicut patet. F. 3. 15.) Ibi oſtenſum eſt, quòd iuuãt cadentes, & deficientes, ſed Chriſtiani non ſolũ non iuuant cadentes, & deficientes, ſed (quod prius eſt) uolentes inter eos creſcere per inuidiam, & mendacia, & accuſationes, & falſitates, & perſecutiones nituntur deprimere. Et non ſolũ hoc, ſed quando deficere, uel cadere incipiunt, plus cadere faciunt, uerbi gratia ſi per propriam fatuitatem, uel per illorum deceptionem ſit in tali neceſſitate poſitus, ꝙ oporteat eũ vnũ ingerum terrę ſuæ uendere, eum ſic circumuenire nituntur, quòd unum uendet poſt alidum, uſque nec habeat terram, uel domum, dando minus, quod poterunt. Cum uero ad mendicitatem uenerit, eum potius derident, quam aliquid aliud pro eo faciant. Si ergo captiuitas eſſet pro defectu operum, potius deberent Chriſtiani captiuari, quam iudęi. (Nota ſimile argumentum. N. 1. 18.)

Exemplum.

Exemplum.

Quaſi ex conſimili cogitatione legitur, quendam iudæum fidem recepiſſe Chriſtianorum, quo baptizato quæſitũ fuit ab eo, poſtquã ita magnus fuit inter ſuos, quid eum monit ad ſuſceptionem fidei noſtræ? Qui reſpondit, cauſam conuerſionis eſſe, uirtutem fidei noſtræ quærentibus uero, quomodo ipſe ſciret uirtutem? ipſemet reſpondit, quaſi ſic, quia, inquit, gens Chriſtiana uirtute operum tantum durare non poſſet, quia opera peſſima ſunt. Ergo oportet, quòd ſit uirtute fidei, rationabiliter fuit motus, quia uidit, quòd iudæorum opera fuerunt bona, quia ſtrictiſſime mandata Dei obſeruant. Nunquam ſtrictius ſub Salomone uel Dauid, uel quocunque rege melius Dei mandata obſeruabãt, quam nunc, quia tunc quaſi ſemper dicitur, quòd immo labant in excelſis, ſemper etiam tunc proni fuerunt ad idolatriam, & huiuſmodi. Nunc uero nec immolant in excelſis, nec adorant idola, nec fratribus ſuis, id eſt, iudæis mutuant ad uſuram, uel ſabbata frangunt. (Nota. P. 8. 11.) & tamen in miſeria ſunt. Inter nos uero uidit totum contrarium, quòd uidelicet Dei mandata peſſime cuſtodimus, & tamen gens noſtra ſtat, & regnat. Ex qua diuerſa fortuna motus fuit arguere, quòd caſus illorum, & miſeria non fuit defectus operum, ſed fidei, & ſtatus noſter non fuit propter opera, ſed propter fidem illorum, qui opera bona non habent, quia talis fides ſine operibus mortua eſt. Ia. 2. Sed propter fidem & opera aliquorum bonorũ inter nos. 11

Obiectio.

¶Idem obiicitur, quia per iſta uidetur, quòd Chriſtiani deberent potius captiuari, quam iudæi, quia peiora faciunt. Iterum per iam dicta non uidetur, quod delictum infidelitatis ſit cauſa captiuitatis iudæorum, quia ſic Saraceni eſſent captiui, quia fidem non habent.

Reſponſio.

Reſpondetur, quòd licet Chriſtiani multi peiora faciant iudæis, & ſic contra fidem illorum operentur, tamẽ inter eos ſunt aliqui boni, qui fidem habent & opera, qui Chriſtianitatem ſuſtinent, & ſupportant, ſicut medulla arborem, quòd totaliter non ſiccetur, licet aliqui rami ſint aridi. Inter iudæos uero nullus eſt, qui fidẽ habeat. Et ideo ubi nullus eſt humor in arbore, tota arida eſt, & caſui, & igni diſpoſita.

Exemplum.

¶Ad ſecundum reſpondetur, quòd Saraceni nunquam legem bonam, aut fidem Dei receperunt. Nec prophetas de populo ſuo, ſicut iudæi, qui legem bonam, Deo cum eis loquente, receperunt, & qui ſe ei ſeruituros fideliter promiſerunt, dicentes (Exo. 24.) Omnia, quæ locutus eſt dominus, nobis faciemus

ciemus, ſed poſtmodum circa fidem naufragauerunt. (1. Timo. 1.) negantes illum, qui in lege, quam dedit, promiſſus erat, & peius eſt promittere, & non tenere ꝓmiſſū, quā nō ꝓmittere, & nō tenere, quia quando primus facit contra promiſſum committit, & inobedientiam, & mendacium, ſecundus uerò inobedientiam ſolam, primus grauius, ſecundus minus delinquit, ideo primus maiorem meretur captiuitatē, & miſeriam: Sic in ꝓpoſito de Iudæis, & ſaracenis. (Not. L. c 7.3 4. & M. 2. 3.) Patet ergo, ꝙ licet ſaraceni īfideles ſint, ſicut, & Iudæi. Iudæorum tamen infidelitas grauior eſt, & pluribus pœnis di-

Exemplum.

12 gna. Quod etiā cauſa iſtius pœnalitatis & captiuitatis potius in fidei, quàm in operum defectu quęrenda eſt, hoc oſtēſum eſt, in operibus, quæ faciunt. Idē oſtenditur in pœnis, quas patiūtur, certum eſt, ꝙ multi Iudęorum frequēter duriſſimas pœnas, & finaliter viliſſimā mortem ſuſtinuerunt pro fide illorū, multo, uidelicet, grauiores, quàm multi martyres, pro fide Chriſtianorum, qa frequenter auditum eſt, ꝙ pro zelo, & furore, quem habent in fide illa, & deteſtatione legis noſtrę blaſphemauerūt ſacramenta legis noſtræ, ſuper quibus coniuncti, traditi fuerūt ignibus, quos euadere poterant, ſi fidem illorum negare, & noſtram accipere voluiſſent, in multis terris, ubi Iudæi habitant, ſi fecerint aliquod factum, pro quo debēt, ſecundùm terrarum conſuetudinem, per pedes inter duos canes ſuſpendi, ſicut ipſi inter duos latrones ſupenderunt Chriſtum, uel pro quo debeant comburi, ſi ante ſententiam datam fidem noſtram, & baptiſmum ſuſcipere vellent, vita eis datur, præeligunt tamē potius illas ſuſtinere pœnas, & mortem, quàm fidem ſuam negare, nec tamē vnquàm auditum eſt, ꝙ Deus ꝓ ſic mortuis talia oſtenderit miracula, qualia pro ſanctis oſtendit occiſis in fide Chriſtianorum. Iſti enim idola deteſtando infidelium, & caput potius ponendo, qđ breui hora amputatᷣ, antequàm fidē Chriſti negarēt, ſicut patet de legione Thebeorum, & ſocietate Mauricij, & ſociorum eius, & multorum aliorum multis miraculis, quibus mundum repleuerunt, poſt corporis mortem, cum Chriſto uiuere oſtenſi ſunt. Illi verò ſacramenta deteſtando Chriſtianorum, quæ quidem deteſtatio eis laudabilis eſſet, ſi fides noſtra mala eſſet, ſicut & laudātur Chriſtiani martyres, qui modū deteſtabātur infidelium in ſacrificijs, & huiuſmodi. (Sicut patet de Catherina) & in fide moriendo illorum, nūquàm viuere poſtm ortem, miraculis oſtenditur, nec tortores illorū à dæmonio vexantur, uel occiduntur, ſicut tortores martyrū, vbi vnꝗ auditū eſt ꝙ ad ſepulchrū talis, uel ad ſepulchrū apoſtatæ in fide noſtra, uel ad ſepulchrum crudelis tyranni, uel cupidi, uel alterius mali Chriſtiani, qui multa ſuſtinuit, & mortem paſſus eſt duriorem in mala uita ſua, & plures habuit tribulationes, quā multi martyres, cęcus ſit illuminatus, uel infirmus ſanatus, uel mortuus reſuſcitatus, quòd licet mirabile non ſit in malis Chriſtianis; qui uitam non habent bonam, nec martyrij cauſam, qui pro peccatis, & in peccatis ſuis moriūtur, eſſet tamē mirabile in Iudæis, ſi fides illorum eſſet bona, qui pro feruore legis illorum, & in fide ſua moriuntur. Patet ergo, quòd fides illorum valida nō ſit, pro qua mortui, & de terris multis exules, & incarcerarij, & multipliciter afflicti, miracula nulla faciunt, quia cum captiuitatis effectus, uel miraculorum defectus in uita, uel moribus, & operibus, quæ faciunt, uel pœnis, quas ſuſtinent, inueniri non poſſit, oportet, quòd tota cauſa (ſicut iam oſtenſum eſt) ſit ex parte illorum infidelitatis. Et non ex hoc, quòd aliqua adorant, quæ adorare non deberent, quia hoc nō faciunt, quia ſolum Deum cœli quem magnum uocant, adorāt, ſed ex hoc, ꝙ non adorant, ſed potius negant Chriſtum, quē adorare deberent, de quo in Pſal. 71. Et adorabunt eū oēs reges, &c.

¶Quod enim hæc cauſa ſit captiui- 13

-tatis eorum, quia uidelicet Chriſtũ negant, pulcherrime patet, Dan.9. ubi ſic prophetarum fuit. Occidetur (inquit) Chriſtus, & non erit eius populus, qui eũ negaturus eſt. Si populus Iudaicus qui Chriſtum occidit, & negauit, propter cuius occiſionem, & negationem captiuati fuerunt à Romanis, ſicut patet ex uerbis, quæ immediatę ſequuntur in hunc modum. Et ciuitatem ſuã Hieruſalem, & ſanctuarium, ſcilicet, tẽpli diſſipabit populus (ſcilicet) Romanus, cum duce uenturo, ſcilicet, Veſpaſiano, &c. Et ꝙ captiuitas iſta ſemper durabit, quandiu durat eorum infidelitas, patet per hoc, ꝙ ſequitur. Et finis eius vaſtitas, deficiet hoſtia, & ſacrificiũ, & in tẽplo erit abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationẽ, & finem perſeuerabit deſolatio. Patet ergo tam ratione ſumpta à captiuitate illorum, quàm prophetico teſtimonio,
14 quòd Iudæi non credentes Chriſtum veniſſe, circa fidem errant.

¶Idem oſtenditur ratione, & auctoritate, ſũptis primo. Deut.30. Vbi Deus promittit eis per Moyſen, ꝙ poſtquàm penituerint, & obedierint Deo, reducet eos dominus de vniuerſis terris, in quibus diſperſi ſunt, & de captiuitate ſua atque introducet in terram, quam poſſederunt patres eorum, & maioris numeri ipſum faciet, quàm fuerũt patres ſui. Sed certum eſt, ꝙ nunc melius Deo obediant, quàm fecerunt patres eorũ. (Sicut patet ſupra eo.c.10.) Quod ergo non ſunt reducti, non eſt niſi quia non pœnitent de ſua infidelitate.

¶Secundò, ſumptis ex ablatione ſceptri illorum. (Gen.49.) Quod Iacob filijs ſuis ſpiritu prophetico uentura ꝓnuncians, dixit, non auferetur ſceptrũ de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittẽdus eſt, & ipſe erit expectatio gentium, id eſt, donec veniet Chriſtus, cui ſceptrũ debetur regium, quia ipſe eſt Rex regum, quo veniente, ſceptrum illorum, id eſt, poteſtas regia, & dominandi, ablata fuit ab eis: quia poſtquàm uerum regem, ſcilicet, Chriſtum ante Pilatum negauerunt, nunquàm regem de propria gente habuerunt: Ex quo ergo Iacob prædixit in aduentu Chriſti ipſos ſceptrũ amiſſuros, quod innuitur in hoc, qđ dicit, donec, quod etiam rei probauit euentus, nam licet ſub diuerſis capitibus propter peccata ſua, aliquotiẽs ad tempus regibus propriæ gentis caruerunt, nunquam tamen illis finaliter priuati fuerunt ante aduentum Chriſti, nam etiam illo tempore Herodem regem habuerunt, qui licet gentis non eſſet Iudæorum origine, fuit tamen ritu. Quia (ſecũdùm Ioſephum Iudęorum Hyſtoriographum) circunciſus fuit. Mirum eſt, ꝙ uidentes ſignum, quod prædixerat, impletũ non credunt, aut ſceptrum illorum oſtendant, aut Chriſtum nobiſcum adorent.

¶Sed hic reſpondere ſolent, ꝙ ſceptrum illorum eſt in partibus orientis 15
inter mõtes Caſpios, ubi ſũt reſidui de decem tribubus incluſi tpe Alexandri.

¶Sed hoc ſtare non poteſt propter duo. Primo quia illa promiſſio de ſceptro facta fuit tribui Iuda. Illa autem tribus infra montes illos incluſa non fuit (ſicut patet per hyſtoriam huius lib.2.) Secundò, quia hoc eſſet contra illud, quod prædixit Deus. (Oſeæ.3.) dicens. Dies multos ſedebũt filij Iſtael ſine rege, & ſine principe, & ſine ſacerdotio, & ſine altari, & ſine epho, & ſine ſeraphin: Et contra illud Azarias, facto in ſe ſpiritu Dei (2.Paral.15.) Trãſibũt dies multi in Iſrael abſq; Deo vero, & abſque ſacerdote, & abſque doctore, & abſq; lege. Iſtas prophetias oportet tempore poſt mortem Chriſti impleri. Si uelĩt dicere, ꝙ ante Regẽ caruerunt, & templo, & ſacrificio, & huiuſmodi, hoc eſt contra hoc, quod prædixerunt, quòd videlicet ſemper regem habuerunt, infra montes Caſpios.

¶Et præterea, qualiter ſit de alijs conditionibus in auctoritate incluſis, lege nunquàm caruerunt, niſi poſtquã lex per Chriſtum finita fuit. Patet ergo, ꝙ errant, quantum ad hoc, quòd dicunt Chriſtum adhuc non veniſſe.

In

In ſecundo etiam erãt, malę videlicet,
intelligentes ſcripturas, quę de Chriſto
prædictæ ſunt, cuius erroris vna eã eſt,
vt fugiant Chriſtianorum argumenta,
qui ꝑ ſcripturas illum oſtendunt eſſe
Chriſtum in lege ꝓmiſſum, quem ipſi
receperunt, & hoc per teſtimonia pro-
phetarum, quæ in ipſo impleta ſunt: Iu-
dęi eñ uidẽtes, ꝙ Chriſtiani ſic arguũt
cõtra eos, ꝓphetę talia de Chriſto ꝓdi-
xerũt, videlicet, ꝙ debuit naſci de Vir-
gine, ꝙ debuit eſſe Deus, & hõ, ꝙ de-
buit mori ꝓ populo, & hũdi, q̃ oĩa in
Chriſto nr̃o impleta ſũt, ergo ipſe iã ve
16 nit, & nos bene eũ recepimus, uolentes
cõcluſionem vitare, negãt primum, ꝙ
vide licet prophetæ talia non prædixe-
runt de Chriſto teſtimonia.

¶Contra quos oſtendere oportet, ꝙ
male negant. Et primo, quãtum ad hoc,
ꝙ ipſi dicunt, & in tabulis illorũ ſcri-
bitur, ꝙ Meſſias in lege, & ꝓphetas pro
miſſus, nõ erit Deus, ſed purus hõ, ꝙ
patet eſſe cõtra illud, qđ dixit Iſaias 9.

¶ Paruulus natus eſt uobis, & fi-
lius datus eſt nobis, & factus eſt princi
patus ſuper humerum eius, & uocabi-
tur nomen eius ad mirabilis, conſilia-
rius, Deus fortis, pater futuri ſeculi,
princeps pacis, &c. In iſta auctoritate
expreſſe exprimitur, tam meſſiæ huma-
nitatis, quàm deitas.

¶Idem patet. Dan. 7. Aſpiciebam (in-
quit) in viſione noctis, & ecce cũ nu-
bibus cœli, quaſi filius hominis, uenie-
bat, & uſque ad antiquum dierum per-
uenit. Et cito poſt poteſtas eius poteſtas
æterna: quæ non auferetur, & regnum
eius non corrumpetur.

¶Idem patet, Mich. 5. Et tu Bethleem
effrata paruulus es, id eſt, minculus: glo
ſa, ĩ milibus Iuda. Ex te egredietur, qui
ſit dominatos ĩ Iſrael, & egreſſus eius
ab initio à diebus æternitatis: In qua au
ctoritate, & locus, & deitas exprimitur
naſcentis, quia nihil fuit ab initio à die
bus æternitatis, niſi Deus. (Nota. M.
3.17.) Sed dicunt, quòd omnes animę
ſunt ab ęterno creatæ, ꝙ etiã ille egreſ-
ſus poteſt intelligi de prouiſione diui-
na, in qua fuit ab æterno prouiſus ille
egreſſus: Quorum primum eſt hære-
ticum, & utrumque contra mẽtem pro
phetæ.

¶ Si nanque omnes animæ ſint ab
æterno (ſicut ipſi dicunt.) Et ſi om-
nes homines ab ęterno in Dei ſiut pro-
uidentia ſecundùm ueritatem, quare
ſingulariter dixit propheta de vno, ꝙ
fuit omnibus commune? & quare vnũ
extollit per hoc, quod eſt omnibus ge-
nerale? ſophiſticus modus, loquendi
eſſet, quaſi aliquo magno dicto uellet 17
populum in admiratione ponere, & di
cere egreſſus eius, &c. cum mirum
non eſſet.

¶Ad idem. Iſa 11. Egredietur uirga
de radice eſſe, & infra. Non ſecundùm
viſionem oculorum iudicabit, neque
ſecundùm auditum aurium redarguet.
Ergo oportet, quòd ſit Deus, q videat
corda, quia nullus purus homo corda
intuetur. Qui uerò corda non uidet,
oportet, quòd iudicet ſecundùm viſa,
vel audita: Ad idem, & de aduentu eius
etiam in die palmarum in Hieruſalẽ.
Zacha. 9. Exulta ſatis filia Syon, iubila
filia Hieruſalẽ. Ecce Rex tuus uenit ti-
bi iuſtus, & ſaluator ipſe paup, & aſcẽ-
dens ſuper aſinam, & infra, loquetur pa
cem in gentibus, & poteſtas eius à ma-
ri uſque ad mare, quam materiam exul
tationis haberet filia ſyon de Rege pau
pere ſuper aſinam, uel quomodo poſ-
ſet talis ſaluare, niſi eſſet deitas infra
humanitatem, per quam & ſaluator ſit,
& amari vſque ad mare dominum ob-
tineat, & ꝙ oportet, quod eius domi-
nium, & regnum ad Deitatem refera-
tur, patet expreſſe in Pſal. 71. Qui quaſi
eadem uerba de eo dicit, dominabatur
à mari uſque ad mare, & adorabunt eũ
omnes reges, omnes gentes ſeruient ei:
Cũ uero ſolus Deus ſit adorandus ado
ratione latriæ, oportet, quod hoc intel-
ligatur de Deo, & hoc eſt, quod ibi-
dem ſequitur, Ante Solem permanet
nomen eius.

¶Idem probatur per conceſſa ab ip- 18
ſis infidelibus: ipſi enim cõcedũt, Chri-

ſtum bonum fuiſſe prophetam,ſed nō Deū, ſicut patet in Alchorano,lege,videlicet,Saracenorum.Sed concedentes primū,uidelicet, ꝙ fuit bonus homo, vel propheta,concedere habent, ꝙ fuit Deus probatio,quia ipſemet dicit,ſe eſſe Deum.Io 8 ego principium, qui & loquor uobis,& antequàm Abraam eſſet,ego ſum.Quod autem dixit ſe eſſe Deum, ipſimet coucedunt dicentes.Io. 10.Non de bono opere lapidamus te, ſed de blaſphemia,quia tu homo cum ſis, teipſum Deum facis.& ꝓpter hanc cauſam ipſum occidūt Io.19. Nos (inquiunt) legem habemus,& ſecundùm legem noſtram debet mori,quia filium Dei ſe fecit:Idē patet.Mar.14.ubi ſummo ſacerdoti quærenti,ſi eſſet Chriſtus filius Dei benedicti.Reſpondit ego ſumi,propter quam cauſam adiudicatus fuit morti,& non propter alias accuſationes, quia & de illis ibidem dicitur, quòd non erant conuenientia illorum teſtimonia.

¶Ex iſtis arguitur,ſic dicendo,vt dixit uerum,aut dixit mendacium.Si primum detur,habeo propoſitum, ꝙ fuit Deus.Si ſecundū concedatur, ergo nec fuit bonus homo, nec propheta verax, quia non eſt boni viri,ſed peſſimi, tam grande dicere mendacium, quo quantum in eo fuit, populū induxit ad idolatriam,faciendo ipſum:tanquàm Deū adorare,qui Deus non erat.Et præterea hoc conceſſo,concedere habent,ꝙ nūquàm fecit miracula, quia per mendaces,& ſuperbos talia non operatᷣ Deus, qui ergo cōcedunt,uel ꝙ fuerit bonus homo,uel ꝙ fecerit miracula, neceſſe habent concedere,ꝙ fuit Deus.Satis ergo probatū uidetur, ꝙ Meſſias i Chriſtus,à prophetis prædictus ſit Deus & homo,venturus adhuc quantum ad Iudæorum falſam opinionem.Et ꝙ ille ſit Chriſtus à nobis acceptus: Nota ad idem.A.13.5.

19 ¶Secundò oſtendere reſtat,quòd ille Meſſias de Virgine naſci voluit. Iſa.7. vbi propheta ꝓ magno ſigno liberationis populi dixit ad Achaz regem,& ad domum Dauid.Ecce uirgo cōcipiet, & pariet filium,& uocabitur nomen eius Emmanuel (No.M.3.19.& T.4.11.) nota uerba,quæ dicunt. Ecce uirgo cōcipiet.hoc intelligi non poteſt de vxore Achaz, uel Iſaiæ,quia Virgines non erant. Et ſi Virgines pro tunc erant,tamen uirgines non parturiebāt. Et propterea,ſi propheta prius diceret pete tibi ſignum,& poſtmodum ſignum daret,ꝙ non uirgo poſtea corrupta conciperet,& pareret,ſicut cæteræ faciūt mulieres,deriſorium ſignum eſſet,ſicut fabulæ habent de quodam, qui minabatur ſe montem, uel leonem producturum,& producit murē.Dicere enim,ꝙ Meſſias de Virgine non naſcetur, vnū de duobus oportet ītelligere, uel ꝙ nō deceat eum ſic naſci, uel ꝙ nou poſſit. Primum dari non poteſt,quia decētius eſt,de Virgine naſci,quàm de corrupta, & ſpecialiter apud eū, qui ſolus & ſingulariter uenit,vt ſingulariter,& excellentiori modo populum ſuum liberet, quàm quicunque alius,qui ante eū natus fuit uel poſtea naſciturus ſit, decēs, & cōgruum fuit,ut ſpeciali fulgeat Cōceptionis natiuitatis mō, & priuilegio. Fabula.

¶Nec modus ille erat illi impoſſibilis,quia oſtenſum eſt,ꝙ Deus erat:Qui ergo concedunt, ꝙ fuit poſſibile apud Deum,mundum de nihilo creare,Mare rubriū, & Iordanem in tranſitu illorum,diuidere,uirgam aridā facere florere,de cœlo popolum ſuum māna cibare:Rubum ardentem incorruptum conſeruare.Quare inſenſati miſeri nō concedunt, ꝙ de Vrgine naſci potuit, quem ſic naſciturum propheta gentis illius prædixit,dicens.Ecce uirgo concipiet, & pariet filium,&c. nouo modo, cui nouitati.c.Hiere. (31.) Teſtimonium perhibet dicens. Creauit dominus Deus nouum ſuper terram: fœmina circundabit uirum.Si Iudæus dicat,circundabit uirum maritali affectu in brachijs ſuis,uel naturali modo concipiendo:hoc nō eſt nouū, oportet ergo,ꝙ ītelligatur de ſupernaturali circūdatione vteri,facta ī cōceptu uirginali.

¶Tertiò

¶Tertiò oſtẽdere reſtat quõ ꝓphetatum fuit, ꝙ uenderetur. Zacha.11.Et appenderunt (inquit) mercedem meã triginta argenteis de genere etiam paſſionis.Iſa.53.Nam quaſi totum capitulum illud ita fuit de paſſione Chriſti ꝑdictum,& præſcriptum,ac ſi propheta non futura,ſed præterita, & uiſa præſcripſiſſet:ibi aperte oſtenditur, ꝙ propter peccata noſtra paſſus eſt, ꝙ etiam gratis,quia ipſe uoluit, ut noſtrũ amorem arctius ad ſe inclinaret (ut patet. E.6.21.) Et in Pſal.21. qui ait,oderunt manus meas,& pedes meos, ut dederunt in eſcam meam,fœli, & potauerunt me aceto.

¶De negatione uero quomodo Iudæi negauerunt, Hiere.5. Negauerunt dominum, & dixerunt non eſt ipſe: Quomodo autẽ morte ſua uiuos ſanaret.Iſa.53. Cuius liuore ſanati ſumus. Quomodo poſtremo de limbo mortuos educeret.Zacha.9. Tu quoque in ſanguine teſtamẽti tui emiſiſti uinctos tuos de lacu,ĩ quo non erat aqua.Ergo quãtũ ad hoc,ꝙ dicũt Chriſtum nondũ ueniſſe,& quantum ad ſcripturas, quas de eo male intelligunt,patet,ꝙ ſunt reprobi circa fidem.2.Thimo.3.

Arti. 4. ¶Qui ergo circa fidem modo prædictorum infideliũ,errare noluerint,ſcripturas ſanè intelligant:quibus innitentes,neceſſe eſt credere,quæ non uiden-
21 tur.Et hæc eſt rationalis neceſſitas, quæ nos compellere deberet,vt nõ uiſa crederemus,quæ prouenit tam ex diuina iuſtitia,quàm ex humana conſuetudine Diuina enim iuſtitia ad hoc nos cõpellit,vt animas tàm bonorum, quàm malorum uiuere credamus poſt mortẽ corporis,quia multi peccatores,& abũdantes in ſeculo, totam uitam ſuã quã peſſimã habent,in delitijs ducunt inordinatis. Multi uero boni econuerſo ſe habent,negare ergo iſtos poſt hoc ſeculũ pœnas recipere, uel gaudia, milliq; prædictorum retributionem concedere eſt,Deum iniuſtum dicere, & omnẽ diuinam circa nos negare ꝓuidẽtiam, hoc uero dicere, eſſet Deũ negare qui enim dicit,ipſum nõ eſſe iuſtum, nec bonum,dicit enim non eſſe: Sic enim dicit inſipiẽs in corde ſuo,nõ eſt Deus, in Pſal 8.Cum ergo Deus iniuſtus eſſe non poſſit,oportet,ꝙ retribuat vnicuique ſm opera ſua:Quis equum iudicẽ, uel dñm terrenũ iuſtum,uel bonũ,uel ſapientem diceret, qui ſuis nec ꝓuide-
ret,nec ipſos remuneraret,nec ipſos af- Exemplum.
fligẽtes puniret? Ex tali argumẽto probat Damaſcenus,lib.3.mortuorum reſurrectionem,ex Dei,uidelicet, bonitate,& iuſtitia:Si(inquit) reſurrectio nõ eſt,neq; Deus eſt,neque prouidẽtia eſt, ſed oĩa caſu feruntur,& aguntur, uidimus enim plurimos iuſtos eſurientes, & iniuriam patiẽtes,peccatores aũt iniuſtos diuitias,& voluptatẽ habẽtes: Si qs hoc iniquũ iuſti iudicij, uel ſapiẽtis
prouidentiæ opus ſuſpicabitur: erit er- 22
go reſurrectio:Iuſtus enĩ Deus his,qui cõfidunt in eũ,eſt mercedis retributor.

¶Quærẽdum eſt ergo ab eis,qui aĩas cum corpore mori putant, quia eas uiuere non uident, vtrum hæc dicant de aĩabus proprijs,uel aliorum malorum eis ſimilium,aut de aĩabus bonorũ? Si primum,uel ſm dicetur, ſic intelligatur,ꝙ moriũtur morte peſſima, id eſt, pœna ęterna,in qua ſẽper viuent,iuxta illud Pſal. 48.Laborabit in æternum,& viuet adhuc in finẽ, bene dicunt, & eſt cõcedendum.Si autem ſic intelligitur, ꝙ ſimpliciter moriantur, ita ꝙ poſtmodum nec ſint,nec ſentiant: hæreſis eſt, & contra diuinam iuſtitiam (ut oſtenſum eſt) habebunt ergo vitam illam, de qua D. r.8.Tertium uero dicere eſt contra diuinam bonitatem & etiam iuſtitiam. Patet ergo,ꝙ ratio credere neceſſitat,& deitatem eſſe, & aĩas uiuere poſt mortem,quæ tamen oculis corporalibus non videntur,& ſi nulla ad hoc probandum propheta, uel cuiuſcũque doctoris eſſet auctoritas. A fortiori ergo rõne oĩa alia credenda ſunt, vbi ratio,& auctoritas Chriſti, uel prophetarũ,uel apoſtolorũ, uel aliorũ doctorũ ſimul cõcurrunt,ſicut accidit Heb.11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo,

Credere.n.oportet accidētē ad Deum, quia eſt ecce auctoritas,q̃ neceſſe eſt credere rō uero iſtius neceſſitatis ī reſidua ſequitur auctoritatis parte, vt inquirentibus remunerator exiſtat.

Exemplum.

¶Secundò ad idem neceſſitamur ex quotidiana hominū cōſuetudine,ī qua videmus,ꝙ cęcus de uia,& Sole, & Luna,& alijs ,q̃ non uidet, ductori credit
23 uidēti,patri etiā,& matri,uel ipſis mortuis alijs narrantibus,quis noſter fuerit pater,uel mater credimus, narrāti, etiā de antiquis regibus,uel legentibus cronicas,uel rithmos, ſeu geſta de Carolo, & Rolando,& huiuſmodi credimus , q̃ nō nunquā vidimus. Ergo à fortiori rōne,nrō ductori Chriſto clare uidenti,& ſacris ſcripturis , & legentibus , & ꝑdicantibus de Deo , & ſalutē animarū credere deberemus. Qui ergo de via cœli,& gaudijs bonorū ,& pœnis malorū non credit, ſtultior eſt quocūq; cœco,q puero credit.Et q nō credit , q̃ in ſcripturis leguntur , quia ea non vidit, ſtultior eſt omni ocioſo auditori prædictorū geſtorū: Sicut ergo in alijs credimus,quæ audimus ita rōnale eſt , & neceſſarium,ꝙ idem faciamus iu his, quæ ad fidem pertinent , quia ſpecialiter conſiſtunt in credendo audita, quia fides ex auditu. (Rom. 10.) Auditus autem per uerbū Chriſti. In qua auctoritate ꝑdictus modus includitur argueudi:quia ſi auditum præſtamus,& credimus,ubi non auditur uerbum Chriſti (ſicut prædictum eſt) ergo à fortiori ratione,ubi fidem habere.Et ſi illa nec uidemus, auditus eſt per verbū Chriſti,debemus,nec oīa ratione compręhēdimus : Talis qui non credit , niſi quæ videt,& ratione compręhendit, contra Deum peccat,cui adęquari vult in ſcientia,cū primis parentibus,uolētibus ſcire bonū,& malū,ſicut patet.E.6 28.

¶Qui etiam in aliquo de articulis fidei dubitat,quia rōnem eius,uel cām nō cōpręhendit, oēs ſanctos quantum in eo eſt,infatua,& paſſiones illorum euacuat:ſicut patet.E.11.18.Talis inſu-
24 per errorem ſuum quotidie uidere pōt in his,q̃ naturaliter contingūt circa eū, quorū cām,& rōnē perfectę cōpręhendere nō pōt,& tñ credit,ꝙ cām habeat, & rōnē (uerbi gratia.) Si à tali quæratur,q̃ ſit cā terremotus, uel rotunditatis grandinis? forte reſpondebit ſe neſcire.Si vltra quæratur, ſi credat,ꝙ cām habeat?dicet,ꝙ ſic,ergo,aliquid credit, cuius cauſam nō cōpręhendit , nec rationem, quare ergo eandē nō accommodat credulitatem in articulis fidei? vbi maior eſt credendi vtilitas?vt(uerbi gratia.) Si quæratur ab eo , ſi bona ſit fides eccleſiæ credēdo , ꝙ baptiſmus deleat peccata.Quod etiam Chriſtus in ſacramento panis ſeipſum dare debuit? Reſpondebit infidelis, ꝙ non. Si ultra q̃ratur,quare?dicet,ꝙ nō eſt cōueniēs, nec rationabile:ſi quæratur,quare non eſt rationabile? reſpondit , quia nullus intellectus compręhendere poteſt talium factorum rationem , uel cauſam? Et ſi negauerit,ꝙ hæc nō eſt cā , quare non eſt rationabile ?q̃a intellectus hoc nō cōpręhendit,probatio ꝙ oportet eū hoc cōcedere:Et arguo ſic, ſi ratio ſua, vel intellectus rōne,uel cauſam cōpręhenderet oīum ꝑdictorum , ille, q hoc intelligeret,cōcederet,ꝙ oīa eſſent rationabilia Si ergo cōpręhenſio ſit cā, quare concedit oīa eſſe rōnabilia, non cōpręhenſio eſt cauſa, quare negat illa ſacramenta,& articulos fidei eſſe rationabiles,per argumētum à cōtrario ſenſu,ſic talis in talē incidit incōueniens: vt concedat, & credat multa,quæ rōne cōpręhendere nō pōt circa iſta naturalia,& exteriora negocia, & non credat ea,q̃ ad fidē pertinent,quia ea rōne cōpręhendere non pōt. Conſultius eñ eſſet,ꝙ ſicut in alijs rńdet , ꝙ credit ea cām , & rationē habere licet illam neſciat. Ita etiā rńderet circa articulos fidei,& diceret cum illo Matth.9.Credo dñe,adiuua in credulitatem meā,& cū diſcipulis,Lucæ 17.Adauge nobis fidē.

Arti. 5.

¶Et hoc eſt multum petendum pro-
pter magnam vtilitatem , quæ ex fide 25
ꝑuenit. Quia (teſte Chriſto. Marci.9. Omnia poſſibilia ſunt credenti.In qua au-

auctoritate oſtenditur, quòd maxima
ſit uirtus fidei, & poteſtas, quam quidē
Exemplum. poteſtatem Chriſtus non ſolum uerbis
ueritatis, ſed etiam multis claris patefe
cit miraculis. Sicut patet primo per
hoc, quod fidedigni narrari ſolet, de
quinque Chriſtianis in carcere cuiuſdā
magni ſaraceni detentis, qui nec mi-
nis, uel blandicijs à fide auelli poterāt.
A quibus ſaracenus ille illo die quæſi-
uit, quid eos tam ſtabiles in propoſito
ſuo faceret? Ad illi reſponderunt, ꝙ
tanta fuit uirtus fidei, & potentia, quòd
ſicut magiſter Chriſtus teſtatur, ſi quis
illam haberet, vt habere deberet, mon-
tes per illam moueret. Quibus ille, eſt
vnus mons hic iuxta mihi tędioſus,
quem ſi de loco illo transferre poteri-
tis, dabo uobis omnibus ad terras ue-
ſtras redeundi libertatem. De quo ne-
gocio pro fidei uirtute oſtendenda, ſe
in Dei adiutorio, & miſericordia po-
ſuerunt, breuiter dies aſſignabatur, ut
rei exitus probaretur, ipſi uero interim
peccata ſua confitentes orationibus in-
ſiſtebant, die uero aſſignata ipſis edu-
ctis, & orantibus, multitudine ſara-
cenorum ſuper montem illum deriſo-
rie poſita, dicente. Equitabimus ſuper
montem iſtum, quando in altum por-
tabitur, finaliter mons in mare porta-
batur, omnibus illis deriſoribus ſub-
merſis. Nec debet hoc eſſe incredibi-
le, quod omnino conſonum eſt ſacræ
Scripturæ (teſte Chriſto. Matth. 17.) Si
habueritis fidem, ſicut granum ſinapis,
dicetis huic monti, tranſi hinc, & tran
Exemplum. ſibit, & nihil impoſſibile erit uobis.
Huic etiam concordat, quod ſcribit
beatus Gregorius. 1. lib. Dialogorum de
Nonnoſo uiro Dei, quomodo ſaxum
coram ſe nociuum amouit. Et non
ſolum montes, ſed etiam bruta fidei
obediunt uirtuti, ſicut patet ibidem
de quodam hortulano, qui ſerpenti
præcepit, ut ipſum ſequeretur, & cum
feciſſet, præcepit in nomine Chriſti, ꝙ
aditum, per quem fur intrare ſolebat,
& olera ſua auferre, cuſtodiret, proti-
nus ſerpens ſe totum in itinere in tran
ſitum tetendit. Ad cellam Monachus
rediit. Cumque meridiano tēpore cun-
cti fratres quieſcerent, more ſolito fur
aduenit, aſcenditque ſępem, & dum in
hortum pedem deponerent, uidit ſubi-
to, quia tenſus ſerpens clauſiſſet uiam,
& tremefactus, poſt ſemetipſum conci-
dit, eiusque pes per calciamentum in
ſude ſępis inhæſit. Sicque dum hor-
tulanus rediret, deorſum capite pepen-
dit. Et quod mirum, ſi per fidē vincant
beſtias, q p fidē vicerunt regna. Heb. 11.
¶Sed ad hoc, ꝙ fides ſi tam ualida;
tamque poſſeſſori ſuo utilis requiritur; At.6.
ꝙ promiſſa teneātur, quæ in fidei ſuſce
ptione ī baptiſmo, ſcilicet, ꝓmiſſimus,
ita uidelicet, ꝙ ſignificata per opera,
quæ circa baptizandum fiunt, implean
tur. Iungitur oleo ī pectore, in ſignū, 16
ꝙ fidelis miſericordiam, & amorem
legis diuinę in corde ſeruabit, & firmi-
ter Deo acqeſcet. Sap. 3. Fideles in di-
lectione acquieſcent ei. Sed (heu) mul-
tis poteſt dici illud Pſ. 77. Cor autē eorū
nō erat rectū cū eo, nec fideles habiti
ſunt in teſtō eius. Vt ergo ſcias, utrum
cor tuū ſit plenū fide, aut nō uideas ope
ra tua, qa ſi fons ſit, riuulus oſtēdit, ita Exēplū.
ſi in corde ſit fons fidei, oportet, quòd
riuulus currat, ſic uidelicet, quòd fides
& amor in ore oſtendantur, iuxta illud
Pſal. 105. Credidi propter quod locu-
tus. Ecce quomodo riuulus locutio-
nis de cordis gradietur credulitate.
2. Corinth. 4. Credimus propter quod,
& loquamus, prædicando, arguendo,
docendo, ſapientiam diuinam oſten-
dendo. In ſignum cuius os baptizati
ſale linitur, quod quidem ſal ſapien-
tiam ſignificat, non terrenam anima-
lem diabolicam, ſed illam, quæ de cę-
lo eſt, & ad cęlum perducit, prima ſedu
cit (ſicut patet in omnibus, q cōfidunt
in ſenſu, & ſapiētia ſua.) Aliqn̄ nāq; vi- 27
ſum eſt, ꝙ illi, qui apud mundū ſapien
tiſſimi reputātur, turpiſſime decipiunt,
& illorū ſapiētia in magnā eis ſtultitiā
vertitur. Ita ꝙ talium ſapientia nō ſolū
apud Deum, ſed etiā apud mundū ſtul-
titia eſſe oſtēditur. Verbi gratia, tam de
medio-

medioeribus, quàm de ualde, potentibus. Mediocres quandoque diuitias falſitatibus, uel ponamus fideliter eum magna parcitate, quia parce uiuendo congregant diuitias, ut proſperam ducant uitam. Cõfiduntque in eis, ut per eas aſcendant ad magnum ſtatum, uel ſaltem ut ab infortunijs per illas pręſeruentur. Et ſubito propter illas omnibus bonis ſpoliantur, & uita quandoque priuantur, de ualde etiam potentibus uiſum eſt, quòd multas acquiſiuerunt terras, & dominia, fortia ędificauerunt caſtra, in quibus magnum congregauerunt theſaurum, in quibus intantum confidunt, quòd non curant magnam habere retinentiam, uel magna robotati largitate, quia æſtimant ſe in ſuis neceſſitatibus inſurgentibus, in ſuis caſtris, in theſauris, magnam habere ſecuritatem, ad conducendum tot ſtipendiarios, quòd nullus eis audeat rebellare. Vnde alicui tali nuper imponebatur, quòd dixit ſe milites copioſos in ſuis habere ſcrinijs. Et tamen uiſum eſt, quòd tam primi, quàm ſecundi, qui confidunt in uirtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarũ gloriantur. (In Pſal. 48.) Turpiſſimè ceciderunt, & illis, quibus aſcendere plus crediderũt, plus deprimebãtur, quia inimicos per talium acquiſitionem contra eos exaſperant, ut de illis verificetur illud Pro-
28 uerb. 11. Qui cõfidit in diuitijs ſuis corruent, ſicut patet. D. 11. 7. Nota. M. 13. 20. & P. 1. 22.

¶Illis vero mortuis, & in ſapientia ſua deficientibus. Alij in locum illorũ ſuccedentes, uidentesque, quòd illi in vno puncto defecerunt, in hoc (uidelicet) quòd fuerunt nimis cupidi in acquirendo, & in tenendo nimis tenaces, cogitant, quòd ſapientius agere uolũt, & quòd contra defectum illum largitatis opponant remedium, unde multa expendunt, maguamque ducunt familiam, in quibus non confidunt, minus alios offendere timent, peſſimamque ducunt uitam, & ideo finaliter cadunt, ſicut & primi. Cauſa autem ruinę omnium prædictorum eſt, quia non confidunt in domino, nec in bona vita, nec in ſapientia vera, ſed in ſapientia propria, cui innitentes decipiuntur per falſitatem, & fallaciam cauſæ, ut non cauſæ, quia ſecundi reputanr cauſam ruinæ primorum eſſe nimiam parcitatẽ. Primi uero æſtimant ſecundos, cum ad neceſſitatem uenerint, eum inimici contra illos inſurgere cęperint, inſęlices, quia theſaurum nõ habebunt, unde & dicunt, quomodo ſe tunc iuuabit, qui theſaurum non habebit? Sed uterque in iudicio de alieno defectu deficit, & ideo in ſeipſo medicinam ad plagam non apponit, & per conſequens non ſanantur, ſed moriuntur. Si primi cogitarent, ꝙ defectus in ſecundis eſt, quia Deum derelinquunt, & peccatis ſeruiunt. Et ita econuerſo ſecundi cogitarent de primis, & omnes alij tam de primis, quàm ſecundis, ut per eos eſſent præmuniti, & contra illos defectus remedia excogitarent, & ad illas plagas medicinas apponerent, ut fides ueſtra non ſit in ſapientia humana, (1. Cor. 2.) Sed in domino confiderent, dominium illorum, & poteſtas eſſet durabilis, quia qui confidunt in domino, ſicut mons Syon, non commouebitur, quia ſunt (ſicut dicitur Hebr. 12.) Aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum.

¶Iterum, quia parum eſt, fidem habere in corde, & ore, niſi etiam oſtendatur opere. Tertio neceſſe eſt, ꝙ fons 29
fidei ad manus etiam diructur, in cuius ſignum baptizato candela accenſa in manibus traditur, quia (ſicut dicitur Eccleſiaſt. 32.) Qui credunt Deo, attendunt mandatis eius, ut, ſcilicet opere compleantur, quia. (Iaco. 2. dicitur,) ꝙ fides ſi nõ habeat opera, mortua eſt.

¶Iterum, caput baptizato cum ueſte candida ligatur. In ſignum, quòd per ſacramenti ſuſceptionem, & per promiſſionem de fide, corde, & ore, & opere, tenenda eſt ad priſtinam, quam in primo perdidit parente, reſtituitur innocentiã, fide purificans corda, ſiquidẽ

per

pēr miſericordiam & fidem purgantur
peccata, Prouerb. 15. Inunguntur etiam
inter ſcapulas, in ſignum humilis ſu-
biectionis iugo fidei, & fortis, uſque dū
fidei ſuccedat beata uiſio in patria, in
cuius perſeuerantiæ ſignum, quando
panniculus ille albus capiti applicatur,
dicitur. Accipe ueſtem candidam, &
immaculatam, quam perferas ante tri-
bunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia
fidem, & innocētiam, quam ibi recipit,
tenetur uſque ad mortem ſeruare, uel
ſaltem amiſſam recuperare, ſi vult ſal-
uari, etiam ſi duriſſimam propter illā,
eum ſuſtinere oporteat paſſionem, quia
(teſte Apoſtolo Philippen. 1.) Vobis do-
natum eſt pro Chriſto, non ſolum ut
in eo credatis, ſed etiam vt patiamini
pro illo. Ad hoc etiam nos hortatur,
Eccleſiaſtici 22. In tempore (inquit) tri-
bulationis permane illi fidelis, vt in hę-
reditate illius cohæres ſis. Exemplo
Abrahæ. (1. Machab.) Qui in tentatione
inuentus eſt fidelis, ſic non deficiat fi-
des tua. Lucæ 22. Noli eſſe de numero
illorum, qui in fidei ſuſceptione abre-
nunciauerunt diabolo, & omnibus pō-
pis eius. Et dum paruuli ſunt, ad tem-
pus credunt, & tempore tentationis re-
cedunt. (Lucę 8.) Qui (ſicut dicitur.
1. Thimo. 5.) Primam fidem irritam fe-
cerunt, ſicut patet. I.9.38. Sed de illo-
rum quibus corde, & ore, & opere, &
perſeuerantia una eſt fides, unum ba-
ptiſma. Ephe 4.

Arti. 7. ¶Quæ cum prædictis conditionibus
fundamentum cauſa, & principium eſt
omnium bonorum operum, & totius
ſpiritualis ſtructuræ, & omnium malo-
30 rum tam culpæ, quam pęnæ defenſio.
Primum patet per Auguſtinum de ver-
bis domini. Fides (inquit) cæcos illu-
minat infirmos curat, fideles iuſtificat,
pęnitentes reparat, iuſtos augmentat,
martyres coronat virgines viduas, &
coniugales caſto pudore conſeruat, cle-
ricos ordinat, ſacerdotes conſecrat. Idē
ſuper Ioannem, ſicut in radice arboris
nulla prorſus apparet pulchritudinis
ſpecies. Et tamen quicquid eſt in arbo-
re pulchritudinis, uel decoris, ex illà
procedit. Sic ex fidei humilitate, quic-
quid meriti, quicquid beatitudinis, ani
ma ſuſceptura eſt, ex fidei fundamento
procedit.

¶Secundum quoque, quomodo (vi-
delicet) eſt protectio contra omnia ma-
la, patet ex tribus. Primo, quia in pu-
gna nos animat, & hoſtes terret, ſicut
confidentia in probitate ducis exerci-
tus. (1. Pet. 5.) Aduerſarius ueſter diabo-
lus, tanquàm leo rugiens quærit quem
deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Sic
reſiſtite diabolo, & fugiet à uobis, quia
hęc eſt uictoria, quæ uincit mundum,
fides ueſtra. 1. Ioan. 6. Secundo, quia ab
ictibus, & plagis ſpiritualibus nos cu-
ſtodit, ſicut ſcutum militē in bello cor-
porali. Sicut ergo bello imminente
milites ſcuta accipiunt, ita ſimus nos
in omnibus ſumentes ſcutum fidei.
(Ephe. 6.) In Deum fortiter credendo.

¶In quo ſcuto unum cornu eſt po-
tentia, quæ appropriatur patri, quo no-
ſtra infirmitas, ſeu fragilitas roboratur,
verbi gratia. Si dicatur alicui, abſtine
à delectationibus illicitis, uel ieiuna,
& huiuſmodi, reſpondebit forſitan, ita
fragilis, & debilis ſum, quòd non au-
deo iſta promittere, ſed ſi radix inueſti- 31
getur iſtius fictæ fragilitatis inuenie-
tur, quòd ſit defectus fidei, quia ſi habe-
ret rectam, & firmam fidem in Dei po-
tentia, quòd ſi corpus in abſtinentia, &
laboribus ſpiritualibus conſumptum
in melius reformaret, minus timeret
illud in Dei ſeruitio amittere. Sicut
armiger minus timet equum perdere
in ſeruitio domini ſui, qui equum ſibi
dabit meliorem.

¶Secundum cornu, ſeu angulus eſt Exemplum.
ſapientia, quę appropriatur filio, quo
noſtra ignorantia illuſtratur, ante ad-
uentum namque, & illuſtrationem filij
Dei, mundus ſedebat in tenebris igno
rantiæ, hic ergo uenit illuminare his,
qui in tenebris, & in umbra mortis ſe-
dent (ſicut patet. A.13.11.) Ad dirigen-
dos pedes noſtros in uiam pacis, par-
tim amore, gaudia oſtendendo bono-
rum,

Exemplum. rum, ut amor illorum nos attraheret,
ſicut amor lucri laborantem, partim ti-
more, oſtendendo pęnas malorum, quę
uidentes mala committere, timeamus,
Exemplum. ſicut tentatus de furto, uidens patibu-
lum. Sic ergo hæc ſapientia uenit illu-
ſtrare lumen fidei noſtram ignorantiã
(ſicut patet ſupra.e.c.8.) In quo lumi-
ne uidere poſſumus ortum, & occiden
tem (id eſt) de quo ſumus tam boni,
quàm mali, & ad quod tendimus, ne
per ignorantiam excuſationem quæra-
mus. Credentibus ergo eſt nubes lu-
cida, per hoc mundi deſertum nos
ducens. Non credentibus vero Ægy-
ptijs eſt nubes tenebroſa, & lapis of-
fenſionis:

¶Tertium cornu, ſeu angulus, eſt cle
mentia, ſeu bonitas, quæ appropriatur
Spirituiſancto, quo noſtra malitia re-
frænatur, habentes enim Spiritumſan-
ctum, crudeles non ſunt, nec malitioſi,
hoc ergo experimento cognoſcere po-
teſt quis, ſi Spiritumſanctum habeat,
aut non. Sic ergo tripliciter ſcuto,
ſcilicet, fidei, circundabit te, ueritas
eius (in Pſalm.91.) Roborando, illu-
ſtrando, refrenando, (Sequitur.) Non
timebis iſtud (ſcilicet) ſcutum firmi-
ter tenens, illoque cuſtoditus. Nota.
1 A. 24. 5.

Exemplum. ¶Tertio, quia poſito, quòd in aliquo
erratum ſit, fides iuuat ad reconcilia-
tionem, ſicut dominus uidens fidelita-
tem ſerui ſui, facilius culpam remittit.
Matth.9. Cum uidiſſet Ieſus fidem il-
lorum, ait paralitico. Remittuntur
tibi peccata, prædicta ergo pericula
per fidem euadentibus dici poteſt il-
lud. Ephe. 2. Gratia ſaluati eſtis per
fidem.

Ar.8. ¶Hoſtis uero antiquus, modum ha-
bens latronum, hanc uidens fidei effi-
32 caciam, eam multum extinguere niti-
Exemplum. tur (ſicut patet. A. 26.10.) In hoc etiam
coruus ille inferni modum habet cor-
uorum, qui alis moriturum inuaden-
Exemplum. tes, primo oculos eruunt. Modum etiã
in hoc ſequitur pugilis, qui ſocium ſub
ſe habens, oculos eius eruere nititur,
quo facto, licet ſtatim non occidatur,
ſed forte ſurgat, & ſe defendere nita-
tur, inanis erit defenſio. Sic diabolus
nititur extinguere oculos laicorum
extrinſecos, ſcilicet, clericos, (ſicut pa-
tet.O.6.64. Cum ſequenti.) Et oculos
omnium intrinſecos, Id eſt fidem, qui-
bus extinctis abſque timore peccant
filij hominum, & uelatis oculis (more
illorum, qui ſuſpenduntur) ad patibu-
lum ducuntur inferni. Tales ad mo- Exemplum.
dum cęci æqui, qui in omni puteo ca-
dit, & ad omnem lapidem ceſpitat, in
omne cadunt peccatum, donec finali-
ter in puteum cadant inferni. Et licet
iſtam fidem ſemper multum extingue-
re nitatur. Ad hoc tamen in mortis ar-
ticulo maxime anhelat, ne prædam tũc
pro ſemper amittat, in illo vero tenta-
tionis impulſu, qui eſt, ſicut arbor non
bene radicata, quæ ad ualidum uento-
rum impulſum ꝓſternitur, cadet, quia
non eſt firmus in radice fidei, & bono-
rum operum, in quo uero fuerit fides,
quæ per charitatem operatur. (Gal. 5.
de pœni. diſtin. 2. §. hæc eſt fides) ſta-
bit pro radicibus firmiſſimis habens
fidem, & conſcientiam bonam. 1.Ti-
mo. Sicut patet. D.2.15. Tali enim di-
citur. Rom 11. Tu autem fide ſtas.

¶Hoſte uero contra hominem in Artic.9.
hoc caſu præualente, omnia mala ſe-
quuntur, tã culpæ quàm pęnæ ſibijpſi,
in quo extinguitur, & periculi etiam, re
ſpectu aliorum (ſicut patet. E.8.14.) Pri- 33
mum patet tam per dicta. (A.19. 8. &
A.14.6.) quàm etiam per dicenda. Quis
enim peccatum mortale committeret, ſi
certus eſſet, quòd ſtatim poſt caput ſuũ
amitteret, uel manum? Quis unquam Exemplum.
mortaliter peccaret ſi eſſet certus in fi-
de, quòd peccando animam amitteret,
& Deo, & gaudijs priuaretur æternis?
ergo defectus fidei eſt occaſio omnium
peccatorum. Iterum ſicut ille, qui me- Exemplum.
dico credit in his, quæ ei dicit pro ſani-
tate recuperanda, uel tenenda, à multis
abſtinet eius doctrina, qui uero ei non
credit, non abſtinet. Ratione cuius
exceſſus, qui ex tali incredulitate con-
tingit,

tingit,infirmitates, & mors ſequuntur, ſic in propoſito. Ergo ſummo medico, qui deficere non poteſt credendum eſt. Vnde Chryſoſt. ſuper Matth.Hom.53. Si (inquit)dixero tibi abſtine te ab hoc, vel ab illo, obaudis, quia credis te ſaluandum,ſi ſeruaueris. Et frequenter, quod amplius amas manducare, vexaris, & uincis deſiderium uentris propter deſiderium ſanitatis, multomagis ieiunare poteris, ſi credideris iocunditatem illam venturam,pro qua tibi dieta indicitur à medico,qui deficere non poteſt, ſi credideris. Patet ergo, quòd

Exemplum.

ſicut omnis fructus ex radice, & omne accidens fulcitur in ſubſtantia, ita omne bonum in fide, quæ eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, quia ſi radix ſancta, & rami, ita omnis defectus in fructu,& ramis,& omnium accidentium deſtructio ex deſtructione ſequitur radicis,& ſubſtantiæ fidei.

¶Quia ſicut omne,quod eſt in arbore non habete radicem, aridum eſt, ita omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt.(Rom.14.) Et ad pœnam in caſu ducit æternam, ſicut patet.E.6.28.

Ar.10.

¶Cum uero fidei extinctio ſit tam periculoſa, mirabile uidetur, quare Deus apertius,& manifeſtius,& frequẽtius miracula non oſtendit, ut fortior ſit,& faciliter extingui non poſſit. Sed huic propter cauſas tactas. (A.5.1.cum ſequentibus) reſpondetur dupliciter.

¶Primo, quia eccleſia rationabiliter miraculorum,nunc oſtenſione non in-
34 diget pro fide oſtendenda, poteſt enim dici de comparatione ſtatus eccleſię primitiuæ,& modernæ,quod dicit beatus Gregorius in 1. Dialogorum, de comparatione ſanctorum, ibi vult,quòd ita ſancti ſunt, qui non faciunt miracula, ſicut illi qui faciunt.Et ponit exemplũ de Petro, quem aqua portauit. In qua Paulus naufragium patiebatur. Ita in propoſito, natura, & conditio fidei in ſe ita bona eſt nunc, ſicut fuit in primitiua eccleſia,quãdo Deus pluribus miraculis fidem oſtendit,quando plus indigebat,ſicut herbę ſeminatæ in principio, quando teneræ ſunt frequenti indigent irrigatione, & plantulæ ſupportatione,quæ in natura ſua roboratæ talibus non indigẽt, ita nec fides iam multiplicata. Huic concordat, & hoc confirmat illud,quod dicit beatus Gregorius.27.moral. ſuper illud Iob.Subter omnes cęlos ipſe conſiderat, & lumen illius ſuper terminos terræ.Tunc (inquit) ſancta eccleſia miraculorum adiutorio indiguit, cum ea tribulatio perſecutionis preſſit. Nam poſtquàm ſuperbiam infidelitatis edomuitur, nõ iam uirtutum ſigna, ſed ſola merita operum requirit. Et ponit exemplum ibidem de Paulo veniente in inſulam plenam infidelibus, quæ Mitylene dicitur.(Actuum 27.)In ipſa patrem Publij diſſenteria, & febribus uexatum, orando ſanauit, ubi uero talis cauſa nõ ſubfuit Timotheo diſcipulo ſuo ęgrotanti præcepit,dicẽs,modico uino utere propter ſtomachum. Circa primum, neceſſe fuit oſtendere miraculum, ut crederet.Circa ſecundum non,quia totus intus uiuebat.

Exemplum.

Exẽplũ.

¶Secundo,quia ſtatui incarceratorũ 35
non conuenit, omnia clare uidere, minus enim deſiderarent à carcere liberari. Congruum ergo uidetur, & de communi habetur conſuetudine, ꝙ ſicut locus carceris obſcurior eſt, quàm aula. Et ſic de nocte ita clare nõ vidẽtur omnia,ſicut de die. Ita in loco iſto carceris, & noctis obſcura quodammodo ſunt, quæ ad fidem pertinent,quæ in aula cęli, & in die æternitatis erunt clariſſima,ſicut etiã non eſt mirandum de hoc, ꝙ quædam res corporales de nocte minus clare uideantur. Et à nonnullis cum deſiderio expectantur. Ita illa, quæ ad fidem pertinent, licet obſcura ſint,non ſunt mirãda.Sed potius eſt dies æternitatis cum deſiderio expectendus,in quo omnia videbuntur clare. Ad iſtum propoſitum pertinet,quod legitur de geſtis beati Bernardi, quaſi ſic de quodam nouicio, quem in monaſterio ſuo dæmones de die, & nocte intantum uexabant, quòd ei requiem non

Exemplum.

Exemplum. Bernar.

non dabant . Sanctus uero Bernardus
hoc uidens,uno die eum de fide exami
nabat,quærens,ſi recte ſentiret de his ,
quæ ad fidem noſtram pertinent ? qui
reſpondit, ſe in uno dubitare ,quomo-
do videlicet vna res in ſe ſimpliciſſima,
potuit eſſe tres,videlicet pater,& filius,
& ſpiritusſanctus . Cui Bern. Quando
audiſti primo philoſophiam , nonne
fuerunt omnia argumenta , etiam mi-
nima , tibi difficilia , & dubia , & tibi
concludenda , quæ nunc tibi ſunt clara
& facilia? immo inquit . Cui Bernar.
Ergo hoc non fuit , quia in ſe fuerunt
dubia,uel etiam ſcienti, uel intelligen-
ti,ſed propter ſtatum tuum, qui adhuc
fuit minus ſciolus , de quo ſtatum hu-
militer ſtudendo ad clariorem ſcien-
tiam perueniſti . Sic illa,quæ ad fidem
pertinent,quę nunc videntur difficilia,
ſicut ꝙ unus Deus in natura , ſit trinus
in perſonis,& huiuſmodi,quantum ad
reſpiciētes in illo libro vitæ clara ſunt,
in quo uidentes de nullo dubitabimus.
Quod uero nunc dubia uidentur, non
eſt defectus articulorú fidei , qui in ſe
clari ſunt,ſed defectus eſt ex parte intel
lectus noſtri , qui (ſecundùm Philoſo-
phum in 2. Metaphiſicæ) ſe habet ad
maxime intelligibilia,ſicut oculus no-
Exemplum. ctuæ ad lumen ſolis . Sicut non eſt ex
parte ſolis,quin clare uideatur, ſed hoc
ex hebetudine uiſus accidit. Sic in pro-
poſito . Et quia hoc ſtatui carceris no-
ſtri congruit,de quo bene operando,&
credendo ad claram ueniemus omniū
credibilium , & dubiorum ſcientiam ,
in uiſione enim illa,quæ(teſte Chriſto.
Ioan.11.) fidei ſuccedit.Si (inquit)cre-
dideris , uidebis gloriam Dei .

At.11. ¶In qua auctoritate magna ratio in-
nuitur, quare in Deum fideliter crede-
re deberemus . Circa cuius declaratio-
36 nem tria per ordinem oſtendentur .
Primo,exempla mouentia nos ad fide-
litatem tam Deo,quàm proximo obſer
uandam, ponentur . Secundo , ſigna ,
per quæ cognoſcitur uera fidelitas.Ter
tio, plena debita non obſeruantium fi-
delitatem oſtendetur . Primum patet
primo per exemplum quod ſcribit Au-
guſtinus de ciuita.Dei.li.3.c.20. Quod Exemplum.
(uidelicet) Saguntia ab Hannibale ob-
ſeſſa , per fidelitatem , quam Romanis
obſeruabant,intantum inimicis ſeruire
contra fidem timuerunt , quòd uidētes,
ꝙ ciuitas capi debuit , ſe & ſua incede-
runt . Ad idem narrat Vegetius lib.4. Exemplum.
de Hannibale Carthaginenſium duce,
quòd ita dure Caſſilinum obſidebat,ꝙ
unus uendidit murem pro centum de-
narijs , & uenditor fame perijt , & em-
ptor vixit , nec tamen Romanis fidem
debitam frangere uolebant . Si ſic ſer-
uabant fidē dominis infidelibus, quan
to magis nos Deo , & dominis fideli-
bus, & omnibus chriſtianis fidelitatem
obſeruare deberemus ? Talibus enim
exemplis fides noſtra ſemper creſcat.
(2.Theſa.1.)Siquidem in omni arte ui-
dentes alios bene operari, ab eis addi-
ſcunt , qui artem illam addiſcere indi-
gēt,& artis perfectio in eis creſcit,quia
quanto plura uident exempla,& quan-
to diutius artem exercent, ut commu-
niter tanto perfectiores in arte ſunt,ita
deberet fides crēſcere in chriſtianis. Et
ad hoc eos hortatur Apoſtolus,quando
ait. Fides noſtra creſcat. Sed(heu) fides, Exemplum.
& chriſtianitas,& amor,& charitas cre-
ſcunt , ſicut Luna plena , & ſicut equus
cęcus. In quorum confuſionem poteſt
dici illud Bernar. Magna confuſio eſt,
ꝙ mali uelocius currunt ad infernum,
& ad mortem, quàm nos ad cęlum , &
ad uitam,hoc dicit pro illis,qui à chri-
ſtiano feruore, & ſimplicitate fidei exci
derunt.2.Corinth.11.

¶Signa uero quòd homo ſit Deo fi- 37
deli,ſunt plura. Primo,contemptus ter
renorum,qui enim , propter amicum ,
uel dominum bona ſua exteriora ne-
gligit , uel expendit , ut dominus ſuus
inde honoretur , uel lucretur , ſignum
eſt primo,quòd eſt ei fidelis . Secundo,
quòd fidem habet in eo,quòd videlicet
ſit gratus, & potens ei tantum,uel plus
refundere . Ita in propoſito ſignum
eſt quòd tales fidem habent in uerbis
eius, qui talibus loquitur. (Lucæ 19.&
Matth.

Matth.25.) Euge ſerue bone,& fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis,ſuper te multa conſtituā,&c. Secundo,uexatio,& laborioſa corporis occupatio uſque ad mortem, qui enim firmiter credit de nocte bene recipi & ualere, fortius de die laborat. Sic in propoſito,qui ab illo recipi credunt,qui ait. (Apocal.2.) Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam uitę. Tertio tolerantia perſecutionis, ſeu tribulationis pro Deo,vel amico quocunque. Eccleſiaſt.22. In tēpore tribulationis permane ei fidelis, ut in hæreditate illius cohæres ſis, hoc etiam iuſtitia requirit, ſicut patet. A.20.7.

38 Exemplum. ¶Quarto in tribus prędictis requiritur perſeuerantia falcones enim & canes prædam uidentes ipſam fortiſſime ſequuntur, intantum, quòd canes nec ſpinis,nec uepribus, nec dura uia impediuntur, ubi alij, qui ipſam non uident, licèt alios ad tempus ſequantur, non tamen ita fortiter nec ita diu, ſed quando parum laſſantur, ſtant, & faciliter impediuntur. Signum ergo,quòd prædam uident, eſt curſus perſeuerantia. Ita in propoſito illi,qui Deum bona fide uident, ſemper ipſum ſequuntur,cum illo,qui ſic eum uidit,& dixit. (Matth.8.) Magiſter ſequar te, quocunque ieris. Perſeuerantia ergo in bonis operibus & laboribus, eſt ſignum ſtabilis fidei. Sic ergo per exteriora uidere poſſumus, ſi permanemus fundati in fide. Col.1. Nota. E.7.16.

¶Sine tali exteriori probatione, & oſtenſione neſcitur,quis Deo, uel homini fidelis. Sicut patet per exemplum Chryſoſtomi ſuper Matth. imperfecto. Homel.56. Sicut (inquit) omnis mulier,quamdiu nō admonetur,à malis hominibus,non bene cognoſcitur,utrum caſta ſit. Si uero admonita conſcientiam uiro ſeruauerit, tunc merito caſta laudatur. Sic eccleſiæ fides non bene cognoſcitur, niſi Antichriſti uenerint ad eam, unde per hanc probationem quærit dominus moraliter cum Salomone. Mulierē fortem quis inueniet? Prouerb.31. Sed quòd pauci in tali caſū fideles ſunt,in parte oſtenſum eſt. (F.3. 2. & 3. & 7.) de quibus Chryſoſto. Homel.53. Qui(inquit) ante tentationem fidem Deo nō ſeruat,quomodo in ipſa tentatione erit fidelis.

¶Pęna uero non ſeruantibus fidem Deo, uel hominibus debita, patet per hoc,quod dicitur. ff. de re militari. l. deſertorem. §. ulti. id eſt in Digeſto nouo. lib.11. Qui (inquit) præpoſitum ſuum protegere noluerit,uel deſeruerit,occiſo eo,(id eſt) præpoſito,capite punietur delinquens. Si tanta fidelitas in milite requirebatur mundi, & ſi tanta punitione dignus ſit, non ſeruans fidelitatem Imperatori Saraceno, uel alteri præpoſito,quāto plus iſta eum augmento obſeruanda ſunt in milite Chriſti, erga Chriſtum, & Chriſtianos, qui in fide & patientia hæreditabit promiſſiones. Hebr 6. In illis fides requiritur, qui per dilectionem operantur. de pœni. diſt. 2. §. cum ergo, uerſi hęc eſt fides.

¶Aliter fides ei nocebit,quia in damnatione peioris erūt cōditionis, quàm prædicti ſaraceni. Primo, quia plus Deum offendunt (ſicut patet. D.1.18.) Plus offenditur contra ſeruum, uel amicum proprium, qui ei non credit, vel per opera ſe credere non oſtendit, quàm contra alienum. Secundo,quia durius cadunt, & profundius in inferno erunt, quia de altiori cadunt loco, & ſtatu. Tertio, quia plus proximum ſcandalizant. Candela enim prius accenſa, & poſtmodum extincta, fumo ſuo plus nocet, quàm illa q̄ nunquàm fuit extincta. Et arbor in horto plantata,ut fructum faciat, quem ſi non fecerit, & poſſeſſori nocet, cuius aream inutiliter occupat, & herbis iuxta creſcentibus, quas impedit, à debita maturitate, & pulchritudine, melius ergo eſſet, quòd talis arbor non eſſet. Sic in propoſito (ſicut patet. C.13.11.) Non ſolum, quia ipſe eſt in ſe malus, ſed quia multis ſuo nocet exemplo (ſicut patet. D.1.20.) Idem etiam hiſtoria

Arti.12. 39 Exemplum. Exemplum.

ria

ria oſtenditur, qua fertur de quodam
Exemplum. infideli fidem ſuſcipiente Chriſtianorum,quòd cum uideret Chriſtianorū, ad quos venerat, falſitatem, cogitaret etiam ſuorum, à quibus venit, fidelitatem,obſtupuit,ac doluit. Et cuidam quærenti, quare omnes baptizati nolunt infideles? Reſpondit.quòd unum punctum impedit,quod(videlicet)facta veſtra cum lege, & uerbis veſtris non concordant.Audiunt uerba ueſtra ſancta, quibus dicitis uos bonam habere legem, & fidem, quòd & Chriſtus pro vobis natus ſit, & paſſus, & ſola fides ueſtra ſit bona,quòd etiam uos ſoli ſaluamini, ſed uident facta ueſtra plena falſitate,& luxuria, & quòd nec fidem, nec legem tenetis (ſicut patet. F.3.17.) Ex quo accidit,ꝙ uerbis ueſtris nō credunt,quia opera contradicunt, ſed potius verba cum lege derident.Sic ergo, qui fidem ſuſceperunt, & non ſecundùm fidem operantur, per opera mala ſubuerterunt quorundam fidem. 2.Timot.2.

Ar.13. ¶Quibus fides propria non ualebit, quia alienam ſubuerterunt,quando pœnam ſimul patientur, prius tamen audiendi ſunt tam ſubuertentes, quam
40 ſubuerſi,dicunt enim ipſi ſubuertẽtes, id eſt,mali Chriſtiani,nos ſaluabimur, quia baptizati ſumus, & (teſte Chriſto, Matth.16.) Qui crediderit & baptizatus fuerit,&c.Quibus primo reſpondetur,ꝙ illud dictum intelligitur,& uerificatur pro his, qui fidem in bonis operibus oſtendunt, ſi ad talem peruenerint, ætatem, ꝙ ſint dolicapaces. Et probatio ꝙ oportet, ꝙ de illis tantum intelligatur, quia ſi de omnibus intelligi debeat, qui ſine operibus credunt, ergo dæmones ſaluabuntur, quia dæmones credunt.Iaco.2.

Exemplum. ¶Et propterea ſi auctoritas deeſſet, ratio cogit,ꝙ ſic intelligatur,& rationalis conſuetudo,qua uidemus, ꝙ dominus quicunque terrenus,uel etiam populares quicunque, plus reſpiciunt, & ponderant opera, quàm verba,& plus ſecundùm ea iudicant, verbi gratia. Si rex vel alius dominus ſeruum haberet, qui uero eius recognoſcit dominium, & promittit ſe ſemper ei fideliter ſeruiturum, in opere tamen falſe & proditorie ſe habet,nonne uindicat, & iudicat eum ſecundùm opera?Et nō obſtante ꝙ fidem cogitauit, & etiam promiſit ei ſeruare, quia tantum opera ſunt incontrarium,eum iuſte punit. Sic de illis, qui dicunt ſe noſſe Deum, factis autē negant. (Titum primo.) Tales ergo,illud, quod ad eorum maiorem eſt damnationem, dicunt, ad eorum eſſe ſalutem,quia ratione nominis, vel habitus,uel patriæ, quæ frequenter communia cum ſaracenis habent, maiorē, quam illi,non patientur damnationē. Sed ratione baptiſmi,& Chriſtianitatis, & quia fratres Chriſti facti ſunt, per quę gloriantur,reſpondent ſe à ſaracenis diſtingui, & nobilitari. Sed quia, quod ibi receperunt,& ꝓmiſerunt, nō tenent, maius habebunt tormentum, quanto enim plura promiſit, quæ non tenet,& quāto ſuperiorem tenet dignitatem malus,tanto profundiorem locū tenebit in pęnis, quia quam promiſerunt, & receperunt fidem, negant. (1.Tim.5.) Patet ergo, ꝙ tales duobus Exemplum.
aſſimilantur truſatoribus,quorum primus cum fidem,quā alteri pro re accōmodata tradiderat, ut ei ad certum redderet diem,quod ei accomodauerat, in 41
quo die,creditore aſſerente,ſe fidē eius habere,requiſitus,reſpondit,habes fidē meam hic? habeo,inquit. Cui ille,gaudeo,quia eam tradidi tibi, quia ſi mecū illam retinuiſſem,illam olim perdidiſſem,nolo ergo eam habere,& liberare, & mihi reducere, ne perdam eam,ſed rogo diu eam cuſtodias tecum. Alius Exemplum.
in conſimili caſu cuidam ſibi dicenti, ꝙ fidem eius haberet. Reſpondit, lętus ſum,quod ſcio, ubi eſt, & quòd in cuſtodia boni uiri habetur,quia prius neſciui,cuſtodias ergo eam bene. Ita illi, quorum fides,& ſpes in alieno opere.i. in paſſione Chriſti, eſt, qui non dolent, quòd in corde ſuo, & opere fidem non habent, nec oſtendunt.

Sed

42 Sed gaudent, ꝙ eã in aliena.i. Chriſti
habent cuſtodia, qui uolunt ꝙ Chriſtus
fidem illorum cuſtodiat. Sed caueant,
quia Chriſtus vbique in euangelio di-
xit fides tua (.ſ.quam in tuo corde &
opere habes) te ſaluum fecit, & nõ fides,
quã in aliena habes cuſtodia. Patet er-
go, ꝙ credere in Deum ad ſalutem, eſt,
amando in ipſum tendere, de pę.di.2.
§.ex pręmiſſis.ver.in Chriſtum quippe.
Secundo tales dicunt, ſi ex mortuis, &c.
ſicut patet. A.26.25.

43 ¶Secundo reſpõderunt forte infide-
les, qui fidem nunquàm receperunt.
Primo, ꝙ nos multa indigna, & igno-
bilia in fide noſtra ſentimus, ſicut quòd
Deus fuit natus, & mortuus (ſed ad hoc
reſpondebitur in capitulis de natiuita-
te, & paſſione Chriſti.) Quod etiam in
cęna, & in eccleſia in forma panis ſe
dedit. Quibus reſpondetur. (E.6.arti.7.
per totum. Nota. A.12.16.) Secundo ꝙ
illa, quę nos dicimus miracula, per quę
fidem noſtram bonã eſſe oſtendimus,
ipſi forte illuſionem dicent eſſe dæmo-
num, ad multorum factã deceptionẽ,
quam quidem illuſionem in lege eorũ
exercere nõ poſſunt, Deo prohibente,
Exemplum. quia bona eſt. A quibus quærendum
eſt, cum omnes infideles de una lege
non ſint, quare tales non faciunt illu-
ſiones in alijs legibus malis, cum ſolũ
una fides, & lex bona ſit? quia de uno
Deo tantum vna habetur bona, iuxta
illud. Ephe.4. una fides unũ baptiſma.
Et propterea, ſi ad Chriſtianorũ dece-
ptionem dæmon talia oſtendere potuit
mirabilia, quare ad illorum deceptio-
nem, qui per talia ad fidem Chriſtiano-
rum conuertebantur, talia permiſſus
eſt facere mirabilia? Si enim talia per-
miſſus eſt facere ad Chriſtianorum,
quos dicunt malos, ſubuerſionem, ta-
lia facere permitti non debuit ad ipſo-
rum, tam legis, quàm gentis deſtru-
ctionem, uel ſi lex illorum bona eſt
(ut dicunt) quare non oſtendit Deus
tot miracula infra populum illorum
ad illorum ſollicitationem, ſicut fieri
permiſit, exempla mirabilia ad ipſo-
rum deceptionem, uel quare non uin-
dicat Deum mortem illorum, traden-
do dæmonis, & huiuſmodi illos, qui
multos illorum uiliſſima morte occi-
derunt? Sicut patet ſupra eo cap. 22.
Sic vindicauit mortem martyrum, prin
cipes, & tortores ipſos occidentes, tra-
dendo dæmonijs, & inſaniam conuer-
tendo, & morte ſubita, & turpi occi-
dendo (ſicut patet de Egea torquente
beatum Andream) & de multis alijs. Si
enim dæmon talia oſtendit pro marty-
ribus noſtris occiſis ad illorum illuſio-
nem, quare occiſores torſit, & occidit?
potius enim impugnantes illorum cul
tum torquere debuiſſet, ſi potuiſſet,
quàm defendentes.

¶Tertio obijcere poſſunt ſaraceni, 44
ꝙ perſuaſiones ſuperius factæ, ꝙ uide-
licet, fides aliarum gentium non oſten-
ditur eſſe bona ex miraculis, quia Deus
non oſtendit aliqua miracula pro illis,
qui ſuſtinẽt uiliſſima pro legibus ſuis,
non ſunt contra illos, ſed cõtra Iudęos.
Contra quos exempla ponuntur: ſupra
eo.ca.12. Si namque ipſi talia paſſi fuiſ-
ſent, Deus pro eis operatus fuiſſet. Ad
hoc ſufficit reſponſio Sancti Augu. de
ci. Dei. lib. 1. cap.15. vbi ponit exem- Exemplum.
plum cuiuſdam, qui duriſſimam mor-
tem ſuſtinuit pro fidelitate. Ille (inquit)
Marcus Regulus à carcere Carthagi-
nenſium Romam remiſſus, ſub iura-
mento per Deos pręſtito pro commu-
tatione captiuorum in ſenatu contra-
ria perſuaſit, quoniam non arbitraba-
tur vtile eſſe Romanæ Republicæ mu-
tare captiuos, propter iuramentum ta-
men ad carcerem ſponte redijt, quem
horrendis cruciatibus necarunt. Nec
tamen Dij ſui, pro quorum fide ſic mor
tuus fuit, ꝓ illo miracula operati ſunt,
nec tortores occiderunt, oſten-
dentes ꝙ tã ipſe quàm alij ei
ſimiles (ſicut dicitur.
1. Timo.1.) Circa
fidem nau-
fragaue-
runt.

¶Filiatio. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Homines Chriſtigenæ magis eſſe ex maximo, ac præclariſſimo Dei genere, quàm mundi expetere, & optare ſanè deberent.*

2 *Signa, quibus legitimi Dei filij ab illegitimis ſe cerni & diſcerni poſſunt, duplicia ſunt.*

Quædam enim ad Deum ipſum tantum ſpectant; quæ quidem bina ſunt; cibaria, & correctiones.

3 *Quædam vero ad ipſos filios dum taxat pertinent; quæ ſcilicet ſeptem ſunt.*

Primum eſt expreſſa in filijs patris ſimilitudo.

Secundum eſt morum patris æmulatio.

Tertium eſt hoſtium patris debellatio.

Quartum eſt ſocietatis intolerandi patrìs toleratio.

4 *Quintum deinde eſt eleemoſynarum largitio, & pecuniarum, ac rerum mutuatio.*

Sextum eſt conuitiorum, & iniuriarum, odijque dimiſſio.

Septimum eſt, ſeruitij, & mercedis modus.

5 *Merces filij fidelis, & grati, (quæ uera eſt hæreditas) gnatis infidis, ſæuis, atque ingratis nunquam præſtabitur: plurimæ etenim ſunt cauſæ, quibus fit, ut ingratos & ribelles filios parentes abdicare, ſeu exhæredare queunt iuxta iura tum cæſarea, tum pontificia.*

6 *Filij, qui (ut leges ferunt) parentibus in captiuitate mancipatis opitulari, ac ſubuenire non feſtinauerint à parentum ſuorum (ſi forte ibi è uita deceſſerint) bonis prorſus amoueantur, & abdicentur: & ex ciuitatum eccleſijs, ubi ortum traxerunt, applicentur, atq; aſcribantur.*

7 *Ad hoc, ut quis dignus Dei filius æſtimetur, ipſum prius à parentibus inſtrui, & erudiri in bonis operibus & ſpiritualibus, & corporeis precium operæ eſt.*

8 *Filios contumaces execrationibus, & maledictis parentes nunquam quocunque auerſo caſu, ſectari vel inſequi debent; Verum ſi ipſi eorum uerbis obſequi noluerint, verberibus vtique coercendi ſunt, nullo tamen tempore furioſè, & iratè maledicendi.*

9 *Parentes hodie à priſcis natorum patribus non parum diſtant.*

10 *Exemplo quodã patefit, parentes ſolum corporum, & non animarum, multum ſollicitari, & angi cum æterna eorum, & filiorum damnatione, ut filij præ cæteris poſt mortem plurimum ditẽtur.*

11 *Parentes uehementius delinquere, qui maiori amore prolis corpus, quàm animam proſequuntur: uberius exponitur.*

12 *Parentes magis Natorum corpus quàm animã adamantes, tum ſanctorum exẽplis, & propriæ uoluptati ac lætitiæ, tũ etiã legibus, & decretis ciuilibus, atque diuinis penitus aduerſantur.*

13 *Filios etiã in ægeſtatis caſu parentes alere, ac cibare, eorumue curam gerere, & ſaluti atque ualetudini, tàm ſpirituali, quàm corporali conſulere, quadruplici iure deuinci, atq; teneri nõ inconcinnè commoſtratur.*

Primò enim claro Chriſti Dei filij exẽplo.

Secundò plurimororum erga filios collatorum beneficiorum ratione.

Tertiò iuris ciuilis præcepto. *(to.*

Quarto legis diuinæ, ipſiusq; Dei mãda-

14 *Filij parentibus egenis non ſolum uita ſuperſtite, ſed eo magis è uita exceſſis, opem ferre obſtringuntur.*

15 *Exemplo ramorum, qui arboris radices, & ſtipitem è terra euellunt; conſpicue panditur, filios plures ſæuiter, & truculenter perſequi parentes, non ſolum carnales, ob nimiam hæreditatis auiditatẽ eorum interitum citius expetẽdo, ſed etiam ſpirituales, eccleſiæ, ſcilicet Prælatos, Prædicatores, & Cõfeſſarios.*

16 *Exemplo Decij filij Imperatoris, imperiũ, patre ſuperſtite, renuẽtis, ingratorum, & ſceleſtorum filiorum, atque gratorum conditiones innoteſcunt.*

17 *Filios inobſequentes & ingratos Deũ, ac parentes ueneratione, beneuolentiaque (ut ueros filios decet) nõ proſequentes,*

ſed

ſed ipſos, ad inſtar Dæmonum, atque ferarum inſectantes, & perſequentes, non legitimos Dei, omniumq; filios, ſed Dæmonum ſpurios, (quorum mores æmulantur) appellandos eſſe trifariam oſtenditur.

18 *Primò namque patet experimento, & exemplo trium filiorum, quorum onus tantus legitimè natus erat.*

19 *Exemplo Brutorum, & potiſſimum Catulorum edocemur filios, dum paruuli, & impuberes ſunt, inter ſe magnam contrahere ſocietatem, ingentemuè parentibus honorem exhibere; cum autem adoleſcunt, & ex ephæbis excedunt cõſanguinitatem, et ſocietatem confratrũ contemnere, Deum non timere, & parentes non uenerari; ſed inter ſeipſos uixis ualde deſſidere, atque altercari.*

20 *Ad indicandum filium ingratum non eſſe uerum Dei, nec parentum filium, ſed Diaboli; allegatur pulcherrima Petri Rauẽnatis ſentẽtia, exẽplis referta.*

21 *Exemplo Ioãnis Hircani Iudæi Criſtiani filij parentibus cedere, (dum in ipſos ob bonorum uel dotium diuiſionem iuſtam cauſam habent) ne eis obſint quedam tempore deberent.*

22 *Nati omnes (inopiæ caſu, & tempore neceſſitatis opportuno) parentes eorum pauperes diſtituentes, ac negligentes, duplicem animaduerſionem pati merentur, quarum altera temporalis, & altera æterna exiſtit.*

Primò animaduertendum eſt in filios nocentes, & ſæuos quadruplici temporali animaduerſione.

Pimò, pæna conſimili.

Secundò, Re pro qua, uel in qua ſunt parentibus ingrati.

23 *Tertiò licet à parentibus manumiſſi eſſent; ad priorem tamen obedientialis ſeruitutis ſtatum redigi debent.*

Quartò animaduerſio temporalis eſſe debet in uita.

24 *Vna æterna pæna neſarij filij afficiẽtur Quia idem eis eueniet, quod fruticibus circa arborem creſcentibus, & arbori officientibus, humoremque ad ſe trahentibus.*

FIliatio eſt, Dei, hominis, & dæmonis. Circa quas nouem oſtendẽdi ſunt articuli, tres (uidelicet) circa filiationem Dei, & tres circa filiationẽ hominum, & tres circa filiationẽ dæmonum. Primo oſtenditur, ꝙ quilibet põt eſſe filius Dei, ſi uoluerit. Secundo, quæ ſunt ſigna, per quæ cognoſcitur, quis ſit filius Dei. Tertio, qs ſit effectus filiationis Dei. Quarto, ꝙ filij hominũ ſunt à parentibus diligenter uerbis informandi. Quinto, ꝙ quandoque ſunt verberibus caſtigãdi. Sexto, ꝙ in utroque eſt parentibus humiliter obediendũ, & in eis neceſſarijs ſubueniendũ. Septimo, q̃ ſunt conditiones filiorũ diaboli. Octauo, quomõ ſe excuſãt. Nono, pęna eis debita eſt infligẽda.

¶Pro primo eſt ſciendum, ꝙ ſicut Deus vult homines ſaluos fieri, ſi ipſimet hoc uoluerint, ita dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. (Ioã. 1.) his, qui credũt in noĩe eius, cũ dilectione (uidelicet) & cęteris cõditionibus (in cap. immediate ꝑcedẽte) poſitis, ſicut ergo nõnulli multũ affectãt eſſe de magno gñe, & ſi ipſi ad hoc attingere nõ pñt, ſaltẽ volunt, ꝙ filij filiorũ, & filiarũ, de magnis ꝓcreati nobiles reputentur, & tales nobilitates terrenas magnis frequenter emunt expenſis, ita à fortiori ratione plus affectare deberent, ꝙ ipſimet eſſent de genere Dei. Si enim tantum affectãt illã, quã magnam reputant. Ergo maxime deberent affectare maximã nobilitatẽ. Et ſi tantum affectant nobilitatem pro nepotibus, & ſequacibꝰ ſuis, & magnis, illam comparant expenſis, quam forte nunquã uidebunt, quia ante forte morientur, quàm illi de nobilitate gaudeant, uel forte ingrati erunt. A fortiori ratione affectare deberent ſummam nobilitatem, de qua, & in qua ſemper gaudere poterunt, & ſine expenſis cum fide (ut prædictũ eſt) acquiritur. Omnes (inquit apoſtolus. Gal. 3) filij Dei eſtis per fidem. Nota per quæ opera ad hoc attingere poſſunt. N. 1. 23.

Arti. 1.

1

Exemplum.

Ar.2. ¶Sed quia omnes, quantumcunque peccatores, qui non ſunt filij Dei legitimi, ſed purij requiſiti, an filij eſſent? filios ſe eſſe Dei ſperare reſponderent. Ideo præcedenti articulo congruũ videtur adiungere ſigna per quæ agnoſci 2 poterũt, qui ſunt legitimi Dei filij. Inter hæc uero ſigna eſt diſtinctio, quędã ſe tenent ex parte Dei, quædam ex parte ipſorum filiorum. Ex parte Dei ſunt duo, cibatio, & correctio, ſicut enim pater filium, ita nos Deus alit, & ſicut filij ad patrem in fame clamant, ita nos ad Deum, dicentes pater noſter, & infra panẽ noſtrum, &c. Sic oculi omniũ in te ſperant domine, & tu das eſcã illorum (in Pſal. 144) Das (inquit) eſcam (ſupple) multis ingratis, ſicut auis parua dat cuculo, qui educatus, & ſatiatus contra matrem ſurgit, ita iſti ſatiati de donis Dei, ipſum intus in camera, luxuria, & extra crudelitatibꝰ, impugnãt, more peſſimorũ Iudæorum, qui ſederunt manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. Exod. 32. de quibus. Iſa. 1. Filios enutriui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerũt me. Nota de talibus. T. 5. 30. Secundo correctio, quia ſicut pater videns plures ad ludum inordinatũ ludere, filium ſuum reprehendit, facto oſtendens illum ſibi pertinere, quem corrigit. Sic in propoſito. Prouerb. 3. Quem diligit Deus corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi.

Exemplum.

Exemplum.

3 ¶Ex parte vero ipſorum filiorum multa ſunt ſigna, quorum primum, eſt naturalis in filio ſimilitudo, propter quam filius dicitur, ꝙ ſit, ut ille, quãdo enim filius patri aſſimilatur, vulgariter dicitur, ipſe filius patris ſui, uel ꝙ pater ſuus eum negare non poteſt, quia genuit filium ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. Gen. 5. De iſta ſimilitudine. Nota. A. 20. 2.

¶Secundo, morũ imitatio, quia frequenter accidit, ꝙ ſicut filius arma patris portat, ita mores imitatur patris, & filia mores miris, unde vulgariter qualis mater, talis filia eſt, fatua mater, fatua filia. Ezech. 16. Sicut mater, ita filia eius, filia matris tuæ tu es, quæ proiecit virum ſuum & filios ſuos, ſicut ergo de filijs, & filiabus frequẽter contingit, ꝙ parentes in malis moribus, & fatuis ſequuntur amoribus. Ita filij Dei in bonis moribus, & amoribus. (Ephe. 5.) Imitatores mei eſtote, ſicut filij chariſſimi. Et ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit uos. Nota. M. 9. 13.

¶Tertio, inimicorum, & repugnantiũ expugnatio, filius iuſtus expugnare ſolet illos, qui iniurias patri faciunt, ſal tem uerbis, vel factis, & nõ habere pacẽ cum illis. Ita in ꝓpoſito, filius Dei uerus ſine fictione inimicos Dei expugnat, & iniurias Dei uindicat. (1. Ioã. 3.) In hoc apparuit filius Dei, (id eſt) hoc ſigno oſtẽdit ſe filium Dei, & diſſoluat opera diaboli. Sed (heu) multi nolunt peccatores expugnare, ne eos offendãt.

¶Quarto, ſocietatis, & paſſionis tolerãtia Talia Chriſtus pacificè tolerauit. (Matth. 5.) Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur.

¶Quinto eleemoſynarum largitio. i. mutuatio, Chriſtus enim largior fuit Alexandro, qui nõ ſolũ oĩa ſua, ſed etiã ſeipſum dedit, ſic vos benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces ueſtra multa, & eritis filij altiſſimi Luc. 6. 4

¶Sexto iniuriarum, & odij dimiſſio. Matth. 5. Diligite inimicos ueſtros, ut ſitis filij patris ueſtri.

¶Septimo, modus ſeruitij, & mercedis. Serui enim (ut frequenter) non ſeruiunt gratis dominis, ſed uel timore, vel lucri amore, & pacto cõducti, filius vero bonus gratuito amore, & ſine pacto patri ſeruit Ideo ſeruo excluſo, filio remanet hæreditas. Ita in ꝓpoſito, illis excluſis à cęli hęreditate, qui ſibi quaſi ſerui, ſeruiunt, qa ꝓ mercede, & cõmodo tẽporali, ſicut canonici ſęculares, q tm̃ ad horas ueniunt, qñ diſtributio eſt dãda, ſicut ẽt illi, q ad ſacras veniũt obſeruãtias, ſeu ordines, & ordinantur ꝓp beneficia eccleſiaſtica, vel religionẽ intrãt, vt paſcãt', illis, q gratis hoc faciũt, vel ſaltẽ tẽporalia nõ requirũt, nec intendunt

Exemplum.

Exemplum.

tendũt principaliter, ſed ut ſine quibus eſſe non poſſunt, dabitur hæreditas (teſte Chriſto. Io. 8.) Seruus (inquit) non manet in domo in ęternum, filius autẽ manet in æternum.

Ar. 3. ¶In quo notatur diuinæ filiationis effectus, quia tanquàm hæres manet in æternum. Largus dominus multos paſcit, ſed filij in hęreditate alijs excluſis ſuccedunt. Sic in propoſito, illi de quo. Gal. 4. Quia ſi filius & hęres (& Rom. 8.) Si autem filij, & hæredes, habebunt mortem, & hæreditatis ſeyſinã, quaſi ſomnum. (Iuxta illud. Pſal. 126.) Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini, filij merces. Iſta hæreditas, quę eſt merces fidelis filij, & grati, non dabitur peccantibus, & ingratis filijs, & non dilectis. Quia ſecundũ iura ciuilia (quæ colliguntur in autentica, ut cum de appellatione cognoſcitur. §. cauſas. Col. 8. Et habentur etiam in gloſa in decretalibus. li. 2. titu. 24. de iureiuran. cap. quintauallis.) In multis caſibus filij propter ingratitudinẽ hæreditate priuantur paterna. Sunt autem verba legis hæc, cauſas iuſtas ingratitudinis has eſſe decernimus. Si quis parentibus ſuis manus iniecerit, ſi grauẽ, & inhoneſtam eis iniuriam ingeſſerit, ſi eos in criminalibus cauſis accuſauerit, quę non ſunt aduerſus principem, vel rempublicam, ſi cum maleficis cõuerſatur, ſi maleficus efficiatur, uel uitę parentum ſuorum per uenenum, aut alio modo inſidiari tentauerit, ſi nouercæ ſuæ, aut concubinæ patris filius ſeſe miſcuerit, ſi delator contra parentes filius extitetit, & per ſuam delationem grauia eos diſpendia ſuſtinere fecerit, ſi pro perſona eius, uel delicto, inquantum poteſt, fideiubere noluerit, ſi eos teſtamentum facere prohibuerit, ſi contra parentum uoluntatem inter arenarios, & minos perſeuerauerit, niſi forte parentes illius fuiſſent profeſſionis, ſi filia luxurioſam uitam elegerit, cum parentes eam pro poſſe dotare, & maritare uellent, ſi parentibus furioſis debitam curam & ſumptus non præbuerit, & extraneus, qui impendit, hæres ſit, ſi parẽtem in captiuitate detentum non feſtinauerit redimere. Nota. M 9. 27.

Exemplum.

¶In iſto ultimo caſu addit lex, quòd nullus ex his, qui neglexerit (ſupple) parentibus ſubuenire, ſi parentes ibi defuncti fuerint, ad hæreditatem perueniat, ſubſtantiæ uero talium perſonarum ſic ſine hærede defunctarum, eccleſijs ciuitatũ, in quibus orti ſunt, applicentur, & nullis alijs cauſis, quàm in captiuorum redemptione expendantur, ut unde illi à ſuis non ſunt redempti, aliorum redẽptio procuretur, & ipſorum quoque animæ ex hac cauſa pijſſima ſubleuentur, hęc ibi. Hæc lex uidetur expreſſe eſſe contra dominos confiſcantes bona inteſtatorum, & naufragorum (de quibus dictum eſt. C. 8. 28. cum ſequentibus. Et F. 1. 37. cum ſequentibus) quia hæc lex manifeſte vult, quod illa bona pro animabus fiant ſic defunctorum.

¶Si in prædictis ingratitudinis caſibus filij ſic contra parentes delinquentes carnales hęreditate priuantur terrena. A ſimili, uel fortiori ratione, qui conſimilia, uel maiora contra Deum patrem committunt, hæreditate priuandi ſunt cęleſti, ſed talia frequenter à nonnullis cõmittuntur contra Chriſtum in ſuis membris, ſcilicet; qui manus in eum inijciunt, dum grauiora contra ipſum committunt, qui grauẽ ei iniuriam iurando ingerunt, qui in neceſſitate non ſubueniunt, dum ſuis non ſubueniunt, ſicut enim concedit ſibi fieri, quod nũmis fit, uel datur, ſic à cõtrario cõcedit ſibi negari, quod ſuis negatur. Qui uero ſic Deo negat, & ingratus exiſtit, & ruſticitatẽ contra eum exercet, de filiorũ hæreditate eſt excludendus à Deo, (dicente illud Gen. 21.) Eijce ancillam & filiũ eius, quia (teſte Paulo. Gal. 4.) Nõ erit hęres filius ancillæ i. carnis, & ingratitudinis, cũ filio libere, qui ſcilicet liberas in Deo dando, & ſeruiendo habet conditiones.

Ar. 4. 7 ¶Sed quia in minore addiſcere oportet, quomodo faciendum eſt in maiori, ad hoc, quod quis Dei dignus habeatur filius, prius oportet, quòd à parentibus informetur in bonis operibus, & per eos aſſueſcat, quia ſicut tota arbor, & fructus, & bonitas, & malitia, & defectus, ex trunco, & radice ſurgit, & ſuſtentatur, & ipſis deficientibus omnia deficiunt. Exemplum. Ita in propoſito, qui vult in filijs, & filiabus fructum habere bonum, & bona opera, faciat, ꝙ aſcendat bonus humor, id eſt, informatio bona ad ramos illos, utranque naturam rigando, & tegendo more radicum, quę totam arborem ſuſtentant, & nutriunt, ſcilicet, ſpiritualem nutriendo in ſpiritualibus, ſpiritualia præcepta filijs, & familiæ imprimendo (more auium, quæ grana meliora, pullis ſuis portāt) Exemplum. per quæ ſpiritualiter uiuere poterunt. Et corporalibus etiam operibus eos aſſuefaciendo, ut ocium, quod eſt omniū vitiorum nutrix, & uitia fugiant, & ut in neceſſitate de labore ſuo ſe iuuare ſciant. Exemplo Auguſti Cæſaris (de quo ſcribit Suetonius. li. 2. de 12. Cæſaribus) Exemplum. quòd filiam, & nepotes ita inſtituit, & etiam lanificio aſſuefaceret. Ac nec loqui, uel agere quicquam, niſi palam, non obſtante, quod eos terris ditare potuit, tamen ſic eos informari uoluit, ut ſi ad extremam deuenirent inopiam, arte ſe iuuarent. Sic ergo ſi filij tibi ſunt, erudi eos. Eccleſiaſtici 7. (Nota ad hoc. A. 3. per totum) ſequitur in auctoritate, & curua eos à pueritia eorum.

Artic. 5. 8 ¶In quo notatur quintus articulus: Ex quo primo dicit (erudi) & poſtmodum addit (& curua) uidetur tantum dicere, & ſi verbis non obtemperent, ſunt verberibus coercendi, nullo tamē modo maledicendi. Et ratio hoc dictat, quia per maledictiones non citius corriguntur, ſed potius deteriorantur, quis dicere poſſet, quin puer à parentibus maledicentibus traditus diabolo, peior, quàm parentes, fiet, ad hoc ipſe, cui traditur, eum concitabit, maledicendo ergo ipſos, quia eis nō obediūt, magis inobedientes faciunt, & peiores. Et corporalibus ipſos exponunt periculis, ſicut patet per hoc, quod ſcribit Aug. li. 22. de ci. Dei. Et legitur in uita Sancti Stephani, de matre maledicente filijs, ex qua furioſi effecti ſunt. Exemplum. Ad idē de quodam fertur, ut dicebatur, de mane à parentibus ex iracundiam maledictus, qui exiens domum in quoddam horrēdum facinus cecidit, quod homines non latebat, qui ſtatim captus, poſtea uerecundiſſima morte perijt. Sunt ergo talia adhibenda remedia, per quæ citius corrigant, & à peccatis & periculis retrahantur, exemplo Iob. 1. qui pro filijs holocauſta obtulit dicens, ne forte peccauerint filij, &c.

¶In quo facto magna inuenitur differentia inter iſtum Iob, & modernos parentes. Iſte enim cogitatiuus fuit, & 9 diligentiam adhibuit magnam, quomodo filios Deo nutriret, & à peccato retraheret, & diuites in ſpiritualibus faceret. Modernorum vero parentum (ut communiter) contraria eſt diligentia, qui eos mundo nutriunt, & vt ſint in mundo glorioſi, probi, & diuites, multum ſollicitantur. Vnde Chryſoſto. Homel. 17. ſuper illo uerbo. Matth. 20. (Acceſſit ad eū mater filiorū Zebedęi.) Matres, quæ corpus natorum amant, animas contemnunt. deſiderantes, eos bene ualere in hoc ſęculo non curantes, quid paſſi fuerit in alio, aliæ malitias ſuis filijs prouident, aliæ honores, nemo filijs ſuis prouidet Deum, perditionem illorum cum magno pretio cōparant, & ſalutem illis nec dono accipere nolunt, ſi uiderint illos pauperes, triſtantur, & ſuſpirant, ſi autem uiderint illos peccantes, nemo triſtatur, ut oſtendant, quando corporum ſunt parentes, & nō animarum. (Nota. V. 5. 8.) Inſuper, & hoc magis uidetur mirabile, quod hoc non ſolum faciunt ad ſuā magnam ſollicitudinem, & laborē, ſed 10
etiam ad ſuam, & filiarū damnationē (ſicut patet. A. 12. 54.) Tales ergo qui ſeipſos perdunt, vt filios, aut vxores, aut Exemplum.

nepotes ditent, aut nobilitent, ſimiles ſunt cuidam indiſcreto, de quo fertur, ꝙ cum quodam loco poſuiſſet unum dolium uini, quod poſt caput ſuũ amputatum curreret ad ſpatium magnũ, quantum forte arcus iacere poteſt. Et alio quærenti, quid cum uino faceret? poſito, ꝙ illud lucraretur, cum bibere nõ poſſet, & ad quid tam carè emeret, quod ei non ualeret? Reſpondit, vt vxor mea, & filij, & amici illud bibant poſt mortem meam. Sic omnino eſt in propoſito, quia ſicut iſte caput amittere uoluit, & uitam, ut illi cum executoribus biberent poſt mortẽ ſuam. Ita iſti amittunt animam, & uitam æternam. Nota
11 A.27.52. Iterum hæc ipſorum perditio in ſequentium uertetur ſolatium, finaliter adhuc uideret minus mirabile, ſed non ſolum ſibipſis, & etiam proli perditionem acquirunt, ipſos onere ſpirituali, uel temporali ultra uires onerando, uel inordinate diligendo, ſicut faciunt parentes illi, qui in iuuẽtute ꝓlẽ ad artes ponunt, & ad curias nobilium pro educatione addiſcenda mittunt, quomodo uero artem animæ, uel educationẽ, quæ eam ornet addiſcant, hon enrant, ſed (quod peius eſt) eos à tali ꝓpoſito reuocant pro poſſe, gaudentes, dũ uident eos cum iuramẽtis, & curioſitatibus, & malis moribus, & diſſoluta ſocietate ad patibulum duci inferni, & dolentes, & flentes dum uident eos artem addiſcere bonæ uitæ, quomodo (uidelicet) mundum fugiant, & cum uita ſancta, & religioſa ad cęli palatium perueniant, de quibus Chryſoſto. ſuper illo. Luc. 11. (Si uos cum ſitis finali noſtis bona data date filijs uoſtris.) Si pater (inquit) iniuriam patiatur à filio, iraſcitur, minatur, & caſtigat, forſitã nõ quia ille filius peccauit corã Deo, alioquin ſemper ſic iraſceretur ipſis peccãtibus. Sed quãdo aliter peccat in Deũ, non curant. Maiorem ergo reuerentiã uolunt ſibipſis à filijs exhiberi, quàm Deo. (Contra quos, nota. A.13.18) Errant ergo, q plus ꝓlis diligunt corpus, quàm aĩam, & qui plus uolunt, qđ ſint diuites, & mali, quàm paupes, & boni, qui eos ab igne, & periculo cuſtodiunt tẽporalibus, & ignibus exponunt ęternis, uel curioſe eos ornãdo, uel ad ſpectacula ducẽdo, uel male acquiſitis onerãdo, uel iugo dñi, ordinib⁹ (uidelicet) & beneficijs eos indigne exponẽdo, vel non corrigendo. Et faciunt tam contra ſanctorũ exempla, quàm etiã cõtra ꝓpriũ ſolatiũ, & cõtra iura tã mundi, quàm Dei. Primũ patet in ſancto ſanctorũ Deo, qui de filio ſuo teſtificatur, Exemplum. 12
(Matth. 3) dicens. Hic eſt filius meus dilectus. Et tñ (teſte Paulo. Rom. 8.) Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed ꝓ nobis tradidit illum. Exẽplum dans, ꝙ quicunque diligantur, ſunt ſpiritualibus laboribus & exercitijs exponendi, exẽplo matris Dei, quę filium ſuum in tẽplo obtulit. (Luc. 2.) nec legit᷑ eum à morte Crucis reuocaſſe, uel uerbis, uel factis pro poſſe impediuiſſe. De ſancto Exemplum.
etiã Ludouico legitur, ꝙ cum filij eius ſatis pulchri corã eo ſemel ſtarent, dixit. Qui iſtos corã me occideret, multũ me offenderet, & tñ ſi quis eos ad mortaliter peccandum induceret, multo plus me offenderet. In libro etiã de apibus Exemplum.
legitur, quẽdã cõmitẽ filiũ ſuũ primogenitũ ꝓpter ſtuprum occidiſſe, dicẽs, nõ dimittã poſt me hęredẽ lurconẽ. In iudicio enĩ coram Deo, iſti prędicti, qui filios ſuos coxerũt ꝓ Deo caſtigationibus diuerſis, cõtra illos q à talib⁹ laboribus filios ſuos retraxerunt, conqueri poſſunt, ſicut mulier illa. (4. Reg. 6.) cõqueſta fuit corã Iorã, coximus (inquit) filium meum hæc autẽ filium ſuũ abſcõdit. Sed dum hæc faciunt, ut ſolatiũ de filijs ſuis habeant terrenum, uel adiutorium temporale, amittunt æternũ, plus deſiderare deberent eos ſemper ſecum in gaudio habere, quàm hic de eis paruo tempore gaudere. Contra rationem inſuper eſt, quòd plus doleant parentes mortem corporis, uel amiſſionem corporalis oculi, quàm mortẽ animæ, uel amiſſionem oculi cordis. Et ſi parens dicitur homicida corporis filij, qui alimenta negat filio (ſicut

patet lib. 2. Infortiati,tit. de agnoſcendis,vel alendis liberis, uel parentibus, uel patronis,lege necare, in qua dicit, ꝙ qui alimẽta negat.) Ergo à conſimili ratione,qui alimẽta negatur aïæ,ipſam necat,quod tanto peius uidetur homicidiũ,quanto aïa melior eſt corpore,& tanto efficacius tenetur prolẽ uerbo, & exẽplo,à uitijs ad uirtutum ſtudia reuocare,ſicut patet in decreto diſt. 47. cap. ſicut ij. §. neceſſe. Ad hoc etiã Dei, & legis diuinæ præcepto obligãtur.Deutero.21.Si genuerit homo filium cõtumacem,& proteruum, qui non audiat patris, aut matris imperiũ, & coercitus obedire cõtempſit,apprehendent eum, & adducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portã iudicij,dicentes ad eos. Filius noſter iſte contumax, & proteruus eſt monita noſtra audire cõtempſit, comeſſationibus uacat, atque luxuriæ, & conuiuijs, & lapidibus eum opprimet populus ciuitatis, & morietur.

Ar.6. ¶Ex hoc,ꝙ tam neceſſariũ eſt patri, vel parentibus filium informare, & caſtigare, rationabiliter ſequi uidetur, ꝙ
13 filij parentibus in talibus ſint obedientes,eoſque habeant in reuerentia, ſine quibus correctio in eis effectum non capit. Ex dictis etiam ſequi uidetur,ex lege naturę,& mutuæ viciſſitudinis obtentu,& naturalis ſupportationis,quòd ſicut parentes tenentur curam habere prolis. Ita etiam proles in caſu tenetur parentũ curã gerere, tam in ſpiritualibus,quàm corporalibus. Ad hoc enim obligantur, primo exẽplo Chriſti, de quo Chryſoſto.ſuper Ioan. Homel.85. Moriens (inquit) commendauit matrẽ diſcipulo, erudiens nos uſque ad mortem diligẽtiam eorum habere, qui genuerunt nos. Secundo ratione beneficiorum ſuorum,pro creationis, educationis, nutritionis, & eruditionis. In quibus magnam circa nos diligentiam habuerunt,& laborẽ,& ſine quibus nec fuiſſemus,& pro quibus multum eis tenemur, propter quæ ſacra Scriptura. (Eccl.7.) nos hortatur, dicens. Honora patrẽ tuum, & gemitus matris ne obliuiſcaris,memento, ꝙ niſi per illos non fuiſſes, retribue illis, ſicut & ipſi tibi. Magnam cauſam innuit,quare cura eſt habenda parentum, in hoc quòd dicit (memento.) Si enim ex Dei præcepto quilibet proximo tenetur in neceſſitate ſubuenire, ſine quo homo fuiſſet, multomagis proximiori, uel propinquiſſimis, quibus fortiori uinculo naturæ obligatur, ſine quibus nec fuiſſet in rerum natura. Et illi multum tene- Exemplum.
remur ex lege gratitudinis, qui nobis membrum,daret,eum illud non haberem', uel reſtitueret amiſſum,quilibet enim recipiẽs beneficiũ diceret ſe ſibi, & omnibus ſuis ſemper obligatum, & ꝙ nunquàm cõtra ſe, uel ſuos aliquid in poſterum attẽtaret, multomagis parentibus obligamur, per quos omnia membra habemus, & omnibus ſuis,id eſt,cognatis, & conſanguineis,ratione patris,& matris,quia illi ſunt rami illarum arborum, ut illis benefaciamus.

¶Tertio ad hoc obligamur pręcepto legis ciuilis, quæ vult, quòd in alendo uterque alter tenetur, & pater proli, & proles in caſu patri,ſicut patet lib 2.infortiati.tit.de agnoſcendis, uel alendis liberis. l. ſi quis. §. ſi uel parens, quòd etiam filius patri tenętur,adhuc ibi lex. §.ſi impubes,in hæc uerba. Si impubes ſit emancipatus, patrem inopem alere cogetur, iniquiſſimum quis merito nõ dixerit, patrem egere, cum filius ſit in facultatibus?

¶Quarto præcepto Dei,& legis diuinæ.Exod.20.Honora patrẽ tuũ,& matrẽ tuam duplici honore, reuerentiam (uidelicet)exhibendo,& neceſſaria miniſtrãdo ſm magiſtrum in hiſtorijs.Sic ergo filij obedite,& ſubuenite parentibus.(Ephe.6.)Et ſi iſta præcepta,& exẽpla prolem ligent, uel obligent ad pa- 14
rentes uiuos,quãdo in neceſſitate ſunt, multo magis uidetur eos obligare ad mortuos, qa in maiori ſũt neceſſitate. Sed (heu) multi neutrum faciunt, & illud ad quod plus obligantur, minus faciunt, & pauciores illud implent præceptum, quia licet, quantum

ad

ad viuos, parentes panperes, aliqui grati inueniantur pauci tamen ad mortuos vero pauciſſimi, & incolę eius (ſicut patet. E.8.6.) ipſi bona conſcientia dicere poſſunt, & altiſſime cantare illud. Pſ. 30. obliuioni datus ſum, tanquã mortuus à corde, non dicit ſolum à manu, quæ pro illis nihil facit; ſed quòd maioris eſt ingratitudinis à corde, ꝙ nec de illis ad bonum effectum cogitant. Tales nõ rationales, & gratæ naturæ, ſed herbarum, & arborum ſequũtur cõditionem: de quibus Chryſoſt. ſuper illo. (Matth 19. relinquet homo patrem & matrem &c.) humor de radicibus aſcendit in herbam, de herba autẽ non reuertitur ad radices, ſed ſurſum

Exemplum.

tranſmittit in ſemen. Sic & amor de parentibus aſcendit in filios, de filiis autẽ non reuertitur ad parentes: Ideo parentes quidem filios diligunt, ſed non ſic diliguntur à filiis, quia non ad parentes, ſed ad procreandos filios tranſmit-
15 tunt affectũ. Sed non ſolũ iſtis ramis ſimiles ſunt, quia humorẽ, more illorũ, ad radices remittunt. Sed quia etiã, mo

Exemplum.

re ramorum radices ſuas de terra eneruant, rami quidẽ iuuenes ſunt, & teneri à radicibus, & trunco educuntur, & nutriuntur, facti magni & ponderoſi truncum ſuum, & radices de terra eradicãt. Sic in propoſito faciunt multi parentibus ſpiritualibus. (i.) Eccleſiæ, & prælatis, & confeſſoribus ſuis ipſos perſequendo. Alij idem faciunt parentibus carnalibus propter terram, & hæreditatum cupiditatem, illorum mortem deſiderando (quantũ in eis eſt) dum illorũ mortem affectant, eos de terra viuentium eradicant, quorum cuilibet dicitur in Pſ. 51. Et radicem tuam de terra uiuentium ſupple euellas, & illas radices in terra mortuorum. i. in cœmeterio profundius plantant, ne iterũ cadant, ꝙ ſi adeo cito, ſicut vellent, non eradicentur. Interim eos circa diuiſionem terrarũ, & dotiũ, placitis, & rixis, & tędijs & amaris verbis affligũt. Maledicti rami infernales: omnibus ramis naturalibus peiores: quia contra radices pugnant. Et tamen cum mortui fuerint quaſi eos dilexerunt, plangunt, & occiſos vindicant, de quibus Gerardus Cambrenſ. in itinerario ſuo per

Gerardus.

Vualliam li.2. Parẽtes (inquit) viuos maxime propter ambitionem vſque ad mortem perſequuntur, mortuos autem ab ipſis interemptos totis viribus vlciſcuntur, plus ad propriam oſtentationem, quam defuncti vtilitatem, & ficte plangentes plus gaudent, quam doleãt, plus dolerent ſi ſcirent eos ad uitam redituros, quam de hoc ꝙ tranſierunt quia ex quo ipſi in immobilibus intrauerunt, & mobilia ſpoliauerunt, pauci ſunt, qui vellent, quòd defuncti parentes redirent, immo ſi redirent, niſi portarent diploma Regis, melius pro eis loquens, eos ad priſtina non admitterent, nec aliquo modo eis omnia reſtituerent, imponerent enim eis, quòd ipſi non eſſent, & potius corpora illorum membratim partirent ſi ſcirent eos ad uitam redituros, & bona illorũ vendicaturos, ſicut fecit ille Euilmoradac (de quo recitat magiſter in hiſtoriis ſcolaſticis ſuper Dan. in tertia viſione,) ꝙ cum regnare cepiſſet poſt mortẽ pa-

Exemplum.

tris ſui Nabuchodonoſor timẽs, ne reſurgeret pater ſuus, qui de beſtia redierat in hominem. Cadauer patris effoſſum, diuiſit in trecentas partes, & dedit eas trecẽtis vulturibus. Et ait ad eũ Ioachim ſocius ſuus. Nõ reſurget pater tuus, niſi redeant vultures in vnũ. Notate verba (cũ regnare cepiſſet, &c.) noluit enim tũc patrẽ redire, ne regnare ceſſaret, plus voluit regnũ, ꝙ patris vitã. Sic in propoſito illi qui parentes mortuos mendaciter plangũt. (De quibus. Pſ. 61. filij hominũ:) mendaces vani quantum ad deſideriũ ꝙ habẽt dominãdi, & de bonis paternis occupãdis, & mẽdaces ĩ planctu, quẽ pro eis defunctis faciũt, de quibus. Sapien. 3. nequiſſimi filij eorũ.

¶ Parentes verò defuncti hanc ſuorũ 16
ingratitudinem experientes dolentes dicere poſſunt illud (Tren. ulti.) hęreditas noſtra uerſa eſt ad alienos, domus noſtra ad extraneos. i. ingratos.

¶ Multum

¶Multum diſcrepant iſti filij prædicti à conditione bonorum filiorum, de quorum numero ille erat (de quo ſcribit Valerius maximus lib.7.) Exemplum. Cum (inquit) Decius Imperator Decium filium ſuum Imperiali diademate proponeret inſignire, renuit filius, dicens, uereor, ne factus Imperator, deſiſtam eſſe filius. Malo non eſſe Imperator, & humilis filius, quàm Imperator, & filius indeuotus: imperes pater meo imperio, donec humiliter parere ſciam Imperatori.

¶ Nam parentum effectum exuit, qui mole ſuper poſita filium extinguit, prius enim alendi ſunt pueri, & eum præceſſerint, quos præcedere debent, inuite aſcendant Iſte noluit dominiũ cum vita patris, ne patri fieret aut reputaretur ingratus. Iſti tantum affectant dominium, quod cum illud viuente patre habere non poſſunt, mortem illorũ volunt, de ingratitudine nihil cogitantes, quia tamen, ut communiter, omnes filij, dum iuuenes ſunt, parẽtibus ſunt obedientes, eiſq; multum promittunt gratitudinem, quando nullam oſtendere poſſunt in opere. A qua quidem, cum illam oſtendere deberent, mendaciter alienantur, cõgruè poſſunt de eis parentes dicere illud. Pſal.16. filij alieni mentiti ſunt mihi. Alienos eſſe uocari poſſunt, quia licet ſui ſint natura, alienos tamen ſe oſtendunt in opere, & non ſuos, ſed diaboli. De quibus. Ioan.8. Vos ex patre diabolo eſtis.

Arti. 7. ¶ In quo ſeptimus notat' articulus.

17 Tales, qui honorem, & amorem Deo, & parentibus in affectu non demonſtrant, nec ipſos, ut deberent, bonis operibus obſequũtur, ſed potius more peſſimorum animalium, & dæmonũ perſequuntur eiſq; ingrati fiunt, non Dei, uel hominum, ſed potius dæmonum (quorum mores imitantur) filij dicẽdi ſunt: Sed multi ſunt tales ergo, &c. Maior probatur tripliciter. Experimẽto, & lege ciuili, & lege Dei.

¶Antequàm ad experimentũ procedatur, oportet vnum ſupponere, & præmittere, quod, uidelicet, inter parentes, & prolem, eſt quædam uis naturalis, ſuper naturæ vnitatem, & cõmunicationem fundata, quæ eos plus adinuicem ligat, & vnit in naturali affectu, quàm remotos ſanguine, & natura.

¶Hac vi, & affectione mater filij viui. (3.Reg.3.) potius petiuit, qd filius alteri daretur quàm occideretur, Exemplum. hac vi agnus inter mille oues matrem ſuã eligit, & cognoſcit, pluſquàm ei. quàm alijs afficitur, & citius ei occurrit, hoc ſuppoſito. Exemplum. Arguitur ſic, ſi filij ſint iſtorum, ergo naturaliter eis afficiuntur, ergo (à deſtructione conſequentis) vbi non naturaliter eis afficiuntur, non ſunt filij illorum, quorum creduntur, ſed ſpurij ab alijs generati. Tali experimento inuenti fuerunt (ut quædam hiſtoriæ habent) duo nõ eſſe filij eius, cuius putabantur. Mater tres habẽs filios marito ſuo dixit, de tribus filijs noſtris, ſolus vnus eſt tuus. Exemplum. Noluit enim falſum facere hæredem, ſed antequàm filiũ uerum nominaret mortua eſt, cito poſt pater moriens, amicos admonuit, quod caute agerent ad cognoſcẽdum, quis uerus eſſet filius, & ut ei totam darent hæreditatem, & patris bona, iudex uerò diſcretus corpus patris defuncti erexit, dicens illis tribus filijs, quod qui melius, & propinquius ad cor patris ſagittaret haberet hæreditatem. Primus propè. Secundus propinquius, & profundius illud tetigit, Tertius uerò dixit, quòd potius totam dimittere hæreditatem, quàm ad patris 18 corpus ſagittaret. Illi ergo adiudicata fuit hæreditas, quia naturalis horror, & timor corpus patris ſagittandi eum oſtendit, illius uerum eſſe filium. Et horror, qui in alijs non fuit, oſtendit ipſos non eſſe filios iſtius. Sic in propoſito loquendo de illis, qui putantur, & dicuntur filij eſſe ſummi patris Dei. Si eum ligatum ad crucem iuramentis ſagittent. ſicut faciũt quotidie aliqui, per caput, oculos, & pedes iurãdo. Alij plus ad cor appropinquantes, immo cor pcutientes, per precioſum cor Dei iurãtes.

tes. In hoc facto oſtendunt ſe non eſſe filios Dei, quia nõ abhorrent eum ſic detur pare, nec iſtis debetur cęleſtis hæreditas, ſed illis, qui huiuſmodi abhorrent. Idem etiam patet de filijs, qui putantur eſſe aliquorum patrum carnalium, ex hoc; quod ingrati & tędioſi eis ſunt; oſtendunt, ſe ad illos non pertinere, quantum ad naturam: hæc eſt legis præſumptio. C. de poſtliminio, & redemptis ab hoſtibus, lib. 8. vnuſquiſq; nec enim (inquit) ſuum dicere poterit, quem percuntem contempſerit. Totus uerò iſte argumentandi modus confirmatur per legem Dei. (Ioan. 8.) ubi Chriſtus ſic contra Iudæos arguit, ipſi dixerunt ſe eſſe filios Abrahę, Chriſtus uerò contrarium oſtendit, per hoc, qđ opera Abrahę non fecerunt (q.d.) ex quo affectu, & effectu Abraham nõ ſequimini, ſed diabolum, non eſtis Abrahę filij, ſed diaboli, filij Belial abſq; iu-
19 go. (Iudi. 19.) ſic uidetur oſtenſa maior. Nota. M. 9. 41. Minorem quotidiana oſtendunt experimenta, bruta enim dum à parentibus lac, & alimentum accipiunt, eos cognoſcunt, quo ceſſante eos contemnunt, & cum eis pugnant. Catuli etiam in iuuentute inter ſe, & cum parentibus ludunt, magni uerò effecti, ac roborati pro eſſe cum parentibus inter ſe pugnant. Sic, ꝓh dolor, filij tam nobilium quàm pauperum, parui ſimul nutriti in curijs principum, uel parentum, inter ſe magnam habent familiaritatem, & ſocietatem, & parentibus magnamq; exhibent reuerẽtiam, ſed magni facti, ita cupiditate, & ſuperbia excęcantur, ꝙ nec ſocietatẽ, nec cõſanguinitatem agnoſcunt. Sed aliquo concupiſcibili inter eos oſtenſo, nec Deum timent, nec parentem reuerentur, nec inter ſe pacem habent. Et non ſolum pro magnis, ſed etiam pro paruis, ſicut filij pauperum, contra Deum, & parentes, & inter ſeipſos rixas habẽt & contentiones. Quanti uero hoc ſit periculi oſtendit miraculum, quod ſcribitur li. 7. hiſtoriæ eccleſiaſticæ de duobus fratribus adinuicẽ litigãtibus, pro

Exemplum. Catuli. Exemplum.

piſcatione cuiuſdam ſtagni, ad quos veniens Gregorius Cęſarienſis, cum eos repręhendiſſet, quod animas pro piſcibus perderent, rogauit Deum, ꝙ in illo loco nunquàm piſcis, uel aliqua aqua appareret, quod & factum fuit, vnde in eodem loco eſt campus frugum ferax, vbi antea fuit ſtagnum nauium fœrax, non ſimus ergo de illis. (Can. 1.) filij matris meæ pugnauerunt contra me.

¶Iterum tales uiperis aſſimilantur, 20 qui dum pariunt, occidũtur partu ſuo, & ſerpentibus (ſicut patebit infra. c. de ingratitudine.) Sequitur ergo concluſio, quod tales non Dei, uel hominum, ſed diaboli filij ſunt, qui in Cœlo creatus contra Deum patrem ſuum, & contra fratres ſuos (id eſt) bonos Angelos ꝑliabatur (ſicut patet. A. 22. 2.) hãc autem cõcluſionem confirmat exemplis Petrus Rauennas in quodam ſermone. Auellos (inquit) radium à Sole, & radius non lucet, riuulũ à fonte, & areſcet, ramum ab arbore, & exiccatur, membrum à corpore, & putreſcit, ſepara filium à deuotione paterna, & iam non eſt filius, ſed eſt collega illorum (de quibus Ioan. 8.) vos ex patre diabolo eſtis, & illius filias eis copulauerunt ſicut patet. F. 1. 30.

Exemplum. Exemplum.

¶Ex tota iſta deductione patet, quod filij parentibus ingrati matres ſuas, & etiam ſtatum propriũ male diffamant, quia in hoc uidentur oſtendere, quòd non ſunt filij eorum, quorum eſſe putantur, de quibus congrųè ad propoſitũ dicitur. (Eccleſiaſtici 3.) quàm malæ famæ eſt, qui relinquit patrem illũ, ſcilicet, putatiuũ, & maledictus à Deo, qui exaſperat matrem. Tu ergo fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & ne contriſtes illum in uita illius: Et ſi defecerit ſenſu ueniam da illi, & ne ſpernas eum in tua uirtute. Eccleſiaſtici 3.

¶Ab iſta parentum turbatione nonnulli ſe excuſant dicentes, ſe in cauſis, Arti. 8. 21 quæ inter ipſos, & parentes aguntur circa terras, & doces, & huiuſmodi, iuſtitiã habere, parentes uerò iniuſtitiam. Et ponatur, quòd ita ſit, tamen deberent

potius

potius ad tẽpus, iuri ſuo cedere, quam
Exemplum. illos grauiter offendere: exemplo Ioannis Hircani (de quo verba recitantur Ioſephi in fine hiſtoriæ. 1. Macha. 1.) ꝙ Ptolomæum, qui patrem eius Simonem occiderat, & matrem eius, & duos fratres tenebat in vinculis in quodã caſtro, obſedit cui cum fortiter appropinquaret, matrem eius, & fratres ſuper muros vſque ad ſanguinis effuſionem cedebat, fractus uero pietate. Ioannes ab impugnatione ſe temperabat: matre tamen reclamãte, ne pro ſe ſineret ſcelus Ptolomæi inultum. Ecce iudæus ille, quod iuſte inceperat, & iuſte exequi potuiſſet, ne tamen mater grauaretur, & fratres dimiſit. Quanto magis Chriſtiani, ne peioris conditionis ſint iudæis inſtabiles cor excæcatũ auaritia habentes, maledictionis filij. Pe. 2.

Artic. 9. ¶In quo talium innuitur pœna, quia
22 deſpicientes parentes, maxime neceſſitatis tempore, duplicem merentur maledictionem, & pœnam ſcilicet temporalem, & æternam (ſicut patet in decreto. 86. di. c. in ſingulis. §. cæterum, in fine.) Et non ſolum parentes carnales: ſed etiam ſpirituales, ibidẽ 2. q. 7. qualis. Quantum vero ad pœnam temporalem dupliciter puniendi ſunt. Primo in pœna conſimili, quia ſicut ipſi parentes exaſperant, & grauantur, ita ipſorũ proles miniſtrabit illis (ſicut patet A. 3. 18.) Et iuſte quidem, ut de eis uerificetur illud in Digeſto veteri. li. 2. ꝙ quicquid iuris in alterũ ſtatuit eo ipſe vtatur. Secundo in re pro qua, vel in qua, eſt parentibus ingratus pro qua, ſicut ſi ingratus ſit eis, & durus ut filios proprios, quos inordinate diligit, ditet, vix de illis gaudebit, quia amaritudinem de eis ſentiet. Et iuſte quidem, vtpote q eos non correxit, nec bonis ditauit moribus, ſed diuitiis, &c. quomodo bonos mores in eis meteret, quos non ſeminauit? quomodo ſemen de ſacco extraheret, quod ibi non poſuit? Talem ergo fructum oportet eos in eis colligere, & ab eis recipere, qualem in eis ſemiuauerunt, & plantauerũt. Eccleſiaſtici 30.

Lacta filium tuum, & pauentem te faciet. Ne ergo iocunderis in filiis impiis ſi multiplicentur, nec oblecteris ſuper eos. Melior eſt vnus timens Deũ, quam mille filij impij. Et vtile mori ſine filiis, quam relinquere filios impios in Exemplum.
qua ſicut patet de illo, de quo fertur, quod patre ad oſtium pulſante, filio cũ vxore in menſa exiſtente, qui galliuã ante eos habebant, & filius in ciſta abſcondit, antequam pater famelicus intraret, poſt cuius receſſum cum filius ad ciſtam ipſam recepturus rediret, in ſcutella ſerpentem inuenit, qui collum eius cingens illi multis diebus adhæſit, manifeſtam Dei oſtendẽs vindictã
in filios diffidentiæ. Ephe. 5. Tertio ta- 23
les à parentibus manumiſſi, vel à patria poteſtate exempti: iterum ad priorem ſtatum redigendi ſunt. Codice li. 8. ti. de ingratis liberis. l. unica. Quarto in uita, quia tales rationabiliter breui niuent tempore, ſi illi, qui parentes in affectu & effectu honorãt longam habebunt. (Iuxta illud. Exo. 20.) Honora patrem tuum & matrem tuam, ut &c. Ergo à contrario ſenſu, non honorantes, non erunt longæui ſuper terram: Et iuſte quidem, quia ſicut propter ingratitudinem alio bona fortunę reuocãtur, vel illis priuantur (ſicut patet. F. 3. 14. & 15. & E. 5. 4. & ſupra. e. c. 5. Et ſicut patebit infra. G. 4. 21. & P. 2. articulo 8.) Ita bonis naturæ & uita iuſte priuari poteſt, quia Deo & parẽtibus, à quibus accepit hæc, ingratus exiſtit, propter hoc uiri ſanguinum & doloſi non di-
midiabunt dies ſuos: in Pſ. 54. Quantũ 24
vero ad pœnam æternam, vna eis ſufficiet: quando fiet de eis ſicut fit de fructibus, qui circa arborem creſcunt, & Exemplum.
humorem ad ſe trahunt, & arbori nocent, ipſumque fructum impediunt, vſque dum ab hortulano in ignem mittantur. Ita filij ingrati circa parentes creſcentes, qui bona illorum furantur, & ad ſe quicquid poſſunt trahunt, eisq; multipliciter nocent, eosq; depauperant, malas ſocietates ſectando, & comeſſationibus uacando, quos hortola-

nus

nus noſter Chriſtus abſciſos in ignem mittet. (Matth. 25.) quia Deo, & parentibus ingrati extiterũt, propter hoc venit ira Dei ſuper filios diſſidentiæ. Col. 3. de quibus Amos. 7. Filij tui, & filiæ gladio cadent.

¶Fortitudinis. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Fortitudo duplex eſt ſpiritualis, ſcilicet, & corporea, quæ duplici hominum naturæ non inconcinne correſpondet: ſpiritualis vero fortitudo ſatior & melior exiſtit.*

2 *Fides in ſpirituali ædificio fortitudinis fundamentum eſt: ſpes ædificium erigit, & allicit homines ad fortiter operandum, charitas illud amplificat dilatat, & durabile reddit.*

Iuſtitia vero in recto ſtatu præſeruat.

Iſtius ædificij ſpiritualis erecti & dilatat, muri fortiſſimi ſunt abſtinentia & caſtitas.

Perſeuerantia demum præfata omnia conſeruans ad bonum finem perducit.

3 *Duo potiſſimum cenſentur eſſe, quæ ad hanc ſpiritualem fortitudinem accingendam vel induendam nos inducunt.*

Fortitudinis. Primo, oſtendenda eſt diſtinctio. Et adinuicẽ comparatio. Secundo, quomodo fortitudo ſpiritualis, ſpirituali uirtutum officio comparatur, & quomodo illud roborat. Tertio, quòd duo ſpiritualem ſuadẽt fortitudinem.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum eſt, ſciendum, quòd duplici hominis naturæ cõ

1 gruè duplex correſpondet fortitudo, per quam ſuum finem conſequi, & aduerſa propellere poſſit. Sed ſpiritualis potior eſt, quia naturæ meliori congruit, ſed ambæ ſimul præualent, vna uerò ſcilicet corporalis, ſine alia obeſt poſſeſſori ſuo, & potius infirmitas eſt dicẽda, de qua beatus Gregorius (li. 7. moral.) reproborũ fortitudo eſt tranſitoria, ſine ceſſatione diligere, contra flagella conditoris inſenſibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec ex aduerſitate quieſcere, ad inanẽ gloriam etiam cum uitæ detrimento peruenire, maliciæ augmenta exquirere, bonorum uitam non ſolum uerbis, & moribus, ſed etiam gradijs impugnare, in ſemetipſis ſpem ponere, iniquitatem quotidie ſine ullo deſiderij defectu perpetrare.

¶Quis non diceret illum debilem, & infirmum, qui omnium uentorum impulſu caderet? multo infirmior eſt, & debilior, qui, vt prædictum eſt, omni tentationis tactu de uita recta propellitur, & omni uento portatur, ad modum fauillæ. Iſa. 1. Fortitudo noſtra, tanquam fauilla, ponantur ante mentis oculos duo, quorum vnus eſt fortis ſpiritu: alius uero dicitur fortis corpore, primus cum illa fortitudine operari poteſt, quę habent cauſam effectiuam, quæ ſcilicet, de ſe bona ſunt, ſicut ieiunare, orare, & eleemoſynas facere, & huiuſmodi. Exemplum.

¶Et alia multo fortius aggreditur, quàm illi, qui ſunt corpore fortiſſimi, quia illi non ſunt potentes, niſi in his, quæ habent cauſam defectiuam, ſcilicet in uicijs, ut patet per uerba prædicta beati Grego.

¶Hoc etiam quotidiana docet experientia, qua uidemus quod fortitudo ſpiritualis facit vnam uetulam corpore debilem, promptiorẽ eſſe, & fortiorem ad opera ſpiritualia, quàm ſit fortior homo patriæ, qui eſt corpore fortis, & ſpiritu debilis, quia tales ut communiter in aggreſſu bonorum operũ ſunt timidi. Exemplum.

¶Tum ergo fortitudo potius dicenda ſit in his, quę habent cauſam effectiuam: quàm in his, quæ habent cauſam defectiuam, cũ etiam fortis potius dici ualeat, qui aduerſarium ſuum uincit, quàm qui ab eo vincitur patet, qđ debilior homo patriæ ſi ſit fortis contra diabolum, fortior reputatur in cutia Dei, q̃ fortior Giga regni, in fine nulla erit

la erit inter eas comparatio,quia fortitudo eorum diſſimilis ; Hiere.23.Nota M.11.44.

Ar 2. ¶In ædificio vero ſpirituali, fortitu-
2 do fidei fundamentum eſt, quia totum ædificium fundat,& portat,& fortificat contra tentationes,ſicut bonum fundamentum ,domum contra ventum.Hebre.11.Fortes facti ſunt in fide fundamentum aliud nemo poteſt ponere.1.Cor.3.quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Ad Hebre.11.Spes ædificiũ erigit, Iſa.40.Qui ſperant in domino mutabunt fortitudinem, quia de fortitudine iſta inferiori,& temporali aſcendent ad æternam.Spes etiam fortiter facit operari:ſicut ſpes magni lucri terreni. Charitas vero, quia omnes recipit, ædificium illud largum facit, & durabile,quia fortis,vt mors, Dilectio.Can.8. Iuſtitia illud iam erectum & dilatatum in recto ſtatu conſeruat, ſicut rectitudo colunnatum domũ ſupportat, & à caſu præſeruat. Prouerb.15.domus iuſti plurima fortitudo.Abſtinentia,& caſtitas in iſto ædificio fortiſſimi ianitores vel fortiſſimi muti ſunt, quia omnia immunda, & omnes immundos à corde,& corpore excludunt Prouerb.ulti: Accinxit fortitudine lumbos ſuos.Perſeuerantiæ fortitudo omnia prædicta conſeruat, & ad bonum finẽ perducit, quia illa eſt leo, de quo Prouer.30.Leo fortiſſimus beſtiarum, ad nullius pauebit occurſum.Illam verò fortitudinem ſpiritualem, ſeu illud ædificium ſpirituale, tam fortiter ædificatum, in quo omnes prædictæ includuntur fortitudines,deſcribit beatus Grego.7.moral. Iuſtorum(inquit)fortitudo eſt, carnem uincere,propriis uoluntatibus contraire,delectationem uitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis præmiis amare, proſperitatis blandimenta contenere, aduerſitatis metum corde ſuperare.

Exemplum. Gregorius.

Ar.3. ¶Hanc autem fortitudinẽ duo ſuadent.Nobilitas prolis, quia ſicut ex cor-
3 porali fortitudine naſcuntur ſuperbæ pugnæ, homicidia, & huiuſmodi ſic proles nobiliſſima, ab ipſo generata, qui dabit uirtutem & fortitudinẽ plebi ſuæ.In Pſal.67.Secundo, fœcunditas mercedis,ſi milites mundi multa fortiter aggrediuntur, ſpe uanæ gloriæ uel mercedis ,temporalis. A fortiori ratione milites Dei deberent fortiter aggredi diguos fructus pœnitentię in ſeipſis, & proximorum cooperari ſaluti : ſpe ueræ gloriæ,& mercedis æternæ,in qua pro fortitudine hic cito exacta,ſemper erit fortitudo & decor indumentum eius.Prouer.31.illa , ſcilicet,de quo(in Pſal.27.)Dominus fortitudo plebis.

¶Fraternitatis. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Fraternitas gemina eſt nempe carnalis & ſpiritualis: Tribus vero ex cauſis ſpiritualis carnali melior fortior, & purior eſſe ducitur.*

Primo quia in meliori charitate fundamento innititur.

Secundo quia, malo & vitio non admiſcetur, ne vllum malum vnquam ſecum patitur.

Tertio,quia actum inſigniorem, ac præclariorem poſſidet.

2 *In ſpirituali præcipuè fraternitate frater erga fratrem tria cõferre beneficia & officia & gratitudines, quæ tribus ingratitudinis generibus in carnali fraternitate crebriùs permanentibus obijciuntur pœnitus eſt deuinctus. Prima gratitudo eſt in opere, ſecunda in ore, & tertia in corde.*

3 *In fictã fraternitate,& amicitia carnali quantum ad opus tria ſunt mala.*

Primum eſt, quod non eſt pax cum fratre, cum quo alter cum altero in iudicio contendit.

Secundum eſt malum, quòd unus alij non ſuccurrit, ſed tantum amici diuitem,uel fratrem, & parente opulentum ueneratur.

Tertium malum eſt quòd conſolationis ſocij libenter eſſe uolunt, ſed non tribulationis,

lationis,& ærumnarum.

Tria etiam ſunt, quæ ueram fraternitatem, firmamque beneuolentiam præ ſe ferũt, ſcilicet, Dare, facere, & ſuſtinere.

4 *Quoad actum oris: fraternitas uera tria bona exigit, quæ tria mala deijciunt in ficta amicitia poſita.*

5 *Quantum ad cordis actum, vera fraternitas tria itidem bona requirit, quæ tribus pariter malis in ficta amicitia collocatis opponuntur.*

6 *Religioſi amicos ad eorum fraternitatem recipientes, ut uerã actu fraternitatem oſtendant, fictã excludentes, ſic eos ſuſcipiunt: ut omnia bona opera Religionis inuita, & in morte percipere ualeant.*

Secundò oris fictam fraternitatem deijciunt, eorum amicos recipientes ad omnia bona, quæ ab ipſis ore fiunt.

Tertiò, ut ueram quoque cordis fraternitatem commoſtrẽt, participationem potiſſimam omnium Meditationum, & bonorum ſtudiorum eis penitus donant.

7 *Veræ fraternitatis receptores, & amatores magnum emolumentum, & fructũ inde afferunt.*

8 *Qui uera amicitia, ac fraternitate bonorum utitur, ingentem capere utilitatem ex uera talium ſocietate, exemplis quorundam elegantibus elucidatur.*

FRaternitatis. Primo, oſtendenda eſt diſtinctio, & adinuicem comparatio. Secundò quæ ad ueram fraternitatem requiruntur. Tertiò, quis uere fraternitatis effectus.

Arti. 1. ¶Ratione primi eſt ſciendum, q fraternitas duplex eſt: Carnalis videlicet,

1 inter illos, qui eiuſdem ſunt originis, & naturæ, ſicut illi (Gen. 42.) Fratres ſumus uno patre geniti. Alia ſpiritualis, quæ eſt inter illos, qui ſpiritualiter ſe diligunt, & mutuo ſe iuuant, quomodo Chriſtus diſcipulos ſuos fratres vocauit. Ioã. 20. vade ad fratres meos, &c. Secunda eſt melior & fortior & purior propter tria. Primo, quia fundatur ſuper fortiori, & meliori fundamento, ſcilicet, ſuper charitate, de qua Ro. 12. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes, quanto charitas melior, & pretioſior eſt, quam caro, tanto melior eſt fraternitas charitatis, quam carnis. Secundo purior, & melior eſt, quia nullum malum ſecum patitur, nec malo admiſcetur. Carnalis enim fraternitas quandoque lites, & contentiones ſecũ patitur, quia quandoque fratres carnales talia inter ſe mala habent; ſicut patuit de primis fratribus, Abel, videlicet, & Cayn. de quibus Sapien. 10. per iram homicidij fraternitas deperiit. In ſpirituali uero nihil tale inueniunt: niſi ſolum in amore fraternitatis charitatem. 2. Pet. 1. Tertio, quia actum habet nobiliorem. Actus fraternitatis carnalis, vt communiter, eſt plus diligere carnem, & minus ſpiritum (ſicut patet. F. 5. 9.) In fraternitate vero ſpirituali, èconuerſo eſt: præcipue competit illud, prima Pe. 2. fraternitatem diligite.

¶Et licet in utraque, in ſecunda tamen præcipue frater fratri ad tria obligatur, & tenetur beneficia contra tres ingratitudines, quæ frequenter in carnali inueniuntur: Inter fratres nanque carnales & inter illos, qui de iure amici eſſe deberent, quandoque triplex mala inuenitur conditio, & ingratitudo. Prima eſt mala, quando non vult bonum pro bono in opere reddere, nec benefacere ſuo benefactori. Arti. 2. 2

¶Secunda eſt peior: quando nõ uult benefacere, nec bene loqui de illo.

¶Tertia eſt peſſima, quando nec opinatur nec loquitur, nec bene de illo cogitat, ſed vel totaliter eum obliuioni tradit, vel malum de illo cogitat, de tali fraternitate (Mic. 7.) vir fratrem ſuũ venatur ad mortem. Et Hiere. 9. vir fratrem ſuum deridebit, & ueritatem non loquetur. Ideo in omni fratre ſuo non habeat fiduciam. Contra has vero tres ingratitudines in fraternitate ingrata. In fraternitate ſpirituali tres inueniuntur gratitudines, una in opere contra

primam.

primam. Secunda in ore. Tertia in corde, contra ſecundam, & tertiam. Quãtum uerò ad actum, uel opus, uera fraternitas tria requirit contra tria mala, quæ inueniũtur in anima, in opere non oſtenditur pax: quia (teſte paulo. 1. Cor. 6.) frater cum fratre in iudicio contendit, in iſta uerò vnus cũ altero pacifice uiuit, ſicut membrum cũ membro, ſicut ergo Medicus, qui vult, quòd patiẽs diu viuat, nititur, inter humores pacem facere, & ædificator, qui vult ꝙ domus debita compoſitione ꝓſeruetur à ruina, ligna, & lapides artificialiter concordare conatur: ita quilibet in fraternitate ſpirituali, dicens illud (Gen. 13.) Me quæſo iurgium ſit inter te, & me fratres ſumus.

Exemplum.

¶In ficta uerò fraternitate ſecundũ malum eſt, ꝙ vnus alteri nõ ſubueuit, ſed diuitem fratrem, uel parentem honorat, & de eo glorianter loquitur, & audit, ſicut Mula, quæ computando, & narrando de parẽtela ſua ſemp dextrarium patrem, & nunquàm Aſinam matrem nominauit, ſed potius contẽpſit, ita in propoſito auunculum, uel parentem potentem nominant, pauperẽ verò patrem, uel fratrem erubeſcunt, & contemnunt. Prouerb. 19. fratres hominis pauperis oderunt eum econtra boni fratres mutuo ſe iuuant in ijs, in qbus poſſunt (ſicut patet. C. 12. 9.) de qbus ſigillatim uerificatur illud. 1. Machab. 3. Et adiurabunt eum omnes fratres eius.

Exemplum.

3 ¶Tertium uerò malum eſt in ficta, & falſa amicitia, ſeu fraternitate, quòd vnus pro alio tribulationem gratis nõ ſuffert, ſed ſocij conſolationis libenter eſſe volunt, ſed non tribulationis, uellent libenter eſſe fratres Chriſti ex parte deitatis, qua ſemp fruebatur, & gaudebat, ſed non ex parte matris, id eſt, carnis, ſeu naturæ terrenæ, in qua dura ſuſtinuit, & patiebatur (ſicut patet de fratribus Ioſeph) ſed non ſic in vera fraternitate, in qua vnus pro alio dura ſuſtinet uerba, & duriora quandoq; verbera, nec tamen cedit, ſed defenditur, uerba defenſiua cõtra detractatoria opponens, & vim ui repellens. Hęc enim tria ueram oſtendunt fraternitatem, dare, ſcilicet, & facere, & pati, ſicut patet. A. 20. 7. In ſignum cuius, quando quis cuiuſcũque fratris, uel amici, aliorum cordibus memoriam vult firmã infigere, hæc tria recitat, quomodo, ſcilicet, multa dedit, non ſpe retributionis terrenæ, quia talibus dedit, qui terrena retribuere non poſſunt, ſed ſpe retributionis æternæ, quomodo etiam multa fecit negocia expediẽdo, bona procurando, quomodo etiã multa ſuſtinuit obloquia, & improperia: quæ omnia quadam affectionis cõſtãtia, quam à iuuẽtute à progenitoribus traxit, vicit: Et in his perſeuerando verum oſtendit fraternitatis affectũ, quia frater in anguſtijs probatur. Prouer. 17.

¶Secundò quantum ad actum oris, vera fraternitas tria bona requirit contra mala, quæ ſunt in ficta fraternitate, in qua vnus alteri defectum non oſtendit, econtra in uera fraternitate: ſapiẽs docet ignorantem, ſicut Sol Lunam illuminat, & uigil excitat dormientem, & torpentem. Et nomẽ Dei narrat neſcienti (dicens illud (Pſal. 21.) Narrabo nomen tuum fratribus meis. Secundò in falſa, vnus alium minus ſciolum vel ſapientem, uel diuitem deſpicit, de quo Deus eos reprẽhẽdit. (Malach. 2.) dicens. Nunquid non vnus Deus creauit uos, quare ergo deſpicit vnuſquiſque fratrem ſuum? ſed in vera fraternitate econuerſo illud implent Chriſti pręceptum Lucę 21. Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos: Tertio, in falſa fraternitate, plures alios ex odio, quàm ex charitate corripiũt, paruum in eis defectum multum ponderantes, trabem uerò odij in corde proprio non uidẽtes, de quibus. (Lucę 6.) Quid uides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? econtra vera fraternitas dominicum implet præceptum. (Leui. 19.) Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicæ argue eum, ſupple, ſine odio 4

Exemplum.

odio,ſicut manus pedem lauat, & ſine odio tergit, ſic ſi peccauerit te frater tuus,& corrige eum Matth. 18.

5 ¶Tertio quantum ad actum cordis, vera fraternitas tria requirit, cōtra tria mala in falſa amicitia, ſeu ficta fraternitate inuenta, in qua vnus alteri iniuriam non remittit,nec ſocietatem eius diligit,uel proſpera ei non appetit,uel de proſperitate eius non gaudet,ſed dolet (ſicut patet de fratribus Ioſeph. Gen.37.) Inuidebant ei fratres eius,& Gen.27.Oderat ſemp Eſau Iacob.Ezechiel.37.Gladius vniuſcuiuſque in fratrem ſuum dirigetur : econtra in uera fraternitate,læſus primo iniuriā remittit (ſicut Stephanus lapidantibus) dominicū implēs præceptum. (Mat.5.) Si offers munus tuū ante altare, & ibi recordatus fueris, ꝙ frater tuus aliqd habet,&c. Et hoc quidem faciendū eſt non ſolum ſemel, ſed totiens,quotiēs Matth 18.Domine quoties peccabit in me frater meus,&c.Secundo non ſolum remittit, ſed diligit, dilectionem in opere oſtendendo, quin aliter non diligit. (1.Io.4.) Si quis dixerit,qa diligo Deū,& fratrē ſuū odit,mēdax eſt.

¶ Tertio de alterna gaudent fœlicitatem ſigillatim,dicentes illud.(Eccle.25.) In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus,concordia fratrū, amor proximorum,& uir,& mulier ſibi conſentientes.

¶De iis tribus veræ fraternitatis actibus,ſcilicet,operis, oris, & cordis ſimul.Rabanus, ſuper vltimum capitulum.Matth.uera (inquit) fraternitas, fratrem veneratur, deuotum corripit, diſſoluto præſenti obſequitur, abſcentem nō rodit, ſano applaudit,infirmū non deſerit, placatū non prouocat,iratum,ut maiorem metuit.Illa uerò fraternitas,in quibus hæc tria inueniuntur,eſt ciuitas firma(de qua Prou.18) frater,qui iuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma. (Nota.C.12.8.) in cuius ueritatis oſtenſionem,& firmitatis ſignū Religioſi ad fraternitatem, ſuam amicos recipientes, vt fictionem prædictā excludant operis, & fraternitatem in actu oſtendant.

¶Sic eos recipiunt, ut omnia bona opera, ſicut prædicationū vigiliarum, laborum,ſuffragiorum, cæterorumq; bonorum,ſicut frater,percipient,in vita pariter & in morte. Secundo fictionem excludunt oris:eos ad omnia,quę per os fiunt,beneficia, orando,cantando,miſſas celebrando recipiendo. Tertio,contra fictionem cordis, ut de corde etiam veram oſtendant fraternitatem, eis ſpecialem cōcedunt participationem,omnium meditationum,& bonorum ſtudiorum,frater, qui ſic iuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma. Talibus namque dicitur Ephe.6.pax fratribus, & charitas cum fide. 6

¶Talis uerò fraternitatis magna eſt vtilitas,& effectus bonus,tam e x parte recipientium,quàm receptorum. Artic. 3.

¶Primum patet,quia ſicut totum genus humanum honoratum,& ditatum fuit ex hoc, quòd Deus fraternitatem noſtram accepit,primogenitus in multis fratribus (Rom.8.) Sicut etiam domus Zachariæ, & Elizabeth honorata fuit ex hoc,ꝙ Maria illam intrauit,ita quodammodo ex paterna & fraterna affectione,quam nobiles oſtendere ſolebant religioſis, monaſteria illorum ditabantur, & ex illorum aduentu ad eos,& ex bonarum perſonarum fraternitate ſolebant honorari, dicentes Caro noſtra,& frater noſter eſt.Gen.37.& illud Deutro.32.Ipſe eſt pater tuus, & illud.(3.Reg.3.) hæc eſt mater eius,& (illud Matth.40.) acceſſit mater filiorum & (illud Luc. 1.) vnde hoc mihi,ut ueniat mater domini mei ad me? de qua ſpirituali paternitate, uel maternitate poſſunt dici, quæ prædicta ſunt de fraternitate. 7 Exemplum.

¶Secundum etiam patet, quia ſicut domus,quæ fortè in ſe eſt debilis, per alias quibus copulatur, ſupportatur (ſicut patet.C.4.8.) & arbor paxillis fulcitur,ita qui bonis fraternitate & amicitia copulatur, ſi quis potentē offen- 8 Exemplum.

Qq derit,

derit, uel arduam cauſam coram iudice expedire haberet, tales quæreret ſecum adducere, per quos citius reconciliari, & expediri poſſet, talium ſocietas eſſet ei utilis. ſicut etiam homini uolenti in extranea patria ad domum ignotã declinare, utiliter bene notum in curia illa ſecum ducit, ita in nocte mortis ad domũ Dei, dicẽtis illud (Gen. 43.) Non uidebitis faciem meam, niſi fratrẽ ueſtrum minimum duxeritis vobiſcũ, ſicut etiam utile eſt in cauſa contentioſa ſapientibus, & inſtante bello militibus bonis confederari, ita in propoſito, exẽplo illorum, qui dicunt. (1. Machab 12.) maluimus mittere ad uos renouare fraternitatem. Nota. A. 21. 14.

Exemplum.

Exemplum.

¶Furti. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit furtum; & quòd diuites rem alienam, & inuito domino, poſſidentes, & uſurpantes, grauius, & periculoſius furtum committunt, quàm pauperes furantes, et clarius exponitur.*

2 *Non ſolum ſuſpendi, ac ſæuius plecti debent illi qui ſuperſtitum bona, ſed etiã defunctorum res, & ueſtes inuolant, & ſubtrahunt, atque furantur.*

3 *Diuites & dominos à furtis ſuis minime excuſari, etſi ſubditorum ſuorum bona depræhendantur, & non alienorũ res ſubripiant: perpulchrè demoſtratur.*

4 *Domini, ac potentes, qui ſubditorum ſuorum bona arripiunt eos pro quocunque negocio taxantes, eoſque cenſum ſibi ſoluere impellentes, coram Deo latrones, & homicidæ cenſentur.*

5 *Subditi, & ſerui eorum dominorum res inuolantes, nimiam dominorum prædia mala fide poſſeſſa: immanitatem, mercedem ab eis ſibi male ſolutum & ingentes eorum diuitias ſæpe ſæpius cauſantur.*

6 *Diuites tribus conditionibus non carent, quibus eorum furtum grauatur, & deterius fit.*

7 *Diuites, ac domini ſemper à ſubditis maiora, & meliora ſurripiunt.*

8 *In pauperibus, & ſubditis tres etiam conditiones, quibus eorum fur augmentatur, itidem reperiuntur.*

9 *Mundus, & Diabolus, ambo ſimul hominibus in principio, ut parua furta faciunt ſuadent, quo exinde ad maiora eorum anſa, & occaſione facienda inducantur.*

10 *Illius pugnæ ordinem qua in extremo Iudicij die electi omnes ordinati in acie aduerſus inſenſatos delinquentes dimicabunt, eleganter oſtendit.*

11 *Hac in uita mortali boni omnes non audent in malos cauſas habere uel dicere: At in futuro ſeculo à Deo iuſtitiam petere de malis conquerentes audacter ualebunt.*

12 *Flebiles, et uiſtæ querimoniarum in alia uita coram iuſto Iudice Deo, à bonis aduerſus improbos dictarũ cauſæ uberius exprimuntur.*

13 *Iudicium, quod tunc utriſque æquus Iudex feceris, huiuſmodi erit; quod comedones. Qui hoc in ſeculo lautius ederũt, acebiberunt, & Chriſti pauperes mendicãtes à domo crapulantes eijecerunt, illoſq; contempſerunt, neceſſe eſt in altera uita inceſſanter, & ſemper exurire, atque ſitire, & à ſanctis omnibus negligi, & floccipendi.*

14 *Improbi diuites etiã tunc (quoad melius poterunt) multiſariam ſeipſos tueri, ac iuſtificari enitentur: qui etiã multiplicentur refelluntur. Nam primo ſeipſos defendent ratiõne ſtatus, & nobilitatis;*

15 *Secundo, quia magnis ſumptibus, et pompis ſibi amicos compararunt. Tertio, quia eleemoſynas erogarunt, & multas Miſſas audierunt.*

16 *Quarto uero, et demũ tunc ſe iuſtificare, & ſaluare cogitabũt, quia eadẽ verba, quæ à probis corã Deo dicẽtur, ipſi etiã facient, dicentes, exuriui & ſitiui, & c. Quæ omnia ſibi minime proderunt.*

17 *Illi prædiuites, neque tunc hæc ſequẽtia miſericordiæ uerba cauſari, atque poterunt, ſcilicet, nudus fui, & ſine domo, & in carcere fui; infirmus iacui.*

Furti,

FVrti, diuitis, & pauperis. Primo, facienda eſt adiuuicem comparatio. Secundo, falſa excuſatio, Tertio, periculum oſtẽditur utriuſque.

Artic. I. ¶Quantum ad primum, cum furtũ ſit alienæ rei illicita contrectatio, uel uſurpatio, ſicut patet in decreto. 32. q. 4. meretrices §. omnis: & ff. de furtis. l. 1. patet infra in digeſto no lib. 9. quòd tam diuites, quàm pauperes rem alienam, ſeu uſum rei habentes, inuito domino, furtum committunt, diuites tamen grauius, quia rapina peior eſt furto (ſicut patebit infra c. de rapina.) Et periculoſius, quia hic minus puniuntur, pauperes timide furtum committunt, in quo ſi capiantur, incarcerãtur, & puniunt̃, diuites uerò aliena aperte expendunt, nihil pro eis ſoluentes, & tamen multi in hac uita tranſeunt, & tamẽ melius eſſet, quòd in manus hominũ caderent, quàm in manus Dei, & ꝙ temporalem ſuſtinuerent uerecundiam, & pœnam, quàm æternam, niſi

Exemplum. hoc melius eſſet, ſanctus Patricius nõ rogaſſet Deum, ꝙ ouis furata in uẽtre eius balatum faceret, qui illam à quodam ſubdito ſuo furtiue accepit, cum ouem ad inſtantiam illius, qui eam perdiderat, q̃reret (ut de eo ſcribitur) & nullus reſponderet, oratione facta, ouis de uentre furis clamauit. Si nunc oues, & boues, & galliuę, & capones, & omnia animalia, quę diuites comedunt, & nõ ſoluunt (de quibus dictum eſt. B. 2. 24. & E. 3. 22. & T. 5. 17.) in uentribus eorum ſic clamarent, maior fortè clamor eſſet in uentribus eorum, quam in Arca Noe, ubi oĩa animalia ſimul fuerunt. Sed licet hanc in hoc mundo confuſionem euadunt, alibi tamẽ maiorem euadere non poterunt, utile ergo eis eſſet, quando contra eccleſię iura, uel in pręiudicium, & damnum uiuorum eccleſiaſticorum, aliena cõtrectãt, uel loca illorũ ſine licẽtia aliqua occupaturi, vel ablaturi intrant, quod eis contingeret, quod contigit illis, qui voluerunt eccleſiam frangere ſancti Eadmundi regis, qui ſic cum omnibus inſtrumentis in manibus ſuis uſq; in craſtinum immobiles ſteterũt vſq; dum eſſent capti, & ſuſpenſi. Si omnia ſic ablata in manibus tenerent, uel in collo portarent, non eſſet policarius in terra melius onuſtus, quàm illi, & quid prodeſt eis, ꝙ hic tale onus non portant, cum certum ſit, ꝙ in die iudicij coram toto mundo onus illud portabunt. Quia (teſte Paulo, ad Gal. 6.) Vnuſquiſque onus ſuum portabit, qui nunc nobiliſſimi reputantur, tunc uiliſſimi policarij uidebuntur, habentes in collo oues, & boues vniuerſos, & pecora campi. Tunc ſuper furem confuſio Eccle. 5. quia (teſte Ioan. Apoca. 9.) neque egerunt, dum hic uiuerent, pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à fornicatione, neque à furtis ſuis, ideo regnum Dei non poſſidebunt. (1. Cor. 6.) Nec mirum, quia in uita iſta, 2 fideles latronum diligunt ſocietatem, nec ij tantum tali cõfuſione digni ſũt, qui bona auferunt uiuorum, ſiue ſecularium, ſiue eccleſiaſticorum (ut prędictum eſt.) Sed etiam illi, qui bona auferunt, uel detinent defunctorum, hoc enim patet, tam ex natura furti, quod eſt crudeliſſimum (ſicut patet. E. 8. arti. 6. per totum) quàm etiam ex uindicta, quę aliquando contra tales, legitur fuiſſe offenſa, quaſi per iſtum modum, de quodam uolente defunctũ quendam, & precioſis ornamentis, & panis (ſicut modus eſt ĩ aliquibus partibus) ſepultum ſpoliare, quem defunctus uſque in craſtinum tenuit, nec abire permiſit, antequàm mortuorũ fur omnibus notus eſſet. Si Deus nũc contra fures mortuorum, qui bona illorũ ipſis inuitis, detinẽt, tales oſtẽderet uindictas, talemq; mortuis daret poteſtatẽ, ꝙ qñ ad loca, ubi ſepeliuntur, declinãt, eos detinere poſſent, pauci ſunt, q de eccleſijs ad prandiũ ſuũ redirẽt. Sed licet mortui hic eos nõ accuſent, uel non oſtẽdant, ſeu teneãt, dute tñ eos

Exemplum. (right margin notes beside the Eadmund and defunct examples)

accuſabunt ante Chriſti tribunal, tunc confundentur, ſicut fur confunditur: qñ in furto ſuo depręhenditur. Hie. 2.

Artic. 2. ¶Sed tã diuites, quam pauperes de furtis ſuis ſe excuſant, diuites em̃ bona ſubditorum, duro dominio, & malis miniſtris mediantibus auferendo, credũt excuſari, quia à ſuis, & nõ alienis ſubditis rapiunt. Sed hoc uidetur

3 peccatum illorũ aggrauare, quia plus tenentur ſubditis proprijs, eis em̃ deputantur cuſtodes, ſicut tutor pupillo, & quia de labore eorũ uiuunt. Et quia pro illorum cuſtodia habenda, ſtipendium à Deo accipiunt, uillas, terras, & redditus, rõne quorum, ſicut ſubditi tenentur illis fidelitatẽ ſeruare, laborãdo, & ſeruiẽdo & ea, ad quæ ex pacto, vel rõnabili conſuetudine obligantur, reddendo, ita ipſi tenentur ſubditis, & miniſtris in fideli gubernatione, & ſalarij ſolutione. Sicut igiť dñi ſuos eis infideles, qui uel bona illorum auferunt, uel ad quæ tenentur, nõ faciunt, fures indicant, & ꝓditores. Ita ecõuerſo iſti dñi corã Deo iudicabũtur. Quis illorum malum furẽ non iudicaret paſtorem ſuũ, cui ſufficiens ſtipendium, & mercedẽ pro ouibus cuſtodiẽdis dediſſet, ſi ultra hoc de ouibus lanam, & lac ſine dñi ſui licẽtia acciperet, uel ſi filium ſuum alicui tradidiſſet ad ducẽdũ, uel cuſtodiendum, tradidiſſetque ei gladium, quo filium ſuum defenderet, & ſufficientem mercedem, ſi filiũ illiũ in uia ſpoliaret, & gladio illo cõtra illũ uſus fuerit ad occidendum, vel ad uerberandum, nonne furem illum iudicaret, ita in propoſito, dominus tradidit ſubditos, dominis ſecularibus, & eccleſiaſticis, dans eis poteſtatem, qua illos defenderent, & ſufficiens ſtipendium pro defenſione, & deſiderans, ꝙ vltra non capiant. Luc. 3. Milites (inquit) cõtẽti eſtote ſtipẽdijs ueſtris, &c.

Exemplum. Exemplum. Exemplum.

4 ¶Si ergo plebem Dei ad uoluntatẽ deuorent, & ſint de illis, de quibus (in Pſal. 13.) Deuorauerunt plebem meã, ſicut eſcam panis, qui, ſcilicet, illos pro omni negocio taxant, & præmũt, ſicut cũ omni cibo panẽ ſumunt, non faciẽtes differentiã aliquam: Nonne coram Deo latrones indicabuntur, & homicidę? teſte ſacra ſcriptura. (Eccle. 34.) panis egentium uita pauperis, qui defraudat eũ, uir ſanguinis eſt, qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit ꝓximum ſuum (ſupple) gladio, id eſt, poteſtate, quam accepit ad eius defenſionem. Tales pupillum eis traditum perſequuntur, vnde & in literis ſecularibus fertur dixiſſe Plato (ſicut recitatur in policratico: lib. 5. tit. 6.) ꝙ cum in ſubditos poteſtas ſeuit, idem eſt ac ſi tutor pupillum perſequatur, uel eum ſuo mucrone iugulet, ob cuius defenſionem ab eodem traditũ ſibi gladiũ accepit, rem namque publicam, id eſt, rem populi frui iure pupilli percelebre eſt. Si ergo inter magnos, non obſtante excuſatione falſa, homicidium, furtum, adulterium fundauerũt ſuper terram, Oſeæ. 4. Subditi uerò, & miniſtri ſe excuſant, aſſerentes dominos ſuos eis duros, ꝙ etiam de officio ſuo viuere non poſſunt, ꝙ inſuper ſtipendiũ eis male ſoluiť, & ꝙ domini illorũ ſunt diuites, & ideo non eſt (vt dicunt) peccatũ ab eis accipere. In quo facto enidam aſſimilantur latroni, qui eccleſiam ſpoliando uelum, quo imago beatæ Mariæ tecta fuit alijs ſpolijs accepit & ſocio ſuo de hoc eum reprehendenti reſpondit, filius ſuus eſt ſatis diues ad dandum ſibi nouũ. Nota contra tales. A. 12. 55 & F. 1. 36. cum ſequẽtibus. Excuſant ſe iterũ diuites, & pauperes ſimul à rebus mala fide poſſeſſis, vtpotè quas emunt ab illis, qui eas tempore belli, vel pacis rapuerunt, vel quia uas à fatuis poſſeſſoribus circa iuſtum precium emunt, uel res inuenerunt perditas, dicentes, ꝙ niſi ipſi eas emiſſent, uel accepiſſent, uel inueniſſent, alij hoc feciſſent, quaſi diceret, alij noluiſſent pro nobis iuiſſe ad infernũ, ſed nos potius illuc ire prælegimus, de quorum quolibet uerificatur illud (Pſal. 49.) Si uidebas furẽ, currebas cũ eo, ut ſcilicet, res illas occupares, oĩbus iſtis

5 Exemplum.

6 iſtis dies Dñi, ſicut fur, ita veniet. j Pe. 3.
In quo nullus illorũ excuſabitur, quia
de omnibus iſtis malis denarijs (ideſt)
de iſtis latronibus, diuitibus. & paupe-
ribus, difficile eſſet meliorem inueni-
re, quia ſicut in diuitibus inueniuntur
conditiones, quę furtum ab eis factum
Exemplum. aggrauant. Primo, quia ipſi ſunt caput
aliorum, dedecus autem, aut infirmi-
tas, aut dolor in capite, intolerabilior
eſt, vnde in Pollicratico lib. 6. Cum (in-
quit) in ſubditos magiſtratus deſcēdit,
eſt, ac ſi caput corporis intumeſcat, ita
ut à membris omnino, aut ſine mole-
ſtia fieri non poſſit, hanc paſſionem ſi-
ne grauiſſimo dolore membrorum to
lerare, vel curari eſt impoſſibile. Si ue-
ro fuerit paſſio incurabilis, ſic viuere,
quàm mori miſerius eſt: miſeris nihil
utilius eſt, quàm utcunque, finire mi-
ſeriam, monſtruoſa res eſt caput infla-
Exemplum. tum, & nimis groſſum, & membra de-
bilia & parua. Secundo, quia iſti nun-
quam dormiunt, aut ceſſant, quia ſicut
de leonibus dicitur, quod dormientes
apertos habent oculos. Ita iſtis dor-
mientibus, & laſciuientibus, oculi eo-
rum, quos dæmon in fine eruet (ideſt)
mali miniſtri, ad prædam uigilant. Et
licet ipſi ibi non ſit, cauda illorum eſt
ibi, ſicut diabolo ſuper terram exiſten-
7 te, cauda in mari naues ſubmerſit. Ter-
tio, quia maiora, & meliora a ſubditis
accipiunt, q̃ econuerſo, quia animalia
& hmõi. Quia etiã latronibus ſuſpẽſis,
patria pacificat, quia non ſtatim ueniũt
Exemplum. alij; ſed dominis malis mortuis, peiores
eis ſuccedunt. Ideo congrue legitur rñ-
diſſe quædam uidua, quare tantum
oraret pro longa uita cuiuſdam mali
domini, quem habuit, quia (inquit) pa-
ter ſuus abſtulit a me omnia, quæ ha-
bui, præter duas uaccas, quas iſte ab-
ſtulit; timeo, ne filius ſuus cum ue-
nerit, & quid auferat non inueniat,
oculos eruat. Propter has domino-
rum malorum crudeles conditiones,
quæ oſtendunt ipſos furibus eſſe peio-
res, congrue dicitur (Abdię. j.) Si fures
introiſſent ad te, nonne furati eſſent in

ſufficientia, domini uero non ad ſuf-
ficientiam, ſed ad uoluptatem omnia
auferunt (ſicut patet. F. j. 36. cum ſequē-
ti.) Ita in pauperibus, & ſubditis tres 8
inueniuntur conditiones, quæ malum
illorum, & furtum aggrauant. Quo-
rum primum eſt, quod non ſolum fur-
tum, ſed etiam iuramenti, uel fidei
committunt fractionem, ipſi enim fi-
de, uel iuramento dominis, quibus
ſeruiunt, obligantur, quod dominis
ſuis damnum non facient, nec uolun-
tarie fieri permittent. Secundo, quia
non ſolum bona exteriora, ſed (quod
peius eſt) famam eis furantur, commu-
niter eis detrahendo. Tertio, quia licet
minora de facto à dominis capiant,
uel furentur, tamen uoluntate æqua-
lia, uel maiora ab eis furantur. Et
non ſolum ſunt fures, quia furantur;
ſed qui furari uellent, propter timorem
tamen humanum hoc dimittunt (ſicut
patet in decreto. de pęni. diſt. j.) ſi pro-
pterea quia non furtum, ſed mens fu-
rantis attenditur, ſicut patet ibi. 14. q.
6. c. vultis. Et ponatur, quòd parua ſint
furta in principio, quæ diabolus ſua-
det, ad maiora in poſterum per illa in-
ducere intendit. Sicut patet de illo, Exemplum.
de quo fabulæ habent, quòd fecit pa-
ctum, & ſocietatem cum diabolo; ita q̧
eum in furtis ſuis iuuaret, & a morte
pręſeruaret, & animam non caperet;
qui hoc promiſit, quamdiu gallinas &
huiuſmodi furaretur, furatus fuit gal-
linas quas portare non potuit uno die;
propter quas portandas, cum equum
furaretur, capitur, & ad patibulum du-
citur. Cui dæmon pro auxilio ha-
bendo inuitatus adfuit. Quod tamen
promiſit, aſſeruit ſe non debere tene-
re, equum per os tenens, & dicens, be-
ne per roſtrum uidere potuiſti, quòd
non fuit anſer. Sic iſti pulchre promi-
ſit, & minora furta, primo ſuaſit, po-
ſtea uero maiora, ut eum confunde-
ret, quia ſuggeſtione ſua equum il-
lum proculdubio furabatur. Ita alijs
minora furta prius ſuadet adhuc, & po
ſtea maiora, & homicidia, & hmõi:

per quæ ad magnas ducit confuſiones, tam temporales, quàm æternas. Et ad iſtum finem cum fure in eodem propoſito currit, iuxta illud Pſal. 49. Si uidebas furem &c.

9 ¶Et ſunt mundus, & dæmon, in hoc caſu eiuſdem conditionis, quia eodem, modo paulatim hominem ad ſe attrahit, quòd ex modo illorum loquendi, qui à mundo incipiunt decipi, patet. Dicunt enim, quando mundi falſitas eis oſtenditur, quòd ad breue tempus oportebit eos adhuc in curijs, uel officijs mundo militare, non pro ſe, ſed pro ſuis. Et poſt annum, uel breue tēpus promittunt ſe uelle à mundo recedere. Sed unus annus alium ad ſe trahit, & cui uidebatur mundus tædioſus in principio, & poſtea ad propria, ut ad carcerem, redit, & ſic Mundus, qui ei in principio licentiam promiſit, quòd cito rediret, uſque ad mortem per minora mala ad maiora trahit, & ſemper eum ſub colore boni retinet (ſub colore dico, quia in ueritate fur ille non uenit, niſi ut furetur, mactet, & perdat. Ioan. 10. (Nota de hoc. C. 10. 21.) Et ideo omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, iudicabitur. Zach. 5.

Arti. 3. ¶Prædictorum vero periculum in die iudicij patebit, quia quando Chriſtus alijs crudelibus, & tenacibus dicet

10 illa verba. Matth. 25. Eſuriui, &c. prædictis peius dicere poteſt. Eſuriui, & abſtuliſtis à me cibum meum. Et non ſolum Chriſtus tunc contra fures illos partem ſe faciet, ſed & omnes, electi cum eo: ſacra Scriptura teſte. (Sapiē. 5) vbi de iudicio illo loquens dicit, orbis terrarum pugnabit cum illo contra inſenſatos. Et (ut modus pugnæ clarius uideatur) exemplificare oportet, quomodo acies in illa pugna ordinabuntur. Stabunt omnes acies electorum à dextris, (ſicut patet, Matthæi 25.) Acies uero luporum & latronum à ſiniſtris, qui ideo acies in plurali dicuntur, quia ſicut pluribus modis hic bonos impugnant. Ita ibi pro ſimilitudine culpæ in quia hic conuenerunt ad pœnam, ſimul ſtabunt, ſicut duri domini, qui grauibus emendis & cenſis, & exactionibus populum Dei ſpoliauerunt per ſe in una acie, mali eccleſiaſtici, qui pauperes de bonis Chriſti, & pauperum non nutrierunt, ut debuerunt, in acie per ſe vſurarij. & falſi mercatores, & falſi operarij, qui Chriſti membra deceperunt per ſe, fures per ſe, & ſic de alijs. Omnes iſti (licet diuerſis modis) furtum committūt, quia domini auferendo, prælati detinendo, uſurarij, & mercatores, & alij falſi decipiendo, fures occulte accipiendo, omnes tamen ſub modo in hoc uno conueniunt, quòd fures ſunt, & latrones. Ioan. 10. Quod ſic ibi ſimul congregabuntur, & alligabuntur, ex Dei oſtenditur uerbis, quibus ait. (Matth. 13.) In tempore meſſis, dicam meſſoribus, colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum. (Gloſa) luxurioſos in vnum faſciculum, auaros in alium, & ſic de alijs. Cui concordat illud Eſaiæ 24. in illa die uiſitabit dominus ſuper maliciam cæli in excelſo, & ſuper reges terræ, qui ſunt ſuper teerram, & congregabuntur in congregatione unius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere. Contra iſtos uero à dextris, ſtabunt acies bonorum ſimul ordinatæ ſecundum ſimilitudinem uitæ, quam exercuerunt, inter quos multi erunt, qui hic à prædictis malis afflicti, & ſpoliati, & uicti fuerunt, dum hic uiuerent, quia in hac uita boni timidi ſunt cauſas quaſcunque contra malos aggredi, quia à malis frequenter uincuntur (ſicut patet. F. 1. articulo 1. per totum.) Et ab eis ſpoliantur, ſicut ouis à ſpinis (ſicut patet. F. 1. 13.) Ibi uero (teſte Scriptura. Sapiē. 5.) Exemplum. 11 Econuerſo ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiarunt, & abſtulerunt labores illorum. Et audacter querimoniam ſuam coram Deo deponere poterunt, & iuſticiam petere, dicentes cum iudice Chriſto, ſinguli nocumentum recitantes, in quo ei ſpecialiter nocuerunt. Quorum aliqui

aliqui dicere poſſunt,ſicut ſubditi ma-
lorum dominorum. Eſuriuimus, ſed
domini noſtri illi ibi ſtantes hoc fece-
runt, quia labores noſtros & bona no-
ſtra abſtulerunt. Alij, eſuriuimus &
fame mortui ſumus, & illi bona nobis
debita detinuerunt. Alij, ſitiuimus,
& nudi fuimus, quia illi ibi ſtantes ex
aduerſo quilibet modo ſuo ita nos ex-
cruciauerunt, quòd potum, uel ueſtes
emere non potuimus. Alij, infirmi
fuimus, illi hoc fecerunt, qui nos ver-
berauerunt, & plagis affecerunt. Alij,
ſine hoſpitio eramus, ſed illi hoc fece-
runt, de domo, & terra noſtra nos expel
lendo, diues uix dimittit ſine cupiditate
terrã pauperis iuxta ſuã poſitã, ut ſuam
ampliet, uel quia nos nõ receperunt in
hoſpitijs ſuis (ſicut patet. D. 9. 6.)
Alij, in carcere eramus, ſed illi hoc
fecerunt per falſas cauſas nos indictan-
do, & in compedibus ponendo. Alij,
corpora noſtra in terra benedicta ſe-
pulta non fuerunt, illi hoc fecerunt
pluribus modis, & uarijs locis nos oc-
cidendo, uindica domine ſanguinem
noſtrum, qui effuſus eſt.

¶Quid aliud homines poterunt ſi-
mul clamare melius, quam ſimul dice-
re. Iuſte iudex fac nobis iuſtitiam de
illis, quia omnia prædicta mala no-
12 bis intulerunt, & labores noſtros, &
bona modis ſuis abſtulerunt, & cupi-
ditatem ſuam ſatiarent, nos fame, &
laboribus affecerunt, ut ipſi delicate
de laboribus noſtris, & bonis uiue-
rent. Nos laborauimus, & duram ui-
tam duximus, in tantum quod in di-
midio anno uix bonam habuimus ſa-
tietatem, niſi uix panem, & pulmen-
tum, & aquam, immo (quod peius eſt)
fame mortui fuimus. Et illis de bonis
noſtris, quæ ſcilicet à nobis in modo
ſuo acceperunt, uel quæ nobis in ne-
ceſſitate noſtra negauerunt, de tribus
vel quatuor ferculis miniſtratum fuit.
Eſuriuimus, & ſitiuimus, & frigore,
& nuditate afflicti fuimus. Et illi la-
trones bona noſtra nobis indigentibus
non dederunt, nec illis nos pauerunt,
uel ueſtierunt, ſed canes ſuos, & equos,
& ſimias, & diuites, & potentes, & abun
dantes, & guloſos, & ebrioſos, & mere-
trices ſuas illi pauerunt, & ueſtierunt,
& nos defectu deficere permiſerunt (ſi-
cut patet. E. 3. 22) Iuſte Deus, iudex for
tis, ludus non fuit bene partitus inter
illos, & nos. Illorum ſatietas, noſtra
fames fuit; illorum lætitia, noſtra miſe-
ria, illorũ haſtiludia, & torneamẽta no-
ſtra fuerunt tormenta, quia noſtris aue
nis, & expenſis illa fecerunt, illorum
copiæ noſtræ fuerunt inopiæ, illorum
feſta, delectationes, pompæ, uanitates,
& exceſſus, & ſuperfluitates, nobis fue-
runt ieiunia, pęnalitates, defectus, cala-
mitates, & ſpoliationes, illorum tripu-
dium, cantilenæ, & riſus, nobis fuit lu-
dibrium, gemitus, & ploratus, ipſi can
tabant, modo bene, & nos gemuimus
dicentes, veh, vobis, veh, vobis. Sic
ergo dum ſuperbit impius, incenditur
pauper. Pſalm 9. Iuſte domine, hiſtrio-
nes, & turpes perſonæ, & diuites cibũ,
& res ab eis accipientes, clamauerunt
ad largitatem, ad largitatem, & nos
pauperes, & ſubditi, & creditores
clamauimus, ad fugam, ad fugam, &c.
quia tales libenter (ut frequenter) ac-
commodanti, id eſt mutuant, ſed inui-
te reddunt.

¶Iſtis ex una parte clemantibus, & 13
ſuam innocentiam, & aliorum iniuſti-
tiam allegantibus, non eſt dubium,
quin iuſtus index faciet iuſtitiam: hoc
promittit. (Exod. 22.) Si (inquit) læſeri-
tis eos, clamabunt ad me, ſicut illi, qui
appellant ſe à falſo iudicio inferiorum
iudicum, quibus pro tunc facit iudicũ
omnibus (ſcilicet) iniuriam patienti-
bus, in Pſal. 102. (ſicut patet D. 12. 37.)
Quale autem erit illud iudicium, pa-
tet ex conditione uitæ partis vtriuſque.
Illi à dextris hic fecerunt uigiliam,
ergo rationabile eſt, quod ibi faciant
feſtum, illi vero qui tunc à ſiniſtris
erunt, hic fecerunt feſtum, quia duxe-
runt in bonis dies ſuos. Iob. 21. Ergo

rationabile videtur, quòd tunc faciant
vigiliam, vt ſicut ipſi ordinem peruer-
terunt, & bonam conſuetudinem, ita
eis peruertatur, hoc enim ordo requi-
rit naturę, quòd motus à contrario fiat
in contrarium. Qui ergo (vt dictũ eſt)
hic comederunt, & biberunt, & vane
ſe ueſtierunt, & Chriſti membra in om
nibus prætermiſerunt, rationabile eſt,
ꝙ ibi ordo fiat cõtrarius, ita (videlicet)
quòd eſurientes hic, impleantur bonis
ibi, & econuerſo. Et qui hic Chriſtum
cum membris ſuis expellunt, uel ex-
cludunt, ibi a domo Dei excludantur,
& domum nõ habebunt, niſi infernũ,
quia fures domum Dei non poſſide-
bunt. Et qui hic incarcerauerunt, & vul
nerauerunt, illuc imperpetuum incar-
cerabuntur, & ſic de alijs, teſte Chriſto,
qui dicit Math. 7. quo iudicio iudica-
ueritis, &c. Et imperpetuum famem pa
tientur, & ſitim (dicente Eſa. 24.) Ceſſa-
bit gaudium cum gaudio, &c. non bi-
bent vinum & c. Sed nituntur ſe iuſtifi-
14 care, & partem ſuam bonã dicere mul-
tipliciter. Vno modo per conditionem
ſtatus, quem tenent, vel ſanguinis, de
quo ſunt oriundi, verbi gratia. Si ali-
qui eorum interrogentur, quare plus
expendunt in equis, & cibis, & veſtibus
& pompis ſeculi, quam terrę, uel reddi-
tus illorum valeant? Reſpondebunt,
quòd pro honore ſæculi, & parentelæ
ſuę, & ſanguinis ſui, & ſtatus proprij,
oportet, quòd talia faciant, dicũt, quòd
oportet eos liberalitatem oſtendere,
quacunque uia ad illam peruenerint,
ſiue mutuando, ſiue dure dominando,
vel quouiſmodo per furtum, vel rapi-
nam per fas vel nefas, per infamiam &
bonam famam, a dextris, & a ſiniſtris.
Quibus reſpondetur dupliciter. Pri-
mo, quòd melius eſſet hic, & ſanius,
perdere prædictum honorem, quam
iniuſte uiuendo, & de alieno hic ma-
gnum habere honorem coram pau-
cis, & in iudicio amittere honorem co-
ram toto mundo. Secundo reſponde-
tur, quòd tales expenſæ non oſtendũt
eos eſſe liberales, vel nobiles, ſed ma-
gis viliſſimos peccati, & diaboli ſeruos:
quia dicit decretum: diſt. 86. c. fratrem
noſtrum. c. nõ ſatis: & c. dominus eum
ſequen. quod pulchra liberalitas eſt,
quæ indigentibus temperatæ, & non
ſuperflue impenditur. Sed certè dare
hiſtrionibus, & ꝓhibitis venatoribus,
& perſonis turpibus, non eſt largitas,
ſed vitium, ſicut patet ibidem. c. dona- 15
re: & c. ſequenti. Secundo iuſtificant
factum ſuum dicentes, quòd oportet,
quod per talia dona, & veſtes & largam
menſam, amicos eis acquirant, qui eos
ab infortunijs cuſtodiant, & ne etiam
ipſimet eis noceant. Quibus reſpon-
det Seneca de beneficijs lib. 4. Cum (in-
quit) dando egere cęperint, alienis bo-
nis manus inferre coguntur, maioraq;
odia ſequũtur eorum, quibus adimũt,
quam fauores eorum, quibus dederũt.
Tertio factum ſuum iuſtificare ęſtimãt
per eleemoſynas, quas dant, & multas
Miſſas, quas audiunt, & lętanias mul-
tas, & libellos, quos in capellis ſuis ha-
bent (quibus in parte reſponſum ſit. E.
3. 5. & 6.) poteſt tamen dici, quod tales
ſunt, ſicut illi qui ore ſuo Deum bene-
dicebant, & in cruce ei capita ſua incli
nabant, ſed manibus ei alapas dabant.
Vna enim manu pectus ſuum percu-
tiunt, dicentes, Deus propitius eſto mi-
hi peccatori, & alia manu crumenam
Dei (id eſt) pauperum ſcindunt, ſicut
ille qui genuflectendo, & confitendo
(vt fertur) loculum ſcindebat ſacerdo-
tis. Quarto cogitant forſitan quod tũc
ſe iuſtificare poterunt, eadem dicendo 16
verba, quæ electi dicent. (Eſuriuimus
& ſitiuimus, &c) quia multi, qui tunc
a ſiniſtris ſtabunt, eaſdem, dum hic vi-
xerunt, ſuſtinuerunt paſſiones, qui-
bus reſpondetur, quod licet aliqui il-
lorum eaſdem ſuſtinuerunt paſſiones,
quas ſuſtinuerunt illi, qui à dextris e-
runt, non tamen cum eiſdem circun-
ſtantijs, & modis, quia electi illas, uel
ſponte pro Chriſto ſuſtinuerunt, vel
patienter pro Chriſto iniuriam remit-
tentes.

tentes. Reprobi uero uel eas non ſuſtinent, uel & ſi ſuſtinent, hoc non pro Chriſto, uel cum patientia, ſed pro malefactis ſuis, & inuiti patiuntur; verbi gratia. Primo de his, qui talia minime patiuntur. Nunquid poterunt nonnulli uoluptuosè uiuentes, & carnis deſideria ſequentes, dicere. Eſuriuimus, & ſitiuimus, &c. Certe verius dicere poterunt. Alios eſurire fecimus, & fame mori permiſimus, ut noſtra uoluptas pluribus ferculis, & diuerſis cibarijs, & potibus ingurgitaretur, uel ſi quandoque eſuriem, & ſitim patiantur, non hoc pro Dei amore, ſed quia quod habere vellent, non habent patiuntur, raro pro amore Dei diu huiuſmodi patiuntur, qui ad libitum mane, & tarde carnis deſideria ſequuntur, quia raro ieiunant, qui ante prandium, dum deberent eſſe in Miſſa, ſunt in foro, & dum deberent eſſe in ueſperis, ſunt in taberna, uel in alijs illicitis ſpectaculis.
17 Nec poterunt dicere, nudus fuit (ſicut patet. E.3.22.) nec ſine domo, nec in carcere pro Deo, ſed pro culpis ſuis, nec infirmi propter Deum, ſed propter culpam, & ſuperfluitatem. Propter talia medicus ad eos frequēter uocatur, ſi de nocte nimis cenent, & ſtomachus in craſtino, uelut ſaccus plenus, nouas ſuperfluitates recipere nequeat, oportet quòd medicus medicinam det euacuatiuam: ſed ſufficit eis, quod Medicus animæ euacuationem peccati faciat ſemel in anno, quòd peccatum non tantum grauat conſcientiam, quantum cibus ſtomachum, ſtomachus illorum uidetur tenerior conſcientia. Nec dicere poſſunt in carcere fuimus, niſi pro delictis ſuis, non pro Deo inter Saracenos, niſi forte carcerem dicere uelint, illum diaboli carcerem (id eſt) obſcuram cameram ſuā, in qua in lectis ſuis ſeipſos includunt uſque ad tertiam, uel nonam, talia ibidem operantes, de quibus diabolus totum, uel magnam uendicat partem, nec pro amore Dei pauperibus ſepeliendum operam dant, ſed potius plures inſepultos relinquunt, uel quia eos occultè occidunt, ſicut fures, & huiuſmodi, qui in nemoribus tranſeuntes pugilant, ibi enim fures effodiunt, & furantur. (Matth.6) uel quia prece, uel precio huiuſmodi malefactores iuuant, uel non puniunt, ſocij furum. Eſa.1. Ideo talibus congrue debetur mors ſocij illorum proditoris talis (de quo Ioan.11.) fur erat Iudas, & ſepultura, quo ad corpus Ioachim, de quo Hiere.22. Sepultura aſini ſepelietur, dominus eius habet pellem, ita mundus iſte exteriora bona, &c. Quo ad animam vero ſepultura illius diuitis. (Luc.16.) Qui non legitur aliam habuiſſe domum, uel ſepulturam, quàm infernum. Sic iudicabuntur tam fures, quàm ſupportatores, quàm etiam fautores (ut prædicto ſcripto declaratum eſt.) Quia teſte Deo. Zach.5. Omnis fur, ſicut ſcriptum eſt, iudicabitur. Nec uana ſpe decipiantur, quia ſtatim Deus eos non punit, dicentes, miſericordia Dei magna eſt quia pro certo ipſe finaliter ueniet ad domum furis. (Zach.5.) Et hoc occulte, & quando minus credunt, quia dies domini, ſicut fur. 1.Theſſ.5. Sicut occulte alijs ueniunt, & furtiue alios damnant, & furtiue quaſi ueniūt, ita per boni iudicij æquitatem dies domini, ut fur ita adueniet eis.2.Pet.3.

Exemplum.

¶Gaudium. Cap. I.

SUMMARIUM.

1 *Exemplo ſatis accommodo, & apto gaudij temporalis breuitas, & fuga atque celeritas pulchrius patet.*

2 *Gaudium nondū habitū per optandū nō eſt; gaudium etiam habitum peramari non debet, quam plures ob rationes.*

Nam gaudium huius mundi riuulus eſſe dicitur; cœli autē gaudiū fonti cōparat.

Primò huius ſeculi gaudium diligendum non eſt; quia nos explent & ſatiat.

Secundò,

Secundò, quia mundi gaudium breuitate ſugaci nos merore afficit.

3 *Tertiò, quia gaudentes hoc mundo magno in damnationis æternæ diſcrimine uerſantur.*

Quartò, propter ſtatus præſentis incertitudinem, ac inſcitiam.

4 *Quintò, propter lethalem, & luctuoſum gaudentium finē mundi gaudium floccipendendum eſt.*

5 *Septem loculentis, & ornatis exemplis, inſanos, & delıros homines, hac mundi lætitia exultantes, vberius, & conſpicue pandet.*

6 *Lætitia, & gaudium illorum, qui tenentes timpanum, & citharam gaudent ad ſonitum organi, & ducunt in bonis letabundi dies ſuos; dolor, ac mors eſt.*

7 *Gaudij cæleſtis pulchritudo, & magnitudo æternitatisvè atque fælicitas rationibus & exemplis euidentibus enodatur.*

Prima ratio patet, ex conceſſis à mundi ſapiētibus circa exteriorem domus Dei pulchritudinem.

8 *Secunda ratio inde elicitur, quòd Deus, tanquam mercatur cariori pretio illud cæli gaudium ſuis amicis uenundat; quod & ipſi carè ab ipſo mercati ſunt.*

Tertia ratio hinc ſumitur, ex intenta illius gaudij immenſitate, & excellentia.

9 *Quarta ratio trahitur ex excellēti gaudiorum multitudine, quibus vnuſquiſque in uniuerſum in cælo afficiendus eſt.*

Quinta ratio hinc patet; quia in Patria in cæleſti gaudio ſinguli beati in charitate exiſtētes ob aliorū gaudium ualde gaudebunt, ubi nulla erit inuidia, ſed ſummum gaudium.

10 *Vniuſcuiuſque beati gaudium augeſcit ex gaudijs aliorum in cælo habitantium omnium. Vt puta, Angelorum, & Sanctorum, ac quorumcunque electorum: adeo quod quiſlibet ſingulariter tot gaudia ſentiet, quot omnes Angeli & electi in cælo ſimul capient.*

11 *Quot bona tum in terra, tum in cælo ſunt, & quot etiam iuſtitiæ Dei, ac ſupplicia apud inferos ſentiuntur. Tot gaudia quilibet in cælo exiſtens habet, & capit.*

Ob ſupplicia etenim improborum damnatorum exiſtentes in cælo beatos letari nemo eſt, qui ignoret.

12 *In cælo, ubi eſt charitas ordinata, beati meliora plus diligent, ac plus ordinatim eis gaudebunt. Vnde Deo ſuper omnia quislibet beatus gaudebit & meliore ſeipſo plus gaudebit, & equali æqualiter, & minori minus: & obiectioni de intenſo gaudio Sanctorum luculenter ſatisfacit dupliciter.*

13 *Minimus inhabitans cælo beatus ob hoc quòd uidet Maximum Sanctum de intenſa Dei uiſione maximopere gaudere; & ipſe gaudet; non tamen eo intenſe, perinde ac ille Sanctus, gaudet: quia non adeo clarè Deum uidet, nec æqualiter eo fruitur, & hoc nos exemplo memorabili edocet.*

14 *Maximus Sanctus, qui Deo propinquius adhæret. Intenſiuè plus alio gaudet, qui Deo non adeo appropinquat. Quia ille de duobus gaudet; primo quòd Dei uiſioni tantum accedit: deinde quia bonorum operum numerum, de quibus gaudet non ignorat.*

Iſte uerò, qui non tantum Deo accedit, extenſiue gaudet: æque ac ille intenſiue letatur.

Quia iſte etiam de duobus gaudet.

Primò, quia ipſum operum bonorum numerus non fugit.

Deinde, quia nulla illius Maximi Sancti gaudia ipſum latent.

Veruntamen ob hoc nullus conqueri poteſt; cum ibi in cælo quiſpiam, quicquid cupit, & vult, habeat; & eius portione acquieſcat.

15 *Exemplum pulcherrimum memoriæ proditur, quo cæli gaudium delectatio, & pulchritudo cunctis innoteſcit.*

16 *Exēplis quinque, & cerui, & falconis, & carceri, ſeu peregrinationis, & ſpinarū, et ſerui patet, nos infortunijs, ſeu malis, quæ hoc in ſeculo patimur, excitandos & inflammandos eſſe ad Deo ſeruiendum,*

dum, ut tanto gaudio tandem gaudere poſſimus.

17 Diuitiæ miſerias ſecum habent, ſcilicet, dolerè, timorem, & breuitatem, dum acquiruntur, dum poſſidentur, & dum amittuntur.

18 Secum opes ærumnas in acquirendo efferunt; quia cum periculo tam corporis, quàm animæ frequenter comparantur. In poſſidendo, & diuitiæ miſerias reddunt. Quia poſſeſſor, aut auarus, aut prodigus eſt.

Si poſſidens eſt auarus, quam plures miſerias ſuſtinet.

Si uero poſſeſſor eſt largus, alias itidem ærumnas ſuſtinet.

19 Sicut Auari expenſas dolor, & gemitus præcedit, concomitatur, & ſequitur; ita etiam idem dolor Prodigi ſumptus largiores præcedit, concomitatur, ac ſequitur.

20 Nulla eſt delectatio, corporeis ſenſibus capta, quæ infortunijs, & ærumnis careat.

Delectationem eſculentorum, & potuũ, miſeria uel in re, uel in appetitu præcedit, concomitatur, & ſubſequitur.

Ludos inſuper, tum taxillorum, & alearum, tum etiam belli ſimulacrorum, & ſimilium id genus prohibitorum, præcedit timor verecundiæ, uel amiſſionis, ac concomitatur dolor amittẽtis, atque ſequitur utriuſque pœnam, & amittentis, & lucrantis.

21 Bonorum etiam uirorum gaudium huiuſmodi calamitates non deſiderat: quia vnus quo de honorante Lætatur; eo mæret, & triſtatur de inhonorante, & magis etiam, vt Aman exemplo luculenter liquet.

22 Quam plures incipiunt exaltari, & in officijs conſtitui, & ab aliquibus extolli, & venerari; Si quis uero eis obſeruantiam, haud quaquàm præſtiterit, ſiue non uis morem geſſerit, vt ipſi uellent, mox triſtantur mærent, & dolent, de ipſiſquè cum amicis, perinde ac alter Aman, expoſtulant, & lamentantur: & ad inhonorantis uindictam ſæpius accedunt, & currunt forſitan.

23 Deus pius, & miſericors (more dulcioris parentis, & dilecti uiri) nos omnes præpedit, à nobis expenſas, & ſolacia, ac delitias aufferendo; ne ludis interdictis quod cupimus, & enixè contendimus, exequamur.

24 Omnes Chriſtigeni expetere & quærere pro uiribus deberent terram illam cæleſtem: in qua rerum cunctorum affluentia atque copia potientur; & in qua, non incertè, & inconſtanter, & mixtè, uelut hac in mundo; nec announo, uel duobus, vel mille annis, ſed ſine fine gaudebit cor omnium, & illorum gaudium nemo toccet ab eis.

25 Gaudio illo ſicuro, ac certo cælorum lætantes. In huius mundani gaudij breuitatem, timoremque, atque dolorem, læta fronte tutoque animo affari poſſunt dicentes.

In ciuitate ſanctificata requieui, & in Hieruſalem poteſtas mea.

26 Delectatio, & gaudium, quod hoc in ſeculo Chriſtiani, diuitijs & delitijs, atq; honoribus utentes, capiunt, eos extollere deberent ad gaudia illa cæli, quæ æterna ſunt.

27 Deſiderium hominum commemorantium in huius mundi cauea & carcere, & ibidem utentium opibus, uoluptatibus, ac dignitatibus ex his multum accendi, & inflammari debet, ut ipſi, more Auis, & incarcerati (quibus perpulcherè aſſimilantur) caput cum mente ad cælum erigant, ubi cuncta pleniora hauriuntur, & dicant una cum Diuo Apoſtolo Paulo. Cupio diſſolui. &c.

28 Operæ precium eſt, nos, unam cum Ioſue ad terram illam promiſſionis cæleſtem mittere exploratores fidei, atquè ſpei; & eleemoſynarum, orationumque nuncios, ut fortiter, ac ſtrenuè pro illa aſſequenda decertare incumbamus, & conemus, ipſumvè toto animi ardore peroptemus.

Et ut etiam mortem ipſam ſuſtineamus, ut illuc perueniamus.

29 Quam plures eſſe, qui oculo fidei carentes ea, quæ oculis & ſenſibus exterioribus

bus patent, ſolum amant, atque deſiderant; & cæleſtis gaudij pulchritudinem ac magnitudinem non credunt, neque ſperant.

30 *Mundi dilectores, cum hanc patriam ſolum experti ſint, ideo illam cæleſtem deſpiciunt: & cum huius mundi honores tantum aſſequuti fuerint, illos cæli ob id paruifaciunt.*

Et cum etiam duntaxat huius præſentis uitæ diuitias, atque delitias poſſederint, illas autem cæli neutiquam; idcirco iſtis tantum ſatiari, & non illis cæli opibus explori nituntur.

31 *Illud cæli gaudium infinitum pluribus modis adipiſci poſſimus.*

Primò, bonis operibus à nobis peractis.

Secundò, afflictionibus diris, & paſſionibus pro Chriſto acceptis.

Tertiò, prouidentia, à ſemetipſo facta in poſterum.

Quartò, cælum parari poteſt fidelitatis virtute, quam quis ergam Deum, ac proximum exercet.

32 *Voluntarius hominis motus neceſſario eſt à contrario in contrarium; ut ab abſtinentia in ſacietatem, à paſſionum tolerantia in impaſſibilitatem: ab humilitate ad honores, à paupertate ad diuitias: & ab exilio ad patriam; & e conuerſo etiam.*

33 *Per quam maximam ſeſè hominum Chriſtianorum uitam uirtuoſam, & rectam non agentium, nec ad cæli gaudia uenientium inſaniam, atque dementiam tribus exemplis luculentis oſtenditur.*

Primò, exemplo hominum ad Regis conuiuium uocatorum.

Secundò, exemplo hominum peccatorum feſtinanter euntium ad Diaboli gaudia.

Tertiò, exemplo brutorum gaudia ſibi propria cupientium.

Quartò tandem tales inſanos fore conſtat ſupplicio, & pœna illorum qui ad Regum conuiuia uenire neglexerunt, uel ſerò venere.

34 *Cauſa duplex eſt, quare hi homines ſceleſti ad æternorum præmiorum gaudia haud quaquam accedere feſtinant.*

Prima eſt; quia iſtæc bona præſentia nimis diligunt, nimisque iſtis ſeipſos explent & in eis ſupernacaneè fidunt.

Secunda uero cauſa eſt, quia in futuris bonis gaudijs neutiquam ſperant; neque ea, ut profectò deberent, diligere uolunt.

35 *Improbi homines qui opibus in hoc ſeculo pollentes, æternas diuitias non magnifaciunt, ingratis operarijs meritò comparantur.*

GAudium eſt duplex, unum temporale, aliud æternũ. Circa quæ ſex ſunt attendenda, duo (uidelicet) circa primum: & quatuor circa ſecundum. Primo ergo oſtenditur gaudij temporalis, ſiue in diuitijs, ſiue in delicijs, ſiue in honoribus, ſiue in quibuſcunque quæratur, paruitas, & breuitas. Secundo, quòd maxima amentia eſt illud, uel multum deſiderare, vel multum deliberare. Tertiò, oſtenditur multis euidentijs, cæleſtis, & æterni gaudij magnitudo. Quarto, quòd de iuris æquitate tantum gaudium magnum requirit præcedens deſiderium. Quinto, per quæ media illud gaudium adipiſci, & illud præcedens deſiderium impleri poterit. Sexto, non feruenter deſiderantium, & non feſtinantium ad illud pertingere oſtenditur ſtultitia.

¶Primum patet exemplo, & confir- Ar.1.
matur auctoritate, conuenienti enim
exemplo, huius mundi oſtenditur gau-
dium, in guſtu habito de cipho cla-
matoris, in aliquibus enim terris, vo- 1
lens uinum uenale in aliqua taberna Exem-
uenditionis de nouo expoſitum pro- plum.
clamare, uaſculum uini cum cipho in
manu per ciuitatem portans, & ualo-
rem eius, & locum in quo inuenitur,
clamans, occurrentibus, & naturam &
bonitatem uini ſcire uolẽtibus, guſtan-
dum

dum præbet, ut per illud guſtatum ſciatur, quale ſit in taberna, & ut eius ſuauitate guſtata in quantitate parua, copia eius feruentius deſideretur, datur ergo aliquid, ut per illud reſiduum concupiſcatur, & datur parum, ne capientis appetitus, ut ſitis, ſatietur in uia. Et ſic a taberna deſiderium retrahatur, quia ita modice datur, quòd nec eum ſatiat, uel feſtinat, ſed potius inflammat, & prouocat, unde talis potio breuis, & parua, & momẽtanea eſt: ſicut gaudium hypocritæ, ad inſtar puncti: Iob 20. hoc in fine approbabit, ſicut patet ex verbis Gregorij. D. 5.4.

Artic. 2. ¶Ex quo ſequi uidetur, ꝙ illud gaudium non habitum, non eſt multum deſiderandum, nec habitum, multum amandũ, nec eſt in eo ſiſtendum, quia non ſatiat, ſicut nec prædicta guſtatio,
2 (ſicut patet. A. 27. 5.) ſed per iſtam gaudij prægustationem, non deberet amplius inflammari in appetitu cõſilium temporalium, per quæ non ſatiatur, ſed in appetendo cęleſtia, quæ ſatiãt, iuxta illud, ſatiabor cum apparuerit gloria tua (in Pſal. 16) Ad hoc à Deo prægustanda oſtenduntur (ut prædictũ eſt de prædicto clamatore) ipſo teſte. Ioan. 15. & gaudium meum in uobis ſit, & gaudium ueſtrum impleatur, in cęlo (ſcilicet) vbi eſt fons gaudij: Ad hoc hic riuulus aliqualis gaudij defunditur, ut fons q̃ratur (ſicut patet. D. 5.2.) Qui enim in riuulo ſiſtit, & gaudet, ſtultus eſt, primo propter cauſam ibi tactam, ſecundo, quia in natura ſua non includit materiam gaudij, ſed doloris, propter eius breuitatem, filio reginato, qui eodem die moritur, plus merori patri accreſcit, quàm gaudij. Sic in propoſito naſcitur mundi gaudium in merorem. (Iob 4.) ſuorum: quia breui uiuit tempore ſuijpſius, quia repletur multis miſerijs.

Exemplum.

Exemplum.

¶Sed nonnulli iſtius uitæ, & gaudij breuitatis, ſimulque æternitatis obliti, hic ſe diu victuros ſperant, & ideo vitam inæternum duraturam minus curant, ſimiles cuidam mulieri, de qua narrator ait, quòd cum huiuſmodi uitę breuitatem, & alterius audiret æternitatem, dixit quaſi, quo ſequitur modo, bene mihi eſt hic, ibi uero neſcio, quomodo eſt, adhuc nollem ibi eſſe, eademque in craſtino mortua fuit. In qua morte breuitatẽ uitæ, quam prius non credidit, inuenit, & gaudia, quæ deſiderauit, amiſit, cum incertitudine illorum, quæ non deſiderauit. Simile legitur iudicium. (Lucæ 12.) Stulte hac nocte, &c. dicat ergo quilibet illud Thobiæ 5. quale gaudium mihi eſt, propter gaudij breuitatem, ſicut dictum eſt.

Exemplum.

¶Tertio, propter gaudij, & gaudentium periculum. Sicut enim fatuus eſſet, qui gaudens uidet nauem, in qua eſſet in periculo ſubmerſionis, uel etiã multas naues, & ſocios iuxta eum ſubmergi. Ita ſtultus eſt, qui in hoc mundo in ſtatu incerto eſt, in quo facile dãnari poteſt, qui etiam multos in mortis naui, ſcilicet, Angelos malos, & Iudam in profundum inferni demergi videt, & gaudet: Tales reprehendit Deus. (Hiere. 45.) dicens. Quos plantauit, ego euello, & uniuerſam terrã hãc, (ſicut patet in diluuio.) Et tu quęris tibi gaudia grandia, noli quęrere: quia ecce ego adducam malum ſuper omnem carnem (ſupple) ſic gaudentem. 3 Exẽplũ.

¶Quarto, propter ſtatus ignorantiã, ſicut cecitas cauſa eſt triſtitiæ, dicitur enim, ꝙ cæcus naturaliter eſt triſtis. Et ſicut peregrino uiæ incertitudo, & ſicut citato in cauſa mortis, cauſę incertitudo, cauſæ ſunt triſticiæ, & non gaudij. Ita in propoſito, quia nemo ſcit, utrum odio uel amore dignus ſit. (Eccle 9.) Et hoc aggrauare deberet iſtius ignorantiæ periculum, quòd certi ſunt, uel eſſe deberent, quòd multi damnantur, & pauci ſaluantur. (Matth. 20.) Multi ſunt uocati, pauci uero electi. Si multi ſaluarẽtur, magis õpinabile eſſet, quòd poſſet eſſe de numero multorum, quàm paucorum, paucitas ſaluandorum, magnam requirit ſollicitudinem in uolentibus ſaluari, nec mirum, Exemplum.

quia

quia multi pro patruo gaudio tranſitorio multũ laborant. Ergo à multo fortiori, vt gaudium ſit plenum. 1. Ioan. 1.

4 ¶Quinto, propter huiuſmodi gaudij, & ſic gaudentium finẽ, finis enim illorum erit dolor, quia ſicut illi, qui totum gaudium ſuum in Deo, uel in ordinatis ad Deũ habent, licet frequẽter exterius tribulentur, tamẽ ĩ fine à Deo cognoſcẽtur, & mutatione facta, triſtitia illorum uertetur in gaudium, Ioã. 16. Ita illi, qui in rebus gaudẽt deordinatis, proprium periculum ignorantes, ſicut gaudent phrenitici, & inſani, uidentes uincula, neſcientes cauſam, licet ad tempus gaudeant. Extrema tamẽ gaudij illius, luctus occupat. Prouerb. 14. Ridẽt in mane, ſed flebũt in ſero, ad ueſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia (in Pſal. 29.) ſcilicet mortis, quãdo Deus cantabit eis canticum fatuarum uirginum, neſcio uos. Talibus enim dicere poteſt in morte, ſicut (ſecundũ narrationem) dixit quidam cuidam perſonæ, quam multum dilexit, dum ei Soli amorem ſuum ſeruauerit. Intantum enim pro tũc illam (ponatur gratia exempli) uxorem ſuam dilexit, ꝙ eam uocauit, gaudium ſuum, hic uero de peregrinatione redeundo certificatus, ꝙ medio tempore aliud gaudium quæſiuiſſet, ad ipſam, cum ei occurreret, quaſi ad omnino ignotã ſe habuit, cui cum ipſa admirans, diceret, nõ noſtis gaudium veſtrum? Reſpondit ille, dum fuit meum, noui, poſtquàm uerò fuit ueſtrum, non noui.

Exemplum.

Exemplum.

¶Quid aliud dicturus eſt Deus tibi, ꝓ eo, quòd non ſeruieris domino Deo tuo in gaudio, cordiſque lætitia. Deut. 28. ſed in alio gaudiũ quæſieris, ideo nomen tuum de libro uitæ, & de ſcientia Dei approbata, delebitur, iuxta illud Eccleſiaſtes. 19. Qui gaudet in iniquitate, denotabitur, id eſt, de nota libri uitę delebitur.

5 ¶Patet ergo quòd illi, qui lætantur, cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis de quibus Prouerb. 15. quòd gaudium eſt ſtulto facere ſtulticiã, nec conſiderant gaudij breuitatẽ, nec breuitatis periculum, uel finem ſunt, ſicut illi, qui gaudẽtes uadunt ad patibulũ, & ſicut illi, qui gaudẽt de igne, quo cõburendi ſunt, & ſicut illi, qui gaudẽtes funes faciunt, quibus ad furcas trahuntur, & ſicut piſcis, qui cũ gaudio hamũ capit, & ſicut mulier, quæ in præſentia mariti in his, quæ contra voluntatem ipſius ſunt gaudet, & ſicut fur, qui cum gaudio furatur in præſentia iuſtiſſimi iudicis: quis non diceret iſtos eſſe inſanos, & ſtultiſſimos, & male deceptos? ita in propoſito, tales ſunt turpiſſimi, quia uoluntarię decepti, quis aliquem de prędictis ridentem uidens, non diceret ſtultum eſſe? Sic in propoſito, riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Eccleſiaſtes. 2. Et bene dicit (deciperis) quia credis illud gaudium eſſe, quod in rei veritate eſt dolor.

Exemplum.

¶Quia ſicut in naturalibꝰ dicimus, 6 quod motus ſpeciem & nomen ſortitur à fine. Sicut etiã in narrationibus dicimus, quod finis facit narrationem, ita etiam in actibus humanis neceſſe eſt dicere, quod illi actus ſũt boni, vel mali, qui ad bonum, uel malum ducũt finem, & ille interiores affectiones ſint bonæ uel malę, quę ad tales ducũt metas: Cum ergo gaudium in peccato, uel de peccato ſit interior affectio, & motus, quandoque mentis, & corporis eius finis eſt mors, & dolor) quia finis peccati mors (oportet, quod motus ille, & gaudium illorum.

Exemplum.

¶De quibus. (Rom. 6.) Finis illorum mors, & (Philip. 3.) quorum finis interitus, qui tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in pũcto ad inferna deſcendunt. (Ioan. 21.) dolor & mors ſit. Si ergo cognouiſſes, & tu. (Lucæ 19.) Non gauderes, ſed fleres, omnibus prædictis conſideratis, patet quòd iuuenis ille bene reſpondit. D. 12. 14.

¶Oſtenſa terreni gaudij breuitate Artic. 3. & gau-

& gaudentium fatuitate oſtendere reſtat gaudij confeſſis æternitatem, & gaudij magnitudinem, atque gaudentium fœlicitatem, vt contraria, & diſſimilia iuxta ſe poſita, clarius appareant: huius autem magnitudo, & fœlicitas multis euidentijs oſtēdi poteſt, quia multa nos inducunt ad credendum eius magnitudinem, exēpla, multæque ineuitabiles rationes.

¶ Quarum prima accipitur ex mūdialium conceſſione, ipſi enim quando in aliqua re multum delectantur, concipiunt, & concedunt magnum eſſe gaudium, illa re ad libitum frui, & intantum delectantur, quòd omnis ferè delectationis alterius obliuiſcūtur (ſicut patet. B. 1. 7.) Ex qua conceſſione neceſſe habebunt concedere, quod maius erit gaudium in aula ſibi, & amicis, quàm extra portā inimicis, quòd maiorem dabit delectationem in aula, & longiorem, quàm in carcere. Si etiam gaudent de pulchritudine quacunq; neceſſe habent concedere, ibi maiorē eſſe pulchritudinem, quia ex quo non facit domum ſuam ſophiſticam, apparentem extra, & non exiſtētem intra, neceſſario ſequi uidetur, quod maior ſit pulchritudo intra, quàm extra. Ex tali conſideratione veraciter reſpondiſſe uidetur quidam ſapiens, de pulchritudinē domus Dei requiſitus, eleuans enim oculos cœlumq; ſtellatum reſpiciēs, dixit pulchra eſt pars dextra, parsq; interior, quæ pulchrior p rationem eſſe debet. Ex quo tam pulchra eſt pars ſiniſtra, & exterior: Quod eñ pulchrior ſit domus Dei interius ratiocinari poteſt tam ex Dei ſapientia, qua vult, ſicut quicunque ſapiēs quod maior ſit interior, quàm exterior pulchritudo, extra ex interioribus ornamentis, pulchriora enim ſunt interius ornamenta & picturæ, & imagines: Interius ornata eſt domus illa Deo, & Angelis, & omnibus ſāctis, & illuſtrata lumine gloriæ.

Exemplum.

Exemplum.

¶ Exterius verò ornata eſt planetis, & ſtellis, & lumine Solis illuſtrata, quanto ergo Deus, & angeli, & animæ ſanctorum pulchriores ſunt ſtellis, & quanto lumen gloriæ maius eſt lumine naturæ tanto maiorem concedere oportet in cœlo eſſe pulchritudinem, quia (ſicut dicitur Sapien. 7.): ſpecioſior eſt Sole: Et Sapien. 13. quanto ijs dominator eorum ſpecioſior eſt: Si ergo Magi gauiſi ſunt in videndo Stellam, ſicut patet Matth. 2. quāto magis gaudium erit beatis; uidere illum in gloria ſua? de quo dicitur Ioan. 20. Gauiſi ſunt diſcipuli uiſo domino.

8 ¶ Secunda accipitur, ex Dei, ex vna parte uenditione, & ſanctorum ex alia parte emptione, Deus care amicis ſuis illud gaudium vendidit, & ipſi illud care emerunt: ſicut patet. F. 3. 2. Ergo oportet concedere, uel quod Deus iniuſtus mercator ſit in uendendo rem ultra uerum ualorem, & quod ipſi fatui fuerunt in emendo, uel quod gaudium illud magni ſit ualoris, ſed primum non eſt dare, ergo cōcedere oportet, quod factum eſt gaudium magnū in illa ciuitate. Actum. 8.

Exemplum.

¶ Tertia accipitur ex gaudij intentione, ſeu intimietate: illud enim gaudium ita intenſum, itaque excellens eſt, quòd ſancti martyres propter modicum guſtum reliquiarum eius, omnia tormenta, uel quaſi nihil ſenſerūt, uel patienter ſuſtinuerunt: intantum quòd ſuper carbones ambulātes ignitos ſuper roſas ambulare uidebantur ſolū propter ſpē illius gaudij habēdi.

¶ Multum ergo delectabit in re, qđ tantum delectabat in ſpe. Si tantum delectat arra, tantumq; gaudēt, quòd arram receperunt gratiæ, quòd teſte ſacra ſcriptura. (Eccleſiaſtici. 30.) quæ de talibus loquens, ait, Non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium. Quanto magis delectabit quantoque plus de plena gaudebunt ſolutione, dicentes illud. Ioan. 17. Gaudium meum impletum eſt.

¶ Quarta accipit ex gaudij multiplicitate, ſeu gaudiorū, multitudine, quæ in ſeipſo quilibet inueniet, tanta enim

erit

9 erit gaudij generalitas, quòd nihil erit in corpore, uel in anima, quin gaudio ſibi conueuienti replebitur. Et non ſolum appetitus beatorum ſatiabitur, quantum ad gaudium, quod appetunt ſibijpſis & ſingulis eorum partibus, ſed etiam quantum ad gaudium, quod amici ſuis deſiderauerant, illis ergo quibus eſt modo ſenectus debilitas, & defectus multiplex, tã in corpore, quàm iu anima, quàm in amicis, ſi perſeueranter boni ſint, habebunt ibi, ijs euacuatis imperfectionibus, omuem perfectionem, ſicut iuuentutem, fortitudinem ſine ſenectute, uel debilitate, ſatietatem ſine faſtidio, libertatem ſine ſeruitute, pulchritudinem ſine deformitate, impaſſibilitatem ſine pęnalitate, pacẽ ſine omni pturbatione, abũdantiam ſine omni indigentia, ſecuritatem ſine omni timore, cogitationem ſiue omni iguorantia, uiſionem omuium ſine omni impedimento (ſicut patet A.25.17.) Sic ergo in ſeipſis gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor ab eis, Iſa.35. Nota. R.7. artic.6.

¶Quinta accipitur ex amicorum, & omnium beatorum exaltatione, & glorificatione, & ex bonis, & gaudijs, quem in alijs uidebit. Si enim gaudium multorum magnum eſſet, hic uidendo patres, uel filios, uel amicos maximos, in reges, uel epiſcopos exaltatos. Multo magis erit ibi, ubi talem dignitatem amittere non poterunt, ibi ſinguli de aliorum gaudio guaudebunt, dicentes, illud (Phil.4.) Fratres mei dilectiſſimi, & deſideratiſſimi, gaudium meum, & corona mea, ſi illud Pauli adhuc uiatoris tantum charitate præditi gaudiũ, erat fratrum gaudium. Si etiam omnes in charitate exiſtentes, de bono aliorum gaudent, ſi pro quia: quia omnes facere neceſſe eſt, gaudiumque illorum ſpirituale, & ſpiritualis profectus, & gloria, omnium aliorum eſt lætitia, multo fortiori ratione hoc verum erit in patria, ubi uulla erit de aliorum gaudio iuuidia, ſe gaudium, intantum enim neceſſe erit gaudere

Exemplum.

cum gaudẽtibus. (Rom.12.) quòd gaudium omnium erit gaudium ſingulorum: ponamus enim ante mentis oculos vnum beatum, quemcunque volueris, 10
iſtius gaudium non ſolum accumulatur, & augmentatur, ex conſideratione euaſionis præcedentium periculorum, nec ex meritis præcedentibus, uel ex operibus, uel exemplis in ſcripturis, in quibus alij poſt mortem eius proficiunt, uel ante, nec etiam in omnibus dotibus corporis, & animæ, vel alijs quibuſcunque bonis in ſeipſo inuentis (de quibus prædictum eſt:) ſed etiam ex gaudijs omnium aliorum, ſcilicet, angelorum, & ſanctorum, & quorumcunque electorum, ita quod iſte in caſu poſitus, tot habebit gaudia, quot omnes angeli, & electi in cœlo. Et ſicut iſte tot habebit gaudia, quot omnes alij: ita etiam quicunque alius beatus; quòd quantum uidetur mirabile, tantum eſt rationabile, quia ſi minor, qui eſt in cęlo non haberet tot gaudia, quod habent omnes, qui ſunt in cęlo, hoc non eſſet, niſi quia vel gaudiorum numeroſam ignoraret multitudinem, quòd videlicet, non ſciret omnia gaudia ſaluandorum, uel quia ſciret, & tamen de gaudijs non gauderet. Primum non eſt dare, (ſicut oſtenſum eſt. A.25.17.) Secundum vero concedere, non ſtat cum fide, ibi quilibet alijs dicere poteſt, illud Philip.1. Socij gaudij mei uos, quia ſicut bonus ſocius, & membrum, gaudet de bono alterius, ita ibi quilibet de bonis, & de gaudijs alterius. Concluditur ergo, ꝙ quot ſunt bona in terra, & in cęlo, quod etiam iuſtitiæ Dei in inferno, tot gaudia habet quilibet in cęlo, de pęnis enim damnatorum lætantur (iuxta illud. Pſal. 57.) Lætabitur iuſtus cum viderit uindictam, ſic in omnibus, qui ſunt in cęlo, impletur quod petitur. Rom.15. Repleat (inquit) vos omni gaudio. Cum ergo bona, & gaudia omnium aliorum, ſine cõparatione quaſi 11
in infinitum, bona & merita excedaut unius, & tamen gaudia, quæ de bonis, &

Exemplum.

& meritis ꝓprijs reſultant magna ſint, quę in ſeipſo inuenit (ſicut patet ſupra eo.ca.ix.) neceſſario ſequi uidetur, ꝙ gaudia de bonis in ſeipſo inuētis mixta cum gaudijs in alijs uiſis (.1) quę reſultant ex his, quæ in alijs uidet, maxima, & quaſi infinita ſint, ita ꝙ quilibet in illo gaudio dicere poteſt illud (2.Cor.7.) ſuperabundo gaudio: habēdo de his, quæ in me inuenio ſuperabundo in his, quæ in alijs uideo. Sed ad hæc forte dicet, quod illud gaudiū, quod habebunt de bonis in alijs viſis, modicum erit reſpectiue: ita ꝙ gaudiū de proprijs bonis, & de uiſu Dei parū augmentabit. Sed iſti in iſta conſideratione, & reſponſione aſſimilātur illis, qui in uita iſta res amant, uel de rebus gaudent, non ſm bonitatem, uel dignitatē, uel ualorē, quæ in rebus illis continentur, ſed ſm ꝙ ſunt eis utiles, uel

Exemplum.

12 delectabiles. Tales plus diligunt denarium argenteum in crumena propria, quàm aureum in crumena aliena, nō quia plus ualeat, ſed plus ad lucrū, & cōmodum proprium tēdit. In cęlo vero, ubi eſt charitas ordinata, alię erunt affectiones, qa ibi diligent, & gaudebunt de rebus, prout dignę ſunt, ita qđ plus meliora diligēt, pluſq; de eis gaudebunt ordine quodam: ita ꝙ de Deo ſuper oīa quilibet gaudebit, & plus de meliore ſe, quia plus diuinā participāt bonitatem, & de ęquali æqualiter, & de minori minus, hoc.n. neceſſario ſequi uidetur pp maximam cōformitatem, quę erit inter uoluntatē diuinā, & beatorum. Diuina.n. uoluntas ordine prędicto omnia diligit, igitur oportet, ꝙ illi, quorum uoluntas in omnibus uoluntati diuinæ conformatur, ſic omnia diligant, ſicque de eis gaudeant: Non ergo parum de aliorum gaudebit fœlicitate, ſed ſi maior ſit, gaudebit magis ſuper eam. Matt.18. his uero obijcitur: quia per dicta uidetur, ꝙ tātum gaudium intenſiuè habebit minimus ſanctus in cœlo, quantum maximus, quia dictum eſt, ꝙ omnes fruuntur Deo, & gaudent de rebus ſm ipſarum ualorē, ſed ualor illarum in certo, & uno conſiſtit puncto, ergo oēs erunt æqualiter beati, huic reſpondetur, primo, ꝙ non tm̄ de Deo gaudebūt, quātum ualor eius eſt, & dignitas ualet, qa infinitus, & immenſus eſt in bonitate, nec à quocūq; ſancto totaliter cōprehēdi pōt. Ideo in illius immēſitate diuerſi diuerſitate gaudebūt, ipſoq; fruūtur ſm diuerſitate operū, & meritorū, & uirtutū ſpecialiter theologicarū (ſcilicet) fidei, ſpei, & charitatis præcedentium, ſm enim illarum intenſionē intēſiora prima ſuccedunt gaudia, habēti.n. intenſiorem fidem cum conditionibus, ſuis determinatis ſupra.c. de fide ſuccedet intenſior, & clarior uiſio, quia uiſio eſt gaudium ſuccedēs fidei, habenti fortiorem & feruētiorē ſpem uicinior ſuccedit & intimior adhęſio, maiorem habenti charitatem, delectabilior ſuccedet fruitio. Et eſt de Deo 13
(qui quidem ſpeculum uocatur uolūtariū in hoc caſu) ſicut de ſpeculo naturali, in quo clarius uident, qui limpidiorem habēt oculorum diſpoſitionem: Ita in illo ſpeculo uoluntatio, in cuius uiſione & fruitione noſtra conſiſtit beatitudo (iuxta illud Ioan. 17.) hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te. & in Pſal.20. Lætifica me in gaudio cū uultu tuo, ſm diuerſitatem diſpoſitionum præcedentium operum, & uirtutum, clarius uel minus clare uidebunt. Omnes tamen de parte ſua, quam ſufficientem reputabunt, lætabūtur, quia uidebunt recti, & lætabuntur in Pſal. 106. Secundo reſpondetur, ꝙ minimus ſanctus in cœlo uidendo maximū ſanctum gaudere de uiſione intenſa Dei, de hoc, ꝙ uidet eum ſic gaudere, gaudet, nec tamen tantum gaudet, quantū, ipſe, qui intenſius uidet, quia non uidet ita clarè, nec fruitur coæqualiter.

Exemplum.

Sicut ergo ſimul ſtāt, quòd ego ſciam, 14
quod notas muſicæ alius ſcit, & quòd gaudeam ꝙ tot ſcit, quæ tamen ego in arte illa ignarus neſcio, & ideo non tantum gaudeo, quātum ipſe, quia ipſe gaudet, & de numero, qa ſcilicet tot ſcit,

Exemplum.

ſcit,& de ſcientia in ſe: Ego tantum de
hoc gaudeo,quia ſcio ipſum,quem di-
ligo,illa ſcire,& non, quia ſcio. Ita ſi-
mul ſtare videntur, ꝙ minimus in cę-
lo ſciat quot gaudia maximus habeat,
& gaudeat de hoc,ꝙ tot habet, & ꝙ tā
clare.Deum uidet,& tamen ꝙ nō om-
nia ſciat, uel ita clare uideat, ſicut ip-
ſe,ſicut ergo ſciens notas, & numerū,
de utroque gaudet plusquàm ille, qui
neſcit ſcientiam,ſed ſcit numerum, ita
poſſibile eſt, ꝙ magnus ſanctus, qui
plus Deo appropinquat de duob. gau-
dens,quia videlicet, tātum viſioni Dei
appropinquat, & quia numerum ſcit
bonorum operum, de quibus gaudet,
plus gaudet intenſiuè,quàm alius,qui
non tantum appropinquat, ſcit tamen
numerum bonorum operū, & omnia
gaudia illius magni ſancti: de quibus
omnibus tantum,ſicut ipſe, gaudet ex-
tenſiuè,ſicut ille,qui gaudet,quia ami-
cus tot notas ſcit, non quia omnē mo-
Exemplum. dum habeat in ſciendo, & uidendo,
uel fruendo, & adhærendo; ſed quia
ſcit ipſum tot modos habere. Sicut er-
go amicus gaudet, quia ſcit amicum
habere bene,& multa bona habere,ita
in cœlo quilibet gaudet de hoc, quòd
ſcit alios gaudere: Et hoc eſt rationabi-
le, quòd videlicet Deo, qui oſtendit
quantum pro ſingulis facit, ut quili-
bet de bonis alterius gratias agat: ſicut
faceret membrum pro bonis alteri mē-
bro datis. Sic in propoſito iuſtus lau-
dabitur atque gaudebit: (Prouerb.
29.) Gaudent ergo minimi quot gau-
dijs, maximi, ſed non tantum, ſed il-
le ſolum tantum gaudet, qui tantum
Deo appropinquat, quia (teſte ſacra
ſcriptura. Prouerbio. 14.) In gaudio
eius non miſcebitur extraneus: qui
ſcilicet, non tantum Deo appropin-
quat. Nec tamen de hoc grauantur:
quia quilibet ibi habet, quicquid vult,
& ideo de parte ſua contentatur. Ex
dictis ergo patet, quomodo intelli-
gitur, quod prædictum eſt, quòd om-
nes tantum gaudent de rebus tam in-
creatis,quàm creatis, quantum dignæ
ſunt: quia ſi dictum ad diuerſos referat-
tur gaudentes, uel de pluribus gaudē- 15
tibus,quorū unus altero maior eſt, in-
telligatur, falſum eſt, quia de eodem
Deo, qui in ſe æquè dignus eſt, unus
altero plus gaudet: Si uero de eodē in-
telligatur gaudente, & de diuerſis re-
bus, in quibus gaudet: ſic verū eſt,quia
ſic plus gaudet de Deo, & deinde de
his,quę plus à Deo diliguntur,& de qui-
bus Deus plus gaudet. Et ſecundū hūc
intellectū,fuit dictū, omnes tamen ſi-
mul gaudent, implentes illud Eſa. 52.
Gaudete, & laudate ſimul: Si ergo,te-
ſte exēplo narratoris, tāta eſt iocundi- Exemplum.
tas ſocietatis,ſeu melodię unius ange-
li,uel gaudij, ꝙ cuidā Religioſo Deū
roganti,ꝙ unum gaudiū ei in hac uita
ad eius deſiderium inflammandū oſtē-
deret, unus Angelus in forma auis ei
cantans apparuit, & ita eum iocundi-
tate,& gaudio repleuit, ꝙ trecēti anni
uidebantur ei,quaſi una hora diei, tā-
tum ꝙ in illo ſolo gaudio delectabatur,
quòd nec famen,nec frigus,uel paſſio-
nem quācunq; ſenſit, non obſtante ꝙ
in loco, ubi tales uigent paſſiones, id
eſt,i. horto quodam erat,quanto magis
delectabitur, qui illam glorioſam ci-
uitatem attingere poterit, ubi non ſo-
lum de ſocietate,uel melodia unius an-
geli gaudebit. Sed de Deo, & matre
eius,& omnibus Angelis,& ſanctis,de
loci amenitate,puritate,largitate, pul-
chritudine,& de omnibus gaudijs pdi-
ctis,quæ intra ſe inueniet,& de omni-
bus,quæ in alijs (vt dictum eſt) uidebit
& audiet,non trecentis, ſed ſempiter-
nis annis, ipſo hoc largiente, qui io-
cunditatem, atque gaudium dabit in
longitudinem dierum. Eccleſiaſtici.j.
Nota de hoc B. j. art. 4. uſque ad fin.

¶ Tam magnum ergo gaudiū ma-
gno acquiri debet deſiderio. Circa qđ. Arti. 4.
eſt aduertendum,ꝙ deſiderium noſtrū 16
de illo gaudio habendo, tria augmen-
tare, & inflammare deberent. Primo
mala,quæ hic patimur. Secundo,bona,
quibus hic utimur.

¶ Tertio, bona, quibus illuc frui-
mur:

mur: Quantum ad primum, ſicut ſitis facit ceruum deſiderare fontes aquarum. Et fames falconem facit deſiderare prædam, & ad manũ Domini ſui redire: Sicut etiam labor, & paupertas, & miſeria peregrinationis, ſeu exilij, vel carceris deſiderium accendit ad patriam reuertendi, ſic etiam ſpinæ extra viam, faciunt viam quærere (ſicut patet. A. 20. 12.) Et ſicut ſeruus tedia inueniens cum vno Domino, quærit alium magis quietum. Si vero priore cum vno defectu, vel tedio derelicto, cum ſecundo centum inueniat, quærit redire ad primum, dicendo: veh mihi quia illum dimiſi. Ita in propoſito, q hic habent famem, ſitim, quibus hic mundus, caret, & exilium eſt, qui in ſeruitute carnis, mũdi, & diaboli multa inueniunt tedia, & defectus, deſiderare deberent (tali ſeruitio derelicto), hic Deo ſeruire, & illic cum eo regnare. Et ſi in Dei ſeruitio vnum, vel duo inueniant tedia, pœnitentiam, ſcilicet & laborem, corpus exercendo, vel tentationibus reſiſtendo, quem quidem laborem, quia diu tolerare non vult (Deo derelicto peccãdo) diaboli ſeruituti ſe ſubdit, ſub quo plura, & grauiora inuenit tedia, quia illa ſunt interiora in conſcientia, alia ſunt exteriora, quæ minus grauant, quia habẽt interiorem ſpem, & dulcedinem, quæ ea alleuiant, de quibus (Rom. 12.) ſpe gaudentes (& Col. 1.) gaudeo in paſſionibus, dicat illud Oſeæ 2. vadam ad uirum meum &c. (ſicut patet. A. 20. 12.) Et cum inuenerint amaritudines, aduerſitates in hijs, in quibus ſolacia quærebant, & gaudia, ipſis de relictis, dicat illud Abacuch vlti. Ego autẽ gaudebo in Deo Ieſu meo: Sic enim quãdoque homines mundi miſeriã, & fal-
17 ſitatem, peccatorumq; experti immunditiam, & tedium, & ſpecialiter quãdo, mortem vicinam æſtimant, priorẽ vitam, & propriam ſtultitiam præcedentem lamentantes, dicunt (heu) q à iuuentute mundũ non dereliquimus, & q vitam religioſam non duximus, modo videmus quàm male fuimus à mundo excæcati, & decepti. Et quandoq; ex tali conſideratione cõpuncti, ad Deum perfecte redeunt, in Deoq; gaudere diſcunt, dicentes illud Iſa. 41. gaudens gaudebo in Dño: Ad hoc ſic eos affligi permittit, ad hoc oĩa gaudia hic tedijs eſſe mixta ordinauit, vt in ipſo gauderent. Ad hoc teſte (teſte Boetio de conſolatione) præſens fœlicitas multis amaritudinibus reſperſa eſt, habẽs ſecũ ſemper, tam mali mixturam, ſ. timorem, & dolorẽ, quàm breuitatem, vt patet in dictione in oĩbus, in quibus mundi gaudia cõſiſtere creduntur, videlicet, in delitijs, diuitijs, & honoribus. Quod aũt diuitiæ has habent miſerias annexas, patet tã in acquirendo, quàm in poſſidẽdo, & amittendo. In acquirendo, quia cũ magno labore, & ſollicitudine, & frequenter 18
cum remorſu conſcientiæ & cũ periculo tam corporis, quàm aĩæ acquirũtur. In poſſidendo etiam, quia aut eas auarus poſſidet, aut largus, vel prodigus. Si auarus, nũquã ſine timore poſſidet, quia oẽs ſuſpectos habet, imaginatur enim, q oẽs ei inſidiant, eiusq; ſpoliationi ſtudẽt, ſic tam fures, quàm fideles non ſine cordis anxietate falſos æſtimat (ſicut patet. A. 27. 21.) Nec ſine dolore expẽdit, quia expẽſas auari, dolor præcedit, & cõcomitat, & ſequitur. Primum patet, quia anxiẽ excogitans, q eũ expendere oportet grauatusq;, q tantum vel ex tali cauſa eum expẽdere oportet, ſollecitusq; qũo minus expẽdere poſſit, citius cor triſtitia, quàm manus crumenam tangit, cõcomitatur etiam, quia idem denarius, dũ parſupium aperit, cor triſtitia claudit, ſequitur etiã, qñ poſt vini digeſtionẽ, & ſomni excitationẽ cor frigeſcit, & os ſuſpirat, cogitãs, uel q nimis expendit, vel q non ita vtiliter, ſicut debuit, vel q nimis care emit, vel q fuit deceptus, uel qđ circa ingratos, qui ei uicẽ non reddent expendit, dum ergo auari nõ ſolũ in morte, qñ neceſſario oẽs amittent diuitias, ſed ẽt ante mortẽ in

acquirendo,in poſſidẽdo, in expendẽ-
do, quaſi modis infinitis torquentur,
quale gaudium eis afferuut diuitię?im
mo videntur potius auferre, quàm af-
ferre Si vero prodigus ſit, licet in acq-
rendo cum auaris ſimul currat, tamen
in poſſidẽdo non tm̃ timet, quia facit
ſibi amicos de mammona iuiquitatis,
& tñ quantũ ille timet,ne amittat, vel
ne expendere eum oporteat, tm̃ timet
iſte,ne nimis patũ expendat, vel ne nõ
habeat,quod expeudat:unde dicũt, li-
benter expenderemus, ſi haberemus
unde.Sicut auaris,ita & iſtis accidit, ꝙ
19 videlicet,dolor expenſas præcedit, co-
gitando,ſcilicet vbi expenſas habebũt
ad libituin,cõcomitatur, quia uidetur
ꝙ nimis parum eſt, quod expeudunt.
Sequitur, quia tales frequenter multa
cõtrahunt de vita, quæ male ſoluunt,
pluries clamorẽ audiunt creditorum,
mobilia,ſcilicet,& immobilia vẽdunt,
obligant,diſtrahunt,& in paupertatẽ,
& diuerſas confuſiones cum vxoribus,
& filijs cadunt, iſti ergo conſiderantes
omnia iſta diuitiatum incõmoda,tam
in acquirẽdo,quàm in expendẽdo,cõ-
ſiderautes inſuper confuſionem, & tri-
ſticiam,quæ ſequitur, quando in pau-
pertate ſunt,quod modo ſolito expen-
dere non poſſunt, & quòd tunc non
honorantur,ſicut ſolebaut, cum auaris
ſimul ueraciter dicere poſſunt illud
20 Treſi. 5. Deficit gaudium cordis no-
ſtri.Secuudo patet, quòd iſte miſeriæ,
quaſcunque ſequuntur delectationes,
ſiue in eſculentis, ſiue in ludis, ſiue in
quibuſcunque actibus corporaliũ ſen-
ſuum quærãtur:Omnis enim talis de-
lectatio uel habet miſeriam.& defectũ
præcedentem, vel concomitantem,vel
ſubſequentem, uel omnes tres ſimul:
hoc enim patet in omnibus inductiuè,
delectationem enim, quæ in cibis, &
potibus habetur, præcedit miſeria fa-
mis,& ſitis in re,uel in appetitu: in re,
quando realiter fameſcit, in appetitu,
ſeu deſiderio, quando famem deſide-
rat,& ſitim, vt cum maiori delectatio-
ne comedat,uel bibat; Concomitatur
etiam frequenter,vel quia non in om-
nibus placent, vel quia timent, ne in
eis noceant. Sequitur etiam frequẽter
pęna,vel quia nimis comedit, vel quia
ſana non ſumpſit. Idem etiam patet in
ludis,ſiue taxillorũ, ſiue conflectionũ,
& haſtiludiorum, & omnibus alijs lu-
dis prohibitis,quos pręcedit timor ve-
recundiæ vel amiſſionis: cõcomitatur
dolor amittentis vel nocumentum pa-
tiẽtis,ſequitur pœua vtrinſque,amittẽ-
tis,videlicet,quia ludum exercuit pro-
hibitũ (ſicut patebit infra. e. de ludis)
qñ quod credebatur lucrari, reſtituet,
vel pro nõ reſtitutione ęternaliter pu-
nietur. Idem patet in delectationibus,
quæ ſunt in actibus quorũcunq; ſen-
ſuum, in quibus licet delectationes q̃-
rat,non tamẽ illa inuenit,quin frequẽ
ter in uidẽdo,in audiẽdo diſplicentia,
vel placẽtia, cum cõditionibus tamen
diſplicentibus doleat,q auferent vocẽ 21
gaudij Baruc. 2. Tertio patet, ꝙ prædi-
ctæ miſeriæ bonorum etiã gaudium
ſequũtur. Nã ſi vnus honorat vel adu-
latur,alius nõ facit, & qñtum lætatur
de honorante,tm̃ triſtatur de non ho-
norante,& plus,ſicut patet ꝑ hoc quod
legitur Heſter. 5. de Aman, qui cõuo- Exem-
catis ad ſe vxore,& amicis narrauit eis plum.
magnitudinem diuitiarum ſuarum, &
bonorum,quomodo,ſcilicet,Rex eum
ſuper omnes principes exaltaſſet, &
quomodo Regina ipſum ſolum eum
Rege ad cõuiuium vocauerat,qbus ex-
poſitis adiecit, & cũ hęc oĩa habeã, ni-
hil me hr̃e puto,qñdiu uideo Mardo-
cheũ ſedẽtẽ ante fores regias,cuius in-
dignationis cauſa ꝑmittitur ibidẽ.c. 3.
ſerui(inquit)qui in foribus palacij ver-
ſabant,flectebant genua, & adorabant
Aman,ſolus Mardocheus nõ flectebat
genua,nec adorabat. Ecce plus doluit,
& grauabatur de vno non honorante,
quàm de oĩbus honorantibus gaude-
bat. Sic gaudium illud de honoranti-
bus,aliorũ triſticia unius nõ honoran-
tis mixtum fuit. Et non ſolum de non
honorãte triſtabatur, ſed etiam ipſum
vſque ad mortem perſequi nitebatur.

Iſte

Iſte uero Aman multos in utroq; pun
22 cto habet ſequaces, quia ex quo inci-
piũt eſſe magni in oculis proprijs, uel
officijs, & poteſtatibus conſtituti, & ab
Exemplum. aliquibus honorantur, habentq; pri-
mas cathedras in ſinagogis, & primos
recubitus in cœnis, & ſalutationes in
foro, & uocantur ab hominibus Rabi,
de quibus inaniter gaudent, ſi aliquis
tales eis non deferat honores, uel eis,
ut uellent, non obtemperauit, triſtan-
tur, amicisq; cõqueritur, ſicut Aman; à
quibus, ſicut ipſe Aman, ad uindictam
non honorantis prouocatur. Ex quib.
duobus, intantum gaudiũ de alijs ho-
norib. miſcet in irã exardeſcẽs, ꝙ alio-
rũ gaudiorum quaſi nihil eſſent, obli-
uiſcitur, dicens, nũquàm ero lętus, an-
tequàm de illo ero uindicatus, uidensq;
que odium cordis ſui, per eum turbari
familiam, ſocios, & amicos, cõtra eum
excitat uerbis, factis, uel ſignis, ut proſ-
peritatem eius impediant, uel uitam
abbreuient: Sic prouocati fuerunt, qui
Exemplum. ſanctum Thomam cantuarienſem oc-
ciderunt. Ex omnibus iſtis prædictis
patet illud Iohelis. j. Cõfuſum eſt gau-
diũ à filijs hominũ, ſicut dicitur illud
confuſum quod eſt malo admixtum:
23 Cauſa autem iſtius mixtionis patet. T.
ſ. 37. Et. G. ij. 32. Deus in hoc oſtendit,
ſe patrem eſſe, qui uolens filium ſuum
à ludo taxillorum nociuo retrahere,
aufert ab eo expenſas, & lumen, & ma-
ritum, qui ab uxore inordinate alios
amante, ueſtes, & ſolacia aufert, & pę-
nis affligit: Magna ſi quidem Dei mi-
ſericordia eſt, ꝙ nos aſtringit, & impe-
dit, ꝙ non impleamus, quod cupimus,
(ſicut patet per dictum cuiuſdam Phi.
T. iiij. 18.) Et ꝙ non ſolum nos, ut ani-
malia pigra pũgit, ſed etiam ut curia-
lis dominus rem noſtram dilaniat: ut
ad hoſpitium ſuum nos ducat, dicẽdo
illud Lucæ 14. Exi ſupple, tu tribula-
tio, anguſtia, infirmitas, aduerſitas, gau-
dij quæſiti contraria, in uias, & ſepes,
& compelle intrare, &c. ut gaudiũ meũ
in uobis ſit, & gaudium ueſtrũ implea-
tur. Ioan. 15. Si ergo mala pdicta nos
cõtriſtant, diſcamus per iſta mala, quæ
finẽ habent fugere mala, q̃ finẽ nõ ha-
bent, & ad illos pertingere, ubi dolor
nõ eſt, de quibus Iſa. 51. Gaudiũ & lę-
titiã obtinebunt, fugient dolor, & ge-
mitus ab eis: Si enim hic homines gau
dium haberent perfectũ, habẽdo quic-
quid habere uellent, nõ uideretur eis,
ꝙ tantum haberent motiuũ alia deſi-
derãdi gaudia: ſed ex quo oẽ gaudium
mundanorum tot amaritudinibus, ut
præcedentibus patet, mixtũ eſt, ex quo
hic unus alium coarctat, & perſequit',
unus de alterius dolet, & inuidet gau-
dio. Et ex quo omne gaudium hic cito
finitur; magnam habemus cauſam, il-
luc noſtra figere corda, ubi uera ſunt
gaudia, ubi nullus aliũ arctat, ubi uno
gaudente, alius non triſtatur, ubi non
eſt fames, uel ſitis, uel defectus, ubi ſa-
tietas unius non eſt defectus, uel ſpo-
liatio alterius, ubi nec ſuperbit diues,
nec incenditur pauper. Sed ſimul in
unum diues, & pauper.

¶Ad illud gaudiũ deſiderandum ex
talibus cõſiderationibus, & defectibus
hic inuentis, & ex noſtris quotidianis
deſiderijs informamur: Multi enim, 24
non obſtãtibus talibus tędijs in rebus
inuentis mundanis, multum laborant
circa iſta terrena gaudia: Illaq; cum
magna ſollicitudine, licet curta ſint, &
breuia, acquirere nituntur, & non eſt
dubiũ, quin illi qui ſic circa defectuo-
ſa, & cito peritura laborant, quin mul-
tum laborarent circa terram emendã:
in qua ſine omni tędio habẽdo, quic-
quid uellẽt, certudinaliter p mille an-
nos uiuere poſſent, ſi talem in uita iſta
inuenire poſſent uenalẽ. Si n. tm̃ labo-
rãt circa illam, in qua non habent cer-
titudinẽ per annũ: nec quicquid uolũt
p unũ diẽ. A multo fortiori rõne hoc
facerẽt, ubi utrunq; hr̃e poſſent mille
ãnis. Immo multũ laborarẽt, & de ſuo
darẽt, ut hic p mille ãnos cũ ſolitis mi
ſerijs uiuere poſſẽt: Ergo à multo for-
tiori rõne, plus deſiderare deberẽt illã
terrã, in qua ſub figura dicitur (Deute-
ro. 8.) Rerum omnium abũdãtia per-

frueris, in qua (teſte Pſalmiſta.) Renouabitur, ut Aquilæ iuuentus tua. (Pſ. 102.) in qua, teſte Chriſto. (Matthæ. 13.) Iuſti fulgebunt ſicut Sol, in qua (teſte Iſa. 32.) ſedebit populus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, de qua dicit ſaluator. Ioan. 16. Videbo uos, & gaudebit cor ueſtrum, non cum incertitudine, nec mixtura, ſicut hic, nec ſolum per annũ, uel per duos annos, aut per mille annos, ſed ſine fine, quia gaudium ueſtrũ nemo tollet à uobis, i quo uerbo remouetur omne, quod gaudium præſens turbat, quia ex illo uerbo, patet, quod nec ibi erit breuitas in poſſidendo, nec timor de nõ poſſidendo, nec dolor in pdẽdo, quia nemo tollet à uobis, hic.n. q̃ diuitiæ, deliciç, & honores breues ſunt, & multis vijs amitti poſſũt, q̃ i eis gaudẽt, ſp timẽt, ne aliqua, uia ea amittãt: Et quodãmodo in domigerio omniũ illorũ ſunt, per quos illa amittere poſſunt, ibi uero nõ oportet, ꝙ in tali ſint domigerio, quia nemo tollet à uobis.

25 ¶Qui ergo illud gaudium ſecurum attingit, dicere poteſt illud. (Eccleſiaſtici 24.) In ciuitate ſãctificata requieui, & in Hieruſalem poteſtas mea. In ciuitate ſanctificata; contra huius gaudij breuitatem, requieui, contra timorem, quia in Hieruſalem poteſtas mea, contra dolorem de amiſſione, uel de ablatione, illis ergo, qui ſpretis gaudijs prædictis malis permixtis, illa gaudia pura in illa ciuitate adepti ſunt, factum eſt gaudium magnum in illa ciuitate. (Act. 8.) Illis quoque euacuato gaudio imperfecto, cum conditionibus breuitatis, timoris, & doloris, dr̃. 2. Cor. 13. Gaudete, perfecti eſtote.

26 ¶Secundo, deſiderium de illo gaudio habendo augmentare deberet cõſideratio bonorum, quibus hic utũtur;

Exemplum.

Quia ſicut prægustantes ex conſideratione prægustationis illius, plenam deſiderant ſatietatem (ſicut patet ſupra eod. cap. 2. & V. 3. 6.) Et ſicut accipientes arram, plenam deſiderant ſolutionem (ſicut patet. B. 1. 5.) Ita qui hic diuitijs, delicijs, & honoribus utuntur, in talibusq́; nutriuntur, ex conſideratione delectationis, & gaudij, quæ in his habent, deberent talia deſiderare, ubi æterna ſunt; Ipſi enim habentes vnum diem eis multum iocundum in conuiuijs, & ſocietatibus, & quibuſcũque delectationibus, fatentur dicẽtes, quam iocunda eſſet talis vita ſi ſemper duraret, quare ergo non fatentur illã eſſet delectabilem, & deſiderabilem, quæ ſemper in talibus durat? Et ſi talẽ vitam qualem habent, quandoq;, diem ſemper hic deſiderarent, quare ſempiternam non deſiderant vitam, vbi ſemper erit talis dies?

Exemplum.

Et ſi nonnulli, qui in quadrageſima cibis pro illo tempore congrue abundant, non obſtante abũdantia, quam tunc habent, multũ deſiderant paſcha, vt meliora habeant, ita in propoſito, non obſtãte quòd habeantur diuitiæ, deliciæ, & honores, multum tamen deſiderari deberet illud paſcha, quod ſemper durat, & in quo meliora dantur, & ſecurius conſeruantur, vnde Augu. de ci. Dei. libro 1. c. 5. Si (inquit) multi grauiſi ſunt ibi ſe habuiſſe diuitias, quo hoſtis accedere poteſt, quanto certius, & ſecurius gaudere poterunt, qui illuc migrauerunt, quo omnino accedi non poſſit?

Exemplum.

Iterum ſi auis in cauea, vel homo in carcere, quantumcunque delicatè nutriantur, tamen deſiderant eſſe extra: Vnde quã-
do auicula illa verno tẽpore alias aues 27
audit cantare, & arbores, & nemora videt vireſcere; naturali quodam impetu caput per caueç virgulas extra ponit, & verſus nemus oculos, & appetitum dirigit. Et ex ijs, quæ ibi videt, vel audit delectabilia, deſiderium eius appetendi locum ei magis naturalem & liberiorem inflammatur, & augmentatur.

Exemplum.

Sicut & deſideriũ incarcerati, ex hoc ipſo quòd in carcere videt aliquid, qđ eum delectat, vel audit, quod tamẽ ita clare, nec delectabiliter ibi poteſt videre, vel audire, ſicut poſſet, ſi eſſet extra, augmentatur ad exitum: Sicut ergo ad iſtorum deſiderium de exitu,

non

nō impeditur per hoc, quòd in cauea, vel in carcere vident, vel audiunt delectabilia, ſed magis ad exeundum inflāmatur, & prouocatur. Ita in propoſito, deſiderium habentium in diuitijs delicijs, & honoribus in carcere huius mundi, per iſta impediri non debet, quin deſiderēt ibi eſſe, vbi iſta pleniora habentur: ſed deberent ex iſtis plus inflammari; vt (more Auis prædictæ) quando audiunt diuitias, & delicias, & illam iocundam ſocietatem, & melodiam cœli, quando etiam eius vident, vel cogitant pulchritudinem, ex eius pulchra, quàm extra oſtendit in ſtellis, & planetis, diſpoſitione, & ornatu caput cum mente ſurſum verſus hæreditatem ſuam, ad quam creati ſunt, ſuſpirantes eleuent, dicentes cum Paulo (Rom. 7.) O infęlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius, & Phil. j. cupio diſſolui, & eſſe cū Chriſto; quia quale mihi gaudium eſt; qui in tenebris ſedeo. Tob. 5. Et eſt aduertendum, quod ſicut deſideriū auis, vel incarcerati ex auditis extra, ad exeundum attenditur; ita deſiderium Pauli ex hoc, ꝙ in cœlo audiuit archana verba, quia prius fuit raptus in paradiſum vbi, & audiuit archana verba (ſicut patet. 2. Cor. 12.) Et poſtea dixit verba prædicta, ò infęlix homo, quis me liberabit de corpore, vt plenius, & clarius videam, & audiam, quæ tunc vidi, & audiui?

¶In quo exemplo tertium patet, vi-
28 delicet, ꝙ bona fide viſa, multum deberent deſiderium accendere de illo gaudio habendo; Sicut enim guſtato precioſo cibo: ille in maiori abundantia deſideratur, & viliores in comparatione ad illum paruipenduntur: Ita Paulus guſtato illo gaudio, dixit. Omnia arbitratus ſum, vt ſtercora (in comparatione ſcilicet, illius.) Sed cum iſto Paulo, & ſancto quocunque qui guſtauit, & vidit, quoniam bona eſt negociatio eius; & conſiderauit agrum, & emit eum. Prouer. vlti. Et cum Moyſe (Numeri 13.) Et cum Ioſue (Ioſue 2.) Qui exploratores ad terram promiſſionis miſerunt, vt viſa, & audita eius fertilitate, populi fortitudinem in pugnando pro illa, & deſiderium in appetendo augmentaret, oportet nos exploratores fidei, & ſpei illuc mittere, & nuncios elemoſynatum, & orationum præmittere, & cum Moyſe (Deutero. 32.) in montem contemplationis aſcendere, vt illius gaudij, & patriæ cęleſtis contemplata fęlicitate, cum prædictis fortiter pro illa pugnemus; ipſamque magno affectu deſideremus: Et cum Moyſe in monte ſecuri moriamur, & cum Stephano, qui poſtquàm vidit cœlos apertos (Actuum 7.) Omnia, etiam ipſam mortem ſuſtinuit patienter, omnia ſuſtinere debemus, vt illuc perueniamus in tribulatione multa cum gaudio ſanctiſpiritus. j. Theſſa.
j. Sed multi, de quibus dolendum eſt; 29
prædictis diſſimiles, quia cum eis exploratores fidei, & ſpei non mittunt, ideo illius gaudij magnitudinem minus credunt, quia vero amorem, & bona opera non præmittunt, minus illam ſperant, vel deſiderant, qui videlicet, quia oculo, & viſu carent fidei, ſolam deſiderant, & amant, & deſiderabilia iudicant, quæ oculis, vel ſenſibus patent exterioribus, ſimiles cuidam, qui expoſita ſibi illius gaudij magnitudine quæſiuit (vt fertur) ſi eſſent ibi canes, & falcones? Et alium in eodem caſu (fertur) quæſiuiſſe, ſi eſſet ibi potus, alias delectationes ſpirituales inexperti, ſolas illas delectationes eſſe credunt, quas corporaliter experiuntur, vel quas corporaliter uident, ſimiles in hoc canibus, & falconibus, qui non feſtinant capere prædam, quam nō uident: Sic ergo cum in honore eſſet per intellectum, quo debuit ſupra iumenta oculo ſpirituali intelligere, quę non uidet corporali, quia tamen non intellexit, ut natura ſua requirit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, de quibus uerificatur prouerbium, ꝙ cor nō deſiderat, quod oculus nō uidet: Item
hominibus potū artificiatū inexpertis 30
aſſimi-

Exemplum. (margin: gaudio habendo)

Exemplum. (margin: patent exterioribus)

Exemplum. (margin: in hoc canibus)

Exemplum. (margin: deſiderat)

aſſimilatur, quia ſicut illi ſolum potū credunt delectabilem, quem ſunt experti,ita iſti, qui experti ſunt iſtam patriam,& non illam cœleſtem, ita iſtam patriam,& illam exilium reputāt: Iterum, quia hic reputant ſe magnos, & honoratos, iſtosque honores experiūtur, ideo illos non deſiderant: ſed de iſtis ita gloriantur, ac ſi eſſent æterni, dicentes,hic ſcimus,quomodo eſt, ibi neſcimus, quomodo eſt, ſi poſſemus hic diu eſſe, bonum eſſet, & licet vitæ breuitatem in alijs experiantur, quos quotidie mori vident,quia tamen hæc in ſeipſis minime experiuntur: experimentum illud ſe euadere putant, longam ſibiipſis vitam hic promittentes, & aliam minus deſiderantes: Iterum, quia hic experiuntur diuitias, & delitias,& illas non; ideo iſtis ſe ſatiare nituntur,& illis non fameſcunt: hic tantum comedunt in mane,quòd cœnam illam,atque refectionem, ad quam famelicos vocat, & laboratores, dicens. Venite ad me omnes qui labo. &c. Et ego reficiam vos. Non deſiderauit ille diues epulo(Lucæ.16) tātum ſe hic repleuit, ꝙ illam cœnam non deſiderauit: Et quia non deſiderauit, quando debuit,non obtinuit, quando petiuit: Intantum repletus prius erat,ꝙ in cœna guttam aquæ ſumere non potuit, ita omnes iſti,qui ſe hic ſatiant,vel palatum habent infectum (ſicut patet. A. 5.6.) pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem,& ideo in ipſa non gaudebunt, dicente Deo Oſeæ.2. Ceſſare faciam omne gaudium eorum.

Exemplum.

Art. 5. ¶Cum in præcedentibus oſtenſa ſit gaudij cœleſtis magnitudo, & quòd tam magnum gaudium magnum requirit deſiderium, ne gaudium iſtud
31 amittatur, & deſiderium (quod abſit) fruſtretur,in preſenti articulo oſtendere reſtat, qualiter, & per quæ opera vtrūque,tam (videlicet)gaudium,quàm deſiderij impletio haberi poterit.

¶Pro quo eſt ſciēdū, ꝙ multis modis,& medijs illa attinguntur (ſicut patet.B j.8. Et ſicut patet in ſequētibus,)

¶Primo ad illud gaudium pertingitur per opera bona,quæ in ſeipſo exercet,ſicut per abſtinentiam, caſtitatem, humilitatem,& huiuſmodi, quæ dura videntur in patiendo. Et tamen ſicut dura medicina ducit ad gaudium ſanitatis, & laborioſa tolerātia mercatores finaliter gaudere facit de lucro,ita ſufferentia talium tentationum, quæ in exercitationē virtutum præcedentium experietur, reſpiciens ergo ad finē nō meminit preſſuræ pp gaudium, Io.16.

Exemplum.

¶Secundo, per paſſiones, quas pro Chriſti ueritate,uel iuſticia humiliter, & patiēter tolerat, ſicut miles ſuſtinēdo,ad gaudiū peruenit uictoriæ. Ergo cū maledixerint vobis hoīes, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrū, tanquàm malū pp filiū hominis gaudete,&c. Mat 5.& Lucę.6. Et omne gaudiū exiſtimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis. Iac.1.

Exemplum.

¶Tertio,per prouidētiam, quam in futurum pro ſe facit,Mercatores uidētes,ꝙ bona ſua quandoq; in mari amittunt, uolentes diuitias habere certiores, ſibi pro futura ſecuritate prouidētes,circa immobilia pecuniam ſuā expendunt, emendo terras, & huiuſmodi,aliter eſſent in ſenectute, & in fine uitæ ſuę pauperes.Sic prouidete nobis cęlū,ut gaudiū ueſtrū ſit plenū.Io.16.

Exemplum.

¶Quarto per uirtutem fidelitatis, quam exercet erga Deum, & proximum.Nam ſicut apud Regē terrenum ſeruus fidelis dignus eſt honore, & gaudio,ita apud regem cœleſtem, qui dicit Matth.25.Serue bone(ſcilicet)in teipſo,& fidelis(ſcilicet)erga Deum,& proximum,intra in gaudiū,&c. Quod per talium uirtutum uias ad gaudium peruenitur,& nō aliter, patet per rōnē ſumptam, tam à natura, quàm ab auctoritate. Sicut enim motus naturalis eſt à cōtrario in contrariū; ſicut ab albo in nigrū,uel à ſurſum deorſum, & 32
ecōtrario,ita etiam uoluntarius motus hoīs neceſſario eſt ab abſtinētia, ſeu fame,& ſiti iuſticię,i ſatietatē,à paſſionū tolerantia,ad impaſſibilitatem, in qua

Exemplum.

non

non cadet ſuper eos Sol, neque æſtus, Iſaiæ 49. A paupertate ad diuitias, ab ab humilitate ad delitias, & honores, ab exilio ad patriam,& econuerſo. Ex iſta ratione neceſſario ſequitur, quòd ſicut illa,quæ in contrarijs ſunt terminis,contrarijs moueantur motibus. Sicut patet de lapide, qui ſurſum mouetur motu deſcenſus, & de igne deorſum,qui mouetur motu aſcenſus.Cum ergo dictum ſit, quòd illi qui ſunt hic in bona paupertate,humilitate, & huiuſmodi, moueantur motu ſurſum ad terminos his contrarios (uidelicet) ad diuitias,& huiuſmodi.Oportet,ꝙ illi,q ſunt hic in diuitijs,delitijs,& huiuſmodi,quibus abutuntur in acquirendo,vel in utendo,moueantur motu deſcenſus ad terminos contrarios, ad paupertatẽ (ſcilicet) & miſeriam, & huiuſmodi, quod pulchre oſtenſum fuit de Chriſto, qui de humilitate aſcendit ad gloriam, humiliauit ſemetipſum, factus obediens, uſque ad mortem, propter quod & Deus illum exaltauit.(Phil.2.) Et de lucifero,qui de gaudio, quo abutebatur, deſcendit ad miſeriam. Idem etiam oſtenſum fuit.(Lucæ 16.)in diuite,& paupere Lazaro, quorum vnus de copia deſcendit ad inopiam, & alius econuerſo, unde diuiti dictum fuit. Recordare, quia recepiſti, &c. Nota. H.6.26.Idem etiam auctoritate confirmatur Chriſti. Ioan.16. Mundus autem gaudebit, uos autem contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium, &c. Qui enim dicit à termino triſtitiæ in terminum moueri gaudij per motum aſcenſus, quid aliud dicturus eſt,niſi quod etiam à termino gaudij neceſſario moueat ad terminũ triſtitiæ per motum deſcenſus? Teſte, Ia.4.Riſus(inquit)ueſter in luctum cõuertetur,& gaudium in mœrorem. Secunda ratio ſumitur à prædicta auctoritate,qua dicitur (ſerue bone, &c.) Si veritas intraturis ſic dictutus eſt, oportet,ꝙ talis ſit,cui ſic dicturus eſt. Aliter enim dicto ſubeſſet falſitas. Mediantibus ergo talibus uirtutibus oportet, ꝙ

Exemplum.

gaudium illud intret, de quo Ceſarius in admonitione 11.Beatũ (inquit)gaudium nõ poſſidetur,niſi iuſtitia, & pax teneatur,prima enim eſt quaſi radix,iuſtitia,ſecunda pax, tertia gaudium, de iuſtitia nanque naſcitur pax,de pace vero gaudium generatur.

¶Ex quo ad illud gaudiũ nõ attingitur,niſi per uiam uirtutũ,& laborẽ bonorum operum, patet, quàm maxima ſit inſania illorum, qui uirtuoſe nõ uiuunt,nec ad illa gaudia per cõſequens feſtinant,uel inuitum attingere deſiderant.Quorum, primo oſtenditur inſania. Secundo inſaniæ cauſa. Primum patet.Primo in comparatione ad mundi dignitatẽ,multũ faceret contra mundi æſtimationem, qui per Regẽ eſſet ad eius cõuiuium feſtinãter uocatus, ſi ſe non ornaret,uel non feſtinaret. Sic in propoſito ad Dei cõuiuium, & gaudiũ uocati ſumus, primo ꝑ maiores de curia ſua,ſcilicet,per angelos,patriarchas, ꝓphetas,& apoſtolos,quos miſit dicere inuitatis,ut uenirẽt feſtinãter, quia parata ſunt omnia, poſtremo ipſis tardantibus,& negligenter agẽtibus,ſciens, ꝙ mora traheret periculũ,ipſemet uenire dignatus eſt, feſtinemꝰ ergo ingredi in illã requiem.Hebr.3.Secũdo per comparationẽ ad ſeruos diaboli. Ipſi enim ab eo ad diuerſas inuitati delectationes, & gaudia mala, quæ in diuitijs, delitijs, gaudijs, & mundi uanitatibus, quærunt, intantum circa talia obtinenda ſollicitantur, & feſtinant, quòd uix quietum capiunt cibum, uel ſomnum. Si ergo iſti tantum feſtinant ad conuiuium, in cuius fine tam care ſoluunt ſymbolum, & modicum capient, quòd pro ſymbolo non contentabitur, omnia bona hoſpitis ſui, tam mobilia, quàm immobilia capere,ſed ipſummet hoſpitem pro modico,quod ei dat, imperpetuum apprehendere, & incarcerare vult. Primus enim parentibus pomum dedit, & totius mundi incarcerationem, & plurimorum exegit damnationem, diuitem etiam illum epulonem. (Lucæ 16.) Dum in

Artic.6.

33

Exemplum.

Exemplum.

taberna

taberna ſua ſumpſit, caute recreauit, quia epulabatur quotidie ſplendidè. Sed cum de taberna ſua eũ exire oportuit, tanquam crudeliſſimus tabernarius omnibus bonis ſpolians, ipſum in inferno ſepeliuit. Si ergo miſeri ad tale conuiuium tantum feſtinant, tantumque in illo deſiderant, eſſe primi, & honoratiores, in quo tamen conſultius in nouiſſimo recumberet loco (id eſt) talis delectationis deſiderarent finem. Quantum confundi deberent, qui ad Dei uocantur cœnam, in qua nullum, & ſemper datur, in quo hoſpites de ibidem receptis computum non dabunt, nec ſimbolum ſoluẽt, nec aliquid aliud habebunt facere, niſi ducere lętos dies. dicentes illud. Apocal. 19. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam Deo,

Exemplum. quia uenerunt nuptiæ agni. Tertio per comparationem ad irrationabilia animalia, quæ gaudia eis propria deſiderant (ſicut patet eod. ca. 27.) Quarto per

Exemplum. comparationem ad periculum, & pœnam illorum; Vaſti enim Regina ad regis conuiuium inuitata, quia uenire noluit, regnum amiſit. Et fatuæ uirgines minus feſtinantes ad hoſpitium ante noctem venire, hoſpitio caruerũt, & gaudio, ſic perdam ex eis uocem gaudij. Hiere. 25.

34 ¶Cauſa uero omnium iſtorum malorum, quæ ſequuntur ex hoc, quòd non deſiderant, nec feruenter currunt ad præmia æterna, uidetur eſſe duplex, uel quia bonam præſentia nimis diligunt, nimiſque in illis ſe ſatiant, & in eis confidunt, uel quia futura non ſperant, nec ut deberent, diligunt. Primum

Exemplum. facit, quòd ſunt, ſicut canes, & falcones ſatiati, qui ad prædam non feſtinant. Siquidem non habentes famem, vel ſitim, uel nuditatem, ſeu dolorem, non multum appetunt remedia contra hæc, quæ ad libitum habent. Nec ſciunt, quale deſiderium habent, qui his carent, (1. Regnm 1.) Æſtimauit Annam hely temulentam eſſe, cum tamen nihil inebriatum, in quo ipſe abundauit, biberat.

¶Ex quo ſequitur, quòd nec ſciunt quale, & quantum eſt gaudium, famelici uenientis ad epulas, uel nudi ad veſtimentum, uel pugnantis ad uictoriam, vel in cęlo gaudentium de labore præterito, ad modum uenientium ad propria, & gaudentium de labore præterito, & dicentium, talia per laborioſa pericula lucrati ſumus. Guſtate ergo, & uidete, quia niſi uideritis, neſcitis, quantum valet habenti, nec quantum dedit perdenti. Sapien. 5. Tunc dicent intra ſe pęnitentiam agentes, &c. Tales ergo peccatores, & abundantes in ſęculo, qui propter præſentem abundantiam paruipendunt æternam, ingratis, & peſſimis comparantur operarijs, qui in opere negligentes ſunt, quia eis nimis larga ſtipendia prę manibus ante terminum ſoluuntur. Et ideo luſibus uacant, atque potationibus, quæ ideo ingrati ſunt, quia contra gratitudinem fit, dum pluſquam merentur, eis datur, ingratitudinem committunt, peius operantes ex hoc, quòd melius operari deberent. 35 Exemplum.

Secundum facit, quòd ſunt, ſicut illi, quibus aliquid promittitur ab hominis, cuius dictis non credunt. Et ideo in promiſſis ſuis non ſperant, ſed quodammodo indifferenter ſe habent, dicentes, grates quando habuero, ſed tales Deum falſificare nolunt, qui dicit, Io. 16. Iterum videbo uos, & gaudebit cor ueſtrum, &c. Exemplum.

¶Gloria. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Vera viatoris gloria in tribus collocatur.*

Primò, in bono conſcientiæ teſtimonio ritè examinatæ.

Secundò, in veritate, ac honeſtate ſermonis.

Tertiò, in operis exequutione.

Conſcientiæ vero noſtræ teſtimonium circa tria verſatur, ut digne ſibi placeat.

Primò,

Primò, circa fidē, quoad Deum.
Secundò, circa ſpem quoad nos ipſos.
Tertiò, circa charitatem, quoad proximum.

2 *Sermo noſter etiam tria amplecti debet, ut rectè de illo gloriemur.*
Primò, laudem, quoad Deum.
Secundò, confeſſionem, quoad propriam ſalutem.
Tertiò, fidelitatem, quoad proximum.
Adhæc opus requirit, quod vnicuique reddatur quod ſuum eſt.
Primò, Deo obſequia.
Secundò, deinde ſibi ipſi caſtitas.
Tertiò, ſua exhibendo proximo diuiti.
Quartò, etiam ſua dando inopi proximo.

3 *In omnibus prædictis gloriam Deo ſoli aſcribere debemus.*

4 *Quam plures perperam, & irreuerenter, ac temerè facinora ab illis patrata, Deo ſoli, & egregia eorum opera ſibiipſis tantum, aſcribere audent.*

5 *Illi, qui in corde tria perdita includent, & conſeruabunt, habebunt tres animæ dotes; nempè, uiſionem, ac adhæſionem, & fruitionem.*
Illi deinde, qui ore tria illa obſeruant, dicent. Repletum eſt gaudio os noſtrum.
Illi tandem, qui inopere prædictam gloriam cælant, quadruplicem gloriam poſſidebunt iuxta quatuor corporis dotes, quæ quidem ſunt, agilitas, ſubtilitas, claritas, & impaſſibilitas.

6 *Recipiendus intra ordinem angelorum, ac gloriam beatorum prius in ſtatu gratiæ, & gloriæ viatorum probandus eſt.*

7 *Qui male ſe geſſit in ſtatu præſenti gratiæ, & gloriæ viatorum; ab ordine, atque ſtatu gloriæ beatorum excludendus, ac expellendus neceſſario eſt.*

8 *Diuerſos Angelorum ordines diuerſæ probationes, & cauſæ præcedunt.*
Et Sancti in cælo diuerſas ob cauſas à Deo ſuſcipiuntur, & gloria ſunt donati.
Pueri innocentes, atque infantes, ob illorum innocentiam.
Virgines, ob pulchritudinem, Confeſſores ob illorum ſeruitutem.
Martires, ob ſtrenuam eorum conflictationem.
Apoſtoli, & prophetæ ob illorum ſapientiam.
Et Patriarchæ atque eorum ſequaces, ob diuerſa pietatis, atque hoſpitalitatis opera:

9 *Omnes vero præfati Sancti gloriæ libertatem adepti ſunt, quia hac in uita Domini iniurias uindicantes, ſeu ulciſcentes pro Deo ſtrenuæ pugnauerunt, peccatoreſque expugnarunt.*

10 *Illam cæli requiem, gloriamque, atquè coronam libertatis, quam omnes Chriſticolè die noctuque efflagitant, nemo ignorat obtineri non poſſe, niſi pro Dei honore contra acerrimos ipſius hoſtes peccatores fortiter dimicauerimus.*

11 *Vana gloria circa tria bona uerſatur; quæ ſanè ſunt naturæ, & fortunæ, atque gratiæ. Quæ quidem gloria eſt Tectum perncioſum ſupra bonum fundamentum collocatum. Eſt etiam Ramus, malus à bona radice egreſſus.*
Primò hanc inane gloriam, ortum trahere tùm à bonis naturæ, à qua deſcendimus; cum à bonis eiuſdem naturæ, dum de pulchritudine, ac fortitudine inaniter gloriamur, nemo eſt, qui ignorat.

12 *Secundò, gloriam hanc uanam à fortunæ bonis, ut puta, à diuitijs, & à numeroſa familiæ, ſeruorumque ac militum, & digladiatorum turba emanare.*
Et tandem à gratiæ bonis, vti eſt ſcientia ac ſermonis gratia, & ſanctitas, atque id genus affluenter ſcatere omnibus conſtat.

13 *Omnes ob prædicta bona inaniter gloriantes, paruo mortis tractu priuatos illis ſeipſos quam primum inuenient.*
Illi uero pauperes, & ſtulti, & ignobiles apud mundum æſtimantes ſe extra illa bona fore, in parua illa mortis morula ueris diuitijs, & fortitudine, atque ſapientia, ac nobilitate onuſtos, & præditos eſſe ſeipſos comperient.

14 *Inanem*

14 *Inanem gloriam, quæ quaſi fur, & prædatrix, mercatorem, ac itinerit atem ſæpenumero comitatur, ut ipſos bonis exuat & perdat, atque occidat, exemplis quibuſdam præclaris fugiẽdam eſſe conſpicue patet.*

15 *Gloria hæc uana ad tantam inſaniam mercatores impellit, quòd precium rei uenundatæ à non emptore petunt. Mundo etenim opera ſua locant, & tamen ad extremum uitæ uitæ precium à Deo non emptore petierint: à quò reſponſum accipient, Recipiſtis mercedem ueſtram.*

16 *Carè à malis, & uanè glorioſis Mercatoribus, vanagloria multis laboribus, & languoribus, & quam plurimis expenſis comparari ſolet.*

17 *Opera bona noſtra uſque ad tempus mortis occultare debemus; quia tunc corã toto mundo in loco tuto, in cæli, ſcilicet habitaculo, pro illorum laude, atque gloria, qui in hoc ſeculo mercedis laudem non quæſierunt, maximè pateſient.*

18 *Secunda perniciosa gloria uocitatur; quæ in quatuor malis penitus immergi, è inſigi uidetur.*
Primò in flagitiorum perpetratione. Nã qui talia flagitia pernitioſe perpetrãt, exultant in rebus peſſimis, more brutorum puerorumvè ac phreniticorum, & more damnatorum.

19 *Et tales pernicioſè gloriantes, non ſolum animalibus brutis, puerisquè, ac phreniticis, & damnatis comparantur; ſed deterioris, & inſanioris conditionis exiſtere liquetur.*

20 *Secundò pernitioſa hæc gloria in prolixa nefariorum criminum continuatione ac perſeuerantia ſiſtere, & eſſe videtur.*

21 *Tertiò in præteritorum facinorum memoria cum cordis delectatione ponitur.*

22 *Tandem verò in delictorum oſtentatione, & iactantia gloria hæc pernicialis locatur. Hi nefarij, & glorioſi homines, qui ſæpius eorum nequitias, et ſcelera iactant, & oſtentant, plurima mala afferunt.*
Cum Deo primum iniquius ſe gerunt.

23 *Secundò malefactorum iactabundi ſibimet pernitiem afferunt.*

24 *Glorioſos itidem dum eorum præterita mala oſtentant, piacula augere, ac geminare, & pluribus peccatorum uinculis ſe ſe obſtringere, tum rationibus, tum auctoritatibus, ſatis comprobatur.*

25 *Tertiò oſtentoſi proximum offendiculo, ſeu ſcandolo afficiunt, & ſuperiorem, & æqualem, atque inferiorem.*

26 *Qui latè, & lubenter cum Dei iniurias, & conuitia, tum aliorum mala aſcultant.*
Primò ſe ad Chriſti, & Eccleſiæ corpus non ſpectare præ ſe ferunt.
Secundo ſe infideles Deo eſſe manifeſtant.
Quarto, & demum glorioſi iſti Diabolo non parum lucrantur.

27 *Finis gloriæ perniciabilis in uita iſta præſenti, eſt duplex, confuſio, ac dolor. In alia uero uita futura eſt etiam duplex afflictio, & pœna.*

28 *Sed confuſio primum pulchrè oſtenditur in hac uita.*
Dolor autem in altero ſeculo experietur.

29 *Exemplum cuiuſdam mulieris fingentis ſe ſuum cæcum amatorem induere, pulchre adducitur.*

30 *Tunc glorioſus, & oſtentoſus vanæ gloriæ credet, cum illuc oculos pœna aperiet, quos hic culpa merito clauſit.*

31 *Fortunæ exemplum, non modo hominibus glorioſis, & iactatoribus, ſed alijs quibuſcunque deceptis, qui multa viuis, ſeu defunctis promittunt, quæ minimè exequuntur.*

32 *Demeritis glorioſorum ſic exigentibus, ac tot falſorum amicorum impoſturis, & fraudibus poſtulantibus: Auxiliũ, eorum veteraſcet in inferno. à gloria eorum: quia auxilium eorum, qui adeo iactabant, eos iam in inferno commorãtes iuuare, vel à pœna protegere non poteſt.*

33 *Contra uanæ, ac pernicioſæ gloriæ uenenum miſericors, & pius dominus multiplex antidotum, ſalutariaque medicamina*

dicamina ſapienter contulit, & inuenit.

Primum aduerſus malum vanæ gloriæ, & perniciabilis uenenum medicamentum à rerum conditione & natura capiendum eſt: quibus vnuſquiſque gloriosè iactat.

Adde etiam, quod Res omnes malis permixtas eſſe, quadruplici methodo exprimere contingit.

Primò hoc elucidari poteſt rebus nos componentibus, & cauſantibus: res nos componentes ſunt elementa, & qualitates, ex quibus componimur, & ſumus: & hæc abſque malorum commixtione diu in nobis non inſunt: Res vero nos cauſantes duplices ſunt, ſpirituales, & corporales.

34 *Cauſa ſpiritualis totius eſſe noſtri boni effectrix, eſt Deus.*

Cauſa vero corporalis, parentes ipſi carnales ſunt.

Aduerſus autem duas has cauſas in nobis naturæ, & uirtutis bonum efficientes, vnde oritur gloriæ materia, duplex mala cauſa reperitur.

Prima eſt Spiritus malignus.

Secunda eſt noſtra peruerſa uoluntas: quæ quidem in nobis malum culpæ, & malum pœnæ producunt.

35 *Gloriam maiorem eſſe quod quis Agricolæ natus, corpore ve famulus, ſpiritu autem nobilis ſit; quàm ſi à rege patre, & ab origine nobili, & præclara ortum trahat, mente tamen ſit ſeruus, dupliciter comprobatur.*

Primò, quia vera gloria penes propriam conditionem cuiuſcunque perpenditur.

Secundò, quia ſpiritu & mente nobiles, iuxta digniorem portionem nobiles dicuntur.

36 *Sanguinis & prolis nobilitatem non magnificiendam eße, ſi à uirtute ſeiuncta, & ſola permanet, tripliciter demonſtratur.*

Primò, nobilitatem ſanguinis ignobiliorem eße ſpiritus, & uirtutis nobilitate ab eius origine.

Secundò ex ſui naturæ.

Tertiò ex eius effectu, conſpicitur.

37 *Illi uiliores ſerui eſſe æſtimantur, qui uiliori domino Diabolo, & in uilioribus peccatorum operibus continuè famulantur.*

38 *Secundò, Res omnes defectibus atque malis mixtas eße, ex rebus & bonis à nobis acceptis uidere facile poſſumus.*

39 *Tertiò hoc itidem, à rebus, & bonis à nobis factis luculenter patere poteſt: quæ quidem bona ſunt, loquutiones, cogitationes, & operationes bonæ: hæc enim in nobis nunquam adeo pura, & lucida apparent, quin in ipſis mali macula, ſeu mixtura naturam boni excedens aliquando inueniatur, ut exemplis & cogitationum, & loquutionum, et operationum bonorum expreße agnoſcitur.*

40 *Tandem idem nobis notum ſit à rebus, uel finibus, ad quas tendere conantur: Ex his omnibus prædictis ſit antidotum, & venenum bonum, ut malum vanæ & pernicioſæ gloriæ venenum expelli à nobis penitus poſſit.*

41 *Omni officio, omni quo ſtudio, ac ſollicitudine à nobis cogitandum; atque quærendum eſt quid diuitiarum, & delitiarum, ac bonorum mali mundi amatores, & glorioſi illi homines tandem ſecum ferre potuerint: nam corpus à vermibus, anima uero à Dæmonibus poſſidentur; diuitiæ autem, ac prædia à prædonibus dilapidantur, atque abligoriuntur.*

42 *Hi omnes immodici iactatores, ac mali, inſanam ſanequam (ut cunctis uidere fas eſt,) permutationem, & truculentam mercationem fecerunt.*

Quia eorum anima pro Palatio & aula, profundum Tartarorum lacum nullo tempore non habebit: Corpus verò arctum in terra puteum habitabit.

43 *Si ægras mentes, animasque noſtras curare, ac curatas cuſtodire percupimus; Diuitum glorioſorum fortunam, ac finem ſollicitè, ſeduloque expendamus, & cogitemus. Qui quidē paucis abhinc omnis una nobiſcum in eiſdem voluptatibus, & oblectamentis uitam duxerunt;*

duxerunt; & demum ad inferos (proh dolor) miſerabiliter deſcenderunt.

44 *Per pauci inueniri certè poſſunt; qui ab alijs iactatoribus defunctis exemplum capientes, attentè cogitent, quomodo huius mundi gloria in puluere, ac miſeria continuò finietur; & tacite dicant, Gloriam meam in puluerem deducas cogitatio mea.*

45 *Contra ueritatem loquitur ille, qui homines diuitis euangelici ſimiles, & in uita, ac in morte deteriores, & improbiores ad tartara deſcendere, & ibi permanere perpetuo inficiatur.*

46. *Secundum remedium ad iactantiam expellendam accipitur penes recipientis efficaciam. Quia ille, qui iactantiam corde & mente recipit, eà cito, & illicò fugare debet.*

GLoria eſt triplex, vera vana, & pernitioſa, de qua ſeptem ſunt dicenda. Primo, oſtenditur, in quibus operibus conſiſtit vera gloria in via. Secundo, in quibus conſiſtit vera gloria in patria. Tertio, quòd per illa, in quibus laudabiliter gloriatur quis in uia, pertingit ad ueram gloriam in patria. Quarto, in quibus conſiſtit gloria uana. Quinto, quanti ſit periculi, Sexto, finis vtriuſque. Septimo, remedia contra utranque.

Ar.1. ¶Ad primum ſic proceditur, uera gloria uiatoris in tribus conſiſtit. Primo in bono teſtimonio conſcientiæ
1 bene examinatæ. Secundo, in ueritate, & honeſtate ſermonis. Tertio, in executione operis.

¶Quantum ad primum requiritur, ꝙ teſtimonium conſcientiæ ſit de tribus, ad hoc ꝙ glorietur in eo.

Exemplum. ¶Primo de fide quo ad Deum. Si enim philoſophi, & alij mūdi ſapiētes gloriantur multa ſcire, & uidere, quæ ſaltē nō operātur. A multo fortiori in hoc glorietur, q gloriat̃ ſcire, & noſce me. (Hier. 9.) p fide. ſ. q̃ ſalutē operatur.

¶Secundo de ſpe, quātū ad ſeipſum, ſperando (uidelicet) ſibijpſi uitam æternam, ſicut filius ſperat ſe patris habiturū hæreditatem, & gloriatur. A multo fortiori filij Dei, dicentes illud. (Ro. 5.) Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei, hæc gloria in uita iſta maior haberi non poteſt (ſicut patet. C. 7. 6.) Sed ad hoc oportet, quòd habeat puritatem & alias conditiones, per quas Dei filius, eique ſimilis efficitur, de quibus dictum eſt, ſupra capitulo de filiatione. Exemplum.

¶Tertio de charitate, quo ad proximum, ſi quis multa ſeminauit, & multa metit, in uita iſta corporali gloriatur. A fortiori, qui multa hic ſeminat in terra pauperum, quæ metet in terra viuentium, materiam habet gloriæ cum illo, qui diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculū ſeculi, cornu eius exaltabit̃ in gloria. In Pſal. 111. Quibus conſcientia de his tribus teſtimonium perhibet, confidenter dicere poſſunt illud ſecunda Corin. 1. Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Exemplum.

¶Quantum ad ſecundum requiritur 2
etiam, quòd ſermo tria includat, ad hoc quòd de ſermone glorietur. Primo reuerētiam, & laudem, quantum ad Deū. (Pſal 105.) Glorientur in laude tua, contra iuratores. Secundo confeſſionem, quantum ad ſalutem propriam. Si ſcolaris gloriatur de hoc, quòd ſcit rationem reddere de lectione ſua, ne uerberetur. Et ſi diſpenſationis ſufficiens redditio, & computus facit diſpenſatorem gloriari, ita confeſſio confitentē (ſicut patet. C. 6. 41.) Ergo fili mi da gloriam Deo, & cōfitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abſcondas. Ioſue 7. Contra iactantes ſe de peccatis ſuis, uel abſcondentes, quando confiteri deberent. Tertio fidelitatem, & charitatis oſtenſionem, quantum ad proximum, contra mendaces, & detractores, qui gloriantur in ſagittis, & lanceis. Iudi. 9. Exemplum.

¶Quantum ad tertium etiam requiritur, ꝙ executio operis cuilibet reddat,

Exemplum. dat, quòd ſuum eſt, ad hoc, ꝙ de opere glorietur. Primò Deo, quę ſunt Dei iura, & obſequia, quia ſi filio bono gloria eſt, quòd patri reddantur, & exhibeantur, quæ ſua ſunt. A fortiori ratione gloria hominis, ex honore patris ſui (ſcilicet) cęleſtis. Eccleſiaſt. 3. Contra ſubtrahentes decimas, & obſequia in feſtis. Afferte domino, &c. in Pſalm. 95.
Exemplum. Secundò ſibijpſi temperantiam, & caſtitatem. Si gloriatur mulier pulchra; & uana coram hominibus. A fortiori ratione talis gloriatur de pulchritudine interiori, quia omnis gloria eius filiæ regis ab intus. In Pſal. 44. Tertio per-
Exemplum. mittendo quæ ſunt proximi diuitis, proximo diuiti. Si enim naturali complacentia gaudet membrum in corpore naturali, ex hoc quòd alteri membro omnia conſeruantur, uel dantur, quæ ſibi debentur. A fortiori ratione in corpore Chriſti, & eccleſiæ, ſi gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. 1. Cor. 12. Contra auferentes, uel aliorum bona iniuſte detinentes. Quarto, dando pauperi proximo, quia ſi gloriatur quis de opere, quo terras hic lucratur. A fortiori ratione, gloria, & honore omni operanti bonum, per quod, ſcilicet opus lucratur terram uiuentium. Rom. 2. Ad hoc ergo quòd de opere ſuo quis glorietur, opus ſuum probet unuſquiſque, utrum, ſcilicet, quatuor prædicta in opere ſuo inueniat, & ſic in ſeipſo tantum gloriam habebit, & non in altero. Gal. 6. Si apud mundum eſt magna gloria ſequi regē terrenum. A fortiori ratione uidetur, quòd eſt magna gloria de tribus prædictis modis, corde, ore, & opere ſequi
Exemplum. dominum. Eccl. 23. Sed tamen in omnibus prædictis, ſicut inſtrumentum
3 quodcunque, per quod artifex operatur, uel miles pugnat, uel ſcriptor ſcribit, non ſibi operis laudem, ſed illi, cuius uirtute operatur, aſcribere debet, ſicut etiam Ioab, qui uirtute Dauid obſedebat rabbath. 2. Reg. 12. quando capienda erat ciuitas, ei miſit nuncium, ut ueniret, ut ei gloria, & uictoria aſcriberetur, ita non nobis domine, non uobis, ſed nomini tuo da gloriam, in Pſalm. 113. Ad hoc enim omnes hortatur apoſtolus. 1. Corint. 10. dicens, omnia in gloria Dei facite. Et 2. Corin. 10. dicēs, qui gloriatur, in domino glorietur. Sed (heu) quidam ei gloriam attribuunt, dum eum timore, ne deficiant, operantur, dicentes. Domine certum eſt, quòd deficerē, & malefacere neceſſe erit, niſi tu manum apponas adiutricē; quia quicquid boni eſt, à te uenit. Sed tamen poſtea, occaſione à uoce adulatoris, uel à propria ſuperbia ſumpta, ita de illo facto gloriantur, ac ſi ne aliud à Deo cum tremore petiuiſſet, nec Deus illud dediſſet. Tales miſeris, & pareis datoribus aſſimilantur, quia primo aliquid dant, & poſtea quaſi de dato dolent, quod dederunt, reaccipiunt quaſi non confidunt de eo, cui dederunt, ꝙ uolens, uel gratus, uel potens, aut benignus ſit, tantum refundere, errant etenim, quia nullum iſtorum in Deo ſuſpicari poterunt, ergo gloriam redde Deo. Eccleſiaſt. 35. Alij uero peius orantes, nec in facto, nec ex poſtfacto, quæ bene uidentur operari, ſed potius quæ mala, & defectuoſa ſunt, Deo attribuūt, dicentes. Natura mea eſt fragilis, in tali conſtellatione fui natus, hoc fuit mihi ordinatum. Aliam gratiam non 4
dedit mihi Deus. Et breuiter non poſſum aliter facere. Si qua uero bona eos facere contingit, illa propriæ aſcribunt præſumptioni, & male, quia (teſte Pſal. 88.) Gloria uirtutis eorum tu es. Et perditio tua Iſrael tantummodo ſcilicet ex te. Oſeæ 13. Tales maledicuntur. Malach. 1. Maledictus (inquit) qui habet in grege ſuo maſculum, & fęminam, & uotum faciens, immolat Deo debile, ſicut inepte. Iudicum 11. Non ſic anna. (1. Reg. 1.) Quæ ſexum uirilem obtulit Deo, ſicut & illum offerendum prius promiſit, Deus etiam pater pro nobis filium, & non filiam obtulit in Cruce. Primi, more puerorum ludentium, & offerentium, quæ dum capere credunt, qui iis offeruntur, retrahunt

Deum

profeſſorum, & ſtatum gloriæ beato-
rum.
Exemplum. Et hoc valde videtur cōgruū, & ratio-
nabile, quia communiter dicitur ꝙ qui
male ſe habuit in minori officio, non
eſt maiori dignus. Et qui neſcit uti, uel
munde cuſtodire veſtem de roſeto, in-
dignijs eſt veſte de Coccino, ſic in pro-
poſito de illis, qui mutauerunt hic glo-
riam incorruptibilis Dei, in ſimilitudi-
8 nem quadrupedum, Ro.j. Eſt tamen ad-
Exemplum. uertendum quòd ſicut ſunt plures reli-
giones, ſeu ordines, ita plures habēt mo
dos probationū particulares, quia quæ-
dam religiones habent oculum, ꝙ no-
uicij bene probentur in cantu, & Dei
ſeruitio, & huiuſmodi. Quædam uero
habent oculum ſpecialiter, ꝙ bene di-
ſponantur ad ſcientiam, vterque tamen
modo ſuo bene ſe habentes, ad profeſ-
ſionem recipiuntur. Sicut etiam ad cu-
riam regis multi diuerſi vijs veniunt, &
Exemplum. diuerſis de cauſis ibi acceptātur, & pro-
mouentur, ibi nanque aliqui acceptan-
tur, & veniunt in puericia, ſicut filij no-
bilium, vt regis filium aſſocient. Alij ibi
acceptantur, & promouentur propter
ſpecialem affectionem, quā rex ad eos
habet, ſicut aliquando contingit, quòd
propter eorum pulchritudinē, vel quia
forte amabiles ſunt & gratioſi, ſpecia-
liorem gratiā in oculis regis inueniūt.
Alij propter obſequiū ſuum, quod regi
in mēſa, & camera, & alijs negocijs ſuis
præſtant. Alij propter fortitudinē, quia
fortiter in bellis, & alijs pugnāt, & ſtrē-
nue militant. Alij propter ſapientiā ſuā.
Tales enim reges acceptant, vt per eos
in conſilijs ſuis regantur, & iudicia ſua
per eos exerceant. Alij larga munera dā
do. Sic ordines Angelorū diuerſæ præ-
cedunt probationes. Et in curia Dei ſan-
cti diuerſis ex cauſis acceptantur, & glo-
rificantur, quidam propter innocētiā,
qui, ſicut pueri prædicti, filium regis .i.
ipſi ſequuntur agnum, quocunq; ierit.
Quidam propter illorum pulchritudi-
nem, ſicut virgines. Quidam propter il
lorum ſeruitium, ſicut confeſſores, qui-
dam propter ſtrenuuam miltiam, ſicut
martyres, quidam propter illorū ſapien
tiam, ſicut Prophetæ, & Apoſtoli, qui in
ſapientia ſua fundauerunt eccleſiā ſup
fundamētum Apoſtolorum, & Prophe-
tarum. (Ephe.2.) Qui etiam propter ſuā
ſcientiam ſecum orbem iudicabunt. Et
ideo ſapientes gloriam poſſidebunt.
Prouer.3. Quidam propter opera pieta-
tis, & hoſpitalitatis, ſicut Patriarchæ, &
eorum ſequaces, licet diuerſis probatio-
nibus, & cauſis. Omnes tamen prædicti
compleuerunt dies ſuos in bono, & an-
nos ſuos in gloria. Iob.26. (ſicut patet.
F.3.2.) Et quidem ſatis congruè omnes 9
prædicti cū ſequacibus ſuis adepti ſunt
libertatem gloriæ, quia omnes ſuo mo-
do hic Deum glorificauerunt. Et non-
nulli illorum hic pro Deo fortiter pu-
gnauerunt, illius nanque iniurias ſtrē-
nue uindicauerunt, peccata, & peccato-
res expugnando. Et legis iuſta ſanxio
eſt, quòd ſeruus, qui ſtrenuuo niſu mor
tē domini ſui uindicauerit, pro pręmio
libertatem meretur (ſicut patet. C.li.7.
ti. ex quibus cauſis ſerui pro pręmio ac
cipiunt libertatem. l.j.) Ita ſpiritualiter
ipſa creatura liberabitur à ſeruitute cor
ruptionis in libertatem gloriæ filiorū
Dei (Ro.8.) Qui iniurias Dei vindica-
uerit. Et ſi hoc dicit tam lex mundi,
quàm Dei, de his, qui domini uindica-
uerat iniurias, quid dicent de his, qui
hoc facere negligunt, uel contemnunt,
qui uolunt hominibus placere, & pa-
cem peccatorum uidere, & gloriā pro-
priam & huiuſmodi potius, quàm Dei
quærere, de quibus Ioan. 12. Dilexerūt
gloriam hominum magis, quàm Dei,
contra exemplum Chriſti (Io.8) Ego
gloriam meam non quæro, ſi confuſio
bona, quam incurrunt pro Chriſto, qui
gloriam Chriſti potius, quàm propriam
quærunt, uertetur in gloriam. (Iuxta il-
lud Iob 22.) Qui humiliatus fuerit, erit
in gloria, uidetur per rationem à con-
trario ſenſu, quòd gloria illa malorum,
quam quærunt peccatoribus parcendo
propter cauſas tactas ab Augu. C 16.
3.5. uertetur in confuſionem. Iuxta il-
lud Phil.3. Gloria in cōfuſione ipſorū. 10

qui terrenâ ſapiunt. Illam ergo liber-
tatem requiem, & gloriam deſideran-
tibus(ſicut ex prædictis patet)deductio-
ne dicere oportet,ſicut dixit. Rex Per-
Exemplum. ſarum exercitui ſuo, Iulius ſextus in li-
bro ſuo ſcribit de rege Perſarum bellā-
te contra regem Medorum, quòd pri-
mo die exercitum ſuum vexauit. Secū-
do vero quietem, & ciborum copiam
eis dedit, quo facto quæſiuit, cuius dici
conditionem potius eligerent, qui di-
xerunt,quòd ſecundi, illam, inquit, nō
habebitis, niſi fortiter pugnando Me-
dos viceritis. Sic iū propoſito, illam re-
quiem,coronam,& gloriam,quam om-
nes petiti, dicentes, domine da nobis
gloriam cœli,non obtinebitis,niſi con-
tra Dei inimicos peccatores, & peccata
fortiter pugnaueritis, & maxime vos,
quibus hoc ex ſtatu, & officio ſpeciali-
ter incumbit, quia in iſta pugna non
coronabitur, niſi qui legitime pugna-
uit. Illa,videlicet, corona, de quo in Pſ.
8. Gloria,& honore coronaſti eum.

Artic.4. ¶ Vt vero inſpecta bonitate duplicis
gloriæ bonæ, duplex malicia, duplicis
11 gloriæ malę apertius videatur,iuxta glo
riam bonam poſitam, immediatè poſt
prædictas glorias bonas, malæ ponen-
dæ ſunt. Quarum prima eſt vana, quæ
Exemplum. conſiſtit in tribus bonis, naturæ, fortu-
næ, & gratiæ. Eſt ſiquidem malum te-
ctum fundatum ſuper bonum funda-
Exemplum. mentum. Et mali rami de bona radice,
ibi uidetur deficere regula Apoſtoli, ſi
radix ſancta,& rami. Nec mirum,quia
Deus fundamētum, & radicem poſuit,
diabolus vero ſuperædificauit, & fun-
damenta deſtruxit. Paterfamilias bonū
ſemen ſeminauit in agro ſuo, ſed ini-
micus homo ſuperſeminauit zizania
in agro cordis. Semina autem iſtius zi-
zaniæ accipit ille malus ſeminator, pri
mo tam à bonis naturę, à qua deſcēdi-
mus, dum de ſanguinis, aut parentum
nobilitate, vel proſperitate cor ī ſuper-
biam, & vanam gloriam erigit, more
peſſimorum Iudæorum dicentium. Io.
8. Nos patrem habemus Abraham, de
quibus(Oſeæ 9.)Gloria eorum à partu,
& ab utero,quàm à bonis naturæ, dum
de pulchritudine,fortitudine, agilitate,
& huiuſmodi cor inaniter gloriari fa-
cit,more Abſalon. Tales ſunt, ſicut qui Exemplum.
gloriatur de hoc, ꝙ nouis,& fortibus,&
pulchris finibus ad patibulum ducitur,
quia ſicut Abſalon capillorum, de qui-
bus gloriabatur, occaſione ſuſpenſus Exemplum.
fuit. Ita iſta bona naturæ multis in hac
uita, & pluribus in alia, ſunt ruinæ, &
perditionis occaſio. Sic ergo gloriari ex-
pedit(2.Cor. 12.)Secundo, a bonis for-
tunæ, ſcilicet, diuitijs,& numeroſa fa-
miliç, & exercitus multitudine, & hu-
iuſmodi,de quibus in Pſ. 48. Confidūt 12
in virtute ſua, & in multitudine diui-
tiarum ſuarum gloriātur, ſtulte quidē,
& periculoſę, quia ſi de bene acquiſitis
glorietur, tantum eſt, ac ſi gloriatur de
hoc,quòd eſt magno onere onuſtus,qd Exemplum.
non facit iumentum,quia nihil lucratʳ,
niſi dorſum malum, nec tales frequen-
ter plus lucrantur(iuxta Prouerbium il-
lud) quàm equus ab onere ponderoſo
(ſicut patet.A.27.41.)Vel de hoc, quòd
eſt obligatus ad magnum,& diſtrictiſſi-
mum computum, &c. Si vero de male Exemplum.
acquiſitis, & mala gloriatur familia, tā
eſt, ac ſi glorietur de hoc, ꝙ furtum in
collo ſuo ponitur, cum quo ad iudicem
cum magna familia,vt ſuſpendatur,du
citur Sic gloriabatur ille malus Arpha-
xat,de quo(Iudi.1)ꝙ gloriabatur,quaſi
potens in potentia exercitus ſui, & in
gloria quadrigarum ſuarum. Tertio à
bonis gratiæ ſeu donis magis ſpiritua-
libus,cuius ſunt,ſcientia tam ſpeculati-
ua quàm practica gratia ſermonis ſan-
ctitas & huiuſmodi quando(ſcilicet) de
his hominem ad ſeipſum, vel ad mun-
dum,& non ad Deum gloriari facit, ſi-
cut ille Phariſęus(Lucæ 18) Et ſicut il- Exemplum.
le Lucifer: gloria talium eſt,ſicut gloria
portantium literas Vriæ. Et ſicut cande
la, quę alijs lucet,ſed ſeipſam cōſumit,
vnde ſicut luciferi,& Phariſæi, ita glo- 13
riam illorum, in ignominiā mutabo. Exemplum.
Oſeæ 4. Patet ergo à fine, ꝙ oēs iſti glo-
riantur, ſicut ille qui in ludo gloriatur
ſe eſſe intus,quę tū paruus tractus oſtē-
dit

dit eſſe extra,& ille,qui creditur eſſe extra,eſt intus. Sic in propoſito, illi, qui reputant ſe in gloria prædictorum bonorum,in paruo tractu mortis inuenient ſe eſſe,extra. Et illi, qui credūtur hic eſſe extra gloriam prædictorum bonorū, ſicut ueri pauperes, ſtulti, & ignobiles apud mundū,de quibus apoſtolus. Nos ſtulti, & infirmi, uos econuerſo,&c. In illo tractu inuenientur eſſe in veris diuitijs,& ſapientia, & fortitudine, & nobilitate, ſic mutabunt fortitudinē. Eſa. 40. Cuilibet ergo tali in illo tractu,dici poteſt illud(Rom.3.)vbi eſt glorificatio tua excluſa eſt,ſcilicet,in mortis tractu, &c. Quid vero in hoc caſu facere debeant,qui prædicta bona habent,oſtendit Deus Hiere.9.dicens. Nō glorietur ſapiens in ſapientia ſua, non glorietur fortis in fortitudine ſua, non glorietur diues in diuitijs ſuis. Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire, & noſce me in

Exēplū. 14

omnibus:hoc enim caſu conſulit, ſicut faceret amicus amico peregrinari uolenti,quanto plura bona,uel iocalia ſciret ipſum ſecum portare; tanto plus ei conſuleret: ꝙ latronum fugeret ſocietatem; ita Deus in prædicta auctoritate portantibus ſecum bona naturæ,fortunæ,&c. Conſulit, ꝙ inanis gloriæ,quæ, quaſi fur,mercatorem & uiatorem aſſociat,ut ſpoliat,& perdat, ſocietatem fugiat, dicens, non glorietur,&c. Sciens, ꝙ hæc eſt,quæ multos,& magnos a mūdi principio ſpirituales ſpoliauit mercatores: hæc gloria cœleſti ſpoliauit luciferum,hæc gratia, & omnibus bonis operibus illum ſpoliauit ſolitarium,de quo in uitas habetur patrum, ꝙ tamē ſe meritis inaniter gloriando iactaret, à diabolo in forma mulieris deceptus, ad ſeculū redijt, dæmonibus in aere cātantibus,& dicētibus. Ecce quō deſcēdit ad infernum,quę ſe oīa bona habere iactabat,hęc Petrum dignitate ſpoliauit apoſtolatus, ſicut patet ꝑ decretū ſumptum ex uerbis Ambroſij.6.q j.c.imitare, ubi innuit, ꝙ Petrus lapſus fuit in pctm̄ negationis Chriſti ꝑꝑ iactantiā, qua dixit ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, &c.

Exemplum.

¶Hæc eſt,quæ fructus bonorum operum ante maturitatem proſternit, & furatur. Mauult enim plus flores, quàm fructus,& ideo non curat flores colligēdo,fructus perdere.

Exemplum.

¶Hæc eſt, quæ mercatores.ſ.inuitos facit, ut merces deprauent alienas, & proprias exaltent:hæc eſt, quæ ſuos intantum demētat mercatores, quòd precium rei uenditæ à non emptore petāt. Mundo,pro quo faciunt,& cui ſeruiūt, opera ſua locant. Et tamen in fine uitæ à Deo precium petierint,quibus reſpōdebitur, recepiſtis mercedem ueſtram. Vnde Criſ. ſuper Mat. Homel. 13. qui propter homines facit, & in terra perdit, & in cœlo non inueniet. Talis,inquit, eſt homo, qui propter homines bonum facit, qualis mercenarius malus.i.mercede conductus,qui infra tempus locationis ſuę comedit omnes mercedes. Cum autem tempore completo receſſit, nudus egreditur, & ſine oleo, & lumine manet, quia oleum in aliena poſuit lampade, unde Berñ. in epiſtola ad epiſcopum Senoſenſem, Lampas(inquit)tua extinguitur, dum oleum fauoris in aliena lampade ponis. Hæc eſt fraudulenta latroniſſa,quæ habitis ſpoliat,& habendis priuat,ad modum vulpis, de qua in fabulis Eſopi continetur, quòd coruum ſuper arborem roſtro caſeum tenentem in multis commendauit,& ſpecialiter in cantu,ad hoc,ut roſtri apertione caſeo eum priuaret. Coruus uero inaniter gloriando, roſtrum aperuit, & tam caſeum, quàm cantus laudem amiſit. Sic multi, dum adulationibus extra, uel uana gloria intus, pulſantur,& commendantur, os inaniter gloriando aperiunt, & fructum humilitatis, quem habent apud Deum, amittunt. Et pro laude,quam apud homines quęrunt,deridentur,quia,quę illis uidentur laude digna, alijs uidentur deridenda. Exemplum ad hoc ponit Hugo de ſancto Victore,ſub eo,qui ſequitur,tenore,fabula(inquit) dicit, omnes beſtias fetus ſuos Ioui probandus præſentaſſe, inter quas ſimia de formē 15

Exemplum.

Exemplum.

natum trahens, riſu omnium caſtigari non potuit, quin ſuum cæteris anteferret. Ingenitum eſt enim omni animati amare, quod genuit, de corde ſenſus naſcitur, & amant corda ſenſus, ſcilicet, adeo vt ſæpe animus peruerſus in conſpectu ſummæ neritatis tortuoſum, & prauum, & omnium riſu dignum, ſenſum, ſcilicet, commendare non erubeſcat. Dum ergo in cœlo boni operis mercede, & in terra, uana, quam quærit, laude priuatur, in facto peiores eſſe conditionis oſtenditur, quam cum Beatus Gregorius uerbo deſcribat. Dicit enim in paſtorali, li. 3. c. 58 Quod uane glorioſi ſunt mali mercatores, qa multa dant, & ſuſtinent. Er pro quibus poſſent emere regnum æternum, uentum emunt humanæ laudis, & iudicinm curant humanum, quod cito tranſit, & iudicium non currant Dei, quod in ęternum durat. Quia Beatus Greg. in hoc dicto uidetur ſupponere, quòd laudem ad minus habeant humanam, quam carc emerunt. Quod autem hæc vana gloria carè multis laboribus, & expenſis ematur, patet per Chriſo. ſuper Io. Homel 2. Quis eſt (inquit) ſeruus, quæ omnia facit, quæ ſcit placere dominis ſuis? Et tamen hoc facit vane glorioſus, ut enim alios delectet, pulchras veſtes induit, & oculos circumponit, & ſequaces in foro adducit. Si quæras ab aliquo illorum, quare tot expenſas facit? qnid ſibi vult tanta conſumptio? nihil aliud ab eo audies, quàm plebis acceptationem, qnia omnia alia pp vanā gloriam concupiſcit. Ergo (inquit) quis miſerior, quàm qui ita mutabilem habet dominum? Iſta miſerabilior eſt oībus paſſionibus, quia qui bibit uinum, & ſequitur uoluptates, delectationem breuem habet, hic autem non potitur illo, quod deſiderat, quia non poteſt ab omnibus laudari. (Nota. L. j. 4.) Ex quibus uerbis patet, quòd frequenter nec hic, nec alibi remunerantur. Sed ab iſto fure inanis gloriæ utroq; ſpoliatur, qui ad hoc hominem aſſociat. Vnde Beatus Greg. in moral. Dum alijs placere nititur, inani gloria frequenter extollitur, cuius appetitus, uelut fur, in morū itinere ſocium ſe iungit. Et cum ad altitudinem uirtutis nititur aſcendere, per præcipitium in auis gloriæ deijcitur, aliquando quantoplus aſcendere nititur, eo inani gloria deterius cadit, unde qui plus intueri ſolē nititur, inde plus excęcatur, quo nidere plus conatur. Solē ergo ſuum (id eſt) bona opera ipſe non nimis aſpiciat, nec nimis commendet, ne apud Deum cęcus fiat, ſed potius abſcondat, ſicut abſconditur candela, quę in vento portatur, ne extinguatur, quæ tamen cum ad hoſpitium portata fuerit, ſecure oſtenditur, & non ante. Sicut parentes Moyſi eum abſconderūt, quia elegantem ipſum uiderunt uſq; ad rem pus. Ita opera bona celanda ſunt uſq; ad tempus mortis, in quo in ſecuro loco, in hoſpitio cœli corā toto mundo oſtēdentur, ad laudem illorum, qui hic laudem mercedis non quæſierūt. Sic ergo, quia tunc remunerabit, hic quęrendum eſt placere. Vnde Chriſoſtomus ſuper Ioan. Homel. 2. Quis (inquit) dimittit placere dño, cui ſeruit, & alios quærit inſpectores, qui nocere poſſunt & non prodeſſe? remuneratorem inſpectorem qrere debemus. Idem ibidem Home. 13. in teatro habes inſpectores Deum, Angelos, & homines, quare ergo plus hoībus, quàm Deo, uel Angelis placere niteris? Quis unquam regi aſſiſtēs ſibi placere dimittit, & cicadarū & muſcarū uoces attēdit, præcedentiū etiam periculum in parte patet. A. 17. 36.

16 Exemplum. 17 Exemplum. Exemplum.

¶Secunda uero eſt gloria pernicioſa: quæ in quatuor conſiſtit pūctis, uel ſaltem in aliquibus de quatuor. Primo in peccatorum perpetratione; utpote in ſubditis opprimendis, in iniurijs nō vitandis, in uoluptatibns explendis, & huiuſmodi, de quibus Prouerbio. 2. Exultant in rebus peſſimis. Primo more brutorum (ſcilicet) leonū, qui lætantur, dum prædam capiunt, & porcorum, qui in uiliſſimis lætantur ſordibus plus, quàm in pulcherrimis pratis. Secūdo, more puerorū, qui habētes patrem, uel matrem

Ar. 5. 18 Exemplum.

mattem mortuum lætantur, & ludunt
in panuo ſerico, quod ſuper corpus ia-
cet. Ita iſti habentes animam mortuam,
in exterioribus malis gloriantur. Ter-
tio, more phreniticorum, qui infirmati
ad mortem, cachinnis ſe diſſoluunt, in
quibus lęticia eſt ſignum mortis; quia
quanto grauius infirmantur, tanto am-
plius rident, & clamant. Sic in propoſito,
& quis non diceret phreniticum, qui gau
denter proprium corpus occideret. Ergo
plus phrenitici dicendi ſunt, qui glorioſè
animam occidunt. Quarto, more dam-
natorum, qui iudicium ſuum in conſilio
eſſe deliberatum ignorant, & ideo inte-
rim in carcere, in delectationibus ſuis
gloriantur, quando enim mortaliter pec-
cant, in curia, & conſilio Dei damnan-
tur, licet executio finem non ſtatim fa-
ciat, quod de peccato infidelitatis dicit
veritas, qui non credit iam iudicatus eſt
idem de alijs peccatis intellexit, qui ergo
peccantes lætantur, quia ſic deſiderium
ſuum complent, gloriantur de facto, de
19 quo æternaliter iudicantur. Et tales non
ſolum prædictorum in gloriando mo-
dum (vt dictum eſt) tenent, ſed excedunt,
ſtultius gloriando, quia non eſt brutum,
quòd gloriatur de hoc, quod capitur, &
in loco contra natura ſuam detinetur, ſi-
cut patet de aue in pedica, de piſce in
naſſa, nec eſt puer, vel phreniticus, vel
damnatus, qui gaudeat, ſed doleat de
hoc, quòd manus, uel pes, uel mem-
brum aliquod corporis ſibi ſcinditur, &
canibus datur; nec de hoc quòd corpo-
raliter damnatur. Ergo iſti omnibus ſunt
ſtultiores, qui animam, quæ dæmonibus
datur, amittunt, & gloriantur, quos Deus
(in Pſal. 51.) reprehendit, dicens. Quid
gloriaris in malitia, &c. Sed reuera eis
poteſt dici illud, quod conſimilibus dixit
ſaluator. (Lucæ. 19.) Si cognouiſſes, & tu
vtique fleres. Secundo in deſideriorum
30 longa continuatione. Solent quandoque
peccatores non ſolum de facto malo glo
riari, ſed etiam de hoc, quòd impune, &
ſine impedimento in peccato ſuo perſe-
uerãt, & illam proſperitatem pro magna
iactant. Quando enim peccant, ſenten-
tia iuſte datur (vt prædictum eſt) quamdiu
vero in peccato perſeuerant, dæmones
apparitores, videlicet inferni, ad locum,
quo iudicium ſuum accipiet, continue
ducunt. Congrue ergo, poſtquam quæ-
ſiuit dicens, vſquequo peccatores gloria-
buntur? Cito poſt reſpondet, dicens,
quoadusque iuſticia conuertatur in iu-
dicium. i. quouſque ſententia iuſte data,
quando peccat, in iudicio compleatur.
Sicut animalia mactanda, per prata ame- Exem-
na gaudenter manum ſequuntur cibum plum.
dantis, vſque ad locum, in quo mactan-
da ſunt. Sic iſti gaudenter mundum, car-
nem ſequuntur, & diabolum. Et ſi illi ini-
micos ſic gloriantur ſequantur, quia ma-
licia excæcati, more illorum, qui velatis
oculis ſuſpenduntur, periculum ſuum Exem-
non uident. Tu qui amicus, uel uici- plum.
nus es, uel qui curam eius habes & peri-
culum eius vides, dole, dicens, ſicut com-
muniter de tali dicitur, heu, ſi ſciret quæ
ego ſcio, non gauderet, & non zeles glo-
riam, & opes peccatoris. Eccleſiaſtici 9.
Tertio in peccatorum præteritorum cor-
dis recordatione. Tales enim cum cordis
delectatione ſolent præteritas cogitare
delectationes. Sic uero gloriantes, ſtul- Exem-
tiores ſunt omnibus hominibus. Vbi in- plum.
uenitur mater tam fatua, quæ cum læti- 21
cia mortem excogitet vnigeniti ſui, & hę-
redis, & maximæ hæreditatis, per quam
ipſa etiam, ſi uixiſſet omnibus bonis a-
bundaſſet? Et tamen iſti cum læticia, &
augmento præcedẽtis delicti factum re-
cogitant, per quod anima hæres regni
cœleſtis, per quam etiam ipſum corpus
omnibus bonis abundaſſet, ſi non pec-
caſſet, quibus diuiſim dicitur: Pro-
uerbio. 19. Gloria eius eſt iniqua. Quar-
to in peccatorum oſtentatione quando
(ſcilicet) de eis faciunt narrationes, & fa-
cetias texunt, vel talia libenter audiunt.
Tales ſunt Deo iniurioſi, ſibijpſis perni-
cioſi, proximis ſcandaloſi, & diabolo lu-
croſi.

¶Primũ patet, q̃a de hoc gloriantur, q̃ 22
cõtra Deum prius fecerunt, ſi ergo prius
peccando Deo magnam intulerũt iniu-
riã, contra mandata eius faciendo, multo

maiorem ſecundo faciunt, iterum ſe de hoc iactando. Si quidem & dominus terrenus rationabiliter plus offenderetur de tali iactantia, quàm de facto, quia factum aliquo modo iuſtificari poſſet, dicendo, quòd ex negligentia, vel infirmitate, vel neceſſitate, vel alia de cauſa hoc feciſſet, vel quia lucrum, uel carnalem delectationem ex facto cõſecutus fuiſſet: Quod uero de hoc iacet ſe, omnis talis cauſa ceſſat, & ſola malitia in hoc caſu locum habet. Ideo dicit Auguſtinus in epiſtola ad Comitem, quòd nullum genus peccati tam abominabile Deo eſt, ſicut præterita peccata reminiſcendo gaudere, de eiſque exultare.

Exemplum.

23 ¶Secundum etiam patet, quia quis nõ diceret ſtultiſſimum, & ſibijpſi pernicioſum, & ſuijpſius homicidam, qui de homicidio, furto, vel huiuſmodi, coram iuſtiſſimo rege, vel iudice ſe iactaret, vel qui iudicem duceret ad oſtendẽdum hominem, quem occidit, vel qui coram ſeruis iudicis, vel regis de tali iniuria regi facta, vel homicidio, narraret: vel eos ad plagam videndum duceret, ſi crudelis eſſe oſtenditur, quando innocentem occidit, multo crudelior, & peior eſt, quando de hoc ex poſtfacto gloriatur. Cum ergo hanc infamiam fugerent, ne coram hominibus, quos timent, ſe de talibus iactarent, heu, quare Deum non timent, ne coram eo de luxuria, & huiuſmodi ſe iactant. Et ſi bona temporalia amiſſa, cum cordis amaritudine, narrant cum dolore, quare amiſſionem Dei, & patriæ cœleſtis, & animæ propriæ pergulam, & luxuriam, & huiuſmodi, cum magno narrant riſu, & lætitia, ſe iactantes, quantum biberunt, qualiter aliquem deceperunt, vel uerberauerunt, uel cum quot mulieribus voluptates ſuas cõpleuerunt, vel aliquod maleſactum perpetrauerũt. Et tamen communiter de talibus ſuas faciunt facetias, & glorias, & multo communis, quàm de bonis operibus. Nec mirum, quia facta talia ſunt communiora. Et non ſolum ſunt ſibi pernicioſi; quia coram iuſto rege, & ſeruis ſuis talia oſtendunt, quibus talia diſplicent, ſicut ex dicto illorum patet Heſter 14. vbi dicunt, noſti quòd oderim gloriam iniquorum. Sed etiam quia peccata dupli-
cant, & pluribus ſe peccatorum vinculis 24
conſtringunt, quod patet tam ratione, quàm auctoritate. Ratione patet, quòd ſi peccata augmentamus, & pœnis maioribus digni ſumus, quia alios non corrigimus (ſicut patet C. 16. arti. 9. per totum.) Ergo à multo fortiori ratione, quia, & conſentimus. Et iterum ſi talia damna, tam in culpa, quàm in pœna incurrimus, alienis complacendo, & conſentiendo damnis, & delictis, à multo fortiori complacendo proprijs. Si enim ſine culpa audire uel narrare non poſſumus aliena delicta, vbi locus, & tempus, & perſona ad correctionem requiſita nõ concurrunt, quia contra charitatem illius eſt, de quo narratur, cui charitatem in qua ei obligamur, non reddimus. A multo fortiori ratione, propria in conſimili caſu narrando delicta, cui plus ex charitate obligamur. Et ſi alio peccante, & te conſentiente fiunt duo peccatores, & peccata, & duæ ad pœnam obligationes, vna in agente, & alia in conſentiente, vel complacente, cum iuxta legem, conſentientes, & agentes pari pœna puniendi ſunt, ergo à fortiori ratione, te ipſo peccante & poſt peccato conſentiente, & ſi non ſunt duo peccatores, ſiunt tamen duo peccata, & duæ ad pœnam obligationes. Cui nulla ratione maius peccatum ſit, immo peius in peccatum, & damnum, & damnationem cõſentire propriam, cui priori charitatis priuilegio obligatur, quàm in alienum. Cum ergo (teſte beato Grego.) paruum ſit malum uelle, ſed peius de eis non erubeſcere, patet, quòd ſibijpſi pernicioſius eſt, qui ſic teſte Augu. peccatum duplicat.

¶Tertium etiam patet, quia tales pro-
ximum damnificant tam ſuperiorem, 25
quàm æqualem, & inferiorem. Primum patet, vel quia ipſe non corrigendo eos de peccatis ſuis, de quibus gloriantur, pro peccato amiſſionis ad infernum ſecum trahit, quia circa eos negligens, & in

in Dei ſeruitio, & eius iniurijs vindicandis, uerecundus, uel timidus efficitur, unde tales gloriari ſolent de hoc, quòd nullus audet eos corrigere, in quo gloriantur de ſuperiorum verecũdia, & propria miſeria, quia (ſcilicet) diu à Diabolo ligantur, & uincula à nullo ſoluũtur, uel q̃a cũ æqualibus, & ĩferioribus de eorum iactantijs, & iniurijs, & turpibus verbis rident. Sic patet tam primum, quàm ſecundum, quia cuiuſcunque ſtatus ſit, qui cum male gloriantibus, & narrantibus gloriatur, ſicut primi mortaliter peccant, peccato illorum occaſionem, & conſenſum præbendo. Aliter enim agentes, & conſentientes paritas non conſtringeret pęnarum, niſi etiam paritas ipſos inuolueret culparum. Cum ergo auditor occaſionem det (ſicut patet. D.6.33.) & conſenſum in hoc, quòd cum riſu audit, quis cum à paritate excuſabit culpę, apud homines nanque ille ſeruus culpabilis dicitur,

Exemplum.

& proditoribus conſentiens, qui patienter audiret homines ſe iactantes, & gloriantes de proditione, quam domino ſuo feciſſent, uel in futurum facerent, fidelis nanque ſeruus in hoc caſu, vel domini ſui iniuriam factis uindicaret, uel uerbis iniuriantem increparet, vel vultum triſtiorem oſtẽderet, & nequaquam ex corde videret. Ita in propoſito, fidelis Dei miniſter. Illi ergo qui libenter, & cum complacentia audiunt iniurias Deo factas, & aliorum mala, ad corpus Chriſti, & eccleſiæ primo oſtendunt ſe non pertinere (ſicut patet.
26 C.12.a2.) Secundo, ſe eſſe Deo infideles oſtendunt, & pro talibus ipſi, qui talia eis narrant, eos habent, probatio.

Exemplum.

Si quis cogitaret narrare aliquam iniuriam factam alicui domino, ſi præſentem uideret miniſtrum illius domini, uel quemcunque eius amicum, uel res eius portantem, ſi eum fidelem domino ſuo reputaret, citius parceret, & ſi inciperet aliqua narrare, propinquus narranti diceret, tace, ibi ſedet nous qui nullo modo vult mala audire de domino ſuo. Si uero ille narrator ſciret, quòd ille auditor eſſet magis de affectione inimici domini ſui, & etiam de affectione ipſius narrantis, & quòd ideo talia libenter audiret, quia domino ſuo infidelis eſſet, non ceſſaret, ſed dicenti, tace, reſponderet, non tacebo propter eum, quia de parte noſtra eſt. Sic in propoſito. Et ſic patet, quòd talia libenter audientes ſunt, de quibus loquitur Pſal.73. dicens. Gloriati ſunt, qui oderunt te.

¶Quartum etiam patet: quod videlicet ſunt diabolo lucroſi, quia non ſolũ lucratur gloriantes, ſed & audientes, applaudentes, conſenſum prębentes, & mala exempla, & audaciam male faciẽdi ab ipſis narrantibus, uel narratis accipientes. Ex quo patet, quòd ſic iactans eſt magnum rete, & peſſimus diaboli laqueus, & uenator.

Exemplum.

Nolite ergo multiplicare loqui, ſubſtantialia gloriantes (.j.Reg.2.) ſed recedant uetera de ore ueſtro.

Acti.6.

¶Nolite (inquit) &c. quia finis talis gloriæ eſt in uita iſta confuſio, & dolor, in alia uero afflictio, & pœna, primum
patet tam in his, qui gloriantur. In car- 17
nis delitijs, ex quibus frequenter contingere videtur paupertas in rebus, quia (teſte Salomone.) qui amat uinum, & pinguia, non ditabitur. Et confuſio in perſona: qui frequenter auditum eſt, quòd carnis deſideria ſequentes in luxurijs, & huiuſmodi, ſine promotione, & honore confuſibilem duxerunt uitã, & lamentabilem attigerunt finem. Vnde ſcriptura quædam refert de quadam tali muliere, quæ cuidam quærẽti, quare fleret? congruè ad propoſitum reſpõdit, dicens gaudium anni præcedentis.

Exemplum.

Et bene quidem, quia extrema talis gaudij luctus occupat. (Prouerb.14.) tam in his, qui gloriantur in honoribus diuitijs, & huiuſmodi, quàm in his, qui gloriantur in uirtutibus, in quibus gloria tam uana, quàm pernicioſa, tam ſubtilis eſt, quòd cõſcientias ſuas ſine læſione penetrat, quòd in eis ſemper iacet, & non ſentitur, quia de illo raro, uel nunquàm confitentur cum

dolore, vel effectu, quia eandem in
opere oſtendunt poſt confeſſionem,
quam antea oſtenderunt, & tamen in
opere maxima, & peſſima peſtis eſt, &
cauſa fere omnium, quę contingunt
maiorum, quia ex illa radice, & vene-
noſo, & minimo ſemine in uiſu con-
ſcientiæ, oriuntur bella homicidia bla-
ſphemiæ, iuramenta, inuidia, & huiuſ-
modi, quia inanis gloriæ cupidus, mo-
Exemplum.
dis, quibus poteſt tam parem, quam ſu-
periorem deprimere nititur, ſciens ꝙ
ſicut pulchrius dicitur. Duo magni,
unum aſinum equitare non poſſunt,
quia unus uult eſſe ante, & alius non
uult eſſe retro, ſic ergo gloria ipſorum
in confuſionem in uita iſta, qui terrena
ſapiunt, Phil. 3.

28 ¶ Secundum uero in alio ſeculo ex-
perietur, quando continget eis, quod
contingit quandoque incarceratis, uel
ligatis, uel infirmis dormientibus, &
Exemplum.
gaudentibus de aliquibus, quæ ſom-
niant, & quæ in uiſione fantaſtica ui-
dent, qui tamen excitati de his, quę ſen-
tiunt, dolent, illius conſolatoriæ uiſio-
Exemplum.
nis nihil habentes, in nocte ſiquidem
mortis, claritas uanæ gloriæ extingue-
tur, ille nanque flatus oris tenuis to-
tam illam extinguit claritatem, tunc
enim dicent cum fatuis uirginibus, lam-
pades noſtræ extinguuntur. Et quod
magis eſt dolendum, nunquam iterum
lucebunt, in illa nanque die æternitatis
illud lumen, quod in eis fuit, obſcura-
bitur, quia ſicut dies aliqua, quæ nocte
uidentur lucidæ naturæ, & claræ & pul-
chræ eſſe, feda uel uilia eſſe oſtendit, ita
Exemplum.
illa, quæ apud glorioſos hic uidentur
eſſe glorioſa, & clara, & nobilia, oſten-
det eſſe deformia, & non animam, ne-
que corpus ornantia, ſed deformantia,
intantum quòd illos, quos uana gloria
dicit hic eſſe multis uirtutibus, tam in-
trinſecis bene ornatos, & indutos, & di-
uites, & potentes, & ſapientes, & omni
modo armatos, illas dies, & pœna,
quam tunc ſentient, oſtendent eſſe nu-
dos, pauperes, ſtultos, & omni modo
deformatos, ita quòd illud, quod credi-
tur hic eſſe indumentum uanitatis, ibi
erit ad experimentum nuditatis. Et tūc
patebit, quod uana gloria ſuos ueſtit *Exemplum.*
maritos, quemadmodum fatua mulier
quondam ſuum cęcum ueſtiuit ama-
torem, huius amore (ſecundum fabu-
las, ſeu parabolas) uir ille intantum ex-
cęcatus, & deceptus erat, quòd in om-
nibus ei credidit, & ut eius in omnibus
pareret uoluntati, laborabat, quæ ſem-
per pro uice dilectionis uicem rependere
ſtuduit deceptionis, quod ſtu-
dium finaliter adimpleuit, modo, qui
ſequitur. Cum enim ſtultus ille domū 29
ſuam frequenter intraret, & ab illa quę-
reret, quid ageret? Reſpondit, tibi pul-
chram paro rem, crede mihi, quia pul-
cherrima habebis ornamenta, quibus
in die magnæ uenturæ feſtiuitatis indu-
tus omnibus ornatior apparebis. Et
tempore procedente, ille ſolemnis ap-
propinquauit dies. Illa uero, ante-
quam dies clareſceret, cum adhuc te-
nebræ eſſent ſuper terram (Ioan. 20.)
Circa cęcum illum cum re prædicta ve-
ſtiendum magnam adhibuit diligen-
tiam, faciendo nunc eum extendere u-
num brachium, nunc alium, fingens ſe
modo unam ei imponere ueſtem: mo-
do aliam, & ad omnem ueſtem firmiſ-
ſime aſſeruit, eam optime, & pulcherri-
me ei conuenire, cum tamen quaſi or-
namenta eſſent tortorum. Cui cum ple-
ne tali modo ueſtitus eſſet, antiquum
galerum in capite, & conſimiles cal-
ceos in pedibus impoſuit, & cingulo
deformi, cum uilibus appendicijs eum
cingens, ad feſtum in tali forma ire fe-
cit, qui plus illi, quàm proprijs oculis
credens, ſic ad eccleſiam proceſſit, & ad
feſtum omnibus de tam deformi ho-
ſpite admirantibus, à quibus utpote
ueſtem non habens nuptialem, cum
omni feſtinatione, & ſui dilaceratione
de feſto eiectus fuit, nec tamen prius
ſe nudum credidit, quàm pœnas per
uirgas, & urticas ei illatas, quaſi nudus 30
ſentiret, plus enim illi fatuæ mulieri,
quàm omnibus alijs credidit, quam
tamen pœna mendacem oſtendit. Ad

propo-

propoſitum , omnis conſimilis ſocie-
tas,& deceptio, & finis eſt inter uanam
gloriam,& amatores ſuos, ipſi enim ei
quantum poſſunt multis laboribus, &
expenſis parere nituntur , ſicut quanto
plus eam diligunt , quanto plus circa
eam expendunt , tanto turpius ab illa
excæcantur,& decipiuntur, in qua dece-
ptione proceſſum tenet prædictum ,
quando enim hominem ſibi deditum
ponit in ſpe conſequendi ſtatũ uanum,
vel dignitatem,uel officium,uel nomẽ
magnum , uel diuitias , & honores , &
quodam applauſu in moribus, in qui-
bus ſibi arridet,circa eam quodammo-
do ſollicitatur quaſi rem pulchram p-
mittit,quod quidem promiſſum ita fi-
deliter tenet,ſicut tenent executores,&
falſi amici promiſſa facta morientibus.
(No.50.6.4.)Quando vero iam habet ,
quod concupiuit , domina uana gloria
inter huius mundi tenebras, antequam
dies alterius ſęculi illuceſcat, eum ma-
xima cum diligentia ueſtire uidetur ,
& ornare , quando enim uana gloria
cor eius tangit,titillat,& pulſat,dicens,
ipſum aliquod bonum habere de illis,
in quibus cõſiſtit(de quibus habetur ſu
pra eo c.11.)eũ uana ueſte ornat,quod
vero talia bona inaniter recolligere fa-
cit,tot eum ueſtibus ornatum eſſe oſtẽ-
dit . Et ille miſer corde cæcus plus ei,
quàm oculis , credit proprijs , uel qui-
buſcunque ſuper eum . Et ſibi ſimiles
admirantibus , & clamantibus (cum
Ioan.apo.3) quia tu es miſer , & miſe-
rabilis & pauper, & cæcus, & nudus .
Et quia gloriatio tua eſt mala , nun-
quam habebit bonum finem . Sed iſtis
credet,quando pœnam ſentiet,quando
nanque illuc pęna oculos aperiet,quos
hic culpa clauſit , tunc ueraciter , ſed
(heu) nimis tarde experietur , quòd
quanto gloriatio mala eum hic dili-
gentius ueſtiuit , uel ornatum eſſe di-
xit , tanto illuc turpius eius nuditas
apparebis , quando Deus oſtendit cun
ctis gentibus nuditatem tuam. Naum.
Fabulæ. 3. propter multas malicias in quibus
gloriata eſt. Hieremiæ 11.Nota quòd
iſti ſe habent , ſicut domina fortu-
na erga ioculatorẽ quaſi ſic, q obuiãs
fortunæ in forma, in qua in tota com-
muniter pingitur,obtinuit ab ea de do-
no ad magnas preces clamidem ſuam ,
qua indutus omnia haberet ad libitũ ,
hic ergo multos nobiles ad conuiuium
ſuum inuitans, cum eſſet glorioſior in
conuiuio ſuo,ſubito clamide diſparen-
te,ſe in tugurio paruo, & miſero inue-
nit . Et ſic non ſolum male glorianti- 31
bus,ſed etiam quibuſcunque alijs , qui
peccato,quocunque excęcati, uel falſis
amicis & executoribus decepti ſunt ,
prædictum conuenit exemplum, dum
amici uiuis , uel executores morienti-
bus,multa etiam pulchra promittunt ,
quæ non faciunt,dum etiam circa mor
tuorum funera multa expendunt pro-
pter mundi uanitatem,& pauca ad ani-
mæ utilitatem , dum corpus pulchræ
ueſtiunt uiuum,uel mortuum , & ani-
mam nudam dimittunt : dumque mul
ta luminaria,& oblationes circa defun
ctum oſtentant , quæ ad eccleſiæ, uel
defuncti non remanent utilitatem , dũ
etiam mundus, caro , uel dæmon , uel
peccatum quodcunque hominem ex-
cæcat,& multa ei promittit, diuitias(vi-
delicet) uel delitias, uel honores , quæ
diu nõ ſoluunt,ſed mẽtiuntur, in facto
omnes ſe eſſe oſtendunt mendaces :
quia ſicut illa Marito , ita iſtis mentita 32
eſt iniquitas; habendo ergo reſpectum
ad finem ſic ornatorum , poſſet ab eis,
qui ſic non gloriantur, reſponderi , ſi-
cut reſpõdit Aquila Pauoni.(A.25.32.)
quia talis contra dominum gloriatus
eſt.(Hierem. 48.) Et ideo illorum de-
meritis exigentibus , & prædictorum
falſorum amicorum contra mortuos
fraudulentijs ſubſequentibus (teſte
Pſal.48.) Auxiliũ eorum ueteraſcet in
inferno à gloria eorum,quia auxilium
eorum,qui ſic gloriabãtur, & à tali glo-
ria poſt mortem per amicos iuuari ęſti-
mabant, ipſis iam in inferno exiſtenti-
bus,ita inueteratum eſt, q omnino eos
iuuare,uel à pęna ptegere non poteſt .
Quia reliquerũt alienis diuitias ſuas,in
quibus

quibus gloriati fuerunt, qui confide-
bant in uirtute ſua, & in uirtute diui-
tiarum ſuarum gloriantur (in Pſal.48.)
de quibus, ut falſæ opinabatur, frater
cum non redimit. Nec uxor uel filius,
vel alius amicus debita reddendo, vel
ablata reſtituendo, ſed potius ſe excu-
ſabunt, dicentes, quod ſequitur. Redi-
met homo; quia quando talia ab eis pe-
tuntur, ad executores eos mittunt, ſed
nec ipſi ſoluunt, Deum placantes: Vn-
de ſequitur. Non dabit Deo placatio-
nem ſuam, nec homini defuncto pre-
cium redemptionis animæ ſuæ. Ideo
ſequitur de ſic decepto, laborauit in æ-
ternum, poſtquam diues factus fuerit
homo, & cum multiplicata fuerit glo-
ria domus eius (in Pſal.) de illa (ſupple)
gloria, quam nec ſecum ſumit, nec eã
ei mittunt, ſic poteſt intelligi quod ſe-
quitur. Cum interierit, non ſumet om-
nia, nec deſcendit cum eo gloria eius.

Ar.7. ¶Sed miſericors Deus, qui quantum
in eo eſt, neminem uenenoſa vult pe-
rire gloria, tam contra uenenum glo-
33 riæ uanæ, quàm pernicioſæ multiplica-
tam tiriacã, remediumque multiplex,
atque efficaces prouidit medicinas.
Quarum prima accipitur ex ipſa natu-
ra, & conditione rerum, de quibus glo-
riantur, ipſe enim omnes in ſe malis
permixtæ ſunt (ſicut oſtenſum eſt. G.1.
18. cum multis ſequentibus) ut quan-
tum bonum ad gloriam malam trahit,
malum ſecum mixtum tantum retra-
hat Quod autem malis permixtæ ſint,
patet primo in rebus, in quibus ſumus,
ſecundo in illis, quæ accepimus, tertio
in illis, quæ ex nobis ſunt, quarto in il-
lis, ad quas tendimus.

¶Primum patet, tam in rebus nos
componentibus, quàm cauſantibus,
res enim nos componentes, ſicut ele-
mẽta, & qualitates, ex quibus ſumus,
quę diu ſine mali admixtione in nobis
non ſunt, quia frequenter contingit,
quòd unum illorum ex ſua ſuper alia
nimia excellentia, non ſolum corpora-
les inducit infirmitates ad mortem, ſed
etiam ſpirituales, quæ ex abundantia
coloris mentem voluptatibus inclinãt.
Ex quo ſequitur, quod de nulla ſanita-
te, ſiue corporis, uel animæ, quę tam eſt
inſtabilis, eſt inaniter gloriandum, & ſi
longa ſit ſanitas corporis, ubi mens eſt
infirma gloriandum non eſt, ſic nec de
corporali fortitudine, & pulchritudi-
ne, non ſolum quia interiori permixta
ſunt debilitate, & deformitate, ſed quia
iſta frequenter inducunt. Omnis enim Exẽpla.
gloria talis eſt, ſicut qui gloriantur de
pomo exterius pulchro, & interius ple-
no uermib', & putrefactione, & de ſac
co pulchro & forti pleno fecibus, & fę-
toribus, de qua 1. Machab. 2. Gloria ho-
minis impij ſtercus, & uermis, (ſicut pa
tet. P.7.45.) Idem etiam patet in rebus,
nos noſtrumque ſtatum, & conditionẽ
cauſantibus. Cauſæ noſtræ ſunt dupli-
ces, ſpirituales (uidelicet) & corporales.
Cauſa enim ſpiritualis totius eſſe boni
effectiua, quod in nobis inuenire, eſt
ipſe Deus. Cauſa vero corporalis ſunt 34
ipſi parentes carnales. Contra uero iſtas
duas cauſas, quæ in nobis bonum natu-
ræ, & uirtutis efficiunt ad quas haben-
do reſpectum, habetur materia gloriæ,
inuenitur duplex cauſa mala, quæ in
nobis cauſat malum culpæ & pęnæ: ſpi
ritus, ſcilicet malignus & peruerſa uo-
luntas, ad quas habendo reſpectum,
materia habetur humiliationis. Qui
ergo ſe glorificant, cogitantes ſe patrẽ
habere Deum in eſſe bono, & gratiæ.
Et parentes nobiles in eſſe naturæ, à
gloria illa ſe retrahant, cogitantes ſe in
eſſe ſuo malo, patrem habere diabolũ.
Io.8. ſcientes (teſtes Chryſoſt. ſuper il-
lud. Io.8. Nos patrem habemus Abra-
ham) quòd melius eſt de contemptibili
genere clarum fieri, quàm de claro ge-
nere contemptibilem naſci. Quan-
do enim de claro genere clarus naſci-
tur, tota gloria clarificationis eius
ipſius ſolius eſt naſcentis. Qui autem
de contemptibili contemptibilis turpi-
tudo communis eſt. Qui autem de cla-
ro contemptibilis naſcitur, omnis tur-
pitudo illius eſt. Ideo melius eſt, ut in
te glorientur parentes, quàm tu in pa-
rentibus,

rentibus glorietis, quia qui prodeſt ei,
quem ſordidant mores, genera clara?
Aut qui ei nocet generato uilis, quem
mores adornant. Quid profuit Cam,
quàm Noe fuit filius, ſecũdùm animã
factus ſeruus, aut quid nocuit Abrahã,
quòd patrem habuit Aram luteorum
Deorum cultorem? Ex quibus patet,
quòd maior gloria eſt alicui, quòd ſit
filius ruſtici, & ſeruus corpore, ſed no-
bilis ſpiritu, quàm ſit filius regis, & no-
Exẽpla. bilis origine, ſed ſeruus mente. Primo,
35 quia uera gloria non attenditur penes
originem, uel principium, de quo eſt;
ſed pęnes conditionem propriam, quia
ſic pulices, & alij uermes, qui ab homi-
ne originem trahunt, nobiles eſſent.
Sic etiam pomum putridum, quod eſt
ab optima arbore. Et diabolus qui eſt
ab optimo Deo. Et Cain qui fuit ab
optimo Adam, & furfur quod eſt ab
optimo grano, in ſe optima eſſent. Et
propterea, ſi prima omnium reſpiciatur
origo, non habet unus, unde ſuper aliũ
ſe glorificet, aliumque contemnat, tan-
quam uiliorem, quia omnes de eiſdem
parentibus ſunt primis, omnesque de
eodem luto. Si enim nobiles de auro,
& ignobiles feciſſet de luto, cauſam ha
berent ſuperbiendi, ſed ex quo omnes
ſunt de una materia; in hac parte ex-
cluſa eſt gloriatio tua. Secundo quia
nobiles ſpiritu, ſunt nobiles ſecundùm
partem digniorem. Cum ergo à di-
gniori denominãdum ſit unumquod-
que, iſti potius dicendi ſunt nobiles,
quàm illi. Ideo dicit Hieronimus in
epiſtola ad Marcellam, quòd ſola apud
Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis,
ſumma apud Deum nobilitas eſt, cla-
rum eſſe uirtutibus. Alia autem no-
bilitas, ſi ſola ſit, parum valet, quòd pa-
tet primo, ex eius origine, de qua dicit
Auguſt. de ciuitate Dei, quòd regna in-
ceperunt à primo rege Nembroth, qui
fuit uenator animalium, & oppreſſor
hominum, & reuera; ſicut à tali rege
36 primo uenit nobilitas, adhuc illius no-
bilis conditiones modernis temporis
nobiles ut plurimum ſequuntur. Se-
cundo ex natura ſui, quia nobilitas ſe-
cũdùm Senecam nihil aliud eſt, quàm
diuitiæ antiquatę. Tertio ex eius effe-
ctu, quia (ſecundùm beatum Gregoriũ,
2. Dialogorum. cap. 24.) Nonnullis ſo-
let nobilitas generis parere ignobilita-
tem mentis. Sic ergo apud mundum
nobilitas prolis non ſufficienter pro-
batur per nobilitatem patris, quia di-
cit lex Codice lib. quarto, titulo de pro-
probationibus l: neque natales, quòd
ſi ꝓbaui me eſſe ingenuum, & per hoc
volo probare filiam meam eſſe libe-
ram, non ualet probatio, quia poteſt
eſſe nata ex ancilla. Ita nec apud Deũ
nec etiam apud rei ueritatem, &c. Li-
cet quis ſi ex nobili patre Deo, & rege
terreno, ſic ex parte alterius parentis
magnam uideatur habere nobilitatē,
propter tamen ignobilitatem alterius
parentis, quia (ſcilicet) de illis eſt de
quibus. Ioan. 8. Vos ex patre diabolo,
&c. Quem etiam parentem in ſimi-
litudine interiori, in anima, & ex-
teriori, in opere ſequitur, totus de- 37
bet dici ignobilis. Et ſi auctoritas, Exem-
uel lex deeſſet, ratio hoc fateri cogit, plum.
quia ſi illi ignobiles, & ſeruilis con-
ditionis ſunt apud mundum, qui do-
minis in operibus ſeruierunt uilibus,
qui maximum eis dant redditum. A
multo fortiori ratione illi uiliores ſunt
ſerui, qui uiliori ſeruiunt domino (ſci-
licet) diabolo, & in uilioribus operibus
peccati. Et qui cum maximis labori-
bus die noctuque eius famulantur ob-
ſequio, & grauiſſimum ei dant reddi-
tum, animam (uidelicet) propriam, &
pro eius amore, domum cęli pro domo
commutant inferni. Si enim uoce ho-
minum ſeruus eſt domini, qui de iure
prædicta facit opera, ergo à fortiori vo-
ce veritatis, qui facit peccatum, ſeruus
eſt peccati. Ioan. 8. Et tanto eſt ſeruus
peccati uilior, quanto in ſe maior, quia
dicit Iuuenalis, quòd omne animi ui-
tium tanto conſpectus eſt in ſe, quanto
maior eſt qui peccat. Hinc eſt quòd Exem-
quidam ſapiens ait, quòd non uiuen- plum.
tes ſecundùm nobilitatem parentum
bonorum,

bonorum,& Dei, ſed ſub vmbra illorũ
glorìantes, ſimiles ſunt locis ſordidis à
Sole illuminatis. Ex omnibus iſtis prę-
dictis, pro finali concluſione & ſenten
tia, cuilibet dici poteſt illud iuuenalis.
Malo pater tibi ſit terſites, dummodo
tu ſis eacidi ſimilis, vulcanaque arma
capeſcas, quàm te terſitæ ſimilem pro-
ducat Achiles. Et illud Gal.6. Vnuſ-
quiſque opus ſuum probet, & ſic in
ſeipſo tantum gloriam habebit, & non
in altero (ſcilicet) parente. Secundo
idem patet in rebus, & bonis, quæ acci-
pimus, ille etiam defectum habet anne
xum, quia bona illa, ſiue ſint naturæ,
vel fortunæ, uel gratię, non accepimus
ad purũ dominium, ſed ad purum cõ-
putum. Vnde beatus Grego. in Hom.
38 exponens illud (Math.25. Vni dedit
quinque talenta, &c.) Cum (inquit) cre-
ſcunt dona, creſcunt & rationes dono-
rum, tanto ergo quiſque ad ſeruiendũ
Deo pronior eſſe debet ex munere,
quanto obligatorem ſe reſpicit in red-
denda ratione. Et quantum mentem
eleuant bona accepta, tantum depri-
mat timor redditionis, quòd punitio-
Exemplum. nis pro malo uſu, homines enim quã-
doque de habendo, rerum diſpenſatio-
nem tentantur. Cogitantes uero du-
rum computum, tentationem miti-
gant, intantum, quòd aliquando uix
inuenitur, qui libenter eſſe velit domi-
ni terreni in prædio ſuo præpoſitus. Si
ergo illi quaſi inuiti, & cum timore re-
rum diſpenſationem dominorum ter-
renorum propter computum recipiũt,
quos tamen in computo quandoque
fallere poſſunt, quare intantum cupis
diſpenſationem rerum, & bonorum
Dei, quem in computo fallere non po-
tes? Et cur ita de eis gloriaris, & male
expendis, ac ſi computum de eis nun-
quam exigeret? Quomodo ad apoſto-
lum reſpondebis. 1. Corinth.4. Quid
39 (inquit) habes, quod non accepiſti?
Quare ergo gloriaris, quaſi nõ accepe-
ris. Tertio idem patet in bonis, q̃ à no-
bis fiunt, cuiuſmodi ſunt locutiones,
cogitationes, & operationes bonæ, hęc
tamen in tanta puritate in nobis non
inueniuntur, quin quandoque mixtu-
ra mali appareat & naturam boni exce
dat, quia pro una bona cogitatione, uel
locutione, ſeu operatione bona, quam
ad honorem Dei cogitamus, uel loqui-
mur, vel operamur, quandoque decem
habemus malas, uel ocioſas, & pro uno
die ieiunij, & abſtinentiæ, plures da-
mus uoluptatibus, & pro uno denario
pro Deo, & proximi compaſſione ex-
penſo, centum expendimus circa pro-
prias delitias, & mundi uanitatem, &
pro uerbo utili, multa loquimur, & plu
ra cogitamus ocioſa, uel forte pernicio-
ſa. Quantum ergo bona mentem ad
uanitatem eleuant, tãtum mala ad hu-
militatem deprimant, & quantum ina-
niter lætatur, quando cogitat, narrat,
vel audit, quæ fecit bona, ita triſtetur
cogitando, uel audiendo mala, quæ co-
gitauit, loquebatur, uel fecit, uel quæ
circa ſuas expendit uoluptates, uel ua-
nitates. Sed (heu) ſunt aliqui hipocri-
tæ, qui bona quæ fecerunt pro Deo, li-
benter cogitant, iactant, narrant, & au-
diunt, quantum (ſcilicet) fecerunt, ſuſti-
nuerunt, uel expẽderunt pro Deo. Sed
quantum cogitant, uel laborant, uel ex-
pendunt circa delitias proprias, & ſuas
uoluptates implendas, nec libenter au-
diunt, uel narrant, uel quouiſmodo
oſtendunt, licet plura in illa parte oſtẽ-
dere poſſint. Tales modum ſequuntur
uxoris cuiuſdam, de qua fertur, quòd
marito ſuo capucium fecerat, & ſibi ipſi
ueſtem. Amicis uero, & alijs domum
ſuam intrantibus, ſemper capucium Exemplum.
ſuum oſtendebat, dicens. Ecce quid fe-
ci marito meo; de ueſte uero nihil di-
xit. Sic qui gloriam propriam quęrit.
Ioan.7. Non ſic glorietur omnis caro
coram illo. 1. Corin.1. Quarto idem pa- 4
tet in rebus, ſeu finibus, ad quas tendi-
mus, ipſe enim licet bonis ſint bonæ,
quantum ad animam, quam à carcere
huius ſęculi liberant, habent tamen
malum pœnæ, quantum ad corpus, an-
nexum, ſi quæ uero animam non libe-
rant, quin fines tam corporis, quàm
animæ,

animæ,ſint malis pęnæ permixtæ, uel
potius plenæ malis omnibus, dubium
non eſt,quia ipſi omnia tam bona na-
turæ,quàm fortunæ cum dolore amit-
tunt, & ad pęnam pro illorum abuſu
trāſeunt. Quantum ergo cor ad uani-
tatē eleuant,dū eis abutuntur, tantū il-
lud ad humilitatem deprimāt abuſus,
cogitando finem.Cogitando finem(ui-
delicet) omnium in quibus gloriatur,
quomodo(uidelicet) bona exteriora a-
mittent, uel deſeret, quomodo corpus
pulueribus,& uermib⁹,& anima pęnis,
& dęmonibus tradet. Talia enim em-
plaſtra cordis inflationi appoſita, om-
nino illā mitigarent & ſanarent (ſicut
Exemplum. patet.T.5.41.)Quia ſicut ferrum cultel
li ad inflaturā, q̄ ex ictu in fronte ſur-
Exemplum. git,ſua frigiditate illum mitigat & im-
pedit calorem. Sicut etiam infirmitas,
quę in oculis incipit, uel etiam ſanitas,
quæ in oculis habetur,ſanatur,& con-
ſeruatur, loca uirida & ſpeculum reſpi
ciendo, ita ponendo ſuper cordis in-
flationem frigiditatem corporis, ſcili-
cet,mortui,cum alijs conditionibus, &
putrefactionibus, reſpiciēdo etiam lo-
ca, & ſpecula ſepulcrorum, & cimite-
riorū uiridia;ubi illi,qui nos præceſſe-
runt,ſunt ſepulti, cor, & oculos ſanat
infirmos,ſanos uero in ſanitate conſer
uat: ſi tamen diligenter, & intime, &
prope ad cor,& oculos cordis ponātur,
& oſtendantur. In nimia uero diſtantia
nec corpus,nec animam iuuant.
41 ¶Ex intimis ergo cordis ſollicitè co-
gitandum eſt, & a corde proprio quæ-
rendum, ubi ſunt mali mundi amato-
res,qui parū ante nos fuerunt?ubi ſunt
mali mundi principes,reges, comites,
& alij terrarum domini, qui cū ſuper-
bia,& magno apparatu,& æquitatu ui-
xerunt,qui canes multos;& multam,&
malam familiā nutriebant, qui magna
palatia, & prędia multa,& terras latas,
cum multis redditibus poſſidebant, &
corpora ſua in delitijs, & uoluptatibus
gulæ,& luxuriæ nutriebānt, qui ſubdi-
tos ꝓ prædictis nutriēdis dure, & cru-
deliter regebāt,& excoriabāt, ubi inſu-
per ſunt falſi mūdi ſapiētes,iudices, aſ-
ſeſſores,aduocati,& iuratores,atq; piuri
patrię ad infernū ductores, qui ꝓ mu-
neribus Deū, & regnū cęlorū vēdebāt,
& infernū emebāt?vbi iterū ſunt vſura-
rij,qui ſciebāt de obolo denariū, & de
vndecim duodecim facere,& de modio
frumēti,vel eius valore duos,vel tres fa
cere,& falſi mercatores, qui hominē in
facie decipere ſciebant,dr̄ enim, ꝙ non
eſt magiſterum decipere hominem in
abſentia,ſed in præſentia. In quo facto
ipſi ſe eſſe magiſtros oſtendunt,& cru-
deles executores,qui ſuper dolorē mu-
lierum mortuorū addiderunt,ubi ſunt
mali uiri eccleſiaſtici,qui peſſima popu
lis,exēpla prębebāt?vbi ſuperbi?vbi in-
uidi? ubi luxurioſi, & guloſi, & cęteri
criminoſi? vel quid omnibus ꝓdeſt p̄-
dictis in corpore, vel anima, & exterio-
ri ſubſtātia,uel fortuna, iſta oīa diligen
ter cogitāda ſunt,& ſollicite,quæ ſi co-
gitaueritis,inuenietis, ꝙ de diuitijs, de-
litijs, & huiuſmodi nihil habent. Cor-
pus etiam uermes habēt, ſicut uidetis.
Si uero de anima dubiā habueritis q̄-
ſtionem. Reſpondet. Iob 21. Ducunt
in bonis dies ſuos,&c. Hæc cogitemus,
& ne nos ſimilia agamus, inueſtigan-
dum eſt. Nota. M.11.24.
¶Quę oīa ſi diligenter inueſtigētur,
inuenientur,& oculo fidei uidebitur, ꝙ 42
mirabilem fecerunt cōmutationē, ſeu
mercationē, quia iſtud ſęculum, quod
habuerūt,& cęlum,quod habere potue
runt ꝓ breui deſiderio, hic, & in infer-
no alibi permutauerunt,ubi cū magnis
palatijs,& pulchris aulis, & cameris, &
picturis,& odoriferis balneis, & molli-
bus lectis,& laſciuis amplexibus,& ma
gna familia,& largo dominio, quæ hic
male acquiſierunt, vel quibus hic cō-
tra Dei honorem,& propriam ſalutem
utebantur, habebit anima loco palacij,
& aulæ, uel cameræ,profundum infer-
ni lacum cū his, qui deſcendunt in ꝓ-
fundum laci. (Iſa.14.) Corpus uero ar-
ctū ī terra puteū, ꝓ odoriferis balneis,
habebunt ibi balneū omni balneo pi-
ceo,& ſulphureo nigri⁹, & fętidi⁹. Iſa.3.

Pro ſuaui odore, fętorem pro lecto molli, lectum omnibus clauis, & ſpinis habebunt amariorem, & duriorem, pro amplexibus inordinatis, amplexus ibi habere poterunt tutionum infernaliū.
Exemplum. Sicut patuit de milite, cui dæmones poſt mortem omnia, quæ exercuit in vita, miniſtrabant in contrarium, & conuertebant ad pęnam (ſcilicet) pro mulieribus buffones, &c. pro magna familia, & ſequentium multitudine, corpus uermium, & anima multitudinem dæmonum habebit, & pro largo dominio, arctus utriſque, & æternus erit carcer, pro diuitijs paupertas, pro delitijs pęna, pro honore miſeria, & contemptus, pro riſu fletus, pro gula, & ebrietate fames, & ſitis ſine fine, pro ludo inordinato ad taxillos, & huiuſmodi, triſtitia. Et pro tormento quod alijs intulerunt ad tempus, tormentum ęternum habebunt.

43 ¶Si animas infirmas ſanare, uel ſanas conſeruare uolumus, illos cum mentis oculis reſpiciamus, & illorum fortunam (de quibus dictum eſt) ſollicite cogitemus, quomodo eis peſſime accidit, qui paucis annis uel breuiſſimo tempore elapſo nobiſcum fuerunt, comederunt, & biberunt, & luſerunt, & riſerunt, in diuitijs, & uoluptatibus uitam duxerunt. Et teſte Deo. Job 21. Et Baruch. 3. Ad infernum deſcenderunt. Quid eis prodeſt breuis lætitia, inanis gloria, mundi pompa, magna familia, falſæ diuitiæ, & quicquid hic finem habuit? De quibus nota. D. 1. 5. Vbi nunc riſus, ubi iocus, ubi iactantia, ubi lætitia, ubi laſciuia, ubi diuitiæ? &c. Quæ notatur. M. 11. 94. Reſpōdetur. (Sapien. 5) Tranſierunt omnia, velut vmbra, &c. Et Iſaiæ 24. Reſpondetur, quod ceſſauit gaudium timpanorum, quieuit ſonitus lętantium, cū gaudio non bibent uinum amplius. Nec etiam alia facient, quæ facere conſueuerunt, hæc cogitantes dicant cum Pſal 7. Gloriam meam in puluerem deducat, ſcilicet, cogitatio mea, gloriā quippe mundi huius in puluerem deducit qui ſollicite cogitat, quomodo in puluere & miſeria finietur. Qui cogitat, quòd ſicut prædicti nullum commodum habent de omnibus, de quibus hic inaniter gloriabantur, ita nec ipſe habebit. Non eſt aliquis, quin concederet, quòd prędictis iam damnatis nihil proſunt omnia prædicta, in quibus male gloriabantur. Et quare ergo in lecto ſuo à ſumno excitatus non cogitat, quòd ibi alij cogitabunt de eo, quādo de illorum fuerit ſocietate ſeparatus, quare iterum non cogitat, quid ſibi ualebunt omnia iſta, quando ipſe fuerit damnatus? quòd etiam turpe erit coram toto mundo in fronte, omnia peccata oſtendere, & ſacculum malorum acquiſitorum portare. Si enim hoc de alijs, & non de ſeipſo cogitat, gloriam aliorum, & non ſuam in puluerem deducit. Talis poteſt dicere, gloriam meam, &c. Nota. M. 11. 101. Et reuera uidetur, quòd pauci hoc dicere poſſunt, quia pauci ſunt, qui de alijs 44
exemplum accipiunt (ſicut patet. E. 7. 17.) Sed deſideria ſua, ſicut illi, qui in inferno ſunt, ſequebantur, ſequuntur, immo multi illorum peiores ſunt illis, quorum corpora in puluerem conuerſa, quos ſi loqui poſſent, rationabiliter reprehendere poſſent, quando per cimiteria, ubi tacent, tranſeunt, & dicere. O miſer homo, quid cupiditates, & uoluptates tantum quæris? quare es tu ita malus. Ecce miſer attende me, & cognoſce te, quod tu es, ego fui, & quod ego ſum, tu eris, ſicut omnia mea tranſierunt, ita omnia cito tranſibunt, ſcito, ꝙ ſi mortui ueraciter ſic alloqui poſſent, ſi loquendi facultas adeſſet, ita diceret, ſatius eſt tamen, quòd ex eorum ſtatu ſimus præmoniti, quàm lingua, & quòd eos iam ſepultos uidentes, eis, qui nobis loqui non poſſunt, ad noſtrā utilitatem loquamur, dicentes, nonne iſti ſunt, qui aliquando pro cupiditate currebant, & laborabant, qui ſuperbe vixerunt? qui pugnis luxuriæ, & gulæ & cæteris uitijs ſeruiebant: & nunc nihil eſt, quantum ad corpus; niſi pulueres,

res, uermes, & oſſa, quantum ad animā, pœnæ. Heu, nos miſeri, ſi ſic uixerimus, ſic erimus. Sic gloriam propriam
45 in puluerem deducant. Nota de iſta materia. G. 5. 2. 3. Sed forte cœmiterium reſpicientes, tales eis cogitationes minime faciunt: quia nullas animas in inferno æſtimant, quorum corpora ibi ſepulta conſpiciunt. Sed reuera, ſicut temerarium eſſet iudicium dicere, de hoc, uel de illo, quòd in inferno eſſet, ita ubi multitudo ſepulta eſt, erroneum uidetur dicere, quod nulli illorum dānati ſint. Si enim ueritas aſſerit illum diuitem. (Lucæ 16.) in inferno ſepultum, contra ueritatem loquitur, qui eis ſimiles, uel peiores in uita, & in morte, in inferno eſſe negat. Sed multi peius uiuunt, quàm euangelium recordetur ipſum uixiſſe, quia non legitur aliena rapuiſſe, nec cum alienis mulieribus peccaſſe, ſed ſuo non dediſſe, & guloſè de ſuo uixiſſe. Ergo multi maiorem habent pœnam, qui pro ſpeculo (de quo mentio eſt facienda) ſufficiunt. Ex quo (ſicut iam oſtenſum eſt) omnes res, uel bona, de quibus homines gloriantur, defectum includunt, quæ ueram gloriā in eis ponere impedit, & docet, nō eſſe in eis gloriandum, optimum conſiliū, & remedium (ſecundum Chryſoſt. ſuper Ioan. Homel. 13. eſt) iſtam gloriam ſpernere, & aliam quærere; ſicut (inquit) terrenas diuitias propter maiores, & uitam hanc propter meliorem, ita gloriam hanc propter æternā, quę eſt ſine defectu, & mixtura mali, q̄ eſt in Chriſto Ieſu cum gloria cœleſti. 2. Tim. 2.

46 ¶Secunda medicina, ſeu remedium contra uanam gloriam accipitur penes recipientis efficaciam, quòd uidelicet eam corde recipiens cito, & expedite eam expellat (ſicut dictum eſt de cogitatione. C. 10. 2.) quia ſicut uentus ex una parte intrās, & ſtatim ex alia emiſſus, domum non proſternit, ita nec uana gloria ſi menſuram non excedat, de quo. 2. Corinthior. 10. nos autem nō in immenſum gloriamur, ſed ſecundum menſuram. Secunda accipi poteſt ex omni creatura, omnia metalla, ſeu mineræ quanto maioris ſunt pretij tanto profundius abſconduntur, in ſignum, quòd opera quanto meliora, tanto plus abſcondita ſunt, ne ad uanitatem oſtendatur. Octauianus etiam Imperator homo ſaracenus, in tantum uanam gloriam fugit (ſicut legitur in paſſionario ī hyſtoria Natiuitatis Chriſti) quòd poſtquàm à Sibilla de Chriſti natiuitate informatus fuit, dominum ſe uocari prohibuit. Angelus etiam in Apocalipſi nos hanc fugere docuit, quando à Ioanne adorare noluit. Poſtremo hoc etiam docet ipſe creator, de parentela paupere naſcendo, in Præſepi quieſcendo, qui eum facere regem uoluerunt, fugiendo, in omnibus uerbis & factis ſuis exemplum oſtendendo, & dicendo. Ego gloriam meam non quæro. Ioannis 13. Nota aliud remedium: G 3. 13.

Exemplum. Exemplum. Exemplum.

¶Gratia. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Quinque modis gratia ad hominem uenit, & ſic quinque militates, & beneficia homini ipſi confert.*
Primò gratia ad hominem accedit, tanquam lumen ſuperueniens homini in loco obſcuro moranti, & hoc modo gratia præueniens dicitur.

2 *Secundò, gratia ad hominem uenit, tanquam ſanans: & docens.*
Et hoc modo gratia initians appellari poteſt.

3 *Tertiò, gratia homini aduenit, tanquam confortans, & exhortans.*
Et hoc modo gratia proficiens uocitatur.

4 *Quartò, gratia ad hominem mittitur, uelut ducens, dirigens, adiuuans, & cooperans.*

5 *Gratia cooperans eſt optima nauis noſtri cordis, ac corporis Ancora, nauclerus, & gubernaculum, & eſt quicquid ad nauem ſtabiliendam, uel ducendam pertinet:*

pertinet. Et hoc modo gratia iſtæc, cooperans, ducens, gubernans, cibans, operiens, præloquens, atque perſeuerans paſſim nuncupari poteſt.

6 *Quintò, gratia homini miſſa eſt tanquam perficiens, & deſiderium implens. Et hoc modo Dei gratia, quæ perficit, conſumans gratia uocatur.*

7 *Gratia præueniens, & proficiens, & perſeuerans Nubi comperari poteſt, quia ipſa obſcura eſt reſpectu gratiæ conſummatæ (id eſt) gloriæ futuræ; quæ columna ignis uocari poteſt.*

8 *Gratia ab homine ſeipſum ad illam diſponente, & Deo largiente infallibiliter acquiri, ac poſſideri poteſt.*

Hæc autem hominis habilitatio, ſeu diſpoſitio (qua mediante gratia diuina comparari ſolet) quinque conditiones expoſtulat.

9 *Prima huius diſpoſitionis conditio eſt mundicia quoad hominem.*

Secunda conditio eſt, quod Deum contemplatio, & ellenatio.

10 *Tertiam humanæ diſpoſitionis conditionem eſſe quoad proximum iuſtitiam luce clarius apparet.*

Quartam hominis ad gratiam recipiendam conditionem eſſe, quoad pauperē, & inopem, pietatem, & largitatem, ſeu munificentiam conſtat.

Quinta huiuſce hominis diſpoſitionis conditio eſt grata quoad omnes tam nobiles, quàm ignobiles demiſſio, & humilitas.

11 *Tria profectò, ut Dei gratia melius tueri, & cuſtodiri in nobis poſſit expediunt; ſcilicet vſus, augmentum & humilitas.*

Primum vſus, et oſtēſio, ad gratiæ cōſeruationem exigitur gratia enim homini non modo exhibetur, ut ipſam habentē Deo gratum faciat: quæ gratia gratum faciens uocitatur.

Sed etiam ut alios Deo ipſi gratos reddat; & hæc gratia gratis data paſſim ab omnibus theologis nuncupatur.

12 *Secundum, quod pro gratiæ conſeruatione requiritur, augmentum eſt; quod quidem ab uſu emanat: hoc in loco ulterius tibi animaduertendum eſt, quomodo illa euangelica ſententia intelligi debeat, ſcilicet, omni habenti dabitur.*

13 *Tertio, & ultimo, pro eiuſdem in homine gratiæ conſeruatione humilitatem neceſſariam eſſe, exemplis luculentis exponitur.*

14 *Qui gratia ſibi à Deo præſtita non utuntur, ſed potius abutuntur; non ſolum, quoad priuilegij priuationem, quo non utuntur, ab ipſomet Deo puniri debent; Sed etiam pœnis grauioribus in ipſos animaduertendum eſt, quia et iniurias Deo, & Dei publicæ damnum præcipue afferunt.*

15 *Ille, qui ſcientiam ad erudiendum, & gratiam, ac uenuſtate ad orandum, & tempus ad pænitendum, callet, & habet, non tamen operatur, ſed ocioſè torpet; talentum amittet, & ab eo ſanè auferetur; & pro damno etiam allato Deus de ipſo diras pœnas iuſtè ſumere debet.*

16 *Deus miſericors, & clemēs, omnibus eius gratiam, quæ ſaltim neceſſario eorum ſaluti conducit, libenter largitur, quia eam non æqualiter omnibus tradit, ſed tamen tantam ſingulis offert, quantam eorum ſaluationi (modo cooperari noluerint) ſatis eſſe cognoſcit.*

17 *Si Deus adeò corporum minoris dignitatis, & naturæ curam gerit quod ſatis, ſuperquè ſibi de lumine, & de potentijs conſulit quibus ſe ipſa in eſſe naturæ conſeruare, & debitum finem attingere, & applicare poterunt; neceſſe etiam eſt dicere, Deum ipſum itidem agere, ac prouidere animabus noſtris, tum ob nobiliores eius naturæ bonitatem, tum ob melioris communicatæ naturæ, quæ gratia eſt, conditionem.*

18 *Si lumen gratiæ eſt magis bonum Solis lumine, quod, pro uiribus omnia corporaliter radiat, & illuſtrat; & omnibus corporalibus oculis ſe oſtendit.*

Multo magis lumen gratiæ (quantum in eo eſt) omnes animas illuminat, & ſe cunctis ſpiritualibus oculis offert.

19 Qui

19 *Qui hanc in Deo eſſe prouidentiam, inficiari audet ipſum ſcilicet Deum gratiæ lumen cunctis hominibus non præbere, atque offerre; quamplura de eo inconuenientia profert.*

Primum indecens eſt, quòd ipſum ignarum, & inſipientem eſſe affirmat.

Secundum inconueniens eſt, quòd ipſum impotentem, & omni natura deteriorem facit.

20 *Sufficientia in producto ſufficientiam in producēte oſtendit, atque inſufficientia in producente, inſufficientiam in producto arguit, & commonſtrat: & è regione etiam ſufficientia in uno, ſufficientia in alio eſt.*

Et ita ſi Deus deficeret producto in diuina productione circa ea, quæ neceſſaria ei eſſent ad ſalutem, & ad finem æternum conſequendum, ad quem ordinatur, & dirigitur; ipſius producentis inſufficientia pateſieret: & ſic Deus impotens, uel omni natura deterior eſſet.

Sed hoc mendacium aſſerere, non ſolum hæreticum, ſed etiam aduerſum & oppugnans omni naturali rationi clarè eſſe dignoſcitur.

21 *Ille temerarius quem perſoricata fronte dicere non pudet, ſimilem rationem non eſſe de natura operāte neceſſitate, et de Deo operante voluntate, & qui temerè aſſerit, voluntatem in Deo peioris eſſe conditionis, quàm ſit.*

Neceſſitas in brutis, conuincendus eſt bimembri ratiotinatione.

22 *Tertium inconueniens & indicibile de Deo eſt, quòd negans in ipſo hanc prouidentiam in neceſſarijs fore, Deum de creaturis non benemereri audacter affirmat.*

23 *Sententia, aſſerentium, Deum filijs, & bonis, ac Innocentibus gratiam offerre: ſed ipſis peccantibus eam amouere, ac retrahere, nec iterum offerre, prorſus reſſellitur tam exemplo, quàm ratione, & auctoritate.*

Primum exemplo Solis radios non retrahentis, etſi homo oculos claudat.

24 *Ratio uero ſumitur ex Chriſti doctrina, docentis remittere conuicia, & iniurias uſque ſeptuagies ſepties, id eſt, ſemper.*

25 *Gratiarum receptio, virtutumq́ue operatio conditionē quodāmodo matrimonij, & fructuum productionis, et ægrorum ſanationis ſequuntur.*

Uno ad matrimonium contrahendum uoluntatem promptam habente, Sole etiā terram debitè illuminante, & medico ritè inſtituente ac docente, ſi in his nullus producitur effectus; cui aſcribi debet defectus? non primo, cuius uoluntas eſt parata, nec ſoli, nec Medico: ſed alteri cuius uoluntas diſſidet, atque diſtat, & colono, qui terram ſuā non deponit, & radicibus arefactis, & uoluntariè infirmo.

26 *Ita gratiæ defectus, uel bonæ operationis, uel animæ interitus per culpam, nullo pacto Deo attribuendus eſt, quia Dei uoluntas ſemper parata eſt; & quoad fieri per ſe poteſt, omnes ſemper illuminat, atque demum cunctas noſtras infirmitates accurat.*

Sed nobiſmetipſis omnis defectus penitus uendicari debet.

27 *Eundem defectum à nobis tantum oriri pluribus præclaris exemplis pandere conatur.*

28 *Si vnus eſt terra eius ſpinas, & tribulos ac urticas uitioſum producit; & alius, habens terram ſuam ſatis propinquam terræ primi, à terra eius fructum caſtitatis, ieiunij & eleemoſynarum, cæterarumq́ue uirtutum; ſi ille defectum Deo aſcribit, Deumq́ue ipſum, cauſari non erubeſcit, prorſus mentitur, & falſum meherclè affirmat.*

Gratia enim Dei ipſi minime deeſt; ſed ipſe gratiæ Dei utique deeſt.

29 *Deus nos ſua gratia vbique praſtolatur; & nos Dei gratiam neutiquam expectamus: Deus etenim iure optimo dicit. Expectaui, ut faceret vuas, & tamen fecit labruſcas.*

Quam quidem auctoritatem ſatis ſuperq́ue ad rem facere, vberius enucleatur.

30 *Illis, qui dicunt, diſpoſitionem ad gratiã recipiendam uel retentionem ad iam habitam conſeruandam, in illorum poteſtate, ac uoluntate non eſſe. Reſpondetur quod Deus in illo, quod diſpoſitionem ad gratiam aſſequendam præcedit, & quod eum in gratia adepta conſeruat, nunquam deficit: quia ſi tunc fecerint, quicquid ab ipſis fieri poterit, eis certe bene, erit, ac proderit.*

31 *Deus materiæ diſpoſitæ animam infundit, & animæ diſpoſitæ gratiam largitur, ut ſuæ prouidentiæ debitum reddat, & notas faciat diuitias gratiæ eius.*

GRatia Dei.

Primo, oſtẽdenda eſt utilitas in habente. Secundo, quomodo haberi, & acquiri poterit. Tertio, quomodo habita in opere oſtendi, & in eſſe conſeruari debeat. Quarto, pęna non bene utentium gratia eis conceſſa. Quinto, oſtenditur, quòd non eſt defectus in Deo, quin omnes gratiam habeant, eamque conſeruent, & in uiſu, & in opere oſtendant. Sexto oſtenditur, in quo huiuſmodi ſint defectus. Septimo, quare actualiter malis offertur, uel futuris malis datur, qui ea abuti, uel eam amittere uolunt.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum eſt ſciendũ, quòd gratia quinque modis ſe habet ad hominem, cui aduenit, & ſecundùm hos quinque modos, quinque ei cõfert

1 utilitates. Primo ſe habet per modum luminis præuenientis, uel ſuperuenientis homini exiſtenti in loco obſcuro, quòd quidem aerem purgat, tenebras expellendo ſua claritate, hominem circundat, & lætificat. Sic gratia hominem exiſtentem in tenebris peccati originalis, uel actualis, præuenit ſua claritate eum circundando, ſe ipſamque ei offerendo, & (quantum in ea eſt) peccatorum tenebras de anima expellendo. Et ſecundùm hoc dicitur gratia præueniens nos (ſcilicet) in peccatis exiſtentes, ut iuſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundùm ſpem uitæ æternæ. Thitũ. 3. peccatorum tenebras prius expulſis. Secundo ſe habet per modum ſanantis, & docentis. Primùm patet, quia ſanitatis contraria, peccatorum (uidelicet) moleſtia, & tenebra, per pręuenientem excluſa, incipit ſanitas, & claritas in anima. Secundum etiam patet quòd ſicut oculis mediante luce diſcit, quid ſit intus, uel in libro, 2 Exemplum.
vel extra in domo, ſiue nociuum ſit, ut fugiat, ſiue utile ut appetat. Sic anima mediate luce gratiæ diſcit, & uidet, qđ ſit intus, in conſcientia bonum, uel malum nigrum, uel album. Quid etiam ſit extra in locutione, uel operatione nociuum, & fugiendum uel utile, & proſequẽdum. Et ſecundùm hunc effectum vocari poteſt gratia initians. Qui enim alium informat, quomodo malũ fugiat, & bonum eligat, bonum in eo quodam modo initiat. Sic gratia, quæ idem in nobis facit, ſicut patet per hoc, ꝙ de illa dicitur ad Thi. 2. Apparuit gratia Saluatoris omnibꝰ hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſęcularia deſideria (quantum ad fugam nociui) ſobrie, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſęculo (quantum ad proſecutionem utilis.) Tertio ſe habet per 3 Exemplum.
modum confortantis, ſicut enim tenebris de domo, uel infirmitate de corpore expulſis, uiſo quid agere, uel quid fugere debeat, contingere poteſt, quòd ille, qui eſt ſic illuminatus, uel in quo ſanitas initiatur, timeat propter aliqua, quæ ſibi dura uidentur, malum fugere, vel bonum proſequi, & ſanitatẽ, quod bonum uidet, & quam ſanitatem habere incipit. Neceſſarium ergo, & conſequens uidetur, ꝙ Medicus, uel amicus eum ad fugiendum malum, & uiriliter ad proſequendum bonum, animet, & confortet, & proficere faciat in incępto. Sic ſpiritualiter multi in gratia uidentes, quid fugiendum, faciendumque fuerit ad hoc, ut ſanitas perfecta haberetur,

haberetur, trepidauerunt timore, ubi non fuit timor, quos amicus, uel medicus noſter (mediante gratia) confortat. (2.Timo.2.) dicens. Tu autem fili mi confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Et quantum ad hunc effectum uocari poteſt gratia proficiens, quia illum, cui ſic aduenit uelle, & efficaciter

4 operari, & proficere facit. Quarto ſe habet per modum ducentis, diligentis, adiuuantis, & cooperantis, quia ſicut corporaliter bonum initians, in initioque ad proficiendũ confortatus, quandoque indiget in via, vel peregrinatione, uel nauigatione, quam incipit, directione, ductore, & coadiutore, ad hoc quòd illam contiuet, beneque in illa perſeueret, alioquin poſtquam nauigationem, uel peregrinationem inceperit, rediret, bonum inceptum deſerens infidelis uero pater, uel amicus uidens filium in tali puncto, & neceſſitate redeundi, eum ad perſeuerantiam nõ ſolum uerbo animaret, ſed opere, dicens. Ego tecum uadam, teque ducam, & reducam, & intantum te iuuabo, quod nihil in uia tibi deerit, uel ſaltem aliquẽ ſecum mittet diſcretum, & probum, qui in omnibus prædictis ei aſſiſtat. Sic omnino in huius mundi nauigatione, & peregrinatione ad nos ſe habet gratia a Deo patre miſſa, nolens enim nos quocunque modo à via ad cęlum incepta redire, uel ceſſare propter quęcunque defectum, uel impedimẽtum, vobis ductricem, & cooperatricem gratiã ſuam mittit, omnis impedimenti remotionẽ, & omnem boni ſufficientiam in ſe ha-

5 bentem, dicens, ſufficit tibi gratia mea. 2.Corin.12. Ne ergo redeas, ſi uero redis, uel ceſſas à uia, & bono incepto, non defectus in me, ſed in te, quia quãtum tibi facere debui, feci, mittendo tibi gratiam, quæ tibi ſufficit, quia ſi in mari ſit uia tua, hæc nauem cordis, & corporis tui optime ſcit dirigere, gubernare, & contra omnes tempeſtates ſecuram, & ſtabilem facere. Eſt nanque optima, nauis anchora, nauclerus, & gubernaculum, & quicquid ad nauem ſtabiliendam uel ducendam pertinet, ergo in mari huius mundi optimum eſt gratia ſtabilire cor contra omnes tentationis, vel tribulationis vndas, vel tempeſtates. Hebręo. ult. Quia (ſecundùm Chryſo. ſuper Matth. Home.29.) Sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, quo tempeſtas uoluerit, ſic & homo diuinæ gratiæ perdito auxilio, per peccatum, ducitur, quo diabolus vult: patet ergo, ꝙ optimum, & neceſſariũ eſt, habere gubernaculum, iterũ ſi in hac peregrinatione, ſiue ĩ terra, ſiue ĩ mari cibo indiges, & potu, hic eſt cibus, qui hominem in pęnitentia nutrit, quę ſi uideatur dura, & inſipida, in hoc gratiæ fonte, & moreto fit mollis, & ſapida, hic nanque eſt cibus ille de cęlo omne delectamentum in ſe habens, & omnis ſaporis ſuauitatem. (Sapien.16.) quantum ad illos, qui omnium nutrici gratiæ tuæ deſeruiebant. Sapiẽ.16. illis enim cibus iſtæ ſufficit, ipſoque totaliter nutriuntur, & in eſſe ſpirituali conſtituuntur. Sicut patet de Paulo, qui ait, gratia Dei ſũ id qđ ſum. (1.Cor.15.) Et ſine illo cibo, uel ininctas nullus cibus, quantumcunque in ſe ſit ſpiritualis, & bonus, ſicut prædicatio, uel ſacra Scriptura, & uerbum Dei, ualet ad uitã ſpiritualem hic nutriendam, uel alibi glorioſam adipiſcendam, nec ſine iſta medicina, uel calore interiori ualet quæcunque exterior, quia ſicut cibus, uel medicina non operatur in corpore omnino mortuo, & frigido, ita (ſecundùm Auguſt. de ciui. Dei. lib.15.ca.6.) nihil facit prædicatio, niſi per gratiam interius operantem. Ex quo patet, ꝙ ſicut cibus mediante calore intrinſeco hominem corporaliter nutrit, & ipſum in eſſe naturæ conſtituit, & conſeruat, ſine quo nec nutriretur, nec eſſet, in tantum, quòd ſic nutritus ueraciter dicere poteſt, ſicut nutrimento corporali corporaliter ſum quod ſum, & ſine tali nihil fuiſſem, ita in iſto cibo gratiæ nutriti, & in eſſe ſpirituali conſtituti, dicere poſſunt cum Paulo. Gratia Dei ſumus, &c. & ſine illa nihil ſumus.

Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum.

Et ſicut patet, quòd quandó hominẽs
peccant, nihil ſunt in eſſe ſpirituali,
quia illud quo eſſe deberent, amiſerũt,
iterum ne de facto ornamenti eum ad
tantam retrahat congregationem, pro-
cedere uadat. Et ſicut corpus habitu
exteriori, ita animam gratia ornet inte
riori, ornamentum gratiæ accipiens.
Eccl. 32. Iterum ne loquelæ defectus te
retrahat ab ipſo Deo. Diffuſa eſt gratia
in labijs tuis, in Pſal. 44. Quantum ad
hunc uero effectum gratia, quæ hoc fa-
cit, uocari poteſt gratia cooperans, du-
cens, gubernãs cibans operiens, prælo-
quens, atque perſeuerans.

7 ¶Quinto ſe habet per modum perfi
Exemplum. cientis, & deſiderium implentis, quia
ſicut corporaliter maris uidetur naui-
gatio, & peregrinatio, niſi portum de-
ſideratum, & hoſpitium, ſeu terminum
Exemplum. aſſequatur quietum. Et ſicut amicus,
qui ad omnia alia nauigantem, uel pe-
regrinantem duxiſſet, & in omnibus
auxilium dediſſet, ſi in ultimo puncto
deficeret, totum uideretur amiſſum, in
illo ergo pater uel amicus nullo modo
deficeret, in cuius rei ſignum lumina-
ria dilectis ſuis, & amicis intrantibus
domum, uel portum de nocte ponunt,
(ſicut in parte oſtenſum eſt D. 6. 2. &
M. 3. 5.) ut qui in mari frequenter forte
periclitatur, ſaltem in partu ſaluetur.
Sic pater noſter, & amicus Deus illis,
quibus præcedẽtes concedat gratias, &
protectiones, non deficiet in fine. Sed
illos tunc ſpecialiter gratia ſua ſalua-
bit, quorum quilibet habendo reſpe-
ctum ad pericula, & tędia, quæ in hoc
mari, ſeu peregrinatione pro Dei pati-
tur negocijs, & ad ſecurum portum, &
quietem hoſpitium, quod in morte ac-
cipiet, dicere potuit, illud Eccl. 34 Peri-
clitatus ſum horum cauſa; & liberatus
ſum gratia Et ſecundùm hunc effectũ
Dei gratia, quę hoc perficit, uocatur
gratia conſummans. Sic ergo patet,
quod eadem gratia, quæ hominẽ præ-
uenit, & ab ipſo recipitur, ipſum facit
bene inicianteem, bene proficientem,
bene perſeuerantem, bene finientẽ, ab
ipſo data, cui dicere poteſt, qui accipit
illud Pſal. 72. Tenuiſti manum dexte-
ram, ad inimiciandũ, proficiendũ, per-
ſeuerandum, & cum gloria ſuſcepiſti
percipientem, ſic ad ſuæ nobilitatis, &
noſtræ utilitatis oſtenſionem, gratiam,
& gloriam dabit dominus (in Pſal. 83.)
Figura, & ſacra Scriptura totum proceſ-
ſum præcedentem cõfirmans habetur.
Exo. 13. in fine capituli, ubi dicitur de
illis, qui per mare, & terram de Ægypto
peregrinabantur ad terram promiſſio-
nis, ꝙ dominus pręcedebat eos ad oſtẽ-
dendam uiam in columna nubis (id
eſt) gratia præueniente, proficiente, p-
ſeuerante, quę ideo nubi cõparari po-
teſt, quia quodammodo obſcura eſt re-
ſpectu gratiæ conſumatę (id eſt) glorię
futuræ, per diem uitæ (ſcilicet) huius, &
in columna ignis (id eſt) gratiæ cõſum-
matæ per noctẽ (id eſt) in tenebris mor-
tis, quando gratia ſaluabit te. (Prou. 3.)
Si tantum conditionem tenueris, quæ
ibi præponitur. Cuſtodi (inquit) legem
meam (quantum ad mandata, quæ ſunt
neceſſitatis) & conſilia mea (quantum
ad ea quę ſunt perfectionis) & erit uita,
animæ tuę per gratiam præuenientem,
& proficientem, &c. & gratia ſaluabit
te quantum ad conſummantem.

Ex quo tanta eſt gratiæ utilitas, ne- Arti. 2.
ceſſarium uidetur inueſtigare, quibus
uijs, uel modis eius poſſeſſio attinga-
tur. Pro quo ſciendum, ꝙ Deo largien- 8
te (quæ quidem largitio nunquam de-
ficit) (ſicut patebit infra articulo 5.) &
homine ſe ad illam habilitãte, & diſpo
nẽte, infallibiliter gratia poſſidetur hæc
autem diſpoſitio, per quam gratia ac-
quiritur, requirit primo mundiciã, quo
ad ſeipſum. Secundo contemplationẽ,
quo ad Deum. Tertio iuſtitiam, quo
ad proximum Quarto miſericordiam,
quo ad indigentem. Quinto, humilita-
tem, quo ad omnes.

¶Primum patet, quia ſicut ueſtitus
manuum de pulchris chirothecis ex
congruo requirit manuum mundiciã,
Sicut etiam receptio luminis in domo Exemplum.
de neceſſitate requirit tenebrarum
expulſio-

expulſionem,ita receptio gratię de ne-
ceſſitate requirit tenebrarum peccati
expulſionē, quia ſicut ſe ſimul in vno
Exemplum. loco non compatiuntur lux, & tenebre
corporales,ita nec ſpirituales, hæc au-
tem peccati expulſio eſt uitæ munda-
tio,& animæ purgatio, ergo non ſolū
de congruo,ſed de neceſſitate requirit
Exemplum. mundiciam,quia ſicut puero à patre,
uel matre petente pulchrum iocale,uel
manuum ornamenta,ad quorum rece-
ptionem luctuoſas,& deformatas por-
rigeret manus, pater ei petitum nega-
ret,dicens, non potes cum illis mani-
bus iſtud recipere,oportet,ꝙ prius ma-
nus laues,ſi uis iſtud habere. Sicut etiā
Exemplum. nec quicunque ſapiens uinum poneret
in uaſe turpi,& fętenti, ita nec nobis à
Deo petentibus gratiam, ſi anima, in
qua recipi deberet, ſit immunda pecca-
to,Deus pater noſter eam nobis negat,
non vult ponere tam pulchrum iocale
in manibus deturpatis,nec tam precio-
ſum animæ potū, in uaſe tam fętenti,
nec uinum nouum in vtres ueteres,nec
margaritam ante porcos. Quod autem
anima peccato ſubiacens deformis ſit,
patet.A.23.Ex prædictis ergo patet, ꝙ
ſolus ille,qui diligit cordis mundiciā,
propter gratiam labiorum habebit ami
cum regem.(Prouer.22.)quia ille ſolus
gratiam impetrat, qui mundis labijs pe
tit,mundamini ergo, qui gratiā petitis
cum cordis contritione, & confitendi
propoſito,propter eminentē gratiā Dei
in uobis recipiendum.2.Cor 9.

9 ¶Secundum etiam patet, quia quan-
Exemplum. tumcunque uas ſit mundum,niſi ad re-
ceptionem pluuię deſcendentis, uel li-
quorem infundentis, erigantur, ita ꝙ
os eius ſit ſurſum eleuatū ad receptio-
nem aquæ,q̄ deſurſum deſcendet nun-
Exemplum. quam impletur,quia ſicut aqua lutuo-
ſa paruam habens quantitatem,recipi-
tur in uaſe inclinato,ita aqua clara,quę
de alto copioſe deſcendit, recipitur in
uaſe eleuato :ita quantumcunque ani-
ma ſit mundata peccato,niſi per ſanctā
meditationem,contemplationem, uel
ſaltem per deſiderium gratiam haben-
di, & poſtulandi ad Deum eleuetur,
adultis gratia non datur,non enim eſt
dignum,quòd tantum donum ſine re-
cipientis deſiderio detur.Sicut ergo di-
ctum eſt de aqua & vaſe,ita dicere opor
tet de gratia,& corde,quia ſicut uas ad
lutuoſam inclinatur, ita qui haurire vo Exemplum.
lunt gratiam mundi,& mundialium,&
malorum hominum, quæ in ſe parua
eſt & lutuoſa, animam deturpans, fre-
quenter ad multa mala declinant.Om-
nes enim illi (teſte Pſal 13.) declinaue-
runt,ſimul inutiles facti ſunt,qui uero
gratiam,quam à Deo recipere uolunt,
oportet,ꝙ ſurſum corda habeant, con-
templantes, ne quid deſit gratię Dei.
Heb.12. Et hoc naturalis ratio dictat,ſi-
cut oſtenſum eſt C.14.7.

¶Tertium etiam patet,quia ſicut ne-
ceſſe eſt uaginam conformari gladio 10
(ſicut patet.A.26.1.)Sicut etiam ad hoc, Exemplum.
quòd aqua habeatur, oportet quòd ubi
eſt,quæratur, ita oportet ꝙ anima per
iuſtitiam in opere rectificetur, ad hoc
ꝙ gratiam Dei rectam recipiat, ꝙ etiā
iuſtitiam faciendo inter iuſtos quæra-
tur,quia inter iuſtos morabitur gratia.
Prouerb.14.

¶Quartum etiam patet,quia ſicut in Exemplum.
omni curia mundi, larga dans mune-
ra,ſaltem dum dat, gratiam aliquā in-
uenit,per dominorum continuationē,
gratiam,quam dando acquiſiuit, con-
ſeruat,ita in curia Dei, qui bonus eſt,
hauriet ſibi gratiā à domino (Prou.22.)
Eleemoſynas(ſcilicet)dando,quia bonū
eſt diffuſiuum, per quas etiam gratiam
acquiſitā augmentat,& cōſeruat, ſi cō-
tinuētur, quia eleemoſyna gratiā hoīs,
quaſi pupillam conſeruabit. Eccl.17.

¶Quintum etiam patet, quia ſicut Exemplum.
oportet pauperem ſe humiliare,ad hoc
quòd eleemoſynam recipiat, ſi ſuperbę
petat, ei reſiſtitur, ita Deus ſuperbis re-
ſiſtit, humilibus autem dat gratiam.
Iaco.4. Quanto ergo maior es, humi-
lia te in omnibus, & coram Deo inue-
nies gratiam.Eccl 3 (Sicut patet H.6.
17.) Sic ergo gratiam Dei recipiatis.
2.Corinth.6.

Art. 3. ¶Sed, quia idem, Apoſtolus. 2. Cor. 6. hortatur, ne gratiam Dei inuacuum recipiamus, inuacuum autem recipit, qui eũ non cõſeruat, vel qui eã non vtitur, ſicut patet de his, qui propter terrenũ cõmodum potius, quàm ꝓpter Deum, poteſtatẽ miſſas celebrãdi recipiũt, qua nõ utuntur (de quibus dicetur infra. ca. de ordinibus) ideo in hoc articulo utile uidetur oſtendere, qualiter poſtquam habetur, cõſeruari debeat. Ad hanc cõſeruationẽ tria requiruntur, uſus, augmẽtum & humilitas, ſecundũ ſequitur ex primo, & tertiũ utrũque conſeruat

Exemplum. in eſſe. Primũ patet, quia gratia ignis ſpiritualis eſt aĩam calefaciens, & illuminãs, ignis aũt ſi omnino obturetur, ꝙ flãma eius exire nõ poſſit, extinguitur, ſicut ergo eius abſconſio, eius eſt extinctio, ita dicere oportet, ꝙ oſtenſio eius ſit cõſeruatio, ita de gratia dicere oportet quacunque enumerata ab Apoſtolo.

11 (1. Corin. 12.) ubi ait? Diuiſiones gratiarum ſunt, alij nãque datur ſermo ſapiẽtiæ, alij gratia ſanitatum. Alteri ꝓphetia, alij operatio uirtutũ, uel de quacunque alia non enumerata, oportet, ꝙ oĩs talis in ore, & operæ quãtum rei neceſſitas exigit, oſtendatur ad aliorum utilitatem, quia gratia non ſolum datur, vt ipſum habẽtem gratum Deo faciat, quæ uocatur gratia gratum faciens, ſed ut alios etiam Deo gratos faciat, quæ uocatur gratia gratis data (ſicut patet p Sanctum Tho. 1. 2. q. 3. artic. 3. & q. 110. ar. 3. 2. reſpõſo.) Niſi ergo gratia gratis data, quę eſt quaſi flãma interioris gratiæ exterius ſe oſtendens, alios inflammet, extinguitur, ſicut ignis obturatus, quia a Deo iuſte ſubtrahitur, & reuocatur (ſicut patet per iura. A. 6. 4. cum omnibus ibidem concordantijs, & ſpecialiter. F. 3. 14.) quod pulchræ patet in euangelio, ubi ab illo, qui pecuniam domini ſui abſcondit, tota ablata fuit, gratia enim, & ſpiritualis poteſtas quæcunque abſconditur, quando ea non utitur in eo, ad quod ordinatur, & bonis operibus, cum gratia ſe non exercet, ſecundùm gloſam, ſuper illo. Obſecro uos, ſed ordinatur ad ſuam, & aliorũ utilitatem. (1. Corin. 12.) Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem, ergo à tali aufertur. Nõ ergo ſimus gratiæ auari poſſeſſores, nec ocioſi mercatores, ſed ponamus eam ad menſam, ad ſpirituales uſuras, & lucra. Exemplo Pauli, qui dicit. 1. Corin. 15. Gratia eius in me uacua non fuit: ſic unuſquiſque, ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratię Dei. 1. Pet 4.

¶Secundum etiam patet, quia ſicut 12

Exemplum. ignis quãto plura attingit, & inflãmat combuſtibilia, tanto plus in calore & flamma augmentatur & in fortiori eſſe

Exemplum. conſeruatur, ita gratia. Iterum, ſicut primus ignis eſt ab ipſo, qui illum illi imponit materię combuſtibili, quę quidem cauſa eſt augmentationis ipſius, ſi tamen plura habeat materialia combuſtibilia, ſicut etiam prima pecunia ipſi

Exemplum. iuueni mercatori data ab ipſo eſt datore, & augmentatio vero bonorum, & lucrorum ſequentium, licet originaliter ſit ab ipſo primo datore, conſequenter tamen, partim eſt ab ipſa prima pecunia data, ſeu ex eius uſu, partim uero ex ſenſu utentis. Sic prima gratia ab ab ipſo Deo eſt, qui in anima eius exiſtens, ipſam creat, augmentatio vero eius ex eius cauſatur uſu, atque ex merito utentis. Ex hoc enim ꝙ bene uti-

Exemplum. tur minori, maiorem meretur accipere, mercatori enim, qui utiliter expendit minus ſibi traditum, maius committitur. Ita quòd ſicut ille, qui minori male vtitur, totum amittit (vt dictum eſt) illi, qui bene utitur, maius datur, quod patet in euangelio (ubi de utriſque dictum eſt.) Auferte ab alio mnam, qui, ſcilicet, illo, ut debuit, non utebatur, & date illi, qui decem mnas habet, (id eſt) illi, qui bene talento ſibi tradito utebatur, ideo audire meruit. In modico fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, de quo etiam adiecit, quòd omni habenti dabitur (id eſt) omni habenti gratiam inicíantem, proficientem, perſeuerantem, dabitur conſum-

mans,

mans, uel omni habenti gratiam minorem, ipſaque bene utenti, dabitur maior ab illo, de cuius plenitudine omnes accepimus gratiā pro gratia. (Io. 1.) id eſt, pro uſu, gratiæ augmentum, & conſeruationem gratiæ.

13 ¶Tertium etiā patet, quòd ſicut qui vult ignem diu conſeruare illum ſub cineribus abſcondit, ita gratia ſub cineribus humilitatis. Item ſicut ignis ollam quandoque intantum calefacit, ꝙ totum contentum, uel magnam partē ebullire facit, cui remedium apponit, qui contentum ſaluare vult, ligna ſubtrahendo, ut ſic calor minuatur, quandoque frigidum, uel ſal imponendo, ita ꝙ ignis ſuperbiæ de gratijs habitis, totum, quod in bonis operibus anima poſſidet, inaniter per oris iactantiam ebullire facit. Contra quod, quia noſipſi quandoque remedium humilitatis adhibere negligimus, Deus qui vult tam gratiæ uſum, quàm augmentum cum proficiente, & perſeuerante, & uaſe cordis, per humilitatis remediū conſeruare, remedia prouidet optima, quandoque frigida, & amara imponi ſinit, ſicut ſtimulum carnis Paulo, ne magnitudo reuelationum totum ebullire faceret, ſicut tribulationes etiam multis alijs (ſicut patet. T. 5. 3 6.) ut calor mitigetur, quandoque uero ad hoc ligna ſubtrahit, ſubtrahendo (ſcilicet) bona, de quibus gloriabatur, tam naturæ, quàm fortunæ, & gratiæ, ſicut expreſſe per unum oſtenditur exemplū, quod ſcribit beatus Grego. 3. Dialogorum de quodam, qui Eleuterius dicebatur, quem ſeruum Dei uocat, hic tantā gratiam à Deo accepit, ꝙ miracula per eum Deus operabatur, qui & puerum quendam à diabolo uexatum liberauit, & mortuum ſuſcitauit. Cum uero ſemel animus eius immoderatius lætitia tactus eſſet, & de illo puero ſanato gaudens narraret, eodem momento idem puer à diabolo corā omnibus uexabatur, qui multum doluit, & ſeipſum amplius humiliauit, nec tamen puerū ſolus iterum ſanare potuit: ſed cum

Exemplum.

alijs orando ſanauit. Sic ergo patet quomodo Deus lignum ſubtraxit, ſciēs ꝙ per nimium calorem gratiæ fatuæ effundetur. Eccl. 20.

¶Quia audiētes tam periculoſas eſſe gratiarum operationes, cū quibus inanis gloria creſcit, quæ quandoque amittere facit (ut immediate ante oſtenſum eſt.) Aliqui forſitan ſibijpſis ꝓuide conſulentes, nō operabuntur, ne illa ſimul creſcat, ideo de pœna illorum, qui tali timore, uel accidia, uel uerecundia, uel quacunque cauſa, ſe ab uſu gratiæ eis conceſſæ retrahunt, unde uidetur tractare, cum tales non ſolum contra omnium hominum conſuetudinē faciāt, qui ſeminare, & metere non ceſſant, licet ſciant nec ſemen creſcere, nec colligi ſine mala herba poſſe, ſed etiam contra Chriſti doctrinam faciant, qui vult, quòd non dimittant propter hoc ſeminare, nec etiam ꝙ propter hoc bonum deſtruant ſegetem, ſed ſināt utraque creſcere ſimul, uſque ad meſſem. Cum iterum ſint uecordes, & inutiles milites, qui armis non utuntur (de quibus dictum eſt. A. 24. 13.) Cum etiam infideles ſint mercatorum miniſtri, qui cum pecunia, cum qua poſſent emere pannum precioſum, uel merces ditiſſimas, & durabiles, & maximę utilitatis, nullas, uel uiles emit, dum gratia eis data non utuntur, uel abutuntur. Sicut illi, qui intellectum expēdunt in ſcientijs uanis & lucratiuis, & ſcientias animæ negligunt, uel quodcunque bonū corporis, uel animę, uel naturæ, uel fortunæ, uel gratiæ, uel etiam ipſum tēpus male expēdunt non ſolū à Deo puniēdi ſunt priuatione priuilegij (ſicut dictum eſt, ſupra e. c. 1 1.) quia eo nō vtūtur, & ſic ſtatū ꝓprium dānificat, ſed ēt pęnis grauioribus puniendi ſunt, quia Deo iniuriā, & reipublicę dānum inferūt, qa talis (ſm Chryſo. ſup Matt. 25.) de talēto abſcondito, ſeruus eſt infidelis, & reus totius dāni illati, ſicut qui (cauſa ſeminandi) ſemen à domino accipiens, non ſeminat tempore ſeminationis, damnum facit domino ſuo, ſic

Ar. 4.

14

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

15

Exemplum.

qui ſcientiam ad docendum, uel gratiã ad orandum, uel tempus ad pœnitẽdum habet, & nõ operatur, talentũ ab eo auferetur (ſicut patet. M. 2. 13) Et nihilominus pro dãno pœnis punietur grauioribus, & iuſte quidem, quia ſi ſm̃ leges ciuiles, q in bello arma amiſit, uel aliter illicite alienauit, capite punitur, (ſicut expreſſe patet in digeſto nouo. lib. 11. tit. de re militari. l. deſertorem. §. miles) A fortiori ratione, uidetur ille grauius puniendus, qui arma amittit, uel alienat ſpiritualia in bello ſpirituali, Deo, & ſibiipſi, & ꝓximo proditor, uel ſaltẽ inutilis miles exiſtẽs, qa gratia, q̃ in illo eſt fallax gratia, & uana eſt, Prou. 31.

Ar. 5. ¶Sed quia nõnulli totũ defectũ, qui in illis accidit ſpiritualibus armis, quãtum ad hoc (uidelicet) ꝙ gratiã nõ habẽt, uel ea nõ utuntur, uel abutuntur,
16 Deo attribuũt (ſicut oſtẽſum eſt G. 2. 4) Neceſſarium uı̃ in hoc articulo illorũ denudare mẽdaciũ oſtendendo, ꝙ dñs (quantũ in eo eſt) oĩbus gratiã dat, ſaltẽ neceſſariã ad ſalutẽ, hoc igitur additur, neceſſariã ad ſalutem, dicẽdo, quia non oĩbus dat æqualiter, ſicut nec oĩbus ſtellis æquale lumẽ, nec oĩbus mẽbris corporis æqualẽ uirtutẽ, uel potentiã, nec oĩbus Angelis æqualem gloriã, uel naturam. Ita non omnes facit Apoſtolos, vel prophetas, eis tantam conferendo gratiam, quantam apoſtolis contulit: ſed tamen omnibus dat, uel offert quãta eis ſufficit ad ſalutẽ ſi cooperari uoluerint, nec tamen illis facit iniuriam, quibus minus dat, dãdo alijs plus, quod decenter oſtẽſum eſt. Matt. 20. ubi oẽs, quos inuenit, in uineam poſuit, in qua laborando omnes uitam cum mercede ſaluare poſſent, & tamẽ plus aliquibus contulit, ſecundùm quantitatem laboris, de quo cum alij murmurarent. Reſpondit, Amice, non facio tibi iniuriã. (q. d.) ex quo tantum tibi do, quãtum habere debes, & quãtũ tibi ſufficit, totũ gratis, quare murmuras? Nota. P. 11. 17.

Exemplum.

¶Circa hunc ergo articulũ declarandũ. Primo multis oſtenditur exẽplis & auctoritatibus, quod Deus oĩbus gratiã dat, uel offert, ſaltem neceſſariam ad ſalutem ex quo illorum patebit mendaciũ, q in Deũ defectus ſuos retorquent.

Primo per hoc, ꝙ Deus operatur in rebus minoribus, uel minoris precij, & nobilitatis, ut pote in operibus naturæ, & circa negocia corporalia, oſtẽdendũ eſt, quid, & quomodo operetur in reb⁹ nobilibus, & maioribus, utpote in operibus gratiæ circa negocia ſpiritualia, iſte uı̃ bonus modus procedẽdi, oſtendendo ꝑ hoc, quod facit in minori, qd faciat in maiori. Quia ſi ꝓbari poſſet, ꝙ ſapiens dñs, qui in factis ſuis nõ deficeret, magnã curã haberet de re minoris precij, intantum circa eã diligentiã ſuã exhibendo, ꝙ in neceſſarijs ei non deficeret. Ex hoc ꝓbato ſufficienter cõcludi poſſet, ꝙ tantã, immo maiorẽ haberet diligentiam de re maioris precij, quæ plus, & ꝓpinquius, & carius ei attineret, utpote ſi magnã curã habeat de animali, ſequi uidet, ꝙ maiorẽ habeat de filio. Sic in ꝓpoſito, ſi oſtendi põt, ꝙ Deus tantã curã habeat de corporibus, q̃ ſunt minoris precij, & naturæ aĩalis, ꝙ eis de ſufficienti prouidet lumine, & potentijs, quibus in eſſe conſeruari poterint naturæ, & finem naturæ debitum attingere. Neceſſario, ſequi uidetur, ꝙ idem faciat animabus quæ quaſi filij ad eius ſunt ſimilitudinem (ſicut oſtẽſum eſt. A. 20. 2.) tum propter bonitatẽ naturæ, cui prouidet, quæ nobilioris eſt cõditionis, & ex congruo maiorem requirit diligentiã. Tum propter conditionẽ naturæ cõmunicatæ, q̃ eſt gratia, quæ maioris eſt bonitatis, quã lumen corporale. Et quanto maioris eſt bonitatis natura quæcunque, tanto maioris diffuſionis, & largioris eſt communicationis, ſicut patet, tam exemplo de natura ſtellæ, in qua maior inuenitur in natura bonitas, quã in candela, quia natura eſt incorruptibilis, & maior etiam communicatio, ſicut patet iterum in Sole, in quo excellentius, & fontale inuenitur lumen, quod non inuenitur in alijs ſtellis, ad quam excellentiam maior ſequitur communicatio, quia omnes

17 Exemplum. Exemplum. Exemplum.

omnes ſtellę lumen eius participiant.
18 Quam etiam rōne, ex qua ſequitur, ꝙ cum bonum ſit cōicatiuum ſui, maius boni eſt maius cōicatiuū ſui per regulam, quę habetur ꝙ quādo aliquid ſequitur, ad illud, eodē addito utrobique adhuc ſequitur, ſicut patet de animali, qd ſequitur ad hoīem. Et ideo eodem addito utrobique, adhuc ſequitur, uerbi gratia, quia ſequitur, homo, ergo animal, addatur utrobiq; idē, dicēdo, homo albus, ergo aīal album, adhuc ſequitur. Ita in propoſito, cū ergo lumen gratiæ ſit magis bonum, quàm lumen ſolis, & quantū in eo eſt, omnia illuminet corporaliter, omnibus corporalibus offeratur oculis. A multo fortiori, lumen gratiæ (quantū in eo eſt) omnes illuminat aīas, cunctiſque ſpūalibus ſe offert oculis, huic rōni teſtimonium perhibet, Ioann. j. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem. Et ꝙ poſtea eodē. c. exponens, quod eſt lumen illud, dicit, de plenitudine eius omnes accepimus gratiam. Et Paulus ad Thimo. 2. Apparuit gratia ſaluatoris noſtri Dei oībus hominibus, & Ephe. 4. Dedit unicuique gratiam ſecundum menſuram, &c. Et decretum: de conſe. diſ. 4. c. Nec quamquam, vbi habetur, ꝙ ſicut ſol ęquali luce ęqualiter ſuper omnes irradiat, ſic gratia Dei ſine acceptione perſonarum
19 ęqualiter omnibus infunditur. Ex hac rationis, & auctoritatū concordia, concedere neceſſe eſt, Deum omnibus lumen gratię offerre, uel multa de eo inconuenientia implicare, quia hāc in eo negare audet prouidentiā. Primo, eſt ipſum cōcedere inſipientē, prędictū nāq; eſt, ꝙ ſapiēs plus prouidet, & maiorem curā habet de natura meliori, atq; propinquiori, vtpute de filijs. Negare ergo Deū, qui illa large naturæ corporali ꝓuidet, ꝙ ſolē ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos (Matth. 5.) tā large, vel liberaliꝰ nō prouidere naturę ſpirituali, eſt ipſū dicere inſipientem. Secundo, hoc dicere, eſt ipſum dicere impotentē, uel omni natura peiorem, quia oīs natura, ſiue inſenſibilis (ſicut ſeminū uel plantarū) ſiue ſenſibilis (ſicut aīal dans alicui ſubiecto eſſe, & uitā, q̄ conditioni ſuę cōuenit) ſi potens ſit, dat ei, per quę in eſſe cōſeruari, & per q̄ finē, ad quē ordinatꝰ, attingere pōt, ſicut patet de ligno, uel ſtipite, à quibus ſemē, uel granum non ſolum eſſe hēt, ſed etiam extra corticem dedit ſeipſum in eſſe cōſeruatiuū, & ſui cōtrario defenſionē, & intra uirtutē alterius productiuā. Sicut etiam in aīalibus, quorū quodlibet aliud in eſſe producens, dat illi potētiā nutritiuam, per cuius uſum indiuiduū, & potētiā ꝓductiuā. ſeu generatiuā ſuę ſimilis in ſpecie, per quā ſpecies in eſſe cōſeruatꝰ, dat etiam eis vngulas, dentes, cornua, & huiuſmodi arma, per quę à nociuis ſe cuſtodiant. Si uero aliquod indiuiduū in aliqua tali deficiāt perfectione, ſicut faciunt homines, vel fetus monſtruoſi, cauſam aſſignare oportet ex parte naturę producentis quia non fuit potens, uel aliquo modo per exceſſum, uel diminutionē error fuit in natura producente, quia quando potens, eſt, & materia proportionata, ſemper producit, qđ melius eſt. Sicut ergo ex parte naturę, 20
ſufficientia in producto arguit ſufficiētiam in producente, & inſufficientia in producente inſufficientiam in producto, & econuerſo ſufficiētia in uno, ſufficiētia in alio: ita aperte inſufficientia producētis productionis diuinę ſi deficeret ꝓducto in his, q̄ neceſſaria eſſent ad ſalutē, & ad finē, ad quem ordinatur æternū cōſequendū. Quia ſicut arguere ex parte naturæ licet ſic uidelicet, iſtud aīal productum nō hēt ſufficiētes potētias, uel membra, per quæ in eſſe conſeruari, & finem ſuum cōſequi poſſet, ergo natura ipſum producens fuit impotens, & defectuoſa. Ita ex parte Dei argui poteſt. Si iſti homini iam nato, nō datur gratia, per quam in eſſe bono, & in uita ſpirituali conſeruari, & finē ſuū ſupernaturalē, ad quem ordinatur, cōſequi poſſit. Ergo Deꝰ ipſum producēs, impotens fuit. uel omni natura in conditione hac peior, quia oīs natura productum

ductum iuuat, quantum poteſt, & meliori modo quo poteſt, producit, hoc non ſolum hæreticum, ſed etiam contra omnem naturalem eſt dicere rationem. Cum ſecundum Philoſophum. Omne propter quod,& illud magis, & cum omne per participationẽ tale, vtpote,bonum, verum, & huiuſmodi, reducantur ad vnum eſſentialiter tale(ſicut patet ex 2.Methaphiſicę.) Oportet quòd tota bonitas cauſarum ſecundarũ reducatur ad illam cauſam primam, à qua(teſte Iaco.j.)eſt omne bonum.Cum ergo illa conditio bonitatis in cauſa ſecunda inueniatur, quòd producto dat neceſſaria, vt dictum eſt, illam conditionem in Deo vis naturalis rationis
21 concedere cogit. Qui cõcluſionem iſtã negat,aſſerens,non eſſe ſimile de natura,quæ operatur neceſſitate,& de Deo, qui operatur uoluntate, voluntatem in Deo peioris aſſerit eſſe conditionis, quàm neceſſitatem in natura brutali, ſeu ſenſibili. Et quærendum eſt a tali, ſi natura intellectum haberet,& uoluntatem, intantum quòd in eius eſſet potentia producere fetum cum omnibus neceſſarijs ad eſſe,& finem requiſitis, ſi ſic illum produceret,uel non.Si dicunt, quòd non,irridendi ſunt, ſi dicũt quòd ſic, quare ergo illam bonitatem Deo ſubtrahunt,quam homini,uel bruto attribuunt. Sed forte dicent,ergo Deus neceſſitate homini in neceſſarijs prouidet.Quibus reſpondetur, quòd ſicut materiæ diſpoſitæ in utero matris neceſſitate immutabilitatis, & infallibilitatis animam creat, & materiæ infundit,eidem dans eſſe naturæ. Ita eadem neceſſitate animæ diſpoſitæ gratiam creat,& infundit,animæ dans eſſe gratiæ, ſicut patet per ſanctum Thomam.
22 j.2.q.112.art.3.Tertio dicere ipſum ſuis
Exẽplũ. in neceſſarijs non prouidere:eſt dicere ipſum ingratũ. Quis enim gratus Rex ponit homines ad cuſtodiam caſtri, vel in militia, & illis, quando ſine damno ſui poteſt, non miniſtrat neceſſaria? Et ſi reges, & imperatores terreni in hoc caſu ſuis prouident cum rerum ſuarum diminutione,quia minus habent,dum multa expendunt, de quibus aliquãdo non lucrantur, ſi etiam talia eis prouideri in legibus ſuis ſcribunt, ſicut patet.C.lib.12.titu.de erogatione militaris annonæ, ubi ordinat imperator, quòd milites dum in expeditione ſunt, habeant neceſſaria:panem uidelicet,& vinum, & acetum,& lardum. Cum ergo animæ ſunt caſtra Dei (ſicut oſtenſum eſt.A.23.12.)De cuius cuſtodia hominẽ quemcunque ſub duriſſimo præcepto, & grauiſſimo periculo onerauit, quod quotidie obſeſſum eſt. Cum etiam ſuos milites quotidie bello expoſitos uideat,quomodo ſine maxima ingratitudine,quam in Deo nefas eſt credere,illis uictualia negaret gratiæ, quę ſine rerum ſuarum diminutione dare poteſt? Quomodo enim ſuis negaret filijs, uel militibus, quod nunquam parentes carnales ſuis negarent?

¶Sed adhuc forte dicent, quòd dum milites fideles ſunt, & filij Innocentes, rex & parentes eis prouident, ſed ipſis proditorie agentibus nequaquam, ita Deus ipſis natis,& innocentibus gratiã offert,ſed ipſis peccantibus retrahit,nec ipſam iterum offert. Quod dictum reprobatur tam exemplo, quàm ratione, & auctoritate. Exemplo enim patet, ꝙ non obſtante,quòd homo de die oculos claudat, & ſolis lumẽ quando illud recipere deberet, & uidere, excludat,ſol tamen radios ſuos non retrahit, quin oculorum effigijs quantuncunque clauſis ſe offerat, de nocte vero econuerſo intantum ſe retrahit, quòd oculis apertis nõ ſolis lumen, ſed potius noctis tenebræ ſe oculis offerunt.Sic non obſtãte,quòd homo de die uitæ huius, mẽtis claudat oculos; uel uelamento peccati illos cooperiat, ſol tamen iuſticiæ, qui radiorum gratiæ, & miſericordiæ non eſt auarus, nec parcus poſſeſſor, cuius miſericordia plenior eſt terra,quàm ſole corporali,mentis ſe oculis offert, de nocte tamen mortis uitæ occaſum intantum ſe retrahit, quòd apertis oculis non lumen gratiæ, ſed tenebrarum recipiet

23 (margin beside "¶Sed adhuc forte dicent")

Exemplum. (margin)

cipiet pœnas. Non quia ſol ille, qui oc-
caſum neſcit, ei occidat: ſed quia ipſe
24 occidit ſoli. Ratio ad hoc ſumitur ex
Dei doctrina, qui docet remittere vſque
ſeptuagies ſepties (id eſt) ſemper, qui
etiam uult, quòd dum omnes ſunt in
hac uita, omnibus optemus ſalutem, &
animarum, licet non corporum uitam
recipiamus, & ſalutem: ſi ipſemet hoc
non faceret, quantum in eo eſt ſi ex par
te illorum debita adeſſet habilitas, do-
ceret, quod non faceret, & contra natu-
ram uellet riuulum copioſiorem eſſe
gratia, quàm fontem, fallacemque fa-
ceret Apoſtolum, qui de eo dicit, quòd
uult omnes homines ſaluos fieri (quã-
tum in eo eſt) Totum iſtum proceſſum
confirmat Apoſtolus. 2. Cor. 9. dicens,
Potens eſt Deus omnem gratiam abun
dare facere in uobis, ut ĩ omnibus ſem-
per omnem ſufficientiam habentes,
abundetis in omne opus bonum, ĩ hoc
ꝙ dicit (potens eſt) non excludit, quin
paratus etiam ſit, ſed includit, quia poſ-
ſe & nole, ubi debet, notat omnem ini-
quitatem, uel parcitatem, in hoc quòd
dicit (ſemper) confirmatur ultimum di-
ctum, quód (uidelicet) in hac uita gra-
tiam ſemper offert, dicens, Gratiam Dei
recipiatis. (2. Cor. 6.) Ab ipſo uerbo in-
carnato, quod eſt plenum gratiæ, & ue-
ritatis. Ioan. 1. Eſt enim (ut dictum eſt)
plenum gratię nobis, dum uiuimus, &
ueritatis, dum morimur.

Artic. 6. ¶Sed cum uideamus nonnullos gra-
tiam habere, uel ſecundum gratiã non
operari. Ex quo iſte defectus in operi-
bus bonis, & gratioſis Deo attribui non
poteſt (ut oſtenſum eſt) inueſtigare opor
25 tet, cui attribuẽdum ſit. Cuius quidem
inueſtigationis ueritas citius apparet, ſi
bonorum operum, & gratiarum rece-
ptionem, & uem conditio reſpiciamus.
Gratiarum nanque receptio, & uirtutũ
operatio, conditionem quodammodo
ſequuntur matrimonij, & productionis
fructuum tam de terra, quàm de arbo-
Exemplum. ribus, & ſanationis ægroti. Quia ſicut
ad matrimonium copulandum duę re-
quiruntur uoluntates. Ex quibus ſi una
deſit, nihil efficitur. Ad fructum etiam Exemplum.
de terra uel arboribus producendum,
duæ requiruntur cauſæ. Vna uidelicet
motus firmamenti, & ſolis irradiatio:
Alia, quantum ad terram, homo, qui eã
operetur, & ad producendum fructum
diſponat Quantum ad arbores uero ſe-
cunda cauſa eſt uirtus in radice. Ad ſa- Exemplum.
nationem etiam ægroti duæ frequẽter
concurrunt uolũtates (uidelicet) medi-
ci docentis, & infirmi cooperantis. Ita
in propoſito ad ſpirituale matrimoniũ
inter Deum, & hominem copulandum
duæ requiruntur uoluntates Dei, ſcili-
cet, & hominis, ſicut ergo ad bona ope-
ra producenda, & animæ ſaluationem
obtinendam, & ſicut in matrimoniali
copulatione ſi una deſit uoluntas, ſicut
etiam in fructuum productione, ſi de-
ſit, qui terram colat, uel uirtus non ad-
ſit radicis, uel uoluntas peruertatur in-
firmi, ne quod ei à medico dicitur, fa-
ciat, ſed uoluntarie ſeipſum occidere
uult, nec matrimonium fit, nec terra
aut arbores fructum producũt, nec in-
firmus ſanatur. Vno ergo ad matrimo-
nium copulandum uoluntatem paratã
habente, ſole, ut debet, terram irradian- 26
te, & medico bene docente, ſi nullus in
iſtis ſequatur effectus, cui attribui de-
bet defectus? non poteſt attribui illi, cu-
ius uolũtas eſt parata, nec ſoli, nec me-
dico, ſed alteri, cuius uoluntas non cõ-
cordat, & colono, qui terram ſuam non
diſponit, & radicibus arefactis, & uolũ-
tarie infirmo. Sic in propoſito defectus,
gratiæ, uel bonæ operationis, uel mors
animæ per culpam nullo modo Deo,
cuius uoluntas ſemper eſt parata, qui
ſemper (quantum in eo eſt) omnes ra-
diat (ut oſtenſum eſt) & quantum in eo
eſt, ſanat omnes infirmitates eorum (te-
ſte Pſal. 102.) eſt attribuendum. Sed no-
bis ipſis, quorum uoluntas diuinæ non
concordat uoluntati, qui terram noſtrã
contritione, & confeſſione nõ colimus,
nec diſponimus, quorum mens eſt ari-
da, qui medicum audire nolumus, cũ
illo, qui noluit intelligere, ut bene age-
ret, qui ipſi lumen gratiæ offerenti ocu-

los cordis aperire nolumus. Vnde Anſelmus, homo (inquit) non habet gratiā, non quia hanc non dat Deus; ſed quia hanc non accipit homo, vtrique enim Exemplum. porrigit tam accipienti, quàm non accipienti, ſicut ſolis lumen porrigit tam uidenti, quàm oculos claudenti, quare accipit unus lumen, & alius non, niſi, quia unus oculos aperit, & alius non. Vnde ergo accidit ei, qui lumen habet, vel qui ſanatur, quòd iſta conſequitur? certè à ſole, ſeu medico, & ſeipſo: vnde alteri accidit, quòd utroque caret, certe ex ſeipſo, ita oīs bona operatio à Deo eſt, qui (teſte. Iſa.26.) Omnia opera noſtra operatur in nobis, & à nobis, quia (teſte Paulo.j.Cor.3.) Coadiutores Dei ſumus: omnis vero huiuſmodi defectus à nobſipſis eſt. (Nota auctoritates bonas
27 ſermone 84.6.) Sicut ſi illi, qui ſunt Exemplum. in caſtro obſeſſo, quibus dominus victualia ſufficientia mittit, & auxilia, ſicut etiam, cui pecunia traditur ad mer- Exemplum. cādum, cum qua ſi bene illa vtatur, victum, & ueſtitum, & neceſſariam lucrari poteſt ſuſtentationem, ſi bene in his ſe habeat, quod bonitatis eſt, in vtroq; ſiue in caſtri cuſtodia, ſiue in lucro, ab utroque eſt, tam (uidelicet) à domino, ſeu tradente pecuniam, quam à cuſtode & mercatore. Si uero unus proditoriè caſtrum perdat, quod & poteſt, ſi uelit, quantumcunque ſit bene munitum, & inſtauratum. Si etiam alius pecuniam, & ſuſtentationem ad taxillos ludendo pdat, in ſeipſis eſt defectus. Nota.L.4.7.

¶Ex omnibus iſtis patet, quòd illi, de quibus dicitur (in Pſal.20.) Quoniam declinauerunt in te mala (ſicut patet. G.2.3.) quemadmodum Adā, qui Deo, Exemplum. quodammodo peccatum ſuum impoſuit, dicens. Mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi, & comedi, & quemadmodū Exemplum. latro ad ſuſpendium ductus, & mulier cum groſſo uentre, uel in alia infortunia incidens, reſpondet, hæc fuerūt nobis præordinata, qui etiam dicunt, ſum fragilis, non poſſum abſtinere, omnes iſti mentiuntur cum omnibus ſibi ſimilibus, & ſi periculum ſit mentiri ſuper hominem, periculoſius uidetur mentiri ſuper Deum (vide.P.11.19.) Ponamus Exemplum. nos duos uicinos terras ſuas de propinquo poſſidere æque in natura ſua bonas, æquale tempus imbres, & ſolis irradiationē Exemplum. æqualiter, ſed non culturam æqualem habentes. Iterum ponamus; duos filios eiuſdem patris, vno habente manus lotas, altero illotas. Iterū duos Exēplū. æque armatos, non tamen corda habētes æqualia, duos etiam ſtantes in ſolis Exemplum. lumine, uno oculo claudēte, altero nō. Si primus, cuius terra non eſt culta dicat, quòd nō producit fructum propter defectum ſolis, uel temporis, ſi filius dicat, qui habet manus turpes, quòd nō recipit iocale, quia pater non offert. Si tertius dicat, quòd fuit in bello uictus, ubi ſocius uicit, quia non fuit armatus. Si quartus dicat, quòd non recipit lumen, quia ſol non lucebat, nonne omnes mentiuntur? quia terra primi non produxit fructum, ſicut terra uicini ſui, quia non erat æqualiter culta, filius nō recipit iocale, quia manus non mundauit. Alius fuit uictus propter defectum cordis. Quartus lumen non recipit, qa oculos non aperuit, cum tamen in ſua poteſtate eſſet aperire, ſi uoluiſſet. Sic in 28
propoſito frequenter uidemus duos homines, qui ex eadem ſunt natura, & terra, nonnunquam duos vero fratres germanos, qui terras habent ſatis uicinas, quorum unus de terra ſua fructū producit caſtitatis, ieiunij, eleemoſynarum, & cæterarum uirtutum. Alius uero nihil tale, ſed ſpinas, & tribulos, & urticas pducit uitiorum, vnus recipit iocale gratiæ, alius non, unus diabolum ſemper uincit, & carnem, & mundum, alius nō. vnus percipit, quid ſit agendum, uel fugiendum, alius non. Si ille, qui in omnibus iſtis deficit, & Deo defectum imponit, falſum dicit, quia dicit (in Apoc. 3.) Quod ſtat ad oſtium & pulſat, & ꝙ ſi quis ei aperire uoluerit, intrabit, & cœnabit cum eo. Sed heu, nō erat qui aperiret, nec aſpiceret (ſicut patet. C.7.27.) Exemplum. Non gratia Dei deeſt, ſicutipſi deſunt gratiæ. Mulier illa, quæ uaſa habuit, in quibus

quibus reciperet oleum, recepit. Patet
ergo, ꝙ male dicunt, vel reſpõdent, qñ
quæritur ab eis, quando erunt boni, vel
quando vitam emendabunt? reſpõdent,
quãdo Deus uoluerit, eique dicunt, da
mihi, vt proficiam, quod iubes, quia ita
fragilis, & debilis ſum, ꝙ præcepta tua
implere non poſſum, quare nõ das mi-
29 hi gratiam reſiſtendi peccatis? Et ſi quę-
ratur, quare non perficiunt bonũ, quod
videntur, vel quare non dimittunt ma-
la, & peccatum, quod ore deteſtantur?
Reſpondent, expecto gratiam, quando
habuero gratiam, libenter faciã? In iſtis
nãq;, & in omnibus dictis ſimilibus fal-
luntur, quia Deus, & gratia eos vbique
expectant, & non econuerſó. Ille enim,
qui nos omnes vocauit in gratiam Chri
ſti. (Gala. j.) Venientem non fugat vel ve
nientem non fugit, ſed expectat. Qui (ut
dicit Eſa. 5.) Expectaui, vt faceret vuas,
& fecit labruſcas. Et eſt auctoritas ſatis
ad propoſitum, quia ſicut de vinea ibi-
dem recitat, quod fecit ei, quicquid de-
buit, vnde & ait, recitando quę ad vineę
pertinent culturam, quid enim debui
vltra facere, & non feci? inſuper & ſu-
per hæc omnia expectaui eam, ut face-
ret fructus, & non fecit. Ita in propoſito
in toto prædicto proceſſu patet, quòd
Deus vineæ, ſcilicet, cuilibet homini
nato facit, quicquid facere debet; gra-
tiam offerendo, quòd etiam eos expe-
ctat, & tamen (de quo dolendum eſt) il-
lud, quod dicitur ibidem de vinea illa,
poteſt dici de multis vineis nunc; expe-
ctaui, ut faceret iudicium, & ecce ini-
quitas, & iuſtitia, & ecce clamor illo-
rum, ſcilicet, qui omnem defectum cla-
mando mihi imponunt, qui dicunt ſe
me expectare, cum econuerſo ego eos
expectem, qui mihi clamant, dicentes,
da mihi, vt perficiam, & non porrigunt
vas, in quo recipiant gratiam, per quam
perficiant. Irrationabiliter enim cla-
mant, qui nec habent, in quo recipiant,
nec illud diſponunt, ego (inquit Deus)
multo rationabilius eis clamare poſ-
ſem, porrige in quo recipias, uel manus
laua, ſicut clamo. (Iſa. j.) Lauamini, mũ-
di eſtote, &c. Quia (teſte decreto de pę.
di j. §. alij econtrario) nullus niſi pur-
gatus à vitijs gratiam Dei accipere po-
teſt, ergo dum vas animæ plenum eſt
peccatis, quantumcunque ore clames,
quia tamen manus operi non apponis, A
gratiam recipere non potes, quia neque
in quo hautias habes. Ioan. 4. Et poſi- 30
to, quod diſpoſiti gratiam recipiant, Exem-
non poſtea eam amittere poterunt, ſi plum.
voluerint, ac ſi priuilegium à Papa re-
cepiſſent. Nonne in poteſtate illorum
eſſet, illo uti, uel illud dimittere? Si
vero non vtuntur, vel amittant, defe-
ctus in daute priuilegium non eſt, ſed
in perdente. Sic in propoſito. Quod
ſi inſtare velint, & dicere, quòd præ-
dicta diſpoſitio ad gratiam recipien-
dam, uel retentio ad cuſtodiam iam
habitę in poteſtate illorum nõ eſt, quia
ſine gratia, quæ à Deo eſt, neutrum fie-
ri poteſt. Reſpondetur, quòd ſiue illud,
quod diſpoſitionem pręcedit, uocetur
inſpiratio, ſiue gratia, quę & diſpoſitio-
nem præcedit, & ipſum, quòd eum in
gratia conſeruat, ſiue quodcũque aliud
uocetur, quod ſe à Deo de neceſſitate
habere aſſerunt, ad hoc quod ſe diſpo-
nant, vel in bono perſeuerant, Deus in
illo nunquàm deficit, quia & de illo
procedunt omnes rationes, & exem-
pla totius articuli. Quando ergo di-
cunt, quod non eſt in poteſtate illo-
rum, reſpondetur quòd faciant ad hoc
quicquid ipſi poterunt, & infallibiliter
bene erit.

Sic ergo ex effectu ſcire poſſunt:
quod male dicunt, quia ſi faciunt ad
hoc quicquid facere poſſunt, ergo be-
ne eſt. Antecedens patet, quia Deus
iniuſte ageret, petendo ab homine ad
hoc quòd bonum haberet ſtatum, pluſ-
quàm facere poſſet: ergo à deſtructio-
ne conſequentis, ſi bonum ſtatum in
eſſe ſpirituali non habet, non facit
quicquid facere poteſt ad hoc ſecun-
dum diſpenſationẽ gratiæ, quę data eſt
(Ephe. 3.) quia unicuiq; data eſt gratia
ſecundũ menſuram, & magis & minus
donationis Xp̃i (Ephe. 4.) .i. ſm plus &
minus

minus (ſicut patet ſuprà e.c.16. Et ſicut
plenius patebit infra capitulo de prędeſtinatione)in qua auctoritate Paulus totum prędictum confirmat proceſſum,
& occaſionem dat articuli ſequentis.

Ar.7. ¶Ex hoc uidelicet,quòd nonnullorũ
corda mouere poteſt, quare unicuique
datur,& offertur gratia ab illo, qui ſcit,
quòd multi illorum eam recipere no-
31 lunt. Multi uero ipſam iam receptam
Exéplũ. amittere uolunt,hoc enim mirabile videtur,cum nullus dominus ei caſtrum,
uel prędium,uel precioſum iocale, uel
offeret, uel cuſtodiendum traderet,quẽ
ſciret illum amiſſurum.Solutioni vero
huius quęſtionis, quę habetur. T. 5, 50.
hoc addendum eſt, quòd ſimilitudo de
domino tradente caſtrum,non eſt bene
ad propoſitũ.Sed ſimilitudo de reddendo debitum,plus eſt ad propoſitũ, quia
Deus materię diſpoſitę animam infundendo, & animę diſpoſitę gratiam largiendo debitum ſuę prouidẽtię reddit,
ſicut & de alijs factis ſuis dictum eſt,ſu-
Exemplum. pra.e.c.23. Sicut ergo fidelis homo debitum ſuum reddit, quantumcunque
ſciat illum,cui redditur, uelle illã amittere pecuniam,quam ei reddit,uel abuti.Ita Deus animam materiæ, & gratiã
animę infundit, ut notas faciat diuitias
gratię bonitatis ſuę,Ephe.2.Et idem de
Angelis bonis malis hominibus deputatis dici poteſt. Si obijciatur hic, quòd
Deus hoc faciendo facit contra philoſophiam, & leges ciuiles, per quas gladius non eſt furioſo reddendus. Reſpõdetur quòd verum eſt,dum in furia ſunt
corporali, ita nec Deus iſtis gratiã reddit,dum in furia ſunt ſpirituali,quia ſicut nec primus,dum inſanit, eſt ad gladium ſuum, quem apud aliũ depoſuit,
ſuſcipiendum diſpoſitus, ita nec ſecun-
Exemplum. dus,dum peccat, ad gratiam diſponitur
ſuſcipiendam, nec ei Deus gratiam infunditur, ſicut nec ſapiens in uaſe immundo,uel pleno,uel fracto, uel tranſuerſo precioſum liquorẽ infundit, nec
ponit uinum nouum in vtres veteres,
ita nec Deus cordi infirmato per luxuriam,uel uento ſuperbię pleno, vel per
diſcordiam fracto, vel per cupiditatem
ad terrena tranſuerſo, gratiam realiter
infundit.Sed tantum offert illis,qui doctrinam tenent Apoſtoli(j. ad Theſſa.
4.c.)dicẽtis, ſciat unuſquiſq; uas ſuum
poſſidere in ſanctificatione,&c. Nota,
quomodo gratia facit omnia opera pęnitentię,& religionis leuia.P.7.40.

¶Gratitudo. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Deo par, æquiualenſue, atque cõdignum, pro opere Creationis, ac Recreationis, & gubernatis, atque glorificationis, referre minime valemus.*

Homini verò, nobis beneficia temporalia conferenti, maior retributio fieri poteſt, quàm Deo.

2 *Ad referendum tam Deo, quàm homini, par gratitudinis debitum, plura exempla nos inſtituunt, & erudiunt.*

Primum exemplum à terra bene culta, et cunctis dumis, atque lapidibus expurgata ſumitur.

Secundum exemplum ab animalibus rationis expertibus capitur.

3 *Tertium ſumitur exemplum à natura rationis prædicta.*

4 *Beneficia, ac dona emanantia à datore, in recipientem, ſunt velis ſoles radij, deſcendentes, ac radiantes ab ipſo ad inferiora corpora, propter ternas proprietates, quæ inter radios, & dona nullo labore inueniri poſſunt.*

Prima proprietas ſolis, ſeu humilis deſcendentis huiuſmodi eſt; quod paulatim in noſtro hemiſperio creſcit; quia lux primo ab imperfecta claritate, oriẽs ad perfectum ſplendorem accedit, & creſcit.

5 *Secunda proprietas Radiorum ea eſt; quod humores diſperſos à terra ſurſum ellenantes, nubibus vniunt, & coniungunt, eosq́ue denuo terram ipſam irrigare faciunt, ita vt Radiorum uirtute Aquarum quædam circulatio fit.*

6 *Tertia proprietas talis radiorum ſolarium eſt;*

eſt, quòd cum ſolidum; & expolitũ corpus, eos directè recipiens, inueniunt; mox ad maiorem calorem reflectuntur. Si verò à corpore aliquo, obliquè radij, illi recipiuntur, ad paruum quidem caloris augmentum declinant.

Cum autem molle, inſolidumve corpus; uti aer eſt reperiunt; nullam caloris reflectionem habent; Aer utiq; radios recipit, ſed quia in ſe mollis eſt, calores non reddit; quando etiam flores. Cum corpus ſolidum ſint, inueniunt eos uehementius bene olere faciunt.

7 Nos equidem, qui continuè inceſſanter die, noctuque à Deo erga nos collata & conſolationis, & tribulationis beneficia; accipimus; Deo ipſi optimo maximo æternas gratias ſaltim agere, tam pro rebus aduerſis, & iniurijs, quam pro ſummis officijs nunquam non debemus.

8 Nefarij, & ingrati homines, quamplura dona à Clementiſſimo Deo ſuſcipientes, ipſi lubèter inſeruiendo gratias nequaquam agunt: ſed vſque ad ſenectutem, & ſenium cõmorantur, donec ira non mortis appropinquauerit.

9 Deus in fortiori, & pulchriori iuuentutis tempore carnem pro nobis aſſumere haud dedignatus eſt, in qua etiam vſque ad necem multa patiebatur, non expectando ſenectutem. Ita operepretium eſſe videtur, quòd nos Deo ſimilẽ gratitudinem luculenter, & verè repẽdamus, atque pateſaciamus omni tempore, tum proſpero, tum aduerſo, ad mortem vſque. Sicuti nobis ob oculos Gratitudinis pictæ deſcriptio conſpicue ponit:

Gratitudo namque antiquitus depingi hoc pacto ſolebat.

Geſtabat primum in capite ſchedulam hæc verba indicantem.

Aeſtas, & hiems; Prope, & procul.

Exinde circa veſtis ſimbriam hæc verba legebantur.

Vita & Mors.

10 Vir gratus & probus, Deo, tam pro fauſto, quàm infauſto lethalique euentu gratias agens, ingentem utilitatem tum in vita, tum in morte, ſibi procul dubio adipiſcitur.

Primum. In iſta vita gratiarum actio eſt, velut ſapidus, & prægustabilis inſtinctus, qui aduerſa omnia reddit admodum dulcia, & delectabilia.

Exinde gratiarum actor ob id proſpera, & bona eo magis augeſcere meretur.

11 Cum è uita tandem emigrauerit ille gratitudinis memor gratiam conſummatam obtinuerit.

12 Gratorum minorem, ac rariorem, ingratorum autem maiorem & uberiorem turbam eſſe, clariſſimis exemplis exprimitur.

13 Ingrati illi, qui Chriſti fratres dumtaxat ſecundum Deitatem, non autem ſecundum eius humanitatem, euadere uellent, nullius bonæ naturæ conditionem ſequuntur, nec rationis, nec ſenſus expertis.

14 Ingrati malas, & improbas cunctarum naturarum conditiones tolerabiliter, ac facile amplectuntur.

Primum malam inſenſibiles naturæ vim ſequuntur: vt Fimeti exemplo, & Securis, at vaſis, atque lunæ, liquido patet.

15 Secundo malam ſenſibilis naturæ proprietatem colligunt.

Vnde & vermibus, ac vulpi plurifariam non ab re aſſimilantur.

16 Plures & vulpium proprietates ingratis conuenientes declarantur.

17 Hij etiam Colubro cuidam aſſimilantur, & aui.

18 Tertio prauas, & odibiles naturæ rationalis conditiones iiſdem ſequi conantur.

Quare latroni, ac obloquutori & Proditori Iudæ meritò comparantur.

19 Adhæc. Ingrati illi nefarij Lucifero ipſi ingratiſſimo & cuidã Iudæo ſimiles certè ſiunt; Ezechiæ etiam, atque Demetrio Regi.

20 Nonnullorum ingratorum, & potiſſimũ pauperum leues, & friuolæ, ſiue friabiles excuſationes refelluntur.

21 Ingrati cum eorum excuſationibus duplicem pœnam perſoluere merentur; temporalem ſcilicet, & æternam. Temporalis autem pœna eſt duplex: altera corpori, &

loſophorũ ſcribitur, quòd Iulius Cęſar cuidam veterano, periclitanti in cauſa ſua aduocatum dedit. Sed cum veteranus de illo non contentus, vulnera, ſeu vulnerum cicatrices, quæ non per aduocatum, ſed in proprio corpore pro ipſo ſuſtinuerat, oſtenderet, ipſe Imperator in propria perſona deſcendit, veteranum in iuſtitia protegendo, Chriſti vulnera, quæ pro nobis in corpore ſuo pertulit, nobis quotidie oſtenduntur, vt cauſas, & leges eius, & iuſtitias defendamus, ſed heu, nonnulli per aduocatum ei ſeruire volunt, dicentes: Ora pro me, ieiuna pro me, & huiuſmodi. Alij vero peius faciunt, qui nec per ſe, nec per aduocatum eius tenent legem, uel in cauſa, in qua eos inuocat, dicens, quis conſurget mecum (ſcilicet) in bello? aut quis ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatē? Contra peccatores iuſtitiam, ſcilicet defendere volũt plus ſe, quàm Deum amantes, in hoc Dei iuſtitias defendere, vel eius iniurias vindicare nolunt, ſed ipſi malas grates habent, de quibus. (2. Thi. 3.) Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ingrati, &c. Non ſic boni Chriſtiani, qui prædictis omnium creaturarum informati exemplis, grati eſtote. Col. 3.

Ar. 2. ¶ Huius autem doctrinæ complementum ſola virtute habetur gratitudinis. Ad cuius dicti intellectum eſt
4 ſciendum, quod (ſicut ex dictis Lincolnienſis in commento ſuo ſuper primum capitulum li. Dionyſij, de cœleſti Hierarchia in parte colligitur) dona & beneficia à datore ad receptorem deſcendentia ſunt, quaſi radij ſolares, à ſole ad corpora inferiora deſcendentes, propter tres tales proprietates in radijs, & donis inuentas. Vna enim luminis deſcendentis proprietas eſt, quod paulatim in noſtro creſcit Semiſperio, ſicut patet in mane, quando lux primo oritur ab imperfecta claritate, paulatim in perfectam creſcit claritatem. Sic dona Dei, minus perfecta naturæ, ſcilicet, & fortunæ, & gratiæ

Exemplum.

præcedunt, ſi quibus, & bene vtatur, lumen gratiæ in eo creſcit uſque ad perfectiſſimam claritatem, ad lumen videlicet, gloriç. Et ſic in cuſtodiendis illis retributio multa in Pſal. 18. Eundem etiam modum obſeruant homines ſapientes, prius minora dantes,
poſtmodum vero gratis minoribus, 5
maiora adunt. Secunda radiorum proprietas eſt, quod humores de terra eleuant, & diſperſos congregant, & ſecum in altum trahunt, in nubibus vniunt, & iterum terram irrigare faciunt, ita quòd virtute radiorum fit aquarum quædam circulatio, quia mediantibus illis primo in altum eleuantur, ipſis, videlicet, illas alleuiantibus, & trahentibus, & mediantibus illis nubibus iterum terram irrigant, ipſis (videlicet) eas liquefacientibus, & mediantibus illis, iterum in altum leuantur, ſic dona Dei ad hoc ad nos emittuntur, non ſolum, quæ nobis dedit, ſed etiam, quæ pro nobis fecit, ſicut eſt incarnatio, prædicatio, & quæ pro nobis ſuſtinuit, ſicut eſt paſſio, mors, & huiuſmodi, vt nos à terra (ideſt) à terrenis affectionibus eleuent, & ira, & inimicitia diſperſos concordiæ & pacis uinculo ſimul ligent, & vniant, & ſecum in altum per dilectionem, & contemplationem trahant: & iterum docendo, & prædicando eos, quos in altum trahunt, terram irrigare faciant, donec finaliter ad ipſum primum datorem, mediante donorum ſuorum bono vſu in cœlum eleuentur, vt ſermo in eis impleatur Apoſtolicus, quoniam ex ipſo, & in ipſo & per ipſum
omnia. Tertia conditio in radijs inuenta 6
eſt, quod quando inueniunt corpus ſolidum, & politum; quod quidem ipſos rectè per lineas rectas recipit, ad maiorem reflectuntur calorem: quando vero obliquè recipiuntur, licet ad aliquem, ad paruum tamen reflectuntur caloris augmentũ, quñ vero corpus in ſe inſolidũ, cuiuſmodi eſt aer, inueniunt, nullam habent reflectionem, ita quòd aer radios recipit, ſed quia in ſe mollis eſt,

eſt, calores non reddit, quando vero flo-res inueniunt, eos amplius odorare fa-ciunt. Quando vero fœtida inueniunt loca, ipſis receptis amplius fœtent. Sic beneficiorum radios mali recipientes, peiores ſuperbiendo, & Deū expugnã-do fiunt, gratiam transferentes in luxu-riam. Iudæ j. (ſicut patet. G. 2.) Boni ve-rò plus gratiarum actione, & aliarum virtutum odore redolent, peccatores vero, & ingrati, quemadmodum aer eos recipiunt, ſed nihil refundunt. Te-pidi vero, qui cum plena cordis facie dona Dei non recipiunt, nec in ipſum datorem directè reſpiciunt, ipſum fer-uenter diligendo, & laudando, manum quidem ad receptionem porrigunt, ſed faciem obliquant, quaſi vno oculo obli-què in ipſum intendendo, tales radios beneficiorum obliquè recipiunt, & par-uas ore, vel opere gratias referunt, qui vero ſolidi ſunt, & boni, cum corde re-cto Dei & hominum dona recipientes, mediante virtute gratitudinis, illa ore extollendo, & opere ſecundum poſſibi-litatem ſuam reddendo, reflectunt ad eum punctum, vt venerunt per lineam rectam, quia eundem finem intendūt, quem dator gratiæ intendit, & eodem operę aſſequuntur, ad quod opus gra-tia ordinatur, qui vero alium intendūt, vel aliter aſſequitur, directè radium nō reflectit. Et ſic patet, quòd hoc, quod fa-cit in corporibus, vel rebus quibuſcun-que ſoliditas, hoc in hominibus facit virtus gratitudinis, quia ſicut in corpo-ribus radij ad intenſum reflectuntur calorem, vicemque caloris recepti ſo-liditate reciprocè reddunt: ſic in ho-minibus ſola gratitudinis virtute retri-butio fit debita beneficiorum, illaque ſola ſi deſit, nihil (vt debet) redditur. Si vero ſola adſit, debitum reddit, facitque poſſeſſores ſuos gratias agētes ſemper. Ephe. 5. & ad Coloſ. 3.

Art. 3. ¶ In quo notatur gratitudinis, ſeu gratiarum actionis perpetuitas. Si enim

Exemplum. terra, vel flores ſine intermiſſione ſolis ardores recipientes, continuè, & ſine ceſſatione reflectiones, & odores red-dunt. A fortiori ratione nos, qui ſine 7 intermiſſione de die, & nocte Dei reci-pimus beneficia, ſiue conſolationis, ſiue tribulationis, tam de ipſis aduerſitati-bus gratias Deo referre debemus (ſicut patet in decreto. 21. q. vlti. c. vlti.) quàm etiam de ipſis beneficijs. Exemplo cu-iuſdam ſancti, de quo legitur, quod cū omni agebat, quem in ore ponebat; Deo gratia fruſtulo Exemplo propheta qui ait, ſemper laus eius in ore meo. (Pſ. 33.) doctrinam tenendo Chryſoſtomi in tractatu de ſymbolo. Admoneo (inquit) vos, vt ſemper dominum bene-dicatis. Si venerint mala, benedicite, & diſſoluentur, ſi euenerint proſpera, be-nedicite, & perſeuerabunt, & Apoſtoli dicentis. (j. Theſſa. 5.) in omnibus gra-tias agite, non ſolum propter recepta, ſed propter recipienda, homo enim ab aliquo donum recipiens, quamdiu ſcit aliquod magnum ſupereſſe, quod de-tur, reddit ſe gratum, & maximè quan-do dans minus, ponit eum in ſpe reci-piendi maius, dicens, eſto gratus, mouē do caput, innuendo, quod plus habe-bis, ſed Deus multa dando, optimum dandum gratis, reſeruat, cœlum, ponēs eos in ſpe illud habendi, dicens per Paulum. Col 3. grati eſtote, quę dedit, & quæ dare poteſt, diligenter cogitan-do, quia hæc prima ſapientum eſt con-ditio: Vnde Seneca epiſtola 82. Sapiens omnia examinabit, à quo accepit, quā-tum, quando, & vbi, itaque negamus quemquam gratiam referre, niſi ſapiē-tem. Secundo hęc conditio eſt Apoſto-lorum. (j. Theſſa. 2.) gratias inquiunt agimus Deo ſine intermiſſione. Sed omnibus iſtis exemplis, & auctoritati-bus quidam contrariantur, flores enim, dum feruentiores percipiunt calores, maiores reddunt odores (hoc eſt) om-nia faciunt odorifera. Sed aliqui ho-mines èconuerſo, dum multa dona à Deo recipiunt, ſcilicet, iuuentutem, pul-chritudinem, ſanitatem, fortitudinem, longam vitam, & huiuſmodi, Deo gra-tias bene ſeruiendo non reddunt, ſed expectant vſque ad ſenectutem, & vſ-

que

Exemplum. (margin)

Exemplum. (margin)

Exemplum. (margin)

que dum nox mortis appropinquauerit,ac ſi flores dicerent, nolumus de die odorem dare, ſed de nocte, quod eſſet contra naturam. Quantum vero iſtud eſt contra naturam,tantum facta,& dicta illorum ſunt contra raitonem. Tales nonnunquam in ſeipſis faciunt, & in alijs fieri ſuadent, quod fecit quon-
Exemplum. dam Mauricius Impetator (de quo in geſtis legitur Beati Gregotij) quòd ordinauit, quòd milites ad militiã ſignati, antequàm eſſent de militia, vel in habilitate, vel debilitate, ſen ſenectute eiecti,ad Chriſtum non conuerterẽtur, quos Beatus Greg. reprehendit, & in hũc modum, quaſi in perſona Dei ſcribens.Ego(inquit) de notario feci te comitem, de comite Imperatorem,ſubijciendo tibi milites meos, & tu à me ſubtrahis milites meos,cogita (inquit) quomodo ad hoc reſpondebis, cum ab eo tibi obiectum fuerit tantæ ingratitudinis vitium. Ita in propoſito, quid reſpondebunt illi,qui ſeipſos, & alios à Deo ſubtrahunt vſque ad ſenectutem, vel (quod peius eſt) vſque ad mortem incluſiue? & tunc erit nimis tarde, quia ingrati ſpes tanquam hyemalis glacies pertranſit. Sapien.16. (Nota.M.9.35.) Sicut ergo Deus ĩ fortiori, & pulchriori iuuentutis(ſcilicet) tempore pro nobis carnem ſumpſit,in qua etiam,& patiebatur,non expectando ſenectutẽ. Et breuiter tam tẽpore proſperitatis,quàm aduerſitatis vſq; ad mortem nobis gratus extitit,ita oportet, ꝙ conſimilem ei oſtendamus gratitudinem, ad hoc ꝙ in morte de gratitudine noſtra ſpes augeatur,ut ſecure ad illius curiam, cui grati fuimus,tranſeamus. Propter hanc nanque gratitudinis conditionem,hiſtorijs
Exemplum. continetur, quòd antiqui, qui plus picturis, quàm ſcripturis fidem dederũt, intiminsque ad uirtutum exercitium exemplis mouebantur, a philoſophis uirtutum picturas obtinebant, inter quas gratitudo pingebatur, in capite ſcriptum habens,eſtas,& hyems,prope, & procul, in fimbrijs uero uita, & mors,in ſignum,quod gratitudo uera, nec proſperitate, nec aduerſitate, nec prope, nec procul, nec in uita, nec in morte amicum deſerit,quia omni tempore diligit, qui amicus eſt, & talis in proſperitate,& aduerſitate, in uita pariter, & in morte reddit ſuauiſſimũ odorem. Le.3. gratiſſimi thimiamitis domino. Le.4.

¶ Et ſi (vt dictum eſt) tam proſpera, Art. 4.
quàm aduerſa cum gratiarum,& gratitudinis recipiat actione, & redditione, magnam, inde conſequitur vtilitatem, in uita pariter,& in morte.

¶ Primum patet, primo quia eſt in- 10
tinctus ſapidus qui omnia aduerſa in uita iſta ammodo facit leuia,& delectabilia. Amico enim grato leue uidetur, quicquid pro amico ſuſtinet, nõ autem
ſic videtur ĩgrato,ſic illis,qui pro Chri- Exemplum.
ſto ſuſtinent duram dietam, vel quodq; ſimile,in cuius ſignum in uita pa. cuidã
in ſpiritu uiſum fuit, quoſdam de fra- Exemplum.
tribus uilia, quoſdam uero delicata comedere, cum tamen eũdem omnes comederẽt cibum, cui cauſam diuerſitatis ſcire deſideranti,& oranti,à Deo oſtenſum fuit,quòd primi cum murmure, & ſecundi cum gratiarum actione cibum ſumpſerunt,ideo primis uilis, ſecundis delicatus uidebatur.

¶ Secundo quia meretur proſperorũ, Exemplum.
& gratiarum augmentum. Terra enim, & mare ſolis recipientes calores, exalationesq; reddentes pluuiarum, iterum recipiunt abundantiam,dantes ergo minus(ſcilicet)exalationes, & fumoſitates merentur recipere maius, ſi uero nihil remitterent,nihil reciperent. Sic in ꝓpoſito, qui donorum recipit calores, reddit ore,& opere gratiarum actiones, vt addatur gratia capiti tuo. Prouerb.j. Siquidem & de quodam fertur, quòd à Deo promeruit gratiæ augmentum, ꝙ ſuper aquas tribulauit, quia de omnibus fortunis Deo gratias habeat. Reddendum eſt ergo minus, ut recipiatur maius. Si uero nihil reddatur, nihil dabitur, unde Berñ. ſermone 35. Gratiarũ (inquit) ceſſat decurſus, ubi recurſus nõ fuerit, quia nihil augetur ingrato, ſed

quod accipit, vertitur ei in perniciem,
fidelis autem in modico, cenſetur di-
gnus munere ampliori.
11 ¶Tertio: quia in morte grato dabitur
gratia conſummata. Nam duæ circula-
tiones, retributio, videlicet, donorum,
& gratiarum, & dilectio, quæ à Deo, &
homine nobis dantur, vel oſtenduntur,
quę ideo circulationes ſunt, quia ab eo-
dem incipiunt, & in eodem redeunt,
ſunt rota in medio rotæ (Ezechielis j.)
quæ currum Heliſęi, & cuiuſcunq; gra-
ti ad cęlum ducunt, & iuſtum quidem
eſt, quòd ſicut illi, q ore, & opere Deo,
& homini ingrati exiſtunt, ipſos iura-
mentis & factis prouocantes ad locum
deducentur, ubi ſemper blaſphemabūt,
ita illi, qui hic dignas Deo, & homini
reddunt gratias ad locum deducantur,
vbi ſemper laudabunt, ut ſicut malis pro
turpibus iuramentis, & uerbis ſuccedit
blaſphemia, pro uita inordinata pœna;
ita bonis gratiæ ſuccedat gloria, & gra-
tiarum actioni vox laudis, vt de tali
anima uerificetur illud Iſa. 51. Inue-
nietur in eo gratiarum actio (ſcilicet)
in pręſenti, & vox laudis (ſcilicet) in fu-
turo, ſic Moyſes, de quo dicit (Actuū 7.)
quòd fuit gratus Deo, meruit ducatum
populi, & tempore mortis videre ter-
ram promiſſionis. Beatus ergo, qui re-
tribuet tibi retributionem, quam retri-
buiſti nobis (in Pſal. 136.) Sic ergo eſto
gratus Deo, & homini, & dabit capiti
tuo augmēta gratiarum. (Prouerbio 4.)
tam in uita, quàm in morte.
Art. 5. ¶Sed ne quis fruſtra decipiatur, cre-
dens ſe gratum Deo, & homini, cum
non ſit, cogitationes locutiones, &
operationes ſuas ſcrutetur, & ab illis,
12 an gratus, vel ingratus exiſtat, diſcat.
Illis enim bene examinatis, gratorum
paucitas, & ingratorum apparebit mul
titudo. Quia pauci ſunt, qui ad ingra-
titudinem in aliquo gradu affinitatis
ſupra enumeratis. (F. 7. 2.) vel in ali-
quo de hac enumerandis non attineāt.
Quis enim illum gratum diceret, qui
Exemplum. dominum ſuum gratiſſimum à quo
multa accepiſſet, potius offendere vel-
let; quàm ſocium ſuum, vel quanto
plura ab eo accepiſſet, tanto minus re-
putaret ſe ei obligatum, vel tardius, &
rarius eius voluntati in ſeruitio pare-
ret, vel qui eum plus expugnaret, vel
qui abundaret de bonis domini illius,
nec tamen illi indigenti, vel dare, vel
mutuare de ſuo vellet? immo (quod
peius eſt) cum ipſo comedens ei po-
nit inſidias, vel ipſum verbis ſuis in-
gratis prouocat, contra eius honorem
narrando, & loquendo, vel qui quan-
do dominus eo indiget, ab illo recedit.
Nec tempore tribulationis permanet
ei fidelis. Sic in propoſito, maior po-
puli multitudo, libentius Deum, à
quo omnia habent, offendunt, quàm
hominem ſpecialiter, quando eius of-
fenſam timent, illi etiam, qui plura ab
eo recipiunt, & poſtquam plura rece-
perint, minus ei ſeruire volunt, mi-
nusque ei ſe obligari credunt, vt in
opere oſtendunt, quia tales minus tar-
dius, & rarius Deo ſeruiunt. Miſſas
celebrando, ieiunando, orando, pœni-
tentias faciendo, vigilando, & huiuſ-
modi, quàm pauperes. Et (quod pe-
ius eſt) promiſſa in paupertate facta,
incraſſati, impingnati, non tenent (ſi-
cut oſtenſum eſt. A. 20. 18.) In quo fa-
cto ſimiles ſunt cuidam nobilino, cui Exemplum.
nomen erat Gerardus. De quo habe-
tur. D. 11. 17. Poſtremo quod peſſimum
eſt plus Deum peccatis expugnant (ſi-
cut patet. C. 4. 24.) Nec volunt ei de
ſuo dare, vel mutuare (ſicut patet. E.
3. 21.) immo cum ipſo abundanter co-
medentes, & bibentes, non ſolum ſua
ei petenti negant, ſed (quod peius eſt)
ipſi iniuriam faciunt, ipſum iuramen-
tis, & ſcurrilibus verbis prouocantes,
quod non facit canis, quia dum te-
cum comedit, ſuper te non latrat,
quod faciunt tales contra doctrinam
Apoſtoli tales admonentis, (Ephe. 5.)
Fornicatio, & omnis immundicia, aut
auaritia, nec nominetur in uobis, ſi-
cut decet ſanctos, aut turpitudo, aut
ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ
ad rem non pertinet, ſed magis gra-
tiarum

tiarum actio. Quando etiam Deus eis
13 indiget, vel quando pro eo aliqua pati deberent, recedunt: vellent enim fratres Chriſti eſſe ſecundum deitatem, ſed nõ ſecundum humanitatem (ſicut oſtẽſum eſt. F. 7. 3.) Non ſic Thobias, qui gratias egit Deo oĩbus diebus vitæ ſuę. Thob. 2. Sed (heu) tales non Thobię, ſed peſſimis Iudæis aſſimilantur, qui in deſerto à Deo manna cibati, & à Moyſe ducti, ſemper contra Deum & Moyſen murmurabant, immo ipſum Moyſen lapidare voluerunt (ſicut patet Numeri 16. & Exodi 17.) quod & Deo forte feciſſent, ſi ipſum attingere potuiſſent, tales nullius naturæ ſequuntur bonæ conditionem, nec irrationalis; nec inſenſibilis; quia poſtquam ſemina, vel beneficia receperint, debitum reddunt (ſicut patet ſupra eo c. 1. & 2.) quod non faciunt ingrati, nec hominum bonorũ, quia vix habet homo ita magnum inimicũ, vel ingratum, quin beneficijs, & donis eũ vincere poſſet, & ad affectum ſui trahere; vnde Seneca lib. j de beneficijs c. 2. per continuationem (inquit) beneficiorũ, ingrati, & aduerſarij efficiuntur grati, & amici. Ingratus (inquit) & aduerſus vnum beneficium; aduerſus aliud non erit, duorum oblitus eſt: tertium eorũ, quæ exciderunt, memoriam reducit: Nec etiam cuiuſcunq; rationis ſequuntur conditionem, quia ſi gratitudinem oſtendimus, vt beneficia in poſterum recipiamus. A fortiori ratione, cum iam certi ſumus de beneficijs, quæ ſperam⁹: vnde Seneca in quadam epiſtola. Si (inquit) non dubitamus bona cõferre his, quos ſperabam⁹ nobis profuturos, quales eſſe debemus in eos, qui iam profuerunt? Illi vero, qui contrario modo ſe habent, oſtendunt ex opere ſequenti, ꝙ præcedens oſtenſio nõ ex honeſta proceſſit dilectione, ſed potius ex amore vtili, & cupiditate.

Ar. 6. ¶Ex quo ergo, nec naturę Inanimatę, vel animatæ conditiones ſequuntur bo-
14 nas, videndum eſt, quomodo omnium
Exemplum. naturarum conditiones ſequuntur malas. Primo in natura inſenſibili, fimeti ſequuntur conditiones, quia ſicut illud recipit calores, & reddit fętores. Sic iſti beneficia, & reddunt vitia, verbi gratia, quando legendo, vel audiendo, vel quacunque occaſione cogitando in corde recipit, quòd Deus eſt miſericors, vnum radium ſeu calorem veri ſolis corde recipit, quando vero ex illa conceptione audacior fit ad peccandũ; fętorem pro calore recepto reddit, iterum quando cogitat ſe iuuentutem, vel fortitudinem vel longioris vitæ ſpacia, vel bonam complexionem, ſe à Deo recepiſſe, ex qua complexione, ſeu iuuẽtute ſperat ſibi longam affuturam vitã, & ex hoc audacior fit ad peccandũ, tunc fimus eſt inferni, & diaboli, in quo feces (ſcilicet) peccati ponit, contra calores emittit fętores. Et quanto plus recipit, tanto fętidius reddit, dũ tanto audacior & promptior eſt ad peccandum.

¶Quærẽdum enim eſt à tali, & ſi qui quærant, deſint, quærant ipſimet à corde ſuo, ſi in tali ſtatu, & expectatione mori auderẽt, in illa miſericordia ſperantes? ſi dicant, quòd non, inferendum eſt, quare ergo ſic viuunt tali periculo ſe exponentes? qui reſpondebunt, quòd in miſericordia Dei ſperant, quibus inferendum eſt; quòd ſic ſperauit talis, vel talis, qui ſubita, & improuiſa morte præuentus fuit, qui ad omnes tales quęſtiones modo (quo dictum eſt) & quo tu reſpondis, eodem dię quo mortuus fuit, requiſitus reſpondiſſet. Sed dicet, ſpero meliorem, quam ipſe inuenit, gratiam inuenire. Cui inferendum eſt, quòd ita ſperauit ille, & ita ſperauerunt omnes, qui ſunt in inferno, ergo periculosè exponit, qui per paſſum illum ire vult, vbi tot perierunt, immo plures, quàm in aliquo alio paſſu, ſicut patebit infra c. de ſpec.

¶Secundo conditionem ſequuntur 15
ſecuris, quæ cum manubrio à nemore Exemplum.
accepto, nemus proſternit.

¶Tertio vaſi quod iuſta vocatur, aſſimilantur, ꝙ ſuauiter liquorem recipit, Exemplum.
ſed quaſi cũ murmure, & ſonitu reddit.

Nota etiam quomodo Lunæ aſſimilantur. L.6.3. In natura vero ſenſibili. Primo vermibus aſſimilantur, qui lignum & pannum, de quibus naſcuntur, & nutriuntur deſtruunt. Secundo vulpi in diuerſis factis, quæ in fabulis de ea continentur.

Exemplum.

¶Primo, quia ſicut vulpes ad domum gallinarum veniens, cum aliter intrare non poſſet, dixit ſe extra fame & frigorem orituram, & illas de ſua morte grauiter coram Deo reſponſuras allegauit, etiam quod non timerent, quia debilis erat, & eis nocere non potuit, ſed poſtquàm iurrauit, omnes occidit. Sic nonnulli ingrati Deo, & hominibus, quando in aliqua ſunt afflictione, ſicut quando ſunt infirmati, ad Deum clamant, & multas ei promittunt emẽdationes, quando vero ab ordinatijs, à cautotia, vel officijs, vel beneficijs, demeritis ſuis exigentibus, ſuſpenduntur vel priuantur vel puniuntur, ſe humiliant petentes intuitu pietatis, quod iterum ad ſolita admittantur, aſſerentes ſe viuere non poſſe, ſed quod latrocinium facere, vel mortem ſuſtinere eos oportebit. Sed poſtquàm à Deo ſanitatem obtinuerunt, peiores quàm ante erant, fiunt. Et poſtquàm ab ordinarijs eccleſię aditus ei apertus fuerit, peius quàm prius non gallinas, ſed animas mactant, quia fur non venit, niſi vt furetur, & mactet, & perdat. Ioan. 10.

16 ¶Secundo vulpi aſſimilantur, de qua fabulæ continent, quòd cum leoni, qui caput eius in ore habuit ad deuorandum, multa promitteret, vt illam abire permitteret, quæ tamen liberata promiſſum non tenuit, ita nec iſti, qui in infirmitate, vel alijs anguſtijs Deo vouent, vel hominibus promittunt.

¶Tertio, quia ſicut vulpes habens os extranſuerſo in gutture ſuo, quod extrahere non potuit, multa grui promiſit, ad hoc, quòd illud extraheret, cui ſalarium promiſſum petenti dixit, ſufficiat tibi, quod te, cum caput tuum in gutture meo habitu, viuere permiſi: ita videtur aliquibus diuitibus, quod multa faciunt pro operarijs, & ſeruis ſuis, & ſubditis, quòd eos pro toto, quo eius ſeruiunt labore, viuere permittũt, vel quòd eis bonum vultum oſtendant, vel cibum dãt, raptoribus etiam & malefactoribus multum videtur, quòd faciunt quòd non noceant, quantum poſſunt. Sicut quidam de quo fertur quòd cum admoneretur, quòd furta reſtitueret, & omnia, quæ accepit iniuſte? reſpondit, tantum feci pro eo, quantum ab eo accepi, & ſic intantum mihi tenetur. & altero quærenti, quomodo pro eo tantum fecit? reſpondit, quia vbi bona illa accepit tot dimiſi, quæ accepiſſe potuiſſem, ſi voluiſſem. Ita iuſtificant ſe multi dicentes, homines mei eum verberaſſent, vel occidiſſent, ſi voluiſſem, vel maiora ab eo accepiſſe potuiſſem, nel pluta mihi dediſſet, vt pacem mecum haberet, vel potui cum occidiſſe, ſi uoluiſſem, quando fuit in tali neceſſitate, & paupertate libenter mihi plus pro fruge, vel pecunia ſibi mutuanda dediſſet, & tunc ſciuit mihi grates de pacto illo, quare modo cõqueritur mihi? videtur quòd multum feci pro eo, vel quando fuit in tali neceſſitate, ſic eum iuui pro terra, vel pecunia, quam mihi dedit, quare ergo modo conqueritur, quòd nimis ab eo accepi, cum plus accepiſſe potuiſſem. Omnes iſti vulpis prædictę habent iuſtificationem, & ideo partes vulpium erunt. Pſal. 62.

Exemplum.

¶Tertio in natura ſenſibili, & irrationabili cuidam aſſimilantur colubro, 17 de quo fabulæ continent, quòd cũ quidam in hyeme terram fodiendo, quaſi frigore mortuum in camera ſua inueniſſet, pietate motus eum ad ignẽ portauit, & calefecit, vel (ſicut aliqui habẽt libri) eum in ſinu ſuo calefaciendum poſuit, qui calefactus calefacientẽ momordit, quẽ calefaciens alloquitur dicens: Cur tua cauda nocet carni, dum carne quieſcit? Cui reſpondit ſerpens. Sic natura docet, quæ grates ſoluere neſcit, ſic ingrati, & paret.

Exemplum.

¶Quarto aſſimilãtur auicule de qua habetur. A.25.30. In natura uero rõnali,

Exemplum.

li, primo in condicionibus aſſimilantur latroni illi, de quo narrator ſcribit, ꝙ ſcidit erumenā hominis, qui pro vtilitate ſua ſecū loquebatur, tractans, quomodo melius liberari poſſet, ſic illi, qui manibus à Deo, vel homine beneficia recipiunt, & lingua, vel opere eis nocent.

18 Iterum, quod de latronibus dicitur, ꝙ, videlicet, nunquàm diligent eos de furtis liberantes, ſemper de eis verificatur.

¶Secūdo detractoribus, qui bona abſcondunt, & mala oſtendunt, ſic ingrati, ſi homo multa pro eis faciat, & in uno deficiat, illud ſemper recitabūt, de quibus quidam in conſimili caſu dixit, de quibuſdam, qui talem ei ingratitudinē oſtenderunt, hos uerſus, commemoranerunt incommemorabilia prætermiſerunt commemorabilia.

19 ¶Tertio Iudę aſſimilantur proditori, qui de cibo, & ſuſtentationem à Chriſto acceptis, non contentabatur, ſed ad maiora habuit oculū munera, quę quidem aliter habere non poterat, contra ipſum agere cępit Chriſtū à quo quicquid habere meruit, habuit, & plus. Sic nonnulli auaritiæ & diaboli ſatellites, in officijs, in quibus vicinis nocere pōterunt, poſiti, ſi à pręlatis, uel alijs uicinis ad prandium, uel alia ſolatia uocati, ſemel, uel bis uenerint, & ſic plura, quàm meruerunt, recipiunt, niſi etiam eis munera dent, uel filijs, uel nepotibus, uel ſibijpſis penſiones, & ſtolas, vel quouis alio colore promittant, contra ipſum cibantem, cui prius bonum fecerunt vultum, occaſiones quęrunt diſcordię, ipſumquam, uel ſubditos ſuos modis, quibus poſſunt, affligentes; ingrati quidem ſunt, quia de ijs, quę recipiunt ultra condignum, non agnoſt gratias; crudeles pro tanto, quod affligunt. quia non tātum accipiunt, quantum cupiūt. Iniuſte enim malas grates ſciunt homini, quòd eorum non poteſt ſatiare auaritiam, quam nec Deus, nec diabolus, nec totus mundus (inquam) ſatiare potuit ſicut patet. A. 27. 4.

¶Quarto ingrati Luciſero aſſimilantur, qui de beneficijs à Deo acceptis contra Deum ſuperbiuit.

¶Quinto Iudęo illi aſſimilantur, de quo habetur. L. 3. 15. figura de omnibꝰ prædictis ingratis. 2. Paralip. 32. de Ezechia, de quo dicitur, quod nō retribuit Deo ſm̄ beneficia ſua, ſed eleuatum eſt cor eius, ecce fętor. Et j Machab. 11. de Demetrio rege, qui in Antiochia obſeſſus, per auxiliū Ionathæ liberatus fuit, cui multa promiſit, de quibus tamē (ſicut ibi ſcribitur) mētitus fuit ei, nec reddidit ei ſecundum beneficia ſua. Sed vexabat eum valde, de quibus omnibus in perſona Dei, & hominibus, qui talibus benefecit, cōcludit Pſalmiſta dicens. Retribuebāt mihi mala pro bonis, & odiū pro dilectione mea Pſal. 34.

¶Sed forte nonnulli ſe excuſabunt, Art. 7.
dicentes, qūo poſſumus Deo gratitudinem oſtendere, nihil habemus? Sed da ei cor, & eris gratiſſima in corde eius. Iudith 10. Iterum forte dicēt, & ſpecia-
liter pauperes, non multū ei tenemur, 20
quia pauca nobis dedit, uel ſaltem non tm̄ ei tenemur, ſicut diuites? Quibus reſpōdetur, ꝙ multum ei tenētur, quibus dedit, ꝙ non darent pro oībus mundi diuitijs, nitā enim, & corpus, & aīam, & omnia membra dedit, de quibus unum non darent, ſaltem vitam pro omnibus mundi diuitijs. Et nos ad ſimilitudinē ſuam, & non in uiliori forma creauit, cuius rei cogitatio multum nos ad gra-
titudinem animare deberet, unde elinā- Exemplum.
dus ſcribit de quodam fratre, qui dixit, quod in omni creatura ędificationem, & deuotionem ad Deum laudandum inuenit. Sed quærenti quam edificationem haberet, in videndo ſcurram? dixit, magnam pro tanto, quod in tot bonis naturę, fortunę, & gratiæ, me tali prætulit beſtię, multum ei teneor, qui tot mihi contulit, quæ animali cuicunque non contulit, ſi ei ad perpetuam eſſes obligatus gratitudinem, qui tibi unam manum, uel oculum perditum reſtitueret. Ergo à fortiori: multum es ei obligatus, qui omnia dedit, cum nihil haberes, qui etiam & ei gratus fueris in fine vitæ, cum cęlum petieris, dicet

illud. Gene. 50. gratum habeo, quod pe-
ctis.

Ar.7. ¶ Ex quo culpam ſuam iuſtificare
21 non poſſunt, præter pœnas eis debi-
tas. (A.10.7. cum ſequenti, & C.2.16.)
hoc addere oportet, quod duplicem
merentur pœnam, temporalem, videli-
cet, & æternam. Temporalis uero pœ-
na ingratis debita eſt duplex. Vna in
corpore proprio. Alia in rebus exte-
rioribus. Prima eſt perſonalis perſo-
næ, qua abutitur iuſte debita, ex quo
enim perſona illa, quę à tribulatione
exteriori, vel ab infirmitate interio-
ri pœnitendo, & ad Deum clamando,
ab ipſo Deo liberata. Iterum contra
ipſum Deum ſuperbiendo peccat. ma-
gna æquitate ab ipſo Deo ad priorem
reducatur miſeriam. Exemplum ad
hoc in quibuſdam parabolis fingitur
Exẽplũ. de quodam homine, qui ſerpentem
ſub arbore oppreſſum inueniens cla-
mantem, & auxilium petentem libe-
rauit, qui poſtea non vt promiſit be-
neficium, ſed ſecundum naturæ ſuæ
conſuetudinem venenum reddidit, de
quo cum á liberatore repræhendere-
tur, reſpondit, ſe per ipſum non fuiſſe
liberatum, ſic quin ſine illo bene eua-
ſiſſet, ad iudicem in cauſa peruentum
eſt, qui iudicauit ſerpentem in peri-
culo, in quo inueniebatur debere re-
poni, & ſi ſicut aſſeruit liberare ſeip-
ſum, poſſet bene quidem, ſin autem
proprio ſtaret periculo. Sic multi qui
ab infirmitate, & alijs periculis, Dei
virtute, & ſanctæ eccleſiæ, & bonorum
virorum orationibus, & ſuffragijs libe-
rantur, quibus poſtmodum ingrati exi-
ſtunt non attribuentes eis illorum li-
berationem, ſed potius propriæ uirtu-
ti, utpote quia iuuenes, vel fortes, vel
bonę ſunt complexionis (ſicut aperte ex
illorum poſtmodum patet loquela) iu-
ſte ad eundem reducendi ſunt ſtatum,
in quo fuerunt, vel fuiſſent, niſi aliud
habuiſſent auxilium quàm ſuam com-
plexionem. Exemplum ad hoc. E.3.40.
lex hoc confirmat. C.4.24. Et in authē-
tica, quibus modis feudum amittitur,
Coll. 10. §. 1. ibi enim habetur quòd va-
ſallus propter ingratitudinem amittit
feudum. Nota plura ad iſtud propoſi-
tum. F.3.14. & F.5.5.

¶ Secundo, quia in rebus exteriori-
bus ingratus exiſtit eis abutendo, iuſte
etiam in eis punitur, ſicut patet. T.5.26.
cum multis ſequentibus. De pœna ve-
ro, quam alibi patientur, patet ratio,
quia non eſt iuſtum, quòd ingratus hic,
alibi inueniat gratitudinem, hoc enim
eſſet contra dictum Chriſti. qui talibus
promittit, quòd eadem menſura, &c. ne
qui parcè ſeminat, abunde metat. Tale
ergo retributionem, qualē hic meruerunt, orat Pſal. eis reddi, dicens, ſecun-
dum opera illorum tribue illis, &c. red-
de retributionem ſuperbis, hoc etiam
promittit ſe Deus facturum. Deuter.
31. ijs (inquit) qui oderunt me retri-
buam.

¶ Et in tota iſta Dei retributione ſa- Art.9.
tis clare diuina relucet iuſtitia, ſi enim
Deo diſplicuit, quod Ezechias Rex poſt
liberationem ſuam de infirmitate di- 22
gnas non reddidit gratias, & ideo eum
iuſtè puniuit (ſicut patet 2. Paralip. 32.)
ibi namque habetur, quòd humiliatus
eſt, poſtea, & poſt liberationem exal-
tatum eſt cor eius, quanto iuſtius pu-
niendi, & humiliandi ſunt corpore,
qui poſt liberationem, & corporis ſui
ſumptionem, & peccati remiſſionem,
ipſum liberantem, & remittentem, &
cibantem peccando expugnant. Se-
cundo beneficiorum iuſtè ſunt puniē-
di ſubtractione. Si mercator iuſtè ſub- Exem-
trahit manum dantem á miniſtro, qui plum.
male pecunia ſua vtebatur, ergo &
Deus iuſtus. Iterum ſicut dominus ter-
renus, qui uellet, quòd minus, cui rem,
uel alia dat, data clamando ad dantis
laudem, oſtenderet. Si vero non oſten-
dit, ſicut vellet, nō dat iterum, ita Deus
dando viris Eccleſiaſticis ordines, &
beneficia, & tonſuram, quæ vult. quod
ad eius exerceant, & oſtendant lau-
dem, & honorem: Si vero, vt in-
grati, illa in opere non exerceant, uel
oſtendere erubeſcant, ſicut accidit illis,
qui

qui tonſuram, & ea quæ ad ſacerdotalem pertinent ſtatum, erubeſcunt, capillatura, & in fronte feneſtraturam habentes more laicorum, qui pecuniam colligere, pro qua ordinantur, non erubeſcunt, ſed ordinem oſtendere illis; non dabit iterum in alia uita. Sed dicet, uade, habuiſti cum illis, qui recepe
23 runt mercedē ſuam (ſicut patet E. 5.4.) Et non ſolum iſtos, ſed & omnes ingratos in morte, tam in corporibus, quam in omnibus rebus, in quibus ingratitudinem exercuerunt, iuſte puniet, cuius facti iuſtitia tali patet exemplo, ſi dominus terrenus hominem de nihilo, ſecundùm modum illorum loquēdi, eleuaſſet, & ditaſſet, & multa grauia pro eo ſuſtinuiſſet, factus finaliter pro amore ſuo pauper, & in bello plagatus, poſt quæ omnia, ſi ad domum illius ueniēs, ꝑ hoſpitio, uel cibo, uel potu, uel quocunque auxilio habendo, uel alijs ſuo nomine repulſam pateretur. Nonne poteſtate poſtmodum accepta, ingratum omnibus priuaret, & pęnis alijs affligeret? Sic in propoſito, inter Deum, & nos, & poſtmodum auxilium à nobis petit per illos, quos ſuo nomine, quo ad cibum, & potum & hoſpitium & veſtem. Iterum auxilium petit contra inimicos, dicens, quis conſurget mecū? Pſal. 93. in primo caſu eum non recepimus, ſed quę petit, negamus, in ſecundo ei non obedimus, ſed (quod peius eſt) contra ipſum cum inimicis ſuis dimicamus, amicitiam eis præbentes. Et quis negaret, quin iuſtiſſimè tales receptis priuaret, & pęnas adderetur maiores?

Exemplum.

24 ¶Si enim Rex filium ſuum carceri mitteret ſaracenorum, ut obſidem illū pro tua liberatione nimis eſſes ingratus, & punitione dignus, ſi illum, uel quemcunque cum eo, uel nomine ſuo ad te uenientem, uilipenderes, vel contra eum faceres. Sic in propoſito, Deus pater filium ſuum nō ſolum ad huius mundi carcerem, ſed etiam ad Crucis patibulum, pro noſtra miſit liberatione, noli ergo ei, uel ſuis ingratus eſſe, ſed redde, quòd à te pro omnibus prædictis requirit (ſicut patet. Mich. 6.) Indicabo (inquit) tibi, ò homo, quid dominus requirit à te vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſollicite ambulare cum Deo tuo. Nota de ingratitudine, & pęna ingratorum in pluribùs cauſis (ſicut patet in articulis notatis in capitulorum principijs) quando uero iſtos puniet, illis, qui ei hic ſunt grati, qui eum non uendunt non negant, illis erit gratiſſimus hinnulus. Prouerbio. 5. Nota. P. 2. articulo 6.

¶Gula. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Ille uilis, & ſordidus, ac cibarius homo, atque plebeius æſtimandus eſt, qui ſeipſum (cum Dei templum ſpiritualè exiſtit) nimia uentris ingluuiè, Diaboli coquinam, ac infernalium ſuum aqualiculum, atque cunctarum ſordium foricam, & latrinam, enixè euadere contendit.*

2 *Guloſus heluo, dum omnia uentri indulgens abligurit, Dei præcepto reluctari uidetur.*

3 *Gulæ uitium animam ipſam inficere, & trucidare præclaris exemplis expromitur.*

4 *Exemplo per bello Ciri hoſtes ſuos uino ſepultos enecantes luculenter oſtenditur; Dæmonem viriliter omnique ſtudio ad hoc incumbere, ut manducones & temulenti eſculenta, & poculenta edacius, atque auidius deguſtent, quo facilius eos interimere poſſet.*

5 *Exemplis nonnullis nobis innoteſcit, huiuſcemodi debachationis, & edacitatis piaculum à cunctis euitandum eſſe; quia quampluribus uitijs aditum aperire ſtudet.*

6 *Gulæ ingluuies ad inſtar diluuij Noe tempe-*

tempeſtate, auferens fortitudinem, ac defenſionem omnes uirtutes pernitioſè euertit, & diruit.

7 *Merces condigna, quam ſibi commeſſationibus, & ebrietatibus edones comparare ſatagunt, erit ſupplicium æternum.*

8 *Ingens expenſarum, ſarcina ſeu numerus, quas voratrix gula requirit vnũquemque potatorem, & edacem à caupone, ſeu tabernæ ingreſſu amouere, & deijcere plane debet. Vbi animam pecuniæ loco inſumit, & cælum ſimul pro obolo gulæ uoluptati indulgendo amittit.*

9 *Gula, & luxuria, ac quodcunque delictum, in principio heluonibus cunctis lenia, & mollia uerba dant, & cum peccatoribus dulciter ludunt, tirannorum more. Poſtremo eos ſæuiter occidunt.*

10 *Circumſtantiæ geminæ ſunt extrinſecæ, ſcilicet, & intrinſecæ, quæ nobis; ut gulæ uoracitatem, ac auiditatem euitare ſtudiamus maximopere perſuadent. Nam externæ circumſtantiæ ſunt hæ, locus, tempus, & fortuna, atque tandem Chriſti, omniumque Sanctorum exempla.*

11 *Sancti Dei omnes una mundi abſtinentia ad cæli affluentiam, & de Vigilia ad diem feſtum peruenire meruerunt: qui quidem, nos ad tandem ſobrietatem cohortantes hic tenui cibo uſi ſunt, ut illinc ad cæleſtem cœnam Dei cibis delicatioribus affluenter veſci poſſent.*

12 *Interna conditio, quæ ab accuratis, & compoſitis, uel opipatis edulijs deterrere debet, eſt delectationis breuitas.*

13 *Si edaces, ac uinoſi, & temulenti hodie gruis collum, uel guttur (ut nonnulli optauerunt) haberent: ab omnibus dignoſci, & digito indicari nullo diſcrimine poſſent.*

14 *Guloſos, & uinolentos à ſuperuacaneis veſcis ipſarum ſaltim ſuppellectilium iniuſta direptio, & conſumptio prorſus deterreat.*

15 *Eoſdem etiam ab illa nimia eſcarum ingluuiæ corporis ægritudo, atque afflictio abſtrahere poſſet, & deberet. Gula enim triplicem pænam ſuſtinet.*

Prima antecedit.

16 *Secunda concomitatur.*

17 *Tertia pæna cum dupliciter ſequitur, in ſtomaco, & in toto corpore.*

Quod ſtomachus cibis obrutus uehementer offendatur, lucidè oſtendit.

18 *Quod itidem ebrij, & comedones dira totum corpus pæna ob eſcarum, & potus ingurgitationem, afficiant, experimento, & ratione, atque exemplo naturali occulto pulchrè exprimitur.*

19 *Exemplum eſt ſapientis, palam coram pluribus congregatis aſſerentis, nil melius ſanitatem conſeruare poſſe; quàm quòd digeſtus homo edat.*

20 *Mortis horrore, ac timore uoluptuoſi homines, ac guloſi, à ſua ipſi una cum improbis omnibus maximè timere ſolent; à ſordido gulæ uitio amoueri debent. Hanc profectò gulam mortem edacibus afferre, pluriſariam enucleatur.*

Primum ratione comprobatur.

21 *Celebri exemplo nobis patefit, Deum ipſum, qui dat eſcam omni carni, & dat eſcam illorum in tempore opportuno, cibos, & potus vſque ad determinatum finem, ac metam hominibus ordinaſſe: quam quidem eſcam ſi voluptuosè abliguriunt viginti annorum ſpacio de qua ſexaginta vsique annoſa uitam agere debeant, dimidiabunt dies ſuos.*

22 *Quamplura adducuntur exempla cum ſapientum ſententijs quibus gulam corpora enecare demonſtratur.*

23 *Ipſiuſmet corporis, deceſſi è vita profunda cogitatio, quemcunque nimium eſcæ, potuique deditum, à talibus carnis uoluptatibus abducere penitus deberet.*

GVlæ vitium diſſuadent. Primo, ipſius uilitas. Secundo, periculum, quod affert ipſi animæ de natura ſua propria. Tertio, quia multis peccatis uiam diſponit. Quarto, quia ad pęnam ducit æternam. Quinto computus. Sexto, locus, & tempus, & fortuna, & ſanctorum exempla. Septimo, breuitas. Octauo, conſumptio rerum temporalium. Nono, corporis afflictio. Decimo, totius computi reſolutio.

Ar. 1. ¶Ad primum ſic proceditur, ſi uile
1 reputetur, quòd homo de templo materiali faciat coquinam porcorum, & cloacam omnium immundiciarũ corporalium, propter hoc namque, quod ſaraceni eccleſiam fecerant ſtabulum equorum, reputabantur mali, & infortunati (ſicut patet B.2.46.) Ergo à fortiori ratione, illi uilis, & turpis reputandus eſt, qui de templo Dei ſpirituali (.i.) de ſeipſo (qui templũ Dei in baptiſmo efficitur) coquinam facit diaboli, qui tãtum delectatur in guloſorum exceſſibus, quantum ipſi in ciborum ſumptionibus, qui de ſeipſo cloacam facit porcorũ infernalium, quia ſicut Aqualiculus multa recipit, unde lætatur porci. Ita iſti, unde lætantur porci infernales, qui de templo Dei non ſicut ſaraceni ſtabulũ equorum, ſed (quod peius & turpius eſt) receptaculum faciunt dęmoniorum, qui non (ut antiqui ſaraceni) Deos aureos, uel argenteos habent in templo pulchro, ſed (quod fętidus eſt) Deum habent putridum, & fętidũ uentrem, quorum Deus uenter eſt, (Phil.3.) cui ſeruiunt, & cum diligentia magna ſeruiti faciunt, In templo coquinæ, & tabernæ in altari menſæ appòſitæ cum odore incenſorum (.i.) cum ſaporibus ciborum, ipſi guloſi ſacerdotes bellis, qui inter ſeipſos, & porcos ſuos nullam faciunt differentiam pro tanto, quia ſicut porcos paſcunt, ut pingueſcant, & occidantur, ita ſeipſos paſcunt, pro quibus paſtuis hic ſpiritualiter, & in futuro occidentur æternaliter, quia incraſſati, impinguati deliquerunt Deum factorem ſuum. (Deutero.32.) qui non Deo, ſed uentri ſuo ſeruiunt Rom.16.

¶Niſi forte in hoc differentiam po- 2
nere uelis, quòd animalia paſcunt pro lardario, & cibo hominum, ſeipſos vero pro lardario dæmonum, & cibo uermium: Iterum quis non diceret uile eſſe officium, tantum inſiſtere repletioni unius ſacci immundiſſimi? & illius uile eſſe dominium, qui hoc imperat? (Exemplum.) Sed hoc facit guloſus, gulæ præcepto nonnunquam contra Dei præceptum obediens, ſicut illi, qui propter cibos quietiores, & delicatiores ea dimittunt, quę ad Dei honorem, uel animarum pertinent ſalutem, contra illud Rom.14. Noli propter cibum deſtruere opus Dei, hoc enim boni Chriſtiani factum nõ eſt, quia (teſte Hiero. in epiſtola ad Paulinum) qui Chriſtum deſiderat in illo pane neſcitur, non quærit magnopere, ꝙ de precioſis cibis, ſtercus conficiat.

¶Et non ſolum fugiendum eſt pro- Arti. 2.
ter eius uilitatem, ſed quia (quod peius eſt) ipſi animæ uenenoſum, & mortiferum eſt. ipſam illaqueando & occiden- 3
do. Quia ſicut aucupes, & piſcatores, (Exemplum.) volucres cęli, & piſces maris cibo capiunt. Ita diabolus guloſos, in qua (Exemplum.) captione ſpiritualiter contra eos cautelam exercent, qua uſus eſt corporaliter Hannibal contra Aphros. Iulius enim Sextus ſtrategematon lib.2 cap.5. ſcribit, quòd Hannibal miſſus à Carthaginenſibus contra Aphros rebellantes vinum uenenauit, ac dimiſit, quam fugam ſimulans, vt illo hauſto Aphros occideret, ſic diabolus cibum, & potum guloſorum ueneno miſcet peccati, dũ in illis eos excedere facit, ut ſpiritualiter occidantur.

¶Conſimilem etiam cautelam antiquorum continet hiſtoria, de Ciro rege Perſarum, & Medorum, qui Amaſonam intrãs regionem, in qua Thamaris (Exemplum.)

tis Regina regnauit, quæ contra eum exercitum magnum miſit, filio ſuo duce, quem Cyrus appropinquare audiēs, iuſſit in tentorijs menſas ponere, & cibos copioſos apponere, quo facto illis eſculentis ibi dimiſſis, omnes ſuos feſtināter ad latibula proxima, quaſi hoſtes timentes, fugere fecit. Alij uero ſuperuenientes fame, & ſiti laborantes, hoſtes ſuos longius fugiſſe putantes, cibis inuentis auidè adhæſerunt, quibus repletis, & inebriatis, Cyrus ſuperueniens omnes trucidauit. Rectè tali intentione procurat diabolus, quantum poteſt, ꝙ guloſi, & ebrioſi eſculentis, & poculentis ſtudioſe, & auidè intendant, ut ſicut illi corporaliter, ita iſti ſpiritualiter occidantur. In quo facto

Exemplum. malitioſo aſſimilantur uicino, qui uicinum idiotam exhilarat, & inebriat, vt hæreditate ſua eum decipiat, & ſi tali cautela multi ſunt temporaliter decepti, & exhæredati de rebus, & poſſeſſionibus mundialibus, multo plures ſunt ęternaliter, quam exhęredationem, ſeu deceptionem luent, tam ipſi propinantes, & ſupplantantes, ſeu decipientes, quando uerificabiť de eis, illud Abac. 2. veh qui potum dat amico ſuo, mittens fel, & inebrians, ut aſpiciat nuditatem eius (id eſt) ut decipiat eum, quàm ipſi decepti, quando uerificabitur de eis, illud Iſa. 5. veh qui potentes eſtis ad bibendum uinum, &c.

Ar. 3. ¶Tertio non ſolum fugiēdum eſt viciuin gulæ, quia in ſe periculoſum eſt (ut ex prędicto patet articulo) ſed (quod peius eſt) quia non ſe ſolum, ſed magnā ſecum ducit ſocietatem, multiſque uitijs latrunculus iſte ingreſſus uiam aperit (ſicut patet. E. 1. arti. 2.) Et quemadmodū canis pro cibo cęcum ad diuerſa loca ducit lutuoſa. Et quemadmodum inebriatus faciliter ab hoſtibus captus corporalibus faciliter ad omnē, quo uolunt, eum ducunt locum, uel carcerem, ita caro, uel gula cibi auiditate excæcatum ad multa loca, & facta ducit lutuoſa, & ſpiritualiter turpia, & faciliter ī omni diaboli carcere vincitur,

Exemplum. Exemplum.

ſicut patet inductiue in his, quæ communiter, quaſi ſpecialis gulæ familia, ipſam concomitantur, cuiuſmodi ſunt iuramenta turpia, falſa pacta, & rumores, & detractiones: vnde Bern. in Apolo. de talibus dicit, quòd non ſolum fauces ſumunt cibos, ſed & aures, ſicut rumores, & quantum ora dapibus, tantum linguæ detractionibus occupantur, ludi inordinati, & prohibiti, ſicut taxillorum & huiuſmodi, in talibus communiter plus delectantur pleni, quàm famelici. Iuxta prouerbiū quod dicitur, non poſſum ludere, neque ridere, niſi uenter plenus ſit. Exemplum de Samſone. Iudi. 16. Et de Iudæis, de quibus dicitur. Exod. 32. Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerūt ludere. Et non ſolum hoc, ſed (quod maioris eſt dementiæ) ad omnem modum duxit luxuriæ, quia (teſte Hiero.) cuius teſtimonium in decreto habetur. diſt. 44 §. cum autem, uinoleſus, & venter, & genitalia ſibimet uicina ſunt, ut ex uicinitate membrorum intelligatur confederatio uitiorum. Et poſtremo ſicut diluuium Noe omnia deſtruxit virentia, ita hæc omnes deſtruit uirtutes, dum totam aufert fortitudinem, & ſpiritualem defenſionem, & brutis, quę ratione carēt, uiliores facit. Exemplum Iudic. 16. Samſon ſaciatus totam deſtruxit domum cum omnibus cōtentis, ſic hic nec tamen ſolum ſpiritualiter deſtruit, dum peccato mortali occidit, ſed curationis, & defenſionis remediū aufert, (ſicut patet. E. 1. 2.) quod pulchre oſtenſum eſt. 4 Reg. 25. ubi Naburſadam Princeps cocorum, non ſolum Hieruſalē cępit, ſed & muros eius deſtruxit, ne defenſionem cōtra inimicos haberet quamcunque. Sicut ergo in ciuitate obſeſſa, qui curā habet de murorum cuſtodibus, diligēter eos admonet ne gulæ, uel ſomno dediti, ciuitatē amittant, & uitam. Ita Chriſtus nos hortatur. Lucæ 21. dicens. Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda ueſtra in crapula, & ebrietate & curis huius uitę, & ſuperueniat in uos dies

A

6 Exemplum.

Exemplum.

illa repentina, mortis (uidelicet) improuiſæ, & damnationis æternæ, ſicut ſuperuenit illo guloſo epuloni. Luc. 16.

Ar. 4. ¶In quo notatur quartus articulus, & ultimus gulæ finis, & merces, quam in die illa repentina mortis ſuſcipiet gulæ debita, cum illo, de quo ſcribit
7 beatus Grego. 4. Dialogorum, ꝙ cum
Exemplum. ieiunare cum fratribus ſe oſtenderet, occulte manducare cõſueuit, circa quẽ morientem, cum oẽs occurrerent aliquod magnum & delectabile ab eo ſe audituros ſperantes, quia bonis moribus cernebatur, dixit. Quãdo me uobiſcũ ieiunare credebatis, occulte comedebam, & nunc ecce ad deuorandum draconi ſum datus, qui cauda ſua mea genua pedesque colligauit. Caput vero ſuum intra meum os mittens, ſpiritum meum ebibẽs obſtrahit, quibus dictis, ſtatim defunctus eſt. In quo facto iuſtitia facti oſtenditur, dum enim caput draconis os eius intrare & ſpiritum exhaurire aſſeritur, quid aliud ex parte iuſtitiæ tradentis Dei oſtenditur, quàm ꝙ peccatum, ꝓ quo draconi tradebatur in oris fuerit delectatione? & ideo os eius diabolus occuparet ad pęnã, quod prius occupauerat ad culpã: & ille ſpiritum eius ebiberet ad pęnam, qui eum frequenter bibere fecerat ad culpam. Perpẽdant ergo tales, quibus tã graue uidetur modo ieiunare per unum diẽ, qui uitam ſuam ducunt in commeſſationibus, & ebrietatibus. Rom. 13. Et ꝓ ſimbolo ſuo animam, & hæreditatem ponunt cęleſtem, ſicut patet per exemplum de illo, quo dictum eſt. A. 23. 26. quàm graue erit eis ieiunium æternũ, cum epulone nõ in pane, & aqua, quia aquæ gutta eis negatur.

Ar. 5. ¶Perpendant inſuper guloſi, quomodo reſpondere non poterunt in computo illo, de quo habetur. F. 8. 16. quam
8 durùm etiam computum reddent, & quàm grauem ſolutionẽ ſoluent, quando pœna correſpondebit delectationi cuiuſcunque fruſtilli inordinate ſum-
Exemplum. pti. Si enim ab ingreſſu tabernarum, & ab ingreſſu uoluptatum multos retrahit timor computi, qui in fine fit ſumptionis. Multi nanque tabernas & alia uoluptatum loca libenter intrarẽt, & de ingreſſu frequenter tranſeuntes tentantur, cui tamen tẽtationi reſiſtũt, ipſamque annullant cogitantes, ꝙ de expenſis in fine grauabuntur. A multo fortiori, quemcunque retrahere deberet grauamen expenſarum quas gula requirit, ubi non pecuniam ſolam, ſed animam expendit, & non obolum, ſed cęlum amittit. Talis enim moriens Exemplum.
dicere poteſt, ſicut dixit quidã in ſero, feſti illius diei, ꝙ magnum habuit finẽ, tranſijt hæc dies, neſcitur origo ſecũdi, an labor, an requies, ſic tranſit gloria mundi. In illo enim computo experientur, quid eſt de domino diabolo, & 9 Exemplum.
domina gula, quibus ſtudioſe ſeruierunt, ſicut de luſore, uel proditore, uel quocunque, qui aliquãdo fallaciter decipere cogitat, qui in principio illum, quem decipere vult, lucrari permittit, tyrannus etiam hominem pauperẽ uenientẽ ad habitãdum in dominio ſuo, non ſtatim ſpoliat, ſed potius in principio ſe ei affabilem, & ſociabilem oſtendit, & plura leniter ꝓmittit: ſic cuã ſe habẽt cõiter tyrãni ad ſubditos ſuos in principio, quãdo dominium ſuper eos quærunt, quia aliter nõ reciperẽtur, ſed expellerentur, ſicut patet de Roboam. 3. Reg. 12. ſic (ſecundùm magiſtrum in hiſtorijs ſcolaſticis.) Archelaus filius Herodis in principio dominij ſui multa Iudæis ꝓmiſit, ut eos ad dominium ſuũ allieeret, in quo cũ eſſet ſtabilitus, in quodã feſto tẽplũ Dei multorũ milliũ Iudęorum ſanguine maculauit. Sic tyrãni moderni, q prius pulchrè loquũtur, poſtmodũ occaſiones quærunt nocẽdi, & in cõpedibus eos ponẽdi, atque ſpoliandi: ſic diabolus, ſic gula & luxuria, & quodlibet ſin carnẽ delectabiliter ludit cũ peccatore (ſicut patet. C. 6. 61.) dicens illud Prouerb. 23. Comede, & bibe, dicet tibi, & mens eius non eſt tecum, cibos, quos comederas, euomes, & perdes pulchros ſermones tuos.

¶Et

Artic.6. ¶Et non ſolum ita,quæ finem gulæ reſpiciunt, (de quibus prædictum eſt) ipſam diſſuadent,ſed etiam aliæ circunſtantiæ tam extrinſecæ,quàm intrinſecæ nos concernentes.Extrinſecè enim,
10 primo nos concernit locus, in quo ſumus qui pro carcere nobis deputatus fuit.Locus autem carceris ex intentione incarceràtis magnis incarcerato ordinatur ad pœnã, & abſtinẽtiam, quàm ad gulam, & delitias. Sic ergo de pœnali carcere, in quo per Deum poſiti ſumus propter ſuam bonitatem, & cõtra ſuum præceptum aulam uolumus facere delitiarum, de aula ibimus ad carcerem. Et iuſte quidem, quia ipſe ordinauit, ꝙ de carcere iremus ad regnum, & ꝙ qui hic, uti uellet carcere (ut locus requirit) alibi carcerem non haberet, qui uero illo ita uti nollent, alibi carcerem haberent. Ergo in electione cuiuſcunque, eſt hic, uel alibi carcerem habere, qui uero alibi illum eligunt, iuſtum eſt, quòd alibi illum habeant. Secundo tempus in quo ſumus,quia eſt pœnitentiæ,quod nonnulli commutant in tempus lætitiæ contra
11 Dei ordinationem,dicẽtis.Iſa.22. Gaudium & lætitia comedere carnes, & bibere uinum. Tertio miſera mundi fortuna, qua uidemus multos famæ affligi, non ergo eſt conueniens,quòd multa Chriſti membra fame affligantur, & diaboli membra delitijs affluant.¶Apoſtolus enim. 1.Corin.11. pro inconuenieñti habuit,quòd unus eſuriet,& alius ebrius eſſet. Quarto Chriſti,& omniũ Sanctorum exempla, qui per abſtinentiam peruenerunt ad cœli affluentiam, & de uigilia ad feſtũ (ſicut patet.F.3.2.) Et hanc doctrinam docuerunt, & nos ab inimicis obſeſſos ad uigiliam,ad ſobrietatem hortabantur,dicentes illud, 1.Pet.5. Sobrij eſtote, & uigilate, quia aduerſarius ueſter diabolus, &c Circa muros animæ noſtræ iſtam uiam,& opinionem tanquam meliorem elegerunt Sancti,ſtulti uero alterius ſunt uitæ, & opinionis,dicentes,illud Eccle.2. Melius eſt comedere,& bibere,& oſtendere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis. Sancti nanque hic minus comederunt, ut in cœna Dei delicatiora ſumerent. Stulti uero, qui illam cœnam non credebant,non expectabãt, & ideo comederunt,& ſaturati ſunt, & impinguati, &c.(Neemiæ 9.) Et ideo cœna illa caruerunt, qui ducentes in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcenderunt. Iob 21. Tunc eis improperari poterit., illud Iohel 1. Vlulate, qui bibitis uinum in dulcedine, quoniam perijt ab ore ueſtro.

¶Et non ſolum ipſæ circunſtãtiæ extrinſecæ, ſed etiam ipſa gulæ conditio intrinſeca, ipſius (uidelicet) in delectatione breuitas, ipſam diſſuadet, illius Arti.7.
nanque tanta eſt breuitas, ꝙ frequenter non delectat, niſi dum in ore, & in gutture eſt,quo pertranſito,aliquotiens cito poſt uellent,ſi poſſent, quod ſumpſerunt,emittere,& plus cupiunt ſumptum emittere,quàm prius cupierunt non ſumptum ſumere, qui (uidelicet) illud ad ſolam ſumpſerunt delectationem,& conſcientia cõtradicente, quòd potius ſumptum nocebit,uoluntas hoc illud emittendi, quæ ſumptionem ipſam ſequitur,illorum inordinatã oſtendit breuiſſimæ delectationis auiditatẽ, pro qua tot expenſas,& ſollicitationes, & labores appoſuerunt, pro qua etiam tot fercula, & totiens in die parauerũt, pro qua etiam frequenter ea, quæ ad honorem Dei pertinent,ſicut auditus verbi Dei,& huiuſmodi,derelinquunt,dicentes,uel cogitantes,quòd ad prandiũ feſtinare uolunt, ne cibus pereat, uel uenter fameſcat,ſeu doleat,uel quia in cibis, uel potationibus,& tabernis moroſæ ſedentes,ad cibum animæ ire nolunt, quos reprehendit. Iſa 5. dicens. Cithara,& lyra,& timpanum,& uinum in conuiuijs ueſtris,& opus domini nõ reſpicietis, contra doctrinam Chriſti. Ioan.6.Operamini cibum,non qui perit,ſed qui permanet in uitam æternã, & Apoſtolorum dicentium Actuum 6. Non eſt æquum,nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis, cuius

contrarium faciunt, qui propter menſas, uel quaſcunque carnales delectationes verbum Dei, uel non prædicāt, uel non audiunt. Omnes ergo tales,
13 qui propter huiuſmodi delectationes breuiſſimas tot committunt, uel omittunt, unum in facto ſuo dant intelligere, ꝙ (uidelicet) multo plura facerent, & omitterent, ſi delectatio illa eſſet longa, ſcilicet, gutturis tranſitus, de quo dicit Bernar. ꝙ uoluptas gutturis, quę tanti hodie æſtimatur, nix duorum latitudinem habet digitorum, eſſet longiſſimum, & latiſſimū, quod & forte optarent, ſi poſſibile æſtimarent. Sicut ille,
Exemplum. de quo ſcribitur, quòd de huiuſmodi delectationis breuitate dolens, oraueritꝙ guttur eius in longitudine collo gruis aſſimilaretur. Si guloſi, & tabernæ frequentatores tale haberent collum, ab alijs cognoſci poſſent, & digito oſtendi, dicendo. Ecce ubi Bel, Deus uiuens, qui deuorat omnia. Daniel. 14.

Arti. 8. ¶Quos uero pęna ęterna, uel uilitas, uel breuitas, à gula non retrahit, ſaltem ipſa rerum depopulatio, & cōſumptio, quas nonnulli plus timere ſolent, retra
14 hat. Ipſa nanque, dum eſt, in præparādo, & ſumendo, rerum iniuſtam requirit conſumptionem, quæ ideo iniuſta dicitur, quia iniuſtum eſt, ut de rebus pro omnibus creatis unus plus, quàm debeat, & alius minus habeat, de hoc enim, in quo guloſus excedit, fame moriens ſuſtentari poſſet. Ipſa uero conſumptione tranſacta, largiorem requirit conſumptionem, ut contra infirmitatem, quam crapula intulit in electuarijs, & medicis, atque medicinis ſumptuoſis, remedia quærat, atque comparanda, quando dolor cor tangit, morſque timetur, nihil nimis reputatur carum, unde talibus ſępe contingit, quòd multis expenſis infirmitatem corporis, & mortem incurrunt animæ, & quandoque utriuſque. Quod etiam plus expendunt circa cibi euacuationem, quàm fecerant circa eius acquiſitionē, vel præparationem, & quòd quantum die præcedēti laborauit, ſtuduitque totus pro uentris repletione, tantum & plus poſt repletionem die ſequenti ſtudeat Medicus pro uentris euacuatione, cuius tamē ſtudium cum omnibus expenſis frequenter amittitur, quando exceſſus fortior eſt in deſtruendo, quàm medicus in ſanando, quòd ſæpe contingit, quia crapula multi perierunt. Eccleſiaſtici 37. (Nota de hac materia. E. 8. 17.)

¶Quos uero omnia non retrahunt prædicta, ſaltem ipſa, quam omnes naturaliter timent, corporis retrahat afflictio, quæ gulæ tripliciter aſſociatur, antecedenter, concomitanter, & ſubſequenter. Ar. 9.

¶Primum patet, quia fames, & ſitis non eſt ſine pęna, ſed guloſus ante prādium, uel fameſcit & ſitit cibum, & potum, uel appetitum cibi, & potus, uerbi gratia. Statim poſt ſumptionem in mane, deſiderat appetitum, & famem prādendi in nona, poſt prandium vero deſiderat famem, & locum pro cęna recipienda, ꝙ ſi tantum ſaccum repleuit in prandio, quòd non remanet uacuitas pro cęna, ſpecialiter ubi ſperat bona menſæ eſſe apponenda, dolet. Idem proceſſus patet de potatoribus, qui bonum habentes potum, ſitim appetunt. Et ideo illi, qui ſtudent calicibus epotandis, uacantes potibus, & dantes ſimbola. (Prouer. 23.) ſalſis, & intinctis & porris, & huiuſmodi, appetitum prouocare ſolent, cum ergo ante prandium, uel potum ſemper famem habeat, uel ſitim, quæ ſine pęna non ſunt, uel illa ſaltem habere appetat, & de non habitis doleat, quę ſine triſtitia non ſunt, ſequitur ꝙ ante prandium, uel potum in pęna, uel triſtitia eſt, qui ſemper de defectu cibi, & potus dolet uel ſacculi. 15

¶Habet etiam pęnam concomitantem, quia dum in comedendo, uel bibendo ſunt ſi nimis parū habēt, dolēt, quia deeſt cibus pro ſacci repletione, iuxta illud (Pſal. 58) Si uero nō fuerint ſaturati, murmurabunt, ſi uero plus habeant, quàm deuorare poterunt, dolēt, 16

quia,

Exemplum. quia deeſt ſaccus,ſicut ille quando cibū habuit,quem multum dilexit, doluit, dicens. Heu te comedere non poſſum; quia plenus ſum, nec te dare uolo, quia te tantum diligo. Conſimiliter etiam quidam adhuc in conſimili caſu gemunt,dicentes. Quam bonus cibus eſt iſte, ſi quis eum comedere poſſet.

Exemplum. Deſiderium ergo talium ſimile eſt deſiderio dæmonum,ſeu inferni,quia ſicut infernus multos deuorando conſumit, deſiderium tamen ſemper manet inſatiabile,doletque,quòd plures deuorare non poteſt:& ideo uias & modos inferni miniſtri excogitant, quibus plures deuorare poterunt, ita guloſi,licet multa deuorent,deſiderium tamen non ſaturatur,quibus dicitur Aggei.1.Comediſtis,& non eſtis ſaturati(ſcilicet)quātum ad deſiderium,quo dolēt,quia plura deuorare non poſſunt, & ideo modos,vias,& diuerſos exquirunt in cibarijs,& potationibus colores, & ſapores, & ferculorū diuerſitates, vt ſapor, odoratus,color,& diuerſitas uiſa, appetitū prouocēt,ut ad plura deuorādum prouocentur. Inde eſt ſecundùm Bern. in Apologia,quòd grandia carniū fercula duplicantur,quibus totaliter intēti modum neſciunt in edendo, nempe cum prioribus fuerint ſatiati, ſi ſecundos attigerint,uidebuntur,nec dum guſtaſſent cibos,ſitque, ut nec prima impediunt nouiſſima,nec ſatietas minuat appetitum, palatum quippe, dum nouellis ſeducitur condimentis,paulatim diſſueſcere cogitaret ad cibos extraneos,ueluti adhuc ieiunium reuocatur in deſideria, uenter quidem oneratur, ſed uarietas tollit faſtidium. Sic inſuper, ut dum gula narijs prouocatur coloribus, ſuauibusque delectatur odoribus, tranſitur nimium meta neceſſitatis.

17 ¶Habet etiam guloſus pœnā ſequentem duplicem.Primam inferius in ſtomacho puncturam, & amaritudinem. Secundam in toto corpore infirmitatem,de prima loquitur Bern.in Apolo. dicens. Infelix ſtomachus crebris ructibus ſe repletum indicans,cui nec colores lucent, nec ſapores demulcent, dum omnia ſuſcipere cogitur, oppreſſus magis obruitur,quàm reficitur, tā inſuper neceſſarium apoſtoli de modo uino conſilium merito nō negligunt, modico tamen,ꝙ ipſe promiſit, neſcio cur prætermiſſo, ſed cum bene uino fuerint ingurgitati,toto capite palpitātes,ſic ſurgenti a menſa, quid aliud libet,quàm dormire?Cum uero poſt primum ſomnum excitando,membra extenderint, & miſeri ſtomachi incommodum ſenſerint crapulæ non plangunt peccatum,ſed quia timent, ne in craſtino manducare queāt,& ſic de ſimbolo ſuo dolentes defraudentur,præcedentiſque diei cogitantes pecuniam expenſam,& gulam commiſſam, plus dolent de expenſis pecuniæ, quàm de amiſſione animæ.Si autem ad uigilias, vel quæcunque negocia indigeſtus ſurgere cogitur,non cantum,ſed planctum potius extorquebis. Quod etiam ſecundo infirmitatem adducit, quotidiano primo patet experimento. Nonnul- 18
li enim quotidie experiuntur, quòd in multis eſcis erit infirmitas. (Eccle.37.) vnde & dicunt,ibi comedi talem, uel talem cibum,uel talem potum bibi, & poſtea non ſenſi me bene diſpoſitum, exceſſum tamen mendaciter negant, imponentes ciborum, & potuum qualitati,utpote dicentes, quod ſanus non fuit, ꝙ imponere deberent quantitati, cum non qualitas,ſed quantitas eos infirmauerit.

¶Secundo idem patet ratione ſumpta per locum à contrarijs. Si enim abſtinentia eſt cauſa ſanitatis recuperandæ,& conſeruandę,concedere oportet,quòd gula ſit cauſa infirmitatis, & cauſa ſanitatis deſtruendæ. Sed abſtinentia eſt cauſa ſanitatis recuperandæ, ſicut patet, tam ex medicorum conſilijs,qui videntes hominem propter exceſſum maceratum;primo ei abſtinentiam imponunt,quàm etiam ex uerbis Hieronymi in epiſtola ad Ioinianū. Legimus(inquit)quoſdam morbo arti-

culari,

culari, & podagræ humorib. laborãtes,
pro ſcriptione bonorum ad ſimplicem
mẽſam, & pauperes cibos redactos cõ-
ualuiſſe, caruerunt enim ſollicitudine
diſpenſandæ domus, & epularum lar-
gitate, quæ & corpus frangunt, & ani-
mam, ſicut oſtenſum eſt. D.5.3.

19 Exemplum. ¶Tertio idem patet per hoc, ꝙ in ſe-
cretis legitur ſecretorum Ariſtotelis ad
Alexandrũ, de quibuſdam philoſophis
à quodam rege congregatis, ut de ſani-
tatis cõſeruatione, ſaniorem & melio-
rem proferrent ſententiã. Pluribus ue-
ro ſententiam intellectã proferẽtibus,
unus ſuam protulit, dicẽs, ꝙ melius cõ-
ſeruare non poteſt, quàm ꝙ digeſtus
Exemplum. comedat. Tales enim, qui ſeipſos peio-
ris non faciunt conditionis, quàm fal-
cones, uel accipitres ſuos facerent, qui-
bus cibũ non darent, niſi digeſtis. Qui
etiam ſeipſos, quàm animalia ſua non
minus diligunt, ſententiam ſequuntur
ſapientis, qui dicit, non uiuo ut come-
dam, ſed comedo ut uiuam. Habendo
igitur reſpectum ad omnia prædicta,
quomodo etiam gula infirmitates, &
pęnas adducit corporales, & ſpirituales,
& quomodo (ſm Hiero. & habetur in
decreto. de cõſe. diſt. 5. c. ne tales) craſſus
uẽter groſſum ſenſum facit: quomodo
etiam diuites plus crapula antecedunt
concomitanter, & conſequenter quàm
pauperes inedia torqueãtur (ſicut oſten
ſum eſt per Bern. D.11.28.) Quomodo
etiam (ſecundùm Chryſoſt. in lib. ꝙ nul
lus læditur, niſi à ſeipſo) in menſa diui-
tis guloſi, uenter creſcere põt, & infir-
mitas occurrit, patet, ꝙ gula eſt fugien-
da, & ꝙ melior, ſecurior, & ſanior eſt
abſtinentia, & buccella panis cum gau-
dio, & ſanitate, quàm maxima cõuiuia
cũ infirmitate, & oĩbus malis prædictis.

Art. 10. ¶Qui vero oĩbus prædictis non re-
trahuntur tribulationibus, & pſuaſio-
nibus, ſaltẽ mortis cogitatione, quales
videlicet erũt poſt mortẽ, retrahunt̃ ti-
more, mortẽ eñ guloſi, & oẽs generalr
pctõres maxime timere ſolẽt, quã gula
niſi euitet̃, uelociter ĩtroducit. Hoc eñ
oſtẽdunt tã rõ, ꝗ exẽpla, & auctoritates.

¶Rationi nanque conſonum eſſe, ui- 20
detur, ꝙ illi, quibus pro uitæ ſuſtenta-
tione uictus eſt ad certũ ordinatus ter-
minum, ab illo Deo, qui omnia diſpo-
nit in numero, pondere, & menſura, il-
lum non attingant terminum, ſi totum
uictum, qui uſque ad terminum dura-
ret, unde diſpenſatus ante illum termi-
num, uoluptuosè uiuentes expendant,
verbi gratia. A Deo cur (in Iob 14) di-
citur. Poſuiſti terminos eius, qui præ-
teriri nõ poterunt, de quo etiã dicitur.
Eccle. 17. quòd creauit hominem, & nu
merum dierum, & tempus dedit illi,
unicuique uiuenti determinata & aſſi-
gnata eſt meta, & methodus, ſi ſuę ordi-
nationi ſubditus uiuat, illum attinget
terminum, ſed ultra non procedet, po-
teſt tamen illum terminum præuenire,
& mortem ſuam feſtinare, ſi uoluerit, Exemplum.
ſicut patet in horologio de cauilla, quę
labium mobile in certo expectat loco,
quæ præterire non poterit, quin ibi ca-
dat, & ſonitum faciat, poteſt tamẽ mul-
tis modis, antequam cauillam illam at-
tingat, cadere per aliquem, qui illud tã-
git, & cadere facit, præter ponentis in-
tentionem, ſic in propoſito, & patet.

¶Ex qua deductione ſequi uidetur, 21
ꝙ ille, qui in (Pſal. 146.) dat eſcam omni
carni, & qui dat eſcam illorum in tem-
pore oportuno, pro ſuſtentatione, ad
certam metam determinatam ordina-
nit eſcam. Sicut dominus in caſtro ob- Exemplum.
ſeſſo, pro determinato tempore deter-
minata, ponit annonas: quas tamen ſi
uoluptuosè expẽdant uictus trium an-
norum in uno expendentes anno, uſq;
ad trium annorum finem, nec caſtrũ,
nec uitam ſuam in caſtro cuſtodiunt.
Ita in propoſito de illis, quibus Deus
ordinauit uictus ſufficientes uſque ad
metã ſexaginta annorum, ſi ſobrie ex-
pendant̃. Si uerò uictus illos uoluptuo-
ſe expẽdẽt uiginti annis, de quibus ui-
uere deberẽt ſexaginta, ꝙ mirabile eſt,
ꝙ vſque ad medietatem uitę ſuę à Deo
ordinate ipſam non cuſtodiãt, qui ante
medietatem uitæ ſuæ uictibus carent
ordinatis, & horologium uitæ præter

Dei intẽtionem cadere faciunt. Et hac de cauſa (teſte Pſalmiſta) Viri ſanguinum, & doloſum non dimidiabunt
22 dies ſuos (Pſal. 54.) Exempla ſunt ad

Exemplum.

hoc plura, uita in corpore mortali cibarijs nutritur, quemadmodum lumen in lampade nutritur oleo, ꝙ enim oleũ lumini hoc nutrimẽtum facit corpori. Sicut enim oleum ordinate, & modo debito lampadi infuſum lumẽ nutrit, impetuoſe uero, & nimis abundanter inordinate infuſum, lumen extinguit; ſic in propoſito, & patet iterum, ſicut aqua in nimia quantitate uino mixta: uirtutẽ eius deſtruit: ita in propoſito &

Exemplum.

patet. Item ſicut aqua, uel pluuia terræ moderate infuſa, ipſius uirtutem nutrit & confortat, ipſamque germinare facit, & dat ſemen ſerenti, & panem ad manducandum præſtabit, in nimia uero quantitate data ipſam deſtruit, & oĩa ſubmergit. Sic nutrimentum facit corpori Exceſſiue enim datum ſanguinẽ corrumpit, membra debilitat, uitã abbreuiat, & uelut aliud Noe diluuium,

Exemplum.

omnia ſubmergit. Iterum, ſicut pinguedo in quodam modico exiſtẽs, terram fertilem, & frugum ad debitã productionem facit maturitatem, pinguedo uero exceſſiuam, fruges ante maturitatem capita terræ inclinare cadere, terræque adhærere, & putreſcere facit. Sic in propoſito, quod pinguedo terræ, hoc nutrimẽtum corpori, moderatum enim nutrimentum uitam ad debitam inducit, & nutrit maturitatem. Exceſſiuum uero corpora terræ adhærere, ipſaque in terra ante debitam maturitatem putreſcere facit, quia (teſte Seneca epiſt. 7.) multos morbos fercula multa fecerunt, maiorque pars hominum petit. Et (teſte Auicenna) plures moriuntur cibo, quàm gladio, in fine ergo mortis quã gula adducit, patebit illud Senecæ (epiſtola 75.) ꝙ (uidelicet) quę fuit ebrietas, facta eſt crudelitas. Nota
23 de hac materia M. 4. 5. Et non ſolum corporis mors, quam gula accelerat, ſed etiam cogitatio, quid illud corpus, quod ita diligẽter nutrit, & impinguat, poſt mortem, erit multum quicunque à carnis ſuæ ſequela retrahere deberet,

Exemplum.

quando ille qui carnis ſuæ inordinata ſequitur deſideria, guloſam & luxurioſam uitam ducẽdo, uidet aliquem mori, uel mortuum aliquem audit, uel cogitat, quòd conſimili utebatur deſiderio præſens uidens, & abſens cogitans, quàm fœtidum illud corpus, quod ita diligenter, & delicate cibauit, emittit fœtorem, & tanto maiorem, quanto carnem habuit pinguiorem, quamque deformẽ oſtendit colorem, nonne ipſum iudicat, uel ſaltem rationaliter indicare poſſet, ſtultum arguens, qui ad fœtoris & putridi ſqualoris augmentum, ita ſollicite carni ſuæ ſeruiuit, ipſam contra Deum, & rationem impinguendo, & delicate nutriendo. Cogitet ergo in corde ſuo, dicens. Nonne iſte eſt, qui ita delicate comedebat, & bibebat, & corpus induebat, quomodo à vermibus comeditur? & terra induitur? ultraque cogitationem in ſeipſum reducat, dicens, ſibi, quoque eandem futuram eſſe fortunam, & ꝙ in alio ſtulte factum arguit, in ſeipſo non diligat, ne ei improperari poterit, quod in alienis uidẽs, & in proprijs cæcus eſt, uel in alienis Argus, & in proprijs Poliſemus (de quibus dictum eſt C. 16. 5.) quod ergo in alio arguit, in ſe deſtruat, cogitans, ꝙ ſicut modo videt aliorum corporum mortuorum miſeriam, ipſoſque, quod charius ſequebantur deſideria, tacita cogitatione reprehendit, ita aliquando ſpiritus corpus uidebit proprium, ſeipſumque, ꝙ eius ſequebatur deſideria, reprehendet (ſicut oſtenſum eſt C. 2. 10.) Non ergo quiſquis ſic carnem ſuam hic diligat, ut ſemper odio habeat, ſed ſic eã hic odio habeat, in ſeruitutemque eam ſic redigat, ut ſemper diligat, liberamque habeat, ſciens, quia qui odit animam ſuam. i. uitam carnalem, hic, in mundo, in uitam æternam cuſtodit eam. Ioan. 12. Nota de iſta materia G. 2. 41. cum multis ſequentibus.

¶Homo

¶Homo. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Hominis ratio libera optimum eſt; qua ipſe animalia cætera excellit; ſed in pluribus alijs conditionibus ipſum animalia excellunt: ut leones fortitudine, pulchritudine Pauones, & motu feræ.*

Et ratio ipſa eſt ſpecifica, & diſtinctiua bonitas, & natura hominis, qua ab omnibus animalibus, & rebus alijs diſtinguitur.

2 *Omne lethale erratum, ac delictum contra hominis naturam eſſe quatenus homo, palam fatendum eſt, quia Deus rectum fecit hominem.*

Venialia uero delicta potius præter naturam, quàm contra naturam à nobis appellari debent.

3 *Nefarij homines brutales, uel animales mores æmulantes quoad corporis laſciuiam, & quoad id genus, atque ſeipſos captioſè excuſantes, naturamque humanam cauſantes, dupliciter mentiuntur.*

Quilibet enim, dummodo uelit, bonus eſſe poteſt gratia aſſiſtente, quæ nunquam deeſt.

4 *Quare liberæ uoluntatis homo ſit, duplex cauſa congruè tradi poteſt: altera quoad Deum; & altera quoad nos.*

Prima cauſa eſt ex parte Dei, quia congruum fuit, ut ei homo liberè, & ſponte, non autem ui, deſeruiret.

Secunda uero cauſa hominem tangens, & aſpiciens triplex etiam eſt.

Prima, vt noſipſos conformemus loco, in quo moramur.

5 *Secunda; ut noſtrum meritum augere; & ueram laudem acquirere congruè poſſimus.*

Tertia cauſa eſt, vt ipſe Deus noſtræ mercedis magnitudinem nobis quoquo pacto innueret, ac indicaret.

6 *Quare Deus illos, quos præſciuit non aſſequutum iri debitum finem creationis humanæ, ſcilicet æternam in cælo ſalutem creare non deſtitit, doctiſſimis rationibus reſpondetur, ac ſatisfit.*

7 *Celeberrimo quodam ſeminantis exemplo quæſtio illa hoc pacto è medio tollitur, quòd Deus benedictus, ac ſapientiſſimus humanam naturam condidit, & conſtituit: à qua tùm bonos directè reparaturos Angelorum excidium, emanandos fore non ignorauit, tùm etiam malos, quos licet ſciret angelicam ruinam directè repleturos minime eſſe, quod tamen illorum ſaluti, & cuſtodiæ eorum, qui Angelorum caſum reſtaurare debebant, non parum conducerent, inſcius non fuit.*

8 *Malorum nonnulli, dum Chriſtum dominum noſtrum morte turpiſſima in crucem eum tollentes, decedere fecerunt bonis ſaluandis longè profuerunt.*

Alij ad ipſorum electorum purgationem, & correctionem, ueluti Tyranni, aura ætherea ueſcebantur.

Et aliqui peruerſi electorum probationẽ, atque examinationẽ præ ſe ferunt.

Malorum demum pœnas, ac ſupplicia electis, & bonis Deus ob oculos ponit, ut nos illorum pœnarum tenore perculſi peccata euitare conemur.

9 *Niſi eſſent improborum delicta iuſtè æterno ſupplicio caſtigata, atque punita; & niſi peccatores, & malos Deus ipſe omni tempore damnationis minis inſequeretur; nullus malum euitaret, nec ad bonum, & rectum conuerti cogitaret.*

10 *Qui concedunt, Deum creare debuiſſe omnes bonos quos ſaluandos fore non ignorauit: neceſſario etiam concedere debent ipſum Deum malos omnes iuſtè creaſſe, quos eum æternaliter damnandos eſſe non latebat.*

11 *Qui nullos damnatos eſſe aſſerunt, nullos etiam timore, vel damnatorum exemplo ſaluatos affirmant.*

Quia niſi damnatio eſſet, nec uerus damnationis timor, ac tremor adeſſet.

12 *Satis ſuperque eſt in præſentiarum uerba facere de ſtatu Angelorum, & hominum, quoad conditionem, in qua creati à Deo ſunt, & non quoad conditionē, in qua eos facere potuiſſet, quos non fecit: quia de his, quæ facta ſunt loqui, non paruimonenti eſſe uidetur.*

13 *Mali utique ſunt præter Dei intentionem; ſed non præter propriam eius uoluntatem.*

14 *Illis, qui quærunt, & aſſerunt, quòd Deus omnes bonos, & malos à periculoſa tentatione, & à malis culpæ & pœnæ cuſtodire & præſeruare clementer debebat, cum eos caſuros, ſi tentarentur, maximè ſciret. Reſpondetur; quòd ſi hoc debuit facere Deus: aut debuit modo amicabili, aut modo uiolento, & coactè Deus.*

Primo modo creaturam ſuam, quam miſericorditer fecerat, à malo præſeruare, & ad bonum conuerti debuit.

15 *Quod profectò ipſe fecit, ut ex opere creationis, & recreationis, ac iuſtificationis, atque glorificationis expreſſe agnoſcitur.*

Secundo autem modo; ſcilicet, ui, & coactè; Deus creaturam ſuam à periculis præſeruare nequaquam debuit, quia ipſe gubernando creaturam, quam cæteris præſtantio, & digniorem libertate creauit, eo ornamento, eaque præſtantia acturum orbaſſet, & ſpoliaſſet.

Hoc enim tum Deum, tum creaturam ipſam plurimum dedecet.

16 *Non tamen dicimus homines neceſſitate naturæ, uel coactè, & contra uoluntatem malum dimittere, & benefacere, & ad Deum conuerti. Et ſi illos Deus aliquando tribulationibus, atque ærumnis & uerberibus pœniſque, ad ſibi ſeruiendum trahit & arctat; Quia ſic eis Deus uim non ſimpliciter facit neque eorum uoluntatem coactè commutat. Sed aduerſus malos, quaſi dominus tempo alis ſe gerit.*

17 *Ratione, arte, natura, & exemplis appoſitè declaratur quòd tametſi propria cuiuſque hominis uoluntas ipſi damnationem æternam acquirat.*

Primo tamen parente Adamo delinquente omnes quodammodo peccato infecti ſunt, qui uoluntate qua delinquerent caruerunt: quia pro inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi.

18 *Tunc confeſtim quando per unius hominis delictum omnes peccatores in condemnationem conſtituti ſumus, in quatuor miſerias, ſeu infortunia miſerabiliter elapſi ſumus. Homo enim ignorat.*

Primo eius ſtatum.

19 *Secundo eius euentum.*

Tertio eius finem, & obitum.

Quarto aliorum occulta corda.

20 *Præterea tunc, in illomet tempore, cum ob noſtri protheparentis Adami peccatum, & defectionem, atque inobedientiam, omnis homo Deo inobediens, ac defector euaſit; cuncta nobis inobſequentia ſeſe iure penitus reddiderunt: quæ quidem à Deo optimo maximo ad hoc condita fuere, ut nobis omnibus nullo tempore non famularentur.*

21 *Non modo creaturæ externæ quæcunque ab hominis nutu, ac imperio fidemque deſciſcerent; ſed etiam ipſamet caro, quam impenſius diligimus, & delicatius fouemus, nobis quotidiè iuſta Dei ſententia reluctatur, atque aduerſatur. Quibus nos (proh dolor) miſeri iuſti deſeruire cogimur.*

22 *Adde etiam, quòd infœlici & miſero homini, dum in hac lachrymarum ualle uitam tranſigit, tria potiſſimum timorem incutere debent.*

Primo multiplicia mala quibus undique ſemper replemur, & circundamur nos perterreant, quæquidem exemplo per bello ac digno exponuntur.

23 *Exemplum præallegatum celeberrimum in peccatores inuehentes ſigillatim enucleamus.*

24 *Secundo, mala omnia, quæ nobis, tum ante mortis aditum, cū in mortis tranſitu, & etiam poſt mortis exitum eueniunt, nos perterrefacere debent.*

Primum

Primum ante mortis aditum malum
eſt uitæ correptio , atque breuitas:
25 *Secundum in mortis deceſſu malum eſt*
omnium bonorum egeſtas.
Tertium uero poſt mortis exitum eſt pœ-
nalis ſeruitus his, qui libertatis dono
abuti noluere .
26 *Tertio, malum quod ualde extimeſcere*
debemus, eſt difficultas illas triſtes ca-
ſus euadendi, & pronitas ad mala per-
petranda .

HOminis conditio eſt duplex . Vna nobilis, quam cogitare debet , ne peccatis uileſcat . Alia fragilis, quam cogitare debet, ne ſuperbiat .

¶Circa quarum conditionum declarationem . Primo oſtendere reſtat , ꝙ hominis naturalis dignitas conſiſtit in natura rationali libera,in qua cōditiones omnium excedit animalium . Secundo, oſtendetur , quòd omne peccatum contra naturam eſt humanum . Tertio , oſtendetur quare Deus fecit hominem arbitrio liberum . Quarto, quare fecit , quos præſciuit finaliter eſſe damnandos . Quinto, quare illos à damnationis cauſa non cuſtodiuit. Sexto , quare uno cadente , ceciderunt omnes . Septimo , qualis ſit hominis conditio miſera , quo ad animæ ignorantiam . Octauo , quo ad corporalem ſeruitutem. Nono,quo ad totius compoſiti timorem .

Arti. 1. ¶Primum oſtendit Seneca epiſt. 77. ad Lucillum dicens . Omnia ſuo bono conſtant, uitem fertilitas commendat, ſapor uinum , uelocitas ceruum , quàm fortia dorſo ſunt iumenta, quęris in cane ſagacitas .

1 ¶Prima eſt , illud cuique optimum eſſe debet , cui naſcitur , cui cenſetur , in homine quidem optimum eſt ratio , hâc antecedit animalia,in alijs,nanque multis animalia ipſum antecedunt , ſicut leones in fortitudine , pauones in pulchritudine, feræ in motu: Cum igitur omnis res,cum bona ſua perfecerit, finem ſuum attigerit,laudabilis eſt,patet , quòd ratio ſola hominis bona eſt, ipſumque ſola perficit, laudabilemque reddit. Si enim omnia alia habent , ualetudinē,pulchritudinem,diuitias, delitias,& honores, &c. & malus ſit , improbabit illū: ſi uero alijs careat , pecunia.ſ.nobilitate,clientum turba, & huiuſmodi,& bonus ſit, ꝓbabit illum Cū ergo verā hominis q̄ris æſtimationē, & ſcire uelis,qualis ſit, nudū inſpice, deponat patrimonium,deponat honores, & alia fortunæ mendacia,corpus etiam ipſum exuat , animum intuere , qualis quātusque ſit,ſuo aūt, & nō alieno magnus ſit,quia quæ conditio eſt rerū, eadem hominum eſt. Nauis nanque bona dicitur, nō q̄ precioſis coloribus picta eſt. Nec ꝙ argenteum, aut aureum roſtrum eſt , nec quæ opibus regijs preſſa eſt,ſed quæ ſtabilis,& firma, & iuncturis aquam excludentibus ſpiſſa , ad ferendum incurſum maris ſolida , & uelox eſt. Nec gladium bonum dices, cui deauratus eſt balteus,cuius vagina gemmis diſtinguitur , ſed qui ad ſecandum eſt ſubtilis , & de regula,non quæ formoſa, ſed quæ recta ſit , quæritur . Sic in homine quoque nihil ad rem pertinet, quantum haberet , quantum fęneret, à quàm multis ſalutetur,quàm precioſo incumbit lecto,quàm per lucido poculo bibat,ſed quàm bonus ſit. Bonus autem eſt,cui ratio explicita, & recta eſt, hoc eſt, honeſtum , & unicum hominis bonum . Sicut ergo famoſa pictura eſt , cum nulla pars errat, ſic & famoſus homo , in quo nulla peccati fęditas eſt .

Exemplum. (Navis)
Exemplum. (Gladius)
Exemplum. (Pictura)

Ar. 2. ¶Ex quibus Senecæ uerbis patet , ꝙ hominis ſpecifica, & diſtinctiua bonitas,& natura , per quā ab oībus animalibus,& rebus alijs diſtinguitur,eſt ipſa ratio Ex quo ſequit̄,ꝙ omne , quod eſt cōtra rōnem , eſt contra naturā hominis,inquātū homo,qn̄ eīn dr̄ inquantū homo,nō ſit replicatio rōne naturę ſenſualitatis, quam cōem habet cum brutis, ſed ratione naturæ rationalis , per 2

quam ab omni alia natura ſpecificæ differt differentia, cui contrarium eſt: eſſe, quod rationi contrariatur. Cum ergo peccatum mortale rationi cõtrarietur, patet, ꝙ omne peccatum mortale contra naturam eſt hominis, inquantũ homo, quia (ſicut dicitur Eccle. 7.) Deus fecit hominem rectum. Venialia uero potius præter, quàm contra naturã dicenda ſunt. (Nota. L. 7. 27.) Prædictis concordat Augu. lib. de libero arbitrio, & Sanctus Tho. 1. 2. q. 71. art. 2.

¶Duobus enim coloribus, uno (uidelicet) formoſo, utputa albedine, altero deformi, utputa nigredine, quis iſtos contrarios eſſe negaret? Illos nãque dicere non eſſe contrarios, omnẽ eſt philoſophiam negare. Cum ergo (ſicut ex prędictis patet Senecæ uerbis) ratio ſit hominis formoſitas, peccatum uero dñis ſit deformitas, iſta dicere, non eſſe contraria, omnem eſt negare rationem, ne tñ tanta contrariè deformitatis potentia, uel prædominium, quod rationalem naturã ſuperare poſſit, vel ei conditionẽ, ſeu qualitatem ſuam imprimere, ſicut calidum ex natura contraria prædominãte, qualitatẽ ſuam imprimit frigido, uel econuerſo, niſi ipſa aſſenſum præbente (ſicut dictum eſt. E. 2. 2.) quia libertas arbitrij fortiſſima eſt creaturarum, intãtum, ꝙ nec dæmones, nec eorum miniſtri, uel creaturæ quæcunque illam mutare, ꝓhibere, cogere, uel frangere poterunt, quantum ad actum interiorem elicitum: qui dicitur uelle, uel nolle, quin liber poſſit nolle & velle, niſi ipſa mutationi, uel ꝓhibitioni aſſentiat, licet illud uelle intrinſecum operis executioni ſemper demandare non poterit, ut actum illum habeat, ꝙ exercitus uocatur.

3 ¶Ex iſtis dictis duplex elicitur concluſio. Prima uidelicet ꝙ brutales ſequentes mores, quo ad corporis laſciuiam, & huiuſmodi, mendaciter ſe excuſant, dicentes, natura noſtra talis eſt, ꝙ aliter facere non poſſumus. In hoc nanq; dicto ſi dictũ ad naturã referant humanã ſpecificã, dupliciter mẽtiũtur.

¶Primo, quia ꝙ tales brutales contra rationem ſequantur mores non à natura habent humana, cui contrariantur, ſed à natura animali, quam ſequuntur: de quibus in Pſal. 48. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis, &c.

¶Secundo (ſicut ex prædictis patet) aliter facere poſſent, ſi uellent, ſed (heu) miſeri ſuam perfidam excuſant voluntatem, more primi parentis, & bonam, quam à Deo acceperunt, accuſant naturam.

¶Secunda concluſio, ꝙ quilibet poteſt eſſe bonus, ſi voluerit, patet: quia teſte ſacra Scriptura. Eccleſiaſt. 15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Adiecitque ei præcepta, & mandata ſua: ſi uolueris mandata conſeruare, conſeruabunt te in perpetuum, appoſuit tibi aquam, & ignem, ad quos uolueris, porrige manum tuam. Ante hominem uita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Licet enim omnia, quæ bene agenda uiderit, ſemper implere non poterit, ſi tamen uoluntatem, quãtum poſſibile eſt, opere ſequenti perficit, à bonitate non deficit, nec mercede fraudabitur ab illo, qui uoluntatem ſine opere, quando operis deeſt facultas, remunerat? & ſic, gratia ſibi aſſiſtente, quæ nunquam deeſt, (ſicut patet in capitulo de gratia) in libertate cuiuſcunque eſt, ꝙ ſit bonus, uel malus.

¶Huius autem liberę uoluntatis cõgrua aſſignari poterit cauſa, tam ex parte Dei, quàm ex parte noſtra, quantum ad ipſum Deum congruum fuit: ut libere ei, & nõ coacte (ſicut bruta creatura) quam participem ſuæ beatitudinis eſſe uoluit, ſeruiret. Si enim inter homines non inueniatur, qui ſeruum diligat, qui ei inuitè, & quaſi coacte, & neceſſitate compulſus ſeruiat, uel qui ad ei ſeruiendum, talem eligat, vel velit ſeruum, quare talem ei faceret, uel diligeret Deus? Ar. 3. 4 Exemplum.

¶Ex parte etiã noſtra congruũ eſt, ꝙ libere ſimus uoluntatis. Primo ad deſi-

gnandum,

gnandum,ſeu cõformãdum nos loco, in quo ſumus. Locus enim, in quo ſumus medius eſt inter bonũ,& malũ, inter cęlum (uidelicet) & infernum, congruũ ergo uidetur, ꝙ ſicut quantum ad ſtatum mundialẽ, & exteriorẽ poſitus eſt in medio, & etiã quãtum ad ſtatum mẽtalẽ, interioremq; hoĩem in medio libertatis poneretur inter bonũ,& malum, mortem, & uitam, ut inter hominis ſtatum exteriorem inueniatur conformitas.

¶Secũdo ad deprimendã noſtrę prauitatis ſuperbiã,& ad excitãdum noſtrę fragilitatis diligentiã, cõgruè in medio poſiti ſumus, ut uiſa ex una parte noſtræ fragilitatis ad malum pronitate, ad quã cadere poſſumus, humiliter ac diligenter nos habeamus, uiſa ex alia parte noſtræ libertatis fortitudine, fortiter reſiſtamus,& omnibꝰ bonis operibus infirmitatem muniamus, & caute agamus, ſtatus noſter in medio libero exiſtit, habens à parte ſiniſtra periculum, ut humiliemur, à parte dextra lucrum, ut fortiter agamus.

5 ¶Tertio ad meritum noſtrũ augmẽtandum,& laudẽ ueram acquirendam. Non enim meritũ de hoc, qs uel laudẽ acquirit, ꝙ neceſſitatus, ſed quòd libere agit. Talem enim commendat Scriptura. (Eccl. 31. dicens qui potuit tranſgredi,& non eſt tranſgreſſus) & facere malum,& non fecit, ideo ſtabilita ſunt bona illius in domino (uide. P. 11.12.)

¶Quarto ad deſignandũ noſtræ mercedis magnitudinem. Ex hoc enim, ꝙ Deus uoluit nos nobiliorem habere in operãdum modum, quàm alia animalia, quæ neceſſitate operantur naturæ, innuit nobis maiorem reſtare operis mercedem. Sicut enim non ur̃ iuſtũ, ꝙ illa, quæ neceſſitate operantur naturæ, ſuper naturalem habeant mercedẽ, nec etiã, ꝙ coacte agentibus merces detur infinita. Siquidẽ nec homines tales care conducunt, ita congruum uidetur, ꝙ propter mercedem ſupernaturalem uoluntarie agẽtibus merces detur ſupernaturalis,& non alijs, propter has nanque cauſas Deus fecit hominem rectũ, quando in libera,& recta uoluntate eũ creauit. Sed (heu) ipſe infinitis ſe immiſcuit quæſtionibus. Eccl. 7. Quod enim ſe multis immiſcet malis, non ex ſua bona habet creatione, ſed ex peruerſa uoluntate: unde Bern. in lib. de libero arbitrio. Poſſe (inquit) peccare datum eſt homini, non, ut proinde peccaret, ſed vt glorioſior appareret, ſi non peccaret.

¶Quod licet congruè dictum ſit, quantum ad voluntatem libertate bene uti, congruum nanque fuit, quòd illi talis eſſent cõditionis, quæ facta illorũ glorioſiora redderent, tamen ꝙ uolentes illa libertate abuti, ex quo abuſu illorum finalis ſequitur damnatio, illius facti ſint conditionis, quæ facta illorum nõ glorioſa, ſed damnabilia reddit. Mirum uidetur,& non ſolum ꝙ liberæ facti ſint conditionis, ſed ꝙ ſimpliciter in quacunque conditione facti ſunt, qui finaliter damnãdi ſunt mirabile uidetur, quam quidem admirationem auget priuatio in illis debiti finis humanæ creationis. Cauſa nanque finalis creationis humani generis eſt Angelicę ruinæ reparatio, & diuinæ in cęlo bonitatis participatio. Quantum ergo ad illos, quos præſciuit Deus illos non eſſe conſecuturos finem, & effectum, ceſſare debuiſſe uidetur creationis effectus, q ad illos ordinatur fines, vt ceſſante creationis cauſa, ceſſaret creationis operatio. Et qui ſua ſpontanea uoluntate illo fine carere uoluerit, ex Dei ordinatione, eſſe ſimul, & uoluntate caruiſſent. Ar.4. 6

¶Quod primo iſtud rõnabiliter dici uideat̃, exẽplo oſtẽditur, cauſa etenim ſeminationis frugum, eſt humanæ uitę ſuſtẽtatio, ubi ergo ſcis, ꝙ ſeminatio illo carebit fine, ſeminationẽ ſubtrahis, nec ſeminas, ubi ſcis te ſemen tuũ eſſe amiſſurum, qui enim talem ſeminare uideret, qui ſciret ſe ſemen ſuum perdere, nonne rationabiliter ab eo quæri poſſet, quare ſeminaret, uel plantas, uel herbas, uel arbores creauit. Exemplum.

7 ¶Quibus reſpondetur, ꝙ ſi quæſtionem dirigant ad hominis conditionẽ, in qua à Deo creatus eſt, irrationabilis eſt quæſtio, quia non habet dubitationis cauſam, uel materiam, quia in optima creatus eſt conditione (ſicut ex toto præcedenti patet articulo) opera nanque illius nulla poteſt cogitatio meliorare, qui uidit cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Gene. 1. Si uero quæſtionem intelligant prout fine, ꝑ quo habendo creantur, carent, propter peccatorum paleas, quas ipſi ex ſe producunt, quærendum eſt ab eis, quare ipſi terram ſuam ſemine bono ſeminant ꝓ uitæ humanæ ſuſtentatione, de quo ſemine ſciunt paleas eſſe producendas? quæ uitam non ſuſtentant humanam. Sicut ergo tu ſeminas bonum ſemen, de quo fructum habere ſperas ad uitæ humanæ ſuſtentationem directe ordinatum, & paleas ad grani cuſtodiam, & ad humanæ uitæ ſuſtentationem indirecte ordinatas, inquãtum ſunt animalium nutrimentum, quæ uitã iuuãt humanã. Ita Deus humanã condidit naturã, de qua ſciuit bonos eſſe venturos, qui angelicam repararẽt ruinã directe. Et malos, quos licet ſciret nõ eſſe angelicam directe repleturos ruinam, ſciuit tamen, ꝙ ad illorum ualerent cuſtodiã & ſalutem, qui Angelorũ eſſent reſtauraturi ruinam. Dæmones nanque ad illorum ſunt exercitium, & meriti augmentum, inquantum illorum reſiſtunt tentationibus.

Exemplum.

8 ¶Malorum uero hominum, quidam ſaluãdis multũ ꝓfuerunt, dum Chriſtũ ad illorum redemptionẽ crucifixerunt. Alij uero ad electorum ſunt purgationem, & correctionem: ſicut tyranni, qui bonos affligunt (de quibus habetur. T.5.40.) Quis Manaſſem Regem ad Dei reduxiſſet recognitionem, & ſui correctionem (ſicut patet 4 Reg. 21.) ſi Babilonij non fuiſſent?

¶Alij vero ad electorum ſunt examinationem ſicut peccatores quicunque, qui dum electis peccãdi præbẽt exemplum, eosq; factis ſuis reprobis ad peccandũ quodãmodo inuitant, illorũ uita puerorum electorũ eſt ꝓbatio, & examinatio ad eos examinandũ, utrum Dei, uel illorum ſequi uoluerint exemplum. Per alios uero, ſicut p ſaracenos, & alios infideles, electos ſuos probat Deus, an ex toto corde diligant contra illos, & alios peccatores, uitam ſuã, vſq; ad mortem exponendo. Omnium vero damnatorum pœnas uobis electis oſtendit, ut terror illius eſſet in uobis, ut nõ peccaretis. Exo. 20. Terrore enim pœnarum pluſquam ſpe gaudiorum maior hominũ pars peccata uitat. Si ergo oẽs prædicti mali, qui uel electos (ut prædictum eſt) ad bonum exercent, corrigũt, uel examinant, finaliter ſaluati legeretur. Si inſuper nulla eſſet, uel eſſe legeretur peccatorũ iuſta damnatio, nullaque uera fieri poſſet peccatoribus æternæ damnationis minatio, ubi inueniretur mali uitatio, uel ad bonum conuerſio? Si enim Lucifer pro ſuperbia, & diues Epulo pro diuitijs male retentus, & gula, & alij pro alijs peccatis, in diuerſis ſcripturarum partibus damnati, minime legerentur. Quis nunc ſuperbiam, malas diuitias, gulam, & alia peccata uitaret? Et ſi Chriſtus. (Mat. 25.) peccatoribus, & quibuſcunque, in quibus opera charitatis non inuenientur, duras & æternas non minaretur pœnas, quis opera faceret charitatis?

Exemplum.

¶Ex quibus patet, niſi eſſent paleæ combuſtioni dignæ, paucæ, uel nullæ eſſent meſſes in horreo recondendæ, qd etiam ſicut grana non creſcunt ſine paleis ad uitæ ſuſtentationem, ita ſine dãnatorum paleis pauci, uel nulli creſcerent ad Dei laudationem. 9 Si enim, non obſtante tanta damnatorum certitudine, & uiuorum tribulationũ minatione, tam pauci inueniũtur boni, & iuſti, ꝙ in magna populi congregatione uix inueniatur vnus, quin ſit uia dãnationis, uel quin frequenter damnationem meruit mortaliter peccando, uel quin malũ mortale cõmitteret, ſi adeſſet multa oportunitas, ubi inueniretur bonus, ſi non eſſet damnatio, uel minatio.

Si

Si enim, iſtis non obſtantibus Propheta teſte, qui ait. (Mich. 7.) Rectus in hominibus non eſt, pœnatum terroribus, & minarum aſperitatibus ſublatis, vbi rectum in hominibus inuenires? Si enim in ſeculo, quòd modo videtur, non obſtante latronum frequenter incarceratione, & ſuſpenſione, non obſtante etiã luxurioſorum punitione, & aliorum malorum, multiplici tam à Deo, quàm ab hominibus flagellatione. Non obſtante etiam, quod frequenter audiunt, & timent pœnas eis imminere æternas, tanta inuenitur bonorum, & fidelium paucitas, quòd vix inuenitur vnus, qui aliena non capiatur, vbi huius mundi confuſionem euadere ſperat, quod patet, quando de mari ex naufragio aliquid ad terram proijcitur, omnes ad illud currunt, ac ſi peccatum non eſſet, aliena tollere, quòd inſuper vix vnus inuenitur, qui non carnis ſuę deſideria, & alia mala, quæ in hoc mundo impunè facere non poteſt, faciat. ſi ergo tam hic, quàm alibi impunè trãſire poſſent, quis à malo declinaret, uel bonum faceret? Patet ergo, quòd qui uellet granũ purum habere ſine mala herba, & paleis, nec aliter ſeminare vellet, neutrum haberet, quia nec ſeminaret. Sic in propoſito de Deo & hominibus.

10 ¶ A quærenti ergo, quare Deus fecit quos ſciret æternaliter eſſe damnãdos? quæri poteſt, ſi facere debuit omnes illos, quos ſciuit eſſe ſaluandos? quibus reſpõdentibus quòd ſic, inferatur, quot ergo damnandos facere debuit, quia (ſicut ex prædictis patet) ſi nulli eſſent damnati, pauci eſſent, qui bonum facerent, per quod, & ſine quo ſalutem illã nõ attingerent. Ipſis ergo cõcedentib', quod oẽs ſaluandos facere debuit, concedere etiam eos neceſſarium eſt, dãnationem eſſe malorum, tanquam ſalutis illorum occaſionem, præterea concedẽtibus primum, cõcedere neceſſe eſt ſm, quia multi electorum filij ſunt damnatorum, frequenter enim legũtur patres reprobi, filios habuiſſe probos, qui ergo filium eſſe concedit producendum, patrem etiã eſſe concedere neceſſe hẽt.

¶ Cõtra hoc fortè iſtabũt, dicẽtes, quare nõ fecit ſolũ illos, quos ſciuit amore, & non dãnationis timore, ei ſeruituros? Aliqui nanq, filiali ei ſeruiunt amore.

¶ Iterum quærere poſſunt, quare nõ ordinauit ſolos illos filios eſſe procreãdos, qui à patribus deſcenderent ꝓbis. Quibus reſpondetur, ꝙ iſtæ quęſtiones contradictionẽ implicant, contra præconceſſa ab eiſdẽ. Ipſi nanq; conceſſerunt, ꝙ omnes illi eſſe debuerunt, qui finaliter eſſent ſaluãdi. Cũ ergo de ſaluandis nonnulli ſalutis initiũ, & introductionem, à damnatorũ accipiãt exẽplo, & à patribus damnatis, ſcilicet, eſſę accipiant principium, ipſis dãnatis ſubtractis, iſti nõ erũt ſaluati: ponere ergo, ꝙ illos ſolos debuit produxiſſe, eſt ponere, ꝙ multi ſaluati nũquam in rerum natura fuiſſent, quotquot enim nunc boni ſunt, ab aliquo, vel aliquibus, à principio mundi, deſcenderunt patre, vel patribus damnatis, quibus ſubtractis, ipſi ab eis procreati non fuiſſent, & ſic fuiſſent, ſicut nec eſſe poteſt effectus ſine cauſa.

¶ Si iterum quærunt, quare nõ ſolos illos eſſe ordinauit, quos ſciuit amore, vel ſaltẽ timore eſſe ſaluandos? de amore reſponſum eſt, de timore reſpondet: ꝙ iſta quæſtio ex falſo procedit intellectu. Ponere enim, quod nulli ſint damnati, eſt ponere, ꝙ nulli ſint timore, vel damnatorum exemplo ſaluati, quia ſi non eſſet damnatio, non eſſet uerus dãnationis timor, & ſic dum Eccleſia, quæ falſum vetat prædicare, talem non prędicaret timorem, nulli talem vel quemcũque damnationis haberet timorem. Illi ergo qui timore conuertuntur, & ſalui fiunt, ſublato tali timore, ſaluati non fuiſſent, nec damnati per eos, qui uolunt, quòd nulli damnandi ſint producendi, nec in cœlo erunt, quia nec bona opera, ſubtracto timore, facient, ſine quibus ad cœlum venire non poterunt, nec in inferno per eos, qui nec infernum pro hominibus ordinatum eſſe ponunt, & ſic ex illorũ

ſequitur

ſequitur poſitione, quòd nec gaudia habebunt, quæ nec meruerunt, nec pęnas, quàs non timuerunt, & ſic dum eos eſſe in gaudijs, vel pęnis negant, illorum eſſe totaliter deſtruūt, & ſic ex illorum dicto ſequitur, tales eſſe, & non eſſe, ſaluandos, & non eſſe ſaluandos.

12 ¶ Si vero inſiſtant quærentes, quare Deus omnium præſcius euentuum naturam tam Angelorum, quàm hoīum, aliter non ordinauit, ſic quod omnes, quos ab æterno ſuæ beatitudinis, & bonitates participes eſſe voluit, ſtatim feciſſet beatos & ſine omni tali tentatione, vel tribulatione, in gloria confirmatos. Reſpondetur, quòd pręſentis articuli intentio eſt, rationes, vel qualeſcunque euidentias reddere cōtra frequentes diſputationes, quæ circa hanc contingunt materiam, de ſtatu Angelorum, & hominum, quantum ad conditionem, in qua creati ſunt, quare (videlicet) ſaluandos fecit, & damnandos? & quę ſit damnationis cauſa? & quæ vtilitas ex damnatis proueniat, oſtendendo, & non quantum ad cōditionem, in qua eos feciſſe potuiſſet, quos non fecit: qui ſibijpſi ſicut facienda, & non facienda, ita & factionis, vel non factionis quæſtio determinata derelinquenda eſt, nobis enim de ijs, quæ facta ſunt, ſatis eſt diſputare, licet dici poſſet, quòd maximum pręmium ſine merito pręcedenti dari non deberet. (Nota. T. j. t 1. &c.)

Art. 5. ¶Sic quòd natura Angelica, & humana in conditione libera creari debuerit,
13 quòd etiam mali, ſeu reprobi, Angeli, & homines, præter intentionem, electis multipliciter cooperentur ad ſalutem: Tamen, cum ſecundum regulam iuris, nemo debeat de aliena locupletari iactura, mirum videtur, quòd Deus electos ſuos cum illorum (vt prędictum eſt in articulo præcedenti) damnatione ditare voluit: mirum enim videtur, quòd Deo imponi debeat, quòd aliquos malos eſſe voluit, vt aliquos bonos faceret. Rationabilius enim videtur, ꝙ vtroſq; à periculoſa tentatione, & a malis pœnæ, & culpæ priuaſſet. Ex quo enim ſciuit eos caſuros, ſi tentarentur, quare à tentatione, & caſu, ſuam, quam miſericorditer creaturā fecerat, miſericorditer non præſeruauit?

¶ Quibus primo reſpondetur, quòd ille, qui non vult mortem peccatoris (Ezech. 18. & 33.) ſed qui vult omnes homines ſaluos fieri (j. Thimo. 2.) non vult aliquos eſſe malos. Quod enim mali ſunt pręter Dei intentionem, ſed non pręter propriam eius voluntatem. Sed ex quo omnino mali eſſe volunt, non eſt malum, quin Deus de illorum malo bonum eliciat, electos ditando.

¶Secundo reſpondetur, eos à tentatione, & caſu, pro quanto ad eum præſeruatio attinet, pręſeruat, & cuſtodit. 14

¶Quod autem dicunt, quòd Deus hominem à periculis præſeruare debuit, poteſt intelligi, quòd hoc facere debuit per modum amicabilem, aut per modū coactionis, per modum amicabilem, ſicut pater nititur filium ad bonum attrahere doctrina, donis, & factis. Sic Deus debuit creaturam ſuam à malo pſeruare, & ad bonum conuerti, quod & fecit. Nam hoc docuit in omnibus Euāgelijs, deditque ei intellectum, quo ſcire potuit, quid eſſet bonum, & malum, & volūtatem, qua potuit bonum velle, & malum fugere, multa etiam pro illa fecit, ex quorum cogitatione peccatum fugere deberet, & omnia, quæ contra Deum ſunt, & odio habere. Sicut patet, primo in opere creationis, in quo eſt ad imaginem Dei, Gen. j. Creauit Deus ho. &c Huius beneficij cogitatio nos attrahere deberet ad vitæ mūdiciam, & pręſeruare à vilitate peccati, ſicut pulchritudo, vel dignitas imaginis Beatę Virginis Mariæ eam ſalua, ne in luto ab inuentore, vel poſſeſſore proijciatur.

Exemplum.

Exemplum.

¶Sed (heu) homo cū in honore eſſet, &c. (In Pſal. 48.) Secundo, in opere recreationis, in quo eius ſanguine redempti ſumus, vt ei, & non peccato ſeruiamus: Princeps nanque Chriſtianus militem ſuum de carcere redimit infidelium, vt ſub eo militet, & non Saracenis ſeruiat. Sic (teſte Apoſtolo. Ro 6.) vetuſ

Exemplum.

homo

homo noſter ſimul Crucifixus eſt, vt de-
ſtruat corpus peccati, vt vltra non ſer-
uiamus peccato.

Sed (heu) nullus eſt recordatus homi-
nis illius pauperis Eccleſiaſt. 9.

5 ¶Tertio, in opere iuſtificationis, quo
hominem peccantem miſericorditer, &
Exemplum. frequenter redeuntem recipit, & ſanat:
ſicut pater filium, & medicus ægrotum.
(Pſal. 102.) Quomodo miſeretur pater
filiorum, miſertus eſt dominus timenti-
bus ſe, &c. Hoc enim nos ligare deberet
ad charitatis feruorem; Aeger nanque
gratus multum diligit medicum, qui
eum ab infirmitate ſanat mortali. Sic
Exemplum. gratus homo illum filium hominis, qui
venit ſaluum facere; quod perierat, di-
cens. Non permanebit ſpiritus meus (id
eſt) indignatio mea in homine. Gen. 6.

¶Quarto, in dono, quod promittit i
opere glorificationis, in qua licet infe-
riores ſumus natura: perfectiores tamē
eſſe poſſumus multis Angelis: propter
quod Auguſt. li. de viſitatione infirmo-
rum, dicit, ꝙ noluit mutare ſtatum ſuū
pro ſtatu Angelorum.

¶Huius enim doni promiſſi magni-
tudo nos in opere bono perſeuerantes
Exemplum. facere deberet, ſicut operarium perſeue
rantem facit ſpes magnæ mercedis. Sic
propter mercedem homo ſanctus per-
manet in ſapientia, &c. Eccleſiaſt. 27.
Sed (heu) non obſtātibus omnibus iſtis
doctrinis, & donis, & promiſſis, dimiſi
omnes homines, vnumquemq; contra
proximum ſuum. (Zach. 8.) omneſque
declinauerunt, &c. in Pſal. 13. Si autem
ſic intelligant dictum ſuum, quòd Deus
creaturam ſuam à periculis præſeruare
debuiſſet, per modum coactionis & uio
lentiæ, dictum non ſapit ueritatē, quia
creaturam, quam creando præ cęteris
libertate dignam fecit, gubernādo, illa
dignitate priuaret. Nec Deo congruit,
cuius gubernatio libertatis deſtructio
eſſe non debet. Nec creaturæ conuenit,
quòd laudem de bono opere nō habe-
ret, quod coactè faceret, uel malum di-
Exemplum. mitteret, ſicut nec latro de hoc, ꝙ non
furatur, ligatus. Si enim Angeli, qui ce-
ciderunt, uel homines qui peccauerūt,
neceſſitate naturæ ad Deum ſe conuer
tiſſent, ſicut ignis neceſſitate naturę ca-
lefacit, quam laudem vel mercedē mere
tur homo vltra iumenta.

¶Patet ergo, quod non decet, nec ꝓ- 16
deſt, quòd neceſſitate agant naturæ, vel
coactè, quia non eſt dominus terrenus, Exemplum.
qui operantes diligit contra uoluntatē;
& coactè operantes, nec tamen eſt cōtra
iam dicta, quod dictum eſt. T. 5. 40. ꝙ,
uidelicet, Deus quandoq; homines ad
ſibi ſeruiendum tribulationibus arctat,
quia talibus aduerſitatibus, nec uiolen-
tiam ſimpliciter eis infert, nec uolunta-
tem illorum coactè mutat. Sed ad mo- Exemplum.
dum Domini terreni, qui ſeruum habet
uoluntatis tepidę cum verberibus, &
pœnis affligit, ut uoluntatem eius pigrā Exemplum.
excitet, ſicut excitatur animal pigrū de
luto, i quo iacet ſtimulo, & ut ipſe uolū
tatem ſuam malam mutet. Si uero nec
doctrina, nec donis, nec verberibus, à
malo declinare, & bonum facere volue-
rit, non Deo, ſed ſibijpſi damnationem
ſuam imputet: Ipſi enim illorum place-
bit iuſta damnatio, cui non placet iniu
ſta vita. Ex quo tamē omnino ſe in ignē
præcipitare volunt æternum, Deus de
eis dicere poteſt, qđ dixiſſe fertur uxor Exemplum.
quædam de marito ſuo ebrioſo, quaſi
per iſtum modum. Cum enim ipſum
informaret, & frequenter de ebrietati-
bus, & erroribus reprehenderet, offen-
ſus ipſam rogauit cum minis, quod illū
in domo ſua ſuæ dimitteret uoluntati a
quod ipſa eidem promiſit ſe uelle pa-
ctum tenere. Accidit ergo, quòd ſemel
ebrius in ignem caderet, de quo cum fa-
muli currentes eum extrahere uellent,
reſtitit uxor dicens, permittatis eum in
domo ſua uoluntatem ſuam habere, &
iacere vbicunque ei placet, frequenter
enim me reprehendit, quòd eum volun
tatem ſuam habere non permiſi, quòd
nunquam de cętero in hoc contra eum
ęro. Ex quo ergo illuc iacere uult, illuc
eum iacere permittite. Iſti uxori, quæ
frequenter maritum ſuum reprehende-
rat de malis ſuis, mala uita mariti non
placuit,

placuit, nec ebrietates, & huiuſmodi, placuit tamen pœna, quæ illum excitaret. Sic in propoſito mala vita noſtra nõ placet Deo, nec mala voluntas. Sed ex quo omnino voluntatem noſtrã habere volumus, nec nobis placet, quod Deus illam impediat, finaliter quãdo in ignẽ ceciderimus, Deus dicere poterit, ſicut dixit illa, ex quo illuc iacere voluerunt, illuc iacere permittite, difficile nanque eſt illũ cuſtodire, quę ſeipſum omnino vult perdere, & precium ſuum paruipẽdere prædictum, de quo Iob 28. neſcit homo precium eius.

Art. 6. ¶ Sed cum propria hominis volũtas ipſum in ignem cadere faciat (ſicut ex prædictis patet) mirabile videtur, quare
17 primo parente peccante, omnes quodãmodo peccato infecti ſunt, qui voluntatem, qua peccarent, non habuerunt. Sed in hoc plus ratio, & ars, & natura conſideranda eſt, quàm voluntas. (Exẽplũ.) Rationi conſonum eſt, quòd ſicut propter crimen lęſę maieſtatis filij exhęredãtur, ſic propter crimen diuinæ maieſtatis filij exhæredati ſunt de hæreditate cœleſti, in qua nec ipſi, nec patres illorum poteſtate haberent, antequam regi cœleſti eſſent reconciliati. (Exemplum.) In arte etiã manifeſtatum eſt, quòd cadente fundamẽto tectum ſuper illud aſcendere non poteſt, &c.

(Exemplum.) ¶ In natura inſuper aptum eſt, quòd moriente corde, à quo eſt omniũ membrorum vitale principium, moriuntur & membra, ſicut etiam venenata, vel auulſa, vel deficiente, ſeu cadente radice arboris omnes rami, & tota virtus, & medulla, quæ infra arborem illam continetur, deficit, ſic per vnius delictum. i. peccatum, & omnes homines in condemnationem, & per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti multi. Roma. 5.

Art. 7. ¶ Ex qua miſerabili fortuna in multa cecidimus inconueniẽtia, ſeu miſerias: Primo videlicet, quia ex illo tempore,
18 quo in primo peccatore omnes peccatores conſtituti ſumus, hẽt homo ignorantiam ſui ſtatus, ſui caſus, ſui obitus, & alterius cordis.

¶ Sui ſtatus, quia neſcit homo, vtrum amore vel odio dignus ſit. (Eccleſiaſt. 9.) (Exẽplũ.) antequã illius, ſicut talpæ, mors aperiat oculos, (Exẽplũ.) hic inſtigat nos ad multiplicationem boni operis, ſicut homo in cauſa ſua dubia conducit aduocatos; hoc. n. quicunque amicus ſapiens tali conſulit, ſic Propheta conſulit nobis. Mich. 6. Indicabo tibi, ò homo, quid ſit bonum, & quid Deus quærat à te, vtique facere iudicium confeſſionis de te, & diligere miſericordiam (ſcilicet) quo ad proximum.

¶ Secundo ſui caſus vel euentus, ſicut (Exẽplũ.) nauigans in mari pugnans in bello (Eccleſiaſ. 8.) multa hominis afflictio, q ignorat prçterita, & futura nullo poteſt ſcire nuncio, hoc enim ligat hominem ad diligentem conſiderationem ſuæ cõditionis, quia ſapiens eſt, qui ita ſtatum ſuum diſponit, quòd malum ei ſpiritualiter nocere non poterit, quando venerint, & econuerſo, ſtultus eſt, qui ſtatum ſuum ignorando aliorum quærit ſcientiam, vel poſſeſſionem, cũ nec ſeipſum ſciat, vel habeat, tales repræhendit ſcriptura. (Eccleſiaſt. 7.) quid neceſſe eſt homini maiora ſe quęrere, cum ignorat, quid ſibi conducat in vita ſua tempus, quod velut vmbra præterit.

¶ Tertio, ſui obitus, ſicut enim auis 19
laqueum, & piſcis hamum ignorat abſconditum, (Exẽplũ.) ita neſcit homo finem ſuũ (Eccleſiaſt. 9.) hoc obligat nos ad mũdanæ proſperitatis contemptum, quia neſcimus, quando illam derelinquimus in morte, in qua quod prodeſt homini, ſi lucretur vniuerſum mundum. Math. 16.

¶ Quarto cordis alterius, quia ſicut (Exẽplũ.) cęcus ignorantiam habet de coloribus, ſicut etiam in alijs rebus oculatus, quæ extra apparent, tantum modo videt: ita (teſte ſcriptura. 1. Re. 16.) homo videt ea, quæ parent, dominus autem intuetur cor hoc fugere docent ſufficientia iudicia, Ro. 2. inexcuſabilis es, ò homo, qui iudicas, in quo enim alium iudicas, teipſum condemnas.

¶ Secundo,

Art.8. ¶Secũdo, ex illo tempore, quo in primo parente Deo inobediens factus eſt homo, omnia facta ſunt inobedientia, in grauemq́ue animalium incidit ſeruitutem, quę tamen facta ſunt, vt ei ſeruirent.

20 ¶Pro quo eſt ſciẽdum, ꝙ homo creatus fuit, vt ſemper viueret, ſi vellet, ignis vel aqua vel creatura quæcũque, ſi non peccaſſet, ei minime nocuiſſent, fuitq́ue quodãmodo mediũ inter Deũ, & oem inferiorem creaturam, fuitq; caro ſpiritui obediens, habuerũtq; inter ſe pacẽ, omniaq; ei obedientia fuerunt, quãdiu ipſe obediens ſuo fuit ſuperiori, homini nanq; facto, omnium iſtorũ dñium dedit, dicens, dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, quę mouentur ſuper terram. (Gen. j.) quorum quidem domiuiũ tenuit homo pacificè per cartam innocẽtię, obedientiæ, originalis iuſtitię, & cæterarum virtutum, unde ſigillatam ſigillo authentico. i. Dei ſimilitudine, quod quidem authenticum dicitur, quia principis ſigillum authenticum eſt, ſicut patet in decretali. li. 2. ti. 22. de fide inſtrumentorum. c. cum dilectus.

21 ¶Iſtis enim, carta, & ſigillo bene cuſtoditis, nunquam caro ſpiritui, vel animalia, vel creaturæ quæcunq; homini rebellaſſent. Sed, heu, literis illis nunc deletis, & ſigillo deturpato, non ſolum animalia, & creaturæ forinſecę, ſed etiã ipſa caro, quam tm̃ diligimus, & quàm tam delicate nutrimus, nobis rebellat.

¶Inter quas creaturas rebellãtes, hominiq; aduerſantes, miſer homo, qui ad laborem naſcitur. (Iob 5.) torquetur, & diuerſis impletur tędijs (quemadmodũ bufo inter dentes Muſtelæ) & hoc iuſto quidem Dei iudicio, vt qui ſuo voluit rebellare ſuperiori, omnia inferiora ſibi habeat rebellantia, & quòd ille, qui ratione factus eſt omnibus ſuperior, peccato factus inferior, omnia ei eſſent ſuperiora, homo nãq; ratione omnibus animalibus eſt inferior, & peior, quia omnia animalia aliquo modo id faciũt, ad quod facta ſunt, quodq; eis à natura incumbit, ſicut bos arare: equus portare, canis domũ cuſtodire, & aĩalia capere, & breuiter cũcta, q̃ rõne carent, beneficijs, vel pęnis domeſticantur, & qđ ratio iubet, faciunt, miſer vero peccator rõnem habet, & tñ ſm̃ rationem viuere nõ vult, nec illud facere, ad ꝙ ordinat̃, tã à Deo, quàm a natura quã habet rõnabilẽ, in hoc ergo inferiorem, & peiorẽ omni aĩali ſe eſſe oſtendit, qui ergo omnibus inferior eſt ad culpã, iuſtè ab omnibus affligitur ad pęnam. Et qui libertatis, & dominij priuilegio, in quo factus fuit, abutebatur, iuſte ijs priuatus fuit, iugo ſubditus ſeruitutis. Sic patet, ꝙ propter cauſas prædictas, homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Iob 13.

Exemplum.

Art.9. ¶Non ſolum quantum ad ignorantiam, & impotentiam, & ſeruitutem (vt prędictum eſt) ſed etiam quo ad multiplicem, & cõtinuum timorem, homini nanq; in hoc lachrymarum carcere cõſtituto, tria timorem incutere deberẽt, mala, uidelicet, quib⁹ ſemper circũdat̃, & mala, q̃ multis in poſterum ventura ſunt, & difficultas mala iſta euadendi. 22

Exẽplũ. ¶Primũ patet ꝑ exẽplũ, quod elicitur de libro Barlaã quaſi per iſtũ modũ, de quodã Rege potẽte, qui requiſitus à germano ſuo, quare cũ eſſet in delitijs, diuitijs, & honoribus, cũ alijs ridẽtibus, & gaudẽtibus nõ gaudebat? nec vultũ hilarẽ oſtẽdebat, antequam fratri ſuo de hoc reſpõderet, puteũ altũ parari fecit, in cuius fundo ignẽ copioſum accẽdi, & fratrẽ ſuũ in cathedra putrida ſuper puteũ collocauit, habẽtem quatuor lãceas, ex quatuor eius partib⁹ ita ordinatas, ꝙ ferrũ illarũ ex oĩ parte eius corp⁹ tãgebat, gladiũ inſup acutiſſimũ minuto, & fragili filo ligatum ſuper eius pependit caput. Iſtis ſic ordinatis mẽſam, & cibaria corã eo tremẽte, & mortẽ expectante appoſuit, cui ẽt iocos addidit, & melodias, cuius facies triſtis omnia refutauit, nullamq; recepit conſolationẽ, cui rex. Quare cum omnia habeas delectabilia, triſtem oſtendis vultum? cui ille. Quomodo (inquit) vultum hilarem

Exemplum.

latem oſtendere potero, qui ex omni parte tot circundatus ſum periculis, ex quibus naturaliter in breui mortem expecto? Plus cogitare libet, quomodo euadere potero: Cui Rex per dictum tuum, quæſtioni tuæ, quam pridie à me quæſiuiſti, reſpondeo, quia ſi tu gaudere non potes (vt aſſeris) propter pericula, quæ corpus tuum circũdant, ex quibus ſola mors imminet corporis, quæ in breui finitur hora: quomodo potero ego, vel quicunque peccator gaudere, qui in conſimilibus ſumus periculis, quo ad animam, ex quibus mors imminet æterna, cum in omni periculo, in quo tu es corporaliter, & temporaliter, tu, & ego, & quiſcunque alius ſit ſpiritualiter, & ęternaliter? Quia ſicut tu ſub te ignem habes extinguibilem, ita habet anima peccatrix ſub ſe ignẽ inextinguibilem, habet etiam cathedrã putridam, corpus, videlicet, quòd putridæ diſpoſitiones, & intrinſeci ſqualores, apoſtemata, & diuerſe infirmitates fragilius & periculoſius reddunt omni ligno putrido, quia putrido ligno prouideri poteſt, eiusque defectui poteſt per aliud lignum ſuccurri, ipſumque bene cuſtoditum ſine fractura diu integra ſeruari poterit, ille vero diſpoſitiones frequenter ita occultæ ſunt, quòd nec videri, nec iuuari poterunt, ipſæque, qui has habet, quantocunque bene cuſtoditur, morte frangitur, habet etiam ante ſe lanceam mortis, ad quam fortiſſimè currit, habet poſt ſe lanceam remorſus conſcientię, ex peccatorum pręteritorum recordatione, habet à dextris lanceam mundanæ proſperitatis, quæ multos ad partem illam nimis inclinãtes perforauit, & ſpiritualiter & corporaliter occidit, habet à ſiniſtris lanceam aduerſitatis, & tribulationis, quę multos murmurando, furando, & alia mala committendo, occidit, habet ſupra ſe gladiũ diuini iudicij omni gladio acutiorem, de quo Apoca. j. In ore eius gladium habebat. Quem ergo dolores inferni ſic circundederunt, maiorẽ habet materiam fletus, & cogitationis, quomodo euadere poterit, confitendo, & orando cum Pſalmiſta dicente: (Pſ. 31.) Erue me à circũſtantibus, quàm gaudij.

¶ Sed, heu, pauci uidentur de hoc, in quo ſunt, periculo cogitare, illi nanq; 23
qui lętantur, cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. (Prouerb. 2.) gulæ, & luxuriæ, & huiuſmodi parum cogitãt, quàm durum erit de taberna gulę, & camera luxuriæ deſcendere in puteum illum, in quo ignis, & ſulfur erit pars calicis eorum, lectus vero ſtratus cum carbonibus deſolatorijs. Qui vero ſe alijs onerant bonis, non cogitant, quàm fragile eſt fundamentum .i. ipſimet, ſuper quos talia imponunt onera, cogitare deberent, quòd ſi putrida (de qua prędictum eſt) cathedra oneretur nimium, cito cadit, ita ipſi onere alienorum onuſti bonorum, in puteum cadent inferni, nec mirum, quòd ſic onuſti aſcendere non poterunt. Qui vero p ſuperbiã ſuper alios in corde, loquela, vel opere ſe extollunt, uel alijs inuidẽt, uel alios odio habent, de lancea nõ cogitant mortis, quæ eos quos ſuperbia ſuper alios extollit, alijs ęquabit, illos, quos ira, & inuidia ab alijs diſiungit, in tantũ quòd non poſſunt in vna domo, vel villa, uel patria ſimul in pace habitare, cum illis coniunget, in vna eos ponens terra, vnoque uermium lardario, atque vna pęnarum domo. Qui uero de peccatis ſuis reprehendi, vel cõfiteri noluerint, quia lancea hic peccatorum ſuorum remorſu, & cogitatione nõ feriuntur, in mortis articulo illa ferietur, quando grauius vulnerabit, illo lanceã illam uibrãte, (de quo habetur. D. 2. 7.) Qui uero mundi proſperitatem, & honorem cœli pręponũt proſperitati, qui potius Deum, quàm amicos offendere eligunt, pro eis falſa iuramenta, & teſtimonia perhibendo, qui potius cœlum, quàm denarium perdere volunt, de lancea non cogitant à dextris, quomodo tales proſperitas ſtultorum perdet eos. (Prouerbio j.) Et ideo per illã ſpiritualiter occiduntur. Qui uero pro volitorũ defectu contra Deum murmurant, &

contra

contra proximum furantur, de lancea cogitant à ſiniſtris, quę eos temporaliter depauperat, quia dum ſic acquirere nititur, pauperior erit, dumque quaſi inopia reſtitutionem differt, continuè ad reſtituendum impotentior fiet, quia omnia elabuntur, & æternaliter perdit. Illum uero, qui iuramentis Deum in ſeipſo uel falſis, uel detractorijs iudicijs, in ſuis membris expugnant, de lācea non uidentur cogitare extremi iudicij, in quo licet nunc ad tempus prę ualeant, tunc uincentur. Iſta ergo cauēdo, beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. (Prouerb. 28.) propter mala quibus circundatur.

24 ¶ Secundo, timorem incutiunt mala uentura, tam ante mortis aditū, quàm in mortis tranſitu, quàm etiā poſt mortis exitum. Ante enim mortis aditum, vitæ habemus breuitatem, in mortis tranſitu, omnium rerum paupertatem, poſt mortis exitum, pęnalitatem; duo prima ſunt certiſſima, tertium uero timendum eſt.

Exemplum. ¶ Certitudo enim primi ex hoc apparet, quòd uita hominis eſt, ſicut uapor ad modicum parēns, ſicut fumus aſcendendo uento mortis deficiens, nec poteſt quiſquam ab illo ſe impulſu cuſtodire, quia non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet homo
Exemplum. poteſtatem in die mortis. (Eccleſiaſt. 8.) hoc ligat ad diligentem pręmeditationem de illo tranſitu, ſicut nauigaturus in mare diligenter cogitat, quomodo, & ubi illud tranſire poterit, & peregrinus ſollicitatur in extranea patria de hoſpitio. (Eccleſiaſt. 11.) Si multis annis uixerit homo, & in ijs lętatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis.

25 Certitudo ſecundi quotidiano experimento patet. Quotidie enim uidemus,
Exemplum. quòd illi, qui diuitias congregāt ſunt, ſicut oues, quę lanam portant ad tēpus tonſionis, nō ſibi, ſed alijs aries ſua vellera portat, ſic cum diues factus fuerit
Exemplum. homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, cum interierit non ſumet (in Pſal. 48.) hoc ligat ad ſpiritualium inquiſitionem. Quia ſicut mercator, qui emit immobilia, quando uidet alium, qui talem non fecit prouidentiam, omnia ſua in mare amittere dicit feliciter. Ita malis diuitibus tunc omnia perdentibus, dicetur. Beatus homo, qui inuenit ſapientiam, & cui affluit prudentia, melior eſt acquiſitio eius negociatione auri, & argenti. Prouerb. 3. Poſt mortis vero exitum, pęnalis timendus eſt ſeruitus ijs, qui libertate abutūtur. Cum enim ſeruitus pęna ſit, vtpote contra illud, quod in nobis ſupremum eſt, intantum quòd non inuenitur, qui libenter homini ſubeſſe uelit, niſi pro commodo proprio, quantæ pęnalitatis erit ſeruitus illa, penſet, in qua omnibus iuſtè ſubijcientur dęmonibus? iuſtè propter hoc additur, qđ dicit Aug. li. 3. de libero arbitrio, quòd illa eſt peccati pœna iuſtiſſima, vt amittat unuſquiſque illud, quo bene uti noluit, vt qui ſciens rectè non facit, amittat ſcire, quid ſit rectum, & qui rectum facere cum poſſet, noluit, amittat poſſe, cum uellet. Tertium malum quod 26
timorem incutit eſt difficultas euaſionis & pronitas perditionis, de homine Exemplum.
enim forti, & audaci, & uolente fortiter agere in periculis non deſperatur, ubi de habente conditiones contrarias deſperatur. Sic in propoſito, ſi eſſemus homines, ut eſſe deberemus, non eſſet timendum. Sed, heu, graues, & ponderoſi ſumus ad bonum, & ad ſalutem noſtram procurandum (ſicut oſtenſum eſt. C. 2. 8.) ſicut etiam quotidiana docet experientia, quia uidemus, quòd homines libentius laborant, & expendunt circa uana, quàm utilia, de quibus (in Pſal. 4.) filij hominum, ut quid diligitis uanitatem, & proni ad malum, & ad ueſtram procreandam perditionem, ſicut furioſus, ita ſenſus & cogitatio hominis prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua. Gen. 8.

¶ Homi-

¶Homicidium. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium duplex eſt, ſcilicet, corporale, & ſpirituale, homicidium vero ſpirituale ſeptem modis fieri dicitur.*
Primum fit odiendo.
Secundum detrahendo.
Tertium mala exempla dando.
Quartum malè conſulendo.
Quintum, nocendo.
Sextum opprimendo; & ſeptimum fit victum ſubtrahendo.

2 *Homicidij autem corporalis diſcrimina, ac grauitates vberius oſtenduntur, ex lucro ingenti, quod Diabolus facit.*

3 *Eiuſdem homicidij corporalis difformitas, & grauitas ex ipſa ſatisfaciendi difficultate elicitur.*

4 *Qui proximum temporaliter, & æternaliter (vt in prædictis caſibus dictũ eſt) interficit; ab ipſo Deo & temporaliter, & æternaliter trucidabitur.*

5 *Improbos homicidas ab homicidio temporalis vindictæ formido, quæ tribus modis ſæpius fit, abducere ac terrereq́; debet.*

6 *Primo modo temporalis vindicta in homicidas à Deo fit, reſiſtendi efficacia. Secundo modo, ſanguinis clamore, & tertio modo mirabili miraculorum manifeſtatione.*

7 *Exemplis pluribus patet, Deum decenter de homicidis diuerſam ſumere hac in vita vindictam, atque vltionem.*

8 *Nullus manum Dei vltricem effugere valet, quin eos pro eorum ſceleribus vlciſcatur.*

9 *Aequum eſſe agnoſcitur eos truculentos, & feros homines, qui proximum corporaliter, & ſpiritualiter (quoad fieri per ſe poteſt) interimunt, corporaliter ſimul, & æternaliter occidi, & hac præſenti uita tot pœnas ſuſtinere, quot pro fratricidio Chainum paſſum eſſe legitur, quæ quidem pœne ſeptem fuerunt.*

10 *Septem illæ Chaini imprecationes, ſeu pœnæ cuilibet homicidæ iure optimo cõuenire oſtenduntur.*

11 *Qui imaginem mortuam, vel ſtatuam lapideam terreni Imperatoris ac Regis euertit, frãgitque, ac deſtruit, pœna capitali, vel morte punitur. Sic à fortiori. Ille dirus homo, qui viuam Dei imaginem (ſcilicet alium hominem enecando) perimere & deſtruere totis neruis contendit, à Deo, vel hominem internecari meretur.*

12 *Quomodo, & quare eorum excuſatio ambabus auribus non auſcultatur, qui proximum occidiſſe fatentur, quia improbus, maluſq́ue homo erat, quamplura ſcelera tota eius vita tam homicidia, ac furta, tum etiam adulteria, et ſtupra, atque id genus impudenter perpetrãdo.*

13 *Quibuſdam ſanè legibus luculenter declaratur, illos immanes homines largè errare, qui proximum percutientes, ac non leuiter ſaucìantes, cum internecandi voluntate, atque intentione, ſeſe coram Deo homicidas irregulareſq́ue & culpæ homicidij reos, fore neutiquam credunt.*

14 *Duæ exiguntur conditiones, ad hoc, vt eorum homicidarum aſtruentium proximum neceſſe, ſuimet tuendi ſtudio, excuſatio ſuſcipiatur.*

HOmicidij. Primo, ponẽda eſt diſtinctio. Secundo, illius oſtendendum eſt periculũ, & culpæ magnitudo, ex hoc quòd eſt diabolo multum lucratiuum. Tertio ex ſatisfaciendi difficultate: Quarto, ex pœnæ æternæ diuturnitate. Quinto, ex temporalis vindictæ certitudine. Sexto, vtriuſq; pœnę oſtenderur iuſtitia. Septimo, homicidarum reſponſiones cum reprobatione.

¶ Ad primum ſic proceditur, homicidiorum aliud ſpirituale, aliud corporale.

¶Primum vero ſeptem fit modis, odiendo, detrahendo, mala exempla dando, Ar. 1. 1

1 dando, male conſulendo, nocendo, opprimendo, uictum ſubtrahendo.

¶Primum probatur ſic. 1. Ioan. 3. ubi habetur, quòd omnis, qui odit fratrem ſuum homicida eſt ſui (ſcilicet) ipſius, principaliorem in eo partem. i. animã occidendo, illo namque ſolo odio intantum ſeipſum deſtruit, & occidit qđ ſi in toto uita nullum aliud cogitaret, loqueretur, aut faceret malum, ſi in ſuper hoc in corde habens malum, ſua omnia pauperibus daret, & omnia alia bona faceret, quæ facere poſſet, ſi poſtremo hoc malũ in corde ſuo habens, moreretur, & pro eo poſt mortem omnia bona mundi in eleemoſyna diſtribuantur, & omnes ſacerdotes pro illo uſque ad finem mũdi celebrent, ipſum non uiuificabunt, nec de inferno, de quo nulla eſt redemptio, liberabunt, ſicut ex apoſtolica patet ſententia. 1 Corinth. 13. ubi enumeratis multis bonis operibus, addit, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.

¶Secundum probatur in decreto de pę. di. 1. c. homicidiorum, & 4 c. ſequenti, in quibus de tribus agit homicidij ſpeciebus, dicens, homicidas eſſe interfectores, detractores, & odium habẽtes.

¶Tertium probatur per Greg. dicẽtem in paſtorali, quod tot mortibus digni ſunt, quot mortis exempla ad ſubditos tranſmittunt.

¶Quartum probatur, de pę. diſ. 1. homicidiorum.

¶Quintũ & ſextũ probantur. F. 8. 4.

¶Septimum probatur in decreto diſt. 86. c. in ſingulis. §. paſce, ex dicto Hieronymi, dicentis, paſce fame morientem, &c.

Ar. 2. ¶Corporalis uero homicidij periculum, & peccati magnitudo ex hoc primo apparet, quod eſt diabolo cito lucratiuum, per alia namque peccata li-
2 cet diabolus peccatores lucretur, non ſtatim eos ad libitum, ut puniat, poſſidet, ſed expectat, per homicidium uero ſtatim in poſſeſſione ponitur illorum, qui in pugna moriũtur, nam duobus, uel pluribus inter ſe pugnantibus, & aliquo, uel aliquibus inter eos occiſis, cum occiſi in mortali, in quo omnes ſunt, odio pugnantes, moriantur, non eſt dubium, quin illos ſtatim diabolus poſſideat occiſos, q, ſicut corpore quo ſuccũbunt, ita ſpiritu, quo oderunt, moriũtur, patet ergo quod homicidę ſunt promptiſſimi diaboli mercatores, Secundo idem apparet ex hoc, quòd eſt diabolo multum lucratiuum, ſi enim diſcordia ſit diabolo tantum lucratiua (ſicut oſtenſum eſt. D 8. 9.) A multo fortiori homicidio hoc conuenit, in quo maxima oſtenditur diſcordia, & odiũ: Sicut ergo uno magno diſcordãte, multi ad diſcordiam excitantur, ita uno corporaliter uerberato, uel gladio occiſo, multi ſpiritualiter odio occiduntur, quia dum parentela, & amici occiſi eũ nitũtur uindicare, Et parentela, & amici homicidæ, illum nituntur defendere, dumque ex utraque parte occiſio quæritur, & tempus expectatur nocendi toto tẽpore medio ſpiritualiter mortui ſunt, eisque nec abſolutio ualet, nec communio, ſicut nec diſciplina nec cibus mortuo, Et ſic ꝑ unius homicidiũ, duas quandoq; magnas lucratur parentelas. Paueant ergo homicidarum latronum, & aliorum malorũ factorum ſupportatores, & coadiutores, & uenditores, in quorũ ſpe adiutorij tot perpetrant mala, ſciẽtes, ꝙ qñ utriq; in ignibus ponentur gehennalibus, nec potẽs patriæ ductorum homicidã, nec homicida ductorẽ iuuare poterit, quia percuſſor homicidij reus erit: (Num. 35) & etiam coadiutor, quia particeps homicidij eſt Prouer. 28.

¶Huius autem peccati grauitas, nõ ſolũ ex prædictis, ſed etiam ex ipſa elicitur ſatisfaciẽdi difficultate, cum occiſor nõ ſolũ Deo, cuius imaginẽ deſtruxit, cuius ẽt præceptum, quo pręcipitur. (Exo 20.) non occides, trãſgreditur, ſatisfacere teneatur, ſed etiã ipſi occiſo, cui difficile eſt inuenire, quomodo ſatisfacere poterit, quia cum occiſus, quãdo occiditur, in ſuperbia ſit, qua fugere nõ uult, cum poſſet præ ſeculi uere- Ar. 3.

gaudia,uel in odio,& mala contra occi
ſorem(ut prædictum eſt)uoluntate,uel
quia in aliis peccatis,de quibus tūc pœ
nitere nō poteſt,quia forte dormit, uel
ebrius eſt,uel alio modo impeditus ſu-
bitatus eſt. Non corpus ſolum,ſed ipſa
anima occiſoris occaſione, ſine fine ꝑ-
ditur,quomodo ergo illi ſatisfaciet,cui
nulla prodeſt ſatisfactio? cui nullā de
damnato dignam recompenſationem
facere poteſt, quomodo illi ſatisfacere
poteſt, qui ſui occaſione irrecuperabi-
lem perdit theſaurum? Et non ſolū ipſi
occiſo,ſed etiam damnificatis per mor
tem occiſi ad arbitrium boni uiri ſatiſ-
facere tenetur. Iſta uerò tria ſatis diffici
lia facere propoſſe oportet,uel propin-
quus occiſi(id eſt)Christus homicidam
interficiet. Nu.35. interficiet(inquam)
hoc faciendo ei,quod ipſe fecit,ꝓximo.

Art.4. ¶Ipſe proximum occidit temporali-
ter,& in caſibus prædictis æternaliter,
hunc ergo Deus eodem, iudicando iu-
dicio interficiet tēporaliter, & æterna-
4 liter,oſtendens, quoniam eodem iudi-
cio, quo iudicauit,iudicabitur, & quo-
niam omnis homicida non habet uitā
æternam in ſe manentem(j.Ioan.3.)Et
ſic aliis in cœlum introductis de eis ve
rificabitur dictum Ioan Apoc.22. foris
canes, & uenefici, & impudici homici-
dæ, in cuius laudem dicere poterunt,il
lud.Matt.22. perdidit homicidas illos.
Illam ergo uindictam timeant, quam
nunquam euadent, temporalem enim
uindictam aliquotiens euadere ſperāt,
quandoque tamen illam minime eua-
dunt,illam uero nullo modo ſubterfu-
gere ſe æſtiment, qui hic non egerunt
pœnitentiam ab homicidiis ſuis. Apo-
cal.9.

Art.5. ¶Sed quia nonnulli pœnam illam,
quam non uident, quaſi incertam,non
timent, ſaltem eos ab homicidio retra-
5 hat timor uindictæ temporalis, quam
cōtra homicidas quotidiē exerceri ocu
lis cernunt corporeis,hęc autem uindi
cta frequenter uno de tribus oſtendi-
tur modis.

¶Primo quidem reſiſtendi efficacia,
quæ fit, quando ille, qui animo uenit
occidēdi, occiditur. Aliquotiēs namq;
contingit,ꝙ ſicut ille,qui intendit uer-
berare, occidit, ita qui intēdit uerbera-
re, uerberatur, & qui intendit occidere
occiditur.

¶Secundo ſanguinis clamore, quod
fit,quando homicida occiſo appropin-
quat, vulgare namq; dictum eſt, & ab
his quibus credulitas adhibēda eſt, aſ-
ſeritur, ꝙ homicida, occiſo, iā frigido, Exēplū.
appropinquāte, de vulneribus eius fri-
gidis ſanguis quaſi de recentibus fluit,
quo facto quid aliud facit ſanguis ille,
quàm occiſorem oſtendere?tali namq;
ſigno,quandoq; auditum eſt,homicidā
eſſe deprehenſum, nec huius rei cām
naturalem inuenire ſufficienter potue
runt,quo circa hanc laborioſe diſputa-
uerūt,& ſtuduerunt.Si enim cā adeſſet
naturalis, ita clamaret plaga latronis,
quē fidelis,qui ſeipſum defēdēdo oc-
cidit iuſte, ſicut plaga fidelis a latrone
occiſi,quod tamen auditum nō eſt Nec
miretur quis moderno tēpore,quia cō-
ditio illa in primo ſanguine effuſo in
principio mūdi inuenta fuit, in ſangui
ne,uidelicet Abel,uox (inquit Deus ad
Cain ſāguinis,fratris tui clamat ad me.
Geneſ.4.

¶Tertio mirabili oraculi,ſeu miracu 6
li propalatione, quod fit qn̄ Deus ꝑ be-
ſtiarū ſimilitudines, uel aliis ſignis oc-
ciſorem occultū palā facit, ſicut patuit Exēplū.
de duobus, quorum unus tpe hominū
adhuc uiuentiū, qui certiſſimū de hoc
teſtimoniū perhibēt, à quodā occiſus,
& lapide ad collū ligato in ſtagnū ꝓ-
fundū proiectus fuit, quo facto paucis
euolutis diebus lupus,ut videbatur,pa-
triā illā non ſine magna admiratione,
de claro die tranſiēs,cum ab omnibus,
cum canibus, & arcubus inſequeretur,
per uillā in qua occiſor habitauit, tran
ſiens pedes anteriores ad oſtium homi
cidæ, eleuauit, deinde directe ad locū,
in quo occiſus proiectus fuerat, currēs
in aquam contra luporum naturā, qui
potius ad nemora,quàm ad aquam fu-
giunt,ſe immergens, diſparuit, quē cū
admi-

admirantes diligenter cum vncis quærerent, hominẽ occiſum, & non lupum inuenerunt, occiſorem uerò ignorantes, ex ſuſpitione lupi pedes ante hoſtium eleuantis, hominem illum acceperũt, & ueritate inuenta per occiſi pãnos, & alia ſigna ipſi, quã meruit ſuſpẽſionis dignam reddiderunt mercedem. Exẽplũ. Alius etiam in domo cuiuſdã hoſpitatus, de nocte in lecto occiſus, ita immobilis factus fuit, ut a fide dignis qui pſentes quãdo corpus inuẽtum fuit, extiterunt, teſtificatur, ꝙ omnino de loco illo mouere, ipſe occiſor, cũ uxore ſua, & puero non poterant, qui licet cameram paleis, & huiuſmodi replerent, ut ſic mortuum abſconderent, fętore tamen cadaueris, occiſor, & uxor deprehenſi, & ſuſpenſi fuerunt, puer uero ad diſtantem fugiens patriam, paucis euolutis diebus ad eandem rediens uillã, captus, & ad patibulum ductus, quærẽtibus quare rediret, cum ſciret, quod rediens ſuſpenderetur, Reſpondit, quòd tantam redeundi habuit uolũtatem, ꝙ pro regno aliter facere non potuiſſet, hoc Deo ordinante, qui homicidam
etiam ſi ultra mare fugeret, uiuere tamen non permittit, ipſe namque mentiri non poteſt, qui dicit Gen. 9. quicũque effunderit humanum ſanguinem effundetur ſanguis eius. Ipſe namque, ſicut prædictos congruis oſtẽdit ſignis
7 homicidas. Congruum namque fuit, ꝙ
Exemplum. ſicut ſtella luminoſa illius oſtendit natiuitatem, qui uenit illuminare ijs,
Exemplum. quæ in tenebris ſedent, ſicut etiam columba felle carens ad hoc facta, ut illũ
Exemplum. oſtenderet baptizatum, in quo fel non erat peccati, ita etiam lupus rapax, qui
Exemplum. ſanguini inſidiatur, ad hoc factus, ut ſanguinis oſtenderet fuſorem. Et ſic ſpiritusſanctus Luciam immobilem reddit, ne innocẽs maculatetur, ita corpus illud occiſum immobile faceret, ut nocens caperetur. Ita adhuc homicidas diuerſis oſtendit modis, pluribus uijs uindictas eis inferre ordinat, diuerſaque eis, quemcunque cartam habeat Regis, infortunia contingere permittit, per q̃, uel propter quæ mala moriuntur morte, qua uiſa dicitur hoc ei iuſte accidit, quia talem iniuſte occidit, ut prædictæ autoritatis ueritas cognoſcatur, qua dicitur quicunque effuderit &c. Et eſt põderandum, quòd dicit quicunque, nullum excipiendo, quantumcunque magnum & potentem. 8 Aliquando enim uiſum eſt, quòd per tales homicidium factum eſt, qui nullum in regno timuerunt, nec uindictam alicuius expauerunt, & cum ſeculo ex Dei ordinatione uolente poſtmodum ab hijs, quibus homicidium placuit, homicidium uindicatum eſt, homicidis interfectis. Nonne Achab, & Ieſabel nullum de ſubditis ſuis timere, uidebantur, quando Naboth occiderunt? & tamen poſtmodũ, Exẽplũ. Deo ordinante, ſubditus illorum Iehu utroſque occidit in ultionem ſanguinis quem effuderant, ſicut legenti maniſeſte apparet. (4 Reg. 10.) ubi ꝓpheta ex ore Dei Iehu alloquitur, dicens, percuties domum Achab domini tui, & ulciſcar ſanguinem ſeruorum meorum, &c. Vbi notandum eſt, quòd non ſolum ille percuſſus eſt, ſed & filij ſui in ſempiternum exhæredati ſunt, regno ad alios translato. Nulli ergo mirentur, quòd filij homicidarum pręſentis temporis exhæredantur, cum preteritorum exhibitio ſit pro ſimilibus factis præſentium certitudo, qui ergo tã nitam, quàm hæreditatem terrenam ſimul, & cęleſtem a ſe, & hæredibus alienare noluerunt, nullum occidant, uel occidi procurent, niſi ualde claram habeant iuſticiam, quia tales manus Dei nunquàm euadent, ſicut aperte oſtenditur exemplo. 2. Mach 9. ubi de Anthiocho rege dicitur, quòd homicida, & blaſphemus peſſime percuſſus eſt, & ut ipſe alios tractauerat, peregre in montibus miſerabili obitu uita defunctus eſt.

¶ Ex qua auctoritate ſextus elicitur Ar. 6. articulus, in hoc enim, quod dicit (ꝙ percuſſus eſt, ut alios tractauerat) ſumma illius pęnę oſtenditur æquitas, quomodo, ut quicquid iuris in alterũ quis 9 ſtatuit,

ſtatuit,eodem ipſe vtatur,& legẽ, & pę-
nam,quas in alterũ tulit ipſe ſuſtineat.
Qui ergo corporaliter alios occidunt,
& ſpiritualiter(quantũ in ipſis eſt)igni-
bus tranſmittunt ęternis (vt prædictũ
eſt ſupra.c.c.3.)Iuſtum eſt, vt tempora-
2 liter ſimul,& æternaliter ſimul occidan
tur,quia mores ſequuntur,& conditio-
nes illorum homicidarum,qui in ſacra
ſcriptura propter huiuſmodi facta in
hoc ſeculo multipliciter afflicti , & fi-
naliter occiſi leguntur, & in alio ſecu-
lo dãnati creduntur. De Cain enim le-
gitur,quòd tot ꝑ homicidio ſuſtinue-
rit pęnas , In primis enim Dei habuit
maledictionẽ,qui ei dicit (Gen.4.) Ma-
ledictus eris ſuper terram,&c. Secundo
terrę habuit ſterilitatẽ , quod patet per
hoc,quod ſequitur,cũque operatus fue
ris eã non dabit tibi fructus ſuos. Ter-
tio fuit vagus,& profugus,Ero(inquit)
vagus,& profugus ſuper terram. Quar-
to habuit ſingulorum hominum timo-
rem,dicens,omnis , qui inuenerit me,
occidet me. Quinto cecidit in deſpera-
tionẽ,dicẽs. Maior eſt iniquitas mea , q̃
10 vt veniã merear. Sexto occiſus legitur
a lamech,de illo dicit Lamech,(ſicut in
hiſtorijs cõtinetur ſcholaſticis ſuper il-
lud, Gen. 4.) Occidi virum in vulnus
meum,&c Septimo damnatus creditur.

¶Omnes iſtæ conditiones modernis
competunt homicidis.

¶ Primo enim à Deo ſunt maledicti
(teſte Pſal.120.qui ait.)Maledicti , qui
declinant a mandatis tuis in quibus p̃-
cipitur,nõ homicidium facies. Mat.19.

¶Secundo. terram reddunt ſterilem,
vbi enim eſt ſanguinis inundatio, fru-
ges non bene creſcunt ; ſed maledictũ
mendacium , furtum,homicidiũ,inũ-
dauerunt ſuper, &c. Oſeę 4. Non ergo
mirum eſt,ſi fructus non bene creſcũt.

¶ Tertio,ſunt uagi mente,uel corpo-
re,uel utroque , quia dum in omni lo-
co inſidias ſuſpicantur, ſecuriora quaſi
uagi loca quærunt,quæ tamen frequẽ-
ter longo tempore non inueniunt ſe-
cura,propter homicidia namque de lo-
cis terriſque ſuis multi uagantur , ſed
ſi aſſumpſerint pennas,ut aquilæ , & in
extremis maris habitauerint , ibi ma-
nus Dei inueniet eos.

¶ Quarto , multos timent . Omnes
namque occiſores ſuſpectos habent
amicos propter factum,quod fecerunt,
de omnibus proprijs,minus confidunt
amicis,cogitantes,quòd Deus illos cõ-
tra ſe pro enormi,quod fecerunt, facto
ſuſcitare poterit. Ille namque Lamech
poſt homicidium perpetratum,uxores
quandoque de quibus confidebat ti-
muit, dicens (Gene. 3.) audite uocem
meam uxores Lamech, quoniam occi-
di uirum , &c. ſeptuplum ultio dabitur
de Cain , de Lamech uero ſeptuagis ſe-
pties,illas namque timens illis talibus
minabatur uerbis.

¶ Quinto , tales in morte ſæpius in
deſperationem cadunt , nec mirum , ſi
deſperet in eius curia negocia ſua be-
nè expedire , ad quam capti inuiti tra-
huntur , reſponſuri de hoc quòd tem-
plum regis,& domini curiæ i. Dei pro-
ſtrauerũt,quod ipſe cum tanta ędifica-
uit diligentia dicens , faciamus homi-
nem,&c. Gen. 1.

¶Sexto,à Deo,uel homine occidun- 11
tur. Nõ ſolum quod Dei templum pro-
ſternunt,hominẽ occidendo , ſed quia
Dei imaginem in templo.i. animam
deſtruunt , ipſam,quantum in eis eſt,
in ignem æternum ponendo . Si enim
lex terrena hominẽ morte, & pęna pu-
nit capitali , qui imagines , uel ſtatuas
deſtruit terreni Imperatoris(ſicut patet
in digeſto nouo. li. 10. ti. ad legem Iu-
liam maieſtatis.l.qui ſtatuas) Qui (in-
quit)ſtatuas,aut imagines Imperatoris
inconſecratas conflauerit , uel aliquod
ſimile commiſerit (lege iulia) maie-
ſtatis tenetur , quanto magis pœnam
illam meretur , qui imagines cæle-
ſtis Imperatoris in ignibus conflaue-
rit culpæ , uel pœnæ æternalibus , tan-
to enim maiori ratione ei mors infe-
renda eſt , quanto imago , quam de-
ſtruit , in natura ſua melior eſt , utpote
uiua,& rationalis naturæ, quæ melior
eſt , quàm imago lapidea , quantoque

Imperator,

imperator, cuius eſt imago, dignior inuenitur: Si ergo, qui imaginem (vt dictum eſt) deſtruit mortuam, mortẽ meretur: A fortiori ratione, ille, qui imaginem deſtruit viuam, mortem meretur a Deo, vel homine qui quando eum occidunt ei dicere poterunt quod tali (videlicet) Agag regi Amalech dixit Samuel, quando illum occidit. (1.Reg.15.) ſicut (inquit) fecit ſine liberis mulieres gladius tuus. Ita abſque liberis erit inter mulieres mater tua, & in fruſtra cõcidit eum.

11 ¶ Septimo, ſententiam damnationis æternæ ab eo illis infligendum, ad quẽ appellando ſanguis clamat occiſi (ſicut oſtenſum eſt. D.12.12) timere poterũt cum Cayn, cuius ſequuntur conditiones, & cum diabolo, cuius filij eſſe oſtẽduntur. (D.9.9.) & de quo dicit veritas (Ioan.7.) Ille homicida erat ab initio.

At.7. ¶ Sed aliqui homicidæ, & percuſſores ſe falſo excuſando reſpondent, dicendo, malus homo fuit, & multa mala ĩ vita ſua fecerat, homicidia, furta, adul-
12 teria. Mat.7. Ideo bonum homicidium eſt, quod mundum ab eo liberauit: Aduertant quicunque potentes, & cupidi, occaſione quæſita, vt terram emendẽt, & pax in regno fiat (vt dicunt) occidũt quòd dictum illorum in aliquo colorem habere poſſet, ſi cum ipſo cupiditates, & alia occiderent vicia. Sed, heu, quando ipſum occidunt, victa pro quibus (vt dicunt) ipſum occidunt, cum ipſo non occidunt, ſed potius in ſeipſis plantant; in quibus fortius creſcunt, quàm in illis creuerant.

¶ Et propterea, ſi malo modo contra iuſticiam malum occidit, male malum vindicat: quando pro vno malo, vel homicida, duo mali, & homicidæ fiunt, quando pro tanto, & aliquo homicida eſt, ſeipſum homicidam conſtituit.

13 Alij vero grauiter percutientes, vel vulnerantes, cum occidendi intentione, credunt ſe coram Deo non eſſe homicidij culpæ reos, vel irregulares, errant tamen, quia ſi apud leges, & iudicia mũdi talis homicida iudicetur, qui telo cũ occidendi intentione percutit (vt patet. C.li.9.ti. ad legem corneliam de ſicarijs. l.is qui cum telo.) Si etiam hijs, q̃ venenum necandi hominis cauſa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit, morte plectendus eſt ſecundum leges ciuiles (ſicut patet in digeſto nouo, lib. 10. ti. ad legem corneliam de ſiccarijs, lege eiuſdem.)

¶ Si inſuper ille in eccleſia militante (ſecundum Hoſt.) quæ animo interficiendi aliquem vulnerauerit, irregularis eſt (ſicut patet in ſumma confeſ. li.2. ti.1.q.64.) A multo fortiori, tales in iudicio Dei diſtrictiſſime, & in eccleſia triumphanti homicidæ iudicabuntur, atque irregulares, ſi lex ciuilis volũtatem punit (ſicut patet. C. de epiſco. & cle. l. ſi quis non dicam rapere.) A multo fortiori, lex Dei immaculata.

¶ Alij ſe excuſant, quòd ſe defendendo occidunt, ſed ad hoc quòd iſta excu- 14
ſatio valeat, requiritur, q̃ cauſam non dederit, quare inuaduntur, q̃ etiam tãtum quantũ potuerunt fugerint; requirant ergo diligenter in cõſcientijs ſuis, quis fugã illorũ impediuit, murus videlicet, vel aliquod tale obſtaculũ corporale, ſeu ſuperbia, & ſeculi verecũdia qua retrahẽte fugere noluerũt; primũ excuſat (ſicut patet. C. ti. pe. al is qui aggreſſorẽ) ſecũdũ nõ excuſat. plus enim quantum ad ſeculi verecundiam illum timere deberẽt, qui ait (Mat.26.) oẽs, qui acceperint gladium, gladio peribunt. Nota de hijs, qui occidunt propter propoſitũ, leges, ſermone. C.41.5.

¶ Honeſtas. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 Ob magnum beneficiũ, quod aſſe qui non diffidimus ab Anima noſtra, quæ eſt natura nobilis, or omne, quod eius honeſtatem fœdare ac deturpare poſſet. prorſus abijcere ſeu abſtergere debemus.

2 Ob pluriũ virorũ intuitũ vel auſcultationem Honeſtas hæc loquutiones noſtras,

atque operationes cohoneſtare, & concomitari nulla tempeſtate minime debet.

3 *Ex honeſtis colloquijs, & operibus animæ noſtræ honeſtas facile noſcitur, atque oſtenditur.*

4 *Ornamentum honeſtatis, quod factum, ſeu opus intrinſecum exornare dicitur, & pluribus animæ virtutibus ſcatere, ſeu deſcendere conſtat nempe, fidei, & temperantiæ ac charitatis, opus uero extrinſecum à iuſtitiæ virtute decoratur. Ornamentum verò honeſtatis, quod loquelam ornare fatemur à Prudentiæ uirtute emanat.*

5 *Fortitudinis autem uirtus ſeu perſeuerãtiæ cuncta hæc Honeſtatis ornamenta adinuicem congerit, eque conſtringit.*

6 *Hæc autem Honeſtatis ornamenta, uel ueſtimenta nobis trifariam expedire dicimus.*

Primo, Ante Mortem; Secundo in Morte; Tertio vero poſt Mortem.

HOneſtas ornare debet. Primo Animã, propter intuitum Dei, & ſanctorum. Secundo, locutiones & operationes, non ſolum propter Dei, & ſanctorum, ſed etiam propter intuitum hominum. Tertio, oſtendere reſtat, ex quibus fit, atque conſumitur iſtud honeſtatis ornamentum. Quarto, quæ ſit iſtius veſtimenti vtilitas.

Art. 1. ¶ Ratio primi oſtenditur ex rationa-
1 bili hominum conſuetudine. Si enim
Exemplum. perſona nobilis, qñ coram multis ambulare, vel à multis videri dẽt, nititur à facie, ab habitu, & ab omnib. corporis partibus maculas, & oẽ, quod cõtra honeſtatẽ eſt, tergere, & in oĩbus honeſtatẽ maiorẽ oñdere, quàm faciat in tenebris, vel qñ ſolus eſt. Et ſpecialiter, vbi ex geſtu honeſto ſperat ab illis, quibus honeſtate placeat, magnũ conſequi beneficiũ. A fortiori rõne, ab Anima, q̃ eſt natura nobilis, quæ ſemper corã Deo, & oĩbus eſt ſanctis, ab ipſiſq; ſemper vr̃, vtrum fęda pulchrave ſit. In ipſo nanq; ſpeculo Diuinitatis, animæ qualitas ſp oñditur, cuius quidẽ qualitatẽ oẽs illi vident, qui ſpeculũ illud intuẽtur (ſicut oſtenſum eſt. A. 25.17.) debet abijci oĩs macula infidelitatis, fęditatis, & malignitatis, & oẽ quod illius deformat honeſtatem, quia ex aĩæ honeſtate Deo, & ſanctis placẽte, magnũ ſperare poſſum⁹ beneficium. Abijciamus ergo opera tenebrarum, ſic vt in die honeſtè ambulemus, Ro. 13. Et ponit cãm, lucrum. ſ. qđ inde ſperatur, ĩ hoc quod ſequitur, nũc enim proprior eſt noſtra ſalus. Clericus Exemplum.
enim ſpe beneficij honeſtius ſe gerit.

¶ Si tãta requiritur honeſtas in anima Art. 2.
pp intuitum Dei, & ſanctorum, & propter beneficiũ, quod inde ſperamus vẽturum, ubi plurium eſt intuitus, maiori 1
quodãmodo diligẽtia honeſtas requirẽda eſt. Sed locutiones, & operationes à pluribus intuentur, quia ab illis, quibus & anima, & etiam ab hominibus.

¶ Ergo primo à locutionibus abijciẽda eſt omnis ĩhoneſtas iurationis, quia diuino contrariatur honori. Ad magnũ enim dominũ hõ nititur honeſtè loq.

¶ Secundo immundæ locutionis, quę propriæ contrariatur ſaluti, homo in pꝛ̄ſentia multorum honeſtorum, honeſtè loqui nititur, quod ſi non faciat, eos offendit, & contra ſe prouocat: Sic nos in pręſentia Dei, & ſanctorum.

¶ Tertio detractionis, & oblocutionis, quæ proximi contrariantur charitati. Membrum enim mẽbro corporis non detrahit, quibus abiectis, honeſtè ambula ad eos q foris ſunt. (j. Theſſa. 4.) oſtendentes illam, quam, intus habetis honeſtatem in anima, extra non ſolum (ut dictum eſt) in locutione, ſed in operatione, honeſtam Deo reddendo ſeruitutem, proximo æquali amicitiam, ſibi ipſi, & inferiori gubernationem. Sic omnia in vobis honeſtè, & ſecundum ordinem fiant. (j. Cor 14.)

¶ Tam in diſpoſitione animę, quàm 3
& locutionis & operationis, duę nanq; Exemplum.
vltimę ſine primo eſſe non poſſunt, ſicut nec fructus ſine radice, quia ſicut

fructus

fructus ex radice, ſeu arbore naſcitur, ipſiuſque oſtendit qualitatem, ſicut etiā per habitum, qui oſtenditur in foro, ſcitur qualem habet in camera, quia pulchriorem, quem habet, oſtendit in foro, ita ex honeſtate ſecunda, & tertia oſtenditur prima, ex ipſa, ꝙ naſcuntur, quàm qui habuit, vel habet, dicere poteſt illud Eccleſiæ 24. quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris. & flores mei fructus honoris, & honeſtatis, de illoq; dici poteſt illud. Sapien. 10. honeſtum fecit illum in corde ſuo, ore, & opere. Exemplum.

Art. 3. ¶ Honeſtatis vero ornamētum facti, & contrarij abiectio ex multis fit virtu-

4 tibus animæ, vti ornamētum ipſam ornans (qui ad Deum) ex lumine fit fidei: ſicut enim pulchritudo rerum, corporalium lumine oſtenditur corporali, ita honeſtas animæ lumine oſtenditur fidei, ipſamque ornans (quo ad vtilitatē propiiam) virtus eſt temperantiæ, per quam inordinatos gulæ, & luxuriæ reprimit motus (Eccleſia 31.) vigilia honeſtatis tabeſaciet carnem ipſius, inſuper ornamentum ipſam (quo ad proximum) ornans, ex virtute fit charitatis. (Sapien. 7.) honeſtatem illius non abſcondo.

¶ Ornamētum vero honeſtatis, quod locutionem ornare dicitur, ex virtute fieri debet prudentiæ, ipſa namque docet, qualiter ad omnes, & cum omnibus ſit loquendum, dicens, cum viro inhoneſto tracta de honeſtate Eccl. 27.

¶ Ornamentum vero honeſtatis exteriora ornans opera, ex virtute fit iuſtitiæ, quæ unicuique reddit, quod ſuū eſt, quod eſt optimum, quia qui hoc facit nihil omittit, ſed omnia bona facit, qui ergo hoc habet ornamentum, dicere poteſt illud Iſa. 7. venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, ſcilicet, iuſtitia, & innumerabilis honeſtas per manus illius.

5 ¶ Fortitudo vero, ſeu perſeuerantia omnia iſta conſumit, & adinuicem tenet honeſtatis ornamenta, illum enim qui hæc habet veſtimenta perſeuerantiæ, honeſtauit in laboribus, ne veſtimenta bonorum operū nō durantium quaſi diruta nuditatem oſtenderet, & compleuit labores illius. (Sapien. 10.) Sciens quoniam non eſt honeſtū à bono inchoato deficere.

¶ Horum autem honeſtorum veſtimentorum triplex eſt vtilitas. Vna ante mortem, ſicut enim apud ſeculum propter corporalem pulchritudinem a liquæ perſonæ citius nubent, & promouentur, ita apud Deum hæc pulchritudo ſpiritualis cordis, oris, & operis facit Deum quandoque ſubito honeſtate pauperem. Eccleſia 11. Art. 4. 6 Exemplum.

¶ Alia in morte, ſicut enim ubi magna eſt preſſura in porta, vt ad feſtum intrent, in qua preſſura nudi, & turpiter ornati à ianitoribus excluduntur, bene vero ornati introducuntur. Sic in preſſura mortis, quando illi, qui prædictis non ſunt honeſtatis induti veſtimentis, vt pote qui veſtimentum non habent fidei, vel qui ueſtimentum continentię, decurtatum habent, nuditatem natium oſtendentes, vel qui veſtimentum charitatis nimis breue habent, tantum amicos diligentes, & ſic de alijs excludentur. Alij, qui iſta veſtimenta perfecta habent, introducentur. Solus ergo ſic indutus confidenter mori poteſt, & porte cęli appropinquare, dicendo illud. (2. Machab. 6.) eleazari, honeſta morte perfungar. Exemplum.

¶ Tertia poſt mortem, quia quando non habens veſtem nuptialem, de Dei conuiuio expelletur, habens prædicta nuptiarum veſtimenta cum Deo ſemper gaudebit, ergo in amicitia eius, ideſt honeſtatis delectatio bona, & in operibus manuum illius honeſtas ſine defectione in cęlo (ſcilicet) Sapien. 8. in quo venerunt omnia bona cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius. Sapieu. 7.

¶Honor. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Primum exemplo priſcorum Romanorum gratitudinis exprimitur, Chriſtigenas, omnes Chriſto eorum creatori, & glorificatori honorem huius ſeculi præſtare debere.*

2 *Secundo, quia qui Deum obſeruantia colunt, ab ipſomet etiam obſeruabuntur, atque honorabuntur.*

Tertio Deus ab omnibus Chriſtianis in honore haberi debet. Pro eius amore iniurias, conuitiaque, & damna patiendo, & egenis eleemoſynas erogãdo.

3 *Quarto Deum honore, ac ſtudio proſequuntur, qui ſibi, & alijs bene præſunt, & à ueritatis, iuſtitiæque tramite minime deuiant.*

Quinto, qui de Deo reuerenter, ac de proximo conducibiliter affantur Deum ipſum honorant.

Sexto, qui bona perſeueranter agunt, Deum colunt.

Septimo autem & ultimo, qui fortiter pro Deo multa tolerant Deum ipſum honore afficiunt.

4 *Ex neceſſitate tandem à nobis Deum in ueneratione, & honore uere habendum eſſe opinamur.*

5 *Tribus de cauſis falſum huius ſeculi honorem à probis uiris appetẽdum haud eſſe, dilucidatur.*

Primo quia iſte falſus, ac mentitus mundi honos improbis, uel propter mala perpetrata tribuitur.

6 *Secundo, quia falſus huius ſeculi honor multum temporis perſiſtere nequit.*

7 *Exemplis quibuſdam huius falſi honoris mutatio, et uolubilitas clarè exponitur.*

8 *Qui mutabilibus mũdani honoris fauoribus confidunt, Leoni cuidã aſſimilari meritò poſſunt.*

9 *Tertio etiã à probis uiris mentitus mundi honor ſpernendus eſt, quia eius breuitate multos decipit, atque excæcat, & ad pœnas demum æternas perducit.*

10 *Heſter, & Thobiæ exempla ſequantur, qui neceſſitate impulſi honorem, ac dignitatem aſſequi, & aſſumere cogũtur.*

11 *Omniũ hominum ferè mentẽ, ac intentionẽ eſſe circa honorũ aſſequutionem, ex tribus hominũ generibus lucidè pateſit.*

Primum ex uirorum honorantium genere agnoſcitur.

12 *Secundum ex uiris honore ac obſeruantia affectis perſpicitur.*

13 *Exemplo quodam optimo aurea Diui Bernardi ſententia fuſius interpretatur; quæ demonſtrat, quod honori totum datur ſanctitati uerò nihil.*

14 *Deſides, ac inertes eccleſiæ præſides circa animarũ iacturã eos carpedo inſectat̃.*

15 *Legum ſanctiones conditorum ſunt oſtenſiones, ut exemplis liquet.*

16 *Prælatos ſuperuacaneis, & inanibus ſumptibus ab egeſtate, & neceſſitate aliquando opprimi, atque angi, uberius expromitur.*

17 *Admonentur Clerici, ac Prælati, ne Chriſti exemplo puſillos, infirmosque, ac inſcientes ſcandalo afficiant, neque offendant.*

18 *In fæneratores, ac ſimoniacos auctor moderanter, inuehitur & ſuipſius cauſam affert, nolle Dijs, ſed delictis detrahere, neque os in cælum ſed in cœnum ponere uelle.*

19 *Tertio, & ultimo, omnes homines propemodum mundani honoris ſatagere, ex Diui Chryſoſtomi uerbis cõſpicuè cõſtat.*

HOnor cuiuſcũque boni. Primo Deo ẽ reddendus honor huius ſeculi. Secundo, à bonis non eſt de iure appetendus. Tertio, de facto tota fere populi multitudo plus circa ſeculi, quàm Dei intenta eſt honorem.

¶Primũ patet p̃ tres rõnes, quarũ pri- Ar.1.
ma accipit̃ à lege gratitudinis, ſecũda à lege vtilitatis, tertia à lege iuſtę ęq̃tatis.

¶Prima rõ ex factis patet antiquorũ, 1
ſi eñ Romani regulã quandã ſequẽtes Exem-
gratitudinis, liberatorib᷒, & triũphato- plum.
ribus ſuis tm̃ attribuebãt honorem, q̃ vel ſtatuas, uel arcus erigebãt triũphales, ſicut adhuc rei docet euidẽtia, nam vſq; hodie in illorũ honoris memoriã Roma plures oñdit effigies, in q̃bus to-

tius victoriæ honorẽ ſuis reddebãt priu
cipibus. A fortiori ratione, & maiori
ri gratitudinis neceſſitate, Chriſtiani
non ſolum liberatori, & triumphatori,
ſed etiam creatori, & glorificatori ſuo
Chriſto, ſicut ei poſt victoriam in paſcate arcum, in eccleſia erigunt triumphalem. i. cereum paſcalem, honorem
victoriæ, in materia forinſeca attribuẽdo, ita ei omnia bona in illis operanti
(iuxta illud. Iſa. 26. Omnia ẽt opera operatus es in nobis) & diabolum, & peccatam vincenti, omniũ bonorũ operũ
& victoriarum honorem in cordibus
ſuis reddent, dicentes, ſoli Deo honor,
& gloria. (1. Thim. 1.) quæ enim pro victoria ſua ſibi vendicat, in Pſal. 49. dicens, Inuoca me in die tribulationis,
eruam te & ho &c.

2 ¶ Secunda ratio ex ſcripturis patet
ſanctorum, in quibus legitur, quòd
qui Deum honorant, ab ipſo honorabuntur; ſicut patet primo de recte credentibus quorum recta fides in hono-
Exẽplũ. rem redundat Dei; ſicut fidelitas ſerui
in honorẽ redundat domini ſui: Ideo
ab eo honorabuntur, vobis igitur honor credentibus. 1. Pe. 2. Secundo idem
patet in ijs, qui mundo ſunt corde, &
corpore, honeſtas & mundicia mini-
Exẽplũ. ſtri in honorem redũdat Domini ſui,
vnde de tali domino in eius laudem
dici ſolet, quàm educatam, & bonam
Exẽplũ. habent familiam. Qui inſuper imaginem alicuius ſancti mundam ſeruat,
ipſumq; honorat, qui vero ipſam in
lutum proijcit, ipſum inhonorat. Sic in
propoſito de hijs, qui imaginem in
anima habent Dei; quam qui in lutum proijcit peccati, Deum inhonorat,
& ab ipſo exhonorabitur, quæ vero ipſam mundam ſeruat, ab ipſo honorabitur. (2. Thimo. 2.) qui ſe emendauerit ab iſtis, erit vas in honorem. De vtroque ſimul (1. Reg. 2.) qui me honorificauerit, glorificabo eũ, qui autem me
contemnit, erit ignobilis.

¶ Tertio idem patet per eleemoſynarum, & miſericordiarum amatores.
Tales enim dum ſua propter Deũ dãt,
& propter illum iniurias, & damna remittunt. Deum honorant: ſicut qui mi-
niſtris alicuius domini propter illius Exẽplũ.
amorem aliqua dant, vel remittunt: ſic 1
honora dominũ de tua ſubſtantia. (Prouer. 3) quod facis, eius dãdo vel remittendo miniſtris, dum tamẽ pro eius facis honore, qa honorat dominũ, q miſeretur pauperis: Prou. 13. Sicut miſericordes Deũ honorant, ita immiſericordes Deũ inhonorãt, ſicut patet. E. 3. 26.

¶ Iſtis ergo exhonoratis alij honorabuntur: ſicut patet Mat. 25. vbi iſtis expulſis, illis dicet, venite benedi &c. ſciẽtes, quia victoriam et honorẽ acquirit,
qui dat munera Prouer. 22. victoriam,
ſupple, cęleſtẽ, ſicut Alexander p ſuam
largitatẽ victoriam obtinuit terrenam.

¶ Quarto idẽ patet in iuſtis, qui ho- 3
norãt Dominũ ſuũ, dũ eũ a cupiditatis
nota pręſeruant, qui vt eũ ditẽt, munera accipiendo, a veritatis nõ deuiãt tramite: Sic tales, qui ſibi, & alijs bene pſunt, iuſte ſe habentes, quantũ ad ſeipſos & alios, a Deo honorabuntur, teſte
Paulo. 1. Thimo. 5. q bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni ſunt.

¶ Quinto idem patet in loquẽtibus
reuerẽter, quo ad Deum, & vtiliter quo
ad proximũ. Eccleſiaſt. 5. honor & gloria in ſermone ſenſati.

¶ Sexto in bene operãtibus; & pſeuerantibus, tales Deum honorant, dum
tantum in ipſum ſperant, quòd vſq; ad
mortem pro illo opus bonũ cõtinuãt,
tales a Deo honorabũtur, qa gloria, &
honor omni operanti bonum Ro. 2.

¶ Septimo idẽ patet in bene patiẽti- Exẽplũ.
bus, tales eñ honorẽ Deo reddũt, ſicut
militũ pbitas, dũ ab amicis p dño ſuo
multa fortiter tolerant, tales a Deo ſuo
honorabũt. Cõicãtes igit Chri paſſionibus gaudete, q ſi exprobramini in noĩe
Chri, btĩ eſtis, qa qd eſt honoris, & glorię &c. Super vos requieſcet. 1. Pe. 4.

¶ Tertia rõ ex lege patet neceſſitatis, 4
ex quo nãq; ĩter Deũ, & nos talis facta
eſt mercationis, ſeu operis, & laborũ ſocietas, q ipſe de oĩbus bonis habeat honorẽ, & nos lucrũ, ſine infidelitatis pe-

riculo,

riculo, ipſum de parte ſua defraudare non poſſumus, ex qua infidelitate pri uatio iuſte imminet partis noſtræ, ſicut miniſtro infideli periculum imminet priuationis omnium honorum, ſic in propoſito, ſicut patet. Actuum 12. de Herode Agrippa, qui priuatus eſt uita, & omnibus bonis, quando percuſſit eum Angelus, eo quòd non dediſſet honorem Deo. Iſtis ergo tribus de cauſis, afferte domino gloriam, & honorem, in Pſal 95.

Exemplum.

Ar. 2. ¶Et ſicut honor uerus eſt Deo à bonis exhibendus propter tria, ita honor falſus à bonis non eſt petẽdus propter
5 tria. Primo, quia malis uel propter mala datur. Secundo, quia non eſt durabilis. Tertio, quia decipit, & culpa excęcat, & ad pęnas ducit æternas.

¶Primum patet, quia ſicut cibus porcorum, ita nec honor malorũ à bonis appetendus eſt. Ratio enim dictat, ꝙ illud, quod eſt commune, & damnabile malum non debet eſſe appetibile bonis, ſed honor mundi eſt malis communius (quia malis, uel propter mala cõmunius datur) quàm bonis, uel propter bona mala.

Exemplum.

¶Primum, uidelicet, quòd malis cõmunius detur, quotidiana docet experientia, qua uidemus, ꝙ plus honoris ſtatui, gradui, uel dignitati datur, & fortunæ, atque diuitijs, quàm gratiæ bonitati, humilitati, atque cęteris detur uirtutibus. Ex quo euentu patet, quòd eſt de ſęculi honore, ſicut de Italicorum clamore, in illa enim terra pugnæ, & frequentes fiunt congreſſiones inter magnos partium Gibilinorũ, & Guelforum, ſub quibus populares habitantes clamant, quando congredi debent, pro parte, quæ dominatur, quantumcunque mala, iniuſta, & odioſa ſit, dicentes, uiuat, uiuat. In illo nanque clamore oculum non habent, quę pars iuſtior, uel melior ſit, ſed quæ potẽtior, ex quo ſequitur, ꝙ frequenter ore clamant pro illo, quem corde uellent eſſe ſuſpenſum (ſicut dictum eſt. A. 26. 7.) Sic in propoſito, clamor, & fauor mundi, & populi, plus reſpicit potentiam terrenam, nobilitatem, pecuniarum largitatem potius, quàm tales honorant, & promouent, quantumcunque hæc habentes mali ſint, & iniuſti, quam faciant uitæ bonitatem, & morum honeſtatem, & ideo in mundo uerus honor non eſt: Vnde Seneca in quadam epiſtola. Ex quo pecunia in honore eſſe cępit, uerus honor cecidit, non ſolum quia malis datur, ſed quia frequenter propter mala datur, ſicut patet de dominis, & potentibus, qui conſpiratores, & falſos honorant, ut falſitatem, ab eis requiſiti, uel ut eis placeant, committant. Adulatores etiam, quia eis adulantur, ut ueritatem non dicant, honorant.

Exemplum.

Exemplum.

¶Iſtis nanque de cauſis malus rex Balach malum honorauit prophetam Balaam. (Numeri uigeſimoquarto.) Decreueram (inquit) honorare te, &c. pro malefactis ſuis & falſitate, ſicut ibidem patet.

¶Ex iſta prima falſi honoris conditione ſecunda ſequitur, quod uidelicet durabilis eſſe non poteſt: quia ex hoc honor mundi ſuper falſum fundatur fundamẽtum, ſuper potentia (videlicet) uel inordinato amore, uel lucro, uel malefactis (ut dictum eſt.) Iſto fundamento deficiente, & cadente, neceſſe eſt honorem cadere ſuperædificatum. 6
Sed fundamentum tota die mutatur, quia poteſtate, uel huius ſeculi proſperitate nihil mutabilius, & ideo honores, qui illas uolubiles fortunas ſequuntur, ſicut rota in medio rotę, quotidie mutari uidentur, quæ quidem honorationis, & uituperationis mutatio modernum populum in hoc populo aſſimilatur Romano, in quo ab antiquo diſcordia eſſe ſolebat inter duas magnas parentelas (uidelicet) inter Colũnenſes ex una parte, & Vrſinos ex alia parte, in quodam ergo congreſſu, inter iſtos fertur populum clamaſſe pro Columnenſibus, quorum proſperitas, & poteſtas maior reputabatur, dicendo, uiuãt Columnenſes, uiuãt, & morian-

Exemplum.

tur

tur Vrſini. Columnenſibus uero illo
die uictis, uictores ſe durius ad popu-
lum habuerunt.

¶In alio uero congreſſu econuerſo
clamauerũt pro Vrſinis tunc dominã-
tibus, mutationem nanque fortunę mu
tatio ſequitur uocis. Vrſinis uero illo
die uictis, clamantes uictores erubue-
runt, atque timuerunt.

¶In tertio uero conflictu clamaue-
runt, uiuat, qui uincit. Nota de pęna
7 talium. A. 15. 32. Ecce illi cum poten-
tioribus, quos (uidelicet) potentiores
uiderunt, uel potentiores ſperabant, cla
mabant, ignorantes, quę pars potentior
eſſet futura, cuique parti fortuna victo-
riam daret, de neutra parte eſſe nole-
bant, ut manifeſte oſtenderetur, quo-
niam ad ueritatem, uel ad iuſtitiã ocu-
lum non haberent, uel ad fidelitatem,
ſed ad proprium commodum, ut quie-
tius ſub uictoribus uiuerent, & ad mun
di proſperitatem, recte nec plus, nec
minus, ſed omnino eadem, in moder-
nis nobilibus inuenitur conditio, hæc
enim quotidiana docent experimenta,
in quibus uidetur, ꝙ diſcordia inter
magnos incipiente, & partibus pro re-
retinentia, & ſubditis ſuis mittentibus
illi, qui prius retenti fuerunt, ad feuda-
res maximis iuramentis ſe aſtrinxerũt,
cum dominis ſuis in mortem ire (ſicut
Petrus) ignorantes, quæ pars præuale-
bit, aperte de neutra parte ſe eſſe oſten
derunt, ſed podagram, uel guttam, uel
infirmitatem, uel os in pede prodito-
riè fingunt, uſque dum uiderint, quæ
pars præualere incipiat, & tunc ad illã
omnes cadunt, dicentes, uiuat, uiuat.
Si uero illa pars iterum ſuccumbat, ſta-
tim ad aliam mutantur partem, dicen-
do, uiuat, in corde tamen, illorum uel-
lent ſuſpendium, & ſic nec ad iuramen
tum, quod prius fecerunt, nec ad fideli-
tatem, uel iuſtitiam oculum habent,
1 ſed ad proprium commodum, ut lu-
crentur, uel ſaltem ſeipſos ſeruent in-
demnes, & propter hoc totiens uocem
& honorem mutant, dicentes, cum il-
lo, qui dicere ſolebat, quotiens Game-
leon ſuum mutat colorem, ſicut habẽ-
tur. A. 15. 25.

¶Et mirum eſt, ꝙ potentes uidentes
populi & ſubditorum falſitatem, tan-
tum de illorum curant honore, & ſer-
uitio, quia bene ſcire poterunt, ꝙ eos
non honorant propter ſe, ſed propter
ſua, de illis nanque loquitur Scriptura.
(Eccl. 10.) dicens. Eſt homo, qui hono-
rificabitur propter ſubſtantiam.

¶Et bene ſcire poterunt, ꝙ ille ho-
nor non erit ſtabilis, ſed mutante for-
tuna. Mox ut honorificati fuerint, &
exaltati, quemadmodum fumus defi-
cient, in Pſal. 36. Et non ſolum mutan- 8
te fortuna ab illo, quem prius honora-
bant, ſe retrahunt victorẽ, (vt dictũ eſt)
venerantes, ſed (quod peius eſt) cum vi-
ctore ſuper victum clamant, ipſumque Exemplum.
cum uictore ad mortem more canum
perſequuntur, in quo facto Iudæis aſ- Exemplum.
ſimilantur, qui Chriſto in die Palma-
rum à toto populo honorato, & ꝓſpere
agente, ipſum cum alijs honorabunt,
clamantes. Oſanna benedictus, &c.
Fortuna uero circa eum eodem die mu
tata, maioribus contra eum ſurgenti-
bus, ipſum cum illis uſque ad mor-
tem perſequebantur, clamantes cruci-
fige eum.

¶In hoc iterum facto cani aſſimilan
tur, de quo habetur. F. t. 17.

¶Illi uero, qui in talibus confidunt
honoribus, & falſorum fauoribus, &
mala in illorum confidentia commit-
tunt, & protectione, à quibus poſtmo-
dum conculcantur, quando conculcari
inceperint, gementes cum Leone, cui Leonis Fabula,
in hoc aſſimilantur, dicere poterunt.
Ille nanque ſecundùm fabulas aliquo
infortunio, utputa ſenectute, uel conſi-
mili debilitatus, & ab omnibus beſtijs,
à quibus prius honorari ſolebat, inua-
ſus, & conculcatus, dolens, dixit, cum
eſſet mihi uirtus, fuit & honor, ceſſan-
te uero uirtute, ceſſauit, & honor. Sic
omnino eſt de multis, quos dum in ro-
ta fortunæ aſcenderunt, multi honora-
uerunt, dum uero ex alia parte aſcen-
dere inceperunt, eos uacuos, & ſine

honore

honore abiecerunt. (Iudith.t.) de quibus uerificatur illud Sap.3. Sine honore nouiſſima.

9 ¶Tertio fugiendum eſt non ſolum, quia non eſt durabilis (ut dictum eſt) ſed quia in illa, quam habet breuitate, multos excęcat, ingratoſque facit, uel oſtendit, & ad pęnas perducit æternas. Nonnullis enim auditum eſt cõtingere, ꝙ in paupertate gratitudinem magnam, tam Deo, quàm hominibus habere promittebant, & opere, ut poterãt, oſtendebant, qui honorati vtrique ingrati extiterunt, quibus Deus iuſte miniſtrare poteſt, ſicut miniſtrauit quidã nigromanticus diſcipulo ſuo, de quo narrator ait, ꝙ multa magiſtro ſuo ꝓmittebat, cum nihil haberet, magiſter

Exemplum.

vero tãtum fecit ſuis incantationibus, quòd fecit ſibi videri, ꝙ magnus eſſet dominus, eo tam quo veniens, ab eo, tanquam incognitus uilipẽſus, medio, quo ſic exaltabatur ſubtracto, ad paupertem, in quo illum inuenit, redigit ſtatum. Sic Deus faciet illi, qui cum in honore eſſet, nõ intellexit (in Pſal.48.) Medijs enim quibus honorantur, cum uita ſubtractis, de tali honore, quo abuſi ſunt, ad æternum deducentur dedecus, & tunc apparebit uerſuum ſequentium ueritas. Magnus honor, ſed maius onus, ſed maximus horror, his, qui minantur, accidit hæc modo; Magnus honor, quando in cathedra ſpeculatur in alta; maius onus, cum ſit abſque quiete labor: Maximus eſt horror, cum diſtrictam rationem, tam grege, quàm pro ſe reddere paſtor habet. Ex tribus ergo prædictis rationibus, ratio patet decreti, dicentis, ꝙ fugiendi ſunt honores, & fugientibus offerendi. 8. quæſt. 1. in ſcripturis. Et ſolus ille honor verus in cęlo eſt appetendus. Et ſecũdùm Augu. de ci. Dei. lib. 21. Nulli

10 cõfertur indigno, nec vlli negabatur digno.

Exemplum.

¶Si illos, aut qui honores fugiunt, neceſſitas honoris ſtatum tenere compellat, exemplum non ſequantur prædicti diſcipuli, nec firmati (de quo dictum eſt. G. 4. 14.) Tales ſunt, qui pro honore, & beneficio reddunt contumeliam. Eccleſiaſtici 29.

¶Sed conditionem ſequatur Heſter, quæ cum honorata eſſet, ad magnum ſtatum pro populo (ſcilicet) indigente deprecatura, periculo ſe expoſuit, ſicut patet Heſter 4. Exemplum etiam accipiant Thobiæ, qui donaria recepta ab his, à quibus honorat⁹ fuerat. Thob. 1. Non poſuit in corbonam, ſed inde eleemoſynas fecit Gabello, & alijs indigentibus dando, & mutuando. Et nõ obſtante, ꝙ in magno eſſet honore uiles, pauperes, captiuos, & incarceratos, non ſpreuit, ſed pergebat per omnes, qui erant in captiuitate, & monita ſalutis dabat, eſurientes alebat, nudiſque veſtimenta præbebat, & mortuis, atque occiſis ſepulturam ſollicitis exhibebat.

Exemplum.

Exẽplũ.

¶Sed (heu) nonnulli in magnorum officijs, uel curijs honorati, nõ faciunt, quod fecit Thobias, nec loquuntur cũ Heſter, à primo enim cupiditate, à ſecundo inordinato frequẽter impediuntur timore, quo timent dominis diſplicere, uel à cũria, uel officijs amoueri, quibus ab illis, quos verbo, vel opere iuuare poſſent, & deberent, nec tamen faciunt, congrue dici poſſet, ſicut dixit Mardocheus ad Heſter, quæ rogata, ut indigentes iuuaret, in principio ſe excuſauit, & quodammodo difficilem reddidit (ſicut Heſter 4. patet) cui ille, ne putes, quòd animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es præ cunctis Iudæis, ſi enim nunc ſolueris, per aliam occaſionem liberabuntur Iudæi, & tu, & domus patris tui peribitis, & quis nouit, ut idcirco ad regnum veneris, vt in tali tempore pareris: horum ergo exemplo ſint Chriſtiani honore inuicem præuenientes. Ro. 12.

¶Non obſtante hoc, ꝙ de iure, quo ad honores exhibendos, uel fugiendos, fieri deberet (ſicut prædictis patet exẽplis, & ſcripturis) de facto tamen quaſi totius multitudinis intentio circa mundi uerſatur honores, quod patet in tribus generibus hominum. Primo in honorantibus. Secundo in honoratis. Ar. 3. 11

Tertio

Tertiò honorem in deſiderantibus & deficientibus.

¶Primum patet in factis tam principum, & præſidentium in poteſtate eccleſiaſtica, quàm ſeculari, uterque (& communiter) plus honoris exhibent uiliſſimo peccatori, in diuitijs & ſtatu magno conſtituto, propter ſeculi honorem, quam faciāt optimo uiro in paupertate propter amorem Dei, quos ſub congruo reprehendunt exemplo libri Barlaam de rege facto, qui uolēs oſtendere errorem, duo ſcrinia repleri fecit, vnū de magnis diuitijs, aliud de rebus uilibus primum exili, ſecundum precioſo cooperuit indumento, & conſiliarios & miniſtros ſuos, qui grauiter tulerunt, ꝙ tantum honorauit pauperes, uocauit, dicens, quod de iſtis duobus reputatis melius, uel maiori dignū honore? qui reſponderunt, quòd illud, quod opertū erat precioſius, ipſo utroque aperto oſtendit, quàm turpiter in eorum errauerunt iudicio, aſſerens illos ſimili deceptos errore, in honoris exhibitione, quē uos (inquit) illis exhibetis propter ueſtes, & fortunam, quam exterius uidetis, ego pauperibus exhibeo propter uirtutes, & gratiam, quam intus intelligo, ſciens quoniam honor regis iudicium diligit, in Pſal. 98. plus de his, quæ intus creduntur, quam de his, quæ ueſtibus apparent.

Exemplum.

12 ¶Secundum ex uerbis patet Bern. de conſideratione ad Eugenium Papam, lib. 4. c. 5. Videns (inquit) omnem eccleſiaſticum zelum feruore ſola ꝓ dignitate tuenda, honori totum datur ſanctitati nihil, aut parum, ſi ſocialius te habere tentaueris, abſit (inquiunt) non decet, tempori non congruit, maieſtati non conuenit, quàm geras perſonam attendite, de placito Dei ultima mētio eſt, pro iactura ſalutis nulla cunctatio, niſi quod ſublime hoc ſalutare dicam⁹, & ꝙ gloriam redolet, illud iuſtum, ita omne humile probare ducitur, ut facilius, qui eſſe quàm quo apparere humilis inuentas, timor domini ſimplicitas reputatur, non dicam fatuitas. Hęc ille.

Inter quę uerba primo ponderandum, ꝙ dicit, honori totum datur, ſanctitati nihil, quod ut clarius uideatur, exemplum in medium adducatur, in quo appareat, quomodo eccleſię præſidentes de honore nudo, & de uanitate nulla ſanctitate, uel commodo ſpirituali, uel corporali ueſtita, inter ſe magnas, non dicam ſcandaloſas, habent rixarum diſcordias, ſicut patet de Cruce in aliena diœceſi non portanda, ex cuius portatione nulla Deo contingeret honoratio, nulla animarū perditio, nulla prorſus ſequeretur rerum, ſeu ueræ iuriſdictionis ablatio, niſi ꝙ unus ſibi ſoli appropriare uelle uidetur: ꝙ ſummus paſtor omnibus indulſit, qui vult (inquit) poſt me uenire, tollat ſuam Crucem, & ſequatur, quo etiam paſtor in montibus, & latro de regno relegatus libere utuntur priuilegio. Vnde ergo tanta cordium animoſitas, tantaque inter illos, qui totius pacis, & concordiæ ſpecula eſſe deberent, litigij materia, ut unus à ciuitate, ſeu congregatione ſe retrahat, in qua alius pompoſo eqnitū uallatus numero, ad Chriſti dedecus, & ſubditorum pernicioſum exemplum potius, quàm ad quantumcunque ſanctitatem Crucem portat.

Exemplum.

¶Quomodo ſubditorū iurgia, & ſecularium ſuperbias, cupiditate, & terreno veſtitas commodo mitigabunt, qui diſcordias inter ſe, ubi nulla ſubeſt commodi ratio, nutriūt. Mundiales nanq; pro terris, & redditibus. Iſti vero pro honoribus, & miſera placent ſibi uanitate, in quo facto uerbi prędicti, quo dicitur, ꝙ honori totum, &c. apparet ueritas. Si enim tantum haberent cordi, Crucis uenerationem & gregis ſanctitatem, quantum habent Crucis portationem, & propriam utilitatem, non haberent tot oues morbidas, totque cōcubinarios, & alios honoris dñi tranſgreſſores, in gregibus eis deputatis.

13 ¶Sed (heu) audiunt unam Crucem in diœceſi ſua portare, uel unum prouiſorem nolentem præbendam in eccleſia ſua occupare, uel quęcunq; de iuribus

bus ſuis, uel redditibus uolentem aliquid ſubtrahere, grauiter offenduntur, exquiſitisque cõſilijs, multisque librorum, & legum reuolutionibus, toto conamine nituntur reſiſtere. Audientes vero, uel potius audire negligẽtes diabolum, dioeceſim intrare, & multas animas ad infernum portare, multosque auorum bona per uſuras, & iniuſtitias occupare, & aliorum ſalutem per luxuriam, & mandatorũ Dei trãgreſſionem ſubtrahere, non dico, quin Chriſtiani cũ ſint, in aliquo offendantur. Sed vnũ ſcio, ꝙ vtinã nec à Deo, nec ab homine ſcitum eſſet, ꝙ non tanto conſilio, tantoque niſu, & conamine diabolo reſiſtunt, & peccatis animarumque perditoribus, & honoris Dei ablatoribus, quanto reſiſtunt præbendarum, ac pecuniarum petitoribus, & honoris proprij imperitoribus, ſicut patet. C. 4. 17.

14 ¶Ex quo facto in parte uerbum prædictum relucet Ber. quo dicit, pro iactura ſalutis nulla eſt cunctatio. Si enim in ſuprema eccleſiæ præſidentes curia, in cæteris animarum curam habentibus, tantum feruerent, tamque duras facerent ſanctiones circa animas ſaluandas, ſicut faciunt circa florenos, & pecunias colligendas, non eſſent tot in clero, & populo, adulteri, uſurarij, fornicarij, periurij, cõcubinarij, & huiuſmodi mãdatorum Dei, & honorum deſtructores.

¶Sed (heu) niſi taxa, uel reſiduum ad certum ſoluatur terminum. Et niſi eccleſia decima certo ſit tempore ſoluta, rigidiſſima contra non ſoluentes adhibetur excommunicationis cenſura ab his, qui in clero, & populo duriora ſcire poterunt delicta, quibus tam breui termino, tamque rigida non obuiatur cenſura, mãdatum nanque illorum de pecunia prætergrediens ſoluenda, excommunicationis, & interdicti, & pęnæ æternæ ab eis punitur damnationis, mandatum uero Dei quiſquã trãſgrediendo de clero, uitam ducendo luxurioſam, pęna punitur pecuniaria; in qua pleriq; crumenę ipletioni magis, q̃ culpæ uidentur intẽdere correctioni. (Nota. O. 6. 25. & F. 3. 15. Item. O. 6. 28. & 57. Optime.)

¶Ex quo unum patet, quod dicere 15 uehementiſſime expaueſco, ſilere tamẽ non audeo, ne in illud incidam ueh, Iſaiæ 6. dicentis, ueh mihi quia tacui, ꝙ uidelicet quales tales, & legum conditores, legis namque ſanctio conditoris eſt oſtenſio, tot nanque leges pecuniares, & ſurum rerum temporaliũ excõmunicationes, pecuniarum oſtendunt amatores, & tot peccatorum contra Dei mandata diſſimulationes, animarum oſtendunt neglectores.

¶Sed reſpondebunt, ꝙ animarum curam ſuis commiſerunt ſubditis, qui illas in illorum periculo ſuſceperunt cuſtodiendas, ex qua ipſi ſuſceptione exhonorantur, ad pecunias uero colligendas, eos ſumptuum compellit neceſſitas. Quibus reſpondetur, ꝙ ſicut animarum curam, ita pecuniarum, & decimarum diſpenſationẽ ſubditis cõmiſerunt. Ex quo ergo de duobus, pecunijs colligendis, & animabus corrigendis curam ſubditis commiſerunt, de quarum unam maximã habent ſubditi in colligendo diligentiam, de alia magnam habent in non cuſtodiendo negligentiam, quare ergo in illa parte, in qua diligentes ſunt, eis iuuamen offerunt ubi iuuari noſcent, & in alia parte, ubi defectuoſi ſunt, & auxilio indigentes, eos periculo proprio derelinquunt.

¶Quod uero dicunt, ꝙ defectus eos 16 ad hoc compellit, ut tales faciant de eccleſia, & conſecrandis in curia, & de uenientibus ad curiam, & de epiſcopatibus datis in curia, exactiones, Deus ſcit, & facta oſtẽdunt, quomodo ſuperuacuis expenſis in illum incidunt neceſſitatem, ſubtractis nanque ſeruorum oneroſa numeroſitate, & equorum, & familiæ nimia multitudine, & parentelæ, inordinata affectione, & totius apparatus ſuperba uanitate, tantarum neceſſitas ceſſabit collectarum. A quibus ideo ceſſare deberent, ne gregem puſil-

lum,

lum, qui in Chriſtum credit, eiusque ſanguine redemptus eſt, ſcandalizarẽt; licet de conſecratis in curia (iuxta abuſum, uel conſuetudinem) annuum eccleſiæ ualorem, licetque de eccleſijs uacãtibus primi anni fructus, licet etiam (quando eis placet) eccleſiæ decimam ſine magno peccato recipere, poſſent tamen propter uitandum ſcandalum à talibus ſe refrenare ac deberẽt, ne fons uitæ fons efficiatur ueneni. Si enim illius ſanctiſſimæ ſedis præſidẽtes, ſcirent, quomodo nõ ſolum infideles Saraceni, Iudæi, Schiſmatici & Hæretici, ſed etiam fideles, de illorum non dico ſcandalizanint, ſed obloquuntur apparatu, quẽ ſuperbũ, & à Chriſti tramite deuiantem iudicant, quomodo de illa retentione, quã a conſecratis, uel datis, in curia pro camera retinent Papæ, populus detrahit Chriſtianus, dicẽs, Non tam bene tanti illum emit epiſcopatũ, quis noſtram ſymoniam uitabit? Æſtimo, quòd ſi domini (ut deberent) timerent, à talibus ceſſarent exemplo illorum. I.9.13.

17 ¶Si enim Chriſtus ſuum dedit, ne puſillos, & infirmos quoslibet, & ignorãtes ſcãdalizaret (ſicut patet. Matt.17.) vbi ait, ut autem non ſcandalizemus eos, uade &c. A multo fortiori, illi, qui locum Chriſti tenent in terris, illa, quæ alienis deputata ſunt uſibus, dimittere deberent, ne cęcis offendiculum fieret, maledictionem Dei timẽtes, quam incurrunt, qui cæco ponunt offendiculũ, & maxime quia illorum ſcandalum nõ eſt ex malitia, ſicut ſcãdalum Phariſęorum, qui de Chriſti ſcandalizantur doctrina (Matth.15.) ſed ex infirmitate potius, & ignorãtia ꝓcedit, quia neſciũt, quali talia facitis licentia, in quo caſu vos admonet Apoſtolus. (1.Cor.8.) dicẽs. Videte, ne forte licentia ueſtra offendiculum fiat infirmis, propter talium nãque ſcandalum uitandũ (ſm doctores) etiam à licitis abſtinere deberent (ſicut patet. F.2.7.) Illam dominicã ſententiã cum tremore excogitãtes, qua dicitur, qui ſcandalizauerit unũ de puſillis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendat, &c. (Matth.18.) ſi ſic punitur, qui unum ſcãdalizat puſillum, qualiter punietur, qui multos ſcãdalizant puſillos, & magnos. Primo uidelicet ipſos cõſecratos, quos ad magnã pecunię ſũmã obligãt, antequam aliquid de eccleſia ſummãt, pro qua mutuo accipienda, eccleſias, aut præbẽdas creditoribus ſymoniacè quãdoque dant, uel promittunt quãque paliũ, uel alia precioſa obligant quãque nec ipſis cauſidicis, ſeu præſtatoribus, uel quibus ſuis crudelibus uſurarijs obligationes faciunt, & fideiuſſores inueniunt, & pro ſimploforie ſe obligãt ad duplum, & duplũ ratione inter eſſe quandoq; creſcit in decuplum.

¶Pro quo ſoluendo, uel tyrannidem in ſubditos exercent, & collectam de clero faciunt, pro debito curiæ ſoluendo, quę contractum in curia factum ſecretum eſſe non patitur, uel miſeram uitam, & parcã, & à multis notatã extra diocęſim morando ducunt, pro quo nõ ſoluto ſuſpenduntur, excõmunicãtur, tam ipſi, quàm fideiuſſores ſui ab ipſis, qui in fauorem uſurarum grauiſſimas exercent cẽſuras. Sed contra ipſos uſurarios, qui ſoli ad eos uenienti decem accommodãt, & obligationem de quindecim recipiunt, quę ſolũ ideo habere uolunt in hoc caſu, ne cum ſocijs uſuras probare poſſet, nunquam inuenire ſciuerunt remedia, cum tamẽ morbus, quaſi ubique terrarum inueniatur. 18

¶Si ergo prædictã pęnam incurrũt, qui unum ſcandalizant, quid erit de illis, quorum occaſione tot mala contingunt, atque ſcandala? quorũ occaſione peccant ipſi cõſecrati, pecunias ad vſuras accipiendo in caſu, in quo non eſt neceſſitas eos in hoc excuſans (ſicut patebit infra. M.9.2.) quia hoc faciunt, ut de dignitate gaudeant, quam potius fugere, & quaſi coacti, & quaſi nolẽtes recipere deberent.

¶Quorum occaſione ſecundo ipſi uſurarij nouam incurrunt ruinã, quorum occaſione fideiuſſores excommunicantur, depauperantur, ad Romam

curtẽtes uexãtur,& multis modis male tractantur, quorum occaſione ſubditi grauantur & taxantur, à quibus duris modis pecunia leuatur, quorum occaſione totus fere mundus obloquitur.

Exemplum. Si Conſtantinus Imperator Saracenus pro uita,uel ſanitate corporali, puerorum effundere ſanguinem noluit,quare iſti Chriſtiani pro ſuperba ſuſtentatione mundiali,tot animas perdere volunt? qui potius eas ſaluare deberent. (Nota.V. duodecimo 29.) Sãctius ergo & pro ſeipſis, & pro alijs eſſet, pauciores, & de toto mundo electos habere Prælatos, utpote qui totum mundum ſunt recturi, in quibus eccleſiæ potius, quàm perſonæ,uel parentelæ eſſet prouiſum, qui de terris temporum,uel de aliqua certa, & eis aſſignata portione, ſine ſcandalo uiuerent, muneribus, & ex actionibus in ſempiternum excluſis,quàm ſemper quaſi de incerto, & de male acquiſito, & cum multorum uiuere maledictionibus, non Dijs, ſed peccatis detraho, nec pono os in cœlum,ſed in cęnum,eo modo, quo Paulus Petrum repręhendit. Gal 2. (ſicut patet.C.16.30.)Nec tango montem,ſed mortem, nec patris reuelare intendo turpitudinem. Cam timens offenſam, ſed potius patris nuditati ſubueniens, uelare intendo pudenda, Sem ſequens ueſtigia, reddensque quod debeo, cui timorem, timorem, & cui honorem, honorem.Rom.13. Nota.V.12 20.

¶Tertia pars iſtius articuli, ex uerbis patet Chryſoſt.ſuper Matth.Epiſcopus(inquit)ſi debitum honoris non accipit à presbytero,aut presbyter à diacono, aut diaconus à lectore,iraſcitur, & turbatur. Si autem uiderit, aut epiſcopus presbyterum,aut presbyter diaconum,circa eccleſiæ obſequium non permanentem,aut alias peccantem,neque iraſcitur ei, neque curat, quia omnes quidem de honore ſuo ſolliciti ſunt,de honore autem Dei nullas iniurias,etiam proprias, & non Dei feruenter uindicant,cum tamen iniurias proprias diſſimulare uituperabile ſit.

¶Prędictorum uero trium generum hominum,patet reprehēſio, Malach.1. vbi de eis dominus conqueritur, dicens. Si ego dominus, ubi eſt honor meus.

19 ¶Illorum uero patebit inſania,quādo & præſentem,quem tantum quæſierunt, honorem amittent, & futuro, quem non quæſierunt,carebunt.Tunc quippe eis oſtendetur, quàm ſtultum fuit potius honorem eligere tranſitorium, quàm in æternum duraturum, cuius honoris minima portio plus ualet, quàm totius huius ſęculi honoris magnitudo: de illo nanque honore dici poteſt, quod dixit quidam ciuis Pariſienſis cuidam ciui Carnotenſi. Carnotenſes namque ferunt. Pariſienſem ad ſe optime feſtinaſſe. Pariſienſis verò Carnotenſem ad ſe uenientem ſolummodo ſalutauit, de quo cum repręhenderetur, reſpondit Gallicè, Mieulx uault ung bũnenant de paris que toute ſa feſte de chartres. Ita omnibus honoribus mundi nummus præualeret honor Dei, cui eſt honor, & gloria, & imperium ſempiternum. Amen. 1.Timot.6.

Exemplum.

¶Hoſpitalitas. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Hoſpitalitas ſex utilitates hoſpitibus affert.*
Primum intrinſecam Domum, quæ anima eſt mundat, ac purgat: vt præclaris exemplis manifeſtare ſtudet.

2 *Secundo hoſpitalitas cordis hoſpitium, ſeu domum illuminat.*

3 *Tertio, qui pauperem hominem inter proprios lares ſuſcipiunt, ipſum Chriſtum, eiuſque angelicam familiam hoſpitantur.*

4 *Quarto hoſpitalitas domibus pauperes hoſpitantibus bona affert, tam ſpiritualia, quàm naturalia, & temporalia, atque fortuita.*

5 *Quinto hoſpitalitatem à periculis grauioribus hoſpites tueri, & præſeruare exemplis patefacit.*

Sextum uero hoſpitalitatis commodum id eſt, quod homines pauperem diuerſantem recipientes in terris, à Chriſto in cœlis hoſpitabuntur.

6 *Hoſpitalitatem ueram duo requirere, iudicatur:*

Primum eſt generalitas, & communitas ad diuerſandos quoslibet homines & potiſſimum pauperes prò Dei amore abſque ullo perſonarum diſcrimine, & examine.

7 *Hoſpitalitatis generalitas quampluribus, tum exemplis, tum auctoritatibus Patrum, ac Canonum expreſsè enucleatur.*

8 *Inter mendicantium numerum ſine ullo examine euangelizatores præcipuè recipi & hoſpitari debent.*

9 *Arguuntur inhoſpitalitatis crimine xenodochiorum antiſtites, qui pauperes ad illorum ianuas aduentantes nunquam, uel tarde ingredi, & diuertere ſinunt.*

10 *Duobus ad nos pro hoſpitio diuertentibus domum, & eleemoſynas impertiri libenter debemus: etſi nos lateat in quo Deus ipſe recipiendus, vel Diabolus eijciendus, & excludendus ſit.*

11 *Non eſt mehercle, cur admiremur: ſi qui Diabolum includentes, & hoſpitantes, Deum excludunt, multa aduerſa hac uita equè patiantur.*

12 *Illorum error, ac inſania aperitur, qui aliquam domum, tum religioſorum, tum laicorum funditus euerti ſoloque æquari uidentes, malos patresfamilias ac rectores antiquos cauſantur, non autem Deum eorumue charitatem erga pauperes hiſce diebus deficientem.*

13 *Alterum, quod ad ueram hoſpitalitatẽ attinet, eſt permanens hoſpitum perſeuerantia.*

14 *Cuncti Chriſtiani hoſpitalitatem generaliter, atque perſeueranter ſectari debent; ut rapinæ culpam ac pœnam raptoribus à Deo in altero ſeculo iuſtè infligendam euadere poſſint. Nam illi, qui ab his, quibus hoſpitalitatem exhibere tenentur eam calliàè ſubtrahunt, raptoribus conſociantur.*

15 *Deus primum nobis exhibet poſſe, & exinde a nobis poſtulat uelle. Cum autem nos amouemus, atque ſubtrahimus uelle, ſcilicet erga homines egenos hoſpitalitate uti; Deus tunc à nobis iure optimo retrahit, & ſubmouet poſſe, ſcilicet pauperibus eleemoſynas erogare, ob annonarum charitatem, uel id genus: Vnde Deus hac in uita defectum illum paupertatis nos iuſtè ſuſtinere permittit.*

HOſpitalitatis. Primo, oſtendenda eſt utilitas. Secundo generalitas. Tertio, neceſſitas. Primum in ſex oſtenditur effectibus. Primo nanque hoſpitium purgat intrinſecum. Secundo illud illuminat. Tertio, Deum, & Angelos recipere facit. Quarto, tam ſpiritualiter, quàm tẽporaliter ditat. Quinto a periculis præſeruat. Sexto ad hoſpitium ducit æternum.

¶Primo hoſpitalitatem diligens, pauperesque in domo ſua materiali libenter recipiens, purgationem domus meretur interioris (id eſt) ipſius animæ. Hoc primo oſtenditur hiſtoria, quæ habetur lib. 7. hiſtoriæ eccleſiaſticæ de quodam ſacerdote Apollinis, qui quendam catholicum epiſcopum Grego. nomine, neceſſitatis cauſa, ad eum declinantem, hoſpitio recepit, poſt cuius receſſum Dæmon per cuius reſponſa ſacerdos uixit, ſe per hoſpitem ſuum eiectum, aſſerens, reſponſa dare renuit, ſacerdos dolens, epiſcopum ſecutus, ab eo literas obtinuit, in quibus continebatur, quòd permiſit eum ad locum ſuum redire, & facere, ſicut conſueuat; ſacerdos uerò tantam uidens fidei uirtutem, poſt modum ab eodem epiſcopo baptizatus, & poſt mortem eius in epiſcopatu ei ſucceſſit, Arti. 1.

in quo totius conuerſionis, & peccatorum remiſſionis, & ſordium ſpiritualium purgationis, principium, & occaſio, & origo ſancti viri fuit receptio.

¶Secundo idem in Zacheo oſtēditur (Lucæ 19.) qui Chriſtum recipiendo remiſſionem etiam recipit, cui Chriſtus teſtimonium perhibuit dicens. Hodie huic domui ſalus facta eſt.

2 ¶Secundo tenebris eiectis per hoſpitalitatem domus cordis illuminatur, quia boni hoſpites receptores ſuos de cognitione, & amore Dei, & propria ſalute informare debent, vt ſicut ipſi reficiūtur exterius, ita illi interius reficiantur, hoc dum ex utraque parte faciunt, utrique conditionem Chriſti ſequuntur, & diſcipulorum euntiū in Emaus, qui poſt quàm Chriſtum receperunt, ipſique panem dederunt, eius informatione in illius deuenerunt cognitionē, de quibus dictum eſt, cognouerunt, &c. Hoſpitio uero ſic hoſpite mundato, & illuminato, Deus illud cum familia intrat angelorum, hoc quantum ad Deū hiſtoria oſtendit de nobili muliere, quę pauperem (ut ſibi uidebatur) infirmum clamantem, primo intra portam, deinde eius uidens debilitatem intra aulā, deinde in camera recepit, in lecto ei ad quieſcendum parato, marito uero, qui illam de eleemoſynis ſuis frequenter reprehenderat, reuertenti, & cameram intrare uolenti, cum maximo oſtium, quod claue firmauerat, aperuit timore oſtio vero aperto, ambobus intrantibus in lecto formam inuenerunt crucifixi, quæ coram eis euanuit, poſt ſe maximam derelinquens ſuauitatem, per quam non pauperem, ſed ſuauitatis auctorem illuc aduenisse cognouerunt. Exemplum.

3 ¶Sic qui purum pauperem, hominē recipere pro Chriſti nomine credunt, ipſum recipiunt Chriſtum, qui hanc de illis, qui pauperes in nomine ſuo recipiunt, ſententiam confirmat, dicens, hoſpes eram, & collegiſtis me, & non Deum ſolum, quia nec dignū eſt tantū regem ſine angelorum hoſpitari familiis, ſed etiam ipſos angelos hoſpitales merentur recipere homines. Quod optime ſignificatur in Abraham, & Loth, qui propter hoſpitalitatis quem habeant, amorem, angelos (ſicut ex Geneſi patet. c. 19.) ſuſcipere meruerunt, quibus apoſtolus teſtimonium perhibet dicens, per hanc quidam placuerunt angelis hoſpitio ſuſceptis (Heb. 13.) quibus ſuſceptis, ſaluabuntur non ſuſcipientibus interfectis. Vnde Origenes domos hoſpitales ingreſſi ſunt angeli, domos vero hoſpitātibus clauſas, ignis, & ſulphur ſuccendit.

¶Quarto, tales hoſpites domum ditant, quam ingrediuntur, tam ſpiritualiter quàm temporaliter, ut eam habēs, merito dicere poſſet, uenerunt mihi omnia bona cum illa, tam ſpiritualia, quod ex uerbis patet Chryſoſtomi ſuper Matth. 10. qualem mercedē habet, qui ſuſcipit peregrinantem, & fiunt ambo æquales, qui propter Deum refrigerat, & qui propter Deum laborat, cuius auctoritatis ratio per argumentum patet à contrario ſenſu. Si enim, qui furatur, qui furem recipit, eadem incurrunt pęnam, rationale videtur, ꝙ qui bona operatur, & qui bene operantem recipit, eandem mereantur gloriam. 4

¶Secundo tam temporalia, quàm naturalia, ſicut patet Ioſue 2. vbi Raab cum amicis ſuis exploratores recipiendo, uitam promeruit naturalem, & 4. Reg. 4. Mulier Sunamitis Helyſeum recipiendo, filio reſuſcitationem promeruit ad uitam, quàm etiam fortuita, ſicut patet, ſecundi Regum ſexto de Obededom, cuius domui benedixit Deus, opulentia magna (ſecundùm Ioſephum) cum prius eſſet pauper, quia archam domini hoſpitio ſuſcepit (4. Reg. 4.) Viduæ, quæ prophetas dilexit, cuius etiam uir Deum timuit, ad preces Heliſei multiplicauit Deus oleum, uiduæ etiam quæ Heliam hoſpitio ſuſcepit. 3. Reg 17. Deus utraque bona tam naturalia ſuſcitando filium, quàm fortuita ipſam cum filio paſcendo multiplicauit. Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum.

¶Quinto

¶Quinto à periculo præſeruat, ſicut patet in Raab & Loth: de quo dicit Auguſt. in libro contra quinque hæreſes, ꝙ in temporale euaſit incendium, & æternum conſecutus eſt præmium.

¶In quo ſextum hoſpitalitatis notatur commodum, recipientes nanque Chriſtum æternum recipient hoſpitiũ, infra hiſtorias nanque quaſdam continetur de quodam, qui inter alios pauperes, quos lætanter ſuſcepit, quendam ſuſcepit, & pauit, pedesque lauit, quos dum lauando clauis perforatos inueniret, & perterritus clamaret, pauper euanuit, dicens, quia ſuſcepiſti me in terra, ſuſcipiam te in cælo.

Exemplum. ¶In uita etiam Sãctæ Marthæ legitur, ꝙ Chriſtus ei morienti, apparuit, dicẽs, quia me frequenter in hoſpitio tuo recepiſti, ueni in thalamum meum, hodie à me recipienda. Huic concordat quod ſcribit beatus Grego. in Homel. de diſcipulis euntibus in Emaus, in qua nos hortatur libẽter eleemoſynas dare, pauperesque ſuſcipere, ut mereamur Chriſtum ſuſcipere, & vt ab eo ſuſcipi mereamur, & ponit exemplum de

Exemplum. quodam homine in hoſpitali, qui quadam die Chriſtum in forma pauperis ſuſcepit, cuius manibus cum aquam infundere uellet, diſparuit. Nocte vero ſequenti eidem apparuit, dicens, quòd eum in ſuis frequenter receperat membris. Illo uero die in propria receperat perſona, & non eſt dubium, quin tam in curialis dominus eum recipientes in domibus ſuis, dum in ſua eſt paupertate, & recipere uelit indigentes ad ſuam domum uenientes, quãdo in ſua eſt gloria. Ideo beatus Greg. in quadam Homel. hortatur dicens, ad menſas ueſtras Chriſtum ſuſcipite, ut ab ipſo recipi ad æterna conuiuia ualeatis. Sitis ergo hoſpitales inuicem, ſine murmuratione. 1. Pet. 4. Prædictæ nanque utilitates diligenter excogitatæ omnem murmurationis materiam auferre deberẽt.

Art. 2. ¶Tãta vero, q̃ pdicta eſt hoſpitalitatis vtilitas, magnã reqrit in hoſpitalitate gñalitatẽ, atq; pſeuerãtẽ durabilitatẽ.

¶Primum reſpicit recipiendos pro amore Dei, inter quos non debet fieri diſcretio, nec perſonarum examinatio. 6

¶Secundum reſpicit recipientem, in quo non debet fieri hoſpitalitatis ceſſatio. Primum exẽplis, & auctoritatibus Canonum patet, & ſanctorum, Mercator ubicunque, & quocunque modo commode poteſt lucratur. Sed omnibus dando omnesque recipiendo de omnibus lucrari poteſt, &c. Exẽplũ.

¶Iterum domum exceptum examinari non debet, ſed hoſpitalitatis homo potius accipit, quàm dat, ergo ſine examinatione fieri debet, &c. Hinc enim cauſam aſſignat decretuũ, di. 42. cap. quieſcamus, acceptum ex uerbis Chryſoſt. ſuper epiſtolam ad Hebræos, non (inquit) das, ſed accipis, ne ergo in his examines. Si enim Abraham ſcrutator eſſet circa refugientes ad ſe nunquã Angelos hoſpitio recepiſſet, fortaſſis enim non putaſſet eos angelos, ſed cum reliquis repelleret.

¶Sed quoniam omnes recipiebat, Angelos, ſuſcepit, non enim ex uita eorum, quos recipis, mercedem tibi redditurus eſt Deus, ſed ex uoluntate, & miſericordia, ex honorificentia multa & bonitate.

¶Ad idem Augu. in li. contra quinq; hæreſes, diſcite (inquit) Chriſtiani ſine diſcretione exhibere hoſpitalitatem, ne forte cui domum clauſeritis, cui humanitatem negaueritis ipſe Deus ſit.

¶Ad idem Ambro. li. de officijs: vides (inquit ꝙ Abraham Deum ſuſcepit hoſpitio, dum hoſpites q̃rit, vides quod Loth angelos ſuſcepit, unde ſcis, an & tu cum ſuſcipis hominẽ, ſuſcipias Chriſtum, cum Chriſtus in hoſpite ſit, quia Chriſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait, hoſpes eram, &c. Ergo omnes recipiẽdi ſunt, & præcipue pauperes, cuius cauſa eſt, quia (ſm Decretũ 16. q. 1. quoniam) quod acceptum eſt ex uerbis Hieronymi. Quicquid habẽt clerici, pauperum eſt, & domus eorũ cõmunes eſſe debẽt, & ſuſceptioni peregrinorũ, & hoſpitiũ diligenter inuigilare debent, ſpecialius

tamen uiris apoſtolicis, ſicut ex capitulo patet ibidem immediate præcedenti ex uerbis accepto eiuſdem Hieronymi. Apoſtolicis (inquit) uiris, & euangelizatoribus Chriſti in neceſſarijs vſibus nolle tribuere, ſeipſum condemnare eſt.

¶Exempla uero huiuſmodi in hoſpitalitate generalitatis habemus in beato
Exēplū. Gregorio, in cuius uita ſcribitur, quòd quotidie ad menſam peregrinos habebat, omnibus etiam pauperibus frumētum, caſeum, & huiuſmodi dabat, tribus millibus ancillis Dei octoginta libras auri annualiter dabat, per omnem regionem infirmis ſtipendia mittebat, verecundioribus vero de menſa ſua ſcutellam dirigebat. Item de beato Iuliano, &c. de Beato etiam Siluestro hiſto-
Exēplū. ria ſua cōtinet, φ circa aduenas ſic erat ſollicitus, ut Chriſtum in ipſis ſe recipere gauderet. Nulla inops uidua, nullus pauper, nullus orphanus, indigens in tota urbe erat, quem non haberet in ſcriptis, quot uiduæ erāt i regione, quot orphani, quot clerici, ſciebat, & neceſſaria miniſtrabat pro debitis obligatis, & detentis in uinculis, interdum ſe debitis obligabat.

8 ¶Ecce quātum antiqui Romani pontifices hoſpitalitatem cordi habebant. Pro cuius exhortatione leges, & decreta cōdebant, ipſamque in opere uſque ad ſui depauperationem, & obligationem oſtendebant. Moderni uero alijs de cauſis leges condunt, & pecunias colligunt, ſicut in parte dictum eſt. H.4.15.

¶Ex prædictis ergo exemplis, & authoritatibus patet, quanta requiritur in hoſpitalitate generalitas in qua petentium pro amore Dei nūlla facienda eſt perſonarum examinatio, inter quos tamen euangelizatores præcipuè recipiendi ſunt.

Exēplū. ¶Sed (heu) omnino cōtrariū fit, quia duobus ad portam monaſterij, uel domus cuiuſcunque uenientibus, quarum unus diabolum ſecum ducit, ut pote, qui raptor, uſurarius, & peſſimus leccator, eſt tamen in poteſtate conſtitutus, in qua temporaliter nocere poteſt, iſti portam ſtatim maior aperietur, cum optimo vultu, & pulchris locutionibus, licet tamen peſſimo corde, & priuatis maledictionibus recipiatur, oēs ei erunt attendentes, & eſculentis, & poculentis, & lectiſternijs, & omnibus alijs ſuperflue procurabitur cum equis, & canibus, & proterua famulantium ſequela.

¶Alius uero ſine equis, & canibus pe- 9
ditando, & in forma ueniens paupertatis, etiam ad portam illorum, qui ſuper hoſpitalitate facienda pro animabus fundatorum ſuorum fundati ſunt, propter quam largas acceperunt terras, & redditus copioſos, & nomine petens Chriſti, etiam licet Chriſtum ſecum, ut pote qui in bona eſt uita, ducat, iſte portam inuenit clauſam. Ianitorem inuoluntarium, qui illum, uel omnino excludet, uel poſt longas diſceptationes, & excuſationes, & murmurationes, tarde intrare permittet, quo intrante, vultum omnium inueniet rigidum, uerbum maledicum, cibum parcum, hoſpitium, & dormitorium frigidum, lectum durum, de talibus ſcribitur. (Sapien. 19.) Bonos hoſpites in ſeruitutem redigebant. De quibus etiam loquitur Bernar. in expoſitione regulæ Sancti Benedicti in parte tertia, cap. 7. tractans illud (Prouerb. 25.) Cęlum ſurſum, & terra deorſum, oſtendens, quomodo iſtud uerbum nunc peruertitur, diabolus (inquit) honorifice recipitur, & Deus contumelioſe repellitur, ubi raptores, & uſurarij cum honore, recipiuntur, & magnis expenſis procurantur, boni uero pauperes, uel repulſam patiuntur uel male procurantur.

¶Si uero dixerint, φ illos, qui nocere poſſunt, oportet omnino recipere, ne noceant, nec hoc eſt uituperabile, cum cuique (ſecundum iura) licitum ſit iniuſtam redimere uexationem, eis reſpondetur. A.20.9. Ita enim illa faciant, φ ea, quæ Dei ſunt, non omittant, ſi dixerint, φ omnibus facere non poſſunt. Reſpondetur. E.3.44.

¶Si

Si iterum dixerint, ꝙ in duobus prædictis ad eos declinantibus, nec ſciunt Deum eſſe, uel diabolum, & ideo neſciunt, uel in quo Deum recipere, uel in quo diabolum, excludere debeant. Reſpondetur primo, ꝙ licet eſſet ſtatus vtriuſque eis à Deo certitudinaliter reuelatus, nō minus, (quod prædictū eſt) facerent. Et propterea licet ſtatum, uel conditionem neſciant petentis, conditionem tamen illius non ignorant, pro cuius amore petit, quem recipis, & cui das, quando ei das, qui in nomine eius petit (ſicut oſtenſum eſt. E.3.46.) & quē excludis quando illum excludis. Qui
11 uero Deum excludit, & diabolum includit, non eſt mirabile, ſi multa ſuſtineat aduerſa. In Deo nanque eſt omne bonum, quia de illo dictum eſt. (Exo.33.) oſtendam tibi omne bonum, qui uero omne bonum excludit de domo ſua, pro quo etiam omnia bona, quæ habet, domui illi dabuntur, quod mirabile eſt, ſi domui illi plura non dentur. Sed prius data potius ſubtrahantur, quia ceſſante cauſa, non eſt mirabile quod ceſſet effectus, cum ergo Deus, & charitas, quæ in domo tali aliquando uigebat, cauſa fuerit donationis terrarum, & reddituum, cauſis illis ſubtractis, non eſt mirabile, immo rationabile, & omni naturæ conſonum, ꝙ temporalia minantur (ſicut congrue oſtenſum eſt. E.3.41.) Quando ergo in domibus religioſorum, & uirorum eccleſiaſticorum, videritis domum ſupra domum cadere, fabricas proſterni terras, & prædia impinguari, domibuſque diſcopertis, ubique puluere, & omnia diſſuta, & inordinata, quid aliud cogitare reſtat? niſi, ꝙ ille artifex increatus, ꝙ omnia illa magna ordinauit, & fecit ædificia, qui ſuauiter dum morabatur, diſpoſuit omnia, de loco illo receſſit, ipſis eum excludentibus, & inimicum recipientibus, qui omnem, in quo habitat locum, diuiſum facit, & deſolatū, quia ſicut ruina prędij domini temporalis ſignum eſt, quòd dominus à loco illo multum abſentat ſe. Sicut etiam pallor membrorum ſignum eſt frigiditatis, & indiſpoſitionis ſtomachi, ita ruina in domibus eccleſiaſticis abſentiam ſignat Dei, & exteriorū bonorū infortunia extinctionem ſignant interioris caloris, & charitatis. Exemplum.

¶Ex quo patet, ꝙ nonnulli errāt, defectum in talibus dicentes eſſe, quia boni non ſunt patreſfamilias, antiqui enim patres, qui domos illas fundauerunt, minimæ fuerunt in exterioribus rebus ſimplicitatis, ſed non paruæ charitatis, & hoſpitalitatis. Primo nanque & principaliter regnum Dei, & iuſtitiā eius quærebant, & ideo omnia exteriora eis adijciebantur, dum omnem ſollicitudinem ſuam in Deum proijciebāt, & cogitatum ſuum in domino habebant, in Deum ſperantes, irriguumque ſuperius habentes deuotionis, ipſi cura erat de eis, ipſoſque nutriebat, irriguū dando inferius abundantiæ exterioris, ipſiſque Deus paterfamilias fuit ꝑ eis. Contrarium vero modernis facientibus, contrarius accidit effectus. 12

¶Et nō ſolum illis, ſed & toti regno miſericordię defectus cū cauſa eſt omnium infortuniorum, & tempeſtatum, & vindictarum, quia in terra iſta, non ſolum in falſitate, ſed etiam in hoſpitalitatis defectu multas alias excedunt nationes, quia uix inuenitur terra, in qua tam pauca inueniantur hoſpitalia, uel domus Dei pro pauperum receptione, in quo parua ex antiquo ſignatur ad pauperes deuotio, in illis adhuc paucis pauci, & cū multis precibus, & aliquando precio intrant, ipſis cuſtodibus omnia deuorantibus, propter quas cauſas pauperes in terra inhumaniter tractantur, & Deus oſtenditur (ſicut oſtenſum eſt. D.9.5.& 6.) Si ergo iſtis miſerijs, & infortunijs per Deum mitigatis, in temporalibus, & ſpiritualibus cupitis proſperari, hoſpitalitatem nolite obliuiſci. Heb.13. 13

¶Secundam uero huius articuli particulam, hoſpitalitatis, uidelicet, perſeuerantiam, factum docet Eulogij in vi.pa. de quo cōtinet liber ille, ꝙ quendam

dam debilem ire non ualentem ad domum ſuam, portauit, quem quindecim annis pauit, ſed ita in fine incepit eſſe tędioſus, hoſpiti ſuo uerba dicēdo amara, aſſerendo etiam, quod ei grates de beneficijs neſciuit, de conſilio tamen patris Antonij, qui hoc ex diaboli aſſeruit euenire tentatione, qui hoſpitalitatem eius per imperſeuerantiam maculare nitebatur, opus charitatis, quod inceperat, non dimiſit, huius ergo exemplo, quantumcunquē uiſus, tactus, & auditus miſerabilium perſonarum in principio ſit grauis, propter tamen lætitiam, quam in morte reddit (ſicut patet. E. 3. 15.) ſcitis, quantum poſſibile eſt, generaliter, & perſeueranter hoſpitalitatem ſectantes. Romanorum 12.

Ar.3. ¶Hęc autem Apoſtoli doctrina neceſſaria eſt, non ſolum propter mala, & infortunia fugienda terrena (de quibus prędictum eſt) quæ ſola hoſpitalitatis

14 carentia ſufficienter induceret, ſi aliud in terra uitium nō regnaret, ſed etiam propter rapinæ culpam, & pęnā raptoribus debitam, à Deo in alio ſęculo infligendam euitandam, ipſi nanque hoſpitalitatem, ubi illam exhibere tenentur, ſubtrahentes (per decretum ſumptum ex uerbis Hieronymi. di. 42. c. 1. §. ordinandus ſacerdos) raptoribus aſſociantur. Ait nanque, ꝙ aliena rapere conuincitur, qui ultra ſibi neceſſaria retinere probatur, in quo etiam decreto, multa alia habentur, ad hoſpitalitatem hortantia.

¶Si ergo raptores iuſtè à Deo ęternaliter puniuntur. Si etiam Dauid iuſte occidit Amon regem Amon, & complices ſuos inhumaniter recipientes, & turpiter miniſtros ſuos tractantes. (2. Reg. 10.) Si inſuper filij Iſrael iuſte bellauerunt, & occiderunt illos de Gabaa Beniamin, qui uenientes ad ſe hoſpites recipere noluerunt, ſed potius ad illos male ſe habuerunt, de quibus dicetur, Iud. 19 ꝙ nullus eos hoſpitio recipere uolebat. Ergo Deus eandem iuſte recipere poteſt uindictam de male tractantibus hoſpites ſuos.

¶Sed ab iſta hoſpitalitatis impletione, nonnulli paupertate ſe excuſant, 15
dicentes, ſe uel propter malos & caros annos, uel propter onera, & exactiones regalium, & aliorum potentium, uel alia infortunia, non poſſe hoſpitalitatem exhibere. Quibus reſpondetur, ꝙ radix illius paupertatis, defectus fuit bonæ uolūtatis, Deus prius dedit eis poſſe, & requiſiuit ab eis uelle, ipſis uero retrahentibus uelle Deus iuſte retraxit poſſe, quia quando ſatis habent, mali hoſpites ſunt teſtamentorum Dei. (Ephe. 2.) Et ideo iuſte hic defectum, & alibi pęnam patiuntur cum illis, de quibus ſcribitur (Sapien. 19) Iuſte patiebantur ſecundum ſuas nequitias, etenim deteſtabiliorem in hoſpitalitatem inſtituerunt, alij quidam ignotos non ſuſcipiebāt aduenas, alij autem bonos hoſpites in ſeruitutem redigebant, & non ſolum hoc, ſed alius quidam erat reſpectus illorum quoniam inuiti recipiebant extraneos. Hæc ibi.

¶Humilitas. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 Triplex humilitatis ſpecies eſt.
Prima, quæ clericis poſiſſimum nondum promotis, & ad maiora promoueri deſiderantibus, & omnibus etiam magna peroptantibus ineſt, Vulpina paſſim ab omnibus uocitatur.
Cauſa autem huius nomenclationis exēplis clarius innoteſcit.
2 Nonnulli Vulpi uafræ ac doloſæ ſimiles uerbis mendacibus, & ueracibus ſe humiliant.
3 Multum quidem operis, ſtudijq́ue, ac curæ adhibendum eſt, ut hoc humiles aliud extra, & aliud intra fictè demonſtrātes (ne forte fallamur) euitare pro uirili poſſimus.
4 Secunda humilitatis ſpecies, quæ in illis, qui uelint, nolint, humiliare ſe debent, Aſinina appellatur.

5 Tertia

5 *Tertia uero humilitatis ſpecies, qua quis veraciter, voluntarieque ſeipſum corde, ore, & opere humiliat, vera, ac meritoria nuncupatur.*

6 *Sex veræ ac meritoriæ humilitatis cauſæ exiſtunt.*

Prima eſt Chriſti uitæ atque operum ponderatio.

7 *Non modo humilitatis exempla de humili Chriſti uita electa qui cum Deus ſit noſtram naturam excellere uidetur; ſed etiam de ſanctorum uirorum uita eiusque operibus quibus nos ſimiles, quoad naturæ humanæ conditionem, exiſtimus afferre operepretium eſt.*

8 *Diuum Gregorium Summum Pontificē, ſummam humilitatem, quam corde ſemper cælabat, atque tenebat, tum uerbo, tum opere propalaſſe & indicaſſe, graphicè narratur.*

9 *Quo magis aliquis gratijs apud Deum polles, eo maior humilitatis uirtute eſſe debet.*

10 *Omnia, quæ tum ad originem, tum etiam ad uitæ curriculum et ad finem ſpectare uidentur, humilitatis exemplum, ſeu materiam nobis tradere deberent.*

11 *Origo noſtra uilis ac lutuoſa eſt cauſa noſtræ humilitatis.*

Vitæ etiam curſus propter miſerabilem eius ſtatum, ad humilitatem nos reducere deberet.

Eiuſdem demum uitæ finis, non ſolum humilitatem, ſed etiam maximum timorem, ac tremorem incutere deberet.

12 *Crebrius vſuuenire ſoles, quod illis, quibus maior humilitatis, occaſio, ob omnium uirtutum defectum eſſe debet, minus de natura & uirtute humilitatis ineſſe ſemper uidetur.*

13 *Patientiam cordis humilitatem oſtenderem nos nemiquam fugit.*

14 *Doctiſſima Diui Gregorij ſententia, & exemplis inſignibus declaratur, ex illata cōtumelia & iniuria inique paſſu quis humilis, quiue elatus ſit, facilè notificari poſſe.*

15 *Humilitas opere externo patefacta, internas etiam cordis uirtutes maximoperè indicat.*

16 *Immenſa Dei clementia, calamitatibus, & ærumnis, quas in dies iuſtè patimur, humilitatem in nobis tueri ſemper incumbit.*

17 *Sex modis hæc præſeruata humilitas nobis prodeſt.*

Primo nos hac eadē humilitate gratiam conſequi poſſumus.

18 *Humilitate obtinent homines, quod ieiunio, ac oratione minime aſſequuntur.*

19 *Secundo humilitas noſtræ mentis affectum accendit, atque inflammat, & gratiæ, ac uirtutum lumine humilibus uiris adhærente, ſtatim omnes peccatorum tenebræ ab illis fugantur, & expelluntur.*

20 *Tertio humilitas ipſa homines tum Deo, tum hominibus non ſolum bonis, ac modeſtis, ſed etiam diſcolis, & ſuperbis, iucundum & charum, atque amabilem omni tempore reddere conatur. Econtra autem elatio, ſeu ſuperbia homines reddit.*

21 *Hanc præterea Regulam apud probos uiros uirtutibus refertos ualere (nempe ſimile diligit ſibi ſimile) non autem apud improbos, & nefarios, ac perditos homines uim habere affirmatur.*

22 *Quartò homo demiſſus, ac humilis nequiſſimo, ac ſuperbiſſimo Diabolo ob ſacram eius humilitatem deteſtabilis, atque abominandus euadit.*

23 *Quinto humilitas uiros humiles, non ſolum à Dæmonum incurſionibus & offenſis, ſed etiā à malorum, & culpæ, & pœnæ diſcriminibus tueri, ac cuſtodire ſoles, & poteſt.*

24 *Humiles & ſuperbi Turri ſublimi, paruæque domui aſſimilantur.*

25 *Et etiam Quercui in Monte ſitæ, & arundini in Valle ima permanenti comparantur.*

26 *Sexto humilitas nobis conducit, quia abſque illa ad cælorum regna peruenire nequimus.*

27 *Vineæ humilitas non abre aſſimilatur.*

28 *A ratione equidem, atque neceſſitate quatuor ex cauſis nos omnes humilitati uacare ducimur atque trahimur.*

Primo, quia locus, ubi ſumus, carcer eſt.

Secundo, quia in tali ſtatu moramur, ut nos ab alio regi & moderari neceſſe ſit.

29 *Tertio, quia opus, quod patrare debemus, eſt Dæmonem proſternere ac proculcare; quod certe humilitate fieri dicitur.*

Quarto, humiliare nos ipſos, tum ratio, tum neceſſitas edocent, ut cæteras uirtutes naſciſci poſſimus, ſine quibus animarum ſalus amittitur.

30 *Totam ſpiritualis ædificij fortitudinem ex humilitatis fundamento & baſe ſurgere, & iſto etiam ſublato in præceps punitus ruere, copioſè exponitur.*

31 *Quamplurimis exemplis, uirtutes omnes ſub humilitatis cuſtodia collocãdas fore, luculenter elucidatur.*

HVmilitatis. Primo, oſtenditur diſtinctio. Secundo, inductio. Tertio oſtenſio. Quarto conſeruatio. Quinto utilitas. Sexto neceſſitas.

Arti. I. ¶Quantum ad primũ triplex inuenitur humilitatis ſpecies, vulpina, aſinina, uera.

1 ¶Prima, primo, & principaliter in clericis, non promotis, vel ad maiora ꝓmoueri deſiderantibus, & etiam in omnibus, qui uel in ſtatu ſęculari, uel eccleſiaſtico magna in animo deſiderant officia, uel promotiones inuenire, quæ ideo vulpina dicitur, qa ſicut de vulpe fingitur ꝙ ſeipſam mortuam in uia iacens finxerit, ut in quadriga poneretur, vt alecia, quæ ducebat, comederet, quæ quidam comedendo ſe uiuam, & non mortuam (ut finxerat eſſe) oſtendit, opera enim ſequentia duo (uidelicet) ficticium, ficticijque cauſam declarabant præcedentia. Sic hypocritæ modeſtos, humiles, morigeratos, & quaſi omnibus malis, & peccatis mortuos, maxime erga illos, à quibus iuuari adhoc, ad quod anhelant, poterunt, ſeipſos eſſe fingunt, ut in officijs, ponantur, uel promoueantur, & hoc ut comedãt, & bibant & corporis commodum faciant, de quibus Ezech. 13. Quaſi vulpes in deſerto, prophetæ tui Iſrael, quę ſicut ſe mortuam eſſe fingit extra, cum ſit uita dolis plena intra, ita iſte nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Eccl. 19.

Exẽplũ De vulpe.

Exemplum.

¶Quem quidem dolum uerbis palliunt, dum ore retinentiam quandam oſtendunt, veraciter, & mendaciter ſe pro officio, uel honore, uel gradu, quē deſiderant, & ad quem petuntur, indignos, nolenteſqne iudicant, ueraciter enim hoc dicunt, quia in ueritate indigni ſunt, mendaciter uero, quia aliud mente concipiunt, & ut cęterorum talium conditio in unius oſtendatur facto. Exemplum in medio compareat quod de pollicaticõ ſumptum eſt, li. 7. c. 17. de quodam ambitioſo religioſo, qui cum ad abbatiam, quã præemerat, uocaretur, & ille modeſtiam ſimulans (vt auidius peteretur) onus refugeret, recuſaret honorem, & ſe palam tantæ rei indignũ diceret, plane (inquit princeps) indignus eſt, quia illam tanta mihi pecunia data emiſti, ſed per me non ſtat, quo minus pactio impleatur, ſed per te, quia indignum te dicis: igitur ad domum redeas, & qui dignus eſt, deſtitutæ præficiatur eccleſiæ. 2

Exemplum.

¶Ex quo facto patet, quomodo verbis mendacibus, & ueracibus ſe humiliant. Nota. O. 6. 32.

¶Contra talem magna adhibẽda eſt cautela, ſicut contra uenenũ coloratũ pulchris coloribus, & ſicut contra lupũ in pelle ouiua coopertũ, qui caput inclinat, ut ſub ouili intret, & oues mactet, & deuoret, ſic ſi humiliatus cadat cuiꝰ, obfirma animum tuũ, & cuſtodit te ab illo. (Eccl. 12.) Obfirma (inquit) animũ tuum, ne cito ei aperiatur, uel in his, quæ deſiderat, ei condeſcendatur, quia ſi ignotus tibi ſit, expecta pauliſper, & non erit, quia ſicut gutta de uaſe agitato exiens, certo oſtendit indicio, quale reliquum ſit, quod intus remanet, ita uerborum, & operum guttæ de ore, & manibus illius decurentes, ipſius interiorẽ oſtendunt qualitatem: 3

Exemplum.

Exemplum.

Non

Nõ dico, quòd uerba, & opera hoc oſtẽdunt, quæ rei deſideratæ adeptionem, uel ipſius præcedunt agitationem, ſed quę ſequuntur, quia (vt dictum eſt) tales ante rei, quam cupiunt, poſſeſſionem, humiles ſe fingunt, antequàm etiam verbo diſplicentiæ, vel quacunque tangatur, vel agitentur aduerſitate, guttam nullam ſuperbiæ emittunt, vel impatientiæ, ſed poſtquàm fuerint adepti, quod deſiderabant, oſtendunt opere, quales prius fuerunt uoluntate, cum etiam tacti fuerint, per guttam effluentem hominis intrinſeci, oſtẽdunt qualitatem. Sicut nuper accidit de quodam, in quadam conſtituto maioritate, ut ille cæteris præeſſet paſtoribus, hic quadam die in ſocietate fratrum exiſtens

Exemplum. ſeipſum uituperauit, humilitate ficta ſeipſum pro officio tali indignum aſſerens, cui cum quidam de circunſtantibus teſtimonium perhiberet, grani contra illũ ira exaſperatus, ipſum male dicere aſſeruit, addens, quòd nunquàm ita bonum in illo habuerunt officio.

¶ Talium nanque communis eſt cõditio, quòd quantũcunque ſe indignos peccatores, & defectuoſos aſſerant, hoc tamen ab alio audientes, iraſcuntur, & tria pro uno reddunt uerbo, quorũ melancoliæ ſequens oſtenſio præcedentis humilitatis, quam ore oſtẽdebant oſtẽdit fictionem, & factum ſequens, uel p̃cedentis uerbi oſtendit falſitatem, uel ſuiipſius irrationabilitatem. Si enim (ut dicunt) indigni non ſunt, quare indignos ſe eſſe dicunt. Si uero ſunt tales, quales ſe aſſeruit, quare iraſcuntur hoc ab alijs audientes, de quocunque enim tali dici poteſt, illud (Eccleſi. 20.) Eſt q ab humilitate leuabit caput, ficte nanque caput prius humiliantes illius humiliationis cauſis præcedẽtibus caput eleuant, oſtendentes, quòd illud prius falſiter inclinabant.

4 ¶ Aſinina vero, ſeu inuita, & uiolenta eſt humilitas, qua quis humiliatus eſt, uelit, nolit, ſicut aſinus onus portat, ſicut humiliati ſunt incarcerati, & dure a dominis tractati, quos quandoque iuſte humiliãt ſicut Dauid, qui percuſſit Philiſteos, & humiliauit eos. (2. Re. 8) quandoque iniuſte, ex parte humiliantium, ſicut patet de Tyrannis, qui populum humiliauerũt: dicentes (Dan. 3.) diminuti ſumus domine, amplius, quàm omnes gentes, ſumusque humiles in uniuerſa terra.

¶ Poteſt tamen ſic humiliatus, ſiue iuſte, ſiue iniuſte eum intincto patientiæ, & ſalę ſapientiæ ſeipſum ſub uerberibus cognoſcendo, & corrigendo, utranque humiliationem ad bonum, & augmentũ conuertere uirtutis, conditionẽ ſequens ſolis, qui de aqua maris ſalſa dulcẽ elicit, & Heliſei (4 Re. 2.) Exemplum.
qui aquas amaras ſale in illis proiecto plum.
indulcorauit, quod ſi tu uis de aquis Exẽplũ.
facere, tribulationem in dolore ſuſtine, & in humilitate patientiam habe. Eccleſiaſt. 2.

¶ Vera autem, meritoriaque humilitas eſt, qua quis ueraciter uolũtarieque ſe humiliat corde ore, & opere. 5

¶ Ad primã ſcriptura nos admonet, dicens, humilia ualde ſpiritum tuum. Eccleſ. 7. huius uero humilitatis ſigna ſunt, quòd homo cor ſuum, ut Deus p̃cipit, fidelitate, mundicia, & alijs uirtutibus diſponat, ſic humiliemus illi animas noſtras (Iudith. 8.) Quod ſi fecerimus, Deus cor noſtrum, tanquàm habens ſuam ſimilitudinẽ, qui ait (Mat. 11.) Mitis ſum, & humilis corde non deſpiciet, ſicut nec pater filium ſibi ſimilem, ita cor contritum, & humiliatũ Deus non deſpicies. in Pſal. 50.

¶ Secunda uero oſtenditur in honorifica loquela, quo ad Deum, honeſta quo ad ſe, utilis quo ad proximum. Philip. 2. Nihil facientes per contentionem, uel inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſe inuicem arbitrantes.

¶ Tertiũ uero tria oſtẽdunt, proprij corporis, ut Deus pręcipit, caſtigatio, rerũ exteriorũ indigẽtib⁹ largitio, & nullius iniuſta ſpoliatio, hoc facere debemus ſciẽtes, quoniam melius eſt humiliari

-liari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis. Prouer. 16. Sic ergo humilia te in omnibus. Eccleſia 3.

Ar. 2. ¶ Iſtius vero triplicis humilitatis veræ ſex ſunt cauſæ inductiuæ, & effectiuę Primo conſideratio vitæ, & operum

6 Chriſti. Secundo exempla ſanctorum. Tertio conſideratio rerum naturaliũ. Quarto cogitatio finis alieni. Quinto certitudo proprię miſerię. Sexto in ſpectio ſacrę ſcripturę.

¶ Primo, Deus in omnibus factis ſuis exempla nobis præbuit humilitatis, magnæ namque hũmilitatis iudiciũ eſſe videtur, quòd ſeruum offendenté, ipſe prius ad pacē requiſierit, ſeipſum ei humiliando, quod eſt contra multos, qui de inferiorum offenſa, nec veniam requirere, nec oblatam recipere volunt, ſed ipſos cum magna vilipendunt indignatione, verbis, & factis cõtumelias eiſdem inferendo.

¶ Secundo humilitatis in eo indiciũ fuit, quòd hanc noſtram recounciliationem in natura humili operari voluit, noſtram debilem potius, quàm angelicam nobilem accipiendo naturam.

7 ¶ Tertio ad hoc etiam matrem elegit pauperem, & humilem ipſa teſte, quæ ait (Lucę. 1.) Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ &c. Domum etiam (id eſt) diuerſorium humile, & abiectum, in quo naſci voluit, cameram, & locũ in præſepio habuit. humilibus inſuper natiuitatem ſuam primo annunciari voluit (id eſt) paſtoribus, humilitatem etiam prædicando docuit, in conuerſatione etiam parentibus humiliter obediens fuit, & regibus reddendo, quæ ſunt Cęſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. Humiles etiam elegit diſcipulos, pauperes (videlicet) piſcatores, humilibus inſuper prædicauit, qui ait, euãgelizare pauperibus miſit me: paruulos etiam complectitur leproſos, & infirmos, deſpectosque tãgit. pedes lauit, azymauit, finaliter humiliauit ſeipſum, factus obediens vſque ad mortem mortem autē Crucis. Phil. 2. Sic in omnibus operibus ſuis, & in tota vita ſua, vſque ad mortem humilia reſpicit (in Pſal. 112.) humiliatisque præbet exemplum.

¶ Sed quia aliquibus videri poſſet, quòd exemplum humilitatis de Chriſti acceptum actione, nimis conditionem noſtram excedit, quia ipſe cum ſit Deus facere poteſt quæ vult. Nos vero, qui fragiles ſumus, in omnibus ipſum ſequi non poſſumus. Ideo propinquiora quærenda ſunt humilitatis exẽpla, ſanctorum (videlicet) virorũ, quos eiuſdē naturæ conditio nobis propinquos, nosque illis ſimiles fecit.

¶ In illis namque magnum nobis oſtenditur, & de propinquo humilitatis exemplum, ſicut patet in vita ſpatrum. li. 2. parte 15. vbi inter alia multa de quodam ſcribitur Abbate, mirę humilitatis viro, a quo cum quæſitum eſſet, a quo tãtæ humilitatis didicit virtutem, Reſpondit, quando intraui monaſteriũ, dixi in animo meo, tu es aſinus, vnum eſtote, vt ſicut ille verberatus non loquitur, iniuriam patitur, & non reſpondet, ita nec tu facias, quod ueraciter dicere poſſet illud Pſal. 72. ut iumentum factus ſum apud te. Ibidem etiam de quodam alio continetur, qui de domo expulſus, humiliter exibat, & uocatus redibat, a quo cum quæſitum eſſet, qualiter ſe vincebat, quidve cogitaret, quòd in omnibus ita ſe humiliter habebat. Reſpondit, quòd cogitauit ſe canei ſſe ſimilem, qui prædicti, ſequitur conditiones, quas ſi ipſe non teneret, in hoc peior eſſet cane. Exẽplũ. Exẽplũ.

¶ Sed quia quis cogitare poſſet, ꝙ humilitas in iſtis non eſſet glorioſa, quia paruum in hoc mundo tenebat ſtatum, nec magnas habuerunt occaſiones humilitatis impeditiuis. 8

¶ Ideo exemplum adducatur de beato Gregorio, qui in maximo ſtatu maximam, quam in corde habebat, humilitatem, tam uerbo oſtēdit, quàm opere. Exẽplũ.

¶ Primum patet, quomodo (videlicet) uerbo ſe humiliat, cum ſummus eſſet pontifex, per hoc quòd de ſeipſo in principio regiſtri ſcribit, dicēs, Cor meũ dereliquit me, nolite uocare me noemi,

noemi,filios enim(id eſt) opera per ter
renas perdidi curas. Primum etam ſu-
per altitudinem terræ, ſed poſt cauſa-
rum fluctibus & tempeſtatibus depreſ-
ſus ſum. Simia enim leo uocari poteſt,
fieri uero leo nunquàm poteſt, ita uo-
cari poſſum ſummus pontifex, ſed ta-
men non fieri talis, qualis eſſe deberē.
Eandem etiam in opere humilitatem
Exēplū. exercuit, Cuidam namque heremitæ
uolenti ante eum in via cadere, ut illū
honoraret,prius ante heremitam ceci-
diſſe perhibetur. Saltem ergo huius
exemplo quanto maiores, humiliate
in omnibus. Eccleſia.3.). illud Ber. (ſu-
per miſſus,eſt) cogitans, quoniam non
magnum eſt humilem eſſe in abiectio-
ne, ſed magna prorſus, & rara uirtus
humilitas honorata. Ideo dicit Vale-
rius epiſcopus in quodam ſermone, ꝙ
humilitas in paupere grata eſt,in diui-
te vero glorioſa.

9 ¶ Sed quia iſta minus monent, quæ
oculis non videntur corporalibus, exē
plum ad propoſitū proponar in rebus
natutalibus. In quibus ad oculum ap-
Exem- paret, quòd quanto ſtella altius in cęlo
plum. ſituatur, tanto minoris apparet quanti-
tatis, ita quanto quis maior eſt in gra-
tijs & apud Deū, tanto minoris debet,
apparere uanitatis, & maioris humili-
tatis,quia dicit Decretum,quòd ſeruus
Chriſti nō quærit,quo modo alijs ma-
ior appareat, ſed quomodo omnibus
inferior videatur.(di.40.c.multi. & di.
93.c. diaconi ſuar) precioſus namque
lapis ima petit(ſicut patet.A 1.1. Quos
uero iſta non monent, uel terrent, ter-
reantur ſaltem per terribilis ſuperbo-
rum fines,& ad humilitatem inclinent,
humilium merces cogitent, ubi ſit ille
ſuperbus Lucifer, vbi Octauiani pote-
ſtas,ubi Neronis ſuperbia, qui in reti-
bus piſcabatur aureis,ubi Troianorum
diuitiæ & nobilitas,ubi Niniue magni
tudo, omnia ſicut umbra, aut fumus,
euanuerunt per ipſum Deum humi-
lem,qui dicit, glorioſos terræ humilia-
bo.Eſa.45.

¶ Et ita econtra cogitandi ſunt hu-
milium fines, quid modo prodeſt prę-
dictis ſuperbia, aut in quo nocet iſtis
præcedens humilitas, & huius uitæ,
quam ſuſtinuerunt miſeria, & deſpe-
ctio:cum ille qui prædictos ad infernū
humiliauit, iſtos uſque ad cęlum exal-
tauerit, & ſic humiliat,& exaltat circū-
ſpector Deus. Eccleſi. 7.

¶ Quos uero omnia prædicta exem- 10
pla audita, uel uiſa ad humilitatem nō
inclinant, ſaltem ipſa, quam in ſeipſis
ſentiunt humilitatis macula, pro pro-
pria (uidelicet) miſeria ad humilitatem
inclinet. Si enim omnia conſiderētur,
quæ ſunt ex parte noſtrę originis, uel
ex parte vitæ proceſſus, uel ex parte fi-
nis, omnia deberent materiam mini-
ſtrare humilitatis. Ex parte namq; ori-
ginis eſt uilis,& lutuoſa,de qua ſumus,
materia, quam ad noſtrā cogitare de-
beremus humiliationem, illam fre-
quenter ad memoriam adducendo ter-
ram,de qua ſumus, & in quam redibi-
mus terram. Ad hoc videndo exemplo
cuiuſdam,de quo narrator ait, quòd cū Exem-
maximo eſſet honore in camera ſua. plum.
furnum fecit,ut ipſo uiſo recordaretur,
quòd filius fuerat furnarij,& humilia-
retur. Sic puluerem ante oculos tuos
pone cogitando, quòd pului es, & in
puluerem reuerteris. Gen.3.

¶ Iſtius uero conſiderationis maxi-
ma oſtenſa eſt utilitas.(E. S.7, 19.(Si ue- 11
ro uitæ proceſſus conſideretur propter
miſerabilem in quo eſt, ſtatum (ſicut
patet. H. 1.20.) propter etiam conditio-
nem, quid intus in uentre lateat,quid
per foramina exeat corporis, ſatis ad
humiliandum nos ſufficere deberet ꝙ
inter omnia animalia ſumus minus
nobiſipſis ſufficientes, iſta cogitando
inuenies, quòd humiliatio tua in me-
dio tui eſt Mich.6.

¶ Vitę uero finis, non ſolum humi-
litatem,ſed etiam maximum incutere
deberet timorem,de his, carmē tribus
uerſificator ait, quare ſuperbit homo,
Cuius generatio culpa uita labor naſci
pęna,neceſſe mori.

¶ Sed, heu, frequenter accidit, quòd
illi

12 illi qui plus habent in ſeipſis humilia-
tionis materiam, minus habent de hu-
militatis natura,& virtute. Quæ enim
maior eſt humilitatis materia, quàm
omnium uirtutum defectus. Exiſtentes
vero in ſuperbia, vel alijs peccatis mor
talibus, omnium meritorum, & omniũ
virtutum Deo acceptabilius habent de-
fectum, ergo in ipſis maiorem habent
humilitatis materiam,& tamen minus
habent de humilitatis uirtute, quia in-
Exẽplũ. ter ſuperbos ſemper iurgia ſunt (Pro-
uerbiorum. 13.) Vnde eis ſpiritualiter
contingit ſicut habitantibus in locis
montanis, & nemoroſis, qui pauperio-
ra habent ædificia, cum tamen plus ha-
beant demeritis, & ædificiorum mate-
Exẽplũ. ria in terris, in quibus habitant. Vnde
ſatis congrue dici poteſt de talibus in
propoſito, ſicut dixit quidam, in quadã
collatione admiratiua habita de duo-
bus, quorum unus erat monoculus,
alius gibboſus, quare inter ſe quaſi cõ-
tinue contenderent, qui tantam in ſe
Exẽplũ. materiam humilitatis habebãt. Eſt (in-
quit) de eis, ſicut de ualentibus, in quo-
rum terra maior quandoque meriti co
pia inueniri ſolet, & tamen pauperio-
res, & deformiores habebant domos.
Sic iſti plus habent de humiliatis ma-
teria, utpote defectum in natura,& mo
ribus, & tamen minus habent de humi
litate, & plus uiã humilium declinant
(Amos 2.) Et ſtulte, quia uiam illam hu
militatis ſecuriorem, & meliorem eſſe
oſtendunt omnes ſcripturæ ſanctæ, &
ſapientes, qui per illam ambulauerunt.
Illud enim quod ſapiens Chriſtus, &
Apoſtoli,& omnes alij elegerũt, melius
eſſe videtur, ſed ipſi hanc elegerũt uia,
quorum quilibet dicere poteſt, diſcite
a me, quia mitis ſum,& humilis corde,
&c. Mat. 11. Simus ergo humilibus cõ-
ſentientes. Ro. 12.

Ar. 3. ¶ Poſtquàm uero prædictis medijs
in cor humilitas introducta fuerit, per
aliqua ſigna exterius oſtenditur, aliter
13 vana uideretur introductio. Eſt primo
oſtendendum, quomodo aliæ uirtuoſe
operationes, uel paſſiones exteriores
ſignificant, & oſtendunt humilitatem
in corde interius uere introductã. Se-
cundo quomodo econuerſo humilitas
in opere ſignum eſt aliarum uirtutum
in corde.

¶ Quantum ad primum, prima vir-
tus humilitatem oſtendens, uidetur eſ-
ſe patientia, quòd quis uerba contume-
lioſa, & contemptibilia patienter au-
diat. Exemplo Chriſti reſpondentis, ſe
dæmonium non habere, quia ille, qui
uere eſt humilis, primo, & principali-
ter in corde ſuo determinat, ſe defe-
ctuoſum eſſe, & contemptibilem, qui
uero ſuperbus eſt econuerſo ſe habet.
Sicut ergo, quando magiſter, qui quæ- Exem-
ſtionem determinauit in libro ſuo, ſi plum.
iſto magiſtro poſtmodum inter plures
alios exiſtente, alius ſuperueniret, &
quæſtionem legeret,& determinationẽ
commendaret, aſſerens ita omnino eſ-
ſe, ſicut ibi determinatum eſt, neſciens
tamẽ quis illam determinauit, ille, qui
ipſam determinauit, contra illum non
iraſcitur, ſed plus ipſum diligit, & ip-
ſum lętanter audit,& patienter. Ex cu- 14
ius lętitiæ oſtenſione coniecturare po-
teſt, quòd ipſe illam ſic determinauit.
Ita in propoſito, qui apud ſeipſum de-
terminauit ſe contemptibilem eſſe, ip-
ſum contemptibilem aſſerentem non
odit, ſed diligit, tanquàm determina-
tionem ſuam commendantem ipſum-
que patienter, & cum applauſu audit.
Ex cuius patientia, & applauſu cogno-
ſcitur, quòd ipſe ſic quæſtionem apud
ſe determinauit. Si uero iraſcitur, pa-
tet, quòd aliter quæſtionem determina-
uit,& ideo iraſcitur contra illum, quia
determinationem ſuam uituperauit, in
hoc quòd determinauit ſe nobilem, &
alius determinauit ipſum eſſe contem-
ptibilem, per experimentum ergo illa-
tæ contumeliæ cognoſci poteſt, quis
humilis ſit, uel ſuperbus. Et ponit ad
hoc exemplum beatus Gregorius in li-
bro. 1. Dialogorum c. 15. de quodã cõ- Exem-
ſtantio, ad quem quia propter ſanctita- plum.
tem famoſus erat, inter alios confluit
ad uidendum quidam ruſticus, & qui-
dem

ſdem habitu, & corpore deformem, lā-
padem quæ quaſi contemptibilem offi-
cium, reficientem, ipſum contempſit,
quod Conſtantius audiens, ipſum am-
plexatus eſt, dicens, ipſum ſolum de eo
bene iudicaſſe (de quo & alijs omni-
bus, quaſi experimentalem) concludit
beatus Gregorius, dicens, qualis quiſq;
apud ſe lateat, illata contumelia pro-
bat. Nam ſicut ſuperbi honoribus, ſic
humiles ſua deiectione gratulantur.
Quantæ ergo humilitatis fuerit penſa-
te, qui deſpiciērem ſe amplius amauit.
Sed qui gloriam non quærit, cōtume-
liam non ſentit, non erubeſcit confu-
di apud homines, qui ſolam gloriam
quærit Dei, non dolet de deiectione,
Exēplū. qui non affectabat exaltationem, patet
ergo, quòd ſicut in igne probatur argē
tum & aurum, ſic homines receptibiles
in camino humilitatis. Eccleſ. 2.

¶ Secundum etiam, quòd (uidelicet)
15 humilitas exterius oſtenſa, ſignum eſt
aliarum uirtutum intrinſecarum, pa-
tet, quia ſicut terra ima ſignum eſt ferti
litatis, ſicut inclinatio ramorum arbo-
Exem- ris, tempore fructuum, ſignum eſt fru-
plum. ctuum copioſitatis, quia quanto plus
Exem- eſt fructu onuſta, tanto plus caput ad
plum. terram inclinat. Idē patet in ſpica, quę
Exem- ſi tempore autumnali ſine uento, ſuæ
plum. conditioni, & naturę derelicta incline
tur, ſignum eſt, quòd eſt grano plena;
in illa uero, quę recta ſuper alias emi
net, talis erectio eſt ſignum uacuitatis,
uel quòd per aues, uel infortunia gra
na ſua amiſit. Sic (ſecundum Ber.) quā-
do uides hominem in omnibus humi
lem, habeto bonum argumentum uir
Exēplū. tutum, & gratiæ inhabitantis, quia ſicut
ubi locus imus, ibi aqua, uel humor, ita
ubi humilitas, ibi ſapientia. Prouer. 12.

Ar. 4. ¶ Sed quia parum eſſet, humilitatem
habere, uel oſtendere, ſi ſtatim amitte-
retur. Ideo oſtendere reſtat, quomodo
16 humilitatem in nobis Deus miſerijs,
quę patimur, conſeruare ſatagit, ad cu
ius diligentiam in hoc plenius uiden
Exēplū. dam ſcire oportet, quòd Imperator Cę
leſtis in hoc mundo quodammodo
habet morem Imperatoris terreni, quā
ſicut Imperator terrenus ciuitatem re-
bellem, ab eo obſeſſam ui capiens, uel
concordia, quantumcunque ciues ad
pacem recipiat, tamē in ſignum rebel
lionis, & ad eorum maiorem impoſte
rum humiliationem, murum frangit
ciuitatis, & quandoque dum uiuit, illū
reædificari non ſinit, ut ſic illos in hu
militate ſemper cōſeruet. Sic in propo
ſito, habuimus enim in ſtatu innocen
tię muros cuſtodientes nos à fame, &
frigore, & morte, & omni miſeria, gra
tiam (uidelicet) & iuſtitiam originalē,
ſed propter rebellionem contra ſum-
mum Imperatorem Deum, muri iſti
facti fuerunt tam irrecuperabiliter, ꝙ
quantumcunque Deus nos morte ſua
ſibi reconciliauerit, & ad pacem rece
perit, tamen in ſignum rebellionis prę-
teritę, nos ad locum, de quo eiecti fui
mus, reſtituere noluit, id eſt, ad paradi
ſum terreſtrem, in ſignum etiam & cau
ſam effectiuā humiliationis perpetuę,
murum illum nunquàm circa nos, dū
in hoc ſeculo ſumus, ædificare uoluit,
ſed omni miſeria nos undique oper-
tos eſſe uoluit, propter hoc dedi uos
contemptibiles, & humiles omnibus
populis. (Malach. 2.) de quibus dicit
Pſalmiſta, quòd propter iniuſtitias ſuas
humiliati ſunt. (Pſal. 106.) his etiā con-
cordat decretum, dicens, quòd ideo ma
lum pęnę homini reliquit, ut humilie-
tur, & haberet materiam exercitij (de
pę. di. 1. medicina. §. ſicut primi) ſicut
populo ſuo nociuos dereliquit inimi
cos, ut in his erudiret Hieruſalem.
Iudi. 3.

¶ Huius autem humilitatis conſer Ar. 5.
uatę, ſex ſunt utilitates. Primo enim
gratiam impetrat. Secundo peccata
purgat. Tertio Deo amabilem facit.
Quarto dęmones fugat. Quinto a mul 17
tis malis pręſeruat. Sexto ad cęli glo
riam ducit.

¶ Primū patet, quia, ſicut a nubibus Exēplū.
aquę deſcendentes inferiora petunt lo
ca. Ita gratia & ſcientia, quę ędificat, &
uirtutes tam intellectum illuminantē,
quàm

quàm affectum inflammantem, abundantius ad humiles deſcendit ab illo, qui ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam.j.Pe.4.

Exēplū. ¶Primum enim primo ſenſibili patet experimento,quo dicitur,quòd exiſtens in puteo profundo de clara die ſtellas videre poſſet, vel ad minus limpidius cęlum uideret, quàm alius qui in tam profundo non eſſet loco Cuius ratio eſt, quia cum circa oculos lumen non ſit in quo uirtus uiſiua ſit diſperſa,oportet quòd ipſa in ſe fortios ſit ad alta uidendum,quàm ille,cuius uirtus eſt in uidendo diſperſa. Sic in propoſito,qui profundius per uirtutem, & gradum deſcendit humilitatis limpidius cęleſtia,uidet,& in cognitione Dei, & ſuiipſius amplius illuminatur, ab illo, de quo dicitur, quòd abſcondiſti hæc a ſapientibus,& prudentibus, qui (ſcilicet) habent uiſum mentis per mundi ſapientiam , & huiuſmodi diſperſum, & reuelaſti ea paruulis(id eſt) humilibus,qui viſum mētis in humilitatis puteo vnitum habent.Nota.V.4.12.

¶Cuius ratio alio patet experimen-
18 to,quo omnes videmus, quòd quanto quis altiora aſcendit loca tanto plus,
Exēplū. & diſtantius uidere poteſt.Sic ſpiritualiter,qui altius ad Deum per humilita-
Exēplū. tem,& bonam uitam aſcendit , quia ſicut de duabus ſitulis , una deſcendente,alia aqua plena aſcendit, ita dū quis corpore deſcendit , ſitula animæ plena ſapientiæ,coram Deo aſcendit.Surge ergo illuminare Hieruſalē : Noſtra enim humiliatio noſtrum cor corā Deo ſurgere facit noſtraque illuminatio eſt.

¶Sed ſatis expreſſe patet in vi.pa. de quodam heremita,qui nec proprio ſtu-
Exēplū. dio,nec orationibus,nec ieiunijs , cum tamen propter hoc multis diebus ieiunaret,intellectum cuiuſdam ſermonis inuenire potuit.Cum ergo ſurgeret, & iret uerſus quendam alium,ut ab eo intellectum ſermonis humiliter peteret, Angelum Dei ſibi obuium habuet, dicentem , quia modo humiliatus es,ut ab alio diſcas, oſtendo tibi intellectum ſermonis,ſic humilitate obtinuit,quòd oratione,& ieiunio obtinere nō potuit. Et ſic patet,quòd uerum eſt quod dicit Ptholemeus in principio Almageſti,q (inquit)inter ſapiētes humilior eſt hic ſapientior.Sic patet, quomodo per humilitatem intellectus illuminatur , uide.S. 3.9.

¶Secundo etiam affectum inflāmat, 19
quia ſicut homo quanto directius ſupponitur corpori ſolari, tanto corpora-
liter plus caleſcit,ita quanto per humi Exēplū.
litatem directius ſupponitur Deo,tanto plus charitate caleſcit . Solus enim humilis Deo ſupponitur , quia ſuperbus eum lucifero æqualis, uel ſuperior Deo uult,uel non ſubeſſe deſiderat,ne ab illo,cui ſubeſt,puniatur. Et non ſolum intellectum , & affectum, ſed etiā omnes animæ potentias humilitas uir-
tutibus perficit, quia ſicut fouea in una Exēplū.
magna area , uel terra facta omnes aquas areæ ad ſe congregat , ita hic , qa dum homo humiliter de ſe ſentit, & ſine inuidia omnes uirtutes in omnibus alijs, qui in area eccleſiæ continentur,diligit , cum ſitula dilectionis,fructus omnium uirtutum, & aquas ſapiētiæ,quas in alijs diligit, ad puteum trahit ſuæ humilitatis(ſicut patet.C.1.12.) Sic in omnibus potentijs animæ confirmauit , omnes humiles populi . 1. Mach.14 Nota qualiter gratiam acquirit.S G.3.10.

¶Ex iſta utilitate ſequitur ſecunda,
quia ſicut lumine corporali aduenien- Exēplū.
te,tenebras recedere neceſſe eſt, ita lumine gratiæ,& uirtutum humili adueniēti,neceſſe eſt tenebras recedere pec-
catorum . Sic in ſuper candelæ extin- 20
ctæ,& fumiganti,& fętenti, per lumen cādelę accenſę,qui directe ſupponitur,
mediante fumo,qui aſcendit, reaccen- Exēplū.
ditur,fętoribus illis penitus fugatis, ita peccator in anima extinctus directe
ſub Deo & eius uicario per confeſſio- 21
nis humilitatem poſitus , mediāte fumo confeſſionis,deuotionis, & orationis,reaccēditur , peccatorum fętoribus penitus fugatis . Sic ergo extinctus fumum

mum orationis ad Deum mittat, dicẽs,
vide domine humilitatem meam, & di
mitte omnia delicta mea (in Pſal. 24)
ut poſtmodum illuminatus, & de la-
queo diaboli liberatus, dicere poſſet,
humiliatus ſum & liberauit me, in
Pſal. 114.

¶ Ex iſtis duabus ſequitur tertia hu-
militatis utilitas, cum enim nihil Deo,
uel bonis hominibus hominem odibi
lem faciat, niſi peccatum, & defectus
gratiarum, & uirtutum, ſequitur, quòd
humilis, peccatorum fętoribus, & tene
bris expulſis, & gratijs illuminatus ſit,
21 tam Deo quàm hominibus amabilis,
non ſolum bonis, & modeſtis, ſed etiã
diſcolis, & ſuperbis, humilis namque
humilem diligit, quia in uirtutibus, &
uirtuoſis charitate informatis, ſemper
tenet regula, quod ſimile diligit ſibi ſi-
mile. A ſuperbis etiam pro tanto diligi-
tur, quòd quanto eis placet in hoc, ꝙ
eis ſubijcit. Superbus uero à contrario
ſenſu, tam Deo quàm hominibus di-
ſplicet, humilis enim illum nõ diligit,
quem ſcit à Deo non diligi, nec ſuper-
bus, quia nollet habere parem, uel ſupe
riorem. Vellet enim quòd omnes ſibi
humiliarent, quod ille facere uetat, in
uicioſis enim regula fallit, quæ dicitur,
quòd ſimile diligit ſibi ſimile, cupidus
namque cupidum odit, in quãrum per
illum ſtat, quod minus lucratur.

¶ Ex quo ergo humilis ab omnibus
diligitur, glorietur ſemp humilis. Ia. 1.

22 ¶ Ex iſta uero tertia, quarta ſequitur
humilitatis utilitas, quòd ille, qui eſt
Deo, & hominibus amabilis, eſt diabo
lo abominabilis. Iuxta illud Eccleſ. 13.
Abominatio eſt ſuperbo humilis, il-
liusque fugit hoſpitium, in quo Deum
uidet hoſpitatum, nec in illius liben-
ter moratur ſocietate, etiam in alieno
hoſpitio, quod hiſtorijs oſtenditur de
Exẽplũ. vi. pa. acceptis. In illis namque contine
tur de quodam humili uiro, qui cum à
quadam dęmoniaca in una percutere-
tur maxilla, cum ex Chriſti doctrina
humiliter alteram præberet, ſtatim dia
bolum fugauit, qui ad tantæ humilita-
tis præſentiam morari non potuit. De Exẽplũ.
alio etiam ſancto ibidem continetur
uiro, ad quem cum diabolus in forma
uenisset Angeli, ad ipſum proculdubio
recipiendum, aſſerens, ſe à Deo Ange-
lum miſſum, Reſpondit heremita, ui-
de, ne forte aliunde ueneris, quia ego
dignus nõ ſum, ut ad me Angelus Dei
mittatur, quo dicto, ſtatim euanuit hu-
mili reſponſione fugatus. Sic populum
humilem ſaluum facies (in Pſal. 17.)
Non ſolum à dæmonum, ſed etiam à
multorum malorum tam culpę, quàm
pœnæ periculis, in quo patet quinta hu
militatis vtilitas.

¶ Quod autem à malis culpæ humi- 23
lem pręſeruet, patet in vi. pa. de ſancto
Antonio, cui totus mũdus plenus oſtẽ-
debatur peccatorũ laqueis, & ipſi quę- Exẽplũ.
rẽti, quis illos euadere poſſet laqueos,
reſponſum fuit, quòd ſola humilitas,
quę quidem reſponſio rationi cõuenit
naturali, & etiam quotidiano experimẽ
to, naturaliter cum parui, piſces rete Exẽplũ:
euadunt, ubi magni capiuntur. Sic hu-
miles rete diaboli euadunt per loca hu
milia caute. 1. Mach. 6.

¶ Idem etiam de malo patet pœnæ,
tam temporalis, quàm ęternę, à quibus
humiles ſępius, quàm ſuperbi liberan-
tur, quotidie namque hoc uidetur de
pœna temporali, quia frequenter acci-
dit, quòd ſuperbi ſuperbę ad omnia re
ſpondentes, & elate ſe habentes, multa
audiunt uerba amara, & deriſoria, mul
ta ſuſtinent uerba grauia, & quandoq;
occiduntur, ubi humiliter reſponden-
tes, & ſe habentes, euadere poſſent, &
alij, qui ſe humiliter habent, euadunt.

¶ Eſt ergo de iſtis duobus ſuperbo 24
(ſcilicet) & humili in hoc caſu. Primo,
ſicut de alta turri uel arbore, & parua Exẽplũ.
domo. Altę namque turres, & campani
lia frequentius ſuſtinent maiores toni-
trui, & fulguris, & uentorum ictus, &
impetus, frequenter enim talia loca à
fulgure, & terremotu proſternuntur, &
deſtruuntur, inhabitantes, quando loca
humilia non lęduntur, ita humilibus
liberatis, ſuperbi uſque ad infernum

proſter-

proſternuntur in aduentu filij Dei, cu-
ius aduentus fulguri aſſimilatur (ipſo
teſte Lucæ 17.) Sicut fulgur coruſcans,
ita erit aduentus filij Dei, ad deſtructio-
nem ſupple ſuperborum, quando im-
plebitur, quod eis promittit, dicēs, Glo
rioſos terræ humiliabo. Iſaiæ 45. In il-
lo enim tempore conſtituit dominus
humiliare omnem mōtem excelſum.
Baruch 5.

25 ¶ Eſt ſecundo de iſtis duobus, ſicut Quercus.
de magna quercu, vel alia arbore, in
monte ſita, quæ multos ſuſtinet vento-
rum impulſus, quibus quandoque pro-
ſternitur, vbi arundo in valle euadit,
vnde in die iudicij ſuperbis admirāti-
bus, quomodo ad infernum proſtrati
ſunt, reſpondere poterunt humiles, ſi-
cut ſecundum fabulas reſpondit arun Arundo Fabula.
do quercui, quæ erat vento proiecta ad
locum, in quo arundines creſcebant,
quas cum alloqueretur admirans, quę-
rendo, quomodo ipſe tam debiles ſta-
bant, vbi ipſa cum tota ſua fortitudine
proiecta fuit. Reſponderūt arundines,
ſi feciſſes quod nos fecimus, nunc re-
cta ſtares, nos capita inclinauimus, vē-
toſque tranſire permiſimus, quibus trā
ſeuntibus iterum capita ereximus, dam
numque euaſimus, tu vero durę reſti-
tiſti, & rigidę te contra fortiorem cre-
xiſti, ideo cecidiſti, &c. Ita in propoſito,
ſicut enim iſtæ, arūdines reſponderūt,
ita illi, qui Deo, & hominibus in his,
quæ ſine peccato ſuſtinere poſſunt, ca-
pita inclinant humiliter pœnitentiam,
& omnia, quæ a Deo infliguntur, vel
hominibus ſuſtinentes dicere poterūt
in illa die ſuperbis, qui ideo tunc cadēt,
quia ſuperbę cōtra Deum, & homines
erigebantur, ipſi vero humiles ideo ſal
uabuntur, & tunc erigent capita, quæ
prius inclinauerunt, eſt qui ab humili-
tate leuabit caput (Eccleſiaſt. 20.) Sic po
pulum humilem tunc ſaluum facies, &
oculos ſuperborū humiliabis. (in Pſal.
17.) Quia ſicut ſuperborū gloria prę-
cedit, & humiliatio ſequitur, iuxta il-
lud Prouerbio. 30. ſuperbum ſequitur
humilitas, ita bonorum gloriam pręce-
dit humilitas Prouerb. 15.

¶ In qua auctoritate ſexta notatur 26
humilitatis vtilitas. Ad cuius declara-
tionem eſt ſciendum, quòd ſine humi-
litate ad regnum non peruenitur cęlo-
rum, quòd tali oſtenditur ratione, ad
terminos oppoſitos, motus eſſe oportet
oppoſitos (ſicut in parte oſtenſum eſt.
G.S.1.32.) Sicut patet de terminis, ſur-
ſum, & deorſum, qui qua oppoſiti ſunt,
motus ad illos contrarios eſſe oportet.
Sed motus ad infernum deorſum, eſt
motus ſuperbiæ, propter quod primo
Angelo apoſtatæ in figura regis Baby-
lonis dicitur Iſaiæ 14. Detracta eſt ad
inferos ſuperbia tua, concidit cadauer
tuum, non quòd Angelus corpus ha-
beat, ſed quia peccādo vilis effectus eſt,
& fœtidus in conſpectu Dei, ad modum
cadaueris. Si ergo per motum ſuperbię
deſcenditur ad infernū deorſum, opor-
tet, quòd per motum humilitatis, quæ
ſuperbiæ contrariatur, ad cęlum mo-
ueatur ſurſum. Et quia talis humilitas
per quandam ſimilitudinem habentē
illam, quaſi pueri efficit, ideo dicit ſal-
uator Lucæ 18. quòd niſi quis accepe-
rit regnum Dei, ſicut puer, nō intrabit
in illud (id eſt) niſi ſit humilis obediēs,
ſicut puer, humiliamini ergo, & exalta-
bit vos. Iaco. 4. Nec aliter exaltari pote- 27
ritis, quia ſicut rota nunquàm aſcendit Exēplū.
a parte poſteriori, niſi prius deſcende-
rit ab anteriori. Ante namque aſcēſum
poſterioris partis præcedit deſcenſus
anterioris. Sic antequàm glorificetur
(ſupple) in morte, q̄ eſt poſterior pars,
humiliatur prius in vita, quæ eſt ante-
rior pars Prouerbio 18.

¶ Sicut inſuper arbor in altum non Exēplū.
mittit ramos, niſi prius profundet radi
ces. Et quanto profundius radices mit-
tit, & fundamentum ponit, tanto al-
tius, & ſecurius arbor, & ædificiū aſcē-
dere poteſt. Ita qui ſe (ſupple) profun-
dius, & plus humiliat altius exaltabi-
tur. Lucæ 14.

¶ Ex iſtis ſex humilitats vtilitatibus Vinea.
patet, ꝙ humilitas vineę aſſimilatur,
quia ſicut vitis inter arbores deſpectior
eſt,

eſt,tamen magis eſt fructuoſa: ſic conditio humilitatis, & humilium in hac vita multis deſpectior apparet, tamen eſt fructuoſior, quia q humiliatus fuerit,erit in gloria Iob 22.

¶Nec mirum, quia ille eos plantat, qui humilem ſubleuat.(Ezech.21.) Hæc me cõſolata eſt ĩ humilitate mea, in Pſal.118.

Artic.6. ¶Ex iam dictis ratio patet ſexti articuli,iam enim prædictũ eſt, ꝙ ſine humilitate ad cœlum non peruenitur: uolentibus ergo illuc pertingere,Non ſolum neceſſe eſt humiliari, vt illuc perueniãt, ſed etiam rationalis neceſſitas eſt humiliari. 28

¶ Primo, propter locum, in quo ſumus.

¶ Secundo, propter ſtatum, quem tenemus.

¶Tertio, propter opera,quæ nobis incumbunt facienda.

¶Quarto,pp alias uirtutes habẽdas, ſine quibus ad cęlum nõ pertingimus, quæ ſine ſundamento humilitatis haberi non poſſunt.

¶Primum patet, quia locus, in quo ſumus,carcer eſt,incarceratis autem cõuenit,ꝙ humiliter ſe habeant, quia ſuperbia tarde,uel nunquàm liberabuntur,humilitate vero citius liberari poſſunt,cum illo,qui dicit,humiliatus ſũ, & liberauit me in Pſal.114. Secundum patet,quia in tali ſumus ſtatu, ꝙ neceſſe eſt nos ab alio regi,& regulari, quia aliter multis malis expoſiti erimus,tã culpæ quàm pœnæ,ſicut illi,qui eximũtur à protectione regis,& Papæ, à multis ſpoliantur (ſicut patet.E.9.4.) Qui uero regulari vult,oportet, ꝙ inferior ſit,quia hoc ordo habet naturæ,ꝙ ſemper ſuperiora regulantur,ſicut patet de corporibus cœleſtibus à quibus & inferiora regulantur,ſicut patet de iſtis corporibus inferioribus,& elementis,quæ in creſcendo, uel decreſcendo, à ſuperioribus ordinem accipiunt,& cauſam, ſicut patet de arboribus, herbis, floribus, quæ Sole appropinquante, creſcunt,& de mari, quòd per Lunæ motum fluit,&refluit.

Exẽplũ.

Exemplum.

¶Sic in propoſito omne regimen noſtrum à Deo, & miniſtris eius,qui reformabit corpus humilitatis noſtræ. Philip.3.

¶ Et non aliud, quàm corpus humilitatis,ſicut nec fullo pannum reformat,qui ſub pedibus non ponitur. Exemplum.

¶Tertium etiam patet,quia opus,qđ nobis incumbit,eſt bellare contra diabolum,quia uero ſuperbus contra eũ non pugnat, ſed ſub eo militat, nunquàm eum vincit.Qui uero humilitate uel patiẽtia,cõtra eum pugnant,uincũt. Sic ergo dum patientes vincunt de ſua uirtute gloriantes humilias. Iudith 6.ſicut patet.A.15.19. 29

¶Quartum inſuper patet,quia humilitas uirtutes,ſine quibus non eſt ſalus, acquirit,& conſeruat.

¶Primum patet, quia ſicut pauper ſe diuiti humiliando, eleemoſynam acquirit Sic homo uirtutes,humiliãdo ſe Deo,ergo humilia te Deo, & expectat man⁹ eius.Eccl.13. ſicut pauper expectat manum diuitis,in quem humiliter clamantem,diues reſpicit. Exẽplũ.

¶Sic Deus reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit, &c. in Pſal.101. Exemplum.

¶Secundum patet,primo, quia ſicut lilium in eccleſia poſitum in luto, uel terra diu cuſtodit uiriditatem ſuam.

Sic homo in humilitate, virginitatem,charitatem,& cæteras uirtutes, nõ ſolum cuſtodit,ſed(quod plus eſt) in co pullulant, qua in radice humilitatis pdurat à qua ſi nimium abſcinditur, arc ſcit, quia uiuificantem ſe humorem (ſcilicet) charitatis amittit.

¶Secundo idem patet,per exemplũ ſumptum ab ædificijs corporalibus, in quibus uidemus, quòd magna cuſtodia totius ædificij ex fortitudine, & cuſtodia dependet fundamenti, quo deficiente, uel ſubtracto totum cadit ædificium. 30 Exemplum.

¶Sic ſpiritualiter,tota fortitudo ædificij ſpiritualis,ex fundamento ſurgit humilitatis,quo ſubtracto cadit, Sicut ergo in ædificio corporali,ſignũ eſt mali

fundamenti, quando opus ad leuē cadit uentum, ita in ædificio ſpirituali, quando illi, qui fortia aggrediuntur, & uirturum ędificia fortiter faciunt, ſi forte leui uerbo illius, qui ędificium corrigere nititur, uel alias eos reprę hendit, uel quacunque aduerſitate, opus inceptum, uel dimittere minantur, uel omnino ab illo ceſſant, ſatis oſtendunt, ꝙ ſuper humilitatis fundamentum ſtabile, & profundum non erat fundatum, quod ad tam paruam auram proſternitur.

¶Ex effectu namque oſtenditur, ꝙ ſuper fundamentum uanę glorię aliqualiter erat fundatū, quo ſubtracto, opus cadit, quia enim ſicut illud fundauit, ut ſingulariter in eo uideretur, & nullo modo in illo defectuoſus inueniretur, ideo iſtis ceſſantibus, ceſſat opus, quando nanque reprę henditur uidetur ſibi, ꝙ ſaltem in hoc non acquirit, quod credidit, & quod acquirere intendebat, hominum, ſcilicet, laudem, tanquàm operis mercedem, mercede uero ſubtracta, quod mirabile, ſi operari cenſent, quia humiliatum eſt in laboribus cor eorum. in Pſal. 106.

31 ¶Tertio idem patet per exemplum ſumptum ab ignis, & uinearum & metallorum cuſtodia, uinitores nāque flores, & fructus, quantum poſſunt, ſub folijs abſcondunt, ne à flumine, uel alia tempeſtate lędantur; Minera etiam auri, uel argenti, uel aliorum metallorum ſub terra abſconditur: Ignis etiam ſub cinere. (G. 3. t 3.) Et multa alia etiam abſconduntur, ne amittantur. (ſicut oſtenſum eſt. A. 5. 7.) Sic etiam omnes uirtutes ſub humilitate abſcondendę ſunt, atque cuſtodiendę, ne à uento inanis glorię aſportentur, ſicut puluis de manu non abſcondentis, aſportatur, & portantis uiſum uel excęcat, uel debilitat: Sic ſm beatum Gregoriū, ſententialiter, qui cęteras uirtutes ſine humilitate habet, quaſi puluerem in uēto portat, quo excęcatur.

Exēplū.

Exēplū.

Exēplū.

Exēplū.

¶Ieiunium. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Ieiunans ipſe, quoad omnes corporis ſenſus, generaliter ieiunare debet.*

2 *Tempus ad ieiunia ordinatum, ac ſancitum quale ſit vberimè commonſtratur, & quare ieiunare hoc, & illo tempore teneamur pereruditè inſtruimur.*

3 *Septem ſunt in cauſa cur nonnulli ab hac ieiunij vniuerſitate, ac generalitate excludi, & excipi ſolent.*

Infirmitas (videlicet) debilitas, minor ætas impregnatio, infantium cibatio, mendicitas inſufficiens: & labor neceſſarius.

4 *Ieiunium huiuſmodi, quod pluribus facta lōge difficilimum videtur, apprimè facile eſſe, ſatis ſuperquè oſtenditur.*

5 *Octifariam ieiunantibus ieiunium meritò confert, atque conducit.*

Primo tum mentis, tum corporis valetudini prodeſt.

Secundo tum diaboli, tum culparum expulſioni confert.

Tertio carnem domat, & ſpiritum fortificat, & corroborat.

Quarto mentem ad cæleſtia erigit, & extollit.

6 *Quinto orationibus exaudiendis impenſè, opitulatur.*

7 *Sexto nos æterna tartara, ſempiternāq; necem euadere curat.*

Septimo ſpiritualiter oblectatur, & viuat.

Octauo autem nobis debitæ inediæ incumbentibus cœlorum amiſſa hæreditas reparatur, atque acquiritur.

Debitæ ieiunij circunſtantiæ tres ſunt.

Primam intentionem eſſe demonſtratur.

8 *Secundam ieiunij circūſtantiam eſſe cōgruum edendi modum indicatur.*

Tertiam autem eleemoſynam eſſe declaratur.

9 *Ieiunium demum cum vtile ac conducibile,*

bile, tum neceſſarium fore tripliciter enucleatur:

Primo, quia ab ipſomet Deo in paradiſo ſancitum à Chriſto peractum, & ab eccleſia tandem determinatum fuiſſe nemo eſt, qui ignorat.

Deinde, quia Deum ſuos filios ab eſculentis abſtinere, & ieiunare velle nos minime latet.

Tertio uero quia qui ieiunium frangit edendo, magno indiſcrimine verſatur.

10 *Quomodo diligenter, & appoſitè reſpondeatur his, qui ieiunare nolentes tum complexionis tenuitatem, ac debilitatē cùm capitis dolorem, & moleſtiam perperam cauſantur, per doctè inſtituimur.*

11 *Illorum etiam, qui ad ieiunium frangēdum ſocietatem in cauſa fuiße impudēter affirmant leuis, ac friuola excuſatio optimo exemplo refellitur.*

Illos tandem, qui vi, ac neceſſitate quadam ad ieiunium ſoluendum trahuntur ac compelluntur, æquè certe, ac digne ſe excuſare oſtenditur.

IEiunij; Primo, oſtenditur generalitas: Secundo, inductio: Tertio, utilitas: Quarto, circunſtātiæ: Quinto, neceſſitas, Sexto, frangentium excuſatio cum reprobatione.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum, eius generalitas eſt oſtendenda quantum ad duas

1 eius partes. Primo, uidelicet, quantum ad ipſum ieiuniantem. Secundo quantum ad ipſum tempus: quo ieiunare tenetur.

¶Ipſe namque ieiunas generaliter in omnibus corporis ſenſibus ieiunium quidem habere debet cuius ratio eſt (ſecundùm Bernard. ſermone 38.) quia non ſolum gula peccauimus, ſed etiam alijs membris, & ſenſibus.

¶Cum ergo ieiunium ſit ſatisfactio pro præteritis delictis, iuſtum eſt, quòd in omnibus ſenſibus, & corporis partibus fiat ſatisfactio, in quibus fuit delictum.

¶Sed in omnibus partibus ſenſuum fuit delictum, ergo omnes ſenſus quodammodo ieiunare debent, vipotè oculus à curioſis aſpectibus, & uanitatibus, Auris à nociuo auditu: guſtus ab inordinato, & nimis delectabili cibo, uel potu, & ſic de alijs, ut per ieiuniū, uel cæterarum rerum abſtinentiā affligat animam ſuam. Numeri 30. Exēplū.

¶Tale nāque ieiunium eſſe deberet, quòd ſicut ventrem vacuum replet cibis ita animam repleat virtutibus.

¶Si ergo ſemel in die comedit, & illicitis, & peccatis uacat, ſaccum quidē euacuat, ſed nec Deum placat, nec animam ſatiat.

¶Talibus tanquàm male ieiunantibus improperat Deus. Eſa. 63. dicens. In die ieiunij ueſtri inuenitur voluntas ueſtra (ſupple) mala ſequitur. Nūquid hoc eſt ieiunium, ꝙ elegi, per diē hominem affligere animam ſuam, & cum hoc peccare de nouo, uel in antiquis peccatis perſeuerare (ſequitur.)

¶Nunquid iſtud uocaui ieiunium & diem acceptabilem domino: (ſupple) non. Sed quale ſit ieiunium, quod ei placet, patet per hoc, quod ſequitur, nonne hoc magis eſt ieiunium, quod elegi, diſſolue cogitationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, frange eſurienti panem tuum, &c. & omne onus dirumpe (id eſt) omnia onera peccati à te proijce, & omnes ſenſus à peccatis retrahe (ſequitur.)

¶Tunc inuocabis, & dominus exaudiet, ſi abſtuleris de medio tui catenam (ſcilicet) peccati, & deſieris digitum extendere ad aliena bona detinenda, vel de nouo occupanda, & loqui, quod non prodeſt (ſcilicet) iurando, detrahendo, & huiuſmodi. Tunc orietur in tenebris lux tua, &c.

¶Tempus uero ad ieiunium ordinatum (præter alias vigilias, quæ in eccleſia ſub præcepto cadunt) eſt tota quadrageſima, exceptis diebus dominicis, ita bene ſub præcepto cadit feria tertia, quinta, ſicut ſexta, quia dicit decretum, quòd illud ieiunium à Deo ſtricte eſt obſeruandum, vt qui vnum diem fregerit, bis comedendo, totam quadrageſimam videtur uiolaſſe, ſine inhonoraſſe (de conſecr. diſtinct. 3. non liceat. & c. non oportet.) Cuius cauſa eſt non ſolum, quia Chriſtus, Moyſes, Helias, tot diebus ieiunarunt, quorum ieiunio congruum eſt noſtrum conformare ieiunium, ſed quia illi dies ſunt, quaſi decima dierum totius anni.

¶Sicut ergo alia decimamus bona, ita rationabili, uidetur, quòd etiam dies decimemus: Et ſicut ſubtractio decimarum aliarum rerum non fit ſine periculo: ita nec dierum, quæ quidem ſubtractio per fractionem fit ieiunij.

¶ Quia dicit decretum, quòd qui vnum, uel plures dies frangit, decimam dierum non exoluit (de conſecr. diſtinctione quinta Quadrageſima.) Hora autem his diebus comedendi, nona eſt, ut in aliquo plus expectent quàm alijs diebus.

¶Contrarium autem in his, uel quo ad dies, uel quo ad horam facientes ſine cauſa, quæ eos ſufficienter excuſet, grauiter peccant, tanquàm præceptorum eccleſiæ tranſgreſſores.

¶Cauſæ uero ab hac ieiunij generalitate excuſantes ſunt: infirmitas, debilitatis: minor ætas, impregnatio, infantium nutritio, mendicitas, quando (ſcilicet) tantum ſimul congregare non poteſt, quòd pro vna ſufficiat refectione, Labor, qui ex neceſſitate incumbit laboranti.

¶ Ex neceſſitate ideo additur, quia nec uoluntariè peregrinantes excuſantur, nec illi qui habent vnde operarios conducant, proprijs tamen laborant manibus, ut ſumptibus pateant.

¶Illi uero, qui ex mala conſuetudine, uel alia cauſa minus legitima ieiunare non poſſunt, per eccleſiæ decretum eleemoſynis recompenſare debent defectum quem in ieiunio committunt (ſicut patet diſtinctione 41. non cogitantur) ubi dicitur, quòd utantur precioſis, & dent pauperibus uilia, conſuetudinem infirmitatis ſuæ redimentes.

¶Sic ergo (ut dictum eſt) uitam ducamus in ieiunijs multis. 2. Cor. 11.

¶ Sed quia multis difficile uidetur, tam multiplex tenere ieiunium, congruum uidetur in hoc articulo oſtendere, quomodo facile inuenire poterunt, quod difficile uidetur, oſtendendo, tam hiſtoria, quàm experimento, quòd ieiunandi conſuetudo ieiunium leue reddit, cuius ratio patet. C. 8. Artic. 2. Artic. 2.

¶ Hiſtoria etiam oſtendit, quæ in ui. pa. habetur, quaſi modo, qui ſequitur de quodam, cui tam difficile uidebatur ieiunium, quòd nullo modo ieiunare, ut ſibi uidebatur, poterat, in quo caſu ſeipſum vincebat, & ieiunium ſibi leue faciebat, tali modo. Exemplum.

¶Primo hora matutina, quando comedere ſolebat, & fortiter ad hoc tentabatur, dicebat ſibijpſi, vſque ad tertiam ieiunabo pro amore Dei, quando uero ad tertiam uentum eſt, ſic dicebat ſibijpſi de ſexta, & de ſexta, vſque ad nonam, & ſic paulatim ad ieiunium aſſuefactus, leue venit in uſu & opere, quod graue timuit in cognitione.

¶Sic in propoſito illi, qui carnis inordinatæ ſequuntur deſideria, ſi ad ieiunia eandem aſſuefacerent carnem, facilius mille, quàm nunc vno ieiunarent diebus.

¶ Hoc enim præter experimentum poſitum. C. 8. ſecundo quotidiano etiam patet experimento de pueris, & puellis delicate nutritis, qui quando

do ſatis habuerunt, ieiunare bene non
poterunt, poſtquàm uero religionem
ſunt ingreſſi, vbi frequenter parum ha
bent ad comedendum, ex quadam cõ-
ſuetudine ſine magno ieiunant grauami-
mine. A multo fortiori hoc facere poſ-
ſent, qui laute ſemel in die procuran-
tur. Si eandem haberent, uel uolunta-
tem, vel conſuetudinem, de quibus
Ambroſius in ſermone de quadrageſi-
ma, pudet (inquit) dicere, ſenes, & anicu
læ quadrageſimam faciunt, diuites ue-
ro non faciunt.

Ar. 3. ¶ Sed quia hæc conſuetudo ſine dif-
ficultate non obtinetur. In hoc ar-
ticulo tertio neceſſarium uidetur,
utilitates oſtẽdere, quæ habitę in men-
te, uel opere difficultatem illam alle-
uiabunt.

5 ¶ Quartum prima eſt ſanitas, non
ſolum mentis, ſed etiam corporis, quia
ſicut medicus ægrotis, uel male diſpo-
Exẽplũ. ſitis abſtinentiam imponit, ut ſanita-
tem conſequantur corporis, ita Deus
ieiunium Chriſtianis, vt ſanitatẽ con-
ſequantur tam corporis, quàm animæ.
Sic ergo abſtinentia, & ieiunium ani-
mabus, corporibusque ſanandis ſalu-
briter inſtitutum eſt. Sed (heu) medico
creditur corporis, abſtinentiam iniun-
genti, & medico non creditur animarũ
ieiunium imponenti.

¶ Secunda eſt, dęmonis & culpę ex-
pulſio, ſicut patet. A. 4. 1.

¶ Tertia, quia carnem domat. Et con-
tra ſpiritum debiliorem reddit, ſic ſpi-
Exẽplũ. ritũ fortificat, ſicut debilitate una par-
te exercitus, fortificatur alia, propter
hoc cum mihi moleſti eſſent, ego in-
duebar cilicio, humiliabam in ieiunio
animam meam. in Pſal. 34.

Exẽplũ. ¶ Quarta eſt mentis eleuatio. Sicut
enim falconem nutriens cibum ſub-
trahit, fameque eum affligit, ut altius
uolet, & ieiunia fortius prędam capiat,
ita in Deus corporali ieiunio uitia com
primis, mentem eleuas.

Exẽplũ. ¶ Quinta, orationis exauditio, ſi-
cut dominus citius audit ſeruum ſuffi-
cienter punitum, ſic ſcitote, quoniam
exaudiet dominus preces ueſtras, ſi per-
manentes permanſeritis in ieiunijs, &
orationibus. Iudith. 4.

¶ Sexta eſt mortis æternæ euaſio, 6
quæ per culpam initiatur, & per pœ-
nam conſummatur, quod figuratur
Dan. 1. ubi Daniel, & ſocij eius abſti- Exẽplũ.
nendo mortem euaſerunt. Idem pa-
tet Heſter. 4. ubi ieiunio triduano po- Exẽplũ.
pulo indicto, populus ab occiſione li-
berabatur. Idem oſtenditur quadam Exẽplũ.
hyſtoria, qua dicitur, quòd cuidam ie-
iunanti ſabbata, & uigilias ſanctæ Ma-
rię, bibenti tamen ante prandium, in
mari cum omnibus alijs ſubmerſis, ſu-
per plantam ſedenti, & clamanti ſan-
ctę Marię, cuius uigilias, & ſabbata (vt
dixit) ieiunarat, ſancta Maria apparuit,
dicens. Non ieiunaſti mihi, niſi unum
diem, quia ſolum una die a potu ante
prandium abſtinuiſti, & pro illo (in-
quit) uno die ita una uice te libera-
bo. Idem patet Ionę. 3. ubi habetur, Exẽplũ.
quòd Niniuitę, quibus prędicauit, ie-
iuniũ, induti ſunt ſacco, & liberati ſunt
a morte.

¶ Septima eſt ſpiritualis confortatio,
in cuius ſignum, poſt Chriſti ieiuniũ,
& tentationem. (Matth. 4.) Acceſſerũt
Angeli, & miniſtrabant ei.

¶ Octauo eſt cęleſtis hęreditatis re- Exẽplũ.
cuperatio, ſicut enim aliquando con
tingit, quòd hęreditatem, quam pa-
rentes guloſe uiuendo uendunt, filij
parcè uiuendo redimunt. Ita hęredita-
tem, quam primi parentes noſtri, per
gullam perdiderunt, per ieiunium re
cuperare poſſumus. Vnde Hierò. in
quadam epiſtola, ad monachos. Gula
nos de paradiſo eiecit, ergo oportet q̃
eſuries nos reducat.

¶ Ad hoc enim quòd ieiunium Ar. 4.
tot conferat utilitatis, debitas requi-
rit circumſtantias, intentionem (ui-
delicet) modum, & eleemoſynam.
Primo intentio ad hoc requiritur, ut 7
ieiunium propter Dei placentiam, Exẽplũ.
uel propriam utilitatem, uel peccato-
rum compaſſionem, ſicut mater ui-
dens filium mori, ieiunat, ſicut Da-

uid filio ſuo moriente. (2.Reg. 12.) Sic
etiam ieiunarunt ſuper Saul: vſque ad
veſperã quia(ſcilicet) ceciderat. (2. Reg.
1.) Qui vero alia ieiunant intentione,
Exẽplũ. ſicut hypocritæ, cum illo phariſęo (Lucæ 18.) dicente. Ieiuno bis in ſabbato,
quorum prohibet, intentionem ſaluator (Matth. 6.) dicens. Cum ieiunatis no
lite, &c. Aut cum auaris, qui abſtinent,
Exẽplũ. vt parcant, ad modum canis iacentis ſuper fęnum, quòd nec comedit, nec pecora comedere permittit, ſed ſuper omnes latrat. Sic tales omnes appropinquantes domibus illorum ſuſpectos,
ne comedere veniant, quod ipſi comedere volunt, ideo ſuper omnes murmurant, ad quos ait. Iſa. 58. Ad lites, & cõtentiones ieiunatis, aut cum ſuperbis,
& uindicatiuis qui uouent, uel promittunt ſe uelle a carnibus, uel uino uel a cõſimili abſtinere, donec uindicati ſunt
more peſſimorum iudęorum. (Actuũ 23.) Qui deuouerunt, ſe non comeſturos, nec bibituros, donec occidiſſent
Paulum. Zachariæ 7. Cum ieiunaſtis,
nunquid ieiunium ieiunaſtis mihi?
quaſi diceret, non, ſed contra me, diabolo male ieiunant.

¶Aut uero propter corporis ieiunãt ſanitatem, plus medici, quàm Chriſti
ſequentes regulas, qui omnes in iſtis
comprehenduntur uerſibus. Ieiunãt,
iuſtus, medicus, ſimulator, auarus. Spiritui, carni, laudi ac ſtudio retinendi.
Qui omnes (iuſto excepto) dicere poſſunt illud. Iſa. 58. Ieiunauimus, & non
aſpexiſti, &c.

8 ¶Secundo ieiunium debet habere
modum in edendo congruum, quòd
ille (uidelicet) qui ieiunat non excedat,
quia ſemel comedit, talis enim, qui excedit tantùm una uice comedendo,
quantum duabus uicibus, ergo comedit uenter ſuus, pro duobus obolis denarium reddit. Non uos ſic, ſed ſanctificate ieiunium. (Iohel. 2.) Corpus aliter humiliando, & eleemoſynas, quod
ſibi parcit, dando, Chriſti doctrinam ſequendo. Matth. 6. Tu autem (inquit) cũ
ieiunas, unge caput tuum (id eſt) Chriſtum in ſuis mẽbris, oleo pietatis, ſciẽs,
quia bona eſt oratio cum ieiunio, &
eleemoſyna. Thob. 12.

¶Prædicti uero ieiunij cum prædictis circunſtantijs neceſſitas ex tribus
apparet.

¶Primo quia eſt a Deo quodammo- Ar. 5.
do in paradiſo ordinatum, quaudam 9
namque abſtinẽtiam primis impoſuit
parentibus, quando eis præcepit, ne comederent de arbore ſcientiæ, & a Chriſto in terra operatum, quando ieiunauit quadraginta diebus. Matth. 4. Et ab
eccleſia præceptum & determinatum
in decretali. lib. 3. titu. de obſeruatione ieiunij.

¶Secundo, quia Deus uult, quòd ſui
ieiunent, & abſtineant, parcam uitam
in hac uita ducendo, quod ex hoc patet, quòd ſic prophetas, & apoſtolos nutriuit, quos potuit, ſi uoluiſſet delicate
pauiſſe. Vnde Hiero. in quadam epiſtola ad monachos, alium (inquit) panem,
quam ſubcinericium, & alium potum,
quam uas aquæ, potuit Deus dediſſe
Heliæ. (3. Reg. 19.) ſi uoluiſſet, qui etiã
multa millia hominum, quando uoluit, de paruo pane pauit, & potuit, ſi uoluiſſet, diſcipulis panem dediſſet, quando pręfame ſpicas confricabant.

¶Tertio, quia fractio ieiunij eſt periculoſa, ſicut patuit in primis parentibus, qui abſtinentiam eis a Deo impoſitam tangentes, de paradiſo eiecti fuerunt, quorum caſum timere poſſunt,
qui ieiunia frangunt eccleſię, ne expulſos, & intrare uolentes repellet,
qui incolas expulit. Si enim ipſi ieiunia frangentes in paradiſo ſe tenere
non potuerunt, quod facilius uidetur,
quomodo conſimilia, uel maiora frangentes, & facientes, illuc redibunt?
quod difficilius uidetur Ad locum ergo illum conuertimini in ieiunio, &
fletu & planctu (id eſt) in ſatisfactione,
contritione & confeſſione. Iohel. 2. de
hoc periculo uide. G. 5.7.

¶Ab iſta autem ieiunij neceſſitate, & Ar. 6.
fractionis periculo, aut male, aut bene
ſe excuſant.

10 ¶ Male ſe excuſant, qui cauſas falſas allegāt, vel inſufficientes, quorū quidam dicunt, quòd ideo ieiunare non poſſunt, quia tenere, uel debilis ſunt cōplexionis, vel capitis, quòd ſi ieiunauerint, dolebunt, vel quia nobiles ſunt, & delicate nutriti.

¶ Quibus reſpondetur, quòd quantumcunque tales allegent cauſas, ſi diligenter rei inquirerent veritatem, inuenirēt huiuſmodi fractionis cauſam, plus in corde eſſe, & mala voluntate, quàm in corporis, vel capitis debilitate, quia in vigilijs malis, quibus diabolo ſeruiunt diligenter, & exceſſiuis potationibus, & ſimilibus diaboli operibus, quæ rationaliter caput plus dolere faciunt, pluſque corpus conſumunt, & deſtruunt, ſatis ſunt fortes, tales enim illi aſſimilantur (de quo dictū eſt C. 2. 8.)

¶ Contra illam enim, quam allegāt, complexionis teneritatem, quæ eos ieiunare non ſinit ad breuem horā, opponere deberent ieiuniū æternum, cogitantes, quomodo illud ſuſtinere poterunt, quia cogitatione ſe vincere deberent, potius hinc cum Dauid peſtilentiam trium eligentes dierum (ſcilicet) cōtritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis, quàm famē ſeptem annorū (id eſt) eſuriem, & pœnam æternam, vel trium menſium perſecutionem (id eſt) purgatorij paſſionem. Illis vero, qui nec ſic ſe vincere volunt, vt ſecundum leges viuāt eccleſiæ, loquitur Hierony. in quadam epiſtola, dicēs, Dicis nobilis ſum, & delicate nutritus, ieiunare non poſſum, ergo viue lege tua, qui non vis viuere lege Dei in oratione & ieiunio. Marci. 9.

11 ¶ Alij uero dicunt, quòd hoc faciunt ratione ſocietatis, quorum periculum
Exēplū. oſtendit beatus Gregorius. 2. libro dialogorum, exemplificans de quodā, quē diabolus per ſocium talem loquens à propoſito reuocauit ieiunij, qui ſemper ad ſanctum Benedictum ieiunus peruenire conſueuit, quem quadam die uerſus eum uenientem, quidam itineris ſocius bis vel ter ad ſecum comedendum inuitabat, cui in fine cum locū ad hoc inueniret aptum, conſenſit, quod factum Benedictus ſtatim (vt ad eum uenit) improperauit, ac ſi præſens fuiſſet, aſſerens, quòd diabolus in uia per ſocium ei locutus fuerat, & ad ieiunij fractionem illum induxerat, frequenter namq; per malos ſocios obtinet, quod per ſe obtinere non ualet: Caueant ergo ieiunantes, cogitantes quòd ille per ſocios eis loquitur tentationē, qui per ſeipſum ad Chriſtum acceſſit ieiunantem. (Matth. 4.) Bene autē ſe excuſant, qui neceſſitates habent (de quibus dictum eſt ſupra. eo. c. 3) quia ſ. n. Decretales qui in quadrageſima propter neceſſitatem, vel infirmitatem ieiunium frangunt, etiam carnes comedēdo, excuſantur. extra de regu. iuris quod non eſt & lib. 3 titu. 46. de obſeruatione ieiunij, conſilium §. præterea.

¶ Inconſtantia. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Inconſtantia duplex eſt: altera in corde & corpore ſimul, & altera ſolum in corde apparet.*

2 *Vtriuſque inconſtantiæ quatuor cauſas eſſe clare conſpicitur.*

Prima falſitas nocitatur.

Secunda dementia, ſeu inſania eſſe videtur.

Tertiam impatientiam appellare licet.

3 *Quæ quidem exemplo impendio pulchriori a Diuo Seuerino Boetio conſcripto, erudite expromitur.*

4 *Quartam autē, ac nouiſſimam inconſtātiæ, ac leuitatis cauſam, eſſe malam, & inordinatam voluntatem, aſſerimus quæ quidem varijs leuitatis hominibus variè contingit.*

Nam inconſtantiæ illorum hominū, qui uitam in ſeculo degentes ſui iuris domini ſunt cauſam eſſe voluntatem inexplebilem ſingularitatis, uanitatiſque non immerito dicimus

5 *Inconſtantiæ uero eorum, qui ex profeſ-*

 ſione

ſione ſui iuris dominio carere deberēt, uoluntas propria, quam ſecum ſemper retinuerunt, & cauſa eſt.

6 *Exemplo præclaro cuiuſdam lateris hæc uerba exorata undequaque tenentis, (ſcilicet Latus meum doleo, ideo uerti cupio versæ, & inuenies.) religioſorum profeßorum, qui propriam uoluntatem retinent, leuitatem, atque inconſtantiā auctor pulchrè notare, & carpere contendit.*

7 *Socratis, & Senecæ longè, doctiſſimorū philoſophorum ſententiæ ad eandem hominum leuitatem auertendam appoſitæ allegantur.*

8 *Ii homines, qui ſui iuris ſunt ob eorum inconſtantiam ſimiæ, arundinique optimè aſſimilantur.*

9 *Similes itidem Iudæis Græcorum hoſtiū rituum æmulatoribus eſſe, non inconcinne declaratur.*

Illi autem inconſtantes qui ex inuiolabili profeſſione (ut diximus) ſui iuris domini haud ſunt, fonti cuidam ſingula hora ſaporem ſuum mutanti, iure quidem optimo conferri poſſunt.

10 *Velox præpoſiti uerſio, ac mutatio cordis ægritudinem & uirtutum amiſſionē, atque defectum interius luculenter ſignificat.*

11 *Exemplis quibuſdam oppido pulchris ſatis liquet, quod nonnulli quo magis uita & moribus à Deo immobili decedūt, & elongantur eo inconſtantiores, & mobiliores in bono eſſe præſeferunt.*

12 *Eorum, qui conformitatem ſeculi, & ſociorum male cauſantur, contemptibilis excuſatio refellitur, ac reprobatur.*

13 *Eorum itidem, qui optime, & uerè aliquid cauſantur, excuſatio uenuſtè, & gratè admittitur.*

14 *Qualem pœnam inconſtantes omnes, tum religioſi, ac clerici tum ſeculares luere merito debeant, ex diris Dei æquiſſimi minis, facile conijci poteſt.*

INcōſtantię. Primo, ponenda eſt diſtinctio. Secūdo, cauſæ. Tertio, effectus. Quarto, ſigna. Quinto, reſponſio cum reprobatione. Sexto, pęna.

¶ Quantum ad primum, inconſtan- Ar.1.
tiarum quædā eſt in corde & corpore,
quædam in corde ſolo.

¶ Prima quotidie ad oculum patet, 1
in omni exteriori ornamento, ſiue capillorum, ſiue veſtimentorum, illorum (videlicet) de quibus Seneca Rethoricę ſuę libro 4. Ad noua (inquit) homines currunt, adeo ut quicquid inſolitū eſt in turba, notabile ſit.

¶ Secunda in his abſconditur, qui cū carcerum clauſuris, vel (profeſſionibus) uel alijs reſiſtentibus impedimentis, ſoliditati, quam in exteriori inuite oſtendunt homine, leuitate uenti, quam interius præſeferūt, obuiare nō poſſunt, de quibus beatus Gregorius ſuper Ezechiæ. Omel, 10. Semetipſum (inquit) abnegat, qui mutatus ad meliora incipit eſſe, quod non erat, ſed quoſdā uidimus habitum, non animum mutaſſe, ita ut religioſam ueſtem ſumerent, ſed ante acta uitia non calcarent, iræ ſtimulis fortiter agitari, maliciæ læſionē ferueſcere, de oſtenſis bonis ſuperbire, præſentis mundi lucra inhianter quærere, de ſolo exterius habitu ſanctitatis fiduciam habere.

¶ Vtriuſque autem inconſtantiæ cau Ar.2.
ſę multę ſunt, quarum una eſt falſitas,
quia ſicut opus non eſt cōſtans, quod Exēplū.
ſuper falſum fundatur fundamentum.
Tale namque opus faciliter a dextera 2
ad leuam, & econuerſo agitur, ſicut ar-
bor debilis in radicibus. Sic uir du- Exēplū.
plex animo, inconſtans eſt in omnibus
uijs ſuis. Iaco. 1.

¶ Secunda eſt ſtulticia, quia ſicut luna, ita ſtultus, ut luna, mutatur (Eccleſiaſt. 27.) de cogitatione in cogitationem, de deſiderio in deſiderium, de opere incepto ad nouum incipiendum, antequàm primum perficiatur, quia

quia (teſte Seneca.) Stulto nihil eſt conſtans, nihilque diu placet.

¶Tertia cauſa, & inconſtantiæ mater eſt impatientia, qua quis impatienter ſuſtinet illa, quæ in propoſito, vel ſtatu, uel opere aduerſantur, ex quo ſequitur, ꝙ in nullo ſtatu propoſito, uel opere ſe uoluntate conſtantiam habet, quia dum in quocunque tali aduerſa inuenit, quæ impatienter fert, alia quærit propoſita loca, uel ſtatum, in quibus non eſt tedium expertus, tanquam tedij inuenti, & experti fugam, & remedium, cum in ſtatu ſuo, quem inexpertus lucentem uidebat, ſine tedijsque eſſe credebat. Tertia impatiens inuenit inopinata, de ſtatu ſuo non cõtentatur. Et ideo ſtatum alium affectat, & quærit, cuius pulchram exterius uidet apparentiam, ſed interiora inexpertus eſt tędia, quæ cum expertus fuerit, ita affectus fertur de ſecundo in tertium, de tertio in quartũ, ſic deinceps uſquequo illius inconſtantiam, mortis uicerit conſtantia, ſicut de primo ſtatu ferebatur in ſecundum.

3 ¶Exponit ad hoc exemplum Boetius de diſciplina ſcholarium, de quodam, quem ab effectu filium uocat inconſtantiæ, quaſi modo, quo ſequitur, hic à parentibus ad ſcholam poſitus, de ea ad eoſdem rediens, ſe de ſtatu illo plus nolle aſſeruit, quia forſitan ibi verberatur. Mercationi ergo, ſicut elegit, expoſitus, periculaque terræ, & maris, quæ talibus contingunt, expertus, idem de illa aſſeruit arte, iterum, & propria electione militiæ expoſitus, uidensque ictus, quos ſuſtinet, & pericula, quæ imminent in bellis, & huiuſmodi, illam etiam vitã refutauit, ſic etiam de aſtrologia, quia nimis uigilare oportuit. Sic etiam ſatiatus, & attediatus fuit de vxore ſua, aliam uidens plus placentem, uidensque omni arte, uel ſtatu tędia, quæ impatienter ſuſtinuit, dixit, ſe nolle hominem eſſe, quia in omni hominum ſtatu tędia inuenit, uel timuit inuenire. Sic illi, qui impatienter tędia tolerant in uno loco, uel opere occurrentia, nunquam in aliquo loco, uel opere conſtantes erunt, quia in omni loco, & opere tędia inueniẽt. Non ſic uirtuoſi exemplum ſequẽtes bonorum, de quibus cum in maximis eſſent aduerſitatibus, dicitur. (1.Mach.2.) ꝙ Mathatias, & filij eius conſtanter ſteterunt.

Exẽplũ.

4 ¶Quarta cauſa, & conſtantiæ mater, eſt mala, & inordinata uoluntas, diuerſimode tamen in diuerſis, quia in hominibus, qui ſui iuris ſunt, in ſęculo remanentibus, totius, inconſtantiæ cauſa in ornamentis, & capillaturis, &c. Eſt uoluntas, & appetitus curioſitatis, & ſingularitatis, & uanitatis, ex qua accidit, ꝙ nullus modus in talibus eis diu placeat, quia ex quo illud, quod ſingulare, & curioſum, utpote raro viſum, in principio fuit incipit eſſe à multis uſitatũ, & uiſum, incipit eis diſplicere, quando ceſſat ſingularitatis, & uanitatis cauſa, & hominum admiratio propter quę in principio placuit, ex quo accidit, ꝙ nouam excogitant curioſitatem, ut de nouo homines ſuper ſe admirari faciant.

¶Totius uero inconſtantiæ cauſa in illis (quo ad cupiditates & acquiſitiones) quòd nullæ diuitiæ, uel ſtatus, uel terra, uel officium eis diu placeat, eſt illorum uolũtas inſatiabilis, ex qua ſequitur, ꝙ illud acquiſitũ, in quo ſine maiori cupiditate, quam antequã illud haberent, perſeuerant ſemper, ſiniſtrè cogitant, iudicantes ſe illo habito ſatis habere, tanquã nihil reputãt, & à priori uoluntate, tanquam inconſtantes recedunt, ſemper maiora cupientes (ſicut patet.A.17.5.) Et hæc eſt cauſa, quare apud eos in peccato omnia conſtant. (Col.1.) Apud quos ſolius peccati conſtantia habetur.

5 ¶In his uero, qui ſui iuris, ex profeſſione, eſſe nõ deberent, totius incõſtantiæ cauſa, & mater, eſt propria, quam retinuerunt, & reacceperunt, uoluntas, nihil quippe hominem in propoſito, uel loco, uel ſtatu inconſtantẽ facit, niſi aliquid, quod ſuæ uoluntati ad plenũ nõ ſatisfacit, uel aliquid, quod ſuæ uoluntati contrariatur, & diſplicet.

¶Ad

¶Ad hoc ergo, ꝙ inconſtantia in aliquo oriatur, duo concurrunt, uoluntas, uidelicet, & diſplicētia, quo totam uoluntatem ſuam in manu poſuerunt ſuperiorum, & uoluntate illorum, nulla eis retinentes, in omni loco, & ſtatu, in quibus ſemper à ſuperioribus ponuntur, conſtantes erunt, quia cum nullam habeant uoluntatem, nihil fieri poterit præter illorum uoluntatem, & per conſequens nihil eis diſplicebit, de hoc, quod contra illorum non ſit voluntatem. Et ſic dixit quidam antiquus, & ualens religioſus, ꝙ nunquam fuit contra eum ordinatum aliquid, uel poſitum contra eius uoluntatem, quia illum ſequebatur, qui ait, pater nō mea, ſed tua uoluntas fiat. Et Iob etiam, qui ait, ſuſpendium elegit anima mea, (Iob 7.) qui ſicut res, quæ ſuſpenditur, faciliter cedit impellenti, nullumque alium habet motum, præter motū impellentis, ſic uoluntas religioſi nullum alium motum habere debet, præter motum impellentis, & tunc nunquam impellenti reſiſtet, nec contra eum murmurabit, quia nihil, quod contra eum ordinatum eſt, ipſum grauat. Sic ſancti conſtanter mouebantur ad omnia opera dura, & etiam tormenta ſuſtinenda per motum ſpiritusſancti, qui omnes in uno admonet, dicens, conſtans eſto Paule. Actuum 23.

Exemplum.

Exemplum.

6 ¶Illi uero, qui propriam retinent voluntatem, in omni loco inconſtantes erunt, quia in omni loco diſplicentiā inuenient. Quia cum uoluntas ſuperioris, & uoluntas illorum non ſit in facto omnino eadem, oportet ꝙ ſit in aliquo diuerſa. Sed diuerſa, uel contraria uoluntas, cauſa eſt diſplicentiæ. Ex hoc enim, ꝙ uidet uolūtatem ſuperioris, ſuę uoluntati aduerſari dolet. Cum vero hoc in omni loco cōtingere oportebit, quia in omni loco diuerſę uoluntates, diuerſas habēt affectiones, ſequitur, ꝙ omnis loc⁹ tali diſplicebit, & ſic ſemper inconſtans erit: Quod pulchrè quidē fingitur exēplo de quodā, ꝗ inueniſſe fertur lapidem quadratum, in

Exemplum.

cuius ſuperiori parte ſcriptum erat, latus meum doleo, ideo uerti uolo, verte, & inuenies. Quem cum ad omnē latus uertiſſet, in omni parte eadem inuenit ſcripta uerba. Et ſic ſi illum tam diu reuoluiſſet, quamdiu illa uerba inueniſſet, nūquam à reuolutione ceſſaſſet. Et ideo cum ex omni parte idem inueniſſet, non obſtante ꝙ diceret, verte, & inuenies, reuolutor tamen illum reuoluere ceſſauit. Sic nonnulli inuenientes in uno, quod propriæ, quam malam habent, contrariatur uoluntati, procurant, & ſcribunt ad illos, quorum intereſt, latus meum doleo, tali uel tali de cauſa, uerti uolo ad alium locum, uerte ergo & inuenies, ꝙ ibi bene, & pacificè me habebo. Sed ſi eum uertat, amoueat, & reuoluat, ad quemcunque uoluerit locum, ſemper eandem ab eo habebit Scripturam, & clamorem, cuius cauſa eſt, quia cęlum, & non animum mutat.

¶Et pro tanto congrue reſpondiſſe legitur, Socrates cuidam quęrenti, quare peregrinationes, & locorum mutationes ei minime ualerent, cum nihil per hoc proficeret, quid (inquit) miraris tibi peregrinationes nō prodeſſe? cum te conferas tecum, prēmit enim eadem cauſa, quę expulit, ideo terrarum nouitas non poteſt prodeſſe. Ideo fuga te non iuuat, quia tecum fugis, onus animi deponendum eſt, antequam tibi vllus placebit locus, uadis huc, & illuc, ut pondus excutias, quod iactatione fit incommodius, quia ſicut in naui onera immota minus urgent, mota uero & inæqualiter deuoluta, partem in quam decumbunt, immergunt: ſic ęgrū motione cōcutientis animum. Ideo Seneca tales hortatur epiſtola 29. dicens. Animum non zelum mutare debes, (ut ait poeta) aliter ſequuntur te quocunque ieris uicia, ubi uero uicia ſequuntur, ſtabilitas non erit, nec quies, qua ſicut ubi in pede eſt ſpinarum punctio, ibi eſt dolor, & inquietudo, ita ubi eſt zelus, & contentio, ibi inconſtantia. Ia. 3.

Exemplum. 7

Exemplum.

¶Ex

Art. 3. ¶Ex prædictis uero incõſtantię cauſis, in his, qui ſui ſunt iuris, duplex ſequitur effectus, & exterior oſtenſio; In quorum uno ſimijs, in aſio Iudæis, aſſimilantur.

8 ¶Primum patet, quia ſicut ſimia, quod uidet alios facere, facit, ita inconſtantes aliarum terrarũ gentium ſimiæ quicquid illos nouitatis facere uident, facere nituntur, quibus competit illud, quod ſcribit Gerardus Cambrenſis in itinerario ſuo. Gens (inquit) non minus animo leuis, quàm corpore, gens in omni quidem mobilis actione, ſed in malo pionacior, nullius nempe rei, pręter inconſtantiæ ſolius conſtantiam habet, nulla in eis fidei, uel ueritatis reuerentia, quæ non ſolum in ſerijs, & neceſſarijs, uerum in ludicris omni ferè uerbo dextrę manus protenſione fidẽ gratis effundere conſueuerunt. Et ſicut arundo uento, uel tempeſtate ſuperueniente ſe inclinat, & iterum ſe erigit, & alia tempeſtate ex alia parte ueniente, ad aliam ſe inclinat partem. Sic illi modo uni, quem dominari uident, uel cuius dominium timent, capita inclinant, eique manus protendentes iurãt fidelitatem vſque ad mortem, promittentes, ꝙ uerius iurarent, ſi uſque ad tempeſtatem ex alia parte ſurgentem in iuramẽto includerent, quia ſiue hoc iurent, ſiue non, ſic tamen erit.

Exemplum.

Exemplum.

9 ¶Secundum patet, quia quod de peſſimis Iudæis ſcribitur. (2. Machab. 4.) quòd, uidelicet, patrios honores nihil habentes, grecas glorias optimas arbitrabantur, & eorum inſtituta ęmulabantur, ac per omnia eis ſimiles eſſe cupiebant, quos hoſtes, & peremptores habuerant, pulcherrime eis cõpetit, quia ipſi aliarum gentiũ ſequuntur ritus, & nouitates, quæ (quantũ poſſibile eſt) illorum ſunt peremptores, & terrarum inuaſores, qui illos nec diligunt, nec ritum illorum recipere, aut nouitates ſequuntur. Illi uero, qui ſui iuris non ſunt, in effectu inconſtantiæ, cuidam fontu aſſimilantur, ad radicem montis Olimpi, de quo ſcribitur, quod per ſingulas horas ſuum mutat ſaporem; & ſic in utriſque inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum. (Sapiẽ. 4.) id eſt, uelociter uertit. (Nota S. 14. 8.) Quæ quidem uelox uerſio primo vacuitatem mentis, ſecundo elongationem ſignat à Deo.

¶Primum patet, quia ſicut continua, & facilis arundinis agitatio, interiorem ſignat uacuitatem, ita uelox propoſiti mutatio uirtutum in interiori homine nuditatem, & cordis ſignat infirmitatem. Vnde Seneca. Ecce vagaris de loco ad locum, inquietaris, ægri animi eſt iſta iactatio. Artic. 4. Exemplum. 10

¶Ad idem Auguſtinus, quem allegat decr. di. 41. c. vlt. dicens, in compoſitio enim corporis (ut Auguſtinus ait) qualitatem mentis indicat. Vnde hiſtoriographus, gloſa. i. poeta, Saluſtius, Cum eius, ſcilicet, cantilenæ mutabilitatem deſcriberet, cuius conſcientia ex ita. i. excitata, vel excæcata curis mentem uaſtabat, inter cętera hoc etiam notabile indicauit, inceſſus eius modo citus, modo tardus. Quibus beatus concordat Gregorius dicens, qui ſtatũ mentis perdidit per motionis inconſtantiam, fluit, atque exteriori mobilitate indicat, ꝙ natura interior, firma radice non ſubſiſtit. Vnde Seneca. Inconſtantis animi eſt diſcurrere, & locorum uarietatibus inquietari.

¶Secundum etiam patet, quia ſicut velocitas, & motus ſtellarum elongationem illarum à polis ſignificat, quia ille, qui plus polo immobili appropinquat, minorem faciunt circulum, minuſque mouentur, ita illi, qui in uita & moribus plus Deo appropinquant in mobili, conſtantiores ſunt in bono. Illi uero ꝙ plus ab eo diſtant, magis in interiori, & exteriori homine ſit mobiles. 11 Exemplum.

¶Et eſt exemplum ſenſibile de utriſque, in axi, & rota, in quibus uidetur, ꝙ pars rotæ, quæ plus axi, vel rotæ appropinquat, centro in morem habet motum, quia in mouendo minorem facit circulum, ita in propoſito illi, qui in uitę pfectione plus Deo, ꝙ eſt quaſi Exemplum.

centrum totius uitæ ,& medium immo
bile,quod,ut oſtenderet,in medio,fuit
animalium,diſcipulorum & latronum,
cuius duo poli ſunt,deſiderium gaudij,
& timor ſupplicij , circa quæ rota, ſeu
circumferentia fortuna eſt uitæ,in qua
rota,qui plus Deo appropinquat , min'
tribulationibus turbatur (ſicut oſten-
ſum eſt.C.5.56.)uel uanitatibus,& pro-
prijs uoluntatibus mouetur,quia Deus
in medio eius non commouebitur ,
(in Pſal.45.) Qui uero ab iſto centro
totaliter per peccatum diuiduntur,om-
ni tribulatione, tentatione,& uanitate,
& propria uoluntate mouentur , ſicut
puluis,& palea à grano ſeparata,qui ve
ro uanitatibus multum elongantur,li-
Exemplum. cet non totaliter adhuc diuidantur,ha-
bent tamē magnum in ſęculi anguſtijs,
& terrenis cogitationibus in uita mo-
tum , quemadmodum rotæ conferen-
tia. Et ſic intelligi poteſt illud Eccl.33.
Præcordia fatui , quaſi rota curri ,
ingredere ergo in medio rotarum .
(Ezech.10.)quia optimum eſt gratia ſta-
bilire cor.(Heb.vlt.)Cōtra omnia mala
& incōſtantias,q̄ numerantur.(Sap.14.)
Furtum,fictio,infidelitas, turbatio, tu-
multus,animarum inquinatio, nuptia-
rum inconſtantia,mechia,&c.
Art. 5. ¶Ab iſto autem inconſtantiæ uicio
excuſant ſe quidā male,quidam bene .
Male ſe excuſant , qui magnam in ue-
ſtibus,& omni exteriori homine oſten
dunt inconſtantiam . Aſſerentes ſe hoc
12 Exēplū. facere,ut ſęculo,& ſocij,ſe conforment.
(Nota contra tales.O.7.11.)Tales enim
fatuo aſſimilantur, qui cum latronibus
ad ſuſpendium , ratione ſocietatis pro-
perabat.Quando enim mundo ſe in ta
libus conformant , non contra mundū
pugnant,ſed à mundo pigri ſine victo-
ria vincuntur . Sicut enim à diabolo,
uel carne uictus peccat . Ita qui mun-
do , quando tamen in generali indici-
tur bellum hominibus in prædicando,
quid mundi nomine cenſetur,ignorāt,
tamen in ſpeciali,quando mundi uidēt
vanitates,contra quas vel pugnant, uel
ab eis uincuntur, in facto eius pugnas
intuentur, quas ſicut carpugnas uince-
re tenētur . Si philoſophi naturali ui-
cti ratione ſeipſos uincebant,ſicut dicit
policraticon l.8.c.7.ꝙ Demoſtenes pręl-
iatus eſt cum rerum natura , & uictor
abijt , malignitatem eius pertinaciſſi- 8
mo animi robore ſuperando , itaque
alterum Demoſtenem natura,alterum
induſtria eſt enixa. Quanto magis etiā
Chriſtiani mundum uincite,in quo de-
bilior eſt pugna . Et nolite conformari
huic ſęculo. Rom.12. Sed fugite eam,
quæ de mundo eſt concupiſcentiæ cor-
ruptionem , ſecundi Petri 1.(Sicut pa-
tet.C.13.5.)
¶Alij uero bene ſe excuſant, ſicut il- 13
li,qui quādoq; uagi reputātur, & incō-
ſtantes,eo ꝙ ſicut Petrus ad Corneliū ,
Philippus ad Eunuchum , Auguſtinus
ad Anglicos , Iſraelitę ad terram San-
ctam, gratia prędicationis ad infideles
diſcurrere , & pro Chriſto ad Barbaras
nationes peregrinari nolunt, qui enim
hos notat , quare omnes Apoſtolos, &
ſpecialiter Paulum , qui quaſi per totū
mundum diſcurrebat, non notant. Sed
uidetur,ꝙ idem accidat nunc illuc ire
nolentibus,& impedientibus , ꝙ quan-
doque Iſraelitis accidit,& Ægyptijs ,
quia ſicut Iſraelitis uolentibus ire in
deſertum , ut ſanctificarent Deo (ſicut
patet.Exo.5.) Ægyptij eos detinebāt,vt Exemplum.
ædificarent domos , & colligerent pa-
leas,ita iſti, ut colligant braſium,& mix
tilionem ab his qui irritauerūt , aſcen-
dentes in mare,mare rubrū(in Pſ.105.)
Et qui ueritatem Dei in iniuſtitia deti-
nent.(Rom.1.)contra quos tamen quā-
doque in magna ſtabunt conſtantia. Sa
pien.5.Nota.P.3.9.
¶Pœna uero inconſtantium , & pe- Art. 6.
riculum oſtenditur in parte Sopho.1.
vbi Deus talibus minatur , dicens , ui-
ſitabo ſuper principes , & ſuper filios
regis , & ſuper omnes , qui induti
ſunt ueſte peregrina . Quod uerbum 14
non ſolum de clericis intelligi poteſt ,
qui ueſtem induunt in colore , uel
forma nimis ſęcularem , ad quos epi-
ſcopus dicere deberet , uiſitabo , &c.

Sed

Sed etiam de ſecularibus, qui ueſtium formas frequenter mutant, ut uanis hominibus, & alijs nationibus ſe ina niter conforment, quos Deus, uiſitat in terra propria, nimijs gladijs eos occidendo, & in terris aliorum turpiter capiendo, & captio timorem incutit viſionis maioris, dicens, & erit vlulatus, & planctus, quando (ſcilicet) in infernum cadent, non propter ueſtem, vt vere aſſerunt, in qua non eſt peccatum, ſed propter inconſtantiæ peccatum, quod interius figitur: ꝓpter hoc enim tunc cadet, quia ſi ille qui non eſt firmus in ſella, ſed equitãdo, quaſi ebrius ad omnem partem mouetur, non poterit forti aduerſarij impulſui reſiſtere, quia cadet. A fortiori ille, qui non eſt firmus, & conſtans in mente, & uita, non poterit impulſu diaboli firmiſſimo in morte reſiſtere. Qui ergo nunc ſtat, uideat, ne tunc cadat. 1. Corin. 10.

¶ Infirmitas. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Infirmitas quippe gemina eſt: altera, animæ, & altera corpori uendicatur. Anima enim ipſa malis ſuis ualetudinibus, ac imbecillitatibus ſæpius dinexatur, atque laborat, perinde ac corpus pluribus infirmitatibus hinc, & illinc agitatur, & angitur.*

2 *Rationibus, & auctoritatibus, tum noui, tum ueteri teſtamenti probare enititur, quod corporales ægritudines à ſpiritualibus emanant, atque naſcuntur.*

3 *Deus homines mala ualetudine ſæpenumero infici, & torqueri quatuor ex cauſis permittit.*

Primo, ut ab ægrotorum anima deteſtanda flagitia amoueantur, & expellantur.

4 *Secundo, ut ægritudinum ui, ac pulſatione ei animæ caſtrum reſeretur, ac pateat.*

5 *Tertio, ut tunc ægros homines multa, quorum ualentes obliuiſcebantur, opportunè edoceat.*

6 *Tandem Deus infirmitates in homines improbos aliquando mittit, ut is qui ſanus & ſtrenuus per Dei uiam incedere torpet, ac ſegniter deſiſtit, ægritudinum ictibus dinexatus, uelocius, ac robuſtius, impiger progredi uelit.*

7 *Infirmitates, quibus ſæpe ſæpius laboramus, Deum nos uehementi, ac ſollicitiori amore proſequi, clare demonſtrant.*

8 *Aegritudines nobis tres potiſſimum utilitates afferre uidentur.*

Primo etenim peccatorem à peccatis purgari, & iuſtum magis lucere faciunt.

Secundo valetudines aduerſæ, Diabolum, Mundum, & Carnem qui animæ acerrimè obſunt, languere faciunt.

9 *Diabolum, Mundum, & carnem binas habere manus concinnè exponitur.*

10 *Tertio infirmitas huius mundani æquoris portus exiſtit.*

11 *Quamplura ſanctorum exempla adducuntur, qui multos ob utilitatem ægritudinis ſanare, ac curare noluerunt.*

12 *Omnis infirmitas tolerabilius ſufferenda eſt, quia medelam à Medio ægros mirificè diligente ſcienteque ac uolente præſtitam eſſe cenſetur.*

13 *Tenentur Medici ex eccleſiæ decreto, ſub pœna Anathematis infirmos admonere; ut prius ſacerdotes accerſere faciant, quàm eos uiſere, & accurare aggrediantur.*

14 *Quicquid ægrotis animarum Medici & amici alloqui, & ſecum agere debeant lepidè demonſtratur.*

15 *Quatuor ſunt, quæ homines ex hac uita migrantes commouere ac exagitare ſolent, contra quæ quatuor etiam conſolationes tunc animam ſpirantes capere ſolent.*

Primum eſt peccatorum recordatio, contra quam illorummet delictorum confeſſio, & ſatisfactio ſolatium eſt.

Secundum

Secundum mortis amaritudo eſt, contra quam hominem morientem breuioris mortis cogitatio, illiusque emolumētum non parum confirmat, & ſolatur.

16 *Tertium, quod decedentes perturbat, ſociorum carentiam eſſe uidetur: contra quam multa ſunt, quæ tunc illos hac ſollicitudine leuare poſſunt.*

Quartum autem quo animam exhalantes exagitantur.

Iudicis formido eſt: contra quam magnæ eius conſolationi, ac uoluptati domini noſtri miſericordia eſſe debet.

17 *Homines ægros piè uiſentes tria ſibi cōmoda pariunt.*

Primo namque Deum emolliunt atque placant.

Secundo nonnullis exemplis oſtenditur, illos, qui infirmis opitulantur, ſeipſos à malis tueri, ac præſeruare.

Tertio, ſecuriores, et alacriores ad Iudicis thronum poſt mortem accedent.

18 *Quamplura ſanctorū Patrum exempla afferuntur, quibus blandè, & uenuſtè allicimur ad obſequendum ex charitate proximis male habentius, & ægrotantibus.*

19 *Incuſantur, & uehementer ſuperbiæ, ac immanitatis inſimulantur hi, qui ægris obſequia aliquando præſtare, eoſque uiſere dedignantur, & aſpernantur.*

20 *Exemplo per bello exponitur Deum pro ægrotantibus omni ſtudio, & corde orandum eſſe.*

INfirmitatis.

Primo, oſtenditur diſtinctio. Secūdo, corporalis infirmitatis cauſa. Tertio, Dei ipſam immitētis intenrio. Quarto, q eſt ſignum diuinæ dilectionis. Quinto, utilitas. Sexto, quod eſt patienter tolletanda. Septimo qualiter infirmum uiſitans, ſe ad ipſum habebit. Octauo, uiſitantium, & miniſtrantium vtilitas. Nono, q pro infirmis eſt inſtanter orandum.

Art. 1. 1

¶Quantum ad primum, infirmitatum alia animæ, alia corporis, habet nanque anima ſuas infirmitates, & debilitates ſimiles infirmitatibus, & debilitatibus corporis, ſicut patet primo de ſuperbis, quorum infirmitas phreniticis aſſimilatur, atque dæmoniacis, qui nullis ſubeſſe pro poſſe volunt, uel vinculis teneri. Sed omnes in circuitu moleſtant, & uexant, de quibus Iſaiæ 14. Infirmata eſt altitudo uirorum, & terra interfecta eſt ab habitatoribus ſuis. Exemplum.

¶Secundo idē patet in cupidis, quorum infirmitates hydropicis aſſimilantur, qui congregant potum in malom ſuum. (Eccl. 5) Eſt alia infirmitas, quā uidi ſub Sole, diuitiæ congregatæ in malum domini ſui, &c. Exemplum.

¶Tertio patet in his, qui ſunt carnalibus dediti uoluptatibus, quorum infirmitas ſimilis eſt infirmitati Lethargicorum, & Sodomorum, qui in ijs lætantur, quæ mortem adducunt, quorum tamen lætitia breuis erit, quia iuuenes eius ī infirmitate cadēt. (Iſa. 40.) Ad infernum (uidelicet) dum iuuenes ſunt, plus in talibus lætantur. Exemplum.

¶Ex iſtis uero ſi cito ſanati non fuerint, cito plures ſequuntur infirmitates. ſicut ex una corporali, plures aliç ſequuntur infirmitates. Si uero ſanatæ fuerint, cum maiore tamen timore in poſterum ſemper uiuendum eſt, quia ſicut poſt infirmitates corporales, quantumcunque homo ſit inconualeſcendo, tamen debilitas, & quædam iterum cadendi facilitas in eo diu remanet. Exemplum. Ita in propoſito, ſicut lignum extinctum minus igni reſiſtit, quàm aliud nunquā inflammatum. Talis ergo etiā conualeſcēs dicere poteſt, illud Tren. 1. Infirmata eſt uirtus mea. Exēplū.

¶Ex hoc illis conuenit, qui perfecte ex toto corde non conualuerunt, fugientes omnes pręcedentes illicitas ſocietates, & occaſiones, ad malum inclinantes. Eſt enim de talibus, ſicut de illis, quorum oſſa fracta non ſunt omnino ſanata, uel ſolidata, de quibus Exēplū.

bus uerificatur, illud Ezech. 34. Quod infirmum erat, non conſolidaſtis. Sic ergo oportet fracturam bene conſolidari, & uulnus ex toto ſcrutari, & ſanare, ita oportet uulnus cordis, oris, & operis, contritione confeſſione, & ſatiſfactione, perfecte ſanati, ab illo, qui per confeſſorum miniſterium ſanat omnes infirmitates, & redimit de interitu uitam, in Pſal. 102.

Ar. 2. ¶Aliter ex iſtis infirmitatibus ſpiritualibus nõ ſanatis, infirmitates ſequentur corporales, quia ſtante cauſa ſequentur effectus, ſed infirmitates ſpirituales ipſius uidelicet animę cauſant infirmitates corporales. Ergo ipſis non ſanatis, iſte ſequentur. Quod autem infirmitates ſpirituales corporales cauſent infirmitates, patet tam ratione, quàm auctoritate.

¶Ratione enim ſequi uidetur, ꝙ illi, qui deordinati ſunt, quo ad Deum, in ſe deordinatas habeant qualitates, & paſſiones, & elemẽtorum compoſitiones, præterea. G. 5. 18. oſtenſum eſt, ꝙ infirmitates corporales ex gula proueniunt, ſed gula eſt peccatum, ergo, &c. Hoc etiam dicit Scriptura ꝙ in multis eſcis erit infirmitas. (Eccleſiaſtici 37.) idem auctoritate patet tam ueteris teſtamenti. (Deuter. 28.) Vbi inter cętera mala, & pęnas, quæ Deus per Moyſen ſua promittit frangentibus mandata, pęnam adiungit infirmitatis, dicens. Percutiat te dominus egeſtate, febri, &c. quàm etiam noui. Ioan. 5. Chriſtus ſanato præcipit, ne amplius peccaret, ne deterius, ei contingeret, innuens quod præcedentis infirmitatis peccatum cauſa fuit, quod reaſſumptum grauiorem cauſaret. Ergo ante corporalem conualeſcentiam, neceſſarium uidetur, ꝙ peccatum confiteatur (ſicut oſtenſum eſt. C. 6. 2.) Et ſicut neceſſarium eſt, quod ante confiteantur, ita neceſſarium poſt conualeſcentiam, quod à peccato ſe cuſtodiat, ne dum in peccato cadit, infirmitatem reuocet. Quid enim mirabile, quod infirmitas multis tam frequenter redit? qui poſt adeptam ſanitatem, tam ingrati ſuo medico Chriſto exiſtunt, ſicut patet. T. 5. 20. cum ſequentibus.

¶Et quod ex parte noſtra, peccatum infirmitatem cauſat, quæ tamen à Deo ſine cauſa non mittitur, licet ab homine cauſa ignoretur. 7. quæſtione. 1. cum percuſſio. Sicut patet. T. 5. 62. Ideo congruum uidetur Dei inueſtigare intentionem infirmitatem mittentis, ſicut inueſtigari poteſt cauſa in ſuo effectu. Effectus autem infirmitatis in aliquibus eſt quadruplex primo quia peccatum expellit. Secundo Deum caſtrum animæ intrare facit. Tertio hominem in multis erudit. Quarto ad Deum uelocius currere facit, ex quibus perpenditur, ꝙ prima Dei intentio, eſt peccatum de anima infirmi expellere, ſicut mater manum filij aduſtam ad ignem tenet, ut calor ignis calorem expellat aduſtionis. Hoc ſciens abbas Macharius (in ui. pa.) quendam inſanitate fornicationi deditũ, ĩ infirmitate ad ſe uenientem ſanare recuſauit, cum multos ſanauit, ſciens, ꝙ infirmitas grauis ſobriam facit animam. Eccl. 31. Ar. 3. Exemplum. Exemplum.

4 ¶Secunda Dei intẽtio eſt, ut ſibi animæ caſtrum aperiatur. Ad cuius aperitionem agit, ſicut Rex agit circa caſtrũ ei rebellans, in parte debiliori ipſum obſidet, & ex parte illa illud capere nititur, pluresque inſultus ex parte illa caſtro facit, & ex illa parte caſtrum capit, quod ex alia parte nullo modo caperet, ſic omnino operatur Deus erga nos, tam in opere conuerſionis totius eccleſiaſticæ multitudinis, quàm in opere conuerſionis unius peccatoris, in tota nanque populi multitudine una pars fuit, quaſi fortis huius ſęculi, (uidelicet) potentes, nobiles, diuites, ſapientes, prudentes, & huiuſmodi. Alia uero fuit, quaſi debilis, pauperes (uidelicet) ſimplices, idiotæ, & illiterati. Sic enim Paulus partes iſtas ordinat. (1. Corin. 4.) dicens, uos nobiles, nos autem ignobiles, uos fortes, nos infirmi, uos prudentes, nos ſtulti, uolens ergo Deus totam multitudinem ad ſe conuertere, Exemplum.

uertere,omniumque animarum caſtrũ
capere,à parte incępit debiliori, quãdo
infirma mundi elegit Deus,ut confun-
dat fortia.1.Corin.1.

¶Quia illis captis,& ad ſe conuerſis,
apud mundi æſtimationem fortes con-
fundit,dum illos ad ſe etiam per infir-
morum miniſteriũ, & prædicationem
conuertit.

¶Cuius etiam operis ſimilitudinẽ,
quotidie in conuerſione tenet peccato-
ris,in quo duæ ſunt partes,una(uideli-
cet) ſanitatis,alia infirmitatis. Volens
ergo miſericors Deus peccatorũ corda
ad ſe conuertere, ex parte infirma eis
5 inſultus facit,quot nanq; infirmos pun
cturis tangit,tot eis tela iaculatur, quæ
cum ſentiũt,ei miniſtris q; ſuis aperiũt,
dicentes,feſtina,quęre ſacerdotem,iura
pete eccleſiaſtica,qui in ſanitate ei nun
quam aperirent, nec miniſtros ſuos pe
terent, immo potius uellent, ꝙ extra
oſtium,quàm intra portã eſſent,ſed or
dinante Deo,qui ſibi, ſuiſque celeriter
uoluit. Multiplicatę ſunt infirmita-
tes eorum, poſtea accelerauerunt in
Pſal.15.

Exẽplũ. ¶Tertio ut hominem in multis eru-
diat, librumque conſcientiæ diu non
uiſum,& ideo oblitum,reſpicere faciat.
Eſt enim de multis in ſanitate,ſicut de
pueris in autumnis, & feſtiuis, quia ſi-
cut talibus temporibus, nihil de libro
curant,uel magiſtro,ita nec iſti de Deo,
vel de libro conſcientiæ, ideo alijs die-
bus à magiſtro durę uerberantur,ut li-
bros reſpiciant, & lectionis recorden-
tur, quod & coacti faciunt. Sic Deus
tales infirmitate uerberat, cuius uerba
dum ſentiunt,ad librum recurrunt con
ſcientię, quia dum infirmitas pungit
extra, conſcientia pungit intra. Et ideo
tunc ad Deum, & librum conuertun-
tur.(Pſal.31.) Conuerſus ſum in ęrum-
na mea, dum configitur ſpina, magi-
ſtrumque petunt, qui eos in libro illo
plenius informet, confeſſorem (uideli-
cet(& ſic in illo libro, & in cognitio-
ne ſui ſola uexatio dat intellectum.
Iſaiæ 28.

¶Quarto infirmitatem mittit Deus, 6
ut ille,qui in ſanitate ambulare, in uia
Dei pigreſcit, quandamque in hoc de-
bilitatem fingit(ſicut animal pigrum)
fortius,& potentius uadat,ſicut animal
ſtimulatum. Sicut enim animal, quod
quandoque non ſtimulatum in luto
iacet,uel pigre vadit,ſtimulatum de lu-
to ſurgit, potenterque uadit, & feſti- Exẽplũ
nanter,ita nonnulli, qui in ſanitate nõ
ſtimulati, pigri ſunt ad opus bonum,
in lutoque iacent peccatorum,infirmi-
tate ſtimulati, de luto ſurgunt, confi-
tendo,reſiſtendo, eleemoſynas dando,
& alia bona opera faciendo, & multa
promittendo, potentes fiunt, quorum
quilibet poteſt dicere cum Paulo. (2.
Corinth. 12.) Quando infirmor, tunc
potens ſum. Nam uirtus in infirmi-
tate perficitur, ſicut de facto in illis pa-
tet. Nota plura, quare Deus infirmi-
tates, uel tribulationes mittit tam bo-
nis, quàm malis. T.5.articulo 8. per
totum.

¶Ex his omnibus patet, ꝙ infirmi- Ar.4.
tates à Deo miſſæ ſignum ſunt diuinæ
circa nos ſollicitudinis, & dilectionis
magnæ. Maximè enim diuitiæ miſe-
ricordię iudicium eſt, ꝙ ita diligenter 7
nos erudit,& ſtimulos,pœnaſque, quas
æternas meruimus in temporales com
mutat infirmitates, quantum ad illos,
qui ſub illis corriguntur. Sicut ergo,
qui ſuis deſiderijs malis,in hoc mundo
impunè ad tempus dimittuntur, time-
re poſſunt, ꝙ à Deo derelinquuntur,
(ſicut patet. T.5.12.) Ita illi,qui infir-
mantur,cogitare poſſunt, quòd à Deo
amantur, pro quorum quolibet Deo
dici poteſt. Ecce, quẽ amas infirmatur.
Ioan.11.

¶Hac nanque conſideratione motus Exẽplũ.
fuiſſe uidetur heremita (in uita patrũ)
qui quia uno anno infirmitatem euaſe
rat,quam ſingulis annis habere conſue
uerat,Deo conqueſtus fuit, quòd eum
obliuioni tradidiſſet,dixit namque, tu
es magiſter,& ego ſeruus tuus,non co-
gitas de me,quia nõ caſtigas me,& mi-
ſit ei Deus bonas febres.

¶Male ergo errant, qui in diutinis lã guoribus ſeipſos quaſi à Deo derelictos deſpiciunt, quos hortatur ſcriptura (Ecclesiaſtic. 38.) dicẽs, Fili in tua infirmitate, ne deſpicias teipsũ, ſed ora dominum, & ipſe curabit te: ipſe (inquit) curabit te, qui tantam, immo maiorem circa te curam habet, quantam mater circa filium infirmum, mater nã que maiorem ſollicitudinem habet de vno filio infirmo, quàm de decem, qui ſani in uia currunt, ita Deus de illis qui in quacunque ſunt miſeria, quam ꝓ Deo patiẽter ſuſtinẽt (teſte Pſal. 39.) qui ait, Ego autem mẽdicus ſum, & pauper, & dominus ſollicitus eſt mei: Vnde beatus Gregorius. Qui nos (inquit) ex diſpenſatione durius percutit, eo amplius ex pietate cuſtodit. Quando etiã hac de cauſa, & quandoque ſubtrahit membra, uel membrorum ſanitatem. Eſt de Deo, ſicut de illo, qui non permi-

Exẽplũ. ſit pictorem pingere. I. 13. 3.

Artic. 5. ¶Vt autem diuinę dilectionis ſigna, quæ in infirmitatibus oſtẽduntur, manifeſtius appareant, congruum uidetur infirmitatis oſtendere vtilitates, ex quibus manifeſte apparebit, ꝙ infirmitates diuini ſunt amoris iudicium.

8 ¶Primo nãque peccata purgat, uel purgari facit in peccatore, iuſtum uero amplius lucere facit, hæc utilitas excogitata confortare debet ęgrotum, ſicut in vi. patrum quidã ſuũ cõ fortauit diſcipulum infirmum, dicens, non con

Exẽplũ. triſteris in infirmitate tua, quia ſi ferrum es rubiginoſum, rubiginem amittes: ſi aurum es, purior efficieris.

¶Secundo animæ inimicos debilitat, quia illorum vnam, quam in tentã do habent manum, infirmat: Habet namq; diabolus in tentando duas ma

Manus diaboli duplex. nus, vnam, uidelicet, ſuperbiæ, qua tentatum erigere, uel leuare nititur contra Deum, habet aliam iram, uidelicet, uel inuidiam, qua nititur tentatum impellere contra proximum.

¶Habet mundus etiam vnam manũ proſperitatis, qua nititur tentatum per cupiditatẽ, & inanem gloriam de terrenis diuitijs eleuare in altum, ut profundius cadat, habet aliam aduerſitatis, qua nititur peccatorẽ deijcere per murmurationem, & deſperationem.

9 ¶Habet etiam caro in tentando vnã manum, qua peccatorem impellere nititur, ad accidiam, gulam, luxuriam, & huiuſmodi, habet aliam, qua iſta concupiſcere facit.

¶Homine uero grauiter infirmato, omnium iſtorum ſimul cum illo, vna manus infirmatur, quia diaboli infirmatur ſuperbia, mundi gloria, carnis luxuria, quibus infirmatis inimicus debilior, timidiorq; in tẽtando, efficitur, quia uidebit, ꝙ infirmata ſit manus. (Deutero. 32. Ipſaq; perſona tentata, cui prius tentationes euadere uidebatur impoſſibile, poſt talem inimicorũ debilitatẽ faciliter omnia illorum euadet tentamenta, quod pulchre in quadam oſtenditur hiſtoria modo, quo ſe-

quitur, de quadam muliere delicate & ſuperbe nutrita, quæ ad confeſſionem ueniens, nullo modo ad hoc induci potuit, ut à ſuperbia, & à carnalibus ceſſaret deſiderijs, & pœnitentiam ageret, tã dem vnum facere acquieuit, ꝙ uidelicet, Deum rogaret, ꝙ ordinaret de illa, ꝙ melius eius expediret ſaluti, ꝙ cum pluries oraret Deus, primo eius bona abſtulit temporalia, quę eius nutriebãt ſuperbiam, atq; carnalia deſideria, quo facto neceſſitate laborare compulſa eſt, quæ poſt modum a confeſſore de ſtatu ſuo requiſita, reſpondit ſe minus tentari, quia vnde ſuperbire debeam non habeo, nec diu in lecto laſciniando, carnis, ut ſolebam, nutrire poſſum deſi deria, quia mane ſuggere, & manibus laborare cogor. Exẽplũ.

¶Iterum eidem immiſit capitis dolorem, quæ tunc ſe tentari minus reſpondit, quia uix præ dolore uiuere licuit, ultimo eidem grauem immiſit infirmitatem, quæ de ſtatu ſuo requiſita, ut prius reſpondit, intantum donata eſt caro infirmitate, ꝙ ego aliũ nõ deſidero, intantũ uero deformata ſum:

quòd nullus me deſiderat. Caueant diligenter illi in quibus hæc immittitur manus, ſicut in muliere hac debilitata eſt, ne cum alia manu contra illos præualeat, qui in multis non infirmatur. (2.Cor.13.) Refrenatur tamẽ alia manus quodam modo, ſicut equus freno, ne ſeſſorem ad libitum in præcipitium portet, oret tamẽ ſicut prædicta mulier, & oratio fidei totaliter ſaluabit infirmum. Iacob.5.

10 ¶Tertio eſt portus huius maris, gaudent enim homines portui, & peregrini patriæ, & exules domibus appropinquãtes, ita anima in infirmitate, quę eſt ianua vitæ, quæ ad ſalutem ducit æternam, hic enim nulla ſanitas eſt durabilis, quia ſicut aqua obturata in vno loco fluit per alium, ita infirmitas vna ex parte, vel in vno temppore ſanata, & obturata cito alio in loco, vel tpẽ redit. Illa uero ſanitas ultima, ad quam per infirmitatẽ tranſitur perpetua erit infirmitas, ergo hęc non eſt ad mortẽ. (Io.11.) ſed ad uitam.

Exemplum. Exemplum.

Exẽplũ. ¶Prædictarum uero vtilitatum conſideratione, uident̃ fuiſſe moti. Primo ſãctus Petrus apoſtolus, de quo legitur, ꝙ ad rogatum diſcipulorũ filiam ſuã infirmã ſanare noluit, cum tñ tot alios ſanaret, quot in plateis poſuerunt infirmos. (Actu.5.) Quia Petro ſanabãtur: diſcipulis uero allegantibus defectum ſeruientis, dũ comederent, benedictionẽ data ipſam pro tempore prandij ſanam reddidit, pactoq; miniſterio, præcepit, ut ad lectum infirma rediret.

¶Secundo Paulus, qui Thimotheũ diſcipulũ ſanare noluit, ſed potius docuit, ꝙ uino modico vteret̃ ꝑꝑ ſtomachũ, & frequẽtes infirimitates. 1.Thi.5.

11 ¶Tertio ſanctus Thomas Cãtuarienſis: de quo legitur, ꝙ cũ quidã, q ei ſpecialis fuerat, dũ uiueret, uideret tot ad eius tũbã ſanari, illuc iuit, & ſanitate recepta, cũ in uia eſſet, redeũdo cogitauit, ꝙ forte nõ bene rogauit, quantũ ad aĩæ ſalutem, quia aliqñ corporis infirmitas animę proficit ſanitati, redijt, & orauit, qđ ſiue euenire ꝑmitteret ad aĩæ ſalutẽ, ſiue infirmitas eſſet, ſiue ſanitas, cui ſtatim infirmitas redijt. Ille eñ amicum ſuum, ſicut Deus pater filium ſuum voluit conterere in infirmitate, Eſa.53. (Exemplum.)

¶Quarto Ioan. Eremita (in vi.Pa.) à quo cum quidam peteret, ꝙ eum ſanare uellet, reſpondit rem tibi neceſſariã cupis abijcere. (Exemplum.)

¶Quinto quidã ſeruus, de quo fert̃, ꝙ cum quidã qui ĩ ſanitate oẽs Dei ſeruos contẽpſit, infirmatus eſſet in vno pede, & ab eo peteret, ꝙ ꝓ pedis ſui oraret ſanitate. Reſpõdit, rogo Deum; ꝙ tibi infirmitatem mittat in utroq; pede. (Exẽplũ)

¶Alius etiã ab infirmo rogatus, vt ꝓ ipſo Deũ rogaret, quęſiuiſſe fertur, an melior, & mori paratior eſſet infirmus, vel ſanus, qui dixit ꝙ infirmus, cui ille, oro, ut ſemper ſis infirmus. De quodã etiã alio legitur, ꝙ Deũ rogauit, ꝙ nunquàm eũ ſanaret. Oẽs eñ iſti cum Paulo dicere videt̃, gaudemus qñ nos infirmi ſumus. (2.Cor.13.) Nec mirũ etiã, ꝙ pdicti alienis gloriãtur, infirmitatibus, q eorum proficiunt ſaluti, q & in ꝓprijs in eodẽ caſu gloriantur, cum Paulo qui ait, libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti. 2.Cor.12. (Exẽplũ.) (Exemplum.)

¶In qua auctoritate, exẽplariter datur intelligi, quod oĩs infirmitas eſt patienter ſuſtinenda, non ſolũ propter p̃dicta, quia, uidelicet, à Deo mittitur ꝓpter noſtram utilitatem, uel quia eſt ſignũ diuinæ dilectionis, uel ꝓpter tres prædictas utilitates, nec etiã ſolum; qa a ſummo confeſſore, & medico iniungitur, qui in pęnitẽtijs & medicinis ſuis nõ errat (ſicut patet. T.5.63.) nec qa multum meritoria eſt (ſicut patet. T.5.68.& 69.) Sed ẽt, quia eſt medicina impòſita à medico, qui multum diligit infirmum, ſicut pater filiũ, qui etiã ſcit infirmum ſanare, & vult nilq; ab eo requirit, nec in aliã proijciet infirmitatẽ. Cor eñ infirmi à receptione medicinę, tot de cauſis retrahi põt, ne recipiat patienter, & ſecure medicinã, uel quia timet, ne ſit infirmitatis ſuæ, & medicinę ignarus, uel ꝙ talis ſit infirmitas, ꝙ ab Artic. 6. 12

illo

illo ſanari nõ poſſit,uel qđ nõ multum
medicũ diligat, uel ab illo diligať, uel
ꝙ nimis ꝓ ſalario peteret,uel ne forte
ſit proditor,& illam inficere,uel peius
valere faciat.
¶Sed in Deo,& in medicina quã ip-
ſe imponit,nihil horũ ſuſpicari pote-
rit:ſicut patet inductiue,quia ſcit,& po
teſt, & multũ diligit, & nihil dat filijs
dilectis; niſi qđ ſcit eis fore vtilẽ; me-
dici nãq; infirmitatis gratis dat: Quę ſi
cuiquàm uideatur grauis, ponat in co-
gitatione ſua pœnã æternã; quam pec-
cãdo meruit,iuxta iſtã,q̃ illã extinguit,
ſi in bona uita,& patiẽter ſuſtineatur,&
inueniẽt,ꝙ minima erit,ſic pœna ignis
Exẽplũ. picti,nulla eſt, reſpectu pœnæ ignis ue
ri,q̃ ergo murmurat de picto,uel de di-
gito leuiſſime læſo,uel de breui pœna
febrium, quõ murmuraret de igne ue-
ro,& æterno,de cõbuſtione corporis,&
aĩæ, & de pœna æterna? Nolite ergo
murmurare propter infirmitatẽ carnis
ueſtrę. (Roma. 6.) dictum cogitantes
beati Gregorij. Si (inquit) Deus, tam
aſpere percutit,ubi parcit,quàm aſpe
re percutiet,ubi non parcit.
Artic.7. ¶Qui autẽ infirmos uiſitãt, aut hoc
facere deberẽt, rõne curæ corporis,ſi-
cut medici corporũ,aut rõne curę aĩæ,
ſicut medici aĩarum, & amici qcunq;.
13 ¶Qualiter autẽ primi ad infirmũ ha
bere ſe debeant,determinat ſtatutũ cõ-
cilij generalis. Extra de pœnitentijs, &
remiſſionibus cũ infirmitas: Cũ infir-
mitas (inquit) corporalis nõnũquam
ex peccato proueniat,dicente domino
lãguido,uade,& noli amplius peccare,
ne deterius tibi cõtingat, præſenti de-
creto ſtatuimus, & diſtincte ꝓcipimus
medicis corporum,ut cum eos ad infir-
mos uocari contigerit, ipſos ante oĩa
moneant,& inducant,ut medicos aduo
cent aĩarum; ut poſtquàm fuerit infir-
mo de ſpirituali ſalute ꝓuiſum,ad cor-
poralis medicinæ remedium ſalubrius
procedatur,cum cã ceſſante,ceſſet effe-
ctus: Si quis autem medicorũ huius no
ſtræ cõſtitutionis,poſtquàm per ꝓlatos
locorũ fuerit publicata, trãſgreſſor ex-
titerit,tã diu ab ingreſſu eccleſiæ arcea-
tur,donec ſatisfecerit cõpetenter. (Glo
ſa Hoſt. dicit,) ꝙ ex quo ꝓcepimus, ne
ceſſitatem importat, patet,ꝙ tranſgreſ-
ſor peccat mortaliter,nec hoc ſtatutum
præſcribi põt, nec aliqua conſuetudine
tolli,cum ꝓ animarum ſit introductũ
ſalute: Sequitur in decretali, Cęterũ cũ
anima ſit Deo multo ꝓcioſior corpore,
ſub determinatione anathematis ꝓhi-
bemus,ne aliquis medicorũ pro corpo
ris ſalute aliquid ęgro ſuadeat,quod in
animæ periculum conuertatur.
¶Qualiter uero ſecundis loquendũ 14
eſt, in parte oſtenſum eſt in toto iſto ca
pitulo, in quo patet,quõ infirmum ad
patientiã hortari põt,exponendo infir
mitatis utilitates,& alias circunſtãtias,
in parte uero in facto oſtenditur Chri-
ſti. (Io. 5.) q̃ prius ægrum ſanauit ſpi-
ritualiter,dicens remittuntur tibi pec-
cata tua; deinde corporaliter,dicẽs. ſur
ge,& tolle grabatum,&c. Cum oĩs Chri
ſti actio noſtra ſit inſtructio,quod ipſe
opere exercuit,nos docere oportet, vt
prius medicinã quærãt animæ,ꝙ prius
ferrũ de vulnere.i.peccatum de anima Exẽplũ.
extrahant,confitendo, ꝙ medicinam à
ſummo medico quærant Chriſto,& tã-
tum ei debet in membris ſuis pro ſalu-
te animæ,quãtum daret pro ſalute cor
poris,& ꝙ ꝓ ſalute corporis multa ſu-
ſtineret,ita illam patienter ſuſtineat in-
firmitatẽ pro ſalute animæ; Quod inſu
per teſtm̃ ſuum faciat, etiam quantũcũ-
que mori non debeat, qa abundans cau
tela non nocet,ſi ei nõ noceret,nec cu-
iuſcunque eſſet ſtultitiæ, ſanus confite-
ri,à multo fortiori, hoc facere non no-
cet in infirmitate,cum nec mortẽ acce-
leret,ſed potius uitam prolonget, ſicut
illa quæ infirmitatis, & mortis cauſas
admouẽt,doceat inſuper infirmũ, quõ
omnia bona prius facta ad memoriam
contra deſperationem adducat, ſicut
oſtenſum eſt. D. 2. 15.
¶Quibus addere põt, quomodo bo- 15
ni uiri gaudenter moriebantur (ſicut
patebit infra. c. de mortuis) quia cõtrà
quatuor timores,qui morientibus cõti-

tingere poſſent, quatuor habebunt cõſolationes, q̃ timores illos abſtulerunt: Morti enim appropinquantes, ex quatuor quandoq; turbari ſolent ex peccatorum memoria, ex mortis amaritudine, ex ſociorũ carentia, quia (uidelicet) null⁹ cũ eis ire vult: Et ex metu iudicis.

¶Contra primum, boni uiri, q gaudẽter uos pceſſerunt ad mortẽ, & omnes etiam nunc bene morientes, confortationẽ habuerunt, & habere deberẽt de præteritorum peccatorũ confeſſione, & ſatisfactione. Si uero nunquàm ante bene confeſſi fuerunt, uel ſatisfecẽrũt, nõ tamen deſperent, quia ſemen uerbi Dei in bona terra ſeminatum tantæ uirtutis eſt, ꝙ ſi adhuc illo ultimo die, terram cordis ſui arare confeſſione uoluerit, & ſatisfacere ſtatim in eis creſcet ad ſaluẽ, latro eñ à dextris in cruce, ultimo die uitæ ſuæ terrã ſuam arauit, & ſeminauit, & meſſes colligit, de quibus adhuc uiuit. Exemplum.

¶ Contra ſecundũ confortat morientem mortis excogitata breuitas & utilitas de qua ſupra e.c. 10.

16 ¶Contra tertium, omnia bona opera, quæ hominem morientem ſequuntur, iuxta illud Apoc. 14. opera illorum ſequuntur illos, & omnes eccleſiæ, & uiuorum orationes, & ſuffragia, & ſancti, ad quos, dũ uixit, deuotionem habuit, qui ei in morte occurrunt, ipſumque aſſociant (ſicut patebit infra. M. 11. 48. & 72.) Nõ ergo ſolus recedet, qui tot habebit ſequentes, quot bona prius fecit, tot aſſociantes, quot pro eo rogant, dũ moritur, tot occurrentes, quot ſanctos in deuotione prius habuit.

¶Contra quartum confortare debet, qa miſericordia dñi quãtum ad bonos plena eſt terra: Et ꝙ talium populus adiuuat infirmitatem. Roma. 8. Et ſic iſtis quatuor modis confortatæ ſunt infirmitates eorum. Hiere. 6. Vltimo nota. M 11. 38.

Artic. 8. ¶Sed ut ad infirmorum viſitationẽ, confortationem, miniſtrationemque, homines magis ex corde propter Deũ, & ſpirituale lucrũ inclinẽtur, & attrahantur, congruum vĩ illorum oſtendere merita, & ſpiritualia, q̃ ſequuntur, lucra, quãdo hoc Dei amore, uel proximi faciunt cõpaſſione: Horum autem cõmoda tria eſſe noſcuntur. 17

¶Primo nãq; Deũ placant, cui opus illorum eſt multum gratũ, & acceptũ, ſicut gratum eſt domino benigno, qd ſit pro ſuis miniſtris infirmis, uel indigentibus: ergo ad complacendum Deo debemus cõpati infirmitatibus. Heb. 4. Exemplum.

¶Secũdo hominem à peccato pręſeruat, quia ſicut quicunque tranſiens, uidens præcedentem in aliquo loco profundo, uel periculoſo incedere, cauet; Sicut etiam uidens domum proximi ſui incendi cogitat de ſua, quomodo liberari, uel cuſtodiri poterit: Sic uidentes aliorum corpora infirmari, & periclitari, de ſuorum corporum cuſtodia, & pculi ſecura cogitant euaſione, & ſi ſapientes ſint, talia, propter quæ ei, quẽ morti appropinquare uident, pericula timent, ipſi carebunt (ſicut oſtenſum eſt. G. 2. 43.) Et ſic ſecundùm Iob uiſitans ſpeciem ſuam non peccabis: Et ſic patet, ꝙ religio munda, eſt uiſitare infirmos, uiduas, & pupillos. Iacob. 1. Exemplum. Exemplum.

¶Tertio ſecuriores ad iudicium ueniunt, & quia eum prius plantauerunt, & quia Chriſtos ſuos, & ſeipſum ĩ ſuis prius receperunt, & quia iudici quærenti de uiſitatione infirmorum, quando dicet, Infirmus fui, &c. (Matth. 25.) habent, quid reſpondeant. Propter hoc enim patet, quod congrue reſpondit quidam ſenex (in vi. Pa.) cuidam quæ renti de tribus fratribus, quorũ unus ieiunabat ſex diebus, alter multum laborabat, tertius ſeruiuit infirmis, cuius opus eſſet Deo plus acceptum, duo (inquit) primi tertio nullo modo comparari poterunt. Exemplum.

¶Propter hoc etiam patet, quòd melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij, Eccleſ. 7.

¶Et nõ ſolum prędicta lucra, uerum etiam ſanctorum exẽpla multum nos ad hoc prouocare deberent, ut infirmis charitatis pręberemus obſequia. 18

¶De

¶De ſancto quippe Ludouico rege
quondam Franciæ (in uita ſua legirur)
quòd hoſpitalia, ubi infirmi erāt decũ
bentes,uiſitare,ac infirmis obſequi per
ſonaliter ſolebat , vnde & leproſum
etiam defotmē ꝓprijs pauit manibus.
Exẽplũ. ¶De quodam etiam ſancto epiſcopo
legitur, quòd leproſum oſculatus fue-
rit, quem etiam oſculando in magnæ
humilitatis,et meriti ſignũ à lepra ſana
uit. Sanctus etiam Paulus ex magna,
quam ad infirmos habuit compaſſio-
nem,dixit,quis infirmatur, & ego non
infirmor. 2 .Cor. 11.
¶Et non ſolum in regibus , ſanctis,
epiſcopis,& apoſtolis,uerum etiam an
gelorum ad hóc habemus exempla. In
Exẽplũ. 6.namque Pa. legitur , quòd cuidam
heremitæ infirmato , angelus pluribus
miniſtrauit diebus , uſque dum alius
qui ei ſeruiret,ſuperueniret miniſtret.
19 ¶ Ex quo tot in cœlo, & in terra no
biles infirmantiũ non dedignantur ob
ſequium,uerecundum uidetur, & peri
culoſum miſeris,uel parui ſtatus homi
nibus , debilium dedignari obſequia,
ubi etiam ipſe Deus,& homo leproſos,
angere non dedignabatur , Sed timent
forte,ne ab eis inficiantur, ſi eos tange
rent,ſicut ille deſcribens Hubertus ait,
Exẽplũ quod leproſo ſeruiens, ei plenam faciē
oſtendere noluit,ſed vnam maxillam
ei dedignanter oſtendere ſolebat,quod
cum ſemel faceret , Deus in alia maxil
la , quæ à leproſo merſa fuit,illum le
pra percuſſit,alia ſalua manente: hujuſ-
modi ergo fugientes ſuperbiã, & peri-
culum,& prædicta deſiderantes lucra,
& ſequentes exempla libenter ſuſcipite
infirmos. 1.Theſſa.5.
Artic. 9. ¶Sed,heu, vnum dimiſſum eſt, ꝙ nõ
nullos ad infirmorum trahit uiſitatio
nem,& miniſterium pluſquàm omnia
prędicta, donum,uidelicet,& legatum
ꝓpter hoc enim diues ,qui multa dare
& elegare potuerit,ab his,qui in huius
opibus ſpem ponebant, frequenter uiſi
Exẽplũ. tati ſolet , à quacunque detinebatur in
20 firmitate. Ioã. 5. Exemplum uero,quod
pro infirmis eſt,ex corde orandum, pa
tet in pueris , qui quando uident nutri
cem ſuam ab eis auferri, uel recedere
clamant,ut clamore ſuo receſſum eius
impediant: Sic clamauit mulier Chana
nęa pro filia ſua,& Regulus ꝓ filio ſuo
recedente Sic & clamauerunt iuſti, nec
non,& eccleſia pro nutrice, & filia ſua,
& dominus exaudiunt eos. Nota de ma
teria infirmitatis , & quomodo diuerſa
peccata,& peccatores per diuerſas infir
mitates,& infirmãtes deſignant. P.6.12.

¶Inobedientia. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Duplex inobedientiæ cũ prædemonſtra
tur,altera intrinſeca,& altera extrin
ſeca eſſe dicitur.*

2 *Nonnulli inobſequẽtes exiſtunt,quia il
lis quibus morem gerere meritò debe
rent, ſeipſos cogitatione præferre non
verecundantur.*

3 *Aliqui ſolum præfectis, qui eorum volũ
tati aduerſa,& inuiſa nunquàm decer
nunt, omni tempore parere vellent.*

4 *Exemplo quodam patefiunt illi , qui mu
nus ſibi indecens,& inconcinnum, quo
ſibi inaniter placere,& gloriari cupiũt,
exequi nunquam non vellent , & de il
lo ſuæ curæ,ac prouidentià apto, decen
tiq; ſimulatè ſemper ſuſurrant.*

5 *Aequis inertibus & ſecordibus in cœno
profundo cum plauſtro uel rheda ab eis
ducto commorantibus aſſimilantur, hi
q eorũ impotẽtiã falſo cauſantes , & al
legãtes, ſuperiorũ dictis obtẽperarẽdũt.*

6 *Homines non præfectorum , ac capitum
voluntati , ſed propriæ potius obſequi
volentes tùm legibus & exemplis,tũ ſa
cræ paginæ auctoritatibus ad ſuperio-
rum obtemperantiam cogi , & impelli,
vberius elucidatur.*

7 *Serui qui ſæuis dominorum ꝓceptis Deo
inuiſis,& offenſis obſequentes alienum
famulatum cauſantur , obediendum
magis Deo,quàm hominibus eſſe,tandẽ
non impunè cognoſcent.*

8 *Qui debita officia,ex licentia,quam à ſu
perioribus fallaciter , & vafrè adepti
ſunt,non exequuntur,bifariam ſeipſos
fauore demonſtratur : Primo fallacia
quoad licentiãtem rectorem ea patrum
ſententijs patet.*

9 *Secundo fraus, ac deceptio ex parte fratris licentiati iuxta diui Anſelmi ſententiam eſſe videtur.*

10 *Omnes, qui licentia à ſuperioribus obtenta abutantur, obedientiam in ocium pro pe modum commutantes in literis omnibus huius dictionis (ocium) iuxta quidam proprietatem aſſimilantur.*

11 *Hi, qui prælatis, & præfectis immorigeri, & inobſequentes nuſquã non eſſe uolunt duplices pœna perſoluere debent. Aliquẽ enim de iure eis debentur ſupplicia hac in vita: vt temporalis caſtigatio ac punitio citra mortem.*

12 *Inobedientes primum ſpiritualiter quo ad animam intereunt, exin in breui ẽt corporali è vita exceſſuros fore oſtẽdũt.*

13 *Et non ſolum temporaliter, ſed etiã æternaliter, itidem inobſequentes ſummum diem obibunt.*

14 *De facto inobedientes pœnas atroces hoc luere coguntur: quod, ſcilicet, contra illos omnes iudicant, & acclamant, & etiam ab omnibus flocci penduntur.*

INobedientiæ: Primo, ponenda eſt cauſa, Secundo, falſa excuſatio eum reprobatione. Tertio, pœna.

Artic. 1.
1 ¶ Cauſa uero inobedientiæ duplex inuenitur. Vna intrinſeca, propriam, vt videlicet, uolunras de qua dictum eſt. (I.2.6.) Alia extrinſeca, inobedientiũ, videlicet, ſocietas, quia frequenter accidit, q; ſicut vna chorda magna in cithara, totam corrumpit melodiã, ita vnus uanus, ſeu detractor, murmurator, diffamator, & inobediens, in vna congregatione ſpiritualem inficit melodiam, pacem, uidelicet, cordium, dũ multos ſibi efficit ſimiles ad Titum, ſunt (inquit) inobedientes multi uani loqui, &c.

Exemplum.

Arti. 2.
2 ¶ Sed quia inobedientiæ nomẽ multis eſt odioſum, quibus tamẽ inobediẽtię factum placet: ideo ab illo noĩe multiplicicer ſe excuſant, qui tamen multiplicia inobedientiæ facta committunt, quorum aliqui ideo minus obediunt, quia in cogitatione ſe illis præferunt, quibus obedire deberent, cogitãtes, ꝙ maioris ſint nobilitatis, uel meriti, uel ſciẽtiæ, ſeu gratiæ cuiuſcunque, qui reſpondetur. (2. Mac. 7.) Non (inquit) obedio præcepto regis, ſed pręcepto legis, potius Deo enim, quã homini obediunt, dum eis locum tenenti obediũt: Elige ergo uitam, ut uiuas, & obedias uoluntati Dei: Deutro. 30.

¶ Alij obedire uellent ſuperiori, qui, nunquam contra illorũ ordinaret uoluntatem, qui obedire uellent in proſperis, & non in aduerſis, & ideo ſuperiorem habere uellent, qui potius illorũ ſequeretur uoluntatem, quàm ecõuerſo: Similes cuidam, de quo in ui. pa. ſcribitur, ꝙ quidam dixit, ꝙ abbatẽ habere uellet iuxta uoluntatem ſuam, & cum tali proſpere uiuere, & mori uellet. Cui reſpondit Abbas, tu (inquit) abbatem quæris, non ut illius ſequaris uoluntatem, ſed ut ille ſequatur tuam, cui ille, ignoſce mihi, quia gloriabar æſtimans me benedicere: Sic multi moderno gloriantur tempore; plures quęrentes ſuperioris, non obſtante, ꝙ graues, & pauperrime ſint inter illos uacationes, paupertatem, & miſeriã potius ſub ꝓpria, quàm bene eſſe ſub aliena, eligentes uoluntate, quibus nullus diu placet, quia nullum ad libitum inueniunt, à quibus, qui illi placere uoluerit, quærere oportet, ſicut quęſiuit ab illo cæco, Mar. 10. quid (inquit) uis, uidetur tibi faciam? Super quo ait Bern. in ſermone, ꝙ tales ſunt multi, à quibus magis oportet, ut ſuperior quærat, quid uelint, ꝙ eis fiat, quàm econuerſo: tales contra doctrinã faciunt apoſtoli. (Col. 3.) obedite (inquit) per oia. 4
3

Exemplum.

Bernardus.

¶ Iſti enim prædicti intantũ propriã ſequuntur, & diligunt voluntatem, ꝙ libentius obedirent in his, quæ nec facere ſciunt, uel poſſunt, dummodo tamẽ ad illorum cederent honorem, uel uolũtatem, quàm in his, quę facere ſciũt, & poſſunt, dummodo contra illorum ſint uoluntatem.

¶ In

Aſinus. ¶In quo facto Aſino cuidam aſſimilantur, de quo fabulæ cōtinent, ꝙ cū ui-
Fabula. deret ſoni pedē armatum portantē, de ſarcina ꝓpria murmurabat, aſſerens ſe armatū illū debere portare, ita iſta onera eis importabilia, & improportionabilia, ī qbus inaniter gloriari cupiūt, affectant, & de onere eis debito, & proportionato ſemper murmurant, & ſe ab illo quandoque per fictam inſufficientiā excuſant, dicentes alij ſciunt. & poſſunt melius illud facere, quandoq; per fictam occupationem dicentes, eos neceſſario alijs intendere, uel alibi pro loco, & tempore eſſe. Quandoque per neceſſariorum defectum, quandoque per præcedentes, uel ſequentes labores, vel præcedentem, quem tenuerunt ſtatum, propter quæ omnia merito, vt dicunt, à talibus debēt excuſari laboribus, & angarijs, quandoque per fictam impotentiam, in qua ultimum habēt refugium, quorum omnium ficticium vnico conuincitur medio, quia in his, quæ maiorem requirunt laborem, dummodo aliquod viderent lucrum, uel ſecundum carnem delectabile, eisq; placitum attenderent, ꝓpta obedirent mēte licet ore gementes contrarium fingerent.

5 ¶Vnde eſt de talib⁹, & ſpecialiter de illis, qui in his, in quibus obedire deberent, impotentiā allegant, ſicut de equis vecordibus, qui in luto profundo cum curru, quem ducunt ſtantes, nec ꝓ uer-
Exemplum. bis, aut verberibus aurigæ inde exire volunt, impotentes ſe fingentes, vſque dū æquam eis ex alia parte oſtenderit, vel ante eos ligauerit, qua uiſa potenter de ſouea exeūt. (Nota de Gydone. d. 5. 2.) Sic tales in accidiæ luto ſtant, nec pro uerbis, uel uerberibus ſuperiorum, inde exire uolunt, impotentiam mentiētes, uſque quòd aliquos viderint lucrū, uel delectabile, uel honorabile, quód uidelicet magnus dominus, uel dominus pro eis mittat, vel aliquod huiuſmodi, tunc ad modum prædictorum equorum ſunt ſatis potentes: Ad cuius tamē contrariū eos hortatur, Pſal. 31. dicens. Nolite fieri, ſicut equus, & multus, &c. Sed potius pro Deo, & animarum ſalute, ſtatim obedite, exemplo Sancti uiri, uel populi, de quo Deus (in Pſal.) in auditu auris obediunt mihi, ut uobis cōpetat iſtud Ro. 6. Obediſtis ex corde.

¶Sed dicunt iſti, ꝙ illud, ad quod illorum inclinatur uoluntas melius eſt, quàm illud, quod ſuperior præcipit, ita quòd dicere uolunt, ꝙ quando ſuperior vult bene, quòd tamen ipſi melius aliter facere ſcirēt, quàm præcipiatur, uel quod melius eſſet nō factum, quàm factum, uel ſi præcipiat, quòd aliquid nō fiat, quòd tamē ipſi faciendum eſſe iudicant, in talibus enim eis uidetur, ꝙ 6
obedire non teneutur: ſed potius ſuam, quàm ſuperioris ſequi voluntatem: Iſti tam legibus, quàm doctorū: exemplis, & ſacris conuincuntur ſcripturis.

¶Lex namq; talem capite puuit (in ff. no. lib. 11. titu. de re militari. l. deſertorem: §. in bello ſub verbis quæ ſequūtur) in bello (inquit) qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandatum non ſeruauit, capite punitur. Et ſi res bene geſſerit (glo.) magna eſt virtus obedientiæ, & c. Ad idem eſt exemplū Aug. Exemplum.
de ciui. Dei. lib. 5. c. 19. de Torquato Romanorum principe, qui filium occidit, quia contra patris pugnauit præceptū, licet uicerit, ut alios ſuperiorum obedire doceret præceptis: Sic Saul credidit, vt ex uerbis ſuis uidetur melius feciſſe Exemplum.
animalia pro domini ſacrificio reſeruando, potius quàm occidendo. (1. Reg. 15.) Et tamen à Deo factum ſuū reprobatur, dicente, quòd melior eſt obedientia, quàm uictimæ, & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietū, & quaſi ſcelus idolatriæ eſt, nolle acquieſcere: Nota argumentum, & ſolutionē cōtra iſtud. O. 1. 13. tenet. Alij crudelibus dominorum præceptis contra 7
Deum obedientes ſe alieno excuſant ſeruitio, ſed illi, quibus conta Deū obediunt, illos in fine à pœna præſeruare non poſſunt, in fine ergo, quando magis erit damnum, quod habent de hoc, quòd Deo fuerunt inobedientes, quàm commodum, quod habuerunt de hoc,

ꝙ Deo fuerunt inobedientes, ꝙ̃ cõmodũ qđ habuerũt de hoc, ꝙ fuerũt malis obediẽtes, inuenient, ꝙ potius eſt Deo obediendũ, quàm hominibus. Actuũ. 5. Vide de iſta materia. F. 3. & 6.

¶Alij uero sũt quaſi ſerui maliuoli, quia ſicut illi non obediunt, niſi gladio extracto, ita iſti obedire nolunt, niſi pręcepto, ſi enim aliquid eis circa ꝑceptum uerbo expreſſum iniungatur, uidetur eis, quòd obedire non tenẽtur: Et tamen (ſecundùm ſanctum Tho. 2.2.q.140. arti. 1.2. & 3. in reſponſione principali, & ad argumenta, & ſecundùm ſummam confeſ. libro 3. titu. 33. quæſt. 9. Voluntas ſuperioris quocunque modo innoteſcit, quoddam tacitũ eſt præceptum. uide R. 5. 65.

8 ¶Alij extorta licentia, quam importune, & ex falſa acquiſierunt ſuggeſtione, ſe excuſant, quòd non faciunt ea, quæ facere deberẽt, tali tamen utentes licentia, dupliciter decipi poſſunt, quia duo talem licentiam illicitam reddere poſſunt vnum à parte licentiantis, quãdo in licẽtiando plus licito regulatur, quàm ratione, aliud à parte licentiati, quando illam quaſi uiolenter, uel fraudulenter extorquet.

¶Prima patet ex uerbis Bernar. in li. de præcepto, & diſpenſatione, prælato (inquit) licet diſpenſare pro perſonis, loco, & tempore, ſed qui legit, attendat, me non dicere ea poſſe, uel ab iſtis leuiter imitari pro uoluntate, ſed ex ratione fideliter diſpenſari, nec planè ad aliudquàm licitum, uel cuſtodiam charitatis diſpenſationem extendi.

¶Et hoc ipſum Papa Gelaſius ſenſit, qui ait, ubi neceſſitas non eſt, incõuertibilia maneãt ſanctorũ patrũ decreta.

¶Leo quoq; Papa ait, ubi neceſſitas non eſt, nullo modo uiolenter ſanctorum patrum inſtituta.

¶ Et neceſſitate enim legis fit mutatio, eſto, ut interdum regulæ litera cedat pro tempore charitati, cũ ratio exegerit neceſſitatis, abſit tamen, quòd hominis cuiuſquàm ſubdatur uoluntati, ſuper fratrum ſane tranſgreſſiones, & non ſuper patrum traditiones conſtituitur, qui Abbas eligitur, mandatorũ cultor, & uitiorum ultor. A

¶Idem in apologia, cum dicitur, ſanctos patres uſque ad infirmos regulæ temperaſſe rigorem abſit autem, ut credam tantas eos, quantas uideo in plerisque monaſterijs, uanitates ac ſuperfluitates præcepiſſe, uel conceſſiſſe.

¶Secundum ex uerbis patet Anſelmi lib. de ſimilibus, c. 24. 9

¶Tres (inquit) gradus ſunt, obediẽtia, & inobedientia, quæ inter ſe contraria, ſunt inter quę licentia eſt, quaſi medium, quę quidem multos decipit, quia multi erga ſuperiores ſuos in iſta licentia petenda ſe habent, ſicut ancilla erga dominam ſuam, quia ſicut illa ancilla: uolẽs de camera exire cauſas multiplices fingendo inuenit, & niſi licentiam obtineat petitam, opus intermittit, contriſtatur, infirmam ſe fingit, occulte detrahit. Exemplum.

¶Sic in ꝓpoſito de illis, qui clauſtrũ ingredi nolunt, ſicut ex uerbis cuiuſdã patet. Anſelmi in quadam epiſtola ad quendam religioſum.

¶Quid (inquit) religioſus ille, de illo ſentiendum eſt, qui ſe ultro ad uillarum offert diſpoſitionem, atque ut id, quod cupit, ad effectum perueniat, clam ſibi adiutores aduocat, munera pollicetur, gratiam ſpondet, reſpondet Anſelmus, hoc nihil ad propoſitum eſſe monachi, quare (inquit) alius peccat, hæc cupiendo, qui nihil ſine licentia facere tentat: reſpondet Anſelmus, quòd talis licentia multos decipit, quia quando is, quem obedientia conſtringit, clauſtra monaſterij, regulęque diſtrictionem declinare vult quamuis nolit ſine licentia, illud præſumere, ut licentia, qua utitur, factum ſuum defendere poſſet, peccatum tamẽ ex illicita habet uoluntate, nec enim poſtquàm mortuus mundo, clauſtra ſubijt, ad mundi negocia nullatenus, uel uoluntate redire debuit, quàm non nulli minus attendẽtes licentia, quam pro explenda uoluntate expetunt, falluntur,

luntur, hæc ille : uide de hac materia. F.3.34.

10 ¶Patet ergo, ꝙ omnes prædicti obedientiam in ocium quodammodo cõmutant, non ſolum quantum ad ſignificatum uocabuli, ſed etiam quantum ad proprietatem literarum in hac dictione contentarũ, quibus per quandã ſimilitudinem conditionis in opere, & uitæ proceſſu aſſimilantur. In primo nanque ſtatu in quo obedientiam ore promittunt, uel opere ad tempus incipiunt, ipſius dictionis primæ aſſimilantur litteræ, quia admodũ o, quæ eſt figuræ rotundæ, quæ ubicunque proijcitur, mouetur, & uadit, promptã & mobilem habẽt obedientiam, quibus dici poteſt uade, & uadit, ueni, & uenit.

¶Poſtmodum uero obediẽtiam dimidiantes aliqua facientes, quæ (uidelicet) placent, & in his quæ diſplicent, ſe excuſant, in qua conditione figuræ ſequuntur proprietatem ipſius ſecundæ literę (uidelicet c.) quæ bene protracta mediantem, quodammodo continet ipſius o, ita ipſi mediantem continent obediẽtiæ. Proceſſu uero tẽporis, quãto maiorem obtinent ſtatum, proprietatem ſequuntur ipſius i, quæ figurã habet oblongam, & non de facili currentem, ſicut o, uel c, ſed ubicunque ponitur, iacet, uſque dum uiolenter inde moueatur, ſic iſti ad quemcunque partem, uel locum uoluntatem ſuam inclinauerint, uel in quouis loco, uel opere uoluntate propria ſe poſuerint, non de facili ad ſuperioris nutum à propoſito illo retrahuntur, uel ad alia mouentur.

¶Circa quorum monitionem, ſi aliquid contra illorum attentatum fuerit uoluntatem, ſtatim conditionem ſequuntur pręſentis u, quia ſicut litera iſta inferius quaſi ſuper duas columnas ſibiinuicem copulatas, & ſe mutuo tenentes, fortiter ſtat, & erigitur ad ſuperius. In ſuperiori vero parte aperturã habet, ita illi fortiter contra ſuperiorum ſtant uoluntatem, uoluntatẽ propriam & uoluntatem illorum, quos in talibus factis habent complices, & ſupportatores adinuicem confęderantes, ſuper quas quaſi ſuper duas columnas fortiter ſtãt, & cõtra ſuperiores erigũt, cõtra illosque ſuperius aperiũtur, dum ore aperto eis detrahunt, malitioſasq; machinationes componunt.

¶Si uero in his, quæ contra ſuperiorem cum ſocio inceperunt, & compoſuerunt timet, ne præualere non poſſint, vel forte ne deprehendant, conuincantur, & ſuccumbant ad modum Annæ, & Cayphę. Pilatum illorum copulare, nituntur uoluntari, ut ſic ſuper tres columnas, (quaſi m.) quę figuram quodammodo habet quadrangularem quæ firmiſſime ſtat, fortiſſimi in propoſito ſuo fiant per Pilatum (id eſt) aliquẽ fortem ; & magnum eis coniunctum, & ſic obedientiam, quam ore promiſerunt, in ocium commutant, non ſolum quo ad uocabuli ſignificarũ, quia ociũ realiter quærunt. Sed etiam quantum ad literarum proprietates, quarum ſequuntur conditiones, non Chriſti ſequentes conditionem, qui obedientiã, quam incepit uſque ad mortem, continuauit factus obediens uſque ad mortem. Philip. 2. Sed malorum, qui dicere poſſunt iſtud Neę.13. Nos inobediẽtes faciemus omne peccatum grãde. Hoc nota. R.5.67.

Art. 3. ¶In qua auctoritate præcedentium innuitur cõditio in hoc, ꝙ dicit, inobedientes, & ſubſequentis articuli concluditur cauſa, in hoc, ꝙ dicitur, peccatum grande, peccatum nanque grande pęnarum multiplicium eſt cauſa. Cum igitur inobedientiæ peccatum ſit grande, oſtẽdere reſtat, quomodo multiplex pęna ei correſpondebit.

11 ¶Pro quo eſt ſciẽdum, ꝙ inobedientibus aliquæ debẽtur pęnæ de iure, aliquę uero aliquotiẽs ſequũtur de facto. De iure enim eis primo debetur tẽporalis citra mortem punitio, quia ſicut

Exemplum. metallum durũ, uel lapis multos ſuſtinet ictus ad hoc, ꝙ de illo pulchrũ fiat, uel imago, uel uas in honorẽ, & quanto durus eſt, tanto oportet, ꝙ fortius

malleo

malleo percutiatur: ita in propoſito de corde obſtinato.

Exemplum. ¶Si vero lapis ſub malleo ad formã debitam duci non poſſit, ſed durus & omni formæ bonæ contrarius ſit, finalis eius ſequitur fractio,& cuiuſcunque bonæ formæ priuatio, & à templi opere,ad quod quantum in opifice fuit,ordinabatur,exclusio,& ipſius in foueam proiectio:ſic inobedientiũ qui ſub malleo diſciplinæ non corriguntur, nec ad formam bonam ſe diſponunt, ſed ſemper contrariantur, & malleantem eraſperant,quia generatio praua eſt, & exaſperans. (Deutro.32.) ipſorum finaliter ſequitur per mortem fractio,ſicut Adam,qui inobediens cum tota poſteritate mortẽ incurrit,quia per illius, inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi. (Roma. 5.) Sicut vxor Loth. (Gen.19.) Sicut Dathan, & Abyron Moyſi inobedientes à terra deuorati

Exemplum.

Exemplum.

12 ſunt: Numeri.16.Sic Abdo propheta, qui quia inobediẽs fuit ori domini tradidit eum dominus leoni, & confregit eum & occidit.(3.Reg.13.) Sic inobedientes primo moriuntur ſpiritualiter in anima, quòd nõ ſolum in omnibus prædictis exemplis, ſed etiam in ipſorum ſignificatum eſt conditione, quia contradictionem habent membri mortui,uel paralytici, quòd nõ mouetur ad imperium capitis:quæ cõditio eos oſtẽdit eſſe membra mortua ſpiritualiter: & ad illorum etiam damnum, in breui morituros eſſe corporaliter,ſicut prædictum eſt de lapide contrario, & de omnibus alijs ſcripturæ ſacræ exemplis,quia ſicut omnes illi ſuperioribus inobediẽtes occiſi ſunt, ita & uos peribitis ſi in-

Exemplum.

13 obedientes fueritis.Deuter.8. Et non ſolum temporaliter,ſed (quod peius eſt) etiam æternaliter peribitis de opere tẽpli Dei,ad quod quantum in eo fuit, ordinati fuiſtis, excluſi uelut angeli, qui ceciderunt, qui Deo inobedientes de cœlo excludebãtur, & in puteum inferni uelut lapis prædictus ponebantur.

Exemplum. ¶Exemplum de Vaſthi regina, quæ regi inobediens de regno excluſa fuit, pro exemplo contemptus,& inobediẽtiæ,Heſter.1.

Exemplum. ¶Sic in propoſito, ꝙ nõ ſolum in p̃dictis ſignificatum eſt exemplis, ſed & opere dicitur fuiſſe oſtenſum de quodã religioſo, q in deſperatione, & ſine cõfeſſione moriens,dixit, ſe dæmoni traditum,quia propriam ſecutus fuerit uoluntatem: Sic qui ſuperbierit, nolens obedite ſacerdotis imperio morte moriatur. (Deuter.17.) in qua morte reſpondebit pro toto damno,quod ex eis accidit inobedientia per rationes,& leges addncta.(F.5.26.& 34.) Illi qui vlciſci vult omnem inobedientiam. (2. 14
Cor.10.) Stultus ergo filius eſt,qui hæreditati per Deum reſtitutus eſt, ſi peccatum non formidat: propter quod tot anteceſſores ſuos hæreditatem ſuã perdiderũt,ipſo iuſte iudicante,a quo omnis præuaricatio, & inobedientia iuſtã accipit mercedem:Heb.2.

¶De facto uero inobedientes iudicãtur,& ab illis, quibus obediunt contra rationem minus æſtimantur,quod patet.3.Reg.13.ubi ille idem,qui prophetam ad comedendum cõtra Dei præceptum inuitauit, ipſum poſtmodum iudicauit,ſic nonnulli, qui alios inuitant ad comedendum,& bibendũ, vel aliud faciendum in locis,& temporibus prohibitis,uel contra ſtatum ſuũ alio quouiſmodo ab illis,qui licet viſum oſtendant hilarem, poſt tamen non conſentientes pluſquàm conſentiẽtes æſtimãtur,quia(teſte Hiero in epiſtola ad Nepotianum) contemnitur clericus, qui ſæpe ad prandium inuitatur,& non recuſat,ideo concludit dicens,nunquàm petentes, raro uero accipiamus rogati. Nota. D.1.22.

¶Intentio. Cap. V.

SVMMARIVM:

1 *Cuiuſpiam operis boni intentio, in Deo propter tria dirigenda eſt:primo ob operis claritatem,& lumen.*

2 *Secun-*

2 *Secundo propter mercedis æquitatem, ac iuſtitiam.*

3 *Quia boni operis intentionem, quæ Deũ reſpicit laudem, atque mercedem continuam, atque ingeni afferre cognoſcimus.*

4 *Omnia bona opera ſi ab habentibus intẽtionem formatam, atque charitatẽ peragantur, ſunt ſibi æternæ vitæ meritoria.*

Sin eadem opera ſuamet natura bonà ab hominibus charitatem, bonaq́ue intentione vacãtibus fiant: illis profectò æternam cæli vitam neutiquam merentur.

5 *Exemplo admodum lepido, ac ſcito clarè oſtenditur, quare homines charitate p̃ditos agentes bona opera ſolum æternã vitam mereri dicimus.*

6 *Mala intentio ex decreto, bonum opus ad nihilum valere facit.*

7 *Bonam intentionem opera illa, quæ ex ſe ambigua videntur in meritum vertere, exponitur.*

Opus etiam quod è ſua natura malum eſt, bona intentio bonum efficere nequit: vt furtum committere, quod poſtea in pauperum eleemoſynas erogetur.

8 *Vt vitæ noſtræ liber perfectus ſit, id depoſcitur, vt intus bona intentione, & foris opere licito, & honeſto ſcribatur.*

9 *In quocunque bono opere rectam intentionem huiuſcemodi opus moderantem, ac dirigentem habere operæ precium eſſe æſtimamus.*

INtẽtionis. Primo oſtẽditur directio. Secũdo, quomodo opera eiuſdem naturæ per diuerſas intentiones in genere morum diſtinguuntur. Tertio, intentionis bene regulatę oſtenditur neceſſitas.

Attic. 1. ¶Ratione primi eſt ſciendum, quòd cuiuſcunque boni operis intentio eſt in Deum dirigenda propter tria. Primo propter operis claritatem: Secũdo, propter mercedis ęquitatem. Tertio, propter laudis durabilitatem.

Primum patet, quia niſi intentio in 1
Deum diligatur, quem ſequitur, nõ eſt ſpiritualiter corã Deo clarum, uel pulchrum: Cuius ratio eſt, quia motus denominatur, & ſpeciem ſortitur à termino, ſicut motus dealbationis ab albedine, in qua finitur, & ſic de alijs: Intẽtio vero, ex qua totum opus ſequitur, reſpicit finem, uel terminum, ad quem totũ opus finitur. Et propter quem totum operatũ eſt: Sicut ergo in naturalibus, Exemplum.
vbi terminus intenditur nigredinis, in ipſoq́; finitur, nõ poteſt dici dealbationis, ſed denigrationis, quia ad hoc ꝙ motus dicatur dealbationis, oportet ꝙ albedo intendatur, in ipſaq́; tanquàm in termino motus terminetur: Sic ſpiritualiter, vbi in ope ratione quacunque intenduntur temporalia, ſicut honores uani, delicię, uel diuitiæ mũdiales, uel quæcũque propter ipſum Deũ, uel ad ipſum ordinata, cũ finis ibi intentus ſit obſcurus, & tenebroſus (ſicut oſtenſum eſt G. 2. 28.) oportet, ꝙ tota illa opera ſpiritualiter obſcura dicantur: Quia ad hoc ꝙ ſit luminoſa, & clara, oportet, ꝙ ille, qui eſt luminoſus, Deus, uidelicet, ſit intentus, & hoc eſt, quod ipſe ſaluator ait. (Matth. 6.) Si oculus tuus fuerit ſimplex, &c. (gloſa.) oculus eſt intentio, uide ergo ne lumẽ, quod in te eſt, tenebre ſint. Lucę. 11. Si enim multa bona exterius oſtendis opera, quia uadis ad eccleſiã, flectis genua, & huiuſmodi, multos inſuper doces, ecce lumen in te eſt, quod ad exteriorem oſtenſionem, ſi tamen iſta ſiniſtra facis intentione, lumen quod in te eſſe exterius uidetur, tenebra eſt.

¶Secundum etiam patet: ꝙ omnis 2
ęquitatis, iuſticię vè regula vult, ꝙ ope Exẽplũ.
rarius ad ei placendum intẽtionem dirigat, à quo debet operis recipere mercedem, & à quo in fine operis mercedẽ deſiderabit: Sed cuiuſcunque boni operis in fine vitę uolumus mercedem à Deo deſiderare, & petere, dicentes, Intende animæ meæ, & libera eam (in Pſal. 68.) Et iterum Deus in adiutoriũ meum

meum intende, (Pſal.69.) Quid ergo in ſolutione mercedis petere uolumus, ꝙ ipſe nobis intendat in inceptione,;& executione operis, ſimus in ipſum intendentes,ut ipſius attendamus uoluntatem, exemplo Stephani. (Act.7.) qui erat intendens in cęlum, & ideo uidit gloriam Dei, qui ipſum in morte ſuſcepit.

3 ¶Tertium ſimiliter patet, quia operis intentio, quæ Deum reſpicit facit operis laudem,atque mercedem, durabiles,fatuus ergo eſt,qui in quibuſcunque bonis operibus fauores,uel laudes in intentione ſua anteponit hominũ, & fauores, & mercedes, & laudes poſtponit Dei propter tria. Primo quia licet conſequantur ab hominibus,quod quęrunt,tamen illud conſequẽtur cotã paucis reſpectiue,& breuiter, quia moritur laudans,uel laudatus,uel uiuens, ad contrarium conuertitur laudans. Et propter mercedis paruitatem propter hæc tria, uel eſt quandoque propter aliqua illorum, quæ ſemper contingunt. Spes impiorum quaſi membra unius hoſpitis prætereũtis.(Sap.5.) Et opus illorum quaſi opus eſt Aranearum, quod cum magno fit labore, & modico uento totum amittitur. Sic illorum opus, qui telas Aranearum texuerunt. (Iſa.59.) Qui uero propter Deum operantur,ipſum finaliter intendentes,omnia habebunt contraria,quia ipſi honorabuntur coram toto mundo ſemper,& maximam habebunt mercedem, quando manifeſtabit conſilia.i. intentiones cordium. Et tunc laus erit vnicuique à Deo.(1.Corin.4.)Quicunque (inquit) honorificauerit me (ſupple) vt dictum eſt, glorificabo eum. (1.Reg.2.) Ad ipſum ergo operum dirigamus intentionem, quia ipſe operum retributor, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordium. Hebr.4.

Exemplum.

Ar.2.

4 ¶Ex iam dictis ratio in parte patet ſequentium. Quia ex quo intentio finem intendit,à quo tota denominatur actio, patet, quòd diuerſitas finium intentorum diuerſitatem facit in actionibus ad ipſos fines ordinatos, licet actio in natura ſua ſpecifica non ſit diuerſa. Ad cuius ampliorem declarationem tria reſtant oſtendere.

¶Primo, quòd opus, quod eſt de natura ſua in quocunque homine licitũ, & honeſtum,intẽtio formata facit operanti meritorium, & non formata non facit meritorium.

¶Secundo, ꝙ intentio formata opus quod eſt de ſe dubium, facit operanti meritorium.

¶Tertio,ꝙ opus, quod eſt de ſe malum,nunquam intentio, quæ eſt bona, ſolo nomine, bonum reddit.

¶Ad primi declarationem ſcire conuenit,ꝙ opera de natura ſua bona, ut eccleſiaſticos ſuſcipere ordines, orare, prædicare, ieiunare, religionem intrare, eleemoſynam dare, manibus etiam quandoque laborare, mortuorum eſſe executor, & huiuſmodi,quæ omnia in illo,qui habet charitatem, & intentionem formatam,ſunt uitæ æternæ meritoria. In illo uero, qui extra charitatem,& præter intentionem bonam,iſta eadem opera operatur, non ſunt uitæ æternæ meritoria,quia ad eoſdem ordines, & ſtatus eccleſiaſticos poſſunt eodem dic, ſed non eadẽ intentione,duo venire, unus ut mundius, & ſecurius Deo ſeruiat,alius,vt lautius temporaliter uiuat. Primus meretur. Secundus demeretur.

Exemdlum.

¶Item unus dare poteſt eleemoſynam intuitu charitatis,alius intuitu vanitatis, &c. Item in uno agro poſſunt duo manibus laborare. Vnus, ut cum fidelitate in ſtatu ſuo viuat, & reddat quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei, Deo. Alius intentione cupiditatis, ut diuitias multas per fas, & nefas colligat,& ſuperbiam ſuam nutriat, primus meretur,alius non. Sic in quibuſcunque operibus domeſticis,& alijs ſollicitudinibus, quæ habent circa domum tenendam,prolem nutriendam, & huiuſmodi.Sic etiam de teſtamentorũ executione,de qua dictum eſt.I.3.20. 5

Exemplum.

¶In

¶In omnibus ergo, qui in ſtatu ſunt
charitatis, quòd ideo additur, dicendo
(charitatis) propter infideles, & quæ in
mortali ſunt peccato, qui quantumcun
que opus bonum, bona faciant inten-
tione, non tamen erit illis uitæ æternæ
meritorium. Sed quantum ad omnes,
qui in ſtatu ſunt charitatis, ſi ſcire ue-
lint, quis opus illorum poſſideat meri-
tum (uidelicet) an demeritum, radicem
Exemplum. reſpiciant intentionis, ſicut ad cogno-
ſcendum, cuius ſit arbor, rami, & fru-
ctus, ſtipes, ſeu radix conſideratur, quia
licet rami ſuper alterius aream exten-
dantur, & fructus ibi cadant, tamen ar-
bor illius eſt, cuius eſt terra, de qua ſti-
pes aſcendit, & fructus ſuper alterius,
terram cadentes, infra triduum collige-
re poteſt (ſicut patet per legem in dige-
ſto nouo lib. 5. titu. de glande legenda.
l. ait prætor) uerba vero legis hæc ſunt,
ait prætor, glandem, quæ ex illius agro
in tuum cadat, quo minus illi, tertio
quoque die, legere, aut auferre liceat,
uim fieri ueto. Glandis nomine omnes
fructus continentur, hęc ibi. Ita in pro-
poſito, rami operationis, qui de bona
oriuntur, & aſcendunt intentione, ſi ad
inanis gloriæ ortum ſe aliqualiter ex-
tendant, dum inaniter de illius laude
glorientur, licetque fructus illius ope-
rationis uerſus partem terræ illius ali-
qualiter cadant, dum mercedem ope-
ris quodammodo in illa parte ponunt,
dũ pro mercede illa animoſius operatᷓ;
tñ dũ oṗatio illa, ex ſtipite, ſeu radice
bonæ aſcendit intẽtionis, & fructus illi
lõgo tẽpore in terra non iacent uanita
tis, ſed infra triduum contritionis con-
feſſionis, & ſatisfactionis colligantur,
nec arborem, nec ramos, nec fructus
meritum amittẽt. Ita econuerſo, ſi in-
tentio ſit mala, licet rami operationis,
6 & fructus uerſus bonam partem ſe ex-
tendere, & cadere uideantur, tamen ra-
dice intentionis ueneno mali infecta,
totum pondus ramorum inficitur, &
fructus amittitur (quia teſte decreto)
mala intentio facit opus bonum non
ualere (23. quæſtio. 5. cum miniſter) cui
concordat Beatus Gregorius dicens. Si
ſemel cor intentione corrumpitur, ſe-
quentis actionis medietas, & terminus
ab hoſte callido ſecure poſſidetur, quo-
niam totam arborem ferè ſui fructus
conſpicit, quam ueneno in radice ui-
tiauit. Patet ergo, ꝙ ſic in operibus eſt
diuerſitas meriti, & demeriti ex diuer-
ſitate intentionis, ſicut in arboribus &
fructibus, eſt diuerſitas ex diuerſitate
radicis, quia ſicut ſequitur, ſi radix ſan
cta & rami (Rom. 11.) Ita ſequitur, ſi ra
dix intentionis ꝓphana, & rami, & fru
ctus ibi diu iacentes erunt prophani.

¶Secundo, intentio bona dubia in 7
meritum conuertit, ſicut patet in his,
qui ad infideles pro Chriſto peregrinã-
tur cum intentione, ut in partibus illi
fructum faciãt animarum, quibus licet
dubium ſit, utrum fructum talem per
eos Deus illuc operari uoluerit, bonæ
tamen intentionis mercedem nõ amit
tent, dummodo ſi fructu illo ſe illuc
fraudatos inuenirint, alibi illum quæ-
rant, nec hoc faciendo inſtabilitatis ar- Exem-
guantur, ſicut nec canis, qui prædam plum.
in uno loco non inuentam, in alio
quęrit.

¶Iſtis concordat decretum, dicens.
quod operi indifferenti intentio finem
imponit: diſt. 11. quiſquis, & c. delitię.

¶Tertio vero intentio non facit bo-
num, quod eſt de ſe malum, ſicut patet
de committente furtum, uel uſuram,
quæ ſunt de ſe mala, ut ex furto illo
eleemoſynam faciat, quia dicit decre-
tum, ꝙ bona intentio non excuſat ma-
lum opus. (1 q 1. non eſt per totum ca-
pitulum.) dicit etiã lex ciuilis. ff. de fur-
tis. li. 9. in digeſto nouo. l qui ſaccũ, vbi
dr̃, qui ſaccum habẽtem pecuniã ſurri-
puit, furti etiã actione ſacci nomine te
netᷓ, quamuis nõ ſit ei animus ſacci ſur
ripiẽdi ſicut patet in d. l. q ſaccũ. Ex q-
bꝰ patet, ꝙ rõne mali, qđ facit, tenetᷓ ad
oĩa dãna cõtingentia, licet nõ intẽdat.

¶Ex prædictis patet, ꝙ ad hoc, quòd 8
liber uitæ noſtrę ſit pfectus, requiritur,
ꝙ ſit ſcriptus intus intentione bona, &
foris opere licito, quia liber ſcriptus
extra

extra pulchra conuerſatione, & non intus bona intentione, liber eſt hypocritarum, & deceptorum, formatus ad modum libri ouuqui, qui non eſt in uſu, uel qui eſt intus totus putridus, uel literis ſcriptus Iudæorum, uel Græcorum, uel quibuſcunque alijs deformatis, intantum, quòd iuuare non poteſt, qui tamen exterius pulchre ornatur ad creditorum deceptionem, qui dum tanti eum extimant precij quanti exterius apparet in decore, multum ſuper illum mutuant ipſo pro pignore excepto, recte libri iſtorum interius falſi, exterius ad aliorum ornantur deceptionem, & proprium lucrum, ſic libri hypocritarum interius ſcripti literis peccatorum, in puluere terrenæ cupiditatis, ſuper fundamentum malæ intentionis, exterius pulchra conuerſatione propter lucrum, uanam gloriam, uel ſęculi honorem ornati, de quibus literæ, quia ſtabiles non ſunt, vtpote quæ in puluere ſcribuntur, in æternum in libro uiuentium non manebunt. Sed ad modum librorum, & talliarum computiſtarum peracto officio frangentur, & ad ignem proijcientur, quando libri ſcripti intus, & foris in armariolo ponendi ſunt cęli, quorum librorum licet Deus utranque reſpiciat, & requirat ſcripturarum, tamen teſte decreto plus intentionem reſpicit, & uoluntatem, quàm actum. (15. quæſtio. 11. ſi ſacerdotibus & .§ ſequenti in fine, 22. quæſtio. 5. qui peiorare.) Non ergo qui dicit, domine domine, id eſt, qui bene loquitur, & bene operatur, niſi tertium addat domine, bonæ intentionis, intrabit in regnum Cęlorum, quia ſigna non habet ſufficientia, ideo expelletur ab illis, qui dicent, ſigna noſtra non uidimus, noſtra (inquam) noſtra, quia nos ſoli ſigna uidemus uoluntatis, & intentionis.

Exemplum. (margin) Exemplum. (margin)

Artic. 3. Exẽplũ. ¶Bonæ ergo intentionis neceſſitatem oſtendunt tam precedentia, quàm ſequentia, quia ſicut neceſſarium eſt arbori habere radicem, & operi fundamentum, & ſcriptori oculum, & nauiganti, quòd portum aliquem intendat, & recte ſagittanti, quòd ad metam aliquam ſagittam dirigat, ita neceſſaria eſt in omni opere bono, intentio recta, opus dirigens, & regulans, aliter opus nunquam bene regulabitur, nec ad Cęlum aſcendet, nec ad bonum finem, uel portum nauis uitæ noſtræ perueniet, nec liber noſter bene ſcribetur, nec anima uirtutibus pingetur. Vnde Seneca epiſtola. 70. Scire (inquit) debet, quid petat ille, qui ſagittam uult mittere, & tunc dirigere, ac moderari telum manu, aliter errat. Sic errant cõſilia noſtra, quia non habent, quo dirigantur. Ignoranti quem portum petat, nullus uentus ſuus eſt. Debet ergo oculus intentionis pręcedere manum operationis, quia ſi carpentarius ex una parte oculum dirigeret, & ex alia percuteret, faciliter ſe læderet, & nullo modo opus rectum faceret, ita nec pictor, uel ſcriptor, uel quicunque conſimilis artifex ſpiritualiter, quando intentionem ad lucra, uel fauores humanos dirigit, qui mere propter Deum operari uidetur, una ex parte oculum, & ex alia ictum dirigit. Et talis ſeipſum ſpiritualiter lędendo, opus facit tortuoſum, ideo tali dici poteſt, quòd artifici à circunſtantibus dicitur, &c. quia hoc utile eſt, quia à malo te præſeruat, & ad portum regni Cęleſtis te ducit. Intende ergo proſpere, procede & regna (in Pſal. 44.) & in omnibus factis tuis palpebræ tuę præcedant greſſus tuos. Prouerb. 4. Nota. I. 6. 29.

Exemplum. Exemplum. (margin)

¶Inuidia. Cap. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Inuidia tentum ab aliena tranquillitate, ac proſperitate ortum, ac initium trahere non incompoſitè commoſtratur, primo cauſam occaſionalem & paſſiuam habet: quoad uera cauſam actiuam,*

nem, nempe inuidiam voluntatem, inuidiam ipſam à pluribus originem ducere dicimus.

2 Inuidi homines, qui alienis ærumnis, atque diſſidijs lætantur, nefarijs cauſidicis, Medicis, opilionibus, ac ſacerdotibus malis, iure merito aſſimilari poſſunt.

3 Etſi planetæ iſti, Sol videlicet, et Luna, plures præclaras conditiones poſſideant hanc vnam tamen tenebroſam, & ferè deſectiuam proprietatem habent, quod alter alterum obſcurat, & eclipſat, atque deformat.

4 Quibus profectò planetis inuidi nonnunquam, & inuidioſi aſſimilantur.

5 Aethnæ Monti Siciliæ perpetuum incendium euomenti, liuidi homines conferuntur.

6 Aſpidi venenato, & ſeniori ijdem inuidi non abre ſimilari debent.

7 Diram Reguli, ſeu Baſiliſci naturam litteris, & memoriæ prodere Auctor conatur.

8 Cui atroci animali homines liuore aſperſos, comparare meritò poſſumus.

9 Araneis itidem & quibuslibet colubris, atque veſpis, inuidos aſſimilare licet.

10 Sirenis, lupis, ac vulpibus itidem aſſimilantur.

11 Item cani os, vel panem ex ſacietate corrodere, & edere non valenti, comparare inuidos omnes minime dedecet.

12 Ii, qui inuidia, & odio moti, Religioſos viros in vrbibus eorum locum colere, & poſſidere, quem ipſi, nec colunt, nec tenent, nec inde emolumentum capiunt, iniquius patiuntur & attriſtantur, iniquæ cuidam legi caninæ a quodam Fuſio latæ aſſimilari poſſunt.

13 Dæmonibus etiam inuidos homines ſimiles eſſe perhibetur: Quorum membra, & ſocij, ac diſcipuli eſſe præ ſe ferunt.

14 Inuidos Diaboli eſſe membra; & ſocios, & diſcipulos clarè manifeſtatur.

15 Inuidorum inſaniam multiplicem eſſe non obſcurè enucleatur: quia lucrum renuit, & amiſſionem cupit.

16 Inuidorum angor, actio, & cogitatus ratione plurimum carent.

17 Inuidus ſibi prius quàm alteri officere ſtudet.

18 Inuidi potato diri liuoris Aconito ſeipſos tantum nemini forte nocentes, interficiunt.

Et Saulis exemplo, qui inuidia duntaxat ductus, Dauidi obeſſe cupiebat, & eum lancea traſigere, ſeu confodere (licet in caſſum) enitebatur, & tamen ſibi non nocere non ſtuduit.

Inuidos ſuos confratres minime lædere, ſed ſibimet mortem creberrimè conſciſcere, non ineptè declaratur.

19 Quampluribus exemplis, tum prophanis, tum ſacris, neophytos ſeu recenſiores inuidos plus ad dementiam euocari, quàm priſcos & obſoletos eruditè dilucidatur, & etiam inuidos multa grauia ſuſtinere, ac pati, vt hi quibus non leuiter inuident (Deo ſic ordinante) maximopere proficiant.

20 Inuidorum inuidentiam iracundia, atque odio, cupiditateue, ac gula, deteriorem, & nequiorem eſſe clariſſimè patet.

21 Inuidi feriores, ac deteriores brutis ipſis animalibus, lupis, ſcilicet, ſerpentibus, & feris, atque etiam furibus, homicidis, piratis, direptoribus, & graſſatoribus, ac (vt vno verbo perſtringã) Dæmonibus eſſe videntur.

22 Inuidi cunctis improbis malitia, ac nequitia præſtare præ ſe ferunt; quia liuor omnibus alijs criminibus peior eſt.

23 Inuidiæ peccatum pluribus è cauſis à nobis omni ſtudio, ac diligentia euitandum eſſe ducimus.

24 Hominibus homines inuidia liueſcentes non ægreferentibus, nec audientibus duplex ſupplicium intentatur, ac imminet, alterum temporale, & alterum æternum.

Temporale verò adhuc ſupplicium geminum eſt, ſcilicet, ſpirituale, & corporale.

Primum temporale ſupplicium ipſum inuidiæ piaculum nunquam deficit, ſiue deſtituit.

25 Pœna temporalis, & corporalis, quæ in

improbos

improbos inuidos animaduertẽdum… eſt graue inuidiæ ſcelus ſemper ſubſequitur; ut exemplis clariſſimè conſtat.

26 *Inuidum, Arbori patulæ uenenoſæ, exitiali atque umbriferæ ſurſum aſcendenti, & cætera inferiora impedienti, ne aſcendant, non abre aſſimilari exprimitur.*

27 *Exemplo quodam non inepto Inuidi, qui uolens, & quærens alterius adoleſcentis perniciem, & necem uidere, hanc eandem ſibi ipſi parans, & acquiſiuit ritè exponitur; quòd arbor, quæ in alterius perniciem creſcit & pendet, præſcinditur, & in ignem proijcitur; & tunc arbor uicina, cui illa impedimento erat, liberatur, & ſurſum tendit excreſcendo, & ramos effundendo.*

28 *Apibus, cæcis, & Miluis itidem Inuidi iſti non inconcinnè aſſimilari poſſunt.*

29 *Accuſantibus, ex inuidia, & odio, & incuſatis inuidioſis apud dominos, frequenter euenit, quod vulpi lupum inſimulanti & criminanti apud opilionem fabellæ non illepidè contingiſſe recenſent.*

30 *Animaduerſione æterna uti aduerſus improbos homines liuẽtes, eos ad ærumnoſum erebum perpetuo proijciendo uire merito oportet. Quem quidem erebum eis merito tradi, & conuenire, trifariam indicari poteſt.*

Primum ex uiſione patet, quia oculos inuidorum lippos, et ægros tenebrarum locus haud dedecet.

31 *Deinde itidem ex indiſpoſita, & agitata eorum uoluntate clarius liquet; quia inuidi fauſtam aliorum proſperitatem ſine angore, & anguſtijs audire non poſſunt.*

Vltimo, ex Diaboli Religione, quam colunt clariſſime conſtat, inuidos meritò à Cœli regno fugandos, & ad inferos relegandos æternaliter fore.

32 *Triplex remedium inuidis, oſtenditur, vt in extremo Iudicij die ſuperiores eſſe poſſint, inuidiam deſerentes.*

Primum eſt Rationalis cogitatio ab execrabili eos inuidia auocans, & retrahens, quæ triplex etiam eſt.

33 *Secundum eſt mutabilis mundi huius reuolutio.*

34 *Tertium remedium eſſe uidetur, ut inuidi, fœdã hanc inuidiæ fecem relinquant, humilis operatio, dum humilioribus hac in uita famulantur.*

INuidiæ.

Primo oſtenditur origo, & originis diuerſitas. Secundo, inuidorum oſtendentur conditiones, & ſimilitudines. Tertio ſtultitia oſtẽditur inuidorum. Quarto, iſtius peccati magnitudo. Quinto iſtius peccati ſpiritualia ſimul, & temporalia oſtenduntur pericula. Sexto, multiplex punitio. Septimo remedia …

¶Quantum ad primũ, ſi conſideretur inuidia, prout habet cauſam occaſionalem, & paſſiuam, ſic in generali tantum habet unam originem, proſperitatem (uidelicet) alienam. Quia inuidia eſt triſtitia de bonis alienis (ſicut dicit Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 36. articulo 1.) Si uero conſideretur, prout habet cauſam actiuam, ex parte inuidæ uoluntatis, ſic plures habet origines. Primo nanque in aliquibus ex peſſima otiginatur matre, uidelicet ſuperbia, quia ex hoc, ꝙ aliquis vellet alteri præferri, eius inuidet proſperitati in his, in quibus præferri cupit, quod tamen apoſtolus (ad Gal. 6.) fieri uetat dicens, non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem inuidentes. Ar. 1. 1

¶In aliquibus uero matrem habet cupiditatem, in illis (uidelicet) qui alijs inuident, quia alij in arte, uel mercatione, uel ſeruitio ſuo lucrantur, quibus uidetur, ꝙ aliorum lucrum illorũ lucri ſit impedimentum, ſicut patet de diabolo, & latrone. A. 21. 26. Et aliorũ donum ab eis ſit ablatum, ſicut patet

in

in his,qui ſocijs inuident,quia á dominis,quibus ſeruiunt,plura, quàm in illis dantur,uel quia maiorem coram illis gratiam inueniunt,quę ni minuant, illis detrahunt, ipſoſq; perſequuntur, de illorumque proſperitate dolent, & aduerſitate,quam ſuſtinent, lætantur, maioremque aduerſitatem eis affectát.

2 ¶Quorum lætitia in hoc, ꝙ de aliena gaudent miſeria,ſeu diſcordia,inter illum,cui inuident,& illum, apud quē gratiam inuenit, ſimilis eſt lætitiæ malorum aduocatorum, qui de vicinorū gaudent diſcordijs, & malis medicis, qui de multorum lętantur infirmitate, & factoribus pergameni,qui de ouium lætantur mortalitate, & malis ſacerdotibus, qui de parochianorum lætantur funeribus. Quia ſicut omnes iſti de prædictis lætátur miſerijs,aliena damna ſua reputentes lucra, ſic inuidi.

Exēpla.

¶In hoc vero, ꝙ maiorem eis, quibus inuident, calamitatem, uel ipſam affectaut mortem,vt ipſis mortuis plus honoris,fauoris,laudis,uel lucri conſequantur in affectu, cuidam incarcerato aſſimilantur in carcere clericorum archiepiſcopi Remenſis, qui duos, quos ſecum habeat in carcere, ſocios occidit, ut ipſorum occuparet annonam, quæ per chordam eis in puteum deponebatur, ipſis prius de uita per uocem emiſſam fidem facientibus, quorum uoces per aliquos finxit dies. Et ſic ipſis mortuis illorum nomine, panis illorum portionem accepit, iſte ab omnibus miſer iudicabatur, & malus, qui propter paruam prolongationem tam miſerabilem,quàm gerebat in carcere, uitam, in quo ad mortem poſitus erat, duos occidit homines, ipſe in breui de morte ſua,quaſi certus, quia nullus in carcere illo ultra annū uiuere dicitur, & tamen in rei ueritate nonnulli inuidi iſto ſunt miſerabiliores peioriſque exiſtunt conditionis.

Exemplum.

¶Primo,q̄a nō ſolū vnū hominē,ſed multos homines,uidelicet, quibus inuident,dū odio habēt,ſpiritualiter occidūt,q̄a q odit fratrē ſuū, homicida eſt.

¶Secundo, quia per homicidum illud uitam propriam nec prolongant, nec tantum frequenter lucrantur,ſicut miſer ille lucratus fuit, omnes tales fratribus aſſimilātur Ioſeph, qui ei inuidebant,tum quia à patre plus diligebatur, Iſrael diligebat Ioſeph ſuper omnes filios ſuos. (Gen. 37.) tum quia in donis pręponebatur,quia fecit ei tunicā polimitam, tum quia maiores habuit à Deo gratias, ſicut patet in oſtenſione ſomni, qua maioris inuidiæ, & odij fomitem miniſtrabat. Gen. 37.

Exemplum.

¶Et non ſolum prædicti incarcerati, vel etiā peruerſorum fratrum Ioſeph, verum etiā rerum. Primo, inanimatorum in defectibus. Secundo, uenenoſorum,ſeu crudelium animalium. Tertio,peſſimorum dæmonum ſequuntur conditiones.

Art. 2.

¶Primum in planetis oſtenditur, ꝙ licet multas claras habeant conditiones,unam tamen habent tenebroſam, & quodāmodo defectuoſam, ꝙ uidelicet, unus aliū quādoq; eclipſat, ipſum planetam ſuperiorem, & illos, qui in eius uidendo claritatem delectantur, interponendo, per quam interpoſitionem lumen illius obfuſcat ad tēpus,ne ab alijs, qui in eius luce delectantur, clare uideatur,ſicut patet de Sole,& Luna, in eclipſi nanque Solis Luna inter Solem & nos,qui in lumine Solis delectamur,ſe interponit, & lumen eius ne nobis oſtendatur, ad tempus impedit. In quo tamen facto eſt aduertendum, ꝙ uidelicet nunquam ſuperior, & perfectior,& clarior planeta, eclipſat inferiorē,ſed ecōuerſo inferior & defectuoſior eclipſat,& obſcurat ſuperiorē. Sicut patet de Luna,q nūquā à Sole eclipſaſ, ſed econuerſo ipſum Solem,à quo totum ſuū recipit lumen, ſua inter poſitione quodāmō deformat, & obſcurat.

3 Exemplum.

Lunæ eclip.

¶Recte ſic in nonnullis frequēter accidit,qui ob gratiarū claritatē planetæ eſſe uident eccleſiæ,quorū ſi unus eminēter in aliqua gratia luceat, quādo de illa eminentia fit ſeruus ab his, qui in factis illis claris delectantur, eiuſque 4

lucida commendant opera. Alius, qui in illa gratia eminere cupit, ſingulariter ipſius opera bona deprauando, uel diminuendo, uel ſiniſtra intentione facta interpretando ipſum eclipſare nititur. In quo facto, etiam quandoque ad tempus præualet, ſed nõ diu ſolem obſcurare poterit, quia nec Deus lucernã ſuam, diu ſub modio ſinit occultari.

¶Quando ergo de aliquorum claris operibus fit mentio, quæ alius occultare nititur, dici poſſet, nunc planeta planetam eclipſat, nõ tamen planeta ſuperior, & perfectior, cuius conuerſatio eſt in cęlo, ſed inferior, & maculoſus, ad modum Lunæ, qui terrena ſapit, à quibus maculam trahit inuidię, ſicut Luna à proximatione ad terram maculã contrahit nigredinis. Et ſicut Luna ſolem, à quo totũ ſuum habet lumen, ita quandoque illi, qui ab alio multa recipiunt bona ſpiritualia, uel tẽporalia, uel utraque, uerbis detrahendo, & factis perſequendo, quantum in eis eſt, obſcurant: (ſicut patet G,S,4. artic 6. per totum.) Sed reuera hoc faciendo, plus ſeipſos tenebreſcũt, obſcurioresq́; & defectuoſiores ſe eſſe oſtendunt, quia obtenebrantur ſtellę caligine eius. (Iob.3.) in quo facto innoteſcunt, ꝙ ipſi non ſunt ſtellæ mundæ in conſpectu eius, id eſt, Dei. Iob.25.

5 ¶Ad prædictum intellectum loquitur ſapiens. Eccleſiaſtici 4. dicens omnes labores hominum, atque induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi.

Exemplum. ¶Secundo inter res inanimatas uitioſas habentes conditiones, monti cõgrue aſſimilantur Æthnę, qui eſt mons partium Siciliæ de quo ignis eructuãs ſeipſum conſumit, ſibiq́ue ipſi pluſquã alijs ignem ſpirando nocet (ſicut patet. A.25.22.) Vnde uerſus. Nil aliud niſi ſe ualet ardens Æthna cremare. Sic ſe, non alios, inuidus igne coquit. Quibus congrue dicitur. Iſa.33. Spiritus Dei, ut ignis, uorabit uos inuidos. Inuidos enim plus uorat ignis, dũ ſua inuidia ſpiritualiter interius conſumãtur, illo igne, uel putredine, de quo Prouer.14. putredo oſſium eſt inuidia.

¶Tertio in rebus inanimatis uagi ſequuntur conditiones, ſicut oſtenſum eſt A.25.& 23. 6

¶Secundo quomodo conditionem crudelium ſequuntur animalium. Exẽplũ. Natura primo docet cuiuſdam ſerpẽtis, ꝙ Aſpis uocatur à ueneni aſperſione, quia Aſpis, quaſi aſpergens, dicitur uenenũ, ſm Iſidorum ethicorum lib 12. Inter quos ſerpentes (ſm Auicennam lib. ſuo de uenenis) uenenum commorantium in ſiluis eſt acutius, quàm habitantium in pratis Sic inuidi uenenum ſuũ ſparguut inuidię, inter quos tamen inuidia magnorum uirorum, & potẽtium plus nocet, quàm ſimplicium, quia in eis cõiuncta ſunt velle & poſſe nocere, tales ergo inuiderunt, quantum ad voluntatem, interius, habentes iacula, quaurum ad opus exterius. Geu.49.

7 Exemplum. ¶Secundo idem natura docet Reguli, qui alio nomine Baſiliſcus nocatur, dictus Regulus, quia omnes ſerpentes, vel animalia uenenoſa in malitia excedit, de quo dicit Plinius. li. 4. Quod eſt ſerpens ſemipedalis tantæque malitię, ꝙ in circuitu cauernæ, in qua moratur, nihil vireſcit, quia ueneno ſuo omnia inficit. Aues etiam uolantes flatu ſuo vel uiſu occidit. Quorum quidam conditio, licet tyrannis, & cupidis, potentibusque uicinis applicari poſſet, dùm omnia in circuitu cupiunt (ſicut patet. A.27.5.& 17.) Nihil niſi ſuum (quantũ
ĩ eis eſt, uireſcere pmittũt, vel creſcere, 8
uolentesque ad alta conſcendere, impediunt, & proſternunt. Tamen inuidis non incongrue applicatur, qui uolentes ſoli uireſcere (id eſt) uirtuoſi apparere, omnem aliorum uirorem, id eſt, virtuoſa opera impedire nituntur, ſuoque detractionis flatu, tam ſuperiores, quàm pares, inferius trahunt & decolorant, quia omnis inuidus eſt detractor.

¶Inuidia enim mater eſt detractionis, de iſtis dicitur (Hierem.8.) mittam eis ſerpentes peſſimos, alia litera dicit,

regulos,

regulos, gloſa, quibus non eſt incantatio, quia dum à uitijs abſtinent carnalibus, & ſpiritualia uitia nō percipiunt, ſeipſos ſpirituales reputant, nec prædicatores audiunt, ſed magis derident, de iſto ſerpente. (No. D. 6. 7. nec mentis de illorum habitant cauernam, ſed patienter expectent, quia in breui eis cōſolatio promittitur, in Pſal. 90. Super aſpidem & Baſiliſcum ambulabis, corporaliter (ſcilicet) ipſis in cimiterio ſepultis, & ſpiritualiter ipſis in iudicio in infernum proiectis, propter inuidiam & contentiones. Philip. 1.

Exēplū araneæ. ¶Tertio idem in natura oſtenditur omnium ſerpentium, & aranearum, qui quicquid comedunt, quantumcunque dulce, in uenenum tamen illud conuertunt, cuius cauſa eſt, quia cor illorum, & uenter ſunt, quaſi vaſa fellis, & uenent, quæ immiſſum uel tactum intoxicant. Sic in propoſito, illi, qui licet bona uideant, mala tamen ſuſpicantur, & mala eſſe iudicant, cuius cauſa eſt, quia cor eorum plenum eſt veneno inuidiæ, & ideò tanquam uas peſſimum omnia conuertit in amaritudinē ad minus ſerpentis, quia omne receptum eſt in recipiente per modum recipientis, & non rei receptæ. Cum ergo ipſi ſint inuidi, & amari etiam dulcia conuertunt in amaritudinem, ſaltem ſibijpſis. Vnde beatus Grego. in paſtorali, inuidi (inquit) dum augmenta proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxiæ affliguntur.

Vrſus. ¶Quarto idem natura docet vrſorū, propter duo. Primo, quia ſicut urſus in maioribus, & feſtis melioribus plus à canibus laceratur, & torquetur, ita inuidus quāto maiores, & meliores in alijs uidet gratias, ideo Seneca air, utinam inuidus in omnibus ciuitatibus oculos haberet, ut de omnium profectibus torqueretur. Secundo, ſicut urſus ad aſpectum excæcatur peluis candentis, ita inuidus ad aſpectum operum lucidorum, & charitatis calore calidorum, de quo Eccleſiaſtici 25. Excæcauit vultum ſuum tanquam vrſus. Et nota, quòd iſta non ſunt omnino interius in anima excæcati, ſed ſicut illi, qui in tenebris ſedent, uel in loco tenebroſo, qui turpiſſimas imagines, quę circa ſeipſos ſunt non uident, ſed imagines claras, quæ in loco alio luminoſo ſunt, uidēt. Sic inuidi imagines turpiſſimas in animabus proprijs non uident, ſed pulchras in alijs uident, & dolent, oculos habentes plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, & malignitate, &c. Rom. 1. Exemplum.

10 ¶Quinto idē docet naturę Sirenis, quæ tempore ſereno dicitur triſtari, & dolere, tempore uero tempeſtuoſo dicitur gaudere, ſic inuidi, quorum proſperitas eſt de aliorum dolere, & gaudere de aliorum aduerſitate. Sirenis Exemplum.

¶Sexto idem docet natura luporum, & vulpium, qui ouile, uel domum intrantes gallinarum multas occidunt, de quibus nullum habent commodū, quia eas comedere non poſſunt. Ita inuidi multis detrahunt, multosque ſpiritualiter occidunt, & accuſant, & in corpore, & in rebus damnificari faciūt, & ſua amittere, de quibus ipſi nullum habent emolumentum, niſi diabolicū, quia de alieno gaudent malo, ſicut diabolus. Lupi, & Vulpes.

11 ¶Septimo, idem natura oſtendit canum, quia ſicut canis, qui propter ſatietatem panem comedere, uel os rodere non ualet, uel non poteſt, granatur de hoc, ꝙ alteri datur, & quod alteri prodeſt, quod ſibi prodeſſe non poteſt, uel ꝙ alteri datur, quod datur ei conferre non vult, vel cuius doni capax non eſt, vel quo uti neſcit. Sic inuidi ſe habent quandoque in his rebus, quarū habent dominium, ſicut in libris & alijs rebus, quas ipſimet, uel occupare neſciunt, vel de facto non faciunt, nolunt tamē, ꝙ alij in his proficiant, antequam ipſi mortui fuerint, quando eis grates neſcient. Melius ergo eſſet, ꝙ ante mortem dicere poſſent, ſine inuidia cōmunico, & honeſtatem illius non abſcondo. Sapien. 7. Canis.

¶Quandoque in his rebus, quarum

dominum habere non poſſunt, ſicut
patet tam in rebus ſpiritualibus, pro
quibus aliquando alij inuident, nec
tamē ipſi illas habere poſſunt, uel quia
diſtributor Deus eas illis dare nō vult,
quia forte non ſunt diſpoſiti, uel quia
forte non placet eis tantum dare, nec
tamen eis facit iniuriam (ſicut oſten-
ſum eſt.G.3.t 6.) uel quia non laborāt,
vt illas gratias habeant. In omnibus
iſtis caſibus ſpiritualibus inanis eſt, in-
uidia, qua dolet, ꝙ alius habet quod
ipſe habere nō poteſt, qua dolet, ꝙ alius
emolumentum habet, quod ipſe non
poteſt habere. Et ſtulte quidem qui ſi il-
las in alio diligeret, gratias ipſas habe-
re (ſicut oſteſum eſt.C.t.12.) Et ſic cha-
12 ritas ei conſerret, ꝙ nec Deus, nec alius
modus ei ſine charitate offerre vult,
tam in corporalibus. Sicut patet in mul
tis, qui ex inuidia & odio dolent, ꝙ re-
ligioſi in ciuitatibus, vel locis eorum
locum accipiant, & inhabitent, quem
tamen ipſi nec poſſident, nec inhabi-
tant, nec aliquam ex illo utilitatem ha-
bent. Ex quorum tamen mora aliquam
ſaltem ſpiritualem habere poſſent uti-
Exemplum. litatem. Omnes iſti ſunt de profeſſione
legis Fuſij caninæ. Ille enim fuſius in-
uentor fuit illius legis, cuius exemplū,
ſeu caſus eſt iſte. Quidam habet fontē,
quo nō poteſt proprium ortū irrigare,
vel non vult, quia non indiget, nec in-
de aliquam quærit utilitatem, poſſet ta
men alteri ualere ſine illius nocumen-
to, ipſe tamen impedit, ne alteri proſit,
quod ſibi prodeſſe non poteſt, ad modū
canis, ſicut prædictum eſt, à cuius cōdi-
tione lex canina uocata eſt inter leges
duodecim tabularum, quæ quia iniqua
fuit, in alijs legibus correcta, eſt (ſicut
patet inſtituti.li.t. de lege fuſia canina
tollenda.§.vnico.) Si illa lex inuidia de
libris ablata eſt mūdialium. A fortiori
ratione, omnis lex inuida, & canina de
cordibus auferri deberet fidelium. Et
maxime inuidia illa, q̄ ex hoc oritur, qđ
ꝓdeſt, qđ ei ꝓdeſſe non pōt, illi uero,
de qbus dictū eſt.ſ.e.c.2. ꝓpter aliquā
utilitatem, quā quærunt, inuident, iſtis
uero dici poteſt illud Iac.4. ad inuidiā,
(ſupple) audam concupiſcitis.

¶In quo facto tertia pars oſtenditur 13
iſtius articuli, quia in hoc conditionem
ſpecialiter ſequuntur dęmonū, q̄a ſicut
inuidet, ꝙ homo, q inferioris eſt natu-
ræ, Cęlum habere deberet, quod tū ipſe
habere non poteſt. Et cū ei ꝓdeſſe non
pōt, qđ homini ꝓdeſſe nollet, ita īuidi,
q diaboli ſūt mēbra, ſocij, & diſcipuli.

¶Primum patet, quia ſicut membra
naturæ, & Chriſti mutuo ſe diligunt,
& de bonis mutuis gaudent. Ita mēbra
diaboli mutuo ſibi inuident.

¶Secundum etiam uidelicet, ꝙ ſocij
ſunt diaboli in opere, & participes in
lucro & damno, patet, quia ſicut diabo-
lus inuidet homini, q ad maiora aſcen-
dere vult, ſcilicet, ad gaudia cęleſtia, ad 14
quæ aſcendere nō vult, ita ipſi aſcendē-
tibus, uel maiora, & rariora attentanti-
bus inuident, nec tamen ipſi talia atten
tare uolunt. Iterum ſicut diabolus in-
uidet, ꝙ illi, qui ſunt inferioris naturæ,
ſuperiorem locum tenere debeant, ita
ipſi (ſicut oſteſum eſt.C.11.17.) Et ſicut
etiam quotidiana docetur experientia,
qua uidetur, ꝙ illi qui maiorē obtinēt
ſtatum uel maius nomen, inuidēt alijs,
qui minorem obtinent gratiam. Sic in-
uidit Cain fratri ſuo Abel. Sicut Ra-
chel inuidit ſorori ſuę. Gene.30. Et ſic
patet, ꝙ ſunt ſocij diaboli in opere. Ite-
rum patet, ꝙ ſunt ſocij in damno & lu-
cro in gaudio & triſtitia, quia ſi diabo-
lus p peccatum vel infortuniū, vel malā
mortem gaudenter illum, cui inuidēt,
lucratur, ipſi gaudent, quando ipſi eos
triſte amittit, dolent, ipſis ſpiritualiter
proſpere agentibus ipſi etiam triſtātur.
Et ſicut diſcipuli Chriſti dilectione, ita
diſcipuli diaboli inuidia cognoſcūtur.
Sicut ergo iuſtum eſt, ꝙ mēbra ſint cū
capite, & ſocij cum ſocio, & diſcipuli
cum magiſtro, ita iuſtū eſt ꝙ inuidi ſint
cum diabolo, cuius inuidia mors in-
troiuit in orbem terrarum. Sap.2.

¶Non ſolum ex iam dictis, ſed etiā Artic.3.
ex dicendis, inuidorū multiplex oſten-
ditur ſtultitia.

¶Primo

15 ¶Primo, quia perdit multa, ubi multa lucrari poſſet; quis ſtultum uon diceret etiam quantum ad mundum, qui ſine labore, & cum fidelitate poſſet multa lucrari, & uollet? ſi talis apud mundum ſtultus diceretur, multo ſtultior apud Deum dicendus eſt; qui abſque labore, & cum fidelitate, & ſine damno cuiuſcunque poſſet bona lucrari infinita, & potius eligit bona amittere infinita cum labore, & amaritudine, & ſollicitudine; quã propter hoc habet in perdendo. Sed talis eſt inuidus, quia ipſe in libertate tali à Deo poſitus eſt, ꝙ poteſt eſſe ſocius in ſpirituali eccleſiæ mercatione, ut (uidelicet) more mercatorum, qui uno de ſocietate lucrante, omnes lucrautur, particeps & ſocius ſit omuium timẽtium Deum in lucra; in quorum ſocietate particeps omniũ ſpiritualium bonorum fieri poteſt, ſi vult, iuter quos multa lucrari poteſt, hic quantum ad meritum, & infinita; quo ad futurum præmium. Quia charitas omnium bonorum meretur participationẽ. Vude Auguſt. ſuper Ioan. Tolle inuidiam, & tuum eſt, quod habeo, tollam inuidiam; & meum eſt quod habes (ſicut patet. C. 1.12.) & hoc ſine labore magno, & expenſis, quia facile eſt diligere. Cum ergo talis potius eligat cũ labore, & anxietate omnia iſta amittere, bene ſe ſtultum eſſe oſtendit.

Exemplum.

Exemplum.

¶Quia ſi ille ſtultus dicitur, qui ratione caret, inuidus potiſſime ſtultus dicitur, quia eius dolor, & cogitatio, & actio multipliciter ratione caret.

Exemplum. ¶Primo, quia contra rationem eſt, & omnem ſocietatem & humanum intellectum, ꝙ ille, qui in ſocietate conſtituitur mercatorum, cui lucrum æqualiter cũ lucrante, & laborãte cõtiget, de lucro illo (ſcilicet) ſocij ſui, doleat. Sed

16 ſic eſt in propoſito, quia ponatur, ꝙ ille agat mercationes rerum corporalium, vel ſpiritualiũ, & lucretur in gaudẽdo lucratis in caſu plus, quam ipſe, quia ipſe forſitã pecuniã lucrat', in uero gratię & charitatis lucraris augmẽtũ, & vitę ęternę capacitatẽ dolẽdo vero oĩa pdis;

¶Iterum, ſi de damno (ſcilicet) corporali, uel ſpirituali gaudes, dole, quia plus perdis, quia gratiam & charitatẽ, & animam, & uitam æternam. Sicut ergo cõtra rationẽ eſt, ꝙ homo de tot dãnis gaudeat, ita contra rationem eſt, ꝙ de malo gaudeat proximi.

¶Iterum tantum eſt contra rationem dolor & gaudium inuidi, quantum eſt contra naturam, ꝙ membrum de bono vel ſanitate doleat alterius: mẽbri eiuſdem corporis, uel de infirmitate & plaga (ſcilicet) gaudeat.

¶Iterum tales, quantũ in eis eſt, omnem deſtruunt cõmunitatem, & mundum, quia ſi omnes alij ſpiritualiter, & temporaliter perderent, & decreſcerẽt, & ipſi ſoli lucrarẽtur, & creſcent; Mundus ſtare non poſſet, (ſicut dictum eſt. C. 4.27.) Inuidi ergo patet ſtultitia ex hoc, ꝙ lucrari refuiat, & perdere vult, & mundum deſtruere, quia ſicut qualitates in corpore non concordantes, corpus deſtruunt infirmitatibus, ita ipſi (quantum in eis eſt) totum corpus eccleſiæ inuicem inuidentes. Gal. 6. Exemplum.

¶Secundo idem patet in hoc, ꝙ ſibi ipſi nocet prius, ut alteri noceat. Quis ſtultum non diceret illum, qui ita fortiter ſe de muſca, quæ caput ſuum morderet, niteretur, uindicare, ꝙ ſeipſum percutiendo excerebraret, & muſcã uel parum, uel nihil læderet, &c. 17 Exẽplũ.

¶Iterum quis illum ſtultum nõ diceret, qui uenenum biberet, ut alio, hoc propinaret, qui forſitan illud uitaret. Exẽplũ.

¶Iterum quis illũ ſtultũ nõ diceret, q gladio ꝓprio ſeipſum occideret, vel lancea pforaret, ut ſup lanceã illã pforatus ad aliũ occidendũ approximaret. Exẽplũ.

¶Sic in propoſito, primo ſi muſca inferni, peccator eis in aliquo noceat, in tantũ ſe de illo inuidi, uindicare nituntur, ꝙ animam propriam perdunt, & forte ipſi parum uel nihil nocent.

¶Itẽ ipſi inuidię ueneno potato, ſeipſos interimũt. quo forte alijs nõ nocẽt, ĩ hoc peioris exiſtẽtes cõditionis qbuſcũq; ſerpẽtibus, q uenenũ in alios trãſmitũt, quo alijs, & nõ ſibiipſis nocẽt. Vñ 18 Exẽplũ.

Seneca in quadam epiſtola, uenenum, quod ſerpentes in alienã perniciẽ ſundant, ſine ſua continent, non ita uitiũ inuidiæ continetur. Nã ipſum primo torquet, & macerat inuidũ, male ergo ſe uindicat, qui bona attenuat, iniurias vero dilatat, & augmentat. Item ſuper lanceam inuidiæ ſemper ſeipſum occidit. 1. Ioan. 3. Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt de facto ſuiipſius, & uolũtate alterius, & tamẽ de facto frequẽter alteri non nocet. Contingere quippe poteſt, ꝙ conatus inuidi fratrem non lædat, ꝙ autem ſeipſum lædat, fieri non poteſt. Quo in facto ſignificatum eſt factum Saulis inuidi, quia Dauidi inuidebat, nec audire potuit cantilenas in eius laudem factas. (1. Reg. 18.) qui in gladium proprium irruit (1. Reg. ulti.) qui etiam niſus eſt lancea percutere Dauid, & cõfigere ĩ parietẽ. (1. Reg. 19.) quibus tamẽ factis Dauidi non nocuit, quia ſequitur, lancea, autem caſſo uulnere, perlata eſt in parietem. Gladius uel lancea Saulis inuidia eſt, quæ uaginam ſuam, antequam extrahatur, ſemper ſcindit admodum prolis uiperæ, quæ ſemper antequã palam exeat, matrem in pariendo occidit. Vnde Augu. (ſuper illo Pſal. 36. gladius eorum intret in corda ipſorũ) qui alteri (inquit) nocere deſiderat, ſimilis eſt ei, q ſeipſũ gladio tranſuerberat, ut alterius tunicã ſcindat. Item Caſſiodorus (ſuper illud Pſal. 36. Gladium euaginauerunt peccatores) gladius peccatorum quilibet dolus eſt, alterius appetens læſionem. Ex iam dictis colligitur, quòd inuidi moderni ſtultiores ſunt, quàm illi antiqui, de quorum uno fertur, ꝙ dum ſibi, & ſocio ſuo cupido, à domino oblatum eſſet, ꝙ ab eo pro diutino ſeruitio, ſala-

Exemplum.

19 rium, quod uellent, peterent, conditionem adiungens, ꝙ quicquid eſſet à primo petitum, & obtentum, ſecundo duplicaretur. Auarus ergo primo petere noluit, ſed ex cupiditate ſocium expectauit, ut portio ſua duplicaretur, nec inuidus inuidia ductus, ne alterius creſceret emolumentum, ipſis ſic altercantibus cogitauit inuidus, ꝙ eligeret, ꝙ eius electio alteri commodum non faceret, & elegit, ut unus ei oculus erueretur, ut alius duos amitteret. De altero fertur, ꝙ ad Imperatorem Fridericum veniens cum fructibus, quos multum dilexit, ingreſſum habere non potuit, niſi ianitori lucri promitteret medietatem. Imperator uero in fructibus illis delectatus, eum coegit, ut aliquid peteret, qui petijt, ut ſibi cẽtum ictus dari præciperet, cuius cauſam cum Imperator cognouiſſet, ſuos ictus leuiter, alterius uero grauiter ſolui iuſſit.

Exemplum.

¶Iſtis uero moderni inuidi ſtultiores ſunt, quia iſti unius oculi amiſſionem, & ictus ſuſtinuerũt, ut alij etiam ſuſtinerent. Moderni uero grauiora ſuſtinent damna (ſicut patet ſupra. c. c. 16.) Alijs quandoque nihil ſuſtinentibus, quãdoq; uero, & ſi aliquid ſuſtineãt, tñ inde plus proficiunt, quàm deficiãt, ita ꝙ inuidi ſuſtinent, ut illi, quibus inuidẽt proficiant, licet non intẽdant, Deo de illorum inuidia iſtorũ ordinãte ꝑfectum, vnde Petrus Rauẽnas dicit quod Iacob, qui in baculo ſuo Iordanem trãſierat, nõ redijſſet cum duabus turmis, niſi eum inuidia Eſau agitaſſet. Ioſeph in Ægypto non imperaſſet, niſi fratrũ inuidia eum uendidiſſet. Abel quippe eſſe non poteſt, quòd Cain malitia non exercet.

¶Omnibus iſtis uenenum non nocuit, ſicut nec Benedicto (in 2. Dialogorum) nec alteri epiſcopo, de quo beatus Greg. ſcribit in dicto li. qui uenenum ei miſſum, ſine nocumento bibit, qui tamen illud miſit, eodẽ momento fuit mortuus. Sunt enim de illis, de quibus Marci ultimo. Si mortiferum quid biberint, eis non nocebit, ſicut nec filijs Iſrael, qui ſub Ægyptiorum inuidia, & perſecutione plus creſcebant, & multiplicabantur. Et tamẽ Ægyptij finaliter ſubmerſi ſunt, qui eos affligebant illudentes eis, atque inuidentes. Exo. 1.

¶Cum uero inuidentia fraternæ gratiæ, unum ſit de maximis peccatis, apparet, ꝙ inuidos nõ ſolũ ſtultitia apud Ar.4.

mundum, ſed etiam peccati magnitu-
20 do ſequitur coram Deo. Si autem de
maximis ſit peccatorum, ex eius ad
alia peccata patet comparatione. Peius
nanque uidetur ira, & odio, quia illa or
tum habent ex alieno malo, illius (ui-
delicet) qui offendit, per quam quidem
offenſam iraſcẽtes excuſant̃ in aliquo,
quia omni iraſcenti uidetur ira ſua iu-
ſta. Inuidia uero ex propria malicia, &
de Dei bonitate, & largitate, & diuinæ
gratiæ multiplicatione, & ex bono ori-
tur alterius, quæ quidem nullam habet
excuſationem, ſicut nec aliquem iuſti-
tiæ habet colorem, quomodo facta ſua
iuſtificare poſſit inuidus, qui uellet Dei
infinitam arctare bonitatem, dum eum
ſibi largum eſſe uellet, & omnibus alijs
parcum. In quo deſiderio miſeris aſſi-
Exemplum. milatur mendicantibus, qui uellent, ꝙ
eleemoſynarius eius largus eſſet, & om
nibus alijs parcus, quorum inſaniã re-
prehendit Chriſtus, dicens, an oculus
tuus nequam eſt quia, ego bonus ſum?
aut non licet mihi, quod uolo facere?
Exemplum. Matth. 20. Quod verbum optime inui
dis conuenit, quia ipſi nequam habent
oculum, quia ſicut oculus bene diceret̃
nequã, qlibẽtius tenebras, & fœda reſpi-
ceret, quã pulchra: quãdo eñ tenebro-
ſa petit & luminoſa fugit, ſignũ eſt, ꝙ
oculus ille nõ eſt bene ſanus, qa oculis
ægris odioſa eſt lux, quæ puris eſt ama-
bilis ſ̃m Augu. in confeſ. ſic nequã eſt
oculus inuidi. (Eccl. 14.) Qui libentius
aſpicit in alijs opera tenebroſa, quam
clara, & pulchra in tenebroſisque de-
lectatur, in luminoſis uero triſtat̃ ocu-
lus ille inuidũ ſcãdalizat, & ideo eruen
dus eſt. Item peiores uidentur cupidis,
quia illi multa habentes, quæ caro uen
dere cupiunt de dono Dei, i. de bono
foro triſtantur, quia eſt lucri eorũ im-
pedimentũ, iſti vero de dono Dei, quod
in alijs uident, triſtant̃, irrationabilius
quia non eſt lucri illorũ, vt frequenter,
impedimẽtũ, ſed magis expedimentũ,
ſicut uirtus unius mẽbri expedit alteri.
Item peiores eſſe uidẽtur guloſis, & q-
buſcũque alij, qui cõtra ſe ipſos, uel cõ-
tra ꝓximũ immediate peccãt, qa cõtra
Deũ, inquãtũ cõtra eius murmurãs do
nũ, quibus ab illis, quibus inuidẽt, con
grue dici poſſet, quod Moyſes peſſimis
dixit Iudæis. Exo. 16. Non contra nos
eſt murmur ueſter, ſed contra dñm. Itẽ
peioris ſunt conditionis brutis & cru-
delibus aĩalibus, qa bruta de aliarũ nõ
lętant̃ malis, ſed magis quãdã afflictis
oſtẽdunt cõpaſſionẽ, ſicut patet. C. 12. 6. 21
¶Lupi etiam, & ſerpentes nõ come-
dunt aĩalia eiuſdẽ naturæ, nec eis inui-
dẽt, ſed ſocialiter ad illa ſe habent. Feris
etiã crudelioribꝰ (ſ̃m Chriſo. ſuper Io:
Hom. 37.) peiores ſunt, quia ille niſi fa-
melicæ uel ꝓuocatę nõ lędunt. Furibus
etiã, quia illi ꝓpter inopiã furantur, iſti
uero de copia triſtantur. Homicidis
etiã, quia illi ꝓuocat, occidunt, inuidi
uero uoluntarie occidunt, à nullo niſi
à propria malitia prouocati.
¶Poſtremo peiores ſunt ipſis dæ-
monibus, pro tãto, quia ipſi quodãmo-
do lætantur, ꝙ alij multas lucrãtur ani-
mas. & ĩ hoc mutuo ſe iuuãt (ſicut oſtẽ-
ſum eſt. A. 14) Iſti uero de aliorũ lucro
triſtantur, illudq; impediunt, qui ergo
ſibi. i. ꝓximo inuidet, nihil illo nequiꝰ:
Eccl. 14. Quomodo nequius inuenire
poſſet illo, qui oĩa prædicta in nequitia Exẽplũ.
excedit? qui inſuper ita plenus eſt mali-
tia, ſicut uas põt plenũ eſſe liquore, qa
ſicut ſignum plenitudinis uaſis eſt, qñ
non agitatum à ſuperiore parte liquo-
rem eructat, ita ſignũ plenitudinis ne- A
quitiæ, & malitiæ inuidiæ eſt, ꝙ in om-
nibus ſuperioribus ſenſibus, in auribus
(uidelicet) libenter aliorum mala, qui-
bus inuidet, audiendo, in ore male lo-
quendo, in oculis uero ipſos, quando 22
de illis bona loquuntur, deprimendo,
quaſi ſibijpſi iniuria fieret, de hoc, ꝙ
alij cõmendant, inuidiæ uenenũ à nul
lo niſi ꝓpria malitia agitatus eructat.
¶Quid ergo dicere prodeſt, uel qua-
lis erit nonnullorum, apud Deum iu-
ſtificatio dicentiũ, quod nõ ſunt fures,
latrones, homicidę, adulteri, & huiuſ-
modi, cũ ĩ illis potẽs regnet inuidia, vn
de Aug. li. 1. de doctrina Chriſtiana, Nõ

enim diabolo dicitur, ut damnetur, adulterium commiſiſti, furtum feciſti, villlam rapuiſti, ſed homini ſtanti inuiduiſti. Ex quibus patet uerbis, ꝙ non eſt alia inuidi, quàm dæmonis excuſatio. Inuidiæ ergo peccatum non tantum propter ſui magnitudinem, uerum etiam propter multiplicia: quę induxit, & quotidie inducit pericula fu-
22 giendum eſt.

Artic. 5. ¶Fuit enim introductrix, & oſtiatia mortis diabolus enim ex inuidia primis parentibus ſuggerendo, mortem in mundum introduxit. Sapiẽ. 2. Inui-
23 dia diaboli, &c. Fuit etiam proditrix Saluatoris, teſte Pilato. (Matth. 27.) qui ſciebat, ꝙ per inuidiã tradidiſſent eum.

¶Poſſeſſorem etiam ſuum, ſeu hoſpitem depauperat, quia charitas ditat (ut prædictum eſt) quia meretur omnium bonorum participationem, ita hæc omnia perdit. Qui ergo feſtinat ditari, & alijs inuidet, ignorat, ꝙ egeſtas superueniet ei. Prouer. 28. Item eſt excæcatrix rationis, & deſtrutrix fratrũ amoris, propter quæ omnia, nec tu inuidus ſis, nec comedas cum homine inuido, nec deſideres cibos illius, comede, & bibe, dicet tibi, & cor eius non erit tecum. Prouerb. 23. Teipſum ergo, & etiã alium inuidum fuge, exemplo ſapientis, qui ait Sapien. 6. Neque cum inuidia tabeſcẽte iter habebo, quoniã talis homo, non erit particeps ſapientiæ.

Ar. 6. ¶Illis uero, qui ipſos inuidos non aborrent, nec emendant, duplex imminet punitio. Vna temporalis. Alia æterna. Temporalis vero eſt duplex, una ſpiritualis, alia corporalis.

24 ¶Prima ipſum peccatum ſemper cõ-
Exemplum. comitatur, & aſſociat, quia ſicut cupidus nunquam eſt ſine famem ex latro ſine timore, nec infernus ſine igne, ita nec inuidus, fornax, & atrium ignis inferni, ſine pęna, & tædio, de auditis, de uiſis, & de omnibus proſperis ipſe torquetur. Et quo patet, ꝙ ſi aliquod peccatum poſſet dici iuſtum, hoc maxime inuidiæ cõueniret, quia auctorẽ ſuum nũquã dimittit impunitũ, vnde Hugo. Inuidia nihil iuſtius eſt, q̃ ſtatim actorẽ ſuum punit, roditque, & excruciat, hanc iuſtã pęnam inuidis appetit Seneca epiſtola 17. utinã inuidi oculos haberent in oĩbus ciuitatibus, ut de omnium fęlicitatibus torquerentur, nam quantũ fęlicia ſunt gaudia, tanti inuidorum ſunt gemitus. Nunquam ergo inuidos melius torquebis, quàm uirtuti gloriæque ſeruiendo, & alios commendando. Quia dicit Proſper. li. 3. de vicijs, & uirtutibus, & tantos inuidus habet iuſtę pęnæ tortores, quãtos alius habet laudatores, hoc nanque facit inuido aliorum laudatio, quod facit porcatio apotecæ odoratio.

¶Secunda temporalis, & corporalis 25
inuidorum pœna ipſum inuidiæ pecca Exẽplũ.
tum ſequitur, quãdo à Deo, qui de ipſo mirabiles quandoq; accipit uindictas, morte deijcient corporali, alijs, qui (in Pſal. 118.) dicunt, me expectauerũt peccatores, ut pderent me: illæſis euadentibus, ipſis Caldęis ſuccenſis, (Dan. 3.) Et de ipſo etiam Daniele Leonum euadẽte, ipſis inuidis accuſantibus (ſcilicet) à Leonibus deuoratis. Dan. 6. & 14. Sic inuidi, qui more latronum, & homicidarum, tempus expectant, & occaſiones quærunt nocẽdi. Et ideo more latronũ morte plectendi ſunt à Deo. Cuius punitionis iuſtitia ex lege elicitur ciuili, in digeſto nouo. li. 5. titu. de arboribus cedendis. l. ait prætor. Cuius legis caſus talis eſt, ponamus, arbor uicini ita impẽdet ſup ędes, uel hortũ alterius, ꝙ ex illa arbore veriſimiliter imminet ruina Exemplum:
domib⁹ alteri⁹, uel eius umbra agro uicini nocet. In primo caſu, ſi ipſe, cui⁹ eſt arbor, eã nõ vult adimere, lex dat auctoritatẽ illi, cui nocet, ipſã radicitus adimẽdi (ſicut patet. §. hoc interdictũ.) In ſecundo caſu ſi poſſeſſor arboris nõ vult ramos pſcindere, lex auctoritatẽ dat illi, cui nocet, ipſos ſcindẽdi, ſi vltra qndecĩ pedes aſcẽdãt, ſicut patet. §. ꝙ ait ptor, cui⁹. §. tenor eſt iſte. Qd aũt ptor, & lex tabularũ efficere uoluit, ut quindecim pedes alicuius, rami arboris circũcidantur, & hoc idcirco effectum eſt, ne umbra

bra arboris uicino prædio noceret. Cuius cauſa in gloſa tangitur, quia, uidelicet, licet ſolum uſque ad cœlum tuum ſit, tamen ne in illo arbor uel ędificium fiat in meum damnum, amouere potero.

26 ¶ Applicatio iſtorum patet, quia inuidus ſe habet ad modum arboris uenenoſę, & vmbroſæ, de qua dictũ eſt. A. 25. 23. Quia ſicut arbor illa in altum aſcendit, & vmbra ſua inferiora, & ꝓpinqua obumbrat, & ne aſcendant, impedit ita. inuidi in altum aſcendere nituntur, & omnes alios obumbrare, & obſcurare, ſuiſq; venenoſis factis, omnibꝰ uicinis nocere nituntur, iuſtè igitur tutor pupillorum, ſcilicet, Chriſtus qui poteſt agere ĩ cauſa pupilli, ſcilicet, ꝙ poſſet adultus in cauſa propria, auctoritate legis contra inuidum, cui dicitur in Pſal. 51. Dilexiſti omnia uerba præcipitationis, ex quibus, ſcilicet, damnum imminet proximo, ramis ſpoliabit: Ramos nanq; præſcindit, & ne in altum aſcẽdant, impedit, quando gratias, propter quas ſingulariter abundat, alias inuidet, uel officia, uel potentiam nocendi ab eo aufert, vt in eo, in quo peccat, puniatur, & finaliter ĩ morte ipſum radicitus extirpabit, & hoc eſt, quod ſequitur in Pſal. propterea Deus deſtruet te in finẽ, euellet te, &c. qua eradicata in ignem mittetur, ſicut arbor, quæ non facit fructum bonum. (Matth. 8.) Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur, & arbor circumſtãs primo impedit, ipſa pręciſa, creſcet, & oſtendet, ſicut patet per hiſtoriã, in qua continetur de quodam inuido, qui inueni cuidam inuidit, quòd tantam habuit gratiam coram domino, cui ambo ſeruierunt, qui puerum informauit, ꝙ quando domino ſuo ciphum porrigeret, ab illo faciem diuerteret, qui anhelitum habuit fœtidum, domino uero dixit, quòd ideo faciem ab eo diuertit, quia dixerat domini anhelitum abominabilem; pro quo domino ſuaſit, quòd carbonarijs in nemore nocte præcedẽti præciperet, quòd primum ĩ craſtino de domo illa ad eos uenientem in ignẽ proijcerẽt, & ꝙ in craſtino mane iuuenẽ illuc mitteret, ꝙ cum factum eſſet, ut eſtinauit inuidus uidere, quo iuuenẽ ſocciderent, quo tamẽ eccleſiã quandã, iuxta quã tranſibat intrante, ut miſſam audiret, inuidus illum præuenit, quem licet remittentem, & reclamantem, & dicentem, quia ſum ego, ad ignem traxerunt, dicentes, feſtina obedire domini noſtri mandatis: Ecce arboor, quæ dum in alterius pendebar ruinam, præcioſa, & in ignem, proiecta eſt, more ꝑdictorum Babyloniorum (in lib. Danielis) & more Aman (Heſter 7.) de quolibet dicere poteſt, illud Iob. 5. paruulum, ſcilicet, ſenſu occidit inuidia: Quo occiſo arbor uicina, quę prius impediebatur, liberata eſt, iuxta illud Prouerb. 11. Iuſtus de anguſtia liberatus eſt, & tradetur impius inuidus, ſcilicet, pro eo, & non ſolum liberatur, ſed etiã in altum creſcet, ſicut patet de Mardocheo, & Daniele, quia ĩuidus mortuis, facti fuerũt magni in regnis illis Aſſueri, & Nabuchodonoſor, & Darij. ſic etiã inuidia quodãmodo Achitofel ad mortem adduxit, quando dolens, ꝙ chũſi conſilium, præferebatur, ſeipſum ſuſpẽdit. (2. Reg. 17.) Quod uero prædictũ eſt de glo. quæ dicit, ꝙ licet ſolum poſſeſſoris ſit uſque ad cœlum, & licite in eo ædificare poſſet, non tamen in alterius nocumentum, niſi ſolum cõtra inuidos, qui in ſolo ſuo ædificare licitæ poſſunt ædificia virtutum, abſque hoc tamen, ꝙ alijs inuideant, uerum etiam contra illos applicari poteſt de quibus dictum eſt. F. 2. 8. leges etiam ibi adductæ, ad iſtud ualent propoſitum.

28 ¶ In omnibus iſtis ergo exemplis, & ſcripturis oſtenditur, ꝙ inuidi ſunt, ſicut apes, q̃ alios pungentes plus ſibijpſis nocẽt, qa amiſſo aculeo ĩutiles ſũt, & occidũtur. Sic iſti declinauerunt, inutiles facti ſunt, & in iudicio occidẽtur.

¶ Et ſicut cæci, qui alijs foueas fodiunt, in quibus ipſi cadunt: faciliter enim contingere poteſt, quòd puteum fodiens in ipſum cadat, ubi videns

Exemplum. Exẽplũ. Exemplum.

iter pariter euadit. Sic in omnibus prædictis iſtis exemplis, quibus illorum lacum aperuit (ſicut ad literam patet de Chaldeis, qui Danieli lacum aperuerũt leonum) & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit (in Pſal. 7.) Et ſicut milui, qui dum pullis inſidiantur, capiuntur, & pulli ſaluantur, ſic in inſidijs ſuis capientur iniqui (Prouer. 11.) recte, ſcilicet, dum alijs minantur, & inſidiantur, quia ſubito ueniet ira illius in tempore uindictæ (id eſt) dum inuidus uindictã quærit diſperdet te Deus ſcilicet, Eccleſi. 5. Et illi qnibus tot minæ fiunt, & inſidiæ, liberabuntur, ſicut populus Dei, quibus Anthiochus Rex multa minatus fuit (1. Mach. 6.) quia Deus non affliget animam iuſti, & inſidias impiorum ſubuertet: Prouerb. 10.

Exemplum.

29 ¶Sed forte cogitabunt inuidi, quòd illi, quibus inſidiantur, non ſemper ſic immunes (ut dictum eſt) euadunt, qa & hoc etiam aliquando uiſum eſt, ꝙ ex inuidorum inſidijs, & accuſationibus nonnulli plurima patiantur dãna: quia ſpoliantur, incarcerantur, quandoque etiam per inuidos morti tradũtur.

¶Quibus reſpondetur, quòd frequẽter accidit, quòd illi, qui ex inuidia accuſantur, & perſecutiones ſuſtinent inuidorum, nõ ſunt omnino à culpa, quę eis imponitur uel conſimili, uel forte maiori immunes. Et ideo Deus eos iuſte pati permittit, nec tamen inuidi, qui illos inuidię perſequuntur intentione immunes ſunt à culpa, nec pœnas eis debitas euadent: Quia licet uerum ſit, quod dicunt, intentionem tamen malam Deus puniet: Vnde aliquotiens accidit de ſic accuſantibus, & accuſatis, domino uel ſuperiori, cui accuſantur, ſicut fabulæ ferunt, accidiſſe de vulpe, lupo, & paſtore, vulpes uero lupo inſidiãdo, ipſum apud paſtorem accuſauit de animalium occiſione, docuitq́; ꝙ illũ inuenire, & capere poſſet, quo capto, vuldes feſtina antrũ intrauit lupi, eiuſque prædam ſola gaudenter comedere incepit, paſtor vero ab his delatoribus hoc audiens, intelligensq́;, quòd non ꝑpter amorem, quem ad eum habuit, ſed magis ex inuidia ludũ ei tradidiſſet, vulpi in antro ſuperueniens, ipſam quoque accepit, & pelle ſicut lupũ ſpoliauit, quòd cũ ſentiret, ſic locuta fuiſſe dr̃, cur nocui, nocet ẽt mihi nocuiſſe, nociuo iure cado, cuius cõcidit arte lupus, alterius dãnis in ſua damna rediit.

Fabula de lupo, vulpe & paſtore.

¶Sic frequenter accidit de duobus malis, quorum vnus alterum apud ſuperiores ex odio, & inuidia accuſat, & ſua amittere, & incarcerari facit: Quo tribulato, & pelle exterioris ſubſtantiæ ſpoliato, antrum illius ſpoliati id eſt officium ſcilicet donis præcedentibus intrat, in quo incipit, quaſi ſolus patriam ducere, & gaudenter accipere munera, & diuidere ſpolia, ſcilicet ſubito, & inopinate rota fortunæ ſe uertente, ille ſuperior, qui libenter illius inuidas audiuit querelas, per quas lucrari potuit: ita libenter alios audiet, querantes contra vulpem illam, ut etiam ab iſta iterum lucrari poſſit, ſicut prius à lupo capto lucrabatur: Et ſic ſicut lupi prius, ita vulpes poſtmodum tradentur in manus gladij, partes vulpiũ erunt (in Pſ. 62.) Sequitur rex uero lętabitur, ſcilicet, quã prædam habuit vnius, & alterius: ſicut exultant uictores, capta præda. Iſa. 9. Et tamẽ tales eſt pũcto per legẽ. R. 1. 5. Et ſic in iſtis duobus prædictis uerificatur illud Eccleſiaſtes 9. Amor quantum ad illum ex amore, quem ad ſuperiorem ſuum ſe habere prætendit, quando aliũ accuſat, Et odium atque inuidiæ, quæ ſcilicet adinuicem habent, qui accuſant & accuſantur, ſimul perierunt, nec habent partem de præda ſua, ſcilicet, illa, quam ex mutua committunt inuidia, & accuſatione, quia dominus habet totum: Et nota, ꝙ modus iſte prædictus multum regnat in Italia: Et non ſolũ pœna temporali (ut dictum eſt) inuidos aſſociante, & conſequenter, uerum 30
etiam pœna æterna puniendi ſunt in inferno poſiti, qui locus eis debetur triplici conuenientia, viſionis, uidelicet, voluntatis, & religionis.

¶Primum patet ex prædictis, prædictum

ctum enim eſt, ſupra c.c.20. quòd oculi inuidi ſunt infirmi, & indiſpoſiti, talibus ergo locus conuenientior eſt tenebroſus, & ſpecialiter, quia excęcati ſunt à lumine ergo congruum uidetur, ꝙ ad tenebras mittantur exteriores pœnarum, qui tenebras habẽt interiores culparum: Mittite enim in tenebras exteriores. (Matth.22.) Et ratio bona hoc exigit, quia ſi opera luminoſa, & proſpera infirmitatem cauſabant oculorũ, inuidi nullo modo in cœlo ſanari poſſent, ubi maius eſt lumen, & proſperitas, atque fœlicitas abundantior: Cum ergo contraria contrarijs curentur, iuſtum uidetur, quòd ille, qui in lumine infirmitatem cõtraxit, ibi ponatur, ubi nullum eſt lumen, uel proſperitas, de quibus infirmitatẽ ſuã augere poſſet:

Exemplum. Sicut ergo Aquila pullos de nido eijcere dicitur, qui ſolem in ſua rota intueri non poſſunt, ita Deus in iudicio de nido, ſcilicet, cœli eijciet, quia non pòtuit uidere lucernã, donec extingueretur. (1.Reg.3) donec eſſet in miſeria, uel aliquo infortunio, nec eum libenter uidit, cui inuidebat, nec de eo libenter audiuit.

31 ¶Secundum etiam patet, quia uoluntas inuidorum talis eſt diſpoſitionis, ꝙ de aliorum proſperitate ſine pœna nõ audit: Si ergo in cœlo eſſent, ubi maxima eſt aliorum fœlicitas, maximam haberent pœnam, ſed in cœlo pœna eſſe non poteſt, ergo nec inuidus.

¶Tertium inſuper patet, quia cum ſint de religione ipſius Luciferi, qui uoluit nimis ſingulariter uideri, ſicut patet, per hoc, ꝙ dicit Iſa.14. Aſcẽdam in cœlum, &c. iuſtum eſt, quòd ibi ſint, vbi, & ipſe eſt, qui, licet plures in ordine ſuo habeat inuidos, tamẽ in ordine ſuo habeat proprietarios, ſicut Chriſtus in ordinibus ſuis habet uoluntariæ pauperes, nihil habẽtes proprium, quia ſicut iſti omnia uolunt eſſe communia, ſigillatim dicentes, ſine inuidia communico. (Sapien.7.) ita inuidi illa, in quibus ſingulariter uideri uellẽt, eis appropriare nituntur, ergo iuſtum videtur, quòd à Chriſti religione excluſi cum Lucifero magiſtro ſuo æternaliter in clauſtro ſuo uiuant, hãc nõ meã, ſed Apoſtoli credant eſſe ſententiam. (Gal.5.) qui enumeratis operibus carnis, quæ ſunt fornicatio, inuidia, &c. & infra inimicitiæ, diſſentiones, inuidiæ, homicidia, ebrietates, & ſimilia, quæ p̃dicto uobis, ſicut prędixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequẽtur, & hæc eſt redditio malitiæ illius. (Ecclesi.14.) ſcilicet inuidi, de quo ad literam dicitur.

¶Tales ergo, quorum inuidia hic non permittit aliquos eſſe ſuperiores, qui in die iudicij uidebunt omnes eſſe ſuperiores, pulchre repræhẽdit Chriſoſto. ſuper Ioan. Homel.47. dicens, quare non inuident, quòd alij ſaluantur, & ipſi ſtant extra.

¶Qui ergo ſemper media quærunt, & remędia quomodo ſuperiores eſſe poſſunt, In iſto pũcto triplex remediũ quærere deberent, ad hoc ut tunc ſuperiores eſſe poſſent; rationalis, uidelicet cogitationis, mũdi reuolutionis, & humilis operationis. Artic.7.

¶Quantum ad primum triplex eſt 32
rationalis cogitatio ab inuidia retrahẽs, Vna inuidiæ pœnalitas, & amaritudo, & omnia mala, quæ ipſam (ut dictũ eſt) committantur, & ſubſequuntur: Alia, quòd ſumus, uel eſſe deberemus, membra vnius corporis myſtici Chriſti, & eccleſiæ, Tertia, quòd in Cęlo quibus gaudebit de bono alterius, Et præſumptio eſt, quòd illi qui hic de bono gaudent aliorum, quòd ibi etiam gaudebuntur, ſicut præſumptio eſt, quòd ille, qui accipit arram plenam, poſtmodum accipiat ſolutionem & econuerſo, ꝙ illi, qui arram refutant de bono non gaudentes aliorum, præſumendum eſt, ꝙ plena carębunt ſolutione: Sic ergo nunc cogita, ne tunc inuidia contaminatus erubeſcas. Eccleſi.31.

¶Secũdo ab hac retrahere debet mũ 33
di mutabilis reuolutio, in qua uidemus, quòd ille, qui alteri inuidet, uel tẽpus nocendi expectat, quia in aliquo

videtur

uidetur ſibi cõtrarius; uel quia ei prius
nocuit pro tunc reputat ſe habere for-
tunam inferiorem, uel non aptam, ſeu
deſideratam, aliter ꝙ animo concepit,
opere perficeret; quando ergo rota for-
tunæ ſe uertẽte ad fortiorem peruenit
fortunam, in qua ſe uindicare poterit;
ab illa uindicta linguã, & manum re-
trahat cogitatio mũdi fortunæ cogitan
do, quòd ſicut ipſe in fortuna debiliori
tempus expectauit nocẽdi & inuenit:
ita alius ſi ſibi nemo nocuerit, uel ſup
plantauerit tempus expectabit nocẽdi
Exemplum. illi & forte inueniet: quia licet unda
nunc ſit depreſſa iterum ſurget: ſicut
unda ſua aliquãdo depreſſa iterum ele-
uabatur. Melius ergo eſſet principijs
obſtare, q̃ mutuis inuidijs ſe deſtruere
per uerborum pugnas inutiles: ex qui-
bus oriuntur inuidię contentiones, &c.
i. ad Thimo. 6.

34 Tertium patet per decretum, quod
dicit, ꝙ inuidia curatur per ſuũ contra-
rium, per humilitatis uidelicet, exerci-
tium humilioribus ſeruiendo, de pę. di.
2. c. 1. Simus ergo deponentes omnem
maliciam, & omnem dolum & inuidiã
& ſimulationes & detractiones. 1. Pe. 2.

¶ Ipocriſis. Cap. VII.

Ad Lectorem.

*Satius ſanè, & concinnius caput
iſtud ad calcem litteræ ſeu aſpiratio-
nis. H. apponendum fuerat (cũ Hy-
pocriſis aptius ſcribi debeat) ne Or-
tographicam grãmaticorũ eruditio-
nem atque inſtitutionem paruipen-
dere, & aſpernari vnquã videamur;
verùm quia cùm typographorum in
curia, tùm aliorum imprudentia
prætermiſſum fuit; nobis huic loco
appendere non inconſulto viſum eſt.*

SVMMARIVM.

1 *Ipocritæ ſtellis cadentibus, & Punctis comparari poſſunt.*

2 *Eoſdem Ipocritas mortuorum monumentis, & eorum imaginibus aſſimilari non inepte oſtenditur.*

3 *Iiſdem Sodomorum fructibus, ſeu malis, ſpeculo conſciſſo, & rupto: Domui tantum exterius plures cruces depictas habenti, Defunctorum ſimulacris ſuper obſeſſæ ciuitatis mœnia collocatis, vt maior, & affluentior bellatorum numerus eſſe uideatur; Auricalco; codici fallaci, & falſo, & tandem cortici ſine medulla; nefarij hypocritæ non iniuria conferri debent.*

4 *Ipocritis omnibus Aſini, Simiæ, Oloris, ac Strutionis conditiones eſſe, non inuenuſtè innoteſcit.*

5 *Ipocritæ inferorum lupi paſſim uocitantur, & etiam Cicindelæ, ſeu noctilucæ.*

6 *Beluæ cuidam, quam ueſtitam, et tectam Regis ueſtibus Eleazari uidere uidebatur, & Regem eſſe ſibi perſuadebat, ipocritæ meritò aſſimilantur.*

7 *Miluis ſe ductoribus, & Furibus, ac cuidam uita obſcœno, philoſophi tamen habitum induentia falſiſq; ſeruis, ac nuncijs ſimiles exiſtunt.*

8 *Ipocritam quemcunque tùm ſibimet, tùm alijs nequam, ac infeſtum fore clariſſimè liquet.*

9 *Ipocritam inimicum fictum, ac ſimulatum, atque occultum eſſe exemplis pluribus eruditè ſignificatur.*

10 *Rationibus, & exemplis nos inſtruimur; quomodo intelligi debet ea ſententia, quod omnes prælati eſſe debent ipocritæ, quia abominandum exemplum cæteris non præſtarent.*

11 *Pœna quidem iuſta, certa & inexcuſabilis, qua in ipocritas flagitioſos, Deus æquiſſimè animaduertet, non ineruditè expromitur.*

IPocritarum.

Primo, oſtẽdentur cõditiones, & ſimilitudines, Secundo periculũ. Tertio, pœna.

Artic. 1. Quãtũ ad primũ, ĩ malis triũ ſequũtur cõditiones, & ſimilitudines rerũ, uidelicet, inanimatarũ, brutarũ, & ſeductarũ.

1 ¶Quantum ad res inanimatas, primo conditionem habent, & ſimilitudinem ſtellarum cadẽtium, quæ in libro

Exẽplũ. Metheororum, aſſub uocantur, iſtis in duobus aſſimilantur.

¶Primo, quia uidetur ĩ cœlo de numero eſſe aliarum ſtellarum, & non ſunt, ſed ſunt inferius in aere in ſuperiori parte, ab igne, ad quem multum appropinquant, in flammãte. Ita hypocritæ uidentur hominibus adæquari cœleſtibus, conuerſationem mendaciter in cœlo ſe habere fingunt, in hypocriſi loquentiũ mendacium. 1. Thi. 4.

¶Secundo, quia ſicut lumen illarum eſt breue, quia cito cadunt, ita gaudiũ hypocritæ ad inſtar puncti. (Iob 20.) Non cuiuſcunque puncti, ſed puncti, qui ſub litera ponitur. Pro quo eſt ad-

Exẽplũ. uertendum, quòd punctus ſupra litera poſitus, ipſam ſignificare, & plus ualere facit, Punctus uero ſub litera poſitus ipſam literam damnat, & deſtruit, & nihil ſignificare, facit: Sic gaudium bonorũ quod eſt, de cęleſtibus, & ſupra nos, bonorum ſignificat ſalutem, quia gaudiũ de illis, in uia eſt, quaſi arra de illis habendis in patria (ſicut dictũ eſt. I. 6. 31. Gaudium uero hypocritarum, & quorumcunque malorum, qui de terrenis, & inferioribus principaliter gaudent, eos hic à Deo derelinqui facit. Iſa. 54. Ad punctum ĩ modico dereliqui te, & in futuro damnari, quando in puncto

Exemplum. ad inferna deſcendunt. (Iob. 21.) Male ergo punctum commutant ſuperioribus ad inferiora, eũ lepicard. domus, in qua proponebatur, tali nomine uocata fuiſſe fertur, in cuius porta ſcriptum fuerat tẽpore ꝓdeceſſorũ ſuorũ porta patẽs eſto, nulli claudaris honeſto, puncto uero ibi poſito, domus ĩ oĩbus abũdauit, qa ab oĩbus, diligebatur, & à Deo tuebatur (ſicut illa. E. 3. 41.) Gabardus uero punctum mutauit, illũ ponendo poſt nulli, quo facto, domo ad miſerias, & paupertates ex Dei derelictione, & multorũ perſecutione, cadente, à ſuperiori ſuo tanquàm indignus de domo eijciebatur: Sic hypocrita, q punctũ ut dictũ eſt, mutat, de domo Dei eijcietur; & hac de cã ſpes hypocritę pibit. Iob. 8.

¶Secundo ſimilitudinẽ & conditionem habẽt cum tumulis mortuorum, ſeu cum imaginibus ſuper tumulos illas in duobus punctis.

¶Primo, ſicut ille qui facit imagines 3
illas, exterius operari incipit, illaſque Exemplum.
partes plus ornat, & non dat uitám interius, nec multum de interiori curat decore natura uero, quæ hominem ꝓducit uiuũ, ecõuerſo interius incipit, à corde, illiſq; partibus uitã ĩfluit, & ornare, & ſaluare plus nititur. Sic hypocrita (de quo in Pſ. 38. In imagine pertrãſit homo. ſ. hypocrita) imaginem facit artificialem exterius, & in apparentia pulchra, interius uero, & in occulto putridã: Quærenti ergo quare ſic faciunt, melius, uel uerius reſpondere nõ poſſent, quàm ſicut reſpondiſſe dr̃ quidã Exemplum.
pictor, qui pulcherrimas fecit imagines, & turpes habuit filios, de quo cũ ſibi loqueretur, dixit non eſſe mirabile, qa pinxit de die, & finxit de nocte. Ita iſti de die. i. in hoĩum oſtẽſione imagines pulcherrimæ pingunt cõuerſatiõnis: ſed in occulto cõmittunt ſpurciſſima quãq;: Boni uero ecõuerſo, plus nitũt uita, & ornatũ ſpũalẽ interiori hõi dare, ꝓductionẽ naturę rõnẽ ſequẽtes: Qñ ergo iſtos, tãquã bonos operarios, ꝓ mercede habẽda uocabit illis tanq̃ irrõnabilib⁹, & in naturalib⁹ operarijs dicet, uę uobis phariſei, hypocritę, q mũdatis, qđ exteri⁹ eſt, calicis, et paropſidis. (Matth. 23.) Rationabilius eſſet, ꝙ calix, de quo Deo propinare deberent, orationum, & cęterorum bonorum, & operũ procula interius mũdaret, aliter eĩm poculũ ñ recipit: ſicut patet. C. 6. 3.

¶Secun-

3 ¶Secundo, quia ſepulchra illa ſunt pulchra exterius, interius uero plena ſqualoribus, ita iſti, de quibus ſaluator (Matth 23.) ve, uobis Phariſei hypocritę, qa ſimiles eſtis ſepulchris de albatis.

¶Tertio pomis aſſimilatur ſodomorum, quæ exterius pulchra eſſe dicuntur, interius uero plena ſunt cineribus, ſic cōgregatio hypocritę ſterilis. Iob 11.

Exemplum. ¶Quarto conditionem ſequuntur ſpeculi fracti, in quo duæ apparēt imagines, ſic iſti in occulto oſtendunt imaginem diſſolutam, in aperto vero ſunt, ſicut hypocritæ triſtes. Matth. 6.

Exemplum. ¶Quinto domini aſſimilantur, quæ interius fortè nullam haber crucē, ſed multas ſordes, ſed exterius crucis imprimuntur multæ (ne tranſeuntes ſuper illam vrinent) ſed propter cruces domum illam quodammodo in reuerentia habeant: Non ſic tamen in omni tēplo, uel eccleſia, quia ibi pulchriores ſunt cruces interius, utpotè deauratæ, quam exterius. In qua ergo domo videritis cruces, tantummodo extra certiſſimum eſt ſignum, quòd non eſt tēplum Dei, ita hypocritæ, quia nullā crucē pœnitentiæ, uel ſaltem minus, quam poſſunt, habent interius, exterius cruces multas fingunt pœnitentiæ, ne ab hominibus contemnantur, ſed ut ſub hoc malitiæ uel aminæ, ab hōibus honorentur, & quod affectant acquirant, ſalutationes uidelicet, ī foro, & primos recubitus in cœnis, & uocari ab hominibus rabbi (Matth. 23.) & audire, rabbi manduca. (Ioan 4.) Sed reuera Cū cruces ſolum habent exterius, certiſſime oſtendunt, ſe templum non eſſe Dei, de quibus. (Matth. 23.) pleni eſtis hyppocriſi, & iniquitate.

Exemplum. ¶Sexto ſunt ſtatuæ mortuæ ſup muros poſitæ ciuitatis obſeſſæ, quando in eccleſiæ ponuntur regimine, quia ſicut ſtatuis illis poſitis, maior uidetur, & non eſt, bellatorum numerus, ita iſtis inter alios poſitis, multiplicaſti gentē, ſed non magnificaſti læticiantur. Iſa. 9.

Exēplū. ¶Septimo auricalco aſſimilantur, & patet.

¶Octauo ſunt quaſi libri falſi, ſicut oſtenſum, eſt Cor. 7. 19. & 20. & I. 5. 8.

¶Nono, cortex ſunt ſine medulla, ſicut patet. C. 13. 7.

¶In natura uero animata. Primo aſini ſunt diaboli, quia ſicut aſini propter variam gloriam, & laudem, & lucrum multum laborant, & faciliter paſcūtur, vento, uidelicet, uanæ gloriæ: Alijs tamen aſinis peioris ſunt conditionis, quia aſini deſpecti, uel pauperem ducentes uitam, non multum dolent, ſed patienter quodammodo ſuſtinēt, hypocritę uero ſecundum Bernard. uolunt eſſe humiles ſine deſpectu, pauperes ſine defectu, bene ueſtiti, ſine ſollicitudine, delicate nutriri, ſine labore, alijs adulantes, alijs detrahentes. 4 Exēplū.

¶Secundo ſimiæ diaboli, quia cum non ſint filij Dei ad modum ſimiarū ſe facere fingūt in omnibus uirtutibus, excepta charitate, quicquid filios Dei facere uident, ſicut ex auctoritate patet Chriſo quæ habetur. D. 9. 17. Exemplum.

¶Tertio ſunt cigni inferni, quia ſicut cignus plumas habet albas, ſed carnes dicitur habere nigras, ita &c. Et iō ſicut Cignus depoſita pluma ad ignem ponitur, ita ipſi ad ignem inferni cum illo, de quo Matth. 24. partēq; eius ponet hypocritis. Cigni. Exēplū.

¶Quarto ſtrutionis habent conditionem, quia ſicut ſtrutio pennas habet, ſed non in altum uolat, ita tales ſimilitudinem habent auium, & cōtem platiuorum, quaſi ad cęlum volare uellent, & tamen non volabunt, quia pennæ ſtrutionis ſimilis eſt. (Iob. 29.) ſup ple illorum contemplationi, & conuerſationi. Strutionis. Exēplū.

¶Quinto, lupi ſunt infernales in ueſtimentis ouium, de quibus ſaluator, uenient ad uos, &c. Bernard. crede mihi ſub habitu religionis inuenies cor peruerſum: Sicut ergo lupus, quando veſtitur pelle ouina, ouis eſt mortua, & lupus uiuit, cuius ſignum, nō expelle, ſed ex operibus haberi pōt, ita ī hypocritis uita ouina nulla eſt, ſed ſupina, cuius rei certitudinem non à uerbis, 5 Exēplū.

nec

nec ab exterioribus operibus habere poteritis, ſicut arboris naturam à folijs, ſed à fructibus eorũ cognoſceus eos, quia (teſte decreto) licet corporaliter, ut homines, uiuant, tamen ſpirituali ler ſunt mortui. 12. q. 1. nolo.

Exemplum. Noctilucæ. ¶Sexto ſunt noctilucæ, quæ in nocte huius ſeculi lucere uidentur, ſed in die alterius ſeculi turpiſſimi apparebunt, pluſquã de turpitudine ſua erubeſcunt, maiorique opprobrio, & deriſione, & omnium admiratione digni ſunt, & erunt, quàm illi, qui fuerunt aperte ma li: Si quidẽ, quòd minus opinatur, plus uiſum admiratur. Quid ergo eis dr odeſt hic ad breue tempus turpitudinẽ ſuam abſcondere, ſuper quos, in die iudicij totus mũdus admirabitur, ne ergo fueris, hypocrita in conſpectu hominum, Eccleſi. 1.

6 Exemplum. ¶Septimo beſtię aſſimilantur, de qua habetur. 1. Macha. 5. quòd Elezar uidit beſtiam loricatam loricis regis, credidit regem ibi eſſe, & tamen in ueritate ibi non erat. Sic nonnulli uidẽtes alios veſtitos veſte clericali, uel religioſa, armiſq; ſummi regis, humilitatis, uide licet, & bonæ uitæ, credunt in armis illis, tanquàm in bonis uitis Deum per ſapientiam, & uirtuoſam uitam inhabi tantem uitam inuenire. Sed ſecurius, & diligentius uitam illorum palpantes, inueniunt beſtiam, id eſt hominem beſtialiter uiuentem, uel ſtatuam uita ſpirituali uirtutibus & ſcientia carentem:

Exemplum. Sicut ſerui Saul credentẽ inuenire Dauid in lecto, inuenerunt ſtatuam coopertam pellibus. (1. Reg. 19.) Et ſicut diſcipuli Chrĩ credentes inuenire Chriſtum in ſepulchro, non inuenerunt, niſi ſudarium. (Ioan. 20.) id eſt, quoddã Chriſti ueſtimentum. Et ſicut Iacob inuenit tunicam filij, ſed non filium. (Gen. 37.) Ita credens, & quęrens, inuenire hominem, ſicut apparet, ſapientem, & ſanctum & bonum Chriſtianũ in fine, dicet, quòd ſolum inuenit ſudarium, uel pelles, ad beſtiam, cui congrue debere poterit, ſicut dixiſſe fertur quidam, qui aulam cuiuſdam nobilis intrans, uidenſq; ſimiam ſerico filiorũ ueſtitum, quia dorſum ad eũ habebat, filium credidit eſſe domini, cui cum re uerentia, qua debuit loqueretur, inuenit eſſe ſimiam ſuper eum cachiuantẽ, cui ille maledicatis (inquit) credidi, ꝙ fuiſſes iankyn filius domini mei. Ita in propoſito uidens hypocritas eſſe ueſtitos eiſdem humilitatis, & religionis ueſtibus, quibus uere filij Dei ueſtiuntur, credunt eos filios eſſe Dei: ſed propinquius accedentes, & fodientes parietẽ, abominatioues maiores, quã in ſimia, cachinoſq; inordinatæ conuerſationis in his, qui mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corpo ralis imaginis hominis, & uolucrum, & quadrupedum. (Rom. 1.) de quibus cõqueritur Deus, Hiere. 2. dicens, populus meus mutauit gloriam ſuam in idolum, de quorum qnilibet dici poteſt, quòd eſt tantummodo habitu inuentus, ut homo. Quomodo ergo uerã Chriſtianorũ gloriam, quę eſſe deberet interius de uita bona, & conſciẽtiæ teſtimonio, mutauerunt in ſimilitudinẽ quadrupedum, multis oſtẽſum eſt exẽplis tam in his, quæ dicta ſunt in iſto capitulo, quam in h. 6. 1. ubi oſtenſum 7 eſt, quòd vulpium etiam habent ſimilitudinem, Quomodo autem in uolucrũ transformaient ſimilitudinem, patet A 25. 15. ubi oſtenſum eſt, ꝙ milui gerunt ſimilitudinem. Quomodo uero mutauerunt gloriam illam in ſimilitudinẽ hominis corporalis, id eſt, quomodo 8 ſimilitudinem tenent, & ſeductorum ſequuutur conditionem, patet. 1. Ioſuæ. 9. In dolo Gabaonitarum, qui exterũs ſimplicitatem, qua multos decepe runt, finxerunt, ſed intus duplicitatem habuerunt.

¶Secundo furibus aſſimilantur, qui de piſcibus, & aliis rebus mediam partem, uel interiora, quæ minus apporẽt, furantur, ita iſti cor a Deo, & hominibus furantur, & animam interius ſpoliant, & nudam dimittunt.

¶Tertio, illius ſequũtur cõditionẽ Exemplum. de quo refert Agellius lib. 2. Athenienſium,

ſiam, ꝙ cũ turpis uitæ eſſet habitu tñ philoſophi utebatur, philoſophi (inquit) palio utebatur, in ſignum uenerationis. Comam nutriebat in ſignum uirilis maturitatis. Anulo, & uirga in ſignum magiſtralis dignitatis, & regiminis (ſicut dicitur. 3. polictaticon. c. 9.) Talis ergo habitu tãtum philoſophus, (ſecundum prędictũ Agellium) uenit ad Herodem, conſularem, & petijt ab eo denarios ſibi dari, at ille interrogauit, quis eſſet, at ille vultu, ſonituq; abiurgatorio philoſophum ſe eſſe dixit, mirari quoque ſe addidit, cur quærendum putaret, eum uideret, cui alius uideo (inquit) barbam, & paliũ, ſed philoſophum nondum uideo: Tunc circũſtantes dixerunt illum hominem eſſe erraticum, nullaque re dignum, & niſi accipiat, quod petit conuicio ſolitũ reprehendere. Tunc Herodes, demus, ait, aliquid æris huic, tanquàm homines non tanquàm homini, & iuſſit ei dare precium panis triginta dierum.

¶Quarto hiſtoriam ad propoſitum inuenies. H. 6. 2.

¶ Quinto conditionem ſequuntur illius mulieris, de qua habet. G. S. 2. 39.

¶Sexto, conditionem habent falſorũ nunciorũ, qui arma portant illorum, quibus non ſeruiunt.

¶Septimo, & ultimo angeli ſunt ſatanæ, qui transfigurat ſe in angelũ lucis, cum in rei ueritate angelus ſit tenebrarum. 2. Cor. 11.

8 ¶Conditiones ergo prędictas intuenti patet, quòd omnis hypocrita neque. (Iſa. 9.) Non ſolum ſibiipſi, quem peccando, deſtruit, omnium prædictorum ſequendo conditionem, ſed etiam alijs, quibus decipiendo nocet. Cuiuſquidã nocumenti modus per exemplum patet de fabula, qua fugitur vulpẽ de leonis curia uenientem, pẽnatis de iunioribus quærentibus reſpondiſſe, pacem inter illam, & ipſas eſſe reformatam in perpetuum. In cuius rei ſignum capite inclinato, quaſi humilitatis ſpiritũ oſtẽdebat, ut ſic à cordibus illorum omnis feritatis amoueret ſuſpicionem. Quibus manſuetudinis ſignis uiſis, dum ipſam ad domeſticam reciperent curiã, & ſocietatem, fecit ad quod uenerat, nõ minus nocendo, quàm potuit, pluſque per uiam talem nocere potuit, quàm ſi cum aperta ueniſſet malicia, quia tunc illam non ſuſcepiſſent, ſed fugiſſent. Sic ſe habent hypocritæ ad omnem ſtatum locũ, uel officium, uel promotionem, quam occupare cupiunt, fingunt enim ſe eſſe iuſtos, mundos, & aptos, & optime ſe uelle curam illam gerere promittunt. Si uero prius de aliquo facto fuerant notati, vulpino, fingunt ſe modum illum omnino depoſuiſſe, meliusq;, ſeu ꝙ hactenus noſſe effantur, paceq, inter ipſos, & Deum, atque uirtutes, interque omnes beſtias, quibus prius luxurioſe uiuendo, nocere conſueuerant, aſſerunt pro ſemper eſſe reformatam, quibus auditis uerbis, & uiſis ſignis, & ad eccleſiæ & animarũ curas, ad ſeculiq; officia, & ad domeſticas, quas deſiderant, quaſi ĩ nullo ſuſpecti, recipiuntur amicitias, & ſic ſimulator ore decipit amicum. (Prouerb. 11.) factum uero ſequens oſtendit, quòd fur non uenit, niſi ut mactet, & perdat (ſicut oſtenſum eſt. C. 10. 21.)

¶ Quod quidem tãto licentius facit, 9 quanto minus ſuſpectus habetur, quãdoque pulchriorẽ, & humiliorem extra conuerſationem oſtendit, ſicut pomum putridum, quanto exterius apparet pulchrius, & maturius. Et ſicut moneta falſa quanto exterius pulchriorẽ habet colorem, & argẽto ſimiliorem. Et ſicut falſum ſigillum, quanto uero ſigillo eſt ſimilius, quia ſicut in omnibus iſtis pomum totaliter putridum, & moneta aperte falſa, & ſigillum diſſimile omnino, & canis latrans, quàm occulte inſidians, pro tãto meliora eſſent, pro quanto minus, & tardius deciperent: Et pro tanto patet, quòd melior eſt inimicus apertus, & manifeſtus, quàm fictus amicus, quia apertos inimicos uel malos, uel non reciperent, uel poſt receptionem factam illorum diligentius attenderent, cautiusq; illorum

Fabula. Exẽplũ. Exemplum. Exemplum.

vitan-

vitandum fermentum attenderent.
Fabula. ¶Quod tamen in fictis amicis diligentius cauere docet exēplum fabulæ, qua fingitur murem prolem ſuam docuiſſe, quòd potius inſidias caueret felis qui in angulo ſtando humilitatem fingit, caput quaſi mortuum deprimendo, quàm galli, qui capite uerſus eum uenit eleuato: Sic etiam Chriſtus docuit ſuos diſcipulos, cauete à fermento phariſęorũ. (Mat. 16.) Et attēdite à fermēto phariſęorũ, qđ eſt hypocriſis. Lucę 12.

Artic. 2. ¶Sed cũ tot exēplis oſtenſum eſt, ꝙ
10 periculoſior eſt ſocietas hypocritarum, quã apertorũ malorũ, quõ ſaluari põt, ꝙ cantor Pariſienſis dixiſſe legitur, vtinam oēs prælati eſſent hypocritæ, quia tunc malum alijs nõ darent exemplũ, cuius dictũ tot de cauſis ſaluari poteſt.

¶Primo, qa licet ſint piculoſiores ĩ decipiēdo, pauciores tñ pdũt exēpla dãdo.

Exemplum. ¶Scđo, licet ñ ſibijpſis, sũt tñ alijs fructuoſi, modũ habētes formicarũ, q̃ grana extra foramina ad ſiccãdũ ponere ſcribũtur, q̃ ab anibus aſportãtur. Ita dũ iſti extra ĩ lumine Solis facta oſtendũt uirtuoſa, alij exēplũ ab illis opibꝰ capiētes, fructũ illorũ aſportãt operationũ.

Exēplũ. ¶In hoc ēt facto cõditionē ſequũtur Simonis Syrenēſis, q nõ eſt ad ſuã, ſed ad nrãm utilitatē. Chriſti crucē portauit.

Vigilij carmē. Sic uos hypocritæ, ſic uos nõ uobis uellera fertis oues, ſic uos nõ uobis mellificatis apes, qa ſeminatis ſecus uiã, iō nõ uos, ſed uolucres cęli comedũt illud Lu. 8. Iō ablata eſt meſſis in die hrẽditatis, & dolebit grauiter. (Iſa. 17.) quãdo, ſcilicet ad illos ſicut ad ficũ. (Marci 11.) ueniet, in quibus, quia fructum in eis non inueniet, maledicet, ſicut ille maledixit, quando iterum ad eos ueniet, ſicut uenit ad arborē fici. Lucę 13. de qua dicit ad cultorem uineæ, Ecce tres anni ſunt, ex quo uenio, quęrens fructum in ficulnea, & nõ inuenio, ſuccidite illã, ut qd terrã occupat, qũ iterũ illis, cũ lampadibus uenientibus extinctis, qa oleũ bonorũ operũ alij, & non ipſi collegerũt, dicet, neſcio uos, qa ſicut ñ habētes oleũ ĩ uaſis ſuis, ita nõ ueniet ĩ cõſpectu eiꝰ oĩs hypocrita. Iob. 13.

¶In quo hypocritarũ notatur pœna iuſta quidem, & certa, & inexcuſabilis. Artic. 3.

¶Primum patet, quia ſicut monetã, Exēplũ. uel ſigillum regis falſificãs, iuſte morte punitur temporali, ita hypocritæ, qui ſub colore auri, uel argenti. i. pulchræ & honeſtæ conuerſationis, uitam, ſeu animam interius omni falſæ monetæ materia debiliorem, & turpiorem abſconduntur. A quo extrinſeco colore peccatum illorum nomē traxit, qa cryſis Grece. i. fingens aurum latinę.

¶Secundum patet Matth. 23. per totum capitulum, in quo ad maiorē pœ- 11
næ illorum certitudinem, ueritas eis ſepties certam promittit damnationem, ſepties eis ueh replicãdo, ꝙ de alijs peccatoribus forte non legitur feciſſe.

¶Tertiũ ex uerbis patet beati Grego. 16. morum: hypocritæ (inquit) ante deſtructum iudicem excuſationem habere, non poterunt de ignorãtia, quia ante oculos hominum omnem modum ſanctitatis oſtētant, ipſi ſibi ſunt teſtimonio, quia bene uiuere nõ ignorant, ꝓpter cãs ergo iſtas, propheta de futuro, quaſi de præterito propter eius rei, de qua loquitur, certitudinem loquēs, ait, poſſedit tremor hypocritas. Iſa. 33. Nota. O. 6. 32. Nota auctoritatem Bernard. de hypocritarum pœna P. 3. 2.

¶Ira. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Ira triplex eſt, Fellea, durabilis in corde, & crudelis in vltione.*

2 *Iraſcenti ira quam plura incommoda, ac detrimenta afferre videtur.*

Primum ab iraſcente omne bonum accipere, & amouere contendit.

3 *Indignatio impedit, ne bonum vllum, ſiue cogitando, ſiue loquendo, ſiue operãdo ab indignante fiat.*

Indignatio tertio omne malũ excitat, atque adducit.

Quarto iraſcentē ad idē malũ ducit, ad qđ offendens à dæmonè iuſtè ducetur.

4 *Quinto iracũdia uiã occludit, ne iracundi prædicta diſcrimina euaderē poſſint.*

5 *Ira illos, quibus indignamur, plurimum periclitari facit.*

6 *Iracundiæ ignobilitas, atque cõtemptus multifariam agnoſci poteſt.*

Nam primo in anima Dei imaginẽ prorſus fœdat & commutat.

Exinde ira hominem non hominem fieri curat.

7 *Molæ Ferrariæ, & buferi virulendo cauteriſq́; immanſuetis animalibus iracũdus haud ab re aſſimilatur.*

8 *Venatori, incendiario & domui paleatæ inflammati conferri poſſunt.*

9 *Theodoſius Imperator legem tulit, vt nulla principum iratorũ ſententia mox ab executoribus ante dies triginta poſt datam ſententiam perficiatur.*

10 *Iracundos, & ſtomachoſos libẽter potius ſuſtinere, eiſq́; cedere, & aſſentiri, quã inſtigare, & ad iram prouocare omni cura ac diligentia debemus.*

11 *Exemplis per quam digniſſimis, ac rationibus clariſſime ſignificatur omnes, qui alios ad iracundiam debito opera irritare ſatagunt, mirum in modum periclitari.*

12 *Exemplis non indecentibus patefit ſuper hoc inuidos auaros, ſegnes voluptuoſos, laici vientes & id genus peccatores, Dei ira experiri, potiſſimum tamen illos, qui homines facile indignantes ad indignationem inſtigare procurant.*

13 *Tria afferuntur remedia, quæ omnẽ nocendi facultatem, tum prouocatis, tum prouocantibus ad iram eripere poſſunt.*

Primum eſt cogitatio ſtatus, quem homo habet iram ſimulando, & quem habere poſſet per meriti theſaurum.

14 *Et cogitatio ſuipſius finis; ac antiquorum exemplorum.*

15 *Secundum remedium eſt, oris obturatio, quæ iram præpedit, & extinguit, & extinguentem deinde ingenti lætitia afficit.*

16 *Tertium & extremum remedium eſt crebra probi viri inter notos, & neceſſarios meditatio, quem de pace amice, per agere minime pudeat.*

IRæ. Primo, oſtenditur diſtinctio, Secundo, iracundorũ periculum, Tertio, vtilitas, ſeu turpitudo: Quarto, ꝙ iracundi non ſunt prouocandi, ſed potius eſt eis compatiendum: Quinto, prouocantium periculum, Sexto, tam pro prouocante, quàm pro prouocato oſtendentur remedia.

¶Pro primo eſt, quod dicit Philoſophus in 4. Ethicorum, ꝙ, uidelicet, quidam habent iram felleam, acuti, ſcilicet, qui cito iraſcuntur, & cito pacificantur, & hæc eſt humana, & minus mala, quia (ſecundùm Augu. in regula religioſorum) melior eſt, qui quamuis ſæpe ira, tentetur, & ad impetrandam ueniam ei, cui ſe feciſſe agnoſcit iniuriã, ſæpius inclinatur, quàm qui tardius iraſcitur, & ad ueniam petendam tardius inclinatur. Artic. 1. 1

¶Alia eſt durabilis in corde, & hæc eſt diabolica, quia humanum eſt cadere, diabolicum perſeuerare: hæc ſecunda, licet nonnullis conueniat, aliqui tamẽ illã mulieribus ſpecialiter appropriãt, quoddã allegãtes ꝓuerbiũ gallice, qđ ſcriptura cõfirmat. (Eccleſia. 25.) Non eſt ira, ſuper iram mulieris.

¶Tertia eſt crudelis in exteriori vltione, & hæc eſt peior, quia (ſicut dr̃. Eccleſia. 13.) duo genera abundãt in peccatis tertium adducit irã, & perditionẽ.

¶Talis uero iræ periculi magnitudo patet, tam ex damno, quod infert ipſi iraſcenti, quàm ex damno quod infert illis, quibus iraſcitur. Ipſi uero iraſcenti multiplex infert damnum. Artic. 2.

¶Primo nãque ei omne bonum aufert, quia Deum, & Angelos de ipſo fugat, qa ſicut pegrinus, uel nobilis hoſpes nõ libẽter declinat ad hoſpitiũ plenũ cõtẽtione, & crudelitate immo ſi hoſpiti ibi accepiſſet, de illo recederet, qñ videt ꝙ pacem ibi habere non põt, ita Deus, & angeli ſciẽtes, ꝙ melius eſt habitare in domo deſerta, quàm cũ muliere. i. cũ aĩa rixoſa, & iracũda. Prou. 21. 2 Ex[illegible]

¶Secundo,

3 ¶Secundo impedit, ne bonum inibi ſiat, ubi moratur, nec cogirando, nec loquendo, uel operando; quia de illo, cōtra quē iraſcitur, non ſinit bñ cogitare, uel loqui, uel bene erga eū operari, ſed in tor erga eū ipſum ponit ſuſpitionibus, & amaritudinibus, ꝙ ſi illū cū aliquo loqui uiderit, ſuſpicatur, ꝙ contra ipſum loquatur, licet nō plus de illo cogitet, quàm ille, q dormit, nec ſcit plus quid ille loquit, quàm ſcit ille, q dormit, quid ergo loquor. Si inſuper uiderit aliquē cū eo ſocialiter loq, uel amicabiliter ſe ad illum habere, licet amicus ſuus ſit, minus illum diligit, & cōtra illum etiam iraſcitur, ſi ad longinquas equitet, uel ad loquendū cū potētibus, uel dominis tranſeat, ſuſpicatur, ꝙ cōtra eum ſit ad malum ſuum procurandū, uel bonū impediēdum. Si ꝓſperetur, uel à uicinis diligatur, doler, ſi male ei contingat, lætatur, qm̄ iratus eſt eis in Pſal. 17. (Chriſoſt. in Homel. 30. Sicut amāti omnia placenr, q̄ amator facit, ita qui alium odit, quæcunque agit diſplicent: Tertio omne malū infert indignatio, uidelicet, contumeliā, uindictam, tumorem mentis, rixam, quia vir iracundus prouocar rixas. Prouerb. 15.

¶Quarto, ad idem malum ducit, qa ſicut illum, qui offendit, diabolus ad infernum ducit propter factum malum, quod fecit, ita exceſſiue iraſcentem, & contra rationem uindictam appetentē, eadem ducit uia propter iram, & ſic in inferno in id incidit iracundus, ꝙ maximè uetat, illius, uidelicet, contra quē iraſcirur, ſocietatem, cum ſicut ille facto, ita tu ira thezaurizas tibi iram in die iræ. Roma. 12.

¶Quinto uiam præcludit pericula iſta euadenti, Primo, quia peccatū ſubtile eſt, & raro de illo confitentur, Secūdo, licet de illo confiteantur, raro rñ famā, uel alia bona, quæ ille cōtra quem iraſcitur, amiſit, reſtituunt. Cauſa uero utriuſq;, quare, uidelicet, nec bene de hoc ſunt cōtriti, & confeſſi, nec famam læſam reſtituunt, & confeſſi, nec famā & male ira ſua iuſta, vnde & dicit, iuſte iraſcor ego, Ionæ. 4. Hoc ideo maledicit, qa quēcunq; offenderunt, ſemp tamē ira in corde, & uindicta in lingua, uel manibus ꝓhibita, licet iuſta ſit cōceſſa correctio, & ꝑdicta ſequet́ ꝑicula in ipſo iraſcente, ſi ira ſit uehemens, & longa, qa ſicut tēpeſtas breuis non oīa deſtruit, ſed durabilis, ita ira, de qua. 1. Mach. 1. Facta eſt ira magua ſuꝑ populū ualde. Secundo eſt periculoū illis, qbus iraſcitur. Primo, qa ſicut uas uacuū ſuper omnē facilime tāgentē ſonat, ita ſtultus iracundus faciliter cōtra uolūtatē tactus, ſuꝑ tangentē maledictionibus, & improperijs, & ſecretorū reuelationibus ſonat: quia ſtultus ſtatim indicat iram ſuam. Prouerb. 12. Exemplum.

¶Secundo, quia ſicut canis furioſus in appropinquāte inſilit, ſicut etiā gladius acutus tangentē incaute faciliter lędit, ita ī ꝓpoſito. Sicut ergo ſocietatē fugere deberes canis furioſi, ita noli eſſe amicus homini iracūdo. Prouer. 21. Quia ſicut Sathan inter filios Dei. (Iob. 1.) Et ſicut ignis in ſpinis in (Pſal. 118.) ita iracundi exardeſcet ſicut ignis iram (in Pſal. 88.) inter diſpoſitos ad melencoliam. Exempl

¶Huius aurem peccati vilitas patet, atque magnitudo.

¶Primo ex hoc patet, ꝙ imaginē Dei in aīa. ſ. uiliſſime mutat, & deturpat, qa ſicut imago faciei relucet clare in aqua clara & ſtante, ſeu in ſpeculo mūdo, nō in aqua fortiſſime mota, uel in ſpeculo immūdo, ita imago Dei in aīa pacifica, & munda, nō aūt in illa, q̄ ira fortiſſime agitatur, & deturpatur, quia iracundia eſt animoſitatis eius ſubuerſio. Eccle. 1. Exēplū:

¶Secūdo ex hoc, ꝙ de hoīe facit non hoīem, quia homo naturaliter eſt aīal natura manſuetū. Cū ergo ira iſtam deſtruat manſuetudinē hoīs, ꝓ tanto deſtruit naturā, & ꝓ tāto de homine facit non hoīem: Et ſic intelligi pōt, qd dicit Hugo de ſancto Victo. Superbia mihi tollit Deū, inuidia ꝓximū, ira meipsū. Et ſi cōtra hoīum ſit naturā, maximè tamē eſt cōtra ſtatū, & naturā magnorū,

in quibus maxima dēt eſſe modeſtia,&
minus de ira, in cuius rei ſignum, Rex
aptum (ſcribitur) aculeo carere. Et in
iſta hominis immutatione, nõ immu-
tatur per iram in nihil omnino, ſed in
ſimilitudinem mutatur rerum inani-
matarum, & beſtiarum, & diaboli mi-
niſtrorum.

Exemplum. ¶Primum in opere oſtenditur mola-
ris, quia ſicut ille ferramenta acuit, ita
molaris inferni, homo iracundus intē
dit litem, & uir peccator turbabit ami-
cos, & in medio pacē habentiũ immit-
7 tet inimicitiã. (Eccleſia. 28.) Huiuſ-
modi autem lapidis motores ſunt, qui
ipſum ad iras ꝓuocant, & ad uindictas,
dicentes, ſic fecit contra te, uel domi-
niũ tuũ, uel ſic locutus eſt cõtra te, co-
gitate ꝙ de magno eſtis genere, & po-
tēs in parētela, & dominio, nõ patiaris
talē contēptũ inultũ, ſi eſſem ſic uos, ſic
me de illo uindicatē, ꝙ multi de illo lo
querētur, & ſuo exēplo cauerēt nobiles
cõtēnere. Sic exacuit Ieſabel Achab.
(3. Reg. 21.) dicens, grandis auctorita-
tis es, & bene regis regnum Iſrael, &c.

Exemplum. Bufonis. ¶Secundum in natura, Primo oſten-
datur bufonis, qui prouocatus, ueneno
inflatur, ſic ira tumeſcere facit mētē, pp
qđ vna filiarũ eius timor uocatꝰ mētis.

Exemplum. ¶Secundo idem in natura antiqua-
rũ oſtēditur auiũ, q̃ potius moriuntur,
quàm domeſticentur: Ita nõnulli ira-
cundorũ potius mori uolunt, tã corpo-
raliter, quàm ſpũaliter, quàm domeſti-
cari, quibus ſic mortuis dici poteſt, ꝙ
uirum ſtultum interficit iracundia ſua.
Iob. 5.

¶Ex quibus ſequitur, ꝙ de uerbis ira-
ti nõ eſt multũ curãdũ, quia ex quo re-
bus inanimatis aſſimilatur, & beſtijs, ſi-
cut nec cõtra ſonitũ molarũ iraſcitur
quis ſapiēs, nec cõtra rugitum aĩalis, ita
nec de irati uerbis, quia ſicut fremitus
leonũ, ita & regis ira. (Prouerb. 19.)
huic cõcordat decretũ dicēs, ꝙ quicqd
calore irę fit, nõ eſt imputãdũ, niſi adſit
iteratio, uel pſeuerãtia 2. q. 3. ſi qs iratꝰ.

8 ¶Tertiũ in illorũ oſtenditur operi-
bus, quæ oſtendunt eos primo uenato-
res eſſe in curia diaboli, quia ſicut ue- Exemplum.
natores canes uocant ad uenationem,
ita iracundus homines ad ultionem.

¶Secundo incendiari tã ſuipſius, q̃
aliorum. Nam ſicut & Zambri. 3. (Re-
gũ 16.) ſeipſum, & domum ſuã prouo-
catus incendit, ita iſti faciliter ira incē-
dunt, &c. faciliter dico, quia ſunt, ſicut
domus palearũ, q̃ faciliter accenditur,
& circunſtantes inflammant, ſic iſti, &
ideo iracundi gallicē alumaylles uocã-
tur. i. materia, qua alia inflammatur.

¶Sicut ergo ſtultus diceretur apud ho- Exēplū.
mines, qui domũ propriã combureret,
vt etiam domũ uicini conſumeret, ita
apud ſapientes ſtultiſſimus reputatur,
q̃ animã propriã, & oĩa bona, prædicta
amittit, & mala incurrit, ut uicinis ſuis
noceat. Et ſic põt intelligi, qđ dicit Se-
neca lib. 3 de ira, ꝙ uidelicet, ita eſt mi-
ſerabilior omni uicio. Nã auaritia ali-
quid acquirit, alia vicia uoluptatem ha-
bent, ſed ira poſſeſſorem ſuum in-
cendit.

¶Si quis uero uilitatem huius pecca-
ti q̃ uile. Cũ in ſeipſo ſit, ſpeculũ ſuũ re-
ſpiciat, aliũ uidelicet iratũ, ut ſi exēpla
dicta nõ mouēt, tãquã minus uiſa, exē-
plũ ſaltē moueat, & doceat, ad qđ uidē-
dũ nos inuitat Chryſo. ſuper Ioan. Ho-
mel. 3. dicens. Si uis (inquit) ſcire, quã-
tum malum, & deforme ſit iraſci, aſſi-
ſte alijs in foro litigantibus, & uidebis
pugnantes, furentes, uelut inſanos, ignē
emittũt oculi, os ſpumat, vultus tumet,
obtenebrata & ebria mens, hoc non vi-
det, ſed ad domum redeuntes, maiorē
habent dolorem, cogitantes ibi fuiſ-
ſe, qui erant præſentes, cogitantes ami-
cos, quos turbauit, & qui uerecunda-
bantur, & inimicos, quos lætificauit. Et
ſi plaga ex ira ſecuta fuerit, maior ſe-
quitur timor, quia licet febris eum oc-
cidat, ipſe tamen percuſſor timere
habet.

¶Ex quibus uerbis patet, ꝙ ira facit
talia committere, de quibus ſolet poſt
hoc multum dolere, ſicut patet per Exemplum.
decretum, in quo factnm Theodoſij
Imperatoris recitatur, quomodo fecit
in

in ira quadã multos occidi in theſſalonica, de quo poſtmodum multum dolens ordinauit, ꝙ nulla talis principiũ ſnĩa effectui ab executoribus demandaretur ante triginta dies poſt ſnĩam datam (ſicut patet 11.q.3.cũ apud theſſalonicam) ut interim impleri poſſit, quod iubet apoſtolus dicens, date locũ iræ. (Ro.12.) ne ſibi, uel alteri iterum contingat, quod prius contigit in theſſalonica, uidelicet, quando per irã homicidij fraternitas deperijt (Sapien 10.) In quo patet, quòd ira uiri iuſtitiã Dei non operatur. Iac. 1. No.C.16.3.

Artic.4. ¶Ex quo exceſſiue iracundus tot mala incurrit, & facit (ut prædictum eſt) patet, ꝙ non eſt ꝓuocandus, de illo nãque uerificari debet prouerbium, quod dicitur, ne excites canẽ dormientẽ, ſed
10 magis eſt benigna ſupportatione, & cõpaſſione ſupportandus, ſicut corpus ſanum, & mẽbra fortia ſupportant
Exẽplũ. infirma, & debilia, quãtumcunq; ſint illis nociua, & non ea plus debilitãt, uel lędunt. Sic libẽter ſuffertis inſipientes cũ ſitis ipſi ſapientes. (2.Cor.11.) quia licet in aliquo uobis nociui ſint, in alijs tamẽ uobis utiles ſunt: Quia dum anguſtijs peccata ueſtra in aliquo purgãt, corã illo, qui oĩa peccata hoĩum in tribulatione dimittit, à multis nos mali liberãt, & uirtute patientiæ aĩam perfectiorẽ faciunt humiliter ſuſtinentium, & ſupportantium: Cum ergo beneficijs obligemur ad conſimilia, conuicijs nero à malis liberemur, patet, ꝙ meliora ſunt uulnera talis amici, quàm fraudulenta oſcula talis odientis. (Prouerb.17.) & ꝙ melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam uultus animus corrigitur delinquentis. Eccleſia. 7. Et ſi ille, qui ex ira, uel melancolia tedia infert, utilitatem, non intendat, ſuſtinentis uoluntati inordinatæ eſt compatiendum, pluſque damno, quod ſibi infert dolendum: quia maiorem ſibi facit iniuriam, tedium uero illa tamen humiliter ſupportandum eſt propter Dei reuerentiam, qui ex illo patientiæ, dicit utilitatem?

¶ Ne ergo memor ſis iniuriæ fratrũ tuorũ. (Leui.19. Sed humiliter reſpondeas, & patienter ſuſtineas, & remittas, & diligas, ut per tuam bonitatem deſtruas inimicum, & ultorem. Nõ enim meliori modo te de inimico tuo uindicare poteris, quia aut in inimicitia ſua perſeuerabit, ſic pœna eius in inferno augmentabitur, quod tamen intendere non debes, aut ira ſuperata ad amicitiam conuertetur, ꝙ tali modo frequenter accipit: ꝙ uerbum dulce mellificat animos, & mollis reſponſio frãgit iram, & ſermo durus ſuſcitat furorem. Prouerb. 15. ſicut oſtenſum eſt D.vj.33. & V. 5.6.

¶Quale autem ſit periculum gratis ad iram prouocantium, exẽplis patet Artic.5.
beati Grego. 3. dialogorum, ubi de quadam ſcribit muliere, quæ dum impudice acceſſit ad quendam heremitam nomine Martinum, ipſum offendit, ipſaq; eodem die mortua fuit. Et primo dialogorum. c.9. de quodam ſcribit, qui quẽdam bonum uirum ad iracũdiam concitando, eodẽ die ſubito mortuus fuit, nec mirum quia (inquit idem beatus Greg.) cum uir ſanctus ad iraſcẽdum, trahitur, quis alius ad iraſcendum, niſi eius inhabitator Deus excitatur, qui dicit, ſi me ad iracundiam prouocaueritis gladius deuorabit uos. Iſaiæ.1.

11 Exẽplũ.

¶Licet ergo multi peccatores iram Dei incurrant. Primo de ſuperbis, qui ſient ſerui poſt pactum à dominis recedentes, eiſq; contumaces fiunt ita ſimulatores, & callidi prouocant iram Dei. Iob.36. Exẽplũ

¶Secundo, inuidi, ſicut diſcordantes iram incurrunt cãtoris. (Numeri. 12.) Locuta eſt maria. & Aaron cõtra Moyſem, ſupple, & inuidia quodammodo: & ſequitur iratus eſt dominus ualde. Exẽplũ.

¶Tertio auari, ſicut fures iram iudicis Iſa 57.) propter iniquitatem auariciæ eius iratus ſum, & percuſſi eum. Exẽplũ.

¶ Quarto guloſi, ſicut permittentes aquam intrare nauem, iram domini nauis incurrunt. Pſal. 77. Cum adhuc eſcę coram eſſent in ore ipſorũ, Exẽplũ.

ita Dei Deſcendit ſuper eos.

¶Quinto accidioſi,ſicut terra ſterilis
12 coloni & nuncius piger iram eius qui
Exemplum. miſit illum. (Numeri vndecimo.) Interea ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium de labore cōtra dominum, quod cum audiſſet iratus eſt.

Exemplum. ¶Sexto luxurioſi,ſicut adultera iram mariti, ſicut patuit in effectu uindictę diluuij, & ſodomorum, ſuper qnos effudit iram indignationis ſuę.Tren.4.

¶Septimo tamen,& ultimo, ſpecialiori quadam ratione ad iram prouocantes,& iram in corde retinentes, irā Dei incurrunt,ut modo, quo peccant, puniantur.Qui ergo prouocando iram in alijs inardeſcere faciunt,uel ipſam retinendo in corde ſuo inflammant, iuſtum uidetur,quòd ira Dei ad uindictam cōtra illos inardeſcat,ſicut ira regis contra uolentes ſuos uerberare, uel
Exemplum. grauare, uel occidere in ſua pręſentia, eos igne exteriori inflammet, quos interior ignis retinendo inflammauit. (Matth 22.) Rex iratus eſt,& miſſus exercitibus perdidit homicidas illos.

¶Remedia uero prędicta mala tam
Attic.6. culpę quàm pœnæ rationabiliter impeditiua in generali ſunt tria. Cogitatio,obturatio,meditatio.

¶Cogitatio ſui ſtatus,ſui finis,& alio
13 rum exempli.Sui ſtatus, quem habeāt, & quem habere poteſt,iram diſſimulādo.Cogitatio enim ſtatus,quem habet, iram deſtruere deberet,quia cum natura humana ſit nobilis,iras,cōtumelias, & opprobria contemnere deberet, & ſpecialiter illi,qui nobiles uocantur,&
Exemplum. ponit,exemplum ad hoc Seneca.3.li.de ira.Sicut(inquit) īmanis fera ad latratum canum lęta reſpicit,& ſicut ſcopulus contra fluctus ingentes incōcuſſus ſtat,ita qui nō iraſcitur,immobilis ſtat. Sed hoc uere proprium eſt magnitudinis non ſentire ſe percuſſum iniurijs. Cogitatio etiā ſtatus,quē habere poſſet per meriti theſaurum, quem diſſimulando multiplicat, & de ſuis peccatis ueniam impetrat,quod per argumentū oſtenditur à contrario ſenſu. Si ille irā Dei, & peccatorum meretur multitudinem,qui iram reſeruat,quia inaniter à Deo peccatorum petit medelam, iuxta illud Eccleſia.28.homo homini,reſeruat iram,& à Deo quęrit medelam, ergo à contrario ſenſu, & patet, uide Chriſo.qui aliam ad propoſitū aſſignat rationem.D.6.32.

¶ Secundo cogitatio finis, ſicut enī 14
copulatio matrimonij,cauſa eſt cōcordię inter amicos,ita deberet eſſe cogitatio matrimonij,quod erit inter omnes in morte,quando quilibet alterius parenti terrę,ſcilicet,quę eſt omniū quodammodo mater maritabitur. Memēto ergo nouiſſimorū, & deſine inimicari. (Eccleſia.28.) Nota. M.11.105. Exēplū.

¶ Tertio conſideratio antiquorum exemplorum. Valerius nanque ſcribit de quodam,qui inuenit ruſticum,& cū quęreretur,quare de illo uindictam non accepit,reſpōdit,acciperem, niſi eſſem iratus,ſciebat,quòd amor & ira peruertunt,& excedere faciūt in iudicio. Plato etiam (ſecundùm Vale.lib.4.) diſcipulum quendam culpabilem inueniēs, alteri eum miſit corrigendum,quia ipſe iratus erat, & hoc rōnabiliter, quia iuſtum uidetur, quòd in ira alium non corripiat,qui Deum orat dicens, domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me (in Pſal. 37.) Exemplum.

¶Secundum,uidelicet, quomodo ēt 15
obturatio iram deſtruit,& deſtruentem poſtmodum lætificat, exemplum patet de volente candelam extinguere illam obturando,ne ſpiramen exire poſſit, extinguit, ſi uero conbuſtibilia inuenit,plus accenditur. Sic in propoſito,qui diſplicētia audit, ſi uerba multiplicat,& incōuenientia, quia in multiloquio non deerit peccatum: ſi uero os obturat,& ſpiramen iræ interius intrudit,exemplo Saul, qui iniurias maledicorū diſſimulabat. (1.Regum.10.) & exemplo Dauidis, qui ad iniurias,& opprobria, Semel non reſpondit. (2. Reg.16.) dicens poſui ori meo cuſtodiā,&c. (Pſal.38.) iras extinguit, quia qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Exēplū.

tiam. (Eccleſia.19: (Qui ergo diſſimulat iniurias, callidus eſt, fatuus iram ſuã ſtatim indicat. Prouerb. 12. gloſa. Natura iræ eſt, ut prolata magis feruеat, occultata langueſcat.

¶Poſt uero talem extinctionem, lętatur extinguens, ſicut victor ſuijpſius, ſicut lætatur uictor inimici: vnde Chriſo. ſuper Ioan. Homel. 3. Laudaſti te, qñ iram continuiſti, uel quando in uerba prorupiſti, quando uictus es, uel quando uiciſti, immo & accuſamus nos (inquit) & uerecundamur etiã nullo redarguente, & multa pœnitentia superuenit, & rerum, & uerborum: Sed cum nos ſuperamus, gaudemus: Sed dicis, ſi non reſpondeo, deridebunt me, ſapiens non inſipientis gloriam quæras.

16 ¶Tertio uero ad iſtam extinctionem multum iuuat, boni uiri ĩter notos meditatio, qu ẽ & pars, quæ pacem erubeſcit per ſe petere, requirere deberet, ut de pace tractaret, qui ad hoc media adducat prędicta. Addens etiam quomodo aliorum ſerui, multa ſub regibus, & dominis ſuſtinent, ne ſeruitium uel ꝓmotionẽ amittant, ita nos, ne, ſcilicet, cœlum amittamus, quomodo etiam ſuſtinere poterunt pœnas æternas cordi duro debitas (ſicut patet. D. 10. 3.) qui verbum amatum ſuſtinere non poteſt, quod etiam remittere, uel diſſimulare, nec eſt uerecundum homini, ne eius parẽtelæ, niſi ei, cui uerecundum eſt imitator eſſe Chriſti, & omnium ſanctorum, qui nobiliores fuerunt, & tamen remiſerunt, immo ecõuerſo, te de ſpiritualiter cęco, uel infirmo uerecundum eſt uindicare, prædictis ergo infirmatus non te ſuperaret ira tua. Iob 36.

Exẽplũ.

¶Iudices. Cap. IX.

SVMMARIVM.

1 *Ille qui iudicis munere fungi mirificè cupit, quatuor virtutes ſibi neceſſario parare contendat.*

Prima ſcientia, ſeu prudentia eſt, qua optime calleat quicquid fieri debeat, ne forte allucinetur.

2 *Natura naturans. ſ. Deus, & natura naturata oĩum animalium nobis clariſſimè indicare conantur; maiorem prudentiam atque ſcientiam his, qui adiudicandum, & regendumq; ſeu gubernãdum præponuntur, neceſſariam fore.*

3 *Secũda eſt fortitudo, tertia iuſtitia: quarta vero eſt pergrandis maturitas.*

4 *Præallegatis virtutibus recti, & maturi iudices quatuor itidẽ exequi debent.*

Prima prudentiæ virtute cauſam perpendere, æquanè lance appendere etiã atque etiam debent.

Exemplis nonnullis pulcherrimis exploratum videmus, iudices iudicium multas ob cauſas oſcitanter, & ſocorditer examinare & penſitare nonnũquã ob nimiam amicorum dilectionem aliquãdo ob munerum affluentiam largitorũ.

5 *Et quandoque ob timorem à iudicibus cauſa diligentius non inueſtigatur.*

6 *Secũda potentiæ virtute iudices cauſam nauiter expenſam exequi debent.*

7 *Tertia iuſtitiæ virtute iudices ad inſtar lancis, & ſtateræ diſcernẽtes inter ſõtẽ, & inſontem iuſte ſñiam ferre debent.*

8 *Lingua ſtateræ lingua iudicis eſt.*

Sicut ſtateræ lingua in medio ponẽda eſt. Ita iudicis linguam medium inter cauſas, & cauſas & inter ꝓpinquos, & remotos, vt veritatem adiudices tenere operæpreciũ eſt: Nõ ſi iſta iudicis lingua à Deo in medio collocata, Diaboli opera, & cura extra medium ægrediatur, iudicium penitus iniquum. & deuiam dare non erubeſcit.

9 *Falſorũ oĩum linguas, tũ iudicũ, tũ cæterorũ hoĩum ĩclinari ad põderoſiorẽ crumenã, exemplis clarius commõſtratur.*

10 *Quarta maturitatis, & moderationis virtute iudices ad inſtar illius pientiſſimi ſamaritani oleum cũ vino, ad ſananda vulnera conſultò miſcẽtis, rigorem iudicij quadam verborum maturitate, ac dulcedine temperare, ac moderare ſapienter debent.*

11 *Duo potiſſimum iudices recti execrari, ac deteſtari frequenter debent.*

Primũ perſonarũ acceptionẽ: ad q̃d exẽplis, et auctoritatibus adduci videmur.

12 Exēplū nō parui mometi in mediū affertur, quo perſonarum acceptionē ratione conſanguinitatis prorſus miſſam facere erudiamur.

13 Secundum apud iudices deteſtandum eſt xeniorum, donorūuè receptio: quod quidem odibile exemplis, ratione, & auctoritate nobis vberius notificatur.

14 Duo etiam Chriſtianorum exempla ad funditus euellendam ex iudicum pectoribus auaritiam, quæ ponuntur.

15 Cupidos auarosq; iudices, & cæteros in poteſtate conſtitutos, qui nil pro clientibus, niſi dono aliquo atque commodo in re vel in ſpe ab illis ſuſcepto agere volunt, acerbè auctori vitio vertit, & notat.

16 Prolixiore ſermone, ac ratione ſillogiſtica clare expromere enititur, omnes præſides, ſeu iudices munera capientes a iuſtitia vera longiſſimè abeſſe.

17 Quantum fuerit meritum iudicum prædictas virtutes obſeruantum, & vitia prætacta euitantium, exemplis non rudibus declaratur.

18 Sceleſti iudices cuilibet muſicali inſtrumento ſimiles eſſe dicuntur.

19 Scillæ etiam bifariam eoſdem comparari aſtruitur: deinde ſcillæ, ac caribdis, Siciliæ populorum naturam, & proprietatem recenſet: quorum diſcrimini hi obijciuntur, qui cum magnatibus, tirānis, & falſis præfectis negocia tractare debent.

20 Et illi etiam, qui coram improbis, falſis, & cupidis iudicibus cauſam agere coguntur.

21 Itidem rhedæ malè circumlinitæ, quæ ſic impenſius ſtridet, iure aſſimilari debent: Aranearum vero telis iudicium improborum leges non temere comparantur.

22 Cani inſuper rapienti à menſa quicquid edimus, & latrāter petenti appoſitè ſimiles eſſe aſſerimus.

23 Iuxta ciuiles, & canonicas leges nefarios iudices munera capientes, & clientes illa præbentes atrociter ſectatur auctori, dum clare aperit, quod nō ſolum iudices, remota accipientes ſed etiam hi qui male dantes occaſionem male accipiendi exhibent, non leuiter delinquunt.

24 In iudices improbos, & etiam teſtes, ſimiles ſuſannæ iudicibus atq; teſtibus excandeſcenter inuehitur.

25 Teſtes ſeu iurati coram iudice de certa ſcientia deponentes, & aſſerſentes aliquem furem eſſe, de quo certam ſcientiam non habent, non ſolum in periurij periculum, ſed in iuſti condemnationem, vel in iniuſti liberationem impudenter incidunt.

26 Duas rationes in medicum affert, quarū altera erronei & mētiti proceſſus iudicem inſimulat, & obiurgat.

27 Altera conteſtium dicta refellit.

28 Quid iudices, dum munera à clientibus, ſeu litigantibus ſibi largita hilari fronte ſuſcipiunt, reſpondeant ſeipſos tuentes, longè optimè traditur.

29 Iudices ſeipſos in munerum acceptione excuſantes, in dantes ſeu mittentes ela ra culpam retorcens, atque inijciuntur.

30 Clariſſimè nobis elucidatur, iudices, ſeu præſides xeniorum amatores, qui antiquarum legum ritum, & conſuetudinem profeſſe qui fatentur, citra rationem ipſorum cauſam agere.

31 Iudices potius veritatem ſibi notā, quàm falſitatem auditam ſequi debere oſtenditur: & quamplures earū allegatæ excuſationes proculcantur.

32 A iudicibus veris ob teſtiū voces innocētem adiudicandum non eſſe, neque ob patronorum vicium, indiligentiam aliquem pro quo ſententiam dicendam reuera maximè noſcunt, damnandum fore, vberius exponitur.

33 Iuratorum ſeu conteſtium excuſationes non ab re reſpuuntur, ac reiiciantur: quia cum preceptum dominorum, vel iudicum iniquum & legi prorſus aduerſum clarius eſſe videtur, inferiore parere non debes, immo ei repugnare ac reluctari tenetur.

34 Tum litigantes munera elargientes, tum arbitri ea accipientes debitū, ſupplicium iuxta legum ſanctiones perſoluent.

Verum

Ar. 2. *Verum iudices ob munerum ſuſceptionē obnoxij gratiæ, tum temporales, tum æternas pœnas luere debent.*

Temporales autem plurimæ ſunt; quarum prior populorum odium atque dedecus eſt.

35 *Secunda temporales auari iudicis animaduerſio eſt ſuſpenſio, ac reſtitutio.*

36 *Tertio eſt corporis ignominioſa mors.*

37 *In iſtos iudices nefarios, auidosq́; à Deo æternaliter animaduertendum fore luculenter agnoſcimus.*

38 *Per bellum ſanè tādem exemplum exaratur, ut iſtos cauſæ diſceptatores pecunioſos ab huiuſmodi ſæuioribus ſententijs æterni ſaltim ſupplicij formidine prorſus auocare, & amouere poſſemus.*

IVdicum, tam eccleſiaſticorum, quàm ſęculariū. Primo oſtendetur electio. Secundo, qualiter in iudicādo ſe habere debeant. Tertio, qualiter perſonarū acceptionē, & auaritiā fugere debeant, Quarto, bene iudicātiū, & auaritiā fugientiū meritū. Quinto, quales errores nōnullos iudices aſſociāt. Sexto, illorū reſponſio cum reprobatione. Septimo, & ultimo illorum oſtendenda eſt pęna.

Ar. 1. ¶Quantum ad primum, nullus in officio iudicis, uel cuinſcūque poteſtatis, in qua ſibi aliorū pertinet regimen,
1 poni, uel ad illud eligi, uel ad illud admitti deberet, niſi cum illis conditionibus oſtēſis. E. 2. art. 5. per totum. Etiā virtutes habeat quatuor, uidelicet, ſciētiam, ſeu prudentiā, qua ſciat quid agere debeat, ne decipiatur, & decipiat, ſicut oculus ſine uiſu, & ſicut ſpeculator cæcus ſuper caſtrū obſeſſum, uel cęcus paſtor ſuper oues inter lupos. Quod autem in eis maior requiratur, prudentia, & ſcientia natura docet naturans, ipſe (uidelicet) Deus in operibus ſuis, quantum in operibus ſuis, natura ſequitur naturata, à qua ſola rationalis deuiat natura.

Exemplum.

¶Primū patet, quia ipſe Deus maiorem ſciētiam poſuit in Angelis ſupremis qui habent inferiores purgare, illuminare, & perficere, & pro tanto gubernare, quàm in inferioribus, & gubernatis. Maiorem inſuper claritatem poſuit in planetis, qui habent alios illuminare, ſicut patet de Sole, maiorem etiam apparentiam, & luminoſitatem, & claritatem poſuit in corporibus cęleſtibus, quæ habent inferiora ſuo motu gubernare, quàm in iſtis inferiorib⁹.

¶Hanc etiam conditionem ſequitur natura omnium animalium, quæ uiſum poſuit in capite, turpe enim, & monſtruoſum, & contra naturam eſſet, ꝙ pedes eſſent oculati, & caput oculis, & uiſu careret, ſic in propoſito.

¶In omnibus iſtis ergo naturarum conditionibus oſtēditur ꝙ maior ſciētia requiritur, & prudentia in his, qui quo ad iudicia, uel quæcunque regimina præponuntur, ipſis nanque dicitur. Iſa. 1. quærite iudicium (id eſt) ſcientiam, & modum iudicandi, ſicut Salomon. (3. Reg. 3. Et 2. Paral. 1.) Qui petiuit ſapientiā iudicandi ſubditos, in qua petione multū Deo placuit. Ita illi q alios iudicare, uel regere habent, aliter nunquam bene regerent, quia licet ſapientes habeat iudex, vel dños cōſilia rios, uel aſſeſſores, ſi corruptibiles ſint, ut prece, uel precio, uel timore, uel amore flectantur, qui quidem in eis potius, quàm in dominis uel iudicibus cadere poſſunt, & ſolent, uel ſi adulatores ſint, & ueritatem nudam, quam ipſe neſcit ſpecialiter ubi illum cum ignorantia ſua, ad aliam plus inclinari vident partem, dicere diſſimulent, uel ficte dicant, ꝙ frequenter contingit, tam iudicium quàm regimen peruertitur. Noli ergo quærere fieri iudex, niſi uirtute ualeas irrumpere iniquitates. Eccleſiaſt. 7. 2

Exemplum.

¶Sed (heu) omniū ꝑdictatū naturatū ordinē deſtruxit natura rationalis, quæ oībus naturis excellentior eſt, meliusq́;

ſuipſius

ſuipſius,& aliarum directiua eſſe deberet. Ex cuius defectu uerificatur iſtud Iſaiæ 56.ſpeculatores eius cæci omnes, propter hoc lacerata eſt lex,& non peruenit uſque ad finem iudicium.(Abacuc 1.) Propter prædicta ergo uitanda pericula, antequam in quibuſcunque talibus officijs ſitis poſiti, audite reges, & intelligite diſcite iudices finium terræ,præbete aures ueſtras uos, qui continetis multitudines, &c. (Sapien.6.) quia iudex ſapiens iudicabit populum ſuum. (Eccleſiaſt.10.) Et talem ſapientiam habere tenetur, ſicut patet Micheę 3. vbi Deus talibus loquitur, dicens. Audite Principes Iacob,& duces domus Iſrael, nunquam non ueſtrum eſt ſcire iudicium.

3 ¶Secundo habere deberent potentiam,ſeu fortitudinem, ſicut miles arma, equus audaciam, qua ſententiam animo conceptam fortiter executioni demandent. Ergo prouide tibi uiros ſapientes.Exo.18.ſicut patet. A.27.57. Exemplum.

¶Tertio requiritur in ipſis iuſtitia, & rectitudo ſicut artifici neceſſaria eſt regula,quia de ſcientia,& potentia ſine iuſtitia egredietur iudicium peruerſum.Aba.1.Fac ergo quod præcipitur. (Deut.16.) Iudices,& magiſtratus conſtitues in parte tua, ut iudicent populum iuſto iudicio, & tales & non alios ad hoc præpara, & ante iudicium para iuſtitiam.Eccl.18. Exemplum.

¶Quarto, requiritur in eis maior maturitas,quæ iudicium, quodammodo etiam ſi amarum ſit, ſua dulcedine temperet, ſicut medicus potionem ſaccaro temporat amaram, quia ſi impetuoſe iuſtitiam facerent, ſeueritas reputaretur, exemplum ergo illius ſequatur, de quo, Sapien.12. Tu autem dominator uirtutis cum tranquillitate omnia iudicas.Tales prępoſuit Deus populo ſuo per Moyſen, qui dicit. (Deuter.1.) Tuli de tribubus ueſtris viros ſapientes, & nobiles,& conſtitui eos principes, & tribunos, & centuriones, quinquagenos,ac decanos,qui docerent uos ſingula. Exemplum.

¶Iſtis uero quatuor uirtutibus circa iudicium,uel regimen, ad quatuor uti debent effectus. Ar.2.

¶Prima nanque uirtute debent cauſam diligenter examinare.

¶Secunda inueſtigatam executioni efficaciter demandare.

¶Tertia in utroque medium inueſtigare. 4

¶Quarta omnia tria laudabiliter colorare.

¶In principio exemplum Iob eſt ſequendum,qui ait, (Iob 29.) quam cauſam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam.

¶Sed(heu) iſta inueſtigatio quandoque impeditur propter carnalem affectionem in illis,qui de illis, quos carnaliter diligunt, nihil mali credere uolunt,uel inueſtigare, eiſdem uero alios accuſantes, nimis faciliter credunt, & ad iudicium ſine inueſtigatione procedunt,ſicut fecit ille putifar, qui ad preces uxoris ſuæ iniuſtę incarcerauit Ioſeph, antequam cauſam inueſtigaret. (Gen.39.) Exemplum. Quandoque uero impeditur ꝑ munera in his,de quibus. (Eccl.20.) Xenia,& dona excæcant oculos iudicū. Hi in hoc factum ſequuntur Dauid. (2.Reg.6.) qui munera ſuſcipiens de Syba, ab ipſoſque male informatus, ex ſua falſa ſuggeſtione Myphiboſeth poſſeſſione ſua priuauit, parte non uocata, nec audita, nec cauſa examinata. Tales nimis leuis ſunt cordis pro actu iudiciario, quia qui faciliter credit,leuis eſt cordis.Eccl.19. Exemplum.

¶Quandoque uero impeditur timore, ſicut ignis, qui magnorum timore falſa committunt iuramenta, innocentta,innocentesq; condemnāt,tā duodena,quàm iudex, nocentesque liberat, hi de ordine ſunt Pilati;qui timore Cęſaris, cuius amicitiam timuit amittere, uel indignationem incurrere, quando clamabant,ſi hunc dimittis, nō es amicus Cæſaris, contra conſcientiam ſine ſufficienti inueſtigatione, Chriſtum condemnauit. Tales ergo non iudices,ſed potius Iudas,dicendi ſunt,quia ſecun- 5

ſecundùm Iſidorum, libr. 9. capitu. 4. Iudex dicitur, quaſi ius dicens, qui ergo iniuſte iudicat, nomen iudicis amittere meretur, & Iudas nuncupari, quia veritatem quę dicit ego ſum uia ueritas, &c. (Ioan. 14.) affectione, uel munerum ſuſceptione, ſicut Iudas, uel timore, ſicut Pilatus, uendidit, de quibus. Ioan. 8. Vos ſecundùm carnem iudicatis.

6 ¶In ſecundo exemplum ſequēdum eſt Saulis, cui à Deo dictum eſt. (1. Regum 15.) Vade, & interfice peccatores Amalech (ſcilicet) potenter, nullum timendo. Hoc enim deberet eſſe officium iudicis potenter peccata, & peccatores deſtruere.

Exemplum.

¶Sed (heu) nonnullis contingit, quod tunc Sauli contigit, qui Rex cupiditate in parte, & populi timore & clamore in parte uictus, ſicut patet per hoc quod ſequitur in reſponſione ſua ad Samuelem, qui eum de hoc reprehendit, præuaricatus (inquit) ſum ſermonem domini, & uerba tua, timens populum, & obediens uoci eorum, pluſque temporalia, quàm æterna diligens, pluſque homines, quàm Deum timens, de temporali regno reprobatus, & æterno indignus effectus eſt, ſic conſimiles iudicabit, qui dicit. Iſa. 54. Omnē linguam reſiſtentem iudicabo.

7 ¶In tertio, exemplum ſequendum eſt ſtateræ, quia ſicut ſtatera diſcernit inter pondus, & pondus, quod ſit ponderoſius, uel leuius, ita iudex habet officium cognoſcendi inter uerum & falſum, diſcernendique inter iuſtum, & iniuſtum, iudicandique unum ab altero, omniumque cauſarum, & cauſantium, ponderare merita, & demerita, Et his omnibus iuſte ſententiare, ſicut patet p decretalem li. 6. de ſenten. & re iudica. cap. cum æterni, ubi in textu exemplum ponitur de iudice & ſtatera. Lingua ergo ſtateræ lingua eſt iudicis, quia ſicut linguam ſtateræ in medio neceſſe eſt poni, ad hoc, quod ueritatem inter ponderanda oſtendat, quia ſi proportionaliter in medio duorum brachiorum non ponatur, nec ſi tuetur, ſed ita formetur, quod unum brachium longius ſit, & poſtea ponantur duæ res, nō equalis ponderis in duobus brachijs, illud, quod in parte breuiori plus linguę appropinquat, eleuatur, licet maioris ſit ponderis. Illud uero, quod inſtātiori ponitur parte, licet minus ſit graue, deprimit. Ita linguā iudicis neceſſe eſt medium tenere inter cauſas, & cauſas, inter perſonas, & perſonas, inter propinquos, ſeu amicos, & remotos, ad hoc quod veritatem iudicet. In cuius ſignū Deus iudex iuſtus, qui medium naſcendo, moriendo, reſurgendo, tenuit, ſuo præcepto, & ordinatione iudicem, iudiciſque linguam in medio poſuit. (Deuter. 16.) dicens iudices, & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, vt (ſcilicet) medium quodam modo tenent locum in porta inter intrinſecos, & extrinſecos, ita & ueritatem in iudicando teneant, & hoc eſt quod ſequitur, vt iudicent populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent, nec accipiāt perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant uerba iuſtorum. (Et Deuter. 1.) dicens, quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ſit, ſiue peregrinus, nulla erit diſtātia perſonarum, ita paruum audietis, ut magnum, nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt.

Exemplum.

Exemplum.

¶Si uero iſta lingua, quam Deus in medio poſuit (ut prædictis oſtēſum eſt auctoritatibus) per diabolum extra locum ſuum (ſcilicet) medium moueatur, & poſtea duo circa illam ſtatuātur homines de delictis corrigendis, quorum unus graue, alius leue, commiſit delictum, tamen ille, qui graue commiſit delictum, amor munus, conſanguinitas, affinitas, vel falſitas, propinquum facit, & amicum. Alium uero his contraria remotum faciunt. Primus iuſtificatur, & liberatur, & exaltatur, & in magna menſa ſituatur, & ad camerā, & conuiuium uocatur. Secundus uero deprimitur contemnitur, & conculcatur. Nota ad hoc exemplum de curia leonis. 8

leonis.C.16.36. Sic iudicanerunt illi, de quibus.Dan.13.Conſtituti ſunt duo ſenes iudices in illo anno,qui(ſcilicet.) Suſannam eis in malis placentem, iuſtificaſſent,ſi in iudicio coram eis comparuiſſet,eis uero non conſentientem, ad mortem condemnauerunt. Sic moderno tempore uidi ſub Sole, & loco iudicij impietatem.Eccl.3.

9 ¶Aliud uero contra linguam iſtam eſt aduertendum, ꝙ (uidelicet) quantumcunque lingua ſtateræ, quantum ad formam, quam ab artifice accepit, bene in medio ſituet in optima ęqualitate, intantum ꝙ nec ad unam partẽ, quando brachia eius uacua ſunt, declinentur, nec ad aliam, ſi aliquid poſtmodum ponatur in ambobus brachijs, uel aliquid in uno tantum, hoc ei generaliter ineſt, quòd ad partem inclinatur ponderoſiorem. Ita quãtuncunque,à Deo ordinante,& pręcipiente,linguæ non ſolum iudicum, ſed aliorum hominum in medio (ut prædictum eſt) ſtatuantur, tamen hoc omnibus falſis ineſt generaliter, ꝙ illorum linguæ ad ctumenam inclinatur ponderoſiorem, tanquam momentum ſtaterę,& tanquã gutta roris.(Sap.11.)In qua auctoritate non ſolum linguæ ſtateræ comparãtur omnes principes declinantes ambulantes, fraudulenter. (Hierem.6.) ꝓpter prædictas cauſas, quia (uidelicet) omnes declinauerunt (in Pſalm.13.)ad munera,& partem,ponderoſam, & ſequuntur retributiones. Iſa 1. Sed etiam

Exemplum. guttis comparantur roris,quia ſicut ros terram irrigat,& refrigerat hora matutina, quando minus indiget,in feruore vero diei, quando calore quaſi comburitur, euaneſcit, nec in aliquo terram illam iuuat, ita iudices, & quicunque in curijs Principum,& Magnorum officijs, pro populi negocijs expediendis conſtituti,illos qui minus indigent, & qui melius expectare poſſent,citius ex-

Exemplum. pediunt. Quod ut clarius uideatur, exemplum in medio ponatur de duobus uenientibus ad Curiam Magnorũ, pro aliquo negocio expediendo, ꝙ faciliter ſiue placito terminari poteſt, quorum unus ſit diues,& alter pauper, non eſt dubium, quin diues minus indigeat citius expediri, quia largiores habet expenſas, & tamen pro fauoribus, & muneribus citius expediuntur, niſi in cauſis,quæ placitum requirunt, in quibus tales diutius in curijs ſuis trahunt, quia plura de illis lucrantur, dicentes (ſicut patet. M.8.41.) pauper vero famis, & inopiæ cõſumitur ardore,habebit,expecta, reexpecta modicũ ibi, &c. de quibus bene prophetizauit. Oſeæ 6. Miſericordia tua, quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens (ſicut patet.M.9 20.) quos reprehendit,& quibus pęnam æternam comminatur. In una auctoritate Iacobus Apoſtolus dicens.Iac.2 Fratres mei nolite in perſonarum acceptione habere fidem domini Ieſu Chriſti, ſi introierit in conuentum ueſtrum,uir aureum anulum habens in ueſte candida, introierit autem pauper in ſordido habitu,& intendatis in eum,qui indutus eſt veſte præclara, dixeritisque ei, tu ſede huc,pauperi dicatis,tu ſta illuc,nonne iudicatis apud voſmetipſos,nullam cõmiſſionem,& ſi à Deo habentes, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum (ſcilicet) quibus ſic cogitatis, ſic vos facere debere,ex quibus ad tale iniquum proceditis iudicium, & male,ſicut patet per hoc,quod ſequitur. Audite fratres mei, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, uos autem inhonoraſtis pauperem,ergo non eſtis amici Dei, quia amicorum eſt idem uelle, & nolle,& diligere & non diligere, ſecundùm philoſophum in Ethicis. Nõne diuites per potentiam opprimunt vos,& ipſi trahunt vos ad iudicium, & cito poſt concludit, ſentẽtiam illorum dicens. Iudicium ſine miſericordia illi,qui non facit miſericordiam(ſupple) indigentibus.

¶In quarto exemplum eſt ſequendum illius Samaritani. (Lucæ 10.) Qui 10
vulnera ſanando oleum cum uino miſcuit.Sic iudex in iudicando, & peccatorum

torum vulnera ſanando rigorem quadam moderatione,& uerborum maturitate temperare debet.

¶Sed (heu) qui oleum & uinum apponere mixta deberent, illa diuidunt oleo peccatores (id eſt) adulationis, & dulcedinis, potentium impinguendo capita. Sed ſicut Iudæi Chriſto, ita ipſi pauperibus,& eius membris uinū propriant myrrharum, quia magnum contra eos exercent rigorem. Vnde Innocen. lib.2. de uilitate conditionis humanæ. Pauperum (inquit) cauſam cum mora negligitis diuitis cauſam cum inſtantia promouetis, in illis rigorem oſtenditis, in iſtis manſuetudinem diſpenſatis, illos cum difficultate reſpicitis, iſtos cum fauore tractatis, illos negligenter auditis, iſtos ſubtiliter auſcultatis, loquitur diues & uerbum uſque ad nubes extollitur, loquitur pauper,& dicunt, quis eſt hic? Eccleſiaſt.13. Illi (ſcilicet) qui pupillo non iudicant,& cauſa uiduæ non ingreditur ad eos. Iſa.1. Tales non uidentur cogitare, ꝙ coram iudicibus ſuperioribus de iudicijs ſuis reſpondebunt, utinam ratio ad hoc cogitandum duceret, ſicut Ioſaphat rex ad ſuorum iudicium reduxit memoriam, de quo habetur. 2.Paral.19 ꝙ conſtituit iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda, dicens eis, uidete, quid faciatis, non enim hominis exercetis iudicium, ſed domini,& quodcunque iudicaueritis, in vos redūdabit, ſit timor domini uobiſcum,& cum diligentia cuncta facite, nō enim eſt apud Deum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. In qua auctoritate manifeſte datur intelligi, quòd illi, qui in iudicijs ſuis à iudicijs diſcrepare, uel diſcordare uolunt diuinis, neceſſe habent perſonarum deteſtari acceptionem,& munerum receptionem.

Arti. 3. ¶Ad euitationē primi, nos inducūt antiquorum exempla,& ſanctorum auctoritates.

11 ¶Primum in factis primo oſtenditur Romanorum, quorum iudices antiquitus faciem leguntur habuiſſe velatam, ut ſolum cauſarum audirent conditiones, neminem cauſantem uidentes, ne forte ex amore, uel timore citius diuitem expedirent, quàm pauperem, potiusque pulchram audirent, quàm turpem, ſicut nonnulli iudices faciunt animarum, ſicut fecerunt illi, qui abbatiſſam ſæpius uenientem ad eorum curiam non expedierunt, donec uno die pulchriores de domo ſua ſecum duceret. Tales nec prædictorum Romanorum, nec etiam Moyſi more, qui uelamen poſuit ſuper faciem ſuam, cum loqueretur filijs Iſrael, iudicia Dei. (Exod.34.) Velatam nō habent faciem in acceptione perſonarum errantes, ſecundùm faciem iudicantes, contra Dei præceptum. Ioan.7. Nolite (inquit) ſecundùm faciem iudicare, ſed iuſtum iudicium iudicate, aliter non eſtis iudices Dei, quia ipſe vultum iudicum eius operit. Iob 9. Nota.I.L.t 2.1.2.3. Exēplū.

Exemplum.

¶Et nota ſolum ad euitādam perſonarum acceptionem, quæ fit ratione perſonarum uiſarum, habent moderni iudices exemplum in antiquis. Sed etiā ad equitandum perſonarum acceptionem, quæ ratione fit parentelę, uel propinquitatis, ſeu cōſanguinitatis, in laudabili quadam ciuitate Italiæ habent exemplum. In illa nanque ſemper iudex conſtituitur extraneus, quem nec conſanguinei, nec affines errare faciūt, cui concordat lex ciuilis. ff. de officio aſſeſſoris.l. ſi in eadem in digeſto ueteri.lib.1. qui in magnis non iudicat, niſi ſecretius ſenioribus uocatis,& diſcretioribus, quibus cauſam exponit ſine perſonarum expreſſione quærens, quale iudiciū de tali debuit facto, ut ſic in conſulendo, tam ad amicum,& propinquum, quàm ad inimicum,& remotū æqualiter ſe habeat, per quē modum Dauid iudicium dedit contra ſeipſum. (2 Reg 12.) vbi Nathan dixit ad eum, reſponde mihi iudicium,& bene quidem, quia dicit Caſſiodorus ſuper illud pſalmi operatur iuſtitiam,&c. ꝙ iuſtitia non nouit patrem, nō nouit matrē, 12 Exemplum. Exemplum.

ueritatem nouit perſonam, non accipit, Deum imitatur, apud quem (ut prędictum eſt) non eſt perſonarum acce-
13 ptio. Et non ſolum perſonarũ acceptionem, uerum etiam Chriſti imitatores fugere deberent auaritiam, & munerũ receptionem, & ſpecialiter hoc in iudicibus requiritur quibuſcunque, quia dicit lex, ꝙ iudices non debent eſſe cupidi, nec auari, quia auaritia radix eſt omnium malorum, ut in autentica ut iudices ſine quoquo ſuffragio. § cogitatio. (Col.2.) Ad iſtud ergo auaritiæ uitium euitandum eos inducere deberēt antiquorum exempla, ratio, & auctoritas. Antiquorum uero exempla ad propoſitum primo ex lib. Valerij, qui li. 3.
Exemplum. ſcribit. Quod Scipio Affricanus, qui totam Affricam ſubiecerat, accuſatus, ꝙ munera accepiſſet, reſpondit, ſe nihil de illa terra, niſi cognomen reportaſſe.
Exemplum. Idem lib. 4. dixit, ꝙ Manthenſis curio reſpondit legatis ſamnitentiũ ſibi munera offerētibus, quia de ligneo catino edebat, reportate (inquit) malo locupletib⁹ imperare, quàm locupletem fieri, & mementote me, nec acie ulciſci, nec pecunia corrumpi poſſe.

¶Secundo ad hoc eſt, ꝙ ſcribit Tullius de Quintio Herone, cui gēs etheleorum attulit donaria, quia uiderunt ipſum in ligneis, & fictilibus uaſis comedere, attulerunt etiam uaſa exquiſitè facta (quibus ait) habitæ continentiæ, quaſi paupertati eſſe ſuccurrendum putatis, maluerunt (inquit Tullius) pauperem diuiti imperio, quàm econuerſo.

¶Tertio ad hoc eſt, quod ſcribit Auguſtin. de ciui. Dei lib. 5. cap. 18. quòd Lucius Valerius defunctus in conſulatu adeo pauper erat, quòd pecuniam pro eius ſepultura in populo colligebant.

Exemplum. ¶Quarto ad hoc eſt, ꝙ in uita legitur Sancti Silueſtri, ꝙ uidelicet duo iudices Saraceni in diſputatione habita inter Silueſtrum, & Iudæos in preſentia Conſtantini Imperatoris, & Helenę matris ſuæ, tales ordinati erant, quorum unus Crato (uidelicet) philoſophus nihil terrenum habere uoluit, alius uero, Zenephilus conſul exiſtens, nunquàm munus ab aliquo ſuſcepit, propter quæ à nulla parte, contra eos ſuſcipio oriri potuit.

¶In comparatione prædictorum Saracenorum, quid coram Deo reſpondebunt Chriſtiani, quorum dextera in tantum repleta eſt muneribus, ꝙ in paruo tempore, poſtquàm in poteſtate conſtituti ſunt, iudiciaria, uel quibuſcunque alijs officijs, terras emunt, domos, ex muneribus, & vſuris, & iniquitate ædificant, pecunias multas, cum multis theſaurizant maledictionibus, cum enim Saluator Matth. 5. Niſi abũdauerit iuſtitia ueſtra, pluſquam ſcribarum, & phariſeorum, non intrabitis in regnum Cęlorum, quomodo illuc intrabunt, quorum iuſtitia ſine ulla comparatione minor eſt, non ergo intrabunt, quia dominus aufert à Hieruſalem bellatorem & iudicem. Iſa. 3. Et non ſolum Saracenorum, ſed etiam 14
Chriſtianorum ad propoſitum ſunt exempla, quorum duo ſcribit Bernar. ad Eugenium Papam de conſil. l. 4. capitu. 11.

¶Primum de Martino præsbytero cardinali, qui delegatione pauper rediens, equum ſibi, neceſſarium ab epiſcopo Florentino datum audiens, quòd cum cauſam in curia haberet, remiſit, dicens, decepiſti me, neſciui te cauſam in Romana habere curia, de Eugenio etiam Papa dicitur, ꝙ nunquam accepit ab illo, qui cauſam habuit in curia, iſte tamen modus mutatus, uidetur in illis, qui plura recipiunt ab his, qui in curia habēt facere, quàm ab alijs, aliter pauca reciperent, quòd & ſanius foret, quia melius eſt modicum iuſto, &c. in Pſalm. 36. Exēplũ. Exēplũ.

¶Secundũ vero eſt de epiſcopo Carnotenſi, qui legatus miſſus in Aquitaniã, ſecum ſanctum ducens Bernar. qui ibidem de illo ſcribit. Quod uidit, ꝙ uidelicet nec piſcem Sturionem, nec ligneas ſcutellas ab aliquo gratis pro Exēplũ.
xenio

xenio oblata ſuſcipere uoluit. Tales
enim ſuſcitauit iudices. (Iudi. 2.) Licet
Deus populo ſuo tales promiſerit iudi
15 ces, dicens. Iſa. 1. Reſtituā iudices tuos,
ut fuerunt prius, & conſiliarios tuos,
ſicut antiquitus, neſcitur tamen quan-
do uenient, quia iſtis temporibus pau-
ci apparent, uel nulli, qui in poteſtate
conſtituti, pro alijs facere uelint, niſi
pro aliquo dono, uel temporali com-
modo in re, uel in ſpe recepto. In ſpe
ideo dicitur, quia frequenter viſum eſt,
ꝙ antequam aliquid actu recipiant, ꝓ
illis libenter faciant, quos imposterum
daturos ſperant. Si uero poſtmodum
ſperato defraudentur ad magnam con-
tra non dantem, prouocantur inimici-
tiam, non quia iniuriam fecit, ſed quia
ſua non dedit pro negocio, quod gra-
tis facere debuerit, unde ſi talis coram
eis iterum pro negocijs ſuis emergen-
tibus compareat, toruum vultum, &
difficultatem, uel repulſam patietur,
quantumcunque iuſtitiam ſe habere
aſſerat. Non enim ita ſenſibilis, & pal-
pabilis eſt apud eos iuſtitia, ſicut pecu-
nia. Pecunia ponderoſior eſt, & ideo
ad illam partem ſtatera inclinatur. Et
iuſtitia tanquam res, quæ non videtur,
nec palpatur uilipenditur, & pauper cū
illa non auditur, ſed excluditur in cu-
rijs illis, de quibus ait Helinandus in
Cronica ſua lib. 11. In domibus prælа-
torum, & principum omnia hodie ſunt
venalia, fruſtra ibi de teſtimonio con-
ſcientię, de honeſtate morum, niſi pre-
cio interueniente, confidis Quia ſecū-
dùm Ouidium lib. fine tit. curia paupe-
ribus clauſa eſt dat cenſus honores, in-
de grauis iudex, inde ſeuerus eques
(ſcilicet) contra non dantes, ſed audito
minimo ſurgunt, quaſi principi ſum-
mo, diſſiliunt ualuæ, nihil auditur niſi
ſalue, quia ſine meritorium, & cauſa-
rum diſcretione, utinam dixerunt po-
pulum, cui hæc ſunt, (ſicut patet. I. L.
13. 13.) Et tamen tales, qui libēter mu-
nera recipiunt, multum contra ratiōnē
faciunt, ſiue ſint in poteſtate conſtitu-
ti, ſiue illorum amici, uel miniſtri, quia
ſi iniuſtam habeant cauſam, pro qua 16
iuuanda munera dant. Aut eis in cau-
ſa illa fauent, aut non. In primo caſu
ſunt iniuſti, & iram Dei merentur, ſicut
patet. 2. Paral. 19. de Ioſaphat, cui dixit
Deus ꝑ prophetā, quia iniquo præbui-
ſti auxilium, idcirco iram Dei mereba-
ris. In ſecundo caſu ingrati iudican-
tur, nec cum ſecura conſcientia re-
cipiunt, qui facere non intendunt il-
lud, pro quo donum eis datur. Si uero
iuſtā habeāt cauſam, aut illam expedi-
re tenentur, & tunc quis illos à ſimonia
excuſabit, qui iuſtitiam quam gratis fa-
cere tenentur, pecunia uendunt. Vnde
Petrus Rauennas in quadam epiſtola.
Acceptior apud Deum eſt iuſtitia, quā
præbenda, ideo cum in utroque poſſit
ſimonia committi, damnabilior tamē
eſt omnis uenalitas in exhibitione iu-
ſtitiæ, quàm præbendæ, uel decimæ.
(No. M. 8. 22.) Tales non reputat decre-
tum bonos iudices, ſumptum ex verbis
beati Gregorij. 11. q. 3. qui rectè, & c.
non licet. Qui (inquit) rectè iudicat,
& præmium remunerationis expe-
ctat, fraudem in Deum impetrat, quia
iuſtitiam, quam gratis impertire de-
buit, acceptione pecuniæ uendit. Secun
dum ergo decretum aſſumptum ex ver
bis Auguſt. ad Macedonianum. Non
debet iudex uendere iuſtum iudicium
(ſicut patet 14. quæſtio. 5. non ſane.)
Non ideo (inquit) debet iudex uende-
re iuſtum iudicium, aut teſtis uerum
teſtimonium, quia uendit aduocatus
iuſtum patrociniū aut iuriſperitus verū
conſilium. Illi enim (ſcilicet) iudices,
& teſtes inter utranque partem ad exa-
men exhibentur, iſti, ex una parte con-
ſiſtunt. Sed (heu) non obſtantibus om-
nibus iſtis exemplis, rationibus, & au-
ctoritatibus principes eis in muneribꝰ
iudicant. Mich. 3. Sicut illi. (1. Reg. 8.)
Qui acceperunt munera, & peruerte-
runt iudicium. Et ideo perit iuſtus in
iuſtitia ſua, & impius longo uiuit tem-
pore in malitia ſua. (Eccl. 7.) quia pro-
pter hoc vix eſt, ꝙ derelinquere timet,
quia dicit Decretum ſumptum ex ver-
bis.

bis: Iſidori. 11. quæſtio. 3. pauper. Pauper, qui non habet, quod offerat, nō ſolum audiri contemnitur, ſed etiam contra ueritatem opprimitur; cito uiolatur auro iuſtitia, nullamq; reus pertimeſcit culpam, quam redimere minimis exiſtimat.

Ar.4. ¶Si uero in iudicando prædictas tenuerint, ut uirtutes in articulo ſecundo tactas, & perſonarum acceptionem, & cupiditatem, & omnia alia, quæ iudicij impediunt ueritatem, quæ in genere
17 ſunt quatuor (ſicut patet. 1. 13. 28. & ex Decreto ſumpto ex uerbis beati Gregorij. 11. q. 3. quatuor) ſcilicet timor, cupiditas, odium, amor, poſtpoſuerint; quantum fit illorum meritum, quantumque Deus illorum acceptet iuſtitiam, in parte hiſtoriæ oſtenditur, quę in tronicis quibuſdam continetur Romanorum pontificum, de quodam Papa Gregorio nomine, qui iniquos
Exemplum. Romæ eccleſias inuadentes, oblationesque aſportantes, & per uias peregrinos ſpoliantes, poſt debitum iuris, & ſententiarum proceſſum, nō correctos, per ſuos occidi permiſit, cui cum morti appropinquaret ſuaſerunt Cardinales, ꝙ iuberet ſe poſt mortē inter alios pontifices non ſepeliri, quia ſanguinē multum effuderat, & ſtatum pro tanto eccleſiaſticum deturpauerat. Qui ſe primo excuſauit, illorum increpans ingratitudinem, quia ipſorum hoc fecit cōpatiendo paupertati, aſſerens, quòd ſpoliatores vidit auro indutos, ipſosq; ſete nudos. Quam inſuper hoc iuſte fecit, quia primo eos docuit, contra illorum errores prædicauit, nec proficiēdo, Imperatori miſit pro auxilio habendo, qui ſe occaſione alterius belli excuſauit, gladium materialem in hoc caſu eidem committendo. Et ſic ſtipendiarijs conductis, expediuit primo malefactores in urbe, uidensque negocium manibus proſperari, uias extra euacuauit à latronibus per Italiam. Aſſeruit etiam, ꝙ finis in hoc Deo placuiſſe legitur, quia tamē (inquit) cum homines ſimus, in talibus deficere poſſumus ratiοnibus, corpus meum mortuum corā oſtio eccleſiæ Sancti Petri clauſo, & firmato ponite, ſepulturam de qua loquimini, totaliter diuino committentes arbitrio, ut ipſe ſigno oſtendat, ubi corpus meum voluerit eſſe ſepultum, ꝙ cum feciſſent, cū magno impetu oſtiū apertum fuit, nullo hominum ad illud manum ponente, in ſignum ꝙ in eccleſia iuſtus iudex ſepeliri debuit. Quod & factum fuit, ad laudem, & gloriam eius, qui tali tanquam euidenti ſigno oſtendit, quoniam beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.

¶Non ſic impij non ſic, qui potius Ar.5. in poteſtate conſtituti, rerum inanimatarum, & ferarum, & beſtiarum, atque malorum hominum, quàm prædicti, uel aliorum iuſtorum iudicum mores ſequuntur, atque conditiones.

¶Primo inter res inanimatas, inſtru- 18 mento muſico male temperato aſſimi- Exemlantur, quia ſicut illud non concordat, plum. niſi bene tangatur, ita nec iudex falſus, uel alij de duodena concordabunt cum lege, vel iuſtitia, uel cum cauſante, uel litigante, uel etiam inter ſe, niſi muneribus datis, bene tangantur, & æqualiter, aliter ille, qui minus tangitur, ab alijs diſcordabit, ſicut patet in illis, à quibus iudex (ut moris eſt) quę- Exemſiuit, ſi eſſent in uno concordati, quo- plum. rum unus reſpondit non, quia quilibet de ſocijs meis accepit quadraginta ſolidos, & ego non recepi niſi viginti, chorda illa ideo diſcordabat, quia non fuit ita intenſe tacta, ſicut aliæ. Non quia iuſtitiam, vel iniuſtitiam in cauſa videbat. Qui ergo (ſecundum Petronium) faciunt leges, ubi ſola pecunia regnat, aut ubi paupertas uincere nulla poteſt; iudicium nihil eſt, niſi publica merces.

¶Secundo, Iſidorus de ſummo bono 19 lib 4. capit. 54. Hos ſcillæ comparat, Exemcuius ſimilitudinis vnam cauſam ibi- plum. dem tangit, dicens, horum figura (vt ait quidam) tanquam ſcilla depingitur, atque deſcribitur, ipſa ſiquidem eſt humana

mana facie,ſed caninis capitibus circundata,ſic in propoſito (ſicut patet. C. 11. 48.) Secundo,talla comparari poſſunt, quæ maris uorago,ſeu ſcopulus eſſe dicitur & nauigantibus nocet, ita iſti litigantibus nocent. Pro quo eſt aduertendum, ſcilla,& caribdis, duo eſſe maris loca periculoſa dicuntur, in tali ſitu poſitę ſunt tempeſtates, cum difficultate poſſunt nauigãtes mediũ tenere,quin in una parte, uel alia lædantur,quia dum ab una ſe elongare nituntur,in aliam incidunt.

¶Recte in conſimili periculo ſunt. Primo generaliter, omnes nauigantes mare magnum huius mundi inter ſcopulos,& tempeſtates magnorum,& Tyrannorum,& falſorum Principum,atq; ductorum patriæ, quia ipſi cõmuniter inter ſe,uel ratione ſuperbiæ, ſeu cupiditatis,& huiuſmodi diuiſi ſunt. Nam & Sathan,cui ſeruiunt in ſe diuiſus eſt; volentes ergo inter illos uitam ad portum quietis ducere, dum non poſſunt utrique placere,ab uno franguntur, & quia magnus omnes perſequitur, aduerſario adhęrent, uel dum ab uno falſo fugiunt,in alium incidunt,cum quo concordantes in malo ſpiritualiter ſiãguntur, quomodo ſi fugiat uir à facie leonis,& occurrat ei vrſus? Amos 5.

10 ¶Secundo in hoc periculo ſpecialiter ſunt, qui cum falſis iudicibus, uel alijs quibuſcunque in poteſtate conſtitutis,facere habent, quia ſiue fugerint iuſtitiam,& appropinquauerint in cauſis ſuis iniuſtitiæ, ſiue econuerſo, ſiue damno nõ euadent, ſiue uoluerint mali domini uoluntati parcere, ſiue non, immunes non euadent.

Exemplum. ¶Quod pulchre oſtenditur in tertia parte Speculi hiſtorialis in facto Honorici regis Vandalorum,qui tempore Zenonis Imperatoris omnes epiſcopos regni ſui pro extirpatione hæreſis Arrianæ ſimul congregatos ſpoliauit,tanquam hæreticus,& tyrannus peſſimus, quo facto iuramẽtũ ab eis exegit, filium ſuum poſt illũ regem facerent, etiã ad alia loca cõtra illũ nõ ſcriberẽt, timuit⁹ forte, ne ꝓpter hęreſim filiũ de regno excluderent,uel ne ad curiã Romanã cõtra eũ ſcriberẽt, cui exactioni aliqui conſenſerunt,aliqui diſſenſerũt. Ad cõſentiẽtes vero dixit, uos cõtra formã euãgelij iuraſtis,nũquã ad loca veſtra redibitis.Ad nõ iurãtes uero dixit, nec uos ad loca ueſtra redibitis,qa filiũ meũ poſt me regnare nõ vultis.Ita nũc accidit, tã uolẽtibus malis in malo placere miniſterio,qa etiã aliqua occaſione ipſos in fine ſpoliauit, quàm nolentibus,quibus nocet ſic hoſtibus.Idẽ etiã accidit tam uolentibus ſcḋm euãgelij viuere veritatẽ,& fidelitatẽ, quàm nolentibus, qui oẽs dicere poſſent cũ Suſanna.(Dan.13) Anguſtię mihi sũt vndiq;, ſi hoc egero, mors mihi eſt, ſi autẽ non egero,non effugiã manus vr̃as,& vtinã eligerent,& dicerẽt,quod ſequitur, ſed meli⁹ eſt mihi, abſq; opere incidere in man⁹ vr̃as, quã peccare ĩ cõſpectu Dei.

¶Tertio tales currui male uncto aſſimilãtur, quia ſicut ille ſtridet, ita iſti dentibus,& verbis amaris ſuper nõ vngentes ſtrident, ideo in prouerbio dr̃ ab illis qui cum eis facere habẽt,oportet illorum inungas manus. Quod prouerbium mulier quędã paupercula, quæ coram talibus expediri nõ potuit, audiens,ex ſimplicitate fertur ad domũ cucurriſſe,& unguento ſecũ accepto, ad iudicem appropinquans, quaſi nolens ſecretius ſibi loqui,manum ipſum aperiri fecit,quaſi nolens in ea pecuniã ponere,qua aperta coram omnibus, non ſine magna iudicis uerecundia, fertur manus illius unxiſſe, qui confuſione compulſus,ipſam expediuit. 21 Exemplum. Exemplum.

¶Hæc ſimilis erat illi uiduę. (Lu.18.) quæ uenit ad iudicem, qui nec Deum timuit, &c. & tamen uindicauit eam, quia moleſta illi erat

Quarto leges & ſtatuta,& facta illorum telis comparantur aranearum, q̃ muſcas,& non animalia magna capiũt, ita nec iſti magnos, & dantes munera, ſed(quod peius eſt)ipſos honorãt, quia uictoriam,& honorem acquirunt,quia dant munera. Prouer. 18. Exemplum.

¶Quinto illorum comparationem, vide. A 12.42.

¶Sexto in animatis peiores ſunt, quia aqua in diluuio, & ignis in camino Danielis, bonis, & iuſtis pepercit, & in Sodoma ignis, & ſulphur.

22 Canes. ¶Inter beſtias uero cani comparantur, non cuicunque, qui in pace ſtat ante menſam, vſque dum ei detur, uel aliquid proijciatur, ſed illi, qui rapit de menſa, uel latrando petit, ita princeps poſtulat. (Mich. 7.) gloſa, non expectat, ut munera offerantur, ſed ſubditos dare cogunt, ſequitur, & iudex in nõ reddendo eſt, interliniaris, ſcilicet, non redder, uidetur, enim eis quod mutuum ab eis nec reddi, nec repeti debeat. Et ſicut canes, immo peius quàm canes, mordẽt dentibus ſuis, & ſi quis non dederit in ore ipſorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium. (Mic. 3.) Super dantes quantumcunque ſint mali latrones, uel peccatores, non latrant, ſed uel eos ſupportant, uel ad minus à corporali punitione pareunt, & in pœnam pecuniariam, non ſolum contra omnia, quæ ſcripta ſunt. (C. 16. 38. cum ſequẽtibus) ſed etiam contra legem ciuilem, quæ habetur. C. lib 2. de tranſactionibus. l. tranſigere ſub illo, qui ſequitur tenore tranſigere, uel paſciſci de crimine capitali, excepto adulterio non eſt prohibitum, in alijs autem publicis criminibus, quæ ſanguinis pœnam non ingerunt, tranſigere non licet. i. inter ſe componere, ne pœna debita puniatur.

¶Et nõ ſolum qui accipiunt, ſed qui male dando occaſionem dant male accipiendi, peccant, ſicut patet. C. 51. 9. ad legem iuliam repetundarum. l. ſancimus ſub his uerbis, non modo aduerſus accipientem, ſed etiã aduerſus dantem accuſandi cunctis concedimus facultatem.

23 Et hoc uerum eſt, quando iniuſtam habet cauſam, uel quãdo aliter expediri poſſet. In his enim caſibus tam iudicẽ, quàm ſeipſos corrumpunt, & peccant iam Gyeſi, quàm Simon, tã Balaac, quàm Balaam. (Num. 22.) Sicut ergo qui uẽdit, ita qui emit, nõ lætetur. (Ezech. 7.) & bene dicit non lætetur, quia ex tali prophana mercatione, fere omnia mala contingunt, quod ſic oſtenditur, vbi non eſt timor pœnæ, vix eſt timor peccati, quia ubi non timetur effectus, uix timetur cauſa. Illi ergo, qui parum timent pœnam pecuniarum, quia forte diuites ſunt, parum timent peccare, ſed dum parum timẽt peccare, omnia mala committũt, igitur, &c. Ideo dicit lex in autentica, ut iudices ſine quoquo ſuffragio. Col. 2. §. cogitatio verſus fi. Quod una eſt omnium occaſio malorum, & accipere ſuffragium à iudicibus totius nequitiæ, eſt principium, & terminus, cui concordat Apoſtolus ibidẽ adductus dicens, quod cupiditas eſt radix omnium malorum. Ideo iura remediũ contra adhibuerunt, quod unuſquiſque pœnã, quam plus timet, punietur (ſicut oſtenſum eſt. C. 16. 37.) Sed omnino cõtrarium eſt, quia omnes pœnas, habent, (ut cõiter) quas plus diligunt, & minus timent, quia pauper minus timet corporalem, & illam habet contra forum, & eccleſiam, diues minus timet pecuniariã, & illam habet, & ſic dum in defectu iudicum, nec pauper, nec diues peccare timent, patet, quia ad utroſque egreſſa eſt iniquitas de Babylone, à ſenioribus iudicibus, qui uidebantur regere populum. Dan. 13.

¶Sicut hæc uerba (videbantur regere) ſunt perelentica. i. apparentia, & non exiſtentia. Ita etiam in nonnullis moderni tẽporis, qui nõ ſolũ prædictorum teſtium, uerum etiã iudicũ, qui Suſannã 24 ſine ſufficiente teſtiũ examinatione ad mortem condemnauerunt, ſequuntur cõditiones, eandem habent ſignificationẽ. In curia namque laicali, tam iudices, quàm duodecim iurati, iudicij inquiſitores, & præparatores, ac prænũciatores (ut frequenter) prędictis aſſimilantur in errore, ita ut duodecim iurati prædictis teſtibus, nam & ipſi quidẽ faciunt de re, qua onerantur, teſtificationẽ. Et iudices moderni prædictis iudicibus comparantur, quibus ſic cõparatis, patet quod proceſſus proceſſui etiã comparari

parari poteſt. Quia ſicut duo ſenes in
Exẽplū. morte Suſannæ teſtes,teſtificati ſunt de
facto,quod neſcierunt,ꝙ(uidelicet)Su-
ſanna fuit culpabilis,ex quorū teſtifica-
tione populus, qui locum tenuit iudi-
cum,illos non ſufficienter examinãdo,
ipſam ad mortem iudicauerunt,ita nūc
duodecim aſſertiue teſtificantur homi-
nē eſſe dignum uita, uel morte ſub iu-
ramento præſtito, de quo tñ nulli illo-
25 rum,uel pauci ſcientiã habent, quæ ad
teſtificãdum requiritur. Et iudex ex il-
lorum dicto,illum uel condemnat, uel
liberat. Et ut defectus in iſto ꝓceſſu a-
pertius denudetᷣ, totius exceſſus,& ꝓ-
ceſſus,exemplū in medio ponatur,aſſi-
Exẽplū. ſtit quis illorū tribunali de latrocinio,
uel homicidio ſuſpectus, duodecim vo
cantur iurati,& partē tractant,uix unus
inuenitur, q illius nouerit cōditiones,
cui forte,ſi alius dictis illius incredulus
a ſocietate duodecim recedere uelit,ne
periurij, & homicidij reatum incurrat,
ultra notitiam iurando,à iudice cōpel-
litur,cum alijs cōcordare, dum omnes
repellit,& redire facit, uſque dum ſint
concordati. Iſti ergo finaliter coram
iudice,de certa ſcientia deponent, aſſe-
rentes ipſum latronem eſſe, ubi de hoc
certam ſcientiam non habent, non ſo-
lum in periurij periculū, quia iuramen
tum uerum aſſertorium, ſcientiam ex-
cedere non poteſt, ſine periurij pericu-
lo.Si enim iuro Papam eſſe in Auinio-
ne, cum hoc ignorem, licet nonnulli
hoc dicant,periurij periculo me expo-
no (No l.12.26.)Sed etiam in pericu-
lo condemnationis iuſti, uel liberatio-
nis iniuſti incidunt. Ex quo ſequitur,
ꝙ iudex erit,ſicut prędicti,iudicans in-
dicia iniuſta, innocentes opprimens,
& dimittens noxios, dicente domino,
innocentem,& iuſtum non interficies.
26 (Dan.13.) Quod autem iſte proceſſus
erroneus ſit,tam ex parte iudicis,quàm
ex parte iuratorum. Ex quibus ſimul
errantibus totus ſequitur proceſſus er-
roneus,duabus oſtenditur rationibus.
Quarum prima factum reprobat iudi-
cis. Ille nanque, qui obligat homines
ultra illorum poſſibilitatem,errat,quia
Deus hoc nūquã facit, nec ratio dictat,
hoc eſſe faciēdū,immo oĩs ratio cōtra-
dicit.Sed iudex ille iuratos onerat ultra
poſſibilitatē, quando facit eos aſſerere,
ꝙ eſt talis, quod ſcire eo modo,ꝙ ſcire
deberēt,ſcilicet, per cauſam,cognoſce-
re nō poſſunt.Si enim obligarentur ad
dicendum,quantum ſcirent, uel ꝙ di-
cerent,ꝙ uerisimiliter intelligerent,ip-
ſum eſſe talem, poſſibilitatem illorum
nō excederet talis obligatio. Sed ꝙ cer
titudinaliter aſſerant,non habent leges
Dei,nec eccleſiæ,nec ciuiles, nec aliarū
terrarum, & regnorū,in quibus maior
viget iuſtitiæ conſuetudo.

¶ Secunda uero teſtimonium repro-
bat iuratorum, qua quos ſic arguitur, 27
non minor certitudo, & ſcientia requi-
ritur, ubi de morte uel uita agitur ho-
minis, quàm ubi de alia citra mortem
agitur inquiſitione,vel correctione,vel
quamuis cauſa parua,vel magna,in qua
teſtiū requiritur ſcientia, immo maior,
ſi maior haberi poſſit, quia ubi nauis Exẽplū.
imminet periculum, cautius eſt agen-
dum. Sed in omni alia teſtificatione,
teſtis officium eſt ueritatem dicere de
his,quę percipit aliquo de quinque ſen
ſibus (ſecundùm Innocentium ſuper
Decretalem,cum cauſam,quæ habetur,
lib.2 titu. de teſtibus) perquorum ſen-
ſuum perceptionem reddere debet cau
ſam teſtimonij ſui; Verbi gratia. Si
quæratur,à teſte,utrum res,de qua agi- Exẽplū.
tur, utputa domus ſit alba, uel nigra,&
dicat alba,cauſam illius ſcientię redde-
re oportet,dicendo, quia ipſam uidit,ſi
ſic dicat, ꝙ ſit aſpera,vel leuis,oportet,
ꝙ illam tetigit,ita ſi q̄ratur,an male cã-
tet,vel bene,oportet, ꝙ audiuit ad hoc,
ꝙ bene teſtificat,ſic de guſtu,& olfactu.

¶ Addit ēt,ꝙ ſi dicat, ego ſcio,ꝙ nul-
lus dubitat uel ego ſcio,ꝙ ſic oēs dicūt,
nō ualet teſtimoniū eius,qa malā & in-
ſufficientē cauſam reddit ſui teſtimo-
nij,nec ſufficit, ꝙ dicat,ego ſcio ipſum
eſſe dominum, niſi cauſam reddat.ar.
ff.de interrogatorijs actionibus,qa ple-
rũque li.11.in digeſto ueteri; hæc ille.

¶Si ergo tanta requiritur certitudo,
ubi de minimis, & exterioribus agitur
rebus,& ſine tanta certitudine teſtimo-
nium nō ualet,nec proceſſus, nec ſen-
tentia,quomodo ſine tanta certitudine
poſſet teſtimonium ualere, uel proceſ-
ſus,uel ſententia,ubi de maximo, agi-
tur negocio,de uita(ſcilicet)uel de mor
te? Reuertimini ergo ad iudicium me-
liorem(ſcilicet)proceſſum, & ſecuriorē
pro conſcientijs in iudicijs ueſtris inue
nientes, quia (ſcilicet) uſque ad diem
iſtum ſępius falſum teſtimonium locu-
ti ſunt.(Dan.13.) Et iudices inſufficien
ter iudicarunt, quia cauſam uiduæ nō
iudicarunt, & cauſam pupilli nō dixe-
runt. Hieręm.5. Dum enim ſufficien-
tem modum in iudicijs, & cauſis ſuis
non inuenerunt, ſed inſufficientem(ut
oſtenſum eſt)cauſam non dixerunt,ſed
potius diſſipauerunt cōtra domini prę-
ceptum. (Leuit.19.) Nolite facere ini-
quum aliquod in iudicio.

Artic. 6. ¶Ad omnia uero in iſto pręſenti ꝑ-
cedenti articulo contra eos abiectat, tā
de munerum & perſonarum acceptio-
ne,quàm de malo proceſſu, antequam
in articulo ſequenti pęnæ eis debitæ
exprimātur,illorum audiendæ ſunt re-
ſponſiones, & inſufficientes excuſa-
tiones.

28 ¶Quantum ad munerum receptio-
nes, quidam illorum corde uel ore re-
ſpondent, ſicut reſpondiſſe fertur qui-
dam,qui rem uicini ſui furatus fuerat,
Exemplum. cui cum dominus rei imposterum ue-
niēs,diceret,hęc res mea eſt.Reſpondit,
emas ergo illā,& habebis melius forū.
Ita quantumcunque apud eos allegetur
iuſtitia,reſpondent, tacita cogitatione,
facias curialitatē,& tuum ſit, quod pe-
tis,de q̄bus dum uinū,uel alia ſic acqui
runt; dici poteſt iſtud (Iohelis 3.) puel-
lam,non quātācunq;,ſed pulcherrimā
dominā(ſcilicet)& Reginā uirtutū, quę
etiā dn̄a illorum ſpecialiter eſſe debe-
ret, quia ipſi illius ſpecialius deputati
ſunt miniſterio,vendiderunt pro vino,
ut biberent, quod quidam nefas apud
antiquos etiam deteſtabile erat. Vnde
Pollicraticon.li.5.c.10.Omne quod ex
debito officij gratuitum eſſe debet, ſi
ad preciū fiat,in ſordibus computatur.

¶Sed dicunt,vel dicere poſſent,ſi ali- 29
qua ſimonia,ſeu turpitudo, uel peccatū
in talibus donis ſit,quodcunque ex par
te dantis eſt,cuius intentio corrupta vi-
detur,qui ideo dat,ut cōſequatur,quod
nullo modo conſequi deberet,vel ſaltē,
ꝙ ſine dono conſequi deberet, illi ve-
ro,quorum intentio eſt bona, purum
donum ſine quacunque cōditione, vel
pacto oblatum,recipere,peccare non vi
detur,cum hoc licitum ſit. Sed hoc pro
tanto non ualet, quia per optimè ſcire
poſſunt, ꝙ non dant ratione perſonæ,
ſed officij, cui incumbit iniuſtitia nun-
quam iuſtitia uero ſemper ſine mune-
ribus facere. Et licet dans,uel offerens,
nullam,primo porrigat petitionem,vel
addat conditionem, intendit tamen po
ſtea petere,& ideo prius dedit, ut poſt-
modū audacius peteret, cuius petitio-
nem,ſiue iuſtam ſiue iniuſtam turpe eis
negare uidetur,muneribus prius ab eis
receptis; Beatus ergo, qui excutit ma-
nus ſuas ab omni munere. Iſa.33. Sed
dicent, tales petitiones uel receptiones
ſequelas ignoraui,quando recepi,ideo
factum ſequens oſtendit,ꝙ melius fuiſ-
ſet non recepiſſe, & eſto ꝙ receptū ſit,
quando tales, uidet ſequelas, quæ rece-
pit,reſtituat,exemplo illius epiſcopi,de
quo ſupra e.c.14.

¶Ipſi uero iudices dicent, ſe non er-
rare in hoc,ꝙ antiquarum regni legū,
& ſtatutorum ſequuntur conſuetudi-
nes, & ꝙ iudicant ſecundùm ꝙ iurati
eis viam ad iudicandum præparant.

¶Quibus primo reſpondetur,ꝙ ſi ri- 30
tus antiquę legis,uel conſuetudinis ho
minem a peccato ſine alio additamen-
to excuſet,Iudæi per legem, & conſue-
tudinē legis Moyſi, & Saraceni ſm̄ cō-
ſuetudinem legis Machometi uſque in
diem iſtum uiuentes à peccato excuſan
tur,quód falſum eſt(ſicut in ca. patet de
fide.) Oportet ergo ad hoc ꝙ excuſet,
addere,ꝙ lex,uel cōſuetudo ſit rationa-
lis(ſicut patet.C.8.21.cum ſequētibus.)

Sed

Sed hæc conſuetudo non eſt rationalis, quia repugnat charitati iudicis, qui ſeipſum periculo exponit, & etiam iuratorum (ſicut patet, ſupra eo. 26. cum ſequentibus.) Repugnat etiam charitati proximi, illius (uidelicet) qui iudicatur, argumentum ad hoc. C. 8. 21. Contrariatur etiam charitati, quam ad Deum habere debemus in hoc, ꝙ eius nomen inuanum, uel ſaltem periculoſe ſumi facit. Illis ergo, qui legum ſuarum ſequuntur conditiones tot modis contra Dei mandatum, optime dicit Saluator. (Matth. 15.) Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones ueſtras. Sicut ergo Moyſes legem, per quam populũ iuſte iudicare, in duabus accepit tabulis, in quarum una erat lex, quę ad Deũ immediate pertinet, in alia, quæ ad ꝓximum, inter quas, quia nulla erat diſcordia, optime per illas iudicare potuit. Ita ad hoc ꝙ iudices iuſte procedant, eos attendere oportet tabulam leges diuinæ, ipſamque recipere, & tabulam legum humanarum, quibus acceptis, & coniunctis, & in nullo inter ſe diſcordantibus, ſed pulcherrime cõcordantibus, iuſte iudicabunt. Aliter uero nullo modo, quia ſicut lapidum operarius ad hoc ꝙ recte operetur, regulam requirit, per quam opus dirigit. Ita iſtis etiam operarijs, neceſſaria eſt regula ſapientiæ diuinæ, quæ dicit, Prouer. 8. Per me regnant, & legum conditores iuſta decernunt, per me principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam.

Exemplum. ¶Sine iſto uero nec regnãt, nec Deo placent, quia ſicut non placet regi, qui legem, & formam iudicandi in regnõ ſuo dat generalem, quòd inferiores leges, & iudicia faciant contraria, ita in propoſito.

31 ¶Non ergo iudices contra iudicem. (Eccl. 8) In qua auctoritate prohibetur omne iudicium contra ueritatem, quã nouit, quod eſt contra multos, qui dicunt, ꝙ ſunt ibi, ut perſona publica, & ideo ſicut publica perſona per iuratos teſtes informati, cõtra ueritatẽ, quã ut perſona priuata, ſciunt, iudicium dare poſſunt, hoc ſi uerum ſit, quare Pilatũ de Chriſti lapidãt crucifixione, qui teſtium ſecurus atteſtationes, ipſum morti adiudicauit, cum de bono opere nullus lapidari debeat. (Exemplum.) Potius ergo ſequi deberet ueritatem quam nouit, quam falſitatẽ quã audiuit, quia dicit Scriptura, qui quod nouit, loquitur, iudex iuſtitiæ eſt, Prouer. 12. Sed dicent, pro tali loco publico ſatis nouit, ſed quis ita inſanite uelit, ꝙ dicat, uel intelligat, ꝙ quiſcunque plus in aliquo loco teneatur ſequi uoces duodecim hominũ forte falſorum, eſto tamen ꝙ uerorum, quàm Deum, & ueritatẽ, & ꝓpriã fidelitatẽ, ut contra conſcientiã ſuam agat?

¶Nec ualet, ꝙ dicunt, ꝙ ibi nouit, ut publica pſona, quia licet audiat, quod dicunt, & nouerit ꝙ ſi dicunt, non tamen nouit ſic eſſe, ut dicunt. Ergo rem uocibus ſubiectam neſcit, & Deus & quilibet Dei cultor plus res, & ueritates, quàm uoces attẽdit. (Nota. O 6. 51.) 32

Et ſicut iudex ueritatis non debet iudicare innocentem propter iuratorum uoces, ita nec ſententiam proferre contra partem, quam ſcit ueritatem habere, propter aduocati, uel cuiuſcunque negligentiam uel defectum, uerbi gratia. (Exemplum.) Aliquis mouit litem, proponit libellum contra alium ad ipſum à promotione ſua amouendum, uel ad aliquid quod non habet obtinendum, alius in propria perſona, uel per aduocatum non facit, uel facere neſcit debitas exceptiones, & reſponſiones. (Exemplum.) Iudex tamẽ uidet, quòd ſi ſciret ſe defendere, ſicut deberent, nihil obtinerent, quia in rei ueritate ius non habent, niſi propter defenſionis defectum. In iſto caſu, & conſimilibus diſſimulare, uel alium iudicem aſſignare deberent, uel ſuperſedere, ut interim pars iuſta melius muniatur.

¶Sed dicent, iudex ſupponit, ꝙ vtraque pars bene procedit, quibus reſpondetur, ꝙ nõ, quãdo ſcit cõtrarium, faciẽdo enim cõtra illam ſciẽtiã, uel cõſciẽtiã, plus erit cõtra eum in die iudicij, quàm faciẽdo cõtra uoces iuratorũ,

vel inſtantias aduocatorum. Sic ergo iudica nunc, ne tunc iudex tradat te exactori (Luc.12.) Iurati uero ſe excuſant, uel ꝗ hoc faciunt, quaſi à iudice compulſi,qui eos ad iurãdum, & alios inuitos adiungit, & uidetur facere pro eis decretalis lib.1. titu.29. de officio & poteſtate iudicis delegati.ca. paſtoralis. §.quia vero. Regula etiam iuris in vi.
33 quę dicit,ꝙ quis mandato facit iudicis, dolo facere non uidetur, cum neceſſe patere habeat. Sed tamen iſtæ leges non ſunt pro eis, nec pro quibuſcunque miniſtris, qui dominis ſuis in illicitis obediunt, quia diſtingunt gloſæ ibidem,quòd ubi præceptum eſt apertè iniquum, uel contra legem,non debet inferior obedire,immo reſiſtere.

¶Et ad hoc probandum adduci poteſt, tam lex ciuilis, quàm diuina.C.de decurionibus,lib.10.l.omnes,ubi habetur,ꝙ decuriones eximuntur ab aliquibus popularibus ſcultijs, & afflictionibus. Si ergo iudex præcipiat torqueri decurionem,uel aliud conſimile, cõtra illorum libertates,non eſt obediendum iudici in hoc caſu. Si ergo non debet torqueri decurio, quia lege humana cauetur, ergo à multo fortiori, non debet torqueri Chriſtianus quocũque præcepto legis, uel iudicis mundi, quia lege cauetur diuina, & etiam humana, (ſicut oſtenſum eſt. F.3.26.) & contra exemplum ſacræ Scripturæ, & doctrinam Micheæ prophetæ. (3.Regum 22.) Qui cum hortaretur, ut bona & placita regi diceret, ſicut alij falſi dixerunt, reſpondit, viuit dominus, quia quęcũque dixerit mihi dominus, hæc loquar, uel ꝙ hoc eos facere oportet, ut maiori parti ſe conforment, ſed hoc reprobat Scriptura.E.7.12.& Eccleſiaſt.11. dicens. In iudicio peccantium ne conſiſtas.

Artic 7. ¶Quos uero omnia prædicta exempla à munerum datione, & receptione, & iudicij deuiatione non reuocant, ſaltem ipſos pœna reuocet,iam dantibus, quàm recipientibus debita.

¶Ipſis enim dantibus pęnam infligit lex ciuilis C.lib.7.tit..de pęnis iudicis, qui male iudicauit, uel eius qui iudicem uel aduerſarium corrumpere curauit lege1. In his uerbis conſiſtit Imperator in quacunque cauſa,ut cuicunque data fuerit pecunia,uel iudici, uel aduerſario amittat actionem,is qui diffidentia iuſtę ſententiæ in pecunię corruptelas ſpem poſuit. 34

¶Ipſis etiam recipientibus, pęnę debitæ ſunt tam temporales, quàm æternæ. Temporales plurimę,quarum vna eſt populi odiũ & infamia,iuſte enim, & de ſuo uiuentes ſubditi boni ſaltem timerent ut dominos, diligerent ut patres,colerent, ut ſanctos, ſicut fecerunt illi, quibus ſcribit Apoſtolus. (Gal.4.) Si fieri poſſet oculos ueſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi,quia eos non grauauit, collectas vel munera ab eis recipiendo. Sed hodie econuerſo tantum collectis & muneribus à ſuperioribus grauantur, ꝙ potius illorum eruerunt oculos, ſi poſſent, quia iudices eius, quaſi lupi ueſpere nõ relinquebant.Sophonias tertio.

¶Secunda eſt ſuſpenſio eſt reſtitutio, 35
& in caſu irregularitas,ſicut patet libro ſexto,de ſententia, & re iudicata, capitulo,cum æterni tribunal,ubi habetur, ꝙ quicunque iudex eccleſiaſticus, aut etiam delegatus contra conſcientiam, & contra iuſtitiam in grauamen alterius partis in iudicio,quicunque fecerit per gratiam, uel ſordes,executione officij per annum ſe nouerit ſuſpenſum, & ad extimationem litis parti, quam lęſerat, nihilominus condemnandus. Si vero durante ſuſpenſione diuinis ſe ingeſſerit, irregularitatis laqueo ſe inuoluit, à quo non niſi per ſummum Pontificem poterit liberari, hæc ibi.

¶Quantum uero ad hoc ꝙ dicit; ꝙ tenetur ad æſtimationem litis,&c. Nota ꝙ iudex ordinarius, uel aſſeſſor, dolo, vel ignorantia,ſeu imprudentia, & negligentia, falſam ferentes ſententiam, tenentur ad reſtitutionem totius damni in foro cõſcientiæ parti læſę. Codice de

de pęna iudicis, qui male iudicauit.l.
ultima in parte agit ad hoc, delegatus
vero non tenetur niſi de dolo, quia ta-
lis ſententiæ ex certa ſcientia delegan-
tis eſt ignarus, eius tamen aſſeſſores &
conſiliarij obligantur, & ipſe etiam ſi
negligens fuit in eligendo legiſperi-
tos. Si uero iudex munus accipit, ut
bene iudicet, tenetur reſtituere ei, qui
dedit. Si vult male, tenetur ei reſtituere,
quod accepit illi, quem damnificauit
pro illa acceptione, ſi aliquem damni-
ficauit, & nihilominus ad totum inte-
reſſe obligatur, aliter dandum eſt pau-
peribus, & non illi, qui turpiter dedit,
facit ad hoc decretum. 1. quæſtio. 1.
Iubemus. Et articu. 17. quæſtio. 4. ſi
quis.
36 ¶ Tertia eſt turpis mors corporis,
quam meretur ſpecialiter, ubi innocen
tem cōdemnat, ſicut patet de illis ſeni-
bus. (Dan. 13.) Qui ideo occiſi leguu-
tur, quia innocentem condemnari fe-
cerunt, & per legē talionis. (Deut 19.)
vel vbi nocentem liberant, qui poſtquā
eſt per falſos iudices vel iuratos, ſeu pa-
triæ ductores, & malos homines libe-
ratus, furatur, uel occidit. Ex quo enim
traditus fuit ad puniendum, ſicut me-
ruit, & per ipſos punitio impeditur, au-
daciorque fit impoſterum ad malefa-
ciēdū, rationabiliter de malefactis ſuis
reſpondebunt ipſi, per quorum iniquā
liberationem, & procurationē, & ſup-
portationem talia committunt, com-
mittendique ſumunt audaciam.
Exemplum. ¶ Hoc enim nō ſolum hiſtoria oſten
ditur, qua fertur, uidnam quandam cu-
iuſdam mali & ſuſpēdio digni, procu-
raſſe liberationem, qui poſt nouem oc-
cidit homines, quo facto uidua infir-
mata, & in extaſi coram iudice rapta,
inter alia contra illam opponebatur, ꝙ
nouem homines occidiſſet, ipſa uero
hoc negante, accuſationem ſuam per
hoc probabant, ꝙ ille nouem occidiſ-
ſet, quem ipſa liberari procurauit, cum
dignus eſſet morte, quā ſi ſuſtinuiſſet,
nullum poſtea occidiſſet, quæ ergo oc-
caſionem damni dedit, damnum etiam
dediſſe uidebatur. Sicut ergo ille, qui
talia committit, furti, uel homicidij cri
mina, dignus eſt morte, ita tam iu-
dices, quam adiutores, occaſione quo-
rum talia committit, & qui huiuſmodi
factorū cauſa ſunt, ſicut patet per iura,
I.12.20. Sed etiam in ſignum, ꝙ iuſtitia
hoc requirit exemplum, ſeu hiſtoriam
antiquorum, in quibus magna uiguit
iuſtitia adducit Tullius, lib. 6. de Cam- Exemplum.
bice rege, qui quendam iudicem de fal
ſo conuictum iudicio excoriari fecit,
& pellem extendi ſuper cathedram, vbi
filius, qui ei ſucceſſit in officio, pro tri-
bunali debuit ſedere, ut patris pellem
uidendo, exemplum acciperet in ueri-
tate ſe tenendi, nec malos liberādi, nec
bonos condemnandi, uoluntatem ha-
beret. Addidit etiam ſcripturam veriſi-
catam, dicens. Sede ſedens iſta, iudex
inflexibilis ſta; Sit tibi lucerna, lux, lex,
pellisque paterna. A manibus reſeces
munus, ab aure preces. Si ſic eſſet mini
ſtratum falſis hominibus, & malorum
ſupportatoribus, & adiutoribus, & libe
ratoribus, fidelem haberemus patriam.
Sed (heu) licet hoc in uita iſta contra ta-
les non exerceatur iudicium, quod ta-
men iuſte ſuſtinere deberent, ſicut prę-
dictis patet exemplis, & etiam cuiuſdā
ſancti auctoritate adducta. A.12.37. de- 37
pendere, & prehendere, ꝙ de capienti-
bus dona ad malos liberandum, ſpecia-
liter uerificatur, & etiam legibus hu-
manis, & diuinis adductis F.3.at.6. per
totum, &c. Certiſſimū; ꝙ in alio ſeculo,
multo grauiora ſuſtinebunt iudicia ab
illo, qui dicit diſperdā iudicē. Amos 2. Exemplum.
In ſignum cuius. Dan. 13. Illis malis iu-
dicibus dixit Daniel, ecce Angelus do-
mini accepta ſententia (ſcilicet) in mor
te ſcindet te, dando bona tua exterio-
ra, quæ per falſitatem collegiſti a-
micis, & forte inimicis tuis, corpus
uermibus, & animam dæmonibus.
Audite hæc iudices domus Iſrael, qui
abominamini iudicium. (Micheæ 3.)
& cogitate quid tunc facietis, reuo-
luentes quod dicit Iſaias, & habetur.
F.1.40.

¶Hęc recordantès compareris adinuicem, quæ in baptiſmo promiſiſtis, & accepiſtis (ſicut patet. F. 4. 16. cum ſequentibus) & quæ facitis, & non inue-
38 nietis concordiam inter promiſſa & facta per iſtum modum, ſicutan tertia parte ſpeculi hiſtorialis legitur ad ſui memoriam reduxit Marina diaconus hyſpidorum falſum, ille nanque diaconus lintheamina, in quibus hyſpidorus in baptiſmo inuolutus fuerat, ſecum cuſtodiuit, de fonte nanque baptiſmi ipſum leuauerat, & pro tanto uidebatur ſibi, quòd fideiuſſor eius quodammodo fuit; unde cum quadam die pro tribunali ſedens crudėlia exerceret, fideiuſſor ille uidens, quòd à promiſſione, pro qua ad Deum pro ipſo fideiuſſorem ſe fecerat, declinaret, lintheamina illa attulit, dicens, Iſta eſt veſtis, qua Chriſtus in nuptijs ſuis te induit, iſtam cuſtodiam contra te in die iudicij, ubi nudus apparebis. Sicut ille diaconus illum ad memoriam reduxit de promiſſo facto, & iudicio futuro, ita reducant ſeipſos cogitãtes, quòd quomodo ſe aſpere haberent ad illum, qui coram eis uacuus apparet, ita ille ſe habebit ad eos, ubi munera illorum ipſos non iuuabunt, qui eſt iudex iniquorum hominum. Sapien. 12. Nota de iuramento, quòd iudices præſtant. M. 8. 21.

Exemplum.

¶Iudicium humanum. Cap. X.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium geminum eſſe conſtat; licitum ſcilicet, & illicitum.*
Licitum eſt, aut de ſeipſo in confeſſione; aut de proximo in correctione.
2 *Illicitum uero eſt, aut de prorſus occultis; aut de ambiguis; aut de malis apparentibus, aut de bonis apparentibus.*
3 *Quoad homines illicitè iudicantes quaterna cauſa inueniri poteſt. Vnde huiuſmodi illicitum iudicium emanare cenſetur.*
4 *Primum, quia illicitè iudicantes lupo, ac vulpi aſſimilari poſſunt.*
5 *Item proditoribus in caſtro obſeſſis, furibus, & incredulis conferuntur: & in improbos, indeuotosque homines, qui ſacerdotes irreuerenter deteſtantur, atque execrantur, iuſtè inuehitur.*
6 *Secundo illi, qui ira duntaxat, uel amore, uel munere, uel timore ad iudicandum ducuntur, atque trahuntur; homini cernenti lignum rectum per indiſpoſitum medium, & ineptum ad uidendum, comparantur.*
7 *Iuxta Decretorum ſanctiones iudicium, ac teſtimonium talium male iudicantium omnino inhibetur.*
8 *Illicitè, & iniquè diiudicant, qui ad eorum munienda, & dirigenda iudicia, leuium, inſaniumque ac peruerſorum, (tametſi grauiores ſint) teſtium hominum uerbis innituntur, & credunt; quia iudici optimo vox & clamor populi ſatis minime eſt.*
9 *Tertia cauſa, quare humanum iudicium ſæpe ſæpius falli uidetur, peſſima nonnullorum inueterata conſuetudo exiſtit.*
10 *Quarto uerò potiſſimum in cauſa eſſe æſtimatur, quòd homines aduerſa, & obliqua iudicia, ut plurimum, obire conſueſcunt; ipſamet eorum, qui falſo, & nequiter cæteros adiudicant, nequitia, atque falſitas, & uerſutia, qua imbutos, ac infectos eſſe clariſſime patet; quia ipſi tales ſunt.*
11 *Exemplis pluribus non illepidis, cùm Iudæorum, & Saracenorum, tùm etiam naturalibus, illorum iudiciũ, qui pro uno duntaxat flagitioſo totam multitudinem, uel Religionẽ improbam eſſe ducunt, & opinantur; facilè reijcitur, atque retunditur.*
12 *Idem quoque peruerſum male opinantiũ omnes pro uno prauo malos fore iudicium, exemplis idoneis reprimitur.*
13 *Hæc eadem improborum iudicum opinio tum Diui Patris Auguſtini doctrina, tum pluribus ſacræ paginæ exemplis,*

plis ; iure merito frangitur, ac refuta-tur.

14 *Eidem prauo iudicio, exemplo Chriſti qui vnum Iudam improbum ſimul cum apoſtolis ſecum degentibus in eius religione, cooptauit, & gubernauit optimè opponitur.*

15 *Idem etiam inſanum iudicium, exemplo vnius flagitioſi Luciferi iter bonos angelos in cælo commorati, quo tamen vno malo ipſi boni vitio haudquaquam dantur, euellere enixe contenditur.*

16 *Exemplo longè appoſito Dei optimi, qui nec ob improbos ſodomæ incolas, atq; ciues probum virum Loth perdere, ſeu plectere voluit, vberius conſtat, tũ malos propter bonos tolerandos, tum bonos propter malos iniurijs, conuicijſque nunquam laceſſendos ſeu caſtigandos fore.*

17 *Eadem ratione, qua ob vnius culpã omnes alicuius multitudinis religioſos malos eſſe exiſtimãt, omnes etiam è regione ob bonum & dignum vnius probi facinus probos, ac dignos diiudicare, & opinari deberent: quod certè, quia mali & falſi ſunt, prorſus omittere non verecundantur.*

18 *Quadrifariam illi, qui pro vno nefario omnes huiuſcemodi eſſe arbitrantur ac iudicant, ne à Deo in ipſos atrociter animaduertatur, ſibi conſulere poſſunt.*

Primum namque conſiderent, quod illũ, quẽ malũ ipſi adiudicant, apud Deum fortè cunctorum criminum pænituerit, & ſeipſum diutius correxerit, atq; emẽdauerit: vnde tunc eos amplius iudicare neutiquam decet.

Exinde tales illicitè iudicantes clare cõſpiciant exemplum illud cuiuſdam in eius domo amicum prædilectum è vita deceſſum habentis, & eum minimè lugentis, ſed aliorum mortem plorantis.

19 *Tertio male iudicantibus finis iudicij, ſeu finis cogitatio prodeſſe poteſt.*

20 *Quarto demum male aliena facta iudicãtes ab huiuſcemodi iudicijs longe abeſſe debent; um vehementem tentationem vel præſumptionem ipſius, qui ab eis male iudicatur, diligenter cogitarent: quia eadem, quæ in altos iudicant, agere facillimè poſſunt.*

21 *Ii etiam, qui à prauis iudicibus non rectè iudicari ſolent, hoc pacto ſibi proſpicere poſſunt: quatenus cauſas, atque anſas eos male iudicandi (quoad melius fieri poteſt) ab his iudicibus arripere, et amouere pro viribus enitantur.*

22 *Homines deinde, qui iudices illicitè, & execrabiliter eos adiudicantes, euitare nequeunt, eorum ſaltim iudicia prorſus floccipẽdere, & contemnere debent, à bonis actibus nullo tempore (exemplo Chriſti) deſiſtentes.*

23 *Exemplo quodam appoſito patefit, male iudicantium verba, atque conuicia prorſus nihil facienda eſſe, dummodo à recta Dei via nunquam declinare, ac recedere videamur.*

IVdicij humani; Primo, facienda eſt diuiſio, Secũdo illiciti iudicij oſtẽditur cauſalitas, Tertio, reprobatio, Quarto, remedia, Quinto, paruipenſio.

¶Quantum ad primum, quoddam eſt iudicium licitum, quoddam illicitum. Artic. 1.

¶Licitum uero, aut eſt de ſeipſo in confeſſione, ſicut æger quodammodo ſe iudicat, dum morbi cauſam, gulam, videlicet, uel aliud uicium, in quo delinquendo, morbum incurrit, medico reuelat. 1 Exemplum.

¶Sic os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium (in Pſal. 36.)

¶Sic ſi nos ipſoſmet iudicaremus, non iudicabimur. (1. Corin. 11.) Aut de proximo in correctione: ſicut iudicium de latronibus; ſic exaltare,

qui

qui iudicas terram, redde retributionem ſuperbis (in Pſal. 113.) Quia beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciũt iuſtitiam in omni tempore (in Pſal. ſicut patet. I.9.ar.4. per totum Illicitum uero, uel eſt de omnino occultis, quæ p decretum, Dei iudicio ſunt reſeruanda. 6.q.1. ſi omnia. Sicut ergo in iudicio forinſeco illicitum eſt iudicare incognitum, uel non ſubiectum, ita in iudicio quotidianæ locutionis; Talis cõtra omnia iura officium iudicis cœleſtis ſibi uſurpat, quem reprehendit apoſtolus, dicens, Tu quis es, qui alienum ſeruũ iudicas? ſuo enim domino ſtat, aut cadit. (Ro.14.) quaſi diceret, ipſe dominus ſuus, & non tu, ſcit, vtrum bonus uel malus ſit, quia ex quo occultum eſt, ipſe ſtat, uel cadit (id eſt) ipſe notitiam habet de ſtatu ſuo, utrum ſtet ad Deum erectus, an cadat ad peccatum, & diabolum proſtratus.

¶Vel eſt de dubijs, ubi (ſcilicet) dubium eſt, quo animo fiant, quæ de ſui natura mala non ſunt, nec prohibita, ſicut comedere bis in ſabbato, loqui cũ muliere, & huiuſmodi. Hoc nõ ſolum ideo illicitum eſt in malam partem iudicare, quia rationem quodãmodo habet occulti, ſicut prædicta, ſed quia contra ſtatum eſt eccleſiæ quæ vult, quòd in meliorem partem interpretetur (in lib. 5. Decretalium. de reg. iur. titu. ulti. eſtote.) Et contra doctrinam Pauli dicentis, qui manducat non manducantem nõ iudicet. (Rom.13.) Et cauſam, reddit ĩ hoc, quòd ſequitur: Deus enim aſſumpſit illum (id eſt) fieri poteſt, ꝙ ſit à Deo acceptum illud, in quo ipſum iudicas: Nota de hac materia E.7.10.

2 ¶Vel quia eſt de apparẽtibus malis, quorum tamen iudicium à te non pertinet. Et ſic alicuius iudicis terreni, cui, uidelicet, talis delicti pertinet correctio, tibi uſurpas, quod eſt reprobatum, D.6.24.

¶ Vel eſt de apparentibus bonis, in quo erratur, plus attribuendo bonitatis, quàm attribui deberet, iudicãdo ditiores, & melius ueſtitos meliores, & honorabiliores, ſicut ideotæ reliquias melius deauratas reputant ſanctiores. Contra quos eſt exemplum de Barlaã. H. 4.11. Et auctoritas Iacobi. I.9.9. Si introierit, &c. Et Chriſti actio, de quo Iſa. 11. Non ſecundùm uiſionem oculorum iudicabit, &c.

¶Quantum ergo ad occulta, uel dubia, nolite ante tempus iudicare, quo adusq; ueniat dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. (1.Cor.4.) Quia tunc clara ſine periculo iudicare poterunt, quæ nunc occulta uel dubia, iudicari non poſſunt. Diuinum ergo iudicium ſibi uſurpat: qui incerta uel dubia iudicat 2.q.1. nomen presbyteri qa ſolus Deus nouit corda. 2. quæſt. 5. conſuluiſti.

¶Quantum uero ad apparentia mala uel bona nolite ſecũdum faciem iudicare. (Io.7.) quia in tali iudicio faciſ ſiliter erratur, ſicut oſtenſum eſt. I.9.9.

¶Huiuſmodi autem in iudicio erroris multiplex inuenitur cauſa ex parte iudicantis. Quarum prima ad ſimilitudinem accipitur oculos habentis infirmos, uel cæcutientis, ſeu exiſtentis in tenebris. Artic. 2.

¶Primi nãque ſpeculum nouum, & oculos damnificare dicuntur uiſos & uidentes, ſic iſti uiſa peruertunt. 3 Exemplum.

¶ Secundi uero nõ bene iudicãt inter fœdum, & pulchrum, inter aurum, & auricalcum, inter florenum, & denarium cuplum, inter canem ouium cuſtodem, & lupum ouium rapacem, ita nec iſti more febricitantium palatum habentes, infectum, & more cæcutientium, quos uidelicet amor, uel odium, ſeu timor, uel cupiditas, excæcauit ſanctiſſimum uirum, qui diligentiam magnam de ouium habet cuſtodia, lupum vocant, dicentes, quãdo illorum intrat ſocietatem, quòd lupus eſt in fabula, illiusq; tam perſonam, quàm cauſam, atque uerba contemnunt, Ideo dicit ſcriptura. (Iob 12.) quòd iuſtus eſt lãpas contempta apud cogitationes diuitũ, quia ſicut lampas accenſa de die clara con- Exemplum. Exẽplũ.

contemnitur,& paruipenditur, parũq; apparet in conſpectu illorũ, qui de nocte illius diligunt, & affectant præſentiam: Ita iuſti interius lumine gratiæ accenſi, paruæ uel nullius ſunt apparẽtiæ, immo paruipenduntur ab illis, qui licet in tenebris ſint peccatorum, quaſi dietam mundialem habent proſperitatis. Tales nãq; die proſperitatis illorũ durante ſolent mundi luminaria, de q-bus ſaluator. Vos eſtis lux mundi, tam in quotidianis locutionibus, quàm in extrinſecis iudicijs, in curijs malorum ſi aliud quàm iuſtitia interuenerit, cõtemnere, quia neſcierunt uidentem, ignorauerunt iudicium. Iſa. 28. Nota. P. 6. 11.

4 ¶Neſcierunt (inquit) uidentem (id eſt) prophetam, uel quemcunque iuſtum (id eſt) de tali non curauerunt, qui de die præſentis tantum gaudent proſperitatis, qui tamẽ lumine illo deficiente, mortis nocte appropinquãte, lampadum præſentia, & lucem & uidentis conſilium habere affectant, & feſtinant, dicentes. Intende iudicio meo (In Pſal. 34.) Et ſecundùm iudicium tuũ uiuifica me. (Iterum in Pſal. 118.)

¶ Eſt ergo tam de talibus, quàm de illorum iudicijs, & actuum diuerſitate quantum ad facta, quæ in proſperitate faciunt, & in aduerſitate cupiunt, ſicut

Exemplum. de lupo, qui tota uita ſua oues deuorauit, & de vulpe, quia ſicut lupus ille, q ex uenatorum, & canum, quę imminet, ſequela timens, libenter inter oues in ouili pacifice, & vulpes inter gallinas quaſi mortuam ſe poneret, ut mortem euaderent imminentem, quam cũ euaſerint, ſunt ſicut ante fuerunt, ſicut ille, de quo Prouerb. 17. Impius accipit, ut peruertat ſemitas iudicij, qui in tota vita ſua propter numerum & perſonarũ acceptionem, quãtum poſſibile eſt, pro mundi verecundia Dei, & pauperum peruertit iudicia. Exemplo filiorũ Hely,

Exemplum. qui acceperunt munera, & peruerterunt iudicium: (1. Reg. 8.) propter quod tam pater, quàm ipſi populi amiſerunt dominium, quando mortem appropinquare uidet, rogat, quæ ad pacẽ ſunt, teſtamentum condens inter oues Chriſti, & eccleſiæ, quas nunquàm pauit, ſed quibus ſæpius nocuit, ſe poni ordinat, nequiterq; ſe humiliando, magnamq; dilectionem mendaciter fingendo, manus ad crucem, & oculos ad Deum leuando, cum ſuſpirijs & gemitu dicit iſtud Pſal. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, ſed miſerere mei ſecundùm iudicium diligentium nomen tuum (in Pſal. 118.) Seruum ſe dicit, ſed ſerotinum, quia ſero ſeruus eſſe incipit Dei, diligere etiam ſe ſimulat, qui ueracius dicere poſſet. Omnia hæc ideo facio, & loquor, quia à iudicijs tuis timui (in Pſalm. 118.) Nota, P. 7. articul. 20.

¶In quibus uerbis & factis non ſolum prædictis beſtijs, ſed etiam proditoribus in caſtro obſeſſis, & latronibus, 5
& incredulis aſſimilantur. Exẽplũ.

¶Primũ patet, quia ſicut obſeſſi, quãdiu fortiter defendere ſe ſperãt, & aduerſarium aduerſarijq; ſeruos, & milites uilipendunt uerbis & factis eis pro poſſe nocent. Sed quando amplius ſe defendere nõ poſſunt, pulchrè loquũtur, quæ pacis ſunt rogantes: Sic proditores Dei, Deum, & milites ſuos in hac uita in iudicijs ſuis, ideo accipient prolixius iudicium. Mar. 12.

¶Secundum etiam patet, quia ſicut Exẽplũ.
latrones ad patibulum ducti, ſacerdotũ petunt preces, ſuffragia, atque conſilia, quos prius in nemore, uel in domibus ſpoliauerunt: Sic ille, qui ędificat cęnacula ſua non in iudicio. (Iere. 22) Sed ex furto, rapina, & uſuris, & iniquitate. Exemplum.

¶Tertium inſuper patet, quia ſicut increduli oculos fidei habentes debiles, quando uadunt mercati, uel uenari, uel alio quouis modo negociari, nõ libenter uiris obuiant eccleſiaſticis: (ſicut nec Belial Chriſto, nec latro ad latrocinium uadens, fideli, nec lippos habens oculos lumini) nec libenter eos in ſocietate ducunt, Nõnulli nãq; marinarij libentius ſe cum in mari latrones, quàm bonos ducerent religioſos,

quia

quia ſicut increduli in terra euntes ad nundinas, libentius latronibus obuiarent, quàm ſacerdotibus, pro quibus æſtimarent ſe peius negociari, quibus etiã, ſi qua eis illo die contingerent infortunia, attribuerent, eo quod eis obuiauerunt, ita & in mari tẽpeſtates, & infortunia, potius bonis quàm malis, quos ducũt, attribuunt, illi qui nec recordabãtur iudiciorũ iuſtorũ. (Dan. 13.) No. S. 10. 12.

¶In quibus inuenire poſſent, quod illorũ proſperitas, eſt ſalus potius ex illorum bonorum contingit obuiatione, & ſocietate, ſicut patet de Sodoma, &c. quę ſubuerſionis, & ſubmerſionis euaſiſſet periculum, ſi decem bonos in ſocietate ſua habuiſſent, quam tamen omniũ malorum ſocietas non ſaluare, ſed potius perdere potuit, ita in propoſito.

¶Omnes tamen prædicti, qui terra, mariq; ſeruorum Dei ſocietatem (qa ipſi ſerui ſunt diaboli) uitant, & fugiũt, in tranſitu mortis, quando ad mercationes uadunt maioris põderis, & periculi, ad portũq; properant piculoſiorẽ, libenter ſacerdotibus, viriſq; quibuſcũque obuiarent eccleſiaſticis: Nota hic de milite, qui poſuit vnum ſacerdotem in cauea, alijs omnibus eliminatis, poſtea ſine ſacerdote obijt, ut dignus erat: Et mirabile eſt, qui prius timuerũt peiorẽ habere formam, in morte ſe meliorem ſperant fortunam, eis obuiãdo. Sic ſe habuit ille, qui in tota uita ſua, vel maiori parte uitæ ſuæ, nec Dei diligit ſocietatem, nec mandata, nec ſeruitium, qui antequàm patiatur contumeliam, iudicium deſerit: Prouerbiorum 17.

Exemplum.

¶In quibus omnibus dum ſeruorũ Dei fugiunt obuiationẽ, uel ſocietatẽ, ſeruos ſe eſſe oſtendunt diaboli, & inimicos Dei, quando uero in mortis neceſſitate ſeruos quærunt Dei, ſe per illos Deo reconciliari, ipſiuſq; ſe ſeruos fieri, licet tarde quodammodo, uelle oſtẽdunt: Sed, heu, tantum in uerbis ſanctis ſtabunt ad iudicium: Eccleſiaſtici. 43.

6 ¶Secunda uero cauſa erroris in iudicio, tã quotidianæ locutionis, quàm aliorum iudiciorum, tam in curia eccleſiaſtica, quã ſeculari, accipitur & intelligitur ad ſimilitudinem uidẽtes lignum rectum per inordinatũ mediũ, vtpota per aquam, quæ non eſt mediũ ita bene ad uidendum diſpoſitum, ſicut aer, uel per plura media, quorum vnũ eſt diſpoſitum, aliud non, ad uiſi ligni rectitudinem oſtendendam, ſicut patet de aere, & aqua: In iſtis enim caſibus lignum rectum uidetur curuũ, quia medium in uidendo incongruũ, illud mẽdaciter, curuũ facit iudicari. Sic in propoſito, illi, qui in iudicijs ſuis ſolo medio utuntur incongruo, ſicut ira, amore, munere, uel timore, uel quod bono medio, vtputa legis, & iuſtitiæ in aliquo de prædictis medijs cum bono cõiuncto, & copulato, utuntur in iudicijs, rectum curuum iudicant, & ecõuerſo, ſicut patet. C. 17 37.

Exemplum.

¶Quod enim talia media in iudicijs in uſu habentur, ex uerbi oſtẽditur prophetæ, qui ſub uerbis de præterito factum narrat de præſenti. Mich. 3. Principes (inquit) eius in muneribus iudicabant. Sacerdos eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & ſuper dominũ nõ requieſcebant. Ex quo uſu concludi poteſt, quòd in uſu habent erronee iudicare.

7 ¶ Ideo, ſecundùm iura talium teſtimonium uel iudicium, qui medijs talibus ducuntur, eſt prohibitum, in cuius ſignum dicit, Decretalis. lib 2. tit. de teſtibus. c licet, Secũdo, quod in cauſa diuortij ad teſtificandum non admittitur, niſi iuret ſe illa, de quibus agitur, didiciſſe impedimenta ante litem motam, quod etiam illa audierunt ab antiquioribus ſuis, & fide dignis, & nõ ab infamibus, uel ſuſpectis, uel leuibus perſonis.

¶Cuius ſtatuti cauſa eſt, quia ſi aſſerat ſe tantum poſt litem motam cauſas didiciſſe iura præſumunt, quod munere à parte accepto, uel ira, uel amore, vel timore ad inquirendum, & teſtificandũ indicatur, & ſic talibus innitens, medijs falli faciliter poſſet.

¶Quare uero addit, quòd à fidedignis

gnis addiſcere eum oportuit, cauſa eſt, quia leuium & infamium perſonarum uerba minus ſunt credibilia, nec ex illis ad uerum, & certum procedi poteſt teſtimonium, uel iudicium. Sicut hæc Decretalis inſufficiens reputat teſtimonium, ſeu judiciũ, quod ex talibus ꝓcedit medijs in cã diuortij, & cõſãguinitatis, ita neceſſe eſt in alia reputare cã, ſeu iudicio, uel teſtimonio quocũq;.

8 ¶Sed ſpecialiter in ultima prædictæ decretalis parte delinquunt, qui alios iudicando, malorũ, uel leuium, uel grauiũ, ſeu peruerſorũ, adducunt teſtimonia, dicentes, ꝙ à talibus andierunt, nõ ſolum ab vno, ſed à multitudine, qđ licet uerum ſit, nõ tamẽ ꝓ illorum ſufficit indicio, plurimorum, auditus, qnia ſi clamor populi, uel etiam grauinm, ſed peruerſarum perſonarum excuſaret de alio mala narrantẽ, uel iudicãtẽ, patet, ꝙ excuſatus eſſet, qui diceret Chriſtum uoratorem uini, Et Ioannem baptiſtam dęmonium habere, quia & alij hoc dixerunt (ſicut patet Lu.7.) uel etiam, ſi qnis dicat Chriſtum dęmoniũ habere, quia hoc alij dixernnt. (Ioan. 8.) uel ꝙ malus ſit, qa hoc alij dixerũt (Io.7.) qui etiam dignum & reum eum eſſe morte clamant cum tota multitudine, quia teſte Matth.27. dicunt omnes, crucifigatur. In his omnibus exemplis, magna patet ratio præcepti diuini. (Exo.23.) dicentis, Non ſequaris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorũ acquieſces ſententiæ, ut à uero denies: Ex quibus omnibus oſtenditur, quòd pater noſter, qui prædicauit, uox populi, uox Dei, neſciuit omnia, non ſolum, quia contra legem fecit Dei (ut prædictum eſt) ſed quia etiam contra legem fecit ciuilem, quã ignorare non debuit: Codice libro 9. titu. de pœnis. l. decurionum, ubi habetur, quòd populns clamauit, quòd decurionnm filij deberẽt torqueri, ſicut alij, uel beſtijs ſubijci: Imperatores uero contradixerunt, dicentes, quòd vanæ uoces populi, non ſunt audiendæ, nec eorum uoci credi oportet, quando

Exemplum.

aut noxium criminis abſolui, aut innocentem condemnari deſiderarunt, hæc ibi, gloſa ibidem dicit, quòd ſi Pilatus malefecit, qnia Ieſum tenuit, & Barrabam dimiſit; Cum ergo tam clamor phariſeorum, quàm vulgi frequẽter irrationabilis ſit, non plus rationis habuiſſe uidetur, pro tanto pater, ille inductas, qnàm prædicti Iudæi uel populus ille, uel etiam quàm ille, qui ſuper vnum miſerum ad carcerẽ, uel patibulum ductum clamauit, & clamoris cauſam interrogatus, reſpondit, quia alij clamauerunt more canũ, qui percuſſum perſequuntur.

Exemplum.

¶Talibus enim, medijs iudicatus dicere poteſt iſtud (Iob 34.) In iudicando enim me mendacium eſt.

¶Tertia cam, quare ſæpe humanum fallitur iudicium, eſt peſſima nonnullorum conſuetudo, ex qua frequenter cõtingit, quòd licet quis multas bonas habeat conditiones, propter tamen vnã malam omnes alię quaſi obliuioni traduntnr, uel plus ad malum, quàm ad bonum in quotidiana locutione linguam ſuam applicant. 9

¶Et qnia hæc apnd eos eſt antiqua conſuetudo, ſuper omnem coutra conſuetudinem illam docẽtem noua more latrant canum, de quibus Caſſiodorus, Canum (inquit) natura eſt, ut nouis hominibns non acquieſcãt, ſed eos latratibus arceant: Quia igitur Chriſtus mandatum nouum dedit nobis. (Io.13.) Nec ei, nec illis, qui noua docent, acqnieſcunt, ſed ferociſſimis eos circundant latratibus canes impudentiſſimi. Iſa.56. Qui dicere poſſunt, circũdederunt me canes multi, (in Pſal.) qui more canum æqualiter ſuper omnes extraneos, tam ſuperiores uſque ad Papam incluſiue, quàm cardinales latrant, quia ignoti ſunt tam ipſi, quàm opera illorum, contra Decretum quod dicit, quòd, facta Papæ à ſolo Deo iudicantur. (9. quæſtio.3. facta.) Et ſatis ad literam in hoc caſu morem ſequuntur canum, quia ſicut canes, ideo latrant, quia ignorant illos, ſuper quos

Canum natura.

latrant, quorum ſi haberent notitiã, nõ latrarent; ita iſti ſi multorum, quos iudicant, intentiones, & opera ſcirent, nequaquàm eos iudicarent. Cauete ergo, quia quæcunque iudicaueritis, in uos redundabit. 2. Paral. 19.

10 ¶Quarta cã & ultima, quę ĩ oĩb⁹ ꝑdictis eſt cã cauſarũ, quare ſæpe humanũ fallitur iudicium, propria iudicantis eſt falſitas, & malitia, qua infecti ſunt, ſicut vas infectum, & immundum, in quo omnes liquores quantumcunque precioſi, ſordidantur, ita tales falſi in iudicio forinſeco, uel detractores in quotidiana locutione, quorum quilibet bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis ſuis ponit maculam. Eccleſiaſtici. 11. Exemplum.

¶ Cuius rei cauſa eſt, quia ipſi tales ſunt, ex quo accidit, ꝙ ſicut latro omnes uocat latrones, ita malus omnes ſuſpicatur, & iudicat malos. Vnde Chryſo. ſuper Matth. difficile ſuſpicatur aliquem malum, qui bonus eſt. Et econuerſo fornicatur neminem ſuſpicatur caſtum, nec ſuperbus quemquàm ſuſpicatur humilem. Si (inquit) qui nõ eſt ſacerdos Dei neminem ſuſpicatur ſacerdotem Dei. Immo (ſecundùm Bernard. in quodam ſermone) qui pauper es abiectum te reputas, ſi diues ambitioſum, & auarum, ſi affabilis diſſolutũ, ſi prædicator uel doctor, humani honoris, uel fauoris quæſitorem, ſi tacẽs inutilem hypocritam, ſi comedens voratorem, & cauſa eſt, quia ipſi mali ſunt: ſicut oſtenſum eſt. E. 7. arti. 6. Exemplum.

¶ Non eſt ergo de eorum iudicijs multum curandum; quia ipſi mali ſũt, qui iudicanr. Vnde Seneca de remedijs fortuitorum, Male de te opinantur homines, ſed mali, quibus, ſcilicet, diabolus ſuadet multos opinari malos, vt eorum exemplo audaciores fianr ad malum perpetrandum, ſequitur Seneca, Si ſcipio uel alter ſapiens hoc loqueretur moueret, ſi hoc iudicio faceret, nunc vero morbo faciunt, ex quo morbo peius eis accidit, quam ebrietatis laborãtibus morbo: quia ipſi pro vno duos æſtimare dicuntur. Iſti uero ꝓ vno malo, totam vnam multitudinem, uel regionem malam eſſe iudicant, quia ipſe talis eſt, ſicut pater per Senecam. A. 27. 21. Omni ergo ſic iudicãti loquı̃ꝰ apoſtolus. (Roma. 2.) dicens. In excuſabilis es o homo, omnis, q iudicas, in quo modo alterum iudicas, teipſum cõdẽnas. Nam & loquela tua manifeſtum te facit. (Matth. 25.). Cui ab illo audiẽte dici poteſt de ore tuo te iudicio ſerue nequam. Lucæ 19.

¶Contra uero prædictorum iudicũ iudicia, & ſpecialiter contra illos, de qbus in ultima parte prædicti articuli dictum eſt, ꝙ uidelicet, ꝓ vno malo, omnes tales æſtimant, uel ſaltem eis conſentiẽtes, propter quos omnes abominantur. Artic. 3.

¶Sunt primo laudabilia facta, tam Iudæorum, quàm Saracenorum, Secũdo naturalis ratio, & exempla: Tertio doctrina ſanctorum & totius creaturę, & ſacræ ſcripturæ proceſſus, & leges ciuiles. Quarto actiones, & ſanctiones Dei. omnia iudicia illorum reprobant, & peruerſa eſſe oſtendunt. 11

¶Primum patet Iudi. 20. ubi illis de Gabaa peccantibus, filij Iſrael tantummodo malefactores ad puniendum petebanr, dicentes, tradite nobis flagitioſos de Gabaa, ut moriãrur, nec alijs nocuiſſent. niſi illis auxilium præbuiſſent Saraceni etiam. (Iudi. 15.) Solum Sãſonem petebant ut de ipſo ſolo, & non de fratribus ſuis ſe uindicarent. Iſtis ergo peiores ſunr quidam Chriſtiani cõtra quos uiri Niniuitæ ſurgent in iudicio Lucæ 11. Exemplum.

¶Secundum etiam patet, quòd contra naturalem rationem & exemplum eſt, ꝙ totus cumulus palea æſtimetur, quia de illo palea uiſa eſt exire, uel ꝙ nihil in camino, uel coquĩna eſſe ęſtimetur, niſi fumus, quia fumũ inde uident, exire, uel ꝙ totum granum lolliũ opinentur, quia granum lollij in eo inueniunt, uel zizaniæ, uel ꝙ omnes denarij in ciſta, uel burſa falſi dicãtur, qa vnus falſus inter eos inuenitur, uel ꝙ omnes Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exẽplũ.

Exemplum. omnes cantatores ſint mali, quia vnus talis inter eos diſcordat, vel ꝙ omnes
Exemplum. apoſtoli ſunt Iudas: quia vnus talis inter eos inuentus fuit, uel ꝙ ipſi omnes
Exemplum. conditiones habeant deffectiuas, & viciosſas, quia vnam talem habent conditionem; uel ꝙ in eis omnia mēbra ſint
Exemplum. læſa & infirma, quia vnum eſt tale, uel
Exemplum. ꝙ fons dicatur calidus, uel tepidus, ſeu inſipidus, uel turbulentus, quia riuulus de illo ueniens, & multum diſtans talis eſt conditionis, immo peius ecōuerſo dicitur, quia fons ille frecens eſt, & clarus, & ꝙ inſipiditatem illam à terra traxit, per quam tranſiuit, uel ꝙ omnes oues morbidas iudicent, quia vnam talem inueniunt: Sed potius econuerſo paſtor bonus ouē infirmam à ſana diſcernit, eiq́; & non ſanę medicamenta imponit, dicens, iudico inter pecus, & pecus, Ezech. 34.

12 ¶Nec etiam ipſi, qui omnes de vna
Exemplum. congregatione tales iudicant, quia vnū talem uident, cōcederent, ꝙ omnes de ſtatu ſuo, uel arte mali eſsēt, quia vnus
Exemplum. inter eos talis inuenitur. Qui eñ uxorati ſunt, uel uxoratæ nō iudicant, omnes adulteros, uel adulteras. quia vnum uel vnam talem audierunt, nec milites,
Exemplum. omnes milites concedunt, uel iudicant eſſe proditores, quia aliquando vnus vel plures de ſtatu illo inuenti ſunt ta-
Exemplum. les: Patet ergo, ꝙ congrue reſpōdit religioſus cuidam militi quærenti, an omnes eſſent tales, qualis ille, qui tarde tale nefas commiſit? cui ille, eſtis uos omnes proditores? quare (inquit) quæritis? quia inquit aliter, modo tarde in tali ciuitate pro ꝓditione fuit quidā miles tractús de ordine militiæ, ueſtrę; ſi dixeritis ꝙ non, quare ergo aliter de alijs iudicatis, quam de uobiſipſis? Omnia iſta exempla tam in factis & naturis extraneis, quàm etiam in dictis, & factis proprijs oſtendunt, ꝙ non recte iudicaſtis. Sapien. 6.

13 ¶Tertio etiam oſtenditur ex proceſſu Auguſt in quadam epiſtola, quā ſpecialiter contra tales edidit, qui omnes de monaſterio abominabantur propter vnum, qui turpe factum commiſit de domo ſua; ſcribit tamen illam epiſtolam ad Vincentium Donatiſtam (ſicut patet in Decreto. di. 47. quantumlibet.) Cuius tenor talis eſt, quantum licet uigilet diſciplina domus meæ homo ſū, & inter homines uiuo, nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior ſit, quàm archa Noe, ubi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus eſt, aut melior ſit, quàm domus Abrahæ, cui dictum eſt, eijce ancillam, & filium eius aut melior ſit, quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau odio habui, ſimpliciter autem fateor charitati neſtræ, corā domino Deo, qui teſtis eſt ſuper animam meam. Ex quo Deo ſeruire cepi, ſicut difficile expertus ſum meliores, quàm qui in monaſterijs profecerunt, ita non peiores expertus, quàm qui in monaſterio defecerunt, hæc ille.

¶Non ſolum ex prædictis Auguſtini uerbis, uerum etiam ex tota creatura & ſcripturarū origine, à principio mūdi omnis ſocietas, & domus, ſeu fami- Exemplum.
lia inuenitur mixta de bonis, & malis ſimul, & ꝙ nūquàm fuit iuſtum, ꝙ boni iudicarentur, uel uituperarentur, uel minus diligentur, propter malorum ſocietatem, immo plus potius ſunt diligendi, & honorandi (ſicut multis exemplis oſtenſum eſt. G. C. 13. 4) Adā duos filios habuit, quorum vnus Cain peſſimus, Abel fratrem ſuum occidit, quis non diceret inſanire, ſi odio haberet Abel bonum propter fratrem ſuū malum, uel quis poſſet eſſe potentior, uel uirtuoſior ad cuſtodiam ſuę religionis, uel domus, quàm Adam à Deo in Paradiſo formatus, nec tamen ipſe cuſtodire domū ſuam ſciuit, quin inter duos, vnus eſſet malus, hoc ergo factū in illo cogitantes, quam materiam habent uituperādi prelatum, qui nec eſt ita ſapiens, nec fortis, uel potens ſicut ipſe; qui etiā plurimos habet ſub ſe, ſi vnus de illis malus inueniatur, aut quā materiam habent loqui contra illos, qui de conditione ſunt Abel: quia fratrem

habent

habent Cayn: Idem dici poteſt de archa Noe, & de filijs eius, & de domo Abrahe, & filijs eius, quorũ vnus erat Iſaac bonus, alius Eſau malus, & de domo Iſaac, & filijs eius, quorum vnus Iacob electus, alter Eſau reprobus fuit: Et de domo Dauid & filijs eius, inter quos fuit Salomon ſapiens, & Abſolon maledictus, qui contra patrem, & fratres rebellauit: Et de cetu electorũ per ſanctos apoſtolos, ipſi namque orationibus præmiſſis, ſeptem elegerũt. (Actuum. 6.) de quibus tamen vnus poſtmodum, Nicolaus, uidelicet, aduena Anthiochenus peſſimus effectus eſt hæreticus.

14 Exemplum. ¶ Quibus uero cætera tam ueteris, quàm noui teſtamenti exempla nõ ſufficiunt ad talia dimittenda iudicia, exẽplum ipſius accipiant ſanctiſſimæ religionis Chriſti; Quis enim prælatus Chriſto, & quæ religio cetu, apoſtolorum ſanctior eſſe poſſet, & tamen ipſe illos paucos, quos ĩ clauſtro, & religione ſua, ab ipſoque electos habuit, non ita elegit, nec ita cuſtodiuit, quin illorũ Iudas, uidelicet, malus fuerit? Quis ergo ita decipitur, quòd illum prælatũ, uel illos apoſtolos, Petrum, uidelicet, & Paulum cum cæteris alijs uituperet, uel odio habeat, uel minus diligat, qa Iudam ſubditum habuit Chriſtus, & apoſtoli ſocium, & fratrem? Ergo nec à fortiori, illum qui in eligẽdo, & cuſtodiendo minus ſufficit, & plures cuſtodire habet, uel illos, qui plures habent ſocios, & fratres, de hoc, quòd vnus il-
15 lorum eſt Iudas; Iterum quos omnia prędicta non reuocant à talibus iudicijs exempla terrena, ſaltem illud, reuocet cęleſte exẽplum, uidelicet, clauſtri, & religionis ſanctiſſimæ trinitatis in cęlo empireo, in quo inuenti fuerũt angeli boni, & mali, nec tamen boni uituperandi ſunt propter malos, qnia ſicut inter angelos boni ſunt optimi, & mali creaturarum peſſimi: Ita inter uiros religioſos, ſeu eccleſiaſticos, Sicut ergo de prædictis ſocietatibus, uel religionibus non uituperatis bonos propter malos, ſicut & non deſpicitis ĩ uobiſipſis ornamenta uel bona, uel carnẽ ipſam propter purgamenta, quæ emittit, nec uinum propter fœces, uel alia purgamenta, quæ ſuperius emittit, immo illud plus æſtimatur quia ſignum boni uini eſt, quando ſe bene purgat, & ſignum corrupti, quando ſe non bene purgat, ita nec ordinem, uel ſtatum ſeu religionem, quãcunque ſcientes, quòd illi, qui illam ſuſtinere non poſſunt, ſed ſua deſideria ſequentes exeunt, uel alia ſcandaloſa à præceptis religionis ſuæ recedentes committunt, purgamenta ſunt illius ſtatus, quibus emiſſis ſtatus in ſe mundior eſt, & elatior, & commẽdabilior, ſicut ordo, apoſtolorum, & angelorum, Iuda & Lucifero eiectis: Et ſicut granum palea eiecta, & ceruiſia, & uinum purgamẽtis eiectis, & melodia, corda, uel cantore malo amotis. Nota. R.N. 5.34. cum ſequentibus.

Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum.

¶ Patet ergo ex prædictis, quòd melior modus arguendi, uel iudicandi eſſet econuerſo, & nõ ſic, ut uidelicet, ordinem illum potius meliorem, & ſanctiorem iudicarent, qui plures hẽt apoſtatas, quàm ego. Sic arguebat rex ille nobilis. (De quo habetur. D.6.34.) & rationabiliter quidem quia ſicut nõ eſt uerecundum, immo laudabile, in omni natura, in qua eſt corruptio, quòd ſe purge, ſic &c.

Exemplum. ¶ Sicut ergo illi gloriari poſſunt, de quibus mali diuiduntur, ita illi materia non habent gloriãdi, in quibus mali impune permittuntur, de quibus nõ oportet, quòd exeant ad malum perpetrandum, quia & inter illos hoc facere poſſunt: Et quare ab illis apoſtatarent, uel illorum dimitterent habitum, inter quos apoſtaſia ab obedientia, & continentia, & paupertate etiam ſub ipſo habitu diſſimulatur. In illis ergo ubi nullus exit, plures ſunt: Sed in illis, de quibus multi exeunt, meliores ſunt, ſicut ſi vnus filius alicuius patriſfamilias malus moriatur; pauciores quidem filios habet, ſed non peiores. Iuſtũ ergo iudicium iudicate. Io. 7. (Nota. P.3.19.

Exemplum.

(P.3.19.cum duobus ſequentibus.)

16 ¶Quartum inſuper patet, tam in factis Dei (quàm in factis, & dictis de Sodoma, ubi perdere noluit iuſtum cum impijs, immo iuſtum liberauit Loth (ſcilicet) antequàm alios iudicaret, immo & Segor cum ciuibus ſuis, propter eius morā cū illis ſaluauit. (Gen 19.) In quo oſtendit, ꝙ mali propter bonos ſunt tolerandi, & nō boni propter malos lapidandi: Hanc etiam ſententiam, & iudicium dedit in Ezechiele, dicēs; Pater non portabit iniquitatē filij, nec econuerſo, nec cōitas iniquitatem perſonæ, ſed vnuſquiſque in peccato ſuo ꝓprio morietur (ſicut patet Ezech.3.) Et vnuſquiſque onus ſuum portabit. (Ad Gal.6) Et ſecundùm regulā iuris li 6. Delictum perſonæ nō debet in damnum eccleſiæ redundare: Et ſumitur hæc regula ex uerbis beati Grego. in Decreto.16.q 6. Si epiſcopum. Sed qui uos conturbat portabit iudicium ſuum, quicunque eſt ille, Gal. 5.

17 ¶Qui omnibus prædictis à talibus non retrahuntur iudicijs, quare eadem promptitudine, & facilitate, non iudicant omnes bonos, & quia vnū uidēt, uel intelligūt bonum, ſicut faciūt ecōuerſo: eſtimo, ꝙ cauſa prætacta ſit, quia ipſi mali ſunt; Vel ſi omnino odio habere uoluit omnes propter vnum malum, quare non odio diabolum, & opera eius, & talia iudicia detractoria, & apertos diaboli ſeruos, in quibus omnia, uel ſaltē plura ſunt mala; uel quare odio non habent, ſeipſos, in quibus aliqua inueniūt mala? uel ſi plures pauperes de curijs ſuis, uel amicis ſuis excludunt, uel eijciunt propter factum vnius, uel duorum, quare non eijciunt totum granum de area ſua? quia vnum inueniunt putridum, uel totā pecuniā, de ciſta, quia vnum denarium inueniūt falſum; uel totum ſanguinem de corpore, quia aliqua portio eius eſt corrupta, quod tamen nō faciunt, ſed ſolum corruptum pro poſſe eijciunt, uel quare omnes non excutiunt dentes propter vnum malum? uel quare omnes,

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

nō amputant digitos, quia vnus infirmatur? uel quare de lethania, & cordibus ſuis non delent Petrum, propter Iudam? Nota contra tales. R.N.5.18.

¶Sed qui occaſiones quærunt faciles inueniunt, quibus conuenit ꝓuerbiū: quo dicitur qui vult cāne ſuum occidere, furiam ei imponit: Timeant tamen omnes tales, quia in hoc ꝙ omnes propter vnum malos iudicant, Deum informant, quomodo pro vno malo facto, quod iu eis inuenit, totum tale reputabit, & pro tali iudicabit, qa & hoc ipſe promittit, dicens, eodem iudicio, quo iudicatis iudicabimini. Matth.7. ſicut patet E.3.47.

¶Contra hunc ergo timorem neceſſe eſt remedium quærere, tam ex parte iudicantis, quàm ex parte iudicati. Artic. 4.

¶Ex parte iudicātis, primo remediū adhibere deberet, ipſumq; a talibus retrahere iudicijs, quòd forte ille, quem iudicat apud Deum penituit, & ſe correxit, in quo caſu non eſt licitum eum: iudicare, ſicut nec Paulum, uel Magdalenam de iuuentutis delictis, &c. 18

¶Secundum remedium ad hoc non longe quærat, ſed in ſeipſo palpet, quā turpe ſit illi, qui mortuum habet optimum amicum ſuū in domo ſua, ex cuius uita tota ſua pendebat promotio, & ex cuius morte ſua pendet perditio, & illum mortuum non plangit, ſed uadit extra, ut ſuper alterius mortem lamētationes faciat: Sic qui animā pluribus peccatis mortuam habet, & alienā vno uel pluribus peccatis mortuam, & non ſuam lamentatur iudicando, ſic facere noluit ille D.6.25. Exemplum.

¶Tertiū remediū exhibeat iudicātis finis, ſeu finis cogitatio, dū.n.qs ſub diabolo militat, nō eſt ei multū credendū in his, q̄ diabolus ſuadet, & Deus ꝓhibet, quia cōmune dictū eſt, ꝙ quilibet dñi ſui opera commendat, cui ſeruit: Non ergo eſt mirabile, ſi ſerui diaboli peccata, & peccatores diaboli, cui ſeruiunt opera, & ſeruos commendent, nec eſt eis in hoc credendū, quia amor inordinatus eos in iudicio illo excæcat, 19 Exemplum.

catur, & facit quòd contra aſſerentem expugnant; Sicut latro dum in bonis eſt, omnem ei imponentem latrocinia, & mala facta, quæ diligit, expugnat: ergo tunc ei credendum non eſt: Sed quã iudicatus ad patibulum ducitur, & defectus ſuos miſericordiam petẽdo clamat, tunc ei credendum eſt, quia frequenter accidit, quòd falſam appellationem prius factam tunc reuocat cõſcientia ductus, & ueritatem tam de ſe, quàm de alijs fatetur: Sic nonnulli diaboli ſerui, dum in bonis ſunt, ſeipſos extollunt, contra dicentem expugnãt, ſeruos diaboli tanquàm Dei ſui opera, & peccata commendant, & Dei ſeruos vituperant, ſed ad mortem appropinquantes omnia iudicia illa reuocant, aſſerentes ſe erraſſe, quando dixerunt, fornicationem non eſſe peccatum, uel quando dixerunt uel iudicauerunt malum bonum, & bonum malum. Iſa. 5. Illa ergo cogitatio nunc habita de cogitatione, quam tunc habebunt, eos à talibus reuocet iudicijs, quia ſi iudicia ſua uel cogitationes ſuas referant ad ſtatum, in quo ſunt, iudicia ſua incerta ſunt, ſicut latronis (ut prædictũ eſt) dũ in bonis ſunt: Sed ſi referant ad finem, certa ſunt: Beatus ergo, qui non iudicat ſemetipſum in eo, quod ꝓbat. (Ro. 4.) ſed in eo quod cogitat.

20 ¶Quartò eos à talibus retrahat iudicijs cogitatio uehemens, illius, qui iudicatur tentatio, & etiam præſumptio, quòd talia uel maiora frequenter agerẽt ſi illorum tenerent locum, uel gradum, quod in exemplo uidere & præſumere poſſunt diſcipuli cuiuſdã magiſtri Pariſiẽſis, de quo fertur, quòd dicere ſolebat magiſtro ſuo, quòd omnes epiſcopi Franciæ fuerunt cæci, quia nihil magiſtro ſuo dabant, nec ipſum promouebant, qui poſtmodum ad talẽ dignitatem promotus, magiſtrum ſuũ non promouebat.

Exemplum.

¶Cui magiſter poſtea cum luminaribus in manu ſua accenſis, obuiam veniens ei eandem improperabat cæcitatem, quam alijs improperare ſolebat, aſſerens, quòd ideo ei luminaria, quæſi cæcutienti deportaſſet, cui etiam incutere potuit illud Roma. 2. Eadem enim agis, quæ iudicas.

¶Ad illud propoſitum loquitur Ber. (ſuper can. Homel. 40.) dicens. Noli iudicare proximum, ſed magis excuſa, quod omnino diſſimulationẽ rei certitudo recuſat ſuade: Nihilominus tibijpſi, & dicit, uehemens fuit tentatio, quid de me illa feciſſet, ſi ſimilẽ in me accepiſſet poteſtatem, innuit Ber. (qđ & rei frequenter probat euẽtus) quòd illi, qui alios iudicant, eadem poſtmodum agunt, quæ prius iudicauerũt, uel conſilia ſeu peiora, ſicut patet. 4. Reg. 10. de Iehu rege Iſrael, qui Baal, & ſacerdotes eius deſtruxit, iudicando, ſed tamen ipſemet à uijs Ieroboam non receſſit, uitulos ſuos aureos adorando: ita iſti eadem uel maiora facerent, ſi eandem haberent tentationẽ, uel occaſionem, uel opportunitatem, quam illi habuerunt, quos iudicant, Inexcuſabilis es ergo (o homo) qui iudicas. Roma. 2.

Exemplum.

21 ¶Ex parte uero iudicatorum remedium adhiberi debet, ut occaſiones & cauſas, quantum poſſibile eſt, retrahant eos iudicandi propter pericula & leges tactas F. 2. 7. Potius enim quilibet niti debet, ſe ſpeculum pulchrum oſtendere bene cõuerſando, in quo cæteri ſuas tergant maculas, quàm lignum fumigans, ad cuius aſpectum oculi lædantur intuentium. Sanius nanque eſt tam pro ſe, quàm pro alijs, quòd talis ſit, quòd merito de illo dicatur, utinã eſſem ita ſanctus, ſicut ille eſt, quàm quòd dicatur, quòd patria, uel uilla, ſeu ſocietas eſt peior, in qua habitat, iſtam namque temerarij iudicij fugam docere uidetur Chriſtus. (Matth. 5.) dicens. Quicunque vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere (id eſt) in factis tuis, quæ forte licita ſunt apud te, ſed non aperta (quo ad proximum, te iudicare uel damnificare, uel proſequi, dimitte ei, & pallium, palliũ enim habitus exterior eſt, interiora abſcondens, quod quidem dimittitur, quando

illi,

illi, qui cum iudicat, uel de factis ſuis ſcandalizatur, intentionem prius abſconditam manifeſtat, ut illum à talibus auertat iudicijs, vt declinaret iudicium utri. Tren. 3.

Artic. 5. ¶Quod ſi illi iniquitatis iudices, intantum malicia pleni ſint, quòd ſicut Phariſei, de optimis operibus ſcandalizari uelint, nec illorum aliqua poſſet ratione declinare iudicia illa paruipēdar, nec pro eis à bono deſiſtat, exemplo Chriſti, qui de talibus ad literā di-
22 xit, ſinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: Exemplo etiam hominis cuiuſdam, de quo in exemplis continetur, quòd ut hominum occurrentium, & cum iudicantium de hoc, quòd ipſe aſinauit, & filium tenerum eum ſequi permiſit, filium aſino impoſuit, de quo cum iudicaretur, quòd plus filium qui agilis erat, & bene currere poterat, quā ſeipſum antiquum, & debilem diligeret, ambo peditauerunt, de quo cum ab alijs iudicaretur occurrentibus, quòd plus aſinum ſuum, quàm ſe, uel filium ſuum diligeret, pluſquàm ei quietem affectaret, ambo aſinum aſcenderunt, de quo cum iudicarentur, quòd tam paruum animal modo occiderent onere, ligatis aſini pedibus, ipſum ſuper lignum inter ſe portauerunt, de quo cū inſani iudicarentur, ait, Primo pater filio, fili ex quo uides quòd quicquid feceris, iudicaberis, ſicut ex auctoritate Ber. oſtenſum eſt ſupra eo c. 10.) Conſilium meum eſt, quòd talia paruipendas iudicia, & quod utilius eſſe proſpexeris, facias, nec propter talia iudicia à bono ceſſes, deinde dixit aſino, uate va baudet & uiens apertement, &c. Sic in propoſito Vnde Hiero. in epiſtola ad Pammachium, Prima uirtus monachi eſt hominum contemnere iudicia, & apoſtoli recordari dicētis, ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem: Et ſubdit rationē quare de illorum iudicijs non eſt curandum. in hoc quòd bona opera iudicando in malum peruertent, quia neſciūt artem bonorum operum, & de iudicijs illorum, qui de arte neſciūnt non curamus, ſed potius eos deridemus, ſic in propoſito. Et hoc eſt, quòd ſequitur, Fabius inquid quod fœlices eſſent artes, ſi de eis ſoli artifices iudicarent: Qui ergo ſic iudicantur, bibant, & obliuiſcantur iudiciorum. Prouerb. 31.

¶Quia reuera ſi ſcirem, quòd per talia opera regnū acquirere poſſent terrenum, propter talia iudicia ab operibus non ceſſarent, qui enim eſt in firma ſpe, & propinqua diſpoſitione ad lucrandum ludum in ſcacho, nō multū curat de hoc, quod ſibi dicitur, hoc enim eum à ludo ceſſare non facit, licet fortè in alio diſpliceat, quòd tamen poſt ludi finem dolorem, non incurit, ſed amplius gaudium, quòd non obſtāte, quòd cautum & infeſtum contra illum habuit luſorē, uicit, Sic, per decretum Cornelij Papæ. diſtin. 47. cap. quod ad nos. uos non debent mouere conuicia perditorum, quo citius à uia, recta, & à certa regula recedamus: Roſa enim propter ſpinarum, quibus circūdata aculeos creſcere non ceſſat. In omnibus ergo talibus Pauli ſequatur exemplū, & teneat ſententiam, dicens, pro minimo mihi eſt ut à uobis iudicer, aut ab humano die; quia neque meipſum iudico, reprehenſibilem, ſupple. in hoc, in quo uos me iudicatis. (1. Corin. 4.) Quibus duriora parata ſunt iudicia, quia parata ſunt deriſoribus iudicia: Prouerb. 19. de quibus in capitulo patebit ſequenti. 23

Exemplum. Exemplum. Exemplum.

¶Iudicium diuinum. Cap. XI.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium diuinū duplex eſſe, nemo ambigit; alterum particulare; alterum vero generale.*

Diuini Iudicij generalis diem ex D Hieronymi ſententia quindecim ſigna antecedere, commoſtratur.

2 *Adde, quod iſtud quoque vniuerſale Dei*

 Indi-

Iudicium ignis non immeritò præcedere debet; qui montes omnes? ceu olim eoſdē diluuij vniuerſalis diebus Aqua ꝑter fluxit; vt omnia quaſi diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum expurgare, & euertere poſſit, non abre prætervolabit.

3 *Signa deinde huiuſcemodi iudicium cōcomitantia tria eſſe, elucidatur; Primū tempus eſt quo tale iudicium fiet.*

4 *Secundum ſignum concomitās locus eſt, vbi hoc iudicium faciendum eſt; qui quidem Ioſaphat vallis eſſe ex Ioelis vaticinio clare conſtat.*

5 *Tertium cōcomitans ſignum Iudicis vox longè altiſſima fuerit: quam vocalē ſore nō ineruditè, neq; temere aſſeritur.*

Tandem ſequentia ſigna duplicia erunt; quædam ad malos duntaxat ſpectabūt; tormenta ſcilicet, & mala æterna quædam autem ſolum ad bonos gaudia nempe æterna, pertinebunt.

Cœlū, ſeu mundus etiam, Sole in oriente Lunaque in occidente commorantibus, pro eius decore & ornamento, impendio magis circum fulgebit.

Motus inſuper omnium corporum, tùm cœleſtium tùm inferiorum ſemper deſiderabitur.

6 *Huiuſcemodi vniuerſale Iudicium fieri neceſſe eſt, vt Deus cunctis iuſtitiam eius clariſſimè oſtendat.*

7 *Iudicium, quod tunc tēporis Deus iudex iuſtus obibit, à iuſto hominum iudicio, ne tranſuerſum quidem (vt aiunt) vnguem diſtabit.*

8 *Sicut in foro temporali ad iudicium faciendum duæ partes adeſſe dicuntur; nempe pars rea, & pars agens, ſeu appellans: ſic etiam in foro animæ iſtæ binæ partes facilimè comperiuntur.*

Qui in proximum iniurioſus, & contumelioſus eſt. pars rea dicitur.

Qui vero iniuriam, contumeliaq; accipit, ac ſuſtinet in hac curia, vbi hāc iuſtitiā habere non valet Pars agens, & appellans ad Dei curiam ab iniurijs ac iniquis iudicijs ſibi latis corde, ſeu ore nuncupatur.

In foro animæ, & in hac Dei curia omnes pauperū cogitationes, & loquutiones appellationes verè nuncupantur: quibus quamplures, tum veteris, tum noui teſtamenti patres, ſanctique non ab re vſi ſunt.

9 *Inopes, & egeni de iniurijs, & anguſtijs, ſibi à diuitibus allatis appellantes ad Dei forū ſeu curiam in iudicio particulari, ſcilicet in hora mortis, Deum ſum procuratorem haud inconſideratè conſtituunt.*

Quæ vero ſit tum apellationis, tū procurationis forma, clarè oſtenditur.

10 *Cum ad particulare Dei Iudicium, nempe in morte, ambas partes perſonaliter minimè aſtare cognoſcamus? Deus Iudex iuſtus, aſtantibus in medio generalis Iudicij ambabus partibus, iudiciū in morte latum, atque datum clarè, & publice pronunciabit, & recitabit: vt eius iudicium, & iuſtitia omnibus impendio luculentius liqueat:*

11 *In iudicio generali Deo optimo maximo pro tribunali aſſidente; omnes, qui hac in vita in foro temporali, corā iudicibus os reſerare neutiquam audent, eorū querimonias, & accuſationes intrepidè, & audacter deponere valebunt.*

12 *In iudicio illo vniuerſali tria potiſſimū fieri videbimus.*

13 *Vniuerſale iudicium tunc bonis iucūdū, ac delectabile fuerit: tametſi in preſentiarū ipſimet boni illud formidare, & timere vehementer præ ſeferunt.*

14 *Pluribus de cauſis nocentes, & improbos homines idem iudiciū impendio magis temere debezent.*

15 *Iudicium vniuerſale ob quinque cās flagitioſis hominibus formidoloſum, & horribile fuerit.*

Primo ob iudicij certitudinem.

16 *Tunc in vniuerſali iudicio omnes creaturæ, & ſpecialiter boni viri in flagitioſos homines iuſtitiā à Deo flagitabant, eosquè non iniquè inſimulabunt, atque accuſabunt.*

17. *Non ſolum ſancti, & angeli ſed etiam profani, atque dæmones, apud iuſtiſſimum iudicem Deum impiorum nomen deferre, & adducere non ceſſabunt.*

18 Secundo

18 *Secundo magna aduerſorum iudicum turba prauos, & peruerſos homines atroci horrore afficient.*

Primum nanque ſuperius Deus iudex iuſtus iratus erit, inferius Orcus patefactus, exterius Mundus ardens, interius Mentis conſcientia.

19 *Tertio propter iudicis, iudicantiumque, & aduerſantium æquitatem.*

20 *Præ confuſione, & rubore malis omnibus iudicium vniuerſale terribile erit; quæ quidem confuſio trifariam ipſis eueniet.*

Primo, quia viros illos, quos in hoc mundo, tanquam acerrimos hoſtes, odio nõnunquàm proſequuti ſunt, ſuper ſidera extolli non immerito intuentur: deinde, quia cum turpi, & fœdo corpore, & rerum omnium à ſe clam inuolatarum, ac ſublectarum faſcibus ad iudicium illud coram toto mundo pudenter comparebunt.

21 *Tertio, quia tũc hi mali qui varijs criminum generibus cũ leonem, & lupos, tùm vulpes, & ſues, eorum proprietates ſectandos complectebãtur, & ouium ſigna habere ſemper contempſerunt ab electorum ſocietate merito excludentur ſigna autem Dei ouium tum mandatorum diuinorum, tùm voti in baptiſmatis lauacro polliciti exequutiones, & obſeruationes exiſtunt.*

22 *Etſi tria hac in vita ſint, quibus nefarij homines, dum delictis incumbunt, incaßunt recreantur ac reficiuntur: illa tamen in vniuerſali iudicio ab eis, dolorem ac ſolicitudinem minime leuabunt.*

23 *Qui cunctis huius iudicij vniuerſalis terrificis, ac forni doloſis periculis optime conſulere expetunt, nũc ſibi confeſſarium eruditum, tanquam iudicem delegatum, omni cura ac diligentia petant, & rogent coram quo conſcientia ipſa mentis cogitationes, oris colloquia, & manus operationes, atque omiſſiones quadam ferè citatione adducat, & conuocat.*

24 *Exemplo quorundam auſpicantium præ iudicij diuini timorem Cartuſienſem ordinem clariſſime oſtenditur, quòd lachrimarum pluuia quæ in pænitentia horribilẽ irati iudicis vocem antecedit, eũ lenire, ac mulcere nullo labore põt.*

IVdicij diuini; Primo oſtẽdetur diſtinctio, ſeu diuiſio, Secũdo, generalis & ultimi iudicij ratio, Tertio, quòd illud erit bonis delectabile, Quarto, quòd erit malis terribile propter multa, Quinto, qualia adiutoria ſeu remedia ſunt ante illud iudicium prouidẽda, ut cum uenerit, non timeatur.

¶Quãtum ad primum diuinum iudicium eſt duplex, vnum particulare, quod ſingulariter de quocunque fit, quando moritur, de quo dicetur. cap. de mortuis, Aliud generale, quod in fine erit omnibus ſimul cõgregatis, de quo (1. Reg. 2.) Dominus iudicabit fines terræ; de quo tria ſunt oſtendenda, antecedentia, concomitantia, & ſequẽtia. Artic. 1.

1

¶ Quantum ad antecedentia dicit Hiero. ſe inueniſſe in animalibus Hebręorum quindecim ſigna, quindecim diebus præcedentibus oſtendenda.

¶Primo nanque die, ut ibi habetur, mare ſe eriget quadraginta cubitis ultra montium altitudines, in loco ſuo ſtans quaſi murus.

¶Secundo, tantum deſcendet, quòd uix uideri poterit.

¶ Tertio marinæ beluæ apparentes ſupra mare dabunt rugitos ſuos uſque ad cœlum.

¶Quarto ardebunt mare & aquæ.

¶Quinto herbę, & arbores rorẽ dabunt ſanguineum.

¶Sexto ruent ædificia.

¶Septimo petrę ad inuicẽ collidẽtur.

¶Octauo erit generalis terremotus.

¶Nono ęquabitur terra.

¶Decimo exibunt homines de cauernis ſuis, & ibunt, quaſi amentes, & non poterunt mutuo loqui.

¶Vndecimo ſurgent oſſa mortuorũ, & ſtabunt ſupra ſepulchra ſua.

¶Duodecimo ſtellę cadent, Decimotertio morientur homines, ut cũ mortuis reſurgant: Decimoquarto ardebũt cœlum, & terra, aeris ſuperficies.

¶Decimoquinto fiet cœlum nouũ, & omnia renouabuntur: licet ſcripturæ ſãctę de pdictis ſignis mẽtionẽ nõ faciant; dum tamen ſcripturæ contraria non ſint, rationabile uidetur, ꝙ talia præcedant ſigna terribilia ante iudicium terribile, ſicut præceſſerunt dulcia ante iudicium miſericordiæ (ſicut patet. A 13.5.) ut etiam ſecundùm beatum Gregorium, qui in cunctis delinquunt, uel cunctis prædictis abutunt, in cunctis terreantur & puniantur. Di-
2 cit etiam ſanctus Thomas ſuper 4. ſententiarum. diſt 47. Quod iſtud iudiciũ ignis pcedet, iuxta illud Pſal. 49. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, qui ſuper omnes montes aſcendet (ſicut aqua diluuij) ad purgandum, & deſtruendum omnia, inquantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ; ſicut aqua diluuij, quæ uindicta (ſicut tunc in aqua facta fuit ad purgationem fœditatis quæ ex calore fuit introducta carnalis concupiſcẽtiæ: ita iterum in igne fiet ad purgationẽ peccatorum, quæ ex frigiditate cõtingunt; quã defectus introducit miſericordię, & charitatis. In ſignũ cuius tota diſceptatio de operibus erit charitatis, & miſericordię. ut indignos illos miſericordia oſtendat, q opera nõ fecerũt miſericordiæ, de quibus uerificat illud Iac. 2. Iudicium ſine miſericordia, &c.

3 ¶Concomitantia, ſeu ſimul concurrentia ſunt tempus, & locus, & uox iudicis: Tempus uero Chriſtus diſcipulis indicare noluit; ideo non eſt mirum, ſi alijs ignotum ſit: Aliqui tamen certum computant tempus vſque ad iudicium; allegantes prophetiam Dan. (12.) qui dicit Beatus qui expectat, & peruenit ad dies milletrecentos trigintaquinq;. Iudæorum magiſtri hanc literã exponunt de meſſia illorum, per hunc modum, inter uos Iudæos, qui in aduentu Chriſti deſolationem habere incepiſtis magnam, Beatus, qui expectat, & ſuſtinet patienter dies mille, &c. diem pro anno exponẽtes, iuxta illud Ezech. (4.) Diem ꝓ anno dedi tibi, poſt quos meſſias, qui eos conſolabitur, ueniet: Quod utrum uerum ſit, & tempus illud ab incarnatione Chriſti computetur, quinquennij temporis expectatio oſtendet, cum nunc annis currat milleſimus trecenteſimus triceſimus.

¶Chriſtiani uero ueritati innitentes, qui Meſſiam (id eſt) Chriſtum nõ expectant, quem iam receperunt, dicunt, ꝙ ſi quis tunc uenerit, non Chriſtus, ſed antichriſtus erit, de quo & prophetiam illam exponunt, pro tempore eius, in quo durabit grauis perſecutio, ſicut patet in hiſtoria ſcholaſtica ſuper Danielem. Daniel namque uir deſideriorum multum deſiderabat ſcire, quãtum temporis perſecutio antichriſti, duraret: cui angelus manibus eleuatis iurauit, per uiuentem in ſecula ſeculorum, quòd per tempus, & tempora, & dimidium temporis; Et quòd tunc finis eſſet horum mirabilium, ita quòd quaſi iterum idem ad maiorem recitãdo certitudinem, adiecit, ꝙ poſtquàm ablatum fuerit iuge ſacrificium (hoc eſt) cum ablato cultu Dei & deſolato per antichriſtum, tunc erunt dies mille. 200. nonaginta (id eſt) tres anni, & ſemis: Et cum Daniel ſcire uellet, quid eſſet futurum. poſt hæc, reſpondit, beatus qui expectat, &c. ut prius.

¶Ad cuius intellectum ſcire oportet, ꝙ ſecundùm magiſtrum in hiſtorijs ſcholaſticis, poſt mortẽ antichriſti dabuntur lapſis quadraginta dies ad penitentiam, qui ſi addantur pdictis diebus mille ducentis nonaginta, fiẽt dies mille. 300. trigintaquinque, Et eſt ſenſus, ꝙ ille beatus erit, qui à tempore pſecutionis uſque in finem in bona vita expectat, uel qui tẽpore perſecutionis errat, & peruenit ad pœnitẽtię dies, in quibus emendare poterit errorem.

¶Locus uero, ſecũdùm prophetiam Ioelis, erit uallis Ioſaphat, hoc eſt̃ promittit

4 mittit Deus dicens (Ioel. 3.) Congregabo omnes gentes, & deducam eas in valle Ioſaphat, & diſceptabo cũ eis ibi: Locus namque ille prope Hieruſalem eſt, & montem oliueti, qui locus ꝓ tanto conuenientior uidetur pro iudicio illo, non ſolũ, quia eſt in medio, ſed q̃a ibi fuit natus, paſſus ubiq; prædicauit, de loco etiam illo reſurrexit, & aſcendit: Congruum ergo uidetur, ꝙ ibi iudicet, ibiq; locus in præſentiarum oſtẽdi poterit, in quo tanta ꝓ reprobis fecit, contra quæ ingrati ei extiterunt: Congrue ergo ibi arguet mundum de peccato, quod fecerunt, de iuſtitia, quã non fecerunt, & de iudicio, quod nõ timuerunt. Io. 16.

5 ¶Quantum uero ad uocem iudicis: Primo quæritur, utrum ad omnes loquetur? ad quos reſpondet beatus Grego. (26. mor. ſuper illud Iob 36. Iudicium pauperibus tribuit) ubi diſtinguit quatuor ordines hominum in iudicio, duos reproborum, & duos electorum: Nam inter reprobos, quidã iudicantur & pereunt, ſicut mali Chriſtiani: Quibus dicet, Eſuriui, &c. Non iudicantur, & pereunt infideles, de quorum quolibet dicitur, qui non credit iã iudicatus eſt, non enim tunc cauſa eorum diſcutitur, qui ad conſpectum diſtricti iudicis iam cum damnatione ſuę infidelitatis accedunt, Profeſſionẽ uero fidei retinẽtes, ſed profeſſionis opera non habentes, redarguũtur, ut peãt.

¶In electorum uero parte alij iudicantur, & regnant; qui uitæ maculas lachrymis, & eleemoſynis tergũt, quibus dicet. Eſuriui, &c. Alij uero nõ, iudicant, & regnãt; q̃bus dicit, uos, q reliq̃ſtis oĩa, & ſecuti eſtis me, ſedebitis, &c.

¶Secundo, utrũ uocalis erit, uel mẽtalis, opiniones ſunt. Petrus tamen ſup 4. ſententiarum diſtin. 47. Sentit, ꝙ erit uocalis, & ratio uidetur concordare, ꝙ illud iudicium illo proferatur modo, quo poteſt eſſe ad maius gaudium bonorum, & tormentum malorum, ſed magis torquebuntur mali & gaudebũt boni, ut uidetur, quando uocem ſenſibilem audiunt, ergo &c. quia tunc boni nõ ſolum gaudebunt gaudio ſpirituali interiori, ſed etiam de uoce gaudioſa, quam ſenſu percipiunt auditus, & ſic habebunt tam gaudium intellectuale, quàm etiam ſenſibile, quod plus eſt quam intellectuale ſolum.

¶Et ſic etiam à contrario ſenſu de malis. Sic ergo intelligi poteſt, quod dicitur Iere. 2. Iudicio cõtendam tecum, non prolixius diſputando, ſed finalem dando ſententiam, quia ſicut diffinitiua ſententia in eccleſia militante, in his uerbis conſiſtit. Statuo, præcipuo, condemno, abſoluo (ſicut patet lib. 5. Decretalium. tit. 40. de uerborum ſignifi. in his) Ita Deus, qui hoc præcipit, & ſtatuit, ſtatuta, & pręcepta hic data non tenentes, non abſoluet, & ſic iudicium gentibus proferet Iſa. 42.

¶De alijs uero ſignis, quæ tunc concurrent. Nota. A. 13. 4.

¶Sequentia uero, quantum ad malos, ſunt tormenta ęterna, quantum ad bonos uero gaudia æterna. Quantum uero ad cœlum, uel mundum, ſecundũ alios, Sole ſtante in oriente, & Luna in occidente, ſicut fit in plenilunio, maior erit lux, quàm nunc ſit, non ad neceſſitatem: ſed ad decorem, omniſq; motus ceſſabit, tam corporum cœleſtium, quã inferiorum, fluxuſq; & refluxus maris amplius non erit à die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei. Rom. 11.

¶Iſtius autem iudicij ratio eſt iuſtitiæ Dei oſtenſio, ut uidelicet, illud partibus ſimul comparentibus, quàm iuſte in utriuſque remuneratione, uel punitione proceſſerit, uel tunc procedat, 6 Artic. 2.
oſtendat. Pro quo eſt aduertendum, ꝙ nõnulli hic ſunt mali, & in futuro dãnati; qui tamen boni reputantur, & ecõuerſo aliqui ſunt boni, & in futuro ſaluati; qui a multis reputãtur mali: Congruũ ergo uidetur, ꝙ omnes ſimul cõgregentur, ut illi, qui mirari poſſent, quare illi ſaluati eſſent, quos malos reputabant, cauſam aperte uideant ſuæ ſalutis, quando dicit. Eſuriui, &c. Licet enim illi in cœlo clare huiuſmodi ui-

deant cãs, tamen damnati hoc uidere nunc non poſſunt, quia ipſum, in quo relucent cauſæ, nõ uident: Cõgruũ ergo, eſt ut ipſi ad locũ cõueniant cõem. & Dei uideant iuſtitiam, qua uiſa plus dolebunt, uidentes, ꝙ quicquid eſt iuſtitiæ in Deo eſt, & quicquid iniuſtitiæ in eis eſt. Sic uidebit (inquit) peccator, & iraſcetur (in Pſal. 111.) qm̃ peruenit uſq; ad cœlum iudiciũ eius. Ier. 51.

¶In quo (ſecundùm Chryſo. ſuper Mach. 24) & plangent ſe oẽs tribus terræ (Hom. 56.) Plãgẽt (inquit) ſe Iudæi, videntes Deum uenientẽ quẽ hominem mortuum putabant, Plangent ſe gentiles, quia uanis diſputationibus philoſophorum irrationabilem putabant eſſe Deum colore crucifixum, & dederunt creaturæ gloriam creatoris, Lugent & Chriſtiani peccatores, q magis dilexerunt mũdum, quam Chriſtũ crucifixum; cum audierint eũ hæc uerba ad eos dicentem, Propter uos factus ſum homo, propter uos alligatus, illuſus, cęſus, crucifixus fuit, ubi eſt tantarum mearum fructus? Ecce preciũ ſanguinis pro uobis datũ, ubi eſt ſeruitus ueſtra, quam mihi debetis pro precio ſanguinis dato? Ego ſuper gloriã meã uos habui cum eſſent Deus factus homo, & uiliorem omnibus rebus me feciſtis. (Ecce quomodo uidẽtes Dei bonitatẽ, & ſuam iniquitatem,) Plãgẽt ibi omnes peccatores, cœleſti iudicio perurgente. 2. Mach. 9.

Exemplum. 7 ¶Quod quidem à iuſto iudicio non diſcordat humano, quia licet, ſecundũ leges humanas, iudex quãdoque ad iudicium procedat, vna parte contumaciter abſente, & alia præſente, quia dicit lex ꝙ ſi appellatus die fatali, ad quem ſcilicet citatus eſt, nõ compareat ſuam defenſionem oſtenſurus; Iudex de appellationis negocio altera parte abſente cognoſcere poteſt (ut C. li. 7. titu. de tẽporibus & reparationibꝰ appellationũ. l ultima.) Tñ clarior modus eſt, qđ ad minus quodcunq; fiat prius, ut finaliter & ultima ſnĩa proferatur partibus ꝑſentibus, qñ partes ſimul haberi poſſunt, qa hoc dicit lex in digeſto nouo. li. 4. ti. 1. de re iudicata. le. de vnoquoq; ſub his uerbis, de vno quoque negocio ſnĩam præſentibus oĩbus, quos cã contingit, iudicare oportet, & hoc iuſtũ eſt, & ſatis cõgruũ, qa ad hoc pars rea ad certũ diẽ citatur, & pars agens ad eundẽ cõparet diem, ut ambo ſimul ſnĩam audiãt. Sed pars rea inuitè, & quaſi citatione coacta cõparet, timẽs, ne cõtra eũ iudicet̃, pars uero agens gratis uenit, qa ad hoc in curia inferiori litẽ mouit, uel à curia inferiori, in qua cõtra eũ iudicium pro illo daret̃, & ꝙ iudicia mala inferioris curię in illa corrigerẽtur, ſperauit. Iſta uero pars agẽs, & ſi ſemp in iudicio in ꝓpria perſona præſens non fuerit, nihilominus tñ cõtra partẽ reã procedere põt ꝑ ſufficientẽ ꝓcuratorẽ, per quem ſententia contra reum æqualiter dari poteſt, ac ſi præſens eſſet.

¶Quãtũ ad propoſitũ noſtrũ, in foro aĩæ pars rea eſt, quæ iniuriã facit ꝓximo ſuo, in quacunq; eã, negocio, uel iudicio; pars agens, & appellãs, ad curiã Dei ab iniurijs, uel iudicijs iniuſtis ſibi illatis, eſt pars, quæ iniuriã ſuſtinet in quacunque cauſa, uel curia, in qua quia hanc iuſtitiam habere non poteſt, ad iudicium ad minus corde uel ore appellant Dei, dicentes. Deus omnipotens nos uindicet, Deus oſtendat ueritatem, quia ipſe ſcit, dominus iudicet ueritatem. 8

¶Et huiuſmodi plures habent appellandi modos. In foro namque animæ, & in curia Dei omnes huiuſmodi cogitationes & locutiones, appellationes ſunt pauperum; quæ ita bene allocabuntur ibi ſub tali tenore verborũ, ſicut in exteriori curia allocantur uerba ad formam appellationis exquiſita, ſine quibus nõ allocabitur Talis nãq; appellãdi modus in ſacra ſcriptura frequenter legitur acceptus. Exemplum.

¶Sic nãque appellaſſe legitur Dauid contra Saul à perſecutione iniuſte ei illatæ dicens Iudicet dominus inter me & te (1. Reg. 24.) de quo poſtea dicitur, iudicabit ꝓ te hodie dñs. (2. Re. 18.)

¶Talibus

¶Talibus etiam appellationibus ſe
interim cõfirmauit in anguſtijs iniuſtè
ei illatis Paulus, nõ ſolum ad tribunal
ninum appellando, dicẽs, ad tribu-
Cęſaris ſto, ibique me iudicari opor
.(Actuum 25.) uerum etiam ad tri-
ual Dei, dicens, omnes ſtabimus an-
tribunal iudicis. (Ro.14.) Et iterum
.cit, omnes nos manifeſtari oportet
nte tribunal Chriſti.(2.Cor.5.)

¶Talibus etiam appellationibus, &
cogitationibus quidam uſque in diem
hunc, ſe cõfortaſſe audiui ſunt, qui quã-
do eſt cauſa, uel quicunque iurati in ali
qua curia, prece, uel precio, timore, uel
amore contra fidelem, & ueritatem, va-
dunt, dicunt ex parte Dei, magna eſt
cauſa. In tali ſpe & conſolatione ponit
eos Scriptura dicẽs, dominus iudicabit
cauſam eius. (Prouer.22.) ſcilicet iniu-
riam patientis, quia (teſte Pſal. 45.) Iudi-
cium iniuriam patientibus (ſicut patet.
9 D.12.37.) Iſtis uero partibus eum appel
lationibus ſuis ſic ordinatis, quia illi,
qui iniuriam ſuſtinent, non poſſunt in
iudicio mortis cum iniuriantibus ſem-
per concurrere, quia ſæpe contingit, ꝙ
viri ſanguinum, qui nõ dimidiat dies
ſuos, citius moriuntur, pauperes & in-
iuriã patiẽtes, procuratorem ſuum ſuf-
ficienter inſtructum ipſum cõſtituunt
Deum, dicentes illud (Pſal.34.) Intẽde
iudicio meo Deus meus, & dñs meus,
& iterum. (Pſal.9.) Eſto refugiũ paupe-
rẽ, ſicut prædictũ eſt de forma appella-
tionis, ita, & de forma ꝓcurationis in-
ſtituendi dicere oportet, ꝙ in curia Dei
talis ſufficit forma, nec mirẽtur, ꝙ idẽ
ſit iudex partiũ, & ꝓcurator unius par-
tis, quia ipſe dicit. (Iere.29.) Ego ſum
iudex, & teſtis, in eo vero nõ eſt mirabi
lius, ꝙ ſi iudex & procurator, quã ꝙ ſit
iudex & teſtis, quia ꝑ utroque ſufficit.

¶Iſto uero procuratore ſic cõſtituto
moritur, quis, qui iniuriã fecit falsè iu-
dicãdo, uel quãcunque iniuſtitiã exer-
cẽdo, ꝑ quo ad Deũ in forma præmiſſa
appellatum fuerit, procuratore paupe-
ris cauſam ipſius agente ſtatim iudiciũ
mortis eſt uiro huic, (Ierem.26.) quia
Deus iudex iuſtus iudicabit contra te
cauſam illius, &c. (Prouerb. 23.)

¶Sed quia in iſto particulari iudicio 10
ambę partes nõ ſunt pſonaliter pręſen
tes, ad iuſtitię ſuæ quodãmodo amplio
rẽ declarationẽ, & ad electorũ ſuorum,
qui cõtra malos appellauerũt, nõ ſolũ
ut iudicium fieret, quod in morte factũ
eſt, ſed ut ueritas inter illos oſtẽderet',
quod in iudicio ſit generali, veritatis &
iocunditatis maius augmentum (quia
teſte Pſal 58. Lætabitur iuſtus, cũ uide-
rit uindictã) in medio generali partibꝰ
præſentibus, nõ ſolũ malos iudicabit,
ſed etiã quodãmodo iudiciũ in morte
datũ recitabit, & clarificabit, ſicut dicit'.
Soph.3. Iudiciũ ſuũ dabit in luce & nõ
abſcõdet'. Iudicium eñ, quod in morte
dat', quo ad multos abſcõditũ eſt, ſeu il-
lud iudiciũ generale ꝓpter eius clarita
tẽ, & manifeſtationẽ uocat ꝓpheta me-
ridie, dicens. Et educet quaſi lumẽ iu-
ſtitiã tuã (qui hic iniuſtitiã ſuſtinent,)
& iudiciũ tuũ tanquã meridiẽ, qui hic
male iudicaſti, qui ſediſti cũ potẽtibus
in occultis, ut interficeres pauperem.

¶Cõtra quos occulte agẽtes ꝓmittit,
dicens, Iudicia mea quaſi lux egredien
tur. (Oſeæ 6.) ſicut contra latrones qui
occulte furabãtur, & publice iudicãtur.

¶Ex oĩbus iſtis patet, qđ eſt de oĩbus 11
iniuriã ferẽtibus, uel male in hoc ſęcu- Exem-
lo iudicãtibus, & ſuſtinẽtibus, & de iu- plum.
dicio Dei, ſicut de iudice inferiori ma-
lo, & iudicatis ab eo, & iudice ſuperiori
iuſto. Et ſicut de malo pręlato, & ſubdi-
tis ſuis, & uiſitatore ſuper eũ miſſo. Et
ſicut de Ægyptijs, & filijs Iſrael, & Deo. Exem-
Quia ſicut ꝓpter defectũ iudicis infe- plum.
rioris malè iudicãtis, uel nõ iudicantis,
cã ad ſuperiorẽ deuoluit', & nõ aliter.
Ita in ꝓpoſito, ſi noſipſos, & ẽt alios iu-
ſte iudicaremꝰ, nõ iudicaremur. 1.Co.11.

¶Sicut inſuper malus prælatus, to- Exem-
to anno ſubditos ſuos male tractare plum.
poteſt, ſuperiore prælato, uel uiſita-
tore ſi lex ſuperueniente, totum pon-
dus belli contra pręlatum illum utitur,
omnesque, qui illũ accuſare uolunt, li-
bere audiuntur. Sic in propoſito, cõtra

quia ſicut increduli in terra euntes ad nundinas, libentius latronibus obuiarent, quàm ſacerdotibus, pro quibus æſtimarent ſe peius negociari, quibus etiã, ſi qua eis illo die contingerent infortunia, attribuerent, eo quod eis obuiauerunt, ita & in mari tẽpeſtates, & infortunia, potius bonis quam malis, quos ducũt, attribuunt, illi qui nec recordabãtur iudiciorũ iuſtorũ. (Dan. 13.) Not S. 10. 11.

¶In quibus inuenire poſſent, quod illorũ proſperitas, eſt ſalus potius ex illorum bonorum contingit obuiatione, & ſocietate, ſicut patet de Sodoma, &c. quæ ſubuerſionis, & ſubmerſionis euaſiſſet periculum, ſi decem bonos in ſocietate ſua habuiſſent, quam tamen omniũ malorum ſocietas non ſaluare, ſed potius perdere potuit, ita in propoſito.

¶Omnes tamen prædicti, qui terra, mariq; ſeruorum Dei ſocietatem (quia ipſi ſerui ſunt diaboli) uitant, & fugiũt, in tranſitu mortis, quando ad mercationes uadunt maioris põderis, & periculi, ad portũq; properant periculoſiorẽ, libenter ſacerdotibus, viriſq; quibuſcũque obuiarent eccleſiaſticis: Nota hic de milite, qui poſuit vnum ſacerdotem in cauea, alijs omnibus eliminatis, poſtea ſine ſacerdote obijt, ut dignus erat: Et mirabile eſt, qui prius timuerũt peiorẽ habere formam, in morte ſe meliorem ſperant fortunam, eis obuiãdo. Sic ſe habuit ille, qui in tota uita ſua, vel maiori parte uitæ ſuæ, nec Dei diligit ſocietatem, nec mandata, nec ſeruitium, qui antequàm patiatur contumeliam, iudicium deſerit: Prouerbiorum 17. — Exemplum.

¶In quibus omnibus dum ſeruorũ Dei fugiunt obuiationẽ, uel ſocietatẽ, ſeruos ſe eſſe oſtendunt diaboli, & inimicos Dei, quando uero in mortis neceſſitate ſeuos quærunt Dei, ſe per illos Deo reconciliari, ipſiuſq; ſe ſeruos fieri, licet tarde quodammodo, uelle oſtẽdunt: Sed, heu, tantum in uerbis ſanctis ſtabunt ad iudicium: Eccleſiaſtici. 43.

6 ¶Secunda uero cauſa erroris in iudicio, tã quotidianæ locutionis, quàm aliorum iudiciorum, tam in curia eccleſiaſtica, quã ſeculari, accipitur & intelligitur ad ſimilitudinem uidẽtes lignum tectum per inordinatũ mediũ, vtputa per aquam, quæ non eſt mediũ ita bene ad uidendum diſpoſitum, ſicut aer, uel per plura media, quorum vnũ eſt diſpoſitum, aliud non, ad uiſi ligni rectitudinem oſtendendam, ſicut patet de aere, & aqua: In iſtis enim caſibus lignum rectum uidetur curuũ, quia medium in uidendo incongruũ, illud mẽdaciter, curuũ facit iudicari. Sic in propoſito, illi, qui in iudicijs ſuis ſolo medio utuntur incongruo, ſicut ira, amore, munere, uel timore, uel quod bono medio, vtputa legis, & iuſtitiæ in aliquo de prædictis medijs cum bono cõiuncto, & copulato, utuntur in iudicijs, rectum curuum iudicant, & ecõuerſo, ſicut patet. C. 17 37. — Exemplum.

¶Quod enim talia media in iudicijs in uſu habentur, ex uerbis oſtẽditur prophetæ, qui ſub uerbis de præterito factum narrat de præſenti. Mich. 3. Principes (inquit) eius in muneribus iudicabant. Sacerdos eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & ſuper dominũ nõ requieſcebant. Ex quo uſu concludi poteſt, quòd in uſu habent erronee iudicare.

¶ Ideo, ſecundùm iura talium teſtimonium uel iudicium, qui medijs talibus ducuntur, eſt prohibitum, in cuius ſignum dicit, Decretalis. lib. 2. tit. de teſtibus. c. licet, Secũdo, quod in cauſa diuortij ad teſtificandum non admittitur, niſi iuret ſe illa, de quibus agitur, didiciſſe impedimenta ante litem motam, quod etiam illa audierunt ab antiquioribus ſuis, & fide dignis, & nõ ab infamibus, uel ſuſpectis, uel leuibus perſonis. 7

¶Cuius ſtatuti cauſa eſt, quia ſi aſſerat ſe tantum poſt litem motam cauſas didiciſſe iura præſumunt, quod munere à parte accepto, uel ira, uel amore, vel timore ad inquirendum, & teſtificandũ inducatur, & ſic talibus innitens medijs falli faciliter poſſet.

¶Quare uero addit, quòd à fidedignis

gnis addiſcere eum oportuit, cauſa eſt, quia leuium & infamium perſonarum uerba minus ſunt credibilia, nec ex illis ad uerum, & certum procedi poteſt teſtimonium, uel iudicium. Sicut hæc Decretalis inſufficiens reputat teſtimonium, ſeu indiciũ, quod ex talibus procedit medijs in cã diuortij, & cõſãguinitatis, ita neceſſe eſt in alia repuiare cã, ſeu iudicio, uel teſtimonio quocũq;

8 ¶Sed ſpecialiter in ultima prædictæ decretalis parte delinquunt, qui alios iudicando, malorũ, uel leuium, uel grauiũ, ſeu peruerſorũ, adducunt teſtimonia, dicentes, ꝙ à talibus audierunt, nõ ſolum ab vno, ſed à multitudine, qđ licet uerum ſit, nõ tamẽ ꝓ illorum ſufficit iudicio, plurimorum, auditus, quia ſi clamor populi, uel etiam grauium, ſed peruerſarum perſonarum excuſaret de alio mala narrantẽ, uel iudicãtẽ, patet, ꝙ excuſatus eſſet, qui diceret Chriſtum uoratorem uini, Et Ioannem baptiſtam dęmonium habere, quia & alij hoc dixerunt (ſicut patet Lu. 7.) uel etiam, ſi quis dicat Chriſtum dęmoniũ habere, quia hoc alij dixerunt. (Ioan. 8.) uel ꝙ malus ſit, q͞a hoc alij dixerũt (Io. 7.) qui etiam dignum & reum eum eſſe morte clamant cum tota multitudine, quia teſte Matth. 27. dicunt omnes, crucifigatur. In his omnibus exemplis, magna patet ratio præcepti diuini. (Exo. 23.) dicentis, Non ſequaris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorũ acquieſces ſententiæ, ut à uero deuies: Ex quibus omnibus oſtenditur, quòd pater noſter, qui prædicauit, uox populi, uox Dei, neſciuit omnia, non ſolum, quia contra legem fecit Dei (ut prædictum eſt) ſed quia etiam contra legem fecit ciuilem, quã ignorare non debuit: Codice libro 9. titu. de pœnis. l. decurionum, ubi habetur, quòd populus clamauit, quòd decurionum filij deberẽt torqueri, ſicut alij, uel beſtijs ſubijci: Imperatores uero contradixerunt, dicentes, quòd vanæ uoces populi, non ſunt audiendæ, nec eorum uoci credi oportet, quando

Exemplum.

aut noxium criminis abſolui, aut innocentem condemnari deſiderarunt, hæc ibi, gloſa ibidem dicit, quòd ſi Pilatus maleſecit, quia Ieſum tenuit, & Barrabam dimiſit; Cum ergo tam clamor phariſeorum, quàm vulgi frequẽter irrationabilis ſit, non plus rationis habuiſſę uidetur, pro tanto pater, ille inductas, quàm prædicti Iudæi uel populus ille, uel etiam quàm ille, qui ſuper vnum miſerum ad carcerẽ, uel patibulum ductum clamauit, & clamoris cauſam interrogatus, reſpondit, quia alij clamauerunt more canũ, qui percuſſum perſequuntur.

Exemplum.

¶Talibus enim, medijs iudicatus dicere poteſt iſtud (Iob 34.) In iudicando enim me mendacium eſt.

¶Tertia cam, quare ſæpe humanum 9
fallitur iudicium, eſt peſſima nonnullorum conſuetudo, ex qua frequenter cõtingit, quòd licet quis multas bonas habeat conditiones, propter tamen vnã malam omnes alię quaſi obliuioni traduntur, uel plus ad malum, quàm ad bonum in quotidiana locutione linguam ſuam applicant.

¶Et quia hæc apud eos eſt antiqua conſuetudo, ſuper omnem contra conſuetudinem illam docẽtem noua more latrant canum, de quibus Caſſiodorus, Canum (inquit) natura eſt, ut nouis hominibus non acquieſcãt, ſed eos latratibus arceant: Quia igitur Chriſtus mandatum nouum dedit nobis. (Io. 13.) Nec ei, nec illis, qui noua docent, acquieſcunt, ſed ferociſſimis eos circundant latratibus canes impudentiſſimi. Iſa. 56. Qui dicere poſſunt, circũdederunt me canes multi, (in Pſal.) qui more canum æqualiter ſuper omnes extraneos, tam ſuperiores uſque ad Papam incluſiue, quàm cardinales latrant, quia ignoti ſunt tam ipſi, quàm opera illorum, contra Decretum quod dicit, quòd, facta Papæ à ſolo Deo iudicantur. (9. quæſtio. 3. facta.) Et ſatis ad literam in hoc caſu morem ſequuntur canum, quia ſicut canes, ideo latrant, quia ignorant illos, ſuper quos

Canum natura.

latrant

latrant, quorum ſi haberent notitiã, nõ latrarent; ita iſti ſi multorum, quos iudicant, intentiones, & opera ſcirent, nequaquàm eos iudicarent. Cauete ergo, quia quæcunque iudicaueritis, in uos redundabit. 2. Paral. 19.

10 ¶Quarta cã & ultima, quę ĩ oĩb' p̃dictis eſt cã cauſarũ, quare ſæpe humanũ fallitur iudicium, propria iudicantis eſt falſitas, & malitia, qua infecti ſunt, ſicut vas infectum, & immundum, in quo omnes liquores quantumcunque precioſi, ſordidantur, ita tales falſi in iudicio forinſeco, uel detractores in quotidiana locutione, quorum quilibet bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis ſuis ponit maculam. Eccleſiaſtici. 11.

Exemplum.

¶ Cuius rei cauſa eſt, quia ipſi tales ſunt, ex quo accidit, ꝙ ſicut latro omnes uocat latrones, ita malus omnes ſuſpicatur, & iudicat malos. Vnde Chryſo. ſuper Matth. difficile ſuſpicatur aliquem malum, qui bonus eſt. Et econuerſo fornicatur neminem ſuſpicatur caſtum, nec ſuperbus quemquàm ſuſpicatur humilem. Si (inquit) qui nõ eſt ſacerdos Dei neminem ſuſpicatur ſacerdotem Dei. Immo (ſecundùm Bernard. in quodam ſermone) qui pauper es abiectum te reputas, ſi diues ambitioſum, & auarum, ſi affabilis diſſolutũ, ſi prædicator uel doctor, humani honoris, uel fauoris quæſitorem, ſi tacẽs inutilem hypocritam, ſi comedens voratorem, & cauſa eſt, quia ipſi mali ſunt: ſicut oſtenſum eſt. E. 7. arti. 6.

Exemplum.

¶ Non eſt ergo de eorum iudicijs multum curandum; quia ipſi mali ſũt, qui iudicant. Vnde Seneca de remedijs fortuitorum, Male de te opinantur homines: ſed mali, quibus, ſcilicet, diabolus ſuadet multos opinari malos, vt eorum exemplo audaciores fiant ad malum perpetrandum, ſequitur Seneca, Si ſcipio uel alter ſapiens hoc loqueretur moueret, ſi hoc iudicio faceret, nunc vero morbo faciunt, ex quo morbo peius eis accidit, quam ebrietatis laborantibus morbo: quia ipſi pro vno duos æſtimare dicuntur. Iſti uero ꝓ vno malo, totam vnam multitudinem, uel regionem malam eſſe iudicant, quia ipſe talis eſt, ſicut patet per Senecam. A. 27. 11. Omni ergo ſic iudicãti loqnit' apoſtolus. (Roma. 2.) dicens. In excuſabilis es o homo, omnis, q̃ iudicas, in quo modo alterum iudicas, teipſum cõdẽnas. Nam & loquela tua manifeſtum te facit. (Matth. 25.). Cui ab illo audiẽte dici poteſt de ore tuo te iudicio ſerue nequam. Lucæ 19.

¶Contra uero prædictorum iudicũ iudicia, & ſpecialiter contra illos, de q̃bus in ultima parte prædicti articuli dictum eſt, ꝙ uidelicet, ꝓ vno malo, omnes tales æſtimant, uel ſaltem eis conſentiẽtes, propter quos omnes abominantur. Artic. 3.

¶Sunt primo laudabilia facta, tam Iudæorum, quàm Saracenorum, Secũdo naturalis ratio, & exempla: Tertio doctrina ſanctorum & totius creaturę, & ſacræ ſcripturæ proceſſus, & leges ciuiles. Quarto actiones, & ſanctiones Dei, omnia iudicia illorum reprobant, & peruerſa eſſe oſtendunt. 11

¶Primum patet Iudi. 20. ubi illis de Gabaa peccantibus, filij Iſrael tantummodo malefactores ad puniendum petebant, dicentes, tradite nobis flagitioſos de Gabaa, ut moriãtur, nec alijs nocuiſſent, niſi illis auxilium præbuiſſent. Saraceni etiam. (Iudi. 15.) Solum Sãſonem petebant ut de ipſo ſolo, & non de fratribus ſuis ſe uindicarent. Iſtis ergo peiores ſunt quidam Chriſtiani cõtra quos uiri Niniuitæ ſurgent in iudicio Lucæ 11. Exemplum.

¶Secundum etiam patet, quòd contra naturalem rationem & exemplum eſt, ꝙ totus cumulus palea æſtimetur, quia de illo palea uiſa eſt exire, uel ꝙ nihil in camino, uel coquina eſſe æſtimetur, niſi fumus, quia fumũ inde uident, exire, uel ꝙ totum granum lolliũ opinentur, quia granum lollij in eo inueniunt, uel zizaniæ, uel ꝙ omnes denarij in ciſta, uel burſa falſi dicãtur, qa vnus falſus inter eos inuenitur, uel ꝙ omnes

Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exẽplũ.

Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum.

omnes cantatores ſint mali, quia vnus talis inter eos diſcordat, vel ꝙ omnes apoſtoli ſunt Iudas: quia vnus talis inter eos inuentus fuit, uel ꝙ ipſi omnes conditiones habeant deffectiuas, & vicioſas, quia vnam talem habent conditionem; uel ꝙ in eis omnia mēbra ſint læſa & infirma, quia vnum eſt tale, uel ꝙ fons dicatur calidus, uel tepidus, ſeu inſipidus, uel turbulentus, quia riuulus de illo ueniens, & multum diſtans talis eſt conditionis, immo peius ecōuerſo dicitur, quia fons ille recens eſt, & clarus; & ꝙ inſipiditatem illam à terra traxit, per quam tranſiuit, uel ꝙ omnes oues morbidas iudicent, quia vnam talem inueniunt: Sed potius econuerſo paſtor bonus ouē infirmam à ſana diſcernit, eiq; & non ſane medicamenta imponit, dicens, iudico inter pecus, & pecus, Ezech. 34.

12 ¶Nec etiam ipſi, qui omnes de vna congregatione tales iudicant, quia vnū talem uident, cōcederent, ꝙ omnes de ſtatu ſuo, uel arte mali eſsēt, quia vnus inter eos talis inuenitur. Qui em̄ uxorati ſunt, uel uxoratæ nō iudicant, omnes adulteros, uel adulteras. quia vnum uel vnam talem audierunt, nec milites, omnes milites concedunt, uel iudicant eſſe proditores, quia aliquando vnus vel plures de ſtatu illo inuenti ſunt tales: Patet ergo, ꝙ congrue reſpōdit religioſus cuidam militi quærenti, an omnes eſſent tales, qualis ille, qui tarde tale nefas commiſit? cui ille, eſtis uos omnes proditores? quare (inquit) quæritis? quia inquit aliter, modo tarde in tali ciuitate pro ꝓditione fuit quidā miles tractûs de ordine militiæ, ueſtrę; ſi dixeritis ꝙ non, quare ergo aliter de alijs iudicatis, quàm de uobiſipſis? Omnia iſta exempla tam in factis & naturis extraneis, quàm etiam in dictis, & factis proprijs oſtendunt, ꝙ non recte iudicaſtis. Sapien. 6.

13 ¶Tertio etiam oſtenditur ex proceſſu Auguſt in quadam epiſtola, quā ſpecialiter contra tales edidit, qui omnes de monaſterio abominabantur propter vnum, qui turpe factum commiſit de domo ſua; ſcribit tamen illam epiſtolam ad Vincentium Donatiſtam (ſicut patet in Decreto. di. 47. quantumlibet.) Cuius tenor talis eſt, quantum licet uigilet diſciplina domus meæ homo ſū, & inter homines uiuo, nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior ſit, quàm archa Noe, ubi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus eſt, aut melior ſit, quàm domus Abrahæ, cui dictum eſt, eijce ancillam, & filium eius aut melior ſit, quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau odio habui, ſimpliciter autem fateor charitati neſtræ, corā domino Deo, qui teſtis eſt ſuper animam meam. Ex quo Deo ſeruire cepi, ſicut difficile expertus ſum meliores, quàm qui in monaſterijs profecerunt, ita non peiores expertus, quàm qui in monaſterio defecerunt, hæc ille.

¶Non ſolum ex prædictis Auguſtini uerbis, uerum etiam ex tota creatura & ſcripturarū origine, à principio mūdi omnis ſocietas, & domus, ſeu familia inuenitur mixta de bonis, & malis ſimul, & ꝙ nūquàm fuit iuſtum, ꝙ boni iudicarentur, uel uituperarentur, uel minus diligentur, propter malorum ſocietatem, immo plus potius ſunt diligendi, & honorandi (ſicut multis exemplis oſtenſum eſt. G. C. 13. 4) Adā duos filios habuit, quorum vnus Cain peſſimus, Abel fratrem ſuum occidit, quis non diceret inſanire, ſi odio haberet Abel bonum propter fratrem ſuū malum, uel quis poſſet eſſe potentior, uel uirtuoſior ad cuſtodiam ſuę religionis, uel domus, quàm Adam à Deo in Paradiſo formatus, nec tamen ipſe cuſtodire domū ſuam ſciuit, quin inter duos, vnus eſſet malus, hoc ergo factū in illo cogitantes, quam materiam habent uituperādi prelatum, qui nec eſt ita ſapiens, nec fortis, uel potens ſicut ipſe; qui etiā plurimos habet ſub ſe, ſi vnus de illis malus inueniatur, aut quā materiam habent loqui contra illos, qui de conditione ſunt Abel: quia fratrem Exemplum.

habent

habent Cayn: Idem dici poteſt de archa Noe, & de filijs eius, & de domo Abrahe, & filijs eius, quorũ vnus erat Iſaac bonus, alius Eſau malus, & de domo Iſaac, & filijs eius, quorum vnus Iacob electus, alter Eſau reprobus fuit: Et de domo Dauid & filijs eius, inter quos fuit Salomon ſapiens, & Abſolon maledictus, qui contra patrem, & fratres rebellauit: Et de cetu electorũ per ſanctos apoſtolos, ipſi namque orationibus præmiſſis, ſeptem elegerunt. (Actuum. 6.) de quibus tamen vnus poſtmodum, Nicolaus, uidelicet, aduena Anthiochenus peſſimus effectus eſt hæreticus.

14 Exemplum. ¶ Quibus uero cætera tam ueteris, quàm noui teſtamenti exempla nõ ſufficiunt ad talia dimittenda iudicia, exẽplum ipſius accipiant ſanctiſſimæ religionis Chriſti; Quis enim prælatus Chriſto, & quæ religio cetu, apoſtolorum ſanctior eſſe poſſet, & tamen ipſe illos paucos, quos ĩ clauſtro, & religione ſua, ab ipſoque electos habuit, non ita elegit, nec ita cuſtodiuit, quin illorũ Iudas, uidelicet, malus fuerit? Quis ergo ita decipitur, quòd illum prælatũ, uel illos apoſtolos, Petrum, uidelicet, & Paulum cum cæteris alijs uituperet, uel odio habeat, uel minus diligat, qa Iudam ſubditum habuit Chriſtus, & apoſtoli ſocium, & fratrem? Ergo nec à fortiori, illum qui in eligẽdo, & cuſtodiendo minus ſufficit, & plures cuſtodire habet, uel illos, qui plures habent ſocios, & fratres, de hoc, quòd vnus il-

15 lorum eſt Iudas; Iterum quos omnia prędicta non reuocant à talibus iudicijs exempla terrena, ſaltem illud, reuocet cęleſte exẽplum, uidelicet, clauſtri, & religionis ſanctiſſimæ trinitatis in cęlo empireo, in quo inuenti fuerũt angeli boni, & mali, nec tamen boni uituperandi ſunt propter malos, quia ſicut inter angelos boni ſunt optimi, & mali creaturarum peſſimi: Ita inter uiros religioſos, ſeu eccleſiaſticos, Sicut ergo de prædictis ſocietatibus, uel religionibus non uituperatis bonos propter malos, ſicut & non deſpicitis ĩ uobiſipſis ornamenta uel bona, uel carnẽ ipſam propter purgamenta, quæ emittur, nec uinum propter fœces, uel alia purgamenta, quæ ſuperius emittit, immo illud plus æſtimatur quia ſignum boni uini eſt, quando ſe bene purgat, & ſignum corrupti, quando ſe non bene purgat, ita nec ordinem, uel ſtatum ſeu religionem, quãcunque ſcientes, quòd illi, qui illam ſuſtinere non poſſunt, ſed ſua deſideria ſequentes exeunt, uel alia ſcandaloſa à præceptis religionis ſuæ recedentes committunt, purgamenta ſunt illius ſtatus, quibus emiſſis ſtatus in ſe mundior eſt, & clarior, & commẽdabilior, ſicut ordo, apoſtolorum, & angelorum, Iuda & Lucifero eiectis: Et ſicut granum palea eiecta, & ceruiſia, & vinum purgamẽtis eiectis, & melodia, corda, uel cantore malo amotis. Nota. R.N.5.34. cum ſequentibus.

Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum.

¶ Patet ergo ex prædictis, quòd melior modus arguendi, uel iudicandi eſſet econuerſo, & nõ ſic, ut uidelicet, ordinem illum potius meliorem, & ſanctiorem iudicarent, qui plures hẽt apoſtatas, quàm ego. Sic arguebat rex ille nobilis. (De quo habetur. D.6.34.) & rationabiliter quidem quia ſicut nõ eſt uerecundum, immo laudabile, in omni natura, in qua eſt corruptio, quòd ſe purget, ſic &c.

Exemplum. ¶ Sicut ergo illi gloriari poſſunt, de quibus mali diuiduntur, ita illi materia non habent gloriãdi, in quibus mali impune permittuntur, de quibus nõ oportet, quòd exeant ad malum perpetrandum, quia & inter illos hoc facere poſſunt: Et quare ab illis apoſtatarent, uel illorum dimitterent habitum, inter quos apoſtaſia ab obedientia, & continentia, & paupertate etiam ſub ipſo habitu diſſimulatur. In illis ergo ubi nullus exit, plures ſunt: Sed in illis, de quibus multi exeunt, meliores ſunt, ſicut ſi vnus filius alicuius patriſfamilias malus moriatur; pauciores quidem filios habet, ſed non peiores. Iuſtũ ergo iudicium iudicate, Io. 7. (Nota. P.3.19.

Exemplum.

(P.5.19.cum duobus ſequentibus.)

16 ¶Quartum inſuper patet, tam in factis Dei (quàm in factis, & dictis de Sodoma, ubi perdere noluit iuſtum cum impijs, immo iuſtum liberauit Loth (ſcilicet) antequàm alios iudicaret, immo & Segor cum ciuibus ſuis, propter eius mora cũ illis ſaluauit. (Gen 19.) In quo oſtendit, ꝙ mali propter bonos ſunt tolerandi, & nõ boni propter malos lapidandi: Hanc etiam ſententiam, & iudicium dedit in Ezechiele, dicẽs; Pater non portabit iniquitatẽ filij, nec econuerſo nec cõitas iniquitatem perſonæ, ſed vnuſquiſque in peccato ſuo ꝓprio morietur (ſicut patet Ezech.3.) Et vnuſquiſque onus ſuum portabit. (Ad Gal.6) Et ſecundùm regulã iuris li.6. Deli ctum perſonæ nõ debet in damnum eccleſiæ redundare: Et ſumitur hæc regula ex uerbis beati Grego. in Decreto.16.q 6. Si epiſcopum. Sed qui uos conturbat portabit iudicium ſuum, quicunque eſt ille. Gal.5.

17 ¶Qui omnibus prædictis à talibus non retrahuntur iudicijs, quare eadem promptitudine, & facilitate, non iudicant omnes bonos, & quia vnũ uidẽt, uel intelligũt bonum, ſicut faciũt ecõuerſo: eſtimo, ꝙ cauſa prætacta ſit, quia ipſi mali ſunt; Vel ſi omnino odio habere uoluit omnes propter vnum malum, quare non odio diabolum, & opera eius, & talia iudicia detractoria, & apertos diaboli ſeruos, in quibus omnia, uel ſaltẽ plura ſunt mala; uel quare odio non habent, ſeipſos, in quibus aliqua inueniũt mala? uel ſi plures pauperes de curijs ſuis, uel amicis ſuis excludunt, uel eijciunt propter factum vnius, uel duorum, quare non eijciunt totum granum de area ſua? quia vnum inueniunt putridum, uel totã pecuniã, de ciſta, quia vnum denarium inueniũt falſum; uel totum ſanguinem de corpore, quia aliqua portio eius eſt corrupta, quod tamen nõ faciunt, ſed ſolum corruptum pro poſſe eijciunt, uel quare omnes non excutiunt dentes propter vnum malum? uel quare omnes, nõ amputant digitos, quia vnus infirmatur? uel quare de lethania, & cordibus ſuis non delent Petrum, propter Iudam? Nota contra tales. R.N.5.18.

Exemplum. Exemplum. Exemplum.

¶Sed qui occaſiones quærunt faciles inueniunt, quibus conuenit ꝓuerbiũ: quo dicitur · qui vult cãnem ſuum occidere, furiam ei imponit: Timeant tamen omnes tales, quia in hoc ꝙ omnes propter vnum malos iudicant, Deum informant, quomodo pro vno malo facto, quod in eis inuenit, totum tale reputabit, & pro tali iudicabit, qa & hoc ipſe promittit, dicens, eodem iudicio, quo iudicatis iudicabimini. Matth.7. ſicut patet E.3.47.

¶Contra hunc ergo timorem neceſſe eſt remedium quærere, tam ex parte iudicantis, quàm ex parte iudicati. Artic. 4.

¶Ex parte iudicãtis, primo remediũ adhibere deberet, ipſumq́; a talibus retrahere iudicijs, quòd forte ille, quem iudicat apud Deum penituit, & ſe correxit, in quo caſu non eſt licitum eum: iudicare, ſicut nec Paulum, uel Magdalenam de iuuentutis delictis, &c. 18

¶Secundum remedium ad hoc non longe quærat, ſed in ſeipſo palpet, quã turpe ſit illi, qui mortuum habet optimum amicum ſuũ in domo ſua, ex cuius uita tota ſua pendebat promotio, & ex cuius morte ſua pendet perditio, & illum mortuum non plangit, ſed uadit extra, ut ſuper alterius mortem lamẽtationes faciat: Sic qui animã pluribus peccatis mortuam habet, & alienã vno uel pluribus peccatis mortuam, & non ſuam lamentatur iudicando, ſic facere noluit ille D.6.25. Exemplum.

¶Tertiũ remediũ exhibeat iudicãtis finis, ſeu finis cogitatio, dũ.n. qs ſub dia bolo militat, nõ eſt ei multũ credendũ in his, q̃ diabolus ſuadet, & Deus ꝓhibet, quia cõmune dictũ eſt, ꝙ quilibet dñi ſui opera commendat, cui ſeruit: Non ergo eſt mirabile, ſi ſerui diaboli peccata, & peccatores diaboli, cui ſeruiunt opera, & ſeruos commendent, nec eſt eis in hoc credendũ, quia amor inordinatus eos in iudicio illo excæ- 19 Exemplum.

catur, & facit quòd contra aſſerentem expugnant; Sicut latro dum in bonis eſt, omnem ei imponentem latrocinia, & mala facta, quæ diligit, expugnat ergo tunc ei credendum non eſt: Sed quã iudicatus ad patibulum ducitur, & defectus ſuos miſericordiam petẽdo clamat, tunc ei credendum eſt, quia frequenter accidit, quòd falſam appellationem prius factam tunc reuocat cõſcientia ductus, & ueritatem tam de ſe, quàm de alijs fatetur: Sic nonnulli diaboli ſerui, dum in bonis ſunt, ſeipſos extollunt, contra dicentem expugnãt, ſeruos diaboli tanquàm Dei ſui opera, & peccata commendant, & Dei ſeruos vituperant, ſed ad mortem appropinquantes omnia iudicia illa reuocant, aſſerentes ſe erraſſe, quando dixerunt, fornicationem non eſſe peccatum, uel quando dixerunt uel iudicauerunt malum bonum, & bonum malum. Iſa. 5. Illa ergo cogitatio nunc habita de cogitatione, quam tunc habebunt, eos à talibus reuocet iudicijs, quia ſi iudicia ſua uel cogitationes ſuas referant ad ſtatum, in quo ſunt, iudicia ſua incerta ſunt, ſicut latronis (ut prædictũ eſt) dũ in bonis ſunt: Sed ſi referant ad finem, certa ſunt: Beatus ergo, qui non iudicat ſemetipſum in eo, quod ꝓbat. (Ro. 4.) ſed in eo quod cogitat.

20 ¶Quartò eos à talibus retrahat iudicijs cogitatio uehemens, illius, qui iudicatur tentatio, & etiam præſumptio, quòd talia uel maiora frequenter agerẽt ſi illorum tenerent locum, uel gradum, quod in exemplo uidere & præſumere poſſunt diſcipuli cuiuſdã magiſtri Pariſieſis, de quo fertur, quòd dicere ſolebat magiſtro ſuo, quòd omnes epiſcopi Franciæ fuerunt cæci, quia nihil magiſtro ſuo dabant, nec ipſum promouebant, qui poſtmodum ad talẽ dignitatem promotus, magiſtrum ſuũ non promouebat.

Exemplum.

¶Cui magiſter poſtea cum luminaribus in manu ſua accenſis, obuiam ueniens ei eandem improperabat cæcitatem, quam alijs improperare ſolebat, aſſerens, quòd ideo ei luminaria, quæſi cæcutienti deportaſſet, cui etiam incutere potuit illud Roma. 2. Eadem enim agis, quæ iudicas.

¶Ad illud propoſitum loquitur Ber. (ſuper can. Homel. 40.) dicens. Noli iudicare proximum, ſed magis excuſa, quod omnino diſſimulationẽ rei certitudo recuſat ſuade: Nihilominus tibijpſi, & dicit, uehemens fuit tentatio, quid de me illa feciſſet, ſi ſimilẽ in me accepiſſet poteſtatem, innuit Ber. (qđ & rei frequenter probat euẽtus) quòd illi, qui alios iudicant, eadem poſtmodum agunt, quæ prius iudicauerũt, uel conſilia ſeu peiora, ſicut patet. 4. Reg. 10. de Iehu rege Iſrael, qui Baal, & ſacerdotes eius deſtruxit, iudicando, ſed tamen ipſemet à uijs Ieroboam non receſſit, uitulos ſuos aureos adorando: ita illi eadem uel maiora facerent, ſi eandem haberent tentationẽ, uel occaſionem, uel opportunitatem, quam illi habuerunt, quos iudicant, Inexcuſabilis es ergo (o homo) qui iudicas. Roma. 2.

Exemplum.

21 ¶Ex parte uero iudicatorum remedium adhiberi debet, ut occaſiones & cauſas, quantum poſſibile eſt, retrahant eos iudicandi propter pericula & leges tactas F. 2. 7. Potius enim quilibet niti debet, ſe ſpeculum pulchrum oſtendere bene cõuerſando, in quo cæteri ſuas tergant maculas, quàm lignum fumigans, ad cuius aſpectum oculi lædantur intuentium. Sanius nanque eſt tam pro ſe, quàm pro alijs, quòd talis ſit, quòd merito de illo dicatur, utinã eſſem ita ſanctus, ſicut ille eſt, quàm quòd dicatur, quòd patria, uel uilla, ſeu ſocietas eſt peior, in qua habitat, iſtam namque temerarij iudicij fugam docere uidetur Chriſtus. (Matth. 5.) dicens. Quicunque vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere (id eſt) in factis tuis, quæ forte licita ſunt apud te, ſed non aperta (quo ad proximum, te iudicare uel damnificare, uel proſequi, dimitte ei, & pallium, palliũ enim habitus exterior eſt, interiora abſcondens, quod quidem dimittitur, quando

illi,

illi, qui cum iudicat, uel de factis ſuis ſcandalizatur, intentionem prius abſconditam manifeſtat, ut illum a talibus auertat iudicijs, vt declinaret iudicium uiri. Tren. 3.

Artic. 5. ¶Quod ſi illi iniquitatis iudices, in tantum malicia pleni ſint, quòd ſicut Phariſei, de optimis operibus ſcandalizari uelint, nec illorum aliqua poſſet ratione declinare iudicia illa paruipēdat, nec pro eis à bono deſiſtat, exemplo Chriſti, qui de talibus ad literā dixit, ſinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: Exemplo etiam hominis cuiuſdam, de quo in exemplis continetur, quòd ut hominum occurrentium, & eum iudicantium de hoc, quòd ipſe aſinauit, & filium tenerum eum ſequi permiſit, filium aſino impoſuit, de quo cum iudicaretur, quòd plus filium qui agilis erat, & bene currere poterat, quā ſeipſum antiquum, & debilem diligeret, ambo peditauerunt, de quo cum ab alijs iudicaretur occurrentibus, quòd plus aſinum ſuum, quàm ſe, uel filium ſuum diligeret, pluſquàm ei quietem affectaret, ambo aſinum aſcenderunt, de quo cum iudicarentur, quòd tam paruum animal modo occiderent onere, ligatis aſini pedibus, ipſum ſuper lignum inter ſe portauerunt, de quo cū inſani iudicarentur, ait, Primo pater filio, fili ex quo uides quòd quicquid feceris, iudicaberis, (ſicut ex auctoritate Ber. oſtenſum eſt ſupra eo c. 10.) Conſilium meum eſt, quòd talia paruipendas iudicia, & quod utilius eſſe proſpexeris, facias, nec propter talia iudicia à bono ceſſes, deinde dixit aſino, uate va baudet & uiens apertement, &c. Sic in propoſito Vnde Hiero. in epiſtola ad Pammachium, Prima uirtus monachi eſt hominum contemnere iudicia, & apoſtoli recordari dicentis, ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem: Et ſubdit rationē quare de illorum iudicijs non eſt curandum, in hoc quòd bona opera iudicando in malum peruertent, quia neſciūt artem bonorum operum, & de iudicijs

22 (margin)

Exemplum.

illorum, qui de arte neſciūnt non curamus, ſed potius eos deridemus, ſic in propoſito. Et hoc eſt, quòd ſequitur, Fabius inquid quod fœlices eſſent artes, ſi de eis ſoli artifices iudicarent: Qui ergo ſic iudicantur, bibant, & obliuiſcantur iudiciorum. Prouerb. 31.

¶Quia reuera ſi ſcirent, quòd per talia opera regnū acquirere poſſent terrenum, propter talia iudicia ab operibus non ceſſarent, qui enim eſt in firma ſpe, & propinqua diſpoſitione ad lucrandum ludum in ſcacho, nō multū curat de hoc, quod ſibi dicitur, hoc enim eum à ludo ceſſare non facit, licet fortè in alio diſpliceat, quòd tamen poſt ludi finem do orem, non incutit, ſed amplius gaudium, quòd non obſtāte, quòd cautum & infeſtum contra illum habuit luſorē, uicit, Sic, per decretum Cornelij Papæ. diſtin. 47. cap. quod ad nos, nos non debent mouere conuicia perditorum, quo citius à uia, recta, & à certa regula recedamus: Roſa enim propter ſpinarum, quibus circūda aculeos creſcere non ceſſat. In omnibus ergo talibus Pauli ſequatur exemplū, & teneat ſententiam, dicens, pro minimo mihi eſt ut à uobis iudicer, aut ab humano die; quia neque meipſum iudico, reprehenſibilem, ſupple, in hoc, in quo uos me iudicatis. (1. Corin. 4.) Quibus duriora parata ſunt iudicia, quia parata ſunt deriſoribus iudicia: Prouerb. 19. de quibus in capitulo patebit ſequenti.

23 (margin) Exemplum. Exemplum.

¶Iudicium diuinum. Cap. XI.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium diuinū duplex eſſe, nemo ambigit; alterum particulare; alterum vero generale.*

Diuini Iudicij generalis diem ex D Hieronymi ſententia quindecim ſigna antecedere, commoſtratur.

2 *Adde, quod iſtud quoque vniuerſale Dei*

Iudicium ignis non immeritò præcedere debet; qui montes omnes? ceu olim eoſdẽ diluuij vniuerſalis diebus Aqua ꝑter fluxit; vt omnia quaſi diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum expurgare, & euertere poſſit, non abre præteruolabit.

3 *Signa deinde huiuſcemodi iudicium cõcomitantia tria eſſe, elucidatur; Primũ tempus eſt quo tale iudicium fiet.*

4 *Secundum ſignum concomitãs locus eſt, vbi hoc iudicium faciendum eſt; qui quidem Ioſaphat vallis eſſe ex Ioelis vaticinio clare conſtat.*

5 *Tertium cõcomitans ſignum Iudicis vox longè altiſſima fuerit: quam vocalẽ fore nõ inerudite, neq; temere aſſeritur.*

Tandem ſequentia ſigna duplicia erunt; quædam ad malos duntaxat ſpectabũt; tormenta ſcilicet, & mala æterna quædam autem ſolum ad bonos gaudia nempe æterna, pertinebunt.

Cœlũ, ſeu mundus etiam, Sole in oriente Lunaque in occidente commorantibus, pro eius decore & ornamento, impendio magis circum fulgebit.

Motus inſuper omnium corporum, tùm cæleſtium tùm inferiorum ſemper deſiderabitur.

6 *Huiuſcemodi vniuerſale Iudicium fieri neceſſe eſt, vt Deus cunctis iuſtitiam eius clariſſimè oſtendat.*

7 *Iudicium, quod tunc tẽporis Deus iudex iuſtus obibit, à iuſto hominum iudicio, ne tranſuerſum quidem (vt aiunt) vnguem diſtabit.*

8 *Sicut in foro temporali ad iudicium faciendum duæ partes adeſſe dicuntur; nempe pars rea, & pars agens, ſeu appellans: ſic etiam in foro animæ iſtæ binæ partes facillimè comperiuntur.*

Qui in proximum iniurioſus, & contumelioſus eſt: pars rea dicitur.

Qui vero iniuriam, contumeliaq; accipit, ac ſuſtinet in hac curia, vbi hãc iuſtitiã habere non valet Pars agens, & appellans ad Dei curiam ab iniurijs ac iniquis iudicijs ſibi latis corde, ſeu ore nuncupatur.

In foro animæ, & in hac Dei curia omnes pauperũ cogitationes, & loquutiones appellationes verè nuncupantur: quibus quamplures, tum veteris, tum noui teſtamenti patres, ſanctique non ab re vſi ſunt.

9 *Inopes, & egeni de iniurijs, & anguſtijs, ſibi à diuitibus allatis appellantes ad Dei forũ ſeu curiam in iudicio particulari, ſcilicet in hora mortis, Deum ſuum procuratorem haud inconſideratè conſtituunt.*

Quæ vero ſit tum apeellationis, tũ procurationis forma, clarè oſtenditur.

10 *Cum ad particulare Dei Iudicium, nempe in morte, ambas partes perſonaliter minimè aſtare cognoſcamus? Deus Iudex iuſtus, aſtantibus in medio generalis Iudicij ambabus partibus, iudiciũ in morte latum, atque datum clarè, & publice pronunciabit, & recitabit: vt eius iudicium, & iuſtitia omnibus impendio luculentius liqueat:*

11 *In iudicio generali Deo optimo maximo pro tribunali aſſidente; omnes, qui hac in vita in foro temporali, corã iudicibus os reſerare neutiquam audent, eorũ querimonias, & accuſationes intrepidè, & audacter deponere valebunt.*

12 *In iudicio illo vniuerſali tria potiſſimũ fieri videbimus.*

13 *Vniuerſale iudicium tunc bonis iucũdũ, ac delectabile fuerit: tametſi in preſentiarũ ipſimet boni illud formidare, & timere vehementer præ ſe ferunt.*

14 *Pluribus de cauſis nocentes, & improbos homines idem iudiciũ impendio magis timere deberent.*

15 *Iudicium vniuerſale ob quinque cãs flagitioſis hominibus formidoloſum, & horribile fuerit.*

Primo ob iudicij certitudinem.

16 *Tunc in vniuerſali iudicio omnes creaturæ, & ſpecialiter boni viri in flagitioſos homines iuſtitiã à Deo flagitabant, eosquè non iniquè inſimulabunt, atque accuſabunt.*

17 *Non ſolum ſancti, & angeli ſed etiam profani, atque dæmones, apud iuſtiſſimum iudicem Deum impiorum nomen deferre, & adducere non ceſſabunt.*

18 Secundo

18 *Secundo magna aduerſorum iudicum turba prauos, & peruerſos homines atroci horrore afficient.*

Primum nanque ſuperius Deus iudex iuſtus iratus erit, inferius Orbis patefactus, exterius Mundus ardens, interius Mentis conſcientia.

19 *Tertio propter iudicis, iudicantiumque, & aduerſantium æquitatem.*

20 *Præ confuſione, & rubore malis omnibus iudicium vniuerſale terribile erit; quæ quidem confuſio trifariam ipſis aueniet.*

Primo, quia viros illos, quos in hoc mundo, tanquam acerrimos hoſtes, odio nõnunquàm proſequuti ſunt, ſuper ſidera extolli non immerito intuentur: deinde, quia cum turpi, & fœdo corpore, & rerum omnium à ſe clam inuolatarum, ac ſublectarum faſcibus ad iudicium illud coram toto mundo pudenter comparebunt.

21 *Tertio, quia tũc hi mali qui varijs criminum generibus cũ leonem, & lupos, tùm vulpes, & ſues, eorum proprietates ſectandos complectebãtur, & ouium ſigna habere ſemper contempſerunt ab electorum ſocietate merito excludentur ſigna autem Dei ouium tum mandatorum diuinorum, tùm voti in baptiſmatis lauacro polliciti exequutiones, & obſeruationes exiſtunt.*

22 *Etſi tria hac in vita ſint, quibus nefarij homines, dum delictis incumbunt, incaſſum recreantur ac reficiuntur: illa tamen in vniuerſali iudicio ab eis, dolorem ac ſolicitudinem minime leuabunt.*

23 *Qui cunctis huius iudicij vniuerſalis terrificis, ac forum doloſis periculis optime conſulere expetunt, nũc ſibi confeſſarium eruditum, tanquam iudicem delegatum, omni cura ac diligentia petant, & rogent coram quo conſcientia ipſa mentis cogitationes, oris colloquia, & manus operationes, atque omiſſiones quadam ferè citatione adducat, & conuocat.*

24 *Exemplo quorumdam auſpicantium præ iudicij diuini timorem Cartuſienſem ordinem clariſſime oſtenditur, quòd lachrimarum pluuia quæ in pœnitentia horribilẽ irati iudicis vocem antecedit, eũ lenire, ac mulcere nullo labore põt.*

IVdicij diuini; Primo oſtẽdetur diſtinctio, ſeu diuiſio, Secũdo, generalis & ultimi iudicij ratio, Tertio, quòd illud erit bonis delectabile, Quarto, quòd erit malis terribile propter multa, Quinto, qualia adiutoria ſeu remedia ſunt ante illud iudicium prouidẽda, ut cum uenerit, non timeatur.

¶Quãtum ad primum diuinum iudicium eſt duplex, vnum particulare, quod ſingulariter de quocunque fit, quando moritur, de quo dicetur. cap. de mortuis, Aliud generale, quod in fine erit omnibus ſimul cõgregatis, de quo (1. Reg. 2.) Dominus iudicabit fines terræ; de quo tria ſunt oſtendenda, antecedentia, concomitantia, & ſequẽtia. Artic. 1. 1

¶ Quantum ad antecedentia dicit Hiero. ſe inueniſſe in animalibus Hebręorum quindecim ſigna, quindecim diebus præcedentibus oſtendenda.

¶Primo nanque die, ut ibi habetur, mare ſe eriget quadraginta cubitis ultra montium altitudines, in loco ſuo ſtans quaſi murus.

¶Secundo, tantum deſcendet, quòd uix uideri poterit.

¶ Tertio marinæ beluæ apparentes ſupra mare dabunt rugitus ſuos uſque ad cœlum.

¶Quarto ardebunt mare & aquæ.

¶Quinto herbę, & arbores rorẽ dabunt ſanguineum.

¶Sexto ruent ædificia.

¶Septimo petrę ad inuicẽ collidẽtur.

¶Octauo erit generalis terremotus.

¶Nono ęquabitur terra.

¶Decimo exibunt homines de cauernis ſuis, & ibunt, quaſi amentes, & non poterunt mutuo loqui.

¶Vndecimo ſurgent oſſa mortuorũ, & ſtabunt ſupra ſepulchra ſua.

¶Duodecimo ſtellę cadent, Decimotertio morientur homines, ut cũ mortuis reſurgant: Decimoquarto ardebũt cœlum,& terra, aeris ſuperficies.

¶Decimoquinto fiet cœlum nouũ, & omnia renouabuntur: licet ſcripturæ ſãctę de pdictis ſignis méntionẽ nõ faciant; dum tamen ſcripturæ contraria non ſint, rationabile uidetur, ꝙ talia præcedant ſigna terribilia ante iudicium terribile, ſicut præceſſerunt dulcia ante iudicium miſericordiæ (ſicut patet. A.13.5.) ut etiam ſecundùm beatum Gregorium, qui in cunctis delinquunt, uel cunctis prædictis abutunt, in cunctis terreantur & puniantur. Di-
2 cit etiam ſanctus Thomas ſuper 4. ſententiarum. diſt 47. Quod iſtud iudiciũ ignis pcedet, iuxta illud Pſal. 49. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, qui ſuper omnes montes aſcendet (ſicut aqua diluuij) ad purgandum,& deſtruendum omnia, inquantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ; ſicut aqua diluuij, quæ uindicta (ſicut tunc in aqua facta fuit ad purgationem fœditatis quæ ex calore fuit introducta carnalis concupiſcẽtiæ: ita iterum in igne fiet ad purgationẽ peccatorum, quæ ex frigiditate cõtingunt; quã defectus introducit miſericordię,& charitatis. In ſignũ cuius tota diſceptatio de operibus erit charitatis,& miſericordię. ut indignos illos miſericordia oſtendat, q opera nõ fecerũt miſericordiæ, de quibus uerificat illud Iac 2. Iudicium ſine miſericordia, &c.

3 ¶Concomitantia, ſeu ſimul concurrentia ſunt tempus,& locus, & uox iudicis: Tempus uero Chriſtus diſcipulis indicare noluit; ideo non eſt mirum, ſi alijs ignotum ſit: Aliqui tamen certum computant tempus vſque ad iudicium; allegantes prophetiam Dan. (12.) qui dicit Beatus qui expectat, & peruenit ad dies milletrecentos trigintaquinq;: Iudæorum magiſtri hanc literã exponunt de meſſia illorum, per hunc modum, inter uos Iudæos, qui in aduentu Chriſti deſolationem habere incepiſtis magnam, Beatus, qui expectat, & ſuſtinet patienter dies mille, &c. diem pro anno exponẽtes, iuxta illud Ezech. (4.) Diem ꝓ anno dedi tibi, poſt quos meſſias, qui eos conſolabitur, ueniet: Quod utrum uerum ſit,& tempus illud ab incarnatione Chriſti computetur, quinquennij temporis expectatio oſtendet, cum nunc annis currat milleſimus trecenteſimus triceſimus.

¶Chriſtiani uero ueritati innitentes, qui Meſſiam (id eſt) Chriſtum nõ expectant, quem iam receperunt, dicunt, ꝙ ſi quis tunc uenerit, non Chriſtus, ſed antichriſtus erit, de quo & prophetiam illam exponunt, pro tempore eius, in quo durabit grauis perſecutio, ſicut patet in hiſtoria ſcholaſtica ſuper Danielem. Daniel namque uir deſideriorum multum deſiderabat ſcire, quãtum temporis perſecutio antichriſti, duraret cui angelus manibus eleuatis iurauit, per uiuentem in ſecula ſeculorum, quòd per tempus, & tempora, & dimidium temporis; Et quòd tunc finis eſſet horum mirabilium, ita quòd quaſi iterum idem ad maiorem reciãdo certitudinem, adiecit, ꝙ poſtquàm ablatum fuerit iuge ſacrificium (hoc eſt) cum ablato cultu Dei & deſolato per antichriſtum, tunc erunt dies mille.200. nonaginta (id eſt) tres anni, & ſemis: Et cum Daniel ſcire uellet, quid eſſet futurum. poſt hæc, reſpondit, beatus qui expectat, &c. ut prius.

¶Ad cuius intellectum ſcire oportet, ꝙ ſecundùm magiſtrum in hiſtorijs ſcholaſticis, poſt mortẽ antichriſti dabuntur lapſis quadraginta dies ad penitentiam, qui ſi addantur pdictis diebus mille ducentis nonaginta, fiẽt dies mille.300. trigintaquinque, Et eſt ſenſus, ꝙ ille beatus erit, qui à tempore pſecutionis uſque in finem in bona vita expectat, uel qui tẽpore perſecutionis errat,& peruenit ad pœnitẽtię dies, in quibus emendare poterit errorem.

¶Locus uero, ſecũdùm prophetiam Ioelis, erit uallis Ioſaphat, hoc eſt pro-

mittit

4 mittit Deus dicens (Ioel. 3.) Congregabo omnes gentes,& deducam eas in valle Ioſaphat, & diſceptabo cũ eis ibi: Locus namque ille prope Hieruſalem eſt,& montem olieti,qui locus ꝓ tanto conuenientior uidetur pro iudicio illo,non ſolũ,quia eſt in medio,ſed qa ibi fuit natus paſſus tibiq; prædicauit, de loco etiam illo reſurrexit, & aſcendit:Congruum ergo uidetur, ꝙ ibi iudicet,ibiq; locus in præſentiarum oſtẽdi poterit, in quo tanta ꝓ reprobis fecit, contra quæ ingrati ei extiterunt: Congrue ergo ibi arguet mundum de peccato,quod fecerunt,de iuſtitia, quã non fecerunt,& de iudicio, quod nõ timuerunt. Io.16.

5 ¶Quantum uero ad uocem iudicis: Primo quæritur, utrum ad omnes loquetur? ad quos reſpondet beatus Grego. (26. mor. ſuper illud Iob 36. Iudicium pauperibus tribuit) ubi diſtinguit quatuor ordines hominum in iudicio,duos reproborum, & duos electorum:Nam inter reprobos,quidã iudicantur& pereunt,ſicut mali Chriſtiani:Quibus dicet, Eſuriui, &c. Non iudicantur,& pereunt infideles, de quorum quolibet dicitur,qui non credit iã iudicatus eſt,non enim tunc cauſa eorum diſcutitur, qui ad conſpectum diſtricti iudicis iam cum damnatione ſuę infidelitatis accedunt, Profeſſionẽ uero fidei retinẽtes, ſed profeſſionis opera non habentes,redarguũ tur, ut pẽãt.

¶In electorum uero parte alij iudicantur, & regnant; qui uitæ maculas lachrymis,& eleemoſynis tergũt, quibus dicet. Eſuriui,&c. Alij uero nõ,iudicant,& regnãt;qbus dicit,nos,q reliqſtis oĩa, & ſecuti eſtis me,ſedebitis,&c.

¶Secundo,utrũ uocalis erit, uel mẽtalis,opiniones ſunt. Petrus tamen ſup 4. ſententiarum diſtin. 47. Sentit, ꝙ erit uocalis,& ratio uidetur concordare, ꝙ illud iudicium illo proferatur modo, quo poteſt eſſe ad maius gaudium bonorum, & tormentum malorum, ſed magis torquebuntur mali & gaudebũt boni,ut uidetur, quando uocem ſenſibilem audiunt,ergo &c.quia tunc boni nõ ſolum gaudebunt gaudio ſpirituali interiori, ſed etiam de uoce gaudioſa, quam ſenſu percipiunt auditus, & ſic habebunt tam gaudium intellectuale, quàm etiam ſenſibile, quod plus eſt quam intellectuale ſolum.

¶Et ſic etiam à contrario ſenſu de malis. Sic ergo intelligi poteſt,quod dicitur Iere. 2. Iudicio cõtendam tecum, non prolixius diſputando, ſed finalem dando ſententiam, quia ſicut diffinitiua ſententia in eccleſia militante,in his uerbis conſiſtit. Statuo, præcipuo, condemno,abſoluo (ſicut patet lib.5. Decretalium. tit. 40. de uerborum ſignifi. in his) Ita Deus, qui hoc præcipit, & ſtatuit,ſtatuta,& pręcepta hic data non tenentes,non abſoluet, & ſic iudicium gentibus proferet Iſa.42.

¶De alijs uero ſignis,quæ tunc concurrent. Nota. A.13.4.

¶Sequentia uero, quantum ad malos,ſunt tormenta ęterna, quantum ad bonos uero gaudia æterna. Quantum uero ad cœlum,uel mundum, ſecundũ alios,Sole ſtante in oriente, & Luna in occidente,ſicut fit in plenilunio, maior erit lux,quàm nunc ſit,non ad neceſſitatem:ſed ad decorem,omniſq; motus ceſſabit,tam corporum cœleſtium, quã inferiorum,fluxuſq; & refluxus maris amplius non erit à die iræ,& reuelationis iuſti iudicij Dei. Rom. 2.

¶Iſtius autem iudicij ratio eſt iuſtitiæ Dei oſtenſio,ut uidelicet, illud partibus ſimul comparentibus, quàm iuſte in utriuſque remuneratione,uel puniti one proceſſerit,uel tunc procedat, 6 oſtendat. Pro quo eſt aduertendum, ꝙ nõnulli hic ſunt mali, & in futuro dãnati;qui tamen boni reputantur,& ecõ uerſo aliqui ſunt boni,& in futuro ſaluati;qui a multis reputãtur mali:Congruũ ergo uidetur, ꝙ omnes ſimul cõgregentur, ut illi, qui mirari poſſent, quare illi ſaluati eſſent, quos malos reputabant, cauſam aperte uideant ſuæ ſalutis,quando dicit. Eſuriui, &c. Licet enim illi in cœlo clare huiuſmodi ui-

Artic. 2.

deant cãs, tamen damnati hoc uidere nunc non poſſunt, quia ipſum, in quo relucent cauſæ, nõ uident: Cõgruũ ergo, eſt ut ipſi ad locũ cõueniant cõem. & Dei uideant iuſtitiam, qua uiſa plus dolebunt, uidentes, ꝙ quicquid eſt iuſtitiæ in Deo eſt, & quicquid iniuſtitiæ in eis eſt. Sic uidebit (inquit) peccator, & iraſcetur (in Pſal. 111.) qm̃ peruenit uſq; ad cœlum iudiciũ eius. Ier. 51.

¶In quo (ſecundùm Chryſo. ſuper Math. 24) & plangent ſe oẽs tribus terræ (Hom. 56.) Plãgẽt (inquit) ſe Iudæi, videntes Deum uenientẽ quẽ hominem mortuum putabant, Plangent ſe gentiles, quia uanis diſputationibus philoſophorum irrationabilem putabant eſſe Deum colore crucifixum, & dederunt creaturæ gloriam creatoris, Lugent & Chriſtiani peccatores, q magis dilexerunt mũdum, quam Chriſtũ crucifixum; cum audierint eũ hæc uerba ad eos dicentem, Propter uos factus ſum homo, propter uos alligatus, illuſus, cæſus, crucifixus fuit, ubi eſt tantarum mearum fructus? Ecce preciũ ſanguinis pro uobis datũ, ubi eſt ſeruitus ueſtra, quam mihi debetis pro precio ſanguinis dato? Ego ſuper gloriã meã uos habui cum eſſent Deus factus homo, & uiliorem omnibus rebus me feciſtis. (Ecce quomodo uidẽtes Dei bonitatẽ, & ſuam iniquitatem,) Plãgẽt ibi omnes peccatores, cœleſti iudicio perurgente. 2. Mach. 9.

7 ¶Quod quidem à iuſto iudicio non diſcordat humano, quia licet, ſecundũ leges humanas, iudex quãdoque ad iudicium procedat, vna parte contumaciter abſente, & alia præſente, quia dicit lex ꝙ ſi appellatus die fatali, ad quem ſcilicet citatus eſt, nõ compareat ſuam defenſionem oſtenſurus; Iudex de appellationis negocio altera parte abſente cognoſcere poteſt (ut C. li. 7. titu. de tẽporibus & reparationibꝰ appellationũ. l ultima.) Tñ clarior modus eſt, qđ ad minus quodcunq; fiat prius, ut finaliter & ultima ſñia proferatur partibus pſentibus, qñ partes ſimul haberi poſſunt, qa hoc dicit lex in digeſto nouo. li. 4. ti. 1. de re iudicata. le. de vnoquoq; ſub his uerbis, de vno quoque negocio ſñiam præſentibus oĩbus, quos cã contingit, iudicare oportet, & hoc iuſtũ eſt, & ſatis cõgruũ, qa ad hoc pars rea ad certũ diẽ citatur, & pars agens ad eundẽ cõparet diem, ut ambo ſimul ſñiam audiãt. Sed pars rea inuitè, & quaſi citatione coacta cõparet, timẽs, ne cõtra eũ iudicet, pars uero agens gratis uenit, qa ad hoc in curia inferiori litẽ mouit, uel à curia inferiori, in qua cõtra eũ iudicium pro illo daret, & ꝙ iudicia mala inferioris curię in illa corrigerẽtur, ſperau it. Iſta uero pars agẽs, & ſi ſemp in iudicio in ꝓpria perſona præſens non fuerit, nihilominus tñ cõtra partẽ reã procedere põt p ſufficientẽ ꝓcuratorẽ, per quem ſententia contra reum æqualiter dari poteſt, ac ſi præſens eſſet.

Exemplum.

¶Quãtũ ad propoſitũ noſtrũ, in foro aĩæ pars rea eſt, quæ iniuriã facit ꝓximo ſuo, in quacunq; cã, negocio, uel iudicio; pars agens, & appellãs, ad curiã Dei ab iniurijs, uel iudicijs iniuſtis ſibi illatis, eſt pars, quæ iniuriã ſuſtinet in quacunque cauſa, uel curia, in qua quia hanc iuſtitiam habere non poteſt, ad iudicium ad minus corde uel ore appellant Dei, dicentes. Deus omnipotens nos uindicet, Deus oſtendat ueritatem, quia ipſe ſcit, dominus iudicet ueritatem. 8

¶Et huiuſmodi plures habent appellandi modos. In foro namque animæ, & in curia Dei omnes huiuſmodi cogitationes & locutiones, appellationes ſunt pauperum; quæ ita bene allocabuntur ibi ſub tali tenore verborũ, ſicut in exteriori curia allocantur uerba ad formam appellationis exquiſita, ſine quibus nõ allocabitur Talis nãq; appellãdi modus in ſacra ſcriptura frequenter legitur acceptus.

Exemplum.

¶Sic nãque appellaſſe legitur Dauid contra Saul à perſecutione iniuſte ei illatæ dicens Iudicet dominus inter me & te (1. Reg. 24.) de quo poſtea dicitur, iudicabit ꝓ te hodie dñs. (2. Re. 18.)

¶Talibus

¶Talibus etiam appellationibus ſe interim cõfirmauit in anguſtijs iniuſtè ei illatis Paulus, nõ ſolum ad tribunal hominum appellãdo, dicẽs, ad tribunal Cęſaris ſto, ibique me iudicari oportet. (Actuum 25.) uerum etiam ad tribunal Dei, dicens, omnes ſtabimus ante tribunal iudicis. (Ro. 14.) Et iterum dicit, omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti. (2. Cor. 5.)

¶Talibus etiam appellationibus, & cogitationibus quidam uſque in diem hunc, ſe cõfortaſſe audiri ſunt, qui quãdo eſt cauſa, uel quicunque iurati in aliqua curia, prece, uel precio, timore, uel amore contra fidelem, & ueritatem, vadunt, dicunt ex parte Dei, magna eſt cauſa. In tali ſpe & conſolatione ponit eos Scriptura dicẽs, dominus iudicabit cauſam eius. (Prouer. 22.) ſcilicet iniuriam patientis, quia (teſte Pſal. 45.) Iudicium iniuriam patientibus (ſicut patet.
9 D. 12. 37.) Iſtis uero partibus cum appellationibus ſuis ſic ordinatis, quia illi, qui iniuriam ſuſtinent, non poſſunt in iudicio mortis cum iniuriantibus ſemper concurrere, quia ſæpe contingit, ꝙ viri ſanguinum, qui nõ dimidiat dies ſuos, citius moriuntur, pauperes & iniuriã patiẽtes, procuratorem ſuum ſufficienter inſtructum ipſum cõſtituunt Deum, dicentes illud (Pſal. 34.) Iudicio meo Deus meus, & dñs meus, & iterum. (Pſal. 9.) Eſto refugiũ pauperẽ, ſicut prædictũ eſt de forma appellationis, ita, & de forma ꝓcurationis inſtituendi dicere oportet, ꝙ in curia Dei talis ſufficit forma, nec mittitur, ꝙ idẽ ſit iudex partiũ, & ꝓcurator unius partis, quia ipſe dicit. (Iere. 29.) Ego ſum iudex, & teſtis, in eo vero nõ eſt mirabilius, ꝙ ſi iudex & procurator, quã ꝙ ſit iudex & teſtis, quia ꝓ utroque ſufficit.

¶Iſto uero procuratore ſic cõſtituto moritur, quis, qui iniuriã fecit falsè iudicãdo, uel quãcunque iniuſtitiã exercẽdo, ꝓ quo ad Deũ in forma præmiſſa appellatum fuerit, procuratore pauperis cauſam ipſius agente ſtatim iudiciũ mortis eſt uiro huic, (Ierem. 36.) quia Deus iudex iuſtus iudicabit contra te cauſam illius, &c. (Prouerb. 23.)

¶Sed quia in iſto particulari iudicio 10
ambę partes nõ ſunt pſonaliter pręſentes, ad iuſtitię ſuæ quodãmodo ampliorẽ declarationẽ, & ad electorũ ſuorum, qui cõtra malos appellauerũt, nõ ſolũ ut iudicium fieret, quod in morte factũ eſt, ſed ut ueritas inter illos oſtẽderet, quod in iudicio fit generali, veritatis & iocunditatis maius augmentum (quia teſte Pſal. 58. Lætabitur iuſtus, cũ uiderit uindictã) in medio generali partibꝰ præſentibus, nõ ſolũ malos iudicabit, ſed etiã quodãmodo iudiciũ in morte datũ recitabit, & clarificabit, ſicut dicit. Soph. 3. Iudiciũ ſuũ dabit in luce & nõ abſcõdet. Iudicium eñ, quod in morte dat, quo ad multos abſcõditũ eſt, ſeu illud iudiciũ generale ꝓpter eius claritatẽ, & manifeſtationẽ uocat ꝓpheta meridie, dicens. Et educet quaſi lumẽ iuſtitiã tuã (qui hic iniuſtitiã ſuſtinent,) & iudiciũ tuũ tanquã meridiẽ, qui hic male iudicaſti, qui ſediſti cũ potẽtibus in occultis, ut interficeres pauperem.

¶Cõtra quos occulte agẽtes ꝓmittit, dicens, Iudicia mea quaſi lux egredientur. (Oſeæ 6.) ſicut contra latrones qui occulte furabãtur, & publice iudicãtur.

¶Ex oĩbus iſtis patet, qđ eſt de oĩbus 11
iniuriã ferẽtibus, uel male in hoc ſęculo iudicãtibus, & ſuſtinẽtibus, & de iudicio Dei, ſicut de iudice inferiori malo, & iudicatis ab eo, & iudice ſuperiori iuſto. Et ſicut de malo pręlato, & ſubditis ſuis, & uiſitatore ſuper eũ miſſo. Et ſicut de Ægyptijs, & filijs Iſrael, & Deo. Quia ſicut ꝓpter defectũ iudicis inferioris malè iudicãtis, uel nõ iudicantis, cã ad ſuperiorẽ deuoluit, & nõ aliter. Ita in ꝓpoſito, ſi noſipſos, & ẽt alios iuſte iudicaremꝰ, nõ iudicaremur. 1. Co. 11.

Exemplum. Exemplum.

¶Sicut inſuper malus prælatus, toto anno ſubditos ſuos male tractare poteſt, ſuperiore prælato, uel uiſitatore ſi ſtei ſuperueniente, totum pondus belli contra prælatum illum utitur, omnesque, qui illũ accuſare uolunt, libere audiuntur. Sic in propoſito, cõtra iſtos

Exemplum.

iſtos, & iniuriam facientes, Deo pro tribunali ſedente omnes, qui hic præ timore os ad conquerendum aperire nō audent, quia ſi facerent tam in bonis quàm in corporibus male timerēt tractari, ſed ibi abſque timore quærimonias, & accuſationes ſuas deponent, ſicut oſtenſum eſt. F.8.10.

12 ¶In hoc ergo iudicio Deus facit electis ſuis iniuriam prius patientibus, quod facere conſueuit quidam Rex ſubditis ſuis, quando ei proceres, & homines magni officij de officijs ſuis amouere uoluit, illos in cuſtodia detinere ſolebat, præcone clamante ad illos, quibus præfuerunt, ut ſi quem læſerint, uel ſi cui iniuriam in officio ſuo fecerant, ueniat, qui læſum ſe ſentit, & quærimoniam ſuam libere deponat. Hanc benedictam conſuetudinem ſolebant obſeruare Reges Franciæ, quo ad propoſitos Pariſien. per quā quidā dictorum præpoſitorum nuper ſuſpenſus fuit. Hanc etiam obſeruabit Chriſtus iuſtitiam erga omnes in die iudicij, in quo verificatur iſtud de malis. (Sapiē.1.) Non præteriet eos corripiens iudicium, in quo malos primo iudicabit dominus. (Gen.15.) Gentem cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo more Ægyptiorum, quibus ſeruierunt ſub tyrannico dominio filij Iſrael, quibus ſubmerſis filij Iſrael egreſſi ſunt. Sic iſtis in infernum ſubmerſis electi tertam ſanctam cum multa ingredientur ſubſtātia, hoc enim utriſque promittit Deus. (Iſa.49.) dicens; Eos, qui te iudicauerunt, ego iudicabo, & filios tuos ego ſaluabo.

Exemplum.

¶Secundo in hoc non euadent iniuſti iudices, quia qui non fecerunt iuſtitiam, iuſte iudicabuntur. Sapien.6.

¶Tertio non euadēt illi, qui hic nec à ſeipſis, nec ab alijs iudicati fuerunt, quia quod hic non corrigitur, alibi à Deo ſupplebitur, quod ſignificatum eſt. Iudi.8. vbi Gedeon præcepit filio ſuo, quoſdam malos occidere, & ſanguinis iudicium de eis facere, qui hoc facere noluit ſanguinis enim iudicium facere metuebat. (2.Machab.14) Nec tamē mali illi iudicium hoc euaſerunt, quia pater in eis ſuppleuit, quod filius facere recuſauit, ita in propoſito. Quid ergo ualet poteſtate, nobilitate, uel muneribus, uel quibuſuis alijs uijs, & modis iudicium euadere hominum, & in Dei incidere manus? qui in iudicio non errabit. Prouer.16.

Art. 3.

¶Iſtud uero iudicium, licet nunc à bonis etiam timeatur, ſicut patet per hoc, quod legitur de beato Iero. quòd ſiue comederet, ſiue biberet ſemper ei uidebatur, quòd tuba illa auribus eius 13
inſonaret, dicens, ſurgite mortui, uenite ad iudicium, tamen tunc erit delectabile, quando (ſcilicet) omnia corpori iterum copulabuntur glorioſo, ut in utroque premia recipiat, qui in utroque opera meritoria exercuit. Illud nanque corpus quod nunc pœnitentia, & laboribus conculcatur, maceratur, & decoloratur, tunc colorabitur, & glorificabitur, quia ſicut faciens, quæ nunc in laboribus, & ſolis obfuſcatur caloribus, & denigratur, cum uenerit ad requiem, & ad hoſpitium optatum, reformabitur ab illo, qui Malachiæ 3. uocatur, quaſi herba fullonis, quia ſicut fullo permittit, ꝙ pannus conculcetur, & conteritur ſub pedibus, ut pulchrior, & melior fiat. Ita Deus hic tuos conculcari ſinit, ut reformentur, & talis ſolummodo reformabit corpus humilitatis noſtræ. (Philip.3.) & non aliud. Vnde Bernard. qui in pellibus murium, & ſtercoribus uermium ſe reformant, Deus cum ad iudicandum uenerit, non reformabit, tantum ergo humilibus, & bonis tunc iudicia tua iocunda, in Pſal.118.

Exemplum. Exemplum.

Art. 4.

¶Et ſi illud iudicium nunc à bonis intantum timetur, quòd nonnulli electorum mallent habere certitudinem, ꝙ in illo iudicio eſſent à dextris iudicis collocandi cum tota miſeria, quam in iſta uita ſuſtinere poſſent, quàm cū incertitudine habere totum dominiū mundi ad libitum, à mundi principio 14
vſque ad finem, quantum iſtud timere

deberent

deberent mali, qui crudelitatibus furtis, uſuris, rapinis, & alijs peccatis (ſcilicet) luxurijs, &c. Potius ſe diſponunt, ut cum lupis, & animalibus immundis illo die à ſiniſtris ponantur, quibus etiã ampliorem incutere deberent timorem illius iudicij propinquitas, malũ enim quod prope eſt, plus timeri ſolet, ſed illud prope eſt, igitur, &c. Quod autem illud prope ſit, oſtendit Chryſo. ſuper Io. Home. 32. per ſigna refrigerationis ſpiritualis caloris, & per mundi miſerias, & tribulationes, uolens, ꝙ ſicut in corpore humano infirmato refrigeratio, quæ nihil caloris operatur in membris, mortis, iudiciũ appropinquare ſignat, & ſicut ruina domus, quæ fit in lapidum, & cooperimenti caſu, eius uicinum denunciant finem. Ita refrigeratio ſpiritualis caloris inter membra Chriſti, & eccleſiæ, & miſeriç, quæ in hoc mundo quotidie cadunt, eius finem appropinquare oſtendunt. Sunt autem uerba Chryſoſtomi, hæc ſicut corpus humanum laborans, & ꝓpe finem exiſtens, mille oſtendit malitias, & defectus, & de domo debente cadere, multa ante cadere conſueuerunt à tecto & parietibus, quæ ſignum ſunt, ꝙ eius finis appropinquat, ita &c. Nota. M. 13. 2. Per eadem ſigna, licet ſub alijs uerbis eius arguit propinquitatem beatus Grego. in Homel. ſuper euangelium, Lucæ 21. Erunt ſigna in Sole,

Exemplum.

15 &c. vlulate ergo, quia prope eſt dies domini. (Iſa. 13.) & prope facite iudicium. (Iſa. 41.) Voſipſos hic iudicando, quod ſi non feceritis, ſicut iſtud iudiciũ erit bonis delectabile, ita à contrario ſenſu erit malis terribile quinque de cauſis.

¶Primo uidelicet, propter iudicij certitudinem. Secundo propter aduerſariorum multitudinem. Tertio propter iudicantium, & aduerſantium æquitatem. Quarto proter iudiciorum confuſionem. Quinto propter totius negocij euidentiam.

¶Quantum ad primum certiſſimi eſſe poterunt, ꝙ quando ſtabunt ante tribunal iuſtiſſimi iudicis, cum ſarcina peccatorum, qui etiam in morte uidebunt (ſicut patet per hiſtoriam. D. 2. 6.) Et cum furto malarum acquiſitionũ, ꝙ iudicabuntur, aliter de Deo cogitare, eſt ipſum omni barbarica gente, ipſiuſque leges omnium gentium legibus, iniuſtiores, falſioreſque eſſe, cum nunquam fuerat gens tam barbara, quæ nõ puniret malos, & premiaret bonos. Ad hoc enim ſunt leges Regum, & Principum, decreta Pontificum, canones patrum, ſtatuta ciuitatum, conſuetudines regionum. Si ergo hoc non facit iuſtus iudex Deus, qui iudicat omnem terrã, vbi eſt Deus iudicij? Malach. 2.

¶Aliter enim quodammodo iniuriã 16
parti. i. omni creaturæ, quæ quodammodo ſe contra peccatores tunc partẽ facient, iuſtitiamque petent (ſicut oſtenſum eſt. A. 10. 11.) Specialiter tamen boni iuſtas tunc allegationes, & accuſationes contra illos adducent (ſicut oſtẽſum eſt. F. 8. 10.) Et non ſolum contra illos, antequam iudicentur, allegabunt, ſed ſuper ipſos iudicatos improperando clamare ſecurè poterunt, ſicut quandoque accidit, ꝙ illi, qui pro malo, & tyrannico uicino caput leuare non audent, ipſo ad carcerem uel patibulum ducto, priora facta ſecure improperant, ſicut Dan. 13. dicens. Nunc uenerunt tibi peccata tua, quæ aliquando operabaris, iudicans iudicia iniuſta, ita in ꝓpoſito exultabunt Sancti in gloria, dicentes. (Iſa. 13.) quomodo ceſſauit exactor, quieuit tributum? quia teſte Pſ. 58.

Exemplum.

Lætabitur iuſtus cum uiderit uindictã 17
quando Deus reddet periuris, & adulteris, quod meruerunt, & non ſolum boni, & angeli eos accuſabunt, eiſque improperabunt, ſed etiam mali, & dæmones. De malis nanque, qui mutuis exemplis & exhortationibus, & inductionibus peccauerunt, & male acquiſitis mutuis perierunt. Quid aliud æſtimari poterit? quàm ꝙ mutuis maledictionibus, & accuſationibus, & improperijs, ſe mutuo lacerabunt, & uilipendent propter pœnam, quam ſuſtinent,

Exemplum. dicentes, & loquentes more latronum, qui certi de morte alios appellant, qui primum ſocij reputabantur, eiſque improperando dicunt, ibi feciſti me committere tale latrocinium, & ibi tale factum, & breuiter nunquam fuiſſem latro, niſi tu fuiſſes? &c. Ita etiam nunc quandoque peccatores, & alij alijs improperant, quando confuſionem incurrunt, dicentes, Nunquam fuiſſem mulier mala de corpore meo, niſi tu fuiſſes, maledicta hora, qua te uidi. Sic in illo iudicio quilibet ad alium ſe habebit, ſicut de aliquibus exemplificatum eſt. (A.12.54.& A.27.42.) Ergo tūc nullos habebunt amicos, niſi forte illos dæmones, quorum tantum dilexerunt opera, tanquam obedientes dum uixerunt, extiterunt, qui tunc cum ſalutationibus ſuis eis occurrent, deridendo, & cum fuſcinulis ad infernum trahendo, de quibus damnati tunc dicere poterunt illud. (Pſalm. 34.) Tentauerunt me (ſupple) uinum, ſubſannauerunt me ſubſannatione, frenduerunt ſuper me mortuum & damnatum dentibus ſuis.

18 ¶Niſi forte quis cogitare uelit, quod licet omnia tunc damnatis aduerſentur, tamen amicitia erit inter damnatorum ſpiritum, & carnem, ſed hęc cogitatio reprobata eſt. (C. E. 2.10. & G. S.5.23.

¶Ex dictis ergo patet, ꝙ magna erit aduerſantium malis in die iudicij multitudo. Quærat ergo peccatum nunc à corde ſuo de ſeipſo, ſicut de quocunque tali quærit Anſelmus, dicens. Quid faciet peccator in die iudicij deprehenſus, cum ſit ſuperius iudex iratus? cuius (ſcilicet) mandata trangreſſus eſt, & ipſum etiam interpretatiue negauit, uel non eſſe deſiderauit, quia cum male facit, nollet aliquem eſſe, qui de malo facto ſuo uindictam acciperet, nec Deū, nec alium quemcunque, ergo nollet Deum eſſe iuſtum. Cum ergo Deum non eſſe iuſtum, & Deum non eſſe, cōuertantur, uel idem ualeant, quia ſi ſit, oportet eum iuſtum eſſe, patet, quòd qui deſiderant eum iuſtum non eſſe, deſiderant eum non eſſe, ſequitur in auctoritate Anſelmi inferius paiēs infernus, exterius ardens mundus; quod intellige (ut dictum eſt ſupra E.2.) interius ueſtræ mentis conſcientia. Et ſi quæris, qui te accuſabit? dico ꝙ totius mundus, quia oſtenſo creatore ſuo modo omnis offenditur creatura; quomodo ergo exiſtimas, quia tu, qui nunc malus inueneris, effugies iudicium Dei. Rom.2. (Nota M.9.29.) Satis dat intelligere Apoſtolus, ꝙ nullo modo effugiet, non ſolum propter iudicis & iudicātium, & aduerſantium multitudinē, 19
ſed etiam propter eorundem æquitatē, ibi nanque boni in accuſationibus, & allegationibus ſuis à uia æquitatis non errabunt, mali uero & ſi errare uoluerint, non audientur. Iudex etiam flecti non poterit prece, uel precio, uel cuiuſcunque timore, uel poteſtate, ſed ęqualiter ſicut ad pauperrimum malum, ita & ad potentiſſimos dicet, Domus regis auſcultate, quia uobis iudicium eſt. (Oſeæ 5.) Quia non ſecundùm uiſionē oculorum, neque ſecundùm auditum auriū, ſed in ueritate iudicabit. (Iſa.11.) ſecundùm quòd in libris conſcientiarum ſingulorum ſcriptum eſt, ibi nanque quilibet damnandus literas portabit Vriæ (id eſt) propriæ mortis, & damnationis, quia ſicut qui ad computum uenit cum rotulis, & tallijs inſufficientibus, literas portat amiſſionis, quia ꝓpter illarum inſufficientiam ſua amittet, ita in iudicio, in quo ſcientia Dei erit, ſicut liber domini, uel theſaurarij, qui præpoſito, prędij uel expendenti, & neceſſaria pro domo domini ementi pecuniam tradit. Numerum uero & quantitatem pecuniæ traditæ, in libro, uel tallia ſua ſcribit, recipiens etiam ex parte ſua talliam, uel librum facit tam de receptis, quàm de expenſis. Ille uero liber quantum ad recepta poteſt dici liber conſcriptus, cum libro ſcilicet tradentis, quia eſt cum eo ſimul ſcriptus, ſicut patet in factura talliarum, in quibus tantum continetur in una, ſicut in alia, Exemplum. Exemplum. Exemplum. Exemplum.

alia, ſic in libro Dei totum ſcribitur, quicquid pro nobis fecit, uel ſuſtinuit, ſeu quicquid nobis dedit, contra quem quaſi liber conſcriptus, uel tallia condiuiſa erit in die iudicij liber conſcientiarum, in quo aperte oſtendetur non ſolum quantum recepit, ſed etiam quãtum expendit, & quomodo. Sicut ergo ad hoc, ꝙ quis ſecure ad computum accedat pecuniarum, oportet ꝙ liber de receptis, & expenſis concordet cum libro liberatoris (id eſt) domini, uel theſaurarij, quia in concordia, uel diſcordia illius libri totum pendet iudicium, uel quantum ad liberationem, uel damnationem, quia ſi bona oſtẽditur, concordia liberatur, & diſcordia damnificatur. Ita omnino cogitare oportet de computo animarum in Dei in iudicio, quia totum illud iudicium nobis erit ad liberationem, uel damnationem ex oſtenſione librorum, & cõſcientiarum ſingulorum. Et hoc eſt, quod dicit Ioã. Apoſt. 20. Aperti ſunt libri, & iudicati ſunt mortui ex his, quæ in eis ſcripta ſunt ſecundùm opera ipſorum, ſiue ad liberationem, ſiue ad damnationem, quia ſi liber conſcriptus (id eſt) cõſcientia, quo ad recepta & expenſas concordet cum libro liberatoris, pro ſuoque perpetuo acquietationẽ accipit. Si uero liber ille cõſcriptus concordet in receptis & non concordet in expenſis, quia cõtra mãdata in illo libro mãdatorum Dei accepta, uel recepta expẽdidit dãnatur, & ꝓ ſuo perpetuo incarceratur, vſque dum ſoluat ultimum quadrantẽ. (Mat. 5. & Luc. 12.) quod nunquam fieri poteſt. Et propter hanc conditionẽ indicium illud uocari põt iudiciũ conſcriptum. i. iudicium cõſcriptorũ librorũ, Dei ſcilicet, & cõſcientiæ, vnde Pſ. 149. vt faciat Deus (ſcilicet) cum illis, qui ſecum iudicabunt in eis. i. in omnibus in die iudicij, iudicium conſcriptum, ut ſcilicet omnes iudicẽt ſecundùm libros illos conſcriptos, ſiue ad uiam, ſiue ad mortem omni appellatione, uel dilatione poſtpoſita.

Exemplum.

Exẽplũ. ¶Sicut ergo qui ſcit, quòd liber ſuus conſcriptus eſt defectiuus, quia male recepta expendidit, cum timore uadit ad computum. Ita ille, qui ſcit, quòd liber conſcientiæ non concordat cum libro legis Dei, cum timore uadit ad iudicium, ſciens qui in lege peccauerint, per legem iudicabuntur. (Rom. 2.) Qui uero ſcit, quòd liber ſuus concordat cum libro Dei, lætãter ad iudicium properat, dicẽs, memor fui iudiciorum tuorum, & conſolatus ſum (in Pſal. 118.) eo ꝙ cognoui domine, quia æquitas iudicia tua (in Pſal. 118.) de talibus, qui lætaliter, & hilariter uenerunt ad iudicium mortis, patebit c. de mortuis. Nota de iſto libro conſcientiæ. C. 7. 19. cum ſequentibus.

¶Confuſio vero illorum qui compu- 20
to illo deficiunt.

¶Primo ex aduerſariorum, quos inimicos hic reputauerunt, & quos odio habuerunt, exaltatione erit. Videbunt illos prius in cælum uocari, ſicut Matth. 25. vbi benedicti prius uocantur ad regnum, ut male uidentes quid amiſerunt, acrius dolebant, quando enim ſuperbus, qui diu ſuper alium dominabatur, uerecundè deijcitur, & alius, qui prius ei ſubiectus fuit, ſuper illum potẽter exaltatur, & ille turpiſſimè deijcitur, multum confunditur deiectus, ſic in propoſito. Exemplum.

¶Secundo ex modo, & forma apparitionis in iudicio, ꝙ quantum ad corpus turpe, in quo apparebunt (de quo M. 11. 85.) Et quantum ad illud quod portabunt, multum enim erubeſceret nobilis homo huius ſæculi apparere coram iudicibus cum fardello furti in collo. Exemplum. Multum ergo erubeſcent multi, qui nobiles hic uocantur, in illo iudicio, quando oues & boues uniuerſas inſuper & pecora campi, quæ rapuerũt, vel acceperunt, & nõ ſoluerunt, in collo ſuo portabunt coram toto mundo, Deo forſitan eis ſupponente, qui cuncta, quæ fiunt, adducet in iudicium. (Eccl. 12.) illis ſcilicet portantibus, qui illas ſarcinas fecerũt, quia vnuſquiſque onus ſuum portabit ad Gal. 6.

¶Tertio

21 ¶Tertio ex curię Dei, & feſti electione, ſicut enim paſtor non recipit ad ouile ſuum, niſi oues, quæ ſignum ſuum portāt, ſed excludit, & ſicut à numero pauperum, quos Papa paſcit, excluduntur, qui ſignum non portant: ita de ouili Dei excludentur, qui crudelitate leonis ſequebantur conditionem, qui etiā dente detractionis, more luporum carnes comedebāt, qui etiam falſitate vias ſequebantur vulpium, qui immunditia ſordes imitabantur porcorum. Et breuiter omnes, qui ſigna non portant ouium. Illa autem ſigna ſunt obſeruantiæ mandatorum Dei, & uoti, quod factum eſt in baptiſmo, (de quo ſigno nota. F. 4. 29.) Si ergo uis ad uitam ingredi, ſerua mandata (Matth. 19.) quia aliter excluſus eris à ianitoribus cęli, dicentibus, ſigna ueſtra non uidimus. (in Pſal. 73.) Quanta autem erit de illa expulſione omnibus, & ſpecialiter hominibus magni ſtatus, confuſio, ex minori euentu cogitare poterunt, quia ſi nunc erubeſcerent a conuiuio expelli hominum, alijs introductis, uel ſi de hoc grauantur, ꝙ in loco pro ſtatu illo, ut eis uidetur in menſa ponuntur, & ſpecialiter ſuperbi, qui primos in cęnis amant recubitus, quantum erubeſcent, qui de Dei, & Angelorum, & omnium electorum expellentur conuiuio; Et ſi tantum contra Architiclinum iraſcuntur, qui primum locum in menſa non obtinent, quantum dolebunt, qui non infra cęli portam ſtare, uel intrare permittentur. Tunc ergo licet omnes excluſi, confuſionem patiētur tamen ſpecialius, & uehemētius ſuperbi de quibus. Zacha. 10. Confundētur aſcenſores equorum Et Hiere. 20. Confundentur uehementer, quia non intellexerūt opprobrium ſempiternum, quia Tyro, & Sidoni remiſſius erit in iudicio. (Luc. 10.) quàm illis, quia illud erit iudicium duriſſimum his, qui pręſunt. (Sapien 6.) quia ipſi maiorem (ut dictū eſt) patientur confuſionem.

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

22 ¶Omnia uero prædictā malorum in iudicio infortunia id aggrauat, quòd omnium ibi oſtendentur, uel fient maniſeſtiſſima euidentia, & omnium generalis aſpectus. Nunc enim peccatores dum peccant, ex tribus inaniter ſe confortant.

¶Primo licet turpiſſima, & peſſima cogitent, non tamen erubeſcunt, quia æſtimant omnes illud latere.

¶Secundo licet turpia loquantur, quos forte amicos reputant, quorū nō timent delationem, unde & hoc quandoque dicunt, ſcio ꝙ me nō accuſabis, uel in camera, & ſecretius talia operantur, ubi à nullis, niſi ab illis, quibus inter eſt, ſe uideri credunt, & ideo non curant, quam ſpurciſſima, & quàm fœda committant.

¶Tertio ex hoc, ꝙ licet in peccato deprehendantur, uel tales eſſe percipiantur, tamen quandoque ſe confortant, ex hoc ꝙ in extranea patria, uel inter ignotos capiuntur, uel confunduntur, uel ꝙ non ſunt ipſi ſoli, qui laborant uitio illo, &c de quibus omnibus nihil in illo iudicio eis ualere poterit, quia ibi non ſolum oſtendentur uoces & opera, ſed & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium (1. Corin. 4.) Et non ſolo paucis in camera, ſed toti mundo in ualle Ioſaphat Nec amicis, ſed gentibus & regnis oſtendam nuditaté tuā, dicit dominus. (Naum. 3.) quia in fine hominis denudatio operum illius (Eccleſiaſt. 11.) hoc eis ꝓmittit ille, cui omne iudicium datum eſt. (Ioan. 5.) dicēs, ꝙ inquit occulte locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis. (Lucæ 12.) Et ſic iudicium dabit in luce, & non abſconditur. (Sopho. 3.) Et qui non fecerit legem Dei tale iudicium erit de eo. (1. Eſdræ 7.) Nota. M. 11. 13. Et V. 8. 17.

¶Contra omnes prędictos in Dei iudicio terrores, uel pericula melius non uidetur eſſe remedium. quàm ꝙ iudex petatur delegatus, partes nanque vel Ar. 5. Exẽplũ. 23
una partium quandoque longam timēs uexationem in curia ſuperiori, Papæ (uidelicet) uel alterius iudicis, ad loca

remota

remota diſtantis, iudicem petunt delegatum, coram quo in patria ſua iudicentur. Sic ſpiritualiter timentes iudicia Dei, iudicem petant delegatum, confeſſorem, uidelicet, coram quo ratio mentis cogitationes,& locutiones, & operationes,atque omiſſiones diſperſas, quaſi quadam citatione conſcientia conuocet; Morem in hoc ſequendo

Exemplum. Sixti cuiuſdam(de quo ſcribit Sene. li.3.de ira) ꝙ conſummato die cum ſe ad nocturnam quietem receepiſſet, interrogare ſolebat animum ſuum,dicẽs, quod hodie malum tuum ſanaſti? cui uitio obſtitiſti? qua parte melior es?deſinet ira, & moderatio. Sic qui ſcit ſe quotidie ad iudicem ueniendum eſſe, deſinet(inquit) ira,& omnis occupationis motus, qui animam in iſto iudicio impedit, quia ſecundum beatum

Exemplum. Grego. ſuper Ezech.lib.1. Homel.11. Sicut aqua concuſſa imaginem proſpicientis non reddet, ſed ſolum quando eſt quieta,ſic eſt de anima, ꝙ non deprehendit ſe, cum eſt inquieta Conuocat ergo cogitationibus, & omnibus peccatis, ſiue operationis, ſiue cuiuſcunque ſint modi. & amoris omnibus impedimentis, ſicut prædictus in ſero excogitauit diei. Ita in quadrageſima vel alio quouis tempore confitendi, uita præterita ob memoriam reuocetur à ratione dicente ad conſcientiam illud. (Iſa.43.) Reduc me ad memoriam, ut iudicemur ſimul.

Exemplum; Exemplum. ¶Quia ſicut citator,uel apparitor coram iudice partes conuocando congregat,ut iudicentur. Sicut etiam campanella ad capitulum ſubditos uocat coram prælato, ut errata corrigantur,incorrigibiles, eijciatur, inquieti, & negligentes emendentur). Ita officium cõſcientiæ eſt cogitationes,locutiones, atque operationes malas ſimul cum omiſſionibus,commemorando, & cõuocando coram ratione, & coram cõfeſſore,qui locum in hoc tenet iudicis, & p̄lati congregare (ſicut patet. C.7 2.) Dicendo iſtud Iſa. 46. Præuaricatores redite ad cor, quilibet ſic coram ſacerdote congratis cum lachrymis contritionis,teipſum accuſa,& ut iudiceris,& ſanctificeris, & iuſtificeris, & timorem ultimi iudicij Dei euadas. Ante iudicium (ſupple) illud præpara iuſtitiam coram iudice ſuo delegato. (Eccleſiaſtes 18.) Sciens, quia ſi noſipſos iudicaremus, ſi coram iudice delegato, nequaquam iudicaremur in iudicio (ſcilicet) ordinario. 1.Cor.11.

¶Quia ſicut pluuia præcedens periculum corruſcationis, & fulguris,impe 24 Exéplū.
dit ſequentis. Ita pluuia lachrimarum in confeſſione, & pœnitentia coruſcationem(id eſt) uocem iudicis terribilẽ, qua dicet, Ite maledicti. (Matth.25.) ipſam præcedens mitigat. Sic enim vocem illam mitigare nitebantur illi, quibus ordo inceptus fuit Cartuſienſium, de quibus ſcribitur. Quod cum

Exéplū. eſſent diuites,& potentes,& in exequijs cuiuſdam magni cõgregati, qui in opinione ſæculi bonus habebatur,accidit, quod ipſis exequias cantantibus, mortuus in medio poſitus capite eleuato diceret,ad iudicium ſum uocatus,poſt paruam uero moram ipſis nimio timore,& admiratione percuſſis, iterum capite eleuato dixit, & in multis ſum accuſatus,tertio uero capite ſimiliter eleuato adiecit, & iuſto Dei iudicio ſum cõdemnatus,qui etiam ſecundùm aliquos addidit, & ſi non fuiſſem de numero prælatorum, non eſſem de numero damnatorum, ipſi uero uidentes ictum tonitrui, & coruſcationis tam prope hominem percutere, timentes, ne ſimilia paterẽtur,fugerunt ad quoddam nemus in Burgundia, in quo ſe incarcerarunt,malentes potius temporaliter, quàm æternaliter incarcerari, quorum quilibet dicere potuit illud. (Pſal.118.) A iudicijs enim tuis timui. Nec mirum, ſi iſti timuerunt, qui in multis ſe reos eſſe inuenerunt, cum illum condemnatum audirent, qui melior illis reputabatur. Horum ergo exemplo fugite à facie gladij, quoniam ultor iniquitatis gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium.Iob19.

¶Ad

¶Ad hoc enim omnes artare deberet cogitatio illius iudicij, quia (ſecundùm Chryſoſt. ſuper Ioan. Homel. 39.) Iudicij cogitatio eſt, ſicut frenũ equo, & (ſecundùm eundem ibidẽ Hom. 15.) Cogitatio iudicij, aut eſt frenum à malitia retrahens, aut eſt doctrina, ut patienter ſuſtineas. Beatus ergo qui dicere poteſt iſtud. (Pſal. 17.) Omnia iudicia eius in conſpectu meo, & beatus homo, qui ſemper eſt pauidus, & beati, qui hic iudicium eligunt iudicis delegati, dicentes iſtud, Iob 34. Iudicum eligamus nobis, & inter nos uideamus quid ſit melius.

¶Iuramentum. Cap. XII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum duplex eſſe enucleatur. Alterum aſſertorium, alterum autem promiſſorium appellatur.*

Verum iuramentum quodlibet triplas conditiones expoſcit.

Prima veritas contra falſitatem,

Secunda Iuſtitia contra iniquitatem,

Tertia verò & vltima iudicium contra leuitatem eſſe cenſetur.

Caſus autem, quibus aliquando licitè iurare, & obteſtari contingit, quinque ſunt; quos hoc Diſtichon auctores ſacri texere eleganter curarunt; Pax, Pana, Fides, Reuerentia, cautio damni, Defectus ueri ſibi dant iurare licenter.

2 *Caſus exinde, quibus homines illicite iurare ſolent, vndecim ſunt; qui quidem ſub literis duarum dictionum, (FATVM, & IDONEA) appoſitè includuntur, & exprimuntur: de quibus etiam illicitis iuramentis alterum Diſtichon canitur.*

Si male iurãdi ſpecies ſis cura noſcendi: Sit tibi per Fatum, per Idonea notificatum.

3 *Iuramentum promiſſorium cū prioribus conditionibus, & quoad Deum, & quoad homines, niſi in deſertis reddeas, ſemper nos obligare dicitur.*

4 *Pro leui, & friuola ac floccifacienda cauſa, niſi magna cura, & ſollicitudo adhibeatur, iurandum nequaquam eſt.*

5 *Item nullus certè pro eadem leui, ac nullius pretij cauſa adiuramentum à iudice, ſeu ab alio prouocandus, nec excitandus eſt.*

6 *A nemine dolo, ac fraude & æquiuocatione, ſeu uerborum ambagibus, & fictionibus ſophiſticisque impoſturis adiurandum eſſe, exemplis ſatis aperte exponitur.*

7 *Quando quis ad proximum fallendum, & irretiendum iureiurando affirmat, peierat, ac periuroſus iuſiurandum uiolat.*

8 *Flagitioſorum hominum qui quacunque nullius momenti re & occaſione eiurare, & euouere, atque peierare impudenter, & irreuerenter creberrimè non deſueſcũt, Ingratitudo, nefandumque ſcelus dupliciter patet.*

Primum, quia ore, ac lingua, qua Deus homines cæteris animantibus præſtare potiſſimũ uoluit, eum periurijs, iuramentis atque uotis temerarijs turpiter dehoneſtant.

9 *Dehinc, quia naturam humanam à Deo pro nobis aſſumptam, & eius necem, & crucem, ac effuſum ſanguinem, pœnasque omnes ſingulo quoque momento inaniter appellantes, Deum benedictũ temere deformans, & inhoneſtant.*

Hoc genus homines in iuſiuranda, in periuria, & in uota facillimè prouecti Corniculæ aſſimilantur.

10 *Iſti etiam locutulei, (ut ita dicam) & blaterones Chriſtiani Iudæis ſimiles immo deteriores ob perennia eorum iuramenta non abre eſſe uidentur.*

11 *Itidem ſceleſto Cham Noe filio patris pudenda impudenter deuelanti, & cuidam longè ingratiſſimæ vxori ſatis clarè comparari poſſunt.*

12 *Poſtea hi linguaces, & periurioſi furibus, & homicidis conferri aptiſſime queunt.*

13 *Ii præterea cùm Iuda peſſimo Chriſti mercatori, tùm Dæmonibus deteriores eſſe præ ſe ferunt.*

14 *Qui inutili, ac futili & pernicioſo iuſiurando, cum Dei, eiusvè ſanctorum iniuria ac dedecore cæteris colloquentes abutuntur, multipliciter periclitantur. Nam primum ſeſe mortali ſcelere obſtringunt.*

Exinde, quia ſtudioſa diligensque Ratio de eorum iuramentis inanibus reddi ſubtiliter debebit.

15 *Homines inſuper facinoroſi, qui ſuper ſacrum Codicem prauè peierare audent, grauius piaculum admittũt, grauioriq́; in diſcrimine uerſantur;*

Quia non ſolum cuncta bona, quorum ſacer ille Codex meminit, confeſtim amittunt, & mala omnia perpeti non immerito debent.

16 *Sed etiam cuncta, quæ impoſterum facient, ipſos tanquam membra Diaboli agere, & exequi dicitur.*

17 *Illis etiam, qui hominibus periurioſis arrident, & fauent, magna imminet calamitas.*

18 *Hi deinde, qui periuros cùm precibus, tùm pretijs ad peierandum flagitiosè, ac callidè illiciunt, graue piaculum admittunt, & homicidij ſcelere perinde ſe aſtringunt.*

19 *Qui precibus, literis, & muneribus, ſeu alijs quibuſcunque modis viros, ac mulieres ad votum, & fidem, atque iuramentum difringendum, & violandum irritant, & attrahunt, duas animas crudeliter perimunt, ſuam ſcilicet, & illius, quem periurare ſollicitè ſtuduerint.*

20 *Qui dominis in domo ſeruiunt, vel alicuius rei cuſtodiæ præſunt, ac præponuntur, fidem, ac iuramentum fideliter ſeruare tenentur.*

21 *Ille tùm coram Deo, tùm coram hominibus culpabilis exiſtit, qui ab aliquo petit ea, quæ ſine voti, vel fidei, vel iuramenti violatione fieri, obtinerique non poſſunt; & aliquid forte in eius manu, vel ore inijcit, vt facilius & libentius ad id faciendum alliciat; eum etiam erudit, & edocet, abſque criminis perpetratione ſe adiurare maxime poſſe.*

22 *Qui quotidiana iuramenta, vel periuria perfricata fronte, & audacter admittunt, multipliciter ſeipſos tueri ac defendere ſtudent; quorum inutiles voces, & leniores excuſationes facilè reprimuntur.*

23 *Qui in eorum iuramentis, ac periurijs paſſiones, tedia, & anguſtias cauſantur, leuiſſimè refutantur.*

24 *Nonnulli cauſantur, tum illos, qui ſibi ſtipendia, ac mercedem non ſoluunt, & amicos, ac munera; tum dominorum iram & indignationem, atque propinqui rerum diſſipationem; quibus ſedulo ſatisfit.*

25 *Leues eorum excuſationes, qui artem, & munus cauſantur, non arduè refelluntur. Quatuor deinde rationibus hi, qui pro hominis fama & uita tuenda abſque culpa peierare licere inconſideratè aſtruunt, non ineruditè proculcantur.*

26 *Qui inſcitiam, ſeu ignorantiã pro periurij tegumento in mediũ afferunt, ſeipſos non leuiter fallere ſatis apertè commoſtratur.*

27 *Illorũ ambages, qui tùm ſociũ pro periurijs pœnas ſoluturum ſpopondiſſe aſſerunt; tùm periurium non admiſiſſe, licet ſe iuramento accingerent, temerè blaterant, non ineptè profliguntur.*

28 *Pœna temporalis, qua aduerſus improbos peierantes hac inuita uti oportet, duplex eſt: altera corporalis eſt, qua à Deo in periurorum corpora, ac mẽbra ſæpenumero iuſtè animaduertitur.*

29 *Altera verò ſpiritualis; quæ adhuc gemina eſt, alterã ante necem et alteram ad necis horam periurioſi impij meritò luere debent.*

30 *Quòd debitam æternam pœnam nefarij hi peieratores perſoluant tùm præclaris exemplis, tùm ſacris ſententijs, ſeu auctoritatibus indicatur.*

31 *Execrabile periurationis facinus, ob plurimos defectus, qui à peierantibus dimanare, ac diffluere uidentur, diffi-cillimè improbi illi relinquent, & iuſtam pro eo animaduerſionem multo labore vix euitare poterunt.*

32 *Qui ore ſuo deteſtabili ac ſordido fidem, iureiurandum, & uota infringere uiolareque quotidiè aſſueſcunt, bipartitò ſibi conſulere debent.*

Primùm, proprium ſtatum, ac conditionem & ſtirpem perpendant.

33 *Exinde, quàm graui ſupplicio olim principes, & domini, & etiam ſerui periurioſi affecti ſint, mente animoque conſiderent.*

34 *Ciuitatum iudices dominosque, qui periuria periurosvè vindicare, & punire deſpiciunt prauè, & perperam agere, pluribus exemplis expromitur.*

35 *Memorabile Amphilochij Iconiæ præſulis exemplum affertur, qui Theodoſium Imperatorem Arrianos procaces hæreticos Deum turpiter peierantes, & dehoneſtantes haud obiurgantem, nec animaduertentem, coram inſimulauit.*

IVramenti.

Primo oſtendetur diſtinctio, & circũſtantiæ debitæ. Secundo obligatio. Tertio deliberatio. Quarto, ꝙ non eſt per fallaciam iurandũ. Quinto fallaciter, ſeu temerarie iurantium, uel etiam periurantium ingratitudo. Sexto periculum. Septimo periculum facientium periurare, uel talia periuria admittentium. Octauo excuſatio eorũdem cum reprobatione. Nono pęna. Decimo remedium. Vndecimo nolentium remedia adhibere peruerſitas.

Ar.1. ¶Quantum ad primum. Iuramentũ aliquod eſt aſſertorium, vt cum iurat de præſenti ſic eſſe, uel non eſſe, uel de præterito, ſic fuiſſe uel non fuiſſe.

1 Aliud eſt promiſſorium, ut cum iurat ſe aliquid impoſterum daturum, uel facturum.

¶Circunſtantiæ autem debitæ, ſeu conditiones ad hoc requiſitæ, ut iuramentum ſiue aſſertorium, ſiue ꝓmiſſorium licitum ſit, ſunt tres, determinatæ per Deum. (Hieremiæ 4.) Iurabunt (inquit) uiuit dominus in ueritate, & iuſtitia, & iudicio, ſuper quo dicit Hierony. ꝙ iuramentum tres prædictos habere debet comites. Sanctus vero Thomas ſecunda ſecundæ. q 99. articulo 3. prædictam exponens auctoritatem, dicit, ꝙ iuramentum debet habere ueritatẽ cõtra falſitatem, ita uidelicet, ꝙ uerum ſit, quod aſſerit, uel ꝙ uerum faciat, qđ promittit iuſtitiam, ita uidelicet, ꝙ iuſtum ſit quod ſe facturum eſſe promittit, contra iuramentum illicitum & iniquum, quo iurat ſe hominem contra iuſtitiam occidere, uel ſpoliare. Et iudicium diſcretionis, ita uidelicet ꝙ bene examinet illud, de quo iurat contra iuramentum ſurreptionis, & leuitatis. Neceſſitate uero urgente cum tribus prædictis conditionibus. per nomen illius iurabis. (Deutero. 6.) Neceſſitas vero, ſeu caſus, qui ad hoc requiruntur, ꝙ licite iuretur, in his notantur uerſibus, Pax, & fama, fides, reuerentia, cautio damni; defectus veri tibi dant iurare licenter. i. pro pace eccleſiæ, uel hominum ſeruanda, pro fama purganda, pro fide alteri facienda, quando eſt dubius, in hoc quod ſibi expediens, & utile ſuadetur, nec hoc ſine iuramento credere vult, iurare conceditur. (22. q 1. non eſt contra & cap. ita ergo.) Pro reuerentia (id eſt) obedientia faciẽda, ſicut faciunt vaſalli, & ſerui dominus, quando eis fidelitatem iurant.

¶Cautio damni (id eſt) vt res eccleſię, vel tua, uel proximi indemnis, ſeruetur, ut ab illo, cui debetur, non auferatur, uel ut ablatum recuperetur, in his caſibus licite iurabis in nomine illius. (Deutero. 10.) & non in alijs. Quia ſicut iſti caſus faciunt iuramentum licitum, 2
ita alij faciunt illicitum, qui quidã per primas literas duarum exprimuntur dictionum (fatum uidelicet, & idonea) Prima nãque litera de facto (ſcilicet F.) falſum ſignat iuramentum. Secunda appetitum iurandi ad uanam gloriam, ſicut faciunt iſti nouorum iuramentorum inuentores, qui in talibus inani-

ter gloriantur, & nobiliores ſe taliter iurantes reputant, per t, truſatorium, per u, uſitatum, per m, malitioſum, ſeu pernicioſum, per i, irreuerenter, per d, doloſe, per o, ocioſe, per n, negligenter, per a, alte & clamoroſe ad riſum, uel ſcandalum aliorum. Vnde verſus. Si male iurandi ſpecies ſit cura noſcendi. Si primas fatum per idonea notificatum. In his caſibus docet Chriſtus non iurare omnino. (Matthæi 5.)

Artic 2. ¶Cum primis conditionibus iuramentum promiſſorium ſemper obligat, & quo ad Deum, & quo ad hominem, niſi in peiorem uergat exitum;
3 quo ad hominem, ideo additur, quia per decretū ſumptum ex uerbis Chryſoſt quo ad Deum tantum obligat ſimplex uerbum quantum iuramentum. 22 quæſt. 5. Iuramenti, niſi uergat in deteriorem exitum, ideo additur, quia ubi quod iuratur contra Dei honorem, uel propriam, uel proximi uertitur ſalutem, & charitatem, ſi à principio fuit ſcitum, male fuit iuramentum, nec obligat, ſed de malo iuramēto pœniten tiam agat. Si uero illius notitia poſtea quàm iuratum eſt occurrat, ex tunc nō obligat. Aliter enim ſemper obligat, etiam ſi ui, uel metu coactus iuret, hoc enim tenet gloſa ſuper decretalem. lib. 2. titu. 24. de iureiurando ſuper capitulum peruenit. Et eſt exemplum ad hoc de ſaraceno, qui potius elegit omnia mala ſuſtinere, quàm iuramentum per falſos Deos factum frangere (ſicut patet. F. 4. 44.) A multo fortiori Chriſtianus, qui per Deum uerum iurat, uel ſuper librum eius, quod ideo plus obligat, quia cum maiori ſit deliberatione, & ſolemnitate, ideo eius trangreſſio grauior eſt, ſicut grauius peccat, qui hominem ex longa deliberatione, & odio occidit, quàm ex paſſione inopinata. Patet ergo, quòd iuramentum licitum eſt tenendum. (22. quæſtio. 4. quòd Dauid.) Nec faciliter de hoc habetur remiſſio, quia ſolus Papa à iuramento licito abſoluit. (15. quæſtio. 16.)

Exemplum.

Alius illicitum vero iuramentum maius peccatum eſt implere, quàm periurium incurrere. (22. q. 4.) vnuſquiſque, ergo in licitis tantum redde Deo iuramenta tua. Matth. 5.

¶Ex quo iuramentum tantū obligat, & ex quo eſt quaſi gladius omnē amputans dubietatem à corde illius, cui iuratur, qui ut ambiguum amputet, iuramentum petit. Ex quo iterum eſt, quaſi ſtatera, quæ in iudicio ponderat inter mortem, & uitam, inter hæreditatem amittendā, uel lucrādam, quia in iuramēto duodecim iuratorū pendet mors, & uita, hęreditatis acquiſitio, vel pditio, immo (ꝙ plus iurantē mouere debet) ꝙ eſt quo ad ſeipſum ſtatera ponderans, inter uitam ipſius ſpiritualem, & mortē, inter cęlum ſibi lucrandum, uel infernum, quia dum in ſtatera iuramenti ſui ponitur ueritas, & falſitas, hincinde ex duabus partibus, ſi ueritatem iuret, uitam animæ ſpiritualem conſeruat, & cęlum lucratur, ſi falſum, animam perdit, & infernum lucratur. Patet ergo, ꝙ quando in tali iuramento ponitur, vel oneratur, ubi tamē de uita uel morte, de hæreditate, uel exhæredatione agitur, ut credit alterius, bene cogitanti apparet, quòd plus in illo negocio de uita, uel morte, de lucro uel amiſſione agitur propria, quia quicquid de alienis agitur negocijs exteriorem concernit hominem, tranſitoriumq; eſt, quia & finem habet. Quod uero de proprio agitur ibi negocio, ad interiorem pertinet hominem, lucrumque uel perditio finem non habent. Circa hanc deliberationem iudex cautelā adhibeat (ſicut patet. L. R. 3. 18.)

Ar. 3. Exēplū.

4 Exēplū.

¶Patet ergo, ꝙ nō eſt faciliter & ſine magna deliberatione iurandum, nec etiam pro leui cauſa eſt quis ad iurandum prouocandus.

¶Primum patet ex prædictis, quia dum ſuo iuramento diſcernit inter iugerum terræ, quis illam habere, uel nō habere debeat, quantum ad proximū, uel etiam in quocunque alio negocio, in quo ad iurandum obligatur, quo ad

ſeipſum diſcernit ſimul, cum hoc inter cęlum,& infernum, quod illorum habere debeat.

5 ¶Secundum etiam patet, ꝙ non uidetur rationabile,ꝙ quis ad maximum prouocari debeat negocium, ubi animam propriam ponere debet.& cęlum amittere, in caſu niſi pro magno,ſiquidem gladius acutiſſimus inter tot (ut prædictum eſt) diuidens extrahi non deberet,niſi ꝓ magnis cauſis, & neceſſarijs, quia Salomon cum magna deliberatione proceſſit. (3.Reg.3.) & Chriſtus.(Ioan.8.) in caſu mulieris in adulterio deprehenſæ,ubi tantum modo de morte, uel uita agebatur corporali. A fortiori ratione, deliberatio magna adhibenda eſt in caſu iuramēti, in quo tot pendunt lucra,uel pericula(ut prædictum eſt.)Ex quo patet,ꝙ pro magna cauſa uidetur iuramentum eſſe petendum,& cum magna reuerentia & deliberatione ſoluendum.

Exemplum.

¶Contra primum peccant, qui uxorem,uel prolem, uel familiam, uel ſeruos quoſcunque ad iuramentum aſſertorium,pro luxurię,uel furti,uel cuiuſcunque malefacti ſuſpitione faciliter obligant, quia ſatis eis conſtare deberet, ꝙ citius periurium committerent, quam ſeipſos diffamare, vel ſua amittere uelint,quia & hoc in communiter accidentibus expertum eſt, & raro, uel nūquam viſum eſt. ꝙ ſeipſos proderēt, minus tamen uituperandi ſunt, qui à ſuis ſubditis iuramētum exigunt promiſſorium, ne talia in futuro committant, quia multi poſtquam talia commiſerūt, potius deteriores fiunt quàm ſuum oſtendant delictum, qui tamen ſi iuramentum præceſſiſſet, nihil in hoc cōmiſiſſent. Et tamen ut nunc cōmuniter iuramētū à quibuſcunq; ſubditis exigere, eſt peccatū duplicare, dū furto,& infidelitati periurium additur.

¶Contra ſecundum peccāt, qui talia iurant, quæ ſciunt, ueriſimiliter ſcire poſſunt,ſe nolle tenere. Scire enim deberent, ꝙ uir multum iurans replebitur iniquitate. Eccl.23.

¶Et ſicut non eſt leuiter,& ſine deliberatione iurandum, uel uouendum, ita à fortiori nec fallaciter per ęquiuocationes,uel fallacias alias,ſeu quaſcunque ambages, ſicut fecerunt duodecim periuri(de quibus fertur)ꝙ cum litigaretur inter duos dominos de dominio cuiuſdam terrę,& iudices ſedere deberent ſuper terram, de qua litigabatur, acceperunt in calceis ſuis de terra illius,qui nullum ius habuit ad terram, de qua litigabatur,& iurauerunt,ꝙ terra, ſuper quam ſtabant, illius erat, qui nullum ius ad terram illam, de qualis fuit, habuit, de terra in calceis intelligentes. Et ſub illo colore cauteriatas conſcientias ſuas gloſabant, ſed tamē, quòd Deus cor illorum non latuit, effectus uindictæ ſequentis oſtendit. Nam eodē anno omnes, exceptis duobus, mala morte fratrem ſortiti ſunt uitæ,in qua morte inuenerunt,quòd ſicut alium hæreditate priuauerant terrena,ita ſeipſos hæreditate priuauerant cœleſti; nec mirum, quia per decretum ſumptum ex uerbis Iſidori ſententiarum li.2.ſicut patet.22.q.5 quacunque arte,uerba autem decreti ſunt hæc, quacunque arte uerborum quis iurat, Deus tamen,qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille,cui iuratur,intelligit,dupliciter autem reus fit,qui & Dei nomen in uanum ſumit, & proximum dolo capit. Ar.4. 6

Exemplum.

¶Caueant ergo qui alijs ſeruiunt, iurantes dominum,uel dominam, uel illum, qui quæritur, non eſſe hic intus claudentes manum, &c. uel quodcunque aliud ſophiſticè intelligētes. Sicut ille, qui quando aliquis ab eo petiuit pecuniam, iurare ſolebat, ꝙ non habuit tantum in toto mundo, per totum mundum pyxidem unam, quam habuit, intelligens. In quo etiam delinquunt,qui iurant, ꝙ tantum conſtitit, quando emerunt in tali uilla, in qua nunquam illud emerunt,uel ꝙ tātum conſtitit eis,intelligentes totum, vel duas ulnas, ubi mentio fit niſi de 7 parte. In omnibus talibus, & conſimilibus

Exemplum.

libus caſibus periurium committitur, cuius ratio eſt, quia iuramentum fit ad faciendum certitudinem alteri, & non ſibijpſi, ita ꝙ ſemper finis iuramenti alterum reſpicit. Cum ergo natura cuiuſcunque rei à fine penſari debeat. Et finis iuramenti in hoc caſu ſit alterius deceptio, qui per hoc fallitur, ſequitur, ꝙ totum illud iuramentum à fine denominari debeat falſum, ſicut falſitatē iuramento firmaſtis. (Ioſue 6.) Nota. M.5.3. Et M.6.15.

Art. 5. ¶Iſtorum uero, ſiue quorumcunque aliorum temerarie & conſuetudinarie iurantium, uouentium, uel peierantiū ingratitudo, & peccati magnitudo, multis oſtenditur euidentijs.

8 ¶Primo, quia Deum inhonorant in membro, in quo Deus plus ꝑ eis fecit, quàm pro quacunque alia creatura (id eſt) in lingua, & ore, homini nāque ſoli dedit os, & linguam ad loquendum. Ex quo ſequit, ꝙ in illa parte, in qua Deus illum ſpecialius, & excellentius honorauit ex lege gratitudinis, & mutuæ uiciſſitudinis obtentu, ſpecialius Deum laudare deberet, dicens cum (Pſal. 33.) ſemper laus eius in ore meo.

¶Sed (heu) à cōtrario iurantes, & uouentes contra omnem gratitudinis legem, & contra omnem mundi humanitatem plus Deum in illa parte inhonorant, contra omnem mundi humanitatem ideo additur, quia etiam apud mundum rudis & male educatus diceretur, qui in præſentia domini ſui, uel alterius domini, per oculos, uel alia membra eius iuraret, uel ipſum ad teſtificandum de omni uanitate, uel falſitate prouocaret, nec dominus ille patienter, uel inulte hoc audiret. A ſimili ratione apud Deum, & totam curiam cœleſtem, tales ingrati, & in ciuiles reputabuntur, qui iurant in domino, & qui auertuntur de poſt tergum domini. Soph. 1.

Exemplum.

9 ¶Secundo quia Deum inhonorāt in natura, in qua plus nos honorauit, pluſque ꝑ nobis fecit (id eſt) in natura humana, quā pro nobis aſſumpſit, quàm iurādo mēbratim nominār, & diuidūt, vel in facto, in quo ꝑ nobis plus fecit, & ſuſtinuit, ſicut in morte, & ſanguinis effuſione, & pœnis, & huiuſmodi, in his enim eū plus honorare deberet, & nunquam de illis ſine magna reuerētia loqui. Sed (heu) ꝙ cōtrariū fit, quotidiana docet experientia, qua vr, ꝙ vix et pauca loquūtur verba nōnulli illorū, quin uotū addant, uel iuramētum de quibus (Eccl. 27.) Loquela multum iurās horripilationem capiti ſtatuet, & irreuerētia ipſius obturatio aurium, quia boni talia audiētes aures obturare deberent.

¶Tales uero beſtijs aſſimilantur, Iudęis uero, uel Saracenis, uel latronib⁹, uel Iudæ, uel etiam ipſis dæmonibus, uel quibuſcunque rebus peioris ſunt conditionis, & maioris ingratitudinis.

¶Primum patet, quia ſicut corniculæ ſuper aquilam uel falconem garrunt, Ita iſtę corniculæ inferni ſuper Deum, & ſanctos. Sed ſicut auis illa nobilis ſi illas garriētes attingere poſſet, illis redderet, quod meruerunt. Ita Deus, & ſancti, qui illos attingere poſſunt, illis reddunt tam hic diuerſis eos infirmitatibus percutientes, quàm alibi damnātes (ſicut oſtendetur infra ar. 9. de pœnis taliter iurantium.) Exemplum.

¶Secundum etiam ex factis oſtenditur. 10

¶Primo Iudæorum, qui ipſum Chriſtum Deum ignorantes, & mortalem blaſphemauerunt, & deriſerunt, Chriſtiani uero ſcientes ipſum eſſe Deum, glorioſo & regnāti hoc faciunt, illi dimiſerunt corpus Chriſti integrum, iſti membratim, & per fruſta gladio diaboli (id eſt) lingua ſua illud diuidunt illi ipſū duxerūt corā tribunali, & iudicib⁹ ad pœnā, iſti eum ducunt, & inuocant in teſtimoniū corā iudicibus, & alijs ad culpam, quod plus odit, dum enim coram iudicibus quibuſcūque falſum iurant, cùm iurare (ſm Auguſtinum) ſit Deum in teſtē inuocare, quid aliud facit, quàm Deum ad teſtificandū de falſo adducit. Et ſic quādo inaniter, & temerarie corā ꝗbuſcūq; iurat, vel vouet, In Exemplum.

In omnibus enim talibus (quantum in
eo eſt) Deum falſum teſtem facit, & ad
culpam adducit. Illi minus iurant, quia
vix vnquam iuramentum ab eis audi-
tur, niſi per legem ſuam, iſti quaſi om-
ni uerbo, uel iurant, uel uouent, uel
manus in protectionem fidei, quam
non habent, quod dicunt affirmant,
illi audientes blaſphemiam ſciderunt
veſtimenta ſua (ſicut patet, Matth. 26.)
Et obturant aures (ſicut patet, Act. 7.)
Continuerunt aures ſuas. De ſocietate
etiam Chriſtianorum, turpiter iuran-
tium recedere leguntur, iſti uero talia
audientes rideur. Qui tamen ſi de pa-
Exemplum. tre, uel domino terreno contemptibi-
lia dicerentur, illum defenderent, pro
ipſo pugnando, uel ſaltem offenderen-
tur, uel recederent. Caueant tam bla-
ſphemantes (id eſt) tam turpiter iuran-
tes. Quia dicit Auguſtinus ſuper il-
lud Matth. 26. (blaſphemauit) ꝙ non
peccant minus, qui blaſphemant Chri-
ſtum regnantem in cęlis, quàm qui
crucifixerunt ambulantem in terris,
quàm etiam patienter audientes pro-
pter rationes ſcriptas. (D. 6. 33.) Tales
nanque latro in Cruce conuincit, qui
ſocium ſuum contra Deum loquētem
corripuit. (Matth. 27) Cuius exemplo
dicas. Nolite iurare, neque per cęlum,
&c Iaco. 5.

11 ¶Secundo idem ex factis Saracenorũ
oſtenditur, ſeu infidelium Sem nanq;
verenda patris abſcondit (Gen. 9.) Iſti
infirma Chriſti membra denudāt gra-
uius, quàm Cam, quia ille hominis, iſti
Dei denudant membra, & improperāt
facta, & paſſiones, & mortem quas pro
eis ſuſtinuit. Ad modum ingratiſſimè
mulieris, de qua fertur, ꝙ cum factum
Exemplum. feciſſet pro quo ſuſtinere debuit turpe
iudicium, quod vulgariter pillori nun-
cupatur, maritus propter magnum,
quem ad illam habuit, amorem, con-
uenit cum iudicibus, qui pro illa iudi-
cium illud ſuſtinere poſſet, quod cum
feciſſet, illa quotiens irata marito fuit,
illud ei improperare ſolebat iudicium,
coram illud nominando. Sic in pro-
poſito nos mortem & paſſionem pec-
catis noſtris exigentibus meruimus, &
Dei filius propter nimiam & magnam
charitatem, qua dilexit nos, paſſionē;
& mortem pro nobis ſuſtinuit, quam
toticus ad eius offenſam corā illo reci-
tamus, quotiens contra eius mandatũ,
& honorem per pęnas, uel paſſiones,
vel mortem, vel alia, quæ pro nobis ſu-
ſtinuit, iuramus vel iurantibus applau-
dimus, & conſentimus: vnde conque-
ritur. Hierem. 3. Quemadmodum
mulier contemnit maritum ſuum, ſic
me contempſit domus Iſrael, unde di-
cere poteſt, quod metricè fertur illum
uxori dixiſſe. Eſt amor ingratus cum Diſtichon.
non ſit amator amatus. Illi pęna datur,
qui ſemper amat, nec amatur.

¶Non ſolum iſta prædicta muliere,
ſed etiam illo emſmoradas (de quo ha-
betur. F. 5. 15.) & illis filijs (de quibus Exemplum.
idem habetur) quindecim peiores ſunt,
quia illi in patrem hominem turpia
commiſerunt. Iſti vero in patrē Deum,
qui dicit (in Pſal 101.) Aduerſum me
iurabant.

¶Tertium, facta oſtendunt latronũ; Exemplum.
quia ipſi latrones, uel homicidæ ho-
minum, iſti Deo iniuriam inferunt. Ideo 12
dicit Sanctus Thomas in quadam quæ-
ſtione de quodlibet, ꝙ periurium gra-
uius eſt peccatum, quam homicidium,
& grauius à Deo punietur, qui gra-
uius & maius peccatũ grauius puniet:
licet homines homicidiũ grauius pu-
niant, quia eſt magis nociuum, quia
cum periurare nomen Dei ſit quædam
diuini nominis denegatio, ſecundum
locum poſt idolatriam periurium te-
net, ut ex ordine præceptorum patet:
hæc ille.

¶Quartum factum oſtēdit prodito- 13
ris Iudę, quia ipſe pro triginta denarijs,
iſti pro minori Deum negant, & uen-
dunt ſicut pater de illo, qui dicere ſole-
bat, ꝙ pro patre ſuo non committeret Exemplum.
periurium, pro minori, quàm pro duo-
bus ſolidis. Sed pro tanto Deum nega-
ret cum iuramento, dicens, quia non
noui hominem. Matth. 26.

¶Quinto

¶Quinto factum oſtendit dæmonis,
quia ille adiuratus per trinitatem, uel
per mortem,& paſſionem Chriſti à ſan
ctis uiris (ſicut in aliquibus ſanctorum
geſtis legitur) non audet, uel non po-
teſt falſum dicere, ſed veritatẽ, de qua
adiuratur,fatetur. Nec etiam unquam
legitur mendacia ſuo iuramento fir-
maſſe. Iſti uero adiurati per Deum,
& per mortem, & paſſionem Chriſti,&
per librum Euangeliorum, uel quem-
cunque alium, ſuper quem iurant, &
per ipſam trinitatem, uel quæcunque
alia bona,quæ iu libro illo continẽtur,
periurium committunt, & mẽdacium,
ſcilicet, ad alterius exhæredationem,
uel damnum iuramento confirmant,
Verſus. Vltimum oſtendit uerſus, quo dicitur,
Cuncta Deum laudant, uel laudis ma-
teriã dant,quem iſti uituperant,quibus
dicatur, Ezec 16.deſpexiſti iuramẽtum.
Artic 6. ¶Et non ſolum peccant,& ingratitu-
dinem (ut dictum eſt) contra Deum
committunt,ſed etiam(ſicut ex hoc ra-
14 tionabiliter ſequi debet.)Maximum &
multiplex periculũ incurrunt tam ipſi,
quàm illi, pro quibus falſum iurant,
quàm etiam tota communitas, in qua
tales habitant periuri, uel qui tales in-
ter eos permittunt.

¶Primi periculum incurrunt. Pri-
mo, quia mortaliter peccant. Doctores
nanque theologiæ ſentiunt, quòd iu-
ramenta iocoſa, uel officioſa cum deli-
beratione prolata, uel ſolemnitate ad
confirmandum falſum, uel ad promit-
tendum illicitum,ſunt mortalia.Mul-
to ergo magis hoc ſentire oportet in
pernicioſis, cum decretum diſtin. 25.
cap. unum orarium, in fi. & gloſa ibi-
dem ſentire uidetur,ꝙ quando in ioco
iurat, non peccat mortaliter, ſed non
dicit, quin ſit mendacium iocoſum iu-
ramento confirmet, quin mortaliter
peccet. Sed gloſa ibidem magis uide-
tur hoc ſentire,& ſi iuret vel voueat ex
conſuetudine, quæ deliberationi ęqui-
pollet, quis illum à mortali peccato
excuſabit, cum in tali iurandi conſue-
tudine tam illicita, quàm falſa,ſe fre-
quenter immiſceant, & in caſu mul-
tum delinquunt linguaces & truſato-
res, qui de conſuetudine truſas,& men
dacia ſuo iuramento confirmant.

¶Secundo, quia ſi de omni uerbo
ocioſo eſt computus reddendus loquẽ-
ti periculoſus. A fortiori ratione, pe-
riculoſior erit computus de iuramẽtis
ocioſis,uel uanis,& uotis,quæ non be-
ne ſtant cum Dei præcepto,de Dei no-
mine in uanum non accipiendo.

¶Si uero ſuper librum ſolemniter 15
falſum iuret,maius incurrit periculum.

¶Primo, quia in hoc caſu,omnia bo
na amittit, de quibus in libro fit men-
tio, & ad omnia mala ſe obligat ſuſti-
nenda. In libro nanque mentio fit de
ſacramentis eccleſiæ (ſcilicet)baptiſmi,
& corporis, & aliorum ſacramento-
rum, & de ſuffragijs eccleſiæ, & ſan-
ctorum, & operibus bonis, quæ quili-
bet fecit, uel facere deberet, & de bea-
titudine, & gloria cęleſti, & de pęna
damnatorum &c.

¶Eſt ergo intellectus iuramenti, ꝙ
quis ad librum accedens facit,ꝙ niſi ve
rum ſit,quod iurat, abnegat auxilium
baptiſmi, & miſſarum, & cõmunionis
corporis Chriſti,& ſuffragiorum eccle-
ſiæ,& orationum ſanctorum, & omniũ
bonorum operum,quę fecit.Quia quã-
do ad librum pergit, meritum perdit
omnium paſſuum, quos prius iuerat,
ſiue ad eccleſiam, uel circa eccleſiam,
uel peregrinando, uel ad ſermonem
audiendo, uel ad quæcunque bona lo-
ca, uel opera meritoria. Sic cum ma-
num ad librum mittit, omnia bona
opera perdit,quæ manibus prius ope-
ratus eſt, ſiue eleemoſynas dando, ſiue
quocunq; alio modo.& eodẽ modo qñ
os aperit ad iurandum, oĩa bona opera
ꝑdit, quæ ore prius fecerat,ſicut orãdo,
cãtando, docendo, & huiuſmodi bona
loquẽdo, perdit etiã gaudiũ beatorum,
& ſe tradit pęnis æternis dæmoniorũ,
quia qñdo librum oſculatur à Deo, &
ſanctis ſuis, & omnibꝰ bonis prędictis,
& à gaudio cęleſti licentiam accipit, &
diaboli ſe hominem facit. Ipſemet

Deus omnium iſtorum dictorum ueritatem oſtendit. (Ezech. 3.) ubi ſic ait, Si conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fecerit iniquitatem, ipſe in peccato ſuo morietur, & non erunt in memoria iuſtitiæ eius, quas fecit.

16 ¶Secundo quia tamen manu diaboli ſe ſignat, & cibum ad os ponit, & cū ore diaboli loquitur, & comedit, & cū pedibus eius ambulat, quia exquo eius dominio (ut dictum eſt) omnia mēbra corporis tradidit, quando omnia bona facta per membra perdidit, & eius dominio, & ſeruituti membra illa ſubiecit; ſequitur, ꝙ omnia quæ facit, cum membrum illius facit, cuius dominio mēbra ſubiecit, quando defixiſti apud extraneum manum tuam. Prouerb. 6. Quia ex quo ipſe illa poſſidet, ſua ſunt, & per conſequens quis illis utitur, diaboli membrum utitur, quia iurauerunt in his, qui non ſunt dij. Hiere 5.

17 ¶Secundi etiā periculum incurrūt, quia propter malos compurgatores nō nulli peccata ſua cōtinuant, & propter falſorum iuramenta in curia eccleſiæ facta, multi cum mulieribus, quaſi cum uxoribus ſemper ſtant, cum quibus nūquam ſtare deberent. Quia quando aliquis magnus talem in uxorem ducit, quam tamen propter impedimentum conſanguinitatis, uel affinitatis, uel quodcunque aliud impedimentū nunquam ducere deberet, uel quando cum tali ſtat, uel cum alia, quam tamen nō duxit, ſi ab eccleſia citetur, teſtes de impedimento iurati, uel requiſiti ueritatem negant, & ſic eos ad infernum ire permittunt, uel illos purgant, ubi ipſos ſciunt eſſe culpabiles, uel ſcire poſſent, ſi nellent. Sic etiam de latronibus, quos liberant. Et uiceuerſa ſi ab illa, quam duxit, cum qua ſemper ſtare deberet, ſeparari vult, periuros ſemper inuenit, qui iurabunt, ꝙ conſanguineam illius prius cognouit, uel aliud ſimile fictitium probabunt, ita ꝙ propter tales periuros in curia eccleſię, ſiue quia requiſiti, uel iurati, impedimentum non oſtendunt, ſiue quia purgant non purgandos, ſiue quia diuidunt, non diuidendos, mille falſa matrimonia, & luxuriæ uſque ad infernum impune tranſeunt propter tales, iuramentum ergo mendax ne diligatis. Zacha. 8. Nota. T. 22.

Artic. 7.

¶Et ſi tantum ſit periurij periculum, patet, ꝙ illi qui eos ad tale crimen prece, uel precio, uel quacunque uoluntaria occaſione inducunt, non omnino immunes ſunt à periculo, quia ſi ſcit eum uelle falſum iurare, & iuramentum ab eo exigit, ille (ſecundum Auguſtinum) de ſuo periurio ſe interimit, ſed iſte manum interficientis impreſſit, & ſic homicida eſt tam ſuipſius, quàm illius, quem male ad iurandum inducit.

Exemplum.

¶Et ꝙ tale crimen à Deo multū non tranſibit, patet per hoc, ꝙ idem Auguſtinus narrat in ſermone de collatione Ioannis Baptiſtæ de quodam, qui in tali caſu alium adiurandum compulit, nocte ſequenti in uiſu ad iudicium ducto, à quo iudex quærebat, quare illum iurare fecit, qui reſpondit, quia negauit mihi rem meam, cui iudex, nonne rem tuam melius perderes, quàm animam illius, eo ergo bene uerberato, intantum, ꝙ ſigna poſtea in corpore apparuerunt, dictum fuit ei, ꝙ ideo hoc ſuſtinuit, quia plus rem ſuam quàm proximi dilexit. (Nota. I. 13. 34.) Immunes autem ab hac culpa, & pęna non ſunt, qui iuramentum, uel purgationem admittunt, ubi ſciunt eos uelle falſum iurare. Quia (ſicut dicitur Eccleſiaſtes 9) ut periurus, ita qui uerum deierat.

¶Ex his patet, ꝙ is, qui alium prouo- 19
cat ad iurandum, ubi ſcit eum uelle falſum iurare, uel nolle iuramentum, promiſſorium tenere, grauiter peccat, totum iſtud cōfirmat decretū ex uerbis Auguſtini de decollatione Ioannis Baptiſtæ ſumptū. 22. q. 5. ille qui. Ille (inquit) qui hominē prouocat ad iuramentum, & ſcit eum falſum iuraturum eſſe, uincit homicidā, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille aīam, immo duas animas,

& eius,

& eius, quē iurare ptouocauerit, & ſuā: hæc ibi. Caueant ergo iudices illi (de quibus. I. 9. 24. cum ſequentibus.) Et timeant hij domini & patres, de quibus ſupra eodem. c. 5.

¶Paueant inſuper, omnes, qui alios alliciunt, uel inducunt precibus, literis, uel muneribus, uel quibuſcunque uijs, perſonam quamcunque ad frangendū uotum, fidem, uel iuramentum.

¶Contra primum faciunt, qui caſtitatē, ieiuniū, peregrinationē, uel quęcunque bona opera uouentes, ſollicitant, ut contra uotum faciant.

¶Contra ſecundum faciunt quicunque mulieres uxoratas, ad frangendum fidem uel uotum, quam iuramento ſeruare debent, ſollicitant: Contra ſecundum, & tertium ſimul, uel contra vnū illorum diuiſim, faciunt quicunque illos, qui fide, uel iuramento aſtricti ſunt ad ſeruiēdum alijs, ut fidem, illam, uel iuramentum frangant, inducunt, uel quicunque illos, qui iuramēto obligatos ad fideliter inquirendum, taxandum, colligendum, puniendum, cuſtodiendum, iudicandum, corrumpunt quoquo modo.

20 Ad cuius declarationem eſt ſciendū, ꝙ aliquotiens contingit, ꝙ quādo quis in officio aliquo de prædictis iuratis ponitur, uel ut ſeruiat iu domo, uel ut pędia ſicut coloni, uel ut res alias, ſicut præpoſiti, uel ut nemora, & feras, ſicut uillici, & huiuſmodi, cuſtodiant (de q-bus. T. 2. 6.) uel recte populum taxent, & puniant, & bona obligant, & colligant, cogitant hoc fideliter facere, fidemq;, & iuramentū in oībus ſeruare.

¶ Sed diabolo ſuadente alij ab eis petunt illa, quæ eorum tradita ſunt, cuſtodiæ, quæ ſine fidei, uel iuramēti fractione dare non poſſunt. Quia nō ſunt ibi poſiti, ut datores, ſed ut cuſtodes, uel ab illis etiam, qui taxare, nel punire deberent, petent, quod concedere nō poſſūt, & utroſq; tā cuſtodes, quā iſtos iudices, ſeu ſuperiores literis, muneribꝰ, uel feſtis, & cōuiuijs datis inducūt.

¶Hoc enī apud multos inoleuit, ut tales paſcant, & multū magnum eis faciant ad hoc, ut dent, uel faciant, uel dimittant, non factum qđ non deberent, uel facere, uel dimittere, & non eſt dubiū: quin utriq; tam inducentes, quàm inducti, periurij culpám incurrant, qa dicit decretum Pij Papæ. 22. quæſt. 5. qui compulſus, qui compulſus a domino ſciens periurat, uterq; ſunt periurij, & dominus, & miles; dominus, quia p̄cepit, miles, quia dominum pluſquàm animam dilexit, hæc ibi.

¶Iſtud decretum pro tanto eſt ad ꝓpoſitū, quia ſicut ille eſt in culpa, quia occaſionē damni dat, & periurij compellendo: Ita omnes prædicti, qui ſuo modo compellunt, & inducūt, uel dāni quouiſmodo occaſione dant, qa qui occaſionem damni dat, culpa interueniente damnū dare, uidetur (ſicut expreſſè habetur h. 5. decretaliū titu. 36. de iniurijs, & damno dato: capitulo ultimo,) & omnia mala, quæ ex cauſa tali data ſequuntur, ei imputantur, ſicut patet li. 2. de teſtibus. c. ſicut nobis: ubi habetur, ꝙ ad periurij & adulterij pœnitentiam obligantur, qui cauſam in his delictis dederunt, ubi dicit gloſa, ꝙ ſi aliquid imputatur alicui, ꝙ puniatur de aliquo, omnia, quæ ſequuntur ex illo, puniantur, argumentum, quòd malum præcedens aggrauatur per conſequens ex illo: hæc ibi. Nota exemplum ad hoc. I. 9 36.

¶Eſt etiam aliud exemplum ſenſibi- 21
le ad hoc Chryſoſtomi ſup Matth. Homel. 12. ꝙ tamen ab eo ponitur contra teuentes libros uolentibus falſum iurare. Exempli uero intellectus eſt, ꝙ ſi- Exemplum.
cut ille culpabilis eſt, tam coram Deo quàm hominibus, q hoīem inſtigat ad aliū occidendū, & forte cultellū in manu ſua ad hoc faciendū ponit, & rogat, ut occidat, uel ſpoliat, uel aliud malū faciāt, ita ille, qui ea rogat, quæ ſine uoti, uel fidei, uel iuramenti fractione fieri non poſſunt, & forte aliquid in manu ponit, uel ore, pro quo hoc faciat, ī format etiam, ꝙ ſine peccato hoc iurare poteſt, quia aſſerit ſe ueritatem habere:

Illi

Illi uero qui fortè ad comitatũ, uel curiam bona uenerunt intentione, ſic informati,& ſubornati periurant, nonne ambo tenentur per exempla,& leges,& rationes prædictas, & per leges. T.2.6. Ille qa male ſubordinauit, & informauit,& iſte, quia ſubordinatus nimis faciliter credit informationi, quia facta utriuſque in malis, quæ faciunt, commixta ſunt. Iuxta illud Sapien. 14. Omnia commixta ſunt, infidelitas (ſcilicet) informantium,& ſubordinantiũ, & periurium,&c. Iſtud prædictũ Chryſoſtomi exemplum negare nõ poſſent, qui fortè leges prædictas negarent.

Artic.8. ¶Quia uero in prædictis mentio facta eſt, tam de culpa illorum, qui temere
2 rariæ quotidiana committunt iuramẽta, uel periuria: Et de his qui cum ſolẽnitate hoc faciunt, & de inducentibus, antequàm pœna eis infligatur, omnes ſigillatim audiendi ſunt.

¶Primi dicunt primo, ꝙ uerum eſt, quod iurant,& ponatur ꝙ ita ſit, tamẽ fortè uanum eſt, quia iurandi nulla incumbit neceſſitas, uel utilitas. Et Dei præceptum non ſolum prohibet iuramentũ falſum, uel mendax. (Exo. 20.) ſed etiam uanum, dicens, non aſſumes non Dei tui in uanum.

¶Iterum dicunt, ꝙ mala conſuetudo me iurare facit ex improuiſo, quibus dupliciter reſpondetur.

¶Primo, ꝙ ſi ſcirent, ꝙ fur conſuetus eſſet ad ueniendum ad ciſtam illorum, ut inde pecunias tollere, uel ad ſtabulum ut animalia raperet, uel breuiter quodcunque damnũ corporale de conſuetudine eis cõtingeret, cito & ſtudioſe illi damno emerent ciſtam, melius firmando,& cuſtodiendo, ne denarium amitterent,& neſciunt os melius claudere, ne animam amittant.

¶Secundo patet, ꝙ reſpõſio illorum plus eos culpabiles,& damnabiles reddit, quia ſi corã iudice terreno de furto irretiti, reſponderent, ꝙ ita ad talia eſſent aſſueti, ꝙ dimittere non poſſent, ſeipſos damnarent, ſic in propoſito. Ergo ſub talibus excuſationibus iurationi ne aſſueſcat os tuum. (Eccleſi. 23.)

Quia plus eſt cõtra, quàm pro, pluſquàm obeſt, quàm proſit, quia conſuetudo in malis, malum aggrauat.

23 ¶Alij ſe excuſant paſſione, uel tedio, ſicut quidam, quorum mala eſt conſuetudo in aliquibus mundi partibus, ꝙ quaſi pro omni tedio, quod ſentiunt, Deum, uel matrem ſuam, uel ſanctos blaſphemant, uel eis abrenunciant. Iniuſtitiam Deo attribuunt, qui eos grauari permittit. Sed tales dum à Deo manu percutiũtur, pede male affectionis, uel uilipenſionis eum repercutiũt, ſed quia nimis alte pugnant, peiorem partem qui huiuſmodi eſt, in fine habebit quia, addidit ſuper omnia peccata ſua blaſphemiam. Iob. 34.

24 ¶Illorum uero, quia ad librum ponuntur pro iuramento faciendo, uel qui fide interpoſita fidelitatem in ſeruiendo, uel cuſtodiendo, uel iudicando promittunt.

¶Alij uero ſe excuſant ꝙ illi, quibus ſic aſtricti ſunt eis ſtipendium non ſoluunt, & ideo bona illorum furantur, hoc non eſt aliud, niſi malum pro malo reddere. Et ſicut ipſi domini infidelitate, ita iſti ſerui furto & fidei fractione ad infernum uadunt.

¶Alij dicunt, ꝙ oportet eos pro amicis facere.

¶Quibus reſpondetur, primo ꝙ maior amicitia eſt ueritas, & ꝙ optimus amicus eſt Deus, cui in hoc inimicantur, cuius tamen amicitia illorum amicitijs deficientibus durabit, ſi prius cõparetur.

¶Secundo, ꝙ male fit alteri amicus qui ſibijpſi fit inimicus: quia qui ſibi nequam: eſt, cui bonus erit?

¶Alij uero ꝓ muneribus hoc faciũt, & turpiter deficiunt in hoc, ꝙ ſunt cõtra illum, qui plus dat, & ꝓmittit plus, ſicut patet. V.1.15.

¶Alij dicunt, ꝙ non audẽt iurati uerum dicere, uel iuramentum tenere, qa fortè potentes offenderent, uel quia uicini ſui ſuper hoc bona ſua amitterent.

¶Reſpon-

¶Reſpondetur, ꝙ plus potentior, & plus timendus eſt Deus, qui poteſt mittere in gehennam, quando illi potentes pro quibus periurarunt, eos iuuare non poterunt, & ꝙ melius eſt, ꝙ uicinus amittat bona exteriora, quam ipſi ſuperiora, & interiora: Sicut ergo potius eligeret quis offendere dominum, uel uicinum, cuius dominium, uel uicinitatem non eſſet habiturus, niſi per vnum diem, uel breuiſſimum momentum, quàm illos quorum dominium, & uicinitatem cogitaret, & affectaret, ꝓ ſuo habere perpetuo, potiusq; iſtis ſecundis placere niteretur, & ſpecialiter, ſi iſti eſſent in ueritate, & alij in falſitate, & eum iſtis eſſet lucrum maximũ benefacientibus; & placentibus, & pœna maxima non placentibus, & cũ alijs neutrum, uel ſaltem breuiſſimum. Illi ergo qui plus iſtos timuerunt trepidauerunt timore, ubi non erat timor (in Pſal. 13.) Nota contra tales. V. 1. 9.

Exemplum.

25 ¶Alij dicunt nõ poſſumus iuramẽta ſeruare, officium enim noſtrum tale eſt, ꝙ nullus in eo fidẽ ſeruare poteſt. Reſpondetur, ꝙ hoc cogitare debuiſſent antequàm iuraſſent, uel ſaltẽ, quãdo hoc experiuntur, officium illud dimittunt.

¶Alij dicunt ꝙ falſum iurare pro uita, uel fama hominis conſeruanda, non eſt peccatum, quia melius eſt proximi uitam, & famam, & bona ſaluare, quã damnare. Et quia ille homicida, uel latro, uel luxurioſus, pro quo periurãt, poteſt ſe emẽdare, & eſſe bonus homo.

¶Reſpondetur, ꝙ non eſt, ſic iurandum propter quatuor rationes.

¶Primo, quia dubium eſt, utrum futurus ſit bonus, uel malus, quia ſicut ipſi dicunt, ꝙ poterit eſſe bonus, ita reſponderi poteſt, ꝙ poterit eſſe malus, & hoc ſæpius uiſum eſt, & ideo magis ꝓſumendum eſt, quia iuxta regulam iuris in 6. ſemel malus ſemper præſumitur malus.

¶Secundo, quia certum eſt ꝙ falſum iurantes animam ſuam, & omnia bona (de quibus dictum eſt ſupra, c.c. 15.) amittunt. Et tale certum propter prædictum dubium pertranſire non deberet: immo ſi prædictũ dubiũ non eſſet dubium, ſed certum eſſet, adhuc plus animam propriam, quàm uitam, uel famã proximi diligere deberent, & ſpecialiter in caſu, in quo ſecundùm Deum, & rationem, & iura utraque, uel vna illarum priuari deberet, quia vna anima melior eſt, quàm omnia corpora mũdi.

¶Tertio, quia malos liberando communitati, & toti quandoque patriæ nocet, in qua liberati latrocinia & turpia committunt.

¶Quarto, quia ſic falſum iurantes, & malos liberantes, erunt participes omniũ malorum, quæ poſtmodum faciẽt ſicut patet per hiſtoriam I. 9. 33.

¶Alij dicunt, neſciuimus, ꝙ falſum fuit, quod iurauimus, ſed poſt ea bene perpendimus, ꝙ falſum fuit, reſpondetur ꝙ forte noluit intelligere, ut bene ageret, nec ueritatem inquirere, nec audire, ſed potius gaudebat ſe ignorare, & iõ auditum ueritatis fugiebat, ne ueritate cognita, conſcientiam haberet, uel ſe retrahendo illum, pro quo iurare debet, offenderet: Sic ignorans ignorabitur. (1. Cor. 14.) In negocijs enim pro quo certi eſſent, ꝙ niſi uerum iurarent, uitam perderent temporalem; & omnia quæ habent mobilia, & immobilia, inuite ad iuramentum accederẽt, & ſi omnino accedere oporteret, diligẽtiſſime ueritatem antequàm accederent, inueſtigarent. Qui ergo non tantam adhibet diligẽtiam de ueritate inueſtiganda, & dicenda, ubi de perditione agitur animæ, ſicut faceret ubi perditio timetur corporis, non excuſatur. Quia minus quam deberet Deum & animam diligere cõprobatur, nec ſufficit ꝙ neſciant eſſe falſum, quod iurãt, quia iuramentum nunquam ſciẽtiam, excedere debet (ſicut oſtenſum eſt. I. 9. 24. 26

¶Et ſi obijciatur, ꝙ quandoque iurãt aliquid, de quo ſcientiam non habẽt, ſicut compurgatores, qui iurant, quòd credunt compurgatorem uerum iuraſſe,

taſſe,non eſt contra, quia ſciunt ſe hoc opinari.

27 ¶Alij dicũt,talis rogauit me, cui bene negare non potui, dixit etiam mihi talis,ꝙ uerum fuit, quod iurare debui, & omne periculum ſuper ſe accepit, & ad omnem pœnam,& pœnitẽtiã proinde uenturam ſe obligauit. Reſpondetur,ꝙ tibi periurio pœnitẽtia, & pœna hic a ſacerdote,uel in inferno à diabolo imponetur. Tu ergo ſic oneratus exonera te,ſi potes. Et ſecundùm pactũ illum oneres,& ſi murmuret, commemores eum de pacto,& roga eum ꝙ pactum teneat,& pro te pœnitentiam hic, uel pœnam in inferno pro te portet, & ſuſtineat,ſicut tu pro illo periuriũ, uel fidei,uel uotifractionẽ,uel aliud quodcunque turpe commiſiſti, uicem ergo vicino rependat. Et ſi cogitatio dictat tibi,ꝙ iſta pro te ſuſtinere noluerit,uel non poterit, nec tu talia pro illo committas,quia nũquàm uidebatur, quòd aliquis talia pro aliquo ſuſtinere uellet,& ſi uellet,ſaltem in alio ſeculo nõ poſſet,in quo vnuſquiſque onus ſuum portabit (ad Gal.6) Quando ſic vnus ꝑ inductione,uel occaſione,ſic & alius ꝑ periurio,uel fidei fractione, ſeu alio delicto damnabitur.

¶Alij,quando fidem uel iuramentũ præſtare deberent,uel renuunt, remiſſionem pœnitentes,ne uide licet, ad librum ponantur,tamen animam ſic habent diſpoſitum,ꝙ ſi accedant, periurabunt,uel fortè parati ſunt periurare. Sed alius uidens eos uelle falſum iurare,iuramentum illorum accipere non vult.

¶Omnes iſtos reputat decretũ periuros.22.q.5.c.q peierare, ſub his uerbis,qui peierare paratus eſt, antequàm periuret, periurus uidetur, quia Deus non ex operibus iudicat, ſed ex cogitationibus,& corde:hæc ibi.(Not.V.10. arti.4.) Patet ergo,ꝙ qui cum talibus coloribus ad iuramentum acceſſit,periurans diſceſſit.2.Eſdræ.1.

Artic.9. ¶Tam multipliciter uero delinquẽtibus, & in reſponſione deficientibus multiplex debetur pœna, quæ tamẽ in generali ſub temporali comprehẽditur,& æterna.

¶Temporalis eſt duplex, Vna corporalis, Alia ſpiritualis: Corporalis,quã ſcilicet periuri ĩ corpore per Dei uindictam percutiuntur,& membris. 28

Exemplum. ¶Sicut legitur de Pancratio,qui Romæ ueneratur, qui intantum periurij vltor eſt, ꝙ quicunque eccleſiam ſuam intrat,antequàm, ad cancellos ueniat, ſuper pauimẽtum cadit, vnde multi illuc cum iurantibus pergunt, ut iuramenti ueritatem,uel falſitatem diſcant. De ſancto etiam Andomaro,legitur, ꝙ qui ſuper eius tumbam periurat,ſtatim diuina uindicta percutitur. Vnde quidem ibidem periurus ſtatim cęcus factus fuit,& tertia die mortuus: Si tales ſancti requieſcerent in terra iſta, pauci ſunt de iſtis iuratoribus, qui ad loca illorum accedere auderent.

Exemplum.

29 ¶In qua licet tales ſancti non ſunt, pro quibus Deus ſtatim uindictam in periuros capiat,certitudinaliter tamen, uel tales uindictas hic,uel ĩ futuro pœnas expectent grauiores, quia iuſtũ eſt, ꝙ qui omnia mẽbra Dei inaniter nominando,& iurando, quantum in eo eſt,deformat in omnibus membris ſuis pœnis deformetur, uel hic, licet forte non ſtatim. Sicut patet de illo, qui cum audiret talia prædicare, reſpondit in corde ſuo,uel ore dicens, non eſt prętiuior manus illa,quàm frequẽter ad iurãdum extendit,quàm alia, quæ ſtatim ultione diuina combuſta fuiſſe dicitur, uel ſaltem in morte.

Exemplum.

¶Spiritualis uero eſt duplex, Vna qua ante mortem puniuntur, de qua dicit decretum ſic,ſi quis per capillum Dei, uel caput iurauerit,uel alio modo blaſphemia contra Deum uſus fuerit,ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi laicus, anathematizatur.22.quæſtione 1.ſi quis.

Exemplum. ¶Alia in morte, qua in deſperationem cadit. Sicut patet de illo, de quo fertur, qđ poſtquàm multis iuramẽtis eſſet aſſuctus,cum in extremis langueret

ret,uidit, ut ſibi uidebatur, dominam pulcherrimam ad ſe intrantem, & paruulum puerum in omnibus, membris laceratum,& plagatum in brachijs ſuis portantem;quæ ab illo quæſiuit, quale promeruerit iudicium, qui tam tenerũ infantulum ita enormiter, & crudeliter vulnerauerat, qui reſpondit,ꝙ turpiſſima morte dignus fuit, quia infans uiuere non potuit,poſt ruinam, illa reſpondit,iudicium tuum dediſti:Nã ego mater ſum Chriſti, hic filius meus eſt, quem tu iuramentis tuis (quantum in te eſt) tam turpiter tractaſti,qui deſperãs ſtatim mortuus fuit:Iuſte enim hic, uel in morte male tractantur, qui ita Deum deturpant.

Exemplum. ¶Vnde patet, ꝙ gentilis quidam bene reſpondit quibuſdam loquentibus, & admirãtibus,quare plures eſſent male tractati,utpote cęci, claudi, gibboſi, impotẽtes,& mendicantes inter Chriſtianos,quàm inter Iudæos, uel ſaracenos,quia (inquit) ipſi peius tractant Deum ſuum iuramentis, & alijs peccatis contra uotum,quod in baptiſmo fecerunt,ipſum inhonorantes, quos percutiendo prophetiam implet, qua dicitur,ero teſtis uelox,& maleficis, & adulteris,& periuris. (Malach.3.) Nota.S.13.11.

30 ¶Quod uero pœna æterna ſit eis debita,duo oſtẽdunt ſcripta & dicta. Scripta,uidelicet,exempla in quibus continetꝫ,ꝙ diabolus talem iuratorem, & ad Exemplum. taxillos luſorem, Cum ſecum per noctem in forma hominis luſiſſet, ad infernum viuum portauit, nec debet hoc eſſe cuiquam mirabile, qa beatus Grego.in 4.li.dialogorum ſcribit de quodã,puero, de ſinu patris à dęmonibus, propter iurationis conſuetudinem ad infernum portato.

¶Dicta etiam ab eis idem oſtendũt, Nam cum loquela oſtendat,de qua terra quis ſit,Illi qui loquelam habent inferni,de inferno ſe eſſe oſtendunt,licet ad breue tempus hic extra patriam ſuã peregrinentur,ſed quid cum in uerbis ſuis turpibus,& iuramẽtis inhonorãt, loquelam inferni, modumq; in loquẽdo ſequuntur damnatorum, de quibus Apoca 16.Blaſphemauerunt Deũ præ doloribus ſuis:Et antichriſti, qui aperuit os ſuum in blaſphemia cõtra Deũ (Apoc.13.) Qui ergo ſic Deũ inhonorant,oſtendunt, Quoniam de illorũ ordine ſunt: Nam & loquela illorum eos manifeſtos facit, nec mirãdum eſt, ꝙ De⁹ eos grauiter puniet:Quia exquo in lege ciuili,tales pœna digni iudicẽtur. Nam lex dicit ſicut(patet in authẽtica) ut non luxurientur contra naturam. (Col.6.) circa medium. Quod ſi blaſphemiæ factæ contra homines impune non relinquuntur. Multomagis qui ipſum Deum blaſphemat,punitur, ex quo & in lege Moyſi, Blaſphemus iuſſus ſit lapidari (ſicut patet Leuit. 24.) Ex quo etiam filius patrem ſagittans hæreditate priuatur paterna (ſicut oſtenſum eſt.F.5.17.) quod mirabile, ſi Deum iuramentis ſuis contemnentes,& ſagittãtes ? Sicut patet de illo,iuxta quem ſagitta ſanguinolenta cecidiſſe fertur,dum turpiter iuraret in ſignũ, Exemplum. ꝙ quantum in eo fuit, ſic ſanguinolẽtiam in Deo illam fecerat, & à Deo puniantur,& hęreditate cęleſti priuentur, qui eis hoc ꝑmittit Zachariæ 5. dicẽs. Omnis iurans ſimiliter iudicabitur. (Gloſa,id eſt) dãnabitur, Et ueniet ad domum furis,& ad domum iurantis in nomine meo (gloſa) ſcilicet,uindicta.

¶Sed dicent ꝙ iſtam uindictam incurrent,niſi ſe emendauerint, ꝙ etiam omnia bona ſuperius nominata, (eo. c.15.) amittentes uſque quo ſe correxerint. 31

¶Rogo illos,qui hoc cogitant, ꝙ ſimul cum hoc cogitent, quàm difficile erit periurij uicium in multis caſibus emẽdare, propter malum effectum inde ſequentem. Per falſa namque iuramenta, quandoque vnus terra,uel hæreditate, uel iure patronatus priuatur, & alius illam iniuſte lucratur, vnus ante legitimam ætatem eccleſiaſticũ obtinet beneficium, uel ordinẽ, quia iurat,ꝙ eſt ætatis legitimæ.

¶Alius

¶Alius ſimoniace obtinet beneficiũ, ſicut accidit, quando aliquis de ſimonia ſuſpectus, ꝙ uidelicet aliquid dederit pro beneficio, ad quod præſentatur, pro fama purgãda coram epiſcopo citatus, cum compurgatoribus ſuis iurat, quòd nec dedit, nec ſciuit aliquem pro ipſo dediſſe.

¶Alius quod ſibi de iure debitũ eſt, amittit; ſicut uerbi gratia, quando coram iudice iurati, & onerati de ueritate dicenda de aliquo, vtrum fur ſit, uel homicida, uel non, contra conſcientiã dicũt illum eſſe fidelem hominem, de quo ſi ueritatem dicerent, dominus iuſte omnia bona illius occuparet: de q̃bus per illorum periurium priuatur.

¶Alij per tales cõtra Deum, & rationem matrimonialiter copulantur; quia quando impedimentum cõtra eos obijcitur, ne ſimul contrahant, ipſi iurant, & probant per teſtes periuros, ꝙ nullũ eſt inter eos impedimentum.

¶Alij legitime copulati, & qui ſimul ſtare deberẽt, per tales teſtes periuros, qui probant per contractum cum alia, uel per cognitionem, ſeu carnalem copulam cum aliqua de conſanguineis vxoris ſuæ, à qua vult ſeparari, diuiduntur.

¶Alij per tales periuros in furtis, uel homicidijs ſuis ſupportantur, & per illos liberantur multa impoſterum mala committunt, & propter tales ad mala perpetranda audaciores fiunt, de quibus omnibus, ipſi reſpondebunt (ſicut patet periura ſupra.eo.c.28.)

¶Cogitent ergo quomodo prædicta mala reformabunt, & inuenire poterũt, quomodo periurij periculum euadent, quod ſi difficile eis uidetur, primũ difficile cogitent, ſecundum difficile uãq; erit, uel forte impoſſibile eos inducere, ut reſtituant terram, uel poſſeſſionem per eos amiſſam, & ab alio ad eius dãnationem occupatam.

¶Nec cogitent, ꝙ ille ſolus, qui illã poſſidet ad reſtitutionem obligeť; quia niſi ipſe reſtituat, ipſi ad reſtitutionem obligãtur; tam uidelicet periuri, quàm inducentes, & ſubordinantes.

¶Sic iterum cogitent, quàm difficile erit, ꝙ iudicatur, uel eccleſiaſticum beneficium per eos male poſſidet, dimittat; circa quod omnem adhibere deberent diligentiam, quam poſſunt: Et ſic de omnibus alijs malis, quæ per illos contingunt; cogitantes inueniẽt, quòd periurij plaga cum difficultate ſanatur, & per conſequẽs, ꝙ cũ difficilitate piurij euadẽt pœnas: uindictas & picula, & cum maxima difficultate aſcendet in montem domini cum illo, qui non accepit in uano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo: in Pſal.23.

¶Cõtra omnia periuria ſuper librũ, Art. 10.
melius, uel efficacius, non reputo remedium reuocatiuum, quam prædictorũ periculorum cogitatio: cõtra alia quotidiana, & inſolita, uel horribilia iura- 52
menta, & uota, remedia afferre duo deberent, proprij, uidelicet, ſtatus cogitatio, & ſuperiorum diſciplina, & caſtigatio.

¶Primum patet in his, qui nobiles ſe reputãt, uel ſuperbi ſunt; hi ſicut nouitates diligũt, & inueniunt in toto exteriori apparatu. Ita etiam in uotis, & iuramentis. Qui iterum quando uidẽt nouitates, ſcilicet, à ſceleſtibꝰ is, & uilibus perſonis in uſu haberi, illas tanquã nimis communes, & ideo nullius admirationis contemnunt, ſicut patet de ſingulis tibiarum & huiuſmodi, ita ẽt faciunt de uotis, & iuramẽtis. Vota enĩ & iuramenta extranea, ab ipſis inuenta, tam ita cõmunia ſunt, ꝙ in ore cuiuſcunque improbi & latronis quotidie inueniuntur. Nunc ergo tanquàm nullius precij, uel raritatis ab eis deſeri deberet: Et modus nouus rarus, & admiratiuus ab eis inueniri deberet; qui in ore nullius malæ perſonæ inuitur loqui, uidelicet ſine iuramentis, uel uotis. De tali nouo modo loquendi nobiles gaudere deberent à Chriſto docti. (Oſeæ 4.) Neque iuraueritis, uiuit dominus.

¶Exemplum vero ſecundi remedij habetur, Primo in facto Nabuchodo- Exemplum.

aoſor,qui turpiter contra Deū loquentes caſtigari præcepit. (Dan. 3.) dicens
33 quicunque dixerit blaſphemiam contra Deum diſpereat,&c.

Exemplum. ¶Secundo in facto ſancti Ludouici quondam regis Francorum, qui tales iuſſit ferro ignito in facie ſignare ad ꝑpetuam rei memoriam,poſtmodū uero ordinauit,ꝙ tales in quodam ligno alto in loco publico ponerentur, quòd lingua eorum ſcala uocatur, in qua ſimilis eſt forma,& paſſio ei, qui ī regno Angliæ ſcindentib us loculos imponitur,in regno etiam Ciciliæ talium linguæ ſcindi iubentur.

¶Si principes, & domini moderni, talia nunc ubique terrarum cōtra turpiter iurantes, ordinarent, citius ipſi quàm prædicatores corrigerent, quia citius metu pœnarum ſenſibiliū,quàm metu pœnarum æternalium, quā prædicatores eis minantur, talia dimitterent. Si uero dicere uelint, ꝙ taliū criminum correctio, uel punitio ad uiros eccleſiaſticos, & non ad eos pertinet, hanc reſponſionem reprobatā uideant. F.3.28 Et in decretali.lib 5.tit 6.de Iudæis.c.in nonnullis:ubi ſcribitur,quòd Iudæi Chiſtū blaſphemantes per principes grauiter ſunt puniendi:de quo in cle.c.vnico.eo. titu.

¶Ex quo ſequitur,ꝙ potius,ut uidetur,à ſuis culparum maculas abſtergere debeat,quibus plus tenetur, qui audierit uocem iurantis. (Leui.5.) Nolentium uero talia corrigere, nec contra talia crimina remedia adhibere opportuna, quanta ſit peruerſitas multis oſtenditur exemplis.

Art. 11. Exemplum. ¶Si enim peruerſus reputatur ſeruus, qui iniurias non uindicat domini ſui, prior uidetur, qui iniurias non uindi-
34 cat Dei ſui, (& ſi contra iniurias proprias remedia ſciunt adhibere, quare talia nō adhibent contra iniurias Deo illatas.

Exemplum. ¶Tali conſideratione motus quidā miles, fertur magnum ciuem percuſiſſe Pariſienſem turpiter iurantē, de quo cum apud regem eſſet accuſatus, & citatus,reſpondit,quòd ideo hoc fecit,quia uilificauit Deum ſuum. Tu (inquit) domine mi rex non reputaſſes miniſtrum tibi fidelem,qui non uindicaſſet grauem iniuriam tibi factam, immo contra talem iratus eſſes,uindicantem uero plus diligēres, quare ergo contra me iraſceris,quia Dei uindicaui iniuriam, non uultis,quod Deo honor adhibeatur, quem uobis adhiberi velletis à miniſtro ueſtro:Item ſi filios,& filias,& familiam humanitatem docent, qualiter uidelicet ſe reuerentes ad omnes habebunt homines, ad quos ſi inhumaniter ſe habuerint, illos acriter reprehendunt, & corrigunt, quæ peruerſitas eſt,illos non informare, quomodo benignè,& reuerenter ſe habebunt in his, quæ ad Deum & ſanctos ſuos pertinent, illorum nomina irreuerenter nominando,uel quare nō puniunt contrarium facientes? Exemplum.

¶Item ſi filij magnam irreuerentiā patri illatam non grauiter ferant, uel non corrigant pro poſſe, ſed de tali cōtumelia rideant, peruerſi iudicantur; immo potius dicerentur non eſſe filij, ita in propoſito. Exemplum.

¶Item ſi pater iraſcitur contra inhonorantem,uel honorantem filium, ſi- 35
cut patet per hiſtoriam,quæ habetur in tertia parte ſpeculi hiſtorialis de Amphilochio epiſcopo Iconiæ, qui Imperatorem Theodoſium reprēhendit de hoc,quòd permiſit Arrianos hæreticos in terris ſuis, quo correctionem diſſimulante,accidit ſemel prædictum epiſcopum ad curiā uenire Imperatoris, & patrē Theodoſiū uidelicet Imperatorē,& filium ſuū, Archadiū ſimul inuenire,Epiſcopo uerò patrem ſalutante,& non filium quæſiuit, Imperator, quare filium ſuum non reueretur? Cui epiſcopus,reuerentia,quæ tibi exhibētur ſit & filio tuo.Cui Imperator,ſic reuerentia,quæ filio meo ſit,mihi ſit.Cui epiſcopus, quare non iraſcens contra non honorantes filium Dei, ſicut iraſceris contra non honorantes filium tuum. Imperator tali uictus ratione, Exemplum.

Arra-

Arrianos de Imperio, & regno, & dominio ſuo expulit; tale moderni Chriſtiani principes deberent iudicium inferre blaſphemiæ. Iudæ. 1.

¶Iuſtitia. Cap. XIII.

SVMMARIVM:

1 *Iuſtitiam cum vno duntaxat oculo clauſo, & læua manu veteres ſapientes non inconſultò finxerunt.*

2 *Manum læuam tantùm iuſtitiæ admotam, & dexteram amotam non abre, nec iniuria fuiſſe vberius conſtat.*

3 *Iuſtitiæ exequutor & iudex, oculum obſeratum, ne ad iuſtitiæ exequutionē inter diuitem & egenum, inter formoſum ac deformem nimium diſcernere uideatur, tenere perpetuo debet; & altera manu carere iubetur; ne præclara à diuitibus, & potentibus xenia, ſeu munera vnquam accipere poſſit.*

Præterea iuſtitiæ deſcriptio iuxta legis tùm humanæ tùm diuinæ ſententiam, ſatis eruditè apponitur, & obijcitur.

4 *Iuſtitiam tergeminam eſſe non obſcurè agnoſcimus; nempè iudicatiuam, commutatiuamq; ac diſtributiuam.*

5 *Iudiciaria poteſtas vel iuſtitia cingulo corporis medium præcingenti, graphicè comparatur.*

6 *Commutatiua iuſtitia cuilibet menſuræ conferri conſiderate, & aptè poteſt.*

7 *Diſtributiua verò cētro ſimilis eſſe haud imperitè traditur, quæ quidem omnia iuſtitiæ præcepta vnà complectitur: p̄cipit enim potiſſimum triā, honeſtè viuere, neminē lædere, & ius ſuum cuicunque erogare, atque tribuere.*

8 *Primum iuſtitiæ præceptum de vita honeſtè ducenda ad illos primum, qui ad iuſtitiam faciendam pro tribunali aſſident: ut & ipſi (quod memorandis exēplis ob oculos facile ponitur) honeſtam vitam quam cæteros exteros degere lōge æquiſſimè mandatur opere exequi, & ſuos chariſſimos, ac familiariores neceſſarios ad idem obſeruadum impellere haud quaquam dedignentur.*

9 *Hoc identidem præceptum non ſolum iudicum, ſed etiam omnium hominum referre affirmamus, ne fœdas brutorū proprietates, luxuriæ, gulæquè, ac voluptati indulgentes ignominiosè æmulētur.*

10 *Secundum iuſtitiæ præceptum de nemine lædendo nobis iniungit; ne proximū tùm in bonis fortunæ, & corporis, tùm in bonis animi, an imæq; vllo pacto vnquam oblædere velimus.*

11 *Tertium iuſtitiæ præceptum de ſuo iure cuipiam exhibendo, ac præſtando nobis obijcitur.*

12 *Inter iuſtitiam diuinam & veram, & inter iuſtitiam mundanam, ſeu humanam & falſam, multum & plurifariam intereſt.*

Primum Dei immortalis iuſtitia ab vno improbo ob eius delictum pœnas æternas tantummodo expetit: ſed falſa hominum iuſtitia quandoque à iuſto nullum crimen admittente, & quandoque ab altero ob alterius facinus iniquiſſimum ſupplicium ſumit.

13 *Dein diuina ab humana iuſtitia admodum differt; quia illa hominem tùm dignum pro meritis gratia & obſequio plenius demeritur; tùm nefarium pro ſceleribus, non iniuria punit, atque caſtigat.*

Iſta verò homines ſiue puniat, ſiue remuneretur; munera duntaxat, & alias indecentes ſeculi cauſas die nocteque intuetur.

14 *Mundi iuſtitiæ exequutores, domini, & potentes, qui improbos ſuſtinent, probosq́, euertunt, & proculcant, cæteros viros ab eorum iniuſtitia diſſidētes crudeles ſuos hoſtes opinantur.*

15 *Qui affinium, diuitiarum, virium, ac prauorum hominum ope ſuffulti ſunt, tùm palàm vi, ac fortitudine & minis, tùm etiam ſecretò dolis, inſidijs, & fraudibus, veram iuſtitiam arripere, & proſternere contendunt.*

16 *Tertio Dei & hominum iuſtitiæ diſſimiles ſunt: quia Dei iuſtitia vera, ac recta eſt: Iuſtorūq; viæ rectæ, & claræ apparent: Sed mundi iuſtitia falſa, curua*

tortilis,

terilis,& deflexa eſſe clariſſime videtur; falſorumquè viæ tenebricoſæ nubilæ,& incuruatæ ſunt.

17 *Falſæ Mundi iuſtitiæ vno ſanè nomine gaudentes impendio magis vindictæ, quàm iuſtitiæ nuncupari meritò debent.*

18 *Miſterioſa,& arcana Micheæ prophetæ vaticinatio,non vulgariter enodatur; quæ ea eſt; Concides gladios ſuos in vomeres, & haſtas, in ligones; gladius quippe rectum iudicium, quod nemini,nec amico,nec hoſti condonat; haſta vero rectam iuſtitiam; vomeres inſuper et ligones terrenum lucri,et cō modi præſentis propoſitum, atque conſilium; demum falces leges,ſeu poteſtatem, ac ſcientiam,lucratiuā, & quod cunque iuſtitiæ, munus in falſorum hominum manu poſitum,eſſe nobis longè optimè explanant,atque exponunt.*

19 *Veram,rectamq; iuſtitiam,his tribus, volũtate videlicet,ſermone,atq; actione ſatis leniter nanciſci poſſumus.*

Primùm cordis intentione iuſtitia iſta paratur: qua quidem intentione tria peragimus;Deo placere, ectum iudicium obire,& iuſtitiam non leniter diligere enitimur.

20 *Poſtea locutione, ſeu ore,quo itidem tria exequimur,iuſtitiam poſſidere valemus.*

21 *Tertio operatione, qua etiam ad tria exequenda non ineptè vtimur; iuſtitiā veram aſſequimur.*

22 *Iuſtitiæ veræ exequutio ſummo emolumento nobis eſt,tùm in via, tùm in patria; in via namque loricæ loco nobis eſt.*

23 *In patria iuſtitiam Dei gloriam nobis eſſe; quadrifariam aperitur.*

24 *Rectæ iuſtitiæ ſementis, in algidis,ſeu frigidis hominum pectoribus, quæ charitatis calore nullo tempore æſtuant, raro gliſcere,& accreſcere cernitur.*

25 *Quatuor profectò ſunt præpeditiones, quæ in hominibus iuſtitiæ ſementem grandeſcere,ſiue augeſcere interpellāt, ac prohibent prima & potiſſima eſt ſupervacanea vberrimarum rerum,& copiarum cupiditas.*

26 *Secunda eſt formido,ac pauor cùm bona amittendi,tùm etiam lædendi.*

27 *Inſigni illius tùm caſtæ,tū venuſtæ Suſannæ exemplo, nos omnes ſordidi abiecti ac pauidi homũculi optimè inſtituimur,q; Deus illos, q ſcænas in hominū manus incidere maluut, & illos potius quàm Deum in feſtare, & lædere decernunt,& eligunt;tueri, ac protegere ſæpe ſæpius ſolet.*

28 *Fabella quædam vulpis, & galli periucunda clarè liquet,nefarios homines eiſdem technis & impoſturis, ac fraudibus mutuis nonnunquam Dei voluntate falli,& circumueniri.*

29 *Tertia iuſtitiæ rectæ impeditio eſt iniqua inopum collachrimantium miſeratio.*

30 *Iudicum mollium miſericordia qui frequētibus ſuorum chærorum,ac neceſſariorum fletibus vltro commoti,& commiſereſcentes iniquè peierant,& iniuſtitias alias admittere non erubeſcũt; à Diuo Ambroſio ex legis,tùm diuinæ, tùm humanæ auctoritate iniuſta vocitatur.*

Quarta denique huius iuſtitiæ interpellatio eſt,omnium eccleſiaſticorū iudicum in his,quæ tùm ad Dei decorē, & ornamentum,tùm ad noſtrarū animarum ſalutem ſpectare cenſemus,incuria,atque indiligentia.

31 *Bifariam iuſtitia perturbari, ac periclitari poteſt.*

Primum exceſſu, cum quis ſibimet, & alijs nimis aſper, & horridus,ſeu rigidus eſſe conatur.

32 *Exin iuſtitia periclitatur defectu,ac diminutione; quando illa muneribus, precibusq;, ac pretijs, alijſuè id genus cauſis dumtaxat efficitur:ex hac molter cle iuſtitia,ſeu (vt melius dicam) iniuſtitia quamplurribus magnum imminet diſcrimen, & calamitas uon exigua.*

Primum hominibus hanc iuſtitiam pecuniariam facientibus.

33 *Qui quidem Iudæ ribelli proditori, tùm facinore, tùm ſupplicij diſcrimine prorſus comparantur.*

34 *Secundo, non exigui momenti pœna, & aſſlictio imminet his, qui iudicibus xenia, ac dona magna ſibi, vt iniuſtitiam facientes, ſontibus cæteris innocentibus incommodare velint, quotidiæ mittunt.*

35 *In eadem collocantur naui, & æque periclitantur ſubditi inopes, & pauperes ac ſimplices, qui horum iudicum iuſtitiam nimis vendentium, & exequẽtium poteſtati ſubduntur, ac ſubiacent.*

36 *Iniuſti iudices, qui vt ſummas citiſſimè diuitias poſſidere poſſint, eas non à potẽtibus, & ſtrenuis uiris, ſed à debilioribus, & pauperibus ſubripere curant, callido coruo aſſimilandi ſunt.*

37 *Adhæc in iiſdem huius iniuſtitiæ fluctibus, iudicum nati, nepotes, pronepotes, vxores, amici, famuli, & ad ſummum tota eorum familia tùm temporaliter tùm æternaliter nauigare & agitari iure merito debent.*

38 *Iniuſtitiæ denique auidorum iudicum toti ciuitati, atque reipublicæ admodum obeſt.*

39 *Iudices improbos homines ad mortem condemnantes, qui grauioribus admiſſis piaculis ſeſe illa morte nocentes & dignos turpiter reddidere, & in alios id genus nefarios iuſtè animaduertentes, chriſtianæ proximi charitati, ac dilectioni non modo haud aduerſãtur, nec refragãtur, ſed potius æque arrident, & ſuffragantur: quod luce clarioribus exemplis omnibus patet.*

40 *Egregiis exemplis luculenter innoteſcit, quod ſi Iudices homini ſonti, ac prauo ex ſanguinis, & prolis nobilitate, & ex affinitatis ſeu amicitiæ vinculo, plura ſcelerum genera perpetranti indulgent; illico ſæuitiam non exiguam profectò præſe ferunt.*

41 *Si hæc in vita ob aliquam cauſam à iudicibus iuſtitia non efficitur, Mundum iſtum Inferis ipſis deteriorem eſſe D. Chryſoſtomus non ineleganter literis prodit.*

IVſtitiæ: Primo oſtenditur deſcriptio. Secundo diuiſio. Tertio, differentia inter iuſtitiã diuinam & mundanã, ſeu inter ueram, & apparentem. Quarto, qualiter uera iuſtitia haberi debeat. Quinto talis poſſeſſionis oſtẽditur utilitas. Sexto raritas. Septimo iuſtitiç oſtendent impedimenta. Octauo iniuſtitiç periculũ Nono oſtẽdetur, quòd iuſtitia, quç malos punit, charitatem nõ excludit. Decimo, quod magnũ meritum includit.

¶Quantum ad primum, iuſtitiç deſcriptio dupliciter attenditur, uel quãtum ad picturam, uel quantum ad ſcripturam. Artic. I.

¶Quantum ad picturam dicitur, ꝙ antiqui, qui uirtutum imagines ſibi deſcribi, & pingi uoluerunt, ut efficacius eis imprimerent, tã uiſç q̃ auditç iuſtitiam formare ſolebant, ad modum imaginis hominis monoculi, uel aliqualiter oculum claudentis, & manci. Ratio autẽ huius formationis hçc erat, uiderunt ex vna parte, ꝙ actus iuſtitiæ eſt contorta rectificare, uiderunt ex alia parte, ꝙ qui vult tortuoſionẽ in re deprçhendere, & illam rectificare, vnum oculum ſiniſtrum, uidelicet, claudit, ſicut patet de uolente rectificare ſagittã, ut uirtus uiſiua magis vnita conditionem rei uiſæ certius oſtendat, qua uiſa ſi defectũ in illa inuenerit, manum illũ rectificat, iſta de cauſa iuſtitiç clauſerunt oculum, ut tota intentio iuſtitiç, & iuſtitiç locum tenentis, ſic ad negocium, de quo agitur, applicetur, ut excluſis ab oculis eius quibuſcunque iuſtitiç impedimentis ſolam çquitatem rei, de qua agitur, uideat, ut de illo uerificetur illud. (Pſal. 10.) Iuſtus dominus iuſtitias dilexit çquitatem uidit vultus eius. Non dicit pecuniam uidit vultus eius, uel amicitiam, uel quodcunque tale, ſed ſolam çquitatem: hoc enim iuſto conuenit iudicij, & his 1 Exemplum.

qui

qui iudicem informant: Si uero aliquid uiderit in re illa contra æquitatem, cū manu (id eſt) effectu, illam rectificet gibboſitatem, & ad æquitatem deducet: Et ſicut uidens maculam in facie propria illā tergit, ita in anima aliena, ne uideatur, plus faciem, quàm animam proximi diligere contra ordinem charitatis. Ad hoc enim iuſtitię locum obtinent, quod eſt contra multos, q multa in uiſitationibus, & alijs querelis audire, & uidere uolunt, ſed omnia differunt, & diſſimulant, ubi lucrum non imminet pecuniarum.

Exemplum.

¶Mancam uero iuſtitiā deſcripſerūt, qa intellexerūt, ꝙ multi, q iuſtitiā facere tenent, vna manu eleuata, & lingua minantur, quòd contra omnes malos iuſtè, & rigide procedere uolunt, ſed poſtmodum cū eadem manu, uel alia munera recipiunt, & iuſtitiam peruertūt, ſicut patet de duobus filijs Samuelis. (1. Regum 7.) de quibus dicitur, ꝙ acceperunt munera, & peruerterunt iudicium, Sic illi, in quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus. Antiqui ergo ſapientes, uolentes, quòd iudices vna manu leuata iurarent, uel promitterent ſe iuſtitiam facturos, & alia manu munera non reciperent, ut iuſtitiam euerterent, ab imagine iuſtitię vnam amputauerunt manum illam, uidelicet, qua munera recipere ſolent, qui iuſtitię iam mortuę ſunt executores, & aliam ſolā ei dederunt manum, cum qua iuſtitiā facerem: de qua in Pſal. 47. Iuſtitia plena eſt dextera tua.

3 ¶De tali iuſtitię executore, uel procuratore, qui oculum habet clauſum, ne diſcernat inter potentem & pauperem, inter pulchrum & deformem, qui manum non habet, qua munera recipiat, qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam (in Pſal. 14.) dici poteſt, illud Iſa. 11. Non ſecundùm uiſionē oculorum iudicabit, neque ſecundùm auditum aurium arguet: ſed iudicabit in iuſtitia pauperes: Et hac de cauſa quidā ꝓhibuit pictorē, de quo fertur, quòd uidens hanc imaginem pulcherrimam hoc excepto, quòd non habuit manum, & oculum, cum eſſet pictor cautus, uoluit ei dediſſe manū, & oculum, neſciens cauſam, quare ſic facta eſſet. Non facies (inquit) alius, quia ſi manum ei dederis, latro, ſi oculum adulter erit, Vnde uerſus. Si manus adfuerit, prędo, ſi lumina, ſcortum. Fiet, ſi neutrum, uirgo perennis erit. Et ſicut dixit Chriſtus. (Matth. 18.) bonū eſt ad uitam intrare cum vno oculo, quàm duos oculos habentem mitti in gehēnam ignis.

Exemplum.

¶Sed, heu, aliud omnino eſt iudiciū de iuſtitia in pariete, aliud de iuſtitia in opere, quia in pariete eſt cęca & māca quantum ad ea, quę æquitatem, & iudicium peruertere poſſent: Et tantummodo uidens, & potens ad ea, quę uel corrigenda ſunt, uel quę æquitatis ſunt, & rationis: In opere uero omnino econuerſo, quia oculos ad terrena lucra habent apertos, & dextera eorum repleta eſt muneribus. Quantum uero ad ea, quę Dei ſunt, uel æquitatis, oculos habentes clauſos, ueraciter dicere poſſunt iſtud. (Sapien. 5.) Iuſtitię lumē non luxit nobis, quia oculos ad illud aperire noluerunt: Nota de hac materia I. 9. 11.

¶Quantum uero ad ſcripturam iuſtitię deſcriptio habetur, tam in lege ciuili, quàm in lege diuina. In lege namque ciuili habet̃ inſtituta de iuſtitia, & iure l. ib. 1. §. 1. circa principium in his uerbis. Iuſtitia eſt cōſtans, & perpetua uoluntas ius ſuum vnicuique tribuēs; Cuius tria ſunt pręcepta, honeſte uiuere, alterum non lędere, ius ſuum vnicuique tribuere.

¶In lege uero diuina deſcriptio eius habetur. Sapien. 1. ubi dicitur, quòd iuſtitia eſt perpetua, & immortalis.

¶Ex quibus deſcriptionibus, ſimul comparatis patet, quòd in uerbis ad iuſtitiam pertinentibus, ſatis concordant lex mundi, & Dei, ſed in operibus magna inter illas oſtenditur differentia in articulo 4. Artic. 2.

4 ¶ Iuſtitię uero diuiſio, partim colligi poteſt ex uerbis beati Auguſt. 13. de trinitate. c. 28. ubi ait, quòd duo pertinent ad iudiciariam poteſtatem, potētia (ſcilicet) & iuſtitia, inter quæ talis ordo eſſe debet, ꝙ potentia ſequi debet iuſtitiam, non perire, partim ex uerbis Ariſt. 5. Ethicorum: ubi iuſtitiam diuiditin commutatiuam, & diſtributiuā. Horū ergo ſnīam ī breuibus pſtringēdo, patet, iuſtitiā eſſe triplicē, iudicatiuam, commutatiuam, & diſtributiuā.

¶ Prima conſiſtit in iudicijs faciēdis.

¶ Secunda conſiſtit in emptionibus, & uenditionibus, immutationibus, & ſatisfactionibus, in pœnitentijs, & remiſſionibus, & cęteris emendis, faciēdis, & contractibus ubi datur certum pro certo, tantum pro tanto, denariatus boni pro denariato, certa emenda pro certa culpa, & ſic de alijs.

¶ Tertia conſiſtit in honorum exhibitione, in amorum acceptationibus, & donorum largitionibus.

¶ Prima æqualitatē solūmō reſpicit cārum. Secunda ualorē reſpicit rerum. Tertia proportionem attēdit pſonarū.

5 ¶ Prima cingulo cōparatur, quia ſicut cingulum corporis medium tenet locum inter partem corporis ſuperiorem, & inferiorem, æqualiterq; diuidit, ita iuſtitia iudicis, de qua Iſa. 11. Erit iuſtitia cingulum: æqualiter enim diuidere, & iudicare deberet inter ſuperiorē, & inferiorem, inter diuitem, & pauperem, ſine perſonarum acceptione: Sed, heu, nonnullorum iudiciaria poteſtas in iſta proprietate cinguli non ſequitur conditionē, ſed in vna alia, quæ in cingulo inuenitur, ꝙ uidelicet ad ponderoſiorem inclinatur partem. Quia ſicut uidemus, ꝙ cingulum plus inclinatur, & incuruać ad illam partem, in qua crumena pendet ponderoſa, quia crumena cum denariorum pondere illud ad ſe trahit. Ita poteſtas inquirendi, uel iudicandi iuſtitiam, aduocatorū iudiciū, & iuratorū, & oīum ſimiliū, ut cōiter, plus inclinatur ad loculum ponderoſiorē, intātum, ꝙ ſi iuſtitia nulla clare ex parte illa uideatur, clientē tñ cōfortant, bonum ei promittentes cauſæ exitum, plus in defectu teſtium, & probationis, uel alijs defectibus alterius partis, quàm in iuſtitia propriæ partis de bono. i. optato exitu confidentiam habentes, qui ueritatem Dei in iuſtitia detinēt. (Ro. 1.) dū p ſuas iuſtitias ueritatē partis aduerſę impediūt. Not. A. 14. 4.

Exemplum.

6 ¶ Secunda uero (id eſt) commutatiua menſurę cuicunque comparatur, qa ſicut menſura ęqualitatem, & medium facit, & oſtendit inter partes menſuratas: ita hæc iuſtitia ęqualitatem facere, & oſtendere debet inter partes emētes, & uendentes, inter delinquentes, & remedia opponentes, & quouiſmodo cōtrahentes, ita ꝙ in omnibus talibus cōditio reſpiciatur rerum, & culparum, quia ſicut in rebus menſurandis neceſſe eſt regula & præceptum à Deo datum. (Leuitic. 19.) Statera (inquit) iuſta, & ęqua ſint pondera, ita in punitionibus, & medicinis animæ, ſicut etiam patet in medicinis corporis: quia ſicut ſtatera doloſa, abominatio eſt apud Deum. (Prouerbiorum vndecimo) ita qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtū, uterq; abominabilis eſt apud Deū. Prouerbiorum decimoſeptimo.

Exemplum.

Exemplum.

¶ Tertia uero iuſtitia (id eſt) diſtributiua, centro comparatur, & aſſimilatur, quia in medio circuli continetur.

Exemplum.

7 ¶ Quia ſicut à centro ad circumferentiam maiorem maior, & longior protendiť linea, ad minorem uero minor, ita à iuſtitia diſtributiua, quę eſt quaſi cētrū mediū tenēs, qa uirtus eſt habitus electus immediate conſiſtens (ꝓut ſapiēs determinabit ſm Philoſophū. 3. Ethicorū.) Amoris, uel largitionis, & donationis linea producta ad illū, q in uirtutibus, & bonitate maioris eſt ambit⁹ cęteris parib⁹, maior eē dēt. Quia cū honor ſit premiū uirtutis (ſm Philo.) uirtuoſiori maior debeť honor.

¶ Et ſicut à cētro omnē circūferētię partē linea produci pōt, ita & iuſtitia ad oīa iuſtitiæ pcepto, uel exhibitiones extendi dēt, quia hęc pręcepit, honeſte viuere,

uere, neminē lædere, ius ſuum vnicuique tribuere, inſtituta de iuſtitia.

¶Propter quod dicit philoſophus. 5. Ethicorū. Quod iuſtitia eſt præclariſſima uirtutum, & vna de quatuor cardinalibus, quæ primo præcipit, honeſte uiuere quo ad ſeipſum; Et hoc præceptum primo extenditur ad iuſtitiæ procuratores (id eſt,) qui ad faciendam iuſtitiam locum tenēt; Secundo ad omnes: Ad primos extēditur, ut quod alijs iuſte faciendum imponunt, ipſi opere compleant, hoc enim honeſtum uidetur, quia (teſte Vrbano) turpe eſt doctori, ꝙ culpa te redarguit ipſū, & (teſte euāgeliſta.) Cœpit Ieſus facere, & docere.

Exemplum. ¶Exemplum ad hoc ſcribit Tullius lib. 6. de cariudio tirro, qui propter ſeditionem pericula ordinationem fecerat, quòd qui contionem intrans, ferrū ſecum portaret, eodē perimeretur. Ipſe uero poſtmodū de longinquo ueniēs, & ſubito contionem intrās cum ferro, cum de hoc commemoratus eſſet, in ſeipſo tenuit, ꝙ alijs tenendum ordinauerat. Sic diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. (Sapien. 1.) ſic patere legem, quam ipſe tuleris. (Seneca.) Nota. L. 3. 7.

8 ¶Et non ſolum ipſi leges, & iuſtitias, quas in extraneis obſeruari uolunt, obſeruient, ſed etiam ſuos propinquiſſimos, & chariſſimos illas ſeruare faciāt: Exemplo Traiani Imperatoris, de quo ſcribitur, ꝙ tantā in ſuis iuſtitiam exercuit, ꝙ filium proprium ad ſeruiendum cuidam viduę, tradidit, quia filius ſuus indiſcrete equitando, uiduę filium impotentem pro matris ſeruitio fecerat. (Exemplum.)

¶Et non ſolum ſic in ſeipſis, uel ſuis familiaribus, leges ſuas obſeruare deberent, ſed quandoque propter ſuorū miniſtrorū defectum, uel propter cauſas, & quærelas diuerſis de cauſis deuolutas, ipſiq; quandoque inter alios iudicare deberēt, pauperumq; cognoſcere cauſas. Exemplum ad hoc in factis ſancti Ludouici. D. 12. 4. & in geſtis Traiani Imperatoris.

¶In quibus continetur, ꝙ ad bellū cum exercitu pergens, uiduam quandā obuiam habuit, qui cū pro iuſtitia ſua in cauſa facienda interpellauit; Cui ille promiſit, ꝙ in reditu ei iuſtitiam faceret. Cui illa, quid ſi non redieris? tunc inquid, ſucceſſor meus tibi iuſtitiā faciet. Cui illa, tu nūc mihi debitor es, & non ſucceſſor tuus, ſi ergo iuſtitiā mihi non feceris, fraudem mihi facis, & peccas, de quo factum ſucceſſoris tui te non liberabit, quia facta tua tibi ualebunt, uel nocebunt, & facta ſua ei nocebunt, uel ualebunt, & non tibi quia iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij ſuper eum erit. (Ezech. 18.) Qui ſic concluſus ei iuſtitiam fecit, propter hæc & alia iuſtitiæ opera, beatus Grego. poſtmodum pro illo oraſſe legitur ad ſalutem, qui ſe nunc propter talia iuſtitiæ opera in cęlis coronatum uidens dicere poteſt illud. (2. Thimotheū. 4) Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Nota de iudice, cuius caput Londonijs in fundamentum eccleſiæ ſancti Pauli innentum fuit, &c. Nota L. 3. 8 & P. 10. 2. Horum ergo exemplo ſi uere utique iuſtitiam loquimini, rectè iudicatæ. in Pſal. 57. (Exemplum.)

¶Sed, heu, nonnulli moderni iuſtitiæ aduocat, & iudices (vt dicunt) de iuſtitia loquunt̄, legesq; condunt, quas nec in ſeipſis, nec in proximis, nec in extraneis aliquid eis dantibus obſeruant, quorum periculū patet. (Eze. 5.) ꝙ contempſit (inquit) iudicia, ut plùs eſſet impia, quàm gentes, & præcepta mea, ultra quàm terræ, qui in circuitu eius ſunt, & iuxta iudicia gentium non eſtis operati: ſicut per dicta patet exēpla. Ideo hęc dicit dominus, patres comedent filios, & filij patres: tertia pars peſte, & fame, & tertia pars gladio morietur. Nota de hac materia. T. 5. 4. ꝙ uidelicet tales uindictæ propter peccata contingunt. 9

¶Secundo hoc iuris præceptum, honeſte, uidelicet, viuere, quo ad ſe, & ad omnes extenditur, ut uidelicet guloſe, & luxurioſe uiuēdo, brutorū nō ſe-

quantur conditiones , ne fiant , ſicut equus & mulus,quibus non eſt intelle-ctus,&c.(in Pſal.31.) Qui enim ſic vi-uit , iſtud iuſtitiæ præceptum tranſgre-ditur, quod ſic oſtenditur,ille,qui bru-taliter,& ſibijpſi damnoſe uiuit,nec ho neſte,nec iuſte uiuit . Non honeſte,pa-ter,quia comparatus eſt iumentis , nec iuſte,quia ſibi damnum infert. Sed gu-loſe & luxurioſe uiuentes brutaliter ſi-biipſis damnoſe uiuunt , quia damnifi-cant & corpus & animam , hoc enim quantum ad gulã oſtẽſum eſt.G.5.3 20. Quantum uero ad luxuriã idem oſten detur infra loco ſuo,ergo &c.Hoc ergo iuſtitiæ præceptum implendo ſobrię, & iuſte,& pie uiuamus. (Titum 2.)

10 ¶Secundo præcipit alterum non læ-dere,quantum ad proximum , in quo prohibetur , ne proximus in bonis læ-datur exterioribus,per rapinam, furtũ, uſuram,uel conſimili modo, nec in cor pore ipſum uerberando , uel occidẽdo, uel in fama ipſi detrahendo , uel oblo-quendo,uel in anima ipſum ad peccatũ ducendo. Sed ſic inter omnes ſta in iu ſtitia & timore.(Eccl 2) vt dicere poſſis cum Paulo,ſecundùm iuſtitiam,quę eſt ex lege, conuerſatus ſum ſine quærela. Philip.3.

11 ¶Tertio præcipit ius ſuũ cuique tri-buere,ſuperioribus,obedientiã & reue-rentiam,paribus amicitiam, inferiori-bus gubernationem,indigentibus elee-moſynam,& mortuis orationem .

¶Primum uero,licet omnibus ſupe-rioribus ſit debitum , pręcipue & excel-lenter Deo,ut ſcilicet ei exhibeatur cre dulitas in corde,reuerentia in ore,obe diẽtia in opere, ſit domino Deo noſtro iuſtitia.(Bar.1.)Sic ſeruiamus illi in ſan ctitate ,& iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris. Luc.1.

¶Quomodo aũt ſecundum eſt iuſti-tiæ debitum, natura ipſa docet . Quid enim in natura iuſtius,quàm ꝙ mẽbrũ iuuet membrum eiuſdem corporis, ita quid iuſtius eſſe poteſt,quàm ꝙ uiuum membrum Chriſti, & eccleſiæ adiuuet conſilium dando,quo indiget mutuan-do,inimicũ diligendo , quia niſi abun-dauerit ueſtra iuſtitia,pluſquã ſcribarũ, &c.(Matth.5.) Et iniurias remittendo , oſtendant membra ueſtra arma iuſtitiæ dño.(Ro.6.)Quomodo aũt tertiũ iuſti-tiæ debitum ſit , natura docet corporũ cęleſtium,quæ ſuo motu inferiora mo-uet & gubernat. Niſi ergo hoc faciat ra-tionalis creatura(id eſt)homo, multum uituperandus eſt , quia cum iuſtitiam Dei cognouiſſent,non ſicut Deum glo rificauerunt. Rom.1.

¶Ad quartum uero allicit merces ui-ri iuſti.ſicut allicit mercatorem ſpes lu-cri,ſic nos ſpes, de qua in Pſal 111. Di-ſperſit dedit pauperibus , iuſtitia eius manet in ſęculum ſęculi. Exemplum.

¶Quintum uero docetur, Hiere.22. facite(inquit)iudicium , & iuſtitiam li-berate , ui oppieſſum . Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.Matt 3.

¶Omnem iuſtitiam dico,quæ natura & nomine iuſtitia eſt Pro quo eſt aduer tendum , ꝙ magna eſt differentia inter ueram iuſtitiam,& falſam,quę in uſu à multis habetur, & ſolo nomine iuſtitia nuncupatur. Artic.3.

¶Prima uero inter has differẽtia eſt ; 12 ꝙ uera Dei iuſtitia ſolum delinquentẽ æternaliter punit, dicens , ꝙ filius non portabit iniquitatem patris , nec econ-uerſo , ſed unuſquiſque in iniuſtitia, quam operatus eſt,morietur.(Ezec.18.) falſa uero iuſtitia, quãdoq; ubi nullum eſt delictum,pro facto ꝙ in ſe delictum non eſt , ſed iuſtum illud non facientẽ punit . Quãdoq; vero ꝓ delicto vnius , alius punitur,qui circa hoc nihil delin-quit,uerbi gratia. Iudex & prælatus ec-cleſiaſticus,vel dominus tẽporalis,quã-doque iuſte alium uexẽdo, uel eius ho-mines iuſte puniendo,ipſum offendit , de quo tñ offendi nõ deberet. Sic ergo à malitia ꝓpria potius,quàm alieno fa-cto ꝓuocatus,uel ꝑcipit(ſcilicet) dicẽs, fecit ipſe iſtud cõtra me,uel nõ vult il-lud facere ꝓ me,qđ peto,ꝑcipio uobis, ꝙ nullus de ſuis hominibus, uel beſtijs intret dñm noſtrũ,quin male tractẽtur, vel areſtentur , vel ſi tale nõ habeat do-

minium,

minium, in quo nō poſſet talia facere, aliorū dñorum ꝓcurat domeſti. ut ipſi talia cōtra ipſum committant, ipſumq́; quantū poſſunt, uexent. Poſtmodū vero pauperes, & pauperū animalia, uſq; forte ad mortem incarcerati, pro facto ꝙ dñs illorum iuſte & diſcrete, uel ponamus iniuſte, & indiſcrete, fecit, & qñ de emēda, & cōcordia tractatur, nullam de damno eis illato reportāt emendā, qa nihil eis iniuriam patiētibus tribuitur. Sed ſi aliqua emēda fieri debeat, totum fit dñis, qui nihil amiſerūt, & ſic patet, ꝙ quicquid delirant reges, plectuntur achiuij, quia iniurias vel à dñis, vel pro dñis ſemper ſuſtinent, & cum illis lucra nou participant, quæ ideo potius uindicta, quàm iuſtitia nuncupatur, uel qa iniuſte fit, uel quia eis fit, quibus fieri non deberet. Si enim dñi mutuo expugnantes, & odium inter ſe habentes, mutuo ſeipſos excoriarent, minus curandum eſſet, ſed ꝙ ſubditi ſic affliguntur, dolendum eſt. Sed (heu) perit iuſtus, & non eſt, qui recogitet. Iſa. 57.

13 ❡Secunda differentia eſt: quia uera iuſtitia datur, & fit ſiue remunerando, ſiue puniendo pro meritis, quia teſte, Pſal. 61. reddit unicuique iuxta opera ſua, ille ſcilicet, qui dicit. Ego iuſtitias iudicabo (in Pſal. 74.) Malos ſcilicet opprimendo, & iuſtos exaltando.

❡Sed apud falſos, falſorumq́; curias, omnis iuſtitia, & iniuſtitia fit pro muneribus, uel alijs cauſis illicitis. In curijs uanque illis, nullus poteſt aliquid expedire, niſi cātauerit, cuius cauſa eſt, quia uidētur in domibus, uel cordibus ſuis clauſam, & ſeratam habere iuſtitiam ad cuius aperitionem alia clauis nou eſt, niſi pecunia, & niſi illa affertur, clauis iuſtitiam relinquitis in terris. (Amos 5.) Si uero iſta clauis aſſiſtit, & cantauerit potius large, quàm alte, & caute potius quàm caſte dedero, ꝙ nullo tēpore de curijs illorū excluditur, ualue aperiuntur (ſicut patet. I. 9. 15.) cātaturq́; ei nō bñdictus, qui uenit in nomine dñi, ſicut antiquitus ſpecialiter in curijs uirorū, & ꝑlatorū eccleſiaſticorū cantari ſolebat, ſed bñdictus, qui uenit in nomine nummi. Et quicquid fecerit, ſiue bonum ſiue malum, qualeſcunque inſuper conditiones habeat malas, reputatum eſt ei ad iuſtitiam. (Iaco. 2.) ſicut patet. M. 14. 11.

❡Contra iuſtum vero, qui uou uenit in nomine nummi, dicunt corde, uel ore, uel utroq; illud (Sap. 2.) Venite, opprimamus iuſtum, quoniam contrarius eſt operibus noſtris.

❡Mundi nanque potētes, & patrię doctores, qui falſos ſupportant, & iuſtum opprimunt, omnē hominem eis cōtrarium reputant, qui eis in malis ſuis non condeſcendit, uel qui eis nihil dat, uel eis ſubijci, ab eiſq́, duci nō vult. Et contra tales multas cogitāt cogitationes, & malitias, quō illos opprimere poſſint. 14

❡Itaque ex prædictis patet, ꝙ illud ꝙ aliqua patria facit, aperte morti addictos, uendendo, precium manifeſte accipiendo, hoc falſi homines faciunt, occulte preciū dignorū mori occulte recipiendo, niſi ꝙ iſti peius faciūt, quia illi dignos mori, precio aperte recepto liberant ſine periurio. Iſti uero nō ſolum mortis reos periurio liberant, ſed etiā iuſtos uēdunt, & opprimunt, & uitæ dignos morti adindicant, & tanquā iniuſtos iudicanti dicentes, malum bonum, & bonū malū, qui iuſtitiā iuſti aufertis ab eo. (Iſa. 5.) Nota. M. 14. 16. Item nota pęnam eis debitam. P. 2. 34. & P. 4. 25.

❡Aufertis (inquit) uel aperte, & cū fortitudine, ſicut hi qui in parentū, uel diuitiarum, uel naturaliū uirtum, uel malorum hominum auxilio, pluſquā in iuſtitia confidentes quicquid eis nō placet contra eos iuſtum pntāt, illudq́; 15 proteruæ, & potenter uindicant, dicentes, & obijcientes contra factum illorū, reſpondentes illud. (Sapien. 2.) ſit autem fortitudo lex iuſtitiæ, uel occulte eis inſidiando, quando, videlicet, aperte eis nocere non poſſunt, nūc amicos, & alios, quos credunt eis nocere poſſe, cōtra illos prouocant, ut ꝙ per ſe ipſo, facere non poſſunt, per alios fiat, & male luctantium, quod non poſſunt facere

vno modo, uel ſaltem alio modo proſternatur: Et iuſtitia iuſti non liberabit eum, ſcilicet, de manibus corũ. Eze. 33.

16 ¶Tertia differentia eſt in hoc, ꝙ uera iuſtitia eſt recta, iuxta illud Pſal. 18. Iuſtitiæ domini rectæ uiæq; iuſtorum rectæ ſunt: Iuxta illud Sapien. 10. Iuſtũ deduxit dominus per uias rectas, & claræ (ſicut patet A. 19. 1.)

¶Sed falſa iuſtitia eſt curua, & inclinata. uię q̃; illorum tenebræ, & lubricum (in Pſal 34.) utriuſque cauſas in exemplis uideri poſſunt, in quibus uidemus, ꝙ illa, quæ regulantur, & informantur, ad petram omnino, planam, uel ad regulam rectam applicantur, omni gibboſitate, uel cauitate amota rectitudinem tenent, quàm à regula illa acceperunt, & oſtendunt. Sed iuſtitiæ ueræ ad petram Chriſtum planiſſimã applicantur, de qua. (1. Cor. 10.) petra autem erat Chriſtus, ab ipſo originantur, & formãtur, ideo neceſſe eſt, ꝙ iuſtitiæ dñi ſint recte, non habentes gibboſitatem, quia non puniunt homines, uel remunerant ultra id, quod iuſtum eſt ex merito, uel ex gratia largitoris (ſicut patet Matth. 20.) ubi tantum ex gratia donantis, datum fuit uenię̃ti ad opus ſero, ſicut uenienti mane, nec cauitatem, quia nec puniunt, uel remunerant citra dignum, nec imputant nõ imputandum, nec remittunt, non remittendum, uel declinant à dextris, uel à ſiniſtris, ſed in medio ſtant, ethimologiam ſui nominis tenentes.

Exemplum.

¶Dicitur eñi iuſtitia, quaſi iuris ſtatus, ꝙ ei tunc competit, quando non declinat ad vnã partẽ, uel aliã, ſed oĩa facit, uel ſuffert, q̃ ĩ lege p̃cipiũtur, ꝓ iuſtitia agonizans, & uſq; ad mortẽ ꝓ iuſtitia certans. (Eccl. 4.) ꝓ iuſtitia, (inqt) agonizare, ꝓ aĩa tua, & uſq; ad mortẽ certa, ꝓ iuſtitia & Deꝰ expugnabit, &c.

17 ¶Iterum ſicut uidemus, & iam oſtẽſum eſt, ꝙ illa, quæ regulãtur, naturãq; & conditionẽ illarum rerum, poſt quas formantur, tenent, & oſtendunt in rectitudine (ita à contrario ſenſu neceſſe erit concedere, ꝙ illa, quæ formantur, applicãtur, uel protrahunt᷑ poſt formas curuas, uel non rectas, ſed tortuoſas, uel circulares, non ſint recta, immo ſi eſſet aliquid in ſe rectum, tantũ põt ad vnam partem trahi, & ad curuũ trahi, & applicari, ꝙ rectitudinem ſuam amitteret: Ita falſæ mundi iuſtitiæ, quę nomine ſolo iuſtitiæ uocantur, uel in ſe curuæ ſunt, & malæ, quia potius uindictæ ſunt, quàm iuſtitiæ, uel in ſe quidem bonæ ſunt, & iuſtæ: ſicut leges, & iuſtitiæ eccleſiaſticæ & iuſtinianæ, quę nomen ſequentes actoris, & nomine & re iuſtæ ſunt, & recte: Sed quia nonnulli ad pecunias, & ad lucra terrena colligenda totaliter applicant (ſicut patet. A. 12. 38.) Et ad denarios lucrãdos eas incuruare ſtudent, quantumcunque in ſe iuſtæ ſunt, & rectæ, ex tã antiqua cõſuetudine ad vnam partem incuruatæ, & ad denarium colligendum, qui non habet formam rectam, ſed circularem applicatę, rectitudinem ſuam in uſu ab olim perdiderũt, Ipſis malis formatoribus, & legum, & iuſtitiarum peſſimis conflatoribus hoc agentibus, & rectam formam in curuã mutantibus, de quibus p̃dictũ eſt Iſa. 2. Cõflabũt (inqt) gladios ſuos, in uomeres, & lanceas ſuas in falces. Et Mich. 4. Cõcident gladios ſuos in uomeres, & haſtas ſuas in ligones.

Exemplum.

18 ¶Quid aliud per gladium, niſi iudicium rectum nulli parcens amico, uel inimico intelligere poſſumus, ſicut optime patet Apocal. 1. ubi iudicium per tale, ideo intelligere & exprimere uoluit, dicens, ex ore eius egrediebat᷑ gladius uerſatilis, ſcindens ſupple ex utraque parte tam amicos, quàm inimicos, tã potentes q̃ pauperes, delinquẽtes nec illud amore, nec alijs timore parcens.

¶Quid uero per lanceam, ſeu haſtã rectam, melius quàm iuſtitia recta accipitur, quia iuſtitiæ domini (ut prædictum eſt) rectæ ſunt.

¶Quid uero per uomeres, & ligones, quæ ſunt inſtrumenta terrenis, & infimis uſibus applicata & ordinata, niſi terrenam intentionem, lucri ſcilicet, & commodi terreni intelligemus.

¶Quod

¶Quod uero per falces, quæ ſunt inſtrumenta curua metentium, quę manu tenentur dextera, ſed ad quid reuera vt impleatur, manus ſiniſtra manipulis. Quid aliud, quàm leges, uel poteſtatē, uel ſcientiā lucratiuā, uel quacunque iuſtitiæ uicē, ſtatū, uel officiū, in manu intelligere poſſumus falſorū hominū cuiuſcunq; ſint ſtatus, qa realiter, & ad literam, quādo in talibus ponuntur officijs, ſeu poteſtatibus, uel q̄n eis de iuſtitia faciēda ſermo fit, uel q̄n eis in aliqua cauſa ſuggeritur, lucrumq; eis ꝓmittitur, quaſi meſſor, qui manum ad meſſem, quam maturam uidet, eleuat, & falcem ad meſſem applicat manus eleuantes, & falces (id eſt) leges multas, & rationes imaginatas ad propoſitum applicare, immo uiolenter trahere nituntur, dicentes, ſperamus ꝙ bene erit ꝓpter tales, & tales cauſas, immo quan doq; q̄n in talibus ponunť officijs, manū eleuant, iurantes ꝙ iuſte facient, ſed ad quid manus iſtas eleuant, & falces applicant, certe ad meſſes eis datas, uel promiſſas (id eſt) ad lucra terrena, in ſignum cuius, ſicut meſſores falces non parant, antequam meſſes uideant, uel in proximo ſperant uenturas. Ita ipſi nunquam, uel raro ſtudent, niſi ubi lucra uident, uel ſperāt terrena. Sed quan do lucra magna, ſed iuſtitiam paruam uident, noctes ducunt quaſi inſomnes, libros aperiunt, folia multa uertunt, leges reuoluunt, & cum ſocijs conferunt, & totum, ut falces ſuas ad meſſes parent, quibus, quia omnia ſtudia ſua, & iuſtitiæ, & legum iuſtarum uſum potius ad lucrū malum, & ad meſſes conuertunt alienas, in quas falces immittere non deberent, quàm ad id, quod iuſtum, qd ſanctū, qd ſalubre eſt, congrue dicitur. (Amos 6.) Cōuertiſtis in amaritudinē iudiciū, & fructū iuſtitię in abſynthium. In quorū manibus iuſtitia eſt, ſicut in illorum, qui acceperūt munera, & peruerterunt iudiciū. (1. Reg. 8.) Et iſtis proprie conuenit auctoritas prædicta Amos qui iuſtitiam (inquit) in terram reliquitis.

Exemplum.

¶Habita uero differentia inter iuſtitiam uerā, & falſam, iuſtitia falſa ſpreta, & uera electa, in hoc articulo oſtendere reſtat, quomodo hæc haberi, & oſtendi debeat, Pro quo eſt ſciendum, ꝙ hæc haberi debet tripliciter, intentione, locutione, & operatione. Ar. 4. 19

¶Primo in cordis intentione ad tria. Primo ad placendum Deo, qui cor uidet, & intentionem, ſicut uxor bona affectat pulchrum ornatum, ut placeat marito. Thob. 13. facite iuſtitiam corā Deo, non ut placeat adultero. Matth. 6. Attendite, ne iuſtitiam ueſtram faciatis coram hominibus. Exemplum.

¶Secundo ad recte poſtmodū iudicandum, ſicut iudex, uel quicunque artifex antequā operetur, quomodo operari oportet meditatur, & ſic ſolum beatus in opere ſuo erit, ſic beatus vir, qui in ſapiētia morabitur, & in iuſtitia meditabitur, & in ſenſu cogitabit circunſpectionem Dei. Eccl 14. Exemplum.

¶Tertio ad diligendum, ſicut ſcholaris diligit lectionem per quam multa lucrari ſperat. Et quicunque artifex talem diligit artem, ſic ſanctus iuſtitiam. Pſal 44. dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, &c. Exemplum. Exemplum.

¶Sed (heu) opera iſta oſtendunt quod pauci ad hanc iuſtitiam, quam petunt, faciendam, intentionem habēt, quia ſi pauperes, famelicos, & nudos, & mendicantes de ſanguine ſuo habeant, nullum, uel paruum remedium apponere curant. Si uero aliqua iniuria alicui de ſanguine ſuo fiat, cuius occaſione uidet ſibi lucrum, uel emendā, uel prædam quamcunque, ſibi cōtingere poſſe, maxima furia, & nimijs minarum iactantijs, cōtra iniuriātes inſurgunt. Et quaſi propter parentum amorem, quē fallaciter prætendunt, dicētes, ꝙ ſanguinē ſuum contempſit toto malignitatis ſpiritu debachari incipiunt, plus affectātes, ꝙ emenda eis quàm læſio fiat, quibus in clanculo fiet, & læſus nihil inde ꝑcipiet, ſic acta probāt, quod plus lucri proprij inuētione, quam parentū amore iuſtitiam illam deſiderauerunt, quibus

totus clamor, & ſtrepitus de iuſtitia facienda tantummodo eis angebit incrementa frugum iuſtitiæ. 2.Cor.9.

¶Eandem etiam intentionem oſtendunt opera ſequentia in omnibus, qui officia deſiderant, uel dignitates, uel quaſcunque iudiciarias poteſtates, uel facta, in quibus iuſtitia aliquo modo exerceri debet, ad malefactorum punitionem, qui omnes plus crumenæ repletioni, quàm culpæ intendunt correctioni. Et ideo illis, qui coram Deo (ut prædictum eſt) iuſta intentione ſe ornare deberent à Deo, qui contrarium uidet, dicitur. (Iſaiæ 64.) quaſi pannus menſtruatæ uniuerſæ iuſtitiæ veſtræ.

20 ¶In ore etiam haberi debet ad tria.
Exemplum. Primo ad prædicandum in eccleſia, ſicut aduocatus fidelis, uel nuncius, ſeu mediator audax, aperte pronunciat iuſtitiam clientis, uel domini ſui. Sic annunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna (in Pſal.39.) Secundo ad oſtendendum in quacunque ſocietate, uel in priuata locutione, uel inquiſitione, ubi iuſtitia linguæ requirit officium, non ſolum in prædicatione, ſed in omni
Exemplum. alia collatione, ſicut ſeminator, uel bonus paterfamilias in multis terris, & locis ſeminat, ut ſaltem in aliquo loco creſcat, unde & hoc dicit, ſi ſemen defecerit in terris humidis, & baſſis, propter aquarum abundantiam, ſaltem in altis & ſiccis aliquem fructum habebimus & econuerſo. Sic ſeminate vobis in ueritatem iuſtitiam. (Oſeæ 10.)

¶Quia in multis locis, ſeminati iuſtitiam ſaltem pro aliquo loco erit merces fidelis. Prouer.11.

¶Tertio ad pugnandum uerbis, ſaltem pro iuſtitia, ut non ſolum iuſtitia prædicetur in eccleſia, nec doceatur in priuata locutione, ſed ut defendatur euidentiſſima ratione, omni offenſa
Exemplum. poſtpoſita, quia ſicut milites ꝓ domini ſui iuſtitia fortiter, & perſeueranter dimicantes, à domino illo promoueri merentur, ita beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Matthæi 5.

¶Sed (heu) linguaecs ſunt omnes, qui dum iuſtitiam in terra delinquunt.i. terrena lucra uel potentum, quærunt affectiones, iuſtitia à longe ſtetit, & ueritas corruit in plateis, & æquitas non potuit ingredi. Iſa.59.

¶Tertio in opere etiam haberi debet ad tria. 21

¶Primo, quo ad Deum omnibus mandatis ſuis humiliter obediendo, quia iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo. (2.Mach.9.)

¶Secundo, quo ad ſeipſum, per pœnitentiam ſeipſum emẽdando, ſicut enim Exemplum. iuſte emẽdam petit ab illo, qui in eum deliquit, ita iuſte emendet ipſe, quod contra Deum deliquit, dicendo iſtud. (Pſal.118.) Feci iudicium, ſecundum confeſſionem, & iuſtitiam (ſcilicet) in ſatisfatione, non tradas me calumniantibus me (ſcilicet) in punitione.

¶Tertio quo ad proximum in beniuolentia, & beneficiorum, & eleemo- Exemplum. ſynarum largitione, quia ſicut tempore belli multos conducentes fideles ſtipendiarios liberant ſe à corporis periculo; ſic tales iuſtitia ſua liberant animas ſuas. Ezech.14.

¶Huius autem iuſtitiæ obſeruantia, Art. 5. ſi corde, ore, & opere (ut prædictum eſt) teneatur, magna eſt utilitas tam in uia, quàm in patria.

¶In uia nanque eſt lorica, in patria 22 gloria. Exemplum. In uia igitur lorica dicitur, quia ſicut lorica quoddam genus armorum eſt corporis, in quo omnes anuli concatenantur, & mutuo ſe tenentur. Ita iuſtitia quoddam genus armorum eſt animæ, in quo omnes uirtutes concatenatæ ſunt, & continentur. Quia (ſecundùm Hieronymum) ad Demetriadem, omnes virtutũ ſpecies vno iuſtitię nomine continentur, cuius auctoritatis ratio patet ſupra e.c.7.

¶Et ſicut ex fractura unius anuli homini inuaſo periculũ imminet toti corpori, ſic ex defectu unius uirtutis, vel ex conſcientia nimis lata periculum

imminet animæ, (ſicut patet. A. 24.5)
Neceſſe eſt ergo, ꝙ uolentes pericula
euadere omnes neceſſarias habeant vir
tutes, induti lorica iuſtitiæ. (Ephe 6.)
Et in iſto caſu conditio interioris ho-
minis quo ad armaturam animæ con-
ditionem ſequitur, non ſolum exterio-
ris hominis quo ad armaturam corpo-
ris, ſed etiam conditionem totius hu-
Exemplum. manę policiæ, & ſocietatis. Quia ſicut
in exterioris hominis armatura eſt mu
tua concatenatio, ſic etiam in hominũ
vniuerſali ſocietate eſt neceſſaria mu-
tua ſupportatio, & communio, ita ui-
delicet, ꝙ diues, ſapiens, fortis paupe-
rem, inſipientem, debilem iuuant, dan
do, informando, defendendo, & ipſi
etiam quodãmodo anuli inſerti, ipſos
etiam reciproce modis ſuis iuuent, la-
borando, orando, & obediendo, & mo-
dis licitis ſeruiendo. Et ideo Deus mun
dum ſic ordinauit, ut quilibet altero
indigeret, & per mutuum adiutorium
mutuo ſe iuuarent, ſupportarent & de-
fenderent ut per mutuam ſupportatio-
nem in exteriori policia mutuam fa-
cerent amicitiam in anima, ut uiden-
tes, quomodo ad exteriorem hominẽ
etiam policiam ſe iuuant, & armẽt ho-
mines mundi, uideant, quomodo ſe in-
terius aſſinabunt milites Chriſti, & ho-
mines militiæ Chriſtianæ, ſicut Dei mi
niſtros per arma iuſtitiæ virtutis Dei.
(2.Cor.6.) ſic induti pro thoracę iuſti-
tiam. (Sapien.5.) ſicut oſtenſum eſt.
A.24.6.

23 ¶Secundo ideo eſt in patria gloria
Dei, quia gloriam illam per iuſtitiam
quis meretur, in qua erit primo omnis
beata uita ſine morte. (Ezech.18.) Si
cuſtodierit iuſtitiam, & fecerit iudiciũ,
&c uita uiuet, & non morietur. Iuſtum
enim eſt, ꝙ qui ſine morte culpæ fina-
liter uixit, & mortuus eſt, ſine morte
pęnæ æternaliter uiuat.

¶Secundo omnis gloria, & uoluntas
ſine tędio, & confuſione, uel anxio de-
ſiderio. In hoc nanque ſęculo quan-
tumcunque homines abundent diui-
tijs, delicijs, in cibis, & potibus, & hu-
iuſmodi, ſemper tamen eſt aliqua an-
xietas, uel de fame, vel de ſatietate. Sed
regnum Dei non eſt eſca, & potus,
ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in ſpiri-
tu. Rom.14.

¶Tertio omnis ſatietas ſine defectu.
Pſal.16. Ego autem in iuſtitia appare-
bo conſpectui tuo, ſatiabor, cum appa-
ruerit gloria tua.

¶Quarto ueniendi ſecuritas, & re-
manendi perpetuitas, Pſal.14. Domine
quis habitabit in tabernaculo tuo, aut
quis requieſcet in monte ſancto tuo,
qui ingreditur ſine macula, & operatur
iuſtitiam. Primũ ergo quærite regnum
Dei, & iuſtitiam eius, &c. Matth.6.

¶Sed (heu) huius virtutis ſemen con- Artic.6.
ditionem ſequitur terræ, in qua ſemi- Exem-
natur. In terra nanque frigida (qualis plum.
eſt iſta. ſ. Anglia) ſemina precioſa, & ca- 24
ra fructuum ſumptuoſorum, & ſpeci-
minum carorum, raro, uel nunquam
creſcunt (ſicut ad oculum patet) quan-
tumcunque ſemen illorum ibi diligen
ter ſeminetur, cuius ratio eſt quia terrã
non habent aptam. Sic quantumcun-
que ſemen iſtius precioſiſſimi fructus
iuſtitiæ in terris aliquibus, qui corda
habent frigida in prædicationibus, &
exhortationibus, diligentiſſimè ſemi-
netur, raro tamen creſcit, calore chari-
tatis deficiente, quibus lumen non lu-
xit iuſtitiæ. Sap.5.

¶Et forſitan, ſicut iſta conditio mi-
norem ſequitur mundum (id eſt) homi-
nem, quòd uidelicet ubi minus calor
abundat charitatis, minus creſcit iuſti-
tiæ fructus, ita maiorem ſequitur mun-
dum, ut ubi minor uigeat actus iuſtitię,
ibi minor eſt calor Solis, & uigor pla-
netarum. Et hoc in parte didicerunt,
qui mundi, & terrarum, & diuerſarum
regionum conditiones experti ſunt. In
illis nanque partibus, quia armis prędi
ctis (iuſtitiæ uidelicet) nõ armantur ho-
ſtibus, quandoqꝫ debilibus uincuntur.
Quia vero terra illorum, charitatis ca-
lore deficiẽte, frigida & inepta eſt, ſemẽ
frumenti conuertunt in ream, & fructũ
iuſtitiæ in abſynthium. Amos 6.

¶Nec

Ar.7. ¶Nec mirum uideatur quòd iuſtitiæ ſemen non creſcit, quia multa habet impedimenta.

25 ¶Primum nãque, & principalius iuſtitiæ impedimentum eſt temporalium diuitiarum cupiditas. Nam ſicut (teſte Chriſto) ſemen uerbi Dei inter ſpinas creſcere nõ potuit, quia ſpinæ ſuffocauerũt illud, ita nec iuſtitia bene creſcere uel fieri uidetur, ubi regnat cupido, & munerum acceptio.

¶Quæ quidam recipiunt per ſe, quidam per ſuas uxores, amicos, & famulos, erubeſcunt manibus proprijs talia recipere, ne cupidi & iniuſti reputentur, ſed non erubeſcunt per manus talia recipere, & cupidi & iniuſti eſſe.

¶Nec per hoc ſe excuſari putent, ꝙ per ſe non recipiunt.

¶Primo, quia qui per alium facit per ſeipſum facere uidetur. Iterum, quia ſi non haberent recipiendi uoluntatẽ, poſſent eis prohibere, ne talia pro uſibus proprijs, uel pro uſibus illorùm reciperent.

¶Tertio, quia plus uidentur, & contra partem, à qua accipiunt, & contra iuſtitiam delinquere per alios, quàm per ſeipſos recipiendo, contra quam plus grauãt, qui raro aliquid tali per mediatorem mittitur, quin aliquid etiam detur mediatori ut ipſe gratioſe nuncium faciat, & bonum quod poterit procuret, & loquatur, cõtra iuſtitia, in quam efficacius opprimunt per mediatorem rogati, dicentem, domine multum fecit ꝓ uobis, per cuius uocem, & procurationem iniuſtus cõſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimonium perhibẽre muneribus eius tali procuratore. Heb. 11.

26 ¶Secundum iuſtitiæ impedimẽtum eſt timor, quandoque mundanus, quo ſcilicet quis timet dicendo ueritatem, vel faciendo iuſtitiam, bona ſua amittere, quandoque timor humanus, quo timet, in corpore lædi. Talium enim timorum euidentias habent, uel quia potentes & malitioſi ſunt, contra quos veritatem dicere uel iuſtitiam facere deberent, uel quia magni & potentes pro eis ſcribunt, uel rogant, ut contra iuſtitiam faciant, ſicut Ieſabel ſcripſit Exemplum. literas ad maiores natu. (3. Reg. 21.) ut iniquum facerent iudicium. Naboth occidendo, & exhæredando. Sicut ergo illa Ieſabel literas ꝓcurauit, & obtinuit regis maiores natu pro falſo iudicio faciendo. Ita frequenter contingit, ꝙ uolentes iuſtitiam obtinere literas procurant, & obtinent, magnorum, & maiores natu (id eſt) patriæ ductores, & iudices per quos aliqui quandoque ad mortem iniuſte iudicantur, aliqui exhæredantur, alij exulant, alij incarcerantur, per literas uidelicet cancellariorum diaboli. Alij propter tales literas, & timores peccant luxuriando, adulterando, uerberando, furando, occidendo, & non corriguntur, nec citantur, cum magis ſint culpabiles, quàm pauperes. Sed propter timorem, quem de eis, & eorum complicibus, & malitijs habent, qui citare, uel iuſtas correctiones de eis facere deberent, eos libere ad infernum permittunt.

¶Sed omnes iſti trepidauerunt timore, ubi non fuit timor, illorumq́ue 27 Exemplum. uecordiam mulier oſtendit Suſanna. (Dan. 13.) quæ potius elegit in manus incidere hominum, quàm derelinquere legem Dei (id eſt) mori, quàm peccare. Et ideo ab utroque eam Deus præſeruauit. Si uero aliud elegiſſet, à neutro finaliter præſeruata fuiſſet, ita Deus eligentes potius homines offendere, quàm Deum ab utroque eos frequenter præſeruat, quia ſæpe contingit, ꝙ illi, quos offendere ueritatem dicendo, uel iuſtitiam faciendo timent, eos poſtmodum, propter ueritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam (in Pſal. 44.) plus diligunt, ipſo hoc ordinante Deo, qui non deſeruit ſperantes in ſe, qui econuerſo in hominibus confidentes, qui potius Deũ quàm homines offendere eligunt, intantum deſerit, ꝙ ſimul cum hoc, ꝙ peccando Deum offendunt, etiã hominũ offenſas incurrunt, intantum ꝙ ex una parte, uel alia quandoque pro

falſita-

falſitatibus ſuis uerberantur, uel occidunt, uel graues ſuſtinent iniurias, uel ſuſtinere timent, quia tales ſemper sũt in timore, à quibus eos Deus præſeruaret, ſi ueritatis, & iuſtitię legem teneret. In qua iuſtitia ſimplicis dirige uiam eius, & impietate ſua corruet impius. (Prouerb. 11.) Iuſtitia (inquit) ſimplicis diriget uiam eius, &c. ſaluans eum tam in periculo ſpirituali, quàm corporali, quia iuſtitia cuſtodit innocentis uiam. (Prouer. 13.) vbi impius utrunque incurrit, hoc enim quotidie uidetur, ꝙ videlicet ubi decem occiſi audiuntur pro iniuſtitijs & falſitatibus, & exhæredationibus ſuis, ſicut falſi ꝑquiſitores, qui propter tales acquiſitiones frequenter martyres fiunt diaboli, uix auditur unus occiſus, uel uerberat⁹ ꝓ iuſtitia, uel facto iuſto, ut martyr beat⁹ efficiat̃, quia uix ꝓ iuſto qs moritur. (Rom 5.)

Exemplum. Quia ſicut hominis fidelitas iniuſta cu ria eũ à periculis liberat, ita iuſtitia rectorũ liberabit eos. Et ſicut aues ꝑdales, Exemplum. dũ pullis, & prædæ inſidiãtur, capiũtur, ita in inſidijs ſuis capiunt̃ iniq. Prou. 11.

28 ¶In inſidijs (inquit) ſuis, quibus bonis, uel quibus inter ſe mali ſibijpſis inſidiantur, ut mutuo ſe decipiant, capient̃, vel hic dũ viuunt à ſeipſis, vel dũ moriuntur à diabolo, uel ab utriſque.

Fabula de vulpe & gallo. ¶Quomodo uero per inſidias proprias, & reciprocas quandoque capiuntur, & decipiuntur, fabulæ exemplum oſtendit de vulpe, & gallo. Vulpes enim uolẽs gallum decipere, & ipſum capere, quaſi ſic allocuta fertur fuiſſe, ſi (inquit) dum cantas oculos clauderes, multo melius cantares, eſſesq; auis gratioſiſſima, ꝙ cum faceret, à vulpe captus fuit, q̃ & ideo oculos claudere docuit, vt dum ipſam appropinquantem non videret, ſecrete in illum inſiliret. Alijs vero ſuper vulpem clamantibus, eo ꝙ gallũ portaret alienũ, docuit illã gall⁹, ꝙ reſpõderet eis, ꝙ gallus ſuus eſſet, & ideo à clamore iniuſto ceſſarent, ipſa vero os aperiente, & dicente, gallus meus eſt, gallus ſuper domum uolauit de ore ſuo, qui ideo illam loqui docuit, ut fugeret, dum os aperiret, finaliter de inſidijs ad litigium uentum eſt, in quo ſibi mutuo maledicebant; Gallus enim dixit, uel dixiſſe potuit, ſi ſenſum, & loquelã habuiſſet, maledictus, qui ſuadet alteri oculos claudere, quando pericula imminentia uidere deberet, vulpes econuerſo dicere potuit. Maledictus, qui ſuadet alicui loqui, quando tacere deberet. Sic mali mutuo ſe decipiunt, multaque loqui, & fieri ſuadent, & rogant, quæ ad animarum pertinẽt deceptionem, dum enim falſus homo falſa ſuggeſtione, uel malitioſa defenſione, ut quando ſe ueritate defendere nou poteſt, ad malitias cõuertitur, uel quocunque alio velamento in his uerſibus contento, Timore, odium, dilectio, cenſus. Sæpe ſolent hominum rectos peruertere ſenſus (de quibus dictum eſt. l. 9. c 7.) Nititur oculos velare i. ſenſum peruertere alicuius potẽtis, uel cuiuſcunq; alterius, ne veritatẽ uideat, & iuſtitiã faciat, uel iudicet, vulpes gallum claudere facit oculos. Qñ uero quis cęcitatẽ habẽs cordis alicui petenti ſuadet, ꝙ pro ipſo loquatur, uel ſcribat, aduocato, ut pro ipſo aduocet, uel iuratis uel teſtibus, ut falſum teſtificentur, ut falſum iurent, uel iudicibus ut falſum iudicent, & correctionẽ non faciant, ut ipſe, qui peccando in vulpe capt⁹ eſt inferni, ſine punitione, vel correctione debita, quã cordis claudendo oculos promeruit, impunitus euadat: Gallus vulpi loqui ſuadet, qñ & q̃ loqui nõ deberet, ſed qñ ambo in inſidijs ſuis à diabolo capient̃, mutuo (ut prędictũ eſt) ſibijpſis reciproce maledicẽt (ſicut patet. A. 37. 42.) qñ ſcilicet iniuſti diſpẽdũt, & ſimul reliquiæ ipſorũ impiorũ interibunt (in Pſal. 36.) propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos. (Eccl. 10.) Et quia peccauerũt dño iuſtitię decori. Hie. 50.

¶Tertium iuſtitiæ impedimentum eſt iniqua lachrymantium, & pauperũ miſeratio, & cõpaſſio. Sicut verbi gratia, quandoque contingit, ꝙ iurati de veritate dicenda, uel onerati de iuſtitia facienda, 29

facienda, vident, ꝙ ſi ueritatem diceret, pauper, qui deliquit, exularet, uel mulctaretur, & citius periurium eligunt, plus pecuniæ in illo, quàm animarum in ſeipſis perditioni compatientes, contra Dei præceptum. (Exo. 23.) pauperis in iudicio non miſereberis.

¶Quandoque uero ſuorum charorũ victi lachrymis, periurium, & alias cõmittunt iniuſtitias, ſub falſa miſericordiæ ſpecie. Talem nanque miſericordiam Ambroſius in lib. de officijs iniuſtam uocat (ſicut patet per decretum. 23. quæſtio. 4. eſt iniuſta miſericordia.) Et adducitur in teſtimoniũ decretum illud legis diuinæ (Deutero. 13.) ubi præceptum eſt de illo, qui inuitat alium ad idolatriam, quiſcunque fuerit filius, uel amicus, uel frater, uel uxor, non audias eum, nec parcat ei oculus tuus, nec miſerearis, nec occultes eum, ſed ſtatim
30 interficies, ſit primo manus tua ſuper eum. Huic etiam concordat lex ciuilis, dicens, ꝙ iudex lachrymis nõ debet moueri, quorũcunque. (ff de officio ꝓſidis. l. obſeruandum, in digeſto uete. lib. 1.) Non ergo miſerearis omnibus, qui operãtur iniquitatem. (in Pſal. 58.) Sed dilige iuſtitiam, iudicium, & æquitatem. Prouer. 1.

¶Quartum uero, & generaliſſimum iuſtitiæ impedimentum eſt omnium iudicum eccleſiaſticorum in his, quæ ad domini honorem, & animarũ pertinent ſalutem, negligentia, quæ eſt nouerca, iuſtitiæ (ſicut patebit infra cap. de negligentia) & ſubditorum oppreſſor, quia ſicut columna putrida uel debilis, vel de malo marmore, uel inclinata, & non recta ſub magno onere, opus ſuperpoſitum decipit, & cadere, & ſubditos opprimere facit, & quanto plus onerатur, uel plures ſub ſe continet, tanto periculoſius ibi ponitur, & ſtat, & cadit. Ita in propoſito, quando ille, qui in quocunque loco, uel officio pro onere iuſtitiæ ſupportando, quaſi columna ponitur, eſt, uel negligens quaſi de malo, id eſt molli, & non rigido, nec duro marmore, uel eſt in ſe putridus peccato, uel debilis in ſcientia, & ſufficiẽtia, uel inclinatus ad cupiditatem, totum onus ſuperpoſitum ruit, & ſubditi, uel correctionis defectu, uel ſcandali exẽplo ſub impotenti, uel ſcandaloſa cadũt columna, & ſic tam ſibijpſis, quàm alijs, quibus iniuſte præeſſe uolunt, iniuſtitia mortis eſt acquiſitio. (Sapien. 1.) quia illi, qui non cuſtodierunt iuſtitiam propter aliquod (ſcilicet) de prædictis impedimentis, recte iudicabuntur. (Sap. 6.) Ab illo, qui arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. Ioã. 17.

¶In quo examine, iuſtitiæ apparebit periculum, quæ duobus modis cõmittitur, per exceſſum, uel defectum. Per exceſſum, quando quis ſibi, uel alijs eſt nimis rigidus, habens conſcientiam nimis ſtrictam, & ſtricti iuris. Tales enim iuſtitiam in crudelitatem, & fructum iuſtitiæ, de quo in conſcientijs gaudere deberent, conuertunt in conſcientiarum amaritudinem, qui omnes talis exiſtentes conditionis cuidam aſſimilantur fatuo, qui audiens (ut fertur) dominũ ſuum ſeruis, & miniſtris ſuis præcipere, ꝙ in correctionibus, iudicijs, & alijs factis non declinarent ad dexteram, uel ſiniſtram, ſed directũ tenerent iter, uoluit ultra domos, & rupes, & mõtes, & omnia, quæ directe ante ſe inuenit, tranſire, ne uideretur illius præcepti tranſgreſſor, non huius exemplum, ſed ſapientis doctrina tenenda eſt, quæ dicit. Noli eſſe multum iuſtus, ne obſtupeſcas. (Eccl. 7.) Nota de conſimili ſtulto. L. 7. 14. Ar. 8. 31 Exemplum.

¶Iuſtitiam uero defectuoſam per diminutionem, ſeu defectum citra rectum iuſtitiæ punctum, uoco iuſtitiam illam, quæ ita larga eſt, quòd per munera, uel alias cauſas effecta, quæ ſecum manifeſtam patitur iniuſtitiam, & hęc eſt periculoſa. Primo ipſis facientibus. Secundo ipſis procurantibus. Tertio ipſorum ſubditis. Quarto ipſorum vxoribus, & liberis, ſeu hęredibus. Quinto toti communitati. 32

¶Primum patet, quia ſicut periculũ iuſte imminet proditori, qui à rege & domino Exemplum.

domino ſuo ſtipendio accepto, ut cum illo ad bellum uadat in campo, quando eum aduerſarijs congredi deberet, domini partem dimittit, & ad aduerſarij partem uadit illam adiuuando, & contra dominum ſuum pugnando, domino enim illo ſuper illum poteſtate accepta. tali imminet periculum proditori (ſicut patet. 3. Reg. 20.) de Achab, qui dimiſit Benadab uirum dignum morte, qui quantuncunque regale haberet dominium, ſicut illi in vualia, tamen ei dictum fuit, quia dimiſiſti uirū dignum morte, erit anima tua pro anima illius. Sic illi à Deo uitam, & linguam, & ſcientiam, & bona naturæ, fortunæ, & gratiæ accipiunt, ut partem Dei defendendo pro iuſtitia uſque ad mortem pugnent, ipſo Deo eos ad hoc hortante, qui ait, pro iuſtitia agro, &c. (Eccl. 4.) Et uſque ad mortem certa pro iuſtitia, quia ſi uitam iſtam miſeram pro iuſtitia amitis, ego fœliciorem tibi dabo. Si ergo ſic à Deo ſubordinati, & informati, poſtquam ad locum uenīūt, vbi de iuſtitia tractabitur, ſi prece, uel precio, uel quacunque de cauſa iuſtitiæ partem dimittentes, iuſtitiæ parti ſe dederint, quis eos proditionis culpam, & periculum incurriſſe non iudicabit, ſicut patet ſupra cap. 32.

¶Sed dicent, mallemus eſſe cum iniuſtitia tantum datei ſtipendium, quantū dat iuſtitia, uel ſi forte aliquid minus daret, dum tamen aliquid daret. Quia & ſic reſpondit quidam, cum de tali materia fieret mentio, quomodo uidelicet aliqui de profanis & falſis hominibus accipiunt, quādoque à falſa parte, quandoq; ab utraque, ut ſtatera æqualiter liberet. Mallem (inquit) ſex accipere denarios, ut eſſem cum iuſta parte, quàm duodecim, ut eſſēm cum falſa, cui alius, ad minus precium ponis ueritatem, quàm Iudas, quia ipſe ad triginta, tu ad ſex eam ponis denarios. Et ſicut in facto Iudæ aſſimilatur, ita & in periculo, & pęna, quia ſicut ipſe accipiendo pecuniam laqueum ſimul accepit: quia & ad litteram illa accepta, cito laqueo ſe ſuſpendit. Ita iſti accipiendo munera laqueum accipiunt, quo ligati ad furcas deducuntur, & ſuſpenduntur inferni, figura, Iudi. 3. vbi Eglon munera ſimul, & mortem accepit ab Aioth: de ipſis ergo talia recipientibus munera dici poſſet, quod dicitur de homine, quando periculoſum recipit officium, ꝙ ſtatum, uel uires, uel ſcientiam eius excedit, ſicut cōtingit de illis, qui fiunt magnorum camerarij, uel cōſiliarij regū, quibus multi inuidēt, & inſidias parāt, de quibus quādoque dicitur, hodie accipit mortem ſuam. Sic nanque de quodam nuper dicebatur, cuius dicti ueritatem poſtmodum rei ꝓbauit euentus: ita in propoſito, tales non ſolum temporalem ſed & mortem quādoque recipiunt æternam. Et hoc iuſtum uidetur, ut impij, qui in circuitu poſt pecuniā ambulant lucrandum (ſicut ſupra eo. cap. 17. oſtenſum eſt) ad eorum ſalutem non reſurgant in iudicio. Non (inquit) reſurgunt impij in iudicio. Et ꝙ illi, qui iuſtitiam (ſcilicet) pro ſola mercede faciebant temporali mercede, priuentur æterna, quia nec mercedem ſperauerunt iuſtitiæ. Sap. 2.

Exemplum. Exēplū.

¶Secundo, ſi tantum periculum ſit iniuſtorum, & munera libēter recipientium, ſequi uidetur, ꝙ omnino ſine periculo non ſunt, qui talia eis dant, uel rogant, ut iuſtitiam faciant (ſicut in parte oſtenſum eſt. l. 12. 18.) Talibus nanq; ſpiritualiter contingit, quod quandoq; cuidam latroni corporaliter contigiſſe dicitur, quaſi modo qui ſequitur, ipſe obligaſſe cuidam ſe dicitur diabolo ea conditione, ꝙ ſemper ipſum in ſuis neceſſitatibus iuuaret, & à periculis, & ſuſpendijs liberaret. Illo ergo poſtmodū capto, & ad tribunal iudicis rapto, diabolus ab illo inuitatus, ut pactum teneret, ſtatim adfuit, ne tanquam falſus in pactis ſuis, & ſeruorum ſuorum ſeductor reputaretur, & diffamaretur. Cum uero à latrone de nimia mora, & periculo ex mora imminente reprehenderetur blande eum confortans, bonam auri maſſam in manu ſua ut latroni uidebatur,

Margin notes: 33 Exemplum (beside "ſex eam ponis denarios"); 34 (beside "¶Secundo"); Exēplū (beside "Talibus nanq;").

tur. In quibus caſibus facientes, & cōſentientes pars pęna conſtringet, quia participantes in crimine eandē merentur, & incurrunt ſententiam (ſicut patet in decretali. li. 5. tit. de ſentētia excōicationis. Nuper.) Sunt etiam ad hoc leges, F. 3. 20 lex etiā diuina, q̄ dicit Rom. 1. ꝙ digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, nec hoc mirandū eſt, ꝙ uidelicet participantes in crimine in legibus puniantur. Cum etiā ipſa uoluntas quandoq; ꝓ facto puniatur (ſicut patet Codice de epiſcopis & clericis lege ſi qs nō dicā. li. 1.) Quomodo ergo coram Deo ſe accuſabunt, qui uoluntatē habent, ꝙ alij ꝑiuriū, vel malā acquiſitionē, uel quācunque iniuſtitiā faciūt. Cū etiā ab ipſa lege humana uoluntas, ſiue factio, ſiue intentio puniatur. Nota etiam ad hoc decretum. 17. q. 4. omnes.

¶Secundo, quia tales nunquam, uel raro reſtiiunnt, cum tñ ad rerum & dānorum obligētur teſtitutionē, ſicut patet per uerſus illos, qui alibi planius ex-

Diſtichon.

ponuntur. Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus. Participans, mutus, nō obſtās nō manifeſtans. Propter hęc em̄ duo, uel propter unū illorū ſæpe, & tēporaliter eis contingere uidetur, quod eis Deus promittit. (Hierem. 6.) dicens. Tranſibunt domus illorum ad alteros agri, & uxores pariter, & quaſi cauſam huius uindictæ aſſignat in uerbis cito ſequentibus, dicens, A minore quippe uſq; ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent, & quaſi idem replicans. (Hiere. 8.) dicit, dabo mulieres eorum exteris, & agros eorum hæredibus alienis, quia a minimo uſq; ad maximum oēs auaritiā ſequuntur, à ꝓpheta uſq; ad ſacerdotē cuncti faciunt mendaciū. Et hoc iuſte quidem per argumentum à contrario ſenſu, quia (teſte Scriptura) iuſtitia firmatur ſolium. (Prouer. 16.) Et firmabitur iuſtitia thronus. (Prou. 25.) Ergo ꝑ iniuſtitiā delebitur hęreditas ſolium, & thronus. Et æternaliter eis cōtingere creditur, q̄d Deus eis ꝓmittit per prophetā (in Pſal. 36) dicens, iniuſti punientur, & ſemen impiorum peribit. Et iterum, iniuſti autem diſperibunt, ſimul reliquiæ impiorum interibunt. Et ſic quantū ad punitionē temporalē regnū a gēte in gentē trāsferunt, ꝓpter iniuſtitiam, & iniurias, & dolos. Eccl. 10.

¶Quantum uero ad punitionē æter-
nam; veh qui ædificat domum (ſcilicet) 38
iniuſtitia, ſequitur, amicum ſuum op-
primet, &c. Hiere. 22.

¶Quinto iniuſtitia cuilibet maxime nocet communitati (ſicut ſatis oſteſum eſt. C. 4. 3 cum ſequētibus.) Cuius cauſa eſt, quia latrones, & homicidæ multiplicantur, & boni deprimuntur, & iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. (Iſa. 1.) Ab illis qui cum Iudæis clamāt, non hunc, ſed Barrabam, qui iuſtificāt impium pro muneribus, & iuſtitiā iuſti auferunt ab eo. (Iſa. 5.) Hæc cauſa eſt, quare perit iuſtus in iuſtitia ſua, & impius longo uiuit tēpore in malitia ſua. (Eccl. 7.) in omni arte de qua cōmunitas uiuere deberet, quæ ideo bene, ut deberet, uiuere non poteſt, quia illi, quibus iuſtitiam facere incumbit, munera accipiunt, & latrones, & homicidas, uel etiā in artibus ſuis, vel pondere, & menſura, & in rerum uenalium qualitate deficiētes, non puniunt, quos ſi punirent, ipſi præſidentes eſſent pauperes, & communitas diues, & pacifica. In ſignum cuius dici poteſt, ꝙ ſimul copulantur iuſtitia, & abundantia (in Pſal. 71.) & iterum iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt (in Pſal. 83) Sed, heu, econuerſo eſt, & ſic patet ꝙ in bonis iuſtorū exultabit ciuitas, & in benedictione iuſtorum exaltabitur ciuitas. Et in ore impiorū ſubuertetur (Prouer. 11) Et nota ꝙ nō dicit ī opere impiorū, ſed in ore, ad denotandum forte, ꝙ grauius peccant, & plus ciuitatem, & communitatē deſtruunt, qui ore (id eſt) periurijs, & procurationibus malos ſupportant, quàm ipſi mali, quando mala illa prius operabantur, quia ipſi ſic operando occultè, & paucis furantur. Ipſi uero ſic loquēdo apertos, & multos malefactores faciunt. Dum ergo iniuſti tantum

ſibiipſis nocẽt ſpiritualiter, & ſubditis,
& communitati temporaliter, faciẽdo
(uidelicet) ſeipſos miſeros ſpiritualiter,
& ſubditos temporaliter, ipſos depau-
perando, quos econuerſo iuſtitia bono-
rum præſidentium exaltaret, patet, ꝙ
iuſtitia eleuat gentem miſeros autem
faciat populos peccatum. (Prouer. 24.)
Et temporaliter, & ſpiritualiter.

Ar. 9. ¶Ex prædictis euidenter elicitur, ꝙ
reos mortis in iudicio ad mortem con-
demnare, & morti tradere, & alios etiã
quoſcunq; delinquentes ſm demerita
punire, dilectionem, & ꝓximi charitatẽ
39 nõ excludit, ſed includit, quia prædictis
oſtenditur exemplis, & auctoritatibus,
ꝙ mali & iniuſti ſunt communitati pe-
Exemplum. riculoſi, ſicut ergo charitati corporis
naturalis non repugnat, ꝙ ſanguis cor-
ruptus minuatur, & ꝙ membrum pu-
tridum, ex cuius putrefactione pericu-
lum imminet toti corpori, abſcinda-
tur, quantũcunque ille ſit nobilis, uel
diues, uel amicus, in quo ſanguis ille,
uel membrum illud inuenitur, immo
quãto nobilior, uel ſanguine, uel ami-
citia magis conuictus eſt, tanto cibus
hoc contra illum operari, eique in hoc
cooperari deberent, ut corrupta & pu-
trida portione abiecta pars reſidua ſal-
Exemplum. ua fieret, ſi etiam amicum haberes
phreniticum, non repugnaret dile-
ctioni, immo ſignum eſſe dilectionis,
ꝙ eum ligares, ſignum uero odij eſſet,
ſi nullum illum litigare permitteres,
ſed uagari, & ſeipſum ſubmergere, &
diuerſis periculis ſe exponere ſine res.
vnde Auguſt. Si frater tuus, &c. ita in
propoſito, quantuncũque quis de nobi-
li genere, & ſanguine, uel amicitia, uel
conſanguinitate propinquus, dummo-
do ipſe ſit de illo genere, quaſi ſanguis
corruptus, uel membrum putridum, ex
cuius luxurijs, & latrocinijs, & malefa-
ctis periculum imminet communita-
ti, nõ eſt contra genus illud, ꝙ ille cor-
ruptus ſanguis capitis abſciſione, uel
ſuſpẽſione minuatur, & membrũ illud
corruptũ abſcindatᷣ, & phreniticus ille
ligetur, & incarceretur, quod eſt contra
multos, qui dicunt de genere, & ſangui-
ne noſtro eſt, uel amici eius ſunt amicis
noſtris coniuncti, & affines, placet, cum
tñ ſanguis corruptus ſit, non eſt contra
ſanguinẽ reſiduũ ꝙ expellatᷣ, immo ſi-
cut eſt pro ſanguinis, & totius corporis
ſanitate, ꝙ ſanguis corruptus extraha-
tur, ita ꝓ totius generis puritate, & ho-
nore, ꝙ malefactores, & latrones de illo
purgentur, q̃a (ſicut etiã cõmuniter dr̃)
ipſe maculat totã parẽtelã, eiq; uerecũ-
diam facit, nec eſt cõtra amicitiã, ꝙ ta-
lis ligetur, & incarceretur, cum ſit ſpiri-
tualiter phreniticus. Sed hoc faciẽdo &
cooperando amicitiam ad eũ oſtendis.

¶Et mirum eſt, ꝙ in teipſo iudicas
eſſe ſanum, & bonum, uel infirmum, & 40
malũ, & nullo modo ꝑmittendũ, quare
hoc nõ iudicas in genere tuo. Cũ ergo
in teipſo iudices ſanũ eſſe, & cũ hoc ẽt Exemplum.
ꝙ ipſum male diligas, permittis vulne-
ra dure ſcrutari, etiã cum ferro ignito,
ſi neceſſe ſit, & de teipſo ꝑmittis ſangui-
nem extrahi, & digitũ infirmũ pungi,
& putridum amputari, ut periculũ im-
minet corpori, & hæc ſanum eſſe dicis,
& nõ facere crudele, & malũ reputares,
quia in hoc nõ digitũ, ſed uenenum te
odio habere oſtendis, quẽ niſi amputa-
res contra totum corpus crudelitatem
committeres. Sic in propoſito, parce-
re propter ſanguinis nobilitatem, uel
quãcunque cauſam peccatori in mul-
torum diſcrimine, crudelitas eſt (ſicut
patet ꝑ Decretũ, quod habetur. T. 5. 8.)
vbi ponitur exemplum; quomodo ſicut
uis morbida gregem, ita peccator po-
pulum inficit. Sicut ergo non ſanare Exemplum.
ouem morbidam malũ eſt toti gregi,
ita non punire peccatorem eſt damno-
ſum toti communitati, & ipſis etiã non
corrigentibus, quia (teſte de Auguſt in
ſpeculo clericorum.) Magis innocẽtes,
&c. Quia qua gladium uindictæ repri
mit, non ſolum conſentit, ſed occaſio-
nem tribuit delinquendi. (23. quæſt. 4.
eſt iniuſta.) Auferre ergo malum ex uo-
bis ipſis. (1. Corin. 5.) Exemplo Dei, qui
nulli parcit, quia iuſtitia illius in filios.
in Pſalm. 102.

¶Si

Ar.10. ¶Si autem iuſtitia propter cauſas lu-
cratiuas, uel quaſcunque alias hic non
fiat, Chryſo. probat, ꝙ mūdus peior eſt
41 inferno, qa ī inferno iuſtitia fit, in mū-
do uero iuſtitia. Nec tñ illi, qui in mun
do hic iuſtitiam, & quātum ad alios, &
quātū ad ſe impediunt, illā ibi impedi-
re poterunt, ne ab illo fiat, qui dicit. Cū
accepero tempus, ego iuſtitias iudica-
bo (in Pſal. 74.) Si uero iuſtitia fiat, ut
fieri deberet, magnum eſt facientium
meritum, quia iuſti in perpetuū uiuēt.
(Sap. 5.) Si ergo pugil, vel gigas ad pu-
gnandum in duello, uel miles in bello,
Exēplū. etiam ubi mortis imminet periculum,
mercede temporali, & pro certa pecu-
niæ ſumma inclinari poteſt, quāto ma-
gis nos ꝓ mercede æterna, & ꝓ regno,
quod nobis ꝓmittitur. (Matth. 5.) beati
qui perſecutionē patiuntur propter iu-
ſtitiā, qm̄ ipſorum eſt regnū cęlorum,
quoniā (ſcilicet) ſi perſeueranter hic ſu-
ſtineāt, & patiuntur, ipſorum eſt regnū
cęlorum, ſi ipſum continue ſequātur, q
iuſtum deduxit per uias rectas, & oſten-
dit illi regnū Dei. (Sap 10.) in qua oſten
ſione quid aliud dicere intendit, quàm
ꝙ ſi fortiter agas ſeruans ſemitas iuſti-
tiæ. (Prouer. 2.) viriliter dimicando cō-
tra inimicos iuſtitiæ, ſicut domini tem-
porales exercitum congregant, & pu-
gnant pro hæreditate temporali. gloriā
illius oſtenſi regni habebis, aliter non,
quia (teſte ſacra Scriptura) ſi ſequaris
iuſtitiam, apprehendens illā. (Eccl. 27.)
Sed ſi dicant, uel timeant, ne forte mul
ta in his iuſtitiæ ſemitis patiantur ad-
uerſa, audiant contra hoc Deum, qui
iuſtitiam ſuadet eos confortantem,
(Iſa. 64.) Ego qui loquor iuſtitiam, &
propugnator ſum, ad ſaluandum. Sed,
heu, ſtatim poſt ſequitur, torcular cal-
caui ſolus, & de gentibus non eſt uir
mecum, nec in iuſtitiæ labore, nec le-
titiæ erit. Et iuſte quidem, ut ſicut in
uia ſpreuerunt iuſtitiā tuam, ita in glo-
ria ſpreuiſti omnes diſcendentes à iu-
ſtitijs, in Pſal. 118.

¶Labor. Cap. I.

SUMMARIUM.

1 *Qui hac in uita in dies laborant, duplices ſunt: quidam bono, & quidam malo labori inſudant.*

Septem potiſſimum ſunt, qui recte, & non inaniter laborant.

Et hi ſunt; homines qui delictis ſuis dolent.

Qui illa ſacerdoti detegunt;

Qui piaculis ſatisfaciunt.

Qui profignis rebus operam, & ſtudium impendunt,

Qui profigua literis mandant,

Qui cæteros edocendo concionem habent,

Artifices tandem omnes, qui rebus licitis, ac decentibus inuigilant, atque ſudant, recte, & laudabiliter laborant.

2 *Septem adhuc ſunt peccatorum genera, qui perperam rei operam nauant;*

Superbi, ſtomachoſi, ſeu iracundi, liuidi, immunifici ſeu tenaces, libidinoſi, heluones, obloquutores, et iuratores, periuroſi, inertes, uel accidioſi; & omnes demum flagitioſi homines, dum laborant, oleum, & operam amittunt.

3 *Tres conditiones in his, qui ritè laſſantur, ſeu defatigantur, non laborioſè inueniuntur.*

Bona intentio, ſedula exequutio, & extrema perſeuerantia;

4 *Meritum, ac præmium hominum, in quibus bonus labor, & utile onus incubit, inclitis quibuſdam exemplis latiſſimè patet.*

5 *Illorum operam, & laborem nunquam perire, qui proprio corpori alendo, & proli ſuæ nutriendæ, atque curæ rei domeſticæ, familiarisuè conſulendæ laborioſè inuigilant non ſolum ex cuiuſdam Hæremitæ remuneratione, qui in huius naturalis ſuæ uitæ adminiculo nimium ſeipſum exercebat; ſed etiam ex lege, & ratione clariſſimè perſpicitur.*

6 *Alio non iniucundo, & notatu digno exemplo expromitur, Deum de his, qui ſupra modum in alijs, tùm extraneis mendicis, tùm proprijs cognatis cibandis, atque alendis elaborant, in ſecunda cœli menſa remunerando optime mereri.*

7 *Deus oppidò æquiſſimus non ſolum concionatores & operarios, quorum labor effuſus non eſt, ſed etiam eos, quorum opera omnis ob auditorum, ac ſubditorum nequitiam perijt, præmijs afficere ſolet.*

8 *Tres itidem malorum factorum conditiones ſunt, quæ prædictis bonorum conditionibus aduerſæ prorſus exiſtunt.*

Inordinata intentio, lenta exequutio, & inutilis perſeuerantia.

9 *Per bellis exemplis prauorum actorum ineptia, ac ſtultitia latè ſignificatur.*

10 *Auidi ad rem, delitioſi, ſalaces elati, ac tumidi, & maleficei id genus homines, qui in externo, alienovè agro colendo intrinſecum cordis, & animæ ſibi à Deo ad colendum traditum deſerentes, immoderate ac inſanè; elaborant, in morte pluribus, diſcriminibus, & ærumnis non ab re agitabuntur.*

11 *Ab eiſdem prauis factoribus, dùm vitam agerent, Deus pœnas tùm rebus, tum corpore perſequi deberet.*

12 *Omnes iniquos operarios, qui omnem operam ſuam corporalem mundo, carni, ac Dæmoni male locant, ualde magis elaborare, pluraque ferre pro illis; quàm bonos & iuſtos, qui laboris plurimum pro Deo ſentire, & ferre quotidiè vellent, non difficulter experiri, cognoſcereque poſſumus.*

13 *Si neſcij actores, ut puta leues, inanes, glorioſi, parci, auari, mundani, edaces, iactatores, ſuperbi, deſides, ſocordes, inuidi, ſtomachoſi, ſalaces, atque libidinoſi ab eorum Confeſſarijs benignè rogantur, uel forte impelluntur; vt eadem, quæ pro vana Mundi gloria, pro carnis amore, & pro Dæmonis honore cum non exiguo eorum animæ detrimento nimium laborioſè tractarunt, tum Dei honori animæque ſaluti, tùm eorum peccatorum remiſſioni colere, & exercere uelint, aſtutum recuſant; & ſinguli quamplurima cauſantur.*

14 *Tribus de cauſis operarius quicunque laboris plurimum ferre ſolet,*

Conductoris, ſeu domini præſentia,

Mercedis, & premij magnitudine,

Tandem multiplicis, & diuturnæ animaduerſionis timore.

15 *Quinis de cauſis hi, qui conducibilibus rebus, ſeu laboribus profiguis cùm corporeis, tùm ſpiritualibus hoc in mundo admodum non inſudant, uitam propemodum infœliciorem, ac miſerabiliorem his, qui nimium elaborant, ducere præ ſe ferunt.*

LAborantium.

Primo oſtendetur differentia. Secundo, quales couditiones requirat labor meritorius. Tertio, ſic laborantium meritorium oſtendetur, & præmium. Quarto, male operantium, ſeu laborantium oſtendentur conditiones. Quinto ſtultitia. Sexto pœna, & periculum. Septimo prædictorum duorum, oſtendetur ad inuicem comparatio, quo ad laborem maiorem, uel minorem, & quo ad fœlicitatem, & infęlicitatem.

¶Quantum ad primum, laborant quidam bene, quidam male. Ar.1.

¶Bene laborant, primo conſcientias ſuas diligenter ſerutantes, & de peccatis ſuis dolentes. (Pſal.6.) Laboraui in gemitu meo, &c.

¶Secundo confitentes ſic laborant, qui domum, vel locum uolunt mundare ſordidum. (Pſal.24.) vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte uniuerſa delicta mea. 2

¶Tertio,

¶Tertio, ſatisfactionem ieiunando, orando, eleemoſynas dando. (Pſal. 127.) labores manuum tuarum manducabis, ſpiritualiter ſicut laborat agricola, ut manducet corporaliter.

Exemplum. ¶Quarto in utilibus ſtudendis ad hunc laborem nos Scriptura accedere hortatur, dicens. (Eccl. 6.) Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & uſque ad canos inuenies ſapientiam, quaſi qui arat, & qui ſeminat, accede ad illam, & ſuſcipe bonos fructus illius, in opere ipſius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.

Exemplum. ¶Quinto utilia compilantes, & ſcribentes, qui more artificiū alijs ędificāt. (Eccl. 24.) videte ꝙ non mihi ſoli laboraui, ſed oībus exquirētibus diſciplinā.

Exemplum. ¶Sexto docentes, & prædicantes, qui more ſpeculatorum clamāt. (Pſal. 68.) Laboraui clamans. 2. Thim. ult. tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac euangeliſtæ, &c.

2 ¶Septimo quicunque artifex, qui in licitis laborare nō ceſſat. (Eccl. 4.) Male laborant.

¶Primo ſuperbus, ſicut buffo qui ſeipſum inflando uſque quo crepuerit, boui in magnitudines aſſimilari uoluit, quid ergo prodeſt ꝙ laborant in ventum. Eccl. 5.

¶Secundo iracundi, ſicut phrenitici. (Eccl. 10) Labor ſtultorum affligit eos.

¶Tertio inuidi, ſicut gigantes, qui laborabāt Iouē de domo ſua eijcere (ſicut patet. A. 25. 24.) Hier. 9. ut agerent inique, laborauerunt.

¶Quarto auari, qui conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatē. (Iſa. 59.) Primo nanque anno in numulario regis, uel alijs ſcolis conſimilibus laborem cōcipiunt, quomodo ſcilicet alios uexando, laborare faciant. Secundo anno, uel cito poſt iniquitatem periūt, multis nocēres, & multas acquirentes. Tertio anno, uel cito poſt moriuntur, de his tribus ſimul (in Pſal. 7.) Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, lacum aperuit (ſcilicet) in inferno, &c. ſub lingua eius labor & dolor, in Pſal. 5.

¶Quinto luxurioſi per totā noctem laborantes. Lucæ 5.

¶Sexto guloſi, qui plus laborāt circa otis repletionē, & corporis impinguationem, quàm aīę ſaluationē (Eccl. ult.) Oīs labor hominis (ſcilicet) guloſi ī ore eius (id eſt) circa repletionē oris illius.

¶Septimo detractores, & iuratores. Pſal. 9. ſub lingua eius labor & dolor.

¶Octauo accidioſi, & gn̄aliter omnes peccatores, qui (teſte Pſal. 72.) in labore hominū nō ſunt, ſed dæmonum, ideo cū hominibus nō flagellabuntur, ſed cū dęmonibus. Et excepta pęna, & labore ęterno, de quo (in Pſal. 48.) laborabit in ęternū, ſicut egreſſus eſt nudus de utero matris ſuæ, ſic reuertetur. & nihil afferet ſecum de labore ſuo. Eccl. 5.

¶Ex pdictis ergo patet, ꝙ ſunt ſeptē genera hominum bene laborantes, & ſeptē male, quorum conditiones diuerſæ ſunt, ſicut & labores. Nam bene laborantiū tres neceſſarię ſunt conditiones. Bona (uidelicet) intentio diligens executio, & finalis perſeuerantia. De prima conditione ſatis oſtenſum eſt. I. 5. 5. Secundam uero conditionem, & tertiam docent quotidianum experimentum, & auctoritas ſacræ Scripturæ, & ordinatio diuina. Ar. 2. 3

Exemplum. ¶Primum patet, ꝙ ſicut oportet incipientem bonam dietam ipſam diligenter exequi, & perſeuerare ad hoc, ꝙ bonum finē ſuæ imponat peregrinationi. Sicut etiam oportet incipientē cum armis pugnare, arma, & uires diligenter exponere, & bene perſeuerare, ad hoc ꝙ uictoriā cōtra potentes obtineat inimicos, nec poteſt in hoc caſu equo, uel armis parcere, quin illa ictibus exponat, ut corpus ſeruetur illęſum, quantūcunque pulchra illa habeat, & chara; Ita ſpiritualiter qui à bona intentione, vel à natiuitate in qua homo ad laborem naſcitur. (Iob 5) Tanquàm à mane, bonam operationem, uel uitæ ſuæ incipit peregrinationem, & inimicorum aggreditur expugnationem, ſi vult facere bonam dietam, mane exibit homo ad opus ſuū, & ad operationem

ſuam uſque ad ueſperam (ſcilicet) perſeueranter (in Pſal.103.) Exēplo illius, qui uſque ad occaſum ſolis laborabat. (Dan.6.) Nec poteſt in iſto labore, uel pugna ſpirituali corpori parcere, quantumcunque charum illud habeat, uel pulchrum, quin illud laboribus, & morti, ſi neceſſe ſit, exponat pro uera acquirenda gloria. Sicut ergo miles equum ſuum morti exponit pro uana acquirenda gloria. Sicut ergo miles in caſu lucri, uel uanæ gloriæ, equo non parcit, ſed eum calcaribus urget, & perditioni exponit, & ſpecialiter quando ſub largo domino militat, à quo ſperat equū habere meliorem: ita &c. Sicut ergo medium inter peregrinationis, uel pugnæ principium, & finem, eſt laborioſum, ita neceſſe eſt, ꝙ medium uitę humanæ ſit vtilibus laboribus plenum, vt medium principio conformetur, & fini, ut ſicut in anguſtijs naſcimur, & in pęnis morimur, ita in laboribus uiuamus, ut de uita, & ſtatu cuiuſcunque verificetur illud (Pſal.54.) Labor in medio eius inter introitum (uidelicet) in mundum, & exitum. Et hęc laborandi diligentia, perſeuerantia, atque neceſſitas ex Dei procedit ordinatione, qui (ſecundùm Chryſoſt.) uoluit omne malum poſſe latere ſub colore boni. Et omne bonum uoluit eſſe ſub caligine obſcuritatis, ut nec bonum ſine labore inuenias, nec malum ſine labore euites. Negligens autem nec bona inueniat, nec mala euitet, & quare ſic omnia poſuit in labore certe, ut in omni re mercedem præſtaret.

Exemplum.

Exemplum.

¶Cuius auctoritatis finis meritum tangit & præmium recte laborantium. Et ſic tertium introducit articulum, in quo meritum primo oſtendetur utiliter laborantium ex hiſtoria accepta, de collationibus patrum lib 7.Col.2. quæ continet, ꝙ Dæmon quidam, qui propter orationem, & præceptum Ioannis Abbatis. de corpore obſeſſo exire noluit, aduenięte quodā fideli, & laborioſo laico exiuit, de quo facto admirātes uitam, & actus eius, diligenter ſcrutantes, inuenerunt, ꝙ fidelem, & diuturnū laborem oratione, & Dei laude inciperet, & finiret, mane, & ueſpere in eccleſia gratias agens, ꝙ etiam decimas fideliter dedit, animalia ſub alieno cuſtodiuit damno, cum uxore quaſi cum ſorore uixit. Talem etiā nunc, qui cum prædictis conditionibus feſta, & omnia mandata Dei fideliter laborando cuſtodiret, quis dubitaret, quin dęmones expellere, & alia miracula facere poſſet, ſi neceſſitas adeſſet. Sed timendum eſt, ne ferè tanta ſit, ſic laborantium, quanta miracula facientium paucitas, quia propter illorum falſitatem, & mādatorum Dei fractionem labores populorū ad nihilū. (Hiere.51.) Duæ aliæ hiſtoriæ ad iſtud propoſitum ex vi. patrum accipiuntur. Quarum prima eſt de heremita, qui dum propter laborem, quē habuit in quærendo ſibi aquā, cogitaret ꝙ domum ſuam iuxta fontem collocecaret, uidit Angelum in forma humana ipſum ſequentem, & omnes paſſus eius numerantem, ut pro ſingulis mercedem à Deo reciperet, quo facto confortatus cogitauit, ꝙ potius domum ab aqua plus elōgaret quàm proximaret.

Ar.3.

4

Exemplum.

Exemplum.

¶ Hæc hiſtoria oē dubiū remouet, ꝙ quis habere poſſet de operibus indifferentibus quæ ſunt circa corpus propriū alendum, & prolem nutriendam, & curam rei familiaris diſponendam, utrū (uidelicet) in illis qs mereri poſſet, vel non. In iſtis enim forſitan quis cogitaret, ꝙ nullam in alio ſęculo mercedem reciperet, quia nec ea pro mercede in alio ſęculo uidetur facere, quia in hoc ab alijs operibus differre uidentur, quia alia opera tam charitatis ſpiritualis, quàm corporalis pro mercede fiunt alterius ſęculi, hęc uero ideo fieri uidentur, ut in hoc ſęculo uiuatur. Sed hoc remouet, non ſolum prædicta hiſtoria, quæ illum, heremitam à Deo remunerandum oſtendit pro laboribus circa naturalis huius uitæ ſuſtētationē exhibitis. Sed etiam lex. X. 1.16. Et ratio dictat, ꝙ actus deliberati, & circunſtantijs debitis ueſtiti, & indiuiduati, & ad finem 5

ſiuem aliquem intentum ordinati, ſint meritorij,uel demeritorij ſpecialiter in habente charitatem, ut uidelicet meritorij ſint,qui circunſtantias,& fines intendunt conuenientes, & demeritorij, qui huiuſmodi habent ineõuenientes, ſed actus prædicti facti,ut oportet,quãdo oportet, in quibus oportet, circunſtantias habent debitas, intendentes Dei implere ordinationem, qua ordinant iſtam ad Dei honorem, & ſuam ſalutem, ducere uitam, finem intendunt debitum, ergo ſunt actus meritorij,lætetur ergo de labore ſuo. Eccl. 5.

6 ¶Secunda,in qua de fideli labore viuentis oſtẽditur. Primum eſt de Paſunucio Abbate, qui ſupplicauit Deo (ut in vi. pa legitur)ut ei oſtenderet, cui ſimilis eſſet,uel cum quo mercedem ſperaret,ad quem uox ueniens dixit,ꝙ ſimilis in merito eſſet uni ciuium nomen eius exprimendo; Cuius uitam cum Abbas ſcrutari feciſſet, inuenit, quòd nullum pauperem pro poſſe refutauit, uel contempſit, contra iuſtam perſonã non accepit, alieni fructus, domum eius nõ intrauerunt,litigantes pacificauit, greges ſui alienos non læſerunt, quibus cohibere potuit, non permiſit potentiorem inferiorem deprimere, ſtuduit inſuper, ut neminem contriſtaret, huius animam in morte ipſius uidit prædictum Abbas in cęlum ab Angelis deportari ad ipſum, qui illum de laboribus ad requiem uocauit, dicens, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego remunerabo uos. (Matth.10.) Et ſolum uos,ſicut illi ſoli in ſecunda menſa inter religioſos,& etiam inter ſęculares reficiuntur,qui in prima menſa alijs comedentibus laborabant, ſicut etiam mater filio de labore redeunt, neceſſaria præparat, ipſum cum tempus adeſt prandendi,reficit,ſilio uagabundo & famulis ocioſis eum ſceleſtis tabernas exercẽtibus, ſine præparatione, ue) refectione eum aſperis uerbis eiectis. Ita Deus, qui maternũ in hoc gerit affectũ,reddet, mercedem laborum ſanctorum ſuorum. (Sap.10.)

Exemplum.

Exemplum.

A quo unuſquiſque propriam mercedem recipiet, ſecundum proprium laborem.(1.Cor.3.)Ergo ibi laboribus,& laborantibus etiam non ocioſis debetur merces,& uexatis quies, quia ammodo dicit ſpiritus,vt requieſcant à laboribus ſuis.(Apo. 14.) Qua quiete habita dicere poteſt,qui illã adipiſcitur illud. (Eccl.51.) Modicũ laboraui, & inueni mihi multã requiẽ.Nota.M.3.29.

¶Per tales labores, ſiue ſpirituales ſint, ſiue corporales ad illam requiem perueniunt tam Martha, quàm Maria, 7
quàm etiam Paulus,cui manus laborãdo ei neceſſaria miniſtrabat,de quo dicit Decretum.1.q.2.ſacerdos in fine, ꝙ nolebat in præſenti laboris ſui fructũ, ſed in futuro recipere, prædictis etiam cõcordat decretum.1.q.2.clerici, dicẽs, ꝙ ſtipẽdia ſanctis laboribus debita ſecundùm ſeruitij ſui meritum clerici à ſacerdotibus conſequantur, ergo ſecundùm auctoritatẽ Apoſtoli præmiſſam, qua dicit,unuſquiſque propriam mercedem recipiet ſm proprium laborem; Et iſtam auctoritatẽ canonũ, & ſanctorum patrum ex conſilio Agathenſi,qua dicitur,ſm Seruitij ſui meritum, patet, ꝙ non tantum coronatur à Deo labor cum fructu,ſed etiam qũque labor ſine fructu,quia qñ ſtat in laborante, uel ꝓdicãte,quin tñ cõſequatur fructũ,ſicut alius,qa tñ laborat, tanquã ſicut alius diligentiã,& oĩa,q̃ requirũtur,adhibet, ita ꝙ nihil obſtat,niſi audiorũ,vel ſubditorũ malitia,tñ meritũ conſequitur, & pręmium,ſicut alius,qui materiã inuenit aptiorẽ(ſicut patet expreſſe ꝑ Decretalẽ li.1.tit.9.de renunciatione.c.niſi cũ pridẽ.§.quippe ſub his verbis.)Quia licet nõ ſequat̃ ſemper laborẽ effectus, nihilominus tñ ipſe eſt labor meritorius apud Deũ,iuxta,qđ legitur,Reddet Deus mercedẽ laborũ ſuorũ, hæc ibi. Et hortatur illa Decretalis quendã archiepiſcopũ,ꝙ ſubditos ſuos doceat,ipſiſque prædicet,quia nõ licet omnibus proſit,tñ laboris fructũ nõ amittet. Malorum vero operariorũ prædictis contrariæ ſunt conditiones,& quantum ad

intentionem, & quantum ad executionem,uel perſeuerantiam.

Arti.4. ¶Prima, quia illorum deordinata
8 eſt intentio. Nam ipſi laboribus ſuis, quibus ſe exponunt,intendunt uanam gloriam & ſęculi honorem ſicut ſuperbi qui propter huiuſmodi multis ſe exponunt laboribus, & periculis in torneamẽtis,& haſtiludijs,& huiuſmodi, uel intendunt diuitias ſicut cupidi,qui terra mariq́;, die noctuq́; multis ſe exponunt laboribus, & periculis propter diuitias congregandas terrenas,uel intẽdunt delectationes carnales, ſicut guloſi,& luxurioſi,qui multis expenſis,& laboribus ſe exponunt,ut ſuum malum faciant appetitum. In omnibus iſtis patet,ꝙ inimicus pcuſſit primitias omnis laboris eorũ (in Pſal.77.)Executione etiã deficiunt,& perſeuerantia, quia non curant, quàm breuis ſit dies, uel quàm paruum ſit opus, niſi ꝙ magnã habeant mercedem, nec quàm negligentes in operibus ſint alienis,& pigri, dummodo in proprijs ſint diligentes, nec quàm ocioſi ſint,qñ non uidentur, ita tñ ꝙ operioſi uideantur,nec quantũ inobedientes ſint Deo præcepta eius de feſtis,& alijs frangendo,& uana, & ſuperba operando, ita tamen ꝙ hominibus placeant; Et tu ex illis es, qui fingis laborem(ſupple) talem eſſe licitum in præcepto illius, qui (ſcilicet) hoc facere præcepit contra Deum.Iterum nõ curãt,quàm turpia, & detractoria cõtra Deum & ꝓximum, & ſalutẽ ꝓpriã loquãtur, ita ꝙ dies tranſeat, & ſocij loquantur & rideant, ſed quãdo finaliter in inferno ſepelientur,labor labiorum ipſorum operiet eos (in Pſal.139.) Et de labore temporali male tranſeunt ad laborem ęternum, quia amplius eorũ labor & dolor in Pſal.90.

Artic.5. ¶Horum uero ſtultitiã in parte exẽpla oſtendunt prædicta.(F.1.24.)In parte reſidua exẽpla oſtẽdẽt ſequẽtia.Quæ

Exemplum. enĩ maior eſſe põt ſtultitia, quàm ꝙ homo totaliter apponat laborẽ,diligentiã,
9 & ſeruitiũ ſuũ ad placendum illis,qbus finaliter placere nõ poterit,ſed q̃ finaliter ei inimici erũt, uel ad implendũ & ſatiendũ illud qđ ſatiari non põt,vel ad colendũ agrũ alienũ, ſe dãnoſe derelicto.Sed ſic faciũt ꝓdicti,tã ſupbi, quàm auari,atq; delitioſi,qa primi mũdo placere nituntꝰ,& mundialibus, q finaliter ei inimicabuntur, qñ ſcilicet in morte ipſum ſpoliabũt,q ipſum ad hoc ſequebãtur,ſicut diabolus ſeqtur,ut aĩam capiat. Qui ergo de tali fine talis laboris cõmemoraret,ei congrue dicere poſſet illud.(Exo.18.) Stulto labore cõſumeris,ſicut ille,q laborat,ut umbrã ſuã ap- Exemplum.
prehẽdat.q(teſte Scriptura.Eccl.8.)quãto plus laborauerit, tanto minus inueniet,finaliter qñ inueniet,ꝙ de illo honore,circa quẽ tm̃ laborabat,minus habebit,qñ incipiet eũ robore nouiſſimũ locũ in inferno tenere, vbi qui hinc in labore hominũ nõ ſunt, cũ hoĩbus nõ flagellabuntur, ſed cum dæmonibus.

¶Auarus uero appetitũ ſuũ diuitijs, & delitioſus delitijs ſaturare cupiũt inſatiabilem, & tamen labore nõ ceſſant, nec ſatiantur oculi eius (Eccl.4.)Quos uituperat ſcriptura. (Iſa.55.) dicens. Quare appenditis argentũ non in panibus,& laborem ueſtrum non in ſaturitate?quaſi diceret,quare tã ſtulti eſtis, ꝙ tantum expenditis,& laboratis circa mũdi uanitatem, & appetitũ diuitiarũ, & delitiarũ ſaturãdum, qui ſatiari non poſſunt?Et non expẽditis,nec laboratis circa panem ſpiritualẽ,qui animã reficit,& in futuro ad æternam ducit ſatietatem. In qua ſatiabor,cum apparuerit gloria tua. Pſal.16.

¶Omnes iſti,dum cum tot expenſis, 10
& laboribus,agrum colunt alienũ, uel extrinſecum,qui alienus fuit, & erit,& colenti utilis non erit, quãdo plus illo indigebant,ſuo proprio,& intrinſeco, & intrinſecum (ſcilicet) cordis ſeu aĩæ, q̃ eis à Deo ad colẽdũ tradit(.1.Cor.3.) Dei agricultura eſtis,qui ꝓduceret bone cuius fructus in æternum duraturos,& omni neceſſitati ualituros damnoſiſſime deſerunt,de quibus.Prou.24. Per argrum hominis pigri, & per uineam uiri ſtulti tranſiui. Et ecce totum

repleuerunt urticæ, Talis dicere poteſt
admiratiue, quærendo illud. (Eccl. 4.)
Cui laboro nū (ſcilicet) in exteriorib⁹;
& fraudo aīam meā bonis. ſ. interiorib⁹.

¶Talis in fine eum rerum ueritatē,
& exitum inuenerit, dicet illud. (Ecclesia. 2.) Deteſtatus ſum omnem in-
duſtriam meam. Et quæ ſub Sole ſtu-
dioſiſſimè laboraui: Notate uerba illa
(deteſtabitur) quæ ſub Sole laborauit,
quorum nec, opera ipſa, nec finis in tō-
tus ſupra Solem ſunt, quia inueniet ſe
eſſe, de illis, qui dicunt. (Lucæ 5.) per
totā noctē laborantes nihil cepimus.

Artic. 6. ¶Et non ſolum talibus periculis, &
uindictis feriuntur in morte, ſed etiam
alijs puniuntur uel puniendi eſſent in
uita iſta, tam in rebus quàm ī corpore.

11 ¶In rebus enim puniendi eſſent, ut
reſtituerent, quæ male lucrantur: ſicut
quando non fideliter pro mercede la-
borāt accepta, uel ut ī eleemoſynas da-
rēt, q̄ per uanitatē, & ludū lucrātur in-
hibitum, & laborē, ſicut in torneamētis.

¶In corpore uero puniendi eſſent,
ut non comederent, qui utiliter nō la-
borent, quia non ualent panem, quem
comedunt, quem ſi comedant, in illis
amittitur. Vnde illi, qui non laboribus
ſpeculatiuis, uel practicis laborant, &
de laboribus ſuis occiſos, uel non uti-
liter laborantes, paſcunt ſicut apes bri-
dones nutriūt inutiles, dicere poſſunt,
ſicut reſpondiſſe fertur quidem quærē-
ti, quid tantum laborabant? quia om-
Exemplum. ni die eū quinque panes lucrari opor-
tebat, quorum vnum comedebat, aliū
dabat, tertium reddebat, quartum mu-
tuabat, quintum proijciebat, ſeu amit-
tebat, & quærenti quid hoc eſſet dictū
reſpondit, vnam ad literam comedo,
alium pauperibus do, tertium parenti-
bus meis debilibus, & ſenibus, reddo,
quartum filijs meis mutuo, quintum
vxori meæ tedioſæ, & non laborant,
proijcio, & illum perdo: Ita panis per-
ditur, quē tales māducāt, ſi qs ergo nō
vult operari, nō māducet. (2. Theſſ. 3.)

¶In rebus ſimul, & aīa, & corpore
puniūtur, quia, ut frequenter, operarij,
& artifices ſemel ſaltem in ſeptimana
(id eſt) in die feſto inebriantur, in quo
facto, & res diminuuntur. Ex quo ſe-
quitur, ꝙ oīs operarius ebrioſus nō lo-
cupletabit. (Eccle. 19.) & anima peccat,
& dānificatur, & corpus affligitur, in
quo oſtenditur, quomodo labor ſtulto-
rum affliget eos. Eccleſiaſtici 10.

¶Quantum ergo ad periculum ſpi- Artic. 7.
rituale, non eſt dubium, quin mali ope
rarij in maiori ſint periculo, quàm bo-
ni, quantum etiam ad laborem corpo-
ralem male laborantes pro mūdo, car-
ne, uel diabolo, ſicut illi, qui ad diabo-
li ſuggeſtionem, & ira, uel inuidia fur-
ta committunt, uel homicidia plus la- 12
borant, pluraque ſuſtinent pro mun-
do, carne, uel diabolo, quibus ſeruiunt,
pluresq; in illo ſeruitio martyres fiunt
(ſicut patet. F. 1. 24.) quā ipſi q laborāt,
uel laborare, uel ſuſtinere, uellent, quā
etiam multi boni pro Deo laborēt, uel
ſuſtineant (ſicut partim oſtenſum eſt.
A. 27. 38. & C. 1. 14. & T. 5. 68.) partim
uero hoc quotidiana docet experientia,
in qua nix uidetur, qui tm̄ labores pro
æternis diuitijs, delicijs, & honoribus,
uel etiam tāta ſuſtineat pro lucro ani-
mæ, & ueræ gloriæ, quanta ſuſtinet pro
lucro pecuniæ, & gloriæ tranſitoriæ. Et,
ut hoc exemplo manifeſtius appareat,
uide omnes operarios iniquitatis.

¶ Vbi ſuſtinent milites Chriſti, tot
ictus, & pericula, in Chriſti militia pro
uera gloria? uel qui tot ardua ꝓ animæ
ſalute aggrediuntur, ſicut ſuſtinent, &
aggrediuntur pro uana gloria in mun-
di militia, in torneamentis, & haſtilu-
dijs pro animæ perditione?

¶Vbi iterum inueniuntur, qui cautū
cogitant, laborant, uel ſollicitantur cir-
ca diuitias æternas ſicut altari circa di-
uitias temporales.

¶Vbi apparēt, qui tm̄ laborant circa
uictum, & ueſtitū ęternū, ſicut opera-
rij laborāt ꝓ uictu & ueſtitu corporali.

¶Vbi ſunt qui tantum laborāt, & cō-
cupiſcunt cibos aīæ in æternū duratu-
ros, q aīā ſine fine nutriūt, & lętificāt,
ſicut guloſi, cupiūt eſculēta, & poculēta
dele-

delectabilia, quorũ delectatio eſt momentanea, quia ſolum durat, dum per os, & guttur tranſit, & frequenter ſtatim poſt, & diu poſt corpus, & ſtomachum torquet.

¶ Vbi iterum inueniuntur, qui ita pectus nudarẽt, & pedes in ſtrictiſſimis caleis arctarent, & corpus, ita diligenter ornarent pro amore Dei, ſicut faciunt ſuperbi, ut ſuas & aliorum perdãt animas?

¶ Vel ubi ſunt, qui tandiu ſeipſos in locis obſcuris pro amore Dei incarcerarent, ſicut faciunt ocioſi in lectis ſuis omni die pro carne ſua male nutrienda? uel ubi ſuſtineret quis tot pœnas, & anxietates, & pericula pro amore Dei, & animæ ſalutæ, ſicut faciunt inuidi, & iracundi, propter malam ſuam uoluntatem, & ut ſeipſos uindicent?

¶ Poſtremo, ubi uiſi ſunt, qui tot expenderunt, uel ſuſtinuerunt, uel cogitarunt de amore Dei, ſicut faciunt luxurioſi de amore carnali? (No. M. 11. 106.)
Immo ſi illa, quæ pdicti operarij ini-
13 quitatis prædictis ſuſtinent de cauſis in confeſſione à Papa, uel quocũque confeſſore in remiſſionem eis iniungerẽtur peccatorum, omnes ſimul ſe excuſarent.

¶ Primi minimum ictum; quem ſuſtinent pro uanitatibus, non ſuſtinerẽt pro Deo & in peccatorum remiſſionẽ, immo nec tot ictus ſuſtinerent pro anima cum uirga, quot ibi ſuſtinent cum gladijs, & fuſtibus, ſed potius confeſſorem eos ſic uerberantem, repercuterẽt.

¶ Nec auarorum quis ſuſciperet pœnitentiam, uel etiam agricolarum, quia ubi ipſi freqnẽter loca frequentãt trãſmarina, & multum diſtantia pro lucro terreno, ubi etiam agricolæ in pane, & aqua cum exili pulmento duriſſimam ducunt uitam, uix inuenitur, qui cum primis Papam, uel epiſcopum pœnitẽtiarium ad locum diſtantem, uel etiam proqninquũ quærere uelit, ut de peccatis ſuis ab illo abſoluatur, de quibus circa abſolui non poteſt: immo ſi caput intraret, ꝙ uoluntariæ tãtum peregrinaretur, uel plus non uideretur ei graue, quod iniunctum uidetur grauiſſimum, uel qui cum ſecundis in abſtinẽtia, uel labore pauciſſimos agere uelit dies pro lucro æterno.

¶ Nec guloſorum ſequuntur appetitum in cibo animæ, quia ubi ipſi ad lõginquas uadunt partes, ad uillas, uidelicet, uel ciuitates, quandoque ad plura miliaria diſtantia, ut inebrientur, uix inuenitur qui tot miliaria uadãt, ut uerbum Dei audiant.

¶ A ſuperborum etiam pœnitentia ſe excuſarent, dicentes, quòd pro frigore non poſſent ſic pectus nudare, uel præ teneritudine pedes arctare, uel pꝫ ſollicitatione tam diligenter ſe ornare, uel cum pigris in lectis tã diu laſciuire.

¶ Ab iracundorum, & inuidiorum, & laſciuorum uigilijs, quas primi & ſecundi habent propter cordium ſuorum amaritudines, & tertij circa uoluptates ſuas implendas, ſi eis iniungerentur, ut tantum in orationibus uigilarent, ſe ꝑ capitis excuſarent debilitatem, in tantũ quòd ubi circa furta, homicidia, & uoluptates ſuas noctes ducunt inſomnes ſine murmure, & quiete, & quaſi grauamen uix inuenitur, qui circa orationes per parum noctis ſpacium uigilare uelit, qui ad nocturnas matutinas ſine murmure cum tanta agilitate, prõptitudine, & lætitia ſurgant, & Deo ſeruiant, ſicut ipſi ſeruiunt diabolo.

¶ Et hanc quidem miſeriam lamentatur quidam ſanctus pater in uitaſpatrum, qui uidens quandam mulierem cum magno riſu tripudiantem, ut hominibus placeret, fleuiſſe legitur, dicẽs, heu, nunquàm tantum niſus ſum placere Deo. Exemplum.

¶ Eandẽ lamentationis cauſam multi in ſeipſis inuenire poſſent, qui nõ ita feruẽter nituntur bonis operibus, Deo placere, quantum prædicti malis operibus, & laboribus nituntur mũdo, uel hominis terrenis, & ſpecialiter, quia in hoc multum faciunt contra rationem. 14

¶ Ratio namque dictat, quòd operarius fortiter laboret propter tria: propter

pter conductoris præſentiam, & mercedis magnitudinem, & pœnarũ multiplicitatẽ,& diuturnitatem, ſi deficiat, quæ omnia cõcurrunt in operibus Dei labora ergo,ſic ut bonus Chriſti miles. 2 Thimo. 2.

¶Ad quẽ q̃dẽ laborẽ,& militiã excita teipſum ꝑ cogitationẽ, & cõparationẽ prædictorum malorum operariorum, cum Auguſtino dicente,O ſi poſſemus homines excitare, & cum eis excitari, ut tales eſſemus amatores uitæ permanentis, quales ſunt ipſi uitę fugientis. Cui dictum eſt,nauiga ne moriaris, & diſtulit,uel cui vnquam dictum eſt, labora, ne moriaris, & piger fuit: Sed leuia iubet Deus, ne in ęternum moriamur,ſed ut in ęternum uiuamus,& negligimus.Ideo tales laborabũt in ęternum (in Pſal. 48.)

15 ¶Et ponatur,quòd non ſit timor pœnę ęternę prędictis malis operarijs, uel ſpes mercedis ęternę bonis, adhuc quo ad uitam iſtam non occupati in utilibus laboribus ſpiritualibus, uel corporalibus infœliciorem, & miſerabiliorẽ ducunt uitam in multis, quàm occupati.

¶Primo,quia illi uilioribus, & crudelioribus ſeruiunt dominis, & in uilioribus ſeruitijs (ſicut oſtenſum eſt. G. 2. 37.)

¶Secũdo: quia (ſicut prędictum eſt,) plus laborãt,cui dicta rõ cõſonat,qvulr, ꝙ illi plus laborent, in itinere,q at cu rã,uel circularẽ ſequunť lineã,uel uiã,

Exemplum quàm qui rectam ſequuntur.Sed impij in circuitu ambulãt ab extremis, quia, ſcilicet, poſt cupiditates, & uanitates ſuas exeũt,& ad peccata diuerſa incuruantur.Ideo non eſt mirum, ſi contritio, & infœlicitas ſit in uijs eorum, & labor, & afflictio ſpiritus.(Eccleſi. 1.(

¶Tertio, quia non occupati ad plura,à diabolo, & carne, & mũdo ducũtur,ad peccata,& infortunia, & ſic habent animam infœliciorem.

¶Quarto,quia etiam quantũ ad corpus,ut frequenter,minus ſunt ſani, qa cum quaſi in continuis ſint delitijs, & comeſſationibus, ſine delectatione, & in digeſti comedunt, ſic etiam quãtum ad corpus miſerabilioris ſunt conditionis.

¶Quinto,quia ut frequenter,de alienis viuunt, ubi laborioſi; & ſimplices viuũt de ſuo,ſic ſunt infœliciores,quãtum ad exteriorem ſubſtantiam, quia etiam finis illorum eſt pœna, & labor ęternus:Et ſic patet, quòd in omnibus uijs ſuis ſunt in miſerijs, & ĩ laboribus plurimis. (2.Cor. 11.)

¶Laus. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Deus à tribus hominum generibus laudari ſolet,à ſecularibus,à clericis, & à religioſis; corde,ore,& opere: & ab his propter tria opera ſcilicet, creationis, redemptionis,& gubernationis probatur,& laudatur.*

Inſuper tria ſacrificiorum genera olim in veteri teſtamento fuiſſe nemo eſt, qui ignoret.

Primũ pacificorũ hoſtia ſecundũ pro delictis oblatio, & tertii immolatio fuit: quod quidem ternum ſacrificiorũ genus ter nos hominũ ſtatus ſecularium clericorum ac religioſorum Deum laudantium: qui in Dei eccleſia comperiũtur non inepte indicare, videtur.

3 *Omnes hi,tum clerici,ac religioſi,tum ſeculares, varijs deteſtabilium ſcelerum & cogitationum generibus corda manus, & ora conſpurcantes, & contaminantes a primo, & ſecundo diuinarum laudum generibus non laudabiliter deſciſcunt.*

3 *Tribus è cauſis iuſtus ſanctusq; à ſanctis, & iuſtis,cùm primum occubuerit; laudibus, & encomijs digni ſoſſerri ſolet,& debet.*

4 *Iniuſtus, & improbus peccator ab improbis, & iniuſtis hominibus laudibus extolli ſolet; verum enimuero perperã*

&

& iniuria, ob tria ingẽtia damna, quæ ipſiſmet laudatis ab immeritis, & profanis laudibus facilè proficiſci cognoſcimus.

Laudatur Deus, iuſtus, & peccator. Laudatur primo Deus tripliciter propter tria, & à tribus generibus hominum.

¶Laudatur enim à iuſto corde, ore, & opere: Propter opera creationis, redemptionis, gubernationis, à ſecularibus, á clericis, & à religioſis, propter hoc enim laudate nomen domini ſicut laudatᵗ ſapiẽs artifex medicus, & largus. Exemplum.

Artic. 1. ¶ Hæc enim triplex laus à tribus ꝑdictis generibus hominum ſignificata uidetur in leuitico, ubi tria eliciuntur fuiſſe ſacrificiorum genera, hoſtia, ſcilicet, pacificorum, oblatio pro peccato, & holocauſtum.

¶Prima (ſicut patet per magiſtrum in hiſtorijs) diuidebatur in tres partes, vnam accipiebat offerens, aliam ſacerdos, tertia in laudem Dei cremebatur.

1 ¶Secunda diuidebatur in duas partes, quarum vna erat ſacerdotis, alia cõburebatur in honore domini.

¶ Tertio totaliter in laudẽ Dei immolabatur, quia holocauſtum eorum incendium dicitur, quia totum in laudem Dei incendebatur.

¶Et ſignificat tres prędictos ſtatus in eccleſia Dei, qui tripliciter, & ſub triplici differentia Deum laudat; non in bobus ouibus, & auibus (ſicut illi in veteri teſtamento) ſed in corde, ore, & opere: In his enim tribus immola Deo ſacrificium laudis (in Pſal. 49.) Quia ipſe dicit, ſacrificium laudis honorificabit me (in Pſal. 49.)

¶Primum enim ſacrificiũ ſignificat ſtatum bonorum laicorum, & operariorum fideliter de labore ſuo uiuentium; qui licet Deum laudent, tamen quia ſunt ad multa diuiſi, & circa multa ſolliciti, laudi Dei minus intendere poſſunt.

¶ Secundum ſtatum ſignificat bonorum clericorum, qui magis à ſeculi occupationibus remoti, & magis diuinæ laudi intenti ſunt, quorum quilibet dicere poteſt, ſepties in die laudem dixi tibi: in Pſal. 118.

¶Tertium ſtatum ſignificat perfectorum religioſorum, qui totaliter & perſeueranter uſque ad mortem in diuina laude occupantur totaliter, quia quilibet illorũ de omni corde ſuo laudant dominum, & dilexit Deũ, qui fecit illud. (Eccle. 47.) perſeueranter, quia laudabit uſque ad mortem anima mea dominum. (Eccleſi. 51.) Not. V. 11. 5. 2 & rationabiliter, quia dicit Decretum, quòd laus eſt Deo pro ſuis beneficijs impendenda. (16. q. 1. Reuertimini: circa fi.) Ex quo ergo totaliter quicquid habemus, Dei eſt beneficium, & quotidie eius ſemper recipimus beneficia. Iuſtum eſt, quòd totaliter, & continuẽ ei laus reddatur, dicendo, ſemper laus eius in ore meo (in Pſal. 33.)

¶A prima conditione deficiunt cor habentes inquinatum turpibus cogitationibus, uel ira, & inuidia excæcatũ, uel qui manus habẽt ſanguine plenas, uel os pollutum, quia ſicut non decet os porci pulchrum pomũ, uel precioſum iocale, nec etiam eſt dulcis cantus in ore aſini; ita nõ eſt, ſpecioſa laus in ore, peccatorum. (Eccleſi. 15.) Itẽ non mortui laudabũt te dñe (in Pſal. 113.) Tales reprehendit ſanctusſpiritus dicens, quare tu enarras iuſtitias meas: in Pſalm. 49. Exemplum.

¶A ſecunda deficiunt, qui primo anno, quo ordinãtur, uel religionem intrãt, uel in quadrageſima ſunt, Angeli, ſecundo homines, tertio dęmones, qui more Iudæorum, primo Deum laudabant, de quibus dicitur. (Lucæ 19.) Ceperunt omnes turbæ deſcendentiũ laudare dominum uoce magna, quam cito poſtea crucifixerunt: In talibus uerificatur illud. (Iob 20.) Laus impij breuis, ſicut patet. P. 7. 45.

¶Secundo laudatur iuſtus & ſanctus à iuſtis, & hoc ſpecialiter poſt mortem, ſicut Artic. 2.

Exemplum. ſicut dux poſt uictoriam. Sed quia ante mortem deficerere poteſt, ſicut ſemē
3 in terra, & arbor in flore, & puer antequàm ſeneſcat, ante mortem non laudes hominem. (Ecclesia. 11.) Sed poſt mortem laudemus uitos glorioſos. Eccleſiaſtici. 14.

Exemplum.

¶Primo quia ſeminauerunt ſemina doctrinarum, & ſcripturarum, & bonorum exemplorum, ſicut laudamus large ſeminātes, uel dantes corporalia.

Exemplum. ¶Secundo, quia carnem, mundum, & diabolum uicernnt, ſicut laudamus potentes uictores, & triumphatores.

¶Tertio, quia Deo in gloria, & amicitia magna coniuncti pro nobis orāt, ſicut laudamus, qui in curijs magnorū, principum magnum locum nobis tenent, propter hoc enim memoria iuſti cum laudibus. (Prouerb 10.) Et laus eius in eccleſia ſanctorū (in Pſal. 149.) Et ſignanter dicitin eccleſia (id eſt) cōgregatione ſanctorum, & non malorū, ſeu profanorum, quia profani iuſtum dum uiuit, non libenrer laudāt, ſed potius eis laudant ſimiles. Laudant magis mortuos, quàm uiuentes. (Eccl. 4.) Poſt mortem uero, & ſi laudent, laus illorum ſancto non placet.

Exemplum.

¶Primum ex uerbis patet Senecæ in quadam epiſtola, ſectator (inquit) epiſtolarum uon de bene uiuente, ſed de bene paſcente laudabilem profert ſententiam, nec hoc bene uiuenti diſpliceat, ſed potius illorū laudes ei diſpliceant. Vnde Seneca ibidem. Sit tibi tam triſte laudari à turpibus, quàm ſi lauderis ob turpia. Lætior ergo eſto, quotiens diſplices malis, & malorum de te ęſtimationes malas, ueram tibi laudationem aſcribe.

¶Secundum patet. C. 6. 3. Non mortui laudabunt te (in Pſal. 113.)

Artic. 3. ¶Tertio laudatur peccator in deſiderijs animę ſuæ (in Pſal. 9.) Et hoc male, propter tria damna, quæ ex tali contingunt laudatione.

4 ¶Primo namque ex hoc damnum contingit ipſis laudatis tripliciter, uel aliquo trium modorum, ſecundùm ꝙ de tribus, uel de aliquibus trium laudantur.

¶Quia aut laudantur de bonis, quæ forte inter alia mala pauca fecerunt, & tunc decipiuntur, ſicut coruus à vulpe. (G. 2. 15.) uel laudatur de indifferentibus, quæ bona intentione, & mala fieri poſſunt, ſicut patet de domorum ędificijs, & operibus magnificis, & tunc ad inanem gloriam inardeſcunt ad talia facienda propter hominnm laudes, etiā vijs malis, etiam ubi bonę, non ſufficiunt, anhelant. Vnde Chryſoſto. ſuper Matth. in hoc quaſi mentem illorum, & uerba recitans, ait, dicebaut, ſi bene fecerimus cum pauperibus, uel mediocribus, quis illud uidet, & ſi uiderint, non multi uident, & ſi multi uident, pro tempore. Melius eſt ergo ędificia facere, quæ aſpiciāt omnes, non in hoc tempore ſolum, ſed in poſterum. O inſipiens (inquit) quid tibi prodeſt iſta mora: ſi ubi es, torqueris, & ubi non es, laudaris, aut laudantur, uel eis ſaltem arridetur in turpibus uerbis, & iuramentis, & malis operibus, & tunc prōptiores, & ardaciores fiūt ad ſimilia ꝑpetranda, quia ex quo uident, ꝙ alij de eorum rident nequicijs, ꝙ quia apud illos maiorem inueniunt gratiam fiūt quaſi Mimi ad omnia talia nefaria parati, ſtudentque, quomodo plures nequicias loqui, & facere poterunt, & ſic talis fit, oſtendirur, & probatur homo ore laudantis. Prouerb. 27.

Exemplum.

¶Secundo nocent alijs, qui audaciores fiunt ad faciendum mala, ad iurandum, & deridendum, uidentes, & audientes, quòd laudabuntur omnes, qui iurant in eo (in Pſal. 62.)

¶Tertio nocent ſibijpſis, quia dum malos laudant, occaſio ſunt malorum quę faciunt, & legem Dei derelinquūt, & ſeipſos malos eſſe oſtendunt, de illis, uidelicet, de quibus prouerb 28. Qui derelinquunt legem, laudant impium, ipſi (ſcilicet) impij laudant impium, qui ſi bene illorum laudes conſideraret, non plus ex illis honoratur, quàm ille uſurarius (de quo hiſtoriæ quędā continent)

continent) quòd cum in quadam patria mortuus eſſet, in qua defuncti ſecundùm patriæ conſuetudinem extra domum ad ſepeliendum deferri non debuerunt, antequam eorum laudes recitarent, & more quarumdam nationũ, quæ ſuper mortuos cantilenas faciunt lamentabiles, in quibus defuncti opera recitantur, & laudes cantarentur: Cum ergo de illo peſſimo uſurario nullum bonum dicere ſcirent, qui adfuerũt, & ſic ſepultura eius pro tanto impediretur adfuit vnus, qui barbam eius radere ſolebat dicens, quòd nunquàm inuenit barbam ad radẽdum faciliorem, & tali laude contentus, ſed non multũ honoratus ſepultus eſt, & talis in perditione impiorum ſine honore erit laudatio. (Prouerb. 11.) Nota de hac materia. R. N. 5. articulo 9.

Exemplum.

¶Lex. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Lex quaterna eſt; naturæ, Moſis, Chriſti, & mũdi, ſeu Gratiani: quæ quidem cuicunque homini eadem ritè vtenti prodeſt: ille autem autem lege quacunque nequaquam abutitur, qui expreſſa legis verba, & nõ ſenſum duntaxat accipere cogitat.*

Ad hæc Moſis legem ſcriptam à Chriſti lege gratiæ admodum differre duobus nobilioribus exemplis lauiſſime cõſtat.

2 *Pluribus exemplis cauſam agnoſcimus, quare lex tùm naturæ, tùm Moſis, Chriſti ſeu gratiæ legem ante ceſſeris.*

3 *Deus tantum ſibi illos, qui paciferam eius legem mente, animoquè nõ parum diligunt pacatos eſſe cenſebit, ac indicabit.*

Legum poſtea mutationem Dei legiſlatoris mutationem, & leuitatem haud quaquam ſignificare, clariſſimè enucleatur.

4 *Pulcherrimo ſcriptæ paginæ, ac teſtamẽti exẽplo addiſcimus nos gratiæ legẽ cõparaſſe, & obtinuiſſe: & eius excellentiam, efficaciamquè experimur.*

5 *Hi, qui conditiones in ſchedula atque in teſtamento ſcriptas, & poſitas tenent, & obſeruant, ac teſtatori interim gratos, memoresquè ſeipſos præſtare conantur, ſcheda, ac teſtamẽto cæleſtẽ hæreditatem adipiſci non laborioſè poſſunt.*

6 *Quaternis rebus iſta gratiæ lex obſeruari à Chriſtigens debet; primum corde cum perenni illius meditatione, ac dilectione; exinde voluntate; tertio ore; & demum omni opera.*

7 *Et bona opera vnuſquiſque legem explere debet, tùm vt ipſam impensè colat, & adamuſſim cuſtodiat.*

8 *Tùm etiam agere debet, vt eadem ab aliys omni cura, ac diligẽtia quo ad fieri poteſt, ſeruetur.*

9 *In iniquos iudices ac legiferos, qui leges, & ſtatuta, ac plebiſcita diſſipantes, & violantes Traiani Imperatoris exemplo reluctantur, vehementer inuehit.*

10 *Eoſdem legiſlatores prauos Licurgi exẽplum prorſus omittentes, & eijcientes non parum criminamur.*

11 *In dominos, & potentes illos qui Seleuci Alexandriæ Regis de adulterorũ mulcta ac pœna exemplum contemnũt, turpia quædam verba confert, atque inuehitur.*

12 *Triplices ob cauſas iuſtæ & rectæ leges violari, & diſſipari ſolent: quarum prima obſeruatorum parcitas, inertia, atque auiditas eſt: ſecunda improborũ hominum ſtudium, & tertia falſorum verſutia, ac nequitia eſſe cenſetur.*

13 *Omnium bonarum legum violatores, ac diſſipatores falſi & praui iuriſperiti, cauſarumque patroni eſſe videntur.*

14 *Itidem praui legiſlatores legulei ac iudices bifariam ſtipendiarijs, ſeu tributarijs ſane aſſimilantur.*

15 *Exemplo notabili Iudæi cuiuſdam Chriſtianum fallentis, & inuolãtis, qui ipſi non parum credebat, clarè oſtenditur; peruerſos ac fallaces cauſidicos, & iudices, qui clientes omnes in eis confidentes decipiunt; & penè exuunt, et me ritò comparari.*

16 *Falſæ iudicum, & cauſidicorum, atque iuriſ-*

iuriſperitorum excuſationes, qui ſeipſos in curia temporali, cõfeſſarijs in curia ſpirituali, ſimiles eſſe iniuria, & ab re affirmãt, nullo labore reprobantur, ac refelluntur.

17 *Prouidi, ac diligentis cauſæ diſceptatoris non diſſimiles clientum patroni eſſe debent, dum certitudinem, ac veritatem ex eorum dictis ſciſcitari atque inuenire planè percupiunt.*

18 *Iidem verboſi Rabulæ ſeu aduocati, qui iudicem ſententiam ferentem, vt ſeipſos à clietum ſuorum detrimento facilius tueri ſi valeãt penitus cauſantur, eruditiſſimè proculcantur, ac profliguntur.*

LEgum. Primo oſtendetur differẽtia. Secundo nouæ legis efficatia. Tertio obſeruantia. Quarto infectio. Quinto infectionis cauſa.

Artic.1. ¶Quantum ad primum, adaperiat dominus cor veſtrum in lege ſua. (2. Maca.1.) Pro quo eſt aduertendum, quòd licet de omni lege iam naturæ,

1 quàm Moyſi, quàm Chriſti, quam etiã gratiani, ſeu mundi, poſſet intelligi illud. (Roma.7.) Lex quidem ſancta eſt, & mandatum ſanctum: Et iterum ibidem, lex quidem ſpiritualis eſt. Et iterum. (1. Thimo.1.) Lex quidem bona eſt, ſi quis ea legitimè utatur.

¶Nõ tamen ſancta eſt ei, qui ea non bene utitur. Ea autem bene non utitur, qui uerba accipit cuiuſcunque legis, nõ ſenſum: Sicut Iudæi legis Moyſi, & hæretici legis Chriſti. Et nonnulli legiſtæ legis mundi, ſeu Graciani, & Iuſtiniani qui nucis mandant corticem, & nõ nucleum, propter quod lacerata eſt lex: Abacuc.1.

¶Licet (inquit) omnes prædictæ in hoc conueniant generaliter, quòd in ſe bonæ ſint, & etiã in uſu; licet in abuſu quandoque peruertantur, tamen in cõditionibus ſpecialibus magna eſt illorũ differẽtia, & mutatio, ſeu uariatio.

¶Hæc enim differentia patet in lege Moyſi, & Chriſti, inter quos talis fuit differentia, qualis, fuit differentia inter lucem primo die creata (Gen.1.) & Exem-
ſolem quarto die creatum, qualis etiã plum.
fuit inter baculum Helyſæi à Gieſi ad filium mortuum deportatũ. (4. Re.4) Et ipſius Helyſæi præſentiam.

¶Quia ſicut lux illa in Solis creatione finita fuit atque cõpleta quarta die. Ita lex Moyſi in lege gratiæ quarta die data, ut primus dies pro tempore acce- Exem-
piatur æternitatis. Secundus pro tem- plum
pore legis naturæ. Tertius pro tẽpore legis Moyſi. Quartus pro tẽpore legis gratiæ in cuius diei aurora ortus eſt Sol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter. Ad quẽ finita, & completa eſt lex Moyſi, ſicut vmbra adueniente ueritate, vmbram Exem-
enim habens lex futurorum bonorum. plum.
(Hebre.10.) Et hoc eſt quod ait Matthe.5. Non ueni legem ſoluere, ſed adimplere.

¶Sicut etiam baculus ille à Gieſi portatus filium mortuũ ad uitam priſtinam, & ad ſtatũ perditũ, antequàm ipſemet ueniret Helyſeus, non reuocauit, ita per legem Moyſi, quàm Iudæi portabant genus humanum uitam, & ſtatum ſalutis amiſſum non recuperauit, antequàm Chriſtus præſentiam ſuã exhiberet, quia ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro coram illo. (Roma.3.) Quia etiam lex neminem ad perfectionem ducebat. (Heb.7.) Nec per legẽ facta promiſſio Abrahe, & ſemini eius. Roma.4.

¶Rationem uero, quare Deus legem naturæ, & Moyſi præcedere uoluit legem gratiæ in pluribus uidere poſſumus exemplis.

¶Primo namque uidemus, quòd infirmi minori utunt, lumine, pueri etiã, 1
& omnino indocti groſſiori etiã & cõ- Exem-
munioti prius informantur doctrina, plum.
& antequàm ad alias, & ſubtiles ponã- Exem-
tur ſcientias ſub pedagogo ſunt, ſub plum.
quo per rudiora, & ſubtiliora intellectũ, abilitant imbecillẽ. Sic in ꝓpoſito, igitur lex pedagogus noſter fuit. Gal.3.

¶Iterum

Exemplum. ¶Iterum uidemus, quòd inimicitia inter duo exiſtente, ille, qui pacem quęrit, & cõcordiã, qñq; nuncios, & mediatores alteri mittit ſine literis, qñq; cũ literis, ut pacẽ amicitiãq; reforment, quibus reformatis ſibi mutuo occurrentes oſculantur: Sic inimicitia exiſtente inter Deum & hominẽ Deus, qui noluit mortem peccatoris, nuncios homini miſit, per antiquos patres ſine literis ante legem Moyſi, ſicut Noe & alios iuſtos, qui licet ſine literis uenirent, quia legem non dabant in ſcriptis, tamen archam fabricando, & pericula futura annunciando, peccatores ad Dei amicitiam hortabantur.

¶ Poſtea uero alios miſit nuncios, Moyſen, uidelicet, & Aaron, cum cæteris illorum adiutoribus cum literis legis ſcriptæ, per quas illi ſaltem populo ęqualiter reconciliatus, homini in utero uirginis glorioſę occurrit, ipsũq; deoſculans, pacem compleuit, & ſua pſentia confirmauit, quantum ad illos, de quibus (in Pſal.118.) Pax multa diligentibus legem tuam.

3 ¶Et rationabiliter quidem pacẽ tenebit, cum diligentibus legem ſuam, & non alijs, quia dum de pacis tractaretur reformatione, illa conditio appoſita fuit, hoc namque recordatur propheta, & in ſcriptis ſub manu publica redegit, dicens, uiuam, quia lex tua meditatio mea eſt (in Pſal.118.) q.d. Sub hoc pacto uiuam, & pacem habebo, ſi uidelicet, legem tuã meditauero, & dilexero, & nõ aliter: Et hoc eſt, quòd idẽ notarius publicus teſtificatur in perſona Dei loquens. Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, uiſitabo in uirga iniquitates eorum. (Pſal.88.) &c.

¶Nec talis legum mutatio mutationem arguit ĩ legiſlatore Deo, quia (ſecundùm decretum diſt.63. quia ſancta Romana.§ uerum.) Legum abrogatio, & pręcedẽtium conſtitutionum reuocatio, & nouarum ordinatio, occaſione malorum fit emergentium. Et ponitur ibi exemplũ de ſerpente Æneo, quem Moyſes iubente domino fecit, ne repentina morte populus interiret, quem cum poſtea populus colere, & uenerari inciperet, Ezechias rex, uolente domino, deſtruxit: Sicut ergo in iſto exẽplo, non Dei mutabilitas, ſed populi nõ ſolum oſtenditur mutabilitas, ſed etiam utilitas dum propter illorum mutabilitatem, & utilitatem Dei ordinationem mutauit ſerpentis: ita in propoſito de legibus antedictis. (Exemplum.)

¶Prędictis namque cauſis emergentibus; neceſſe eſt, ut legis tranſlatio fiat. Hebr. 7. Artic.2.

¶Sed cum legum tranſlatio, uel mutatio à ſapientiſſimo legiſlatore Deo 4 (de quo Iob 36.) Nullus ſimilis ei in legiſlatoribus, nunquàm fiat, niſi in meliorem, & honorabiliorẽ, ſequitur, ꝙ lex gratiæ, in quã alię tranſlatę ſunt, ſit efficacior, melior, & honorabilior, atque uirtuſior.

¶Pro quo eſt ſciendum, quòd fuit de alijs legibus ante legem gratiæ, ſicut de carta magnæ hæreditatis alicui promiſſæ ſcripta, & non cõfirmata per teſtes, & ſigillum, ſicut etiam de teſtamento, in quo multa alicui legantur, quę tamẽ obtinere non poteſt ante mortem teſtatoris: Quia ſicut ille per cartam illã, licet hęreditatem uendicet, non tamen acquirit, nec etiam legatarius legatum ante cartæ confirmationem, & mortem teſtatoris: tamẽ quando cartam ſcribit, uel ſcriptam habet, ſigillationem petit, & ſperat teſtamenti ualorem, expectat legatarius & utroque optato, uel expectato potiri poterit, ſi conditiones in carta, & teſtamento appoſitas teneat, ſi cum fideli tractet homine: Si autem non teneat fidelis ille pactum de hæreditate, uel legato ei tenere nõ uult, nec tenetur. Exemplum. Exemplum.

¶Sic ĩ propoſito, lege naturę ſcripta, in cordibus, & Moyſi ſcripta in libris, carta fuerunt, non ſigillata, & teſtamẽtum non confirmatum, quia in carta illa ſub typo terræ ſanctæ hęreditas promittebatur cęleſtis, de illa etiã loquẽs, dicit diſpoſui teſtamẽtum electis meis

(in

(in Pſal.88.) Tamen per cartam illam, uel teſtamentum, nec cœleſtem hęreditatem eis in carta promiſſam, & ĩ teſtamento legatam acquirebant, nõ obſtante, ꝙ illa ſcribentes, uel ſcriptis utẽtes, ſpem haberent de ſigillatione, & cõfirmatione, idque peterent. (Dan.6.) dicentes. Confirma ſententiam, & ſcribit decretum, antequàm Chriſtus ueniret, & cartam & ſententiam ueteris legis, teſtibus illis adhibitis, de quibus (Actuum 1.) Eritis mihi teſtes in Iſrael, & ĩ omni Iudæa, &c Et ſigillo rubeę ceræ (id eſt) carnis ſuę benedictæ in cruce appoſitæ confirmaret nouas leges, & Decreta addendo, de quibus prædicitur, ſcribe decretum, &c. (q.d.) Confirma ſententiam antiquę legis, & ſcribe Decretum nouę, ut teſtamentũ mediante morte ſua legatario ualidum fieret, quia (teſte Paulo. Hebręo.9.) Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe intercedat teſtatorum, in cuius ſignum moriens dixit, conſummatum eſt (ſcilicet) tam contentum in carta, quàm teſtamento.

5 ¶ Per cartam ergo & teſtamentũ, hęreditatem cęleſtem acquirere poſſunt, qui conditiones in carta oppoſitas tenent illæ autem cõditiones ſunt mandatorum Dei cuſtodia. (Deut.19.) Cũ dederit tibi cũctam terram, quam pollicitus eſt, ſi tamen cuſtodieris mandata, & feceris quæ hodie pręcipio tibi, ut diligas dominum Deum tuum, &c. Et qui conditiones etiam in teſtamento appoſitas obſeruant (in Pſalm. 88.) Sic cuſtodierint filij eius legem meam, &c.

¶ Et iterũ (Pſal.131.) Si cuſtodierint filij tui teſtamentum meum, & teſtimonia mea hęc, quę docebo eos, & filij eorum uſque in ſeculum ſedebunt ſuper ſedem tuam, &c.

¶ Teſtatoriq; interum grati exiſtant, aliter non (ſicut patet. D 8.6.) Ne dimittas ergo legem matris tuę. (Prou.1.) Sed diligenter tene conditiones, quę in ea ſcriptę ſunt, & nõ dimitterte, donec hęreditate poſſideatis ſanctuariũ Dei: Si autem illam dimiſeris, dimittet te.

¶ Immo quando in morte libri aperientur legis, qui modo ſunt quaſi per indẽpturam diuiſi: ita quòd vnam partẽ Deus uerſus ſe reſeruat, qa in dextera eius ignea lex. (Deute.33.) Aliam uero conduiſam tradidit nobis in cuſtodiam, dicẽs, dabo legem meã in uiſceribus ueſtris. (Hier.31.) Et cũ uiſum fuerit, quid lex iubet, & quid feciſtis, & quid promiſit (ſicut patet. I.42.) Si nõ ſeruaſtis pacta, quę in libris illis continentur, non ſeruabit, promiſſa bona in illis contenta, ſi autem ſeruaſtis, ſeruabit (ſicut patet. X.1.14.) Ergo habendo reſpectum ad illud tempus, qui cuſtodit legem, beatus eſt. (Prouer.29.) quia pars indempturę, quam habet ex parte ſua, cõcordat cum parte Dei: hoc namque neceſſarium eſt, ꝙ uel contineatur, antequàm in iudicio oſtendatur, uideas quid in parte Dei contineatur. (Matth.5.) Beati pauperes, &c. (& 25.) Eſuriui, &c. (Et Exo.30.) No. C.7 17.

¶ Ex omnibus iſtis ſic deductis patet, ꝙ eſt quodammodo de lege Dei, ſicut de profeſſione religioſorum, de quibus namque religioſis dicitur, ꝙ profeſſionẽ manu propria ſcriptam, & reſeruatam, ſuper eos, qñ ſepeliuntur, proijciunt viui. (q.d) ſi pactum non tenuiſtis, nec promiſſum in iſta ſchedula: ſit hęc ſchedula contra te coram Deo: Si uero tenuiſti ſit pro te, ut per illam hæreditatem acquiras cęleſtẽ: Sic in morte hęreditatem obtinebitis æterna, ſi tamẽ legem perfeciſtis regalem. (Iac.2.) Nota C.7.4. Exemplum.

¶ Qui uero contra indemptura, & legem fecerunt, promiſſis priuabuntur, quia quicunque in legem peccauerunt, per legem iudicabuntur. (Roma. 2. Tanto grauius, quanto legem tranſgreſſi ſunt meliorem, ſicut patet. D. 1. 21.

¶ Non ſolum ergo legis nouæ excellentia, & efficacia, ſed ẽt non obſeruantiũ pęna, & obſeruantiũ gaudia, nos ad illius obſeruantiã arctius aſtringere debeređt, Attic.3.

6 berent, ut, uidelicet, primo habeatur in corde, per iugem meditationem, & dilectionẽ (ſicut lux in domo) cõtra oẽs infidelitatis, uel malorum cogitationũ tenebras, exẽplo illius (in Pſal. 36) Lex Dei eius in corde ipſius: Et iterũ, Quõ dilexi legẽ tuã dñe: tota die meditatio mea eſt? &c. Et iterum. Legem tuam in medio cordis mei. Contra negligentes legem, de quo uix minimã partẽ cordis cum illa, uel circa illam occupant, de quibus Ezechiæ 22. Sacerdotes contempſerunt legem meam, &c. Exemplum.

¶Secundo in uoluntate, ſicut regula in agendis, & menſura in menſurãdis, exemplo ſancti uiri (de quo in Pſal. 1.) In lege domini fuit uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Exemplum.

¶Tertio in ore, ſicut doctrina magiſtri ad docendum diſcipulum: ad illum effectum ſtude tu, & labora, ut lex eius ſemper ſit in ore tuo (Exodi 13. & nõ ad uanas diſputationes. Exemplum.

7 ¶Quarto in opere, prima, ut ipſam in teipſo teneas, atq; opere impleas. Secũdo ab alijs illam cuſtodiri facias.

¶Ad primum nos arctari debetẽr, tã gentilium exempla, quàm etiam ratio, & ſacræ ſcripturæ auctoritas. (Primũ patet. I. 13.7.) Ratio etiam hoc dictat, quia ex quo ipſi gentiles, tam ſtrictè in ſeipſis obſeruare uoluerunt legem, quę corpora tantum regebat, ut alijs obſeruandi darent exemplum: A fortiori ratione, Chriſtiani legem obſeruare deberent, quam dant, uel docent, uel præcipiunt, quæ animas regit, & ad uitam ducit ęternam, & etiam corpora, & animas, ut alijs darent exemplum eas tenendi.

¶Sacra ſcriptura ad hoc exemplum ducit, & auctoritatem. (2. Paral. 17.) Docebant (inquit) populum habentes librum legis: in manibus habent, qui quod ore docent, manibus implent: Exemplum ad hoc de propheta, qui dicit, ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo. in Pſal. 118.

8 ¶Secũdo illam ab alijs obſeruari faciant. Quia quid ualet legem condere, niſi executioni, & obſeruationi demãdetur? Non ergo proprijs parcat, laboribus, uel diſpendijs, quin leges tam à chariſſimis, & proximis, quam etiã ab alijs omnibꝰ ſubiectis obſeruari faciat: Exemplum vnum ad hoc habetur de Traiano. I. 13.8. Exemplum.

¶Aliud exemplum ad idem ſcribit Trogus Pomponius, lib. 3. de ligurgo, qui cum leges in ciuitate ſtatuiſſet, quę durę uidebantur, obligauit ciuitatem, quòd illas ſaltem tenerent, uſque ad ciuitatem, de qua tunc erat exiturus, rediret: quod cum promitterẽtur, exulauit, nec vnquàm redire uoluit. Oſſa uero ſua præcepit in mare proijci poſt mortem ſuam, ne illis reductis ab obligatione uiderẽtur abſoluti: In quo facto oſtenditur, ꝙ qui legem neſciuit Chriſti, uel Pauli, plus tamen communem dilexit utilitatem, quàm propriã, & qui Auguſtini nõ uiderat regulam, communia proprijs, & non propria communibus antepoſuit. Exemplum.

¶Tertium exemplum ad hoc ſcribit Valerius lib. 6. de Seleuco, qui urbem hurrentium ſaluberrimis legibus muniuit, inter quas fuit, ꝙ depręhenſus in adulterio utroque oculo priuaretur. Quod cum filio in crimine illo depręhenſo facere uellet, ad maximam ciuiũ inſtantiam vnum oculum filio cõceſſit, & ne lex frangeretur, ſibijpſi alterũ eruit oculum: iſte nec ſibijpſi nec filio chariſſimo in legis pepercit uiolatione. Exemplum.

¶Sed, heu, in omnibus prædictis pũctis, nonnulli modernorum diſſipauerunt legem tuam, in Pſal. 118.

¶Contra primum namque exemplũ poſitum. I. 13.7. legem diſſipant, qui in his, quæ fauoris, & commodi ſunt, quãtum ad ſeipſos leges tenere faciunt, & non quantum ad alios, in his uero, quę rigoris ſunt, nequaquàm, ſicut patet in dominis, uel eorum miniſtris, qui ſtatuta faciunt de certo precio rerum uenaliũ in dominio ſuo, ſicut de animalibus, de uino, & huiuſmodi. Poſt quorũ ordinationem ipſimet tantum dabunt, Artic. 4. 9

& non

& non plus,quando aliquid emere noluerint, ita ꝙ in emptionibus proprijs in omnibus ſtatuta tenebunt: quia eis fauorabilia ſunt:ſed muneribus,uel negligentia interuenientibus, non compellerunt ſuos ſubditos ꝙ alijs ſic uendant,& maxime extraneis, ſed permittunt, ꝙ carius uendant peregrinis, & aduenis, quam indigenis. Quodq; ipſi durius tractentur, in ipſis legis exercēt rigorem, in alijs fauorem contra Dei præceptum. (Exo.12) Eadem (inqt) lex erit indigenæ,& colono.

¶Contra illud iterum faciunt, qui actorum,& ordinationum, & ſtatutorum,& legum ſubditis onera imponūt importabilia, nec minimo digito ea ſupportant,quia non digitum, ſed linguam ſolam ad onus ponunt,& qui ꝑdicant non furari,furantur. Timeāt tales maledictionem Dei. (Deute. 27.) Maledictus (inquit) qui non permanet in ſermonibus legis huius: nec eos opere perficit.

10 ¶Contra aliud exemplum de Ligurgo faciunt,qui ī legibus,& ſtatutis ſuis plus commodum reſpiciunt propriū, quàm ſubditorum,ſicut illi,qui huiuſmodi ſemper condunt, & teneri faciūt circa lucra terrena.

¶Et iſta eſt communis infirmitas nōnullorum dominorum, tā ſecularium, quàm eccleſiaſticorum, qui leges Dei, uel eccleſiæ,ſicut Decreta, uel Decretales,uel etiam leges ciuiles, q̄ ad eas nō pertinent lucratiuas,non negligunt. ſed ad deuotionem,uel conſcientiā, & animam regendam negligunt, nec circa illas ſtudent, & negligi permittunt.

¶Cōtra illos etiam,qui ſtatuta faciūt prouincialia,& ſynodalia,& ea in ſynodis ſuis ore pronunciant,nec tamē imposterum ea debite,& diligenti demādant executioni:Et ſpecialiter, quia ad Dei pertinent honorem, & animarum ſalutem, quorum tranſgreſſio ad Dei pertinet inhonorationē, & animarum perditionē,& non ad pecuniarū acquiſitionē,de quibus idē Deus cōqueritur, dicens. (Hiere.2.) Tenentes legē neſcierūt me (q.d.) In alijs legē tenēt,ſed nō in his,qui me tangunt, uide.S.4.2.

¶Contra tertiū exemplum de Seleu- 11
co faciunt, qui in alijs extraneis fornicationes,& alia corrigunt peccata, ſed non in familia propria,& hic error,tāquàm lex,cuſtoditus eſt.Sap.14. Cōtra quos eſt lex præallegata. (Exodi 12.) Eadem erit lex aduenę,& colono.

¶Sed. heu, aduerſus hmōdi non eſt lex. (Gal 5.) ideſt aduerſus familiares, potentes,& munera dantes,& carnales affectiones: In his enim nulla lex obſeruatur,nec quantū ad illos,leges ſuas extendunt niſi illam,de qua. (1.Re 7) hæc eſt lex (inquit) Adā hominis dn̄e Deus, qui uidelicet potius Deū offendere,ipſiusq; tranſgredi uoluit mandatum,quàm uxori ſuæ diſplicere uel cōtra eius facere uoluntatē: Sic in ꝓpoſito,& patet,vnde illis,uel dicunt,uel dicere poſſunt illud, qđ dixit rex Aſſuerus Heſter uxori ſuæ, Non eīm pro te, ſed pro omnibus lex hæc conſtituta eſt: Heſter 15.Sed hæc ſapiētia carnis mors eſt,legi enim Dei nō eſt ſubiecta.(Roma 8.) Nec etiam ipſi Deo.

¶Tales ergo obſeruatores, & executores non ſunt de regula legis Dei, ſed Pilati,quia quodcunque prędicti ab eis petierint, uel quemcunque etiam contra legem puniri,uel affligi petunt, cōcedunt, dicentes,cum Pilato,ſecundùm legem noſtram iudicate eum.Io.18.

¶Ex iſtis ultimo dictis in parte pa- Artic. 5.
tet, quòd bonarum legum infectionis triplex eſt cauſa.

¶Primo obſeruatorū auaritia, & negligentia,& carnalis affectio,ſicut ex ꝑdictis in præcedenti articulo patet.

¶Secūdo malorū inſtantia, ſicut pa- 12
tet de Iudæis, qui ita importune inſtabāt erga Pilatum,dicentes. Non legem habemus,& ſecundùm legem noſtram debet mori. (Io. 19.) ꝙ eū ad præuaricationē legis quodāmodo cōpulerūt.

¶Tertio falſorū cautela ſeu malicia, per quam leges trahuntur ad libitum: (ſicut patet.A.12.38) Per hos eīm tres, illorum conſilium, auxilium, & fauo-

rem facit diabolus, eccleſiæ, & totius Chriſtianitatis cōmunitati, quod fecerunt Græci Troiæ per auxilium herculis, de quo narrat Virgilius in Eneidos.

Exemplum. Quod Troiam erat imago Mineruæ, q̄ apud illos Dea dicebatur ſapientiæ, hæc (ſecundùm fabulas illas) quandiu in Troia maneret, Troianos nullis uincere potuit, hanc ergo Græci, qui Troiā obſedebant, per Vlixem furabātur, qua furata, ciuitas capta, & deſtructa fuit: Spiritualiter lex quæcunque, de qua (in Pſal. 18.) Lex dñi immaculata, imago quædam, & exemplar eſt ſapientiæ increatæ. Sapien. 7. Candor eſt lucis æternæ, & ſplendor ſine macula, & imago quædam bonitatis illius, hæc quandiu in eccleſia, & in Chriſtianorum manebat ſocietate, uel quocunq; regno, uel ciuitate, ſeu loco, locus ille manebat inuincibilis: Quod uidentes dæmones, qui eccleſiam obſiderunt, per prædictos fecerunt, quod Græci fecerunt p̄ Herculē, Vnde ſicut Hieremias lamētatur deſtructionem Hieruſalē, ita modo poſſent lamentari deſtructionē eccleſiæ, dicendo, non eſt lex. (Tren. 2.) Et prophetæ non uiderunt uiſionem: Iſtam tamen legum præuaricationem ſpecialius procurant dæmones, per falſos legiſperitos, de quibus (Lucæ 7.)

13 Legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt: Spreto enim conſilio Dei, per conſiliū proprium, & diaboli, omnem cauſam extra rectam uiam ducere ſit legē mādatorū decretis euacuans. (Ephe. 2. ſicut patet. C. 8. 16.) Et ipſam peiorē facere, & prolongare ſciunt, ut plura lucrētur, dum homines diutius in illorum tenent dominio. In quo facto illi medico aſſimilantur (de quo habetur in

Exemplum. Digeſto nouo lib. 11. titu. de uarijs, & extraordinarijs cognitionibus lege medicus) ſub eo, qui ſequitur tenore, Medicus, cui curandos oculos, qui eis laborabat, commiſerat, periculum amittendorum eorum, aduerſa medicamēta inferendo, contulit, ut ei poſſeſſiones ſuas contra bonam fidem uēderet. Sic illi, qui uiuunt ſecundùm legem mādati carnalis. (Heb. 7.) Cauſas multis annis in curijs ſuis trahētes, in partium grauamen, & de pauperationē.

¶ In quo facto ſtipendiarijs aſſimilātur Italiæ in duobus. Exemplum. 14

¶ Primo, quia ſicut illorum, talicotū bellam ſine ſtipendiarijs, nec eſſent patriæ, & uicinis tam nociua nec tā p̄lixa: quia ſine illis nec tot caſtra, & uillas deſtruerent, nec tot ſpoliarent, ideo cum illis loquuntur, quando hoc committere cogitant, ſic in propoſito.

¶ Secundo, quia ſicut ipſi ſtipendiarij ibidem propter cōmodum propriū bella nutriunt, & in lōgum trahunt, ita ĩ propoſito, in curia laicali pro vna terra q̄ nullam ſuā mutat, breue deponendo, & in curia eccleſiaſtica mirabiles exceptiones inueniendo, & prohibitiones de curia ſuperiori ad inferiorem mittendo, nō ſolum in grauamen alterius partis, ſed etiam frequenter in damnum, & expēſarum grauamē cliētis proprij, dummodo tamen lucrum ſibijpſi euenire ſperet amplius in quo facto Iudæo illi aſſimilantur, de quo Exemplum. ſcribit Alfonſus in lib. ſuo, q̄ per hunc modum pedante, gentili quodam equitante, & Iudæo per etiam confabulantibus, & de legibus ſuis conferentibus, dixit Iudæus, legem ſuam eſſe per ſequi omnes, qui non eſſent de lege ſua. Gē- 15 tilis uero dixit, legem ſuam eſſe hoc alteri facere, quod ſibi uellet fieri. Cui Iudæus, leges noſtras in opere oſtendamus, quia non auditores legis iuſti ſunt apud Deū, ſed factores legis iuſtificabuntur. (Ro. 2.) Quomodo inquit gentilis, illas oſtendere debemus? cui Iudæus, deſcende de equo, & mihi falſo fac, quod tibi in cōſimili caſu fieri uelles, equum tuum mihi mutuando, q̄d cum feceris ſtatim poſt legē meam tibi oſtēdam in opere. Equum ergo eius aſcendendo, dixit, Tu oſtēdis in opere legem tuam, ſicut dixiſti, mihi feciſti, quod uelles tibi fieri, Nunc autem tibi oſtendam in opere, quod tibi dixi, tibi nāque dixi, q̄ lex mea vult, q̄ ſim inimicus, & ſpoliator illorū, qui non ſunt

de lege

de lege mea: Ex quo ergo tu non es de lege mea, erga te hoc in opere oſtendam, equum tuum auferẽdo à te, & ſic cum equo ſuo fugiens abceſſit, malum pro bono, & odium pro dilectione reddendo.

¶Licet hoc exemplum cõtra omnes Deo uel homini ingratos (de quibus habetur. G. 4. ar. 5. uſque in finem capituli) adduci poſſet, quia cum à Deo, uel ab homine de peditibus equites facti ſint, contra Deum, & hominem illum frequenter militant, uel quibuſuis modis faciunt, tamen ſpecialiter eſt contra prædictos, qui illos ſpoliant, & decipiunt, qui in eis confidũt, quia ipſi peiores ſunt prædicto Iudæo, quia gentilis in eo non multum confidebat, quia etiam ipſe gentilẽ, iſti Chriſtianos ſimplices, qui licet reges neſciant ſcriptas, ſicut ipſi, tamẽ legem Dei in corde habent, & opere, de quibus Roma. 2. Cum (inquit) gentes, quæ legem non habẽt naturaliter ea, quæ legis ſunt faciant, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, ſuper quos licet malorum, & mundi ſapientum contemptus ueniat, & maledictio, Dei tamen uenit benedictio, ſicut ſuper illos. Io. 7. Nunquid (inquiunt) aliquis de principibus aut phariſæis credidit in eum? ſed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt.

16 ¶Sed dicent illi falſi legum reuolutores, quòd ſi qua fraus, uel falſitas in proceſſibus illorum committitur, totũ clientibus illorum, & non illis imputandum eſt. Quia (ut dicunt) oportet ĩ omni curia, quòd legiſperitus ita credat clienti, in his, quæ ei dicit, ſicut oportet confeſſorem credere confitenti, cum tamen non ſit ſimile, quia de factis cõfitentis ulteriorem inquiſitionem facere non poteſt, ideo ei creditur, tam pro ſe, quàm contra ſe, quia ſiue bene confiteatur, ſiue male, confeſſio in bonum, uel malum conuertitur confitentis, & nunquàm in periculum confeſſoris, ſaltem de hoc, quòd ueritatem celat, quæ ipſum latet confeſſorẽ.

Exemplum.

¶In factis uero, quæ dicẽtes eis oſtẽdunt, ulteriorem inquirere poſſunt ueritatem, & ideo nõ tenentur eis ſtatim credere, quod ſi fecerint, ubi contrariũ ſciunt, uel ſcire poſſent, ſi uellent, & ſcire tenentur; (Sicut patet de appellationibus lib. 6. c. Romana, in qua patet, ꝙ iudex ſuperior ad ſuggeſtionem partis non debet iudicis inferioris proceſſum impedire, nec prohibere, antequam ꝑ teſtes iuratos de ueritate partis informetur, quem modum curia Romana dicitur obſeruare: Si ergo curia cantuariæ ſecus fecerit, in periculum utriuſq; uertitur partis.

¶Sicut ergo vni uenienti ad eos, & dicenti, quòd eſſet optimus ouium, uel prędij illorum cuſtos, uel medicus, nõ ſtatim ei ouium, uel prędij, uel corporis proprij curã traderent, ei in his credentes, uel in quibuſcunque alijs, ubi corporis, uel rerũ immineret periculũ. Exemplum.

¶Qui ergo uitam, & mortem corporis, & rerum amiſſionem in ore vnius non poneret, ipſi ſtatim credendo, quare uitam, & mortem animę in ore cliẽtis ponit, ipſi ſtatim credendo? Quia ſi male in cauſa procedat, de qua ſtatim credunt, mors proculdubio imminet animæ, quia ſi totam legẽ impleuerit, offenderit autem in vno, ꝙ uidelicet cupiditate pluſquàm ueritate ductus, de pleniori ueritate ĩquirere noluerit, uel ſtatim à cauſa ceſſare cum ueritatem contra clientem inuenerit, factus eſt omnium reus. Iac 2.

¶Sicut ergo iudex diſcretus iuramẽtum in aliquo caſu non ſtatim accipit, ſed illos onerat, ut interim ad certum diem ueritatem rei, de qua iurant, inquirat. 17

¶Sicut uerbi gratia. Alicui uero eccleſiaſtico uel ſeculari, conceditur purgatio de crimine ſibi obiecto, quo facto, ueniet ad illos, q de facto neſciũt, & rogabit eos, ꝙ ſecum iurent, qui iuramento ab eo accepto, quòd licitè iurare poterunt, uenient coram iudice nullam aliam habentes euidentiam, Exemplum.

quare illum purgare uolunt, niſi, quòd eis iurauit reus, Iudex uero diſcretus hoc ab eis diligēter examinatis audiēs, eis diem pręfigit, inter quam ad uillā, ubi moriatur, ualent, & ueritatem diligētius inquirant, quo facto experimēto compertum eſt, quòd illum pugnare noluerunt, quia illum reum de crimine impoſito inuenerunt.

¶Sic illi diem pręfigant clienti, citra quem de ueritate diligenter inquirant, & inuenient, quòd multiplex ſit lex eius. (Iob 11.) quia nec legem, nec certitudinem in dictis eius inuenient.

18 ¶Sed dicent, quicquid circa cauſam litigamus inquiſitio eſt ueritatis, quia nos nihil aliud facimus, quàm ueritatem inquirere, & oſtendere, quia nec cauſa, uel res de qua agitur, p nos amittitur, uel lucrat᷑, quia nō damus ſnīam.

¶Sed prædicta iuratorum, quod vulgariter uocatur, uertit ſæpius per antifraſim, & per iudicium iudicis, qui in lege altiſſimi incredulus fuit. (Eccleſiaſtici. 23.) Et iō ſi qd iuſtū fuerit, uel acciderit, eis, & non nobis imputetur.

¶Quibus reſpōdetur, quòd conſentientes, & agentes, pręſtantes inſuper conſilium auxilium, uel fauorem, par pœna conſtringit. Satis ergo conſenſerunt, qui cum ſcirent clientem ſuum magnum eſſe patrię ductorem, ſcire eum hoc potuerunt. ꝙ ducere cauſam ad patriam eius ęquipolleret determinationi, & quòd etiam longe ſiet lex in die illa. Mich. 7.

¶Si uero dicant, quòd niſi illi eſſent, plura mala fierent, & ideo ſtatus illorum eſt bonus, non concludunt, ſed ſequitur, quòd minus malus eſt, quàm eſſet ſtatus mundi, ſi ipſi nō eſſent, &c.

¶Liber. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 Librorum tria genera eſſe nos minime latet.

Primi namque mortis libri appellantur, qui quidem adhuc gemini ſunt. Alter ſceleroſi Anima eſt, vbi diabolus mundus, & caro ternas lectiones nō ſui diſſimiles ſinguli tùm exarant, tū lectitant, atque docent.

2 Alter liber iudicantis Chriſti ſententia non temerè nuncupati, poteſt.

3 Secundi vitæ libri paſſim dicuntur: qui etiam bini ſunt; alter eſt iuſti probiq; conſcientia: quem certè librum duo potiſſimum correctio ſcilicet atque apertio ad vnguem ſeruare, & cuſtodire poſſunt; alter vero ipſe Deus eſt.

4 Tertio libri, q indiſcriminatim cū vitæ, tū mortis eſſe dicunt, bona tēporalia nobis à Deo præſtita non immeritò ſūt.

5 Tergeminis exemplis, ac rationibus librū etiā copias, & opes, ac delitias meritò dici, non ineptè oſtenditur.

6 Rationibus, ſeu exemplis non ineruditis librum vitæ immutabilē Dei agnitionem, ac ſcientiam à digniori appellandam eſſe facile declaratur.

7 Non ſolum bonorum ac iuſtorum perſeuerantium nomina ad bene merēdum, de ipſis, ſed etiam malorum, & iniuſtorum delinquentium ad ſumendam pœnam ab eis, variè in iſto libro Dei notitiæ exarata eſſe nos minime fugit: nā illi ſciētia approbationis, hi aūt ſciētia ſimplicis notitiæ ſcribuntur, & ſciunt̃.

8 Iuſtos denuo, ac bonos hoc libro diuinæ cognitionis diuersè ſcribi doctiſſimè exponitur; nam bonorum quidā, vt æternam vitam immutabiliter poſſideant; quidam vero, vt æternam vitam infinitam, in vſu gratiæ ſcilicet, & in operum bonorum oſtenſione, ac perſeuerātia habeant, ſcripti & ꝑdeſtinati ſunt.

9 Ab hoc libro Dei ſcientiæ longe abeſſe oīs diuerſitas, et oīs mutatio, aut viciſſitudinis obūbratio cōſpicuè enodatur.

10 Quibuſdā conſpicuis ac facilibus exemplis ſatis ſuperquè reſpōdetur his, qui ex Dei ſcientiæ immutabilitate male arguentes aſtruūt, omnia à Deo ſcita, & cognita tùm bona tùm mala neceſſario euenire.

11 Sicut immutabilis Dei ſcientia atq; voluntas non ſat eſt; vt corporis victū ac veſtitū p huius vitæ adminiculo ſine noſtra cooperatione, & ſolicitudine

adipiſci

adipiſci poſſimus: ita Deus vult cũ eius ſcientia, vt pœnitentiæ charitatiſquè opere nimium elaboremus, vt vitã gloriæ æternam comparare, & animam incolumẽ creddere ĩ æternũ valeamus.

12 *Quando arguitur, Deus hoc infallibiliter ſcit; ergo infallibiliter eueniet; reſpõdetur negando conſequentiã; quia oppoſitũ cõſequẽtis ſtat cũ antecedẽte. Nam Deus res illas ſcit, ſicut euenient; ſed res illæ contingenter euenient, ergo Deus ſcit res illas, ſicut contingenter euenient; ſi ſcientia Dei refertur ad rerum euentum, & non ad neceſſitatem.*

13 *Exemplo non quidem paruifaciendo adiſcimus immutabilem Dei ſcientiam malorum cauſam minimè eſſe, ſed peruerſam prauorum hominũ voluntatẽ.*

14 *Scientia Dei approbatiua bonorum omnium cauſa eſt: ſed hominum ſciẽtia horum bonorum cauſa eſſe nequaquam poteſt: adhæc ſcias, quod alia eſt furti cauſa, & alia ſuſpendij; primi enim mali culpæ cauſa fur eſt, ſecundi verò mali pœnæ cauſa iudex eſſe dicitur.*

15 *Librum iſtum tum vitæ curriculo, tum interitus hora nobis commoda ac emolumẽta optima parere, præclaris exemplis interpretatur.*

16 *Magnum fructum, quẽ ex hoc libro nos è vita emigrantes cõſequimur, binis non ille cupidis exemplis auctor clarè aperire contendit.*

LIbrorum ſpiritualiũ. Primo oſtenditur diuiſio. Secũdo, quid ſit liber uitæ, & per quã rõnẽ, & ſimilitudinẽ Dei ſcientia dr̃ liber. Tertio, qũo in illo libro diuerſi diuerſimodè ſcribuntur. Quarto, ꝙ ex illa ſcientia nullus neceſſitatur ad faciẽdum male, uel bene, uel non faciendum. Quinto, quam utilitatem conſequuntur boni de hoc, quòd in libro uitæ ſcribuntur.

Art.c.1. ¶Quantum ad primum, librorum, quidam ſunt mortis, quidam uitæ, quidam indifferentes ad utrunque.

¶Libri uero mortis, uel ſunt culpæ, 1
uel pœnæ, quorum primus ſe tenet ex
parte deliquẽtis, ſcd̃us ex pte iudicãtis.

¶Primus eſt aĩa peccatoris, in quo ſcribunt, & legunt leges, & lectiones ſuas illi tres, quĩ libros legis Dei combuſſerunt. 1. Mach. 1.

¶Quorũ primus, diabolus tres ſcribit, & legit lectiones, eius appropriatas informationi, ſuperbiam, uidelicet, iram, & inuidiam.

¶Secundus mũdus, uidelicet, lectiones in p̃dicto libro ſcribit, & legit cupiditatis, falſitatis, & peruerſæ acquiſitionis, per rapinã, per falſa iurã, p furta, & circunuentiones, & fraudes plurimas.

¶Tertius, uidelicet, caro leges ſcribit, & lectiones legit accidię ĩ ſcola lecti, gulę in ſcola aulę, luxurię in ſchola camerę.

¶De iſtis libris ſe deleri petãt, & efficaciter ad hoc opètentur, qui ſe ſcriptos timent, dicentes cum Moyſe, dele me de libro. Exo. 32.

¶Secũdus eſt ſnĩa iudicãtis, q̃ ſolum
libet, ſeu ſcriptura dici põt; Quia ſicut 2
iudex excõicationis ſnĩam ĩ ſcriptis ꝓ-
ferre dẽt (ſicut patet ĩ Decretali li 6. de ſnĩa excõicationis. c. cũ medicinalis. §. quiſqꝫ igit̃.) Ita iudex oĩum Chriſtus, cui omne iudiciũ datũ eſt, dãnationis ſnĩam ꝓfert ſcriptã. (Mat. 25. Eſuriui, & nõ dediſtis mihi mãducare, ſitiui, & nõ dediſtis, &c. Iõ ite maledicti in ignẽ ęternũ, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Et ſic iudicati ſunt mortui ex his, q̃ ſcripta erãt ĩ libris. (Apo. 20. Tã. ſ. delinquẽtis, q̃ iudicãtis, quia ĩter vtroſque ꝓportio eſſe dẽt, ut uidelicet liber iudicãtis proportionetur libro delinquẽtis ĩ puniẽdo, qa ſnĩa iudicis ſ̃m mẽſurã culpę delinquentis proferri dẽt, & de iſtis põt intelligi illud Actuũ (19.) Cõtulerũt libros, delinquẽtis. ſ. de quo Ier. 51. librũ iſtũ ligabit ad eũ, & iudicãtis, de quo Apo. 5. Vidi ĩ dextera ſedẽtis in throno librum ſcriptum.

¶Quibus adinuicem cõparatis iudicabuntur ſ̃m ea, quę in libro ſcripta ſunt. ſicut patet. C. 7. 3. & L. 3. 5.

¶Sententia uero illam quis euadere poteſt per libellum appellationis, quæ fit in confeſſione, & ſe de utroq; libro delere poteſt, dum uiuit, per aquas la-
3 chrymarum, quia talis penitens ſcribit in libro ſ. appellationis in cõfeſſione, iſta maledicta. ſ. ab eo cõmiſſa: Et deleqit ea aquis amariſſimis (Numeri. 5.)

¶Libri etiã uitę, uel ſunt meriti, uel premij, quorũ primus ſe tenet ex parte uirtuosè operantis in uia: Secundus ſe tenet ex parte gloriosè remunerantis in patria. Primus eſt anima, ſeu conſcientia uiri iuſti, de quo, cum in eo Dei mandata ſcribantur, diligantur, & opere impleantur, dici poteſt illud Baruch 3. Hic eſt liber mandatorum Dei.

¶Ad cuius libri pfectionẽ, & cõſeruationẽ duo requirũtur, correctio, & aptio.

Exemplum. ¶Primum patet, quia ſicut de nouo nullus ſcribitur liber, quin aliquẽ habeat defectum, & ſic correctione indigeat: Sic nullus de nouo naſcitur homo, qui illam generalem euadat ſententiã, qua dicitur (in Pſal. 115.) Omnis homo mendax (id eſt) in aliquo defectuoſus: qa nemo ſine crimine. i. ſine aliquo defectu uiuit: ergo neceſſariũ eſt, ꝙ qſcunq; librũ (ſcilicet) uitæ corrigat ad exemplar, quod ſibi in monte (id eſt) in Chriſto monſtratum eſt. (Sicut patet E. 7. 7.) radendo falſum, quod in eo eſt ad exemplar libri (de quo. P. 2. 30.) Antequàm ĩ mortis iudicio omnibus oſtendatur, & publicetur: Et hoc tanto diligentius eſt faciendum, quanto liber tunc pluribus oſtendetur, quãtoq́, maior confuſio erit ei, qui librum ſuum male ſcripſit, nec correxit, & maior gloria, & utilitas ei, qui bene ſcripſit, & diligenter ornauit, & correxerit: In illo namque libro rñe correcto, uel non correcto ſalus quorumcunq; pẽdebit, & perditio, quia dum cum exẽplari concordauerit, ad librariam cœli recipietur: Si uero falſus fuerit, & diſcordauerit, expelletur: uideat ergo q. libet dicta, & facta ſua, ut diligenter correcta exarẽtur in libro ſtilo ferreo. (Iob 19.) aiꝫ hui⁹ libri sũt ſenſus. S. 6. 3.

¶Secundum patet, quia ſicut liber non poteſt corrigi, niſi aperiatur in cõfeſſione: Sic uee liber conſcientiarum, niſi aperiatur in confeſſione: immo ſicut liber corrumpitur, niſi aliquando aperiatur, ſic conſcientia, quæ à confeſſione receſſit, ſicut aperte liber inuolutus. Apo. 6. Neceſſe eſt ergo aperire librum, & ſoluere ſignacula eius. Apo 5. Exemplum. Exemplum.

¶Secundus eſt gloria remunerantis, quę eſt ipſemet Deus, qui ideo liber dici poteſt, quia ſicut ĩ libro ueritates rerum ſcriptarum clare apparent, ita in libro illo increato, qui liber generationis Ieſu Chriſti. Matth. 1. Veritates rerum creatarum clarè uidentur (ſicut oſtenſum eſt. A. 15. 17.) Hic ergo eſt liber uitę, & teſtamẽtũ altiſſimi, & agnitio ueritatis. Eccleſiaſtici. 24. No. P. 2. 3. & 10. 1. 8. & C. 7. 17. cum ſequentibus. Exemplum.

¶Libri uero indifferentes ad mortẽ, 4
uel uitam in arbitrio legentis, ſunt res temporales à Deo creatę, quę libri dici poſſunt, propter tres ſimilitudines, & rationes, quas communes habent cum libris ſcriptis.

¶Primo, quia ſicut ex inſpectione librorum deuenitur in cognitionem rei dubię, quę quęritur. ita ex conſideratione creaturarum deuenitur, in cognitionẽ Dei, & rerũ non uiſarum, iuxta illud. (Ro. 1.) inuiſibilia ipſius à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciunt, ſempiterna quoque uirtus, &c. Exemplum.

¶Cum enim omnis creatura effectus ſit, neceſſario dicit, & docet ſe cauſam habere. Et ſic pueris, his dedit Deus ſciẽtiam, & diſciplinam in omni libro (id eſt creatura.) Dan. 1.

¶Secundo, quia ſicut in libro materiali, qui ſolum reſpiciunt literas craſſas, & capitales ad ludum, & curioſitatem, nunquàm erunt boni clerici, nec ſic Dei, uel ſui cognitionem acquirent, ita qui creaturis utuntur ad uoluptatẽ, & curioſitatem potius, quàm ad utilitatẽ, q ſolũ reſpiciunt illud, qđ pulchrũ, & delectabile eſt oculis, nec eas ordinant, Exemplum.

nant, uel eis utuntur ad Dei cognitionem,& amorem, nunquàm per eas ad Dei perfectam ducentur unionem. Illis enim,qui ſic libro iſto utuntur,eſt in ore illorum dulcis, ſe poſtmodum amaricabit uetrē eorū, de quo Apoc.10. Accipe librum,& deuora illū,& amaricare faciet ventrem tuum,& in ore tuo erit dulce tanquam mel.

5 Exemplum. ¶Tertio, quod ſicut frequenter accidit,qui plus libris abundāt,maioremq; librorum habent copiam, minus ſunt ſtudioſi, minusq; ſciunt,plusque ſunt negligentes, ut aliqua perfecte ſciant, & cordetenus,quia cogitant ſemper ad libros ſuos habere recurſum, quando indigebunt, quod corrigere nō poſsūt, qui librum ad tempus ex accōmodato accipiunt,& ideo diligentius in eo ſtudentes,quando primi amiſſis uel abſentibus libris ignorantiam ſuam dolentes erubeſcunt,alij de ſcientia ſua conſolantur. Sic ſpiritualiter illi, quibus maior eſt diuitiarum, & creaturarum copia, qua mente excæcantur, minus ſunt,ut frequenter diligentes, ut eas ad Dei ordinent cognitionem, uel maiorem minoremq; Dei,& omnium, quæ ad ſalutem illorum pertinent, habent
Exemplum. cognitionem. Ex quo patet, ꝙ ſicut melius eſſet,habere unum paruum librum quēcunq; pauperem, in ipſoq; utilia q̄rere,& ad eius doctrinā ſaluti propriæ, & proximi cooperari, quàm currū plenum habere libris, & totum ignorare, uel in illis quærere uana, ita melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorū multas, qa in morte qn̄ illis amiſſis libris diuitiarum ſuarum,in quibus,quia ſemper ſperabant,ſicut ille(in Pſal.51.) Qui ſperant in multitudine diuitiarū ſuarum, ſicut prædicti in libris ſuis de Dei cognitione,uel amore,uel utilium factione minus curabant, cogitantes, ꝙ cum diuitijs ſemper ſe cuſtodirent, quantumcunque eſſent mali,& diuites, & dicentes, ꝙ cum pecunia etiā cęlum emere pn̄t,& ꝙ in oībus neceſſitatibus, (ſicut p̄dicti ad libros) ita ipſi ad diuitias habere ualēt recurſum, in infernū, vbi nec eſt ratio,nec ſcientia, ignorantes deſcendent, iſti cum paupertate ſua iuſta in cęlum aſcendent, habentes ſolatio ſanctos libros. (1.Mach.12.) quorum(ſcilicet) nomina ſcripta ſunt in libro uitæ.Phil.4.

¶Pro quo eſt ſciendum,ꝙ liber uitæ, Ar.2. uidelicet a digniori, dicitur cōſcriptio aliquorum ordinatorū ad uitā æternā in notitia Dei, quæ notitia per quandā ſimilitudinem liber uocatur, quia ſicut olim nomina ſub Imperatore Romano Exemplum. militantium,uel ei magno ſtatu aſſiſtentium, in quodam libro ſcripto erāt, ſicut patet per leges ciuiles primo in inforciato li.29.ti. de teſtamento milita- 6
ri, lege ex eo tpe in qua lege cauetur, ne milites militum gaudeant priuilegijs à lege eis conceſſis (ſicut de teſtamento ſanguine ꝓprio rutilante, ſcribendo,& huiuſmodi, de quibus habet. O.4.14.)Antequā in libro inſerti eſsēt, & inſcripti,quantūcunq; eſſent ad hoc electi uel nominati. Nota.M.7.8.

¶Secundo idē patet de illis, qui Imperatori in magnis parebant ſtatibus.in Digeſto nouo lib.12.tit.de albo ſcribēdo lege decurione, ubi continetur, ꝙ decuriones ī albo ita ſcriptos eſſe oportet(vt lege municipali pręcipitur)vt ſcribantur eo ordine,quo quis eorum,maxime honore in municipio functus eſt. Ita militantes ſub cęli Imperatore, in magniſq; ei famulantes meritis in ſua ſignati ſunt notitia,ut eorum, quiſq; ꝓ meritis honorē habeat. Si enim iudex, & Imperator hominū in libro ſuo nomina militum, & miniſtrorum ſuorū ex bona ęquitate ſcripta habere debuit, quāto magis ille Imperator, & iudex cęleſtis, in quo eſt omnis æquitas, nomina militum ſuorum ad remunerandum & honorandum in libro notitiæ ſuæ ſcripta habere debet, ut ſpecialiter librum ſcribat ipſe, qui iudicat, & oēs pro meritis remunerat. Iob 31.Propter hoc namque propheta congrue ſe uidiſſe atramentum ſcriptoris ad renes eius.Ezech.9.

¶Et non ſolum prædicti milites, & Artic.3.
finaliter

finaliter perſeuerantes in Dei ſcripti ſunt notitia,ſed etiam deficientes,vt liber ille tam bonos includat quàm malos,ut de illo uerificet illud.(Pſal.38.)
7 Imperfectum meū uiderunt oculi tui. Et cauſam ſubdit, dicens, in libro tuo oēs ſcribētur.Sed tamen diuerſimode, & ad diuerſos fines,& effectus,quia boni ibi ſcribuntur ſciētia approbationis, ut ille,qui facta illorū approbat, & remunerat.Mali uero ibi ſciuntur ſcientia ſimplicis notitiæ,ut puniantur. Iterum boni in illo libro diuerſimode ſcribuntur, qui quidā ſcribuntur,& prędeſtinantur,ut habeant uitam æternā immutabiliter,ſicut mater Dei, quidam vt habeant uitā æternā infinitam(ſcilicet) in uſu gratię,& oſtēſione,& perſeuetantia bonorum operum,ita uidelicet,ꝙ ſi iſta finaliter ſeruant,ſeruentur,& ſaluētur,ſi ꝑdant,perdantur.In quo caſu cōditionem illorum tenent mercatorum (de qbus dictū eſt. G.3.28.) Et ſic quantum ad talem præſentem iuſtitiā & gratiā,in quibus ſaluari potuiſſet, ſi cooperari uoluiſſet,fuit prędeſtinatus,& quodammodo in libro iuſtorum ſcriptus Iudas proditor,& oēs, qui quādoq; boni fuerunt in libro bellorum dñi.(Numeri 31.) qui tamen quia in militia & in bello dñi fortiter non perſtiterunt, nec finaliter uicerunt, in eis uerificatū eſt,quod de eis ſcriptum eſt per ꝓphetam dicentem; Deleantur de libro uiuentium, & cum iuſtis non ſcribantur (in Pſal.68.) quia recedētes à te in terra ſcribētur.(Iere.17.)i.infra terrā,in inferno,in libro diaboli, & in ſcriptura domus Iſrael non ſcribentur. Ezech.13.

Exemplum.

¶Quod contra de illo,qui uicit in ꝑdicto bello dñi & diaboli,dr̄ Apocal.3. Qui uicerit,ſic veſtiet ueſtibus albis, & non delebo nomen eius de libro uitæ.

¶Patet ergo,ꝙ liber iſtę ī aliquo aſſi-
8 milat libro,ſeu regiſtro ep̄orum, & rotulis uiſitatorum, quia ſicut in regiſtris ep̄orum ſcribunt, & intitulantur noīa ordinādorū,ſeu ordinatorū, & ad quos titulos ſunt ordinati,& noīa ꝓmotorū, & ad q̄ beneficia ꝓmoti ſunt, ſcribūtur ēt priuādi,& degradandi, ſeu priuati,& degradati:& ob quā cām ſic puniuntur. In rotulis etiā uiſitatorū,& ſpecialiter, inter quoſdā religioſos, noīa ſcribunt aliquorū,qui ꝓ ſcientiæ,& morū meritis ad maiora ſunt exponēdi, noīa etiā aliorum,qui pro demeritis ſunt puniēdi,uel puniti. Ita in libro uitæ,qui eſt Dei immutabilis ſciētia; qua ſcit,q̄ boni,qui vē mali ſunt,uel qui ſaluādi, uel qui damnandi ſunt, in quo oēs ſcribuntur,boni ſcribunt ob qualia merita, & ad quos gradus in cęlo ꝓmouēdi ſunt, & mali ꝑpter q̄ peccata ſunt puniendi, dr̄ tñ liber uitæ à digniori, ſicut liber Auguſt. in quo tractatur tā de ciuitate Dei,quàm diaboli,uocatur tñ à digniori liber de ciuitate Dei, ita liber iſte,de quo.(Apoc.20.)& alius liber apertus eſt liber uitæ.

Exemplum.

¶Circa quē vnū eſt aduertendum,ꝙ uidelicet licet diuerſi in eo diuerſimode (ut prædictū eſt)ſcribantur, & alij mutabiliter,& alij immutabiliter,tñ in illo nec eſt diuerſitas, nec mutatio, aut uiciſſitudinis obumbratio. 9

¶Pro quo eſt ſciēdū, ꝙ liber ꝑdictus quodammodo duas habet paginas, vel duo folia; quorum unum eſt omnino immutabile.

¶Primū ſe tenet ex parte Dei, quod nihil aliud eſt,quàm eius eſſentia; ꝓut in illa oīa relucent,& clare oſtendunt, in hoc libro, ſeu folio nihil de nouo ſcribitur,uel deletur, quia Scriptura ibi nihil aliud eſt, quàm rerū idea, ſeu repreſentatio,q̄ nō eſt aliud ab ei⁹ eſſētia.

¶Alia ſi tenet ex parte noſtra, q̄ pagina,quantū ad fundamentū in quo Scriptura fundatur,eſt liber animæ,de quo. (Ezech.2.) Ecce manus miſſa ad me, in qua erat inuolutus liber, & ſcriptę erūt in eo lamētationes(quātū ad pęnitētes) & carmen,(quantum ad beatos) in quibus ſemper eſt carmen laudis, & ueh (quantum ad damnatos.)

¶Sola uero pagella, q̄ in aīabus ſcribitur pęnitentiū, ſeu peregrinantiū, & viatorū,eſt mutabilis, quia ipſi de gratia in peccatū, & econuerſo frequenter mutantur,

mutantur, quia licet omnis ſcriptura gratiarũ,& uirtutũ,ꝗ in animabus ſcribuntur iuſtorũ, exẽplata ſit ab exẽplari diuino, qđ eſt immutabile, tñ ſicut uidemus in libris materialibus, ꝙ exemplari nõ mutato, exemplatum deleri,& mutari pôt, ita in propoſito libri iſti, de quibus. (Dan. 7.) Iudicium ſedit,& libri aperti ſunt, quibus apertis inuentũ eſt, ꝙ exemplari libro, qui in Deo eſt, non mutato, exemplatus liber in animabus mutatus eſt de uirtutibus ad uitia.

Exẽplũ.

Ar. 4. ¶Sed cũ liber ille exẽplari (id eſt) Dei ſcientia ſit tã inuariabilis, & immutabilis, ꝙ à nullo mutari poſſit, uidetur ſequi, ꝙ quicquid ſcit, de neceſſitate eue
10 niet; ponamus ergo, ꝙ ſcit aliquẽ damnandũ eſſe, ille de neceſſitate damnabitur, quia ſciẽtia Dei mutari non pôt, & ſic uidetur, ꝙ damnationis cauſa ſcientiæ Dei potius, quàm uoluntati peccatoris attribui debeat, ſic enim arguunt ipſi dicẽtes, quare ieiunabimus, uel alia opera pęnitentię faciemus, cum omnia euenient, ſicut Deus ſcit, quæ ſcit, quę vult illa eſſe uentura, fruſtra (inquit) conamur, quia ſi Deus ſcit, & vult ꝙ bene faciamus & ſaluemur, ſaluabimur, & econuerſo. Licet iſtis obiectionibus doctores Theologiæ hactenus ſubtiliter, & ueraciter reſpondiſſe inueniantur, quia tamen laici, & parum literati iſta communiter obijciunt, qui ſubtiles nõ intelligunt, nec approbant reſponſiones, melius eis rudibus, & ſenſibilibus ſatis ſit exemplis.

Exemplum.

Exemplum. ¶Quærendum eſt ergo ab illis, quare tãtum laborant circa diuitias acquirendas, uel circa ſęculi honores, & ſciẽtias lucratiuas, & carnis delitias, & circa equos, & alia neceſſaria eligenda, vel emenda, uel circa uitam prolongandã per medicinę, & medicorum artem, per dicta enim propria in his omnibus fruſtra laborant, & in uanum conantur; ꝗa Deus ab ęterno ſciuit, ſi debuerunt eſſe diuite, uel non, ſi magnũ honorẽ ſęculi, uel delitias carnis, uel ſcientiã magnam, vel equum, uel alia neceſſaria, & longęuitatem eſſent habituri, uel non.

¶Si ergo ſciuit iſta eſſe futura eis, quare tantum circa illa ſollicitantur, quę de neceſſitate eis euenient? Si vero his contraria ſciuit, eis euenient, quieſcant ergo, & dormiant, & non cogitent, quomodo diuitias & honores conſequantur, nec comedant, aut medicinam adhibeant corpori, ut diutius uiuant, quia ſi Deus ſciuit illos diu uicturos, ſine cibo diu uiuent, & ſi contrarium ſciuit, ſi ſaniſſima & delicatiſſima comedant, non uiuent, nec dicant puero, ꝙ equum ad equitandum paret; quia ſi ſciuit eos equitaturos, de neceſſitate equitabunt. Ceſarius ſcribit, ꝙ per iſtum modum reſponderunt quidam medici cuidam ægroto, qui artem illorum talibus expugnabat uerbis, ſi inquiunt Deus ſciuit te in iſta infirmitate moriturum, de neceſſitate morieris, quare ergo à nobis, quos ſanus cõtemnere ſolebas, infirmus conſilia petis? quorum conſilia, & adiutoria vacua eſſe affirmare ſolebas.

¶Sed dicent ꝙ ſicut laborant, & ſol- 11
licitantur pro ſuſtentatione ſua & ſuorum, & ꝙ Deus vult, ꝙ hoc faciãt, quãtumcunque hoc ſciat, & ab æterno ſciuerit, quia cum hoc, ꝙ ſciuit talem finem, uel effectum eſſe uenturum, ſciuit etiam media, per quæ eſſet ventura, uel per quæ ab illo fine deficeret, & per quę media talẽ terminũ attingeret, uel non attingeret, illa autem media fateri uolunt eſſe labores, & ſollicitudines (ſcilicet) & opera, quæ ſuæ propriæ derelinquuntur uoluntati ad faciendum, & attingendum finem illum, uel ad nõ faciendum, & non attingendũ. Si iſta conceſſerint circa uictum, & ueſtitum corporis, ꝙ (uidelicet) cum ſcientia, & uoluntate Dei ſtet, ꝙ ipſi cooperẽtur ꝓ corporali ſuſtentatione, & tẽporali vita, & ꝙ ſcientia Dei, quantũcunq; ſit immutabilis, non ſufficit ad hoc, ꝙ iſta acquirant ſine illorũ cooperatione & ſollicitudine. A fortiori ratione eos hoc cõcedere oportebit, ꝙ Deus uelit ẽt, ꝙ per opera pęnitẽtię & charitatis laborent, & ſollicitẽtur, ut ſuſtentationẽ acquirant

quirant ęternam, & uitã glorioſam, & ꝓ tãto uelit, ꝙ efficacius circa illã operentur, ille q omne rõnabile vult Deus, quãto illa melior, maioriſq; eſt ualoris. Si eñ ſcientia Dei ſola in alijs, quæ ad corpus pertinent, non ſufficit, ergo nec in his, quæ ad animã pertinẽt. Cum ad hoc natus ſit homo, ut ſpecialiter laboret, ut finẽ ſuum, ad quẽ ordinatur, attingat, hæc enim oĩa habent naturalia eis indita, ꝙ in his, quæ ad finem ſuum inclinant naturalem efficacius & for-
Exemplum. tius operentur, & conentur. Sicut patet in motu lapidum deorſum, cum enim finis, & naturalis eius, qui es ſit eſſe deorſum, ſemper ad hoc conatur, ubiq; poſitus fuerit. Cum ergo hominis finis à Deo ordinatus ſit uita beata, maxime ad illam adipiſcendã conari deberet, aliter non ſolum contra rationẽ, & naturam ꝓpriã, ſed contra oĩum rerum
12 facit conditionẽ, & naturam. Sicut ergo nõ obſtante, ꝙ Deus oĩbus rebus certos indidit, & ordinauit fines, & eorũ præſciuit fines, & fortunas, ipſe tñ ut fines illos aſſequatur, motibus conatur naturalibus. Sic non obſtante, ꝙ Deus hominẽ ordinauit, uel prędeſtinauit ad finem ſuper naturalem, ipſe tamen ad illum adipiſcendum proprijs cooperari debet laborib⁹ (ſicut patet. P. ti. 4.) Quia ſm beatum Gregorium in li. Dialogorum. Et allegatur in Decreto. 23. q. 4. Obtineri perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotenti Deo diſpoſita, ut ad hoc electi ex labore perueniãt, quarum poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens ante ſęcula diſpoſuit donare, ſicut plenius patebit infra c. de prędeſtinatione.

¶Iſtis ꝑlibatis rñdetur ad argumentũ illorũ quo dicũt, De⁹ hoc ſcit infallibiliter, ergo infallibiliter eueniet, negatur cõſequentia, qa oppoſitũ conſequentis ſtat cum antecedente, qa hoc, ꝙ aliquid nõ infallibiliter, uel neceſſario, ſed cõtingenter eueniet, ſtat cum hoc, ꝙ Deus immutabiliter, & infallibiliter illud ſciuit, quia infallibiliter & immutabiliter in antecedente & conſequente non referuntur ad idem, quia in antecedẽte refertur ad intuitũ diuinę ꝑſentię; in cõſequẽte referť ad rerũ euentũ, ſicut patet ex Decreto ſumpto ex verbis Augu. 13
23. q. 4. Nabuchodonoſor. §. non ergo neceſſitatem, referendo enim ſcientiã Dei ad rerũ euentum, ita res illas ſcit, vt euenient, ſed eueniunt contingenter, ergo, &c. No. P. ti. ii.

¶Ex quib⁹ patet ꝙ immutabilis Dei ſcientia non eſt malorum cauſa, quia hæc immutabilitas non ad res malas cauſandas refertur, ſed ad Dei notitiã, quem nihil latere poteſt. Hoc etiã in Exemplum.
aperto & ſenſibili, patet exẽplo de ſcientia humana, homo uidẽs unum alium hominem occidere, & occiſorem ad ſuſpendiũ duci; infallibiliter iſta ſcit, uidens etiam & ſciens multa mala eſſe in mundo, & hæc immutabiliter uera eſſe intelligens, iſtorum cauſa non eſt, ſed homicidij cauſa fuit occiſoris mala uoluntas. Sic in propoſito, ſicut ille uidet homicidium corã oculis ſuis fieri, nec tñ illius eſt cauſa, ſed occiſoris uoluntas, & peruerſitas, ita Deus præſentialiter ab ęterno uidit omnia mala, q̄ fuerunt, ſunt, uel erunt, nec tñ illorum eſt cauſa, ſed malorum hominum peruerſa uoluntas. Vnde Auguſt. lib. 3. de li- 14
bero arbitrio. Sicut (inquit) tu mora tua non cogis facta eſſe, quæ præterierunt, ſic Deus præſentia ſua non cogit facienda eſſe, quæ futura ſunt.

¶Si obijciatur, ꝙ aliter ſit de ſcientia Dei, atque aliter de humana, reſpondetur, ꝙ in aliquo eſt aliter, in aliquo idẽ. In hoc enim aliter eſt, quia ſcientia ſua (ſcilicet) approbatiua (qua dixit, & facta ſunt) eſt omnium bonorum cauſa, quæ noſtra ſcientia cauſare non poteſt. In hoc uero idem eſt; ꝙ ſicut uoluntas uel ſcientia humana bene ordinata, licet mala culpæ uideat, nõ tamen ei placet, qa uellet oẽs homines bonos eſſe, nec culpã tn eis cauſat, malũ tñ pęnæ boni iudices, & ſciunt & uolunt, & cauſant, quia nõ placet eis, nec cauſant, ꝙ vnus alium occidat, licet hoc uideãt. Sed placet eis, & cauſant, ꝙ occiſor ſuſpẽdatur,

Sic

Sic de ſcientia,& uoluntate diuiña,quæ uult omnes homines ſaluos fieri, inquātum homines ſunt,& vult eos damnari,inquantū peccatores, ſcit, ꝙ malū faciunt culpę,& non placet ei,nec illud in eis cauſat,ſcit ꝙ damnantur , & puniuntur , & placet ei , & cauſat illud . Patet ergo,ꝙ alia eſt cauſa furti,uel homicidij , alia ſuſpendij , quia primum cauſat fur,ſecundùm iudex, nec in hoc in Deo dicenda eſt diuerſa uoluntas, quia tota diuerſitas rerum reſpicit euētum . Non obſtante ergo Dei ſcientia, ſi ſuis in libro uitæ ſcribi , ſume tibi librum grandem,& ſcribe. (Eſa.8.) id eſt fortiter,& diligenter age , ut ibi ſcribaris,& ſalueris, quia uon intrabit in illam aliquod coinquinatum, & faciens abominationem , & mendacium , niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ agni. Apoc.21.

Exemplum.

Art.5. ¶Quanta autem ſit huius ſcripturæ, tam in uita, quàm in morte utilitas, in parte exemplis oſtenditur , & auctoritatibus .

15 Exemplum. ¶Exemplis hoc oſtenditur per rotulos magiſtrorum uniuerſitatū , in quibus ſcolarium nomina ſcribuntur , ob quam ſcripturam in multis defenduntur , & uniuerſitatis gaudent priuilegijs,quod non faciuut alij,quorum nomina inſerta non ſunt . Sic ſpecialiter quorum nomina ſunt in libro uitæ , à Deo, & ab Angelis in uita à multis tentationibus, & aduerſitatibus ſpiritualibus cuſtodiuntur (ſicut patet Apoc.13.) vbi dicitur , quòd adorabunt beſtiam omnes, qui habitant terram , quorum nomina non ſunt ſcripta in libro uitæ agni .

Exemplum. ¶Sicut ergo tempore belli tranſeuntes per terram alicuius domini , nituntur aliquam habere domini illius protectoriam ſcripturam, ita tempore belli ſpiritualis nitamur habere ſcripturam libri uitæ.

Exemplum. ¶Huius etiam utilitas in morte patet , tam per prædictum exemplum de rotulo uniuerſitatis,quia ſicut ad illum honorandum, & pro ipſo orandum & ad terram, & eccleſiam deportandum , cuius nomen in rotulo alicuius magiſtri inuenitur,omnes cōcurrunt magiſtri, ita Deus,& Angeli ad talem, & nō ad alios, quia tunc qui non eſt ſcriptus in libro uitæ , miſſus eſt in ſtagnum ignis. (Apocal.21.) quàm per ſimilitudinem libri hoſpitaliorum Sancti Ioānis, quia ſicut illi , quorum nomina in 16 Exemplum. illorum ſcribuntur) regulis , uel regiſtris,quæ per eccleſias portantur , hanc conſequuntur corporalem utilitatem, ꝙ licet de meritis ſuis exigentibus ſuſpendantur, tamen corpora illorum ad terram portantur benedictam , ita iſti ſpiritualem conſequuntur utilitatem , talem uidelicet, quòd quacunque morte mortui fuerint , in refrigerio erunt, ad terram etiam portabuntur uiuentium , & ſalutis æternæ , quia in tempore illo ſaluabitur populus tuus , qui inuentus fuerit in libro uitæ , &c. Dan.12. Nota quomodo Chriſtus eſt liber.P.2.20.

¶Loquutio. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Duo loquentium hominum genera ſunt; quorum nonnulli eloquuntur ; & nonnulli obloquuntur , & blaterant.*
Illi de tribus honorificè loquuntur ; de Deo; de ſeipſos; & de proximo .
Primum de Deo loquentes tria in medium afferunt , quia ipſe eis tria beneficia, & commoda contulit .

2 *Tria iisdem de ſeipſis tradere debent , ob tria augmenta.*

3 *Tria demum de proximo, ob triplicem fructum, quem ex illo conſequi poſſumus , eloqui debemus.*

4 *Eorum verò dicacium qui blaterant , & ineptè loquuntur , terna genera eſſe ſcias : quidam enim ociosè , quidam inaniter , & quidam perniciosè alloquuntur.*

5 *Bifariam inter hæc duorum loquentium genera bifariam intereſt ;*

Primum

Primũ hæc inter ſe ſe eo pacto intereſſe, quo inter optimum, ac peſſimum intereſt; exemplo claro commoſtratur.

6 Dein Fabella quodam oſtenditur hæc eadem duo genera differre, quia nec prima ſecundis, nec ſecunda primis placere uidentur.

7 Pernicioſi ſermonis, ſeu loquutionis experientia clarè dignoſcitur, à qua patria loquutor ortum trahat.

8 Eodem orationis periculo faciſè noſcitur, an quis ad Cœli Patriam proficiſcitur.

9 Exemplo quodam canum latè patet; Nunquid Dei, vel Dæmonis ſeruus ac filius ſit, qui pernicioſa uerba facere ſolet.

10 Non contemnendo alitum, canum, ac piſcium exemplo perdiſcimus obloquentium, ac muſſitantium miſeriam, ac uilitatem.

11 Pulchro vinearum, & arborum omnium exemplo cognoſcimus eos, qui ſæpe ſæpius effutiunt, & intonant, nullum virtutum fructum afferre.

12 Ex frequentiori magni fluuiorum crepitus periculo nos minime latet, locutulleios homines, qui in dies garriunt, atque loquitantur, aut mero madere, aut peccatis obrui.

13 Eos, qui nimium linguaces, et blaterones ſunt, plurimum inſaniæ, & minimum ſcientiæ poſſidere, facillimè experimur.

14 Loquutores, ut plurimum, ſunt mendaces, ac ueritatem inficiantur. Et qui improborum ſcelera libenter audiunt, eadem ſcelera non leuiter diligunt, ac ſceleroſi eſſe uidentur.

15 Quod vnuſquiſque non iniquo animo audit, ac de quo multa verba facere aſſueſcit, illud profitetur, & amat: Adhac dignis vrinæ, pulſus, anhelitus, & coloris hominis atque arborum exemplis planè agnoſcimus, hominem obloquentem deuotione, interiori, ac ſanitate carere.

Homines inſuper pauperes, inopes, & virtutibus expertes ſunt, quorum lingua tàm prodiga, infrænisq́ue eſt, vt teterrimo quodam verborum vento effluat, ſemper, & conflet.

16 Præclaris volucrum exemplis deteſtabilis hominum tum ineptè cornicantium, ac detrahentium, tum huiuſmodi verba attentè audientium ingratitudo vberrimè liquet.

17 Trifariam futiles, & leues loquutorum linguæ maximopere obeſſe videntur:

Primum quia ori eorum modeſtiæ ſeu prudentiæ cuſtodiam non apponunt.

Deinde quia Piſtrini exemplo, cum linguam compeſcere, & gubernare nolint, verba tum ſibi, tùm alijs exitialia, effutire non verecundantur.

18 Hi, qui diu conticeſcunt, iramq́ue frænare, & comprimere ſimulant; cum loqui, & iraſci incipiunt; tum medius ſedius iracundia ducti nimium loquitantur, garriunt, & intonant.

Qui quoslibet corporis ſenſus patulos & ora potiſſimum patentia frequenter tenent, per illos aquas peccatorum, quæ animam ſubmergere ſolent, ingredi ſinunt.

19 Tertio ex iiſdem oris, cæterorumq́ue ſenſuum foraminibus turpiloquij fætor egreditur, qui multifariam auditores probos fœdat, inficit, atque interimit.

20 Mimorum, ac paraſitorum, hiſtrionumq́ue, & id genus blateronum excuſationes inanes & futiles facilè refelluntur.

21 Hi nugaces, & uerboſi homines duplici pœna meritò afficiendi ſunt; altera temporaria, altera verò æterna erit;

Temporaria adhuc tergemina eſt;

Ante necem prima pœna deriſionis,

In nece ſecunda priuationis,

Poſt necem tertia combuſtionis erit;

Quas vtique pœnas omnes ab ipſis ſuſtinendas fore exemplis opportunis commoſtratur.

22 Tametſi in omnes turpiloquentes, ac ineptientes æternaliter animaduertendum ſit; in iuratores tamen potiſſimũ, in periuroſos, & in obloquutores,

atque

atque notam inurentes iuſta erit animaduerſio.

23 *Qui iuramentis, ac periurijs à Deo honorem demere, ac arripere conantur, & detractionibus, ac ignominijs proximi famam furari, & ſubtrahere nolunt, rationem ſubtiliter reddere impellentur.*

24 *Quinque partitò hi omnes linguaces, ut prædictas tetras, ac diras pœnas effugere poſſint, ſibi proſpiciant.*

Primum, quia Deus homini in gutture geminos meatus, & os unum, duasq́ue aures, & os unum tribuit, ut ualde minus, quàm audias, loqui uelis.

25 *Deinde linguæ ſerpentis mortui exemplo ſibi, ſuæq́ue obloquutioni, atque adulationi quiſpiam verboſus conſulere ſtudeat.*

26 *Tertio exemplis tùm vaſis obturandi, tum ianuæ claudendæ elegantibus nobis prouidere poſſumus, ut cordis vas per oris cuſtodiam cooperiatur; & os, cæterivè ſenſus quamoptimè obſerentur.*

27 *Quarto, uirorum ſapientum exemplo, & timore denique ſodalitatis Dæmonum, dum ineptè, & inaniter ac pernicioſe prolixum ſermonem habemus, linguam compeſcere incumbamus.*

28 *Inutilia verboſorum hominum dicta, quibus ſeipſos tueri maximè volunt, biſariam eijciuntur, ac proculcantur.*

29 *Triſariam præmia eorum comprobantur, qui non garriunt, non detrahunt, non obiurant, non periurant, non inuehuntur, nec adulantur, & blaterant.*

Primum quia Mariæ Deiparæ Virgini ſimiles euadere uidentur;

Exinde, quia opus adeo magnum, ac prolixum aggrediuntur, ut uix toto annorum curriculo efficere, & explere poſſunt.

30 *Tandem tùm hiſtoria, tùm exemplo, hominum eloquentium, ac lingua & ore non delinquentium merita & præmia uberrimè dilucidantur.*

LOquutionis, & linguarum. Primo, oſtenditur differentia. Secundo, experientia. Tertio, tam malę loquutionis, quàm lætę audientiæ ingratitudo. Quarto, periculum. Quinto pęna. Sexto, remedia. Septimo, bonæ loquutionis præmium.

¶Quantum ad primum, loquuntur Ar.1.
quidam bene, quidam male. Bene lo- 1
quitur quis de tribus, de Deo, de ſeipſo, de proximo.

¶De Deo, tria, propter tria commoda. Primo propter beneficia clementiæ, ut diligatur, ſicut beneficiatus loquitur amicis (ſcilicet) de beneficijs ſibi factis, ut benefactores illos diligant, eiſque referant gratias. Sic debet præ- Exem-
dicator in prædicatione publica, & qui- plum.
libet bonus in ſocietate priuata de Dei loqui beneficijs, creationis, redemptionis, gubernationis, glorificationis. Exemplo paſtorum, qui de Chriſti natiuitate loquebantur adinuicem. (Lucæ 2.) Et exemplo illius, de quo dicitur. (Numeri 7.) Solutum eſt uinculum linguæ eius, & loquebatur recte.

¶Secundo opera miraculorum, de quibus habetur capitulo de fide, & documenta ſapientiæ, ut cognoſcatur, & fides recta habeatur, & ei in omnibus obediatur, quia ſicut ſcolaris de magiſtri ſui loquitur doctrina, & factis, ut Exem-
plures eius diligat doctrinam; propter plum.
quam famam bonam plures ad eum confluant. Sic bonus tam publicè quàm priuate, miracula, & magnalia, & doctrinam, & ſapientiam Dei. Exemplo pſalmiſtæ dicentis, (Pſal. 118.) loquar de teſtimonijs tuis in conſpectu regum, &c. Et pauli dicentis, ſapiētiam loquimur inter perfectos. 1. Cor. 2.

¶Sed quia nonnulli, nec eum diligunt, uel ei ſeruire uolunt, uel credere ratione beneficiorum, uel miraculorum, ſed potius ratione uerborum, ſicut aſinus piger, & ſeruus maleuolus.

¶Tertio

Exēplū. ¶Tertio loquendum eſt de eius potentia,quomodo ei rebelles, hic temporaliter, & alibi æternaliter affligit. Exemplo Apoſtolorum,qui loquebantur magnalia Dei. Actuum 2. Sed quis loquetur potētias domini, in Pſal.105.

¶De ſeipſo loqui etiam debet tria, propter tria augmenta.

2 Exēplū. ¶Primo, quia ſicut æger loquitur medico de ſua infirmitate, ita peccator primo loqui debet,ſuum peccatum in confeſſione, ut abſoluatur, dicens, loquar in amaritudine animæ meæ. Iob 10.Nihil celando,exemplo Iob dicentis, Non parcam ori meo,loquar in tribulatione,&c.Iob 7.

Exēplū. ¶Secundo, ſicut indigens loquitur diuiti de ſua paupertate, ita loquendū eſt Deo in oratione. Exemplo Annæ, quæ pro prole petenda loquebatur in corde.1.Reg.1.Sic Dauid propheta pro fine ſuo ſciendo, ne (uidelicet) finem haberet malum,& improuiſum, dicēs. Locutus ſum in lingua mea, notū fac mihi domine finē meum, in Pſal.38. Quanto ergo pauperiores ſimus, & in multis deficientes, & de fine incertiores, tanto inſtantius orare debemus, quia cum obſecrationibus loquitur pauper.Prouer.18.

Exēplū. ¶Tertio, ſicut negociator libenter loquitur, & audit loqui de lucro ſuo captando, & periculo ſuo uitando, ita bonus,qui dicere poteſt illud(Eccl.vlt.) Dedit mihi dominus linguam mercedem meam, per quam (ſcilicet) loquar de mercede ęterna; loquens de regno Dei. Actuum 1. Et aures per quas audiam,quid loquatur in me dominus, in Pſal.84. Vel aliter loqui debet de ſeipſo tripliciter.

Exēplū. ¶Primo Deo in corde per contritionem,ſicut æger de infirmitate gemit, Pſal.40.Ego dixi domine miſerere mei, ſana animam,quia peccaui tibi.

¶Secundo,ore confitendo,ſicut æger medico infirmitatem oſtendit. Pſal.65. Locutum eſt os meum in tribulatione mea.

¶Tertio, ſatisfactionem cum gratiarum actione acceptando. Exemplo illius de quo, dicitur. (Lucæ 11.) Cum eieciſſet dæmoniū, locutus eſt mutus. Sed(heu)os habent & non loquentur, in Pſal.113. Non ſit iuſtus, de quo dici poteſt illud.(3.Reg.8.) Ore locutus es, & manibus perfeciſti, ſic omnis lingua confiteatur.Rom.14.

¶De proximo etiam tria loquenda ſunt,propter tres proximi utilitates. 3

¶Primo nāque, ſicut bonus religioſus ſecrete admonendo, uel palam accuſando,alteri loquitur religioſo delinquenti. Ita exemplo aſinæ, quæ falſo prophetæ loquebatur. Num.22.Peccatoris loquimini plagas. Prouer.16. Exēplū.

¶Secundo,ſicut Duces loquuntur,& recitant coram militibus facta proborum militum. Et eccleſia facta legit ſanctorum ad excitandum, alios ad ſimilia, ita iuſti exempla bonorum ad imitandum,ad eloquium ueſtrum corda eorum erigite. Exēplū.

¶Tertio, ſicut mater nunc promittit dona filio, nunc minatur pęnas,ita iuſti loquantur proximo pręmia beatorum, eis illa promittentes, & pęnas malorum, eis minantes. Exemplo Dei, qui dicit, loquas iudicia mea cum eis. Iere.4. Exēplū.

¶Malarum uero linguarū, tria ſunt genera,quia quædam ſunt ocioſæ,quædam vanæ,quædam pernicioſæ. 4

¶Ocioſæ ſunt, quæ non loquuntur, quando deberent,docendo,increpādo, prædicādo,de quibus(in Pſal.38.) Silui à bonis. Et Iob 3. Nonne ſilui? Nonne quieui? & uenit ſuper me indignatio tua domine. Non ſic Ezechiel propheta, qui ait. Aperto ore meo non ſilui amplius, Eccl.33.

¶Vanæ ſunt, quę circa inutilia occupantur, de quibus (in Pſal.11.) Diminutæ ſunt ueritates à filijs, uana locuti ſunt vnuſquiſq; ad proximum ſuum.

¶Pernicioſæ vero ſunt linguæ & locutiones ſuperborum, in quibus ſunt labia tumentia cum corde peſſimo ſociata. Prouerb.26. Ex hac oriuntur Superbia.

ſuperba

ſuperba iuramenta,ſed diſperdat dominus uniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam, in Pſal:11.

Ira. ¶Secundo ſunt iracundorum. Lingua eius quaſi ignis deuorans. Iſa 30. Et in labijs eius,quaſi ignis. Prouer.16.

Inuidia. ¶Tertio ſunt inuidorum, ſicut Iudęorum contra Chriſtum dicentium, Percutiamus eum lingua. Ierem.18. Et hæc eſt uenenoſa lingua,de qua oriuntur detractiones, uenenum aſpidũ ſub labijs eorum. in Pſal.139.

Auaritia, ¶Quarto ſunt orum auari, qui congregat theſauros lingua mendacij. Prouer.21. Ex hac uerba doloſa,periuria,& iuramenta oriuntur, prohibe ergo linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum,in Pſal.83.

Pigritia. ¶Quinto eſt lingua pigrorum, qui ſunt, ſicut canes muti, non valentes latrare. Iſa. 56. Tales in his, quæ ad Dei pertinent honorem, uel propriam ſalutem, dicere poſſunt illud. Exod.4. Impeditoris & tardioris linguæ, ego ſum. Et ex hac oriuntur garrulationes, & iudicia peruerſa.

Luxuria. ¶Sexto eſt luxurioſorũ, à qua oriuntur uerba turpia, & ad malum mouentia. Et hæc lingua eſt gladius diaboli, qui multos ſpiritualiter occidit. Prouerb.18.Os ſtulti contritio eius,& labia eius ruina animæ.

Gula. ¶Septimo eſt guloſorum,qui diſpergenter ad manducandum, ſi uero non fuerint ſaturati,murmurabunt, quibus illorum eſt,ſicut urbs patens, quæ non poteſt cohibere ſpiritum ſuum loquendo.Prouer.25.& hoc ſi fuerint ſaturati, uel inebriati. Inter has uero duarum
5 locutionum conditiones. Primo,tanta eſt differentia, quanta eſt inter optimum & peſſimum. Secundo, talis eſt differentia, ꝙ nec prima placet ſecundis,nec econuerſo.

Exemplum. ¶Primum patet per exemplũ de coco,de quo fertur, ꝙ ad Deũ ſui præceptũ,de optimo bolo quem ſciuit ei parando, & peſſimo, in utroq; præcepto obediens, linguã paratam domino ſuo portauit, de quo requiſitus, quomodo videlicet, illud poſſet eſſe optimum,& peſſimum? Reſpondit, ꝙ ſicut non eſt aliquid melius bona lingua,in ſignum cuius ſpiritusſanctus in linguarum forte apparuit figura, ita non eſt aliquid peius mala. Quia ſicut bona eſt calamus ſpiritusſancti, iuxta illud.(Pſ.44.) Lingua mea calamus ſcribæ.i.Dei:ſicut patet expreſſe per hoc,quod dicit Apoſtolus. An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur Chriſtus.2.Corin.13. Ita mala eſt calamus ſpiritus maligni,quia iniquitatem in excelſo locuti ſunt (in Pſal.72.) id eſt in excelſo ſtatu, quantum ad priuilegium, ꝙ ultra alia habent animalia in loquendo, uel in excelſo ſtatu Chriſtianitatis, contra honorem illius, qui eos ad ſtatum illũ exaltauit,de quo cõqueritur(in Pſ.108.) dicens, Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa,& ſermonibus odij,&c.

¶Secundum uero patet per exemplũ 6
Exemplum. fabulæ,quã fingitur, ꝙ ſcarabei ab apibus ad conuiuium inuitati, & melle,& floribus coram eis appoſitis, cum murmure, & indignatione receſſerunt dicentes,illa fętida, & inſolita, & eis diſplicentia. Apes vero alia die à ſcarabeis inuitati,& fętidis rebus, in quibus ſtrabones nutriuntur, & delectantur, eis appoſitis,ſimili modo fętorem ferre non ualentes,ſocietatem illam derelinquentes fętidam receſſerunt, ita quòd neutrum feſtum partibus placuit ambabus. Ita in propoſito, ſi illi qui aſſueti ſunt ad turpia uerba, & opera, & aliquando declinent ad homines ſanctos, & honeſtos, & in prædicatione publica, uel colloquutione priuata,verba ſancta,& peccati illorum, repręhenſiua eis apponantur, & oſtendantur, illa indignantes aperte ſpernunt, uel ſaltem eis non ſapiunt. Nec de tali materia diutius loqui uolunt, ſed ad aliam ſe uertunt loquendi materiam, oſtendentes, quoniam qui de terra eſt de terra loquitur. Ioan.3. Et tales loquentes perfecte abominati ſunt. Amos 5. loquentes quæ fas non eſt. 2.Mach.12.

¶Si ergo malis non placent, loque-
læ bonorum, ita nec placeant uerba
malorum bonis, nec ea patiẽter audiãt.
Sed uel recedant, more apum prædi-
ctarum, uel loquentes increpent, exem-
plo Chriſti, de quo dicitur. (Lucæ 4.)
Increpans non ſinebat ea loqui, quia
corrumpunt bonos mores colloquia
praua. Sicut ergo increparent, & corru-
ptores fugarent corporis, atque fures
deteſtarentur, morum, & uirtutum, atq;
homines fugiant infernales.

Ar.2. ¶Quod uero pernicioſa loquentes
infernalis ſint loquelæ cognoſcitur ex-
perimento, ipſius nanque loquelæ, &
auditus experimento cognoſcitur. Pri-
mo, de qua ſit terra, qui loquitur. Se-
7 cundo ad quam uadit. Tertio cuius do
mini ſit. Quarto qualiter interius ſit,
quantum ad ſpiritualem nobilitatẽ, &
ignobilitatem. Quinto ad ſpiritualem
fertilitatem, & ſterilitatem. Sexto quan
tum ad ſobrietatem, uel ebrietatem. Se-
ptimo quantum ad ſapientiam, uel ſtul
titiam. Octauo quantum ad ueritatem,
vel falſitatem. Nono etiam oſtendetur,
quomodo etiam per auditum qualitas
cognoſcitur audientis. Decimo unius
per loquelam, & alterius per auditũ co-
gnoſcitur ars. Vndecimo, quantum ad
ſanitatem, uel infirmitatem. Duodeci-
mo quantũ ad diuitias, uel paupertatẽ.

Exẽplũ. ¶Primum patet. Nã ſicut cõmuniter
cognoſcitur quis gallicus, quis teuto-
nicus ſit, uel anglicus ex loquela, ita qs
de terra ſcolaque ſit Dei, uel diaboli, ex
loquela, cognoſcitur. Tali enim experi-
mento cognitum fuit, de qua terra, ſeu
patria fuit Petrus, cui dicitur (Matt.26.)
Galileus es, nam & loquela tua te ma-
nifeſtum facit.

8 ¶Secundum ex parte patet. A.26.19.
Exẽplũ. & I.12.30. Eſt enim in hoc caſu de no-
bis, ſicut de duobus, quorũ unus eſt ſine
ſpe redeundi à terra ſua relegatus, alter
uero eſt extra terram ſuam peregrinus,
quia ſicut primus non libenter loqui-
tur, uel diligit, uel audit proſpera de
terra illa, uel hominibus terræ illius,
ad quam non habet ſpem remeandi,
ſed potius mala, cuius ratio eſt, quia lo-
quendo, uel audiendo mala de terra il-
la, exilium ſuum conſolatur, leuiusq;
illud fert & ſuſtinet, quia ſi multa pro-
ſpere loqueretur, uel audiret, plus de
exilio ſuo triſtaretur, dicendo, heu mẽ,
ꝙ tam fœlicem terram perdidi habita-
tionem ad patriam. Peregrinus vero,
qui reuerti intendit, libenter bonum
loquitur, uel audit de terra ſua. Sic
illi, qui de meritis ſuis exigentibus de
terra exules ſunt uiuentium, nunc in
culpa & cauſa, de qua poſt modum re-
legati erunt in pœna; non libenter lo-
quuntur, uel audiunt de terra illa loqui
bona; Nec de uia loquuntur, uel in-
quirunt, quæ ad illam ducit, peregri-
nus uero, qui dicere põt illud (Pſal.38.)
Aduena ſum apud te, & Peregrinus ſi-
cut omnes. p. m. libenter loquitur, uel
audit Deum loquentem, ſicut locutus
eſt ad patres noſtros Abraam, & ſemini
eius in ſęcula. Luc.1.

¶Tertium etiam exemplo patet ca- 9
num, qui ſuper dominum ſuum nõ la- Exẽplũ.
trant, ſed ſuper extraneos; dominique
uoci, & uocationi obediunt, & non ex-
traneorũ, dominoq́ue ſuo applaudunt,
& non extraneo, ſicut ergo tali experi-
mento coniecturatur, cuius ſit canis, ita
etiam cuius ſit, qui loquitur, uel audit,
Chriſti ſit uel diaboli, quia ſicut dictũ
eſt de cane, qui non latrat ſuper dñm
ſuum, ita nec ſeruus Chriſti ei, uel ſuis
obloquitur, uel uerbis, ſeu iuramentis
irritat, ſed diabolo, & ſeruis eius, Chri-
ſtoq́ue obedit, & ſeruis eius, eisq́ue ap-
plaudit. Canes uero uenatici diaboli, q
ei prędam capiunt, dũ alios prauis col-
loquijs inficiũt, ſuper Deum & ſeruos
eius iuramẽtis, improperijs, detractio-
nibus, & irritationibus latrant, diabolũ
vero & miniſtros eius libẽter audiunt,
de operibus eius libenter loquuntur,
eisq́ue applaudunt, de quibus, nemo
quo bonum eſt loquitur. Iere.8.

¶Quartum in ſuper exemplo patet 10
tam uolucrum, quàm canum. Nam Exẽplũ.
ſicut aues nobiles minus garriunt,
quàm ignobiles, ſicut patet de falconi-
bus,

bus, & huiuſmodi, magnique minus
Exẽplũ. quàm parui clamant. Canes etiam qui nobiles uocantur, ſicut leporarij, qui maioris ſunt fortitudinis, & uirtutis, minus latrant, quam rurales, uel debiles, de quibus, Seneca in Prouerbijs. Canibus (inquit) imbecillibus mos eſt, quanto plus defecerint viribus, tanto magis latrantibus indulgere: duodecim etiam magni Lucij, minorem ſtrepitum faciunt in ſtagno, quam duę ranę, ille nũquã ranæ clamant, ſed Lucij tacent. Sic miſeri ſemper murmurant, uel turpia & detractabilia loquuntur, ubi bonus loquitur uerbum tempore ſuo. Prouerb. 25.

11 ¶Quintum etiam patet per exemplũ
Exẽplũ. uinearum, & aliarum arborum, quia ſicut in illis foliorum ariditas, & nimis tempeſtiua decoloratio, quæ à fulgoribus, & uentis urẽtibus oriri ſolet, ſignũ eſt ſterilitatis anno illo in uineis, & arboribus, & etiam frugibus quibuſcunque, ubi uero folia, quæ ad fructuum à frigore & æſtu ordinantur cuſtodiam, ſunt uirida, & bene ordinata, ſignum eſt fertilitatis. Sic ubi uerba ſunt inordinata, à fulgure tentationis diabolicę percuſſa, ſignum eſt, quod non eſt ibi fructus uirtutum, nec fructus ille benedictus, de quo ad Mariam Dei matrem dicitur; Benedictus fructus uentris tui; Sed ſterilitas, quia fraudes labia eorum loquuntur. Prouerb. 24. ubi uero uerba ſunt bene ordinata, ſignum eſt, quod talis eſt tanquàm lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et quod huiuſmodi fructus ſignum addit dicens, folium eius non defluet, &c. de lingua ſic loquente dicitur. (Prouerb. 15. Lingua placabilis lignum uitæ, quia lingua eius loquetur iudicium, in Pſalm. 35. Quæ quidem loquela ipſum ſignat eſſe lignum uitæ, quod fructum ſuum ſicut nec oſtendit, ita nec producit mortem, de quo Iob 26. donec ſupereſt alitus, in me non loquentur labia mea iniquitatem.

¶Sextum etiam exemplo oſtenditur Exemplum
fluuiorum, magnus nanque fluuij ſonitus, ſignum eſt eius inundationis, ſic 12
magnus ſonitus inutilium, & turpium uerborum, uel eſt ſignum inebriationis potus materialis, uel peccati, ubi nanquàm talis eſt ebrietas ibi uerboſitas inhoneſta, quod patet in taberna, ubi decimum uerborum non eſt utile nec honeſtum. Et ſicut ubi frequens eſt aquarum inundatio, inutiliter ſeminatur illa terra, quia ſemen ibi ſubmergitur, & non creſcit, ita nec ſemen verbi Dei, ubi frequens inundatio tabernæ, & ebrietatis. Tales nanque uel ſemen uerbi Dei non ſuſcipiunt, ſed potius in taberna eſſe eligunt, dum illud ſuſcipere deberẽt, uel ſi ſuſcipiunt, ebrietatibus & uoluptatibus, ſuffocant uerbum, & cito illud obliuioni tradunt. Cũ ſtulto ergo ne multum loquaris. Eccl. 22. Et in auribus inſipientium ne loquatis. Prouerb. 23.

¶Septimum quotidiano patet expe- 13
rimento, quo uidemus, ꝙ ſapientes minus loquuntur, immo etiam ſi ſapientes non ſint, & parum loquantur, ſapientes æſtimantur, quam quidẽ æſtimationem loquendo mutant. Sicut Exemplum.
ſcholaris ille Pariſius, de quo fertur, quod à ſocijs ſuis ſciolus reputabatur, quia ſemper ſiluit: cum uero poſtea in ſcholis male reſpondiſſet, unus de ſocijs ab alio poſtmodum, qui præſens tunc non erat interrogatus, quomodo reſpõdiſſet dixit, ipſe perdidit pulchrũ ſilentium. Alius uero ſimili modo requiſitus dixit, ꝙ optime determinauit quæſtionẽ dubiam melius quàm omnes de uniuerſitate, uel ſocietate feciſſet, quomodo, inquit alius, poteſt hoc eſſe, quia totum contrarium audiui, ꝙ uidelicet male reſpondit, cui alius, noſti quod dubium fuit de eius literatura, & plures opinionem habebant, quod erat bene literatus, alij, quod non iſtam quæſtionẽ, ſeu opinionem dubiam, clariſſime determinat, oſtendens, ꝙ parũ, vel nihil ſcit, huic illud cõmune puerbium, dici potuit. Si tacuiſſes, philo-

ſophus fuiſſes, ſed loquendo philoſophum ſe non eſſe oſtendit. Et reuera frequenter accidit, ꝙ tales minus ſilere
Exemplum. poſſunt, quàm ſapiẽtes. Vnde Valerius maximus li.7. refert ꝙ cùm Solon alijs loquentibus taceret, interrogatus, utrũ propter uerborum inopiam, aut quia ſtultus eſſet, taceret? reſpondit, nemo ſtultus tacere poteſt. Ideo dicit Ambro. de officio. lib 1. ꝙ tacere noſſe eſt difficilius, quàm loqui. Si ergo uidiſti hominem uelocem ad loquendum, ſtultitia magis ſperanda eſt, quam eius correctio. Prouer.29.

14 ¶Octauum per exemplum oſtenditur prædicamentorum Ariſtotelis, inter quæ, ſicut relatio minus habet de entitate, ita relatores frequenter minus habent de ueritate, quia non eſt ueritas in ore ipſorum, in Pſal.5. quia docuerunt linguam ſuam loqui mendacium. Ierem.9.

Exemplum. ¶Nouum per exemplum oſtenditur diligentis, qui libenter audit loqui de re dilecta, dicens, illud. (Canti.2.) En dilectus meus loquitur mihi. Sicut ergo libens de aliqua re auditus, ſignum eſt ꝙ interius eſt, qualitas dilectionis, ita libens malorum auditus, ſignum eſt, ꝙ mala diligit, & aliqua mali qualitas interius lateat, per quam ſimile diligit. Ex qua etiam tanquàm ex fonte riuulus oritur, malę loquelæ, cum de cordis abundantia os loquatur, ubi ergo os libentius, & ſæpius loquitur tam malum, quàm bonum, & aures tale audiunt, & cor citius credit (ſicut patet. D. 6.35.) oſtenditur, ꝙ cor plus mala abundat qualitate, quam bona, & ſpecialiter, ubi malum loquuntur, audiunt, uel credunt de bonis in bono perſeuerãntibus, quia ꝙ de bonis deficientibus multa, & admiratiue loquuntur, ex raritate, quæ admirationem inducit, contin
Exemplum. gere poteſt, quia ſicut plus loquerentur, & admirarentur de ſpiſſis tenebris in meridie, quàm circa mediam noctẽ, ita de uno facto tenebroſo in illo, qui ſemper fuit clarus, uel qui inter claros ſemper uixit, quàm de multis factis malis illius, qui ſemper fuit malus, uel inter malos conuerſabatur. Quod autem de illis, qui in ſe boni ſunt, & inter bonos uiuunt, mala loquantur, potiorem neſcio cauſam, niſi facti illorum plenitudinem, de quo ſicut nec de uaſe pleno poteſt aliud exire, uel extrahi, quàm ꝙ ibi poſitum fuit. Et ſic, ſicut Exemplum.
cognoſcitur, ꝙ quis diſpoſitionem habet infirmitatis interius, ex hoc quod dulcia, quæ ſumit, dicit eſſe amara, & econuerſo. Ita ſpiritualiter plenus malo, & infirmus oſtẽditur ex hoc, ꝙ malos uel mala commendat, & bona dicit; & econuerſo, de quo Eccl.11. bona in mala conuertens inſidiatur & in electis ſuis ponit maculam.

¶Ex iſtis cognoſcere poteſt, quis quã uel qualem habeat interius diſpoſitionem, uel qualem colat, uel diligat Deũ, quia videm⁹ omnes, de qua re plus cogitant, loquuntur, & libentius audiunt, ardentiusq; diligunt, & illius rei qualitatem, & ſimilitudinem habent in anima (ſicut patet. A.20 2.) Illamque rem pro Deo colunt. Caueant ergo guloſi, qui quaſi ſemper loquuntur de cibo, vel potu, quorum ideo uenter Deus eſt. Et luxurioſi, qui libenter loquuntur de immunditia. Et auari, qui libentius loquuntur de lucro pluſque illud, quàm Deum, quem propter illud negant, diligunt, qui etiam luxurioſis & malis fauent, & caſtos perſequuntur, uel eis obloquuntur, & ſic de alijs uitiis, uel uirtutibus. Contra quos nota auctoritatem Senecæ. D.6.15. Et Hieronymi ibidem 17.

¶Decimum p exẽplum patet omniũ 15
artificium, qui ſicut de illa arte libenter Exemplum.
loquunť, & audiunt, in qua ꝓficere intendunt, vel quas ſciunt, & diligunt, ita in arte aĩæ, de qua dictum eſt.I.12.30. Dicat ergo artifex animę, laudationem domini loquetur os meũ, in Pſal.164.

¶Vndecimũ patet p exẽplum de vrina, pulſu, anhelitu, & colore ramorũ arborũ. Exemplum. Quia, ſicut vrina, & pulſus interiorẽ indicãt ſanitatẽ, uel infirmitatẽ, ita mors & uita in manu linguę. Prou.18.

¶Sicut

Exemplum. Exemplum. ¶Sicut etiam anhelitus fœtidus ſignũ eſt interioris indiſpoſitionis. Et color hominis exterioris interioris hominis indicat diſpoſitionem. Et rami, & folia arboris oſtendunt conditionẽ, quia ſi tempore, quo uirentia eſſe deberent, ſint arẽtia, ſignum eſt interioris ariditatis, ſi uirentia, ſignum eſt interioris vitæ, & ſanitatis. Sic uerba interioris ſignũ ſunt deuotionis, uel ariditatis interioris ſanitatis, uel infirmitatis, q̃a lingua ſapientũ ſanitas. Prouerb.12. Vnde Caſſiodorus. Vis ſcire, quale cor frater tuus habeat attende, bene, libenter & frequenter loquitur, quia ex abundan-
Exemplum. tia cordis os loquitur, &c. Sicut olla bulliens oſtendit, quid in fundo, & ſic condemnabit te os tuum. Iob 15.

Exemplum. ¶Duodecimum per exemplum patet de grangia, quia ſicut vẽti plus abundant in grãgia uacua, quam plena, hoc enim docet tam experimentum, quàm prouerbium, quo dicitur, grãge vuyde ventenſe, Ita uentus uerborum in illo, qui eſt uacuus, & pauper, & ab omnibus uirtutibus denudatus, quia uerba plurima; ibi frequẽter egeſtas. Prou.14. Et in multiloquio non deerit peccatũ. Prouer.10. Nolite ergo multum loqui, ſicut Ethnici faciunt. Matth.6. Qui male locuti ſunt de Deo, in Pſal.77.

Art.3. ¶Ad quorum ingratitudinis oſtenſionem cum auditorum ſuorum ingratitudine non ſufficiunt exempla oſten-
16 ſa. D.6.33 & C.12.& G.2.25. In quibus ingratitudo oſtenditur auditorum. Et
Exẽplũ. I.12.8.& 30. ubi ingratitudo oſtenditur, ſcilicet loquentium. Sed etiam aues cœli in teſtimonium adducendæ ſunt contra eos, quæ linguas, quas à Deo acceperunt, nunquàm contra Deum laxant; ſed quantum natura eis dedit, Deum cum illis laudant, quarum tamen linguis non tantam contulit uirtutem, quantum linguis contulit humanis.

¶Sed dicent, ꝙ ille aues nec Deum tantum honorant cum linguis ſuis, quantum ipſi quandoque faciunt. Quibus reſpondetur, ꝙ magnum uidetur concedere inconueniens, quia ſicut contra naturam eſt, ꝙ de eodem fonte emanet aqua dulcis, & amara, ita contra rationem eſt, ꝙ de eodem ore Dei procedat laudatio, & inhonoratio, oratio pro ſalute propria, & iactatio de peccatis ſuis contra ſalutem propriã, ꝓximi informatio, & detractio. Et ꝙ de calamo ſuo, ſcilicet, calamum faciat ſpiritus maligni, quod de ore Dei os faciat diaboli. Os quippe iuſti, os Dei dicitur, per quod Deus loquitur, quia dominus locutus eſt in ſancto ſuo, in Pſalm.59. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus. 2.Corin.13. Et veritas in euangelio, Non uos eſtis, qui loquimini, &c. Matth 10. Os domini locutum eſt. Iſa.1. & 58. Et ſi ſeparaueris precioſum à uili, quaſi os meum eris. Hierem.15 Sic os peccatoris os eſt diaboli, unde Pſal.108. Os peccatoris os doloſi.i.diaboli ſuper me apertum eſt, ꝙ poſtremo de lingua, quæ clauis cœli in tantum facta eſt, ꝙ cœlum pro eis, & alijs ipſa aperire poſſunt, ſi uoluerint clauẽ pro ſe, & alijs, quos tentant, uel qui eorum libenter audiunt iuramenta, uel detractiones faciant inferni, & Chriſti euacuent redemptionẽ, contra ipſam ingrati exiſtẽtes, de quo cõqueritur dicens Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia. Oſeæ 7. Talis lingua eſt tam ſibi, quàm alijs ualde periculoſa. Exemplum. Os iuſti.

¶Primo, quia qui ore ſuo diſcretio- Arti.4.
nis non apponit cuſtodiam, eſt, ſicut ci- Exẽplũ.
uitas abſque muro, cui imminet peri- 17
culum tẽpore belli, ſic ille, de quo Prouer.25. Sicut vrbs patẽs & abſq; murorum ambitu. Ita uir, qui in loquendo non poteſt cohibere ſpiritum ſuum.

¶Secũdo, q̃a eſt, ſicut equus ſine freno, nauis ſine gubernaculo, domus ſine Exẽplũ.
oſtio molendinũ ſine excluſa. Pro quo eſt ſciendum, ꝙ ſicut excluſa omnino à molẽdino amota, molẽdinũ inutile efficit, q̃a tota aqua effundit, ita ubi nulla eſt oris cuſtodia, oĩa uerba effunduntur ad ſuũ, & aliorum malum, quia qui dimittit aquam caput eſt iurgiorum.

Prouerb 17. Quando uero excluſa ſemper apponitur, nocet, quando uero pro tempore apponitur, & pro tempore amouetur, aqua molendino prodeſt, & excluſa debitę ſuum cōplet officium. Et ideo aquæ ſubmittitur, ut aquam quando currere non debet, retineat, ex tēpore, quo eius curſus ualere poteſt, amoueatur, & aquam currere permittat. Sic de oris cuſtodia & ſilentio, ſi ſemper ſileat, nocet. Oportet ergo ꝙ tēpus capiet loquendi, & tempus tacendi, & ꝙ utrunque tempus ſuum aptum habeat, quia tempus tacendi, & tempus loquendi. Eccl. 3.

18 ¶Sed notādum, ꝙ ſicut aqua diu retenta & obturata, & poſtmodum dimiſſa, uehementius, & impetuoſius currit, in tantum, ꝙ quandoque ripas ſuas, uel frangit, vel exit, & terræ circumiacenti nocet, & ſegeti, ita illi, quandoque, qui diu ſilent, uel patienter, ut uidetur, irā diſſimulant, qn̄ loqui uel iraſci incipiunt, nimis loquuntur, & impetuoſe iraſcuntur, ſicut ignis in ſpinis, & aqua de rupi pet torrentem currens, & omnes in circuitu moleſtant, & turbant, omnem talem admonet ſcriptura. (Eccleſiaſt. 25.) dicens. Non des aquæ tuæ exitum, quod qūo ſpiritualiter intelligi debeat, accipe. Iac. 1. Tardus (inquit) ad loquendum, & tardus ad iram. Exemplum.

¶Tertio, quia eſt ſicut nauis non bene conſolidata, nec piee linita, in qua foramina dimittuntur aperta per aquæ intrant, & nauigātes ſubmergit, ſic qui ſenſus corporis, & ſpecialiter os habet nimis apertum, qui dicere poteſt illud. (Pſal. 68.) Intrauerunt aquæ uſque ad animam meam, per os ſuum, uel alios ſenſus, ipſam ſubmergentem. Et nunc ſcio, ꝙ os eſt lubricum operatur ruinas. Prouer. 26. Et ꝙ eſt odibilis, qui procax eſt ad loquendum. Eccl. 20. Et ꝙ qui inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala. Prouer. 13. (Nota S. 6. per totum.) Qui ergo cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam. Prouer. 13. Exemplum.

19 ¶Et non ſolum per os, uel alios ſenſus apertos intrat aqua peccati ad ſubmerſionē ꝓpriā, ſed etiā per foramina, illa exit fętor ad aliorum infectionē, & ſpiritualē occiſionem, quia dum ad modum tumulorum, qui corpora recipiunt fętentia, de quibus non bene clauſis exit fętor, aerem & circunſtantes, & uel commorantes inficiens, & aliorum fętores interius mentē recolligunt, & eis incorporant, uel non fętores, ibi tanquàm uas immundum inficiunt, & fętere faciūt, quos nō bene retinent, quia os nō bene clauditur; ſed os, aures, & oēs ſenſus, monumēta aperta ſunt. Matth. 27. Et ſepulchrum patēs eſt guttur corū, linguis ſuis doloſe agebant, detrahendo, murmurando, iurando, turpia loquendo. Et multis modis fętores ſuos ad aliorum deprauationē & infectionem emittendo. Et ſemina peſſima, tanquā ſeminatores diaboli in cordibus audientium, per eloquia turpia ſeminando. Ex quibus ſeminibus in poſterum mala creſcunt opera. Quia ex talibus cogitationibus illis, ex talibus uerbis impreſſis procedunt operationes. Exemplum.

¶Sed dicunt, talia loquendo, nullum malum cogitamus, ſed pro ſolacio talia loquimur, unde tam mimi, quàm alij paraſiti quando uident alios de turpibus uerbis ſuis & iuramētis riſum accipere, & ſolacia, maxime ad talia dicēda nituntur, unde eſt de illis, ſicut de leone, qui (ſecundùm fabulas) uoluit uilibus animalibus placere, eis de uilibus cibis, quibus libenter veſcuntur, miniſtrauit, & totum conuiuium nobilium animalium maculauit, illorumq; ſocietatem turbauit. Sic illi, dum nitun tur aliquibus leuibus, uel turpibus pſonis, talibus placere, narrationibus bonos & honeſtos turbant, & totū conuiuium maculant. Ergo ne timere, qd loquaris. Eccl. 5. Quia ſi feceris, & tibi, & alijs (ut oſtenſum eſt) noces, & diabolo places. Vnde ſcribit Gerardus in itinerario ſuo de quodam, qui tantam familiaritatem habuit cum malignis ſpiritibus, ꝙ eos uidere, & alloqui potuit, quotiens autem falſum coram eo diceba- 20 Exemplum. Exemplum.

batur,

batur,illud agnouit, videbat enim diabolum ſuper linguam mentientis,quaſi ſalientem & exultantem. Nec,mirum ſi ille in talibus delectetur, qui cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. Ioh.8.

Ar.5. ¶Tot vero ingratitudines,& pericula, neceſſe eſt pęnam ſequi duplicem, temporalem ſcilicet,& æternam.

21 ¶Temporalem uero triplicem, quia pęnam ante mortem ſuſtinet deriſionis,in morte uero mēbri,in quo peccauit priuationis, poſt mortem ſenſibilis combuſtionis. Has enim pęnas, qui loquitur iniqua,non effugiet. Sap.1.

Exemplum. ¶Quod non effugiet primam, patet per hiſtoriam,qua fertur infirmum reſpondiſſe Medico dicenti,ꝙ comederet de parte piſcium caudæ propinquiori, quia ſanior erat pars, quia plus mouebat, ergo (inquit infirmus) lingua vxoris meæ ſaniſſima eſt,quia cōtinue mouetur, quia non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum ibi non audiantur voces eorum.

Exemplum. Quod non effugiet ſecundam,patet per illud,quod ſcribit in libro de apibus de quodam aſſueto ad turpia,& pernicioſa loquēdum,qui antequam moreretur,linguam propriam comedit, & poſt mortem tantus fętor de eius exiuit gutture, ꝙ ſtupor erat. Et iuſte quidem linguam ſuam comedit, propter rationes, & auctoritates oſtenſas. D.6.29. Iuſte etiam de eo fętor exiuit propter rationem oſtenſam ſupra. eo. c.19. Ergo indiſciplinoſæ loquelæ non aſſueſcat os ſuum. Eccl.23.

Exemplum. ¶Quod inſuper non effugiet tertiā patet, per hoc quod ſcribit beatus Grego.4.de animarum,de quadam muliere, licet caſta,non tamen linguam ſuā caſtigauit, poſt cuius mortē cuſtos eccleſiæ eam quadam nocte de fouea ſua extrahi uidit, & per mediū ſecari,& ſic per medium comburi, parte ſub cingulo integra remanente, in ſignum caſtitatis, pars ſuperior ibidem totaliter cremabatur, in ſignum malæ linguæ, in cuius uiſionis, & cōbuſtionis certitudinem, in craſtino combuſtionis ſigna ſuper pauimentum oſtenſa fuerūt.

Exemplum. Nec mirum,quia ſupra.E.C.17.dictum eſt,ꝙ talis eſt, ſicut ciuitas abſque muro, talis autem ciuitas tempore belli cōburitur. Sic diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquā. in Pſal.11. Quia ſagitta vulnerans eſt,lingua eius dolum loquuta eſt. Ierem.9.

¶Secundo,quia pęnam non effugiet æternam,patet primo, quia iuſtum uidetur,ꝙ illi,qui regnum cęleſte,nec ſocietatem illam diligunt,illo priuatur, ſed iſti ſunt huiuſmodi (ſicut patet ſupra eo.c.7.) Ergo nec illam intrabunt terram: figura, & auctoritas de Iudæis, qui non intrauerunt terram promiſſionis, cui detraxerunt, ſicut patet. D.6.29. 22

¶Et licet omnes pernicioſa loquentes prædictas timere debeant pęnas; maxime tamen iurans, & detractor, de quo dicit beatus Greg. in mora.(ſuper. 1.Iob 19. Carnibus meis ſaturamini.) Linguæ frena relaxat audacius,ut nulli deferat, nunc in blaſphemiam conditorum, nunc in contumeliam proximi rapitur,unde Pſal.72. Poſuerunt in cęlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra, ideo & diues in igne poſitus ſtillari ſibi aquam in lingua poſtulabat,quia ubi amplius peccauerat, ibi atrocius ardebat.

¶Quando ergo alij de omni uerbo ocioſo reddent rationem; Et ſecundùm beatū Greg. in paſtoralibus in illo cap. Aliter admonēdi ſunt taciturni, atque aliter loquaces, uerbum ocioſum ſit,ꝙ aut rōne iuſtæ neceſſitatis, aut intētione pię vtilitatis caret, qualē rationem det,qui diuinū ſubtrahit honorē iurādo,& ꝓximi furatus eſt fama detrahendo. Et ſi oīs fur (ut ſcriptū eſt) iudicabitur.Zach.5. Et ſi fures rerū corporaliū regnū Dei nō poſſidebūt.Cor.6. Quomodo illud obtinebūt, q furātur famā, qui omne bonū exterius excellit, quia melius eſt nomen bonū, quàm diuitiæ mulie.Prouer.22. Qñ quidē nomē ipſi furātur,non manibus, ſicut alij Fures, 23

qui furantur propter paupertatē, ſed lingua propter uanitate, quia cōmuniter alijs obloquentibus ſunt uani, & ideo aliorum facta in quibus ipſi uideri vellent, detractionibus deprimunt, ut illa in ſe glorioſiora videātur. Et bene, vnde alios deprimunt, ſeipſos inaniter extollunt, & quod de alijs lingua furantur, ſibiipſi quantū poſſunt per fas uel nefas attribuant, ſic miſeris aſſimilantur

Exemplum. in facto illo latronibus, qui de aliorum veſtibus parua furantur fruſtra. Vnde ei clamidē faciunt ſceleſtorum, ſub qua ſicut nullus honoratur, ita nec ipſi à Deo, uel bonis hoībus honorabuntur in ornamento illo, ꝙ alijs obloquendo texere credunt, qui loquuntur pacē cū ꝓximo ſuo, ma. aūt in cor, in Pſal. 27. Et qui loquitur pacē cum ꝓximo ſuo, & in occulto ponit ei inſidias. Ierem. 9.

Art. 6. ¶Ad euitandum tot illicitæ locutionis pericula, & pęnas, multiplicia excogitare neceſſe eſt remedia.

24 ¶Quorum remediorum primū adhibuit, & oſtendit Deus in rationabili natura, in qua uidemus, ꝙ dedit homini in gutture duas cānas, ſeu meatus, &

Os. unum os, in ſignū, ꝙ minus loquetur, quàm eius ori de corpore per meatus illos aſcenderit, dedit inſuper homini duas aures, & unum os in ſignū, ꝙ minus loquatur quàm audiet, habēdo reſpectum ad primum, fuerunt Tullium

Exemplum. reſpondiſſe requiſitum, cur parum loqueretur? homo (inquit) habet duas cānas, & unum os, in ſignum, ꝙ non loquetur quicquid venerit ſibi ad os, ha-

Exemplum. bendo reſpectum ad ſecūdum, ferunt etiam hiſtoriæ alium philoſophum ad conſimilem quæſtionem per ſecundā reſpōdiſſe cauſam, memini (inquit) me duas accepiſſe aures, & unū os, ut plus audirem, quàm loquerer.

¶Videmus inſuper, ꝙ in natura humana magnū fecit ſpacium inter cor & os, in ſignum, ꝙ in illo medio ſpacio debet ratio, occurrere loquale, antequàm per eos publicetur, & examinare

Exemplum. illam, utrum publicanda ſit, an non. Sicut ergo inter duas partes ponitur iudex, uel arbiter medius, qui partes, & cauſas partium examinet, ita inter cogitationem & locutionē, uel inter auditum & loquelam, debet poni ratio, quæ partes examinet, antequàm palam ſententia cordis publicetur, ut plus uel minus loquatur. Num. 22.

¶Secundum remedium oſtendit in 25 natura ſerpentina, & irrationabili, Exemplum. de qua dicunt naturales, ꝙ lingua cuiuſdam ſerpentis mortui ualet contra aliorum ſerpētium uenena, quia ſuper mēſam poſita dicitur ſudore ſuo venena propalare, in ſignū, ꝙ ſicut hæc ſerpentis mortui lingua, alia impedit venena poſita in menſa. Ita lingua detractoris ſeu adulatoris ſeu iuratorum, uel illiciti locutoris mortui, aliorum conſimilia loquentium impedire deberet venenoſas loquelas in corde rememorata, quia ꝙ in lingua ſerpentis operatur uirtus naturalis ei indita, in iſta operari deberet pęna excogitata, de qua habetur. D. 6. art. 8. per totum. Sed quia talis lingua plus uiſa, quam excogitata, corda moneret loquentium, utinam talem linguam eum tota, quàm ſuſtinet pęna in menſa, & alijs locis ſecum haberent, & uiderent, ut per linguā ſuā compeſcerent, quia illa viſa efficacius illos compeſceret, quàm verſus Auguſtini de quibus habetur. D. 6. 12. Quia efficacius defunctus loquitur, Heb. 11.

¶Tertium remedium addere deberet humana ratio, quæ dictat, ꝙ ſi uas, Exemplum. in quo cibus reponitur corporalis, eſt cooperiendum, ne à muſcis inquinetur à fortiori ratione, uas cordis, in quo cibus reponitur animæ, vel reponi deberet, eſt cooperiendum per oris, & aliorum ſenſuum cuſtodiam, ne muſcæ intrent inferni, & illud maculent, & immundum facient, uas nanquàm, quod cooperculo caruit, lex immundum indicauit. Numeri 19. 26

Exemplum. Ratio inſuper dictat, quòd ſi quis oſtium clauderet, ne animal quodcunque perderet, & maxime, ubi ſciret animalibus periculum imminere propter latronum inſidias, niſi

oſtium

oſtium clauderet, ꝙ à fortiori ratione os, & ſenſus claudere deberet, ne animã amitteret, cuius amiſſioni caudiſſimi inſidiantur lattones, contra quos neceſſe eſt ſenſus claudere, & clauem tanti theſauri in rationis reponere cuſtodia, quæ antequàm aperiat, conſideret, quid dicas, & ubi de quo, cur, quomodo; quando. Clauem enim cœli, & tãti theſauri, etiam in via nullus negligenter reponere deberet.

¶Sed, heu, quomodo iuuabit clauis, ubi nullum eſt oſtium, ſed ubi loquacitas abundat, nullum eſt oſtium. Vnde

Exemplum. in uita Pa. Cum quidã ſenex ad quendam uenitet ſenem Antonium nomine, duos ſecum ducẽs ſocios bonos, ſed loquaces Antonio dicenti, ꝙ bonos in uia habuit ſocios: Reſpondit ſenex, Boni quidem ſunt (inquit) ſed domus illorum non habet portam, quicunque vult intrat, & aſinum furatur, quia loquebant̃ de oĩbus, ꝗ acciderãt. Luc. 34.

¶Iterum ratio dicat, & informat, ꝙ

27 ſicut foramen eſt obturandum, per qđ

Exemplum. ignis amarus exit, & intrat & fumoſus, ne alijs noceat; quod etiam ignis ille eſt extinguendus, & obſtruendus.

¶Ita foramen oris, per qđ exit ignis ille, de quo Iac. 3. Lingua ignis eſt. Et in Pſal. 38. Concaluit, cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis, eſt obturandum, quod ſi gratis illud obturare noluerit, pœnis inuitus illud obturare debet, uel de illis uetificetur illud Pſal. 62. Obſtructum eſt os loquentium iniqua.

Exemplum. ¶Quartum remedium afferre deberet ſapientium doctrina: de qua fertur, ꝙ quidã philoſophus requiſitus à quodam, quomodo omnibus in bono placere poſſet: reſpondit, fac bene, & parũ loquere.

¶Quantũ afferre deberet timor male ſocietatis. Pro quo eſt ſciẽdum, ꝙ ſecundùm beatum Grego. in Homel. de diſcipulis euntibus in Emaus. Sicut diſcipulis tunc de Christo loquentibus, Chriſtus inter eos adfuit, eosque aſſociauit. Ita & nunc, ſicut ẽt Angelus bonus bene loquẽtes aſſociat (ſicut patet. A 22.6.) Ita p argumẽtũ à cõtrario ſenſu male loquẽtibus deeſt Ieſus, aſſuitq; inter illos & Sathan, quia & rationabile uidetur, ꝙ ſicut Chriſtus, & angeli boni ſunt, ubi loquuntur de his quæ ad eos ptinẽt, ut eos inueniant, linguasq; illorum moueant, ſicut ipſemet Chriſtus promiſit, dicens, dabitur nobis in illa hora, quid loquamini. Matth. 10.

Quia nõ uos eſtis, qui loquimini, &c. 28

Ita dęmones ſunt præſentes, & adiuuantes, & linguã mouentes, ubi loquũtur de his, quę ad eos pertinent, ſic etiã de illis uerificatur, non uos eſtis, &c.

¶Sed dicunt non cogitamus malum, ſed ludentes ſic loquimur. Quantũ ad primũ. quomodo poſſent male loqui, niſi male cogitarent, cum cogitatio loquelam pręcedat, niſi forte dormientes loquantur. Et prӕterea, ſi ipſi malũ non cogitent, alijs tamen malarum uenenũ propinant cogitationum, & ſine culpa non eſt, qui culpæ dat occaſionem.

¶Quantum ad ſecundum non deberet eſſe bonus ludus, uel ſocietas, ubi malignus ſpiritus eſſet ſocius, & particeps, quia ſi ſocium illum uidere poſſent, cito à ludo fugerent, nec ludendi haberent appetitum, quem ergo oculis nõ uides corporalibus, fide uidens obmuteſcas, nec ultra addas loq. Iob 40.

¶Vt autem remedia prædicta efficacius adhibeant, meritum, & præmium oſtendere reſtat bene, ac diſcrete, & utiliter loquentium.

¶Horum primo meritum, & gratia Arti. 7.

ex ſimilitudine oſtenditur, quam cum

Maria matre Ieſu habent, quę parum, 29

& ſolum eum quatuor honeſtis perſo- Exemplum.

nis, & de utilibus ĩ ſacra ſcriptura legit̃ fuiſſe locuta. Cum angelo uidelicet, qui eam ſalutauit. Cũ filio ſuo quando dixit uinum non habent: ubi negocium procurauit pauperum. Cum miniſtris illis in nuptijs, quando dixit, quodcũq; dixerit uobis facite: ubi diuinis obedire docuit mãdatis. Et qñ ſalutauit Eliſabeth, ubi magnam docuit humilitatẽ. Caueant ergo, ꝗ eius habere credũt deuo-

denotionẽ,& ſpecialiter mulieres, nec multum loquãtur, ſed ſi quis loquitur, quaſi ſermones Dei. 1. Pe. 4.

¶Secundo magnitudo pręmij,& meriti, ex difficultate attenditur operis. Difficultas uero operis, quæ in linguæ habetur cuſtodia, ad hoc quòd ſileant, quando debeant, & loquantur quando loquendum eſt, ut non delinquant in lingua ſua; Ex narratione oſtẽditur quę legitur libro nono. hiſtoriæ tripertitæ.

Exemplum. Ibi namque legitur, quòd abbas pambo, cũ eſſet illiteratus, acceſſit ad quendam, ut doceretur à quo cum audiſſet primum uerſum illius Pſal. 38. Dixi cuſtodiam,& ſecundum uerſum, non eſt paſſus audire, dicens, ſi potero hoc implere, hic uerſus ſolus mihi ſufficiet. Cunque doctor eius ipſum poſtmodũ culparet, quòd per ſex menſes ad eum non ueniſſet, reſpondit, uerſum illum adhuc opere non impleui, poſtea uero à quodam requiſitus, an uerſum ſuum didiciſſet,& compleuiſſet, reſpõdit. 49. annis (inquit) uix illum implere potui, ſic ſitis loquentes uobiſmetipſis in primis. Eph. 5.

3 ¶Tertio idem patet exemplo cuiuſ-

Exemplum. dam fabulę qua fertur, quòd rex quidã hæredem ſuum inſtituere noluit, vnũ de tribus filijs, qui ſapientius ad interrogata reſpõderet. Illis ergo tribus coram eo cõgregatis, interrogauit ſeniorẽ, ſi eligere poſſet,& deberet, vt vnius auis haberet naturam,& conditionem, qualis auis eſſe uellet, qui dixit, quòd Aquila, quia altius uolat,& alijs dominatur auibus: Secundus reſpondit, quòd falco eſſe uoluit, quia delicata comedit,& dedicate nutritur: Tertius reſpõdit, quòd cignus cum longo collo eſſe uoluit, ut de omni uerbo deliberare poſſet, antequã ad os de corde per longum collum tranſiret, ſi dicendum eſſet, uel non, pater uero hæc audiens, dixit, ſenior hæres non erit, quia ſtatum affectat ſuperbum, nec ſecundus, quia uitam affectat guloſam: Sed tertius, q̃a deſiderat in loquela eſſe circunſpectus, iſti itaque tertio locutus eſt, dicens, tibi do hæreditatem meam. (Sic Deus ſuperbis,& guloſis,& alijs uicioſis de hæreditate eiectis cęleſti illos, qui ſpiritu ſancto inſpirati locum ſunt, hæredes inſtituet. 2. Pet. 1. Quia ſic nouiſſimè locutus eſt nobis in filio, quem cõſtituet hæredem. Hebr. 1.

¶Ludus. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Bina ludorum genera ſunt; quidam liciti, & quidã illiciti: ludus licitus animi relaxandi cauſa inuentus eſt; illicitus vero voluptatis, ac vanitatis ſtudio exercendæ in more poſitus eſt.*

2 *Alearum ludus, ſub quo quislibet ludus innixus fortunæ viribus, qui in pecunia fit, facile percipi poteſt, tùm clericis, tùm laicis omnibus interdicitur.*

Præterea clericis ipſis non ſolum alearũ ludus, ſed etiã ludi earum obtutus prohibetur.

Laicis tandem conflictionis ſeu concertationis ludus non iniuria vetitur.

3 *Ludi prædicti omnes ob quam maximam eorum inæqualitatem, cum alter gaudeat & alter mæreat; à nobis prorſus omittendi ſunt.*

4 *Luſores pluribus e cauſis allucinantur, atque falluntur.*

Primum, quia iuuenes ſeu equites concertantes expenſis non leuibus, & ictibus, atque vulneribus non paucis vanitatis amictum emere ſatagunt.

5 *Deinde excæcantur, & falluntur; quia bona cuncta non nunquàm amittunt: id genus homines ad ludos procliues, dũ præbent bona, & ſua amittunt, tùm Diuo Martino, tùm Diuo Iob conferri poſſunt.*

6 *Dum verò multa aduerſa inter ludendũ perpeti videntur, eidem Iob patientia præſtant.*

7 *Plurima ſunt damna, quibus luſores quotidiè afficiuntur. Quorum hæc potiſſima ſunt, nempe Dei atque parentum maledicta, & execrationes.*

8 *Item*

8 *Item luſores deteſtabilibus eorum ludis,
*ceteris quamplurimis iacturas nõ exi-
guas afferre ſolent.

9 *Leues, tùm æquitum conflictantium, tùm
proteruorum aleatorum excuſationes
ſeu defenſiones, expeditè renuuntur,
& profligantur.*

10 *Triplicia pœnarum genera luſores luere
debent.*

*Pœnam quandam ante mortem gratis,
ac dedita opera ſuſtinere volunt.*

*Quandam etiam in morte, priuationem
nempè eccleſiaſtici monumenti; Ter-
tium demum pœnarum genus, quod poſt
mortem perſoluere debebunt, æter-
num erit.*

LVdorum.

Primo oſtẽditur di-
ſtinctio. Secundo
ludorum noxiorũ
prohibitio. Tertio
inęqualitas. Quar-
to deceptio. Quinto periculum. Sexto
ludentium reſponſio cum reprobatio-
ne. Septimo pœna.

Artic. 1. ¶Quantum ad primum, ludorum,
quidam ſunt liciti, quidam illiciti.

¶Ludus licitus eſt quiſcunque ludus
ſocialis, honeſtatis, inuentus & uſitatus
ad leuamen laboris, & humanæ uitę li-
1 citam recreationem. Talibus enim lu-
dis ſapientes luſiſſe leguntur, ſicut po-
nit exemplum Craſſianus lib. 7. colla-
Exemplum. tione patrum de Ioanne Euangeliſta,
qui cum aui in manu luſiſſe legitur (in
6. etiam Pa. Abbas Antonius cuidam
Exemplum. obloquenti, hæremitæ cuidam de quo-
dam ludo honeſto reſpondit dicens,
trahas arcum tuum ſemper extentum,
cui ille, non faciam, quia ſic cito de-
ſtrueretur, niſi quandoq; laxaretur. Sic,
inquit ille, caro infirma non poteſt in
eodem feruore ſemper durare.

¶Et ponit exemplum ad hoc. Sene.
lib. de tranquilitate animi de agis fer-
tilibus, quos cito exhauriret, nunquàm
intermiſſa fœcunditas, ſic hominẽ ex-
hauriret, & nimis fatigaret, labor aſſi-
duus, ideo ſecundum ſapientis doctri-
nam. Impone tuis, interdum gaudia cu-
ris. Sic dicendum, & omnis Iſrael lude-
bant coram domino. 2. Reg. 6.

¶Ludus autem illicitus eſt ille, qui
inuentus, uel uſitatus eſt ad cupiditatẽ,
uel uoluptatem, & uanitatẽ, & alterius
partis damnum, ſicut torneamentorũ,
haſtiludiorum alearum, ita quòd ſub
nomine alearum compræhẽdatur om-
nis ludus, qui uiribus nititur fortunę,
qui fit in pecunia, ut patet in glo. Ber-
nar. Omnis talis ludus prohibetur pro-
pter cupiditatem, temporis amiſſionẽ,
& fraudem, & mendacia, & iuramenta,
quia ſicut ſcribit policratitio. lib. 1. Mẽ-
daciorũ, & periuriorum mater eſt alea.
Sic ergo ludentes mores ſequuntur p-
fidorum Iudæorum, de quibus dici-
tur. (Exod. 32.) ſicut populus comede-
re, & bibere, & ſurrexit ludere.

¶Horum uero ludorum abuſus pro- Artic. 2.
pter mala prædicta à patrũ canonibus
eſt prohibitus, ſicut patet primo de lu-
do alee, q omnibus tam clericis quàm
laicis prohibetur ſub pœna damni, &
priuationis communionis, diſtinctio-
ne 35. epiſcopus.

¶Item prohibetur ſpecialiter cleri- 2
cis, tam aleæ ludus quàm ludi inſpe-
ctio. Extra. lib. 3. titu. 1. de uita & ho-
ne c. clerici officia.

¶Ibidem etiam dicit glo. quòd quæ
in ludo illo acquiruntur, ſunt pauperi-
bus eroganda, huic etiam concordat
decretalia. li. 3. tit. ult. c. 1. Ne clerici, uel
monachi ſecu. nego. ſi immiſ. c. 1. Nota,
ꝙ ſecundũ aliquos prædicta decretalis
de uita, & honeſtate clericorum capi-
tulo Clerici. illum ludum, & inſpectio-
nem, & participationem prohibet ſub
præcepto, his concordant leges ciuiles.
ff. de aleatoribus per totum (ideſt) in
digeſto ve. lib 11 In authentica de ſan-
ctiſſimis & reuerent. de. & mo. § inter
dicimus. Coll. 9.

¶Ludus uero torneamentorum pro-
hibetur in decretali. li. 5. titu. 13. de tor-
neamẽtis. c. 1. Cauſa autem prohibitio-
nis (ſecundùm Hoſtien.) fuit propter
mortes hominum, & animarum peri-
cula,

cula,quæ inde ſæpe prouenerunt,quas
etiam cauſas prędictas allegat decreta-
lis,de qua dicit glo.Guilelmi , quòd cũ
tornamenta prohibeãtur à canonibus,
conſtat quod mortaliter peccãt tornea-
mentores,cum faciunt contra prohibi-
tionem. Nec mirum ſi prædictus aleæ
ludus, inter Chriſtianos ſit prohibitus,
cum inter ipſos ſaracenos illicitus , &
prohibitus fuerat(ſicut oſtenſum eſt.C.
4.11.) Tales ergo ludi fugiendi ſunt,
exemplo Thobiæ dicentis , nunquam
cum ludentibus miſcui me. Thob 3.

Artic.3. ¶Et ſi nulla de prædictis ludis eſſet
lex,uel prohibitio,homo & lex natura-
lis omnibus indita dictaret illos eſſe
3 fugiendos,propter maximam,quę illos
ſequitur inęqualitatem. Non enim eſt
rationi conformis ludus, in quo vnus
lætatur,& alius triſtatur , in quo vnus
torquetur animo,& perdit , & alius ni-
hil lucratur , quia quod lucrũ eſſe cre-
dit,ſibi retinere non poteſt , in quo di-
ues cum canibus,& auibus uenatur , &
leporem,uel auem capit,& pauperis ꝓ-
ſternit ſegetes,qui de pręda illa nõ par-
ticipat, in quo diuitum torneamẽtum,
eſt pauperum tormentum, quia dũ cir-
ca illos ludos multa expẽdunt, uel ſub-
ditos tallijs, & exactionibus , torquent,
uel ubi tranſeũt,nihil ſoluunt,niſi for-
tè monetam ligneam. Et ſimul cum
hoc multos malefactores ſecum ducũt,
qui omnes,ſicut domini ſui fœnum, &
auenam , panem , & potum habere uo-
lunt ſuperfluenter, itinere dum in tali
ſunt. Qui comedunt panem impieta-
tis . & uinum iniquitatis bibunt. Pro-
uerb.4. Non eſt ergo mirũ,quòd libẽter
in quibus exercendis multa uidentur
tales ludos exercẽt,habere ſine ſolutio
ne,ꝓ q̃bus ſoluerẽt,uel ſub uſuris mu-
tuo acciperẽt,ſi in vno loco reſiderent,
qui in auibus cœli ludunt. Baruch.3.

Artic.4. ¶Quorũ deceptio , & excęcatio ma-
ior eſt:quam illius fatui (de quo dictũ
eſt G.2.29.) quia ille permiſit ſe uani-
4 tate ueſtiri,iſti uero maximis expenſis,
& grauibus ictibus , & duris paſſioni-
bus,& vulneribus,uanitatis emũt ami-
ctum,in ludis armorum,maximis dico
expenſis equorum,armorum, & dono-
rum,quæ heraldis , & meneſtrallis co-
pioſius dãtur pro laude humana,& bre
ui clamoris uanorum hominum mer-
cede,quàm Martinus dederit pro lau-
de uera,& mercede æterna,quia ille cla
mydis medietatem , iſti integram dant
rem cum omnibus paramẽtis, qui nũ-
quàm tantũ ſimul dederunt pro amo-
re Dei,& animabus proprijs,uel paren-
tum ſuorũ , & ſic perfectiores ſunt cõ-
feſſores mundi , & uanitatis in dando,
quàm Martinus fuerit Dei , & chari-
tatis.

¶Iterum in amittendo cõditionem 5
ſequũtur Iob,quia ſicut ipſe omnia ſua
amiſit,ita aleatores, quandoque ad nu-
dam carnem , quandoque ad terræ , &
hęreditatis uenditionẽ , in quo Iob ex-
cedunt , quia ipſe in tota miſeria ſua
non legitur hęreditatem ſuam uendi-
diſſe.

¶In tornamentis uero cũ Iob equos
perdunt,uel arma. In amiſſionis uero
cauſa multum ſunt Iob diſſimiles,quia
ille Deo diſponente ſua amiſit ad ſui
probationem,& perfectionem. Iſti ue-
ro diabolo ordinante, ſua amittunt ad
ſuam temporalem depauperationem ,
& æternam damnationem:dum contra
Dei leges , & prohibitiones amittunt,
quę pro Dei legibus, & animabus ſuo-
rum parentum,uel proprijs non darẽt.
Quod enim talia,quæ ibi amittent,pro
animabus parentum , uel proprijs non
darent,acta probant , ubi enim uiſum
eſt,quòd aleator tantum eccleſię offer-
ret,uel pauperibus ſimul daret,quantũ
ad taxillos amittet. Aliquãdo enim au-
ditũ eſt, quòd multas argẽti libras vna
nocte perdunt ad aleas,immo frequen-
tius uiſum eſt , quòd tot, uel plura ab
eccleſijs,& pauperibus acceperunt,& ꝙ
anteceſſores illorum eccleſijs , & pau-
peribus dederunt,ipſi auferunt, uel au-
ferre uellent,ut in alea,& luxuria illud
expenderent.

¶Vel ubi uiſum eſt,uel auditum , ꝙ
torneatores tot equos eccleſiæ,uel pau-
peribus

peribus darent, quot in torneamentis amittunt, immo ubi multos amittunt, raro auditum eſt, ꝙ vnum pro Deo darent, immo frequentius auditum eſt, ꝙ eccleſiam de equis, quos habere deberet pro animabus parentum, uel amicorũ ſuorũ circũuenirent, & defraudarent, ſicut patet de equis, quos ante mortuos ſuos ad ſeculi oſtentationem, ad eccleſiam mittunt, quos quia eccleſia de iure habere deberet, uel aliquibus fictis pactionibus præcedentibus, uel equis extra ſepta eccleſiæ debentis, eos ad domum ſecum ducunt, quando redeunt, quos poſtmodum, uel in torneamentis perdunt, uel perdere malum, quàm ꝙ eccleſiæ proparentum, & ſuarum animarum ſalute remaneant, hæredibus, & executoribus ſuis, dantes exemplum, ꝙ ſimiliter in cõſimili caſu eis miniſtrẽt.

6 ¶Iterum in ſuſtinendo Iob excedũt ſufferentiam, & patiẽtiam, quia ille nõ legitur, noctes duxiſſe inſomnes, ſicut faciunt aleatores, nec ictus, & vulnera ſuſtinuiſſe; ſicut faciũt torneatores, quorum minimum non ſuſtinerẽt pro anima (ſicut oſtenſum eſt. L.1.13.) Iob etiam in ſufferentia mortuus non fuit, iſti uero in ſufferentia, frequenter occiduntur, martyresq; diaboli efficiuntur, & uanitatis, ut ſint apud mundum famoſi, in quo ſimiles ſunt illi, qui incẽdit templum dianæ. D.4.3. Sic ad mortem propriam luſit Samſon, de quo dicitur Iudi.16. quòd expectabant ludentem Samſon.

Exemplum.

Artic. 5. ¶Et non ſolum prædictis inuoluuntur corporalibus deceptionibus, & fatuitatibus, ſed etiam multa incurrunt damna, & pericula ſpiritualia, occaſione talium ludorum, tam ipſimet ludẽtes, quàm inſpicientes.

7 ¶Sicut rapina eſt: & furtum, immiſericordia, deceptio proximi, animi afflictio, Chriſti, & ſanctorum blaſphemia, regum & eccleſiæ cõtemptus, bonorum omiſſio, homicidium, ira, fraus, feſti uiolatio, conuicia, litigium, & proprij ſtatus paruipentio, quia cum pueri non ſint, quaſi pueri ludunt.

¶De quibus ſaluator. (Matth.11. Et Lu.7.) Cui aſſimilabo generationem iſtam? ſimiles ſunt pueris ludẽtibus in foro: Et multa alia incurrunt damna, & peccata, de quibus dictũ eſt (A.26.35.)

¶Et Dei, & parentum incurrunt maledictionem, à quibus cum fuerint depræhenſi non ſufficiet dicere, ludẽs feci. Prouerb.26.

¶ Inferunt etiam ſic ludentes alijs 8 pericula, & damna, quia circunſtantes peccant, hęredes pauperiores fiunt, uel omnino exhęredãtur uſurarios plures faciunt, & multis mala dant exempla, & ſic ludendi perniciosam nonnullis prębent audaciam, & liberos ſuos, & hęredes ad conſimilia facienda prouocant. Iuxta illud antiquum dictum. Si damnoſa ſenem iuuat alea: ludit & hæres. Quia (ut ait Satiricus.) Citius nos corrumpunt uicioſorum exempla: magnorum ſubeunt animos auctoritatum: Et ideo prædare fertur dixiſſe Themeſtides. Magiſtratus à ludis, & quibuſcunque leuioribus eſſe arcendos, ne reſpublica ludere uideatur, defectumque ſui relicta grauitate, pronuncient alij, qui ęſtimauerunt luſum eſſe uitam noſtrã. Sapien.15.

¶ Sed ad hoc reſpondent, dicentes, Artic. 6. quomodo ſciemus eccleſiam, & regnũ ab inimicis defendere, niſi diſcamus uſum habere armorum.

¶Addunt inſuper, ꝙ propter tales effectus, talia faciunt torneamẽta, & haſtiludia.

¶Aleatores uero dicunt. Ex quo pecunia noſtra eſt, & placet partibus ſic ludere, & ſic perdere, cui iniuriam facimus, uel quare peccamus.

¶ Primis uero reſpondetur, quòd 9 forte tale armorũ exercitium propter tales fuit inuẽtum cauſas. Sed quia tali exercitio abuſi ſunt, ludos ſuos uertentes in animarum pericula (ſicut patet. A.24.2. Eccleſia, quę ſub Deo animas habet gubernare: tales ludos prohibuit. Quibus prohibitis melius eſt in illius confidere adiutorio, quantum ad eccleſiæ, & terrarum defenſionem,

quia

quia nec in fortitudine, equi uoluntatem habebit: nec in tibijs uiri beneplacitum erit: qui non deſerit ſperantes in ſe, ſed ſibi, eccleſiæque ſuæ obedientes protegit, quàm confidere in uirtute, & potentia, & ſcientia propria cōtrà Dei, & eccleſię præcepta, uſum diſcendo armorum: & ludum exercendo à Deo prohibitum, in quo confidentes ab eo non iuuantur.

¶Secundis reſpōdetur, quòd in his, quę prohibita ſunt, non ſufficit partiū concordia, ſicut patet de concordia in actu luxurię, quod pulchrè ſignificatū eſt. 2. Regum. 2. ubi de cōcordia partiū. 12. ludebant contra. 12. de quibus ibidem dicitur. Surgant pueri; & laudant coram nobis, qui tamen ſicut illi omnes in ludo illo occiſi fuerunt corporaliter, ita iſti ſpiritualiter: de quibus dicitur Hiere. 30. Auferet laus de eis: uoxq; laudentium.

Artic. 7. ¶In quo ſic ludentium notatur pœna. Pro quo eſt ſciendum, quòd præter illam pœnam, quam gratis ſuſtinēt ante mortem (de qua prædictum eſt ſupra eo. c. 6. Et C. 1. 14.) Et præter illam etiā quam in morte ſuſtinere deberent, confuſionem de ſepultura eiecti eccleſiaſtica, ſicut patet per decretalem allegatam: D. 4. 14.) Aliam ſuſtinebunt pœnam æternā poſt mortē, peccato mortali dignam, & debitam, quando alijs quieſcentibus, & uocatis, & remuneratis pro laboribus ſuis: ipſi pro laboribus ſuis punientur, & laborabunt in æternum.

¶Quod pulchrę ſignificatur per hiſtoriam libri de apibus de quodam milite probo in armis, de quo cuidā ſanctæ perſonæ talis poſt mortē eius oſtēſa fuiſſe dicitur uiſio, uidebat ſiquidem quoſdam terribiles eidem galeam imponentes non ſalutis, ſed pœnalitatis, quia erant in illa claui totum corpus uſque ad pedes penetrantes, & ſingula alia arma cōſimilibus clauis, ei affixerunt, ne impreſſura illa arma cito amitteret, uel faciliter, quo facto eū in horribili balneo ſulfuris, & picis bullientis poſuerunt, ac poſtea in lecto ardēti dicentes, quòd ſicut poſt facta armorum ſolebat balneari, & lecto poni luxuriæ, ita nunc in balneo iſto, & lecto ardenti cum buffone, quem oſculabatur, poni debet. Iſtam pœnam tāto certius timere potuerunt, quanto rarius, uel nunquàm de culpa confitētur, quæ frequēter eſſet eis prædicanda: & publicanda, ne ignorantes ignorentur cū illis, quorum infantes exultant luſibus. Iob. 21. Nota N. 15.

Exemplum.

¶Luxuria. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Communis, & generalis luxuriæ deſcriptio oſtenditur, atque enodatur.*

2 *Septem ſunt coitus & luxuriæ ſpecies. Fornicatio, ſtuprum, adulterium, raptū, ſacrilegium, inceſtum, & præpoſtera libido.*

3 *Hæ ſeptem laſciuiæ, atque luxuriæ ſpecies immundi ſpiritus nequitiæ ſunt, quæ à pluribus in ſacra pagina patribus præmonſtratæ fuere.*

4 *Singulæ harum ſpecierum quadrifariā admitti poſſunt; corde, ore, opere, & ſigno.*

5 *Exemplis nonnullis clariſſime patet ſignis potiſſimum tùm munerum receptorum tùm oculorum innuentium & ornatus fornicationem ac incontinētiam ſignificari, ac detegi.*

6 *Loco dialectio, quē dialectici ab inferiori ad ſuperius, ſeu à minori ad maius nūcupare non indocte aſſueſcunt, enucleatur, quòd qui in quamlibet ſeptem prædictarum ſpecierum libidinis prolabūtur lethali, ſe flagitio adſtringūt, & mortaliter delinquunt.*

Nam aliquibus ſacræ paginæ exemplis latiſſimè liquet; fornicatores olim iuſtè pro ſimplici fornicatione enecatos eſſe.

7 *Fornicarij à cœlorū regno perpetuo abigentur, & pro turbabuntur; quos etiā Deus à cælo relegator tartareas ſedes habitare nunquam non voluerit.*

8 *Forni-*

8 *Fornicationem adhuc mortale crimen eſſe, fornicarios vè criminoſos æſtimari, & in ipſos grauiter animaduerti, non inepte exprimere contendimus.*

9 *Fornicationis piaculum ex ipſo Dei præcepto cunctis hominibus inter dicitur.*

10 *Qui fornicationem crimen mortale eſſe impuriſſimo ore, fronteque perfricata inficiari non dubitant, hæreticos eccleſiæque orthodoxæ aduerſos ſine dubio cenſere debemus.*

11 *Hominum laſciuorũ, & laſciuiæ patronorum ineptiæ ac nugæ eruditè comprimuntur, qui allegantes offerentes vè decretum quoddam perperam ab iiſdem intellectum, negant fornicationem ſimplicem peccatum mortale fore, & aſſerunt hominibus innuptis, & inuxoratis licere amicam, & concubinam tenere.*

12 *Neminem ſalutem cõſequi poſſe arbitramur, niſi in aliquo horum tergeminorũ ſtatuum vitam duxerit: qui quidem ſunt, virginitas, connubium, ſeu matrimonium, ac viduitas.*

13 *Primum grauioris culpæ locum poſt fornicationem ſtuprum ſibi vendicare dicimus.*

Secundum locum adulterium obtinet.

Adulterium mulierum raptus ſequitur.

14 *Deinceps accedit ſacrilegium, quod homicidij, & periurij criminibus grauius eſſe declaratur.*

15 *Idem adulterio longe crimino ſius cenſeri, vberrime narratur.*

16 *Fallaces, ac ſophiſticæ concluſiuncula, pernicioſæque mendacia improborum ſacerdotum, qui inter muliercula atque coniugia differentes; vt eas ad ſacrilegam eorum voluntatem ſolacem nullo labore inducant; aſſerunt adulterium ſacrilegio grauius eſſe, penitus profligantur, & euertuntur.*

17 *Memorabilibus quibuſdam exemplis nõ obſcurè oſtenditur, ex voti tranſgreſſione in eadẽ eſſe naui tùm ſacerdotes delinquentes, tùm mulieres oẽs amaſias quibuſcum illi execrabile ſacrilegium admittunt.*

18 *Vt idem facinus clarius pateat, aliud ſcriptu dignum exemplum nobis obijcitur.*

19 *Luxuriæ modi, ſi eidem libidini comparentur, maiorem iacturam, & calamitatem afferunt; nõ tamen crimina maiora ſunt.*

20 *Domui accenſæ; qua aliæ etiam accenduntur, atque cremantur, & Carboni ſeu titioni ignito, mulieres pulchræ, & ornatæ, quæ ad eas concupiſcendas homines alliciunt, per graphicè aſſimilantur.*

21 *Item dæmonis reti, qua ipſe plures amãtium animulas expiſcatur, & capit, mulieres illæ fucatæ, & compoſitæ comparantur.*

22 *Qui phaleratis verbis, amatorijſq; indicijs ad laſciuiendum mulieres, vel ſecũ, vel cum alijs vafrè adducunt, atq; impellunt, tùm vanis mercatoribus, tùm falſis quibuslibet hominibus & alijs rebus comparari poſſunt.*

23 *Quorum dementia atque iactura pluriſariam declaratur.*

24 *Quia his inſanis hoĩbus ſpiritus immũdus ſpiritusſancti dona prorſus proculcare, & eijcere conatur; ſapientiam ſcilicet, intellectum, conſilium, fortitudinem, ſcientiam.*

25 & 26 *Pietatem, atque timorem.*

27 *Plures inutiles rationes, & mendaces argumentationes eorum, qui non ſolum rem cum mulieribus habent, ſed etiam alijs eandem rem agentibus operam ferũt, domosquè eis locant, & aſſentiuntur; quam doctiſſimis ſolutionibus refelluntur ac recuſantur.*

28 *Futiles etiam nonnullorum excuſationes perſcitè profligantur.*

29 *Inania mulierũ laſciuiẽtiũ verba, quæ pro earum libidine, mendicitatem, atq; inopiam, & violentiam audacter cauſari conſueſcunt; accuratè euertuntur.*

30 *Leuiores excuſationes illorum adeò petulantium, ac effæminatorum hominum, quos affirmare non pudet, ſe caſtã pudicamquè vitam ducere minimè poſſe; vberrimè confutantur.*

31 *Biſariam reſpondetur his, qui ad petulãtiam,*

tiam, ac impudicitiam eorum tuẽdam, pulchram probamquè prolẽ apertè cauſantur.

32 Hi mentis compotes, & inopes profectò cenſendi ſunt, qui ex Deo ſciſcitari intrepidè audent, quare actus ille coeũdi nefarius eſt, & à Deo ipſo nobis vetatur; quorum inſana quæſtio ſcitè reijcitur.

33 Iuſta mehercle in homines ſalaces, & immodicè effrænatos ad libidinem terna animaduerſio fuerit.

Quòd primam ante interitum perſoluere teneantur, præclaris exemplis experiuntur.

34 Libidinis crimine luxurioſis non ſolum gratiarum donum confeſtim amittunt; ſed etiam eos temporalibus bonis ſæpe ſæpius orbari, & abdicari videmus.

35 Qui ab iiſdem amaſiis, quibuſcum opes omnes male perdiderunt, & abliguriarunt, (vt exemplis claris conſtat) reijciuntur, & contemnantur.

36 Triplex eſt horum amantium amẽtium depauperationis cauſa.

Pluribus inſuper ſacræ paginæ exemplis manifeſtum eſt, Deum hoc laſciuia ſcelus communibus ſupplicijs quandoque æquiſſime vlciſci.

37 Secundam pœnam, dum vitam cum morte commutant homines petulcos, & laſciuos meritò luere horrificis exemplis exprimitur.

38 Tertiam pœnam poſt interitum eoſdem molles, & incontinentes perpeti, exemplis inconſuetis graphicè explicatur.

39 Quatergemina remedia comparanda ſunt ab impudicis, vt huiuſmodi pœnas facilius euadere poſſint.

Quorum primum ad mulieres pertinet, vt publica loca, quæ ad earum petulantiam homines non difficulter alliciunt, pro viribus deuitare conentur.

40 Secundum remedium eorum intereſt, qui mulieres perditè amare ſolent; vt illas aſpicere, & de illis frequentius cogitare nolint.

41 Quibuſdam nõ inconſultis exemplis erudiuntur ſalaces, vt ſi mulieres debellare, & ſuperare planè volunt, à iucundis eorum tactibus, oſculis, colloquiis, aſpectibus, atque cogitationibus ſeipſos effugiendo reprimere, & frenare curent.

42 Hi potiſſimum ab huiuſmodi mulierum laſciuarum propenſionibus ac irritamẽtis longe abeſſe diligentiſſimi ſint; qui prius cum illis concubère ſolebant.

43 Lex & exemplum prohibẽt illos etiam cũ mulieribus verſari, qui ſuis nitentes viribus ſe poſſe cum illis pudicè, & integrè cohabitare exploratum habent.

44 & 45. Optimo caſtri obſeſſi exẽplo vtitur, vt eorum præſumptionem ac temeritatem, qui apud focarias, ſeu concubinas diuerſari omni tempore caſte ſpẽ habent, penitus eximas, & eripias.

46 Tertium remedium cùm hominum, tùm meretricum luxuriãtium eſt; vt in hoc mentis aciem ſemper intendant; quòd vtroſquè delinquentes Deus cum tota cælicolarum turba ſemper ſpectat, & cernit.

47 Quarto demum ſibi conſulere geminarũ rerum cogitatione debent.

Primum accuratius meditentur, circa fœtidã eorum carnẽ, vt puta quid ipſa fuerit poſt interitum; deinde nullum ab ipſis inextinctis tempus prætermittatur cogitãdi, de atrocibus inferorũ pœnis, quas apud tartara ex libidinibus perpetuò ſoluere debent.

48 Exempla nobis offeruntur, quibus latè conſtat, quamplures etſi pœnas luxuriæ debitas ſe paſſuros pro cõperto habeant, eam tamen admittere non deſinunt.

49 Cauſa ferè aperitur, quare pœnarum formidine mulieres a ſacerdotum concubitu haud quaquam abhorreant.

LVxuriæ. Primò oſtenditur deſcriptio. Secundo ſpecierum, & modorum diſtinctio. Tertio oſtenditur, quòd omnes ſpecies eius ſunt mortales. Quarto fiet ſpecierũ eius adinuicem comparatio ſecundùm maiorem grauitatem, uel minorẽ. Quinto oſtenditur, quale officiũ generaliter

omnes

omnes luxurioſi, & luxuriȩ mediato-
res habeant in curia diaboli. Sexto ho-
rum omnium oſtenditur periculum.
Septimo reſponſio cum reprobatione.
Octauo pœna. Nono remedium.

Arti. 1. ¶Quantum ad primum, luxuria eſt
omnis immundicia, pertinens ad libi-
dinoſam, & illicitã delectationẽ, quo-
cunque modo fiat, ſiue cordis cogita-
tioni, ſiue oculorũ deſectione, ſiue oris
1 locutione, ſicut in turpiloquio, & hu-
iuſmodi ſiue in quibuſcunq; alijs mo-
tibus, ſicut in oſculis tactibus, & ample
Luxuria. xibus, & alijs quibuſcunq; ad delecta-
tionẽ malã pertinentibus. Sic enim ac-
cipit, & loquitur. Apoſtolus de luxuria.
Ephe. 5. Vbi ait. Fornicatio aũt & om-
nis immundicia, &c. Et paũ infra, hoc
enim ſcitote, & intelligẽtes, ꝙ oĩs for-
nicator aut immundus, &c. gl. immun-
dicia. i. incõtinentia pertinens ad libi-
dinẽ: quocunq; modo fiat. Aut turpitu-
do. gl. ut in oſculis, & amplexibus. Sic
etiã loquitur Beda de luxuria. ſuper illo
Mat. 5. Qui uiderit mulierẽ ad concu-
piſcendã eam, nam mechatus eſt eam
in corde ſuo, dicens, ꝙ uiſus ibi accipi-
tur pro omni motu ad delectationem.

Arti. 2. ¶Hȩc autẽ luxuriȩ generalis deſcri-
ptio, plures in ſpeciali includit ſpecies
nefarias & modos immundos: ſpiritus
nãque immundus ſeptem dedit ei ſpe-
cies, & filias, contra ſeptem dona ſpiri-
2 tus mundi (uidelicet) fornicationem,
quȩ committitur inter ſolutũ & ſolutã.

¶Scđo ſtuprũ, qđ cõmittiť cũ uirgine.

¶Tertio adulterium, qđ committi-
tur à marito, uel cum maritata. i. quan-
do vna pars quæ peccat eſt uinculo ma-
trimonij alligata, uel utraque.

¶Quarto raptum, quod cõmittitur,
quando mulier ui abducitur, ut cor-
rumpatur, uel in matrimonium duca-
tur, uel quando uiolentia opprimitur.

¶Quinto ſacrilegium, quod com-
mittitur, quando vna pars quæ peccat
eſt Deo conſecrata, per ſacri ordinis
ſuſceptionem, ſicut quando quis in ſa-
cris ordinibus, uel in uoto ſolenni cõ-
ſtitutus, peccat cum muliere, uel quan-
do peccatur cum muliere, quæ ſacrum
ordinem eſt profeſſa, uel uotum ſolen-
ne emiſit, uel quando utraque pars eſt
Deo ſimili modo alligata, & cõſecrata.

¶Sexto inceſtũ, qđ cõmittiť ĩter cõſã-
guineos, & cõſãguineas uel ĩteraſſines.

¶Septimo uicium contra naturam, 3
quod multis modis abominabiliter cõ-
mittitur. Iſtos ſeptem ſpiritus nequio-
res ſe aſſumit ſpiritus ille immundus.
Luc. 11. habẽtes ſeptem plagas nouiſſi-
mas. (Apoc. 5.) Dicẽs eis, effundite ſe-
ptẽ phialas irȩ Dei in terrã. Apoc. 16.)
Cũ illis, q mediãte luxuria, ĩ cuius cor-
de ſeptẽ p̄dictȩ ſunt nequiciȩ. Septẽ (in-
quit) nequiciȩ ſunt in corde eius. Pro-
uerb. 26. In tm̃ cõtra agnũ illũ, de quo
Apoc. 5. Vidi agnũ ſtantẽ tanquàm oc-
ciſum, habentẽ cornua ſeptem, q̃ ſunt
ſeptem ſpũs Dei, miſſi in omnem ter-
ram, pugnauit, & p̄ualuit, ꝙ deſtruxit ſe
ptẽ colũnas eccleſiæ: quas ſapientia ex-
cidit Prouer. 9. Et ſeptem ſtellas, quas
Ioan. uidit Apoc. 3. Et ſeptem lãpades
ardentes, quas uidit ante thronũ Apo-
cal. 4. extinxit, q̃a per illas ſeptẽ neq̃tias
illa ſeptẽ dona ſpiritusſancti, (Iſa. 11.)
Enumerata, quaſi per totũmũdũ dimi-
nuit, & annullauit: ſicut patebit. ĩ. art 11.

¶Omnes uero prȩdictæ luxuriæ ſpe- 4
cies p ſeptẽ ſpecies (ut p̄dictũ eſt) di-
ſtincte, ſecunda accipiũt diſtinctionẽ,
per modos diuerſos, quia quȩlibet prȩ-
dictarum ſpecierum, committi poteſt
corde, ore, opere, & ſigno.

¶Corde nãque committitur fornica-
tio, quãdo ſolutus, uel ſoluta cor in co-
gitatione fornicationis tangit, uel quã-
do fornicari appetit, Chriſto teſte, qui
ait, iam mechatus eſt eam in corde ſuo.
Mat. 5. Et ſic de oĩbus alijs ſpeciebus, q̄
ſimili mõ in corde committi poſſunt.

¶Ore ſimiliter fornicatio cõmittiť,
qñ ſolutus ſolutã, uel ecõuerſo, ad for-
nicationem ore ſolicitat, uel de illa di-
lectabiliter loquitur, & ſic de omni alia
ſpecie, & immundicia in turpiloquio, q̄
Apoſtolus præcipit. Nec noĩari ĩ uobis.
Eph. 5. Facto inſuper ſeu opere com-
mittitur, qñ cogitationes, & locutiones

mittitur, qñ cogitatiões, & locutiones, non refrenãtur, quia ſicut dicit decretũ ſumptum ex uerbis beati Grego. in paſtorali. dum in cogitatione uoluptas nõ reprimitur, etiã in actione dominatur. q. d. cutis pruriginem. Paulus curabat extinguere, eũ dicebat, ad Corinthios, Tentatio uos non apprehẽdat, niſi humana. Acſi aperte diceretur, humanum eſt in corde tentationem perpeti, diabolicum uero eſt in tentationis certamine, etiã opportune ſuperari, probentur hæc, diſt. 49. c. ſollicite. & c. ſeq. §. iugem uero ſcabiem.

¶Si iguis uero prædictæ ſpecies cõmittuntur, & oſtenduntur, quã lo perſona aliqua in aliquo de prædictis ſtãtibus ſigno aliquo dato, ſicut capitis, & aliorum membrorum motibus, & oculorum nutibus, uel curioſis ornamẽtis, datis muneribus alium ad peccandũ in aliqua prædictarum ſpecierum prouocat, uel quando talibus ſignis ſeipſam finalem, & tanquàm rogari uolentem oſtendit.

5 ¶ Quantumcunq; .n. dicant ſe nihil cogitare mali, dũ talia oſtendunt ſigna, appetere uel appeti uelle pſumuntur, quia ſicut tabernarius ſigua uini uenalis extra tabernam oſtendendo, uel arras à tranſeuntibus, & ſitibundis accipiendo, quos præſumere põt, iõ ei arras, uel pecuniã dare ei, ut poſtea bibãt, quantumcunq; ore hoc minime dicãt, ſeipſum eorum exponit interpellationi, quia quantũcunq; dicat ſe uinũ nõ habere uenalẽ Dum tñ talia ſigna oſtẽdit, pecuniasq; illorũ recipit, præſumũt ipſum in negãdo decipere, uel ficte negare. Nec ei credunt, niſi ſigna deponat, pecuniasq; illorum refutet. Sic dum ſigna exterius oſtenduntur laſciuiæ, muneaq; à laſciuis accipiuntur; quibus nitũtur peccati præparare uiã, licet aperte hoc non dicant, quantumcunque, dicant ſe eſſe caſtos, uel caſtas, ſemper ſe intuentium exponunt præſumptioni, & interpellationi.

Exemplum.

¶Nec caſta eſſe creditur, quæ libenter laſciuorum uenatur aſpectus, uel q rogari gloriatur, uel donaria, & munuſcula, quæ teſte Hieronymo in prologo totius ſacræ ſcripturæ. Sanctus amor non habet, libenter ab amatoribus accipit, quia ex corde negare, quod petitur, turpe non creditur, antequàm ſigna etiã illa deponat uenalia (de quibus. C. 15. 2.) Munuſculaq; cõtemnat, quia ſicut immundiciæ domus. i. lupanar ſignum eſt tam libidinis prouocatiuũ, quàm etiam oſtenſiuum, ita quodammodo ornatus, & alia ſigna: propter talẽ namque habitum Iudas Thamar ſuſpicatus eſt eẽ merettricẽ. Ge. 38.

Exemplum.

¶Quod autem ĩ omnibus prædictis ſpeciebus, & modis peccatum conſiſtat mortale, oſtendetur primo ĩ ſpeciebus, & poſtea in modis, contra illos, qui aliquas de prædictis ſpeciebus, uel modis leues reputant, contra quos non opinãdo, ſed ueritatem oſtendendo arguitur per locum ab inferiori, & à minori ad ſuperius, & ad maius, oſtendendo uidelicet, q illa ſpecies, quæ minor, & leuior ab eis reputatur, fornicatio, uidelicet, ſimplex peccatum ſit mortale quo oſtenſo neceſſe erit illud de grauioribus, & maioribus ſpeciebus cõcedere. Artic. 3. 6

¶Circa cuius probationem, & oſtenſionem ſic procedetur.

¶Primo oſtendetur intentum. Secũdo arguetur contra dictam ueritatẽ per argumenta, quę magis apparent, uel quæ ipſi ad propoſitũ adducere ſolent, qui fornicationis, & diaboli partẽ defendũt. Tertio reſpõdebitur ad obiectã.

¶Intentum primo tali oſtẽditur cõſequentia. Sacra ſcriptura cõmemorat fornicatores licite pro fornicatione occiſos, & à regno, cęleſti excluſos, & inferno deputatos, ergo fornicatio eſt mortale peccatum, conſequentia non uidetur probatione indigere, quia omnibus orthodoxis notum eſſe uidetur, q nullus prædicta incurrit mala, poſtquàm uſum attigerit rationis coniunctim, uel diuiſim, niſi pro delicto mortali antecedẽs patet quo ad omnes eius partes. Quantum enim ad primam eius partem, uidelicet, q fornicatores licite occidun-

occiduntur, patet primo Numeri. 25.
ubi commendatur finees, quia occidit
ſimul fo:nicantes,& non ſolum ibi,ſed
etiã in Pſal.105. Sterit (inquit) finees,
& placauit,& quaſſatio ceſſauit. Et non-
nullis alijs ſacræ ſcripturæ locis de fa-
cto illo commendatur, propter forni-
cationem etiam Thamar mortem ſu-
ſtinuiſſe debuit, de qua dixerunt. For-
nicata eſt Thamar. (Gen. 38. Et ſequi-
tur) producite eam, ut cõburatur. Deut.
22. Hæc quę ſequitur ſentẽtia eſt Dei,
contra mulierem, quę fornicata fuit in
domo patris ſui. Eijcient (inqt) eã ex-
tra fores domos patris ſui, & lapidibus
obruẽt, uiri ciuitatis illi⁹, & moricẽ, qm̃
fecit nefas ĩ Iſrael, ut fornicatur in do-
mo patris ſui. Paulus etiam. 1. Cor. 10.
commemorat multos propter fornica-
tionem iuſtè occiſos, dicẽs. Neque for-
nicemur, ſicut quidem, ex illis fornica-
ti ſunt, & ſic ceciderũt, vna die. 24. mil-
lia, ſicut patet Numeri. 25. Sed qa poſ-
ſet aliquis dicere, ꝙ non ceciderunt ſo-
lum propter fornicationem, ſed etiam
propter idolatriam: Paulus innuens, ꝙ
ſicut alij propter idolatriam, ita iſti ꝓ-
pter fornicationem ceciderũt, ponit ca-
ſum idolatriæ à caſu fornicationis di-
ſtinctum, dicens, neq; idolatræ efficia-
7 mini, ſicut quidam, &c.

¶Secunda pars prædicti antecedẽtis,
ꝙ uidelicet fornicatores à regno cęleſti
excluduntur, patet Eph. 5. Vbi primo
fornicatores nominans dicit. Omnis
fornicator, aut immũdus, &c. Et poſtea
infert ſententiam illorum dicens, de
quolibet illorum, ꝙ non haber hæredi-
tatem in regno Chriſti, & Dei: idẽ pa-
tet. 1. Cor. 6. Nolite inqt) errare, neq;
fornicarij, neq; idolis ſeruiẽtes, neque
molles, neque maſculorũ cõcubitores,
neq; auari, neq; èbrioſi neq; maledi-
ci, neq; rapaces, regnũ Dei poſſidebũt.

¶Tertia inſuper pars prædicti ante-
cedentis oſtenditur, per illud Apoc. 21.
Timidis autẽ (inquit) & incredulis, &
execratis, & homicidis, & fornicatori-
bus, & ueneficis, & idolatris, & omni-
bus mendacibus, pars illorum erit in
ſtagno ardenti igne, & ſulfure, quod eſt
mors ſecunda. Ex qua auctoritate luci-
de, patet, ꝙ fornicatores inferni, depu-
tantur pœnis, cui concordat Pſal. 72.
dicens. Perdes oẽs, q̃ fornicantur, patet.
ergo fornicationẽ peccatũ eſſe mortale

¶Secundo idem patet, & oſtenditur 8
per argumentum ſumptum à rationis
præſumptione. Omnis enim ratio præ-
ſumit, ꝙ illi, qui ab Apoſtolo inter cri-
minoſos nominantur, & deteſtantur,
tanquàm criminoſi, ꝙ ſunt criminoſi.
Quod etiam illi, qui ab Apoſtolo dicũ
tur, à Deo inter criminoſos eſſe iudicã-
di, ꝙ ſint criminoſi, ꝙ tertio illi, qui à
canone inter criminoſos pœnitentian-
tur, ſicut criminoſi, ſint criminoſi Sed
Apoſtolus. 1. Thimo. 1. Multos enume-
rãs criminoſos, ſicut homicidas, periu-
ros, & huiuſmodi, inter eos etiam for-
nicarios tanquàm criminoſos nomi-
nat, & deteſtatur. Idem etiam oſtendi-
tur. 1. Cor. 5. ubi Apoſtolus prohibet ne
Chriſtiani cum fornicatoribus cõmu-
nicent, dicens. Scripſi uobis in epiſtola,
ne commiſceamini fornicarijs, & parũ
infra. Si (inquit) qui frater nominatur
inter uos, eſt fornicator, aut auarus, aut
idolis ſeruiẽs, aut maledicus, aut ebrio-
ſus, aut rapax cum huiuſmodi, nec ci-
bum ſumere.

¶Secundo idem Apoſtolus fornica-
rios inter criminoſos dicit eſſe à Deo
iudicãdos, dicens, fornicatores, & adul-
teros iudicabit Deus. Heb. 14.

¶Tertio fornicatores, ſicut crimino-
ſos punit (ſicut patet. 22. q. 1. prædican-
dum.) Noſſe (inquit) debent talem de
periurio pœnitentiam imponi debere,
qualem etiam de adulterio, de fornica-
tione, & de homicidio ſponte commiſ-
ſo: & de cęteris criminalibus uicijs, pa-
tet ergo, quòd fornicatio eſt uiciũ cri-
minale, & mortale.

¶Tertio idem, oſtenditur per pręce- 9
pta Dei, in quibus fornicatio prohibe-
tur: ſicut Exo. 20. Et Deuter. 5. ubi inter
decem pręcepta vnum continetur, quo
dicitur non mechaberis, quod pertra-
ctans decretum ſumptum ex uerbis Iſi-

dori ſuper Exo.dicit, non mechaberis
(id eſt) nec quiſquàm pręter matrimo-
nij fœdera aliis fœminis admiſceatur,
ad explendam libidinem.32.q.5. Non
mechaberis, quod etiam pertractãs de-
cretum ex uerbis Auguſtini ſumptum
ĩ q̃ſtionibus de Deuteronomio dicit,ꝙ
ſicut furti nomine intelligitur omnis
illicita uſurpatio rei alienę, non enim
rapinam permiſit,qui furtũ prohibuit,
ſed utique aperte totum intelligere
voluit,quicquid illicite rerum proximi
aufertur:Sic profecto nomine mechię,
omnis illicitus concubitus, atque illo-
rum membrorum non legitimus uſus
prohibitus,debet intelligi. 32.q.4. Me-
retrices gl. in decalogo ſecundùm in-
terpretationẽ Auguſtini prohibita fuit
oĩs fornicatio,idẽ et ꝓhibitũ vr̃ Deutr.
23.Non erit(inq̃t)meretrix de filiabus
Iſrael, neq; fornicator de filijs Iſrael.

10 ¶Quarto idem oſtenditur per decre-
tum ſumptum ex uerbis Hieronymi,in
quo faciendo diſtinctionem inter illos,
qui fornicantur inter Chriſtianos,& il-
los qui fornicantur inter infideles, di-
cit,ꝙ fornicator inter Chriſtianos ma
ioris eſt criminis: q̃a mẽbra Chriſti mẽ
ris facit meretricis:gl. meretricis.i.dia-
boli, infidelis uero membrum ſuum
membrum facit meretricis. 32.q.4. in
eo.Si ergo in vno maioris eſt criminis,
in utroque criminoſum eſt,& mortale.

¶Cuius contrarium aſſerere pertina-
citer,hæreticum tenet eccleſia, quę nu-
per marchiones Ferrarienſes hęreticos
adiudicauit, & contra eos crucem pręd-
icauit vna de cauſa, quia eis imponeba-
tur, ꝙ debuerunt dixiſſe fornicatio-
nem non eſſe peccatum mortale. Idem
patet in cle.tit.de hęreticis.c.ad noſtrũ.
§.7.ubi inter hęreticos numerãtur, qui
dixerunt,ꝙ actus carnalis cum ad hoc
inclinet natura,peccatum non eſt, ma-
xime cum exercens tentatur, & cauſa
eſt (ſecundùm gl.) quia dicunt contra
pręceptum Dei. (Exo.20.) Nõ mecha-
beris (id eſt) non ibis ad aliquã ꝑter
uxorẽ (ut legitur.32.q.5. Non mecha-
beris.) Et ſi feceris, peccabis mortali-
ter: totum iſtud confirmatur per ſen-
tentiã ſacrę ſcripturę.Eccle.19. Putre-
do (inquit) & uermes hęreditabũt for-
nicarium,& tolletur de numero aĩa il-
lius.Veritate uero ſic oſtenſa, ꝑter illas
excuſationes,& argumenta, quibus lu-
xurię aduocati nituntur defendere, ꝙ 11
luxuriari nõ eſt peccatũ, & hoc dicũt,
de quibus dictis recitandis, & proban-
dis erit totus ſeptimus articulus:Hic re
citanda & probanda ſunt dicta illorũ,
quibus ſpecialiter probare nituntur, ꝙ
fornicatio ſimplex non eſt peccatum
mortale.Primo nãque ad hoc quoddã
adducũt Decretum male intellectum,
diſt.34.Si quis non habet:& c.ſequenti.
Illis nãq; capitulis cauteriatas illorum
gloſant conſcientias,dicentes. Nõ ha-
bentibus uxorẽ licitum eſt habere con-
cubinam Quorũ mentita eſt iniquitas,
quia in rei ueritate habere cõcubinam,
ſemper fuit peccatũ (ſicut expreſsè di-
cit glo.32.q.4.ſuper c.meretrices.) Et
reſpondet ad decretum illud, uel alias
ſcripturas, quę uidentur cõcubinatum
permittere dicens, ꝙ cõparatiua ꝑmiſ-
ſio fuit,quo permittitur minus malũ,
ut euitetur maius malum. Nec tamẽ ta-
lis cõparatiua permiſſio à peccato ex-
cuſat (ſicut patet in gl.33.q.2.ſi q̃d ue-
rius) ubi potius permittitur, ꝙ homo
uxorem adulteram dimittat, quàm oc-
cidat.Sicut etiam potius permittitur,ꝙ
ſortibus credat,quàm ꝙ dęmones con-
ſulat.26.q.3.hi qui. Ita permittitur eis
concubinatus, tanquàm minus malũ,
quàm ſodomia,& huiuſmodi, quę for-
tè committerent,licet utrũque ſit mor-
tale.Gl.uero ordinaria ſuper capitulũ
prędictum:diſt.34.dicit,quòd concubi-
nam ibi notat,non ſolenniter ductam,
ſi tamen mutuus aſſenſus interueniat,
q̃a aliã cõcubinã nõ licet hr̃e.Capitulũ
uero ĩmediate pcedẽs cõcubinã notat il
lã,q̃ vnita eſt,& cõiugali affectu aſſiſtit.
Ex quo patet,ꝙ ĩ rei ueritate uxor eſt p
conſenſum mutuum interueniẽtẽ, qui
matrimonium facit. Ad cuius forte
cõtractũ,tunc temporis nõ erãt leges,
& decretales edite,de ꝓmulgationibus

&

& alijs ſolennitatibus, ſine quibus matrimonium ſine peccato cõtrahi nunc nõ põt, quod forte tũc potuit, quã non ſolenniter ductã vxorem habere licuit, quam lex concubinam uocauit.

¶ Viri ergo eccleſiaſtici, qui nec uxo-
12 rem habent, nec habere poterunt. Et q-cunq; alij, qui nullam habent uxorem, uel qui habẽt, & cũ alijs peccant, inaniter, & periculoſę illud capitulũ pro eis allegant periculoſę, ideo dico, quod nõ tantum ſeipſos, ſed etiam alios, quàm plurimos talibus uerbis, & allegationibus ſeducũt, & ad damnationem ſimul cum eis ducunt ęternam. Oẽs uidelicet illos, qui apoſtolica admonitione contra tales ſpecialiter hortante, qui tales audiunt fornicationis aduocatos, dicẽte. Eph. 5. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis, ſumpta, ipſos ſequũtur, & eiſdẽ credunt. Quia ad litteram poſtquàm apoſtolus dixit fornicatorẽ eſſe à Dei hæreditate excludẽdũ, & ſciuit aliquos contrarium dicere, & docere, addidit de illis dicens. Nemo uos, &c. hoc ſciens pro certo, ꝙ propter fornicationem, & alia prędicta uicia uenit ira Dei in filios diffidentiæ patet ergo fornicationem mortale eſſe peccatũ: & per conſequens oẽs ſpecies eius grauiores, & maiores eſſe mortales. Idẽ etiam ĩtelligẽdum eſt de turpiloquio, & ſcurrilitate, & omnibus alijs modis, qui ſunt mortales, prout eos apoſtolus inter prædicta uicia (Ephe. 5.) connumerat. & ut ad finem malum, & delectationem inordinatam tendunt, uel in illa cõſiſtũt. Ex prædictis concluditur, ꝙ nullus ſaluari põt, niſi in vno de tribus ſtatibus, ſiue nijs, uidelicet, uirginitatis, uel mundi matrimonij, uel uiduitatis. Status enim pœnitentiæ eſt ſtatus ſpiritualis uiduitatis. Iſtud nanq;, quod de prędictis ſtatibus dicitur, pulchrè ſignificatũ vř Ezech. 14. Si fuerint tres uiri iſti in medio eius, &c. Noe: qui ſignificat uxoratos. Daniel per quem uirgines. Iob per quem uiduati ſignificantur, ipſi liberabunt animas ſuas.

¶ Volenti ergo ad uitam ĩgredi ambulandum eſt poſt aliquem trium prędictorum ſtatuum. Et nõ poſt illos, qui
ambulauerunt in luxurijs ſuis. 1. Pe. 4. Arti. 4.

¶ In quibus diſtinctio eſt ĩfirmitatũ
ſpũaliũ ſicut ĩ infirmitate corporaliter 13 Exemplum.
eſt diſtinctio infirmitatũ corporalium. Quia ſicut vna febris uel quęcũq; alia infirmitas grauior, & piculoſior eſt in vno, quàm ĩ alio ſm diuerſitatẽ cõplexionũ, qualitatũ, tẽporũ, regionũ, ætatũ, & ſimiliũ circũſtantiũ: Sic infirmitas luxuriæ periculoſior & grauior eſt in vno, quã in alio, ſm diuerſitatẽ ſtatuũ peccãtiũ, & tẽporũ, & modorũ & ſpecierũ, q qdẽ cõparatio, uel põt fieri in ſpeciebus, uel in modis cõparatis ad ſpecies. Si uero fiat ſpecierũ adinuicẽ, ſic cõputando à fornicatione, tanquàm à minori ſpecie uſq; ad uiciũ cõtra naturã, primũ, locũ poſt fornicationẽ tenet ſtuprũ, qđ iõ eſt grauius, quàm fornicatio: quia cum hoc, quod peccatur mortaliter; ſicut in fornicatione, irrecuperabile inſuper bonum amittitur, quod non fit in fornicatione.

¶ Secundum locum poſt ſtuprum tenet adulterium, quod ideo grauius eſt, quàm ſtuprum. Primo, quia maior eſt iniuria, quæ fit in muliere alterius poteſtati ſubiectæ, quãtum ad cuſtodiam, & uſum generationis, quàm illa, quę fit mulieri alterius poteſtati ſubiectæ, quantum ad cuſtodiam ſolam: Secundo, quia ex adulterio falſorum hæredũ, homicidiorũ, & aliorũ malorũ, frequẽtiora, & piculoſiora occurrũt pericula.

¶ Proximum uero locum poſt adulterium tenet raptus, qa oĩa pdicta aggrauat p uiolentiam: iõ grauior eſt raptus mulieris ſolutę, quàm fornicatio, & uirginum, quàm ſtuprum, & uxorũ, quàm adulterium.

¶ Poſt raptũ uero uxorũ, proximum locũ tenet ſacrilegium, qđ multis euidentijs grauius eſſe adulterio diffinit.

¶ Primo, quia ſacrilegus aufe- 14
rens ſacrum à ſacro (id eſt) ſeipſum, uel aliam perſonam, quæ uoto ſolenni, uel ordinis ſuſceptione, q uotum ſolẽne continentię habet annexũ, Deo

conſecratum,à Deo auferens, uel ſeipſum,uel aliam,uel utrumque in ſimili forma meretrici,& diabolo dans, non uxore,nec ſpõſa abutitur hominis, ſed Dei,quia ipſa,uel alia in ordinis ſuſceptione,uel uoti emiſſione, ſponſa Dei ſpecialiter efficiebatur. Quanto ergo matrimonium inter Deum,& hominẽ, altioris,& dignioris eſt naturæ, & conditionis, quam matrimoniũ inter hominem,& mulierem,tãto caſus, & fractio eius grauior eſt, & periculoſior.

¶Probatur ſecundùm ſanctum Thomam in quadam quæſtione de quolibet periurium grauius peccatum eſſe, quàm homicidiũ,quia illud cõtra Deũ, iſtud contra proximum cõmittitur, & peccata grauitatem ſortiuntur ab obiectis. Quod uero homines homicidas grauius puniunt quàm periuros, non eſt,quia peccatum in ſe grauius ſit, ſed quia hominibus uidet' magis nociuũ.

¶In alio loco vult ꝙ fractio uoti ſolennis ſit grauius, quàm fractio iuramenti.Sed ſecundùm omnes doctores uotum ſolennizatur per ſacri ordinis ſuſceptionẽ. Cum ergo talis cum muliere peccat,frangit uotum ſolenne, & per conſequens grauius peccat, quàm homicida,uel periurus.

15 ¶Ex quo ſequitur, ꝙ grauius etiam peccat,quàm adulter,quia peccatũ homicidij maius eſt quàm peccatũ adulterij.Sicut patet per decretum ſumptũ ex uerbis Auguſtini,li.2.de adulteris coniugijs.33.q.2. Si quod uerius.

¶Quod ergo excedit peccatum, qđ grauius eſt,excedit illud, quod minus graue eſt, ſed ſacrilegium excedit homicidium (ut ex dictis patet) ergo excedit adulteriũ: qđ minꝰ eſt homicidio.

¶Probatur, Caſtitas coniugalis, uel uotum, ſeu fidei datio, quæ in matrimonio homini fit,eſt temporalis, quia mortuo illo marito (à uoto illo abſoluitur) & alteri nubere poteſt. Votum uero, quod in ordinis ſuſceptione de continentia ſeruanda includitur,æternum eſt,& ſemper hominem obligat: Cum ergo omne uotum perpetuũ ſolennius,& magis obligatum, ſit ſecundùm beatum Thomam,ſecunda ſecũdæ,ubi de religioſis tractans,ſpecialiter quæſtionem tangens,utrum uotum religionis potius ſit,quàm terræ ſanctæ, & determinat,ꝙ ſic,quia eſt perpetuũ, & ad perpetuam obſeruantiam bonam obligat.Sicut ergo tale melius eſt uotũ, ita eius tranſgreſſio peior.Cum ergo in uoto ſolenni continentiæ,quod perpetuum eſt,maior ſit precioſitas in tenẽdo,maius eſt periculum in frangendo ergo grauius peccatur in ſacrilegio, quàm adulterio.

¶Probatur.Decreta grauiorem pœnitentiam imponunt ſacerdotibus incõtinentibus,quàm adulteris, ſicut patet in primo canone pœnitentiali, qui habetur diſt.82.c.presbyter: ſi fornicationem fecerit.

¶Prędictam uero ueritatem ideo rationibus roborare neceſſariũ uidetur, quia multi in tempore delinquẽtes cõtrarium aſſerere ſolent, adulteriũ grauius eſſe aſſerẽtes ſacrilegio, ut talibus pernicioſis mendacijs mulieres citius ad illorum malas inclinent uolũtates: contra quos uide.P.13 2.

¶Ad ſophiſticum uero argumentũ, 16
quod pro eis inter cõuiuantes, & potãtes,& inter mulierculas philoſophantes faciunt.

¶Quòd uidelicet caſtitas cõiugalis, & ſacramentum matrimonij primum inter omnia ſacramenta fuit inſtitutũ, in paradiſo uidelicet,& à digniori,quia à Deo cõtinentia uerò clericalis ab hoſtibus, & ideo aſſerunt fractionem primi magis eſſe periculoſam.

¶Non uidetur difficilis eſſe reſponſio. Primo, quia ſi temporis prioritas, uel loci dignitas faceret uotum magis obligatorium, & fractionem peiorem, melius eſſet uotum abſtinentiæ vnius diei,& in loco ſacroſancto.ſ.in eccleſia factum,quàm uotum terrę ſanctæ, uel cuiuſcunque religionis.

¶Poſtea & ĩ mõtibus,uel cãpis factũ, & fractio eius peior eſſet,qđ eſt falſum.

¶Secũdo,quia ſicut illud fuit à Deo conſti-

cõſtitutũ,ita omne bonũ uotum, cum
omne bonum à patre ſit luminũ,Iac.1.
Et ille idẽ,qui obligauit uxoratos ad te-
nendum fidem adinuicem, obligauit
continentiam uouentes ad tenendũ qđ
uouerunt,dicens. Vouete, & reddite.
17 ¶Quorum uoti transgreſſio, nõ ſo-
lũ in ꝓpriũ, ſed etiã in maximũ illarũ
mulierũ,cũ quibus peccant, redundat
periculum,quarũ quidẽ periculũ, non
ſolũ p̄dictis rationibus, ſed etiã ſequẽ-
Exemplum. tibus oſtẽdetur hiſtorijs: Quarum pri-
ma cõtinet, de quadam eccleſiaſtici uiri
amaſia mortua,quã omnes,uiri de uil-
la fortiſſimi leuare nõ potuerunt, tan-
to eã pondere fixit ſpiritus immundus,
donec cõſilio cuiuſdam prouidi, forte
dicentis, ꝙ conſuetudo illius ciuitatis
erat,ꝙ oẽs ad terram portantur p hoĩes
artis ſuę. Cũ alię tales ad eã portandã
adductę eſſent,facillime eã portauerũt.
Exẽplũ. ¶De alia tali etiã fertur, ꝙ dęmones
uiſibiliter corã uigilantibus circa cor-
pus eius,fręnum in eius ore ponentes,
ipſam ad modum iumenti ad infernũ
equitauerunt.
Exemplum. ¶Itẽ de duabus talibus fertur, ꝙ per
uiã tranſeuntes,currũq; iuxta uiam ui-
dentes, loquebãtur,ꝙ hic uel in infer-
no eas currum trahere oportuit, qa au-
dierant,ꝙ tali officio in inferno funge-
rentur,de cõi ergo cõſilio ſe ſub curru
poſuerunt, inaniter ęſtimantes, ꝙ per
hoc alibi officiũ illud euaderẽt, q̃ ſta-
tim ictu fulminis occidebãtur,& ad in-
fernũ ꝓ officio ſuo faciẽdo mittebant.
Exemplum. ¶Ad idem uerò fertur,de quodã ne-
cromãtico coniurante diuerſos dęmo-
nes,ut quendã diabolũ expellerent,qui
vnum hoĩem uexauit, de quibus cum
duo, uel tres illũ expellere nõ poſſent,
aſſerentes illũ eſſe potentiorẽ eis. In fi-
ne uenit vnus terribilis,q nolenti exire
minatus eſt,ꝙ niſi ſtatim exiret, mitte-
ret eũ ad balneandũ in balneo, ubi cõ-
cubinæ ſacerdotum balneãtur, quo au-
dito ſtatim de corpore fugit obſeſſo.
Exemplum. Nota exẽplũ de cõcubina ſacerdotis in
Cęſaria, quàm miles quidam defende-
re uolens, ligansq; crines mulieris ad
brachium ſum portauit crines, &c.
¶Ad idẽ à fide digno narrari ſolet,ꝙ 18
in uilla ſatis nota. Cum quidam ſacer- Exemplum.
dos in crepuſculo rediret de focaria
ſua,& audiret quandã uocẽ lamentabi-
lẽ in quadam domo dirută, & propin-
quius accederet,& quæreret,quis eſſet,
q ibi clamaret,quęſiuit,uox illa,quis il-
le eſſet,q quęreret,qui rñdit. Ego ſum
ſacerdos qdã. Et uox cum maxima ad-
miratione altiſſime clamauit, nomen
ſacerdotis admirãdo, bis uel ter repli-
cãdo,quo q̃rente, quare ſic admirando
clamaret, rñdit uox, in tanta multitu-
dine ad nos in infernum deſcẽdunt,ꝙ
credidi,ꝙ nullus ſacerdos ĩ terra remã-
ſiſſet. Et ego admirãdo clamaui,audiẽs
vnum in terra eſſe,ęſtimans oẽs ad in-
fernum deſcendiſſe. Nec mirum,qa nõ
ſolũ dãnabuntur ꝓ peccatis proprijs,
ſed pro alijs,q eorum luxuriantur exẽ-
plo, quia teſte ſacra ſcriptura, multi
ſequẽtur eorum luxurias,per quos uia
ueritatis blaſphemabitur.2.P.2.
¶Modi uerò luxuriæ (de quibus di- 19
ctum eſt ſupra eo.c.4.) ad ſpecies com-
paratæ,maioris ſunt periculi, licet non
maioris criminis: Maioris ergo pericu-
li ſunt,non in natura,ſed in euentu, qa
minus ſenſibiles,& raro de eis pura fit
confeſſio. Sicut ergo illa infirmitas cor-
poralis eſt perículoſior, qua minus p-
cipitur,& planta putrida, uel foramen
quod neſcitur, quia quando contra a-
pertos defectus, uel manifeſtas tenta-
tiones remedia adhibentur, & euadun-
tur,ab illis occultis pro defectu reme-
dij,perduntur,quis ignorat,qui ſacram
legit ſcripturam, quin luxuria corde
committatur,ſicut patet de illis, quibus
loquitur Iacobus dicẽs,in luxurijs enu-
triſtis corda ueſtra. Iacob.5.
¶Quis inſuper ignoret, quin oculis
uanis committatur, per illos uidelicet
qui teſte propheta, oculos eorum for-
nicantes. Ezech.6. Et fornicatio mulie-
ris in extollentia oculorũ, &c. Eccl. 26.
¶Sic de ornatu,quia mulier occurrit
eis in ornatu meretricio: Prouerb.7.
¶Sic ĩ loquela,ſic in tactu,ſic in om-
Mmm 4 nibus

nibus ſenſibus corporis peccatum, & ſpecialiter cōmittitur luxuria. & tamen uix inuenitur, qui de luxuria illa, uel ſuperbia, ſeu peccato, qđ in ſpeciali per tales motus cōmittitur ī ſpeciali confiteatur, niſi forte in generali dicendo, per oris loquelam per uiſum oculorum, &c. Quæ confeſſio generalis: ubi peccatum eſt ſpeciale, non ſufficit; propter quod uidetur periculū iſtius grauius, qui talibus comeſſationibus ualeat atque luxuriæ. Deut. 21.

Artic. 5. ¶Cuius officiū cum cæteris talibus luxurioſis atque luxuriæ ſigno, uel uerbo, pro ſeipſis, uel alijs mediatoribus, & immundiciam ſuadentibus in natura diaboli eſt multiplex, & magnum.

20 Exemplum. ¶Primo namque ſunt domus accenſæ, per quas aliæ accēduntur. Qui enim uult uillā, uel prędium, uel curiā quacunq; cōburere, non ponit primo ignē in omnes domos, ſed in vna, & per illā alias cōburit. Sic diabolus uolens plures igne infernali. i. luxuriæ, uel cuiuſcunq; peccati mortalis inflāmare, primo illum ignem ponit in corde vnius, quātum ad cōcupiſcentiā malā, uel in corpore, quantum ad ſuperbū ornatū, ꝙ eſt ſignum illius ignis interioris. Et ſic multos per vnum accendit, qa prius per oris flatum ignem, quem in corde hēt, i n alio accēdit: dū ad peccādū, illū uerbis attrahit, p oculos ī ignē īſpirat, & ſcītillare facit, dū īpudice oculos dirigit.

Exemplum. ¶Secundo uero eſt carbo totus ignitus immouerius, magnus ignis īferius, multos ignitos habens carbones: in muliere namque impudice ornata ad capiendas animas ſertum in capite eſt, quaſi vnus carbo, uel titio inferni pro igne illo accedēdo, ſic cornua alterius, ſic collum nudatum, ſic firmaculum in pectore, ſic de omnibus curioſitatibus totius corporis, quid aliud uidetur, uel dici poterit, quàm ꝙ quilibet illorum ſcintilla ſit, ignem ſpirans infernalem quē ita ſpirat effectuoſę, illa miſera diaboli incendiaria, in qua à planta pedis, uſque ad uerticem capitis non eſt ſanitas, ꝙ vno die chorizando, uel per uillam tranſeundo forſitan. 10. de aſpicientibus, quos Deus creauit, & tam care redemit, ut ſaluarētur, igne cōcupiſcentiæ inflāmat, & aīas dānat: Sic diabolus eas ad hoc ornat, & per uillā tanquàm apoſtolos ſuos mittit repletos omni iniquitate, maliciā, fornicatione, &c. Roma. 1. Not. C. 15. 5.

21 Exemplum. ¶Secundo ſunt retia diaboli, per qua piſcatur in uiuario Dei, trāſmittere piſces ad ſtagnū inferni, de quo Apo. 21. Pars illorum ī ſtagno ignis, & ſulfuris, & loquitur ibi de fornicatorib⁹, & adulteris vnā perſonam talē trahit per uillā, uel ad domum mittit, ubi ſcit piſces eſſe capiendos, & multos plures capit, ꝙ piſcator aīarum, ad Deum, ore ſuggerendo, uel ornatu prouocādo, qa vnus piſcator. i. pdicator Dei etiā vnus de piſcatoribus illis, qbus ueritas dixit, uenite poſt me, faciā uos piſcatores hominum. i. vnus apoſtolus, ſi præſens eſſet, poſſet tota die prædicare, & frangendo caput ſuum, clamare, & uix vnum ad Deum conuerteret.

¶De vno namque apoſtolo ſcribitur, ꝙ circumeundo multa terrarum ſpacia, ſolum vnum cōuertit diſcipulum: Sed vna perſona, ī qua aduerſarius noſter circuit, quærens quem deuoret, per quam multis loquitur, ſicut Euæ loquebatur per ſerpentem, quo ipſum ꝓpria forma non audirent, per vnam pſuaſionē, & p vnū circuitū per uillam, uel per vnū fatuū aſpectum per feneſtram, multos conuertit ad diabolū. Ex quo patet, ꝙ ſeruitus illorū maximę demonibus placet, qa nullum ſacrificiū, uel opus maioris gratiæ eſt, uel magis Deo placet (ſicut patet per auctoritatē beati Greg. in prolo. iſtius tractatus in fi.) quàm ſalus aīarū, ita nullū ſacrificiū, uel peccatum plus inimico placet, quā pditio aīarū: Quid. n. grauius eſſe poſſet, quā de filijs Dei filios facere diaboli? Tā. n. graue illud habēti rōnē uideri deberet, ꝙ ſi nō perderet, niſi vnā ſolam, per totam uitam ſuā dolere deberet, quātomagis qui multas perdis, ſi plures habere uitas, quo ſufficienter dolere,

dolere,uel ſatisfacere poſſet,pro re infiniti precij,quæ reſtitui, uel de inferno redimi non poteſt (id eſt) pro anima illius,qui diſſipauit ſubſtantiam ſuam (id eſt) vitam ſuam ante mortem: & animam ſuam in morte perdidit: pro meretricibus: & cum meretricibus uiuendo luxurioſè. Luce 15.

22 ¶Tertio, qui uerbo, uel ſigno alios ad luxuriandum cum eis, uel cum alijs inducunt, ſimiles ſunt falſis mercatoribus,& falſis hominibus in quacunque arte,uel negocio,quia ſicut, tales communiter pulchrius loquũtur quàm ueraces,& decorem,quem in rei ueritate, in re,de qua agitur,interius non habẽt, ore, uel ſigno exterius mentiuntur, ita iſti, qui ad modum falſorum pelli pardorum,antiquas,uel turpes,quas habẽt pelles,& turpia opera,ornatu uerborũ, & ueſtimentorum albant, & ornant,ut appareant noua,& alios decipiant,more amicorum defuncti, qui funus illud mortuum diligentius ornant mortuũ, quàm ornatũ ſit corpus mulieris portatæ de ciuitate viuum.

Exemplum. Exemplum.

¶Et more aucupis,ibi plures laqueos (id eſt) uerba,& ſigna luxuriæ oſtẽdũt, ubi plures aues,quas capere intendũt, uenire intelligunt.

Exemplum.

¶Et more ſepelientium mortuos, diligentius corpus mortuum ſepulchro claudunt forti, & operiunt, ſeu ornant picto,dum quicquid rugoſum,& fœtidum eſt,quantum poſſibile eſt, albiſſimis epiſtylijs tegunt, & pulchris coloribus pingunt, ut mihi præter oculos, quos pulchros reputant appareant, vt ſic totum exterius ornamẽtum,& oculorum,& quicquid exterius patet oſtẽſionis, quaſi lapis eſt ſup defuncti corpus poſitus.

Exemplum.

¶Quia ſicut lapis ille exterius politus,pulcher,& pictus, interius plenus eſt fœtoribus,ita luxurioſorum uerba, & ornamẽta,& partes corporis, quę exterius oſtenduntur,interius plena ſunt doloribus,peccatis,miſerijs, & ſpiritualibus fœtiditatibus, & malis cogitationibus, & deſiderijs, & uolũtatibus corã Deo,& tota curia cęleſti abominalib'.

¶Et ſicut pictores uolẽtes picturarũ addiſcere experientiam, aliorum reſpiciunt picturas. Ita iſti dum quilibet ab alio in arte diaboli experto modum deceptibilius loquendi, & laſciuius ſe diſcent ornandi.

¶Qui more inſuper luſorum, qui omnia amiſerunt, & taxillos ſuos alijs mutuant.

¶Et more ſacerdotum, qui feſtis ſuis ceſſantibus,ornamenta ſua uicinis ſuis mutuant feſtiuantibus: Dum pulchritudine,& alijs luxuriæ occaſiõibus præ ſenectute,& infortunio deficientibus, iunioribus ornamenta ſua accommodant,uel eos ornant, & nundinis diaboli,uenales exponunt illis, qui in domo meretricis luxuriabantur Hiere. 5.

¶Quorũ periculum,& ſtultitia multis oſtenditur euidentijs. Arti. 6.

¶Primo, quia ſtatus proprij tantam habet obliuionem, & inconſiderationem, ꝙ animam ſuam pro nihilo dat (ſicut oſtenſum eſt. A.23.22.) Et non ſolum animam,ſed Deum, & regnum cœlorum,& omnia bona,& pro eodem precio omnibus pœnis ſe obligant, qui pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem, in Pſal. 105. 23

¶Qui ideo ſtulti dicendi ſunt: quia Chriſtũ Dei ſapientiam, ſtultum reputãt.De quibus ait Aug.in quodam ſermone.Qui dat pro modica delectatione,illud, pro quo Chriſtus ſe tradidit, Chriſtum ſtultum reputat. In hoc ergo facto ſpiritus immundus fugat ſpiritũ ſapientiæ.

¶Secundo illorum oſtenditur ſtultitia,& periculum,qui maximo inimico ſuo (id eſt) diabolo illo peccato multũ placent,& ſpecialius illo quàm alijs, ut ex duabus apparet euidentijs.

¶Primo, quia plus procurat, ꝙ homo dormiendo huius peccati habeat imagines,& delectationes,de alijs nãq; peccatis tentat uigilantes.Iſto uero tam uigilantes quàm dormiẽtes,plus quàm alijs tentat peccatis.

¶Secundo, quia alia peccata poſſunt

ab vno ſolo cõmitti, iſtud uero, ut frequentius, committitur à duobus, & ſic diabolus duos ſimul lucratur, & ſic ſpiritus immũdus ſpiritũ fugat itellectus.

24 Tertio, idẽ oſtendit, quia plus alijs peccatis rõnẽ abſorbet; plusq; per iſtud amor inducitur, & delectatio præſentis ſeculi, & negligẽtia futuri. Et in tm̃ hominẽ excęcat, ꝙ turpiſſima, & q maximè nõ excęcatus excerabatur, & deteſtabatur, excęcatus operatur. Sicut patet de Salomone, qui rõne utẽs, Deo templũ conſtruxerat, ſed luxuria excęcatus, tẽpla idolis fabricauit: Et ſic ſpiritus immundus, ſpiritum fugat cõſilij, quia ſic infatuatus nullius, niſi proprium vult ſequi conſilium.

¶Quartò, promptiſſimos ad opera ſpũalia tepidos, & quaſi inhabiles, & impotentes facit ad opera ſpũalia, & ſic ſpũs immundus fortes uincit, ſicut patet de Sanſone, & ſic ſpiritum, & donũ fugat fortitudinis.

¶Quinto ĩ tm̃ hoĩem excęcat, & totaliter immutat, & quodãmodo alterat, in tm̃, ꝙ parcos, & duros facit largos, ocioſos, & delicatos facit laborioſos. & in tribulatione patiẽtes, ut ea, q̃ voluptatis ſunt, aſſequantur, & ſic dum ſpiritus immundus facit, ꝙ homo nec expenſis, nec corpori proprio parcit, donum, & ſpiritum ſcientiæ excludit, qa ſupercecidit, ignis luxuriæ, & nõ uiderunt mala, quę patiuntur: Not. V. 4. 3.

25 ¶Sexto facit famã negligere, in tm̃, ꝙ illi, qui prius multũ de bono curabãt noĩe, iſto uicio excęcati, famã totaliter negligũt: Sicut patuit de illo rectore, quẽ famoſiſſimus magiſter in theologia vniuerſitati pdicãs retulit p mulierẽ deceptũ, modo ſequẽti, Vicina q̃dã excogitans, qũo ab illo rectore neceſſaria hr̃e poſſet, quodã die conſiderãs, ꝙ tota familia eſſet extra in diuerſis negocijs occupata, filiã ſuã ornauit, & ad domũ illius miſit, dicẽs, ꝙ ueſtes peteret ad lauandũ: ipſa ergo quaſi miniſtra q̃rens ingreſſa, obuiũ in aula habuit rectorẽ illũ, q uidens oportunitatẽ, eã amplexans, oſculatus fuit, ꝙ cum matri narraſſet, dixit mater, totũ lucratũ eſt. Alia uice ſimilẽ uidens opportunitatẽ, iterũ miſit, cũ qua peccauit, & ille, q ſemp ante bonę fuit famę, in tãtũ famã ſuã poſtmodũ neglexit, ꝙ nec p citationibus, uel cenſurijs eccleſiaſticis quibuſcunq; illã dimittere uoluit, ſed vſq; ad mortẽ tenuit, licet delictũ propriũ frequẽter gemeret, dicẽs. Eua decepit primũ hoĩem, nõ eſt mirũ, ꝙ ſeduxit me, ſic.n. uocabat illa maledicta, quã tenuit. Sic ſpũs immundus, & impius ſpiritũ abijcit pietatis: dum facit, ꝙ nec de ſeipſo.i. aĩa, uel corpore, uel fama ppria pietatẽ habeat priorẽ pietatem crudelitatem commaculans. Heſter. 16.

Exemplum.

Exemplum.

¶Et nõ ſolũ à ſeipſis, ſed à filijs, quos alere tenent (Sicut patet p legẽ illã. C. li. 8. ti. de patria poteſtate. l. nec filiũ) Pietatẽ & curã abijcere facit, dum ſpũs ille immundus multos generare facit filios extra matrimonium de quibus nuſquàm curam habent, ex quo mendici, uel fures deueniunt, & homicidæ.

¶Septimo huius uicij piculũ, & ſtulticia in hoc apparet, ꝙ facit, hominem fidem, & doctrinã cõtemnere eccleſię. 26 Eccleſię.n. fides eſt, & doctrina, ꝙ peccatũ luxurię magnũ ſit, & mortale (ſicut patet ſupra arti. 3. p totũ) Cuius contrariũ multi iſto uicio excęcati uidentur credere. Et aliquãdo hoc aperte dicunt, uel ſaltem illud leue reputãt. Cuius reputationis vna, & maxima eſt cã huius uicij communitas, & peccantiũ multitudo. Si.n. rarum eſſet, abominabile uideretur (ſicut patet de comeſtione carnis in quadrageſima) Grauius namque uidetur iſto uicio in quacunq; ſpecie peccare, quàm carnes in quadrageſima comedere, tum quia eſt contra Deum, & ſeipſum, & illam cum qua peccat, & prolem, quod in comeſtione carnium ſecretius facta, nõ cõtingeret. Sed tñ, quia illud uicium cõiter nõ fit, homines illud grauiſſimum reputarẽt, iſtud uero, quia cõmuniter ſit leuiſſimum reputant, & ſine timore illud cõmittũt. Et ex tali cõſuetudine, & peccãtiũ multitudine ſpiritus iſte immũdus

ſpiritum

ſpiritum abijcit timoris, dicens, non ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Sapiē. 2. Nota, ꝙ luxuria pacem turbat. P.4.14.

¶Ab iſtis uero periculis, & peccatis, multipliciter, & mēdaciter ſe excuſant.

Artic. 7. ¶Primo nāque dicunt, ꝙ licentia, & cōmiſſione utuntur Dei, dicētis. (Gen. 1.) Creſcite & multiplicamini, &c. Sed hoc pro eis non agit, quia illud dictum fuit matrimonialiter cōiunctis, & nō alijs.

27 ¶Alij dicunt, naturale eſt, quare ergo (inquiunt) uoluit Deus talē facere naturā, ſi illud, quod natura requirit, peccatum ſit? Quibus reſpondetur, ꝙ ſicut actus ille naturalis eſt ad cōſeruationē ſpeciei. Ita etiā cōmeſtio eſt naturalis ad conſeruationē indiuidui. Naturaq; plus requirit cibū, quàm actum illum, quia ſine illo eſſe pōt, nō aūt ſine cibo. Et tñ comedere cibum, qui ꝑ qualitate, vel tēpore eſt prohibitus ab eccleſia, ad uoluptatē ſuam implendā peccat. Sicut patet de comedente carnes in 40. & iñ

Exemplum. iſtud grauius eſt. Sicut inſuper comedēs cibum uenenoſum mortē incurrit corporis, ita in actu illo ꝓhibito, & uenenoſo peccat, & mortem incurrunt aīæ. Non ſolū qui faciunt, ſed dñs & dña, & qui reſiſtere deberent, cū illud in ſubditis ſuis regnare ſciunt, & nō faciunt, deſcendant in infernū uiuētes, qm̄ nequitiæ in habitaculis eorum, in Pſalm. 54. Quia non ſolum digni ſunt morte, qui faciunt, ſed qui conſentiunt faciētibus. Rom. 1. Cōſentiunt autem, qui non reſiſtunt cū poſſent, ſicut patet. C.16.46.

¶Et ſi in tali periculo ſunt, qui in domibus, uel familia ſua talia peccata diſſimulāt, in quali periculo dicendi ſunt, qui ex ꝓpoſito talibus ꝑſonis in uillis vel ciuitatibus, uel ſuburbijs domos locāt, quæ de illa immundiſſima viuunt

Exemplum. arte Qui in domibus ſuis regis nō auderent receptare ꝓditores, domos ſuas Dei proditoribus locant. Si ergo primi in infernum deſcendent, ubi, putas locandos, & ponendos iſtos ſecundos.

¶Ad iſtā vero ſecundā excuſationem de naturalitate, uide pleniorē reſponſionem. H.1. art. 2. per totum. Per dicta nanq; ibi patet, ꝙ naturale eſt inter vxoratos, qui rōnabilē inter ſe hñt ſocietatem, non aūt inter alios, niſi natura accipiatur, ꝓut habet ſentire cum brutis.

¶Alij dicunt, oēs ſic faciunt, quibus primo ſic reſpondetur, ꝙ mentiuntur. 28

¶Secundo ſic, ꝙ multi hoc faciāt, illa eſt mirabilis audacia & conſolatio, ꝙ conſolant̄ de hoc ꝙ multos hñt ſocios, & habebunt in inferno. Ex quo nanq; multi hoc faciunt, ſequitur ꝙ infernus erit repletior, & ſic maior erit omnium preſſura, & miſeria. Ex quo patet, ꝙ mirabilis eſt conſolatio dicere, multi hoc faciunt, & ſemper fecerunt, & oportet nos facere, ſicut alij faciunt, quia non poſſumus oēs eſſe religioſi. Verū eſt, ꝙ non pñt oēs eſſe religioſi, ſed oēs pñt caſte uiuere, qui uolunt, & malorū fugere ſocietatē, quātūcunq; ſint in magna multitudine, quia talis multitudinis ſequela prohibetur. E.7.12.

¶Alij dicunt, & ſpecialiter qñ reprehēdunt̄, quare illā, quā male tenēt, matrimonialiter, nō ducāt. Rñdent alij, ꝙ ſunt pauperes, & iō vxorē hr̄e nō pñt.

¶Alij vero dicūt, ꝙ ſi amici illius vellent bona cum illa dare, uel ſi haberem domū, ad quā illā ducere poſſem, & bona, cū quibus illā ſuſtentare poſſem, libenter illā ducerent in uxorē. Quibus rñdetur, ꝙ melius eſt illā mr̄imonialiter hr̄e cum cęlo, & ſine exterioribus & tēporalib⁹ bonis, quàm extra matrimonium cū inferno. Et melius eſt illā hr̄e hic ſine domo, & cū paupertate in illa forma, in qua poſt mortē illam ducere poſſit ad domū cęli, & ad bona ſine fine in terra uiuētiū, quàm in illa forma, in qua poſt mortē illā ducet ad domū inferni, & ad pęnas ſine fine. Aliæ uero ſe 29 excuſant ꝙ ſi peccatū illud dimitterent non haberēt, vnde viuerēt, cū ꝓle ſua, quia ſi hoīes illos, qui eas propter illud exhibent, uel munera eis dant, dereliquerent, paupertate deficerent Quibus rñdet̄, ꝙ infidelitas maxime eſt credere Deū eſſe impotentē, uel malū impotentē, q nō ſufficit ſeruis ſuis in neceſſarijs

ſubuenire,

ſubuenire, ſicut diabolus pôt ſeruis ſuis malū, q̄a (uidelicet) poſſe ſeruis ſuis, uel ancillis caſte uiuētibus ſubuenire, ſed nollet eis ita abundāter ſubuenire, ſicut diabolus ſeruis ſuis. Tales enim multū decipiunt, q̄a Deus (teſte ſacra Scriptura) nunquàm deſerit ſperantes in ſe. Et diabolus deſeruit ſemp ſperantes in ſe, & in factis ſuis. Et poſito, ꝙ uitium ſibi quietius, & delectabilius ſic lucrentur diabolo ſeruiendo, quàm facerent ſeruiendo Deo, & mundiciæ, cogitare deberent contra hoc, quot amittunt bona, & quot pœnas incurrunt, ſicut patebit, arti. immediate ſequenti.

Exemplum. ¶Aliæ dicunt, ꝙ ui opprimūtur, quarū dictū, quantā cōtineat aliquotiēs falſitatē, hiſtoria oſtēdit, qua fert̃, ꝙ cū q̄dam hmôi corā iudice allegaret, & iudici q̄renti quare nō clamaſſet, r̄ndit, ꝙ non potuit, iudex præcepit cuidā, ꝙ de pecunia, quā ſecū habebat, illā in eodē loco forte ſpoliaret, qđ cū facere attētaret, tm̄ clamauit, ꝙ multos ad locū currere fecit. Cui iudex, ſi ita alte clamaſſes ꝑ amiſſione cōtinētiæ, ſicut ꝑ amiſſione pecuniæ, caſtitatem nō amiſiſſes.

30 ¶Alij dicunt, ꝙ non poſſunt caſte uiuere, ꝑpter naturę ſuæ complexionē, & qualitatē. Sed iſtud reprobant tā exempla, quàm auctoritates, & ratio.

Exemplum. ¶Primo, q̄a quantūcunq; cōplexio, & appetitus eſſet diſpoſitus ad comedēdū aliquē cibū, ſi ſciret ꝙ corporaliter moreret̃, ſi illū comederet, uoluntatē ſuā retraheret, nec impotentiam allegaret, qn̄ illā retrahere poſſet, quare ergo impotētiā allegat, ꝙ nō pôt appetitū ſuū retrahere, ubi mors poſt imminet aĩæ, & poſtea corporis, & aĩę ęterna dānatio. Probat̃, qui ꝑ pedis, uel alterius mēbri amiſſione ſe retrahere poſſet, quare ꝑ animę amiſſione retrahere ſe nō pôt? Impotētia eſſe nō pôt, quia ſi poſſet, ne amitteret minus, poſſet, ne amitteret maius. Si tn̄ illud magis reputaret, uel illud plus diligeret, tota ergo cauſa eſt, quia nec aĩam reputat meliorē, quàm pedē, nec tm̄ eius timet amiſſionē, quia

Exēplū. minus illā diligit. Si nanque homo aliquid dimittere poſſet, ne amitteret quinque ſolidos ergo illud dimittere poſſet, ne amitteret centū. Ita in propoſito, ſi reputaret aĩam tm̄ in precioſitate excedere membrum corporis, quātum centūm ſolidi excedunt quinque.

¶Pręterea quantūcunq; eſſet tētatus, tn̄ propter uerecundiā iuſtorū hominū intuentium, ſe retrahere poſſet ſemper, ſi ſemper eſſet in conſpectu unius magnæ & honeſtæ multitudinis, ergo ſemper uiuere caſte poſſet, ſi uellet, qui ſemper eſt in conſpectu totius multitudinis cęleſtis, ſicut patet. A. 2 5. 1 7.

¶Præterea, pro maximo lucro terreno, te refrænare poſſes, q̄a ſi ſcires te lucraturū ciuitatē, quotiens reſiſteres tali tētationi, uel bonā ꝑbēdā, uel mille marchas, ſemp reſiſteres. Ergo reſiſtere poſſer, ſi uellet ꝑ regnō cęleſti lucrando.

¶Probat̃, ſi reſiſtere poſſet p diē, uel hebdomadā, uel mēſem, uel ſemel, poſſet ſemper reſiſtere, ſi ueller, quia cū in omni reſiſtentia augeat̃ ei gratia, maiorē gratiā habet, poſtquàm ſemel reſtitit uel p diē, uel p mēſem, quàm habuit in prima reſiſtentia illius diei, uel hebdomadę. Qui ergo cum minori gratia reſiſtere potuit, cum maiori reſiſtere poſſet, ſi uellet.

¶Probat̃, tales magnū uituperiū dicūt de ſeipſis, q̄a fatent̃ ſeipſos debilioris eſſe naturę, & ſtultioris brutis, q̄ ratione carēt. Piſces eĩn à cibo, quē appetunt, ſe retrahere poſſunt, qn̄ hamū ſub eſca deprehendunt. Et aues, qn̄ laqueū cōſiderāt. Et iſti uidētes laqueū peccati, & lacū latere inferni ſub tali delectatione, & dicūt ꝙ ſe retrahere non pn̄t, mētiētes cōtra Paulū, dicentē, ꝙ fidelis Deus nō ſinit uos tētari ultra quàm poteſtis. 1. Cor. 10. Et cōtra Hieronymū, q̄ dicit, Maledictus, q̄ dicit Deū aliquid præcepiſſe impoſſibile. Probat̃, dicere, ꝙ nō pôt ſaluari, q̄a ſi nō potes modo, antequàm delectationē diutius dixeris in cōſuetudinē, & antequàm pluribus peccatorū uinculis fueris allegatus, pluſq; delictorum pōdere grauatus, & diaboli dominio ſubiectus, quō illud facere poſſes

poſſes,poſtea,cũ facilius ſit ſeruitutẽ,& carcerẽ fugere,cũ liber ſit uel etiam minora frangere uincula,quàm de carcere fugere,uel frangere plura uincula,& ſpecialiter uinculũ conſuetudinis, qđ maximũ & fortiſſimum eſt. Concedere ergo ꝙ ante delectationis uſum,uel cõſuetudinem reſiſtere non poſſunt, eſt cõcedere, ꝙ neceſſario damnabuntur.

31 ¶Alij excuſant ſe ꝓle dicẽtes, nõ eſt peccatũ,ubi puer generatur ad honorẽ Dei,& bona anima producitur, & bonus homo, qui multa bona facere potuit,& multos iuuare.

¶Quantũ ad illos rñdet,primo,quaſi ita,excuſantur iſti à malo opere ꝑcedẽti,ꝑ bonum effectum ſequentẽ,ſicut excuſabãtur Iudæi,& Pilatus à crucifixione Chriſti, ex qua magnum ſequebatur bonum, redẽptio uidelicet nr̃a, quos ſi excuſatos à ꝑcedẽti peccato ꝓpter talẽ utilitatem ſequentẽ nõ hñt,nec ſeipſos ĩ ꝯſimili caſu excuſatos habeãt ab opere ꝯ Dei factũ ꝑceptũ.Quia nec ſicut redẽptio,bona crucifixores, ita nec ꝓles bona fornicatores excuſat à delicto.

¶Secũdo rñdetur,ꝙ ſorte frequẽtius producunt prolem ad diaboli,q̃ ad Dei ſeruitium,ad damnationẽ,quàm ad ſaluationẽ. Frequẽter eñ cõtingit, ꝙ ſunt imitatores paterni criminis. Et hoc etiã iura ꝑſumunt, q̃ ideo eos ꝓhibẽt ordinari. Sæpe etiam cõtingit, ꝙ tales fures ſunt,& latrones,quia ex parentũ prouidentia cõmuniter non habent,vnde viuere poſſint,ſicut filij legitimi. Non debet ergo factum cõmittere,de quo certum eſt,quod eſt à Deo ꝓhibitũ & malum, ubi utilitas eſt dubia, quia nec ibi committere deberet, ubi utilitas eſſet certa, quia non debent fieri mala, ut eueniant bona.

32 ¶Sed q̃rẽt forte,ex quo actus ille placet partib⁹,quare eſt mal⁹ & à Deo ꝓhibitus, ſed iſta q̃ſtio eſt nĩmis diabolica, & fatua. Quia nulli dubiũ eſſe debet, q̃n Deus tã ſincero amore oẽs hoĩes,& mulieres diligat, ĩ oĩbusq; tãtã iuſtitiã iuſte uendicet, dũ bonã ducant,uitam, quantã rex in filijs,& filiabus ſuis,quia ſi rex illos diligit,regimenq; in eis uen dicet,& dñium, quia carnẽ ꝓlis ſuæ ad eſſe ꝓducit,ꝑ uiã gñrationis. A fortiori rõne,Deus in eis dñium vẽdicat, & regimen,quia aĩam,quę plus valet,in eſſe ꝓducit ꝑ uiã creationis. Si ergo ſtultiſſimus reputaretur,qui ad regẽ ueniẽs q̃reret,quare ꝓhiberet, ne filij, uel filiæ fornicarentur, cum partibus placeret, immo ſi hoc à minore hoĩe q̃reret, ſtultum illũ reputaret. A fortiori rõne ſtultior dicendus eſt,qui hoc quærit de rege cęli,& filijs & filiabus ſuis. Exẽplũ.

¶Alij & fere oẽs ſe excuſãt ſpe venię, cogitãtes,& dicẽtes, ꝙ Magdalena peccatrix fuit,nec tñ perijt. Sed iſta eſt doctrina illi⁹ diaboli,q̃ eadẽ doctrina primos decepit parentes, dicẽs,nequaquã moriemini,qui eadẽ doctrina nũc fere totũ decipit mũdũ. Quia ꝯ vnã pſonã, q̃ exẽmplo Magdalenæ de malo ad bonũ cõuertitur ſtatũ,multę exẽplo Holofernis luxurioſi,moriunť ĩ peccatis ſuis gr̃am transferentes in luxuriã. Iudæ 1.

¶Quorum pęna, & confuſio eſt ante mortem,in morte, & poſt mortem.

¶Primũ patet tã in gratiarũ amiſſionibus, quàm in bonorum exteriorum depauperationibus,quàm etiã in publicis, & generalibus flagellationibus. Art. 8. 33

¶Quod vero ꝓpter pctm̃ luxurię fiat gr̃arum,ſeu bonorũ ſpũalium amiſſio, patet ꝑ hoc,qđ ſcribit beatus Grego. in lib. Dialo. lib. 3. c. 32. de quibuſdam epis ꝑdicantibus ꝯ Arrianos, qui ab eiſdem Arrianis capti, & linguis radicitus abſciſis,clariſſime loquebantur, & ꝑdicabant ſine linguis. Quorum unus in luxuriã lapſus,miraculi amiſit virtutem, ſpiritus nãq; immũdus ſpiritum ſanctũ, qui in ore eius loquebatur, fugauerat. Exẽplũ.

¶Secundo idem patet per hoc, quod legitur in vita patrum de quodam patre Saba nomine, qui cuidam diſcipulo ſolitario in ſolatium leonem miniſtrum dedit, qui ſerui more animalia eius cuſtodiebat ad paſcua ducendo, & domi reducendo, quo in luxuriæ uitium cadente,& ſolatium malum quærente,ſolitũ animalis abceſſit ſolatium. Exẽplũ.

Nam

Nam leo ab eo totaliter receſſit, nec ei vlterius obedire voluit, ex quo ipſe Deo obedire contempſit.

¶Nota etiam quomodo amittere facit gratiam, uirtutem, & fortitudinem corporalem. B 2.39.

¶Secũdo, ꝙ etiã ꝓpter luxutię vitiũ fiunt bonorũ exteriorũ depauperationes, quotidiana docet fortuna, in qua uidemus, qd aliqui beneficijs propter huiuſmodi delictum priuantur, & plures priuari deberent. Quia per conſtitutionẽ Octoboni legati in Anglia, clerici, & maxime in ſacris ordinibus cõſtituti, qui in domibus ſuis, uel alienis,
34 publice concubinas tenent, ultra menſem ab officio, & beneficio ſunt ſuſpẽſi, & uſquequoq; ſuper hoc condigne ſatisfecerint, de beneficijs eccleſiaſticis, nullatenus ſe intromittãt. Quod ſi fecerint, ſunt ipſo iure beneficijs priuati. Ecce cõſtitutio generalis; de qua nõ eſt dubiũ, quin multos ipſo iure liget, q de facto non ligantur. i. multos ſuſpẽdat, & priuet, qui de facto non ſunt ſuſpẽſi, nec priuati. Ex quo ſequitur, quod licet nõnulli de facto, & cũ maximo peccato, & periculo ſint beneficiati, uel diuites, & de officio, à quo ſuſpẽduntur viuẽtes, tũ in rei ueritate ꝓpter illud peccatum ſunt pauperes, & miſeri. Quibus ſpecialiter loquitur. Ioan. Apocal. 3. Tu dicis, diues ſum, & locupletatus, & uullius egeo, & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & paup, & cęcus, & nudus.
35 ¶Alijs bonis cõſumptis, tãquàm miſeri, & fatui, etiã ab illis, circa quas illa expenderunt, contẽnuntur, ſicut patet de fatuo, qui cum potius eligeret eccleſiam, quam unam talem dimittere miſeram, dimiſſa eccleſia, ipſa eum dimiſit dicens, te nolo, ex quo nihil habes.

Exemplum.

¶Idem oſtenditur per factum alterius, qui oĩa ſua in tali fatua cõſumpſiſſe fertur, quem de ciuitate præ uerecundia fugientẽ, miſera illa lachrymando ſecuta fuit, quã cum mater conſolaret, ditiorem ei promittens, reſpondit, non ſeo receſſum, ſed quod collobium, quo indutus recedit, cum omnibus alijs cõſumptis non conſumpſit.

Exemplum.

¶Tales ergo fatu amantes (ſicut ex iſtis patet hiſtorijs) depauperãtur, non ſolum in fama, ſed etiã in rebus. Quorum depauperationis cauſa eſt duplex.

¶Vna, quia fatuo, amore excęcati, nõ curant, quantum expendant. 36

¶Alia eſt, quia fatua dilecta; quod etiam quandoq; fatuis contingit uxoribus, non curat, quantum amaſius, vel maritus, in illius expendat uanitate, uel quantũ depauperet, niſi ꝙ delicatè nutriatur, & ſuperbia eius in ornamẽtis ſuſtentetur. Et quicquid expendunt, niſi paruũ ei uidetur, comparatũ ad pęnas, quas ꝑ eis alibi æternaliter ſuſtinebũt.

¶Vñ cuidã tali fatuę murmuranti de exhibitionis exilitate in rebus & ornamẽtis, reſpondiſſe fertur, fatuus ille dicens, non ſic te exhibeo, & tot & talia tibi præbeo ornamẽta? Cui illa, nimis pauca ſunt hæc ad ſuſtinendũ pro te, & pro his pęnam inferni. Ex cuius dicto patet, ꝙ aliqualẽ habent colorẽ parum curare, qualiter amaſij bona ſua in eis exhauriant, q̃ pro amaſijs tam duras & æternas pęnas ſuſtinebunt.

Exemplum.

¶Tertio, ꝙ ꝓpter hmõi luxuriæ uitium, Deus publicas & generales accipiat uindictas, etiã tẽporibꝰ modernis, ſicut famis, mortalitatis, bellorũ, & peſtilentiarum, ueriſimile & rõnabile vr ex his, quæ ſacra Scriptura hactenus facta cõmemorat, cauſam namq; diluuij tẽpore Noe ſacra Scriptura, (Gen. 6.) peccatũ carnis eſſe cõmemorat, dicens. Videtes filij Dei. i. filij Seth. q. minus irreligioſi filias hominum. i. de ſtirpe Cain, ꝙ eſſent pulchræ, acceperunt eas, &c. Propter iſtud etiã peccatũ fuit ſubuerſio Sodomæ & Gomorræ, Gen. 19.

¶Propter iſtud etiã peccatũ occiſi sũt 24. millia. Num. 25. Propter hoc etiam tota tribus Beniamin, exceptis ſexcẽtis hominibus deſtructa, & occiſa, legitur Iudic. 20. Et Iſrael cum tẽplo deſtructa. Nã tẽplum luxuria & comeſſationibus erat plenum. 2 Mach. 6. Cum ergo (teſte beato Grego.) præteritorũ exhibitio, ſit futurorũ certitudo, nõ uideť dubiũ, qu

ſim iles

ſimiles uindictæ, q̃ iſtis accidunt tẽporibus, tam in aquarũ nimia abundãtia, ſicut in diluuio Noe, tam in ciuitatum cõbuſtione, & deſtructione, ſicut in Sodoma & Hieruſalem, quàm in occiſorum in bello, & extra bellũ multitudine, ſicut in iudicũ & numerorũ lib. maxima ex parte, ex tali accidãt cauſa Ipſo Deo teſte, qui nunc implet, qđ olim minabatur, dicẽs, Diſperdã habitatorẽ de cãpo idoli.i.cupiditatis, & tenentẽ ſceptrum de domo uoluptatis, & luxuriæ.

37 Amos 1. Secundo luxurioſorũ pęna, & cõfuſio, quã in morte ſuſtinent. Primo ex hiſtoria oſtẽditur, qua narrari ſolet, ꝙ tali cũ fatua muliere, ſimul in lecto mortuis, quos cum familia in craſtino diu expectaret, & nullũ motũ in camera clauſa admirantes deprehenderent, viris accerſitis, & oſtio cameræ fracto, eos ſimul amplexatos inuenerunt mortuos, nigerrimos, & fętidiſſimos.

Exemplum.

¶Secundo idem oſtẽditur p illud, ꝙ de quodam luxurioſo, magno apud ſęculũ, circa cuius (ut ſcribitur) camerã, tot tonitrua audita fuerunt una nocte, ꝙ patria tremẽs mirabatur, intra quam quatuor intrantes, & cũ de lecto leuantes, cũ eo luſerũt, ipſum in altũ ꝓijciẽtes, quorũ vnus ueniẽs ad camerarium, qui in angulo iacens, oĩa iſta uidit, manu ita latus eius tetigit, ꝙ oĩa interiora eius patuerunt, dicẽs, dormis tu, qui cũ in craſtino ſuperuixit, omnia iſta narrauit. Ad cuius narrationis confirmationem, dñs in craſtino, quaſi titio de incẽdio raptus, inuentus fuit mortuus.

Exemplum.

38 ¶Tertio eorundem pęna & cõfuſio, poſt mortem oſtenditur.

¶Primo, p illud, ꝙ fertur, de quodã lubrico infirmato, & de confeſſione admonito, reſpõdente, quid mihi ualebit cõfeſſio, quia cum uires habuero, faciã quod ſolebam? Cum ergo fuiſſet mortuus, inuẽtus eſt ſub cingulo, quaſi igne infernali aduſtus, ut in ea parte, in qua peccauit, punitus oſtenderetur.

Exemplum.

¶Secundo idem oſtẽditur p exẽplũ, quod in quibuſdam legitur hiſtorijs de quodã ſancto viro, q in orone poſitus, vidit in aere, quaſi duos dracones ignitos inter ſe pugnantes, & mutuo ſe torquentes, cui deſideranti, quid, uel qui eſſent, p Deum oſtẽſum fuit, ꝙ fuerunt vir, & mulier, q inordinate, & luxurioſè ſe in uita iſta dilexerunt. Et ideo ſicut hic mutuas, & illicitas inter ſe habuerunt delectationes, ita ibi ſe mutuo torquent. Et ſicut inter eos ad tẽpus mala fuit dilectio, ita iuſtum fuit, ꝙ inter eos magnum eſſet odiũ. Quod quidẽ odiũ ex cogitatione præcedentiũ orit̃ delectationũ, & cauſarũ. Sicut de incarceratis, quia ſicut incarceratus plus odit cũ, qui cum in carcerem poni fecit, quàm carceris cuſtodẽ. Ita quis in carcere poſitus inferni, cogitans, ꝙ ꝓpter talẽ mulierẽ, cum qua peccauit, eſt ibi poſitus, & ipſa cogitans ꝙ ꝓpter illũ eſt ibi poſita, quia quilibet ibi ſciet, quare eſt dãnatus, maius odium inter ſe, quàm ad dęmones eorũ cuſtodes habebunt, quia illi male & iniuſtis perſuaſionibus, & mutuis ſunt ibi poſiti, dæmones uero iuſtã ſniam à Deo determinatã, executioni demãdant. Ex quibus hiſtoria videlicet, & exẽplo patet, ꝙ breuis amor in æternũ mutatur odiũ, & breuis delectatio in æternã pęnã. Et breuis riſus in ęternũ luctũ, & ſuſpiriũ, quia teſte Auguſtino. Momentaneũ eſt, qđ delectat, æternũ quod cruciat? Et teſte Apoſtolo, Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quę ſunt fornicatio, inuidia, luxuria, &c. q̃ prædico uobis (ſicut prędixi) qm̃ qui talia agunt, regnum Dei nõ cõſequẽtur.

Exemplum.

¶Et ſi tanta pęna digni ſunt, qui tale cõmittunt crimen, nõ eſt dubiũ, quin magna pęna digni ſunt, q tales corporaliter nõ puniunt, & efficacitur nõ reſiſtunt, quia Dei filios ſe eſſe non oſtendunt, qui Dei iniurias ꝓ poſſe non uindicãt in accuſatione luxuriæ, ad Titũ 1.

Art. 9.

39 ¶Ad euadendũ uero tã multiplices pęnas multiformia adhibenda ſunt remedia, quorũ primũ uidetur fugere ſigna attractionis, & loca q̃ ad laſciuiam inclinãt, ne videlicet occaſione talis exterioris oſtenſionis, homines ad peccatum, & ad prædictas ducantur pęnas.

Exẽplũ. Exẽplum ad hoc fertur de quadã puella Alexandra noĩe, q̃ quia ſciuit quẽdã per aſpectum in illã defixũ in aĩa lædi, incluſit ſe in anguſtã cellã, per totã uitam ſuam. Et cum ab ea quęreretur, quę cauſa eſſet tãtę afflictionis, malo (inqt) ſic affligi, q̃ ꝙ homo ad Dei factus imaginẽ, in me occaſionẽ accipiat peccãdi.

Exẽplũ. ¶Conſimilis etiã fuiſſe fertur in ciuitate Remenſi, quę quia deprehendit, ꝙ hoĩes illã pulchrã reputarẽt, & ideo libẽter illã reſpicerẽt, rogauit Deũ, ꝙ gratiã ei mitteret infirmitatẽ, q̃ ipſam deformaret, & eã turpiorem redderet, ne alij eius occaſione peccarẽt, qđ & à Deo obtinuit. Ob nõ ſic viti, uel mulieres moderni tẽporis, quę ideo ſe lauãt, ornant, & ornati diſcurrunt, ut uideãtur, uel cõcupiſcant, hoc nãq; ipſimet, uel diabolus, qui eos ad hoc inſtigat, intendũt. Si primũ detᷓ, ꝙ uidelicet ipſi ſe ad hoc ornãt, ut cõcupiſcãtur, licet ipſi peccare nolent, mortaliter peccãt, iuxta illud Auguſtini in regula religioſorum, Appetere (inquit) vel ab ipſis appeti velle, criminoſum eſt.

¶Si ſecũdum detur, qđ uidelicet ipſi nihil mali intendãt, diabolus tñ, cuius in hoc ſunt inſtrumẽtum, ſicut gladius eſt inſtrumentũ homicidę, aliorũ ſpiritualẽ intendit occiſionẽ? E r iſto in caſu ſententiã ueritatis timere habent, qua dicitur, Veh per quẽ ſcandalum uenit, expedit ei, &c. Nota O.7.10.

40 ¶Si uero pſonę curioſæ prædictũ remedium adhibere noluerint, ut à talibus ceſſent attractionibꝰ, & allectionibus, ſed oĩno uenenũ ꝓpinare uoluerint, ſecundũ remediũ adhibẽdum eſt ex parte illorũ, quorũ intereſt, ne uidelicet illas aſpiciant, uel de illis incaute cogitẽt. Primo eñ incaute intueri non deberẽt, quod uix ſine peccato videtur.

Exẽplũ. Si eñ impudicus aſpectus immunis eſſet à culpa, nequaquam quidã ſenex in vi. pa. diſcipulũ ſuum à ſe fugaſſet, quia mulierẽ, cui in uia obuiauit, curioſe reſpexit, qđ magiſter ex hoc deprehẽdit, quia ipſo aſſerẽte, ꝙ ſolũ unum habuit oculũ, diſcipulus ecõtrario aſſeruit ipſam duos habere oculos. Nec etiam Demetrius ſibi eruiſſet oculos, quia mulieres ſine cõcupiſcẽtia uidere nõ poterat. Exemplum.

¶Et nõ ſolũ oculi ab aſpectibus, ſed & corda à cogitationibus reprimenda ſunt, & refrenãda, quia ſicut fruſtra apponitur exterius medicina plagæ, dum ferrũ intus latet in vulnere, ita fruſtra oĩa exteriora refrænantur, medicinaq; orationis ꝓprię, uel alienæ inaniter apponitur, dum interius uirus malarũ delectationũ abſcõdit. Qđ pulchrè oſtenſum fuit in vi. pa. vbi quidã iuuenis legitur rogaſſe ſenẽ quendã, ꝙ pro ipſo oraret, ꝙ Deus ipſum à tẽtationibus liberaret luxuriæ, ſene uero orãte, iuuenis ei dixit, ꝙ nullum ꝑ orationes ſuas ſenſit remediũ. Sene uero orãte, ut Deꝰ ei cauſam oſtẽderet, quare orãdo nihil ꝓficeret. Oſtẽſum fuit, ꝙ ĩ cogitationibus luxuriæ delectaretur, & ideo ꝓ illius nõ audiebatur ſalute, qui ad ſalutẽ propriã cooperari noluit, turpes auferendo cogitationes. Sicut ergo homini ad leprã diſpoſito, optimũ remediũ eſt, ꝙ ſocietatẽ fugiat leproſorũ, ne uidelicet illos tãgat, uel libenter alloquatᷓ, uel uideat, uel fortes de eis habeat imaginationes, quia oĩa iſta ad hoc iuuãt, ut citius inficiatur, ita diſpoſitio ad laſciuiã, neceſſe eſt, ꝙ ſe cuſtodiat à tactibus, & oſculis, & alloquijs, & aſpectibꝰ, & imaginationibus mulierũ, quia ſicut tãgẽs picem calidã manus inquinat: ita tãgẽs illas aliquo ꝓdictorum modorum aĩam inquinat, quia ſicut qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. Eccl. 13. Ita nõ erit mundus cum tetigerit eam. Prouer. 6.

Exemplum. Exẽplũ. 41 Exẽplũ. Exẽplũ.

¶Patet ergo ꝙ philoſophus congrue docuit optimũ modũ pugnandi ꝯ mulieres, eſſe fugiendũ, ad hoc ut uictoria obtineatur, quia ſicut qui luctatur cum lutoſo, quãtũcunq; à lutoſo nõ ꝓſternatur, manus tñ reportat lutoſas. Ita q circa eas inſiſtit, licet intantũ repugnet, ꝙ peccati coplexione nõ uincatur, tñ lutoſam reportat mentẽ. Quia ẽt duriſſima, & ꝑfecta corda, aut emolliunt, aut inclinãt. Et ideo ille Iob, q innumerabiles vicit tẽtationes, & tribulationes, ne à

mulieribus

mulieribus poſt tot uictorias uinceret, pepegit fœdus cum oculis ſuis, ne cogitaret de virgine. Iob 31. Cuius exẽplo doctrinã tene pulcherrimi uerſificatoris dicentis. Emineas cum fœmineas diſcernis ideas. Ne ſedeas, ſed eas, ne pereas per eas, id eſt, qñ tales occurrunt cogitationes, vel tentationes de luxuria, & de fœditate eiuſdem. Emineas. i. cogita eminentẽ naturæ tuæ rõnalẽ nobilitatẽ, in qua ad Dei factus es ſimilitudinẽ. Et noli tã eminentẽ naturã, tã uili deturpare peccato. Tali eñ cogitatione quidã nobilis, cum eſſet multis alijs deditus peccatis ab illo peccato, ſemper ſe cuſtodiſſe fertur. Nec ſedeas. i. ne moreris in talibus cogitationibus, ſed eas id eſt, ſtatim ad alias mentem transferas, cogitationesq; illas expellas, ſicut oſtenſum eſt. C. 10. 2. Nota. O. 7. 17. Et P. 7. arti. 9. & R. 2. art. 5.

Diſtichon.

Exemplum.

Exemplum. ¶Quia ſi cogitatio talis uel mulieris ſocietas tecũ diu moretur, erit de te, ſicut de pariete uel pãno albo, quia ſicut candela parietem maculat, ita illa mentem tuam, quantuncunque fuerit prius munda, & alba.

42 ¶Et ſi iſta fuga ſit neceſſaria hñtibus mentẽ albã. i. innocẽtibus, q carnẽ ſuã nunquã maculauerunt, à fortiori rõne illi, q aliqñ igne luxuriæ fuerunt inflãmati, maxima idigẽt ab oĩbus occaſionibus & opportunitatibus elongatione. Et ſpecialiter, ut ſe elongent ab illis, cũ quibus prius peccauerunt, qa ſicut ticio citius & facilius accẽdit, quàm lignum uiride. Sic q prius fuit ticio inferni peccãdo, qui nõ eſt adhuc bene extinctus, ſed adhuc fumigat p illicitos aſpectus, & inordiñata verba, & ideo facilius accendit, ſicut cãdela fumigãs, ſicut etiam duo titiones uel carbones de igne extracti, nõ tñ loco diuiſi ſimul poſiti, iterũ ſimul ardere incipiũt. Sic q volũtate ſe diuidunt, uel pmiſſione, ſicut faciũt, qñ in 40. vel in infirmitate confitẽtur, niſi loco & domo etiã ſe longius diuidãt, iterũm peccato ſimul inflãmantur. Qui ergo igne concupiſcentiæ accendi non vult, ab igne ſe lõgius retrahat, & fumum uiſus alloquij, & cõtactus extinguat, & caſte viuere poterit. Sicut patet per rñſum perpetuæ Virginis Mariæ, quæ cuidam perſonæ, q uotũ emiſerat caſtitatis, ob amorẽ matris Dei, q poſtea ad illã in orõne clamauit adiutoriũ requirens, aſſerẽs, ꝙ libẽter uotũ teneret, ſed nõ pmitteret tẽtatio, niſi ſpecialius illam iuuaret. Cui mater Dei p uiſum reſpondiſſe fertur, dicens. Cuſtodi uiſum, auditũ, & tactũ, & uotũ tenere poteris. Si uero iſta non cuſtodis, non eſt ſignum, ꝙ cor eſt caſtẽ cuſtoditum interius, quia ſicut infirmitas corporalis in oculo oĩs apparẽs ſignũ eſt interioris infirmitatis, ita infirmitas ſpiritualis, id eſt diſſolutio in ſenſibus, ſignum eſt infirmitatis in anima, ſeu corde, qa impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius, ſm Auguſt in regula.

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

Exemplum.

¶Sed forte ſunt aliqui, qui tñ de uirtute, & fortitudine propria præſumũt, ꝙ credunt ſe cũ mulieribus poſſe ſemper ſine periculo conuerſari, contra quos eſt legum præſumptio, ſicut patet. C. lib. 9. titu. de cuſtodia reorum. l. qñ unum, ubi lex prohibet uiros & mulieres in uno carcere incarcerari, propter peccati prꝺſumptionem. 43

¶Si ergo lex præſumit malum luxuriæ poſſe contingere inter miſerrimas pſonas, quæ nec ex ciborum copia, uel ex loci amœnitate, uel quacũq; libertate opportunitatẽ habent peccãdi, quare lex uel perſona non præſumeret peccatum inter illos, qui libere cum multis opportunitatibus peccare pñt? Sicut patet de uiris eccleſiaſticis, qui ancillas ſub titulo familiaritatis in domib9 ſuis continue tenent, in quibus ipſimet dominantur, & peccãdi libetas habent habenas. Nec in hoc caſu confidere poſſunt de uictoria, quã circa hoc p plures annos forte obtinuerunt, qa papilio in primo uel tertio uiolatu circa cãdelam uel lãpadẽ forte nõ cõburit. Nec caſtrũ obſeſſum primo ictu capitur, ſed tãdiu uolat, ꝙ finaliter comburitur. Sic in propoſito diabolus caute caſtrũ obſidet animæ, & paulatim illud capit.

Exemplum.

¶Sicut

44 ¶Sicut ergo caſtro obſeſſo illi, quibus caſtri incumbit cuſtodia, omnē materiā, & uiam obſidētibus, quibus poſſibile eſt ſubtrahunt, per quas citius faciliusq; capi poſſit, & obſidentibus ꝓijciunt ſagittas. Ita caſtro tuo ꝓprio per tentationes incontinentiæ intrinſecas obſeſſo, ſubtrahe quietē, ocium, & delitias. Nam per iſta capi poteſt.

Exemplum.

¶Sicut ergo domus tua, te inuito, nō comburitur, ſi tu gratis focalia, quibus cōburatur, miniſtras, vel ignē cū poſſis, non extinguis. Ita nec aīa tua, te inuito igne luxuriæ inflammatur, quantūcunq; dicas, ꝙ aliter facere non pōt, ſi ocium delitias, & longas pigritationes, & calefactiones in mane ei miniſtras, ſi malas ſocietates, & opportunitates non fugis. Si malarum cogitatiouum ignē ſtatim non extinguis. Caſtro uero tuo per ſollicitationes extrinſecas obſeſſo, ſagittas durę reſponſionis eis dirigere deberes. Exemplo cuiuſdam mulieris, quæ eam ſollicitanti ad peccatū, & dicenti; ꝙ tm̄ illā diligeret, qđ quicquid vellet pro amore eius faceret, & ſuſtineret, reſpōdiſſe fertur. Ergo pro amore meo permittas manum tuam breui tēpore eſſe ī igno iſto. Reſpōdit, ſe nolle hoc facere, quia manum ſuam amitteret, cui illa, quare ergo hoc peccatum pro amore tuo facerē, pro quo non ſolum manum, uel pedē in igne ad tempus ſuſtinetem temporali, nec manum tm̄ ad tēpus amitterem, ſed totū corpus cum aīa in igne ſuſtiuerē ęterno, totūq; ſimul amitterem.

Exemplum.

45 Si uero caſtri tui obſidio tā uiolenta ſit, ꝑ prædictos obſeſſores intrinſecos, & extrinſecos ꝙ perditionē times fac, quod facit cuſtos caſtri in cōſimili caſu ſtatim enim ad principalem dn̄m caſtri nuncium mittit ꝓ ſubſidio. Sic mitte nuncium orationis ad Deū, quia ſicut cuſtodi caſtri captio, & ꝑditio caſtri imputatur, niſi ad dn̄m ī tali caſu mittat, cū poſſit, ſic in ꝓpoſito.

Exemplum.

¶Sed heu in tali caſu plures cogitāt, quō tētationes ſuas implere poterunt, & hoſtibus caſtrum aperire, quàm ad Deum pro liberatione ex corde clamēt.

¶Et ſicut caſtro ꝓprio obſeſſo amouere debes media, per quę capi poſſet, Ita etiam quodammodo caſtro tuæ cuſtodiæ deputato, obſeſſo, te habere debes, ut ſuperflua, & uana ſubtrahas ornamenta, & alias peccandi occaſiones, à filijs, & filiabus, & ſubditis, ꝙ ſicut fel aduſtus, uel aliter detarpatus minus euagari dicitur, ita tales, non des ergo fornicarius honorem. Eccl. 9.

Exemplum.

¶Tertium remediū afferre deberet 46
cogitatio, qūo tota curia cęleſtis peccautes intuetur, ſicut patet. A. 25.17. Et tali cogitatione, & doctrina legitur Abbas Effrem in vi.pa. quandam communem conuertiſſe mulierem, ducens illam ad forum publicum, dicens, ꝙ ibi ſe maculare permitteret, quæ reſpondit, ꝙ ibi non potuit ꝑ uerecundia, cui ille, quare ergo non verecundaris illud cōmittere coram tota curia cęleſti, ubi ſunt, quaſi infinita millia contra vnum, qui te hic intuetur.

Exemplum.

¶Idem etiam legitur de quodā alio ſancto patre, qui aliā quaſi ſimili modo conuertit, finxit eīm ſe quaſi uelle cū illa peccare; rogans ꝙ illū ad ſecretum duceret locum, qui cum ad duo uel tria loca duceretur, & nullus ei placeret, in fine ait mulier, hic eſt locus ſecretiſſimus, hic nemo nos uidere poteſt, niſi Deus. Et illo verbo ex ore eius accepto, incepit ei prædicare, & perſuaſiones facere, quomodo non ſolū Deus, ſed tota illa ſocietas clare uident, quæ fiunt, ſic eam cōuertit. Horum ergo exēplo erubeſcentia illa oēs ab illo peccato retrahere deberet. Vnde Bern. Si me uidente rubes, cur Deo ſpectante non rubes?

Exemplum.

¶Quartum remedium afferre debe- 47
ret, non ſolum, qualis miſera caro, quā tm̄ diligit, crit poſt mortē (de qua dictū eſt. C.5.42. & C.2.10. & M.11.91.) Sed etiam cogitatio pęnæ, q̄ ex illo peccato æternaliter ſequitur, oēs ab illius amore retrahere deberet. Tali nāq; cogitatione legitur, quidam in vi.pa. tentationē ſuam mitigaſſe, hic cum multum à ſpiritu fornicationis tentaretur, cogitauit, ſi illud peccatum fecero, & in illo deprehen-

deprehenſus fuero, morte punitus ero in igne infernali, ſine fine. Ergo antequam illud attentauero, uolo prius minus probare, ſi ſuſtinere potero illud maius digitum ergo poſuit in igne, qui iuxta eum erat. Et cum non poſſet illũ ignẽ in digito p unã horam ſuſtinere, cogitauit, ꝙ min⁹ ſuſtinere poſſet ignẽ calidiorem in toto corpore æternaliter, & ſic ignis in manu cum cogitatione ignis inferni, ignem carnalis concupiſcentiæ de corde ſuo expulit. Sic facit de cordibus illorum, qui cum pondere idem cogitant, quia teſte Seneca, lib. de moribus, libidinis initium continebis, ſi exitum cogitaueris. Quod uero eius exitus, q cogitari deberet, pęna ſit ęterna uerbis patet Hieronymi, qui de luxuria loquens ait. O ignis inextinguibilis, luxuria, cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius finis gehenna. Nota ſimile. M. 11. 102. & T. 1. 26.

48 ¶Sed, heu, non obſtante, ꝙ iſtam pęnam peccato illo debitam, & credant, & fateantur, & per reuelationẽ aliquando uideant, illud tamen committunt.

Exemplum. ¶Hoc primo uideri poteſt exemplo cuiuſdam ſacerdotis, de quo fertur, ꝙ cum ab eo quæreretur, quare tam turpẽ haberet focariam, reſpondit, tantum volo ad diabolum turpe encenium mittere, ſicut pulchrum. Et peccati ſui pęnam, & fatebatur, & recognouit, nec tamen ſe correxit.

Exemplum. ¶Secundo idem oſtẽditur, per exemplum cuiuſdam mulieris, de qua fidedigna narratur, quòd nocte aliqua de cauſa extra domum uadens, obuiauit cuidam mulieri æquitanti diabolum in forma equi, quæ à uiua interrogata, quæ eſſet. Reſpondit ego fui concubina talis ſacerdotis, & nunc defuncta, ad infernum ducor, iſta tamen oſtenſione non obſtante, viua illa eodem anno à ſacerdote illo impregnata, fuit. In quo patet, ꝙ nec pęnę oſtenſio miſero à peccato illo retrahere poteſt. Cuius forte una cauſa eſt, ꝙ fatui popirones, & ſpecialiter ſacerdotes, illas infatuant,
dicẽtes, illud peccatum minus eſſe quàm 49
fit, & ſe non eſſe ſacerdotes, niſi quando ſunt in miſſa.

Exemplum. ¶Sicut patuit de quodam, à quo cum concubina ſua recedere uellet propter pęnas, quæ eis in prædicatione futuras audierat, dixit, ꝙ verum fuit, quod dixit de concubinis ſacerdotum, ſed ego (inquit) non ſum ſacerdos, niſi dum miſſa ſum. Alio uero tempore capellanus ſum, & ſic illa lachrymas de oculis, & ſarcinam rerum ſuarum de dorſo deponens fertur remanſiſſe.

¶Ex quo tot iſto delicto ſunt culpabiles, & pauci pro quacunque perſuaſione, uel prædicatione, uel confeſſione, uel oſtenſione illud dimittunt, dum illud exercere poſſunt, ut res habentes naturales, uel licẽtiam, uel mundi impunitatem, uidetur, ꝙ magna pars mundi propter iſtud uitium damnetur.

¶Quos uero prædictæ pęnæ nõ mouent, quia non uidentur, ſaltem moueant pęnæ, quas in conſcientijs ſuſtinent, & infamia, & exterior anguſtia, multiplex, & tribulatio, ut de illis uerificetur illud (Eccl. 11.) Malitia vnius horæ, obliuiſci facit luxuriæ magnæ. No. contra locãtes eis domum. P. 8. 23.

Explicit Prima Pars Summæ Prædicantium.

VENETIIS,

Apud Dominicum Nicolinum.

M D LXXXV.

S. ANDREAS ROMAE